Vasile Breban

DICȚIONAR AL LIMBII ROMÂNE CONTEMPORANE

DE UZ CURENT

Editura științifică și enciclopedică
București, 1980

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE PENTRU ELEVI

●

DREV

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
BUCUREȘTI — 1983

Coperta și supracoperta de
GHEORGHE MOTORA

4383

Redactor : MARIETA PIETREANU
Coli de tipar : 42,5.
Bun de tipar : 10.III.1980.

Comanda nr. 90 292
Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.

PREFAȚĂ

Dicționarul de față cuprinde partea cea mai însemnată, mai reprezentativă a lexicului limbii române contemporane, termeni, noțiuni, categorii și concepte din toate sferele de activitate. Prin aceasta el răspunde cerințelor unui larg cerc de cititori.

Selecționarea și includerea în dicționar a fondului lexical au fost realizate pe baza dicționarelor de diferite categorii și specialități, apărute în ultimul timp, precum și a unui bogat material extras din lucrări și publicații actuale, reprezentînd diverse domenii ale științei și tehnicii, literaturii și artei.

Una dintre caracteristicile dicționarului constă în atenția pe care autorul o acordă terminologiei științifice și tehnice, care pătrunde azi impetuos în vorbirea curentă a societății noastre. Aceasta se reflectă atît în numărul mare de termeni sau accepțiuni din domeniile amintite, cît și în nivelul științific al definițiilor.

Pentru a asigura dicționarului un pronunțat caracter practic, prin înregistrarea — într-un spațiu relativ restrîns — a unui volum bogat de informații, autorul a limitat la strictul necesar definițiile și explicațiile date cuvintelor obișnuite și a renunțat la includerea unor derivate, mai puțin folosite, al căror înțeles poate fi ușor recunoscut de cititori din definițiile cuvintelor-bază; de asemenea, locuțiunile și expresiile cu sens figurat au fost înregistrate numai în anumite cazuri. Aceste aspecte fac ca lucrarea de față să se deosebească de dicționarele explicative de același tip.

Tehnica alcătuirii articolelor de dicționar este simplă, cititorul putînd urmări cu ușurință structura oricărui cuvînt, fără a avea nevoie de explicații speciale în acest scop.

ABREVIERI

adj. = adjectiv, adjectival
adj. dem. = adjectiv demonstrativ
adj. pos. = adjectiv posesiv
adv. = adverb
anat. = anatomie
arg. = argotic
arhit. = arhitectură
art. = articol, articulat
art. nehot. = articol nehotărît
astr. = astronomie
biol. = biologie
bis. = bisericesc
bot. = botanică
chim. = chimie
cib. = cibernetică
concr. = concretizat
conj. = conjuncţie
cont. = contabilitate
depr. = depreciativ
ec. = economie
ec. pol. = economie politică
electr. = electricitate
entom. = entomologie
expr. = expresie
f. = feminin
fam. = familiar
farm. = farmacologie
fig. = figurat
fil. = filozofie
fin. = finanţe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologie
geogr. = geografie
geol. = geologie
geom. = geometrie
gram. = gramatică
iht. = ihtiologie
impers. = impersonal
ind. = indicativ
interj. = interjecţie
intr. = intranzitiv
invar. = invariabil
ir. = ironic
î.e.n. = înaintea erei noastre
înv. = învechit
jur. = juridic
lingv. = lingvistică
lit. = literatură
livr. = livresc
log. = logică
m. = masculin
mat. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
mil. = termen militar
mitol. = mitologie
muz. = muzică
n. = neutru
num. card. = numeral cardinal
num. col. = numeral colectiv
num. ord. = numeral ordinal
peior. = peiorativ

ABREVIERI

pers. = personal, persoană
p. ext. = prin extensiune
p. gener. = prin generalizare
pl. = plural
poligr. = poligrafie
pop. = popular
pr. = pronunțat
prep. = prepoziție
p. restr. = prin restricție
pron. = pronume
pron. dem. = pronume demonstrativ
pron. nehot. = pronume nehotărît
pron. pos. = pronume posesiv
pron. refl. = pronume reflexiv
refl. = reflexiv
refl. impers. = reflexiv impersonal
refl. recipr. = reflexiv reciproc
refl. unipers. = reflexiv unipersonal
reg. = regional
rel. = religie
sec. = secolul
s.f. = substantiv feminin
sg. = singular
s.m. = substantiv masculin
s.n. = substantiv neutru
spec. = special
subst. = substantiv
tehn. = tehnică
telec. = telecomunicații
tipogr. = tipografie
topogr. = topografie
tr. = tranzitiv
unipers. = unipersonal
v. = vezi
var. = variantă
vb. = verb
zool. = zoologie

A

a[1] s.m. invar. Prima literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

a[2] interj. Exclamație prin care se exprimă surpriză, admirație, entuziasm, sau necaz, supărare, indignare etc.

a[3] prep. 1. Precedă infinitivul: *a citi*. 2. Stabilește un raport de comparație: *miroase a ars*. 3. Formează locuțiuni: *de-a dreapta*.

a[4] prep. (Urmat de numerale) De cîte...: *cinci monede a trei lei*.

abá, *abale*, s.f. Stofă groasă de lînă, prelucrată la piuă.

abác, *abace*, s.n. 1. Instrument pentru calcule aritmetice simple, alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile colorate. 2. Grafic care servește pentru a ușura efectuarea unor calcule. Var.: **abácă** s.f.

abácă s.f. v. **abac.**

abajúr, *abajururi*, s.n. Dispozitiv care îndreaptă lumina unei lămpi în direcția dorită.

abandón, *abandonuri*, s.n. Faptul de a abandona, părăsire; renunțare.

abandoná, *abandonez*, vb. I. 1. Tr. A părăsi pe cineva (familia, copiii) lăsîndu-l fără sprijin. 2. Tr. și intr. A renunța la ceva; a se retrage dintr-o întrecere sportivă.

abanós s.m. Lemnul unui arbore exotic, de culoare neagră, din care se fac mobile, instrumente muzicale de suflat etc.

abatáj, *abataje*, s.n. 1. Locul dintr-o mină unde se execută extragerea unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămînt; operația de extragere a minereului sau a rocii. 2. Doborîrea arborilor (în exploatările forestiere).

abáte[1], *abați*, s.m. Titlu dat unor preoți catolici.

abáte[2], *abát*, vb. III. 1. Tr. și refl. A (se) îndepărta (de la o direcție), (fig.) de la o normă, de la o linie de conduită. 2. Refl. (Despre fenomene ale naturii) A veni pe neașteptate, cu putere.

abátere, *abateri*, s.f. 1. Încălcare a unor dispoziții, a unor norme. 2. Diferența dintre valoarea măsurată a unei mărimi și valoarea ei reală.

abatór, *abatoare*, s.n. Ansamblul clădirilor și instalațiilor unde se taie vitele destinate consumului.

abătút, -ă, *abătuți, -te*, adj. Descurajat, deprimat.

abcés, *abcese*, s.n. Acumulare de puroi.

abdicá, *abdíc*, vb. I. Intr. A renunța la tron.

abdomén, *abdomene*, s.n. Partea corpului dintre torace și bazin.

abdominál, -ă, *abdominali, -e*, adj. Care aparține abdomenului, care se referă la abdomen.

abecedár, *abecedare*, s.n. Manual pentru învățarea scrisului și cititului.

aberánt, -ă, *aberanți, -te*, adj. Care constituie o aberație.

aberáție, *aberații*, s.f. 1. Abatere de la normal. 2. Defect al imaginii produse de un instrument optic, care se manifestă prin neclaritate, deformare sau prin formarea de irizații pe contururi *(aberație cromatică)*.

abiá adv. 1. Cu greu, anevoie. 2. Foarte puțin; de foarte puțină vreme.

abíl, -ă, *abili, -e*, adj. Îndemînatic, iscusit; descurcăreț.

abilitáte s.f. Îndemînare, iscusință.

abiótic, -ă, *abiotici, -e*, adj. (Biol.) Lipsit de viață.

abís, *abisuri*, s.n. Prăpastie, adîncime.

abisál, -ă, *abisali, -e*, adj. De abis; de la mari adîncimi (în mări și oceane).

abjéct, -ă, *abjecți, -te*, adj. Care inspiră repulsie, josnic, vrednic de dispreț.

ablativ s.n. Caz al declinării în unele limbi.

abnegáție s.f. Devotament (dus pînă la sacrificiu).

abolí, *abolesc*, vb. IV. Tr. (Jur.) A desființa o instituție, o stare social-politică; a anula o lege.

abominábil, -ă, *abominabili, -e*, adj. Oribil; dezgustător.

aboná, *abonez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) face un abonament.

abonamént, *abonamente*, s.n. Convenție prin care, în schimbul unei sume de bani, se obține, pe o anumită perioadă, dreptul de a folosi anumite servicii publice, de a primi un ziar, o revistă etc.; înscris care consemnează acest drept.

abonát, -ă, *abonați, -te*, s.m. și f. Persoană care beneficiază de un abonament.

abordá, *abordez,* **vb.** I. Tr. A începe studierea unei probleme, tratarea unui subiect; a deschide vorba despre ceva.

abordáj, *abordaje,* s.n. Ciocnire a două nave sau a unei nave de un obstacol.

aborigén, -ă, *aborigeni, -e,* adj. Băştinaş, autohton.

abracadabránt, -ă, *abracadabranţi, -te,* adj. Ciudat, bizar.

abráş, -ă, *abraşi, -e,* adj. (Despre cai) Nărăvaş; (despre oameni) rău, violent.

abraziúne s.f. Roadere a unui corp prin frecare de alt corp mai dur.

abrazív, -ă, *abrazivi, -e,* adj., s.n. (Material) cu care se pot desprinde, prin frecare, aşchii mici din alt material.

abreviá, *abreviez,* vb. I. Tr. A prescurta un cuvînt, un titlu.

abreviére, *abrevieri,* s.f. Cuvînt, titlu etc. prescurtat.

abrogá, *abróg,* vb. I. Tr. A scoate din vigoare o lege sau alt act normativ.

abrúpt, -ă, *abrupţi, -te,* adj. Cu pantă foarte mare.

abrutizá, *abrutizez,* vb. I. Refl. şi tr. A-şi pierde (sau a face să-şi piardă) însuşirile morale, specific umane.

absciśă, *abscise,* s.f. Una dintre coordonatele carteziene, care, alături de ordonată, serveşte la stabilirea poziţiei unui punct în plan sau în spaţiu.

absconś, -ă, *absconşi, -se,* adj. Greu de înţeles; obscur.

absént, -ă, *absenţi, -te,* adj. Care lipseşte; (fig.) care nu este atent; distrat.

absentá, *absentez,* vb. I. Intr. A lipsi dintr-un loc unde ar trebui să fie prezent.

absénţă, *absenţe,* s.f. Lipsă a cuiva din locul unde ar fi trebuit să se afle.

absolút, -ă, *absoluţi, -te,* adj., adv. **1.** Adj. Care este independent de orice condiţii şi relaţii; considerat în raport cu sine însuşi; perfect, desăvîrşit; (substantivat, n.; în filozofia idealistă) principiu veşnic, imuabil, infinit, care ar sta la baza universului. **2.** Adj. (Despre o mărime fizică) A cărei valoare este independentă faţă de oricare sistem de referinţă. **3.** Adv. Cu totul, exact.

absolutísm s.n. Putere nelimitată a unui monarh; regim politic bazat pe o astfel de putere.

absolutizá, *absolutizez,* vb. I. Tr. A socoti ceva ca absolut, ignorînd caracterul său relativ, limitat.

absolvént, -ă, *absolvenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care a terminat un an şcolar, un ciclu sau o formă de învăţămînt.

absolví, (1) *absolvesc,* (2) *absólv,* vb. IV. Tr. **1.** A termina un an şcolar, un ciclu etc. de învăţămînt. **2.** A scuti de pedeapsă.

absorbánt, -ă, *absorbanţi, -te,* adj. Care absoarbe.

absorbí, *absórb,* vb. IV. Tr. **1.** A încorpora (un gaz, un lichid). **2.** (Fig.) A interesa foarte mult pe cineva; a preocupa.

absórbţie, *absorbţii,* s.f. Fenomen prin care un lichid sau un solid încorporează din afară o substanţă.

abstinént, -ă, *abstinenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care se abţine de la unele alimente, băuturi, de la satisfacerea unor necesităţi fiziologice etc.

abstráct, -ă, *abstracţi, -te,* adj. **1.** Care este gîndit separat de contextul real, concret, din care face parte. **2.** Conceput în mod prea general; greu de înţeles (din lipsă de exemplificări concrete).

abstractizáre, *abstractizări,* s.f. Operaţie a gîndirii prin care se desprind şi se reţin unele dintre însuşirile şi relaţiile obiectului cercetat.

abstrácţie, *abstracţii,* s.f. Abstractizare; rezultatul abstractizării.

absúrd, -ă, *absurzi, -de,* adj. Care contrazice gîndirea logică sau bunul-simţ; (substantivat, n.) *prin absurd* = admiţînd un raţionament fals.

absurdítate, *absurdităţi,* s.f. Ceea ce este absurd.

abţibíld, *abţibilduri,* s.n. Mic desen colorat, aplicat, prin lipire, pe un obiect; (la pl., glumeţ) nimicuri, fleacuri; mici şmecherii.

abţine, *abţin,* vb. III. Refl. A se reţine de la ceva; a nu se pronunţa, a nu-şi exprima părerea sau votul.

abundá, pers. 3 *abúndă,* vb. I. Intr. A se găsi din belşug.

abundént, -ă, *abundenţi, -te,* adj. Care se găseşte în cantitate mare; bogat, îmbelşugat.

abundénţă s.f. Belşug, bogăţie.

ábur, *aburi,* s.m. Vapori de apă.

aburí, *aburesc,* vb. IV. Refl. A se acoperi cu aburi.

abúz, *abuzuri,* s.n. **1.** Încălcare a legalităţii, faptă ilegală; *abuz de putere* = faptă săvîrşită de cineva prin depăşirea atribuţiilor sale; *abuz de încredere* = însuşirea, înstrăinarea sau refuzul de a restitui un bun care i-a fost încredinţat. **2.** Exces: *abuz de alcool.*

abuzá, *abuzez,* vb. I. Intr. **1.** A comite o faptă ilegală. **2.** A folosi ceva în mod exagerat.

abuzív, -ă, *abuzivi, -e,* adj. **1.** Ilegal, arbitrar. **2.** Exagerat, excesiv.

ac, *ace,* s.n. **1.** Ustensilă de metal, ascuţită la un capăt şi prevăzută la celălalt cu o gaură prin care se trece un fir, servind la cusut. **2.** Nume dat unor obiecte sau unor piese alungite, avînd diverse întrebuinţări: *ac cu gămălie; ac de siguranţă; acul busolei; ac indicator* (la aparate de măsurat); *ac de macaz.* **3.** Organ de apărare al unor animale: *acul albinei.*

acadeá, *acadele,* s.f. Un fel de bomboană preparată din zahăr topit.

académic, -ă, *academici, -e,* adj. Care ţine de o academie, privitor la o academie.

academicián, -ă, *academicieni, -e,* s.m. şi f. Membru al unei academii.

academíe, *academii,* s.f. **1.** Instituţie superioară de cultură a cărei misiune este să contribuie la dezvoltarea ştiinţelor şi artelor. **2.** Şcoală de învăţămînt superior.

acajú s.m. invar. Mahon.

acalmie s.f. Perioadă de liniștire (a vîntului, a valurilor); (fig.) răstimp de liniște într-o perioadă frămîntată.

acáută, *acante,* s.f. Nume dat unor plante erbacee decorative din regiunile calde; ornament arhitectonic care imită frunzele acestei plante.

acaparâ, *acaparez,* vb. I. Tr. A pune stăpînire pe ceva, a-și însuși (în mod abuziv) un bun.

acár, *acari,* s.m. Muncitor care manevrează acele de macaz.

acarét, *acareturi,* s.n. Construcție auxiliară care ține de o clădire, de o gospodărie.

acarián, *acarieni,* s.m. (La pl.) Ordin de arahnide mici, transmițătoare ale unor boli; (și la sg.) animal din acest ordin.

acásă adv. La (în sau spre) casa în care locuiești; (fig.) la locul natal, în patrie.

acătării adj. invar. (Despre lucruri) Bun, corespunzător; (despre oameni) de seamă.

accelerâ, *accelerez,* vb. I. Tr. A mări viteza (de deplasare, de rotație etc.).

accelerándo adv. (Muz.) Din ce în ce mai repede.

accelerát, -ă, *accelerați, -te,* adj. Cu viteză variabilă în sens crescător; *tren accelerat* (și substantivat, n.) = tren cu viteză sporită (și care oprește numai în gările importante).

accelerátor, (1) *acceleratoare,* s.n., **(2)** *accelératori,* s.m. **1.** S.n. Mecanism care servește la variația în sens crescător a turației unui motor; *accelerator de particule* = aparat folosit pentru a mări viteza particulelor elementare în scopul realizării unor reacții nucleare. **2.** S.m. (Chim.) Substanță care mărește viteza unei reacții.

accelerație, *accelerații,* s.f. Variație în sens crescător a vitezei unui corp, a unui mecanism etc.

accént, *accente,* s.n. **1.** Pronunțare mai intensă a unei silabe sau a unui cuvînt; semn prin care se marchează această intonație sau altă particularitate de pronunțare. **2.** Fel particular de a pronunța, specific unui grai sau unei limbi.

accentuâ, *accentuez,* vb. I. **1.** Tr. A marca prin accent; a scoate în relief prin intonație. **2.** Tr. (Fig.) A sublinia o idee, a o întări. **3.** Refl. (Fig.) A se intensifica.

acceptâ, *accépt,* vb. I. Tr. A fi de acord, a consimți; a primi.

accépție, *accepții,* s.f. Sens, înțeles al unui cuvînt. Var.: **accepțiúne** s.f.

accepțiúne s.f. v. **accepție.**

accés, *accese,* s.n. **1.** Posibilitate sau drept de a ajunge undeva; intrare. **2.** Manifestare bruscă a unor tulburări organice, care se repetă la intervale variabile; izbucnire violentă a unei stări sufletești. **3.** (Cib.) Proprietate a sistemelor de memorie de a permite înregistrarea și regăsirea informației.

accesíbil, -ă, *accesibili, -e,* adj. **1.** La care se poate ajunge (ușor). **2.** Care este ușor de înțeles.

accesibilitáte s.f. Însușirea de a fi accesibil.

accesóriu, -ie, *accesorii,* adj. (Adesea substantivat, n.) Care constituie un element secundar, ajutător.

accidént, (1, 2, 4) *accidente,* s.n., **(3)** *accidenți,* s.m. **1.** S.n. Întîmplare neprevăzută care provoacă o avarie, rănirea sau moartea cuiva. **2.** S.n. Defectare, avarie în funcționarea unei mașini, a unei instalații. **3.** S.m. (Muz.) Alterație. **4.** S.n. *Accident de teren* = neregularitate a solului.

accidentâ, *accidentez,* vb. I. Refl. și tr. A suferi (sau a provoca cuiva) un accident.

accidentál, -ă, *accidentali, -e,* adj. Întîmplător; secundar, neesențial.

acefál, -ă, *acefali, -e,* adj. (Despre unele animale inferioare) Care nu are cap.

acél, acéa, *acei, acele,* adj. dem. Care este (mai) departe de subiectul vorbitor. Var.: (cînd urmează după substantiv) **acéla, acéea** adj. dem.

acéla[1], acéea, *aceia, acelea,* pron. dem. Indică pe cineva sau ceva care este (mai) departe de subiectul vorbitor; *drept aceea* = prin urmare, deci.

acéla[2], acéea adj. dem. v. **acel.**

acélași, acéeași, *aceiași, aceleași,* adj. dem. Tot acela; chiar acela.

acérb, -ă, *acerbi, -e,* adj. Înverșunat, necruțător; agresiv.

acést, acéastă, *acești, aceste,* adj. dem. Care este (mai) aproape de subiectul vorbitor. Var.: (cînd urmează după substantiv) **acésta, acéasta** adj. dem.

acésta[1], acéasta, *aceștia, acestea,* pron. dem. Indică pe cineva sau ceva care este (mai) aproape de subiectul vorbitor.

acésta[2], acéasta adj.dem. v. **acest.**

acetát, *acetați,* s.m. Sare sau ester al acidului acetic.

acétic, -ă, *acetici, -e,* adj. *Acid acetic* = lichid incolor, cu miros înțepător, folosit în alimentație sub formă de oțet (în proporție de 3%—9%).

acetilénă s.f. Gaz incolor, obținut prin acțiunea apei asupra carbidului, utilizat în industria chimică, în sudură etc.

acetónă s.f. Lichid incolor, volatil, folosit ca dizolvant în industria de lacuri și vopsele.

achénă, *achene,* s.f. Tip de fruct uscat, a cărui sămînță, acoperită cu un înveliș tare, nu este lipită de acest înveliș.

achitâ, *achit,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A-și plăti o obligație materială sau morală. **2.** Tr. (Jur.) A declara nevinovat pe cineva.

achiziție, *achiziții,* s.f. **1.** Procurarea unor bunuri, de obicei prin cumpărare. **2.** Procurare de obiecte rare.

achiziționâ, *achiziționez,* vb. I. Tr. A procura prin achiziție.

ací adv. v. **aici.**

aciclic, -ă, *aciclici, -e,* adj. (Despre combinații chimice) Care nu conține atomi legați în cicluri; care nu funcționează în cicluri.

aciculár, -ă, *aciculari, -e,* adj. (Despre frunze) În formă de ac.

acid, *acizi,* s.m. (Chim.) Substanță care, în soluție apoasă, are gust acru și înroșește hîrtia albastră de turnesol, iar în combinație cu metale, care înlocuiesc hidrogenul, formează săruri.

aciditáte s.f. Cantitatea de acid dintr-o soluție; *aciditate gastrică* = cantitatea de acid din sucul gastric.

acidulát, -ă, *acidulați, -te,* adj. Căruia i s-a adăugat acid.

acioáie s.f. Nume popular dat unor metale sau aliaje (în special bronzului).

aciuá, *aciuez,* vb. I. Refl. (Pop.) A se adăposti undeva sau la cineva, a se pripăși.

aclamá, *aclám,* vb. I. Tr. A-și manifesta, prin urale sau aplauze, aprobarea sau entuziasmul; a ovaționa.

aclamáție, *aclamații,* s.f. (Mai ales la pl.) Manifestare a aprobării sau a entuziasmului prin urale sau aplauze.

aclimatizá, *aclimatizez,* vb. I. Tr. A adapta o plantă sau un animal la un climat nou.

acnée s.f. Boală de piele caracterizată prin apariția, mai ales pe față, a unor coșuri.

acoládă, *acolade,* s.f. Semn grafic în formă de arc, care unește, vertical sau orizontal, cuvinte, formule, cifre etc.

acolít, *acoliți,* s.m. Persoană care ajută pe cineva în acțiunile sale; părtaș, complice.

acólo adv. În acel loc.

acomodá, *acomodez,* vb. I. Refl. A se deprinde cu noi condiții de viață, de muncă etc.

acompaniá, *acompaniez,* vb. I. Tr. **1.** A executa partea de acompaniament a unei piese muzicale. **2.** A însoți, a întovărăși pe cineva.

acompaniaménț, *acompaniamente,* s.n. Totalitatea elementelor armonice, ritmice subordonate uneia sau mai multor linii melodice principale, vocale sau instrumentale.

acónt, *aconturi,* s.n. Sumă de bani plătită înainte în contul unor servicii sau furnituri; avans.

acontá, *acontez,* vb. I. Tr. A da un acont.

acoperământ, *acoperăminte,* s.n. Ceea ce servește la acoperit.

acoperí, *acópăr,* vb. IV. Tr. **1.** A așeza peste un lucru ceva care să-l ascundă vederii, să-l protejeze sau să-l astupe; (refl.; fig.) *s-a acoperit de glorie.* **2.** (Mil.) A apăra, a proteja. **3.** A ascunde, a tăinui. **4.** A depăși în intensitate, a înăbuși (un zgomot, o melodie). **5.** A corespunde, a satisface: *suma acoperă cheltuielile.* **6.** (Sport) A străbate (o distanță); *a acoperi terenul* = a fi activ permanent, pe tot terenul de joc.

acoperíre, *acoperiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) acoperi.* **2.** Fond de valori certe pe baza cărora băncile de emisiune asigură convertirea bancnotelor. **3.** Aplicare pe suprafața unui obiect a unui strat metalic protector.

acoperiș, *acoperișuri,* s.n. Partea care acoperă o construcție.

acoperít, -ă, *acoperiți, -te,* adj. (Despre cer) Noros, înnorat.

acórd, *acorduri,* s.n. **1.** Înțelegere între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) în vederea încheierii, modificării sau desființării unui act juridic; *acord global* = formă de retribuire a muncii în care plata se face în funcție de cantitatea, calitatea și importanța muncii. **2.** *Plată în acord* = formă de retribuire a muncii normate în raport cu rezultatele obținute. **3.** (Gram.) Concordanță de număr, gen, caz sau persoană, între cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice. **4.** (Muz.) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete de înălțimi diferite care formează o unitate armonică.

acordá, (1, 2) *acórd,* (3) *acordez,* vb. I. Tr. **1.** A da ceva (cu bunăvoință). **2.** A stabili un acord gramatical. **3.** A aduce tonurile unui instrument muzical la înălțimea corectă.

acordeón, *acordeoane,* s.n. Instrument muzical portativ cu burduf și claviatură.

acordeoníst, -ă, *acordeoniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la acordeon.

acostá, *acostez,* vb. I. **1.** Intr. (Despre nave) A se apropia de chei, de țărm, de altă navă etc. **2.** Tr. (Fig.) A opri pe cineva din *drum* și a i se adresa în mod supărător.

acostaménț, *acostamente,* s.n. Fîșie, de obicei nepavată, la marginea părții carosabile a unui drum.

acotiledonát, -ă, *acotiledonați, -te,* adj. (Despre plante) Cu embrionul lipsit de cotiledoane.

acraniát, -ă, *acraniați, -te,* s.m. și f. (La pl.) Încrengătură de animale primitive lipsite de craniu; (și la sg.) animal din această încrengătură.

acreálă s.f. Însușirea de a fi acru; gust acru.

acreditá, *acreditez,* vb. I. Tr. A numi un reprezentant diplomatic permanent într-o țară străină.

acreditáre, *acreditări,* s.f. Acțiunea de *a acredita: scrisoare de acreditare* = document oficial prin care se atestă calitatea unui agent diplomatic de a reprezenta un anumit stat în relațiile cu alt stat.

acreditív, *acreditive,* s.n. Dispoziție dată de emitent unei bănci de a plăti din disponibilul acestuia sau din creditul pe care i-l acordă banca, o sumă de bani beneficiarului.

acrí, *acresc,* vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) (mai) acru; (refl.) a se altera, a se strica.

acríbie s.f. Exactitate, rigurozitate (în cercetarea științifică).

acritúră, *acrituri,* s.f. Aliment acru; (în special) murătură.

acrobát, -ă, *acrobați, -te,* s.m. și f. Gimnast specializat în acrobații.

acrobátic, -ă, *acrobatici, -ce,* adj. (Ca) de acrobat: *salt acrobatic.*

acrobáție, *acrobații,* s.f. **1.** Exercițiu dificil de echilibristică. **2.** Arta sau profesiunea acrobatului.

acromatísm s.n. Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de aberație cromatică.

acrópolă, *acropole,* s.f. Citadelă în orașele din vechea Grecie, așezată pe o înălțime, și în care se găseau principalele edificii.

acrostih, *acrostihuri*, s.n. Poezie în care literele inițiale ale versurilor alcătuiesc un cuvînt sau o propoziție.

acroșá, *acroșez*, vb. I. Tr. A agăța, a prinde; (la fotbal) a intercepta mingea în aer.

ácru[1], *acri*, s.m. Unitate de măsură engleză pentru suprafețe de teren (egală cu aproximativ 4047 m²).

ácru[2], **-ă,** *acri, -e*, adj. **1.** Care are gustul caracteristic al oțetului. **2.** (Fig., despre oameni) Morocănos, ursuz.

act, *acte*, s.n. **1.** Document eliberat de o autoritate, prin care se atestă un fapt, o obligație etc. **2.** Manifestare a activității umane; faptă, acțiune; *a lua act* = a lua cunoștință de ceva. **3.** Principala subîmpărțire a unei opere dramatice.

actiníde s.f. pl. Elemente chimice din seria actiniului, cu proprietăți asemănătoare cu ale acestuia.

actínie, *actinii*, s.f. Animal marin nevertebrat din încrengătura celenteratelor, cu aspect de floare, care trăiește fixat pe stînci.

actíniu s.n. Element radioactiv din minereurile de uraniu.

activ, -ă, *activi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care participă în mod efectiv la o acțiune; harnic, sîrguincios; (chim.) *substanță activă* = substanță care intră ușor în reacții; (gram.) *diateză activă* = diateza care arată că acțiunea verbului este săvîrșită de subiect. **2.** S.n. *Activ de partid* = colectiv de membri ai partidului, constituit pe lîngă un organ de partid, pe care îl sprijină sistematic în întreaga sa activitate. **3.** S.n. Totalitatea mijloacelor economice aparținînd unei întreprinderi, instituții sau organizații economice.

activá, *activez*, vb. I. **1.** Intr. A desfășura o activitate. **2.** Refl. A intra în cadrele permanente ale armatei. **3.** Tr. (Chim.) A face ca o substanță să intre mai ușor în reacție cu alta.

activíst, -ă, *activiști, -ste*, s.m. și f. Militant pe tărîm social-politic, membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră muncii în acea organizație.

activitáte, *activități*, s.f. **1.** Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute cu un anumit scop; manifestare a unei energii, forțe etc.; muncă. **2.** Măsură a radioactivității unui element radioactiv.

activizá, *activizez*, vb. I. Tr. A face pe cineva să fie mai activ; a intensifica, a grăbi desfășurarea unei activități.

actór, *actori*, s.m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme.

actoricése, -éască, *actoricești*, adj. Care se referă la actori.

actríță, *actrițe*, s.f. Artistă care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme.

actuál, -ă, *actuali, -e*, adj. De acum, din prezent; de actualitate, la ordinea zilei.

actualitáte, *actualități*, s.f. Faptul de a fi actual; ceea ce este actual, întîmplare curentă.

actualizá, *actualizez*, vb. I. Tr. A face să fie actual, a aduce în actualitate.

actualménte adv. În momentul de față, în prezent.

acționá, *acționez*, vb. I. **1.** Intr. A întreprinde o acțiune. **2.** Intr. A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva. **3.** Tr. (Mec.) A pune în mișcare, a antrena, a face să funcționeze.

acționár, -ă, *acționari, -e*, s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni (6).

acțiúne, *acțiuni*, s.f. **1.** Desfășurare a unei activități. **2.** Exercitare a unei forțe asupra unui corp. **3.** (Gram.) Starea, mișcarea exprimate prin verbe. **4.** Desfășurarea întîmplărilor într-o operă literară. **5.** (Jur.) Act prin care se cere rezolvarea unei pricini. **6.** Hîrtie de valoare care dovedește participarea deținătorului la capitalul unei societăți și în virtutea căreia acesta primește dividend.

acú adv. v. **acum.**

acuarélă, *acuarele*, s.f. **1.** Tehnică în pictură care folosește culori diluate cu apă. **2.** Vopsea folosită în acuarelă (1); pictură executată cu o astfel de vopsea.

acuitáte s.f. Ascuțime, agerime a simțurilor.

acúm adv. **1.** În momentul de față, în prezent; imediat. **2.** Înainte cu...: *acum doi ani*. Var.: **acú, acúma** adv.

acúma adv. v. **acum.**

acumulá, *acumulez*, vb. I. Tr. A aduna, a strînge, a înmagazina.

acumulâre s.f. **1.** Acțiunea de *a acumula*. **2.** (Ec. pol.) Proces economic care constă în utilizarea unei părți a venitului societății pentru înfăptuirea reproducției lărgite.

acumulatór, *acumulatoare*, s.n. Aparat sau rezervor utilizat pentru înmagazinarea energiei sub diferite forme.

acupunctúră s.f. Metodă terapeutică originară din China, care constă în introducerea unor ace fine de metal sub piele, în anumite puncte corespunzătoare unor organe și regiuni ale corpului.

acuratéțe s.f. Grijă, atenție deosebită în execuția unui lucru.

acústic, -ă, *acustici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care emite, transmite sau recepționează unde sonore. **2.** S.f. Parte a fizicii care se ocupă cu studiul sunetelor. **3.** S.f. Calitatea (unei săli) de a asigura o (bună) audiție.

acút, -ă, *acuți, -te*, adj. **1.** (Despre boli) Cu evoluție scurtă și manifestări intense. **2.** (Muz., despre sunete) Înalt, ascuțit.

acuzá, *acúz*, vb. I. Tr. **1.** A imputa cuiva o greșeală, a învinui, a învinovăți. **2.** A vădi, a manifesta.

acuzát, -ă, *acuzați, -te*, s.m. și f. Persoană învinuită de ceva.

acuzatív s.n. (Gram.) Caz care are ca funcțiune specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute.

acuzáție, *acuzații*, s.f. Acuzare, învinuire.

acvafórte s.f. Procedeu de gravare a unei imagini pe o placă de cupru cu ajutorul acidului azotic.

acvaplán, *acvaplane,* s.n. Planșă de lemn cu ajutorul căreia se lunecă pe apă, fiind remorcată de o ambarcație cu motor.

acvárіu, *acvarii,* s.n. Vas sau bazin cu apă în care se țin plante sau animale acvatice vii; sală, clădire în care se află astfel de bazine.

acvátic, -ă, *acvatici, -e,* adj. **1.** Care trăiește în apă. **2.** Format din apă: *mediu acvatic.*

ácvilă, *acvile,* s.f. Gen de păsări răpitoare de zi, mari, cu cioc puternic, încovoiat la vîrf.

acvilín, *acviline,* adj. *Nas acvilin* = nas coroiat.

adágio adv. (Muz.) Lent, rar.

adágiu, *adagii,* s.n. (Rar) Maximă, sentință.

adáos, *adaosuri,* s.n. Ceea ce se adaugă la ceva.

adaptá, *adaptez,* vb. I. **1.** Tr. A face să se potrivească, să corespundă. **2.** Refl. A se obișnui cu ceva, a se acomoda.

adaptáre, *adaptări,* s.f. Acțiunea de *a (se) adapta;* (biol.) modificare a organismelor vii în raport cu mediul înconjurător.

adăpá, *adăp,* vb. I. Tr. A da unui animal apă de băut; (refl., despre animale) a bea apă.

adăpóst, *adăposturi,* s.n. Loc ferit (sau construcție) care apără, care protejează.

adăpostí, *adăpostesc,* vb. IV. Tr. A pune la adăpost; (refl.) a se așeza într-un loc ferit.

adăugá, *adáug,* vb. I. Tr. A mai pune peste..., a pune în plus; a completa ceva în scris sau verbal.

adecvát, -ă, *adecvați, -te,* adj. Potrivit, corespunzător.

ademení, *ademenesc,* vb. IV. Tr. A atrage, a ispiti; a seduce.

adenítă, *adenite,* s.f. Inflamație a ganglionilor limfatici.

adépt, -ă, *adepți, -te,* s.m. și f. Persoană care aderă la o teorie, la o doctrină, care împărtășește convingerile cuiva.

aderá, *adér,* vb. I. Intr. **1.** A se alătura unui partid, unei mișcări, unei ideologii. **2.** A se lipi, a se ține strîns lipit.

aderént, -ă, *aderenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aderă **(2)**, care este strîns lipit de ceva. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană sau colectivitate) care aderă la o idee, la un partid, la o mișcare.

aderénță, *aderențe,* s.f. **1.** Însușirea de a fi aderent; forță care menține două corpuri în contact. **2.** (Med.) Țesut fibros apărut în urma unei infecții, unind organe care în mod normal sînt separate.

adésea adv. De multe ori, des.

adéseori adv. Adesea.

adevăr, *adevăruri,* s.n. Oglindirea fidelă a realității obiective în gîndire; concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă.

adevărát, -ă, *adevărați, -te,* adj. Conform cu adevărul; veritabil, real; (adverbial) corect, just.

adeverí, *adeveresc,* vb. IV. Tr. A confirma exactitatea unui fapt, a unei afirmații; (refl.) a se dovedi ca adevărat, a se confirma.

adeverínță, *adeverințe,* s.f. Dovadă scrisă prin care se recunoaște un fapt, un drept.

adeziúne, *adeziuni,* s.f. **1.** Aderare la ceva; exprimare scrisă a acestei aderări. **2.** Forță care menține în contact două corpuri, datorită atracției dintre moleculele acelor corpuri.

adezív, -ă, *adezivi, -e,* adj., s.m. (Substanță) care are proprietatea de a lipi, care se folosește pentru lipit.

ad-hóc adv. Anume pentru acest scop.

adiá, pers. 3 *adie,* vb. I. Intr. (Despre vînt) A sufla ușor.

adiacént, -ă, *adiacenți, -te,* adj. Alăturat; *unghiuri adiacente* = unghiuri care au același vîrf și o latură comună.

adícă adv. Și anume, cu alte cuvinte; la urma urmei.

adiére, *adieri,* s.f. Suflare lină de vînt.

adineáori adv. v. **adineauri.**

adineáuri adv. Cu puțin înainte. Var.: **adineáori** adv.

ad-ínterim adj. invar. Provizoriu, interimar: *ministru ad-interim.*

adío interj. Rămas bun; rămîi cu bine.

adipós, -oásă, *adipoși, -oase,* adj. (Anat.) *Țesut adipos* = țesut format din celule pline cu grăsime.

adițiónal, -ă, *adiționali, -e,* adj. Care se adaugă, care trebuie adăugat.

adînc, -ă, (1, 2, 3) *adînci,* adj., **(4)** *adîncuri,* s.n. **1.** Adj. (Despre ape, vase etc.) Al cărui fund este departe de suprafață, de marginea de sus. **2.** Adj. (Fig.) Puternic, intens, profund: *somn adînc.* **3.** Adj. Care se întinde departe, vast, întins. **4.** S.n. Parte adîncă, adîncime.

adînci, *adîncesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face să fie mai adînc **(1)**; (refl.; fig.) a se lăsa absorbit de ceva, a se cufunda în... **2.** A cerceta, a studia în profunzime.

adîncíme, *adîncimi,* s.f. Faptul de a fi adînc **(1)**; distanță de la suprafața unei adînciturі sau a unei ape pînă la fundul ei; (fig.) profunzime, intensitate.

adîncitúră, *adînciturі,* s.f. Parte adîncită a unei suprafețe.

adjectív, *adjective,* s.n. Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și care se acordă cu substantivul ce denumește lucrul sau ființa respectivă.

adjectivál, -ă, *adjectivali, -e,* adj. Care are valoare de adjectiv, care este exprimat printr-un adjectiv; *articol adjectival* = articol care însoțește un adjectiv determinant al unui nume de persoană sau al unui substantiv articulat.

adjudecá, *adjúdec,* vb. I. Tr. A atribui un bun scos la licitație aceluia care oferă prețul cel mai mare.

adjúnct, -ă, *adjuncți, -te,* adj. Persoană imediat subordonată conducătorului unei instituții.

adjutánt, *adjutanți,* s.m. Ofițer cu atribuții de secretar pe lîngă comandantul unei unități militare.

ad lítteram adv. Întocmai, cuvînt cu cuvînt, literă cu literă.

administrá, *administrez*, vb. I. Tr. **1.** A conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituție etc.). **2.** A da unui bolnav un anumit medicament.

administratív, -ă, *administrativi, -e*, adj. Care se referă la administrație; care emană de la un organ de administrație.

administrátor, -oáre, *administratori, -oare*, s.m. și f. Persoană care administrează un bun sau un patrimoniu.

administrație, *administrații*, s.f. **1.** Acțiunea de a administra (1); *administrație de stat* = formă de activitate a statului pentru realizarea funcțiilor sale; totalitatea organelor de stat care realizează această activitate. **2.** Totalitatea organelor care administrează o instituție sau o întreprindere.

admirá, *admir*, vb. I. Tr. A privi pe cineva sau ceva cu un sentiment de încîntare, de respect.

admirábil, -ă, *admirabili, -e*, adj. Minunat, încîntător; excelent.

admiratív, -ă, *admirativi, -e*, adj. Care exprimă admirație.

admirație, *admirații*, s.f. Sentiment de încîntare, de stimă față de cineva sau ceva.

admisíbil, -ă, *admisibili, -e*, adj. Care poate fi admis.

admitánță s.f. Mărime egală cu inversul impedanței unui circuit electric.

admíte, *admit*, vb. III. Tr. **1.** A primi ca bun, a considera ca adevărat; a fi de acord; a permite. **2.** A da curs favorabil unei cereri. **3.** A accepta, a primi (un candidat; un solicitant).

admítere, *admiteri*, s.f. Acțiunea de *a admite; examen de admitere* (și substantivat, f.) = examen pe baza căruia un candidat poate fi primit într-o formă (superioară) de învățămînt.

admonestá, *admonestez*, vb. I. Tr. A mustra cu severitate.

adnotá, *adnotez*, vb. I. Tr. A face însemnări pe marginea unui text, pentru a-l explica sau întregi.

adolescént, -ă, *adolescenți, -te*, s.m. și f. Persoană la vîrsta adolescenței.

adolescénță s.f. Perioadă a vieții omului între vîrsta pubertății și cea adultă.

adónis s.m. (De obicei ir.) Nume care se dă (după un personaj legendar din antichitate) unui tînăr foarte frumos.

adoptá, *adópt*, vb. I. Tr. **1.** A înfia un copil. **2.** A-și însuși felul de a fi al cuiva; a accepta o părere, o metodă. **3.** A accepta ceva în urma unui vot: *a adopta o lege.*

adoptív, -ă, *adoptivi, -e*, adj. (Despre copii) Care a fost adoptat; (despre părinți) care a adoptat un copil străin.

adópție, *adopții*, s.f. Faptul de a adopta un copil. Var.: **adopțiúne** s.f.

adorá, *adór*, vb. I. Tr. **1.** A avea mare admirație pentru cineva sau ceva; a iubi în cel mai înalt grad. **2.** A slăvi o divinitate.

adorábil, -ă, *adorabili, -e*, adj. Plin de farmec, încîntător.

adormí, *adórm*, vb. IV. Intr. și tr. A trece (sau a face pe cineva să treacă) la starea de somn.

adormít, -ă, *adormiți, -te*, adj. Care este cuprins de somn; (fig.) lipsit de vioiciune, leneș; (în limbaj bisericesc) mort.

adrenalínă s.f. Hormon produs de glandele suprarenale, folosit ca medicament.

adresá, *adresez*, vb. I. **1.** Refl. A se îndrepta cu vorba către cineva; a trimite o cerere unei instituții. **2.** Tr. A scrie adresa pe o scrisoare.

adresánt, -ă, *adresanți, -te*, s.m. și f. Persoană căreia îi este adresată o scrisoare; destinatar.

adrésă, *adrese*, s.f. **1.** Indicație pe scrisori, pe colete etc., cuprinzînd numele și domiciliul destinatarului. **2.** Comunicare oficială făcută în scris de o instituție. **3.** (Cib.) Expresie (numerică) indicînd o sursă sau o destinație a informației ce urmează să fie înregistrată de un calculator electronic.

adsorbánt, *adsorbanți*, s.m. Corp solid pe suprafața căruia se pot fixa substanțe prin adsorbție.

adsorbí, pers. 3 *adsoárbe*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) fixa prin adsorbție.

adsórbție s.f. Fixarea moleculelor unei substanțe pe suprafața unui corp solid.

adúce, *adúc*, vb. III. **1.** Tr. A lua un lucru cu sine și a veni cu el undeva. **2.** Tr. A da, a produce: *pomii aduc rod.* **3.** Intr. A semăna cu cineva.

adúcere, *aduceri*, s.f. Acțiunea de *a aduce; aducere-aminte* = amintire.

adúcție, *aducții*, s.f. Construcție hidrotehnică destinată dirijării apei de la locul de captare la cel de folosire.

adulá, *adulez*, vb. I. Tr. A linguși, a flata în chip servil.

adulmecá, *adúlmec*, vb. I. Intr. (Despre animale) A simți, cu ajutorul mirosului, prezența cuiva sau a ceva.

adúlt, -ă, *adulți, -te*, adj., s.m. și f. (Organism, persoană) care a ajuns la maturitate, care și-a terminat creșterea.

adultér, *adultere*, s.n. Încălcarea fidelității conjugale de către unul dintre soți.

adumbrí, *adumbresc*, vb. IV. Tr. A umbri.

aduná, *adún*, vb. I. **1.** Tr. A strînge la un loc; a aduce din toate părțile; a ridica de pe jos. **2.** Tr. (Mat.) A face o adunare. **3.** Refl. A se strînge laolaltă.

adunáre, *adunări*, s.f. **1.** Întrunire a mai multor persoane în scopul discutării unor probleme de interes comun; *Adunare Națională* = organ suprem al puterii de stat în unele țări socialiste; *adunare generală a oamenilor muncii* = formă superioară de conducere colectivă a unităților socialiste. **2.** Operație aritmetică prin care se totalizează mai multe numere într-unul singur.

adunătúră, *adunături*, s.f. Grămadă de obiecte disparate; (peior.) grup de oameni adunați la întîmplare.

adventísm s.n. Doctrină practicată de o sectă religioasă creştină care predică „a doua venire" apropiată a lui Hristos.

adventíst, -ă, *adventişti, -ste,* s.m. şi f. Adept al adventismului.

adventív, -ă, *adventivi, -e,* adj. (Despre rădăcini) Care se dezvoltă pe diferite părţi ale plantei.

advérb, *adverbe,* s.n. Parte de vorbire, în general neflexibilă, care determină un verb, un adjectiv sau alt adverb.

adverbiál, -ă, *adverbiali, -e,* adj. Cu valoare de adverb, folosit ca adverb.

advérs, -ă, *adverşi, -se,* adj. **1.** Aşezat în faţă, opus. **2.** Potrivnic, duşmănos.

adversár, -ă, *adversari, -e,* s.m. şi f. Persoană care luptă împotriva alteia (într-o competiţie, într-un proces etc.) sau împotriva unei concepţii, a unei teorii.

adversatív, -ă, *adversativi, -e,* adj. *Propoziţie adversativă* = propoziţie care exprimă o opoziţie faţă de coordonata ei; *conjuncţie adversativă* = conjuncţie care introduce o propoziţie adversativă.

adversitáte, *adversităţi,* s.f. Împrejurare potrivnică.

aéd, *aezi,* s.m. Poet-cîntăreţ din Grecia antică.

áer, (2) *aere,* s.n. **1.** Amestec de gaze care constituie atmosfera terestră; *aer condiţionat* = aer din încăperi trecut printr-un sistem special de ventilaţie, pentru a-şi păstra calităţile fizice normale. **2.** Înfăţişare, aspect; *a-şi da aere* = a lua o atitudine de superioritate.

aerián, -ă, *aerieni, -e,* adj. **1.** Care se află în aer. **2.** Care se referă la aviaţie. **3.** (Fig.) Transparent, diafan.

aerísi, *aerisesc,* vb. IV. Tr. A lăsa să pătrundă într-o încăpere aer proaspăt; a expune un obiect la aer.

aero- Element de compunere însemnînd „aer", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

aerób, -ă, *aerobi, -e,* adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen.

aerodinámic, -ă, *aerodinamici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre vehicule) Construit astfel încît să întîmpine o cît mai mică rezistenţă la deplasarea sa în aer. **2.** S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care studiază mişcarea corpurilor în aer şi în alte medii gazoase.

aerodínă, *aerodine,* s.f. Aeronavă mai grea decît volumul aerului dezlocuit.

aerodróm, *aerodromuri,* s.n. Teren special amenajat pentru decolarea şi aterizarea aeronavelor.

aerofagíe s.f. Înghiţirea unei cantităţi mari de aer, odată cu saliva sau cu alimentele.

aerofobíe s.f. Teamă patologică de curenţii de aer.

aerogáră, *aerogări,* s.f. Ansamblu de clădiri pe un aeroport, unde se află serviciile pentru traficul aerian.

aerolít, *aeroliţi,* s.m. Meteorit avînd aspectul unei pietre.

aeromodél, *aeromodele,* s.n. Model de avion, de dimensiuni reduse, cu sau fără motor.

aeromodelísm s.n. **1.** Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul şi construcţia aeromodelelor. **2.** Ramură a sportului în care se folosesc aeromodele.

aeronaút, -ă, *aeronauţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care face parte din echipajul unei aeronave.

aeronaútică s.f. **1.** Ştiinţa şi tehnica construirii de aeronave. **2.** Tehnica navigaţiei aeriene.

aeronávă, *aeronave,* s.f. Vehicul care se poate deplasa în aer.

aeroplán, *aeroplane,* s.n. Avion.

aeropórt, *aeroporturi,* s.n. Ansamblu constituit din terenul, clădirile şi instalaţiile necesare decolării, aterizării, adăpostirii şi întreţinerii aeronavelor.

aeropurtát, -ă, *aeropurtaţi, -te,* adj. (Despre trupe) Care se transportă cu ajutorul aeronavelor.

aerosól, *aerosoli,* s.m. (Mai ales la pl.) Particule lichide sau solide dispersate într-un gaz sau în aer, avînd întrebuinţări în medicină.

aerostát, *aerostate,* s.n. Aeronavă mai uşoară decît aerul dezlocuit.

aerostátică s.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului gazelor şi al solidelor în aer.

aeroterapíe s.f. Metodă de tratament al bolilor pulmonare cronice prin cură de aer (de munte, comprimat, rarefiat etc.).

afábil, -ă, *afabili, -e,* adj. Cordial, afectuos.

afabulaţíe s.f. Ansamblul întîmplărilor care alcătuiesc intriga unei opere literare epice sau dramatice.

afácere, *afaceri,* s.f. **1.** Treabă, îndeletnicire, ocupaţie. **2.** Tranzacţie comercială sau financiară care implică adesea specula.

afacerísm s.n. Folosire de către cineva a situaţiei sale profesionale sau sociale în scopul realizării de profituri personale.

afaceríst, -ă, *afacerişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică afacerismul.

afárĭ adv. Dincolo de limitele unui spaţiu închis; în exterior; *(în) afară de...* = fără a mai socoti şi...

afazíe, *afazii,* s.f. Pierdere totală sau parţială a facultăţii de a vorbi şi de a înţelege vorbirea.

aféct, *afecte,* s.n. Trăire emoţională intensă.

afectá[1], *afectez,* vb. I. Tr. A destina (o sumă de bani, materiale etc.) unui anumit scop.

afectá[2], *afectez,* vb. I. **1.** Tr. A mîhni, a întrista. **2.** Tr. A simula o anumită stare sufletească. **3.** Intr. A se preface; a-şi da aere.

afectív, -ă, *afectivi, -e,* adj. Privitor la sentimente; sentimental.

afectivitáte s.f. Ansamblul proceselor afective; comportare emotivă.

afectuós, -oásă, *afectuoşi, -oase,* adj. Care manifestă afecţiune; prietenos.

afecţiúne, *afecţiuni,* s.f. **1.** Simpatie, ataşament faţă de cineva. **2.** Boală, stare patologică a unui organ.

afeliu s.n. Punctul cel mai depărtat de Soare de pe orbita unei planete.

afemeiát, *afemeiați*, -te, adj., s.m. (Bărbat) care umblă după femei, căruia îi place să facă curte femeilor.

aferát, -ă, *aferați*, -te, adj. Care este sau care pare foarte ocupat.

aferént, -ă, *aferenți*, -te, adj. **1.** Care decurge din ceva, care este în legătură cu ceva. **2.** (Anat.) *Vase aferente* = vase care se varsă în altele sau care pătrund într-un organ.

aferézǎ, *afereze*, s.f. Dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvînt.

afét, *afeturi*, s.n. Suportul țevii la unele arme de foc (tunuri, aruncătoare de mine etc.).

afiliá, *afiliez*, vb. I. Refl. (Despre instituții, organizații etc.) A se alătura altei instituții sau organizații, căreia i se subordonează.

áfin, *afini*, s.m. Arbust scund din regiunile de munte, cu fructe negre comestibile.

afinâre, *afinări*, s.f. Operație metalurgică pentru înlăturarea impurităților dintr-un metal.

áfină, *afine*, s.f. Fructul afinului.

afinitáte, *afinități*, s.f. **1.** Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită unor înclinații comune. **2.** (Chim.) Proprietate a două substanțe de a reacționa între ele.

afirmá, *afirm*, vb. I. **1.** Tr. A declara (în mod ferm), a susține (cu tărie). **2.** Refl. A se face remarcat.

afirmatív, -ă, *afirmativi*, -e, adj. Care conține o afirmație, care are un sens pozitiv.

afirmáție, *afirmații*, s.f. Exprimare, susținere a unei păreri; (la pl.) vorbe care exprimă o afirmare.

afiș, *afișe*, s.n. Înștiințare, de obicei tipărită și expusă public, cuprinzînd informații de interes general.

afișá, *afișez*, vb. I. **1.** Tr. A expune un afiș. **2.** Tr. (Fig.) A manifesta în mod ostentativ o anumită atitudine. **3.** Refl. (Fam.) A apărea în tovărășia cuiva, cu intenția de a face impresie.

afișáj, *afișaje*, s.n. Faptul de a afișa; punere în evidență.

afișiér, *afișiere*, s.n. Loc special (vitrină, panou) unde se expun afișele.

afíx, *afixe*, s.n. Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe.

afînát, -ă, *afinați*, -te, adj. (Despre pămînt, zăpadă etc.) Rărit, înfoiat.

aflá, *áflu*, vb. I. **1.** Tr. A lua cunoștință, a căpăta vești sau informații despre ceva. **2.** Refl. A se găsi într-un loc sau într-o situație oarecare.

afluént, *afluenți*, s.m. Apă curgătoare considerată în raport cu apa mai mare în care se varsă.

afluéntă s.f. **1.** Mulțime de oameni care se îndreaptă spre același punct. **2.** Cantitate mare; belșug.

afluks, *afluxuri*, s.n. **1.** Deplasare a unui fluid către un anumit loc. **2.** Afluență (1).

afón, -ă, *afoni*, -e, adj. Care nu poate cînta corect, care nu are voce.

aforísm, *aforisme*, s.n. Maximă, cugetare.

africán, -ă, *africani*, -e, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Africa, din Africa. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Africii.

afrodiziác, *afrodiziace*, s.n. Substanță care stimulează impulsurile sexuale.

afrónt, *afronturi*, s.n. Jignire, insultă adusă cuiva în public.

áftă, *afte*, s.f. Ulcerație care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui.

aftoásă, *aftoase*, adj. *Febră aftoasă* = boală infecțioasă specifică animalelor rumegătoare, caracterizată prin febră și erupții pe mucoase.

afumá, *afúm*, vb. I. **1.** Tr. A expune un aliment la fum, pentru a-l conserva. **2.** Tr. A umple cu fum o încăpere, pentru a distruge anumite insecte; (intr.; despre sobe) a scoate fum. **3.** Refl. A se acoperi cu un strat de fum; (despre mîncări) a căpăta gust și miros neplăcut de fum, în timpul expunerii la foc. **4.** Refl. (Fig.) A se îmbăta ușor.

afumătúră, *afumături*, s.f. Produs alimentar conservat prin expunere la fum.

afúnd adv. În adîncime.

afundá, *afúnd*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) cufunda. **2.** Refl. A pătrunde adînc; (fig.) a se pierde în depărtare.

afurisí, *afurisesc*, vb. IV. Tr. A arunca anatema asupra cuiva.

afurisít, -ă, *afurisiți*, -te, adj., s.m. și f. Rău, ticălos; (fam.) strengar, poznaș.

agá s.f. v. **agă**.

agále adv. Încet, domol.

agápă, *agape*, s.f. Ospăț între prieteni.

agar-agár s.n. Substanță extrasă din anumite alge marine, folosită în microbiologie, în industria alimentară etc.

agasá, *agasez*, vb. I. Tr. A plictisi, a enerva.

agasánt, -ă, *agasanți*, -te, adj. Care agasează.

agát, *agate*, s.n. Varietate cristalină de silice, folosită ca piatră semiprețioasă.

agatîrși s.m. pl. Populație scitică (din sec. VI î.e.n.) de pe cursul mijlociu al Mureșului.

agávă, *agave*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante ornamentale cu frunze mari, pînă la 2 m, originare din America.

ágă, *agi*, s.m. (Înv.) **1.** Ofițer din vechea armată otomană. **2.** Șef al unei agii. Var.: **agá, *agale***, s.f.

agățá, *agăț*, vb. I. **1.** Tr. A atîrna ceva într-un cui sau într-un cîrlig. **2.** Refl. A se prinde, a se apuca cu mîinile de ceva; (despre țesături) a se rupe prinzîndu-se într-un obiect ascuțit.

ageamíu, -ie, *ageamii*, adj., s.m. și f. (Fam.) Nepriceput, neștiutor.

agéndă, *agende*, s.f. **1.** Carnet în care se notează, pe zile, lucrările ce urmează să fie executate. **2.** Ordine de zi.

agént, *agenți*, s.m. **1.** Reprezentant oficial al unui stat, al unei instituții, organizații etc., avînd anumite atribuții. **2.** Factor activ, care provoacă sau influențează un fenomen fizic, chimic etc.

agentúră, *agenturi*, s.f. **1.** Casă de comerț condusă de un agent (1). **2.** Grup organizat aflat în slujba unor forțe străine.

agenție, *agenții*, s.f. **1.** Reprezentanță, filială sau sucursală a unei instituții ori a unei întreprinderi. **2.** *Agenție (internațională) de presă* = instituție care culege, pentru presă și radioteleviziune, informații din diverse domenii de activitate.

áger, -ă, *ageri, -e*, adj. Iute în mișcări; isteț, deștept; (despre ochi) vioi, pătrunzător.

ageríme s.f. Însușirea de a fi ager.

agheásmă s.f. (Bis.) Apă sfințită.

aghiotánt, *aghiotanți*, s.m. (Înv.) Ofițer atașat pe lîngă un comandant militar.

aghiúță s.m. (Fam. și glumeț) Drac.

agíe, *agii*, s.f. Organ administrativ din sec. XVIII—XIX, însărcinat cu menținerea ordinii publice.

agíl, -ă, *agili, -e*, adj. Care se mișcă ușor și repede.

agilitáte s.f. Ușurință în mișcări.

agitá, *agit*, vb. I. **1.** Tr. A mișca repede, într-o parte și în alta. **2.** Refl. A fi neliniștit, a nu sta locului, a se frămînta. **3.** Refl. A se revolta, a se răzvrăti; (tr.) a aținа.

agitát, -ă, *agitați, -te*, adj. Care se agită, neliniștit, tulburat; (despre perioade de timp) frămîntat, tumultuos.

agitatór, -oáre, *agitatori, -oare*, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care face agitație politică. **2.** S.n. Aparat folosit pentru omogenizarea unui amestec de substanțe.

agitatóric, -ă, *agitatorici, -e*, adj. Care servește sau se referă la agitație.

agitáție s.f. **1.** Mișcare intensă, încoace și încolo, de oameni, vehicule etc. **2.** Stare de neliniște excesivă. **3.** *Agitație politică* = mijloc de înrîurire politică a conștiinței maselor și de atragere la realizarea unor scopuri și obiective imediate, prin lozinci, întruniri, presă, radio etc.

aglomerá, *aglomerez*, vb. I. **1.** Refl. A se aduna la un loc în număr mare. **2.** Tr. A lega între ele granulele, firele sau fișiile care compun un material.

aglomerát, -ă, *aglomerați, -te*, adj. (Despre spații) Ticsit; suprapopulat; (despre materiale) obținut prin aglomerare.

aglomerátie, *aglomerații*, s.f. Îngrămădire de oameni, îmbulzeală.

aglutiná, *aglutinez*, vb. I. Refl. A se împreuna, a se uni.

aglutinánt, -ă, *aglutinanți, -te*, adj. Care lipește, care unește; *limbă aglutinantă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă cu ajutorul unor sufixe sau prefixe.

agnosticísm s.n. Concepție filozofică ce neagă posibilitatea cunoașterii realității obiective sau a esenței fenomenelor.

agonie s.f. Stare a organismului care precedă moartea.

agoniseálă s.f. Ceea ce se agonisește.

agonisí, *agonisesc*, vb. IV. Tr. A dobîndi, a cîștiga prin muncă.

agonizá, *agonizez*, vb. I. Intr. A fi în agonie.

agorá s.f. Piață în orașele din Grecia antică, unde se țineau adunările publice și unde se aflau principalele instituții.

agorafobie s.f. Teamă patologică, obsesivă, de spațiile largi, deschise, de piețe etc.

agráfă, *agrafe*, s.f. Nume dat unor obiecte care servesc pentru a fixa părul, o haină, o hîrtie etc.

agramát, -ă, *agramați, -te*, s.m. și f. Persoană care face greșeli elementare de limbă; (p. ext.) inculț.

agrár, -ă, *agrari, -e*, adj. Care se referă la proprietatea funciară; în care predomină agricultura.

agravá, *agravez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) înrăutăți.

agravánt, -ă, *agravanți, -te*, adj. Care agravează; *circumstanțe agravante* = circumstanțe care contribuie la înăsprirea pedepsei unui inculpat.

agreá, *agreez*, vb. I. Tr. A vedea cu ochi buni, a simpatiza.

agreábil, -ă, *agreabili, -e*, adj. Plăcut; simpatic.

agregă, pers. 3 *agregă*, vb. I. Refl. (Despre elemente) A se uni, a se alipi.

agregáre, *agregări*, s.f. Faptul de *a se agrega; stare de agregare* = fiecare dintre stările (solidă, lichidă, gazoasă) sub care se pot prezenta substanțele.

agregát, *agregate*, s.n. **1.** Grup format prin cuplarea unei mașini de forță cu una sau mai multe mașini de lucru. **2.** Material granular folosit pentru mortare și betoane.

agreméntt, *agremente*, s.n. **1.** Plăcere, distracție. **2.** Consimțămînt dat de un stat pentru numirea unei persoane ca șef de misiune diplomatică sau consul al unui stat străin.

agresiúne, *agresiuni*, s.f. **1.** Atac armat lansat de unul sau mai multe state împotriva altui stat. **2.** Atac împotriva unei persoane.

agresív, -ă, *agresivi, -e*, adj. **1.** Care atacă fără a fi provocat; provocator. **2.** Care atacă o substanță, un mediu.

agresivitáte s.f. Însușirea de a fi agresiv.

agresór, -oáre, *agresori, -oare*, s.m. și f. Cel care săvîrșește o agresiune.

agrícol, -ă, *agricoli, -e*, adj. Care se referă la agricultură; care provine din agricultură.

agricultór, -oáre, *agricultori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu agricultura.

agricultúră, *agriculturi*, s.f. **1.** Cultivarea pămîntului. **2.** Ramură a producției materiale care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor.

agríș, *agrișI*, s.m. Arbust din regiunile de munte, cu fructe comestibile.

agrișă, *agrișe*, s.f. Fructul agrișului.

agro- Element de compunere însemnînd „agricol", „agricultură", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

agrobiologíe s.f. Știință care studiază acțiunea legilor biologice asupra culturii plantelor și creșterii animalelor.

agrochimíe s.f. Știință care studiază dinamica elementelor nutritive în sol și în plante.

agronóm, *agronomi*, s.m. Specialist în agronomie.

agronómic, -ă, *agronomici, -e*, adj. Privitor la agronomie.

agronomíe s.f. Complex de științe care cuprinde totalitatea cunoștințelor referitoare la producția agricolă.

agrotéhnică s.f. Știință care se ocupă cu relațiile dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate.

agrozootehníe s.f. Tehnica cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor domestice.

agurídă s.f. Strugure acru, necopt.

ah interj. Exclamație care exprimă durere, milă, deznădejde sau mulțumire, admirație.

ahá interj. Exclamație care exprimă satisfacția cuiva la înțelegerea unui lucru.

ahéi s.m. pl. Populație așezată în Peloponez la începutul mileniului al doilea î.e.n.

ahó interj. Strigăt cu care se încetinește sau se oprește mersul boilor.

ahtiát, -ă, *ahtiați, -te*, adj. Lacom, dornic de ceva.

aicea adv. v. **aici.**

aíci adv. În acest loc; în acest moment, acuma. Var.: **aí, aícea** adv.

aidoma adv. La fel, întocmai.

aiévea adv. În realitate; cu adevărat.

áisberg, *aisberguri*, s.n. Bloc mare de gheață desprins din ghețurile polare, care plutește pe oceane.

aiurá, *aiurez*, vb. I. Intr. A delira; a vorbi fără sens, a spune lucruri absurde.

aiúrea adv., adj. **1.** Adv. În alt loc, în altă parte. **2.** Adj. (Fam.) Zăpăcit.

aiureálă, *aiureli*, s.f. Vorbire lipsită de sens, absurditate.

aiurít, -ă, *aiuriți, -te*, adj., s.m. și f. (Om) cu mintea tulbure; zăpăcit.

ajún, *ajunuri*, s.n. **1.** Zi sau perioadă de timp care precedă un eveniment. **2.** Faptul de a ajuna; zi în care se ajunează.

ajuná, *ajunez*, vb. I. Intr. A ține post complet, a nu mînca nimic.

ajúnge, *ajúng*, vb. III. **1.** Intr. A se afla la destinație (sau într-un anumit loc), după parcurgerea unui drum; a atinge o anumită limită în timp. **2.** Tr. A prinde din urmă o ființă sau un vehicul; (fig.) a egala pe cineva. **3.** Intr. A reuși să atingi ceva care se află așezat mai sus; a se întinde pînă la. **4.** Intr. A atinge un anumit nivel, (fig.) un scop. **5.** Intr. A deveni: *a ajuns medic.* **6.** Intr. A fi în cantitate suficientă. **7.** Intr. (Peior.) A parveni.

ajúns s.n. *De ajuns* = destul.

ajúr, *ajururi*, s.n. Broderie pe o țesătură din care s-au scos anumite fire.

ajustá, *ajustez*, vb. I. Tr. A adapta, a face să se potrivească.

ajutá, *ajút*, vb. I. Tr. A da cuiva ajutor; (refl.) a se servi de cineva sau de ceva ca ajutor; (intr.) a fi de folos, a sluji.

ajutór, -oáre, *ajutori, -oare*, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care ajută pe cineva. **2.** S.n. Sprijin, asistență, susținere (*în muncă* sau în împrejurări grele).

ajutorá, *ajutorez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) ajuta, a (se) sprijini (din punct de vedere material).

al, a, *ai, ale*, art. **1.** (Înaintea unui pronume posesiv sau substantiv în genitiv posesiv:) *al meu; ai vecinului.* **2.** (Înaintea numeralelor ordinale): *al doilea.*

ala-bála subst. invar. *Ce mai ala-bala?* = ce atîta discuție?

alabástru s.n. Varietate de ghips din care se fac obiecte de ornament.

alác s.n. Specie de grîu, foarte rezistentă, din regiunile muntoase.

alái, *alaiuri*, s.n. Mulțime de oameni care însoțesc o paradă, o ceremonie, o persoană de seamă; mulțime de oameni care se iau după cineva.

aláltăieri adv. În ziua care o precedă pe cea de ieri.

aláltăseară adv. În seara zilei de alaltăieri.

alámă, (2) *alămuri*, s.f. **1.** Aliaj de cupru și zinc. **2.** (La pl.) Obiecte de alamă **(1).**

alambíc, *alambicuri*, s.n. Aparat folosit pentru distilare.

alambicát, -ă, *alambicați, -te*, adj. Foarte subtil, greu de înțeles, complicat.

alandála adv. În dezordine; fără noimă.

alarmá, *alarmez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) neliniști, a (se) speria; (tr.) a pune în stare de alarmă.

alarmánt, -ă, *alarmanți, -te*, adj. Care alarmează.

alármă, *alarme*, s.f. **1.** Semnal prin care se anunță o primejdie. **2.** Neliniște, spaimă la apropierea unei primejdii.

alarmíst, -ă, *alarmiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care împrăștie știri alarmante; (adjectival) *știri alarmiste.*

alaún s.n. Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unuia monovalent; (p. restr.) sulfat dublu de aluminiu și potasiu.

alămí, *alămesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de alamă.

alăptá, *alăptez*, vb. I. Tr. A hrăni un nounăscut cu laptele propriu secretat de glandele mamare.

alăturá, *alătur*, vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza alături, a (se) apropia; (refl.) a adera la o cauză, la o mișcare.

alăturea adv. v. **alături.**

alături adv. Lîngă cineva sau ceva; unul lîngă altul sau împreună cu altul. Var.: **alăturea** adv.

alăútă s.f. v. **lăută.**

alb, -ă, *albi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. De culoarea laptelui, a zăpezii; *rasă albă* = grup de popoare care se caracterizează prin culoarea deschisă a pielii; *versuri albe* = versuri fără rimă. **2.** Adj. Cărunt. **3.** S.n. Culoare obținută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminii

zilei; *a semna în alb* = a iscăli un act înainte de a fi completat. 4. S.n. *Albul ochiului* = sclerotică.

albanéz, -ă, *albanezi, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Privitor la Albania; (substantivat, f.) limba vorbită în Albania. 2. S.m. și f. Persoană care face parte din populația constituită ca națiune în Albania.

albástru, -ă, *albaștri, -stre,* adj., s.n. 1. Adj. Care are culoarea cerului senin; (fig.) melancolic; *inimă albastră* = tristețe. 2. S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între verde și indigo.

albatrós, *albatroși,* s.m. Pasăre marină asemănătoare cu pescărușul, dar mult mai mare decît acesta.

albăstreá, *albăstrele,* s.f. Plantă erbacee de cîmp, cu flori albastre.

albăstreálă s.f. Colorant albastru folosit pentru a accentua culoarea albă a unor obiecte.

albăstrí, *albăstresc,* vb. IV. Tr. A clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală.

albeáță s.f. 1. Calitatea de a fi alb; culoare albă. 2. Leucom; (impropriu) cataractă (2).

albí, *albesc,* vb. IV. 1. Intr. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai alb. 2. Intr. A încărunți.

albiciós, -oásă, *albicioși, -oase,* adj. Care bate în alb.

álbie, *albii,* s.f. 1. Vas lunguieț, de lemn sau de metal, folosit pentru spălatul rufelor, pentru scăldatul copiilor etc. 2. Porțiune a unei văi, acoperită permanent sau temporar de apă.

albilíță, *albilițe,* s.f. Fluture de culoare albă, a cărui larvă se hrănește cu frunze de varză.

albínă, *albine,* s.f. Insectă cu aparatul bucal adaptat pentru supt, care trăiește în familii și produce miere și ceară.

albinărít s.n. Apicultură.

albinísm s.n. Anomalie congenitală care constă în lipsa pigmenților din piele, păr, ochi.

albișoáră, *albișoare,* s.f. (Iht.) Obleț.

albitúră, *albituri,* s.f. 1. (La pl.) Rufărie. 2. Nume generic dat exemplarelor mici de pești. 3. (Tipogr.) Spațiu alb între cuvinte sau între rînduri.

albúm, *albume,* s.n. 1. Caiet special în care se păstrează fotografii și ilustrate sau în care se scriu versuri, citate etc. 2. Volum de fotografii, ilustrații etc.

albumén s.n. Țesut din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele organice de rezervă.

albumínă, *albumine,* s.f. Proteină care intră în compoziția sîngelui și a altor lichide organice.

albuminuríe s.f. Prezența albuminei în urină, întîlnită în diferite boli de rinichi.

alburíu, -íe, *alburii,* adj. Albicios.

albúrn s.n. Strat lemnos situat între scoarță și inima trunchiului unui copac.

albúș, *albușuri,* s.n. Substanță proteică, albă-transparentă, care înconjură gălbenușul oului.

alcalín, -ă, *alcalini, -e,* adj. (Chim.) Care are proprietățile unei baze.

alcaloíd, *alcaloizi,* s.m. Substanță bazică azotată, folosită, în doze mici, ca medicament.

alcătuí, *alcătuiesc,* vb. IV. 1. Tr. A construi, a înjgheba, a întocmi. 2. Tr. A constitui, a forma împreună. 3. Refl. A lua ființă; a fi format din.

alcătuíre s.f. Acțiunea de *a alcătui;* întocmire, constituire; compoziție, structură.

alchimíe s.f. Chimia evului mediu care, pe lîngă practicile de obținere a unor produse, urmărea și prefacerea metalelor în aur, descoperirea elixirului vieții (izvor de viață veșnică).

alchimíst, *alchimiști,* s.m. Persoană care practica alchimia.

alcóol, (1) *alcooli,* s.m., (2) *alcooluri,* s.n. 1. S.m. Lichid incolor, inflamabil, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, din fructe etc. și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant etc. 2. S.n. Băutură alcoolică.

alcoólic, -ă, *alcoolici, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care conține alcool. 2. S.m. și f. Bețiv.

alcoolísm s.n. Intoxicație cu alcool, datorită consumului excesiv, repetat, de băuturi alcoolice.

alcoolmétru, *alcoolmetre,* s.n. Instrument pentru determinarea cantității de alcool dintr-o soluție.

alcóv, *alcovuri,* s.n. Loc mai ridicat sau firidă într-o cameră de dormit, unde se așază patul.

aldămáș, *aldămașuri,* s.n. Băutură oferită cu prilejul încheierii unei tranzacții.

aldehídă, *aldehide,* s.f. (Chim.) Compus organic obținut prin oxidarea unor alcooli; *aldehidă formică* = formaldehidă.

aldín, -ă, *aldine,* adj., s.f. (Literă de tipar) care are liniile mai groase decît cele ale literelor obișnuite.

aldosterón s.m. Hormon secretat de glanda suprarenală, cu rol important în metabolismul apei.

aleán, *aleanuri,* s.n. Suferință, durere sufletească; melancolie, dor.

aleatóriu, -ie, *aleatorii,* adj. Care depinde de un eveniment nesigur; supus întîmplării.

alée, *alei,* s.f. Drum într-un parc, cu arbori și flori pe margini; stradă mărginită de arbori; stradă îngustă și scurtă.

alegátór, -oáre, *alegători, -oare,* s.m. și f. Persoană care votează la alegeri.

alége, *alég,* vb. III. 1. Tr. A-și fixa o preferință, a se decide între mai multe posibilități; a se hotărî. 2. Tr. A desemna pe cineva prin vot. 3. Tr. A deosebi dintre alții, a separa, a scoate din ceva. 4. Refl. A rămîne cu ceva de pe urma unei acțiuni.

alégere, *alegeri,* s.f. 1. Acțiunea de *a (se) alege.* 2. (La pl.) Desemnare prin vot a celor ce urmează să intre în componența unui organ reprezentativ.

alegórie, -ă, *alegorici, -e,* adj. Care reprezintă o alegorie; *car alegoric* = vehicul pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează la anumite sărbători.

alegoríe, *alegorii,* s.f. Procedeu artistic constînd în exprimarea unei idei prin mijloace

concrete; personificare în pictură și sculptură a unei idei abstracte.

alél interj. v. **alelei.**

alelél interj. Exclamație care exprimă entuziasmul, mînia sau părerea de rău. Var.: **alél** interj.

alénе adv. Încet, fără grabă.

alergá, *alérg*, vb. I. Intr. **1.** A fugi (după cineva sau ceva); a participa la alergări (**2**). **2.** A se repezi într-o anumită direcție sau către un anumit scop; a umbla de colo pînă colo după treburi (sau fără o țintă precisă).

alergáre, *alergări*, s.f. **1.** Faptul de *a alerga*. **2.** (Mai ales la pl.) Probă atletică de fugă pe anumite distanțe. **3.** Curse de cai.

alergătór, -oáre, *alergători, -oare*, adj., subst. **1.** Adj. Care aleargă. **2.** S.m. și f. Atlet care concurează la probe de alergări. **3.** S.f. Dispozitiv pe care se pun mosoarele cu fire, pentru a fi urzite.

alergătúră, *alergături*, s.f. Deplasări dese, repetate, după diverse treburi.

alergén, -ă, *alergeni, -e*, adj., s.n. (Substanță) care provoacă alergie.

alérgic, -ă, *alergici, -e*, adj. Care se referă la alergie.

alergíe, *alergii*, s.f. Creștere patologică a sensibilității organismului față de anumite substanțe străine (introduse prin respirație, prin alimentație etc.).

alért, -ă, *alerți, -te*, adj. Vioi, iute.

alertá, *alertez*, vb. I. Tr. A puno în stare de alarmă.

alértă, *alerte*, s.f. Alarmă; (p. ext.) semnal convențional internațional prin care se atrage atenția astronomilor, geofizicienilor etc. asupra producerii unor fenomene cerești.

alés, -eásă, *aleși, -se*, adj. Deosebit, prețios, distins.

alesătúră, *alesături*, s.f. Procedeu de ornamentare a țesăturilor populare românești, prin separare cu mîna (după model) a firelor de urzeală și de bătătură.

aleurónă s.f. Substanță proteică prezentă în semințele de cereale, leguminoase și oleaginoase.

alevín, *alevini*, s.m. Larvă (pui) de pește.

alexandrín, -ă, *alexandrini, -e*, adj. Care ține de civilizația elenistică din Alexandria; *vers alexandrin* = vers de 12 silabe, cu cezură după silaba a șasea.

alezá, *alezez*, vb. I. Tr. A prelucra fin interiorul unei piese.

alezáj, *alezaje*, s.n. Diametrul interior al unei piese cilindrice.

alezór, *alezoare*, s.n. Sculă folosită pentru alezare.

álfa s.m. invar. Numele primei litere a alfabetului grecesc.

alfabét, *alfabete*, s.n. Totalitatea literelor folosite în scrierea unei limbi, așezate într-o ordine convențională; *alfabetul Morse* = alfabet special folosit în telegrafie, literele fiind reprezentate prin linii și puncte.

alfabétic, -ă, *alfabetici, -e*, adj. Așezat în ordinea alfabetului.

alfabetizá, *alfabetizez*, vb. I. Tr. A învăța pe un analfabet să scrie și să citească.

álgă, *alge*, s.f. Plantă inferioară acvatică, utilizată în agricultură, industrie etc.

algébră s.f. Ramură a matematicii care studiază operațiile aritmetice, făcînd abstracție de valorile lor numerice, numerele fiind înlocuite cu litere.

algoritm s.n. (*Log., mat.*) Regulă de calcul aplicabilă la un anumit tip de operație matematică.

aliá, *aliez*, vb. I. **1.** Refl. A încheia un tratat de alianță. **2.** Tr. A elabora un aliaj.

aliáj, *aliaje*, s.n. Produs rezultat fie prin topirea laolaltă a două ori a mai multor metale sau a unor metale cu metaloizi, fie prin difuzarea unuia în masa celorlalte.

aliánță, *alianțe*, s.f. **1.** Înțelegere politică între state, pe baza unui tratat; legătură între două sau mai multe grupuri în vederea unui scop comun. **2.** *Rudă prin alianță* = persoană devenită, în urma căsătoriei, rudă cu rudele soțului (sau ale soției).

álias adv. Zis și..., numit și...

aliát, -ă, *aliați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană, partid, stat) care a intrat în alianță cu cineva.

alibi, *alibiuri*, s.n. Dovadă prin care se constată că atunci cînd s-a săvîrșit infracțiunea învinuitul se afla în altă parte decît la locul săvîrșirii ei.

alícă, *alice*, s.f. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre proiectilele mici, sferice, de plumb, cu care se încarcă cartușele pentru vînarea animalelor mici.

alicótă, *alicote*, adj. (Mat.) *Parte alicotă* = parte dintr-o mărime care se cuprinde de un număr întreg de ori în această mărime.

alidádă, *alidade*, s.f. Riglă, prevăzută cu un dispozitiv de vizare, folosită în topografie la trasarea unghiurilor.

alienă, *alienez*, vb. I. Tr. (Jur.) A înstrăina.

alienát, -ă, *alienați, -te*, adj., s.m. și f. Nebun.

alifie, *alifii*, s.f. Preparat farmaceutic în formă de pastă unsuroasă, folosit extern.

aligátor, *aligatori*, s.m. Gen de crocodil specific apelor Chinei și Americii de Nord.

aliment, *alimente*, s.n. Produs în stare naturală sau prelucrat care conține substanțe nutritive și servește ca hrană.

alimentá, *alimentez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) hrăni. **2.** Tr. A aproviziona cu combustibil, cu materie primă, cu energie etc. instalații, întreprinderi sau localități.

alimentár, -ă, *alimentari, -e*, adj. Privitor la alimente: *regim alimentar*.

alimentáție, *alimentații*, s.f. Hrănire.

alină, *alin*, vb. I. Tr. și refl. A (se) potoli, a (se) domoli, a (se) liniști.

alineát, *alineate*, s.n. Rînd dintr-un text, care începe mai la dreapta decît celelalte, pentru a marca o idee nouă; fragment de text care începe cu un astfel de rînd.

alinià, *alinìez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) aşeza în linie dreaptă.

alinieménţ, *aliniamènte,* s.n. Elemente arhitectonice dispuse în linie dreaptă.

alint, *alinturi,* s.n. Faptul de a (se) alinta; dezmierdare.

alintá, *alìnt,* vb. I. Tr. A mîngîia, a dezmierda; (tr. şi refl.) a (se) răsfăţa, a (se) răzgîia.

aliór, *aliori,* s.m. Gen de plante care conţin un suc lăptos, otrăvitor.

aliotmán s.n. (Rar) Turcime.

alipí, *alipesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A(se) alătura.

alişveríş, *alişverişuri,* s.n. (Fam.) Vînzare, negoţ, afaceri.

aliteráţie, *aliteraţii,* s.f. Procedeu stilistic constînd în repetarea aceluiaşi sunet sau grup de sunete în cuvinte care se succedă.

aliváncă, *alivènci,* s.f. (Reg.) Fel de mîncare făcută din mălai amestecat cu lapte bătut (şi cu brînză) şi coaptă în cuptor cu unt sau cu smîntînă.

alizarínă s.f. Colorant roşu, din care derivă o serie de alţi coloranţi de diverse nuanţe.

alizée s.n. pl. Vînturi regulate cu direcţie constantă, care suflă tot timpul anului în regiunile tropicale.

allegrétto adv. (Muz.) În tempo vioi (dar mai moderat decît allegro).

allégro adv. (Muz.) În tempo vioi; repede.

almanáh, *almanahuri,* s.n. **1.** Calendar cuprinzînd şi material beletristic, diverse date informative etc. **2.** Publicaţie periodică pentru un anumit domeniu de activitate.

aló interj. Exclamaţie prin care se cheamă sau se răspunde la telefon.

alocá, *alóc,* vb. I. Tr. A destina o sumă de bani sau materiale pentru un anumit scop.

alocáţie, *alocaţii,* s.f. Sumă de bani sau bunuri destinate unui anumit scop; ajutor în bani.

alócurea adv. v. **alocuri.**

alócuri adv. *Pe-alocuri* = pe ici pe colo, în unele locuri. Var.: **alócurea** adv.

alocuţiúne, *alocuţiuni,* s.f. Scurtă cuvîntare ocazională.

alóe s.f. Nume dat mai multor specii de plante exotice cu frunze cărnoase care conţin un suc folosit în industria farmaceutică.

alogén, -ă, *alogeni, -e,* adj. Care se deosebeşte (prin natură şi origine) de mediul în care se află.

alónjă, *alonje,* s.f. (Sport) **1.** Mişcare de întindere rapidă a braţului. **2.** Lungimea braţelor unui sportiv.

alotropíe s.f. Proprietate a unor elemente chimice de a se prezenta sub mai multe forme cu proprietăţi fizice diferite.

alpacá[1] s.f. Animal rumegător din America de Sud; stofă fină fabricată din lîna acestui animal.

alpacá[2] s.f. Aliaj de nichel, cupru şi zinc, inoxidabil, folosit la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor muzicale etc.

alpenştóc, *alpenştocuri,* s.n. Baston cu vîrf metalic ascuţit, folosit în alpinism.

alpéstru, -ă, *alpeştri, -stre,* adj. Alpin.

alpín, -ă, *alpini, -e,* adj. Caracteristic munţilor Alpi sau (p. gener.) regiunilor muntoase înalte.

alpinísm s.n. Ramură sportivă care cuprinde ascensiunile în munţi, în special escaladarea locurilor greu accesibile.

alpiníst, -ă, *alpinişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică alpinismul.

alt, áltă, *alţi, alte,* adj. Care nu este acelaşi cu cel obişnuit, cu cel de faţă sau cu cel despre care este vorba.

altár, *altare,* s.n. **1.** Ridicătură de piatră pe care se aduceau în vechime jertfe zeilor. **2.** Parte a bisericii în care se oficiază liturghia.

altădátă adv. **1.** În trecut, odinioară. **2.** În viitor.

álteeva pron. nehot. Alt lucru.

álteineva pron. nehot. Altul, altă persoană.

áltcîndva adv. Altădată.

álteum adv. Altfel.

álteumva adv. Altfel.

álteori adv. În alte rînduri, altădată.

alterá, *alterez,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A suferi (sau a face să sufere) transformări (în rău); a (se) descompune, a (se) strica. **2.** Tr. (Muz.) A modifica înălţimea unui sunet.

alteráţie, *alteraţii,* s.f. (Muz.) Modificarea înălţimii unui sunet; semn care marchează această modificare.

altercáţie, *altercaţii,* s.f. Schimb violent de cuvinte; ceartă.

altérn, -ă, *alterne,* adj. *Unghiuri alterne interne* (sau *externe*) = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri formate în interiorul (sau în exteriorul) a două drepte tăiate de o secantă, de o parte şi de alta a acesteia; *frunze* (sau *flori*) *alterne* = frunze (sau flori) aşezate de o parte şi de alta a tulpinii sau a ramurilor, la niveluri diferite.

alternă, *alternez,* vb. I. Intr. şi tr. A lua (sau a face să ia) pe rînd unul locul altuia, a reveni (sau a face să revină) succesiv.

alternánţă, *alternanţe,* s.f. Revenire prin alternare.

alternatív, -ă, *alternativi, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care alternează; *curent electric alternativ* = curent electric a cărui intensitate îşi schimbă sensul în mod periodic.

alternatívă, *alternative,* s.f. Posibilitatea de a alege între două soluţii care se exclud.

altéţă, *alteţe,* s.f. Titlu dat principilor şi principeselor dintr-o casă domnitoare.

áltfel adv. **1.** În alt chip. **2.** Dacă nu..., în caz contrar...

altimétru, *altimetre,* s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea faţă de un nivel de referinţă.

altíst, -ă, *altişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană cu voce de alto.

altitúdine, *altitudini,* s.f. Înălţimea unui punct de pe suprafaţa terestră, calculată în raport cu nivelul mării sau cu un punct de referinţă ales convenţional.

altiță, *altițe*, s.f. Partea mînecii de la umărul unei ii, ornamentată cu cusături.

altmînterea adv. v. **altminteri.**

altmînteri adv. Altfel. Var.: **altmînterea** adv.

álto s.m. Voce (de femeie sau de copil) între sopran și tenor.

altói[1], *altoaie*, s.n. Ramură cu muguri folosită la altoit; plantă altoită.

altoí[2], *altoiesc*, vb. IV. Tr. A introduce un altoi în țesutul unei plante, cu scopul de a-i da acesteia însușirile plantei de la care provine altoiul.

altruísm s.n. Calitatea de a acționa dezinteresat pentru binele celorlalți oameni.

ált(ul), álta, *alți, altele*, pron. nehot. Ține locul unui nume de ființă sau de lucru care nu este aceeași sau același cu ființa sau cu lucrul despre care s-a vorbit sau care este de față.

áltundeva adv. În altă parte.

aluát, *aluaturi*, s.n. Pastă obținută din făină amestecată cu apă ori lapte, grăsime etc., din care se prepară pîine, cozonac, prăjituri.

alumínă s.f. (Chim.) Oxid de aluminiu.

alumíniu s.n. Metal ușor, de culoare argintie, ductil și maleabil, mult folosit în tehnică, în industria aviatică etc., sub formă de aliaje.

alún, *aluni*, s.m. Arbust înalt de 2—5 m, cu frunze rotunde și cu fructe comestibile, de formă sferică sau ovoidală.

alúnă, *alune*, s.f. Fructul alunului; *alună de pămînt* (sau *americană*) = numele unei plante tropicale, al cărei fruct, format în sol, are semințe comestibile.

alunecá, *alúnec*, vb. I. Intr. **1.** A-și pierde echilibrul, călcînd pe o suprafață lucioasă; a se deplasa ușor din locul unde se află. **2.** (Despre două corpuri) A se deplasa unul față de celălalt fără a se rostogoli și rămînînd mereu în atingere.

alunecós, -oásă, *alunecoși, -oase*, adj. Pe care se alunecă ușor; care alunecă ușor.

alunecúș, *alunecușuri*, s.n. Loc alunecos; ghețuș.

alunélul s.m. art. Numele unui dans popular românesc.

alunéle s.f. pl. Plantă erbacee cu flori albe, cu tubercule și frunze comestibile.

alungá, *alúng*, vb. I. Tr. A goni, a îndepărta (de la sine).

alungí, *alungesc*, vb. IV. Refl. A se face mai lung; (tr.) a prelungi.

aluníță, *alunițe*, s.f. Mică excrescență de culoare închisă pe piele.

alunizá, *alunizez*, vb. I. Intr. A aseleniza.

alúră s.f. Fel de a se mișca sau de a merge; *ritm în care se desfășoară o întrecere sportivă.*

aluviál, -ă, *aluviali, -e*, adj. Format din aluviuni.

aluvionár, -ă, *aluvionari, -e*, adj. Aluvial.

alúviu s.n. (Geol.) Holocen.

aluviúne, *aluviuni*, s.f. Material (mîl, nisip, pietriș, bolovani) adus de apele curgătoare și depus pe fundul albiei, pe mal sau la vărsare.

alúzie, *aluzii*, s.f. Cuvînt sau frază prin care se face referire la o persoană, la o situație etc. fără a le numi direct.

alveolár, -ă, *alveolari, -e*, adj. Care se referă la alveole.

alveólă, *alveole*, s.f. Fiecare dintre cavitățile maxilarelor în care sînt înfipți dinții; *alveolă pulmonară* = fiecare dintre cavitățile de la extremitatea bronhiolelor.

alvíță s.f. Produs zaharos, fabricat din caramel, nuci, migdale, esențe aromate etc.

amábil, -ă, *amabili, -e*, adj. Prietenos; politicos.

amabilitáte, *amabilități*, s.f. Însușirea de a fi amabil; atitudine, faptă, vorbă amabilă.

amalgám, *amalgame*, s.n. Aliaj de mercur cu alt metal; (fig.) amestec de elemente disparate.

amán s.n. *A fi* (sau *a ajunge*) *la aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strîmtoare, la mare lipsă.

amanét, *amanete*, s.n. Gaj.

amanetá, *amanetez*, vb. I. Tr. A da ceva drept gaj.

amánt, -ă, *amanți, -te*, s.m. și f. Persoană care întreține relații intime de dragoste cu cineva în afara căsătoriei.

amár, -ă, *amari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are gustul pelinului, al chininei, al fierii; (fig.) chinuit, necăjit. **2.** S.n. Jale, chin, necaz. **3.** S.n. Cantitate mare, mulțime: *amar de ani.*

amárnic, -ă, *amarnici, -e*, adj. Straşnic, grozav; crunt.

amatór, -oáre, *amatori, -oare*. s.m. și f., adj. **1.** (Persoană) căreia îi place ceva, care are o pasiune pentru ceva; (persoană) care este dispusă să cumpere ceva. **2.** (Persoană) care se ocupă cu o artă sau cu o meserie, fără a fi profesionist.

amazoánă, *amazoane*, s.f. **1.** (Mitol.) Femeie aparținînd unui trib războinic legendar. **2.** (Fam.) Femeie care practică sportul călăriei.

amăgí, *amăgesc*, vb. IV. Tr. A înșela; a ademeni.

amăgitór, -oáre, *amăgitori, -oare*, adj. Care amăgește.

amănúnt, *amănunte*, s.n. Lucru neesențial, element secundar, detaliu; *cu de-amănuntul* = pînă în cele mai mici detalii.

amănunțít, -ă, *amănunțiți, -te*, adj. Care cuprinde multe amănunte; detaliat; (adverbial) cu de-amănuntul.

amărăciúne, *amărăciuni*, s.f. Durere, tristețe.

amărcálă, *amăreli*, s.f. Gust amar.

amărí, *amărăsc*, vb. IV. Refl. și tr. A căpăta (sau a face să capete) un gust amar; (fig.) a (se) întrista, a (se) mîhni.

amărít, -ă, *amărîți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Supărat, trist; nenorocit, prăpădit.

amărúi, -úie, *amărui*, adj. Cu gust ușor amar.

ambalá, *ambalez*, vb. I. **1.** Tr. A împacheta. **2.** Refl. (Despre motoare) A depăși viteza de rotație nominală; (fig., despre oameni) a se înflăcăra, a se antrena într-o acțiune.

ambaláj, *ambalaje*, s.n. Faptul de a ambala (1); material cu care se împachetează.

ambarcadér, *ambarcadere*, s.n. Loc unde se îmbarcă mărfurile și călătorii pe o navă.

ambarcáție, *ambarcații*, s.f. Vas plutitor de dimensiuni mici, cu vîsle, cu pînze sau cu motor.

ambasádă, *ambasade*, s.f. Reprezentanță diplomatică condusă de un ambasador.

ambasadór, *ambasadori*, s.m. Agent diplomatic cu rangul cel mai înalt.

ambiánt, -ă, *ambianți, -te*, adj. Care se găsește în jur; înconjurător: *mediu ambiant*.

ambiánță, *ambiante*, s.f. Mediu în care trăiește sau în care se află cineva.

ambidéxtru, -ă, *ambidextri, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemînare de ambele mîini.

ambigén, -ă, *ambigeni, -e*, adj. (Gram.; și substantivat, n.) Neutru.

ambiguitáte, *ambiguități*, s.f. Însușirea de a fi ambiguu.

ambiguu, -uă, *ambigui, -e*, adj. Neclar, echivoc.

ámbii, -ele num. col. Amîndoi.

ambíție, *ambiții*, s.f. Dorință puternică de a realiza ceva, de a dobîndi glorie, onoruri.

ambiționá, *ambiționez*, vb. I. Tr. A deștepta în cineva ambiție; (refl.) a se strădui să realizeze ceva; a se încăpățîna.

ambițiós, -oásă, *ambițioși, -oase*, adj. Plin de ambiție.

ambrazúră, *ambrazuri*, s.f. Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu tunul, cu mitraliera.

ámbră, *ambre*, s.f. **1.** Substanță ceroasă, cu miros de mosc, formată în intestinul cașalotului. **2.** *Ambră galbenă* = chihlimbar.

ambreiá, *ambreiez*, vb. I. Tr. A cupla un motor cu altul antrenat, prin intermediul unui ambreiaj.

ambreiáj, *ambreiaje*, s.n. Dispozitiv folosit la cuplarea și decuplarea a doi arbori în timpul funcționării.

ambrózie s.f. (Mitol.) Hrană a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică.

ambulánt, -ă, *ambulanți, -te*, adj. Care se deplasează dintr-un loc în altul.

ambulánță, *ambulanțe*, s.f. **1.** Formație medicală în spatele frontului, care dă răniților primele ajutoare. **2.** Vehicul pentru transportarea la spital a celor accidentați sau grav bolnavi.

ambulatóriu, -ie, *ambulatorii*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre tratamente medicale) Care nu necesită internarea bolnavului în spital. **2.** S.n. Instituție medicală în care se acordă asistență fără ca bolnavii să fie internați.

ambuscádă, *ambuscade*, s.f. Procedeu de luptă care constă în atacarea inamicului prin surprindere într-un loc propice, pe căile lui de acțiune.

ameliorá, *ameliorez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) îmbunătăți, a (se) îndrepta. **2.** Tr. A efectua o ameliorare (2).

amelioráre, *ameliorări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) ameliora*. **2.** Proces de creare a unor noi rase de animale și noi soiuri de plante de cultură sau de îmbunătățire a raselor și a soiurilor existente.

amenajá, *amenajez*, vb. I. Tr. A aranja, a potrivi în vederea unei anumite utilizări.

amenajáre, *amenajări*, s.f. Acțiunea de *a amenaja; amenajare hidraulică* = ansamblu de lucrări executate pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă.

amendá[1], *amendez*, vb. I. Tr. A aplica o amendă.

amendá[2], *amendez*, vb. I. Tr. A aduce amendamente.

amendamént, *amendamente*, s.n. Modificare adusă textului unui proiect de lege, de tratat etc.

améndă, *amenzi*, s.f. Sancțiune constînd în plata unei sume de bani.

amenințá, *amenințz*, vb. I. **1.** Tr. A manifesta intenția de a-i face cuiva un rău. **2.** Intr. A fi gata să..., a fi pe punctul de a...

amenorée s.f. Absență a ciclului menstrual.

améntă, *amenți*, s.m. Inflorescență din flori foarte mici, înșirate pe o axă și atîrnînd ca un ciucure.

americán, -ă, *americani, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la America (în special la Statele Unite), din America. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Statelor Unite sau (mai rar) a altui stat din America.

amerindián, -ă, *amerindieni, -e*, s.m. și f. Persoană aparținînd uneia dintre populațiile băștinașe din America.

amerizá, *amerizez*, vb. I. Intr. (Despre hidroavioane) A coborî și a se opri pe apă.

améstec, *amestecuri*, s.n. **1.** Reunire de lucruri diverse; complex format din elemente diferite. **2.** Intervenție într-o problemă, în treburile altuia.

amestecá, *améstec*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A forma un amestec; (tr.) a schimba ordinea, a încurca. **2.** Refl. A interveni într-o acțiune, într-o discuție; (despre grupuri de ființe deosebite) a pătrunde unii printre alții.

amestecătúră, *amestecături*, s.f. Îngrămădire de lucruri sau de ființe în neorînduială.

ametíst, *ametiste*, s.n. Varietate de cuarț de culoare violetă, folosită ca piatră prețioasă.

amețeálă, *amețeli*, s.f. Senzația de pierdere a echilibrului.

ameți, *ametesc*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A fi (sau a face să fie) cuprins de ameteală; (fig.) a (se) zăpăci. **2.** Refl. A se îmbăta ușor.

amfíbian, -ie, *amfibii*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre ființe) Care poate trăi atît în apă cît și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și una pe uscat. **2.** S.n. Vehicul care se poate deplasa pe uscat și pe apă.

amfibóli s.m. pl. Grup de minerale din clasa silicaților.

amfibráh, *amfibrahi*, s.m. Picior de vers format (în metrica antică) dintr-o silabă lungă între două silabe scurte sau (în metrica modernă) dintr-o silabă accentuată între două neaccentuate.

amfióx, *amfioxi*, s.m. Acraniat marin cu corpul transparent, de forma unui peștișor.

amfiteátru, *amfiteatre,* s.n. (În antichitate) Edificiu de formă circulară pentru jocurile publice, locurile pentru spectatori fiind așezate în trepte; (astăzi) sală de cursuri, de spectacole etc., cu locurile așezate în plan înclinat.

amfitrión, -oánă, *amfitrioni, -oane,* s.m. și f. Stăpînul unei case, în raport cu oaspeții săi.

ámforă, *amfore,* s.f. Vas mare de pămînt, în care se păstra în antichitate vin, untdelemn, cereale etc.

amfotér, -ă, *amfoteri, -e,* adj. (Despre substanțe) Care se poate comporta atît ca acid cît și ca bază.

amiábil, -ă, *amiabili, -e,* adj. Prietenos; binevoitor.

amiáză, *amiezi,* s.f. Mijlocul zilei, cînd Soarele se află la cea mai mare înălțime deasupra orizontului. Var.: **amiázi** s.f.

amiázi s.f. v. **amiază.**

amíbă, *amibe,* s.f. Protozoar lipsit de membrană, care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor.

amíc, -ă, *amici, -e,* s.m. și f. Prieten.

amicál, -ă, *amicali, -e,* adj. Prietenos, prietenesc.

amiciție, *amiciții,* s.f. Prietenie.

amídă, *amide,* s.f. Derivat al amoniacului, folosit în industrie.

amidón s.n. Polizaharidă aflată în grăunțele de cereale, în tuberculele de cartofi etc., constituind elementul de bază în multe alimente.

amigdálă, *amigdale,* s.f. Fiecare din cele două formații anatomice situate de o parte și de alta a omușorului.

amigdalítă s.f. Inflamație acută sau cronică a amigdalelor.

amilázã, *amilaze,* s.f. Ferment care transformă amidonul în componente asimilabile.

amín interj. (Bis.) Așa să fie!; (fam.) adio! s-a terminat! nu mai e nimic de făcut!

amină, *amine,* s.f. Compus organic derivat al amoniacului.

aminoacíd, *aminoacizi,* s.m. Acid organic, constituent principal al proteinelor.

amínte adv. *A-și aduce aminte* = a-și aminti.

aminti, *amintesc,* vb. IV. **1.** Refl. A-i reveni ceva în minte. **2.** Tr. A pomeni, a menționa.

amintíre, *amintiri,* s.f. **1.** Faptul de a(-și) aminti; imagine păstrată în memorie; lucru de care cineva își aduce aminte. **2.** (La pl.) Memorii.

amirál, *amirali,* s.m. Cel mai înalt grad în marina militară.

amitóză s.f. Diviziune celulară directă prin strangularea nucleului în două sau în mai multe părți.

amînă, *amîn,* vb. I. Tr. A lăsa îndeplinirea unui lucru pentru mai tîrziu.

amîndói, -dóuă num. col. Și unul și altul.

amnár, *amnare,* s.n. Bucată de oțel cu care se lovește cremenea, producînd scîntei.

amnezíe, *amnezii,* s.f. Pierdere, totală sau parțială, a memoriei.

amniós, *amniosuri,* s.n. Membrană care protejează fetusul.

amnistiá, *amnistiez,* vb. I. Tr. A acorda o amnistie.

amnistíe, *amnistii,* s.f. Act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală pentru o infracțiune săvîrșită.

amoniác s.n. Gaz compus din azot și hidrogen, cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea de îngrășăminte și de explozivi.

amonít, *amoniți,* s.m. Cefalopod fosil, cu cochilia în formă de spirală.

amóniu s.n. (Chim.) Radical monovalent, avînd proprietățile unui metal alcalin.

amónte adv. *În amonte* = în susul apei.

amór, *amoruri,* s.n. Dragoste, iubire; *amor propriu* = prețuire exagerată a propriilor calități; demnitate, mîndrie.

amorál, -ă, *amorali, -e,* adj. Care nu are noțiunea moralității; care este indiferent față de morală.

amoréz, *amorezi,* s.m. Iubit.

amorezá, *amorezez,* vb. I. Refl. A se îndrăgosti.

amórf, -ă, *amorfi, -e,* adj. (Chim.) Care nu are structură cristalină.

amorsá, *amorsez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A provoca o explozie, o descărcare electrică etc.

amórsă, *amorse,* s.f. Dispozitiv pentru aprinderea unui exploziv.

amortisment, *amortismente,* s.n. Stingere treptată a unei datorii.

amortizá, *amortizez,* vb. I. Tr. **1.** A atenua intensitatea unei oscilații, a unui zgomot, a unui șoc. **2.** A stinge (rambursa) o datorie plătind-o treptat; a recupera o investiție.

amortizór, *amortizoare,* s.n. Dispozitiv care reduce amplitudinea unei oscilații, a unui șoc, a unei izbituri.

amorțeálă, *amorțeli,* s.f. Stare de insensibilitate trecătoare a corpului sau a unei părți a corpului.

amorți, *amorțesc,* vb. IV. Intr. A avea o stare de amorțeală, a deveni insensibil.

amovíbil, -ă, *amovibili, -e,* adj. (Despre funcționari) Care poate fi revocat sau mutat dintr-un post în altul.

ampenáj, *ampenaje,* s.n. Dispozitiv care servește la stabilizarea și la schimbarea direcției de zbor a unui avion.

ampér, *amperi,* s.m. Unitate de măsură a intensității curentului electric.

ampermétru, *ampermetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensității curentului electric.

amperóră, *amperore,* s.f. Unitate de măsură pentru cantitatea de electricitate consumată în decursul unui interval de timp.

amplasá, *amplasez,* vb. I. Tr. A așeza (o mașină, o instalație, o construcție etc.) pe un anumit loc.

amplasaménț, *amplásamente,* s.n. Loc pe care se așază o instalație, o construcție etc.

amplidínă, *amplidine,* s.f. Mașină electrică amplificatoare.

amplificá, *amplific,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mări, a da (sau a căpăta) amploare; (tr.) a face să crească valorile unei mărimi (intensitate, tensiune electrică etc.).

amplificatór, *amplificatoare,* s.n. (Fiz., tehn.) Dispozitiv folosit pentru a amplifica valorile unei mărimi.

amplitúdine, *amplitudini,* s.f. **1.** Valoarea absolută maximă a elongației unei mărimi periodice. **2.** Întindere, amploare.

amploáre s.f. Însușirea de a fi amplu.

amploiát, -ă, *amploiați, -te,* s.m. și f. (Ieșit din uz) Funcționar.

ámplu, -ă, *ampli, -e,* adj. Larg, dezvoltat.

ampréntă, *amprente,* s.f. Urmă întipărită prin apăsare pe o suprafață.

amputá, *amputez,* vb. I. Tr. A îndepărta, pe cale chirurgicală, un membru al corpului.

amuléță, *amulete,* s.f. Mic obiect căruia i se atribuie puterea magică de a aduce noroc.

amúrg, *amurguri,* s.n. Timpul dintre apusul Soarelui și lăsarea nopții.

amuți, *amuțesc,* vb. IV. Intr. A deveni mut; (fig.) a înceta de a vorbi.

amuzá, *amúz,* vb. I. Tr. și refl. A (se) distra.

amuzaménte, *amuzamente,* s.n. Distracție.

amuzánt, -ă, *amuzanți, -te,* adj. Distractiv.

amvón, *amvoane,* s.n. Mic balcon într-o biserică, de unde se predică.

an, *ani,* s.m. **1.** Perioadă de timp corespunzătoare unei revoluții a Pământului în jurul Soarelui. **2.** *An lumină* = unitate de măsură astronomică egală cu distanța străbătută de lumină într-un an **(1).**

anabolísm s.n. Asimilație.

anacolút, *anacolute,* s.n. Greșeală de exprimare constînd în schimbarea construcției gramaticale în cursul aceleiași fraze.

anacrónic, -ă, *anacronici, -e,* adj. Care conține un anacronism.

anacronísm, *anacronisme,* s.n. **1.** Fixarea unui fapt (istoric) la altă dată decît cea reală. **2.** Obicei sau idee învechită.

anacrób, -ă, *anaerobi, -e,* adj. (Despre organisme) Care poate să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen.

anafóră, *anafore,* s.f. Procedeu stilistic constînd în repetarea unui cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază.

anagrámă, *anagrame,* s.f. Schimbare a ordinii literelor unui cuvînt, pentru a obține alt cuvînt.

anál, -ă, *anali, -e,* adj. Care se referă la anus.

anále s.f. pl. **1.** Scriere istorică în care evenimentele sînt înregistrate an de an. **2.** Publicație științifică periodică.

analfabét, -ă, *analfabeți, -te,* s.m. și f. Persoană care nu știe să scrie și să citească.

analfabetísm s.n. Neștiință de carte.

analgézic, -ă, *analgezici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile.

analític, -ă, *analitici, -e,* adj. Care se bazează pe analiză; *limbă analitică* = limbă în care raporturile gramaticale sînt exprimate prin cuvinte izolate.

analizá, *analizez,* vb. I. Tr. A examina părțile din care e compus un fenomen sau un obiect; a identifica compoziția unei substanțe.

análiză, *analize,* s.f. Metodă generală de cercetare a realității, bazată pe descompunerea unui întreg (obiect sau proces) în elementele lui componente și pe studierea separată a fiecăruia dintre acestea.

analizór, *analizoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează o analiză.

analóg, -ă, *analogi, -e,* adj. La fel, asemănător.

analógic, -ă, *analogici, -e,* adj. Bazat pe analogie.

analogíe, *analogii,* s.f. Asemănare între două sau mai multe fenomene, noțiuni, situații.

ananás, *ananași,* s.m. Plantă cultivată în zonele tropicale; fructul comestibil al acestei plante.

anánghie s.f. *A fi la ananghie* = a se afla într-o situație grea, dificilă.

anapést, *anapești,* s.m. Picior de vers format (în metrica antică) din două silabe scurte și una lungă sau (în metrica modernă) din două silabe neaccentuate și una accentuată.

anápoda adv. Pe dos, de-a-ndoaselea.

anárhic, -ă, *anarhici, -e,* adj. Care este propriu anarhiei, care duce la anarhie.

anarhíe s.f. Stare de dezorganizare, de haos; lipsă de disciplină.

anarhísm s.n. Curent politic mic-burghez care neagă necesitatea oricărei puteri și autorități de stat.

anarhíst, -ă, *anarhiști, -ste,* s.m. și f. Adept al anarhismului; (adjectival) propriu anarhiei.

anasón s.m. Plantă aromatică cultivată pentru uleiul eteric și substanțele grase care se extrag din semințe.

anatémă, *anateme,* s.f. Excludere din sînul bisericii.

anatómic, -ă, *anatomici, -e,* adj. Privitor la anatomie.

anatomíe s.f. **1.** Știință care studiază structura omului, animalelor și plantelor. **2.** Structură a unui organ sau organism.

anatoxínă, *anatoxine,* s.f. Toxină detoxificată, folosită pentru vaccinarea împotriva unor infecții.

ancadraménte, *ancadramente,* s.n. Chenar decorativ la o ușă sau la o fereastră.

ancestrál, -ă, *ancestrali, -e,* adj. Provenit de la ascendenți îndepărtați; strămoșesc.

anchetá, *anchetez,* vb. I. Tr. A supune unei anchete.

anchétă, *anchete,* s.f. **1.** Cercetare efectuată de un organ de stat pentru a lămuri împrejurările în care s-a produs un fapt și pentru a stabili eventuale răspunderi. **2.** Cercetare științifică făcută pe bază de chestionare.

anchilozá, *anchilozez,* vb. I. Refl. A căpăta o anchiloză.

anchilóză, *anchiloze,* s.f. Suprimare totală sau parțială a mișcărilor unei articulații.

áncie, *ancii,* s.f. Mică lamă elastică, la gura instrumentelor muzicale de suflat.

ancorá, *ancorez,* vb. I. Tr. **1.** A imobiliza o navă cu ajutorul ancorei. **2.** A fixa un element de construcție de teren sau de o altă construcție.

áncoră, *ancore*, s.f. **1.** Piesă grea de metal, legată de o navă, și care, lăsată pe fundul apei, imobilizează nava. **2.** Piesă cu care se fixează un element de construcție.

andánte adv. (Muz.) În tempo rar, liniștit.

andantíno adv. (Muz.) Puțin mai repede decît andante.

andezít, *andezite*, s.n. Rocă vulcanică folosită ca piatră de pavaj și de construcție.

andívă, *andive*, s.f. Cicoare de grădină, ale cărei frunze se folosesc ca salată.

andreá, *andrele*, s.f. Ac lung și gros, cu care se împletesc obiecte de lînă, de bumbac etc.

androcéu, *androcee*, s.n. Totalitatea staminelor unei flori.

androgín, -ă, *androgini, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de ambele sexe. **2.** S.m. Individ de sex masculin care prezintă caracteristici sexuale secundare feminine.

anecdótă, *anecdote*, s.f. Istorioară hazlie, cu un final neașteptat.

anecdótic, -ă, *anecdotici, -e*, adj. Cu caracter de anecdotă.

anelíd, *anelide*, s.n. (La pl.) Încrengătură de viermi inelați; (și la sg.) vierme din această încrengătură.

anemiá, *anemiez*, vb. I. Refl. și tr. A ajunge (sau a face să ajungă) în stare de anemie.

anémic, -ă, *anemici, -e*, adj. Care suferă de anemie.

anemíe s.f. Stare patologică determinată de scăderea globulelor roșii din sînge.

anemométru, *anemometre*, s.n. Instrument folosit la măsurarea vitezei vîntului.

anemónă, *anemone*, s.f. Plantă erbacee, spontană sau cultivată ca plantă decorativă, cu flori de diferite culori.

aneroíd, *aneroide*, adj. *Barometru aneroid* = barometru metalic.

anesteziá, *anesteziez*, vb. I. Tr. A provoca o anestezie.

anestézic, *anestezice*, s.n. Substanță care provoacă anestezie.

anestezíe, *anestezii*, s.f. Suprimare temporară a sensibilității corpului, cu ajutorul unor substanțe chimice sau al unor agenți fizici.

anevóie adv. Cu greu, abia.

anevoiós, -oásă, *anevoioși, -oase*, adj. Greu, obositor.

anevrísm, *anevrisme*, s.n. Dilatare a peretelui unui vas sanguin.

anexá, *anexez*, vb. I. Tr. **1.** A alătura, a pune alături. **2.** (Despre un stat) A face un act de anexiune.

anéxă, *anexe*, s.f. Element secundar, alăturat la ceva.

anexioníst, -ă, *anexioniști, -ste*, adj. Care duce o politică de anexiune.

anexiúne, *anexiuni*, s.f. Alipire cu forța de către un stat a teritoriului altui stat.

angajá, *angajez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) încadra într-un loc de muncă (prin încheierea unui contract). **2.** Refl. A se obliga la ceva, a-și lua un angajament; (tr.) a atrage după sine o obligație. **3.** Tr. și refl. A (se) antrena într-o acțiune; (refl.) a o lua pe un anumit drum.

angajamént, *angajamente*, s.n. **1.** Obligație pe care și-o ia cineva pentru efectuarea unui lucru. **2.** Angajare a cuiva într-un loc de muncă.

angaját, -ă, *angajați, -te*, s.m. și f. Persoană încadrată într-un loc de muncă.

angará, *angarale*, s.f. (Mai ales la pl.) Greutate materială; necaz, belea.

angelícă s.f. Plantă erbacee a cărei rădăcină se folosește în industria farmaceutică. Var.: **anghelícă** s.f.

anghelícă s.f. v. **angelică.**

anghílă, *anghile*, s.f. Pește migrator în formă de șarpe.

anghináre s.f. Plantă medicinală, erbacee, cu frunze mari, spinoase, folosită și în alimentație.

anghínă s.f. Inflamație a faringelui și a amigdalelor; *anghină pectorală* = boală caracterizată prin sufocări și dureri în regiunea inimii. Var.: **angínă** s.f.

angínă s.f. v. **anghină.**

angiospérm, -ă, *angiospermi, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Cu sămînța închisă în fruct. **2.** S.f. (La pl.) Încrengătură de plante ale căror semințe sînt închise în fructe; (și la sg.) plantă din această încrengătură.

anglicísm, *anglicisme*, s.n. Expresie specifică limbii engleze.

anglo-saxón, -ă, *anglo-saxoni, -e*, s.m. și f. Persoană făcînd parte din populațiile germanice care au ocupat Insulele Britanice în sec. V—VI.

angoásă, *angoase*, s.f. Neliniște, îngrijorare.

angóra s.f. Nume dat unor rase de animale cu părul lung și mătăsos; părul prelucrat al acestor animale.

angrená, *angrenez*, vb. I. Tr. **1.** A pune în legătură elementele unui angrenaj. **2.** A antrena într-o acțiune.

angrenáj, *angrenaje*, s.n. Ansamblu de roți dințate folosit pentru a transmite, fără alunecare, un cuplu între doi arbori motori ai unei mașini.

angró adv. În cantitate mare; cu ridicata.

anhidrídă, *anhidride*, s.f. Substanță care, reacționînd cu apa, formează un acid.

anihilá, *anihilez*, vb. I. Tr. A înlătura, a reduce complet.

anilínă s.f. Lichid uleios, incolor, folosit în industria coloranților, a medicamentelor etc.

animá, *anim*, vb. I. Tr. A face mai activ, a însufleți.

animál, -ă, *animali, -e*, s.n., adj. **1.** S.n. Ființă organizată, înzestrată cu capacitatea de a simți și a se mișca. **2.** Adj. De animal, propriu animalelor.

animálic, -ă, *animalici, -e*, adj. De animal, specific animalelor; (fig.) brutal; josnic.

animaliér, -ă, *animalieri, -e*, adj. Care se referă la animale; (despre opere de artă) care reprezintă animale.

animalitáte s.f. Comportare brutală.

animát, -ă, *animați, -te,* adj. Viu, însuflețit; *desene animate* = film constituit dintr-o suită de desene a căror proiecție dă impresia de mișcare.

animatór, -oáre, *animatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care însuflețește o activitate.

animáție s.f. Mișcare continuă și zgomotoasă de oameni, de vehicule.

animísm s.n. Credință a oamenilor primitivi în duhuri, spirite și în existența unor forțe oculte ale obiectelor.

animozitáte, *animozități,* s.f. Atitudine ostilă față de cineva.

aniná, *anin,* vb. I. Tr. A atîrna, a agăța.

anión, *anioni,* s.m. (Chim.) Ion cu sarcină negativă.

aniversá, *aniversez,* vb. I. Tr. A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment.

aniversár, -ă, *aniversari, -e,* adj. Care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă.

aniversáre, *aniversări,* s.f. Faptul de *a aniversa;* zi în care se aniversează.

anód, *anozi,* s.m. Electrod pozitiv.

anodín, -ă, *anodini, -e,* adj. Lipsit de importanță, fără valoare; fără consecințe.

anofél, *anofeli,* adj. *Țințar anofel* = gen de țînțari dintre care unele specii transmit malaria.

anomalíe, *anomalii,* s.f. Ceea ce constituie o abatere de la normal.

anoním, -ă, *anonimi, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Despre texte) Al cărui autor nu este cunoscut. **2.** Adj. (Despre texte) Al cărui autor nu este cunoscut. **3.** S.f. Scrisoare nesemnată.

anonimát s.n. Faptul de a fi anonim.

anorgánic, -ă, *anorganici, -e,* adj. În compoziția căruia intră numai substanțe minerale.

anormál, -ă, *anormali, -e,* adj. Care se abate de la normal.

ánost, -ă, *anoști, -ste,* adj. Plicticos, monoton, searbăd. Accentuat și: *anóst.*

anotímp, *anotimpuri,* s.n. Fiecare dintre cele patru mari diviziuni ale anului (primăvară, vară, toamnă și iarnă).

ansámblu, *ansambluri,* s.n. **1.** Mulțime de elemente asociate ordonat, care constituie o unitate funcțională, utilitară sau estetică. **2.** Colectiv de artiști.

antablamént, *antablamente,* s.n. Element de arhitectură care susține acoperișul unei construcții.

antagónic, -ă *antagonici, -e,* adj. Antagonist.

antagonísm, *antagonisme,* s.n. Contradicție de neîmpăcat între clase, grupuri sau forțe sociale cu interese diametral opuse.

antagoníst, -ă, *antagoniști, -ste,* adj. Care reprezintă un antagonism.

antárctic, -ă, *antarctici, -e,* adj. Situat la polul sud sau în regiunea polului sud.

ante- Element de compunere însemnînd „înainte", „anterior", care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe.

antebélic, -ă, *antebelici, -e,* adj. Anterior unui război.

antebráț, *antebrațe,* s.n. Partea brațului de la cot pînă la încheietura mîinii.

antecedént, *antecedente,* s.n. Fenomen care precedă alt fenomen; fapt anterior unei anumite date; (la pl.) simptome care precedă o boală.

antedatá, *antedatez,* vb. I. Tr. A pune pe un act sau pe o scrisoare o dată anterioară celei reale.

antediluvián, -ă, *antediluvieni, -e,* adj. Care a precedat glaciațiа cuaternară; (fig.) străvechi; perimat.

antemeridián, -ă, *antemeridiani, -e,* adj. De dinainte de amiază.

anténă, *antene,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două apendice de pe capul artropodelor, care servesc ca organ de simț. **2.** Dispozitiv format din conductoare și alte elemente de circuit prin care se radiază în spațiu sau se recepționează din spațiu unde electromagnetice.

antepenúltim, -ă, *antepenultimi, -e,* adj. Care ocupă locul al treilea, socotind de la ultimul.

antéră, *antere,* s.f. Partea terminală a staminei, în care se află polenul.

anteridíe, *anteridii,* s.f. Organ de înmulțire al unor plante, în care iau naștere celulele sexuale masculine.

anteriór, -oáră, *anteriori, -oare,* adj. **1.** Care precedă în timp. **2.** Care este așezat (mai) în față.

anteríu, *anterie,* s.n. Haină lungă, purtată de preoții ortodocși, iar în trecut de boierii români.

anterozoíd, *anterozoizi,* s.m. (Bot.) Celulă sexuală masculină, formată în anteridie.

antét, *anteturi,* s.n. Indicație tipărită în partea de sus a unei hîrtii sau a unui plic, conținînd numele și adresa unei instituții sau a unei persoane.

antetrén, *antetrenuri,* s.n. Vehicul cu două roți, care se cuplează cu un tun, cu o mașină agricolă etc. în vederea transportului acestora.

antevorbitór, -oáre, *antevorbitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a luat cuvîntul într-o adunare înaintea altor persoane.

anti- Element de compunere însemnînd „împotriva", care servește la formarea unor substantive și adjective.

antiaerián, -ă, *antiaerieni, -e,* adj. Destinat să lupte sau să apere împotriva atacurilor aeriene.

antialcoólic, -ă, *antialcoolici, -e,* adj. Care combate alcoolismul; care nu consumă alcool.

antibiótic, *antibiotice,* s.n. Substanță care distruge microbii sau le oprește înmulțirea.

antic, -ă, *antici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care a existat în trecutul îndepărtat sau datează de atunci; care aparține popoarelor din antichitate. **2.** S.m. și f. Persoană aparținînd popoarelor din antichitate.

anticámeră, *anticamere,* s.f. Cameră în care așteaptă cei ce urmează să fie primiți într-o audiență.

anticár, *anticari*, s.m. Negustor de cărți vechi; colecționar de obiecte antice.

anticariát, *anticariate*, s.n. Întreprindere care cumpără și vinde cărți vechi.

antichitáte, (2) *antichități*, s.f. **1.** Epoca civilizației vechi (în special a celei greco-romane). **2.** (Mai ales la pl.) Obiect antic.

anticiclón, *anticicloane*, s.n. Regiune în care presiunea atmosferică crește de la periferie spre centru.

anticipá, *anticipez*, vb. I. Intr. A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată.

anticipáție s.f. *Cu anticipație* = înainte de termenul stabilit.

anticlericalísm s.n. Opoziție față de clericalism.

anticlinál, *anticlinale*, s.n. Zonă a unei cute geologice a cărei convexitate este situată către suprafață.

anticolonialísm s.n. Mișcare îndreptată împotriva colonialismului.

anticonstituționál, -ă, *anticonstituționali, -e*, adj. Care încalcă prevederile constituției.

anticórp, *anticorpi*, s.m. Substanță care ia naștere în organism, avînd rolul de a combate efectul toxinelor secretate de bacterii.

antiderapánt, -ă, *antiderapanți, -te*, adj. Care împiedică deraparea vehiculelor.

antidót, *antidoturi*, s.n. Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi.

antifascíst, -ă, *antifasciști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva fascismului.

antifrázá, *antifraze*, s.f. Procedeu stilistic prin care o expresie, o frază sînt folosite în sens contrar celui obișnuit.

antigél s.n. Soluție care coboară temperatura de îngheț a apei, servind la răcirea motoarelor cu ardere internă.

antigén s.n. Substanță care, la introducerea în organism, determină apariția unui anticorp.

antiimperialíst, -ă, *antiimperialiști, -ste*, adj. Care este împotriva imperialismului.

antilogarítm, *antilogaritme*, s.n. Număr al cărui logaritm este egal cu numărul dat.

antilópă, *antilope*, s.f. Nume dat unor rumegătoare cu picioare lungi și subțiri, care trăiesc în țările calde; pielea tăbăcită a acestor animale.

antimatérie s.f. Formă a materiei în care unele proprietăți sînt opuse celor ale materiei obișnuite, constituenții săi fundamentali fiind antiparticulele.

antimonárhic, -ă, *antimonarhici, -e*, adj. Care este împotriva monarhiei.

antimóniu s.n. Metaloid de culoare albăcenușie, întrebuințat în tehnică sub formă de aliaje.

antimuncitorésc, -eáscă, *antimuncitorești*, adj. Care este împotriva intereselor clasei muncitoare.

antinevrálgic, -ă, *antinevralgici, -e*, adj., s.n. (Medicament) care calmează nevralgiile.

antinomíe, *antinomii*, s.f. Contradicție între două teze ce se exclud reciproc și care pot fi demonstrate logic în aceeași măsură.

antiparticulă, *antiparticule*, s.f. Particulă elementară care se deosebește, prin anumite particularități fizice (sarcină electrică și moment magnetic de semne opuse), de particula cu aceeași masă.

antipartínic, -ă, *antipartinici, -e*, adj. Care se opune concepțiilor și programului partidului din care face parte.

antipátic, -ă, *antipatici, -e* adj. Care inspiră antipatie.

antipatíe, *antipatii*, s.f. Sentiment de aversiune față de cineva.

antipirétic, -ă, *antipiretici, -e*, adj., s.n. (Medicament) care face să scadă febra.

antipód, *antipozi*, s.m. Fiecare dintre punctele diametral opuse de pe suprafața Pămîntului; (fig.) persoană sau lucru opus altei persoane sau altui lucru.

antirábic, -ă, *antirabici, -e*, adj. Care combate turbarea.

antisemít, -ă, *antisemiți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care admite sau practică antisemitismul.

antisemitísm s.n. Atitudine ostilă față de evrei, bazată pe discriminare rasială sau religioasă.

antiséptic, -ă, *antiseptici, -e*, adj., s.n. (Substanță) care combate dezvoltarea microbilor.

antisociál, -ă, *antisociali, -e*, adj. Care încalcă normele de conviețuire socială, care dăunează societății.

antistatál, -ă, *antistatali, -e*, adj. Îndreptat împotriva intereselor statului.

antistrófă, *antistrofe*, s.f. A doua stanță (replica strofei) a unei poezii lirice, cîntată de cor în teatrul antic grec.

antitánc adj. invar. Folosit în lupta contra tancurilor.

antitétic, -ă, *antitetici, -e*, adj. Care conține o antiteză; care folosește antiteza.

antitézá, *antiteze*, s.f. Opoziție între două noțiuni, idei, judecăți etc.; figură de stil care se bazează pe contrastul dintre două idei, expresii, situații etc.

antitífic, -ă, *antitifici, -e*, adj., s.n. (Medicament) care combate febra tifoidă.

antitoxínă, *antitoxine*, s.f. Substanță care neutralizează acțiunea toxinelor.

antológic, -ă, *antologici, -e*, adj. De antologie; reprezentativ.

antologíe, *antologii*, s.f. Culegere de texte reprezentative din opera unuia sau a mai multor autori, dintr-o literatură, dintr-o perioadă etc.

antonim, *antonime*, s.n. Cuvînt care, considerat în raport cu altul, are sensul exact contrar.

antozoár, *antozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de animale reprezentată prin polipi; (și la sg.) animal din această clasă.

antracén s.n. Hidrocarbură extrasă din gudronul de huilă și folosită la fabricarea unor coloranți.

antracít s.n. Cărbune de pămînt de calitate superioară.

antráct, *antracte,* s.n. Pauză între două acte ale unei reprezentații.

ántrax s.n. Boală infecțioasă la animale (transmisibilă și omului), manifestată prin abcese pulmonare, gastrointestinale și cutanate.

antrén s.n. Animație, bună dispoziție.

antrenú, *antrenez,* vb. I. **1.** Tr. A atrage într-o acțiune, a stimula; (refl.) a se însufleți, a se înflăcăra. **2.** Tr. A trage după sine; a pune în mișcare. **3.** Tr. și refl. A (se) pregăti pentru o activitate sportivă, a face antrenament.

antrenamént, *antrenamente,* s.n. Exerciții metodice făcînd parte din procesul de pregătire sportivă.

antrenánt, -ă, *antrenanți, -te,* adj. Care stimulează.

antrenór, -oáre, *antrenori, -oare,* s.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu antrenarea sportivilor.

antrepózit, *antrepozite,* s.n. Clădire în care se depozitează mărfuri sau materiale (în special pentru import-export).

antreprenór, -oáre, *antreprenori, -oare,* s.m. și f. Persoană care execută lucrări în antrepriză.

antrepríză, *antreprize,* s.f. Formă de executare a unor lucrări, pe bază de contract și caiet de sarcini, de către o persoană sau o întreprindere pentru o altă persoană.

antréu, *antreuri,* s.n. Prima încăpere (mai mică) a unei locuințe, în care se intră direct de afară.

antricót, *antricoate,* s.n. Carne de vită sau de porc, din regiunea intercostală.

antropofág, -ă, *antropofagi, -e,* s.m. și f. Persoană care mănîncă carne de om; canibal.

antropoíd, -ă, *antropoizi, -de,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre maimuțe) Care seamănă cu omul. **2.** S.f. (La pl.) Grup de maimuțe superioare, asemănătoare cu omul; (și la sg.) maimuță din acest grup.

antropologíe s.f. Știință care studiază originea, evoluția și varietatea biologică a omului, în corelație cu condițiile naturale și social-culturale.

antropometríe s.f. Disciplină științifică care se ocupă cu tehnica măsurării diferitelor părți ale corpului omenesc.

antropomórf, -ă, *antropomorfi, -e,* adj. **1.** Antropoid (1). **2.** (Despre obiecte de artă sau reprezentări ornamentale) Care are formă de ființă omenească.

antropomorfísm s.n. Concepție care atribuie unor lucruri, viețuitoare sau procese din natură forme și însușiri omenești.

antroponímic, -ă, *antroponimici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la antroponimie. **2.** S.n. Nume de persoană.

antroponimíe s.f. **1.** Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană. **2.** Totalitatea numelor de persoană dintr-o regiune, dintr-o limbă etc.

antropopitéc, *antropopiteci,* s.m. Maimuță considerată precursorul omului.

antúm, -ă, *antumi, -e,* adj. (Despre scrieri) Publicat în timpul vieții autorului.

anturáj, *anturaje,* s.n. Mediul, compania, societatea în care trăiește cineva.

anuál, -ă, *anuali, -e,* adj. Care are loc o dată pe an sau în fiecare an; care durează un an.

anuár, *anuare,* s.n. Publicație anuală care prezintă activitatea unei instituții, a unei țări etc.; publicație anuală a unei instituții științifice.

anulá, *anulez,* vb. I. Tr. A suprima, a declara nul.

anúme adv. **1.** Adică, iată care. **2.** Înadins, intenționat. **3.** În mod exact.

anumít, -ă, *anumiți, -te,* adj. **1.** Care a fost precizat, stabilit. **2.** Deosebit, special. **3.** Unul, oarecare.

anúnț, *anunțuri,* s.n. Înștiințare scrisă.

anunțá, *anúnț,* vb. I. Tr. A aduce la cunoștință; a vesti sosirea cuiva, rostindu-i numele cu glas tare.

anuríe s.f. Încetarea secreției urinare, întîlnită în unele boli de rinichi.

ánus, *anusuri,* s.n. Orificiu la extremitatea intestinului gros.

anvelópă, *anvelope,* s.f. Piesă de cauciuc care îmbracă și protejează camera de aer a unei roți de vehicul.

anvergúră, *anverguri,* s.f. **1.** *De mare anvergură* = pe plan mare, vast. **2.** Distanța dintre extremitățile unei aripi de avion, dintre vîrfurile aripilor întinse la păsări, fluturi etc.

anxietáte s.f. Stare de neliniște, de teamă nedeslușită.

anxiós, -oásă, *anxioși, -oase,* adj. Neliniștit, îngrijorat.

anzeriformе s.f. pl. Ordin de păsări înotătoare, cu picioarele scurte avînd trei degete unite printr-o membrană.

aoléu interj. Exclamație de spaimă, de durere etc.

aórtă, *aorte,* s.f. Cea mai mare dintre artere, care transportă sîngele oxigenat în tot corpul.

aortíță, *aortite,* s.f. Inflamație a aortei.

apanáj, *apanaje,* s.n. **1.** Domeniu feudal acordat de suveran membrilor familiilor regale. **2.** Bun atribuit cuiva sau acaparat de cineva; (fig.) ceea ce este propriu cuiva.

aparát, *aparate,* s.n. **1.** Sistem tehnic care servește la efectuarea unor operații, la transmiterea energiei sau la transformarea ei dintr-o formă în alta. **2.** (Anat.) Ansamblu de organe care servesc la îndeplinirea unei funcții în organism. **3.** Totalitatea serviciilor și a personalului dintr-o instituție; *aparat de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia. **4.** Ansamblul mijloacelor care servesc pentru un anumit scop.

aparatáj, *aparataje,* s.n. Totalitatea aparatelor folosite într-un anumit domeniu.

aparatúră s.f. Totalitatea aparatelor care asigură funcționarea unei instalații, a unei mașini etc.

aparént, -ă, *aparenți, -te,* adj. **1.** Care este altfel decît pare. **2.** *Cărămidă aparentă* = cărămidă

specială, netencuită, folosită de obicei la fațadele unor clădiri.

aparénță, *aparențe*, s.f. Înfățișarea exterioară (adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva; *în aparență* = la prima vedere, judecînd după exterior.

apariție, *apariții*, s.f. **1.** Ivire. **2.** Ieșirea unei publicații de sub tipar.

apartamént, *apartamente*, s.n. Grup de încăperi dintr-o clădire, care formează o unitate și servește ca locuință.

apárte adv. Separat; deosebit de...; special.

aparținență s.f. Faptul de a aparține cuiva.

aparthéid s.n. Politică de discriminare rasială practicată de guvernul Republicii Africa de Sud împotriva populației băștinașe de culoare.

aparține, *aparțin*, vb. III. Intr. A ține de cineva sau de ceva, a fi proprietatea cuiva; a face parte din...

apáș, *apași*, s.m. Derbedeu, haimana; hoț.

apátic, -ă, *apatici, -e*, adj. Cuprins de apatie.

apatíe s.f. Lipsă de interes, de vlagă, de energie.

apatríd, -ă, *apatrizi, -de*, s.m. și f. Persoană fără cetățenie.

ápă, *ape*, s.f. **1.** Lichid transparent și incolor, fără gust și fără miros, reprezentînd o combinație din o parte oxigen și două părți hidrogen, și care formează unul din învelișurile Pămîntului; *apă dulce* = apă de riuri și de izvoare. **2.** Denumire dată unor preparate industriale, farmaceutice sau de parfumerie; *apă tare* = numele popular al acidului azotic; *apă de colonie* = lichid parfumat folosit în cosmetică; *apă grea* = combinație a oxigenului cu deuteriul. **3.** Sudoare; salivă.

apără, *ápăr*, vb. I. Tr. **1.** A interveni în ajutorul cuiva sau a ceva, susținîndu-l împotriva unei acțiuni ostile; (refl.) a se împotrivi unui atac; a se dezvinovăți. **2.** A păzi un teritoriu. **3.** A pune la adăpost; a feri, a ocroti. **4.** A pleda o cauză în fața justiției.

apărâre, *apărări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) apăra*. **2.** Persoană care apără o cauză în fața justiției. **3.** (Sport) Totalitatea jucătorilor dintr-o echipă care apără poarta.

apărătór, -oáre, *apărători, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care apără sau sprijină pe cineva, care apără cauza cuiva în fața justiției. **2.** (Sport) Jucător din apărare (3).

apăréa, *apár*, vb. II. Intr. A se arăta, a se ivi, a lua naștere; (despre publicații) a ieși de sub tipar.

apărîe s.f. Apă multă (vărsată pe jos).

apăsá, *apás*, vb. I. **1.** Tr. și intr. A se lăsa (cu toată greutatea) asupra unui lucru, a împinge cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A asupri. **3.** Intr. A accentua în vorbire un cuvînt, o frază. **4.** Tr. A chinui, a copleși.

apăsătór, -oáre, *apăsători, -oare*, adj. Care copleșește, chinuiește; care asupărește.

apătós, -oásă, *apătoși, -oase*, adj. Care conține multă apă.

apedúct, *apeducte*, s.n. Construcție hidrotehnică servind la transportul apei de la punctul de captare pînă la cel de folosire.

apél, *apeluri*, s.n. **1.** Strigarea numelor membrilor unei colectivități, pentru a verifica prezența lor. **2.** Chemare adresată maselor. **3.** Cerere, rugăminte. **4.** Semnal sonor sau luminos, semnificînd necesitatea stabilirii unei legături telefonice.

apelá, *apelez*, vb. I. Intr. A cere ajutorul cuiva; a recurge la...

apelatív, *apelative*, s.n. Substantiv comun; nume.

apéndice, *apendice*, s.n. **1.** (Anat.) Mică prelungire a cecului. **2.** Ceea ce constituie o prelungire sau o completare a unui lucru.

apendicíță, *apendicite*, s.f. Boală constînd în inflamarea apendicelui (1).

apercépție s.f. Integrare a percepțiilor în experiența individuală anterioară.

aperitív, *aperitive*, s.n. Gustare care se ia înainte de masă.

apetál, -ă, *apetali, -e*, adj. (Despre flori) Fără petale.

apeténță s.f. Tendință spre ceea ce poate satisface înclinațiile naturale.

apetisánt, -ă, *apetisanți, -te*, adj. Care stimulează pofta de mîncare.

apetít s.n. Poftă de mîncare.

apícol, -ă, *apicoli, -e*, adj. Care se referă la apicultură.

apicultór, -oáre, *apicultori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu apicultura.

apicultúră s.f. **1.** Știință care se ocupă cu creșterea și îngrijirea rațională a albinelor. **2.** Creșterea albinelor.

aplaná, *aplanez*, vb. I. Tr. A potoli, a liniști o neînțelegere, un conflict.

aplaudá, *apláud*, vb. I. Tr. și intr. A bate din palme pentru a-și exprima mulțumirea, aprobarea, admirația.

apláuze s.f. pl. Bătăi repetate din palme, în semn de aprobare, de mulțumire, de admirație.

aplecá, *aplec*, vb. I. Tr. și refl. A (se) pleca, a (se) îndoi; (fig.) a (se) supune.

aplecát, -ă, *aplecați, -te*, adj. Înclinat; (fig.) care are aptitudini pentru ceva.

aplicá, *aplic*, vb. I. Tr. **1.** A pune un lucru peste altul, făcînd să adere, să se fixeze. **2.** A pune în practică, a folosi, a întrebuința. **3.** A raporta un principiu general la un caz particular.

aplicát, -ă, *aplicați, -te*, adj. **1.** Fixat, lipit. **2.** Pus în practică; (despre științe) care are aplicații practice nemijlocite.

aplicatív, -ă, *aplicativi, -e*, adj. (Despre științe, cercetare științifică etc.) Ale cărui rezultate pot fi puse în aplicație; care este legat nemijlocit de practică.

aplicáție, *aplicații*, s.f. **1.** Punere în practică. **2.** Aptitudine, înclinație.

aplómb s.n. Atitudine dîrză, îndrăzneală (sfidătoare).

apnée s.f. Oprire temporară a respirației.

apocalíps s.n. Viziune fantastică a sfîrșitului lumii, în concepția religiei creștine.

apocalíptic, -ă, *apocaliptici, -ce,* adj. Înspăimîntător, îngrozitor.

apocópă, *apocope,* s.f. Dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la sfîrșitul unui cuvînt.

apocríf, -ă, *apocrifi, -e,* adj. (Despre scrieri) Atribuit altui autor decît celui adevărat.

apód, -ă, *apozi, -de,* adj. (Despre unele animale) Lipsit de picioare.

apodóză, *apodoze,* s.f. (Gram.) A doua parte a unei perioade, care exprimă consecința primei părți.

apofíză, *apofize,* s.f. Proeminență pe suprafața unui os.

apogéu, *apogee,* s.n. **1.** Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen. **2.** Punctul cel mai depărtat de Pămînt de pe orbita Lunii, a unui satelit artificial etc.

apogiatúră, *apogiaturi,* s.f. Ornament melodic constînd dintr-unul sau mai multe sunete executate înaintea sunetului principal.

apói adv. **1.** După aceea, pe urmă. **2.** Pe lîngă asta, și încă. Var.: **păi** adv.

apolitísm s.n. Atitudine de indiferență și pasivitate față de activitatea politică.

apologét, *apologeți,* s.m. Persoană care laudă (exagerat) meritele cuiva sau a ceva.

apologétic, -ă, *apologetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care conține o apologie. **2.** S.f. Ramură a teologiei, care are ca scop apărarea creștinismului.

apologíe, *apologii,* s.f. Elogiu, laudă (exagerată) adusă cuiva; scriere sau discurs apologetic.

apométru, *apometre,* s.n. Contor pentru apă.

apopléctic, -ă, *apoplectici, -e,* adj. Propriu apoplexiei; (despre oameni) predispus la apoplexie.

apoplexíe, *apoplexii,* s.f. Pierdere bruscă a cunoștinței și a posibilității de mișcare, datorată în special unei hemoragii cerebrale.

apórt, *aporturi,* s.n. Contribuție adusă de cineva într-o acțiune comună.

após, -oásă, *apoși, -oase,* adj. Care conține (prea multă) apă; *umoare apoasă* = lichid transparent, aflat între cornee și cristalinul ochiului.

apostát, -ă, *apostați, -te,* s.m. și f. Persoană care a săvîrșit o apostazie.

apostazíe, *apostazii,* s.f. Renegare publică a unei credințe religioase.

aposterióri adv., adj. invar. Dobîndit în urma experienței.

apostílă, *apostile,* s.f. Rezoluție pusă pe o petiție, pe un raport etc.

apóstol, *apostoli,* s.m. (Bis.) Nume dat fiecăruia dintre cei doisprezece discipoli ai lui Hristos; (fig.) adept și propagator înflăcărat al unei doctrine.

apostolát s.n. Misiunea de apostol.

apostróf, *apostrofuri,* s.n. Semn ortografic în formă de virgulă, care indică dispariția accidentală în rostire a unui sunet.

apostrofá, *apostrofez,* vb. I. Tr. A mustra.

apostrófă, *apostrofe,* s.f. **1.** Mustrare (pe un ton violent). **2.** Figură retorică, prin care un vorbitor sau un scriitor se adresează direct unei persoane sau unui lucru personificat.

apotémă, *apoteme,* s.f. **1.** Segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul oricărei laturi. **2.** Segment de dreaptă care unește vîrful unei piramide regulate cu mijlocul oricărei laturi a bazei ei.

apoteózăi, *apoteoze,* s.f. Divinizare a unui erou sau a unui împărat, în antichitate; (fig.) preamărire, glorificare.

apozíție, *apoziții,* s.f. Atribut substantival în cazul nominativ (sau în același caz cu substantivul determinat).

aprecíá, *aprecíez,* vb. I. Tr. **1.** A evalua. **2.** A prețui pe cineva sau ceva.

aprecíábil, -ă, *aprecíabili, -e,* adj. Destul de mare, de mult etc.

aprecíére, *aprecíeri,* s.f. Acțiunea de *a aprecia*; prețuire.

aprét, *apreturi,* s.n. Preparat cu care se tratează țesăturile sau fibrele textile pentru a le face lucioase, nesifonabile, impermeabile etc.

apretá, *apretez,* vb. I. Tr. A trata cu apret.

áprig, -ă, *aprigi, -e,* adj. Iute, înfocat; aspru, înverșunat.

aprílie s.m. A patra lună a anului.

aprínde, *aprínd,* vb. III. **1.** Tr. A da foc; a face să ardă focul; a face să lumineze. **2.** Refl. A lua foc; a începe să lumineze. **3.** Refl. (Fig.) A se înflăcăra; a se înroși la față (în urma unei emoții).

apríndere, *aprinderi,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) aprinde; aprindere de plămîni* = congestie pulmonară. **2.** (La motoarele termice) Inițierea arderii combustibilului în camera de combustie.

apríns, -ă, *aprinși, -se,* adj. **1.** Care arde; care dă lumină. **2.** (Fig.) Învăpăiat; îmbujorat; pasionat. **3.** (Fig.) (Despre culori) Puternic, violent.

aprióri adv. În mod aprioric.

aprióric, -ă, *aprioríci, -ce,* adj. Anterior experienței; independent de experiență, bazat numai pe rațiune.

aproápe adv., s.m. art. **1.** Adv. La o distanță mică, nu prea departe. **2.** Adv. Peste puțin timp. **3.** Adv. Cam, mai: *aproape nimic.* **4.** S.m. art. Orice om (în raport cu ceilalți).

aprobá, *aprób,* vb. I. Tr. A fi de acord, a încuviința.

apród, *aprozi,* s.m. (Înv.) **1.** Dregător la curtea domnească. **2.** Slujbaș care introducea publicul în unele instituții.

aprofundá, *aprofundez,* vb. I. Tr. A cerceta temeinic o problemă.

apropiá, *aprópii,* vb. I. **1.** Refl. A se duce, a se așeza aproape de cineva sau de ceva; a ajunge aproape de un anumit moment. **2.** Tr. A duce, a așeza lîngă cineva sau ceva. **3.** Refl. A se asemăna cu cineva sau cu ceva.

apropiát, -ă, *apropiați, -te,* adj. **1.** Care se află aproape. **2.** (Fig.) Care este legat sufletește de cineva.

apropiére, *apropieri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) apropia*. **2.** Vecinătate.

apropó, (2) *apropouri*, adv., s.n. **1.** Adv. Fiindcă a venit vorba... **2.** S.n. Aluzie (răutăcioasă).

apropriá, *apropriez*, vb. I. Tr. A-și însuși un lucru străin.

aprovizioná, *aprovizionez*, vb. I. Tr. și refl. A-(și) procura din timp materiale, hrană.

aprovizionáre, *aprovizionări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) aproviziona*. **2.** Serviciu care se ocupă cu procurarea unor materiale, bunuri de consum etc.

aproximá, *aproximez*, vb. I. Tr. A determina valorile aproximative ale unei mărimi.

aproximatív, -ă, *aproximativi, -e*, adj., adv. **1.** Adj. Aproape exact, aproape adevărat. **2.** Adv. Cam, aproape, circa.

aproximáție, *aproximații*, s.f. Evaluare, apreciere aproximativă.

apt, -ă, *apți, -te*, adj. Potrivit, bun (pentru...).

aptér, -ă, *apteri, -e*, adj. (Despre insecte) Lipsit de aripi.

aptitúdine, *aptitudini*, s.f. Înclinare, aplicație spre ceva.

apucá, *apúc*, vb. I. **1.** Tr. A lua, a prinde, a înșfăca. **2.** Refl. A se prinde, a se agăța de ceva. **3.** Tr. A ajunge, a reuși să vadă sau să facă ceva. **4.** Refl. A începe să facă ceva. **5.** Intr. A moșteni un obicei: *așa a apucat din bătrîni*. **6.** Intr. A se angaja pe un drum.

apucát, -ă, *apucați, -te*, adj. Care se enervează repede; sărit, țicnit.

apucătúră, *apucături*, s.f. **1.** Prindere cu mîna. **2.** (Fig.) Obicei rău, deprindere rea.

apúne, pers. 3 *apúne*, vb. III. Intr. (Despre aștri) A asfinți; (fig.) a fi în declin, a decădea.

apús[1], *apusuri*, s.n. **1.** Trecerea unui astru sub orizont; moment al zilei cînd apune Soarele. **2.** Vest.

apús[2], **-ă,** *apuși, -se*, adj. Dispărut pentru totdeauna.

apuseán, -ă, *apuseni, -e*, adj. Care se află la apus; care aparține apusului Europei (și întregii Americi); occidental.

ar, *ari*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu 100 m².

ará, *ar*, vb. I. Tr. A tăia brazde cu plugul, pregătind pămîntul pentru a fi cultivat.

aráb, -ă, *arabi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la arabi (2) sau la țările locuite de ei; (substantivat, f.) limba vorbită de arabi. **2.** S.m. și f. Persoană aparținînd unuia dintre popoarele semitice din Orientul Apropiat și din N. Africii.

arabésc, *arabescuri*, s.n. Ornamentație specifică artei arabe, constînd din linii și motive geometrice.

arábil, -ă, *arabili, -e*, adj. (Despre pămînt) Bun pentru arat și cultivat.

arác, *araci*, s.m. Par lung, care servește la susținerea viței de vie, fasolei etc.

aragáz, (2) *aragazuri*, s.n. **1.** Gaz petrolier lichefiat, folosit drept combustibil. **2.** Mașină de gătit care folosește acest combustibil.

aragonít s.n Carbonat de calciu utilizat la confecționarea unor obiecte de ornament.

arahídă, *arahide*, s.f. Alună de pămînt.

arahnídă, *arahnide*, s.f. (La pl.) Clasă de animale nevertebrate din încrengătura artropodelor; (și la sg.) animal din această clasă.

arámă, (2) *arămuri*, s.f. **1.** Cupru. (La pl.) **2.** Obiecte făcute din cupru.

aranjá, *aranjez*, vb. I. Tr. A pune în ordine, a rîndui, a potrivi.

aranjamént, *aranjamente*, s.n. **1.** Înțelegere, învoială. **2.** Prelucrare a unei bucăți muzicale pentru voce sau pentru instrumente. **3.** (Mat.) Grupare, după anumită regulă, a unor elemente, numere etc.

aráreori adv. Rareori, rar.

arát s.n. Acțiunea de *a ara*.

arămí, *arămesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de aramă.

arătá, *arát*, vb. I. **1.** Tr. A da la iveală; a expune privirii. **2.** Tr. A indica printr-un gest pe cineva sau ceva. **3.** Tr. A indica o direcție, o măsură etc. **4.** Tr. A explica, a da o explicație. **5.** Tr. și refl. A (se) manifesta, a da dovadă de...

arătáre, *arătări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a arăta*. **2.** Halucinație; stafie, fantomă, monstru.

arătătór, *arătătoare*, s.n. Degetul al doilea de la mînă (cu care se arată).

arătós, -oásă, *arătoși, -oase*, adj. Frumos, chipeș; impunător.

arătúră, *arături*, s.f. Pămînt arat.

arbalétă, *arbalete*, s.f. Armă, folosită în trecut, cu care se aruncau săgeți și proiectile.

arbitrá, *arbitrez*, vb. I. Tr. **1.** A soluționa un litigiu în calitate de arbitru. **2.** A conduce o competiție sportivă.

arbitráj, *arbitraje*, s.n. **1.** Soluționarea unui litigiu de către un arbitru. **2.** Conducere a unei competiții sportive.

arbitrár, -ă, *arbitrari, -e*, adj. Care acționează după bunul plac sau după judecata proprie.

arbítru, -ă, *arbitri, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană însărcinată să rezolve un litigiu. **2.** Persoană calificată în conducerea competițiilor sportive.

arborá, *arborez*, vb. I. Tr. A înălța un steag pe o clădire, pavilionul pe catargul unei nave etc.

árbore, *arbori*, s.m. **1.** Copac; pom. **2.** Nume dat unor plante lemnoase din care se extrag anumite substanțe sau ale căror semințe sînt folosite în alimentație: *arbore de cacao, arbore de cafea, arbore de chinină*. **3.** Organ de mașină care, prin rotire în jurul axei sale, transmite o mișcare. **4.** Catarg.

arborescént, -ă, *arborescenți, -te*, adj. (Despre plante) Care are înfățișarea unui arbore.

arborét, *arboreturi*, s.n. Totalitatea arborilor de același soi care cresc pe o anumită porțiune de pădure.

arboricol, -ă, *arboricoli, -e*, adj. (Despre viețăți) Care trăiește în arbori.

arbúst, *arbuști*, s.m. Plantă lemnoasă ramificată de la rădăcină în formă de tufă.

arc, (1, 3, 4, 5) *arcuri*, (2) *arce*, s.n. **1.** Armă primitivă folosită la aruncarea săgeților. **2.**

(Mat.) Porțiune dintr-o curbă. **3.** Element de rezistență al unei construcții arcuite; *arc de triumf* = construcție monumentală cu una sau trei arcade, ridicată în amintirea unui fapt însemnat. **4.** Resort elastic de oțel, folosit pentru amortizarea șocurilor, pentru exercitarea unei forțe elastice etc. **5.** *Arc electric* = descărcare electrică între doi electrozi.

arcádă, *arcade,* s.f. **1.** Element arhitectural format dintr-un arc și din elementele care îl susțin. **2.** Formație anatomică în formă de arc (ex. arcada ochiului).

arcán, *arcane,* s.n. Laț pentru prinderea sau pentru priponirea vitelor.

arcáș, *arcași,* s.m. Oștean înarmat cu arc.

árcă s.f. (Rar) Corabie.

árctic, -ă, *arctici, -e,* adj. Situat la Polul Nord sau în regiunea Polului Nord.

arcuí, *arcuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) îndoi în formă de arc.

arcúș, *arcușuri,* s.n. Vergea de lemn, între capetele căreia sînt întinse fire de păr de cal și cu care se produc sunete la instrumentele cu coarde.

árde, *ard;* vb. III. **1.** Intr. (Despre foc) A fi aprins; (despre obiecte) a se mistui prin foc; (tr.) a da foc, a băga în foc, a consuma prin ardere. **2.** Tr. A strica o mîncare, expunînd-o prea mult acțiunii focului. **3.** Tr. A expune cărămida, ceramica etc. acțiunii focului, în procesul de fabricație. **4.** Intr. A da lumină, a lumina. **5.** Intr. A răspîndi căldură mare, a dogori; (despre oameni) a avea febră. **6.** Refl. A se frige (atingînd un obiect fierbinte); (fam.) a se păcăli.

ardéi, *ardei,* s.m. Plantă erbacee anuală cultivată pentru fructele ei, verzi sau roșii, întrebuințate în alimentație.

ardeleán, -ă, *ardeleni, -e,* adj., s.m. și f. Transilvănean.

ardeleáncă, *ardelence,* s.f. Transilvăncancă.

ardelenésc, -eáscă, *ardelenești,* adj. Transilvănean.

ardelenéște adv. Ca în Ardeal, în felul ardelenilor.

ardelenísm, *ardelenisme,* s.n. Cuvînt sau expresie caracteristică vorbirii ardelenilor.

árdere, *arderi,* s.f. Faptul de *a (se) arde;* (la pl.) proces de oxidare a substanțelor vii din organism.

ardézie, *ardezii,* s.f. Rocă argiloasă sub formă de plăci, întrebuințată la acoperitul clădirilor.

ardoáre s.f. Înflăcărare, pasiune.

areál s.n. Suprafață de răspîndire a unei specii, a unui gen etc. de plante sau de animale.

arénă, *arene,* s.f. Spațiu din mijlocul unui circ, în care se desfășoară reprezentațiile; teren de sport, cu spațiu (tribune) în jur pentru spectatori.

arendá, *arendez,* vb. I. Tr. A da sau a lua în arendă.

arendáș, *arendași,* s.m. Persoană care ia un bun în arendă.

aréndă, *arenzi,* s.f. (În capitalism) Folosire, exploatare a unui bun (teren agricol), în schimbul unei sume de bani; suma plătită proprietarului de către arendaș.

areométru, *areometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea densității unui lichid sau a concentrației unei soluții.

areopág, *areopaguri,* s.n. Organul suprem judecătoresc la vechii atenieni.

arést, *aresturi,* s.n. Deținere sub pază legală a unei persoane; locul deținerii.

arestá, *arestez,* vb. I. Tr. A priva de libertate (un condamnat, învinuit sau inculpat), în temeiul unui mandat de arestare.

argát, -ă, *argați, -te,* s.m. și f. (În capitalism) Muncitor agricol salariat; slugă.

argăseálă, *argăseli,* s.f. Acțiunea de a argăsi; amestecul de substanțe cu care se argăsește.

argăsí, *argăsesc,* vb. IV. Tr. A prelucra pielile și blănurile cu anumite substanțe pentru a le face trainice, flexibile și impermeabile.

argeá, *argele,* s.f. (Pop.) **1.** Război de țesut. **2.** Scheletul de lemn al unei construcții.

argílă, *argile,* s.f. Rocă sedimentară alcătuită din silicați, resturi de organisme etc., întrebuințată în ceramică, la fabricarea materialelor refractare, în sculptură etc.

argínt s.n. Metal prețios, maleabil și ductil, de culoare albă-cenușie; *argint-viu* = mercur.

argintá, *argintez,* vb. I. Tr. A acoperi un obiect cu un strat subțire de argint.

argintărie, *argintării,* s.f. Obiecte de argint.

argintíu, -ie, *argintii,* adj. De culoarea și strălucirea argintului.

argón s.n. Gaz inert, incolor, care se găsește în atmosferă și se întrebuințează la umplerea becurilor sau tuburilor electrice.

argonaút, *argonauți,* s.m. Nume dat în legendele vechi grecești unor eroi care au călătorit pe corabia Argo spre Colchida.

argótic, -ă, *argotici, -e,* adj. Care aparține argoului, de argou.

argóu, *argouri,* s.n. Limbaj convențional al anumitor categorii sociale, care folosesc cuvinte speciale sau cu sensuri deosebite, pentru a nu fi înțelese de restul societății.

argumént, *argumente,* s.n. Raționament, probă, folosită pentru a demonstra ceva.

argumentá, *argumentez,* vb. I. Tr. A dovedi, a demonstra ceva cu argumente.

arháic, -ă, *arhaïci, -e,* adj. Care aparține sau este caracteristic unor vremuri trecute.

arhaísm, *arhaisme,* s.n. Cuvînt sau expresie arhaică.

arhaizánt, -ă, *arhaizanți, -te,* adj. Cu aspect arhaic.

arhánghel, *arhangheli,* s.m. (Bis.) Căpetenie a îngerilor.

arhegón, *arhegoane,* s.n. (Bot.) Organ femel de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi, gimnosperme.

arheológ, *arheologi,* s.m. Specialist în arheologie.

arheologíe s.f. Ştiinţă care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării vestigiilor materiale.

arheoptérix s.m. Pasăre fosilă cu caractere intermediare între reptile şi păsări.

arhetíp, *arhetipuri*, s.n. Tip, model originar; manuscris original (după care se fac copii).

arhi- Element de compunere care serveşte la formarea unor substantive, cărora le dă sens de superioritate, şi a unor adjective cu sens superlativ.

arhiducе, *arhiduci*, s.m. Titlu dat principilor din fosta casă domnitoare a Austriei.

arhiepiscop, *arhiepiscopi*, s.m. Titlu onorific dat unor episcopi; (p. ext.) mitropolit.

arhiereu, *arhierei*, s.m. Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului.

arhimandrít, *arhimandriţi*, s.m. Titlu dat starețului unei mănăstiri mari.

arhimilionár, **-ă**, *arhimilionari*, *-e*, s.m. şi f. Persoană foarte bogată (care posedă o avere de multe milioane).

arhipelág, *arhipelaguri*, s.n. Grup de insule dintr-un ocean sau dintr-o mare.

arhiplín, **-ă**, *arhiplini*, *-e*, adj. Peste măsură de plin.

arhitéct, **-ă**, *arhitecţi*, *-te*, s.m. şi f. Specialist în arhitectură.

arhitectónic, **-ă**, *arhitectonici*, *-e*, adj. Care se referă la arhitectură.

arhitectúră s.f. Ştiinţa şi arta de a proiecta şi construi clădiri; stilul, planul unei clădiri.

arhitrávă, *arhitrave*, s.f. Element de construcţie, constituind partea inferioară a antablamentului.

arhivár, *arhivari*, s.m. Funcţionar însărcinat cu păstrarea actelor şi documentelor unei arhive.

arhívă, *arhive*, s.f. Totalitatea actelor sau documentelor unei instituţii, unui oraş etc. care se referă la activitatea acestora.

arhivist, **-ă**, *arhivişti*, *-ste*, s.m. şi f. Specialist în arhivistică.

arhivístică s.f. Ştiinţă care are ca obiect conservarea şi studierea documentelor cu valoare istorică.

árhon s.m. Titlu de politeţe dat în trecut boierilor.

arhondaríc, *arhondarice*, s.n. Clădire sau aripă a unei clădiri într-o mănăstire, rezervată găzduirii oaspeţilor.

arhónte, *arhonţi*, s.m. Titlu dat în Atena antică magistraţilor supremi din conducerea republicii.

arián, **-ă**, *arieni*, *-e*, s.m. şi f. Denumire dată în trecut popoarelor care vorbesc limbi indo-europene iar în prezent popoarelor indo-iraniene; denumire dată de rasiştii germani aşa-zisei rase superioare nordice (germanice).

arící, *arici*, s.m. Mamifer insectivor cu botul ascuţit şi corpul gros, acoperit de ţepi; *arici-de-mare* = animal marin nevertebrat, cu corpul acoperit de ţepi.

aríd, **-ă**, *arizi*, *-de*, adj. (Despre pământ) Uscat, sterp.

árie[1], *arii*, s.f. Loc special amenajat unde se treieră cerealele.

árie[2], *arii*, s.f. **1.** Măsură a unei suprafeţe. **2.** Zonă de răspîndire a unui fenomen, a unui fapt de limbă, a unui grup de plante sau animale etc.

árie[3], *arii*, s.f. Compoziţie muzicală vocală care face parte dintr-o operă sau operetă; compoziţie muzicală instrumentală.

arierát, **-ă**, *arieraţi*, *-te*, adj. Înapoiat mintal.

ariergárdă, *ariergărzi*, s.f. Unitate militară care se deplasează în urma forţelor principale, ca element de siguranţă.

arín, *arini*, s.m. Nume dat unor specii de arbori cu florile grupate în amenţi, care cresc pe malurile rîurilor şi prin pădurile umede.

arinís, *arinişuri*, s.n. Pădurice de arini.

aripát, **-ă**, *aripaţi*, *-te*, adj. Înaripat; (despre fructe şi seminţe) prevăzut cu un apendice în formă de aripă.

áripă, *aripi*, s.f. **1.** Organ al păsărilor, al unor insecte şi al unor mamifere care serveşte la zbor. **2.** (Iht.) Înotătoare. **3.** Organ de susţentaţie al unui avion. **4.** Parte a unei construcţii, care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremităţile unei clădiri. **5.** (Sport) Extremă. **6.** (Fig.) Grupare extremă a unei organizaţii, a unui partid.

aripióară, *aripioare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *aripă*. **2.** (Iht.) Înotătoare.

aristocrát, **-ă**, *aristocraţi*, *-te*, s.m. şi f. Persoană care aparţine aristocraţiei.

aristocraţíe, *aristocraţii*, s.f. Pătură socială privilegiată, datorită situaţiei sale economice şi originii sale sociale; *aristocraţie muncitorească* = denumire dată unei pături puţin numeroase a clasei muncitoare din unele ţări capitaliste, căreia burghezia îi acordă unele avantaje materiale în scopul diminuării luptei revoluţionare a proletariatului.

aritmétic, **-ă**, *aritmetici*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a matematicii care studiază proprietăţile numerelor şi operaţiile ce se pot efectua cu ele. **2.** Adj. Care se referă la aritmetică **(1)**.

arítmic, **-ă**, *aritmici*, *-e*, adj. Lipsit de ritm.

aritmíe s.f. Tulburare a ritmului normal al contracţiilor inimii.

aritmográf, *aritmografe*, s.n. Aritmometru înregistrator.

aritmométru, *aritmometre*, s.n. Aparat cu care se efectuează operaţii aritmetice.

arivísm s.n. Comportare de arivist.

arivíst, **-ă**, *arivişti*, *-ste*, s.m. şi f. Persoană care caută să parvină prin orice mijloace.

arlechín, **(1)** *arlechini*, s.m., **(2)** *arlechine*, s.n. **1.** S.m. Personaj comic din vechea comedie italiană. **2.** S.n. Fiecare dintre extremităţile laterale, din faţă, ale unei scene.

armá, *armez*, vb. I. Tr. **1.** A aşeza şi a fixa armătura unui element de construcţie, a unei galerii de mină etc. **2.** A manipula mecanismul de aprindere al unei arme de foc, în vederea

acționării percutorului. **3.** A echipa o navă cu cele necesare navigației.

armamént, *armamente,* s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă; arme.

armáș, *armași,* s.m. (Înv.) Dregător domnesc în Țara Românească și în Moldova, cu sarcini administrative și judiciare.

armát, -ă, *armați, -te,* adj. **1.** Înarmat. **2.** (Despre conflicte) Însoțit de acțiuni militare. **3.** Prevăzut cu armătură.

armátă, *armate,* s.f. **1.** Totalitatea forțelor militare ale unui stat; mare unitate operativă, alcătuită din mai multe unități tactice. **2.** (Fig.) Colectivitate care acționează în vederea unui scop comun.

armatór, *armatori,* s.m. Persoană care echipează o navă; proprietar de nave.

ármă, *arme,* s.f. **1.** Unealtă sau mașină care servește la atac sau la apărare, la vînat, în unele probe sportive etc.; *armă de foc* = armă care folosește pulbere explozivă pentru aruncarea proiectilelor. **2.** Categorie de trupe specializate și dotate pentru un anumit fel de luptă.

armăsár, *armăsari,* s.m. Cal mascul necastrat, folosit ca reproducător.

armătúră, *armături,* s.f. **1.** Totalitatea aparatelor de control, de comandă etc. ale unei instalații, ale unei mașini etc. **2.** Ansamblul elementelor de susținere a unei lucrări miniere subterane; totalitatea barelor și sîrmelor de oțel din interiorul elementelor de construcție din beton.

armeán, -ă, *armeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Armenia; (substantivat, f.) limba vorbită în Armenia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația constituită ca națiune în cadrul R.S.S. Armenia.

armeáncă, *armence,* s.f. Femeie care face parte din populația armeană.

armenéște, -cáscă, *armenești,* adj. Armean.

armínden, *armindeni,* s.m. Numele popular al zilei de 1 mai; sărbătoare populară de primăvară, ținută, de obicei, la această dată.

armistíțiu, *armistiții,* s.n. Încetare temporară a ostilităților militare, prin înțelegerea părților beligerante.

armónic, -ă, *armonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Bazat pe principiile armoniei; armonios. **2.** S.f. Vibrație (oscilație) care însoțește o altă vibrație de aceeași natură, considerată fundamentală.

armónică, *armonici,* s.f. Acordeon de dimensiuni mai mici, acționat prin butoane.

armoníe, *armonii,* s.f. **1.** (Muz.) Îmbinare melodioasă a mai multor sunete; parte a teoriei muzicii care studiază acordurile. **2.** Bună înțelegere între oameni, acord.

armoniós, -oásă, *armonioși, -oase,* adj. Care are armonie; melodios.

armóniu, *armonii,* s.n. Instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga.

armonizá, *armonizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să fie (sau a deveni) armonios; a (se) potrivi. **2.** Tr. A compune acompaniamentul la o melodie.

armúră, *armuri,* s.f. **1.** Îmbrăcăminte metalică pentru protecția războinicilor din antichitate și din evul mediu. **2.** (Muz.) Totalitatea semnelor de alterație puse la începutul unui portativ.

arnăút, *arnăuți,* s.m. (În evul mediu) Ostaș mercenar din garda domnească.

arnícă s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene-portocalii.

arníci s.n. Fire de bumbac răsucite, vopsite în diferite culori, cu care se fac înfloriturі pe cămăși, pe ștergare etc.

arogá, *aróg,* vb. I. Tr. A-și atribui, cu de la sine putere, o calitate, un drept.

arogánt, -ă, *aroganți, -te,* adj. Care se poartă cu aroganță.

arogánță s.f. Purtare sfidătoare, obraznică.

aromát[1], *aromate,* s.n. Mirodenie.

aromát[2], **-ă,** *aromați, -te,* adj. Care are aromă.

arómă, *arome,* s.f. Miros plăcut al anumitor substanțe (comestibile).

aromân, -ă, *aromâni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația românească din sudul Peninsulei Balcanice. **2.** Adj. Care se referă la aromâni **(1)**; (substantivat, f.) dialect al limbii române, vorbit de aromâni **(1)**.

aromâncă, *aromânce,* s.f. Femeie care face parte din populația aromână.

aromí, *aromesc,* vb. IV. Intr. A fi cuprins de un somn ușor; a dormita.

arpacáș s.n. Produs alimentar obținut prin decorticarea boabelor de grîu, de orz sau de mei.

arpagíc s.n. Ceapă mică, obținută din sămînță și care, răsădită, dă ceapa obișnuită.

arpégiu, *arpegii,* s.n. (Muz.) Executarea succesivă a notelor unui acord.

ars, -ă, *arși, -se,* adj. **1.** Mistuit de foc; stricat, descompus (fiind expus prea mult acțiunii focului); degradat în urma unui tratament termic. **2.** Expus acțiunii focului în anumit scop: *cărămidă arsă.* **3.** Înnegrit de foc, de fum; (despre oameni) înnegrit, pîrlit de soare.

arsén s.n. Element chimic semimetalic ai cărui compuși sînt folosiți în medicină și ca insecticide.

arsenál, *arsenale,* s.n. Întreprindere în care se repară sau se fabrică și se depozitează armament.

arsénic s.n. (Chim.) Pulbere fină, albă, toxică, folosită contra șoarecilor; (pop.) șoricioaică.

arsúră, *arsuri,* s.f. **1.** Rană produsă de foc, de căldură etc. **2.** Senzație de usturime cauzată de o boală, de sete etc.

arșíc, *arșice,* s.n. Os al articulației genunchiului, la miei și la capre; (la pl.) joc de copii, la care se folosesc aceste oase.

árșiță, *arșițe,* s.f. Căldură mare a soarelui, zăduf.

ártă, *arte,* s.f. **1.** Formă a activității umane care are drept scop producerea unor valori estetice, folosind mijloace cu caracter specific; totalitatea operelor care aparțin acestei activități. **2.** Îndemînare într-o activitate; îndeletnicire care cere pricepere și anumite cunoștințe.

artéră, *artere*, s.f. **1.** Vas sanguin prin care circulă sîngele de la inimă la organe și țesuturi. **2.** Cale importantă de comunicație. **3.** Conductă hidraulică sau linie electrică principală.

arteriál, -ă, *arteriali, -e*, adj. Referitor la artere.

arteriosclerózǎ s.f. Boală caracterizată prin îngroșarea și sclerozarea pereților arterelor.

arterítă, *arterite*, s.f. Inflamație a unei artere.

artezián, -ă, *arteziene*, adj., s.f. (Izvor sau fîntînă) din care apa țîșnește cu presiune.

artícol, *articole*, s.n. **1.** Expunere scrisă, într-o publicație periodică, pe o temă politică, economică, științifică etc. **2.** Diviziune într-un act normativ (lege, decret), marcată printr-un număr de ordine. **3.** Diviziune într-un buget sau plan financiar. **4.** Obiect de comerț. **5.** Parte de vorbire flexibilă care se alătură unui substantiv (sau unui echivalent al lui) pentru a individualiza obiectul desemnat de acesta.

articulá, *articulez*, vb. I. Tr. **1.** A pronunța un sunet, un cuvînt. **2.** A adăuga un articol unui substantiv (sau unui echivalent al lui).

articulație, *articulații*, s.f. **1.** (Anat.) Legătură existentă între două sau mai multe oase; locul acestei legături. **2.** (Tehn.) Legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite mișcarea relativă a acestora.

artificiál, -ă, *artificiali, -e*, adj. **1.** Care imită un produs al naturii: *flori artificiale*. **2.** Făcut după criterii subiective, arbitrare. **3.** Nesincer, prefăcut.

artificiér, *artificieri*, s.m. Specialist în manipularea și întreținerea explozivilor, muniților, în producerea exploziilor în găurile de mină.

artificiós, -oásă, *artificioși, -oase*, adj. Lipsit de naturalețe, artificial.

artifíciu, *artificii*, s.n. **1.** Procedeu ingenios folosit pentru a împodobi sau a modifica realitatea. **2.** (Mat.) *Artificiu de calcul* = procedeu folosit pentru a rezolva o problemă pe o cale scurtă, ingenioasă. **3.** (La pl.) Amestec de substanțe chimice și carburanți folosit la semnalizări luminoase, pentru a produce efecte de lumină și culori etc.

artilérie, *artilerii*, s.f. Ansamblu de arme de foc cu care se aruncă proiectile grele la distanță; unitate militară al cărei principal armament este constituit din astfel de arme.

artileríst, *artileriști*, s.m. Militar dintr-o unitate de artilerie.

artiodactíl, *artiodactile*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere avînd picioarele terminate cu două degete mari, copitate, și două degete rudimentare; (și la sg.) animal din acest ordin.

artíst, -ă, *artiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care lucrează într-un domeniu al artei; (p. restr.) actor; (p. ext.) persoană foarte iscusită într-o îndeletnicire.

artístic, -ă, *artistici, -e*, adj. Care aparține artei; executat cu artă.

artizán, *artizani*, s.m. Persoană care execută produse de artizanat.

artizanát, *artizanate*, s.n. Meșteșug practicat cu artă; *produse de artizanat* = obiecte lucrate artistic de meșteșugari.

artrítă, *artrite*, s.f. Inflamație a unei articulații.

artrític, -ă, *artritici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Cauzat de artrită. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de artrită.

artropód, *artropode*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul format din segmente articulate și schelet extern chitinos; (și la sg.) animal din această încrengătură.

artrózǎ, *artroze*, s.f. Boală articulară reumatică, cu evoluție cronică.

arțág, *arțaguri*, s.n. (Pop.) Pornire spre ceartă.

arțár, *arțari*, s.m. Arbore cu lemnul alb, rezistent, înrudit cu paltinul.

arțágós, -oásă, *arțăgoși, -oase*, adj. Certăreț.

aruncá, *arúnc*, vb. I. **1.** Tr. A face (printr-o mișcare violentă) ca ceva să ajungă la o distanță oarecare. **2.** Tr. A îndepărta ceva rău sau nefolositor, a lepăda. **3.** Intr. A da cu ceva în cineva. **4.** Refl. A se repezi, a se avînta.

aruncătór, -oáre, *aruncători, -oare*, s.m. și f. Sportiv specializat în aruncarea discului, greutății, suliței etc.

aruncătúră, *aruncături*, s.f. Acțiunea de a arunca; *la o aruncătură de băț* = foarte aproape; *dintr-o aruncătură de ochi* = dintr-o privire, dintr-o dată, repede.

arvúnă, *arvune*, s.f. (Pop.) Acont.

arzătór, -oáre, *arzători, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care arde; fierbinte. **2.** Adj. (Fig.) Puternic, intens; care cere o soluție imediată, urgent: *problemă arzătoare*. **3.** S.n. Dispozitiv care servește la amestecarea unui combustibil cu o parte din aerul necesar arderii.

as, *ași*, s.m. **1.** Carte de joc avînd cea mai mare valoare între cărțile de aceeași culoare. **2.** (Fig.) Persoană care se distinge în mod deosebit într-un domeniu oarecare.

asált, *asalturi*, s.n. Atac decisiv asupra unei cetăți, unei localități, unei poziții fortificate.

asaltá, *asaltez*, vb. I. Tr. A da un asalt; (fig.) a copleși pe cineva cu cereri, cu rugăminți.

asamblá, *asamblez*, vb. I. Tr. A reuni, într-un sistem tehnic, elementele care îl compun.

asaná, *asanez*, vb. I. Tr. A înlătura surplusul de apă dintr-o regiune (în scopuri economice ori sanitare).

asasín, -ă, *asasini, -e*, s.m. și f. Persoană care săvîrșește un asasinat.

asasiná, *asasinez*, vb. I. Tr. A omorî, a ucide cu premeditare.

asasinát, *asasinate*, s.n. Omor cu premeditare.

ascarid, *ascarizi*, s.m. Nume dat unor viermi paraziți; limbric.

áscă, *asce*, s.f. (Bot.) Celulă în care se formează sporii la unele ciuperci.

ascendént, -ă, *ascendenți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care urcă; (fig.) care se dezvoltă, care progresează; *linie ascendentă* = linie genealogică care urcă de la copii la părinți, la bunici etc. **2.** S.m. și f. Rudă în linie dreaptă dintr-o

generație anterioară. 3. S.n. Autoritate (morală) asupra cuiva.

ascendénță, *ascendențe,* s.f. Linie de rudenie ascendentă.

ascensiúne, *ascensiuni,* s.f. **1.** Mișcare de jos în sus a unui mobil; înălțare în atmosferă. **2.** Urcare pe un munte. **3.** (Fig.) Dezvoltare, creștere.

ascensór, *ascensoare,* s.n. Instalație cu ajutorul căreia se transportă pe verticală persoane sau materiale în clădirile cu mai multe etaje.

ascét, -ă, *asceți, -te,* s.m. și f. Pustnic; (fig.) persoană care își impune o viață austeră.

ascetísm s.n. **1.** Mod de viață caracterizat prin austeritate extremă. **2.** Concepție religioasă sau morală care preconizează ascetismul **(1).**

ascomicéte s.f. pl. Clasă de ciuperci care se înmulțesc prin spori formați în ască.

ascultá, *ascúlt,* vb. I. Tr. **1.** A-și încorda auzul pentru a percepe vorbe, sunete, zgomote; a fi atent la ceea ce se spune sau se cîntă. **2.** A examina oral un elev; a audia un martor într-un proces. **3.** A împlini o dorință, o rugăminte a cuiva; a se conforma unui sfat sau unui ordin.

ascultáre, *ascultări,* s.f. Faptul de *a asculta; a fi sub ascultarea cuiva* = a fi sub autoritatea cuiva.

ascultătór, -oáre, *ascultători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se supune unui sfat, unui îndemn, unui ordin. **2.** S.m. și f. (Mai ales la pl.) Persoană care ascultă o povestire, o conferință, care audiază un concert etc.

ascúnde, *ascúnd,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) sustrage vederii. **2.** Tr. (Fig.) A tăinui o faptă, un gînd.

ascúns[1] s.n. *Pe ascuns* = în taină, pe furiș.

ascúns[2]**, -ă,** *ascunși, -se,* adj. Nedescoperit, nedezvăluit; *om ascuns* = om care nu-și dă pe față gîndurile sau faptele.

ascunzătoáre, *ascunzători,* s.f. Loc în care se poate ascunde cineva sau ceva.

ascunzíș, *ascunzișuri,* s.n. Loc tainic, ferit; (fig.) taină, secret; *cu ascunzișuri* = fără sinceritate.

ascuți, *ascút,* vb. IV. **1.** Tr. A face să devină mai ascuțit; a face vîrf unui obiect. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) face mai ager, mai pătrunzător.

ascuțíme s.f. Agerime a minții, perspicacitate.

ascuțíș, *ascuțișuri,* s.n. Tăiș sau vîrf ascuțit al unui obiect.

ascuțít, -ă, *ascuțiți, -te,* adj. **1.** Cu muchie tăioasă sau cu vîrf. **2.** (Fig.) Viu, pătrunzător; înverșunat, aprig; (despre simțuri) foarte dezvoltat; (despre sunete) strident. **3.** (Mat.) *Unghi ascuțit* = unghi mai mic de 90°.

ascuțitoáre, *ascuțitori,* s.f. Ustensilă cu care se ascut obiecte tăioase, creioane etc.

aseáră adv. În seara zilei precedente.

asediá, *asediez,* vb. I. Tr. A supune unui asediu.

asediatór, -oáre, *asediatori, -oare,* adj., s.m. (Armată) care asediază.

asédiu, *asedii,* s.n. Încercuire cu forțe armate a unei localități, a unui loc întărit etc., pentru a-l cuceri; *stare de asediu* = regim de restrîngere a libertăților publice, impus în unele state burgheze, în împrejurări considerate ca excepționale, și acordarea unor puteri excesive organelor de poliție și autorităților militare.

aselenizá, *aselenizez,* vb. I. Intr. (Despre vehicule cosmice) A coborî pe suprafața Lunii.

asemănă, *asémăn,* vb. I. Refl. A semăna cu cineva sau cu ceva; (tr. și refl.) a (se) socoti la fel cu altul.

asemănáre, *asemănări,* s.f. Faptul de *a (se) asemăna;* (mat.) corespondență între punctele a două figuri, astfel încît raportul lungimilor segmentelor omoloage să fie constant.

asemănătór, -oáre, *asemănători, -oare,* adj. Care seamănă (sau este la fel) cu cineva sau cu ceva.

asémenea adj. invar., adv. **1.** Adj. Asemănător; (despre poligoane) cu unghiurile corespunzătoare egale și cu laturile corespunzătoare proporționale. **2.** Adj. Astfel de...; atît de... **3.** Adv. Tot așa; deopotrivă. **4.** Adv. Pe lîngă aceasta, încă, mai; totodată. Var.: **asémeni** adj. invar., adv.

asémeni adj. invar., adv. v. **asemenea.**

asemuí, *asemuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) asemăna.

asentiménț s.n. Consimțămînt, aprobare; *a fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva.

asepsíe s.f. Starea unui obiect (chirurgical) care a fost sterilizat; absența microorganismelor.

aséptic, -ă, *aseptici, -e,* adj. Lipsit de microorganisme, sterilizat.

aserțiúne, *aserțiuni,* s.f. (Fil.) Enunț dat ca adevărat; (p. ext.) afirmație.

aserví, *aservesc,* vb. IV. Tr. A subordona o națiune, o țară unor interese străine.

asesór, -oáre, *asesori, -oare,* s.m. și f. Reprezentant al oamenilor muncii în unele complete de judecată.

asexuát, -ă, *asexuați, -te,* adj. (Despre plante și animale) Care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe; *înmulțire asexuată* = înmulțire prin spori sau prin diviziune.

asezoná, *asezonez,* vb. I. Tr. A pune ingrediente într-o mîncare.

asfált, *asfalturi,* s.n. **1.** Rocă sedimentară constituită din hidrocarburi rășinoase și compuși ai sulfului și azotului. **2.** Amestec de bitum cu materiale minerale, întrebuințat la pavarea drumurilor; (p. ext.) drum asfaltat.

asfaltá, *asfaltez,* vb. I. Tr. A aplica un strat de asfalt pe fundația unui drum.

asfințí, pers. 3 *asfințește,* vb. IV. Intr. (Despre aștri) A dispărea sub orizont, a apune.

asfințít s.n. Apus.

asfixiá, *asfixiez,* vb. I. Tr. și refl. A suferi o asfixie, a (se) sufoca.

asfixíe, *asfixii*, s.f. Împiedicare sau oprire a respirației (provocată de absorbirea unui gaz otrăvitor, de înec etc.).

asiátic, -ă, *asiatici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Asia, din Asia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Asiei.

asiduitáte s.f. Stăruință, silință, sîrguință; perseverență.

asíduu, -uă, *asidui, -ue,* adj. Stăruitor, perseverent.

asigurá, *asigur*, vb. I. **1.** Tr. A oferi o garanție pentru efectuarea unui lucru; a face ca ceva să fie sigur; (refl.) a-și lua măsurile de precauție. **2.** Tr. și refl. A încheia un contract de asigurare.

asigurâre, *asigurări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) asigura;* punere în siguranță. **2.** Raport juridic în baza căruia cel asigurat sau altă persoană are dreptul la o despăgubire în cazul producerii riscului prevăzut; *asigurări sociale* = sistem de ocrotire materială a oamenilor muncii, prin acordare de pensii, ajutoare materiale etc., în caz de pierdere a capacității de muncă.

asimétric, -ă, *asimetrici, -e,* adj. Lipsit de simetrie.

asimetríe s.f. Lipsă de simetrie.

asimilá, *asimilez*, vb. I. **1.** Tr. A transforma substanțele nutritive digerate în substanțe proprii organismului. **2.** Tr. și refl. A fi supus unui proces de asimilare (**2**). **3.** Tr. A-și însuși cunoștințe, idei. **4.** Refl. (Lingv., despre sunete) A se transforma în alt sunet, sub influența unui sunet aflat în apropiere. **5.** Tr. A introduce în procesul de fabricație produse sau tehnologii noi.

asimilâre, *asimilări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) asimila.* **2.** Proces de integrare a unei colectivități în altă colectivitate, pierzîndu-și caracteristicile proprii (limbă, obiceiuri etc.).

asimilâție, *asimilații*, s.f. Proces metabolic în cursul căruia substanțele nutritive digerate sînt transformate în substanțe proprii organismului.

asimptótă, *asimptote*, s.f. Dreaptă de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge în nici un punct la distanță finită.

asin, *asini*, s.m. Măgar.

asincrón, -ă, *asincroni, -e,* adj. (Despre mașini electrice) Cu viteza rotorului diferită de viteza de sincronism.

asirián, -ă, *asirieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Asiria, din Asiria. **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația semitică care a trăit în statul sclavagist Asiria.

asistá, *asist*, vb. I. **1.** Intr. A lua parte la...; a fi de față. **2.** Tr. A sta pe lîngă cineva pentru a-l ajuta sau pentru a-l apăra.

asisténț, -ă, *asistenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este de față la ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care lucrează pe lîngă cineva, ajutîndu-l; *asistent universitar* = grad în învățămîntul superior, inferior lectorului.

asisténță s.f. **1.** Grup de persoane care asistă la un spectacol, la o conferință etc. **2.** Sprijin, ajutor; *asistență socială* = sistem de ajutorare materială a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă; *asistență mutuală* = colaborare politică, economică și militară între state în vederea unor interese comune.

asmuțí, *asmút*, vb. IV. Tr. **1.** A îndemna un cîine să se repeadă la cineva. **2.** (Fig.) A îndemna pe cineva la acțiuni dușmănoase.

asociá, *asociez*, vb. I. Refl. A se uni, a se întovărăși; (refl. și tr.) a (se) alătura unei idei, unei acțiuni.

asociát, -ă, *asociați, -te,* s.m. și f. Persoană care s-a întovărășit cu cineva; membru al unei asociații.

asociatív, -ă, *asociativi, -e,* adj. **1.** (Despre memorie) Care evocă imagini prin asociație (**2**). **2.** (Despre operații matematice) Care nu depinde de ordinea termenilor (factorilor).

asociâție, *asociații*, s.f. **1.** Grupare de persoane creată în vederea unui scop comun și organizată pe bază de statut. **2.** Proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale sau idei, apariția unei reprezentări atrăgînd în conștiință o altă reprezentare.

asolamént, *asolamente*, s.n. Succesiune a culturilor pe un teren, însoțită de lucrările corespunzătoare în vederea asigurării fertilității solului.

asonánță, *asonanțe*, s.f. Rimă imperfectă.

asortá, *asortez*, vb. I. **1.** Tr. A așeza laolaltă diverse lucruri, pentru a forma un tot armonios. **2.** Refl. A se potrivi (ca mărime, culoare etc.).

asortimént, *asortimente*, s.n. Ansamblu de produse din aceeași categorie, dar de forme și calități diferite.

aspéct, *aspecte*, s.n. Înfățișare, fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru.

aspectuós, -oásă, *aspectuoși, -oase*, adj. Cu aspect plăcut.

asperitáte, *asperități*, s.f. Proprietate a unor corpuri de a fi aspre, zgrunțuroase.

aspersiúne s.f. Stropire cu un lichid sub formă de picături.

aspersór, *aspersoare*, s.n. Dispozitiv de pulverizare a apei, folosit la irigări.

aspíc s.n. Masă gelatinoasă obținută prin fierberea oaselor și a cărnii și folosită la unele feluri de mîncare (ca garnitură).

aspirá, *aspir*, vb. I. **1.** Tr. A trage aer în plămîni, a inspira. **2.** Tr. (Despre pompe) A trage, a absorbi lichide, gaze etc. **3.** Intr. (Fig.) A năzui spre ceva.

aspiránt, -ă, *aspiranți, -te,* s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva.

aspirátor, *aspiratoare*, s.n. Aparat pentru aspirarea prafului, a fumului, a gazelor etc.

aspirâție, *aspirații*, s.f. **1.** Faptul de a aspira; tragere, absorbire a unui fluid. **2.** Năzuință spre ceva.

aspirínă, *aspirine*, s.f. Preparat farmaceutic folosit pentru a combate febra.

asprí, *aspresc*, vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai aspru.

aspríme, *asprimi*, s.f. **1.** Proprietatea de a fi aspru. **2.** (Fig.) Severitate.

áspru, -ă, *aspri, -e*, adj. **1.** Cu suprafaţa zgrunţuroasă; (despre perii, păr etc.) cu firele tari, ţepoase. **2.** (Despre apă) Cu multe săruri calcaroase; dură. **3.** (Despre oameni) Sever.

ástăzi adv. Azi.

astén|ic, -ă, *astenici, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de astenie.

astenío s.f. Stare patologică manifestată prin scăderea capacităţii de efort fizic şi psihic.

astereálă, *astereli*, s.f. Căptuşeală de scînduri aşezată pe un schelet de lemn, pentru a susţine un strat de material, învelitoarea unui acoperiş etc.

asterísc, *asteriscuri*, s.n. Semn grafic în formă de steluţă prin care se trimite la o notă sau se marchează un cuvînt neatestat şi reconstituit.

asteroíd, *asteroizi*, s.m. Nume dat micilor planete din sistemul solar.

ástfel adv. În acest fel, aşa; aşa încît, prin urmare, deci.

astigmátic, -ă, *astigmatici, -e*, adj. **1.** Care prezintă astigmatism **(1). 2.** (Despre persoane) Care suferă de astigmatism **(2).**

astigmatísm s.n. **1.** Defect al unor lentile, datorită căruia imaginea unui punct apare ca două mici segmente de dreaptă. **2.** Defect al vederii, cauzat de inegalitatea curburii corneii sau a cristalinului.

astîmpăr s.n. Odihnă, linişte, tihnă.

astîmpărá, *astîmpăr*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) linişti, a (se) potoli; a înceta (sau a face să înceteze), a (se) domoli. Var.: **stîmpărá** vb. I.

astm s.n. v. **astmă.**

astmátic, -ă, *astmatici, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care este cauzat de astmă. **2.** S.m. şi f. Persoană care suferă de astmă.

ástmă s.f. Boală care se manifestă prin greutate în expiraţie şi prin nevoia intensă de aer. Var.: **astm** s.n.

astragál, *astragale*, s.n. Fiecare dintre cele şapte oase care formează tarsul.

astrahán s.n. Blană cu părul mătăsos şi buclat, obţinută de la micii din rasa caracul.

astrál, -ă, *astrali, -e*, adj. Care se referă la aştri.

astringént, -ă, *astringenţi, -te*, adj. (Despre unele substanţe) Care produce o contractare a ţesuturilor organismului.

astrofizícă s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura şi compoziţia corpurilor cereşti, precum şi fenomenele care se produc în acestea.

astroláb, *astrolabe*, s.n. Instrument folosit în trecut pentru determinarea poziţiei aştrilor sau a coordonatelor geografice ale unui loc.

astrológ, *astrologi*, s.m. Persoană care practică astrologia.

astrologíe s.f. Pseudoştiinţă care îşi propune să prezică viitorul prin cercetarea poziţiei şi mişcării aştrilor.

astronáut, *astronauţi*, s.m. Persoană care călătoreşte în spaţiul cosmic cu o astronavă; cosmonaut.

astronaútică s.f. Ştiinţa şi tehnica zborurilor în spaţiul cosmic; cosmonautică.

astronávă, *astronave*, s.f. Navă cosmică.

astronóm, *astronomi*, s.m. Specialist în astronomie.

astronómic, -ă, *astronomici, -e*, adj. Care se referă la astronomie; (fig.) de proporţii foarte mari.

astronomíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul aştrilor şi al universului.

ástru, *aştri*, s.m. Corp ceresc (stea, planetă etc.).

astupá, *astúp*, vb. I. Tr. A înfunda, a închide, a acoperi o deschizătură.

asudá, *asúd*, vb. I. Intr. **1.** A secreta sudoare, a transpira. **2.** (Fig.) A munci din greu. **3.** A se aburi: *geamul asudă.*

asumá, *asúm*, vb. I. Tr. A lua ceva asupra sa, pe seama sa, a se angaja la ceva.

asúpra prep. **1.** Peste, pe. **2.** Înspre, spre; împotriva. **3.** Cu privire la..., despre.

asuprí, *asupresc*, vb. IV. Tr. A lipsi pe cineva de drepturi, a oprima.

asupritór, -oáre, *asupritori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care asupreşte.

asurzí, *asurzesc*, vb. IV. Intr. A deveni surd; (tr.; despre zgomote) a buimăci, a ameţi.

asurzitór, -oáre, *asurzitori, -oare*, adj. (Despre zgomote) Care asurzeşte; intens, puternic.

aş interj. Da de unde! nici vorbă!

aşá adv., adj. invar. **1.** Adv. În felul acesta, astfel; întocmai, exact. **2.** Adj. invar. Asemenea, astfel de..., atît de (mare, mult, frumos etc.).

aşadár adv. Prin urmare, deci.

aşchiá, *aşchiez*, vb. I. Tr. A tăia în aşchii, în fîşii; a prelucra un obiect prin desprindere de aşchii.

áşchie, *aşchii*, s.f. Bucată mică şi subţire, desprinsă dintr-un corp.

aşezá, *aşéz*, vb. I. **1.** Refl. A se pune pe un scaun, pe pămînt etc. pentru a şedea; (despre păsări) a se lăsa din zbor pe ceva. **2.** Refl. (Despre lichide în fermentaţie) A se limpezi; (despre unele materii în suspensie) a se depune la fund. **3.** Tr. A pune să stea sau să şadă într-un loc; (refl.) a se stabili într-un loc. **4.** Tr. A pune în ordine, a aranja.

aşezáre, *aşezări*, s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) aşeza;* situare. **2.** Loc unde s-a stabilit cineva; grup de locuinţe, localitate.

aşezát, -ă, *aşezaţi, -te*, adj. Liniştit, serios, cuminte; cumpătat, chibzuit.

aşezămînt, *aşezăminte*, s.n. Fundaţie **(2)**; *aşezămînt cultural* = instituţie pentru propagarea ştiinţei şi culturii.

aşteptá, *aştépt*, vb. I. **1.** Tr. A sta undeva pentru a fi de faţă la ceva, pentru a vedea pe cineva. **2.** Tr. A avea răbdare; a-i da cuiva răgaz. **3.** Refl. A conta pe ceva.

așteptáre, *așteptări*, s.f. Acțiunea de *a (se) aștepta; peste* (sau *sub) așteptări* = mai mult (sau mai puțin) decît ai crezut sau ai prevăzut.

așténe, *așțérn*, vb. III. **1.** Tr. A întinde peste ceva o pînză, un covor etc.; a pregăti patul pentru culcare; a pregăti masa. **2.** Tr. A împrăștia un material în așa fel încît să formeze un strat. **3.** Refl. (Fig.) A se apuca temeinic de o treabă.

așternút, *așternuturi*, s.n. **1.** Faptul de a (se) așterne. **2.** Totalitatea obiectelor cu care se pregătește patul pentru culcare. **3.** Culcuș făcut din paie pentru animale.

atác, *atacuri*, s.n. **1.** Acțiune de luptă ofensivă; agresiune împotriva cuiva. **2.** Inițiativă într-un joc sportiv. **3.** Apariție bruscă și puternică a unei boli.

atacá, *atác*, vb. I. Tr. **1.** A porni un atac; a comite o agresiune. **2.** A avea (sau a lua) inițiativa într-un joc sportiv. **3.** A duce o campanie violentă împotriva unei persoane, unei teorii etc. **4.** A vătăma, a distruge. **5.** A începe studierea unei probleme. **6.** A începe executarea unei bucăți muzicale.

atacánt, -ă, *atacanți, -te*, s.m. și f. Persoană care atacă; (sport) jucător din linia de atac.

ataraxíe s.f. Termen care desemnează, la diverși filozofi greci, liniștea, seninătatea sufletească drept ideal moral.

atáre adj. Astfel de..., asemenea; *ca atare* = deci, prin urmare.

atáș, *atașe*, s.n. Anexă la un vehicul motor, folosită pentru transport de persoane sau de bagaje.

atașá, *atașez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) alătura de cineva sau de ceva; (refl., fig.) a se lega sufletește de cineva sau de ceva.

atașamént s.n. Afecțiune puternică și durabilă față de cineva sau de ceva.

atașát, *atașați*, s.m. Cel mai mic în grad dintre membrii unei reprezentanțe diplomatice.

atávic, -ă, *atavici, -e*, adj. Transmis prin atavism.

atavísm s.n. (Biol.) Apariție la un descendent a unei caracteristici pe care a posedat-o un ascendent îndepărtat.

atebrínă s.f. Medicament folosit în tratamentul malariei.

ateísm s.n. Concepție materialistă care respinge orice credință în supranatural, în existența lui Dumnezeu, a zeilor, a spiritelor etc.

ateláj, *atelaje*, s.n. Ansamblu format din animalele care trag un vehicul și harnașamentul necesar.

atélă, *atele*, s.f. Piesă cu care se imobilizează în mod provizoriu un membru fracturat.

atelíér, *ateliere*, s.n. **1.** Unitate de lucru, independentă sau făcînd parte dintr-o întreprindere industrială, în care se confecționează produse sau se fac reparații. **2.** Încăpere în care lucrează pictorii, sculptorii etc.

atemporál, -ă, *atemporali, -e*, adj. Care nu este determinat sau condiționat de un moment istoric dat; care nu depinde de timp.

atenánsă, *atenanse*, s.f. Corp secundar al unei case sau parte secundară a unei locuințe.

atenéu, *atenee*, s.n. Nume dat unor instituții cultural-științifice; clădire care adăpostește o astfel de instituție.

atenián, -ă, *atenieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține Atenei sau locuitorilor ei. **2.** S.m. și f. Locuitor al Atenei.

atént, -ă, *atenți, -te*, adj. **1.** Care urmărește un lucru cu atenție. **2.** Binevoitor, amabil, politicos.

atentá, *atentez*, vb. I. Intr. A săvîrși un atentat.

atentát, *atentate*, s.n. **1.** Tentativă de omor, de vătămare a integrității corporale a unei persoane. **2.** Infracțiune săvîrșită împotriva ordinii sociale sau politice a unui stat.

aténție, (2) *atenții*, s.f. **1.** Concentrare a psihicului într-o anumită direcție, asupra unui anumit lucru; preocupare, grijă pentru ceva. **2.** Amabilitate, bunăvoință; (concr.) dar, cadou. Var.: **atențiúne** s.f.

atențiúne s.f. v. **atenție.**

atenuá, *atenuez*, vb. I. Tr. **1.** A micșora intensitatea unui fenomen, gravitatea sau importanța unui fapt. **2.** A reduce intensitatea unei mărimi fizice.

atenuánt, -ă, *atenuanți, -te*, adj. Care atenuează; *circumstanțe atenuante* = împrejurări care contribuie la micșorarea pedepsei unui inculpat.

aterínă, *aterine*, s.f. Pește marin, lung de 10—15 cm, cu corpul aproape transparent.

aterizá, *aterizez*, vb. I. Intr. (Despre avioane) A coborî pe suprafața Pămîntului.

atestá, *atést*, vb. I. Tr. A dovedi; a confirma.

atestát, *atestate*, s.n. Act prin care se atestă ceva.

atéu, -ée, *atei, -ee*, s.m. și f. Persoană care respinge orice credință religioasă.

átic, -ă, *atici, -e*, adj. Caracteristic Aticei antice sau locuitorilor ei.

aticísm s.n. Ceea ce caracterizează stilul scriitorilor din Atena antică: eleganță, rafinament, măsură.

atínge, *ating*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A lua contact ușor cu ceva. **2.** Tr. A lovi ușor; (fig.) a provoca pagube; a ofensa, a jigni pe cineva. **3.** Tr. A ajunge la o anumită limită, la o anumită distanță (în timp sau în spațiu). **4.** Tr. A pomeni (în treacăt) despre ceva.

atitúdine, *atitudini*, s.f. **1.** Ținută a corpului. **2.** Fel de a fi sau de a se comporta; *a lua atitudine* = a-și afirma punctul de vedere.

atîrná, *atîrn*, vb. I. Intr. **1.** A sta suspendat (fiind prins sau agățat de ceva); (tr.) a agăța, făcînd să cadă liber în jos. **2.** A se apleca (sub o povară). **3.** A depinde de cineva sau de ceva.

atît, atîta, *atîți(a), atîtea*, adv., pron. nehot., adj. nehot. **1.** Adv. (De obicei în forma *atît*) Așa de mult, de tare, de bine etc. **2.** Pron. nehot. (Mai ales în forma *atîta*) Înlocuiește un nume sau o propoziție care exprimă un număr, o măsură, o cantitate etc.: *atîta-i tot.* **3.** Adj. nehot. Care este așa de mult, de tare etc.: *atîția*

oameni. **4.** Adj. nehot. Numai acesta: *atîta lucru ţîi cer.*

atlánt, *atlanţi,* s.m. Statuie de piatră reprezentînd un bărbat, folosită ca element de susţinere în locul unei coloane.

átlas[1] s.n. Prima vertebră cervicală, articulată cu occipitalul.

atlás[2]**,** *atlase,* s.n. Lucrare alcătuită din hărţi geografice, geologice, lingvistice etc.

atláz, *atlazuri,* s.n. Ţesătură cu o faţă lucioasă, folosită pentru căptuşeli şi feţe de plapumă.

atlét, -ă, *atleţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care practică atletismul; (fig.) persoană cu o constituţie fizică robustă.

atletísm s.n. Ramură a sportului care cuprinde probe de alergări şi marş, sărituri şi aruncări sau probe combinate.

atmosféră, (3) *atmosfere,* s.f. **1.** Înveliş gazos care înconjură Pămîntul; aer. **2.** (Fig.) Mediu social, ambianţă; stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. **3.** Unitate de măsură pentru presiune.

atmosféric, -ă, *atmosferici, -e,* adj. Privitor la atmosferă.

atól, *atoli,* s.m. Insulă în formă de inel, alcătuită din schelete de corali.

atóm, *atomi,* s.m. Cea mai mică parte dintr-un element care mai păstrează proprietăţile chimice ale acestuia.

atómic, -ă, *atomici, -e,* adj. Specific atomilor, alcătuit din atomi; *energie atomică* = energie nucleară; *armă* (sau *bombă) atomică* = armă de nimicire în masă a cărei forţă de distrugere e bazată pe energia nucleară.

atomísm s.n. Concepţie (formulată încă din antichitate) după care materia este formată din atomi (consideraţi iniţial ca particule indivizibile).

atomoeléctric, -ă, *atomoelectrici, -e,* adj. *Centrală atomoelectrică* = centrală pentru producerea energiei electrice, care foloseşte reactoare nucleare.

atón, -ă, *atoni, -e,* adj. (Despre vocale, silabe) Care nu este accentuat.

atonalísm s.n. Tehnică în compoziţia muzicală modernă caracterizată prin renunţarea la legile tonalităţii şi ale armoniei clasice a sunetelor.

atotputérnic, -ă, *atotputernici, -e,* adj. Care are putere nelimitată; (substantivat, m. art.) Dumnezeu.

atotştiutór, -oáre, *atotştiutori, -oare,* adj. Care ştie tot.

atractív, -ă, *atractivi, -e,* adj. Atrăgător, captivant.

atrácţie, *atracţii,* s.f. **1.** Acţiune reciprocă între două corpuri, care tinde să le apropie. **2.** Înclinare puternică spre cineva sau ceva; farmec exercitat asupra cuiva; ceea ce atrage, captivează.

atráge, *atrág,* vb. III. Tr. **1.** A exercita o atracţie **(1). 2.** A determina pe cineva să vină sau să se ducă undeva; a exercita o atracţie **(2). 3.** A avea drept consecinţă.

atrăgătór, -oáre, *atrăgători, -oare,* adj. Care atrage, atractiv.

atribuí, *atribui,* vb. IV. Tr. **1.** A acorda, a conferi. **2.** A pune pe seama sau în socoteala cuiva.

atribút, *atribute,* s.n. **1.** Însuşire esenţială a unui obiect, fără de care acesta nu poate exista şi nici nu poate fi conceput; simbol, semn distinctiv. **2.** Parte secundară a propoziţiei, care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia.

atributív, -ă, *atributivi, -e,* adj. Care are funcţia de atribut.

atribúţie, *atribuţii,* s.f. Sferă de autoritate, de activitate sau de competenţă a cuiva.

átriu s.n. (Anat.) Auricul.

átrium s.n. Curtea interioară a caselor romane.

atróce adj. invar. Cumplit, fioros.

atrocitáte, *atrocităţi,* s.f. Cruzime; faptă cumplită.

atrofiá, pers. 3 *atrofiază,* vb. I. Refl. A suferi o atrofie.

atrofíe, *atrofii,* s.f. Regresiune morfologică sau funcţională a unui ţesut sau organ.

atropínă s.f. Alcaloid extras din mătrăgună, măselariţă etc., folosit împotriva spasmelor şi ca dilatator al pupilei.

atú, *atuuri* şi **(1)** *atale,* s.n. **1.** Carte de joc (sau culoare) socotită ca avînd o valoare mai mare decît celelalte. **2.** Element care oferă cuiva, într-o anumită împrejurare, un avantaj sau o şansă în plus.

atúncea adv. v. **atunci.**

atúnci adv. În momentul acela; în acelaşi timp cu altă acţiune sau imediat după aceea. Var.: **atúncea** adv.

áţă, *aţe,* s.f. Fir textil folosit la cusut, la fabricat ţesături etc.

aţícă s.f. Pînză rară şi subţire de bumbac.

aţíne, *aţín,* vb. III. Refl. **1.** A sta în calea cuiva, pîndindu-i trecerea. **2.** A sta gata pentru a prinde ceva.

aţintí, *aţintesc,* vb. IV. Tr. A-şi îndrepta privirile spre cineva sau ceva; a îndrepta o armă de foc spre o ţintă.

aţipí, *aţipesc,* vb. IV. Intr. A fi cuprins de un somn uşor.

aţîţá, *aţîţ,* vb. I. Tr. A aprinde sau a înviora focul; (fig.) a întărîta.

aţós, -oásă, *aţoşi, -oase,* adj. (Despre plante) Care are în structura sa fibre sau filamente.

au interj. Exclamaţie de durere, mirare, bucurie etc.

audiá, *audiez,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A asculta un martor. **2.** A asculta un şir de lecţii, de cursuri, de înregistrări muzicale etc.

audibilitáte s.f. Proprietate a unei vibraţii de a putea fi auzită, datorită valorilor pe care le ia frecvenţa acesteia.

audiénţă, *audienţe,* s.f. Primire a unui solicitator de către o persoană care are o funcţie de răspundere.

audio- Element de compunere servind la formarea unor cuvinte care se referă la undele sonore de frecvenţe audibile.

audiofrecvénţă s.f. Frecvenţă a unei unde sonore care poate fi percepută de auz.

audiométru, *audiometre,* s.n. Aparat folosit pentru măsurarea acuităţii auditive.

auditív, -ă, *auditivi, -e,* adj. Privitor la auz.

auditór, -oáre, *auditori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care ascultă un curs, o conferinţă, un concert.

auditóriu s.n. Totalitatea auditorilor, asistenţă.

audiţie, *audiţii,* s.f. Ascultare a unei bucăţi muzicale; *primă audiţie* = prezentare a unei bucăţi muzicale pentru prima oară în public.

augmentá, *augmentez,* vb. I. Tr. A mări, a spori.

augmentatív, -ă, *augmentativi, -e,* adj., s.n. (Lingv.) (Afix) care, ataşat la un cuvînt, indică un obiect mai mare decît cel indicat prin cuvîntul de bază; (cuvînt) format cu un astfel de afix.

augúr, (1) *auguri,* s.m., (2) *augure,* s.n. **1.** S.m. Preot la romani care pretindea că poate prevesti viitorul după zborul şi cîntecul păsărilor. **2.** S.n. Prevestire făcută de augur (1); *a fi de bun augur* = a fi semn bun (pentru reuşita unui lucru).

áugust[1] s.m. A opta lună a anului.

augúst[2]**, -ă,** *augusţi, -ste,* adj. Preamărit, slăvit; maiestuos, măreţ.

áulă, *aule,* s.f. Sală mare într-o instituţie de cultură, destinată festivităţilor.

áur s.n. **1.** Metal preţios, de culoare galbenă strălucitoare, din care se fac obiecte de valoare; *aur alb* = energia căderilor de apă; *aur negru* = cărbune; *epocă de aur* = perioadă de înflorire. **2.** (Fig.) Lucru de mare preţ; bani, avere.

áură s.f. Aureolă (2).

aureólă, *aureole,* s.f. **1.** Cerc luminos cu care pictorii înconjură capetele sfinţilor. **2.** (Fig.) Strălucire, glorie, faimă.

aureomicínă s.f. Substanţă chimică sub formă de pulbere, folosită ca antibiotic.

aurí, *auresc,* vb. IV. Tr. A acoperi un obiect cu un strat subţire de aur.

aurícul, *auricule,* s.n. Fiecare dintre cele două despărţituri superioare ale inimii.

auriférr, -ă, *auriferi, -e,* adj. (Despre terenuri, roci, rîuri) Care conţine aur.

auróră, *aurore,* s.f. **1.** Lumină roşie-portocalie, care apare la orizont înainte de răsăritul Soarelui; *aurora polară (boreală* sau *australă)* = lumină difuză, verde sau roşiatică, care apare noaptea pe bolta cerească în regiunile polare. **2.** (Fig.) Început (al unei epoci).

auscultá, *auscúlt,* vb. I. Tr. (Med.) A examina funcţionarea inimii sau a plămînilor ascultînd cu urechea sau cu stetoscopul.

auspíciu, *auspicii,* s.n. **1.** (În antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri. **2.** *Sub auspiciile cuiva* = sub protecţia, sub patronajul cuiva.

austér, -ă, *austeri, -e,* adj. Sobru, cumpătat; sever.

austeritáte s.f. Însuşirea de a fi auster, sobrietate, cumpătare.

austrál, -ă, *australi, -e,* adj. Sudic.

australián, -ă, *australieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Australia, din Australia. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Australiei.

austriác, -ă, *austrieci, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Austria, din Austria. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Austriei.

aústru s.n. Vînt secetos care bate din sud-vest în Banat, Oltenia şi Muntenia.

auşél, *auşei,* s.m. Nume dat unui gen de păsări mici, asemănătoare cu sticleţii.

áut, (2) *auturi,* adv., s.n. (Sport) **1.** Adv. În afara terenului de joc. **2.** S.n. Situaţie în care mingea este în afara terenului de joc.

autárhic, -ă, *autarhici, -e,* adj. Cu caracter de autarhie.

autarhíe s.f. Politică economică prin care o ţară se izolează de economia celorlalte ţări.

auténtic, -ă, *autentici, -e,* adj. Care este conform cu adevărul; recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci; (despre acte) întocmit în forme care îi atribuie putere doveditoare.

autenticitáte s.f. Faptul sau însuşirea de a fi autentic.

autentificá, *autentific,* vb. I. Tr. A face ca un act să devină autentic.

auto[1]**-** Element de compunere însemnînd „de la sine" şi care serveşte la formarea unor substantive, adjective şi verbe.

áuto[2] **1.** Adj. invar. Care se referă la automobile. **2.** Element de compunere însemnînd „automobil" sau „automat" şi care serveşte la formarea unor substantive.

autoapărâre s.f. Apărare prin mijloace proprii.

autoapríndere s.f. Aprindere a combustibilului într-un motor fără intervenţia unei surse de căldură exterioare, datorită presiunii înalte.

autobáză, *autobaze,* s.f. Centru de întreţinere, reparaţii şi garare a autovehiculelor.

autobiografíe, *autobiografii,* s.f. Biografia unei persoane scrisă sau expusă de ea însăşi; scriere literară în care autorul îşi povesteşte viaţa.

autobúz, *autobuze,* s.n. Autovehicul cu caroseria închisă, folosit pentru transportul de persoane în comun.

autocamión, *autocamioane,* s.n. Autovehicul cu caroserie deschisă, folosit pentru transportul de materiale.

autocamionétă, *autocamionete,* s.f. Camion de dimensiuni mai reduse.

autocár, *autocare,* s.n. Autobuz folosit mai ales pentru excursii.

autocefál, -ă, *autocefali, -e,* adj. (Despre biserica ortodoxă) Care are conducere de sine stătătoare.

autocisternă, *autocisterne,* s.f. Autovehicul prevăzut cu o cisternă pentru transportul lichidelor.

autoclávă, *autoclave,* s.f. Recipient închis ermetic, folosit mai ales la sterilizări sub presiune.

autocontról, *autocontroale*, s.n. Control exercitat asupra propriei persoane.

autocrát, *autocraţi*, s.m. Conducător cu puteri absolute al unei ţări.

autocraţíe, *autocraţii*, s.f. Formă de guvernămînt antidemocratică, în care puterea politică este concentrată în mîinile unei singure persoane.

autocrític, -ă, *autocritici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Analiză critică a propriei activităţi. **2.** Adj. Bazat pe autocritică (1), pătruns de spiritul autocriticii.

autodafé, *autodafeuri*, s.n. Ardere pe rug la care erau condamnaţi de către inchiziţie cei socotiţi eretici; (p. ext.) acţiune care duce la distrugere prin foc.

autodeterminăre s.f. Principiu în virtutea căruia o naţiune are dreptul de a-şi alege, fără amestec din afară, statutul politic şi calea de dezvoltare economică, socială şi culturală.

autodidáct, -ă, *autodidacţi, -te*, s.m. şi f. Persoană care şi-a format un anumit nivel ştiinţific fără a fi urmat o formă regulată de învăţămînt.

autodúbă, *autodube*, s.f. Autovehicul închis, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc.

autofinanţăre, *autofinanţări*, s.f. Finanţare din fonduri proprii.

autogără, *autogări*, s.f. Gară pentru îmbarcarea şi debarcarea din autovehicule.

autogénă, *autogene*, adj. *Sudare autogenă* = sudare prin topire, fără adaos de material străin.

autogír, *autogire*, s.n. Vehicul aerian care foloseşte, în locul aripilor, o elice de sustentaţie care se roteşte în jurul unui ax vertical.

autográf, -ă, *autografi, -e*, adj., s.n. (Semnătură sau text) scris de propria mînă a autorului.

autoguvernă, *autoguvernez*, vb. I. Refl. (Despre state) A se conduce singur, fără amestec străin.

autohtón, -ă, *autohtoni, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a format şi s-a dezvoltat pe teritoriul pe care trăieşte şi în prezent; băştinaş.

autoimpúnere, *autoimpuneri*, s.f. Contribuţie bănească pe care o dau de bunăvoie cetăţenii unei localităţi, în vederea unor lucrări de interes obştesc.

automát, -ă, *automaţi, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre maşini sau aparate) Care efectuează anumite operaţii fără intervenţia nemijlocită a omului; (despre anumite operaţii) care se efectuează prin acţiunea unui dispozitiv mecanic; (fig.; adesea adverbial) care se face de la sine, fără participarea raţiunii. **2.** S.n. Aparat sau maşină care efectuează anumite operaţii în mod automat (1). **3.** S.n. Pistol-mitralieră.

automátică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul metodelor şi al mijloacelor pentru realizarea automatizării proceselor tehnologice.

automatísm s.n. Proces fiziologic care se desfăşoară fără participarea conştiinţei.

automatizáre s.f. Echiparea unei instalaţii cu automate (2).

automişcáre s.f. Mişcarea neîntreruptă a materiei, determinată de contradicţiile interne proprii tuturor obiectelor şi fenomenelor.

automobíl, *automobile*, s.n. Autovehicul pe cel puţin patru roţi, folosit pentru transportul de persoane şi materiale.

automobilísm s.n. Sport în care concurenţii conduc automobile.

automobilíst, -ă, *automobilişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care practică automobilismul.

automotór, *automotoare*, s.n. Vehicul de cale ferată prevăzut cu motor propriu, folosit pentru transportul de călători.

autonóm, -ă, *autonomi, -e*, adj. Care se bucură de autonomie.

autonomíe s.f. **1.** Independenţă în guvernare. **2.** Situaţie a unei naţiuni care are dreptul de a se autoguverna în cadrul unui stat federal. **3.** Situaţia celui ce dispune liber de propria voinţă. **4.** *Autonomie de zbor* = durata maximă de menţinere a unui avion în aer fără alimentare cu combustibil.

autoportrét, *autoportrete*, s.n. Reprezentare a propriei persoane, în pictură sau în literatură.

autopropulsát, -ă, *autopropulsaţi, -te*, adj. (Despre maşini, vehicule etc.) Care se deplasează folosind energia unei surse proprii.

autopsíe, *autopsii*, s.f. Disecare a unui cadavru, pentru a stabili cauza morţii.

autór, -oáre, *autori, -oare*, s.m. şi f. **1.** Persoană care creează o operă literară, artistică, ştiinţifică sau publicistică. **2.** Persoană care produce sau comite ceva.

autoritár, -ă, *autoritari, -e*, adj. Care caută să-şi impună voinţa, autoritatea.

autoritáte, *autorităţi*, s.f. **1.** Putere, drept de a da dispoziţii, de a impune cuiva ascultare. **2.** Organ al puterii de stat competent să emită dispoziţii cu caracter obligatoriu; reprezentant al puterii de stat. **3.** Prestigiu, vază; persoană care se impune prin prestigiul său.

autorizá, *autorizez*, vb. I. Tr. A împuternici pe cineva pentru exercitarea unui drept sau pentru săvîrşirea unui act.

autorizát, -ă, *autorizaţi, -te*, adj. Împuternicit să facă sau să spună ceva; făcut sau spus de o persoană îndreptăţită.

autorizáţie, *autorizaţii*, s.f. Împuternicire sau permisiune (oficială) de a face ceva; document prin care se acordă această împuternicire.

autosanitáră, *autosanitare*, s.f. Autovehicul echipat pentru transportul bolnavilor, răniţilor etc.

autoservíre s.f. Sistem de desfacere a mărfurilor, în care clientul se serveşte singur.

autostóp, *autostopuri*, s.n. Instalaţie de semnalizare luminoasă aşezată la intersecţia străzilor pentru reglementarea circulaţiei; instalaţie de oprire automată a unui tren cînd linia nu este liberă.

autostrádă, *autostrăzi*, s.f. Şosea principală pentru circulaţia cu viteză mare a autovehiculelor.

autosugéstie, *autosugestii*, s.f. Sugestie exercitată asupra propriei persoane; influențare a propriei comportări.

autoșenilă, *autoșenile*, s.f. Autovehicul de transport prevăzut cu șenile ca organe de rulare.

autotipíe, *autotipii*, s.f. Procedeu de executare a unui clișeu constînd în reproducerea imaginilor cu ajutorul unor puncte.

autotomíe s.f. Autoamputare a unei părți a corpului (coadă, picior), caracteristică unor nevertebrate, ca formă de apărare.

autotractór, *autotractoare*, s.n. Autovehicul de mare putere destinat tractării unor remorci, mașini etc.

autotróf, -ă, *autotrofi, -e*, adj. (Despre organisme) Care își sintetizează hrana direct din substanțe anorganice.

autoturísm, *autoturisme*, s.n. Automobil pentru transportul unui număr mic de persoane.

autotúrn, *autoturnuri*, s.n. Autovehicul prevăzut cu o platformă montată pe un schelet în formă de turn, servind la executarea unor lucrări la instalațiile aeriene.

autoutilitáră, *autoutilitare*, s.f. Vehicul pentru transportul unor cantități mici de mărfuri.

autovaccín, *autovaccinuri*, s.n. Vaccin preparat din germeni izolați de la bolnavul însuși.

autovehícul, *autovehicule*, s.n. Vehicul terestru autopropulsat.

autumnál, -ă, *autumnali, -e*, adj. De toamnă, tomnatic.

auxiliár, -ă, *auxiliari, -e*, adj. Care are o funcție secundară, ajutătoare; *verb auxiliar* = verb care ajută la formarea timpurilor și modurilor compuse.

auxínă, *auxine*, s.f. Substanță organică activă care condiționează creșterea plantelor.

aúz s.n. Simț cu ajutorul căruia se percep sunetele; percepere a sunetelor.

auzí, *aúd*, vb. IV. 1. Tr. A percepe sunetele, zgomotele cu ajutorul auzului; a asculta; a înțelege, a pricepe. 2. Tr. și intr. A afla știri, noutăți; *din auzite* = din cîte s-a aflat de la alții. 3. Refl. impers. A se vorbi, a se zvoni.

avál adv. *În aval* = în josul apei.

avalánșă, *avalanșe*, s.f. Masă de zăpadă care se desprinde de pe coasta unui munte și alunecă la vale; (fig.) cantitate mare (de...), năvală (de...).

avancrónică, *avancronici*, s.f. Cronică a unui spectacol scrisă înainte de a avea loc premiera.

avangárdă, *avangărzi*, s.f. Unitate sau subunitate militară care se deplasează în fața forțelor principale ca element de siguranță; *de avangardă* = care este în frunte, care conduce.

avangardísm s.n. 1. Concepție și atitudine fals-revoluționară, caracterizată prin măsuri premature, aventuriste, necorespunzătoare etapei istorice date. 2. Denumire dată curentelor literar-artistice apărute la începutul sec. XX, care negau canoanele artei tradiționale, recurgînd la forme ostentative, uneori excentrice.

avanpóst, *avanposturi*, s.n. Subunitate militară de siguranță instalată în fața forțelor principale, pe direcția probabilă de atac a inamicului.

avanpremiéră, *avanpremiere*, s.f. Spectacol dat ca ultimă repetiție, înainte de premieră.

aváns, *avansuri*, s.n. 1. Sumă de bani plătită anticipat, în contul unor lucrări, unor servicii, unor venituri viitoare etc.; acont. 2. *A face cuiva avansuri* = a încerca să cîștigi prietenia cuiva prin promisiuni sau concesii. 3. Interval de timp sau distanță cu care cineva sau ceva este înaintea altuia.

avansá, *avansez*, vb. I. 1. Intr. A înainta; a se dezvolta, a progresa. 2. Tr. A ridica pe cineva în grad, a-l promova în muncă. 3. Tr. A da cuiva cu anticipație o sumă de bani.

avanscénă, *avanscene*, s.f. 1. Partea scenei cuprinsă între cortină și rampă. 2. Fiecare dintre cele două loji situate lîngă scenă.

avantáj, *avantaje*, s.n. 1. Folos, profit obținut de cineva în plus (în raport cu altul). 2. Superioritate a unei persoane față de alta, datorită unor împrejurări mai favorabile. 3. Favoare, privilegiu.

avantajá, *avantajez*, vb. I. Tr. 1. A acorda cuiva un avantaj; a favoriza. 2. (Despre îmbrăcăminte, coafură) A scoate în relief calitățile fizice ale cuiva.

avantajós, -oásă, *avantajoși, -oase*, adj. Care prezintă un avantaj.

avár, -ă, *avari, -e*, adj., s.m. și f. Zgîrcit.

avári s.m. pl. Populație turcică așezată în Europa în timpul marii migrațiuni a popoarelor.

avariá, *avariez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) strica, a (se) deteriora.

avaríe, *avarii*, s.f. Stricăciune, deteriorare suferită de o navă, de o mașină, de o construcție etc.

avarițíe s.f. Zgîrcenie.

avát, *avați*, s.m. Pește răpitor de apă dulce, lung de 50—60 cm.

avatár, *avataruri*, s.n. Transformare, schimbare (chinuitoare) în evoluția unei ființe.

aveá, *am*, vb. II. Tr. 1. A stăpîni, a poseda, a deține. 2. A fi compus din: *casa are 4 camere*. 3. A ține, a purta: *în mînă are cartea*. 4. A fi de o anumită dimensiune, greutate, vîrstă etc. 5. A fi cuprins do o senzație, de un sentiment; a suferi de o boală. 6. A trebui să...: *am de citit*. 7. (Cu valoare de verb auxiliar) Servește la formarea timpurilor și modurilor compuse.

aventurá, *aventurez*, vb. I. Refl. A întreprinde o acțiune îndrăzneață, riscantă.

aventúră, *aventuri*, s.f. 1. Acțiune îndrăzneață și riscantă; întreprindere dubioasă. 2. Legătură amoroasă întîmplătoare.

aventuriér, -ă, *aventurieri, -e*, s.m. și f. Persoană care întreprinde aventuri.

aventurós, -oásă, *aventuroși, -oase*, adj. Care constituie o aventură sau are caracter de aventură; (despre oameni) căruia îi plac aventurile, acțiunile îndrăznețe și riscante.

avére, *averi*, s.f. Totalitatea bunurilor care se află în patrimoniul cuiva.

avérs s.n. Fața unei monede sau a unei medalii, înfățișînd chipul emițătorului, stema țării etc.

avérsă, *averse*, s.f. Ploaie torențială de scurtă durată.

aversiúne, *aversiuni*, s.f. Sentiment de dezgust, de repulsie față de cineva sau de ceva.

avertisménț, *avertismente*, s.n. **1.** Sancțiune administrativă pentru o abatere disciplinară. **2.** (Sport) Avertizare adresată de arbitru unui sportiv care joacă nereglementar.

avertizá, *avertizez*, vb. I. Tr. A atrage cuiva atenția, a preveni pe cineva (asupra consecințelor unei acțiuni).

avertizór, *avertizoare*, s.n. Aparat de semnalizare folosit în scopul prevenirii accidentelor sau avariilor.

aviátic, -ă, *aviatici, -e*, adj. Referitor la aviație, de aviație.

aviatór, -oáre, *aviatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care pilotează un avion sau face parte din echipajul unui avion.

aviáție, *aviații*, s.f. **1.** Navigație aeriană cu aeronave mai grele decît aerul; știința și tehnica acestei navigații. **2.** Totalitatea avioanelor de care dispune o țară, o societate de transport etc.

avícol, -ă, *avicoli, -e*, adj. Care se referă la avicultură.

avicultór, -oáre, *avicultori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu avicultura.

avicultúră s.f. Știință care se ocupă cu creșterea rațională a păsărilor de curte.

avíd, -ă, *avizi, -de*, adj. **1.** Plin de interes, de pasiune (pentru lucruri folositoare). **2.** Lacom.

aviditáte s.f. **1.** Însușirea de a fi avid (1). **2.** Lăcomie.

avión, *avioane*, s.n. Aeronavă mai grea decît aerul, cu aripi de sustentație, propulsia fiind asigurată de motoare.

avionétă, *avionete*, s.f. Avion mic, pentru sport, turism etc.

avitaminóză s.f. Boală provocată de lipsa vitaminelor din alimentație.

aviz, *avize*, s.n. **1.** Document prin care se comunică o înștiințare cu caracter oficial. **2.** Părere, apreciere a cuiva (din afară); rezoluție a unei autorități.

avizá, *avizez*, vb. I. Tr. **1.** A înștiința (printr-un aviz). **2.** A-și exprima părerea; a da o rezoluție.

avînt, *avînturi*, s.n. **1.** Elan, însuflețire; vioiciune. **2.** Progres, dezvoltare rapidă.

avîntá, *avînt*, vb. I. Refl. A se repezi plin de însuflețire spre cineva sau ceva; (fig.) a porni cu elan într-o acțiune.

avocát, -ă, *avocați, -te*, s.m. și f. Persoană calificată pentru a acorda asistență juridică.

avocatúră s.f. Profesiunea de avocat.

avórt, *avorturi*, s.n. Întrerupere accidentală sau provocată a sarcinii, înainte ca fătul să fie viabil.

avortá, *avortez*, vb. I. Intr. A pierde fătul prin avort.

avortón, *avortoni*, s.m. **1.** Ființă născută înainte de termen. **2.** (Fig.) Om degenerat, stîrpitură.

avút, -ă, (1) *avuți, -te*, adj., (2) *avuturi*, s.n. **1.** Adj. Bogat. **2.** S.n. Avere.

avuție, *avuții*, s.f. Avere, bogăție.

ax, *axe*, s.n. **1.** Organ de mașină de formă cilindrică, supus în special la solicitări de încovoiere. **2.** Osia unui vehicul.

axá, *axez*, vb. I. **1.** Tr. A centra, a echilibra. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) concentra în jurul a ceva.

áxă, *axe*, s.f. **1.** Dreaptă pe caro se consideră un anumit sens de parcurs; dreaptă orientată. **2.** Dreaptă imaginară în jurul căreia se rotește un corp.

axiál, -ă, *axiali, -e*, adj. Care se referă la o axă; situat pe o axă.

axílă, *axile*, s.f. Locul unde se împreună o ramură cu trunchiul unei plante sau o frunză cu ramura.

axiologíe s.f. Disciplină filozofică avînd drept scop studiul valorilor în viața socială.

axiomátic, -ă, *axiomatici, -e*, adj. Care se bazează pe o axiomă.

axiómă, *axiome*, s.f. Enunț prim, nedemonstrat, din care se deduc, pe baza anumitor reguli, alte enunțuri; propoziție care, împreună cu altele, stă la baza demonstrării unor teoreme dintr-o teorie științifică.

azalée, *azalee*, s.f. Nume dat mai multor arbuști ornamentali exotici, cu flori roșii, roz sau albe.

azbést s.n. Mineral fibros, cu luciu mătăsos, neinflamabil, cu largi întrebuințări în industrie.

azbociménț s.n. Material de construcție obținut dintr-un amestec de ciment și azbest.

ázi adv. **1.** În ziua care este în curs; *azi-noapte* = în noaptea precedentă; *azi-dimineață* = în dimineața acestei zile. **2.** În prezent, în zilele noastre.

azil, *aziluri*, s.n. Loc unde găsește cineva ocrotire sau adăpost; *drept de azil* = acordarea de către un stat a dreptului de stabilire pe teritoriul său unor persoane urmărite în țara lor din motive politice.

ázimă, *azime*, s.f. Turtă din aluat nedospit, coaptă de obicei în spuză.

azimút s.n. Unghi format de planul meridianului unui loc cu planul vertical care trece prin locul respectiv și printr-un punct dat.

azót s.n. Element chimic gazos care se găsește în atmosferă în proporție de aproape 80%.

azotát, *azotați*, s.m. Sare a acidului azotic.

azótic adj. *Acid azotic* = acid oxigenat al azotului, oxidant puternic, folosit la fabricarea explozivilor, a îngrășămintelor, a fibrelor artificiale etc.

azúr s.n. Culoare albastră deschisă; (p. ext.) albastrul cerului.

azuríu, -ie, *azurii*, adj. Albastru-deschis.

azvîrlí, *azvîrl*, vb. IV. **1.** Tr. A arunca. **2.** Intr. (Despre animale de ham) A izbi cu picioarele.

azvîrlitúră, *azvîrlituri*, s.f. Aruncătură.

Ă, Â

ă s.m. invar. A doua literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

ăla, **úia,** *ăia, alea,* pron. dem., adj. dem. (Pop. şi fam.) Acela, aceea.

ălalalt, úialaltă, *ăialalţi, alelalte,* pron. dem., adj. dem. (Pop. şi fam.) Celălalt.

ăst, ásta, *ăşti, aste,* adj. dem. (Pop. şi fam.; cînd urmează după substantiv are forma *ăsta, asta)* Acest, această.

ăsta, ásta, *ăştia, astea,* pron. dem. (Pop. şi fam.) Acesta, aceasta.

ăstălalt, ástălaltă, *ăştialalţi, astelalte,* pron. dem. (Pop. şi fam.) Acesta care este mai aproape (de vorbitor).

â s.m. invar. A treia literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă; se foloseşte în scrierea cuvîntului *român,* a cuvintelor din familia acestuia şi a unor nume proprii de persoană.

B

b s.m. invar. A patra literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ba adv. 1. Nicidecum, nu; (întărind o afirmație sau o negație): *ba da, ba nu*. 2. *Ba încă* = pe lîngă, în plus. 3. (În corelație cu sine însuși) Sau... sau; cînd... cînd: *ba una, ba alta*.

babác s.m. v. **babacă**.

babácă, *babaci*, s.m. (Reg.) Tată; (fam.; la pl.) părinți. Var.: **babác** s.m.

babalic, *babalici*, s.m. (Fam. și depr.) Om bătrîn și neputincios.

bábă, *babe*, s.f. Femeie bătrînă; *zilele babei* (sau *babelor*) = primele zile (9 sau 12) din luna martie, cînd vremea este schimbătoare.

babilonie, *babilonii*, s.f. Vorbire sau scriere confuză; învălmășeală mare, încurcătură.

babói, *babói*, s.m. Nume dat peștilor mici de apă dulce.

babórd, *babórduri*, s.n. Partea din stînga a unei nave.

babórniță, *babórnițe*, s.f. Babă urîtă și rea.

bac, *bacuri*, s.n. Platformă plutitoare pentru transport de oameni, vehicule etc. de la un mal la celălalt al unei ape.

bacalaureát, **-ă**, *bacalaureați*, *-te*, subst. 1. S.n. Examen general pentru absolvenții liceului; titlul obținut în urma acestui examen. 2. S.m. și f. Persoană care a trecut examenul de bacalaureat (1).

bacanálă, *bacanale*, s.f. (La pl.) Sărbătoare la romani, închinată zeului Bachus; (fig.; și la sg.) petrecere zgomotoasă și destrăbălată.

bacántă, *bacante*, s.f. Preoteasă a zeului Bachus; (fig.) femeie desfrînată.

bacará[1] s.f. Cristal de calitate superioară.

bacará[2] s.f. Numele unui joc de cărți.

bácă, *bace*, s.f. Tip de fruct cărnos, cu miezul zemos, în care se află semințele.

bachelită s.f. Rășină sintetică obținută din fenol și formaldehidă, întrebuințată în special ca material izolant în electrotehnică.

baci, *baci*, s.m. Cioban care conduce o stînă.

bacil, *bacili*, s.m. Bacterie de forma unui bastonaș.

bacilár, **-ă**, *bacilari*, *-e*, adj. Privitor la bacili; provocat de bacili.

baclavá, *baclavale*, s.f. Prăjitură preparată din foi de plăcintă, nuci sau migdale și sirop de zahăr.

bacșíș, *bacșișuri*, s.n. Sumă de bani dată cuiva peste plata cuvenită, pentru un serviciu personal.

bacterián, **-ă**, *bacterieni*, *-e*, adj. Privitor la bacterii, produs de bacterii.

bactericíd, **-ă**, *bactericizi*, *-de*, adj., s.n. (Substanță) care omoară bacteriile.

bactérie, *bacterii*, s.f. Nume dat microorganismelor unicelulare, cu structură foarte simplă, dintre care unele provoacă boli infecțioase.

bacteriofág, *bacteriofagi*, s.m. Microorganism care distruge bacteriile.

bacteriológ, *bacteriologi*, s.m. Specialist în bacteriologie.

bacteriologíe s.f. Ramură a biologiei care are ca obiect studiul bacteriilor.

bacterióză, *bacterioze*, s.f. Nume dat diferitelor boli ale plantelor, provocate de bacterii.

báde s.m. 1. Termen de adresare (la țară) unui bărbat mai în vîrstă. 2. Termen cu care femeile de la țară se adresează iubitului.

badijoná, *badijonez*, vb. I. Tr. 1. A unge o parte bolnavă a corpului cu o soluție medicamentoasă. 2. A acoperi cu un strat subțire bituminos suprafața poroasă sau fisurată a unei șosele asfaltate.

báftă s.f. (Fam.) Noroc.

bagá s.f. Material obținut din carapacea broaștelor țestoase, utilizat la confecționarea de piepteni, brățări etc.

bagáj, *bagaje*, s.n. Totalitatea lucrurilor care se iau într-o călătorie; *bagaj de cunoștințe* = totalitatea cunoștințelor pe care le are cineva.

bagatélă, *bagatele*, s.f. 1. Lucru, fapt de mică importanță, fleac. 2. Mică piesă muzicală instrumentală.

bagatelizá, *bagatelizez*, vb. I. Tr. A micșora importanța unui lucru, a unui fapt; a subaprecia.

baghétă, *baghete*, s.f. Vergea subțire și ușoară cu care dirijorii conduc un ansamblu muzical; bețișor cu care se lovesc coardele sau lamele unui instrument muzical; *baghetă magică* = bețișor de care se servesc scamatorii.

báhic, -ă, *bahici, -e,* adj. Închinat zeului Bachus; referitor la Bachus; de băutură, de chef.

baiadéră, *baiadere,* s.f. Dansatoare indiană.

báie[1], *băi,* s.f. **1.** Îmbăiere, scăldat. **2.** Clădire specială pentru îmbăiat; cada în care se îmbăiază; apa folosită în acest scop; *baie de soare* = expunerea corpului la acțiunea razelor soarelui. **3.** Recipient în care se pune un lichid sau o soluție, în vederea unor operații chimice; lichidul folosit la astfel de operații. **4.** (La pl.) Stațiune balneară.

báie[2], *băi,* s.f. (Reg.) Mină.

báieră, *băieri,* s.f. Sfoară sau curea prinsă la un obiect, cu ajutorul căreia acesta poate fi transportat, atîrnat sau legat.

baionétă, *baionete,* s.f. Armă de oțel cu vîrf ascuțit, care poate fi fixată la țeava unei puști.

bairám, *bairamuri,* s.n. **1.** Numele a două mari sărbători musulmane. **2.** (Fam.) Petrecere, chef.

baiț, *baițuri,* s.n. Soluție folosită la colorarea lemnului, la pregătirea pielor pentru tăbăcire etc.

bal, *baluri,* s.n. Petrecere cu dans, care are loc seara și noaptea.

baládă, *balade,* s.f. Poezie epică în care se relatează o acțiune eroică, o legendă, un fapt istoric etc.

balaláică, *balalaici,* s.f. Instrument muzical de formă triunghiulară, cu trei coarde, care emite sunete prin ciupire.

balamá, *balamale,* s.f. Dispozitiv metalic folosit pentru a lega un panou de un cadru fix (la uși, la ferestre), astfel încît să permită panoului o mișcare de rotație.

balamúc, *balamucuri,* s.n. Spital pentru alienați mintali; (fig.) gălăgie mare; dezordine.

baláns, *balansuri,* s.n. Mișcare de pendulare.

balansá, *balansez,* vb. I. Tr. și refl. A face (sau a imprima) o mișcare oscilatorie; a (se) legăna.

balansiér, *balansiere,* s.n. **1.** Element al unui mecanism care poate transmite o mișcare oscilatorie. **2.** Prăjină cu care își mențin echilibrul acrobații pe sîrmă. **3.** (Biol.) Fiecare dintre cele două organe de echilibru pentru zbor la diptere.

balansoár, *balansoare,* s.n. Fotoliu cu tălpi curbate, care se poate balansa.

balánță, *balanțe,* s.f. **1.** Aparat folosit pentru determinarea greutății corpurilor. **2.** Tablou prin care se compară și se raportează indicatorii economici necesar a fi corelați, echilibrați; *balanță de verificare* = operație contabilă prin care se face controlul exactității înregistrărilor în conturi, la o anumită dată; *balanță comercială* = raportul între valoarea generală a importului și cea a exportului unei țări, pe o anumită perioadă.

balást, *balasturi,* s.n. **1.** Amestec de pietriș și nisip, întrebuințat ca material de construcție. **2.** Strat de pietriș pe care se așază traversele de cale ferată. **3.** Lest de apă cu care se încarcă o navă pentru a-i mări stabilitatea; (fig.) ceea ce este împovărător, nefolositor.

balastiéră, *balastiere,* s.f. Carieră de pietriș și nisip.

balaúr, *balauri,* s.m. Monstru fantastic din basme, imaginat ca un șarpe cu mai multe capete.

balcaniádă, *balcaniade,* s.f. Întreceri sportive cu caracter periodic, la care participă sportivi din țările balcanice.

balcánic, -ă, *balcanici, -e,* adj. Privitor la munții Balcani sau la Peninsula Balcanică.

balcón, *balcoane,* s.n. **1.** Platformă cu balustradă la peretele exterior al unei clădiri, comunicînd cu interiorul. **2.** Rîndul de locuri dintr-o sală de spectacol așezate deasupra parterului.

baldachín, *baldachinuri,* s.n. **1.** Acoperămînt împodobit cu perdele, așezat deasupra unui pat, a unui tron etc. **2.** Acoperămînt de pînză care se purta deasupra capului unui demnitar la anumite procesiuni.

bále s.f. pl. Salivă care se prelinge din gură.

baleiáj, *baleiaje,* s.n. Deplasare a spotului luminos pe ecranul unui osciloscop, al unui televizor etc.

balénă, *balene,* s.f. **1.** Nume dat unor mamifere acvatice răspîndite în oceane, al căror corp poate ajunge pînă la 30 m lungime. **2.** Lamelă flexibilă, fabricată din fanoane de balenă (1) sau din materiale plastice și folosită la corsete, la umbrele etc.

baleniéră, *baleniere,* s.f. Navă ușoară și rapidă, echipată pentru vînarea balenelor.

balerín, -ă, *balerini, -e,* s.m. și f. Persoană care practică baletul (1).

balét, *balete,* s.n. **1.** Gen de dans artistic, ale cărui figuri sînt executate după o compoziție muzicală; spectacol format din asemenea dansuri; compoziția muzicală după care acestea se execută. **2.** Ansamblu de balerini și balerine.

baletíst, -ă, *baletiști, -ste,* s.m. și f. Balerin(ă).

báligă, *baligi,* s.f. Excrement de animale mari.

balístă, *baliste,* s.f. Mașină de război folosită în antichitate pentru aruncarea de sulițe, bolovani, proiectile de plumb etc.

balístic, -ă, *balistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la mișcarea proiectilelor în spațiu. **2.** S.f. Disciplină care studiază mișcarea corpurilor grele aruncate în spațiu.

balivérnă, *baliverne,* s.f. Vorbă goală, palavră.

balizáj, *balizaje,* s.n. Semnalizare prin balize.

balíză, *balize,* s.f. **1.** Reper servind la indicarea poziției unui punct geodezic. **2.** Semnal folosit pentru delimitarea zonelor navigabile, a limitelor unui aerodrom etc.

bálmoș s.n. Mîncare preparată de obicei din caș dulce fiert în lapte de oaie, la care se adaugă și puțin mălai.

balneár, -ă, *balneari, -e,* adj. Privitor la băile curative.

balneo- Element de compunere însemnînd „balnear", care servește la formarea unor adjective.

balneoclimatéric, -ă, *balneoclimaterici, -e* adj. Balnear și climateric.

balneoclimátic, -ă, *balneoclimatici, -ce,* adj. Balneoclimateric.

balneológ, *balneologi,* s.m. Medic specialist în balneologie.

balneologíe s.f. Știință care studiază acțiunea curativă a apelor minerale sau termale, a nămolurilor etc.

balneoterapíe s.f. Terapeutică prin ape minerale sau termale și nămoluri.

balón, *baloane,* s.n. **1.** Aerostat fără mijloace de propulsie, alcătuit dintr-o învelitoare sferică impermeabilă, umplută cu un gaz mai ușor decît aerul, la care se atașează o nacelă; *baloane de săpun* = bășici formate din clăbuci de săpun. **2.** Jucărie formată dintr-o membrană elastică umplută cu aer sau cu un gaz mai ușor decît aerul. **3.** (Sport) Minge. **4.** Vas de laborator, de formă sferică.

balonă, *balonez,* vb. I. Refl. A i se umfla cuiva abdomenul, din cauza gazelor adunate în intestine.

balonzáid, *balonzaide,* s.n. Țesătură impermeabilă de bumbac sau de mătase; pardesiu de ploaie confecționat dintr-o astfel de țesătură.

balót, *baloturi,* s.n. **1.** Pachet mare de materiale (lînă, paie) sau de haine, rufe etc. **2.** *Oțel-balot* = bandă de oțel întrebuințată la confecționarea cercurilor de butoaie, la ambalaje etc.

balotáj, *balotaje,* s.n. Situație în care nici unul dintre candidații la o alegere nu întrunește majoritatea legală de voturi, fiind necesară repetarea alegerii.

balsám, *balsamuri,* s.n. **1.** Esență parfumată extrasă din rășini sau din alte substanțe vegetale și folosită în medicină. **2.** (Fig.) Alinare, mîngîiere.

baltág, *baltage,* s.n. Topor mic, cu coadă lungă, folosit în trecut și ca armă.

bált, *bălți,* s.f. **1.** Apă stătătoare permanentă, cu vegetație și faună specifică; zonă inundabilă cu locuri unde stagnează apa. **2.** Apă de ploaie adunată într-o adîncitură; groapă cu apă.

báltic, -ă, *baltici, -ce,* adj. Care aparține Mării Baltice sau regiunilor învecinate.

balustrádă, *balustrade,* s.f. Element de construcție de forma unui panou, folosit pentru a mărgini un balcon sau o scară, pentru a opri accesul într-un anumit loc sau pentru a marca o trecere obligatorie.

balústru, *baluștri,* s.m. **1.** Fiecare dintre stîlpii care formează o balustradă. **2.** Compas pentru trasarea cercurilor foarte mici.

bámă, *bame,* s.f. Plantă anuală cultivată, cu fructe păroase (capsule), folosite în alimentație.

bámbus, *bambuși,* s.m. Numele unor specii de plante exotice, cu tulpini drepte cilindrice, folosite ca material de construcție, ca vergi de pescuit etc.

ban[1], *bani,* s.m. **1.** (Ec. pol.) Marfă care îndeplinește funcția de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri; monedă (de metal sau de hîrtie). **2.** Subunitate monetară egală cu a suta parte dintr-un leu. **3.** (La pl.) Avere.

ban[2], *bani,* s.m. (În evul mediu) Mare dregător în Țara Românească; guvernator al Olteniei.

banál, -ă, *banali, -e,* adj. Lipsit de originalitate, comun.

banalitáte, *banalități,* s.f. (La sg.) Caracterul a ceea ce este banal; (și la pl.) lucru banal, idee banală.

banalizá, *banalizez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) banal.

banán, *banani,* s.m. Bananier.

banánă, *banane,* s.f. **1.** Fructul comestibil al bananierului. **2.** Piesă de metal cu ajutorul căreia se stabilește un contact electric.

bananiér, *bananieri,* s.m. Plantă tropicală arborescentă, cu frunze foarte mari și fructe comestibile.

banc[1], *bancuri,* s.n. **1.** Îngrămădire de nisip, pietriș sau nămol pe fundul mărilor sau al fluviilor. **2.** Cîrd mare de pești. **3.** Postament pe care se montează dispozitive, utilaje etc.; masă de lucru într-un atelier.

banc[2], *bancuri,* s.n. Numele unui joc de cărți; (fam.) glumă, anecdotă.

bancár, -ă, *bancari, -e,* adj. Care se referă la o bancă[2].

báncă[1], *bănci,* s.f. Scaun lung pentru mai multe persoane; scaun cu pupitru pentru școlari.

báncă[2], *bănci,* s.f. Instituție care execută operații de plată și de credit; *bancă de emisiune* = bancă învestită cu dreptul de a emite bancnote.

banchér, *bancheri,* s.m. Proprietar sau mare acționar al unei bănci cu capital particular.

banchét, *banchete,* s.n. Masă cu caracter festiv, organizată în cinstea unei persoane sau unui eveniment.

banchétă, *banchete,* s.f. **1.** Bancă montată în unele vehicule. **2.** Porțiune orizontală în lungul unui terasament.

banchíză, *banchize,* s.f. Îngrămădire de ghețuri plutitoare în regiunile polare.

bancnótă, *bancnote,* s.f. Hîrtie-monedă folosită ca mijloc de plată.

bancrútă, *bancrute,* s.f. Situație do insolvabilitate a unei firme, însoțită de nereguli financiare *(bancrută frauduloasă).*

bandáj, *bandaje,* s.n. **1.** Fișie de tifon sau de pînză cu care se fixează un pansament sau se imobilizează o parte bolnavă a corpului. **2.** Îmbrăcăminte, de oțel sau de cauciuc, a obezii unei roți.

bandajá, *bandajez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) aplica un bandaj.

bándă[1], *bande,* s.f. **1.** Grup de răufăcători. **2.** Trupă de muzicanți.

bándă[2], *benzi,* s.f. **1.** Fișie de stofă, hîrtie, piele etc., cu care se leagă sau se înfășoară ceva; fișie cu care se garnisește un articol de îmbrăcăminte. **2.** *Bandă de magnetofon* = fișie de material plastic acoperită cu o peliculă din material magnetic, pe care se imprimă și de pe care se pot reproduce înregistrări făcute cu magnetofonul; *bandă rulantă* = fișie continuă

care servește la deplasarea obiectelor în timpul prelucrării lor. 3. *Bandă de circulație* = fîșie dintr-un drum rezervată circulației în același sens a unui șir de vehicule. 4. *Bandă de frecvență* = domeniu continuu de frecvențe în telecomunicații.

banderólă, *banderole,* s.f. 1. Fîșie de hîrtie lipită în jurul unui ambalaj, al unei cărți etc. 2. Fîșie de pînză pusă în jurul brațului ca semn al unei anumite însărcinări.

bandít, *banditi,* s.m. Tîlhar; răufăcător.

banditésc, -ească, *banditești,* adj. De bandit.

banduliéră, *banduliere,* s.f. Bandă de stofă sau de piele așezată de-a curmezișul pieptului spre a susține o armă.

bandúră, *banduri,* s.f. Instrument muzical popular ucrainean, cu 8 pînă la 24 de coarde.

bang interj. Cuvînt care imită sunetul clopotului.

bániță, *banițe,* s.f. Veche unitate de măsură pentru cereale, cu capacitatea între 21—34 l; vas avînd această capacitate.

banjó, *banjouri,* s.n. Instrument muzical cu 5—9 coarde și cu cutia de rezonanță din piele.

baobáb, *baobabi,* s.m. Arbore tropical cu diametrul tulpinii pînă la 20 m.

baptísm s.n. Sectă religioasă creștină care practică botezul la vîrstă adultă.

baptíst, -ă, *baptiști, -ste,* s.m. și f. Adept al baptismului.

bar[1], *bari,* s.m. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu un milion de barii.

bar[2], *baruri,* s.n. 1. Local public în care consumatorii stau în picioare sau pe scaune înalte în fața tejghelei. 2. Dulap sau compartiment într-un dulap în care se păstrează sticlele cu băuturi. 3. Local de noapte cu program muzical-distractiv.

bará, *barez,* vb. I. Tr. 1. A opri trecerea, circulația, printr-un anumit loc. 2. A trage o linie peste un text scris, pentru a-l anula.

barabói, *baraboi,* s.m. Plantă erbacee cu rădăcina îngroșată, comestibilă.

baracaméntt, *baracamente,* s.n. Ansamblu de barăci.

barácă, *barăci,* s.f. Construcție de scînduri, folosită ca magazie, locuință provizorie etc.

baráj, *baraje,* s.n. 1. Construcție care oprește cursul unui rîu, pentru a se forma un lac de acumulare. 2. (Mil.) Lucrare făcută cu scopul de a opri înaintarea inamicului. 3. (Sport) Întrecere între sportivi sau echipe aflate la egalitate, pentru a se putea departaja.

báră, *bare,* s.f. 1. Bucată lungă de lemn sau de metal, avînd diverse întrebuințări; *bară fixă* = aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal fixată între doi stîlpi. 2. Fiecare dintre cele trei bîrne din care e făcută poarta la unele jocuri sportive. 3. Loc pe care îl ocupă avocații într-o sală de judecată în timpul pledoariei. 4. Linie folosită pentru separare în interiorul unui text; (muz.) linie verticală cu care se separă măsurile pe portativ.

barbár, -ă, *barbari, -e,* s.m. și f. 1. Nume dat de vechii greci și de romani celor care aparțineau altor popoare. 2. (La pl.) Nume dat popoarelor marii migrațiuni de la începutul evului mediu. 3. (Fig.; adesea adjectival) Persoană necivilizată; om crud, sălbatic.

barbaríe, *barbarii,* s.f. 1. Stadiu rudimentar de dezvoltare social-culturală. 2. Comportare care dovedește lipsă de respect față de cultură și civilizație.

barbarísm, *barbarisme,* s.n. Cuvînt împrumutat dintr-o limbă străină fără a fi necesar.

bărbă, *bărbi,* s.f. 1. Păr care crește la bărbați pe bărbie și pe obraji. 2. Bărbie. 3. Smoc de păr pe care îl au unele animale sub bot.

barbétă, *barbete,* s.f. Smoc de barbă lăsat să crească pe părțile laterale ale feței.

barbișón, *barbișoane,* s.n. Barbă mică lăsată să crească numai pe vîrful bărbiei.

barbitúric, -ă, *barbiturici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care are o acțiune calmantă asupra sistemului nervos central.

barbún, *barbuni,* s.m. Pește mic, de culoare roșiatică, cu carnea foarte apreciată.

barbút s.n. Joc de noroc cu zaruri.

barcagíu, *barcagii,* s.m. Luntraș.

barcánă, *barcane,* s.f. Dună de nisip în formă de potcoavă cu convexitatea în partea din care bate vîntul.

barcaról, *barcarole,* s.f. 1. Cîntec al gondolierilor venețieni. 2. Compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică.

barcáz, *barcazuri,* s.n. Ambarcațiune de lemn, de dimensiuni mari, folosită mai ales de pescari.

bárcă, *bărci,* s.f. Ambarcațiune mică, cu vîsle, cu pînze sau cu motor.

barchét s.n. v. **barhet.**

bard, *barzi,* s.m. Poet la vechii celți, care compunea și recita cîntece războinice sau religioase; (p. ext.) poet.

bárdă, *bărzi,* s.f. Secure cu lamă lată și cu coada scurtă, folosită mai ales la cioplitul lemnului.

bárem[1] adv. Măcar, cel puțin.

barém[2], *bareme,* s.n. 1. Tabel în care sînt trecute, gata calculate, valorile unor elemente sau date. 2. (Sport) Normă care trebuie realizată pentru a se putea califica într-o competiție.

barétă, *barete,* s.f. 1. Bentiță îngustă de piele cu care se încheie un pantof. 2. Panglică de decorație; semn distinctiv al unei decorații, care se poartă în locul acesteia.

barhét s.n. Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată. Var.: **barchét** s.n.

báric, -ă, *barici, -e,* adj. Care se referă la presiunea atmosferică.

baricadá, *baricadez,* vb. I. Tr. A închide (un drum) printr-o baricadă; (refl.) a se pune la adăpost în dosul unei baricade.

baricádă, *baricade,* s.f. Întăritură improvizată, folosită mai ales în timpul unor lupte de stradă.

bárie, *barii*, s.f. Unitate de măsură pentru presiune egală cu presiunea de o dină pe un centimetru pătrat.

bariéră, *bariere*, s.f. **1.** Bară mobilă cu care se oprește temporar circulația pe o șosea, trecerea peste o linie ferată etc.; loc unde se întretaie o șosea cu linia ferată; (fig.) piedică, obstacol. **2.** Loc pe unde se intră într-un oraș.

barîl, *barili*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitate, folosită în special pentru produse petroliere, egală cu 158,9 l în America și cu 163,5 l în Anglia.

barisféră s.f. Partea centrală a globului pămîntesc, cu densitatea foarte mare.

baríș, *barișe*, s.n. Broboadă subțire de lînă.

baritón, *baritoni*, s.m. Voce bărbătească intermediară între tenor și bas; cîntăreț care are o astfel de voce. Accentuat și *bariton*.

báriu s.n. Metal moale, alb-argintiu, ai cărui compuși sînt folosiți la fabricarea vopselelor, a sticlei, în medicină etc.

bárman, *barmani*, s.m. Persoană care servește la un bar[2] **(1).**

baroánă, *baroane*, s.f. Femeie cu titlu de baron; soție sau fiică de baron.

baróc, -ă, *baroci, -e*, adj., s.n. (Stil artistic) caracterizat prin gustul pentru grandios, bogăția ornamentației arhitecturale, folosirea frecventă a liniei curbe etc.; (despre construcții, mobilă etc.) realizat în acest stil.

barométru, *barometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea presiunii atmosferice.

barón, *baroni*, s.m. Titlu nobiliar în apusul și centrul Europei, superior cavalerului și inferior vicontelui.

baroneásă, *baronese*, s.f. Baroană.

baróș, *baroase*, s.n. Ciocan mare și greu.

barosán, -ă, *barosani, -e*, adj. (Fam.) Mare și greu; (fig.; substantivat) persoană influentă, bogată.

baroscóp, *baroscoape*, s.n. Aparat pentru detectarea și măsurarea presiunii atmosferice.

baróu, *barouri*, s.n. Organizație profesională a avocaților.

bárză, *berze*, s.f. Nume dat unor păsări migratoare, lipsite de glas, cu ciocul, gîtul și picioarele foarte lungi.

bas, (1) *bași*, s.m., **(2)** *basuri*, s.n. **1.** S.m. Vocea bărbătească cea mai gravă; cîntăreț care are o astfel de voce. **2.** S.n. Instrumentul care are cel mai grav sunet dintr-o categorie de instrumente.

base s.n. v. **bască.**

báscă, *băști*, s.f. Beretă cu marginile îndoite înăuntru. Var.: **base,** *bascuri*, s.n.

báschet s.n. **1.** Joc cu mingea între două echipe, fiecare dintre ele tinzînd să introducă mingea cu mîna în coșul echipei adverse. **2.** (Mai ales la pl. m.) Ghete de baschet **(1).**

báschetbal s.n. Baschet **(1).**

basculánt, -ă, *basculanți, -te*, adj. Care poate oscila în jurul unei axe orizontale; *camion (vagonet* etc.) *basculant* = camion (vagonet) a cărui cutie poate fi ridicată lateral sau frontal pentru a se descărca.

bascúlă, *bascule*, s.f. Balanță cu brațe inegale, folosită la cîntărirea corpurilor cu greutate mare.

basét, *baseți*, s.m. Cîine de vînătoare cu corpul lunguieț și picioarele scurte.

basídie, *basidii*, s.f. Organ al unor ciuperci pe care se formează sporii.

basm, *basme*, s.n. Narațiune (populară) în care se povestesc întîmplări fantastice ale unor personaje imaginare.

basmá, *basmale*, s.f. Bucată de țesătură (colorată) cu care femeile își acoperă capul.

basoreliéf, *basoreliefuri*, s.n. Sculptură ale cărei forme ies puțin în relief pe un fond cu care fac corp comun.

básta adv. (Fam.) Destul! gata!

bastárd, -ă, *bastarzi, -de*, s.m. și f. Copil născut în afara căsătoriei.

bastimént, *bastimente*, s.n. Navă (de război) de mare tonaj.

bastión, *bastioane*, s.n. Lucrare de fortificație în formă poligonală sau cilindrică, construită de obicei la colțurile unei fortărețe.

bastón, *bastoane*, s.n. Băț, de obicei curbat la un capăt, care servește ca sprijin la mers.

başbuzúc, *başbuzuci*, s.m. (În evul mediu) Voluntar turc din trupele neregulate; (fig.) om crud, violent.

báșca adv. Pe deasupra, în plus; separat.

báștină s.f. *De baștină* = autohton.

batál, *batali*, s.m. Berbec castrat.

batalión, *batalioane*, s.n. Subunitate militară formată din mai multe companii.

batánt, -ă, *batanți, -te*, adj. (Despre uși, ferestre) Care se închide și se deschide printr-o mișcare de rotație în jurul unei axe verticale situate la una dintre margini.

batardóu, *batardouri*, s.n. Incintă alcătuită din pereți etanși, executată în mijlocul unei ape, în interiorul căreia, după evacuarea apei, se execută lucrări (pentru fundații, picioare de poduri etc.).

báte, *bat*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) lovi, a (se) atinge cu putere, a (se) izbi; (intr.) *a bate la ochi* = a atrage atenția; a fi suspect; *a bate din palme* = a aplauda. **2.** Refl. A se lua la bătaie; a se lupta, a se război; (tr.) a învinge, a cîștiga; *a se da bătut* = a se lăsa învins, a ceda. **3.** Tr. A lovi repetat un obiect de altul, cu un anumit scop: *a bate coasa* (pentru a o ascuți); *a bate covoarele; a bate bani* = a fabrica monede; *a bate pasul pe loc* = a nu progresa. **4.** Intr. (Despre arme de foc) A trimite proiectilul pînă la...; (despre vînt) a sufla. **5.** Intr. (Despre inimă, puls) A zvîcni, a palpita; (despre clopote, ceasornice etc.) a emite sunete ritmice. **6.** Intr. (Despre culori) A avea o nuanță de...

baterie, *baterii*, s.f. **1.** Subunitate de artilerie formată, de regulă, din două secții. **2.** Grup de aparate, dispozitive sau piese care îndeplinesc aceeași funcțiune; *baterie electrică* = ansamblu de acumulatoare (pile) electrice legate în serie.

3. Ansamblul instrumentelor de percuție dintr-o orchestră. **4.** Vas cu gheață în care se află sticle cu băutură (un litru de vin și o sticlă de sifon).

batíc, *baticuri,* s.n. Basma.

batír, *batire,* s.n. Fir de bumbac folosit la însăilat.

batiscáf, *batiscafuri,* s.n. Aparat (în formă de navă) pentru studii oceanografice la mare adîncime.

batíst s.n. Țesătură subțire de bumbac sau de in.

batístă, *batiste,* s.f. Bucată pătrată de pînză, întrebuințată la șters nasul sau fața.

batjocorí, *batjocoresc,* vb. IV. Tr. A face pe cineva de rîs, de ocară; a umili, a înjosi.

batjócură, *batjocuri,* s.f. Luare în rîs, ocară, insultă.

batóg, *batoguri,* s.n. Spinare de morun sau de nisetru sărată și afumată; (p. gener.) carne de pește sărată și afumată.

batón, *batoane,* s.n. Bucată (de vanilie, de ciocolată etc.) în formă de bastonaș.

batóză, *batoze,* s.f. Mașină de treierat.

batracián, *batracieni,* s.m. (La pl.) Clasă de animale nevertebrate care pot trăi atît în apă cît și pe uscat; (și la sg.) animal din această clasă (ex. broasca).

bauxítă s.f. Minereu de aluminiu.

bazá, *bazez,* vb. I. Refl. A se întemeia pe ceva, a avea încredere în sprijinul cuiva.

bazacónie, *bazaconii,* s.f. Lucru bizar, extravagant; (fam.) năzbîtie, poznă.

bazált, *bazalturi,* s.n. Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuințată la construcții și pavaje.

bazár, *bazaruri,* s.n. Loc în care se vînd tot felul de obiecte, îndeosebi mărunțișuri.

báză, *baze,* s.f. **1.** Partea de jos pe care se sprijină un corp, un edificiu etc. **2.** Una dintre laturile unui triunghi sau ale unui patrulater ori una dintre fețele unui poliedru, reprezentată de obicei în poziție orizontală. **3.** Ceea ce formează temeiul, elementul fundamental a ceva; *baza economică (a societății)* = totalitatea relațiilor de producție într-o etapă determinată a dezvoltării sociale; *bază tehnico-materială* = totalitatea mijloacelor de producție, inclusiv elementele materiale ale științei, privite în legătura lor cu nivelul de instruire profesională a forței de muncă. **4.** Loc cuprinzînd oamenii, mijloacele materiale și instalațiile necesare pentru o anumită activitate: *bază sportivă; bază militară; bază de aprovizionare.* **5.** *Baza craniului* = partea craniului care închide cutia craniană spre ceafă. **6.** (Chim.) Substanță care, în soluție apoasă, albăstrește hîrtia roșie de turnesol iar în reacție cu un acid formează o sare.

bázedov s.n. Boală caracterizată prin gușă, proeminența globilor oculari, palpitații, stare nervoasă etc. Se numește și *boala lui Basedow.*

bázic, -ă, *bazici, -e,* adj. Care are proprietățile unei baze (6).

bazílică, *bazilici,* s.f. **1.** (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau cinci părți. **2.** Biserică catolică de mari proporții.

bazín, *bazine,* s.n. **1.** Rezervor deschis, de mari proporții, construit din piatră, ciment etc. și destinat colectării unui lichid, în vederea unor operații tehnice, pentru practicarea înotului etc. **2.** Parte a unui port unde staționează navele. **3.** Regiune din care un rîu, un lac etc. își colectează apele. **4.** Regiune bogată în zăcăminte de minereuri. **5.** (Anat.) Cavitate formată de cele două oase iliace.

bazón, *bazoane,* s.n. Bucată de stofă sau de piele aplicată pe partea dindărăt a pantalonilor, pentru a-i întări.

băbésc, -eáscă, *băbești,* adj. În felul babelor; *leacuri bășești* = mijloace empirice de vindecare a bolilor.

băcán[1] s.m. Lemnul unui arbore exotic din care se extrage un colorant roșu.

băcán[2], *băcani,* s.m. Negustor care vinde produse alimentare.

băcănie, *băcănii,* s.f. Prăvălie în care se vînd diferite produse alimentare.

băcíță, *băcițe,* s.f. Femeie care conduce o stînă; soția baciului.

bădărán, -ă, *bădărani, -e,* s.m. și f. Persoană cu purtări grosolane.

bădărănie, *bădărănii,* s.f. Faptă sau vorbă de bădăran.

bădícă, *bădici,* s.m. (Pop.) Bădiță.

bădie, *bădii,* s.m. (Pop.) Bădiță.

bădíță s.m. **1.** Diminutiv al lui *bade.* **2.** Termen cu care se adresează la țară unui frate mai mare.

băgá, *bag,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) introduce, a (se) vîrî undeva. **2.** Tr. *A băga în seamă pe cineva* (sau *ceva)* = a da atenție, a observa; *a băga de seamă* = a fi atent, a avea grijă.

băiát, *băieți,* s.m. **1.** Copil de sex bărbătesc. **2.** Adolescent, tînăr. **3.** Fiu (al cuiva). **4.** (Înv.) Tînăr angajat la un stăpîn.

băiéș, *băiești,* s.m. (Reg.) Miner.

băiețándru, *băiețandri,* s.m. Băiat mai măricel.

băiețésc, -eáscă, *băiețești,* adj. De băiat, specific băieților.

băiețéște adv. Ca băieții.

băițuí, *băițuiesc,* vb. IV. Tr. A acoperi cu baiț suprafața unui obiect.

băjenár, *băjenari,* s.m. (Înv.) Pribeag, fugar (din cauza invaziilor dușmane, a asupririi etc.).

băjení, *băjenesc,* vb. IV. Intr. (Înv.) A pribegi, a pleca în băjenie.

băjénie, *băjenii,* s.f. Fugă (în masă) a băjenarilor.

bălái, -áie, *bălai, -aie,* adj. (Despre oameni) Blond; (despre animale) plăvan.

bălán, -ă, *bălani, -e,* adj. Bălai.

bălăbăneálă, *bălăbăneli,* s.f. Mers nesigur, legănat.

bălăbăní, *bălăbănesc,* vb. IV. Refl. A se legăna în mers, a se clătina.

bălăcărí, *bălăcăresc,* vb. IV. Refl. A se bălăci.

bălăceálă, *bălăceli*, s.f. Faptul de a se bălăci.

bălăcí, *bălăcesc*, vb. IV. Refl. A se juca cu mîinile și cu picioarele plescăind prin apă.

bălăngăní, *bălăngănesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre clopote) A suna tare. **2.** Refl. A se bălăbăni.

bălărie, *bălării*, s.f. Nume dat buruienilor care cresc în locuri necultivate; loc năpădit de buruieni.

băligă, pers. 3 *bălighă*, vb. I. Refl. (Despre animale) A-și lepăda baliga.

bălígar, *băligare*, s.n. Amestec de baligă cu paie (folosit ca îngrășămînt); (p. restr.) baligă.

bălmăjí, *bălmăjesc*, vb. IV. Tr. **1.** A amesteca, a încurca mai multe lucruri. **2.** A vorbi încurcat.

bălós, -oásă, *bălоși, -oase*, adj. **1.** Cu bale, plin de bale. **2.** (Despre lichide) Care curge gros (ca balele).

bălțăréț, -eáță, *bălțăreți, -e*, adj. De baltă, din regiunea bălților; (substantivat, m. sg. art.) vînt călduț și umed, care bate dinspre miazăzi (mai ales în sud-estul țării).

bălți, pers. 3 *bălțește*, vb. IV. Refl. și intr. (Despre apă) A stagna formînd bălți, bălțoace.

bălțoácă, *bălțoace*, s.f. Baltă mocirloasă; apă de ploaie adunată prin gropi.

bălțát, -ă, *bălțați, -te*, adj. (Despre animale) Cu părul de culori diferite; (despre stofe, haine) cu prea multe culori, colorat fără gust.

bănát s.n. (Reg.) Tristețe, părere de rău; supărare, necaz.

bănățéan, -ă, *bănățeni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Banat, privitor la Banat. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Banat.

bănățeáncă, *bănățence*, s.f. Bănățeană.

băncúță, *băncuțe*, s.f. Veche monedă românească de argint, în valoare de 50 de bani.

bănésc, -éască, *bănești*, adj. De bani, privitor la bani.

bănét s.n. Bani mulți, avere mare în bani.

bănie, *bănii*, s.f. Funcția sau rangul de ban[2].

bănós, -oásă, *bănoși, -oase*, adj. (Despre ocupații) Care aduce cîștig mare.

bănuí, *bănuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A presupune, a presimți. **2.** A suspecta pe cineva ca fiind autor al unei fapte (rele).

bănuiálă, *bănuieli*, s.f. **1.** Presupunere, supoziție. **2.** Atitudine de neîncredere față de cineva; suspiciune.

bănúț, *bănuți*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *ban*[1]. **2.** Germenul oului fecundat. **3.** Mică plantă erbacee cu flori mici, rotunde.

bărăgán, *bărăganuri*, s.n. Șes întins, cu caracter de stepă.

bărbát, *bărbați*, s.m. **1.** Persoană adultă de sex masculin; om în toată firea, plin de putere. **2.** Soț.

bărbătésc, -éască, *bărbătești*, adj. **1.** Caracteristic bărbaților, de bărbat. **2.** Plin de energie, curajos, voinic.

bărbătéște adv. Ca bărbații, cu bărbăție.

bărbătúș, *bărbătuși*, s.m. Mascul al unor animale.

bărbăție s.f. Faptul de a fi bărbat; putere, curaj, energie.

bărbíe, *bărbii*, s.f. **1.** Partea feței de sub buza inferioară, care formează o proeminență rotunjită. **2.** Partea cărnoasă care atîrnă sub falca de jos la unele animale.

bărbiér, *bărbieri*, s.m. Frizer.

bărbiereálă, *bărbiereli*, s.f. Faptul de a se bărbieri; (fam.) lăudăroșenie, minciună.

bărbierí, *bărbieresc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) rade. **2.** Refl. (Fam.) A se lăuda peste măsură; a minți.

bărbíță, *bărbițe*, s.f. Șervețel care se leagă la gîtul copiilor mici cînd mănîncă.

bărbínță, *bărbințe*, s.f. (Reg.) Vas făcut din doage, în care se păstrează laptele sau brînza.

bărbós, -oásă, *bărboși, -oase*, adj. Cu barbă mare; nebărbierit.

bărbúne s.n. Dans popular fecioresc răspîndit în Transilvania.

bărdácă, *bărdace*, s.f. Cană mică de pămînt sau de lemn.

bărzáun, *bărzăuni*, s.m. Bondar.

băscălíe s.f. (Fam.) *A lua pe cineva în băscălie* = a-și bate joc de cineva.

bășicá, *bășic*, vb. I. Refl. A se umple de bășici; (tr.) a-i produce cuiva bășici.

bășícă, *bășici*, s.f. **1.** (Anat.) Vezică. **2.** Umflătură pe piele, conținînd o materie lichidă. **3.** Mică umflătură plină cu aer, care se formează la suprafața unor lichide.

băștináș, -ă, *băștinași, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pămîntul pe care locuiește; autohton.

bătáie, *bătăi*, s.f. **1.** Lovitură repetată (dată cu mîna sau cu un obiect); *bătaie de cap* = frămîntare a minții; trudă, osteneală; *bătaie de joc* = batjocură; faptă urîtă; *bătaia peștilor* = boiște. **2.** Luptă, bătălie. **3.** Sunet ritmic produs de un motor sau de un mecanism în funcție; zvîcnirea inimii. **4.** Suflare a vîntului. **5.** Distanța pînă la care o armă poate arunca proiectilul. **6.** Lătratul cîinilor.

bătăiós, -oásă, *bătăioși, -oase*, adj. Care este gata să se ia la bătaie.

bătălíe, *bătălii*, s.f. **1.** Luptă între două forțe armate. **2.** (Fig.) Efort depus pentru îndeplinirea unui scop.

bătătór[1], *bătătoare*, s.n. **1.** Băț sau lopățică cu care se bat covoarele. **2.** Băț avînd o rotiță cu găurele la unul dintre capete, cu care se bate smîntîna în putinei, ca să se aleagă untul. **3.** Unealtă cu care se îndeasă pămîntul.

bătătór[2], **-oáre**, *bătători, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. *Bătător la ochi* = care atrage în mod izbitor atenția. **2.** S.f. Mecanism care destramă și curăță de impurități smocurile de bumbac.

bătătorí, *bătătoresc*, vb. IV. Tr. A bate, a bătuci (un teren, o arie etc.); a îndesa pămîntul.

bătătorít, -ă, *bătătoriți, -te*, adj. **1.** (Despre terenuri) Bătut, îndesat; (despre drumuri) pe care se circulă mult. **2.** (Despre palme) Cu pielea îngroșată, cu bătături.

bătătúră, *bătături*, s.f. **1.** Locul bătătorit din fața casei; curte. **2.** Îngroșare a pielii, în palme

sau pe tălpi. **3.** Firele care se introduc cu suveica prin rostul urzelii, pentru a forma țesătura.

bătăúș, -ă, *bătăuși, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care caută pricină de bătaie.

bătelă, *bătele,* s.f. Bătătură **(3).**

bătrîn, -ă, *bătrîni, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Înaintat în vîrstă; *fată bătrînă* = fată rămasă nemăritată, trecută de vremea măritișului. **2.** Adj. Care există de mult timp. **3.** S.m. și f. Persoană în vîrstă înaintată. **4.** S.m. pl. (Fam.) Părinți.

bătrînésc, -eáscă, *bătrînești,* adj. Caracteristic bătrînilor, de demult, vechi; *cîntec bătrînesc* = baladă populară.

bătrînéște adv. Ca bătrînii.

bătrînéțe, *bătrînețe,* s.f. Vîrstă înaintată.

bătucí, *bătucesc,* vb. IV. **1.** Tr. A bătători. **2.** Refl. (Despre piele) A se îngroșa. **3.** Refl. (Despre fructe) A se zdrobi.

bătút, -ă, *bătuți, -te,* adj. **1.** Care este (sau a fost) lovit. **2.** *Lapte bătut* = lapte ușor fermentat. **3.** (Despre drumuri) Pe care se circulă mult, bătătorit.

băț, *bețe,* s.n. Bucată de lemn lungă și subțire, avînd diferite întrebuințări.

bățós, -oásă, *țățoși, -oase,* adj. **1.** Drept, țeapăn. **2.** (Fig.) Îngîmfat.

băút, -ă, *băuți, -te,* adj. Beat.

băutór, -oáre, *băutori, -oare,* s.m. și f. (Reg.) Bețiv.

băutúră, *băuturi,* s.f. Lichid care se bea; (în special) lichid cu conținut alcoolic (ex. vin, țuică).

bea, *beau,* vb. II. **1.** Tr. A înghiți un lichid. **2.** Intr. A consuma băuturi alcoolice.

beat, -ă, *beți, bete,* adj. În stare de ebrietate; (fig.) copleșit de o emoție puternică.

beatitúdine s.f. Stare de fericire deplină.

bebé s.m. Copil mic, copilaș.

beč, *becuri,* s.n. Balonaș de sticlă prevăzut în interior cu un filament care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric; *bec de sudură* = piesă la aparatele de sudură, prin care iese amestecul de gaz combustibil și oxigen.

becár, *becari,* s.m. (Muz.) Semn care anulează un bemol sau un diez anterior, redînd notei tonul natural.

becațínă, *becaține,* s.f. Nume dat unor păsări migratoare care trăiesc în regiuni mlăștinoase.

becher, *becheri,* s.m. Burlac.

beci, *beciuri,* s.n. **1.** Pivniță. **2.** Închisoare (în subsolul unei clădiri).

becísnic, -ă, *becisnici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Om) neputincios, slăbănog. **2.** (Om) nepriceput.

beduín, -ă, *beduini, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații arabe nomade din Peninsula Arabă și din nordul Africii. **2.** Adj. Care aparține beduinilor **(1),** privitor la beduini.

begónie, *begonii,* s.f. Nume dat unor specii de plante ornamentale, cu flori albe, roz sau roșii și frunze diferit colorate.

behaviorísm s.n. Concepție care consideră că obiectul psihologiei trebuie să se reducă la studiul exclusiv al comportamentului exterior, eliminîndu-se conștiința.

behăí, pers. 3 *béhăie,* vb. IV. Intr. (Despre oi și capre) A scoate strigătul caracteristic speciei.

bei, *bei,* s.m. **1.** Guvernator al unei provincii din fostul Imperiu otoman sau supuse acestuia. **2.** Titlu dat unor suverani, vasali sultanului.

beizadeá, *beizadele,* s.f. (Înv.) Fiu de domn; principe.

bej adj. invar. Cafeniu-deschis.

bel, *beli,* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea sunetului.

beladónă, *beladone,* s.f. Mătrăgună; preparat farmaceutic obținut din această plantă.

belciúg, *belciuge,* s.n. Verigă de metal, fixată cu o scoabă sau cu un șurub, și prin care se trece un lacăt, un lanț etc.

béldiță, *beldițe,* s.f. Pește de apă dulce, lung de 10—15 cm, cu spinarea albastră-verzuie.

beleá, *belele,* s.f. Încurcătură, pacoste, bucluc.

belemnít, *belemniți,* s.m. Cefalopod care a trăit în mezozoic.

beletrístic, -ă, *beletristici, -e,* adj. Care aparține literaturii artistice; (substantivat, f.) literatură artistică.

bélfer, *belferi,* s.m. (Depr. sau fam.) **1.** Învățător, profesor. **2.** Persoană care trăiește în lux.

belgián, -ă, *belgieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Belgia, din Belgia. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Belgia.

belí, *belesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A jupui.

belicós, -oásă, *belicoși, -oase,* adj. (Livr.) Războinic, agresiv.

beligeránt, -ă, *beligeranți, -te,* adj. Care se află în stare de război.

belinográf, *belinografe,* s.n. Aparat de transmitere a imaginilor fixe (desene, fotografii), pe cale electromagnetică.

belșúg s.n. Abundență de bunuri materiale.

belvedére subst. Construcție, terasă așezată pe un loc ridicat, de unde se poate vedea departe.

bemól, *bemoli,* s.m. (Muz.) Semn convențional care arată că nota de pe linia sau spațiul pe care este aplicat trebuie coborîtă cu un semiton.

bénă, *bene,* s.f. Cutia unui autocamion în care se încarcă materiale.

benchetuí, *benchetuiesc,* vb. IV. Intr. A petrece, a chefui.

benedictín, -ă, *benedictini, -e,* subst. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) dintr-un ordin întemeiat în secolul al VI-lea. **2.** S.f. Un fel de băutură spirtoasă (preparată la început de acești călugări).

beneficiá, *beneficiez,* vb. I. Intr. A trage un folos, a profita de pe urma cuiva sau a ceva.

beneficiár, -ă, *beneficiari, -e,* s.m. și f. Persoană, instituție sau colectivitate care beneficiază de ceva.

beneficiu, *beneficii*, s.n. Cîştig, profit, folos; (în socialism) venit net al unei întreprinderi; *sub beneficiu de inventar* = sub rezerva unui control ulterior.

benevól, -ă, *benevoli, -e*, adj. Făcut de bunăvoie.

bengál, *bengale*, adj. *Foc bengal* = foc de artificii.

benghi, *benghiuri*, s.n. (Pop.) Pată mică de culoare neagră pe obraz sau pe trup.

benígn, -ă, *benigni, -e*, adj. (Despre boli) Care nu este grav.

bentiță, *bentițe*, s.f. Fîşie de pînză cusută pe marginea gulerului, a mînecii etc.

benzén, *benzeni*, s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, folosită în industria chimică, a parfumurilor, a medicamentelor etc.

benzínă s.f. Produs petrolier sau de sinteză format dintr-un amestec de hidrocarburi lichide, utilizat ca principal combustibil pentru motoare.

benzóic, *benzoici*, adj. *Acid benzoic* = acid organic folosit în industria farmaceutică şi alimentară.

berărie, *berării*, s.f. Local în care se bea bere.

berbéc, *berbeci*, s.m. **1.** Masculul oii. **2.** Maşină de război, întrebuinţată în antichitate la spargerea zidurilor şi a porţilor unei cetăţi. **3.** Utilaj folosit la baterea stîlpilor, a pilonilor etc. Var.: **berbéce** s.m.

berbéce s.m. v. **berbec.**

berbeleácul s.n. art. *De-a berbeleacul* = de-a rostogolul.

bere, boáre, berci, -e, adj. (Despre animale) Cu coada scurtă sau scurtată.

bére s.f. Băutură slab alcoolizată, obţinută prin fermentarea unei infuzii de malţ şi flori de hamei.

berechét s.n. **1.** Belşug, abundenţă; (adverbial) din belşug, din abundenţă. **2.** Noroc, fericire, prosperitate.

beregátă, *beregate*, s.f. Laringe; gîtlej.

berétă, *berete*, s.f. Şapcă moale, fără cozoroc.

bergamótă, *bergamote*, s.f. Soi de pere rotunde, galbene, zemoase; (adjectival) *pere bergamote.* Var.: **pergamútă** s.f.

beri-béri s.n. Boală provocată de lipsa vitaminei B_1 din alimentaţie.

beríl, *beriluri*, s.n. Silicat natural de aluminiu şi beriliu, unele varietăţi fiind folosite ca pietre preţioase.

beríliu s.n. Metal alb, dur, întrebuinţat în unele aliaje uşoare.

berkéliu s.n. Element chimic radioactiv.

bernardín, *bernardini*, s.m. Rasă de cîini de culoare albă cu pete roşcate, originari din Elveţia, dresaţi să descopere călătorii rătăciţi în munţi.

bérnă s.f. *În bernă* = (despre steaguri) coborît pe jumătate, în semn de doliu.

besacteá, *besactele*, s.f. (Înv.) Cutie de lemn ornamentată, în care se păstrau bijuterii, tutun etc.

bestiál, -ă, *bestiali, -e*, adj. Crud, feroce; animalic.

béstie, *bestii*, s.f. Fiară; (fig.) om crud, feroce.

béşchie, *beşchii*, s.f. Ferăstrău alcătuit dintr-o pînză lată cu două mînere, pentru a fi acţionat de doi lucrători.

beşleágă s.m. (Fam.) Om neputincios, ramolit.

beşteleálă s.f. (Fam.) Mustrare.

beştelí, *beştelesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A mustra cu asprime.

betatrón, *betatroane*, s.n. Accelerator utilizat pentru a imprima energii foarte mari electronilor.

beteág, -ă, *betegi, -e*, adj. (Pop.) Schilod, infirm.

beteálă s.f. Mănunchi de fire lungi de metal, aurii sau argintii, cu care se împodobesc mireasele.

betejí, *betejesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A provoca cuiva o infirmitate; (refl.) a deveni infirm.

betelíe, *betelii*, s.f. Fîşie îngustă aplicată în partea de sus a pantalonilor, a fustei etc.; tivitură făcută în acelaşi loc (prin care se petrece un elastic, un şiret etc.).

beteşúg, *beteşuguri*, s.n. (Pop.) Infirmitate.

betón s.n. Material de construcţie alcătuit dintr-un amestec de pietriş, nisip cu ciment şi apă, care se întăreşte şi devine rezistent.

betonú, *betonez*, vb. I. Intr. şi tr. A turna pasta de beton în cofrajele unei construcţii.

betoniéră, *betoniere*, s.f. Maşină pentru prepararea betonului.

betulacée, *betulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase cu flori grupate în amenţi, care se polenizează cu ajutorul vîntului.

beţíe, *beţii*, s.f. **1.** Stare de intoxicaţie în care se află omul beat. **2.** Petrecere cu multă băutură; *beţie rece* (sau *cu stupefiante)* = intoxicaţie provocată de introducerea în organism a unor stupefiante. **3.** (Fig.) *Beţie de cuvinte* = stil umflat, bombastic.

beţív, -ă, *beţivi, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care are viciul beţiei.

beţiván, -ă, *beţivani, -e*, adj., s.m. şi f. Beţiv.

bezeá, *bezele*, s.f. **1.** (Fam.) Sărutare trimisă cuiva simbolic cu vîrful degetelor. **2.** Prăjitură făcută din albuş de ou bătut cu zahăr.

bezmétic, -ă, *bezmetici, -e*, adj. Fără rost, fără căpătîi; zăpăcit.

béznă, *bezne*, s.f. Întuneric mare, de nepătruns.

bi- Element de compunere însemnînd „de două ori", „dublu", care serveşte la formarea unor adjective şi a unor substantive.

bianuál, -ă, *bianuali, -e*, adj. Care se produce, apare sau se întîmplă de două ori pe an.

biatlón s.n. Complex sportiv cuprinzînd două probe.

bibán, *bibani*, s.m. Peşte răpitor de apă dulce, lung de 25—30 cm.

bibelóu, *bibelouri*, s.n. Mic obiect de artă decorativă.

bíber, *biberi*, s.m. Castor; blană de castor.

biberón, *biberoane*, s.n. Sticlă prevăzută cu tetină, servind la alăptarea artificială a sugarilor.

bibilícă, *bibilici*, s.f. Pasăre domestică de mărimea unei găini, cu o proeminenţă cornoasă pe cap.

bíblic, -ă, *biblici*, adj. Privitor la Biblie; din timpul evocat de Biblie.

bíblie, *biblii*, s.f. Carte sacră alcătuită din Vechiul testament și din Noul testament.

bibliofág, -ă, *bibliofagi, -e*, adj., s.m. și f. (Insectă) care se hrănește cu celuloza din hîrtie.

bibliofíl, -ă, *bibliofili, -e*, s.m. și f. Colecționar de cărți rare și prețioase.

bibliográf, *bibliografi*, s.m. Specialist în domeniul bibliografiei.

bibliografíe, *bibliografii*, s.f. **1.** Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, sistematizarea și răspîndirea publicațiilor. **2.** Listă a lucrărilor unui autor sau a scrierilor referitoare la o anumită problemă. **3.** Carte care cuprinde o bibliografie (2).

bibliologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul cărții ca fenomen al vieții social-culturale.

bibliorâft, *bibliorafturi*, s.n. Clasor de carton în care se păstrează acte, corespondență etc.

bibliotecár, -ă, *bibliotecari, -e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu administrarea unei biblioteci.

bibliotécă, *biblioteci*, s.f. **1.** Instituție care colecționează cărți, reviste etc., pentru a fi utilizate de cititori. **2.** Încăpere în care se păstrează (și se citesc) cărțile; mobilă cu rafturi pentru păstrarea cărților. **3.** Colecție de cărți de aceeași specialitate, publicate de o editură în volume identice ca format și aspect.

biblioteconomíe s.f. Ramură a bibliologiei care studiază modul de organizare și conducere a bibliotecilor.

bicarbonát, *bicarbonați*, s.m. Sare a acidului carbonic; *bicarbonat de sodiu* = sare folosită în farmacie și în bucătărie.

bicefál, -ă, *bicefali, -e*, adj. Cu două capete.

bicentenár, -ă, *bicentenari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care durează de două secole, care a împlinit două sute de ani. **2.** S.n. A două suta aniversare a unui eveniment.

bíceps, *bicepși*, s.m. Mușchiul dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul.

bici, *bice*, s.n. Curea (sau împletitură de curele ori de cînepă) legată de un băț, cu care se îndeamnă vitele la mers.

bicicletă, *biciclete*, s.f. Vehicul cu două roți, folosit pentru o singură persoană și acționat prin două pedale; *bicicletă-tandem* = bicicletă pentru două persoane, avînd două șei și două perechi de pedale.

biciclíst, -ă, *bicicliști, -ste*, s.m. și f. Persoană care umblă pe bicicletă.

biciuí, *biciuiesc*, vb. IV. Tr. A lovi cu biciul; (fig.) a critica cu mare asprime.

biciúșcă, *biciuști*, s.f. **1.** Cravașă. **2.** Bici scurt și subțire.

bicolór, -ă, *bicolori, -e*, adj. Care are două culori.

biconcáv, -ă, *biconcavi, -e*, adj. Care are două fețe concave opuse.

biconvéx, -ă, *biconvecși, -xe*, adj. Care are două fețe convexe opuse.

bidéu, *bideuri*, s.n. Vas de toaletă pentru spălături intime.

bidinéa, *bidinele*, s.f. Perie de văruit pereții.

bidiviu, *bidivii*, s.m. Cal tînăr, iute.

bidón, *bidoane*, s.n. **1.** Vas de tablă sau de material plastic, în care se păstrează sau se transportă lichide. **2.** Ploscă folosită de soldați și de excursioniști pentru a-și păstra apa sau altă băutură.

biélă, *biele*, s.f. Organ de mașină în formă de bară, care servește la transformarea mișcării rectilinii în mișcare de rotație sau invers.

bienál, -ă, *bienali, -e*, adj. Care durează doi ani; care are loc sau apare o dată la doi ani; (despre plante) care dă roade la doi ani.

biet, biátă, *bieți, -te*, adj. **1.** Vrednic de milă; (despre morți) regretat, răposat. **2.** Vrednic de dispreț, fără valoare, neînsemnat.

bífă, *bifez*, vb. I. Tr. A face un mic semn în dreptul unor cifre sau cuvinte (dintr-o listă), ca un indiciu că au fost verificate.

bíftec, *biftecuri*, s.n. Friptură din mușchi de vacă.

bifurcá, pers. 3 *bifurcă*, vb. I. Refl. A se despărți în două ramuri.

bifurcáție, *bifurcații*, s.f. Faptul de a se bifurca; locul unde se bifurcă ceva.

bigám, -ă, *bigami, -e*, s.m. și f. (Persoană) care se face vinovată de bigamie.

bigamíe, *bigamii*, s.f. Infracțiune care constă în încheierea unei noi căsătorii de către o persoană deja căsătorită.

bigót, -ă, *bigoți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) exagerat de religioasă.

bigudíu, *bigudiuri*, s.n. Obiect de toaletă în formă de tub scurt în jurul căruia se răsucește o șuviță de păr pentru a o ondula.

bijuteríe, *bijuterii*, s.f. Obiect de podoabă făcut din metal nobil (și pietre prețioase).

bijutiér, *bijutieri*, s.m. Persoană care face sau vinde bijuterii.

bilánț, *bilanțuri*, s.n. Document care reflectă situația activului și pasivului unei activități financiare dintr-o anumită perioadă; (fig.) rezultatul unei activități desfășurate într-o perioadă dată.

bilaterál, -ă, *bilaterali, -e*, adj. **1.** Care are două părți (sau două laturi) opuse, simetrice; care privește în același timp două laturi sau două aspecte ale unui întreg. **2.** (Despre contracte, convenții) Care obligă în mod reciproc părțile interesate.

bílă[1], *bile*, s.f. Obiect sferic de metal, de sticlă, de lemn etc., cu diverse întrebuințări.

bílă[2] s.f. (Anat.) Fiere.

bilét, *bilete*, s.n. **1.** Scrisoare scurtă, de cîteva rînduri. **2.** Bucată de hîrtie sau de carton de format mic, care atestă un drept (ocuparea unui loc în tren, la teatru etc.). **3.** (Fin.) *Bilet de bancă* = bancnotă; *bilet de* (sau *la*) *ordin* = cambie prin care un debitor se obligă să plătească creditorului o sumă de bani într-un anumit loc și la o anumită dată.

biliár, -ă, *biliari, -e*, adj. Care se referă la bilă[2].

biliárd, *biliarde,* s.n. Joc în care sînt deplasate un număr de bile, prin lovirea uneia dintre ele cu tacul; masă specială pe care se practică acest joc.

bilíngv, -ă, *bilingvi, -e,* adj. **1.** Care vorbește în mod curent două limbi. **2.** Scris în două limbi.

bilión, *bilioane,* s.n. Număr egal cu o mie de miliarde (în unele țări) sau cu un miliard (în alte țări).

bilunár, -ă, *bilunari, -e,* adj. Care se face sau apare de două ori pe lună.

bimbașă, *bimbași,* s.m. Comandant în vechea armată turcească; *a trăi ca bimbașa* = a trăi în belșug, în răsfăț.

bimetalísm s.n. Sistem monetar bazat pe două metale, aurul și argintul.

bimilenár, -ă, *bimilenari, -e,* adj. Care are o vechime sau o durată de (circa) două mii de ani.

bimotór, -oáre, *bimotori, -oare,* adj. Cu două motoare; (substantivat, n.) avion cu două motoare.

biná, *binale,* s.f. Clădire de zidărie în construcție sau în reparație.

binár, -ă, *binari, -e,* adj. Compus din două unități, din două elemente.

bíne adv., s.n. sg. **1.** Adv. În mod favorabil, plăcut, confortabil; așa cum se cere. **2.** Adv. Exact, precis; frumos, reușit. **3.** Adv. De tot, pe deplin, complet. **4.** S.n. sg. Ceea ce este recomandabil din punct de vedere moral; faptă bună. **5.** S.n. sg. Mulțumire, fericire, bunăstare.

binecrescút, -ă, *binecrescuți, -te,* adj. Care a primit o bună educație, care are purtări cuviincioase.

binecuvîntá, *binecuvîntez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre divinitate) A revărsa asupra cuiva grația divină. **2.** A invoca harul divinității pentru cineva.

binefăcére, *binefaceri,* s.f. Faptă bună, ajutor.

binefăcătór, -oáre, *binefăcători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Bun, folositor. **2.** S.m. și f. Persoană care face bine altora.

bineînțelés adv. Desigur, firește.

binemeritá vb. I. Tr. A cîștiga dreptul la recunoștința cuiva.

binețe s.f. (Pop.) *A(-și) da binețe* = a (se) saluta.

binevenít, -ă, *binevenîți, -te,* adj. **1.** A cărui venire face plăcere. **2.** Oportun.

binevoí, *binevoiesc,* vb. IV. Tr. A avea bunăvoința de a...

binevoitór, -oáre, *binevoitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care arată bunăvoință.

binișór adv. Diminutiv al lui *bine;* (substantivat) *a lua pe cineva cu binișorul* = a lua cu binele, a proceda cu blîndețe.

binóclu, *binocluri,* s.n. Instrument optic alcătuit din două lunete paralele, folosit pentru a privi obiectele depărtate.

binóm, *binoame,* s.n. Expresie algebrică constituită din suma sau diferența a două monoame.

bio- Element de compunere care exprimă ideea de „viață", servind la formarea unor substantive și a unor adjective.

biobibliografíe, *biobibliografii,* s.f. Biografia unui autor împreună cu lista lucrărilor lui.

biocenózã s.f. Totalitatea organismelor legate de un anumit loc de viață.

biochimíe s.f. Parte a chimiei care studiază compoziția chimică a materiei vii în corelație cu procesele biologice.

biocurénți s.m. pl. Activitate electrică prezentă în țesuturile și organele ființelor vii.

biofízică s.f. Știință care studiază procesele biologice din punct de vedere fizic.

biogenézã s.f. Teorie după care orice ființă ia naștere din altă ființă.

biogeografíe s.f. Ramură a geografiei care studiază repartiția în spațiu a plantelor și animalelor.

biográf, *biografi,* s.m. Autor al unei biografii.

biografíe, *biografii,* s.f. Scriere în care se expune (și se comentează) viața unei persoane.

biológ, *biologi,* s.m. Specialist în biologie.

biológic, -ă, *biologici, -e,* adj. Care se referă la viață sau la biologie; *chimie biologică* = biochimie.

biologíe s.f. Știință care studiază viața, materia vie; studiul organismelor vii.

biometríe s.f. Știință care aplică metodele statistice la studiul organismelor vii.

biónică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proceselor biologice și al structurii organismelor vii, elaborînd modele care pot servi la imaginarea unor aparate sau instalații tehnice perfecționate sau cu totul noi.

biopolitică s.f. Politică rasistă care încearcă să justifice unele acțiuni agresive, acaparatoare, prin argumentul superiorității biologice, îndeosebi rasiale.

biopsíe, *biopsii,* s.f. Extragere pe cale chirurgicală a unui fragment de țesut dintr-un organism viu pentru a fi studiat la microscop.

biosférã s.f. Partea din învelișul Pămîntului în care se manifestă viața.

biosociologíe s.f. Concepție neștiințifică după care factorul determinant al dezvoltării sociale este factorul biologic, redus la noțiunea de rasă.

biótic, -ă, *biotici, -e,* adj. Referitor la viață.

biotóp s.n. Mediu geografic care adăpostește o biocenoză.

bioxíd, *bioxizi,* s.m. Oxid care conține doi atomi de oxigen în moleculă.

bipartít, -ă, *bipartiți, -te,* adj. Care cuprinde sau implică două părți; (despre o înțelegere) la care participă două state sau două partide.

bipéd, -ă, *bipezi, -de,* adj. Care umblă în două picioare.

biplán, *biplane,* s.n. Avion cu două rînduri de aripi, așezate una deasupra celeilalte.

bipolár, -ă, *bipolari, -e,* adj. (Despre mașini, aparate electrice) Care are doi poli electrici sau magnetici.

bir, *biruri,* s.n. (În evul mediu) Dare percepută în bani de către domnie; tribut.

birefringénță s.f. Dedublare, prin refracție, a razelor de lumină la pătrunderea în anumite medii.

birjár, *birjari*, s.m. Vizitiu (și proprietar) al unei birje.

birjă, *birje*, s.f. Trăsură de piață.

birocrát, -ă, *birocrați, -te*, s.m. și f. Persoană care practică birocratismul.

birocratísm s.n. Mod de a rezolva problemele publice, caracterizat printr-un stil de muncă formalist, dominat de preocuparea exagerată pentru lucrările de birou, pentru aspectele secundare ale problemelor.

birocratíe, *birocrații*, s.f. Birocratism.

biróu, *birouri*, s.n. **1.** Masă de scris (cu sertare). **2.** Încăpere (sau local) în care lucrează funcționarii sau în care profesează cineva. **3.** Organ de conducere al unei organizații politice, de masă, obștești etc.

birt, *birturi*, s.n. Restaurant (mic).

biruí, *birui*, vb. IV. Tr. **1.** A învinge, a înfrînge (un dușman). **2.** (Fig.) A-și stăpîni un sentiment; a fi copleșit de un sentiment, de o emoție etc.

biruínță, *biruințe*, s.f. Victorie, izbîndă.

biruitór, -oáre, *biruitori, -oare*, adj., s.m. și f. Învingător.

bis adj. **1.** A doua oară, repetat. **2.** (Cu valoare de interjecție) Strigăt prin care spectatorii solicită să se repete o parte a unui program artistic.

bisá, *bisez*, vb. I. Tr. **1.** A cere să se repete o parte dintr-un program artistic. **2.** A repeta o parte a unui program, la cererea publicului.

biscuít, *biscuiți*, s.m. Produs alimentar făcut din făină, ouă, zahăr etc. și copt în diferite forme.

biséct, *bisecți*, adj. *An bisect* = an de 366 de zile.

bisectór, -oáre, *bisectoare*, adj., s.f. **1.** Adj. *Plan bisector* = plan care împarte un diedru în două diedre egale. **2.** S.f. Dreaptă care trece prin vîrful unui unghi și îl împarte în două unghiuri egale.

biséric㠇, *biserici*, s.f. **1.** Clădire destinată celebrării unui cult creștin. **2.** Comunitate religioasă aparținînd aceluiași cult. **3.** Instituția creștinismului în ansamblu.

bisexuát, -ă, *bisexuați, -te* adj. Hermafrodit.

bisilábic, -ă, *bisilabici, -e*, adj. Format din două silabe.

bismút s.n. Metal alb cu reflexe roșietice, întrebuințat, sub formă de combinații, în medicină.

bisturíu, *bisturie*, s.n. Instrument, în formă de cuțit, folosit în chirurgie.

bit, *biți*, s.m. (Cib.) Unitate de măsură a cantității de informație.

bitúm s.n. Produs obținut din reziduuri de petrol și folosit la prepararea asfalturilor, ca izolant etc.

bitúmen s.n. Material bogat în hidrocarburi, provenit din transformarea, în pămînt, a resturilor de organisme.

biurétă, *biurete*, s.f. Tub de sticlă gradat, folosit în lucrări de laborator.

bivalént, -ă, *bivalenți, -te*, adj. (Despre elemente sau radicale chimice) Care are valența doi.

biválv, -ă, *bivalvi, -e*, adj. Care are două valve.

bívol, *bivoli*, s.m. Animal domestic rumegător (asemănător cu boul), cu părul negru, mai rar alb.

bívoliță, *bivolițe*, s.f. Femela bivolului.

bivuác, *bivuacuri*, s.n. Staționare temporară (în corturi) a trupelor, în afara localităților.

bizám, *bizami*, s.m. Specie de mamifer rozător din America de Nord, cu blană prețioasă.

bizantín, -ă, *bizantini, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Bizanț sau la Imperiul bizantin. **2.** S.m. și f. Locuitor al Bizanțului.

bizantinologíe s.f. Disciplină care studiază istoria, literatura și arta bizantină.

bizár, -ă, *bizari, -e*, adj. Ciudat, straniu, extravagant.

bizarerí㠇, *bizarerii*, s.f. Ciudățenie, extravaganță.

bizéț, *bizețe*, s.n. Bucată de piele care se pune ca garnitură la încălțăminte.

bizón, *bizoni*, s.m. **1.** Mamifer din familia bovidelor, cu fruntea mare, bombată și coarne scurte. **2.** Piele de bizon (**1**).

bizuí, *bizui*, vb. IV. Refl. A se încrede în...; a se baza pe...

bîigui, *bîigui*, vb. IV. Intr. A vorbi fără noimă, a îngăima.

bîjbîí, *bîjbîi*, vb. IV. Intr. A orbecăi prin întuneric; a căuta ceva, pipăind prin întuneric.

bîlbîí, *bîlbîi*, vb. IV. Intr., refl. și tr. A pronunța nedeslușit cuvintele, repetînd unele silabe.

bîlbîiálă, *bîlbîieli*, s.f. Faptul de a (se) bîlbîi.

bîlci, *bîlciuri*, s.n. Tîrg mare, ținut la date fixe; (fig.) gălăgie, hărmălaie.

bîldîbîc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de căderea unui corp în apă.

bîntuí, pers. 3 *bîntuie*, vb. IV. Intr. (Despre elemente ale naturii, epidemii etc.) A se abate, a se produce, a se desfășura (cauzînd pagube).

bîrfă, *bîrfe*, s.f. (Fam.) Bîrfeală.

bîrfeálă, *bîrfeli*, s.f. Faptul de a bîrfi; vorbe defăimătoare.

bîrfí, *bîrfesc*, vb. IV. Tr. A vorbi de rău, a calomnia.

bîrîí, *bîrîi*, vb. IV. Intr. A vorbi într-una; (tr.) a-i bate cuiva capul, a cicăli.

bîrligá, pers. 3 *bîrligă*, vb. I. Tr. (Despre animale) A-și îndoi coada în sus.

bîrlóg, *bîrloguri*, s.n. Adăpostul (săpat în pămînt) al ursului; (fig.) culcuș, locuință.

bîrnă, *bîrne*, s.f. **1.** Grindă de lemn, cioplită dintr-un trunchi de copac. **2.** Aparat de gimnastică format dintr-o grindă de lemn cu lățimea de 10 cm, dispusă orizontal.

bîrsán, -ă, *bîrsani, -e*, adj. (Despre oi; adesea substantivat) Cu lînă lungă și aspră.

bîrsă, *bîrse*, s.f. Parte a plugului pe care se montează brăzdarul, cormana și plazul.

bîtă, *bîte*, s.f. Ciomag.

bîtlan, *bîtlani*, s.m. Pasăre mare de baltă, cu pene cenușii, cu gîtul și picioarele lungi.

bîțîí, *bîțîi*, vb. IV. Intr. și refl. A mișca repede din mîini și din picioare sau din cap; (despre animale) a da din coadă.

bîzdîc s.n. (Fam.) Toană, capriciu.

bîzîí, *bîzîi*, vb. IV. Intr. (Despre insecte) A produce un zumzăit caracteristic zborului; (despre copii) a plînge, a scînci.

blachéu, *blacheuri*, s.n. Bucată de metal care se aplică pe vîrful și pe tocul încălțămintei, pentru a le proteja.

blagosloví, *blagoslovesc*, vb. IV. Tr. A binecuvînta.

blajín, -ă, *blajini, -e*, adj. Blînd, pașnic, prietenos.

blam, *blamuri*, s.n. Dezaprobare publică a cuiva sau a ceva.

blamá, *blamez*, vb. I. Tr. A dezaproba, a condamna în mod public.

blánă, (1) *blăni*, (2) *blănuri*, s.f. **1.** Piele de animal cu păr mult și des; piele (cu păr cu tot) prelucrată. **2.** Haină confecționată din blană **(1).**

blanchétă, *blanchete*, s.f. Formular (pentru telegrame, mandate poștale etc.).

blasfemíe s.f. (Livr.) Defăimare a lucrurilor sfinte.

blastúlă, *blastule*, s.f. Stadiu embrionar la metazoare.

blazá, *blazez*, vb. I. Refl. A se dezgusta de ceva, a se plictisi, a deveni indiferent.

blazón, *blazoane*, s.n. Ansamblu de semne convenționale care constituie emblema unui stat, a unui oraș, a unei familii nobiliare etc.

blănár, *blănari*, s.m. Meseriaș care prelucrează blăni sau confecționează obiecte de îmbrăcăminte din blană.

blefarítă, *blefarite*, s.f. Inflamație a pleoapelor.

bleg, bleágă, *blegi, -e*, adj. **1.** Lipsit de energie, moliu; prost. **2.** (Despre urechi) Pleoștit.

bléndă s.f. Sulfură naturală de zinc.

blenoragíe s.f. Boală venerică infecțioasă caracterizată prin scurgeri purulente.

bleojdí, *bleojdesc*, vb. IV. Tr. și refl. A holba ochii, a se zgîi.

blestém, *blesteme*, s.n. Imprecație prin care se invocă abaterea unei nenorociri asupra cuiva; (în basme și legende) vrajă căzută asupra cuiva sau a ceva.

blestemá, *blestem*, vb. I. Tr. A rosti un blestem; a înjura, a ocărî.

blestemát, -ă, *blestemați, -te*, adj. **1.** Rău, ticălos. **2.** (În superstiții) Aflat sub puterea unui blestem.

blestemătíe, *blestemății*, s.f. Faptă sau purtare de om rău, ticălos.

bleu adj. invar. Albastru-deschis. Pr.: *blö.*

bleumarín adj. invar. Albastru-închis. Pr.: *blömarin.*

blid, *blide*, s.n. (Pop.) Strachină.

blindá, *blindez*, vb. I. Tr. A acoperi cu un blindaj.

blindáj, *blindaje*, s.n. Înveliș din plăci groase pe metal, care protejează un aparat, un mecanism, o mașină de luptă etc.

blindát, -ă, *blindați, -te*, adj. **1.** Prevăzut cu blindaj; (substantivat, n.) mașină de luptă prevăzută cu blindaj. **2.** (Despre unități militare) Dotat cu mașini de luptă blindate **(1).**

blitz s.n. Sursă de lumină intensă și de scurtă durată cu care este prevăzut un aparat fotografic.

blînd, -ă, *blînzi, -de*, adj. Pașnic, prietenos, omenos; (despre animale) care nu face rău; care nu e sperios.

blîndéțe s.f. Însușirea de a fi blînd.

bloc, *blocuri*, s.n. **1.** Bucată mare dintr-o materie solidă; grămadă de lucruri care alcătuiesc o masă unică; *bloc de desen* = grup de foi de hîrtie prinse între două scoarțe tari, folosite la desenat; *în bloc* = împreună. **2.** Clădire mare cu mai multe etaje. **3.** Alianță, înțelegere, convenție între state, partide etc., pentru realizarea unor scopuri comune. **4.** *Bloc cardiac* = tulburare a ritmului inimii datorită blocării influxului nervos care străbate mușchiul cardiac.

blocá, *blochez*, vb. I. **1.** Tr. A supune unei blocade. **2.** Tr. A închide o arteră de circulație, un circuit electric etc. **3.** Tr. A opri (temporar) folosirea unor produse sau a unor fonduri; a opri completarea unui post vacant. **4.** Refl. (Med., despre organe ale corpului) A nu mai funcționa. **5.** Refl. (Despre un organ de mașină) A se imobiliza brusc, din cauza unei defecțiuni.

blocádă, *blocade*, s.f. Sistem de măsuri (politice, economice, militare) prin care se urmărește izolarea unui stat de către alte state, pentru a-l obliga să accepte anumite condiții.

blocáj, *blocaje*, s.n. Acțiunea de a (se) bloca; procedeu tactic de apărare strînsă sau de oprire a unei acțiuni adverse în unele întreceri sportive.

blond, -ă, *blonzi, -de*, adj. (Despre păr) De culoare deschisă; (despre oameni, adesea substantivat) care are părul de culoare deschisă.

blondín, -ă, *blondini, -e*, adj., s.m. și f. Blond.

blues s.n. Numele unui dans lent; melodia, cu caracter melancolic, după care se dansează (provenită din cîntecele negrilor americani).

blum, *blumuri*, s.n. Semifabricat de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară.

blúming, *bluminguri*, s.n. Laminor pentru blumuri.

blúză, *bluze*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului.

bóa s.m. invar. Gen de șerpi mari neveninoși din regiunile tropicale.

boábă, *boabe*, s.f. Fruct cărnos în mijlocul căruia se găsesc sîmburii.

boácă s.f. *A nu pricepe* (sau *a nu ști*) *(nici o) boacă* = a nu pricepe (sau a nu ști) nimic.

boácăn, -ă, *boacăni, -e*, adj. (Fam.) Prostesc, stupid; *a o face boacănă* = a face un lucru cu totul nepotrivit, prostesc.

boálă, *boli*, s.f. **1.** Tulburare a sănătății; (pop.) *boala copiilor* = epilepsie; *boală de zahăr* = diabet. **2.** Dezechilibru produs în corpul plantelor.

boáre s.f. Adiere slabă de vînt.

boárfă, *boarfe*, s.f. (Fam.) Rufă sau haină veche, uzată.

bob[1], **(1, 2)** *boabe*, s.n., **(3)** *bobi*, s.m. **1.** S.n. Sămînța unor plante, mai ales a cerealelor. **2.** S.n. Obiect mic (care seamănă cu un grăunte). **3.** S.m. Plantă din familia leguminoaselor, cu păstăi mari, cultivată pentru nutreț.

bob[2], *boburi*, s.n. Sanie de metal formată din două părți articulate, folosită la concursuri.

bobínă, *bobinez*, vb. I. Tr. A înfășura un fir, un cablu etc. în jurul unui suport.

bobínă, *bobine*, s.f. Piesă cilindrică pe care se înfășoară un fir, un cablu, o bandă etc.; ansamblu format din această piesă și firul înfășurat; *bobină electrică* = element al unui circuit electric, constituit dintr-un ansamblu de spire conductoare.

bobîrnác, *bobîrnace*, s.n. Lovitură dată cu degetul mijlociu, destins brusc de sub degetul mare; (fig.) ripostă răutăcioasă.

bobóc, *boboci*, s.m. **1.** Floare nedeschisă, nedezvoltată încă deplin. **2.** Pui de gîscă sau de rață; (fig.) începător într-un domeniu; recrut; student în primul an.

bóbot, *bobote*, s.n. *A vorbi* (sau *a merge, a umbla*) *în bobote* = a vorbi (sau a umbla) fără rost, la întîmplare.

boboteáză s.f. (Rel.) Sărbătoarea botezului lui Iisus Hristos.

boc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de lovituri (repetate).

bocánc, *bocanci*, s.m. Gheată rezistentă, cu talpa groasă.

bocăní, *bocănesc*, vb. IV. Intr. A lovi în ceva (de mai multe ori) cu un obiect tare.

bocănitúră, *bocănituri*, s.f. Zgomot produs prin lovituri cu un obiect tare.

boccéa, *boccele*, s.f. Legătură făcută dintr-o bucată de pînză, în care se pun diverse obiecte.

bócet, *bocete*, s.n. **1.** Plîns zbuciumat, însoțit de vaiete. **2.** Cuvinte, versuri spuse sau cîntate cu glas jalnic la înmormîntări.

bocí, *bocesc*, vb. IV. Intr. și refl. A plînge tare, cu vaiete; (tr.) a jeli un mort cu bocete **(2)**.

bocitoáre, *bocitoare*, s.f. Femeie care bocește la înmormîntări.

bócnă s.f. *Înghețat bocnă* = înghețat tare.

bócșă, *bocșe*, s.f. Grămadă de lemne acoperite cu pămînt, care se transformă, prin ardere înceată, în cărbuni.

bodégă, *bodegi*, s.f. Local mic, unde se consumă gustări și băuturi.

bodogăneálă, *bodogăneli*, s.f. Faptul de a bodogăni.

bodogăní, *bodogănesc*, vb. IV. Tr. A vorbi încet și nedeslușit; (intr.) a bombăni împotriva cuiva sau a ceva.

boém, -ă, *boemi, -e*, subst., adj. **1.** S.m. și f. Persoană (mai ales artist) care duce o viață dezordonată, plină de privațiuni. **2.** Adj. Care corespunde firii boemilor **(1)**. **3.** S.f. Mediu în care trăiesc boemii **(1)**, viață de boem.

bogát, -ă, *bogați, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care are avere mare. **2.** Care se află în cantitate mare; care cuprinde ceva în cantitate mare.

bogătán, -ă, *bogătani, -e*, s.m. și f. (Depr.) Om bogat.

bogățíe, *bogății*, s.f. **1.** Cantitate mare de bunuri materiale, de obiecte prețioase etc. **2.** Starea, condiția celui bogat. **3.** Resurse naturale. **4.** Abundență.

bogdapróste interj. (Pop.) Cuvînt prin care se mulțumește celui care dă de pomană; (substantivat) *ca un pui de bogdaproste* = nenorocit, ca vai de el.

boghét, -ă, *bogheți, -te*, adj. (Reg.) **1.** (Despre găini) Cu un smoc de pene pe cap. **2.** Mare și frumos.

boghiu, *boghiuri*, s.n. Dispozitiv în formă de cărucior pe care se sprijină șasiul vagoanelor de tren sau de tramvai și care înlesnește înscrierea acestora în curbe.

boí[1], *boiesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A vopsi; (refl., peior.; despre femei) a se farda.

boi[2], *boiuri*, s.n. (Pop.) Trup, statură.

boiá, **(1)** *boiele*, s.f. **1.** (Pop.) Vopsea. **2.** Condiment obținut din ardei roșu uscat și pisat.

boiangeríe, *boiangerii*, s.f. Atelier pentru vopsirea materialelor textile.

boicót, *boicoturi*, s.n. Sistare organizată, totală sau parțială, a relațiilor cu o persoană, cu o organizație, cu un stat etc., ca represalii pentru unele acțiuni ale acestora.

boicotá, *boicotez*, vb. I. Tr. A exercita un boicot.

boiér, *boieri*, s.m. **1.** Stăpîn de moșii (care deținea și o funcție înaltă în statul feudal). **2.** (Fam.) Persoană cu pretenții de aristocrat.

boierésc, -éască, *boierești*, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține boierilor, privitor la boieri. **2.** S.n. (În evul mediu, în Moldova) Obligație a țăranilor dependenți de a executa munci agricole în folosul boierului.

boierésțe adv. Ca boierii; foarte bine, foarte comod.

boierí, *boieresc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se comporta ca un boier.

boieríe, *boierii*, s.f. Calitatea, rangul de boier.

boierîme s.f. Totalitatea boierilor, clasa boierească.

boieroáică, *boieroaice*, s.f. Soție de boier; moșiereasă.

bóiler, *boilere*, s.n. Rezervor metalic închis, prevăzut cu un sistem de încălzire a apei necesare consumului în clădiri.

bóiște, *boișți*, s.f. Depunerea și fecundarea icrelor; bătaia peștilor.

boiștéan, *boișteni*, s.m. Pește mic din apele de munte.

bojdéucă, *bojdeuci*, s.f. (Reg.) Casă țărănească mică, sărăcăcioasă.

bojóc, *bojoci*, s.m. (Pop.) Plămîn.

bol, *boluri*, s.n. **1.** *Bol alimentar* = pasta rezultată din amestecarea alimentelor cu saliva din gură. **2.** Vas de formă sferică, cu sau fără picior.

bolboroseálă, *bolboroseli*, s.f. Vorbire neaşezată şi neînţeleasă.

bolborosí, *bolborosesc*, vb. IV. Intr. şi tr. A vorbi încet şi nedesluşit.

bold, *bolduri*, s.n. Ac cu gămălie.

boleró, *bolerouri*, s.n. **1.** Haină femeiască scurtă, fără mîneci. **2.** Numele unui dans popular spaniol.

bolí, *bolesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A fi bolnav un timp mai îndelungat.

bolíd, *bolizi*, s.m. Meteorit de dimensiuni relativ mari, care cade pe Pămînt.

bolnáv, -ă, *bolnavi, -e*, adj., s.m. şi f. (Fiinţă) care suferă de o boală.

bolnăvicíos, -oásă, *bolnăvicioşi, -oase*, adj. Care se îmbolnăveşte uşor.

bolován, *bolovani*, s.m. Bucată mare de piatră (sau de alt material solid).

bóltă, *bolţi*, s.f. **1.** Element de construcţie (la clădiri, tuneluri etc.) cu suprafaţa interioară concavă; gang sau galerie cu tavanul arcuit; *bolta cerească* = cerul. **2.** Construcţie care serveşte de sprijin plantelor agăţătoare; (fig.) arcul format din ramurile copacilor.

boltí, pers. 3 *boltéşte*, vb. IV. Refl. A lua (sau a avea) formă de boltă.

boltitúră, *boltituri*, s.f. Partea arcuită a unei bolţi.

bombá, *bombez*, vb. I. Tr. şi refl. A da (sau a lua) o formă convexă.

bombardá, *bombardez*, vb. I. Tr. **1.** A supune unui bombardament. **2.** (Fiz.) A proiecta electroni, neutroni etc. asupra unui corp.

bombardaméntt, *bombardamente*, s.n. Lovirea masivă a unui obiectiv cu bombe, proiectile de artilerie, rachete.

bombárdă, *bombarde*, s.f. Maşină de război din evul mediu, cu care se aruncau bolovani.

bombardiér, *bombardiere*, s.n. Avion de bombardament.

bombástic, -ă, *bombastici, -e*, adj. (Despre vorbe, stil) Emfatic.

bómbă, *bombe*, s.f. **1.** Proiectil cu încărcătură explozivă, incendiară, atomică etc. care se lansează din avion. **2.** (Sport) Lovitură puternică de minge. **3.** (Fam.) Ştire senzaţională. **4.** (Arg.) Local rău famat.

bombăneálă, *bombăneli*, s.f. Faptul de a bombăni.

bombăní, *bombănesc*, vb. IV. Intr. A vorbi singur, încet şi nedesluşit (exprimînd o nemulţumire, un protest).

bombéu, *bombeuri*, s.n. Vîrful bombat (şi întărit) al pantofilor, ghetelor etc.

bomboánă, *bomboane*, s.f. Mic preparat dulce, de diferite forme şi culori.

bomboneríe, *bomboneríi*, s.f. Magazin în care se vînd bomboane.

bomboniéră, *bomboniere*, s.f. Vas mic sau cutie în care se păstrează bomboane.

bomfáier, *bomfaiere*, s.n. Ferăstrău de mînă pentru tăiat metale.

bomprés, *bomprese*, s.n. Catarg aproape orizontal, montat la prora unei corăbii.

bon, *bonuri*, s.n. Act pe baza căruia se eliberează o marfă, un obiect; notă cu care se achită şi se ridică marfa într-un magazin; *bon de tezaur* = (în capitalism) titlu do obligaţie emis de stat pentru a obţine împrumuturi de la cetăţeni sau de la bănci.

bónă, *bone*, s.f. Femeie angajată într-o familie pentru a îngriji copiii şi a-i învăţa o limbă străină.

boncăluí, pers. 3 *boncăluieşte*, vb. IV. Intr. (Despre unele animale) A scoate mugete prelungi.

bondár, *bondari*, s.m. Insectă mare din ordinul himenopterelor; (pop.) nume dat oricărei insecte mari care bîzîie.

bondóc, -oácă, *bondoci, -oace*, adj. Mic de statură şi gros, îndesat.

bonétă, *bonete*, s.f. Scufie înnodată sub bărbie; tichie de pînză albă, purtată de personalul sanitar, de bucătari etc.

boniér, *boniere*, s.n. Carnet din care se detaşează bonuri.

bonificá, *bonific*, vb. I. Tr. A scădea dintr-o factură o anumită sumă (pentru a compensa o lipsă, o pierdere etc.).

bonificáţie, *bonificaţii*, s.f. Reducere a unei obligaţii de plată, pentru a compensa o daună, o pierdere.

bonjúr interj. (Franţuzism) Bună ziua!

bonjurísm s.n. Ansamblul concepţiilor şi manifestărilor care caracterizau pe bonjurişti.

bonjuríst, *bonjurişti*, s.m. Denumire dată pe la mijlocul sec. XIX tinerilor întorşi de la studii din Franţa (adesea purtători ai unor idei avansate).

bonóm, *bonomi*, s.m. (Livr.) Om bun, cumsecade, blajin.

bont, boántă, *bonţi, boante*, adj. Fără vîrf, ciuntit; (despre degete) scurt şi gros.

bontón s.n. (Franţuzism) Reguli de comportare în aşa-numita societate înaltă.

boom s.n. Perioadă de avînt economic.

bor[1] s.m. Element chimic ai cărui compuşi mai cunoscuţi sînt boraxul şi acidul boric.

bor[2], *boruri*, s.n. Marginea circulară răsfrîntă a pălăriei.

bóra s.m. invar. Vînt puternic care bate pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice şi ale Mării Negre.

boráci s.n. Unealtă manuală pentru găurit metale.

borangíc, *borangicuri*, s.n. Fir obţinut din gogoşile viermelui-de-mătase; ţesătură făcută din acest fir.

bórax s.n. Sare a unui acid derivat de la bor, întrebuinţat ca antiseptic, în sudură etc.

borcán, *borcane*, s.n. Vas de formă cilindrică, de sticlă, de plastic etc., în care se păstrează conserve, preparate farmaceutice etc.

borcănáţ, -ă, *borcănaţi, -te*, adj. Mare, gros, umflat.

borcéag s.n. Cultură furajeră formată dintr-un amestec de leguminoase şi cereale.

bord, *borduri*, s.n. Fiecare dintre cele două părţi laterale ale punţii unei nave; *la bord* =

pe puntea unei nave; (p. ext.) în avion sau pe o navă cosmică.

bordáj, *bordaje,* s.n. Perete lateral al unei nave.

bordéi, *bordeie,* s.n. Locuință rudimentară, săpată (pe jumătate) în pământ.

bordél, *bordeluri,* s.n. Casă de prostituție.

borderóu, *borderouri,* s.n. Tabel sau listă în care se înscriu sumele unui cont, hîrtiile dintr-un dosar etc.

bordó adj. invar. Roșu-închis.

bordúră, *borduri,* s.f. **1.** Fișie, bandă sau dungă pe marginea unui obiect. **2.** Bandă îngustă formată din blocuri de piatră, cu care se mărginesc trotuarele.

borcál, -ă, *boreali, -e,* adj. De (la) nord, din emisfera nordică.

borfáș, *borfași,* s.m. Hoț de lucruri mărunte.

borhót, *borhoturi,* s.n. Ceea ce rămîne de la distilarea fructelor, a cerealelor (în industria alcoolului, a berii etc.).

bóric adj. *Acid boric* = acid al borului, folosit ca antiseptic.

bórmașină, *bormașini,* s.f. Mașină de găurit.

bórnă, *borne,* s.f. **1.** Piatră, stîlp etc. cu care se marchează punctele geodezice pe teren, distanța pe șosele etc. **2.** Piesă metalică a unei mașini sau a unui aparat electric, prin care se realizează conectarea acestuia la rețeaua electrică.

boroánă, *boroane,* s.f. Grapă.

boroboáță, *boroboațe,* s.f. (Fam.) Faptă nesocotită, poznă.

borș, *borșuri,* s.n. Zeamă cu gust acru, preparată din tărîțe fermentate; ciorbă preparată cu această zeamă.

bórtă, *borte,* s.f. Gaură.

borțós, -oásă, *borțoși, -oase,* adj. (Pop. și fam.) Cu burtă mare; (la f.) gravidă.

bórviz s.n. Apă minerală.

boschét, *boschete,* s.n. Grup de arbori sau de arbuști într-o grădină sau într-un parc.

boscorodeálă, *boscorodeli,* s.f. Faptul de a boscorodi.

boscorodí, *boscorodesc,* vb. IV. **1.** Intr. și tr. A vorbi singur, spunînd vorbe neînțelese. **2.** Tr. A cicăli.

bostán, *bostani,* s.m. (Reg.) Dovleac.

bostón[1] s.n. Dans lent, asemănător cu valsul.

bóston[2] s.n. Presă manuală pentru tipărituri de format mic.

bosumflá, *bosúmflu,* vb. I. Refl. (Fam.) A se supăra, a se îmbufna.

boșoróg, -oágă, *boșorogi, -oage,* s.m. și f. (Pop.) Persoană care suferă de hernie; (ir.) bătrîn neputincios.

boșorogí, *boșorogesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de hernie; (ir.) a se ramoli, a deveni neputincios.

boștínă, *boștine,* s.f. **1.** Rămășiță de faguri din care s-a scos mierea și ceara. **2.** Tescovină.

bot, *boturi,* s.n. **1.** Partea anterioară a capului unor mamifere, cuprinzînd gura și nasul. **2.** Partea ascuțită (din față) a unui obiect.

botánic, -ă, *botanici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la plante; *grădină botanică* = grădină în care se cultivă (în condiții naturale sau în seră) specii de diferite plante. **2.** S.f. Știință care se ocupă cu studiul plantelor.

botaníst, -ă, *botaniști, -ste,* s.m. și f. Specialist în botanică.

bótă, *bote,* s.f. Vas de lemn, înfundat la ambele capete, cu o mică deschidere pe capac, în care se păstrează și se transportă apă sau alte lichide.

botéz, *botezuri,* s.n. Ritual creștin prin care cineva este primit printre credincioșii bisericii, însoțit de atribuirea unui prenume; (mil.) *botezul focului* = prima participare activă a cuiva la o luptă.

botezá, *botéz,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) supune ritualului botezului. **2.** Tr. A da cuiva (sau la ceva) un nume (de batjocură).

botfór, *botfori,* s.m. Cizmă cu turetci tari și încrețite.

botgrós, *botgroși,* s.m. Pasăre sedentară cu ciocul gros și tare.

botínă, *botine,* s.f. Gheată înaltă; cizmuliță.

bótniță, *botnițe,* s.f. Apărătoare care se leagă la botul cîinilor ca să-i împiedice de a mușca, al viteilor ca să nu poată suge etc.

botós, -oásă, *botoși, -oase,* adj. (Despre oameni) Cu gura mare, în formă de bot; (fig.) bosumflat, supărat.

botriocefál, *botriocefali,* s.m. Vierme în formă de panglică, lung de 8—12 m, care trăiește ca parazit în intestinele omului.

boț, *boțuri,* s.n. Cocoloș.

boțí, *boțesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) mototoli; a (se) încreți, a (se) zbîrci.

bou, *boi,* s.m. Taur castrat, folosit ca animal de tracțiune, și a cărui carne servește ca aliment.

bóur, *bouri,* s.m. **1.** Taur sălbatic care trăia odinioară și în țara noastră. **2.** Vechea stemă a Moldovei, reprezentînd un cap de bour (1).

bourésc, -eáscă, *bourești,* adj. (În jocurile de copii, despre coarnele melcului) Ca de bour.

bovíde s.f. pl. Familie de mamifere rumegătoare din care fac parte bovinele, caprinele, ovinele etc.

bovín, -ă, *bovini, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Din speța boului. **2.** S.f. (La pl.) Subfamilie de rumegătoare din care fac parte vitele cornute mari; (și la sg.) animal din această subfamilie.

box[1] s.n. Sport în care doi adversari luptă între ei cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale.

box[2] s.n. Piele de bovine, din care se confecționează fețe de încălțăminte.

boxá, *boxez,* vb. I. Intr. A practica boxul.

bóxă, *boxe,* s.f. **1.** Despărțitură sau compartiment în interiorul unui local (la tribunal pentru acuzați, la restaurant pentru masă separată etc.). **2.** Despărțitură într-un grajd, pentru un singur animal.

boxér, *boxeri,* s.m. Sportiv care practică boxul[1].

boz, *boji,* s.m. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe și fructe negre.

brac[1], *braci,* s.m. Prepelicar.

brac[2], *bracuri*, s.n. Deșeuri rezultate în cursul fabricării hîrtiei.

braconáj, *braconaje*, s.n. Practicarea ilegală a vînatului sau a pescuitului.

braconiér, *braconieri*, s.m. Persoană care practică braconajul.

bractée, *bractee*, s.f. Frunzișoară crescută pe tulpină, la subsuoara căreia se află o floare.

brad, *brazi*, s.m. Arbore din familia pinaceelor, înalt pînă la 50 m, cu tulpina dreaptă și frunze aciculare.

brágă s.f. Băutură acrișoară, preparată din făină de mei, de porumb sau de secară.

brahiál, -ă, *brahiali, -e*, adj. Care se referă la braț e.

brahiopóde s.f. pl. Clasă de nevertebrate marine cu cochilie formată dintr-o valvă ventrală și una dorsală și cu două brațe pe laturile gurii.

brahicefál, -ă, *brahicefali, -e*, adj. (Despre oameni) Care are craniul cu diametrele longitudinal și transversal aproape egale.

brahmán, *brahmani*, s.m. Preot al lui Brahma; membru al primei caste sacerdotale indiene.

brahmanísm s.n. Religie antică indiană, al cărei zeu suprem era Brahma.

brámbura adv. Fără rost, fără noimă; în dezordine.

brancárdă, *brancarde*, s.f. Targă pentru transportul răniților sau al bolnavilor.

brancardiér, -ă, *brancardieri, -e*, s.m. și f. Persoană care transportă răniții sau bolnavii cu brancarda.

brand, *branduri*, s.n. (Ieșit din uz) Aruncător de mine[1] (2).

brandenbúrg, *brandenburguri*, s.n. Șnur sau găitan cusut ca garnitură pe pieptul unor haine.

bránhie, *branhii*, s.f. Organ de respirație prezent la numeroase animale acvatice.

branhiopóde s.f. pl. Ordin de crustacee de apă dulce, cu apendice toracice prevăzute cu excrescențe care servesc la respirație.

brániște, *branișți*, s.f. Pădure bătrînă (rezervată spre păstrare); (p. gener.) pădure.

branșaméntă, *branșamente*, s.n. Porțiune de conductă care face legătura între o conductă principală (de apă, gaz, electrică etc.) și una secundară de distribuție.

bránșă, *branșe*, s.f. Specialitate, ramură sau domeniu de activitate (în meserii, negoț etc.).

brant, *branțuri*, s.n. Bucată de piele, de carton sau de pluță care se aplică în interiorul încălțămintei, peste talpă.

bras s.n. Stil de înot caracterizat prin mișcări largi, în plan orizontal, cu brațele și cu picioarele.

brasárdă, *brasarde*, s.f. Banderolă (2).

braserie, *braserii*, s.f. Local în care se servesc preparate culinare, de patiserie și de cofetărie, băuturi, cafea etc.

brasiéră, *brasiere*, s.f. Obiect de lenjerie pentru copii sau femei, care acoperă pieptul.

brașoávă, *brașoave*, s.f. (Fam.) Palavră, minciună.

braț, *brațe*, s.n. **1.** Parte a membrului superior cuprinsă între cot și umăr; partea de la umăr pînă la încheietura mîinii; (p. ext.) membrul superior al corpului omenesc; *brațe de muncă* = totalitatea persoanelor care dispun de capacitate de muncă. **2.** Cantitate care se poate duce în brațe (1). **3.** Obiect sau parte a unui obiect care seamănă cu brațul (1): *brațele balanței*. **4.** Ramificație a unei ape curgătoare.

brav, -ă, *bravi, -e*, adj. Viteaz, curajos.

bravá, *bravez*, vb. I. Tr. A înfrunta cu bărbăție o primejdie; a se expune în mod inutil unei primejdii.

bravádă, *bravade*, s.f. Faptă sau vorbă prin care se înfruntă o persoană, o situație etc.

bravísimo interj. (Fam. și ir.) Excelent, foarte bine.

brávo interj. Exclamație de aprobare, de laudă; foarte bine, excelent.

bravúră, *bravuri*, s.f. Vitejie, curaj; faptă vitejească.

brázdă, *brazde*, s.f. **1.** Fîșie de pămînt răsturnată cu plugul; urmă lăsată în pămînt de plug; *din brazdă* = (despre vite înjugate) din dreapta. **2.** Bucată de pămînt, desprinsă cu iarbă cu tot. **3.** Rînd de iarbă sau de cereale cosite. **4.** Strat de legume sau de flori.

brăcinár, *brăcinare*, s.n. Șiret (sau curea) cu care se strîng itarii în jurul mijlocului.

brădét, *brădeturi*, s.n. Pădure de brazi.

brădișór, *brădișori*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina culcată, cu frunze mici, aciculare.

brățáră, *brățări*, s.f. **1.** Podoabă (de metal prețios) purtată de femei la încheietura mîinii. **2.** Piesă de metal, de obicei inelară, care se strînge în jurul unor țevi, tuburi etc. pentru a le fixa.

brăzdá, *brăzdez*, vb. I. **1.** Tr. A trage brazde cu plugul. **2.** Tr. A lăsa urmă, a face un făgaș. **3.** Refl. (Despre obraji) A se zbîrci.

brăzdár, *brăzdare*, s.n. Parte a plugului care taie brazda în plan orizontal.

bre interj. (Fam.) **1.** Exclamație de mirare. **2.** Cuvînt cu care ne adresăm cuiva.

breáslă, *bresle*, s.f. (În orînduirea feudală) Organizație de meseriași din aceeași branșă.

breaz, -ă, *breji, -ze*, adj. **1.** (Despre animale) Care are o pată albă în frunte sau o dungă albă pe bot. **2.** (Ir.) Deștept, isteț, grozav.

brebenél, *brebenei*, s.m. Numele unor specii de plante erbacee de pădure, cu flori purpurii, albe sau gălbui.

brec, *brecuri*, s.n. Trăsură ușoară prevăzută cu bănci, cu care se pot transporta 8—10 persoane.

brelóc, *brelocuri*, s.n. Mică podoabă care se poartă atîrnată la gît, la ceas sau la brățară.

bresláș, *breslași*, s.m. Membru al unei bresle.

bréșă, *breșe*, s.f. Spărtură într-un zid, într-o fortificație militară, într-un dispozitiv de luptă etc.

breteá, *bretele*, s.f. **1.** (La pl.) Piesă de îmbrăcăminte confecționată din două fîșii de elastic, de piele etc. care se petrec peste umeri pentru a susține pantalonii. **2.** Fîșie sau panglică aplicată

la unele obiecte de îmbrăcăminte pentru a le susține pe umeri.

bretélă, *bretele*, s.f. Sistem de ramificație de cale ferată, montat între două linii paralele.

bretón, *bretoane*, s.n. Păr lăsat pe frunte și retezat scurt, în linie dreaptă.

brevét, *brevete*, s.n. Document oficial prin care i se recunoaște cuiva o calitate sau i se acordă o distincție; act prin care se certifică dreptul de inventator.

brevetá, *brevetez*, vb. I. Tr. A recunoaște în mod oficial o invenție, printr-un brevet.

breviár, *breviare*, s.n. Lucrare în care sînt expuse sumar noțiuni dintr-un anumit domeniu.

brezáie, *brezăi*, s.f. **1.** Joc cu caracter de pantomimă, aparținînd teatrului folcloric. **2.** Persoană mascată, care joacă pe la casele sătenilor la anumite sărbători.

briantínă s.f. Produs cosmetic care servește pentru a da strălucire părului.

bric, *bricuri*, s.n. Corabie cu două catarge, cu pînze pătrate, folosită în trecut în scopuri militare.

briceág, *bricege*, s.n. Cuțitaș de buzunar, cu una sau mai multe limbi care se pot strînge, intrînd între plăsele.

brichétă[1], *brichete*, s.f. Mic aparat de buzunar, pentru aprins țigările.

brichétă[2], *brichete*, s.f. Produs de formă geometrică obținut prin presarea anumitor materiale mărunte.

brici, *brice*, s.n. Instrument de bărbierit cu limbă de oțel și cu mîner.

bridge s.n. Numele unui joc de cărți.

brigádă, *brigăzi*, s.f. **1.** Mare unitate militară, superioară regimentului. **2.** Formație de muncitori ce îndeplinesc în comun anumite sarcini de producție. **3.** *Brigadă artistică* = formație artistică de amatori, care fac parte dintr-un colectiv de muncă.

brigadiér, -ă, *brigadieri, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care face parte dintr-o brigadă (2). **2.** *Brigadier silvic* = tehnician din administrația pădurilor.

briliánt, *briliante*, s.n. Diamant șlefuit, folosit ca piatră prețioasă (aplicată pe bijuterii).

brio s.n. *Cu brio* = cu multă însuflețire; în mod strălucit.

briofíte s.f. pl. Încrengătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferențiat în tulpini și frunze cu structură foarte simplă (ex. mușchii).

briós, brioșe, s.f. Prăjitură în formă de pîinișoară, făcută din aluat de cozonac.

briozoáre s.f. pl. Clasă de nevertebrate mici, care trăiesc fixate pe fundul apei sau pe obiecte din apă, alcătuind colonii.

brîșcă, *briști*, s.f. Trăsură mică, ușoară, neacoperită.

británic, -ă, *britanici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Marea Britanie. **2.** S.m. și f. Persoană care aparține populației Marii Britanii.

brizánt, -ă, *brizanți, -te*, adj. (Despre explozive) A cărui combustie este foarte rapidă.

brízĭ, *brize*, s.f. Vînt regulat care suflă la țărmul mării, ziua spre uscat, iar noaptea spre mare.

brízbíz, *brizbize*, s.n. Perdeluță la partea de jos a ferestrei; (la pl.) volănașe, panglicuțe, dantele etc.

brîncă[1] s.f. **1.** Boală contagioasă, specifică porcilor. **2.** Numele popular al erizipelului.

brîncă[2], *brînci*, s.f. (Reg.; literar, în expr.) Mînă; *pe brînci* = pe mîini și pe picioare, tîrîndu-se.

brîndúșă, *brîndușe*, s.f. Nume dat unor specii de plante, cu flori divers colorate, în formă de pîlnie.

brînză, *brînzeturi*, s.f. (La sg.) Produs alimentar obținut din lapte coagulat; (la pl.) diferite varietăți ale acestui produs.

brînzí, pers. 3 *brînzește*, vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se face ca brînza; a se strica.

brînzoáică, *brînzoaice*, s.f. Un fel de plăcintă umplută cu brînză.

brîu, *brîie*, s.n. **1.** Cingătoare lată pe care o poartă țăranii. **2.** Partea corpului pe care o încinge brîul (1). **3.** Element decorativ care mărginește partea de jos a unui perete, înconjură o ușă sau o fereastră etc.

broáscă, *broaște*, s.f. **1.** Animal din clasa batracienilor, fără coadă, cu gura largă și ochii bulbucați, cu picioarele dinapoi adaptate pentru sărit. **2.** *Broască țestoasă* = nume dat mai multor specii de reptile, cu corpul închis într-o carapace osoasă. **3.** Mecanism montat la uși, la sertare etc., servind la încuierea și descuierea acestora cu ajutorul unei chei.

broboádă, *broboade*, s.f. Basma mare pe care o poartă femeile pe cap sau pe spate.

broboánă, *broboane*, s.f. Picătură mare de sudoare.

broboní, *brobonesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) acoperi cu broboane.

brocárt, *brocarturi*, s.n. Țesătură de mătase, ornamentată cu fire de aur sau de argint.

brodá, *brodez*, vb. I. Tr. A coase o broderie.

broderíe, *broderii*, s.f. Cusătură decorativă în relief pe o țesătură.

brodézĭ, *brodeze*, s.f. Femeie care lucrează broderii.

brodí, *brodesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) **1.** Tr. A o scoate bine la capăt, a o nimeri. **2.** Refl. A se găsi din întîmplare undeva.

brom s.n. Metaloid lichid, toxic, întrebuințat în farmacie, în industria chimică etc.

bromhídric adj. *Acid bromhidric* = gaz incolor întrebuințat la obținerea bromurilor.

bromúră, *bromuri*, s.f. Sare a acidului bromhidric; *bromură de potasiu* = sare de potasiu întrebuințată drept calmant.

brónhic, -ă, *bronhiei, -e*, adj. Care se referă la bronhii.

brónhie, *bronhii*, s.f. Ramificație a traheii, prin care aerul ajunge la plămîni.

bronhiólă, *bronhiole*, s.f. Subdiviziune a bronhiilor, care pătrunde profund în țesutul pulmonar.

bronhopneumonie, *bronhopneumonii*, s.f. Boală constînd în inflamaţia bronhiilor, a bronhiolelor şi a lobulilor pulmonari.

bronşíţă, *bronşite*, s.f. Inflamaţie a bronhiilor, manifestată prin tuse puternică.

brontozáur, *brontozauri*, s.m. Gen de reptilă uriaşă din era secundară.

bronz, *bronzuri*, s.n. Aliaj de cupru (cu staniu, aluminiu, plumb etc.) cu variate utilizări în tehnică; obiect de artă făcut din acest aliaj; *epoca bronzului* = perioadă din istoria omenirii, în care s-a generalizat folosirea bronzului.

bronzá, *bronzez*, vb. I. **1.** Tr. A acoperi un obiect cu un strat subţire de bronz. **2.** Refl. A se înnegri (de soare).

broscói, *broscoi*, s.m. Masculul broaştei.

broşá, *broşez*, vb. I. Tr. **1.** A lega împreună foile unei cărţi, ale unui caiet. **2.** A prelucra suprafaţa unei piese cu broşa (2).

bróşă, *broşe*, s.f. **1.** Bijuterie prevăzută cu un ac, prin care se fixează de rochie. **2.** Unealtă de aşchiere cu care se prelucrează suprafeţele pieselor metalice.

broşúră, *broşuri*, s.f. Lucrare tipărită, cuprinzînd un număr mic de foi.

brotác, *brotaci*, s.m. (Zool.) Brotăcel.

brotăcél, *brotăcei*, s.m. Broască mică de culoare verde.

bruceloză, *bruceloze*, s.f. Boală contagioasă a vitelor, transmisibilă la om prin alimentele provenite de la animalele bolnave.

bruftuí, *bruftuiesc*, vb. IV. Tr. A brusca pe cineva. Var.: **bruftuluí** vb. IV.

bruftuluí vb. IV. v. **bruftuí.**

bruiá, *bruiez*, vb. I. Tr. A perturba o audiţie radiofonică.

bruiáj s.n. Faptul de a bruia.

brumá, pers. 3 *brumează*, vb. I. **1.** Intr. A cădea brumă (1). **2.** Tr. A acoperi cu brumă (1).

brumár s.m. Numele popular al lunii noiembrie.

brúmă s.f. **1.** Cristale de zăpadă formate în nopţile reci, prin îngheţarea vaporilor de apă din atmosferă. **2.** Strat alburiu care acoperă unele fructe sau plante. **3.** (Fig.) Cantitate mică din ceva.

brumărél s.m. Numele popular al lunii octombrie sau (în unele regiuni) septembrie.

brumăríu, -íe, *brumării*, adj. **1.** De culoarea brumei (1). **2.** *Prune brumării* = varietate de prune acoperite cu o pulbere alburie.

brun, -ă, *bruni, -e*, adj. Cafeniu-închis; (despre oameni) brunet.

brună, *brunez*, vb. I. Tr. A acoperi, pe cale chimică, o piesă de oţel sau de cupru cu un strat protector de oxizi de culoare brună.

brunét, -ă, *bruneţi, -te*, adj. Cu părul negru şi cu tenul negricios.

brusc, -ă, *bruşti, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce pe neaşteptate, subit.

bruscá, *bruschez*, vb. I. Tr. A trata pe cineva cu asprime.

bruschéţe s.f. Comportare, atitudine aspră, grosolană.

brústure, *brusturi*, s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee cu frunze mari şi late şi cu flori purpurii sau violete.

brut, -ă, *bruţi, -te*, adj. **1.** (Despre materiale, obiecte etc.) Care nu a fost încă prelucrat sau transformat în produs finit. **2.** (Despre greutatea mărfurilor) Din care nu s-a scăzut daraua; (despre un venit) din care nu s-a scăzut impozitul.

brutál, -ă, *brutali, -e*, adj. Lipsit de delicateţe, aspru, grosolan.

brutalitáte, *brutalităţi*, s.f. Fire, purtare, faptă de om brutal.

brutalizá, *brutalizez*, vb. I. Tr. A trata pe cineva cu brutalitate.

brutár, *brutari*, s.m. Lucrător care fabrică pîine.

brútă, *brute*, s.f. Om care se poartă cu brutalitate.

brutărcáscă, *brutărese*, s.f. Femeie care fabrică pîine, soţia brutarului.

brutăríe, *brutării*, s.f. Loc unde se fabrică pîine.

brúto adv. În total (fără a scădea daraua, impozitele etc.).

búbă, *bube*, s.f. Nume dat unor umflături purulente ale ţesutului celular de sub piele; *bubă neagră* = dalac.

bubói, *buboaie*, s.n. (Pop.) Furuncul, abces.

bubónică adj. *Ciumă* (sau *pestă*) *bubonică* = ciumă care se manifestă prin tumefacţie ganglionară.

bubuí, pers. 3 *búbuie*, vb. IV. Intr. (Despre tunet, arme de foc etc.) A produce un zgomot puternic (repetat la intervale scurte).

bubuít s.n. Zgomot puternic, înfundat, produs de tunet, de explozii etc.

bubuitúră, *bubuituri*, s.f. Bubuit.

buburúză, *buburuze*, s.f. Mică insectă cu corpul rotund, cu aripile roşii, pătate cu şapte puncte negre.

bucál, -ă, *bucali, -e*, adj. Privitor la gură; *pe cale bucală* = pe gură.

bucátă, (1, 2) *bucăţi*, **(3)** *bucate*, s.f. **1.** Parte ruptă sau tăiată dintr-un corp solid; parte dintr-un întreg, considerată ca o unitate; exemplar. **2.** Operă literară sau muzicală (de proporţii reduse). **3.** (La pl.) Feluri de mîncare; (pop.) grîne, cereale.

bucăláie, *bucălăi*, s.f., adj. (Oaie) cu lîna albă şi cu botul negru.

bucălát, -ă, *bucălaţi, -te*, adj. Cu obrazul grăsuţ, durduliu.

bucătár, *bucătari*, s.m. Bărbat care are meseria de a găti mîncare.

bucătăréasă, *bucătărese*, s.f. Femeie care are meseria de a găti mîncare.

bucătărie, *bucătării*, s.f. **1.** Cameră sau clădire în care se găteşte mîncare. **2.** Mod specific de a găti mîncare.

bucăţícă, *bucăţele*, s.f. Diminutiv al lui *bucată;* ceva (puţin) de mîncare.

bucéa, *bucele*, s.f. **1.** Manșon de metal montat între două piese. **2.** Manșon de fontă cu care se căptușește butucul roților unui vehicul.

búche, *buchi*, s.f. A doua literă din alfabetul chirilic; literă, alfabet; cunoștințe de scris-citit.

buchér, *bucheri*, s.m. Persoană care învață pe dinafară, în chip mecanic.

buchét, *buchete*, s.n. **1.** Mănunchi de flori legate împreună. **2.** Aromă specială a unor vinuri de calitate superioară.

buchiseálă, *buchiseli*, s.f. Faptul de a buchisi.

buchisí, *buchisesc*, vb. IV. Tr. și intr. A lucra cu multă trudă și migală, fără spor; a citi cu greutate.

buciardá, *buciardez*, vb. I. Tr. A prelucra cu buciarda piatra de construcție.

buciárdă, *buciarde*, s.f. Ciocan prevăzut cu dinți deși, cu care se prelucrează piatra de construcție, imprimîndu-i-se adînciturі sau șanțuri.

búcium, *buciume*, s.n. Vechi instrument muzical de suflat, de forma unui tub lung făcut din coajă de tei sau din lemn, folosit (mai ales de ciobani) pentru a da semnale.

buciumá, *búcium*, vb. I. Intr. A sufla din bucium.

buclá, *buclez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) răsuci părul, făcîndu-l bucle.

buclát, -ă, *buclați, -te*, adj. (Despre păr) Cu bucle, cîrlionțat.

búclă, *bucle*, s.f. **1.** Șuviță de păr, răsucită în spirală. **2.** Curbă foarte pronunțată a unui fir, a unei conducte, a unui rîu etc.

buclúc, *buclucuri*, s.n. Încurcătură, belea, necaz.

buclucáș, -ă, *buclucași, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care caută ceartă cu orice preț.

bucoávnă, *bucoavne*, s.f. (Înv.) Abecedar sau (p. ext.) orice carte tipărită cu litere chirilice.

bucólic, -ă, *bucolici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Pastoral, cîmpenesc. **2.** S.f. Mic poem pastoral.

bucovineán, -ă, *bucovineni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Bucovina, care se referă la Bucovina. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Bucovina.

bucovineáncă, *bucovinence*, s.f. Bucovineană.

búcșă, *bucșe*, s.f. Bucea.

bucurá, *búcur*, vb. I. Refl. **1.** A fi cuprins de bucurie; (tr.) a procura cuiva o bucurie. **2.** A dispune de...; a avea parte de... **3.** (Peior.) A rîvni la ceva, a încerca să profiți de ceva (ce nu-ți aparține).

bucurie, *bucurii*, s.f. Sentiment de mulțumire, de satisfacție sufletească.

bucurós, -oásă, *bucroși, -oase*, adj., adv. **1.** Adj. Care se bucură, care este cuprins de bucurie. **2.** Adv. Cu plăcere, din toată inima.

budíncă, *budinci*, s.f. Preparat culinar făcut din orez, legume, brînză, lapte, ouă, unt etc., de obicei copt în cuptor.

budísm s.n. Religie răspîndită în Asia, care propovăduiește ascetismul, renunțarea la plăcerile vieții.

budíst, -ă, *budiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de budism. **2.** S.m. și f. Adept al budismului.

budoár, *budoare*, s.n. Cameră intimă a unei femei.

buf[1] interj. Cuvînt care imită sunetul înfundat produs de o căzătură, de o explozie etc.

buf[2]**, -ă,** *bufi, -e*, adj. (Despre comedii sau opere) Cu caracter comic exagerat.

bufánt, -ă, *bufanți, -te*, adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Umflat, înfoiat.

bufét, *bufete*, s.n. **1.** Dulap în care se păstrează vesela. **2.** Local mic sau cameră într-un local în care se servesc mîncări (reci) și băuturi.

bufetiér, -ă, *bufetieri, -e*, s.m. și f. Persoană care conduce un bufet (2) sau servește la un bufet.

bufní, *bufnesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un zgomot înfundat (prin cădere, lovire etc.). **2.** Intr. A izbucni (în rîs). **3.** Tr. A izbi cu putere.

bufnitúră, *bufnituri*, s.f. Zgomot produs prin cădere, lovire etc.

búfniță, *bufnițe*, s.f. Pasăre răpitoare de noapte, cu cap mare și ochi galbeni, cu smocuri lungi de pene la urechi.

bufón, *bufoni*, s.m. Personaj comic la curțile medievale; măscărici; (astăzi) persoană care stîrnește veselie prin glume sau gesturi ridicole.

búged, -ă, *bugezi, -de*, adj. (Reg.) Buhăit, puhav.

bugét, *bugete*, s.n. Balanța veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unei întreprinderi, instituții, organizații, familii etc., pe o perioadă determinată (de obicei, un an).

bugetár, -ă, *bugetari, -e*, adj. Privitor la buget, prevăzut în buget; *exercițiu bugetar* = perioadă de timp în care se efectuează operațiile cuprinse într-un buget.

buh s.n. (Pop. și fam.) *A-i merge cuiva buhul* = a i se duce vestea, a ajunge de pomină.

búhă, *buhe*, s.f. Bufniță.

buhái, (1) *buhai*, s.m., (2) *buhaiuri*, s.n. **1.** S.m. Taur. **2.** S.n. Instrument popular care produce un sunet asemănător cu mugetul taurului, folosit de colindătorii cu plugușorul.

buhăí, *buhăiesc*, vb. IV. Refl. A se face puhav la față (de boală, de somn etc.).

buiandrúg, *buiandrugi*, s.m. Grindă de susținere așezată deasupra unei uși, unei porți, unei ferestre.

buiestráș, *buiestrași*, s.m. Cal care merge în buiestru.

buiéstru s.n. Mers particular al calului și al altor animale, caracterizat prin faptul că acestea calcă deodată cu amîndouă picioarele din aceeași parte.

buimác, -ă, *buimaci, -e*, adj. Amețit, zăpăcit (de somn).

buimăcí, *buimăcesc*, vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) buimac.

bujíe, *bujii*, s.f. Dispozitiv al motoarelor cu aprindere electrică, prevăzut cu doi electrozi între care se produce scînteia necesară pentru aprinderea amestecului carburant în cilindru.

bujór, *bujori*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante cu flori mari roșii, roz sau albe, dintre care unele sînt cultivate ca plante decorative.

búlă, *bule,* s.f. **1.** Băşică de aer sau de gaz în masa unui corp. **2.** Sferă, glob de metal sau de sticlă. **3.** (În antichitate şi în evul mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb; act care purta o astfel de pecete.

bulb, *bulbi,* s.m. **1.** Tulpină subterană de formă sferică a unor plante. **2.** *Bulbul ochilor* = globul ochilor.

bulbíl, *bulbili,* s.m. Bulb mic (în special cătel de usturoi).

bulboánă, *bulboane,* s.f. Vîltoare.

bulbúc, *bulbuci,* s.m. Băşică de apă, de săpun etc.

bulbucá, *bulbúc,* vb. I. Refl. (Despre ochi) A se holba.

bulbucát, -ă, *bulbucaţi, -te,* adj. Ieşit puţin în afară, formînd o proeminenţă; (despre ochi) holbaţi.

buldóg, *buldogi,* s.m. Cîine cu capul mare, cu botul turtit, cu labele scurte şi groase.

buldózer, *buldozere,* s.n. Maşină alcătuită dintr-un tractor pe şenile, folosită la săparea şi nivelarea terenurilor, la deszăpezirea şoselelor etc.

bulcándră, *bulcndre,* s.f. Haină veche, uzată; (la pl.) lucruri de mică valoare.

buletín, *buletine,* s.n. **1.** Act oficial care atestă identitatea unei persoane. **2.** Notă informativă de actualitate şi de interes public; *buletin medical* = notă informativă privind starea unui bolnav. **3.** Publicaţie periodică cuprinzînd scurte studii de specialitate, dări de seamă etc. **4.** *Buletin de vot* = imprimat pe care se scrie numele candidaţilor la o alegere şi prin care alegătorii îşi exercită dreptul de vot.

bulevárd, *bulevarde,* s.n. Arteră urbană de mare circulaţie, de obicei plantată pe margini cu arbori.

bulevardiér, -ă, *bulevardieri, -e,* adj. De bulevard; (fig.; despre spectacole) amuzant, uşor; superficial, de mică valoare.

bulféu, *bulfeie,* s.n. Fiecare dintre cele două speteze care leagă partea de sus a jugului cu partea de jos.

bulgár, -ă, *bulgari, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Bulgaria; (substantivat, f.) limba vorbită în Bulgaria. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Bulgariei.

búlgăr s.m. v. **bulgăre.**

búlgăre, *bulgări,* s.m. Bucată compactă de pămînt (sau de alt material). Var.: **búlgăr** s.m.

bulgărésc, -eáscă, *bulgăreşti,* adj. Bulgar **(1).**

bulgăroáică, *bulgăroaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul bulgar.

bulibáşă, *bulibaşi,* s.m. Conducător al unei cete de ţigani nomazi.

bulín, *buline,* s.n. **1.** Capsulă în care se închid prafurile luate ca medicament. **2.** Bucăţică rotundă de hîrtie cu care se lipesc plicuri, dosare etc. **3.** (Mai ales la pl.) Desen rotund imprimat pe o ţesătură. Var.: **bulínă** s.f.

bulínă s.f. v. **bulin.**

bulión s.n. **1.** Pastă sau zeamă de pătlăgele roşii conservată. **2.** Mediu lichid pentru culturi de microorganisme.

bulón, *buloane,* s.n. Tijă (cu cap) folosită la asamblări.

bulúc adv. Cu grămada, unul peste altul, înghesuindu-se.

bulumúc, *bulumaci,* s.m. Stîlp de lemn.

bulz, *bulzi,* s.m. Bulgăre, cocoloş (de mămăligă).

bum interj. Cuvînt care exprimă zgomotul produs de o lovitură, de o detunătură de armă.

bumb, *bumbi,* s.m. (Pop.) Nasture.

bumbác, (1) s.m., **(2)** s.n. **1.** S.m. Plantă textilă, înaltă pînă la 130 cm, cultivată mai ales în ţările cu climă caldă. **2.** S.n. Fibre textile obţinute din puful de pe seminţele de bumbac **(1);** fir răsucit din aceste fibre, întrebuinţat la ţesut sau la cusut; ţesătură din fire de bumbac **(2).**

bumbăcăríţă, *bumbăcăriţe,* s.f. Nume dat mai multor plante erbacee ale căror fructe sînt acoperite cu peri lungi.

bumbăcél s.n. Aţă de bumbac mercerizat, folosită la broderii.

bumerăng, *bumeranguri,* s.n. Armă din lemn curbat, folosită de indigenii din Australia, care revine la locul de unde a fost aruncată, dacă n-a atins ţinta.

bun, -ă, (1—5) *buni, -e,* adj., s.m. şi f., **(6)** *bunuri,* s.n., **(7)** adv. **1.** Adj. Care are însuşiri pozitive; care se poartă bine cu alţii; care îşi îndeplineşte în mod corespunzător obligaţiile; corect, cuviincios; (despre copii) cuminte, ascultător; *poamă bună* = om de nimic, ticălos; *bun de gură* = vorbăreţ, limbut; *bun-simţ* = mod logic de gîndire, de apreciere; *bună-cuviinţă* = purtare cuviincioasă; *bună-credinţă* = sinceritate, onestitate. **2.** Adj. Corespunzător sau potrivit scopului, folositor; plăcut; *bun-gust* = gust estetic fin, rafinat. **3.** Adj. Veritabil, autentic; *cu bună-ştiinţă* = cu conştiinţă şi responsabilitate. **4.** Adj. Mare, zdravăn; întreg, deplin; *în bună parte* = în mare măsură; *văr bun* = văr primar; *fraţi buni* = fraţi de la acelaşi tată şi aceeaşi mamă. **5.** S.m. şi f. (Pop.) Bunic, bunică. **6.** S.n. Ceea ce este util societăţii sau indivizilor, pentru a le asigura bunăstarea; avere, bogăţie; element al patrimoniului unei persoane (care poate consta dintr-un lucru sau dintr-un drept). **7.** Adv. Bine, da, aşa.

bunavestíre s.f. Sărbătoare creştină închinată vestirii naşterii lui Hristos.

bunăoáră adv. De exemplu, cum ar fi...

bunăstáre s.f. Situaţie materială bună, prosperă.

bunătáte, (3) *bunătăţi,* s.f. **1.** Însuşirea de a fi bun. **2.** Faptă bună, binefacere. **3.** Mîncare bună; lucru de calitate bună.

bunăvóie s.f. *De bunăvoie* = nesilit de nimeni.

bunăvoínţă s.f. **1.** Purtare, atitudine binevoitoare. **2.** Tragere de inimă, rîvnă, zel.

búncăr, *buncăre,* s.n. **1.** Siloz de dimensiuni reduse, pentru materialo granulare. **2.** Mic adăpost militar blindat.

búndă, *bunde,* s.f. Haină bărbătească lungă și largă, îmblănită; cojocel scurt, fără mîneci, pentru femei și bărbați.

bungalóv, *bungalovuri,* s.n. Locuință de lemn sau din împletitură de trestie, fără etaj, înconjurată de vegetație.

bungét, *bungeturi,* s.n. Pădure deasă.

bunic, *bunici,* s.m. Tatăl tatălui sau al mamei; (la pl.) părinții părinților; (p. ext.) strămoși.

bunícă, *bunici,* s.f. Mama tatălui sau a mamei.

burá, pers. 3 *burează,* vb. I. Intr. A ploua cu picături mărunte și dese.

burátic, *buratici,* s.m. Brotăcel.

búră s.f. Ploaie măruntă și deasă.

burdúf, *burdufuri,* s.n. **1.** Sac făcut din piele netăbăcită sau din stomac (de oaie, de capră), în care se păstrează sau se transportă brînză, făină, apă etc. **2.** Sac făcut din stomacul vitelor sau din piele de miel ori de ied în care se înmagazinează aerul la cimpoi, la armonică etc. **3.** Învelitoare de piele pentru picioare la trăsurile descoperite. **4.** Perete pliant, așezat pe laturile pasajului dintre vagoanele de cale ferată.

burduhănós, -oásă, *burduhănoși, -oase,* adj. (Fam.) Cu burtă mare.

burdușí, *burdușesc,* vb. IV. **1.** Tr. A umple tare, a ticsi. **2.** Refl. (Despre tencuieli, placaje etc.) A se scoroji, a se coșcovi. **3.** Tr. (Fig.; fam.) A bate zdravăn pe cineva.

burét s.n. Fir gros și neregulat de mătase naturală; țesătură făcută din acest fir sau din fire noduroase de bumbac.

buréte, *bureți,* s.m. **1.** Nume dat unor specii de ciuperci. **2.** *Burete de mare* = animal nevertebrat, cu scheletul format dintr-o rețea de fibre elastice, care trăiește în colonii, fixat pe stîncile submarine; obiect făcut din scheletul acestui animal (sau din cauciuc etc.), servind ca obiect de toaletă, la șters tabla etc.

burg, *burguri,* s.n. Cetate medievală fortificată; (p. ext.) oraș vechi.

burghéz, -ă, *burghezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la burghezie, propriu burgheziei; care face parte din burghezie. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din burghezie; *mic-burghez* = persoană care face parte din mica burghezie; (fig.) persoană cu vederi înguste.

burghezíe, *burghezii,* s.f. Clasă socială dominantă în orînduirea capitalistă, care stăpînește principalele mijloace de producție, exploatează munca salariată și deține puterea de stat; *mica burghezie* = categorie socială intermediară între burghezie și proletariat, formată, în cea mai mare parte, din micii producători și micii comercianți.

burghíu, *burghie,* s.n. Unealtă de oțel de forma unei tije cu muchii ascuțite, cu care se pot face găuri cilindrice într-un material solid.

buríc, *burice,* s.n. Cicatrice rămasă pe mijlocul abdomenului, după tăierea cordonului ombilical.

burlác, *burlaci,* s.m. Bărbat necăsătorit.

burlán, *burlane,* s.n. Tub de tablă prin care se scurge apa de ploaie de pe acoperiș; tub de tinichea sau de olane prin care trece fumul din sobă în coș; tub de fontă, de oțel etc., cu diverse utilizări în exploatările miniere.

burlésc, -ă, *burlești,* adj., s.f. **1.** Adj. De un comic exagerat. **2.** S.f. Compoziție muzicală de mici proporții, cu caracter umoristic.

burlét, *burleturi,* s.n. Șnur gros din bumbac, cauciuc etc. care se pune la uși și la ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului.

burnițá, pers. 3 *burnițează,* vb. I. Intr. A bura.

búrniță, *burnițe,* s.f. Bură.

búrsă[1], *burse,* s.f. Ajutor bănesc sau întreținere gratuită acordată (de stat) unui elev sau unui student.

búrsă[2], *burse,* s.f. Instituție (și piață) capitalistă unde se negociază hîrtii de valoare și valute străine sau unde se desfășoară tranzacții de mărfuri; *bursă neagră* = comerț clandestin.

bursiér, -ă, *bursieri, -e,* s.m. și f. Elev sau student care beneficiază de o bursă[1].

bursúc, *bursuci,* s.m. Viezure.

búrtă, *burți,* s.f. (Pop.) Abdomen, pîntece.

burtós, -oásă, *burtoși, -oase,* adj. Cu burtă mare.

buruiánă, *buruieni,* s.f. Nume dat plantelor erbacee necultivate (care dăunează culturilor agricole).

buruienós, -oásă, *buruienoși, -oase,* adj. (Despre terenuri) Năpădit de buruieni.

burzuluí, *burzuluiesc,* vb. IV. Refl. A se supăra; a se răsti la cineva; (fig., despre vreme) a se schimba în rău.

busculádă, *busculade,* s.f. Înghesuială, învălmășeală.

busólă, *busole,* s.f. Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic care, lăsat liber, se așază pe direcția nord-sud.

bust, *busturi,* s.n. Partea superioară a corpului omenesc; sculptură care reprezintă numai această parte a corpului.

busuióc, -oácă, *busuioci, -oace,* s.m., adj. **1.** S.m. Plantă erbacee de grădină, cu flori albe sau trandafirii plăcut mirositoare. **2.** Adj. Cu aromă și miros de busuioc (1); (substantivat, f.) varietate de viță de vie; *pere busuioace* = varietate de pere văratice.

bușí[1] s.m. pl. *De-a bușilea* = tîrîndu-se pe brînci.

bușí[2], *bușesc,* vb. IV. Tr. A lovi cu pumnul; a îmbrînci, a trînti.

bușón, *bușoane,* s.n. **1.** Dop (cu ghivent). **2.** Piesă cilindrică de porțelan, care conține firul fuzibil al unei siguranțe electrice.

bușteán, *bușteni,* s.m. Trunchi de copac tăiat și curățat de crengi.

bușumá, *bușumez,* vb. I. Tr. A freca un cal cu un șomoiog de paie.

but[1], *buturi,* s.n. Coapsă a animalelor rumegătoare; bucată de carne din această parte a corpului, servind ca aliment.

but[2], *buturi,* s.n. Fiecare dintre stîlpii din terenul de țintă la jocul de rugbi.

butádă, *butade,* s.f. Vorbă de spirit (de obicei ironică).

bután s.n. Gaz incolor extras din gazele de sondă și care, lichefiat, constituie componentul principal al aragazului.

butáș, *butași*, s.m. Porțiune de ramură tînără, de viță de vie, de rădăcină etc. detașată de planta-mamă și sădită pentru a forma o plantă nouă.

butășí, *butășesc*, vb. IV. Tr. A înmulți o plantă prin butășire.

bútc, *buți*, s.f. Butoi.

butélcă, *butelci*, s.f. (Reg.) Sticlă pentru lichide; damigeană mică.

butélie, *butelii*, s.f. Vas de sticlă, de metal sau de material plastic folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente; *butelie de Leyda* = condensator electric alcătuit dintr-un vas cilindric, de capacitate mică, cu armături metalice.

butíric adj. *Acid butiric* = acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt.

butói, *butoaie*, s.n. Vas de lemn făcut din doage, mai larg la mijloc decît la capete, folosit pentru păstrarea lichidelor, murăturilor etc.

butón, (1) *butoane*, s.n., (2) ***butoni***, s.m. **1.** S.n. Mică piesă care, prin apăsare sau învîrtire, transmite comanda pentru o acționare mecanică sau electrică. **2.** S.m. Un fel de nasture mobil, de metal, sidef etc., cu care se încheie manșetele cămășilor.

butoniéră, *butoniere*, s.f. Mică tăietură într-un obiect de îmbrăcăminte sau de rufărie, cu marginile întărite, prin care se trece un nasture sau un buton; (p. ext.) parte a reverului unei haine, unde se înfige o floare, o insignă etc.

butúc, *butuci*, s.m. **1.** Bucată dintr-un trunchi gros de copac tăiat. **2.** Partea de jos, mai groasă, a tulpinii viței de vie. **3.** Partea centrală a unei roți, în care se montează spițele. **4.** Bucată groasă de lemn prevăzută cu găuri, în care se băgau odinioară mîinile, picioarele sau gîtul arestaților.

butucănós, -oásă, *butucănoși, -oase*, adj. Grosolan; necioplit.

buturúgă, *buturugi*, s.f. Rădăcină cu o parte din trunchiul, tăiat, al unui arbore; bucată de lemn, groasă și noduroasă.

buzát, -ă, *buzați, -te*, adj. Cu buze mari și groase.

búză, *buze*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți cărnoase care mărginesc gura; *buză de iepure* = buză ușor despicată, constituind o anomalie congenitală. **2.** Marginea unui vas. **3.** Marginea unei răni. **4.** Ascuțișul unor instrumente de tăiat.

buzdugán, *buzdugane*, s.n. Măciucă sau ghioagă de fier, folosită odinioară ca armă de luptă sau ca semn al puterii domnești.

búzna adv. *A da buzna* = a intra undeva repede și pe neașteptate, a se repezi să intre (sau să iasă).

buzunár, *buzunare*, s.n. Un fel de săculeț aplicat la haine, în care se țin lucruri mărunte; *bani de buzunar* = sumă mică de bani, pentru cheltuieli mărunte; *dicționar de buzunar* = dicționar de format mic.

buzunări, *buzunăresc*, vb. IV. Tr. A fura cuiva ceva din buzunar.

C

c s.m. invar. A cincea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ca[1] adv. **1.** La fel cu, ca și. **2.** Decît: *mai mare ca acesta.* **3.** În calitate de..., fiind... **4.** În ce privește...: *ca mărime, haina se potrivește.* **5.** De exemplu, precum: *pietre prețioase ca diamantul, smaraldul, rubinul.*

ca[2] conj. (Urmat de „să") Introduce propoziții subordonate: *ți-am făgăduit aceasta ca să te împac.*

cabalín, -ă, *cabalini, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată cailor. **2.** Adj. Care aparține cailor, privitor la cai.

cabalístic, -ă, *cabalistici, -e,* adj. Misterios, tainic; obscur.

cabánă, *cabane,* s.f. Clădire (la munte) pentru adăpostirea turiștilor, vînătorilor etc.

cabaniér, -ă, *cabanieri, -e,* s.m. și f. Administrator al unei cabane.

cabanós, *cabanoși,* s.m. Cîrnăcior subțire, preparat din carne de vită și de porc.

cabarét, *cabarete,* s.n. Local de petrecere, cu dans și program de varietăți.

cabernét s.n. Soi de viță de vie; vin roșu produs din acest soi de viță.

cabestán, *cabestane,* s.n. Aparat de ridicat sau de deplasat sarcini pe distanțe relativ scurte, prin tracțiune cu ajutorul unui cablu sau al unui lanț, utilizat pe nave, autovehicule grele etc.

cabínă, *cabine,* s.f. **1.** Cameră sau încăpere mică, amenajată într-o clădire sau într-un vehicul, cu destinații speciale: *cabină de ascensor; cabină telefonică.* **2.** Mică încăpere la bordul unui vas.

cabinét, *cabinete,* s.n. **1.** Încăpere destinată exercitării unei profesiuni; biroul unei persoane cu muncă de răspundere. **2.** Serviciu destinat unor studii și consultații de specialitate: *cabinet medical; cabinet tehnic; cabinet de partid.* **3.** (În unele țări) Guvern, consiliu de miniștri.

cablogramă, *cablograme,* s.f. Telegramă transmisă prin cablu submarin.

cáblu, *cabluri,* s.n. **1.** Mănunchi de fire vegetale (textile) sau metalice răsucite, folosit la tracțiune sau la ridicat greutăți. **2.** Conductă electrică formată din mai multe fire metalice îmbrăcate într-un înveliș etanș, izolator.

cabotáj, *cabotaje,* s.n. Navigație comercială de-a lungul coastei mărilor.

cabotín, -ă, *cabotini, -e,* s.m. și f. Actor (sau actriță) fără talent; (p. ext.) persoană care urmărește succese ușoare.

cabrá, *cabrez,* vb. I. Intr. (Mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele de dinapoi; (despre avioane) a se ridica brusc cu partea anterioară.

cabráj, *cabraje,* s.n. Acțiunca de a cabra.

cabriolétă, *cabriolete,* s.f. Trăsurică ușoară, cu două roți.

cacáo s.f. Produs sub formă de pulbere obținut prin măcinare din semințele arborelui de cacao, servind la prepararea ciocolatei sau a unor băuturi hrănitoare; băutură preparată din acest produs; *unt* (sau *ulei) de cacao* = substanță grasă extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în cosmetică, în industria farmaceutică etc.

cacealmá, *cacealmale,* s.f. (La jocul de cărți) Inducerea în eroare a adversarului, lăsîndu-i impresia că ai cărți mai bune decît el.

cacofoníe, *cacofonii,* s.f. Asociație neplăcută de sunete.

cactacée s.f. pl. Familie de plante exotice cu tulpinile cărnoase și cu frunzele în formă de țepi.

cáctus, *cactuși,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia cactaceelor.

cadástru s.n. Ansamblul lucrărilor tehnice pentru stabilirea suprafețelor funciare; evidența proprietăților funciare.

cadavéric, -ă, *cadaverici, -e,* adj. De cadavru; ca de cadavru.

cadávru, *cadavre,* s.n. Corpul unui om sau al unui animal mort.

cádă, *căzi,* s.f. **1.** Vas mare pentru îmbăiat. **2.** Recipient mare, din lemn, metal, beton etc. pentru lichide necesare în unele operații tehnologice. **3.** Zăcătoare (1).

cadențát, -ă, *cadențați, -te,* adj. Executat în cadență, ritmic.

cadénță, *cadențe,* s.f. **1.** Repetare ritmică a unei mișcări; frecvență; viteză de repetare a unui fenomen. **2.** Succesiune ritmică a unor unități poetice sau muzicale.

cadíu, *cadii,* s.m. Judecător musulman.

cadînă, *cadîne,* s.f. Sclavă dintr-un harem.

cádmiu s.n. Metal alb-argintiu, folosit, sub formă de aliaje, în tehnică, în reactoarele nucleare etc.

cadóu, *cadouri,* s.n. Dar[2] (1).

cadrá, pers. 3 *cadrează,* vb. I. Intr. A se potrivi, a corespunde.

cadrán, *cadrane,* s.n. 1. (La instrumentele de măsură) Suprafață (circulară) cu anumite diviziuni, pe care se poate urmări deplasarea unui ac indicator. 2. Fiecare dintre cele patru unghiuri drepte formate de semiaxele unui sistem de coordonate rectangulare.

cádră s.f. v. **cadru.**

cadríl, *cadriluri,* s.n. Dans cu mișcare lentă, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei.

cadrilát, -ă, *cadrilați, -te,* adj. (Despre țesături) Cu desene în formă de carouri.

cádru, *cadre,* s.n. 1. Ramă pentru tablouri sau fotografii; tablou, fotografie înrămate. 2. Pervaz al unei uși sau ferestre. 3. (Fig.) Mediu, ambianță. 4. (Fig.) Limitele unei probleme sau acțiuni. 5. Schelet din bare de lemn, de metal sau de beton armat, întrebuințat în construcții. 6. (La pl.) Efectiv al oamenilor muncii dintr-o întreprindere, instituție sau organizație; (rar la sg.) persoană din acest efectiv. 7. Spațiu în limitele căruia e cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. Var.: **cádră** s.f.

caducé, -ă, *caduci, -e,* adj. Șubred, pieritor; (despre frunze, flori) care cade (în fiecare an) de timpuriu; (despre acte juridice) care nu mai are putere legală.

caducéu, *caducee,* s.n. Sceptrul zeului grec Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripioare în vîrf și înconjurat de doi șerpi.

cafeá, *cafele,* s.f. Sămînța arborelui de cafea; băutură preparată din această sămînță (sau dintr-un surogat).

cafegíu, *cafegii,* s.m. (Fam.) Băutor pasionat de cafea.

cafeínă s.f. Alcaloid extras din cafea sau din ceai, cu întrebuințări în medicină; cofeină.

cafenea, *cafenele,* s.f. Local public în care se consumă cafea, ceai, băuturi alcoolice etc.

cafeníu, -íe, *cafenii,* adj. De culoarea cafelei prăjite.

caftán, *caftane,* s.n. Manta lungă pe care o purtau în trecut domnitorii și boierii români.

cáhlă, *cahle,* s.f. Placă de teracotă sau de faianță folosită la construcția sobelor sau a șemineelor.

caiá, *caiale,* s.f. Cui pentru potcoave.

caiác, *caiace,* s.n. 1. Ambarcație de sport condusă cu ajutorul unei padele. 2. Sport practicat cu această ambarcație.

caiáfă, *caiafe,* s.f. Persoană fățarnică; *a trimite pe cineva de la Ana la Caiafa* = a purta pe cineva cu vorba.

caíc, *caice,* s.n. 1. Ambarcație îngustă cu două catarge. 2. Luntre ușoară, îngustă și lungă.

cáier, *caiere,* s.n. Mănunchi de lînă, de in, de cînepă etc., care se pune în furcă pentru a fi tors.

caiét, *caiete,* s.n. Fascicul din foi de hîrtie legate sau broșate, folosit la scris.

caimác, *caimacuri,* s.n. 1. Pojghiță care se formează la suprafața laptelui fiert. 2. Spumă care apare la suprafața cafelei în urma fierberii.

caimacám, *caimacami,* s.m. (În trecut, în Țara Românească și în Moldova) Locțiitor al domnului.

caimán, *caimani,* s.m. Specie de crocodil din America Centrală și de Sud.

cáinozóic s.n. Neozoic.

caís, *caiși,* s.m. Pom fructifer cu coroana piramidală și flori albe cu nuanțe roz.

caísă, *caise,* s.f. Fructul caisului, de culoare galbenă-portocalie.

cal, *cai,* s.m. 1. Animal domestic erbivor, cu copita nedespicată, folosit la călărie și la tracțiune; *cal de bătaie* = persoană hărțuită, muncită de toți; (tehn.) *cal-putere* = unitate de măsură a puterii egală cu 75 de kilogrammetri pe secundă. 2. Aparat de gimnastică pentru sărituri. 3. Piesă la jocul de șah.

calá, *calez,* vb. I. Tr. A regla (a fixa orizontal) suportul unui aparat topografic de vizare.

calabalíc, *calabalicuri,* s.n. Obiecte felurite în dezordine; bagaje, catrafuse.

calafát s.n. Cîlți sau cîrpe destrămate îmbibate cu catran, folosite pentru etanșarea punților și bordajelor de lemn ale navelor.

calaicán s.n. Sulfat feros întrebuințat ca dezinfectant sau colorant.

calambúr, *calambururi,* s.n. Joc de cuvinte bazat pe asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens.

calamínă s.f. Reziduu provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care poate provoca perturbații în funcționarea motorului.

calamitáte, *calamități,* s.f. Dezastru care lovește o colectivitate (ex. inundații, molime, cutremure etc.).

calandrá, *calandrez,* vb. I. Tr. A trece un material printr-un calandru (1) în vederea subțierii, netezirii etc. acestuia.

calándru, *calandre,* s.n. 1. Mașină de lucru cu mai mulți cilindri rotitori, printre care trece forțat un material pentru a fi calandrat. 2. (Tipogr.) Presă pentru imprimare în relief.

calapód, *calapoade,* s.n. Piesă de lemn întrebuințată la confecționarea încălțămintei sau la menținerea formei acesteia; formă de lemn pe care se întind căciulile sau pălăriile.

cálă[1], *cale,* s.f. 1. Încăpere sub puntea unei nave, în care se depozitează încărcătura. 2. Platformă ușor înclinată pe care se construiesc sau se repară nave. 3. Piesă care se așază în fața roții unui vehicul pentru a-l imobiliza.

cálă[2], *cale,* s.f. Plantă decorativă cu flori mari albe, răsucite în formă de cornet.

calc, *calcuri,* s.n. 1. *Hîrtie de calc* = hîrtie translucidă folosită la executarea desenelor în tuș și la transpunerea lor pe ozalid. 2. Atribuirea de sensuri noi, după model străin, unor cuvinte existente în limbă; formarea unor cuvinte noi

prin traducerea din altă limbă a elementelor componente ale acestora.

calcán[1], *calcane*, s.n. Perete exterior al unei clădiri, fără uşi sau ferestre (acoperit de un zid asemănător al clădirii vecine).

calcán[2], *calcani*, s.m. Peşte de mare cu corpul turtit lateral şi cu ochii pe partea stîngă a capului.

calcanéu, *calcanee*, s.n. Unul dintre oasele care formează călcîiul.

calcár, *calcare*, s.n. Rocă sedimentară formată din carbonat de calciu. Accentuat şi *cálcar*.

calcarós, -oásă, *calcaroşi, -oase*, adj. Care conţine calcar.

calcedónie s.f. Varietate de silice, folosită ca piatră semipreţioasă.

calchiá, *calchiez*, vb. I. Tr. **1.** A copia un desen sau o schiţă pe hîrtie de calc. **2.** A forma cuvinte sau expresii noi prin procedeul calcului **(2)**.

calciflá vb. I. v. calcifica.

calcifícá, pers. 3 *calcifică*, vb. I. Refl. (Despre ţesuturi) A se întări prin depunere de săruri de calciu. Var.: **calciflá** vb. I.

calcínă, *calcinez*, vb. I. Tr. A încălzi un material la o temperatură înaltă, în scopul eliminării apei, arderii substanţelor organice etc.

calcio-vécchio s.n. Gen de tencuială ornamentală cu suprafaţa zgrunţuroasă.

calcít s.n. Carbonat natural de calciu, care alcătuieşte calcarul, marmura etc.

cálciu s.n. Metal alb-argintiu, foarte răspîndit în natură sub formă de combinaţii, avînd multiple utilizări în construcţii, în industrie etc.

calcopirítă s.f. Sulfură naturală de cupru şi fier.

cálcul, **(1, 2)** *calcule*, s.n., **(3)** *calculi*, s.m. **1.** S.n. Ansamblu de operaţii matematice făcute cu scopul de a găsi valorile unor mărimi. **2.** S.n. Plan, combinaţie, socoteală. **3.** S.m. Concreţiune, asemănătoare cu o pietricică, formată accidental în anumite organe interne ale omului.

calculá, *calculez*, vb. I. Tr. A face un calcul; a evalua.

calculát, -ă, *calculaţi, -te*, adj. (Despre persoane) Chibzuit, socotit.

calculatór, *calculatoare*, s.n. **1.** Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit în operaţiile matematice. **2.** Instalaţie sau aparat cu care se efectuează automat operaţii matematice şi logice: *calculator electronic*.

calculáţie, *calculaţii*, s.f. Faptul de a calcula; ansamblu de calcule făcute în scopul determinării unor indicatori.

calculóză, *calculoze*, s.f. Litiază.

cald, -ă, *calzi, -de*, adj. **1.** Care se află la o temperatură relativ ridicată faţă de mediul ambiant sau corpul omenesc. **2.** Fierbinte, încins. **3.** Călduros.

caldarîm, *caldarîmuri*, s.n. Pavaj executat din bolovani; drum pavat sau asfaltat.

cále, *căi*, s.f. Drum; *din cale-afară* = peste măsură; *a fi pe cale de...* = a fi gata să...; (anat.) *căile respiratorii* = aparatul respirator. **2.** (Fig.) Direcţie, linie luată de o dezvoltare, de o mişcare; metodă, mijloc: *pe calea tratativelor*.

calcáşcă, *caleşti*, s.f. Trăsură elegantă, pe arcuri foarte flexibile.

calcidoscóp, *calcidoscoape*, s.n. Dispozitiv alcătuit dintr-un tub cu mai multe oglinzi, cu ajutorul cărora se formează diferite imagini simetrice ale unor corpuri mici, colorate, din interior.

calendár, *calendare*, s.n. **1.** Sistem de împărţire a timpului în ani, luni şi zile. **2.** Indicator (carte, agendă) al succesiunii lunilor, săptămînilor şi zilelor unui an.

calendarístic, -ă, *calendaristici, -e*, adj. Privitor la calendar, conform calendarului; *an calendaristic* = an socotit de la 1 ianuarie pînă la 31 decembrie.

caléndă s.f. pl. Numele primei zile a fiecărei luni la romani; *la calendele greceşti* = niciodată (grecii neavînd „calende").

cálfă, *calfe*, s.f. (În trecut) Lucrător care după perioada de ucenicie era obligat să mai lucreze un timp la patronul său.

calibrá, *calibrez*, vb. I. Tr. A prelucra un obiect pentru a obţine forma şi dimensiunile prescrise.

calíbru, *calibre*, s.n. **1.** Diametrul interior al unui orificiu circular (ex. al ţevii unei arme). **2.** Instrument cu care se verifică dimensiunile unei piese. **3.** (Fig.) Mărime, proporţie, calitate.

calíc, -ă, *calici, -e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Foarte sărac; cerşetor. **2.** (Înv.) Infirm.

calicí, *calicesc*, vb. IV. Intr. A deveni calic **(1)**.

calicíe s.f. **1.** Sărăcie extremă. **2.** Zgîrcenie.

calicíme s.f. Mulţime de oameni săraci.

caliciu, *calicii*, s.n. Învelişul extern al florilor, alcătuit din sepale.

calíf, *califi*, s.m. Titlu dat şefilor religioşi şi politici la musulmani.

califát, *califate*, s.n. **1.** (Înv.) Formă de stat în teritoriile stăpînite de arabi. **2.** Demnitatea de calif.

calificá, *calific*, vb. I. **1.** Refl. şi tr. A dobîndi (sau a ajuta să dobîndească) un nivel corespunzător de pregătire într-o specialitate. **2.** Refl. A obţine dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiţie sportivă, culturală etc. **3.** Tr. A caracteriza pe cineva sau ceva, a-i atribui o calitate.

calificáre, *calificări*, s.f. Acţiunea de *a (se) califica*; pregătire profesională, teoretică şi practică într-un anumit domeniu.

calificát, -ă, *calificaţi, -te*, adj. **1.** Care are pregătirea profesională corespunzătoare. **2.** (Despre infracţiuni) Săvîrşit în anumite condiţii, bine precizate.

calificatív, -ă, *calificativi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care califică: *adjectiv calificativ*. **2.** S.n. Termen folosit pentru a caracteriza o persoană sau un lucru; (în unele ţări) sistem de notare (cu „bine", „suficient" etc.) a elevilor şi studenţilor.

califórniu s.n. Element chimic radioactiv transuranic.

caligráf, -ă, *caligrafi, -e*, s.m. şi f. Persoană care se ocupa în trecut cu copierea artistică de cărţi şi manuscrise.

caligráfic, -ă, *caligrafici, -e,* adj. (Despre scris) Citeț, frumos.

caligrafíe s.f. Deprinderea de a scrie frumos; fel de a scrie al cuiva.

calitáte, *calități,* s.f. **1.** Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri; însușire (în special bună) a unei persoane sau a unui lucru. **2.** Titlu, situație care conferă un drept.

calitatív, -ă, *calitativi, -e,* adj. Privitor la calitate.

calm, -ă, *calmi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre natură) În stare de liniște deplină; (despre oameni) liniștit, potolit. **2.** S.n. Stare de liniște deplină; lipsă de frământări; stăpînire de sine; sînge rece.

calmá, *calmez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) liniști, a (se) potoli.

calmánt, -ă, *calmanți, -te,* adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile.

calomél s.n. Clorură mercuroasă, cu întrebuințări în medicină.

calomniá, *calomniez,* vb. I. Tr. A vorbi de rău, a defăima.

calomniatór, -oáre, *calomniatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care calomniază.

calomníe, *calomnii,* s.f. Afirmație mincinoasă, făcută cu scopul de a atinge onoarea sau reputația cuiva.

calóric, -ă, *calorici, -e,* adj. Referitor la căldură.

caloríe, *calorii,* s.f. Unitate de măsură a energiei termice, egală cu căldura necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă distilată de la 19,5 la 20,5° C.

calorifér, *calorifere,* s.n. Instalație pentru încălzirea centrală (cu aburi, apă, aer) a unei clădiri; (p. restr.) radiator al unei astfel de instalații.

calorífic, -ă, *calorifici, -e,* adj. Care produce sau transportă căldură.

calorifúg, -ă, *calorifugi, -e,* adj. Rău conducător de căldură.

calorigén, -ă, *calorigeni, -e,* adj. Care produce căldură.

calorimetríe s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a fluxurilor de căldură.

calorimétru, *calorimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea cantității de căldură emanată sau absorbită de un corp.

calótă, *calote,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două porțiuni obținute prin secționarea unei sfere cu un plan. **2.** Partea de deasupra a unei pălării, care acoperă capul. **3.** *Calotă glaciară* = masă de gheață care acoperă regiunile polare. **4.** *Calotă craniană* = partea superioară a cutiei craniene.

caltabóș, *caltaboși,* s.m. Un fel de cîrnat făcut din mărunțaie de porc, cu orez și ingrediente.

calúp, *calupuri,* s.n. **1.** Calapod, tipar (în cărămidărie, olărie etc.). **2.** Bucată de material săpun, gheață etc.) de formă paralelipipedică.

calvár, *calvaruri,* s.n. Chin, suferință îndelungată.

calvín, -ă, *calvini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la calvinism. **2.** S.m. și f. Adept al calvinismului.

calvinísm s.n. Sistem teologic protestant, întemeiat în sec. XVI de Calvin.

calvíție s.f. Chelie, pleșuvie.

cam adv. Aproximativ, aproape; oarecum, întrucîtva.

camarád, -ă, *camarazi, -de,* s.m. și f. Coleg; prieten.

camarílă, *camarile,* s.f. Grup de favoriți ai unui suveran, care influențează în interesul lor personal politica statului.

cámă, *came,* s.f. Proeminență pe suprafața unui ax sau a unui disc, care servește la deplasarea periodică a unui organ.

cámătă, *camete,* s.f. Dobîndă excesivă încasată de cămătar.

cámbie, *cambii,* s.f. Document prin care cineva se obligă să plătească la un anumit termen o sumă de bani aceluia pe care documentul îl desemnează.

cámbiu s.n. Țesut vegetal care asigură creșterea în grosime a tulpinii și rădăcinii.

cambrián s.n. Prima perioadă a erei paleozoice.

cámbulă, *cambule,* s.f. Pește de mare cu corpul turtit, cu amîndoi ochii pe partea dreaptă.

cambúză, *cambuze,* s.f. Magazie de alimente pe o navă.

camée, *camee,* s.f. Piatră dură, sculptată în relief, servind ca podoabă.

cameleón, *cameleoni,* s.m. Reptilă din regiunile tropicale, care are proprietatea de a-și schimba culoarea pielii după cea a mediului înconjurător.

camélie, *camelii,* s.f. Plantă ornamentală cu flori mari, albe sau roșii.

cámeră, *camere,* s.f. **1.** Încăpere într-o clădire; *muzică de cameră* = compoziție muzicală pentru un mic număr de instrumente. **2.** Nume dat unor încăperi cu destinație specială: *cameră de lucru; cameră de comandă; cameră obscură* = încăpere întunecoasă în care se prelucrează materialul fotografic. **3.** *Cameră de ardere* (sau *de combustie*) = spațiu închis în care are loc arderea amestecului combustibil-aer la motoarele cu ardere internă. **4.** *Cameră de luat vederi* = aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile pe peliculă în procesul filmării. **5.** Tub toroidal de cauciuc umplut cu aer, care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule; balon de cauciuc umplut cu aer, în interiorul anvelopei la unele mingi de sport. **6.** Denumire dată adunării legislative în unele țări.

camerístă, *cameriste,* s.f. (Ieșit din uz) Fată în casă.

camertón, *camertonuri,* s.n. Instrument format din unul sau mai multe tuburi sonore, folosit la acordarea instrumentelor muzicale.

cámfor s.n. Substanță volatilă, cu miros caracteristic, folosită în farmacie și la fabricarea celulozei.

cámgarn s.n. Stofă de calitate superioară, din fire netede de lînă, cu o ţesătură specială.

camión, *camioane*, s.n. **1.** Autocamion. **2.** Vehicul cu tracţiune animală, folosit pentru transportul de mărfuri sau materiale.

camionáj, *camionaje*, s.n. Transport de mărfuri cu camionul.

camionétă, *camionete*, s.f. Autocamionetă.

campamént, *campamente*, s.n. Instalare temporară, în corturi, a unei unităţi militare, a unui grup de turişti etc.

campánie, *campanii*, s.f. **1.** Totalitatea operaţiilor armate executate pe cîmpul do luptă, într-o anumită perioadă. **2.** Acţiune organizată în vederea realizării într-o anumită perioadă de timp a unor sarcini importante: *campanie agricolă.*

campanúlă, *campanule*, s.f. (Bot.) Clopoţel (2).

cámping, *campinguri*, s.n. Loc în care sînt instalate corturi sau căsuţe pentru turişti. Pr.: *chémping.*

campión, -oánă, *campioni, -oane*, s.m. şi f. **1.** Persoană, echipă etc. care cucereşte primul loc într-o competiţie sportivă naţională, internaţională, mondială sau olimpică. **2.** (Fig.) Luptător de frunte pentru o cauză.

campionát, *campionate*, s.n. Competiţie organizată pe o probă sau pe o ramură sportivă, prin care se stabileşte cel mai bun sportiv sau cea mai bună echipă.

camuflá, *camuflez*, vb. I. Tr. şi refl. **1.** A (se) ascunde vederii inamicului; (tr.) a acoperi o sursă de lumină. **2.** (Fig.) A (se) deghiza, a (se) ascunde.

camuflái, *camuflaje*, s.n. Faptul de a (se) camufla; material întrebuinţat pentru camuflare.

canadián, -ă, *canadieni, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Referitor la Canada, din Canada. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Canadei.

canadiánă, *canadiene*, s.f. Haină scurtă, de obicei impermeabilă.

canáf, *canafuri*, s.n. Ciucure.

canafás s.n. Pînză rară, foarte apretată, folosită ca furnitură la îmbrăcăminte.

canál, (1) *canaluri*, (2, 3, 4) *canale*, s.n. **1.** Albie artificială care leagă între ele două mări, două fluvii etc.; construcţie hidrotehnică servind la irigări; curs de apă îndiguit; cale de circulaţie pe apă, ţinînd loc de stradă, în unele oraşe. **2.** Conductă prin care sînt transportate lichide. **3.** (Anat.) Formaţie organică în formă de tub prin care circulă diferite lichide în organismele animale: *canal lacrimal.* **4.** *Canal de transmisiune* = cale de transmitere unilaterală a programelor de radiodifuziune; *canal de televiziune* = canal de radiocomunicaţii destinat transmisiunii unui program de televiziune radiodifuzată.

canálie, *canalii*, s.f. Mişel, ticălos, nemernic.

canalizá, *canalizez*, vb. I. Tr. **1.** A îndrepta cursul unei ape pe un canal; (fig.) a dirija o acţiune într-o anumită direcţie. **2.** A prevedea o localitate cu canale de scurgere.

canapeá, *canapele*, s.f. Mobilă cu spătar şi cu braţe, de obicei capitonată, pe care se poate şedea şi dormi.

canár, *canari*, s.m. Mică pasăre cîntătoare, cu pene galbene.

canát, *canaturi*, s.n. Fiecare dintre panourile mobile din care sînt alcătuite uşile, ferestrele etc.

canavá, *canavale*, s.f. Pînză rară formînd o împletitură cu pătrăţele regulate, pe care se execută anumite broderii.

cáncă, *căni*, s.f. Vas cu toartă folosit la băut sau la scos lichide dintr-un vas mai mare.

cancán, *cancanuri*, s.n. Vorbe răutăcioase la adresa cuiva.

cancelár, *cancelari*, s.m. Şeful guvernului în unele state.

cancelárie, *cancelarii*, s.f. Birou (serviciu) într-o instituţie, destinat lucrărilor administrative.

cáncer s.n. Tumoare malignă caracterizată printr-o înmulţire rapidă a celulelor, cu distrugerea ţesuturilor normale.

cancerigén, -ă, *cancerigeni, -e*, adj. Care poate provoca apariţia cancerului.

cancerós, -oásă, *cancerоşi, -oase*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la cancer. **2.** S.m. şi f. Bolnav de cancer.

cancióc, *canciocuri*, s.n. Unealtă, în formă de lingură tronconică, cu care se scoate mortarul din targă şi se aşază pe cărămizi.

cándel s.n. Zahăr cristalizat în prisme transparente.

candelábru, *candelabre*, s.n. Suport cu mai multe braţe, pentru lumînări sau becuri electrice.

cándelă, *candele*, s.f. **1.** Lampă cu ulei, care se aprinde la morminte sau la icoane. **2.** Unitate de măsură pentru intensitatea luminoasă.

candíd, -ă, *candizi, -de*, adj. Plin de candoare; nevinovat.

candidá, *candidez*, vb. I. Intr. **1.** A fi propus candidat (sau a-şi pune candidatura) într-o alegere. **2.** A se prezenta la un concurs.

candidát, -ă, *candidaţi, -te*, s.m. şi f. Persoană care candidează.

candidatúră, *candidaturi*, s.f. Faptul de a candida; calitatea de candidat.

candoáre s.f. Nevinovăţie, curăţenie morală.

caneá, *canele*, s.f. Cep cu robinet de scurgere, care serveşte pentru a scoate lichidul dintr-un vas.

canelúră, *caneluri*, s.f. Fiecare dintre şanţurile paralele executate pe suprafaţa unei piese, a unei coloane etc.

canevás, *canevasuri*, s.n. **1.** Schiţă a unui desen. **2.** Reţea de linii trasate în vederea întocmirii unei hărţi.

cánge, *căngi*, s.f. Prăjină de lemn cu cîrlig de fier la un capăt, cu care se apucă obiectele aflate la distanţă.

cangrénă, *cangrene*, s.f. Putrezire a unei părţi din ţesuturile unui organism. Var.: **gangrénă** s.f.

cángur, *canguri*, s.m. Mamifer marsupial din Australia, cu coada lungă și cu picioarele anterioare scurte.

canibál, -ă, *canibali, -e*, s.m. și f. Antropofag; (fig.) om crud, feroce.

caniculár, -ă, *caniculari, -e*, adj. De caniculă; dogoritor.

canículă, *canicule*, s.f. Căldură mare specifică zilelor de vară.

canídе s.f. pl. Familie de mamifere carnivore, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc.

canín, -ă, *canini, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Privitor la câini, de câine; *rasă canină*. **2.** S.m. Fiecare din cei patru dinți lungi și ascuțiți, aflați între incisivi și măsele.

canión, *canioane*, s.n. Vale adîncă și îngustă, cu versanți abrupți.

canístră, *canistre*, s.f. Bidon cu închidere etanșă, folosit la transportul benzinei, al laptelui etc.

canóe, *canoe*, s.f. Ambarcație ușoară, condusă cu ajutorul unei pagaie; sport practicat cu această ambarcație.

canón, *canoane*, s.n. **1.** Normă, regulă bisericească; pedeapsă dată pentru călcarea unei astfel de norme; (fig.) suferință, chin. **2.** Normă caracteristică artei anumitor epoci; (fig.) regulă formalistă. **3.** Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută împreună aceeași melodie.

canonádă, *canonade*, s.f. Tragere de artilerie, executată de mai multe guri de foc într-un timp scurt.

canónic, *canonici*, s.m. Preot catolic care face parte din consiliul episcopal.

canoniéră, *canoniere*, s.f. Navă mică de luptă.

canotáj s.n. Nume dat sporturilor nautice care se practică în ambarcații cu vîsle.

canotór, -oáre, *canotori, -oare*, s.m. și f. Sportiv care practică canotajul.

cant, *canturi*, s.n. **1.** Muchie. **2.** Lamă îngustă de oțel montată pe marginile tălpii schiului.

cantalúp, *cantalupi*, s.m. Varietate de pepene galben cu coaja brăzdată în felii și cu miezul aromat.

cantarídă, *cantaride*, s.f. Insectă verde-aurie din care se extrage o substanță folosită în industria farmaceutică.

cantátă, *cantate*, s.f. Compoziție pentru voce, cor și orchestră, cu caracter solemn sau liric.

cantilénă, *cantilene*, s.f. Melodie sentimentală, într-o mișcare moderată.

cantínă, *cantine*, s.f. Local unde se servește masa studenților, elevilor, muncitorilor etc.

cantitáte, *cantități*, s.f. Ansamblul determinărilor exprimate prin număr, mărime, întindere, volum, durată etc.

cantitatív, -ă, *cantitativi, -e*, adj. Care se referă la cantitate.

cánto s.n. Muzică vocală.

cantón, *cantoane*, s.n. **1.** Clădire înzestrată cu utilajul necesar pentru supravegherea și întreținerea unei căi de comunicație. **2.** Subunitate a unei brigăzi silvice. **3.** Unitate teritorial-administrativă în unele țări.

cantoná, *cantonez*, vb. I. Intr. A se instala într-un cantonament.

cantonaméntt, *cantonamente*, s.n. **1.** Staționare temporară a unor trupe într-o localitate; locul unde se staționează. **2.** Loc în care se pregătesc sportivii pentru o competiție.

cantoniér, -ă, *cantonieri, -e*, s.m. și f. Persoană însărcinată cu paza și întreținerea unei căi de comunicație.

cantonétă, *cantonete*, s.f. Cîntec scurt (asemănător cîntecului popular italian).

cánură s.f. Nume dat firelor scurte de lînă rămase după dărăcit și folosite pentru țesături mai groase.

caolín s.n. Rocă argiloasă, de culoare albă sau ușor colorată, folosită în industria ceramicii, a hîrtiei etc.

cap[1], **(1, 2, 3, 5)** *capete*, s.n., **(4)** *capi*, s.m. **1** S.n. Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară la animale, unde se află creierul, principalele organe de simț și orificiul bucal. **2.** S.n. (P. ext.) Individ, om. **3.** S.n. (Fig.) Minte, gîndire, judecată. **4.** S.m. Căpetenie, șef, conducător. **5.** S.n. Extremitate, vîrf al unui obiect, al unui instrument etc.; partea extremă cu care începe (sau se sfîrșește) ceva; început, sfîrșit, capăt; *cap de pod* = poziție de teren cucerită sau menținută pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă; *capul coloanei* = începutul, fruntea coloanei; *cap de afiș* = primul nume dintr-o listă; *de la cap* = de la început; de la începutul rîndului; *capul mesei* = locul de onoare la o masă; *în cap* = (după un numeral) exact.

cap[2], *capuri*, s.n. Proeminență a uscatului, care înaintează în mare.

capábil, -ă, *capabili, -e*, adj. **1.** Care este în stare de a săvîrși ceva. **2.** Bine înzestrat, destoinic.

capác, *capace*, s.n. Acoperitoare care se pune deasupra deschizăturii unui vas, unei lăzi etc.

capacitáte, *capacități*, s.f. **1.** Volum al unui recipient. **2.** (Tehn.) Posibilitate pe care o are un corp sau un sistem de a acumula o cantitate dintr-o mărime. **3.** Posibilitatea, priceperea de a realiza ceva.

cápă, *cape*, s.f. Pelerină scurtă de blană sau de stofă.

căpăt, *capete*, s.n. Extremitate, limită a unui corp, a unei suprafețe etc.; început sau sfîrșit al unei perioade de timp, al unei acțiuni.

capcánă, *capcane*, s.f. Dispozitiv pentru prinderea unor animale; cursă.

capélă, *capele*, s.f. Biserică mică (într-un cimitir).

capélmaistru, *capelmaiștri*, s.m. Dirijor al unei orchestre mici; șef al unei fanfare militare.

căperă, *capere*, s.f. Bobocul unui arbust mediteranean, folosit drept condiment.

cápie s.f. Boală a oilor, care se manifestă prin amețeli și mișcări dezordonate.

capilár, -ă, *capilari, -e,* adj. Subțire, îngust: *vas capilar* = vas sanguin microscopic; *tub capilar* = tub îngust în care se manifestă fenomenul de capilaritate.

capilaritáte s.f. Proprietate a lichidelor de a se ridica sau a coborî, de la sine, în tuburi capilare.

capișón, *capișoane,* s.n. Glugă, purtată de femei și de copii.

capitál[1], *capitaluri,* s.n. **1.** Valoare care prin exploatarea muncii salariate aduce plusvaloare. **2.** Sumă (mare) de bani investiți într-o afacere.

capitál[2], -ă, *capitali, -e,* adj. De primă importanță, fundamental; *reparații capitale* = reparații fundamentale (la o clădire, la o mașină etc.); *pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea; *litere capitale* = litere majuscule.

capitálă, *capitale,* s.f. Oraș unde își au reședința organele supreme ale puterii de stat.

capitalísm s.n. Orînduire socială bazată pe proprietatea privat-capitalistă asupra principalelor mijloace de producție și pe exploatarea muncii salariate și în care puterea politică este deținută de burghezie.

capitalíst, -ă, *capitaliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține capitalismului, privitor la capitalism. **2.** S.m. și f. Persoană care posedă capital și își însușește plusvaloarea rezultată din exploatarea muncitorilor salariați.

capitălúță, *capitălușe,* s.f. Literă de tipar majusculă avînd aceeași înălțime cu litera mică din același corp.

capitél, *capiteluri,* s.n. Partea superioară (ornamentată) a unei coloane sau a unui pilastru.

capítol, *capitole,* s.n. Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări științifice, literare etc.

capitoná, *capitonez,* vb. I. Tr. **1.** A aplica material de umplutură pe o mobilă, înainte de a fi tapisată. **2.** A căptuși o ușă cu un material izolator.

capítul, *capitule,* s.n. Inflorescență cu axul scurt, lățit, purtînd numeroase flori mici.

capitulá, *capitulez,* vb. I. Intr. (Despre armate sau țări) A înceta ostilitățile (în anumite condiții) și a depune armele; (p. ext.) a ceda în fața piedicilor sau a greutăților.

cápiu, -ie, *capii,* adj. (Despre oi) Bolnav de capie; (despre oameni) zăpăcit, năuc.

capîntórtură, *capîntorturi,* s.f. Pasăre mică, cenușie-brună, care își răsucește des capul.

capóc s.n. Fibre vegetale obținute din fructul unui arbore exotic și folosite ca umplutură la plăpumi, saltele etc.

capodóperă, *capodopere,* s.f. Operă artistică de valoare excepțională.

caporál, *caporali,* s.m. Grad militar imediat inferior celui de sergent.

capót, *capoate,* s.n. Îmbrăcăminte femeiască de casă, de obicei lungă și largă.

capotá, *capotez,* vb. I. Intr. (Despre autovehicule) A se răsturna, dîndu-se peste cap; (despre avioane) a intra cu botul în pămînt.

capótă, *capote,* s.f. Acoperiș pliabil al unui vehicul; înveliș metalic care acoperă motorul unui automobil.

cápră, *capre,* s.f. **1.** Gen de mamifere rumegătoare cu coarne, avînd părul format din fire lungi și aspre; *capră-neagră* (sau *capră-de-munte)* = capră sălbatică cu părul brun-negru, din regiunile alpine. **2.** Joc popular tradițional de Anul nou, constînd din diferite figuri executate de un flăcău mascat în chip de capră. **3.** Aparat de gimnastică pentru sărituri. **4.** Suport de lemn pe care se taie lemnele cu ferăstrăul. **5.** Scaun în partea de dinainte a trăsurii, pe care stă vizitiul.

capricíos, -oásă, *capricioși, -oase,* adj. Cu toane, inconsecvent, schimbător.

capríciu, *capricii,* s.n. **1.** Dorință extravagantă și trecătoare; atitudine schimbătoare, neașteptată; toană. **2.** Compoziție muzicală de formă liberă, adesea cu caracter de improvizație.

capricórn s.n. Constelație din emisfera australă; *tropicul capricornului* = paralelă aflată la 23° 27′ latitudine sudică.

caprifói, *caprifoi,* s.m. Nume dat unor specii de arbuști cu flori albe, gălbui sau roșietice, cultivați ca plante ornamentale.

caprine s.f. pl. Denumire generică dată caprelor.

caprolactámă s.f. Substanță organică întrebuințată la fabricarea relonului.

caprón s.n. Fibră sintetică obținută din caprolactamă.

capsá, *capsez,* vb. I. Tr. A prinde foi, acte etc. cu capse.

capsatór, *capsatoare,* s.n. Dispozitiv de birou folosit pentru capsare.

cápsă, *capsè,* s.f. **1.** Piesă utilizată la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte, la prinderea laolaltă a unor hîrtii etc. **2.** Dispozitiv umplut cu o materie explozivă, folosit la cartușele armelor de foc, la provocarea exploziei în mine etc.

capsúlă, *capsule,* s.f. **1.** Tip de fruct uscat dehiscent. **2.** Înveliș solubil în care se închid unele medicamente cu gust neplăcut, pentru a fi mai ușor înghițite. **3.** Vas special, folosit în laboratoare. **4.** Cutie metalică plată cu capac deformabil, care constituie partea sensibilă a diferitelor tipuri de manometre; *capsulă telefonică* = cutie de dimensiuni mici care conține microfonul sau receptorul aparatului. **5.** Capac de metal cu care se astupă unele sticle.

captá, *captez,* vb. I. Tr. **1.** A colecta lichide, gaze sau pulberi fine în tuburi, în rezervoare etc. **2.** A intercepta. **3.** (Fig.) A atrage, a captiva.

captalán, *captalani,* s.m. Plantă medicinală cu frunze mari, late și cu flori purpurii.

captatór, *captatoare,* s.n. *Captator de curent* = aparat montat pe vehicule cu tracțiune electrică, pentru a realiza un contact alunecător cu firul de contact.

captív, -ă, *captivi, -e,* adj. Lipsit de libertate; prizonier; *balon captiv* = balon legat prin cabluri de sol.

captivá, *captivez,* vb. I. Tr. A cuceri, a fermeca.

captivánt, -ă, *captivanți, -te,* adj. Care captivează.

captivitáte s.f. Faptul de a fi captiv; starea în care se află un captiv.

captór, *captoare,* s.n. (Telec.) Dispozitiv care transformă semnalele acustice sau optice în semnale electrice.

capturá, *capturez,* vb. I. Tr. **1.** A lua prizonieri; a pune mîna pe materiale aparținînd inamicului. **2.** A prinde un răufăcător. **3.** A prinde în capcană un animal sălbatic.

captúră, *capturi,* s.f. Bunuri materiale capturate.

car[1], *care,* s.n. **1.** Vehicul mare cu patru roți, cu tracțiune animală. **2.** *Car funebru* = dric. **3.** *Car de asalt* = tanc. **4.** *Carul-mare și carul-mic* = numele a două constelații, formate din cîte șapte stele.

car[2], *cari,* s.m. Insectă din ordinul coleopterelor care trăiește în lemn și se hrănește cu acesta.

car[3], *caruri,* s.n. Piesă a mașinii de scris pe care se fixează hîrtia și care, prin deplasare, face posibilă scrierea succesivă a literelor și rîndurilor.

carabínă, *carabine,* s.f. **1.** Pușcă ușoară, cu țeava scurtă. **2.** Cîrlig închis printr-un arc, fixat la capătul unui lanț sau al unei curele, pentru a prinde de el diferite obiecte.

caracátiță, *caracatițe,* s.f. Cefalopod cu corpul oval și cu opt brațe prevăzute cu ventuze.

caractér, *caractere,* s.n. **1.** Ansamblul însușirilor psihice fundamentale ale omului. **2.** Trăsătură distinctivă a unui lucru; însușire, particularitate a unui organism. **3.** Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre și semne de tipar.

caracteristíc, -ă, *caracteristici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Însușire specifică predominantă a unei ființe, a unui lucru, a unui fenomen. **2.** Adj. Care constituie o caracteristică. **3.** S.f. Partea întreagă a unui logaritm. **4.** S.f. (Fiz.) Reprezentare grafică a dependenței dintre anumite mărimi.

caracterizá, *caracterizez,* vb. I. Tr. **1.** A constitui caracteristica cuiva sau a ceva. **2.** A scoate în evidență trăsăturile caracteristice ale unei persoane, ale unui lucru sau fenomen.

caracterológic, -ă, *caracterologici, -e,* adj. Care se referă la caracter.

caracúdă, *caracude,* s.f. **1.** Pește de baltă cu corpul turtit lateral, lung de 25—30 cm. **2.** Nume generic dat peștilor mici.

caracúl s.m. Rasă de oi ai căror miei au o blană buclată (cunoscută sub numele de astrahan).

caraghiós, -oásă, *caraghioși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Comic, ridicol.

caraghioslíc, *caraghioslîcuri,* s.n. Faptă sau vorbă nesăioasă, care stîrnește rîsul.

caramból, *caramboluri,* s.n. (La jocul de biliard) Atingerea cu bila proprie a celorlalte două bile; (fam.) încurcătură, zăpăceală; ciocnire.

caramél s.n. Produs obținut prin încălzirea zahărului și folosit în cofetărie sau la colorarea unor băuturi.

caramélă, *caramele,* s.f. Bomboană făcută din caramel.

carantínă s.f. Izolare preventivă a persoanelor care au fost în contact cu un bolnav contagios sau care vin dintr-o regiune bîntuită de o epidemie.

carapáce, *carapace,* s.f. Înveliș chitinos, calcaros sau osos care protejează corpul unor animale.

carás, *carași,* s.m. Pește de baltă, lung de 15—20 cm, din familia crapului.

carát, *carate,* s.n. Indice pentru conținutul în aur al aliajelor acestuia; unitate de măsură pentru masa pietrelor prețioase, egală cu 0,2 g.

caraúlă, *caraule,* s.f. (Înv.) Pază, strajă; om care face de pază.

caravánă, *caravane,* s.f. Convoi de oameni și animale de povară, care transportă mărfuri prin pustiuri; convoi de vehicule și de călători care parcurg același drum; grup de vehicule, cu personalul aferent, care urmează același itinerar, în scopuri culturale, sanitare etc.

caravélă, *caravele,* s.f. Corabie cu pînze, rapidă, folosită în trecut de spanioli și de portughezi.

carbíd s.n. Carbură de calciu, care, în reacție cu apa, dă acetilena.

carboávă, *carboave,* s.f. Veche monedă rusească.

carbolinéum s.n. Lichid de culoare brună, obținut prin distilarea cărbunelui și folosit la impregnarea lemnului.

carbolóy s.n. Aliaj cu duritate mare, folosit la armarea unor piese, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt.

carbón s.n. Metaloid foarte răspîndit în natură (sub formă de diamant, grafit, cărbune etc.), component de bază al tuturor substanțelor organice; *hîrtie-carbon* = hîrtie de copiat.

carbonár, *carbonari,* s.m. Membru al unei organizații revoluționare italiene din secolul al XIX-lea.

carbonát, *carbonați,* s.m. Nume dat sărurilor acidului carbonic.

carbónic, -ă, *carbonici, -e,* adj. *Acid carbonic* = acid oxigenat al carbonului.

carbonífer, -ă, *carboniferi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre terenuri) Care conține zăcăminte de cărbuni. **2.** S.n. Perioadă din era paleozoică, în cursul căreia s-au format principalele zăcăminte de cărbuni.

carbonizá, pers. 3 *carbonizează,* vb. I. Refl. (Despre lemne) A se preface în cărbune (prin ardere în prezența unei cantități insuficiente de aer); (despre alte materii) a se descompune (prin ardere).

carborúndum s.n. Carbură de siliciu, întrebuințată ca abraziv.

carburánt, *carburanți,* s.m. Combustibil lichid, folosit la motoarele cu ardere internă.

carburatór, *carburatoare*, s.n. Aparat în care se formează amestecul carburant la motoarele cu ardere internă și cu aprindere electrică.

carbúră, *carburi*, s.f. Compus al carbonului cu un metal.

carcásă, *carcase*, s.f. **1.** Scheletul unei mașini, al unei construcții etc. **2.** Înveliș de metal care susține (și protejează) un aparat, un mecanism, o mașină etc.

cárceră, *carcere*, s.f. Încăpere mică, întunecoasă, folosită altădată în închisori, cazărmi, școli pentru detențiunea temporară a unei persoane.

carcinóm, *carcinoame*, s.n. Tumoare malignă a țesutului epitelial.

cardá, *cardez*, vb. I. Tr. A prelucra un material textil la cardă.

cardánic, -ă, *cardanici, -e*, adj. (Tehn.) *Articulație cardanică* = articulație care permite mișcarea relativă, în jurul a două axe rectangulare, a corpurilor între care este montată; *arbore cardanic* = organ de mașină care transmite mișcarea printr-un sistem de articulații cardanice.

cárdă, *carde*, s.f. Mașină pentru destrămarea și paralelizarea fibrelor unui material textil.

cardiác, -ă, *cardiaci, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la inimă. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de o boală de inimă.

cardinál, -ă, *cardinali, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Principal, fundamental; *punct cardinal* = fiecare dintre cele patru puncte (nord, sud, est, vest) în care meridianul și paralela locului se intersectează cu linia orizontului; *numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. **2.** S. m. Cel mai înalt titlu din ierarhia bisericii catolice, după cel de papă.

cardiográf, *cardiografe*, s.n. Aparat care înregistrează bătăile inimii.

cardiográmă, *cardiograme*, s.f. Curbă obținută prin înregistrarea bătăilor inimii cu ajutorul cardiografului.

cardiológ, -ă, *cardiologi, -e*, s.m. și f. Medic specialist în bolile de inimă.

cardiologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul funcțiilor și afecțiunilor inimii.

cardiovasculár, -ă, *cardiovasculari, -e*, adj. Care se referă la inimă și la vasele sanguine; *sistem cardiovascular* = aparat circulator.

cáre pron. **1.** (Interogativ) Cine? ce? **2.** (Relativ; cu valoare de conjuncție) *Am adus carteo pe care mi-ai cerut-o; care mai de care* = unul mai mult (sau mai tare) decît altul.

carenáte s.f. pl. Grup de păsări care au sternul prevăzut cu o carenă (2).

carénă, *carene*, s.f. **1.** Partea exterioară a unei nave, situată sub linia de plutire. **2.** Proeminență alungită a unor organe (ex. a sternului la păsări).

carénță, *carențe*, s.f. Lipsă, deficiență.

caréț, *careți*, s.m. Broască țestoasă din mările calde, din a cărei carapace se obține bagaua.

carétă, *carete*, s.f. Trăsură închisă, cu patru roți.

carău, *careuri*, s.n. **1.** Mod de așezare, în formă de pătrat, a unor persoane sau obiecte, **2** (Sport) Suprafață delimitată în cîmpul de joc, în care se aplică reguli speciale.

carevá pron. nehot. Cineva, oarecare, vreunul.

cargobót, *cargoboturi*, s.n. Navă maritimă comercială pentru distanțe mari.

cargóu, *cargouri*, s.n. Cargobot.

cariá, pers. 3 *cariază*, vb. I. Refl. (Despre dinți) A se găuri, a face carii.

cariatídă, *cariatide*, s.f. Statuie reprezentînd o femeie, care îndeplinește funcția unei coloane de susținere.

caricaturál, -ă, *caricaturali, -e*, adj. De caricatură, privitor la caricaturi.

caricatúră, *caricaturi*, s.f. Desen în care se exagerează intenționat unele trăsături (negative) ale persoanei sau situației reprezentate.

caricaturíst, -ă, *caricaturiști, -ste*, s.m. și f. Artist specializat în caricaturi.

caricaturizá, *caricaturizez*, vb. I. Tr. A înfățișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură.

cárie, *carii*, s.f. Cavitate produsă într-un dinte.

cariéră[1], *cariere*, s.f. Exploatare minieră la suprafață pentru nisip, pietriș, calcar, piatră etc.

cariéră[2], *cariere*, s.f. Profesiune, ocupație.

carierism s.n. Tendință de a parveni prin orice mijloace.

carieríst, -ă, *carieriști, -ste*, adj. (Adesea substantivat) Care practică carierismul.

carióca s.f. Dans popular din America Latină.

cariópsă, *cariopse*, s.f. Tip de fruct uscat, caracteristic cerealelor.

caritábil, -ă, *caritabili, -e*, adj. Milos, generos.

caritáte s.f. Atitudine plină de generozitate față de cineva.

carîmb, *carîmbi*, s.m. **1.** Parte a cizmei care acoperă piciorul de la gleznă în sus. **2.** Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei.

carlíngă, *carlingi*, s.f. Parte din corpul unui avion în care stă pilotul și unde se găsesc comenzile de zbor.

carmác, *carmace*, s.n. Unealtă de pescuit, fără nadă, formată din mai multe șiruri de cîrlige mari în care se agață peștii.

carmín s.n. Colorant roșu folosit în cosmetică, în pictură etc.; culoare roșie vie.

carnál, -ă, *carnali, -e*, adj. De carne, privitor la carne; trupesc.

carnavál, *carnavaluri*, s.n. Petrecere populară cu deghizări, care alegorice, focuri de artificii etc.

cárne, *cărnuri*, s.f. **1.** Țesutul muscular al corpului oamenilor și al animalelor. **2.** Bucată din țesutul muscular al animalelor, folosită ca aliment. **3.** Partea moale a fructelor (care conține sămînța).

carnét, *carnete*, s.n. **1.** Caiet mic de buzunar, pentru diferite însemnări. **2.** Document, în formă de carnețel, care atestă apartenența posesorului la o organizație.

carnivór, -ă, *carnivori, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se hrăneşte cu carne. **2.** S.n. (La pl.) Ordin de mamifere care se hrănesc cu carne; (şi la sg.) animal din acest ordin.

caró, *carale,* s.n. Culoare la cărţile de joc, însemnată prin romburi de culoare roşie.

carosábil, -ă, *carosabili, -e,* adj. (Despre drumuri) Pe care pot circula vehicule rutiere; (despre o parte a unui drum) care este rezervată acestei circulaţii.

caroserîe, *caroserii,* s.f. Partea superioară a unui vehicul, în care se transportă bunuri sau persoane.

carotáj, *carotaje,* s.n. Determinare a constituţiei scoarţei terestre prin analiza carotelor (2).

carótă, *carote,* s.f. **1.** Soi de morcovi timpurii. **2.** Probă de rocă extrasă prin foraj.

carotén s.n. Pigment roşu-portocaliu care se găseşte în unele ţesuturi ale plantelor şi animalelor.

carotídă, *carotide,* s.f. Fiecare dintre cele două artere care duc sîngele de la inimă la cap.

caróu, *carouri,* s.n. Pătrăţel pe unele stofe, format din dungi de altă culoare decît fondul.

carp s.n. Grup de opt oase mici care formează articulaţia dintre antebraţ şi palmă.

carpatín, -ă, *carpatini, -e,* adj. Carpatic.

carpátic, -ă, *carpatici, -e,* adj. Al Carpaţilor, din Carpaţi.

carpélă, *carpele,* s.f. Frunzişoară modificată, situată în centrul florii, în care se găsesc ovulele.

cárpen, *carpeni,* s.m. Arbore cu frunze ovale dinţate şi cu flori în amenţi, cu lemnul dens şi rezistent.

carpétă, *carpete,* s.f. Covoraş.

carst, *carsturi,* s.n. Formă de relief rezultată în urma eroziunii şi dizolvării rocilor de către apele subterane sau de suprafaţă.

cárstic, -ă, *carstici, -e,* adj. Privitor la carst, specific carstului.

cart, *carturi,* s.n. Serviciu de patru ore executat, pe schimburi, la bordul unei nave de către membrii echipajului.

cartá, *cartez,* vb. I. Tr. **1.** A repartiza scrisorile la poştă după adresele destinatarilor. **2.** A transpune pe hărţi sau pe schiţe topografice caracterele diferitelor elemente din natură.

cártă, *carte,* s.f. **1.** Act în care erau consemnate, în evul mediu, anumite drepturi sau libertăţi fundamentale. **2.** Act care stă la baza activităţii unei organizaţii internaţionale.

cárte, *cărţi,* s.f. **1.** Scriere tipărită, legată sau broşată în volum. **2.** (Fig.) Învăţătură, ştiinţă. **3.** Carnet cu date personale: *carte de membru.* **4.** Bucată de carton cu însemnări scrise sau tipărite, cu desene ori figuri, servind pentru diferite scopuri: *carte poştală; carte de vizită; cărţi de joc.* **5.** (Înv. şi pop.) Scrisoare.

cartél, *carteluri,* s.n. **1.** Uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile capitaliste participante stabilesc preţurile şi condiţiile de vînzare a mărfurilor, îşi distribuie pieţele de desfacere, păstrîndu-şi însă independenţa de producţie şi de vînzare. **2.** Alianţă între două sau mai multe partide politice din ţările capitaliste.

cartélă, *cartele,* s.f. Bucată de hîrtie sau de carton cu bonuri detaşabile, cu ajutorul cărora se obţin produse raţionalizate.

cárter, *cartere,* s.n. Înveliş metalic pentru anumite părţi în mişcare ale unei maşini.

cartezián, -ă, *cartezieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la cartezianism. **2.** S.m. şi f. Adept al cartezianismului. **3.** Adj. *Coordonate carteziene* = coordonate raportate la un sistem de referinţă format din două sau trei drepte concurente.

cartezianísm s.n. Concepţia filozofică a lui Descartes şi a adepţilor lui, caracterizată prin raţionalism, mecanicism şi dualism.

cartiér, *cartiere,* s.n. **1.** Parte (cu caractere distinctive) a unui oraş. **2.** Parte din comandamentul unei mari unităţi militare; *marele cartier general* = organul suprem de conducere a armatei în timp de război.

cartilaginós, -oásă, *cartilaginoşi, -oase,* adj. Format din cartilaje.

cartiláj, *cartilaje,* s.n. Ţesut animal elastic şi rezistent, cu rol de susţinere.

cárting s.n. Sport practicat cu automobile speciale mici, lipsite de caroserie.

cártnic, *cartnici,* s.m. Ofiţer care face serviciul de cart pe o navă.

cartóf, *cartofi,* s.m. Plantă cu tulpini subterane terminate prin tuberculi comestibili; (p. restr.) tuberculul acestei plante.

cartofór, -ă, *cartofori, -e,* s.m. şi f. Persoană care are patima jocului de cărţi.

cartográf, -ă, *cartografi, -e,* s.m. şi f. Specialist în cartografie.

cartografiá, *cartografiez,* vb. I. Tr. A executa hărţi şi planuri topografice.

cartografíe s.f. Tehnică a întocmirii hărţilor şi planurilor topografice.

cartográmă, *cartograme,* s.f. Reprezentare grafică a unor mărimi referitoare la răspîndirea şi gradul de intensitate ale unor fenomene statistice.

cartón, *cartoane,* s.n. **1.** Hîrtie groasă compactă, foarte puţin flexibilă; *carton asfaltat* = carton impregnat cu bitum, utilizat ca material izolant. **2.** Tăviţă de carton (1) pentru prăjituri.

cartotécă, *cartoteci,* s.f. **1.** Totalitatea fişelor de evidenţă privitoare la materialele sau la persoanele dintr-o instituţie. **2.** Cutie sau dulap unde se păstrează asemenea fişe.

cartúş, *cartuşe,* s.n. **1.** (La armele de foc) Tub, prevăzut cu o capsă de amorsare, care conţine încărcătura de exploziv şi glonţul sau alicele. **2.** Bucată de exploziv servind la producerea exploziilor în mine. **3.** Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul), avînd la mijloc un spaţiu liber pentru anumite inscripţii. **4.** Ambalaj care conţine mai multe pachete de ţigări.

cartuşiéră, *cartuşiere,* s.f. Cutie mică de metal sau de piele, prinsă de obicei la centură, în care se ţin cartuşele.

carusél, *carusele*, s.n. Călușei.

casá, *casez*, vb. I. Tr. A desființa o hotărîre judecătorească în urma admiterii recursului.

casábil, -ă, *casabili, -e*, adj. **1.** Casant. **2.** (Despre hotărîri judecătorești) Care poate fi casat.

casánt, -ă, *casanți, -te*, adj. Care se sparge sau se sfărîmă ușor.

casátă, *casate*, s.f. Sortiment de înghețată mai consistentă, dispusă în straturi.

casáție s.f. (În unele state) Organ judecătoresc suprem care are dreptul să caseze o hotărîre judecătorească.

cásă[1], *case*, s.f. **1.** Clădire servind ca locuință. **2.** Gospodărie. **3.** Familie. **4.** Neam, dinastie. **5.** Încăpere specială într-o clădire, avînd o anumită destinație: *casa ascensorului; casa scării.* **6.** (Tipogr.) *Casă de litere* = cutie în care se păstrează literele și semnele tipografice. **7.** Nume dat unor instituții sau așezăminte: *casă de cultură.* **8.** Întreprindere, firmă comercială.

cásă[2], *case*, s.f. **1.** Dulap sau ladă de fier în care se țin banii sau hîrtiile de valoare. **2.** Masă, pupitru, ghișeu, într-un magazin sau într-o instituție, unde se fac încasări și plăți, se eliberează bilete de călătorie etc. **3.** Suma de bani de care dispune la un moment dat o casierie.

cascádă, *cascade*, s.f. Cădere naturală de apă pe cursul unui rîu.

cascadór, *cascadori*, s.m. Actor de cinema care dublează pe protagonist în secvențele periculoase.

cáscă, *căști*, s.f. **1.** Acoperămînt de protecție pentru cap, folosit de militari, sportivi etc.; dispozitiv metalic de forma unei căciuli, folosit la uscatul părului în atelierul de coafat. **2.** Receptor electroacustic format din una sau două capsule telefonice care se pun la urechi.

caschétă, *caschete*, s.f. **1.** Un fel de șapcă de stofă, cu cozoroc. **2.** Acoperămînt de cauciuc pentru cap, folosit de înotători.

caserólă, *caserole*, s.f. Capsulă de porțelan, cu coadă, folosită în laborator.

casétă, *casete*, s.f. **1.** Cutie în care se păstrează bani sau mici obiecte prețioase, ori în care se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. **2.** Text imprimat pe ultima pagină a unei cărți, conținînd anumite date (numărul cîlilor, data tipăririi etc.).

casetofón, *casetofoane*, s.n. Magnetofon de dimensiuni reduse, avînd benzile magnetice închise în casete.

casiér, -ă, *casieri, -e*, s.m. și f. Persoană care distribuie și încasează banii într-o întreprindere sau instituție.

casierie, *casierii*, s.f. Serviciu într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se primesc, se păstrează și se distribuie banii.

casieriță, *casierițe*, s.f. Casieră.

cásnic, -ă, *casnici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care ține de gospodărie, de familie. **2.** S.f. Femeie care se ocupă cu gospodăria (nefiind salariată).

casolétă, *casolete*, s.f. Vas metalic, servind la sterilizarea pansamentelor și a unor instrumente medicale.

cast, -ă, *caști, -ste*, adj. Pur, neprihănit.

castán, *castani*, s.m. Arbore cu frunze simple, dințate, cu flori mici gălbui și cu fructe comestibile; *castan sălbatic* = arbore cu frunze compuse, cu flori albe sau roșcate și cu fructe necomestibile.

castánă, *castane*, s.f. **1.** Fructul castanului, de formă sferică, cu coaja tare, cafenie. **2.** Fiecare dintre micile formații cornoase de pe fața interioară a picioarelor calului.

castaniétă, *castaniete*, s.f. Instrument muzical de percuție, format din două plăcuțe prinse de degete și folosit (mai ales în Spania) la acompaniatul dansului și al muzicii.

castaníu, -íe, *castanii*, adj. (Despre păr) De culoarea castanei.

cástă, *caste*, s.f. (În India și în alte state orientale) Grup social închis, strict delimitat de altele prin origine, privilegii etc.; (p. ext.) grup social închis, care își apără cu strictețe interesele.

castél, *castele*, s.n. **1.** Clădire mare medievală, fortificată, în care locuiau seniorii feudali; (astăzi) casă mare, imitînd arhitectura medievală. **2.** *Castel de apă* = rezervor așezat pe o construcție înaltă, destinat acumulării și distribuirii apei.

castelán, -ă, *castelani, -e*, s.m. și f. Persoană care stăpînește un castel, care locuiește într-un castel.

castitáte s.f. Însușirea de a fi cast.

cástor, *castori*, s.m. Mamifer rozător cu blană prețioasă, care trăiește în colonii, construindu-și adăpostul pe malul apelor.

castrá, *castrez*, vb. I. Tr. A extirpa glandele sexuale, provocînd sterilitatea.

castravéte, *castraveți*, s.m. Plantă legumicolă cu tulpina tîrîtoare; fructul comestibil al acestei plante.

castrón, *castroane*, s.n. Vas adînc, în care se servește supa și alte feluri de mîncare.

cástru, *castre*, s.n. Tabără romană întărită.

caș, *căși*, s.m. și *cășuri*, s.n. **1.** Produs alimentar preparat din lapte (de oaie). **2.** Substanță albicioasă care se formează în colțurile ciocului la puii de păsări.

cășalót, *cășaloți*, s.m. Cetaceu din mările calde, asemănător cu balena.

cășcaválul s.n. Specie de brînză fină, în formă de turte, preparată din caș de oaie.

cășétă, *cășete*, s.f. Capsulă (2).

cășexíe s.f. Slăbire generală a organismului, comună mai multor boli.

cășmír s.n. Țesătură moale, fină, din lîna unor capre crescute în Cășmir și în Tibet.

cat, *caturi*, s.n. Etaj; *catul de jos* = parter.

catabolísm s.n. Proces de dezasimilație care are loc în organismele vii, însoțit de eliberare de energie.

cataclísm, *cataclisme*, s.n. Schimbare bruscă, de mare intensitate, petrecută în natură sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare; (fig.) răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială.

catacómbă, *catacombe,* s.f. Galerie subterană care servea primilor creștini drept loc de refugiu, de cult și de înmormîntare.

catadicsí, *catadicsesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A găsi de cuviință să facă ceva.

catafálc, *catafalcuri,* s.n. Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort pînă la înmormîntare.

catahrézĂ, *catahreze,* s.f. Figură de stil prin care se atribuie unui cuvînt înțelesul altui cuvînt cu sens apropiat.

cataíf, *cataifuri,* s.n. Prăjitură făcută din două straturi de tăiței prăjiți și însiropați, între care se pune frișcă.

catalán, -ă, *catalani, -e,* adj. Care se referă la Catalonia (Spania), din Catalonia; (substantivat, f.) limbă romanică vorbită în Catalonia.

catalepsíe s.f. Sindrom caracterizat prin suspendarea activităților voluntare și păstrarea neschimbată, timp îndelungat, a poziției în care se află corpul.

catalíge s.f. pl. Prăjini prevăzute cu cîte un suport pe care se pun picioarele pentru a umbla în locuri noroioase.

catalizatór, *catalizatori,* s.m. Substanță care modifică viteza unei reacții chimice, ea însăși regăsindu-se nemodificată la sfîrșitul reacției.

catalízĂ, *catalize,* s.f. Proces prin care se schimbă viteza unei reacții chimice, sub influența unor catalizatori.

catalóg, *cataloage,* s.n. Registru, caiet, listă care conține o înșirare metodică de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc.

catalogá, *cataloghez,* vb. I. Tr. **1.** A înregistra într-un catalog. **2.** (Fig.; depr.) A categorisi, a califica.

catapetcásmă, *catapetesme,* s.f. (La bisericile ortodoxe) Perete care desparte altarul de restul bisericii.

cataplásmă, *cataplasme,* s.f. Pastă (din diverse substanțe), întinsă pe o bucată de pînză, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului.

catapultá, *catapultez,* vb. I. Tr. A lansa, a arunca ceva cu ajutorul unei catapulte.

catapúltă, *catapulte,* s.f. **1.** Mașină de război din antichitate, cu care se aruncau la distanță pietre grele asupra inamicului. **2.** Dispozitiv pentru lansarea avioanelor de pe bordul navelor portavion. **3.** Dispozitiv pentru lansarea din avion a pilotului, în caz de pericol.

catár, *cataruri,* s.n. Inflamație a unei mucoase, însoțită adesea de secreție.

cataráctă, *cataracte,* s.f. **1.** Cascadă. **2.** Boală de ochi, provocată de opacifierea cristalinului.

catarámă, *catarame,* s.f. Piesă de metal, de os etc., cu care se încheie o cingătoare.

catárg, *catarge,* s.n. Stîlp de lemn sau tub de metal fixat (vertical) pe o navă pentru a susține pînzele sau antenele de telegrafie fără fir.

catastíf, *catastife,* s.n. (Înv. și fam.) Registru, condică.

catastrofál, -ă, *catastrofali, -e,* adj. Care produce o catastrofă, care are proporțiile unei catastrofe.

catastrófă, *catastrofe,* s.f. Eveniment tragic cu urmări dezastruoase de mari proporții.

catedrálă, *catedrale,* s.f. Biserică mare, în care serviciul religios este oficiat, de obicei, de un arhiepiscop.

catédră, *catedre,* s.f. **1.** Pupitru așezat pe o estradă, la care stau profesorii, oratorii etc. **2.** Post în învățămînt, funcție de profesor; unitate de bază într-o instituție de învățămînt superior.

categóric, -ă, *categorici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Hotărît, precis; necondiționat.

categorie, *categorii,* s.f. **1.** Noțiune fundamentală care exprimă însușirile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și proceselor realității. **2.** Grup de ființe, de obiecte, de fenomene de același fel sau foarte asemănătoare.

categorisí, *categorisesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) **1.** A așeza pe categorii. **2.** A califica.

catehísm, *catehisme,* s.n. Carte care cuprinde (sub formă de întrebări și răspunsuri) principiile religiei creștine.

catén, *catene,* s.f. **1.** Lanț de munți. **2.** (Chim.) Lanț de atomi legați prin valențe.

caterincă, *caterinci,* s.f. Flașnetă.

caterpilár, *caterpilare,* s.n. Tractor pe șenile, folosit în special la lucrări rutiere.

catétă, *catete,* s.f. Fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghic.

catetér, *catetere,* s.n. Instrument care se introduce într-o cavitate a organismului în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului.

cátgut s.n. Fir (preparat din intestinul unor animale) folosit pentru suturi chirurgicale.

catifeá, *catifele,* s.f. Țesătură de mătase, de lînă, de bumbac etc., avînd pe față fire dese și scurte, perpendiculare pe suprafața țesăturii.

catifelát, -ă, *catifelați, -te,* adj. Cu aspect de catifea; moale, pufos; (fig., despre glas) plăcut, mîngîietor.

catihét, *catiheți,* s.m. (În trecut) Profesor de religie.

cațión, *cații,* s.m. (Chim.) Ion cu sarcină electrică pozitivă.

catír, *catîri,* s.m. Animal domestic, rezultat din împerecherea măgarului cu iapa; (fig.) om încăpățînat.

catîrcă, *catîrce,* s.f. Femela catîrului.

catód, *catozi,* s.m. Electrod prin care iese curentul electric dintr-un mediu conductor.

católic, -ă, *catolici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține catolicismului, privitor la catolicism. **2.** S.m. și f. Adept al catolicismului.

catolicísm s.n. Confesiune creștină care recunoaște primatul papei.

catrafúse s.f. pl. (Fam.) Obiecte casnice mărunte (în dezordine).

catrán s.n. Gudron.

catrén, *catrene,* s.n. Strofă (sau poezie) formată din patru versuri.

catrínță, *catrințe,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte din portul național românesc al femeilor, constînd dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă

(cu alesături), care se poartă ca fustă sau ca șorț.

cățaveică, *cățaveici*, s.f. Haină țărănească scurtă (și îmblănită), purtată de femei.

cățe, *cațe*, s.f. (Fam.) Femeie rea, cicălitoare.

caucazián, -ă, *caucazieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține Caucazului, privitor la Caucaz. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile Caucazului.

cauciúc, (2) *cauciucuri*, s.n. **1.** Material elastic și rezistent obținut din latexul unor plante sau fabricat prin procedee chimice. **2.** Anvelopă pentru roți.

cauciucát, -ă, *cauciucați, -te*, adj. Acoperit (sau impregnat) cu cauciuc.

caudíne adj. *A trece pe cineva pe sub furcile caudine* = a impune învinsului condiții umilitoare; a supune pe cineva unei critici aspre.

caupér, *caupere*, s.n. Instalație pentru preîncălzirea aerului folosit la furnale.

caústic, -ă, *caustici, -e*, adj. **1.** (Despre substanțe) Care atacă țesuturile animale sau vegetale. **2.** (Fig.) Mușcător, satiric.

cautér, *cautere*, s.n. Instrument folosit pentru cauterizări.

cauterizá, *cauterizez*, vb. I. Tr. A distruge un țesut (patologic) cu ajutorul cauterului sau unei substanțe caustice.

cauțiúne, *cauțiuni*, s.f. **1.** Sumă de bani depusă pentru a garanta îndeplinirea unei obligații asumate pentru sine sau pentru altul. **2.** Sumă de bani depusă pentru lăsarea în libertate a infractorului pe timpul procesului penal.

cauzá, *cauzez*, vb. I. Tr. A fi cauza a ceva; a pricinui, a produce.

cauzál, -ă, *cauzali, -e*, adj. *Propoziție cauzală* = propoziție subordonată exprimînd cauza pentru care se săvîrșește acțiunea din propoziția regentă; *conjuncție cauzală* = conjuncție care introduce astfel de propoziții.

cauzalitáte s.f. Raport obiectiv, necesar, între cauză și efect.

cauzatív, *cauzative*, adj. *Verb cauzativ* = verb factitiv.

cáuză, *cauze*, s.f. **1.** Fenomen care precedă și produce un alt fenomen; pricină, motiv. **2.** Temeiul juridic al unei acțiuni **(5). 3.** Problemă socială care interesează o largă colectivitate de oameni: *cauza păcii*.

cav, -ă, *cavi, -e*, adj. Care are o cavitate; *venă cavă* = fiecare dintre cele două vene care transportă sîngele la inimă.

cavál, *cavale*, s.n. Fluier mare ciobănesc.

cavalcádă, *cavalcade*, s.f. **1.** Plimbare călare făcută în grup; goană cu cai. **2.** Grup de persoane care fac împreună o plimbare călare.

cavalér, *cavaleri*, s.m. **1.** (În evul mediu) Nobil învestit de rege (sau de un reprezentant al lui). **2.** Titlu onorific dat în unele țări posesorului unor anumite decorații. **3.** Om amabil, binevoitor, generos. **4.** Tînăr necăsătorit.

cavalerésc, -ăscă, *cavalerești*, adj. De cavaler; nobil, generos.

cavalérie, *cavalerii*, s.f. Categorie de trupe care folosesc caii ca mijloc de transport al luptătorilor.

cavalerísm s.n. Purtare nobilă, de cavaler.

cavalerist, *cavaleriști*, s.m. Militar din cavalerie.

cavatínă, *cavatine*, s.f. Arie lirică, de mici proporții, dintr-o operă.

cavérnă, *caverne*, s.f. **1.** Peșteră. **2.** Cavitate patologică (mai ales în plămîni).

cavernícol, -ă, *cavernicoli, -e*, adj. De peșteră; care trăiește în peșteri.

cavernós, -oásă, *cavernoși, -oase*, adj. Cu caverne; (fig., despre voce) cu timbru gros, înfundat.

caviár s.n. Icre negre preparate prin sărare.

cavitáte, *cavități*, s.f. **1.** Gaură într-un corp. **2.** Spațiu gol în corpul omului sau al animalelor, în care sînt așezate anumite organe.

cavóu, *cavouri*, s.n. Construcție într-un cimitir, cu una sau mai multe cripte.

caz, *cazuri*, s.n. **1.** Împrejurare, circumstanță; *caz de conștiință* = situație în care cineva șovăie între sentimentul datoriei și un interes propriu; *a face caz de ceva* = a acorda prea multă importanță unui lucru. **2.** Întîmplare; accident. **3.** (Gram.) Fiecare dintre formele prin care se exprimă funcțiile sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului.

cazá, *cazez*, vb. I. Tr. A instala pe cineva temporar într-un hotel, într-un cămin etc.

cazác, *cazaci*, s.m. **1.** Persoană făcînd parte dintr-o populație rusă stabilită, în sec. XV—XVI, în regiunile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, și care, în schimbul unor privilegii, avea anumite obligații militare. **2.** (În Rusia țaristă) Soldat din unitățile de cavalerie.

cazácă, *cazace*, s.f. Bluză cu mîneci largi, lungă pînă mai jos de talie și încheiată strîns la gît.

cazán, *cazane*, s.n. **1.** Vas mare de metal, folosit în gospodărie pentru fiert sau încălzit. **2.** Rezervor metalic în care se introduce apă pentru a fi încălzită sau transformată în abur necesar centralelor termoenergetice, industriei textile etc.; instalație care servește la distilarea alcoolului. **3.** (Geogr.) Căldare.

cazangerie, *cazangerii*, s.f. Atelier în care se construiesc sau se repară cazane, cisterne etc.

cazangiu, *cazangii*, s.m. Muncitor calificat care lucrează într-o cazangerie.

cazánie, *cazanii*, s.f. Predică; carte religioasă care cuprinde predici.

cazarmamént s.n. Totalitatea efectelor de pat ale unui militar.

cazármă, *cazărmi*, s.f. Clădire în care sînt instalate unități militare.

cazeínă s.f. Proteină care se găsește în lapte și care este cel mai important component al brînzeturilor.

cazemátă, *cazemate*, s.f. Lucrare militară de apărare, construită de obicei din beton armat, în care sînt instalate tunuri, mitraliere etc.

caziér, *caziere,* s.n. **1.** Dulap compartimentat în care se păstrează acte, dosare etc. **2.** *Cazier judiciar* = fișă de evidență în care se consemnează antecedentele penale ale cuiva.

cazinóu, *cazinouri,* s.n. Local public (în stațiunile balneare și climaterice), cu restaurant și cu săli pentru jocuri (de noroc), spectacole și dans.

cazmă, *cazmale,* s.f. Unealtă pentru săpat pământul, formată dintr-o lamă metalică ascuțită, fixată la o coadă de lemn.

cáznă, *cazne,* s.f. **1.** Chin, supliciu, tortură. **2.** Străduință, osteneală.

cazón, -ă, *cazoni, -e,* adj. De cazarmă; milităresc; (peior.) aspru, rigid.

cazuál, -ă, *cazuali, -e,* adj. **1.** Întîmplător, accidental. **2.** (Gram.) Care arată cazul gramatical: *desinență cazuală.*

cazuár, *cazuari,* s.m. Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu struțul, cu pene negre întrebuințate ca podoabă.

cazuístică s.f. Parte a eticii (în special a celei religioase catolice) care caută să rezolve cazurile de conștiință, adică problemele morale suscitate de împrejurări de viață; (p. ext.) argumentare subtilă, sofistică în susținerea unor teze false sau îndoielnice.

că conj. **1.** Introduce propoziții subordonate: *ți-am spus că plec.* **2.** (Adversativ) *Numai că* = dar, însă. **3.** *Că bine zici* = așa e, într-adevăr.

căci conj. Pentru că, fiindcă.

căciúlă, *căciuli,* s.f. **1.** Acoperământ pentru cap, făcut din blană. **2.** (Fam.) Om, persoană: *cîte un leu de căciulă* = cîte un leu de fiecare.

căciulí, *căciulesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se ploconi (pentru a obține ceva), a se pleca.

cădeá, *cad,* vb. II. **1.** Intr. A se deplasa de sus în jos, a se lăsa în jos (prin propria greutate); (despre frunze, flori, dinți, păr etc.) a se desprinde. **2.** Intr. A se răsturna, a se prăvăli. **3.** Intr. (Despre ostași) A muri în luptă; (despre poziții strategice) a ajunge în stăpînirea adversarului. **4.** Intr. (Despre guverne) A fi obligat să se retragă de la cîrma statului. **5.** Refl. unipers. A se cuveni.

cădélniță, *cădelnițe,* s.f. Vas de metal în care se arde tămîie la slujbele religioase.

cădére, *căderi,* s.f. **1.** Faptul de *a cădea;* coborîre spre pămînt; răsturnare, surpare. **2.** Faptul de a ajunge în stăpînirea cuiva; cucerire: *căderea Constantinopolului.* **3.** (Fig.) Nereușită, eșec. **4.** *Cădere de apă* = cascadă.

căftăní, *căftănesc,* vb. IV. Tr. **1.** (Înv.) A numi pe cineva domn sau într-un rang de boierie. **2.** A bate, a lovi.

căí, *căiesc,* vb. IV. Refl. A recunoaște că a greșit; a regreta, a-i părea rău.

căiná, *căinez,* vb. I. **1.** Tr. A compătimi pe cineva. **2.** Refl. A se tîngui, a se văita.

căínță, *căințe,* s.f. Părere de rău, regret; remușcare.

călâre adv. Încălecat.

călăfătuí, *călăfătuiesc,* vb. IV. Tr. A astupa cu calafat.

călăráș, *călărași,* s.m. Nume dat în trecut ostașilor din cavalerie.

călăréț, -eáță, *călăreți, -e,* s.m. și f. Persoană care călărește, care practică călăria.

călărí, *călăresc,* vb. IV. Intr. A umbla călare; (tr.) a mîna calul stînd călare pe el.

călărie s.f. Acțiunea și arta de a călări.

călătór, -oáre, *călători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care călătorește. **2.** Adj. (Despre păsări) Migrator.

călătorí, *călătoresc,* vb. IV. Intr. A face o călătorie.

călătorie, *călătorii,* s.f. Drum pe care îl face cineva într-un loc (mai) depărtat.

călău, *călăi,* s.m. Bărbat însărcinat cu executarea osîndiților la moarte; (fig.) om crud, sîngeros.

călăúză, *călăuze,* s.f. Persoană care călăuzește pe cineva; (fig.) îndrumător într-o acțiune, într-un domeniu de cercetare etc.; îndreptar, ghid.

călăuzí, *călăuzesc,* vb. IV. Tr. A conduce pe un drum; a îndruma; (refl.) a se conduce după...

călăuzitór, -oáre, *călăuzitori, -oare,* adj. Care călăuzește, care îndrumează.

călcá, *calc,* vb. I. **1.** Intr. A păși. **2.** Tr. A încălca, a pustii, a prăda. **3.** Tr. (Pop.; despre bărbătușul păsărilor) A fecunda. **4.** Tr. A bătători, a strivi (cu picioarele); a tescui strugurii. **5.** Tr. (Fig.) A nesocoti o lege, o obligație. **6.** Tr. A netezi rufăria, îmbrăcămintea cu fierul de călcat.

călcáre, *călcări,* s.f. **1.** Faptul de *a călca;* (fig.) nesocotirea unei legi, unei obligații; abatere de la un principiu. **2.** Atac armat (cu scopul de a jefui).

călcătór, -oáre, *călcători, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Meseriaș care calcă haine sau rufărie într-un atelier, într-o spălătorie. **2.** S.f. Vas în care se calcă (4) strugurii.

călcătorie, *călcătorii,* s.f. Atelier unde se calcă rufe, haine.

călcîi, *călcîie,* s.n. **1.** Partea posterioară a labei piciorului; partea ciorapului sau a încălțămintei care acoperă această porțiune a labei; *călcîiul lui Ahile* = latura slabă, punctul vulnerabil al unui lucru sau al unei persoane. **2.** Partea de jos sau de dinapoi a unor obiecte.

căldáre, *căldări,* s.f. **1.** Vas tronconic de metal, prevăzut la partea superioară cu o toartă, cu care se transportă sau în care se păstrează apa. **2.** Cazan (2). **3.** Depresiune circulară de origine glaciară în zona munților înalți.

căldărár, *căldărari,* s.m. Meșteșugar care face sau repară căldări și vase de aramă.

căldărúșă, *căldărușe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *căldare.* **2.** Plantă erbacee ornamentală cu flori albastre, violete, rar albe sau roz.

căldúră, *călduri,* s.f. **1.** Starea de încălzire a unui corp; senzație produsă de corpurile calde; (la pl.) timp călduros. **2.** Temperatură a corpului mai ridicată decît cea normală. **3.** (Fig.) Atitudine prietenoasă, afecțiune. **4.** Perioadă în care

animalele femele manifestă dorința de a se împerechea.

călduróș, -oásă, *călduroși, -oase,* adj. **1.** Care păstrează căldura. **2.** (Fig.) Însuflețit; afectuos.

călí, *călesc,* vb. IV. **1.** Tr. A mări duritatea unui metal, încălzindu-l la o temperatură ridicată și răcindu-l apoi brusc. **2.** Tr. și refl. (Fig.; despre oameni) A (se) întări, a se oțeli. **3.** Tr. A prăji alimente (în special varză) în grăsime.

călífăr, *călifari,* s.m. Numele a două păsări acvatice, asemănătoare cu rațele și cu gîștele, una cu pene albe, cărămizii și verzi, cealaltă cu pene roșii-ruginii.

călímără, *călimări,* s.f. Vas mic de sticlă, de metal etc. în care se păstrează cerneala.

călín, *călini,* s.m. Arbust sălbatic, cu flori albe și fructe roșii, necomestibile, cultivat uneori ca plantă decorativă.

călínă, *călinc,* s.f. Fructul călinului, folosit în medicina populară.

călțún, *călțuni,* s.m. (Înv. și pop.) Încălțăminte de sărbătoare asemănătoare cu cizmele.

călúgăr, *călugări,* s.m. Bărbat care face parte dintr-o comunitate mănăstirească.

călugărésc, -eáscă, *călugărești,* adj. De călugăr; *ghiveci călugăresc* = ghiveci fără carne.

călugărí, *călugăresc,* vb. IV. Refl. A se face călugăr (sau călugăriță).

călúgăriță, *călugărițe,* s.f. **1.** Femeie care face parte dintr-o comunitate mănăstirească. **2.** Insectă carnivoră, de culoare verde-cafenie.

călúș, *călușuri,* s.n. **1.** Bucată de lemn sau de metal care se introduce în gura unui animal pentru a-l forța să o țină deschisă; obiect care se introduce în gura unei persoane pentru a o împiedica să strige. **2.** Piesă de lemn pe care se sprijină coardele unui instrument muzical. **3.** (Reg.) Călușar (1).

călușár, (2) *călușari,* s.m. **1.** Numele unui dans popular jucat de un grup de flăcăi. **2.** Flăcău care execută acest dans.

călușéi s.m. pl. Instalație constînd din mai mulți cai mici de lemn, pe care încalecă copiii, și care se învîrtește în jurul unei axe.

călúț, *căluți,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *cal.* **2.** *Călуț-de-mare* = pește marin, lung de 8—10 cm, cu capul asemănător cu cel al calului.

cămáră, *cămări,* s.f. **1.** Încăpere în care se păstrează alimente într-o gospodărie. **2.** (Înv.) Cameră, odaie.

cămășă, *cămăși,* s.f. **1.** Îmbrăcăminte făcută din pînză, mătase etc., care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului; *cămașă de noapte* = veșmînt, de obicei lung și larg, care se poartă noaptea; *cămașă de forță* = veșmînt special, cu care se imobilizează nebunii furioși. **2.** Membrană sau înveliș al unor materii sau corpuri.

cămășuíală, *cămășuieli,* s.f. **1.** Pojghiță care acoperă unele materii sau obiecte. **2.** Căptușeala interioară, de zidărie sau beton, a unui tunel.

cămătár, *cămătari,* s.m. Persoană care dă bani cu împrumut în schimbul unei camete.

cămătărie, *cămătării,* s.f. Faptul de a da bani cu camătă; ocupația cămătarului.

cămílă, *cămile,* s.f. Mamifer rumegător din Africa și Asia, cu una sau cu două cocoașe, folosit la cărat poveri.

cămín, (1, 4) *căminuri,* **(2, 3)** *cămine,* s.n. **1.** Sobă joasă de zid, cu vatra larg deschisă. **2.** Coș pe unde iese fumul. **3.** (Fig.) Casă părintească, familie; *cămin studențesc* = așezămînt în care locuiesc studenții; *cămin cultural* = instituție pentru răspîndirea culturii în mase. **4.** Încăpere subterană care permite accesul la o conductă de canalizare sau de alimentare cu apă.

căní, *cănesc,* vb. IV. Tr. A vopsi părul în negru.

căpăstru, *căpestre,* s.n. Parte din harnașament care se pune pe capul calului pentru a-l lega la iesle sau pentru a-l conduce undeva.

căpătîi, *căpătîie,* s.n. **1.** Parte a patului pe care se pune capul; pernă (sau alt obiect) pe care se pune capul; *carte de căpătîi* = carte fundamentală într-o disciplină. **2.** Capăt, sfîrșit.

căpătuí, *căpătuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A(-și) face un rost, o situație.

căpătuiálă, *căpătuieli,* s.f. Îmbogățire; parvenire; stare, avere.

căpățînă, *căpățîni,* s.f. **1.** Cap de animal tăiat pentru consum; cap de om mort; (ir.) cap mare de om. **2.** Parte bulbucată a unei plante, formată din tulpină sau din suprapunerea frunzelor: *căpățînă de varză.*

căpățînós, -oásă, *căpățînoși, -oase,* adj. Greu de cap; încăpățînat.

căpcáun, *căpcăuni,* s.m. Monstru din mitologia populară, închipuit ca mîncător de oameni; (fig.) om rău, crud.

căpetênie, *căpetenii,* s.f. Conducător, șef; *de căpetenie* = principal, fundamental.

căpețeí, *căpețele,* s.f. Parte a frîului, alcătuită din curelele care trec peste capul și botul calului.

căpiá, *căpiez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A se îmbolnăvi de capie. **2.** (Fig.) A se țicni, a se scrînti la cap.

căpitán, *căpitani,* s.m. **1.** Grad de ofițer, între locotenent-major și maior; *căpitan de port* = conducătorul unui port. **2.** Comandant al unei nave. **3.** Conducătorul unei echipe sportive. **4.** Căpetenie (ex. de haiduci).

căpitánie, *căpitánii,* s.f. Autoritate administrativă și polițienească într-un port.

căpíță, *căpițe,* s.f. Grămadă de fîn, de formă conică.

căprár, *căprari,* s.m. (Pop.) Caporal.

căprioáră, *căprioare,* s.f. Animal rumegător de pădure, cu corpul zvelt și cu picioarele subțiri.

căpriór, *căpriori,* s.m. **1.** Masculul căprioarei. **2.** Fiecare dintre bîrnele împreunate la un capăt, care susțin acoperișul unei case.

căprúi, -ie, *căprui,* adj. (Despre ochi) De culoare cafenie deschisă.

căpșún, *căpșuni,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina tiritoare, cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile.

căpșúnă, *căpșuni,* s.f. Produsul căpșunului (fruct fals) format din ingroșarea receptaculului floral.

căptușeálă, *căptușeli,* s.f. 1. Material textil cu care se dublează, în interior, anumite obiecte de îmbrăcăminte; material aplicat pe fețele interioare ale încălțămintei. 2. Îmbrăcăminte interioară a unui sistem tehnic, servind ca strat protector.

căptuși, *căptușesc,* vb. IV. Tr. 1. A fixa căptușeala la o haină sau la încălțăminte. 2. A acoperi interiorul unui sistem tehnic cu un strat de protecție.

căpúșă, *căpușe,* s.f. Gen de acarieni paraziți, transmițători ai unor boli, care se fixează pe corpul animalelor sau al oamenilor, hrănindu-se cu sîngele lor.

căpuțá, *căputez,* vb. I. Tr. A pune căpuțe noi la o încălțăminte uzată.

căpútă, *căpute,* s.f. Partea încălțămintei care acoperă pe deasupra laba piciorului.

cărá, *car,* vb. I. Tr. A transporta dintr-un loc în altul; (refl., fam.) a pleca de undeva (pe furiș).

cărâre, *cărări,* s.f. 1. Drum îngust, pe care se poate umbla numai cu piciorul. 2. Linie rezultată din despărțirea în două a părului de pe cap.

cărăbăní, *cărăbănesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A pleca repede (și pe furiș) de undeva.

cărăbúș, *cărăbuși,* s.m. Insectă dăunătoare din ordinul coleopterelor, cu elitrele de culoare castanie.

cărămídă, *cărămizi,* s.f. Material de construcție obținut prin uscarea și arderea unei paste de argilă, nisip și apă.

cărămidărie, *cărămidării,* s.f. Fabrică de cărămizi.

cărămiziu, -íe, *cărămizii,* adj. De culoarea cărămizii, roșiatic.

cărătúră, *cărături,* s.f. Transport; material care se transportă.

cărăúș, *cărăuși,* s.m. Persoană care face cărăușie.

cărăușie, *cărăușii,* s.f. Transport de mărfuri sau de persoane făcut cu căruța.

cărbunár, *cărbunari,* s.m. 1. Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui de lemn. 2. Persoană care vinde cărbuni.

cărbunărie, *cărbunării,* s.f. Loc unde se produce cărbune de lemn.

cărbúne, *cărbuni,* s.m. 1. Rocă sedimentară de culoare gălbuie sau brună pînă la neagră, formată prin incarbonizarea resturilor vegetale și folosită drept combustibil; *cărbune de lemn* = mangal. 2. Jeratic. 3. Antrax. 4. Tăciune (2).

cărnós, -oásă, *cărnoși, -oase,* adj. Cu multă carne, musculos; (despre fructe) cu mult miez.

cărpănós, -oásă, *cărpănoși, -oase,* adj., s.m. și f. Zgîrcit.

cărpiníș, *cărpinișuri,* s.n. Pădurice de carpeni.

cărturár, *cărturari,* s.m. Om învățat, erudit.

cărturăreásă, *cărturărese,* s.f. Femeie care se ocupă cu ghicitul în cărți.

cărturărésc, -eáscă, *cărturărești,* adj. De cărturar.

căruciór, *cărucioare,* s.n. 1. Trăsurică în care sînt purtați copiii mici. 2. Vehicul de dimensiuni reduse cu care se transportă sarcini mici pe distanțe scurte. 3. Dispozitiv al unei mașini-unelte, care poartă unealta sau piesa de prelucrat.

cărúnt, -ă, *cărunți, -te,* adj. (Despre păr, barbă) Care a început să albească; (despre oameni) care are fire de păr alb.

căruțáș, *căruțași,* s.m. Persoană care conduce o căruță, care face transporturi cu căruța.

cărúță, *căruțe,* s.f. Vehicul cu tracțiune animală (mai ales cu cai), asemănător cu carul, dar mai mic și mai ușor decît acesta.

căsăpí, *căsăpesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a măcelări.

căsătorí, *căsătoresc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) uni prin căsătorie.

căsătorie, *căsătorii,* s.f. Convenție încheiată printr-un act de stare civilă între un bărbat și o femeie care se hotărăsc să întemeieze o familie.

căsătorít, -ă, *căsătoriți, -te,* adj. (Despre bărbați) însurat; (despre femei) măritată.

căscá, *casc,* vb. I. 1. Tr. A deschide gura (pentru a minca, a vorbi etc.); a deschide gura mare, printr-o mișcare reflexă, din cauza somnului, a oboselii etc.; *cască-gură* s.m. = gură-cască. 2. Refl. (Despre obiecte) A se deschide puțin, a se crăpa.

căscát, -ă, *căscați, -te,* adj. 1. Nătăfleț. 2. (Despre ochi) Holbat.

căsnicie, *căsnicii,* s.f. Trai în comun al soților.

căsoáie, *căsoaie,* s.f. Construcție executată în albia unui riu, servind ca punct de sprijin în lucrările hidrotehnice.

căsúță, *căsuțe,* s.f. Diminutiv al lui *casă; căsuță poștală* = ghișeu la poștă pentru scrisorile pe care le ridică adresantul însuși.

cășunú, *cășunez,* vb. I. 1. Intr. A-i veni cuiva pe neașteptate un gînd, o poftă, o toană. 2. Intr. A prinde necaz pe cineva. 3. Tr. A pricinui.

cătánă, *cătane,* s.f. (Reg.) Soldat, ostaș.

cătáre, *cătări,* s.f. Piesă metalică montată pe țeava unei arme de foc, care servește la ochire.

cătínă, *cătini,* s.f. Numele a două specii de arbuști spinoși, unul cu frunze înguste, argintii pe fața inferioară, celălalt cu frunze în formă de solzi, cultivat ca gard viu.

cătinél adv. Încetișor, lin, domol.

cătrăní, *cătrănesc,* vb. IV. 1. Tr. A îmbiba cu catran. 2. Refl. și tr. (Fig.) A (se) supăra foarte tare.

către prep. Spre, înspre; pe la, cam pe la; dinspre.

cătún, *cătune,* s.n. Grup de case mai mic decît un sat, neconstituind o unitate administrativă.

cătúșă, *cătușe,* s.f. (Mai ales la pl.) Dispozitiv cu care se leagă mîinile (și picioarele) unui arestat.

cățărá, *cățăr*, vb. I. Refl. A se sui, agățîndu-se (pe un zid, pe un copac etc.).

cățeá, *cățele*, s.f. Femela cînelui.

cățél, *căței*, s.m. **1.** Pui de cîine; pui de animal sălbatic (asemănător cu cîinele). **2.** *Cățelul-pămîntului* = orbete; *cățelul-frasinului* = cantaridă. **3.** *Cățel de usturoi* = fiecare dintre părțile care alcătuiesc căpățîna de usturoi.

cățelándru, *cățelandri*, s.m. Cățel **(1)** mai mare.

cățúie, *cățui*, s.f. Vas în care se ard mirodenii.

căúș, *căușe*, s.n. Vas în formă de lingură mare, cu care se scoate apă din găleată, făină din sac etc.

căutá, *căut*, vb. I. **1.** Tr. A încerca să găsești pe cineva sau ceva. **2.** Tr. A încerca să obții ceva, a umbla după... **3.** Refl. (Despre mărfuri) A fi solicitat. **4.** Tr. A îngriji un bolnav; (refl.) a-și îngriji sănătatea. **5.** Tr. A-și da silința, a se strădui. **6.** Intr. A urmări cu ochii, a se uita; (tr.) a cerceta, a examina. **7.** Intr. A avea aspectul, înfățișarea...

căutáre, *căutări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a căuta;* cercetare. **2.** Îngrijire; tratament medical. **3.** *A avea căutare* = (despre mărfuri) a avea trecere, a se vinde ușor; (p. ext.) a se bucura de considerație.

căutát, -ă, *căutați, -te*, adj. (Despre vorbă, stil, gesturi) Afectat.

căutătór, -oáre, *căutători, -oare*, s.m. și f. Persoană care umblă să descopere un lucru.

căutătúră, *căutături*, s.f. Fel de a privi; expresie a ochilor.

căzăcésc, -eáscă, *căzăcești*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la cazaci, al cazacilor. **2.** S.f. art. Numele unui dans popular ucrainean.

căzătór, -oáre, *căzători, -oare*, adj. Care cade; *stea căzătoare* = meteor.

căzătúră, *căzături*, s.f. **1.** Faptul de a cădea. **2.** (Depr.) Om sau animal bătrîn, neputincios.

căzní, *căznesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se strădui din greu. **2.** Tr. A supune la cazne.

căzút, *căzuți*, adj. (Despre ochi) Înfundat în cap.

ce pron. invar. **1.** (Interogativ) *Ce?* = poftim?; *de ce nu?* = cum să nu, desigur. **2.** (Adverbial) *Ce flori frumoase!* **3.** (Cu valoare de conjuncție) *Nu știu ce să fac.* **4.** (Relativ) Care: *pe zi ce trece.*

cea interj. Strigăt cu care se mînă boii spre dreapta.

ceácîr, -ă, *ceaciri, -e*, adj. (Despre ochii unei persoane) De culori diferite; (despre oameni) care are astfel de ochi.

ceáfă, *cefe*, s.f. Partea posterioară a gîtului, (p. ext.) a capului.

ceai, (1) s.m., **(2, 3)** *ceaiuri*, s.n. **1.** S.m. Arbust exotic, cultivat pentru frunzele lui; frunzele uscate ale arbustului. **2.** S.n. Băutură obținută din frunzele de ceai **(1)** sau din ale unor plante medicinale. **3.** S.n. Reuniune între prieteni, în cursul după-amiezii, la care se servește ceai **(2).**

ceainărie, *ceainării*, s.f. Local unde se servește ceai **(2).**

ceáinic, *ceainice*, s.n. Vas special pentru prepararea ceaiului **(2).**

ceangău, *ceangăi*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație de secui stabilită (în sec. XV) în Moldova.

ceápă, *cepe*, s.f. Plantă legumicolă cu tulpină subterană comestibilă, în formă de bulb.

ceapráz, *ceaprazuri*, s.n. Șiret sau ciucure de mătase sau de fir cu care se împodobesc hainele (militare), draperiile, tapițeriile etc.

ceaprazár, *ceaprazari*, s.m. Fabricant sau negustor de ceaprazuri ori de alte obiecte de uniformă.

ceaprăzărie, *ceaprăzării*, s.f. Atelier în care se confecționează sau prăvălie în care se vînd ceaprazuri.

ceáră s.f. **1.** Substanță solidă sau în formă de pastă, de origine naturală sau sintetică, folosită la fabricarea lumînărilor, a cremei de ghete, a pastelor de lustruit etc.; *ceară roșie* = ceară folosită la sigilarea scrisorilor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc.; *ceară de pămînt* = ozocherită. **2.** Cerumen.

ceárcăn, *cearcăne*, s.n. Dungă vînătă care apare în jurul ochilor unui om obosit sau bolnav.

ceárdaș, *ceardașuri*, s.n. Numele unui dans popular maghiar.

cearșáf, *cearșafuri*, s.n. Obiect de rufărie făcut din pînză, care se așterne pe pat sau cu care se îmbracă plapuma.

ceártă, *certuri*, s.f. Schimb de cuvinte aspre între două sau mai multe persoane.

ceas, *ceasuri*, s.n. **1.** Oră **(1). 2.** Instrument care servește la măsurarea intervalelor de timp.

ceaslú s.f. Nume dat unor soiuri de viță de vie pentru struguri de masă.

ceaslóv, *ceasloave*, s.n. Carte bisericească cuprinzînd rugăciuni și cîntări pentru diferite momente ale zilei.

ceasórnic, *ceasornice*, s.n. Ceas **(2).**

ceasornicár, *ceasornicari*, s.m. Persoană care repară sau vinde ceasuri **(2).**

ceasornicărie, **(2)** *ceasornicării*, s.f. **1.** Meseria de ceasornicar. **2.** Atelier sau magazin unde se repară sau se vînd ceasornice.

ceáșcă, *cești*, s.f. Vas mic de porțelan, faianță etc., care servește la băut.

ceátă, *cete*, s.f. **1.** Grup (neorganizat) de oameni; grup de animale de același fel. **2.** (Înv.) Grup de oameni înarmați; trupă.

ceáță, *cețuri*, s.f. Particule de apă care plutesc aproape de suprafața solului.

ceaún, *ceaune*, s.n. Vas de fontă în care se prepară mămăliga, se fierbe apa, laptele etc.

cec[1], *cecuri*, s.n. Document prin care posesorul unui cont dispune plata unei sume de bani din disponibilul său persoanei indicate.

cec[2], *cecuri*, s.n. Primul segment al intestinului gros.

cecitáte s.f. Absență a vederii, orbire.

cedá, *cedez*, vb. I. **1.** Tr. A renunța la un bun, donîndu-l sau vînzîndu-l. **2.** Intr. A renunța la un punct de vedere; a renunța la o luptă,

recunoscîndu-se învins. **3.** Intr. (Despre boli) A scădea din intensitate. **4.** Intr. (Despre obiecte) A nu rezista unei presiuni.

cédru, *cedri*, s.m. Numele mai multor specii de arbori exotici, cu lemnul tare, cu miros puternic, folosit pentru mobile, în sculptură etc.

cefalée s.f. Durere de cap.

cefálic, -ă, *cefalici, -e*, adj. (Anat.) Care se referă la cap.

cefalopód, *cefalopode*, s.n. (La pl.) Clasă de moluște marine cu gura înconjurată de mai multe brațe prevăzute cu ventuze; (și la sg.) animal din această clasă.

cefalorahidián, -ă, *cefalorahidieni, -e*, adj. Care se referă la cap și la coloana vertebrală; *lichid cefalorahidian* = lichid care se găsește în ventriculii cerebrali și în canalul rahidian.

cefalotoráce, *cefalotorace*, s.n. Parte a corpului la arahnide și la crustacee, formată prin unirea capului cu toracele.

ceferíst, -ă, *ceferiști, -ste*, s.m. și f. Persoană din serviciul căilor ferate române.

cégă, *cegi*, s.f. Pește de apă dulce, lung de 60—70 cm, cu un șir de plăci osoase pe laturi.

ceh, -ă, *cehi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în partea de vest a Cehoslovaciei (Cehia). **2.** Adj. Privitor la Cehia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Cehia.

cehéște adv. În limba cehă; în felul cehilor.

cehoslovác, -ă, *cehoslovaci, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Cehoslovaciei. **2.** Adj. Privitor la Cehoslovacia sau la populația ei.

cel[1], **cea** pron. dem. v. **cela**[2].

cel[2], **cea,** *cei, cele*, adj. dem., art. adj. **1.** Adj. dem. Acela, aceea. **2.** Art. adj. *Casa cea nouă; Ștefan cel Mare.* Var.: (1) **céla, céea** adj. dem.

céla[1], **céea** adj. dem. v. **cel**[2].

céla[2], **céea,** *ceia, celea*, pron. dem. Acela, aceea. Var.: **cel, cea** pron. dem.

célălalt, ceálaltă, *ceilalți, celelalte*, pron. dem. **1.** Cel mai depărtat dintre doi: *să vină celălalt;* (adjectival) *cealaltă casă.* **2.** (La pl.) Toți cei de față (sau care sînt luați în considerare) afară de cel sau cei scoși din discuție. **3.** Care este imediat următor; (adjectival) *în ziua cealaltă.*

celebrá, *celebrez*, vb. I. Tr. **1.** A săvîrși în mod solemn un act însemnat: *a celebra o căsătorie.* **2.** A sărbători un eveniment.

celebritáte, (2) *celebrități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi celebru. **2.** Persoană celebră.

celébru, -ă, *celebri, -e*, adj. Renumit, vestit.

celenterát, *celenterate*, s.n. (La pl.) Încrengătură de metazoare cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de tentacule; (și la sg.) animal din această încrengătură.

celést, -ă, *celești, -ste*, adj. (Livr.) Ceresc; (fig.) minunat, divin.

celibát s.n. Starea civilă a celibatarului.

celibatár, -ă, *celibatari, -e*, s.m. și f. Persoană (în special bărbat) necăsătorită.

céllo s.m. Violoncel.

celofán s.n. Foiță subțire și transparentă de celuloză, folosită la ambalaje.

celofíbră, *celofibre*, s.f. Fibră textilă sintetică obținută din celuloză.

celt, -ă, *celți, -te*, s.m. și f. Persoană dintr-o veche populație care a locuit în Europa apuseană și centrală.

céltic, -ă, *celtici, -e*, adj. Privitor la celți.

celulár, -ă, *celulari, -e*, adj. Privitor la celulă (1); alcătuit din celule.

celúlă, *celule*, s.f. **1.** Element constitutiv al organismelor vii, format, în genere, din nucleu, citoplasmă și membrană. **2.** Fiecare dintre cavitățile fagurilor. **3.** Încăpere strîmtă în închisori, unde sînt izolați anumiți arestați sau condamnați.

celuloíd s.n. Material plastic folosit la fabricarea filmelor fotografice și a unor obiecte uzuale.

celulóză s.f. Polizaharid, component principal al pereților celulari ai plantelor, folosit ca materie primă în industrie.

cenáclu, *cenacluri*, s.n. Grup de literați sau de artiști, avînd un program estetic comun.

cenotáf, *cenotafe*, s.n. (Livr.) Monument funerar ridicat în memoria unei persoane decedate ale cărei osemințe se găsesc în alt loc.

centáur, *centauri*, s.m. Ființă imaginară din mitologia greacă, închipuită cu trup de cal și bust omenesc.

centenár, *centenare*, s.n. Împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat; sărbătorirea acestui eveniment.

centezimál, -ă, *centezimali, -e*, adj. Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg.

centi- Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură, exprimînd a suta parte din întreg.

centigrám, *centigrame*, s.n. Unitate de măsură a masei, egală cu a suta parte dintr-un gram.

centímă, *centime*, s.f. Valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-un leu vechi.

centimétru, (1) *centimetri*, s.m., (2) *centimetre*, s.n. **1.** S.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu a suta parte dintr-un metru. **2.** S.n. Panglică împărțită în centimetri (1), folosită în croitorie, în magazinele de textile etc.

centrá, *centrez*, vb. I. **1.** Tr. A fixa o piesă de prelucrat la o mașină-unealtă în poziția corectă. **2.** Tr. A orienta spre centru; a grupa în jurul unui nucleu. **3.** Intr. (Sport) A trimite mingea spre centru.

centrál, -ă, *centrali, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se află în centru; care provine dintr-un centru. **2.** Adj. (Fig.) Care ocupă o poziție principală. **3.** S.f. Instalație în care se produc anumite forme de energie, se efectuează o operație tehnologică centralizată etc.: *centrală electrică; centrală telefonică.* **4.** S.f. *Centrală industrială* = unitate economică reunind întreprinderi cu profil similar, a căror activitate o coordonează.

centralísm s.n. Sistem de organizare administrativă, economică sau politică potrivit căruia organele locale sînt subordonate organelor centrale; *centralism democratic* = principiu de bază în organizarea și activitatea partidelor

comuniste și muncitorești și a statelor socialiste, care constă în îmbinarea conducerii centralizate cu participarea largă și activă a membrilor colectivității.

centralizá, *centralizez,* vb. I. Tr. A concentra într-un singur loc; a face să depindă de o singură conducere.

centrifúg, -ă, *centrifugi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care tinde să se depărteze de centru; *forță centrifugă* = forță datorită căreia un corp aflat în mișcare de rotație tinde să se depărteze de axa de rotație. **2.** S.f. Mașină pentru separarea, cu ajutorul forței centrifuge, a componenților cu densități diferite dintr-un amestec lichid.

centripét, -ă, *centripeți, -te,* adj. Care tinde să se apropie de centru; *forță centripetă* = forță datorită căreia un corp aflat în mișcare de rotație tinde să se apropie de axa de rotație.

céntru, (1, 2, 4) *centre,* s.n., **(3, 5)** *centri,* s.m. **1.** S.n. Punct în raport cu care punctele unei figuri geometrice sînt dispuse în perechi simetrice sau se găsesc la aceeași distanță de el; punct central; *centru de greutate* = punctul de aplicație al rezultantei forțelor de gravitație ce acționează asupra particulelor din care este alcătuit un corp. **2.** S.n. *De centru* = (despre partide și grupări politice) de mijloc, între partidele de dreapta și cele de stînga. **3.** S.m. (Sport) Jucător care se află în mijlocul liniei de atac sau de apărare. **4.** S.n. Loc, localitate (sau parte a unei localități) în care este concentrată o anumită activitate. **5.** S.m. (Anat.) *Centru nervos* = grup de celule nervoase care primesc și trimit (spre periferie) stimuli.

centúră, *centuri,* s.f. **1.** Curea de piele, de pînză etc. cu care se încinge talia; (mil.) curea de piele care se pune în jurul taliei și de care se agață sabia sau baioneta; *centură de salvare* = echipament care servește la menținerea unui naufragiat la suprafața apei; *centură de siguranță* = echipament de protecție folosit de muncitorii care lucrează pe stîlpi, la înălțime. **2.** *Centură de radiații* = fiecare dintre cele două zone din jurul Pămîntului în care radiația corpusculară ionizantă este foarte puternică.

centúrie, *centurii,* s.f. **1.** Subdiviziune în armata romană, cuprinzînd o sută de ostași. **2.** Diviziune politică în vechea Romă, cuprinzînd o sută de cetățeni.

centurión, *centurioni,* s.m. Ofițer roman care comanda o centurie.

cenușár, *cenușare,* s.n. **1.** Cutie așezată sub focarul unui cazan, al unei sobe etc., în care se colectează cenușa. **2.** (În tăbăcărie). Bazin cu o soluție specială în care se pun pieile crude pentru a le îndepărta epiderma și părul.

cenúșă s.f. **1.** Reziduu format din substanțe minerale care rămîn după arderea unui corp. **2.** *Cenușă vulcanică* = masă de materii fine, aruncate de un vulcan în erupție.

cenușăreásă, *cenușărese,* s.f. Personaj din basme, închipuit ca o fată persecutată de mama vitregă ; (fam.) fată persecutată în familie.

cenușíu, -íe, *cenușii,* adj. De culoare gri.

cenzitár, -ă, *cenzitari, -e,* adj. *Sistem electoral cenzitar* = sistem electoral în care recunoașterea dreptului de vot este în funcție de averea cetățenilor.

cénzor, *cenzori,* s.m. **1.** Persoană care verifică o gestiune. **2.** Persoană însărcinată cu cenzura. **3.** (La romani) Magistrat însărcinat cu recensămîntul persoanelor și al averilor și cu supravegherea moravurilor publice.

cenzurá, *cenzurez,* vb. I. Tr. A aplica cenzura.

cenzúră, *cenzuri,* s.f. Control exercitat, în unele state, asupra publicațiilor, spectacolelor etc.; organ de stat care exercită acest control.

cep, *cepuri,* s.n. **1.** Dop de lemn cu care se astupă gaura unui butoi; canea. **2.** Proeminență la o piesă, care intră în scobitura altei piese cu care se îmbină.

cer[1], *ceri,* s.m. Arbore mare, asemănător cu stejarul, cu fructul ghindă.

cer[2], *ceruri,* s.n. **1.** Spațiul nemărginit în care se află aștrii; partea din acest spațiu văzută de pe Pămînt; aer, văzduh; *sub cerul liber* = afară, în aer liber; *cerul-gurii* = bolta cavității bucale. **2.** (Rel.) Rai.

cerámică s.f. Arta și tehnica de a fabrica obiecte prin fasonarea și arderea argilelor sau a altor substanțe plastice; obiecte fabricate prin această tehnică.

cerát, -ă, *ceruți, -te,* adj. Acoperit sau impregnat cu ceară.

cerb, *cerbi,* s.m. Mamifer rumegător, de pădure, cu corpul mare și cu coarnele ramificate; *cerb-lopătar* = specie de cerb cu coarne late.

cérber, (2) *cerberi,* s.m. **1.** Animal fabulos din mitologia greacă, reprezentat ca un cîine cu trei capete care păzea intrarea la porțile infernului. **2.** (Fig.) Paznic sever.

cerbíce s.f. Ceafă; grumaz.

cerboáică, *cerboaice,* s.f. Femela cerbului.

cerc, *cercuri,* s.n. **1.** Curbă plană închisă ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct fix numit centru; suprafață limitată de această curbă. **2.** Figură, desen, mișcare în formă de inel. **3.** *Cerc polar* = fiecare dintre cele două paralele de 66°33′ latitudine nordică și latitudine sudică. **4.** *Cerc vicios* = greșeală de logică, constînd în faptul că se demonstrează o teză cu ajutorul alteia, care trebuie ea însăși demonstrată cu ajutorul primei. **5.** Nume dat la diverse obiecte de formă circulară; bandă de metal cu care se strîng doagele unui butoi. **6.** Grup de oameni uniți prin interese comune, prin preocupări sau convingeri comune etc. **7.** (Fig.) Întindere, limită de atribuții, de preocupări.

cercá, *cerc,* vb. I. Tr. (Pop.) A încerca, a căuta să..., a se strădui.

cercár, *cercari,* s.m. Larva gălbezei.

cercél, *cercei,* s.m. Mic obiect de podoabă pentru femei, care se fixează la urechi.

cercelúș, *cercelușI,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante decorative, cu flori roz, roșii sau violete.

cercetá, *cercetez*, vb. I. Tr. **1.** A examina; a studia, a consulta. **2.** (Jur.) A face o cercetare (1).

cercetáre, *cercetări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a cerceta;* studiere, examinare; (jur.) activitate desfășurată de organele în drept, pentru a stabili anumite fapte. **2.** (Mil.) Acțiune efectuată pentru a culege date asupra forțelor inamice. **3.** Investigație în vederea descoperirii și punerii în evidență a noi cunoștințe.

cercetáș, *cercetași*, s.m. Militar care execută o cercetare.

cercetătór, -oáre, *cercetători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care cercetează. **2.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu cercetări într-un domeniu științific sau tehnic.

cercevéă, *cercevele*, s.f. Cadru în care se fixează geamurile.

cerci s.m. pl. Pereche de apendice cu rol senzorial la unele insecte.

cercuí, *cercuiesc*, vb. IV. Tr. A pune cercuri la un vas din doage.

cerdác, *cerdace*, s.n. Mic pridvor (închis cu geamlic).

cére, *cer*, vb. III. **1.** Tr. A se adresa cuiva pentru a obține ceva; *a cere de pomană* = a cerși. **2.** Tr. A pretinde, a reclama; a impune. **3.** Refl. A fi solicitat.

cereálă, *cereale*, s.f. Grup de plante agricole (alimentare și furajere) din familia gramineelor.

cerealiér, -ă, *cerealieri, -e*, adj. De cereale; care produce cereale.

cerebél, *cerebele*, s.n. Creierul mic.

cerebrál, -ă, *cerebrali, -e*, adj. **1.** Privitor la creier. **2.** Mintal, intelectual. **3.** (Despre oameni) Care se conduce numai după criteriile rațiunii.

cerebrospinál, -ă, *cerebrospinali, -e*, adj. Care aparține creierului și măduvei spinării.

ceremoniál, *ceremoniale*, s.n. Totalitatea regulilor după care se fac anumite ceremonii.

ceremoníe, *ceremonii*, s.f. Solemnitate; act săvîrșit după anumite reguli protocolare; *maestru de ceremonii* = persoană care dirijează desfășurarea unei solemnități.

ceremoniós, -oásă, *ceremonioși, -oase*, adj. Care se comportă sau se face cu mare politețe.

cérere, *cereri*, s.f. **1.** Solicitare, rugăminte; solicitare scrisă, petiție. **2.** Căutare, cerință; cantitate de bunuri și de servicii necesare consumului.

cerésc, -eáscă, *cerești*, adj. **1.** Privitor la bolta cerului. **2.** Dumnezeiesc, divin. **3.** (Fig.) Minunat, fermecător.

cerezínă, *cerezine*, s.f. Produs obținut din ozocherită sau din reziduuri de petrol și folosit în industrie.

cérgă, *cergi*, s.f. Pătură (de lînă).

cerínță, *cerințe*, s.f. Nevoie; pretenție, exigență.

cériu s.n. Element din familia lantanidelor, folosit la fabricarea pietrelor de brichetă, a proiectilelor trasoare etc.

cérne, *cern*, vb. III. **1.** Tr. A trece un produs pulverulent sau granular prin sită sau prin ciur, pentru sortare. **2.** Intr. impers. A ploua mărunt.

cerneálă, *cerneluri*, s.f. Substanță colorată, care servește la scris, la tipărit etc.

cerní, *cernesc*, vb. IV. **1.** Tr. A vopsi în negru. **2.** Refl. A se îmbrăca în haine negre, în semn de doliu.

cernoziómi, *cernoziomuri*, s.n. Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă.

cerós, -oásă, *ceroși, -oase*, adj. Ca ceara; bogat în ceară.

cerșetór, -oáre, *cerșetori, -oare*, s.m. și f. Persoană care cere de pomană.

cerșetoríe, *cerșetorii*, s.f. Faptul de a cerși.

cerși, *cerșesc*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A cere de pomană. **2.** Intr. A cere ceva cu stăruință (înjosindu-se).

cert, -ă, *certi, -te*, adj. Sigur, neîndoielnic.

certá, *cert*, vb. I. **1.** Refl. A schimba cuvinte aspre cu cineva; a rupe relațiile de prietenie cu cineva. **2.** Tr. A mustra, a dojeni.

certăréț, -eáță, *certăreți, -e*, adj. Care caută ceartă, căruia îi place cearta.

certificá, *certific*, vb. I. Tr. A confirma, a dovedi în scris exactitatea unei fapte, autenticitatea unui înscris.

certificát, *certificate*, s.n. Act oficial prin care se certifică ceva.

certitúdine, *certitudini*, s.f. Încredere deplină, siguranță.

ceruí, *ceruiesc*, vb. IV. Tr. A lustrui cu ceară.

cerúmen s.n. Substanță ceroasă care se formează în canalul extern al urechii.

cerúză s.f. Carbonat de plumb folosit la prepararea unor vopsele.

cervicál, -ă, *cervicali, -e*, adj. Care se referă la partea dindărăt a gîtului.

cesioná, *cesionez*, vb. I. Tr. A face o cesiune.

cesiúne, *cesiuni*, s.f. Transmiterea, cu titlu oneros, de către o persoană altei persoane a unui drept de creanță, în temeiul unui contract.

cestód, *cestode*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi paraziți intestinali; (și la sg.) vierme din această clasă.

cetacéu, *cetacee*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere mari, acvatice, cu corpul asemănător cu al peștilor; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. balena, delfinul).

cetáte, *cetăți*, s.f. **1.** Oraș fortificat. **2.** Oraș (sau cartier) cu anumite caracteristici: *cetate universitară.*

cetățéan, -ă, *cetățeni, -e*, s.m. și f. Persoană care aparține unui stat și care se bucură de anumite drepturi și are anumite obligații față de acel stat.

cetățenésc, -eáscă, *cetățenești*, adj. De cetățean, al cetățenilor.

cetățénie, *cetățenii*, s.f. Calitatea de cetățean.

cetățúie, *cetățui*, s.f. Diminutiv al lui *cetate;* fortăreață.

céteră, *ceteri*, s.f. (Reg.) Vioară.

cétină, *cetini*, s.f. Ramură de conifere.

cetlui, *cetluiesc*, vb. IV. Tr. A lega strîns.

cetónă, *cetone*, s.f. Nume dat unor compuși organici, cu miros caracteristic, dintre care cel mai simplu este acetona.

ceţós, -oásă, *ceţoşi, -oase,* adj. Cu ceaţă, întunecat de ceaţă.

cevá pron. nehot., adj. nehot., adv. **1.** Pron. nehot. Un lucru oarecare (mic, neînsemnat, sau de valoare, important). **2.** Adj. nehot. Oarecare, cîtva. **3.** Adv. Întrucîtva.

cezăr, *cezari,* s.m. Titlu dat împăraţilor romani; împărat.

cezariánă, *cezariene,* s.f. Intervenţie chirurgicală în regiunea abdominală, în scopul extragerii fătului viu în cazuri de naştere grea.

cezúră, *cezuri,* s.f. Pauză în interiorul unui vers, care împarte versul în părţi simetrice.

cheag, *cheaguri,* s.n. **1.** Ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor tinere, folosit pentru închegarea laptelui. **2.** Masă gelatinoasă care se formează prin coagularea sîngelui.

chebáp, *chebapuri,* s.n. Friptură la frigare, specifică bucătăriei turceşti.

checc, *checuri,* s.n. Prăjitură preparată din aluat cu grăsime, stafide, rahat etc.

chef, *chefuri,* s.n. **1.** Petrecere zgomotoasă, cu mîncare şi băutură. **2.** Voie bună, veselie. **3.** Dorinţă, toană, capriciu.

chefál, *chefali,* s.m. Nume dat la două specii de peşti marini, cu partea superioară a capului mare şi turtită.

chefír, s.n. Produs lactat acidulat, preparat din lapte dulce.

chefliu, -ie, *cheflii,* adj. Căruia îi plac chefurile.

chefní, pers. 3 *chefneşte,* vb. IV. Intr. (Despre cîini) A lătra scurt şi repetat (urmărind vînatul).

chefui, *chefuiesc,* vb. IV. Intr. A face chef.

chei, *cheiuri,* s.n. Construcţie amenajată pe malul unei ape, servind la consolidarea malului, la acostarea navelor şi la efectuarea operaţiilor portuare.

chéie, *chei,* s.f. **1.** Obiect de metal servind pentru a încuia şi a descuia o broască sau un lacăt. **2.** (Fig.) Procedeu prin care se poate explica sau dezlega ceva; sistem convenţional pentru scrierea şi descifrarea unei corespondenţe secrete; *poziţie-cheie* = poziţie strategică, economică etc. de primă importanţă. **3.** Unealtă cu care se strînge ori se desface un şurub sau o piuliţă; mic instrument cu care se răsuceşte resortul unui ceas sau al altor mecanisme; unealtă cu care se întind coardele unor instrumente muzicale. **4.** Semn convenţional pus la începutul portativului pentru a indica poziţia unei note de o anumită înălţime şi prin aceasta a tuturor celorlalte note. **5.** (La pl.) Vale strîmtă între doi pereţi înalţi de stîncă. **6.** *Cheie de boltă* = piatra din mijlocul unei bolţi, care asigură coeziunea celorlalte pietre; (fig.) element de bază pentru înţelegerea sau dezlegarea unei probleme.

chel, cheálă, *chei, chele,* adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Căruia i-a căzut părul de pe cap.

chelălăí, pers. 3 *chelălăie,* vb. IV. Intr. (Despre cîini) A scoate sunete tînguitoare.

chelălăít s.n. Faptul de a chelălăi.

chélbe s.f. (Reg.) Boală care provoacă căderea părului.

chelbós, -oásă, *chelboşi, -oase,* adj. (Reg.) Care are chelbe; chel.

chelfăneálă, *chelfăneli,* s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă; mustrare aspră.

chelfăní, *chelfănesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A bate zdravăn; a mustra cu asprime.

chelí, *chelesc,* vb. IV. Intr. A deveni chel.

chelíe, *chelii,* s.f. Căderea părului de pe cap; porţiune a capului de pe care a căzut părul.

chélner, *chelneri,* s.m. Ospătar.

chélneriţă, *chelneriţe,* s.f. Ospătăriţă.

cheloniéni s.m. pl. Ordin de reptile care cuprinde broaştele ţestoase.

cheltuí, *cheltuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A întrebuinţa banii pentru a cumpăra sau a plăti ceva. **2.** A consuma timp, energie, mijloace materiale etc.

cheltuiálă, *cheltuieli,* s.f. **1.** Faptul de a cheltui; bani cheltuiţi. **2.** Consum de energie, de mijloace materiale etc.

chemá, *chem,* vb. I. **1.** Tr. A-i cere cuiva să vină mai aproape sau într-un anumit loc. **2.** Tr. A impune cuiva (în mod oficial) să se prezinte undeva; *a chema în judecată* = a introduce o acţiune în justiţie împotriva cuiva; *a chema la ordine* = a cere cuiva să respecte disciplina. **3.** Refl. A avea numele de..., a se numi.

chemáre, *chemări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a chema;* invitaţie sau ordin de a se prezenta într-un anumit loc. **2.** Îndemn de a participa la o acţiune. **3.** Proclamaţie. **4.** (Fig.) Înclinaţie, vocaţie; misiune, menire.

chemát, -ă, *chemaţi, -te,* adj. Care are însuşirile, posibilităţile de a face ceva.

chémbrică s.f. Ţesătură subţire de bumbac, bine apretată, vopsită într-o singură culoare.

chenár, *chenare,* s.n. Margine colorată sau desenată a unei suprafeţe; element decorativ care încadrează ferestrele sau uşile.

chenzinál, -ă, *chenzinali, -e,* adj. Care se referă la chenzină.

chenzínă, *chenzine,* s.f. Retribuţie primită pentru o jumătate de lună; perioadă de timp pentru care se primeşte această retribuţie.

cheotoáre, *cheotori,* s.f. Mic ochi de aţă, de şiret, de stofă prin care se petrece nasturele pentru a încheia o haină.

chepéng, *chepenguri,* s.n. Uşă sau capac, orizontal sau înclinat, care închide intrarea într-o pivniţă, în magazia unei nave etc.

cheratínă s.f. Proteină care intră în componenţa unghiilor, a părului, a penelor etc.

cherchelí, *cherchelesc,* vb. IV. Refl. A se îmbăta uşor, a se ameţi.

cherci, *cherci,* s.m. Denumire comercială dată scrumbiei sărate şi conservate.

cherém s.n. *A fi la cheremul cuiva* = a fi la dispoziţia, la bunul plac al cuiva.

cherestéa s.f. Material lemnos (scînduri, grinzi) întrebuinţat în construcţii.

cherhaná, *cherhanale,* s.f. Construcţie pe malul unei ape, destinată sortării, prelucrării şi depozitării temporare a peştelui.

chermézĂ, *chermeze*, s.f. Petrecere în aer liber cu muzică şi dans.

chersín, *chersine*, s.n. (Reg.) Albie în care se frămîntă aluatul pentru pîine.

cherván, *chervane*, s.n. (Înv.) 1. Car mare pentru transport de mărfuri şi persoane. 2. Caravană de care.

chesón, *chesoane*, s.n. 1. Vehicul de artilerie pentru transportul muniţiei. 2. Construcţie de forma unei cutii, folosită la executarea lucrărilor de reparaţii la o navă, sub linia de plutire. 3. Construcţie de beton, de zidărie etc., care serveşte la executarea de fundaţii sub apă.

chéstie s.f. v. **chestiune**.

chestioná, *chestionez*, vb. I. Tr. A pune cuiva întrebări asupra unei probleme.

chestionár, *chestionare*, s.n. Listă de întrebări scrise referitoare la o problemă, la o persoană etc.

chestiúne, *chestiuni*, s.f. 1. Ceea ce constituie obiectul unei preocupări. 2. Întîmplare, fapt divers. Var.: **chéstie** s.f.

chéstor, *chestori*, s.m. Şeful unei chesturi.

chestúră, *chesturi*, s.f. Organ poliţienesc din trecut, superior comisariatelor.

chétă, *chete*, s.f. Adunare de bani, prin contribuţie voluntară, într-un anumit scop.

chezáş, **-ă**, *chezaşi*, *-e*, s.m. şi f. (Pop.) Persoană care garantează, care răspunde pentru altul.

chezăşíe, *chezăşii*, s.f. Faptul de a garanta pentru altul.

chiabúr, *chiaburi*, s.m. Ţăran aparţinînd chiaburimii.

chiaburíme s.f. Burghezie a satelor, care îşi asigură veniturile din exploatarea muncii salariate, din arendări de pămînt, din speculă şi cămătă.

chiar adv. 1. Întocmai, exact. 2. Pînă şi...; încă şi: *chiar şi cl.* 3. Într-adevăr, de fapt.

chibíţ, *chibiţi*, s.m. Persoană care asistă, fără să joace, la un joc de cărţi, la o partidă de table etc.

chibrít, *chibrituri*, s.n. Beţişor de lemn cu o gămălie dintr-un material inflamabil, care serveşte la aprins focul, ţigara etc.

chibritélniţă, *chibritelniţe*, s.f. Suport pentru cutia de chibrituri.

chibzuí, *chibzuiesc*, vb. IV. 1. Tr. şi intr. A reflecta, a cumpăni. 2. Tr. A pune la cale, a plănui.

chibzuiálă, *chibzuieli*, s.f. Faptul de a chibzui.

chibzuínţă s.f. Chibzuială.

chibzuít, **-ă**, *chibzuiţi*, *-te*, adj. Socotit, cumpănit.

chícă, *chici*, s.f. (Pop. şi fam.) Partea părului de pe cap (la bărbaţi) lăsată să crească mai lungă.

chicheriţă, *chicheriţe*, s.f. Insectă parazită care trăieşte în blana oilor, hrănindu-se cu sîngele acestora.

chichineáţă, *chichineţe*, s.f. (Fam.) Casă sau cameră mică, sărăcăcioasă.

chichiréz s.n. (Fam.) *N-are nici un chichirez* = n-are nici un haz, nici o noimă.

chichiţă, *chichiţe*, s.f. (Fam.) Şiretlic, vicleşug; *a-i căuta cuiva chichiţe* = a-i căuta cuiva greşeli, cusururi.

chicinétă, *chicinete*, s.f. Încăpere mică (în unele apartamente), servind de obicei ca bucătărie.

chíciură s.f. Cristale de gheaţă care se depun iarna pe arbori, pe obiectele de pe sol etc.

chícot, *chicote*, s.n. Rîs cu izbucniri (înfundate).

chicoti, *chicotesc*, vb. IV. Intr. A rîde cu izbucniri (înfundate).

chíflă, *chifle*, s.f. Produs de panificaţie de forma unei pîinişoare, făcută din făină albă de grîu.

chiftéa, *chiftele*, s.f. Preparat culinar în formă de turtă mică făcută din carne tocată şi prăjită în grăsime.

chifti, pers. 3 *chifteşte*, vb. IV. Intr. (Despre lichide) A ţîşni, a ieşi la suprafaţă.

chihlimbár, *chihlimbare*, s.n. Răşină amorfă, transparentă sau translucidă, de culoare galbenă, brună sau verzuie, folosită la fabricarea unor obiecte de podoabă.

chil[1] s.n. Lichid lăptos, aflat în intestinul subţire şi reprezentînd rezultatul digestiei.

chil[2], *chile*, s.n. (Fam.) Kilogram.

chilă, *chile*, s.f. Element principal al scheletului unei nave, dispus pe fundul acesteia, în planul longitudinal.

chilíe, *chilii*, s.f. Odăiţă într-o mănăstire; (p. ext.) cameră mică.

chilím, *chilimuri*, s.n. 1. Covor (turcesc) cu două feţe. 2. Broderie lucrată pe etamină sau pe canava cu fire de lînă sau de mătase.

chilipír, *chilipiruri*, s.n. Afacere avantajoasă; cîştig neaşteptat; cumpărătură foarte ieftină.

chilipirgíu, *chilipirgii*, s.m. Persoană care umblă după chilipiruri.

chílnă, *chilne*, s.f. (Pop.) 1. Lădiţa trăsurii pe care şade cel ce mînă caii. 2. Codîrlă.

chilóţi s.m. pl. Obiect de lenjerie sau de sport, care acoperă corpul de la talie pînă mai sus de genunchi.

chímen s.m. Chimion.

chímie, **-ă**, *chimici*, *-e*, adj. Privitor la chimie; care foloseşte substanţe din domeniul chimiei; *creion chimic* = creion cu mină violetă, a cărui urmă pe hîrtie se şterge greu.

chimicále s.f. pl. Nume generic dat produselor chimice.

chímie s.f. Ştiinţă care studiază structura şi proprietăţile substanţelor, precum şi transformările pe care acestea le suferă prin regruparea atomilor şi modificarea legăturilor dintre ei.

chimión s.m. Plantă erbacee ale cărei seminţe, aromatice, sînt folosite în bucătărie şi în farmacie.

chimioterapíe s.f. Tratament al unor boli cu ajutorul substanţelor chimice.

chimír, *chimire*, s.n. Brîu lat de piele, prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă, la ţară, bărbaţii.

chimíst, **-ă**, *chimişti*, *-ste*, s.m. şi f. Specialist în chimie.

chimizáre, *chimizări*, s.f. Introducerea pe scară largă a procedeelor chimice în procesele de producție.

chimonó, *chimonouri*, s.n. **1.** Croială de haină femeiască, cu mînecile dintr-o singură bucată cu restul hainei. **2.** Haină lungă și largă, purtată în Japonia.

chimvál, *chimvale*, s.n. Instrument muzical folosit în vechime, alcătuit din două talere de aramă.

chin, *chinuri*, s.n. Suferință fizică sau morală; tortură.

chindíe, *chindii*, s.f. **1.** Parte a zilei către asfințitul Soarelui; loc de pe bolta cerească unde se află Soarele spre seară. **2.** Numele unui dans popular.

chinestezíe s.f. Simț al mișcărilor corpului.

chinéz, -ă, *chinezi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la China; (substantivat, f.) limba vorbită în China. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în China.

chinezésc, -eáscă, *chinezești*, adj. Chinez **(1)**; *zidul chinezesc* = zid uriaș ridicat la granițele Chinei, începînd din sec. III î.e.n., ca măsură de apărare împotriva invaziilor hunilor.

chinezoáică, *chinezoaice*, s.f. Femeie care face parte din poporul chinez.

chingă, *chingi*, s.f. **1.** Fîșie de piele sau de cînepă cu care se strînge șaua pe cal. **2.** Piesă de lemn sau de metal cu care se fixează părțile componente ale unui obiect.

chinínă s.f. Alcaloid extras din coaja arborelui de chinină, utilizat în tratamentul malariei și al unor stări febrile.

chinoróz s.n. Funingine foarte fină folosită la fabricarea cernelii de tipar, a unor vopsele etc.

chinovár s.n. Sulfură de mercur de culoare roșie, folosită ca medicament și colorant.

chintál, *chintale*, s.n. Unitate de măsură pentru masă egală cu 100 kg.

chíntă s.f. v. **cvíntă.**

chintesénță s.f. Ceea ce este esențial, fundamental.

chinui, *chinuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A supune pe cineva la chinuri. **2.** Refl. A se strădui, a face eforturi mari.

chinuitór, -oáre, *chinuitori, -oare*, adj. Care chinuiește.

chiolhán, *chiolhanuri*, s.n. (Pop. și fam.) Petrecere mare.

chior, chioáră, *chiori, chioare*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Căruia îi lipsește un ochi, care vede numai cu un ochi. **2.** (Despre surse de lumină) Care dă o lumină slabă, insuficientă. **3.** *Apă chioară* = băutură, supă etc. prea diluată.

chiorăí, pers. 3 *chiórăie*, vb. IV. Intr. (Despre intestine) A produce un zgomot caracteristic, datorită gazelor din interior.

chiorîș, *chiorâsc*, vb. IV. **1.** Intr. A-și pierde un ochi; a-i slăbi cuiva vederea. **2.** Refl. (Fam.) A se uita cu mare atenție, cu curiozitate.

chioríș adv. *A se uita chioriș* = a privi cruciș, (p. ext.) a se uita cu dușmănie.

chioșc, *chioșcuri*, s.n. **1.** Construcție mică, așezată pe străzi, în gări, pe stadioane, unde se vînd ziare, țigări, răcoritoare etc. **2.** Mic pavilion în grădini sau în parcuri.

chíot, *chiote*, s.n. Strigăt puternic.

chip, *chipuri*, s.n. **1.** Față, obraz, figură; expresie a feței, înfățișare. **2.** Desen, sculptură care reprezintă o figură omenească. **3.** Fel; mijloc, modalitate. **4.** (Adverbial) *Chipurile* = vorba vine, cică.

chiparoásă, *chiparoase*, s.f. Plantă decorativă cu flori albe-verzui sau roz, plăcut mirositoare.

chiparós, *chiparoși*, s.m. Arbore rășinos cu lemnul rezistent, parfumat, întrebuințat în industrie.

chipeș, -ă, *chipeși, -e*, adj. Frumos, arătos.

chipíu, *chipie*, s.n. Un fel de șapcă cu cozoroc.

chircí, *chircesc*, vb. IV. Refl. A se ghemui (la pămînt), a se face mic; (despre plante) a se pipernici.

chiriáș, -ă, *chiriași, -e*, s.m. și f. Persoană care ocupă o locuință prin închiriere.

chiríe, *chirii*, s.f. Sumă plătită pentru folosința unei locuințe sau a unui alt lucru închiriat.

chirigiu, *chirigii*, s.m. (Înv.) Cărăuș.

chirílic, -ă, *chirilici, -e*, adj. *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, folosit în trecut și la noi.

chiromanție s.f. Practica superstițioasă a ghicitului în palmă.

chiroptére s.f. pl. Ordin de mamifere adaptate la zbor.

chirpíci s.n. Cărămidă nearsă, făcută dintr-un amestec de lut, paie și bălegar.

chirúrg, *chirurgi*, s.m. Medic specialist în chirurgie.

chirurgicál, -ă, *chirurgicali, -e*, adj. Referitor la chirurgie.

chirurgíe s.f. Ramură a medicinii care tratează bolile prin intervenții operatorii.

chiseá, *chisele*, s.f. Vas mic pentru dulceață.

chiselíță, *chiselițe*, s.f. **1.** Fiertură de prune sau din diferite fructe amestecate. **2.** (Fig.) Amestec din care nu se înțelege nimic.

chist, *chisturi*, s.n. **1.** Tumoare benignă. **2.** Înveliș protector al unor animale inferioare.

chíșiță, *chișițe*, s.f. Încheietura piciorului de deasupra copitei, la cai, la bovine etc.

chișleág s.n. (Reg.) Lapte prins, lapte acru.

chiștóc, *chiștoace*, s.n. Muc de țigară.

chit[1] adv. (Fam.) *A fi chit (cu cineva)* = a nu mai datora nimic (cuiva).

chit[2] s.n. Material obținut din substanțe minerale și un aglomerant, folosit pentru a fixa geamurile în cercevele, pentru a astupa găurile în lemn etc.

chitánță, *chitanțe*, s.f. Act scris prin care se dovedește primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc.

chitanțiér, *chitanțiere*, s.n. Carnet cu foi detașabile pentru chitanțe.

chitáră, *chitare*, s.f. Instrument muzical cu coarde care emite sunete prin ciupire sau lovire. Var.: **ghitáră** s.f.

chitarist, -ă, *chitariști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la chitară.

chiti, *chitesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A socoti, a chibzui; a pune la cale.

chitic, *chitici,* s.m. (Reg.) Nume generic pentru peștii mărunți; (adverbial) *a tăcea chitic* = a nu scoate nici o vorbă.

chitină s.f. Substanță organică din care este format scheletul extern al unor insecte și crustacee.

chítră, *chitre,* s.f. Fructul chitrului, asemănător cu lămîia.

chitru, *chitri,* s.m. Arbore exotic, cu fructe comestibile.

chituí, *chituiesc,* vb. IV. Tr. A netezi, a astupa sau a fixa cu chit[2].

chiț interj. Cuvînt care imită sunetele caracteristice ale șoarecilor.

chițăí, pers. 3 *chițăie,* vb. IV. Intr. (Despre șoareci) A scoate sunete ascuțite, caracteristice.

chițcán, *chițcani,* s.m. Animal insectivor asemănător cu șoarecele.

chițibúș, *chițibușuri,* s.n. (Fam.) Fapt mărunt, neînsemnat.

chițibușár, -ă, *chițibușari, -e,* s.m. și f. Persoană care dă importanță lucrurilor mărunte, care găsește cusur la toate.

chiu s.n. *Cu chiu cu vai* = cu mare greutate.

chiuí, *chiui,* vb. IV. Intr. A scoate strigăte puternice (de bucurie); a spune strigături (la horă).

chiuitúră, *chiuituri,* s.f. Strigăt, chiot; versuri glumețe sau satirice, strigate în timpul dansurilor populare.

chiul, *chiuluri,* s.n. (Fam.) *A trage chiulul* = a se sustrage de la îndeplinirea unei obligații.

chiulangíu, *chiulangii,* s.m. Persoană care obișnuiește să chiulească.

chiulásă, *chiulase,* s.f. Piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. Var.: **culásă** s.f.

chiulí, *chiulesc,* vb. IV. Intr. A trage chiulul.

chiup, *chiupuri,* s.n. Vas mare de lut, în care se păstrează murături și diverse lichide.

chiuretáj, *chiuretaje,* s.n. Îndepărtarea, cu ajutorul chiuretei, a unor formații sau țesuturi organice.

chiurétă, *chiurete,* s.f. Instrument chirurgical folosit pentru chiuretaj.

chiuvétă, *chiuvete,* s.f. Vas de porțelan sau de metal smălțuit, prevăzut cu scurgere, care se fixează în perete dedesubtul unui robinet de apă.

chívără, *chivere,* s.f. Un fel de chipiu înalt, folosit în trecut de militarii din anumite arme.

chiverniseálă, *chiverniseli,* s.f. (Pop. și fam.) Bunăstare, avere.

chivernisí, *chivernisesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) **1.** A administra. **2.** A agonisi; (refl.) a ajunge la o situație materială bună.

chívot, *chivoturi,* s.n. Cutiuță în care se păstrează, în altar, cuminecătura.

chivúță, *chivuțe,* s.f. (Reg.) Femeie care se îndeletnicește cu spoitul caselor.

chix, *chixuri,* s.n.(Fam.) Eșec; *a da chix* = a da greș.

ci conj. **1.** Dimpotrivă: *nu aici, ci acolo.* **2.** Dar; însă.

cián s.n. Gaz incolor, toxic, cu miros de migdale amare.

cianhídric adj. *Acid cianhidric* = lichid volatil, foarte toxic, folosit la combaterea dăunătorilor agricoli.

cianúră, *cianuri,* s.f. Sare a acidului cianhidric.

cibernétică s.f. Știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii.

cicatríce, *cicatrice,* s.f. Urmă lăsată pe corp de o rană.

cicatrizá, pers. 3 *cicatrizează,* vb. I. Refl. (Despre răni) A se vindeca (lăsînd o cicatrice).

cícă adv. **1.** Se zice că. **2.** Chipurile! vorba vine!

cicăleálă, *cicăleli,* s.f. Reproșuri repetate, pentru lucruri de nimic.

cicălí, *cicălesc,* vb. IV. Tr. A certa mereu pe cineva, pentru fapte neînsemnate.

ciclámă, *ciclame,* s.f. Plantă decorativă cu frunze verzi pe o parte și purpurii pe alta și cu flori roșii sau albe. Var.: **ciclamén** s.m.

ciclamén s.m. v. **ciclamă.**

cíclic, -ă, *ciclici, -e,* adj. Care face parte dintr-un ciclu sau se desfășoară în cicluri.

ciclísm s.n. Ramură sportivă practicată cu biciclete speciale.

ciclíst, -ă, *cicliști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care practică ciclismul; biciclist.

ciclocrós, *ciclocrosuri,* s.n. Probă ciclistă pe un teren accidentat, parcurgîndu-se unele porțiuni pe jos.

ciclón, *cicloane,* s.n. Vînt puternic cu vîrtejuri, însoțit de ploi torențiale, specific regiunilor tropicale.

ciclóp, *ciclopi,* s.m. Figură mitologică de uriaș antropofag, cu un singur ochi.

ciclotrón, *ciclotroane,* s.n. Accelerator ciclic folosit în fizica nucleară pentru a imprima energii mari particulelor relativ grele.

cíclu, *cicluri,* s.n. **1.** Succesiune de fenomene, stări etc. care se realizează în evoluția unui proces, începînd de la o anumită situație pînă cînd se revine la situația inițială; *ciclu de conferințe* = serie de conferințe asupra unui subiect unitar. **2.** Lanț închis de atomi, din molecula unei substanțe. **3.** (Fiz.) Totalitatea valorilor succesive pe care le ia o mărime periodică în timpul unei perioade.

cicoáre, *cicori,* s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, din a cărei rădăcină se prepară un surogat de cafea.

cídru s.n. Băutură alcoolică obținută din must de mere (sau din alte fructe).

cifóză, *cifoze,* s.f. Deformație a coloanei vertebrale care constă într-o proeminență dorsală.

cifrá, *cifrez,* vb. I. **1.** Refl. A atinge suma de..., a se evalua la... **2.** Tr. A transpune un text într-un cifru.

cifrát, -ă, *cifrați, -te,* adj. Scris în cifru.

cifră, *cifre,* s.f. **1.** Semn grafic folosit pentru scrierea numerelor; număr. **2.** Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice unei substanțe. **3.** *Cifră de afaceri* = totalul încasărilor unei firme din activitatea sa.

cifric, -ă, *cifrici, -e,* adj. Exprimat în cifre.

cifru, *cifruri,* s.n. **1.** Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. **2.** Combinație de cifre sau de litere cu ajutorul căreia se pot deschide închizători secrete.

cil, *cili,* s.m. Prelungire la suprafața unor celule, caracteristică unui grup de protozoare, servind în special la locomoție.

ciliár, -ă, *ciliari, -e,* adj. În formă de cili.

cilíndric, -ă, *cilindrici, -e,* adj. De forma unui cilindru.

cilíndru, (1, 2) *cilindri,* s.m., **(3)** *cilindre,* s.n. **1.** S.m. Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează paralel cu ea însăși, sprijinindu-se pe o curbă închisă; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață și de două plane paralele. **2.** S.m. Organ de mașină de secțiune circulară, mobil în jurul axei lui; organ de mașină tubular, în interiorul căruia se poate deplasa un piston. **3.** S.n. Joben.

cimbrișór s.m. Plantă aromatică cu flori roșii-purpurii sau albe, folosită ca infuzie.

címbru s.m. Plantă erbacee cu frunze aromate, folosite drept condiment.

ciment s.n. Material pulverulent obținut prin măcinarea clincherului, care în contact cu apa se întărește, fiind folosit în construcții.

cimentá, *cimentez,* vb. I. Tr. A consolida cu ciment; (refl. și tr.; fig.) a (se) întări.

cimilitúră, *cimilituri,* s.f. (Pop.) Ghicitoare.

cimișír, *cimișiri,* s.m. Arbust decorativ, cu flori galbene-verzui.

cimitír, *cimitire,* s.n. Loc (îngrădit) unde se îngroapă morții.

cimpanzéu, *cimpanzei,* s.m. Specie de maimuță antropoidă din Africa ecuatorială.

cimpói, *cimpoaie,* s.n. Instrument muzical popular, alcătuit dintr-un burduf cu unul sau mai multe tuburi sonore.

cimpoiér, *cimpoieri,* s.m. Cîntăreț din cimpoi.

cină, *cinez,* vb. I. Intr. A lua masa de seară.

cinábru s.n. Sulfură de mercur, de culoare roșie, folosită la prepararea vopselelor.

cină, *cine,* s.f. Masa de seară.

cincantín s.m. Varietate de porumb cu tulpina scurtă și cu bobul mărunt.

cinchí, *cinchesc,* vb. IV. Refl. (Reg.) A se ghemui la pământ.

cinci num. card. Număr natural situat între patru și șase; (cu valoare de num. ord.) *capitolul cinci.*

cincila s.f. Mamifer rozător din America de Sud, asemănător cu veverița, cu blana cenușie, prețioasă.

cíncilea, cincea num. ord. Care se află între al patrulea și al șaselea.

cincíme, *cincimi,* s.f. A cincea parte dintr-un întreg.

cincinál, -ă, *cincinali, -e,* adj. (Și substantivat, n.) Care se întinde pe o perioadă de cinci ani: *plan cincinal.*

cíncisprezece num. card. Număr natural situat între paisprezece și șaisprezece.

cíncisprezecelea, cincisprezecea num. ord. Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea.

cincizéci num. card. Număr natural situat între patruzeci și nouă și cincizeci și unu.

cincizécilea, cincizécea num. ord. Care se află între al patruzeci și nouălea și al cincizeci și unulea.

cíne pron. **1.** (Interogativ) Care (anume)? **2.** (Relativ) Acela care.

cineást, -ă, *cineaști, -ste,* s.m. și f. Specialist în arta sau în tehnica cinematografică.

cineclúb, *cinecluburi,* s.n. Asociație de cineaști neprofesioniști.

cinefíl, -ă, *cinefili, -e,* s.m. și f. Persoană căreia îi plac filmele, amator de filme.

cinegétic, -ă, *cinegetici, -e,* adj. (Livr.) Privitor la vînătoare.

cinél interj. *Cinel-cinel* = formulă cu care încep unele ghicitori.

cinemá s.n. Cinematograf.

cinemascóp s.n. Procedeu de proiecție a filmelor pe un ecran lat.

cinematécă, *cinemateci,* s.f. **1.** Colecție de filme păstrate ca documente. **2.** Cinematograf (1) unde se pot viziona filme din istoria cinematografiei.

cinemátică s.f. Ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor, fără a ține seama de forțele care o produc.

cinematográf, *cinematografe,* s.n. **1.** Sală de spectacole unde se proiectează filme. **2.** Cinematografie.

cinematográfic, -ă, *cinematografici, -e,* adj. Privitor la cinematografie.

cinematografíe s.f. Arta și tehnica înregistrării fotografice pe peliculă a unor acțiuni, peisaje etc. și a proiectării lor pe un ecran.

cinerámă s.f. Procedeu de realizare a filmelor panoramice care dă impresia că imaginile sînt în relief.

cineráră, *cinerare,* adj. *Urnă cinerară* = urnă în care se păstrează cenușa morților.

cinescóp, *cinescoape,* s.n. Tub catodic folosit pentru reproducerea imaginilor de televiziune.

cinétic, -ă, *cinetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la mișcare; *energie cinetică* = energie pe care o posedă un corp aflat în mișcare. **2.** S.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu legile mișcării.

cinevá pron. nehot. O persoană oarecare.

cingătoáre, *cingători,* s.f. Fișie de pînză sau de piele, cu care se încinge mijlocul.

cínic, -ă, *cinici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care sfidează regulile moralei și de conviețuire socială.

cinísm s.n. Atitudinea omului cinic; faptă de om cinic.

cínste s.f. **1.** Onestitate, corectitudine. **2.** Respect, stimă, prețuire. **3.** (Pop.) Dar, cadou.

cinsti, *cinstesc,* vb. IV. Tr. **1.** A da cuiva cinstea cuvenită. **2.** A ospăta pe cineva.

cinstít, -ă, *cinstiți, -te,* adj. Onest, corect; virtuos.

cíntez, *cintezi,* s.m. Bărbătușul cintezei.

cínteză, *cinteze,* s.f. Mică pasăre cîntătoare, cu penajul cenușiu-albăstrui și cu o dungă albă pe aripi.

cintezói, *cintezoi,* s.m. Cintez.

cíntru, *cintre,* s.n. Partea concavă a unei bolți; cofraj pe care se zidește o boltă.

cinzeácă, *cinzeci,* s.f. Veche unitate de măsură pentru băuturi, echivalînd cu aproximativ 0,16 litri; sticlă avînd această capacitate.

cioáră, *ciori,* s.f. Nume dat mai multor specii de păsări din familia corbului, cu pene negre sau cenușii.

cioáreci s.m. pl. Pantaloni țărănești din țesătură groasă, de lînă sau de postav.

ciob, *cioburi,* s.n. Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță etc. spart.

ciobán, *ciobani,* s.m. Paznic sau proprietar de oi.

ciobánesc, -eáscă, *ciobănești,* adj. Privitor la ciobani.

ciobăníță, *ciobănițe,* s.f. Femeie care păzește oile; soție de cioban.

ciobí, *ciobesc,* vb. IV. Tr. A știrbi un obiect de sticlă, de porțelan etc.

cioc[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de lovituri într-un obiect sau material tare.

cioc[2]**,** *ciocuri,* s.n. **1.** Partea anterioară, cornoasă, a capului păsărilor. **2.** Vîrf al unor obiecte. **3.** Barbișon.

ciocán[1]**,** *ciocane,* s.n. **1.** Unealtă de metal sau de lemn folosită la prelucrat materiale tari, la bătut cuie etc. **2.** Material sportiv format dintr-o bilă de metal care se aruncă la distanță. **3.** Unul dintre cele trei oscioare din urechea medie.

ciocán[2]**,** *ciocane,* s.n. (Fam.) Pahărel cu gîtul strimt și lung, din care se bea rachiu.

ciocăní, *ciocănesc,* vb. IV. **1.** Intr. A lucra ceva lovind cu ciocanul. **2.** Tr. (Fig.) A bate la cap, a cicăli. **3.** Intr. A bate repetat (cu degetul) într-un corp tare; a bate în ușă.

ciocănitoáre, *ciocănitori,* s.f. Nume dat unor păsări de pădure cu cioc puternic, cu care sparg coaja copacilor pentru a-și căuta hrana.

ciocănitúră, *ciocănituri,* s.f. Zgomot produs de lovituri într-un obiect tare.

ciochínă, *ciochine,* s.f. Partea dindărăt (bifurcată) a șeii.

ciocîrlán, *ciocîrlani,* s.m. **1.** Pasăre de culoare cenușie-gălbuie, cu un moț de pene în vîrful capului. **2.** Bărbătușul ciocîrlici.

ciocîrlíe, *ciocîrlii,* s.f. Pasăre cîntătoare mică, cu penajul pestriț, care se ridică la înălțimi mari.

cióclu, *ciocli,* s.m. Persoană care transportă morții la groapă.

ciocní, *ciocnesc,* vb. IV. **1.** Refl. (recipr.) și tr. A (se) lovi unul de altul; (refl., fig., despre idei, interese) a veni în contradicție. **2.** Tr. A lovi ușor unul de altul paharele cu băutură, în semn de urare. **3.** Tr. A sparge ușor un obiect fragil (de porțelan, do sticlă etc.); (despre pui) a sparge coaja oului în care s-a dezvoltat. **4.** Refl. (Despre armate) A se încăiera.

ciocnírc, *ciocniri,* s.f. Acțiunea do *a (se) ciocni;* bătălie, luptă; (fig.) conflict între idei, interese.

ciocói, *ciocoi,* s.m. Termen de dispreț pentru un exploatator (parvenit din rîndul arendașilor); (p. ext.) boier.

ciocoiésc, -iáscă, *ciocoiești,* adj. Privitor la ciocoi.

ciocoíme s.f. Pătura socială a ciocoilor.

ciocoísm, *ciocoisme,* s.n. Situație sau purtare de ciocoi; (p. ext.) parvenitism.

ciocolátă, *ciocolate,* s.f. Produs comestibil din cacao și zahăr (cu adaos do ingrediente).

cioflíngár, *cioflingari,* s.m. (Fam.) Om de nimic, secătură.

ciolán, *ciolane,* s.n. Os (mare) de animal; (fam.) os de om.

ciolános, -oásă, *ciolănoși, -oase,* adj. Cu oase mari.

ciomág, *ciomege,* s.n. Băț mare, gros.

ciomăgeálă, *ciomăgeli,* s.f. Bătaie (cu ciomagul).

ciomăgí, *ciomăgesc,* vb. IV. Tr. A bate zdravăn.

ciondăneálă, *ciondăneli,* s.f. Ceartă ușoară.

ciondăní, *ciondănesc,* vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se ciorovăi.

ciopîrți, *ciopîrțesc,* vb. IV. Tr. A tăia în bucăți; a tăia rău, în bucăți neregulate.

cioplí, *cioplesc,* vb. IV. **1.** Tr. A tăia așchii din ceva. **2.** Refl. (Fig., despre oameni) A căpăta deprinderi civilizate; a se cultiva.

cioplitór, *cioplitori,* s.m. Muncitor care cioplește piatră.

ciopór, *ciopoare,* s.n. **1.** Grup de animale, cîrd. **2.** Grup de oameni, ceată, mulțime.

ciorăp, *ciorapi,* s.m. Obiect de îmbrăcăminte din fire de lînă, de bumbac, de mătase sau sintetice, care acoperă piciorul.

ciórbă, *ciorbe,* s.f. Fel de mîncare constînd dintr-o zeamă de legume, de carne sau de pește, uneori acrită.

ciorchíne, *ciorchini,* s.m. Tip de inflorescență format dintr-un ax cu ramificații pe care se găsesc numeroase flori; (p. ext.) strugure.

ciordeálă, *ciordeli,* s.f. (Fam.) Furt de lucruri mărunte.

ciordí, *ciordesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A șterpeli.

ciórnă, *ciorne,* s.f. Lucrare scrisă provizoriu, în primă redactare.

ciorói, *cioroi,* s.m. Bărbătușul ciorii.

ciorovăí, *ciorovăiesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se certa pentru nimicuri.

ciorovăiálă, *ciorovăieli,* s.f. (Fam.) Ceartă ușoară, gîlceavă.

ciorpác, *ciorpace,* s.n. Minciog.

ciortán, *ciortani,* s.m. Crap de 1—2 kg.

ciot, *cioturi*, s.n. **1.** Parte rămasă dintr-un copac tăiat sau rupt. **2.** Parte rămasă dintr-un membru ciuntit al corpului. **3.** Nod proeminent într-un trunchi, într-o scîndură etc.

cioturós, -oásă, *cioturoși, -oase*, adj. Cu cioturi.

ciovícă, *ciovici*, s.f. Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gușă, cu coada ca de rîndunică.

ciozvîrtă, *ciozvîrte*, s.f. Bucată mare de carne.

cipíc, *cipici*, s.m. Papuc de stofă sau din lînă împletită.

ciprinid, *ciprinide*, s.n. (La pl.) Familie de pești de apă dulce, cu solzi rotunzi și cu o singură înotătoare dorsală; (și la sg.) pește din această familie.

cipriót, -ă, *ciprioți, -te*, s.m. și f. Locuitor al Ciprului.

cir s.n. (Reg.) Terci.

cirác, *ciraci*, s.m. Discipol; (depr.) persoană care urmează în mod servil pe cineva.

circ, *circuri*, s.n. **1.** Spectacol constînd din acrobații, gimnastică, prezentare de animale dresate etc.; localul în care se desfășoară astfel de spectacole. **2.** Incintă circulară, neacoperită, în care se desfășurau jocurile publice la romani. **3.** (Geogr.) Căldare (3).

círca adv. Aproximativ.

círcă s.f. (Fam.) Circumscripție.

circuít, *circuite*, s.n. **1.** Sistem de conducte sau de conductoare prin care pot circula lichide, gaze, sarcini electrice etc. **2.** Drum parcurs pe un itinerar cu întoarcere la locul de plecare.

circulá, *circul*, vb. I. Intr. **1.** A umbla, a se deplasa; (despre fluide) a fi în neîntreruptă mișcare. **2.** (Despre idei, știri, zvonuri) A se răspîndi, a se transmite. **3.** (Despre bani) A avea curs.

circulánt, -ă, *circulanți, -te*, adj. Care circulă, care se află în circulație.

circulár, -ă, *circulari, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care are formă de cerc; care descrie un cerc. **2.** S.f. Dispoziție trimisă în scris organelor în subordine.

circulatór adj. *Aparat circulator* = inima și sistemul de vene și artere prin care circulă sîngele.

circulație, *circulații*, s.f. **1.** Faptul de a circula; mișcare, deplasare. **2.** Mișcare a unui lichid, a unui gaz etc. într-un anumit circuit. **3.** Schimb de bunuri sau de mărfuri (prin intermediul banilor).

circumcízie, *circumcizii*, s.f. Tăierea împrejur a prepușului (practicată de unele popoare).

circumferință, *circumferințe*, s.f. **1.** Lungimea unui cerc. **2.** Linie care înconjură un loc sau un corp rotund; lungime a conturului unui corp.

circumflécs, *circumflexe*, adj. *Accent circumflex* = accent în formă de unghi cu vîrful în sus, cu care se notează sunetul *î (â)* în limba română sau vocalele lungi în unele limbi.

circumscríe, *circumscriu*, vb. III. Tr. **1.** A construi o figură geometrică circumscrisă. **2.** A delimita, a încadra o problemă.

circumscripție, *circumscripții*, s.f. Subdiviziune a unei unități administrativ-teritoriale (sanitare, electorale etc.).

circumscrís, -ă, *circumscriși, -se*, adj. (Despre poligoane) Ale cărui laturi sînt tangente la un cerc; (despre cercuri) care trece prin vîrfurile unui poligon.

circumspéct, -ă, *circumspecți, -te*, adj. Precaut, prudent.

circumspécție s.f. Prudență, precauție.

circumstánță, *circumstanțe*, s.f. Împrejurare care însoțește un fapt, o acțiune sau un fenomen.

circumstanțiál, -ă, *circumstanțiale*, adj. *Complement circumstanțial* = complement care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune sau cum se prezintă o însușire; *propoziție circumstanțială* = propoziție secundară care are în frază rolul complementului circumstanțial dintr-o propoziție.

circumteréstru, -ă, *circumtereștri, -stre*, adj. Care înconjură Pămîntul.

circumvolúție, *circumvoluții*, s.f. Fiecare dintre cutele de pe suprafața creierului.

cireádă, *cirezi*, s.f. Grup mare de vite cornute.

cireáșă, *cireșe*, s.f. Fructul cireșului.

cirés, *cireși*, s.m. Pom roditor cu flori albe și cu fructe comestibile mici, sferice.

cireșár s.m. Numele popular al lunii iunie.

ciríp interj. Cuvînt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor.

ciripí, *ciripesc*, vb. IV. Intr. (Despre păsărele) A scoate sunete caracteristice.

cirózã, *ciroze*, s.f. Boală cronică a ficatului, caracterizată prin distrugerea celulelor hepatice.

cisternă, *cisterne*, s.f. Recipient de metal pentru lichide, montat pe un cadru de vehicul; rezervor destinat înmagazinării unor lichide.

cisticérc, *cisticerci*, s.m. Formă larvară a teniei.

cisticercóză s.f. Boală la animale (rareori la om) datorită localizării cisticercilor în diferite organe ale corpului.

cistítă, *cistite*, s.f. Inflamație a vezicii urinare.

cistoscóp, *cistoscopuri*, s.n. Instrument întrebuințat la cistoscopie.

cistoscopíe, *cistoscopii*, s.f. Examen al cavității vezicii urinare, făcut cu ajutorul cistoscopului.

cișméa, *cișmele*, s.f. Instalație pentru scos apă dintr-o conductă sau dintr-un izvor.

cită, *citez*, vb. I. Tr. **1.** A menționa, a indica o persoană, un fapt, pentru a confirma ceva. **2.** A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva. **3.** A chema pe cineva în fața unui organ judiciar.

citadélă, *citadele*, s.f. (Înv.) Mică fortăreață în incinta unui oraș; castel sau cetate construită în afara zidurilor unui oraș, pentru a-l apăra.

citadín, -ă, *citadini, -e*, adj. (Livr.) Orășenesc.

citát, *citate*, s.n. Fragment dintr-o scriere reprodus întocmai.

citație, *citații*, s.f. Înscris prin care cineva este chemat în fața unui organ judiciar sau de urmărire penală.

citéț, -eáță, *citeți, -e,* adj. (Despre scrisul de mînă) Care se poate citi ușor.

citi, *citesc,* vb. IV. Tr. **1.** A parcurge un text, pentru a lua cunoștință de conținutul lui; a descifra o partitură muzicală; a controla indicațiile unui aparat de măsură. **2.** (Fig.) A descoperi gîndurile sau sentimentele cuiva, din expresia figurii sale. **3.** A învăța, a studia.

cititȋ, -ă, *cititi, -te,* adj. Cult, învățat, instruit.

cititór, -oáre, *cititori, -oare,* s.m. și f. Persoană care citește; *cititor în stele* = astrolog.

citológie s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul celulelor.

citoplásmă s.f. Constituent fundamental al celulei, de natură proteică.

cítric, -ă, *citrici, -e,* adj. *Acid citric* = acid organic care se găsește în lămîi, portocale etc.; *fructe citrice* (și substantivat, f. pl.) = nume generic pentru lămîi, portocale, mandarine etc.

citronádă, *citronade,* s.f. Băutură răcoritoare, preparată din suc de lămîie, zahăr și apă. Var.: **sitronádă** s.f.

ciubăr, *ciubere,* s.n. Vas cu două toarte, făcut din doage și folosit pentru păstrat sau transportat lichide.

ciubótar, *ciubotari,* s.m. (Reg.) Cizmar.

ciubótă, *ciubote,* s.f. (Reg.) Cizmă.

ciuboțícă, *ciuboțele,* s.f. Diminutiv al lui *ciubotă; ciuboțica-cucului* = plantă erbacee cu frunze ovale și flori galbene.

ciubúc, (1, 2) *ciubuce,* **(3)** *ciubucuri,* s.n. **1.** Pipă cu țeavă lungă. **2.** Ornament în relief pe marginile unui perete, ale unei ferestre etc. **3.** (Fam.) Cîștig (mărunt) ilicit; bacșiș.

ciubucár, *ciubucari,* s.m. (Fam.) Persoană care umblă după ciubucuri **(3).**

ciuciuléte, *ciuciuleți,* s.m. Ciupercă comestibilă cu pălăria zbîrcită; (adverbial) *ud ciuciulete* = ud pînă la piele.

ciúcure, *ciucuri,* s.n. Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unei cuverturi, unei draperii, ale unui șal etc.

ciudát, -ă, *ciudați, -te,* adj. Straniu, bizar.

ciúdă s.f. Necaz, supărare, amestecată cu invidie sau cu părere de rău.

ciudățénie, *ciudățenii,* s.f. Lucru ciudat, întîmplare curioasă.

ciuf, (1) *ciufuri,* s.n., (2) *ciufi,* s.m. **1.** S.n. Smoc de păr zbîrlit. **2.** S.m. Pasăre răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița, cu două smocuri de pene deasupra urechilor.

ciufuli, *ciufulesc,* vb. IV. Tr. A zburli (părul, barba).

ciuguleálă, *ciuguleli,* s.f. Faptul de a ciuguli; ceea ce se ciugulește.

ciugulí, *ciugulesc,* vb. IV. Tr. (Despre păsări) A apuca (hrana) cu ciocul; (despre oameni) a mînca luînd cîte puțin din alimente.

ciuín, *ciuini,* s.m. Plantă erbacee a cărei rădăcină se folosește la fabricarea săpunurilor, în medicină ca expectorant etc.

ciulamá, *ciulamale,* s.f. Mîncare din carne de pasăre, cu sos gros de făină.

ciuleándra s.f. art. Numele unui dans popular.

ciulí, *ciulesc,* vb. IV. Tr. (Despre animale) A ridica urechile în sus (pentru a-și încorda auzul); (despre oameni) a asculta cu mare atenție.

ciulín, *ciulini,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele spinoase, care crește pe terenuri necultivate.

ciumát, -ă, *ciumați, -te,* adj. Bolnav de ciumă.

ciúmă, *ciume,* s.f. Boală epidemică foarte gravă, contagioasă (transmisă prin șobolani).

ciumăfáie s.f. Plantă medicinală foarte toxică, cu flori albe și fructe spinoase.

ciung, -ă, *ciungi, -e,* adj. Care are o mînă retezată.

ciuntí, *ciuntesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a amputa; a reteza (plante, crengi).

ciupeálă, *ciupeli,* s.f. Faptul de a ciupi; (fig.) furt de sume mici de bani sau de lucruri mărunte.

ciupércă, *ciuperci,* s.f. (La pl.) Încrengătură de talofite lipsite de clorofilă, care se reproduc prin spori; (și la sg.) plantă din această încrengătură.

ciupí, *ciupesc,* vb. IV. Tr. **1.** A pișca; (despre păsări) a apuca cu ciocul; a ciuguli. **2.** A mînca rupînd cîte puțin dintr-un aliment. **3.** A rupe vîrful lăstarilor unei plante, pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. **4.** A fura cîte puțin.

ciur, *ciururi,* s.n. Unealtă de cernut materiale granulare, cereale etc.

ciurúc, *ciurucuri,* s.n. Lucru fără valoare; (fig.) om care nu este bun de nimic.

ciuruí[1], *ciuruiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da prin ciur. **2.** Refl. A se găuri în mai multe locuri.

ciuruí[2], pers. 3 *ciúruie,* vb. IV. Intr. A curge, șiroind, cu un zgomot caracteristic.

ciut, -ă, *ciuți, -te,* adj. (Despre animale) Fără coarne; cu coarnele tăiate sau căzute.

ciútă, *ciute,* s.f. Femela cerbului.

ciútură, *ciuturi,* s.f. Găleată făcută din doage, cu care se scoate apă din fîntînă.

cívic, -ă, *civici, -e,* adj. Cetățenesc.

civíl, -ă, *civili, -e,* adj. **1.** Care se referă la raporturile dintre cetățeni sau dintre aceștia și organele statului; *drepturi civile* = drepturi recunoscute persoanelor fizice și persoanelor juridice; *stare civilă* = situația unei persoane în raport cu familia; *parte civilă* = persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții pentru acoperirea pagubei pricinuite prin săvîrșirea infracțiunii. **2.** Care nu este militar sau nu are caracter milităresc; (substantivat) persoană care nu face parte din cadrele armatei.

civilizá, *civilizez,* vb. I. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) civilizat.

civilizát, -ă, *civilizați, -te,* adj. **1.** Care a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare, la un standard de viață ridicat. **2.** Politicos, manierat.

civilizáție, *civilizații,* s.f. Nivel de dezvoltare a culturii materiale și spirituale a societății; (p. ext.) nivel înalt de dezvoltare a unei societăți.

civism s.n. Atitudine de bun cetățean.

cizelá, *cizelez,* vb. I. Tr. A prelucra fin suprafața unui obiect de metal; a retuşa, a finisa.

cizmár, *cizmari,* s.m. Meseriaş care confecționează (şi repară) încălțăminte.

cizmă, *cizme,* s.f. Încălțăminte (de piele, de cauciuc etc.) care acoperă piciorul pînă aproape de genunchi.

cizmărie, *cizmării,* s.f. **1.** Atelier în care se confecționează (şi se repară) încălțăminte. **2.** Meseria cizmarului.

cîine, *cîini,* s.m. Mamifer carnivor domesticit, folosit pentru pază, vînătoare etc.

cîinése, -eáscă, *cîineşti,* adj. De cîine, al cîinilor; (fig.) rău, hain.

cîinéşte adv. Ca un cîine; (fig.) cu dușmănie; *cîine-cîineşte* = cu mare greutate.

cîinós, -oásă, *cîinoşi, -oase,* adj. Crud, rău, hain.

cîlți s.m. pl. Fire scurte rămase în urma dărăcitului inului şi al cînepii.

cîmp, *cîmpuri,* s.n. şi (mai ales în expr.) *cîmpi,* s.m. **1.** Şes, cîmpie; ogor; întindere de pămînt în afara unei localități; *munca cîmpului* = muncă agricolă. **2.** Loc, spațiu, porțiune de teren unde se desfăşoară o anumită activitate, se petrece un fenomen, se exercită o forță etc.: *cîmp electric; cîmp vizual; cîmpul muncii* = sferă de activitate, muncă.

cîmpeán, *cîmpeni,* s.m. Locuitor de la şes.

cîmpenésc, -eáscă, *cîmpeneşti,* adj. De (la) cîmp (1) sau de (la) țară; specific vieții de la țară.

cîmpíe, *cîmpii,* s.f. Şes.

cînd adv. **1.** În care moment? în care timp?; *cînd aşa, cînd aşa* = ba aşa, ba altfel. **2.** (Cu valoare de conjuncție) *L-am văzut cînd a plecat; spune-mi cînd să te aştept.*

cîndvá adv. Într-un moment neprecizat (trecut sau viitor).

cînepár, *cînepări,* s.m. Mică pasăre cîntătoare care se hrăneşte mai ales cu seminte de cînepă.

cînepă s.f. Plantă erbacee cultivată pentru fibrele textile care se scot din tulpină şi pentru uleiul extras din seminte şi folosit la prepararea lacurilor.

cînepíşte, *cînepişti,* s.f. Teren cultivat cu cînepă.

cînt, *cînturi,* s.n. **1.** Cîntare, cîntec; ciripit de păsări. **2.** Diviziune a unui poem epic.

cîntá, *cînt,* vb. I. Tr. şi intr. **1.** A emite un şir de sunete muzicale care formează împreună o melodie; (despre păsări) a scoate ciripitul caracteristic speciei. **2.** A scrie versuri (în cinstea cuiva).

cîntár, *cîntare,* s.n. Instrument care serveşte la cîntărit.

cîntáre, *cîntări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a cînta;* melodie. **2.** Cîntec de laudă, imn.

cîntăréț, -eáță, *cîntăreți, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care cîntă (cu vocea); artist a cărui profesiune este de a cînta. **2.** Poet.

cîntări, *cîntăresc,* vb. IV. **1.** Tr. A determina greutatea (masa) unui corp cu ajutorul cîntarului, balanței etc.; (fig.) a aprecia, a chibzui; *a cîntări din ochi* = a evalua ceva din vedere, cu aproximație. **2.** Intr. A avea o anumită greutate (masă); (fig.) a valora, a prețui.

cîntătór, -oáre, *cîntători, -oare,* adj. (Despre păsări) Care cîntă; (substantivat, m.; pop.) cocoş; *(pe) la cîntători* = în zori.

cîntec, *cîntece,* s.n. **1.** Şir de sunete muzicale, vocale sau instrumentale; ciripitul păsărilor; zumzetul unor insecte. **2.** Compoziție literară în versuri, însoțită adesea de melodie; *cîntec de leagăn* = cîntec liric cu care se adorm copiii mici; *cîntec bătrînesc* = baladă populară veche.

cîr interj. Cuvînt care imită croncănitul ciorilor, cîrîitul găinilor etc.; (adverbial) *cîr-mîr* = cu ceartă, cu tocmeală.

cîrc interj. *A nu zice nici cîrc* = a tăcea chitic.

cîrcă s.f. *În cîrcă* = în spinare.

cîrcăiác, *cîrcăieci,* s.m. (Zool.) Scolopendră.

cîrcéie, *cîrceie,* s.f. Piesă de lemn sau de fier, cu care se leagă tînjala de protap (cînd se înjugă patru boi).

cîrcél, *cîrcei,* s.m. **1.** Contracție involuntară a mușchilor, însoțită de o senzație dureroasă. **2.** Organ vegetal al unor plante, cu ajutorul căruia acestea se agață de corpurile din jur.

cîrciumár, *cîrciumari,* s.m. Proprietar al unei cîrciumi.

cîrciumă, *cîrciumi,* s.f. Local unde se consumă băuturi alcoolice.

cîrciumăreásă, *cîrciumărese,* s.f. **1.** Nevastă de cîrciumar; proprietara unei cîrciumi. **2.** Plantă erbacee ornamentală, cu flori mari, albe, galbene sau roşii.

cîrciumăriță, *cîrciumărițe,* s.f. Cîrciumăreasă (1).

cîrcotáş, -ă, *cîrcotaşi, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care caută tot timpul ceartă, care e mereu nemulțumit.

cîrcotă, *cîrcote,* s.f. Gîlceavă, ceartă.

cîrd, *cîrduri,* s.n. **1.** Grup mare de animale, de păsări, de pești. **2.** (Depr.) Ceată de oameni. **3.** (Fig.) Mulțime, grămadă, şir (de ani).

cîrdăşíe, *cîrdăşii,* s.f. Întovărăşire în scopuri necinstite.

cîrîí, pers. 3 *cîrîie,* vb. IV. Intr. (Despre păsări) A scoate sunete scurte, guturale.

cîrîiálă, *cîrîieli,* s.f. **1.** Cîrîit. **2.** Bombăneală, ceartă.

cîrîít s.n. Faptul de *a cîrîi.*

cîrjă, *cîrje* şi *cîrji,* s.f. **1.** Băț bifurcat la partea superioară, de care se servesc infirmii la mers. **2.** Baston încovoiat la partea superioară.

cîrlán, *cîrlani,* s.m. **1.** Miel sau ied înțărcat. **2.** Mînz sau cal pînă la trei ani.

cîrlíg, *cîrlige,* s.n. **1.** Piesă de metal încovoiată la un capăt, servind pentru a atîrna, a prinde sau a agăța un obiect. **2.** Piesă metalică a undiței, în forma unui ac îndoit, în care se înfige momeala. **3.** Încuietoare la o uşă, care se prinde într-un belciug. **4.** Andrea.

cîrliónț, *cîrlionți,* s.m. Buclă de păr, zuluf.

cîrlionță, *cîrlionțez,* vb. I. Tr. A bucla părul, a face cîrlionți.

cîrlionțat, -ă, *cîrlionțați, -te,* adj. (Despre păr) Buclat.

cîrmáci, *cîrmaci,* s.m. Persoană care manevrează cîrma unei nave.

cîrmă, *cîrme,* s.f. **1.** Dispozitiv cu ajutorul căruia se conduce o navă sau o aeronavă. **2.** (Fig.) Guvernare, cîrmuire.

cîrmí, *cîrmesc,* vb. IV. Intr. A schimba direcția de mers.

cîrmîz (1, 2) s.m., **(3)** s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee cu fructe mici, sferice, roșii sau negre. **2.** S.m. Coșenilă. **3.** S.n. Materie colorantă obținută din fructe de cîrmîz **(1)** sau din gogoși de coșenilă.

cîrmuí, *cîrmuiesc,* vb. IV. Tr. A guverna, a conduce.

cîrmuíre, *cîrmuiri,* s.f. Acțiunea de *a cîrmui;* organ de conducere.

cîrmuitór, -oáre, *cîrmuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care guvernează, care conduce.

cîrn, -ă, *cîrni, -e,* adj. (Despre nas) Mic și ridicat puțin în sus; (despre oameni) cu nasul mic și ridicat în sus.

cîrnát, *cîrnați,* s.m. Produs alimentar din carne tocată, introdusă în intestine de porc, de oaie sau din material plastic.

cîrní, *cîrnesc,* vb. IV. Intr. și tr. (Pop.) A (se) îndrepta în altă direcție.

cîrpáci, *cîrpaci,* s.m. Meseriaș care lucrează prost.

cîrpă, *cîrpe,* s.f. **1.** Bucată de pînză folosită pentru șters praful, vasele etc. **2.** Scutec. **3.** (Fig.) Om fără personalitate.

cîrpător, *cîrpătoare,* s.n. **1.** Taler de lemn pe care se taie carnea, ceapa etc. **2.** Scîndură pe care se întinde aluatul.

cîrpeálă, *cîrpeli,* s.f. Reparație sumară.

cîrpí, *cîrpesc,* vb. IV. Tr. A petici; a repara.

cîrpitúră, *cîrpituri,* s.f. Reparație sumară (prost executată).

cîrtí, *cîrtesc,* vb. IV. Intr. A-și exprima nemulțumirea (prin murmure); a protesta.

cîrtiță, *cîrtițe,* s.f. Mamifer insectivor cu blana neagră, prețioasă, care trăiește în galerii subterane.

cîșiță, *cîșițe,* s.f. Vierme mic care se dezvoltă în brînză.

cîșlégi s.f. pl. (La creștinii ortodocși) Interval de timp între două posturi, cînd se poate mînca de dulce.

cîștíg, *cîștiguri,* s.n. Ceea ce cîștigă cineva; bun material cîștigat.

cîștigá, *cîștig,* vb. I. **1.** Tr. A dobîndi bani sau alte bunuri materiale (prin muncă); (fig.) a dobîndi experiență, cunoștințe etc. **2.** Tr. A atrage de partea sa. **3.** Tr. A obține o victorie. **4.** Intr. A-și spori calitatea, greutatea etc.

cîștigătór, -oáre, *cîștigători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un avantaj, o victorie asupra cuiva. **2.** Adj. Care dă dreptul la cîștig.

cît[1] adv., conj. **1.** Adv. În ce măsură, în ce grad; în ce durată de timp. **2.** Adv. (Cu valoare de prepoziție, în comparații) *Cît muntele de mare.* **3.** Conj. (Introduce propoziții temporale, modale sau atributive) În timpul în care...; în măsura în care... **4.** Conj. (Introduce propoziții completive directe) *Am dat cît mi-a cerut.*

cît[2], *cîturi,* s.n. Rezultatul întreg al unei împărțiri.

cît[3], **-ă,** *cîți, -te,* pron. **1.** (Interogativ) *Cît costă? Cît e ceasul?* **2.**(Nehotărît) *Cîtă frunză și iarbă* = în cantitate foarte mare.

cîte adv. Formează numerale distributive și colective: *două cîte două; cîte trele.*

cîtelea, cîta pron. interog. (Precedat de art. *al, a;* este folosit pentru a afla locul pe care îl ocupă cineva sau ceva într-o serie) *Al cîtelea? a cîta?*

cîteodátă adv. Uneori, din cînd în cînd.

cîteși- Element de compunere însemnînd „toți (toate) laolaltă", care servește la formarea unor numerale colective: *cîteșipatru.*

cîtíme, *cîtimi,* s.f. Ceea ce se poate măsura sau număra.

cîtuși adv. *Cîtuși de puțin* = oricît de puțin; absolut deloc.

cîtvá, cîtăvá, *cîțiva, cîteva,* pron nehot., adj. nehot. Un număr mic, o cantitate mică.

clácă, *clăci,* s.f. **1.** Muncă gratuită pe care țăranul iobag era obligat să o presteze în folosul proprietarului de pămînt. **2.** Muncă colectivă benevolă, pe care o fac țăranii unii în folosul altora, însoțită de obicei și de o mică petrecere.

cláie, *clăi,* s.f. Grămadă mare de fîn sau de cereale, de obicei de formă conică; (fig.) grămadă de lucruri sau de ființe în dezordine.

clámă, *clame,* s.f. Agrafă cu care se prind foi volante, părul etc.

clan, *clanuri,* s.n. **1.** Comunitate din comuna primitivă, formată din oameni uniți prin legături de rudenie și de limbă. **2.** (Peior.) Clică.

clandestín, -ă, *clandestini, -e,* adj. Făcut în ascuns, ilegal.

clánță, *clanțe,* s.f. **1.** Mîner la broasca ușii. **2.** (Peior.) Gură.

clápă, *clape,* s.f. **1.** Fiecare dintre piesele mobile care alcătuiesc claviatura unui pian, a unei orgi etc. **2.** Fiecare dintre discurile unei mașini de scris sau de calculat care, prin apăsare, fac să se imprime litere sau cifre. **3.** Bucată mobilă de stofă care cade peste deschizătura unui buzunar. **4.** Capac.

clapón, *claponi,* s.m. Cocoș castrat.

clar, -ă, *clari, -e,* adj. **1.** Care se distinge bine; limpede, pur, transparent; (despre aer, cer) senin, luminos. **2.** (Despre sunete, voce) Care răsună distinct. **3.** Ușor de înțeles, lămurit, evident.

clarifícă, *clarific,* vb. I. Tr. A face să devină mai clar, a lămuri.

clarinét, *clarinete,* s.n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub lărgit la un capăt, prevăzut cu găuri și cu clape.

claritáte s.f. Însușirea de a fi clar, limpede; calitate a stilului de a fi ușor de înțeles.

clarobscúr s.n. Procedeu grafic și pictural de distribuire a luminii și a umbrelor în vederea obținerii efectelor dorite.

clarvăzătór, -oáre, *clarvăzători, -oare,* adj. Care întrevede clar cum se va desfășura în viitor o acțiune.

clarviziúne s.f. Calitatea de a fi clarvăzător.

clasá, *clasez,* vb. I. **1.** Tr. A aranja ceva pe clase, pe categorii. **2.** Refl. A obține un anumit loc într-un clasament. **3.** Tr. (Jur.) A dispune încetarea unui proces penal.

clasaménț, *clasamente,* s.n. Ordinea valorică în care sînt grupați participanții la o competiție sportivă.

clásă, *clase,* s.f. **1.** Grup de obiecte, de fenomene sau de ființe cu însușiri comune. **2.** *Clase sociale* = grupuri mari de oameni constituite istoric, care se deosebesc între ele prin situația lor economică determinată, în esență, de poziția lor față de mijloacele de producție. **3.** (Biol.) Categorie sistematică inferioară încrengăturii și superioară ordinului. **4.** (Mat.) Fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. **5.** Unitate organizatorică în învățămînt compusă dintr-un număr de elevi de aceeași vîrstă; sală în care se țin cursurile pentru un astfel de grup. **6.** Categorie, grad, rang (la vagoanele de tren, de tramvai etc.). **7.** Rang, grad, categorie în care este încadrat cineva potrivit funcției deținute.

clásic, -ă, *clasici, -e,* adj. **1.** Care aparține clasicismului, care se referă la clasicism. **2.** (Despre opere literare, artistice etc.) Care servește ca model de perfecțiune. **3.** (Despre scriitori, oameni de știință; adesea substantivat) A cărui operă își păstrează valoarea de-a lungul veacurilor. **4.** Tipic, caracteristic.

clasicísm s.n. **1.** Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine. **2.** Curent literar și artistic în arta și literatura europeană, apărut în sec. XVII, care tindea spre imitarea modelelor greco-latine.

clasificá, *clasific,* vb. I. Tr. **1.** A repartiza pe clase sau într-o anumită ordine. **2.** A stabili locul cuvenit cuiva în urma unui examen, a unui concurs etc.

clasór, *clasoare,* s.n. Mapă, album, cutie etc. în care se păstrează hîrtii sau documente clasate.

clástic, -ă, *clastici, -e,* adj. (Despre roci) Detritic.

claustrá, *claustrez,* vb. I. Refl. și tr. (Livr.) A (se) închide într-o mănăstire sau (p. ext.) într-un loc retras.

cláuză, *clauze,* s.f. Prevedere cuprinsă într-un act juridic.

clavecín, *clavecine,* s.n. Vechi instrument muzical cu claviatură și cu coarde.

claviatúră, *claviaturi,* s.f. Totalitatea clapelor unui pian, ale unei mașini de scris etc.

claviculár, -ă, *claviculari, -e,* adj. Care ține de claviculă.

claviculă, *clavicule,* s.f. Fiecare dintre cele două oase care se articulează cu sternul și cu omoplații.

clavír, *clavire,* s.n. (Rar) Pian.

claxón, *claxoane,* s.n. Dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit la autovehicule.

claxoná, *claxonez,* vb. I. Intr. A semnaliza cu claxonul.

clăbúc, *clăbuci,* s.m. **1.** Spumă pe care o face săpunul amestecat cu apă. **2.** Spumă care apare la suprafața unor lichide cînd fierb. **3.** Salivă spumoasă cu băsici.

clăcáș, *clăcași,* s.m. **1.** Țăran obligat să facă clacă (1). **2.** Persoană care ia parte la o clacă (2).

clădí, *clădesc,* vb. IV. Tr. **1.** A zidi, a construi. **2.** A așeza unul peste altul, în mod sistematic, lucruri de același fel.

clădíre, *clădiri,* s.f. Construcție, casă, edificiu.

clămpăní, *clămpănesc,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot caracteristic prin lovire, prin trîntirea unui capac etc.

clănțăní, *clănțănesc,* vb. IV. Intr. A-și ciocni în mod ritmic dinții (de frig, de frică etc.).

clănțău, *clănțăi,* s.m. Om care vorbește mult (și pe un ton agresiv).

clăpăúg, -ă, *clăpăugi, -e,* adj. (Despre urechi) Mare și aplecat în jos.

clăti, *clătesc,* vb. IV. **1.** Tr. A limpezi în apă curată un obiect spălat. **2.** Refl. și tr. (Înv. și pop.) A (se) clătina.

clătiná, *clătin,* vb. I. **1.** Tr., intr. și refl. A (se) mișca ușor, într-o parte și în alta. **2.** Refl. A șovăi în mers, a se împletici; (fig.) a fi într-o situație critică.

clătinătúră, *clătinături,* s.f. Mișcare agitată sau șovăitoare.

clătit, -ă, *clătiți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Limpezit cu apă. **2.** S.f. Un fel de plăcintă subțire, prăjită în grăsime.

clean, *cleni,* s.m. Pește de apă dulce, cu corpul gros, acoperit de solzi mari.

cleĭá, *cléĭ,* vb. IV. Intr. A mînca cu zgomot.

clei, *cleiuri,* s.n. **1.** Substanță vîscoasă care servește la lipit. **2.** Suc gros care se scurge din scoarța unor arbori.

cleiós, -oásă, *cleioși, -oase,* adj. Lipicios; (despre pămînt) vîscos, clisos.

clémă, *cleme,* s.f. Dispozitiv de îmbinare demontabilă a două sau a mai multor elemente.

cleménță, *clemențe,* s.f. (Livr.) Îndurare, iertare; indulgență.

clenci, *clenciuri,* s.n. **1.** (Pop.) Cîrlig (făcut dintr-o creangă). **2.** (Fig.) Sens ascuns, tîlc; motiv de ceartă.

clepsídră, *clepsidre,* s.f. Instrument cu care se măsura în trecut timpul, după cantitatea de apă sau de nisip scursă, printr-un orificiu, dintr-un rezervor.

cleptomán, -ă, *cleptomani, -e,* s.m. și f. Persoană care suferă de cleptomanie.

cleptomaníe s.f. Impulsie patologică pentru furt fără urmărirea unui profit.

cler s.n. Totalitatea preoților unui cult.

cléric, *clerici,* s.m. Membru al clerului.

clericál, -ă, *clericali, -e,* adj. Privitor la clerici.

cleștár s.n. (Poetic) Cristal.

cléște, *clești,* s.m. **1.** Unealtă care servește pentru a apuca, a smulge, a mînui piese etc. **2.** Unealtă de forma unui clește **(1),** folosită în diverse operații. **3.** Nume dat picioarelor anterioare ale racilor și crabilor.

cleveteálă, *cleveteli,* s.f. Bîrfeală.

clevetí, *clevetesc,* vb. IV. Tr. A bîrfi, a defăima.

cliént, -ă, *clienți, -te,* s.m. și f. **1.** Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin sau care consumă într-un local public. **2.** Persoană considerată în raport cu medicul sau cu avocatul său.

clientélă, *clientele,* s.f. Totalitatea clienților unui magazin, unui avocat, unui medic etc.

climactériu s.n. Perioada de sfîrșit a maturității, caracterizată prin încetarea fiziologică a funcției genitale.

climát, *climate,* s.n. **1.** Climă. **2.** (Fig.) Mediu, atmosferă socială, morală etc., ambianță.

climatéric, -ă, *climaterici, -e,* adj. Privitor la climă; (despre stațiuni, localități etc.) cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratarea unor boli.

climátic, -ă, *climatici, -ce,* adj. Climateric.

climatologíe s.f. Știință care studiază clima.

climă, *clime,* s.f. Totalitatea proceselor și fenomenelor meteorologice caracteristice unei regiuni geografice.

clin, *clini,* s.m. **1.** Bucată de pînză sau de stofă folosită ca parte componentă sau ca adaos la un obiect de îmbrăcăminte. **2.** Petic de pămînt sau de pădure de formă triunghiulară.

clíncher s.n. Produs obținut la fabricarea cimenturilor și folosit la pavaje, pardoseli etc.

clínchet, *clinchete,* s.n. Sunet produs de clopoței, de ciocnirea paharelor etc.

clingherít s.n. Material fabricat din fire de azbest și de cauciuc, din care se confecționează garnituri rezistente la temperaturi și presiuni înalte.

clínic, -ă, *clinici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. De clinică; realizat în cadrul unei clinici: *examen clinic.* **2.** S.f. Unitate spitalicească în care se efectuează învățămîntul practic de specialitate.

clinicián, -ă, *clinicieni, -e,* s.m. și f. Medic care lucrează într-o clinică.

clinométru, *clinometre,* s.n. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor în plan vertical față de orizont.

clintí, *clintesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca puțin din loc. **2.** Tr. (Fig.) A determina pe cineva să se abată de la convingerile sau hotărîrile sale.

clípă, *clipe,* s.f. Interval de timp foarte scurt.

clipí, *clipesc,* vb. IV. Intr. A apropia și a depărta, în mod reflex, pleoapele una de alta.

clipítă, *clipite,* s.f. Clipă.

clipocí[1], *clipocesc,* vb. IV. Intr. **1.** A clipi. **2.** A moțăi.

clipocí[2], pers. 3 *clipocește,* vb. IV. Intr. (Despre ape curgătoare) A produce un zgomot ușor.

clips, *clipsuri,* s.n. Broșă, cercel etc. care se prinde cu un fel de clapă sau cu un arc.

clíring s.n. Sistem de decontare fără numerar, între bănci sau între state, prin compensarea reciprocă a creanțelor și datoriilor. Scris și: *clearing.*

clísă, *clise,* s.f. Pămînt argilos îmbibat cu apă.

clísmă, *clisme,* s.f. Introducere a unui lichid pe cale rectală pentru evacuarea forțată a materiilor fecale.

clisós, -oásă, *clisoși, -oase,* adj. Vîscos, cleios.

clistír, *clistire,* s.n. Irigator.

clișéu, *clișee,* s.n. **1.** Imagine fotografică negativă; placă sau film fotografic developat. **2.** (Tipogr.) Placă (de lemn, de metal etc.) pe caro s-a reprodus sau s-a gravat o imagine, pentru a fi imprimată. **3.** (Fig.) Frază banală, repetată prea des.

clitóris s.n. Mic organ erectil la femeie, situat lîngă canalul urinar.

cliváj s.n. Proprietate a unor cristale de a se desface în foi sau plăci cu suprafețe plane.

cloácă, *cloace,* s.f. **1.** Canal subteran, în care se varsă murdăriile dintr-un oraș. **2.** Băltoacă murdară și rău mirositoare. **3.** Cavitate terminală a tubului digestiv, la reptile, păsări, amfibieni, în care se deschid canalul genital și urinar.

cloánță, *cloanțe,* s.f. (Pop.) Babă rea și arțăgoasă; (fam., peior.) gură.

cloci, *clocesc,* vb. IV. **1.** Tr. (Despre păsări) A sta pe ouă pentru a le încălzi și a scoate din ele pui. **2.** Tr. (Fig.) A plănui, a urzi. **3.** Refl. (Despre alimente) A căpăta gust și miros neplăcute; a se altera.

clocít, -ă, *clociți, -te,* adj. (Despre alimente, băuturi) Stătut, alterat.

clocitoáre, *clocitori,* s.f. Instalație sau aparat pentru clocitul artificial al ouălor sau al icrelor.

clócot, *clocote,* s.n. **1.** Mișcare zgomotoasă a lichidelor cînd fierb. **2.** Agitație zgomotoasă a apei mării, a unui rîu etc.; (fig.) zbucium, frămîntare.

clocotí, *clocotesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A fierbe în clocot; (despre ape, rîuri) a se agita cu putere, cu zgomot. **2.** (Fig.; despre pasiuni) A fi gata să se dezlănțuie. **3.** (Fig.) A răsuna cu putere, a vui.

clocotíci s.m. Nume dat unor specii de plante cu frunze dințate și cu flori mici, galbene, care cresc prin pajiști.

clonc interj. Cuvînt care imită strigătul cloștii.

cloncăní, pers. 3 *cloncănește,* vb. IV. Intr. (Despre cloști) A scoate strigăte caracteristice.

clondír, *clondire,* s.n. Vas de sticlă cu gîtul scurt și strîmt, în care se păstrează băuturi.

clonț, *clonțuri,* s.n. (Pop.) Cioc, plisc.

clop, *clopuri,* s.n. (Reg.) Pălărie.

clópot, *clopote,* s.n. **1.** Obiect de metal în formă de pară, cu o limbă care, lovindu-se de pereți, produce sunete. **2.** *Clopot scufundător* = cutie de metal sau de beton în care se introduce aer sub presiune, servind la executarea de lucrări sub apă.

clopótniță, *clopotnițe*, s.f. Turn de biserică sau construcție izolată în care sînt instalate clopotele.

clopoțél, *clopoței*, s.m. **1.** Clopot mic. **2.** (La pl.) Nume dat unor plante erbacee cu flori în formă de clopot.

clor s.n. (Chim.) Gaz galben-verzui, foarte toxic, folosit ca dezinfectant și decolorant.

clorát, *clorați*, s.m. Sare a acidului cloric.

clorhídric adj. *Acid clorhidric* = acid cu miros înțepător, folosit în industria chimică.

clorofilă s.f. Pigmentul de culoare verde al plantelor.

clorofiliánă, *clorofiliene*, adj. *Asimilație clorofiliană* = proces prin care plantele verzi sintetizează substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă.

clorofórm s.n. Compus organic al clorului, lichid incolor, volatil, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic și analgezic.

cloromicetínă s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul bolilor infecțioase.

cloroprén s.n. Lichid incolor din care, prin polimerizare, se obține cauciucul sintetic.

clorótic, -ă, *cloротici, -e*, adj. Bolnav de clorază; palid, firav.

clorózǎ s.f. **1.** Formă de anemie caracterizată prin culoarea palidă-verzuie a pielii. **2.** Boală a plantelor manifestată prin decolorarea frunzelor.

clorúră, *cloruri*, s.f. Sare a acidului clorhidric; *clorură de sodiu* = sare de bucătărie; *clorură de polivinil* = produs macromolecular întrebuințat ca material în construcții, în electrotehnică etc.; *clorură de var* = pulbere albă care absoarbe apa, întrebuințată ca decolorant și dezinfectant.

closét, *closete*, s.n. Instalație igienică servind la satisfacerea nevoilor fiziologice de evacuare.

cloș s.n. Croială în formă de clopot, cu falduri sau evazată.

clóșcă, *cloști*, s.f. Găină (sau altă pasăre) care clocește sau care își îngrijește puii; *cloșca-cu-pui* = constelație din emisfera boreală.

clovn, *clovni*, s.m. Artist comic de circ.

club, *cluburi*, s.n. Asociație întemeiată cu scopul de a crea membrilor săi condiții pentru desfășurarea, în timpul liber, a unei activități (culturale, sportive etc.).

clúpă, *clupe*, s.f. Instrument pentru măsurarea diametrului arborilor.

cneaz, *cneji*, s.m. Conducător al unui cnezat.

cnezát, *cnezate*, s.n. (În evul mediu) Formă de organizare politică de tip statal, bazată pe autoritatea unui cneaz; teritoriu stăpînit de un cneaz.

cnócaut, *cnocauturi*, s.n. Situație a boxerului care, în urma unei lovituri, cade la podea și, neputîndu-se ridica timp de 10 secunde, este scos din luptă.

cnut, *cnuturi*, s.n. Bici cu mai multe sfîrcuri prevăzute la capete cu alice de plumb.

coabitá, *coabitez*, vb. I. Intr. A trăi împreună (în aceeași casă); a conviețui.

coácăz, *coacăzi*, s.m. Arbust cu flori galbene-verzui, cultivat pentru fructele sale.

coácăză, *coacăze*, s.f. Fructul comestibil al coacăzului, în formă de bobițe roșii, dispuse în ciorchini.

coáce, *coc*, vb. III. **1.** Tr. A supune un aliment la acțiunea căldurii, în cuptor, pentru a-l face bun de mîncat; (refl.; despre alimente) a fi expus focului din cuptor. **2.** Refl. (Despre plante, fructe) A ajunge la maturitate. **3.** Intr. (Despre răni, bube) A face puroi.

coádă, *cozi*, s.f. **1.** Apendice cu care se termină partea din spate a corpului vertebratelor; părul care acoperă acest apendice; partea posterioară a peștelui, a șarpelui etc.; smocul de pene de la partea posterioară a păsărilor. **2.** Părul lung, împletit, al femeilor. **3.** Partea care leagă frunza, floarea, fructul de tulpină sau de creangă. **4.** Partea dinapoi, mai lungă, a unor veșminte. **5.** Prelungirea luminoasă a cometelor. **6.** Minerul unor obiecte sau instrumente. **7.** Partea de la sfîrșit a unui lucru; *coada ochiului* = colțul extern al ochiului. **8.** Șir de oameni care așteaptă să le vină rîndul la un ghișeu, la un magazin etc. **9.** *Coada-șoricelului* = plantă erbacee, ale cărei flori se folosesc în medicină.

coafá, *coafez*, vb. I. Refl. și tr. A (-și) ondula părul (la coafor).

coafézǎ, *coafeze*, s.f. Femeie care are meseria de a coafa.

coafór, *coafori*, s.m. Bărbat care are meseria de a coafa.

coafúră, *coafuri*, s.f. Felul cum este aranjat sau ondulat părul la femei.

coágul, *coaguli*, s.m. Masă de substanță închegată; cheag.

coagulá, *coagulez*, vb. I. Refl. (Despre lichide) A se închega.

coagulánt, -ă, *coagulanți, -te*, adj., s.m. (Substanță) care are proprietatea de a coagula.

coájă, *coji*, s.f. **1.** Țesutul extern, protector al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unor plante; învelișul exterior al fructelor, al semințelor etc.; învelișul tare, calcaros al oului. **2.** Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte. **3.** Strat exterior, întărit, al unei răni.

coálă, *coli*, s.f. Foaie dreptunghiulară de hîrtie, de celofan etc.; *coală de tipar* = unitate de măsură pentru volumul unei cărți, egală cu 16 pagini tipărite.

coaliție, *coaliții*, s.f. Alianță, înțelegere între state, partide sau grupări politice pentru realizarea unor scopuri comune.

coalizá, *coalizez*, vb. I. Refl. A face o coaliție.

coámă, *coame*, s.f. **1.** Păr lung și stufos pe gîtul unor animale. **2.** Creasta unui deal sau a unui munte. **3.** Partea superioară, orizontală, a unui zid; linia de întîlnire a două versante de acoperiș.

coánă s.f. v. **cuconă.**

coápsă, *coapse*, s.f. (La oameni) Partea piciorului între șold și genunchi; (la animale) partea superioară a picioarelor dinapoi, cuprinsă între crupă și gambă.

coárbă, *coarbe*, s.f. Unealtă manuală de găurit, formată dintr-o tijă cotită cu care se acționează burghiul.

coárdă, *coarde,* s.f. **1.** Fir elastic la anumite instrumente muzicale, care produce, prin vibrare, sunete; *coarde vocale* = formații ligamentoase simetrice din interiorul laringelui, care, prin vibrare, produc vocea. **2.** Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe. **3.** Sfoară care leagă brațele ferăstrăului și care, prin răsucire, întinde pînza uneltei. **4.** Frînghie folosită în gimnastica artistică, în jocurile de copii etc. **5.** Ramură a butucului viței de vie. **6.** Șuviță de sirop de zahăr, prea tare legat. Pl. și: *corzi.*

coárnă, *coarne,* s.f. **1.** Fructul comestibil al cornului[1]. **2.** Soi de viță de vie cu boaba lunguiață și cu coaja tare.

coásă, *coase,* s.f. Unealtă agricolă pentru cosit, compusă dintr-o lamă de oțel fixată pe o coadă lungă.

coáse, *cos,* vb. III. Tr. **1.** A prinde între ele părțile din care se compune o haină, a fixa un nasture etc. cu ajutorul ață și al acului. **2.** A împreuna, cu ajutorul unui fir special, marginile unei plăgi.

coástă, *coaste,* s.f. **1.** Fiecare dintre oasele care leagă coloana vertebrală de stern, alcătuind cutia toracică. **2.** Partea laterală a corpului, de la umeri pînă la șold. **3.** Pantă, povîrniș. **4.** Țărm, mal.

coautór, -oáre, *coautori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a efectuat o lucrare sau a săvîrșit o acțiune împreună cu altcineva.

coaxiál, -ă, *coaxiali, -e,* adj. (Despre figuri sau corpuri) Care are o axă comună cu altă figură sau cu alt corp.

cobái, *cobai,* s.m. Mamifer rozător folosit în medicină pentru experiențe de laborator; (fig.) subiect pentru experimentare.

cobált s.n. Metal dur, alb-argintiu, întrebuințat în tehnică și în industrie.

cóbe, *cobe,* s.f. **1.** Boală a găinilor și a gîștelor, manifestată prin apariția unei excrescențe cartilaginoase sub limbă. **2.** (În superstiții) Pasăre, (p. ext.) ființă sau lucru care prevestește o nenorocire.

cobí, *cobesc,* vb. IV. Tr. (În superstiții) A prevesti ceva rău.

cóbiliță, *cobilițe,* s.f. Bucată de lemn curbată cu care se poartă pe umăr găleți cu apă, coșuri etc.

coborî, *cobór,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A se da jos dintr-un vehicul (sau dintr-un loc mai ridicat); a (se) lăsa în jos. **2.** Tr. *A coborî tonul* (sau *glasul)* = a vorbi cu un ton mai blînd și mai scăzut. **3.** Intr. (Despre corpuri cerești) A se apropia de asfințit. **4.** Intr. A se trage din... **5.** Tr. A face să scadă valoarea unei mărimi.

coborîș, *coborîșuri,* s.n. Faptul de a coborî; povîrniș, drum în pantă.

coborîtór, -oáre, *coborîtori, -oare,* adj. **1.** Care coboară; care descrește. **2.** Care se trage din...; descendent.

cóbră, *cobre,* s.f. Șarpe veninos din Africa și Asia, caracterizat prin pete negre pe gît, semănînd cu niște ochelari.

cobúr, *coburi,* s.m. (Pop.) Toc de piele atîrnat la șa, în care se purta în trecut pistolul.

cobúz, *cobuze,* s.n. Un fel de fluier sau caval.

cobzár, *cobzari,* s.m. Lăutar care cîntă din cobză.

cóbză, *cobze,* s.f. Instrument muzical cu coarde, avînd cutia de rezonanță foarte bombată, care emite sunete prin ciupire.

coc[1], *coci,* s.m. Bacterie de formă sferică.

coc[2], *cocuri,* s.n. Pieptănătură femeiască cu părul răsucit sau împletit la ceafă ori în creștet.

cóca s.m. invar. Arbust exotic din ale cărui frunze se extrage cocaina.

coca-cóla s.f. invar. Băutură răcoritoare care conține zahăr caramel și substanțe vegetale extrase din frunzele de coca (decocainizate) și din semințele de cola.

cocaínă s.f. Alcaloid extras din frunzele de coca și întrebuințat ca anestezic local.

cocainomán, -ă, *cocainomani, -e,* s.m. și f. Persoană care folosește cocaina ca stupefiant.

cocárdă, *cocarde,* s.f. **1.** Insignă purtată de militari la chipiu sau de civili la piept, în anumite ocazii. **2.** Floare de ceară albă, pe care o poartă invitații la nuntă.

cócă[1] s.f. **1.** Aluat. **2.** Pastă cleioasă din făină amestecată cu apă, folosită la lipit.

cócă[2], *coci,* s.f. **1.** Structura fuzelajului unui avion, alcătuită numai din pereți periferici. **2.** Ansamblu constituit din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior.

coccídie, *coccidii,* s.f. (La pl.) Ordin de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale animalelor, provocînd anumite boli; (și la sg.) protozoar din acest ordin.

cóccis, *coccisuri,* s.n. Os mic triunghiular, de la capătul inferior al coloanei vertebrale.

coceán, *coceni,* s.m. **1.** Tulpină de porumb. **2.** Știulete de porumb de pe care s-au desfăcut boabele. **3.** Mijlocul tare al anumitor fructe sau legume.

cochét, -ă, *cocheți, -te,* adj. Care caută să placă (unei persoane de sex opus) printr-o îmbrăcăminte îngrijită, prin purtări alese, căutate.

cochetá, *cochetez,* vb. I. Intr. A uza de cochetărie pentru a plăcea; a schimba cu cineva vorbe curtenitoare.

cochetărie, *cochetării,* s.f. Atitudine, purtare, mod de a se îmbrăca prin care cineva caută să placă (unei persoane de sex opus).

cochílă s.f. v. **cochilie.**

cochílie, *cochilii,* s.f. **1.** Înveliș calcaros sau silicios al unor moluște, foraminifere etc. **2.** Formă metalică folosită pentru turnarea unor piese, a lingourilor etc. Var.: **cochílă** s.f.

cócină, *cocini,* s.f. Coteț pentru porci.

cocioábă, *cocioabe,* s.f. Casă mică, sărăcăcioasă, dărăpănată.

cocióc, *cocioace,* s.n. Nămol vegetal amestecat cu rădăcini de stuf și de papură, formînd uneori mici insule plutitoare.

cociórvă, *cociorve,* s.f. Unealtă alcătuită dintr-o placă (triunghiulară) cu o coadă lungă,

folosită pentru a scoate jarul din cuptorul de pîine.

cocîrjá, *cocîrjez*, vb. I. Refl. A se gîrbovi.

cocláuri s.n. pl. Locuri pustii, prăpăstioase, neumblate.

cocleálă, *cocleli*, s.f. Strat din carbonat bazic de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafața obiectelor de cupru sau de alamă; gust specific al alimentelor păstrate în vase coclite.

cocléț, *coclețe*, s.n. Fiecare dintre perechile de fire ale țesutului, printre care se trec firele de urzeală.

coclí, pers. 3 *coclește*, vb. IV. Refl. (Despre obiecte de aramă) A se acoperi cu un strat de cocleală; (despre alimente) a căpăta gust de cocleală.

cocoáșă, *cocoașe*, s.f. **1.** Protuberanță naturală pe spinarea unor animale, formată din grăsime. **2.** (Med.) Cifoză.

cocolí, *cocolesc*, vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) **1.** A îngriji pe cineva în mod exagerat. **2.** A răsfăța.

cocolóș, *cocoloașe*, s.n. Boț, ghemotoc; (în special) bulgăre mic de făină sau de mălai, rămas nefiert într-o mîncare care n-a fost bine amestecată.

cocoloși, *cocolosesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face cocoloș, a mototoli. **2.** A trece cu vederea, a ascunde, a mușamaliza.

cocón, *coconi*, s.m. Înveliș protector în care stau larvele unor insecte; gogoașă.

cocór, *cocori*, s.m. Pasăre migratoare, cu gîtul și picioarele lungi, cu penele cenușii.

cócos s.m. *Nucă de cocos* = fructul cocotierului, care conține un suc lăptos comestibil și a cărui coajă are întrebuințări în industrie; *ulei de cocos* = substanță grasă, obținută din nuca de cocos și folosită la fabricarea săpunurilor de toaletă.

cocostîrc, *cocostîrci*, s.m. Barză.

cocóș, **(1, 2)** *cocoși*, s.m., **(3)** *cocoașe*, s.n. **1.** S.m. Masculul găinii; *cocoș de munte* (sau *sălbatic*) = pasăre sălbatică mare, cu pene negre și verzi-albăstrii. **2.** S.m. Denumire dată categoriei boxerilor care au greutatea între 51 și 54 kg. **3.** S.n. Ciocănelul care lovește percutorul la armele de vînătoare.

cocoșá, *cocoșez*, vb. I. Refl. A se gheboșa.

cocoșát, -ă, *cocoșați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care are cocoașă.

cocotiér, *cocotieri*, s.m. Palmier cu un buchet mare de frunze în vîrful tulpinii, cu fructele (nucile de cocos) comestibile.

cocoțá, *cocoț*, vb. I. Tr. și refl. A (se) urca pe ceva, a (se) așeza pe un loc mai ridicat; (fig.) a (se) ridica într-un post sau la o situație nemeritată.

cocs, *cocsuri*, s.n. Produs solid, obținut prin carbonizarea la temperaturi înalte a cărbunilor sau a unor produse petroliere, întrebuințat în metalurgie, în industria chimică, drept combustibil etc.

cocsacíz, *cocsacizi*, s.m. Plantă erbacee exotică a cărei rădăcină conține un latex folosit la fabricarea cauciucului. Var.: **cocsagíz** s.m.

cocsagíz s.m. v. **cocsacíz.**

cocseríe, *cocserii*, s.f. Ansamblul instalațiilor în care se fabrică cocsul.

cocsificá, *cocsific*, vb. I. Tr. A transforma cărbunii de pămînt în cocs.

cócteil, *cocteiluri*, s.n. **1.** Băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice. **2.** Recepție cu un număr restrîns de participanți.

cod[1] s.m. Pește marin, lung pînă la 1,5 m, cu trei înotătoare dorsale, din ficatul căruia se extrage untura de pește.

cod[2], *coduri*, s.n. **1.** Ansamblul unor reguli de conduită. **2.** Act normativ cuprinzînd principalele norme dintr-o anumită ramură a dreptului: *cod civil; codul muncii.* **3.** Sistem de semnale sau de semne convenționale servind la transmiterea unor mesaje; (cib.) sistem de simboluri care reprezintă informația; *cod poștal* = număr care se înscrie pe trimiterile poștale în dreptul numelui localității pentru ca aceasta să poată fi mai ușor identificată. **4.** (Biol.) *Cod genetic* = mecanism biochimic prin care se realizează înregistrarea, conservarea și transmiterea informației ereditare.

codá, *codez*, vb. I. Tr. A efectua codajul unui mesaj.

codáj s.n. Operația de transformare a unui mesaj într-un șir de semne convenționale cuprinse într-un cod **(3).**

codánă, *codane*, s.f. Fetișcană.

codáș, -ă, *codași, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care rămîne în urma altora cu munca, cu învățătura etc.

codăt, *codați*, adj. (Despre ochi) Prelung, migdalat.

codeálă, *codeli*, s.f. Faptul de a se codi; șovăială, ezitare.

codeínă s.f. Alcaloid extras din opiu, folosit ca sedativ al tusei.

códex, *codexuri*, s.n. Codice.

codí, *codesc*, vb. IV. Refl. A șovăi, a ezita.

códice, *codice*, s.n. Culegere de texte vechi, în manuscris.

codicíl, *codicile*, s.n. Act prin care se modifică un testament.

codificá, *codific*, vb. I. Tr. A reuni (legi, documente) într-un cod.

códină s.f. **1.** Lînă de calitate inferioară, tunsă de pe capul, coada sau picioarele oilor. **2.** Grîu de calitate inferioară.

codiríște, *codiriști*, s.f. Coadă de bici.

codîrlă, *codîrle*, s.f. Partea din spate, mobilă, care închide coșul unui car sau al unei căruțe.

codobătură, *codobaturi*, s.f. Pasăre mică, cenușie, cu coada lungă pe care o mișcă întruna.

codobélc, *codobelci*, s.m. Nume dat melcului în jocurile de copii.

codróș, *codroși*, s.m. Gen de păsări migratoare, insectivore, de mărimea vrăbiei.

códru, *codri*, s.m. **1.** Pădure mare și bătrînă. **2.** Bucată mare de pîine sau de mămăligă.

coechipiér, -ă, *coechipieri, -e,* s.m. și f. Membru al unei echipe de muncă sau sportive, considerat în raport cu tovarășii săi.

coeficiént, *coeficienți,* s.m. **1.** (Mat.) Constantă care multiplică o mărime variabilă. **2.** Mărime, de obicei fără dimensiuni, care indică o anumită proprietate a unui material sau a unei substanțe. **3.** Raport dintre valorile a două mărimi, care caracterizează o operație sau un proces.

coercitív, -ă, *coercitivi, -e,* adj. Care are puterea, dreptul sau calitatea de a constrînge; *cîmp coercitiv* = intensitatea cîmpului magnetic în care se anulează magnetizația unui corp.

coerciție s.f. (Livr.) Constrîngere.

coerént, -ă, *coerenți, -te,* adj. **1.** Care este format din elemente strîns legate între ele. **2.** (Fiz.; despre două sau mai multe unde) Care au aceeași lungime de undă și diferențe de fază constante în timp.

coerénță, *coerențe,* s.f. Însușirea de a fi coerent.

coexistá, *coexist,* vb. I. Intr. A exista în același timp sau împreună cu cineva sau cu ceva.

coexisténță, *coexistențe,* s.f. Existență simultană a mai multor lucruri, fenomene etc.; *coexistență pașnică* = principiu de politică externă potrivit căruia statele cu orînduiri social-economice diferite trebuie să dezvolte relații pașnice, fără a apela, în rezolvarea litigiilor dintre ele, la forță sau la amenințarea cu forța.

coeziúne, *coeziuni,* s.f. **1.** (Fiz.) Forță care menține în contact diferite părți ale unui corp, datorită atracției dintre moleculele acelui corp. **2.** (Fig.) Legătură internă strînsă; unitate.

cófă, *cofe,* s.f. Vas mic făcut din doage de brad, cu o singură toartă, în care se păstrează apă.

cofeínă s.f. Cafeină.

cofetár, *cofetari,* s.m. Persoană care face sau vinde produse de cofetărie.

cofetărie, *cofetării,* s.f. Local în care se vînd și se consumă prăjituri și alte dulciuri.

coféturi s.n. pl. Dulciuri.

cofráj, *cofraje,* s.n. Tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul, mortarul etc., pentru a se întări în forma dorită.

cofrét, *cofrete,* s.n. Firidă închisă în care sînt fixate siguranțele unei instalații electrice.

cogeámite adj. (Fam.) Coșcogea.

cognitív, -ă, *cognitivi, -e,* adj. (Fil.) Referitor la cunoaștere.

cognoscíbil, -ă, *cognoscibili, -e,* adj. (Fil.) Care poate fi cunoscut.

cohórtă, *cohorte,* s.f. Unitate de pedestrași la romani; (fig.) mulțime, ceată.

coif, *coifuri,* s.n. Acoperămînt de metal pentru protecția capului, purtat în vechime de ostași.

coincíde, pers. 3 *coincide,* vb. III. Intr. **1.** (Despre evenimente) A se petrece în același timp sau în același loc. **2.** A fi la fel cu ceva, a se potrivi; (despre figuri) a se suprapune perfect.

coincidénță, *coincidențe,* s.f. Faptul de a coincide; potrivire a unor fapte, evenimente etc.

cointeresá, *cointeresez,* vb. I. Tr. A face ca cineva să fie interesat într-o acțiune împreună cu alții; a suscita interesul cuiva, în vederea realizării unui scop comun.

cointeresáre s.f. Acțiunea de *a cointeresa; cointeresare materială* = principiu potrivit căruia se îmbină, în procesul de producție, stimularea materială cu răspunderea materială.

cojí, *cojesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre piele) A se jupui, a se curăța de coajă. **2.** Refl. (Despre pereți, tencuială etc.) A se coșcovi, a se scoroji. **3.** Tr. A curăța de coajă.

cojóc, *cojoace,* s.n. Haină țărănească din piele de oaie prelucrată cu lînă cu tot.

cojocár, *cojocari,* s.m. Persoană care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc.

cojocărie, *cojocării,* s.f. Atelier unde se confecționează (sau prăvălie unde se vînd) cojoace, căciuli etc.

col, *coluri,* s.n. Partea mai îngustă a unui organ sau a unui os.

cóla s.m. invar. Arbore exotic cu fructe de forma unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți ai sistemului nervos.

colaborá, *colaborez,* vb. I. Intr. **1.** A participa la o acțiune făcută în comun. **2.** A publica un articol, un studiu, într-un ziar sau într-o revistă.

colaboráre, *colaborări,* s.f. Acțiunea de *a colabora;* formă de relații între state, organizații etc. în vederea soluționării unor probleme de interes comun.

colaboratór, -oáre, *colaboratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care colaborează.

colaborațiónist, -ă, *colaboraționiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care colaborează cu ocupanții străini aflați pe teritoriul țării sale.

colác, *colaci,* s.m. **1.** Pîine (în formă de inel) făcută din suluri de cocă împletită. **2.** Obiect de formă inelară; *colac de salvare* = inel de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia un naufragiat se poate menține la suprafața apei. **3.** Împrejmuire de piatră sau de lemn, în jurul unei fîntîni.

colagén s.n. Substanță de natură proteică din țesutul conjunctiv, cartilaginos și osos, care prin fierbere se transformă în gelatină.

colái, *colaje,* s.n. Procedeu în arta modernă care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene.

colán, *colane,* s.n. Salbă; colier.

colápS, *colapsuri,* s.n. Pierderea totală a forțelor organismului datorită unei insuficiențe circulatorii.

colaterál, -ă, *colaterali, -e,* adj. Lăturalnic, secundar; *rudenie colaterală* = rudenie între frați și surori și între descendenții acestora.

colaționá, *colaționez,* vb. I. Tr. A confrunta copia unui text cu originalul.

colăcár, *colăcari,* s.m. (Pop.) Persoană care rostește orațiile la nuntă.

colb s.n. (Reg.) Praf.

colcăí, pers. 3 *cólcăie,* vb. IV. Intr. A fierbe în clocot; a mișuna, a foi.

coleá adv. (Pop.) **1.** (Pe) aici, (pe) aproape. **2.** Atunci, în timpul cînd... **3.** În toată puterea cuvîntului.

colecíst, *colecisturi,* s.n. Veziculă biliară.

colecistítă, *colecistite,* s.f. Inflamație a veziculei biliare.

colectá, *colectez,* vb. I. Tr. A aduna lucruri, materiale, bani etc. într-un anumit scop; (despre abcese) a face puroi.

colécțiu, *colecte,* s.f. Acțiunea de a aduna bani sau obiecte prin contribuție benevolă (în scopul ajutorării cuiva).

colectív, -ă, *colectivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este realizat prin participarea mai multora; care aparține tuturor. **2.** Adj. *Substantiv colectiv* = substantiv care, în forma de singular, numește o pluralitate de obiecte de același fel, considerate ca un întreg. **3.** S.n. Grup de persoane care participă la îndeplinirea unor sarcini comune.

colectivísm s.n. Principiu fundamental al moralei comuniste, care preconizează devotamentul față de colectivitate, recunoașterea priorității intereselor obștești, întemeiată pe înțelegerea concordanței generale dintre interesele individuale și cele sociale, solidaritatea și întrajutorarea tovărășească.

colectivitáte, *colectivități,* s.f. Grup de oameni care trăiesc și muncesc în comun; (p. ext.) societate.

colectivizá, *colectivizez,* vb. I. Tr. A trece în proprietate colectivă; a face să aibă caracter colectiv.

colectór, -oáre, *colectori, -oare,* adj., s.n. (Vas, conductă) în care se colectează gaze sau lichide.

colectúră, *colecturi,* s.f. Oficiu de colectare a cărților pentru aprovizionarea bibliotecilor.

colécție, *colecții,* s.f. Serie de obiecte de valoare artistică, științifică etc., adunate și aranjate sistematic; culegere de opere literare, științifice etc.

colecționá, *colecționez,* vb. I. Tr. A aduna obiecte pentru (a alcătui) o colecție.

colecționár, -ă, *colecționari, -e,* s.m. și f. Persoană care colecționează; posesor al unei colecții.

coledóc's.n. Canal prin care se varsă fierea în duoden.

colég, -ă, *colegi, -e,* s.m. și f. Persoană care muncește sau învață împreună cu altele, considerată în raport cu acestea.

colegiál, -ă, *colegiali, -e,* adj. De coleg; tovărășesc.

colegialitáte s.f. Atitudine, sentimente de bun coleg.

colégiu, *colegii,* s.n. **1.** Denumire dată unor organe colective de conducere. **2.** Colectiv de judecători în cadrul instanței supreme. **3.** (În trecut) Organizație de liber-profesioniști.

coleoptér, *coleoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu o pereche de aripi tari (elitre), care acoperă o a doua pereche, membranoase; (și la sg.) insectă din acest ordin.

coléric, -ă, *colerici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care are dese izbucniri de mînie.

colesteról s.n. Sterol care se găsește în untura de pește, în creier, în sînge etc.

colét, *colete,* s.n. Pachet expediat prin poștă.

coletărie, *coletării,* s.f. Colete; serviciu și mijloc de transportat colete.

colhóz, *colhozuri,* s.n. Formă de cooperativă agricolă de producție în U.R.S.S.

colhóznic, -ă, *colhoznici, -e,* s.m. și f. Membru al unui colhoz.

colibacíl, *colibacili,* s.m. Bacil care se găsește în intestine.

colibacilóză, *colibaciloze,* s.f. Infecție provocată de colibacili.

colíbă, *colibe,* s.f. **1.** Casă mică, sărăcăcioasă. **2.** Adăpost provizoriu pentru păstori, paznici de cîmp etc.

colibrí s.m. Nume dat mai multor specii de păsări foarte mici, din America tropicală, care se hrănesc cu nectar.

cólică, *colici,* s.f. Durere abdominală violentă.

coliér, *coliere,* s.n. Șirag de mărgele sau de pietre scumpe, care se poartă la gît.

colíliu, -ie, *colilii,* s.f., adj. **1.** S.f. Numele mai multor specii de plante erbacee cu tulpini subțiri, înalte, cu peri albi în vîrful semințelor; *alb-colilie* = (despre părul capului) complet alb. **2.** Adj. Alb.

colimatór, *colimatoare,* s.n. (Topogr.) Instrument optic pentru vizarea unei direcții.

colínă, *coline,* s.f. Deal mic.

colínd, *colinde,* s.n. **1.** Faptul, obiceiul de a colinda. **2.** Cîntec tradițional de Crăciun și de Anul nou.

colindá, *colind,* vb. I. Intr. **1.** A umbla cu colindul. **2.** A umbla de colo pînă colo; (tr.) a cutreiera.

colindătór, -oáre, *colindători, -oare,* s.m. și f. Persoană care umblă cu colindul.

colír s.n. Medicament lichid, folosit în tratamentul bolilor de ochi.

colítă, *colite,* s.f. Inflamație acută sau cronică a colonului.

colívă, *colive,* s.f. Preparat din grîu fiert, zahăr și nuci pisate, care se împarte ca pomană la înmormîntări și la parastase.

colivie, *colivii,* s.f. **1.** Cușcă mică în care se țin închise păsările cîntătoare sau decorative. **2.** Construcție de metal care servește la transportul personalului și materialelor în puțurile de mină.

coliziúne, *coliziuni,* s.f. **1.** Ciocnire violentă între două corpuri. **2.** (Livr.) Conflict; dispută.

colmatáre, *colmatări,* s.f. Depunere de aluviuni în bazinul unei ape.

colníc, *colnice,* s.n. **1.** Colină. **2.** Drum îngust peste un deal sau printr-o pădure.

cólo adv. Acolo.

coloánă, *coloane,* s.f. **1.** Stîlp cilindric servind ca element de susținere a unei părți dintr-un edificiu. **2.** *Coloană vertebrală* = totalitatea vertebrelor care formează axul scheletului. **3.** Masă cilindrică a unui fluid care țîșnește dintr-o conductă, dintr-un rezervor etc. **4.** Șir de cifre așezate unele sub altele; rubrică într-un

registru, într-un formular etc. **5.** Fiecare dintre diviziunile verticale ale unei pagini de ziar, de revistă etc. **6.** Grup de oameni sau de vehicule care înaintează în șiruri lungi. **7.** (Cinema) *Coloană sonoră* = ansamblul de sunete (cuvinte, muzică) care însoțesc imaginile filmului.

colocatár, -ă, *colocatari, -e,* s.m. și f. Persoană care locuiește în același spațiu locativ cu alte persoane.

colócviu, *colocvii,* s.n. **1.** Discuție pe o temă dată (între oameni de știință). **2.** Formă de control periodic al cunoștințelor studenților, constînd din discuții, lucrări practice etc.

colódiu s.n. Soluție de nitroceluloză, folosită în medicină și în tehnică.

colofóniu s.n. Rășină folosită în industria hîrtiei, a lacurilor etc.

cologarítm, *cologaritmi,* s.m. Logaritmul inversului unui număr dat.

coloíd, *coloizi,* s.m. Substanță care se găsește în stare coloidală.

coloidál, -ă, *coloidali, -e,* adj. (Chim.) *Stare coloidală* = stare de diviziune a materiei, de obicei o dispersie a unei substanțe solide într-un lichid.

colón[1], *colonuri,* s.n. Porțiunea finală a intestinului gros.

colón[2], *coloni,* s.m. Muncitor agricol în Imperiul roman.

colonádă, *colonade,* s.f. Șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic.

colonél, *colonei,* s.m. Grad de ofițer superior, între locotenent-colonel și general-maior.

coloniál, -ă, *coloniali, -e,* adj. Privitor la colonii; în stare de colonie; provenind din colonii.

coloniále s.f. pl. Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.), provenite de obicei din țări exotice.

colonialísm s.n. Politică a statelor imperialiste de cucerire și subjugare economică și politică a unor teritorii și țări slab dezvoltate din punct de vedere economico-social.

colonie, *colonii,* s.f. **1.** Cetate sau oraș întemeiat de vechii fenicieni sau greci pe teritorii străine. **2.** Regiune sau țară aflată sub dominația unei puteri străine. **3.** Grup de oameni de aceeași naționalitate, așezați într-o țară sau într-un oraș străin. **4.** Grup de copii aflați în stațiuni balneare sau climaterice. **5.** Grup de animale din aceeași specie care trăiesc în comun.

coloníst, -ă, *coloniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care s-a stabilit într-o colonie (**2, 3**).

colonizá, *colonizez,* vb. I. Tr. **1.** A popula un ținut sau o țară cu oameni aduși din alte ținuturi ori din alte țări. **2.** A transforma în colonie un teritoriu sau o țară.

colontítlu, *colontitluri,* s.n. (Tipogr.) Indicație tipărită deasupra textului fiecărei pagini de carte, cuprinzînd titlul lucrării sau al capitolului etc.

colór adj. invar. (Despre imagini) În culori, colorat.

colorá, *colorez,* vb. I. Tr. **1.** A da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele. **2.** (Fig.) A da vorbirii sau scrisului o nuanță vie, expresivă.

coloránt, -ă, *coloranți, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. Care are proprietatea de a colora. **2.** S.m. Substanță cu care se colorează.

coloratúră, *coloraturi,* s.f. Mod de interpretare vocală caracterizat prin cadențe, triluri etc.

colorimetríe s.f. Determinare a caracteristicilor unei culori.

colorimétru, *colorimetre,* s.n. Aparat folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor substanțelor colorate.

coloríst, -ă, *coloriști, -ste,* s.m. și f. Pictor care se distinge prin coloritul pe care îl dă tablourilor sale.

colorít, *coloriturí,* s.n. Culoare; totalitatea culorilor unui obiect.

colós, *coloși,* s.m. Om (sau obiect) de o mărime neobișnuită.

colosál, -ă, *colosali, -e,* adj. Foarte mare, uriaș.

colportá, *colportez,* vb. I. Tr. A răspîndi zvonuri, știri (false).

colportáj s.n. (Înv.) Distribuire a ziarelor, a cărților.

colportór, *colportori,* s.m. Persoană care răspîndește zvonuri, știri (false).

colț, (1, 2) *colțuri,* s.n., **(3, 4, 5, 6)** *colți,* s.m. **1.** S.n. Punct unde se întîlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri; extremitate, vîrf; porțiune cuprinsă între două laturi care se unesc. **2.** S.n. Loc îndepărtat, retras. **3.** S.m. Dinte (canin) al animalelor; fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. **4.** S.m. Fiecare dintre dinții greblei, grapei etc. **5.** S.m. Vîrful ierbii (sau al altor plante) cînd începe să se dezvolte. **6.** S.m. Vîrf ascuțit de stîncă.

colțár, *colțare,* s.n. **1.** Poliță sau dulăpior așezat în colțul unei camere. **2.** Echer de care se servesc zidarii.

colțós, -oásă, *colțoși, -oase,* adj. Obraznic, arțăgos.

colțunáș, *colțunași,* s.m. Mîncare făcută din bucăți de aluat umplute cu brînză, carne sau dulceață și fierte în apă.

colțurós, -oásă, *colțuroși, -oase,* adj. Cu multe colțuri.

columbácă adj. *Muscă columbacă* (și substantivat) = insectă mică, dipteră, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vițelor.

columbofíl, *columbofili,* s.m. Crescător de porumbei.

colúmnă, *columne,* s.f. Monument în formă de coloană, ridicat în amintirea unui eveniment important.

comandá, *cománd,* vb. I. Tr. **1.** A da un ordin, o dispoziție; a ordona executarea unei mișcări. **2.** A avea comanda unei unități militare. **3.** A cere livrarea unui produs, executarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc. **4.** A pune în funcțiune sau a opri un sistem tehnic.

comandamént, *comandamente,* s.n. **1.** Organ de conducere a unei mari unități militare. **2.** (Fig.) Poruncă; regulă; normă.

comandánt, -ă, *comandanți, -te,* s.m. și f. Persoană care comandă o unitate (militară), o garnizoană, o navă etc.

comándă, *comenzi,* s.f. **1.** Acțiunea de a comanda; ordin, poruncă. **2.** Funcția de comandant. **3.** Cerere prin care se solicită livrarea unui produs, prestarea unui serviciu etc. **4.** Operație prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic.

comandítă s.f. (În unele state) *Societate în comandită* = societate (4) în care o parte din membri răspund solidar și nelimitat pentru obligațiile societății față de creditori, pe cînd ceilalți numai în limitele capitalului investit de ei.

comándo, *comandouri,* s.n. Corp de trupe organizat și antrenat pentru acțiuni deosebite.

comandór, *comandori,* s.m. (În trecut) Grad de ofițer superior din aviația și marina militară, corespunzînd gradului de colonel.

comárnic, *comarnice,* s.n. Loc la stînă, unde se pune la uscat și unde se păstrează cașul.

comasá, *comasez,* vb. I. Tr. A reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, unități economice etc.).

cómă s.f. Pierdere totală prelungită a cunoștinței, a sensibilității și a motilității voluntare, cauzată de afecțiuni grave ale centrilor nervoși superiori.

comănác, *comănace,* s.n. Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de călugări și călugărițe.

combatánt, -ă, *combatanți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care aparține unei unități militare de luptă; care ia parte la lupte.

combáte, *combát,* vb. III. Tr. **1.** A lupta împotriva unor atitudini, unor idei. **2.** A lua măsuri de stîrpire a unui flagel social, a unei boli etc.

combatív, -ă, *combativi, -e,* adj. Care susține cu dîrzenie o idee, o concepție.

combativitáte s.f. Însușirea de a fi combativ.

combiná, *combín,* vb. I. **1.** Tr. A împreuna, a îmbina, a potrivi. **2.** Tr. și refl. A (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unei substanțe compuse.

combinát, *combinate,* s.n. Mare unitate economică constituită din mai multe întreprinderi între care există o strînsă legătură și interdependență tehnologică și economică.

combinație, *combinații,* s.f. **1.** Îmbinare, reunire, combinare; (fam.) aranjament, plan. **2.** (Chim.) Substanță alcătuită din două sau mai multe elemente diferite; corp compus.

combínă, *combine,* s.f. Mașină de lucru complexă care îndeplinește, într-un proces tehnologic, mai multe operații; *combină agricolă* = mașină care execută simultan mai multe lucrări agricole (secerat, treierat, formarea baloturilor de paie etc.); *combină minieră* = mașină care efectuează tăierea rocilor și colectarea minereului din frontul de lucru.

combinezón, *combinezoane,* s.n. **1.** Obiect de lenjerie care se poartă de către femei, sub rochie. **2.** Îmbrăcăminte de protecție.

comburánt, -ă, *comburanți, -te,* adj., s.m. (Corp) care întreține arderea, avînd în componență, de regulă, oxigen.

combustíbil, *combustibili,* s.m. Material care are proprietatea de a arde, fiind folosit ca izvor de căldură; *combustibil nuclear* = material întrebuințat pentru a produce energie în reactoarele nucleare (ex. uraniu, plutoniu).

combústie, *combustii,* s.f. (Tehn.) Ardere.

comedián, -ă, *comedieni, -e,* s.m. și f. Actor (actriță) de comedie.

comediánt, -ă, *comedianți, -te,* s.m. și f. **1.** (Înv.) Comedian. **2.** Actor (actriță) de circ.

comédie[1], *comedii,* s.f. Operă dramatică al cărei subiect și deznodămînt provoacă rîsul.

comédie[2], *comedii,* s.f. (Pop. și fam.) Întîmplare ciudată, poznă, bazaconie.

comedón, *comedoane,* s.n. Mică formație sebacee cu extremitatea neagră, care astupă orificiul unei glande sebacee.

comemorá, *comemorez,* vb. I. Tr. A celebra amintirea unei personalități sau a unui eveniment important.

comemoratív, -ă, *comemorativi, -e,* adj. Care evocă un eveniment însemnat, o personalitate etc.

comenduíre, *comenduiri,* s.f. Organ militar care supraveghează ordinea și disciplina într-o unitate militară, într-o localitate etc.

comensurábil, -ă, *comensurabili, -e,* adj. (Mat., despre mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură.

comentá, *comentez,* vb. I. Tr. **1.** A discuta interpretînd un fapt, o întîmplare. **2.** A interpreta, a analiza critic o operă literară, istorică etc.

comentáriu, *comentarii,* s.n. Faptul de a comenta; discuție (critică); interpretare.

comentatór, -oáre, *comentatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care comentează, care interpretează.

comerciál, -ă, *comerciali, -e,* adj. Care se referă la comerț.

comercializá, *comercializez,* vb. I. Tr. A pune un produs în comerț.

comerciánt, -ă, *comercianți, -te,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu comerțul (privat).

comérț s.n. Activitate economică constînd din vînzarea-cumpărarea mărfurilor.

comesceán, -ă, *comeseni, -e,* s.m. și f. Persoană care ia masa împreună cu alții.

comestíbil, -ă, *comestibili, -e,* adj. Care este bun de mîncat.

cométă, *comete,* s.f. Corp ceresc aparținînd sistemului solar, alcătuit dintr-un nucleu luminos, avînd uneori o prelungire în formă de coadă.

cómic, -ă, *comici, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care este propriu comediei. **2.** S.m. Actor de comedie.

3. S.n. Categorie estetică în a cărei sferă intră elementele, aspectele care provoacă rîsul.

comicărie, *comicării,* s.f. Faptă sau situație care provoacă rîsul.

cómis, *comiși,* s.m. (În trecut) Mare dregător care avea în grija sa caii și grajdurile curții domnești.

comisár, *comisari,* s.m. 1. (Înv.) Șeful unui comisariat de poliție. 2. Persoană învestită de către o autoritate superioară cu împuterniciri speciale.

comisariát, *comisariate,* s.n. (Înv.) Secție a poliției orășenești.

comisie, *comisii,* s.f. Organism colectiv, de stat sau obștesc, cu caracter permanent sau temporar, avînd ca sarcină analizarea unor probleme, efectuarea unor activități de control și revizie, propunerea de măsuri pentru perfecționarea activității etc.

comisión, *comisioane,* s.n. 1. Însărcinare dată cuiva de a procura sau a transmite ceva. 2. Sumă de bani ce i se cuvine comisionarului.

comisionár, *comisionari,* s.m. 1. Persoană care se ocupă cu transmiterea de scrisori sau pachete particulare. 2. Intermediar în operații comerciale.

comitagiu, *comitagii,* s.m. Membru al unei organizații revoluționare bulgare din trecut.

comitát, *comitate,* s.n. (În evul mediu) Unitate administrativ-teritorială în unele țări.

comíte[1], *comít,* vb. III. Tr. A săvîrși (o greșeală, o faptă rea).

cómite[2], *comiți,* s.m. (Înv.) Conducător al unui comitat.

comitét, *comitete,* s.n. Organ de conducere colectivă a unor organizații politice, obștești, sociale etc.; organ, for de conducere a activității într-un anumit domeniu.

comoáră, *comori,* s.f. Cantitate mare de bani sau obiecte de preț; avuție, avere.

comód, -ă, *comozi, -de,* adj. 1. De care te poți folosi ușor și în mod plăcut. 2. (Despre oameni) Care nu vrea să facă eforturi.

comódă, *comode,* s.f. Mobilă cu sertare mari suprapuse, în care se păstrează lenjeria.

comoditáte s.f. Atitudinea unei persoane comode.

comóție, *comoții,* s.f. Zguduire bruscă și puternică a unui organ; *comoție cerebrală* = șoc puternic al creierului, provenit din cădere, dintr-o lovitură etc.

compáct, -ă, *compacți, -te,* adj. (Despre materii) Dens, îndesat; (despre un grup de oameni) numeros și des.

compactáre, *compactări,* s.f. Operația de îndesare a pămîntului, a materialelor etc. cu ajutorul compactorului.

compactór, *compactoare,* s.n. Utilaj folosit la îndesarea umpluturilor de pămînt, a stratului de la suprafața unui teren, a unei șosele etc.

companíe[1], *companii,* s.f. 1. Tovărășie, însoțire. 2. Grup mic de oameni care își petrec vremea împreună. 3. Mare întreprindere capitalistă (de transport, industrială, comercială etc.).

compánie[2], *companii,* s.f. Subunitate militară mai mare decît plutonul și mai mică decît batalionul.

compará, *compár,* vb. I. Tr. A stabili asemănările și deosebirile dintre două sau mai multe lucruri, ființe, fapte.

comparatív, -ă, *comparativi, -e,* adj. 1. Care se bazează pe o comparație; care servește pentru comparație. 2. (Gram.) *Gradul comparativ* (și substantivat, n.) = grad de comparație al adjectivelor și adverbelor, prin care se arată că o însușire a unui obiect sau a unei acțiuni se află într-un grad mai mare, mai mic sau egal în raport cu a altora sau cu ea însăși.

comparáție, *comparații,* s.f. 1. Faptul de a compara; *grad de comparație* = formă pe care o iau adjectivele și unele adverbe, pentru a arăta măsura mai mare sau mai mică a însușirii exprimate de acestea; *termen de comparație* = cuvînt, expresie sau noțiune cu care se compară ceva. 2. Figură de stil care constă în relevarea raportului de asemănare dintre două obiecte, persoane sau acțiuni.

compartiménț, *compartimente,* s.n. 1. Despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere, într-un dulap etc. 2. Sferă, sector (de activitate).

compartimentá, *compartimentez,* vb. I. Tr. A împărți un spațiu în compartimente.

compás, *compasuri,* s.n. Instrument pentru trasarea cercurilor, format din două brațe articulate.

compatíbil, -ă, *compatibili, -e,* adj. Care poate exista sau se poate exercita împreună cu altceva.

compatibilitáte s.f. Faptul de a fi compatibil.

compatriót, -oátă, *compatrioți, -oate,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altă persoană din aceeași țară.

compăreá, *compár,* vb. II. Intr. A apărea în fața unui organ de jurisdicție (ca inculpat sau ca martor).

compătimí, *compătimesc,* vb. IV. Tr. A simți sau a manifesta părere de rău față de suferințele cuiva.

compéndiu, *compendii,* s.n. Expunere succintă a unei concepții, a unei discipline sau a unei lucrări.

compensá, *compensez,* vb. I. Tr. A înlocui ceea ce s-a consumat sau cheltuit; a îndrepta un rău printr-un bine; a despăgubi.

compensáție, *compensații,* s.f. Faptul de a compensa; ceea ce servește pentru a compensa.

competént, -ă, *competenți, -te,* adj. 1. Care este bine informat într-un anumit domeniu; care este în măsură să aprecieze un lucru; capabil. 2. Care are atribuția, căderea, dreptul de a face un lucru.

competénță, *competențe,* s.f. Faptul de a fi competent, capacitatea de a se pronunța într-o problemă, de a exercita anumite atribuții.

competitív, -ă, *competitivi, -e,* adj. Care poate suporta o concurență.

competitór, -oáre, *competitori, -oare,* s.m. și f. Concurent.

competíție, *competiții,* s.f. Concurs (sportiv); întrecere.

compilá, *compilez,* vb. I. Tr. A aduna din lucrările altora idei, păreri, date, făcînd o lucrare nouă, fără contribuții personale.

compilatór, -oáre, *compilatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care compilează.

compilátie, *compilații,* s.f. Faptul de a compila; rezultatul compilării.

complăcéa, *complác,* vb. II. Refl. A se simți mulțumit într-o anumită situație (nesatisfăcătoare).

complemént, *complemente,* s.n. **1.** Ceea ce se adaugă pentru a întregi ceva. **2.** Parte secundară a propoziției, care determină un verb, un adjectiv sau un adverb.

complementár, -ă, *complementari, -e,* adj. Care complinește; care completează; *unghiuri complementare* = unghiuri a căror sumă este 90°; *culori complementare* = culori care, prin suprapunere, dau culoarea albă.

complét, -ă, (1) *complet, -te,* adj., **(2)** *completuri,* s.n. **1.** Adj. Întreg, desăvîrșit, deplin; (despre mijloace de transport) care are toate locurile ocupate. **2.** S.n. *Complet de judecată* = colectiv alcătuit din numărul legal de judecători (și de asesori) care iau parte la soluționarea unui litigiu.

completá, *completez,* vb. I. Tr. A adăuga pentru a face să fie complet, întreg.

completívă, *completive,* adj. *Propoziție completivă* (și substantivat) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lîngă verbul din altă propoziție.

compléx, -ă, *complecși, -xe,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este format din mai multe părți; care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite. **2.** S.n. Întreg format din mai multe elemente; asocierе într-un tot a mai multor fenomene, stări etc. **3.** S.n. Ansamblu de unități comerciale, industriale etc., cu funcții deosebite, dar grupate teritorial pentru a servi aceluiași scop; *complex sportiv* = bază sportivă amenajată pentru mai multe ramuri de sport. **4.** S.n. Ansamblu de tendințe inconștiente formate din copilărie, care determină comportarea ulterioară a persoanei; *complex de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii.

complexát, -ă, *complexați, -te,* adj. Stăpînit de complexe **(4)**.

complexitáte s.f. Faptul de a fi complex, însușire a ceea ce este complex.

complezént, -ă, *complezenți, -te,* adj. Binevoitor, amabil.

complezénță s.f. Amabilitate.

complicá, *complic,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încurca; a (se) agrava, a (se) înrăutăți.

complicát, -ă, *complicați, -te,* adj. Alcătuit din multe elemente; greu de înțeles sau de descurcat.

complicátie, *complicații,* s.f. Faptul de a (se) complica; element patologic nou (agravant) care apare în cursul evoluției unei boli.

complice, *complici, -e,* s.m. și f. Persoană care, cu intenție, înlesnește sau ajută săvîrșirea unei infracțiuni.

complicitáte s.f. Faptul de a fi complice.

compliment, *complimente,* s.n. Cuvînt de laudă, de măgulire; (la pl.) salutări.

compliní, *complinesc,* vb. IV. Tr. A întregi, a completa.

complót, *comploturi,* s.n. Uneltire a unui grup de persoane în scopul săvîrșirii unor acte împotriva statului, urmărind schimbarea formei de guvernămînt.

complotá, *complotez,* vb. I. Intr. A urzi un complot.

complotíst, -ă, *complotiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care ia parte la un complot.

componént, -ă, *componenți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care intră ca parte într-un întreg. **2.** S.n. Fiecare dintre substanțele care alcătuiesc un sistem fizico-chimic. **3.** S.f. Fiecare dintre mărimile ce alcătuiesc un sistem de mărimi.

componénță, *componențe,* s.f. Compoziție **(1)**, alcătuire.

componístic, -ă, *componistici, -e,* adj. Privitor la o compoziție muzicală.

comportá, *compórt,* vb. I. **1.** Refl. A avea o anumită conduită. **2.** Tr. A aduce cu sine; a necesita.

comportament, *comportamente,* s.n. **1.** Modalitate de a acționa în anumite împrejurări. **2.** Ansamblul manifestărilor obiective ale animalelor și ale oamenilor.

comportamentál, -ă, *comportamentali, -e,* adj. Care se referă la comportament.

compóst s.n. Îngrășămînt agricol natural.

compostá, *compostez,* vb. I. Tr. A marca data cu compostorul.

compostór, *compostoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se imprimă data pe un bilet de călătorie.

compót, *compoturi,* s.n. Preparat alimentar din fructe fierte în apă cu zahăr.

compotiéră, *compotiere,* s.f. Vas în care se servește compotul la masă.

compozít, -ă, *compoziți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Alcătuit din elemente disparate. **2.** S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu flori mici, dispuse în capitule; (și la sg.) plantă din această familie.

compozitór, -oáre, *compozitori, -oare,* s.m. și f. Autor de lucrări muzicale.

compozíție, *compoziții,* s.f. **1.** Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, alcătuire. **2.** Lucrare muzicală. **3.** Dispunere după anumite reguli a elementelor unui desen, unei picturi sau sculpturi. **4.** Compunere **(2)**.

comprésă, *comprese,* s.f. Bucată de pînză udată cu apă sau cu un preparat medicinal, care se aplică pe o regiune bolnavă.

compresíbil, -ă, *compresibili, -e,* adj. Care poate fi comprimat.

compresór, *compresoare,* s.n. **1.** Mașină care servește la comprimarea unui gaz. **2.** Mașină prevăzută cu un cilindru metalic masiv, servind la nivelarea și îndesarea terasamentelor.

comprimá, *comprim,* vb. I. Tr. A micșora volumul unui corp, prin presiune; (fig.) a împiedica să se manifeste, a înăbuși.

comprimát, -ă, *comprimați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. *Aer comprimat* = aer supus unei presiuni mari, fiind utilizat în industrie. **2.** S.n. Tabletă medicinală.

compromís[1], *compromisuri,* s.n. Acord, înțelegere bazată pe concesii reciproce.

compromís[2], **-ă,** *compromiși, -se,* adj. **1.** Discreditat. **2.** Primejduit; stricat.

compromíte, *compromit,* vb. III. **1.** Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) buna reputație. **2.** Tr. A pune în primejdie; a strica, a distruge.

compromițătór, -oáre, *compromițători, -oare,* adj. Care (poate) compromite pe cineva.

compúne, *compún,* vb. III. Tr. **1.** A alcătui un întreg; (refl.) a fi alcătuit din... **2.** A crea o operă literară sau muzicală.

compúnere, *compuneri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a compune;* alcătuire, îmbinare. **2.** Lucrare școlară asupra unei teme date. **3.** Procedeu de formare a unui cuvînt nou, prin alipirea a două sau mai multe cuvinte existente.

compús, -ă, *compuși, -se,* adj., s.m. **1.** Adj. Alcătuit din mai multe părți; (gram.) *timp compus* = timp format cu ajutorul unui verb auxiliar. **2.** S.m. (Chim.) Combinație (2).

compúter, *computere,* s.n. Calculator electronic.

común, -ă, *comuni, -e,* adj. **1.** Care aparține mai multora sau tuturor; care privește pe toți, de care se folosesc toți; *substantiv comun* = substantiv cu care se denumesc toate obiectele de același fel; (mat.) *factor comun* = număr prin care se divide oricare dintre termenii unei sume de numere; *divizor comun* = divizor pentru două sau mai multe numere date; *multiplu comun* = număr divizibil prin mai multe numere întregi date; *numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. **2.** Obișnuit, frecvent; banal, de rînd; *loc comun* = banalitate, lucru cunoscut.

comunál, -ă, *comunali, -e,* adj. Privitor la comună.

comunárd, -ă, *comunarzi, -de,* s.m. și f. Participant la Comuna din Paris din 1871.

comúnă, *comune,* s.f. **1.** Unitate administrativă de bază compusă din unul sau mai multe sate. **2.** *Comuna primitivă* = prima orînduire social-economică a societății umane, caracterizată prin nivelul scăzut al forțelor de producție, prin munca în comun, prin proprietatea comună asupra mijloacelor de producție, prin repartiția egalitară a produselor muncii și prin inexistența claselor sociale și a statului.

comunicá, *comúnic,* vb. I. **1.** Tr. A informa, a înștiința; a face cunoscut. **2.** Intr. (Despre oameni) A fi în legătură. **3.** Intr. A avea legătură cu..., a duce la...

comunicánt, *comunicante,* adj. *Vase comunicante* = două sau mai multe vase care comunică între ele, astfel încît un lichid turnat într-unul trece și în celelalte, ajungînd în toate la același nivel.

comunicáre, *comunicări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a comunica;* înștiințare, știre, veste. **2.** Relație, legătură. **3.** Lucrare științifică prezentată într-un cerc de specialiști.

comunicát, *comunicate,* s.n. Înștiințare oficială, transmisă prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante.

comunicatív, -ă, *comunicativi, -e,* adj. Care intră ușor în legătură cu alții.

comunicáție, *comunicații,* s.f. Legătură între puncte diferite pentru transport de persoane, de obiecte, pentru transmiterea de semnale etc.; sistem tehnic folosit pentru realizarea acestei legături; *comunicații de masă* = mass-media.

comunism s.n. Orînduire social-economică bazată pe proprietatea comunistă unică asupra mijloacelor de producție și caracterizată printr-un înalt nivel al dezvoltării forțelor de producție, pe baza științei și tehnicii înaintate, printr-un înalt nivel al conștiinței sociale, printr-o productivitate ridicată a muncii sociale, care fac posibilă satisfacerea deplină a tuturor necesităților populației și repartiția după principiul: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi".

comunist, -ă, *comuniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de comunism, caracteristic comunismului. **2.** S.m. și f. Membru al unui partid comunist (1), luptător pentru comunism.

comunitáte, (2) *comunități,* s.f. **1.** Faptul de a fi comun mai multor ființe sau lucruri. **2.** Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune; totalitatea locuitorilor dintr-o localitate, dintr-o țară etc.

comuniúne, *comuniuni,* s.f. Legătură trainică, unire strînsă.

comutá, *comút,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. **2.** A înlocui un sistem de conexiuni electrice printr-altul.

comutatív, -ă, *comutativi, -e,* adj. Care prezintă comutativitate.

comutativitáte s.f. Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține.

comutatór, *comutatoare,* s.n. Dispozitiv pentru inversarea sensului unui curent electric sau pentru înlocuirea unui sistem de conexiuni printr-altul.

con[1]**-** Element de compunere însemnînd „împreună cu", care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe.

con[2]**,** *conuri,* s.n. **1.** Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă fixă și pe un punct fix, exterior curbei; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață și de un plan. **2.** Fructul conifere-

lor. **3.** Formă de relief, de dimensiunile unui munte, constituită din lavă în urma erupțiilor vulcanice

conabíu, -íe, *conabii*, adj. Roșu-închis; vișiniu.

conác, *conace*, s.n. **1.** Casă boierească la țară, pe o moșie. **2.** Loc de popas.

conaționál, -ă, *conaționali, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care face parte din aceeași națiune.

concasá, *concasez*, vb. I. Tr. A sfărîma în bucăți mici pietre, cărbuni, minereuri etc.

concasór, *concasoare*, s.n. Mașină de concasat.

concáv, -ă, *concavi, -e*, adj. Care prezintă o concavitate.

concavitáte, *concavități*, s.f. Scobitură, adîncitură.

concéde, *concéd*, vb. III. Tr. (Livr.) A îngădui, a încuviința; a ceda un drept.

concediá, *concediez*, vb. I. Tr. A elibera dintr-o funcție, a îndepărta din serviciu.

concédiu, *concedii*, s.n. Interval de timp în care angajații sînt scutiți de a presta munca.

concentrá, *concentrez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge; a (se) aduna, a (se) acumula într-un singur loc. **2.** Tr. A chema vremelnic rezerviști în armată. **3.** Refl. A-și încorda atenția, gîndul, într-o anumită direcție. **4.** Tr. (Chim.) A mări concentrația unui component dintr-o soluție sau dintr-un amestec.

concentrát, *concentrate*, s.n. **1.** Produs bogat în minerale utile. **2.** Produs alimentar caracterizat printr-un volum mic și printr-un procent mare de substanțe hrănitoare.

concentrăție, *concentrații*, s.f. (Chim.) Raportul dintre cantitatea de substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută.

concéntric, -ă, *concentrici, -e*, adj. (Despre figuri geometrice) Care au același centru.

concépe, *concép*, vb. III. **1.** Tr. A gîndi sau a proiecta ceva nou. **2.** Tr. A pricepe, a înțelege. **3.** Intr. (Despre o femeie) A rămîne însărcinată.

concépt, *concepte*, s.n. **1.** Noțiune. **2.** Ciornă, schiță.

conceptuál, -ă, *conceptuali, -e*, adj. Care se referă la concept **(1)**.

concépție, *concepții*, s.f. **1.** Mod de a concepe **(1)**. **2.** Ansamblu de idei cu privire la o problemă științifică, filozofică etc. **3.** Procreare, zămislire (a unui copil).

concérn, *concerne*, s.n Organizație monopolistă complexă care reunește mai multe întreprinderi capitaliste din diferite ramuri ale economiei, dependente de un anumit grup financiar.

concért, *concerte*, s.n. Executare în public a unor opere muzicale; compoziție muzicală amplă, scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră.

concertá, *concertez*, vb. I. Intr. A da un concert.

concértmaistru, *concertmaiștri*, s.m. Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice.

concésie, *concesii*, s.f. Cedare, renunțare la ceva în folosul sau în interesul altuia.

concesioná, *concesionez*, vb. I. Tr. A da în concesiune.

concesionár, *concesionari*, s.m. Persoană care deține o concesiune.

concesiúne, *concesiuni*, s.f. Convenție prin care un stat acordă unor persoane (fizice sau juridice) dreptul de a exploata anumite servicii publice sau bunuri ale statului.

concesiv, -ă, *concesivi, -e*, adj. Care face concesii; *propoziție concesivă* = propoziție subordonată care arată că deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza.

concetățéan, -ă, *concetățeni, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care este din același stat sau din același oraș cu dînsa.

conchíde, *conchíd*, vb. III. Tr. și intr. A trage o concluzie.

conchistadór, *conchistadori*, s.m. Nume dat aventurierilor spanioli plecați să cucerească teritorii în America, după descoperirea acestui continent.

conci, *conciuri*, s.n. Coc[2].

conciliá, *conciliez*, vb. I. Tr. A pune de acord, a împăca mai multe păreri, idei etc.

conciliábul, *conciliabule*, s.n. Consfătuire (secretă) între persoane care plănuiesc ceva.

conciliánt, -ă, *concilianți, -te*, adj. Care se lasă ușor înduplecat, care cedează.

conciliatór, -oáre, *conciliatori, -oare*, adj. Care tinde spre împăcarea unor divergențe.

cóncină, *concine*, s.f. Numele unui joc de cărți.

concís, -ă, *concíși, -se*, adj. (Despre stil, vorbire) Scurt, concentrat.

concízie s.f. Calitatea de a fi concis. Var.: **conciziúne** s.f.

conciziúne s.f. v. **concizie.**

concludént, -ă, *concludenți, -te*, adj. Care convinge; convingător.

conclusív, -ă, *conclusivi, -e*, adj. Care constituie o concluzie; *propoziție conclusivă* = propoziție care exprimă o concluzie.

conclúzie, *concluzii*, s.f. **1.** Judecată care rezultă din alte judecăți și care încheie un raționament; (mat.) parte din enunțul unei teoreme care se cere demonstrată. **2.** Ultima parte a unei expuneri sau a unei opere, care cuprinde rezultatele finale. **3.** (La pl.) Susținerile părților și ale procurorului într-un proces.

concomitént, -ă, *concomitenți, -te*, adj. Care se petrece în același timp cu altceva.

concordá, pers. 3 *concórdă*, vb. I. Intr. A corespunde, a se potrivi.

concordánt, -ă, *concordanți, -te*, adj. Care concordă.

concordánță, *concordanțe*, s.f. Acord, potrivire; corespondență; *concordanța timpurilor* = corespondența timpurilor.

concordát, *concordate*, s.n. Tratat încheiat între Vatican și diferite state pentru reglementarea raporturilor dintre biserica catolică și acele state.

concórdie s.f. (Rar) Înțelegere, armonie.

concrescénță, *concrescențe*, s.f. Creștere împreună, patologică, a două țesuturi.

concrescút, -ă, *concrescuți, -te*, adj. (Despre frunze, semințe) Care a crescut împreună cu altul, formînd un tot.

concrét, -ă, *concreți, -te*, adj. Care poate fi perceput cu simțurile; precis, bine determinat.

concretizá, *concretizez*, vb. I. **1.** Tr. A înfățișa ceva în mod concret. **2.** Tr. și refl. A (se) materializa, a (se) realiza în mod practic.

concrețiúne, *concrețiuni*, s.f. Agregat mineral format prin depunere de material rezultat din soluții în jurul unui nucleu.

concubín, -ă, *concubini, -e*, s.m. și f. Persoană care întreține relații de concubinaj.

concubináj s.n. Conviețuire între un bărbat și o femeie fără a fi uniți prin căsătorie.

concurá, *concurez*, vb. I. **1.** Intr. A participa la un concurs. **2.** Intr., refl. și tr. A (se) lupta pentru întîietate în comerț, a(-și) face concurență. **3.** Intr. A tinde spre același rezultat.

concurént, -ă, *concurenți, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care face concurență altuia. **2.** Adj. Care tinde spre același rezultat; (despre linii) care trec prin același punct. **3.** S.m. și f. Participant la un concurs sportiv.

concurénță, *concurențe*, s.f. **1.** Întrecere într-un domeniu de activitate. **2.** Rivalitate, luptă între comercianți sau industriași pentru acapararea pieței, a clientelei.

concúrs, *concursuri*, s.n. **1.** Întrecere sportivă. **2.** Examen pentru dobîndirea unui post, a unei burse etc. **3.** Ajutor, sprijin. **4.** *Concurs de împrejurări* = totalitatea împrejurărilor care influențează la un moment dat o situație.

condamná, *condámn*, vb. I. Tr. **1.** A pronunța o condamnare. **2.** A dezaproba.

condamnábil, -ă, *condamnabili, -e*, adj. Care merită să fie condamnat, dezaprobat.

condamnáre, *condamnări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a condamna;* aplicare a unei sancțiuni penale. **2.** Dezaprobare categorică.

condéi, *condeie*, s.n. Unealtă de scris în formă de bețișor la care se adaptează o peniță; (fig.) îndemînare la scris, talent scriitoricesc.

condensá, *condensez*, vb. I. **1.** Refl. (Despre gaze, vapori) A se transforma, prin răcire, în lichid. **2.** Tr. și refl. A (se) face mai dens.

condensátor, *condensatoare*, s.n. **1.** Aparat care servește la condensarea unei mase de vapori. **2.** Sistem de două conductoare, separate printr-un izolator, folosit pentru a acumula sarcini electrice.

condensór, *condensoare*, s.n. Sistem de lentile folosit într-un instrument optic pentru concentrarea luminii asupra unui obiect.

condescendént, -ă, *condescendenți, -te*, adj. Care dă dovadă de condescendență.

condescendénță s.f. Purtare plină de bunăvoință față de cineva; (peior.) aer de superioritate.

cóndică, *condici*, s.f. **1.** Registru. **2.** (Înv.) Colecție de legi, cod.

condiméntă, *condimente*, s.n. Substanță (picantă) cu care se dă gust sau aromă unor produse alimentare.

condimentá, *condimentez*, vb. I. Tr. A da gust mîncării, adăugîndu-i condimente.

condíție, *condiții*, s.f. **1.** Fapt sau împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează acțiunea unei cauze; (la pl.) împrejurările în care are loc un fenomen. **2.** Clauză a unei înțelegeri, a unui contract. **3.** Situația socială a cuiva.

condiționá, *condiționez*, vb. I. Tr. **1.** A constitui condiția de care depinde ceva; a provoca ceva, a fi cauza unui lucru. **2.** A pune anumite condiții; a accepta ceva sub rezerva anumitor condiții.

condițiónal, -ă, *condiționali, -e*, adj. Care depinde de o condiție; care cuprinde o condiție; (gram.) *mod condițional* = mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții; *propoziție condițională* = propoziție subordonată exprimînd o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă.

condiționát, -ă, *condiționați, -te*, adj. *Aer condiționat* = aer menținut, prin instalații speciale, în anumite condiții de temperatură, umiditate și puritate.

condoleánțe s.f. pl. Cuvinte prin care cineva își exprimă participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat.

condomíniu s.n. Regim potrivit căruia un anumit teritoriu este supus autorității politice a două sau mai multe state.

condór, *condori*, s.m. Cel mai mare vultur, cu capul și gîtul golașe, care trăiește în munții Americii de Sud.

condotiér, *condotieri*, s.m. (Înv.) Căpetenie de mercenari în Italia (sec. XIV—XV).

conducătór, -oáre, *conducători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care conduce. **2.** S.m. și f. Persoană sau organ care conduce un partid, o instituție, o întreprindere etc.

condúce, *condúc*, vb. III. **1.** Tr. A îndruma un grup de oameni, o instituție, o întreprindere; (fig.) a dirija o discuție, o dezbatere. **2.** Refl. A se orienta după... **3.** Tr. A dirija un vehicul. **4.** Tr. A însoți pe cineva. **5.** Tr. (Despre corpuri) A transmite o cantitate de căldură, de electricitate etc.

condúcere, *conduceri*, s.f. Acțiunea de *a (se) conduce;* persoană sau colectiv care conduce; *conducere colectivă* = acțiune de îndrumare, orientare, dirijare a unei activități, exercitată pe bază de decizii adoptate de un organ colectiv.

conductánță s.f. Mărime care definește capacitatea unui conductor de a conduce curentul electric.

condúctă, *conducte*, s.f. **1.** Țeavă sau ansamblu de țevi pentru transportul fluidelor pe un anumit traseu. **2.** Fir metalic sau cablu prin care circulă un curent electric.

conectá, *conectez*, vb. I. Tr. A realiza o legătură conductoare între două conducte electrice.

conexá, *conexez*, vb. I. Tr. A lega împreună, a alătura.

conexiúne, *conexiuni*, s.f. **1.** Legătură, raport, relație. **2.** Legătură între două sau mai multe conducte electrice.

confécție, *confecții*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte fabricat în serie.

confecționá, *confecționez*, vb. I. Tr. A prelucra un material pentru a obține un obiect; a produce îmbrăcăminte, încălțăminte etc.

confederație, *confederații*, s.f. **1.** Uniune de state independente, având anumite organe comune (parlament, guvern etc.). **2.** Reunire a mai multor organizații obștești.

cónfer Termen prin care se face o referire, o trimitere la un text lămuritor, la o lucrare etc. Se scrie prescurtat: *cf.*

conferențiá, *conferențiez*, vb. I. Intr. A ține o conferință.

conferențiár, -ă, *conferențiari, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care ține o conferință. **2.** Grad în învățământul universitar, între lector și profesor.

conferí, *confér*, vb. IV. **1.** Tr. A acorda un titlu, un grad, o decorație. **2.** Intr. A discuta cu cineva o chestiune importantă.

conferínță, *conferințe*, s.f. **1.** Expunere făcută în public asupra unei teme. **2.** Întrunire a reprezentanților unor state sau ai unor organizații politice, obștești, științifice etc. pentru a dezbate probleme de importanță majoră a activității lor; *conferință la nivel înalt* = întrunire la care participă șefii de state sau șefii de guverne; *conferință de partid* = for superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației, pentru a alege organele sale de conducere etc. **3.** *Conferință de presă* = întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, culturale etc. face o expunere și răspunde la întrebările reprezentanților presei.

confesionál, -ă, *confesionali, -e*, adj. Care ține de o confesiune (2).

confesiúne, *confesiuni*, s.f. **1.** Mărturisire a unor fapte sau sentimente intime. **2.** Religie, cult.

conféte s.f. pl. v. **confeti.**

conféti s.f. pl. Bucățele rotunde de hârtie colorată, pe care participanții la petreceri și le aruncă unii altora. Var.: **conféte** s.f. pl.

rîri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități.

conflagrație, *conflagrații*, s.f. Război la care iau parte mai multe state.

conflict, *conflicte*, s.n. **1.** Neînțelegere; diferend; discuție violentă, ceartă. **2.** Ciocnire între interesele sau sentimentele personajelor, care determină desfășurarea acțiunii într-o operă literară.

confluență, *confluențe*, s.f. Locul unde se unesc două ape curgătoare.

conformi, -ă, *conformi, -e*, adj. (Despre acte, texte etc.) Care corespunde, care se potrivește; care este la fel (cu altul).

conformá, *conformez*, vb. I. Refl. **1.** A se pune de acord cu... **2.** A se supune unei legi, unei dispoziții.

conformație, *conformații*, s.f. Structură fizică generală a corpului, a unei suprafețe de teren etc.

conformísm s.n. Acceptare mecanică, necritică a unor idei, hotărîri sau convingeri ale altora.

conformíst, -ă, *conformiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care dă dovadă de conformism.

conformitáte s.f. Potrivire, concordanță.

confórt s.n. Totalitatea condițiilor care asigură o existență comodă, plăcută, civilizată.

confortábil, -ă, *confortabili, -e*, adj. Care oferă confort.

confráte, *confrați*, s.m. Coleg de profesiune.

confruntá, *confrúnt*, vb. I. Tr. A pune față în față (pentru a compara sau verifica ceva).

confundá, *confúnd*, vb. I. **1.** Tr. A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul. **2.** Refl. A se contopi, formînd un singur tot.

confúz, -ă, *confuzi, -e*, adj. Neclar, nedeslușit.

confúzie, *confuzii*, s.f. Faptul de a confunda; încurcătură, zăpăceală.

congelá, *congelez*, vb. I. Tr. A face să înghețe.

congenitál, -ă, *congenitali, -e*, adj. Din naștere, înnăscut.

congéstie, *congestii*, s.f. Aflux excesiv de sînge într-o parte a corpului.

congestioná, *congestionez*, vb. I. Refl. A avea o congestie; a se înroși la față.

conglomerát, *conglomerate*, s.n. Rocă formată din sfărîmături rotunjite ale unor roci mai vechi cimentate cu calcar, silice etc.; (fig.) îmbinare, amestec de elemente eterogene.

congregație, *congregații*, s.f. Ordin monahal.

congrés, *congrese*, s.n. **1.** Întrunire (națională sau internațională) în care se dezbat probleme de ordin științific, politic, economic etc. **2.** Organ suprem de conducere al unor partide politice, organizații de masă sau obștești.

congresíst, -ă, *congresiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care ia parte la un congres.

congruént, -ă, *congruenți, -te*, adj. Care concordă; (despre figuri geometrice) care sînt egale; (despre numere întregi) care dau același rest la împărțirea cu un număr întreg.

congruénță, *congruențe*, s.f. Însușirea de a fi congruent.

coniác, *coniacuri*, s.n. Băutură tare, obținută prin distilarea vinului.

cónic, -ă, *conici, -ce*, adj. De forma unui con[2].

conifér, *conifere*, s.n. (La pl.) Ordin de plante lemnoase cu frunze persistente, aciculare sau solzoase, și flori în formă de conuri; (și la sg.) arbore sau arbust din acest ordin.

conivénță s.f. *De conivență cu...* = de acord cu, în complicitate cu...

conjectúră, *conjecturi*, s.f. Părere bazată pe ipoteze, pe presupuneri.

conjugá, *conjúg*, vb. I. **1.** Tr. A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză. **2.** Refl. A se îmbina, a se uni.

conjugáre, *conjugări*, s.f. Acțiunea de *a conjuga;* flexiunea verbului; categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv.

conjúnct, -ă, *conjuncți, -te*, adj. *Forme conjuncte* = formele scurte ale verbului „a fi" la indicativ prezent (ex. *-s* în loc de *sînt); f*ormele neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și la acuzativ (ex. *-mi, ți-).*

conjunctív, -ă, *conjunctivi, -e*, adj. (Anat.) *Țesut conjunctiv* = țesut de susținere din corpul omului și al animalelor; (gram.) *mod conjunctiv* (și substantivat, n.) = mod personal al verbului, care exprimă o acțiune realizabilă.

conjunctívă, *conjunctive*, s.f. Membrană care acoperă fața interioară a pleoapelor și suprafața globilor oculari (cu excepția corneei).

conjunctivíță, *conjunctivite*, s.f. Inflamație a conjunctivei.

conjunctúră, *conjuncturi*, s.f. Concurs de împrejurări.

conjúncție, *conjuncții*, s.f. Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții dintr-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție.

conjurá, *conjúr*, vb. I. Tr. A ruga stăruitor.

conjurație, *conjurații*, s.f. (Rar) Conspirație, complot.

conlocuitór, -oáre, *conlocuitori, -oare*, adj. Care locuiește împreună cu altcineva, în aceeași regiune sau țară.

conlucrá, *conlucrez*, vb. I. Intr. A colabora.

conopidă, *conopide*, s.f. Plantă leguminoasă cu inflorescența cărnoasă, alburie, folosită în alimentație.

conovăț, *conovețe*, s.n. Funie fixată pe țăruși, la care se leagă caii.

consacrá, *consácru*, vb. I. **1.** Tr. A destina, a închina. **2.** Tr. și refl. A (se) dedica.

consacrát, -ă, *consacrați, -te*, adj. Stabilit prin uz sau prin tradiție; (despre oameni) considerat ca fiind o autoritate într-un anumit domeniu.

consanguín, -ă adj. v. **consangvin.**

consangvín, -ă, *consangvini, -e*, adj. (Despre frați, surori) Care au același tată, dar nu și aceeași mamă. Var.: **consanguín, -ă** adj.

consătéan, -ă, *consăteni, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care locuiește în același sat.

consecínță, *consecințe*, s.f. Rezultat, urmare a unei acțiuni.

consecutív, -ă, *consecutivi, -e*, adj. Care urmează fără întrerupere; *propoziție consecutivă* = propoziție circumstanțială care exprimă urmarea acțiunii (sau stării) din propoziția regentă.

consecvént, -ă, *consecvenți, -te*, adj. Care nu se abate de la principiile sale.

consecvénță, *consecvențe*, s.f. Faptul de a fi consecvent.

consémn, *consemne*, s.n. Totalitatea obligațiilor pe care le are un militar în timpul serviciului de pază; ordin, dispoziție.

consemnă, *consemnez*, vb. I. Tr. **1.** A înregistra, a nota. **2.** A depune o sumă de bani spre păstrare la o organizație de stat specializată. **3.** A interzice unui militar ieșirea din cazarmă pentru un anumit timp.

consénș, *consensuri*, s.n. Acord, înțelegere.

conservá, *consérv*, vb. I. Tr. A menține un aliment în stare nealterată, a păstra; (refl.) a se menaja.

conservánt, *conservante*, s.n. Substanță care împiedică fermentarea unor produse alimentare.

conserváre, *conservări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) conserva; instinct de conservare* = instinct de apărare pe care îl au oamenii și animalele, în scopul menținerii ființei proprii. **2.** Faptul că o mărime (energia, masa) nu poate fi creată, nici distrusă.

conservatór[1], *conservatoare*, s.n. Școală superioară de muzică.

conservatór[2], **-oáre,** *conservatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este legată de trecut, care manifestă conservatorism.

conservatorísm s.n. Atașament față de formele vechi, depășite, ale vieții politice, economice, culturale.

consérvă, *conserve*, s.f. Produs alimentar supus unui tratament pentru a putea fi păstrat mai mult timp nealterat.

consfătuí, *consfătuiesc*, vb. IV. Refl. A se sfătui împreună.

consfătuíre, *consfătuiri*, s.f. Acțiunea de *a se consfătui;* întîlnire de lucru a colectivului unei întreprinderi sau instituții, a reprezentanților unor domenii de activitate, ai unor organizații politice, obștești, ai unor state, în care se discută probleme de interes comun.

consfinți, *consfințesc*, vb. IV. Tr. A da un caracter durabil, a stabili.

constrúctor, -oáre, *constructori, -oare,* s.m. și f. Persoană care participă la lucrări de construcție.

constrúcție, *construcții,* s.f. Faptul de a construi; clădire.

construí, *construiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A realiza o clădire, o mașină etc., pe baza unui proiect; (p. ext.) a face, a înfăptui, a crea. **2.** A desena o figură geometrică. **3.** A forma o frază (după regulile gramaticale).

cónsul, *consuli,* s.m. **1.** Șef al unei reprezentanțe oficiale cu rang de consulat. **2.** Magistrat suprem în republica romană.

consulár, -ă, *consulari, -e,* adj. Privitor la consul sau la consulat.

consulát, *consulate,* s.n. **1.** Reprezentanță oficială a unui stat în alt stat, cu funcția de a asigura protecția și apărarea intereselor statului pe care îl reprezintă și ale cetățenilor acestuia. **2.** Funcția de consul.

consúlt, *consulturi,* s.n. Examinarea unui bolnav de către o comisie medicală.

consultá, *consúlt,* vb. I. Tr. **1.** A lua avizul unei persoane autorizate, competente, a cere o părere; (refl.) a se sfătui cu cineva. **2.** A cerceta un text pentru a se informa.

consultánt, -ă, *consultanți, -te,* s.m. și f. Specialist care lucrează într-o instituție, dînd indicații în probleme care privesc specialitatea sa.

consultatív, -ă, *consultativi, -e,* adj. Care își dă avizul în anumite probleme; care are caracter de consultație.

consultáție, *consultații,* s.f. **1.** Părere, aviz. **2.** Examinare a unui pacient de către medic. **3.** Îndrumare dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către profesor.

consúm, *consumuri,* s.n. **1.** Folosire a unui bun pentru satisfacerea nevoilor oamenilor și ale producției. **2.** Cantitatea de materiale, materii prime, energie etc. folosite pentru a realiza o lucrare, un proces tehnic etc.

consumá[1], *consúm,* vb. I. Tr. **1.** A întrebuința, a folosi. **2.** A întrebuința ca hrană; a mînca.

consumá[2], *consúm,* vb. I. **1.** Tr. A mistui, a nimici. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) istovi, a (se) uza.

consumatór, -oáre, *consumatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care consumă bunuri rezultate din producție; persoană care consumă mîncare sau băutură într-un local public.

consumáție, *consumații,* s.f. Faptul de a consuma; totalitatea alimentelor pe care le consumă cineva într-un local public.

conștiént, -ă, *conștienți, -te,* adj. **1.** Care își dă seama de realitatea înconjurătoare. **2.** Care își dă seama de posibilitățile sale, de rolul ce-i revine în societate.

conștiincíos, -oásă, *conștiincioși, -oase,* adj. Care își face datoria.

conștiinciozitáte s.f. Însușirea de a fi conștiincios.

conștiínță s.f. Forma cea mai înaltă de reflectare psihică a realității, proprie numai oamenilor, produs al activității creierului uman; faptul de a-și da seama, de a înțelege; *conștiință socială* = viața spirituală a societății ca reflectare a vieții ei materiale; reflectare a existenței sociale în conștiința societății; *conștiință de clasă* = parte a conștiinței sociale care reflectă existența socială a unei clase determinate și care exprimă interesele și țelurile ei.

cont, *conturi,* s.n. Socoteală scrisă sub formă de balanță (2), care reflectă valoric existența și mișcarea unui mijloc economic, ale unui proces economic etc.; *cont curent* = cont deschis de o bancă unui client, pentru păstrarea mijloacelor bănești ale acestuia.

contá, *contez,* vb. I. Intr. **1.** A se bizui pe cineva sau pe ceva. **2.** A avea însemnătate, greutate.

contábil, -ă, *contabili, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la contabilitate. **2.** S.m. și f. Persoană specializată în lucrările de contabilitate.

contabilitáte, *contabilități,* s.f. Totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor materiale și a mijloacelor bănești dintr-o instituție sau întreprindere; știință care se ocupă cu teoria acestor operații.

contabilizá, *contabilizez,* vb. I. Tr. A înregistra o operație economică în conturi.

contáct, *contacte,* s.n. **1.** Atingere nemijlocită între două corpuri, întîlnire a două forțe etc.; *contact electric* = legătură electrică între două piese sau elemente conductoare. **2.** Legătură, relație între oameni.

contagiós, -oásă, *contagioși, -oase,* adj. (Despre boli) Care se transmite de la om la om.

contáiner, *containere,* s.n. **1.** Ladă sau cutie cu dimensiuni standardizate folosită pentru transportul de mărfuri sau materiale. **2.** Recipient destinat încărcăturii utile a unei rachete.

contaminá, *contaminez,* vb. I. Tr. A transmite o boală molipsitoare.

cóntăș, *contășe,* s.n. Haină lungă îmblănită, purtată în trecut de boieri.

cónte, *conți,* s.m. **1.** Conducător al unei provincii, în evul mediu. **2.** Titlu de nobleță ereditar.

contemplá, *contémplu,* vb. I. Tr. A privi îndelung (și cu admirație).

contemplatív, -ă, *contemplativi, -e,* adj. Înclinat spre contemplare, visător.

contemporán, -ă, *contemporani, -e,* adj. Care există sau se petrece în timpurile noastre; (despre oameni, adesea substantivat) care trăiește sau a trăit în același timp cu cineva (sau cu ceva).

contemporaneitáte s.f. Epoca contemporană; ceea ce are caracter contemporan.

contenciós s.n. (În unele state) Serviciu de avocați în cadrul unor întreprinderi sau instituții, care apără drepturile și interesele acestora.

conteni, *contenesc,* vb. IV. Intr. și tr. A (se) întrerupe, a înceta (sau a face să înceteze).

contésă, *contese,* s.f. Soție sau fiică de conte.

contestá, *contést,* vb. I. Tr. A tăgădui, a nu recunoaște.

contestáție, *contestații,* s.f. Plîngere îndreptată de partea nemulțumită împotriva unei hotăriri (judecătorești).

contéxt, *contexte*, s.n. **1.** Fragment dintr-o scriere în care se găsește un cuvînt sau un pasaj prezentînd un anume interes. **2.** (Fig.) Conjunctură, stare de lucruri la un moment dat.

contíguu, -ă, *contigui, -ue*, adj. (Livr.) Înrudit, unit cu ceva; apropiat de ceva.

continént, *continente*, s.n. Vastă întindere de uscat, mărginită (aproape) total de mări și oceane.

continentál, -ă, *continentali, -e*, adj. Privitor la continente; care se află pe un continent; *climă continentală* = climă uscată, cu variații mari de temperatură.

contingént, *contingente*, s.n. Totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidența organelor militare.

contingénță, *contingențe*, s.f. Legătură, relație între lucruri, fenomene, evenimente.

continuá, *continuu*, vb. I. Intr. A merge înainte; a nu înceta; (tr.) a duce mai departe un lucru început.

continuitáte, *continuități*, s.f. Faptul de a fi continuu.

continuu, -uă, *continui, -e*, adj. Neîntrerupt, neîncetat; *curent electric continuu* = curent electric cu un singur sens, a cărui intensitate e constantă în timp.

contondént, *contondente*, adj. (Despre obiecte) Ale cărui lovituri provoacă contuzii.

contopí, *contopesc*, vb. IV. Refl. A se împreuna, a se'uni strîns, formînd un singur tot.

contór, *contoare*, s.n. Aparat care înregistrează cantitatea de apă, gaze, energie electrică etc. consumată într-un anumit interval de timp.

contorsioná, *contorsionez*, vb. I. Refl. (Despre trup sau părți ale lui) A se răsuci în mod violent și involuntar.

contráct, *contracte*, s.n. Acord încheiat între două sau mai multe persoane fizice ori juridice, din care decurg anumite drepturi și obligații.

contractá, (1, 2) *contractez*, **(3)** pers. 3 *contráctă*, vb. I. **1.** Tr. A încheia un contract; a lua asupra sa o obligație. **2.** Tr. A se îmbolnăvi, a se molipsi de o boală. **3.** Refl. A se strînge, a se zgîrci; (despre corpuri) a-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic.

contractánt, -ă, *contractanți, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care încheie un contract.

contractuál, -ă, *contractuali, -e*, adj. Referitor la un contract; stipulat într-un contract.

contrácție, *contracții*, s.f. **1.** Scurtare, zgîrcire a unui mușchi. **2.** Micșorarea volumului unui corp.

contradictóriu, -ie, *contradictorii*, adj. (Despre idei, tendințe, fenomene) Care se contrazic între ele.

contradícție, *contradicții*, s.f. **1.** Relația de unitate, coexistență și luptă a laturilor, proprietăților și tendințelor contrare, proprii esenței tuturor proceselor și obiectelor, și care constituie forța motrice și conținutul intern al mișcării și dezvoltării. **2.** Nepotrivire de idei, fapte etc.

contrafáce, *contrafác*, vb. III. Tr. A reproduce, în scop fraudulos, documente, obiecte de preț etc., dîndu-le drept autentice.

contrafórt, *contraforturi*, s.n. Masiv de zidărie sau de beton care îngroașă din loc în loc un zid pentru a-l consolida.

contraindicát, -ă, *contraindicați, -te*, adj. Nepotrivit, nerecomandabil; neprielnic.

contráltă, *contralte*, s.f. Cîntăreață cu voce de contralto.

contrálto s.n. Voce feminină cu registrul cel mai grav.

contramandá, *contramandez*, vb. I. Tr. A re-

contrarietáte s.f. **1.** Stare de surprindere neplăcută. **2.** Raport logic între două noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc.

contrárie, -ie adj., s.n. v. **contrar.**

contrasemná, *contrasemnez*, vb. I. Tr. A-și pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior.

contraspionáj s.n. Serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea spionajului.

contrást, *contraste*, s.n. Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, fapte.

contrastá, *contrastez*, vb. I. Intr. A fi în contrast cu cineva sau cu ceva.

contratimp, *contratimpi*, s.m. (Muz.) Deplasare a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab.

contravaloáre, *contravalori*, s.f. Echivalentul (în bani) al unui lucru; valoare dată în schimbul altcia.

contravení, *contravin*, vb. IV. Intr. A săvîrși o abatere de la o lege, de la un regulament etc.

contravenién̦t, -ă, *contravenienți, -te*, s.m. și f. Persoană care săvîrșește o contravenție.

contravénție, *contravenții*, s.f. Abatere de la o lege, pentru care se aplică o sancțiune administrativă.

contrazíce, *contrazic*, vb. III. **1.** Tr. A exprima o părere contrară celei exprimate de altcineva; a dezminți un fapt, o situație. **2.** Refl. A spune ceva în opoziție cu cele afirmate anterior de tine însuți; (despre afirmații, depoziții etc.) a nu se potrivi.

cóntră, *contre*, s.f. Lovitură promptă de răspuns a unui sportiv la un atac lansat de adversar.

contribuábil, -ă, *contribuabili, -e*, s.m. și f. Persoană care plătește impozite.

contribuí, *contribui*, vb. IV. Intr. A-și aduce contribuția la o acțiune comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unei acțiuni etc.

contribúție, *contribuții*, s.f. **1.** Parte cu care cineva contribuie la o acțiune comună. **2.** Impozit.

contról, *controale*, s.n. **1.** Verificare a unei activități, a modului de funcționare a unei instalații, a calității unor produse etc. **2.** Verificarea propriilor manifestări.

controlá, *controlez*, vb. I. Tr. **1.** A supune controlului. **2.** A domina, a stăpîni; (tr. și refl., despre oameni) a-și supraveghea propriile acțiuni.

controlór, -oáre, *controlori, -oare*, s.m. și f. Persoană însărcinată cu exercitarea unor operații de control.

controversát, -ă, *controversați, -te*, adj. Care formează obiectul unei controverse.

controvérsă, *controverse*, s.f. Discuție în contradictoriu asupra unei probleme; discuție aprinsă.

contumácie s.f. Absență nejustificată de la judecată a unui inculpat.

contúr, *contururi*, s.n. Linie care mărginește o suprafață, un obiect; reprezentare grafică a acestei linii.

conturá, *conturez*, vb. I. **1.** Tr. A trasa conturul unui obiect. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) preciza, a (se) închega în forme precise.

contúzie, *contuzii*, s.f. Traumatism care constă din strivirea țesuturilor în urma lovirii cu un corp dur, netăios.

conțíne, pers. 3 *conține*, vb. III. Tr. (Despre recipiente) A avea în interior, a cuprinde; (despre cărți, texte) a fi alcătuit din...

conțínut s.n. **1.** Ceea ce se află într-un recipient sau în alt spațiu limitat. **2.** Ceea ce se cuprinde într-un text; tablă de materii. **3.** Totalitatea elementelor care constituie esența lucrurilor. **4.** Fondul de idei și afectiv al unei opere literare sau artistice.

conțopíst, -ă, *conțopiști, -ste*, s.m. și f. (Depr.) Funcționar care execută lucrări mărunte de birou.

convalescént, -ă, *convalescenți, -te*, s.m. și f. Persoană care se află în stare de convalescență.

convalescén̦ță s.f. Perioadă prin care trece un bolnav după vindecare, pînă la însănătoșirea deplină.

convécție s.f. (Fiz.) Transmiterea căldurii sau curentului electric în interiorul corpurilor fluide, prin deplasarea de ansamblu a mediului.

convéier, *conveiere*, s.n. Transportor cu mișcare continuă, format din elemente flexibile (benzi, cabluri etc.).

convenábil, -ă, *convenabili, -e*, adj. Care convine; acceptabil.

convení, *convin*, vb. IV. Intr. **1.** A fi pe placul cuiva, a se potrivi. **2.** A cădea de acord.

conveniénță, *conveniențe*, s.f. (Mai ales la pl.) Regulă de purtare impusă într-o anumită societate.

convénție, *convenții*, s.f. Înțelegere, acord, pact.

convențional, -ă, *convenționali, -e*, adj. **1.** Stabilit printr-o convenție. **2.** Nenatural, artificial.

convérge, pers. 3 pl. *converg*, vb. III. Intr. A se îndrepta spre același punct sau (fig.) spre același scop.

convergént, -ă, *convergenți, -te*, adj. Care se îndreaptă spre același punct; *lentilă convergentă* = lentilă care adună într-un focar toate razele ce o străbat.

convergénță, *convergențe*, s.f. Faptul de a converge, însușirea de a fi convergent.

conversá, *conversez*, vb. I. Intr. A sta de vorbă cu cineva, a discuta.

conversáție, *conversații*, s.f. Convorbire, discuție.

conversiúne, *conversiuni*, s.f. Modificare a condițiilor unui împrumut (de stat) prin micșorarea dobînzilor, prelungirea termenului de amortizare etc.

convertí, *convertesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A adera (sau a face pe cineva să adere) la o anumită convingere (religioasă). **2.** Tr. A schimba (bancnote) în aur sau în devize.

convertizór, *convertizoare*, s.n. **1.** Cuptor în care se transformă fonta în oțel. **2.** Mașină electrică (sau grup de mașini) care transformă curentul continuu în curent alternativ, sau invers.

convéx, -ă, *convecși, -xe*, adj. Care are suprafața bombată.

convexitáte, *convexități*, s.f. Însușirea de a fi convex; partea convexă a unui obiect.

convicțiúne, *convicțiuni*, s.f. (Livr.) Convingere.

convițuí, *convițuiesc*, vb. IV. Intr. A trăi laolaltă, în același loc cu cineva.

convingĭtór, -oáre, *convingători, -oare*, adj. Care are puterea de a convinge.

convínge, *conving*, vb. III. Tr. și refl. A-și da (sau a face pe cineva să-și dea) seama că ceva este într-un anumit fel, a (se) încredința de ceva.

convíngere, *convingeri*, s.f. Acțiunea de *a (se) convinge;* părere fermă asupra unui lucru.

convocá, *convóc*, vb. I. Tr. A chema (oficial) o persoană, un grup sau un corp constituit să vină într-un anumit loc.

convocáre, *convocări*, s.f. Acțiunea de *a convoca;* înștiințare scrisă prin care cineva este convocat.

convói, *convoaie*, s.n. Șir de persoane sau de vehicule care merg în aceeași direcție (și cu același scop).

convorbíre, *convorbiri*, s.f. Conversație, discuție; *convorbire telefonică* = comunicație bilaterală prin telefon.

convúlsie, *convulsii*, s.f. Spasm.

convulsív, -ă, *convulsivi, -e*, adj. Care se referă la convulsii; însoțit de convulsii; *tuse convulsivă* = boală contagioasă, frecventă la copii, manifestată prin tuse puternică și accese spasmodice violente.

cooperá, *cooperez*, vb. I. Intr. A colabora cu cineva, a-și da concursul la o acțiune.

cooperáre s.f. Faptul de *a coopera;* conlucrare (sistematică) a unor persoane, unități economice sau țări.

cooperatíst, -ă, *cooperatiști, -ste*, adj. Privitor la cooperație; care ține de cooperație.

cooperatívă, *cooperative*, s.f. Întreprindere social-economică formată prin asocierea, pe baza liberului consimțămînt, a unui grup de meseriași, producători agricoli etc. pentru producerea, cumpărarea sau desfacerea în comun a unor produse, pentru prestarea unor servicii etc.

cooperativizáre s.f. Unire liber consimțită a micilor producători în cooperative.

cooperatór, -oáre, *cooperatori, -oare*, s.m. și f. Membru al unei cooperative.

cooperáție s.f. Sistemul cooperativelor dintr-un anumit domeniu.

cooptá, *cooptez*, vb. I. Tr. A primi pe cineva într-un colectiv.

coordoná, *coordonez*, vb. I. Tr. A pune de acord părțile unui tot; a îndruma în sens unitar o serie de activități.

coordonáre, *coordonări*, s.f. Acțiunea de *a coordona;* (gram.) relație stabilită între propoziții sau părți de propoziție legate între ele, fără ca una să depindă de alta.

coordonát, -ă, *coordonați, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. Pus de acord, armonizat; *propoziție coordonată* = propoziție aflată în raport de coordonare cu alta. **2.** S.f. (Geom.) Fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. **3.** S.f. *Coordonate geografice* = elemente care determină poziția unui punct pe suprafața Pămîntului prin intermediul paralelelor și meridianelor. **4.** S.f. *Coordonate astronomice* = perechi de distanțe unghiulare care servesc la determinarea poziției unui astru.

copác, *copaci*, s.m. Plantă cu trunchiul lemnos și cu crengi ramificate, formînd o coroană.

copáie, *copăi*, s.f. Albie, covată.

copástie, *copastii*, s.f. Partea superioară a bordajelor unei nave.

copărtáș, -ă, *copărtași, -e*, s.m. și f. Persoană care participă la o împărțeală.

cópcă[1], *copci*, s.f. Sistem format din două piese (un cîrlig și un inel) care servește pentru a încheia o haină.

cópcă[2], *copci*, s.f. Gaură făcută în gheața unui rîu, a unei bălți etc., pentru pescuit sau pentru scos apă.

copéică, *copeici*, s.f. Monedă divizionară valorînd a suta parte dintr-o rublă.

copértă, *coperte*, s.f. Învelișul unei cărți sau al unui caiet. Pl. și: *coperți.*

copiá, *copiez*, vb. I. Tr. **1.** A transcrie un text, redînd întocmai conținutul lui. **2.** A reproduce, a imita (servil) un text, o lucrare etc.

cópie, *copii*, s.f. Reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă, a unei fotografii etc.; (peior.) imitație servilă, fără valoare.

copíl[1], *copii*, s.m. **1.** Băiat sau fată în primii ani ai vieții; (fig.) om naiv, fără experiență. **2.** Tînăr, adolescent; *copil de casă* = fiu de boier care făcea altădată serviciul de paj. **3.** Fiu, fiică; *copil legitim* = copil născut în cadrul căsătoriei.

cópil[2], *copili*, s.m. Lăstar secundar (mai ales la porumb).

copilándru, *copilandri*, s.m. Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență.

copilă, *copile*, s.f. **1.** Fiică. **2.** Fată tînără.

copilărésc, -ească, *copilărești*, adj. Specific copiilor; (fig.) nechibzuit, naiv.

copilărește adv. În felul copiilor.

copilări, *copilăresc*, vb. IV. Intr. A-și petrece anii copilăriei (undeva sau cu cineva).

copilărie, *copilării*, s.f. **1.** Timpul cît cineva este copil. **2.** Faptă, vorbă, purtare de copil; naivitate.

copilărós, -oásă, *copilăroși, -oase*, adj. Ca un copil; naiv; zburdalnic, neastîmpărat.

copiléț, *copileți*, s.m. Vlăstar care răsare la tulpina unui fir de porumb.

copilí, *copilesc*, vb. IV. Tr. A tăia lăstarii secundari, nefolositori ai unei plante.

copiós, -oásă, *copioși, -oase*, adj. Îmbelșugat, abundent.

copíst, -ă, *copiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care se ocupa (înainte de răspîndirea tiparului) cu copierea de manuscrise. **2.** (Înv.) Funcționar inferior.

copitát, *copitate*, s.n. (La pl.) Grup de mamifere având degetele acoperite cu copite; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

copítă, *copite*, s.f. Formație cornoasă care acoperă degetele la unele mamifere.

copleșí, *copleșesc*, vb. IV. Tr. **1.** A cuprinde din toate părțile, a năvăli asupra cuiva, a-l doborî. **2.** A impresiona, a emoționa puternic.

copói, *copoi*, s.m. Câine de vânătoare de talie mare, care urmărește vânatul după miros.

cópra s.f. Miezul uscat al nucii de cocos, din care se obține untul de cocos.

coprodúcție, *coproducții*, s.f. Producție cinematografică realizată prin colaborarea unor studiouri de filme din două sau mai multe țări.

coprologíe s.f. Studiul materiilor fecale.

coproprietáte, *coproprietăți*, s.f. Stăpânire în comun a unui bun.

copt, coáptă, *copți, coapte*, adj. **1.** (Despre alimente) Care a fost supus căldurii dintr-un cuptor și a devenit bun de mâncat; (despre fructe și plante) ajuns la deplina dezvoltare. **2.** (Despre oameni) Deplin dezvoltat, matur. **3.** (Despre abcese) Care a făcut puroi și este gata să spargă.

coptúră, *copturi*, s.f. **1.** Prăjitură coaptă în cuptor. **2.** Bubă coaptă, abces; puroi.

copulatív, -ă, *copulativi, -e*, adj. (Despre conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel; *propoziție copulativă* = propoziție coordonată, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere; *verb copulativ* = verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura între subiect și numele predicativ.

cor, *coruri*, s.n. Ansamblu de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție destinată să fie cântată de un astfel de ansamblu.

corábie, *corăbii*, s.f. Navă cu pânze, folosită în trecut pentru transport și pentru acțiuni militare.

coráí adj. invar. De culoare roșie cu nuanțe de galben.

corál[1], *corali*, s.m. Animal celenterat care trăiește în colonii în mările calde, și din al cărui schelet calcaros, roșu sau alb, se fac obiecte de podoabă.

corál[2], **-ă,** *corali, -e*, adj. De cor, pentru cor.

coralíer, *coralieri*, s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Clasă de animale celenterate cu scheletul calcaros; (și la sg.) animal din această clasă. **2.** Adj. De coralieri (1), format din coralieri.

corán s.n. Carte care conține dogmele și tezele religiei musulmane.

corapórt, *corapoarte*, s.n. Raport de completare, care însoțește un raport făcut de altcineva.

coráslă s.f. Lapte de vacă muls în primele zile după fătare.

corăbiér, *corăbieri*, s.m. Navigator, marinar pe o corabie.

corb, *corbi*, s.m. Pasăre mare omnivoră, cu pene negre și cu cioc puternic.

corcí, pers. 3 *corcește*, vb. IV. Refl. (Despre plante și animale din specii diferite) A se încrucișa.

corcitúră, *corcituri*, s.f. Animal sau plantă provenind dintr-o încrucișare între specii diferite.

corcodúș, *corcoduși*, s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu fructe comestibile, galbene, vinete sau roșii.

corcodúșă, *corcodușe*, s.f. Fructul corcodușului.

cord, *corduri*, s.n. (Anat.) Inimă.

cordéa, *cordele*, s.f. **1.** Panglică. **2.** Tenie.

cordiál, -ă, *cordiali, -e*, adj. Plin de afecțiune, pornit din toată inima.

cordialitáte s.f. Însușirea de a fi cordial; amabilitate, bunăvoință.

cordón, *cordoane*, s.n. **1.** Centură, cingătoare; *cordon litoral* = fâșie de uscat care desparte o lagună sau un liman de mare. **2.** Conductă electrică flexibilă. **3.** Șir de militari de-a lungul unui traseu; *cordon sanitar* = ansamblul măsurilor de izolare aplicate pe un anumit teritoriu în cazul unei epidemii.

coréct, -ă, *corecți, -te*, adj. Așa cum trebuie, conform cu anumite norme sau reguli.

corectá, *corectez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) îndrepta greșelile sau defectele.

corectitúdine s.f. Calitatea de a fi corect; purtare, atitudine corectă.

corectív, *corective*, s.n. Ceea ce corectează, rectifică ceva.

corréctor, -oáre, *corectori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face corecturi.

corectúră, *corecturi*, s.f. Îndreptare a greșelilor de tipar; text tipărit pe care s-au corectat aceste greșeli.

corécție, *corecții*, s.f. **1.** Pedeapsă corporală, bătaie; *casă de corecție* = loc în care își execută pedeapsa infractorii minori. **2.** Cantitate care trebuie adunată sau scăzută din rezultatul obținut printr-o măsurare, pentru a compensa erorile de care este afectată măsurătoarea.

corecționál, -ă, *corecționali, -e*, adj. Care privește o infracțiune.

corée s.f. Boală de nervi caracterizată prin mișcări involuntare, dezordonate.

coreán, -ă, *coreeni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Coreea; (substantival, f.) limba vorbită în Coreea. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Coreea.

coregráf, *coregrafi*, s.m. Maestru de dans și de balet.

coregrafíe s.f. Arta dansului și a baletului.

corelá, *corelez*, vb. I. Tr. și refl. A fi (sau a face să fie) în corelație.

corelatív, -ă, *corelativi, -e*, adj. Care se referă la corelație; *conjuncții corelative* = conjuncții care apar la ambele membre ale unei fraze, fiind coordonatoare sau, mai rar, subordonatoare.

corelátie, *corelații*, s.f. Relație reciprocă între două sau mai multe lucruri, fenomene etc.

corespondá, *corespondez,* vb. I. Intr. A fi în corespondență cu cineva.

corespondént, -ă, *corespondenți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Colaborator la un ziar, care trimite știri din localitatea în care se află. **2.** Adj. *Unghiuri corespondente* = unghiuri, egale între ele, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte paralele. **3.** Adj. *Membru corespondent* = membru al unei instituții științifice sau al unei academii, cu drept de vot consultativ.

corespondénță, *corespondențe,* s.f. **1.** Schimb de scrisori între două sau mai multe persoane; scrisorile schimbate astfel. **2.** Relatare a unor fapte, făcută de corespondentul unui ziar. **3.** Raport între lucruri, fenomene, părți ale unui întreg care concordă între ele; (gram.) *corespondența timpurilor* = raportul de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei.

corespúnde, *corespúnd,* vb. III. Intr. **1.** A răspunde cerințelor, așteptărilor, a fi potrivit pentru... **2.** A fi în legătură sau în comunicație cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva.

corespunzătór, -oáre, *corespunzători, -oare,* adj. Care corespunde, care este potrivit, conform cu...

corhánă, *corhane,* s.f. Coastă de deal abruptă.

corhănít s.n. Transportul (prin tîrîre sau rostogolire) al bușteni lor de la locul de unde au fost tăiați pînă la o cale de comunicație.

coriándru, *coriandri,* s.m. Plantă erbacee ale cărei semințe se folosesc în industria farmaceutică sau drept condiment.

corídă, *coride,* s.f. Luptă cu tauri, obișnuită îndeosebi în Spania și în America Latină.

coridór, *coridoare,* s.n. **1.** Spațiu lung și îngust care servește ca loc de trecere între încăperile unei clădiri. **2.** Porțiune îngustă de teren care leagă două puncte.

corifeu, *corifei,* s.m. Personalitate de frunte într-un anumit domeniu de activitate.

corigént, -ă, *corigenți, -te,* s.m. și f. Elev care nu a obținut la sfîrșitul anului nota de trecere la una sau două materii, urmînd să fie reexaminat.

corigénță, *corigențe,* s.f. Situația unui elev corigent; examenul dat de un corigent.

corijá, *corijez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) corecta.

corímb, *corimbe,* s.n. Inflorescență în care codițele florilor sînt de lungime inegală, florile ajungînd însă aproape la același nivel.

corindón s.n. Oxid de aluminiu folosit ca abraziv, unele varietăți fiind pietre prețioase.

corintic, -ă, *corintici, -e,* adj. *Ordin corintic* = ordin arhitectonic caracterizat prin coloane zvelte și prin capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă.

coríst, -ă, *coriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă într-un cor.

corízá, *corize,* s.f. Guturai.

cormúnă, *cormane,* s.f. Parte a plugului care răstoarnă brazda.

cormorán, *cormorani,* s.m. Pasăre palmipedă acvatică, cu ciocul lung, încovoiat, care se hrănește cu pești.

corn[1], *corni,* s.m. Arbust cu lemnul foarte tare, cu fructe roșii, comestibile.

corn[2], **(1, 2, 5)** *coarne,* **(3)** *cornuri,* s.n., **(4)** *corni,* s.m. **1.** S.n. Fiecare dintre cele două excrescențe osoase de pe osul frontal la mai toate animalele rumegătoare; fiecare dintre cele patru organe tactile și vizuale ale melcului. **2.** S.n. Obiect făcut din corn sau cu formă de corn **(1)**; recipient pentru păstrat praful de pușcă; *cornul lunii* = luna în primul și ultimul pătrar. **3.** S.n. Produs de panificație în formă de semicerc. **4.** S.m. Instrument muzical de suflat. **5.** S.n. Fiecare dintre cele două mînere ale plugului. **6.** *Cornul secarei* = ciupercă parazită care trăiește în ovarul unor graminee.

cornalínă s.f. Varietate roșie de agat.

cornée, *cornce,* s.f. Membrana anterioară, transparentă, a ochiului.

cornét, *cornete,* s.n. Bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează diferite lucruri mărunte.

corniéră, *corniere,* s.f. Bară de metal avînd profilul secțiunii transversale în forma literei L.

corníst, -ă, *cornișt, -ste,* s.m. și f. **1.** Gornist. **2.** Istrumentist care cîntă din corn[2] **(4)**.

cornísă, *cornise,* s.f. Partea superioară, ieșită în afară, a zidului unei construcții.

cornízá, *cornize,* s.f. Vergea de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele.

cornós, -oásă, *cornoși, -oase,* adj. Care are consistența cornului[2] **(1)**.

cornút, -ă, *cornuți, -te,* adj., s.f. (Animal) care are coarne.

coroánă, *coroane,* s.f. **1.** Podoabă pentru cap, în formă de cerc, făcută din flori sau frunze. **2.** Cunună de flori care se pune la morminte. **3.** Podoabă de metal ornată cu pietre prețioase, purtată de monarhi la ocazii solemne; (fig.) putere monarhică. **4.** Totalitatea crengilor unui arbore. **5.** Porțiunea vizibilă a dintelui; îmbrăcăminte de metal, de porțelan etc. cu care se acoperă un dinte stricat. **6.** *Coroană solară* = regiune luminoasă în jurul Soarelui. **7.** Unitate monetară în unele țări.

coroborá, *coroborez,* vb. I. Tr. A sprijini, a întări, a confirma.

corói, *coroi,* s.m. Nume dat unor păsări răpitoare, asemănătoare cu uliul.

coroiát, -ă, *coroiați, -te,* adj. (Despre ciocul păsărilor și despre nas) încovoiat, aplecat în jos.

coroídă, *coroide,* s.f. Membrană pigmentată așezată între sclerotica și retina ochiului.

corolár, *corolare,* s.n. **1.** Concluzie care derivă nemijlocit dintr-o teoremă. **2.** Idee care reiese dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc.

corólă, *corole,* s.f. Totalitatea petalelor unei flori.

coronaménț, *coronamente,* s.n. **1.** Element terminal ornamentat, situat la partea superi-

oară a unui edificiu. **2.** Partea superioară a unui dig, a unui baraj etc.

coronár, -ă, *coronari, -e,* adj. (Despre vasele sanguine) În formă de coroană (în jurul unui organ).

coronarián, -ă, *coronarieni, -e,* adj. Care se referă la arterele coronare.

coropíşniţă, *coropişniţe,* s.f. Insectă cu corpul greoi, cu picioarele din faţă ca nişte lopeţi, care roade rădăcinile plantelor.

corosív, -ă, *corosivi, -e,* adj. Care provoacă o coroziune.

coroziúne, *coroziuni,* s.f. **1.** Proces de degradare a suprafeţei unui corp metalic exercitat de oxigenul din aerul umed sau de o substanţă chimică. **2.** Eroziune a unei roci, sub acţiunea apei, a vîntului etc.

corp, *corpuri,* s.n., (2 şi) *corpi,* s.m. **1.** Organismul considerat ca un întreg anatomic şi funcţional; trup; trup fără cap. **2.** Porţiune determinată dintr-o substanţă; parte dintr-un ansamblu formată dintr-un singur obiect; *corp ceresc* = astru; *corp geometric* = corp mărginit de feţe definite geometric; *corp delict* = obiect care a servit (sau era destinat să servească) la săvîrşirea unei infracţiuni; *corp de legi* = colecţie de legi; *corp de case* = casă mare, cu mai multe aripi; (chim.) *corp simplu* = substanţă ale cărei molecule sînt formate din atomi de acelaşi fel. **3.** Parte principală a unui obiect, a unei construcţii sau. maşini. **4.** Unitate cu care se măsoară, în tipografie, mărimea literelor. **5.** Totalitatea persoanelor care formează, prin funcţie sau profesie, o unitate; *corp diplomatic* = totalitatea reprezentanţilor diplomatici din alte state acreditaţi pe lîngă un stat; *corp de armată* = unitate militară mai mare decît o divizie; *corp de gardă* = clădire sau încăpere în care se află garda, la o unitate militară.

corpolént, -ă, *corpolenţi, -te,* adj. Despre oameni) Cu corpul mare; voinic.

corpolénţă s.f. Însuşirea de a fi corpolent.

corporál, -ă, *corporali, -e,* adj. Privitor la corp; *percheziţie corporală* = percheziţie făcută unei persoane; *pedeapsă corporală* = pedeapsă cu bătaia.

corporáţie, *corporaţii,* s.f. **1.** (În feudalism) Organizaţie de meşteşugari. **2.** (În unele ţări) Mare întreprindere (societate pe acţiuni).

corpúscul, *corpusculi,* s.m. Corp de dimensiuni foarte mici, părticică de materie.

corsáj, *corsaje,* s.n. Parte a unei rochii care acoperă bustul.

corsár, *corsari,* s.m. (În trecut) Comandant al unei nave particulare, care, cu învoirea guvernului, ataca şi jefuia vasele inamice.

corsét, *corsete,* s.n. Centură elastică lată, care serveşte la strîngerea taliei; *corset medical* = aparat făcut din ghips, care serveşte la imobilizarea coloanei vertebrale.

cort, *corturi,* s.n. Adăpost portativ demontabil, făcut dintr-o pînză impermeabilă.

cortégiu, *cortegii,* s.n. Şir de persoane care însoţesc o ceremonie.

córtex, *cortexuri,* s.n. *Cortex cerebral* = scoarţa cerebrală; *cortex suprarenal* = partea periferică a glandei suprarenale.

corticál, -ă, *corticali, -e,* adj. Care aparţine învelişului exterior al unui organ animal sau vegetal; care aparţine scoarţei creierului.

corticosterón, *corticosteroni,* s.m. Hormon prezent în cortexul suprarenal.

corticosuprarenálă adj. *Glandă corticosuprarenală* = glandă endocrină pereche, indispensabilă vieţii, reprezentată de porţiunea corticală a glandei suprarenale.

cortínă, *cortine,* s.f. Perdea de stofă, de catifea etc., care desparte scena de sală într-un teatru.

cortizón, *cortizoni,* s.m. Hormon secretat de glanda corticosuprarenală.

corturár, -ă, *corturari, -e,* s.m. şi f. Ţigan nomad care locuieşte în cort.

corupătór, -oáre, *corupători, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care corupe.

corúpe, *corúp,* vb. III. Tr. A abate pe cineva de la linia morală, de la datorie; a strica, a denatura o idee, un sentiment etc.

corúpt, -ă, *corupţi, -te,* adj. Care calcă legile moralei; (despre cuvinte, fraze etc.) deformat, denaturat.

corúpţie, *corupţii,* s.f. Abatere de la moralitate, de la datorie.

corvétă, *corvete,* s.f. Navă cu pînze, armată cu tunuri, folosită în trecut în acţiuni militare.

corvíde s.f. pl. Familie de păsări din care fac parte corbul, cioara, gaiţa etc.

corvoádă, *corvezi,* s.f. Muncă gratuită pe care o prestau altădată ţăranii în folosul moşierilor sau al statului; (fig.) obligaţie neplăcută, muncă silită.

cosáş, *cosaşi,* s.m. **1.** Om care coseşte. **2.** Nume dat unor insecte care produc, prin mişcarea elitrelor, sunete caracteristice.

cosecántă, *cosecante,* s.f. Funcţie trigonometrică ce asociază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu secanta unghiului complementar.

cosí, *cosesc,* vb. IV. Tr. A tăia (cu coasa sau cu maşina) iarbă, cereale etc.

cósinus, *cosinusuri,* s.n. Funcţie trigonometrică ce asociază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu sinusul unghiului complementar.

cositoáre, *cositori,* s.f. Maşină de cosit.

cositór s.n. Staniu.

cositorí, *cositoresc,* vb. IV. Tr. A acoperi un vas de metal cu un strat subţire de cositor.

cosiţă, *cosiţe,* s.f. Părul femeilor împletit în una sau două cozi.

cosmétic, -ă, *cosmetici, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.n. (Preparat) care serveşte la îngrijirea feţei sau a părului. **2.** S.f. Arta de a îngriji în mod igienic tenul; profesiunea cosmeticianului.

cosmeticián, -ă, *cosmeticieni, -e,* s.m. şi f. Persoană care se îndeletniceşte cu cosmetica.

cósmic, -ă, *cosmici, -e,* adj. Care ține de cosmos; privitor la cosmos; *spațiu cosmic* = spațiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc.; *radiație cosmică* = radiație corpusculară și electromagnetică provenită din spațiul cosmic.

cosmodróm, *cosmodromuri,* s.n. Teren amenajat pentru lansarea sateliților artificiali ai Pămîntului și a navelor cosmice.

cosmogonie s.f. Ramură a astronomiei care studiază formarea și evoluția corpurilor cerești.

cosmografie, *cosmografii,* s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești.

cosmologie s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura și evoluția cosmosului, precum și legile generale care îl conduc.

cosmonaút, *cosmonauți,* s.m. Astronaut.

cosmonaútică s.f. Astronautică.

cosmopolít, -ă, *cosmopoliți, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care ține de cosmopolitism; care manifestă cosmopolitism. **2.** (Despre centre populate) În care trăiesc mai multe naționalități, vorbind limbi diferite.

cosmopolitism s.n. Concepție care propagă indiferența față de patrie, neîncrederea în capacitățile creatoare ale propriului popor, disprețul față de valorile culturii materiale și spirituale ale propriei națiuni, față de limba și tradițiile naționale progresiste.

cósmos s.n. Universul, lumea care ne înconjoară, nemărginită în spațiu și în timp.

cosór, *cosoare,* s.n. Cuțit cu vîrful încovoiat, folosit în viticultură și în pomicultură.

cost s.n. Cheltuială exprimată în bani, făcută pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu; *preț de cost* = totalul cheltuielilor făcute pentru fabricarea și desfacerea unui produs.

costá, pers. 3 *cóstă,* vb. I. Intr. A avea un preț; a se obține cu prețul...; (tr.) *mă costă o sută de lei.*

costeliv, -ă, *costelivi, -e,* adj. Slab, uscățiv.

costisitór, -oáre, *costisitori, -oare,* adj. Scump.

costișă, *costișe,* s.f. Coastă de deal; pantă.

costiță, *costițe,* s.f. Carne de porc din regiunea mijlocie a coastelor.

costréi, *costrei,* s.m. Plantă erbacee cu flori purpurii, cu rizom puternic, tîrîtor.

costúm, *costume,* s.n. **1.** Îmbrăcăminte bărbătească compusă din haină și pantaloni; îmbrăcăminte femeiască compusă din fustă și jachetă. **2.** Fel de îmbrăcăminte pentru anumite ocazii; îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei regiuni, unei epoci.

costumá, *costumez,* vb. I. Refl. A se îmbrăca cu un costum special (pentru scenă, pentru bal mascat etc.).

costumáție, *costumații,* s.f. Faptul de a se costuma; costum special pentru scenă, pentru bal mascat etc.

coș[1]**,** *coșuri,* s.n. **1.** Obiect făcut din nuiele, papură etc., servind la transportarea sau depozitarea temporară de obiecte diferite. **2.** (La baschet) Plasă fixată pe un cerc, prin care se trece mingea. **3.** Parte a morii, în care se toarnă grăunțele de măcinat; parte a batozei, în care se bagă snopii. **4.** Acoperămînt mobil de piele sau de pînză al unei trăsuri. **5.** Împletitură de nuiele în formă de ladă, care se fixează pe podul carului, cînd se transportă lucruri mărunte. **6.** Canal îngust, prelungit pînă la acoperișul casei, prin care iese fumul din sobă. **7.** *Coșul pieptului* = cavitatea toracică.

coș[2]**,** *coșuri,* s.n. Bubuliță purulentă care se formează uneori pe față sau pe corp.

coșár[1]**,** *coșari,* s.m. Persoană care curăță de funingine coșurile.

coșár[2]**,** *coșare,* s.n. **1.** Construcție cu pereții din nuiele, în care se păstrează porumbul. **2.** Îngrăditură de nuiele în care sînt adăpostite oile, vacile etc.

coșciúg, *coșciuge,* s.n. Sicriu.

coșcogeá adj. (Fam.) Foarte mare.

coșcogeámite adj. (Fam.) Coșcogea.

coșcoví, pers. 3 *coșcovește,* vb. IV. Refl. (Despre tencuieli, furnirurile de pe mobile etc.) A se coji, a se desprinde.

coșenílă, *coșenile,* s.f. Insectă (originară din Mexic) din care se extrage cîrmîzul.

coșmár, *coșmaruri,* s.n. Vis greu, apăsător; (fig.) grijă mare, obsedantă.

coșniță, *coșnițe,* s.f. **1.** Coș mic, folosit la tîrguieli. **2.** Stup făcut din papură sau nuiele.

cot, (1) *coate* și (2) *coturi,* s.n., (3) *coți,* s.m. **1.** S.n. Articulația dintre braț și antebraț; partea exterioară a acestei articulații; partea mînecii care o acoperă; *coate-goale* s.m. invar. = (depr.) om sărac. **2.** S.n. Cotitură a unui drum, a unei văi etc.; (tehn.) tub curbat, care face legătura între două conducte cu direcții diferite. **3.** S.m. Veche unitate de măsură pentru lungimi, egală cu, aproximativ, 60 cm.

cotí, *cotez,* vb. I. Intr. (Despre acțiuni, hîrtii de valoare etc.) A avea o anumită valoare, un anumit curs.

cotangéntă, *cotangente,* s.f. Funcție trigonometrică ce asociază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu tangenta unghiului complementar.

cotárlă, *cotarle,* s.f. Cîine prăpădit, jigărit.

cótă, *cote,* s.f. **1.** Parte cu care cineva contribuie la o cheltuială comună sau care îi revine în urma unei împărțeli; parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație. **2.** Altitudinea unui punct de pe teren față de o suprafață de referință; *cota apelor* = nivelul unei ape curgătoare. **3.** Ansamblu de semne (cifre, litere) care indică locul unei cărți sau unui document într-o bibliotecă, într-un inventar etc. **4.** Dimensiunile (pe o schiță) ale unui obiect, ale unei mașini etc.

cotcodác interj. Cuvînt care imită strigătul găinii (după ce a ouat).

cotcodăcí, pers. 3 *cotcodăcește,* vb. IV. Intr. (Despre găini) A scoate strigătul caracteristic.

cotéi, *cotei,* s.m. Cîine de talie mică, cu picioarele scurte.

cotencáță, *cotencțe,* s.f. Coteț mic.

coteríe, *coterii,* s.f. Grup restrîns de persoane care urmăresc scopuri ascunse, egoiste.

coțéț, *coțețe,* s.n. **1.** Adăpost pentru păsări, porci, cîini. **2.** Îngrăditură de nuiele servind de capcană pentru pești.

coți, *cotesc,* vb. IV. Intr. A face o cotitură; a schimba direcția.

cotidián, -ă, (1) *cotidieni, -e,* adj., **(2)** *cotidiane,* s.n. **1.** Adj. De fiecare zi, zilnic. **2.** S.n. Gazetă care apare zilnic.

cotígă, *cotigi,* s.f. **1.** Căruță mică folosită la transporturi ușoare. **2.** Ansamblul celor două roți pe care se sprijină grindeiul plugului.

cotiledón, *cotiledoane,* s.n. Frunză a embrionului plantelor cu semințe, care hrănește planta imediat după încolțire.

cotiledonát, -ă, *cotiledonați, -te,* adj. (Despre plante) Care are unul sau mai multe cotiledoane; (substantivat, f. pl.) nume generic al plantelor care au cotiledoane.

cotít, -ă, *cotiți, -te,* adj. Cu cotituri.

cotitúră, *cotituri,* s.f. **1.** Cot **(2). 2.** (Fig.) Transformare esențială în desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment etc.

cotizá, *cotizez,* vb. I. Intr. A plăti o cotizație.

cotizáție, *cotizații,* s.f. Sumă fixă, plătită periodic de membrii unei asociații, ai unei organizații etc.

cotlét, *cotlete,* s.n. Sortiment de carne, împreună cu osul, tăiată din partea superioară a coastelor.

cotlón, *cotloane,* s.n. **1.** Loc ascuns, neumblat. **2.** Firidă sub cuptorul vetrei țărănești.

cotói, *cotoi,* s.m. Motan.

cotonogeálă, *cotonogeli,* s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă.

cotonogí, *cotonogesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva.

cotór, *cotoare,* s.n. **1.** Tulpină a legumelor sau a plantelor erbacee. **2.** Parte a unui chitanțier rămasă după ce au fost desprinse jumătățile detașabile. **3.** Partea laterală a unei cărți, unde se leagă foile.

cotoroánță, *cotoroanțe,* s.f. Femeie bătrînă și rea.

cotrobăí, *cotrobăiesc,* vb. IV. Intr. A scotoci, răvășind lucrurile.

cotropí, *cotropesc,* vb. IV. Tr. A ocupa prin violență un teritoriu străin.

cotropitór, -oáre, *cotropitori, -oare,* adj., s.m. și f. Invadator.

cotúrn, *coturni,* s.m. Încălțăminte cu talpa groasă pe care o purtau actorii în teatrul antic.

coțcár, *coțcari,* s.m. (Fam.) Șarlatan, pungaș.

coțcăríe, *coțcării,* s.f. (Fam.) Șarlatanie, pungășie.

coțofánă, *coțofene,* s.f. Pasăre din familia corvidelor, cu penele negre pe spate și albe pe piept și pe partea inferioară a aripilor.

coulómb, *coulombi,* s.m. Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată într-o secundă printr-un conductor de un curent electric continuu de un amper.

covalénță, *covalențe,* s.f. Legătură chimică între atomii unei molecule, realizată prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni.

covátă, *coveți,* s.f. Albie **(1).**

covăsít adj. *Lapte covăsit* = lapte închegat și acrit cu ajutorul unui cuib de lapte prins.

covercót, *covercoturi,* s.n. Stofă fină de lînă, cu țesătura deasă și legătura în diagonală.

covértă, *coverte,* s.f. Puntea superioară a unei nave.

coviltír, *coviltire,* s.n. Acoperiș la căruță, făcut dintr-un schelet de nuiele peste care se întinde o rogojină sau o pînză groasă.

covîrși, *covîrșesc,* vb. IV. Tr. A întrece cu mult, ca număr, ca forță etc.

covîrșitór, -oáre, *covîrșitori, -oare,* adj. Care covîrșește; foarte mare, extraordinar.

covór, *covoare,* s.n. Țesătură groasă de lînă, de bumbac etc., cu desene de diferite culori, cu care se împodobesc încăperile (de obicei așternută pe podea).

covríg, *covrigi,* s.m. Produs de panificație în formă de inel, de opt etc.

cow-bóy s.m. Păzitor de vite din fermele americane.

coxál, -ă, *coxali, -e,* adj. Care se referă la coapsă.

coxalgíe s.f. Tuberculoză a articulației șoldului.

coz adv. (Reg.) *Frumoasă coz* = foarte frumoasă.

cozerie, *cozerii,* s.f. (Livr.) Conversație familiară, amicală.

cozonác, *cozonaci,* s.m. Produs alimentar din aluat dospit, frămîntat cu ouă, unt, zahăr și lapte.

cozoróc, *cozoroace,* s.n. Partea chipiului sau a șepcii, în formă de semicerc, care umbrește și protejează fața.

crab, *crabi,* s.m. Crustaceu marin decapod cu abdomenul foarte scurt.

crac, *craci,* s.m. (Pop.) **1.** Piciorul omului, de la coapsă pînă la călcîi. **2.** Fiecare din cele două părți ale pantalonilor.

cracáre, *cracări,* s.f. Tratarea, la temperaturi și presiuni înalte, a motorinei, păcurii etc., pentru a obține benzină.

crácă, *crăci,* s.f. Creangă.

crah, *crahuri,* s.n. (În capitalism) Criză acută a vieții economice, manifestată îndeosebi prin scăderea foarte mare a cursurilor la bursă.

crai, *crai,* s.m. **1.** (Mai ales în basme) Împărat, rege. **2.** Bărbat ușuratic, care se ține de chefuri și de femei. **3.** *Crai-nou* = lună-nouă.

cráinic, -ă, *crainici, -e,* subst. **1.** S.m. (Înv.) Persoană care anunța mulțimii știrile oficiale. **2.** S.m. și f. Persoană care transmite comunicările oficiale, anunță programul etc. la un post de radio sau de televiziune.

crámă, *crame,* s.f. Clădire la o vie, în care se prelucrează strugurii și unde se depozitează uneltele de lucru.

crap, *crapi*, s.m. Peşte de apă dulce, cu solzi mari, cu două perechi de mustăţi în jurul gurii.

cras, -ă, *craşi, -se*, adj. Sub orice limită, extrem (în sens rău).

cráter, *cratere*, s.n. Partea superioară, în formă de pîlnie, a unui vulcan, prin care se revarsă lava în timpul erupţiilor.

crátimă, *cratime*, s.f. Liniuţă folosită pentru a despărţi un cuvînt în silabe, pentru a arăta că două cuvinte se pronunţă împreună etc.

crátiţă, *cratiţe*, s.f. Vas de metal de formă rotundă, cu două toarte, în care se fierbe sau se prăjeşte mîncarea.

craul s.n. Stil de înot în care sportivul, stînd cu faţa în jos, mişcă alternativ braţele, executînd în acelaşi timp o forfecare pe plan vertical cu picioarele.

cravášă, *cravaşe*, s.f. Un fel de bici mic de piele, folosit la călărie.

cravátă, *cravate*, s.f. Accesoriu al îmbrăcămintei bărbăteşti, constînd dintr-o fîşie îngustă de stofă sau mătase, care se înnoadă la gît; *cravată de pionier* = basma triunghiulară de culoare roşie, cu tricolor pe margini, pe care o poartă la gît pionierii.

crăcánă, *crăcane*, s.f. Cracă ramificată (folosită pentru a sprijini ceva).

crăcănă, *crăcănez*, vb. I. Refl. şi tr. A(-şi) desface picioarele în lături.

crăcănát, -ă, *crăcănaţi, -te*, adj. Cu picioarele depărtate, întinse în lături (sau curbate în afară).

crăciún, *crăciunuri*, s.n. Sărbătoare creştină simbolizînd naşterea lui Hristos.

crăiásă, *crăiese*, s.f. (Mai ales în basme) Împărătească, regină.

crăíţă, *crăiţe*, s.f. Nume dat la două specii de plante erbacee cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător.

crănţăní, *crănţănesc*, vb. IV. Intr. A produce un zgomot caracteristic, rozind cu dinţii ceva uscat sau tare.

crăpá, *crăp*, vb. I. **1.** Intr. şi tr. A (se) desface (în mod brusc), a (se) despica. **2.** Tr. A întredeschide; (refl.) *a se crăpa de ziuă* = a se face ziuă.

crăpătúră, *crăpături*, s.f. Spărtură, plesnitură; deschizătură (mică).

(„persoană") care crecază.

creatúră, *creaturi*, s.f. Fiinţă vie, om; individ.

creáţie, *creaţii*, s.f. Acţiunea de a crea; produs al muncii creatoare, operă creată.

creaţionísm s.n. Concepţie teologică potrivit căreia lumea ar fi fost creată de Dumnezeu.

créde, *cred*, vb. III. **1.** Tr. A fi încredinţat de existenţa sau de adevărul unui lucru. **2.** Tr. A recunoaşte dreptatea cuiva. **3.** Tr. A socoti, a fi de părere. **4.** Intr. A avea încredere în cineva. **5.** Intr. (În concepţiile religioase) A admite existenţa lui Dumnezeu; a avea o anumită credinţă religioasă.

credincíos, -oásă, *credincioşi, -oase*, adj. **1.** Demn de încredere; devotat. **2.** (Adesea substantivat) Care crede în existenţa lui Dumnezeu.

credínţă, *credinţe*, s.f. **1.** Faptul de a crede. **2.** Devotament faţă de cineva sau de ceva. **3.** Convingere despre existenţa lui Dumnezeu; religie.

crédit, *credite*, s.n. **1.** Relaţie băneacă între creditor (care acordă un împrumut sau vinde mărfuri ori prestează servicii pe datorie) şi debitorul său. **2.** (Fig.) Încredere; autoritate, trecere de care se bucură cineva.

creditá, *creditez*, vb. I. Tr. A-i acorda cuiva un credit; a împrumuta pe cineva cu o sumă de bani.

creditór, -oáre, *creditori, -oare*, adj., s.m. şi f. (Instituţie, persoană) care acordă un credit.

credúl, -ă, *creduli, -e*, adj. Care se încrede prea uşor în cineva.

credulitáte s.f. Însuşirea de a fi credul.

creiér, *creieri*, s.m. **1.** Partea cea mai importantă a sistemului nervos central la vertebrate, situată în cutia craniană; organ al gîndirii şi al conştiinţei la om; *creierul mic* = partea creierului aflată în regiunea posterioară şi inferioară a craniului; *creierul mare* = partea creierului aflată în regiunea anterioară şi superioară a craniului. **2.** (Fig.) Minte, inteligenţă; element care organizează sau conduce o acţiune.

creión, *creioane*, s.n. Ustensilă pentru scris sau desenat, în formă de beţişor de lemn sau de metal în interiorul căruia se află o mină neagră sau colorată.

creioná, *creionez*, vb. I. Tr. A schiţa un desen; (fig., în literatură) a schiţa un portret, un personaj.

crem adj. invar. Alb-gălbui.

cremaliéră, *cremaliere*, s.f. Bară dințată care se angrenează cu o roată cilindrică dințată.

crematóriu, *crematorii*, s.n. **1.** Clădire destinată incinerării morților. **2.** Cuptor pentru arderea gunoaielor.

crémă, *creme*, s.f. **1.** Preparat culinar făcut din lapte, ouă, zahăr, cafea, ciocolată etc. **2.** Produs cosmetic, alifie. **3.** *Cremă de ghete* = preparat pentru uns și lustruit încălțămintea de piele.

crémene s.f. Varietate comună de opal care produce scîntei cînd este lovită cu obiecte de oțel; bucățică din această piatră, folosită la scăpărat cu amnarul.

crenél, *creneluri*, s.n. Deschizătură în partea superioară a zidului unei cetăți sau al unui turn de apărare, prin care se aruncau proiectilele.

crénvurșt, *crenvurști*, s.m. Cîrnăcior din carne de vită și slănină tocate fin.

creól, -ă, *creoli, -e*, s.m. și f. Nume dat urmașilor primilor coloniști europeni din America Latină; (adjectival) *limbă creolă* = limbă rezultată din amestecul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen din America Latină.

creolínă s.f. Lichid obținut la distilarea cărbunilor de pămînt și folosit ca dezinfectant.

creozót s.n. Lichid extras prin distilare din gudronul de lemn și folosit în industrie și în medicină.

crep s.n. **1.** Cauciuc natural, de culoare albăgălbuie, din care se fac tălpi la încălțăminte. **2.** Țesătură subțire, încrețită, de mătase sau de lînă.

crepón s.n. Țesătură cu crețuri neregulate și cu bobițe în relief.

creponát, -ă, *creponați, -te*, adj. Încrețit.

crepúscul, *crepuscule*, s.n. Înserare, amurg.

crepusculár, -ă, *crepusculari, -e*, adj. Privitor la crepuscul.

crescătór, -oáre, *crescători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care crește: *numere crescătoare*. **2.** S.m. și f. Persoană, întreprindere sau gospodărie care se ocupă cu creșterea animalelor.

crescătorie, *crescătorii*, s.f. Loc special amenajat unde se cresc animale.

crescéndo adv. (Muz.) Crescînd, sporind progresiv în intensitate.

crestă, *crestez*, vb. I. Tr. A face crestături.

crestătúră, *crestături*, s.f. Tăietură, șanț puțin adînc.

crestomație, *crestomații*, s.f. Culegere de texte din diferiți autori.

creșă, *creșe*, s.f. Instituție în care sînt îngrijiți copiii pînă la vîrsta de trei ani, pentru mamele care sînt în producție.

créște, *cresc*, vb. III. **1.** Intr. A se mări treptat, a se dezvolta. **2.** Tr. A îngriji un copil, a-l educa; a prăsi, a înmulți animale sau păsări. **3.** Intr. A spori ca număr, volum, intensitate, valoare.

créștere, *creșteri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a crește;* dezvoltare. **2.** Educație.

créștet, *creștete*, s.n. **1.** Vîrful capului. **2.** Vîrf, culme.

creștín, -ă, *creștini, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține creștinismului, privitor la creștinism. **2.** S.m. și f. Adept al creștinismului.

creștinà, *creștinez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) boteza în religia creștină, a (se) face creștin.

creștinătáte s.f. Lumea creștină.

creștinísm s.n. Religie la baza căreia stă Vechiul și Noul Testament.

cretacéu, -ée, *cretacci, -ce*, adj. (Despre roci) Format din cretă, de natura cretei.

cretácic s.n. Ultima perioadă a erei mezozoice, caracterizată prin depuneri calcaroase.

crétă, *crete*, s.f. **1.** Rocă de culoare albă, formată prin acumularea resturilor foraminifere. **2.** Obiect fabricat din sulfat de calciu, cu care se scrie pe tablă.

cretín, -ă, *cretini, -e*, s.m. și f. Bolnav de cretinism; (p. ext.) imbecil, idiot.

cretinísm s.n. Boală manifestată prin înapoiere mintală și tulburări de creștere.

cretón s.n. Țesătură rezistentă, imprimată, din care se fac draperii, huse pentru mobilă etc.

creț, creață, (1) *creți, -e*, adj., (2, 3, 4) *crețuri*, s.n. **1.** Adj. (Despre păr, blană, lînă etc.) Răsucit în inele, cîrlionțat, buclat. **2.** S.n. Buclă de păr, cîrlionț. **3.** S.n. Încrețitură, cută la un obiect de îmbrăcăminte. **4.** S.n. Încrețitură a pielii, zbîrcitură, rid.

creuzét, *creuzete*, s.n. **1.** Vas făcut dintr-un material rezistent la căldură, folosit pentru unele reacții chimice. **2.** Bazinul de la partea inferioară a cuptoarelor din metalurgie, în care se adună metalul topit.

crevétă, *crevete*, s.f. Nume dat unor crustacee marine comestibile.

crez, *crezuri*, s.n. **1.** Convingerile, principiile, concepția cuiva despre viață. **2.** Expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine.

crezáre s.f. Încredere; *a da crezare* = a acorda încredere, a se încrede.

crezămînt s.n. (Înv.) Crezare, încredere.

crezól, *crezoli*, s.m. Lichid extras din gudroanele de lemn și de cărbune, folosit ca antiseptic.

cri interj. Cuvînt care imită cîntecul greierului.

criblúră, *cribluri*, s.f. Piatră dură, spartă mărunt, folosită la lucrări de asfaltare.

cric, *cricuri*, s.n. Aparat pentru ridicat greutăți mari, la înălțime mică.

crichét s.n. Joc sportiv între două echipe care lovesc o minge cu niște bețe speciale pentru a o introduce în poarta adversarului.

crímă, *crime*, s.f. Infracțiune cu un grad ridicat de pericol social; (în special) omor.

criminál, -ă, *criminali, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care constituie o crimă; care se referă la o crimă. **2.** S.m. și f. Persoană care a săvîrșit o crimă.

criminalístică s.f. Știință care studiază mijloacele și metodele pentru descoperirea și prevenirea infracțiunilor.

criminalitáte s.f. Totalitatea infracțiunilor săvîrșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă.

crin, *crini*, s.m. Plantă erbacee ornamentală, cu flori albe, strălucitoare, cu miros puternic.

crinolínă, *crinoline*, s.f. Fustă lungă și largă în formă de clopot, care se purta în sec. XIX.

críptă, *cripte*, s.f. Construcție subterană în care se depun sicriele morților.

críptic, -ă, *criptici, -ce*, adj. Ascuns, secret; greu de înțeles.

criptogámă, *criptogame*, s.f. (La pl.) Grup mare de plante inferioare, fără flori, care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă din acest grup.

criptografíe s.f. Scriere secretă, cu ajutorul unui cod de semne convenționale.

criptográmă, *criptograme*, s.f. Text scris cu caractere secrete.

crisalídă, *crisalide*, s.f. Nimfa fluturilor.

crispá, *crispez*, vb. I. Refl. (Despre față, degete) A se contracta (din cauza unei încordări nervoase).

cristál, (1) *cristale*, (2) *cristaluri*, s.n. **1.** Corp solid cu fețe plane și cu o formă geometrică regulată. **2.** Sticlă de o fabricație specială și de calitate superioară; obiect fabricat din această sticlă.

cristalín, -ă, *cristalini, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Caracteristic cristalului; limpede, transparent; (fig., despre sunete, voce) sonor (ca cristalul). **2.** S.n. Parte a ochiului, de forma unei lentile, situată înapoia irisului.

cristalizá, *cristalizez*, vb. I. **1.** Intr. și refl. A se transforma dintr-o stare gazoasă, lichidă sau solidă amorfă în stare solidă cristalină. **2.** Refl. și tr. (Fig.) A (se) înfiripa, a lua (sau a da) o formă precisă.

cristalografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul cristalelor.

cristéi, *cristei*, s.m. Pasăre călătoare care trăiește pe cîmp și în stufărișul din apropierea bălților.

crizantémă, *crizanteme*, s.f. Plantă decorativă, cu flori de culori variate, care înflorește toamna tîrziu.

críză, *crize*, s.f. **1.** Manifestare violentă a contradicțiilor economice, politice, sociale etc. **2.** Lipsă acută (de mărfuri, de forță de muncă, de timp etc.). **3.** Moment critic în desfășurarea unei boli; acces brusc al unei boli cronice; tensiune, zbucium sufletesc.

crîcní, *crîcnesc*, vb. IV. Intr. A protesta, a se împotrivi cu vorba.

crîmpéi, *crîmpeie*, s.n. Fărîmă, fragment, frîntură.

crîmpoșíe s.f. Soi autohton de viță de vie, cu struguri alb-verzui sau ruginii.

crîncen, -ă, *crînceni, -e*, adj. Cumplit, aprig, înverșunat.

crîng, *crînguri*, s.n. Pădurice tînără; tufăriș, desiș.

crîșnic, *crîșnice*, s.n. Unealtă de pescuit, alcătuită dintr-o plasă fixată la capătul unei prăjini lungi.

croát, -ă, *croați, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Croația (Iugoslavia); (substantivat, f.) idiomul vorbit în Croația. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Croația.

croaziéră, *croaziere*, s.f. Călătorie (de plăcere) pe mare.

crocánt, -ă, *crocanți, -te*, adj. (Despre unele alimente) Care crănțănește cînd este mestecat în gură.

crochétă, *crochete*, s.f. Preparat culinar din aluat, griș, zarzavat etc., în formă de bastonașe, prăjite în grăsime.

crochiu, *crochiuri*, s.n. Desen sumar executat după natură cu mîna liberă.

crocodíl, *crocodili*, s.m. **1.** Reptilă mare din regiunile tropicale, cu corpul acoperit de plăci osoase. **2.** Clemă cu fălci dințate folosită pentru legături electrice provizorii.

sivă de semitonuri. **2.** S.f. Ansamblul culorilor unui tablou, ale unui mozaic etc.; colorit.

cromatínă s.f. Substanță care constituie componenta de bază a nucleului celular.

cromatografíe s.f. Metodă de separare a componenților unui amestec prin trecerea lor printr-un material adsorbant, poros.

cromolitografíe, *cromolitografii,* s.f. Reproducere litografică în mai multe culori.

cromosféră s.f. Strat gazos de culoare roșie, care înconjură Soarele.

cromotipíe s.f. Procedeu de tipărire în mai multe culori.

cromozóm, *cromozomi,* s.m. (Biol.) Corpuscul specific nucleului, care se formează în timpul diviziunii celulare și deține informația ereditară specifică.

croncăní, pers. 3 *cróncăne,* vb. IV. Intr. (Despre corbi sau ciori) A scoate sunetele caracteristice speciei.

crónic, -ă, *cronici, -e,* adj. (Despre boli) Care are o evoluție lentă, de durată.

cronicár, *cronicari,* s.m. **1.** Autor de cronici **(1). 2.** Colaborator al unui ziar sau al unei reviste, care publică cronici **(2).**

crónică, *cronici,* s.f. **1.** Scriere cu conținut istoric, obișnuită în evul mediu, în care evenimentele sînt înregistrate în ordine cronologică. **2.** Articol de ziar sau de revistă, care comentează evenimentele politice, sociale sau culturale de actualitate. **3.** Scurtă comunicare oficială a unor evenimente.

cronográf[1], *cronografe,* s.n. Scriere din trecut cu caracter popular, reprezentînd o sinteză a istoriei universale.

cronográf[2], *cronografe,* s.n. Instrument pentru înregistrarea duratei de desfășurare a unui eveniment, a unui fenomen etc.

cronológie, -ă, *cronologici, -e,* adj. Aranjat în ordinea succesiunii în timp.

cronologíe, *cronologii,* s.f. Succesiune în timp a evenimentelor; listă care cuprinde o astfel de succesiune; disciplină care se ocupă cu stabilirea datelor istorice.

cronometrá, *cronometrez,* vb. I. Tr. A măsura durata unei acțiuni cu ajutorul unui cronometru.

cronométru, *cronometre,* s.n. Instrument de precizie pentru măsurarea intervalelor de timp.

cros, *crosuri,* s.n. Probă sportivă de alergare pe un teren variat și cu obstacole.

crósă, *crose,* s.f. Baston de formă specială cu care este condus pucul sau mingea la anumite jocuri sportive (hochei, golf).

croșetá, *croșetez,* vb. I. Tr. A împleti cu croșeta.

croșétă, *croșete,* s.f. Ac lung de metal, de os etc. cu care se fac dantele și alte împletituri.

croșéu, *croșee,* s.n. Lovitură laterală scurtă, la box.

crov, *crovuri,* s.n. Mică depresiune de teren.

crúce, *cruci,* s.f. **1.** Obiect format din două bucăți de lemn, de metal sau de piatră, așezate perpendicular una pe cealaltă și constituind simbolul religiei creștine. **2.** Gest făcut cu degetele pe frunte, pe piept și pe umeri, reprezentînd crucea **(1). 3.** Figură sau desen în formă de cruce **(1);** *cruce roșie* = semn distinctiv al centrelor de asistență medicală, al spitalelor, ambulanțelor, al punctelor de prim-ajutor etc. **4.** Cuvînt care intră în componența unor nume de medalii, decorații, insigne. **5.** Loc unde se întretaie două sau mai multe drumuri. **6.** *Crucea căruței* = piesă de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap, în locul unde acesta se îmbină cu căruța.

crucí, *crucesc,* vb. IV. Refl. A se mira foarte tare, a se minuna.

cruciádă, *cruciade,* s.f. Nume dat expedițiilor militare de colonizare întreprinse de feudalii din Europa occidentală, între anii 1096 și 1270 în Orientul Apropiat, sub pretextul eliberării mormîntului lui Hristos de sub turci.

cruciál, -ă, *cruciali, -e,* adj. *Moment crucial* = moment decisiv, hotărîtor.

cruciát, *cruciați,* s.m. Participant la o cruciadă.

crucifére, *crucifere,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu petalele dispuse în formă de cruce; (și la sg.) plantă din această familie.

crucifícă, *crucific,* vb. I. Tr. A răstigni.

crucifíx, *crucifixe,* s.n. Obiect de cult, reprezentînd pe Hristos răstignit.

crucíș, -ă, *crucișI, -e,* adj., adv. **1.** Adj. Șașiu. **2.** Adv. Întretăindu-se în chip de cruce.

crucișătór, *crucișătoare,* s.n. Navă de luptă protejată de o cuirasă și înzestrată cu tunuri.

crud, -ă, *cruzi, -de,* adj. **1.** (Despre alimente) Care n-a fost fiert, fript sau copt; (despre plante, fructe) neajuns la maturitate; (despre ființe) aflat încă în dezvoltare, tînăr. **2.** (Despre unele materiale) Brut, neprelucrat. **3.** (Fig., despre ființe și despre manifestări ale lor) Nemilos, inuman.

cruditáte, *cruditați,* s.f. Însușirea de a fi crud; (la pl.) legume, fructe, verdețuri crude, proaspete.

crug, *cruguri,* s.n. (Înv. și pop.) **1.** Orbită a Lunii sau a unei planete. **2.** *Crugul cerului* = bolta cerească.

crunt, -ă, *crunți, -te,* adj. Însetat de sînge, crud, neomenos; (despre lupte, încleștări) crîncen, sîngeros.

crup s.n. Afecțiune a laringelui la copii, caracterizată prin respirație zgomotoasă.

crúpă, *crupe,* s.f. Partea superioară a corpului unor mamifere, cuprinsă între șale și baza cozii.

crúpe s.f. pl. Boabe de cereale măcinate mare, din care se fac diferite mîncăruri.

crupón, *crupoane,* s.n. **1.** Partea din mijloc, mai groasă și mai rezistentă, a pieilor tăbăcite. **2.** Placă de cauciuc din care se fac tălpi pentru încălțăminte.

crustacén, *crustacee,* s.n. (La pl.) Clasă de artropode, majoritatea acvatice, avînd tegumentul impregnat cu calcar; (și la sg.) animal din această clasă.

Moțat; (despre pui de animale cornute) căruia încep să-i crească coarnele.

cúcură, *cucure*, s.f. (Înv.) Tolbă de săgeți.

cucurbitácee, *cucurbitacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu tulpină tîrîtoare, cu fructul mare, cărnos; (și la sg.) plantă din această familie (ex. pepenele).

cucurígu interj. Cuvînt care imită cîntecul cocoșului.

cucurúz, *cucuruzi*, s.m. (Reg.) Porumb; știulete de porumb.

cucútă, *cicute*, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu miros neplăcut, întrebuințată în farmacie.

cucuvéă, *cucuvele*, s.f. Pasăre răpitoare de noapte cu penajul brun-cenușiu și cu ochii galbeni.

cúfăr, *cufere*, s.n. Ladă cu capac, în care se păstrează sau se transportă diverse obiecte.

cufundá, *cufúnd*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A întra (sau a face să intre) într-un lichid sau într-o materie moale; (refl.) a se pierde în umbră, în întuneric etc. **2.** Tr. (Fig.) A se lăsa cuprins, copleșit de o activitate, de somn etc.

cufundár, *cufundari*, s.m. Gen de păsări palmipede mari, cu ciocurile ascuțite și cu aripile înguste.

cufundătúră, *cufundături*, s.f. Faptul de a se cufunda; adîncitură, loc scufundat.

cúget, *cugete*, s.n. **1.** Gîndire, gînd, minte. **2.** Conștiință.

cugetá, *cúget*, vb. I. Intr. A se gîndi, a medita.

cui, *cuie*, s.n. Piesă de metal sau de lemn, formată dintr-o tijă cu vîrf ascuțit, cu care se fixează între ele două piese.

cuib, *cuiburi*, s.n. **1.** Culcuș pe care și-l fac păsările pentru a se adăposti, pentru a-și depune ouăle și a le cloci. **2.** (Fig.) Locuință, sălaș; (peior.) loc unde se unelțește ceva. **3.** Groapă mică în care se seamănă unele legume sau cereale. **4.** Grup de fermenți care produc acrirea laptelui, a borșului etc.

cuibár, *cuibare*, s.n. Cuib în care își depun ouăle păsările de curte.

cuibări, *cuibăresc*, vb. IV. Refl. (Despre păsări) A se așeza în cuib sau în cuibar; (fig.; despre oameni) a se aciua, a se pripăși.

cuiér, *cuiere*, s.n. Suport de lemn sau de metal, prevăzut cu cîrlige sau cu brațe, de care se atîrnă haine, pălării etc.

cuirasát, *cuirasate*, s.n. Denumire învechită pentru navele de război prevăzute cu cuirasă.

cuirásă, *cuirase*, s.f. Înveliș de oțel care protejează corpul navelor mari de luptă.

cuișór, *cuișoare*, s.n. **1.** Diminutiv al lui *cui*. **2.** (La pl.) Mugurii aromatici ai unui arbore exotic, folosiți drept condiment.

culásă s.f. v. **chiulasă.**

cúlă, *cule*, s.f. (Înv.) **1.** Turn de apărare. **2.** Locuință boierească fortificată, răspîndită în trecut în Oltenia.

culcá, *culc*, vb. I. **1.** Refl. A se întinde (pe pat) pentru a dormi sau a se odihni. **2.** Refl. recipr. (Fam.) A avea raporturi sexuale cu cineva. **3.** Tr. A așeza pe cineva (pe pat) pentru a-l face să doarmă; a adăposti pe cineva peste noapte. **4.** Tr. A așeza un obiect întinzîndu-l sau răsturnîndu-l la pămînt ori peste ceva.

culcúș, *culcușuri*, s.n. Locul de culcare al păsărilor și animalelor; loc (improvizat) de dormit pentru oameni; adăpost.

culée, *culee*, s.f. Fiecare dintre cele două picioare de pe maluri ale unui pod.

culége, *culeg*, vb. III. Tr. **1.** A ridica ceva de pe jos; a aduna. **2.** A recolta cereale, fructe, flori etc.

culégere, *culegeri*, s.f. Acțiunea de *a culege;* colecție.

culés s.n. **1.** Recoltarea fructelor, a cerealelor. **2.** Timpul cînd se recoltează.

culinár, -ă, *culinari, -e*, adj. Privitor la bucătărie, la prepararea mîncării.

culísă, *culise*, s.f. **1.** Spațiu scenic situat îndărătul decorului, de unde intră actorii în scenă. **2.** (Fig.) Dedesubturile unor acțiuni sau stări de fapt. **3.** Organ de mașină, în formă de jgheab, în care se poate deplasa o piesă mobilă.

cúlme, *culmi*, s.f. **1.** Partea cea mai înaltă, prelungită a unui munte sau a unui deal; punctul cel mai înalt din drumul parcurs de un corp ceresc. **2.** (Fig.) Gradul cel mai înalt pe care îl poate atinge cineva sau ceva în evoluția sa.

culminá, pers. 3 *culminează*, vb. I. Intr. A atinge gradul cel mai înalt, a ajunge la apogeu.

culminánt, -ă, *culminanți, -te*, adj. *Punct culminant* = moment de vîrf în desfășurarea unei acțiuni.

culoár, *culoare*, s.n. **1.** Coridor. **2.** Spațiu îngust de-a lungul unui vagon de cale ferată din care se intră în compartimente. **3.** Suprafață delimitată a unei piste de alergări, a unui bazin de înot etc. pe care își desfășoară proba un concurent sau o echipă.

culoáre, *culori*, s.f. **1.** Însușire a luminii determinată de compoziția sa spectrală care face ca ochiul să perceapă în mod diferit radiațiile incidente pe retină, avînd aceeași intensitate dar lungimi de undă diferite; (despre oameni) *de culoare* = care aparține rasei negre sau galbene; *culoare locală* = exprimarea, într-o operă literară, a caracteristicilor unui anumit loc. **2.** Substanță întrebuințată pentru a vopsi sau a picta. **3.** Fiecare dintre cele patru categorii în care se împart cărțile de joc.

culpábil, -ă, *culpabili, -e*, adj. Care se află în culpă.

culpabilitáte s.f. Situația unei persoane aflate în culpă.

cúlpă, *culpe*, s.f. Greșeală care constă în săvîrșirea unei fapte ilicite, cu consecințe păgubitoare.

cult[1], *culte*, s.n. **1.** Adorare mistică a unor ființe (reale sau fantastice) ori a unor entități abstracte. **2.** Religie, confesiune; totalitatea ritualurilor unei religii. **3.** Sentiment de admirație deosebită față de cineva sau ceva.

cult[2], -ă, *culți, -te*, adj. Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe.

cultivá, *cultiv*, vb. I. **1.** Tr. A lucra pămîntul, a semăna, a îngriji și a recolta plante agricole. **2.** Tr. (Fig.) A se ocupa cu rîvnă de ceva. **3.** Refl. și tr. A (se) instrui.

cultivábil, -ă, *cultivabili, -e*, adj. (Despre pămînt) Care poate fi cultivat.

cultivát, -ă, *cultivați, -te*, adj. Cult, instruit.

cultivatór, -oáre, *cultivatori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care cultivă pămîntul. **2.** S.n. Mașină agricolă care servește la afînarea pămîntului, la distrugerea buruienilor etc.

culturál, -ă, *culturali, -e*, adj. Privitor la cultură (1), de cultură.

culturalizá, *culturalizez*, vb. I. Tr. A ridica nivelul cultural, a instrui.

cultúră, *culturi*, s.f. **1.** Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de societatea omenească de-a lungul istoriei; totalitatea cunoștințelor pe care le are cineva. **2.** Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare plantelor agricole. **3.** Teren cultivat cu un anumit fel de plante. **4.** Creștere, prăsire a unor animale: *cultura viermilor de mătase.* **5.** *Cultură de bacterii* = colonie de bacterii obținută în laborator pentru scopuri științifice. **6.** *Cultură fizică* = ansamblul mijloacelor folosite pentru dezvoltarea armonioasă a corpului omenesc.

cum adv., conj. **1.** Adv. (Interogativ) În ce mod?; (enunțiativ) într-un fel oarecare. **2.** Adv. De ce?; *cum să nu!* = desigur, se înțelege de la sine. **3.** Adv. Ce? poftim? **4.** Adv. Cu cît? cu ce preț? **5.** Conj. Introduce propoziții subordonate: *am făcut cum ai spus.*

cumătru, -ă, *cumetri, -e*, s.m. și f. Nașul sau nașa în raport cu părinții copilului botezat.

cumetríe, *cumetrii*, s.f. (Pop.) **1.** Relație de înrudire între cumetri sau cumetre. **2.** Petrecere, ospăț la un botez.

cuminecá, *cuminec*, vb. I. Refl. și tr. (Bis.) A (se) împărtăși.

cuminecătúră, *cuminecături*, s.f. (Bis.) Împărtășanie.

cumínte, *cuminți*, adj. **1.** Cu purtări bune, liniștit. **2.** Deștept, înțelept; prevăzător, prudent.

cumínțenie s.f. Faptul de a fi cuminte.

cuminți, *cuminței*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) liniști, a (se) potoli; a deveni (sau a face să devină) mai serios, mai înțelept.

cumnát, -ă, *cumnați, -te*, s.m. și f. Fratele sau sora unuia dintre soți în raport cu celălalt soț.

cúmpănă, *cumpene*, s.f. **1.** Bîrnă de lemn așezată pe un stîlp înalt, avînd la unul dintre

s.f. 1. Acțiunea de *a*
a ține arma în cumpă-
mijloc (sprijinindu-și
Chibzuială (în vorbă,

iți, -te, adj. Chibzuit.
I. Tr. 1. A obține un
2. (Fig.) A cîștiga pe
ítindu-l.
părători, -oare, s.m. și
ă, care face cumpără-

turi, s.f. Faptul de a
at.
dreaptă, echilibru su-
e.
moderație (la mîncare

ați, -te, adj. (Despre
r) Cu măsură, stăpînit,

-te, adj. Feroce, crud,
rte, mult, strașnic.
(Despre oameni) De

Deținerea de către o
mai multor funcții în

I. Tr. 1. A deține în
ai multe funcții. 2. A
două sau mai multe
tc.
zi, -de, s.m. și f. Per-
).
ori groși, albicioși, în
.
fel oarecare. 2. Poate,

e, adj. *Scriere cunei-*
ere cu litere în formă
popoare antice, orien-
teră folosită în această

III. Tr. 1. A lua cu-
fenomenele înconjură-
dobîndi cunoștințe pe
ienței. 3. A ști sau a
ecunoaște, a identifica;
e observa.

cununá, *cunún,* vb. I. 1. Refl. A se căsători (după ritualul religios). 2. Tr. (Despre preoți) A declara pe miri căsătoriți. 3. Tr. A fi naș cuiva la cununie.

cunúnă, *cununi,* s.f. 1. Împletitură în formă de cerc, făcută din flori sau frunze, care se pune pe cap în anumite ocazii. 2. Coroană care se acorda în antichitate învingătorilor (în război sau la concursuri sportive, literare etc.). 3. Coroană care se pune pe capul mirilor. 4. Funie de ceapă sau de usturoi.

cununíe, *cununii,* s.f. Solemnitatea (religioasă) a căsătoriei.

cúpă[1], *cupe,* s.f. 1. Vas larg și puțin adînc, din care se bea. 2. Trofeu care se atribuie cîștigătorului unei competiții sportive; (p. ext.) competiție în care se atribuie un astfel de trofeu. 3. Recipient deschis, la excavatoare, betoniere etc., în care se încarcă diverse materiale.

cúpă[2], *cupe,* s.f. (La jocul de cărți) Carte cu figuri în formă de inimă de culoare roșie.

cupéu, *cupeuri,* s.n. (Înv.) 1. Trăsură de lux, închisă. 2. Compartiment pentru călători într-un vagon de cale ferată.

cupíd, -ă, *cupizi, -de,* adj. (Livr.) Avid de cîștig, lacom.

cupiditáte s.f. Lăcomie mare de bani, de cîștig.

cuplá, *cuplez,* vb. I. Tr. A realiza o legătură între două elemente ale unui sistem tehnic.

cupláj, *cuplaje,* s.n. 1. Faptul de a cupla; legătură realizată între două elemente dintr-un sistem tehnic. 2. Manifestație sportivă alcătuită din două jocuri de același fel, care se desfășoară în continuare pe același teren.

cuplét, *cuplete,* s.n. 1. Scurtă piesă muzicală vocală, cu caracter vesel sau satiric. 2. Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren.

cupletíst, -ă, *cupletiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă, recită sau compune cuplete.

cúplu, *cupluri,* s.n. 1. Pereche formată din persoane (de sex opus). 2. (Fiz.) Sistem compus din două forțe egale și antiparalele.

cupólă, *cupole,* s.f. Boltă care acoperă un dom, o turlă, un mare edificiu etc.

cupón, *cupoane,* s.n. 1. Partea detașabilă a unui document, a unui bilet etc., care conferă

deținătorului anumite drepturi. **2.** Bucată rămasă dintr-un val de material textil.

cuprínde, *cuprind*, vb. III. **1.** Tr. A înconjura pe cineva sau ceva cu mîinile sau cu brațele; (tr. și refl.) a (se) îmbrățișa. **2.** Tr. A împresura din toate părțile, a învălui; a îmbrățișa cu privirea. **3.** Tr. A pune stăpînire, a cuceri; (despre stări fizice sau sufletești) a apuca, a stăpîni. **4.** Refl. (Mat., despre numere) A intra de... ori în alt număr. **5.** Tr. (Despre lucrări, texte) A fi alcătuit din..., a conține. **6.** Tr. (Despre epoci) A se întinde pe o anumită perioadă.

cuprínsu[1], *cuprinsuri*, s.n. **1.** Conținut; tablă de materii. **2.** Întindere, suprafață; spațiu înconjurător.

cuprínsă[2], **-ă,** *cuprinși, -se*, adj. Înstărit, bogat.

cuprinzătór, -oáre, *cuprinzători, -oare*, adj. Care cuprinde mult; *scurt și cuprinzător* = fără multă vorbă; categoric.

cúpru s.n. Metal de culoare roșiatică, maleabil și ductil, bun conducător de electricitate, cu numeroase întrebuințări în industrie.

cuptór, *cuptoare*, s.n. **1.** Construcție de cărămidă, de piatră, de lut etc. în care se coace pîinea; despărțitură la mașina de gătit pentru copt prăjituri sau alte preparate. **2.** Prelungire a vetrei (deasupra sau în jurul cuptorului **1**) la casele țărănești. **3.** Instalație industrială pentru topirea unor materiale sau pentru alte operații tehnologice; *cuptor de var* = varniță. **4.** Căldură mare, arșiță; (pop.) *luna lui cuptor* = luna iulie.

curáj s.n. Forță morală, fermitate în acțiuni, îndrăzneală.

curajós, -oásă, *curajoși, -oase*, adj. Plin de curaj, îndrăzneț.

curánt, *curanți*, adj. *Medic curant* = medic sub a cărui îngrijire directă se află un bolnav.

curát, -ă, *curați, -te*, adj. **1.** Lipsit de murdărie, de praf, de pete etc.; (despre aer) lipsit de impurități; (despre ființe) care iubește curățenia; (substantivat, n.) *a trece* (sau *a scrie*) *pe curat* = a transcrie un text de pe o ciornă pe altă foaie sau alt caiet, fără corecturi. **2.** (Fig.) Cinstit, sincer; cast, nevinovat. **3.** Pur, neamestecat; (despre cer) fără nori, senin; (despre apă) limpede; (despre glas) sonor, cristalin.

curatélă, *curatele*, s.f. Instituție pentru ocrotirea unei persoane care are capacitate civilă dar care nu-și poate apăra singură interesele (din cauza bătrîneții, a unei infirmități fizice etc.).

curatív, -ă, *curativi, -e*, adj. (Despre mijloace terapeutice) Care vindecă.

curatór, *curatori*, s.m. Persoană care exercită atribuțiile stabilite printr-o curatelă.

cúră, *cure*, s.f. Aplicare metodică a unor mijloace terapeutice.

curătúră, *curături*, s.f. Loc într-o pădure, curățat de arbori.

curățá, *curăț*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A îndepărta murdăria de pe sine sau de pe un obiect. **2.** Tr. A îndepărta coaja de pe fructe, legume, ouă. **3.** Refl. (Fam.) A muri; (tr.) a omorî. Var.: **curăți** vb. IV.

curățătorie, *curățătorii*, s.f. Atelier în care se curăță (chimic) obiecte de îmbrăcăminte.

curățénie, *curățenii*, s.f. Calitatea de a fi curat, starea unui lucru curat.

curăți vb. IV. v. **curăța.**

curb, -ă, *curbi, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre linii) În formă de arc încovoiat; (despre planuri) boltit. **2.** S.f. Linie arcuită. **3.** S.f. Linie care reprezintă grafic fazele succesive, variabile, caracteristice unui fenomen. **4.** S.f. *Curbă de nivel* = linie care unește pe o hartă punctele aflate la aceeași altitudine. **5.** S.f. Porțiune cu axa curbă (**1**) din traseul unei căi de comunicație terestre.

curbá, *curbez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) încovoia, a (se) face curb.

curbilíniu, -ie, *curbilinii*, adj. În formă de curbă (**2**), alcătuit din curbe.

curbúră, *curburi*, s.f. Îndoitură în formă de arc; locul unde se găsește o astfel de îndoitură.

curcán, *curcani*, s.m. Pasăre domestică mare, cu coada lată; masculul curcii.

cúrcă, *curci*, s.f. Femela curcanului.

curcubéu, *curcubeie*, s.n. Fenomen optic, de forma unui arc multicolor desfășurat pe cer, care se datorește refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă.

curcá, *curele*, s.f. **1.** Fîșie lungă și îngustă de piele, materiale textile, cauciuc, mase plastice, avînd diferite întrebuințări; cingătoare dintr-o astfel de fîșie. **2.** (Tehn.) *Curea de transmisie* = bandă continuă de piele sau de pînză, care transmite mișcarea de rotație de la un arbore la altul prin intermediul roților.

curelár, *curelari*, s.m. Meșter care confecționează curele, hamuri etc.

curént, -ă, *curenți, -te*, adj., s.m., s.n. **1.** Adj. De fiecare zi, uzual, actual: *lucrări curente.* **2.** Adj. Care circulă, care este în curs: *preț curent; expresii curente* = expresii obișnuite, uzuale. **3.** Adj. *Apă curentă* = instalație de apă potabilă, care poate fi folosită în permanență. **4.** Adj. (Despre vorbire) Curgător, fluent; (adverbial) *vorbește curent franceza.* **5.** S.m. Deplasare de ansamblu a particulelor unui fluid; cursul unei ape, în direcția pantei; *curent marin* = mișcare a apei în mări și oceane provocată de vînturi, de maree etc. **6.** S.m. *Curent electric* = deplasarea sarcinilor electrice într-o anumită direcție. **7.** S.n. (Fig.) Ansamblu de idei, de teorii, care își fac la un moment dat drum în opinia publică: *curent literar; a se pune* (sau *a fi*) *la curent* = a se informa (sau a fi informat) despre un lucru.

curentá, pers. 3 *curentează*, vb. I. Tr. (Despre conductoare electrice) A atinge pe cineva, producîndu-i un șoc.

curgătór, -oáre, *curgători, -oare*, adj. **1.** (Despre ape) Care curge necontenit. **2.** (Fig.) (Despre vorbire, stil) Care se desfășoară ușor și armonios.

cúrge, pers. 3 *cúrge*, vb. III. Intr. **1.** (Despre ape) A se mișca necontenit în direcția pantei; (despre alte lichide) a se scurge, a se prelinge, a picura; (despre sînge) a circula. **2.** (Despre recipiente) A lăsa să se scurgă conținutul. **3.** (Despre unități de timp) A trece.

curiér, -ă, *curieri, -e*, s.m. și f. Persoană din serviciul unei instituții, care duce la destinație corespondență, mesaje etc.

curiós, -oásă, *curioși, -oase*, adj. **1.** Care manifestă curiozitate; care este indiscret. **2.** Ciudat, straniu, neobișnuit.

curiozitáte, (2) *curiozități*, s.f. **1.** Dorința de a cunoaște ceva nou sau neobișnuit; indiscreție. **2.** Caracterul ciudat al unui lucru sau fenomen; lucru ciudat, neobișnuit.

curînd adv. Peste puțin timp, îndată; degrabă, repede.

păsări care trăiesc pe lîngă casa omului. 2. (Înv.) Locuința de la țară a unui moșier. 3. Reședința unui suveran; suita acestuia; totalitatea persoanelor cu funcții înalte la palat. 4. Numele unor instituții judecătorești și administrative: *curte de apel*. 5. Atenție deosebită, manifestări de afecțiune adresate unei femei cu scopul de a-i cîștiga simpatia sau dragostea.

curteán, -ă, *curteni, -e*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care îndeplinea o anumită slujbă la curtea unui suveran.

curtenitór, -oáre, *curtenitori, -oare*, adj. Politicos, amabil (față de femei).

curtezán, *curtezani*, s.m. (Astăzi ir.) Bărbat care face curte (5) unei femei.

curtezánă, *curtezane*, s.f. Femeie de moravuri ușoare care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil.

cúte, *cute,* s.f. Piatră (gresie) pentru ascuțit coasa și alte obiecte de tăiat.

cúter, *cutere,* s.n. **1.** Ambarcație mică, cu aburi sau cu pînze, folosită la pescuit. **2.** Ambarcație de sport cu vele, cu un singur catarg și cu bompres.

cutezá, *cutez,* vb. I. Tr. A îndrăzni, a se încumeta.

cutezánță, *cutezanțe,* s.f. Îndrăzneală.

cutezătór, -oáre, *cutezători, -oare,* adj. Îndrăzneț.

cuticulă, *cuticule,* s.f. Strat subțire și rezistent care acoperă suprafața liberă a unei celule epiteliale.

cutíe, *cutii,* s.f. **1.** Obiect de carton, de lemn sau de metal, in formă de cub sau de paralelipiped, în care se păstrează diverse lucruri. **2.** *Cutie de viteze* = cutie în care se află mecanismul schimbătorului de viteză la automobile; *cutie de rezonanță* = cutie de o construcție specială, care amplifică sunetele; *cutie craniană* = cavitate osoasă în care se află creierul.

cútră, *cutre,* s.f. Persoană fățarnică, intrigantă.

cutreierá, *cutréier,* vb. I. Tr. A străbate diferite locuri, a colinda, a hoinări.

cutrémur, *cutremure,* s.n. Mișcare bruscă și puternică a scoarței terestre, provocată de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc.; seism.

cutremurá, *cutrémur,* vb. I. **1.** Refl. (Despre Pămînt) A se zgudui din cauza unui cutremur. **2.** Refl. și tr. A (se) clătina, a (se) scutura; (fig.) a (se) înfiora; a (se) înspăimînta.

cutremurătór, -oáre, *cutremurători, -oare,* adj. Care înfioară; care impresionează profund.

cutúmă, *cutume,* s.f. Normă de drept izvorîtă dintr-o practică îndelungată.

cuțit, *cuțite,* s.n. **1.** Unealtă de tăiat formată dintr-o lamă metalică fixată la un mîner; instrument de os sau de metal, cu care se taie hîrtie sau foile unei cărți. **2.** Bisturiu. **3.** Sculă aschietoare la mașinile-unelte.

cuțitár, *cuțitari,* s.m. **1.** Persoană care face sau vinde cuțite și alte instrumente de tăiat. **2.** (Fam.) Scandalagiu (gata să lovească cu cuțitul).

cuțitoáie, *cuțitoaie,* s.f. Instrument format dintr-o lamă tăioasă de oțel, cu două mînere, folosit de dulgheri, dogari etc. pentru cioplit.

cuțovláh, -ă, *cuțovlahi, -e,* s.m. și f. Nume dat de către populația greacă localnică aromânilor din Macedonia.

cúțu interj. Strigăt cu care se cheamă cîinii.

cúvă, *cuve,* s.f. **1.** Recipient folosit la diferite operații tehnice și de laborator. **2.** Partea superioară a unui cuptor metalurgic.

cuvení, pers. 3 *cuvine,* vb. IV. Refl. **1.** A-i reveni cuiva de drept. **2.** A fi conform cu cerințele morale, a se cădea.

cuvertúră, *cuverturi,* s.f. **Învelitoare pentru** pat, pentru masă etc.

cuviincióș, -oáșă, *cuviincioși, -oase,* adj. Care respectă bunacuviință; decent, politicos.

cuviínță, *cuviințe,* s.f. Regulă de bună conduită, purtare cuviincioasă; politețe.

cuviós, -oásă, *cuvioși, -oase,* adj. Cucernic, evlavios.

cuvînt, *cuvinte,* s.n. **1.** Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unuia sau a mai multor sensuri și a unui complex sonor; *cuvinte grele* = vorbe de ocară; *cuvinte încrucișate* = joc distractiv în care trebuie găsite o serie de cuvinte, aranjate după anumite reguli într-o figură geometrică. **2.** Gînd, idee exprimată prin vorbe; *cuvînt introductiv* = prefață; *purtător de cuvînt* = persoană autorizată să exprime în mod public punctul de vedere al unui stat sau al unei organizații oficiale. **3.** Cuvîntare, discurs. **4.** Promisiune, făgăduială; angajament; *om de cuvînt* = om care își ține promisiunile; *a-și da cuvîntul* = a se angaja în mod hotărît că va face (sau nu va face) un anumit lucru. **5.** Părere, opinie, punct de vedere: *a-și spune cuvîntul.*

cuvîntá, *cuvîntez,* vb. I. Tr. A vorbi; a ține un discurs.

cuvîntáre, *cuvîntări,* s.f. Discurs rostit în public.

cuvîntătór, -oáre, *cuvîntători, -oare,* adj. Care vorbește, care are însușirea de a vorbi.

cuzinét, *cuzineți,* s.m. (Tehn.) Piesă de metal care căptușește un lagăr și în care intră fusul (la o mașină).

cvadránt, *cvadrante,* s.n. Instrument format dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, cu care se măsura în trecut înălțimea aștrilor.

cvadrígă, *cvadrige,* s.f. Car pe două roți, tras de patru cai, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri.

cvadrimotór, *cvadrimotoare,* s.n. Avion cu patru motoare.

cvadripól, *cvadripoluri,* s.n. Rețea electrică cu două borne de intrare și cu două borne de ieșire.

cvartál, *cvartale,* s.n. Grup de locuințe dispuse, de obicei, în jurul unui spațiu verde și delimitate de mai multe străzi.

cvártă, *cvarte,* s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de patru trepte.

cvartét, *cvartete,* s.n. Formație compusă din patru persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o astfel de formație.

cvas s.n. Băutură acrișoară, răcoritoare, preparată din fructe sau din pîine, apă și malț.

cvási adj. invar., adv. (Livr.) Aproximativ, cam, aproape.

cvíntă, *cvinte,* s.f. (Muz.) **1.** Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de cinci trepte. **2.** Formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți. Var.: **chíntă** s.f.

cvintét, *cvintete,* s.n. Formație compusă din cinci persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru un astfel de ansamblu.

D

d s.m. invar. A șasea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

da[1] adv. Cuvînt cu care se exprimă o aprobare, un consimțămînt sau se răspunde afirmativ la o întrebare.

da[2], *dau*, vb. I. **1.** Tr. A înmîna; a pune la dispoziție, a oferi; *a-și da viața* = a se jertfi; *a-și da sfîrșitul* = a muri. **2.** Tr. A atribui, a repartiza cuiva ceva. **3.** Tr. A face, a executa, a îndeplini ceva: *a da un examen*; *a da o luptă*. **4.** Tr. A produce, a face: *pomii dau roade*. **5.** Tr. A plăti: *cît ai dat pe mere?* **6.** Tr. A vinde: *cum dai porumbul?* **7.** Tr. A arunca, a azvîrli: *a da afară*. **8.** Intr. A începe să..., a fi pe punctul de a...: *dă să plece*. **9.** Tr. Cu compliniri, exprimă o acțiune îndreptată sau exercitată asupra cuiva sau a ceva: *a da în judecată*; *a da (un copil) la școală (la meserie* etc.). **10.** Tr. A scoate, a emite: *a da un chiot*. **11.** Tr. A înfățișa, a prezenta: *a da un concert*. **12.** Intr. Cu compliniri, indică un gest cu o anumită semnificație: *a da din cap*; *a da din umeri* (în semn de nedume-

dacoromân, -ă, *dacoromâni, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre graiuri, cuvinte etc.) Care aparține românilor din nordul Dunării; (substantivat, f.) dialectul vorbit de dacoromâni (2). **2.** S.m. (De obicei la pl.) Român din nordul Dunării.

dactil, *dactili*, s.m. Picior de vers format dintr-o silabă accentuată și două neaccentuate (în metrica modernă) sau dintr-o silabă lungă și două scurte (în metrica antică).

dactilográf, -ă, *dactilografi, -e*, s.m. și f. Persoană care profesează dactilografia.

dactilografiá, *dactilografiez*, vb. I. Tr. A scrie la mașina de scris.

dactilografíe s.f. Tehnica sau profesiunea de a scrie la mașina de scris.

dactiloscopíe s.f. Procedeu de identificare a persoanelor pe baza amprentelor digitale.

dadaísm s.n. Curent literar-artistic apărut în 1916, în apusul Europei, caracterizat prin negarea oricărei legături între gîndire și expresia artistică, prin ridicarea hazardului la rangul de principiu de creație.

dámă, *dame,* s.f. **1.** (Înv.) Doamnă. **2.** Piesa cea mai importantă, după rege, la jocul de șah; carte de joc pe care este înfățișată figura unei femei. **3.** (La pl.) Joc alcătuit din discuri albe și negre, pe care jucătorii le mișcă, după anumite reguli, pe o tablă asemănătoare celei de șah.

damblá s.f. **1.** (Pop.) Apoplexie; acces de furie. **2.** (Fam.) Poftă, chef.

damblagí, *damblagesc,* vb. IV. Intr. și refl. (Pop.) A paraliza.

damblagíu, -íe, *damblagii,* s.m. și f. (Pop.) Paralitic.

damigeánă, *damigene,* s.f. Vas mare de sticlă, de obicei îmbrăcat într-o împletitură de papură, de nuiele sau de material plastic, folosit pentru a păstra sau a transporta lichide.

dánă, *dane,* s.f. Loc de acostare pentru vase, amenajat într-un port de-a lungul cheiurilor.

dáncing, *dancinguri,* s.n. Local de petrecere unde se dansează. Pr.: *dansing.*

dandaná, *dandanale,* s.f. (Fam.) **1.** Bucluc, belea. **2.** Zgomot mare, tărăboi.

dándi s.m. Tînăr elegant; bărbat de o eleganță exagerată.

danéz, -ă, *danezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Danemarca; (substantivat, f.) limba vorbită în Danemarca. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Danemarcii.

dangă, *dangale,* s.f. Semn făcut pe corpul cailor sau al vitelor, pentru a le putea identifica.

dángăt, *dangăte,* s.n. Sunet prelung al clopotului.

danián s.n. Ultimul etaj al cretacicului.

dánie, *danii,* s.f. (Înv. și pop.) Dar, donație (unei biserici, unei mănăstiri etc.).

dans, *dansuri,* s.n. **1.** Succesiune de mișcări ritmice executate în tactul unei melodii și constituind una dintre formele artei. **2.** Acțiunea de a dansa.

dansá, *dansez,* vb. I. Intr. și tr. A executa un dans.

dansánt, -ă, *dansante,* adj. (Despre serate, petreceri) La care se dansează.

dansatór, -oáre, *dansatori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care dansează. **2.** Persoană a cărei profesiune este dansul.

dantélă, *dantele,* s.f. Împletitură cu modele variate folosită ca garnitură la rufe, la perdele etc.

dantelărie, *dantelării,* s.f. Cantitate mare de dantele; varietăți de dantelă.

dantúră, *danturi,* s.f. **1.** Totalitatea dinților unei persoane. **2.** Felul în care sînt așezați dinții. **3.** Ansamblul dinților unor organe de mașini.

danubián, -ă, *danubieni, -e,* adj. Din regiunea Dunării.

dar[1] conj. **1.** Leagă propoziții sau părți de propoziție adversative: *aș veni, dar nu pot.* **2.** În propoziții conclusive: *să vă spun dar ce s-a întîmplat.* **3.** Introduce o propoziție interogativă: *dar cînd vrei să plecăm?* Var.: **dáră** conj.

dar[2], *daruri,* s.n. **1.** Obiect primit de la cineva sau oferit cuiva fără plată, în semn de prietenie sau ca ajutor. **2.** Vocație, talent; *darul vorbirii* = talent oratoric.

dará s.f. Greutatea ambalajului, a recipientului etc. în care se cîntărește, se păstrează sau se transportă o marfă.

darabánă, *darabane,* s.f. Tobă mică.

darác, *darace,* s.n. **1.** Unealtă pentru pieptănat lîna, cînepa sau inul, formată dintr-un sistem de dinți de oțel montați pe un suport de lemn. **2.** Dispozitiv constituit din două piese cilindrice prevăzute cu dinți în formă de cuie, folosit pentru scărmănatul lînii și al altor materiale textile.

daravéră, *daravere,* s.f. **1.** Afacere; treburi. **2.** Încurcătură, belea, bucluc.

dáră conj. v. **dar**[1].

dárămite conj. Mai mult decît atîta; dar, dar încă. Var.: **dármite** conj.

dáre, *dări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a da; dare de seamă* = raport, referat. **2.** (Pop.) Impozit.

dármite conj. v. **darămite.**

dárnic, -ă, *darnici, -e,* adj. Generos, mărinimos.

darvinísm s.n. Concepție evoluționistă elaborată de Ch. R. Darwin, care explică originea și evoluția speciilor de plante și animale prin interacțiunea următorilor factori: variabilitatea, ereditatea, suprapopulația, lupta pentru existență și selecția naturală.

darviníst, -ă, *darviniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la darvinism. **2.** S.m. și f. Adept al darvinismului.

dáscăl, *dascăli,* s.m. **1.** Cîntăreț de biserică. **2.** (Pop.) Învățător (la țară); profesor. **3.** (Fig.) Îndrumător într-un anumit domeniu; propagator al unei doctrine.

dat[1], *daturi,* s.n. **1.** Faptul de a da. **2.** Realitatea, ca punct de plecare al cunoașterii; fapt din care rezultă sau se deduc altele. **3.** (Pop.) Soartă, destin.

dat[2], **-ă,** *dați, -te,* (2) și *dăți,* adj., s.f. **1.** Adj. Pus la dispoziție, oferit; transmis. **2.** S.f. Fiecare dintre cazurile cînd se produce un fapt; rînd, oară: *data trecută; data viitoare.*

datá, *datez,* vb. I. **1.** Tr. A pune data pe o scrisoare, pe un act etc.; a stabili data unui fapt. **2.** Intr. A-și avea începutul, a se fi produs, a începe din...

datát, -ă, *datați, -te,* adj. (Despre acte, scrisori) Care poartă dată; (despre evenimente) căruia i s-a stabilit data.

dátă, *date,* s.f. **1.** Timpul precis cînd s-a produs sau urmează să se producă un eveniment; indicația acestui timp pe un act, pe o scrisoare. **2.** (La pl.) Fapte, elemente care servesc ca punct de plecare în cercetarea unei probleme sau pentru a trage o concluzie, a lua o hotărîre etc. **3.** Fiecare dintre numerele, mărimile, relațiile etc. care servesc pentru rezolvarea unei probleme.

dátină, *datini,* s.f. Tradiție, obicei consacrat; deprindere, uzanță.

datív s.n. Caz al declinării care exprimă, de obicei, destinația acțiunii unui verb, avînd mai ales funcția de complement indirect și răspunzînd la întrebarea „cui".

datór, -oáre, *datori, -oare*, adj. **1.** Care are de plătit o datorie (bănească); îndatorat față de cineva pentru un ajutor, un serviciu etc. **2.** Obligat (moralicește) să facă un anumit lucru.

datorá, *datorez*, vb. I. **1.** Tr. A avea de plătit cuiva o datorie (bănească); a avea o obligație (morală) față de cineva. **2.** Refl. A avea drept cauză. Var.: **datorí** vb. IV.

datorát, -ă, *datorați, -te*, adj. Care trebuie plătit sau restituit cuiva.

datorí vb. IV. v. **datora.**

datorie, *datorii*, s.f. **1.** Sumă de bani sau orice alt bun datorat cuiva. **2.** Obligație legală sau morală; îndatorire.

datorít, -ă, *datorîți, -te*, adj. **1.** Cuvenit. **2.** Provenit din..., cauzat de...; (cu valoare de prepoziție, în forma *datorită*) din cauza; mulțumită.

datórnic, -ă, *datornici, -e*, s.m. și f. Persoană care are de plătit o datorie.

dáună, *daune*, s.f. **1.** Pagubă; prejudiciu (material sau moral). **2.** (La pl.) Despăgubiri.

dădácă, *dădace*, s.f. Femeie angajată într-o familie pentru îngrijirea copiilor mici.

dădăcí, *dădăcesc*, vb. IV. Tr. **1.** A îngriji un copil, în calitate de dădacă. **2.** (Ir.) A îngriji pe cineva ca pe un copil, a-l asista în orice acțiune.

dăinuí, *dăinuiesc*, vb. IV. Intr. A continua să existe, a persista, a dura.

dăltuí, *dăltuiesc*, vb. IV. Tr. A lucra, a fasona un obiect cu dalta.

dăngăní, pers. 3 *dăngănește*, vb. IV. Intr. (Despre clopote) A suna.

dănțuí, *dănțuiesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A dansa.

dărăcí, *dărăcesc*, vb. IV. Tr. A scărmăna sau a pieptăna cu daracul lîna, cînepa, inul.

dărăpănă, pers. 3 *dărăpănă*, vb. I. Refl. A se ruina, a se năruí.

dărăpănătúră, *dărăpănături*, s.f. Construcție ruinată, dărăpănată.

dărîmá, *dărîm*, vb. I. Tr. și refl. A (se) prăbuși, a (se) surpa, a (se) ruina; (fig.) a (se) distruge.

dărîmătúră, *dărîmături*, s.f. Clădire, zid etc. dărîmat; material căzut dintr-o astfel de clădire.

dărnicíe, *dărnicii*, s.f. Însușirea de a fi darnic, generozitate, mărinimie.

dăruí, *dăruiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A da un lucru în dar, a face un dar. **2.** Refl. A se dedica, a se consacra (unui scop, unei idei).

dăscălésc, -eáscă, *dăscălești*, adj. Caracteristic dascălilor, al dascălilor.

dăscăli, *dăscălesc*, vb. IV. Tr. **1.** A învăța, a povățui. **2.** A cicăli.

dăscălíme s.f. Tagma dascălilor; mulțime de dascăli.

dăscălíță s.f. (Pop.) Învățătoare (la țară).

dătătór, -oáre, *dătători, -oare*, adj. Care dă, care oferă (ceva).

dăunú, *dăunez*, vb. I. Intr. A pricinui (cuiva) o pagubă.

dăunătór, -oáre, *dăunători, -oare*, adj. Care dăunează, care aduce pagube; (substantivat, m.) organism animal sau vegetal care atacă plante ori animale, producînd pagube.

de[1] conj. **1.** (Exprimă raporturi de subordonare) În caz că, dacă; cu toate că, deși; că, pentru că. **2.** (Exprimă raporturi de coordonare) Și; ori... ori.

de[2] interj. Introduce afirmații și replici, exprimînd șovăială, nepăsare, nesiguranță: *de! n-am ce-ți face; apoi de!*

de[3] prep. **1.** Introduce atribute: *sală de spectacol; un tablou de Grigorescu; fel de fel.* **2.** Introduce un nume predicativ: *el e de vină.* **3.** Introduce complemente: *o ia de bună; vai de capul lui.* **4.** În construcții cu funcție de subiect: *e ușor de spus.* **5.** În construcții cu numerale ordinale sau cardinale: *douăzeci de lei; cel de-al doilea.* **6.** Ca element de compunere (în cuvinte care se scriu împreună sau care formează locuțiuni): *deoarece, de cînd, de aceea, de-abia.*

deal, *dealuri*, s.n. Ridicătură a scoarței pămîntului, avînd înălțimea între 200 și 800 m; *la deal* = în sus, urcînd.

deáltfel adv. În altă ordine de idei.

deasúpra adv. Peste ceva; în partea de sus; *pe deasupra* = peste ceva; în plus față de ceva; superficial.

debandádă s.f. Dezordine; zăpăceală.

debará s.f. Încăpere accesorie într-o locuință, care servește pentru depozitarea unor obiecte (folosite mai rar).

debarasá, *debarasez*, vb. I. Refl. A se descotorosi, a se scăpa de cineva sau de ceva.

debarcá, *debárc*, vb. I. **1.** Intr. A coborî pe uscat, de pe o navă. **2.** Tr. (Fam.) A înlătura pe cineva dintr-un post de conducere.

debarcadér, *debarcadere*, s.n. Loc amenajat pe malul unei ape pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor sau materialelor.

debíl, -ă, *debili, -e*, adj. Firav, plăpînd.

debilitá, *debilitez*, vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) debil.

debilitáte s.f. Stare de slăbiciune a organismului, sănătate șubredă; *debilitate mintală* = stare de înapoiere mintală.

débit[1], *debite*, s.n. **1.** (Astăzi rar) Tutungerie. **2.** Cantitatea de fluid sau de material mărunt care trece, în unitatea de timp, prin secțiunea unei conducte, a unui canal etc.; (fiziol.) *debit cardiac* = cantitatea de sînge expulzată de ventriculul stîng în aortă la fiecare contracție a inimii. **3.** (Fig.) Vorbire repede; șuvoi de vorbe.

débit[2], *debite*, s.n. Datoria unei persoane fizice sau juridice creditate; coloană în partea stîngă a unui cont, în care se înscriu sporurile de activ sau, respectiv, reducerile de pasiv.

debitá[1], *debitez*, vb. I. Tr. **1.** A furniza o cantitate de fluid, de energie etc. **2.** (Fig.) A da drumul la un șir neîntrerupt de vorbe (neinteresante, plictisitoare). **3.** A tăia un material în bucăți de forme și dimensiuni adecvate folosirii sau prelucrării ulterioare.

debitá[2], *debitez*, vb. I. Tr. A înscrie o sumă în debitul[2] unui cont.

debitór, -oáre, *debitori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre sume de bani) Care se înscrie în debit[2]; datorat. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care datorează sume de bani sau mărfuri.

deblóu, *debleuri,* s.n. Săpătură deschisă făcută sub nivelul terenului, pentru executarea platformei unei căi de comunicație, construirea unui canal etc.

deblocá, *deblochez,* vb. I. Tr. **1.** A înlătura obstacolele care închid o cale de comunicație. **2.** A repune în stare de funcționare o mașină sau un aparat blocat. **3.** A scoate de sub blocare bani sau valori bănești.

debordá, pers. 3 *debordează,* vb. I. Intr. (Despre ape curgătoare) A se revărsa; (despre lichidul dintr-un vas) a da pe din afară.

debreiá, *debreiez,* vb. I. Intr. A desface legătura dintre două mecanisme cuplate printr-un ambreiaj.

debușéu, *debușeuri,* s.n. Piață (p. ext. regiune, țară) în care mărfurile se pot desface ușor și pe scară mare.

debút, *debuturi,* s.n. Început; primii pași pe care îi face cineva într-o profesiune (în special artistică sau literară).

debutá, *debutez,* vb. I. Intr. A-și face debutul (ca artist, ca scriitor etc.).

debutánt, -ă, *debutanți, -te,* s.m. și f. Persoană începătoare într-o carieră (artistică); om lipsit de experiență; începător.

deca- Element de compunere care înseamnă „zece" și servește la formarea unor substantive și adjective.

decádă, *decade,* s.f. Perioadă de zece zile consecutive (dedicată unei activități speciale sau unui eveniment deosebit).

decadént, -ă, *decadenți, -te,* adj. **1.** Care se află în declin. **2.** Care este propriu decadentismului.

decadentísm s.n. Nume dat inițial grupării literare simboliste apărută în Franța spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și răspîndit apoi și în literatura altor țări.

decadénță, *decadențe,* s.f. Regres, declin; decădere morală.

decaédru, *decaedre,* s.n. Poliedru cu zece fețe.

decafeinizá, *decafeinizez,* vb. I. Tr. A extrage cafeina din boabele verzi de cafea.

decagón, *decagoane,* s.n. Poligon cu zece laturi.

decagonál, -ă, *decagonali, -e,* adj. În formă de decagon.

decaláj, *decalaje,* s.n. Distanțare în spațiu sau în timp; (fig.) nepotrivire între situații, fapte, concepții etc.

decalcifiá, *decalcifiez,* vb. I. Refl. (Despre organisme) A pierde calciul din țesutul osos și din dinți. Var.: **decalcificá** vb. I.

decalcificá vb. I. v. **decalcifia.**

decalibrá, pers. 3 *decalibrează,* vb. I. Refl. (Despre țeava armelor de foc) A-și deforma calibrul, a se lărgi prin uzură.

decalítru, *decalitri,* s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu zece litri.

decalóg s.n. Serie de zece porunci (religioase și etice) cuprinse în Vechiul testament.

decamétru, *decametri,* s.m. Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu zece metri.

decán, -ă, *decani, -e,* s.m. și f. **1.** Membru al corpului profesoral universitar însărcinat cu conducerea unei facultăți. **2.** Titlu dat persoanei celei mai în vîrstă sau cu vechimea cea mai mare în anumite corpuri constituite.

decanát, *decanate,* s.n. Demnitatea de decan; birourile unde lucrează decanul (și personalul ajutător).

decantá, *decantez,* vb. I. Tr. A limpezi un lichid prin separarea particulelor solide pe care le conține.

decantór, *decantoare,* s.n. Aparat pentru separarea, prin depunere, a unei suspensii.

decapá, *decapez,* vb. I. Tr. **1.** A curăța suprafețele unor piese de metal, în vederea unor operații ulterioare. **2.** A săpa și a îndepărta un strat de pămînt de la suprafața unui teren.

decapitá, *decapitez,* vb. I. Tr. A executa un condamnat prin tăierea capului; a tăia capul, a ucide.

decapód, *decapode,* s.n. (La pl.) Ordin de crustacee cu zece picioare; (și la sg.) crustaceu din acest ordin.

decapotábil, -ă, *decapotabili, -e,* adj. (Despre autovehicule) A cărui capotă poate fi strînsă sau ridicată după necesitate.

decár, *decari,* s.m. Unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu zece ari.

decarburáre s.f. Operația de reducere a procentului de carbon dintr-un aliaj de fier.

decasilúb, -ă, *decasilabi, -e,* adj., s.m. (Vers) care are zece silabe.

decasilábic, -ă, *decasilabici, -e,* adj. (Despre versuri) Alcătuit din zece silabe.

decastér, *decasteri,* s.m. Unitate de măsură folosită pentru cubajul lemnelor, egală cu zece steri.

decatlón, *decatloane,* s.n. Probă sportivă combinată, alcătuită din zece probe atletice care se dispută în două zile consecutive.

decatrón, *decatroane,* s.n. Tub cu descărcări electrice în gaze, cu catod rece, utilizat în tehnica calculatoarelor electronice, în tehnica nucleară etc.

decădeá, *decád,* vb. II. Intr. A ajunge într-o stare (materială, socială sau morală) mai rea.

decădére, *decăderi,* s.f. Faptul de *a decădea; decădere din drepturi* = pierdere a unor drepturi prin neexercitarea lor în termenul prevăzut; lipsire a unei persoane de unele dintre drepturile sale civile sau politice ca urmare a săvîrșirii anumitor infracțiuni.

decăzút, -ă, *decăzuți, -te,* adj. Aflat în stare de decădere; depravat, declasat.

decedá vb. I. Intr. (Despre oameni, mai ales la perfectul compus pers. 3) A înceta din viață, a muri.

decedát, -ă, *decedați, -te,* adj. (Despre oameni) Mort, răposat.

decleráție, *declerații*, s.f. Scădere a vitezei unui mobil.

decémbrie s.m. A douăsprezecea lună a anului.

decembríst, -ă, *decembriști, -ste*, s.m. și f. Nume dat revoluționarilor ruși de origine nobiliară care au organizat, la Petersburg, răscoala armată din decembrie 1825 împotriva absolutismului țarist.

decéniu, *decenii*, s.n. Perioadă de zece ani.

decént, -ă, *decenți, -te*, adj. Cuviincios; pudic.

decénță s.f. Respectare a bunelor moravuri; bună-cuviință; pudoare.

decépție, *decepții*, s.f. Deziluzie, dezamăgire.

decepționá, *decepționez*, vb. I. Tr. A înșela speranțele sau încrederea cuiva.

decernă, *decérn*, vb. I. Tr. A acorda un premiu, o decorație.

decés, *decese*, s.n. Încetarea din viață a unei persoane.

deci[1]- Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură pentru a exprima a zecea parte din întreg.

deci[2] conj. Prin urmare, în consecință.

decibél, *decibeli*, s.m. Unitate de măsură a intensității sunetului, egală cu a zecea parte dintr-un bel.

decíde, *decid*, vb. III. **1.** Intr. și refl. A lua o hotărîre (alegînd între mai multe posibilități). **2.** Tr. A convinge, a îndupleca pe cineva să facă un lucru.

decigrám, *decigrame*, s.n. Unitate de măsură pentru masă, egală cu a zecea parte dintr-un gram.

decilítru, *decilitri*, s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu a zecea parte dintr-un litru.

decimá, *decimez*, vb. I. Tr. (Despre războaie, epidemii) A omorî oameni în număr foarte mare.

decimál, -ă, *decimali, -e*, adj. (Rar) Zecimal; *balanță decimală* = balanță zecimală.

decimétru, *decimetri*, s.m. **1.** Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu a zecea parte dintr-un metru. **2.** Riglă gradată cu lungimea de zece centimetri.

decís, -ă, *decizi, -se*, adj. Ferm, hotărît, nesovăielnic.

decisív, -ă, *decisivi, -e*, adj. Care determină luarea unei hotărîri definitive, care decide.

decízie, *decizii*, s.f. Hotărîre luată sau soluție adoptată de cineva; hotărîre luată de o autoritate, de o instanță judecătorească etc.

decît adv., conj. **1.** Adv. Numai: *nu rămîne decît puțin; n-ai decît* = fă ce vrei. **2.** Adv. În comparații de inegalitate: *e mai mare decît el*. **3.** Conj. Introduce propoziții modale: *mai mult strică decît drege*.

declamá, *declám*, vb. I. Tr. A rosti un text literar (în versuri) cu voce tare și cu ton adecvat.

declamatór, -oáre, *declamatori, -oare*, adj. (Despre stil, ton) Pompos, bombastic.

declamáție, *declamații*, s.f. **1.** Arta de a declama. **2.** Vorbire cu un ton teatral, emfatic.

declanșá, *declanșez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezlănțui, a (se) stîrni. **2.** Tr. A provoca suprimarea rapidă a unei zăvorîri, a unei piedici, în vederea punerii în mișcare a unui mecanism.

declará, *declár*, vb. I. **1.** Tr. A anunța ceva prin grai sau prin scris; a afirma deschis. **2.** Refl. A recunoaște despre sine că..., a se recunoaște drept... **3.** Tr. A face o comunicare cu caracter oficial în fața unei autorități. **4.** Refl. A lua atitudine, a se pronunța pentru sau contra (cuiva sau a ceva).

declarație, *declarații*, s.f. **1.** Afirmare deschisă a unui punct de vedere, a unui sentiment. **2.** Relatare făcută (în scris) unei autorități de către o persoană. **3.** Denumire dată unor documente politice sau juridice internaționale; act al unui partid, guvern sau stat prin care se proclamă unele principii fundamentale. **4.** *Declarație de război* = înștiințare prealabilă făcută de un stat către alt stat despre începerea războiului împotriva acestuia.

declasá, *declasez*, vb. I. Refl. A decădea din punct de vedere moral sau social.

declíc, *declicuri*, s.n. Dispozitiv care servește la eliberarea unei piese imobilizate în raport cu alta.

declín, *declinuri*, s.n. **1.** Coborîrea unui astru pe bolta cerească spre apus. **2.** (Fig.) Decădere a unei civilizații, a unui popor etc.

declină, *declín*, vb. I. Tr. **1.** A trece un substantiv, adjectiv, pronume, numeral sau articol prin toate cazurile gramaticale. **2.** A refuza să-ți asumi o sarcină, o răspundere.

declinâre, *declinări*, s.f. Acțiunea de *a declina;* trecerea unui substantiv, adjectiv, pronume etc. prin toate cazurile; clasă de substantive sau adjective cu aceleași forme de flexiune.

declinație, *declinații*, s.f. *Declinație magnetică* = unghiul format într-un anumit loc de meridianul magnetic cu meridianul geografic.

decóct, *decocturi*, s.n. Soluție rezultată din fierberea unor plante în vederea extragerii principiilor active din acestea.

decodá, *decodez*, vb. I. Tr. A descifra un cod sau un mesaj transmis pe baza unui cod.

decodáj, *decodaje*, s.n. Transformare a datelor codate în caractere care pot fi citite.

decolá, *decolez*, vb. I. Intr. (Despre aparate de zbor) A se desprinde de pe pămînt sau de pe apă și a-și lua zborul.

decolonizáre s.f. Proces de înlăturare a sistemului colonial și de obținere a independenței de către fostele colonii.

decolorá, *decolorez*, vb. I. **1.** Tr. A înlătura culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou. **2.** Refl. (Despre țesături) A-și pierde culoarea (la soare, la spălat etc.), a căpăta o culoare mai ștearsă.

decolorânt, -ă, *decoloranți, -te*, adj., s.m. **1.** Adj. Care decolorează. **2.** S.m. Material sau substanță care servește pentru a decolora.

decolorát, -ă, *decolorați, -te*, adj. Care și-a pierdut (total sau parțial) culoarea.

decoltá, *decoltez,* vb. I. Tr. A răscroi (mult) un veşmînt în jurul gîtului.

decoltéu, *decolteuri,* s.n. **1.** Răscroială făcută în jurul gîtului la o haină femeiască. **2.** Parte a corpului care apare descoperită din răscroiala unei haine.

decompensá, *decompensez,* vb. I. Tr. şi refl. A face să-şi modifice (sau a-şi modifica) starea de echilibru funcţional.

decompresiúne, *decompresiuni,* s.f. Reducere a presiunii din cilindrul unei maşini sau dintr-un recipient.

deconcertá, *deconcertez,* vb. I. Tr. (Livr.) A face pe cineva să-şi piardă siguranţa de sine; a dezorienta.

deconectá, *deconectez,* vb. I. **1.** Tr. A desface legătura stabilită între o maşină sau un aparat electric şi un circuit sau o reţea electrică. **2.** Refl. A se relaxa, a se calma, a se destinde.

decongelá, *decongelez,* vb. I. Tr. A readuce un corp congelat în starea lui iniţială.

decónt, *deconturi,* s.n. Decontare; document cu ajutorul căruia se justifică o cheltuială.

decontá, *decontez,* vb. I. Tr. A justifica, pe bază de acte, întrebuinţarea unei sume primite.

decontáre, *decontări,* s.f. Acţiunea de *a deconta;* operaţie contabilă prin care se justifică folosirea unei sume de bani primite.

decór, *decoruri,* s.n. **1.** Totalitatea obiectelor folosite pentru a crea cadrul necesar desfăşurării unui spectacol, pe scenă sau în film; (fig.) cadru, ambianţă în care se petrece o acţiune. **2.** Ornament, podoabă care serveşte pentru a decora **(1)** ceva.

decorá, *decorez,* vb. I. Tr. **1.** A împodobi o clădire sau o cameră cu ornamente, zugrăveli etc. **2.** A acorda cuiva o decoraţie.

decorátiv, -ă, *decorativi, -e,* adj. Care serveşte la decorare; *artă decorativă* = arta de a decora **(1)** interiorul şi exteriorul unei case, mobilierul, obiectele de uz curent etc.

decorátor, -oáre, *decoratori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu decorarea clădirilor, a vitrinelor etc.; persoană care face decoruri pentru teatru, pentru filme etc.

decorátie, *decoraţii,* s.f. Distincţie conferită unei persoane sau unui colectiv pentru o faptă eroică, pentru merite deosebite în muncă etc.

decorticá, *decortichez,* vb. I. Tr. A curăţa de coajă unele seminţe în vederea consumului sau a prelucrării ulterioare.

decovíl, *decovile,* s.n. Cale ferată îngustă, provizorie, folosită la exploatări locale temporare (în special forestiere).

decrepít, -ă, *decrepiţi, -te,* adj. Atins de decrepitudine.

decrepitúdine s.f. Stare de bătrîneţe înaintată caracterizată prin slăbiciune excesivă.

descrescéndo adv. (Muz.) Descrescînd, scăzînd treptat în intensitate.

decrét, *decrete,* s.n. Act emis de Consiliul de Stat sau de preşedintele ţării, prin care se reglementează situaţii generale (decret cu putere de lege) sau situaţii individuale concrete.

decretá, *decretez,* vb. I. Tr. A da un decret, a hotărî prin decret; (fig.) a declara ceva pe un ton emfatic, sentenţios.

decroşá, *decroşez,* vb. I. Tr. A desprinde ceva care a fost agăţat sau prins.

decupá, *decupez,* vb. I. Tr. A tăia o stofă, o hîrtie etc., potrivit unui anumit contur sau model; a tăia o parte dintr-un întreg.

decupát, -ă, *decupaţi, -te,* adj. Tăiat dintr-un tot; *pantofi decupaţi* = pantofi care lasă călcîiul descoperit.

decuplá, *decuplez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A desface elementele unui cuplaj **(1).**

decúrge, pers. 3 *decúrge,* vb. III. Intr. **1.** A se desfăşura, a se petrece. **2.** A-şi avea originea în..., a rezulta din...

decúrs s.n. *În decurs de...* (sau *în decursul a...)* = în timp de..., în cursul desfăşurării...

dedá, *dedáu,* vb. I. Refl. A se deprinde cu ceva, a se acomoda, a se obişnui; a se nărăvi.

dedesúbt, (2) *dedesubturi,* adv., s.n. **1.** Adv. Sub ceva, în partea de jos; (adjectival) de jos: *încăperea de dedesubt.* **2.** S.n. Partea cea mai de jos, cea mai adîncă; (fig.) partea ascunsă, tăinuită.

dedesúbtul prep. Sub.

dedicá, *dedic,* vb. I. **1.** Tr. A închina cuiva o operă proprie, în semn de omagiu sau de afecţiune. **2.** Refl. A se consacra unei idei, unei activităţi, unei acţiuni.

dedicáţie, *dedicaţii,* s.f. Text scris pentru cineva pe o carte, pe un album etc., în semn de omagiu sau de afecţiune.

dediţél, *dediţei,* s.m. **1.** Nume dat unor specii de plante erbacee toxice, cu flori mari, diferit colorate. **2.** (Zool.) *Dediţel-de-mare* = actinie.

dedublá, *dedublez,* vb. I. Refl. A se împărţi în două; a căpăta (simultan sau succesiv) două aspecte sau două forme deosebite.

dedublâre, *dedublări,* s.f. Acţiunea de *a se dedubla; dedublarea personalităţii* = tulburare psihică constînd în disocierea personalităţii la acelaşi individ în una normală şi alta morbidă.

deducе, *deduc,* vb. III. Tr. A trage o concluzie din două sau mai multe premise.

deductív, -ă, *deductivi, -e,* adj. Care procedează prin deducţie; care foloseşte deducţia.

deducţie, *deducţii,* s.f. Formă de raţionament în care concluzia rezultă cu necesitate din premise.

dedurizáre, *dedurizări,* s.f. *Dedurizarea apei* = reducerea durităţii apei prin îndepărtarea excesului de săruri de calciu şi magneziu.

defalcá, *defalc,* vb. I. Tr. A desprinde una sau mai multe părţi dintr-un întreg; a împărţi un întreg în mai multe părţi.

defavoáre s.f. *În defavoarea cuiva* = în dezavantajul cuiva.

defavorabíl, -ă, *defavorabili, -e,* adj. Contrar intereselor cuiva, nefavorabil.

defavorizá, *defavorizez,* vb. I. Tr. A dezavantaja.

defazáj, *defazaje,* s.n. Diferenţa dintre fazele a două mărimi sinusoidale de aceeaşi frecvenţă.

defensív, -ă, *defensivi, -e,* adj. Care apără, care este făcut pentru a apăra.

defensívă, *defensive,* s.f. Apărare.

deferénță s.f. Considerație deosebită, stimă, respect; condescendență.

deferí, *defér,* vb. IV. Tr. A trimite pe cineva înaintea unui organ de judecată ori de urmărire penală.

defetism s.n. Lipsă de încredere în posibilitatea reușitei unei acțiuni.

defibráre s.f. Desfacere în fibre a materialului celulozic al plantelor.

deficiént, -ă, *deficienți, -te,* adj. Care dă sau produce mai puțin decît trebuie; (substantivat) persoană lipsită de anumite facultăți fizice sau psihice.

deficiéntă, *deficiențe,* s.f. Lipsă, greșeală, scădere; lipsă a anumitor facultăți fizice sau psihice.

deficít, *deficite,* s.n. Diferența cu care cheltuielile depășesc veniturile.

deficitár, -ă, *deficitari, -e,* adj. Care este în deficit.

defilá, *defilez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre trupe sau despre o mulțime) A trece în coloană organizată prin fața comandanților sau a reprezentanților autorităților, pentru a da onorul cu ocazia unei serbări, a unei parade. **2.** A se succeda fără întrerupere.

defiléu, *defileuri,* s.n. Vale îngustă și adîncă din zonele muntoase.

definí, *definésc,* vb. IV. Tr. A formula o definiție; a stabili cu precizie, a caracteriza.

deflorá, *deflorez,* vb. I. Tr. A rupe membrana himenului (în urma unui act sexual, a unei intervenții chirurgicale etc.).

deformá, *deformez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) strica forma. **2.** Tr. (Fig.) A reproduce inexact, a denatura.

deformánt, -ă, *deformanți, -te,* adj. Care deformează; care denaturează.

deformáre, *deformări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) deforma; deformare profesională* = folosire mecanică a unor deprinderi căpătate prin exercitarea profesiunii. **2.** (Tehn.) Operație prin care se obține o modificare permanentă a formei, volumului, suprafeței unui material.

defrișá, *defrișez,* vb. I. Tr. A înlătura (prin tăiere) arborii de pe un teren.

defúnct, -ă, *defuncți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) mort, decedat.

degajá, *degajez,* vb. I. Tr. **1.** A răspîndi, a emana (căldură, miros etc.). **2.** A elibera ceva de un obstacol; (la fotbal) a trimite mingea departe de poarta proprie, pentru a evita o acțiune periculoasă din partea adversarului. **3.** A îndepărta o porțiune de material de pe o piesă, de pe un teren etc. în vederea unei operații ulterioare. **4.** A elibera pe cineva de o sarcină, de o îndatorire. Prez. ind. pers. 3 și: *degájă.*

degaját, -ă, *degajați, -te,* adj. **1.** Eliberat de un obstacol sau de o obligație. **2.** (Despre oameni) Liber, nestingherit (în comportare, în manifestări).

degazá, *degazez,* vb. I. Tr. A îndepărta gazele de pe o suprafață sau dintr-un spațiu închis.

degeába adv. În zadar, fără folos; pe gratis.

degenerá, *degenerez*, vb. I. Intr. 1. A pierde, total sau parțial, unele însușiri morfologice sau funcționale. 2. A se schimba în rău.

degenerát, -ă, *degenerați, -te*, adj. Care și-a pierdut însușirile caracteristice (morfologice sau funcționale).

degenerescénță, *degenerescențe*, s.f. Modificare regresivă a unui țesut sau a unui organ, cu reducerea randamentului lor.

degerá, *déger*, vb. I. Intr. A suferi o degerătură, a amorți de frig; (despre plante, fructe) a se strica, a-și pierde puterea de germinație (din cauza gerului).

degerătúră, *degerături*, s.f. Iritație sau rană produsă de frig.

déget, *degete*, s.n. 1. Fiecare dintre prelungirile mobile cu care se sfîrșesc mîinile și tălpile picioarelor la om sau labele unor animale. 2. Veche unitate de măsură pentru lungimi egală cu lățimea unui deget. 3. Piesă la secerători, combine de cereale etc., care separă și sprijină plantele în momentul tăierii.

degetár, *degetare*, s.n. Mic obiect de metal sau din material plastic folosit pentru a proteja degetul cu care se împinge acul cînd se coase.

degetăríță, *degetărițe*, s.f. (Bot.) Degețel-roșu.

degeţél, *degeţele*, s.n. 1. Diminutiv al lui *deget*. 2. *Degeţel-roşu* = plantă erbacee veninoasă, cu flori roșii-purpurii, din ale cărei frunze se extrage digitalina.

deghizá, *deghizez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) îmbrăca în așa fel încît să nu poată fi recunoscut.

degivrá, *degivrez*, vb. I. Tr. A înlătura stratul de gheață sau de chiciură care se formează pe suprafețele ce vin în contact cu aerul umed la temperaturi scăzute.

degivrór, *degivroare*, s.n. Instalație de protecție a unui avion contra formării straturilor de gheață pe aripi, ampenaje, elice etc.

deglutíție, *deglutiții*, s.f. Actul fiziologic al înghițirii.

degrábă adv. Repede; de vreme, de timpuriu.

degradá, *degradez*, vb. I. 1. Tr. A înjosi; (refl.) a ajunge într-o stare de decădere. 2. Tr. A pedepsi un militar prin luarea gradului. 3. Refl. (Despre lucruri) A se strica, a se deteriora; (despre terenuri) a-și pierde stabilitatea și productivitatea.

degradánt, -ă, *degradanți, -te*, adj. Care degradează, care înjosește.

degradáre, *degradări*, s.f. 1. Acțiunea de *a (se) degrada*; înjosire. 2. Pedeapsă militară care constă în luarea gradului: *degradare civică* = pedeapsă complementară privativă de drepturi. 3. Schimbare în rău, deteriorare.

degresá, *degresez*, vb. I. Tr. 1. A îndepărta grăsimea de pe suprafața unui obiect de metal. 2. A extrage grăsimea dintr-un aliment.

degresánt, *degresanți*, s.m. Substanță folosită pentru degresare.

degrevá, *degrevez*, vb. I. Tr. A scuti o persoană sau o instituție de anumite sarcini.

degringoládă, *degringolade*, s.f. Prăbușire, cădere, rostogolire; (fig.) decădere, degradare; ruinare.

degroșáre, *degroșări*, s.f. Operația de prelucrare prin așchiere a unei piese brute pentru a o aduce la dimensiunile apropiate de cele definitive.

degustá, *degúst*, vb. I. Tr. A aprecia, cu ajutorul gustului, mirosului, calitățile unui produs alimentar (mai ales vin).

deliscént, -ă, *dehiscenți, -te*, adj. (Despre fructe, antere etc.) Care se deschide de la sine cînd ajunge la maturitate.

deliscénță s.f. Proces de deschidere de la sine a unui fruct, a unei antere ajunse la maturitate.

deísm s.n. Orientare filozofică-religioasă din sec. XVII — XVIII care recunoaște existența lui Dumnezeu numai ca creator al universului, negînd intervenția lui în desfășurarea evenimentelor din univers.

deîmpărțít s.n. (Mat.) Primul termen al unei împărțiri, care urmează să fie împărțit la cel de-al doilea termen.

deînmulțít s.n. (Mat.) Primul factor al unei înmulțiri, care urmează să fie înmulțit cu cel de-al doilea factor.

dejá adv. De pe acum, încă de pe acum (sau de pe atunci).

dejalén, *dejalenuri*, s.n. Țesătură fină de bumbac mercerizat, din care se fac bluze, cămăși bărbătești etc.

dejécție, *dejecții*, s.f. 1. Evacuare a materiilor fecale; materia evacuată. 2. Apă murdară provenită din industrie sau din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurge. 3. *Con de dejecție* = formă de relief alcătuită din pietriș, nisip, argilă etc. depozitate de torenți în locul unde se micșorează panta.

dejucá, *dejóc*, vb. I. Tr. A zădărnici planurile sau uneltirile cuiva.

dejugá, *dejúg*, vb. I. Tr. A scoate boii din jug.

dejún, *dejunuri*, s.n. Masa de amiază; *micul dejun* = masa de dimineață.

dejúnă, *dejunez*, vb. I. Intr. A lua masa de la amiază.

delapidá, *delapidez*, vb. I. Tr. A săvîrși o delapidare.

delapidáre, *delapidări*, s.f. Infracțiune care constă în însușirea, folosirea sau traficarea de către un angajat a unor sume de bani sau a altor bunuri din avutul obștesc, aflate în administrarea sa.

delapidatór, -oáre, *delapidatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care delapidează.

delatór, -oáre, *delatori, -oare*, s.m. și f. Denunțător.

delăsá vb. I. Refl. (Folosit mai ales la perfectul compus) A dovedi nepăsare sau neglijență față de o muncă începută.

délco s.n. Denumire comercială dată capului distribuitor al motoarelor cu aprindere electrică.

delectá, *delectez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) desfăta.

delegá, *delég,* vb. I. Tr. A da cuiva o delegație (1).

delegát, -ă, *delegați, -te,* s.m. și f. Persoană care a primit o delegație.

delegáție, *delegații,* s.f. **1.** Însărcinare dată cuiva de a se prezenta undeva și de a acționa în numele celui ce-l trimite; act care atestă această misiune. **2.** Grup de reprezentanți ai unei organizații politice sau obștești la o conferință, la un congres etc.

delfín[1], *delfini,* s.m. **1.** Cetaceu răpitor cu corpul în formă de fus, de 2—3 m lungime, cu botul alungit și prevăzut cu numeroși dinți. **2.** Procedeu de înot caracterizat prin mișcări simultane ale brațelor, dinainte spre înapoi, coordonate cu bătaia în plan vertical a picioarelor.

delfín[2], *delfini,* s.m. Titlu dat moștenitorului prezumtiv al tronului Franței.

deliberá, *deliberez,* vb. I. Intr. (Despre membrii unui complet de judecată, ai unui organ legislativ etc.) A chibzui împreună (și în secret) pentru a lua o hotărîre.

deliberát adj. *În mod deliberat* = după o prealabilă chizbuire; făcut intenționat.

deliberatív, -ă, *deliberativi, -e,* adj. Care deliberează, care ia hotărîri; *vot deliberativ* = (spre deosebire de votul consultativ) vot al cărui rezultat este obligatoriu în luarea unei hotărîri.

delicát, -ă, *delicați, -te,* adj. **1.** Gingaș, fin, grațios; plăpînd; (despre mîncăruri) fin, ales. **2.** (Fig., despre oameni și manifestările lor) Plin de atenție, lipsit de asprime. **3.** (Despre situații, probleme) Care cere multă băgare de seamă, multă prudență; greu.

delicatésă, *delicatese,* s.f. (Mai ales la pl.) *Aliment fin, ales.*

delicatéțe s.f. Finețe, amabilitate în comportare.

delicios, -oásă, *delicioși, -oase,* adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) Foarte bun; foarte gustos. **2.** (Fig.) Plăcut, fermecător.

delíciu, *delicii,* s.n. Plăcere mare; (fig., fam.) lucru sau ființă încîntătoare.

delíct, *delicte,* s.n. Infracțiune de mai mică gravitate, pedepsită cu amendă penală sau cu închisoare corecțională.

delicvescént, -ă, *delicvescenți, -e,* adj. (Chim.) Care are proprietatea de a absorbi vaporii de apă din atmosferă, combinîndu-se cu ei.

delimitá, *delimitez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mărgini, a (se) limita; a (se) contura.

delincvént, -ă, *delincvenți, -te,* s.m. și f. Persoană care a săvîrșit un delict.

delír, *deliruri,* s.n. **1.** Tulburare a conștiinței, caracterizată prin halucinații, aiurări etc., întîlnită în anumite boli mintale sau în stări febrile. **2.** (Fig.) Stare de exaltare, entuziasm excesiv.

delirá, *delirez,* vb. I. Intr. A fi în delir.

deliránt, -ă, *deliranți, -te,* adj. Care deliriază; (fig.) care se aseamănă cu delirul (1), exaltat.

delírium s.n. *Delirium tremens* = criză care apare la alcoolicii cronici și care se manifestă prin halucinații, tremurături ale feței și ale membrelor etc.

delóc adv. Nicidecum.

déltă, *delte,* s.f. Formă de relief care apare, prin acumularea aluviunilor, în zona de vărsare a unei ape curgătoare într-un lac, într-o mare sau într-un ocean.

deltoíd, -ă, *deltoizi, -de,* adj., s.m. **1.** Adj. În formă de triunghi. **2.** S.m. Mușchi din regiunea umărului, care determină rotația brațului.

delurós, -oásă, *deluroși, -oase,* adj. Cu multe dealuri.

delúviu, *deluvii,* s.n. Material sedimentar provenit din dezagregarea rocilor, aflat în curs de transport sub influența apelor pe pantele unor versanți.

demachiá, *demachiez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) șterge machiajul sau fardul de pe obraz.

demagnetizá, *demagnetizez,* vb. I. Tr. A face ca un corp să-și piardă proprietățile magnetice.

demagóg, *demagogi,* s.m. Persoană care folosește fraze bombastice, declarații, promisiuni mincinoase etc., pentru a-și crea popularitate.

demagógic, -ă, *demagogici, -e,* adj. De demagog; cu caracter de demagogie.

demagogíe, *demagogii,* s.f. Purtare, atitudine de demagog.

demará, *demarez,* vb. I. Intr. (Despre motoare, autovehicule) A se pune în mișcare, a porni; (despre sportivi) a porni în viteză (într-o cursă).

demarcá, *demarchez,* vb. I. **1.** Tr. A însemna printr-o linie de demarcație; a delimita, a despărți. **2.** Refl. (Sport) A scăpa de sub supravegherea adversarului.

demarcáție, *demarcații,* s.f. Delimitare, separare; *linie de demarcație* = linie care desparte două țări, două terenuri sau (fig.) două noțiuni.

demarór, *demaroare,* s.n. Dispozitiv sau mecanism care servește la pornirea unui motor.

demascá, *demásc,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A(-și) scoate masca. **2.** (Fig.) A (se) arăta în adevărata lumină, a(-și) da pe față planurile sau gîndurile.

deménț, -ă, *demenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. Nebun. **2.** Adj. Nebunesc.

deménță, *demențe,* s.f. Alienație mintală.

demérs, *demersuri,* s.n. Intervenție făcută pe lîngă cineva cu scopul de a obține un anumit rezultat.

demilitarizá, *demilitarizez,* vb. I. Tr. A desființa, total sau parțial, pe un anumit teritoriu (de obicei în urma unei convenții internaționale) armata, armamentul, industria de armament și instalațiile militare.

demilitarizáre, *demilitarizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a demilitariza.* **2.** Regim juridic al unui teritoriu, stabilit printr-un tratat internațional, în temeiul căruia pe teritoriul respectiv sînt desființate fortificațiile și instalațiile militare și nu sînt menținute forțe armate sau armamente.

demísie, *demisii,* s.f. Declarație (scrisă) prin care un angajat cere să i se desfacă contractul de muncă.

demisionă, *demisionez,* vb. I. Intr. A-și prezenta demisia.

demisól, *demisoluri,* s.n. Parte a unei clădiri, situată pe jumătate sub nivelul solului.

demite, *demit,* vb. III. Tr. A destitui, a concedia.

demitizáre s.f. (Lit.) Reacție față de convenții, față de formule constituite, față de ceea ce generează atitudini stagnante care frînează înnoirea.

demíu, *demiuri,* s.n. Haină mai groasă decît pardesiul și mai subțire decît paltonul, care se poartă de obicei primăvara și toamna.

demiúrg s.m. (La Platon) Nume dat divinității, „creator" al universului.

demîncáre s.f. Mîncare, hrană.

demn, -ă, *demni, -e,* adj. **1.** Vrednic (de...). **2.** Care impune respect.

demnitár, *demnitari,* s.m. Înalt funcționar de stat.

demnitáte, *demnități,* s.f. **1.** Atitudine demnă; autoritate morală; prestigiu. **2.** Funcție înaltă în stat.

demobilizá, *demobilizez,* vb. I. Tr. **1.** A trece o armată la starea de pace; a lăsa la vatră trupele mobilizate. **2.** (Fig.) A face să slăbească vigoarea, tenacitatea cuiva.

demobilizatór, -oáre, *demobilizatori, -oare,* adj. Care demobilizează (2), care descurajează.

democrát, -ă, *democrați, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Democratic. **2.** S.m. și f. Adept al democrației, militant pentru democrație.

democrátic, -ă, *democratici, -e,* adj. Propriu democrației; bazat pe principiile democrației.

democratísm s.n. Totalitatea principiilor care asigură realizarea libertăților democratice; caracterul, însușirea a ceea ce este democratic.

democratizá, *democratizez,* vb. I. Tr. A introduce un regim democratic; a reorganiza un stat, o instituție etc. pe baze democratice.

democrație, *democrații,* s.f. Formă de organizare și de conducere politică a societății, care proclamă principiul exercitării puterii de către popor; *democrație socialistă* = formă superioară a democrației, bazată pe deținerea puterii politice de către oamenii muncii, pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, pe unitatea intereselor fundamentale ale tuturor claselor și categoriilor sociale, asigurîndu-se în fapt participarea maselor la conducerea societății, valorificarea aptitudinilor și a capacității membrilor societății în toate domeniile vieții sociale; *democrație internă de partid* = principiu organizatoric al partidelor comuniste și muncitorești, care asigură tuturor membrilor de partid dreptul de a participa efectiv la dezbaterea și rezolvarea tuturor problemelor în legătură cu politica partidului și cu viața organizațiilor de partid.

demodá, *demodez,* vb. I. Refl. A înceta să mai fie la modă; a se învechi.

demodulatór, *demodulatoare,* s.n. Circuit sau montaj electric în care se efectuează demodulația oscilațiilor modulate.

demodulație, *demodulații,* s.f. (Telec.) Proces de obținere a semnalului primar dintr-un semnal modulat.

demográf, *demografi,* s.m. Specialist în demografie.

demográfic, -ă, *demografici, -e,* adj. Privitor la demografie.

demografie, *demografii,* s.f. Știință care se ocupă cu studiul fenomenelor și proceselor privind numărul, repartiția geografică, structura și mișcarea populației umane.

demolá, *demolez,* vb. I. Tr. A dărîma o construcție sau un element de construcție.

démon, *demoni,* s.m. Diavol, drac; (fig.) om rău.

demonetizá, *demonetizez,* vb. I. **1.** Tr. A retrage din circulație anumite monede. **2.** Tr. A devaloriza semne bănești care nu au valoare intrinsecă. **3.** Refl. A se devaloriza; (fig.) a se deprecia.

demóniс, -ă, *demonici, -ce,* adj. De demon; drăcesc, diabolic.

demonísm s.n. **1.** Credință în demoni. **2.** Atitudine diabolică.

demonstrá, *demonstrez,* vb. I. **1.** Tr. A dovedi prin argumente, prin exemple, adevărul (sau neadevărul) unei afirmații, unei teorii etc.; a face dovada, prin calcule și raționamente, a adevărului exprimat de o teoremă. **2.** Intr. (Despre grupuri, mulțimi) A manifesta (2).

demonstránt, -ă, *demonstranți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la o demonstrație (2).

demonstratív, -ă, *demonstrativi, -e,* adj. **1.** Care demonstrează sau servește la o demonstrație (1); (despre gesturi, atitudini) care exprimă în mod ostentativ un sentiment, o părere etc. **2.** *Pronume demonstrativ* = pronume care arată locul în timp sau în spațiu al unui obiect față de vorbitor; *adjectiv demonstrativ* = adjectiv care arată depărtarea sau apropierea unui obiect.

demonstrație, *demonstrații,* s.f. **1.** Demonstrare, pe bază de argumente și de exemple, a realității unui fapt; procedeu logic de întemeiere deductivă a adevărului unui enunț; (mat.) raționament prin care se dovedește adevărul unei teoreme. **2.** Manifestație publică.

demontá, *demontez,* vb. I. Tr. A desface un mecanism, un aparat, un instrument, în părțile lui componente.

demontábil, -ă, *demontabili, -e,* adj. Care poate fi demontat.

demoralizá, *demoralizez,* vb. I. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) încrederea în sine.

demoralizánt, -ă, *demoralizanți, -te,* adj. Care demoralizează, descurajator.

demoralizát, -ă, *demoralizați, -te,* adj. Descurajat, deprimat.

démos s.n. (În Grecia antică) Denumire dată păturilor de oameni liberi dintr-un oraș care aveau drepturi politice depline.

demúlt adv. Cu mult timp înainte, de multă vreme.

demúr, *denari,* s.m. **1.** Monedă de argint în Roma antică. **2.** Monedă arabă de aur care a circulat în evul mediu și în unele țări din Europa.

denaturá, *denaturez,* vb. I. Tr. **1.** A schimba (intenționat) sensul unor cuvinte, al unor idei. **2.** A altera un produs adăugîndu-i o substanță străină, care să-l facă impropriu pentru alt scop decît cel pentru care a fost destinat.

denaturánt, -ă, *denaturanți, -te,* adj., s.n. (Substanță) folosită pentru a denatura un produs.

denaturát, -ă, *denaturați, -te,* adj. **1.** Lipsit de sentimente firești: *părinte denaturat; copil denaturat.* **2.** *Spirt denaturat* = alcool destinat întrebuințării industriale, fiind făcut impropriu pentru consumație.

dendrítă, *dendrite,* s.f. **1.** Prelungire a protoplasmei celulei nervoase prin care impulsul nervos este transportat spre corpul celulei. **2.** Agregate minerale în formă arborescentă.

dendrologíe s.f. Parte a botanicii care se ocupă cu studiul plantelor lemnoase.

dendrométru, *dendrometre,* s.n. Aparat pentru măsurarea indirectă a înălțimii arborilor netăiați.

denegá, *denég,* vb. I. Tr. (Înv.) A nega, a tăgădui; a refuza.

denegáre s.f. Acțiunea de *a denega; denegare de dreptate* = refuzul, fără temei legal, al unui organ de jurisdicție de a soluționa o pricină ce i s-a încredințat spre rezolvare.

denicotinizá, *denicotinizez,* vb. I. Tr. A îndepărta (sau a reduce) nicotina din tutun, prin trecerea ei în combinații mai puțin nocive.

deniér, *denieri,* s.m. Unitate de măsură pentru finețea firelor de mătase.

denigrá, *denigrez,* vb. I. Tr. A defăima, a ponegri.

dens; numărul de obiecte sau de ființe de pe o unitate de suprafață.

dentál, -ă, *dentali, -e,* adj. (Despre consoane; și substantivat, f.) Care se articulează prin apropierea vîrfului limbii de dinții incisivi.

dentár, -ă, *dentari, -e,* adj. **1.** Referitor la dinți. **2.** Care aparține dentistului, privitor la dentist.

dentínă s.f. Țesut osos care formează masa principală a dintelui.

dentíst, -ă, *dentiști, -ste,* s.m. și f. Stomatolog.

dentístică s.f. Stomatologie.

dentíție, *dentiții,* s.f. **1.** Totalitatea dinților mamiferelor; modul în care sînt așezați dinții. **2.** Procesul de formare și de apariție a dinților la copii.

denuclearizáre s.f. Interzicerea producerii, depozitării sau amplasării de arme nucleare pe un continent, într-o regiune geografică, într-o țară etc.

denudáție, *denudații,* s.f. Proces de nivelare a reliefului sub acțiunea agenților geografici externi.

denumí, *denumesc,* vb. IV. Tr. A da un nume, a numi.

denumíre, *denumiri,* s.f. Faptul de *a denumi;* nume dat unei ființe sau unui lucru; cuvînt cu care numim ceva.

denúnț, *denunțuri,* s.n. (Jur.) Informare adresată unui organ de urmărire penală despre săvîrșirea unei infracțiuni de către cineva.

denunțá, *denúnț,* vb. I. Tr. **1.** A face un denunț. **2.** A desface unilateral un contract sau un tratat.

denunțătór, -oáre, *denunțători, -oare,* s.m. și f. Persoană care face un denunț.

denutríție, *denutriții,* s.f. Scădere importantă în greutate, provocată de unele tulburări de metabolism.

deoarecé conj. Fiindcă, de vreme ce.

deocamdátă adv. Pentru moment, în mod pro-

a face să se diferențieze. 2. Refl. A se distinge, a se remarca. 3. Tr. A recunoaște, a distinge un lucru dintre altele.

deosebíre, *deosebiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) deosebi;* lipsă de asemănare, diferență; *cu deosebire* = în mod special.

deosebít, -ă, *deosebiți, -te*, adj., adv. 1. Adj. Diferit de altul; altfel. 2. Adj. Ieșit din comun, neobișnuit; distins, remarcabil. 3. Adj. Separat, despărțit. 4. Adj. (La pl., precedînd substantivul) Felurit, divers. 5. Adv. *Deosebit de...* = cît se poate de..., foarte; în afară de, pe lîngă.

depanáre, *depanări*, s.f. (Tehn.) Repararea unei pene, la un vehicul, la o mașină, la un aparat etc.

depanatór, *depanatori*, s.m. Muncitor care repară autovehicule, mașini, aparate etc.

deparazitá, *deparazitez*, vb. I. Tr. A îndepărta, a distruge paraziții de pe plante, animale etc.

departajá, *departajez*, vb. I. Tr. A pune capăt unui balotaj; (refl.) a se diferenția (într-o întrecere sportivă).

departamént, *departamente*, s.n. 1. Subdiviziune a unui minister; (în unele state) minister. 2. (În Franța) Unitate administrativ-teritorială.

departamentál, -ă, *departamentali, -e*, adj. Care ține de un departament, privitor la un departament.

depárte adv. 1. La mare distanță, într-un loc depărtat; *rudă de departe* = persoană dintr-o ramură îndepărtată a familiei cuiva. 2. Într-un moment depărtat (în trecut sau în viitor).

depănă, *deapăn*, vb. I. Tr. 1. A desfășura firele textile de pe un scul, înfășurîndu-le pe un mosor sau făcîndu-le ghem. 2. (Fig.) A desfășura amintiri, gînduri.

depănătoáre, *depănători*, s.f. Vîrtelniță; dispozitiv pe care sînt așezate sculurile la mașinile de depănat.

depărtá, *depărtez*, vb. I. 1. Refl. A se retrage din preajma cuiva sau a ceva, a pleca (mai) departe; (fig.) a se înstrăina de cineva sau de ceva. 2. Tr. A duce ceva mai departe; a trimite sau a ține pe cineva departe; (fig.) a izgoni pe cineva, a alunga. 3. Refl. A se abate de la subiect.

depărtáre, *depărtări*, s.f. 1. Faptul de *a (se) depărta*. 2. Loc situat la o mare distanță de vorbitor. 3. Distanță.

depărtát, -ă, *depărtați, -te*, adj. 1. Care este la (mare) distanță. 2. Care este departe, în timp, de momentul actual.

depășí, *depășesc*, vb. IV. Tr. 1. A întrece pe cineva care merge în aceeași direcție. 2. A trece peste o anumită limită. 3. A întrece puterile, atribuțiile sau competența cuiva.

depășít, -ă, *depășiți, -te*, adj. Învechit, perimat.

dependént, -ă, *dependenți, -te*, adj. Care depinde de cineva sau de ceva; (despre țări) lipsit de autonomie.

dependénță, *dependențe*, s.f. Faptul de a fi dependent; stare de subordonare a unei țări față de o putere străină.

dependínță, *dependințe*, s.f. Încăpere accesorie a unei locuințe (baie, bucătărie, cămară etc.); (la pl.) ansamblul acestor încăperi; construcții (garaj, magazie) care constituie accesoriile unei clădiri.

depersonalizáre s.f. Dispariția conștiinței propriei persoane, întîlnită în unele boli psihice.

depéșă, *depeșe*, s.f. (Înv.) Telegramă.

depigmentáre s.f. Decolorare a pielii sau a părului din cauza scăderii sau dispariției pigmentului.

depilá, *depilez*, vb. I. Tr. 1. A curăța de păr pielea care urmează a fi tăbăcită. 2. A îndepărta părul de pe față sau de pe corp (în scop igienic sau estetic).

depilatór, *depilatoare*, s.n. Substanță folosită pentru a depila (2).

depínde, *depind*, vb. III. Intr. 1. (Despre persoane, instituții, ținuturi etc.) A fi subordonat cuiva. 2. (Despre situații, fapte etc.) A fi în funcție de..., a atîrna de...

depistá, *depistez*, vb. I. Tr. A da de urma unui lucru ascuns sau necunoscut.

deplasá, *deplasez*, vb. I. 1. Tr. A lua ceva dintr-un loc și a pune în alt loc; (refl.) a se mișca din poziția inițială, a se disloca. 2. Refl. (Despre oameni) A se duce undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu).

deplasaménț, *deplasamente*, s.n. Greutatea volumului de apă dezlocuit de o navă.

deplasáre, *deplasări*, s.f. 1. Faptul de *a (se) deplasa; în deplasare* = în călătorie pentru interese de serviciu. 2. (Astr.) *Deplasare spre roșu* = deplasare către lungimi de undă mai mari a liniilor de emisie și de absorbție din spectrul unor corpuri cerești care se îndepărtează de Pămînt.

deplasát, -ă, *deplasați, -te*, adj. 1. Mișcat sau mutat de la locul lui. 2. (Despre oameni și despre manifestările lor) Care nu este așa cum se cuvine în raport cu situația sau cu momentul dat; nepotrivit, nelalocul lui.

deplín, -ă, *deplini, -e*, adj., adv. 1. Adj. Întreg, complet; desăvîrșit, perfect. 2. Adv. De tot, în întregime, complet.

deplínătate s.f. Faptul de a fi deplin.

deplînge, *deplîng*, vb. III. Tr. A fi cuprins de milă față de cineva sau ceva, a compătimi.

deplorábil, -ă, *deplorabili, -e*, adj. Vrednic de plîns, de compătimit.

depolarizá, *depolarizez*, vb. I. Tr. A reduce sau a anula o stare de polarizare; a împiedica sau a face să dispară polarizarea electrozilor unei pile electrice.

deponént[1]**, -ă,** *deponenți, -te*, s.m. și f. Depunător.

deponént[2]**, -ă,** *deponenți, -te*, adj. (Despre verbe, în limba latină) Care are formă pasivă și înțeles activ.

depopulá, *depopulez*, vb. I. Tr. (Despre calamități) A reduce numeric sau a distruge în

mare parte populația unei țări sau a unei regiuni.

deportá, *deportez*, vb. I. Tr. A trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată, ca măsură represivă.

deportáre, *deportări*, s.f. Faptul de *a deporta;* situația unei persoane deportate.

deposedá, *deposedez*, vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de posesiunea unui lucru.

depóu, *depouri*, s.n. Clădire în care se adăpostesc și se întrețin locomotive, vagoane de tren sau de tramvai etc.

depózit, *depozite*, s.n. **1.** Loc sau construcție în care se păstrează mărfuri, materiale etc. **2.** Ceea ce se depune spre păstrare (mărfuri, bani, hîrtii de valoare etc.); *depozit legal* = fond de cărți constituit prin predarea obligatorie de către tipografii sau edituri a unui număr de exemplare din fiecare volum tipărit marilor biblioteci din țară. **3.** (Geol.) Acumulare de material sedimentar.

depozitá, *depozitez*, vb. I. **1.** Tr. A pune spre păstrare într-un depozit. **2.** Refl. A se depune, a se sedimenta.

depozitár, -ă, *depozitari, -e*, s.m. și f. Persoană căreia i se încredințează un lucru spre păstrare.

depozíție, *depoziții*, s.f. Declarație a unui martor făcută în fața organelor de urmărire sau a instanței de judecată.

depravá, *depravez*, vb. I. Refl. A deveni depravat.

depravát, -ă, *depravați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) decăzută din punct de vedere moral.

depreciá, *depreciez*, vb. I. **1.** Tr. A socoti un lucru sub valoarea lui reală; a nesocoti. **2.** Tr. și refl. A(-și) micșora valoarea sau calitatea.

depreciát, -ă, *depreciați, -te*, adj. **1.** Cu valoarea scăzută. **2.** Desconsiderat.

depreciatív, -ă, *depreciativi, -e*, adj. Care dovedește lipsă de considerație, care conține o notă de dispreț sau de batjocură.

depresionáră, *depresionare*, adj. *Zonă depresionară* = zonă din atmosferă în care presiunea este scăzută (favorizînd formarea ciclonilor).

depresiúne, *depresiuni*, s.f. **1.** Formă de relief aflată la un nivel mai jos decît regiunile din jur. **2.** *Depresiune atmosferică* = arie cu presiune scăzută, favorabilă formării ciclonilor, în zonele cu climă temperată. **3.** (Fig.) Stare patologică de tristețe și de descurajare profundă și persistentă. **4.** (Ec. pol.) Fază a ciclului economic capitalist, care urmează după criză, în care producția se menține la un nivel scăzut, mărfurile se vînd la prețuri scăzute în condițiile în care rămîne redusă și puterea de cumpărare a maselor muncitoare.

depresív, -ă, *depresivi, -e*, adj. Care produce starea de depresiune sau scăderea tensiunii arteriale.

deprimá, *deprim*, vb. I. Tr. A întrista, a mîhni, a descuraja.

deprimánt, -ă, *deprimanți, -te*, adj. Care deprimă.

deprínde, *deprind*, vb. III. **1.** Refl. și tr. A (se) obișnui, a (se) învăța, a (se) familiariza. **2.** Tr. A-și însuși anumite cunoștințe într-un domeniu.

deprindere, *deprinderi*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) deprinde;* obișnuință, obicei. **2.** Pricepere, destoinicie, îndemînare.

depunătór, -oáre, *depunători, -oare*, s.m. și f. Persoană care depune spre păstrare o sumă de bani, hîrtii de valoare etc.

depúne, *depún*, vb. III. **1.** Tr. A lăsa un obiect din mînă, punîndu-l undeva; *a depune bani* = a încredința o sumă de bani spre păstrare; *a depune armele* = a se declara învins; *a depune ca martor* = a face o depoziție. **2.** Refl. (Despre particule solide aflate în suspensie) A se așeza la fund, formînd sedimente.

depúnere, *depuneri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) depune;* sumă de bani depusă la o instituție bancară. **2.** Acoperire a unui corp cu un strat de material.

depuratív, -ă, *depurativi, -e*, adj., s.n. (Medicament) care curăță organismul favorizînd eliminarea toxinelor și a produșilor de dezasimilație.

deputát, -ă, *deputați, -te*, s.m. și f. Persoană aleasă într-un organ legislativ (reprezentativ) al puterii de stat.

deputățíe, *deputății*, s.f. **1.** Sarcina, calitatea de deputat. **2.** (Înv.) Delegație, solie.

deraiá, *deraiez*, vb. I. Intr. **1.** (Despre trenuri, tramvaie) A sări de pe șine. **2.** (Fig.) A se abate de la subiect, a vorbi aiurea.

deránj, *deranjuri*, s.n. **1.** Dezordine, neorînduială. **2.** (Fig.) Stînjenire; tulburare a liniștii (cuiva).

deranjá, *deranjez*, vb. I. Tr. **1.** A face dezordine; a răvăși; *a-și deranja stomacul* = a căpăta o indigestie. **2.** (Fig.) A stingheri pe cineva, a-i tulbura liniștea sau activitatea; (refl., în formule de politețe) a se osteni pentru cineva.

deranjamént, *deranjamente*, s.n. Perturbare a funcționării normale a unei mașini, a unui aparat, a unei instalații.

derapá, pers. 3 *derapează*, vb. I. Intr. (Despre vehicule) A aluneca oblic față de direcția de înaintare.

deratizá, *deratizez*, vb. I. Tr. A stîrpi șoarecii sau șobolanii dintr-un loc.

derbedéu, *derbedei*, s.m. Om de nimic, haimana.

dérbi, *derbiuri*, s.n. **1.** Cursă clasică de trap sau de galop a cailor în vîrstă de trei ani. **2.** Întîlnire sportivă de mare importanță.

derdelúș, *derdeluși*, s.n. Loc în pantă unde se dau copiii cu săniuța.

dereglá, pers. 3 *dereglează*, vb. I. Refl. (Despre sisteme tehnice) A ieși din regimul normal sau din funcționarea normală.

dereticá, *derétic*, vb. I. Intr. A face curățenie și ordine prin casă.

derivá, *derív*, vb. I. **1.** Intr. (Mai ales la pers. 3) A proveni din...; (despre limbi, cuvinte, sensuri) a-şi trage originea din...; (despre cuvinte) a se forma cu ajutorul unui sufix sau al unui prefix. **2.** Tr. A abate o apă curgătoare din albia ei naturală. **3.** Tr. (Mat.) A calcula derivata unei funcţii.

derivâre, *derivări*, s.f. Acţiunea de *a derivo;* (lingv.) procedeu prin care un cuvînt se formează din altul (cu ajutorul sufixelor şi al prefixelor); stabilirea provenienţei unui cuvînt din altul.

derivát, -ă, *derivaţi, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care derivă din ceva; (substantivat, n.) cuvînt care derivă din altul. **2.** Adj. (Despre cursuri de apă, canale, drumuri) Abătut din direcţia normală, din traseul natural. **3.** S.m. Produs industrial obţinut dintr-o materie primă. **4.** S.m. (Chim.) Combinaţie chimică obţinută din altă combinaţie şi păstrînd de obicei structura de bază a combinaţiei principale din care provine. **5.** S.f. (Mat.) Limita raportului dintre creşterea unei funcţii şi creşterea variabilei, cînd aceasta tinde spre zero.

derivâţie, *derivaţii*, s.f. Ramificaţie a unui curs de apă, a unei căi de comunicaţie, a unui circuit electric etc.

derívă, *derive*, s.f. **1.** Unghiul dintre direcţia axei longitudinale a unei nave sau aeronave şi direcţia de deplasare a acestora. **2.** Unghiul format de planul de tragere al unei arme cu planul de ochire, la tragerile indirecte. **3.** Partea fixă, anterioară, a ampenajului unui avion, al unui planor etc.

derivór, *derivoare*, s.n. Piesă plată prinsă sub chila unei ambarcaţii cu pînze pentru a împiedica deplasarea laterală a ambarcaţiei.

derizóriu, -ie, *derizorii*, adj. (Despre preţuri, valori) Neînsemnat, de nimic.

derîdere s.f. *A lua pe cineva în derîdere* = a lua în bătaie de joc.

dermatínă s.f. Înlocuitor al pielii obţinut prin aglomerarea unor deşeuri de piele naturală.

dermatítă, *dermatite*, s.f. Denumire generică pentru afecţiuni inflamatorii ale pielii.

dermatográf, *dermatografe*, s.n. Creion colorat care serveşte la machiaj.

dermatológ, *dermatologi*, s.m. Medic specialist în boli de piele.

dermatologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul pielii şi al afecţiunilor ei.

dermatomicózâ, *dermatomicoze*, s.f. Denumire generică pentru afecţiunile pielii provocate de ciuperci microscopice.

dermatózâ, *dermatoze*, s.f. Denumire generică pentru bolile de piele.

dérmă, *derme*, s.f. Stratul mijlociu al pielii vertebratelor.

dérmic, -ă, *dermici, -e*, adj. Privitor la dermă sau (p. ext.) la piele.

derogă, *deróg*, vb. I. Intr. A face o excepţie de la prevederile unui act normativ, ale unui statut etc. în temeiul unui act de aceeaşi natură sau de acelaşi grad.

derogatóriu, -ie, *derogatorii*, adj. Care conţine o derogare.

derulá, *derulez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) desfăşura.

derutá, *derutez*, vb. I. Tr. A încurca pe cineva, a-l zăpăci, a-l dezorienta.

derutánt, -ă, *derutanţi, -te*, adj. Care derutează.

derútă s.f. Zăpăceală, dezorientare.

dervíş, *dervişi*, s.m. Călugăr musulman (cerşetor).

des[1]- (Cînd e urmat de o vocală sau de o consoană sonoră are forma *dez-*) Element de compunere cu sens privativ care serveşte la formarea unor substantive, a unor adjective şi a unor verbe. Var.: **dez-, dis-.**

des[2], **deásă,** *deşi, -se*, adj. **1.** (Despre corpuri compuse din aceleaşi unităţi) Cu părţile componente foarte apropiate; (despre ţesături) ţesut strîns. **2.** (Despre ploaie, ceaţă, umbră) Compact, dens. **3.** (Despre mulţimi) Cu elementele componente aşezate strîns unele lîngă altele. **4.** (Despre fapte, fenomene; adesea adverbial) Care se repetă la intervale foarte apropiate, care se întîmplă frecvent.

deság s.m. v. **desagă.**

deságă, *desagi*, s.f. Sac format din două părţi (semănînd fiecare cu o traistă), care se poartă atîrnat pe umăr sau pe şa. Var.: **deság** s.m.

desalinizá, *desalinizez*, vb. I. Tr. A îndepărta sărurile dintr-un lichid.

desánt, *desánturi*, s.n. Trupe debarcate sau paraşutate pe teritoriul ocupat de inamic.

desărá, *desărez*, vb. I. Tr. A îndepărta sarea dintr-un aliment, a face să fie mai puţin sărat.

desărcinâ, *desărcinez*, vb. I. Tr. A elibera pe cineva de o sarcină, de o obligaţie, dintr-o funcţie.

desăvîrşí, *desăvîrşesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) perfecţiona; a da (sau a lua) o formă definitivă.

desăvîrşíre, *desăvîrşiri*, s.f. Acţiunea de *a (se) desăvîrşi; cu desăvîrşire* = cu totul, pe deplin, în întregime.

desăvîrşít, -ă, *desăvîrşiţi, -te*, adj. (Adesea adverbial) Perfect; complet, deplin.

descalificá, *descalific*, vb. I. **1.** Tr. A declara pe cineva nedemn de stimă sau de respect. **2.** Tr. A exclude un concurent (sau o echipă) dintr-o competiţie sportivă, pentru abateri de la regulament. **3.** Refl. A-şi pierde calificarea (profesională).

descălecá, *descălec*, vb. I. Intr. **1.** A se da jos de pe cal. **2.** (În limba cronicarilor) A se aşeza statornic într-un loc, întemeind o ţară.

descălecát s.n. **1.** Coborîre de pe cal. **2.** Termen folosit mai ales de cronicari pentru a desemna întemeierea Ţării Româneşti şi a Moldovei.

descălecătór, *descălecători*, s.m. (În limba cronicarilor) Întemeietor de ţară.

descălţá, *descálţ*, vb. I. Refl. şi tr. A(-şi) scoate încălţămintea din picioare.

descălţát, -ă, *descălţaţi, -te*, adj. Desculţ.

dintr-un cuplaj sportiv. **2.** Începerea dezbaterilor într-o adunare constituită. **3.** Primele mișcări cu care se începe o partidă de șah. **4.** Distanța, aria care caracterizează întinderea transversală a unui gol; distanța dintre fălcile unui clește, unei unelte de prins etc. **5.** Spațiu liber lăsat într-un zid pentru iluminare, aerisire etc.

deschís, -ă, *deschiși, -se,* adj. **1.** (Despre uși, ferestre etc.) Dat într-o parte pentru a lăsa liberă deschizătura corespunzătoare; (despre încăperi, lăzi, sertare etc.) cu ușa sau cu capacul neînchis ori neîncuiat; (despre vehicule) neacoperit. **2.** (Despre ochi) Neacoperit de pleoape; (despre mînă) cu degetele întinse; (despre aripi) desfăcut pentru zbor; (despre răni) care sîngerează sau supurează. **3.** *Scrisoare deschisă* = text (cu ton polemic) redactat în formă de scrisoare destinată publicității; *vot deschis* = vot pe față, prin ridicare de mîini; *ședință deschisă* = ședință la care pot participa și persoane din afara organizației respective. **4.** (Despre terenuri) Neîngrădit; (despre drumuri) fără obstacole; *oraș deschis* = oraș în care nu se află obiective militare și care, în baza normelor de drept internațional, nu poate fi atacat sau bombardat în timp de război; *port deschis* = port în care au acces navele de orice naționalitate. **5.** (Despre circuite electrice) Care este întrerupt. **6.** (Despre culori) Cu nuanțe apropiate mai mult de alb.

deschizătór, -oáre, *deschizători, -oare,* s.m. și f. *Deschizător de drumuri* = inițiator, inovator.

deschizătúră, *deschizături,* s.f. Spațiu liber prin care se poate vedea sau prin care se poate pătrunde în interiorul unui lucru.

descifrá, *descifrez,* vb. I. Tr. **1.** A citi, a desluși un text neciteț sau scris într-o limbă necunoscută ori cu semne convenționale. **2.** A citi și a interpreta o partitură muzicală. **3.** (Fig.) A înțelege ceva ascuns, obscur.

descifrábil, -ă, *descifrabili, -e,* adj. Care poate fi (ușor) descifrat.

descínde, *descind,* vb. III. Intr. **1.** A se da jos (dintr-un vehicul); a se opri într-un loc, a trage (la o gazdă, la un hotel). **2.** A face o descindere. **3.** A se trage din...; a-și avea originea.

descíndere, *descinderi,* s.f. Acțiunea de *a descinde;* deplasare a unui organ de urmărire penală la locul săvîrșirii unei infracțiuni pentru a face constatări.

descínge, *descing*, vb. III. Tr. și refl. A(-și) desface cingătoarea, brîul, cureaua.

descíns, -ă, *descinși, -se*, adj. Fără cingătoare (sau brîu, curea), neîncins.

descîlcí, *descîlcesc*, vb. IV. Tr. A descurca fire încurcate de ață, de păr etc.; (fig.) a lămuri, a limpezi.

descîntá, *descînt*, vb. I. **1.** Intr. A rosti descîntece pentru a îndepărta un farmec, a vindeca o boală etc. **2.** Tr. A fermeca, a vrăji (prin descîntece). **3.** Tr. (Fam.) A mustra, a bate la cap.

descîntec, *descîntece*, s.n. Faptul de a descînta; formulă magică rostită de cei care descîntă.

descleiá, *descleiez*, vb. I. Tr. **1.** A dezlipi ceea ce a fost lipit cu clei. **2.** A curăța țesăturile de apretul aplicat pe firele de urzeală înainte de începerea țesutului.

descleștá, *descleștez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) desface dintr-o strînsoare, dintr-o încleștare.

descoáse, *descós*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) desface din cusături. **2.** Tr. (Fig.) A pune cuiva multe întrebări stăruitoare, pentru a afla anumite lucruri.

descojí, *descojesc*, vb. IV. Tr. A curăța de coajă.

descompletá, *descompletez*, vb. I. Tr. A lua o parte dintr-un tot, lăsîndu-l incomplet; (refl.) a înceta de a mai fi complet.

descompúne, *descompún*, vb. III. **1.** Tr. A desface în părțile sau în elementele din care este alcătuit; (refl., fig.) a se destrăma, a se dezmembra. **2.** Refl. (Despre materii organice) A se altera; a putrezi. **3.** Refl. (Despre oameni) A decădea din punct de vedere moral; (despre față) a se crispa.

descompúnere, *descompuneri*, s.f. Faptul de *a (se) descompune;* reacție chimică în urma căreia o substanță constituită din molecule cu structură mai complicată trece în mai multe substanțe alcătuite din molecule cu structură mai simplă.

desconcentrá, *desconcentrez*, vb. I. Tr. A lăsa la vatră militarii concentrați.

descongestioná, *descongestionez*, vb. I. Tr. **1.** A face ca un organ să se elibereze de un aflux de sînge. **2.** A elibera un loc de un surplus de oameni. **3.** A face ca o cale de comunicație să nu mai fie aglomerată.

desconsiderá, *desconsíder*, vb. I. Tr. A nu acorda stimă sau atenție, a nu lua în seamă.

descoperí, *descópăr*, vb. IV. **1.** Tr. A lua, a ridica obiectul care acoperă sau învelește pe cineva sau ceva; (refl.) a-și scoate pălăria. **2.** Tr. și refl. A (se) da pe față, a (se) dezvălui, a (se) trăda. **3.** Tr. A găsi un lucru căutat, necunoscut sau ascuns; (fig.) a pătrunde o taină, un mister.

descoperíre, *descoperiri*, s.f. Faptul de *a descoperi* ceva; obiect, fenomen etc. descoperit.

descoperít, -ă, *descoperiți, -te*, adj. **1.** Expus vederii, dezvelit; fără pălărie, cu capul gol. **2.** (Fin.) Fără acoperire legală. **3.** (Mil.) Lipsit de apărare.

descoperitór, -oáre, *descoperitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face o descoperire.

descotorosí, *descotorosesc*, vb. IV. Refl. și tr. A scăpa de cineva sau de ceva care supără, incomodează.

descotoșmăní, *descotoșmănesc*, vb. IV. Tr. și refl. A(-și) scoate din hainele prea multe sau prea groase.

descovoiá, *descovói*, vb. I. Tr. și refl. A (se) dezdoi, a (se) îndrepta.

descreiérát, -ă, *descreiérați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Fără minte, nesăbuit, smintit.

descrescătór, -oáre, *descrescători, -oare*, adj. Care descrește.

descréște, *descresc*, vb. III. Intr. A se micșora, a se împuțina, a scădea.

descreți, *descrețesc*, vb. IV. **1.** Tr. A desface crețurile (unei țesături, unei haine etc.). **2.** Tr. și refl. A nu mai fi (sau a face să nu mai fie) încruntat; (fig.) a (se) însenina la față.

descríe, *descriu*, vb. III. Tr. **1.** A prezenta, a zugrăvi ceva prin cuvinte. **2.** A trasa o linie curbă, un arc de cerc etc. **3.** A parcurge o traiectorie.

descríere, *descrieri*, s.f. Acțiunea de *a descrie;* scriere (sau pasaj dintr-o scriere) în care se descrie ceva.

descriptív, -ă, *descriptivi, -e*, adj. **1.** Care descrie sau care conține o descriere. **2.** *Geometrie descriptivă* = ramură a geometriei, care are ca scop reprezentarea figurilor spațiale prin desene executate în plan.

descuamá, pers. 3 *descuamează*, vb. I. Refl. (Despre epidermă) A se coji (în urma unei boli).

descuiá, *descúi*, vb. I. Tr. A deschide cu cheia.

descúlț, -ă, *desculți, -e*, adj. Cu picioarele goale, fără încălțăminte (și fără ciorapi).

descumpăní, *descumpănesc*, vb. IV. Tr. A face pe cineva să-și piardă echilibrul sufletesc.

descumpănít, -ă, *descumpăniți, -te*, adj. Care și-a pierdut echilibrul sufletesc; dezorientat, dezechilibrat.

descurajá, *descurajez*, vb. I. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) curajul, speranța.

descurajáre, *descurajări*, s.f. Faptul de *a (se) descuraja;* deprimare, demoralizare.

descurcá, *descúrc*, vb. I. **1.** Tr. A face să nu mai fie încurcat; a descîlci. **2.** Tr. (Fig.) A lămuri, a clarifica o problemă, o situație. **3.** Refl. A ieși dintr-o situație încurcată.

descurcăréț, -eáță, *descurcăreți, -e*, adj. Care știe să iasă din situații încurcate, dificile.

descusút, -ă, *descusuți, -te*, adj. (Despre obiecte cusute) Cu cusătura desfăcută.

deseárá adv. În seara zilei curente.

desecá, *desec*, vb. I. Tr. **1.** A elimina excesul de apă de pe un teren. **2.** A elimina apa din anumite materiale.

desemná, *desemnez*, vb. I. Tr. A indica pe cineva ca fiind potrivit pentru a ocupa o anumită funcție sau pentru a îndeplini o sarcină.

desén, *desene*, s.n. **1.** Reprezentare grafică a unui obiect, a unei figuri, a unui peisaj, prin linii, puncte, culori etc.; *desen tehnic* = repre-

desfrînat, -ă, *desfrînați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Destrăbălat, imoral.

desfrîu s.n. Purtare desfrînată, depravare, imoralitate.

desfrunzí, *desfrunzesc,* vb. IV. Refl. (Despre copaci) A-și pierde frunzele.

desfundá, *desfúnd,* vb. I. Tr. **1.** A deschide un butoi, scoțîndu-i fundul sau dîndu-i cep; a destupa o sticlă. **2.** A curăța un canal, un șanț, o conductă. **3.** (Despre ploaie, revărsări de ape etc.) A face ca un drum, un teren să devină impracticabil. **4.** A ara adînc (pentru anumite plantații); a desțeleni un teren.

desfundát, -ă, *desfundați, -te,* adj. **1.** (Despre butoaie, sticle etc.) Cu capacul sau cu dopul scos; (despre conducte, țevi etc.) golit de impuritățile care îl obturau. **2.** (Despre drumuri, terenuri) Impracticabil (din cauza ploilor).

deshămá, *deshám,* vb. I. Tr. A scoate hamul de pe cal; a desprinde calul de la căruță.

deshidratá, *deshidratez,* vb. I. Tr. și refl. (Despre corpuri, substanțe) A-și pierde (sau a face să-și piardă), total sau parțial, apa pe care o conține.

deshidratáre, *deshidratări,* s.f. Acțiunea de *a (se) deshidrata;* pierderea sau reducerea anormală a apei din țesuturile organice, prin transpirație, vărsături etc.

deshumá, *deshumez,* vb. I. Tr. A dezgropa osemintele unui mort.

desigilá, *desigilez,* vb. I. Tr. A scoate sigiliul de pe un obiect; a deschide o încăpere scoțîndu-i sigiliul.

desigur adv. Da; fără îndoială, cu siguranță.

desíme, *desimi,* s.f. **1.** Însușirea de a fi des, compact, îndesat. **2.** Desiș.

desinénță, *desinențe,* s.f. Element morfologic care se adaugă la tema cuvintelor flexibile pentru a arăta cazul, numărul, genul (în flexiunea nominală) sau persoana, numărul, diateza (în flexiunea verbală).

desíș, *desișuri,* s.n. Grup des de arbuști sau de tufe.

deslușí, *deslușesc,* vb. IV. Tr. **1.** A distinge, a deosebi, a prinde cu urechea; a percepe, a observa, a vedea (la o lumină slabă). **2.** A lămuri, a clarifica o problemă, o idee. **3.** A explica, a lămuri cuiva un lucru.

deslușít, -ă, *deslușiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) **1.** Care se aude sau se vede limpede. **2.** Care este clar, ușor de înțeles.

desolidarizá, *desolidarizez,* vb. I. Refl. A nu mai fi de acord cu cineva sau cu ceva, a nu mai acționa alături de cineva, a se separa.

desórbție, *desorbții,* s.f. Îndepărtarea de pe suprafața unui corp a unei substanțe adsorbite.

despachetá, *despachetez,* vb. I. Tr. A scoate un obiect din ambalajul în care este împachetat; a desface un pachet.

despăduríi, *despădurese,* vb. IV. Tr. A tăia (în mod nerațional) pădurile dintr-o regiune.

despăgubí, *despăgubesc,* vb. IV. Tr. A plăti cuiva echivalentul unei pagube (materiale) suferite.

despăgubíre, *despăgubiri,* s.f. Acțiunea de *a despăgubi;* compensare a unei pagube; sumă de bani plătită unei persoane care a suferit un prejudiciu.

despărți, *despart,* vb. IV. **1.** Refl. A părăsi pe cineva sau ceva; (despre un grup de persoane) a se separa, plecînd în direcții diferite. **2.** Refl. (Fig.) A rupe legăturile cu cineva; a renunța la cineva sau la ceva. **3.** Refl. A divorța. **4.** Tr. A separa, a izola; (tr. și refl.) a (se) împărți în două sau în mai multe părți.

despărțíre, *despărțiri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) despărți;* separare. **2.** Divorț. **3.** Împărțire, segmentare; diviziune.

despărțitúră, *despărțituri,* s.f. Parte separată dintr-o încăpere, dintr-o ladă, dintr-un recipient etc.; compartiment.

despături, *despăturese,* vb. IV. Tr. A desface un lucru împăturit.

despecetlúi, *despecetluiesc,* vb. IV. Tr. A desigila.

desperá, *despér,* vb. I. Intr. A-și pierde speranța, a deznădăjdui. Var.: **disperá** vb. I.

desperáre, *desperări,* s.f. Faptul de *a despera; cu desperare* = în mod deznădăjduit; (fig.) din toate puterile. Var.: **disperáre** s.f.

desperát, -ă, *desperați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Ajuns la desperare; (despre manifestări, atitudini) care dovedește desperare. Var.: **disperát, -ă** adj.

despereché, *desperechez,* vb. I. Tr. A separa două obiecte sau două ființe care formează o pereche; a descompleta ceva (care formează o serie).

despicá, *despic,* vb. I. Tr. **1.** A sparge un obiect de-a lungul, desfăcîndu-l în două sau mai multe bucăți; (refl.) a se crăpa. **2.** A străbate (văzduhul, o mulțime compactă etc.). **3.** (Fig.) A pătrunde cu perspicacitate, a interpreta, a analiza.

despicătúră, *despicături,* s.f. Crăpătură; bucată despicată din ceva.

despiedicá, *despiedic,* vb. I. Tr. **1.** A scoate piedica de la picioarele unui animal sau de la roata unui vehicul. **2.** A ridica piedica de la o armă de foc.

despletí, *despletesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) desface din împletitură; a(-și) desface cosițele.

despletít, -ă, *despletiți, -te,* adj. (Despre păr) Neîmpletit; (despre femei) cu părul neîmpletit, lăsat liber.

despót, *despoți,* s.m. **1.** (În antichitate și în evul mediu) Conducător cu puteri discreționare. **2.** (Fig.) Persoană excesiv de autoritară.

despotcoví, *despotcovesc,* vb. IV. Refl. (Despre cai) A-și pierde potcoavele; (tr.) a scoate unui cal potcoavele.

despótic, -ă, *despotici, -ce,* adj. Caracteristic despoților; tiranic, dictatorial.

despotísm s.n. Regim politic caracterizat prin putere nelimitată și guvernare arbitrară, neîngrădită de nici o lege; (fig.) comportare arbitrară; samavolnicie.

despotmolí, *despotmolesc,* vb. IV. Tr. A scoate o navă, un vehicul din împotmolire; a curăța un șanț, un bazin etc. de nămolul depus pe fund.

despovărá, *despovărez,* vb. I. Tr. A lua sau a ușura cuiva povara.

desprăfuíre, *desprăfuiri,* s.f. Separare și eliminare a prafului dintr-un curent de aer sau de gaz.

déspre prep. (Introduce complemente sau atribute) **1.** În legătură cu..., privitor la... **2.** Aproape de..., către: *era despre ziuă.* **3.** Din partea, de la.

despresură, *despresór,* vb. I. Tr. A scoate din încercuire o localitate sau o grupare militară.

desprimăvărá, pers. 3 *desprimăvărează,* vb. I. Refl. A se face primăvară.

desprínde, *desprind,* vb. III. **1.** Tr. A separa un lucru de altul cu care este unit sau prins; a rupe, a dezlipi; a desface din locul unde este prins. **2.** Tr. A scoate un animal din jug sau din ham. **3.** Refl. A se desface (și a cădea) din locul unde este fixat; a se separa dintr-un tot; (despre oameni) a ieși dintr-un grup, a se detașa. **4.** Refl. (Fig.) A se contura, a se desluși; a reieși, a rezulta.

despuiá, *despói,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezbrăca în pielea goală. **2.** Tr. A-i lua cuiva tot ce are; a jefui. **3.** Tr. A scoate dintr-un text, dintr-o publicație tot ce interesează dintr-un anumit punct de vedere.

despuiát, -ă, *despuiați, -te,* adj. **1.** Dezbrăcat în pielea goală; (despre plante) lipsit de frunze, de verdeață. **2.** Jefuit, prădat.

despuiére, *despuieri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) despuia.* **2.** *Despuierea scrutinului* = scoaterea din urnă a buletinelor de vot și numărarea lor.

destăinuí, *destăinuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A mărturisi o taină; a-și da pe față gîndurile sau sentimentele.

destín, *destine,* s.n. Soartă; (în concepțiile mistice) forță supranaturală care hotărăște tot ce se întîmplă în viața cuiva.

destiná, *destinez,* vb. I. Tr. **1.** A hotărî, a stabili ceva dinainte. **2.** A ursi, a predestina.

destinatár, -ă, *destinatari, -e,* s.m. și f. Persoană căreia i se trimite ceva.

destinație, *destinații,* s.f. **1.** Întrebuințare (dinainte hotărîtă). **2.** Loc sau persoană către

care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva.

destínde, *destínd*, vb. III. Refl. **1.** A slăbi din încordare; (fig.) a se liniști, a se calma. **2.** (Despre ființe, despre corpul sau părți ale corpului lor) A se întinde, a se îndrepta.

destíndere, *destínderi*, s.f. **1.** Încetare a unei încordări; atenuarea și înlăturarea treptată a stării de încordare din viața internațională; (fig.) slăbire a unei tensiuni nervoase, a unei stări de spirit încordate. **2.** (Fiz.) Expansiune (1).

destíns, -ă, *destínși, -se*, adj. Relaxat.

destítui, *destítui*, vb. IV. Tr. A îndepărta pe cineva dintr-un post sau dintr-o funcție.

destóinic, -ă, *destoínici, -e*, adj. Vrednic; isteț, îndemînatic; capabil.

destoínicie s.f. Însușirea de a fi destoinic; pricepere, îndemînare.

destrăbălá, *destrăbălez*, vb. I. Refl. A duce o viață imorală; a avea purtări destrăbălate.

destrăbălát, -ă, *destrăbălați, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care duce o viață imorală; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă imoralitate. **2.** S.m. și f. Persoană desfrînată.

destrămá, *destrám*, vb. I. **1.** Refl. și tr. (Despre țesături sau obiecte țesute) A (se) zdrențui (prin desfacerea și ruperea firelor). **2.** Tr. A desface, a afîna un material textil fibros, în vederea unei prelucrări ulterioare. **3.** Refl. (Fig.) A se descompune, a se dezmembra; a se dizolva.

destrămătúră s.f. Fire rupte, destrămate.

destroiení, *destroienesc*, vb. IV. Tr. A deszăpezi.

destructív, -ă adj. v. **distructiv.**

destúl, -ă, *destui, -le*, adj., adv. **1.** Adj. Care este în cantitate suficientă. **2.** Adj. Care este în număr sau în cantitate mare; care este mai mult decît trebuie. **3.** Adv. Atît cît trebuie, de ajuns; gol. **2.** Adj. (Despre terenuri, regiuni) Lipsit de vietăți sau de vegetație; nelocuit, nepopulat. **3.** Adj. (Fig.) Fără temei, fără miez. **4.** Adj. (Fig.) Fără folos, zadarnic. **5.** S.n. Spațiu gol; pustietate. **6.** S.n. Regiune uscată, cu climă aridă, cu vegetație și animale puține și populație foarte rară.

deșertá, *deșért*, vb. I. Tr. (Pop.) A goli.

deșertăciúne, *deșertăciuni*, s.f. **1.** Lipsă de valoare; lucru lipsit de valoare. **2.** Ușurință, vanitate.

deșéu, *deșeuri*, s.n. Parte dintr-o materie primă sau dintr-un material care cade sau se degradează în cursul prelucrării și nu mai poate fi folosită direct în acel proces de prelucrare.

deșeuá, *deșeuez*, vb. I. Tr. A lua șaua de pe cal.

deșeuát, -ă, *deșeuați, -te*, adj. (Despre animale de călărie) Căruia i s-a scos șaua.

deși conj. Cu toate că, măcar că.

deșirá, *deșir*, vb. I. Refl. **1.** (Despre mărgele sau alte obiecte) A ieși de pe ața pe care sînt înșirate (împrăștiindu-se). **2.** (Despre ața înfășurată pe gheme) A se desfășura. **3.** (Despre obiecte împletite) A se desface din împletitură. **4.** (Fig.; despre oameni) A se întinde în toată lungimea lui.

deșirát, -ă, *deșirați, -te*, adj. **1.** Desfăcut, desfășurat; (fig.; despre manifestări ale gîndirii) fără șir, dezordonat. **2.** (Fig.; despre oameni) Înalt și slab.

deștépt, -eáptă, *deștepți, -te*, adj. **1.** Care nu doarme; treaz. **2.** Care are mintea ageră și înțelege repede; care dovedește inteligență.

deșteptá, *deștépt*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) trezi din somn sau din letargie, din amorțeală. **2.** Refl. (Despre gînduri, sentimente) A lua ființă. **3.** Refl. A deveni conștient, a-și da seama de realitate.

deșteptáre, *deșteptări*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) deștepta;* momentul cînd se trezește cineva din

detașábil, -ă, *detașabili, -e,* adj. Care poate fi detașat, desprins.

detașaménț, *detașamente,* s.n. **1.** Echipă, grup. **2.** Grup de unități militare reunite temporar pentru o misiune de luptă cu caracter independent.

detectá, *detectez,* vb. I. Tr. A identifica, a determina prezența unui gaz, a unei mine, a unui semnal radioelectric etc.

detectív, *detectivi,* s.m. Agent secret, în serviciul poliției sau al unei persoane particulare.

detectór, *detectoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru a constata prezența unui corp sau a unui fenomen.

detécție, *detecții,* s.f. Identificare a prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice.

deténtă, *detente,* s.f. **1.** (Fiz.) Expansiune (1). **2.** Calitatea fizică a unui sportiv (obținută prin combinarea forței și a vitezei) de a se desprinde de la sol; putere de împingere bruscă.

detențiúne, *detențiuni,* s.f. Pedeapsă privativă de libertate.

detergént, *detergenți,* s.m. Substanță obținută pe cale chimică și folosită în industria textilă, în pielărie sau în gospodării ca mijloc de spălare.

deteriorá, *deteriorez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) uza, a (se) strica, a (se) degrada.

determiná, *detérmin,* vb. I. Tr. **1.** A pricinui apariția sau dezvoltarea unui fenomen. **2.** A stabili caracterele unui corp, unei plante etc., în vederea clasificării lor. **3.** A calcula, a deduce pe baza anumitor date. **4.** A decide pe cineva să ia o hotărîre. **5.** (Gram., despre cuvinte) A preciza, a lămuri sensul unui cuvînt pe care îl însoțește.

determinánt, -ă, *determinanți, -te,* adj. **1.** Care determină, care este de natură să determine ceva; hotărîtor. **2.** (Gram.) Care precizează sensul unui cuvînt sau al unei propoziții. **3.** (Substantivat, m.; mat.) Tablou format din numere, monoame etc. dispuse pe un număr egal de linii și coloane, care se folosește la rezolvarea sistemelor de ecuații.

determinăre, *determinări,* s.f. Faptul de *a determina;* (gram.) cuvînt sau propoziție care precizează sensul altui cuvînt sau al altei propoziții cu care este în legătură.

determinát, -ă, *determinați, -te,* adj. Stabilit, hotărît; (gram.) precizat printr-o determinare.

determinatív, -ă, *determinativi, -e,* adj. (Adesea substantivat, n.) Determinant.

determinísm s.n. Concepție filozofică potrivit căreia toate fenomenele din univers se află în interdependență, condiționîndu-se reciproc, se supun cauzalității și legității naturale.

detestá, *detést,* vb. I. Tr. și refl. (Despre persoane) A (se) urî, a (se) disprețui.

detestábil, -ă, *detestabili, -e,* adj. Vrednic de dispreț, de ură.

detonánt, -ă, *detonanți, -te,* adj. Care poate exploda.

detonáție, *detonații,* s.f. Explozie; zgomotul produs de o explozie.

detracá vb. I. Refl. (Livr.; folosit numai la timpurile compuse) A se dezechilibra mintal; a decădea din punct de vedere moral.

detracát, -ă, *detracați, -te,* adj. (Livr.; adesea substantivat) Dezechilibrat, țicnit; vicios.

detractá, *detractez,* vb. I. Tr. (Livr.) A ponegri, a defăima.

detractór, -oáre, *detractori, -oare,* s.m. și f. Calomniator.

detriméntș.n. *În detrimentul cuiva* (sau *a ceva)* = în dauna, în paguba cuiva (sau a ceva).

detrític, -ă, *detritici, -e,* adj. (Despre roci, depozite sedimentare etc.) Format din fărîmițarea rocilor preexistente prin acțiunea agenților externi.

detroná, *detronez,* vb. I. Tr. A înlătura de la tron, a scoate din domnie.

detuná, pers. 3 *detúnă,* vb. I. Intr. A bubui, a răsuna.

detunătór, -oáre, *detunători, -oare,* adj. Care bubuie, care răsună puternic.

detunătúră, *detunături,* s.f. Bubuitură puternică (produsă de o explozie sau de o armă de foc).

deturná, *deturnez,* vb. I. Tr. **1.** A da unor fonduri bănești altă destinație decît cea prevăzută legal. **2.** A abate un avion din itinerarul normal, silind pilotul să ia direcția ce i se impune.

deținátor, -oáre, *deținători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care are în stăpînire un lucru, cu obligația de restituire. **2.** Persoană care deține ceva (un titlu, o funcție).

deține, *dețin,* vb. III. Tr. **1.** A avea un lucru în stăpînire provizorie sau în păstrare. **2.** A poseda un titlu, un premiu etc., a ocupa un post, o funcție. **3.** A închide pe cineva (pentru cercetări sau după ce a fost condamnat).

deținút, -ă, *deținuți, -te,* s.m. și f. Persoană aflată în detențiune.

deúnăzi adv. (Pop.) Acum cîteva zile.

deutériu s.n. Izotop al hidrogenului (numit și hidrogen greu), folosit drept combustibil termonuclear.

devále adv. Mai la vale, mai în jos.

devalorizá, *devalorizez,* vb. I. Tr. și refl. (Despre bani) A(-și) reduce valoarea, a (se) deprecia.

devalorizáre, *devalorizări,* s.f. Acțiunea de *a (se) devaloriza;* reducere oficială a valorii monedei în raport cu aurul sau cu valutele străine.

devansá, *devansez,* vb. I. Tr. **1.** A întrece, a depăși pe cineva. **2.** A face să se petreacă ceva mai devreme decît era normal sau prevăzut.

devastá, *devastez,* vb. I. Tr. **1.** A distruge, a pustii o țară, o regiune etc. **2.** A jefui, a prăda.

devastatór, -oáre, *devastatori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care devastează, care distruge; pustiitor.

devălmășíe, *devălmășii,* s.f. **1.** (Înv.) Formă de stăpînire în comun a unei părți din hotarul satului, specifică obștii sătești. **2.** Activitate desfășurată în comun.

developá, *developez,* vb. I. Tr. A trata un film, o placă sau o hîrtie fotografică cu un reactiv chimic, pentru a face să apară imaginea.

developatór, *developatoare*, s.n. Substanță chimică folosită pentru developarea unui material fotografic.

devení, *devin*, vb. IV. Intr. **1.** A se preface în..., a lua forma de... **2.** A ajunge să fie, a se face.

devenire, *deveniri*, s.f. Faptul de *a deveni;* transformare, evoluție.

déver s.n. Volumul unor vînzări de mărfuri exprimat în bani.

deversáre, *deversări*, s.f. **1.** Trecerea apelor (unui rîu) peste maluri. **2.** Scurgerea surplusului de apă dintr-o amenajare hidraulică peste un deversor.

deversór, *deversoare*, s.n. Construcție care asigură scurgerea dirijată a surplusului de apă într-o amenajare hidrotehnică.

deviá, *deviez*, vb. I. Intr. **1.** A se abate de la direcția dată. **2.** (Fig.) A se îndepărta de la subiect; a apuca pe un drum greșit.

deviatór, -oáre, *deviatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se abate de la linia politică a partidului din care face parte.

deviáție, *deviații*, s.f. Abatere de la direcția dată, de la normal; (med.) *deviație de sept* = deformare a peretelui despărțitor al cavităților nazale.

deviére, *devieri*, s.f. **1.** Faptul de *a devia;* deviație. **2.** Îndepărtare a unei persoane sau a unui grup de persoane de la linia politică promovată de partidul din care fac parte.

devíz, *devize*, s.n. Situație întocmită anticipat, în care se prezintă detaliat cheltuielile necesare executării unei lucrări.

devíză, *devize*, s.f. Formulă care exprimă concis o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva.

devíze s.f. pl. Mijloc de plată în relațiile internaționale, constînd din cambii, bilete la ordin, cecuri etc. exprimate într-o valută străină.

devón, *devoni*, s.m. Nălucă (2) de metal, de forma unui peștișor, prevăzută cu cîrlige și folosită la prinderea peștilor răpitori.

devonián s.n. Perioadă a erei paleozoice, caracterizată prin existența plantelor terestre simple, a animalelor nevertebrate, a peștilor și batracienilor.

devorá, *devorez*, vb. I. Tr. (Despre animale și, ironic, despre oameni) A mînca cu lăcomie, a sfîșia cu dinții, a înghiți pe nemestecate; (fig.) a consuma, a mistui.

devotá, *devotez*, vb. I. Refl. A se pune, cu toată inima, în serviciul cuiva sau a ceva; a se dedica, a se consacra.

devotaménț s.n. Atașament sincer față de o cauză, față de o persoană.

devotát, -ă, *devotați, -te*, adj. Plin de devotament, credincios.

devoțiúne s.f. (Livr.) Evlavie, pietate, cucernicie.

devréme adv. De timpuriu, din timp.

dexteritáte s.f. Dibăcie, îndemînare.

dextrínă, *dextrine*, s.f. Substanță obținută din amidon, întrebuințată ca apret textil, ca înlocuitor al gumei arabice etc.

dez- v. **des¹-.**

dezacórd, *dezacorduri*, s.n. Lipsă de acord, de armonie (între sunete sau, p. ext., între puncte de vedere, concepții etc.).

dezacordá, *dezacordez*, vb. I. Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A-și pierde consonanța tonurilor (din cauza slăbirii coardelor).

dezagreábil, -ă, *dezagreabili, -e*, adj. Neplăcut, supărător.

dezagregá, pers. 3 *dezagregă*, vb. I. Refl. **1.** (Despre corpuri) A se desface în părțile constitutive; (fig., despre comunități) a-și pierde coeziunea. **2.** (Despre roci) A se fragmenta sub acțiunea agenților externi.

dezamăgí, *dezamăgesc*, vb. IV. Tr. A deziluziona, a decepționa.

dezamăgít, -ă, *dezamăgiți, -te*, adj. Înșelat în așteptările lui; decepționat.

dezangajáre s.f. Încetarea stării de încordare și a conflictelor dintre forțe armate adverse.

dezaprobá, *dezaprób*, vb. I. Tr. A se declara împotriva a ceva; a nu aproba, a nu încuviința.

dezarmá, *dezarmez*, vb. I. **1.** Tr. A-i lua cuiva armele; a sili pe cineva să predea armele. **2.** Intr. (Despre state) A-și lichida sau a-și limita forțele armate și armamentul. **3.** Tr. (Fig.) A pune pe cineva în imposibilitate de a riposta.

dezarmánt, -ă, *dezarmanți, -te*, adj. Care face pe cineva să nu poată reacționa sau riposta.

dezarmáre s.f. Acțiunea de *a dezarma;* complex de măsuri privind lichidarea sau limitarea armamentului și a forțelor armate ale statelor.

dezarticulá, *dezarticulez*, vb. I. Tr. A amputa un membru din articulație; (refl.; despre oase) a ieși din încheieturi.

dezasimilátie, *dezasimilații*, s.f. Transformare a unor substanțe proprii organismului în substanțe mai simple, pe care organismul le elimină.

dezástru, *dezastre*, s.n. Nenorocire mare, catastrofă.

dezastruós, -oásă, *dezastruoși, -oase*, adj. Cu caracter de dezastru; catastrofal.

dezavantáj, *dezavantaje*, s.n. Situație nefavorabilă pentru cineva (în raport cu altcineva).

dezavantajá, *dezavantajez*, vb. I. Tr. A crea cuiva un dezavantaj.

dezavantajós, -oásă, *dezavantajoși, -oase*, adj. Care dezavantajează; nefavorabil, neprielnic.

dezavuá, *dezavuez*, vb. I. Tr. (Livr.) A dezaproba, a condamna spusele sau acțiunile cuiva.

dezaxá, *dezaxez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. (Tehn.) A(-și) schimba poziția, astfel încît axa să fie deplasată din poziția ei normală. **2.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-și pierde echilibrul moral.

dezaxát, -ă, *dezaxați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Dezechilibrat moral; tulburat mintal.

dezbáte¹, *dezbát*, vb. III. Tr. A desface ceva care a fost fixat în cuie.

dezbáte[2], *dezbát*, vb. III. Tr. **1.** A discuta pe larg o problemă, a supune ceva discuției. **2.** A examina o cauză, un proces.

dezbátere, *dezbateri*, s.f. Faptul de *a dezbate*[2]; discuție asupra unei probleme; (jur.) discutarea unei cauze în fața instanței de judecată de către părțile unui proces.

dezbărá, *dezbár*, vb. I. Refl. **1.** A se dezobișnui de un obicei rău, de un năravi. **2.** A se descotorosi de cineva.

dezbiná, *dezbín*, vb. I. **1.** Tr. A produce discordie, vrajbă între două sau mai multe persoane. **2.** Refl. A se desface, a se separa.

dezbrăcá, *dezbrác*, vb. I. Refl. și tr. A-și scoate (sau a scoate cuiva) îmbrăcămintea.

dezbrăcát, -ă, *dezbrăcați, -te*, adj. Neîmbrăcat (complet), cu hainele scoase de pe el.

dezbrobodí, *dezbrobodesc*, vb. IV. Refl. A-și scoate broboada (basmaua etc.) de pe cap.

dezdoí, *dezdói*, vb. IV. **1.** Tr. A desface, a întinde un lucru îndoit. **2.** Refl. A se îndrepta, a reveni la poziția dreaptă.

dezechilibrá, *dezechilibrez*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) echilibrul; (refl.; fig.) a-și pierde judecata dreaptă. **2.** Refl. A se produce un dezechilibru între veniturile și cheltuielile dintr-un buget, dintr-o balanță etc.

dezechilíbru s.n. Lipsă de echilibru; (fig.) tulburare mintală.

dezechipá, *dezechipez*, vb. I. Refl. A-și scoate echipamentul, a se dezbrăca.

dezertá, *dezertez*, vb. I. Intr. **1.** A părăsi în mod nejustificat unitatea militară din care face parte; a fugi de pe cîmpul de luptă (și a trece la inamic). **2.** (Fig.) A se sustrage de la îndeplinirea unei obligații.

dezertór, *dezertori*, s.m. Militar care dezertează.

dezesperánt, -ă, *dezesperanți, -te*, adj. (Livr.) Care duce la desperare.

dezghéț, *dezghețuri*, s.n. Topirea naturală a gheții sau a zăpezii.

dezgheță, *dezghéț*, vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide înghețate) A redeveni lichid; (despre oameni) a se dezmorți, a se încălzi. **2.** (Fig.) A deveni mai vioi, mai isteț, mai îndemînatic.

dezghețát, -ă, *dezghețați, -te*, adj. **1.** (Despre lichide înghețate) Redevenit lichid. **2.** (Fig.; despre oameni) Isteț, vioi.

dezghiocá, *dezghióc*, vb. I. Tr. A îndepărta învelișul anumitor fructe, pentru a scoate semințele din interior; (în special) a soate boabele de fasole din păstăi.

dezgolí, *dezgolesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) descoperi, a lăsa (sau a rămîne) descoperit.

dezgropá, *dezgróp*, vb. I. Tr. **1.** A scoate un cadavru din mormînt; a scoate din pămînt un obiect îngropat. **2.** (Fig.) A scoate la iveală fapte din trecut, uitate.

dezgúst s.n. Aversiune, repulsie, scîrbă.

dezgustá, *dezgúst*, vb. I. Tr. A-i provoca cuiva scîrbă, aversiune, a-l face să-și piardă pofta sau dorința de ceva.

dezgustătór, -oáre, *dezgustători, -oare*, adj. Care trezește dezgust.

dezíce, *dezic*, vb. III. **1.** Tr. A contrazice, a nega. **2.** Refl. A-și retrage cuvîntul; a retracta.

dezideráț, *deziderate*, s.n. Ceea ce ar fi de dorit să se realizeze.

dezilúzie, *deziluzii*, s.f. Pierderea iluziilor, decepție, dezamăgire.

deziluzioná, *deziluzionez*, vb. I. Tr. A pricinui cuiva o deziluzie, a dezamăgi.

dezinfectá, *dezinfectez*, vb. I. Tr. A distruge bacteriile și alte microorganisme patogene, în scopul împiedicării contaminării.

dezinfectánt, *dezinfectante*, s.n. Substanță folosită pentru dezinfecție.

dezinfécție, *dezinfecții*, s.f. Distrugerea bacteriilor și a altor microorganisme patogene.

dezinformá, *dezinformez*, vb. I. Tr. A informa greșit.

dezintegrá, *dezintegrez*, vb. I. Refl. (Despre nuclee atomice) A se transforma spontan în alte nuclee atomice, prin emiterea unor particule.

dezinterés s.n. Lipsă de interes, indiferență; nepăsare.

dezinteresá, *dezinteresez*, vb. I. Refl. A nu manifesta interes pentru cineva sau ceva, a nu se mai îngriji de cineva sau de ceva.

dezinteresát, -ă, *dezinteresați, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care nu urmărește un interes sau un folos personal.

dezintoxicá, *dezintóxic*, vb. I. Tr. și refl. A înlătura efectele unei intoxicații.

dezinvólt, -ă, *dezinvolți, -te*, adj. Care se manifestă liber, degajat.

dezinvoltúră s.f. Atitudine, comportare firească, degajată.

dezlănțuí, *dezlănțui*, vb. IV. Refl. și tr. A izbucni (sau a face să izbucnească) cu violență, a (se) declanșa; a(-și) da curs liber.

dezlegá, *dezlég*, vb. I. Tr. **1.** A desface o legătură; a elibera ceea ce este legat sau împachetat; (refl.) a se desface din legături. **2.** (În superstiții) A elibera de un jurămînt, de o obligație; (rel.) a face să i se ierte cuiva păcatele. **3.** A rezolva probleme, ghicitori etc.

dezlegát, -ă, *dezlegați, -te*, adj. **1.** Desfăcut din legături, lăsat liber. **2.** (Rel.) Absolvit de păcate. **3.** (Despre probleme, ghicitori etc.) Rezolvat.

dezlipí, *dezlipesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) desprinde din locul unde este lipit sau fixat. **2.** Refl. (Despre oameni) A se depărta de ceva sau de cineva.

dezlînă, pers. 3 *dezlînează*, vb. I. Refl. A se scămoșa, a se destrăma; (fig.; despre gînduri, vorbe, stil) a-și pierde concizia, firul logic, a se împrăștia.

dezlînát, -ă, *dezlînați, -te*, adj. Scămoșat, destrămat; (fig.) fără șir, fără logică, prolix.

dezlocuít, -ă, *dezlocuiți, -te*, adj. (Despre lichide) Scos din locul pe care îl ocupa, fiind înlocuit de un corp solid.

dezmáț, *dezmățuri*, s.n. **1.** Purtare destrăbălată, imorală. **2.** Debandadă, anarhie.

dezorientá, *dezorientez,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A face pe cineva să-și piardă (sau a-și pierde) simțul orientării. **2.** (Fig.) A face pe cineva să-și piardă siguranța în felul de a judeca, de a acționa.

dezorientát, -ă, *dezorientați, -te,* adj. **1.** Care nu se poate orienta, care nu știe unde se află. **2.** (Fig.) Care nu știe ce hotărâre să ia într-o anumită situație.

dezoxidá, *dezoxidez,* vb. I. Tr. A îndepărta oxigenul dintr-o substanță.

dezoxidánt, -ă, *dezoxidanți, -te,* adj., s.m. (Substanță) care dezoxidează.

dezoxiribonucléic adj. *Acid dezoxiribonucleic* = component specific al nucleului celular cu rol esențial în mecanismul ereditar al organismelor vii.

dezrădăcină, *dezrădăcinez,* vb. I. Tr. **1.** A scoate din pământ o plantă, un copac, cu rădăcină cu tot. **2.** (Fig.) A face să dispară (o idee, o deprindere etc.).

dezrădăcinát, -ă, *dezrădăcinați, -te,* adj. **1.** Scos din rădăcini. **2.** (Despre oameni) Care și-a părăsit locul de naștere și nu se poate obișnui cu noul loc; care nu se poate adapta la noi condiții (de viață).

dezrăsucí, *dezrăsucesc,* vb. IV. Tr. A face ca ceva să nu mai fie răsucit.

dezrobí, *dezrobesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) elibera din robie sau de sub o asuprire; (tr.) a elibera un stat sau un popor de sub o ocupație străină.

dezumanizá, *dezumanizez,* vb. I. Tr. și refl. A face pe cineva să-și piardă (sau a-și pierde) caracterele specific umane.

dezumflá, *dezúmflu,* vb. I. **1.** Tr. A face ca un obiect umflat sau un organ inflamat să revină la volumul normal; (refl.) a-și recăpăta volumul normal. **2.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-și reveni dintr-o stare de exaltare, a se potoli.

dezvăluí, *dezvăĺui,* vb. IV. Tr. A da la iveală; a destăinui, a divulga.

dezvăț s.n. Dezobișnuire.

dezvățá, *dezváț,* vb. I. Refl. și tr. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) un obicei (rău).

dezvelí, *dezvelesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A da la o parte o învelitoare, a (se) descoperi; (tr.) a da jos învelișul de pe o casă. **2.** Tr. A inaugura un monument, o statuie.

dezvinovăți, *dezvinovățesc,* vb. IV. Refl. A-și dovedi nevinovăția.

dezvirgină, *dezvirginez,* vb. I. Tr. A deflora.

dezvoltá, *dezvólt,* vb. I. **1.** Refl. (Despre materie și despre fenomene ale naturii și societății) A trece de la o stare calitativă veche la alta nouă, de la o treaptă inferioară la alta superioară. **2.** Refl. (Despre plante, animale) A evolua, a crește; (despre oameni) a evolua din punct de vedere intelectual. **3.** Tr. A amplifica în mod creator o teorie, o doctrină. **4.** Tr. A expune în mod amănunțit un subiect, o problemă. **5.** Tr. A produce, a degaja (căldură, energie etc.).

dezvoltáre, *dezvoltări,* s.f. Acțiunea de *a (se) dezvolta;* succesiune de transformări constituind o mișcare ascendentă, progresivă, de la inferior la superior, de la simplu la complex.

dezvoltát, -ă, *dezvoltați, -te,* adj. **1.** (Despre ființe și însușirile lor) Ajuns la gradul normal de evoluție; aflat într-un stadiu înaintat. **2.** (Despre idei, planuri, teorii) Expus în mod amănunțit.

di interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii sau boii la mers.

diabét s.n. Boală caracterizată prin eliminarea unei mari cantități de urină (ca unic simptom) sau și prin creșterea concentrației glucozei în sînge.

diabétic, -ă, *diabetici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. De natura diabetului, caracteristic diabetului. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de diabet.

diabólic, -ă, *diabolici, -e,* adj. Drăcesc; rău, crud; perfid, viclean.

diác, *dieci,* s.m. Scriitor de cancelarie și slujbaș al vistieriei în țările românești; cărturar, om învățat.

diácon, *diaconi,* s.m. Cel mai mic grad în ierarhia preoțească.

diacritic, *diacritice,* adj. *Semn diacritic* = semn grafic care dă unei litere o valoare specială.

diacrónic, -ă, *diacronici, -ce,* adj. Evolutiv, istoric.

diacronie s.f. Desfășurarea istorică a unui fenomen.

diadémă, *diademe,* s.f. Podoabă în formă de cunună, făcută din metal prețios și împodobită cu pietre scumpe, purtată pe cap de suverani sau de unele grade ecleziastice.

diadóh, *diadohi,* s.m. Nume dat generalilor lui Alexandru Macedon.

diafán, -ă, *diafani, -e,* adj. Foarte subțire, foarte puțin dens; (despre pielea omului) fină, delicată.

diafílm, *diafilme,* s.n. Film fotografic care cuprinde o succesiune de diapozitive.

diafonie s.f. Interacțiune cu caracter perturbator între circuite de telecomunicații.

diaforéză s.f. Transpirație abundentă.

diafrágmă, *diafragme,* s.f. **1.** Mușchi lat și subțire care separă toracele de abdomen. **2.** Placă elastică, subțire (la microfon, la telefon etc.), care poate produce sunete prin vibrare. **3.** Dispozitiv la aparatele fotografice care limitează o deschidere reglabilă, lăsînd să treacă mai multă sau mai puțină lumină.

diagnóstic, *diagnostice,* s.n. Identificare a unei boli, după simptomele ei sau după rezultatul examenelor de laborator.

diagnóză, *diagnoze,* s.f. Diagnostic.

diagonál, -ă, *diagonali, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Segment de dreaptă care unește două vîrfuri neconsecutive ale unui poligon; *în diagonală* = de-a curmezișul. **2.** S.f. Curea purtată de-a curmezișul pieptului, la unele uniforme militare. **3.** S.f. Tip de ramificație care permite trecerea unui vehicul de cale ferată de pe o linie pe alta. **4.** Adj. Care este în formă de diagonală; cruciș, curmeziș.

diagrámă, *diagrame,* s.f. **1.** Grafic care reprezintă variațiile unui fenomen. **2.** Schemă reprezentînd locurile într-o sală de spectacol, în vagoane etc. **3.** Linie trasă pe hîrtie de un aparat înregistrator, reprezentînd desfășurarea unor fenomene.

dialéct, *dialecte,* s.n. Ramificație teritorială a unei limbi, cuprinzînd de obicei mai multe graiuri.

dialectál, -ă, *dialectali, -e,* adj. Care se referă la un dialect, care este caracteristic unui dialect.

dialéctic, -ă, *dialectici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Teorie generală a principiilor devenirii realității, a dezvoltării naturii, societății și gîndirii; teorie și metodă generală de cunoaștere a realității și de transformare revoluționară a acesteia. **2.** Adj. Care este conform cu principiile dialecticii, care se bazează pe dialectică.

dialecticián, -ă, *dialecticieni, -e,* s.m. și f. Persoană care gîndește conform cu principiile dialecticii, care stăpînește dialectica.

dialectológ, -ă, *dialectologi, -e,* s.m. și f. Specialist în dialectologie.

dialectologie s.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul dialectelor și al graiurilor unei limbi.

dialipetál, -ă, *dialipetali, -e,* adj. (Despre plante cu flori) A cărei corolă are petalele separate, neconcrescute.

dialisepál, -ă, *dialisepali, -e,* adj. (Despre plante cu flori) Al cărei caliciu are sepalele separate, neconcrescute.

dializă s.f. Trecere a unei substanțe care se găsește într-o soluție printr-o membrană ce separă soluția de dizolvant.

dialóg, *dialoguri,* s.n. **1.** Convorbire între două (sau mai multe) persoane; convorbire între reprezentanții a două părți, a două țări etc. **2.** Formă de convorbire între personajele unei opere literare.

diamagnetísm s.n. Proprietate a unor corpuri de a avea magnetizația orientată în sens opus intensității cîmpului magnetic.

diamánt, *diamante,* s.n. Varietate cristalină de carbon, avînd cea mai mare duritate dintre toate mineralele, folosită ca piatră prețioasă sau ca abraziv.

pipăind prin întuneric. **3.** Tr. A găsi, a descoperi pe cineva care se ascunde.

dichís, *dichisuri,* s.n. **1.** (La pl.) Obiecte mărunte, accesorii care completează ceva. **2.** Podoabă, găteală.

dichiseálă s.f. Faptul de a (se) dichisi; găteală.

dichisí, *dichisesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se îmbrăca cu îngrijire; (peior.) a se găti prea mult, în mod exagerat. **2.** Tr. A potrivi un lucru cu multă migală.

dicotiledonát, -ă, *dicotiledonați, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Al cărei embrion are două cotiledoane. **2.** S.f. (La pl.) Clasă de plante al căror embrion are două cotiledoane.

dictá, *dictez,* vb. I. Tr. **1.** A rosti rar și deslușit cuvintele unui text pentru ca ascultătorul să le poată scrie întocmai. **2.** A impune ceva în mod categoric.

dictafón, *dictafoane,* s.n. Magnetofon special utilizat pentru înregistrarea de mesaje vorbite care urmează a fi dactilografiate ulterior.

dictándo s.n. invar. Scriere obișnuită, pe caiete cu linii orizontale, paralele.

dictáre, *dictări,* s.f. Acțiunea de *a dicta* (1); lucrare școlară care constă în scrierea unui text dictat.

dictát, *dictate,* s.n. Act prin care unul sau mai multe state impun altui stat anumite condiții, obligîndu-l să le accepte împotriva voinței lui.

dictatór, *dictatori,* s.m. Persoană care exercită conducerea unui stat avînd puteri nelimitate.

dictatoriál, -ă, *dictatoriali, -e,* adj. Impus cu forța.

dictatúră, *dictaturi,* s.f. **1.** Instituție politică în care deținătorul puterii este învestit cu autoritate nelimitată prin legi. **2.** Conducerea de stat a societății, înfăptuită de clasa dominantă; *dictatura proletariatului* = puterea de stat a clasei muncitoare, instaurată prin revoluția socialistă, și pe care o exercită în alianță cu țărănimea și cu ceilalți oameni ai muncii, în interesul și cu participarea majorității poporului.

dictón, *dictoane,* s.n. Zicătoare, maximă.

dicționár, *dicționare,* s.n. Lucrare lexicografică cuprinzînd cuvintele unei limbi, ale unui domeniu de activitate etc., aranjate în ordine alfabetică și explicate în aceeași limbă sau traduse într-o limbă străină.

dicțiúne, *dicțiuni,* s.f. Modul de a pronunța cuvintele sau sunetele; arta de a pronunța corect și clar pe scenă.

didáctic, -ă, *didactici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Referitor la învățămînt; menit să instruiască. **2.** S.f. Parte a pedagogiei care stabilește principiile, metodele și formele de organizare ale procesului de învățămînt.

didacticísm s.n. Folosire exagerată a metodelor didactice.

didahíe, *didahii,* s.f. (Bis.; înv.) Predică, cazanie; (p. ext.) învățătură.

diecéză, *dieceze,* s.f. (Bis.) Eparhie.

diédru, *diédre,* s.n. Figură geometrică formată din două semiplane mărginite de aceeași dreaptă; (adjectival) *unghi diedru.*

dielèctric, *dielectrice,* s.n. Material izolant, susceptibil de a se polariza electric temporar, utilizat la condensatoarele electrice.

diesel s.n. *Motor diesel* = motor cu ardere internă la care combustibilul se aprinde datorită temperaturii înalte a aerului comprimat de piston. Pr.: *dizel.*

diétă[1], *diete,* s.f. Regim alimentar special, recomandat în tratamentul unor boli.

diétă[2], *diete,* s.f. Adunare legislativă (în unele țări capitaliste).

dietétic, -ă, *dietetici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la dietă[1], de dietă. **2.** S.f. Ramură a medicinii care stabilește regimurile alimentare indicate în diferite boli.

diéz, *diezi,* s.m. (Muz.) Semn convențional care arată că nota înaintea căreia este pus trebuie cîntată cu un semiton mai sus; (adjectival, despre note) care se cîntă cu un semiton mai sus.

diferénd, *diferende,* s.n. Neînțelegere, dezacord; controversă.

diferénță, *diferențe,* s.f. **1.** Lipsă de asemănare; deosebire; *diferență de nivel* = deosebire de altitudine între două puncte de pe suprafața globului terestru. **2.** (Mat.) Numărul rezultat dintr-o scădere.

diferențiá, *diferențiez,* vb. I. Refl. A se deosebi (de altceva sau de altcineva); (tr.) a stabili deosebirea dintre două sau mai multe lucruri.

diferențiál, -ă, *diferențiali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care face să se deosebească, care diferențiază. **2.** Adj. (Mat.) *Calcul diferențial* = capitol al analizei matematice care se ocupă cu definirea și cu studiul proprietăților derivatelor. **3.** S.n. Mecanism constituit din roți dințate care, angrenîndu-se, transmit roților unui autovehicul, în anumite situații, turații diferite.

diferențiát, -ă, *diferențiați, -te,* adj. Care se deosebește de altul: *prețuri diferențiate.*

diferí, *diférr,* vb. IV. Intr. A nu fi la fel, a se deosebi.

diferít, -ă, *diferiți, -te,* adj. Care se deosebește de cineva sau de ceva; (la pl., precedînd substantivul la care se referă) fel de fel de..., tot felul de...

dificil, -ă, *dificili, -e,* adj. **1.** Care prezintă dificultăți, greu de făcut sau de rezolvat. **2.** (Despre oameni) Care se împacă greu cu alții; greu de mulțumit; mofturos, capricios.

dificultáte, *dificultăți,* s.f. Greutate (ivită în muncă), piedică, obstacol.

diformă, -ă, *diformi, -e,* adj. (Despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Care prezintă anomalii; urît, pocit.

diformitáte, *diformități,* s.f. Abatere de la aspectul normal, de la proporțiile normale.

difractă, pers. 3 *difractă,* vb. I. Refl. A produce fenomenul difracției.

difracție, *difracții,* s.f. Fenomenul de abatere de la propagarea rectilinie a unei unde la marginea unui obstacol.

diftérie, -ă, *difterici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. De natura difteriei; *anghină diferică* = difterie. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) bolnavă de difterie.

difterie, *difterii,* s.f. Boală infecțioasă gravă, provocată de bacilul difteric, care se localizează în faringe.

diftínă s.f. Țesătură de bumbac, deasă și rezistentă, cu una dintre fețe pufoasă.

diftóng, *diftongi,* s.m. Grup de două sunete (vocală și semivocală) care se pronunță în aceeași silabă.

diftongá, *diftonghez,* vb. I. Refl. (Despre vocale) A se transforma în diftong; (tr.) a pronunța o vocală transformînd-o în diftong.

difúz, -ă, *difuzi, -e,* adj. Împrăștiat, răspîndit în toate părțile.

difuzá, *difuzez,* vb. I. **1.** Tr. A propaga o idee, o știre (prin viu grai, prin scris, prin radio etc.). **2.** Tr. A pune în vînzare o carte, o publicație etc. **3.** Refl. (Despre moleculele unui corp) A pătrunde în masa altui corp; (despre lumină, căldură etc.) a se împrăștia, a se propaga.

difuzibilitáte s.f. Însușirea pe care o au unele corpuri de a se difuza.

difúzie s.f. v. **difuziune.**

difuziúne, *difuziuni,* s.f. **1.** Împrăștiere (1). **2.** Pătrunderea moleculelor unui corp în masa altui corp. Var.: **difúzie** s.f.

difuzór, *difuzoare,* s.n. **1.** Aparat care transformă energia electrică în energie acustică, fiind întrebuințat la aparatele de radiorecepție și la instalațiile de amplificare a sunetului. **2.** Aparat bazat pe principiul difuzibilității corpurilor, întrebuințat la extragerea unor substanțe (ex. a zahărului din sfeclă).

dig, *diguri,* s.n. Construcție de piatră, de beton sau de pămînt, făcută spre a împiedica revărsările de apă, spre a corecta albia unei ape etc.

digerá, *digér,* vb. I. Tr. A mistui alimentele.

digerábil, -ă, *digerabili, -e,* adj. Care poate fi digerat (cu ușurință).

digéstie, *digestii,* s.f. Procesul de transformare a alimentelor ingerate în substanțe care pot fi asimilate de organism.

digestív, -ă, *digestivi, -e,* adj. Referitor la digestie; *aparat digestiv* = totalitatea organelor cu ajutorul cărora se face digestia.

digitál, -ă, *digitali, -e,* adj. Care se referă la degete; *amprente digitale* = urme lăsate pe un corp de vîrful degetelor de la mînă (și care permit identificarea unei persoane).

digitalínă s.f. Substanță extrasă din frunzele degețelului-roșu și folosită în tratamentul bolilor cardiovasculare.

digitáție s.f. Tehnica repartizării degetelor pe clapele sau pe coardele unui instrument muzical.

digitigrád, *digitigrade,* s.n. (La pl.) Nume dat mamiferelor care se sprijină în mers numai pe degete; (și la sg.) mamifer care face parte din acest grup.

digresiúne, *digresiuni,* s.f. Abatere de la subiectul tratat (în cursul unei expuneri).

dihái adv. (Pop. și fam.) *Mai dihai* = mai grozav, și mai și decît...

dihánie, *dihănii*, s.f. Animal sălbatic; namilă, monstru.

dihónie, *dihonii*, s.f. Ceartă, discordie, vrajbă.

dihór, *dihori*, s.m. Mamifer carnivor de mărimea unei pisici, cu corpul lung și subțire, cu picioarele scurte.

dihotomíe s.f. (Log.) Diviziune în două părți a unui concept.

díjmă, *dijme*, s.f. Dare reprezentînd a zecea parte din produse, percepută de către stăpînii feudali de la producătorii direcți.

dijmuí, *dijmuiesc*, vb. IV. Tr. A aduna, a lua dijma: (fig.) a-și face parte din ceva în mod abuziv, a lua pe nedrept.

dilatá, *dilát*, vb. I. Refl. **1.** (Despre corpuri) A-și mări dimensiunile sub acțiunea căldurii. **2.** (Despre organe ale corpului) A se mări, a se lărgi.

dilatáție, *dilatații*, s.f. Creștere a dimensiunilor unui corp sub acțiunea căldurii.

dilatométru, *dilatometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară dilatația corpurilor.

dilatóriu, -ie, *dilatorii*, adj. (Jur.) Care tinde spre amînarea soluționării unui litigiu.

dilémă, *dileme*, s.f. Raționament disjunctiv-ipotetic care pune două alternative dintre care trebuie aleasă una deși ambele duc la același rezultat; alternativă care pune pe cineva în încurcătură.

diletánt, -ă, *diletanți, -te*, s.m. și f. Persoană care se ocupă de artă, știință sau tehnică numai din plăcere, fără a avea pregătirea profesională corespunzătoare; (peior.) persoană care nu adîncește problemele specialității sale.

diletantísm s.n. Faptul de a fi diletant; amatorism.

diligénță, *diligențe*, s.f. Trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul călătorilor și al poștei.

diluá, *diluez*, vb. I. Tr. A micșora concentrația

dimíe, *dimii*, s.f. Țesătură groasă de lînă din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte țărănească.

dimineáță, *dimineți*, s.f. **1.** Prima parte a zilei (din zori pînă la prînz); (adverbial) *dimineața* = înainte de prînz. **2.** (Bot.) *Bună-dimineața* = zorea.

diminuá, *diminuez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) micșora, a (se) împuțina, a scădea.

diminutiv, -ă, *diminutivi, -e*, adj., s.n. (Cuvînt) derivat cu ajutorul unui sufix diminutival.

diminutivál, -ă, *diminutivali, -e*, adj. *Sufix diminutival* = sufix care formează derivate denumind lucruri sau ființe mai mici decît cele exprimate de cuvîntul de bază sau incluzînd o notă afectivă.

dimórf, -ă, *dimorfi, -e*, adj. Care prezintă dimorfism.

dimorfísm s.n. **1.** Proprietate a unor substanțe de a cristaliza în două forme deosebite. **2.** Existența a două tipuri structurale la aceeași specie de animale sau de vegetale.

dimpotrívă adj. invar., adv. **1.** Adj. Aflat în partea cealaltă, opus. **2.** Adv. Din contra, invers, cu totul altfel.

dimprejúr adv., adj. invar. Din jur.

dimprejúrul prep. Din jurul cuiva sau a ceva.

dimpreúnă adv. Împreună.

din prep. **1.** Introduce un atribut care indică locul unde se află cineva sau ceva, ori un complement care arată punctul de plecare: *casa din vale; am plecat din sat.* **2.** Introduce un complement circumstanțial de timp, de mod, de cauză etc.: *vine din oră în oră; am făcut-o din nebăgare de seamă.*

dinadíns adv. În mod intenționat, anume; *cu tot dinadinsul* = cu toată stăruința, cu orice preț.

dinafáră adv. *Pe dinafară* = pe de rost.

dinafúte adv. **1.** În față, înainte; *a nu-i trece*

dinamitá, *dinamitez,* vb. I. Tr. A distruge ceva sau a îndepărta, a disloca (roci) cu ajutorul dinamitei sau al altui exploziv.

dinamítă s.f. Exploziv obținut din glicerină, folosit în exploatările miniere, la aruncarea în aer a obstacolelor naturale etc.

dinamizá, *dinamizez,* vb. I. Tr. A face ca cineva să fie mai dinamic.

dinamométru, *dinamometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară forțele.

dinapói adv. În spate, înapoi.

dinapóia prep. În spatele, înapoia cuiva sau a ceva.

dinár, *dinari,* s.m. Unitate monetară în unele țări.

dinástic, -ă, *dinastici, -e,* adj. Privitor la dinastie; partizan al dinastiei.

dinastíe, *dinastii,* s.f. Familie ai cărei membri se succedă la cîrma țării; șir de suverani dintr-o astfel de familie.

dină, *dine,* s.f. Unitate de măsură pentru forță egală cu forța care imprimă unei mase de 1 gram o accelerație de 1 cm pe secundă la pătrat.

dinăúntru adv. Din interior.

díncoace adv. În partea aceasta (dinspre vorbitor).

díncolo adv. În partea cealaltă (opusă vorbitorului); (în credințele religioase) pe lumea cealaltă.

dincotró adv. (De obicei interogativ) De unde, din ce parte, din ce direcție.

dindărăt adv. Dinapoi.

dindărătul prep. Dinapoia.

dinén, *dineuri,* s.n. Masa de seară (în special de gală).

dingo s.m. invar. Ciine sălbatic din Australia.

dinotériu s.m. Mamifer proboscidian, mai mare decît elefantul, cu fildeșii curbați în jos.

dinozáur, *dinozauri,* s.m. Reptilă uriașă din ordinul dinozaurienilor, care a trăit în mezozoic.

dinozaurián, *dinozaurieni,* s.m. (La pl.) Ordin de reptile din mezozoic, de dimensiuni gigantice; (și la sg.) dinozaur.

dinspre prep. **1.** Din direcția, de către... **2.** Cam spre...: *dinspre ziuă.*

díntе, *dinți,* s.m. **1.** Fiecare dintre formațiile osoase fixate în maxilare, servind pentru a rupe și a mesteca alimentele sau pentru a mușca; (p. restr.) fiecare dintre formațiile osoase așezate în partea din față a maxilarelor; *dinți de lapte* = primii dinți care le cresc copiilor (și care mai tîrziu cad, fiind înlocuiți cu alții). **2.** Fiecare dintre crestăturile sau zimții de pe marginea unor unelte, piese sau organe de mașini; fiecare dintre colții pieptenului, ai greblei etc.

dintîi adj. invar. Primul (dintr-o serie de lucruri de același fel); primul ca valoare, ca importanță; (adverbial) la început, întîi.

díntre prep. **1.** Introduce atribute care indică locul sau complemente care arată punctul de plecare: *șoseaua dintre București și Ploiești; a ieșit soarele dintre nori.* **2.** Introduce atribute care exprimă o corelație: *raporturile dintre oameni.*

díntru prep. **1.** (Cu sens local) Din, dinspre: *dintr-acolo.* **2.** (Partitiv) Din: *cîțiva dintr-un grup.* **3.** (Cu sens temporal) De la: *dintru început.*

dințát, -ă, *dințați, -te,* adj. Cu dinți; crestat.

diódă, *diode,* s.f. Tub electronic cu doi electrozi.

dióic, -ă, *dioici, -e,* adj. (Despre plante) Care are florile mascule și femele pe indivizi deosebiți ai aceleiași specii.

dionisiác, -ă, *dionisiaci, -e,* adj. Care se referă la cultul zeului Dionysos.

dioptríe, *dioptrii,* s.f. Unitate de măsură a convergenței lentilelor, egală cu convergența unei lentile care are distanța focală de 1 m.

dióptru, *dioptre,* s.n. Suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți.

diorámă, *diorame,* s.f. Tablou de mari dimensiuni, alcătuit din diferite planuri și care, sub aspectul unui joc de lumini, dă spectatorului impresia realității.

diorít, *diorite,* s.n. Rocă eruptivă de culoare cenușie, folosită ca piatră de construcție, la pavaje etc.

diplegíe, *diplegii,* s.f. Paralizie bilaterală a unor părți ale corpului.

diplomát[1], -ă, *diplomați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut o diplomă.

diplomát[2], -ă, *diplomați, -te,* s.m., adj. **1.** S.m. Agent diplomatic. **2.** Adj. Care știe cum să procedeze ca să-și atingă scopul; abil, subtil.

diplomátic, -ă, *diplomatici, -e,* adj. Referitor la diplomație; *agent diplomatic* = persoană trimisă de un stat pentru a-l reprezenta în alt stat în relațiile politice cu acesta.

diplomație, *diplomații,* s.f. **1.** Activitate dusă de un stat, prin organe specializate, pentru înfăptuirea scopurilor și sarcinilor politicii sale externe. **2.** Carieră de diplomat[2].

díplomă, *diplome,* s.f. **1.** Act prin care se certifică pregătirea profesională a unei persoane și care îi dă dreptul să poarte un anumit titlu. **2.** Act eliberat unui participant la un concurs sau la o expoziție, prin care i se recunosc rezultatele obținute sau calitatea lucrărilor expuse.

dipól, *dipoli,* s.m. **1.** *Dipol electric* = sistem de două puncte materiale foarte apropiate, încărcate cu sarcini electrice egale și de semne contrare. **2.** *Dipol magnetic* = ansamblul celor doi poli ai unui magnet.

diptér, *diptere,* s.n. Ordin de insecte cu o singură pereche de aripi; (și la sg.) insectă din acest ordin.

dirécт, -ă, *direcți, -te,* adj., s.f., adv. **1.** Adj. Care duce la țintă fără ocol. **2.** S.f. (La box) Lovitură dată prin întinderea mîinii în linie dreaptă. **3.** Adv. De-a dreptul, fără ocol. **4.** Adj. Care se face sau are loc fără intermediar; *impozit direct* = impozit perceput nemijlocit pe baza datelor de care dispun organele fiscale; *stil direct* = reproducere întocmai a spuselor cuiva; (gram.) *complement direct* = complement care determină un verb tranzitiv. **5.** Adv. În mod nemijlocit; fără ascunzișuri. **6.** Adv. *Mărimi*

a unui disc intervertebral. **2.** Placă circulară care servește la înregistrarea și reproducerea vocii, a sunetelor muzicale etc. **3.** (Sport) Placă de lemn sau din alt material, folosită de atleți pentru aruncări la distanță.

discernământ s.n. Facultatea de a pătrunde și a aprecia un lucru la justa lui valoare.

discérne, *discérn,* vb. III. Tr. A distinge lucrurile unele de altele; a judeca limpede, cu pătrundere.

disciplină, *disciplinez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) obișnui cu spiritul de ordine, de disciplină.

disciplinár, -ă, *disciplinari, -e,* adj. (Adesea adverbial) Privitor la disciplină; *pedeapsă disciplinară* = sancțiune aplicată cuiva pentru nerespectarea regulilor de disciplină din cadrul instituției sau organizației din care face parte.

disciplinát, -ă, *disciplinați, -te,* adj. Care dovedește spirit de disciplină, care se supune disciplinei.

disciplínă, (2) *discipline,* s.f. **1.** Totalitatea regulilor de purtare obligatorii pentru membrii unei colectivități; respectarea acestor reguli; ordine. **2.** Ramură a unei științe.

discípol, *discipoli,* s.m. Persoană care adoptă (și continuă) învățătura sau doctrina unui maestru.

discoból, *discoboli,* s.m. Atlet care practică aruncarea discului.

discontinuitáte, *discontinuități,* s.f. Lipsă de continuitate; (mat., fiz.) variație bruscă, în salturi a valorii unei mărimi.

discontínuu, -ă, *discontinui, -e,* adj. Care este lipsit de continuitate.

discordá, pers. 3 *discordează,* vb. I. **1.** Intr. A fi în discordanță, a nu se potrivi. **2.** Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A se dezacorda.

discordánt, -ă, *discordanți, -te,* adj. Nepotrivit, nearmonios, strident; *notă discordantă* = vorbă sau faptă care nu se potrivește în cazul sau în momentul respectiv.

discordánță, *discordanțe,* s.f. Nepotrivire, dezacord.

discórdie, *discordii,* s.f. Neînțelegere, dezbinare; ceartă, vrajbă.

discotécă, *discoteci,* s.f. Colecție de discuri (2); mobilă cu rafturi în care se păstrează astfel de colecții; încăpere specială pentru păstrarea și audierea discurilor.

discreditá, *discreditez,* vb. I. Tr. și refl. A face să-și piardă (sau a-și pierde) considerația, a (se) compromite.

discrepánt, -ă, *discrepanți, -te,* adj. Care nu se potrivește, care distonează.

discrepánță, *discrepanțe,* s.f. Nepotrivire, dezacord.

discrét, -ă, *discreți, -te,* adj. Care știe să păstreze o taină; rezervat, reținut în vorbe și în acțiuni; (despre vorbe, gesturi, manifestări) care nu bate la ochi, care nu atrage atenția.

discrétie s.f. Calitatea de a fi discret, de a păstra o taină; rezervă în comportare, reținere în vorbe.

discreționár, -ă, *discreționari, -e,* adj. (În unele state) *Puteri discreționare* = puteri, recunoscute de lege, în virtutea cărora unele organe de stat pot lua măsuri fără ca inițiativa lor să fie îngrădită.

discriminánt, -ă, *discriminanți, -te,* adj. Discriminatoriu.

discriminăre, *discriminări,* s.f. **1.** Deosebire, distincție făcută între două sau mai multe lucruri. **2.** Diferențiere restrictivă de drepturi pentru o parte a populației unei țări, pentru o organizație, pentru unele țări față de altele etc.; *discriminare rasială* = politică de nedreptățire sau de persecutare a unor categorii de cetățeni pe motivul apartenenței lor rasiale.

discriminatóriu, -ie, *discriminatorii,* adj. Care face discriminare, care susține discriminarea.

discuí, *discuiesc,* vb. IV. Tr. A lucra pământul cu discuitorul, în vederea pregătirii pentru semănat.

discuitór, *discuitoare,* s.n. Unealtă agricolă formată din mai multe discuri de oțel care taie și afinează solul.

disculpá, *disculp,* vb. I. Tr. și refl. (Livr.) A (se) dezvinovăți.

discúrs, *discursuri,* s.n. Expunere făcută în fața unei adunări pe o temă politică, morală etc.

discursív, -ă, *discursivi, -e,* adj. (Despre un procedeu de cunoaștere) Care își atinge scopul printr-o serie de etape sau de operații intermediare, deducînd o idee din alta.

discursivitáte s.f. Însușirea de a fi discursiv; calitatea unei expuneri de a fi explicită, bazată pe gîndirea rațională.

discutá, *discút,* vb. I. **1.** Intr. A sta de vorbă cu cineva (în legătură cu o anumită chestiune). **2.** Tr. A analiza, a dezbate în colectiv o lucrare, un proiect, o lege etc.

discutábil, -ă, *discutabili, -e,* adj. Care (mai) poate fi discutat; îndoielnic, contestabil.

discúție, *discuții,* s.f. **1.** Convorbire, conversație; controversă, dispută. **2.** Dezbatere, examinare, analiză.

dis-de-dimineáță adv. Foarte de dimineață, în zorii zilei.

disecá, *disec,* vb. I. Tr. A face o disecție; (fig.) a analiza ceva în mod minuțios.

disécție, *disecții,* s.f. Deschidere, secționare a corpului sau a unor părți ale lui în scopul studierii lor anatomice sau pentru efectuarea unei operații.

diseminăre, *diseminări,* s.f. Împrăștiere, răspîndire; împrăștiere naturală a semințelor, fructelor, polenului etc. după maturizarea lor; răspîndire în organism a agenților unei boli.

disensiúne, *disensiuni,* s.f. Neînțelegere, dezacord; ceartă.

disertáție, *disertații,* s.f. Expunere în care se tratează o problemă în mod științific.

disidént, -ă, *disidenți, -te,* s.m. și f. Persoană care, făcînd parte dintr-o colectivitate, are păreri deosebite de acelea ale majorității.

disidență, *disidențe,* s.f. **1.** Deosebire de opinii. **2.** Grup de persoane care fac opinie separată într-o organizație constituită, într-un partid etc.; sciziune ivită prin acțiunea unui astfel de grup.

disimilá, pers. 3 *disimilează,* vb. I. Refl. (Despre sunetele vorbirii) A se modifica sau a dispărea sub influența unui sunet identic sau asemănător din același cuvînt.

disimulá, *disimulez,* vb. I. Tr. A ascunde adevărata înfățișare a unui lucru; a masca, a camufla.

disipatór, *disipatoare,* s.n. Construcție executată în aval de corpul unui baraj, destinată să micșoreze viteza apei.

disjúnct, -ă, *disjuncți, -te,* adj. (Mat.) *Mulțimi disjuncte* = mulțimi care nu au elemente comune.

disjunctív, -ă, *disjunctivi, -e,* adj. Care separă, care deosebește; *propoziție disjunctivă* = propoziție coordonată care se află într-un raport de excludere față de coordonata ei; *conjuncție disjunctivă* = conjuncție care leagă propoziții disjunctive.

disjunctór, *disjunctoare,* s.n. Întrerupător care, în cazul unei perturbații, întrerupe automat circuitul electric pe care îl protejează.

disjúncție, *disjuncții,* s.f. Relație logică între două enunțuri care se exclud reciproc.

dislocá, *dislóc,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca din loc; a (se) desprinde din întregul din care face parte. **2.** Refl. (Despre straturi geologice) A-și modifica poziția inițială. **3.** Tr. și refl. (Mil.; despre trupe) A (se) deplasa dintr-un loc în altul.

disociá, *disociez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre molecule) A se scinda în molecule mai simple sau în atomi. **2.** Tr. A separa între ele noțiuni, idei etc.

disonánță, *disonanțe,* s.f. Lipsă de consecvență între sunete; asociere nearmonioasă de cuvinte, de silabe etc.

disparát, -ă, *disparați, -te,* adj. Fără legătură cu alte lucruri de același fel; desperecheat, răzleț.

disparént, -ă, *disparenți, -te,* adj. Care este pe cale să dispară.

dispariție, *dispariții,* s.f. Faptul de a dispărea (din fața ochilor, din viață, din actualitate).

dispăreá, *dispár,* vb. II. Intr. **1.** A ieși din cîmpul vizual; a se pierde fără urmă. **2.** A înceta să mai existe; (despre persoane) a muri.

dispărút, -ă, *dispăruți, -te,* adj. Care nu se mai vede; care nu mai poate fi găsit; care a încetat să mai existe; mort.

dispécer, *dispeceri,* s.m. Tehnician care urmărește și reglementează permanent un proces tehnic, un proces de producție, mersul trenurilor etc.

dispecerát, *dispecerate,* s.n. Funcția dispecerului; serviciul în care își desfășoară activitatea.

dispensá, *dispensez,* vb. I. **1.** Refl. A se lipsi de cineva sau de ceva. **2.** Tr. A scuti pe cineva de o obligație, de o îndatorire.

dispensár, *dispensare,* s.n. Instituție sanitară prin care se acordă asistență medicală ambulatorie pe un anumit teritoriu.

dispus, -ă, *dispuși, -se,* adj. *A fi dispus să...* = a se declara gata să..., a fi înclinat să...; *a fi bine* (sau *prost) dispus* = a fi vesel, mulțumit (sau nemulțumit, fără chef); a fi ușor amețit de băutură.

dispută, *dispút,* vb. I. **1.** Tr. (Despre persoane, colectivități) A fi în concurență, a rivaliza; a lupta pentru ceva: *își dispută întîietatea.* **2.** Refl. (Despre competiții sportive) A avea loc, a se desfășura.

dispútă, *dispute,* s.f. **1.** Discuție în contradictoriu, dezbatere, ceartă. **2.** Luptă pentru întîietate; întrecere sportivă.

distánt, -ă, *distanți, -te,* adj. Rezervat, necomunicativ.

distanțá, *distanțez,* vb. I. **1.** Tr. A aranja ființe sau lucruri lăsînd anumite intervale între ele; (refl.) a se depărta de cineva sau de ceva, a întrece. **2.** Refl. (Fig.) A depăși pe cineva ca valoare.

distánță, *distanțe,* s.f. **1.** Interval care desparte două puncte în spațiu; depărtare. **2.** Interval de timp între două momente, între două evenimente.

distén s.n. Silicat natural de aluminiu folosit la fabricarea unor produse refractare.

distih, *distihuri,* s.n. Grup de două versuri care au înțeles de sine stătător.

distilá, *distilez,* vb. I. Tr. A trece un lichid în stare de vapori prin încălzire pînă la fierbere, urmată de condensarea vaporilor obținuți.

distilát, -ă, *distilați, -te,* adj. Care a fost supus distilării; (substantivat, n.) produs obținut prin distilare.

distilerie, *distilerii,* s.f. Instalație industrială în care se efectuează operația de distilare.

distinct, -ă, *distincți, -te,* adj. **1.** Care se deosebește de alte lucruri de același fel. **2.** Clar, lămurit, deslușit.

distinctiv, -ă, *distinctivi, -e,* adj. Prin care se deosebește un lucru de altul.

distincție, *distincții,* s.f. **1.** Deosebire. **2.** Atitudine aleasă în înfățișare, în ținută. **3.** Decorație sau titlu care se acordă cuiva pentru anumite merite.

distínge, *disting,* vb. III. **1.** Tr. A deosebi un lucru de altul; a observa, a remarca, a desluși. **2.** Refl. A se remarca, a se evidenția. **3.** Tr. A acorda cuiva o distincție.

distíns, -ă, *distinși, -se,* adj. **1.** Care se remarcă prin însușirile sale; deosebit; eminent, ilustru. **2.** Plin de distincție (2).

distonă, pers. 3 *distonează,* vb. I. Intr. A nu se potrivi (cu ansamblul din care face parte), a fi în dezacord; (despre sunete muzicale) a suna fals.

distonánt, -ă, *distonanți, -te,* adj. Care distonează.

distorsiúne, *distorsiuni,* s.f. **1.** (Fiz., telec.) Abatere (supărătoare) a unei imagini, a unei unde etc. de la forma inițială. **2.** Răsucire convulsivă a unor părți ale corpului.

distră, *distrez,* vb. I. Refl. A petrece timpul în mod plăcut; (tr.) a face pe cineva să se amuze.

distractív, -ă, *distractivi, -e,* adj. Care distrează; amuzant.

distracție, *distracții,* s.f. **1.** Ceea ce distrează; petrecere, amuzament. **2.** Lipsă de atenție.

distráge, *distrág,* vb. III. Tr. A abate atenția cuiva de la o activitate, de la o preocupare.

distrát, -ă, *distrați, -te,* adj. Care este cu gîndul în altă parte; neatent.

distribuí, *distribui,* vb. IV. Tr. A repartiza, a împărți ceva în mai multe locuri sau la mai multe persoane.

distribuitór, -oáre, *distribuitori, -oare,* s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care distribuie ceva. **2.** S.n. Piesă, mecanism, dispozitiv care servește la distribuirea unui material, a curentului electric etc.

distributív, -ă, *distributivi, -e,* adj. **1.** *Numeral distributiv* = numeral care arată repartizarea sau gruparea numerică a obiectelor. **2.** (Mat.) Care reprezintă proprietatea de distributivitate.

distributivitáte s.f. (Mat.) Proprietate a unei operații matematice de a putea fi efectuată separat asupra diferiților termeni dintr-o expresie.

distribúție, *distribuții,* s.f. **1.** Faptul de a distribui. **2.** Repartizarea rolurilor dintr-o piesă la actori; ansamblul actorilor care joacă într-o piesă. **3.** Repartizarea și transmiterea la diferiți consumatori a unui fluid, a unui flux de energie etc. **4.** Ansamblu de organe ale unei mașini termice care comandă automat admisia și evacuarea agentului energetic.

distríct, *districte,* s.n. Unitate administrativ-teritorială în unele țări.

distrófic, -ă, *distrofici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la distrofie. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de distrofie.

distrofíe, *distrofii,* s.f. Alterarea structurii normale a unui țesut, a unui organ, a unei regiuni anatomice sau a întregului organism, datorită unei tulburări de nutriție.

distructív, -ă, *distructivi, -e,* adj. Distrugător. Var.: **destructív, -ă** adj.

distrugătór, -oáre, *distrugători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care distruge, nimicitor. **2.** S.n. Navă de luptă, fără cuirasă, dotată cu armament de artilerie, rachete și torpile.

distrúge, *distrúg,* vb. III. **1.** Tr. A face să nu mai existe, a nimici. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A face să-și piardă (sau a-și pierde) averea, sănătatea, liniștea sufletească etc.

distrús, -ă, *distruși, -se,* adj. **1.** Nimicit, dărîmat. **2.** (Fig.; despre oameni) Ruinat din punct de vedere moral, fizic sau material.

dítai adj. invar. (Fam.) Foarte mare, coșcogea.

ditamai adj. invar. (Fam.) Foarte mare, coșcogea.

ditirámb, *ditirambi,* s.m. Poem liric antic dedicat zeului Dionysos; (astăzi) poem liric elogios, (p. ext.) laudă excesivă.

ditirámbic, -ă, *ditirambici, -e,* adj. (Despre vorbire, stil) Plin de laude exagerate.

diurétic, -ă, *diuretici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care mărește secreția și eliminarea urinei.

diuréză, *diureze,* s.f. **1.** Proces fiziologic de producere și eliminare a urinei. **2.** Creșterea secreției și excreției de urină.

diúrn, -ă, *diurni, -e,* adj. De zi, din timpul zilei; care durează o zi (24 de ore).

diúrnă, *diurne,* s.f. Indemnizație zilnică plătită cuiva pentru acoperirea cheltuielilor făcute într-o deplasare în interes de serviciu.

divagá, *divaghez,* vb. I. Intr. A vorbi aiurea, abătîndu-se de la subiect.

divagáție, *divagații,* s.f. Abatere de la subiect; digresiune.

diván, *divanuri,* s.n. **1.** Canapea fără spătar, pe care se poate ședea sau dormi. **2.** (În trecut) Denumire a sfatului domnesc din Moldova și din Țara Românească.

dívă, *dive,* s.f. Artistă mult admirată de public.

divérge, pers. 3 pl. *divérg* , vb. III. Intr. (Despre raze) A se răsfira plecînd din același punct.

divergént, -ă, *divergenți, -te,* adj. **1.** Care, plecînd dintr-un punct comun, se depărtează în direcții diferite; *lentilă divergentă* = lentilă care produce divergența razelor de lumină ce o străbat. **2.** (Fig.; despre concepții, atitudini) Care diferă, care se contrazic.

divergénță, *divergențe,* s.f. **1.** Însușirea de a fi divergent (1). **2.** Deosebire de păreri, de concepții; neînțelegere.

divérs, -ă, *diverși, -se,* adj. **1.** Deosebit, variat, felurit; *fapt divers* = întîmplare banală; (substantivat, f. pl.) probleme mărunte și variate (care formează, de obicei, ultimul punct dintr-o ordine de zi a unei ședințe). **2.** (La pl.; precedînd substantivul la care se referă) Tot felul de...

diversificá, *diversific,* vb. I. Tr. A face ca un lucru, un proces etc. să capete forme multiple și variate.

diversiónism s.n. Atitudine, manifestare diversionistă.

diversioníst, -ă, *diversioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Cu caracter de diversiune (1); care caută să provoace o diversiune. **2.** S.m. și f. Persoană care provoacă (sau încearcă să provoace) o diversiune.

diversitáte s.f. Caracterul a ceea ce este divers; varietate, felurime.

diversiúne, *diversiuni,* s.f. **1.** Încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate gîndu-

rilo sau planurile cuiva (creînd probleme false, înșelătoare). 2. Acțiune militară făcută cu scopul de a abate atenția inamicului de la activitatea din zonă în care se pregătește sau se îndreaptă atacul.

divertisménț, *divertismente*, s.n. 1. Distracție, amuzament. 2. Compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv. 3. Suită muzicală alcătuită dintr-o serie de piese cu caracter diferit.

divíde, *divid*, vb. III. Tr. și refl. A (se) diviza, a (se) împărți.

dividénd, *dividende*, s.n. Parte din profitul unei societăți pe acțiuni care îi revine unui acționar în raport cu acțiunile pe care le posedă.

divín, -ă, *divini, -e*, adj. 1. Care aparține unei divinități; considerat că provine de la Dumnezeu (sau de la zei); dumnezeiesc. 2. (Fig.) Minunat, încîntător.

divinație, *divinații*, s.f. Putere magică atribuită unor persoane de a ghici viitorul.

divinitáte, *divinități*, s.f. 1. Dumnezeu; zeu, zeitate. 2. Natură, esență divină.

divinizá, *divinizez*, vb. I. Tr. A adora, a iubi nespus de mult; (în concepțiile mistice) a considera drept divinitate.

divizá, *divizez*, vb. I. Tr. și refl. 1. A (se) împărți în mai multe părți. 2. A (se) dezbina.

divizíbil, -ă, *divizibili, -e*, adj. Care poate fi divizat; care se împarte exact (fără rest) cu alt număr.

divizibilitáte s.f. Proprietatea a două numere întregi, a două polinoame etc., de a se împărți exact între ele (fără a da rest).

divízie, *divizii*, s.f. 1. Mare unitate militară, constituită din mai multe regimente. 2. Categorie de calificare a echipelor sportive.

divizión, *divizioane*, s.n. Subunitate a unui regiment de artilerie, constituită din mai multe baterii.

dizentérie, -ă, *dizenterici, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Privitor la dizenterie. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de dizenterie.

dizenterie, *dizenterii*, s.f. Infecție acută localizată în intestinul gros, caracterizată prin scaune diareice cu sînge.

dizéur, *dizeuri*, s.m. Cîntăreț de muzică ușoară. Pr.: *dizör*.

dizéuză, *dizeuze*, s.f. Cîntăreață de muzică ușoară. Pr.: *dizöză*.

dizgrațiá, *dizgrațiez*, vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de bunăvoința, de favoarea de care s-a bucurat pînă atunci.

dizgrație, *dizgrații*, s.f. Pierdere a favoarei, a bunăvoinței unui superior, a unei persoane influente.

dizgrațiós, -oásă, *dizgrațioși, -oase*, adj. Lipsit de grație, de farmec.

dizolvá, *dizólv*, vb. I. Tr. 1. A face ca o substanță solidă, lichidă sau gazoasă să se disperseze în altă substanță (de obicei lichidă), obținîndu-se o soluție. 2. A desființa o organizație, o asociație, o adunare.

dizolvánt, -ă, *dizolvanți, -te*, adj., s.m. (Substanță) care are proprietatea de a dizolva.

dîmă, *dîlme*, s.f. (Reg.) Formă de relief cu aspect de deal mic, izolat și cu vîrful rotunjit.

dîmb, *dîmburi*, s.n. Ridicătură de teren mai mică decît dealul; mică ridicătură de pămînt la marginea unui șanț, a unei gropi etc.

dînsul, dînsa, *dînșii, dînsele*, pron. pers. El, ea.

dîră, *dîre*, s.f. 1. Urmă subțire și continuă lăsată pe pămînt, pe nisip, pe zăpadă etc. de un obiect tîrît, de un lichid etc. 2. Dungă, linie; rază de lumină.

dîrdîi, *dîrdîi*, vb. IV. Intr. 1. A tremura de frig (sau de frică); (despre dinți) a clănțăni. 2. (Despre ferestre, pămînt etc.) A se cutremura;

doágă, *doage*, s.f. Fiecare dintre piesele de lemn plate (sau ușor încovoiate) din care sînt făcute ciuberele, butoaiele etc.

doámnă, *doamne*, s.f. **1.** Termen de politețe pentru o femeie căsătorită; *doamnă de onoare* = femeie din înalta societate, aflată în serviciul unei prințese sau unei regine. **2.** (Înv.) Soție de domn (2) sau de boier.

doar adv. **1.** Numai: *doar tu ai venit?* **2.** Vezi bine, desigur: *de unde știi? doar nu ești ghicitor.* **3.** Poate; probabil; *fără doar și poate* = fără nici o îndoială. Var.: **doáră** adv.

doáră adv. v. **doar.**

dobitóc, -oácă, *dobitoci, -oace*, s.n., s.m. și f. **1.** S.n. Animal patruped (domestic.) **2.** S.m. și f. Calificativ dat unui om prost sau lipsit de bun-simț.

dobitocéște, -ească, *dobitocești*, adj. De dobitoc: stupid.

dobitocie, *dobitocii*, s.f. Faptă sau vorbă prostească, nesocotită.

dobîndă, *dobînzi*, s.f. **1.** Sumă de bani care se plătește de către debitor creditorului pentru un împrumut bănesc. **2.** Cîștig, profit.

dobîndí, *dobîndesc*, vb. IV. Tr. A obține ceva în urma unui efort; a primi, a căpăta.

doborî, *dobór*, vb. IV. Tr. **1.** A culca la pămînt, a răsturna. **2.** A da jos, a face să cadă. **3.** A distruge, a nimici; (fig.) a birui, a copleși.

doborît, -ă, *doborîți, -te*, adj. Distrus sufletește.

dóboș, *doboșuri*, s.n. Tort făcut din foi de aluat suprapuse, între care se introduce cremă, foaia de deasupra avînd o glazură de zahăr ars.

dobrogeán, -ă, *dobrogeni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Dobrogea, privitor la Dobrogea. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Dobrogea.

dobrogeáncă, *dobrogence*, s.f. Dobrogeană (2).

doc[1] s.n. Țesătură de bumbac din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte, prelate etc.

doc[2]**,** *docuri*, s.n. **1.** Bazin înconjurat de cheiuri în care staționează navele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor. **2.** Construcție specială în șantierele navale destinată lansării la apă a navelor, executării unor lucrări de reparații și de întreținere a acestora etc.; *doc plutitor* = instalație plutitoare destinată lucrărilor de reparație a navelor.

docár, *docare*, s.n. Trăsură mică și ușoară cu două sau cu patru roți.

docént, *docenți*, s.m. **1.** Grad didactic onorific în învățămîntul universitar din unele țări. **2.** *Doctor docent* = titlu științific acordat doctorilor în științe care s-au distins printr-o activitate deosebită.

docénță, *docențe*, s.f. Titlul și funcția de docent.

dochér, *docheri*, s.m. Muncitor care lucrează la încărcatul și descărcatul vapoarelor în docuri.

docíl, -ă, *docili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Supus, ascultător.

docilitáte s.f. Însușirea de a fi docil.

doct, -ă, *docți -te*, adj. Învățat, erudit.

dóctor, *doctori*, s.m. **1.** Medic. **2.** Titlu științific acordat de o instituție de învățămînt superior sau de un institut academic; *doctor honoris causa* = titlu onorific acordat de o universitate unor persoane cu merite mari în domeniul științei sau al culturii. **3.** (Fam.) Persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu.

doctorál, -ă, *doctorali, -e*, adj. (Despre atitudini, ton etc.) Grav, solemn; pedant; încrezut, îngîmfat.

doctoránd, -ă, *doctoranzi, -de*, s.m. și f. Persoană înscrisă pentru doctorat.

doctorát, *doctorate*, s.n. Stagiu de calificare științifică superioară, efectuat după terminarea studiilor universitare, pentru obținerea titlului de doctor (2).

doctoríe, *doctorii*, s.f. Medicament.

dóctoriță, *doctorițe*, s.f. Femeie medic.

doctrinár, -ă, *doctrinari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la o doctrină. **2.** S.m. și f. Persoană care formulează sau susține o doctrină. **3.** S.m. și f. Adept al unor păreri preconcepute, dogmatice.

doctrínă, *doctrine*, s.f. Ansamblul tezelor fundamentale ale unui sistem filozofic, politic, științific etc.

documént, *documente*, s.n. **1.** Înscris prin care se atestă un fapt, se conferă sau se recunoaște un drept etc. **2.** Text scris sau tipărit, inscripție, fotografie ori altă mărturie care servește la cunoașterea unui fapt actual sau din trecut.

documentá, *documentez*, vb. I. Refl. A se informa temeinic (pe bază de documente).

documentár, -ă, *documentari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Cu caracter sau cu valoare de document; care servește la documentare. **2.** S.n. Film sau scriere care prezintă fapte autentice, reale.

documentát, -ă, *documentați, -te*, adj. Dovedit prin documente; bazat pe documente; (despre oameni) bine informat.

documentáție, *documentații*, s.f. Totalitatea mijloacelor de informare asupra unei probleme.

dodecaédru, *dodecaedre*, s.n. Poliedru cu douăsprezece fețe.

dodecafonie s.f. (Muz.) Folosirea consecventă în compoziție a celor douăsprezece sunete ale gamei cromatice.

dodecagón, *dodecagoane*, s.n. Poligon cu douăsprezece laturi.

dodecasiláb, *dodecasilabe*, s.n. Vers care are douăsprezece silabe.

dódii s.f. pl. (Pop. și fam.) *A vorbii în dodii* = a vorbi într-aiurea.

doftoricí, *doftoricesc*, vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A îngriji un bolnav (folosind mai ales mijloace empirice).

dog, *dogi*, s.m. Rasă de cîini de talie mare, cu botul gros și urechile aplecate.

dogár, *dogari*, s.m. Meșteșugar care face sau repară vase din doage.

dogărie, (2) *dogării*, s.f. **1.** Meseria dogarului. **2.** Atelier în care se lucrează obiecte din doage.

dóge, *dogi*, s.m. Titlu purtat de conducătorul politic al unor republici italiene din trecut.

doleánță, *doleanțe*, s.f. Dorință; plîngere, jalbă.

dólie, *dolii*, s.f. Linie de intersecție a două versante de acoperiș, care formează un unghi intrînd.

dolihocefál, -ă, *dolihocefali, -e*, adj. (Despre oameni, adesea substantivat) Cu craniul alungit din față către spate.

dolină, *doline*, s.f. Formă de relief adîncită, cu aspect de pîlnie.

dóliu, *doliuri*, s.n. **1.** Durere adîncă pricinuită de moartea cuiva sau de o mare nenorocire obștească. **2.** Semn exterior (îmbrăcăminte sau bantă neagră) prin care cineva își exprimă doliul (1); *zi de doliu* = zi care amintește de un eveniment dureros.

dolmán, *dolmane*, s.n. Haină ofițerească scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri.

dolmén, *dolmene*, s.n. Monument megalitic din epoca preistorică, format dintr-o lespede mare de piatră, așezată orizontal pe două pietre verticale.

dolofán, -ă, *dolofani, -e*, adj. Gras, durduliu.

dolomít s.n. v. **dolomită**.

dolomită s.f. Mineral constituit din carbonat de calciu și de magneziu; rocă grăunțoasă alcătuită din acest mineral, utilizată ca material refractar, ca piatră de construcție etc. Var.: **dolomít** s.n.

dom, *domuri*, s.n. Catedrală impunătoare; cupolă deasupra unei clădiri monumentale.

doméniu, *domenii*, s.n. **1.** Proprietate funciară feudală; moșie mare. **2.** Sector al unei științe, al unei arte etc.; sferă de activitate.

doméstic, -ă, *domestici, -e*, adj. **1.** (Despre animale) Care trăiește pe lîngă casa omului, fiind folosit în anumite scopuri. **2.** Care se ține de casă, de gospodărie; (p. ext.) intim, privat.

domestici, *domesticesc*, vb. IV. Tr. A îmblînzi un animal sălbatic, obișnuindu-l să trăiască pe lîngă casa omului.

domiciliá, *domiciliez*, vb. I. Intr. A-și avea domiciliul undeva; a locui.

domiciliu, *domicilii*, s.n. Locul, casa în care locuiește cineva în mod statornic.

dominá, *domin*, vb. I. **1.** Tr. A ține pe cineva sub influența sa, a-l stăpîni. **2.** Refl. A-și reține sentimentele, a se stăpîni. **3.** Tr. și intr. A întrece prin înălțime lucrurile sau ființele din jur; a se înălța deasupra tuturor. **4.** Tr. și intr. A se impune prin număr, valoare, intensitate; (sport) a-și depăși adversarul.

dominánt, -ă, *dominanți, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. Care domină; (p. ext.) predominant, caracteristic, specific. **2.** S.f. (Muz.) Treapta a cincea a modurilor major și minor.

dominăție, *dominații*, s.f. Stăpînire, autoritate exercitată asupra altora.

dominicán, -ă, *dominicani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) dintr-un ordin catolic, întemeiat la începutul secolului al XIII-lea. **2.** Adj. Care se referă la dominicani (1).

dominión, *dominioane*, s.n. Denumire a unor posesiuni engleze care se bucurau de o anumită

independență (și care au fost apoi declarate suverane și egale în drepturi cu Marea Britanie).

dominó, (1) *dominouri*, s.n. **1.** Îmbrăcăminte de bal costumat, în formă de mantie lungă, cu glugă. 2. Numele unui joc de societate la care se folosesc 28 de piese plate, însemnate cu un număr de puncte și pe care jucătorii le combină între ele după anumite reguli.

domn, *domni*, s.m. **1.** Termen de politețe pentru un bărbat. 2. Titlu purtat de suveranii Țării Românești și ai Moldovei. 3. Dumnezeu; Iisus Hristos; (la vocativ, în forma *doamne)* exclamație de surpriză, mirare, amărăciune.

domnésc, -ească, *domnești*, adj. Privitor la domni (2); care emană de la un domn (2); boieresc.

domnéște adv. Boierește; ca boierii.

domni, *domnesc*, vb. IV. Intr. A guverna în calitate de domn (2); (fig.) a stăpîni, a domina: *domnește liniștea.*

domníe, *domnii*, s.f. **1.** Demnitatea de domn (2); autoritatea politică și juridică a domnului (2). 2. Dominație, putere, stăpînire. 3. În locuțiuni, cu valoare de pronume de reverență: *domnia voastră.*

domnișoáră, *domnișoare*, s.f. Termen de politețe pentru o fată; *domnișoară de onoare* = fată care însoțește pe mireasă la cununie.

domnișór, *domnișori*, s.m. (Pop.) Termen de politețe pentru un tînăr (de la oraș) necăsătorit.

domnitór, -oáre, *domnitori, -oare*, s.m., adj. **1.** S.m. Domn (2); (spec.) titlu purtat de suveranii României între 1859 și 1881. 2. Adj. *Casă* (sau *familie) domnitoare* = dinastie.

domníță, *domnițe*, s.f. **1.** Fiică de domn (2). 2. (Fam.) Termen de adresare pentru o femeie tînără.

domól, -oálă, *domoli, -oale*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Făcut fără grabă, încet; cu intensitate scăzută. 2. (Despre sunete, glas, vorbire) Liniștit, lin, încet; (despre oameni), blînd, blajin. 3. (Despre atmosferă, climă, vînt) Temperat, dulce, potolit.

domolí, *domolesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) calma, a (se) tempera; a face să se miște (sau a se mișca) mai încet. 2. Refl. (Despre fenomene ale naturii) A se potoli, a scădea în intensitate; (despre suferințe fizice) a se atenua, a se liniști.

donă, *donez*, vb. I. Tr. A face o donație.

donatár, -ă, *donatari, -e*, s.m. și f. Persoană în favoarea căreia se face o donație.

donatór, -oáre, *donatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face o donație; *donator de sînge* = persoană care oferă o cantitate din sîngele său pentru transfuzii.

donáție, *donații*, s.f. Act prin care o persoană transmite cu titlu gratuit un bun al său altei persoane; bun transmis printr-un astfel de act.

dondăní, *dondănesc*, vb. IV. Intr. A spune vorbe fără înțeles; a bombăni.

dóniță, *donițe*, s.f. Cofă; găleată în care se mulg vacile sau oile.

donjón, *donjoane*, s.n. Turnul principal al unui castel medieval.

donjuán, *donjuani*, s.m. (Fam.) Bărbat care umblă după aventuri amoroase.

dop, *dopuri*, s.n. **1.** Bucată de plută, de cauciuc, de lemn etc. cu care se astupă o sticlă, un flacon etc. 2. Bucată de lemn care astupă deschizătura de sus a fluierului, a cavalului etc., lăsînd numai o gaură mică, prin care se suflă.

dopá, *dopez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) administra o substanță excitantă spre a obține, temporar, mărirea randamentului fizic peste cel normal.

dopáj, *dopaje*, s.n. Faptul de a (se) dopa.

dor, *doruri*, s.n. Dorință puternică de a revedea pe cineva drag, de a reveni la ceva; nostalgie; năzuință, dorință; poftă.

dorí, *doresc*, vb. IV. Tr. **1.** A rîvni, a năzui la ceva; a fi stăpînit de dorința de a avea sau de a obține ceva; *a lăsa de dorit* = a nu fi așa cum trebuie, a nu satisface. 2. A ura cuiva ceva.

dóric, -ă, *dorici, -ce*, adj. *Ordin doric* = ordin de arhitectură greacă caracterizat prin coloane fără bază și cu capitel lipsit de ornamente.

dorință, *dorințe*, s.f. **1.** Stare sufletească a celui care dorește ceva, care rîvnește, aspiră la ceva. 2. Poftă, gust.

doritór, -oáre, *doritori, -oare*, adj. Care dorește, care este dornic de ceva.

dormézǎ, *dormeze*, s.f. Canapea fără spătar, de obicei cu căpătîi, pe care se poate dormi.

dormí, *dorm*, vb. IV. Intr. **1.** A se găsi în stare de somn; (fig.) a fi mort. 2. A rămîne peste noapte undeva, a mînea.

dormitá, *dormitez*, vb. I. Intr. A moțăi, a ațipi din cînd în cînd.

dormitór, *dormitoare*, s.n. **1.** Cameră de dormit. 2. Mobilă specială pentru camera de dormit.

dorn, *dornuri*, s.n. Priboi.

dórnic, -ă, *dornici, -ce*, adj. Care dorește, doritor.

dorobánț, *dorobanți*, s.m. (La pl.) Corp de ostași pedeștri, cu leafă, din Țara Românească și din Moldova; (și la sg.) soldat care făcea parte dintr-un astfel de corp.

dorsál, -ă, *dorsali, -e*, Adj. Din regiunea spatelui.

dos, *dosuri*, s.n. **1.** Partea de dindărăt, din spate, a unui lucru, a unei ființe, a unei construcții etc.; șezut, fund; *dosul mîinii* (sau *al palmei)* = partea din afară a mîinii; *de-a-ndoaselea* = altfel decît trebuie, anapoda. 2. Partea mai puțin arătoasă a unei țesături; partea din interior a unei haine. 3. Loc ferit, adăpostit, unde nu bate soarele.

dosár, *dosare*, s.n. Totalitatea actelor referitoare la o problemă sau la o persoană; învelitoare de carton în care se păstrează astfel de acte.

dosí, *dosesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) ascunde. 2. Tr. A fura ceva (ascunzînd).

dósnic, -ă, *dosnici, -ce*, adj. (Despre străzi, clădiri etc.) Retras, izolat.

dospeálă, *dospeli*, s.f. Faptul de a dospi; substanță fermentată care servește pentru a face să dospească un aluat.

de sex opus: iubit(ă). 4. S.n. Iubire, dragoste: *de dragul...* = din dragoste sau din prietenie pentru...

dragă, *draghez*, vb. I. Tr. 1. A săpa cu draga sub apă scoțind materialul săpat. 2. A curăța de mine o cale navigabilă.

drágă, *drage*, s.f. Instalație plutitoare cu care se draghează.

draglină, *dragline*, s.f. Echipament de lucru montat pe un excavator, compus dintr-o cupă atașată la un braț lung, care servește la săpat și la încărcat pământul.

dragomán, *dragomani*, s.m. (Înv.) Interpret, tălmaci oficial în țările din Orient; *mare dragoman* = înalt dregător al Porții otomane, care se ocupa de relațiile diplomatice cu statele europene.

dragón[1], *dragoane*, s.n. Șnur din fir metalic, terminat cu un ciucure, care se atîrnă la mînerul săbiei.

dragón[2], *dragoni*, s.m. 1. Monstru fabulos reprezentat cu aripi de vultur, gheare de leu și coadă de șarpe. 2. (Înv.) Soldat din cavalerie echipat așa fel ca să poată lupta și pedestru.

dragór, *dragoare*, s.n. Navă folosită pentru culegerea minelor marine.

drágoste s.f. Sentiment de afecțiune pentru cineva sau ceva; sentiment de iubire față de o persoană de sex opus.

drahmă, *drahme*, s.f. 1. Monedă de argint în Grecia antică; unitate monetară din Grecia contemporană. 2. Veche unitate de măsură pentru greutăți.

drajéu, *drajeuri*, s.n. 1. Bomboană făcută din cristale de zahăr, simburi de fructe, creme etc. și acoperită cu o glazură de ciocolată sau de zahăr. 2. Medicament în formă de pilulă, învelit în zahăr sau în ciocolată.

dram, *dramuri*, s.n. 1. Veche unitate de măsură pentru greutate și pentru capacitate. 2. Bucățică, fărîmă.

dramátic, -ă, *dramatici, -e*, adj. 1. Care ține de dramă, privitor la dramă sau la teatru; *artă dramatică* = ansamblul principiilor și regulilor privitoare la interpretarea și punerea în scenă a unei piese de teatru; *genul dramatic* = gen literar cuprinzînd opere scrise pentru a fi reprezentate pe scenă. 2. (Despre întîmplări, situații etc.) Zguduitor, impresionant.

dramatísm s.n. 1. Încordarea acțiunii într-o operă dramatică. 2. Tensiune, încordare; luptă ascuțită între interese și sentimente.

dramatizá, *dramatizez*, vb. I. Tr. 1. A prelucra o operă literară (epică) pentru a putea fi reprezentată pe scenă. 2. (Ir.) A exagera gravitatea unei situații, a unui fapt.

dramatizáre, *dramatizări*, s.f. Acțiunea de *a dramatiza;* piesă literară (epică) adaptată pentru prezentarea pe scenă.

dramatúrg, *dramaturgi*, s.m. Autor de piese de teatru.

dramaturgíe s.f. 1. Totalitatea operelor dramatice care aparțin unui popor, unei epoci, unui autor etc. 2. Artă dramatică.

dramă, *drame*, s.f. **1.** Piesă de teatru caracterizată prin oglindirea vieții reale, într-un conflict complex și puternic; *dramă lirică* (sau *muzicală*) = operă muzicală cu un puternic caracter dramatic. **2.** Artă dramatică. **3.** Întîmplare tragică, nenorocire.

drăniță, *drănițe*, s.f. (Reg.) Scîndurică de lemn de brad, mai mare decît șindrila, folosită la acoperitul caselor țărănești.

drapá, *drapez*, vb. I. Tr. **1.** A împodobi sau a acoperi cu o draperie. **2.** A aranja în mod artistic faldurile unei draperii, cutele unui obiect de îmbrăcăminte etc.

drapél, *drapele*, s.n. Fișie de pînză sau de mătase (într-una sau mai multe culori, adesea cu o stemă sau cu o emblemă), prinsă de o lance lungă de lemn și reprezentînd semnul distinctiv al unui stat, al unei unități militare sau al unei organizații; *a fi sub drapel* = a servi în armată.

draperíe, *draperii*, s.f. Perdea grea de stofă sau de catifea, cu falduri.

drástic, -ă, *drastici, -ce*, adj. Foarte aspru, brutal, violent; (despre medicamente sau tratamente) cu efect rapid și puternic.

dravidián, -ă, *dravidieni, -e*, s.m. și f. Persoană făcînd parte din grupul de populații de rasă intermediară între cea albă și cea neagră care trăiesc în unele regiuni din India, Ceylon și Pakistanul de Vest.

drăcésc, -eáscă, *drăcești*, adj. Privitor la draci; diabolic.

drăcíe, *drăcii*, s.f. **1.** Faptă rea; șiretenie, poznă. **2.** Minunăție, ciudățenie.

drăcoáică, *drăcoaice*, s.f. **1.** Ființă imaginară de sex feminin, considerată ca spirit al răului. **2.** (Fig.) Femeie rea, afurisită; (fam.) fată sau femeie vioaie, isteață.

drăcós, -oásă, *drăcoși, -oase*, adj. Poznaș, șiretenie.

drăcovénie, *drăcovenii*, s.f. Drăcie.

drăcuí, *drăcuiesc*, vb. IV. Tr. A înjura, a blestema (pomenind pe dracul).

drăgăícă, *drăgaice*, s.f. **1.** Sărbătoare populară (la 24 iunie) în care se celebrează coacerea holdelor; sînziene. **2.** Dans popular care se joacă, de obicei, la drăgaică (1); fiecare dintre fetele care joacă acest dans. **3.** Bilei ținut la 24 iunie. **4.** Plantă erbacee, cu flori galbene-aurii, care crește prin livezi.

drăgălás, -ă, *drăgălași, -e*, adj. Drăguț, grațios.

drăgălășénie, *drăgălășenii*, s.f. Gingășie, grație; (la pl.) atitudine plină de tandrețe față de cineva.

drăgăstós, -oásă, *drăgăstoși, -oase*, adj. Iubitor, afectuos.

drăgosti, *drăgostesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tr. și refl. recipr. A(-și) spune cuvinte de dragoste, a (se) declara. **2.** Refl. recipr. A avea relații de dragoste cu cineva.

drăguț, -ă, *drăguți, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Frumușel, drăgălaș. **2.** S.m. și f. (Pop.) Iubit(ă), amant(ă).

drămuí, *drămuiesc*, vb. IV. Tr. A măsura, a cîntări, a împărți cu precizie, cu minuțiozitate.

dreávă, *dreve*, s.f. (Pop.) Vergea; gratie, zăbrea.

dregătór, *dregători*, s.m. (În trecut, în Țara Românească și în Moldova) Demnitar la curtea domnească cu atribuții administrative, militare și judecătorești.

dregătorie, *dregătorii*, s.f. Demnitatea, funcția de dregător.

drége, *dreg*, vb. III. Tr. **1.** A repara un obiect stricat; (fig.) a îndrepta o greșeală, o nedreptate. **2.** A potrivi gustul unei mîncări. **3.** A pune la cale, a aranja.

dren, *drenuri*, s.n. **1.** Lucrare subterană pentru colectarea și evacuarea apei de infiltrație. **2.** Tub sau mușă de tifon care se aplică la o plagă pentru a înlesni scurgerea secreției.

drená, *drenez*, vb. I. Tr. **1.** A colecta și a evacua apa dintr-un teren, cu ajutorul unui dren (1). **2.** A face să se scurgă secreția dintr-o plagă, cu ajutorul drenului (2).

drept, dreáptă, (1—4) *drepți, -te*, adj., (5) adv., (6—8) *drepturi*, s.n., (9) prep. **1.** Adj. Care merge de la un punct la altul fără abatere; care nu este strîmb sau oblic; *linie dreaptă* (și substantivat, f.) = linie care unește două puncte pe drumul cel mai scurt; *unghi drept* = unghi format de două drepte perpendiculare una pe alta; (cu valoare de interjecție) *drepți!* = formulă de comandă militară sau de gimnastică. **2.** Adj. Potrivit dreptății și adevărului; just; (despre oameni) cinstit, integru; *luptă dreaptă* = luptă corp la corp, fără arme; *pe* (sau *cu*) *drept cuvînt* = în mod just, întemeiat; (adverbial) *a spune drept* = a vorbi sincer, deschis. **3.** Adj. (Despre părți și organe ale corpului) Aflat în partea opusă inimii; (substantivat, f.) mîna dreaptă. **4.** Adj. (Fig.; substantivat, f. art.; în viața politică) Grupare conservatoare, reacționară. **5.** Adv. În linie dreaptă, fără ocol; *merge drept la țintă; de-a dreptul* = fără a se abate din drum; în mod nemijlocit, pe față, fără înconjur; *în dreptul...* = în fața...; *prin dreptul...* = prin fața..., pe dinaintea...; **6.** S.n. Totalitatea regulilor și normelor care reglementează relațiile sociale într-o societate dată. **7.** S.n. Știință care studiază regulile și normele de drept. **8.** S.n. Prerogativă sau putere recunoscută unei persoane de a pretinde altei persoane o anumită comportare. **9.** Prep. (Introduce complemente) În loc de...; în calitate de..., ca; *drept cine mă iei?* = cine crezi că sînt?; *drept care* = prin urmare, în concluzie, așadar.

dreptár, *dreptare*, s.n. Scîndură cu muchiile perfect drepte, folosită în construcții pentru trasare sau pentru verificarea suprafețelor plane.

dreptáte s.f. Principiu moral și juridic care cere să se respecte drepturile fiecăruia, să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine; faptul de a recunoaște drepturile fiecăruia.

dreptúnghi, *dreptunghiuri*, s.n. Patrulater cu toate unghiurile drepte.

drúșcă, *droște*, s.f. (Înv.) Trăsură mică, descoperită; birjă.

drug, *drugi*, s.m. **1.** Bară de fier sau de lemn, cu diverse întrebuințări (mai ales în construcții). **2.** Fiecare dintre cele două tălpi ale războiului de țesut.

drúgă, *drugi*, s.f. Fus mare cu care se torc fire groase pentru anumite țesături (lăicere, saci etc.)

druíd, *druizi*, s.m. Preot la vechii celți.

drum, *drumuri*, s.n. **1.** Cale de comunicație terestră pentru circulația vehiculelor, a oamenilor și a animalelor; *drum-de-fier* = cale ferată; *drum mare* = șosea de mare circulație. **2.** Călătorie. **3.** Parcurs, rută, itinerar; traseu; traiectorie.

drumeág, *drumeaguri*, s.n. Drum îngust.

drumét, -eáță, *drumeți, -e*, s.m. și f. Călător.

drumeție, *drumeții*, s.f. Călătorie; turism.

drúpă, *drupe*, s.f. Tip de fruct cărnos, cu un singur sîmbure tare.

drúșcă, *druște*, s.f. (Reg.) Fată care însoțește mireasa la cununie și are anumite atribuții la nuntă.

duál s.n. (Gram.) Număr (deosebit de singular și de plural) folosit în unele limbi pentru a indica două exemplare care alcătuiesc de obicei o pereche.

dualísm s.n. Concepție potrivit căreia la baza existenței ar sta două principii ireductibile, cel material și cel spiritual.

dualitáte s.f. Însușire a unui lucru de a avea o natură dublă; ansamblu format din două elemente diferite sau opuse.

dúbă, *dube*, s.f. **1.** Camionetă închisă, folosită pentru transporturi. **2.** Vehicul închis, cu ferestruici prevăzute cu gratii, cu care se transportă deținuții; (fig.) pușcărie.

dubiós, -oásă, *dubioși, -oase*, adj. Nesigur, îndoielnic; suspect.

dubitatív, -ă, *dubitativi, -e*, adj. (Despre propoziții) Care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranță, o posibilitate sau o bănuială.

dúbiu, *dubii*, s.n. Îndoială, nesiguranță.

dublá, *dublez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) face de două ori mai mare. **2.** Tr. A reuni două materiale punîndu-le unul peste altul; a căptuși. **3.** Tr. A face o lucrare la fel cu alta existentă (și servind aceluiași scop). **4.** Tr. A înlocui pe

titularul unui rol într-un spectacol; a interpreta un rol alternativ cu titularul lui.

dúblă, *duble,* s.f. Măsură de capacitate pentru cereale, egală cu un dublu-decalitru.

dublé s.n. Metal placat cu un strat subțire de aur sau de platină.

dublét, *dublete,* s.n. Al doilea exemplar al unui obiect, al unei cărți etc. păstrat într-o colecție.

dúblu, -ă, *dubli, -e,* adj. **1.** Care este de două ori mai mare sau cuprinde de două ori mai mult decît o mărime sau o cantitate dată; care este alcătuit din două elemente identice sau asemănătoare; *dublu-decimetru* = riglă cu lungimea de 20 de centimetri; *cuvînt cu dublu înțeles* = cuvînt care poate fi înțeles în două feluri, dînd naștere la echivoc; (adverbial) *a vedea dublu* = a vedea două imagini ale aceluiași obiect: **2.** (Substantivat, m.) *Dublu băieți (fete* sau *mixt)* = partidă de tenis (sau de tenis de masă) în care joacă cîte doi jucători de fiecare parte.

dublúră, *dubluri,* s.f. **1.** Actor care înlocuiește pe titularul rolului într-o piesă de teatru, într-un film etc. **2.** Căptușeală la o haină.

ducát, (1) *ducate,* s.n., **(2)** *ducați,* s.m. **1.** S.n. Teritoriu, stat guvernat de un duce. **2.** S.m. Monedă de aur sau de argint care a circulat în trecut în mai multe țări din apusul Europei (într-o perioadă și în țările românești).

dúcă s.f. (Precedat de prepoziții) Plecare; călătorie; *a fi pe ducă* = a fi pe moarte.

dúce[1], *duc,* vb. III. **1.** Tr. A transporta ceva sau pe cineva într-un anumit loc; a transmite vești, vorbe etc.; a introduce, a conduce pe cineva într-un loc. **2.** Refl. A se deplasa, a pleca undeva; a dispărea; (substantivat) *un du-te-vino* = o mișcare continuă de colo pînă colo. **3.** Intr. (Despre drumuri) A conduce într-un anumit loc. **4.** Intr. A avea drept rezultat. **5.** Tr. A-și petrece viața, a trăi. **6.** Tr. A îndeplini; a purta (războaie, tratative etc.). **7.** Tr. A trage sau a desena (linii).

dúce[2], *duci,* s.m. **1.** (În evul mediu) Mare stăpîn feudal; titlu nobiliar superior marchizului și inferior prințului. **2.** Titlu purtat de unii conducători de provincii sau de state.

ducésă, *ducese,* s.f. **1.** Femeie care stăpînește un ducat **(1). 2.** Soție de duce.

dúcipal, *ducipali,* s.m. Cal sprinten, frumos, voinic.

dúco s.n. Denumire comercială pentru unele lacuri sau pentru solvenți, coloranți etc. folosiți în industria lacurilor.

ductíl, -ă, *ductili, -e,* adj. (Despre metale) Care poate fi tras în fire subțiri.

ductilitáte s.f. Proprietate a unor metale de a putea fi trase în fire subțiri.

dud, *duzi,* s.m. Numele unor specii de arbori cu fructe mici, cărnoase, ale căror frunze constituie hrana viermilor de mătase.

dúdă, *dude,* s.f. Fructul dudului.

dudúcă, *duduci,* s.f. Termen de politețe care se dădea în trecut fetelor și femeilor tinere de la oraș.

dudui, pers. 3 *dăduie,* vb. IV. Intr. (Despre foc) A arde cu zgomot; (despre clădiri, ferestre) a se zgudui, a se cutremura; (despre motoare, mașini) a produce un zgomot ritmic, sacadat.

dudúie, *dudui,* s.f. Domnișoară.

duél, *duéluri,* s.n. **1.** Luptă care se desfășoară, după anumite reguli, între două persoane înarmate. **2.** *Duel de artilerie* = acțiune în care artileriile părților aflate în luptă trag simultan una asupra celeilalte. **3.** (Fig.) Polemică vie.

duelá, *duelez,* vb. I. Intr. și refl. recipr. A se lupta în duel.

duét, *duete,* s.n. Compoziție muzicală care se execută pe două voci sau la două instrumente; ansamblu format din două voci sau două instrumente care execută împreună o astfel de compoziție.

dugheánă, *dugheni,* s.f. Prăvălie mică, sărăcăcioasă.

dughíe, *dughii,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cultivată ca nutreț.

duh, *duhuri,* s.n. **1.** (În superstiții) Ființă supranaturală imaterială; arătare, stafie; spirit rău, drac. **2.** Suflet, spirit. **3.** Minte, inteligență; *vorbă de duh* = vorbă spirituală. **4.** Răsuflare; *a-și da duhul* = a muri.

duhní, *duhnesc,* vb. IV. Intr. A răspîndi un miros urît, greu.

duhoáre, *duhori,* s.f. Miros greu, urît.

duhóvnic, *duhovnici,* s.m. Preot care spovedește pe credincioși.

duiós, -oásă, *duioși, -oase,* adj. **1.** Mișcător, emoționant. **2.** Dulce, blînd. **3.** Jalnic, trist.

duioșíe, *duioșii,* s.f. **1.** Gingășie, simțire gingașă. **2.** Tristețe.

duiúm s.n. Mulțime, grămadă; gloată; *cu duiumul* = în număr mare, cu grămada.

dulămă, *dulame,* s.f. **1.** Haină de ceremonie purtată în trecut de domni și de boieri. **2.** Haină țărănească lungă, de obicei îmblănită.

duláp, (1) *dulapuri,* s.n. **(2)** *dulapi,* s.m. **1.** S.n. Mobilă (cu rafturi, cu cuiere) în care se păstrează haine, rufe, cărți, vase etc. **2.** S.m. Scîndură lată și groasă.

dulău, *dulăi,* s.m. Cîine mare.

dúlce, (1—5) *dulci,* adj., **(6)** s.n., **(7)** *dulciuri,* s.n. **1.** Adj. Care are gustul caracteristic al mierii sau al zahărului; care a fost îndulcit. **2.** Adj. *Lapte dulce* = lapte proaspăt, nefermentat. **3.** Adj. (Despre apă) De izvor, de rîu. **4.** Adj. (Fig.; despre sunete, glas) Melodios, plăcut la auz; (despre somn) liniștit, calm; odihnitor; (despre climă) moderat, temperat. **5.** Adj. (Fig.; despre ființe și manifestările lor) Simpatic, plăcut; gingaș, delicat; blînd. **6.** S.n. Ceea ce e plăcut, bun; ceea ce produce plăcere; (în ritualul creștin) *de dulce* = (despre mîncări) care este permis numai în perioadele dintre posturi. **7.** S.n. (Mai ales la pl.) Preparat culinar dulce **(1).**

dulceág, -ă, *dulcegi, -ge,* adj. (Despre mîncări și băuturi) Cam dulce; fără gust, searbăd.

dulceáță, (2) *dulcețuri,* s.f. **1.** Însușirea de a fi dulce; gust dulce. **2.** Preparat din fructe sau flori

fierte cu zahăr. 3. (Fig.) Calitatea de a fi plăcut, de a produce plăcere, desfătare.

dulcegăríe, *dulcegării*, s.f. Vorbă, atitudine care vrea să pară prietenoasă.

dulcícol, -ă, *dulcicoli, -e*, adj. (Biol.) Care trăiește în apele dulci.

dulghér, *dulgheri*, s.m. Muncitor calificat care execută construcții (sau elemente de construcții) din lemn.

dulgheríe, *dulgherii*, s.f. Meseria dulgherului; lucrările executate de dulgher.

dulíe, *dulii*, s.f. Piesă în care se fixează becul electric și care asigură racordarea acestuia la circuitul electric.

dumbrávă, *dumbrăvi*, s.f. **1.** Pădure tînără, nu prea deasă. **2.** Pădure de stejar.

dumbrávnic, *dumbravnici*, s.m. Plantă erbacee, medicinală și meliferă, cu frunze late și flori purpurii sau albe.

dumbrăvcáncă, *dumbrăvenci*, s.f. Pasăre migratoare cu penajul albastru-verzui.

dumerí, *dumeresc*, vb. IV. Refl. și tr. A pricepe (sau a face pe cineva să priceapă), a(-și) explica, a (se) lămuri. Var.: **dumirí** vb. IV.

dumicá, *dumic*, vb. I. Tr. (Pop.) **1.** A fărîmița un aliment; a mesteca. **2.** A tăia pe cineva în bucăți, a ciopîrți.

dumicát, *dumicați*, s.m. (Pop.) Bucată mică ruptă dintr-un aliment; îmbucătură.

dumínecă s.f. v. **duminică.**

duminicál, -ă, *duminicali, -e*, adj. De duminică: *repaus duminical.*

dumínică, *duminici*, s.f. Ultima zi a săptămînii; (adverbial, în forma *duminica*) în fiecare duminică. Var.: **dumínecă** s.f.

dumirí vb. IV. v. **dumerí.**

dumnealúi, dumneaéi, *dumnealor*, pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 3-a singular.

dumneasá pron. pers. (Pop.) Pronume de politețe pentru persoana a 3-a singular.

dumneatá pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a singular.

dumneavoástră pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a (singular și plural).

dumnezeiésc, -iáscă, *dumnezeiești*, adj. **1.** Divin. **2.** (Fig.) Minunat, splendid.

dumnezeiéște adv. Minunat, splendid, superb.

dumnezéu, *dumnezei*, s.m. **1.** Ființă imaginară supranaturală, considerată de credincioși a fi creatoare a lumii, cauza ei primordială, principiu al existenței și al ordinii universale. **2.** Divinitate, zeu.

dúmping, *dumpinguri*, s.n. Export de mărfuri la prețuri mai scăzute decît cele de pe piața internă și mondială, cu scopul de a înlătura concurența.

dúnă, *dune*, s.f. Formă de relief cu aspectul unor coame paralele, apărută sub acțiunea vîntului în regiunile nisipoase.

dúnăre s.f. Apă mare; *dunăre de minios* = foarte supărat.

dunăreán, -ă, *dunăreni, -e*, adj. Privitor la Dunăre, din regiunea Dunării.

dunétă, *dunete*, s.f. Construcție situată la pupa unei nave, deasupra punții superioare, unde se află cabinele echipajului.

dungát, -ă, *dungați, -te*, adj. Cu dungi.

dúngă, *dungi*, s.f. **1.** Linie vizibilă, pe un fond de altă culoare; dîră; cută. **2.** Marginea unui obiect; muchie; latură, coastă; *dunga pantalonului* = muchie făcută cu fierul de călcat în lungul pantalonului.

dúo s.n. invar. (Muz.) Duet.

duodén, *duodenuri*, s.n. Porțiunea de la începutul intestinului subțire.

duodenál, -ă, *duodenali, -e*, adj. Privitor la duoden; care se formează în duoden.

duodenítă, *duodenite*, s.f. Inflamație a mucoasei duodenale.

dúpă prep. **1.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) Îndărătul, în dosul, în urma; dincolo de. **2.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) Pe urmă, mai tîrziu. **3.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) Potrivit cu, în conformitate sau în raport cu; la fel cu; avînd ca model sau ca exemplu. **4.** (Introduce un complement de scop) Pentru. **5.** (Introduce un atribut) *Văr după mamă.*

dúplex s.n. **1.** Carton fabricat prin lipirea a două straturi de pastă. **2.** (Telec.) *Sistem duplex* = sistem care asigură comunicația simultană bilaterală între două posturi corespondente.

duplicát, *duplicate*, s.n. Al doilea exemplar al unui act sau al unui document.

duplicitár, -ă, *duplicitari, -e*, adj. Fățarnic, ipocrit.

duplicitáte s.f. Fățărnicie, ipocrizie.

dur, -ă, *duri, -e*, adj. **1.** (Despre corpuri solide) Tare, greu de pătruns. **2.** (Despre apă) Care conține săruri de calciu și de magneziu peste limita admisă pentru apa potabilă sau industrială. **3.** (Fig.; despre oameni) Aspru, sever; brutal.

dúra[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de un corp care se rostogolește; *de-a dura* = de-a rostogolul.

dură[2], *durez*, vb. I. Tr. A construi, a zidi.

dură[3], pers. 3 *durează*, vb. I. Intr. A persista, a dăinui, a se menține (în stare bună); a se desfășura într-o anumită perioadă de timp.

durábil, -ă, *durabili, -e*, adj. Care durează mult timp; trainic.

durabilitáte s.f. Calitatea de a fi durabil.

duralumíniu s.n. Aliaj de aluminiu cu cupru, magneziu etc., ușor și rezistent, folosit în special în industria aeronautică.

duramáter subst. Membrana externă, fibroasă a meningelor.

duramén, *duramenuri*, s.n. Partea centrală a tulpinilor și ramurilor la arbori și arbuști, mai intens colorată.

durátă, *durate*, s.f. **1.** Interval de timp în care se petrece ceva sau cît durează ceva. **2.** (Muz.) Timpul cît ține intonarea sau executarea unei note.

duratív, -ă, *durativi, -e,* adj. (Despre verbe) Care arată că o acțiune durează, este în desfășurare.

dúrdă, *durde,* s.f. (Înv. și pop.) Pușcă, flintă.

durdulíu, -íe, *durdulii,* adj. Dolofan, grăsuliu.

dureá, pers. 3 *doáre,* vb. II. Tr. A simți o durere fizică sau (fig.) o suferință morală; a produce cuiva o durere.

durére, *dureri,* s.f. Suferință fizică produsă de o boală, de o lovitură etc.; (fig.) suferință morală, mîhnire.

durerós, -oásă, *dureroși, -oase,* adj. Care provoacă o durere (fizică sau morală); care exprimă o suferință.

durificá, *durífic,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face mai dur.

duritáte, *durități,* s.f. Calitatea de a fi dur.

duruí, *dúrui,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre mașini, vehicule etc.) A face zgomot mare în mers. **2.** Intr. și tr. (Fig.; despre oameni) A vorbi repede, cu glas ridicat; a turui.

dus, -ă, *duși, -se,* adj. Plecat; *dus pe ceea lume* = mort; *dus pe gînduri* = absorbit de gînduri.

duș, *dușuri,* s.n. Instalație sanitară constînd dintr-un dispozitiv prin care apa țîșnește în jeturi subțiri; baie, spălare făcută prin acest mijloc.

dúșcă s.f. Cantitate de băutură (alcoolică) care se bea dintr-o singură înghițitură.

dușmán, -ă, *dușmani, -e,* s.m. și f., adj. (Persoană) care are o atitudine ostilă față de cineva, care urăște pe cineva sau ceva; inamic (în război).

dușmáncă, *dușmance,* s.f. Dușmană.

dușmănéște adv. Cu dușmănie.

dușmăni, *dușmănesc,* vb. IV.Tr. și refl. recipr. A nutri sentimente ostile față de cineva.

dușmăníe, *dușmănii,* s.f. Sentiment de ură față de cineva; atitudine dușmănoasă, ostilă.

dușmănós, -oásă, *dușmănoși, -oase,* adj. Ostil; răuvoitor.

dușumeá, *dușumele,* s.f. Pardoseală de scînduri.

duzínă, *duzini,* s.f. Grup de douăsprezece obiecte de același fel, care formează un tot.

echilibríst, -ă, *echilibriști, -ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu echilibristica.

echilibrístică s.f. Arta de a-și păstra echilibrul în diferite poziții sau mișcări dificile al corpului.

echilíbru, *echilibre*, s.n. **1.** Stare a unui corp supus acțiunii unor forțe care se compensează. **2.** *Echilibru bugetar* = situația unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. **3.** (Fig.) Stare de liniște, de calm, de armonie.

echimóză, *echimoze*, s.f. Pată de culoare roșie-vineție, evoluînd pînă la galben, care apare pe piele în urma unei lovituri; vînătaie.

echinocóc, *echinococi*, s.m. Vierme parazit care trăiește ca adult în intestinul carnivorelor iar ca larvă în unele organe ale rumegătoarelor, porcilor sau omului.

echinococóză, *echinococoze*, s.f. Boală, comună omului și animalelor, provocată de echinococ și manifestată prin apariția de chisturi pline cu lichid în plămîni, ficat etc.

echinocțiál, -ă, *echinocțiali, -e*, adj. Privitor la echinocțiu. Var.: **echinoxiál, -ă** adj.

echinócțiu, *echinocții*, s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului (la 23 septembrie și la 21 martie) cînd ziua este egală cu noaptea. Var.: **echinóx** s.n.

echinodérm, *echinoderme*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale marine nevertebrate, cu schelet calcaros format din plăci; (și la sg.) animal din această încrengătură.

echinóx s.n. v. **echinocțiu.**

echinoxiál, -ă adj. v. **echinocțial.**

echipá, *echipez*, vb. I. Tr. **1.** A înzestra (o armată, o navă, un soldat etc.) cu cele necesare unei acțiuni; (refl.) a-și pune echipamentul, a se îmbrăca. **2.** A dota cu echipamentul necesar o întreprindere, o instalație etc.

echipáj, *echipaje*, s.n. Personalul de conducere și de deservire a unei nave, a unui avion etc.

echipamént, *echipamente*, s.n. **1.** Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii cu care este dotat un militar sau un excursionist, un sportiv etc. **2.** Ansamblul de aparate, de dispozitive și mecanisme ale unei instalații, mașini etc., care îi asigură funcționarea.

echípă, *echipe,* s.f. Grup de oameni care îndeplinesc o muncă sau o acțiune comună, sub conducerea unui șef; grup de sportivi organizați într-o formație în cadrul căreia se antrenează și participă la competiții.

echipiér, -ă, *echipieri, -e,* s.m. și f. Membru al unei echipe sportive.

echipotențiál, -ă, *echipotențiali, -e,* adj. (Despre o linie sau o suprafață) Pe care potențialul are aceeași valoare.

echitábil, -ă, *echitabili, -e,* adj. (Despre fapte, idei etc.) Care se întemeiază pe dreptate; just, drept, nepărtinitor.

echitáte s.f. Dreptate; cinste, omenie.

echitáție s.f. (Sport) Călărie.

echivalá, *echivalez,* vb. I. Intr. și tr. A avea (sau a face să aibă) aceeași valoare cu altceva sau cu altcineva; a fi (sau a face să fie) egal.

echivalént, -ă, *echivalenți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are aceeași valoare, aceeași semnificație, același sens cu altceva; (despre figuri geometrice) care are aceeași suprafață cu altă figură, fără a fi identică cu aceasta. **2.** S.n. Mărime, număr etc. care caracterizează egalitatea sau echivalența a două efecte sau a două acțiuni.

echivalénță, *echivalențe,* s.f. Însușirea a ceea ce este echivalent; egalitate de valoare, de semnificație etc.

echívoc, -ă, *echivoci, -e,* adj. Care se poate înțelege în mai multe feluri, care dă loc la mai multe interpretări; (substantivat, n.) expresie, situație, atitudine neclară, ambiguă.

eclampsíe, *eclampsii,* s.f. Sindrom întîlnit la unele femei către sfîrșitul sarcinii și manifestat prin convulsii, prin pierderea cunoștinței etc.

eclatánt, -ă, *eclatanți, -te,* adj. (Livr.) Care impresionează puternic; care produce vîlvă.

eclatór, *eclatoare,* s.n. Aparat electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte sau pentru protecția contra supratensiunilor.

eclécticism s.n. Îmbinare mecanică, hibridă a mai multor puncte de vedere, idei, concepții etc. eterogene sau opuse.

eclezíarh, *eclezíarhi,* s.m. Cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios într-o biserică.

eclezíastic, -ă, *eclezíastici, -e,* adj. Privitor la biserică sau la cler.

eclimétru, *eclimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea unghiurilor verticale (de pantă sau zenitale).

eclipsá, *eclipsez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre corpuri cerești) A întuneca, total sau parțial, un alt corp ceresc. **2.** (Fig.) A lăsa în umbră, a depăși, a întrece.

eclípsă, *eclipse,* s.f. Dispariție (totală sau parțială) a imaginii unui astru datorită interpunerii unui corp ceresc între el și observator sau intrării lui în conul de umbră a altui corp ceresc.

eclíptică, *ecliptice,* s.f. Orbita aparentă pe care o descrie Soarele în mișcarea lui anuală.

eclísă, *eclise,* s.f. Piesă de lemn sau de metal cu care se acoperă rostul dintre două piese care se înnădesc în prelungire.

ecloziúne, *ecloziuni,* s.f. Ieșire a puiului din ou în urma incubației.

eclúză, *ecluze,* s.f. Construcție hidrotehnică executată pe traseul unei căi navigabile, care permite trecerea navelor între două porțiuni cu nivele de apă diferite.

ecológic, -ă, *ecologici, -e,* adj. Care aparține ecologiei, privitor la ecologie.

ecologíe s.f. Știință care studiază interacțiunea dintre organisme și mediul lor de viață.

económ, -oámă, *economi, -oame,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care cheltuiește cu cumpătare, care face economii. **2.** S.m. și f. (În trecut) Persoană însărcinată cu administrarea unei instituții sau a averii cuiva.

econometríe s.f. Disciplină care se ocupă cu aplicarea metodelor statistice și matematice la analiza fenomenelor și proceselor economice.

económic, -ă, *economici, -e,* adj. **1.** Privitor la economie. **2.** Care cere cheltuieli puține, care permite economii; ieftin.

economicós, -oásă, *economicoși, -oase,* adj. Economic (2).

economíe, *economii,* s.f. **1.** Ansamblul relațiilor sociale de producție existente într-o anumită orînduire socială, determinate de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție; *economie politică* = știință care studiază dezvoltarea relațiilor sociale de producție, legile care guvernează producția, repartiția, schimbul și consumul bunurilor materiale și serviciilor economice în societatea omenească pe diferitele ei trepte de dezvoltare. **2.** Chibzuință, cumpătare în cheltuirea resurselor materiale sau bănești; (la pl.) bani economisiți.

economisí, *economisesc,* vb. IV. Tr. A folosi cu chibzuială banii sau mijloacele materiale.

economíst, -ă, *economiști, -ste,* s.m. și f. Specialist în domeniul științelor economice.

ecoséz adj. invar. (Despre țesături) Cu carouri în culori variate.

ecosistém, *ecosisteme,* s.n. Ansamblu format din biotop și biocenoză, în cadrul căruia se stabilesc relații strînse atît între organisme cît și între acestea și factorii abiotici.

ecóu, *ecouri,* s.n. **1.** Fenomenul de repetare a unui sunet, datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol. **2.** (Fig.) Răsunet, vîlvă produsă de o întîmplare, de un eveniment deosebit.

ecrán, *ecrane,* s.n. **1.** Suprafață mată, de obicei albă, de pînză, de hîrtie etc. pe care se proiectează imaginile reale produse de aparate, folosită în cinematografie, în laboratoare etc.; *micul ecran* = televizor. **2.** Perete sau înveliș de protecție contra unor acțiuni fizice exterioare.

ecranizá, *ecranizez,* vb. I. Tr. A adapta o operă literară sau muzicală pentru a fi reprezentată pe ecran (1).

ecrú adj. invar. De culoarea mătăsii naturale nealbite. Pr.: *ecrú.*

ectazíe, *ectazii*, s.f. (Med.) Dilatare a unui organ tubular, a unui vas etc.

ecténie, *ectenii*, s.f. (În ritualul ortodox) Şir de rugăciuni rostite de preot sau de diacon în cursul serviciului religios.

ectodérm, *ectoderme*, s.n. Foiţa externă a embrionului.

ecuatór s.n. Cerc imaginar pe suprafaţa Pămîntului, rezultat din intersecţia cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor.

ecuatoriál, -ă, *ecuatoriali, -e*, adj. Privitor la ecuator, specific sau caracteristic ecuatorului; de la ecuator.

ecuaţie, *ecuaţii*, s.f. Relaţie matematică exprimată sub forma egalităţii a două expresii algebrice care conţin atît mărimi cunoscute cît şi necunoscute.

ecuménic, -ă, *ecumenici, -e*, adj. Învestit cu autoritate care se extinde asupra întregii biserici creştine.

ecusón, *ecusoane*, s.n. **1.** Ornament sculptat sau pictat în formă de scut, împodobit cu inscripţii, semne heraldice etc. **2.** Mică bucată de stofă cusută pe anumite uniforme, indicînd apartenenţa la o organizaţie, la o unitate etc.

ecvéstru, -ă, *ecveştri, -stre*, adj. Călare; (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare.

ecvíd, *ecvide*, s.n. (La pl.) Grup de mamifere imparicopitate erbivore, nerumegătoare; (şi la sg.) animal care face parte din acest grup (ex. calul).

eczémă, *eczeme*, s.f. Boală de piele caracterizată prin leziuni, umede sau uscate, însoţite de mîncărimi.

edéc, *edecuri*, s.n. Parîmă cu care se remorca de pe mal o ambarcaţie sau o navă împotriva curentului cursului de apă.

edém, *edeme*, s.n. (Med.) Acumulare de lichid [illegible] în ţesuturi

blica un text însoţindu-l de comentarii şi de adnotări critice sau explicative.

editór, -oáre, *editori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu editarea cărţilor, a revistelor etc.

editoriál, -ă, *editoriali, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la edituri sau la editare. **2.** S.n. Articol dintr-un ziar sau dintr-o revistă, de obicei nesemnat, care exprimă punctul de vedere oficial al conducerii publicaţiei într-o problemă importantă la ordinea zilei.

editúră, *edituri*, s.f. Întreprindere specializată în editarea de cărţi, publicaţii periodice etc.

ediţie, *ediţii*, s.f. **1.** Totalitatea exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiaşi zaţ tipografic. **2.** Fiecare dintre competiţiile sportive care fac parte dintr-o serie periodică, stabilă.

educá, *edúc*, vb. I. Tr. A forma pe cineva prin educaţie; a da educaţie (unui copil).

educatív, -ă, *educativi, -e*, adj. Privitor la educaţie; care contribuie la educaţia cuiva.

educatór, -oáre, *educatori, -oare*, adj., subst. **1.** Adj., s.m. şi f. Persoană care se ocupă de educaţia copiilor şi a tineretului. **2.** S.f. Persoană cu pregătire specială care se ocupă de educaţia copiilor preşcolari.

educáţie, *educaţii*, s.f. Ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic în vederea formării şi dezvoltării însuşirilor intelectuale, morale şi fizice ale oamenilor (în special ale copiilor şi tineretului); rezultatul acestei activităţi; *educaţie fizică* = ansamblu de măsuri care au ca scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a oamenilor.

eféb, *efebi*, s.m. (În Grecia antică) Tînăr între 18 şi 20 de ani, care îşi făcea educaţia (militară şi cetăţenească) într-o şcoală specială; (astăzi) tînăr de o deosebită frumuseţe.

eféct, *efecte*, s.n. **1.** Fenomen care urmează unui alt fenomen (numit cauză) şi care este produs în mod necesar de acesta. **2.** Impresie

efervescént, -ă, *efervescenți, -te,* adj. (Despre lichide) Care dezvoltă cu putere gaze, în cursul unei reacții chimice; (fig.) agitat, clocotitor.

efervescénță, *efervescențe,* s.f. Degajare activă și zgomotoasă de gaze în masa unui lichid, în cursul unei reacții chimice; (fig.) agitație, fierbere, frămîntare.

efeminát, -ă, *efeminați, -te,* adj. (Livr.) Cu aspect sau caracter feminin; delicat; (p. ext.) molatic, moleșit.

eficáce adj. invar. Care produce efectul așteptat, care are un rezultat pozitiv.

eficacitáte s.f. Calitatea de a fi eficace.

eficiént, -ă, *eficienți, -te,* adj. Eficace.

eficiénță s.f. Eficacitate; *eficiență economică* = raportul dintre rezultatele obținute dintr-o activitate economică și totalul cheltuielilor pe care le implică activitatea respectivă.

efígie, *efigii,* s.f. Reprezentare în relief pe o monedă, pe o medalie etc. a chipului unei persoane (de obicei al unui suveran).

efloréscent, -ă, *efloreșcenți, -te,* adj. **1.** Care înflorește. **2.** (Chim.; despre săruri) Care pierde o parte din apa de cristalizare și capătă un aspect de pulbere.

efloréscență, *efloreșcențe,* s.f. **1.** Începutul înfloririi unei plante; (fig.) dezvoltare. **2.** (Chim.) Transformare în pulbere a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare. **3.** Depunere de săruri care apare pe suprafața unor roci.

efluviu, *efluvii,* s.n. Emanație gazoasă produsă de un corp și perceptibilă cu ajutorul mirosului; (fig.) curent, flux.

éfor, *efori,* s.m. Membru în consiliul de conducere al unei eforii.

eforíe, *eforii,* s.f. (În trecut) Instituție administrativă de utilitate publică social-culturală (ex. eforia spitalelor).

efórt, *eforturi,* s.n. **1.** Încordare a forțelor fizice sau intelectuale pentru realizarea unui randament mai mare decît cel obișnuit. **2.** Forță interioară ce ia naștere sub acțiunea unei solicitări la care e supus un corp și care se opune acestei solicitări.

efracție, *efracții,* s.f. Spargere a zidurilor, forțare a încuietorilor sau a oricărui dispozitiv de închidere, ca mijloc pentru săvîrșirea unei infracțiuni.

efuziúne, *efuziuni,* s.f. **1.** Manifestare puternică a unor sentimente (frumoase). **2.** Trecere a unui gaz printr-un perete poros.

egál, -ă, *egali, -e,* adj. **1.** Care este la fel cu altul sau cu altceva într-o anumită privință; (despre oameni) care au aceleași drepturi și aceleași îndatoriri. **2.** (Și substantivat, n.) Semnul grafic (=) cu care se marchează o egalitate. **3.** Neschimbat, statornic; (adverbial) *mi-e egal* = mi-e indiferent.

egalá, *egalez,* vb. I. Tr. și intr. A deveni (sau a face să devină) egal; (tr.; sport) a obține un număr de puncte egal cu cel obținut de adversar.

egalát, -ă, *egalați, -te,* adj. Făcut (sau devenit) egal; nivelat, uniformizat.

egalitarism s.n. Concepție utopică mic-burgheză care preconizează împărțirea egală a bunurilor, nivelarea retribuirii muncii, a trebuințelor personale și a consumului individual al membrilor societății.

egalitáte, *egalități,* s.f. **1.** Stare a două sau a mai multor lucruri care sînt egale între ele; (mat.) relația dintre două mărimi egale; (sport) situație în care mai mulți concurenți realizează același număr de puncte. **2.** Situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri.

egalizá, *egalizez,* vb. I. Tr. A realiza o egalitate, a face ca mai multe lucruri, situații, mărimi etc. să fie egale între ele în anumite privințe.

egalizatór, *egalizatoare,* s.n. Substanță cu proprietăți de egalizare a coloranților în soluție.

eghilét, *eghileți,* s.m. Șnur cu capetele îmbrăcate în metal, care împodobește uniforma unor militari.

egídă, *egide,* s.f. Ocrotire, protecție; îndrumare.

egipteán, -ă, *egipteni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Egipt, la Republica Arabă Egipt sau la egipteni; (substantivat, f.) limba vorbită de egipteni. **2.** S.m. și f. Persoană făcînd parte din populația care locuia, în antichitate, în valea și în delta Nilului; persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Republicii Arabe Egipt.

egiptológ, *egiptologi,* s.m. Specialist în egiptologie.

egiptologíe s.f. Ramură a orientalisticii care se ocupă cu studiul istoriei și culturii vechiului Egipt.

eglógă, *egloge,* s.f. Mic poem pastoral.

egocentrísm s.n. (Livr.) Preocupare excesivă de propria persoană, tendință de a raporta totul la sine însuși și la interesele proprii.

egoísm s.n. Trăsătură morală care constă în punerea intereselor personale mai presus de interesele obștești.

egoíst, -ă, *egoiști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Stăpînit de egoism; determinat de egoism, care denotă egoism.

egrená, *egrenez,* vb. I. Tr. A separa firele de bumbac prin smulgerea lor de pe semințe cu ajutorul unor mașini speciale.

egrétă, *egrete,* s.f. **1.** Gen de păsări migratoare de baltă, de culoare albă, avînd pe spate un smoc de pene lungi. **2.** Mănunchi de pene de egretă (1), folosite altădată ca podoabă la pălării, la chipie etc.

egúmen, -ă, *egumeni, -e,* s.m. și f. Stareț(ă).

ehéi interj. Exclamație care exprimă admirație, bucurie, regret, nostalgie etc.

ei interj. Exclamație care introduce sau exprimă o întrebare, întărește un îndemn, exprimă mirare etc.

ejaculá, *ejaculez,* vb. I. Tr. A elimina sperma.

ejectór, *ejectoare,* s.n. Aparat care servește la evacuarea unui fluid dintr-un rezervor.

el, ea, *ei, ele,* pron. pers. 3. Ține locul numelui persoanei despre care se vorbește: *el scrie; ea cîntă;* (la genitiv) *cărțile lui;* (la dativ) *lui i se*

generatoare electrice acționate de acestă.

electrolít, *electroliți*, s.m. Compus chimic care, dizolvat sau în stare topită, se disociază în ioni, devenind bun conducător de electricitate.

electrolíză, *electrolize*, s.f. Descompunere a unui electrolit cu ajutorul curentului electric.

electromagnét, *electromagneți*, s.m. Corp feromagnetic magnetizat temporar cu ajutorul unei bobine străbătute de un curent electric.

electromagnetísm s.n. Ramură a electricității care studiază cîmpurile magnetice produse de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea cîmpului magnetic asupra curentului electric etc.

electromotór, *electromotoare*, s.n. Motor electric.

electrón, *electroni*, s.m. Particulă elementară, cu cea mai mică sarcină electrică negativă, care intră în compunerea atomilor tuturor substanțelor.

electrónic, -ă, *electronici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Referitor la electroni, bazat pe electroni. **2.** S.f. Ramură a științei care studiază fenomenele legate de mișcarea electronilor și ionilor în corpuri sau în cîmpuri electrice și magnetice. **3.** S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile practice ale fenomenelor electronice.

electroníst, -ă, *electroniști, -ste*, s.m. și f. Specialist în electronică.

electroscóp, *electroscoape*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se poate constata starea de electrizare a unui corp.

electrostátică s.f. Ramură a fizicii care studiază interacțiunile dintre sarcinile electrice aflate în repaus.

electrotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile fenomenelor electrice și magnetice.

electroterapíe s.f. Tratament medical care folosește curenții electrici ca agenți terapeutici ai anumitor boli.

elefánt, *elefanți*, s.m. Mamifer de talie mare cu trompă mobilă și colți lungi de fildeș.

elefantiázis s.n. Edem voluminos, cronic, al pielii și al țesuturilor subcutanate, datorit unor paraziți.

elegánt, -ă, *eleganți, -te*, adj. (Despre îmbrăcăminte) Frumos, făcut cu gust; (despre oameni) îmbrăcat cu gust.

elegánță s.f. Calitatea de a fi elegant; distincție în atitudine, în maniere.

elegiác, -ă, *elegiaci, -e,* adj. Care are caracter de elegie; trist, jalnic; (despre poeți) care scrie elegii sau lucrări cu caracter de elegie.

elegíe, *elegii,* s.f. **1.** Specie a poeziei lirice în care se exprimă sentimente de melancolie, de jale, de tristețe. **2.** Compoziție muzicală cu caracter melancolic, nostalgic.

element, *elemente,* s.n. **1.** Partea cea mai simplă a unui întreg. **2.** (Chim.) Substanță simplă formată dintr-o singură specie de atomi care au același număr de protoni în nucleu; corp simplu. **3.** Persoană care face parte dintr-o colectivitate. **4.** Fenomen al naturii care se manifestă ca o forță puternică. **5.** Mediu în care trăiește o ființă. **6.** Pilă electrică. **7.** (Mai ales la pl.) Principiu de bază al unei discipline; noțiune fundamentală.

elementár, -ă, *elementari, -e,* adj. **1.** De bază; esențial, fundamental; (despre cărți, manuale etc.) care cuprinde elementele de bază ale unei științe. **2.** Necomplicat, simplu, ușor de înțeles.

elén, -ă, *eleni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Grecia antică sau la populația ei; (substantivat, f., în forma *elină)* limba greacă veche. **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația Greciei antice. Var.: **elin, -ă** adj.

elenísm s.n. Cultura epocii elenistice.

eleníst, -ă, *eleniști, -ste,* s.m. și f. Specialist în studiul limbii și culturii Greciei antice și epocii elenistice.

elenístic, -ă, *elenistici, -e,* adj. Privitor la elenism; *epoca elenistică* = perioadă din istoria și civilizația Greciei și a Orientului Apropiat și Mijlociu, cuprinsă între anii 323 î.e.n. (moartea lui Alexandru Macedon) și 30 î.e.n. (cucerirea Egiptului de către romani).

eleștéu s.n. v. **helești eu.**

elév, -ă, *elevi, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care urmează cursurile unei școli. **2.** Persoană care urmează în concepții sau în acțiuni pe maestrul său; discipol.

elevatór, *elevatoare,* s.n. Utilaj folosit pentru transportul materialelor pe direcție verticală și pe distanțe relativ mici.

elf, *elfi,* s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală, imaginată ca un pitic, spirit al vîntului, apei sau focului.

eliberá, *eliberez,* vb. I. **1.** Tr. A pune în libertate; a dezrobi. **2.** Refl. (Ieșit din uz; despre militari) A fi lăsat la vatră. **3.** Refl. (Despre atomi) A se desprinde dintr-o moleculă, rămînînd în stare liberă. **4.** Tr. A scoate pe cineva dintr-o funcție. **5.** Tr. A da cuiva (la cerere) un act sau un document. **6.** Tr. A preda o marfă. **7.** Tr. A evacua o încăpere, un teren etc.

eliberatór, -oáre, *eliberatori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care eliberează, care dezrobește.

elíce, *elice,* s.f. **1.** Organ de mașină rotitor, format din două sau mai multe pale dispuse simetric pe un butuc, folosit pentru propulsia avioanelor și a navelor, pentru antrenarea unui rotor etc. **2.** Curbă în spațiu care taie, sub un unghi constant, generatoarele unui cilindru sau ale unui con.

elicoíd, *elicoide,* s.n. Suprafață generată de o curbă care efectuează o mișcare elicoidală.

elicoidál, -ă, *elicoidali, -e,* adj. În formă de elice.

elicoptér, *elicoptere,* s.n. Vehicul aerian prevăzut cu una sau mai multe elice portante, care poate decola și ateriza pe verticală.

eligibil, -ă, *eligibili, -e,* adj. Care poate fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ.

elimină, *elímin,* vb. I. Tr. A înlătura, a exclude; a da pe un elev afară din școală.

eliminatóriu, -ie, *eliminatorii,* adj. Care atrage eliminarea (dintr-un examen, dintr-un concurs etc.).

elín, -ă adj. v. **elen.**

elipsă, *elipse,* s.f. **1.** Curbă plană închisă pentru care suma distanțelor oricărui punct al său la două puncte fixe (numite focare) este totdeauna constantă. **2.** Omiterea din vorbire (sau din scris) a unor cuvinte care nu sînt absolut necesare pentru înțelesul comunicării.

elipsoíd, *elipsoide,* s.n. Suprafață închisă ale cărei secțiuni plane sînt elipse și care posedă trei plane de simetrie, perpendiculare două cîte două.

elipsoidál, -ă, *elipsoidali, -e,* adj. Care are forma unui elipsoid.

elíptic, -ă, *eliptici, -e,* adj. **1.** În formă de elipsă **(1). 2.** Care conține o elipsă **(2).**

elítă, *elite,* s.f. Parte restrînsă a unei societăți, considerată ca cea mai distinsă și identificată de obicei cu aristocrația; *de elită* = ales, deosebit.

elítră, *elitre,* s.f. Fiecare dintre cele două aripi tari ale unor insecte.

elixír, *elixire,* s.n. **1.** Băutură cu proprietăți miraculoase, pe care încercau să o descopere alchimiștii evului mediu. **2.** (Farm.) Extract de uleiuri volatile, utilizat în terapeutică.

elizéu, *elizee,* s.n. Loc unde credeau vechii greci că se duc după moarte sufletele oamenilor virtuoși.

eliziúne, *eliziuni,* s.f. Suprimare a vocalei finale a unui cuvînt, cînd cuvîntul următor începe tot cu vocală.

elocínță s.f. v. **elocvență.**

elocvént, -ă, *elocvenți, -te,* adj. Care expune frumos și convingător; care este plin de conținut; expresiv, demonstrativ.

elocvénță s.f. Însușirea de a fi elocvent. Var.: **elocíață** s.f.

elogiá, *elogiez,* vb. I. Tr. A aduce elogii, a prețui.

elogiós, -oásă, *elogioși, -oase,* adj. Care elogiază.

elógiu, *elogii,* s.n. Laudă deosebită, apreciere foarte favorabilă.

elongáție, *elongații,* s.f. **1.** (Med.) Extensiune accidentală sau terapeutică a unui ligament sau a unui nerv. **2.** (Fiz.) Valoarea la un moment dat a unei mărimi oscilatorii.

elucidá, *elucidez,* vb. I. Tr. A lămuri o problemă.

elucubrăție, *elucubrații*, s.f. Combinație haotică de idei absurde.

eludá, *eludez*, vb. I. Tr. A evita, a ocoli intenționat.

elúviu, *eluvii*, s.n. Totalitatea produselor rămase pe loc în urma procesului de alterare și dezagregare a rocilor.

elvețián, -ă, *elvețieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Elveția sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Elveției.

emáii, *emailuri*, s.n. Masă sticloasă constituită din oxizi, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice pentru a le proteja (și decora).

emailá, *emailez*, vb. I. Tr. A acoperi cu email suprafața unui obiect.

emaná, *emán*, vb. I. **1.** Tr. A degaja, a răspîndi un gaz, un miros etc. **2.** Intr. A proveni, a-și avea originea.

emanáție, *emanații*, s.f. **1.** Emitere, degajare (de gaze, de vapori etc.). **2.** Gaz radioactiv rezultat din dezintegrarea radiului, a toriului și a actiniului.

emancipá, *emancipez*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A-și cîștiga (sau a face să-și cîștige) independența. **2.** Refl. A se elibera de constrîngeri, de convenții sociale etc.

embargó, *embargouri*, s.n. Interzicerea de către un stat a exportului (sau a importului) unor mărfuri în (sau din) alt stat.

emblémă, *embleme*, s.f. Obiect sau imagine care simbolizează ceva.

embolíe, *embolii*, s.f. Astuparea bruscă a unui vas sanguin cu un cheag de sînge.

embriologíe s.f. Știință care studiază embrionul în toate fazele dezvoltării lui.

embrión, *embrioni*, s.m. **1.** Primul stadiu din viața oricărui organism, începînd de la fecundarea ovulu[illegible] la realizarea unei forme capabile

emigrá, *emigrez*, vb. I. Intr. A-și părăsi patria, stabilindu-se în altă țară.

emigránt, -ă, *emigranți, -te*, s.m. și f. Persoană care emigrează.

emigráție s.f. Emigrare; situația unei persoane emigrate.

eminaménte adv. În gradul cel mai înalt; prin excelență.

eminént, -ă, *eminenți, -te*, adj. Care se distinge prin calități deosebite.

eminénță, *eminențe*, s.f. Titlu dat cardinalilor, iar în trecut și episcopilor catolici.

eminescián, -ă, *eminescieni, -e*, adj. Privitor la Eminescu, la opera lui Eminescu.

emír, *emiri*, s.m. Titlu dat guvernatorilor sau principilor domnitori în unele țări musulmane.

emirát, *emirate*, s.n. Stat condus de un emir.

emisár, *emisari*, s.m. Trimis însărcinat cu o misiune (secretă); sol.

emisféră, *emisfere*, s.f. **1.** Jumătate dintr-o sferă. **2.** Fiecare dintre cele două jumătăți ale globului pămîntesc, determinate de ecuator și de meridianul de referință. **3.** *Emisferă cerebrală* = fiecare dintre cele două părți simetrice ale creierului mare.

emísie s.f. v. **emisiune.**

emisiúne, *emisiuni*, s.f. **1.** Faptul de a emite; punerea în circulație a banilor, a hîrtiilor de valoare, a unei serii de mărci poștale etc. **2.** Producere a unei radiații. **3.** Program transmis prin radio sau prin televiziune. Var.: **emísie** s.f.

emisív, -ă, *emisivi, -e*, adj. Referitor la emisiune; emițător.

emistíh, *emistihuri*, s.n. Fiecare dintre cele două jumătăți ale unui vers, despărțite de cezură.

emíte, *emit*, vb. III. Tr. **1.** A expune, a lansa o părere, o teorie; a scoate, a da, a publica o lege, un decret. **2.** A pune în circulație o bancnotă, o hîrtie de valoare. **3.** A produce radiații.

empiréu s.n. (În mitologia greco-romană) Partea cea mai înaltă a cerului, unde se credea că se află lăcașul zeilor.

empíric, -ă, *empirici, -ce,* adj. Bazat numai pe experiență.

empiriocriticísm s.n. Curent filozofic de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, bazat în special pe o interpretare idealist-subiectivă a noțiunii de experiență.

empirísm s.n. Concepție filozofică care accentuează (unilateral) rolul experienței în procesul cunoașterii.

emplástru, *emplastre,* s.n. Preparat farmaceutic plastic care se aplică pe piele pentru izolarea rănilor sau fixarea pansamentelor.

emúl, *emuli,* s.m. Persoană care caută să egaleze sau să întreacă pe cineva.

emulație, *emulații,* s.f. Străduința de a egala sau de a întrece pe cineva.

emúlsie, *emulsii,* s.f. **1.** Sistem constituit dintr-o dispersie a unui lichid în alt lichid. **2.** *Emulsie fotografică* = emulsie (1) sensibilă la lumină, care se așterne în strat subțire pe hîrtia sau pe filmele fotografice.

enantém, *enantemе,* s.n. Erupție apărută pe mucoase în unele boli contagioase.

encefál, *encefale,* s.n. Parte a sistemului nervos central care cuprinde creierul mare, pedunculii cerebrali și bulbul rahidian.

encefalíță, *encefalite,* s.f. Inflamație a țesutului nervos cerebral.

enciclică, *enciclice,* s.f. Circulară papală adresată tuturor catolicilor și cuprinzînd directive în probleme religioase, sociale etc.

enciclopédic, -ă, *enciclopedici, -ce,* adj. Cu caracter de enciclopedie; vast, cuprinzător.

enciclopédie, *enciclopedii,* s.f. Tip de dicționar care tratează sistematic termeni din toate domeniile de activitate sau numai dintr-un anumit domeniu.

enciclopedíst, *enciclopediști,* s.m. Nume dat gînditorilor și savanților francezi progresiști din secolul al XVIII-lea care s-au grupat în jurul „Enciclopediei științelor, artelor și meșteșugurilor".

enclávă, *enclave,* s.f. Fragmente de roci înglobate în masa rocilor eruptive.

enclític, -ă, *enclitici, -ce,* adj. (Despre cuvinte) Care se atașează la un cuvînt precedent, formînd o unitate; *articol enclitic* = articol hotărît care se atașează la sfîrșitul unui cuvînt.

endecasilláb, *endecasilabi,* s.m. Vers care are unsprezece silabe.

endémic, -ă, *endemici, -ce,* adj. (Despre plante sau animale) Care trăiește numai pe un anumit teritoriu; (despre boli) care are caracter permanent în anumite locuri.

endocárd, *endocarduri,* s.n. Membrană subțire care căptușește cavitățile și valvulele inimii.

endocardíță, *endocardite,* s.f. Inflamație a endocardului.

endocárp, *endocarpuri,* s.n. Țesut tare care acoperă sămînța unor fructe (ca prunele, cireșele etc.).

endocrín, -ă, *endocrini, -e,* adj. **1.** *Glandă endocrină* = glandă care își varsă secrețiile direct în sînge; glandă cu secreție internă. **2.** Care se referă la glandele endocrine.

endocrinologíe s.f. Ramură a medicinii și biologiei care studiază glandele endocrine și funcțiile lor.

endodérm, *endoderme,* s.n. **1.** Foița interioară a embrionului la animalele superioare. **2.** Stratul interior al scoarței tulpinii sau rădăcinii plantelor.

endogamíe s.f. Contractarea obligatorie a căsătoriilor în sînul aceluiași trib la unele popoare primitive.

endogén, -ă, *endogeni, -e,* adj. **1.** (Geol.) Care se datorează energiei interne a Pămîntului. **2.** (Med.) Care este produs în interiorul organismului.

endosmóză s.f. Pătrundere a unui fluid, prin osmoză, într-un spațiu mărginit de o membrană semipermeabilă.

endospérm s.n. Țesut vegetal aflat în semințe, în care se înmagazinează substanțele de rezervă necesare creșterii embrionului.

endotérmic, -ă, *endotermici, -ce,* adj. (Fiz., chim.) Care se produce cu absorbție de căldură din exterior.

energétic, -ă, *energetici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la energie; *sistem energetic* = ansamblu de instalații care produce, transmite și distribuie energie electrică pe un anumit teritoriu. **2.** S.f. Știința și tehnica producerii, distribuirii și folosirii energiei, sub diferitele ei forme.

enérgic, -ă, *energici, -ce,* adj. (Adesea adverbial) Plin de energie; (despre medicamente) care are acțiune puternică, imediată.

energíe, *energii,* s.f. **1.** Forță, vigoare, capacitate de a acționa. **2.** Mărime egală cu capacitatea unui sistem de a efectua lucru mecanic trecînd dintr-o stare în alta; *energie atomică* (sau *nucleară*) = energie degajată într-o reacție de fisiune sau de fuziune.

enervá, *enervez,* vb. I. Tr. și refl. A face să-și piardă (sau a-și pierde) calmul, a (se) înfuria.

enervánt, -ă, *enervanți, -te,* adj. Care enervează.

enerváre, *enervări,* s.f. Faptul de *a (se) enerva;* tensiune nervoasă, manifestată prin neliniște, agitație, nerăbdare.

engléz, -ă, *englezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Anglia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Anglia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Angliei.

englezésc, -eáscă, *englezești,* adj. Englez (1).

englezéște adv. Ca englezii; în limba engleză.

englezoáică, *englezoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul englez.

enigmátic, -ă, *enigmatici, -ce,* adj. Greu de înțeles; misterios.

enigmă, *enigme,* s.f. Lucru nelămurit, greu de înțeles; taină, mister.

enologíe s.f. Știință care se ocupă cu vinificația.

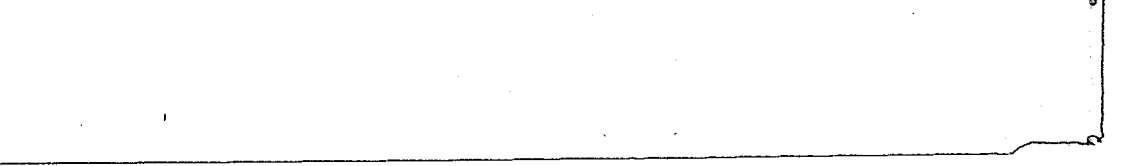

epiléptic, -ă, *epileptici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Cu caracter de epilepsie. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de epilepsie.

epilóg, *epiloguri,* s.n. Partea finală a unei opere literare, constituind un fel de concluzie sau de rezumat al operei, cu o expunere succintă a evoluției viitoare a personajelor; (fig.) sfîrșit al unei acțiuni, al unei situații.

episcop[1], *episcopi,* s.m. Grad înalt în ierarhia bisericească, imediat inferior mitropolitului; persoană care are acest grad.

episcóp[2], *episcoape,* s.n. Aparat care servește la proiecția figurilor de pe cărți, de pe fotografii sau de pe alte obiecte netransparente.

episcopíe, *episcopii,* s.f. Teritoriu asupra căruia se extinde autoritatea unui episcop[1]; reședința episcopului.

episód, *episoade,* s.n. **1.** Acțiune secundară în ansamblul unei opere literare; parte dintr-o lucrare circumscrisă la un singur moment, la o singură situație. **2.** Întîmplare, incident din viața cuiva.

episódic, -ă *episodici, -e,* adj. Care ține de un episod; secundar, întîmplător.

epistát, *epistați,* s.m. (Înv.) **1.** Cel mai mic grad de ofițer de poliție. **2.** Administrator, intendent. Var.: **ípistát** s.m.

epistemologíe s.f. Parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoașterii; teoria cunoașterii științifice.

epistolár, -ă, *epistolari, -e,* adj. Privitor la stilul, la modul de a scrie scrisori.

epístolă, *epistole,* s.f. **1.** (Înv.) Scrisoare. **2.** Specie literară în care se abordează, sub formă de scrisoare, un subiect filozofic, artistic etc.

epitáf, *epitafuri,* s.n. **1.** Inscripție funerară cuprinzînd elogiul defunctului sau o sentință morală. **2.** Obiect de cult constînd dintr-o țesătură brodată și reprezentînd pe Hristos mort.

epitalám, *epitalamuri,* s.n. (Livr.) Mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficierii căsătoriei.

epiteliál, -ă, *epiteliali, -e,* adj. Privitor la epiteliu.

epitéliu, *epitelii,* s.n. Țesut care formează învelișul pielii, al mucoaselor, al canalelor excretoare ale glandelor etc.

epitét, *epitete,* s.n. **1.** Cuvînt care determină în chip expresiv un substantiv sau un verb. **2.** Calificativ laudativ sau injurios dat cuiva.

epítrop, *epitropi,* s.m. Tutore.

epizootíe, *epizootii,* s.f. Extindere a unei boli infecțioase la un mare număr de vite dintr-o regiune.

epocál, -ă, *epocali, -e,* adj. Care marchează o epocă; care are un mare răsunet; memorabil.

épocă, *epoci,* s.f. **1.** Interval de timp din istorie, care se deosebește de celelalte prin anumite caracteristici. **2.** Subdiviziune a unei perioade geologice. **3.** Timp în care se repetă periodic același lucru: *epoca ploilor.* Accentuat și: *epócă.*

epódă, *epode,* s.f. Poezie lirică compusă din distihuri.

epolét, *epoleți,* s.m. Bandă de stofă prinsă pe umerii uniformelor și pe care se aplică, de obicei, însemnele gradului (militar), ale specialității etc.

epónj s.n. Țesătură moale, cu fire buclate, din care se fac prosoape, halate de baie etc.

epopée, *epopei,* s.f. Poem epic de mari proporții, în care se povestesc fapte eroice (legendare sau istorice); șir de fapte eroice, glorioase.

épos, *eposuri,* s.n. (Livr.) Epopee; povestire.

eprubétă, *eprubete,* s.f. Tub mic de sticlă cu pereții subțiri, închis la un capăt, întrebuințat în laboratoare.

epruvétă, *epruvete,* s.f. Obiect destinat efectuării încercărilor de determinare a unor proprietăți ale materialului din care este confecționat.

epuizá, *epuizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) termina, a (se) isprăvi (prin vînzare, consum etc.). **2.** Tr. A termina studierea, lămurirea unei probleme. **3.** Tr. și refl. A (se) istovi, a (se) extenua.

epuizánt, -ă, *epuizanți, -te,* adj. Istovitor, extenuant.

epurá, *epurez,* vb. I. Tr. A îndepărta impuritățile dintr-un material (solid, lichid sau gazos); a curăța.

eradicá, *eradic,* vb. I. Tr. A dezrădăcina; (p. ext.) a stîrpi, a extirpa.

erátă, *erate,* s.f. Listă adăugată la o tipăritură, conținînd îndreptarea unor greșeli (de tipar).

erátic, -ă, *eratici, -e,* adj. (Despre blocuri de piatră, stînci etc.) Dus, transportat (de ghețari) între alte formațiuni geologice.

éră, *ere,* s.f. **1.** Perioadă istorică care începe cu data unui anumit eveniment sau fapt și de la care se începe numărătoarea anilor. **2.** (Geol.) Cea mai mare diviziune a timpului din trecutul istoric al Pămîntului.

erbacée, *erbacee,* adj. (Despre plante) Cu tulpina subțire, nelignificată.

erbicíd, *erbicide,* s.n. Substanță care distruge buruienile dăunătoare culturilor.

érbiu s.n. Element chimic din familia lantanidelor.

erbivór, -ă, *erbivori, -e,* adj., s.m. și f. (Mamifer) care se hrănește cu vegetale (în special cu iarbă).

eréct, -ă, *erecți, -te,* adj. (Despre tulpina unor plante) Ridicat în sus, vertical.

erectíl, -ă, *erectili, -e,* adj. Care se referă la erecție; capabil de erecție.

erécție, *erecții,* s.f. Schimbare a consistenței și a volumului unor organe (în special genitale) sub influența afluxului de sînge.

eréde, *erezi,* s.m. (Livr.) Moștenitor.

ereditár, -ă, *ereditari, -e,* adj. **1.** (Despre particularități fizice și psihice). Care se transmite prin ereditate (1). **2.** (Despre bunuri, privilegii etc.) Care se transmite prin moștenire; *monarhie ereditară* = monarhie în care tronul se lasă moștenire.

eronát, -ă, *eronați, -e,* adj. Greșit, inexact.

erótic, -ă, *erotici, -e,* adj. Privitor la dragoste, de dragoste.

eróu, *eroi,* s.m. **1.** Persoană care se distinge prin vitejie, curaj, abnegație; ostaș căzut pe cîmpul de luptă. **2.** Personaj principal într-o operă literară; personaj principal al unei întîmplări deosebite.

eroziúne, *eroziuni,* s.f. Proces de roadere a solului prin acțiunea unor agenți externi; rezultatul acestui proces.

erozív, -ă, *erozivi, -e,* adj. Care produce o eroziune.

erudít, -ă, *eruditi, -te,* adj. Care posedă cunoștințe temeinice și vaste; savant, învățat; (despre opere științifice) care cuprinde cunoștințe profunde și vaste.

erudíție, *erudiții,* s.f. Cunoaștere temeinică a uneia sau a mai multor științe; cultură vastă și temeinică.

erúpe, pers. 3 *erúpe,* vb. III. Intr. (Despre vulcani) A face erupție (aruncînd lavă); (despre sonde) a azvîrli cu putere afară țiței, gaze.

eruptív, -ă, *eruptivi, -e,* adj. **1.** Care provine de la o erupție (1), care are origine vulcanică. **2.** (Despre boli) Care este însoțit de erupții pe piele.

erúpție, *erupții,* s.f. **1.** Ieșire bruscă și violentă din pămînt a lavei vulcanilor, a țițeiului etc. **2.** Apariția, pe corp, a unor pete roșii sau a unor băsicuțe, constituind simptomul unor boli; totalitatea acestor pete sau băsicuțe.

erzáț, *erzațuri,* s.n. Surogat (de cafea).

escádră, *escadre,* s.f. Mare unitate a forțelor maritime militare.

escadrílă, *escadrile,* s.f. Subunitate a forțelor aeriene militare.

escadrón, *escadroane,* s.n. Subunitate a unui regiment de cavalerie (corespunzînd unei companii de infanterie).

escaladá, *escaladez,* vb. I. Tr. A se cățăra pe un zid sau pe alt obstacol înalt, pentru a trece de partea cealaltă.

escaladáre, *escaladări,* s.f. Acțiunea de *a escalada;* (fig.) extindere treptată a unei acțiuni, a unui conflict.

escaládă, *escalade,* s.f. Escaladare; ascensiune; (fig.) extindere, intensificare.

escálă, *escale,* s.f. Oprire prevăzută în itinerarul unui vapor sau al unui avion, pentru aprovizionare, debarcarea sau îmbarcarea pasagerilor.

escamotá, *escamotez,* vb. I. Tr. **1.** A face ca ceva să dispară fără să se bage de seamă; (fig.) a ascunde; a denatura, a falsifica. **2.** A retrage în fuzelaj, după decolare, roțile de aterizare ale unei aeronave.

escapádă, *escapade,* s.f. Ieșire de scurtă durată (uneori pe ascuns) cu scopul de a petrece.

eschimós, -ă, *eschimoși, -se,* s.m. și f. Persoană care face parte din populația indigenă a ținuturilor arctice din Europa, Asia și America.

eschivá, *eschivez,* vb. I. Refl. A se sustrage de la o obligație, de la o îndatorire; a se retrage pe furiș.

eschívă, *eschive,* s.f. Procedeu tehnic de apărare folosit în box, care constă în aplecarea capului lateral sau îndoirea picioarelor pentru a evita lovitura adversarului.

escortá, *escortez,* vb. I. Tr. **1.** A duce sub escortă **(1)** (un deținut). **2.** A însoți cu o escortă **(2, 3).**

escórtă, *escorte,* s.f. **1.** Pază alcătuită din persoane înarmate care însoțesc pe deținuți ca să nu fugă; persoanele care alcătuiesc această pază. **2.** Grup de oameni care însoțesc pe înalții demnitari. **3.** Grup de nave sau de avioane militare care însoțesc (în timp de pace) o navă sau un avion în care călătoresc persoane oficiale importante sau (în timp de război) alte nave sau avioane, pentru a le asigura paza.

escróc, -oácă, *escroci, -oace,* s.m. și f. Persoană care înșală pe alții și își însușește, prin manopere frauduloase, bunuri străine.

escroacá, *escrochez,* vb. I. Tr. A obține, prin manevre frauduloase, bunuri străine.

escrocherie, *escrocherii,* s.f. Faptă de escroc; înșelăciune, pungășie, șarlatanie.

eseíst, -ă, *eseiști, -ste,* s.m. și f. Autor de eseuri.

esénță, *esențe,* s.f. **1.** Totalitatea trăsăturilor fundamentale și stabile ale unui lucru, constituind natura lui internă; *în esență* = în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză. **2.** Substanță volatilă cu miros aromatic, extrasă din plante sau preparată sintetic, având diferite întrebuințări în farmacie, parfumerie etc.; soluție concentrată care, prin diluare, dă un produs alimentar. **3.** Varietate, speță de arbori.

esențiál, -ă, *esențiali, -e,* adj. Care ține de esență **(1);** fundamental, principal; de prim ordin.

eséu, *eseuri,* s.n. Studiu de proporții reduse, în care autorul tratează, în chip original, probleme literare, filozofice etc., fără intenția de a le epuiza.

esofág, *esofaguri,* s.n. Parte a tubului digestiv cuprinsă între faringe și stomac.

esotéric, -ă, *esoterici, -e,* adj. (Despre doctrine, ritualuri) Secret, ascuns; destinat numai unui cerc restrîns de inițiați.

espadrílă, *espadrile,* s.f. Încălțăminte ușoară, de obicei cu fețele de pînză și cu talpa de sfoară.

esperánto s.n. Limbă artificială, bazată pe o gramatică simplă și pe un vocabular împrumutat din cele mai răspîndite limbi europene, creată la sfîrșitul secolului al XIX-lea cu scopul de a servi ca limbă internațională.

esplanádă, *esplanade,* s.f. Loc deschis (plantat cu arbori, iarbă și flori), aflat de obicei în fața unei clădiri monumentale.

est s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, aflat în partea de unde răsare soarele.

estacádă, *estacade,* s.f. **1.** Punte fixă la țărmul unei ape, făcînd legătura cu nava acostată la chei. **2.** Platformă pe picioare înalte, care realizează comunicația între două puncte situate deasupra solului. **3.** Baraj făcut la intrarea într-un port sau la gura unui fluviu, pentru protejarea contra minelor sau a obiectelor plutitoare lansate de inamic.

estér, *esteri,* s.m. Compus rezultat dintr-un alcool și un acid organic sau anorganic oxigenat, prin eliminare de apă.

estét, -ă, *esteți, -te,* s.m. și f. Adept al estetismului.

estétic, -ă, *estetici, -e,* adj., s.n., s.f. **1.** Adj. Care aparține esteticii, care corespunde cerințelor esteticii. **2.** S.n. Ansamblul însușirilor și al fenomenelor studiate de estetică **(3);** domeniul esteticii. **3.** S.f. Știință care studiază arta, considerată că forma cea mai înaltă de creare și de receptare a frumosului.

esteticián, -ă, *esteticieni, -e,* s.m. și f. Specialist în estetică.

estetísm s.n. Concepție care absolutizează latura estetică a artei, negînd sau minimalizînd rolul și importanța conținutului artistic.

éstic, -ă, *estici, -e,* adj. De la est, răsăritean.

estimá, *estimez,* vb. I. Tr. A evalua, a aprecia (cu aproximație) mărimea, valoarea etc.

estimatív, -ă, *estimativi, -e,* adj. Care se referă la o evaluare, la o estimare.

estivál, -ă, *estivali, -e,* adj. De vară.

estompá, *estompez,* vb. I. Tr. A potrivi cu estompa intensitatea umbrelor într-un desen; a diminua intensitatea unei culori sau a unor contururi; (tr. și refl.; fig.) a (se) voala, a (se) atenua.

estompát, -ă, *estompați, -te,* adj. Cu umbrele sau cu conturul pierdut, șters; (fig.) vag, imprecis.

estómpă, *estompe,* s.f. Mic sul de hîrtie, de piele etc., cu care se potrivesc umbrele la un desen executat în creion, în cărbune sau în pastel.

estón, -ă, *estoni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Estonă sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de estoni **(2).** **2.** S.m. și f. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca națiune în Estonia.

estonián, -ă, *estonieni, -e,* adj., s.m. și f. Eston.

estorcá, *estorchez,* vb. I. Tr. A obține ceva cu orice preț, prin mijloace nepermise; a stoarce pe cineva de bani.

estrádă, *estrade,* s.f. **1.** Scenă improvizată, într-o sală sau în aer liber, pe care se desfășoară reprezentații artistice; *concert (spectacol, muzică* etc.) *de estradă* = spectacol distractiv, variat. **2.** Platformă ridicată deasupra nivelului unei săli, pe care se află masa unui prezidiu, o catedră etc.

estropiá, *estropiez,* vb. I. Tr. A mutila, a schilodi.

estuár, *estuare,* s.n. Porțiune din zona de vărsare a unui fluviu, lărgită și adîncită pe țărmurile afectate de maree puternice.

eșafód, *eșafoduri,* s.n. (În evul mediu) Platformă în piețele publice, pe care erau executați condamnații la moarte.

etanșeitáte s.f. Proprietate a unui aparat sau a unui recipient de a fi etanș.

etápă, *etape,* s.f. **1.** Stadiu, fază, interval de timp în desfășurarea unei acțiuni. **2.** Distanță străbătută de o unitate în marș, în timp de 24 de ore. **3.** Distanță determinată dintr-o cursă sportivă, care trebuie parcursă fără oprire; parte dintr-o competiție eșalonată în timp.

etáte s.f. Vîrstă.

etatizá, *etatizez,* vb. I. Tr. A trece un bun, o întreprindere, o instituție în administrarea statului.

etcétera adv. (Arată că o enumerare ar putea fi continuată) Și alții, și altele, și așa mai departe.

eténă s.f. (Chim.) Etilenă.

etér, (1) *eteri,* s.m., (2) s.n. **1.** S.m. Compus organic lichid, incolor, foarte volatil și inflamabil, cu miros aromatic, avînd numeroase întrebuințări în industrie, în medicină etc. **2.** S.n. (Fig.) Aer, atmosferă, văzduh, cer.

etéric, -ă, *eterici, -ce,* adj. **1.** Care are proprietăți asemănătoare eterului (1). **2.** (Fig.) Fin, subtil, diafan.

eteríe Nume dat unor societăți patriotice grecești înființate în vederea organizării luptei antiotomane.

eterist, *eteriști,* s.m. Membru sau partizan al unei eterii.

etérn, -ă, *eterni, -e,* adj (Și adverbial) Care există de totdeauna și va exista întotdeauna.

eternitáte s.f. Faptul de a fi etern; existență nelimitată în timp.

eternizá, *eternizez,* vb. I. Tr. A face să dureze veșnic, să rămînă în amintirea posterității.

eterogén, -ă, *eterogeni, -e,* adj. Compus din elemente diferite; de origine sau de proveniență diferită.

etiáj, *etiaje,* s.n. Nivel de referință al unui curs de apă, în raport cu care se măsoară cotele apelor.

étic, -ă, *etici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la morală, bazat pe morală. **2.** S.f. Știință care se ocupă cu morala; teoria filozofică a moralei. **3.** S.f. Totalitatea normelor de conduită morală.

etichetá, *etichetez,* vb. I. Tr. **1.** A aplica o etichetă pe un obiect. **2.** (Fig.; depr.) A califica pe cineva sau ceva.

etichétă, *etichete,* s.f. **1.** Bucată de hîrtie, de carton etc., care se fixează pe sticle, borcane, pachete, purtînd indicații de conținut, destinație, preț etc. **2.** (Fig.; depr.) Titlu, calitate, nume sub care se prezintă (sau figurează) cineva. **3.** Norme de comportare, riguros stabilite, la curțile monarhilor, în relațiile dintre diplomați etc.; reguli convenționale de comportare politicoasă în viața de toate zilele.

étil, *etili,* s.m. Radical organic derivat din etan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

etilénă s.f. Hidrocarbură gazoasă, incoloră, inflamabilă, folosită la fabricarea polietilenei, a cauciucului sintetic etc.

etílic, -ă, *etilici, -ce,* adj. Care conține etil; *alcool etilic* = alcool obținut prin fermentarea

fructelor, cerealelor etc. și care intră în compoziția băuturilor alcoolice.

etimológic, -ă, *etimologici, -ce,* adj. Privitor la etimologie; bazat pe etimologie.

etimología, (2) *etimologii,* s.f. **1.** Stabilirea originii unui cuvînt. **2.** Etimon.

etimón, *etimoane,* s.n. Cuvînt (de obicei dintr-o limbă străină) din care provine un anumit cuvînt al unei limbi.

etiopián, -ă, *etiopieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Etiopia sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Etiopiei.

etmoíd, *etmoide,* s.n. Os mic, nepereche, formînd o parte din scheletul nasului.

étnic, -ă, *etnici, -ce,* adj. Referitor la apartența la un popor, la formele de cultură și de civilizație specifice unui popor.

etnográf, -ă, *etnografi, -e,* s.m. și f. Specialist în etnografie.

etnográfic, -ă, *etnografici, -ce,* adj. Care se referă la etnografie.

etnografíe s.f. Știință care studiază originea și răspîndirea teritorială a popoarelor, cultura și moravurile lor, particularitățile de viață materială și spirituală.

etnologíe s.f. Știință care studiază liniile directoare ale structurii și evoluției popoarelor.

étolă, *etole,* s.f. Fîșie lată de blană purtată de femei în jurul gîtului sau al umerilor.

étos s.n. **1.** Ansamblul trăsăturilor morale specifice unui grup social sau unei epoci. **2.** Specific cultural al unei colectivități.

etrávă, *etrave,* s.f. Element de rezistență care închide corpul unei nave la extremitatea prorei și cu care nava își deschide drumul prin apă.

etrúsc, -ă, *etrusci, -ce,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la etrusci (2), care aparține etruscilor. **2.** S.m. și f. (La pl.) Populație care locuia în mileniul I î.e.n. în Italia și care a exercitat o puternică influență asupra Romei (fiind mai tîrziu complet romanizată); (și la sg.) persoană din această populație.

etúvă, *etuve,* s.f. Recipient destinat fie uscării sau menținerii la o temperatură ridicată a unor substanțe ori piese, fie sterilizării sau dezinfectării.

eu, (1) pron. pers. 1 sg., (2) *euri,* s.n. **1.** Pron. pers. Ține locul numelui persoanei care vorbește: *eu citesc;* (la dativ) *mi-a dat cartea;* (cu valoare de dativ etic) *știu cu cine-mi ești!;* (la acuzativ) *mă privește;* (urmat de *unul, una,* la diferite cazuri, întărește ideea exprimată) *eu unul nu plec.* **2.** S.n. (Fil.) Ceea ce constituie individualitatea, personalitatea cuiva; reflectarea propriei existențe de către conștiința individuală a omului.

eucalípt, *eucalipți,* s.m. Gen de arbori tropicali și subtropicali, înalți pînă la 150 m, ale căror frunze conțin un ulei folosit în medicină și al căror lemn, foarte dur, se folosește în construcții.

eufemísm, *eufemisme,* s.n. Cuvînt sau expresie care înlocuiește un cuvînt sau o expresie jignitoare ori necuviincioasă.

eufonie, *eufonii,* s.f. Succesiune de vocale și consoane care produce o impresie plăcută auzului.

eufóric, -ă, *euforici, -e,* adj. De euforie, care provoacă euforie.

euforíe, *euforii,* s.f. Stare de bună dispoziție exagerată care apare în unele boli nervoase sau este provocată de substanțe narcotice.

eugenie s.f. Teorie (folosită de rasiști și fasciști în scopuri antiumane) care preconizează ameliorarea populațiilor umane prin măsuri genetice (sterilizarea, interdicția de a procrea etc.).

euharístie, *euharistii,* s.f. Cumineătură, împărtășanie.

eunúc, *eunuci,* s.m. Bărbat castrat, folosit ca paznic al haremului la curtea sultanului.

eupatrid, *eupatrizi,* s.m. Membru al aristocrației gentilice în Atica (Grecia antică).

euristíc, -ă, *euristici, -ce,* adj. (Despre procedee metodologice) Care servește la descoperirea unor cunoștințe noi.

eurítmic, -ă, *euritmici, -e,* adj. Care are un ritm armonios.

eurítmie, *euritmii,* s.f. Armonie de sunete, de mișcări (în muzică, dans etc.).

europeán, -ă, *europeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Europa sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Europei.

europenizá, *europenizez,* vb. I. Refl. A adopta îmbrăcămintea, obiceiurile caracteristice europenilor.

ev, *evuri,* s.n. Perioadă din istoria omenirii; *evul mediu* = denumire convențională a perioadei care ține de la apariția modului de producție feudal pînă la începutul dezvoltării modului de producție capitalist.

evacuá, *evacuez,* vb. I. Tr. **1.** A goli, a lăsa liber, a părăsi (un imobil, o regiune etc.). **2.** A elimina fluidele uzate și nefolositoare dintr-o mașină; a elimina reziduurile rezultate dintr-un proces tehnologic.

evadá, *evadez,* vb. I. Intr. (Despre deținuți) A fugi din închisoare sau de sub pază; (fam.) a fugi, a o șterge.

evadát, -ă, *evadați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a fugit din închisoare sau de sub pază.

evaluá, *evaluez,* vb. I. Tr. A aprecia, a stabili valoarea, prețul, numărul etc.

evangheliár, *evangheliare,* s.n. Carte care cuprinde cele patru evanghelii.

evanghélie, *evanghelii,* s.f. Parte a Bibliei care cuprinde legende privitoare la viața și la învățătura lui Hristos.

evanghelíst, *evangheliști,* s.m. Fiecare dintre cei patru autori cărora biserica le atribuie paternitatea unei evanghelii.

evantái, *evantaie,* s.n. Obiect pliabil de hîrtie, de mătase, de pene etc., folosit mai ales de femei pentru a-și face vînt și a se apăra de căldură.

— Dicționar al limbii române contemporane de uz curent

pămîntul, la lucrări de terasament, în exploatări miniere etc.

excavație, *excavații*, s.f. Cavitate în scoarța pămîntului, creată de un fenomen natural sau făcută de om, pentru diferite scopuri.

excedént, *excedente*, s.n. Ceea ce rămîne după satisfacerea tuturor necesităților; (ec.) cantitatea, valoarea cu care veniturile sau resursele depășesc cheltuielile sau consumul.

excedentár, -ă, *excedentari, -e*, adj. Care depășește necesarul; care are un excedent.

excelá, *excelez*, vb. I. Intr. A se remarca, a se distinge în mod deosebit într-un anumit domeniu.

excelént, -ă, *excelenți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care excelează; foarte bun, foarte frumos, minunat.

excelénță, *excelențe*, s.f. **1.** Titlu folosit în raporturile cu anumiți demnitari. **2.** *Prin excelență* = în cel mai înalt grad; cu deosebire, mai ales.

excéntric, -ă, *excentrici, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Neobișnuit, ciudat, extravagant. **2.** Adj. (Despre puncte) Care nu se află în centrul unei figuri. **3.** S.n. Organ de mașină în formă de disc, montat pe un arbore rotitor, a cărui axă esto deplasată paralel față de axa de rotație a arborelui.

excentricitáte, *excentricități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi excentric; extravaganță. **2.** (Tehn.) Defect de calare a două piese coaxiale sau concentrice.

exceptá, *exceptez*, vb. I. Tr. A lăsa deoparte, a exclude.

excépție, *excepții*, s.f. Abatere de la o regulă; ceea ce nu se supune normei generale.

excepționál, -ă, *excepționali, -e*, adj. **1.** Care constituie o excepție. **2.** (Și adverbial) Foarte bun, minunat, excelent.

excerptá, *excerptez*, vb. I. Tr. A extrage anumite pasaje, date etc. dintr-o lucrare în vederea studierii lor.

excés, *excese*, s.n. Abuz; lipsă de măsură, de cumpătare; *exces de zel* = zel exagerat; exagerare.

excesív, -ă, *excesivi, -e*, adj. Exagerat; peste măsură; *climă excesivă* = climă cu diferențe mari de temperatură între iarnă și vară; (adverbial) foarte..., din cale-afară de...

excitá, *excit*, vb. I. Tr. **1.** A produce, a provoca o excitație. **2.** A ațița, a întărita; a stîrni. **3.** A transmite un plus de energie unui sistem fizic (atom, moleculă, nucleu atomic etc.) peste energia sa normală.

excitabilitáte s.f. Capacitate a substanței vii de a reacționa la stimuli.

excitánt, -ă, *excitanți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care excită. **2.** S.n. Substanță care stimulează capacitatea funcțională a organismului.

excitáție, *excitații*, s.f. **1.** (Fiziol.) Reacție a unui organ, a unui țesut, a unei celule sub influența unui excitant. **2.** (Electr.) Producere a cîmpului magnetic inductor util în mașinile, aparatele sau instrumentele electrice.

excízie, *excizii*, s.f. Secționare și scoatere din organism a unei porțiuni de țesut sau de organ.

exclamá, *exclám*, vb. I. Tr. A scoate o exclamație; a striga.

exclamáre, *exclamări*, s.f. Acțiunea de *a exclama;* exclamație; *semnul exclamării* = semn de punctuație folosit după interjecții, după vocativ, după propoziții exclamative sau imperative.

exclamatív, -ă, *exclamativi, -e*, adj. Care exprimă o exclamație; *propoziție exclamativă* = propoziție care exprimă o stare afectivă.

exclamáție, *exclamații*, s.f. Cuvînt, propoziție sau frază care exprimă o stare afectivă puternică.

excludе, *exclúd*, vb. III. Tr. A elimina, a înlătura, a da afară.

exclús, -ă, *excluși, -se*, adj., adv. **1.** Adj. Înlăturat, eliminat (dintr-o organizație, dintr-un colectiv). **2.** Adv. Imposibil, inadmisibil.

exclusív, -ă, *exclusivi, -e*, adj., adv. **1.** Adj. (Despre noțiuni abstracte) Care se exclud; care se referă la un singur lucru. **2.** Adv. Numai, în afară de, exceptînd.

exclusivísm s.n. Atitudine a celui care refuză să ia în considerație părerile sau ideile altora.

exclusivitáte s.f. Însușirea a ceea ce este exclusiv; *în exclusivitate* = cu excluderea tuturor celorlalți.

excomunicá, *excomúnic*, vb. I. Tr. A exclude pe cineva dintr-o comunitate religioasă.

excreмént, *excremente*, s.n. Materie rezultată din digestie, care se elimină prin anus.

excrescénță, *excrescențe*, s.f. Țesut cu aspect de tumoare crescut pe un organ sau pe corp.

excretá, *excretez*, vb. I. Tr. A elimina prin excreție.

excretór, -oáre, *excretori, -oare*, adj. Care se referă la excreție: *canal excretor.*

excréție, *excreții*, s.f. Faptul de a excreta; proces de eliminare a substanțelor neutilizate de organism; substanțele eliminate.

excúrs, *excursuri*, s.n. (Livr.) Digresiune, abatere de la subiect, pentru a lămuri o problemă secundară.

excúrsie, *excursii*, s.f. Plimbare sau călătorie (în grup) făcută cu scop educativ, sportiv sau distractiv.

excursioníst, -ă, *excursioniști, -ste*, s.m. și f. Persoană care face o excursie.

execrábil, -ă, *execrabili, -e*, adj. Respingător, detestabil, oribil.

executá, *execút*, vb. I. Tr. **1.** A face, a confecționa, a fabrica. **2.** A îndeplini un ordin; (refl.) a se supune, a da ascultare. **3.** A face exerciții de gimnastică, figuri de balet etc. **4.** A cînta o bucată muzicală. **5.** A aduce la îndeplinire un plan, o hotărîre judecătorească etc. **6.** A aduce la îndeplinire o condamnare la moarte, a lua viața celui condamnat.

executánt, -ă, *executanți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care execută, care îndeplinește ceva.

astfel de regiune), avînd caracteristici proprii, neobișnuite.

expansíbil, -ă, *expansibili, -e,* adj. Care tinde să ocupe un spațiu sau o suprafață din ce în ce mai mare.

expansionísm s.n. Politică de expansiune (2).

expansiúne, *expansiuni,* s.f. **1.** Creșterea volumului unui fluid. **2.** Extindere a influenței și dominației economice, politice și ideologice ale unui stat asupra altuia; acapararea (cu forța) de teritorii străine. **3.** (Fig.) Expansivitate, comunicativitate.

expansív, -ă, *expansivi, -e,* adj. Care are o fire deschisă, un temperament comunicativ.

expansivitáte s.f. Însușirea de a fi expansiv.

expatriá, *expatriez,* vb. I. Refl. A emigra.

expectativă, *expectative,* s.f. Așteptare bazată pe anumite drepturi, promisiuni, calcule; așteptarea unui moment potrivit pentru a interveni într-o problemă, într-o situație.

expectorá, *expectorez,* vb. I. Tr. A elimina prin tuse flegma.

expectoránt, -ă, *expectoranți, -te,* adj., s.n. (Medicament) care favorizează expectorația.

expectoráție, *expectorații,* s.f. **1.** Faptul de a expectora. **2.** Secreție a căilor respiratorii; flegmă.

expediá, *expediez,* vb. I. Tr. **1.** A trimite (prin poștă) pachete, bani, scrisori etc., la o anumită adresă. **2.** (Fam.) A îndepărta pe cineva, a-l face să plece. **3.** (Fam.) A executa o lucrare repede și superficial.

expedién̦t, *expediente,* s.n. Mijloc (ingenios) de a face față unei situații grele, de a ieși dintr-o încurcătură; mijloc improvizat, adesea ilicit, de a procura bani.

expeditív, -ă, *expeditivi, -e,* adj. Care rezolvă lucrurile ușor și repede.

expeditór, -oáre, *expeditori, -oare,* s.m. și f., adj. (Persoană) care expediază scrisori, pachete sau bani.

expedíție, *expediții,* s.f. **1.** Faptul de a expedia bani, pachete, scrisori. **2.** Călătorie lungă făcută de un grup de persoane în regiuni depărtate, cu scopuri științifice sau comerciale. **3.** Campanie militară făcută pentru a cuceri un teritoriu străin, depărtat.

expediționár, -ă, *expediționari, -e,* adj. *Corp expediționar* (sau *armată expediționară*) = forțe armate care participă la o expediție (3).

experiénță, *experiențe,* s.f. **1.** Totalitatea cunoștințelor despre realitatea înconjurătoare dobîndite în mod nemijlocit în procesul practicii sociale. **2.** Experiment.

experimént, *experimente,* s.n. Procedeu de cercetare în știință, care constă în provocarea intenționată a unor fenomene în scopul studierii lor; experiență.

experimentá, *experimentez,* vb. I. Tr. A verifica prin experiență.

experimentál, -ă, *experimentali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Bazat pe experiență; rezultat din experiență.

experimentát, -ă, *experimentați, -te,* adj. Care are multă experiență într-un domeniu; care a trecut prin multe încercări.

expért, -ă, *experți, -te,* s.m. și f. Persoană care posedă cunoștințe deosebite într-un anumit domeniu; persoană însărcinată să facă o expertiză.

expertíză, *expertize,* s.f. **1.** Cercetare făcută de un expert; raportul care cuprinde constatările expertului. **2.** *Expertiză medicală* = examinare a capacității de muncă a unei persoane; consultație sau autopsie făcută de medicul legist.

expiá, *expiez,* vb. I. Tr. (Livr.) A ispăși o greșeală, o vină.

expirá, *expir,* vb. I. **1.** Tr. A elimina din plămîni aerul (în procesul de respirație). **2.** Intr. (Despre convenții, contracte) A înceta să mai fie valabil, prin împlinirea termenului pentru care a fost încheiat; (despre termene, perioade de timp) a ajunge la scadență, a se împlini.

expiratór, -oáre, *expiratori, -oare,* adj. Care ajută la expirație.

expirátie, *expirații,* s.f. Act fiziologic prin care se elimină aerul din plămîni.

explicá, *explic,* vb. I. **1.** Tr. A face să fie mai ușor de înțeles, a lămuri, a clarifica; a preda o lecție. **2.** Intr. și tr. A servi drept explicație a unui fenomen, a unui lucru. **3.** Refl. A-și motiva acțiunile; a se justifica. **4.** Refl. (Cu pronumele în dativ) A înțelege, a pricepe. **5.** Tr. și refl. recipr. (Despre două sau mai multe persoane) A (se) lămuri asupra unei chestiuni (în litigiu).

explicábil, -ă, *explicabili, -e,* adj. Care poate fi explicat.

explicatív, -ă, *explicativi, -e,* adj. Care explică; *dicționar explicativ* = dicționar care explică sensul cuvintelor.

explicáție, *explicații,* s.f. **1.** Lămurire, clarificare; expunere făcută în vederea ușurării înțelegerii unui lucru. **2.** Cauză a unei întîmplări, a unui fenomen.

explicit, -ă, *explicіți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Exprimat limpede, clar, deslușit.

exploatá, *exploatez,* vb. I. Tr. **1.** A folosi un bun, o resursă în vederea realizării unor scopuri economice. **2.** A acapara o parte din rezultatele muncii altuia pentru profitul propriu. **3.** A trage folos (în mod abuziv) din ceva, a profita de ceva.

exploatáre, *exploatări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a exploata;* totalitatea lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural sau a unui sistem tehnic. **2.** Însușirea fără echivalent a unei părți din munca producătorilor nemijlociți de către proprietarii particulari ai mijloacelor de producție. **3.** Exploatație.

exploatát, -ă, *exploatați, -te,* s.m. și f. Cel care este supus exploatării (2), asupra căruia se exercită exploatarea.

exploatatór, -oáre, *exploatatori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** (Cel) care exploatează o mină, o pădure etc. **2.** (Cel) care exploatează munca altuia.

exploatátie, *exploatații;* s.f. **1.** Unitate economică, întreprindere care exploatează terenuri, păduri etc. **2.** Terenurile, pădurile etc. care se află în exploatare (1).

explodá, *explodez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre explozivi, proiectile etc.) A face explozie (1). **2.** (Fig.; despre oameni) A interveni brusc și cu violență într-o discuție; a izbucni.

explorá, *explorez,* vb. I. Tr. A cerceta un ținut necunoscut sau greu accesibil, în scopuri științifice; a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămînt.

exploratór, -oáre, *exploratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care explorează.

explozibil, *explozibile,* s.n. (Impropriu) Exploziv.

explózie, *explozii,* s.f. **1.** Reacție fizică sau chimică foarte rapidă, însoțită de degajarea unei cantități mari de energie. **2.** Manifestare bruscă, de scurtă durată, a unui sentiment.

explozív, -ă, *explozivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care poate exploda; care poate produce explozie. **2.** S.n. Substanță care are proprietatea de a se descompune brusc și violent sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, dezvoltînd căldură, lumină și gaze.

exponát, *exponate,* s.n. Obiect expus în cadrul unei expoziții, într-un muzeu etc.

exponént, -ă, *exponenți, -te,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană (sau grup) care reprezintă și apără o idee, un curent, un principiu. **2.** S.m. (Mat.) Număr sau literă scrisă sus, la dreapta unei mărimi matematice, indicînd puterea la care trebuie ridicată acea mărime.

exponențiál, -ă, *exponențiali, -e,* adj. (Mat.) Care conține un exponent (2).

exponométru, *exponometre,* s.n. Instrument pentru stabilirea duratei de expunere a materialelor fotografice.

expórt, *exporturi,* s.n. Faptul de a exporta; totalitatea operațiilor prin care o parte din mărfurile produse sau prelucrate într-o țară se vînd pe piața altei (sau altor) țări; *export de capital* = plasare de capital în alte țări, în vederea obținerii de profituri.

exportá, *expórt,* vb. I. Tr. A vinde în afara țării mărfuri care au fost produse în țară.

exportatór, -oáre, *exportatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, țară etc.) care exportă.

expozánt, -ă, *expozanți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană, țară etc.) care expune ceva la o expoziție.

expozéu, *expozeuri,* s.n. Expunere amănunțită și sistematică a unor fapte, idei etc.; dare de seamă.

expozitív, -ă, *expozitivi, -e,* adj. Care explică; în care se expune; (despre lecții) prezentat în forma unei expuneri.

expoziție, *expoziții,* s.f. Prezentare publică a unor obiecte de artă, a unor produse etc.; locul, clădirea unde sînt expuse astfel de obiecte.

exprés[1]**, -ă,** *exprese,* adj. *Tren expres* (și substantivat, n.) = tren care merge cu viteză mare, oprindu-se numai în stațiile principale; *scrisoare expresă* (sau *colet expres)* = scrisoare (sau colet) care, în schimbul unei suprataxe, ajunge mai repede la destinație.

exprés[2]**, -ă,** *expreși, -se,* adj. Exprimat clar, limpede, lămurit; (adverbial) special pentru...; anume.

exprésie, *expresii,* s.f. **1.** Exprimare. **2.** Îmbinare concisă (și fixă) de cuvinte care exprimă, adesea figurat, o idee. **3.** Redare a gîndirii sau a sentimentelor prin cuvinte, prin mimică; înfățișare exterioară a figurii, care reflectă starea sufletească a omului. **4.** Ansamblu de numere, litere etc., legate între ele prin simbolurile operațiilor matematice.

expresionísm s.n. Curent literar și artistic apărut în Germania la începutul sec. XX, definit printr-o puternică angajare socială, supralicitînd caracterul subiectiv al reprezentărilor, aspirînd către exprimarea adevărului prin subliniera trăsăturilor esențiale ale realității și potențarea expresivității pînă la violență.

expresioníst, -ă, *expresioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de expresionism. **2.** S.m. și f. Adept al expresionismului.

expresív, -ă, *expresivi, -e,* adj. (Despre vorbe, gesturi, privire etc.) Care exprimă ceva în mod viu, plastic, sugestiv; care reflectă în mod pregnant stări interioare; (despre opere de artă) care evocă imagini vii.

expresivitáte s.f. Capacitatea de a fi expresiv.

exprimá, *exprím,* vb. I. Tr. A formula și a expune (prin cuvinte sau prin gesturi) păreri, idei, principii etc.; (refl.) a reda prin cuvinte; a vorbi.

exprimáre, *exprimări,* s.f. Acțiunea de *a (se) exprima;* comunicare a unor idei sau sentimente.

expropriá, *expropriez,* vb. I. Tr. A deposeda pe cineva de un bun care se află în proprietatea sa; a face un act de expropriere.

expropriát, -ă, *expropriați, -te,* adj. (Despre bunuri) Luat prin expropriere; (despre persoane; și substantivat) care a fost supus exproprierii.

expropriére, *exproprieri,* s.f. Acțiunea de *a expropria;* trecere în posesiunea statului, pentru lucrări de interes obștesc, a unui bun imobiliar.

expúlsie, *expulsii,* s.f. **1.** Împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. **2.** Eliminare din organism a unui produs fiziologic, patologic sau a unui corp străin.

expulzá, *expulzez,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A obliga să părăsească țara un străin care a executat o pedeapsă sau a cărui prezență pe teritoriul statului nu mai este dorită. **2.** A împinge afară, a sili să iasă.

expúne, *expún,* vb. III. **1.** Tr. A prezenta, a face cunoscut prin cuvinte, prin explicații. **2.** Tr. A așeza la vedere, a arăta. **3.** Tr. A așeza un obiect în așa fel, încît să se poată exercita asupra lui o acțiune, o influență. **4.** Tr. A supune un film, o placă fotografică acțiunii luminii, în vederea obținerii unei fotografii. **5.** Tr. și refl. A pune (sau a se afla) într-o situație periculoasă.

expúnere, *expuneri,* s.f. Acțiunea de *a (se) expune;* relatare; ceea ce se relatează; *expunere*

de motive = prezentare, explicare a unui proiect de act normativ, împreună cu motivarea prevederilor mai importante pe care le conține.

extáz, *extaze,* s.n. **1.** Stare psihică de mare intensitate, care apare sub influența unor ritualuri sau în unele stări patologice, caracterizată prin slăbirea contactului cu lumea exterioară, euforie, halucinații etc. **2.** Sentiment de veneрație, de adîncă admirație pentru ceva.

extaziá, *extaziez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de extaz (2).

extaziát, -ă, *extaziați, -te,* adj. Cuprins de extaz (2), încîntat, fermecat.

extemporál, *extemporale,* s.n. Probă scrisă, din lecția zilei, dată elevilor pentru a le verifica cunoștințele.

extensíbil, -ă, *extensibili, -e,* adj. Care se poate extinde.

extensibilitáte s.f. Însușirea de a fi extensibil.

extensiúne, *extensiuni,* s.f. **1.** Faptul de a se extinde; dezvoltare, amplificare. **2.** Proces prin care un cuvînt își lărgește înțelesul.

extensív, -ă, *extensivi, -e,* adj. Care are proprietatea de a se extinde; *agricultură extensivă* = sistem de agricultură în care sporirea producției se bazează pe mărirea suprafeței cultivate.

extensór, -oáre, *extensori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are rolul de a întinde; *mușchi extensor* = mușchi care ajută la întinderea diverselor părți ale corpului. **2.** S.n. Instrument pentru dezvoltarea mușchilor, format din tuburi elastice sau din arcuri de oțel.

extenuá, *extenuez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) obosi peste măsură; a (se) istovi.

extenuánt, -ă, *extenuanți, -te,* adj. Care extenuează; istovitor, epuizant.

extenuát, -ă, *extenuați, -te,* adj. Obosit peste măsură, istovit.

exteriór, -oáră, *exteriori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este în afară, dincolo de o limită; extern; *comerț exterior* = comerț făcut de o țară cu țările străine. **2.** S.n. Partea din afară a unui lucru. **3.** S.n. Aspectul unei persoane ca ținută, îmbrăcăminte etc.

exteriorizá, *exteriorizez,* vb. I. Tr. și refl. A-și exprima gîndurile sau sentimentele prin cuvinte, gesturi, mimică.

exteritorialitáte s.f. Regim special de care se bucură anumite persoane (ex. agenții diplomatici), precum și sediile agențiilor diplomatice, de a nu fi supuse jurisdicției statului străin pe teritoriul căruia se află.

extermină, *extérmin,* vb. I. Tr. A nimici cu totul, a stîrpi definitiv.

extérn, -ă, *externi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Așezat în afară; exterior; străin; (despre medicamente) care se aplică numai pe suprafața corpului; (mat.) *unghi extern* = fiecare dintre unghiurile formate de două drepte tăiate de o secantă, aflate în afara dreptelor. **2.** S.m. și f. Elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii (sau a locului unde învață). **3.** S.m. și f. Student în medicină care face practică într-un spital.

externát, *externate,* s.n. Stagiu de practică într-un spital, pe care îl fac studenții în medicină; examen în urma căruia sînt admiși studenții la acest stagiu.

extinctór, *extinctoare,* s.n. Aparat care servește la stingerea incendiilor; stingător.

extínde, *extind,* vb. III. Tr. A lărgi spațiul ocupat de cineva sau de ceva; a lărgi o sferă de acțiune; (refl.) a se întinde ca suprafață; a-și lărgi sfera de acțiune.

extirpá, *extirp,* vb. I. Tr. **1.** A înlătura pe cale chirurgicală un organ sau o porțiune dintr-un organ bolnav. **2.** (Fig.) A distruge complet, a stîrpi.

extorcá, *extorchez,* vb. I. Tr. A obține ceva prin forță, prin amenințări, prin violență etc.

extra- Element de compunere însemnînd: a) „afară (de)", „(în) afară", „deosebit de"; b) „superior", „deosebit", „foarte", și care servește la formarea unor adjective.

extrabugetár, -ă, *extrabugetari, -e,* adj. Care nu este prevăzut în buget, care se face în afara bugetului.

extráct, *extracte,* s.n. Substanță sau amestec de substanțe extrase din diferite materii vegetale sau animale.

extractív, -ă, *extractivi, -e,* adj. Care servește la extragerea unor substanțe; care se referă la extracție.

extractór, *extractoare,* s.n. Mașină sau aparat care servește la extragerea anumitor substanțe sau corpuri.

extracție, *extracții,* s.f. **1.** Operația de aducere la suprafață a minereurilor. **2.** (Chim.) Operația de separare a unui component dintr-un amestec. **3.** (Med.) Extragere a unui dinte sau a unui corp străin introdus în organism.

extrafín, -ă, *extrafini, -e,* adj. Foarte fin.

extrágе, *extrág,* vb. III. Tr. **1.** A separa o substanță de alta; a scoate un corp din locul în care se află. **2.** (Mat.) *A extrage rădăcina pătrată* (sau *cubică*) = a calcula rădăcina pătrată (sau cubică) a unui număr.

extraneitáte s.f. Situația juridică a unei persoane care se află într-o țară străină.

extraordinár, -ă, *extraordinari, -e,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care iese cu totul din comun; (despre oameni) înzestrat cu calități deosebite; (despre lucruri) foarte bun. **2.** (Despre legi, măsuri) Care depășește cadrul obișnuit, care se aplică în cazuri excepționale.

extrapoláre, *extrapolări,* s.f. (Mat.) Determinare a valorii unei funcții pentru o valoare a variabilei aflată în afara intervalului de valori ale variabilei pentru care funcția este cunoscută.

extrás, *extrase,* s.n. **1.** Fragment, pasaj scos dintr-o scriere; *în extras* = reprodus parțial; *extras de cont* = document care conține copia operațiilor efectuate într-un cont, într-o anumită perioadă. **2.** Articol dintr-o publicație colectivă prezentat separat (sub formă de broșură).

extrașcolár, -ă, *extrașcolari, -e,* adj. Care se face în afara programului sau activității școlare.

extrateréstru, -ă, *extratereștri, -stre,* adj. Care se află în afara globului terestru.

partid politic, dintr-o adunare etc., care se situează pe poziții extremiste de dreapta (sau de stînga). **5.** S.f. Jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stînga sau din dreapta într-o echipă de fotbal, de handbal sau de hochei. **6.** S.m. (Mat.) Primul sau ultimul termen al unei proporții. **7.** S.n. (Mat.) Maximul sau minimul unei funcții.

extremísm s.n. Atitudine sau concepție a unor curente politice, care caută, prin măsuri violente sau radicale, să impună programul lor.

extremíst, -ă, *extremiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care depășește limitele normale, moderate. **2.** S.m. și f. Adept al extremismului.

extremitáte, *extremități,* s.f. Limită sau parte extremă; punct final; parte periferică a corpului, parte terminală a unui organ.

extrinséc, -ă, *extrinseci, -e,* adj. Care vine din afară și nu din esența unui lucru.

exuberánt, -ă, *exuberanți, -te,* adj. Care are o vioiciune excesivă; vioi, expansiv.

exuberánță, *exuberanțe,* s.f. Însușirea de a fi exuberant.

exultá, *exúlt,* vb. I. Tr. A simți și a manifesta o mare bucurie.

ezerínă, *ezerine,* s.f. Alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, utilizat în medicină.

ezitá, *ezit,* vb. I. Intr. A șovăi, a pregeta, a sta la îndoială.

F

f s.m. invar. A opta literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

fa[1] s.m. invar. Treapta a patra din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

fa[2] interj. v. **fă**.

fabricá, *fábric,* vb. I. Tr. **1.** A produce bunuri în cantități mari, cu mijloace mecanizate, transformînd materia primă în produse finite. **2.** (Fig.) A născoci, a plăsmui.

fabricánt, *fabricanți,* s.m. Proprietar al unei fabrici; cel care fabrică ceva.

fabricát, *fabricate,* s.n. Produs obținut prin fabricație.

fabricáție, *fabricații,* s.f. Proces tehnologic de producție într-o fabrică.

fábrică, *fabrici,* s.f. Unitate industrială în care se transformă materia primă în produse finite, cu ajutorul unor mașini și utilaje.

fabulație, *fabulații,* s.f. **1.** Prezentare a unor fapte sau întîmplări imaginare drept reale sau posibile. **2.** Afabulație.

fábulă, *fabule,* s.f. Scurtă povestire alegorică, în versuri sau în proză, în care se satirizează, prin procedeul personificării, anumite moravuri, deprinderi sau mentalități.

fabulíst, -ă, *fabuliști, -ste,* s.m. și f. Autor de fabule.

fabulós, -oásă, *fabuloși, -oase,* adj. **1.** (Despre prețuri, sume de bani, averi) Foarte mare; extraordinar. **2.** Care aparține lumii fabulelor, poveștilor; fantastic.

fáce, *fac,* vb. III. **1.** Tr. A crea, a realiza; a executa, a confecționa; a zidi, a construi. **2.** Tr. A produce, a da naștere. **3.** Tr. A compune, a scrie: *face poezii.* **4.** Tr. A parcurge o distanță: *a făcut un drum lung.* **5.** Tr. A determina, a convinge, a obliga pe cineva la ceva. **6.** Tr. A preface, a schimba, a transforma. **7.** Tr. A califica drept...: *l-a făcut hoț.* **8.** Tr. A aranja, a pregăti pentru un anumit scop; *a face patul* = a așterne patul. **9.** Intr. A merge, a se îndrepta spre...; a o coti spre...: *face la dreapta.* **10.** Tr. A învăța, a studia; a practica o profesiune: *face medicina; face avocatură.* **11.** Tr. A se preface, a simula: *face pe nevinovatul;* (refl.) *se face că pleacă.* **12.** Refl. A se produce, a se întîmpla; a deveni; *s-a făcut!* = s-a executat; ne-am înțeles!; (în vis, în basme) *se făcea că...* = se părea că. **13.** Tr. și intr. A valora, a prețui, a costa; a merita, a fi vrednic de...: *scump, dar face.*

fácere, *faceri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) face; facere de bine* = binefacere; (în credințele religioase) *facerea lumii* = crearea lumii de către Dumnezeu. **2.** Naștere.

fachír, *fachiri,* s.m. **1.** Ascet musulman sau hindus. **2.** Prestidigitator, iluzionist.

facíál, -ă, *faciali, -e,* adj. (Anat.) Care ține de față, privitor la față.

fácies, *faciesuri,* s.n. **1.** Aspect caracteristic al feței în cursul unei boli. **2.** Totalitatea particularităților petrografice și paleontologice ale unui depozit sedimentar.

facíl, -ă, *facili, -e,* adj. Care se face fără greutate; (p. ext.) superficial.

facilitá, *facilitez,* vb. I. Tr. A înlesni, a ușura.

facilitáte s.f. Însușirea a ceea ce este facil; faptul de a realiza ceva fără mari eforturi.

fáclă, *facle,* s.f. Torță.

facsímil, *facsimile,* s.n. Reproducere exactă a unui text, a unui desen etc. prin fotografiere, galvanoplastie sau copiere manuală.

factice adj. invar. (Livr.) Artificial, prefăcut.

factitiv, *factitive,* adj. *Verb factitiv* = verb tranzitiv care arată că subiectul determină pe cineva să săvîrșească o acțiune.

factologíe s.f. Aglomerarea de date și fapte necesențiale (și neinterpretate) într-o operă științifică sau literară.

fáctor, *factori,* s.m. **1.** Împrejurare, condiție etc. care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen. **2.** (Mat.) Fiecare dintre termenii unui produs; *factor prim* = fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat; *factor comun* = număr sau polinom prin care se împarte oricare dintre termenii unei sume de numere sau de polinoame. **3.** Mărime caracteristică pentru un sistem tehnic, un material etc. definită prin raportul a două mărimi de natură diferită. **4.** Funcționar al poștei care duce corespondența la destinație.

factoriál, *factoriali,* s.m. (Mat.) Produsul numerelor întregi și pozitive consecutive începînd de la 1 și pînă la numărul respectiv.

falconifórm, *falconiforme*, s.n. (La pl.) Ordin de păsări răpitoare de zi, cu ciocul gros și încovoiat; (și la sg.) pasăre din această familie.

fald, *falduri*, s.n. Cută adîncă la o haină largă sau la o stofă care atîrnă.

falézã, *faleze*, s.f. **1.** Țărm înalt și abrupt al unei mări. **2.** Fîșie de teren amenajată pentru plimbare pe malul mării.

fálie, *falii*, s.f. Ruptură în scoarța pămîntului în lungul căreia se constată denivelarea a două compartimente de straturi ca rezultat al mișcărilor tectonice verticale.

faliмént, *falimente*, s.n. Stare de insolvabilitate a unui comerciant, constatată de o instanță judecătorească; (fig.) ruină; eșec.

faliмentár, -ă, *falimentari, -e*, adj. Care se află în stare de faliment; (fig.) care a suferit un mare eșec.

fálit, -ă, *falițí, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de faliment; (fig.) (persoană) care a suferit un eșec total.

fálnic, -ă, *falnici, -e*, adj. Măreț, grandios; (despre oameni) mîndru, semeț.

fals, -ă, (1—3) *falși, -se*, adj., **(4)** *falsuri*, s.n. **1.** Adj. Care nu corespunde adevărului; neautentic. **2.** Adj. (Despre oameni) Prefăcut, fățarnic. **3.** Adj. (Muz.) Care contravine legilor armoniei. **4.** S.n. Alterare a adevărului într-un act, prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii etc.; (jur.) *inscriere in fals* = procedură prin care se urmărește stabilirea falsului.

falsét, *falsete*, s.n. Sunet din registrul cel mai acut al vocii unui cîntăreț, avînd un timbru specific (cu o nuanță de artificialitate).

falsificá, *falsific*, vb. I. Tr. A contraface un lucru, cu scopul de a înșela; a prezenta ceva altfel decît este de fapt; a săvîrși un fals **(4)**.

falsificát, -ă, *falsificați, -te*, adj. Contrafăcut, denaturat (cu scopul de a înșela).

falsificatór, -oáre, *falsificatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care comite un fals **(4)**.

falsitáte s.f. **1.** Faptul de a fi fals; lipsă de adevăr. **2.** Atitudine fățarnică, prefăcătorie.

falț, *falțuri*, s.n. **1.** Scobitură, șanț mic pe marginea unei piese, făcut pentru a permite îmbinarea cu altă piesă; îndoitură pe marginea unei foi de tablă, care permite îmbinarea cu altă foaie. **2.** Clește de formă specială, folosit pentru tragerea pe calapod a fețelor de încălțăminte. **3.** Fiecare dintre bucățile mici de piele care cad de la mașina de fălțuit.

famát, -ă, *famați, -te*, adj. *Rău famat* = care are o reputație proastă.

fámen, *fameni*, s.m. (Înv.) Bărbat castrat; bărbat decăzut din punct de vedere moral.

familiál, -ă, *familiali, -e*, adj. Privitor la familie; care aparține familiei; destinat familiei.

familiár, -ă, *familiari, -e*, adj. **1.** (Despre stil, exprimare etc.) Simplu, fără pretenții; (despre atitudini, comportări, p. ext. despre oameni) simplu, prietenos. **2.** Bine cunoscut, obișnuit.

familiarism s.n. Atitudine de intimitate, de prietenie neprincipială între membrii unui colectiv.

familiaritáte, *familiarități*, s.f. **1.** Atitudine prietenoasă, intimă. **2.** Familiarism.

familiarizá, *familiarizez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) obișnui, a (se) deprinde cu ceva.

familíe, *familii*, s.f. **1.** Formă de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care unește pe soți și pe copiii acestora prin relații strînse de natură biologică, economică și spirituală; grup mai larg, cuprinzînd pe toți cei ce se trag dintr-un strămoș comun. **2.** (Fig.) Grup de persoane, de popoare etc. legate prin comunitate de interese. **3.** Categorie sistematică în biologie, subordonată ordinului, care cuprinde mai multe genuri de organisme. **4.** Grup de cuvinte derivate din același cuvînt; grup de limbi care provin dintr-o limbă comună mai veche.

familíst, -ă, *familiști, -ste*, s.m. și f. Persoană căsătorită.

fană, *fanez*, vb. I. Refl. A se ofili, a se vesteji; a se trece.

fanariót, -ă, *fanarioți, -te*, s.m., adj. **1.** S.m. Grec din păturile înstărite care locuia în cartierul Fanar din Constantinopol; dregător al Porții otomane sau domn în Țara Românească și în Moldova, care provenea din rîndurile acestor greci. **2.** Adj. Privitor la fanarioți; caracteristic fanarioților.

fanátic, -ă, *fanatici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) stăpînită de fanatism. **2.** Adj. Care exprimă sau trădează fanatism.

fanatísm s.n. Atașament pătimaș față de o convingere, unit cu o totală intoleranță față de convingerile altora.

fandá, *fandez*, vb. I. Intr. (Sport) A face un pas mare, piciorul din față fiind îndoit de la genunchi, iar celălalt întins și sprijinit cu talpa pe pămînt.

fandoseálă, *fandoseli*, s.f. (Fam.) Atitudine afectată, moșturi, fasoane.

fandosí, *fandosesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A face moșturi; a-și da aere.

fanerogámă, *fanerogame*, s.f. Nume dat plantelor cu flori care se înmulțesc prin semințe.

fanfáră, *fanfare*, s.f. Ansamblu muzical (militar) format din instrumente de suflat și de percuție.

fanfarón, -oánă, *fanfaroni, -oane*, s.m. și f. Persoană plină de sine, care se laudă cu calități închipuite.

fanfaronádă, *fanfaronade*, s.f. Laudă de sine zgomotoasă și exagerată; lăudăroșenie.

fanión, *fanioane*, s.n. Steguleț folosit pentru semnalizări (în sport, la căile ferate etc.).

fanón, *fanoane*, s.n. **1.** Fiecare dintre lamele cornoase fixate de maxilarul superior al balenelor. **2.** Cută a pielii de pe marginea inferioară a gîtului la bovine și la unele rase de ovine.

fantasmagóric, -ă, *fantasmagorici, -e*, adj. Care are aspectul unei fantasmagorii.

fantasmagorie, *fantasmagorii*, s.f. Idee, afirmație, manifestare bizară; imagine fantastică ireală; vedenie.

fantásmă, *fantasme*, s.f. Stafie, nălucă, fantomă; imagine neclară, ireală; iluzie himeră.

fantást, -ă, *fantaști, -ste*, s.m. și f. (Livr.) Persoană cu idei fantastice, ireale, nerealizabile.

fantástic, -ă, *fantastici, -e*, adj. **1.** Care nu există în realitate, care este plăsmuit de imaginație. **2.** Grozav, extraordinar; (adverbial) *fantastic de frumos*. **3.** (Despre oameni) Ale cărui fapte sau idei au un caracter fantezist.

fantazíe s.f.v. **fantezie.**

fánță, *fante*, s.f. Deschidere îngustă, dreptunghiulară, într-un perete, într-o placă, la un aparat optic etc.

fánte, *fanți*, s.m. **1.** (Fam. și peior.) Bărbat ușuratic, afemeiat. **2.** Valet la cărțile de joc.

fantezíe, *fantezii*, s.f. **1.** Imaginație (specifică unui creator în artă, în știință); produs al imaginației, plăsmuire. **2.** (Fam.) Capriciu. **3.** Compoziție muzicală de formă liberă, avînd un caracter de improvizație. Var.: **fantazíe** s.f.

fantezíst, -ă, *fanteziști, -ste*, adj. **1.** Care ține de fantezie (1), care este un produs al fanteziei. **2.** (Despre oameni) Care se lasă dominat de imaginație, de idei fantastice.

fantomátic, -ă, *fantomatici, -e*, adj. Cu aspect de fantomă, ca o fantomă; care nu există în realitate.

fantómă, *fantome*, s.f. Ființă ireală, creată de fantezie; nălucă, stafie.

fapt, *fapte*, s.n. **1.** Întîmplare reală, eveniment, lucru petrecut în realitate; acțiune săvîrșită de cineva, faptă; *de fapt* = în realitate, într-adevăr. **2.** Fenomen: *fapte de limbă*. **3.** Început; *(în) faptul zilei* = (în) zori.

fáptă, *fapte*, s.f. Acțiune săvîrșită de cineva; *fapte de arme* = acte de eroism militar.

fáptic, -ă, *faptice*, adj. Care se referă la fapte; care înregistrează exclusiv faptele.

far, *faruri*, s.n. **1.** Instalație pe malul mării, pe o insulă etc., prevăzută cu o sursă de lumină, care servește la orientarea navelor în timpul nopții. **2.** Corp de iluminat (la automobile, la locomotive) care proiectează lumina într-o anumită direcție, sub forma unui fascicul.

farád, *farazi*, s.m. Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu capacitatea unui condensator care acumulează o sarcină electrică de un coulomb sub o tensiune de un volt.

farafastíc, *farafasticuri*, s.n. (Fam.; de obicei la pl.) **1.** Podoabă sau ornament fără valoare, inutil. **2.** Moft, capriciu.

faraón, *faraoni*, s.m. Titlu purtat de vechii regi ai Egiptului.

fard, *farduri*, s.n. Produs cosmetic pentru colorat fața și buzele.

fardă, *fardez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) da cu fard.

farfurie, *farfurii*, s.f. Vas de faianță, de porțelan etc., cu fundul plat sau adîncit, în care se servește mîncarea.

faringál, -ă, *faringali, -e*, adj. Care aparține faringelui, care se referă la faringe.

faringe, *faringe*, s.n. Organ musculos și membranos, situat între cavitatea bucală și esofag, reprezentînd locul de încrucișare a căii respiratorii cu cea digestivă.

faringián, -ă, *faringieni, -e*, adj. Care aparține faringelui, care se referă la faringe, localizat în faringe.

faringítă, *faringite*, s.f. Inflamație a mucoasei faringelui.

fariséic, -ă, *fariseici, -e*, adj. De fariseu, ipocrit.

fariseism s.n. Ipocrizie.

fariséu, *farisei*, s.m. Membru al unei grupări politico-religioase la vechii evrei, care punea un accent exagerat pe formele exterioare ale cultului; (fig.) om fățarnic, ipocrit.

farmaceútic, -ă, *farmaceutici, -e*, adj. Privitor la farmacie; produs în farmacie.

farmacíe, *farmacii*, s.f. **1.** Știință care se ocupă cu prepararea, controlul și distribuirea medicamentelor. **2.** Local în care se prepară și se vînd medicamente.

farmacíst, -ă, *farmaciști, -ste*, s.m. și f. Persoană specializată în prepararea și vinderea medicamentelor.

farmacologíe s.f. Știință care studiază compoziția și proprietățile medicamentelor, acțiunea pe care o au asupra organismului etc..

fármec, *farmece*, s.n. **1.** (În basme și superstiții) Acțiunea de a fermeca; transformare miraculoasă, prin vrăji, a lucrurilor. **2.** Ansamblu de calități care produc admirație, plăcere, încîntare.

fársă, *farse*, s.f. **1.** Comedie în care comicul rezultă din vorbe de spirit și din situații amuzante, uneori burlești, fără aprofundarea psihologiei personajelor. **2.** Păcăleală, festă.

farsór, -oáre, *farsori, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care face farse (2), care se ține de păcăleli. **2.** Impostor.

fascícul, *fascicule*, s.n. Mănunchi de fire, linii etc. venind sau plecînd dintr-un punct; mănunchi de raze luminoase cu secțiune bine delimitată; ansamblu, flux de particule care se propagă în același sens.

fasciculă, *fascicule*, s.f. Fiecare dintre părțile unei scrieri care se publică în etape succesive.

fáscie, *fascii*, s.f. Mănunchi de nuiele legate cu o curea în jurul unei securi, purtat de lictorii care însoțeau pe unii magistrați romani.

fascináː, *fascinez*, vb. I. Tr. **1.** A atrage pe cineva cu privirea. **2.** A captiva, a cuceri pe cineva prin însușiri deosebite.

fascinánt, -ă, *fascinanți, -te*, adj. Fermecător, captivant.

fascinátie, *fascinații*, s.f. Atracție irezistibilă, captivare.

fascínă, *fascine*, s.f. Legătură de nuiele, uneori umplută cu piatră sau cu pămînt, folosită la executarea de lucrări sub apă sau în terenuri slabe (consolidări de maluri, diguri etc.).

fascísm s.n. Ideologie ultrareacționară și mișcare politică totalitară de extremă dreaptă, care exprimă interesele celor mai reacționare, mai șovine și mai agresive cercuri ale marii burghezii monopoliste.

fascíst, -ă, *fasciști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține fascismului, privitor la fascism. **2.** S.m. și f. Adept al fascismului.

fascizá, *fascizez*, vb. I. Tr. A introduce, a propaga fascismul, a educa în spirit fascist.

fasóle s.f. **1.** Plantă din familia leguminoaselor, ale cărei semințe și păstăi sînt folosite în alimentație. **2.** Păstaia și boabele fasolei (1). **3.** Mîncare preparată din păstăile sau din boabele de fasole (1).

fasón, *fasoane*, s.n. **1.** Fel, mod în care este făcut un lucru; croială, model (al unei haine). **2.** (Fam.; la pl.) Moșturi, nazuri.

fasoná, *fasonez*, vb. I. Tr. A da unui lucru o anumită formă..

fast s.n. Strălucire, măreție, splendoare; lux, pompă.

fastidiós, -oásă, *fastidioși, -oase*, adj. Plicticos, anost, searbăd.

fastuós, -oásă, *fastuoși, -oase*, adj. Cu mult fast, măreț; splendid.

fásung, *fasunguri*, s.n. (Tehn.) Dulie.

fáșă, *fești*, s.f. **1.** Fîșie de pînză, lungă și îngustă, cu care se înfășoară copiii mici, peste scutece. **2.** Fîșie de tifon cu care se leagă o rană.

fatál, -ă, *fatali, -e*, adj. **1.** Care are urmări nenorocite, care pricinuiește moartea. **2.** Care este de neînlăturat, care nu poate fi evitat.

fatalísm s.n. Concepție filozofică sau religioasă după care tot ce se întîmplă este dinainte determinat de forțe supranaturale, de soartă, omul neputînd interveni în desfășurarea evenimentelor.

fatalíst, -ă, *fataliști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la fatalism, care se bazează pe fatalism. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care crede în fatalitate.

fatalitáte, *fatalități*, s.f. **1.** (În concepțiile religioase) Forță supranaturală, soartă, destin care determină dinainte viața oamenilor. **2.** Concurs nefericit de împrejurări care nu pot fi evitate.

fatalménte adv. În mod fatal; inevitabil.

fata morgána s.f. Tip de miraj, frecvent în ținuturile calde, datorită căruia imaginile obiectelor aflate la orizont (sau dincolo de orizont) apar răsturnate, ca și cum s-ar reflecta în apă.

fátă, *fete*, s.f. **1.** Persoană de sex feminin, necăsătorită; *fată în casă* = femeie de serviciu într-o gospodărie. **2.** (În raport cu părinții) Fiică.

fatídic, -ă, *fatidici, -e*, adj. (Livr.) Aducător de nenorociri, fatal.

fațádă, *fațade*, s.f. Fiecare dintre fețele exterioare ale unei clădiri sau ale unui monument;

partea dinspre stradă (sau partea unde se găsește intrarea principală) a unei clădiri.

fáță, *fețe*, s.f. **1.** Partea anterioară a capului omului; figură, chip, obraz; *a fi de față* = a fi prezent, a asista; *de față cu* = în prezența...; *om cu două fețe* = om fățarnic. **2.** Expresie a figurii, mină. **3.** Suprafață a unui obiect, a apei, a pămîntului; partea lustruită a unui obiect; partea exterioară a unei țesături; prima pagină a unei foi de hîrtie; *față de masă* = țesătură special confecționată, cu care se acoperă masa; *față de pernă* = învelitoare de pînză pentru perne. **4.** Persoană, personaj.

fațétă, *fațete*, s.f. Fiecare dintre fețele șlefuite ale unei pietre prețioase, ale unui obiect de sticlă, de metal etc.

fault, *faulturi*, s.n. Abatere în unele jocuri sportive, care constă în împiedicarea unui adversar de a acționa în teren, în timpul jocului.

faultá, *faultez*, vb. I. Tr. și intr. A comite fault.

fáun, *fauni*, s.m. Zeu al cîmpiilor, pădurilor și turmelor la romani, înfățișat în chip de om, cu coarne și cu picioare de țap.

fáună, *faune*, s.f. Totalitatea speciilor de animale dintr-o regiune, dintr-o anumită epocă geologică etc.

faunístic, -ă, *faunistici, -ce*, adj. Care se referă la faună.

fáur[1] s.m. Numele popular al lunii februarie.

fáur[2], *fauri*, s.m. Fierar.

favoáre, *favoruri*, s.f. Avantaj acordat cu preferință cuiva.

favorábil, -ă, *favorabili, -ce*, adj. **1.** (Despre fenomene, împrejurări etc.) Avantajos, prielnic pentru cineva. **2.** (Despre oameni) Binevoitor.

favorít, -ă, *favoriți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care este preferat de cineva. **2.** S.m. și f. Persoană care se bucură de o protecție deosebită (și care trage foloase de pe urma acestei situații). **3.** S.m. și f. (Sport) Concurent considerat ca avînd cele mai mari șanse de reușită la o competiție. **4.** S.m. (Mai ales la pl.) Barbă care încadrează fața de cele două părți, lăsînd bărbia liberă.

favoritísm, *favoritisme*, s.n. Acordare nemeritată, abuzivă, de favoruri.

favorizá, *favorizez*, vb. I. Tr. **1.** A face posibilă, a înlesni desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment etc. **2.** A acorda cuiva (în mod abuziv) o favoare, un avantaj.

fazán, *fazani*, s.m. Pasăre sedentară, de mărimea unei găini, cu coada lungă și ascuțită, al cărei bărbătuș se distinge printr-un penaj viu colorat.

fáză, *faze*, s.f. **1.** Fiecare dintre etapele succesive din evoluția unui fenomen, din dezvoltarea unui proces; fiecare dintre stările succesive ale unei transformări. **2.** Fiecare dintre aspectele succesive ale Lunii și ale unor planete, în cursul mișcării lor de revoluție. **3.** Fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem polifazat de circuite electrice.

fazitrón, *fazitroane*, s.n. Tub electronic folosit pentru modulația de fază a unor oscilații de înaltă frecvență.

fazmétru, *fazmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea diferenței de fază dintre două mărimi electrice de aceeași frecvență.

fazotrón, *fazotroane*, s.n. Accelerator de particule de tipul ciclotronului, folosit pentru energii mai mari, în care particulele sînt accelerate într-un cîmp electric alternativ cu frecvență variabilă.

fă interj. (Pop.) Termen cu care se adresează la țară unei femei. Var.: **fa** interj.

făcăléț, *făcălețe*, s.n. Băț rotund, neted, folosit la mestecatul mămăligii.

făcătór, -oáre, *făcători, -oare*, adj., s.m. și f. *Făcător-de-bine* = binefăcător; *făcător-de-rele* = răufăcător.

făcătúră, *făcături*, s.f. (Pop.) Farmec, vrajă; mijloc întrebuințat de vrăjitoare.

făclíe, *făclii*, s.f. Lumînare mare; torță; (fig.) flacără; lumină.

făcút[1] s.n. Acțiunea de a face; (în superstiții) vrajă, farmec.

făcút[2]**, -ă,** *făcuți, -te*, adj. **1.** (Despre băuturi) Falsificat. **2.** *Parcă-i un (lucru) făcut*, se spune cînd ceva se întîmplă contrar așteptărilor.

făgáș, *făgașe*, s.n. Urmă adîncă săpată în pămînt de ploaie sau de roțile unui vehicul; (fig.) direcție, drum; orientare.

făgădáu, *făgădaie*, s.n. (Reg.) Han, cîrciumă.

făgăduí, *făgăduiesc*, vb. IV. Tr. A promite.

făgăduíálă, *făgăduieli*, s.f. Promisiune.

făgăduínță, *făgăduințe*, s.f. Făgăduială; *pămîntul* (sau *țara*) *făgăduinței* = numele biblic al Palestinei; (p. ext.) ținut bogat, roditor, fericit.

făget, *făgete*, s.n. Pădure de fag.

făináre s.f. Boală a plantelor provocată de anumite ciuperci parazite și caracterizată prin apariția pe organele atacate a unui puf albcenușiu.

făinós, -oásă, *făinoși, -oase*, adj. Care are aspectul sau consistența făinii; *paste făinoase* (și substantivat, f. pl.) = produse alimentare preparate din făină, apă, uneori și ouă.

fălceá, *fălcele*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două brațe ale piscului carului. **2.** Fiecare dintre cele două brațe ale afetului de tun.

făli, *fălesc*, vb. IV. Refl. A se mîndri, a se lăuda (cu ceva sau cu cineva).

fălós, -oásă, *făloși, -oase*, adj. **1.** Mîndru, fudul; trufaș, semeț. **2.** Lăudăros.

fălțuí, *fălțuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A îndepărta un strat subțire de pe partea cărnoasă a pieilor tăbăcite. **2.** A face falțuri pe marginea unor obiecte pentru a le putea îmbina. **3.** A împături colile de hîrtie tipărite, în vederea broșării sau a legării.

fălțuitór, *fălțuitoare,* s.n. **1.** Rindea pentru executarea falțurilor la scînduri. **2.** Unealtă în formă de cuțit, cu care se fălțuiesc colile unei tipărituri.

făptáș, -ă, *făptași, -e,* s.m. și f. Persoană care săvîrșește o faptă (condamnabilă).

făptuí, *făptuiesc,* vb. IV. Tr. A face, a săvîrși ceva; a comite o faptă rea, condamnabilă.

făptuitór, -oáre, *făptuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care făptuiește, care realizează ceva; făptaș.

făptúră, *făpturi,* s.f. **1.** Ființă, vietate. **2.** Înfățișare fizică exterioară a trupului, statură.

fărâș, *fărașe,* s.n. Obiect casnic în formă de lopată cu coada scurtă, în care se adună, cu mătura, gunoiul.

fără conj., prep. **1.** Conj. Cu valoare de negație: *citește fără să înțeleagă.* **2.** Conj. Deși nu..., cu toate că nu... **3.** Prep. Lipsit de...; în lipsa a...; excluzînd; mai puțin, minus.

fărădelége, *fărădelegi,* s.f. Faptă rea, nelegiuire.

fărîmá, *fărîm,* vb. I. Tr. și refl. A (se) sfărîma, a (se) sparge; a (se) zdrobi.

fărîmă, *fărîme,* s.f. Bucățică mică rămasă dintr-un lucru spart, rupt, zdrobit.

fărîmicíos, -oásă, *fărîmicioși, -oase,* adj. Care se sfărîmă (sau se poate sfărîma) ușor; sfărîmicios.

fărîmițá, *fărîmițez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) preface în mici fărîme.

fărșerót, *fărșeroți,* s.m. Nume dat aromânilor din Albania, din regiunea localității Frășari.

făt, *feți,* s.m. Produsul de concepție din uterul mamiferelor, dintre perioada de embrion și momentul nașterii; (pop.) băiat, copil; *fătul meu,* formulă cu care se adresează cineva mai bătrîn unui tînăr; *Făt-frumos* = erou din basme, care reprezintă vitejia și frumusețea bărbătească; (p. ext.) tînăr deosebit de frumos și curajos.

fătá, pers. 3 *fată,* vb. I. Tr. (Despre femelele animalelor mamifere) A naște pui.

fătătoáre, *fătătoare,* adj. (Despre femelele animalelor mamifere) Care este aptă să fete.

fățárnic, -ă, *fățarnici, -e,* adj. Lipsit de sinceritate, prefăcut, ipocrit.

fățărnície, *fățărnicii,* s.f. Lipsă de sinceritate, prefăcătorie, ipocrizie.

fățíș, -ă, *fățiși, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se spune pe față, deschis, sincer.

fățuí, *fățuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A netezi, a lustrui un obiect prin frecare, cioplire etc. **2.** A netezi tencuiala pe un zid. **3.** (În industria tăbăcăriei) A curăța pielea de impuritățile rămase după cenușărit.

fățuitoáre, *fățuitoare,* s.f. **1.** Unealtă de forma unei rindele, cu care se fățuiesc scîndurile sau piesele de lemn. **2.** Drișcă.

făurár[1], *făurari,* s.m. **1.** (Reg.) Fierar. **2.** (Fig.) Făuritor.

făurár[2] s.m. Numele popular al lunii februarie.

făurí, *făuresc,* vb. IV. Tr. A face, a crea, a înfăptui.

făuritór, -oáre, *făuritori, -oare,* s.m. și f. Persoană, colectiv, organizație care înfăptuiește, creează ceva.

fébră s.f. **1.** Temperatură ridicată a corpului peste 37°C, reprezentînd o reacție a organismului la un agent infecțios, toxic etc. **2.** (Fig.) Emoție, neliniște (înaintea unui eveniment).

febrifúg, *febrifuge,* adj., s.n. (Substanță) care face să scadă febra.

febríl, -ă, *febrili, -e,* adj. **1.** (Med.) Care se manifestă prin febră (**1**): *stare febrilă.* **2.** (Fig.) Încordat, agitat; intens: *activitate febrilă.*

febrilitáte s.f. Încordare, agitație; activitate intensă.

februárie s.m. A doua lună a anului.

fecál, -ă, *fecali, -e,* adj. Care se referă la materiile fecale; *materii fecale* (și substantivat, f. pl.) = excremente.

fecioáră, *fecioare,* s.f. **1.** Fată mare, virgină. **2.** (Rel.; art.) Maica Domnului. **3.** (Art.) Numele unei constelații din emisfera boreală.

feciór, *feciori,* s.m. **1.** Fiu, băiat. **2.** Flăcău. **3.** Servitor la casele boierești; valet; *fecior boieresc* = vătaf pe moșia unui boier.

feciorélnic, -ă, *feciorelnici, -e,* adj. Curat, cast, nevinovat.

fecioréșc[1], **-éască,** *fecioresti,* adj. De fecioară (**1**), care se referă la fecioare.

fecioréșc[2], **-éască,** *fecioresti,* adj. Care aparține feciorilor (**2**), specific feciorilor; (substantivat, f.) numele unor dansuri populare, cu figuri de virtuozitate, executate de flăcăi.

fecioríe s.f. Calitatea de a fi fecioară (**1**), castitate, virginitate.

fecúlă s.f. Amidon extras din cartofi, din rădăcinile de manioc etc., folosit în alimentație.

fecúnd, -ă, *fecunzi, -de,* adj. **1.** Care este capabil de reproducere; care se înmulțește ușor și repede; care dă multe roade. **2.** (Fig.; despre oameni) Care scrie, compune mult, care realizează multe opere artistice sau științifice; (despre imaginație) bogat.

fecundá, *fecundez,* vb. I. Tr. A provoca procesul fecundației, a face să procreeze.

fecundáție, *fecundații,* s.f. Proces de unire a gametului mascul cu gametul femel, prin care se asigură formarea unui nou reprezentant al speciei.

fecunditáte s.f. **1.** Capacitate a organismelor de a se reproduce, de a se înmulți. **2.** Fertilitate (a solului).

fedeléș, *fedeleșuri,* s.n. Butoiaș mic, în care se transportă sau se păstrează apă ori vin.

féder, *federe,* s.n. Lambă.

federál, -ă, *federali, -e,* adj. Privitor la o federație (de state); care se prezintă sub formă de federație.

federalísm s.n. Concepție și acțiune politică în vederea organizării statale sub formă de federație.

federáție, *federații,* s.f. **1.** Formă de organizare statală constînd din unirea mai multor state, care își păstrează organizarea proprie, avînd însă anumite organe politico-administrative și

legi comune. **2.** Asociație formată din mai multe organizații (din același stat sau din state diferite).

féding, *fedinguri,* s.n. Scădere temporară a intensității undelor electromagnetice recepționate în radiocomunicații, din cauza variației stării atmosferice. Var.: **fáding** s.n.

feéric, -ă, *feerici, -e,* adj. Cu caracter de feerie, plin de farmec, de poezie; minunat, încîntător.

feerie, *feerii,* s.f. **1.** Priveliște minunată, încîntătoare. **2.** Reprezentație teatrală, de circ etc. care îmbină textul poetic cu muzica și dansul, într-un decor fantastic cu personaje supranaturale.

fel, *feluri,* s.n. **1.** Mod de a fi, de a acționa; soi, varietate, gen; *de felul meu* = după firea mea; după locul meu de baștină; *de fel din...* = originar din... **2.** Soi de mîncare, de bucate.

felâh, *felahi,* s.m. Muncitor agricol din țările arabe.

félcer, -ă, *felceri, -e,* s.m. și f. Persoană cu o pregătire medicală medie, care ajută pe medici.

félceriță, *felcerițe,* s.f. Felceră.

féldmareșal, *feldmareșali,* s.m. Cel mai înalt grad în armatele de uscat ale unor state.

féldspat, *feldspați,* s.m. Grupă de minerale care alcătuiesc în special rocile eruptive și care sînt utilizate în industria sticlei, a ceramicii etc., unele varietăți fiind pietre semipreționse.

felíbru, *felibri,* s.m. Membru al unei grupări literare din sudul Franței, întemeiată în 1854 cu scopul dezvoltării limbii și literaturii provensale.

felicitá, *felicit,* vb. I. Tr. A adresa cuiva cuvinte de laudă pentru un succes obținut; a exprima cuiva urări de fericire cu prilejul unei aniversări, unui eveniment important din viață etc.; (refl., fam.) a se socoti mulțumit pentru obținerea unui rezultat.

felicitáre, *felicitări,* s.f. Acțiunea de *a felicita;* bilet; scrisoare etc. prin care cineva este felicitat.

felíd, *felide,* s.n. (La pl.) Familie de mamifere carnivore cu corpul mlădios, cu coadă lungă și gheare de obicei retractile; (și la sg.) animal din această familie (ex. pisica, leul).

felíe, *felii,* s.f. Bucată (subțire) tăiată dintr-un întreg.

felín, -ă, *felini, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține familiei felidelor. **2.** S.f. (La pl.) Felid. **3.** Adj. Suplu, grațios.

felinár, *felinare,* s.n. Dispozitiv pentru iluminat, portativ sau fix, alimentat cu petrol.

felinitáte s.f. Suplețe, grație (în mișcări).

felúcă, *feluci,* s.f. Navă mică și îngustă, cu vele și cu rame, folosită în Marea Mediterană.

felurîme, *felurimi,* s.f. Diversitate, varietate.

felurít, -ă, *feluriți, -te,* adj. Divers, variat.

femêie, *femei,* s.f. **1.** Persoană adultă de sex feminin. **2.** Persoană de sex feminin căsătorită; (pop.) soție.

femeiésc, -iáscă, *femeiești,* adj. Feminin.

femeiéște adv. Ca femeile, în felul femeilor.

femeiúșcă, *femeiuști,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *femeie;* femeie drăguță, vioaie; (peior.) femeie neserioasă, ușuratică. **2.** Femelă.

femélă, *femele,* s.f. Denumire generică pentru animalele de sex feminin.

feminín, -ă, *feminini, -e,* adj. De sex femeiesc; care este propriu indivizilor de sex femeiesc; *gen feminin* (și substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de ființe de sex femeiesc, precum și unele nume de lucruri.

feminísm s.n. Mișcare socială care susține egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în toate sferele de activitate.

feminíst, -ă, *feminiști, -ste,* adj., s.m. și f. (Persoană) care susține și apără drepturile femeii.

feminitáte s.f. Ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului feminin.

femúr, *femure,* s.n. Osul coapsei, de la genunchi în sus.

fénic adj. *Acid fenic* = fenol.

fenicián, -ă, *fenicieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Fenicia sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care aparținea populației Feniciei.

fenil s.n. (Chim.) Radical organic derivat din benzen prin eliminarea din moleculă a unui atom de hidrogen.

fenilén s.n. (Chim.) Radical organic provenit din benzen prin îndepărtarea din moleculă a doi atomi de hidrogen.

fénix s.m. *Pasărea fenix* = pasăre fabuloasă care, după o legendă antică, atunci cînd își simțea sfîrșitul se arunca în foc și renăștea din propria ei cenușă; simbol al reînnoirii veșnice.

fenól, *fenoli,* s.m. Substanță derivată din benzen, incoloră, toxică, cu miros specific, folosită ca dezinfectant și în industria chimică.

fenomén, *fenomene,* s.n. **1.** Proces din natură și societate; manifestare exterioară a esenței unui lucru. **2.** Ființă, obiect, întîmplare care surprinde prin noutate, prin însușiri etc.

fenomenál, -ă, *fenomenali, -e,* adj. **1.** Care aparține fenomenelor, privitor la fenomene. **2.** Care iese din comun, uimind prin însușirile sale.

fenomenalísm s.n. Concepție filozofică după care nu există sau nu pot fi cunoscute decît fenomenele, nu și esența lucrurilor.

fenomenologie s.f. Curent idealist care își propune să interpreteze fenomenele conștiinței prin prisma orientării lor spre ceva și a conținutului lor, făcînd abstracție de omul real și de activitatea lui psihică concretă.

fénță, *fente,* s.f. (Sport) Mișcare a corpului executată rapid, prin care un jucător încearcă să-și inducă adversarul în eroare.

ferátă, *ferate,* adj. *Cale (sau linie) ferată* = drum prevăzut cu șine, pe care circulă trenurile.

ferăstráu, *ferăstraie,* s.n. **1.** Unealtă avînd formă de lamă, bandă sau disc (de obicei dințate), pusă în funcțiune mecanic sau manual, folosită la tăiatul lemnelor, al metalelor sau al altor materiale tari. **2.** Instrument muzical alcătuit dintr-o lamă de metal care, prin frecare cu un arcuș, produce sunete.

dințate, pe spatele cărora se găsesc sporangi cu spori.

ferímagnetísm s.n. Ansamblul proprietăților magnetice ale feritelor.

ferít, -ă, *feriți, -te,* adj. Pus sau aflat la adăpost; (despre locuri) tăinuit, ascuns.

ferítă s.f. Compus al unor metale bivalente cu oxid de fier, utilizat în construcția unor piese din dispozitivele electronice.

ferm, -ă, *fermi, -e,* adj. **1.** Hotărît, neclintit, nesovăitor. **2.** (Despre tranzacții comerciale, contracte etc.) Stabilit în mod hotărît, în condiții asupra cărora nu se mai poate reveni.

férmă[1], *ferme,* s.f. **1.** Subunitate productivă de bază a unei întreprinderi agricole de stat sau a unei cooperative agricole de producție, organizată și condusă de un specialist agronom. **2.** Gospodărie agricolă proprietate particulară (în unele state).

férmă[2], *ferme,* s.f. Construcție de lemn, de metal sau de beton armat, destinată să susțină învelitoarea unui acoperiș.

fermecá, *fármec,* vb. I. Tr. **1.** A încînta; a ademeni, a atrage. **2.** (În basme și superstiții) A face vrăji.

fermecát, -ă, *fermecați, -te,* adj. **1.** Plin de încîntare, cuprins de admirație. **2.** (În basme și superstiții) Aflat sub puterea unei vrăji.

fermecătór, -oáre, *fermecători, -oare,* adj. Care farmecă.

ferménț, *fermenți,* s.m. Substanță sau microorganism care provoacă fermentație; enzimă.

fermentá, pers. 3 *fermentează,* vb. I. Intr. A se afla în stare de fermentație (transformîndu-se în altă substanță sau alterîndu-se).

fermentáre, *fermentări,* s.f. Acțiunea de *a fermenta;* fermentație.

fermentát, -ă, *fermentați, -te,* adj. Care a suferit un proces de fermentare.

fermentáție, *fermentații,* s.f. Proces de descompunere a unor substanțe organice (îndeosebi a zaharurilor) sub acțiunea fermenților și transformarea lor în alte substanțe.

fermiér, -ă, *fermieri, -e,* s.m. și f. Proprietar sau arendaș al unei ferme[1] (2).

fermitáte s.f. Tărie morală, hotărîre neclintită în păreri, în atitudini; statornicie, stabilitate.

férmiu s.n. Element chimic transuranic.

fermoár, *fermoare,* s.n. **1.** Încheietoare pentru obiecte de îmbrăcăminte, genți, serviete etc., formată din două benzi paralele prevăzute cu un fel de cîrlige care se îmbucă și se desfac cu ajutorul unor mici piese de metal. **2.** Închizător de os sau de metal la un colier, la un album etc.

feroaliáj, *feroaliaje,* s.n. Aliaj de fier cu unul sau cu mai multe elemente, folosit ca adaos la producerea oțelurilor aliate.

feróce, *feroci, -e,* adj. Crud, nemilos, sălbatic.

ferocitáte s.f. Cruzime, sălbăticie.

ferodó, *ferodouri,* s.n. (Tehn.) Metalazbest.

feromagnétic, -ă, *feromagnetici, -e,* adj. Care posedă feromagnetism.

feromagnetism s.n. Proprietate a unor metale (fier, nichel, cobalt, unele aliaje) de a prezenta o magnetizare permanentă chiar și în absența cîmpului magnetic exterior.

ferós, -oásă, *feroși, -oase,* adj. (Despre combinații ale fierului) Care conține fier bivalent.

feroviár, -ă, *feroviari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la calea ferată, de cale ferată. **2.** S.m. și f. Lucrător la căile ferate.

ferpár, *ferpare,* s.n. Scrisoare de tip special prin care se anunță nașterea, căsătoria sau (mai ales) decesul cuiva.

fertil, -ă, *fertili, -e,* adj. (Despre terenuri) Roditor, productiv.

fertilitáte s.f. Calitatea unui teren de a fi fertil.

fertilizá, *fertilizez,* vb. I. Tr. A mări fertilitatea unui teren.

feruginós, -oásă, *feruginoși, -oase,* adj. Care conține oxizi de fier.

fervént, -ă, *fervenți, -te,* adj. Care lucrează cu pasiune, cu ardoare.

fervoáre s.f. Ardoare, zel.

fes, *fesuri,* s.n. Acoperămînt pentru cap, de forma unui trunchi de con, făcut din postav (roșu) și purtat mai ales de musulmani.

fésă, *fese,* s.f. Fiecare dintre cele două părți posterioare, cărnoase, ale corpului omenesc.

féstă, *feste,* s.f. *A-i face* (sau *a-i juca*) *cuiva o festă* = a păcăli pe cineva.

festín, *festínuri,* s.n. (Livr.) Banchet bogat, somptuos.

festív, -ă, *festivi, -e,* adj. De sărbătoare; măreț, maiestuos.

festivál, *festivaluri,* s.n. Manifestație artistică (muzicală, teatrală etc.) cu caracter festiv, organizată ocazional sau periodic.

festivitáte, *festivități,* s.f. Serbare cu caracter solemn, de obicei pentru celebrarea unui eveniment important.

festón, *festoane,* s.n. Broderie în formă de mici semicercuri, care mărginește un obiect de pînză; ornament arhitectonic care imită o astfel de broderie.

festoná, *festonez,* vb. I. Tr. A tivi cu feston.

feștelí, *feștelesc,* vb. IV. Tr. și refl. (Pop.) A (se) murdări.

feștílă, *feștile,* s.f. Fitil (de lampă sau de luminare).

fetésc, -cáscă, *fetești,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la fete, de fată. **2.** S.f. Soi românesc de viță de vie, cu ciorchini mici, cilindrici; vin de calitate superioară obținut din strugurii acestui soi de viță.

fetíd, -ă, *fetizi, -de,* adj. Cu miros urît, greu, respingător.

fetíe s.f. (Pop.) **1.** Timpul petrecut ca fată. **2.** Virginitate.

fetíș, *fetișuri,* s.n. Obiect căruia în religiile primitive îi erau atribuite însușiri magice, fiind adorat ca divinitate; (fig.) idee, principiu care constituie obiectul unei adorații oarbe, nemotivate.

fetișcánă, *fetișcane,* s.f. Fată între vîrsta copilăriei și a adolescenței.

fetișísm s.n. **1.** Cult pentru fetișuri; (fig.) venerație exagerată pentru ceva. **2.** Transformare inconștientă în mintea oamenilor a unor raporturi sociale în raporturi între lucruri, în condițiile producției de mărfuri bazate pe proprietatea privată (ex. credința că mărfurile au însușiri supranaturale, soarta producătorilor fiind legată de soarta mărfurilor).

fetișizá, *fetișizez,* vb. I. Tr. A venera ceva ca pe un fetiș.

fetíță, *fetițe,* s.f. Diminutiv al lui *fată*; fiică tînără (în raport cu părinții ei).

fétru s.n. Pîslă din fire de lînă sau din păr de animale, încleiate și presate, întrebuințată în special pentru confecționarea pălăriilor.

fétus, *fetuși,* s.m. Făt.

feudál, -ă, *feudali, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Membru al clasei stăpînitoare în feudalism, mare proprietar de pămînt. **2.** Adj. Privitor la feudali sau la feudalism; din epoca feudalismului; *orînduire feudală* = feudalism.

feudalísm s.n. Orînduire social-economică succedînd sclavagismului și în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea feudală asupra pămîntului și dependența personală a țăranilor față de stăpînii feudali.

feudalitáte s.f. Feudalism.

feúdă, *feude,* s.f. Domeniu sau moșie în evul mediu, pe care vasalul o primea de la seniorul său, în schimbul anumitor obligații.

fi, *sînt,* vb. IV. Intr. **1.** (Ca verb predicativ) A exista, a avea ființă; a se afla, a se găsi. **2.** A-și avea obîrșia, a se trage, a proveni. **3.** A avea componența, alcătuirea: *tava este de argint.* **4.** A se întîmpla. **5.** (Ca verb copulativ, formează, împreună cu numele predicativ, predicatul) *Ionel este elev.* **6.** (Impers.) *Era cît pe ce să...* = n-a lipsit mult să... **7.** (Ca verb auxiliar, servește la formarea unor timpuri compuse și a conjugării pasive) *Trebuia să fi plecat; apartamentul a fost zugrăvit.*

fiabilitáte s.f. Grad de siguranță în funcționare a unui sistem (dispozitiv, mecanism) în conformitate cu scopul pentru care a fost conceput și realizat; capacitatea unui sistem tehnic de a putea fi utilizat un timp cît mai îndelungat.

fiáră, *fiare,* s.f. Animal sălbatic mare, crud; (fig.) om rău, crud.

fiásco s.n. (Livr.) Nereușită totală, insucces, eșec.

fíbră, *fibre,* s.f. **1.** Material în formă de fir subțire, de proveniență animală, vegetală sau minerală, ori produs pe cale sintetică, folosit ca materie primă în industria textilă. **2.** Nume dat formațiilor anatomice alungite care alcătuiesc unele țesuturi. **3.** Celulă vegetală alungită din țesutul lemnos al plantelor.

fibrínă s.f. Proteină din sînge, de culoare albă.

fibróm, *fibroame,* s.n. Tumoare benignă (localizată îndeosebi la uter sau la mamelă).

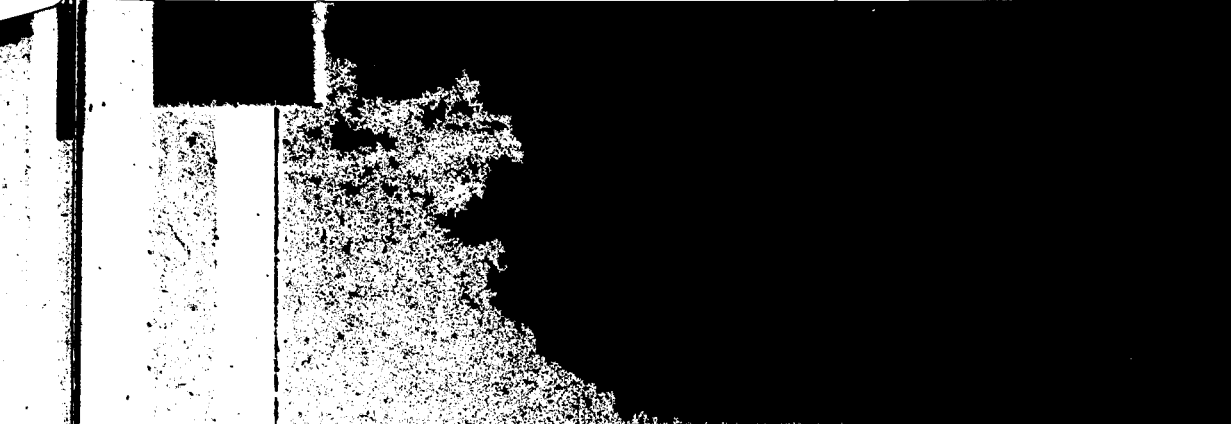

fiícă, *fiice,* s.f. Persoană de sex feminin, considerată în raport cu părinții săi.

fiíndcă conj. Pentru că, deoarece; de vreme ce.

fiínță, *ființez,* vb. I. Intr. A exista.

fiínță, *ființe,* s.f. **1.** Tot ce are viață; vietuitoare; om, persoană. **2.** Existență; viață; *a da ființă* = a da viață, a naște; a făuri, a realiza.

fílă, *filez,* vb. I. **1.** Tr. A toarce. **2.** Tr. A transforma fibrele textile în fire. **3.** Tr. A urmări pe cineva, fără ca acela să observe. **4.** Intr. (Despre lămpi cu petrol) A scoate fum.

filamént, *filamente,* s.n. **1.** Fir metalic subțire din interiorul becurilor electrice sau al tuburilor electronice, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. **2.** Formație filiformă a unor celule din țesuturile animale sau vegetale.

filantróp, -oápă, *filantropi, -oape,* s.m. și f. Persoană care face acte de filantropie.

filantrópic, -ă, *filantropici, -e,* adj. Privitor la filantropie; caracteristic filantropului.

filantropíe s.f. Faptă de caritate, binefacere în folosul celor săraci.

filáre, *filări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a fila.* **2.** Fază a manevrei de aterizare a unui avion, constînd în zborul aproape orizontal, la înălțime mică, în scopul reducerii vitezei.

filarmónic, -ă, *filarmonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la activitatea de răspîndire a culturii muzicale. **2.** S.f. Instituție care are ca scop cultivarea și răspîndirea artei muzicale; orchestră aparținînd unei astfel de societăți.

filatélic, -ă, *filatelici, -e,* adj. Privitor la filatelie.

filatelíe s.f. Colecționare de mărci poștale.

filatelíst, -ă, *filateliști, -ste,* s.m. și f. Colecționar de mărci poștale.

filatúră, *filaturi,* s.f. Întreprindere sau unitate industrială care se ocupă cu transformarea fibrelor textile în fire.

fílă, *file,* s.f. Fiecare dintre foile unei cărți sau ale unui caiet.

fíldeș, (1) *fildeși,* s.m., (2) *fildeșuri,* s.n. **1.** Fiecare dintre cei doi colți ai elefantului. **2.** Substanță din care sînt formați colții de elefant.

filé s.n. Carne de calitate superioară din lungul șirei spinării unei vite, unui porc sau unui pește.

filéț, *fileturi,* s.n. Șanț elicoidal săpat pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese cilindrice ori conice, în vederea asamblării, prin înșurubare, cu altă piesă similară, care are un șanț corespunzător.

filetá, *filetez,* vb. I. Tr. A executa un filet pe suprafața unei piese.

filéu, *fileuri,* s.n. **1.** Rețea de ață, cu ochiuri în formă de romb sau de pătrat, din care se confecționează perdele, plase etc.; rețea specială, din ață subțire, folosită pentru menținerea pieptănăturii. **2.** (Sport) Plasă la volei, la tenis etc.

filfizón, *filfizoni,* s.m. Tînăr cu pretenții de eleganță și cu preocupări neserioase.

filiál, -ă, *filiali, -e,* adj. (Despre sentimente) De fiu.

filiálă, *filiale,* s.f. Unitate în subordine a unei instituții, întreprinderi, asociații etc., ale căror funcții le îndeplinește într-un sector sau într-o regiune limitată.

filiáție, *filiații,* s.f. Legătură de înrudire în linie descendentă directă, de la părinte la copil; descendență; (fig.) legătură între lucruri care derivă unele din altele.

filiéră, *filiere,* s.f. **1.** Piesă perforată prin care se trage în fire sau în bare un metal ductil. **2.** Unealtă folosită la executarea fileturilor. **3.** Piesă a mașinii de filat fibre sintetice. **4.** (Fig.) Mijloc, cale, prin care se poate ajunge la un rezultat.

filifórm, -ă, *filiformi, -e,* adj. În formă de fir.

filigrán, *filigrane,* s.n. **1.** Lucrătură artistică asemănătoare cu o dantelă, executată din fire subțiri de aur, argint etc. **2.** Marcă executată pe hîrtiile de valoare, pe hîrtia din care se fac timbre etc.

filimícă, *filimici,* s.f. Plantă erbacee decorativă și medicinală, cu flori portocalii, plăcut mirositoare.

filípică, *filipice,* s.f. Discurs violent, acuzator, împotriva cuiva.

filistín, *filistini,* s.m. (Livr.) Om mulțumit de sine, mărginit, meschin, fățarnic, las.

film, *filme,* s.n. **1.** Bandă flexibilă de celuloid, acoperită cu un strat de material sensibil la acțiunea luminii, folosită în fotografie, radiografie etc.; peliculă pe care sînt înregistrate, în cinematografie, imaginile ce urmează să fie proiectate pe ecran. **2.** Creație cinematografică și proiectarea ei pe un ecran; (fam.) cinematograf. **3.** Strat subțire dintr-un lichid care se întinde pe suprafața unui corp.

filmá, *filmez,* vb. I. Tr. A înregistra imagini, momente, scene pe o peliculă cinematografică.

filmotécă, *filmoteci,* s.f. **1.** Colecție de filme cinematografice. **2.** Loc special amenajat pentru păstrarea filmelor.

filo- Element de compunere însemnînd „iubitor", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

filodéndron, *filodendroni,* s.m. Plantă decorativă, originară din regiunile ecuatoriale, cu frunze mari, late, adînc crestate.

filodórmă, *filodorme,* s.f. Sumă de bani pretinsă în mod ilegal de cineva, în schimbul unui beneficiu, al unui privilegiu.

filogenétic, -ă, *filogenetici, -e,* adj. Privitor la filogenie.

filogeníe s.f. Procesul de diferențiere a unui grup de organisme în cadrul evoluției lumii vii.

filológ, -ógă, *filologi, -e,* s.m. și f. Specialist în filologie.

filológic, -ă, *filologici, -e,* adj. Privitor la filologie.

filológie s.f. Știință care se ocupă cu studiul textelor vechi și al operelor literare, din punctul de vedere al limbii în care au fost scrise, al

finalísm s.n. Concepție filozofică idealistă potrivit căreia orice fenomen sau proces reprezintă realizarea unui scop dinainte stabilit.

finalíst, -ă, *finaliști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care participă la o finală (4).

finalitate s.f. Scopul în vederea căruia se desfășoară o activitate; orientare, tendință spre un scop.

finalizá, *finalizez,* vb. I. Tr. A încheia o acțiune prin atingerea scopului urmărit; a duce la îndeplinire, a realiza.

financiár, -ă, *financiari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la finanțe, (p. ext.) la bani, la credite etc. **2.** S.m. și f. Deținător de capital financiar; capitalist, bancher.

finanțá, *finanțez,* vb. I. Tr. A susține cu bani o instituție, o întreprindere, o lucrare.

finánțe s.f. pl. **1.** Expresie bănească a relațiilor economice în procesul repartiției produsului social și a venitului național. **2.** Totalitatea mijloacelor bănești de care dispune statul, o întreprindere etc.

fíne s.n. (Livr.) Sfîrșit; *în fine* = în sfîrșit.

finét, *fineturi,* s.n. Țesătură pufoasă de bumbac, din care se fac obiecte de lenjerie.

finéțe s.f. Însușirea a ceea ce este fin, delicat, plăcut la aspect; (fig.) subtilitate, ingeniozitate.

finisá, *finisez,* vb. I. Tr. A executa ultimele operații din procesul de fabricație sau de confecționare a unui obiect, prin care i se dau acestuia forma și dimensiunile dorite.

finisáj, *finisaje,* s.n. Acțiunea de a finisa.

finiș, *finișuri,* s.n. Partea finală a unei curse sau probe sportive, în care concurenții depun efortul maxim pentru a obține un rezultat cît mai bun.

finít, -ă, *finiți, -te,* adj. **1.** Care a trecut prin toate fazele de prelucrare; terminat. **2.** Mărginit, limitat.

finlandéz, -ă, *finlandezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Finlanda sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Finlanda. **2.** S.m. și f. Persoană care aparține poporului constituit ca națiune în Finlanda.

fino-úgric, -ă, *fino-ugrici, -ce,* adj. **1.** *Limbi fino-ugrice* = familie de limbi vorbite în unele regiuni din nordul și centrul Europei și din nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, maghiara etc. **2.** Care se referă la limbile fino-ugrice.

fiólă, *fiole,* s.f. Flacon mic de sticlă, închis ermetic, în care se păstrează medicamente lichide sau pulverulente injectabile.

fiór, *fiori,* s.m. Senzație de frig, însoțită de un tremur ușor; emoție vie pricinuită de un sentiment puternic.

fiórd, *fiorduri,* s.n. Golf maritim strîmt și sinuos, cu maluri înalte și abrupte, intrat adînc în uscat.

fiorós, -oásă, *fioroși, -oase,* adj. Care inspiră groază.

fir, *fire,* s.n. **1.** Produs obținut prin filarea mecanică sau prin torsul manual al fibrelor textile, și din care se fac țesături; *fir cu plumb* =

dispozitiv format dintr-o sfoară subțire cu o greutate metalică la capăt, servind la determinarea direcției verticale; *firul apei* = fîșia din cursul unui rîu, unde apa are cea mai mare viteză; (fig.) *firul gîndurilor* = șir neîntrerupt de gînduri; *fir conducător* = direcție de urmat; linie de conduită. 2. Corp solid cu lungimea foarte mare în raport cu dimensiunile secțiunii transversale; sîrmă de telefon, de telegraf etc. 3. Șuviță de aur sau de argint, folosită ca podoabă la veșminte. 4. Fiecare dintre elementele care alcătuiesc iarba, părul etc.; *fir de nisip* = bob de nisip.

firav, -ă, *firavi, -e,* adj. Care are o constituție delicată; slab, plăpînd.

fire, *firi,* s.f. 1. Natura înconjurătoare. 2. Factură psihică și morală a ființelor; caracter, temperament. 3. Minte, cuget.

firésc, -ească, *firești,* adj. 1. Din natură; conform legilor naturii. 2. Natural, normal, de la sine înțeles; (substantivat, n.) naturalețe.

firește adv. Bineînțeles; desigur.

firét, *fireturi,* s.n. Broderie cusută cu fir (3).

firfiríc, *firfirici,* s.m. Monedă mică de argint, care a circulat în trecut.

firidă, *firide,* s.f. Adîncitură într-un perete, într-un zid etc., făcută în scop decorativ sau pentru a așeza acolo diferite obiecte.

firimitúră, *firimituri,* s.f. Bucățică foarte mică de pîine (sau din alt aliment).

firmamént s.n. (Livr.) Bolta cerească.

firmán, *firmane,* s.n. Ordin, decret emis de sultan (prin care erau numiți ori maziliți dominitorii sau guvernatorii din țările supuse Imperiului otoman).

firmă, *firme,* s.f. 1. Inscripție pusă la intrarea unei întreprinderi, a unui magazin etc. și care arată denumirea, caracterul, destinația acestora; placă pe care este scrisă această inscripție. 2. Denumire sub care funcționează o întreprindere din țările capitaliste.

firnis s.n. Soluție din ulei vegetal și oxizi metalici, folosită la prepararea vopselelor, ca grund pentru lemnărie etc.

fișă, *fișe,* s.f. Mică placă de os, de metal sau de material plastic care înlocuiește, în mod convențional, monedele la o pată, care poate declanșa mecanismul unui automat etc.

fișe s.n. Denumire a sistemului organelor de stat care au sarcina stabilirii, încasării și administrării impozitelor și taxelor.

fiscál, -ă, *fiscali, -e,* adj. Privitor la fisc, care aparține fiscului.

fiscalísm s.n. Politică financiară constînd în perceperea de la populație a unor impozite și taxe exagerate.

fiscalitáte s.f. Sistem de norme privitoare la stabilirea și perceperea impozitelor și taxelor.

fisioná, *fisionez,* vb. I. Tr. A provoca o fisiune.

fisiúne, *fisiuni,* s.f. Reacție nucleară de scindare a unui nucleu atomic greu în două sau mai multe fragmente (cu degajarea unei mari cantități de energie).

fístic s.m. Arbore din țările calde din semințele căruia se extrage un ulei folosit în alimentație; fructul acestui arbore.

fistichíu, -ie, *fistichii,* adj. 1. (Înv.) De culoarea verde-gălbuie a seminței de fistic. 2. (Fig.) Ciudat, extravagant.

fístulă, *fistule,* s.f. Canal format accidental sau pe cale chirurgicală, prin care se scurge o secreție sau puroiul dintr-o rană.

fisurá, *fisurez,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a căpăta) fisuri.

fisúră, *fisuri,* s.f. Crăpătură îngustă ivită într-un corp solid (de metal, porțelan, beton etc.).

fișá, *fișez,* vb. I. Tr. A extrage pe fișe însemnări dintr-o lucrare scrisă; a nota pe fișe.

fișă, *fișe,* s.f. 1. Foaie mică de hîrtie sau de carton, pe care se fac însemnări în cursul unei documentări, în vederea elaborării unei lucrări; (în biblioteci) foaie de carton pe care sînt notate datele bibliografice privitoare la o carte sau la o publicație periodică; *fișă de evidență* = foaie volantă folosită pentru urmărirea sistematică a unui mijloc sau proces economic; *fișă tehnologică* = ansamblul indicațiilor privitoare la tehnologia unui proces de lucru; formularul pe care se înscriu aceste indicații. 2. (Tehn.) Piesă la capătul unui cordon, care se introduce într-o priză, pentru a stabili contactul unui receptor mobil cu o instalație electrică.

fișíc, *fișicuri,* s.n. Sul făcut din monede de metal, așezate una peste alta și înfășurate în hîrtie.

fișiér, *fișiere,* s.n. 1. Colecție sau catalog de fișe. 2. Dulap cu sertare, în care se păstrează fișele.

fișíu, *fișiuri,* s.n. Batic subțire de mătase.

fit s.n. (Fam.) *A trage la fit* = a lipsi de la datorie; (despre elevi) a lipsi de la școală.

fitil, *fitiluri,* s.n. 1. Șiret, panglică sau tub din fibre textile care absoarbe cu ușurință lichidele și care se introduce în felinare, lămpi etc., pentru a fi aprins; partea textilă centrală a unei lumînări. 2. Șnur care, muiat într-o substanță inflamabilă, servea altădată pentru aprinderea încărcăturii la o armă de foc; tub cu încărcătură de pulbere, folosit pentru aprinderea explozivilor în mine.

fíting, *fitinguri,* s.n. Piesă de legătură cu ajutorul căreia se face îmbinarea țevilor, a tuburilor etc. (la o derivație, la schimbarea de direcție).

fitocenóză, *fitocenoze,* s.f. Asociație de plante care trăiesc într-un anumit mediu, fiind condiționate de anumiți factori fizico-geografici și biologici.

fitopatologie s.f. Ramură a biologiei care studiază bolile plantelor.

fitoplanctón s.n. Totalitatea organismelor vegetale din plancton.

fitotehníe s.f. Știință care se ocupă cu metodele de cultivare a plantelor agricole.

fíțe s.f. pl. (Fam.) *A face fițe* = a face mofturi, a se sclifosi.

fînáț, *finațuri*, s.n. Fîneață.

fîneáță, *fînețe*, s.f. Teren pe care crește iarba pentru fîn.

fîntînár, *fîntînari*, s.m. Muncitor care se ocupă cu săparea și cu întreținerea fîntînilor.

fîntînă, *fîntîni*, s.f. Groapă (de obicei cilindrică și cu pereții pietruiți) săpată în pămînt pînă la nivelul stratului de apă, și care servește la alimentarea curentă cu apă mai ales în mediul rural; construcție (de zid) cu apă (țîșnitoare) servind ca element decorativ într-un parc.

fîrtát, *fîrtați*, s.m. (Pop.) Prieten nedespărțit, frate de cruce.

fîșîí, *fîșîi*, vb. IV. Intr. A scoate un sunet șuierător, surd.

fîștîceálă s.f. Faptul de a se fîstîci, stare de zăpăceală.

fîstîci, *fîstîcesc*, vb. IV. Refl. A se zăpăci, a se intimida, a-și pierde cumpătul.

fîș[1] interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de mișcarea hîrtiei, a frunzelor etc.

fîș[2], *fîșuri*, s.n. **1.** Material impermeabil, subțire, din care se confecționează haine de ploaie. **2.** Haină de ploaie confecționată din fîș[2] (1).

fîșie, *fîșii*, s.f. **1.** Bucată lungă și îngustă de pînză, de piele etc., tăiată sau ruptă dintr-o bucată mai mare. **2.** Suprafață lungă și îngustă de teren.

fîșîí, pers. 3 *fîșîie*, vb. IV. Intr. (Despre frunze, hîrtie etc.) A foșni.

fîșneáță, *fîșnețe*, adj. (Fam., despre femei; și substantivat) Sprintenă, vioaie, neastîmpărată.

fîță, *fîțe*, s.f. **1.** (Reg.) Nume dat speciilor de pește mic. **2.** (Fam.) Nume dat unei femei neastîmpărate.

fîțîí, *fîțîi*, vb. IV. Refl. A se mișca de colo pînă colo, fără astîmpăr.

fîțîiálă, *fîțîieli*, s.f. Umblet fără rost dintr-un loc în altul.

flácără, *flăcări*, s.f. Masă de gaze care iese dintr-un corp aprins și care arde dezvoltînd lumină și căldură; (fig.) pasiune, căldură, înflăcărare.

flacón, *flacoane*, s.n. Sticluță (închisă ermetic) în care se țin parfumuri, medicamente etc.

flagél[1], *flageli*, s.m. Formație alungită și subțire la unele protozoare și la spermatozoizi, servind ca organ de locomoție.

flagél[2], *flageluri*, s.n. Calamitate, dezastru; boală, epidemie.

flagelá, *flagelez*, vb. I. Tr. A biciui; (fig.) a satiriza cu asprime.

flagelát, *flagelate*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare caracterizate prin prezența unuia sau mai multor flageli; (și la sg.) animal din această clasă.

flagránt, -ă, *flagranți, -te*, adj. Evident, izbitor; *flagrant delict* = infracțiune flagrantă.

fláier, *flaiere*, s.n. Mașină pentru tors fire groase, cu care se transformă benzile de fibre textile în semitorțuri. Var.: **flýer** s.n.

flajeolét, *flajeolete*, s.n. Mic instrument muzical de suflat, asemănător cu flautul, folosit în orchestre și fanfare.

flamánd, -ă, *flamanzi, -de*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Flandra sau la populația ei; (substantivat, f.) limbă germanică vorbită în Flandra. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Flandrei.

flambá, *flambez*, vb. I. **1.** Tr. A trece un obiect printr-o flacără pentru a-l steriliza. **2.** Intr. (Despre corpuri în formă de bară) A suferi fenomenul de flambaj.

flambáj s.n. Încovoiere a unei bare, a unui tub sau a unei plăci supuse acțiunii unor sarcini exterioare, cînd efortul atinge o anumită valoare critică.

flamíngo, *flamingi*, s.m. Pasăre migratoare de mărimea unei berze, cu gîtul și picioarele foarte lungi și cu pene albe cu nuanțe roz.

flámură, *flamuri*, s.f. **1.** Steag, drapel; pavilion triunghiular purtînd culorile naționale sau emblema marinei unei țări, folosit pe navele de război. **2.** Pavilion triunghiular folosit pentru semnalizarea cifrelor.

flanc, *flancuri*, s.n. **1.** Extremitate laterală a unei formații de luptă, de sport etc. **2.** Parte laterală a unui obiect. **3.** (Poligr.) Carton special servind la confecționarea, prin presare, a matrițelor de stereotipie.

flancá, *flanchez*, vb. I. Tr. **1.** A apăra, a sprijini flancul unei unități militare. **2.** A mărgini ceva de o parte și de alta.

flanél s.n. v. **flanelă**.

flanélă, *flanele*, s.f. **1.** Țesătură ușoară, moale și pufoasă, de lînă sau de bumbac. **2.** Îmbrăcăminte de lînă tricotată, în formă de pieptar sau de cămașă scurtă. Var.: **flanél** s.n.

flánșă, *flanșe*, s.f. Piesă de legătură între două conducte, între două țevi etc.

flasc, -ă, *flasci, -ce*, adj. Fără rezistență, moale, fleșcăit; (fig.) lipsit de vlagă.

flásh s.n. Lumină puternică de scurtă durată, produsă de un tub de descărcare electrică și folosită la fotografiere.

flașnetár, *flașnetari*, s.m. Muzicant ambulant, care cîntă din flașnetă.

flașnétă, *flașnete*, s.f. Mică orgă portativă pusă în mișcare prin învîrtirea unei manivele; caterincă.

flatá, *flatez*, vb. I. Tr. A măguli.

fláut, *flaute*, s.n. Instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un cilindru de lemn sau de metal, cu găuri și cu clape.

flautíst, -ă, *flautiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cîntă din flaut.

flăcăiándru, *flăcăiandri*, s.m. Flăcău mai tînăr.

flăcăráie, *flăcăraie*, s.f. Flacără mare, vîlvătaie.

flăcău, *flăcăi*, s.m. Tînăr neînsurat.

flămînd, -ă, *flămînzi, -de*, adj. Căruia îi este foame.

flămînzí, *flămînzesc*, vb. IV. Intr. A suferi de foame, a nu avea ce mînca; (tr.) a ține pe cineva nemîncat.

flămînzílă s.m. Om veșnic flămînd.

flămînzít, -ă, *flămînziți, -te*, adj. Înfometat.

fleac, *fleacuri*, s.n. Obiect de mică valoare; lucru lipsit de importanță; (la pl.) palavre.

fleáncă s.f. (Fam.; depr.) Gură; *tacă-ți fleanca!* = tacă-ți gura!

fleándură, *flenduri*, s.f. Zdreanță, haină ruptă.

fleáșcă s.f. Materie moale, apătoasă; (fig.) om lipsit de energie, de vlagă.

flebítă, *flebite*, s.f. Inflamație a pereților venelor (în special de la picioare).

flec, *flecuri*, s.n. Bucată de piele groasă, care se aplică pe tocul încălțămintei.

flecár, -ă, *flecari, -e*, s.m. și f. Persoană căreia îi place să flecărească; limbut, palavragiu.

flecărí, *flecăresc*, vb. IV. Intr. A spune fleacuri, a trăncăni.

flegmátic, -ă, *flegmatici, -e*, adj. Cu fire nepăsătoare; calm, liniștit, imperturbabil.

flégmă, *flegme*, s.f. Mucozitate eliminată din căile respiratorii prin tuse.

flegmón, *flegmoane*, s.n. Inflamație purulentă localizată în țesutul conjunctiv subcutanat.

fléică, *fleici*, s.f. Bucată de carne de pe pîntecele bovinelor (care se consumă de obicei friptă pe grătar).

flenduróș, -oásă, *flenduroși, -oase*, adj. Zdrențăros.

fler, *fleruri*, s.n. Simț de orientare rapidă într-o anumită situație; perspicacitate.

fleșcăí, *fleșcăiesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un zgomot caracteristic umblînd prin noroi sau prin apă. **2.** Refl. (Fig.) A se muia; (despre oameni) a se moleși.

fleșcăít, -ă, *fleșcăiți, -te*, adj. Moale, fără consistență; (fig., despre oameni) moleșit.

flexíbil, -ă, *flexibili, -e*, adj. **1.** Care poate fi încovoiat fără a căpăta o deformație permanentă; elastic, mlădios. **2.** (Gram.) Care are flexiune (2).

flexibilitáte s.f. Însușirea de a fi flexibil.

flexionár, -ă, *flexionari, -e*, adj. Care are flexiune (2).

flexiúne, *flexiuni*, s.f. **1.** Încovoiere, mlădiere. **2.** Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale.

flicténă, *flictene*, s.f. Băsicuță plină cu serozitate care se formează la suprafața pielii în arsurile ușoare.

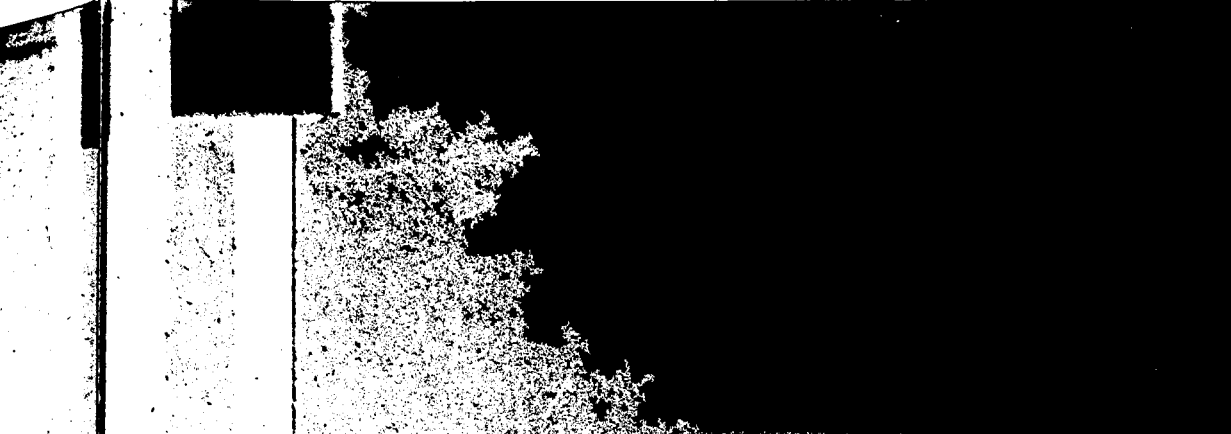

fluór s.n. Gaz de culoare galbenă-verzuie, cu miros înăbușitor, foarte activ din punct de vedere chimic.

fluorescént, -ă, *fluorescenți, -te*, adj. Care prezintă fluorescență; *tub fluorescent* = tub pentru iluminat, în interiorul căruia se produce o descărcare electrică, într-un amestec de gaze și vapori de mercur.

fluorescență, *fluorescențe*, s.f. Proprietate a unor substanțe de a emite lumină cît timp sînt iradiate cu radiații ultraviolete sau cu raze X.

fluorhídric adj. *Acid fluorhidric* = gaz toxic, rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul, folosit la gravarea pe sticlă.

fluorúră, *fluoruri*, s.f. Compus al fluorului cu un metal sau cu un radical organic.

flușturátic, -ă, *flușturatici, -e*, adj., s.m. și f. (Om) nestatornic, ușuratic, zvăpăiat.

fluturá, *flútur*, vb. I. 1. Intr. (Despre păsări, insecte) A bate din aripi; (despre steaguri, haine etc.) a se legăna în vînt, a fîlfîi. 2. Tr. A mișca un obiect încoace și încolo, a face să fîlfîie.

flúture, *fluturi*, s.m. 1. Nume generic dat insectelor din ordinul lepidopterelor, cu patru aripi adesea viu colorate, și a căror larvă este o omidă. 2. (La pl.) Paiete. 3. Procedeu tehnic de înot în care brațele execută mișcări simetrice dinainte înapoi, iar picioarele o împingere înapoi, în plan orizontal.

fluviál, -ă, *fluviali, -e*, adj. Privitor la fluvii; în legătură cu un fluviu.

flúviu, *fluvii*, s.n. Apă curgătoare cu lungime mare și debit bogat, care se varsă într-un ocean sau într-o mare.

flux, *fluxuri*, s.n. 1. Fază de ridicare periodică a nivelului apei unui ocean sau a unei mări, în cadrul fenomenului de maree. 2. Curgere continuă și uniformă de lichide, gaze, particule etc.; (fig.) șuvoi, val, revărsare; *flux luminos* = energia luminoasă pe care o emite un izvor de lumină într-o unitate de timp; *flux magnetic* = mărime egală cu produsul dintre inducția magnetică perpendiculară pe o suprafață dată și aria acestei suprafețe. 3. *Flux tehnologic* = fazele succesive ale proceselor tehnologice. 4. *Flux de informație* = raportul dintre cantitatea de informație și timpul în care ea este transmisă.

flyer s.n. v. flaier.

foáie, *foi*, s.f. 1. Frunză; petală sau sepală. 2. Bucată dreptunghiulară de hîrtie (de scris); filă dintr-un caiet, dintr-o carte, dintr-un registru; *foaie de drum* = document special care dă dreptul cuiva de a călători cu trenul (sau cu alt mijloc de transport în comun) fără a plăti costul călătoriei. 3. Bucată dintr-un material, cu o grosime foarte mică; *foaie de tablă*. 4. Bucată de pînză întrebuințată în toată lățimea ei la confecționarea unui obiect de îmbrăcăminte; *fustă din trei foi*. 5. (Pop., la pl.) Fustă. 6. *Foaie de cort* = pînză impermeabilă din care se fac corturi; *foaie de aluat* = aluat întins cu vergeaua, din care se fac plăcinte, tăiței etc.

foaiér, *foaiere*, s.n. Sală într-un teatru, unde spectatorii își pot petrece timpul în pauze.

foále, *foale*, s.n. 1. Burduf de piele cu pereții încrețiți, cu care se pompează aer într-o forjă; burduful plisat al unor instrumente muzicale. 2. (Pop). Pîntece, abdomen. Var.: (1) **foi** s.m.

foáme s.f. 1. Senzație provocată de nevoia de a mînca. 2. (Fig.) Dorință nestăvilită, lăcomie.

foámete s.f. Lipsă mare, generală și prelungită, de hrană.

foárfecă s.f. v. foarfece.

foárfece, *foarfece*, s.n. Unealtă sau mașină-unealtă pentru tăiat, compusă din două lame tăioase suprapuse, unite între ele la mijloc. Var.: **foárfecă** s.f.

foárte adv. 1. Ajută la formarea superlativului absolut: *foarte mic, foarte departe*. 2. (Pop.; ca determinativ pe lîngă un verb) Mult, tare: *îți foarte mulțumesc*.

fobie, *fobii*, s.f. Stare bolnăvicioasă de frică, fără un motiv real.

foc[1], *focuri*, s.n. 1. Ardere cu flacără și cu dezvoltare de căldură; *foc de artificii* = ardere de materii inflamabile care produc jerbe de flăcări colorate; *scump foc* (sau *de mama focului*) = foarte scump; (în exclamații, adesea glumeț, fam.) *arză-l focul*. 2. Incendiu. 3. Luptă, război; *a intra în foc* = a intra în luptă. 4. Împușcătură; *foc!* = comandă militară pentru a începe tragerea. 5. Entuziasm, avînt; *plin de foc* = înflăcărat, entuziast; *în focul...* = în toiul, în faza culminantă. 6. Durere, chin; nenorocire; *a-și cărsa focul* = a spune ce are pe inimă.

foc[2], *focuri*, s.n. Pînză triunghiulară de manevră la prora unei nave.

focál, -ă, *focali, -e*, adj. Cu privire la focarul lentilelor sau al oglinzilor; *distanță focală* = distanța dintre centrul unei lentile și focarul ei.

focár, *focare*, s.n. 1. Punct de convergență a razelor unui fascicul. 2. Parte a unui cuptor sau a unei instalații de încălzire, în care arde combustibilul. 3. (Fig.) Punct de concentrare și de răspîndire a unor acțiuni, a unor idei etc. 4. *Focar de infecție* = centru al unui proces inflamator; loc de unde se pot răspîndi microbi; (p. ext.) loc murdar, neîngrijit.

fócă, *foci*, s.f. Nume dat unor mamifere acvatice cu corpul fusiform și cu membrele transformate în lopeți înotătoare.

fochíst, *fochiști*, s.m. Muncitor calificat care dirijează arderea combustibilului într-un focar (2).

focós, -oásă, *focoși, -oase*, adj., s.n. 1. Adj. Plin de foc[1] (5), înfocat, înflăcărat. 2. S.n. Dispozitiv de aprindere a încărcăturii explozive la proiectilele de artilerie, la bombe, mine etc.

foen, *foene*, s.n. Vînt cald și uscat (caracteristic regiunilor alpine din Elveția și Austria), care bate primăvara dinspre crestele munților. Pr.: *fön*.

fofeáză, *fofeze*, s.f. Nume dat unor obiecte sau părți de obiecte în formă de aripă ori de braț; aripa unei ferestre sau a unei uși; fiecare dintre penele fixate la capătul stinghiilor vîrtelniței.

foiletón, *foiletoane*, s.n. Articol de literatură, de știință, de artă sau fragment de roman care se publică în partea de jos a paginilor unui ziar sau unei reviste.

foiós, -oásă, *foioși, -oase*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre arbori) Cu frunze căzătoare; (substantivat, f. pl.) denumire dată speciilor de arbori și arbuști din încrengătura angiospermelor, cu frunze care cad toamna. **2.** S.n. Unul din cele patru compartimente ale stomacului rumegătoarelor.

foișór, *foișoare*, s.n. Terasă deschisă și ieșită din linia fațadei, cu acoperiș susținut de stîlpi; pavilion sau chioșc într-o grădină sau într-o curte; (inv.) *foișor de foc* = turn de observație pentru descoperirea incendiilor.

foiță, *foițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *foaie;* foaie subțire de hîrtie, de metal etc. **2.** Frunză mică.

folclór s.n. Totalitatea producțiilor artistice (literare, muzicale, plastice etc.) create și răspîndite de popor.

folclóric, -ă, *folclorici, -e*, adj. Privitor la folclor.

folclorist, -ă, *folcloriști, -ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu culegerea și studierea folclorului.

folcloristic, -ă, *folcloristici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Folcloric. **2.** S.f. Știință care se ocupă cu studiul folclorului.

foliacéu, -ée, *foliacei, -ee*, adj. Care seamănă cu o frunză.

folículul, *foliculi*, s.m. Formație anatomică de dimensiuni mici, în formă de săculeț.

folícală, *folicule*, s.f. Tip de fruct uscat, în formă de cornet, provenit dintr-o singură carpelă.

folículină s.f. Hormon secretat de glandele sexuale feminine.

fólie, *folii*, s.f. Foiță subțire de aur, aluminiu, material plastic etc.

fólio s.n. Format de hîrtie sau de carte obținut prin îndoirea colii de hîrtie o singură dată.

foliólă, *foliole*, s.f. Fiecare dintre frunzulițele care intră în alcătuirea unei frunze compuse.

folós, *foloase*, s.n. Cîștig moral sau material; avantaj, profit.

folosí, *folosesc*, vb. IV. **1.** Tr. A utiliza, a întrebuința. **2.** Intr. A fi de folos, a servi la ceva. **3.** Refl. A trage folos din ceva; a profita de ceva.

unui tablou, al unei țesături etc.) pe care apar desenele sau figurile. **4.** Nume dat unor probe sportive care se desfășoară pe distanțe mari. **5.** Totalitatea mijloacelor materiale și bănești de care dispune o întreprindere, o organizație economică etc.

fondá vb. I. v. **funda.**

fondánt, -ă, *fondanți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care se moaie, care se topește ușor. **2.** S.n. Substanță care coboară punctul de topire al unor aliaje metalice, al unor mase ceramice etc. **3.** S.f. Bomboană preparată dintr-o umplutură moale acoperită cu un strat asemănător cu șerbetul.

fondatór, -oáre, *fondatori, -oare*, s.m. și f. Întemeietor.

fondíst, -ă, *fondiști, -ste*, s.m. și f. Sportiv care practică probe de fond.

foném, *foneme*, s.n. Cea mai mică unitate sonoră a limbii, care are funcțiunea de a diferenția cuvintele între ele, precum și formele gramaticale ale aceluiași cuvînt.

fonétic, -ă, *fonetici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la sunetele unei limbi; *ortografic fonetică* = ortografie bazată pe principiul scrierii cuvintelor după cum se pronunță. **2.** S.f. Ramură a lingvisticii care studiază producerea, transmiterea, audiția și evoluția sunetelor limbajului articulat.

fonetícian, -ă, *foneticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în fonetică.

fonetísm, *fonetisme*, s.n. **1.** Totalitatea sunetelor unei limbi, unui dialect etc. **2.** Mod specific de a pronunța un anumit sunet sau cuvînt.

fonf, foánfă, *fonfi, foanfe*, adj. Care vorbește pe nas.

fonfăí, *fónfăi*, vb. IV. Intr. A pronunța cuvintele nazal.

fónic, -ă, *fonici, -e*, adj. Care se referă la sunete, format din sunete; sonor.

fonográf, *fonografe*, s.n. Vechi aparat pentru înregistrarea și reproducerea sunetelor.

fonográmă, *fonograme*, s.f. **1.** Înregistrare a sunetelor pe un disc, pe o bandă de magnetofon, pe o peliculă cinematografică etc. **2.** Mesaj transmis prin telefon și înregistrat automat pe un formular special.

fonológic, -ă, *fonologici, -e*, adj. Privitor la foneme sau la fonologie.

fonologíe s.f. Ramură a foneticii care se ocupă cu studiul sunetelor limbii din punctul de vedere al valorii lor funcționale.

fonotécă, *fonoteci*, s.f. Colecție de înregistrări sonore pe discuri, pe benzi de magnetofon etc.

fontanélă, *fontanele*, s.f. Spațiu neosificat dintre oasele craniului la noul-născut.

fóntă, *fonte*, s.f. Aliaj de fier și carbon produs în furnale și folosit la elaborarea oțelului sau la turnarea directă a unor piese.

for, *foruri*, s.n. **1.** Piață în Roma antică, unde era concentrată viața politică, economică și religioasă a orașului. **2.** Autoritate, organ de stat; (p. ext.) organ politic, științific etc. care se bucură de o mare autoritate; *for interior* = conștiință.

forá, *forez*, vb. I. Intr. A săpa găuri într-un teren pentru a ajunge la un zăcământ, pentru a explora structura geologică etc.

foráibăr, *foraibăre*, s.n. Piesă de metal în formă de șurub în unghi drept, cu care se poate bloca o ușă sau o fereastră.

foráj, *foraje*, s.n. Acțiunea de a fora; ansamblul operațiilor executate pentru realizarea unei sonde.

foraminifér, *foraminifere*, s.n. (La pl.) Ordin de protozoare marine, având corpul acoperit cu o cochilie calcaroasă prevăzută cu orificii pentru pseudopode; (și la sg.) animal din acest ordin.

fórceps, *forcepsuri*, s.n. Instrument folosit pentru extragerea fătului viu, în cazul unei nașteri grele.

forestiér, *forestieri, -e*, adj. Privitor la păduri, de pădure.

forfecá, *foárfec*, vb. I. Tr. **1.** A tăia în bucăți cu foarfecele sau cu alt obiect tăios. **2.** (Fig.) A cerceta (o lucrare literară, științifică etc.) cu o minuțiozitate exagerată; a critica cu asprime.

forfetár, -ă, *forfetari, -e*, adj. (Despre tarife, taxe, impozite etc.) Stabilit dinainte la o sumă globală, invariabilă.

fórfotă s.f. Mișcare grăbită și zgomotoasă de colo pînă colo.

forfoti, *forfotesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre mulțimi) A umbla încoace și încolo, a foi, a mișuna. **2.** A fierbe cu zgomot înăbușit, a clocoti încet.

fórint, *forinți*, s.m. Unitate bănească oficială a Ungariei.

forjá, *forjez*, vb. I. Tr. A prelucra un metal prin presare la cald sau la rece, cu ajutorul ciocanului ori al presei.

forját, -ă, *forjați, -te*, adj. (Despre metale sau aliaje) Lucrat prin forjare; *fier forjat* = oțel prelucrat artistic prin forjare.

fórjă, *forje*, s.f. Instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării.

forjór, *forjori*, s.m. Muncitor care lucrează la forjă.

formá, *formez*, vb. I. Tr. **1.** A da ființă și formă unui lucru; a face; (refl.) a căpăta ființă, a lua o formă; a se dezvolta. **2.** (Despre elemente multiple) A alcătui, a constitui; a reprezenta. **3.** A instrui pe cineva într-o profesie; a educa.

formál, -ă, *formali, -e*, adj. **1.** Privitor la formă, care ține de formă; (adverbial) în aparență. **2.** Formulat precis, categoric. **3.** Făcut de formă, caracterizat prin formalism.

formaldehídă s.f. Gaz cu miros înțepător, derivat de la metan, întrebuințat la fabricarea rășinilor sintetice, a lacurilor, coloranților, explozivilor etc.

formalísm s.n. **1.** Tendința de a da importanță exagerată formelor și formalităților într-o activitate, în dauna conținutului. **2.** Orientare care acordă întîietate formei operei de artă, care consideră forma ca scop în sine și nu ca expresie a conținutului.

formalíst, -ă, *formaliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** (Persoană) care dă dovadă de formalism. **2.** (Persoană) care adoptă o atitudine de politețe exagerată.

formalitáte, *formalități*, s.f. **1.** Condiție de formă cerută pentru valabilitatea unui act. **2.** Cerință impusă de regulile de politețe.

formalizá, *formalizez*, vb. I. Refl. A se simți jignit pentru că cineva n-a respectat o regulă neînsemnată de politețe.

formát[1], *formate*, s.n. Ansamblul dimensiunilor care caracterizează forma și mărimea unui corp plat; ansamblul dimensiunilor unui produs de hîrtie finisat sau al unui text tipărit, de formă dreptunghiulară.

formát[2], -ă, *formați, -te*, adj. Instruit; maturizat, matur.

formatív, -ă, *formativi, -e*, adj. Care servește sau contribuie la formarea cuiva sau a ceva.

formáție, *formații*, s.f. **1.** Întocmire, constituire, organizare. **2.** Strat de roci dintr-o anumită perioadă geologică. **3.** *Formațiune social-economică* = treaptă de dezvoltare istoricește determinată a societății, caracterizată printr-un anumit nivel al forțelor de producție, prin relații de producție corespunzătoare acestora, printr-o structură socială specifică și o suprastructură adecvată bazei economice existente. **4.** (Mil.) Felul în care este dispusă o unitate militară. **5.** Ansamblu artistic. **6.** (Sport) Componența unei echipe. **7.** Combinație de cifre sau de figuri la unele jocuri. Var.: **formațiúne** s.f.

formațiúne s.f. v. **formație.**

fórmă, *forme*, s.f. **1.** Modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect, structura lui internă și externă. **2.** Înfățișare, aspect exterior; proprietate a unei figuri determinată de raporturile dintre diferitele ei dimensiuni. **3.** *Formă de relief* = aspect exterior al suprafeței terestre. **4.** Tipar care servește pentru a fabrica anumite obiecte sau pentru a le da o anumită înfățișare. **5.** (Lingv.) Învelișul sonor al unui cuvînt. **6.** Fel, chip, mod; *a fi în formă* = a fi în cele mai bune condiții fizice sau intelectuale. **7.** *Formă de guvernămînt* = mod de organizare și de conducere politică și socială a unei țări. **8.** Dispoziție legală de procedură;

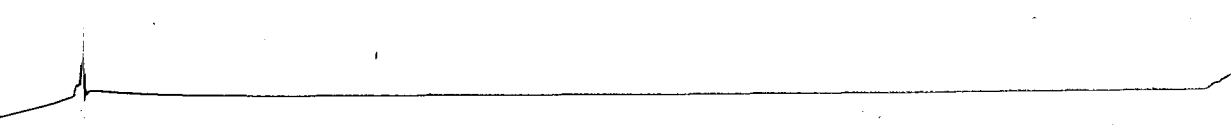

jurul corpului de la talie în jos, sau din două bucăți, una acoperind partea din față a corpului (ca un șorț), cealaltă pe cea din spate.

fótbal s.n. Joc sportiv între două echipe de cîte 11 jucători care lovesc o minge cu piciorul sau cu altă parte a corpului în afară de mîini, căutînd să o introducă în poarta adversarului.

fotbalíst, -ă, *fotbaliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică fotbalul.

fotbalístic, -ă, *fotbalistici, -ce,* adj. Care se referă la fotbal.

foto-[1] Element de compunere cu sensul „al luminii", „produs de lumină" sau „fotografic", servind la formarea unor substantive.

foto[2] adj. invar. Fotografic: *atelier foto.*

fotochímie, -ă, *fotochimici, -ce,* adj. Care se referă la transformările chimice provocate sau accelerate de lumină.

fotocópie, *fotocopii,* s.f. Copie fotografică a unui document, a unui text etc.

fotoelécTric, -ă, *fotoelectrici, -ce,* adj. *Efect fotoelectric* = emisie de electroni de pe suprafața metalelor sub acțiunea luminii; *celulă fotoelectrică* = element de circuit electric, bazat pe efectul fotoelectric, care lasă să treacă prin el un curent de intensitate mai mare sau mai mică, după cum iluminarea sa este mai intensă sau mai slabă, fiind întrebuințat în cinematografie și televiziune.

fotogénic, -ă, *fotogenici, -ce,* adj. (Despre oameni) Care are calitățile cerute pentru a putea fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film.

fotográf, *fotografi,* s.m. Specialist în tehnica fotografică.

fotografiá, *fotografiez,* vb. I. Tr. A fixa imaginea unui obiect, a unei persoane etc. pe un film sau pe o placă, cu ajutorul unui aparat fotografic.

fotográfic, -ă, *fotografici, -ce,* adj. Privitor la fotografie; care servește la fotografiere; care este obținut prin fotografiere.

fotografíe, *fotografii,* s.f. Imagine pozitivă obținută prin fotografiere; tehnica fotografierii.

fotográmă, *fotograme,* s.f. Fotografie luată din avion sau dintr-un punct înalt de pe Pămînt, folosită în cartografie și în topografie.

fotogrammétrie s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu determinarea formei și dimensiunilor obiectelor pe baza fotogramelor.

fotogravúră s.f. Procedeu fotografic folosit la confecționarea clișeelor, cu ajutorul cărora se obțin planșe care permit tirajul tipografic al imaginilor.

fotolitografíe, *fotolitografii,* s.f. Procedeu de preparare a formelor de tipar prin fotografiere pe o placă litografică.

fotóliu, *fotolii,* s.n. Scaun mare (capitonat), cu spătar și cu rezemători pentru brațe.

fotolíză, *fotolize,* s.f. Descompunere chimică a unei substanțe sub acțiunea luminii.

fotoluminescéнță s.f. Luminescență a unor substanțe provocată prin iluminarea sau iradierea lor cu radiații ultraviolete ori cu raze X.

fotometríe s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu studiul și cu măsurarea radiațiilor luminoase.

fotométru, *fotometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensității surselor de lumină.

fotomontáj, *fotomontaje,* s.n. Ansamblu de fotografii ori fragmente de fotografii dispuse într-o figură unică.

fotón, *fotoni,* s.m. Particulă (corpuscul, cuantă) a radiației electromagnetice.

fotonastíe s.f. Mișcare a petalelor sau a frunzelor provocată de variația intensității luminii.

fotoreportáj, *fotoreportaje,* s.n. Reportaj care prezintă evenimente, fapte diverse etc., în fotografii însoțite de un scurt text explicativ.

fotoreporter, -ă, *fotoreporteri, -e,* s.m. și f. Fotograf specializat în instantanee pentru fotoreportaje.

fotosensíbil, -ă, *fotosensibili, -e,* adj. (Despre substanțe) Care este sensibil la lumină.

fotosféră s.f. Stratul exterior al Soarelui, care emite radiația luminoasă.

fotosintéză, *fotosinteze,* s.f. Asimilație clorofiliană.

fototécă, *fototeci,* s.f. Colecție de fotografii organizată pentru diverse studii.

fototelegrafíe s.f. Transmiterea pe cale electrică a unor imagini statice.

fototerapíe s.f. Tratament medical care folosește radiațiile luminoase (naturale sau artificiale).

fototipíe, *fototipii,* s.f. Procedeu prin care se execută reproduceri cu ajutorul unui clișeu format dintr-un strat subțire de gelatină, aplicat pe o placă de cupru; reproducere obținută prin acest procedeu.

fototropísm s.n. Mișcare automată a organelor vegetale către sursa de lumină.

fotozincografíe s.f. Procedeu de reproducere a unei fotografii prin copierea pe o placă de zinc.

fovísm s.n. Curent în pictura franceză, apărut la începutul sec. XX, care exaltă culoarea pură, distribuită în pete mari, adeseori violente.

fox, *focși,* s.m. Foxterier.

foxteriér, *foxterieri,* s.m. Rasă de cîini mici, cu urechile scurte și picioarele drepte, folosiți pentru vînarea animalelor din vizuini.

fóxtrot, *foxtroturi,* s.n. Dans modern de origine americană, cu ritm sincopat.

frac, *fracuri,* s.n. Costum bărbătesc de ceremonie, din stofă de culoare neagră, cu sacoul scurt în față pînă în talie, iar în spate terminat cu două cozi lungi.

fracturá, *fracturez,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a suferi) o fractură.

fractúră, *fracturi,* s.f. **1.** (Med.) Rupere, completă sau incompletă, a unui os. **2.** (Tehn.) Suprafață neregulată produsă prin ruperea unui obiect.

frácție, *fracții,* s.f. Simbol sau număr reprezentînd raportul a două numere întregi.

fracționá, *fracționez,* vb. I. Tr. A împărți un întreg în mai multe părți egale.

membrilor acelui partid: *fracțiune parlamentară* = grupare într-un parlament formată din reprezentanții unui anumit partid politic.

frag, *fragi*, s.m. Plantă perenă din familia rozaceelor, cu tulpina scurtă, cu flori albe și fructe comestibile.

frágă, *fragi*, s.f. Receptaculul cărnos al fragului, pe suprafața căruia se găsesc presărate fructele.

fráged, -ă, *fragezi, -de*, adj. **1.** (Despre plante) Tînăr, crud; (despre carne) care provine de la animale tinere. **2.** (Despre copii) Mic, gingaș; *vîrstă fragedă* = vîrsta copilăriei.

fragil, -ă, *fragili, -e*, adj. Care se sparge, se sfărîmă, se frînge ușor; firav.

fragmént, *fragmente*, s.n. Parte sau frîntură dintr-un tot; parte izolată dintr-o scriere.

fragmentá, *fragmentez*, vb. I. Tr. A împărți, a tăia în fragmente.

fragmentár, -ă, *fragmentari, -e*, adj. Care se prezintă în fragmente, fărîmițat.

frahť, *frahturi*, s.n. Document care însoțește o marfă transportată pe calea ferată; scrisoare de trăsură.

fráier, -ă, *fraieri, -e*, s.m. și f., adj. (Om) prost, care nu știe să profite într-o anumită împrejurare.

franc[1], *franci*, s.m. Denumire a unității bănești principale din Franța, Belgia, Elveția și numeroase alte țări.

franc[2], **-ă,** *franci, -e*, adj. Care spune pe față, fără înconjur ce gîndește.

francá, *franchez*, vb. I. Tr. **1.** A timbra o scrisoare. **2.** A plăti anticipat taxa de transport pentru un colet.

francéz, -ă, *francezi, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la Franța sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Franța. **2.** S.m. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca națiune pe teritoriul Franței.

franchéțe s.f. Calitatea de a fi sincer, de a-și spune deschis gîndurile.

franciscán, -ă, *franciscani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) din ordinele înființate în sec. XIII de Francisc din Assisi. **2.** Adj. Care ține de ordinul franciscanilor (1).

francmasón, *francmasoni*, s.m. Membru al unei organizații francmasonice; adept al francmasoneriei.

obținute pe un ecran, ca urmare a unui fenomen de interferență sau de difracție. Var.: (2) **frânjă** s.f.

frânjă s.f. v. **franj.**

franțuzése, -éscă, *franțuzești*, adj. Francez; (substantivat, f.) limba franceză.

franțuzéște adv. În felul francezilor; în limba franceză.

franțuzísm, *franțuzisme*, s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba franceză de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

franțuzít, -ă, *franțuziți, -te*, adj. (Și substantivat) Care imită obiceiurile franceze și folosește, fără a fi necesar, cuvinte și expresii franceze.

franțuzoáică, *franțuzoaice*, s.f. Femeie care face parte din poporul francez.

franzelár, *franzelari*, s.m. Persoană care face sau vinde franzele.

franzélă, *franzele*, s.f. Pîine albă, de formă lunguiață.

franzelărie, *franzelării*, s.f. Prăvălie unde se vînd franzele.

frapá, *frapez*, vb. I. Tr. **1.** A face impresie, a bate la ochi. **2.** A răci șampania sau alte băuturi alcoolice cu ajutorul gheții.

frapánt, -ă, *frapanți, -te*, adj. Care frapează, care bate la ochi.

frapiéră, *frapiere*, s.f. Vas, de obicei din aluminiu, folosit pentru răcirea cu gheață a băuturilor.

frăsin, *frasini*, s.m. Arbore cu coroana rară, cu fructe (samare) alungite, al cărui lemn, rezistent și flexibil, se folosește în industria mobilelor, a articolelor de sport etc.

frăte, *frați*, s.m. **1.** Persoană de sex masculin considerată în raport cu altă persoană născută din aceiași părinți *(frate bun)* sau numai din același tată ori din aceeași mamă *(frate vitreg)*; (la pl.) nume dat copiilor (băieți și fete) născuți din aceiași părinți; *frați de lapte* = copii care au supt la aceeași doică. **2.** Termen familiar, prietenesc cu care se adresează cineva unei persoane (indiferent de sex). **3.** Călugăr care nu este cleric și care ajută la treburile gospodărești. **4.** Lăstar care crește din nodurile de la baza tulpinii cerealelor păioase.

fratérn, -ă, *fraterni, -e*, adj. Frățesc.

fraternitáte, *fraternități*, s.f. Legătură strînsă, prietenească, între persoane, colectivități sau popoare.

fraternizá, *fraternizez*, vb. I. Intr. A manifesta sentimente frăţeşti faţă de cineva; a face cauză comună cu cineva.

fratricid, -ă, *fratricizi, -de*, subst., adj. I. S.m. şi f., adj. (Persoană) care şi-a ucis fratele sau sora. 2. S.n. Omor de frate sau de soră. 3. Adj. Care constituie o crimă faţă de un frate, o soră sau faţă de semenii săi.

fraudá, *fraudez*, vb. I. Tr. A săvîrşi o fraudă.

fraudă, *fraude*, s.f. Săvîrşirea cu rea-credinţă, pentru a obţine un profit, a unor fapte păgubitoare pentru altă persoană.

fraudulós, -oásă, *fraudulogi, -oase*, adj. (Despre acţiuni) Care se bazează pe fraudă, pe înşelătorie.

frázã, *fraze*, s.f. Îmbinare a două sau mai multe propoziţii legate între ele printr-un raport de coordonare sau de subordonare; *frază muzicală* = succesiune de sunete care formează o unitate cu sens expresiv propriu.

frazeológic, -ă, *frazeologici, -ce*, adj. Care ţine de frazeologie, privitor la frazeologie.

frazeologíe, *frazeologii*, s.f. 1. Fel propriu unei limbi sau unui scriitor de a construi frazele. 2. Vorbărie fără conţinut, vorbe goale.

frăgezí, *frăgezesc*, vb. IV. Refl. şi tr. (Despre unele alimente) A deveni (sau a face să devină) fraged.

frăgezíme s.f. Însuşirea de a fi fraged.

frămîntá, *frămînt*, vb. I. 1. Tr. A amesteca (cu mîinile) un aluat pentru a-l prefface într-o masă uniformă. 2. Tr. (Fig.) A examina o idee, un plan, o problemă întorcînd-o pe toate feţele. 3. Tr. şi refl. A (se) mişca puternic; a (se) agita; a (se) nelinişti, a (se) îngrijora.

frămîntáre, *frămîntări*, s.f. Acţiunea de *a (se) frămînta*; neastîmpăr; tulburare, zbucium.

frăsinét, *frăsinet uri*, s.n. Pădure de frasini.

frăţésc, -eáscă, *frăţeşti*, adj. Ca de frate, afectuos, devotat.

frăţéşte adv. În mod frăţesc, ca fraţii.

frăţíe, *fraţii*, s.f. 1. Legătură de rudenie între fraţi; înbire frăţească. 2. Prietenie strînsă, caldă; înfrăţire.

freámăt, *freamăte*, s.n. 1. Zgomot surd, produs de frunzele mişcate de vînt, de valurile mării etc.; murmur de voci nedesluşite. 2. (Fig.) Fior, înfiorare.

freátic, -ă, *freatici, -ce*, adj. (Despre ape sau pînze de ape subterane) Care se află pe primul strat impermeabil din scoarţa terestră şi din care se alimentează izvoarele şi fîntînile.

frecá, *frec*, vb. I. Tr. 1. A mişca forţat un corp pe suprafaţa altui corp; a lustrui, a curăţa un obiect, ştergîndu-l. 2. A fricţiona o parte a corpului. 3. A amesteca (cu lingura) un aliment, pentru a obţine o masă omogenă. 4. (Fam.) A examina riguros pe cineva; a mustra cu asprime.

frecáre, *frecări*, s.f. 1. Acţiunea de *a freca*. 2. (Fiz.) Interacţiune a două corpuri aflate în contact, concretizată prin forţe şi momente care se opun deplasării sau tendinţei de deplasare a corpurilor unul faţă de celălalt.

frecătúră, *frecături*, s.f. 1. Loc care poartă urma unei frecări. 2. (Fig.) Mustrare aspră. 3. (Fig.; la pl.) Divergenţe, neînţelegeri.

frecăţél s.m. pl. Aluat ras pe răzătoare sau frecat în palme, care se fierbe în supă.

frécţie, s.f. v. **fricţiune**.

frecúş, *frecuşuri*, s.n. 1. *A-i trage cuiva un frecuş* = a mustra cu asprime. 2. (Fig.; la pl.) Divergenţe, neînţelegeri.

frecvént, -ă, *frecvenţi, -te*, adj. Care se întîmplă des, la intervale de timp scurte.

frecventá, *frecventez*, vb. I. Tr. A se duce (regulat) la şcoală, la spectacole etc.

frecvénţă, *frecvenţe*, s.f. 1. Repetare (regulată) a unei acţiuni, a unui fenomen etc. 2. Participare a elevilor sau a studenţilor la cursuri. 3. Numărul de repetări ale unui fenomen periodic într-o unitate de timp.

frecvenţmétru, *frecvenţmetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea frecvenţei unei mărimi care variază periodic.

fredoná, *fredonez*, vb. I. Tr. A îngîna încetişor o melodie.

fregátă, *fregate*, s.f. 1. Navă militară cu pînze, echipată cu tunuri, folosită în trecut în special pentru recunoaşteri. 2. Gen de păsări palmipede, cu coada şi aripile lungi, care trăiesc în apropierea mărilor tropicale.

fremătá, *freámăt*, vb. I. Intr. 1. (Despre frunze, p. ext. despre copaci, păduri) A produce freamăt. 2. (Despre colectivităţi) A se mişca, a se agita.

frenétic, -ă, *frenetici, -ce*, adj. Cuprins de frenezie; (adverbial) violent; pasionat.

frenezíe, *frenezii*, s.f. Stare de excitare puternică, de pasiune violentă.

frenologíe s.f. Teorie neştiinţifică potrivit căreia ar exista anumite relaţii între forma craniului şi unele funcţii nervoase.

frésc, *fresce*, s.f. 1. Pictură monumental-decorativă, făcută pe un zid cu tencuiala încă udă. 2. (Fig.) Compoziţie literară de proporţii mari, care înfăţişează tabloul unei societăţi, al unei epoci.

fretá, *fretez*, vb. I. Tr. A asambla prin strîngere două piese, două tuburi metalice etc.

frétă, *frete*, s.f. Tub sau inel metalic montat forţat la exteriorul unei piese tubulare pentru a o consolida; fir metalic înfăşurat forţat pe o piesă tubulară pentru a-i mări rezistenţa.

frez adj. invar. De culoarea fragilor.

frezá, *frezez*, vb. I. Tr. A prelucra un material prin aşchiere cu freza[1].

frézã[1], *freze*, s.f. Unealtă cu unul sau mai multe tăişuri dispuse simetric în jurul unui ax, folosită la prelucrarea prin aşchiere.

frézã[2], *freze*, s.f. Pieptănătură bărbătească.

friábil, -ă, *friabili, -e*, adj. (Despre materiale) Care se fărîmiţează uşor.

frícă s.f. Stare de mare nelinişte provocată de un pericol, real sau imaginar.

fricós, -oásă, *fricoşi, -oase*, adj. (Adesea substantivat) Care se lasă uşor cuprins de frică.

frîz, *frize*, s.n. **1.** Piesă de lemn de esență tare, folosită la fabricarea parchetului și în tîmplărie. **2.** Chenar care încadrează o pardoseală de parchet în lungul pereților.

frizá, *frizez*, vb. I. Tr. și refl. (Rar) A(-și) ondula părul; a (se) coafa.

fríză, *frize*, s.f. **1.** Parte a antablamentului, cuprinsă între arhitrava și cornișa unei coloane antice. **2.** Ornament în jurul unui vas, unui sarcofag, unei săli etc., în formă de bandă cu picturi sau reliefuri.

frizér, *frizeri*, s.m. Lucrător care se ocupă cu bărbieritul și cu tunsul părului.

frizerie, *frizerii*, s.f. Atelier pentru tuns, pentru ras și pentru frizat.

frizeriță, *frizerițe*, s.f. Lucrătoare care se ocupă cu bărbieritul și cu tunsul părului.

frizúră, *frizuri*, s.f. Frezăª.

frînă, *frînez*, vb. I. Tr. A opri sau a încetini mersul unui vehicul cu ajutorul frînei; (fig.) a împiedica dezvoltarea sau manifestarea unei acțiuni, a unei activități.

frînár, *frînari*, s.m. Muncitor însărcinat cu manevrarea frînei de mînă a vagoanelor de cale ferată.

frînă, *frîne*, s.f. **1.** Dispozitiv pentru oprirea sau pentru încetinirea unui corp ori a unui vehicul în mișcare. **2.** (Fig.) Piedică, obstacol în calea unei acțiuni, a unei activități.

frînge, *frîng*, vb. III **1.** Tr. A rupe un obiect prin lovire, apăsare sau îndoire; a fractura. **2.** Refl. A se apleca, a se îndoi de mijloc. **3.** Tr. (Fig.) A învinge, a birui (în luptă).

frînghie, *frînghii*, s.f. Cablu, sfoară lungă și groasă, confecționată din mai multe șuvițe de fibre, împletite sau răsucite.

frînt, -ă, *frînți, -te*, adj. **1.** Rupt; (despre linii) care prezintă îndoituri, întorsături (în formă de unghi). **2.** (Fig.) Foarte obosit, extenuat.

frîntúră, *frînturi*, s.f. **1.** Bucată ruptă, desprinsă de la locul ei; parte dintr-un întreg. **2.** (Pop.) Fractură.

frîu, (1) *frîie*, **(2)** *frîne*, s.n. **1.** Ansamblul curelelor, împreună cu zăbala, care se pun pe capul unui cal pentru a-l putea mîna și conduce. **2.** (Fig., la pl.) Conducere.

frónză, *fronde*, s.f. Atitudine potrivnică, sfidătoare, față de cineva sau de ceva; opoziție pornită din motive personale.

front, *fronturi*, s.n. **1.** Locul unde se desfășoară acțiunile de luptă în timp de război; partea dinspre inamic a unui dispozitiv de luptă; partea spre care este orientată o formație militară, sportivă etc. **2.** Mare unitate operativă compusă din mai multe armate; (fig.) grup organizat în vederea unei lupte comune. **3.** Porțiune dintr-un zăcămînt unde se face tăierea rocilor, în exploatările miniere. **4.** Planul vertical în care este situată fațada unei clădiri. **5.** (Fiz.) *Front de undă* = suprafața de undă cea mai depărtată de sursă în cursul propagării unei unde.

frontál, -ă, *frontali, -e*, adj. **1.** Care ține de regiunea frunții. **2.** Care se află în față; care se face în față.

frontiéră, *frontiere*, s.f. Linie care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau de o întindere de apă care nu face parte din teritoriul său.

frontispíciu, *frontispicii*, s.n. **1.** Partea superioară a fațadei unui edificiu sau a unui monument. **2.** Prima pagină a unei cărți, care cuprinde titlul, numele autorului etc.; partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cuprinzînd numele ziarului și alte indicații.

frontón, *frontoane*, s.n. Element arhitectural decorativ, de obicei de formă curbă sau triunghiulară, plasat deasupra intrării unui edificiu, deasupra ușilor, a ferestrelor etc.

frotíu, *frotiuri*, s.n. Preparat întins pe o lamă în vederea unui examen microscopic.

fruct, *fructe*, s.n. **1.** Formațiune caracteristică plantelor angiosperme, care se dezvoltă din pistil (după fecundare) și care conține semințele. **2.** (Fig.) Rezultat material sau moral al unei acțiuni, al unei activități.

fructiéră, *fructiere*, s.f. Vas în care se pun fructele pe masă.

fructifér, -ă, *fructiferi, -e*, adj. (Despre pomi) Care produce fructe comestibile.

fructificá, *fructific*, vb. I. **1.** Intr. (Despre bani, capitaluri) A aduce venit, a spori. **2.** Tr. (Fig.) A folosi cu profit o valoare, o situație, o ocazie.

fructóză s.f. Monozaharid prezent în fructele dulci, în miere, în flori etc.

fructuós, -oásă, *fructuoși, -oase*, adj. Care dă rezultate bune, avantajos.

frugál, -ă, *frugali, -e*, adj. (Despre mese) Alcătuit din mîncare puțină și simplă.

frumós, -oásă, *frumoși, -oase*, adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care place pentru armonia liniilor, mișcărilor, sunetelor, culorilor; care are însușiri estetice. **2.** Adj. Care place din punct de vedere moral. **3.** Adj. (Despre timp) Senin, calm, liniștit. **4.** Adj. (Despre fapte, acțiuni ale oamenilor) Remarcabil, bun, de valoare. **5.** Adv. În mod plăcut, armonios, estetic. **6.** Adv. Bine, potrivit, așa cum se cuvine. **7.** S.n. Însușire a obiectelor naturii și a creațiilor omenești care provoacă satisfacție estetică.

frumusețe, *frumusețe*, s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este frumos. **2.** Lucru frumos sau persoană frumoasă.

fruntár, *fruntare*, s.n. Cureaua care trece peste fruntea calului, legînd părțile laterale ale căpețelei.

fruntáș, -ă, *fruntași, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. (Și substantivat) (Persoană) care este în frunte într-o activitate. **2.** S.m. Grad militar între ostaș și caporal.

frúnte, *frunți*, s.f. **1.** (La oameni) Partea de sus a feței, cuprinsă între sprîncene și păr și mărginită lateral de tîmple; (la animale) partea dinainte a capului, deasupra ochilor. **2.** (Fig.) Ceea ce este mai bun, mai de seamă, mai ales; persoană care se distinge dintre altele; *în frunte* = înainte, pe primul loc; în locul cel mai de cinste. **3.** Lichid obținut la începutul unei distilări fracționate.

frunzár, *frunzare*, s.n. **1.** Desiș format din crengile pline de frunze ale unui copac sau ale unor tufe. **2.** Umbrar făcut din crengi. **3.** Frunze uscate, servind ca așternut sau ca nutreț pentru vite.

frúnză, *frunze*, s.f. Organ principal al plantelor, format dintr-un limb și o codiță, care servește la respirație, transpirație și asimilație.

frunzăreálă, *frunzăreli*, s.f. Faptul de a frunzări.

frunzărí, *frunzăresc*, vb. IV. Tr. A răsfoi repede foile unei cărți, ale unui dosar etc., cercetînd conținutul în mod superficial.

frunzíș, *frunzișuri*, s.n. Frunzele unuia sau ale mai multor arbori; mulțime de frunze.

frunzós, -oásă, *frunzoși, -oase*, adj. Cu frunze multe și dese.

frupt s.n. Produsul în lapte al animalelor mulgătoare; derivate ale laptelui; mîncare de lapte, ouă, carne și pește (sau derivate ale lor) de la care creștinii ortodocși sînt opriți în zilele de post.

frust, -ă, *frușt, -ste*, adj. (Livr.) Natural, simplu; rudimentar.

frustrá, *frustrez*, vb. I. Tr. A lipsi pe cineva (în special statul) de un drept, de un bun.

ftálic adj. *Acid ftalic* = acid organic în formă de cristale albe, folosit în industria maselor plastice.

ftízie, -ă, *ftizici, -e*, adj., s.m. și f. Tuberculos.

ftizíe, *ftizii*, s.f. Tuberculoză pulmonară.

ftiziologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază tuberculoza pulmonară.

fucsínă s.f. Colorant roșu folosit la vopsitul pieilor, al țesăturilor etc.

fudúl, -ă, *fuduli, -e*, adj. Îngîmfat, încrezut, mîndru; arogant.

fudulí, *fudulesc*, vb. IV. Refl. A se făli; a deveni îngîmfat.

fudulíe, (2) *fudulii*, s.f. **1.** Faptul de a fi fudul. **2.** (Pop.) Testicul al unor animale.

fugáci, -e, *fugaci, -e*, adj. (Despre cai) Care aleargă bine, iute la fugă.

fugár, -ă, *fugari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a fugit de undeva pentru a scăpa de o primejdie sau de o urmărire. **2.** Adj. Care trece repede; fugitiv. **3.** Adj. (Des-

pre cai) Fugaci; (p. ext.; substantivat, m.) cal.

fúgă[1] s.f. **1.** Faptul de a fugi; deplasare rapidă, goană, alergare; (adverbial, în forma *fuga*) repede. **2.** Părăsire grabnică (și pe ascuns) a unui loc, pentru a scăpa de o urmărire, de o constrîngere sau de o primejdie.

fúgă[2], *fugi*, s.f. Compoziție muzicală pe două sau mai multe voci, melodia pe o voce fiind reluată pe rînd de celelalte voci.

fugări, *fugăresc*, vb. IV. Tr. A goni pe cineva sau a-l urmări, fugind în urma lui.

fugi, *fug*, vb. IV. Intr. **1.** A se mișca într-o direcție cu pași repezi, a merge în fugă; a alerga după cineva (pentru a-l ajunge sau a-l prinde). **2.** A părăsi în grabă un loc pentru a scăpa de o urmărire, de o primejdie; (despre deținuți) a evada. **3.** (Fig., despre vreme, ani, luni) A trece repede. **4.** A se sustrage, a se eschiva (de la o muncă, de la o răspundere).

fugít, *fugiți*, s.m. Fugar, evadat, dezertor.

fugitív, -ă, *fugitivi, -e*, adj. De scurtă durată, trecător; care se face repede, superficial.

fugúță, *fuguțe*, s.f. Diminutiv al lui *fugă; a da fuguța* = a se duce repede, a da o fugă pînă undeva.

fuiór, *fuioare*, s.n. Mănunchi de fibre de în, lînă, cînepă pregătit pentru tors.

fulár, *fulare*, s.n. **1.** Fișie dintr-o țesătură sau împletitură de lînă, de mătase etc., care se poartă iarna în jurul gîtului. **2.** Țesătură ușoară de mătase pentru rochii.

fulg, *fulgi*, s.m. **1.** Pană subțire, moale și mătăsoasă, care crește pe burta păsărilor și printre penele mari. **2.** Cristale de apă care se formează iarna în atmosferă și care, căzînd pe pămînt, formează zăpada. **3.** (La pl.) Produs alimentar, sub formă de foițe subțiri, obținut din boabe de ovăz alimentar, din porumb, cartofi etc.

fulgarín, *fulgarine*, s.n. Manta de ploaie confecționată dintr-un material impermeabil.

fúlger, *fulgere*, s.n. Descărcare electrică luminoasă care se produce între doi nori sau în interiorul unui singur nor; *ședință fulger* = ședință care se constituie spontan, cu un scop deosebit; *telegramă-fulger* = telegramă care se transmite (în schimbul unei suprataxe) mai repede decît telegramele obișnuite.

fulgerá, *fúlger*, vb. I. **1.** Intr. (La pers. 3) A se produce fulgere; (fig.) a scînteia, a luci, a sclipi. **2.** Intr. (Fig.) A se ivi sau a trece repede ca fulgerul. **3.** Tr. (Fig.) A izbi puternic pe cineva; a străpunge, a străfulgera pe cineva cu privirea.

fulgerătór, -oáre, *fulgerători, -oare*, adj. **1.** Iute, rapid, **2.** (Fig., despre priviri) Pătrunzător.

fulguí, pers. 3 *fulguiește*, vb. IV. Intr. A ninge cu fulgi rari.

fulguiálă, *fulguieli*, s.f. Ninsoare ușoară cu fulgi rari.

fulguránt, -ă, *fulguranți, -te*, adj. Care împrăștie o lumină vie și de scurtă durată.

fulmicotón s.n. Exploziv puternic, obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei.

fulminánt, -ă, *fulminanți, -te*, adj. Care produce explozie; (fig.) violent; atițător, provocator.

fulminát, *fulminați*, s.n. *Fulminat de mercur* = exploziv detonant folosit în capse și amorse.

fum, *fumuri*, s.n. **1.** Suspensie de particule solide într-un mediu gazos, produsă, de obicei, dintr-o ardere incompletă. **2.** (Fig., la pl.) Îngîmfare, pretenții nejustificate. **3.** Canal cotit în interiorul unei sobe, prin care circulă gazele arse spre coș.

fumá, *fumez*, vb. I. Intr. A trage fum de tutun din țigară sau din pipă.

fumaróle s.f. pl. Produse gazoase emanate de vulcani.

fumát s.n. Faptul de a fuma; deprinderea, obiceiul de a fuma.

fumărie s.f. Cantitate mare de fum.

fumătór, -oáre, *fumători, -oare*, s.m. și f. Persoană care are deprinderea de a fuma.

fumegá, pers. 3 *fúmegă*, vb. I. Intr. A scoate fum; (despre lămpi, luminări etc.) a arde defectuos, producînd fum.

fumigáție, *fumigații*, s.f. Afumare în scop terapeutic sau pentru dezinfecție, pentru deparazitare etc.

fumigén, -ă, *fumigeni, -e*, adj. (Despre unele substanțe) Care produce fum.

fumoár, *fumoare*, s.n. Încăpere, amenajată de obicei pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma.

fumuríu, -ie, *fumurii*, adj. De culoarea fumului, cenușiu.

funciár, -ă, *funciari, -e*, adj. Care se referă la terenuri sau la alte averi imobiliare.

fúncție, *funcții*, s.f. (Și în forma *funcțiune*) **1.** Activitate pe care o prestează un funcționar. **2.** (Fiziol.) Activitate a unui organ, a unui țesut, a unui aparat, specifică organismelor vii, animale sau vegetale. **3.** Sarcină, rol; destinație; (gram.) rolul sintactic al unui cuvînt în propoziție. **4.** (Mat.) Corespondență între elementele a două mulțimi prin care fiecărui element al unei mulțimi i se asociază un element determinant al celeilalte. **5.** *A fi în funcție de...* = a depinde de... Var.: **funcțiúne** s.f.

funcționá, *funcționez*, vb. I. Intr. **1.** A-și exercita funcția. **2.** A fi în stare de activitate, de producție.

funcționál, -ă, *funcționali, -e*, adj. Care se referă la o funcție, care ține de o funcție, de îndeplinirea unei funcții; (mat.) *analiză funcțională* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul funcțiilor (4) și al relațiilor dintre ele.

funcționalitáte s.f. Capacitate a unor construcții, sisteme fizice, tehnice etc. de a îndeplini un rol, o funcție, de a corespunde unor cerințe.

funcționár, -ă, *funcționari, -e*, s.m. și f. Persoană care prestează o muncă cu caracter administrativ, în schimbul unei retribuții.

funcționăresc, -ească, *funcționărești*, adj. Care se referă la funcționari, specific funcționarilor.

funcțiúne s.f. v. **funcție.**

fund, *funduri*, s.n. **1.** Partea de jos a unui vas, formînd baza lui; fiecare dintre cele două fețe

plane, opuse, ale unui butoi sau ale altui recipient; partea opusă deschizăturii la unele obiecte. 2. (Fam.) Şezut, dos. 3. Placă de lemn pe care se răstoarnă mămăliga, se toacă zarzavatul etc. 4. Partea de jos, închisă, a unei cavităţi naturale, a unei gropi, a unei văi etc. 5. Partea cea mai îndepărtată a unui loc. 6. Partea dinapoi a unui vehicul.

fundá, *fundez,* vb. I. Tr. A pune bazele la ceva, a întemeia, a înfiinţa. Var.: **fondá** vb. I.

fundál, *fundale,* s.n. 1. Fond al unui tablou sau al unui panou sculptat, din care se detaşează elementele principale ale compoziţiei. 2. Pînză, decor care închide în partea dinapoi scena unui teatru. Pl. şi: *fundaluri.*

fundaménţ, *fundamente,* s.n. 1. Fundaţie, bază, temelie a unei construcţii. 2. (Fig.) Element pe care se întemeiază ceva; bază, temei.

fundamentá, *fundamentez,* vb. I. Tr. A pune baze temeinice unei concepţii, unei teorii; a demonstra, a argumenta în mod ştiinţific.

fundamentál, -ă, *fundamentali, -e,* adj. De bază, esenţial; (despre cercetările ştiinţifice) care se efectuează asupra unor fenomene sau procese nou descoperite, căutînd să stabilească legile acestora.

fundáş, *fundaşi,* s.m. Jucător din apărarea unei echipe de fotbal, de rugbi etc.; apărător.

fundáţie, *fundaţii,* s.f. 1. Ansamblul elementelor de construcţie care serveşte ca suport unui sistem tehnic (construcţie, utilaj etc.). 2. Strat de teren pe care se reazemă o construcţie; material peste care se aplică îmbrăcămintea unui drum. 3. Fond constituit pentru o activitate de interes obştesc; instituţie creată din astfel de fonduri.

fúndă, *funde,* s.f. Nod în forma aripilor unui fluture, făcut dintr-o fişie de mătase sau de pînză şi servind ca podoabă.

fundătúră, *fundături,* s.f. Stradă, uliţă închisă la un capăt prin construcţii.

funébru, -ă, *funebri, -e,* adj. De înmormîntare; trist, jalnic; *marş funebru* = melodie solemnă care se cîntă de obicei la înmormîntări.

funerálii s.f. pl. Ceremonie de înmormîntare sau de incinerare a unei personalităţi.

funerár, -ă, *funerari, -e,* adj. Care se referă la funeralii, la înmormîntare; *urnă funerară* = vas în care se păstrează cenuşa unui mort incinerat; *piatră funerară* (sau *monument funerar)* = lespede de piatră (sau monument) care se aşază pe un mormînt.

funést, -ă, *funeşti, -ste,* adj. Care aduce nenorocire sau moarte; trist; întristător.

fungi s.m. pl. Denumire generală pentru ciuperci.

fungicíd, -ă, *fungicizi, -de,* adj., s.n. (Substanţă) care distruge ciupercile dăunătoare plantelor.

funiculár, *funiculare,* s.n. Mijloc de transport aerian pentru materiale sau pentru persoane, constînd din unul sau din mai multe cabluri purtătoare ori de rulare, de care sînt suspendate cabine, vagonete ori cărucioare.

fúnie, *funii,* s.f. Sfoară groasă răsucită din fibre vegetale; frînghie.

funigél, *funigei,* s.m. (De obicei la pl.) Fire ale unor păianjeni mici care se văd plutind în aer toamna (mai ales în zilele senine).

funíngine, *funingini,* s.f. Produs negru rezultat din arderea incompletă a materiilor organice, care se depune mai ales pe partea interioară a coşurilor.

fur, *furi,* s.m. (Înv.) Hoţ, tîlhar.

furá, *fur,* vb. I. Tr. 1. A-şi însuşi pe nedrept, pe ascuns sau cu forţa, un lucru care aparţine altcuiva; *a-l fura pe cineva somnul* = a adormi pe neaşteptate. 2. A răpi pe cineva.

furáj, *furaje,* s.n. Produs de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru hrana animalelor; nutreţ.

furajér, -ă, *furajeri, -e,* adj. Care se întrebuinţează ca furaj.

fúreă, *furci,* s.f. 1. Unealtă agricolă formată dintr-o prăjină de lemn, avînd la un capăt doi sau trei dinţi încovoiaţi, cu care se strîng paiele, fînul etc. 2. *Furca telefonului* = partea telefonului pe care stă receptorul; *furca pieptului* = extremitatea inferioară a sternului; *furca fîntînii* = stîlpul pe care se sprijină cumpăna fîntînii; *furca* (sau *furcile) drumului* = răspîntie. 3. Unealtă pentru torsul manual, formată dintr-o vergea de lemn, adesea ornamentată, pe care se prinde caierul.

furchét, *furcheţi,* s.m. Dispozitiv fixat la marginea unei bărci, pe care se sprijină vîsla în timpul vîslitului.

furcói, *furcoaie,* s.n. Furcă (1) mare, întrebuinţată mai ales la încărcatul fînului şi al snopilor.

furculíţă, *furculiţe,* s.f. Obiect de metal alcătuit dintr-un mîner şi doi pînă la patru dinţi, care serveşte pentru a duce mîncarea la gură; *în furculiţă* = (despre barbă) cu părţile laterale mai lungi decît mijlocul; (despre mustăţi) cu capetele răsucite în sus.

furgón, *furgoane,* s.n. Căruţă de mare capacitate, folosită de unităţile militare pentru transportul alimentelor, bagajelor etc.

furibúnd, -ă, *furibunzi, -de,* adj. Plin de mînie, furios.

fúrie, *furii,* s.f. Mînie nestăpînită.

furiér, *furieri,* s.m. Ostaş însărcinat cu lucrările de birou ale unei unităţi militare.

furiós, -oásă, *furioşi, -oase,* adj. Cuprins de furie, mînios.

furióso adv. (Muz.) Cu pasiune, vijelios.

furíş, -ă, *furişi, -e,* adj. Care se face în ascuns, pe neobservate; *pe furiş* = în ascuns.

furişá, *furişez,* vb. I. Refl. A se strecura pe neobservate, pe nesimţite.

furmínt s.m. Soi de viţă de vie cu ciorchini cilindrici, cu boabe dese, verzi-gălbui; vin de calitate superioară obţinut din strugurii acestui soi de viţă.

furnál, *furnale,* s.n. Cuptor înalt în formă de turn, construit din cărămizi refractare, folosit la elaborarea fontei din minereuri de fier.

furnalíst, *furnaliști*, s.m. Muncitor care lucrează la un furnal.

furnicá, pers. 3 *furnică*, vb. I. **1.** Intr. (Despre ființe) A umbla de colo pînă colo în număr mare, a forfoti, a mișuna. **2.** Tr. impers. A avea senzația de mîncărime sau de înțepături pe piele.

furnicár[1], *furnicare*, s.n. **1.** Ridicătură mică de pămînt făcută de o colonie de furnici, mușuroi; totalitatea furnicilor dintr-un mușuroi. **2.** (Fig.) Mulțime de oameni care mișună.

furnicár[2], *furnicari*, s.m. Mamifer din America de Sud, cu botul alungit ca o trompă, cu limba lungă și cleioasă, care se hrănește cu furnici.

furnícă, *furnici*, s.f. Nume dat unor insecte mici, de culoare neagră sau roșie, care trăiesc în colonii.

furnicătúră, *furnicături*, s.f. Senzație de înțepături și de mîncărime pe piele.

furnír, *furnire*, s.n. Foaie subțire de lemn de calitate superioară, care servește la fabricarea placajelor, a panelelor sau se aplică pe lemnul din care se fac mobile.

furniruí, *furniruiesc*, vb. IV. Tr. A aplica foi de furnir pe lemnul din care se fac mobile.

furnitúră, *furnituri*, s.f. Material accesoriu folosit în croitorie.

furnizá, *furnizez*, vb. I. Tr. **1.** A pune la dispoziția cuiva mărfuri, materiale etc., contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile. **2.** A procura, a da o informație, o știre, datele unei probleme etc.

furnizór, -oáre, *furnizori, -oare*, s.m. și f. Persoană (fizică sau juridică) care furnizează mărfuri, materiale etc.

furóri s.f. pl. *A face furori* = a stîrni admirație, a face senzație.

furséc, *fursecuri*, s.n. Nume dat unor prăjituri mici, uscate, cu sau fără umplutură.

furt, *furturi*, s.n. Faptul de a fura.

furtișág, *furtișaguri*, s.n. Furt, mai ales de lucruri mărunte.

furtún, *furtunuri*, s.n. Tub flexibil de cauciuc, din material textil etc., folosit la conducerea, pe distanță mică, a gazelor sau a lichidelor.

furtunátic, -ă, *furtunatici, -e*, adj. Năvalnic, impetuos.

furtúnă, *furtuni*, s.f. **1.** Vînt puternic însoțit de averse și descărcări electrice; vijelie. **2.** (Fig.) Zbucium, tulburare sufletească. **3.** (Fig.) Răscoală, revoltă.

furtunós, -oásă, *furtunoși, -oase*, adj. **1.** Bîntuit de furtună: *mare furtunoasă*. **2.** (Fig.) Agitat, zbuciumat. **3.** (Fig.) Năvalnic, impetuos, violent.

furúncul, *furuncule*, s.n. Inflamație a foliculilor firelor de păr, care poate cuprinde țesuturile învecinate, provocînd leziuni întinse ale pielii.

furunculóză, *furunculoze*, s.f. Boală manifestată prin apariția repetată de furuncule.

fus[1], **(1)** *fuse*, **(2—4)** *fusuri*, s.n. **1.** Unealtă alcătuită dintr-un bețișor îngroșat la mijloc, pe care se înfășoară firul pe măsură ce este tors; piesă la mașinile de tors, care servește la răsucirea și înfășurarea firelor. **2.** (Tehn.) Porțiune cilindrică, conică sau sferică a unui arbore sau a unui ax, care se sprijină și se rotește într-un lagăr. **3.** (Arhit.) Partea principală a unei coloane, cuprinsă între bază și capitel. **4.** *Fus orar* = fiecare dintre cele 24 de porțiuni în care este împărțită suprafața Pămîntului, prin meridiane distanțate la 15 grade unul de altul.

fus[2], *fusuri*, s.n. Unitate de măsură a suprafeței pielii, egală cu 929 cm^2.

fusár, *fusari*, s.m. Pește de apă dulce cu corpul fusiform, de culoare galbenă-castanie, lung de circa 15 cm.

fuscél, *fuscei*, s.m. **1.** Fiecare dintre vergelele care separă firele de urzeală la războiul de țesut. **2.** Fiecare dintre vergelele orizontale care formează treptele unei scări. Var.: **fuștél** s.m.

fusifórm, -ă, *fusiformi, -e*, adj. Care are formă de fus[1].

fustanélă, *fustanele*, s.f. Fustă scurtă, largă și creață, de culoare albă, care face parte din costumul național al grecilor și al albanezilor.

fústă, *fuste*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la talie în jos.

fuștél s. m. v. **fuscel.**

futíl, -ă, *futili, -e*, adj. (Livr.) Lipsit de valoare, de importanță; inutil; neserios, frivol.

futurísm s.n. Curent literar-artistic apărut în Italia la începutul sec. XX, caracterizat prin negarea tradițiilor clasice ale artei, pe care încerca să le înlocuiască prin cultul vitezei, al mașinii, sugerînd ritmul trepidant al vieții moderne.

futurist, -ă, *futuriști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la futurism, care aparține futurismului. **2.** S.m. și f. Adept al futurismului.

fuzánt, -ă, *fuzanți, -te*, adj. (Despre proiectile) Care explodează în aer, într-un anumit punct al traiectoriei.

fuzeláj, *fuzelaje*, s.n. Partea de formă aerodinamică ce constituie corpul avionului sau al planorului și care adăpostește încărcătura, postul de pilotaj și comenzile.

fuzétă, *fuzete*, s.f. Fiecare dintre cele două dispozitive care permit orientarea roților unui autovehicul în direcția dorită.

fuzíbil, -ă, *fuzibili, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre metale) Care poate fi topit ușor. **2.** S.m. Element al unei siguranțe electrice format dintr-un fir subțire care se topește atunci cînd este parcurs de un curent mai intens decît cel prescris pentru rețeaua respectivă.

fuzioná, *fuzionez*, vb. I. Intr. A realiza o fuziune, a se contopi, a se uni.

fuziúne, *fuziuni*, s.f. **1.** Unificare a două sau mai multe grupări, partide politice, state etc. **2.** (Fiz.) Topire. **3.** Contopirea a două sau mai multe nuclee atomice ușoare într-unul singur, mai greu, cu degajarea unei mari cantități de energie.

G

g s.m. invar. A noua literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

gabără, *gabare,* s.f. Navă cu care se transportă piatra pentru lucrările hidrotehnice.

gabardínă s.f. Stofă de lînă cu dungi oblice pe ambele feţe.

gabarít, *gabarite,* s.n. Contur format din liniile care delimitează dimensiunile maxime admisibile ale unei maşini, ale unei clădiri etc.

gábie, *gabii,* s.f. Platformă orizontală la partea de sus a unui catarg, servind ca post de observaţie sau ca loc de unde se manevrează parîmele.

gabión, *gabioane,* s.n. Coş de nuiele sau de sîrmă, umplut cu pietriş ori cu pămînt, cu care se consolidează, malurile apelor, bazele digurilor etc.

gâdină, *gadine,* s.f. (Pop.) Animal sălbatic, jivină.

gáfă[1], *gafe,* s.f. Prăjină prevăzută cu un cîrlig la unul dintre capete, care serveşte la prins obiectele de la distanţă.

gáfă[2], *gafe,* s.f. Vorbă sau atitudine care poate aduce o jignire neintenţionată.

gag, *gaguri,* s.n. Efect comic într-o piesă de teatru sau într-un film, rezultat din situaţii contrastante, surprinzătoare.

gáică, *găici,* s.f. Bandă de stofă cusută în talie la partea din spate a unei haine, pentru a-i micşora lărgimea sau în scop decorativ; bentiţă prin care se trece cordonul sau cingătoarea.

gáie, *găi,* s.f. Pasăre răpitoare de zi asemănătoare cu uliul, dar cu coada bifurcată.

gáiţă, *gaiţe,* s.f. Pasăre sedentară de mărimea unei ciori, cu penajul frumos colorat, care poate imita glasul altor animale.

gaj, *gajuri,* s.n. Garanţie depusă în contul unei datorii sau pentru executarea unei lucrări.

gal, *gali,* s.m. Persoană care făcea parte din populaţia de bază a vechii Galii.

galáctic, -ă, *galactici, -e,* adj. Care se referă la galaxii.

galactóză s.f. Substanţă cu proprietăţi asemănătoare cu ale glucozei, prezentă în vegetale şi în organismul animal, sub formă de derivaţi.

galalít s.n. Masă plastică dură, obţinută din cazeină, fiind întrebuinţată la fabricarea nasturilor, a pieptenilor etc.

galánt, -ă, *galanţi, -te,* adj. (Despre bărbaţi) Manierat, atent, curtenitor faţă de femei; (despre atitudini, gesturi etc.) politicos, amabil.

galantár, *galantare,* s.n. Vitrină a unui magazin.

galanteríe, *galanterii,* s.f. **1.** Politeţe, amabilitate faţă de femei. **2.** Obiecte mărunte de îmbrăcăminte (mănuşi, cravate etc.) care se vînd în magazine.

galantóm, -oámă adj. v. **galanton.**

galantón, -oánă, *galantoni, -oane,* adj. (Fam.) Darnic, generos. Var.: **galantóm, -oámă** adj.

galaxíe, *galaxii,* s.f. Sistem stelar cuprinzînd un număr uriaş de stele de mărime şi strălucire foarte variate.

gálă, *gale,* s.f. **1.** Spectacol (sau şir de spectacole) cu caracter solemn. **2.** *Gală de box* = competiţie sportivă alcătuită din mai multe meciuri de box.

gálben, -ă, *galbeni, -e,* adj., subst. **1.** Adj. De culoarea aurului, a lămîii etc. **2.** Adj. (Despre oameni) Palid; (despre părul oamenilor) blond; (despre părul cailor) şarg. **3.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, între portocaliu şi verde. **4.** S.m. Denumire a unor monede de aur străine, care au circulat şi la noi în evul mediu.

galénă s.f. Sulfură naturală de plumb, utilizată la prepararea vopselelor, în radiotehnică etc.

galénţi s.m. pl. Papuci cu talpă de lemn.

galéră, *galere,* s.f. Corabie cu vîsle mînuite de sclavi sau de condamnaţi, folosită în antichitate şi în evul mediu.

galeríe, *galerii,* s.f. **1.** Lucrare minieră în formă de tunel, prin care se pătrunde la locurile de lucru din mină. **2.** Coridor lung în interiorul sau în afara unei clădiri, servind ca loc de trecere. **3.** Muzeu sau secţie a unui muzeu de artă, *în care sînt expuse lucrări de pictură, de sculptură* etc. **4.** Balcon situat la cel mai înalt nivel într-o sală de spectacol; spectatorii de la acest balcon; (p. ext.) publicul care se manifestă zgomotos la un spectacol, la o întrunire etc. **5.** Conductă de legătură într-o lucrare hidroteh-

nică. **6.** Canal subteran săpat de unele animale. **7.** Bară de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele.

gáleș, -ă, *galeși, -e,* adj. (Despre ochi, privire) Care exprimă duioșie, melancolie, tristețe.

gálic adj. m. *Acid galic* = acid organic care se găsește în gogoșile de ristic, folosit la fabricarea cernelurilor, a unor coloranți, a unor medicamente etc.

galicísm, *galicisme,* s.n. Expresie proprie limbii franceze.

galimátias s.n. Vorbire sau scriere confuză.

galinacée, *galinacee,* s.f. (La pl.) Subordin de păsări al cărui tip este găina domestică; (și la sg.) pasăre care face parte din acest subordin.

galión, *galioane,* s.n. Corabie mare cu pînze, folosită în trecut de spanioli pentru transportul de mărfuri din colonii.

gáliu s.n. Metal moale, cenușiu, folosit la umplerea termometrelor pentru temperaturi înalte, la confecționarea plombelor dentare etc.

galón, *galoane,* s.n. Panglică, șiret sau bandă de metal care se prinde pe epoleți sau pe mînecile unei uniforme pentru a indica gradul; șiret de mătase sau de fir cusut ca podoabă pe unele haine, pălării etc.

galóp, *galopuri,* s.n. Mersul cel mai rapid al calului.

galopá, *galopez,* vb. I. Intr. (Despre cai) A alerga în galop; (despre oameni) a fi purtat în galopul calului.

galopántă, *galopante,* adj. *Tuberculoză galopantă* = tuberculoză cu evoluție rapidă.

galóș, *galoși,* s.m. Încălțăminte de cauciuc care se poartă peste pantofi, pentru a-i feri de umezeală, de noroi.

galvánic, -ă, *galvanici, -e,* adj. Referitor la curentul electric produs de pile electrochimice.

galvanizá, *galvanizez,* vb. I. Tr. A efectua operația de galvanizare.

galvanizáre, *galvanizări,* s.f. Acoperire, prin depunere electrolitică, a unei piese metalice cu un strat subțire de zinc, pentru a o face mai rezistentă la coroziune.

galvanocautér, *galvanocautere,* s.n. Cauter care folosește ca sursă de căldură curentul electric.

galvanométru, *galvanometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea intensității unui curent electric continuu, slab, sau numai pentru punerea în evidență a unui astfel de curent.

galvanoplastíe s.f. Reproducere a unui obiect prin depunere electrolitică de cupru, aur, nichel etc. pe o formă executată după obiectul respectiv dintr-un material plastic adecvat.

galvanoscóp, *galvanoscoape,* s.n. Instrument care indică prezența unui curent electric continuu într-un circuit fără a-l măsura.

galvanostegíe s.f. Acoperire, prin depunere electrolitică, a unei piese conducătoare de electricitate cu un strat subțire dintr-un material oarecare.

galvanotéhnică s.f. Ramură a electrometalurgiei care se ocupă cu procedeele folosite în galvanoplastie și galvanostegie.

galvanoterapíe s.f. Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul curentului electric continuu.

galvanotipíe s.f. Procedeu galvanoplastic de reproducere a planșelor tipografice și a gravurilor.

gáma s.m. invar. *Radiație gama* = radiație electromagnetică cu lungimea de undă foarte mică, avînd o mare putere de pătrundere.

gamaglobulínă s.f. Substanță proteică, cu acțiune antimicrobiană, prezentă în singele persoanelor imune.

gámă, *game,* s.f. **1.** Succesiune melodică cuprinzînd toate sunetele unei scări muzicale, în ordine ascendentă sau descendentă, și luînd numele de la nota cu care începe. **2.** Succesiune de culori într-o gradație armonioasă. **3.** (Fig.) Serie, succesiune de obiecte, fenomene, situații etc. alcătuind un tot.

gámbă, *gambe,* s.f. (La oameni) Partea piciorului de la genunchi pînă la gleznă; (la animale) porțiune a membrelor posterioare cuprinsă între încheietura genunchiului și copită.

gambétă, *gambete,* s.f Pălărie bărbătească din fetru tare, cu calota ovală și borurile răsfrînte.

gambít, *gambituri,* s.n. Mod de deschidere la jocul de șah, prin care jucătorul cu piesele albe sacrifică un pion sau altă piesă de mică valoare pentru a obține o poziție favorabilă de atac.

gamélă, *gamele,* s.f. Vas de metal în care ostașii își primesc, în timpul aplicațiilor și campaniilor, porția de mîncare gătită.

gamét, *gameți,* s.m. Celulă sexuală matură a plantelor și animalelor.

gamopetál, -ă, *gamopetale,* adj. (Despre flori) Cu petalele unite; (despre plante) a cărei floare are petalele unite.

gamosepál, -ă, *gamosepale,* adj. (Despre flori) Cu sepalele unite; (despre plante) a cărei floare are sepalele unite.

gang, *ganguri,* s.n. Loc de trecere, la nivelul terenului, pe sub o construcție; coridor, culoar.

ganglión, *ganglioni,* s.m. Formație anatomică, alcătuită dintr-o masă de celule nervoase, situată pe traiectul unui vas limfatic sau al unui nerv.

gangrénă s.f.v. **cangrenă.**

gángster, *gangsteri,* s.m. Nume dat în S.U.A. escrocilor organizați în bande.

gará, *garez,* vb. I. Tr. **1.** A adăposti un autovehicul într-un garaj. **2.** A trece un tren sau o locomotivă pe o linie de garaj.

garáfă, *garafe,* s.f. Sticlă cu gîtul lung și strîmt și cu partea de jos bombată.

garáj, *garaje,* s.n. **1.** Încăpere sau clădire specială destinată adăpostirii (și întreținerii) autovehiculelor. **2.** *Linie de garaj* = linie de cale ferată pe care sînt dirijate vagoanele cînd trebuie să staționeze mai mult timp într-o gară.

garánt, -ă, *garanți, -te,* s.m. și f. Persoană sau instituție care dă o garanție.

garantá, *garantez,* vb. I. Tr. **1.** A da cuiva asigurare pentru executarea unei obligații; a asigura respectarea unui principiu, a unui drept. **2.** A răspunde de valoarea sau de calitatea unui

lucru, a unei mărfi, de autenticitatea unei afirmații etc.

garantát, -ă, *garantați, -te,* adj. **1.** (Despre mărfuri, obiecte etc.) Pentru a cărui valoare sau calitate s-au dat garanții. **2.** (Adverbial, fam.) Sigur, neîndoielnic.

garanție, *garanții,* s.f. **1.** Mijloc prin care se asigură executarea unei obligații; (concr.) ceea ce servește drept asigurare. **2.** Obligație în virtutea căreia o persoană răspunde de ceva.

gări, *gări,* s.f. Ansamblu de clădiri și de instalații situate pe o linie de cale ferată, unde opresc trenurile pentru urcarea și coborîrea călătorilor și pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor; *gară maritimă* (sau *fluvială*) = ansamblul clădirilor și instalațiilor portuare amenajate pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor și a bagajelor.

gard, *garduri,* s.n. **1.** Construcție de lemn, de zidărie, de metal etc. care împrejmuiește o curte, o grădină, un teren; *gard viu* = împrejmuire în grădini și parcuri formată din plantații dese de arbuști. **2.** (Sport) Obstacol în formă de gard (1) amplasat pe o pistă de alergări.

gárdă, *gărzi,* s.f. **1.** Subunitate militară avînd misiunea de a păzi un obiectiv sau persoane aflate în stare de arest; *gardă de onoare* = subunitate militară care dă onorurile cu ocazia vizitei unei persoane oficiale; pază simbolică, instituită în semn de respect, la anumite solemnități. **2.** Pază, supraveghere; *medic de gardă* = medic de serviciu într-un spital, în afara orelor obișnuite de lucru. **3.** Apărătoare de metal la mînerul săbiilor și al spadelor.

gardénie, *gardenii,* s.f. Denumire dată unor plante lemnoase tropicale, cu flori mari, albe, cu miros plăcut, cultivate la noi ca plante decorative.

garderób, -ă, (1) *garderoburi,* s.n., (2, 3, 4) *garderobe,* s.f. **1.** S.n. Dulap în care se păstrează obiecte de îmbrăcăminte. **2.** S.f. Loc special amenajat la intrarea într-o sală de spectacole, într-un local public, unde se pot lăsa paltoanele, pălăriile etc. **3.** S. f. Totalitatea costumelor din depozitul unui teatru. **4.** S.f. Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte ale unei persoane.

garderobiér, -ă *garderobieri, -e,* s.m. și f. Persoană care are în grijă o garderobă.

gardián, *gardieni,* s.m. Persoană însărcinată cu paza unei instituții, a unei închisori etc.

gárdină, *gardini,* s.f. Șănțuleț transversal la capetele doagelor de butoi, în care se fixează fundul (și capacul).

garf, *garfuri,* s.n. Bucată de carne de porc din regiunea primelor vertebre.

gargára, *gargare,* s.f. Clătirea gurii și a gîtului cu un lichid dezinfectant; lichid folosit în acest scop.

garnisí, *garnisesc,* vb. IV. Tr. A completa un lucru cu accesorii sau podoabe; a împodobi, a orna.

garnitúră, *garnituri,* s.f. **1.** Accesoriu folosit pentru completarea sau împodobirea unui lucru; adaos de legume, salată etc. care se servește la friptură. **2.** Piesă demontabilă care protejează sau întărește altă piesă; placă elastică cu care se etanșează asamblarea a două organe ale unei mașini, a două conducte etc. **3.** Grup de mai multe lucruri care formează un sortiment; ansamblu de unelte, scule, piese etc. de același gen: *garnitură de chei; garnitură de tren* = totalitatea vagoanelor care formează un tren.

gárniță, *garnițe,* s.f. Vas de metal pentru transportul laptelui sau al altor lichide.

garnizoánă, *garnizoane,* s.f. Totalitatea unităților și instituțiilor militare stabilite într-o localitate sau (în timp de război) într-un loc întărit, pentru a-l apăra; localitatea în care sînt instalate aceste unități.

garoáfă, *garoafe,* s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori diferit colorate și cu miros specific.

garofíță, *garofițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *garoafă.* **2.** Nume dat unor specii de plante erbacee, cu flori divers colorate.

garsoniéră, *garsoniere,* s.f. Locuință (într-o clădire mai mare), compusă de obicei dintr-o cameră și baie (uneori și bucătărie).

gasteropód s.n. v. **gastropod.**

gástric, -ă, *gastrici, -e,* adj. Care se referă la stomac; *suc gastric* = suc secretat de stomac, care ajută la digestie.

gastrítă, *gastrite,* s.f. Inflamație a mucoasei stomacului.

gastroenterítă, *gastroenterite,* s.f. Inflamație concomitentă a mucoasei stomacului și a celei intestinale.

gastrointestinál, -ă, *gastrointestinali, -e,* adj. Care se referă la stomac și la intestinul subțire.

gastronóm, -oámă, *gastronomi, -oame,* s.m. și f. Persoană căreia îi plac mîncărurile alese și care știe să le aprecieze.

gastronomíe s.f. Arta de a prepara mîncăruri alese sau priceperea de a le aprecia calitatea.

gastropód, *gastropode,* s.n. (La pl.) Clasă de moluște (melci) cu trupul adăpostit într-o cochilie și care se mișcă cu ajutorul unui picior în formă de talpă; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. Var.: **gasteropód** s.n.

gastrúlă s.f. Stadiu în dezvoltarea embrionului la metazoare.

gáșcă, *găști,* s.f. (Peior). Grup restrîns de oameni, uniți în scopul de a-și satisface interese personale.

gáta adj. invar. (Adesea adverbial) **1.** Isprăvit, terminat; *haine de gata* = haine confecționate, care se vînd în magazine. **2.** (Cu valoare de interjecție) Ajunge! destul! **3.** Pregătit, dispus pentru un lucru; *gata să...* = pe punctul de a...

gáter, *gatere,* s.n. Ferăstrău mecanic.

gáură, *găuri,* s.f. **1.** Scobitură sau spărtură într-un corp; *gaura cheii* = orificiul prin care se introduce cheia în broască. **2.** *Gaură neagră* = obiect ceresc spre care este atrasă puternic materia din spațiul înconjurător, datorită cîmpului său gravitațional foarte intens.

gauss s.m. Unitate de măsură a inducției magnetice.

gavanós, *gavanoase,* s.n. (Reg.) Borcan (pentru dulceață).

gavótă, *gavote,* s.f. Numele unui vechi dans francez, devenit dans de curte.

gaz, *gaze,* s.n. **1.** Corp fluid, cu densitate mică, expansibil, care ia volumul și forma recipientului în care este închis; *gaz perfect* (sau *ideal*) = gaz foarte rarefiat pentru care produsul dintre presiune și volum este același la orice temperatură; *gaz de iluminat* (sau *aerian*) = gaz obținut prin distilarea huilei, folosit la iluminat; *gaze naturale* = gaze formate în natură, fără intervenția omului. **2.** Petrol lampant.

gazá, *gazez,* vb. I. Tr. **1.** A răspîndi substanțe toxice de luptă într-o anumită zonă. **2.** A distruge dăunătorii animali sau paraziții cu ajutorul gazelor toxice.

gázdă, *gazde,* s.f. **1.** Stăpînul, proprietarul casei, în raport cu oaspeții săi; persoană care ține pe cineva cu chirie (și cu întreținerea plătită). **2.** Organism pe (sau în) care trăiește un parazit.

gazeifică vb. I. v. **gazifica.**

gazél, *gazeluri,* s.n. Poezie lirică cu formă fixă (de origine orientală), alcătuită din distihuri, avînd un conținut erotic sau filozofic.

gazélă, *gazele,* s.f. Nume generic dat unor mamifere rumegătoare din familia antilopei, cu corpul zvelt, cu picioare lungi și sprintene, care trăiesc în Asia și Africa.

gazetár, *gazetari,* s.m. Ziarist.

gazétă, *gazete,* s.f. Ziar; *gazetă de perete* = panou plasat în cadrul unei întreprinderi sau instituții, pe care se afișează articole referitoare la activitatea din unitatea respectivă sau la probleme de interes general.

gazetărésc, -cáscă, *gazetărești,* adj. Care se referă la gazetărie sau la gazetari.

gazetărie s.f. Profesiunea de gazetar, ziaristică.

gazifér, -ă *gaziferi, -e,* adj. (Despre zăcăminte) Care conține gaze.

gazificá, *gazific,* vb. I. Tr. A transforma un corp solid sau lichid în gaz, printr-o reacție chimică. Var.: **gazeificá** vb. I.

gazolínă s.f. Produs lichid combustibil, amestec de hidrocarburi, obținut din gazele de sondă.

gazométru, *gazometre,* s.n. Aparat pentru măsurarea cantității de gaz care trece printr-o conductă.

gazón s.n. Iarbă cultivată în parcuri, pe unele terenuri sportive etc., stropită și cosită des; teren cu astfel de iarbă.

gazórniță, *gazornițe,* s.f. Lampă simplă de petrol.

gazós, -oásă, *gazoși, -oase,* adj. Care se află în stare de gaz; care conține gaze: *ape gazoase.*

găgăúță, *găgăuți,* s.m. Bărbat prost, tont.

găinár, *găinari,* s.m. **1.** Vînzător de găini. **2.** Hoț de găini; (p. ext.) hoț de lucruri mărunte, borfaș.

găinắț, *găinațuri,* s.n. Excremente de pasăre.

găínă, *găini,* s.f. Specie de pasăre domestică, crescută pentru carne și ouă; femela cocoșului.

găinărie, *găinării,* s.f. (Fam.) Furt de găini; (p. ext.) furt de lucruri mărunte; afacere necinstită; potlogărie.

găinúșă, *găinușe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *găină.* **2.** *Găinușă de baltă* = pasăre migratoare cu penaj negru, frecventă în bălțile Dunării. **3.** (Astron.) Cloșca-cu-pui.

găitán, *găitane,* s.n. Șiret din fire de lînă, de bumbac, de mătase ori din fire metalice, cusut ca ornament pe unele obiecte de îmbrăcăminte.

gălăgíe s.f. Zgomot mare (de glasuri), larmă, tărăboi.

gălăgiós, -oásă, *gălăgioși, -oase,* adj. Care face gălăgie.

gălbeázăă, *gălbeze,* s.f. Boală la oi și la bovine provocată de un vierme parazit care trăiește în căile biliare ale acestor animale.

gălbejí, *gălbejesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A deveni palid, tras la față (în urma unei boli).

gălbenéa, *gălbenele,* s.f. **1.** Plantă erbacee cu tulpina groasă, înaltă pînă la un metru, cu frunze dințate și flori galbene. **2.** (La pl.) Plantă erbacee cu frunze palmate și flori galbene-aurii.

gălbeneálă, *gălbenele,* s.f. (Pop.) Vopsea galbenă (extrasă din plante).

gălbenúș, *gălbenușuri,* s.n. Partea din mijloc, de culoare galbenă, a oului de păsări, reptile, batracieni.

gălbináre, *gălbinări,* s.f. **1.** (Pop.) Icter. **2.** Plantă erbacee, înaltă pînă la un metru, cu frunze dințate și flori roșii-purpurii.

gălbúi, -úie, *gălbui,* adj. Galben-deschis.

găleátă, *găleți,* s.f. Vas de lemn, de tablă etc. folosit pentru muls laptele sau pentru ținut și transportat apă și alte lichide ori diverse materiale granulare.

găligán, *găligani,* s.m. (Pop și fam.) Om foarte înalt, lungan.

gălúșcă, *găluște,* s.f. Preparat culinar în formă de cocoloș, făcut din aluat, din griș, din brînză etc.

gămălie, *gămălii,* s.f. Capăt îngroșat, de formă sferică, al unor ace *(ace cu gămălie),* al chibriturilor etc.

găoáce, *găoci,* s.f. **1.** Coaja tare a oului. **2.** Fiecare dintre jumătățile unei coji de nucă, de alună etc.

gărdurăriță, *gărdurărițe,* s.f. Arbust spinos, otrăvitor, cu flori roșii-violete, cultivat pentru a forma garduri vii.

gărgăriță, *gărgărițe,* s.f. Nume dat mai multor insecte coleoptere mici, dăunătoare unor plante.

gărgăún, *gărgăuni,* s.m. Viespe mare de pădure, cu ac veninos.

găsélniță[1], *găselnițe,* s.f. Fluture cenușiu-roșiatic cu cercuri albe, ale cărui larve rod fagurii de miere.

găsélniță[2], *găselnițe,* s.f. (Fam.) Soluție, rezolvare ingenioasă, de efect, găsită de cineva.

găsí, *găsesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da de ceva sau de cineva, a descoperi (în urma unor cercetări); (tr. și refl.) a întîlni pe cineva (sau a se întîlni

cu cineva). 2. Refl. A se afla, a fi. 3. Tr. A fi de părere, a crede că..., a socoti.

gătéală, *gătéli*, s.f. Faptul de a (se) găti; îmbrăcăminte, podoabe cu care se găteşte cineva.

gătéj, *gătéje*, s.n. Ramură, creangă subţire şi uscată, vreasc.

găti, *gătesc*, vb. IV. 1. Refl. şi tr. A (se) îmbrăca (frumos). 2. Refl. şi tr. A (se) pregăti (de drum, de plecare). 3. Tr. A face de mîncare.

gătít[1] s.n. Prepararea mîncării.

gătít[2], **-ă**, *gătiţi*, *-te*, adj. 1. Îmbrăcat îngrijit, frumos, împodobit. 2. (Despre mîncăruri) Preparat, pregătit.

găunós, **-oásă**, *găunoşi*, *-oase*, adj. (Despre copaci) Cu găuri pe dinăuntru, scorburos; (despre nuci) fără miez sau cu miezul nedezvoltat; (despre măsele) cariat.

găuréle s.f. pl. Fel de broderie pe o pînză din care se scot cîteva fire.

găuri, *găuresc*, vb. IV. Tr. A face o gaură (într-un material sau obiect), a perfora; (refl.) a se strica, a se deteriora.

găván, *găvane*, s.n. 1. Scobitură, adîncitură; partea unui obiect care prezintă o scobitură. 2. Orbita ochiului.

găzár, *găzari*, s.m. Vînzător (ambulant) de petrol lampant.

găzdui, *găzduiesc*, vb. IV. Tr. A primi pe cineva în casă, dîndu-i adăpost; a oferi cuiva ospitalitate.

geábă adv. (Pop.) Degeaba.

gealáf, *gealaţi*, s.m. (Înv.) Călău.

gealău, *gealăie*, s.n. Rîndea (lungă).

geam, *geamuri*, s.n. 1. Placă de sticlă care se fixează în cercevelele ferestrelor sau ale uşilor, pentru a lăsa să pătrundă lumina în încăperi; bucată de sticlă care se fixează în rama ochelarilor, ceasornicelor etc. 2. (P. ext.) Fereastră.

geamandúră, *geamanduri*, s.f. Corp plutitor făcut din tablă, din lemn etc., ancorat de fundul unei ape, care serveşte ca indicator pentru navigaţie.

geamantán, *geamantane*, s.n. Cufăr portabil (din piele, carton, material plastic), în care se pun lucrurile necesare pentru călătorie; valiză.

geámăn, **-ă**, *gemeni*, *-e*, adj. 1. (Despre fiinţe; adesea substantivat) Care a fost născut odată cu altă fiinţă de către aceeaşi mamă. 2. (Despre tulpinile unor plante) Care au crescut din aceeaşi rădăcină; (despre fructe) care au crescut lipite, cîte două.

geámăt, *gemete*, s.n. Sunet nearticulat, emis de cel care geme.

geambáş, *geambaşi*, s.m. Negustor sau samsar de cai.

geamblác, *geamblacuri*, s.n. Ansamblu de scripeţi montat la capătul de sus al turlei unei sonde, peste care se înfăşoară cablul de foraj.

geamgiu, *geamgii*, s.m. Persoană care vinde sau pune geamuri.

geamíe, *geamii*, s.f. Locaş de cult la musulmani.

geamlíc, *geamlicuri*, s.n. Perete format din geamuri; coridor sau verandă cu pereţii făcuţi din geamuri.

geamparále s.f. pl. Numele unui dans popular românesc răspîndit în Cîmpia Dunării.

geánă, *gene*, s.f. 1. Fir de păr de pe marginea pleoapelor. 2. Dungă luminoasă; muchie, fîşie luminată a unui deal, a unui nor etc.

geántă, *genţi*, s.f. 1. Obiect de piele, de material plastic etc. (cu despărţituri în interior), folosit pentru a purta acte, cărţi. 2. Poşetă.

gel s.n. Stare a unei substanţe care prezintă simultan proprietăţi ale lichidelor şi solidelor, păstrîndu-şi forma şi fiind de obicei elastică.

gelatínă, *gelatine*, s.f. Substanţă coloidală obţinută din oase, cartilaje etc., avînd diverse întrebuinţări în industria alimentară, textilă, a hîrtiei.

gelatinós, **-oásă**, *gelatinoşi*, *-oase*, adj. Care conţine gelatină; care are consistenţa gelatinei.

gelifícă, *gelific*, vb. I. Tr. A transforma o soluţie coloidală într-un gel.

gelós, **-oásă**, *geloşi*, *-oase*, adj. 1. Care suferă de gelozie. 2. Invidios.

gelozíe, *gelozii*, s.f. 1. Sentiment chinuitor provocat cuiva de faptul (sau de bănuiala) că fiinţa iubită îi este necredincioasă. 2. Invidie, pizmă.

geluí, *geluiesc*, IV. Tr. A netezi cu gealăul suprafaţa unei piese de lemn.

gem, *geamuri*, s.n. Produs alimentar asemănător cu marmelada, în care fructele sînt aproape întregi, iar siropul este gelatinos.

gémă, *geme*, s.f. 1. Denumire dată pietrelor preţioase translucide; bijuterie avînd o piatră preţioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. 2. (Adjectival) *Sare gemă* = clorură naturală de sodiu cristalizată.

géme, *gem*, vb. III. Intr. 1. (Despre oameni) A scoate sunete nearticulate, provocate de o durere. 2. (Fig.) A fi plin, încărcat peste măsură.

geminát, **-ă**, *geminaţi*, *-te*, adj. Îngemănat, împerecheat; *consoană geminată* = consoană lungă, pronunţată cu o durată mai mare decît cea obişnuită.

gen, *genuri*, s.n. 1. Fel, soi, tip; fel de a fi al cuiva. 2. Diviziune care cuprinde creaţii artistice asemănătoare ca formă, temă, stil; fiecare dintre diviziunile fundamentale în care se împart operele literare; *pictură de gen* = pictură care înfăţişează aspecte ale vieţii cotidiene. 3. Categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau substantivele pentru a indica sexul fiinţelor pe care le denumesc (şi care s-a extins şi la substantivele nume de lucruri). 4. (Biol.) Categorie sistematică inferioară familiei, care cuprinde una sau mai multe specii. 5. (Log.) Clasă de obiecte avînd aceleaşi note esenţiale.

génă, *gene*, s.f. (Biol.) Unitate elementară a ereditătii, cu efect specific asupra caracterelor organismului.

genealógic, **-ă**, *genealogici*, *-e*, adj. Care se referă la genealogie; *arbore genealogic* = repre-

, s.m. Denumire dată
ui suprem al armatei.
s.f. Caracterul a ceea
idei generale.
b. I. 1. Tr. A desprinde
fundamentale comune
da o formulare sinte-
neral, a extinde sfera
ocese; a considera o
fl. (Despre boli) A se
ism.
, s.f. Acțiunea de a
ie mintală prin care
obiecte cu note esen-

tori, -oare, adj., s.n.
va; (substantivat, f.)
plasarea sa în spațiu,
2. S.n. Aparat, mașină
energie de o anumită
altă formă; *generator*
nsformă energia meca-
S.n. Aparat sau insta-
lucerea unui fluid sau
. S.n. *Generator cuan-*
ată laserului, maseru-
le acest tip.
Totalitatea oamenilor
și vîrstă. 2. Totalita-
mită specie sau rasă
neratie spontanee (sau
are susținea că unele
tere în mod spontan

în general; în mod

adj., s.n. 1. Adj. Care
gen, ; care cuprinde
re. 2. S.n. Parte (in-
care este menționat
roducătorului, regizo-

-oase, adj. Mărinimos,
u de sentimente alese.
nie, dărnicie.
., adj. 1. S.f. Ramură
egile eredității și ale

genitivál, -ă, *genitivali, -e*, adj. Care se află în cazul genitiv sau are valoare de genitiv.

géniu, *genii*, s.n. **1.** Cea mai înaltă treaptă de dezvoltare a aptitudinilor spirituale ale omului; persoană care are o astfel de înzestrare. **2.** (Mil.) *Trupe de geniu* = trupe specializate în executarea unor lucrări cu caracter tehnic, ca poduri, drumuri, fortificații.

genocíd, *genociduri*, s.n. Crimă săvîrșită în scopul de a distruge, în întregime sau în parte, o colectivitate ori un grup național, etnic, rasial sau religios.

genotíp, *genotipuri*, s.n. Totalitatea genelor unui organism.

gentil, -ă, *gentili, -e*, adj. Amabil, politicos.

gentilé(e s.f. Atitudine de om gentil.

gentílic, -ă, *gentilici, -e*, adj. Care aparține gintei, privitor la gintă.

gentilóm, *gentilomi*, s.m. (În evul mediu) Denumire dată membrilor aristocrației din apusul Europei; (fig.) om cu comportare aleasă, amabil, politicos.

géntleman, *gentlemeni*, s.m. Bărbat amabil, politicos.

genţiánă, *genţiane*, s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee cu flori mari, albastre sau galbene, care cresc în regiunile de munte.

genuflexiúne, *genuflexiuni*, s.f. Îndoire a genunchilor (în exercițiile de gimnastică).

genuín, -ă, *genuini, -e*, adj. (Livr.) Natural, pur.

genúnchi, *genunchi*, s.m. **1.** Parte a piciorului cuprinzînd regiunea articulației femurului cu tibia. **2.** Deformare a pantalonilor în dreptul genunchilor.

genunchiéră, *genunchiere*, s.f. Bucată de pînză, de piele etc. cu care se îmbracă genunchiul, în unele munci sau sporturi, pentru a-l proteja.

genúne, *genuni*, s.f. (Livr.) Prăpastie, abis.

geobotánică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul plantelor în legătură cu factorii de mediu.

geocéntric, -ă *geocentrici, -e*, adj. Care are Pămîntul drept centru; *sistemul geocentric* = sistem conceput de Ptolemeu în sec. II, potrivit căruia Pămîntul s-ar afla în centrul universului.

geocentrísm s.n. Concepție care admite sistemul geocentric.

geochimíe s.f. Disciplină care studiază distribuția elementelor chimice care intră în componența scoarței Pământului.

geódă, *geode*, s.f. Agregat de minerale depuse în cavitățile rocilor, începînd de la pereții cavității spre centru.

geodézie, **-ă**, *geodezici*, **-e**, adj. Care aparține geodeziei, privitor la geodezie; *punct geodezic* = punct de pe suprafața Pămîntului, stabilit prin coordonate geografice și care constituie baza pentru noi măsurători.

geodezíe s.f. Știință care studiază forma și dimensiunile Pămîntului, tehnica măsurării și a reprezentării cartografice sau numerice a acestora.

geofizícă s.f. Știință care studiază proprietățile și fenomenele fizice ale Pămîntului și legătura lor cu structura acestuia.

geográf, **-ă**, *geografi*, **-e**, s.m. și f. Specialist în geografie.

geográfic, **-ă**, *geografici*, **-e**, adj. Care se referă la geografie.

geografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul Pămîntului sub aspectul fenomenelor care se desfășoară în interiorul învelișului geografic (atmosferă, hidrosferă, litosferă, biosferă), al activității omenești și al interacțiunii dintre factorii fizico-geografici și cei social-economici.

geológ, **-ă**, *geologi*, **-e**, s.m. și f. Specialist în geologie.

geológic, **-ă** *geologici*, **-e**, adj. Care se referă la geologie.

geologíe s.f. Știință care studiază istoria și modul de formare a Pămîntului, compoziția și structura lui.

geométric, **-ă**, *geometrici*, **-e**, adj. Referitor la geometrie; *loc geometric* = totalitatea punctelor care au o proprietate comună.

geometríe s.f. **1.** Ramură a matematicii care studiază proprietățile punctelor și figurilor din spațiu, precum și relațiile dintre ele. **2.** Structură regulată a unui corp.

geomorfologíe s.f. Ramură a geografiei care studiază relieful scoarței terestre și evoluția lui.

geopolítică s.f. Teorie neștiințifică, retrogradă, care susține că politica unui stat ar fi determinată de situația sa geografică.

geosinclinál, *geosinclinale*, s.n. Regiune mobilă a scoarței terestre care, în decursul timpului geologic, suferă o scufundare foarte intensă, însoțită de acumularea unor depozite sedimentare de mare grosime, și care, datorită mișcărilor tectonice, se transformă ulterior într-un lanț muntos.

geotermál, **-ă**, *geotermali*, **-e**, adj. (Despre izvoare) Cu apă caldă.

geotérmic, **-ă**, *geotermici*, **-e**, adj. Care se referă la căldura din interiorul scoarței terestre.

geotermíe s.f. Căldura internă a Pămîntului.

geotropísm s.n. Creștere orientată a plantelor sau a părților unor plante, sub influența forței gravitaționale.

gepíd, **-ă**, *gepizi*, **-de**, s.m. și f. Persoană aparținînd unui trib germanic, stabilit temporar, în secolul al III-lea, în Dacia.

ger, *geruri*, s.n. Frig mare (în timpul iernii).

gerár s.m. Numele popular al lunii ianuarie.

geriatríe s.f. Ramură a medicinii care studiază bolile bătrîneții, tratamentul și prevenirea lor.

germán, **-ă**, *germani*, **-e**, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Germania sau la populația ei; (substantivat, f.) limba care se vorbește în Germania. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Germaniei.

germánic, **-ă**, *germanici*, **-e**, adj. Care se referă la germani și la popoarele înrudite cu germanii; *limbi germanice* = grup de limbi indo-europene vorbite în centrul și în nordul Europei, extinse, cu vremea, și în alte regiuni.

gérmen, *germeni*, s.m. **1.** (Biol.) Formație care constituie punctul de plecare în dezvoltarea ființelor vii; ou fecundat; embrionul plantelor. **2.** (Fig.) Cauză, element din care se dezvoltă ceva. Var.: **gérmene** s.m.

gérmene s.m. v. **germen.**

germicíd, *germicide*, s.n. Substanță care distruge germenii dăunători.

germiná, pers. 3 *germinează*, vb. I. Intr. A începe un nou ciclu de vegetație; a încolți.

germinatív, **-ă**, *germinativi*, **-e**, adj. Care se referă la germinație, care poate să germineze sau să producă germinarea.

germinație, *germinații*, s.f. Proces prin care un germen pornește un nou ciclu vital.

gerontologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul bătrîneții sub aspect biologic și social.

gerós, *-oásă*, *geroși*, *-oase*, adj. (Despre timp) Foarte friguros.

geruíală, *geruieli*, s.f. Vreme de iarnă cu ger; frig mare.

gerundív, *gerundive*, s.n. (În limba latină) Adjectiv verbal cu sens pasiv, derivat de la tema gerunziului.

gerúnziu, *gerunzii*, s.n. Mod verbal care exprimă o acțiune în desfășurare, fără referire la autorul ei sau la momentul desfășurării.

gest, *gesturi*, s.n. Mișcare a mîinilor, a capului etc. care exprimă un sentiment, o intenție sau dă mai multă expresivitate vorbirii; (fig.) purtare, faptă cu o anumită semnificație.

gestapó s.n. v. **gestapou.**

gestapóu s.n. Secție a poliției secrete din Germania hitleristă. Var.: **gestapó** s.n.

gestáție s.f. Stare a organismului femelei de la fecundarea ovulului pînă la nașterea fătului.

géstică s.f. Ansamblul gesturilor folosite de un actor în interpretarea unui rol.

gesticulá, *gesticulez*, vb. I. Intr. A face gesturi (cu mîinile).

gestionár, **-ă**, *gestionari*, **-e**, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la o gestiune. **2.** S.m. și f. Persoană care răspunde de o gestiune.

gestiúne, *gestiuni*, s.f. **1.** Administrare a patrimoniului sau a unor bunuri ale unei persoane

de către reprezentantul ei. **2.** Totalitatea operațiilor efectuate de un gestionar privind primirea, păstrarea și eliberarea bunurilor materiale sau a valorilor bănești dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție; totalitatea bunurilor încredințate unei persoane, în vederea păstrării și mînuirii lor. **3.** *Gestiune economică socialistă* = principiu de organizare și de conducere a unităților economice socialiste, determinat de necesitatea folosirii cu maximă eficiență a resurselor acestora.

gestuál, -ă, *gestuali, -e,* adj. Care se referă la gesturi, care se exprimă prin gesturi.

get, -ă, *geți, -te,* s.m. și f. Nume dat de greci dacilor.

get-begét adj. invar. (Despre persoane) Care se află din moși-strămoși într-un anumit loc; neaoș.

gétic, -ă, *getici, -ce,* adj. Care se referă la geți, care aparține geților.

gheáră, *gheare,* s.f. **1.** Formație cornoasă, ascuțită și încovoiată, la vîrful degetelor unor păsări, mamifere și reptile. **2.** Piesă din anumite dispozitive de apucat, asemănătoare cu o gheară (1).

gheátă, *ghete,* s.f. Încălțăminte de piele sau din material sintetic, care acoperă piciorul pînă deasupra gleznei.

gheáță, (2) *ghețuri,* s.f. **1.** Apă în stare solidă (apă înghețată). **2.** (La pl.) Întinderi mari de gheață (1).

gheb, *ghcburi,* s.n. **1.** Cocoașă (la om). **2.** Înălțime, ridicătură.

ghébe s.f. Ciupercă comestibilă de culoare galbenă-brună, avînd la jumătatea piciorului un inel alb.

ghebós, -oásă, *gheboși, -oase,* adj. Cu gheb în spate, cocoșat; gîrbovit.

gheboșá, *gheboșez,* vb. I. Refl. A deveni ghebos.

gheénă s.f. (Livr.) Iad, infern.

gheișă, *gheișe,* s.f. Dansatoare și cîntăreață japoneză.

ghéizer, *gheizere,* s.n. Izvor intermitent din regiunile vulcanice, care aruncă la intervale egale apă fierbinte și vapori.

ghem, *gheme,* s.n. Înfășurare de fire, de forma unei mingi.

ghemotóc, *ghemotoace,* s.n. Obiect mototolit în formă de ghem.

ghemuí, *ghemuiesc,* vb. IV. Refl. A se strînge, a se aduna (ca un ghem).

gheonoáie s.f. v **ghionoaie.**

ghepárd, *gheparzi,* s.m. Mamifer sălbatic carnivor, cu capul mic, picioare lungi, blana cu pete de culoare galbenă-închisă, care trăiește în stepele din Asia și Africa.

gherétă, *gherete,* s.f. **1.** Construcție mică în care se adăpostește o santinelă, un paznic etc. **2.** Construcție mică, chioșc în care se vînd alimente, ziare etc.

gherghéf, *gherghefuri,* s.n. Cadru de lemn sau de metal pe care se întinde o țesătură pentru a fi brodată sau firele de urzeală pentru covoare; țesătura întinsă pe acest cadru.

gherghínă, *gherghine,* s.f. (Bot.) Dalie.

gherílă s.f. Denumire dată războiului de partizani, îndeosebi în țările Americii Latine. Var.: **guerílă** s.f.

ghermeá, *ghermele,* s.f. Piesă de lemn fixată în zid la marginea spațiului destinat unei uși sau unei ferestre, de care se prinde tocul acestora.

ghes s.n. *A da cuiva ghes* = a îndemna, a zori, a îmboldi pe cineva.

gheșéft, *gheșefturi,* s.n. (Fam.) Afacere mărunță și de obicei necinstită.

gheșeftár, *gheșeftari,* s.m. Persoană care face gheșefturi, care umblă după gheșefturi.

ghetóu, *ghetouri,* s.n. Cartier al unui oraș în care erau constrînse să trăiască în evul mediu anumite grupuri rasiale sau religioase, iar mai tîrziu, în țările ocupate de fasciștii germani, populațiile evreiești.

ghétră, *ghetre,* s.f. Învelitoare de postav, purtată uneori de bărbați, acoperind glezna și partea de deasupra a încălțămintei.

ghețár, *ghețari,* s.m. Masă de gheață formată în munții înalți și în regiunile polare.

ghețăríe, *ghețării,* s.f. Loc în care se depozitează iarna blocuri de gheață, pentru a fi folosite vara.

ghețúș, *ghețușuri,* s.n. Polei; lunecuș pe care se dau copiii iarna.

ghiaúr, *ghiauri,* s.m. Denumire batjocoritoare dată de turci în trecut celor de altă religie decît cea mahomedană.

ghibórț, *ghiborți,* s.m. Pește de apă dulce, lung de 10—15 cm, de culoare verde-măslinie, cu aripioara dorsală țepoasă.

ghicí, *ghicesc,* vb. IV. Tr. **1.** A afla ceva, a intui; a dezlega o ghicitoare. **2.** (În superstiții) A prezice viitorul.

ghicitór, -oáre, *ghicitori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu prezicerea viitorului. **2.** S.f. Specie a literaturii populare, cu caracter alegoric și metaforic, prin care se cere identificarea unui obiect sau a unei ființe pe baza unor asociații logice.

ghid, (1) *ghizi,* s.m., **(2, 3)** *ghiduri,* s.n. **1.** S.m. Persoană care conduce un grup de turiști, de vizitatori ai unui muzeu etc., dîndu-le explicațiile necesare. **2.** S.n. Broșură sau carte care cuprinde informații pentru orientarea într-o regiune, într-un oraș, într-un muzeu etc. **3.** S.n. *Ghid de unde* = mediu în care are loc propagarea ghidată a undelor electromagnetice.

ghidá, *ghidez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) călăuzi, a (se) conduce, a (se) orienta. **2.** Tr. A imprima unei piese o mișcare între anumite limite.

ghidáj, *ghidaje,* s.n. Dispozitiv al unui mecanism care obligă o piesă mobilă să se deplaseze între anumite limite și după o anumită direcție.

ghidón, *ghidoane,* s.n. Bară cu mînere care servește la dirijarea mersului unei biciclete, unei motociclete etc.

ghidúș, -ă, *ghiduși, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care face ghidușii.

ghidușíe, *ghidușii,* s.f. Poznă, glumă.

ghiftuí, *ghiftuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A mînca (sau a hrăni pe cineva) în mod excesiv.

ghilimélе s.f. pl. Semne de punctuație în formă de două virgule sau două unghiuri dispuse paralel, între care se închid citate sau titluri, un text în vorbirea directă ori cuvinte cărora li se dă un anumit sens.

ghilotínă, *ghilotinez,* vb. I. Tr. A executa cu ghilotina un condamnat la moarte.

ghilotínă, *ghilotine,* s.f. Instrument de execuție a condamnaților la moarte prin decapitare.

ghimbér s.m. Plantă erbacee din regiunile tropicale, din al cărei rizom, bogat în uleiuri eterice, se extrage un drog aromatic.

ghimirlíe, *ghimirlii,* s.f. Ferăstrău cu pînza foarte îngustă, folosit de dogari și de dulgheri.

ghimpăríță, *ghimparițe,* s.f. Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina ramificată, cu frunze ascuțite și flori verzui.

ghimpát, -ă, *ghimpați, -te,* adj. Cu ghimpi; *sîrmă ghimpată* = sîrmă pe care sînt fixate alte bucăți de sîrmă, scurte și ascuțite.

ghímpe, *ghimpi,* s.m. **1.** Spin. **2.** Scaiete.

ghimpós, -oásă, *ghimpoși, -oase,* adj. Cu ghimpi, țepos, spinos.

ghín, *ghinuri,* s.n. **1.** Cuțit cu lama curbată, cu care se fac săpături în lemn. **2.** Cazma îndoită pe ambele laturi.

ghíndă, *ghinde,* s.f. **1.** Fructul stejarului. **2.** Una dintre culorile cărților de joc.

ghinión, *ghinioane,* s.n. Întîmplare sau conjunctură nefavorabilă; nesansă.

ghinioníst, -ă, *ghinioniști, -ste,* s.m. și f., adj. (Persoană) care are ghinion.

ghínt, *ghinturi,* s.n. **1.** Șanț elicoidal săpat pe suprafața interioară a țevii unei arme de foc, pentru a imprima proiectilului o mișcare de rotație. **2.** Cui de fier cu capul bombat (folosit la buzdugane, la ghioage etc.).

ghintuí, *ghintuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A executa ghinturi pe suprafața interioară a țevii unei arme de foc. **2.** A fereca cu ghinturi (2) un buzdugan, o ghioagă.

ghioágă, *ghioage,* s.f. **1.** Bită cu măciulie la un capăt, folosită în trecut și ca armă de luptă. **2.** Capătul bombat și ghintuit al unei ghioage (1).

ghióc, *ghiocuri,* s.n. Cochilie ovală, albă și lucioasă a unei specii de melci de mare, folosită ca podoabă sau în practica ghicitului.

ghiocél, *ghiocei,* s.m. Plantă erbacee care înflorește îndată după topirea zăpezii, avînd o singură floare, de culoare albă, în formă de clopoțel.

ghiol, *ghioluri,* s.n. Denumire dată lacurilor cu fundul mîlos din Dobrogea.

ghiondér, *ghiondere,* s.n. Prăjină folosită pentru împingerea bărcilor.

ghionoáie, *ghionoi,* s.f. Ciocănitoare. Var.: **gheonoáie** s.f.

ghionói, *ghionoaie,* s.n. Tîrnăcop cu un braț lung, ascuțit la vîrf, iar cu celălalt în formă de ciocan, folosit în lucrările miniere.

ghiont, *ghionți,* s.m. Lovitură dată cuiva cu pumnul sau cu cotul (pentru a-i atrage atenția).

ghiontí, *ghiontesc,* vb. IV. Tr. și refl. recipr. A (se) îmbrînci; a(-și) da ghionți.

ghiorțăí, pers. 3 *ghiórțăie,* vb. IV. Intr. A chiorăi.

ghiósă, *ghioșe,* s.f. Daltă subțire, folosită la gravarea pe pietre litografice și pe plăci metalice.

ghiótura s.f. art. (Pop. și fam.) *Cu ghiotura* = în cantitate mare, cu grămada.

ghiozdán, *ghiozdane,* s.n. Geantă de piele, de carton etc., purtată de obicei în spate, folosită de școlarii mai mici pentru a-și duce cărțile și caietele.

ghips s.n. Sulfat de calciu hidratat, utilizat în industria cimentului, la fabricarea ipsosului, ca piatră de ornament etc. Var.: **gips** s.n.

ghirlándă, *ghirlande,* s.f. Împletitură de frunze sau de flori, în formă de lanț; ornament avînd această formă, folosit în arhitectură și în artele decorative.

ghișéu, *ghișee,* s.n. Ferestruică sau deschizătură făcută în ușa sau în peretele unui birou, prin care publicul poate lua contact direct cu funcționarii.

ghitáră s.f. v. **chitară.**

ghiudén, *ghiudenuri,* s.n. Cîrnat uscat și presat, foarte condimentat, făcut din carne de oaie, de capră sau de vacă.

ghiuj, *ghiuji,* s.m. (Peior.) Om bătrîn.

ghiulеá, *ghiulele,* s.f. Proiectil sferic, folosit la tunurile vechi, neghintuite.

ghivéci, (1) *ghivece,* (2) *ghiveciuri,* s.n. **1.** Vas de pămînt ars, în care se plantează flori. **2.** Mîncare preparată din mai multe feluri de zarzavat, cu sau fără carne.

ghivént, *ghiventuri,* s.n. Filet.

ghizd, *ghizduri,* s.n. Căptușeala de piatră, din bîrne de lemn etc. a unei fîntîni; împrejmuire de piatră, de bîrne etc. a unei fîntîni, de la pămînt în sus.

ghizdéi, *ghizdei,* s.m. Plantă furajeră asemănătoare cu trifoiul, bogată în substanțe hrănitoare.

gibón, *giboni,* s.m. Maimuță antropoidă, fără coadă, cu membrele anterioare foarte lungi, care trăiește în sud-estul Asiei.

gíg, *giguri,* s.n. Ambarcație de sport, care servește pentru inițierea în canotaj.

gigánt, *giganți,* s.m. **1.** Uriaș; (fig.) lucrare (construcție) de mari proporții. **2.** (Fig.) Persoană care se remarcă prin calități excepționale.

gigántic, -ă, *gigantici, -e,* adj. De proporții uriașe, enorm, colosal.

gigantísm s.n. **1.** Însușirea de a fi gigantic. **2.** (Med.) Creștere exagerată a corpului sau a unor părți ale lui.

gimnást, -ă, *gimnaști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care practică gimnastica.

gimnástic, -ă, *gimnastici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ansamblu de exerciții fizice prin care se urmărește dezvoltarea armonioasă a corpului. **2.** Adj. Privitor la gimnastică (1).

gimnaziál, -ă, *gimnaziali, -e,* adj. Privitor la gimnaziu; *ciclu gimnazial* = clasele V—VIII ale școlii generale.

gimnáziu, *gimnazii,* s.n. (În trecut) Școală cu patru clase, corespunzătoare claselor V—VIII ale școlii generale.

gimnospérmă, *gimnosperme,* s.f. (La pl.) Încrengătură de plante ale căror semințe se dezvoltă pe o carpelă deschisă; (și la sg.) plantă care face parte din această încrengătură.

gin, *ginuri,* s.n. Băutură alcoolică obținută prin distilarea repetată a plămezii de cereale, în care se adaugă boabe de ienupăr.

ginecéu, *ginecee,* s.n. **1.** Apartament rezervat femeilor în casele antice grecești. **2.** Loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. **3.** (Bot.) Pistil.

ginecológ, -ă, *ginecologi, -e,* s.m. și f. Medic specialist în ginecologie.

ginecologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul patologiei aparatului genital feminin.

gínere, *gineri,* s.m. Soțul considerat în raport cu părinții soției.

gingaș, -ă, *gingași, -e,* adj. **1.** Plăpînd, firav; delicat, fin; (fig.) plin de delicatețe, de sensibilitate. **2.** (Despre lucruri) Dificil, greu de realizat.

gingășíe, *gingășii,* s.f. Însușirea a ceea ce este gingaș; grație, delicatețe; sensibilitate.

gingíe, *gingii,* s.f. Țesut care învelește pereții exteriori ai alveolelor dentare și o parte din corpul dinților și al măselelor.

gingirícă, *gingirici,* s.f. Mic pește marin, asemănător cu scrumbia.

gingivál, -ă, *gingivali, -e,* adj. Care se referă la gingii, care ține de gingii.

gingivítă, *gingivite,* s.f. Inflamație a gingiilor.

gínță, *ginți,* s.f. Grup de oameni alcătuit din urmașii aceluiași strămoș, constituind forma fundamentală de organizare socială în comuna primitivă.

gioársă, *gioarse,* s.f. (Fam.) Haină veche uzată.

gips s.n. v. **ghips.**

gir, *giruri,* s.n. **1.** Operație de transferare a unei cambii printr-o mențiune scrisă pe versoul acesteia. **2.** Mijloc prin care cineva garantează pentru acțiunile, angajamentele cuiva.

gíră, *girez,* vb. I. Tr. A face un gir; a garanta, printr-un gir, o cambie.

giráfă, *girafe,* s.f. **1.** Gen de mamifer rumegător din Africa, de talie mare, cu gîtul foarte lung și cu blană alburie cu pete brune. **2.** Suport cu braț de suspensie lung, care permite diferite orientări și deplasări ale unui microfon.

giránt, *giranți,* s.m. Persoană care girează.

giratóriu, -ie, *giratorii,* adj. (Despre mișcări) Circular; *sens giratoriu* = sens de circulație într-o piață, la o intersecție etc., în care vehiculele sînt obligate să facă o rotație de la stînga la dreapta.

giráție, *girații,* s.f. (Tehn.) Mișcare de rotație.

gircádă, *girezi,* s.f. (Reg.) Șiră de paie, de fîn, de grîu etc.

giroscóp, *giroscoape,* s.n. Disc rotitor greu, cu axul susținut de cîteva cadre cardanice succesive, care îi permit să ia orice orientare în spațiu, fiind folosit la aparatele care dau indicații în legătură cu direcția de zbor a avioanelor.

giroscópic, -ă, *giroscopici, -e,* adj. Bazat pe principiile giroscopului; *compas giroscopic* = aparat instalat pe bordul navelor, care indică direcția nordului geografic.

giruétă, *giruete,* s.f. Instrument meteorologic cu ajutorul căruia se determină direcția și intensitatea vîntului.

giubéă, *giubele,* s.f. Haină de postav, largă și lungă, purtată în trecut de boieri.

giugiulí, *giugiulesc,* vb. IV. Tr. și refl. recipr. (Fam.) A (se) dezmierda, a(se) mîngîia.

giúlgiu, *giulgiuri,* s.n. Pînză subțire, foarte fină; bucată de pînză cu care este acoperit mortul.

giumbușlúc, *giumbușlucuri,* s.n. Faptă, gest, vorbă care stîrnește rîsul; ghidușie, caraghioslîc.

giuvaér, *giuvaere,* s.n. Bijuterie; (fig.) lucru de mare preț.

giuvaergerie, (2) *giuvaergerii,* s.f. **1.** Arta giuvaergiului. **2.** Atelierul sau prăvălia giuvaergiului.

giuvaergíu, *giuvaergii,* s.m. Bijutier.

givráj s.n. Depunere de gheață pe aripile unui avion, pe conductele electrice aeriene etc.

gîde, *gîzi,* s.m. (Pop.) Călău.

gîdilá, *gîdil,* vb. I. Tr. A atinge ușor, cu vîrful degetelor, anumite părți ale corpului cuiva, provocîndu-i o senzație specifică, de obicei însoțită de rîs; (refl.) a fi sensibil la astfel de atingeri.

gîdilíci s.n. (Fam.) *A avea gîdilici la limbă* = a spune prea multe (și ce nu trebuie); a avea mîncărime de limbă.

gîdilicióș, -oásă, *gîdilicioși, -oase,* adj. Care se gîdilă ușor.

gîfîí, *gîfîi,* vb. IV. Intr. A respira des și greu (din cauza oboselii); (fig., despre locomotive cu aburi) a pufăi.

gîfîiálă, *gîfîieli,* Faptul de a gîfîi; respirație deasă și grea.

gîgîí, pers. 3 *gîgîie,* vb. IV. Intr. (Despre gîște) A scoate sunete caracteristice speciei.

gîgîít s.n. Faptul de a gîgîi; strigătul caracteristic scos de gîște.

gîgîlíce, *gîgîlici,* s.f. (Fam.) Ființă mică și gingașă.

gîl interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de un lichid cînd este golit dintr-un vas cu gîtul strîmt sau cînd este înghițit.

gîlcă, *gîlci,* s.f. (Pop.) Inflamație a ganglionilor gîtului.

gîlceávă, *gîlcevi,* s.f. Ceartă, ciorovăială.

gîlcevi, *gîlcevesc*, vb. IV. Refl. recipr. A se certa, a se ciorovăi.

gîlcevitór, -oáre, *gîlcevitori, -oare*, adj., s.m. și f. (Om) pornit pe gîlceavă, certăreț.

gîlgîi, pers. 3 *gîlgîie*, vb. IV. Intr. (Despre lichide) A curge cu zgomot (printr-o deschizătură).

gîlgîít s.n. Faptul de a gîlgîi; zgomot caracteristic produs de un lichid cînd curge printr-o deschizătură sau cînd se bea cu înghițituri mari.

gîlmă, *gîlme*, s.f. (Pop.) **1.** Movilă. **2.** Umflătură, gîlcă.

gînd, *gînduri*, s.n. **1.** Rezultatul procesului de gîndire; idee, cuget. **2.** Reflecție, meditare. **3.** Intenție, plan. **4.** Grijă, îngrijorare. **5.** Voie, dorință, plac.

gîndác, *gîndaci*, s.m. Denumire dată unor insecte, în special coleopterelor; *gîndac de casă* (sau *de bucătărie*) = șvab[1]; *gîndac de frasin* = cantaridă; *gîndac de mai* = cărăbuș; *gîndac de Colorado* = insectă dăunătoare cartofilor, de culoare galbenă-portocalie, cu dungi negre, longitudinale pe aripi.

gîndí, *gîndesc*, vb. IV. **1.** Intr. și refl. A pătrunde cu mintea pentru a-și forma o idee despre ceva, a cugeta, a reflecta, a medita, a chibzui, a judeca. **2.** Tr. A-i trece cuiva prin minte, a socoti că... **3.** Refl. A-și da seama că... **4.** Intr. A intenționa, a plănui să...

gîndíre, *gîndiri*, s.f. **1.** Reflectare abstractă și generalizată a realității (sub forma noțiunilor, judecăților etc.), produs al activității creierului uman. **2.** Meditare, reflecție. **3.** Idee, gînd.

gîndirísm s.n. Curent ideologic și politic din România, din deceniul al patrulea al sec. XX, care a propagat iraționalismul mistic, naționalismul rasist și tradiționalismul retrograd.

gînditór, -oáre, *gînditori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Preocupat de ceva, îngîndurat. **2.** S.m. și f. Filozof.

gîngánie, *gîngănii*, s.f. Vietate mică (în special insectă).

gîngav, -ă, *gîngavi, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care vorbește greu, împiedicat, repetînd silabele.

gîngăví, *gîngăvesc*, vb. IV. Intr. A vorbi nedeslușit, a se exprima cu greutate, repetînd silabele.

gînguí, *gînguresc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre copiii mici) A scoate sunete puțin articulate (încercînd să vorbească). **2.** (Despre porumbei, turturele) A scoate sunetele caracteristice speciei.

gîngurít s.n. Faptul de a gînguri; sunete caracteristice scoase de copiii mici; sunete specifice scoase de porumbei, de turturele etc.

gînsác, *gînsaci*, s.m. (Pop.) Gîscan.

gîrbáci, *gîrbace*, s.n. Bici din curele împletite sau din vînă de bou (servind în trecut și ca instrument de tortură).

gîrbov, -ă, *gîrbovi, -e*, adj. Adus de spate, încovoiat (mai ales de bătrînețe).

gîrboví, *gîrbovesc*, vb. IV. Refl. A deveni gîrbov.

gîrlă, *gîrle*, s.f. Mică apă curgătoare; ramificație, braț al unui rîu; (adverbial) în cantitate mare, din belșug.

gîrlíci, *gîrliciuri*, s.n. Încăpere strîmtă pe unde se intră într-o pivniță.

gîrliță, *gîrlițe*, s.f. Specie de gîscă sălbatică de culoare cenușie, cu o pată albă în frunte.

gîrniță, *gîrnițe*, s.f. Arbore înrudit cu stejarul, cu lemnul rezistent, folosit în construcții.

gîscán, *gîscani*, s.m. Bărbățușul gîștei; ginsac.

gîscă, *gîște*, s.f. Pasăre domestică do talie mare, crescută pentru carne, grăsime și fulgi; *gîscă sălbatică* = specie de gîscă, mai mică decît cea domestică, și care vine la noi vara, fiind vînată pentru carnea ei.

gît, *gîturi*, s.n. **1.** Partea corpului care unește capul cu trunchiul. **2.** Interiorul gîtului (1). **3.** Parte a unor obiecte care se aseamănă cu gîtul (1).

gîtléj, *gîtlejuri*, s.n. Partea interioară a gîtului (1), cuprinzînd faringele, esofagul, laringele și traheea.

gîtui, *gîtui*, vb. IV. **1.** Tr. A strînge de gît; a sugruma. **2.** Refl. A se îngusta pe o anumită porțiune.

gîtuitúră, *gîtuituri*, s.f. Porțiune îngustată a unui lucru.

gîză, *gîze*, s.f. Nume generic dat insectelor mici, zburătoare.

glábru, -ă, *glabri, -e*, adj. (Bot., despre organele plantelor) Care este lipsit de perișori pe suprafață.

glaciál, -ă, *glaciali, -e*, adj. (Livr.) **1.** Rece ca gheața. **2.** (Fig.) Lipsit de căldură, de prietenie; distant, rece.

glaciár, -ă, *glaciari, -e*, adj. Care se referă la procesul glaciației; *lac glaciar* = lac provenit din ghețari.

glaciáție s.f. Proces de dezvoltare intensă a ghețarilor pe suprafețe întinse ale Pămîntului, care a avut loc în cuaternar și în alte perioade mai vechi.

gladiátor, *gladiatori*, s.m. Luptător (de obicei sclav) din Roma antică, care se lupta în arenă cu un alt luptător sau cu fiare sălbatice.

gladiólă, *gladiole*, s.f. Plantă ornamentală, înaltă pînă la 150 cm, cu frunze în formă de sabie și cu flori mari, de diferite culori.

glagolític, -ă, *glagolitici, -e*, adj. *Alfabet glagolitic* (sau *scriere glagolitică*) = alfabet întocmit după modelul literelor mici grecești și folosit în unele scrieri slave bisericești.

glándă, *glande*, s.f. (Anat.) Organ secretor, de diferite forme: *glandă salivară; glande mamare.*

glandulár, -ă, *glandulari, -e*, adj. Care se referă la glande, care aparține glandelor.

glanț s.n. Lustrul pielilor tăbăcite și finisate.

glas, *glasuri*, s.n. Voce.

glasá, *glasez*, vb. I. Tr. A acoperi cu glazură prăjituri, fructe etc.

glăspapír s.n. Hîrtie pe care s-a aplicat un strat de sticlă pisată, fiind folosită la şlefuitul lemnului, metalelor etc.

glástră, *glastre,* s.f. Ghiveci de flori.

glásvand, *glasvanduri,* s.n. Perete interior sau uşă mare din panouri de sticlă, fixate într-un cadru de lemn sau de metal.

glaucóm, *glaucomuri,* s.n. Boală de ochi caracterizată prin creşterea tensiunii intraoculare, însoţită de tulburări grave ale vederii.

glazúră, *glazuri,* s.f. **1.** Strat subţire de zahăr ars, de ciocolată, de şerbet etc., cu care se acoperă unele prăjituri, bomboane sau fructe. **2.** *Email* pentru faianţă.

glăsuí, *glăsuiesc,* vb. IV. Intr. şi tr. (Poetic) A vorbi, a spune.

glet s.n. Strat subţire de var amestecat cu ipsos, care se întinde peste tencuială pentru a obţine o suprafaţă netedă.

gléznă, *glezne,* s.f. **1.** (La om) Partea piciorului care cuprinde porţiunea articulaţiei tibiei cu tarsul. **2.** (La animale) Porţiune a membrelor, între fluier şi chişiţă.

glezniéră, *glezniere,* s.f. Fişie (elastică) de bumbac, de lînă sau din fibre sintetice, folosită de către balerini şi sportivi pentru protecţia gleznelor.

glicemíe s.f. Cantitatea de glucoză din sînge.

glicerínă s.f. Lichid uleios, incolor, care se extrage din grăsimi, avînd întrebuinţări în *industrie* şi în cosmetică.

glicínă, *glicine,* s.f. Arbust decorativ cu flori albastre-liliachii, asemănătoare cu ale salcîmului.

glicogén s.n. Polizaharid prezent în muşchi şi ficat, constituind o rezervă de glucoză a organismului.

glicozuríe s.f. Prezenţa glucozei în urină.

glíe, *glii,* s.f. Brazdă de pămînt (cită se poate desprinde o dată cu cazmaua); (p. ext.) ogor; (poetic) pămînt strămoşesc, patrie.

glíptică s.f. Arta de a grava figuri sau motive decorative pe o piatră preţioasă.

gliptotécă, *gliptoteci,* s.f. Colecţie de pietre preţioase (sau semipreţioase) gravate; muzeu în care se păstrează astfel de colecţii.

glisá, *glisez,* vb. I. Intr. (Despre piese tehnice) A aluneca de-a lungul altei piese; (despre hidroavioane) a se deplasa pe suprafaţa apei.

glisánt, -ă, *glisanţi, -te,* adj. (Tehn.) Care glisează.

glisiéră, *glisiere,* s.f. Element în formă de bară (la unele maşini, la ascensoare), care ghidează, prin alunecare, alt element, mobil.

gloábă, *gloabe,* s.f. Cal slab (şi bătrîn), mîrţoagă.

gloátă, *gloate,* s.f. Mulţime de oameni strînşi într-un loc; (depr.) adunătură.

glob, (1, 3) *globuri,* s.n., **(2)** *globi,* s.m. **1.** S.n. Corp sferic; înveliş de formă sferică, de sticlă, porţelan etc., care protejează un bec sau o lampă. **2.** S.m. *Glob ocular* = partea de formă sferică a ochiului, care se găseşte în orbită. **3.** S.n. Pămîntul; *globul pămîntesc* (sau *terestru)* = sferoid pe care este desenată harta Pămîntului.

globál, -ă, *globali, -e,* adj. În întregime, total.

globulár, -ă, *globulari, -e,* adj. **1.** În formă de glob, sferic. **2.** Care se referă la globulele sîngelui.

globúlă, *globule,* s.f. Element de formă sferică sau ovală care se găseşte în diferite lichide organice; *globule roşii* = hematii; *globule albe* = leucocite.

globulínă, *globuline,* s.f. Proteină aflată în plasma sanguină.

glod, *gloduri,* s.n. (Pop.) Noroi.

glodurós, -oásă, *gloduroşi, -oase,* adj. Plin de glod, noroios.

glomerúl s.n. v. **glomerulă.**

glomerulár, -ă, *glomerulari, -e,* adj. Care se referă la glomerule; format din glomerule.

glomerúlă, *glomerule,* s.f. **1.** Formaţie anatomică cu aspect de ghem, constituită din vase sanguine sau din tuburi glandulare. **2.** Agregat format prin alipirea unor particule elementare de sol. Var.: **glomerúl** s.n.

glónte s.n. v. **glonţ.**

glónţ, *gloanţe,* s.n. Proiectil mic pentru armamentul de infanterie. Var.: **glónte** s.n.

glórie, *glorii,* s.f. Onoare, strălucire; renume; (fig.) persoană de mare valoare.

glorificá, *glorific,* vb. I. Tr. A preamări, a slăvi.

gloriós, -oásă, *glorioşi, -oase,* adj. Încărcat de glorie.

glosá, *glosez,* vb. I. Tr. A explica un cuvînt sau un pasaj dintr-un text.

glosár, *glosare,* s.n. Listă de cuvinte (regionale, învechite etc.) însoţite de explicaţia lor.

glósă, *glose,* s.f. **1.** Explicaţie a unui cuvînt sau a unui pasaj dintr-un text; notă explicativă făcută de un copist pe marginea unui manuscris. **2.** Poezie cu formă fixă, în care fiecare vers din prima strofă este comentat succesiv în cîte o strofă următoare, ultima strofă reproducînd în ordine inversă versurile primei strofe.

glótă, *glote,* s.f. Porţiunea cea mai strîmtă a laringelui, cuprinsă între coardele vocale.

glucíd, *glucide,* s.n. Substanţă organică naturală, formată din carbon, hidrogen şi oxigen, reprezentînd un constituent fundamental al materiei vii, cu rol important în metabolism.

glucónic adj. *Acid gluconic* = acid obţinut prin oxidarea glucozei, întrebuinţat în medicină.

glucóză s.f. Substanţă de culoare albă, cristalizată, cu gust dulce, care se găseşte în miere şi în fructe, avînd rol important în metabolismul fiinţelor vii.

glúgă, *glugi,* s.f. Obiect (de stofă, de material impermeabil etc.) de formă conică, cu care se acoperă capul pentru a-l feri de frig, de ploaie etc.

glúmă[1], *glume,* s.f. Scurtă istorioară care stîrneşte rîsul; faptă hazlie.

glúmă[2], *glume*, s.f. Frunzuliță (bractee) așezată la baza fiecărei flori dintr-un spic sau la baza fiecărui spiculeț (la graminee).

glumeț, -eáță, *glumeți, -e*, adj. Care face glume.

glumí, *glumesc*, vb. IV. Intr. A spune glume, a vorbi în glumă.

glutén s.n. Substanță proteică viscoasă, de culoare cenușie, care se găsește în boabele de cereale.

gnais, *gnaisuri*, s.n. Rocă alcătuită din cuarț, feldspat și mică.

gnom, *gnomi*, s.m. Nume dat în evul mediu spiritelor care ar locui în interiorul pămîntului, păzind bogățiile lui ascunse.

gnómic, -ă, *gnomici, -e*, adj. (Despre scrieri) Care conține maxime, sentințe și precepte morale.

gnoseológie, -ă, *gnoseologici, -e*, adj. Care se referă la cunoaștere sau la teoria cunoașterii.

gnoseologíe s.f. (Fil.) Teoria cunoașterii.

gnosticísm s.n. Curent filozofic religios, apărut în sec. II, care proclama ideea unei cunoașteri mistice.

gnu s.m. Specie de antilopă de talie mare, care trăiește în sudul Africii.

goánă, *goane*, s.f. **1.** Deplasare cu pași mari și repezi; urmărire, fugărire. **2.** Vînătoare cu gonaci.

goángă, *goange*, s.f. (Pop.) Nume dat insectelor.

goárnă, *goarne*, s.f. Instrument muzical de suflat, făcut din alamă și folosit mai ales în armată pentru semnalizări.

goblén, *goblenuri*, s.n. Tapiserie, broderie sau țesătură făcută din fire colorate, reprezentînd o imagine plastică.

godéu, *godeuri*, s.n. **1.** Cupă de elevator. **2.** Fald la o draperie, la o rochie etc.

godín, *godinuri*, s.n. Sobă de fier, de obicei cilindrică.

goelétă, *goelete*, s.f. Navă cu pînze, de mărime mijlocie, cu două pînă la șase catarge.

gofrá, *gofrez*, vb. I. Tr. A executa un gofraj.

gofráj, *gofraje*, s.n. Serie de cute paralele sau de desene în relief, imprimate pe o țesătură.

gogîlț interj. Cuvînt care imită zgomotul făcut de cel ce înghite repede băutura sau mîncarea.

gogoáșă, *gogoși*, s.f. **1.** Produs de patiserie, de formă rotundă, făcut din aluat dospit și prăjit în grăsime. **2.** (Fig., la pl.) Minciuni. **3.** Înveliș protector din fire mătăsoase, în interiorul căruia se petrece transformarea larvelor unor insecte în nimfe; *gogoașă de mătase* = învelișul format din firul produs de viermele-de-mătase. **4.** *Gogoașă de ristic* = excrescență bogată în tanin, provocată de unele insecte pe frunzele de stejar.

gogomán, *gogomani*, s.m. Om prost, nătăfleț.

gogománie, *gogománii*, s.f. Faptă sau vorbă de gogoman, prostie, neghiobie.

gogonát, -ă, *gogonați, -te*, adj. **1.** De formă sferică; umflat. **2.** (Fig.; despre minciuni) Mare, exagerat.

gogoneá, *gogoncle*, s.f. (Mai ales la pl.) Pătlăgele roșii, neajunse la maturitate, din care se fac murături.

gógoriță, *gogorițe*, s.f. Ființă imaginară cu care sînt speriați copiii; (fig.) amenințare neîntemeiată.

gogoșár, *gogoșari*, s.m. Varietate de ardei gras, de formă sferică.

gol[1], *goluri*, s.n. (În unele jocuri sportive) Punct marcat prin introducerea mingii în poarta adversarului.

gol[2], **goálă, (1—4) *goi, goale***, adj., **(5) *goluri***, s.n. **1.** Adj. Fără îmbrăcăminte, despuiat; cu haine puține, sărăcăcios îmbrăcat; sărac. **2.** Adj. (Despre copaci) Fără frunze; (despre terenuri, suprafețe etc.) care nu este acoperit cu vegetație, cu case etc. **3.** Adj. (Despre alimente) Simplu, neînsoțit de alt aliment: *mănîncă pîine goală*. **4.** Adj. Care nu conține nimic înăuntru, deșert. **5.** S.n. Spațiu liber, vid într-un corp; *gol de aer* = zonă din atmosferă unde avionul întîlnește un curent de aer descendent; *în gol* = în aer, nesusținut, nesprijinit.

golán, -ă, *golani, -e*, s.m. și f. Om fără ocupație, vagabond; om sărac, zdrențăros.

goláș, -ă, *golași, -e*, adj. (Despre păsări) Fără pene; (despre copaci) fără frunze.

golaveráj, *golaveraje*, s.n. (La unele jocuri sportive) Raportul dintre golurile marcate și cele primite de către o echipă în cursul unei competiții.

golănie, *golănii*, s.f. Faptă de golan; obrăznicie.

golăníme s.f. Mulțime de golani.

goldán, *goldani*, s.m. Soi de prun cu lemnul rezistent, folosit în tîmplărie.

goldánă, *goldane*, s.f. Fructul goldanului, sferic, cu miezul galben, zemos.

golf[1] s.n. Joc sportiv care constă din introducerea unei mingi în mai multe gropițe succesive, prin lovirea ei cu un baston special.

golf[2], *golfuri*, s.n. Parte a unui ocean, a unui lac sau a unei mări, care pătrunde în uscat printr-o deschizătură largă.

golgéter s.m. v. **golgheter.**

golgheter, *golgheteri*, s.m. Sportiv care marchează, pe durata unei competiții, cele mai multe goluri. Var.: **golgéter** s.m.

goli, *golesc*, vb. IV. Tr. A scoate tot conținutul dintr-un recipient, dintr-un spațiu etc.

goliciúne, *goliciuni*, s.f. **1.** Starea omului gol[2] **(1)**; părțile goale, dezbrăcate ale trupului. **2.** Starea omului sărac.

gologán, *gologani*, s.m. Monedă cu valoare mică; (la pl.) bani.

gómă, *gome*, s.f. Tumoare cu aspect de nodul, infecțioasă sau parazitară, care apare pe piele, în ficat etc.

gomenól s.n. Lichid incolor, uleios, întrebuințat ca antiseptic.

gonáci, *gonaci*, s.m. Persoană care stîrnește vînatul și îl gonește spre vînători.

gonádă, *gonade*, s.f. Glandă sexuală embrionară.

gondólă, *gondole*, s.f. Barcă lungă, puțin adîncă, cu prora și pupa ridicate, care se conduce cu o singură vîslă, fiind folosită în special pe canalele Veneției.

gondoliér, *gondolieri*, s.m. Bărbat care conduce o gondolă.

gong, *gonguri*, s.n. Disc de metal care, lovit cu un ciocănel, produce un sunet caracteristic, fiind folosit ca instrument de semnalizare; sunet emis (ca semnal) de acest disc.

gongorísm s.n. Stil afectat, plin de metafore.

goní, *gonesc*, vb. IV. **1.** Tr. A fugi după cineva; a alunga, a izgoni. **2.** Intr. A alerga, a fugi.

gonídii s.f. pl. Celulele verzi ale algelor, care trăiesc în simbioză cu ciupercile, formînd licheni.

goniometríe s.f. **1.** Ramură a geometriei aplicate care se ocupă cu studiul relațiilor dintre unghiuri și cu determinarea valorii lor. **2.** Tehnica măsurării unghiurilor cu ajutorul goniometrului.

goniométru, *goniometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea unghiurilor, folosit în geodezie, topografie etc.

gonitór, *gonitori*, s.m. Taur tînăr.

-gonocóc, *gonococi*, s.m. Microb care provoacă blenoragia.

gonorée s.f. (Med.) Blenoragie.

gordián adj. *Nod gordian* = problemă grea, complicată, de nerezolvat; *a tăia nodul gordian* = a găsi soluția unei probleme complicate.

gorgán, *gorgane*, s.n. Movilă (ridicată deasupra unui mormînt străvechi).

gorgónă, *gorgone*, s.f. Monstru din mitologia greacă, închipuit ca o femeie cu șerpi în loc de păr.

gorílă, *gorile*, s.f. Maimuță antropoidă de talie mare, cu poziție bipedă, care trăiește în Africa ecuatorială.

gorníst, *gorniști*, s.m. Ostaș care dă semnale cu goarna; cîntăreț din goarnă.

gorún, *goruni*, s.m. Arbore înrudit cu stejarul, al cărui lemn este folosit în construcții, în tîmplărie etc.

gospodár, *gospodari*, s.m., adj. **1.** S.m. Om care posedă o gospodărie. **2.** S.m., adj. (Om) care dovedește pricepere și chibzuială în conducerea gospodăriei personale sau în administrarea unor bunuri publice.

gospodărésc, -éască, *gospodărești*, adj. De bun gospodar, chibzuit.

gospodărí, *gospodăresc*, vb. IV. **1.** Tr. A conduce treburile unei gospodării, ale unei instituții etc. **2.** Refl. A-și întemeia o gospodărie.

gospodărie, *gospodării*, s.f. **1.** Totalitatea bunurilor, în special casa cu dependințele, care formează averea unui locuitor (de la țară); unitate formată dintr-o locuință și din familia care o locuiește. **2.** Activitatea casnică a gospodinei. **3.** Unitate de producție (îndeosebi agricolă) sau de prestări de servicii; *gospodărie comunală* = ansamblu de activități și de mijloace tehnice, sanitare, energetice, de transport etc., menite să satisfacă necesitățile populației dintr-o localitate.

gospodínă, *gospodine*, s.f. Femeie a cărei ocupație principală este gospodăria (2); femeie pricepută la treburile gospodăriei.

gostát, *gostaturi*, s.n. Denumire prescurtată pentru *gospodărie agricolă de stat*.

got, goți, s.m. (La pl.) Popor migrator, ramură a vechilor germani, divizat în sec. IV în ostrogoți și vizigoți; (și la sg.) persoană aparținînd acestui popor.

gótic, -ă, *gotici, -e*, adj. Care se referă la goți; *stil gotic* = stil arhitectural caracterizat prin monumente zvelte, cu arcuri și bolți ogivale; *scriere gotică* (sau *litere gotice*) = scriere cu caractere colțuroase, întrebuințată în evul mediu în apusul Europei.

grábă s.f. Silință, tendință de a face ceva sau de a ajunge undeva cît mai repede.

gráben, *grabene*, s.n. Porțiune scobită a scoarței Pămîntului, de formă alungită, mărginită de falii.

grábnic, -ă, *grabnici, -e*, adj. (Și adverbial) Iute, grăbit; urgent.

grad, *grade*, s.n. **1.** Unitate de măsură a unor mărimi fizice (temperatură, densitate etc.). **2.** Unitate de măsură a unghiurilor, a latitudinii și longitudinii. **3.** Valoare relativă a unei mărimi în raport cu o valoare de referință. **4.** Diviziune pe scara unui instrument de măsură. **5.** Treaptă, nivel, stadiu; *grad de rudenie* = raportul de apropiere între rude. **6.** Treaptă în ierarhia administrativă, în cadrul unei anumite funcții; treaptă în ierarhia militară.

gradá, *gradez*, vb. I. Tr. **1.** A marca diviziunile pe scara unui instrument de măsură. **2.** A repartiza în raport cu o scară de valori; a nuanța.

gradát[1], *gradați*, s.m. Persoană având unul dintre gradele militare de fruntaș, caporal sau sergent.

gradát[2]**, -ă,** *gradați, -te*, adj. **1.** (Despre unele instrumente de măsură, scări etc.) Împărțit în grade. **2.** (Și adverbial) Care crește sau descrește treptat.

gradáție, *gradații*, s.f. **1.** Creștere treptată, succesivă. **2.** Fiecare dintre semnele de pe scara gradată a unui instrument de măsură; diviziune. **3.** Treaptă de încadrare; grad (de vechime) într-o funcție. **4.** Figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta, de la o situație la alta etc.

gradén, *gradenuri*, s.n. Fiecare dintre treptele (cu scaune sau bănci) dintr-un amfiteatru, stadion etc.

grafíc, -ă, *grafici, -e*, adj., s.n., s.f. **1.** Adj. Care se referă la reprezentarea prin desen a variației unor mărimi. **2.** S.n. Desen sub formă de linii, puncte, figuri geometrice, hărți etc., executat la o anumită scară, prin care se reprezintă variația unor mărimi, legătura dintre două sau mai multe mărimi etc. **3.** S.f. Domeniu

al artei plastice, la baza căruia stă desenul (făcut cu cărbune, creion, peniță etc.).

grafician, -ă, *graficieni, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu grafica.

grafie, *grafii,* s.f. Scriere; felul în care este scris un cuvînt, un text.

grafít s.n. Formă a carbonului natural, de culoare cenușie, cu luciu metalic, cu punct de topire ridicat, bun conducător de electricitate și de căldură, avînd numeroase întrebuințări în industrie.

grafológ, -ă, *grafologi, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu grafologia.

grafologíe s.f. Disciplină care studiază particularitățile individuale ale scrisului, în vederea stabilirii autenticității unor acte, a trăsăturilor de caracter etc.

grahám s.n. *Pîine graham* = pîine dietetică, fără sare, preparată din făină integrală.

grai, *graiuri,* s.n. **1.** Voce, glas. **2.** Facultatea de a vorbi; limbaj; *prin viu grai* = pe cale orală. **3.** Unitate lingvistică subordonată dialectului, caracteristică pentru o regiune mai puțin întinsă.

grajd, *grajduri,* s.n. Clădire în care sînt adăpostite animalele domestice mari.

gram, *grame,* s.n. Unitate de măsură a masei, egală cu a mia parte dintr-un kilogram.

gramáj s.n. (Fiz.) Masă (greutate) exprimată în grame; (tehn.) greutatea în grame pe metru pătrat a hîrtiei de papetărie.

gramátic, -ă, *gramatici, -e,* s.m. și f. Specialist în probleme de gramatică.

gramaticál, -ă, *gramaticali, -e,* adj. Care ține de gramatică, referitor la gramatică.

gramátică, *gramatici,* s.f. **1.** Ansamblu de reguli privitoare la modificarea formei cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții. **2.** Studiul sistematic al elementelor constitutive ale unei limbi.

graminée, *graminee,* s.f. (La pl.) Familie de plante monocotiledonate, cu tulpina împărțită în noduri și internoduri, cu frunze înguste, liniare și cu inflorescență în formă de spic; (și la sg.) plantă care face parte din această familie (ex. grîul, porumbul, secara, orzul).

gramofón, *gramofoane,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se reproduc sunete înregistrate pe discuri.

granát, *granate,* s.n. Silicat natural, cristalizat, de calciu și de aluminiu, întrebuințat ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă.

grandilocvént, -ă, *grandilocvenți, -te,* adj. (Despre stil, expresii) Pompos, bombastic.

grandilocvénță s.f. Întrebuințare afectată a unor expresii și fraze.

grandiós, -oásă, *grandioși, -oase,* adj. Măreț, impunător.

grandoáre, *grandori,* s.f. Însușirea de a fi grandios; măreție.

grandomán, -ă, *grandomani, -e,* s.m. și f. Persoană care suferă de grandomanie.

grandomaníe, *grandomanii,* s.f. Mania de a se crede om mare, important.

grángur, *granguri,* s.m. Pasăre cîntătoare migratoare, cu penele galbene și negre la mascul, verzi și albe la femelă, care trăiește prin livezi și prin păduri. Var.: grángure s.m.

grángure s.m. v. grangur.

grănic, *granice,* s.n. Troliu de foraj.

granít, *graniturí,* s.n. Rocă granuloasă, foarte dură, întrebuințată la construcții.

grăniță, *granițe,* s.f. Frontieră.

granulár, -ă, *granulari, -e,* adj. Format din granule; cu aspect de granule.

granulație, *granulații,* s.f. Caracteristică a materialelor granulare, determinată de mărimea granulelor componente.

granúlă, *granule,* s.f. Particulă solidă, mică, dintr-un corp.

granulóm, *granuloame,* s.n. Mică tumoare într-un țesut organic, apărută în urma unui proces inflamator; țesut inflamat la rădăcina unui dinte.

granulometríe s.f. Disciplină care se ocupă cu cercetarea și determinarea granulozității unui material.

granulós, -oásă, *granuloși, -oase,* adj. Granular.

granulozitáte, *granulozități,* s.f. Modul de alcătuire a unui material granular, din punctul de vedere al mărimii granulelor care îl compun.

grápă, *grape,* s.f. Unealtă agricolă în formă de grătar cu dinți, cu discuri sau cu roți stelate, folosită pentru mărunțirea, afînarea și nivelarea arăturii.

gras, -ă, *grași, -se,* adj. **1.** Care are sub piele un strat gros de grăsime; cu forme pline, rotunde; *litere grase* = litere tipografice aldine. **2.** Care conține multă grăsime, gătit cu multă grăsime. **3.** (Despre pămînt) Fertil, roditor. **4.** *Acid gras* = acid care în combinație cu glicerina formează grăsimi.

graseiá, *graseiez,* vb. I. Intr. A pronunța sunetul „r" în partea posterioară a cavității bucale (ca francezii).

grasét, *grasete,* s.n. Regiune a picioarelor la animalele mari, avînd ca bază rotula și țesuturile moi din jur.

grátie, *gratii,* s.f. Fiecare dintre vergelele care se fixează în tocul ușilor sau al ferestrelor, alcătuind împreună un ansamblu; fiecare dintre barele unei grile.

gratificá, *gratific,* vb. I. Tr. A acorda cuiva o gratificație.

gratificáție, *gratificații,* s.f. Retribuție suplimentară sau recompensă acordată (de obicei la sfîrșitul anului) de către unele unități economice celor care s-au distins în muncă.

gratináu, *gratinez,* vb. I. Tr. A acoperi unele mîncăruri cu pesmet și a le coace în cuptor.

grátis adv. Fără plată, în mod gratuit.

gratitúdine, *gratitudini,* s.f. (Livr.) Recunoștință.

gratuít, -ă, *gratuiți, -te,* adj. Care nu costă nimic, fără plată; (fig.) fără temei, inutil.

gratuitáte, *gratuități,* s.f. Însușirea de a fi gratuit, de a nu costa nimic; (concr.) ceea ce

se oferă în mod gratuit; (fig.) inutilitate sau netemeinicie a unei acțiuni, a unei afirmații etc.

grațiá, *grațiez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva o grațiere.

grátie, *grații*, s.f. **1.** Drăgălășenie, finețe, gingășie (în atitudine, în mișcări). **2.** Bunăvoință, favoare de care se bucură cineva. **3.** (Cu valoare de prepoziție) Datorită, mulțumită cuiva (sau a ceva).

grațiére, *grațieri*, s.f. Acțiunea de *a grația;* act al șefului unui stat, prin care se acordă iertarea, totală sau parțială, de executare a pedepsei ori comutarea acesteia.

grațiós, -oásă, *grațioși, -oase*, adj. Plin de grație, de gingășie.

grațiozitáte, *grațiozități*, s.f. Politețe, amabilitate, atitudine curtenitoare; (la pl.) mofturi, nazuri.

gráur, *grauri*, s.m. Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu pene negre-verzui, stropite cu alb.

grav, -ă, *gravi, -e*, adj. **1.** Care poate avea urmări grele; (despre boli, răni) periculos. **2.** (Despre oameni și manifestările lor) Foarte serios, sever; solemn. **3.** (Lingv.) *Accent grav* = accent care se pune, în unele limbi, pe vocale deschise. **4.** (Despre sunete, note) Profund, adînc.

gravá, *gravez*, vb. I. Tr. A executa un desen, în relief sau în adîncime, pe metal, lemn sau piatră, cu ajutorul unor instrumente sau prin mijloace chimice speciale.

gravídă, *gravide*, s.f. Femeie însărcinată.

graviditáte s.f. Starea femeii gravide; sarcină.

gravimetríe s.f. Metodă de analiză chimică pentru determinarea cantității unui element dintr-un amestec, bazată pe separarea lui cu ajutorul unui reactiv.

gravitá, *gravitez*, vb. I. Intr. A se afla sau a se mișca în cîmpul de gravitație al unui corp; (fig.) a evolua, a tinde spre un centru sau în jurul unui centru; a trăi, a se afla mereu în vecinătatea (și sub influența) cuiva.

gravitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi grav **(1);** stare gravă, primejdioasă. **2.** Severitate, seriozitate.

gravitáție s.f. Atracție reciprocă a corpurilor dependentă de masa lor; *cîmp de gravitație* = spațiul din jurul unui corp, în care el își exercită atracția asupra altor corpuri.

gravitaționál, -ă, *gravitaționali, -e*, adj. Care se referă la gravitație.

gravór, *gravori*, s.m. Specialist în arta gravării.

gravúră, (2) *gravuri*, s.f. **1.** Arta de a grava. **2.** Imagine realizată prin gravare.

grăbí, *grăbesc*, vb. IV. **1.** Refl., intr. și tr. A acționa (sau a stimula pe cineva să acționeze) mai repede; (tr.) a face ca o acțiune să se petreacă mai repede. **2.** Refl. A face ceva în prea mare grabă, a se pripi.

grădinár, *grădinari*, s.m. Persoană care se ocupă cu grădinăritul.

grădínă, *grădini*, s.f. Teren îngrădit pe care se cultivă flori, legume sau pomi fructiferi.

grădinăríe s.f. Grădinărit.

grădinărít s.n. Ocupația sau profesiunea grădinarului.

grădiníță, *grădinițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *grădină*. **2.** *Grădiniță de copii* = instituție pentru educarea și instruirea copiilor preșcolari.

grădíște, *grădiști*, s.f. **1.** Ridicătură de pămînt izolată, rămasă în lunca unui rîu în urma deplasării meandrelor. **2.** Locul unei așezări vechi.

grăí, *grăiesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A zice, a spune; (intr.) a vorbi.

grăitór, -oáre, *grăitori, -oare*, adj. (Despre vorbe, dovezi, exemple) Convingător, concludent, elocvent.

grăjdár, *grăjdari*, s.m. Persoană care se ocupă cu întreținerea unui grajd și a animalelor adăpostite acolo.

grămádă, *grămezi*, s.f. **1.** Cantitate mare de lucruri sau de materiale așezate la un loc (unele peste altele). **2.** Număr mare de ființe aflate la un loc.

grămătic, *grămătici*, s.m. (În evul mediu) Scriitor sau secretar la cancelaria domnească.

grănicér, *grăniceri*, s.m. Militar din trupele de pază de la granița unei țări.

grănicerésc, -eáscă, *grăniceresti*, adj. Care se referă la grăniceri.

grăpá, *grăpez*, vb. I. Tr. A lucra pămîntul cu grapa.

grăsíme, *grăsimi*, s.f. Substanță unsuroasă răspîndită în țesuturile animale, constituind un aliment de bază pentru organisme și avînd largi întrebuințări în industrie.

grăsún, *grăsuni*, s.m. Porc tînăr, în vîrstă de 3—4 luni.

grătár, *grătare*, s.n. **1.** Dispozitiv format din tablă găurită, din vergele paralele sau încrucișate etc., folosit în instalațiile de ardere pentru înlesnirea pătrunderii aerului și eliminarea cenușii sau, în instalațiile hidrotehnice pentru împiedicarea pătrunderii corpurilor străine. **2.** Obiect alcătuit din vergele de fier, pe care se frige carne, pește etc.; friptură preparată pe acest obiect.

grăúnte, *grăunți*, s.m. **1.** Sămînța unor plante, mai ales a cerealelor. **2.** Părticică din ceva. Var. **grăúnță** s.f.

grăúnță s.f. v. **grăunte.**

greábăn, *grebene*, s.n. Partea corpului situată între gît și spinare la cabaline și la bovine.

greáță, *grețuri*, s.f. **1.** Senzație neplăcută, urmată adesea de vărsături, provocată în special de tulburări digestive. **2.** (Fig.) Scîrbă, dezgust.

greblá, *greblez*, vb. I. Tr. A aduna, a strînge (fîn, paie etc.) cu grebla; a nivela cu grebla pămîntul arat sau săpat.

gréblă, *greble*, s.f. **1.** Unealtă agricolă manuală, formată dintr-o lamă cu dinți, fixată într-o coadă, cu care se strîng paiele, fînul, se nivelează pămîntul etc. **2.** Mașină de recoltat cu care se strînge iarba, grîul etc. după cosit.

grec, greácă, *greci, grece,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Grecia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Grecia. **2.** S.m. și f. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca națiune pe teritoriul Greciei.

grecésc, -ească, *grecești,* adj. Grec (1).

grecéște adv. Ca grecii; în limba greacă.

grecísm, *grecisme,* s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba greacă de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

grecoáică, *grecoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul grec.

greco-católic, -ă, *greco-catolici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de biserica unită, privitor la biserica unită. **2.** S.m. și f. Adept al bisericii unite.

greco-orientál, -ă, *greco-orientali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de religia ortodoxă, referitor la religia ortodoxă. **2.** S.m. și f. Adept al religiei ortodoxe.

gréder, *gredere,* s.n. Mașină rutieră folosită la săpare, nivelare, înlăturarea zăpezii etc.

greemént, *greemente,* s.n. Totalitatea catargelor, velelor și parîmelor unei nave cu pînze.

grefá, *grefez,* vb. I. Tr. A transplanta o grefă[2].

gréfă[1], *grefe,* s.f. Serviciu în cadrul instanțelor judecătorești, care efectuează lucrările de procedură.

grefă[2], *grefe,* s.f. Fragment de țesut sau organ transplantat dintr-o regiune în alta a corpului aceluiași individ sau de la un individ la altul, pentru a înlocui un țesut sau un organ bolnav.

grefiér, *grefieri,* s.m. Funcționar judecătoresc care consemnează dezbaterile din instanță, redactează încheierile, întocmește, comunică și păstrează actele de procedură.

gregár, -ă, *gregari, -e,* adj. (Despre animale) Care trăiește în grupuri compacte; (fig.) *spirit gregar* = atitudine de supunere oarbă, spirit de turmă.

gregorián adj. *Calendar gregorian* = calendarul actual, instituit din îndemnul papii Grigore al XIII-lea în 1582 (adoptat de țara noastră în 1919).

gréier, *greieri,* s.m. Gen de insecte cu corpul scurt și gros, cu antene lungi și subțiri, care produce un țîrîit pătrunzător, prin frecarea picioarelor posterioare de elitre.

grenádă, *grenade,* s.f. Proiectil format dintr-un corp cu încărcătură explozivă, care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special.

grenadiér, *grenadieri,* s.m. (Înv.) Soldat care acționa în luptă cu grenada.

greói, -oáie, *greoi, -oaie,* adj. **1.** Care se mișcă încet și greu; lipsit de vioiciune, de agerime. **2.** (Fig.; despre stil) Încărcat și confuz.

grépfruf, *grepfruturi,* s.n. Fruct citric asemănător cu portocala, dar mai mare decît aceasta, cu gust acrișor-amărui, produs de un arbore subtropical.

gresá, *gresez,* vb. I. Tr. A unge piesele (în contact și în mișcare relativă) ale unui mecanism sau ale unei mașini, în vederea reducerii uzurii, a protejării contra coroziunii etc.

gresáj, *gresaje,* s.n. Acțiunea de a gresa; ungere.

grésie, *gresii,* s.f. **1.** Rocă sedimentară dură, folosită ca material de construcție, ca abraziv etc. **2.** Cute făcută din gresie (1).

gresór, *gresoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru gresaj.

greș, *greșuri,* s.n. Greșeală, eroare; *a da greș* = a greși ținta, a nu nimeri; a nu izbuti într-o acțiune.

greșeálă, *greșeli,* s.f. **1.** Abatere de la adevăr, de la un principiu, de la o normă; eroare. **2.** Faptă greșită, lucru rău făcut.

greși, *greșesc,* vb. IV. **1.** Intr. A comite o greșeală; a nu nimeri ținta, a da greș; (tr.) a face ceva greșit; *a greși drumul* = a rătăci. **2.** Tr. și intr. A se face vinovat față de cineva, a face cuiva un rău; a păcătui.

grețós, -oásă, *grețoși, -oase,* adj. Care provoacă greață.

greu, grea, *grei, grele,* adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care apasă cu greutate; care cîntărește mult; *artilerie grea* = artilerie dotată cu tunuri de mare calibru; *categorie grea* = categorie în care intră boxerii, luptătorii, halterofilii cu cea mai mare greutate; *apă grea* = combinație a oxigenului cu deuteriul, folosită în unele reactoare nucleare. **2.** Adj. (Despre părți ale corpului) Care pare că apasă (din cauza bolii, oboselii etc.). **3.** Adj. Împovărat, încărcat; (despre nori) aducător de ploaie, de furtună. **4.** Adj. (Despre alimente) Care se asimilează anevoie; (despre mirosuri) neplăcut; (despre aer) viciat. **5.** Adj. Care se face cu greutate, cu eforturi mari; (despre drumuri) dificil, anevoios; (despre lecții, probleme) care se reține, se rezolvă, se învață cu efort, cu greutate; (despre suferințe, necazuri) apăsător, dificil de suportat; grav; *casă grea* = familie numeroasă. **6.** Adj. Dificil, critic; *iarnă grea* = iarnă lungă și geroasă. **7.** Adv. Cu greutate, cu toată greutatea. **8.** Adv. Cu trudă, anevoie; încet, lent: *timpul se scurge greu.* **9.** Adv. Grav: *greu bolnav.* **10.** S.n. Greutate; împrejurare dificilă, impas. **11.** S.n. Povară, sarcină; *a duce greul* = a avea partea cea mai dificilă dintr-o acțiune.

greutáte, *greutăți,* s.f. **1.** Forță cu care corpurile sînt atrase de Pămînt, spre centrul acestuia; însușirea unui corp de a fi greu; *greutate specifică* = greutatea unității de volum dintr-un material; *greutate atomică* = număr care arată de cîte ori atomul unui element este mai greu decît a douăsprezecea parte din masa atomului de carbon. **2.** Sarcină, povară, încărcătură. **3.** Bucată de metal etalonată, care servește la stabilirea, prin cîntărire, a masei altor corpuri. **4.** (Sport) Obiect de metal de formă sferică, folosit în probele atletice de aruncări; halteră. **5.** Lucru greu de făcut; dificultate, piedică. **6.** (Fam.) Influență, trecere. **7.** Putere de convingere; valoare documentară.

grevá, *grevez,* vb. I. Tr. A împovăra (o proprietate, un imobil) cu o ipotecă, (un buget) cu cheltuieli.

grévă, *greve,* s.f. Formă organizată a luptei de clasă a oamenilor muncii în condițiile capitalismului, care constă în încetarea, parțială sau totală, a lucrului, cu scopul de a determina satisfacerea unor revendicări (economice, sociale, politice); *greva foamei* =refuzarea hranei de către un deținut, în semn de protest (împotriva deținerii abuzive, a tratamentului inuman etc.).

grevíst, -ă, *grevişti, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care participă la o grevă. **2.** Adj. Privitor la grevă; care face grevă.

gri adj. invar. Cenușiu.

grifón, *grifoni,* s.m. Monstru mitologic cu trup de leu, cu cap, aripi și gheare de vultur și cu urechi de cal; motiv decorativ reprezentînd acest monstru.

grijánie, *grijanii,* s.f. (Bis.; pop.) Împărtășanie.

grijă, *griji,* s.f. **1.** Neliniște, teamă, îngrijorare pricinuită de o eventuală primejdie. **2.** Interes, atenție, preocupare pentru cineva sau ceva.

grijulíu, -íe, *grijulii,* adj. Plin de grijă; prudent, prevăzător.

griláj, *grilaje,* s.n. Împrejmuire făcută din zăbrele de fier sau de lemn, din plasă de sîrmă etc.

grílă, *grile,* s.f. **1.** Panou alcătuit din vergele de metal sau de lemn, plasat în fața sau în golul unei deschideri (ușă, fereastră). **2.** Electrod al unui tub electronic, în formă de sită sau de spirală prin ale cărei deschideri trece fluxul de electroni sau de ioni emis de catod.

grimá, *grimez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) machia pentru scenă.

grimásă, *grimase,* s.f. Strîmbătură, schimonosire a feței.

grímă, *grime,* s.f. Machiaj.

grind, *grinduri,* s.n. Fîșie de teren mai ridicată de-a lungul malurilor unui rîu, rezultată din depuneri aluvionare.

grindă, *grinzi,* s.f. Element de construcție din lemn, metal sau beton armat, cu lungimea mare în raport cu celelalte dimensiuni, folosită ca piesă de rezistență.

grindéi, *grindeie,* s.n. Parte a plugului cu tracțiune animală, pe care se montează trupița, cuțitul lung și coarnele.

grindél, *grindei,* s.m. Pește mic din apele de munte și de deal, de culoare verde-gălbuie, cu pete mari, negre.

grindină, *grindine,* s.f. Precipitație atmosferică alcătuită din boabe de gheață.

gripá, *gripez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre mașini sau organe de mașină; la pers. 3) A se bloca în cursul funcționării. **2.** (Despre oameni) A se îmbolnăvi de gripă.

gripál, -ă, *gripali, -e,* adj. Care se referă la gripă; cauzat de gripă.

grípă, *gripe,* s.f. Boală infecțioasă și contagioasă provocată de virusuri care afectează căile respiratorii.

griș s.n. Produs alimentar granular obținut din boabe de grîu.

griv, -ă, *grivi, -e,* adj. (Pop.; despre cîini, păsări) Pătat cu alb și negru; pestriț.

grizú s.n. Amestec natural de gaze inflamabile și explozibile, care se degajă în mine (mai ales de cărbuni).

grînár, *grînare,* s.n. **1.** Magazie de cereale. **2.** (Fig.) Regiune sau țară care produce multe grîne.

grîu, (2) *grîie* și *grîne,* (3) *grîne,* s.n. **1.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu spicul lung, din ale cărei boabe se face făină; boabele acestei plante. **2.** Semănătură, lan de grîu (1). **3.** (La pl.) Cereale sub formă de boabe.

groápă, *gropi,* s.f. **1.** Gaură (mare) în pămînt. **2.** Mormînt.

groázā s.f. **1.** Sentiment de frică puternică, violentă, provocat de un pericol, de o nenorocire. **2.** (Fig.) *O groază de...* = o cantitate mare de...

groáznic, -ă, *groaznici, -e,* adj. **1.** Care inspiră groază, înfricoșător, înspăimîntător. **2.** Extrem de puternic, de violent; (adverbial) extrem de...

grof, *grofi,* s.m. Titlu purtat în trecut de marii latifundiari din Ungaria.

grog, *groguri,* s.n. Băutură alcoolică preparată din rom, coniac sau rachiu amestecat cu apă fierbinte îndulcită.

grohăí, pers. 3 *gróhăie,* vb. IV. Intr. (Despre porci) A scoate sunete groase, sacadate, caracteristice speciei.

grohotíș, *grohotișuri,* s.n. Îngrămădire de bucăți de rocă pe versanții munților și la poalele pantelor, rezultate din sfărîmarea stîncilor.

gromóvnic, *gromovnice,* s.n. Carte populară cuprinzînd preziceri făcute pe baza interpretării tunetelor și a fulgerelor.

gropár, *gropari,* s.m. **1.** Persoană care sapă gropi pentru morminte. **2.** (Entom.) Necrofor.

gropíță, *gropițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *groapă.* **2.** Mică adîncitură care se formează în obrajii unor oameni cînd rîd.

gros, groásă, *groși, groase,* adj., adv., s.n. **1.** Adj. (Despre corpuri cilindrice) Cu circumferință și diametru mari; (despre ființe sau părți ale corpului lor) foarte dezvoltat, gras; (despre obiecte) care are un volum mare. **2.** Adj. Țesut din fire groase. **3.** Adj. (Despre lichide) Care curge greu, dens. **4.** Adj. (Despre voce, glas) Adînc, profund. **5.** Adv. (Pop. și fam.) Mult, din belșug. **6.** S.n. Partea cea mai numeroasă a unei colectivități, a unui ansamblu de obiecte etc.

grosíme, *grosimi,* s.f. Diametrul secțiunii transversale a unui corp cilindric; dimensiunea secțiunii transversale dreptunghiulare a unui corp; distanța dintre fețele unui strat.

grosolán, -ă, *grosolani, -e,* adj. **1.** Insuficient prelucrat, nefinisat. **2.** (Despre oameni) Lipsit de delicatețe, nepoliticos.

grosolănie, *grosolănii,* s.f. Faptă sau vorbă de om grosolan.

grótă, *grote,* s.f. (Livr.) Peșteră.

grotésc, -ă, *grotești*, adj., s.n. **1.** Adj. De un comic exagerat; ridicol. **2.** S.n. Categorie a esteticii care reflectă realitatea în forme fantastice, bizare, caricaturale.

grozámă, *grozame*, s.f. Arbust cu flori galbene, din ramurile căruia se fac mături.

grozáv, -ă, *grozavi, -e*, adj. **1.** Care umple de groază. **2.** (Adesea adverbial) Foarte mare, foarte tare, extraordinar. **3.** (Fig.) Remarcabil, excepțional.

grozăvénie, *grozăvenii*, s.f. **1.** Lucru sau ființă groaznică, înfricoșătoare. **2.** Număr sau cantitate mare, sumedenie.

grozăví, *grozăvesc*, vb. IV. Refl. A-și da importanță, a se arăta mai curajos decît este; a se lăuda, a se fuduli.

grozăvíe, *grozăvii*, s.f. **1.** Faptă sau întîmplare îngrozitoare. **2.** Lucru sau ființă grozavă, extraordinară.

grui, *gruie*, s.n. Ridicătură de teren pe loc șes, coline, movilă.

grumáz, *grumaji*, s.m. (Pop.) Gît; (p. restr.) cerbice, ceafă.

grund, *grunduri*, s.n. **1.** Primul strat, de pigmenți sau de umplutură, aplicat pe o suprafață de vopsit. **2.** Strat de mortar aplicat direct pe zidărie.

grunjós, -oásă, *grunjoși, -oase*, adj. Cu grunji; granulos.

grunz, *grunji*, s.m. Bucată, bulgăre dintr-un material sfărîmicios.

grup, *grupuri*, s.n. **1.** Ansamblu de ființe sau de lucruri aflate laolaltă; ansamblu de persoane reunite (temporar) prin comunitate de interese, de concepții etc.; *grup parlamentar* = grupare în parlamentul unei țări, formată din reprezentanții unui partid (sau ai mai multor partide), care adoptă o anumită poziție. **2.** Ansamblu de piese, mecanisme, mașini etc. reunite pe baza caracteristicilor lor funcționale: *grup electrogen*.

grupá, *grupez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) aduna, a (se) reuni într-un grup; (tr.) a comasa.

grupáre, *grupări*, s.f. Acțiunea de *a (se) grupa*; grup de persoane reunite printr-o comunitate de interese, de idei.

grúpă, *grupe*, s.f. **1.** Colectiv restrîns de oameni, făcînd parte dintr-o organizație mai mare; cea mai mică subunitate militară. **2.** Subdiviziune, mai ales în științe, constînd din elemente care prezintă trăsături comune; *grupă sanguină* = clasificare a sîngelui pe baza caracteristicilor globulelor roșii și ale plasmei (avînd importanță în transfuzia de sînge, în medicina legală etc.).

guáno s.m. Îngrășămînt organic provenit din transformarea, în condițiile unui climat arid sau de peșteră, a unor resturi de organisme, excremente de păsări etc.

guáșă, *guașe*, s.f. Culoare preparată din gumă arabică și pigmenți minerali, folosită în pictură; tablou executat cu o astfel de culoare.

gudrón, *gudroane*, s.n. Lichid viscos de culoare închisă, care se obține prin distilarea uscată a lemnului, a cărbunilor etc., avînd largi întrebuințări în industrie.

gudroná, *gudronez*, vb. I. Tr. A trata cu gudron un material, un element de construcție etc., pentru a-l proteja.

gudurá, *gúdur*, vb. I. Refl. (Despre cîini) A-și manifesta atașamentul față de om, tîrîndu-se înaintea lui și mișcînd din coadă; (fig.; despre oameni) a linguși pe cineva, înjosindu-se.

guerílă s.f. v. **gherilă.**

gugiumán, *gugiumane*, s.n. Căciulă de samur purtată în trecut de domnitori și de boieri.

guguștiúc, *guguștiuci*, s.m. Specie de turturea, de culoare cenușie, cu o dungă neagră la gît.

guiță, pers. 3 *guiță*, vb. I. Intr. (Despre porci) A scoate strigăte subțiri, ascuțite, caracteristice speciei.

gúlaș, *gulașuri*, s.n. Un fel de tocană din carne și cartofi sau găluște.

gúler, *gulere*, s.n. **1.** Parte a unor obiecte de îmbrăcăminte care înconjură și acoperă, parțial sau integral, gîtul. **2.** Spumă care se formează la gura paharului cu bere. **3.** Proeminență inelară la suprafața unui obiect cilindric, servind, de obicei, la etanșare.

gulíe, *gulii*, s.f. Plantă legumicolă comestibilă, cu tulpina rotundă și îngroșată.

gúmă, *gume*, s.f. **1.** Materie vîscoasă secretată de unele plante sau obținută pe cale sintetică, avînd proprietatea de a se întări în contact cu aerul și fiind utilizată în industrie; *gumă arabică* = substanță vîscoasă și lipicioasă, utilizată pentru lipit hîrtia. **2.** Mic obiect de cauciuc, folosit la ștergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hîrtie.

gunói, *gunoaie*, s.n. **1.** Resturi murdare sau netrebuincioase care se aruncă. **2.** Băligar amestecat cu paie din așternutul vitelor, întrebuințat ca îngrășămînt agricol.

gunoí, *gunoiesc*, vb. IV. Tr. A îngrășa pămîntul cu gunoi de grajd.

gunoiér, -ă, *gunoieri, -e*, s.m. și f. Persoană din serviciul salubrității care ridică gunoiul (1) depozitat în curți și pe străzi.

guralív, -ă, *guralivi, -e*, adj., s.m. și f. (Om) care vorbește mult, vorbăreț, limbut.

gúră, *guri*, s.f. **1.** Cavitate din partea anterioară-inferioară a capului oamenilor, delimitată de buze, în care se găsesc limba și dinții și care servește ca organ al alimentării, al vorbirii etc.; cavitate din partea anterioară (și inferioară) a capului animalelor, servind ca organ al alimentării; *gură-de-lup* = defect congenital al feței omului, constînd dintr-o fisură prin care cavitatea bucală comunică cu fosele nazale; *de-ale gurii* = lucruri de mîncare; *gura lumii* = vorbe, bîrfeli; *gurile-rele* = bîrfitorii; *gură-cască* = persoană care pierde vremea, care dovedește dezinteres, care stă absentă; (bot.) *gura-leului* = plantă decorativă cu tulpina înaltă, cu flori de diferite culori. **2.** Deschizătură a unui obiect, a unei instalații etc., prin care se introduce sau se evacuează ceva, se stabilește o legătură între două încăperi sau recipiente: *gură de canal; gura cămășii*. **3.** Deschizătură prin care iese sau

se vărsă ceva; *gura fluviului*; *gura craterului; gură de foc* = armă de foc (în special tun).

gúreș, -ă, *gureși, -e,* adj. Care vorbește mult, guraliv, limbut.

gurgúi, *gurguie,* s.n. **1.** Vîrful opincii, strîns cu o curelușă. **2.** Partea în formă de cioc de la gura urciorului. **3.** Vîrf de deal sau de munte.

gurmánd, -ă, *gurmanzi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) căreia îi plac (și care știe să aprecieze) mîncărurile bune.

gust, *gusturi,* s.n. **1.** Simț prin care organismul primește informații (cu ajutorul limbii și mucoasei bucale) despre proprietățile chimice ale unor substanțe cu care vine în contact; senzație produsă, mai ales de alimente, asupra mucoasei bucale și a limbii. **2.** (Fig.) Capacitatea de a înțelege și de a aprecia frumosul. **3.** Preferință; dorință, plăcere, poftă.

gustá, *gust,* vb. I. Tr. și intr. **1.** A lua cîte puțin dintr-o mîncare sau dintr-o băutură, pentru a-i cunoaște gustul. **2.** A mînca sau a bea puțin, pentru a-și potoli foamea, setea sau pofta. **3.** A prețui, a-i plăcea cuiva ceva.

gustáre, *gustări,* s.f. **1.** Faptul de *a gusta.* **2.** Mîncare (rece) care se ia în grabă, în cantitate mică.

gustatív, -ă, *gustativi, -e,* adj. Privitor la gust, care aparține gustului.

gustós, -oásă, *gustoși, -oase,* adj. (Despre mîncăruri și băuturi) Cu gust bun, plăcut.

gușát, -ă, *gușați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) cu gușă (3).

gúșă, *guși,* s.f. **1.** Porțiunea dilatată a esofagului la păsări, în care stau cîtva timp alimentele înainte de a trece în stomac. **2.** Pielea de pe maxilarul inferior la animalele amfibii, care ajută la respirație. **3.** Umflătură patologică în partea de dinainte a gîtului la oameni, produsă de mărirea volumului glandei tiroide.

gúșter, *gușteri,* s.m. Specie de șopîrlă de culoare verde, cu coada lungă.

gútă s.f. Boală de nutriție caracterizată prin crize de artrită, datorată excesului de acid uric în sînge și depunerii uraților în dreptul articulațiilor.

gutúi, *gutui,* s.m. Pom fructifer cu frunze groase, flori roz sau albe și fructe mari, galbene, acoperite cu perișori.

gutúie, *gutui,* s.f. Fructul gutuiului.

guturái, *guturaiuri,* s.n. Inflamație acută a mucoasei nazale, provocată de virusuri și manifestată prin strănuturi și printr-o secreție nazală apoasă.

guturál, -ă, *guturali, -e,* adj. (Despre sunete sau voce) Care se produce în fundul gîtului.

guvérn, *guverne,* s.n. Organul central al administrației de stat; (în statele socialiste) organul suprem al administrației de stat, avînd putere executivă și de dispoziție; consiliu de miniștri; (în statele capitaliste) organul de stat care exercită puterea executivă.

guvernú, *guvernez,* vb. I. Tr. A conduce, a administra un stat.

guvernamentál, -ă, *guvernamentali, -e,* adj. Care aparține guvernului, care se referă la guvern.

guvernánt, -ă, *guvernanți, -te,* adj. (Și substantivat, m. pl.) Care guvernează.

guvernántă, *guvernante,* s.f. Persoană angajată într-o familie pentru îngrijirea și educarea copiilor (în special pentru a-i învăța o limbă străină).

guvernátór, *guvernatori,* s.m. **1.** (În unele state) Conducător al unei mari unități administrativ-teritoriale sau al unei colonii. **2.** Conducător desemnat de guvern al unor instituții de credit.

guvernămînt s.n. *Formă de guvernămînt* = formă de conducere politică a unui stat.

guvíd, *guvizi,* s.m. Denumire dată unor specii de pești de 15—30 cm lungime, cu capul mare,

H

h s.m. invar. A zecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ha interj. **1.** Exclamație care exprimă surprindere, mulțumire, satisfacție. **2.** (Fam.) Poftim? ce? **3.** (Repetat) Cuvînt care imită rîsul în hohote.

habár s.n. *A nu avea habar de ceva* = a nu ști nimic despre ceva; a nu-i păsa de ceva.

habitát, *habitate*, s.n. Teritoriu locuit (de oameni, de animale, de plante), împreună cu mediul de viață înconjurător; biotop.

habótnic, -ă, *habotnici, -e*, adj., s.m. și f. Bigot; fanatic.

hac s.n. *A-i veni cuiva de hac* = a pune pe cineva la punct, a face inofensiv.

háchițe s.f. pl. *A avea hachițe* (sau *a-l apuca pe cineva hachițele)* = a avea toane, capricii.

hagialîc, *hagialîcuri*, s.n. Pelerinaj la locurile socotite sfinte.

hagiográf, *hagiografi*, s.m. Autor care scrie despre viețile sfinților.

hagiografíe s.f. Ramură a teologiei care se ocupă cu viețile sfinților.

hagíu, *hagii*, s.m. Creștin sau musulman care a fost în hagialîc.

hahaléră, *hahalere*, s.f. (Fam.) Flecar; om neserios, ușuratic.

hai interj. **1.** Cuvînt care exprimă un îndemn. **2.** (Cu funcție de imperativ) Vino! veniți! să mergem! **3.** (Repetat) Exprimă ideea unei înaintări încete, anevoioase.

háida interj. v. **haide.**

haidamác, *haidamaci*, s.m. (Fam.) Om zdravăn dar leneș; haimana, derbedeu; bătăuș.

háide interj. **1.** Cuvînt care exprimă un îndemn; (cu funcție de imperativ, adesea cu desinențe verbale) vino! veniți! să mergem! **2.** (Adverbial) *Háide-hai* (sau *haida-hai)* = încet, încetișor. **3.** (Fam.) *Haida-de!* = așa! nici pomeneală!; *haide-haide*, se spune cînd încercăm să îmbunăm pe cineva. Var.: **háida** interj.

haiduc, *haiduci*, s.m. Om răzvrătit împotriva asupritorilor, care trăia în păduri, singur sau în cete, jefuind pe bogați și ajutînd pe săraci.

haiducésc, -éască, *haiducești*, adj. De haiduc.

haiduci, *haiducesc*, vb. IV. Intr. A duce viață de haiduc; (refl.) a se face haiduc.

haiducíe s.f. Viață de haiduc; lupta haiducilor împotriva asupritorilor.

haihúi, -ie, *haihui*, adj. Zăpăcit, zănatic; (adverbial) *a umbla haihui* = a umbla hoinar, fără țintă.

háilaif s.n. Denumire dată în trecut vîrfurilor societății din orînduirea burgheză. Scris și (după limba engleză): *high-life.*

haimanâ, *haimanale*, s.f. Om de nimic, derbedeu, vagabond; (adverbial) *a umbla haimana* = a vagabonda.

haín, -ă, *haini, -e*, adj. Rău la inimă, crud, cîinos.

háină, *haine*, s.f. **1.** (La pl.) Denumire dată obiectelor de îmbrăcăminte; *un rînd de haine* = un costum bărbătesc. **2.** (Și la sg.) Îmbrăcăminte bărbătească pentru partea de sus a corpului, sacou.

hait interj. Cuvînt care exprimă o surpriză neplăcută sau care sugerează o mișcare repede și neașteptată.

háită, *haite*, s.f. **1.** Grup de cîini sau de lupi care umblă împreună (după pradă). **2.** (Fig.) Bandă de răufăcători.

hal s.n. Stare rea, nenorocită; *într-un hal fără (de) hal* = într-o stare foarte proastă.

halál interj. Bravo!; (fam., adesea ir.) *halal să-mi fie (să-ți fie* etc.*)!* = bravo!; să-mi fie (să-ți fie etc.) de bine!

halát, *halate*, s.n. **1.** Haină (lungă) și largă care se poartă în casă; *halat de baie* = veșmînt lung și larg care se îmbracă la ieșirea din baie. **2.** Haină de protecție care se poartă în timpul lucrului. **3.** Haină lungă și largă purtată de orientali.

hálă, *hale*, s.f. **1.** Clădire în care se vînd alimente (îndeosebi carne). **2.** Sală de dimensiuni foarte mari, amenajată ca atelier, într-o fabrică, ca sală pentru manifestații sportive, culturale etc.

hálbă, *halbe*, s.f. Pahar special de o jumătate de litru, în care se servește berea.

háleă, *hálci*, s.f. Bucată mare de carne.

haleálă s.f. (Fam.) Faptul de a mînca (cu lăcomie); (concr.) mîncare.

halebárdă, *halebarde*, s.f. Armă din evul mediu, în formă de lance terminată cu un vîrf

nată adăpostirii avioanelor.

hangér, *hangere*, s.n. Pumnal mare, încovoiat.

hangiță, *hangițe*, s.f. Soție de hangiu; femeie care ține un han[2].

hangiu, *hangii*, s.m. Persoană care ține un han[2].

hanorác, *hanorace*, s.n. Haină scurtă impermeabilă, cu glugă, folosită mai ales în sporturile de iarnă.

hán-tătar, *han-tătari*, s.m. Han[1]; (fam.) dracul, naiba.

hántru, *hantri*, s.m. Unitate convențională de măsură care reprezintă necesarul energetic pentru executarea cu tractorul a unui hectar de arătură.

háos, *haosuri*, s.n. **1.** (În mitologia greacă) Starea de dezordine a materiei, care ar fi existat înainte de apariția universului cunoscut de om. **2.** (Fig.) Confuzie, dezordine, neorînduială.

haótic, -ă, *haotici, -e*, adj. **1.** De haos, asemănător cu haosul. **2.** (Fig.) Dezordonat, confuz.

hap[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de apucarea sau înghițirea rapidă a ceva.

hap[2], *hapuri*, s.n. (Pop. și fam.) Medicament în formă de pastilă sau de cașetă.

hápeă s.f. Cîrlig mare de undiță; *a lua cu hapca* = a lua în mod abuziv, cu forța.

hapciú interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de strănut.

háplea s.m. **1.** Epitet dat unui prostănac. **2.** Om lacom la mîncare.

haplologíe, *haplologii*, s.f. (Lingv.) Suprimare a unei silabe dintr-un cuvînt (ex. *jumate* în loc de *jumătate*).

hapsîn, -ă, *hapsîni, -e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Rău la inimă, hain. **2.** Lacom (de avere).

har, *haruri*, s.n. **1.** Dar, ajutor spiritual pe care, după religia creștină, l-ar acorda Dumnezeu omului; putere acordată preoților de a oficia actele de cult. **2.** Talent, vocație.

harabá, *harabale*, s.f. Car mare pentru transportul poverilor.

harababúră, *harababuri*, s.f. Dezordine, învălmășeală.

harabagíu, *harabagii*, s.m. Căruțaș care transportă poveri cu harabaua.

harachíri s.n. Sinucidere prin spintecarea pîntecelui, practicată în trecut în Japonia de către samurai, în caz de înfrîngere sau dezonoare.

haráci, *haraciuri*, s.n. Tribut anual plătit sultanului de către țările vasale.

harám s.n. Pradă, jaf; *de haram* = lăsat la voia întîmplării; de pomană, pe degeaba.

harápnic, *harapnice*, s.n. Bici mare, cu codiriște scurtă.

harbúz, *harbuji*, s.m. (Reg.) Pepene verde, lubeniță.

hárcea-parcea adv. (Fam.) *A face pe cineva* (sau *ceva*) *harcea-parcea* = a tăia în bucăți, a face fărîme; a nimici, a distruge.

hardughíe, *hardughii*, s.f. Clădire mare, veche, dărăpănată.

harém, *haremuri*, s.n. (La musulmani) **1.** Partea dintr-o casă rezervată femeilor. **2.** Totalitatea soțiilor unui mahomedan poligam.

hárfă s.f. v. **harpă.**

harnașamént, *harnașamente*, s.n. Totalitatea obiectelor necesare pentru înhămarea și înșăuarea calului.

hárnic, -ă, *harnici, -e*, adj. Care muncește mult, cu rîvnă și cu spor.

harpagón, *harpagoni*, s.m. Om zgîrcit, avar.

hárpă, *harpe*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde (de lungimi diferite) fixate într-o ramă triunghiulară. Var.: **hárfă** s.f.

hárpie, *harpii*, s.f. **1.** Monstru fabulos din mitologia greacă, închipuit cu cap de femeie, cu trup și gheare de vultur, care personifica furtunile și moartea. **2.** Femeie rea, hrăpăreață.

harpíst, -ă, *harpiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cîntă la harpă.

harpón, *harpoane*, s.n. Unealtă în formă de lance, prevăzută cu o frînghie lungă și folosită la vînatul balenelor.

hartán, *hartane*, s.n. Bucată mare de carne; halcă.

hártă, *hărți*, s.f. Reprezentare cartografică, în plan orizontal, a suprafeței terestre, micșorată la o anumită scară.

hártă s.f. Încăierare; ceartă.

hasmațúchi s.m. Plantă erbacee cu flori albe, cultivată uneori pentru frunzele sale aromatice, întrebuințate drept condiment.

hașíș s.n. Alcaloid extras din vîrfurile înflorite ale unei specii de cînepă exotică, întrebuințat pentru efectele sale euforice, și care, consumat sistematic, duce la toxicomanii grave.

hașurá, *hașurez*, vb. I. Tr. A acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc.

hașúră, *hașuri*, s.f. (Mai ales la pl.) Sistem de linii paralele sau întretăiate cu care se obțin umbrele într-un desen, se notează anumite indicații pe o hartă etc.

hat, *haturi*, s.n. Fîșie îngustă de pămînt necultivat care servește drept hotar între două terenuri agricole.

hatișeríf, *hatișerifuri*, s.n. Decret sau ordin emis în trecut de cancelaria Porții otomane.

hatîr, *hatîruri*, s.n. (Pop. și fam.) **1.** Plăcere, poftă, plac. **2.** Favoare, concesie.

hátman, *hatmani*, s.m. **1.** Titlu dat în evul mediu, în Moldova, boierului însărcinat de domn cu comanda întregii oștiri. **2.** Titlu purtat de marii comandanți ai oștilor polone și ai celor cazăcești.

haț interj. Cuvînt care indică o mișcare bruscă, făcută pentru a apuca pe cineva sau ceva.

havá, *havez*, vb. I. Tr. A tăia cu haveza făgașe în frontul unei lucrări miniere, pentru a ușura desprinderea materialului.

havaiáuă, *havaiane*, s.f. Instrument muzical asemănător cu chitara, cu sunetul melodios, tărăgănat.

havánă, *havane*, s.f. Țigară de foi, de calitate superioară.

havézău, *haveze*, s.f. Mașină de havat.

havúz, *havuzuri*, s.n. Bazin de apă în parcuri, de obicei cu fîntînă arteziană în interior.

haz s.n. **1.** Veselie. **2.** Însușirea de a înveseli pe cei din jur. **3.** Însușirea de a plăcea, de a avea farmec.

hazárd, *hazarduri*, s.n. Concurs de împrejurări neprevăzute; *joc de hazard* = joc de noroc.

hazardá, *hazardez*, vb. I. Refl. A întreprinde ceva, bazîndu-se pe întîmplare, pe noroc; a se aventura.

hazardát, -ă, *hazardați, -te*, adj. Riscat.

hazlíu, -íe, *hazlii*, adj. Plin de haz, de umor; spiritual, vesel.

haznă, *haznale*, s.f. **1.** (Înv.) Vistierie. **2.** Bazin subteran de dimensiuni reduse, folosit pentru colectarea apelor menajere.

hă interj. **1.** (Repetat) Cuvînt care redă rîsul sau plînsul. **2.** (Pop.) Exclamație care exprimă mirare, neîncredere.

hăbăúc, -ă, *hăbăuci, -e*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Năuc, zăpăcit, buimac.

hăcuí, *hăcuiesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) A tăia în bucăți, a ciopîrți.

hădărág, *hădăragi*, s.m. Bățul scurt al îmblăciului, cu care se bat cerealele.

hăis interj. Strigăt cu care se mînă spre stînga boii înjugați.

hăitáș, *hăitași*, s.m. Gonaci.

hăitui, *hăituiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A stîrni vînatul. **2.** (Fig.) A fugări, a urmări pe cineva (pentru a-l prinde).

hălăduí, *hălăduiesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A trăi undeva în voie, în libertate.

hăldán, *hăldani*, s.m. Cînepă de toamnă, care produce sămînță.

hămăí, pers. 3 *hămăie*, vb. IV. Intr. (Despre cîini) A lătra.

hămăít, *hămăituri*, s.n. Lătrat.

hămeseálă s.f. (Fam.) Foame mare; slăbiciune din cauza foamei.

hămesít, -ă, *hămesiți, -te*, adj. (Fam.) Lihnit de foame.

hăpăí, *hăpăiesc*, vb. IV. Tr. A mînca înghițind repede și cu zgomot.

hărăzi, *hărăzesc*, vb. IV. Tr. A destina; a închina, a dedica.

hărmăláie s.f. Zgomot mare, gălăgie, larmă, tărăboi.

hărnicí, *hărnicesc*, vb. IV. Refl. A se arăta harnic, a deveni harnic, sîrguincios.

hărnicíe s.f. Sîrguință, zel în muncă.

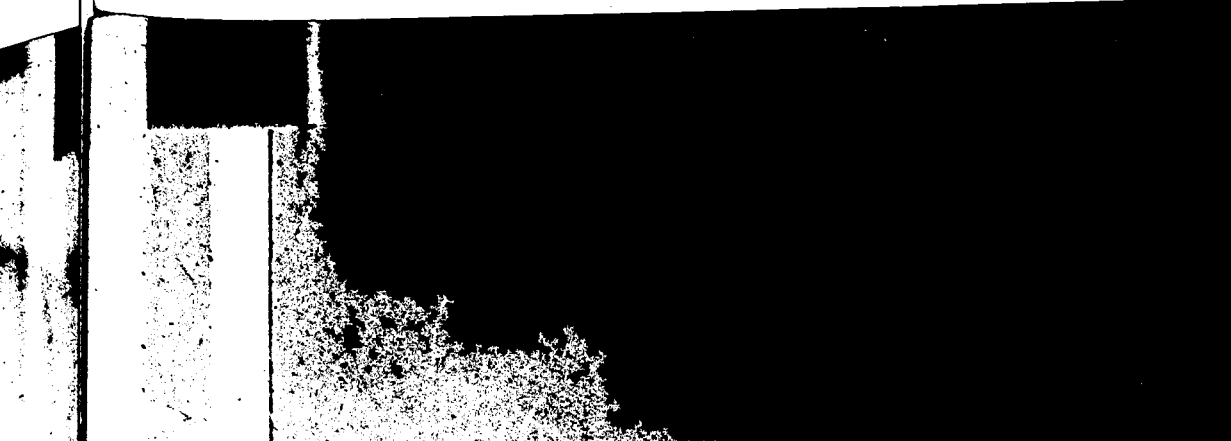

hemoterapíe s.f. Tratare a unei boli prin injectare de sînge.

henț s.n. (La fotbal) Atingere nereglementară a mingii cu mîna.

hepátic, -ă, *hepatici, -e,* adj. Care aparține ficatului, referitor la ficat.

hepátită, *hepatite,* s.f. Denumire dată afecțiunilor inflamatorii ale ficatului, în general de origine virotică.

heptaédru, *heptaedre,* s.n. Corp geometric cu șapte fețe.

heptagón, *heptagoane,* s.n. Poligon cu șapte laturi și șapte unghiuri.

heptamétru, *heptametre,* s.n. Vers alcătuit din șapte picioare.

heráld, *heralzi,* s.m. (În evul mediu) Dregător care avea sarcina de a purta insignele suveranilor, de a organiza turnirele, de a transmite declarațiile de război etc.

heráldic, -ă *heraldici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la steme sau la blazoane; care aparține heraldicii (2). **2.** S.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul stemelor și al blazoanelor.

herb, *herburi,* s.n. (Înv.) Stemă; blazon.

herculeán, -ă, *herculeeni, -e,* adj. Caracteristic lui Hercule; foarte puternic.

herghelegíu, *herghelegii,* s.m. Păzitor al unei herghelii.

herghelíe, *herghelii,* s.f. **1.** Grup mare de cai crescuți împreună. **2.** Crescătorie de cai.

héring, *heringi,* s.m. Pește marin, lung de circa 20 cm, de culoare albastră-argintie, care se pescuiește în cantități foarte mari.

hermafrodít, -ă, *hermafroditi, -te,* adj. (Despre plante sau animale) Care are organe de reproducere atît masculine cît și feminine pe același individ; (substantivat) om anormal, posedînd caractere specifice ambelor sexe.

hermafroditísm s.n. Prezența organelor sexuale de ambele sexe la același individ (la om și la animalele superioare fiind un caz patologic).

hermelínă s.f. Hermină.

hermeneútică s.f. Arta sau știința de a interpreta textele vechi, în special textele biblice; știința exegezei.

hermínă, *hermine,* s.f. Animal carnivor asemănător cu nevăstuica, cu blana fină, cafenie vara și albă iarna; blana prelucrată a acestui animal.

hérnie, *hernii,* s.f. Umflătură cauzată de ieșirea, totală sau parțială, a unui organ (mai ales a intestinului subțire) din cavitatea sa naturală.

heroínă s.f. Alcaloid toxic derivat din morfină, cu acțiune analgezică și stupefiantă.

hérpes, *herpesuri,* s.n. Boală de piele virotică, manifestată prin grupuri de băsicuțe localizate de obicei în jurul gurii, al nasului, al organelor genitale.

hertz, *hertzi,* s.m. Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu frecvența unui fenomen periodic care se repetă o dată la fiecare secundă.

hertzián, -ă, *hertzieni, -e,* adj. Care se referă la undele electromagnetice radio; *undă hertziană* = undă electromagnetică prin care se fac transmisiunile radiofonice.

heruvím, *heruvimi,* s.m. (Bis.) Înger care urmează ierarhic după arhangheli.

heterocíclu, *heterocicluri,* s.n. Compus organic ciclic care conține, pe lîngă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente.

heterotróf, -ă, *heterotrofi, -e,* adj., s.m. și f. (Organism) care utilizează în nutriție substanțe organice.

heterózis s.n. Fenomenul de creștere neobișnuită a vitalității la hibrizii din prima generație obținuți din rase sau soiuri diferite.

hexaédru, *hexaedre,* s.n. Corp geometric cu șase fețe.

hexagón, *hexagoane,* s.n. Poligon cu șase laturi și șase unghiuri.

hexagonál, -ă, *hexagonali, -e,* adj. În formă de hexagon.

hexamétru, *hexametri,* s.m. Vers alcătuit din șase picioare.

hexapóde s.f. pl. Denumire dată insectelor.

hi interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii la mers.

hiacínt, *hiacinturi,* s.n. Piatră semiprețioasă de culoare galbenă-roșiatică.

hiát, *hiaturi,* s.n. **1.** Întîlnire a două vocale care fac parte din silabe diferite (fie din același cuvînt, fie din două cuvinte alăturate). **2.** (Fig.) Discontinuitate, întrerupere.

hibernă, pers. 3 *hibernează,* vb. I. Intr. (Despre unele animale) A petrece iarna în stare de viață latentă.

hibríd, -ă, *hibrizi, -de,* s.m., adj. **1.** S.m., adj. (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de soiuri, rase, specii sau genuri diferite. **2.** Adj. (Fig.) Alcătuit din elemente disparate.

hibridáre, *hibridări,* s.f. Proces de obținere a unui hibrid.

hícori s.m. Arbore subtropical cu lemnul tare, dens și foarte elastic, folosit la fabricarea schiurilor și a altor materiale sportive.

hidátic, *hidatice,* adj. *Chist hidatic* = tumoare benignă provocată de dezvoltarea în unele organe (ficat, plămîni etc.) a larvelor de tenie.

hidós, -oásă, *hidoși, -oase,* adj. Foarte urît; dezgustător, scîrbos.

hidoșénie s.f. Urîțenie, sluțenie.

hidránt, *hidrante,* s.n. Dispozitiv de închidere și deschidere a apei, care permite montarea furtunurilor la o conductă sub presiune.

hidrargír s.n. Mercur.

hidrát, *hidrați,* s.m. Substanță solidă cristalizată, cu una sau mai multe molecule de apă de cristalizare.

hidratá, pers. 3 *hidratează,* vb. I. Refl. **1.** (Despre substanțe chimice) A se combina cu apa. **2.** (Despre corpuri solide) A absorbi, a reține apă prin adeziune.

hidraúlic, -ă, *hidraulici, -e,* adj., s. f. **1.** Adj. Care funcționează prin presiunea apei sau a altor lichide: *frînă hidraulică; presă hidraulică.* **2.** S.f. Disciplină care studiază mecanica fluidelor și aplicarea ei în practică. **3.** Adj. *Var hidraulic* =

var cu o compoziție specială, care poate fi folosit în locul cimentului.

hidră, *hidre,* s.f. **1.** Mic animal care trăiește fixat în apele dulci, avînd corpul de forma unui sac, cu gura înconjurată de 6—8 tentacule. **2.** Monstru fabulos închipuit ca un șarpe uriaș cu mai multe capete.

hidro- Element de compunere cu sensul „(care se referă la) apă", servind la formarea unor substantive și a unor adjective.

hidroameliorații s.f. pl. Lucrări hidrotehnice executate pentru îmbunătățirea regimului apei în sol și la suprafața solului.

hidroavión, *hidroavioane,* s.n. Avion echipat cu dispozitive care îi permit folosirea suprafeței apei pentru decolare și amerizare.

hidrocarbúră, *hidrocarburi,* s.f. Combinație organică constituită din carbon și hidrogen.

hidrocefalíe s.f. Acumulare excesivă de lichid cefalorahidian în cutia craniană.

hidrocentrálă, *hidrocentrale,* s.f. Centrală hidroelectrică.

hidrodinámic, -ă, *hidrodinamici, -e* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la legile mișcării lichidelor. **2.** S.f. Ramură a hidromecanicii care studiază legile mișcării lichidelor.

hidroeléctric, -ă, *hidroelectrici, -e,* adj. Care transformă energia hidraulică în energie electrică; *centrală hidroelectrică* = centrală electrică în care generatoarele de curent sînt antrenate de turbine hidraulice.

hidroenergétic, -ă, *hidroenergetici, -e,* adj. Care se referă la energia produsă cu ajutorul apei.

hidrofil, -ă, *hidrofili, -e,* adj. Care are afinitate pentru apă, care are proprietatea de a absorbi apa.

hidrofíte s.f. pl. Plante adaptate la viața acvatică.

hidrofób, -ă, *hidrofobi, -e,* adj. Care nu are afinitate pentru apă, care nu absoarbe apa.

hidrolíză, *hidrolize,* s.f. **1.** Reacție chimică între ionii unei sări și ionii apei, cu formarea unui acid slab sau a unei baze slabe. **2.** Reacție chimică între un compus organic și apă, în prezența unui catalizator.

hidrológic, -ă, *hidrologici, -e,* adj. Care se referă la hidrologie; *regim hidrologic* = variație în timp a cantității de apă care trece printr-o secțiune a unui rîu.

hidrologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul apelor din natură și cu influența reciprocă dintre acestea și ceilalți factori fizico-geografici.

hidromecánic, -ă, *hidromecanici, -e,* adj. s.f. **1.** Adj. Care se referă la echilibrul și la mișcarea fluidelor. **2.** S.f. Parte a mecanicii care studiază legile echilibrului și ale mișcării fluidelor.

hidromél s.n. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea mierii.

hidrometríe s.f. Ramură a hidrotehnicii care se ocupă cu determinarea debitului, vitezei și adîncimii unui curs de apă.

hidropizíe s.f. Acumulare patologică de apă într-un țesut sau într-o cavitate naturală a corpului.

hidrosféră s.f. Învelișul de apă al globului terestru, cuprins între atmosferă și litosferă.

hidrostátic, -ă, *hidrostatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la echilibrul lichidelor. **2.** S.f. Ramură a hidromecanicii care studiază echilibrul lichidelor și al corpurilor cufundate în lichide.

hidrotéhnic, -ă, *hidrotehnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la folosirea apei și a energiei hidraulice; *sistem hidrotehnic* = ansamblu de construcții și instalații destinate valorificării potențialelor cursurilor de apă pentru producerea energiei electrice sau pentru navigație, irigații etc. **2.** S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea energiei apei și cu proiectarea și executarea lucrărilor bazate pe energia hidraulică.

hidroterapíe s.f. Folosire terapeutică a apei,

higrométru, *higrometre,* s.n. Aparat cu care se măsoară umiditatea din atmosferă sau din alte medii gazoase.

higroscóp, *higroscoape,* s.n. Aparat pentru observarea variațiilor umidității aerului.

higroscópic, -ă, *higroscopici, -ce,* adj. (Despre substanțe sau materiale) Care absoarbe apă din atmosferă.

higrostát, *higrostate,* s.n. Aparat folosit pentru menținerea constantă a umidității aerului dintr-o încăpere sau din incinta unei instalații.

hil, *hiluri,* s.n. Porțiune pe suprafața unui organ, pe unde pătrund vasele sanguine și nervii.

hilár, -ă, *hilari, -ce,* adj. Care se referă la hil.

himén, *himene,* s.n. Membrană care închide parțial vaginul la virgine.

himenoptér, *himenoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte care au două perechi de aripi membranoase, transparente, (și la sg.) insectă din acest ordin.

himéră, *himere,* s.f. **1.** Monstru în mitologia greacă, închipuit cu cap de leu, cu corp de capră și coadă de șarpe; motiv decorativ reprezentînd un astfel de monstru. **2.** Închipuire fără temei, irealizabilă; iluzie.

himéric, -ă, *himerici, -ce,* adj. Lipsit de temei real; iluzoriu, irealizabil.

hinduísm s.n. Religia cea mai răspîndită în India, reprezentînd o îmbinare a brahmanismului cu budismul.

hinghér, *hingheri,* s.m. Persoană în slujba serviciului de ecarisaj, care se ocupă cu prinderea cîinilor vagabonzi.

hinterland, *hinterlanduri,* s.n. Regiune învecinată cu o posesiune colonială și asupra căreia un stat colonialist pretinde să-și exercite suveranitatea.

hiper- Element de compunere cu sensul „peste, exagerat", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

hiperaciditáte s.f. Creștere excesivă a acidului clorhidric din secreția gastrică.

hipérbolă, *hiperbole,* s.f. **1.** (Mat.) Curbă reprezentînd locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care diferența distanțelor față de două puncte fixe (numite focare) este constantă. **2.** Figură de stil care constă în exagerarea dimensiunilor, importanței etc. a lucrurilor.

hiperbólic, -ă, *hiperbolici, -ce,* adj. **1.** (Mat.) De forma hiperbolei (1.) **2.** Care are caracterul hiperbolei (2), foarte exagerat.

hipercorectitúdine s.f. Schimbare a formei corecte a unui cuvînt cu altă formă, pe care vorbitorul o consideră mai literară.

hiperemíe, *hiperemii,* s.f. Acumulare de sînge într-o anumită regiune a corpului.

hipermetropíe, *hipermetropii,* s.f. Anomalie a vederii, care constă în formarea imaginii în spatele retinei.

hipersecréție, *hipersecrești,* s.f. Secreție excesivă a unei glande.

hipersensíbil, -ă, *hipersensibili, -e,* adj. Excesiv de sensibil.

hipertensiúne s.f. Creștere a tensiunii arteriale peste valorile normale.

hipertensív, -ă, *hipertensivi, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipertensiune.

hipertiroidíe s.f. Secreție excesivă a hormonilor tiroidieni.

hipertrofiá, pers. 3 *hipertrofiază,* vb. I. Refl. (Despre organe sau țesuturi) A-și mări volumul în mod anormal.

hipertrofíe s.f. Dezvoltare exagerată a unui organ sau a unui țesut.

hiperurbanísm, *hiperurbanisme,* s.n. (Lingv.) Hipercorectitudine.

hípic, -ă, *hipici, -ce,* adj. Referitor la caii de curse; la care participă caii de curse.

hipísm s.n. Sport constînd din călărie și curse de cai.

hipnótic, -ă, *hipnotici, -ce,* adj., s.n. **1.** Adj. Provocat de hipnoză. **2.** Adj., s.n. (Substanță) care provoacă un somn artificial.

hipnotísm s.n. Ansamblul fenomenelor legate de hipnoză; provocarea hipnozei.

hipnotizá, *hipnotizez,* vb. I. Tr. A provoca cuiva starea de hipnoză; (fig.) a fascina, a captiva.

hipnóză, *hipnoze,* s.f. Stare asemănătoare cu somnul, provocată artificial prin sugestie, și în timpul căreia acțiunile celui hipnotizat sînt supuse voinței persoanei care hipnotizează.

hipo[1]- Element de compunere cu sensul „sub, mai puțin", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

hipo[2]- Element de compunere cu sensul „(care se referă la) cal", servind la formarea unor substantive și a unor adjective.

hipoaciditáte s.f. Scădere sub valorile normale a acidului clorhidric din secreția gastrică.

hipocéntru, *hipocentre,* s.n. Loc în scoarța Pămîntului în care au loc zguduirile inițiale ale unui cutremur.

hipocóndru, *hipocondre,* s.n. Partea superioară a abdomenului, situată de o parte și de alta a epigastrului.

hipodróm, *hipodromuri,* s.n. Teren amenajat pentru cursele de cai, prevăzut cu tribune pentru spectatori.

hipofíză, *hipofize,* s.f. Glandă endocrină situată la baza creierului avînd rol important în reglarea hormonală.

hipogástru, *hipogastre,* s.n. Parte inferioară a abdomenului.

hipologíe s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu anatomia și fiziologia calului și cu metodele de ameliorare și de dresare a cailor.

hipopotám, *hipopotami,* s.m. Mamifer erbivor nerumegător din Africa ecuatorială, cu corpul masiv, cu pielea groasă, fără păr.

hiposecréție, *hiposecrești,* s.f. Scădere a secreției unei glande sub valorile normale.

hipotensiúne s.f. Scădere a tensiunii arteriale sub valorile normale.

hipotensív, -ă, *hipotensivi, -ce,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de hipotensiune.

hipotiroidíe s.f. Sindrom datorit insuficienţei de hormoni tiroidieni.

hipotrofíe s.f. Dezvoltare subnormală a unui organ sau a unui ţesut.

hirotoníe, *hirotonii*, s.f. (În ritualul creştin). Taina preoţiei.

hirotonisí, *hirotonisesc*, vb. IV. Tr. (În ritualul creştin) A consacra pe cineva diacon, preot sau arhiereu.

hirsút, -ă, *hirsuţi, -te*, adj. **1.** Cu părul şi cu barba neîngrijite. **2.** Aspru, grosolan; posac, ursuz.

histamínă, *histamine*, s.f. Amină prezentă în ţesuturile vegetale şi animale, cu acţiune puternic dilatatoare asupra vaselor sanguine.

histologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul structurii microscopice a ţesuturilor.

histrión, *histrioni*, s.m. (În antichitatea greco-romană) Actor de comedie.

hitít, -ă, *hitiţi, -te*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la hitiţi (2); (substantivat, f.) limba vorbită de hitiţi. **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte dintr-o populaţie indo-europeană stabilită în mileniul al II-lea î.e.n. în Asia Mică.

hîc interj. Sunet pe care îl scoate cineva cînd sughite sau cînd i se opreşte brusc respiraţia.

hîd, -ă, *hîzi, -de*, adj. Foarte urît, slut.

hîí, *hîiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se apleca într-o parte, a se înclina.

hîr interj. Cuvînt care imită mîrîitul cîinilor.

hîrb, *hîrburi*, s.n. (Pop.) Bucată spartă dintr-un vas, dintr-un geam etc.; vas spart sau de proastă calitate; (p. ext.) lucru lipsit de valoare.

hîrbáreţ, -ă, *hîrbareţi, -e*, adj. **1.** Pofticios. **2.** Hoinar, haimana.

hîrbuí, *hîrbuiesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) preface în hîrburi; a (se) uza, a (se) strica.

hîrcă, *hîrci*, s.f. **1.** Craniu, tigvă. **2.** Epitet dat unei femei bătrîne, urîte şi rele.

hîrcióg, *hîrciogi*, s.m. Mamifer rozător de circa 30 cm lungime, cu blana pufoasă, roscată,

hîrşti interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de frecarea a două obiecte cu suprafaţa aspră, de o mişcare făcută cu putere etc.

hîrtíe, *hîrtii*, s.f. **1.** Produs industrial în formă de foi subţiri, folosit pentru scris, desenat, împachetat etc. **2.** Scrisoare oficială, act, document, legitimaţie. **3.** Bancnotă; *hîrtie de valoare* = titlu de credit.

hîrtóp, *hîrtoape*, s.n. Adîncitură formată pe un drum; rîpă săpată de ape.

hîrţoágă, *hîrţoage*, s.f. (Depr.) Hîrtie scrisă; act sau document fără valoare.

hîrzób, *hîrzoabe*, s.n. Funie groasă întrebuinţată la coborîrea sau la ridicarea de greutăţi.

hîş interj. Cuvînt cu care se alungă găinile (sau alte păsări).

hîşîí, *hîşîiesc*, vb. IV. Tr. A alunga păsările.

hîtru, -ă, *hîtri, -e*, adj., s.m. şi f. (Pop.) Glumeţ, hazliu, poznaş; viclean, şiret.

hîţ interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o mişcare bruscă, de o zmucitură.

hîţa interj. Cuvînt prin care se sugerează o mişcare ritmică, legănată.

hîţîná, *hîţîn*, vb. I. Tr. A zgudui puternic, a zgîlţîi; (tr. şi refl.) a (se) legăna, a (se) balansa.

hîzénie, *hîzenii*, s.f. (Pop.) Urîciune, sluţenie.

hlamídă, *hlamide*, s.f. Mantie la vechii greci şi la romani, făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă, care se purta prinsă cu o agrafă pe umăr; mantie împărătească sau arhierească la bizantini.

hlizí, *hlizesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) **1.** A rîde prosteşte, fără rost. **2.** A se zgîi, a se holba.

hluján, *hlujeni*, s.m. (Reg.) Tulpina porumbului (sau a altor plante).

ho interj. Strigăt cu care se opresc vitele; (fam., la adresa unui vorbitor) destul! opreşte-te!

hoárdă, *hoarde*, s.f. **1.** Grupare în care erau organizate vechile popoare mongole. **2.** Ceată

hodorogit. 2. S.m. și f. Epitet injurios dat bătrînilor.

hodorogeálă, *hodorogeli*, s.f. Faptul de a (se) hodorogi.

hodorogí, *hodorogesc*, vb. IV. 1. Intr. (Despre vehicule) A face zgomot mare în timpul mersului. 2. Intr. (Despre oameni) A face zgomot lovind obiecte unul de altul. 3. Intr. (Fig.) A flecări, a trăncăni. 4. Refl. (Despre obiecte) A se uza, a se strica; (fig., despre oameni) a slăbi, a se ramoli.

hodoronc-trónc interj. (Ir.) Exclamație folosită cînd cineva face un lucru nepotrivit sau spune o vorbă nelalocul ei.

hóge, *hogi*, s.m. Preot sau dascăl musulman.

hogéag, *hogeaguri*, s.n. (Reg.) Coș, horn.

hóhot, *hohote*, s.n. Izbucnire zgomotoasă de rîs (sau de plîns).

hohotí, *hohotesc*, vb. IV. Intr. A izbucni în hohote de rîs (sau de plîns), a rîde (sau a plînge) tare, zgomotos.

hoinár, -ă, *hoinari, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care umblă fără țintă, fără rost.

hoinăreálă, *hoinăreli*, s.f. Faptul de a hoinări.

hoinărí, *hoinăresc*, vb. IV. Intr. A umbla fără țintă, a bate drumurile, a vagabonda.

hoit, *hoituri*, s.n. Cadavru (mai ales al unui animal) intrat în descompunere; stîrv.

hoitár, *hoitari*, s.m. Specie de vultur mic, pleșuv, care se hrănește cu hoituri.

hol, *holuri*, s.n. Încăpere dintr-o locuință sau dintr-un edificiu public, care face legătura cu intrarea și în jurul căreia sînt grupate celelalte încăperi.

holbá, *holbez*, vb. I. Refl. și tr. A deschide ochii tare (de curiozitate, de spaimă, de mirare etc.).

hóldă, *holde*, s.f. Semănătură de cereale (mai ales de grîu).

holéndru, *holendre*, s.n. 1. Element folosit pentru racordarea a două țevi. 2. Mașină folosită pentru decorticarea cerealelor.

holéră, *holere*, s.f. Boală infecțioasă acută, epidemică, deseori mortală, caracterizată prin crampe stomacale, vărsături și diaree.

holéric, -ă, *holerici, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la holeră. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de holeră.

holm, *holmuri*, s.n. (Reg.) Ridicătură mică de pămînt, movilă.

holocáust, *holocausturi*, s.n. Jertfă adusă zeilor în antichitate, constînd din arderea integrală a animalului sacrificat.

holocén s.n. Ultima perioadă a erei cuaternare (care continuă și astăzi).

holografíe s.f. Procedeu de obținere a imaginilor în relief cu ajutorul laserului.

holográmă, *hologrămă*, s.f. Placă fotografică pe care sînt înregistrate imagini obținute prin procedeul holografiei.

holotúrie, *holoturii*, s.f. Nume dat echinodermelor cu corpul moale și alungit.

holtéi, *holtei*, s.m. Bărbat necăsătorit; burlac.

homár, *homari*, s.m. Crustaceu marin, comestibil, asemănător cu racul.

homeopatíe s.f. Sistem terapeutic care constă în administrarea în doze foarte mici a substanțelor care, în cantități mari, ar putea provoca la omul sănătos simptomele bolii respective.

homéric, -ă, *homerici, -e*, adj. 1. Care aparține lui Homer, privitor la Homer sau la epopeile lui. 2. De proporții grandioase.

hominíd, *hominizi*, s.m. (La pl.) Familie de primate cuprinzînd omul și precursorii săi din perioada cuaternară; (și la sg.) reprezentant al acestei familii.

homosexuál, -ă, *homosexuali, -e*, s.m. și f. Persoană care practică homosexualitatea.

homosexualitáte s.f. Perversiune constînd în atracția sexuală pentru individ de același sex.

hon, *honuri*, s.n. Unealtă așchietoare alcătuită din mai multe bare abrazive dispuse în jurul unui ax central.

honuíre s.f. Operație de netezire a unei suprafețe interioare, executată cu honul.

hop (1, 2) interj., **(3)** *hopuri*, s.n. 1. Interj. Exclamația scoasă de cel care face o săritură peste un obstacol, care ridică o greutate, care scapă din mînă un obiect etc. 2. Interj. Exclamație care exprimă o surpriză. 3. S.n. Ridicătură sau adîncitură în drum; (fig., fam.) piedică, obstacol.

hor interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită sforăitul.

hóră, *hore*, s.f. 1. Dans popular românesc cu numeroase variante, răspîndit în întreaga țară; melodia după care se dansează. 2. Petrecere țărănească la care se execută dansuri populare; *a ieși la horă* = (despre tineri) a intra în rîndul fetelor și flăcăilor care joacă la horă.

hórbotă, *horbote*, s.f. (Reg.) Dantelă.

horcăí, *hórcăi*, vb. IV. Intr. 1. A hîrîi în timpul respirației; a respira greu, răgușit (în clipele care precedă moartea). 2. A sforăi.

horcăiálă, *horcăieli*, s.f. Faptul de a horcăi; zgomotul produs de cel care horcăie.

horí, *horesc*, vb. IV. Intr. A cînta (din gură sau din fluier) o horă sau o doină.

hormón, *hormoni*, s.m. Produs secretat de glandele endocrine sau de unele țesuturi, care contribuie la dezvoltarea și funcționarea normală a organismului.

hormonál, -ă, *hormonali, -e*, adj. Care se referă la hormoni.

horn, *hornuri*, s.n. Coș de fum al unei sobe.

hornbléndă, *hornblende*, s.f. Mineral de culoare verde, brună sau negricioasă, cu luciu sticlos.

horoscóp, *horoscoape*, s.n. Tablou cu poziția aștrilor pe care îl întocmeau astrologii în momentul nașterii unui copil și pe baza căruia ei pretindeau că pot prezice viitorul acestuia.

hortatív, -ă, *hortativi, -e*, adj. (Despre propoziții sau forme verbale) Care exprimă un îndemn.

horténsie, *hortensii*, s.f. Plantă ornamentală cu flori mari, fără miros, cultivată prin parcuri și grădini.

hrubă, *hrube*, s.f. Încăpere sau galerie subterană (folosită pentru depozitarea unor produse); (p. ext.) cavitate subterană.

hublóu, *hublouri*, s.n. Fereastră mică, circulară, în peretele unei nave sau al unui avion.

huceág, *huceaguri*, s.n. Pădure mică, tînără și deasă; tufiș, crîng.

hughenót, -ă, *hughenoți, -te*, s.m. și f. Nume dat adepților din Franța ai curentului protestant calvin din sec. XVI—XVIII.

huhuréz, *huhurezi*, s.m. Gen de păsări răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița dar fără smocuri de pene pe cap, care își face cuibul în scorburi de copaci.

hui, pers. 3 *huiește*, vb. IV. Intr. A vui, a răsuna.

huideó interj. Strigăt cu care se alungă porcii; (p. ext.) expresie de ocară la adresa cuiva.

huiduí, *huiduiesc*, vb. IV. Tr. A alunga; a-și exprima dezaprobarea față de afirmațiile sau faptele cuiva prin strigăte și fluierături.

huidulélă, *huiduieli*, s.f. Faptul de a huidui; strigăte puternice de dezaprobare.

huidúmă, *huidume*, s.f. (Fam.) Epitet depreciativ dat unei persoane corpolente.

huilă, *huile*, s.f. Cărbune natural compact, negru-strălucitor, cu mare putere calorică, utilizat la fabricarea cocsului, a gazului de iluminat etc.

húlă[1], *hule*, s.f. (Pop.) Ocară, injurie; calomnie.

húlă[2], *hule*, s.f. Mișcare ondulatorie a suprafeței mării, după încetarea furtunii.

hulí, *hulesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A spune vorbe de ocară la adresa cuiva; a vorbi de rău, a calomnia.

huligán, *huligani*, s.m. Persoană care comite acte de huliganism.

huliganísm s.n. Ultraj contra bunelor moravuri și tulburare a liniștii publice.

húlpav, -ă, *hulpavi, -e*, adj. (Pop.) Lacom, nesățios la mîncare.

hulúb, *hulubi*, s.m. (Reg.) Porumbel.

hulúbă, *hulube*, s.f. Fiecare dintre cele două prăjini prinse de crucea căruței, între care se înhamă calul.

hulubărie, *hulubării*, s.f. (Reg.) Coteț pentru porumbei; porumbar.

húmă, *hume*, s.f. (Pop.) Argilă.

húmerus s.n. Osul brațului, de la umăr pînă la cot.

fl. A lua
e, a (se)
3. Tr. A
.).
a (se)
u activi-
or organe
ma unor
cătorești,

e a luat
lit, fixat.
iscutabil.
obiectul
stă este
idualizat.
dj. Care
area unei

ixa hota-

e camere
chiriază,

, adj. 1.
un hotel;
se referă

Persoană
cher.
furt.
f. Hoț;

ărie; înșe-

i biserici
emorarea

ția omu-

A mînca
) a între-
ască.
Care hră-

Lacom de

i tulpină,
iment.

orane de uz curent

humoréscă, *humoreşti*, s.f. Mică compoziţie muzicală pentru instrumente, cu caracter umoristic.

húmus, *humusuri*, s.n. Component principal al materiei organice din sol, care determină fertilitatea solului.

hun, *huni*, s.m. Persoană făcînd parte din triburile nomade de neam turanic care au ajuns în sec. IV—V pînă în Apusul Europei, trecînd şi prin ţara noastră.

hú interj. Strigăt care exprima dezaprobarea, indignarea, revolta faţă de cineva sau de ceva.

hurducá, *hurdúc*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. (Despre vehicule) A (se) scutura, a (se) zdruncina. **2.** Intr. A face zgomot mare, a hurui.

hurducătúră, *hurducături*, s.f. Zdruncinătură.

hurmúz, **(1)** *hurmuzuri*, s.n., **(2)** *hurmuzi*, s.m. **1.** S.n. Mărgea de sticlă, imitînd mărgăritarul; (la pl.) şirag din astfel de mărgele. **2.** S.m. Arbust decorativ cu flori roz-trandafirii, cu fructe albe de mărimea cireşelor, cultivat ca plantă ornamentală.

húrtă s.f. (Reg.) *Cu hurta* = cu grămada, cu toptanul.

huruí, pers. 3 *húruie*, vb. IV. Intr. (Despre vehicule, roţi etc.) A produce un zgomot caracteristic în timpul mersului.

husár, *husari*, s.m. (Înv.) Ostaş din cavaleria maghiară şi din cea poloneză.

húsă, *huse*, s.f. Învelitoare de pînză, de material plastic etc. cu care se protejează unele piese, aparate sau maşini; învelitoare de stofă sau de pînză pentru mobile.

husít, -ă, *husiţi, -te*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine husitismului, referitor la husitism. **2.** S.m. şi f. Adept al husitismului.

husitísm s.n. Mişcare religioasă şi social-politică iniţiată la începutul sec. al XV-lea de Jan Hus.

hușt interj. Cuvînt care sugerează mişcarea făcută de cineva care iese, pleacă repede undeva.

húţa interj. Cuvînt cu care se însoţeşte o mişcare de legănare, de balansare.

huţán, -ă, *huţani, -e*, adj. s.m. şi f. (Reg.) **1.** Adj. *Cal huţan* = cal de munte, din nordul Moldovei. **2.** S.m. şi f. Huţul **(2)**.

huţúl, -ă, *huţuli, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la huţuli **(2)**, care aparţine huţulilor. **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte dintr-o populaţie slavă care trăieşte în regiunea Carpaţilor nordici.

huzúr s.n. Trai comod, îmbelşugat, liniştit; (p. ext.) îmbuibare, trîndăvie.

huzurí, *huzuresc*, vb. IV. Intr. A trăi în huzur.

i s.m. invar. A unsprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ia interj. **1.** Cuvînt prin care se atrage atenția: iată, uite. **2.** Precedă o poruncă, un îndemn. **3.** Exprimă indiferență: *ia, mai nimica!*

iac, *iaci*, s.m. Mamifer rumegător din Tibet, cu corpul masiv, acoperit de păr lung de culoare brună, și cu o cocoașă pe ceafă.

iácă interj. Iată.

iad, *iaduri*, s.n. Loc în care, potrivit credinței creștine, sufletele păcătoșilor sînt supuse, după moarte, la chinuri veșnice; (fig.) situație chinuitoare.

iádă, *iede*, s.f. Puiul de sex feminin al caprei sau al căprioarei.

iádeș, *iadeșuri*, s.n. Os în formă de furcă, de la pieptul păsărilor.

iahnie, *iahnii*, s.f. Fel de mîncare scăzută, preparată din legume (mai ales din boabe de fasole), din pește sau din carne.

iaht, *iahturi*, s.n. **1.** Navă mică, elegantă, folosită pentru călătorii de agrement. **2.** Ambarcațiune sportivă cu vele, folosită pentru regate.

de-Sudan = plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă pînă la 2 m, cultivată pentru furaj.

iarmaróc, *iarmaroace*, s.n. Tîrg (anual), bîlci.

iárnă, *ierni*, s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 22 decembrie (solstițiul de iarnă) și 21 martie (echinocțiul de primăvară); (adverbial, în forma *iarna*) în cursul acestui anotimp.

iáscă s.f. Ciupercă lemnoasă, în formă de copită, care trăiește ca parazită pe diferiți arbori, fiind folosită în trecut pentru aprins focul.

iasomíe, *iasomii*, s.f. Arbust ornamental, cu flori albe parfumate, cultivat prin parcuri și grădini.

iatác, *iatacuri*, s.n. Cameră (mică) de culcare.

iatagán, *iatagane*, s.n. Sabie turcească, curbă și lată, cu două tăișuri.

iátă interj. Uite! vezi!

iaurgíu, *iaurgii*, s.m. Persoană care prepară sau vinde iaurt.

iaúrt, *iaurturi*, s.n. Produs lactat, obținut prin fermentarea laptelui cu maia.

iaz, *iazuri*, s.n. **1.** Canal descoperit (abătut dintr-o apă curgătoare) prin care se aduce apa la o moară, la un joagăr etc. **2.** Lac mic natural,

icní, *icnesc,* vb. IV. Intr. A geme scurt și adînc (din cauza unui efort); a produce sunete caracteristice sughițului.

icoánă, *icoane,* s.f. Tablou care reprezintă chipuri de sfinți sau scene religioase și care servește ca obiect de cult; (fig.) imagine, chip.

iconoclást, -ă, *iconoclaști, -ste,* s.m. și f. Partizan al mișcării ce a avut loc în Imperiul bizantin (în sec. VIII—IX) și care urmărea desființarea cultului icoanelor.

iconográf, -ă, *iconografi, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu iconografia.

iconografíe, *iconografii,* s.f. **1.** Disciplină care studiază operele realizate în artele plastice. **2.** Ansamblu de imagini legate de o anumită temă, de o anumită epocă etc.

iconoscóp, *iconoscoape,* s.n. Tub electronic folosit în televiziune pentru transformarea semnalelor luminoase în impulsuri de tensiune.

iconostás, *iconostase,* s.n. Catapeteasmă.

icosaédru, *icosaedre,* s.n. Poliedru cu douăzeci de fețe.

íeră, *ieri,* s.f. (Mai ales la pl.) Denumire generică pentru ouăle peștilor.

íeter, *ictere,* s.n. Boală a ficatului și a veziculei biliare, caracterizată prin colorația galbenă a pielii, din cauza impregnării acesteia cu pigmenți biliari.

íctus, *ictusuri,* s.n. Stare patologică manifestată brusc și intens (însoțită de căderea corpului); șoc.

íde s.f. pl. (La romani) Nume dat zilei a cincisprezecea din lunile martie, mai, iulie și octombrie, precum și zilei a treisprezecea din celelalte luni.

ideál, -ă, (1, 2), *ideali, -e,* adj., **(3)** *idealuri,* s.n. **1.** Adj. Perfect, desăvîrșit. **2.** Adj. Care ține de domeniul ideilor, al gîndirii, care există numai în închipuirea omului. **3.** S.n. Scopul suprem al activității creatoare și al năzuințelor omului; gradul cel mai înalt al perfecțiunii într-o anumită direcție.

idealísm s.n. Orientare filozofică opusă materialismului, care consideră spiritul, conștiința, gîndirea ca factor primordial, iar existența, materia, natura ca factor secund, derivat.

idealíst, -ă, *idealiști, -ste* , adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține idealismului, care se referă la idealism. **2.** S.m. și f. Adept al idealismului. **3.** S.m. și f. Persoană însuflețită de un ideal; (p. ext.) persoană lipsită de spirit practic, de simțul realității.

idealizá, *idealizez,* vb. I. Tr. A atribui, în mod exagerat, unei ființe sau unui lucru calități excepționale.

idealizáre s.f. Faptul de *a idealiza;* (în artă) transfigurare a realității în vederea realizării unui ideal estetic.

ideátic, -ă, *ideatici, -e,* adj. Care se referă la idei.

ideáție s.f. Proces de formare a ideilor și de înlănțuire a lor într-o concepție despre lume și cunoaștere.

idée, *idei,* s.f. **1.** Produs al activității de gîndire; noțiune, concept; părere, gînd, judecată. **2.** Concepție de bază, principiu. **3.** Intenție, plan, proiect. **4.** *Idee fixă* = gînd izolat, intens și durabil, lipsit de rațiune. **5.** Teamă, grijă; (fam.) *a intra la idei* = a fi preocupat, a-și face griji.

ídem adv. (Folosit în lucrări administrative sau științifice pentru a evita repetarea unor date sau pentru a indica același autor) Tot așa, la fel; același.

idéntic, -ă, *identici, -e,* adj. Exact la fel cu cineva sau ceva, întocmai, aidoma.

identificá, *identific,* vb. I. **1.** Tr. A constata identitatea unei persoane sau a unui lucru; a considera două sau mai multe mărimi ca identice. **2.** Refl. A se transpune în situația cuiva, a acționa la fel cu cineva.

identitáte, *identități,* s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este identic; asemănare perfectă, similitudine. **2.** Datele prin care se poate identifica o persoană. **3.** Egalitate între două expresii algebrice care au aceeași valoare numerică pentru orice sistem de valori date literelor.

ideografíe s.f. Sistem de scriere cu ajutorul ideogramelor.

ideográmă, *ideograme,* s.f. Semn grafic folosit în loc de litere în scrierea unor limbi și care reprezintă un cuvînt întreg.

ideológ, -ă, *ideologi, -e,* s.m. și f. Persoană care formulează, apără și reprezintă ideologia unei clase, a unui grup social, a unei orînduiri sociale.

ideológic, -ă, *ideologici, -e,* adj. Care aparține ideologiei, privitor la ideologie.

ideologíe, *ideologii,* s.f. Ansamblul ideilor și concepțiilor care exprimă, într-o formă teoretică, interesele și aspirațiile unei clase sau pături sociale, determinate de condițiile obiective ale existenței acestora.

idílă, *idile,* s.f. **1.** Poezie lirică în care se zugrăvește, în formă idealizată, viața de la țară, pe motive de obicei erotice. **2.** Dragoste curată, naivă, între persoane tinere de sex opus.

idílic, -ă, *idilici, -e,* adj. De idilă, ca în idile.

idilísm s.n. **1.** Caracterul a ceea ce este idilic, sentimental, romanțios. **2.** Preferință pentru elemente idilice.

idióm, *idiomuri,* s.n. Termen generic pentru noțiunile de limbă, dialect sau grai.

idiomátic, -ă, *idiomatici, -e,* adj. Care se referă la un idiom, care aparține unui idiom: *expresii idiomatice.*

idiosincrasíe, *idiosincrasii,* s.f. Sensibilitate sau intoleranță față de unele medicamente, alimente, mirosuri etc.

idiót, -oátă, *idioți, -oate,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de idioție.

idiotism, *idiotisme,* s.n. Expresie sau construcție specifică unei limbi și al cărei sens nu poate fi redat, prin traducere cuvînt cu cuvînt, în altă limbă.

idioténie, *idiotenii,* s.f. Atitudine, faptă sau vorbă prostească; tîmpenie, neghiobie.

idioție, *idioții*, s.f. **1.** Deficiență maximă a dezvoltării mintale, caracteristică indivizilor care nu-și pot însuși vorbirea și deprinderile elementare. **2.** Idiotenie.

idiș s.n. Idiom german (cuprinzînd și elemente din alte limbi) vorbit de unele populații evreiești.

idol, *idoli*, s.m. Reprezentare (în formă de statuie) a zeilor în religiile politeiste, constituind obiect de adorație; (fig.) ființă sau lucru iubit, adorat.

idolatrie s.f. Adorare a idolilor; (fig.) iubire exagerată.

idolatrízá, *idolatrizez*, vb. I. Tr. A adora pe cineva sau ceva ca pe un idol, a diviniza.

idolátru, -ă, *idolatri, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se închină la idoli.

ie, *ii*, s.f. **1.** Cămașă femeiască din portul popular românesc, ornamentată cu broderii sau cusături pe mîneci, pe piept și la guler. **2.** Pielea care atîrnă sub gîtul vitelor.

ied, *iezi*, s.m. Puiul, în special de sex bărbătesc, al caprei sau al căprioarei.

iéderă, *iederi*, s.f. Arbust agățător, cu frunze persistente, verzi, strălucitoare, cultivat adesea ca plantă decorativă.

iéftin, -ă, *ieftini, -e*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care are un preț mic, care nu costă mult. **2.** (Fig.) Comun, banal.

ieftini, *ieftinesc*, vb. IV. Tr. A reduce prețul mărfurilor sau costul lucrărilor, al serviciilor.

iéle s.f. pl. Ființe imaginare din mitologia populară românească, înfățișate ca niște zîne cu puteri nefaste.

ienibahár s.n. Fructele mici, rotunde, de culoare neagră, ale unei plante exotice, folosite drept condiment.

ienicér, *ieniceri*, s.m. Soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești.

ienúpăr, *ienuperi*, s.m. Arbust foarte ramificat, cu frunze persistente și conuri sferice, ale cărui fructe sînt folosite în industria farmaceutică.

iépure, *iepuri*, s.m. Mamifer rozător cu blană cenușie-brună, cu urechi lungi și cu picioarele dinapoi mai lungi decît cele dinainte, vînat pentru carne și blană; *iepure-de-casă* = iepure domestic.

iepurésțe adv. Ca iepurii; *a dormi iepurește* = a dormi ușor.

iepuroáică, *iepuroaice*, s.f. Femela iepurelui.

ierárh, *ierarhi*, s.m. (Bis.) Arhiereu.

ierárhic, -ă, *ierarhici, -e*, adj. Conform ierarhiei, după ierarhie; *pe cale ierarhică* = în ordinea indicată de ierarhie.

ierarhíe, *ierarhii*, s.f. Sistem de subordonare a gradelor, a funcțiilor etc.

ierbár[1], *ierbare*, s.n. Colecție de plante, presate între foi de hîrtie și păstrate în cutii sau în mape (într-o anumită ordine).

ierbár[2], *ierbare*, s.n. Rumen[1].

ierbós, -oásă, *ierboși, -oase*, adj. Acoperit cu iarbă (bogată).

ieri adv. În ziua precedentă celei în curs; *ieri-noapte* (sau *-dimineață, -seară*) = în noaptea (sau în dimineața, în seara) precedentă.

iernú, *iernez*, vb. I. **1.** Intr. A petrece iarna undeva. **2.** Tr. A adăposti și a hrăni vitele pe timpul iernii.

iernátic, -ă, *iernatici, -e*, adj. De iarnă, caracteristic iernii.

ieromonáh, *ieromonahi*, s.m. Călugăr cu funcție de preot.

iertá, *iert*, vb. I. Tr. **1.** A scuti de pedeapsă; a trece cu vederea vina sau greșeala cuiva. **2.** A scuti pe cineva de o obligație. **3.** A îngădui, a permite.

iertător, -oáre, *iertători, -oare*, adj. Care iartă ușor.

ierúgă, *ierugi*, s.f. (Reg.) Iaz.

ierúncă, *ierunci*, s.f. Pasăre puțin mai mare decît o cioară, cu pene ruginii pătate cu alb și negru și cu un moț pe cap.

iésle, *iesle*, s.f. Construcție în grajd, în formă de jgheab, în care li se dă de mîncare vitelor.

ieși, *ies*, vb. IV. Intr. **1.** A trece din interior în exterior, a părăsi o încăpere, un spațiu închis sau limitat; a pleca de acasă (la plimbare). **2.** A se ivi, a apărea; (fig.) a se remarca. **3.** A părăsi o poziție, o situație, o stare. **4.** A se abate de la o decizie, de la o normă. **5.** A ajunge, a reuși, a izbuti. **6.** A rezulta de pe urma unui efort, a unei activități; a da rezultatul cerut. **7.** A se decolora.

ieșínd, *ieșinduri*, s.n. Ieșitură.

ieșíre, *ieșiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a ieși;* (fig.) soluție pentru a scăpa dintr-o încurcătură. **2.** (Fig.) Manifestare violentă, prin vorbe, a unei atitudini ostile față de cineva. **3.** Locul prin care se iese dintr-o încăpere, dintr-un spațiu închis. **4.** Bornă terminală a unei rețele electrice sau a unui sistem de transmisiune.

ieșít, -ă, *ieșiți, -te*, adj. *Ieșit din minți* = nebun.

ieșitúră, *ieșituri*, s.f. Parte ieșită mai în afară (la un zid, la un obiect etc.); proeminență.

iezátúră, *iezături*, s.f. Stăvilar sau dig la un iaz.

iézer, *iezere*, s.n. Lac adînc de munte.

iezí, *iezesc*, vb. IV. Tr. A opri apa printr-un stăvilar.

iezuít, *iezuiți*, s.m. Membru al unui ordin călugăresc catolic, întemeiat în 1534; (fig.) om ipocrit, viclean, perfid.

iezuitism s.n. Concepția morală și politică a iezuiților; (fig.) lipsă de scrupule; ipocrizie, perfidie.

ífos, *ifose*, s.n. (Fam.) Înfumurare, îngîmfare.

igiénă s.f. **1.** Ramură a medicinii umane care studiază normele și mijloacele de păstrare a sănătății. **2.** Ansamblul normelor de păstrare a sănătății.

igiénic, -ă, *igienici, -e*, adj. Care este conform cu regulile de igienă.

igienist, -ă, *igieniști, -ste*, s.m. și f. Medic specialist în igienă.

igliță, *iglițe,* s.f. **1.** Croșetă. **2.** Ustensilă care servește la împletirea plaselor.

ignát s.m. (Pop.) Nume dat zilei de 20 decembrie, în care se obișnuiește la țară să se taie porcii îngrășați pentru iarnă.

ignifúg, -ă, *ignifugi, -e,* adj. (Despre materiale) Care se aprinde foarte greu sau nu se aprinde deloc, fiind folosit pentru a împiedica propagarea focului și a proteja materialele combustibile.

ignitrón, *ignitroane,* s.n. Tub electronic cu catod de mercur, folosit pentru redresarea curenților electrici alternativi de mare intensitate.

ignorá, *ignorez,* vb. I. Tr. **1.** A nu ști ceva, a nu cunoaște. **2.** A nu ține seamă de cineva sau de ceva, a neglija.

ignoránt, -ă, *ignoranți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) fără învățătură, fără cunoștințe, neștiutor.

ignoránță s.f. Lipsă de cunoștințe, de învățătură; incultură.

igrasíe s.f. Umezeală persistentă a pereților unei clădiri.

igrasiós, -oásă, *igrasioși, -oase,* adj. Care are igrasie.

iguánă, *iguane,* s.f. Gen de șopîrlă mare din America de Sud, cu carnea și ouăle comestibile.

ihtiofág, -ă, *ihtiofagi, -e,* adj. (Despre animale și păsări) Care se hrănește cu pește.

ihtiologíe s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul peștilor.

ihtiozáur, *ihtiozauri,* s.m. Gen de reptile marine uriașe, din era mezozoică, cu corpul asemănător cu al peștilor.

ilariánt, -ă, *ilarianți, -te,* adj. Care stîrnește rîsul.

ilarităte s.f. Explozie generală de rîs.

ilău, *ilaie,* s.n. (Reg.) Nicovală.

ilegál, -ă, *ilegali, -e,* adj. **1.** Care nu este în conformitate cu legea. **2.** (Despre guverne sau partide) Care nu este recunoscut sau aprobat de către autoritățile de stat.

ilegalíst, -ă, *ilegaliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care activează în ilegalitate.

ilegalitáte, *ilegalități,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este ilegal. **2.** Situația ilegală a unei organizații sau a unui membru al ei.

ilegítim, -ă, *ilegitimi, -e,* adj. (Livr.) Care nu este legitim.

iliác, -ă, *iliace,* adj. Care este așezat în partea de mijloc a corpului; *os iliac* = fiecare dintre cele două oase care formează partea laterală a bazinului.

ilicít, -ă, *iliciți, -te,* adj. Contrar legii, interzis de lege; (p. ext.) necinstit.

ilír, -ă, *iliri, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la vechea Ilirie sau la populația ei; (substantivat, f.) limbă indo-europeană vorbită în Iliria. **2.** S.m. și f. Locuitor al Ilirici.

ilizíbil, -ă, *ilizibili, -e,* adj. (Livr.) Necitet, indescifrabil.

ilógic, -ă, *ilogici, -e,* adj. Lipsit de logică; absurd.

iluminá, *iluminez,* vb. I. **1.** Tr. A răspîndi lumină pe suprafața unui corp, în încăperi, pe străzi etc. **2.** Refl. (Fig., despre față, ochi etc.) A străluci de bucurie, de mulțumire.

iluminát[1] s.n. Faptul de a (se) ilumina; producerea și răspîndirea luminii artificiale.

iluminát[2]**, -ă,** *iluminați, -te,* adj. **1.** Luminat cu lumină artificială. **2.** (Fig.) Care iradiază fericire, mulțumire.

iluminație, *iluminații,* s.f. Iluminare puternică a unor străzi, a unui oraș etc., cu ocazia unei festivități.

iluminism s.n. Mișcare ideologică și culturală antifeudală a burgheziei în ascensiune, desfășurată în secolele XVIII—XIX, care urmărea crearea unei societăți raționale prin răspîndirea culturii în mase.

iluminíst, -ă, *iluminiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține iluminismului, privitor la iluminism. **2.** S.m. și f. Adept al iluminismului.

ilustrá, *ilustrez,* vb. I. **1.** Tr. A lămuri un lucru prin exemple, prin fapte. **2.** Tr. A împodobi un text, o carte cu ilustrații. **3.** Refl. A se remarca, a se distinge.

ilustrát, -ă, *ilustrați, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Cu ilustrații. **2.** S.f. Carte poștală care are pe una dintre fețe o imagine, o vedere.

ilustratív, -ă, *ilustrativi, -e,* adj. Care ilustrează, care exemplifică.

ilustrație, *ilustrații,* s.f. Desen, imagine care împodobește, explică sau completează un text.

ilústru, -ă, *iluștri, -stre,* adj. Celebru, vestit, strălucit.

ilúzie, *iluzii,* s.f. **1.** Percepere falsă, denaturată a unui obiect. **2.** (Fig.) Amăgire, înșelare; speranță neîntemeiată.

iluzionism s.n. Scamatorie.

iluzionist, -ă, *iluzioniști, -ste,* s.m. și f. Scamator.

iluzóriu, -ie, *iluzorii,* adj. Nerealizabil; ireal; înșelător, amăgitor.

imaculát, -ă, *imaculați, -te,* adj. Curat, fără pete; (fig.) neprihănit.

imaginá, *imaginez,* vb. I. Refl. A-și închipui ceva; (tr.) a concepe, a crea, a născoci.

imaginár, -ă, *imaginari, -e,* adj. Care există numai în imaginație; fictiv, închipuit; (mat.) *număr imaginar* = număr al cărui pătrat are valoare negativă.

imaginatív, -ă, *imaginativi, -e,* adj. Care are putere de imaginație, înzestrat cu imaginație vie.

imaginație, *imaginații,* s.f. Capacitatea de a crea reprezentări sau idei noi, pe baza reprezentărilor sau ideilor cîștigate anterior.

imágine, *imagini,* s.f. **1.** Reflectare a unui obiect în conștiință sub forma unei senzații, percepții sau reprezentări. **2.** Reproducere a unui obiect cu ajutorul unui sistem optic; reprezentare plastică obținută prin desen, pictură, sculptură etc.; reflectare artistică a realității cu ajutorul cuvintelor. **3.** (Fiz.) Locul în care se întîlnesc razele de lumină izvorîte dintr-un punct sau prelungirile acestor raze după ce au fost reflectate pe oglinzi sau refractate în lentile, prisme etc.

imagístic, -ă, *imagistici, -e,* adj. Care se referă la imagini, care ține de imagini.

imám, *imami,* s.m. **1.** Șef suprem religios, politic și militar al unui stat feudal arab. **2.** Conducătorul rugăciunii colective într-o moschee.

imanénț, -ă, *imanenți, -te,* adj. Care aparține naturii sau esenței unui obiect, care acționează din interiorul obiectului.

imanénță, *imanențe,* s.f. Însușirea sau starea de a fi imanent.

imáș, *imașuri,* s.n. Porțiune de teren necultivată, folosită ca pășune.

imateriál, -ă, *imateriali, -e,* adj. Care există numai în conștiință; spiritual.

imbatábil, -ă, *imbatabili, -e,* adj. Care nu poate fi învins sau întrecut.

imbecil, -ă, *imbecili, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care are capacitate mintală redusă; neghiob, timpit.

imbecilitáte, (2) *imbecilități,* s.f. **1.** Deficiență gravă a dezvoltării mintale. **2.** Comportare, faptă, vorbă de imbecil; prostie.

imbérb, *imberbi,* adj. (Livr.) Căruia nu i-a crescut încă barba; (p. ext.; depr.) tinăr.

imbóld, *imbolduri,* s.n. Îndemn, impuls.

imediát, -ă, *imediați, -te,* adv., adj. **1.** Adv. Fără întîrziere, numaidecît. **2.** Adj. Care se produce fără întîrziere; care ocupă primul loc lîngă (sau după) ceva.

imemoriál, -ă, *imemoriali, -e,* adj. Care datează dintr-o epocă foarte îndepărtată, din timpuri străvechi.

iméns, -ă, *imenși, -se,* adj. Foarte mare, foarte numeros, foarte intens, foarte important.

imensitáte, *imensități,* s.f. Însușirea a ceea ce este imens; vastitate a proporțiilor, mărime extraordinară; spațiu nesfîrșit.

imersiúne s.f. **1.** Afundare parțială sau totală a unui corp într-un lichid. **2.** Intrarea unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc.

imigrá, *imigrez,* vb. I. Intr. A intra într-o țară pentru a se stabili acolo, venind dintr-o unității naționale, de stat sau de clasă. **2.** Cîntec religios de preamărire a divinității.

imóbil[1], *imobile,* s.n. Lucru nemișcător (clădire, casă etc.).

imobil[2], **-ă,** *imobili, -e,* adj. Care stă nemișcat, fix, neclintit.

imobiliár, -ă, *imobiliari, -e,* adj. (Despre bunuri materiale) Care nu poate fi mutat, transportat dintr-un loc în altul.

imobilism s.n. Atitudine de opoziție sistematică față de orice inovație, față de progres.

imobilitáte s.f. Stare de nemișcare, de fixitate.

imobilizá, *imobilizez,* vb. I. Tr. A ține pe cineva sau ceva în stare de imobilitate, a nu permite să se miște.

imobilizát, -ă, *imobilizați, -te,* adj. **1.** (Despre ființe sau părți ale corpului) Care nu se poate mișca. **2.** (Despre fonduri bănești) Care nu poate fi folosit, care nu e disponibil; scos din circuit.

imorál, -ă, *imorali, -e,* adj. Care este contrar moralei; care încalcă principiile moralei.

imoralitáte, (2) *imoralități,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este imoral. **2.** Faptă, comportare imorală.

imortalizá, *imortalizez,* vb. I. Tr. A face ca ceva sau cineva să rămînă veșnic în memoria oamenilor.

impaciént, -ă, *impacienți, -te,* adj. Nerăbdător.

impacientá, *impacientez,* vb. I. Refl. A-și pierde răbdarea.

impáct, *impacturi,* s.n. Ciocnire; incidență.

impár, -ă, *impari, -e,* adj. (Despre numere întregi) Care nu este divizibil cu 2; fără soț.

imparábil, -ă, *imparabili, -e,* adj. (Mai ales în sport) Care nu poate fi parat sau evitat.

imparicopitát, *imparicopitate,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere erbivore nerumegătoare, cu degetele neperechi, cel mijlociu fiind mai dezvoltat; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. calul, zebra).

imparisilábic, -ă, *imparisilabici, -e,* adj. (Despre

ale tensiunii aplicate la borne și ale curentului care trece prin circuit; *impedanță acustică* = mărime caracteristică unui sistem acustic, egală cu raportul dintre presiunea sonoră și fluxul acustic corespunzător.

impediment, *impedimente*, s.n. Piedică, obstacol.

impenetrábil, -ă, *impenetrabili, -e*, adj. Prin care nu poate străbate nimic; prin care nu se poate pătrunde cu privirea; (fig.) de neînțeles, tainic; (despre oameni) care nu lasă să se vadă ce simte sau ce gîndește.

impenetrabilitáte s.f. **1.** Însușirea sau starea a ceea ce este impenetrabil. **2.** (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și ocupa fiecare propriul volum, neputîndu-se întrepătrunde.

imperatív, -ă, *imperativi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care ordonă; *modul imperativ* (și substantivat, n.) = mod verbal personal prin care se exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte. **2.** S.n. Necesitate categorică și necondiționată.

imperceptíbil, -ă, *imperceptibili, -e*, adj. Care nu poate fi perceput cu ajutorul simțurilor; care este abia perceptibil, aproape neobservat.

imperféct, -ă, *imperfecți, -te*, adj. Cu defecte, nedesăvîrșit; *timpul imperfect* (și substantivat, n.) = timp verbal care exprimă o acțiune din trecut, neterminată în momentul la care se referă vorbirea.

imperfecțiúne, *imperfecțiuni*, s.f. Stare a ceea ce este imperfect; defect, cusur.

imperiál, -ă, *imperiali, -e*, adj. Care se referă la imperiu sau la împărat, care aparține imperiului sau împăratului.

imperialísm s.n. Stadiul cel mai înalt și ultim al capitalismului, caracterizat prin dominația monopolurilor și a capitalului financiar, prin exportul de capital, prin împărțirea economică a lumii între uniunile monopoliste internaționale și prin împărțirea teritorială a lumii, între principalele state imperialiste, în zone de dominație și influență.

imperialíst, -ă, *imperialiști, -ste*, adj., s.m. **1.** Adj. Care aparține imperialismului, care se referă la imperialism. **2.** S.m. Adept al imperialismului.

imperiós, -oásă, *imperioși, -oase*, adj. (Adesea adverbial) Care este absolut necesar.

impériu, *imperii*, s.n. **1.** Stat monarhic condus de un împărat. **2.** Teritoriu cuprinzînd un stat dominant împreună cu posesiunile lui coloniale. **3.** *Sub imperiul...* = sub stăpînirea..., sub influența...; determinat de...

impermeábil, -ă, *impermeabili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre materiale, țesături) Care nu lasă să treacă prin el un fluid. **2.** S.n. Manta sau pardesiu de ploaie.

impermeabilitáte s.f. Însușirea de a fi impermeabil.

impermeabilizá, *impermeabilizez*, vb. I. Tr. A face ca un material să devină impermeabil.

impersonál, -ă, *impersonali, -e*, adj. **1.** Care nu se referă la o persoană anume; (fig.) care este lipsit de personalitate. **2.** (Despre verbe) Care exprimă o acțiune neatribuită unei persoane (din care cauză se întrebuințează numai la persoana a treia singular).

impertinént, -ă, *impertinenți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Obraznic, necuviincios.

impertinénță, *impertinențe*, s.f. Atitudine, comportare sau vorbă impertinentă.

imperturbábil, -ă, *imperturbabili, -e*, adj. Care își păstrează calmul, care denotă stăpînire de sine.

impetuós, -oásă, *impetuoși, -oase*, adj. Care se manifestă cu o forță de nestăpînit; năvalnic.

impetuozitáte s.f. Însușirea de a fi impetuos.

impiegát, -ă, *impiegați, -te*, s.m. și f. Funcționar la căile ferate însărcinat cu primirea, expedierea și manevra trenurilor într-o stație.

impietá, *impietez*, vb. I. Intr. A se amesteca în treburile altuia, nesocotindu-i drepturile; a leza.

impietáte s.f. Lipsă de respect față de ceea ce este considerat sfînt sau față de cineva ori ceva demn de veneрație.

implacábil, -ă, *implacabili, -e*, adj. Care nu poate fi înduplecat, neîndurător.

implánt, *implanturi*, s.n. Fragment de țesut implantat.

implantá, *implantez*, vb. I. Tr. A executa o implantare.

implantáre, *implantări*, s.f. Metodă terapeutică constînd în introducerea pe cale chirurgicală, sub piele sau în mușchi, a unui medicament ori a unui fragment de țesut.

implicá, *implic*, vb. I. Tr. **1.** (La pers. 3) A atrage după sine, a avea drept consecințe. **2.** A amesteca pe cineva într-o afacere, într-un proces etc.

implicáție, *implicații*, s.f. Idee, fapt care decurge în mod implicit din altul, care apare ca o consecință imediată a acestuia.

implicít, -ă, *impliciți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care e cuprins în ceva (fără a fi exprimat); care se înțelege de la sine.

implorá, *implór*, vb. I. Tr. A ruga pe cineva în mod stăruitor și cu umilință.

implózie, *implozii*, s.f. Fenomen (opus exploziei) constînd în pătrunderea rapidă a aerului într-o incintă cu vid ai cărei pereți s-au deteriorat.

impolitéțe, *impoliteți*, s.f. Lipsă de politețe, necuviință.

imponderabilitáte s.f. Stare a unui corp asupra căruia nu acționează forțe gravitaționale; stare a unui corp a cărui greutate a fost anihilată de alte forțe.

impórt, *importuri*, s.n. Faptul de a importa[1]; totalitatea operațiilor privind cumpărarea și aducerea în țară a unor mărfuri produse în alte țări; (concr.) mărfuri importate.

importá[1], *impórt*, vb. I. Tr. A cumpăra și a aduce în țară mărfuri din alte țări.

importá[2], pers. 3 *impórtă*, vb. I. Tr. și intr. A prezenta importanță sau interes pentru cineva.

importánt, -ă, *importanți, -te,* adj. Care prezintă însemnătate, valoare, interes; (despre persoane) însemnat, marcant.

importánță s.f. Însemnătate, valoare; *a-și da importanță* = a-și da aere de superioritate, a se îngîmfa.

importatór, -oáre, *importatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Cel) care importă mărfuri din altă țară.

importună, *importunez,* vb. I. Tr. (Livr.) A plictisi sau a stîngheri pe cineva cu stăruințele sau cu prezența sa.

imposíbil, -ă, *imposibili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care nu este posibil; care nu este realizabil. **2.** S.n. Ceea ce este cu neputință de realizat.

imposibilitáte s.f. Caracterul a ceea ce este imposibil; faptul de a nu putea face ceva.

impostór, -oáre, *impostori, -oare,* s.m. și f. Persoană care caută, prin înșelăciune și prin prefăcătorie, să treacă drept altcineva; șarlatan.

impostúră, *impostură,* s.f. Acțiune, faptă de impostor.

impoténț, -ă, *impotenți, -te,* adj. Lipsit de vigoare, neputincios; (spec.; despre bărbați) inapt pentru săvîrșirea actului sexual.

impoténță s.f. Lipsă de vigoare, neputință; (spec.) stare a unui bărbat inapt pentru săvîrșirea actului sexual.

impozábil, -ă, *impozabili, -e,* adj. Care poate fi supus la plata unui impozit; (despre bunuri, venituri) asupra căruia se percepe un impozit.

impozánt, -ă, *impozanți, -te,* adj. Care impresionează, care impune respect sau admirație (prin înfățișare, aspect, ținută).

impózit, *impozite,* s.n. Plată obligatorie, stabilită prin lege, pe care cetățenii, instituțiile etc. o varsă din venitul lor în bugetul statului.

impracticábil, -ă, *impracticabili, -e,* adj. (Despre drumuri, terenuri) Pe care nu se poate circula.

impresionánt, -ă, *impresionanți, -te,* adj. **1.** Care produce o impresie puternică; emoționant. **2.** Impunător, impozant.

impresionísm s.n. Mișcare artistică apărută la sfîrșitul sec. XIX în Franța, care a cultivat un sistem estetic bazat pe impresie; în artele plastice surprinde aspectele fugitive ale realității prin redarea nuanțată a vibrației luminii și a jocului ei pe suprafața volumelor; în muzică îmbogățește mijloacele de expresie prin jocul combinațiilor sonore.

impresionist, -ă, *impresioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă a impresionism. **2.** S.m. și f. Adept al impresionismului.

imprevizíbil, -ă, *imprevizibili, -e,* adj. Care nu poate fi prevăzut.

imprimá, *imprim,* vb. I. Tr. **1.** A lăsa urme prin apăsare. **2.** A întipări pe o țesătură desene colorate. **3.** A înregistra sunete pe benzi sau pe plăci. **4.** A tipări. **5.** (Fig.) A determina, a impune (un anumit ritm în muncă, viteză unui corp etc.).

imprimát, -ă, *imprimați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Tipărit. **2.** Adj. (Despre țesături) Pe care sînt întipărite desene, figuri. **3.** S.n. Formular pentru întocmirea unor acte oficiale. **4.** S.n. (La pl.) Tipărituri.

imprimerie, *imprimerii,* s.f. **1.** Tipografie. **2.** Atelier unde se execută imprimarea țesăturilor.

imprimétu, *imprimeuri,* s.n. Țesătură imprimată cu figuri sau cu desene colorate; desen imprimat pe o țesătură.

improbábil, -ă, *improbabili, -e,* adj. **1.** Care nu poate fi dovedit. **2.** Puțin probabil, nesigur, incert.

impropriu, -ie, *improprii,* adj. **1.** (Despre cuvinte, expresii) Care nu redă exact ideea ce trebuie exprimată. **2.** Necorespunzător, neindicat pentru ceva.

improvizá, *improvizez,* vb. I. Tr. **1.** A compune [illegible] fără pregătire un discurs, o melodie,

impulsív, -ă, *impulsivi, -e,* adj. Violent, nestăpînit.

impulsivitáte s.f. Însușirea de a fi impulsiv.

impunătór, -oáre, *impunători, -oare,* adj. Care impresionează prin dimensiuni, calități etc., impozant, măreț.

impúne, *impún,* vb. III. 1. Tr. A face ca ceva să fie acceptat; a obliga la ceva. 2. Intr. A insufla cuiva respect. 3. Refl. A căpăta prestigiu, a se afirma. 4. Tr. A supune la un impozit.

impunitáte s.f. Nepedepsire a unui infractor, determinată de anumite împrejurări prevăzute de lege.

impúr, -ă, *impuri, -e,* adj. Care conține impurități.

impuritáte, *impurități,* s.f. Lipsă de puritate; corp sau substanță străină care se găsește în masa altui corp, modificîndu-i proprietățile.

imputá, *impút,* vb. I. Tr. 1. A atribui sau a reproșa cuiva fapte, atitudini nepotrivite, reprobabile. 2. A face pe cineva răspunzător pentru o pagubă, obligîndu-l la despăgubiri.

imputáție, *imputații,* s.f. 1. Faptul de a imputa. 2. Sumă plătită ca urmare a unei imputări.

imuábil, -ă, *imuabili, -e,* adj. Care nu se schimbă niciodată.

imún, -ă, *imuni, -e,* adj. Care prezintă imunitate (1).

imunitáte s.f. 1. Capacitate a unui organism de a rezista la un agent infecțios sau la un produs nociv. 2. Ansamblul drepturilor de care se bucură în țara în care au fost acreditați membrii unei misiuni diplomatice, personalul administrativ și tehnic precum și familiile acestora.

imunizá, *imunizez,* vb. I. Tr. A face să devină imun.

in-[1] Element de compunere cu sens negativ și privativ, servind la formarea unor substantive, adjective sau verbe.

in[2] s.m., s.n. 1. S.m. Plantă erbacee textilă și oleaginoasă, cu tulpina subțire, fibroasă, cu flori albastre sau albe. 2. S.n. Fir obținut prin prelucrarea fibrelor acestei plante; (p. ext.) pînză făcută din aceste fire.

inabordábil, -ă, *inabordabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi abordat; inaccesibil.

inacceptábil, -ă, *inacceptabili, -e,* adj. Care nu poate fi acceptat, admis.

inaccesíbil, -ă, *inaccesibili, -e,* adj. Care nu este accesibil, la care nu se poate ajunge.

inactív, -ă, *inactivi, -e,* adj. 1. Care nu activează, care este pasiv. 2. (Chim.) Care nu reacționează.

inactivitáte s.f. Lipsă de activitate, pasivitate.

inadaptábil, -ă, *inadaptabili, -e,* adj. Care nu se poate adapta la o situație nouă.

inadaptabilitáte s.f. Faptul de a fi inadaptabil.

inadmisíbil, -ă, *inadmisibili, -e,* adj. Care nu poate fi admis, acceptat.

inadvertență, *inadvertențe,* s.f. 1. Lipsă de atenție; greșeală comisă din neatenție. 2. Nepotrivire, neconcordanță.

inalienábil, -ă, *inalienabili, -e,* adj. (Despre drepturi, bunuri) Care nu poate fi înstrăinat.

inalterábil, -ă, *inalterabili, -e,* adj. Care nu se alterează.

inamíc, -ă, *inamici, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Dușmănos, ostil. 2. S.m. și f. Dușman.

inamovibil, -ă, *inamovibili, -e,* adj. (Despre funcționari de stat) Care nu poate fi mutat sau destituit.

inamovibilitáte s.f. Faptul sau dreptul de a fi inamovibil.

inanițíe s.f. Stare de denutriție extremă provocată de lipsa cronică de hrană sau de defecte mari în asimilație.

inapetență s.f. Lipsă de poftă de mîncare.

inaplicábil, -ă, *inaplicabili, -e,* adj. Care nu poate fi pus în practică.

inápt, -ă, *inapți, -te,* adj. Lipsit de capacitatea de a face un lucru; nepotrivit, necorespunzător pentru o activitate, pentru o sarcină.

inatacábil, -ă, *inatacabili, -e,* adj. Care nu poate fi atacat sau contestat.

inaugurá, *inaugurez,* vb. I. Tr. A deschide, în mod solemn și oficial, activitatea sau darea în folosință a unui așezămînt; a deschide o expoziție; a dezveli un monument.

inaugurál, -ă, *inaugurali, -e,* adj. Care se referă la o inaugurare.

inavuábil, -ă, *inavuabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi mărturisit, declarat; rușinos, nedemn.

inăriță, *inărițe,* s.f. Pasăre mică, migratoare, cu penele de culoare castanie, cu fruntea roșie și pieptul roz.

incalculábil, -ă, *incalculabili, -e,* adj. Care nu poate fi calculat, apreciat; imens, enorm.

incalificábil, -ă, *incalificabili, -e,* adj. Care nu poate fi calificat, care este sub orice critică.

incandescént, -ă, *incandescenți, -te,* adj. Care se află în stare de incandescență.

incandescénță s.f. Stare a unui corp care emite lumină datorită temperaturii lui înalte; *lampă cu incandescență* = lampă a cărei sursă de lumină este un bec electric.

incantáție, *incantații,* s.f. (Livr.) Stare de încîntare.

incapábil, -ă, *incapabili, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care nu este în stare să facă un lucru; nepriceput; lipsit de capacitate.

incapacitáte s.f. Lipsă de capacitate, neputință de a face ceva; lipsă de pricepere.

incarbonizáre s.f. Proces de transformare în cărbuni a resturilor vegetale depuse pe fundul unui bazin de sedimentare.

incarná, *incarnez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) întrupa; a (se) prezenta sub o formă concretă, materială, precisă.

incás, -ă, *incași, -se,* s.m. și f. Persoană făcînd parte dintr-o populație băștinașă din America de Sud.

incasábil, -ă, *incasabili, -e,* adj. Care nu se sparge (ușor).

incendiá, *incendiez,* vb. I. Tr. A da foc la ceva, a provoca un incendiu.

spru, ne-

catolice,
cuzaţi de
ica cato-

ntîmplare
rvine în
cţie ridi-
na dintre
ii) Inter-
ale unei
e lumină

(Adesea
.
nei raze
ţă; *punct*
ntîlneşte
ă = un-
normala

un corp

în interi-
le teren

e se află

re dinţii
care ser-

e vorbe,

ţa, a in-

eşuturile
rurgical.
le piatră
ajutorul

rinde, a

mă cu...
culă de
2. (Mat.)
exprimă
mi apar-

lorat, care nu are culoare; şters, spălăcit.

incomensurábil, -ă, *incomensurabili, -e,* adj. Care nu poate fi măsurat; foarte mare, nemăsurat.

incomód, -ă, *incomozi, -de,* adj. **1.** Care nu este comod, care nu oferă comoditate. **2.** (Despre fiinţe) Care deranjează, stinghereşte.

incomodá, *incomodez,* vb. I. Tr. A deranja, a stingheri pe cineva.

incomparábil, -ă, *incomparabili, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate compara cu nimic; fără pereche, neasemănat, extraordinar.

incompatíbil, -ă, *incompatibili, -e,* adj. **1.** Care nu este compatibil cu altceva, care nu poate exista, nu se poate exercita în acelaşi timp cu altceva. **2.** (Despre un sistem de ecuaţii sau inecuaţii) Care nu are soluţii.

incompatibilitáte s.f. Faptul de a fi incompatibil; situaţia a două funcţii, profesiuni etc. care nu pot fi ocupate sau exercitate de cineva în acelaşi timp.

incompetént, -ă, *incompetenţi, -te,* adj. Care nu este competent; care nu are calitatea sau competenţa de a hotărî într-o problemă.

incomplét, -ă, *incompleţi, -te,* adj. Care nu este complet, din care lipseşte ceva.

incomprehensibil, -ă, *incomprehensibili, -e,* adj. Care nu poate fi înţeles, cuprins cu mintea.

incompresíbil, -ă, *incompresibili, -e,* adj. Care nu poate fi comprimat.

inconciliábil, -ă, *inconciliabili, -e,* adj. Care nu poate fi conciliat, de neîmpăcat.

incongruént, -ă, *incongruenţi, -te,* adj. Care nu se potriveşte, care nu este în concordanţă cu ceva.

inconsecvént, -ă, *inconsecvenţi, -te,* adj. Lipsit de consecvenţă în idei, în acţiuni; nestatornic.

inconsecvénţă, *inconsecvenţe,* s.f. Lipsă de consecvenţă în idei sau în acţiuni.

inconsistént, -ă, *inconsistenţi, -te,* adj. Lipsit de consistenţă.

inconsolábil, -ă, *inconsolabili, -e,* adj. Care nu se poate consola; nemîngîiat.

inconstánt, -ă, *inconstanţi, -te,* adj. Schimbător, nestatornic.

inconştiént, -ă, *inconştienţi, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care nu este conştient, care şi-a pierdut cunoştinţa. **2.** Adj. Care nu are o atitudine conştientă faţă de realitatea înconjurătoare; fă-

ră minte, fără judecată. **3.** S.n. Totalitatea fenomenelor psihice care scapă conștiinței.

inconștiență s.f. **1.** Lipsă sau pierdere a cunoștinței. **2.** Lipsa unei atitudini conștiente, rațională.

incontestábil, -ă, *incontestabili, -e,* adj. Care nu poate fi contestat, care este de netăgăduit; (adverbial) fără îndoială, indiscutabil.

incontinénță s.f. (Med.) Eliminare involuntară a urinei sau a materialelor fecale.

inconveniént, *inconveniente,* s.n. Neajuns; impediment.

incoréct, -ă, *incorecți, -te,* adj. **1.** Greșit, eronat, inexact. **2.** Necinstit.

incorectitúdine, *incorectitudini,* s.f. Lipsă de corectitudine; faptă incorectă; necinste.

incorigíbil, -ă, *incorigibili, -e,* adj. Care nu poate fi îndreptat, corijat, care persistă în greșeli.

incoruptíbil, -ă, *incoruptibili, -e,* adj. Care nu poate fi corupt; cinstit, onest.

incredíbil, -ă, *incredibili, -e,* adj. Care este de necrezut.

incrimină, *incriminez,* vb. I. Tr. A învinui pe cineva de săvîrșirea unei crime (p. ext.) a acuza, a învinovăți.

incrustá, *incrustez,* vb. I. **1.** Tr. A împodobi un obiect cu incrustații. **2.** Refl. (Despre sărurile din apă) A se depune sub formă de crustă pe pereții conductelor, ai rezervoarelor etc.

incrustáție, *incrustații,* s.f. **1.** Ornament înfipt în masa unui obiect. **2.** Crustă de săruri depusă dintr-o soluție.

incubatór, *incubatoare,* s.n. Instalație pentru clocirea artificială a ouălor.

incubáție, *incubații,* s.f. **1.** Proces de dezvoltare a embrionului din ou și de transformare a lui în pui. **2.** *Perioadă de incubație* = timpul dintre primul contact al organismului cu un agent patogen și apariția primelor semne ale bolii.

inculpát, -ă, *inculpați -te,* s.m. și f. Persoană împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală și care este parte în procesul penal.

incúlt, -ă, *inculți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Lipsit de cultură.

incultúră s.f. Lipsă de cultură.

incumbă, pers. 3 *incúmbă,* vb. I. Intr. (Despre sarcini, obligații) A-i reveni cuiva, a intra în obligațiile cuiva.

incunábul, *incunabule,* s.n. Exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului (înainte de anul 1500); (p. ext.) carte foarte veche (și prețioasă).

incurábil, -ă, *incurabili, -e,* adj. (Despre boli sau despre bolnavi) Care nu mai poate fi vindecat.

incursiúne, *incursiuni,* s.f. **1.** (Mil.) Acțiune de cercetare, de mică amploare, executată prin surprindere în dispozitivul inamic. **2.** Cercetare, studiu făcut de cineva într-un domeniu străin de tema tratată (ca obiect principal al cercetării).

indecént, -ă, *indecenți, -te,* adj. Care calcă regulile decenței; necuviincios.

indecénță, *indecențe,* s.f. Lipsă de decență; vorbă, faptă, atitudine necuviincioasă.

indelicatéțe, *indelicatețe,* s.f. Lipsă de delicatețe; vorbă, faptă, purtare jignitoare, grosolană.

indemnizáție, *indemnizații,* s.f. **1.** Sumă de bani care se acordă cuiva în afara retribuției, pentru acoperirea unor cheltuieli speciale (deplasări, transfer etc.). **2.** Sumă plătită oamenilor muncii pe timpul concediului. Var.: **îndemnizáție** s.f.

independént, -ă, *independenți, -te,* adj. **1.** Care nu depinde de nimeni; care se bucură de independență, liber, autonom. **2.** Care are inițiativă personală, care nu se orientează după altcineva. **3.** (Despre mărimi) A cărei valoare nu depinde de nici o altă valoare sau mărime.

independénță s.f. **1.** Dreptul unui stat de a-și rezolva liber toate problemele interne și externe, fără amestec din afară; situația de fapt a statului conformă cu acest drept. **2.** Starea celui care judecă și acționează în mod independent, neinfluențat de alții. **3.** (Despre mărimi) Faptul de a fi independent (3).

indescifrábil, -ă, *indescifrabili, -e,* adj. (Despre texte scrise) Care nu poate fi descifrat, necitet.

indescriptíbil, -ă, *indescriptibili, -e,* adj. Care nu poate fi descris sau exprimat prin cuvinte; de nedescris.

indestructíbil, -ă, *indestructibili, -e,* adj. Care nu poate fi distrus, nimicit.

índex, (1) *indexuri,* s.n., (2) *indecși,* s.m. **1.** S.n. Listă alfabetică sau sistematică, la sfîrșitul sau la începutul unei cărți, cuprinzînd cuvintele sau materiile tratate, cu indicarea paginilor la care se află. **2.** S.m. Degetul arătător.

indezirábil, -ă, *indezirabili, -e,* adj. Nedorit, neagreat.

indián[1] s.n. Țesătură subțire de bumbac din care se confecționează articole de lenjerie.

indián[2]**, -ă,** *indieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la India sau la populația ei; (impropriu) care se referă la amerindieni; (substantivat, f.) limba vorbită de indieni. **2.** S.m. și f. Locuitor al Indiei; (impropriu) amerindian.

indicá, *indic,* vb. I. Tr. **1.** A arăta, a semnala; a face cunoscut. **2.** A recomanda, a prescrie (un medicament, un tratament etc.).

indicatív adj. **1.** (Gram.) *Modul indicativ* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca reală. **2.** Tot ceea ce servește pentru a indica ceva.

indicatór, -oáre, *indicatori, -oare,* adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care indică. **2.** S.n. Instrument sau dispozitiv al unui sistem tehnic care indică valoarea unei mărimi. **3.** S.n. Semn care dă anumite indicații (de direcție, distanță etc.). **4.** S.n. Text tipărit care cuprinde informații într-un anumit domeniu. **5.** S.m. Expresie numerică cu ajutorul căreia se caracterizează un fenomen social-economic (ca structură, creștere etc.). **6.** S.m. (Chim.) Substanță cu

INDRUȘAIM

indúce, *indúc,* vb. III. Tr. **1.** *A induce în eroare* = a înșela. **2.** A produce un fenomen de inducție **(2).**

inductánță s.f. Mărime caracteristică unui circuit electric, egală cu raportul dintre fluxul magnetic care străbate suprafața mărginită de circuitul respectiv și intensitatea curentului electric care produce acel flux.

inductív, -ă, *inductivi, -e,* adj. Care procedează prin inducție **(1),** care se bazează pe inducție.

inductivitáte s.f. (Fiz.) Inductanță.

inductór, -oáre, *inductori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre cîmpuri sau fluxuri magnetice) Care induce tensiuni electromotoare prin fenomenul inducției electromagnetice. **2.** S.n. Parte componentă a unei mașini electrice, a unui aparat electric etc. care produce fluxuri magnetice inductoare **(1).**

indúcție, *inducții,* s.f. **1.** Formă fundamentală de raționament, care face trecerea de la particular la general, de la fapte la concepție. **2.** *Inducție electro-magnetică* = producere a unei tensiuni electromotoare într-un circuit străbătut de un flux magnetic variabil; *inducție electrică* = mărime vectorială care, împreună cu intensitatea, caracterizează local componenta electrică a cîmpului electromagnetic; *inducție magnetică* = mărime vectorială care, împreună cu intensitatea, caracterizează local componenta magnetică a cîmpului electromagnetic.

indulgént, -ă, *indulgenți, -te,* adj. Care dă dovadă de indulgență, iertător, îngăduitor.

indulgénță, (2) *indulgențe,* s.f. **1.** Atitudine îngăduitoare față de greșelile cuiva; îngăduință. **2.** (În biserica catolică) Iertare de păcate, acordată credincioșilor în schimbul unei sume de bani.

indús, -ă, *induși, -se,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre curenți electrici) Care se produce prin inducție electromagnetică. **2.** S.n. Parte componentă a unei mașini electrice în care se produce, prin inducție, un curent electric.

industriál, -ă, *industriali, -e,* adj. Care se referă la industrie, care este produs de industrie; *plante industriale* = grup de plante agricole (oleaginoase, textile etc.) cultivate pentru a servi ca materie primă în industrie.

industrializá, *industrializez,* vb. I. Tr. **1.** A crea, a dezvolta industria unei țări. **2.** A prelucra o materie primă pentru a obține produse industriale.

industrializáre, *industrializări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a industrializa* **(1);** procesul de apariție și dezvoltare a marii producții industriale, pe baza căruia industria devine ramura principală și conducătoare a economiei naționale. **2.** Prelucrarea industrială a unor materii prime.

industriáș, *industriași,* s.m. Proprietar (capitalist) de întreprinderi industriale.

indústrie, *industrii,* s.f. Ramură a producției materiale care realizează fie extragerea materiilor prime minerale și a combustibililor, fie prelucrarea acestora și a altor materii prime, transformîndu-le în mijloace de producție sau în bunuri de consum; *industrie grea* = totalitatea ramurilor industriale care produc, cu precădere, mijloace de producție; *industrie ușoară* = grup de ramuri industriale care au ca obiect îndeosebi producția de bunuri de consum (textile, confecții, încălțăminte, sticlărie, produse alimentare etc.); *industrie extractivă* = ramură industrială care cuprinde activitățile de desprindere din natură a unor materii utile (cărbune, țiței, minereuri etc.); *industrie casnică* = activitatea de prelucrare, cu mijloace simple, a materiilor prime în cadrul gospodăriei producătorului.

inechitábil, -ă, *inechitabili, -e,* adj. Nedrept.

inechitáte, *inechități,* s.f. Nedreptate.

inecuáție, *inecuații,* s.f. Inegalitate cu una sau mai multe variabile, adevărată numai pentru anumite valori date variabilelor.

inedít, -ă, *inediți, -te,* adj. **1.** (Despre documente, lucrări) Care se publică pentru prima oară. **2.** (Fig.) Necunoscut, nou, neobișnuit.

inefábil, -ă, *inefabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; inexprimabil.

ineficáce adj. invar. Care nu produce efectul dorit; fără efect.

ineficacitáte, *ineficacități,* s.f. Lipsă de eficacitate.

inegál, -ă, *inegali, -e,* adj. **1.** Care nu este egal (cu altceva); care denotă o lipsă de echilibru între forțe, valori etc. **2.** Schimbător, nestabil.

inegalábil, -ă, *inegalabili, -e,* adj. Care nu poate fi egalat.

inegalitáte, *inegalități,* s.f. Faptul de a fi inegal; (mat.) relație între două mărimi care nu sînt egale.

inél, *inele,* s.n. **1.** Cerc mic de metal (prețios) care se poartă ca podoabă pe deget. **2.** Obiect în formă de cerc, avînd diverse întrebuințări; (la pl.) aparat de gimnastică, format din două cercuri de metal, atîrnate de cîte o frînghie, la care se execută anumite exerciții. **3.** Fiecare dintre zonele inelare din tulpina sau rădăcina plantelor lemnoase, care permit evaluarea vîrstei acestora. **4.** Fiecare dintre segmentele din care este alcătuit corpul unor viermi.

inelár, -ă, *inelari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are aspectul unui inel **(1),** de formă unui inel. **2.** S.n. Degetul aflat între cel mijlociu și cel mic, pe care se poartă, de obicei, inelul.

inelát, -ă, *inelați, -te,* adj. În formă de inel; (despre păr) buclat, cîrlionțat.

inepție, *inepții,* s.f. Faptă sau vorbă prostească, stupiditate, absurditate.

inepuizábil, -ă, *inepuizabili, -e,* adj. Care nu se epuizează; extrem de abundent, de bogat.

inerént, -ă, *inerenți, -te,* adj. Care face parte integrantă din ceva, care aparține în mod necesar la ceva.

inért, -ă, *inerți, -te,* adj. **1.** Fără viață, neînsuflețit; lipsit de vigoare. **2.** (Fiz.) Care posedă inerție. **3.** (Chim.) Lipsit de reactivitate.

inerție, *inerții,* s.f. **1.** (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și menține starea de repaus sau de mișcare rectilinie și uniformă, atît timp cît nu se exercită asupra lor acțiuni exterioare. **2.**

Proprietate a unor substanțe de a nu reacționa cu alte substanțe. 3. (Fig.) Tendința de a rămîne în inactivitate; indolență, apatie.

inervá, pers. 3 *inervează*, vb. I. Tr. A produce unui *organ* sau unui țesut o stare de excitare.

inervație, *inervații*, s.f. Ansamblul formațiilor periferice care constituie aparatul nervos al unui țesut sau al unui organ.

inestétic, -ă, *inestetici, -ce*, adj. Care nu este estetic; urît.

inestimábil, -ă, *inestimabili, -e*, adj. De neprețuit, foarte valoros.

inevitábil, -ă, *inevitabili, -e*, adj. Care nu poate fi evitat, care este de neînlăturat.

inexáct, -ă, *inexacți, -te*, adj. Lipsit de exactitate; fals, eronat.

inexactitáte, *inexactități*, s.f. Lipsă de exactitate; neadevăr.

inexistént, -ă, *inexistenți, -te*, adj. Care nu există; (fig.) lipsit de importanță, de valoare.

inexorábil, -ă, *inexorabili, -e*, adj. Care nu poate fi înduplecat.

inexplicábil, -ă, *inexplicabili, -e*, adj. Care nu poate fi explicat; de neînțeles.

inexplorábil, -ă, *inexplorabili, -e*, adj. Care nu poate fi explorat, cercetat.

inexpresív, -ă, *inexpresivi, -e*, adj. Lipsit de expresivitate.

inexprimábil, -ă, *inexprimabili, -e*, adj. Care nu poate fi redat prin cuvinte.

inexpugnábil, -ă, *inexpugnabili, -e*, adj. Care nu poate fi cucerit.

in extenso adv. Pe larg, în detaliu.

in extremis adv. Neavînd altă posibilitate, în ultimă instanță.

infailibil, -ă, *infailibili, -e*, adj. Care nu poate greși, care nu se poate înșela.

infám, -ă, *infami, -e*, adj. (Adesea substantivat) Josnic, nedemn.

infamánt, -ă, *infamanți, -te*, adj. Care dezonorează, care atrage înfierarea publică; degradant,

infectá, *infectez*, vb. I. Refl. A contracta o infecție (1); (tr.) a contamina.

infecție, *infecții*, s.f. **1.** Proces patologic al organismului, cauzat de pătrunderea în el a unui agent patogen. **2.** Miros urît, duhoare.

infecțiós, -oásă, *infecțioși, -oase*, adj. (Despre boli) Provocat de o infecție; molipsitor, contagios.

inferiór, -oáră, *inferiori, -oare*, adj. **1.** Care este așezat mai jos sau dedesubt; (despre porțiuni ale apelor curgătoare) situat mai aproape de vărsare decît de izvor. **2.** Mai mic din punct de vedere numeric. **3.** De calitate mai proastă; de importanță mai mică. **4.** Care are un rang sau un grad mai mic decît altul; (substantivat, m.) subaltern, subordonat.

inferioritáte s.f. Faptul de a fi inferior; stare a ceea ce este inferior.

inférn s.n. Iad.

infernál, -ă, *infernali, -e*, adj. De infern; groaznic, înspăimîntător; (despre zgomote) asurzitor.

infestá, pers. 3 *infestează*, vb. I. Tr. A contamina.

infidél, -ă, *infideli, -e*, adj. Necredincios, nestatornic în sentimente; (despre soți) care încalcă credința conjugală.

infiltrá, *infiltrez*, vb. I. Refl. (Despre lichide) A pătrunde într-un mediu *poros*; *(fig.)* a pătrunde undeva, a se strecura pe nesimțite.

infiltrát, -ă, *infiltrați, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. *Țesut infiltrat* = țesut în care s-au acumulat elemente celulare, pentru a combate un agent microbian. **2.** S.n. Acumulare într-un organ sau într-un țesut a leucocitelor sau a altor celule, ca reacție la pătrunderea unor agenți vătămători.

infiltrație, *infiltrații*, s.f. **1.** Pătrundere a apei în sol sau în alt mediu poros. **2.** Pătrundere a unor lichide (sînge, puroi etc.) într-un organ sau într-un țesut.

infím, -ă, *infimi, -e*, adj. Extrem de mic, minuscul.

infinit, -ă, (1) *infiniți, -te*, adj., (2) *infinituri*,

infirmiér, -ă, *infirmieri, -e,* s.m. și f. Persoană din cadrul personalului sanitar auxiliar, care îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie.

infirmitáte, *infirmități,* s.f. Defect fizic (congenital sau dobîndit).

infíx, *infixe,* s.n. Particulă care se introduce în rădăcina unui cuvînt, avînd o valoare morfologică.

inflamá, pers. 3 *inflamează,* vb. I. Refl. (Despre organe sau părți ale corpului) A se umfla, a suferi o inflamație.

inflamábil, -ă, *inflamabili, -e,* adj. Care se aprinde ușor.

inflamatór, -oáre, *inflamatori, -oare,* adj. Care se manifestă printr-o inflamație; care provoacă o inflamație.

inflamáție, *inflamații,* s.f. Proces patologic manifestat prin înroșirea și umflarea părții corpului sau a organului bolnav.

inflație, *inflații,* s.f. Existența în circulație a unei cantități excedentare de bani de hîrtie, ceea ce duce la devalorizarea banilor și la scăderea puterii lor de cumpărare.

inflaționíst, -ă, *inflaționiști, -ste,* adj. Care are caracter de inflație.

inflexíbil, -ă, *inflexibili, -e,* adj. Care nu este flexibil; (fig.) ferm, intransigent.

inflexiúne, *inflexiuni,* s.f. **1.** Schimbare a înălțimii unui sunet; schimbare sau modulare a tonului în cursul vorbirii sau în cînt. **2.** (Mat.) *Punct de inflexiune* = punct în care o curbă își schimbă sensul concavității.

inflorescénță, *inflorescențe,* s.f. Ansamblul florilor dispuse în anumit mod pe un ax sau pe un sistem de axe.

influént, -ă, *influenți, -te,* adj. Care are trecere, influență (2).

influență, *influențez,* vb. I. Tr. A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva.

influențábil, -ă, *influențabili, -e,* adj. Care poate fi influențat cu ușurință.

influénță, *influențe,* s.f. **1.** Acțiune pe care o exercită o persoană asupra alteia și care poate duce la schimbarea caracterului, a concepțiilor acesteia; acțiune pe care o exercită un fenomen asupra altuia sau asupra unei persoane. **2.** Putere de a influența pe alții; autoritate.

influx, *influxuri,* s.n. *Influx nervos* = propagarea undei unei excitații într-o fibră nervoasă.

informe, -ă, *informi, -e,* adj. Care nu are o formă determinată; urît, inestetic.

informá, *informez,* vb. I. Tr. A da cuiva informații despre cineva sau despre ceva; (refl.) a căuta să se pună la curent cu ceva, a se documenta.

informátică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul prelucrării informației (2) cu ajutorul sistemelor automate de calcul.

informatív, -ă, *informativi, -e,* adj. Care are rolul de a informa.

informatór, -oáre; *informatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care dă informații.

informáție, *informații,* s.f. **1.** Lămurire, veste, știre; material informativ. **2.** Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în semnificația unui simbol sau a unui grup de simboluri; *teoria informației* = teorie matematică asupra proprietăților generale ale surselor de informație și ale canalelor de transmisie a informațiilor.

informațiónál, -ă, *informaționali, -e,* adj. Care conține sau care dă informații.

infra- Element de compunere cu sensul „dedesubt, sub" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

infractór, -oáre, *infractori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a săvîrșit o infracțiune.

infracțiúne, *infracțiuni,* s.f. Faptă care prezintă pericol social, săvîrșită cu vinovăție și sancționată de legea penală; *infracțiune flagrantă* = infracțiune descoperită în momentul săvîrșirii sau imediat după săvîrșire.

inframicrób, *inframicrobi,* s.m. Microorganism de dimensiuni foarte reduse care se găsește ca parazit în celula vie.

inframicrobiologie s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul inframicrobilor.

infraróșu, -ie, *infraroșii,* adj. *Radiații infraroșii* = radiații electromagnetice invizibile, penetrante, situate în spectru dincolo de limita roșie a domeniului luminii vizibile.

infrastructúră, *infrastructuri,* s.f. **1.** Ansamblul elementelor care susțin partea principală a unei construcții. **2.** Elemente ale bazei tehnico-materiale (șosele, căi ferate, sistemul de comunicații și telecomunicații).

infrasúnet, *infrasunete,* s.n. Vibrație a unui mediu cu o frecvență mai mică decît frecvența cea mai joasă care poate fi percepută de urechea omului.

infructuós, -oásă, *infructuoși, -oase,* adj. Care nu dă rezultatele așteptate, care nu dă roade.

infúzie, *infuzii,* s.f. Soluție apoasă obținută dintr-o plantă, prin opărirea ei cu apă clocotită, și folosită ca medicament.

infuzór, *infuzori,* s.m. (La pl.) Clasă de protozoare cu corpul acoperit de cili, cu ajutorul cărora se deplasează; (și la sg.) animal care face parte din această clasă.

ingeniós, -oásă, *ingenioși, -oase,* adj. **1.** Care dovedește agerime de minte și spirit inventiv. **2.** Făcut cu istețime, cu măiestrie.

ingeniozitáte s.f. Însușirea de a fi ingenios.

ingenuitáte s.f. Naturalețe, candoare, inocență.

ingénuu, -uă, *ingenui, -ue,* adj., s.f. **1.** Adj. Care vădește ingenuitate. **2.** S.f. Personaj, eroină care reprezintă o fată inocentă, pură; (p. ext.) persoană ingenuă.

ingerá, *ingerez,* vb. I. Tr. A înghiți alimente.

ingerínță, *ingerințe,* s.f. Amestec ilegal, forțat, în viața unei persoane, a unui stat etc.

inghinál, -ă, *inghinali, -e,* adj. (Anat.) Care se găsește în regiunea abdomenului, al stinghiei (2).

inginér, -ă, *ingineri, -e,* s.m. și f. Specialist cu calificare superioară în lucrări tehnice de concepție, de proiectare și de conducere.

inginerésc, -éască, *inginerești,* adj. Care se referă la ingineri sau la inginerie.

inginerie s.f. Profesiunea inginerului.

ingrát, -ă, *ingrați, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu manifestă recunoștință pentru serviciile sau avantajele primite. **2.** (Fig.) Care nu corespunde eforturilor făcute; (p. ext.) anevoios, greu.

ingratitúdine s.f. Atitudinea celui ingrat; nerecunoștință.

ingredién̂t, *ingrediente,* s.n. Substanță care intră ca accesoriu în compoziția unui medicament, a unui aliment, ca material de umplutură într-un produs etc.

ingurgitá, *ingurgitez,* vb. I. Tr. A înghiți (un aliment).

inhalá, *inhalez,* vb. I. Tr. A trage în piept vapori, gaze etc.

inhalatór, *inhalatoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se fac inhalații.

inhalație, *inhalații,* s.f. Acțiunea de a inhala; absorbție pe căile respiratorii a unor vapori, gaze, aerosoli (mai ales în scop terapeutic).

inhibá, *inhibez,* vb. I. **1.** Refl. A se abține, a se reține. **2.** Tr. A încetini sau a împiedica un proces fiziologic.

inhibitór, -oáre, *inhibitori, -oare,* adj., s.m. **1.** Adj. Care inhibează. **2.** S.m. Substanță care, adăugată (chiar în cantități mici) într-un mediu de reacție, oprește sau încetinește reacția.

inhibíție, *inhibiții,* s.f. **1.** Proces al activității nervoase care se manifestă prin diminuarea, frînarea sau suprimarea unei anumite activități fiziologice. **2.** Oprire, întîrziere sau micșorare a vitezei de desfășurare a unei reacții chimice, cu ajutorul inhibitorilor (2).

inimaginábil, -ă, *inimaginabili, -e,* adj. Care întrece orice închipuire, extraordinar.

ínimă, *inimi,* s.f. **1.** Organ central al aparatului circulator, situat în partea stîngă a pieptului, avînd rolul de a asigura circulația sîngelui în organism; *cu inimă* = în mod energic; inimos, curajos; *slab de inimă* = milos. **2.** Fire, caracter, structură sufletească. **3.** Mijloc, centru; interior. **4.** Piesă care ocupă un loc central într-un sistem tehnic. **5.** (Pop.) Stomac. **6.** Partea din interior a unor plante; partea esențială a unui lucru.

inimitábil, -ă, *inimitabili, -e,* adj. Care nu poate fi (ușor) imitat.

inimós, -oásă, *inimoși, -oase,* adj. **1.** Curajos, viteaz. **2.** Bun, mărinimos.

ininteligíbil, -ă, *ininteligibili, -e,* adj. Care nu se poate înțelege, neclar.

iníște, *iniști,* s.f. Cultură de in; teren cultivat cu in.

inițiá, *inițiez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A da cuiva (sau a-și însuși) primele cunoștințe, a (se) introduce într-un domeniu de activitate. **2.** Tr. A pune bazele unei acțiuni, unei activități.

inițiál, -ă, *inițiali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care este la început, de la început. **2.** S.f. Litera cu care începe un cuvînt.

inițiát, -ă, *inițiați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care posedă primele cunoștințe într-un domeniu.

inițiatívă, *inițiative,* s.f. Faptul de a iniția, de a organiza sau de a începe ceva; însușirea de a întreprinde cel dintîi ceva.

inițiatór, -oáre, *inițiatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care ia o inițiativă, care inițiază.

injectá, *injectez,* vb. I. **1.** Tr. A efectua o injecție. **2.** Refl. (Despre ochi) A se congestiona, a se înroși.

injectát, -ă, *injectați, -te,* adj. (Despre ochi) Congestionat, înroșit.

injectór, *injectoare,* s.n. Dispozitiv care servește la injectarea combustibilului în camera de ardere a unui motor, la alimentarea cu apă a cazanelor de aburi etc.

injécție, *injecții,* s.f. **1.** Introducerea unui medicament lichid într-un organism cu ajutorul seringii. **2.** Introducere, sub presiune, a unui fluid într-un spațiu închis, într-un material etc.

injúrie, *injurii,* s.f. Atingere a onoarei sau a reputației cuiva; insultă, jignire gravă.

injurióș, -oásă, *injurioși, -oase,* adj. Care conține o injurie.

inocént, -ă, *inocenți, -te,* adj. Care este curat la suflet, nevinovat; care exprimă nevinovăție.

inocénță s.f. Curățenie sufletească, nevinovăție.

inoculá, *inoculez,* vb. I. Tr. A introduce în organism o substanță, un ser, un vaccin.

inodór, -ă, *inodori, -e,* adj. Fără miros.

inofensív, -ă, *inofensivi, -e,* adj. Care nu face rău, nevătămător.

inopinát, -ă, *inopinați,* adj. Neașteptat, neprevăzut.

inoportún, -ă, *inoportuni, -e,* adj. Care nu este oportun; nepotrivit.

inoróg, *inorogi,* s.m. Animal fabulos imaginat cu corp de cal și cu un corn în frunte.

inová, *inovez,* vb. I. Intr. A face o inovație.

inovatór, -oáre, *inovatori, -oare,* s.m. și f., adj. (Persoană) care realizează o inovație.

inováție, *inovații,* s.f. **1.** Perfecționare tehnică sau organizatorică adusă în procesul muncii și care reprezintă o noutate pentru întreprinderea respectivă. **2.** Noutate, schimbare, prefacere.

inoxidábil, -ă, *inoxidabili -e,* adj. (Despre metale și aliaje) Care nu se oxidează, care nu ruginește.

ins, *inși,* s.m. Individ, persoană, om.

insalúbru, -ă, *insalubri, -e,* adj. Care vatămă sănătatea, nesănătos.

inscripție, *inscripții,* s.f. Text scurt gravat pe piatră, pe metal sau pe lemn, în amintirea unei persoane, a unui eveniment etc.

insectár, *insectare,* s.n. Colecție de insecte, conservate și clasate după anumite criterii; cutie specială în care se păstrează o astfel de colecție.

insécte, *insecte,* s.f. (La pl.) Clasă de artropode cu corpul diferențiat în cap, torace și abdomen

și cu trei perechi de picioare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă.

insecticíd, -ă, *insecticide*, adj., s.n. (Substanță) care ucide insectele dăunătoare.

insectifúg, -ă, *insectifuge*, adj., s.n. (Substanță) cu care se îndepărtează insectele dăunătoare.

insectivór, -ă, *insectivori, -e*, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Animal) care se hrănește cu insecte. **2.** S.n. (La pl.) Ordin de mamifere inferioare care se hrănesc în special cu insecte.

insecuritáte s.f. Stare de nesiguranță.

insensíbil, -ă, *insensibili, -e*, adj. Lipsit de sensibilitate, nesimțitor; (fig.) nepăsător.

insensibilizá, *insensibilizez*, vb. I. Tr. A face să devină insensibil.

inseparábil, -ă, *inseparabili, -e*, adj. Care nu se poate separa de ceva sau de cineva; strîns unit.

inseră, *inserez*, vb. I. Tr. **1.** A introduce o informație într-un ziar; a include un adaos într-un text, într-un șir de numere. **2.** (Tehn.) A introduce un material în masa altui material.

inserție, *inserții*, s.f. **1.** Faptul de a insera; strat de material inclus în interiorul altui material sau între fețele de contact a două materiale. **2.** (Anat.) Fixarea pe os a capătului unui mușchi.

insesizábil, -ă, *insesizabili, -e*, adj. Care nu poate fi sesizat.

insidiós, -oásă, *insidioși, -oase*, adj. Perfid, viclean; (despre boli) care apare pe nesimțite.

insígnă, *insigne*, s.f. Mic obiect cu imagini simbolice sau cu indicații grafice, purtat ca semn distinctiv de către membrii unei grupări, ai unei organizații etc.

insignifiánt, -ă, *insignifianți, -te*, adj. (Livr.) Lipsit de însemnătate, neînsemnat.

insinuá, *insinuez*, vb. I. **1.** Tr. A strecura o aluzie răutăcioasă. **2.** Refl. A se strecura undeva pe nesimțite.

insinuánt, -ă, *insinuanți, -te*, adj. Care insinuează.

insipíd, -ă, *insipizi, -de*, adj. Fără gust; fad, searbăd.

insistá, *insíst*, vb. I. Intr. **1.** A acționa cu stăruință, cu tenacitate, a persevera într-o acțiune. **2.** A se ruga stăruitor pentru ceva. **3.** A sublinia, a pune accentul pe...

insisténț, -ă, *insistenți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Stăruitor, perseverent.

insisténță, *insistențe*, s.f. Faptul de a insista, stăruință, perseverență.

insolație, *insolații*, s.f. Stare patologică provocată de expunerea îndelungată a corpului la soare și manifestată prin dureri de cap, febră etc.

insolént, -ă, *insolenți, -te*, adj. Obraznic, impertinent.

insolít, -ă, *insoliți, -te*, adj. (Livr.) Neobișnuit; neuzitat.

insolúbil, -ă, *insolubili, -e*, adj. **1.** Care nu se dizolvă (într-un anumit lichid). **2.** (Fig.) De nerezolvat.

insolvábil, -ă, *insolvabili, -e*, adj. Care nu-și poate plăti datoriile.

insolvabilitáte s.f. Situația unui debitor insolvabil.

insomníe, *insomnii*, s.f. Stare bolnăvicioasă caracterizată prin reducerea importantă a duratei somnului.

insonorizáre s.f. Reducerea intensității zgomotelor dintr-un spațiu închis.

inspectá, *inspectez*, vb. I. Tr. A controla activitatea unei persoane, a unei instituții etc.; (p. ext.) a examina, a cerceta cu atenție.

inspéctor, -oáre, *inspectori, -oare*, s.m. și f. Persoană împuternicită cu efectuarea de inspecții.

inspectorát, *inspectorate*, s.n. Serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea unor unități subordonate.

inspécție, *inspecții*, s.f. Control, verificare a unei activități, a executării unor dispoziții etc.

inspirá, *inspir*, vb. I. **1.** Tr. A inhala aer în plămîni. **2.** Tr. (Fig.) A insufla cuiva un gînd, un sentiment. **3.** Refl. (Fig.) A lua idei, sugestii de undeva sau de la cineva.

inspirátór, -oáre, *inspiratori, -oare*, adj. Care se referă la inspirația aerului în plămîni.

inspirație, *inspirații*, s.f. **1.** Fază a respirației care constă în introducerea aerului în plămîni. **2.** (Fig.) Avînt, entuziasm creator. **3.** (Fig.) Gînd, idee, soluție apărută pe neașteptate în conștiință.

instabíl, -ă, *instabili, -e*, adj. Care nu prezintă stabilitate; variabil.

instabilitáte s.f. Caracterul a ceea ce este instabil.

instalá, *instalez*, vb. I. **1.** Tr. A monta, a așeza o instalație, o mașină, un aparat etc. **2.** Tr. și refl. A (se) stabili într-un loc, într-un post.

instalatór, -oáre, *instalatori, -oare*, s.m. și f. Persoană specializată în montarea și în repararea unor instalații, conducte, aparate etc.

instalátie, *instalații*, s.f. Ansamblu de construcții, aparate, mașini etc. care servesc la îndeplinirea unei anumite funcțiuni sau operații.

instantanéu, -ée, *instantanei, -ee*, adj., s.n. **1.** Adj. (Și adverbial) Care se produce brusc și se desfășoară foarte repede. **2.** S.n. Fotografie obținută printr-o expunere de foarte scurtă durată.

instánță, *instanțe*, s.f. *Instanță judecătorească* = organ de stat însărcinat cu soluționarea litigiilor.

instaurá, *instaurez*, vb. I. Tr. A stabili, a așeza, a întrona; a introduce.

instigá, *instig*, vb. I. Tr. A îndemna la acțiuni dușmănoase; a incita, a ațița.

instigatór, -oáre, *instigatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care instigă; ațițător, provocator.

instilatór, *instilatoare*, s.n. Instrument cu care se fac instilații.

instilație, *instilații*, s.f. Administrarea, sub formă de picături, a unui medicament lichid.

instínct, *instincte*, s.n. Complex de reflexe înnăscute care asigură necesitățile vitale ale organismului (de alimentare, reproducere, apărare etc.).

instinctív, -ă, *instinctivi, -e,* adj. **1.** Care se referă la instincte. **2.** (Adesea adverbial) Care este făcut din instinct.

instituí, *instítui,* vb. IV. Tr. A înființa, a întemeia (prin lege).

institút, *institute,* s.n. Instituție de învățământ superior; așezământ, instituție în care se fac cercetări științifice.

institutór, -oáre, *institutori, -oare,* s.m. și f. (În trecut) Învățător la oraș.

instituție, *instituții,* s.f. **1.** Organism care îndeplinește un ansamblu de servicii, având în competența sa desfășurarea unei activități sociale (economice, social-culturale etc.). **2.** Ansamblul normelor juridice care reglementează o anumită categorie de relații sociale. **3.** Organizație care desfășoară o activitate de interes internațional.

instituțiónal, -ă, *instituționali, -e,* adj. Care se referă la instituții; care are caracter de instituție.

instituționalizát, -ă, *instituționalizați, -te,* adj. Căruia i s-a atribuit caracter de instituție.

instructáj, *instructaje,* s.n. Instruire în vederea bunei desfășurări a unei activități.

instructív, -ă, *instructivi, -e,* adj. Care instruiește; din care se pot trage învățăminte.

instrúctor, -oáre, *instructori, -oare,* s.m. și f. Persoană care face muncă de instruire, care instruiește pe alții.

instrúcție s.f. **1.** Procesul de predare a cunoștințelor și deprinderilor, care se desfășoară în instituțiile de învățământ. **2.** Activitatea de pregătire teoretică și practică a militarilor. **3.** (Jur., înv.) Activitatea de urmărire penală.

instrucțiúne, *instrucțiuni,* s.f. (Mai ales la pl.) Indicații cu privire la modul de îndeplinire a unui lucru; norme emise de conducătorii organelor centrale ale administrației de stat în vederea aplicării legilor, decretelor etc.

instrui, *instruiesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) pregăti într-un anumit domeniu, a învăța. **2.** Tr. A pregăti ostașii în teoria și practica militară.

instruít, -ă, *instruiți, -te,* adj. **1.** Învățat, cultivat. **2.** (Despre ostași) Care și-a însușit cunoștințele de teorie și practică militară.

instrumént, *instrumente,* s.n. **1.** Sistem de piese care constituie un tot unitar folosit pentru observarea, măsurarea sau controlul unei mărimi. **2.** Aparat cu ajutorul căruia se produc sunete muzicale. **3.** (Fig.) Mijloc sau persoană folosită pentru atingerea unui scop.

instrumentál, -ă, *instrumentali, -e,* adj. **1.** (Muz.) Care se execută cu ajutorul instrumentelor. **2.** *Complement circumstanțial instrumental* = complement circumstanțial care arată mijlocul prin care se realizează o acțiune.

instrumentáție, *instrumentații,* s.f. Repartizare a părților unei compoziții muzicale pe grupuri de instrumente.

instrumentíst, -ă, *instrumentiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă (într-un ansamblu) dintr-un instrument muzical.

insuccés, *insuccése,* s.n. Nereușită, eșec.

insuficiént, -ă, *insuficienți, -te,* adj. Care nu este de ajuns, care nu satisface (cantitativ sau calitativ); (substantivat, m.) calificativ sub limita de trecere (la un examen).

insuficiénță, *insuficiențe,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este insuficient. **2.** (Med.) Incapacitate a unui organ de a-și îndeplini integral funcțiile.

insuflá, *insúflu,* vb. I. Tr. **1.** A introduce sub presiune gaze sau vapori într-un motor, într-un cuptor metalurgic etc. **2.** (Fig.) A-i provoca cuiva un anumit sentiment, o anumită stare sufletească.

insuflație, *insuflații,* s.f. Introducerea sub presiune a unei substanțe pulverulente sau gazoase într-o cavitate a organismului, în scop terapeutic.

insulár, -ă, *insulari, -e,* adj. Caracteristic unei insule; care se află pe o insulă; (substantivat) locuitor al unei insule.

însulă, *insule,* s.f. Porțiune de uscat înconjurată din toate părțile de apă; *insulă plutitoare* = îngrămădire compactă de rădăcini și ramuri rupte care plutesc pe o apă.

insulínă s.f. Hormon secretat de pancreas, care intervine în reglarea metabolismului zahărului.

insultá, *insúlt,* vb. I. Tr. A aduce cuiva o insultă, a jigni.

insúltă, *insulte,* s.f. Cuvînt sau faptă injurioasă la adresa cuiva; jignire.

insuportábil, -ă, *insuportabili, -e,* adj. Care nu poate fi suportat sau care este greu de suportat.

insurécție, *insurecții,* s.f. Formă de luptă armată, organizată, a forțelor sociale progresiste, revoluționare, cu sprijinul maselor populare, în scopul răsturnării unui regim politic reacționar sau al izgonirii unei armate ocupante.

insurgént, -ă, *insurgenți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la o insurecție.

insurmontábil, -ă, *insurmontabili, -e,* adj. (Livr.; despre obstacole, dificultăți) Care nu poate fi trecut, depășit.

intabulá, *intabulez,* vb. I. Tr. A înscrie în cartea funciară un drept imobiliar.

intáct, -ă, *intacți, -te,* adj. Neatins, neștirbit, întreg.

intangíbil, -ă, *intangibili, -e,* adj. Care trebuie să rămînă intact, de care nu te poți atinge.

integrá, *integrez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) include, a (se) îngloba, a (se) armoniza într-un ansamblu; (mat.) *a integra o funcție* = a calcula integrala.

integrál, -ă, *integrali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Întreg, complet; *făină integrală* = făină brută, neselecționată. **2.** Adj. (Mat.) *Calcul integral* = ramură a matematicii, care se ocupă cu studiul integralelor. **3.** S.f. *Integrală a unei funcții* = funcție a cărei derivată este chiar funcția dată; *integrală a unei ecuații diferențiale* = soluția ecuației respective.

integrántă, *integrante,* adj. *Parte integrantă* = parte care se include în mod necesar în componența unui tot.

integráre, *integrări*, s.f. Acțiunea de *a (se) integra; integrare economică* = proces complex de dezvoltare a economiei mondiale în condițiile contemporane, constînd în intensificarea, adîncirea interdependențelor dintre economiile diferitelor state.

integritáte s.f. **1.** Însușirea de a fi integru; cinste, probitate. **2.** Însușirea de a fi (sau de a se menține) întreg, intact.

intégru, -ă, *integri, -e*, adj. Cinstit, onest, incoruptibil.

intelécт, *intelecte*, s.n. Capacitatea de a gîndi, de a cunoaște, de a opera cu noțiuni.

intelectuál, -ă, *intelectuali, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la intelect. **2.** S.m. și f. Persoană care posedă pregătire de specialitate și lucrează în domeniul științei, artei etc.; persoană care aparține intelectualității.

intelectualitáte, *intelectualități*, s.f. **1.** Categorie socială care lucrează în domeniul muncii intelectuale. **2.** Totalitatea intelectualilor, mulțime de intelectuali.

inteligént, -ă, *inteligenți, -te*, adj. Înzestrat cu inteligență; care denotă inteligență.

inteligénță, *inteligențe*, s.f. Facultatea de a înțelege ușor, de a sesiza esențialul, de a rezolva situații sau probleme noi.

inteligíbil, -ă, *inteligibili, -e*, adj. Care poate fi înțeles.

intemperánță, *intemperanțe*, s.f. Necumpătare.

intemperíe, *intemperii*, s.f. Stare atmosferică nefavorabilă; vreme rea.

intempestív, -ă, *intempestivi, -e*, adj. (Livr.) Care se produce pe neașteptate și la timp nepotrivit; inoportun.

intendént, -ă, *intendenți, -te*, s.m. și f. Persoană însărcinată cu administrarea unei instituții.

inténs, -ă, *intenși, -se*, adj. Care acționează cu forță; tare, viu, puternic.

intensifícá, *intensific*, vb. I. Tr. și refl. A (se) face mai intens; a (se) înteți; a (se) mări.

intensitáte, *intensități*, s.f. **1.** Starea a ceea ce este intens; grad de tărie, de forță. **2.** (Fiz.) Mărime scalară sau vectorială utilizată pentru a caracteriza cantitativ un fenomen, starea unui cîmp ori a unui corp într-un anumit punct.

intensív, -ă, *intensivi, -e*, adj. Care are intensitate; *agricultură intensivă* = sistem de agricultură care asigură producții mari pe unitatea de suprafață, datorită investițiilor suplimentare în mijloace de producție.

intentá, *intentez*, vb. I. Tr. (Jur.) *A intenta un proces* = a introduce, a porni o acțiune (5).

intenție, *intenții*, s.f. Voință, gînd de a întreprinde ceva.

intenționá, *intenționez*, vb. I. Tr. A avea intenția să..., a plănui.

intenționát, -ă, *intenționați, -te*, adj. Cu intenție, cu un anumit scop.

inter- Element de compunere cu sensul „între", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

interacțiúne, *interacțiuni*, s.f. Acțiune între două sau mai multe corpuri, sisteme fizice, fenomene etc., manifestată printr-o influențare, condiționare sau acțiune cauzală reciprocă și care stă la baza mișcării în genere.

interastrál, -ă, *interastrali, -e*, adj. Care se află sau care se petrece între aștri.

interbélic, -ă, *interbelici, -e*, adj. Dintre două războaie (în special dintre cele două războaie mondiale).

intercalá, *intercalez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) introduce într-un șir de lucruri sau de ființe.

interceptá, *interceptez*, vb. I. Tr. A prinde, a reține un obiect în timpul mișcării lui; a surprinde (și a controla) o convorbire telefonică, o corespondență etc.

interconectá, *interconectez*, vb. I. Tr. A realiza o interconexiune.

interconexiúne, *interconexiuni*, s.f. Legătură între mai multe rețele electrice cu ajutorul unor linii de transport al energiei electrice.

intercontinentál, -ă, *intercontinentali, -e*, adj. Care este situat sau care are loc între două sau mai multe continente.

intercostál, -ă, *intercostali, -e*, adj. Care se referă la spațiul dintre coaste; care este așezat între coaste.

interdependénță s.f. Totalitatea legăturilor și raporturilor dintre obiectele și pròcesele din domeniul naturii, societății și gîndirii.

interdicție, *interdicții*, s.f. Prevedere legală prin care se interzice săvîrșirea anumitor fapte sau acte.

interdisciplinár, -ă, *interdisciplinari, -e*, adj. Care se referă la mai multe discipline științifice, care aparține mai multor ramuri ale științei.

interés, *interese*, s.n. **1.** Preocuparea de a obține ceea ce este avantajos, necesar, folositor. **2.** Orientare activă spre anumite lucruri, dorință de a cunoaște și de a înțelege. **3.** Simpatie față de cineva.

interesá, *interesez*, vb. I. **1.** Tr. A stîrni interesul cuiva; a reține atenția cuiva; a face pe cineva părtaș la o acțiune, la un cîștig. **2.** Refl. A manifesta grijă, interes față de cineva sau ceva. **3.** Refl. A căuta să afle, a se informa.

interesánt, -ă, *interesanți, -te*, adj. Care interesează; care atrage atenția, care prezintă sau stîrnește interes.

interesát, -ă, *interesați, -te*, adj. **1.** Care are un anumit interes. **2.** Care urmărește numai avantaje personale. **3.** Plin de interes, de curiozitate.

interferá, pers. 3 *interferează*, vb. I. Intr. (Despre unde) A produce fenomenul interferenței.

interferénță, *interferențe*, s.f. **1.** Întîlnire, încrucișare a două sau a mai multor fenomene, întîmplări, fapte etc. **2.** (Fiz.) Suprapunerea unor mișcări vibratorii (unde luminoase, acustice, electrice etc.) cu aceeași frecvență, avînd drept rezultat întărirea (sau slăbirea) lor.

interferométru, *interferometre*, s.n. Instrument optic bazat pe fenomenul interferenței, care servește la determinarea lungimilor de undă, a indicilor de refracție etc.

interfluviu, *interfluvii*, s.n. Porțiune de teren cuprinsă între două văi vecine.

interimár, -ă, *interimari, -e*, s.m., adj. (Persoană) care exercită în mod provizoriu o funcție în locul titularului.

interiór, -oáră, *-interiori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este situat înăuntrul unui lucru, al unui spațiu limitat etc.; (fig.) care se referă la natura morală, la partea sufletească a omului. **2.** S.n. Partea dinăuntru a unui obiect, a unei camere, a unei locuințe etc. **3.** S.n. (Fig.) Latura lăuntrică, natura morală a omului. **4.** S.n. Post telefonic instalat într-o cameră, într-un birou etc. și care este legat de liniile exterioare printr-o centrală.

interjécție, *interjecții*, s.f. Parte de vorbire neflexibilă care exprimă sentimente și manifestări de voință sau care imită sunete și zgomote din natura înconjurătoare.

interlocutór, -oáre, *interlocutori, -oare*, s.m. și f. Persoană care vorbește cu alta, care participă la o discuție, la o conversație.

interlóp, -ă, *interlopi, -e*, adj. Care are o reputație proastă; dubios, suspect, deocheat.

interlúdiu, *interludii*, s.n. **1.** Episod muzical care face legătura între două secțiuni mai importante ale unei compoziții muzicale. **2.** (Teatru) Episod muzical care face legătura între două momente ale unei lucrări dramatice.

intermediár, -ă, *intermediari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află la mijloc. **2.** S.m. și f. Persoană care mijlocește tîrgul între un vînzător și un cumpărător sau încheie o tranzacție între două părți, cu împuternicirea acestora.

intermédiu s.n. *Prin intermediul cuiva* = prin mijlocirea cuiva.

intermézzo s.n. **1.** Divertisment muzical între actele unui spectacol. **2.** Mică piesă instrumentală, de formă liberă.

interminábil, -ă, *interminabili, -e*, adj. Care nu se mai termină; foarte lung; foarte mare.

intermitént, -ă, *intermitenți, -te*, adj. Care acționează sau se produce cu intermitență; (adverbial) cu întreruperi, din cînd în cînd.

intermiténță, *intermitențe*, s.f. Întrerupere temporară în desfășurarea unei acțiuni, a unei activități.

intermoleculár, -ă, *intermolecular, -e*, adj. Care se află sau se petrece între două sau mai multe molecule.

intérn, -ă, *interni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află în interiorul unui lucru, al unei ființe; al unui fenomen; *boli interne* = boli ale organelor din interiorul corpului; *unghiuri interne* = unghiuri formate de două paralele tăiate de o secantă și situate între cele două paralele. **2.** S.m. și f. Elev sau ucenic care locuiește într-un internat. **3.** S.m. și f. Student în medicină sau medic angajat (prin concurs) la un spital.

internă, *internez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) instala într-un spital, pentru tratament. **2.** Tr. A obliga pe cineva să stea într-un ospiciu, într-un institut de reeducare, a închide într-un lagăr.

internát, *internate*, s.n. **1.** Așezămînt școlar în care locuiesc și iau masa elevii. **2.** Stagiu de practică medicală efectuat în spitale și în clinici de către studenții din ultimii ani de facultate.

internațiónal, -ă, *internaționali, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la relațiile dintre state; care interesează mai multe state; la care participă reprezentanți din mai multe state. **2.** Adj. *Limbă internațională* = limbă de largă circulație, folosită în relațiile internaționale; *drept internațional* = totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile dintre state. **3.** S.m. și f. Sportiv care participă la întîlniri sportive internaționale **(1).**

internaționalísm s.n. Solidaritate, colaborare liber-consimțită între națiuni, popoare, țări, partide independente, egale în drepturi, în scopul sprijinului reciproc și al progresului fiecărei națiuni; *internaționalism proletar* = unitate, solidaritate a clasei muncitoare din toate țările în lupta împotriva capitalismului, pentru construirea socialismului și comunismului.

internaționalíst, -ă, *internaționaliști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aplică principiile internaționalismului. **2.** S.m. și f. Partizan al internaționalismului.

interníst, -ă, *interniști, -ste*, adj. *Medic internist* (și substantivat, m.) = medic specialist în boli interne.

internód, *internoduri*, s.n. Porțiune din tulpina unor plante cuprinsă între două noduri.

interogá, *interoghez*, vb. I. Tr. **1.** A supune pe cineva la un interogatoriu. **2.** A examina un elev, un student etc.

interogatív, -ă, *interogativi, -e*, adj. Care exprimă o întrebare.

interogatóriu, *interogatorii*, s.n. Totalitatea întrebărilor puse învinuitului sau inculpatului în cursul procesului penal, în legătură cu fapta săvîrșită.

interpelá, *interpelez*, vb. I. Tr. A face o interpelare.

interpeláre, *interpelări*, s.f. Întrebare pusă de către un deputat în parlament unui membru al guvernului în legătură cu modul de rezolvare a unor probleme (de ordin politic, diplomatic, economic etc.).

interplanetár, -ă, *interplanetari, -e*, adj. Care este situat între planete; privitor la legătura dintre planete.

interpolá, *interpolez*, vb. I. Tr. **1.** A introduce într-un text (manuscris) cuvinte sau fraze care nu fac parte din acel text, dar care îl explică sau îl completează. **2.** (Mat.) A intercala, într-un șir de valori cunoscute, unul sau mai mulți termeni determinați prin calcul.

interprét, -ă, *interpreți, -te*, s.m. și f. **1.** Persoană care traduce oral cele spuse de cineva în altă limbă. **2.** (Fig.) Persoană care face cunoscute altuia voința, dorința, sentimentele cuiva. **3.** Persoană care interpretează un rol, o compoziție muzicală.

interpretá, *interpretez,* vb. I. Tr. **1.** A explica, a da un anumit înțeles unui lucru; a comenta un text (vechi). **2.** A juca un rol într-o piesă, într-un film etc.; a executa o bucată muzicală.

interpúne, *interpún,* vb. III. Refl. A interveni ca mijlocitor (pentru a stabili o înțelegere); a se amesteca în relațiile dintre două persoane.

interrégn, *interregnuri,* s.n. Interval în care un stat monarhic este lipsit de suveran.

intersectá, *intersectez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) întretăia.

intersécție, *intersecții,* s.f. Încrucișare de drumuri; locul sau punctul unde se întretaie două linii, două drumuri etc.

interstatál, -ă, *interstatali, -e,* adj. Care privește mai multe state, care are loc între mai multe state.

interstițiál, -ă, *interstițiali, -e,* adj. Care se află într-un interstițiu; care provine dintr-un interstițiu; *țesut interstițial* = țesut situat în spațiile dintre celelalte țesuturi ale organelor.

interstíțiu, *interstiții,* s.n. Mic spațiu între granulele unui material, între părțile unui corp etc.

interșcolár, -ă, *interșcolari, -e,* adj., Care are loc între două sau mai multe școli.

interurbán, -ă, *interurbani, -e,* adj. Care are loc între două sau mai multe orașe; care leagă două orașe; (substantivat, n.) telefon care stabilește legătura între două localități.

intervál, *intervale,* s.n. **1.** Distanță în timp între două fenomene sau evenimente consecutive. **2.** Spațiu care separă două lucruri; (mat.) mulțimea punctelor cuprinse între două puncte date. **3.** Diferența dintre înălțimile a două sunete muzicale.

intervení, *intervin,* vb. IV. Intr. **1.** A intra într-o acțiune; a se amesteca în vorbă, într-o dispută; a lua cuvîntul. **2.** A face un demers pentru a obține ceva (mai ales o favoare). **3.** A se întîmpla, a se ivi, a surveni.

intervénție, *intervenții,* s.f. **1.** Faptul de a interveni, de a intra într-o acțiune, într-o discuție. **2.** Amestec al unui stat în treburile altui stat, folosind forța armată, presiuni politice etc. **3.** Demers făcut pentru a obține ceva (mai ales o favoare). **4.** (Med.) Operație.

intervenționísm s.n. Amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat.

intervertí, *intervertesc,* vb. IV. Tr. A schimba ordinea sau locul elementelor dintr-o serie.

intervievá, *intervievez,* vb. I. Tr. A lua cuiva un interviu.

interviu, *interviuri,* s.n. Convorbire între o personalitate politică, culturală etc. și un ziarist, un reporter, în scopul publicării în presă, al difuzării prin radio sau televiziune a răspunsurilor la întrebările puse de aceștia; (p. ext.) textul convorbirii publicat în ziar.

interzíce, *interzic,* vb. III. Tr. A nu permite să se facă un anumit lucru.

intestín[1], *intestine,* s.n. Parte a tubului digestiv, la oameni și la mamifere, cuprinsă între stomac și anus și alcătuită din două părți distincte *(intestinul gros* și *intestinul subțire).*

intestín[2], -ă, *intestini, -e,* adj. (Livr.) Care se petrece în interiorul unui stat, al unui organism social etc.; intern.

intestinál, -ă, *intestinali, -e,* adj. Care aparține intestinului[1], care se referă la intestine...

intim, -ă, *intimi, -e,* adj. **1.** Care constituie esența unui lucru. **2.** (Despre persoane) Legat de cineva printr-o afecțiune puternică; familiar, prietenos, afectuos. **3.** Care se referă la viața particulară sau familială a cuiva. **4.** Care are loc într-un cadru restrîns.

intimidá, *intimidez,* vb. I. Tr. și refl. A simți (sau a insufla cuiva) teamă, a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci.

intimitáte, *intimități,* s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este intim; prietenie strînsă. **2.** Cadru, cerc restrîns, familial. **3.** (La pl.) Chestiuni personale.

intitulá, *intitulez,* vb. I. Tr. A da un titlu (unei scrieri, unei persoane etc.); (refl.) a purta un titlu; a se numi.

intolerábil, -ă, *intolerabili, -e,* adj. Care nu poate fi tolerat; de neîngăduit.

intoleránță, *intoleranțe,* s.f. **1.** Lipsă de toleranță, de îngăduință. **2.** Incapacitate organică de a suporta unele medicamente.

intoná, *intonez,* vb. I. Tr. **1.** A executa, a cînta un imn, o melodie solemnă. **2.** A rosti cu un anumit ton un cuvînt, o frază.

intonáție, *intonații,* s.f. **1.** Acțiunea de a emite sunete; modul în care sînt emise sunetele. **2.** Modulații, inflexiuni ale vocii în timpul vorbirii sau cîntatului.

intoxicá, *intóxic,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) introduce în organism substanțe toxice; a (se) otrăvi.

intoxicáție, *intoxicații,* s.f. Stare patologică datorită introducerii în organism a unor substanțe toxice.

intra[1]- Element de compunere însemnînd „în", „între", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

intrá[2], *intru,* vb. I. Intr. **1.** A trece din afară înăuntru, dintr-un loc deschis într-unul închis; a se introduce, a se băga; a pătrunde. **2.** (Fig.) A se amesteca, a lua parte la...; a ajunge într-o anumită situație. **3.** A începe un serviciu, a se angaja într-o slujbă; a se înscrie într-o organizație, într-o asociație etc. **4.** A începea; (mat., despre numere) a se cuprinde de un număr de ori în alt număr. **5.** A fi necesar, a trebui (în anumită cantitate): *la un costum intră trei metri de stofă.* **6.** *A intra la spălat* = (despre țesături) a-și micșora dimensiunile prin spălare.

intracelulár, -ă, *intracelulari, -e,* adj. Care se află sau se petrece în interiorul celulelor.

intradós, *intradosuri,* s.n. Fața interioară, concavă, a unei bolți, a unui arc etc.; fața inferioară a unui planșeu.

intramontán, -ă, *intramontani, -e,* adj. Care se află sau care se desfășoară între culmile munților; care este înconjurat de munți.

intramusculár, -ă, *intramusculări, -e,* adj. Care se află sau se petrece în interiorul mușchilor.

intransigént, -ă, *intransigenți, -te,* adj. Care nu se abate de la un anumit principiu, care nu acceptă compromisuri.

intransigénță s.f. Însușirea de a fi intransigent.

intranzitív, *intranzitive,* adj. (Despre verbe) A cărui acțiune nu se exercită în mod nemijlocit asupra unui obiect.

intráre, *intrări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a intra;* locul prin care se intră; locul de acces într-o clădire, într-un spațiu închis. **2.** Stradă mică, fundătură. **3.** Valoare care se înregistrează în patrimoniul unei întreprinderi sau instituții. **4.** (Cib.) Bornă de acces a unui element sau sistem.

intravenós, -oásă, *intravenoși, -oase,* adj. (Despre injecții) Care se face în venă.

intravilán, *intravilane,* s.n. Zonă care cuprinde suprafața unui oraș sau a unui sat.

intrepid, -ă, *intrepizi, -de,* adj. (Livr.) Cutezător, curajos.

intrigá, *intrig,* vb. I. Tr. A stîrni surprinderea sau curiozitatea cuiva; a provoca suspiciune.

intrigánt, -ă, *intriganți, -te,* s.m. și f., adj. (Persoană) care face intrigi **(1)**.

intrigă, *intrigi,* s.f. **1.** Acțiune, de obicei ascunsă, care folosește mijloace nepermise pentru realizarea sau zădărnicirea unui lucru; uneltire. **2.** Totalitatea întîmplărilor care determină acțiunea unei opere literare epice sau dramatice.

intrinséc, -ă, *intrinseci, -e,* adj. Care constituie partea lăuntrică, esențială, a unui lucru; ceea ce are un lucru prin el însuși (ex. valoare).

intrînd, *intrinduri,* s.n. Parte adîncită în zidul unei construcții, la o parcelă de teren etc.

introdúce, *introdúc,* vb. III. Tr. **1.** A face să intre, să pătrundă; a băga, a vîrî; (refl.) a intra undeva (cu forța sau pe furiș). **2.** A face ca o persoană să fie primită de cineva sau să fie admisă într-o organizație. **3.** A ajuta pe cineva să se inițieze într-o activitate, într-o problemă. **4.** A pune în practică, în uz.

introdúcere, *introduceri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) introduce;* includere, adăugare; punere în practică. **2.** Lucrare, studiu care cuprinde noțiunile elementare și pregătitoare ale unei discipline științifice. **3.** Capitol la începutul unei lucrări, cuprinzînd elemente necesare înțelegerii ei; partea de început a unei compoziții muzicale.

introductív, -ă, *introductivi, -e,* adj. Care servește ca introducere; de la început.

introspectív, -ă, *introspectivi, -e,* adj. Care se referă la introspecție; bazat pe introspecție.

introspécție, *introspecții,* s.f. Observare a fenomenelor propriei conștiințe.

intrús, -ă, *intruși, -se,* s.m. și f. Persoană care se introduce undeva, sau la cineva, fără ca prezența să-i fie necesară sau solicitată.

intruziúne, *intruziuni,* s.f. Pătrundere a magmei între alte formații geologice ale scoarței. Pămîntului; corp care ia naștere prin acest proces.

intuí, *intuiesc,* vb. IV. Tr. A avea o intuiție; a înțelege ceva în mod nemijlocit; a sesiza.

intuitív, -ă, *intuitivi, -e,* adj. Bazat pe intuiție, pe cunoașterea nemijlocită a realității.

intuíție, *intuiții,* s.f. **1.** Capacitatea de a pătrunde în mod direct, nemijlocit în esența lucrurilor. **2.** Descoperire bruscă a unui adevăr, a unei soluții.

inumán, -ă, *inumani, -e,* adj. Neomenos, crud, feroce.

inundá, pers. 3 *inundă,* vb. I. Tr. (Despre apă) A acoperi, prin revărsare, un teren; a pătrunde în cantitate mare într-o mină, într-o sondă etc.

inundábil, -ă, *inundabili, -e,* adj. (Despre terenuri) Care poate fi inundat, care este expus inundațiilor.

inundáție, *inundații,* s.f. Acoperire a unei porțiuni de uscat cu o mare cantitate de apă (provenită din revărsarea rîurilor sau din ploi); cantitate de apă care inundă un teren.

inutíl, -ă, *inutili, -e,* adj. Nefolositor; (adverbial) zadarnic, degeaba.

inutilitáte s.f. Faptul de a fi inutil.

inutilizábil, -ă, *inutilizabili, -e,* adj. Care nu poate fi utilizat.

inuzitát, -ă, *inuzitați, -te,* adj. (Livr.) Care nu se folosește, care nu este întrebuințat.

invadá, *invadez,* vb. I. Tr. **1.** (Mai ales despre armate) A ocupa prin violență un teritoriu străin, provocînd pagube; a cotropi. **2.** (Fig.) A cuprinde, a copleși.

invadatór, -oáre, *invadatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, armată, stat) care invadează; năvălitor, cotropitor.

invalid, -ă, *invalizi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate.

invalidá, *invalidez,* vb. I. Tr. A declara ca nevalabil (un act de procedură, o alegere), a infirma.

invaliditáte, *invalidități,* s.f. Starea celui invalid; infirmitate.

invár s.n. Oțel aliat, cu un conținut mare de nichel, cu coeficient de dilatare foarte mic, folosit în construcția aparatelor și instrumentelor de precizie.

invariábil, -ă, *invariabili, -e,* adj. Care nu variază, nu se schimbă.

invariánt, *invarianți,* s.m. (Mat.) Număr, grup etc. care nu se schimbă față de un grup de transformări.

invázie, *invazii,* s.f. **1.** Năvălire neașteptată a unei armate inamice într-o țară. **2.** (Biol.) Apariție masivă a unor paraziți sau dăunători într-o regiune.

invectívă, *invective,* s.f. Expresie violentă, jignitoare la adresa cuiva.

inventá, *inventez,* vb. I. Tr. **1.** A crea, a realiza ceva care nu exista pînă atunci. **2.** (Fig.) A scorni lucruri neadevărate.

inventár, *inventare,* s.n. Document (listă, registru) în care sînt consemnate, sub aspect cantitativ și valoric, mijloacele pe care le posedă

la un moment dat o persoană fizică sau juridică.

inventariá, *inventariez,* vb. I. Tr. A înregistra în inventar obiecte, bunuri etc.

inventatór, -oáre, *inventatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care a realizat o invenţie (1).

inventív, -ă, *inventivi, -e,* adj. Care are talentul, capacitatea de a inventa.

inventivitáte s.f. Însuşirea de a fi inventiv.

invénţie, *invenţii,* s.f. 1. Realizare tehnică nouă, care reprezintă un progres faţă de realizările anterioare ale tehnicii mondiale. 2. (Fig.) Născocire de lucruri inexistente, neadevărate.

invers, -ă, *inverşi, -se,* adj. (Adesea adverbial) Care este contrar direcţiei iniţiale sau firesti; (mat.) *mărimi invers proporţionale* = mărimi care depind în aşa fel una de alta, încît dacă una se măreşte de un număr de ori, cealaltă se micşorează de acelaşi număr de ori.

inversá, *inversez,* vb. I. Tr. A schimba, a răsturna ordinea iniţială sau firească; (fiz.) a schimba sensul, pe aceeaşi direcţie, al unei mărimi vectoriale.

inversiúne, *inversiuni,* s.f. 1. Schimbare, răsturnare a sensului sau a ordinii obişnuite. 2. Procedeu stilistic care constă în schimbarea topicii normale a cuvintelor în frază.

inversór, *inversoare,* s.n. Dispozitiv care serveşte la schimbarea sensului mişcării unei maşini, unui vehicul, unui curent electric, unui curent de fluid etc.

invertázá, *invertaze,* s.f. Enzimă produsă de drojdia de bere, care transformă zahărul în glucoză şi în fructoză.

invertí, *invertesc,* vb. IV. Tr. A face o inversiune, a schimba, a transforma.

investí, *investesc,* vb. IV. Tr. A face o investiţie.

investigá, *investighez,* vb. I. Tr. A face investigaţii.

investigáţie, *investigaţii,* s.f. Cercetare sistematică şi amănunţită pentru a afla ceva.

investíţie, *investiţii,* s.f. Totalitatea cheltuielilor efectuate pentru crearea de noi fonduri fixe, precum şi pentru reconstruirea, lărgirea şi modernizarea celor existente.

inveterát, -ă, *inveteraţi, -te,* adj. Învechit în rele, în vicii.

invidiá, *invidiez,* vb. I. Tr. 1. A fi stăpînit de invidie, a pizmui. 2. A rîvni la ceva ce aparţine altuia.

invídie, *invidii,* s.f. Sentiment egoist de părere de rău, de necaz, provocat de succesele, de calităţile, de situaţia bună a altuia.

invidiós, -oásă, *invidioşi, -oase,* adj., s.m. şi f. 1. Adj. Plin de invidie; care denotă invidie. 2. S.m. şi f. Om stăpînit de invidie.

invíncibil, -ă, *invincibili, -e,* adj. Care nu poate fi învins.

inviolábil, -ă, *inviolabili, -e,* adj. Care nu poate fi violat, încălcat.

inviolabilitáte s.f. Faptul de a fi inviolabil.

invitá, *invit,* vb. I. Tr. A pofti pe cineva să vină undeva sau să participe la ceva.

invitát, -ă, *invitaţi, -te,* s.m şi f. Persoană chemată să vină undeva sau să participe la ceva.

invitáţie, *invitaţii,* s.f. Chemare, convocare; bilet sau scrisoare prin care cineva este invitat undeva.

invizíbil, -ă, *invizibili, -e,* adj. Care nu se vede sau nu poate fi văzut.

invocá, *invóc,* vb. I. Tr. 1. A chema în ajutor (o divinitate). 2. A cita, a se referi la ceva în favoarea sa.

invocáţie, *invocaţii,* s.f. Chemare în ajutor; (spec.) chemare adresată de poet muzei, pentru a-l inspira.

involúcru, *involucre,* s.n. Totalitatea bracteelor grupate la baza unei flori sau a unei inflorescenţe.

involuntár, -ă, *involuntari, -e,* adj. (Adesea adverbial) Făcut fără voie; neintenţional.

involúţie, *involuţii,* s.f. 1. Transformare regresivă; represiunea unui organ sau a organismului. 2. Revenirea la normal a unui organ (mărit anterior).

invulnerábil, -ă, *invulnerabili, -e,* adj. Care nu poate fi rănit; care nu poate fi atacat sau învinuit.

invulnerabilitáte s.f. Însuşirea de a fi invulnerabil.

iobág, *iobagi,* s.m. Ţăran dependent de stăpînul feudal căruia era obligat să-i facă prestaţii în muncă şi în natură sau în bani.

iobăgie s.f. Sistem de relaţii de producţie feudale, bazat pe proprietatea privată a feudalului asupra pămîntului şi a celorlalte mijloace de producţie, pe proprietatea incompletă asupra iobagului şi pe însuşirea rentei feudale.

ioc adv. (Pop. şi fam.) Nimic, deloc.

iod s.n. Element chimic în stare solidă, formînd cristale negre, întrebuinţat în medicină: *tinctură de iod* = soluţie de iod în alcool, folosită pentru dezinfectarea rănilor.

iodofórm s.n. Pulbere cristalină galbenă, cu miros puternic, întrebuinţată ca antiseptic.

iodúră, *ioduri,* s.f. Compus al iodului cu un alt element sau cu un radical organic.

iólă, *iole,* s.f. Mică ambarcaţie sportivă, cu o velă, condusă de o singură persoană.

ión, *ioni,* s.m. Particulă încărcată electric pozitiv sau negativ datorită pierderii sau cîştigării unuia sau mai multor electroni.

ionatán, (1) *ionatani,* s.m., (2) *ionatane,* s.n. 1. S.m. Soi de măr originar din America de Nord. 2. S.n. Fructul ionatanului (1), de culoare roşie, cu gust dulce-acrişor.

iónic, -ă, *ionici, -e,* adj. *Ordin ionic* = ordin arhitectonic (apărut în Grecia), caracterizat prin coloane zvelte, al căror capitel este decorat cu volute.

ionizá, *ionizez,* vb. I. Tr. (Fiz.) A produce ioni liberi în masa unui gaz sau a unor lichide.

ionizánt, -ă, *ionizanţi, -te,* adj. (Fiz.; despre agenţi sau factori fizici) Care poate ioniza.

ionizáre, *ionizări,* s.f. 1. Acţiunea de *a ioniza.* 2. Tratament care constă în introducerea de ioni în organism.

ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Irlanda. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Irlandei.

irmilíc, *irmilici*, s.m. Monedă turcească de aur, care a circulat şi la noi în sec. XIX.

irónic, -ă, *ironici, -e*, adj. Care conţine sau exprimă o ironie; căruia îi place să facă ironii.

ironíe, *ironii*, s.f. Vorbă sau expresie care conţine o ușoară batjocură la adresa cuiva sau a ceva.

ironizá, *ironizez*, vb. I. Tr. A spune ironii la adresa cuiva; a avea o atitudine ironică, batjocoritoare faţă de cineva.

iroseálă, *iroseli*, s.f. Faptul de a (se) irosi; risipă.

irosí, *irosesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) risipi, a (se) pierde; (refl.) a se împrăştia în toate părţile.

irózi s.m. pl. Spectacol de teatru popular în care se dezvoltă motive religioase într-o viziune autohtonă; vicleim.

irúpe, *irúp*, vb. III. Intr. A se manifesta brusc şi cu putere, a izbucni; a ţîşni.

irúpţie, *irupţii*, s.f. Izbucnire violentă, ţîşnire.

iscá, *isc*, vb. I. Refl. A se produce pe neaşteptate, a se naşte, a se ivi; (tr.) a face să se nască, a provoca.

iscălí, *iscălesc*, vb. IV. Refl. A-şi scrie numele pe o scrisoare, pe o cerere; (tr.) a semna un act.

iscălitúră, *iscălituri*, s.f. Numele unei persoane scris de ea însăşi pe un act, pe o scrisoare etc.

iscoádă, *iscoade*, s.f. Persoană care iscodeşte; spion.

iscodí, *iscodesc*, vb. IV. Tr. **1.** A cerceta cu atenţie (şi în ascuns) pentru a afla o taină; a spiona. **2.** A pune cuiva întrebări insistente pentru a afla ceva. **3.** A născoci un lucru.

Iscoditór, -oáre, *iscoditori, -oare*, adj. **1.** Care iscodeşte, care caută să afle o taină. **2.** Care caută să pătrundă cu mintea, să afle, să cunoască.

iscusínţă, *iscusinţe*, s.f. Îndemînare, dibăcie, pricepere.

iscusít, -ă, *iscusiţi, -te*, adj. **1.** Priceput, dibaci, îndemînatic. **2.** Făcut cu iscusinţă.

islamism s.n. Mahomedanism.

islandéz, -ă, *islandezi, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Islanda sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Islanda. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Islandei.

isón s.n. Acompaniament muzical format din sunete prelungite; *a-i ţine cuiva isonul* = a acompania o melodie; (p. ext.) a aproba şi a susţine vorbele sau faptele cuiva.

isóp s.n. Ulei parfumat sau parfum extras din frunzele unui arbust exotic.

isoscél, *isoscele*, adj. (Despre triunghiuri) Care are două laturi egale.

ispăşí, *ispăşesc*, vb. IV. Tr. A răscumpăra prin suferinţă o greşeală sau o vină; a-şi lua pedeapsa.

ispăşitór, -oáre, *ispăşitori, -oare*, adj. Care ispăşeşte o vină sau o greşeală; (fam.) *ţap ispăşitor* = persoană asupra căreia se aruncă vina pentru o greşeală a altuia.

ispítă, *ispite*, s.f. Ceea ce atrage, ademeneşte; tentaţie; îndemn la rău.

ispití, *ispitesc*, vb. IV. Tr. **1.** A atrage, a ademeni, a tenta, a seduce. **2.** A căuta să afli ceva, a cerceta, a descoase.

ispititór, -oáre, *ispititori, -oare*, adj. Care ispiteşte, ademenitor.

isprávă, *isprăvi*, s.f. **1.** Faptă sau acţiune dusă pînă la capăt. **2.** Succes, reuşită. **3.** Faptă ieşită din comun; (fam.) poznă, năzdrăvănie.

isprăvnie, *ispravnici*, s.m. (În trecut) Dregător însărcinat cu conducerea unui judeţ sau a unui ţinut.

isprăví, *isprăvesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) termina, a (se) sfîrşi; a (se) înfăptui, a (se) realiza.

isprăvnicél, *isprăvnicei*, s.m. (În trecut) Supraveghetor al argaţilor la o moşie.

isprăvnicíe, *isprăvnicii*, s.f. Instituţia condusă de un ispravnic; funcţia de ispravnic.

istéric, -ă, *isterici, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de isterie.

istericále s.f. pl. (Fam.) Acces de isterie.

isterie, *isterii*, s.f. Boală nervoasă, caracterizată prin convulsii şi prin accese de rîs sau de plîns.

istéţ, -eáţă, *isteţi, -e*, adj. Ager la minte, deştept, priceput.

isteţíme, *isteţimi*, s.f. Agerime de minte, inteligenţă, iscusinţă, pricepere.

ístm, *istmuri*, s.n. Fişie îngustă de pămînt care leagă două continente sau o peninsulă de un continent.

istóric, -ă, *istorici, -e*, adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care aparţine istoriei, referitor la istorie; care are o mare importanţă în dezvoltarea societăţii. **2.** Adj. Care relatează fapte din istorie; care prezintă faptele în ordine cronologică. **3.** S.n. Expunere amplă a unei întîmplări, a unui eveniment. **4.** S.m. Specialist în istorie.

istoricéşte adv. Din punct de vedere istoric.

istórie, *istorii*, s.f. **1.** Proces obiectiv al dezvoltării fenomenelor în natură şi în societate. **2.** Ştiinţă care studiază dezvoltarea societăţii, precum şi legile care guvernează această dezvoltare; scriere care relatează fapte legate de această ştiinţă. **3.** Ştiinţă care studiază dezvoltarea şi schimbările succesive într-un anumit domeniu: *istoria artelor*. **4.** Povestire, naraţiune. **5.** (Fam.) Întîmplare, păţanie; poznă.

istorioáră, *istorioare*, s.f. Scurtă povestire distractivă, de obicei pentru copii.

istoriográf, *istoriografi*, s.m. (În trecut) Persoană însărcinată în mod oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii.

istoriografíe, *istoriografii*, s.f. **1.** Ştiinţă auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul operelor şi al concepţiilor istorice. **2.** Totalitatea scrierilor istorice dintr-o ţară sau dintr-o anumită perioadă.

istorisí, *istorisesc*, vb. IV. Tr. A relata o întîmplare, a expune, a povesti.

istorisire, *istorisiri*, s.f. Acțiunea de *a istorisi*; povestire.

istorism s.n. Principiu al dialecticii potrivit căruia fenomenele realității trebuie privite în evoluția lor istorică și în legătură cu condițiile concrete care le-au generat.

istóv s.n. (Pop.) *De istov* = complet, în întregime; *fără istov* = fără încetare.

istovi, *istovesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) obosi peste măsură, a (se) extenua.

istovitór, -oáre, *istovitori, -oare*, adj. Care istovește.

istroromân, -ă, *istroromâni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație românească ce trăiește în peninsula Istria. **2.** Adj. Care se referă la istroromâni **(1)**; (substantivat, f.) dialect al limbii române vorbit de istroromâni.

ișlíc, *ișlice*, s.n. Căciulă mare de blană sau de postav, rotundă sau cu fundul pătrat, purtată odinioară de domni și de boieri, iar mai tîrziu și de negustori.

italián, -ă, *italieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Italia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Italia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Italiei.

italiáncă, *italience*, s.f. Femeie care face parte din poporul italian.

itálic, -ă, *italici, -e*, adj., Care ține de Italia antică, privitor la Italia antică.

italienésc, -eáscă, *italienești*, adj. Italian **(1)**.

italienéște adv. În felul italienilor; în limba italiană.

italienism s.n. Curent lingvistic inițiat de I. Heliade-Rădulescu, care căuta să apropie, prin mijloace artificiale, limba română de cea italiană.

itineránt, -ă, *itineranți, -te*, adj. Care se deplasează din loc în loc pentru a desfășura o anumită activitate.

itinerár, *itinerare*, s.n. Drumul pe care circulă un vehicul sau pe care se desfășoară o călătorie; indicator cuprinzînd orele de trecere prin anumite puncte a vehiculelor de transport în comun.

iți s.m. pl. Pantaloni țărănești, lungi și strîmți, confecționați dintr-o țesătură de bumbac sau de lînă.

iță, *iți*, s.f. Dispozitiv al războiului de țesut, constînd dintr-o serie de cochete așezate vertical între două vergele, prin care se trec firele de urzeală.

iți, *ițesc*, vb. IV. Refl. A se ivi, a se arăta puțin, pentru un moment.

iubi, *iubesc*, vb. IV. Tr. **1.** A nutri o mare afecțiune pentru o persoană de sex opus, a fi îndrăgostit de cineva; (refl. recipr.) a avea relații de dragoste cu cineva. **2.** A ține foarte mult la cineva sau la ceva.

iubíre, *iubiri*, s.f. Faptul de *a (se) iubi*; sentiment de dragoste pentru o persoană de sex opus; sentiment de afecțiune, de prețuire pentru cineva sau ceva.

iubít, -ă, *iubiți, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Pe care cineva îl iubește, care este drag cuiva. **2.** S.m. și f. Persoană care este în relații de dragoste cu o persoană de sex opus.

iubitór, -oáre, *iubitori, -oare*, adj. Care iubește, care este plin de dragoste, de afecțiune.

iudáic, -ă, *iudaici, -e*, adj. Care se referă la Iudeea sau la populația ei.

iúdă, *iude*, s.f. Om fățarnic, ipocrit; trădător.

iudéu, *iudei*, s.m. Persoană care făcea parte din populația Iudeii.

iuft s.n. Piele de bovine din care se fac fețe de încălțăminte.

iúgăr, *iugăre*, s.n. Veche unitate de măsură pentru suprafețe agrare (egală cu 0,5775 ha), folosită în Transilvania.

iugosláv, -ă, *iugoslavi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Iugoslavia sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Iugoslaviei.

iulián adj. *Calendar iulian* = calendar instituit din ordinul lui Iuliu Cezar în anul 46 î.e.n.

iúlie s.m. A șaptea lună a anului.

iúnie s.m. A șasea lună a anului.

iúreș, *iureșuri*, s.n. Asalt, năvală, atac; mers impetuos; fugă, goană.

iúrtă, *iurte*, s.f. Locuință de formă conică sau de cupolă, acoperită cu pîslă, obișnuită la populațiile nomade din Asia Centrală.

iúta s.f. **1.** Plantă anuală cu tulpina înaltă pînă la 3 m, cultivată pentru fibrele textile care se extrag din tulpină. **2.** Fibră textilă obținută din tulpina acestei plante și folosită la fabricarea de frînghii, saci, covoare etc.

iúte, *iuți*, adj. **1.** Care acționează repede; care se produce repede, fără întîrziere. **2.** Care aleargă cu repeziciune; (adverbial) în grabă. **3.** Care se supără ușor; violent. **4.** (Despre alimente) Cu gust înțepător, pișcător.

iuțeálă, *iuțeli*, s.f. Viteză mare, repeziciune.

iuți, *iuțesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) iute în mișcări; a (se) grăbi. **2.** Refl. (Despre alimente) A căpăta un gust înțepător, pișcător.

ivăr, *ivăre*, s.n. Clanță (la ușă); zăvor, încuietoare.

iveálă s.f. *A ieși la iveală* = a apărea, a se manifesta; *a scoate* (sau *a da*) *la iveală* = a da pe față, a face cunoscut; a publica, a tipări.

ivi, *ivesc*, vb. IV. Refl. A se arăta (pe neașteptate), a apărea dintr-o dată.

ivóriu s.n. Fildeș.

iz, *izuri*, s.n. Miros deosebit, specific; miros (și gust) neplăcut.

ízbă, *izbe*, s.f. Casă țărănească (de lemn) specifică unor sate rusești.

izbăví, *izbăvesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Înv.) A scăpa (pe cineva) dintr-o primejdie, dintr-o boală etc., a (se) salva, a (se) mîntui.

izbăvitór, -oáre, *izbăvitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care izbăvește.

izbéliște s.f. (Pop.) *De izbeliște* = (lăsat) la voia întîmplării.

izbi, *izbesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) lovi cu putere; a (se) trînti; a (se) arunca cu violență, a (se) năpusti. **2.** Tr. (Fig.) A impresiona puternic, a bate la ochi, a surprinde pe cineva.

izbitór, -oáre, *izbitori, -oare,* adj. Care bate la ochi, care impresionează puternic.

izbitúră, *izbituri,* s.f. Lovitură puternică.

izbîndă, *izbînzi,* s.f. Victorie, biruință; reușită, succes.

izbîndí, *izbîndesc,* vb. IV. Intr. **1.** A învinge, a birui. **2.** A reuși într-o acțiune.

izbucní, *izbucnesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se produce brusc și cu putere; a se ivi deodată, pe neașteptate. **2.** (Despre sunete, vorbe) A răsuna deodată, cu putere.

izbuti, *izbutesc,* vb. IV. Tr. și intr. A ajunge la rezultatul dorit, a reuși.

izgoní, *izgonesc,* vb. IV. Tr. A sili pe cineva să plece, să părăsească locul, a alunga, a *goni.*

ízláz, *izlazuri,* s.n. Imaș, pășune.

izmánă, *izmene,* s.f. (Mai ales la pl.) Obiect de lenjerie bărbătească, în formă de pantaloni, care acoperă corpul de la talie în jos.

ízmă s.f. Plantă erbacee cu flori mici, roșii-violete, folosită în industria farmaceutică; *izmăcreață* = specie de izmă cultivată, cu frunze crețe, folosită la prepararea unor medicamente.

izmeneálă, *izmeneli,* s.f. (Fam.) Faptul de a se izmeni.

izmení, *izmenesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se purta afectat, a se fandosi.

iznoávă, *iznoave,* s.f. (Înv.) *De iznoavă* = din nou, încă o dată.

izobár, -ă, *izobari, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Fiz.; despre transformările de stare) Care se face la o presiune constantă. **2.** Adj. *Linie* (sau *curbă*) *izobară* (și substantivat, f.) = linie caro unește, pe o hartă, punctele cu aceeași presiune atmosferică. **3.** S.f. (Fiz.) Curbă care reprezintă pe o diagramă de stare o transformare izobară **(1).**

izobátă, *izobate,* s.f. Linie care unește, pe o hartă, punctele de pe suprafața Pămîntului cu aceeași adîncime în raport cu o suprafață reper.

izocór, -ă, *izocori, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre transformările de stare) Care are loc la un volum constant. **2.** S.f. Curbă care reprezintă pe o diagramă de stare o transformare izocoră **(1).**

izocróne adj. f. pl. (Despre fenomene) Care se repetă în mod identic după o perioadă de timp.

izoédric, -ă, *izoedrici, -e,* adj. (Despre corpuri geometrice) Care are toate fețele egale.

izolá, *izolez,* vb. I. **1.** Tr. A despărți, a separa. **2.** Tr. A împiedica trecerea dintr-un mediu sau dintr-un sistem fizic în altul a unor forme de energie sau a unor substanțe. **3.** Refl. (Despre oameni) A se îndepărta de societate; a trăi retras.

izolánt, -ă, *izolanți, -te,* adj. **1.** (Și substantivat, m.; despre materiale) Care are proprietatea de a izola **(2). 2.** *Limbă izolantă* = limbă care nu are afixe, raportul dintre cuvinte fiind determinat de ordinea acestora, de accent etc.

izolatór, -oáre, *izolatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care izolează. **2.** S.n. (Electr.) Piesă care servește la izolarea unui conductor.

izoláție, *izolații,* s.f. Strat de material izolant.

izomér, -ă, *izomeri, -e,* adj., s.m. (Substanță) care prezintă izomerie.

izomerie s.f. Proprietate a unor substanțe, ale căror molecule sînt alcătuite din același număr și fel de atomi, de a avea proprietăți fizice și chimice diferite, din cauza modului diferit de legare a atomilor în moleculă.

izomórf, -ă, *izomorfi, -e,* adj. Care prezintă izomorfism.

izomorfism s.n. Proprietate a unor substanțe cu compoziție chimică diferită de a prezenta aceleași forme cristalografice.

izopód, *izopode,* s.n. (La pl.) Ordin de crustacee cu șapte segmente toracice, fiecare cu cîte o pereche de picioare, toate avînd aceeași conformație; (și la sg.) crustaceu din acest ordin.

izoprén s.m. Hidrocarbură nesaturată, prin a cărei polimerizare se obține cauciuc.

izotérm, -ă, *izotermi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Fiz.; despre transformările de stare) În decursul căreia temperatura rămîne constantă. **2.** S.f. Curbă care reprezintă într-o diagramă de stare punctele cu aceeași temperatură; linie care unește pe hărțile climatologice punctele cu aceeași temperatură a aerului, a apei sau a solului.

izotóp, *izotopi,* s.m. Atom avînd același număr atomic cu un alt atom, dar care diferă de acesta prin numărul de masă, adică prin numărul de neutroni.

izotróp, -ă, *izotropi, -e,* adj. (Despre corpuri) Care prezintă aceleași proprietăți în orice direcție.

izraelít, -ă, *izraeliți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană de religie mozaică. **2.** Adj. Evreiesc.

izvód, *izvoade,* s.n. (Înv.) **1.** Însemnare; listă, registru. **2.** Manuscris, text; document. **3.** Concept, schiță, model.

izvodi, *izvodesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) **1.** A crea, a inventa, a născoci, a plăsmui. **2.** A alcătui; a compune, a redacta.

izvór, *izvoare,* s.n. **1.** Apă subterană care iese la suprafață; locul de unde izvorăște o apă. **2.** Sursă de lumină sau de căldură. **3.** (Fig.) Lucru din care provine ceva; obîrșie, origine. **4.** Document (științific, istoric etc.).

izvorí, pers. 3 *izvorăște,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre apă) A ieși din pămînt; (fig., despre lacrimi, sînge etc.) a începe să curgă. **2.** (Fig.) A ieși la iveală; a lua naștere; a rezulta.

î s.m. invar. A douăsprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

îmbarcă, *îmbárc,* vb. I. Tr. și refl. A (se) urca pe o navă sau (p. ext.) într-un vehicul terestru ori aerian, pentru a face o călătorie.

îmbăiá, *îmbăiez,* vb. I. Refl. A face baie.

îmbălsămá, *îmbălsămez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre flori, parfumuri) A parfuma, a înmiresma (aerul). **2.** A impregna un cadavru cu substanțe chimice care împiedică putrefacția.

îmbărbătá, *îmbărbătez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încuraja, a(-și) face curaj.

îmbătá, *îmbát,* vb. I. **1.** Refl. A se ameți de băutură, a ajunge în stare de beție; (despre miresme) a ameți. **2.** Tr. (Fig.) A încînta, a fermeca.

îmbătătór, -oáre, *îmbătători, -oare,* adj. (Despre *miresme, arome*) Care amețește, care tulbură.

îmbătrîní, *îmbătrînesc,* vb. IV. **1.** Intr. A deveni bătrîn. **2.** Tr. A face pe cineva să devină (sau să pară) bătrîn. **3.** Intr. (Despre materiale) A-și schimba în mod lent structura și proprietățile caracteristice.

îmbelșugáre s.f. Belșug; abundență.

îmbelșugát, -ă, *îmbelșugați, -te,* adj. Care are din abundență cele necesare; care există din belșug.

îmbiá, *îmbii,* vb. I. Tr. A îndemna pe cineva să facă sau să primească ceva; (fig.) a atrage, a ispiti.

îmbibá, *îmbib,* vb. I. Tr. și refl. A (se) pătrunde, a (se) umple (de un lichid, de un miros etc.).

îmbictór, -oáre, *îmbietori, -oare,* adj. Care îmbie; care ademenește, ispititor.

îmbiná, *îmbin,* vb. I. Tr. și refl. A (se) asambla, a (se) uni, a (se) lega strîns.

îmbináre, *îmbinări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) îmbina;* asamblare a elementelor componente ale unui sistem tehnic. **2.** Locul unde se realizează o îmbinare (1).

îmbîcseálă, *îmbîcseli,* s.f. Faptul de a fi îmbîcsit; starea a ceea ce este îmbîcsit.

îmbîcsí, *îmbîcsesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) umple (de murdărie, de praf, de miros etc.)

îmblăciu, *îmblăcie,* s.n. Unealtă agricolă rudimentară, formată dintr-un băț de lemn legat prin curele de o coadă lungă, cu care se îmblătesc grînele.

îmblăní, *îmblănesc,* vb. IV. Tr. A căptuși cu blană un obiect de îmbrăcăminte.

îmblătí, *îmblătesc,* vb. IV. Tr. A bate cerealele cu îmblăciul pentru a scoate semințele din spic.

îmblînzí, *îmblînzesc,* vb. IV. **1.** Tr. A deprinde un animal sălbatic să se supună omului. **2.** Tr. și refl. (Despre oameni) A face să devină (sau a deveni) (mai) blînd.

îmblînzitór, -oáre, *îmblînzitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu îmblînzirea animalelor sălbatice.

îmbobocí, pers. 3i *îmbobocește,* vb. IV. Intr. (Despre plante) A face boboci; (despre muguri) a începe să se desfacă.

îmbogățí, *îmbogățesc,* vb. IV. **1.** Refl. A strînge bogății; a deveni bogat. **2.** Tr. A dezvolta, a mări.

îmboldí, *îmboldesc,* vb. IV. Tr. A îndemna un animal la mers (lovindu-l); (fig.) a stimula, a îndemna la o acțiune.

îmbolnăví, *îmbolnăvesc,* vb. IV. Refl. A deveni bolnav.

îmbrăcá, *îmbrác,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A-și pune (sau a-i pune cuiva) hainele pe corp. **2.** Refl. și tr. A-și procura (sau a-i procura cuiva) îmbrăcămintea necesară. **3.** Tr. A acoperi cu hîrtie copertele unei cărți, ale unui caiet etc.; a acoperi un obiect cu un strat subțire de metal prețios.

îmbrăcăminte, (2) *îmbrăcămínți,* s.f. **1.** Obiect confecționat din țesături, blană, piele etc. cu care se îmbracă corpul omenesc; totalitatea obiectelor folosite la îmbrăcat. **2.** Strat de material aplicat pe suprafața unei construcții pentru a o proteja; strat de material așezat pe fundația unui drum.

îmbrățișá, *îmbrățișez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. recipr. A (se) cuprinde cu brațele, a (se) strînge în brațe. **2.** Tr. (Fig.) A învălui, a cuprinde într-o privire; a include în sfera preocupărilor. **3.** Tr. (Fig.) A-și însuși o idee, o doctrină; a se încadra într-o profesiune.

îmbrînci, *îmbrîncesc*, vb. IV. Tr. și refl. recipr. A(-și) da brînci, a (se) împinge cu violență.

îmbrohodi, *îmbrohodesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-și acoperi capul cu o broboadă, cu un văl etc. **2.** Tr. (Fig.) A înșela pe cineva, a-l face să nu vadă adevărul.

îmbucă, *îmbuc*, vb. I. **1.** Tr. A apuca cu gura; a înghiți; a mînca puțin și în grabă. **2.** Refl. (Despre piese) A se împreuna, a se îmbina, a se asambla.

îmbucătăți, *îmbucătățesc*, vb. IV. Tr. A tăia în bucăți.

îmbucătură, *îmbucături*, s.f. Cantitate dintr-un aliment care se poate lua o dată în gură.

îmbucurătór, -oáre, *îmbucurători, -oare*, adj. Care bucură, care produce bucurie.

îmbufnă, *îmbufnez*, vb. I. Refl. A se supăra; a se bosumfla.

îmbuibă, *îmbuib*, vb. I. Refl. A se îndopa cu mîncare și cu băutură; a trăi în belșug.

îmbujorá, *îmbujorez*, vb. I. Refl. (Despre obraji) A se înroși; (despre oameni) a se aprinde la față.

îmbulzeálă, *îmbulzeli*, s.f. Îngrămădire mare de oameni, înghesuială.

îmbulzi, *îmbulzesc*, vb. IV. Refl. A se îngrămădi, a se înghesui.

îmbună, *îmbunez*, vb. I. **1.** Tr. A face pe cineva să devină mai bun; a îmblînzi. **2.** Tr. și refl. A-și uita (sau a face pe cineva să-și uite) necazul, supărarea, a (se) împăca, a (se) calma.

îmbunătăți, *îmbunătățesc*, vb. IV. Tr. A aduce ceva în stare mai bună; a spori calitățile unui material; a ameliora.

îmbuteliá, *îmbuteliez*, vb. I. Tr. A introduce un fluid în butelii.

împachetá, *împachetez*, vb. I. Tr. **1.** A înfășura (în hîrtie, în pînză etc.) unul sau mai multe obiecte, făcînd un pachet; a ambala (mobile, lucruri etc.). **2.** A înveli o parte bolnavă a corpului în comprese cu nămol.

împăcá, *împác*, vb. I. **1.** Refl. recipr. A restabili înțelegerea, raporturile de prietenie cu cineva. **2.** Tr. A liniști, a potoli pe cineva. **3.** Refl. A se obișnui, a se deprinde cu ceva.

împăciuí, *împăciuiesc*, vb. IV. Tr. A convinge să se împace cu cineva.

împăciuitór, -oáre, *împăciuitori, -oare*, adj. Care împăciuiește.

împăciuitorísm s.n. Atitudine de îngăduință față de greșeli; tendință de împăcare a unor divergențe.

împăduri, *împăduresc*, vb. IV. Tr. A planta arbori pentru a forma o pădure.

împădurit, -ă, *împăduriți, -te*, adj. Acoperit cu păduri.

împăiá, *împăiez*, vb. I. Tr. A umple cu paie pielea jupuită de pe un animal, redînd forma corpului acestuia.

împăienjení, pers. 3 *împăienjenește*, vb. IV. Refl. **1.** A se acoperi cu pînză de păianjen. **2.** (Despre ochi) A-și pierde puterea de a distinge cu claritate; (despre privire) a se tulbura, a-și pierde limpezimea.

împămînteni, *împămîntenesc*, vb. IV. Refl. A se stabili undeva, integrîndu-se în viața locuitorilor.

împănă, *împănez*, vb. I. Tr. **1.** A înfige într-o bucată de carne sau într-o legumă bucățele de slănină, de usturoi etc. **2.** A asambla două sau mai multe obiecte cu ajutorul unei pene[1] (4).

împărát, *împărați*, s.m. Suveranul unui imperiu.

împărăteásă, *împărătese*, s.f. Soția unui împărat sau femeie care conduce un imperiu.

împărătésc, -ească, *împărătești*, adj. **1.** De împărat; care aparține unui împărat. **2.** Măreț, maiestuos.

împărătește adv. Ca împărații; foarte bine, excelent.

împărăție, *împărății*, s.f. Imperiu; *împărăția cerului* = (în credința creștină) rai.

împărtășánie, *împărtășanii*, s.f. Ritual creștin care constă în gustarea de către credincioși a vinului și a pîinii sfințite de preot (simbolizînd sîngele și trupul lui Iisus); cumineătură.

împărtăși, *împărtășesc*, vb. IV. **1.** Tr. A destăinui cuiva un gînd, o idee. **2.** Tr. A fi de acord cu părerile, cu sentimentele cuiva. **3.** Refl. A se face părtaș la ceva. **4.** Refl. și tr. A primi (sau a da) împărtășania.

împărțeálă, *împărțeli*, s.f. Faptul de a împărți ceva.

împărți, *împart*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) separa în părți, a (se) diviza; (tr.) a repartiza, a distribui; (mat.) a efectua operația împărțirii.

împărțíre, *împărțiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) împărți;* (mat.) operație prin care se stabilește de cîte ori un număr se cuprinde în altul.

împărțitór, *împărțitori*, s.m. Număr prin care se împarte alt număr.

împătrít, -ă, *împătriți, -te*, adj. De patru ori mai mare.

împături, *împăturesc*, vb. IV. Tr. A strînge o stofă, o haină etc., îndoind-o de mai multe ori.

împăuná, *împăunez*, vb. I. Refl. A se făli, a se fuduli.

împelițát, -ă, *împelițați, -te*, adj. Afurisit, blestemat, îndrăcit; *drac împelițat*, se spune despre un copil neastîmpărat; (substantivat m., art.) dracul.

împerechéa, *împerechez*, vb. I. **1.** Tr. A uni formînd o pereche. **2.** Refl. A se împreuna, a săvîrși actul sexual.

împestrițá, *împestrițez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) face pestriț.

împiedicá, *împiedic*, vb. I. **1.** Refl. A se lovi (în mers) de ceva; (fig.) a da mereu peste cineva sau ceva care stinghерește. **2.** Tr. A pune piedică la picioarele unui animal; a frîna roțile unui vehicul; a pune piedica la mecanismul unei arme de foc. **3.** Tr. (Fig.) A nu lăsa pe cineva să facă ceva.

împietrí, *împietresc*, vb. IV. **1.** Refl. A deveni tare ca piatra. **2.** Intr. (Fig.) A rămîne nemișcat, a încremeni, a înlemni. **3.** Refl. (Fig.) A deveni insensibil.

împreună, *împreunez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge laolaltă; a (se) uni. **2.** Refl. recipr. A săvîrși actul sexual. Prez. ind. și *împreun.*

împreúnă adv. La un loc, laolaltă.

împricinát, -ă, *împricinați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) implicată într-un proces, într-un conflict.

împrietení, *împrietenesc,* vb. IV. Refl. A deveni prieten cu cineva.

împrimăvărá, pers. 3 *împrimăvărează,* vb. I. Refl. impers. A se face primăvară; a se despri-măvăra.

împroprietărí, *împroprietăresc,* vb. IV. Tr. A face un act de împroprietărire.

împroprietăríre, *împroprietăriri,* s.f. Acțiunea de *a împroprietări;* act prin care statul atribuie cuiva dreptul de proprietate asupra unui teren sau a unei construcții.

împrospătá, *împrospătez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) reînnoi; a (se) înviora.

împroșcá, *împróșc,* vb. I. Tr. **1.** A împrăștia apă sau noroi, stropind în toate părțile. **2.** A arunca întruna (în toate părțile) proiectile, pietre etc. **3.** (Fig.) A arunca asupra cuiva cuvinte injurioase.

împrumút, *împrumuturi,* s.n. **1.** Faptul de a împrumuta; obiect sau sumă de bani împrumutată. **2.** Cuvînt, construcție lexicală luată din altă limbă.

împrumutá, *împrumút,* vb. I. Tr. **1.** A da cuiva (sau a lua de la cineva) un lucru sau o sumă de bani sub rezerva restituirii. **2.** A lua de la altul un obicei, o idee.

împuiá, *împuiez,* vb. I. Tr. *A-i împuia cuiva capul* (sau *urechile*) = a-i repeta cuiva ceva în mod insistent, a ameți cu vorba.

împúnge, *împúng,* vb. III. Tr. **1.** A vîrî, a înfige în ceva un obiect ascuțit; (tr. și refl.) a (se) înțepa. **2.** (Despre animale) A lovi cu coarnele. **3.** (Fig.) A ironiza.

împunsătúră, *împunsături,* s.f. **1.** Străpungere a unui material cu acul; înțepătură. **2.** (Fig.) Vorbă usturătoare; înțepătură (2).

împurpurá, *împurpurez,* vb. I. Refl. A se înroși.

împușcá, *împúșc,* vb. I. **1.** Intr. A trage cu pușca; a provoca o explozie în lucrările miniere

pentru a rupe o rocă în bucăți. 2. Tr. și refl. A (se) omorî sau a (se) răni cu o armă de foc.

împușcătură, *împușcături*, s.f. Explozia încărcăturii unei arme de foc; explozie produsă în lucrările miniere.

împuternicí, *împuternicesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva puterea, autorizația de a face ceva.

împuternicíre, *împuterniciri*, s.f. Acțiunea de *a împuternici;* mandat, procură, autorizație.

împuternicít, -ă, *împuterniciți, -te*, s.m. și f. Persoană autorizată să acționeze în numele altcuiva.

împuți, *împut*, vb. IV. 1. Refl. A se altera și a căpăta un miros rău. 2. Tr. A umple ceva cu un miros greu.

împuțináș, *împuținez*, vb. I. Refl. A descrește, a se micșora.

împuțít, -ă, *împuțiți, -te*, adj. 1. Care miroase urît (fiind alterat). 2. (Fig.) Leneș, trîndav.

în prep. 1. Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *intră în casă; merge în oraș; stă în pat;* b) de timp: *vine în fiecare zi;* c) de scop: *i-a sărit în ajutor;* d) de mod: *vine în fugă.* 2. Introduce un complement indirect: *cufundat în gînduri.*

înadíns adv. Anume, în mod intenționat.

înaintá, *înaintez*, vb. I. 1. Intr. A merge înainte, a avansa; a progresa; a evolua. 2. Tr. A avansa în grad pe cineva. 3. Tr. A expedia, a trimite sau a depune (o cerere, un act etc.).

înaintáș, *înaintași*, s.m. 1. Precursor. 2. (Sport) Jucător din linia de atac a unei echipe. 3. Cal înhămat în față, înaintea rotașilor (sau a mijlocașilor).

înaintát, -ă, *înaintați, -te*, adj. 1. Care se situează înaintea altora (prin cunoștințe), care se conduce după concepții avansate. 2. Situat în fața altora. 3. Avansat în timp.

înaínte adv. 1. (Local) În locul dintîi, în frunte; în față. 2. (Temporal) Mai degrabă, mai devreme; *înainte vreme* = odinioară. 3. Mai departe, în continuare.

înaíntea prep. 1. În fața, dinaintea cuiva sau a ceva; de față cu... 2. Anterior, mai devreme decît...

înált, -ă, *înalți, -te*, adj. 1. Care se întinde mult în sus; (despre ființe) de statură mare. 2. (Despre sunete) Ascuțit, subțire; (despre tensiuni electrice) de valoare foarte mare (în hertzi sau în volți). 3. (Fig.) Situat pe o treaptă ridicată în ierarhia valorilor; superior.

înamorá, *înamorez*, vb. I. Refl. (Livr.) A se îndrăgosti.

înapói adv. 1. În direcție contrară înaintării; îndărăt, în spate. 2. În locul unde a fost mai înainte.

înapóia[1] prep. În urma, îndărătul cuiva sau a ceva.

înapoiá[2], *înapoiez*, vb. I. 1. Tr. A restitui. 2. Refl. A se întoarce la locul de unde a plecat.

înapoiát, -ă, *înapoiați, -te*, adj. 1. Întîrziat, nedezvoltat din punct de vedere mintal. 2. (Despre persoane, popoare, țări etc.) Rămas în urmă din punct de vedere cultural, economic etc.

înapoiére, *înapoieri*, s.f. 1. Faptul de *a (se) înapoia.* 2. Starea celui înapoiat.

înaripá, *înaripez*, vb. I. Tr. și refl. A da-(sau a-și lua) avînt, a (se) însufleți.

înarmá, *înarmez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) înzestra cu arme, cu armament; a (se) pregăti de luptă.

înarmáre, *înarmări*, s.f. Acțiunea de *a (se) înarma; cursa înarmărilor* = sporirea în ritm intens a armamentului și a forțelor militare.

înavuți, *înavuțesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) îmbogăți.

înăbuși, *înăbuș*, vb. IV. 1. Refl. și tr. A (se) sufoca, a (se) asfixia. 2. Tr. (Fig.) A reprima (manifestări, acțiuni, mișcări sociale etc.). 3. Tr. A face ca ceva să nu se vadă, să nu se audă, să nu se simtă. 4. Tr. A face ca focul să ardă mocnit.

înăbușít, -ă, *înăbușiți, -te*, adj. 1. (Despre sunete, voce) Fără putere, stins. 2. (Despre alimente) Fiert în aburi.

înăbușitór, -oáre, *înăbușitori, -oare*, adj. Care înăbușă; sufocant.

înăcrí, *înăcresc*, vb. IV. 1. Refl. și tr. A (se) acri; (p. ext.) a (se) altera. 2. Refl. (Fig., despre oameni) A deveni posac.

înălbí, *înălbesc*, vb. IV. Tr. A face să devină (mai) alb.

înălță, *înalț*, vb. I. 1. Tr. și refl. A (se) îndrepta în sus, a (se) ridica; (refl.) a apărea, a se ivi (în toată înălțimea); *a-și înălța ochii* = a privi în sus. 2. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai înalt. 3. Tr. A construi, a clădi. 4. Tr. (Fig.) A înnobila sufletește.

înălțătór, -oáre, *înălțători, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care înalță, care înnobilează. 2. S.n. Dispozitiv al armelor de foc, folosit la ochirea în înălțime.

înălțime, *înălțimi*, s.f. 1. Distanță între două puncte pe aceeași verticală; dimensiunea verticală a unui lucru sau a unei ființe. 2. Segment de dreaptă dus perpendicular din vîrful unui poligon (sau poliedru) pe latura (sau fața) opusă. 3. Altitudine; punct foarte ridicat deasupra nivelului mării; vîrf, culme. 4. Însușirea unui sunet de a fi mai ascuțit sau mai grav. 5. (Fig.) Stare de superioritate intelectuală, morală etc.

înăspri, *înăspresc*, vb. IV. 1. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) aspru; (fig.) a (se) face mai sever, mai dur. 2. Refl. (Despre vreme) A se răci. 3. Refl. (Fig.) A se încorda; a se agrava, a se ascuți.

înăúntru adv. În interior.

înăúntrul prep. În interiorul, în mijlocul...

încadrá, *încadrez*, vb. I. 1. Tr. A înrăma. 2. Tr. A înconjura, a împresura. 3. Refl. A se potrivi, a se armoniza. 4. Tr. A numi într-un loc de muncă; (refl.) a se integra într-un colectiv, într-o acțiune etc.

încadrâre, *încadrări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încadra.* **2.** (Telec.) Precizarea unor momente determinate în evoluția unui fenomen periodic.

încăltea adv. (Reg.) Cel puțin, măcar.

încapsulá, *încapsulez,* vb. I. Tr. A astupa o sticlă cu o capsulă.

încarcerá, *încarcerez,* vb. I. Tr. A băga pe cineva în carceră.

încartiruí, *încartiruiesc,* vb. IV. Tr. A instala o trupă într-un cantonament.

încasá, *încasez,* vb. I. Tr. A primi o sumă de bani.

încasâre, *încasări,* s.f. Acțiunea de *a încasa;* (cont.; la pl.) sume de bani încasate.

încasatór, -oáre, *încasatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care încasează banii datorați unei întreprinderi sau organizații, deplasîndu-se la datornici.

încastrá, *încastrez,* vb. I. Tr. A realiza o legătură între două corpuri solide, în așa fel încît să împiedice mișcarea lor relativă.

încazarmá, *încazarmez,* vb. I. Tr. A instala un ostaș (sau o trupă) în cazarmă.

încă adv. **1.** În plus, pe deasupra. **2.** Din nou, iarăși. **3.** Și acum; în continuare: *durează încă.* **4.** Chiar: *încă din copilărie.* **5.** Pînă acum: *n-a sosit încă.*

încălerá, *încáier,* vb. I. Refl. recipr. A se lua la bătaie.

încălcá, *încálc,* vb. I. Tr. **1.** A cotropi un teritoriu străin. **2.** (Fig.) A nu respecta o lege, un drept, o obligație.

încălecá, *încálec,* vb. I. **1.** Intr. A se sui pe cal; (tr.) a călări un cal. **2.** Refl. A se suprapune.

încălță, *încálț,* vb. I. **1.** Refl. A-și trage încălțămintea în picioare. **2.** Tr. (Fig.; fam.) A păcăli, a înșela.

încălțămínte s.f. Obiect (făcut de obicei din piele) care servește ca să acopere și să protejeze picioarele.

încălzí, *încălzesc,* vb. IV. **1.** Tr. A expune ceva la căldură; a ridica temperatura unui corp; refl.) a i se face cuiva cald; (despre corpuri) a-și ridica temperatura; (despre vreme) a deveni (mai) caldă. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) înlăcăra, a (se) entuziasma.

încălzíre, *încălziri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încălzi; încălzire centrală* = încălzirea încăperilor dintr-o clădire (sau din mai multe clădiri) de la o singură sursă de căldură. **2.** Efectuarea de către sportivi a unor exerciții fizice, înainte de începerea unei competiții.

încăpătór, -oáre, *încăpători, -oare,* adj. Care are o capacitate mare, larg, spațios.

încăpățînâ, *încăpățînez,* vb. I. Refl. A stărui, persista într-o părere, într-o atitudine.

încăpățînát, -ă, *încăpățînați,-te,* adj. Care se încăpățînează; îndărătnic.

încăpeá, *încáp,* vb. II. Intr. **1.** A avea loc, a putea intra într-un spațiu închis. **2.** A putea trece, pătrunde, străbate pe undeva.

încăpére, *încăperi,* s.f. Spațiu închis; cameră, odaie.

încărcá, *încárc,* vb. I. **1.** Tr. A umple un recipient cu ceva; a pune o sarcină, o povară într-un vehicul pentru a fi transportată. **2.** Tr. A introduce un cartuș sau un proiectil în țeava unei arme de foc. **3.** Refl. A se acoperi de..., a se umple de... **4.** Tr. A acumula energie electrică într-un acumulator.

încărcát, -ă, *încărcați, -te,* adj. **1.** Plin, umplut. **2.** (Despre arme) Cu cartușul sau proiectilul introdus în țeavă. **3.** *Aer încărcat* = aer viciat, greu de respirat; *atmosferă încărcată* = atmosfera premergătoare unei furtuni; (fig.) stare de încordare, de tensiune.

încărcătór, *încărcătoare,* s.n. **1.** Mașină sau aparat care servește la încărcarea unui vehicul, a unui furnal etc. **2.** (Mil.) Dispozitiv care conține cartușele ce se introduc într-o gură de foc.

încărcătúră, *încărcături,* s.f. **1.** Cantitatea de materiale cu care este încărcat un vehicul; cantitatea de materii prime introduse într-un recipient sau într-un cuptor, în vederea unui proces de fabricație. **2.** Cantitatea de exploziv care asigură azvîrlirea proiectilului din armele de foc sau care este introdus într-o gaură de mină. **3.** Capacitate de încărcare, tonaj.

încărunți, *încărunțesc,* vb. IV. Intr. A deveni cărunt.

încătărămá, *încătărămez,* vb. I. Tr. A încheia cu catarame un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte.

încătușá, *încătușez,* vb. I. **1.** Tr. A pune cuiva cătușe; a lega în lanțuri; (fig., despre sentimente, pasiuni) a cuprinde, a pune stăpînire pe cineva.

începătór, -oáre, *începători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care începe. **2.** S.m. și f. Persoană care a intrat de curînd într-un domeniu de activitate, care se inițiază în ceva.

începe, *încép,* vb. III. **1.** Intr. A se manifesta, a se arăta, a se ivi; (despre lucrări, acțiuni) a porni. **2.** Tr. A realiza prima parte dintr-o lucrare, dintr-o acțiune. **3.** Tr. A lua prima porțiune din ceva.

începút, *începuturi,* s.n. **1.** Faptul de a începe. **2.** Moment inițial; parte cu care se începe ceva.

încercá, *încérc,* vb. I. Tr. **1.** A supune un lucru unei probe, a verifica, a proba. **2.** A-și da silința, a căuta să facă, să realizeze ceva. **3.** (Despre senzații, sentimente) A cuprinde pe cineva.

încercâre, *încercări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a încerca;* probă, verificare. **2.** Tentativă; străduință, silință. **3.** Necaz, suferință prin care trece cineva. **4.** Determinare experimentală a proprietăților unor materiale sau sisteme tehnice.

încercát, -ă, *încercați, -te,* adj. Priceput, experimentat; trecut prin greutăți, prin necazuri.

încercănát, -ă, *încercănați, -te,* adj. (Despre ochi) Înconjurat de cearcăne.

încercuí, *încercuiesc,* vb. IV. Tr. A înconjura cu un cerc; a înconjura din toate părțile, a împresura.

încét, înceátă, *înceți, -te,* adj.; adv. **1.** Adj. Care se mișcă sau acționează cu greutate; liniștit, domol. **2.** Adj. (Despre sunete, cîntece,

vorbă) Cu sonoritate scăzută. 3. Adv. Fără grabă, domol; lin. 4. Adv. Cu glas coborît, potolit.

încetá, *încetez,* vb. I. Intr. A nu mai continua, a se întrerupe; *a înceta din viață* = a muri.

încetățeni, *încetățenesc,* vb. IV. 1. Tr. A acorda unei persoane cetățenia. 2. Refl. (Fig.) A se statornici.

încetineálă, *încetineli,* s.f. Lipsă de iuțeală, de vioiciune în mișcări, în gîndire.

încetiní, *încetinesc,* vb. IV. Tr. A reduce, a face să scadă viteza sau intensitatea unei mișcări, a unei acțiuni.

încetinitór, *încetinitoare,* s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia poate fi micșorată viteza unui sistem tehnic.

încețoșá, pers. 3 *încețoșează,* vb. I. Refl. A se lăsa ceață; (fig., despre ochi sau privire) a se împăienjeni.

închegá, *închég,* vb. I. Refl. 1. (Despre lichide) A se solidifica, a se coagula. 2. (Fig.) A se forma; a lua ființă; a se înjgheba.

încheiá, *închéi,* vb. I. Tr. 1. A îmbina, a uni părțile unui obiect. 2. A prinde în nasturi, în copci etc. marginile unui obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte; (refl.) *mă închei la haină.* 3. A isprăvi un lucru; (refl., despre acțiuni) a se termina. 4. A trage concluzii, a conchide. 5. A face, a întocmi, a redacta un pact, un tratat, un act oficial, un proces-verbal etc.

încheiére, *încheieri,* s.f. Faptul de *a încheia;* hotărîre judecătorească.

încheietúră, *încheieturi,* s.f. 1. Locul unde se îmbină două obiecte sau părți ale unui obiect. 2. (Anat.) Articulație.

închíde, *închid,* vb. III. 1. Tr. A mișca (din balamale) o ușă, o fereastră, un capac etc., astfel încît să se acopere deschizătura corespunzătoare; a încuia cu cheia, cu zăvorul; a astupa, a acoperi deschizătura unui spațiu limitat. 2. Tr. A strînge, a apropia marginile unui obiect. 3. Refl. (Despre răni) A se cicatriza. 4. Tr. A întrerupe, potrivit unui orar, activitatea unei instituții, a unei întreprinderi, a unui local etc. 5. Tr. A întrerupe funcționarea unui aparat, a unui mecanism etc. 6. Tr. A izola pe cineva într-un spațiu închis, îngrădit; a băga la închisoare. 7. Tr. (Fig.) A conține, a cuprinde ceva. 8. Tr. A îngrădi, a împrejmui o curte, un teren; a bara o cale de comunicație. 9. Refl. (Despre cer sau despre vreme) A se întuneca, a se înnora; (despre obiecte colorate) a căpăta o nuanță mai întunecată.

închiná, *închin,* vb. I. 1. Refl. A-și manifesta evlavia față de divinitate prin rugi, prin semnul crucii etc. 2. Refl. A se înclina înaintea cuiva în semn de devotament sau de salut. 3. Tr. A oferi ceva cuiva, în semn de recunoștință, de supunere. 4. Tr. A ridica paharul plin în sănătatea cuiva, făcînd o urare.

închinăciúne, *închinăciuni,* s.f. (Înv., pop.) Plecăciune, salut.

închingá, *încháing,* vb. I. Tr. A strînge chingile șeii pe cal.

închipuí, *închipui,* vb. IV. 1. Tr. și refl. (Cu pronumele în dativ) A-și face o imagine sau o părere despre cineva sau ceva; (tr.) a plăsmui ceva cu mintea, cu fantezia. 2. Refl. A se imagina pe sine însuși într-o situație oarecare. 3. Tr. A reprezenta, a simboliza.

închipuíre, (2) *închipuiri,* s.f. 1. Faptul de *a(-și) închipui;* imaginație, fantezie. 2. Plăsmuire, ficțiune; halucinație.

închipuít, -ă, *închipuiți, -te,* adj. 1. Imaginar, fictiv. 2. (Și substantivat) Înfumurat, îngîmfat, plin de sine.

închircí, *închircesc,* vb. IV. Refl. 1. A se pipernici. 2. A se ghemui, a se face mic.

închiriá, *închiriez,* vb. I. Tr. A da (sau a lua) în folosință un bun, în schimbul unei chirii.

închís, -ă, *închiși, -se,* adj. 1. (Despre uși, ferestre etc.) Așezat astfel încît să acopere deschizătura corespunzătoare; (despre încăperi, recipiente etc.) cu ușa sau cu capacul fixat ori înșuiat. 2. (Despre obiecte care se pot desface) Cu marginile apropiate, împreunate. 3. (Despre instituții, întreprinderi, localuri) Care și-a întrerupt activitatea. 4. Îngrădit, împrejmuit. 5. (Fig.; despre ședințe, adunări) Care are loc numai cu membrii organizației respective, fără persoane din afară. 6. Ținut în închisoare. 7. (Fig.; despre oameni și despre caracterul lor) Retras, izolat; ursuz. 8. (Despre aer) Stătut, viciat. 9. (Despre cer, vreme) Înnorat, întunecat; (despre culori) întunecat, sumbru. 10. *Circuit închis* = circuit prin care circulă un curent electric.

închisoáre, *închisori,* s.f. 1. Faptul de a sta închis, întemnițat. 2. Loc în care se execută pedepsele privative de libertate.

închistá, *închistez,* vb. I. Refl. 1. (Despre unele organisme animale sau vegetale) A se închide într-un chist; a se acoperi cu o membrană. 2. (Fig.) A se izola.

închizátor, -oáre, *închizătoare,* s.n., s.f. 1. S.n. Dispozitiv care închide partea dinapoi a țevilor la armele de foc. 2. S.f. Dispozitiv de închidere a unui obiect.

încíng[1], *încing,* vb. III. 1. Refl. (Despre foc) A se aprinde bine, a arde cu putere. 2. Refl. și tr. A (se) înfierbînta, a (se) încălzi tare; (refl., despre lupte, discuții) a se înteți. 3. Refl. (Despre făină, cereale) A începe să fermenteze.

încíng[2], *încing,* vb. III. Tr. și refl. 1. A (se) înfășura peste mijloc cu o cingătoare, cu un brîu. 2. A(-și) prinde o armă la brîu (cu o curea).

încíns[1], **-ă,** *încinși, -se,* adj. 1. (Despre foc) Care s-a aprins bine și arde cu putere. 2. Înfierbîntat, încălzit (la foc, la soare). 3. (Despre făină, cereale) Alterat.

încíns[2], **-ă,** *încinși, -se,* adj. Întășurat, legat cu o cingătoare.

înciudá, *înciudez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de ciudă, a se înfuria.

încîlceálă, *încîlceli,* s.f. Faptul de a (se) încîlci; încurcătură.

încîlcí, *încîlcesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) încurca, a (se) amesteca (fire, păr etc.); (refl.; fig., despre gînduri, acțiuni) a deveni confuz, neclar.

încîlcít, -ă, *încîlciți, -te,* adj. **1.** (Despre fire sau despre păr) Încurcat. **2.** (Fig.; despre vorbe, ginduri) Confuz, neclar.

încîntă, *încînt,* vb. I. Tr. A produce o stare de satisfacție, de plăcere; a fermeca.

încîntător, -oáre, *încîntători, -oare,* adj. Care încîntă; fermecător.

încîrligă, *încîrlig,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îndoi, a (se) încovoia, a (se) strîmba.

încît conj. Atît de mult, că..., în așa măsură, că...

încleiá, *încleiez,* vb. I. **1.** Tr. A unge cu clei (pentru a lipi); a îmbina cu clei (piese de lemn, hîrtie etc.). **2.** Refl. A se lipi.

încleiére, *încleieri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încleia;* îmbinare cu clei a unor piese. **2.** Tratare a firelor de urzeală cu o pastă cleioasă, pentru a le mări netezimea și rezistența.

încleștá, *încleștez,* vb. I. **1.** Tr. A strînge puternic (mîinile, pumnii, fălcile). **2.** Refl. A se lupta cu îndîrjire, corp la corp.

înclină, *înclin,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) apleca în jos sau într-o parte; (refl.) a se pleca în fața cuiva în semn de salut sau de respect. **2.** Intr. A fi dispus să...; a se simți atras de ceva.

înclinát, -ă, *înclinați, -te,* adj. **1.** Aplecat, încovoiat. **2.** Oblic; *plan înclinat* = platformă oblică, servind la ridicarea și la coborîrea, prin împingere sau rostogolire, a unor greutăți.

înclinație, *înclinații* s.f. **1.** Unghiul pe care îl face o dreaptă sau un plan cu un plan de referință. **2.** Vocație, dispoziție spre ceva.

încoáce adv. **1.** Înspre mine, în partea aceasta. **2.** Înspre timpul acesta, mai aproape de prezent.

încolăcí, *încolăcesc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) înfășura în formă de colac, a (se) așeza în formă de cerc (împrejurul a ceva).

încólo adv. **1.** În partea sau în direcția aceea, într-acolo. **2.** *De aici încolo* = de acum înainte. **3.** În afară de asta: *încolo, n-a mai zis nimic.*

încolonă, *încolonez,* vb. I. Refl. A forma o coloană (de marș), a se așeza în coloană; (despre persoane izolate) a se încadra într-o coloană.

încolți, *încoltesc,* vb. IV. **1.** Intr. A da colț, a germina; a răsări; (fig., despre idei, sentimente) a prinde viață, a se naște. **2.** Tr. (Despre lupi, cîini) A-și înfige colții, a mușca. **3.** Tr. (Fig.) A prinde pe cineva la strîmtoare; (despre sentimente, dureri etc.) a cuprinde.

încoltít, -ă, *încoltiți, -te,* adj. **1.** Care a dat colț; care a răsărit. **2.** (Fig.) Prins la strîmtoare, înghesuit.

încondeiá, *încondeiez,* vb. I. Tr. **1.** A decora ouăle de Paști. **2.** (Fig.) A vorbi pe cineva de rău, a ponegri.

încónjur, (rar) *înconjururi,* s.n. Ocol, ocolire; *fără înconjur* = de-a dreptul; (fig.) direct, pe față; *cu înconjur* (sau *cu înconjururi)* = indirect, pe ocolite.

încónjură, *încónjur,* vb. I. **1.** Tr. A face ocolul unui lucru sau al unui loc; a se afla, a fi așezat în jurul cuiva sau a ceva. **2.** Tr. A încercui, a împresura; a asedia. **3.** Refl. A aduna în jurul său (prieteni), a trăi în anturajul cuiva. **4.** Tr. A împrejmui cu îngrăditură; a închide într-un cerc. **5.** Intr. A merge pe căi ocolite.

înconjurătór, -oáre, *înconjurători, -oare,* adj. Care se află de jur împrejur, care înconjură ceva.

încontínuu adv. Mereu, întruna, fără încetare.

încontrá, *încontrez,* vb. I. Refl. (Pop.) A se împotrivi, a se opune; a se ciocni în păreri cu cineva.

încopciá, *încopciez,* vb. I. Tr. **1.** A încheia o haină în copci. **2.** A îmbina două piese (de tablă) apropiind și îndoind marginile.

încordá, *încordez,* vb. I. **1.** Tr. A întinde un arc, o coardă. **2.** Tr. și refl. A aduce mușchii corpului într-o stare de tensiune; (refl.; fig.) a face un efort (pentru a-și aduce aminte, pentru a înțelege). **3.** Refl. (Fig.; despre relațiile dintre oameni) A se înăspri, a se agrava.

încordát, -ă, *încordați, -te,* adj. **1.** Întins. **2.** (Fig.) Adus în stare de tensiune; concentrat, atent.

încornorá, *încornorez,* vb. I. Tr. **1.** A exagera faptele, a deforma adevărul. **2.** (Fam.) A-și înșela soțul (sau soția).

încornorát, -ă, *încornorați, -te,* adj. **1.** (Despre vorbe, relatări) Exagerat, înflorit. **2.** (Fam.; despre soți) Înșelat. **3.** (Substantivat, m., art.) Dracul.

încoronă, *încoronez,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A(-și) pune coroană (de împărat, de rege); a deveni (sau a face pe cineva să devină) monarh. **2.** Tr. (Fig.; despre o operă, o realizare) A încheia, a împlini activitatea cuiva.

încoronát, -ă, *încoronați, -te,* adj. Învestit ca monarh; *cap încoronat* = monarh, suveran.

încorporă, *încorporez,* vb. I. Tr. **1.** A cuprinde, a îngloba; a anexa un ținut, o țară. **2.** A încadra recruții într-o unitate militară.

încorsetá, *încorsetez,* vb. I. Tr. A strînge în corset; (fig.) a îngrădi, a împiedica pe cineva în acțiunile sale.

încotoșmănă, *încotoșmănez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) înfofoli.

încotró adv. În ce direcție, unde; oriunde.

încovoiá, *încovói,* vb. I. Refl. și tr. A (se) apleca, a (se) îndoi, a (se) arcui, a (se) curba în urma unor apăsări exterioare.

încovrigá, *încovrig,* vb. I. Refl. A se încolăci.

încrédе, *încréd,* vb. III. Refl. A avea încredere în cineva sau în ceva.

încrédere s.f. Acțiunea de *a se încrede;* sentiment de siguranță în capacitatea, în cinstea, în sinceritatea cuiva; *a da vot de încredere* = a aproba în parlament activitatea sau programul guvernului.

încredințá, *încredințez,* vb. I. Tr. **1.** A da pe cineva sau ceva în păstrare sau în grija cuiva. **2.** A împărtăși cuiva o taină. **3.** A garanta cuiva ceva; (refl.) a se convinge de ceva.

încremení, *încremenesc,* vb. IV. Intr. **1.** A rămîne nemișcat (de mirare, de groază etc.). **2.** (Despre lucruri în mișcare) A se opri, a sta.

încrengătúră, *încrengături*, s.f. Diviziune a regnului animal sau a celui vegetal, care cuprinde mai multe clase.

încreți, *încrețesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A face să capete (sau a căpăta) crețuri, cute, riduri; a (se) zbîrci. **2.** Tr. A ondula părul.

încrețitúră, *încrețituri*, s.f. Cută, creț; zbîrciturǎ.

încrezătór, -oáre, *încrezători, -oare*, adj. Care se încrede (ușor).

încrezút, -ă, *încrezuți, -te*, adj. Plin de sine, îngîmfat, înfumurat.

încrîncenă, *încrîncen*, vb. I. Refl. A se înfiora, a se cutremura (de scîrbă, de spaimă etc.).

încropí, *încropesc*, vb. IV. Tr. **1.** A încălzi puțin un lichid. **2.** (Fig.) A înjgheba, a înfiripa.

încrucișá, *încrucișez*, vb. I. **1.** Tr. A pune, a așeza cruciș; *a încrucișa săbiile* = a se încăiera, a începe să se lupte. **2.** Refl. recipr. (Despre ființe sau obiecte în mișcare) A se întîlni, venind din direcții diferite; (despre drumuri) a se întretăia. **3.** Tr. A împerechea animale sau plante din rase ori specii diferite.

încrucișát, -ă, *încrucișați, -te*, adj. **1.** Așezat cruciș. **2.** Șaiu.

încruntá, *încrúnt*, vb. I. Refl. **1.** A apropia sprîncenele făcînd o cută între ele (în semn de nemulțumire, de mînie etc.). **2.** (Înv.) A se umple de sînge.

încruntát, -ă, *încruntați, -te*, adj. Care are o înfățișare aspră, posomorîtă.

încuiá, *încúi*, vb. I. Tr. **1.** A închide o ușă cu lacătul, cu cheia. **2.** A reține pe cineva închis într-o încăpere; (fam.) a aduce pe cineva în situația de a nu mai ști ce să răspundă.

încuiát, -ă, *încuiați, -te*, adj. **1.** Închis cu cheia. **2.** (Fig.; despre oameni) Necomunicativ, nesociabil.

încuibá, *încuibez*, vb. I. Refl. A pătrunde adînc, a se înrădăcina, a se statornici.

încuietoáre, *încuietori*, s.f. Dispozitiv cu care se încuie o ușă.

încumetá, *încúmet*, vb. I. Refl. A avea curajul de a întreprinde ceva; a cuteza.

încunoștințá, *încunoștințez*, vb. I. Tr. A aduce la cunoștință, a înștiința.

încununá, *încununez*, vb. I. Tr. **1.** A pune o cunună pe capul cuiva în semn de distincție. **2.** (Despre o operă, o realizare valoroasă) A încorona (2).

încurajá, *încurajez*, vb. I. Tr. **1.** A insufla curaj, a îmbărbăta. **2.** A stimula.

încurajatór, -oáre, *încurajatori, -oare*, adj. Care dă curaj, care stimulează.

încurcá, *încúrc*, vb. I. **1.** Tr. A amesteca, a încîlci fire, ață etc. **2.** Tr. A stingheri; *încurcălume* s.m. = persoană care face încurcături, stingherind pe alții. **3.** Refl. A se rătăci. **4.** Refl. și tr. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) firul ideilor. **5.** Refl. A se angaja într-o afacere din care nu se mai poate descurca.

încurcát, -ă, *încurcați, -te*, adj. **1.** Încîlcit, amestecat. **2.** (Despre drumuri) Întortocheat. **3.** Neclar, confuz.

încurcătúră, *încurcături*, s.f. **1.** Încîlcire de fire, de ață. **2.** Situație complicată, confuză.

încuscrí, *încuscresc*, vb. IV. Refl. A deveni cuscru cu cineva.

încuviințá, *încuviințez*, vb. I. Intr. A-și da consimțămîntul, a fi de acord.

îndátă adv. Imediat, numaidecît.

îndatorá, *îndatorez*, vb. I. **1.** Tr. A obliga pe cineva, făcîndu-i un serviciu, să fie recunoscător. **2.** Refl. A se împrumuta, a face datorii.

îndatoríre, *îndatoriri*, s.f. Obligație; sarcină.

îndatoritór, -oáre, *îndatoritori, -oare*, adj. Serviabil, binevoitor.

îndărát adv. **1.** În spate, înapoi; *de-a-ndăratelea* = cu spatele înainte; pe dos, invers. **2.** La locul de unde provine; *a da îndărát* = a regresa.

îndărătnic, -ă, *îndărătnici, -e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Încăpățînat; recalcitrant. **2.** Stăruitor, perseverent.

îndărătnicí, *îndărătnicesc*, vb. IV. Refl. A stărui, a persevera; a se încăpățîna.

îndărătnicíe, *îndărătnicii*, s.f. Stăruință, perseverență; încăpățînare.

îndărătul prep. În spatele, în urma cuiva sau a ceva.

îndătinát, -ă, *îndătinați, -te*, adj. Care s-a înrădăcinat, care a devenit datină.

înde prep. (Înv. și reg.) Între, unul cu altul: *vorbesc ei înde ei.*

îndeajúns adv. Destul, suficient.

îndeaproápe adv. În mod amănunțit.

îndeléte adv. *Pe îndelete* = încet, fără grabă.

îndeletnicí, *îndeletnicesc*, vb. IV. Refl. A se ocupa cu ceva.

îndeletnicíre, *îndeletniciri*, s.f. Ocupație; meserie, profesiune.

îndelúng, -ă, *îndelungi*, adj. Îndelungat; (adverbial) multă vreme.

îndelungát, -ă, *îndelungați, -te*, adj. Care durează mult timp.

îndemînáre s.f. Ușurința de a face un lucru; abilitate.

îndemînátic, -ă, *îndemînatici, -e*, adj. Care are îndemînare, dibaci, iscusit.

îndemînă adv. *La îndemînă* = la dispoziție; ușor de obținut, accesibil.

îndémn, *îndemnuri*, s.n. Imbold, impuls; stimulent.

îndemná, *îndémn*, vb. I. Tr. A stimula, a încerca să determini pe cineva la o acțiune; a sili un animal să pornească sau să meargă mai repede.

îndemnizáție s.f. v. **indemnizație.**

îndeóbște adv. În mod obișnuit, de obicei.

îndeosébi adv. Mai cu seamă.

îndepărtá, *îndepărtez*, vb. I. **1.** Tr. A trimite departe; a scoate pe cineva din funcție, a concedia. **2.** Refl. A pleca de lîngă cineva sau ceva; a se depărta; a se abate, a devia.

îndepărtát, -ă, *îndepărtați, -te*, adj. **1.** Depărtat. **2.** Care s-a petrecut demult.

îndeplini, *îndeplinesc*, vb. IV. Tr. A săvîrși, a realiza; a duce la bun sfîrșit.

îndeplinire, *îndepliniri*, s.f. Acțiunea de *a îndeplini; a duce la îndeplinire* = a îndeplini, a realiza.

îndesá, *îndés*, vb. I. **1.** Tr. A apăsa, a înghesui (ca să încapă). **2.** Refl. (Despre ființe) A se îngrămădi. **3.** Refl. A deveni mai dens, mai compact.

îndesát, -ă, *îndesați, -te*, adj. **1.** Presat, apăsat; îngrămădit; *cu vîrf și îndesat* = din belșug, cu prisosință. **2.** Compact, dens. **3.** (Despre pași, mers) Apăsat. **4.** (Despre oameni) Mic și gros.

îndesí, *îndesesc*, vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai des, mai compact.

îndestulá, *îndestulez*, vb. I. Tr. A satisface, a sătura.

îndestulát, -ă, *îndestulați, -te*, adj. Care are de ajuns, din belșug; satisfăcut.

îndestulătór, -oáre, *îndestulători, -oare*, adj. Care îndestulează, care satisface.

îndiguí, *îndiguiesc*, vb. IV. Tr. A mărgini o apă cu diguri (pentru a proteja ceva contra inundațiilor).

îndîrjí, *îndîrjesc*, vb. IV. Refl. **1.** A deveni dîrz; a acționa cu dîrzenie. **2.** A se înverșuna.

îndîrjít, -ă, *îndîrjiți, -te*, adj. **1.** Dîrz, înverșunat. **2.** Stăruitor.

îndobitoci, *îndobitocesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) tîmpi, a (se) prosti.

îndocáre s.f. Introducerea unei nave într-un doc, în vederea unor reparații.

îndoctrinú, *îndoctrinez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) iniția într-o doctrină; a (se) înarma cu o doctrină.

îndoí, (1, 2) *îndói*, **(3, 4)** *îndoiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A împături sau a strînge ceva în două; a dubla. **2.** Tr. A încovoia. **3.** Tr. A amesteca un lichid cu altul (în proporții egale). **4.** Refl. A fi nesigur în părerea sa, a sta la îndoială; a nu avea încredere în cineva sau ceva.

îndoiálă, *îndoieli*, s.f. Ezitare, șovăială; neîncredere.

îndoiélnic, -ă, *îndoielnici, -e*, adj. Nesigur; dubios.

îndoít, -ă, *îndoiți, -te*, adj. **1.** Împăturit (în două). **2.** Încovoiat, curbat. **3.** Dublat.

îndoitúră, *îndoituri*, s.f. Partea, locul unde este (sau a fost) îndoit un obiect.

îndoliá, *îndoliez*, vb. I. Tr. A produce doliu, a pricinui întristare, durere adîncă.

îndopá, *îndóp*, vb. I. **1.** Tr. și refl. (Fam.) A (se) hrăni mai mult decît este necesar, a (se) ghiftui. **2.** Tr. A hrăni forțat (o gîscă, un curcan) pentru a îngrășa.

îndrăcít, -ă, *îndrăciți, -te*, adj. **1.** Afurisit, rău; furios. **2.** Teribil, grozav.

îndrăgí, *îndrăgesc*, vb. IV. Tr. A simți dragoste pentru cineva sau ceva; (tr. și refl.; pop.) a (se) iubi.

îndrăgostí, *îndrăgostesc*, vb. IV. Refl. A începe să iubească, a prinde dragoste de cineva.

îndrăgostít, -ă, *îndrăgostiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care iubește; amorezat, înamorat.

îndrăzneálă, *îndrăzneli*, s.f. Atitudine, faptă, purtare plină de curaj; cutezanță.

îndrăznéț, -eáță, *îndrăzneți, -e*, adj. Curajos.

îndrăzní, *îndrăznesc*, vb. IV. Intr. A nu se teme, a avea curaj.

îndreptá, *îndrépt*, vb. I. **1.** Tr. A aduce în poziție dreaptă ceea ce era strîmb sau îndoit. **2.** Refl. (Despre oameni) A lua o ținută dreaptă. **3.** Refl. A se întrema, a-și reveni după o boală; (despre vreme) a se schimba în bine. **4.** Tr. și refl. A (se) corecta. **5.** Refl. A porni într-o anumită direcție; (tr.) a arăta cuiva drumul, a-l îndruma.

îndreptár, *îndreptare*, s.n. Lucrare în care se dau îndrumări într-un anumit domeniu.

îndreptățí, *îndreptățesc*, vb. IV. Tr. A da (sau a recunoaște cuiva) dreptul la ceva.

îndrugá, *îndrúg*, vb. I. Tr. **1.** A toarce cu druga. **2.** A vorbi nedeslușit; a vorbi mult și fără rost.

îndrumá, *îndrumez*, vb. I. Tr. **1.** A arăta cuiva drumul. **2.** A călăuzi pe cineva în viață, în activitatea sa.

îndrumătór, -oáre, *îndrumători, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care îndrumează.

înduioșá, *înduioșez*, vb. I. Refl. și tr. A fi cuprins (sau a face pe cineva să fie cuprins) de duioșie, de milă.

înduioșătór, -oáre, *înduioșători, -oare*, adj. Care provoacă înduioșare; mișcător.

îndulcí, *îndulcesc*, vb. IV. **1.** Tr. A face ca o mîncare sau o băutură să fie (mai) dulce (prin adăugare de zahăr, miere etc.). **2.** Tr. A umple de mulțumire, a desfăta. **3.** Tr. și refl. A (se) îmbuna, a (se) îmblînzi.

înduplecá, *înduplec*, vb. I. Tr. A determina pe cineva să consimtă la ceva, să cedeze; a-l determina să facă ceva.

îndurá, *îndúr*, vb. I. **1.** Tr. A suporta (cu răbdare) un necaz, o boală etc. **2.** Refl. A-i fi cuiva milă de cineva. **3.** Refl. A consimți să..., a se hotărî să...

înduráre, *îndurări*, s.f. Acțiunea de *a (se) îndura;* milă, compătimire.

îndurătór, -oáre, *îndurători, -oare*, adj. Milos, milostiv.

îndurerá, *îndurerez*, vb. I. Tr. A pricinui cuiva o durere sufletească, a întrista.

înéc, *înecuri*, s.n. **1.** Moarte prin asfixiere în apă. **2.** Revărsare mare de ape; inundație.

înecá, *înéc*, vb. I. **1.** Refl. A muri prin înec **(1). 2.** Refl. (Despre nave) A se scufunda. **3.** Tr. (Despre ape) A inunda. **4.** Refl. A se sufoca.

înecăcióș, -oásă, *înecăcioși, -oase*, adj. Care înnează **(4)**, sufocant; (despre alimente) care se înghite greu.

înfăptuí, *înfăptuiesc*, vb. IV. Tr. A realiza, a îndeplini.

înfăptuitór, -oáre, *înfăptuitori, -oare*, s.m. și f. Cel care înfăptuiește ceva.

înfășá, *înfáș*, vb. I. Tr. A înveli un copil în scutece; a înfășura corpul sau o parte a corpului cu un bandaj, cu o fașă.

înfășurá, *înfășór*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi de jur împrejur cu o învelitoare, cu o legătură, cu o fașă etc. **2.** Tr. A încolăci un lucru

în jurul cuiva sau a ceva. 3. Tr. (Fig.) A cuprinde, a învălui.

înfășurâre, *înfășurări*, s.f. Acțiunea de *a (se) înfășura; înfășurare electrică* = ansamblu de spire care fac parte dintr-un circuit electric al unei mașini, al unui aparat, transformator etc.

înfățâ, *înfăț*, vb. I. Tr. A pune fețe curate la perne sau la plăpumi.

înfățișâ, *înfățișez*, vb. I. 1. Refl. A se prezenta undeva. 2. Tr. A descrie, a zugrăvi.

înfățișâre, *înfățișări*, s.f. 1. Acțiunea de *a (se) înfățișa;* prezentare a unei persoane în fața unui organ de judecată. 2. Aspect sub care se prezintă o ființă sau un lucru.

înfeudâ, *înfeudez*, vb. I. 1. Tr. A supune, a înrobi. 2. Refl. A se subordona întru totul unei persoane, unor concepții.

înfiâ, *înfiez*, vb. I. Tr. A adopta un copil.

înfierâ, *înfierez*, vb. I. Tr. 1. A face (cu un fier înroșit în foc) un semn distinctiv pe corpul unui animal. 2. (Fig.) A condamna cu severitate, a stigmatiza.

înfierbîntâ, *înfierbînt*, vb. I. Tr. și refl. 1. A face să devină (sau a deveni) fierbinte. 2. (Fig.) A (se) agita; a (se) însufleți.

înfigărét, -eátă, *înfigăreți, -e*, adj. Care se vîră, se amestecă în toate.

înfige, *înfig*, vb. III. 1. Tr. A vîrî, a împlînta un obiect ascuțit în ceva; a împlînta ceva într-un obiect ascuțit. 2. Refl. (Fig.) A se amesteca undeva în mod obraznic.

înființâ, *înființez*, vb. I. 1. Tr. A face să ia ființă, a crea, a întemeia. 2. Refl. (Fig.) A apărea, a se înfățișa undeva.

înfiorâ, *înfiór*, vb. I. 1. Refl. și tr. A fi (sau a face ca cineva să fie) cuprins de fiori; a (se) înspăimînta, a (se) înfricoșa. 2. Refl. (Despre frunze, suprafața unei ape etc.) A se mișca ușor.

înfiorătór, -oáre, *înfiorători, -oare*, adj. Care înfioară, înspăimîntător.

înfipt, -ă, *înfipți, -te*, adj. 1. Nemișcat, neclintit, țeapăn. 2. (Fam.) Îndrăzneț.

înfiripâ, *înfiripez*, vb. I. 1. Tr. A alcătui ceva (cu mijloace puține), a înjgheba; (refl.; fig.) a lua ființă. 2. Refl. (Fig.) A se reface după o boală, a se întrema.

înflăcărâ, *înflăcărez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) entuziasma, a (se) însufleți.

înflăcărâre s.f. Acțiunea de *a (se) înflăcăra;* entuziasm, ardoare.

înflăcărât, -ă, *înflăcărați, -te*, adj. Entuziasmat, avîntat.

înflorâ, *înflorez*, vb. I. Tr. A împodobi, a decora cu flori brodate, pictate etc.

înflori, *înfloresc*, vb. IV. 1. Intr. A face flori; a se acoperi cu flori. 2. Intr. (Fig.) A se dezvolta frumos, a prospera. 3. Tr. (Fig.) A exagera.

înflorít, -ă, *înfloriți, -te*, adj. 1. Care a făcut flori; acoperit de flori, plin de flori. 2. (Fig., despre limbă, stil) Bogat în imagini.

înfloritór, -oáre, *înfloritori, -oare*, adj. Care este în plină dezvoltare, care prosperă.

înfloritúră, *înflorituri*, s.f. Podoabă, ornament.

înfocáre s.f. Înflăcărare, entuziasm; pasiune, ardoare.

înfocát, -ă, *înfocați, -te*, adj. 1. Înfierbîntat, aprins. 2. (Fig.) Însuflețit, pasionat.

înfofolí, *înfofolesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) îmbrăca cu prea multe haine călduroase.

înfoiâ, *înfoiez*, vb. I. Refl. 1. (Despre păr, blană, pene) A se umfla, a se desface; (despre păsări) a-și umfla penele. 2. (Despre materiale) A-și mări volumul, a se afina.

înfometâ, *înfometez*, vb. I. Tr. A face pe cineva să sufere de foame; a constrînge prin foame.

înfrăți, *înfrățesc*, vb. IV. Refl. recipr. A se uni printr-o prietenie strînsă.

înfricoșâ, *înfricoșez*, vb. I. Refl. A fi cuprins de frică; (tr.) a speria, a înspăimînta.

înfricoșătór, -oáre, *înfricoșători, -oare*, adj. Care provoacă frică; înspăimîntător.

înfrigurâre, *înfrigurări*, s.f. Stare de încordare nervoasă, de nerăbdare.

înfrigurât, -ă, *înfrigurați, -te*, adj. Care este pătruns de frig; (fig.) cuprins de nerăbdare.

înfrînâ, *înfrînez*, vb. I. 1. Tr. A pune frîu (unui cal). 2. Tr. (Fig.) A stăvili, a domoli. 3. Refl. (Fig.) A-și stăpîni patimile, dorințele etc.

înfrînge, *înfrîng*, vb. III. Tr. A învinge, a birui; (fig.) a-și stăpîni o stare sufletească.

înfrînt, -ă, *înfrînți, -te*, adj. Biruit, învins (în luptă).

înfrumusețâ, *înfrumusețez*, vb. I. Tr. A face (mai) frumos; a împodobi.

înfruntâ, *înfrúnt*, vb. I. Tr. 1. A ține piept unei primejdii, a se împotrivi unei forțe. 2. A mustra, a certa.

înfrunzí, pers. 3 *înfrunzește*, vb. IV. Intr. A face frunze, a se acoperi cu frunze.

înfruptâ, *înfrúpt*, vb. I. Refl. 1. A mînca din ceva bun, gustos; (în ritualul creștin) a mînca de dulce în zi de post. 2. (Fig.) A trage profituri necinstite din ceva.

înfulecâ, *înfúlec*, vb. I. Tr. (Fam.) A mînca cu lăcomie.

înfumurâ, *înfumurez*, vb. I. Refl. A se îngîmfa, a-și da aere.

înfumurât, -ă, *înfumurați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Îngîmfat, încrezut.

înfundâ, *înfúnd*, vb. I. 1. Tr. A pune fund la un butoi, a închide printr-un capac; a astupa complet un orificiu, o deschizătură. 2. Refl. (Despre drumuri) A se închide într-un anumit punct, a nu mai continua. 3. Refl. (Despre conducte, șanțuri) A se astupa. 4. Tr. A umple bine, a îndesa. 5. Tr. (Fig.) A aduce pe cineva într-o situație dificilă. 6. Tr. și refl. A (se) cufunda, a (se) adînci; (refl.) a intra într-un loc care este (sau pare) fără ieșire.

înfundát, -ă, *înfundați, -te*, adj. 1. Închis, astupat; *vin înfundat* = vin păstrat în sticle astupate. 2. (Despre sunete) Înăbușit.

înfundătúră, *înfundături*, s.f. Adîncitură de teren.

înfuriâ, *înfúrii*, vb. I. Refl. și tr. A fi cuprins (sau a face să fie cuprins) de furie.

îngădui, *îngădui*, vb. IV. **1.** Tr. A da voie, a permite, a admite; a tolera. **2.** Intr. (Pop.) A avea răbdare, a aștepta; (tr.) a amîna, a păsui.

îngăduință s.f. Încuviințare, permisiune; indulgență, toleranță.

îngăduitór, -oáre, *îngăduitori, -oare*, adj. Care îngăduie; indulgent, tolerant.

îngăimá, *îngăim*, vb. I. Tr. A vorbi cu greutate, nedeslușit.

îngălbeni, *îngălbenesc*, vb. IV. Intr., refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) galben; a (se) ofili, a (se) vesteji.

îngemăná, *îngémăn*, vb. I. Tr. și refl. A (se) uni strîns, a (se) îmbina, a (se) împreuna.

îngenunchéa, *îngenunchez*, vb. I. **1.** Intr. A se așeza în genunchi. **2.** Tr. (Fig.) A supune, a aservi.

înger, *îngeri*, s.m. (În creștinism) Ființă spirituală supranaturală, considerată ca slujitor și vestitor al lui Dumnezeu.

îngerésc, -ească, *îngerești*, adj. Care se referă la îngeri; (ca) de înger.

înghesuí, *înghésui*, vb. IV. **1.** Refl. A se strînge, a se îngrămădi (într-un spațiu restrîns). **2.** Tr. A vîri pe cineva sau ceva într-un loc strîmt, neîncăpător.

înghesuiálă, *înghesuieli*, s.f. Îngrămădire de ființe sau de lucruri într-un loc.

înghéț, *înghețuri*, s.n. Trecere a apei în stare de gheață (cînd temperatura coboară sub zero grade).

înghețá, *înghéț*, vb. I. Intr. **1.** A se transforma în gheață. **2.** A amorți de frig, a degera. **3.** (Fig.) A rămîne locului, încremenit (de emoție, de spaimă etc.).

înghețáre s.f. Faptul de *a îngheța; înghețarea salariilor* = măsură economică practicată în capitalism, prin care salariile se mențin neschimbate într-o perioadă cînd costul vieții se urcă.

înghețát, -ă, *înghețați, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. Transformat în gheață; (despre anumite corpuri și substanțe solide) întărit prin înghețarea apei pe care o conține. **2.** Adj. Amorțit de frig, degerat. **3.** S.f. Preparat alimentar răcoritor obținut prin înghețarea unor creme de lapte, fructe, ouă etc.

înghimpá, *înghimp*, vb. I. Refl. A se înțepa, a se împunge (cu un ghimpe).

înghionți, *înghiontesc*, vb. IV. Tr. și refl. recipr. A (se) lovi cu cotul sau cu pumnul, a(-și) da ghionți.

înghiți, *înghit*, vb. IV. Tr. **1.** A face să pătrundă mîncarea, băutura etc. din gură în stomac. **2.** (Fig.) A suporta, fără a protesta, o insultă, o necuviință. **3.** (Fig.) A omite cuvinte sau silabe în cursul vorbirii. **4.** (Fig., despre pămînt, apă etc.) A cuprinde în sine, a absorbi, a face să dispară.

înghițitúră, *înghițituri*, s.f. Acțiunea de a înghiți; cantitatea de mîncare sau de băutură care se poate înghiți dintr-o dată.

îngîmfá, *îngîmf*, vb. I. Refl. A fi plin de sine, a se înfumura.

îngîmfát, -ă, *îngîmfați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Încrezut, plin de sine.

înginá, *ingín*, vb. I. **1.** Tr. A imita (în bătaie de joc) glasul sau vorbele cuiva. **2.** Tr. A rosti sau a cînta ceva încet (și neclar). **3.** Refl. A se amesteca, a se îmbina; *se înginá ziua cu noaptea* = începe să se lumineze, să se facă ziuă.

îngîndurá, *îngîndurez*, vb. I. Refl. A cădea pe gînduri; a se îngrijora.

înglobá, *înglobez*, vb. I. Tr. A introduce într-un tot, ca parte integrantă, a include.

înglodá, *înglodez*, vb. I. Refl. A se împotmoli în noroi; (fig.) a face multe datorii.

îngrădi, *îngrădesc*, vb. IV. Tr. **1.** A împrejmui cu gard. **2.** (Fig.) A limita, a stăvili.

îngrădítură, *îngrădituri*, s.f. Gard de nuiele, de scînduri etc.

îngrămădi, *îngrămădesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) aduna undeva în număr mare, a (se) strînge grămadă.

îngrășá, *îngrăș*, vb. I. **1.** Refl. A deveni (mai) gras; (tr.) a hrăni bine un animal ca să devină gras. **2.** Tr. A mări fertilitatea unui teren agricol cu ajutorul îngrășămintelor.

îngrășămînt, *îngrășăminte*, s.n. Produs organic sau mineral, folosit pentru a mări fertilitatea solului.

îngrășătorie, *îngrășătorii*, s.f. Unitate agricolă specializată în îngrășarea de animale.

îngrețoșá, *îngrețoșez*, vb. I. Refl. A fi cuprins de greață.

îngreuiá, *îngreuiez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) face (mai) greu, (mai) greoi; (tr.) a produce cuiva o senzație de greutate, de apăsare. **2.** Tr. A face ca ceva să devină mai anevoios.

îngreunú, *îngreunez*, vb. I. Tr. și refl. **1.** A (se) îngreuia. **2.** A (se) încărca cu o greutate, a (se) împovăra.

îngriji, *îngrijesc*, vb. IV. **1.** Tr., intr. și refl. A avea grijă de cineva sau de ceva. **2.** Tr. A păstra un lucru în bună stare. **3.** Refl. A (-și) vedea de sănătate. **4.** Refl. A lua din timp măsuri în vederea..., a se pregăti.

îngrijíre, *îngrijiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) îngriji; purtare de grijă; a da primele îngrijiri* = a da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav.

îngrijitór, -oáre, *îngrijitori, -oare*, s.m. și f. Persoană însărcinată cu întreținerea unei clădiri, a unui imobil etc.

îngrijorá, *îngrijorez*, vb. I. Tr. și refl. A produce cuiva (sau a simți) neliniște, grijă, teamă.

îngrijorătór, -oáre, *îngrijorători, -oare*, adj. Care îngrijorează.

îngropá, *îngróp*, vb. I. **1.** Tr. A înmormînta. **2.** Tr. A băga ceva în pămînt, a acoperi cu pămînt. **3.** Tr. și refl. A (se) înfunda în ceva.

îngropát s.n. **1.** Faptul de a îngropa. **2.** Prășitul al doilea al porumbului, al cartofilor etc.; acoperirea cu pămînt a viței de vie, toamna.

îngropăciúne, *îngropăciuni*, s.f. Înmormîntare.

îngroșá, *îngróș*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai gros. **2.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai dens, mai

concentrat. 3. Refl. (Despre voce) A căpăta un timbru mai coborît, mai grav.

îngrozí, *îngrozesc*, vb. IV. Tr. A produce, a provoca groază; (refl.) a fi cuprins de teamă, de groază.

îngrozitór, -oáre, *îngrozitori, -oare*, adj. Care îngrozește; înspăimîntător; (adverbial) grozav, extrem de...

îngúst, -ă, *îngusti, -ste*, adj. 1. Care are lățime mică. 2. Subțire; strîmt. 3. (Fig.; despre oameni și manifestările lor) Lipsit de orizont, mărginit.

îngustá, *îngustez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) îngust.

îngustíme, *îngustimi*, s.f. 1. Însușirea de a fi îngust. 2. (Fig.) Lipsă de orizont, mărginire (în gîndire, în concepții).

înhăitá, *înhăitez*, vb. I. Refl. recipr. (Depr.) A se asocia cu alții în vederea săvîrșirii în comun a unor acte reprobabile.

înhămá, *înhăm*, vb. I. 1. Tr. A pune hamurile pe cai; a pune caii la căruță. 2. Refl. (Fig.) A se angaja la un lucru greu.

înhățá, *înhăț*, vb. I. Tr. A apuca repede, cu violență.

înhumá, *înhumez*, vb. I. Tr. (Livr.) A înmormînta.

înierbá, *înierbez*, vb. I. Tr. A însămînța cu iarbă un teren.

înjghebá, *înjghebez*, vb. I. Tr. A alcătui ceva din lucruri aflate la îndemînă, a improviza.

înjosí, *înjosesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) umili, a (se) dezonora.

înjositór, -oáre, *înjositori, -oare*, adj. Care înjosește, umilitor, degradant.

înjugá, *înjug*, vb. I. Tr. A pune vitele la jug.

înjumătățí, *înjumătățesc*, vb. IV. Tr. A împărți în două părți egale; a reduce la jumătate.

înjunghiá, *înjunghii*, vb. I. Tr. 1. A înfige în cineva un cuțit, un pumnal etc.; a tăia un animal (pentru consum). 2. (La pers. 3) A simți o durere vie.

înjurá, *înjur*, vb. I. Tr. și intr. A spune cuvinte insultătoare, injurioase (la adresa cuiva).

înjurătúră, *înjurături*, s.f. Cuvînt sau expresie cu care se înjură.

înlăcrimát, -ă, *înlăcrimați, -te*, adj. (Despre ochi) Plini de lacrimi; (despre oameni) plîns, supărat.

înlănțuí, *înlănțui*, vb. IV. Tr. 1. (Înv.) A pune în lanțuri, a încătușa. 2. A îmbrățișa. 3. (Fig.) A încinta, a captiva, a subjuga. 4. A așeza în rînd, în ordine; (refl.) a urma într-o succesiune.

înlăturá, *înlătur*, vb. I. Tr. A da la o parte, a îndepărta.

înlemní, *înlemnesc*, vb. IV. Intr. A rămîne nemișcat (de spaimă, de uimire etc.).

înlesní, *înlesnesc*, vb. IV. Tr. A face ca ceva să fie mai ușor de înfăptuit, de obținut etc.

înlocuí, *înlocuiesc*, vb. IV. Tr. 1. A pune ceva sau pe cineva în locul altuia. 2. A îndepărta pe cineva dintr-un post, numind pe altcineva în loc. 3. A ține temporar locul cuiva; a suplini.

înlocuitór, -oáre, *înlocuitori, -oare*, adj., s.m. 1. Adj. Care înlocuiește sau cu care poate fi înlocuit cineva sau ceva. 2. S.m. Produs sau material avînd proprietăți asemănătoare cu ale altui produs, pe care îl poate înlocui.

înmagaziná, *înmagazinez*, vb. I. Tr. 1. A pune, a depozita (mărfuri, produse etc.) într-o magazie; a acumula (căldură, energie, substanțe de rezervă). 2. (Fig.) A aduna, a acumula (cunoștințe).

înmatriculá, *înmatriculez*, vb. I. Tr. A înscrie într-o matricolă.

înmănunchiá, *înmănunchez*, vb. I. Tr. A aduna, a strînge, a lega în mănunchi.

înmănușát, -ă, *înmănușați, -te*, adj. Care poartă mănuși, cu mănuși.

înmărmurí, *înmărmuresc*, vb. IV. Intr. A rămîne nemișcat (de frică, de uimire).

înmiit, -ă, *înmiiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) De o mie de ori mai mare sau mai mult; (p. ext.) mult mai mare, mult mai numeros.

înmiresmá, *înmiresmez*, vb. I. Tr. A răspîndi o mireasmă.

înmînú, *înmînez*, vb. I. Tr. A preda un obiect, un act etc. în mîna cuiva.

înmormîntá, *înmormîntez*, vb. I. Tr. 1. A așeza un mort în mormînt, a îngropa (1). 2. (Fig.) A da uitării.

înmormîntáre, *înmormîntări*, s.f. Acțiunea de *a înmormînta;* ceremonia funebră, ritualul care însoțește această acțiune.

înmuguri, *înmugurese*, vb. IV. Intr. A da muguri; (fig., despre idei, proiecte) a se ivi, a apărea în minte.

înmuiá, *înmoi*, vb. I. 1. Tr. A băga în apă (sau în alt lichid); a umezi; (refl.) a se îmbiba cu un lichid. 2. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai moale. 3. Refl. (Despre ger, vreme) A deveni mai puțin aspru. 4. Refl. și tr. (Fig., despre oameni) A (se) potoli, a (se) calma, a (se) liniști.

înmulți, *înmulțesc*, vb. IV. Refl. 1. A spori, a se mări; (tr.; mat.) a efectua operația înmulțirii. 2. A produce indivizi noi din aceeași specie, a se reproduce.

înmulțíre, *înmulțiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) înmulți;* (mat.) operație prin care un număr este mărit de un anumit număr de ori; *tabla înmulțirii* = tablou care conține rezultatele acestei operații, efectuată între primele zece numere.

înmulțitór, *înmulțitori*, s.m. Număr cu care se înmulțește alt număr.

înnădi, *înnădesc*, vb. IV. 1. Tr. A adăuga unui obiect (cosînd, lipind etc.) o bucată, de obicei din același material, pentru a-l mări, a-l lungi, a-l lărgi. 2. Refl. A prinde poftă de ceva, a se obișnui la ceva.

înnămoli, *înnămolesc*, vb. IV. Refl. A se înfunda în nămol, a se îngloda.

înnăscút, -ă, *înnăscuți, -te*, adj. Din naștere, congenital.

înnebuní, *înnebunesc*, vb. IV. 1. Intr. A-și pierde facultățile mintale, a deveni nebun;

a-şi ieşi din minţi. 2. Tr. A face pe cineva să-şi piardă stăpînirea de sine.

înnegrí, *înnegresc*, vb. IV. 1. Tr. A vopsi în negru; a face să devină de culoare închisă; (intr. şi refl.) a deveni negru; a căpăta o culoare închisă. 2. Refl. A se bronza.

înnegurá, *înnegurez*, vb. I. 1. Tr. şi refl. A (se) acoperi cu negură. 2. Refl. (Fig.; despre oameni) A se posomorî.

înnisipá, pers. 3 *înnisipează*, vb. I. Refl. (Despre conducte, canale) A se astupa cu nisip; (tr.) a aşterne un strat de nisip pe suprafaţa unei împietruiri.

înnobilá, *înnobilez*, vb. I. Tr. 1. A acorda cuiva un titlu de nobleţe; (refl.) a deveni mai distins. 2. A îmbunătăţi proprietăţile unor materiale (minereuri, cărbuni, oţeluri etc.).

înnodá, *înnód*, vb. I. Tr. A face un nod (la o sfoară); a lega printr-un nod.

înnoí, *înnoiesc*, vb. IV. 1. Tr. A reface un obiect (înlocuind ce era uzat); a pune un lucru nou în locul altuia vechi; (refl.) a se îmbrăca cu haine noi. 2. Refl. (Fig.) A se împrospăta, a se regenera. 3. Tr. A relua, a repeta. 4. Tr. A prelungi valabilitatea unui act, a unui document.

înnoitór, -oáre, *înnoitori, -oare*, adj. Care înnoieşte, care regenerează.

înnoptá, *înnoptez*, vb. I. 1. Intr. şi refl. impers. A se face noapte; *pe înnoptat* (sau *pe înnoptate*) = la căderea nopţii. 2. Intr. A-l apuca pe cineva noaptea (într-un loc străin); a petrece noaptea undeva.

înnorá, pers. 3 *înnorează*, vb. I. Refl. impers. A se ivi nori pe cer. Var.: **înnourá** vb. I.

înnorát, -ă, *înnoraţi, -te*, adj. (Despre cer) Acoperit cu nori. Var.: **înnourát, -ă,** adj.

înnourá vb. I. v. **înnora.**

înnourát, -ă, adj. v. **înnorat.**

înót s.n. 1. Plutire şi înaintare în apă (sau la suprafaţa apei) prin anumite mişcări făcute cu mîinile şi cu picioarele; sportul practicat în acest fel. 2. Deplasarea în apă a vieţuitoarelor acvatice.

înotá, *înót*, vb. I. Intr. 1. A pluti şi a înainta la suprafaţa apei (sau în apă) prin mişcări ritmice făcute cu braţele şi cu picioarele; (despre animale acvatice) a se deplasa în apă. 2. (Despre corpuri) A pluti într-un mediu lichid. 3. A merge cu greu prin noroi, prin zăpadă etc. 4. (Fig.) A fi cufundat în ceva, năpădit de ceva.

înotátór, -oáre, *înotători, -oare*, adj., subst. 1. Adj., s.m. şi f. (Persoană) care ştie să înoate, care practică înotul. 2. S.f. Organ exterior al peştilor, balenelor, delfinilor etc., care le serveşte la înot; aripioară.

înrădăcinú, *înrădăcinez*, vb. I. Refl. 1. (Despre plante) A prinde rădăcini. 2. (Fig.) A pătrunde adînc (în conştiinţă, în obişnuinţă).

înrăí, *înrăiesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) mai rău.

înrămá, *înrámez*, vb. I. Tr. A pune în ramă, a încadra.

înrăutăţí, *înrăutăţesc*, vb. IV. Refl. şi tr. A deveni (sau a face să devină) mai rău.

înregimentá, *înregimentez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) încadra într-o grupare, într-un partid etc.

înregistrá, *înregistrez*, vb. I. Tr. 1. A înscrie un act sau a efectua o operaţie într-un registru; a consemna, a nota un fapt, un eveniment. 2. (Despre aparate) A marca variaţia unei mărimi. 3. A fixa semnale acustice pe o bandă de magnetofon, pe un disc etc. 4. (Fig.) A întipări în memorie, a nota. 5. (Fig.) A obţine şi a înscrie la activul său un rezultat, o realizare.

înregistratór, -oáre, *înregistratori, -oare*, adj., s.n. (Aparat sau instrument) care înregistrează.

înrîurí, *înrîuresc*, vb. IV. Tr. A influenţa.

înrobí, *înrobesc*, vb. IV. Tr. A subjuga, a robi.

înrobitór, -oáre, *înrobitori, -oare*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care înrobeşte.

înrolá, *înrolez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) încadra în rîndurile armatei; (refl.; p. ext.) a intra într-un partid, într-o organizaţie etc.

înroşí, *înroşesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) colora în roşu; a (se) îmbujora; (despre metale) a deveni (sau a face să devină) incandescent.

înroúrá, pers. 3 *înrourează*, vb. I. Refl. A se acoperi cu rouă.

înrudí, *înrudesc*, vb. IV. Refl. A fi (sau a deveni) rudă cu cineva; (fig.) a avea trăsături comune cu cineva sau cu ceva.

însă conj. 1. Cu toate acestea, totuşi. 2. Dar, pe de altă parte.

însăilá, *însăilez*, vb. I. Tr. A coase ceva în mod provizoriu, cu împunsături rare.

însămînţá, *însămînţez*, vb. I. Tr. 1. A încorpora în sol seminţele unei plante (agricole); a semăna. 2. A introduce gameţi masculi în organele genitale femele cu ajutorul unor instrumente. 3. A pune germenii unor microorganisme pe medii nutritive, pentru a obţine o cultură.

însănătoşí, *însănătoşesc*, vb. IV. Refl. şi tr. A (se) face sănătos, a (se) vindeca.

însărcinú, *însărcinez*, vb. I. 1. Tr. şi refl. A încredinţa cuiva (sau a-şi asuma) îndeplinirea unei sarcini. 2. Tr. A face ca o femeie să devină gravidă.

însărcinát, *însărcinaţi*, s.m. *Însărcinat cu afaceri* = diplomat care conduce misiunea diplomatică în lipsa şefului permanent.

însărcinátă, *însărcinate*, adj. (Despre femei) Care poartă un făt în pîntece.

înscăunú, *înscăunez*, vb. I. Refl. (Înv.; despre împăraţi, regi, domni sau arhierei) A prelua puterea, a se instala la conducere.

înscenú, *înscenez*, vb. I. Tr. 1. A pune în scenă un spectacol. 2. (Fig.) A pune la cale acţiuni rău intenţionate.

înscríe, *înscriu*, vb. III. 1. Tr. şi refl. A(-şi) trece numele într-un registru, într-un catalog etc., a (se) înregistra. 2. Tr. A consemna ceva în scris. 3. Tr. (Mat.) A construi o figură geometrică înscrisă. 4. Refl. *A se înscrie în curbă* = (despre vehicule) a intra în curba unui drum în aşa fel ca să nu derapeze sau să nu deraieze.

înscrís[1], *înscrisuri*, s.n. Act, document.

înscris[2], **-ă**, *înscriși*, *-se*, adj. (Despre poligoane) Care are vîrfurile situate pe circumferința unui cerc; (despre poliedre) care are vîrfurile situate pe suprafața unei sfere sau a unui corp de revoluție.

însémn, *însemne*, s.n. (Înv.) Semn distinctiv al unei demnități, al unui rang.

însemná, *însémn* și *însemnez*, vb. I. **1.** Tr. și într. unipers. A avea un anumit înțeles; a arăta, a indica. **2.** Tr. A avea o anumită valoare. **3.** Tr. A nota, a consemna în scris. **4.** Tr. A marca, a delimita; a pune un semn distinctiv pe ceva.

însemnáre, *însemnări*, s.f. Acțiunea de *a însemna;* mențiune scrisă, notă.

însemnát, **-ă**, *însemnați*, *-te*, adj. **1.** Care are imprimat un semn distinctiv. **2.** (Fig.) De vază, important.

însemnătáte, s.f. **1.** Importanță, valoare. **2.** Semnificație, înțeles.

înseninà, *înseninez*, vb. I. Refl. **1.** A se face senin. **2.** (Fig.; despre oameni) A deveni calm, liniștit, bine dispus.

înserá, *înserez*, vb. I. **1.** Intr. și refl. unipers. A se face seară; *pe înserat* (sau *pe înserate*) = la căderea serii, în amurg. **2.** Intr. A-l apuca pe cineva seara undeva.

înseráre, *înserări*, s.f. Faptul de *a se înnopta;* amurg.

însetá, *însetez*, vb. I. Intr. **1.** A-i fi (sau a i se face cuiva) sete. **2.** (Fig.) A fi stăpînit de o dorință puternică.

însilozá, *însilozez*, vb. I. Tr. A depozita (furaje, cereale etc.) într-un siloz.

însingurá, *însingurez*, vb. I. Refl. A se izola, a căuta singurătatea.

însingurát, **-ă**, *însingurați*, *-te*, adj. Singur, izolat; stingher.

însingerá, *însîngerez*, vb. I. Tr. A face să sîngereze, să piardă sînge; a păta cu sînge; (fig.) a înroși, a colora în roșu.

însorí, *însoresc*, vb. IV. Refl. A se încălzi la soare, a se expune la razele soarelui.

însorít, **-ă**, *însoriți*, *-te*, adj. **1.** (Despre locuri, clădiri) Luminat de soare; situat în bătaia soarelui. **2.** (Despre timp) Cu soare, senin.

însoți, *însoțesc*, vb. IV. **1.** Tr. A merge împreună cu cineva; a-i fi cuiva tovarăș de drum. **2.** Refl. recipr. A se asocia, a se întovărăși cu cineva. **3.** Tr. A adăuga, a alătura ceva pentru completare, pentru lămurire.

însoțitór, **-oáre**, *însoțitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care însoțește pe cineva sau ceva.

înspăimîntá, *înspăimînt*, vb. I. Refl. A fi cuprins de spaimă; (tr.) a provoca spaimă, a înfricoșa.

înspăimîntătór, **-oáre**, *înspăimîntători*, *-oare*, adj. Care provoacă spaimă; înfricoșător.

înspicá, pers. 3 *înspică*, vb. I. Intr. A face spic, a da în spic.

înspicát, **-ă**, *înspicați*, *-te*, adj. **1.** Care are spice, care a dat în spic. **2.** (Despre păr) Amestecat cu fire albe.

înspre prep. **1.** (Local) Spre, către. **2.** (Temporal) Pe la, spre. **3.** (Modal) Spre: *merge înspre vindecare.*

înspumát, **-ă**, *înspumați*, *-te*, adj. Cu spume, plin de spume.

înstări, *înstăresc*, vb. IV. Refl. A se îmbogăți.

înstărít, **-ă**, *înstăriți*, *-te*, adj. Bogat, avut.

înstelát, **-ă**, *înstelați*, *-te*, adj. (Despre cer, p. ext. despre nopți) Cu stele, plin de stele.

înstrăinà, *înstrăinez*, vb. I. **1.** Refl. A-și părăsi familia, țara, stabilindu-se în altă parte; (fig.) a se îndepărta sufletește de cineva. **2.** Tr. A transmite un drept de proprietate. **3.** Tr. A sustrage, a fura.

înstruná, *înstrún*, vb. I. Tr. **1.** A acorda un instrument muzical. **2.** A strînge un cal cu chingile, a-l stăpîni, a-l ține în frîu.

însufleți, *însuflețesc*, vb. IV. Refl. și tr. A prinde (sau a da) viață; a (se) înviora; a (se) anima; (tr.) a stimula.

însuflețíre, *însuflețiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) însufleți;* avînt, elan, entuziasm.

însul, însa, *înșii*, *însele*, pron. **1.** (Pronume personal precedat de prep. „întru", „printru", „dintru") El (ea), dînsul, (dînsa): *am încredere într-însul.* **2.** (Pronume de întărire; la f. pl.) Însuși: *ele însele.*

însumá, *însumez*, vb. I. Tr. A aduna laolaltă; a cuprinde, a totaliza.

însumi, însămi, *înșine, însene*, pron. de întărire. Chiar, tocmai: *am văzut eu însumi.* Forme gramaticale: pers. 2 sg. *însuți însăți* (pl. *înșivă, însevă);* pers. 3 sg. *însuși, însăși* (pl. *înșiși, înseși).*

însurá, *însór*, vb. I. Refl. (Despre bărbați) A se căsători.

însurát, *însurați*, adj. (Despre bărbați) Căsătorit.

însurătoáre, *însurători*, s.f. Căsătorie a unui bărbat.

însurățél, *însurăței*, s.m. Tînăr însurat de curînd; (la pl.) soți (tineri) căsătoriți, de curînd.

însuși, *însușesc*, vb. IV. Tr. **1.** A lua ceva în stăpînire; a-și aroga un drept. **2.** A asimila cunoștințe, idei etc. **3.** A fi de acord cu opinia cuiva, a adopta un punct de vedere.

însușíre, *însușiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a-și însuși* ceva. **2.** Trăsătură caracteristică, distinctivă a unui lucru.

însutit, **-ă**, *însutiți*, *-te*, adj. De o sută de ori mai mare; (p. ext.) mult mai mare, mult mai numeros.

înșelá, *înșél*, vb. I. **1.** Tr. A induce în eroare, a amăgi. **2.** Tr. A face să creadă altceva decît e în realitate. **3.** Refl. A cădea în eroare, a greși. **4.** Tr. A încălca fidelitatea conjugală.

înșelăciúne, *înșelăciuni*, s.f. Inducere în eroare; escrocherie, fraudă.

înșelătór, **-oáre**, *înșelători*, *-oare*, adj. Care înșală; care amăgește.

înșelătorie, *înșelătorii*, s.f. Fapta celui care înșală; înșelăciune.

înșeuá, *înșeuez*, vb. I. Tr. A pune șaua pe cal.

înșfăcă, *înșfăc*, vb. I. Tr. A prinde, a apuca brusc și cu violență.

înșira, *înșir*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) așeza în șir, unul după altul. **2.** Tr. A petrece pe un fir mărgele, pentru a face un șirag. **3.** Refl. A urma unul după altul, a se succeda. **4.** Tr. A expune, a povesti un șir de fapte, de idei etc.

înșirui, *înșirui*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) așeza la rînd, în șir.

înștiința, *înștiințez*, vb. I. Tr. A aduce la cunoștință; a informa.

înștiințare, *înștiințări*, s.f. Acțiunea de *a înștiința;* informație, anunț.

înșurubá, *înșurubez*, vb. I. Tr. A roti, a strînge un șurub pentru a fixa ceva; a asambla două piese prevăzute cu filet.

întări, *întăresc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai dur, mai tare, mai vîrtos, mai rezistent. **2.** Tr. A mări rezistența unei piese, a unui sistem tehnic; a fortifica un loc, o poziție. **3.** Tr. și refl. A (-și) spori puterile, forța (fizică sau morală). **4.** Tr. A consolida, a face mai puternic. **5.** Tr. A confirma.

întărire, *întăriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) întări.* **2.** *Pronume de întărire* = pronume care însoțește un substantiv sau un pronume cu scopul de a insista asupra lui.

întăritór, -oáre, *întăritori, -oare*, adj. (Despre medicamente) Care fortifică organismul.

întăritúră, *întărituri*, s.f. **1.** Element folosit pentru întărirea unei piese, a unui sistem tehnic etc. **2.** Loc întărit, fortificație.

întărîtá, *întărît*, vb. I. Tr. **1.** A enerva; a mînia, a irita; a instiga (un grup de oameni); a aținta. **2.** A îndemna, a îmboldi, a încita.

întemeiá, *întemeiez*, vb. I. **1,** Tr. A pune bazele la ceva, a înființa, a funda. **2.** Refl. (Fig.) A avea ca temei, a se sprijini pe ceva.

întemeiére s.f. Acțiunea de *a (se) întemeia;* înființare, fundare.

întemeietór, -oáre, *întemeietori, -oare*, s.m. și f. Persoană care întemeiază ceva; fondator, ctitor.

întemniță, *întemnițez*, vb. I. Tr. A băga pe cineva la închisoare.

înteți, *înțetesc*, vb. IV. Refl. A deveni mai intens, mai puternic; a se intensifica.

întínat, -ă, *întinați, -te*, adj. Pîngărit, pătat.

întínde, *întind*, vb. III. **1.** Tr. și intr. A trage de marginile unui corp pentru a-l mări. **2.** Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A se lărgi sau a se lungi, deformîndu-se; (despre lichide) a curge gros, vîscos. **3.** Tr. și refl. A (se) desfășura în lungime. **4.** Refl. A-și destinde corpul; a se culca, a se lungi; a se înălța în vîrful picioarelor. **5.** Tr. A înmîna, a da. **6.** Tr. A desfășura, a desface un obiect îndoit sau împăturit; *a întinde masa* = a așterne masa pentru mîncare. **7.** Tr. A trage în toate părțile de cineva, a hărțui. **8.** Tr. A da unui material moale formă de strat subțire. **9.** Refl. (Fig.) A se răspîndi, a se extinde, a se propaga; a se prelungi în timp, a dura. **10.** Tr. *A o întinde* = a pleca repede, a fugi.

întíndere, (2) *întinderi*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) întinde;* (tendința de) alungire a unui corp. **2.** Suprafață, spațiu întins.

întíneri, *întineresc*, vb. IV. **1.** Intr. A căpăta o înfățișare tinerească, a părea (din nou) tînăr. **2.** Tr. A-i da cuiva o înfățișare (mai) tînără.

întínge, *întíng*, vb. III Tr. (Pop.) A muia puțină pîine, mămăligă etc. într-o mîncare, într-un sos.

întíns[1], *întinsuri*, s.n. Spațiu larg; suprafață, întindere.

întíns[2], **-ă,** *întinși, -se*, adj. **1.** Lungit; desfășurat; *pe scară întinsă* = de proporții mari; în stil mare. **2.** Care ocupă o suprafață mare, vast. **3.** (Despre corturi, tabere) Așezat, instalat. **4.** Fără crețuri, neted.

întipări, *întipărésc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) imprima, a lăsa urmă pe ceva; (fig.) a se fixa în minte.

întîi, întîia adv., num. ord. **1.** Adv. La început. **2.** Adv. În primul rînd; pentru întîia dată. **3.** Num. ord. (Cînd precedă substantivul, în forma articulată *întîiul, întîia*) Care se află în fruntea unei serii; (fam.) *clasa întîi* = de cea mai bună calitate.

întîiași num. ord. f. *Întîiași dată* = prima dată.

întîietáte s.f. Faptul de a fi primul; *a avea* (sau *a da*) *întîietate* = a avea (sau a da) prioritate.

întîlni, *întîlnesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. recipr. A se încrucișa în drum cu cineva sau cu ceva; a da peste cineva (din întîmplare); a se găsi, a se vedea cu cineva. **2.** Refl. (Despre linii) A se uni într-un punct. **3.** Refl. A lua contact cu adversarul (într-o competiție sportivă, într-o luptă).

întîlnire, *întîlniri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întîlni;* competiție, meci.

întîmpină, *întîmpin*, vb. I. Tr. **1.** A ieși înaintea cuiva (pentru a-l primi). **2.** (Fig.) A da peste un necaz, peste o greutate.

întîmpinăre, *întîmpinări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a întîmpina.* **2.** (Jur.) Act prin care pîrîtul răspunde la acțiunea reclamantului.

întîmplá, pers. 3 *întîmplă*, vb. I. Refl. **1.** A se petrece, a avea loc. **2.** A i se ivi cuiva ocazia, prilejul să... **3.** A se nimeri să fie într-un anumit fel.

întîmplăre, *întîmplări*, s.f. **1.** Faptul de *a se întîmpla;* lucru petrecut, fapt, eveniment. **2.** Categorie filozofică, corelată cu necesitatea, care desemnează însușiri și legături neesențiale, singulare și vremelnice ale obiectelor și proceselor, avînd însă caracter obiectiv și o determinare cauzală.

întîmplătór, -oáre, *întîmplători, -oare*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce din întîmplare, în mod neprevăzut.

întîrzia, *întîrzii*, vb. I. **1.** Intr. A ajunge undeva (sau a îndeplini ceva) mai tîrziu decît trebuia, decît era stabilit. **2.** Tr. A împiedica pe cineva să săvîrșească la timp o acțiune. **3.** Intr. (Despre acțiuni, fenomene) A se produce cu întîrziere. **4.** Intr. A rămîne undeva mai mult decît trebuie.

întîrziére, *întîrzieri*, s.f. Faptul de *a întîrzia;* timpul, durata cît cineva sau ceva întîrzie.

întoárce, *întórc*, vb. III. **1.** Refl. și tr. A veni (sau a aduce pe cineva) înapoi, a (se) înapoia. **2.** Tr. A da îndărăt, a restitui. **3.** Tr. (Despre boli) A cuprinde din nou pe cineva. **4.** Refl. A se îndrepta spre un punct, schimbînd direcția inițială. **5.** Tr. și refl. A-și modifica (sau a face pe cineva să-și modifice) părerea; (tr.) a reveni asupra unei afirmații, promisiuni etc. **6.** Tr. și refl. A (se) învîrti, a (se) răsuci. **7.** Tr. A încorda resortul unui mecanism. **8.** Tr. și refl. A(-și) îndrepta corpul sau o parte a corpului, privirea etc. în altă direcție, în altă parte. **9.** Tr. A schimba poziția unui obiect, așezîndu-l invers față de poziția anterioară sau normală. **10.** Tr. A da înainte sau înapoi filele unei cărți, ale unui caiet. **11.** Tr. A transforma o haină punînd ca față partea care a fost dosul. **12.** Tr. A răsuci paiele, fînul etc., aducînd deasupra partea umedă de la pămînt.

întócmai adv. **1.** Exact, la fel, chiar. **2.** Da, desigur.

întocmí, *întocmesc*, vb. IV. Tr. A face, a alcătui; a înjgheba; a organiza.

întórs, -oársă, *întorși, -oarse*, adj. **1.** Înapoiat la locul de plecare; *a face calea întoarsă* = a se întoarce din drum. **2.** Răsucit, încovoiat.

întorsătúră, *întorsături*, s.f. **1.** Cotitură (a unui drum, a unei ape). **2.** (Fig.) Schimbare în desfășurarea unei acțiuni sau întîmplări.

întortocheá, *întortochez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) întoarce, a (se) răsuci.

întortocheát, -ă, *întortocheați, -te*, adj. Cu multe cotituri, șerpuit; învîrtit, răsucit în toate sensurile; încîlcit; (fig., despre modul de a vorbi) încurcat, confuz.

întovărăși, *întovărășesc*, vb. IV. **1.** Tr. A însoți, a acompania. **2.** Refl. A se asocia cu cineva. **3.** Refl. A forma o întovărășire agricolă.

întovărășíre, *întovărășiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întovărăși; întovărășire agricolă* = formă simplă a cooperației agricole de producție care constă în cultivarea în comun a pămîntului, mijloacele de producție rămînînd în proprietate personală.

întrajutoráre s.f. Ajutorare reciprocă.

între-[1] Element de compunere care arată reciprocitate, amestec, îmbinare, servind la formarea unor substantive, adjective și verbe.

între[2] prep. **1.** În locul dintre...; printre. **2.** În intervalul dintre...; *între timp* = în acest timp. **3.** Dintre. **4.** Unul cu altul: *se ajută între ei.*

întrebá, *întréb*, vb. I. **1.** Tr. A cere cuiva un răspuns. **2.** Refl. A căuta răspuns la o nedumerire. **3.** Tr. și intr. A cere cuiva lămuriri, informații în legătură cu cineva sau ceva. **4.** Tr. A examina un elev, un candidat.

întrebáre, *întrebări*, s.f. Acțiunea de *a întreba;* problemă, chestiune; *semnul întrebării* = semnul „?", care se pune la sfîrșitul propozițiilor interogative directe.

întrebătór, -oáre, *întrebători, -oare*, adj. (Și adverbial) Care întreabă; care exprimă o întrebare.

întrebuințá, *întrebuințez*, vb. I. Tr. A se servi de cineva sau de ceva, a face uz, a folosi, a utiliza.

întrécere, *întrec*, vb. III. **1.** Tr. A depăși pe cineva în mers. **2.** Tr. A-i fi cuiva superior într-o anumită privință. **3.** Refl. recipr. A se lua la întrecere; *pe întrecute* = căutînd să se depășească unul pe altul. **4.** Tr. A trece peste o anumită limită sau măsură; (intr.) a fi în plus, a prisosi.

întrécere, *întreceri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întrece;* concurs, competiție; *întrecere socialistă* = mișcare de masă, specifică socialismului, a lucrătorilor din ramurile productive și din sfera serviciilor, care stimulează inițiativa creatoare în vederea progresului general al societății.

întredeschíde, *întredeschid*, vb. III. Tr. A deschide puțin, în parte, o ușă, o fereastră, ochii, gura etc.

întrég, -eágă, *întregi*, adj. **1.** Din care nu lipsește nimic; complet; neștirbit, intact; *pe de-a-ntregul* = în întregime, peste tot. **2.** (Despre ființe) Teafăr, nevătămat; (fig.) integru. **3.** (Despre unități de timp) Deplin, complet. **4.** (Despre numere) Care se poate obține prin adunarea repetată a numărului „unu" cu el însuși.

întregí, *întregesc*, vb. IV. Tr. A face să fie întreg; a completa.

întregíme s.f. Calitatea de a fi întreg; *în întregime* = cu totul, complet.

întreít, -ă, *întreiți, -te*, adj. De trei ori mai mare.

întremá, *întremez*, vb. I. Refl. A-și reface puterile, sănătatea (după o boală).

întrepătrúnde, *întrepătrund*, vb. III. Refl. recipr. A se pătrunde unul pe altul.

întreprínde, *întreprind*, vb. III. Tr. A porni la o acțiune; a face, a efectua ceva.

întrepríndere, *întreprinderi*, s.f. **1.** Acțiune pornită din inițiativă personală. **2.** Unitate economică de producție, de comerț sau de prestări de servicii.

întreprinzătór, -oáre, *întreprinzători, -oare*, adj. Care pornește ușor la o acțiune; care are inițiativă.

întrerupătór, *întrerupătoare*, s.n. Aparat care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei într-un sistem tehnic; *întrerupător electric* = aparat care servește pentru întreruperea sau restabilirea curentului într-un circuit electric. Var.: **întreruptór** s.n.

întrerúpe, *întrerúp*, vb. III. **1.** Tr. A opri temporar desfășurarea unei acțiuni. **2.** Tr. și refl. A (se) opri din acțiune, din activitate. **3.** Tr. A opri pe cineva în timp ce vorbește.

întrerúpere, *întreruperi*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) întrerupe.* **2.** Intervenție care împiedică pe cineva să-și urmeze cursul vorbirii.

întreruptór s.n. v. **întrerupător.**

întretăiá, *întretái*, vb. I. Refl. recipr. A se încrucișa, a se intersecta.

întretăiát, -ă, *întretăiați, -te*, adj. **1.** Încrucișat, intersectat (cu altceva). **2.** (Despre vorbire, respirație) Cu întreruperi, cu intermitențe.

întretăiére, *întretăieri*, s.f. Faptul de *a se întretăia;* punct de intersecție.

întrețése, *întrețés*, vb. III. Tr. A introduce într-o țesătură fire de altă culoare sau din alt fel de material; (refl. recipr.) a se încrucișa, a se amesteca.

întreține, *întrețin*, vb. III. **1.** Tr. A îngriji un lucru, a-l păstra în stare bună. **2.** Tr. și refl. A asigura cuiva (sau a-și procura) mijloacele de existență. **3.** Refl. recipr. A sta de vorbă cu cineva, a discuta.

întreținere, *întrețineri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) întreține.* **2.** Asigurare a mijloacelor de trai; mijloacele materiale necesare traiului.

întrevedeá, *întrevéd*, vb. II. Tr. A întrezări.

întrevedére, *întrevederi*, s.f. Întîlnire între două sau mai multe persoane (oficiale) în vederea discutării unor chestiuni de interes comun.

întrezări, *întrezăresc*, vb. IV. Tr. A vedea în chip vag, nedeslușit.

întristá, *întristez*, vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face pe cineva să devină) trist.

întristáre, *întristări*, s.f. Faptul de *a (se) întrista;* tristețe, mîhnire.

întroná, *întronez*, vb. I. **1.** Refl. A se urca pe tron. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) statornici, a (se) instaura.

întru prep. (Cu elidarea vocalei finale, cînd este urmat de „un", „o") **1.** Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *a intrat într-o casă;* b) de timp: *s-a întîmplat într-o vară;* c) de mod: *vine într-un suflet.* **2.** Introduce un complement indirect: *s-a transformat într-un oraș frumos.*

întruchipá, *întruchipez*, vb. I. Tr. **1.** A reprezenta ceva în forme concrete; (refl.) a se concretiza, a se realiza. **2.** A întocmi, a alcătui.

întrucît conj. Deoarece; fiindcă.

întrucîtvá adv. Într-o măsură oarecare.

întrúna adv. Neîntrerupt, continuu, mereu.

întruní, *întrunesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) strînge laolaltă, a (se) aduna, a (se) reuni.

întrunire, *întruniri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întruni;* reuniune, adunare.

întrupá, *întrupez*, vb. I. Refl. și tr. A lua (sau a da) o formă concretă, a (se) concretiza.

întunecá, *întúnec*, vb. I. **1.** Refl. (Despre corpuri cerești) A-și pierde strălucirea; a nu mai răspîndi lumină. **2.** Refl. A se înnopta. **3.** Tr. A face să fie sau să devină întunecos; (fig.) a lăsa în umbră, a eclipsa. **4.** Refl. A slăbi, a păli, a (se) estompa; (fig.; despre chipul oamenilor) a se posomorî; (despre minte) a-și pierde claritatea. **5.** Refl. A se face mai închis la culoare.

întunecát, -ă, *întunecați, -te*, adj. **1.** Lipsit de lumină, întunecos. **2.** (Fig.) Posomorît. **3.** (Fig.) Confuz, greu de înțeles. **4.** (Despre culori) Închis.

întunecíme, *întunecimi*, s.f. Întuneric.

întunecós, -oásă, *întunecoși, -oase*, adj. **1.** Lipsit de lumină; cufundat în întuneric. **2.** De culoare închisă. **3.** (Fig.) Trist, posomorît.

întunéric s.n. **1.** Lipsă de lumină, întunecime. **2.** (Fig.) Ignoranță, incultură.

înturná, *întórn*, vb. I. Tr. și refl. (Pop.) A (se) întoarce; a (se) înapoia.

înțărcá, *înțárc*, vb. I. **1.** Tr. A înceta alăptarea, a dezvăța de supt; (fig.; fam.) a dezobișnui, a dezvăța pe cineva de ceva. **2.** Intr. (Despre mamifere) A nu mai avea lapte.

înțelegătór, -oáre, *înțelegători, -oare*, adj. Care dovedește înțelegere pentru ceva sau pentru cineva.

înțelége, *înțeleg*, vb. III. **1.** Tr. A pătrunde cu mintea, a pricepe sensul lucrurilor; a observa, a băga de seamă; a constata. **2.** Tr. și intr. A pricepe o limbă străină. **3.** Tr. A-și face o idee justă despre cineva, despre comportarea cuiva. **4.** Refl. recipr. A trăi în bună înțelegere cu altul; a ajunge la învoială, a cădea de acord. **5.** Tr. și intr. A constata, a observa.

înțelégere, *înțelegeri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) înțelege;* facultatea de a pricepe. **2.** Bunăvoință; compasiune. **3.** Acord, învoială. **4.** Relații pașnice; pace.

înțelení, *înțelenesc*, vb. IV. Intr. (Despre pămînt) A se întări (nefiind cultivat), a se preface în țelină.

înțelepciúne s.f. Capacitatea de a înțelege, de a judeca lucrurile; prudență, chibzuință.

înțelépt, -eáptă, *înțelepți, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Înzestrat cu înțelepciune; prevăzător, chibzuit. **2.** Care exprimă înțelepciune; izvorît din înțelepciune; plin de înțelepciune.

înțelés, *înțelesuri*, s.n. Conținut logic; sens, semnificație; *cu înțeles* = cu anumită semnificație, cu tîlc.

înțepá, *înțép*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) împunge ușor cu un obiect ascuțit; a produce o senzație dureroasă, a pișca. **2.** Tr. (Fig.) A adresa cuiva cuvinte ironice, răutăcioase.

înțepát, -ă, *înțepați, -te*, adj. **1.** Cu înțepături (1). **2.** (Fig.) Îngîmfat, înfumurat; îmbufnat, țîfnos.

înțepătór, -oáre, *înțepători, -oare*, adj. **1.** Care înțeapă; (despre băuturi, mirosuri etc.) care provoacă o senzație ca de arsură; pișcător. **2.** (Fig.) Ironic, sarcastic.

înțepătúră, *înțepături*, s.f. **1.** Faptul de a înțepa; împunsătură; locul unde s-a produs o înțepare. **2.** Vorbă ironică, aluzie răutăcioasă.

înțepeni, *înțepenesc*, vb. IV. **1.** Intr. A nu se mai putea mișca; a rămîne țeapăn. **2.** Tr. și refl. A (se) fixa.

înțesá, *înțés*, vb. I. Tr. A umple, a tixi.

înțolí, *înțolesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Fam.) A-și face haine noi; a se îmbrăca bine.

învălătucí, *învălătucesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) înfășura, a (se) face ghem, vălătuc.

învălmășág, *învălmășaguri*, s.n. Învălmășeală.

învălmășeálă, *învălmășeli*, s.f. **1.** Amestecătură de lucruri sau de ființe în dezordine; neorînduială; (fig.) confuzie, zăpăceală. **2.** Încăierare, luptă.

învălmășí, *învălmășesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) amesteca, a (se) îngrămădi în dezordine; (refl.; fig.) a se încurca, a se zăpăci.

învălui, *învălui,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi, a (se) înfășura în ceva. **2.** Tr. (Fig.) A cuprinde din toate părțile, a împresura; a cuprinde cu privirea. **3.** Refl. A se învolbura. **4.** Tr. (Mil.) A efectua o învăluire. **5.** Refl. A se amesteca.

învăluíre, *învăluiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) învălui.* **2.** (Mil.) Operație ofensivă executată în scopul loviriі inamicului în flanc și în spate.

învălurá, *învălurez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mișca în valuri, a (se) ondula.

învăpăiá, *învăpăiez,* vb. I. Refl. A se aprinde, a se înroși.

învăpăiát, -ă, *învăpăiați, -te,* adj. **1.** Care arde cu văpăi; (despre fața omului) înroșit, îmbujorat; (despre ochi, privire) scînteietor, arzător. **2.** (Fig.) Înflăcărat, entuziasmat.

învăț s.n. **1.** Deprindere, obișnuință. **2.** Povață, sfat.

învățá, *învăț,* vb. I. **1.** Tr. A asimila cunoștințe, a studia. **2.** Tr. A transmite cuiva cunoștințe dintr-un domeniu oarecare; a iniția pe cineva într-o meserie, într-o știință, în artă; a sfătui pe cineva. **3.** Tr. și refl. A (se) deprinde, a (se) obișnui cu ceva. **4.** Tr. A trage învățăminte, a căpăta experiență.

învățát, -ă, *învățați, -te,* adj. **1.** Care are multă știință de carte; instruit, erudit; (substantivat) savant. **2.** (Despre cunoștințe, deprinderi) Însușit și reținut în memorie. **3.** Deprins, obișnuit cu ceva; (despre animale) îmblînzit, dresat.

învățăcél, *învățăcei,* s.m. (Fam.) Elev, discipol; ucenic.

învățămînt, (2) *învățăminte,* s.n. **1.** Proces organizat de instruire și de educare în școală; sistemul instituțiilor școlare dintr-o țară. **2.** Precept din care se deduce un mod de a acționa, de a gîndi; învățătură.

învățătór, -oáre, *învățători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care predă la primele clase de școală. **2.** Persoană care învață, instruiește pe cineva; dascăl, maestru. **3.** Inițiator sau propagator al unei doctrine.

învățătorîme s.f. Corpul învățătorilor.

învățătúră, (1, 4) *învățături,* s.f. **1.** Totalitatea îndrumărilor teoretice și practice într-un anumit domeniu; doctrină, principiu. **2.** Cultură, erudiție. **3.** Studiu, școală; ucenicie. **4.** Povață, sfat.

învechí, *învechesc,* vb. IV. Refl. A deveni vechi; a se uza; a nu se mai folosi, a nu mai fi actual; a ieși din uz.

învechít, -ă, *învechiți, -te,* adj. Care a devenit vechi; uzat; care nu mai este actual; perimat, ieșit din uz.

înveciná, *învecinez,* vb. I. Refl. recipr. A fi vecin cu cineva sau cu ceva; a avea hotar comun.

învederá, *învederez,* vb. I. Tr. A arăta, a dovedi în mod clar, evident.

învederát, -ă, *învederați, -te,* adj. (Și adverbial) Evident, clar.

învelí, *învelesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi; (tr.) a îmbrăca scoarțele unei cărți, unui caiet. **2.** Tr. A acoperi o clădire cu țigle, cu tablă etc. **3.** Tr. A acoperi focul cu cenușă sau cu pămînt, pentru a-l face să ardă mocnit.

învelíș, *învelișuri,* s.n. **1.** Obiect care servește la învelit; stratul exterior al unui obiect. **2.** *Înveliș geografic* = zona de întrepătrundere și de interacțiune a litosferei, atmosferei, hidrosferei și biosferei.

învelitoáre, *învelitori,* s.f. **1.** Ceea ce servește la învelit; plapumă, cuvertură; hîrtia cu care sînt îmbrăcate cărțile, caietele. **2.** Stratul de țiglă, de tablă etc. de pe acoperișul unei case.

învenínă, *învenínez,* vb. I. **1.** Tr. A otrăvi; a face să devină otrăvitor. **2.** Tr. (Fig.) A face să devină neplăcut, greu de suportat. **3.** Tr. și refl. (Fig.) a (se) supăra, a (se) amărî; a (se) umple de răutate.

înverșunú, *înverșunez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) neînduplecat, necruțător.

înverșunát, -ă, *înverșunați, -te,* adj. Îndîrjit, necruțător.

înverzí, *înverzesc,* vb. IV. **1.** Intr. A înfrunzi; (despre locuri, cîmpuri) a se acoperi cu verdeață. **2.** Refl. și tr. A căpăta (sau a face să capete) culoarea verde; a (se) păta cu verde.

înveselí, *înveselesc,* vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) vesel, bine dispus.

învestí, *învestesc,* vb. IV. Tr. A acorda unei persoane, în mod oficial, un drept, o demnitate; (în evul mediu) a da cuiva învestitura.

învestitúră, *învestituri,* s.f. (În evul mediu) Act solemn prin care o persoană era învestită cu o demnitate, cu un drept.

înveșmîntá, *înveșmînt,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îmbrăca în veșminte (în vederea unei solemnități, a unui ritual etc.).

înviá, *înviez,* vb. I. Intr. și tr. (În credințele religioase și în basme) A reveni (sau a readuce pe cineva) la viață; (fig.) a prinde (sau a da) putere, a (se) înviora.

învíere s.f. Faptul de *a învia;* sărbătoarea creștină a Paștilor.

înviforát, -ă, *înviforați, -te,* adj. Bătut de vifor; furtunos, năvalnic, vijelios; (fig.) tulburat, zbuciumat.

învineți, *învinețesc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A căpăta culoare vînătă; (despre oameni) a deveni vînăt la față sau pe corp (de mînie, de frig etc.). **2.** Tr. A-i provoca cuiva vînătăi.

învingătór, -oáre, *învingători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care a învins, care a obținut o victorie; biruitor.

învínge, *învíng,* vb. III. **1.** Tr. A depăși; a bate, a birui un adversar în luptă, în război, într-o întrecere etc.; (fig.) a înfrîna, a stăpîni (un sentiment). **2.** Intr. A răzbi, a duce o acțiune pînă la capăt; a obține victoria.

învinovăți, *învinovățesc,* vb. IV. Tr. A considera sau a declara pe cineva vinovat.

învíns, -ă, *învinși, -se,* adj. (Adesea substantivat) Biruit, înfrînt.

învinuí, *învinuiesc*, vb. IV. Tr. A învinovăți, a acuza.

înviorá, *înviorez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) vioi; (fig.) a (se) însufleți.

învîrstá, *învîrstez*, vb. I. Tr. A țese vîrste, dungi diferit colorate într-o pînză; a îmbina între ele lucruri de culori diferite.

învîrteálă, *învîrteli*, s.f. Faptul de a se învîrti; (fam.) manevră (necinstită) prin care cineva caută să obțină avantaje personale.

învîrtecúș s.n. *Ineluș-învîrtecuș* = numele unui joc de copii.

învîrtejí, *învîrtejesc*, vb. IV. Refl. (Despre apă, vînt etc.) A se învîrti cu repeziciune, a se învolbura.

învîrtí, *învîrtesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca în cerc, a (se) roti. **2.** Intr. A mesteca. **3.** Refl. A umbla de colo pînă colo fără rost. **4.** Tr. și refl. (Fig.; fam.) A se îndeletnici cu o treabă neprecisă, dubioasă; a-și aranja (pe căi lăturalnice) o situație favorabilă.

învîrtít, -ă, *învîrtiți, -te*, adj., s.m. **1.** Adj. Înfășurat, răsucit. **2.** S.m. Persoană care s-a eschivat de la anumite obligații sau care și-a creat o situație bună prin mijloace necinstite.

învîrtoșá, *învîrtoșez*, vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) vîrtos; a (se) întări.

învoí, *învoiesc*, vb. IV. **1.** Refl. recipr. A cădea de acord cu cineva, a ajunge la o înțelegere; (refl.) a accepta, a consimți la ceva. **2.** Tr. A îngădui cuiva să lipsească pentru scurt timp de la locul de muncă.

învoiálă, *învoieli*, s.f. Înțelegere, acord; aranjament.

învoíre, *învoiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) învoi;* permisie acordată cuiva.

învolburá, pers. 3 *învólbură*, vb. I. Refl. (Despre ape) A se mișca în vîrtejuri.

învólt, învoáltă, *învolți, învoalte*, adj. **1.** (Despre flori) Cu petale bogate; (despre păr, pene, coamă) des, îmbelșugat. **2.** Umflat, înfoiat.

învrăjbí, *învrăjbesc*, vb. IV. **1.** Refl. recipr. A intra în vrajbă cu cineva; a se dușmăni. **2.** Tr. A semăna vrajbă.

învrednicí, *învrednicesc*, vb. IV. Refl. **1.** A se dovedi vrednic, capabil să înfăptuiască ceva. **2.** A avea cinstea, norocul să... **3.** A găsi de cuviință să...; a binevoi.

înzăpezí, *înzăpezesc*, vb. IV. Refl. (Despre drumuri, terenuri) A se acoperi cu zăpadă (devenind impracticabil); (despre vehicule) a rămîne imobilizat în zăpadă.

înzdrăvení, *înzdrăvenesc*, vb. IV. Refl. A se însănătoși, a prinde putere.

înzecít, -ă, *înzeciți, -te*, adj. De zece ori mai mare; mult mai mare, mai numeros.

înzestrá, *înzestrez*, vb. I. Tr. **1.** A da zestre unei fete. **2.** A dota o întreprindere, o instituție etc. cu cele necesare.

înzestrát, -ă, *înzestrați, -te*, adj. **1.** Prevăzut cu cele necesare. **2.** (Fig.) Dotat cu calități deosebite.

înzidíre, *înzidiri*, s.f. Fixare a unei piese sau a unui element de construcție într-un masiv de zidărie.

înzorzoná, *înzorzonez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) împodobi în mod exagerat și fără gust.

J

j s.m. invar. A treisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

jabóu, *jabouri,* s.n. Accesoriu de îmbrăcăminte constînd dintr-un volan de dantelă care se fixează la piept ca o cravată.

jac, *jacuri,* s.n. Dispozitiv folosit în telefonia manuală, care, prin introducerea unei fișe (2), stabilește legătura între două linii.

jacárd, *jacarde,* s.n. Mecanism montat la războaiele de țesut, care servește la formarea rostului cînd se lucrează țesături cu desene complicate.

jachétă, *jachete,* s.f. Haină femeiască (tricotată) care acoperă partea superioară a corpului, fiind purtată peste bluză sau peste rochie; veston croit pe talie, lung pînă mai jos de șolduri.

jad, *jaduri,* s.n. Piatră semiprețioasă, foarte dură, de culoare albă-verzuie pînă la verde închis, cu luciu sticlos.

jaf, *jafuri,* s.n. Furt săvîrșit prin mijloace violente.

jaguár, *jaguari,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, cu blana galben-roșcată și cu pete negre, care trăiește în America de Sud.

júlbă, *jalbe,* s.f. (Pop.) Plîngere, reclamație.

júle s.f. Tristețe, durere adîncă.

júleș, *jaleși,* s.m. Plantă erbacee meliferă, cu frunze ovale, cu flori purpurii dispuse în spice, întrebuințată în medicină.

júlnic, -ă, *jalnici, -e,* adj. (Adesea adverbial) De jale, trist; vrednic de compătimire, nenorocit.

jalón, *jaloane,* s.n. **1.** Tijă de lemn servind în lucrările topografice la marcarea și la semnalizarea punctelor de pe teren. **2.** (Fig.) Element care marchează un moment semnificativ în desfășurarea unei activități.

jalonáː, *jalonez,* vb. I. Tr. **1.** A marca prin jaloane (1) punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. **2.** (Fig.) A stabili punctele principale ale desfășurării unei acțiuni.

jaluzéː, *jaluzele,* s.f. Stor confecționat din lame subțiri de lemn, de aluminiu sau de material plastic.

jambiéră, *jambiere,* s.f. Învelitoare de piele, de lînă sau de postav, care acoperă piciorul de la gleznă pînă sub genunchi.

jambón, *jamboane,* s.n. Șuncă.

jandárm, *jandarmi,* s.m. Militar din cadrul jandarmeriei.

jandarmerie, *jandarmerii,* s.f. (În trecut) Poliție militară însărcinată cu paza și cu menținerea ordinii la sate.

jántă, *jante,* s.f. Partea periferică a unei roți de autovehicul, de bicicletă etc., pe care se montează pneul.

janț s.n. **1.** Zer gras care se scurge din caș. **2.** Zara din care s-a scos urda.

jap interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură dată cu putere și cu repeziciune.

jápcă s.f. *A lua cu japca* = a lua cu forța, pe nedrept.

japonéz, -ă, *japonezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Japonia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba care se vorbește în Japonia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Japoniei.

jar s.m. Grămadă de cărbuni în stare de incandescență, care ard fără flacără.

jardiniéră, *jardiniere,* s.f. **1.** Etajeră sau suport pe care se țin ghivece cu flori. **2.** Cutie așezată sub ferestre sau pe balcoane și în care se pune pămînt pentru flori.

jarét, *jarete,* s.n. Articulația picioarelor dinapoi la animalele patrupede, situată între gambă și fluier.

jargón, *jargoane,* s.n. Limbaj caracterizat prin cuvinte pretențioase, folosit de anumite categorii sociale, profesionale etc. cu scopul de a se distinge de masa vorbitorilor.

jartiéră, *jartiere,* s.f. Accesoriu de îmbrăcăminte, dintr-o fișie de elastic, cu care se țin ciorapii întinși pe picior.

jasp s.n. Rocă silicioasă compactă, variat colorată, folosită ca piatră semiprețioasă.

javél s.n. *Apă de javel* = soluție de clor și de hidroxid alcalin în apă, utilizată ca dezinfectant.

jávră, *javre,* s.f. Cîine slab, prăpădit.

jaz, (2) *jazuri*, s.n. **1.** Muzică ușoară (de dans), cu ritm viu, sincopat, adesea cu caracter de improvizație. **2.** Orchestră care execută o astfel de muzică.

jărăgái s.n. (Pop.) **1.** Jar. **2.** Senzație de arsură pe gît.

jder, *jderi*, s.m. Mic animal carnivor, asemănător cu dihorul, cu blană prețioasă de culoare brună-închis; blana acestui animal.

jecmăneálă, *jecmăneli*, s.f. Jefuire; jaf.

jecmăní, *jecmănesc*, vb. IV. Tr. A stoarce de la cineva bani sau alte bunuri materiale (cu forța sau prin exploatare).

jeep, *jeepuri*, s.n. Mașină mică (de campanie).

jefuí, *jefuiesc*, vb. IV. Tr. A fura bunuri în cantitate mare (și făcînd uz de violență).

jefuitór, -oáre, *jefuitori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care jefuiește.

jeg, *jeguri*, s.n. Strat de murdărie pe piele.

jegós, -oásă, *jegoși, -oase*, adj. Plin de jeg; murdar.

jejún, *jejunuri*, s.n. Parte a intestinului subțire, cuprinsă între duoden și intestinul gros.

jelánie, *jelanii*, s.f. Tînguire, plîngere.

jeléu, *jeleuri*, s.n. Produs zaharos sub formă de gel, obținut dintr-un amestec de sucuri de fructe cu zahăr.

jelí, *jelesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se jelui **(1). 2.** Tr. și intr. A boci.

jeluí, *jeluiesc*, vb. IV. **1.** Refl. A se văita, a se tîngui, a se căina. **2.** Refl și intr. A se plînge împotriva unei nedreptăți, a reclama.

jenă, *jenez*, vb. I. **1.** Tr. (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte) A apăsa, a roade. **2.** Tr. A stînjeni, a incomoda. **3.** Refl. (Fig.) A se sfii.

jenánt, -ă, *jenanți, -te*, adj. Care jenează **(2).**

jénă s.f. **1.** Sentiment de sfială produs de o situație neplăcută. **2.** Senzație supărătoare, durere ușoară.

jep, *jepi*, s.m. (Bot.) Jneapăn.

jerátic s.n. Jar.

jérbă, *jerbe*, s.f. Buchet mare de flori.

jerpelí, *jerpelesc*, vb. IV. Refl. A se învechi, a se uza; a se zdrențui.

jerpelít, -ă, *jerpeliți, -te*, adj. Învechit, uzat; zdrențuit; (despre oameni) zdrențăros.

jerséu, *jerseuri*, s.n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea de sus a corpului. **2.** Material elastic, tricotat din lînă, bumbac sau mătase.

jértfă, *jertfe*, s.f. **1.** (În unele ritualuri religioase) Ceea ce se aduce ca dar divinității. **2.** (Fig.) Sacrificiu, jertfire; victimă.

jertfélnic, *jertfelnice*, s.n. (În trecut) Loc în care se aduceau jertfele; (în biserica creștină) masa de altar.

jertfí, *jertfesc*, vb. IV. **1.** Tr. A aduce o jertfă. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) sacrifica.

jet, *jeturi*, s.n. Vînă de fluid care țîșnește sub presiune dintr-un orificiu.

jetélă, *jetele*, s.f. Dig construit la intrarea într-un port maritim sau la gura unui fluviu.

jetón, *jetoane*, s.n. **1.** Fisă. **2.** Sumă plătită membrilor consiliului de administrație al unei societăți capitaliste pentru participarea la ședințe.

jeț, *jețuri*, s.n. Scaun cu spătar înalt. Var.: **jilț** s.n.

jgheab, *jgheaburi*, s.n. **1.** Conductă deschisă la partea superioară, care servește pentru scurgerea unui lichid sau a unui material pulverulent. **2.** Scoc, uluc la streașină. **3.** Adăpătoare pentru vite, făcută de obicei dintr-un trunchi de copac scobit. **4.** Făgaș săpat de scurgerea apei.

jiclór, *jicloare*, s.n. Element al carburatorului la motoarele cu ardere internă, care dozează debitul de combustibil necesar formării amestecului carburant.

jigánie, *jigănii*, s.f. Animal sălbatic, jivină.

jigări, *jigăresc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A slăbi, a se sfrîji.

jigni, *jignesc*, vb. IV. Tr. A atinge pe cineva în onoarea sau în demnitatea sa, a ofensa.

jignire, *jigniri*, s.f. Acțiunea de *a jigni;* ofensă, insultă.

jignitór, -oáre, *jignitori, -oare*, adj. Care jignește, ofensator.

jigódie, *jigodii*, s.f. **1.** Boală infecțioasă a cîinilor tineri. **2.** Cîine jigărit; javră.

jílav, -ă, *jilavi, -e*, adj. Umed.

jilăveálă, *jilăveli*, s.f. Umezeală.

jilăví, *jilăvesc*, vb. IV. Refl. A se umezi.

jiletcă, *jiletci*, s.f. Vestă.

jilip, *jilipuri*, s.n. Construcție în formă de jgheab, făcută din pămînt, din scînduri etc., care servește la scoaterea, prin alunecare, a bușteniilor tăiați în pădure.

jilț s.n. v. **jeț.**

jímblă, *jimble*, s.f. Franzelă.

jind s.n. Dorință puternică, poftă.

jinduí, *jinduiesc*, vb. IV. Tr. A dori ceva în mod intens; a rîvni.

jíntiță s.f. Produs obținut prin încălzirea lentă a zerului scurs din caș.

jintuiálă, *jintuieli*, s.f. Zer gras, stors din caș; zer rămas de la urdă.

jir s.n. Fructul fagului (folosit ca hrană pentru porci).

jiréb ie, *jirebii*, s.f. Legătură formată din treizeci de fire de tort (constituind o unitate de măsură pentru urzit).

jitár, *jitari*, s.m. (Reg.) Paznic de cîmp.

jiu-jítsu s.n. Gen de lupte în stil liber (de origine japoneză) în care se folosesc metode brutale de atac și apărare. Pr.: *jiu-ji-țu.*

jivínă, *jivine*, s.f. Animal sălbatic; dihanie, lighioană.

jneápăn, *jnepeni*, s.m. Arbust din familia pinului, cu tulpini ramificate, răspîndit în zona alpină.

joácă s.f. Joc **(1),** distracție a copiilor.

joágăr, *joagăre*, s.n. **1.** Ferăstrău cu pînze verticale pentru tăiatul bușteniilor, acționat de forța unei ape curgătoare. **2.** Beșchie.

joántă, *joante*, s.f. Legătură făcută la capetele șinelor de cale ferată, pentru a asigura continuitatea căii.

joárdă, *joarde*, s.f. Nuia lungă.

jobén, *jobenuri*, s.n. Pălărie bărbătească înaltă, de formă cilindrică (purtată astăzi numai la ceremonii).

joc, *jocuri*, s.n. **1.** Acțiunea de a (se) juca (1), activitate distractivă (mai ales a copiilor); *a-și bate joc de cineva* = a lua în râs, în bătaie de joc pe cineva; *joc de societate* = distracție la care participă un grup de persoane și care constă din dezlegarea unor probleme amuzante. **2.** Distracție cu cărți de joc, cu zaruri etc. (care angajează uneori sume de bani); totalitatea obiectelor care servesc la jucat. **3.** Dans popular; petrecere populară la care se dansează. **4.** (Fig.) Mișcare repede (și variată) a valurilor, a unor imagini etc.; tremur, vibrație. **5.** Denumire dată unor manifestări sportive (fotbal, baschet, volei etc.); mod specific de a se comporta într-o întrecere sportivă. **6.** Interpretare a unui rol dintr-o piesă de teatru; *joc de scenă* = ansamblul mișcărilor și al atitudinilor unui actor în timpul interpretării unui rol. **7.** Deplasare relativă, pe o direcție dată, a două piese asamblate; dimensiunile maxime ale acestei deplasări.

jochéu, *jochei*, s.m. Călăreț specializat în conducerea cailor la alergări (3).

joi s.f. A patra zi a săptămînii; (adverbial, în forma *joia*) în fiecare joi.

jóker, *jokeri*, s.m. Cartea de joc cu cea mai mare valoare în unele jocuri de noroc, care poate înlocui orice carte din jocul respectiv.

joncțiúne, *joncțiuni*, s.f. Legătură, unire; locul unde se realizează o legătură.

jonglá, *jonglez*, vb. I. Intr. **1.** A arunca în aer și a prinde apoi cu repeziciune și abilitate mai multe obiecte, unul după altul. **2.** (Fig.) A mînui cu abilitate și cu promptitudine cuvinte, expresii etc.

jonglér, *jongleri*, s.m. Artist de circ specializat în arta de a jongla (1).

jongleríe, *jonglerii*, s.f. **1.** Arta de a jongla; figură executată de un jongler. **2.** (Fig.) Abilitate în folosirea cuvintelor, a expresiilor etc.

jos, *joásă*, *joși*, *joase*, adv., adj. **1.** Adv. Pe pămînt sau aproape de pămînt, într-un loc mai puțin ridicat (decît altul); *pe jos* = (despre mers) cu piciorul, fără un mijloc de locomoție; *de jos* = care vine din mase, din popor. **2.** Adv. (Cu valoare de interjecție) Exprimă ostilitate, dezaprobare față de cineva sau de ceva. **3.** Adj. Puțin ridicat, scund; cu altitudine mică. **4.** (Despre glas, sunete muzicale) Profund, grav. **5.** Adj. (Despre temperatură) Coborît.

jósnic, *-ă*, *josnici*, *-e*, adj. Lipsit de demnitate, ticălos, mîrșav.

josnície, *josnicii*, s.f. Faptul de a fi josnic; faptă, atitudine josnică.

joule, *jouli*, s.m. Unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de un newton cînd punctul ei de aplicație se deplasează cu 1 m. Pr.: *jul*.

jovián, *-ă*, *joviali*, *-e*, adj. Vesel, voios, bine dispus.

jovialitáte s.f. Însușirea de a fi jovial, bună dispoziție.

jubilá, *jubilez*, vb. I. Intr. A simți și a manifesta o mare satisfacție.

jubiléu, *jubilee*, s.n. Sărbătorirea împlinirii unui anumit număr de ani de la producerea unui eveniment important.

jubiliár, *-ă*, *jubiliari*, *-e*, adj. Care se face cu ocazia unui jubileu.

jucá, *joc*, vb. I. **1.** Refl. A-și petrece timpul cu anumite jocuri sau jucării. **2.** Refl. A nu lua în serios pe cineva sau ceva, a nu-i da importanță, a-și bate joc. **3.** Intr. și tr. A participa la un joc de noroc. **4.** Intr. A participa ca jucător la o competiție sportivă; a practica un joc sportiv. **5.** Intr. și tr. A dansa (dansuri populare). **6.** Intr. (Fig., despre lucruri, imagini) A se mișca (sau a da impresia că se mișcă); a tremura, a vibra. **7.** Intr. A interpreta un rol într-o piesă sau într-un film. **8.** Intr. A nu sta bine fixat, a se mișca.

jucărie, *jucării*, s.f. **1.** Obiect cu care se joacă copiii. **2.** (Fig.) Lucru de nimic, fleac.

jucătór, *-oáre*, *jucători*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care practică un joc (sportiv, de noroc etc.).

jucăúș, *-ă*, *jucăuși*, *-e*, adj. **1.** Căruia îi place să danseze. **2.** Care se mișcă repede; vioi, zglobiu.

júde, *juzi*, s.m. (Înv.) Judecător.

judecá, *júdec*, vb. I. **1.** Tr. A-și forma o părere despre cineva sau ceva (în urma analizei faptelor). **2.** Intr. A considera, a fi de părere; a aprecia, a califica. **3.** Tr. A critica, a trage la răspundere. **4.** Tr. A soluționa un litigiu; (refl.) a fi în proces cu cineva.

judecátă, *judecăți*, s.f. **1.** Facultatea de a gîndi logic; formă logică fundamentală, exprimată printr-o propoziție în care se afirmă sau se neagă ceva. **2.** Părere, idee. **3.** (Jur.) Acțiunea de a judeca, dezbatere, proces.

judecătór, *judecători*, s.m. Funcționar care are atribuția de a soluționa procesele în cadrul unei instanțe judecătorești.

judecătorésc, *-eáscă*, *judecătorești*, adj. Judiciar.

judecătoríe, *judecătorii*, s.f. Organ de jurisdicție avînd competența de a soluționa în prima instanță toate pricinile, în afară de cele date prin lege în competența tribunalului.

județ, *județe*, s.n. **1.** Unitate administrativ-teritorială în componența căreia intră mai multe comune și orașe. **2.** (Înv.) Judecată.

județéan, *-ă*, *județeni*, *-e*, adj. Care aparține unui județ (1); referitor la un județ.

judiciár, *-ă*, *judiciari*, *-e*, adj. Care ține de activitatea de judecată (3); *medicină judiciară* = ramură a medicinii care se ocupă cu efectuarea expertizelor medicale cerute de justiție.

judicióș, *-oásă*, *judicioși*, *-oase*, adj. Care judecă cu pătrundere și cu discernămînt; bine gîndit, chibzuit.

júdo s.n. Sport originar din Japonia, cuprinzînd diverse procedee de trîntire și de torsionare a unor părți ale corpului. Pr.: *giudo.*

jug, *juguri,* s.n. **1.** Dispozitiv de lemn în care se introduce gîtul vitelor care trag carul, plugul etc.; (fig.) muncă grea; robie. **2.** Jujeu. **3.** Dispozitiv în care se introduce gîtul cailor care transportă, cu carul, poveri grele. **4.** Grindă folosită la construcția planșeelor de lemn.

jugástru, *jugaștri,* s.m. Arbore înalt pînă la 15 m, cu lemnul alb, tare, utilizat în tîmplărie sau pentru foc.

jugăní, *jugănesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A castra.

jugulár, -ă, *jugulari, -e,* adj. Care se referă la gît; *venă jugulară* = venă a gîtului care colectează sîngele din regiunea capului și a gîtului.

juisá, *juisez,* vb. I. Intr. A se bucura de plăcerile vieții, de plăcerile simțurilor.

jujéu, *jujeie,* s.n. Jug mic, triunghiular, care se pune la gîtul porcilor, cîinilor etc., pentru a-i împiedica să treacă prin îngrădituri.

juli, *julesc,* vb. IV. Refl. A se răni ușor, jupuindu-și pielea.

julitúră, *julituri,* s.f. Rană ușoară, provocată prin julirea pielii.

jumáră, *jumări,* s.f. **1.** (Mai ales la pl.) Resturile, rezultate din topirea slăninii și stoarcerea untului. **2.** (La pl.) Mîncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime.

jumătáte, *jumătăți,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți egale în care a fost împărțit un întreg. **2.** Punct care marchează mijlocul unei distanțe sau al unui interval de timp. **3.** Măsură de capacitate (sau de greutate), reprezentînd 1/2 dintr-un litru (sau dintr-un kilogram).

jumuleálă s.f. Faptul de a jumuli; (fam.) ceartă; bătaie.

jumulí, *jumulesc,* vb. IV. Tr. **1.** A curăța de pene și de fulgi o pasăre (tăiată). **2.** (Fig.) A stoarce pe cineva de bani.

junc, *juncí,* s.m. Bou sau taur tînăr (între doi și trei ani).

juncán, *juncani,* s.m. Bou tînăr (între trei și patru ani).

júncă, *juncí,* s.f. Vacă tînără, care nu a avut încă vițel.

júne, -ă, *juni, -e,* adj., s.m. și f. Tînăr; *june prim* = actor care interpretează roluri de tînăr îndrăgostit.

junghér, *junghere,* s.n. (Înv.) Pumnal, stilet.

junghi, *junghiuri,* s.n. Durere ascuțită de scurtă durată (între coaste, la piept sau la încheieturi).

junghietúră, *junghieturi,* s.f. Junghi.

júnglă, *jungle,* s.f. Pădure deasă, greu de străbătut, din ținuturile tropicale și subtropicale.

junímе, *junimi,* s.f. Tinerime, tineret.

junimísm s.n. Mișcare literar-culturală și politică din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, formată în jurul societății „Junimea".

junimíst, -ă, *junimiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la junimism. **2.** S.m. și f. Adept al junimismului.

junínсă, *juninci,* s.f. Vițea între unu și doi ani.

juniór, -oáră, *juniori, -oare,* adj., subst. **1.** S.m. (Pe lîngă un nume propriu de persoană) Fiul, considerat în raport cu tatăl său. **2.** S.m. și f., adj. (Sportiv) care nu a împlinit încă 19 ani.

júntă, *junte,* s.f. Denumire dată unor organe de stat sau unor organisme de stat, politice sau militare în Spania și în unele țări latino-americane. Pr.: *huntă.*

júpă, *jupe,* s.f. Fustă.

jupîn, *jupîni,* s.m. (Înv.) **1.** Titlu de politețe dat persoanelor care ocupau o anumită demnitate sau funcție. **2.** Patron.

jupînеásă, *jupînese,* s.f. (Înv.) **1.** Soție de boier; soție de negustor. **2.** Femeie de serviciu într-o casă particulară.

jupón, *jupoane,* s.n. Fustă care se poartă pe dedesubtul rochiei.

jupuí, *jupói,* vb. IV. Tr. **1.** A îndepărta pielea de pe corpul animalelor (în special al celor tăiate pentru hrană). **2.** (Fig.) A lua cuiva tot ce are, a jefui.

jur[1], *juri,* s.m. Jurat; *curte cu juri* = organ de jurisdicție în componența căruia intrau jurați.

jur[2], *jururi,* s.n. Spațiul care înconjură pe cineva sau ceva; împrejurime.

jurá, *jur,* vb. I. Tr. A depune un jurămînt; (refl.) a promite, a afirma prin jurămînt.

jurásic s.n. A doua perioadă a erei mezozoice, reprezentată prin toate grupele de viețuitoare.

jurát, *jurați,* s.m. (În vechea organizare judecătorească) Cetățean ales pentru a participa la soluționarea unor procese penale; *curte cu jurați* = curte cu juri.

jurămînt, *jurăminte,* s.n. **1.** Promisiune solemnă făcută de o persoană că va spune adevărul în legătură cu anumite fapte pe care le cunoaște. **2.** Angajament solemn, prin care cineva se obligă să-și facă datoria (față de stat, față de popor).

juridic, -ă, *juridici, -e,* adj. Care ține de drept, privitor la drept; *persoană juridică* = organizație cu patrimoniu propriu și cu organizare de sine stătătoare, avînd anumite drepturi și obligații prevăzute de lege.

jurisconsúlt, *jurisconsulți,* s.m. Specialist în drept care rezolvă problemele juridice ale unei instituții sau întreprinderi.

jurisdicție, *jurisdicții,* s.f. (Jur.) **1.** Competența de a judeca. **2.** Totalitatea organelor judecătorești de același grad sau de aceeași natură.

jurisprudénță, *jurisprudențe,* s.f. Totalitatea soluțiilor date de instanțele judecătorești cu privire la problemele de drept.

jurist, -ă, *juriști, -ste,* s.m. Specialist în domeniul dreptului.

júriu, *jurii,* s.n. Comisie de specialiști însărcinată cu clasificarea unor candidați sau a unor concurenți.

jurnál, *jurnale,* s.n. **1.** Publicație periodică cu apariție zilnică; ziar. **2.** Însemnări despre

faptele și întîmplările din fiecare zi; *jurnal de bord* = caiet în care sînt consemnate faptele intervenite în timpul călătoriei unei nave. **3.** Emisiune de radio sau de televiziune care prezintă știri, informații de imediată actualitate. **4.** Registru în care se înscriu în ordine cronologică operațiile de contabilitate.

jurnalístică s.f. Ziaristică, gazetărie.

jurubíță, *jurubițe,* s.f. Scul mic de fire textile, formînd o unitate de măsură în filatură.

juruí, *juruiesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) A făgădui, a promite în mod solemn; (refl.) a se lega prin jurămînt.

just, -ă, *juști, -ste,* adj. **1.** Drept, adevărat; echitabil. **2.** Potrivit, corespunzător.

justéțe s.f. Însușirea de a fi just; adevăr, dreptate.

justifícă, *justífic,* vb. I. **1.** Tr. A dovedi, a arăta că ceva este just, legal. **2.** Refl. A da explicații în legătură cu o atitudine, cu o faptă; a se dezvinovăți. **3.** Tr. A dovedi folosirea legală a unor sume de bani, a unor materiale etc.

justificatív, -ă, *justificativi, -e,* adj. Care servește pentru a justifica ceva.

justițiábil, -ă, *justițiabili, -e,* s.m. și f. Persoană care apare ca parte într-un proces.

justíție s.f. **1.** Dreptate, echitate. **2.** Activitate a statului constînd în judecarea cauzelor penale și civile. **3.** Totalitatea instanțelor judecătorești.

juvăț, *juvețe,* s.n. Laț la capătul unei funii.

juvélnic, *juvelnice,* s.n. Unealtă pescărească în care se poate păstra viu, în apă, peștele prins.

juvenil, -ă, *juvenili, -e,* adj. Tineresc.

juxtalineáră, *juxtalineare,* adj. *Tràducere juxtalineară* = traducere cuvînt cu cuvînt, cu reproducerea paralelă a textului original.

juxtapúne, *juxtapún,* vb. III. Tr. A pune unul lîngă altul, a alătura.

juxtapúnere, *juxtapuneri,* s.f. Acțiunea de *a juxtapune;* (gram.) alăturare, fără ajutorul unui cuvînt de legătură, a elementelor alcătuitoare ale unei propoziții sau fraze.

K

k s.m. invar. A paisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

kakemóno s.n. Pictură japoneză executată în tuș sau în culori de apă, pe rulouri de mătase sau de hîrtie, care se atîrnă în lung pe pereți.

kaki adj. invar. De culoare cafenie cu nuanță galben-verzuie.

kâliu s.n. (Chim.) Potasiu.

kenotrón, *kenotroane*, s.n. Tub electronic cu doi electrozi folosit pentru redresarea curentului alternativ de înaltă tensiune.

kilocalorie, *kilocalorii*, s.f. Unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii.

kilográm, *kilograme*, s.n. Unitate de măsură pentru mase, egală cu masa unui litru de apă distilată la temperatura de 4 grade Celsius; *kilogram-forță* = unitate de măsură a forței, egală cu greutatea unui corp cu masa de un kilogram; *kilogram-forță-metru* (sau *kilogrammetru*) = unitate de măsură a energiei, egală cu 9,81 jouli.

kilohértz, *kilohertzi*, s.m. Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu o mie de hertzi. Pr.: *chiloherț*.

kilometráj, *kilometraje*, s.n. Distanța în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp; instrument montat la unele vehicule, care înregistrează distanța parcursă.

kilométric, -ă, *kilometrici, -e*, adj. Privitor la kilometru, care indică kilometri.

kilométru, *kilometri*, s.m. Unitate de măsură pentru distanțe, egală cu o mie de metri.

kilovólt, *kilovolți*, s.m. Unitate de măsură pentru tensiunea electrică, egală cu o mie de volți.

kilowátt, *kilowați*, s.m. Unitate de măsură pentru putere, egală cu o mie de wați; *kilowatt-oră* = unitate de măsură pentru energie, egală cu energia produsă într-o oră de un generator cu puterea de un kilowatt.

kimberlít s.n. Rocă eruptivă din coșurile vulcanice, în masa căreia se găsesc uneori cristale de diamant.

kiselgúr s.n. Diatomit.

kíwi s.f. Pasăre din Noua Zeelandă, pe cale de dispariție, lipsită de claviculă și cu aripile atrofiate.

kóvar s.n. Aliaj de fier, nichel și cobalt, folosit la fabricarea becurilor electrice, a tuburilor electronice etc.

kriptón s.n. Element chimic din familia gazelor nobile, întrebuințat în unele becuri cu incandescență.

L

l s.m. invar. A cincisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

la[1] prep. **1.** Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *a plecat la țară;* b) de timp: *vine la toamnă;* c) de mod: *caii merg la pas;* d) instrumental: *cîntă la vioară.* **2.** Introduce un complement indirect: *spune la toată lumea.* **3.** (Adverbial) Cam, aproape: *erau ca la două mii de oameni.* **4.** În prepoziții compuse: *vine de la școală; sosește pe la cinci; toți pînă la unul.*

la[2] s.m. invar. Treapta a șasea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

la[3], *lau*, vb. I. Tr. și refl. (Pop.) **1.** A (se) spăla pe cap. **2.** A (se) îmbăia.

lábă, *labe*, s.f. **1.** Partea piciorului de la gleznă în jos, la om și la unele animale patrupede; partea piciorului pe care calcă păsările; picior (la cîine, urs, lup, pisică etc.). **2.** (Fam.) Mînă.

labiál, **-ă**, *labiali*, *-e*, adj. Care aparține buzelor, care se referă la buze; (despre sunete) care se articulează cu participarea buzelor.

labiát, **-ă**, *labiați*, *-te*, adj. (Despre corole și calicii) Care are o prelungire de forma unei pilnii, cu marginea tăiată în doi lobi; (substantivat, f. pl.) familie de plante dicotiledonate, bogate în uleiuri eterice, cu tulpina în patru muchii și cu frunze opuse; (și la sg.) plantă din această familie.

labíl, **-ă**, *labili*, *-e*, adj. (Livr.) **1.** Schimbător, nestatornic. **2.** (Despre un sistem fizic) Care se află în stare de echilibru instabil.

labirínt, *labirinturi*, s.n. **1.** Edificiu cu multe încăperi și galerii, în care orientarea este foarte dificilă. **2.** (Fig.) Problemă, situație încurcată. **3.** (Tehn.) Dispozitiv cu camere foarte înguste care obligă un fluid să parcurgă un drum foarte lung, micșorîndu-i astfel viteza. **4.** Totalitatea cavităților care alcătuiesc urechea internă.

lábiu, *labii*, s.n. Buza inferioară a insectelor și a unor miriapode.

laboránt, **-ă**, *laboranți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu întreținerea aparatelor dintr-un laborator și cu efectuarea unor lucrări mai simple.

laboratór, *laboratoare*, s.n. Încăpere prevăzută cu instalații, aparate și instrumente, folosită pentru cercetări științifice, verificarea unor procese tehnologice etc.

laboriós, **-oásă**, *laborioși*, *-oase*, adj. **1.** Care necesită efort, osteneală, muncă multă. **2.** Muncitor, sîrguincios.

lac[1], *lacuri*, s.n. Întindere de apă stătătoare, situată într-o depresiune; *lac de acumulare* = lac artificial realizat pe albia unui rîu în scopul formării unei rezerve de apă (mai ales pentru hidrocentrale).

lac[2], *lacuri*, s.n. **1.** Soluție a unor rășini, uleiuri etc. care, aplicată pe suprafața unui obiect, formează o peliculă ce protejează obiectul și totodată îi dă un aspect plăcut. **2.** Piele (sau imitație de piele), cu fața netedă și lucioasă, acoperită cu un strat de lac[2] (1).

lácăt, *lacăte*, s.n. Dispozitiv pentru încuierea unei uși, prevăzut cu o toartă care se trece prin două inele fixate la ușă.

lachérdă, *lacherde*, s.f. Produs alimentar obținut din pălămida proaspătă, prin sărare și afumare.

lachéu, *lachei*, s.m. **1.** Servitor în casele aristocratice, îmbrăcat în livrea; fecior. **2.** (Fig.) Persoană slugarnică.

lácom, **-ă**, *lacomi*, *-e*, adj. **1.** Care mănîncă și bea cu mare poftă. **2.** (Fig.) Avid, nesățios.

lacónic, **-ă**, *laconici*, *-e*, adj. (Despre vorbire, stil) Concis, lapidar, în cuvinte puține.

lacrimál, **-ă**, *lacrimali*, *-e*, adj. *Glandă lacrimală* = glandă a cărei secreție umezește ochiul; *canal lacrimal* = canal prin care se scurge secreția produsă de glanda lacrimală.

lácrimă, *lacrimi*, s.f. Lichid secretat de glandele lacrimale, care umezește ochii; picătură din acest lichid.

lacrimogén, **-ă**, *lacrimogeni*, *-e*, adj. (Despre substanțe) Care pricinuiește apariția lacrimilor.

lactámă s.f. Compus organic obținut din aminoacizi și folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice.

lactát[1], *lactați*, s.m. Sare a acidului lactic.

lactát[2], **-ă**, *lactați*, *-te*, adj. Preparat din lapte.

lactáție s.f. Proces de formare și de secreție a laptelui la femelele mamiferelor.

lactéo adj. *Calea lactee* = fîșie luminoasă difuză care se vede noaptea pe bolta cerească, alcătuită dintr-un număr enorm de stele ale galaxiei noastre.

lăctic, *lactici*, adj. *Acid lactic* = acid organic care se formează în timpul fermentării laptelui, fiind folosit în industria alimentară, în medicină etc.

lacto- Element de compunere însemnînd „cu lapte", „referitor la lapte", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

lactométru, *lactometre*, s.n. Instrument pentru determinarea densității laptelui, respectiv a purității acestuia.

lactovegetarián, -ă, *lactovegetarieni, -e*, adj. (Despre regimuri alimentare) Care se compune mai ales din produse lactate, legume și fructe.

lactóză s.f. Substanță cu gust dulce extrasă din lapte, fiind folosită în industria farmaceutică.

lacunár, -ă, *lacunari, -e*, adj. Cu lacune; cu întreruperi.

lacúnă, *lacune*, s.f. Lipsă, gol în continuitatea unui lucru; (fig.) întrerupere în continuitatea unui text, în înlănțuirea unor idei etc.

lacústru, -ă, *lacustri, -stre*, adj. Care trăiește sau care crește în lacuri; *locuință lacustră* = locuință clădită pe stîlpi la suprafața unui lac, caracteristică epocilor preistorice.

ládă, *lăzi*, s.f. Cutie mare de lemn sau de tablă, uneori cu capac, în care se păstrează sau se transportă diferite obiecte.

lágăr, *lagăre*, s.n. **1.** Loc unde sînt închiși prizonierii de război. **2.** Organ de mașină care sprijină și ghidează un ax sau un arbore și permite mișcarea de rotație sau de oscilație a acestora.

lagúnă, *lagune*, s.f. Porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean, separată aproape complet de acesta printr-o fîșie de uscat.

lai, láie, *lăi*, adj. (Pop.; mai ales despre lîna oilor) Negru sau negru amestecat cu alb.

láibăr, *laibăre*, s.n. Haină țărănească de postav, scurtă pînă în talie, de obicei fără mîneci.

láic, -ă, *laici, -e*, adj. Care nu ține de biserică; mirean, lumesc; (substantivat) persoană care nu face parte din cler.

laicizá, *laicizez*, vb. I. Tr. A scoate (o instituție) de sub autoritatea bisericii.

láie s.f. Ceată de țigani (nomazi).

láitmotiv, *laitmotive*, s.n. Motiv melodic, ritmic sau armonic care revine adesea în cursul unei compoziții muzicale; (fig.) idee călăuzitoare repetată în mai multe rînduri într-o lucrare științifică sau literară.

laleá, *lalele*, s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă de 30—40 cm, care face o singură floare, de culoare albă, galbenă, roșie etc.

láma s.m. Preot-călugăr budist din Tibet, Mongolia etc.

lamantín, *lamantini*, s.m. Gen de mamifere asemănătoare cu foca, de 3—5 m lungime, care trăiesc în fluviile tropicale din America și din Africa.

lámă[1], *lame*, s.f. **1.** Placă subțire de metal, avînd diverse întrebuințări; partea metalică și tăioasă a unui instrument. **2.** Placă mică și subțire de sticlă, pe care se așază substanțele ce urmează a fi examinate la microscop.

lámă[2], *lame*, s.f. Mamifer rumegător înrudit cu cămila, care trăiește în zonele muntoase din America de Sud, fiind folosit la transport de poveri.

lámbă, *lambe*, s.f. Proeminență în lungul muchiei unei piese de lemn sau de metal, care intră în scobitura corespunzătoare a altei piese, pentru a realiza o îmbinare.

lambrechín, *lambrechine*, s.n. Draperie scurtă, decorativă, așezată în partea de sus a unei ferestre, a unei uși etc.

lambríu, *lambriuri*, s.n. Îmbrăcăminte de lemn, de marmură etc. care căptușește (pînă la o anumită înălțime) pereții interiori ai unei încăperi.

lamelár, -ă, *lamelari, -e*, adj. Care are formă de lamelă; care se desface în lamele.

lamélă, *lamele*, s.f. **1.** Mică placă subțire de sticlă, de metal sau de lemn, avînd diverse întrebuințări. **2.** Foiță subțire care separă unele structuri ale țesuturilor vegetale și animale.

lamelibranhiát, -ă, *lamelibranhiați, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre moluște) Cu branhiile în formă de lamele. **2.** S.f. (La pl.) Clasă de moluște cu branhii lamelare, cu corpul cuprins într-o cochilie cu două valve.

lamentá, *lamentez*, vb. I. Refl. A se tîngui, a se văicări.

lamentábil, -ă, *lamentabili, -e*, adj. **1.** Care inspiră milă, vrednic de plîns. **2.** Prost, mizerabil.

laminá, *laminez*, vb. I. Tr. **1.** A prelucra un material, prin deformare plastică, la cald sau la rece, cu ajutorul laminorului. **2.** A întinde și a omogeniza cu laminorul (2) fibrele textile în filatură.

laminát, *laminate*, s.n. Produs metalic obținut prin laminare.

laminór, *laminoare*, s.n. **1.** Mașină pentru laminarea metalelor, formată din doi sau mai mulți cilindri metalici care se rotesc și printre care trece materialul ce urmează a fi transformat în lame, în fire etc. **2.** Mașină cu care se subțiază, se paralelizează și se omogenizează fibrele textile.

laminorist, -ă, *laminoriști, -ste*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la laminor.

lampadár, *lampadare*, s.n. Suport vertical care susține una sau mai multe lămpi.

lampánt adj. *Petrol lampant* = produs lichid obținut prin distilarea țițeiului și întrebuințat drept combustibil, în special în lămpi; gaz (2).

lampás, *lampasuri*, s.n. Fîșie lată de postav, cusută la unele uniforme în lungul pantalonilor, pe latura lor exterioară.

lámpă, *lămpi*, s.f. Aparat care produce lumină, prin arderea unui combustibil sau cu ajutorul curentului electric; *lampă de radio* = tub electronic; *lampă de lipit* = lampă cu benzină, folosită în operaţia de lipire a metalelor.

lampión, *lampioane*, s.n. Felinar cu pereţii din pergament, din hîrtie colorată etc., întrebuinţat la iluminatul festiv al sălilor, al parcurilor etc.

lámură s.f. Partea cea mai bună, mai fină, mai aleasă dintr-un lucru.

lan, *lanuri*, s.n. Cîmp semănat, de obicei cu cereale.

lánce, *lănci*, s.f. Veche armă de atac, formată dintr-un vîrf ascuţit de fier montat la capătul unei vergi lungi de lemn.

lanceolát, -ă, *lanceolaţi, -te*, adj. (Despre frunze) Care are forma unui vîrf de lance.

landóu, *landouri*, s.n. **1.** Trăsură luxoasă, cu patru locuri aşezate faţă în faţă. **2.** Cărucior mare, acoperit, pentru copii.

langurós, -oásă, *languroşi, -oase*, adj. Plin de sentimentalism; galeş.

langústă, *languste*, s.f. Crustaceu marin, de 30—50 cm lungime, lipsit de cleşti.

lanitál s.n. Fibră textilă fabricată din cazeină, folosită ca înlocuitor al lînii.

lanolínă s.f. Substanţă grasă, păstoasă, secretată de pielea oilor şi extrasă prin prelucrarea lînii acestora, fiind folosită în industrie, în medicină şi în cosmetică.

lansá, *lansez*, vb. I. Tr. **1.** A da drumul pe apă unei nave, a o trece în stare de plutire; a face să decoleze (o aeronavă), să se desprindă de pe rampa de lansare (o rachetă). **2.** A arunca cu putere ceva, spre un obiectiv; (refl.) a se arunca, a se avînta. **3.** A pune în circulaţie; a difuza, a răspîndi.

lansétă, *lansete*, s.f. Vargă de pescuit cu care se poate arunca (năluca) la distanţă mare.

lantán s.n. Element chimic din grupa pămînturilor rare, care se găseşte în natură combinat în unele minerale.

lantanídе s.f. pl. Nume dat elementelor chimice din grupa pămînturilor rare.

lanternă, *lanterne*, s.f. **1.** Aparat de iluminat constituit dintr-o sursă de lumină închisă într-o carcasă (de metal) cu geamuri; lampă mică, portativă, care funcţionează cu baterie electrică; *lanternă veneţiană* = lampion. **2.** *Lanternă magică* = aparat simplu cu care se proiectează figuri desenate sau fotografiate pe plăci de sticlă.

lanţ, *lanţuri*, s.n. **1.** Dispozitiv format dintr-un şir de verigi metalice, legate între ele, servind pentru a lega ceva, pentru tracţiune, pentru a transmite o mişcare etc. **2.** Lanţ **(1)** mic, subţire, de obicei din metal preţios, servind ca podoabă. **3.** Şir continuu de elemente de acelaşi fel; *lanţ de munţi* = sistem muntos; (fiz., chim.) *reacţie în lanţ* = succesiune de reacţii elementare, care continuă de la sine, una din alta.

lanţétă, *lanţete*, s.f. Instrument chirurgical constînd dintr-o lamă cu două tăişuri, folosit la vaccinări, incizii etc.

laolaltă adv. Împreună, la un loc.

lapidár, -ă, *lapidari, -e*, adj. **1.** (Despre inscripţii, ornamente) Săpat în piatră. **2.** (Fig.) (Despre stil, vorbire) Scurt, concis.

lapidáriu, *lapidarii*, s.n. Colecţie de pietre mari, sculptate sau gravate (pietre de mormînt, basoreliefuri etc.).

lapón, -ă, *laponi, -e*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie băştinaşă din nordul Peninsulei Scandinave şi din vestul peninsulei Kola. **2.** Adj. Care se referă la laponi **(1)**.

lápoviţă s.f. Ploaie amestecată cu ninsoare.

lápsus, *lapsusuri*, s.n. Incapacitate momentană de a-şi aminti de un lucru ştiut.

lápte s.n. **1.** Lichid secretat de glandele mamare ale femeii şi ale femelelor mamifere (constituind hrana exclusivă a sugarului şi a puiului de animal); *purcel* (sau *viţel*) *de lapte* = purcel (sau viţel) care nu a fost încă înţărcat; *lapte de pasăre* = desert preparat din lapte, ouă şi zahăr. **2.** (Bot.) *Laptele-cîinelui* = alior. **3.** Suc care se găseşte în unele plante sau fructe; *a fi în lapte* = (despre cereale) a fi crud, necopt. **4.** *Lapte de var* = suspensie de var stins cu apă, folosit la văruit.

lapţi s.m. pl. Produsele sexuale masculе la peşti.

larg, -ă, (1—3) *largi*, adj., **(4,5)** *larguri*, s.n. **1.** Adj. Extins în toate direcţiile. **2.** Adj. De dimensiuni mari, lat; (fig.) amplu; *vederi largi* = receptivitate faţă de nou, faţă de progres. **3.** Adj. Încăpător, spaţios, cuprinzător; (fig., despre gesturi, mişcări) desfăşurat în toată amploarea. **4.** S.n. Lărgime; întreaga suprafaţă (a unui loc); *în larg* = pe apă, departe de ţărm. **5.** S.n. Loc deschis care se întinde departe; spaţiu vast.

largheţe s.f. Dărnicie, generozitate.

lárgo adv. (Muz.) Într-un tempo foarte lent.

lari s.m. pl. Nume dat în mitologia romană unor divinităţi protectoare ale casei şi familiei.

lárice s.f. (Bot.) Zadă.

laríngе, *laringe*, s.n. Organ tubular format din cartilaje, situat la partea superioară a traheii, în care se găsesc coardele vocale.

laringítă, *laringite*, s.f. (Med.) Inflamaţie a laringelui.

laringologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia şi patologia laringelui.

laringoscóp, *laringoscoape*, s.n. Instrument format dintr-o oglindă specială cu coadă lungă, folosit la examinarea laringelui.

laringoscopíe, *laringoscopii*, s.f. Examinarea laringelui cu ajutorul laringoscopului.

lármă s.f. Zgomot mare, gălăgie.

larvár, -ă, *larvari, -e*, adj. Care este în stare de larvă.

lárvă, *larve*, s.f. Stadiu de dezvoltare a unor peşti, amfibieni şi nevertebrate după ieşirea din ou.

larvicíd, *larvicide*, s.n. Substanţă care distruge larvele unor insecte.

lascív, -ă, *lascivi, -e*, adj. Care aţîţă la plăceri sexuale; senzual, voluptos; *obscen.*

láser, *lasere*, s.n. Instalație pentru generarea și amplificarea radiațiilor electromagnetice din domeniul vizibil, bazată pe emisia stimulată a radiației, producînd fascicule monocromatice paralele foarte intense care concentrează energie corespunzătoare unor temperaturi de zeci de mii de grade, cu utilizări în fizica nucleară, în chirurgie, în telecomunicații.

lasóu, *lasouri*, s.n. Curea sau frînghie lungă, terminată la un capăt cu un laț, folosită în America de Sud pentru prinderea animalelor sălbatice.

laș, -ă, *lași, -e*, adj., s.m. și f. (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; fricos.

lașitáte s.f. Faptul de a fi laș, starea celui laș; faptă de om laș.

lat, -ă, (1) *lați, -te*, adj., (2) *laturi*, s.n. **1.** Adj. Care are o lățime (mare). **2.** S.n. Partea lată a unui obiect; lățime; *de-a latul* = în curmeziș.

latént, -ă, *latenți, -te*, adj. Care nu se manifestă, dar se poate manifesta oricînd.

laterál, -ă, *laterali, -e*, adj. **1.** Situat pe o latură, pe o parte sau pe marginea unui lucru; (fig.) secundar, marginal. **2.** (Mat.) *Arie* (sau *suprafață*) *laterală* = suprafața unui corp geometric fără suprafețele bazelor.

látex, *latexuri*, s.n. Suc lăptos secretat de unele plante, care, în prezența aerului, se coagulează.

latifundiár, -ă, *latifundiari, -e*, s.m. și f. Proprietar de întinse domenii agricole.

latifúndiu, *latifundii*, s.n. Mare proprietate funciară privată.

latín, -ă, *latini, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la vechiul ținut Latium din Italia; care se referă la limba și literatura romanilor; (substantivat, f.) limba vorbită de romani. **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația stabilită la sfîrșitul mileniului II î.e.n. în provincia Latium.

latinésc, -eáscă, *latinești*, adj. Latin (1).

latinéște adv. În limba latină.

latinísm, (1) *latinisme*, s.n. **1.** Cuvînt sau expresie împrumutată din limba latină de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia. **2.** Curent în lingvistica și filologia românească din secolul al XIX-lea, care a militat pentru demonstrarea caracterului latin al limbii române, căzînd însă în unele exagerări, ca: înlocuirea cuvintelor nelatine, introducerea unei ortografii latinizante.

latiníst, -ă, *latiniști, -ste*, s.m. și f. **1.** Specialist în filologia latină și în antichitatea romană. **2.** Adept al latinismului (2).

latinitáte s.f. Origine latină, caracter latin; cultura și civilizația latină.

latinizá, *latinizez*, vb. I. Tr. A introduce într-o limbă, pe cale savantă, cuvinte latine; a da unui cuvînt o formă apropiată de originalul latin.

latinizánt, -ă, *latinizanți, -te*, adj. Care urmărește latinizarea limbii; (despre cuvinte, texte) care a fost latinizat.

latitúdine, *latitudini*, s.f. **1.** Distanța în grade a unui punct de pe glob față de ecuator, măsurată pe meridianul locului. **2.** (Fig.) Libertate de acțiune.

látură, *laturi*, s.f. **1.** Parte laterală a unui obiect; margine; fiecare dintre cele două părți laterale ale corpului omenesc. **2.** (Fig.) Aspect sub care poate fi privit un lucru. **3.** (Mat.) Fiecare dintre segmentele de dreaptă care alcătuiesc un poligon; fiecare dintre semidreptele care formează un unghi. Pl. și: *lături*.

laț, *lațuri*, s.n. **1.** Nod larg la o sfoară, care se poate strînge în jurul unui punct fix. **2.** Instrument pentru prins păsări sau animale, format dintr-un ochi de sfoară sau de sîrmă.

láțe s.f. pl. Șuvițe de lînă sau de păr care atîrnă în mod dezordonat.

laudatív, -ă, *laudativi, -e*, adj. Care laudă; elogios.

láudă, *laude*, s.f. Apreciere elogioasă la adresa cuiva sau a ceva; elogiu; cuvinte prin care se exprimă această apreciere.

láur, *lauri*, s.m. **1.** Dafin; (la pl.) frunze de dafin cu care se încununau în antichitate poeții și eroii. **2.** Ciumăfaie.

laureát, -ă, *laureați, -te*, s.m. și f. Persoană sau colectiv care a fost premiat pentru reușita la un concurs sau pentru merite deosebite într-un anumit domeniu: *laureat al Premiului de stat*.

lavábil, -ă, *lavabili, -e*, adj. (Despre țesături) Care poate fi spălat fără a-și pierde calitățile.

lavabóu, *lavabouri*, s.n. Încăpere utilată cu chiuvete și cu alte instalații sanitare, servind ca spălător comun.

lavaliéră, *lavaliere*, s.f. Cravată care se înnoadă în formă de fundă, capetele atîrnînd în jos.

lávă, *lave*, s.f. Masă minerală topită, aruncată la suprafața Pămîntului de un vulcan în erupție.

lavínă, *lavine*, s.f. Avalanșă de zăpadă.

láviță, *lavițe*, s.f. **1.** Scîndură lată fixată pe țăruși de-a lungul unui perete în casele vechi țărănești, folosită ca bancă sau pentru dormit. **2.** Bancă fixată la poarta caselor țărănești.

lavoár, *lavoare*, s.n. Mobilă de toaletă, pe care se țin ligheanul și celelalte obiecte necesare pentru spălat.

lávră, *lavre*, s.f. Mănăstire mare din unele țări ortodoxe, ale cărei chilii formează o așezare de tip rural.

lax, -ă, *lacși, -xe*, adj. (Livr.) Care nu este strîns, întins sau încordat.

laxatív, -ă, *laxativi, -e*, adj., s.n. (Substanță medicamentoasă) care are proprietăți purgative.

lăbărțá, *lăbărțez*, vb. I. Refl. A se lărgi, deformîndu-se; a se întinde în lături.

lăbărțát, -ă, *lăbărțați, -te*, adj. **1.** Care s-a lărgit, deformîndu-se; (despre scris) cu litere prea mari și prea distanțate. **2.** (Fig., despre stil) Lipsit de concizie.

lăcáș s.n. v. **locaș**.

lăcărie, *lăcării*, s.f. Cantitate mare de apă rămasă pe un teren după ploi sau după inundații; apă vărsată pe jos.

lăcătúș, *lăcătuși*, s.m. Lucrător calificat care efectuează operații de ajustare și de asamblare a pieselor metalice.

lăcătușărie, *lăcătușării*, s.f. Meseria lăcătușului; atelierul în care lucrează lăcătușul.

lăcomí, *lăcomesc*, vb. IV. Intr. și refl. A jindui la ceea ce aparține altuia; (refl.) a se lăsa stăpînit de lăcomie.

lăcomíe, *lăcomii*, s.f. Poftă de a mînca sau de a bea mult; (fig.) dorință nestăpînită de cîștig, de avere.

lăcrămós, -oásă, *lăcrămoși, -oase*, adj. Plin de lacrimi, înlăcrimat. Var.: **lăcrimós, -oásă** adj.

lăcrimá, *lăcrimez*, vb. I. Intr. (Despre oameni) A-i curge lacrimile; (despre ochi) a se umple de lacrimi.

lăcrimăr, *lăcrimare*, s.n. Mulură făcută la cornișa unui acoperiș, pentru a împiedica prelingerea apei de ploaie pe perete; piesă de lemn sau de metal fixată la partea exterioară a tocului unei ferestre, pentru a împiedica pătrunderea apei de ploaie în interior.

lăcrimioáră, *lăcrimioare*, s.f. Plantă erbacee cu frunze mari, lucioase și cu flori mici, albe, plăcut mirositoare; mărgăritar.

lăcrimós, -oásă adj. v. **lăcrămos.**

lăcuí, *lăcuiesc*, vb. IV. Tr. A aplica un strat de lac pe suprafața unui obiect.

lăcustár, *lăcustari*, s.m. Pasăre călătoare înrudită cu sturzul, lungă de 20—23 cm, care trăiește prin găurile stîncilor și se hrănește în special cu lăcuste.

lăcústă, *lăcuste*, s.f. Denumire dată mai multor specii de insecte dăunătoare agriculturii, avînd picioarele posterioare lungi, adaptate pentru sărit.

lăfăí, *lăfăiesc*, vb. IV. Refl. **1.** A sta comod, întins în voie. **2.** A trăi în belșug, a huzuri.

lăicér, *lăicere*, s.n. (Reg.) Covor țărănesc de lînă, cu care se împodobesc, la țară, lavițele sau pereții.

lăiéț, -iáță, *lăieți, -e*, s.m. și f. Țigan nomad care face parte dintr-o laie; (p. ext.) om cu înfățișare neîngrijită.

lălíu, -íie, *lălii, -e*, adj. Cu mișcări greoaie; bleg; prostănac, nătăfleț.

lămîi, *lămîi*, s.m. Arbust din țările calde, cu frunze lucioase și flori albe, cultivat pentru fructele lui comestibile.

lămîíe, *lămîi*, s.f. Fructul lămîiului, sferic-alungit, cu coaja galbenă, aromată, bogat în vitamina C și în acid citric.

lămîiță, *lămîițe*, s.f. **1.** Arbust ornamental cu flori mici, de culoare albă, plăcut mirositoare. **2.** Floare artificială de ceară albă, din care se fac coronițe și buchete pentru mirese.

lămuri, *lămuresc*, vb. IV. **1.** Tr. A explica cuiva un lucru, a face să înțeleagă; (refl.) a-și explica. **2.** Refl. A ajunge cu cineva la înțelegere (în urma unei discuții). **3.** Tr. A explica, a clarifica (o problemă); (refl.) a deveni clar, înțeles. **4.** Refl. (Despre obiecte) A apărea vederii în mod distinct.

lămuritór, -oáre, *lămuritori, -oare*, adj. Care lămurește, care clarifică.

lănciér, *lăncieri*, s.m. (În trecut) Soldat din cavalerie înarmat cu lance.

lănțișór, *lănțișoare*, s.n. Diminutiv al lui *lanț*; lanț mic de metal prețios, servind ca podoabă.

lăpăí vb. IV. v. **lipăi.**

lăptár, *lăptari*, s.m. Bărbat care duce lapte spre vînzare la oraș.

lăptăreásă, *lăptărese*, s.f. Femeie care duce lapte spre vînzare la oraș.

lăptăríe, *lăptării*, s.f. **1.** Prăvălie unde se vinde lapte (și produse lactate). **2.** (La pl.) Produse lactate.

lăptișór, (3) *lăptișori*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *lapte*. **2.** *Lăptișor de matcă* = produs secretat de glandele faringiene ale albinelor-doici, utilizat în medicină și în cosmetică. **3.** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, răspîndită în regiunea alpină.

lăptóc, *lăptoace*, s.n. Jgheab prin care se duce apa la moară; scoc.

lăptós, -oásă, *lăptoși, -oase*, adj. **1.** (Despre animale femele) Care are mult lapte. **2.** De culoarea laptelui, cu aspect de lapte.

lăptúcă, *lăptuci*, s.f. Plantă legumicolă ale cărei frunze, dispuse în formă de rozetă, sînt comestibile.

lărgi, *lărgesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) face (mai) larg; (fig.) a da (sau a lua) amploare; (refl.) a se extinde.

lărgíme, *lărgimi*, s.f. **1.** Însușirea de a fi larg; întindere în toate direcțiile. **2.** Loc larg, deschis.

lărmuí, *lărmuiesc*, vb. IV. Intr. A face larmă, zgomot mare.

lăsá, *las*, vb. I. **1.** Tr. A elibera un lucru ținut strîns; a da drumul să cadă; a depune ceva undeva, a lepăda. **2.** Tr. A permite, a îngădui; a accepta sau a face ca ceva sau cineva să rămînă în starea în care se află. **3.** Refl. A nu se opune, a suporta să... **4.** Tr. A amîna. **5.** Tr. A se îndepărta de cineva sau de ceva; a părăsi; (despre obiecte de folosință sau despre facultăți fizice ori intelectuale) a nu mai ajuta, a nu mai servi pe cineva; (despre dureri) a nu mai supăra; (refl.) a se dezbăra de un obicei, de un năravi. **6.** Tr. A depăși, a întrece. **7.** Tr. A ceda cuiva ceva, a transmite prin moștenire; a face să rămînă, să persiste în urma sa. **8.** Tr. A nesocoti, a trece cu vederea. **9.** Refl. A merge la vale, a coborî; a se așeza pe ceva venind din zbor; (fig.; despre întuneric, ger etc.) a începe, a se așeza. **10.** Tr. A da jos, a coborî, a apleca; (intr.) a reduce din preț. **11.** Refl. (Despre lucruri) A se îndoi sub o povară.

lăsát s.n. *Lăsatul* (sau *lăsata*) *secului* = (în practica religioasă creștină) ultima zi înainte de începerea unui post. Var.: **lăsáta** s.f. art.

lăsáta s.f. art. v. **lăsat.**

lăsătór, -oáre, *lăsători, -oare*, adj. Care amînă treburile de pe o zi pe alta; care își neglijează îndatoririle.

lăscáie, *lăscăi*, s.f. Monedă de aramă de mică valoare, care a circulat și la noi în trecut;

(p. ext.) orice monedă de valoare mică. Var.: **leţeáie** s.f.

lăsniciór, *lăsniciori*, s. m. Plantă agăţătoare cu flori violete şi fructe bace, otrăvitoare, din a cărei tulpină se fac ceaiuri medicinale.

lăstár, *lăstari*, s.m. Ramură tînără care creşte din rădăcina sau din tulpina unei plante; (la pl.) copăcei tineri, crescuţi după tăierea unei păduri.

lăstări, *lăstăresc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre plante) A da lăstari. **2.** Tr. A îndepărta lăstarii de prisos.

lăstún, *lăstuni*, s.m. Pasăre călătoare asemănătoare cu rîndunica, dar cu coada mai puţin despicată.

lătăréţ, -eáţă, *lătăreţi, -e*, adj. Care are formă lată, turtită.

lătrá, pers. 3 *látră*, vb. I. Intr. (Despre cîini) A scoate sunete sacadate, caracteristice speciei; (tr.) a se repezi asupra cuiva, lătrînd.

lătrát, *lătraturi*, s.n. Faptul de a lătra; sunete caracteristice scoase de cîini.

lătrătúră, *lătrături*, s.f. Lătrat.

lătunoáie, *lătunoi*, s.f. **1.** Defect care se produce în pînză, la ţesut, prin ruperea unor fire de urzeală. **2.** Scîndură cu o faţă plană şi cu cealaltă convexă, tăiată de la marginea unui buştean.

lăturálnic, -ă, *lăturalnici, -e*, adj. Care este aşezat lateral, la o margine; dosnic; (fig.) ascuns, ocolit, necinstit.

lăturáş, *lăturaşi*, s.m. Cal înhămat la dreapta (sau la stînga) cailor de lîngă oişte (sau a calului dintre hulube).

lătúri s.f. pl. Apă murdară, amestecată cu resturi de mîncare, rămasă după spălatul vaselor, folosită uneori ca hrană pentru porci; (depr.) mîncare de proastă calitate.

lăţí, *lăţesc;* vb. IV. Refl. şi tr. **1.** A (se) face mai lat, sau mai turtit. **2.** A (se) face mai întins, a (se) mări.

lăţíme, *lăţimi*, s.f. Însuşirea unui lucru de a fi lat; cea mai mică dintre cele două dimensiuni ale unei suprafeţe plane; dimensiunea mijlocie a unui corp paralelipipedic.

lăţós, -oásă, *lăţoşi, -oase*, adj. (Despre animale) Cu laţe, cu părul lung şi mîţos; (despre barba şi părul oamenilor) nepieptănat, neîngrijit.

lăudá, *láud*, vb. I. Tr. A-şi exprima prin cuvinte preţuirea faţă de cineva sau ceva, a elogia; (refl.) a spune despre sine însuşi cuvinte de laudă.

lăudábil, -ă, *lăudabili, -e*, adj. Vrednic de laudă.

lăudăróş, -oásă, *lăudăroşi, -oase*, adj. Care are obiceiul să se laude.

lăudăroşénie s.f. Obişnuinţa de a se lăuda; laudă de sine.

lăúntric, -ă, *lăuntrici, -e*, adj. Care se află în interior; intern.

lăút s.n. (Pop.) Acţiunea de a (se) la[3].

lăutár, *lăutari*, s.m. Muzicant popular care cîntă la un instrument (mai ales la vioară) şi care face parte, de obicei, dintr-un taraf.

lăútă, *lăute*, s.f. Instrument muzical cu coarde, cu gîtul încovoiat şi cu cutia de rezonanţă foarte bombată. Var.: **alăútă** s.f.

lăutărésc, -eáscă, *lăutăreşti*, adj. Caracteristic lăutarilor, de lăutar.

lăúză, *lăuze*, s.f. Femeie care se află imediat după o naştere. Var.: **lehúză** s.f.

leac, *leacuri*, s.n. **1.** Medicament, remediu, mijloc care poate vindeca o boală. **2.** *Fără leac de...* = fără nici un pic de...; *nici de leac* = deloc, cîtuşi de puţin.

leáfă, *lefuri*, s.f. (Ieşit din uz) Retribuţie băneaşcă lunară.

leágăn, *leagăne*, s.n. **1.** Pătuţ pentru copiii mici, construit aşa fel ca să poată fi balansat; *din leagăn* = din fragedă copilărie. **2.** (Fig.) Loc de origine, obîrşie. **3.** Scaun sau scîndură suspendată, pe care se balansează copiii.

leál, -ă, *leali, -e*, adj. Care îşi respectă cuvîntul; cinstit, drept, corect; sincer.

lealitáte s.f. Însuşirea de a fi leal.

leándru, *leandri*, s.m. Arbust ornamental, cu flori mari, albe, roşii sau gălbui, plăcut mirositoare.

leápşă, *lepşe*, s.f. (Pop. şi fam.) Lovitură cu palma; *de-a leapşa* = numele unui joc de copii.

leásă, *lese*, s.f. Împletitură de nuiele avînd diverse întrebuinţări (la uscat fructe, la pescuit etc.).

leat, *leaturi*, s.n. (Pop.) Contingent.

leaţ, *leaţuri*, s.n. Şipcă groasă folosită la construcţii şi în tîmplărie.

lébădă, *lebede*, s.f. Gen de păsări acvatice, mai mari decît gîsca, cu pene albe, cu gîtul lung şi arcuit.

lébărvurşt, *lebărvurşti*, s.m. Preparat alimentar, sub formă de cîrnat, din pateu de ficat de porc.

lectícă, *lectici*, s.f. Un fel de pat sau de scaun, purtat de oameni ori de cai, întrebuinţat (în special în antichitatea romană) ca mijloc de locomoţie.

léctor, -ă, *lectori, -e*, s.m. şi f. **1.** Grad universitar, între asistent şi conferenţiar. **2.** Membru al unui lectorat (2).

lectorát, *lectorate*, s.n. **1.** Funcţia de lector (1). **2.** Catedră universitară pentru o limbă străină.

lectúră, *lecturi*, s.f. Citire, citit; *lectură particulară* = ceea ce citeşte un elev în afara manualelor şcolare.

lécţie, *lecţii*, s.f. **1.** Formă de bază a activităţii instructiv-educative din şcoală, desfăşurată cu o clasă de elevi într-un timp determinat. **2.** Materia şi temele indicate elevilor de către profesor, pentru a fi pregătite acasă. **3.** Mustrare, dojană; (p. ext.) bătaie. **4.** Învăţătură trasă de cineva dintr-o întîmplare.

lecuí, *lecuiesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) trata cu medicamente; a (se) vindeca, a (se) însănătoşi; (refl.; fig.) a-i pieri cuiva cheful sau pofta de ceva, a nu mai dori să facă ceva.

lefegíu, *lefegii*, s.m. (În trecut) Mercenar.

léfter, -ă, *lefteri, -e,* adj. (Fam.) Care nu are nici un ban.

legá, *leg,* vb. I. **1.** Tr. A împreuna strîns, a înnoda capetele unor bucăţi de sfoară, de sîrmă etc. **2.** Tr. A închide la gură un sac, o pungă etc., adunînd şi strîngînd marginile (cu ajutorul unei sfori); a uni mai multe lucruri şi a le strînge cu sfoară, cu sîrmă etc. **3.** Tr. A reuni foi (tipărite) sub formă de carte, revistă etc. **4.** Tr. A prinde sau a atîrna un obiect de altul, cu ajutorul unei frînghii, al unui laţ etc.; (fig.) a stabili o legătură între două puncte depărtate. **5.** Tr. A stabili o legătură, un contact între două elemente ale unei instalaţii electrice. **6.** Tr. A imobiliza pe cineva cu ajutorul unei frînghii, al unui lanţ. **7.** Tr. A prinde un animal. **8.** Tr. A înfăşura o parte a corpului cu o legătoare; (tr. şi refl.) a (se) pansa, a (se) bandaja. **9.** Refl. A se apuca cu încredere de un lucru; a se angaja să facă ceva. **10.** Intr. (Despre plante) A începe să formeze rodul. **11.** Refl. (Despre dulceţuri) A se îngroşa, a se închega.

legál, -ă, *legali, -e,* adj. Care se face în baza unei legi, care este conform cu legea.

legalitáte s.f. Faptul de a fi legal; principiu potrivit căruia orice persoană fizică sau juridică este obligată să respecte legile.

legalizá, *legalizez,* vb. I. Tr. **1.** A atesta autenticitatea semnăturilor de pe un act, conformitatea unor copii cu originalul etc. **2.** A da caracter legal unui fapt, unei situaţii.

legát[1], *legate,* s.n. Dispoziţie cuprinsă într-un testament, prin care se lasă cuiva o moştenire; bun transmis printr-o dispoziţie testamentară.

legát[2], **-ă,** *legaţi, -te,* adj. **1.** Strîns, imobilizat printr-o legătură. **2.** Voinic, vînjos. **3.** (Despre sosuri, dulceţuri) Îngroşat, devenit consistent.

legatár, -ă, *legatari, -e,* s.m. şi f. Persoană în favoarea căreia se face un legat[1].

legáto adv. (Muz.) Fără întrerupere, în mod continuu.

legáţie, *legaţii,* s.f. Misiune diplomatică condusă de un diplomat cu rang inferior celui de ambasador.

legămînt, *legăminte,* s.n. **1.** Promisiune solemnă, angajament. **2.** Învoială, înţelegere.

legănă, *leagăn,* vb. I. **1.** Tr. A mişca lin, balansînd, un copil (cu leagănul sau pe braţe). **2.** Tr. şi refl. A (se) pleca într-o parte şi alta, a (se) balansa; (refl.) a se da în leagăn. **3.** Refl. A se mişca ritmic, într-o parte şi într-alta (în timpul mersului).

legănát, -ă, *legănaţi, -te,* adj. **1.** (Despre felul de a umbla) Cu mişcări ritmice într-o parte şi în alta. **2.** (Despre voce) Tărăgănat.

legătór, -oáre, *legători, -oare,* subst. **1.** S.m. şi f. Specialist în legatul cărţilor. **2.** S.m. şi f. Persoană care leagă snopii. **3.** S.f. Obiect (sfoară, fîşie de pînză etc.) cu care se leagă ceva.

legătoríe, *legătorii,* s.f. Atelier sau întreprindere unde se execută legatul cărţilor.

legătúră, *legături,* s.f. **1.** Reunire, asamblare a unor corpuri, prin care se limitează mobilitatea lor relativă şi care permite transmiterea de forţe sau mişcări de la un corp la altul. **2.** Obiecte legate împreună. **3.** Sfoară, sîrmă, lanţ etc. cu care se leagă ceva; faşă, bandaj; scoarţele şi cotorul între care se leagă o carte. **4.** Mod de conectare a mai multor elemente de circuit electric. **5.** Mod de încrucişare a firelor de urzeală cu firele de bătătură la războiul de ţesut. **6.** Ansamblu de mijloace care asigură realizarea unei comunicaţii rutiere, aeriene, telefonice etc. **7.** Relaţie între fenomene, persoane, comunităţi; (la pl.) relaţii cu persoane dintr-un anumit mediu. **8.** Contact stabilit între persoane, grupări, unităţi, ţări etc. **9.** Concordanţă, continuitate între părţile unei expuneri. **10.** (Chim.) Forţă care leagă între ei atomii unei molecule.

lége, *legi,* s.f. **1.** Categorie filozofică exprimînd raporturi esenţiale, necesare, generale, relativ stabile şi repetabile, între laturile interne ale aceluiaşi obiect sau fenomen, între obiecte ori fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. **2.** Act normativ care emană de la organul legislativ al statului. **3.** Legalitate. **4.** Religie, credinţă. **5.** Datină, obicei.

legendár, -ă, *legendari, -e,* adj. Care are caracter de legendă, de domeniul legendei.

legéndă, *legende,* s.f. **1.** Specie a genului epic, în versuri sau în proză, în care se povesteşte, apelîndu-se de obicei la fantastic, isprăvi neobişnuite ale unor eroi sau se explică geneza unui lucru, a unui fenomen etc. **2.** Text prin care se explică semnele convenţionale de pe o hartă, de pe un plan etc.

léghe, *leghe,* s.f. Unitate de măsură pentru distanţe terestre sau maritime, folosită în unele ţări şi variind între 4 şi 5,5 km.

légic, -ă, *legici, -e,* adj. Care este în conformitate cu legile obiective.

legiferá, *legiferez,* vb. I. Tr. A elabora şi a adopta o lege.

legionár, *legionari,* s.m. **1.** Ostaş care făcea parte dintr-o legiune romană. **2.** Membru al unei organizaţii fasciste din România dintre cele două războaie mondiale.

legislatív, -ă, *legislativi, -e,* adj. Care se referă la elaborarea şi la adoptarea legilor.

legislatór, *legislatori,* s.m. Persoană care legiferează.

legislatúră, *legislaturi,* s.f. Perioadă de timp pentru care este ales organul legislativ sau organul suprem al puterii de stat.

legislaţie, *legislaţii,* s.f. **1.** Totalitatea legilor unei ţări. **2.** Ansamblul actelor normative dintr-o anumită ramură a dreptului.

legíst, -ă, *legişti, -ste,* adj. *Medic legist* = medic însărcinat să facă anumite constatări de specialitate care interesează justiţia.

legitáte, *legităţi,* s.f. Însuşire a fenomenelor de a se desfăşura în conformitate cu anumite legi; ansamblul legilor din natură, societate şi gîndire.

legítim, -ă, *legitimi, -e,* adj. Care se întemeiază pe lege; legal; justificat, îndreptăţit; *legitimă apărare* = situaţie în care un act de violenţă este justificat din punct de vedere legal ca fiind

un act de apărare împotriva unei agresiuni injuste, imediate și directe.

legitimá, *legitimez,* vb. I. Tr. și refl. A stabili (sau a-și dovedi) identitatea pe baza unui document legal.

legitimáție, *legitimații,* s.f. Document care atestă oficial identitatea unei persoane.

legiuíre, *legiuiri,* s.f. **1.** Acțiunea de a legifera. **2.** Lege; legislație.

legiuít, -ă, *legiuiți, -te,* adj. (Înv. și pop.) Legal; legitim.

legiuitór, -oáre, *legiuitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care face legi, care legiferează.

legiúne, *legiuni,* s.f. Unitate de bază a armatei romane, avînd un efectiv între 4200 și 6000 de oameni.

legúmă, *legume,* s.f. Nume generic dat unor specii de plante (fasole, cartofi, ceapă etc.) cultivate pentru a servi ca hrană omului; zarzavat.

legumícol, -ă, *legumicoli, -e,* adj. Care se referă la cultura legumelor.

legumicultór, -oáre, *legumicultori, -oare,* s.m. și f. Cultivator de legume.

legumicultúră s.f. **1.** Ramură a agriculturii care studiază metodele de cultivare a legumelor. **2.** Cultura legumelor.

leguminós, -oásă, *leguminoși, -oase,* adj. (Despre plante) Al cărui fruct este o păstaie; (substantivat, f. pl.) familie de plante cu fructele păstăi, cultivate ca plante alimentare, furajere, medicinale sau industriale; (și la sg.) plantă din această familie.

lehámite s.f. (Pop.) Plictiseală, dezgust, silă.

lehúză s.f. v. **lăuză.**

leít, -ă, *leiți, -te,* adj. *A fi leit cineva* = a fi întocmai, la fel cu cineva.

lejér, -ă, *lejeri, -e,* adj. (Despre îmbrăcăminte) Ușor, comod.

léle s.f. **1.** Termen de respect cu care se adresează, la țară, unei femei mai în vîrstă; (în poezia populară) iubită. **2.** Femeie cu purtări rele; *fecior* (sau *pui) de lele* = copil din flori; șmecher, șiret; ticălos.

lemn, (2) *lemne,* s.n. **1.** Țesut compact, de consistență tare, care alcătuiește tulpina, ramurile și rădăcina plantelor superioare și prin care circulă seva brută. **2.** Material provenit din tulpina și din ramurile unui arbore tăiat, folosit în construcții, ca combustibil etc.; bucată tăiată din trunchiul sau din ramurile unui arbore. **3.** *Lemn-cîinesc* = arbust cu frunze mici, cu flori albe și fructe negre, cultivat în parcuri pentru a forma garduri vii; *lemnul-domnului* = arbust din familia compozitelor, cu miros asemănător cu al lămîiei.

lemnár, *lemnari,* s.m. Lucrător specializat în prelucrarea lemnului; dulgher, tîmplar.

lemnărie, *lemnării,* s.f. Material lemnos folosit la construcții.

lemnós, -oásă, *lemnoși, -oase,* adj. (Despre țesuturile vegetale) De natura lemnului.

lemurián, *lemurieni,* s.m. (La pl.) Subordin de mamifere asemănătoare cu maimuțele, dar mai mici decît acestea; (și la sg.) animal din acest subordin.

léne s.f. Lipsă a dorinței (și a voinței) de a munci; inactivitate, trîndăvie.

léneș, -ă, *leneși, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) căruia nu-i place să muncească; trîndav. **2.** S.m. (La pl.) Familie de mamifere din America de Sud, caracterizate prin mișcările lor foarte încete și prin faptul că stau, de obicei, agățate de crengile copacilor; (și la sg.) animal din această familie.

leneví, *lenevesc,* vb. IV. Intr. A fi inactiv, a pierde vremea; (refl.) a deveni leneș, a fi cuprins de lene.

lenevíe s.f. Lene.

lenitív, -ă, *lenitivi, -e,* adj., s.n. (Substanță) care calmează durerile.

lenjerésă, *lenjerese,* s.f. Meseriașă care confecționează articole de lenjerie.

lenjerie, *lenjerii,* s.f. Rufărie de corp sau de pat.

lent, -ă, *lenți, -te,* adj. Încet, domol; lin.

lenticulár, -ă, *lenticulari, -e,* adj. De forma unei lentile.

lentílă, *lentile,* s.f. Piesă transparentă de sticlă, cu una sau cu ambele fețe sferice, care produce convergența sau divergența razelor de lumină, fiind utilizată în construcția unor aparate optice; *lentilă electronică* = dispozitiv format din sisteme de electrozi sau din combinații de magneți și electromagneți, care servește la focalizarea fasciculelor de electroni.

lénto adv. (Muz.) Domol, lin.

leoáică, *leoaice,* s.f. Femela leului.

leoárcă adj. invar., adv. Foarte ud, plin de apă.

leonín, -ă, *leonini, -e,* adj. Privitor la leu; ca de leu.

leopárd, *leoparzi,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, cu blana galbenă roșcată cu pete negre, care trăiește în Asia și Africa; panteră.

lepădá, *lépăd,* vb. I. (Pop.) **1.** Tr. A lăsa ceva din mînă, a arunca (un obiect nefolositor). **2.** Intr. (Despre femei și despre femelele animalelor) A avorta. **3.** Tr. A părăsi ceva, a îndepărta; a renunța la ceva.

lepădát, -ă, *lepădați, -te,* adj. (Despre copii nou-născuți) Părăsit de mamă, abandonat.

lepădătúră, *lepădături,* s.f. **1.** Copil născut înainte de termen. **2.** Om netrebnic, decăzut.

lepidodéndron, *lepidodendroni,* s.m. Arbore fosil din grupul criptogamelor vasculare.

lepidoptér, *lepidoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte care cuprinde fluturii; (și la sg.) fluture.

lépră, (2) *lepre,* s.f. **1.** Boală infecțioasă cronică, răspîndită în regiunile calde, caracterizată prin apariții, mai ales pe piele, a unor plăgi. **2.** (Fig.) Om fără caracter, lipsit de scrupule.

leprós, -oásă, *leproși, -oase,* adj., s.m. și f. (Om) bolnav de lepră

leprozerie, *leprozerii,* s.f. Loc în care sînt izolați și tratați bolnavii de lepră.

lepuíre, *lepuiri*, s.f. Operație de netezire fină a suprafețelor pieselor metalice cu ajutorul unei mașini-unelte în care sînt introduse granule abrazive.

ler interj. Cuvînt care servește ca refren în colinde. Var.: **lérui** interj.

lérui interj. v. **ler**.

lésă, *lese*, s.f. Curea cu care sînt purtați cîinii.

lésne adv. Cu ușurință, fără osteneală.

lesniciós, -oásă, *lesnicioși, -oase*, adj. **1.** Care este ușor de făcut sau de urmat. **2.** Care înlesnește efectuarea unei acțiuni.

léspede, *lespezi*, s.f. Placă de piatră cu care se pavează alei, interioarele palatelor, bisericilor etc.; piatră cu care se acoperă mormintele.

lest, *lesturi*, s.n. Greutate suplimentară (nisip, pietriș) cu care se încarcă o navă sau un aerostat pentru a-i mări stabilitatea; balast.

leș, *lești*, s.n. Cadavru.

leșésc, -ească, *leșești*, adj. (Înv.) Polonez.

leși s.m. pl. Nume dat în trecut polonilor.

leșie s.f. Soluție alcalină obținută prin dizolvarea în apă a sodei caustice sau prin fierberea cu apă a cenușii de lemn și folosită la spălatul rufelor, al dușumelelor etc.

leșiétic, -ă, *leșietici, -e*, adj. **1.** Cu gust sau cu miros de leșie. **2.** Cenușiu, mohorît.

leșín, *leșinuri*, s.n. **1.** Pierdere subită, de scurtă durată, a cunoștinței, cauzată de o stare maladivă sau de o emoție puternică. **2.** Senzație de slăbiciune mare provocată de foame, de sete etc.

leșină, *leșin*, vb. I. Intr. A cădea în leșin.

letárgic, -ă, *letargici, -e*, adj. Care ține de letargie.

letargíe s.f. Stare patologică caracterizată printr-un somn adînc, prelungit; (fig.) apatie, amorțeală.

létcon, *letcoane*, s.n. Unealtă care servește la încălzirea pieselor metalice în vederea lipirii cu cositor, cu plumb etc.; ciocan de lipit.

letón, -ă, *letoni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Letonă sau la letoni (2); (substantivat, f.) limba vorbită în R.S.S. Letonă. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Letonia.

letopiséț, *letopisețe*, s.n. Cronică (1).

leteáie s.f. v. **lăseaie**.

leu[1], *lei*, s.m. **1.** Mamifer carnivor de talie mare din familia felidelor, cu blană de culoare gălbuie și cu coama bogată, care trăiește în Africa; (în basme) *leu-paraleu* = leu cu putere extraordinară; (fig.) om curajos, viteaz. **2.** *Leul-furnicilor* = insectă răpitoare, cu corpul lung și subțire.

leu[2], *lei*, s.m. Unitate bănească oficială a României, egală cu 100 de bani.

léucă, *leuci*, s.f. Parte a carului, constînd dintr-un lemn încovoiat, cu un capăt prins la osie, ar cu celălalt la carimbul de sus al loitrei, pe care o sprijină.

leucemíe s.f. Boală de sînge caracterizată printr-o înmulțire anormală a leucocitelor și manifestată prin anemie, febră, hemoragii etc.

leucocít s.n. v. **leucocită**.

leucocítă, *leucocite*, s.f. Celulă din sînge (globulă albă) cu rol important în apărarea organismului împotriva microbilor. Var.: **leucocít** s.n.

leucóm, *leucoame*, s.n. Boală de ochi manifestată prin formarea unei pete albe pe cornee; albeață.

leucopeníe s.f. Boală caracterizată prin scăderea sub valorile normale a globulelor albe din sînge.

leucoplást, *leucoplaste*, s.n. Fișie de pînză impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, care servește la fixarea pansamentelor.

leucorée s.f. Scurgere vaginală de lichid albicios, uneori purulent.

leúrdă, *leurde*, s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu miros de usturoi.

leușteán s.m. Plantă erbacee cu miros pătrunzător, din familia umbeliferelor, întrebuințată în alimentație.

levantín, -ă, *levantini, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Originar din Levant, specific Levantului. **2.** S.m. și f. Locuitor din Levant; negustor originar din această regiune.

levănțícă s.f. Plantă erbacee cu frunze mici, înguste și flori albastre, plăcut mirositoare, întrebuințată în medicină și în industria parfumurilor.

levulóză, *levuloze*, s.f. Fructoză.

léxic s.n. Totalitatea cuvintelor unei limbi; vocabular.

lexicál, -ă, *lexicali, -e*, adj. Care aparține lexicului, privitor la lexic.

lexicográf, -ă, *lexicografi, -e*, s.m. și f. Specialist în lexicografie.

lexicografíe s.f. Disciplină a lingvisticii care stabilește principiile și metodele de întocmire a dicționarelor.

lexicologíe s.f. Disciplină a lingvisticii care se ocupă cu studiul lexicului.

lexicón, *lexicoane*, s.n. **1.** Dicționar (tehnic sau enciclopedic). **2.** Enciclopedie.

lezá, *lezez*, vb. I. Tr. **1.** A vătăma, a răni; (fig.) a jigni. **2.** A aduce cuiva un prejudiciu.

leziúne, *leziuni*, s.f. Rană.

liánă, *liane*, s.f. Nume dat plantelor lemnoase agățătoare, cu tulpina foarte lungă și flexibilă, răspîndite mai ales în pădurile tropicale.

liánt, *lianți*, s.m. Material fluid care are proprietatea de a lega, prin întărire, particulele unui aglomerat.

libelúlă, *libelule*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte cu corpul lung și subțire și cu două perechi de aripi străvezii; (și la sg.) insectă din acest ordin.

líber[1], *libere*, s.n. Țesut fibros al plantelor superioare, format din vase prin care circulă seva.

líber[2], **-ă**, *liberi, -e*, adj. **1.** Care se bucură de libertate; independent, neatîrnat, autonom. **2.** Care are posibilitatea de a acționa după voia sa; care nu este supus nici unei restricții; *traducere liberă* = traducere în forme proprii limbii în care se traduce, fără a respecta riguros origi-

nalul; *versuri libere* = versuri care nu sînt supuse unei reguli fixe de măsură; *liber-profesionist* = persoană care exercită o muncă, o activitate în afara unui contract de muncă. **3.** (Despre părți ale corpului) Neîmpiedicat în mișcări. **4.** (Despre scaune, locuințe etc.) Neocupat, gol; neînchiriat. **5.** Care nu este forțat; (adverbial) *a vorbi liber* = a ține un discurs, o prelegere etc. fără a citi, fără a avea textul în față.

liberalism s.n. **1.** Doctrină politică și economică apărută în perioada ascensiunii burgheziei, care viza înlocuirea modului de producție feudal cu cel capitalist, trecerea puterii politice în mîinile burgheziei, acordarea unor libertăți democratice. **2.** Atitudine tolerantă, împăciuitoristă.

liberalitáte s.f. (Livr.) Mărinimie, generozitate.

liber-arbítru s.m. (În concepțiile idealiste) Presupusă libertate absolută a omului, independență totală față de necesitatea și cauzalitatea obiectivă.

liber-cugetătór, *liber-cugetători*, s.m. Nume dat adepților unor curente ideologice progresiste care promovează o atitudine critică față de religie și față de biserică.

liberián, *liberiene*, adj. *Vas liberian* = tub format din celule suprapuse prin care circulă seva în plante.

libért, *liberți*, s.m. Sclav roman eliberat.

libertáte, (3) *libertăți*, s.f. **1.** Posibilitatea de acțiune conștientă a oamenilor, în condițiile cunoașterii legilor obiective ale realității; posibilitatea de a acționa în anumite împrejurări după propria sa voință sau dorință. **2.** Starea unei persoane care se bucură de deplinătatea drepturilor politice și civile în stat; stare a unei persoane nesupuse unui stăpîn; situația unei persoane care nu se află întemnițată. **3.** (La pl.) Drepturi cetățenești.

libertin, -ă, *libertini, -e*, adj. (Și substantivat) Care nesocotește regulile decenței și ale moralității; ușuratic; indecent.

libertinái s.n. Comportare de libertin; destrăbălare, desfrîu.

libidinós, -oásă, *libidinoși, -oase*, adj. Stăpînit de pofta plăcerilor senzuale; înclinat spre desfrîu.

librár, *librari*, s.m. Vînzător într-o librărie; proprietar al unei librării.

librărie, *librării*, s.f. Magazin în care se vînd cărți.

librét, *librete*, s.n. **1.** (Muz.) Textul unei opere, operete, oratoriu etc. **2.** *Libret de economii* = carnet în care se consemnează depunerile, restituirile, dobînzile la casele de economii.

libretíst, *libretiști*, s.m. Autor de librete (1).

licăr, *licăre*, s.n. Licărire, scînteiere.

licări, pers. 3 *licărește*, vb. IV. Intr. **1.** A răspîndi o lumină slabă, intermitentă. **2.** A sclipi, a luci.

liceál, -ă, *liceali, -e*, adj. Care se referă la liceu, care ține de liceu.

liceán, -ă, *liceeni, -e*, s.m. și f. Elev de liceu.

licénță, *licențe*, s.f. **1.** Titlu obținut la trecerea examenului de absolvire a învățămîntului superior; examenul dat pentru obținerea acestui titlu; diplomă care conferă acest titlu. **2.** Contract prin care posesorul unui brevet de invenție acordă altei persoane sau statului dreptul de a folosi sau de a valorifica invenția sa. **3.** Autorizație dată de către organele de stat unei persoane sau unei întreprinderi pentru exportul sau importul unor mărfuri. **4.** Purtare care întrece limitele bunei-cuviințe. **5.** *Licență poetică* = abatere conștientă de la regulile gramaticale, îngăduită în poezie din necesități stilistice sau de versificație.

licențiát, -ă, *licențiați, -te*, s.m. și f. Persoană care a trecut un examen de licență.

licențiós, -oásă, *licențioși, -oase*, adj. Care calcă legile moralei și ale bunei-cuviințe.

licéu, *licee*, s.n. Ciclu de învățămînt superior ciclului gimnazial, în care se predau cunoștințe necesare continuării studiilor în învățămîntul superior sau diverse specialități pentru pregătirea de cadre medii.

licheá, *lichele*, s.f. Om de nimic, secătură.

lichefiá, *lichefic*, vb. I. Tr. A trece un corp din stare gazoasă în stare lichidă.

lichelísm s.n. Atitudine, comportare de lichea.

lichén, *lichени*, s.m. (La pl.) Grup de plante inferioare cu talul format dintr-o ciupercă și o algă, trăind în simbioză, care cresc pe stînci, pe scoarța copacilor bătrîni etc.; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup.

lichíd, -ă, *lichizi, -de*, s.n., adj. **1.** S.n. Corp aflat într-o stare de agregare care se aseamănă cu cea gazoasă în privința fluidității și cu cea solidă în privința densității, a incompresibilității etc. **2.** Adj. Care are stuctura și proprietățile unui lichid (1). **3.** Adj. (Despre bani) Care sînt la îndemînă, de care se poate dispune imediat.

lichidá, *lichidez*, vb. I. Tr. **1.** A pune capăt unei acțiuni. **2.** A îndeplini formele pentru încetarea unei situații juridice sau financiare; a plăti o datorie.

lichiór, *lichioruri*, s.n. Băutură alcoolică preparată din spirt, cu adaos de sirop, esențe aromatice și substanțe colorante.

licít, -ă, *liciți, -te*, adj. Care este îngăduit de lege.

licitá, *licitez*, vb. I. Tr. A vinde la licitație; (intr.) a face oferte în cadrul unei licitații.

licitáție, *licitații*, s.f. Vînzare publică a unui bun, care se atribuie celui ce oferă, dintre toți participanții, prețul cel mai ridicat.

licoáre, *licori*, s.f. **1.** Băutură fină. **2.** Lichid medicamentos.

lictor, *lictori*, s.m. Slujbaș care însoțea pe înalții demnitari romani, mergînd înaintea lor și purtînd fasciile.

licurící, *licurici*, s.m. Nume dat unor insecte din ordinul coleopterelor, care au pe abdomen organe ce emit lumină fosforescentă.

líder, *lideri*, s.m. **1.** Conducător al unui partid politic sau al unei organizații obștești. **2.** Echi-

pă (sau sportiv) care se găsește în fruntea unei competiții.

lied, *lieduri,* s.n. Compoziție muzicală vocală cu caracter liric, compusă pe textul unei poezii scurte. Pr.: *lid.*

lift, *lifturi,* s.n. Ascensor.

liftă, *lifte,* s.f. Nume de ocară dat în trecut cotropitorilor.

liftiér, -ă, *liftieri, -e,* s.m. și f. Conducător de ascensor.

ligaménț, *ligamente,* s.n. Fascicul de fibre care leagă între ele oasele sau fixează anumite organe.

ligatúră, *ligaturi,* s.f. Legare chirurgicală, cu un fir special, a unui vas de sînge, a intestinului etc.

ligă, *ligi,* s.f. Uniune sau asociație de state, orașe, societăți etc., constituită în vederea unui țel comun.

lighéan, *lighene,* s.n. Vas larg și puțin adînc, de metal, de porțelan etc., întrebuințat la spălatul corpului, al rufelor, al veselei etc.

lighioánă, *lighioane,* s.f. **1.** Animal sălbatic. **2.** Pasăre de curte; orătanie.

lignificá, pers. 3 *lignifică,* vb. I. Refl. A se transforma în lemn; a se impregna cu lignină.

lignínă s.f. Substanță organică cu structură complexă care se găsește în țesuturile plantelor lemnoase.

lignít s.n. Cărbune natural de calitate inferioară, care păstrează parțial structura lemnoasă inițială.

lihnít, -ă, *lihniți, -te,* adj. Foarte flămînd.

lilá adj. invar. (Livr.) Violet.

liliác[1], *lilieci,* s.m. Arbust înalt, cu flori violete sau albe plăcut mirositoare, crescute în formă de buchete.

liliác[2], *lilieci,* s.m. Mamifer insectivor nocturn, cu aripi formate dintr-o membrană ce leagă degetele membrelor anterioare cu cele posterioare și cu coada.

liliacée, *liliacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante monocotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu bulbi sau cu rizomi și cu flori variat colorate; (și la sg.) plantă din această familie (ex. crinul, laleaua, ceapa).

liliachíu, -íe, *liliachii,* adj. Violet-deschis, de culoarea florii de liliac.

lilipután, adj. invar. Liliputan, pitic.

lilipután, -ă, *liliputani, -e,* adj. (Și substantivat) Mic, pitic.

limán, *limanuri,* s.n. **1.** Țărm, mal (al unei ape mari). **2.** Lac format prin depunere de aluviuni la gura unui rîu.

limb, *limburi,* s.n. Partea lată a frunzei.

limbáj, *limbaje,* s.n. **1.** Sistem de semne alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gîndurile, sentimentele și dorințele; *limbaj artificial* = orice sistem de semne nelingvistice care pot fi înțelese pe baza unor convenții. **2.** Mod specific de exprimare a sentimentelor și a gîndurilor în cadrul limbii naționale; (p. ext.) orice mijloc de exprimare a ideilor sau a sentimentelor.

límbă, *limbi,* s.f. **1.** Organ musculos mobil situat în cavitatea bucală, avînd un rol important în mestecarea și înghițirea alimentelor și fiind, la om, organul principal al vorbirii. **2.** Limbajul (1) unei comunități umane istoricește constituit; fel de exprimare propriu unui scriitor. **3.** Vorbă, cuvînt; grai, glas; *cu limbă de moarte* = ca ultimă dorință, exprimată pe patul morții. **4.** (Înv.) Popor, neam, națiune. **5.** Nume dat unor obiecte sau unor instrumente care se aseamănă ca formă cu limba (1); bară mobilă de metal atîrnată în interiorul clopotului; fiecare dintre arătătoarele ceasornicului; pendulul unui orologiu; obiect de metal, de os etc. care ajută la încălțatul pantofilor; bucată de piele care acoperă deschizătura încălțămintei în locul unde se petrec șireturile; lama de metal a unui cuțit, a unui briceag etc.; flacără de formă alungită; porțiune lungă și îngustă de pămînt. **6.** *Limba-boului* = plantă erbacee meliferă, cu flori albastre, acoperită cu peri aspri; *limba-cucului* = plantă erbacee din regiunea de munte, cu rizom scurt, tîrîtor.

limbríc, *limbrici,* s.m. Nume dat unor viermi paraziți, lungi de 15—30 cm, care trăiesc în intestinul subțire al omului și al unor animale.

limbút, -ă, *limbuți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) care vorbește mult (și fără rost); guraliv, flecar.

limbuție, *limbuții,* s.f. Înclinare spre vorbărie, spre flecăreală.

limfangítă, *limfangite,* s.f. Inflamație a vaselor limfatice.

limfátic, -ă, *limfatici, -c,* adj. Care se referă la limfă, care conține limfă.

limfatísm s.n. Stare patologică, întîlnită în special la copii, caracterizată prin mărirea volumului organelor limfatice.

límfă, *limfe,* s.f. Lichid incolor aflat în vasele limfatice, care are rolul de transport de substanțe între sînge și țesuturi.

limfocít, *limfocite,* s.n. Varietate de leucocită care se găsește în limfă, avînd un rol important în procesul de imunitate. Var.: **limfocítă** s.f.

limfocítă s.f. v. **limfocít.**

limfocitóză s.f. Creștere a numărului limfocitelor peste valorile normale.

límită, *limitez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) fixa între anumite limite, a (se) mărgini, a (se) restrînge.

limitát, -ă, *limitați, -te,* adj. **1.** Restrîns între anumite limite. **2.** (Fig.) Cu posibilități intelectuale reduse; mărginit.

limitatív, -ă, *limitativi, -e,* adj. Care limitează, care restrînge între anumite limite.

límită, *limite,* s.f. **1.** Punct extrem, margine, hotar. **2.** (Mat.) Valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **3.** *Limită teritorială* = graniță, hotar. **4.** (Fig.) Punct pînă la care pot ajunge posibilitățile, facultățile sau mijloacele cuiva.

limitróf, -ă, *limitrofi, -e,* adj. Care se află la marginea, la hotarul unei țări, unui ținut etc.; care se învecinează cu...

limnimétru, *limnimetre,* s.n. Instrument cu care se măsoară nivelul unui curs de apă, al unui lac sau al unui rezervor.

limnologíe s.f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul lacurilor și al iazurilor.

limonádă s.f. Băutură răcoritoare preparată din zeamă de lămîie, apă și zahăr.

limonít s.n. Minereu de fier de culoare galbenă-brună sau roșcată, compus din oxid de fier hidratat.

limpede, *limpezi,* adj. **1.** (Despre lichide) Clar, transparent; (despre cer, atmosferă) senin; (despre ochi) curat, luminos. **2.** (Despre sunete) Deslușit, clar. **3.** (Despre minte) Care înțelege bine lucrurile; lucid; (despre idei, gînduri) ușor de înțeles, deslușit.

limpezí, *limpezesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) curăța de impurități, a (se) face limpede; (refl.; despre cer, atmosferă) a se însenina; (despre ochi) a deveni limpede, curat. **2.** Refl. (Despre glas) A deveni clar, deslușit. **3.** Tr. A clăti cu apă curată ceea ce a fost spălat cu săpun, cu detergenți etc. **4.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) clarifica, a (se) lămuri.

limpezíme, *limpezimi,* s.f. **1.** Calitatea de a fi limpede. **2.** Întindere senină a văzduhului. **3.** (Fig.) Claritate, precizie.

limuzínă, *limuzine,* s.f. Automobil de lux, nedecapotabil.

lin[1], *lini,* s.m. Pește de apă dulce stătătoare, lung de 20—30 cm, cu corpul gros și cu solzi mici.

lin[2], *linuri,* s.n. **1.** Vas în formă de jgheab în care se storc strugurii. **2.** Vas de doage în care se pun la fermentat prunele pentru țuică.

lin[3], **-ă,** *lini, -e,* adj. **1.** Care se mișcă sau se desfășoară în mod egal, continuu, fără salturi; domol. **2.** (Despre ape) Liniștit, fără valuri mari. **3.** (Despre zbor) Fără scuturături, fără zdruncinături; liniștit. **4.** (Despre pante, drumuri) Cu înclinație mică, ușor de urcat.

linăríță, *linărițe,* s.f. Denumire dată plantelor erbacee cu frunze înguste, asemănătoare cu ale inului, cu flori galbene, grupate în ciorchini.

lindínă, *lindini,* s.f. Ou de păduche.

lineál, *lineale,* s.n. Instrument în formă de bară, cu muchii drepte și cu o suprafață plană, folosit pentru trasarea liniilor, pentru măsurarea sau verificarea dimensiunilor.

lineár, -ă adj. v. **liniar.**

lingău, *lingăi,* s.m. Om lingușitor.

linge, *ling,* vb. III. Tr. **1.** A trece cu limba peste un lucru de mîncare, a lua cu limba resturi de mîncare. **2.** (Despre animale) A trece cu limba peste ceva; a-și netezi cu limba părul.

lingoáre, *lingori,* s.f. (Pop.) Febră tifoidă. Var.: **lingoáre** s.f.

lingotiéră, *lingotiere,* s.f. Formă de metal în care se toarnă metalul sau aliajul topit pentru a obține lingouri.

lingóu, *lingouri,* s.n. Bloc obținut prin turnarea unui metal sau a unui aliaj într-o lingotieră.

lingurár, *lingurari,* s.m. Persoană care lucrează și vinde linguri de lemn.

lingură, *linguri,* s.f. **1.** Obiect de metal sau de lemn, alcătuit dintr-o parte ovală scobită și dintr-o coadă, fiind folosit pentru a duce la gură mîncările lichide. **2.** Nume dat unor unelte sau piese care au o formă asemănătoare cu o lingură (1); nălucă (2) de metal folosită în pescuitul sportiv; unealtă (în formă de tub prevăzut cu o supapă) folosită la sonde pentru extragerea unor cantități mici de țiței; recipient deschis, cu coadă, folosit în turnătorie pentru turnarea metalului topit în forme.

lingurea, **-ícă,** *lingurele,* s.f. **1.** Mică plantă din familia cruciferelor, cu flori albe și frunze crestate, cultivată ca plantă medicinală. **2.** (Pop.) Cavitatea de la partea inferioară a osului pieptului.

linguríță, *linguriță,* s.f. Diminutiv al lui *lingură;* lingură mică folosită pentru a bea ceai, lapte etc.

lingușeálă, *lingușeli,* s.f. Faptul de a (se) linguși.

linguși, *lingușesc,* vb. IV. Tr. și refl. A căuta să cîștigi bunăvoința cuiva prin laude exagerate, prin atitudine și vorbe măgulitoare.

lingușitór, -oáre, *lingușitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care (se) lingușește.

lingvíst, -ă, *lingviști, -ste,* s.m. și f. Specialist în lingvistică.

lingvístic, -ă, *lingvistici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Știință care studiază limba (2) și legile ei de dezvoltare. **2.** Adj. Care aparține lingvisticii (1), privitor la lingvistică.

liniá, *liniez,* vb. I. Tr. A trage linii.

liniaménte, *liniamente,* s.n. Linii, trăsături prin care se schițează ceva.

liniár, -ă, *liniari, -e,* adj. **1.** De forma unei linii drepte; alcătuit din linii geometrice: *desen liniar.* **2.** (Despre ecuații) De gradul întîi. Var.: **lineár, -ă** adj.

liniatúră, *liniaturi,* s.f. Totalitatea liniilor imprimate pe colile de hîrtie din care se fac caiete, registre etc.

linie, *linii,* s.f. **1.** Trăsătură continuă (făcută cu creionul, cu peniță etc. pe o suprafață plană) avînd o singură dimensiune; *linie de plutire* = linie obținută prin intersecția suprafeței apei cu corpul unei nave. **2.** Trăsătură (reală sau imaginară) care marchează o limită, o direcție etc.; fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe termometru. **3.** Riglă. **4.** (Mil.) *Linie de apărare* = dispozitiv de apărare alcătuit din fortificații și trupe. **5.** Traseu al unei căi de comunicație. **6.** Ansamblul conductelor care asigură transmiterea la distanță a energiei electrice. **7.** (La pl.) Trăsăturile care dau forma sau conturul unui obiect; (fig.) laturile principale ale unei probleme. **8.** *Linie tehnologică* = organizarea procesului tehnologic în așa fel ca operațiile să fie efectuate succesiv, la locul de muncă; ansamblu de mașini și instalații dintr-o fabrică sau uzină în care are loc un proces continuu de fabricație. **9.** (Fig.) Orientare, direcție (de acțiune).

liniмént, *linimente*, s.n. Preparat farmaceutic folosit pentru fricțiuni sau aplicații locale.

linioáră, *linioare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *linie*. **2.** Liniuță de unire; cratimă.

liníște s.f. **1.** Lipsă de zgomot. **2.** Calm, acalmie (în natură). **3.** Stare sufletească lipsită de agitație, de zbucium; tihnă, pace.

liniștí, *liniștesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) astîmpăra, a (se) potoli; a (se) calma. **2.** Refl. (Despre vînt, furtună) A înceta, a se domoli.

liniștít, -ă, *liniștiți, -te*, adj. **1.** Lipsit de zgomot, de mișcare; lipsit de agitație. **2.** Potolit, domol. **3.** (Despre oameni) Calm, netulburat.

liniștitór, -oáre, *liniștitori, -oare*, adj. Care liniștește, care calmează.

liniúță, *liniuțe*, s.f. Linioară; *liniuță de unire* = semn folosit pentru a marca rostirea împreună a două sau a mai multor cuvinte, pentru a despărți cuvintele în silabe ori pentru a uni două sau mai multe cuvinte între care există un strîns raport lexical; cratimă.

linogravúră, *linogravuri*, s.f. Tehnică a gravurii în care imaginea este obținută prin imprimarea unei plăci de linoleum.

linoléum s.n. Produs obținut prin aplicarea pe un suport textil a unui amestec de linoxină, plastifianți, pigmenți, și care se folosește pentru a acoperi pardoselile, mesele etc.

linotíp, *linotipuri*, s.n. Mașină tipografică cu care se culeg și se toarnă literele în rînduri întregi.

linotipíe, *linotipii*, s.f. Secție într-o tipografie, unde se lucrează cu linotipul.

linoxínă s.f. Material obținut dintr-un amestec de ulei de in fiert cu substanțe sicative.

lins, -ă, *linși, -se*, adj. (Despre păr) Cu firele întinse, fără bucle.

linșá, *linșez*, vb. I. Tr. A ucide pe cineva prin linșaj.

linșáj, *linșaje*, s.n. Uciderea fără judecată a unui om de către o mulțime agitată.

línte s.f. Plantă alimentară și furajeră din familia leguminoaselor, cu frunze compuse, flori albe-albăstrui și fructul o păstaie; fructul și sămînța acestei plante.

líntiță, *lintițe*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante acvatice, lipsite de frunze, care formează colonii întinse pe suprafața apelor stătătoare.

lințóliu, *lințolii*, s.n. (Livr.) Giulgiu.

linx, *linceși*, s.m. (Zool.) Rîs[2].

liotă, *liote*, s.f. (Pop. și fam.) Grămadă, adunătură, gloată.

lípa interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură cu palma sau de mersul cu picioarele goale ori în papuci.

lipán[1], *lipani*, s.m. Pește din apele de munte, de 30—35 cm lungime, cu capul mic și corpul alungit, de culoare argintie.

lipán[2], *lipani*, s.m. (Bot.) Brusture.

lípăi, *lipăi*, vb. IV. Intr. **1.** A produce un zgomot caracteristic, umblînd desculț sau în papuci. **2.** (Despre animale) A bea sau a mînca ceva făcînd un zgomot caracteristic cu limba. Var.: **lăpăí** vb. IV.

lipeá adv. (Reg.) *A sta* (sau *a ședea*) *lipeá (undeva)* = a sta prea mult timp într-un loc (stingherind pe cei din jur).

lipí, *lipesc*, vb. IV. **1.** Tr. A uni, a împreuna două lucruri cu ajutorul unei materii cleioase sau printr-un procedeu tehnic; a închide un plic. **2.** Refl. (Despre pleoape) A nu se putea deschide, din cauza unei secreții vîscoase, (fig.) a se închide de somn. **3.** Tr. și refl. A (se) prinde do...; a (se) fixa. **4.** Refl. (Fig.) A se atașa de cineva. **5.** Tr. A întinde pe pereții caselor, pe jos, pe cuptorul de pîine un strat de lut muiat și frămîntat.

lipíci, *lipiciuri*, s.n. **1.** Substanță vîscoasă care servește pentru lipit (hîrtia). **2.** (Fig.) Putere de atracție, farmec personal.

lipicióș, -oásă, *lipicioși, -oase*, adj. **1.** Care se lipește; cleios, vîscos. **2.** (Pop., despre boli) Molipsitor.

lípide s.f. pl. Substanțe organice constituente principale ale organismelor vii.

lípie, *lipii*, s.f. Un fel de pîine rotundă și plată, puțin crescută, cu miez puțin.

lipitoáre, *lipitori*, s.f. Vierme din apele dulci, avînd corpul prevăzut la capete cu cîte o ventuză cu ajutorul căreia suge sîngele animalelor de al căror corp se lipește.

lipitúră, *lipituri*, s.f. **1.** Locul unde s-au lipit două lucruri. **2.** Stratul de lut lipit pe pereți, pe jos etc.

lipițán, *lipițani*, s.m. Rasă de cai de talie înaltă, folosită la tracțiune ușoară și la călărie.

lipóm, *lipomuri*, s.n. Tumoare benignă formată din țesut adipos.

lipotimíe, *lipotimii*, s.f. (Med.) Leșin.

lipoveán, -ă, *lipoveni, -e*, s.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație de origine rusă stabilită în regiunea deltei Dunării și care se ocupă mai ales cu pescuitul.

lipovéancă, *lipovence*, s.f. Lipoveană.

lipovenésc, -ească, *lipovenești*, adj. Care aparține lipovenilor, privitor la lipoveni.

lípsă, *lipsuri*, s.f. **1.** Faptul că cineva sau ceva lipsește dintr-un anumit loc. **2.** Ceea ce lipsește din ceva. **3.** Deficiență, scădere.

lipscán, *lipscani*, s.m. Nume dat negustorilor care vindeau pe piețele românești mărfuri aduse de la Lipsca.

lipsí, *lipsesc*, vb. IV. **1.** Intr. A nu fi, a nu se găsi (la îndemîna sau la dispoziția cuiva); a nu fi de față, a absenta. **2.** Intr. A nu ajunge, a mai trebui ceva. **3.** Refl. A se dispensa de ceva. **4.** Tr. A lua cuiva un lucru, a-l face să ducă lipsă de ceva.

lipsít, -ă, *lipsiți, -te*, adj. **1.** Care nu (mai) dispune de ceva. **2.** Sărac.

líră[1], *lire*, s.f. **1.** Vechi instrument muzical format dintr-o ramă curbată în interiorul căreia erau întinse coarde acordate în diferite feluri; (fig.) simbol al inspirației poetice, al poeziei. **2.** (Art.) Numele unei constelații.

líră[2], *lire*, s.f. Denumirea unității bănești principale din diferite țări.

líric, -ă, *lirici, -c,* adj., s.f. **1.** Adj. Sentimental; afectiv; *genul liric* = gen literar cuprinzînd creațiile în care accentul cade pe exprimarea directă de către autor a sentimentelor proprii. **2.** S.f. Poezia lirică **(1)**; totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. **3.** Adj. Care se referă la poezia lirică; (adesea substantivat) care scrie poezii lirice. **4.** Adj. Care se referă la muzica de operă.

lirism s.n. Conținut sau caracter liric; inspirație lirică.

líșă, *lise,* s.f. Bară de lemn, de metal sau de beton așezată orizontal între stîlpii unei balustrade.

lístă, *liste,* s.f. Foaie care cuprinde un șir de nume, de date etc.; șir de nume notate într-un anumit scop; *listă de bucate* = foaie pe care sînt înscrise felurile de mîncare ce se servesc într-un restaurant; *liste electorale* = liste în care sînt trecuți cetățenii cu drept de vot.

lișiță, *lișițe,* s.f. Pasăre călătoare de baltă, cu pene negre și cu o pată albă între ochi.

litánie, *litanii,* s.f. **1.** Rugăciune lungă (rostită alternativ de preot și de credincioși). **2.** *(Fig.)* Expunere, înșirare lungă, monotonă și plictisitoare.

litárgă s.f. Oxid de plumb cristalizat, folosit în ceramică pentru smălțuit, în vopsitorie etc.

literál, -ă, *literali, -e,* adj. Care se face sau se reproduce cuvînt cu cuvînt, literă cu literă; textual.

literalmênte adv. În adevăratul înțeles al cuvîntului.

literár, -ă, *literari, -e,* adj. Care se referă la literatură; care este în conformitate cu normele operelor literare; *limbă literară* = aspectul cel mai corect al limbii naționale.

literarizát, -ă, *literarizați, -te,* adj. (Despre cuvinte, texte) Căruia i s-a dat o formă literară.

literát, -ă, *literați, -te,* s.m. și f. Om de litere; scriitor.

literatúră, *literaturi,* s.f. **1.** Creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba. **2.** Totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări etc.; *literatură populară* = creație literară apărută în popor, avînd un caracter oral, anonim, colectiv; *literatură cultă* = creație literară a unor autori cunoscuți, transmisă prin scris. **3.** Totalitatea lucrărilor privitoare la o anumită problemă.

líteră, *litere,* s.f. **1.** Fiecare dintre semnele ce alcătuiesc alfabetul unei limbi și care corespund, în general, cîte unui fonem; *literă mare* = literă mai mare și, de obicei, cu altă formă decît cele obișnuite, cu care se scrie sunetul inițial al unui nume propriu, al unui titlu, al unui cuvînt la începutul frazei etc.; majusculă; *literă mică* = literă folosită în mod obișnuit în interiorul cuvintelor; minusculă. **2.** (La pl.) Studiul literaturii; literatură.

litiáză, *litiaze,* s.f. Formarea de calculi într-un organ sau într-un canal excretor.

litigánt, -ă, *litiganți, -te,* adj. (Jur.) Care se află într-un litigiu.

litigiós, -oásă, *litigioși, -oase,* adj. Care constituie (sau care poate constitui) obiectul unui litigiu.

litígiu, *litigii,* s.n. Conflict care poate fi supus spre rezolvare unui organ de jurisdicție; diferend, neînțelegere.

lítiu s.n. Element din familia metalelor alcaline, de culoare albă-argintie, care se întrebuințează în unele aliaje sau, sub formă de săruri, în medicină.

litografiá, *litografiez,* vb. I. Tr. A multiplica prin tehnica litografiei.

litografíe, *litografii,* s.f. Procedeu de reproducere și multiplicare pe hîrtie, de pe o placă calcaroasă, a unor texte, desene etc.; lucrare realizată prin acest procedeu.

litorál, -ă, (1) *litoraluri,* s.n., **(2)** *litorali, -e,* adj. **1.** S.n. Fișie de teren situată de-a lungul țărmului unei mări sau unui ocean. **2.** Adj. Privitor la litoral **(1)**, care se află pe litoral.

litosféră s.f. Învelișul extern solid al globului terestru.

litótă, *litote,* s.f. Procedeu stilistic care pune în lumină o idee ori un sentiment prin negație sau prin atenuare.

lítră, *litre,* s.f. (Pop.) Măsură de capacitate de un sfert de litru; măsură de greutate de un sfert de kilogram.

lítru, *litri,* s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu volumul unui kilogram de apă la temperatura de 4 grade Celsius.

lituanián, -ă, *lituanieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Lituaniană sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de lituanieni. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul R.S.S. Lituaniene.

liturghíe, *liturghii,* s.f. Principala slujbă religioasă la creștini.

liturghiér, *liturghiere,* s.n. Carte care cuprinde rînduiala liturghiei.

litúrgic, -ă, *liturgici, -e,* adj. Care ține de liturghie, privitor la liturghie.

líță, *liță,* s.f. Conductor electric constituit din fire metalice subțiri.

livádă, *livezi,* s.f. **1.** Suprafață de teren plantată cu pomi fructiferi. **2.** Teren pe care se lasă să crească iarbă pentru cosit sau pentru pășunat.

liván, *livani,* s.m. Arbore exotic din scoarța căruia se extrage tămîia.

livíd, -ă, *livizi, -de,* adj. Învinețit la față (de frig, de mînie, de oboseală).

livrá, *livrez,* vb. I. Tr. A furniza, a preda o marfă.

livră, *livre,* s.f. Unitate de măsură pentru masă, egală cu aproximativ 1/2 kg, folosită în unele țări.

livreá, *livrele,* s.f. Uniformă (împodobită cu galoane și cu fireturi) purtată de personalul de serviciu din marile hoteluri, din restaurante sau din unele case particulare.

livrésc, -ă, *livrești,* adj. Întemeiat exclusiv pe informații din cărți; (despre cuvinte, expresii) folosit numai în cărți, în literatură.

livrét, *livrete,* s.n. *Livret militar* = document eliberat celor care au satisfăcut serviciul militar.

lizíbil, -ă, *lizibili, -e,* adj. Citeț.

liziéră, *liziere,* s.f. **1.** Margine a unei păduri. **2.** Bandă îngustă de stofă, de mătase etc., aplicată ca garnitură la marginile unor obiecte de îmbrăcăminte.

lînă, (2) *lini,* **(3)** *lînuri,* s.f. **1.** Părul care acoperă corpul unor animale, mai ales al oilor, din care se obțin fire textile. **2.** Cantitatea de lînă **(1)** tunsă o dată de pe o oaie. **3.** (La pl.) Varietăți de lînă **(1).**

lînced, -ă, *lîncezi, -de,* adj. Lipsit de vlagă, sleit de puteri.

lîncezeálă s.f. Stare de moleșeală; toropeală; (fig.) lipsă de activitate; stagnare.

lîncezí, *lîneezesc,* vb. IV. Intr. (Despre oameni) A se afla în stare de slăbiciune, de moleșeală; a sta inactiv; (despre acțiuni, activități) a încetini, a stagna.

lîngă prep. **1.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) În preajma..., în apropiere de... **2.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) Față de... în comparație cu... **3.** (Precedat de „pe" arată o asociere, o cumulare) În afară de..., în plus.

lîngoáre s.f. v. **lingoare.**

lînós, -oásă, *lînoși, -oase,* adj. Cu lînă multă, bogat în lînă; asemănător cu lîna.

lob, *lobi,* s.m. **1.** Porțiune anatomică și funcțională a unui organ, delimitată prin fisuri sau cute adînci (ex. la creier, la plămîn). **2.** Partea inferioară a urechii externe. **3.** Fiecare dintre părțile în care este împărțită, prin crestături adînci, o frunză, o petală, o sepală etc.

lobát, -ă, *lobați, -te,* adj. Care are lobi, alcătuit din lobi.

lóbodă, *lobode,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee, dintre care una cu frunze comestibile.

lobúl, *lobuli,* s.m. Diviziune a unui lob; lob mic.

loc, *locuri,* s.n. **1.** Punct sau porțiune determinată în spațiu; *loc de casă* = teren destînat pentru clădirea unei case; *loc de veci* = cimitir; mormînt. **2.** Regiune, ținut, țară; localitate; regiunea, țara, localitatea în care s-a născut cineva; *a fi de loc din...* = a fi născut în..., a fi originar din... **3.** Spațiu ocupat de cineva sau de ceva; *loc de muncă* = întreprindere, instituție etc. în care o persoană își desfășoară în mod obișnuit activitatea. **4.** Scriere sau pasaj într-o scriere unde a apărut o anumită informație sau relatare. **5.** Situație ocupată de cineva în viața socială. **6.** Moment potrivit; prilej, ocazie; *a avea loc* = a se întîmpla, a se produce; *din capul locului* = de la început. **7.** *În loc de...* (sau *în locul...*), arată o înlocuire, o substituire; *în loc să...* (sau *în loc de a...*), se spune pentru a marca opoziția între două idei.

locál, -ă, (1) *localuri,* s.n., **(2)** *locali, -e,* adj. **1.** S.n. Clădire sau grup de încăperi ocupate de o instituție, de o întreprindere etc.; (spec.) restaurant, bodegă. **2.** Adj. Specific unui anumit loc; dintr-un anumit loc: *autorități locale; resurse locale; tratament local* = tratament care se aplică direct pe locul bolnav.

localitáte, *localități,* s.f. Așezare omenească, oraș, comună, sat.

localizá, *localizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) stabili, a (se) limita la un spațiu determinat. **2.** Tr. A determina (în spațiu sau în timp) un fapt, o acțiune etc. **3.** Tr. A da (unei opere literare) un caracter local, a adapta la condițiile specifice unei regiuni, unei epoci etc.

locálnic, -ă, *localnici, -e,* s.m. și f. Persoană din localitatea despre care este vorba, om din partea locului.

locáș, *locașuri,* s.n. **1.** (Astăzi rar) Încăpere, casă, locuință; *locaș sfînt* (sau *dumnezeiesc)* = biserică, mănăstire. **2.** Cavitate într-o piesă, într-un obiect etc. în care urmează să intre un element al altei piese (cele două piese fiind asociate în funcționare). Var.: **lăcáș** s.n.

locatár, -ă, *locatari, -e,* s.m. și f. Persoană care locuiește într-o casă (ca chiriaș).

locatív, -ă, *locativi, -e,* adj. Referitor la spațiul de locuit, la casele care se închiriază; *spațiu locativ* = încăperi locuite sau destinate a fi locuite de cineva.

locáție, *locații,* s.f. **1.** Închiriere; chirie. **2.** *Taxă de locație* = sumă pe care o plătește, ca sancțiune, cel ce a depășit termenul de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată.

lóco adv. (În adrese) În aceeași localitate unde se află și expeditorul.

locomobíl, -ă, *locomobili, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre mașini) Care poate fi deplasat la locul de utilizare. **2.** S.f. Agregat, prevăzut cu un motor cu abur, care servește pentru acționarea unor mașini de lucru (agricole, forestiere etc.).

locomotívă, *locomotive,* s.f. Vehicul motor de cale ferată folosit pentru a remorca vagoanele.

locomotór, -oáre, *locomotori, -oare,* adj. Care se referă la locomoție.

locomóție s.f. Deplasare, mișcare dintr-un loc în altul; funcție a organismelor vii, datorită căreia acestea se pot deplasa.

locotenént, *locotenenți,* s.m. Grad de ofițer imediat superior sublocotenentului; *locotenent-major* = grad de ofițer între locotenent și căpitan; *locotenent-colonel* = grad de ofițer între maior și colonel.

locotenénță, *locotenențe,* s.f. *Locotenență domnească* = organ administrativ-politic în Țara Românească și în Moldova, care ținea locul domnului, exercitînd atribuțiile acestuia.

locțiitór, -oáre, *locțiitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care ține locul alteia într-o funcție.

locuí, *locuiesc,* vb. IV. Intr. A-și avea domiciliul undeva.

locuíbil, -ă, *locuibili, -e,* adj. Care poate fi locuit.

locuínță, *locuințe,* s.f. Casă, încăpere în care se locuiește.

locuít, -ă, *locuiți, -te,* adj. (Despre case, ținuturi etc.) În care locuiește cineva, unde există oameni.

locuitór, -oáre, *locuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care își are domiciliul obișnuit într-un oraș, într-o regiune, într-o țară etc.

locuțiúne, *locuțiuni,* s.f. Grup de cuvinte care au un înțeles unitar și se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire.

locváce adj. invar. (Livr.) Care vorbește mult; vorbăreț, limbut.

lóden, *lodene,* s.n. Stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă; pardesiu confecționat dintr-o astfel de stofă.

loess, *loessuri,* s.n. Rocă sedimentară detritică, alcătuită din particule fine, de culoare gălbuie, cu un mare grad de fertilitate. Pr.: *lös.*

logarítm, *logaritmi,* s.m. Putere la care trebuie ridicat un anumit număr pozitiv (numit bază) pentru a obține numărul dat.

lóggia s.f. Galerie încorporată unei clădiri, acoperită și deschisă spre exterior printr-un șir de arcade sprijinite pe coloane; balcon mărginit de panouri care împiedică pătrunderea directă a soarelui.

lógic, -ă, *logici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Știință a demonstrației, al cărei obiect îl constituie stabilirea condițiilor corectitudinii gîndirii, a tipurilor și a legilor raționării juste; *logică simbolică* (sau *matematică*) = ramură a logicii care operează cu metode matematice și elaborează calcule logice, avînd aplicații în electronică, cibernetică etc. **2.** S.f. Mod de a gîndi al cuiva; gîndire justă, raționament corect. **3.** S.f. Cerință firească, temei, rațiune. **4.** Adj. Conform cu regulile logicii; rațional, corect, just.

logicián, -ă, *logicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în logică (1).

logodí, *logodesc,* vb. IV. Refl. recipr. A se angaja, prin logodnă, să se căsătorească.

logódnă, *logodne,* s.f. Ceremonie prin care un bărbat și o femeie se angajează să se căsătorească.

logódnic, -ă, *logodnici, -e,* s.m. și f. Persoană care s-a logodit cu cineva, considerată în raport cu acela.

logofăt, *logofeți,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Mare dregător, membru în sfatul domnesc.

logogríf, *logogrifuri,* s.n. Joc distractiv care constă în deducerea unui cuvînt din altul prin adăugarea, eliminarea ori inversarea unor sunete sau silabe.

logopéd, -ă, *logopezi, -de,* s.m. și f. Specialist în logopedie.

logopedíe s.f. Ramură a pedagogiei speciale care se ocupă cu studierea și corectarea deficiențelor de vorbire ale copiilor.

logorée s.f. (Med.) Creștere patologică a ritmului și debitului vorbirii.

lógos, *logosuri,* s.n. **1.** Termen folosit în filozofia antică pentru a denumi ordinea cosmică și a gîndirii omenești, ulterior atribuindu-i-se sensul mistic de rațiune divină. **2.** (Ironic) Cuvîntare, discurs.

loiál, -ă, *loiali, -e,* adj. Sincer, cinstit, corect.

loialitáte s.f. Însușirea de a fi loial; sinceritate.

lóitră, *loitre,* s.f. Fiecare dintre cele două părți laterale, în formă de scară, ale coșului carului.

lójă, *loji,* s.f. **1.** Fiecare dintre compartimentele pentru spectatori, așezate în jurul incintei unei săli de spectacole, cu deschidere spre scenă. **2.** Mic compartiment la intrarea unei clădiri, în care stă portarul în timpul serviciului. **3.** Organizație francmasonică. **4.** Cavitate în interiorul unei flori, în care se găsesc ovulele sau polenul.

lombár, -ă, *lombari, -e,* adj. Care se referă la regiunea șalelor; care ține de șale.

lombárd, *lombarduri,* s.n. Împrumut bancar cu garanție constituită din hîrtii de valoare, îndeosebi rente de stat.

longerón, *longeroane,* s.n. Grindă montată în lungul unui pod, al unei mașini, al unei instalații etc. Var.: **lonjerón** s.n.

longevitáte s.f. Durată excepțională a vieții; faptul de a trăi mult.

longeváv, -ă, *longevivi, -e,* s.m. și f. Persoană care trăiește mult.

longitudinál, -ă, *longitudinali, -e,* adj. Care se referă la lungime; care este așezat în direcția lungimii.

longitúdine, *longitudini,* s.f. Distanța în grade, măsurată pe ecuator, dintre primul meridian (care trece prin Greenwich) și cel care trece prin punctul dat.

lonjerón s.n. v. **longeron.**

lopátă, *lopeți,* s.f. **1.** Unealtă formată dintr-o placă de fier, ușor curbată sau plată, montată pe o coadă lungă de lemn, servind pentru a ridica pămînt, pietriș, nisip etc.; unealtă de lemn cu care se bagă pîinea în cuptor. **2.** Vîslă.

lopătá, *lopătez,* vb. I. Intr. A vîsli.

lopătár, *lopătari,* s.m. **1.** Vîslaș, barcagiu. **2.** Pasăre călătoare de mărimea unei berze, de culoare albă, cu ciocul lățit spre vîrf.

lord, *lorzi,* s.m. Titlu nobiliar; ereditar sau conferit de monarh, în Anglia.

lorniétă, *lornicte,* s.f. **1.** Ochelari plianți, cu mîner. **2.** Binoclu mic, pentru teatru.

lornión, *lornioane,* s.n. Lornietă (1).

lóstriță, *lostrițe,* s.f. Pește răpitor din apele de munte, asemănător cu păstrăvul, dar mult mai mare decît acesta (60—80 cm lungime).

lot, *loturi,* s.n. **1.** Fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure. **2.** Grup de ființe sau de obiecte cu trăsături comune.

lótcă' *lotci,* s.f. Barcă pescărească îngustă, cu prora și pupa ascuțite și ridicate în sus.

loteríe, *loterii,* s.f. Joc de noroc cu bilete prevăzute cu numere sau combinații de numere, dintre care, prin tragere la sorți, unele sînt declarate cîștigătoare, dînd dreptul la premii; (fig.) hazard, noroc.

lóto, *lotouri,* s.n. **1.** Joc de societate cu fise numerotate, scoase la întîmplare dintr-un săculeț. **2.** Loterie.

lótru, *lotri,* s.m. (Înv. și pop.) Hoț, tîlhar.

lótus, *lotuși*, s.m. Nume dat mai multor plante acvatice din țările calde, cu floarea mare, plăcut mirositoare.

loțiúne, *loțiuni*, s.f. Preparat cosmetic lichid, folosit pentru îngrijirea pielii sau a părului.

lovi, *lovesc*, vb. IV. **1.** Tr., intr. și refl. A (se) atinge cu putere, a (se) izbi; (tr.) a aplica o lovitură, a bate; (tr.; fig.) a aduce pagube sau prejudicii. **2.** Refl. A da peste o piedică, (fig.) a întîmpina dificultăți. **3.** Tr. A izbi într-o țintă cu un proiectil. **4.** Tr. (Despre stări fiziologice, boli etc.) A cuprinde, a ataca pe cineva dintr-o dată.

lovitúră, *lovituri*, s.f. **1.** Atingere bruscă și puternică, izbitură; zgomot cauzat de o izbitură; (fig.) durere sufletească, supărare, necaz; *lovitură de grație* = lovitură care răpune definitiv. **2.** Descărcare a unei arme de foc. **3.** Atac îndrăzneț; *a da lovitura* = a obține un succes important și neașteptat. **4.** *Lovitură de stat* = acțiune rapidă care vizează răsturnarea regimului politic existent și preluarea prin forță a puterii, efectuată de către persoane sau grupuri aparținînd aceleiași clase sociale; *lovitură de teatru* = acțiune bruscă, efectuată cu scopul de a impresiona puternic. **5.** (Sport) *Lovitură de pedeapsă* = sancțiune dată de arbitru pentru o incorectitudine de joc, constînd dintr-o lovitură executată de un jucător din echipa adversă.

loz, *lozuri*, s.n. Bilet de loterie.

lózie, *lozii*, s.f. Specie de salcie, din ale cărei ramuri se confecționează, prin împletire, diferite obiecte.

lozíncă, *lozinci*, s.f. Formulare concisă care exprimă o idee călăuzitoare, un îndemn, o chemare etc.

luá, *iau*, vb. I. Tr. **1.** A prinde un obiect în mînă pentru a-l ține (și a se servi de el) sau a-l duce în alt loc. **2.** A apuca pe cineva (sau ceva) cu mîna; a înhăța, a înșfăca. **3.** A mînca (puțin, pe apucate), a bea, a înghiți o doctorie. **4.** A-și pune pe sine o haină. **5.** A scoate o porțiune, o cantitate din ceva. **6.** A da la o parte, a îndepărta; (refl., despre vopsele) a se desprinde; a se șterge. **7.** A deposeda pe cineva de un lucru; a retrage cuiva un drept, o favoare. **8.** A-și însuși un lucru (care i se cuvine), a pune stăpînire pe ceva; a primi; a încasa o sumă de bani. **9.** A găsi pe cineva sau ceva (și a-l duce cu sine): *ia-l dacă ai de unde.* **10.** A contracta o boală molipsitoare. **11.** A dobîndi, a obține; a cumpăra; a confisca, a fura. **12.** A cuceri, a ocupa. **13.** A angaja pe cineva; a primi pe cineva la sine; (refl. recipr.) a se căsători. **14.** (Despre vehicule) A transporta. **15.** A trata pe cineva într-un anumit fel; *nu mă lua așa* = nu-mi vorbi în felul acesta; *a lua pe cineva* (sau *ceva*) *drept...* = a considera drept altcineva sau altceva; a confunda. **16.** A pieca, a porni; a se îndrepta într-o direcție oarecare; *a o lua din loc* = a pleca repede. **17.** *A lua ființă* = a se înființa; (refl.) *a se lua de gînduri* = a se îngrijora; *a se lua cu vorba* = a se antrena într-o conversație, uitînd de treburi.

lúbric, -ă, *lubrici, -ce*, adj. (Livr.) Excesiv de senzual, libidinos; lasciv.

lubrifiánt, *lubrifianți*, s.m. Material fluid, vîscos sau solid, care se întinde între suprafețele de contact a două corpuri solide în mișcare relativă și care formează între acestea o peliculă subțire, servind pentru a reduce încălzirea și uzura lor.

lucárnă, *lucarne*, s.f. Fereastră mică în acoperișul unei case.

luceáfăr, *luceferi*, s.m. **1.** Numele popular al planetei Venus și al altor stele strălucitoare. **2.** (Fig.) Om cu calități strălucite.

lucérnă s.f. Plantă erbacee furajeră cu frunze compuse din cîte trei foliole și cu flori violete.

lucí, pers. 3 *lucește*, vb. IV. Intr. **1.** A răspîndi lumină, a străluci. **2.** A sclipi, a scînteia; (despre ochi) a fi expresivi, luminoși.

lucíd, -ă, *lucizi, -de*, adj. Care are mintea clară; treaz.

lucidítate s.f. Calitatea de a fi lucid; claritate în gîndire.

luciós, -oásă, *lucioși, -oase*, adj. Care are luciu, care sclipește.

lucitór, -oáre, *lucitori, -oare*, adj. Care împrăștie lumină, care lucește; sclipitor.

lúciu, -ie, (1, 2) *lucii*, adj., **(3)** *luciuri*, s.n. **1.** Adj. Care lucește, lucios. **2.** Adj. Cu lustru, lustruit; (fam.) *sărăcie lucie* = sărăcie mare, mizerie. **3.** S.n. Aspectul unui corp lucios; suprafața strălucitoare a unor obiecte, lustru.

lucrá, *lucrez*, vb. I. **1.** Intr. și tr. A munci, a presta o muncă. **2.** Intr. A fi în mișcare, în acțiune; a funcționa; a fi eficient. **3.** Tr. A prelucra un material. **4.** Tr. (Fig.) A unelti împotriva cuiva.

lucráre, *lucrări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a lucra* și rezultatul ei; scriere, studiu; operă artistică. **2.** Muncă, efort pentru a realiza ceva; *lucrarea pămîntului* = agricultură.

lucratív, -ă, *lucrativi, -e*, adj. Care aduce cîștig; rentabil.

lucrătór, -oáre, *lucrători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care muncește; harnic; (despre zile) în care se lucrează. **2.** S.m. și f. Persoană care muncește.

lucrătúră, *lucrături*, s.f. **1.** Mod de execuție a unei lucrări manuale. **2.** (Fig.; fam.) Uneltire, intrigă.

lúcru, *lucruri*, s.n. **1.** Tot ceea ce există (în afară de ființe) și care este conceput ca o unitate; (la pl.) obiecte care aparțin unei persoane sau unei colectivități. **2.** Activitate, muncă pentru a realiza ceva; *zi de lucru* = zi în care se lucrează; (fiz.) *lucru mecanic* = energie dezvoltată de o forță care acționează asupra unui corp. **3.** Rezultatul muncii. **4.** Chestiune, problemă. **5.** Fapt, fenomen, eveniment.

lúes s.n. (Med.) Sifilis.

luétic, -ă, *luetici, -e*, adj., s.m. și f. (Livr.) Sifilitic.

lugúbru, -ă, *lugubri, -e*, adj. Care exprimă sau produce tristețe, groază; înfiorător, sinistru; jalnic, sumbru.

lújer, *lujeri*, s.m. Tulpină subțire; ramură tînără.

luleá, *lulele*, s.f. Obiect folosit la fumat, alcătuit dintr-o parte mai groasă, scobită, în care se pune tutunul și o țeavă prin care trece fumul.

lumbágo s.n. Afecțiune care se manifestă prin dureri în regiunea șalelor, fiind cauzată de un efort fizic sau de unele stări patologice ale coloanei vertebrale lombare.

lúme, *lumi*, s.f. **1.** Totalitatea celor ce există în realitate; univers. **2.** Ansamblu format din Pămînt și din aștri. **3.** Pămîntul cu întreaga viață (animală și vegetală) de pe el. **4.** Omenirea; societatea omenească; grup social caracterizat prin aceeași profesiune, cultură, același fel de viață etc. **5.** Mulțime, public, mediu social; *a veni pe lume* = a se naște; *lumea de apoi* (sau *cealaltă*) = (în concepțiile religioase) presupusa viață de după moarte; (în basme) celălalt tărîm. **6.** (Înv. și reg.) Lumină; *lumea ochiului* = pupilă.

lúmen, *lumeni*, s.m. **1.** Unitate de măsură a fluxului luminos. **2.** Spațiul din interiorul unui organ cavitar.

lumésc, -ească, *lumești*, adj. **1.** Privitor la lume; de lume, pămîntesc. **2.** Vesel, glumeț.

luminá, *luminez*, vb. I. **1.** Intr. A emite, a răspîndi lumină. **2.** Tr. A proiecta lumină asupra unui lucru (pentru a fi văzut mai bine). **3.** Refl. A deveni luminos, a se umple de lumină; a se însenina; *a se lumina de ziuă* = a se face ziuă. **4.** Tr. (Fig.) A răspîndi știința și cultura în masă; a instrui, a învăța pe cineva; (tr. și refl.) a (se) lămuri, a (se) clarifica. **5.** Refl. A căpăta o expresie de mulțumire, de bucurie.

luminát, -ă, *luminați, -te*, adj. **1.** Care primește lumină, asupra căruia se revarsă lumină. **2.** (Despre oameni) Înțelept, învățat. **3.** (Despre ochi, față) Care exprimă mulțumire, plăcere, bucurie.

luminatór, *luminatoare*, s.n. Geam sau panou transparent în acoperișul sau în plafonul unei clădiri, făcut în vederea luminării naturale a unei încăperi.

lumínă, *lumini*, s.f. **1.** Radiație electromagnetică (emisă de un corp incandescent sau luminescent) care impresionează ochiul; efectul acestei radiații; *a vedea lumina zilei* = a se naște; *în lumina...* = prin prisma..., din punctul de vedere al...; *a da la lumină* = a descoperi; a publica o carte. **2.** Sursă de lumină **(1)**; (pop.) lumînare. **3.** Pupilă; *a-i fi cuiva drag ca lumina ochilor* = a-i fi foarte drag. **4.** Învățătură, cultură. **5.** Deschidere liberă într-o construcție.

luminescént, -ă, *luminescenți, -te*, adj. Care prezintă luminescență.

luminescénță, *luminescențe*, s.f. Emisie de lumină a unor substanțe, datorită unor procese în care încălzirea nu intervine sau nu joacă un rol esențial.

luminiș, *luminișuri*, s.n. **1.** Loc deschis, fără arbori, în interiorul unei păduri. **2.** Porțiune de cer senin.

luminiță, *luminițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumină*. **2.** Plantă erbacee de grădină, cu flori mari galbene.

luminós, -oásă, *luminoși, -oase*, adj. **1.** Care răspîndește lumină. **2.** Luminat; plin de lumină. **3.** (Fig.) Care călăuzește: *exemplu luminos*. **4.** (Fig.) Clar, limpede.

luminozitáte, *luminozități*, s.f. Însușirea unui corp de a fi luminos.

lumînáre, *lumînări*, s.f. Obiect de formă cilindrică, făcut din ceară, din stearină etc., prevăzut cu un fitil în interior, și care, aprins, produce lumină.

lumînărícă, *lumînărele*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumînare* **(1)**. **2.** Nume dat unor plante erbacee medicinale cu frunze mari și cu flori galbene, dispuse în spic.

lumpenproletariát s.n. Pătură socială alcătuită din elemente declasate, fără ocupație precisă, produs al șomajului și al pauperizării din țările capitaliste.

lunár, -ă, *lunari, -e*, adj. **1.** Care se referă la Lună **(1)**. **2.** Care se produce sau apare o dată pe lună **(3)**.

lunátic, -ă, *lunatici, -e*, adj. (Adesea substantivat) Somnambul.

lúnă, (3) *luni*, s.f. **1.** Astru, satelitul natural al Pămîntului, pe care îl luminează în timpul nopții, difuzînd lumina primită de la Soare; *lună nouă* = momentul cînd Luna este în conjuncție cu Soarele și se vede numai o mică porțiune din suprafața sa; *lună plină* = momentul cînd se vede întregul disc al Lunii. **2.** Lumina pe care o răspîndește Luna **(1)**; timpul cît Luna se vede pe cer. **3.** Interval de timp egal cu a douăsprezecea parte dintr-un an (corespunzînd aproximativ unei revoluții a Lunii **(1)** în jurul Pămîntului).

lúncă, *lunci*, s.f. **1.** Șes de-a lungul unei ape curgătoare, în care se acumulează aluviunile; regiune inundabilă a unei ape. **2.** Pădure de sălcii, arini, plopi etc., pe malurile unei ape curgătoare.

lunecá, *lúnec*, vb. I. Intr. **1.** A aluneca. **2.** A se mișca, a se deplasa lin, fără zgomot; (despre mîncări sau băuturi) a merge ușor pe gît.

lunecós, -oásă, *lunecoși, -oase*, adj. Pe care se lunecă ușor; care lunecă ușor.

lunecúș, *lunecușuri*, s.n. Loc umed sau înghețat pe care se lunecă.

lunétă, *lunete*, s.f. Instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, cu ajutorul căruia pot fi observate obiecte depărtate.

lung, -ă, *lungi*, adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care are o lungime mare, ale cărui capete sînt depărtate unul de altul. **2.** Adj. Înalt de statură. **3.** Adj. Care se întinde pe o distanță mare. **4.** Adj. Care durează mult timp. **5.** Adv. Mult, îndelungat; *a se uita lung la cineva* (sau *la ceva*) = a se uita cu insistență sau cu nedumerire. **6.** S.n. Lungime; *de-a lungul* = în sensul lungimii; de la un capăt la altul.

lungán, -ă, *lungani, -e*, s.m. și f. Persoană foarte înaltă (și slabă).

lungăréț, -eáță, *lungăreți, -e,* adj. Alungit.

lungí, *lungesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) face mai lung, a (se) întinde în lungime. **2.** Refl. A se întinde pe ceva, a se culca. **3.** Tr. A spori o mîncare sau o băutură, adăugîndu-i apă. **4.** Tr. A face să dureze, a prelungi.

lungíme, *lungimi,* s.f. **1.** Dimensiunea cea mai mare a unui corp sau a unei suprafețe plane dreptunghiulare; *lungime de undă* = distanța dintre două puncte succesive ale unei unde aflate în aceeași fază de oscilație. **2.** Durată (mare) în timp.

lungíș s.n. *În lungiș și în curmeziș* = în toate direcțiile, peste tot.

lúni s.f. Prima zi a săptămînii; (adverbial, în forma *lunea*) în fiecare luni.

luntráș, *luntrași,* s.m. Persoană care conduce o luntre; vîslaș.

lúntre, *luntre,* s.f. Ambarcațiu cu fundul plat, folosită pe ape liniștite; barcă (cu vîsle).

lup, *lupi,* s.m. **1.** Mamifer carnivor canid, cu capul mare, gîtul gros și coada stufoasă. **2.** *Lupul-bălții* = știucă; *lup-de-mare* = pește marin de circa 1 m lungime, cu dinți puternici; (fig.) marinar experimentat; *lupul-orăbiilor* = pasăre răpitoare cu spinarea cenușie, cu aripile și coada negre.

lupanár, *lupanare,* s.n. Bordel.

lúpă, *lupe,* s.f. Lentilă convergentă folosită la examinarea obiectelor foarte mici.

lúping, *lupinguri,* s.n. Evoluție acrobatică a unui avion, constînd într-o rotire pe o curbă, în plan vertical.

lupoáică, *lupoaice,* s.f. Femela lupului.

lupoáie, *lupoaie,* s.f. **1.** (Înv. și reg.) Lupoaică. **2.** Plantă erbacee parazită pe rădăcinile de floarea-soarelui, cînepă, tutun etc., din care își extrage hrana.

luptá, *lupt,* vb. I. **1.** Refl. recipr. A se bate corp la corp cu cineva. **2.** Refl. recipr. și intr. A purta războaie, a se războaie. **3.** Refl. și intr. A se strădui să învingă o greutate sau să atingă un rezultat.

lúptă, *lupte,* s.f. **1.** Încăierare, bătaie între două sau mai multe persoane; (la pl.) întrecere sportivă, după anumite reguli, între doi luptători. **2.** Ciocnire între două forțe armate; (fig.) ciocnire între forțe, tendințe etc. contrare; *luptă de clasă* = luptă desfășurată (pe plan economic, politic și ideologic) între clase sociale cu interese fundamentale opuse, determinată în mod obiectiv de contradicțiile proprii fiecărei orînduiri bazate pe clase antagoniste. **3.** Străduință pentru a învinge o greutate, pentru a se apăra, (fig.) pentru a combate o idee, o concepție.

luptătór, -oáre, *luptători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care (se) luptă. **2.** Atlet care practică sportul luptelor.

lúpus s.n. Nume dat mai multor boli caracterizate prin leziuni ale pielii și ale mucoaselor.

lustragerie, *lustragerii,* s.f. Atelier unde se lustruiește încălțămintea.

lustragíu, *lustragii,* s.m. Persoană care se ocupă cu lustruitul încălțămintei.

lústră, *lustre,* s.f. Lampă ornamentală cu mai multe brațe, suspendată de plafonul unei încăperi.

lústru s.n. Luciu, strălucire a suprafeței unui obiect; luciu pe care îl capătă unele obiecte de îmbrăcăminte din cauza uzării; (fig.) strălucire aparentă, spoială; superficialitate.

lustruí, *lustruiesc,* vb. IV. Tr. A da lustru unui obiect, a-l face să lucească.

lut s.n. **1.** Material sedimentar format dintr-un amestec de argilă și nisip fin, folosit în construcții, la fabricarea oalelor etc. **2.** Pămînt.

lutărie, *lutării,* s.f. Loc de unde se scoate lut.

luterán, -ă, *luterani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de luteranism. **2.** S.m. și f. Adept al luteranismului.

luteranism s.n. Doctrina protestantismului german, întemeiată în sec. XVI de Martin Luther.

lutéțiu s.n. Element chimic din familia pămînturilor rare.

lutiér, *lutieri,* s.m. Meșteșugar specialist în construirea și repararea instrumentelor muzicale cu coarde.

lutós, -oásă, *lutoși, -oase,* adj. Care conține lut; care are consistența lutului.

lútră, *lutre,* s.f. (Zool.) Vidră.

lútru s.n. Blană de vidră.

lux[1], *luceși,* s.m. Unitate de măsură a iluminării.

lux[2] s.n. Fel de viață foarte costisitor; eleganță, fast; *de lux* = elegant, somptuos; de calitate superioară.

luxá, *luxez,* vb. I. Tr. A-și deplasa un os din articulație, a-și scrînti piciorul, mîna.

luxáție, *luxații,* s.f. Deplasare a unui os din poziția obișnuită.

luxós, -oásă, *luxoși, -oase,* adj. Fastuos, somptuos, bogat; (despre persoane) care se îmbracă cu o eleganță costisitoare, cu lucruri scumpe.

luxuriánt, -ă, *luxurianți, -te,* adj. (Despre vegetație) Extrem de bogat, de abundent.

luxuriós, -oásă, *luxurioși, -oase,* adj. (Livr.) Desfrînat, lasciv.

M

m s.m. invar. A șaisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

mac[1] interj. Cuvînt care imită strigătul caracteristic al rațelor.

mac[2], *maci*, s.m. Nume dat mai multor plante cu tulpina înaltă pînă la 1,5 m, cu flori de obicei roșii și cu semințe uleioase; sămînța uneia dintre aceste plante, folosită în alimentație; *mac-cornut* = plantă erbacee cu florii roșii, avînd la baza petalelor o pată neagră.

macábru, -ă, *macabri, -e*, adj. Care se referă la moarte; care inspiră groază.

macác, *macaci*, s.m. Specie de maimuță mică, în general fără coadă, care trăiește în Asia.

macadám, *macadamuri*, s.n. Pavaj rutier alcătuit din piatră spartă îndesată cu compresorul.

macará, *macarale*, s.f. Sistem tehnic care cuprinde scripeți și troliu, folosit la ridicarea și deplasarea pe distanțe scurte a obiectelor grele.

macaragíu, *macaragii*, s.m. Muncitor care manipulează o macara.

macaroánă, *macaroane*, s.f. (Mai ales la pl.) Produs alimentar industrial în formă de tuburi lungi și subțiri, fabricat din făină albă de grîu.

macát, *macaturi*, s.n. Cuvertură subțire de lînă, de bumbac etc.

macáz, *macazuri*, s.n. Dispozitiv folosit pentru dirijarea de pe o linie pe alta a vehiculelor de cale ferată.

macedoneán, -ă, *macedoneni, -e*, subst., adj. **1.** S.m. (La pl.) Popor indo-european care locuia în Macedonia antică. **2.** S.m. și f. Locuitor al R.S. Macedonia (Iugoslavia). **3.** Adj. Care se referă la Macedonia sau la populația ei.

macedoromân, -ă, *macedoromâni, -e*, adj., s.m. și f. Aromân.

macedoromâncă, *macedoromânce*, s.f. Aromâncă.

macerá, *macerez*, vb. I. Tr. A ține un corp (plante, flori etc.) vreme îndelungată într-un solvent pentru a-i dizolva părțile solubile.

macferlán, *macferlane*, s.n. Pardesiu bărbătesc fără mîneci, cu două deschizături laterale pentru brațe și cu o pelerină scurtă pe umeri.

machétă, *machete*, s.f. **1.** Reproducere (la scară redusă) a unei clădiri, a unei sculpturi etc. **2.** Text, integral sau fragmentar, al unei lucrări științifice ori literare, destinat discuției înainte de a fi publicat.

machiá, *machiez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) aranja, a(-și) potrivi înfățișarea (pentru scenă) cu ajutorul fardului.

machiáj, *machiaje*, s.n. Faptul de a (se) machia.

machiavélic, -ă, *machiavelici, -e*, adj. Viclean, perfid.

machiavelísm s.n. Comportare vicleană, perfidă.

machiór, -ă, *machiori, -e*, s.m. și f. Persoană care machiază, specialist în arta machiajului.

máclă, *macle*, s.f. Concreștere regulată și simetrică a două sau a mai multor cristale de același fel.

macraméu, *macrameuri*, s.n. Un fel de dantelă făcută prin împletirea și înnodarea unor fire groase de bumbac mercerizat.

mácră adj. f. *Carne macră* = carne slabă, fără grăsime și fără oase.

macro- Element de compunere însemnînd „mare", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

macrocefál, -ă, *macrocefali, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă macrocefalie.

macrocefalíe, *macrocefalii*, s.f. Anomalie congenitală care constă în dezvoltarea exagerată a capului.

macrocósm s.n. Univers, cosmos.

macromicéte s.f. pl. Grup de ciuperci mari, de diferite culori, care cresc prin pajiști și prin păduri.

macromoleculár, -ă, *macromoleculari, -e*, adj. Alcătuit din macromolecule.

macromolecúlă, *macromolecule*, s.f. Moleculă formată dintr-un număr foarte mare de atomi.

macroscópic, -ă, *macroscopici, -e*, adj. Care se poate vedea cu ochiul liber, care poate fi examinat fără ajutorul microscopului.

macrospór, *macrospori*, s.m. (Bot.) Spor mare care dă naștere unui protal femel.

macrostructúră, *macrostructuri*, s.f. Structura unui corp așa cum apare la examinarea cu ochiul liber sau cu o lupă.

macróu, *macrouri*, s.n. Conservă din carnea unui pește marin.

maculatór, *maculatoare*, s.n. Caiet (neliniat) folosit în special pentru a lua note la lecții, la cursuri.

maculatúră s.f. Hîrtie de calitate inferioară, folosită pentru ambalaj; deșeuri de hîrtie; (fig.) scriere fără valoare.

madám s.f. (Astăzi rar) Termen de adresare unei femei căsătorite; doamnă.

madipolón s.n. Pînză deasă și fină de bumbac din care se confecționează rufărie de pat și de corp.

madónă, *madone*, s.f. Pictură sau sculptură reprezentînd pe Fecioara Maria.

madreporár, *madreporari*, s.m. (La pl.) Ordin de corali cu schelet calcaros, care formează recife în mările tropicale; (și la sg.) coral care aparține acestui ordin.

madrigál, *madrigale*, s.n. **1.** Specie a poeziei lirice, de proporții reduse, cu conținut liric sau galant. **2.** Scurtă compoziție muzicală cu caracter liric.

maéstru, -ă, *maeștri, -stre*, s.m. și f. **1.** Persoană care a adus contribuții valoroase într-un domeniu, fiind de obicei creator al unui curent, șef al unei școli. **2.** Persoană calificată într-un anumit domeniu (dans, muzică, sport), care adesea instruiește pe alții în acest domeniu.

máfie s.f. Asociație teroristă secretă care practică șantajul și asasinatul; (p. ext.) grup de indivizi cu preocupări dubioase.

mafiót, *mafioți*, s.m. Membru al mafiei.

mag, *magi*, s.m. **1.** Nume dat preoților unor popoare din antichitate; (p. ext.) astrolog. **2.** (La pl.) Cei trei regi mitici care ar fi venit să se închine lui Hristos la nașterea sa.

magazíe, *magazii*, s.f. **1.** Încăpere sau clădire specială în care se păstrează materiale, mărfuri etc. în cantitate mare. **2.** Locaș la armele de foc cu repetiție, în care stau cartușele ce urmează să fie introduse în țeavă.

magazín, *magazine*, s.n. **1.** Prăvălie (mare). **2.** Publicație periodică (ilustrată) conținînd materiale din domenii variate.

magazinái, *magazinaje*, s.n. Depozitare a unei mărfi într-o magazie.

magazinér, -ă, *magazineri, -e*, s.m. și f. Persoană însărcinată cu administrarea și cu gestiunea unei magazii. Var.: **magazionér, -ă** s.m. și f.

magazionér, -ă s.m. și f. v. **magaziner.**

maghérniță, *maghernițe*, s.f. **1.** Casă mică, sărăcăcioasă. **2.** Prăvălie mică.

maghiár, -ă, *maghiari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Ungaria sau la populația ei; (substantivat, f.) limbă fino-ugrică vorbită în Ungaria. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Ungariei.

maghiarism, *maghiarisme*, s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba maghiară de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

maghirán, *maghirani*, s.m. Plantă erbacee înaltă de 20—30 cm, cu flori albe sau roșiatice, utilizată în farmacie și în parfumerie. Var.: **măgheráu** s.m.

mágic, -ă, *magici, -ce*, adj. Care se referă la magie; misterios, tainic, ocult.

magicián, *magicieni*, s.m. Persoană care practică magia.

magíe, *magii*, s.f. Totalitatea practicilor superstițioase prin care se crede că se pot provoca fenomene miraculoase.

magistrál, -ă, *magistrali, -e*, adj. **1.** De maestru; (și adverbial) perfect, desăvîrșit. **2.** (Despre conducte, căi de comunicație) Principal; (substantivat, f.) arteră principală de comunicație rutieră, feroviară etc.

magistrát, *magistrați*, s.m. Denumire dată în trecut judecătorilor și procurorilor.

magistratúră, *magistraturi*, s.f. Denumire dată în trecut corpului magistraților.

magístru, *magiștri*, s.m. (Livr.) Profesor, dascăl (în raport cu elevii săi).

magiún s.n. Produs alimentar sub formă de pastă, făcut din fructe, în special din pruno fierte fără zahăr.

magmátic, -ă, *magmatici, -ce*, adj. Care se referă la magmă; care este alcătuit din magmă: *rocă magmatică.*

mágmă, *magme*, s.f. Masă fluidă incandescentă din interiorul Pămîntului, prin consolidarea căreia iau naștere rocile și minereurile magmatice (eruptive).

magnát, *magnați*, s.m. Titlu dat în evul mediu marilor proprietari de pămînt din Ungaria și Polonia; (azi) mare capitalist.

magnét, *magneți*, s.m. Bucată de oțel, de ferită etc. care are proprietatea de a atrage fierul și de a acționa asupra altor corpuri cu proprietăți magnetice, precum și asupra conductoarelor străbătute de curent electric.

magnétic, -ă, *magnetici, -ce*, adj. Care se referă la magnet sau la magnetism.

magnetísm s.n. Ansamblu de fenomene pe care le prezintă corpurile magnetizate; *magnetism terestru* = cîmpul magnetic permanent al Pămîntului.

magnetít s.n. Oxid natural de fier.

magnetizá, *magnetizez*, vb. I. Tr. **1.** A face ca un corp să dobîndească proprietăți magnetice (permanente sau temporare). **2.** (Fig.) A exercita o atracție puternică asupra cuiva.

magnetofón, *magnetofoane*, s.n. Aparat de înregistrare și de reproducere a sunetelor cu ajutorul unei benzi acoperite cu un strat fin de substanță feromagnetică.

magnetométru, *magnetometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea intensității cîmpului magnetic.

magnetón, *magnetoni*, s.m. Unitate de măsură pentru magnetismul electronului sau al nucleelor atomice.

magnetóu, *magnetouri*, s.n. Generator electric care servește la producerea scînteilor necesare aprinderii carburantului la motoarele cu aprindere electrică.

magnetrón, *magnetroane*, s.n. Tub electronic generator de oscilații de foarte înaltă frecvență.

magnézie s.f. Oxid de magneziu.

magnezít s.n. Carbonat natural de magneziu, mineral refractar întrebuințat în metalurgie, în industria cimentului, în electrotehnică.

magnéziu s.n. Metal alb-argintiu, maleabil și ductil, întrebuințat mai ales la fabricarea aliajelor ușoare, și care arde în aer producînd lumină puternică.

magnífic, -ă, *magnifici, -e*, adj. (Livr.) Măreț, grandios.

magnólie, *magnolii*, s.f. Nume dat unor specii de arbori exotici cu flori mari, frumos colorate, cultivați ca plante decorative.

mahalá, *mahalale*, s.f. Cartier mărginaș al unui oraș; populația unui astfel de cartier.

mahalagioáică, *mahalagioaice*, s.f. Femeie care trăiește într-o mahala; (p. ext.) femeie cu apucături vulgare.

mahalagísm, *mahalagisme*, s.n. Vorbă sau expresie vulgară; bîrfeală.

mahalagíu, *mahalagii*, s.m. Bărbat care locuiește într-o mahala; (p. ext.) persoană cu apucături grosolane.

maharadjáh, *maharadjahi*, s.m. Titlu purtat în trecut de prinții suverani indieni.

mahmudeá, *mahmudele*, s.f. Monedă turcească de aur care a circulat în trecut și în țările românești.

mahmúr, -ă, *mahmuri, -e*, adj. (Adesea substantivat) Indispus, fără chef; buimac (de băutură, de somn etc.).

mahmureálă, *mahmureli*, s.f. Starea celui mahmur; indispoziție.

mahomedán, -ă, *mahomedani, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține mahomedanismului, referitor la mahomedanism. **2.** S.m. și f. Adept al mahomedanismului; (p. restr.) turc.

mahomedanísm s.n. Religie monoteistă întemeiată în secolul al VII-lea de Mahomed; islamism.

mahón s.m. Nume dat mai multor specii de arbori tropicali, cu lemnul de culoare brunăroșiatică, foarte rezistent, din care se fac mobile fine.

mahórcă s.f. Tutun de calitate inferioară.

mai[1] adv. **1.** Servește la formarea gradului comparativ și, precedat de „cel", „cea", a gradului superlativ relativ: *mai bun; cel mai bun.* **2.** Atenuează ideea exprimată de cuvîntul determinat: *și mai buni și mai răi.* **3.** (Înaintea unui verb) În oarecare măsură; puțin: *ploaia a mai încetat.* **4.** Arată că o acțiune durează încă; *mai e vorbă!* = desigur, neapărat. **5.** (Arată repetarea unei acțiuni) Din nou, iar. **6.** Cu sens intensiv: *ce mai plouă!*

mai[2] s.m. A cincea lună a anului.

mai[3], *maiuri*, s.n. **1.** (Reg.) Ciocan de lemn. **2.** Unealtă de lemn folosită în diverse lucrări pentru îndesarea pămîntului. **3.** (Reg.) Lopățică de lemn cu care se bat rufele cînd se spală (la rîu sau la fîntînă).

maiá s.f. Bucată de aluat dospit, folosit la fabricarea pîinii pentru a face să dospească un nou aluat.

máică, *maici*, s.f. **1.** (Pop.) Mamă. **2.** Termen de politețe cu care se adresează cineva unei femei în vîrstă; termen familiar cu care o femeie se adresează unei persoane mai tinere. **3.** Călugăriță.

maidán, *maidane*, s.n. Teren viran în interiorul sau la marginea unei localități.

maiestáte, (2) *maiestăți*, s.f. **1.** Grandoare, măreție. **2.** Suveran, monarh; titlu care se dă monarhilor.

maiestós, -oásă adj. v. **maiestuos.**

maiestuós, -oásă, *maiestuoși, -oase*, adj. Măreț, impunător. Var.: **maiestós, -oásă** adj.

maiéu s.n. v. **maiou.**

maiéutică s.f. Metodă (folosită de Socrate) prin care se urmărește ajungerea la adevăr pe calea discuțiilor, a dialogului.

maimúță, *maimuțe*, s.f. **1.** Nume dat mamiferelor tropicale cu conformația corpului asemănătoare cu cea a omului, inteligente, sociabile și cu un spirit de imitație foarte dezvoltat. **2.** Epitet depreciativ pentru o persoană care obișnuiește să imite pe altul.

maimuțăreálă, *maimuțăreli*, s.f. Imitație caraghioasă; strîmbătură, schimonoseală.

maimuțări, *maimuțăresc*, vb. IV. **1.** Tr. A imita pe cineva (pentru a-și bate joc de el). **2.** Refl. A se strîmba, a se schimonosi.

maimuțói, *maimuțoi*, s.m. **1.** Augmentativ al lui *maimuță;* masculul maimuței. **2.** (Fam.) Epitet depreciativ dat unui bărbat urît sau care obișnuiește să imite pe alții.

maionézã, *maioneze*, s.f. Sos rece, preparat din gălbenușuri de ou frecate cu untdelemn și cu zeamă de lămîie.

maiór, *maiori*, s.m. Grad de ofițer între căpitan și locotenent-colonel.

maióu, *maiouri*, s.n. Tricou (cu sau fără mîneci) care se poartă direct pe piele. Var.: **maiéu** s.n.

máistru, *maiștri*, s.m. Meseriaș cu calificare tehnică superioară, care conduce, de obicei, un anumit sector al unei întreprinderi; (fam.) persoană iscusită, pricepută, îndemînatică.

majolícă s.f. Faianță.

majór, -ă, *majori, -e*, adj. **1.** Care a împlinit vîrsta cerută de lege pentru dobîndirea deplinei capacități de exercițiu. **2.** Foarte important, foarte însemnat. **3.** (Muz.) *Gamă majoră* = gamă care cuprinde cinci tonuri și două semitonuri.

majorá, *majorez*, vb. I. Tr. A mări, a spori, a urca (prețurile, impozitele etc.).

majorâre, *majorări*, s.f. Acțiunea de *a majora;* sumă care se adaugă la o taxă, la o retribuție etc.

majorát s.n. Vîrsta la care o persoană devine majoră; situația juridică a persoanei majore.

majordóm, *majordomi*, s.m. Intendentul unui palat regal sau princiar; (p. ext.) șeful personalului de serviciu din casele nobililor sau ale marilor bogătași.

majoritár, -ă, *majoritari, -e*, adj. Care face parte din majoritate; care reprezintă cel mai mare număr; care are majoritatea.

majoritáte, *majorități*, s.f. Partea sau numărul cel mai mare dintr-o colectivitate; *majoritate absolută* = număr de voturi reprezentînd cel puțin jumătate plus unu din total; *majoritate relativă* = număr de voturi mai mare decît cel obținut de oricare dintre ceilalți candidați.

majúsculă, *majuscule*, s.f. Literă mare, capitală.

mal, *maluri*, s.n. **1.** Margine de pămînt (în pantă) de-a lungul unei ape; (p. ext.) regiune de lîngă o apă; țărm. **2.** Peretele unui șanț sau al unei gropi; ripă.

mală, *male*, s.f. Unealtă a zidarului, cu care se întinde și se nivelează stratul de tencuială.

malác, *malaci*, s.m. Pui de bivol; epitet depreciativ dat unui om gras și greoi.

malacóf, *malacofuri*, s.n. Crinolină.

maladíe, *maladii*, s.f. (Livr.) Boală.

maladív, -ă, *maladivi, -e*, adj. Care are aspect bolnăvicios.

malahít s.n. Carbonat bazic de cupru, de culoare verde, utilizat ca piatră de ornament și la prepararea sulfatului de cupru.

malár, *malare*, s.n. Fiecare dintre cele două oase ale craniului, situate sub orbite.

maláric, -ă, *malarici, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de malarie.

malárie, *malarii*, s.f. Boală infecțioasă provocată de hematozoarul palustru (transmis de femela țînțarului anofel) și caracterizată prin puternice accese de friguri; paludism.

malaxá, *malaxez*, vb. I Tr. A amesteca (și a mărunți) unul sau mai multe materiale (granulare, pulverulente sau păstoase), pentru a obține un produs omogen.

malaxór, *malaxoare*, s.n. Mașină cu care se execută operațiile de malaxare.

máldăr, *maldăre*, s.n. **1.** Grămadă de tulpini de plante, de nuiele, de crengi etc. **2.** Cantitate mare de lucruri (în dezordine).

maleábil, -ă, *maleabili, -e*, adj. **1.** (Despre metale) Care poate fi prelucrat în foi subțiri; (despre alte materiale) care poate fi ușor modelat, fără a se fisura. **2.** (Fig.; despre oameni) Care se adaptează cu ușurință.

maleabilitáte s.f. Însușirea de a fi maleabil.

maléfic, -ă, *malefici, -e*, adj. (Livr.) Care are o influență nefastă.

malformáție, *malformații*, s.f. (Med.) Anomalie morfologică congenitală.

malign, -ă, *maligni, -e*, adj. (Despre o boală sau o tumoare) De natură gravă sau care evoluează spre agravare.

máliție, *malitii*, s.f. (Livr.) Maliționzitate.

malițions, -oásă, *malițioși, -oase*, adj. (Livr.) Răutăcios, caustic.

maliționzitáte, *malițiozități*, s.f. (Livr.) Atitudine răutăcioasă; răutate.

maloteá, *malotele*, s.f. Haină (lungă pînă la pămînt), căptușită cu blană, purtată în trecut de femei; un fel de scurteică purtată de țărănci în zilele de sărbătoare.

maltáză s.f. Enzimă care are proprietatea de a transforma maltoza în glucoză.

malthusianism s.n. Teorie social-politică potrivit căreia populația globului ar crește în progresie geometrică în timp ce mijloacele de existență cresc în progresie aritmetică.

maltóză s.f. Substanță zaharoasă care se găsește în natură ca produs de descompunere a amidonului.

maltratá, *maltratez*, vb. I. Tr. A-i provoca cuiva dureri fizice sau morale; a brutaliza, a chinui.

malț s.n. Produs obținut din boabe de orz (sau de alte cereale), încolțite, uscate și măcinate, folosit la fabricarea berii și a spirtului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea.

malvácee s.f. pl. Familie de plante dicotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu flori solitare sau grupate în inflorescențe și cu fructul o capsulă (ex. nalba, bumbacul).

mamár, -ă, *mamari, -e*, adj. Referitor la mamele; *glandă mamară* = organul secreției lactate la mamifere.

múmă, *mame*, s.f. **1.** Femeie considerată în raport cu copiii săi; *mamă-mare* = bunică; *mamă-soacră* = soacră; *mama-pădurii* = personaj din basme, imaginat sub chipul unei femei bătrîne și rele. **2.** Termen de politețe folosit, mai ales la țară, pentru o femeie mai în vîrstă. **3.** Termen familiar cu care o femeie se adresează copiilor ei sau unei persoane mai tinere.

mamélă, *mamele*, s.f. Glandă mamară; sîn, piept.

mamelón, *mameloane*, s.n. **1.** Vîrful proeminent al mamelei; sfîrc. **2.** Ridicătură de teren izolată, cu vîrful rotunjit.

mamelúc, *mameluci*, s.m. **1.** Soldat din garda personală a sultanilor din Egipt. **2.** (Fig.) Om fără personalitate.

mamifér, *mamifere*, s.n. (La pl.) Clasă de vertebrate superioare care își hrănesc puii cu laptele secretat de glandele mamare; (și la sg.) animal din această clasă.

mámoș, *mamoși*, s.m. Medic specializat în obstetrică și ginecologie.

mamút, *mamuți*, s.m. Specie de elefant care a trăit în epoca glaciară, cu corpul acoperit cu păr lung și cu fildeșii foarte dezvoltați.

manágement s.n. (Termen folosit de regulă în țările capitaliste) Ansamblul tehnicilor de organizare, conducere și gestiune a întreprinderilor.

manágér, *manageri*, s.m. Persoană care însoțește în turneu un sportiv sau o echipă sportivă, ocupîndu-se de problemele administrative și financiare.

mánă s.f. **1.** Lichen comestibil, bogat în amidon, care crește în Asia și în nordul Africii.

2. (Fig.) Rod; abundență, belșug. **3.** Boală infecțioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci parazite.

mánco s.n. (Fin.) Lipsă de bani constatată la încheierea unei socoteli; pierdere la o marfă cu prilejul transportului, al desfacerii etc.

mandarín[1], *mandarini*, s.m. Arbust fructifer din regiunile tropicale și subtropicale, cu fructe sferice, comestibile, asemănătoare cu portocalele, dar mai mici decît acestea.

mandarín[2], *mandarini*, s.m. Nume dat demnitarilor indigeni din Indochina, extins apoi la funcționarii publici din China feudală.

mandarínă, *mandarine*, s.f. Fructul mandarinului.

mandát, *mandate*, s.n. **1.** Ordin, dispoziție; *mandat de aducere* = ordin dat de un organ de jurisdicție sau de urmărire penală de a se aduce în fața sa o persoană a cărei ascultare sau prezență este necesară; *mandat de arestare* = ordin scris, emis de un organ judiciar, prin care se dispune arestarea unei persoane. **2.** Împuternicire dată cuiva de o persoană sau de o colectivitate pentru a o reprezenta, a-i apăra interesele, a efectua un act juridic, politic etc. în numele ei. **3.** *Mandat poștal* = formular-tip cu care se expediază, prin poștă, bani.

mandatár, -ă, *mandatari, -e*, s.m. și f. Persoană care încheie acte juridice pentru altă persoană, în temeiul unui contract.

mandíbulă, *mandibule*, s.f. **1.** Maxilarul inferior al animalelor. **2.** Fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. **3.** Fiecare dintre cele două piese bucale la insecte, servind la supt, mestecat sau înțepat.

mandolínă, *mandoline*, s.f. Instrument muzical cu coarde metalice duble, care produc sunete prin atingere cu o pană.

mandragóră, *mandragore*, s.f. Plantă erbacee cu rădăcina ramificată, cărnoasă, și cu flori de culoare violetă.

mándră, *mandre*, s.f. Îngrăditură de stuf sau de nuiele așezată în bălți în vederea prinderii și păstrării peștelui viu.

mandríl, *mandrili*, s.m. Specie de maimuță din Africa ecuatorială, cu coada scurtă, cu fața dungată cu roșu și albastru și cu blana brună-măslinie.

mandrínă, *mandrine*, s.f. Dispozitiv cu care se fixează o piesă de prelucrat la strung, la mașina de găurit etc.

manechín, *manechine*, s.n. **1.** Figură de lemn, de ceară, de carton presat etc., care înfățișează corpul omenesc sau o parte a lui și care servește pentru a proba sau a expune un obiect de îmbrăcăminte. **2.** Persoană angajată de o casă de mode pentru a prezenta modele noi de îmbrăcăminte. **3.** (Fig.) Om lipsit de personalitate, ușor de condus.

manéj, *manejuri*, s.n. Teren amenajat pe care se dresează caii, se învață călăria etc.; arenă la circ pe care evoluează animalele dresate.

manétă, *mancte*, s.f. Pîrghie de mînă avînd o mișcare limitată în jurul axei de articulație, cu ajutorul căreia se declanșează sau se oprește un mecanism ori un aparat.

manevrá, *manevrez*, vb. I. **1.** Intr. (Despre trenuri) A executa o manevră (**1**). **2.** Intr. (Despre unități militare) A executa o manevră (**2**). **3.** Tr. A manipula un aparat, un dispozitiv etc. **4.** Intr. (Fig.) A unelti.

manévră, *manevre*, s.f. **1.** Ansamblu de operații destinate compunerii și descompunerii trenurilor, atașării și detașării vagoanelor etc. **2.** Deplasare rapidă a unor trupe pentru a lovi prin surprindere pe adversar; (mai ales la pl.) pregătiri tactice ale unei mari unități militare. **3.** Parîmă folosită la legarea catargelor, la mînuirea pînzelor etc. **4.** (Fig.) Uneltire.

mangafá, *mangafale*, s.f. (Fam.) Om mărginit, prost, nătîng.

mangál s.n. Cărbune obținut prin arderea mocnită și incompletă a lemnului.

mangáliță s.f. Rasă de porci cu părul des și creț, crescută pentru producția de grăsime.

mangán s.n. Metal alb-cenușiu, dur și sfărîmicios, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale.

manganín s.n. Aliaj de cupru, mangan și nichel, folosit la fabricarea rezistențelor electrice.

manganít s.n. Oxid natural hidratat de mangan.

mangosít, -ă, *mangosiți, -te*, s.m. și f. (Fam.) Om neîndemînatic; nătărău, tont.

mangústă, *manguste*, s.f. Mamifer carnivor, de 60—70 cm lungime, cu corpul suplu, alungit și cu labe scurte, care se hrănește cu șoareci și cu șerpi veninoși.

maniábil, -ă, *maniabili, -e*, adj. Care este ușor de mînuit.

maniác, -ă, *maniaci, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o manie (**1**); (persoană) care se preocupă în mod exagerat de ceva.

manichiúră, *manichiuri*, s.f. Îngrijirea unghiilor de la mîini prin curățare (și lăcuire).

manichiurístă, *manichiuriste*, s.f. Lucrătoare specializată în executarea manichiurei.

manie, *manii*, s.f. **1.** Stare psihică caracterizată printr-o dispoziție euforică, prin trecerea de la o idee la alta etc. **2.** Preocupare exagerată și obsedantă pentru ceva.

manierát, -ă, *manierați, -te*, adj. Care are o purtare aleasă și cuviincioasă; politicos, binecrescut.

maniéră, *maniere*, s.f. **1.** Fel, chip; procedeu, modalitate. **2.** Mod de a se purta în societate; comportare corectă și cuviincioasă. **3.** Ansamblul mijloacelor și al procedeelor caracteristice unui artist, unui scriitor etc.

manierísm s.n. **1.** Lipsă de naturalețe în comportare; afectare, artificialitate. **2.** Formalism în realizarea unei lucrări artistice sau literare, caracterizat prin reluarea insistentă a acelorași mijloace de expresie.

manifést, -ă, *manifești, -ste*, s.n., adj. **1.** S.n. Document prin care conducerea unui stat, a unui partid, o organizație politică sau obștească își expun concepțiile, programul, hotărîrile etc.; apel, chemare (de obicei cu conținut politic)

în scopul unei acțiuni imediate. **2.** Adj. (Adesea adverbial) Vădit, evident.

manifestá, **(1)** *manifést,* **(2)** *manifestez,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A exprima, a arăta (prin comportare, prin atitudine) un sentiment, o intenție etc.; a (se) face cunoscut, a (se) vădi, a (se) exterioriza. **2.** A face (sau a participa la) o manifestație.

manifestánt, -ă, *manifestanți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la o manifestație.

manifestáre, *manifestări,* s.f. Acțiunea de *a (se) manifesta;* exteriorizare a gîndurilor, a sentimentelor etc.; acțiune, fapt prin care cineva își exteriorizează personalitatea sau prin care un lucru își dovedește existența.

manifestáție, *manifestații,* s.f. Demonstrație de masă în semn de atașament (sau de protest) față de o persoană ori față de o acțiune de interes general.

manila s.f. Fibră textilă extrasă din frunzele unei plante exotice, întrebuințată la fabricarea frînghiilor și a unor pînzeturi rezistente.

manióc s.m. Plantă tropicală din ale cărei tubercule se extrage tapioca; (p. ext.) tapiocă.

manipulá, *manipulez,* vb. I. Tr. A mînui, a manevra.

manipulánt, -ă, *manipulanți, -te,* s.m. și f. Persoană care mînuiește aparate, mecanisme etc.; conducător de tramvai.

manipulatór, -oáre, *manipulatori, -oare,* subst. **1.** S.n. Aparat cu care se manevrează piesele calde într-o uzină. **2.** S.n. Dispozitiv cu care se stabilește sau se întrerupe circuitul la transmiterea semnalelor telegrafice. **3.** S.m. și f. Manipulant.

manivélă, *manivele,* s.f. **1.** Pîrghie acționată manual care servește pentru a porni un motor, a acționa un mecanism, un vinci etc. **2.** Pîrghie care face parte dintr-un mecanism de transformare a unei mișcări rectilinii alternative într-o mișcare de rotație (și invers).

manométru, *manometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară presiunea fluidelor.

manóperă, *manopere,* s.f. **1.** Muncă manuală depusă pentru efectuarea unei lucrări. **2.** (Fig.) Manevră **(4),** uneltire, intrigă.

mansárdă, *mansarde,* s.f. Încăpere sau ansamblu de încăperi de locuit așezate imediat sub acoperișul unei clădiri (și avînd tavanul și pereții înclinați).

mansuetúdine s.f. (Livr.) Blîndețe, bunătate; îngăduință.

mánșă[1], *manșe,* s.f. Pîrghie pentru comanda aripioarelor și a profundorului unui avion.

mánșă[2], *manșe,* s.f. Etapă într-o probă sportivă (de tir, de motociclism, de schi etc.).

manșétă, *manșete,* s.f. **1.** Partea de jos (mai strîmtă, uneori răsfrîntă) a mînecii la cămăși, la bluze etc.; marginea de jos, răsfrîntă, a pantalonilor. **2.** Garnitură de etanșare, în formă de inel sau de cilindru, confecționată din piele sau din cauciuc. **3.** Text tipărit cu litere mari pe prima pagină a unui ziar, conținînd, de obicei, o indicație asupra cuprinsului.

manșón, *manșoane,* s.n. **1.** Accesoriu de îmbrăcăminte femeiască, confecționat din blană sau din stofă, în care se țin iarna mîinile pentru a le apăra de frig. **2.** Tub scurt folosit la îmbinarea sau la ramificarea țevilor, a cablurilor etc.; partea lărgită de la capătul unui tub, care servește la îmbinarea acestuia cu alt tub. **3.** Înveliș de protecție al mînerului unor obiecte.

mantá, *mantale,* s.f. **1.** Haină lungă și largă, purtată peste îmbrăcămintea obișnuită. **2.** Înveliș de tablă, de material plastic etc., care servește pentru protecția unui sistem tehnic.

mántie, *mantii,* s.f. **1.** Veșmînt (de ceremonie), de forma unei pelerine, care se purta în trecut peste îmbrăcămintea obișnuită. **2.** Haină de postav, lungă și largă, purtată de călugări.

mantinélă, *mantinele,* s.f. Bordură (gard, zid) care înconjură un patinoar sau care delimitează cîmpul de joc la hochei pe gheață.

mantisă, *mantise,* s.f. Partea zecimală a unui logaritm.

mantóu, *mantouri,* s.n. Palton sau pardesiu femeiesc.

manuál, -ă, **(1, 2)** *manuali, -e,* adj., **(3)** *manuale,* s.n. **1.** Adj. Care se execută cu mîna, de mînă; care se efectuează prin muncă fizică, cu unelte manipulate cu mîna. **2.** Adj. (Despre oameni) Care execută lucrări de mînă, care lucrează cu mîinile. **3.** S.n. Carte care cuprinde elementele fundamentale ale unei discipline, fiind folosită mai ales în școli.

manufactúră, *manufacturi,* s.f. **1.** Formă de producție industrială bazată pe munca manuală a lucrătorilor reuniți în ateliere, în cadrul diviziunii interne a muncii (constituind a doua treaptă a producției industriale capitaliste). **2.** Produs obținut prin prelucrarea (manuală) a unor materii prime.

manufacturiér, -ă, *manufacturieri, -e,* adj. Care ține de manufactură, privitor la manufactură.

manuscrís, -ă, **(1)** *manuscrise,* s.n., **(2)** *manuscriși, -se,* adj. **1.** S.n. Text scris de mînă (sau dactilografiat). **2.** Adj. (Despre texte, lucrări) Scris cu mîna (sau dactilografiat).

manutánță, *manutanțe,* s.f. Serviciu din cadrul armatei care se ocupă cu fabricarea pîinii pentru militari.

mapamónd, *mapamonduri,* s.n. Planisferă, planiglob.

mápă, *mape,* s.f. **1.** Obiect de birou făcut din carton, din piele sau din material plastic, în care se țin hîrtii, foi volante etc. **2.** Servietă plată.

marabú s.m. Pasăre din regiunile ecuatoriale, asemănătoare cu barza, cu capul și cu gîtul golașe.

marafét, *marafeturi,* s.n. (Pop. și fam.; mai ales la pl.) **1.** Lucruri mărunte, lipsite de importanță. **2.** Mofturi, nazuri, fasoane.

marámă, *marame,* s.f. Fișie de țesătură fină (de borangic) cu care femeile de la țară își acoperă capul, lăsînd capetele să atîrne.

maramureșeán, -ă, *maramureșeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Maramureș sau la populația lui. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Maramureș.

marangóz, *marangozi,* s.m. Dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru nave.

marásm s.n. (Livr.) Stare de epuizare morală; apatie, descurajare.

maratón, *maratonuri,* s.n. Probă atletică pentru bărbați, care constă în alergarea pe o distanță de circa 42 km.

marcá, *marchez,* vb. I. Tr. **1.** A imprima pe ceva un semn distinctiv; a imprima pe un obiect de metal prețios semnul oficial care îi garantează calitatea și autenticitatea. **2.** (Fig.) A constitui o notă specifică; a reprezenta, a indica, a arăta. **3.** A delimita (prin linii, prin semne) o suprafață, un teren. **4.** A înscrie un punct în jocurile sportive. **5.** (Sport) A se ține mereu în apropierea unui jucător advers, împiedicîndu-l să acționeze în voie.

marcáj, *marcaje,* s.n. **1.** Semn distinctiv aplicat pe ceva; semne convenționale făcute pe copaci, pe stînci sau pe tăblițe speciale, pentru a indica turiștilor un anumit drum; liniile care delimitează spațiile sau care indică traseele în unele jocuri sportive. **2.** (Sport) Faptul de a marca (5). **3.** *Tabelă de marcaj* = tabelă pe care se înregistrează punctele înscrise într-o competiție sportivă.

marcánt, -ă, *marcanți, -te,* adj. Care se distinge prin valoare, prin importanță.

marcasít s.n. Sulfură naturală de fier, asemănătoare cu pirita, utilizată la fabricarea acidului sulfuric.

marcát, -ă, *marcați, -te,* adj. **1.** Căruia i s-a aplicat un semn distinctiv; (despre drumuri) prevăzut cu marcaj. **2.** (Fig.) Pronunțat, accentuat. **3.** *Atom marcat* = trasor (3).

márcă[1], *mărci,* s.f. Mic imprimat emis de stat, care se aplică pe corespondență, servind drept plată a transportului poștal.

márcă[2], *mărci,* s.f. **1.** Semn distinctiv aplicat pe un obiect sau pe un animal; semn distinctiv pus de întreprinderi pe produsele lor pentru a le deosebi de alo altor întreprinderi. **2.** Fisă (numerotată) cu care lucrătorii își dovedesc prezența la lucru. **3.** (Fig.) Trăsătură specifică.

márcă[3], *mărci,* s.f. Denumire dată unității bănești din unele țări.

marchetărie, *marchetării,* s.f. Procedeu de decorare a unui obiect prin aplicarea pe suprafața lui a unor bucăți mici de fildeș, de metal sau de lemn prețios; obiecte decorative lucrate prin acest procedeu.

marchiz, *marchizi,* s.m. Titlu nobiliar în unele țări, superior celui de conte și inferior celui de duce.

marchíză[1], *marchize,* s.f. Soție de marchiz.

marchíză[2], *marchize,* s.f. **1.** Mic acoperiș de sticlă fixat deasupra intrării principale a unei clădiri. **2.** Mică încăpere cu pereți de sticlă, făcînd corp comun cu intrarea într-o clădire.

marchizét s.n. Țesătură de bumbac, subțire și ușoară, din care se fac rochii, perdele etc.

marcotáj, *marcotaje,* s.n. Procedeu de înmulțire vegetativă a unor plante prin marcote.

marcótă, *marcote,* s.f. Ramură, lăstar al unei plante care se îngroapă în pămînt, cu vîrful afară, și care, după ce a prins rădăcini, se separă de planta-mamă, formînd o nouă plantă.

máre[1], *mari,* adj. **1.** Care depășește dimensiunile obișnuite; întins, vast; încăpător, spațios; (despre ființe, despre forme de relief, clădiri etc.) înalt; (despre păr) lung; *degetul cel mare* = degetul cel gros (de la mînă sau de la picior); *în mare* = după un plan vast; în linii generale. **2.** Mult, abundent; numeros. **3.** De lungă durată. **4.** (Despre fenomene atmosferice) Violent, năprasnic. **5.** În grad înalt; intens, profund. **6.** Adult, matur, vîrstnic. **7.** Vestit, renumit; de rang înalt, sus-pus; (substantivat) *mai marele* = șef, căpetenie. **8.** Important, de seamă. **9.** Superior, deosebit, ales.

máre[2], *mări,* s.f. **1.** Porțiune din oceanul planetar situată în vecinătatea unui continent, între continente sau în interiorul lor, care comunică, de obicei, cu oceanul prin strîmtori sau peste praguri submarine. **2.** Întindere mare, imensitate.

marée, *maree,* s.f. Oscilație ritmică de înaintare spre țărm (flux) și de retragere (reflux) a apelor mărilor și oceanelor, datorită atracției exercitate de Lună și de Soare.

maregráf, *maregrafe,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină și se înregistrează variația nivelului apelor mării.

mareșál, *mareșali,* s.m. Cel mai înalt grad militar.

márfă, *mărfuri,* s.f. Produs al muncii omenești care satisface o necesitate socială și este destinat schimbului prin intermediul vînzării-cumpărării.

margarétă, *margarete,* s.f. Plantă erbacee decorativă din familia compozitelor, cu inflorescența în formă de rozetă, compusă din flori mici, galbene în centru, și flori mai mari, albe pe margine.

margarínă s.f. Produs alimentar asemănător cu untul, obținut dintr-un amestec de grăsimi vegetale ori animale cu zer sau cu lapte smîntînit.

marghilomán, *marghilomane,* s.n. Cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac.

marginál, -ă, *marginali, -e,* adj. Care se află la margine; (despre note, comentarii) care este scris pe marginea unui manuscris sau a unui text tipărit.

márgine, *margini,* s.f. **1.** Partea extremă a unei suprafețe; capăt, extremitate. **2.** Hotar, periferie. **3.** Mal, țărm. **4.** Porțiune laterală, lăsată nescrisă, dintr-o foaie de hîrtie sau dintr-o pagină a unei cărți. **5.** Limita superioară a pereților unei gropi sau ai unui recipient. **6.** (Fig.) Limită pînă la care se poate admite sau concepe ceva.

mariáj, *mariaje,* s.n. (Livr.) Căsătorie; căsnicie.

marijuána s.f. Stupefiant extras din frunzele unei specii de cînepă. Pr.: *marihuana.*

marín, -ă, *marini, -e,* adj. De mare[2], privitor la mare; (despre plante și animale) care crește sau trăiește în mare.

marinà, *marinez,* vb. I. Tr. A prepara pește, carne etc. cu sos făcut din untdelemn, bulion, lămîie și diverse condimente.

marinár, *marinari,* s.m. Membru al echipajului unei nave.

marinát, -ă, *marinați, -te,* adj. (Despre pește, carne) Pregătit cu sos de bulion, untdelemn, lămîie și diverse condimente; (substantivat, f.) mîncare de pește, de carne etc., pregătită cu astfel de sos.

marínă s.f. Totalitatea navelor și a unităților navale ale unei țări, împreună cu personalul care le deservește.

marinărésc, -éască, *marinărești,* adj. De marinar, caracteristic marinarilor.

marionétă, *marionete,* s.f. **1.** Păpușă care, manevrată de o persoană, interpretează diferite roluri în teatrul de păpuși. **2.** (Fig.) Om fără personalitate, care execută servil ceea ce i se cere.

marítim, -ă, *maritimi, -e,* adj. **1.** Care se află pe țărmul mării sau aproape de mare. **2.** Care se referă la navigația pe mare.

márketing s.n. Ansamblul activităților, metodelor și tehnicilor care au ca obiect studiul cererii consumatorilor și satisfacerii acestei cereri cu produse și servicii.

marmeládă s.f. Produs alimentar în formă de pastă, preparat din fructe terciuite sau trecute prin sită și fierte cu zahăr.

marmíță, *marmite,* s.f. Vas mare de metal cu două toarte și cu capac, în care se transportă mîncare caldă.

marmorá, *marmorez,* vb. I. Tr. A da aspect de marmură (hîrtiei, lemnului etc.).

mármoră s.f. v. **marmură.**

marmoreán, -ă, *marmoreeni, -e,* adj. Ca de marmură, asemănător cu marmura.

marmótă, *marmote,* s.f. Mamifer rozător cu corpul greoi, de circa 50 cm lungime, cu blană cenușie.

mármură s.f. Rocă metamorfică cristalizată, alcătuită din calcit ori dolomit, albă sau colorată, întrebuințată în sculptură și ca material de construcție. Var.: **mármoră** s.f.

márnă, *marne,* s.f. Rocă sedimentară constituită din particule fine de argilă și calcar, întrebuințată la fabricarea cimentului.

maró adj. invar. De culoarea castanei coapte; cafeniu, castaniu.

marochín s.n. Piele fină de capră, tăbăcită cu extracte vegetale, din care se confecționează poșete, mănuși etc.

marochinărie, *marochinării,* s.f. Atelier sau magazin unde se lucrează sau se vînd articole din marochin (ori din alt fel de piele).

marótă, *marote,* s.f. Preocupare excesivă pentru un anumit lucru; idee fixă; (p. ext.) obiect la unei astfel de preocupări.

marsuín, *marsuini,* s.m. Mamifer marin asemănător cu delfinul.

marsupiál, *marsupiale,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere caracterizate prin prezența marsupiului; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin (ex. cangurul).

marsúpiu, *marsupii,* s.n. Pungă abdominală la femelele din ordinul marsupialelor, în care acestea își țin puii după naștere.

marș, (1, 2, 3) *marșuri,* s.n., **(4, 5)** interj. **1.** S.n. Deplasare a unei unități militare; *marș forțat* = marș executat cu o viteză mărită față de cea normală. **2.** S.n. Probă atletică constînd în deplasarea pas cu pas a sportivului, menținînd un contact permanent cu solul. **3.** S.n. Compoziție muzicală cu ritm viu, cadențat; compoziție literară în versuri, destinată a fi cîntată pe o astfel de arie. **4.** Interj. Cuvînt cu care se ordonă pornirea unei unități militare. **5.** Interj. Cuvînt cu care se alungă un cîine; termen cu care se alungă în mod brutal un om.

marșrút, *marșrute,* s.n. Mers al unui tren de marfă pe distanță lungă, fără a lăsa sau a lua vagoane pe parcurs.

mártie s.m. A treia lună a anului.

martingálă, *martingale,* s.f. Curea în formă de furcă la hamuri, care nu permite calului să se ridice pe picioarele de dinapoi.

martir, -ă, *martiri, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care îndură chinuri sau suferă moartea pentru ideile sau convingerile sale. **2.** Mucenic.

martíriu, *martirii,* s.n. Suferință, tortură, moarte de martir.

martirizá, *martirizez,* vb. I. Tr. A supune pe cineva la un martiriu.

mártor, -ă, *martori, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care a asistat la o întîmplare, la o discuție etc. și care poate da informații cu privire la aceasta. **2.** Persoană chemată în fața unui organ judiciar pentru a da lămuriri în legătură cu fapte care interesează soluționarea unei cauze și pe care ea le cunoaște. **3.** Persoană chemată să asiste la încheierea unui act, a unei învoieli. **4.** Bandă sau fir lipit pe un element de construcție pentru observarea evoluției fisurilor acestuia.

mart s.m. invar. *A face pe cineva mart* = a cîștiga la jocul de table în condiții în care se punctează dublu; (fig.) a învinge în mod categoric într-o discuție.

marți s.f. A doua zi a săptămînii; (adverbial, în formă *martea*) în fiecare marți.

marțiál, -ă, *marțiali, -e,* adj. **1.** Milităresc, războinic; *curte marțială* = denumire sub care funcționează, în unele state, tribunalul militar în timp de război. **2.** (Livr.) Solemn, grav, impunător.

marțián, -ă, *marțieni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Referitor la planeta Marte. **2.** S.m. Locuitor imaginar al planetei Marte.

marúlă, *marule,* s.f. (Bot.) Lăptucă.

marxísm s.n. Concepție revoluționară unitară despre lume, societate, om și gîndire a clasei muncitoare și a partidului său, fondată în sec. XIX de Karl Marx și Friedrich Engels, și a cărei

bază filozofică este materialismul dialectic și istoric.

marxíst, -ă, *marxiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la marxism. **2.** S.m. și f. Adept al marxismului.

masá[1], *masez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) aduna în număr mare, în grup compact; a (se) îngrămădi.

masá[2], *masez,* vb. I. Tr. A face masaj.

masacrá, *masacrez,* vb. I. Tr. A ucide cu sălbăticie, în masă; a măcelări.

masácru, *masacre,* s.n. Măcel.

masáj, *masaje,* s.n. Acțiunea de a masa[2]; procedeu terapeutic care constă în fricționarea diferitelor părți ale corpului, în scopul activării circulației sîngelui, a înviorării organismului etc.

másă[1], *mase,* s.f. **1.** Mulțime compactă de oameni; grup mare de oameni cu anumite caractere comune; cantitate mare de ceva; *în masă* = în număr mare. **2.** Mărime fizică ce caracterizează cantitatea de materie din care este alcătuit un corp; materia din care este format un corp. **3.** *Mase plastice* = materiale plastice.

másă[2], *mese,* s.f. **1.** Mobilă formată dintr-o placă dreptunghiulară, pătrată, rotundă etc., sprijinită pe unul sau pe mai multe picioare și avînd diverse întrebuințări; (în special) mobilă pe care se servește mîncarea. **2.** Prînz; cină; ospăț, banchet; ceea ce se mănîncă (mai ales la prînz și seara). **3.** Nume dat unor obiecte asemănătoare cu masa (**1**), avînd diverse utilizări.

mascá, *maschez,* vb. I. **1.** Refl. A-și acoperi fața cu o mască. **2.** Tr. A ascunde privirilor, a sustrage vederii. **3.** Tr. (Fig.) A ascunde ceva sub aparențe înșelătoare, a disimula.

mascarádă, *mascarade,* s.f. Acțiune sau atitudine falsă, ipocrită; farsă, prefăcătorie, înscenare.

mascát, -ă, *mascați, -te,* adj. Care poartă mască, acoperit cu o mască; *bal mascat* = bal la care participanții poartă măști.

máscă, *măști,* s.f. **1.** Bucată de carton (înfățișînd o figură de om sau de animal) ori de stofă, de mătase etc., cu care o persoană își acoperă fața pentru a nu fi recunoscută, lăsînd numai ochii descoperiți. **2.** Persoană mascată. **3.** Chip prefăcut, atitudine simulată. **4.** *Mască mortuară* = mulaj în ghips al feței unei persoane decedate. **5.** Dispozitiv de protecție care acoperă, parțial sau total, corpul unei persoane; dispozitiv care se așază etanș pe cap și pe față pentru a evita contactul direct cu un mediu contaminat. **6.** Lucrare menită să sustragă vederii inamicului un obiectiv militar.

mascótă, *mascote,* s.f. Ființă sau lucru considerat ca purtător de noroc; amuletă, talisman.

masculíl, masculi, s.m., adj. (Individ) de sex bărbătesc.

masculín, -ă, *masculini, -e,* adj. De sex bărbătesc; care este propriu indivizilor de sex bărbătesc; *gen masculin* (și substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de ființe de sex bărbătesc, precum și unele nume de lucruri.

máser, *masere,* s.n. Dispozitiv pentru generarea și amplificarea radiațiilor electromagnetice cu lungimea de undă de ordinul milimetrilor și centimetrilor, folosit în radiolocație, în radioastronomie etc., bazat pe același principiu de funcționare ca și laserul.

masetér, *maseteri,* s.m. Mușchi al feței care servește la ridicarea mandibulei, avînd rol important în masticație.

masézăă, *maseze,* s.f. Femeie specializată în practicarea masajului.

masív, -ă, (**1—3**) *masivi, -e,* adj., (**4, 5**) *masive,* s.n. **1.** Adj. Care se prezintă ca o masă unitară și compactă. **2.** Adj. Mare, impunător; solid. **3.** Adj. Care este (sau se produce) în cantități mari, pe scară întinsă. **4.** S.n. *Masiv muntos* = înălțime muntoasă cu caractere morfologice proprii, alcătuind o unitate distinctă față de formele de relief înconjurătoare. **5.** S.n. Masă compactă de material solid.

masivitáte s.f. Însușirea de a fi masiv.

máslu, *masluri,* s.n. Slujbă religioasă care se oficiază pentru muribunzi și cărora li se face ungerea cu mir.

masonerie s.f. Francmasonerie.

masór, *masori,* s.m. Specialist în practicarea masajului.

mass média subst. Nume dat mijloacelor tehnice (radioul, televiziunea, cinematograful etc.) care servesc la comunicarea în masă a informațiilor.

mastíc, *masticuri,* s.n. **1.** Amestec de substanțe minerale și vegetale care se folosește la lipit, la chituit etc. **2.** Suc rășinos cu miros aromatic, servind la fabricarea masticii, a unor lacuri etc.

masticatór, *masticatori,* adj. Care se referă la masticație, care servește la masticație; *mușchi masticator* = mușchi care intervine în procesul de masticație, punînd în mișcare falca inferioară (ex. maseterul).

masticáție, *masticații,* s.f. Mestecarea alimentelor în gură.

masticá, *mastici,* s.f. Băutură alcoolică aromată cu mastic (**2**).

mastodónt, *mastodonți,* s.m. Mamifer uriaș din erele terțiară și cuaternară, asemănător cu elefantul.

mastoídă, *mastoide,* s.f. Proeminență a osului temporal, situată înapoia urechii.

mastoidíță, *mastoidite,* s.f. Inflamație a mastoidei, frecventă în otita acută.

masturbáție, *masturbații,* s.f. Onanie.

mașinál, -ă, *mașinali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se face mecanic, automat, inconștient.

mașinátie, *mașinații,* s.f. Intrigă, uneltire.

mașínă, *mașini,* s.f. **1.** Sistem tehnic format din organe solide cu mișcări determinate, care servește la transformarea unei forme de energie în altă formă de energie sau într-un lucru mecanic; *mașină-unealtă* = mașină echipată cu scule

pentru așchiere, pentru tăiere sau pentru deformare plastică. 2. Automobil. 3. Sobă de bucătărie.

mașinărie, *mașinării*, s.f. Totalitatea pieselor care alcătuiesc mecanismul unei mașini.

mașinism s.n. Utilizare pe scară largă a mașinilor în procesele de producție.

mașinist, -ă, *mașiniști, -ste*, s.m. și f. Lucrător care conduce sau supraveghează o mașină.

măștéră, *maștere*, s.f. Mamă vitregă.

mat' s.n. Situație în cadrul unei partide de șah, în care regele uneia dintre părți nu mai poate fi apărat, determinându-se astfel sfîrșitul partidei.

mat', -ă, *mați, -te*, adj. Fără luciu, fără strălucire; (despre sticlă) care nu este transparentă.

mată pron. pers. (Fam.) Dumneata. Var.: **matăle** pron. pers.

matadór, *matadori*, s.m. Nume dat toreadorului căruia îi revine sarcina să dea taurului lovitura mortală.

matahálă, *matahale*, s.f. **1.** Ființă sau lucru de proporții foarte mari. **2.** Ființă fantastică, enormă, cu înfățișare îngrozitoare.

matăle pron. pers. v. **mata**.

máteă, *mătei*, s.f. **1.** Albia minoră a unei ape curgătoare. **2.** (*Fig.*) Origine, început, izvor. **3.** Albină femelă care depune ouă.

matelót, *matelоți*, s.m. Marinar.

matemátic, -ă, *matematici, -ce*, adj. Care se referă la matematică; (adverbial) precis, exact.

matemátică, *matematici*, s.f. Știință care studiază, cu ajutorul raționamentului deductiv, proprietățile entităților de natură abstractă (ex. numere, puncte, mulțimi) precum și relațiile dintre acestea.

matematicián, -ă, *matematicieni, -ce*, s.m. și f. Specialist în matematică.

materiál, -ă. (1—2) *materiali, -ce*, adj., (3—7) *materiale*, s.n. **1.** Adj. Care aparține materiei, realității obiective, existînd independent de conștiință și în afara ei. **2.** Adj. Care constă în bunuri ce pot servi la desfășurarea unei activități, la asigurarea traiului etc.; *bază materială* = totalitatea mijloacelor, bunurilor etc. care servesc la desfășurarea unei activități. **3.** S.n. Materie primă sau semifabricat din care (sau cu ajutorul căruia) se obțin diferite produse. **4.** S.n. *Materiale plastice* = materiale (1) de sinteză, elaborate dintr-un produs macromolecular la care se adaugă plastifianți, coloranți etc., aviînd multiple întrebuințări, ca înlocuitori ai metalelor, lemnului, pielii etc. **5.** S.n. Produs textil; țesătură, stofă. **6.** S.n. Totalitatea obiectelor specifice unui domeniu de activitate. **7.** S.n. Informații și date folosite pentru elaborarea unei lucrări literare, științifice etc.

materialism s.n. Orientare fundamentală în filozofie, care, în opoziție cu idealismul, consideră materia, natura, existența ca factor primordial, determinant, iar conștiința, spiritul, gîndirea ca factor secund, derivat; *materialism dialectic* = concepție filozofică de ansamblu asupra lumii, care oferă organic rezolvarea consecvent materialistă a problemei fundamentale a filozofiei cu interpretarea consecventă a dialecticii; *materialism istoric* = concepție filozofică materialist-dialectică despre societate, despre legile generale și forțele motrice ale dezvoltării sociale.

materialist, -ă, *materialiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al materialismului. **2.** Adj. Care aparține materialismului, care se referă la materialism. **3.** Adj., s.m. și f. (Persoană) preocupată în mod exagerat de cîștig, de foloase materiale.

materialitáte s.f. Caracterul a ceea ce este material; natură materială.

materializá, *materializez*, vb. I. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) material; a (se) concretiza, a (se) transpune în viață.

matérie, *materii*, s.f. **1.** Realitatea obiectivă, existentă independent de conștiință și reflectată de aceasta; substanța unică și universală a lumii. **2.** Substanță din care sînt făcute obiectele; *materie cenușie* = parte a sistemului nervos central situată la suprafața creierului și în interiorul măduvei; (p. ext.) minte, inteligență; *materie primă* = produs natural sau material semifabricat, destinat prelucrării sau transformării în alte produse. **3.** Problemă, chestiune; domeniu de cercetare. **4.** Conținut, cuprins; fond, esență. **5.** Obiect de studiu (în învățămînt).

matérn, -ă, *materni, -e*, adj. Care se referă la mamă, propriu mamei; care provine de la mamă; *limbă maternă* = limba pe care o învață cineva din prima copilărie, de la părinți.

maternitáte, (2) *maternități*, s.f. **1.** Calitatea de mamă; instinct matern. **2.** Spital în care sînt îngrijite femeile în timpul nașterii.

matinál, -ă, *matinali, -e*, adj. Care se referă la dimineață, care se petrece dimineața; (despre oameni) care se scoală de dimineață.

matinéu, *matinee*, s.n. Spectacol care are loc dimineața sau în primele ore ale după-amiezii.

matisáre, *matisări*, s.f. Operația de finisare a țesăturilor de mătase artificială prin care li se mărește luciul.

matisíre, *matisiri*, s.f. Împreunare, fără nod, a capetelor a două fringhii sau a două cabluri, împletind șuvițele care le compun.

matlasá, *matlasez*, vb. I. Tr. A căptuși un material textil cu altul mai gros, cu ajutorul unor cusături care scot în relief un model.

matostát, *matostate*, s.n. Varietate de calcedonie de culoare verde, utilizată ca piatră semiprețioasă.

matrapazlíc, *matrapazlicuri*, s.n. (Fam.) Șarlatanie, escrocherie.

matriarhát s.n. Denumire a perioadei din comuna primitivă în care apartenența la gintă se stabilea pe linia descendenței materne.

matríce, *matrice*, s.f. **1.** (Fil.) Tabel reprezentînd valoarea de adevăr ale unui enunț pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente. **2.** (Anat.) Uter; (fig.) origine, obîrșie.

matricíd, -ă, *matricizi, -de,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care își ucide mama. **2.** S.n. Crima celui care își ucide mama.

matrícol, -ă, *matricoli, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Registru în care se înscriu numele persoanelor a căror evidență este necesară într-o instituție; (în special) registru folosit în școli, în care se înscriu numele, datele personale și situația școlară a elevilor. **2.** Adj. De matricolă: *număr matricol.*

matrimoniál, -ă, *matrimoniali, -e,* adj. De căsătorie, privitor la căsătorie.

matrițáre s.f. Operație de prelucrare prin deformare plastică a unui material, cu ajutorul unei matrițe.

matríță, *matrițe,* s.f. **1.** Unealtă folosită la fasonarea unui material prin deformare plastică sub presiune. **2.** Formă în care se toarnă literele folosite la tipărit.

matrițér, *matrițeri,* s.m. Muncitor specializat în lucrările de matrițare.

matroánă, *matroane,* s.f. Soție a unui cetățean roman; (astăzi, mai ales ironic) nume dat unei femei căsătorite, în vîrstă.

matróz, *matrozi,* s.m. (Ieșit din uz) Soldat din marina militară.

matúr, -ă, *maturi, -e,* adj. Care a ajuns la deplina dezvoltare (fizică și intelectuală); care dovedește maturitate de gîndire, judecată profundă, seriozitate.

maturáție s.f. **1.** (Biol.) Proces prin care un produs al unui organism viu ajunge la maturitate. **2.** Totalitatea transformărilor chimice, fizice sau de altă natură pe care le suferă unele substanțe pînă ajung la proprietățile optime.

maturitáte s.f. **1.** Stare de deplină dezvoltare (fizică și intelectuală); perioadă din viața omului între tinerețe și bătrînețe; stare de dezvoltare deplină a unui organ sau a unui organism. **2.** (Fig.) Seriozitate, profunzime (pe care o dau vîrsta, experiența).

maturizá, *maturizez,* vb. I. Refl. A deveni matur; (fig.) a căpăta seriozitatea și profunzimea omului matur.

matusalémică, *matusalemice,* adj. (Livr.; despre vîrstă) Foarte înaintată.

maț, *mațe,* s.n. (Pop.) Intestin.

máur, -ă, *mauri, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Nume dat în antichitate populației băștinașe din nord-vestul Africii; nume dat în evul mediu cuceritorilor arabi din nord-vestul Africii și din Spania. **2.** Adj. Care aparține maurilor, privitor la mauri.

mausoléu, *mausolee,* s.n. Monument funerar de proporții mari, ridicat în memoria unor eroi, a unei personalități etc.

maxilár, *maxilare,* s.n. Fiecare dintre cele două oase ale feței, în care sînt înfipți dinții; falcă.

maxílă, *maxile,* s.f. Fiecare dintre apendicele chitinoase de la gura artropodelor, a unor viermi și a unor moluște.

máxim[1] s.n. Maximum.

máxim[2], -ă, *maximi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc. **2.** S.f. Cea mai mare valoare pe care o poate avea într-un anumit interval o funcție sau o cantitate variabilă.

maximál, -ă, *maximali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Maxim[2] (1); *preț maximal* = prețul cel mai ridicat la care este admisă vînzarea unei mărfi, la un moment dat. **2.** S.n. Tabel care cuprinde prețurile curente fixate de stat pentru mărfurile micilor producători.

máximă, *maxime,* s.f. Enunț concis, exprimînd un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, sentință.

máximum s.n. Punct, limită sau fază superioară peste care nu se poate trece; cea mai mare cantitate, valoare, intensitate; (adverbial) cel mult.

mazagrán, *mazagranuri,* s.n. Băutură răcoritoare preparată din cafea neagră, foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață.

măzăre s.f. Plantă alimentară și furajeră din familia leguminoaselor, cu flori albe sau trandafirii și cu semințe sferice închise în păstăi; păstăile (sau semințele) acestei plante.

mazíl, *mazili,* s.m. (În trecut) **1.** Domn sau înalt demnitar scos din funcție. **2.** Descendent al unei familii boierești de rangul al doilea. **3.** Răzeș însărcinat cu strîngerea birurilor.

mazilí, *mazilesc,* vb. IV. Tr. A scoate din domnie, a detrona; a îndepărta (un boier) din slujbă.

mazúrcă, *mazurci,* s.f. Vechi dans polonez, devenit dans de salon; melodia după care se execută acest dans.

măcár adv. **1.** Cel puțin, barem. **2.** *Măcar că...* = cu toate că..., deși.

măcăí, pers. 3 *măcăie,* vb. IV. Intr. (Despre rațe) A scoate strigătul caracteristic speciei.

măcăít, *măcăituri,* s.n. Faptul de a măcăi; strigătul specific al raței.

măcăleándru, *măcălendri,* s.m. Mică pasăre migratoare, cu pene cenușii pe spate, roșii-galbene pe gît și pe piept.

măceáșă, *măceșe,* s.f. Fructul, de culoare roșie, cu gust acrișor, al măcieșului.

măcél, *măceluri,* s.n. Omor în masă, masacru al unei mulțimi fără apărare; (fig.) război.

măcelár, *măcelari,* s.m. Persoană care se ocupă cu tăierea vitelor pentru consum sau cu vînzarea cărnii.

măcelărí, *măcelăresc,* vb. IV. Tr. A ucide cu sălbăticie în masă, a masacra.

măcelăríe, *măcelării,* s.f. Prăvălie în care se vinde carne.

măcéș, *măceși,* s.m. Nume dat unor specii de arbuști spinoși din familia rozaceelor, cu flori roșii, roz sau albe și cu fructe mici, roșii, bogate în vitamina C.

măcină, *măcin,* vb. I. **1.** Tr. A preface boabele de cereale în făină. **2.** Tr. și refl. A (se) fărîmița, a (se) zdrobi; (fig.) a (se) distruge pe încetul.

măciníș, *măcinișuri,* s.n. **1.** Acțiunea de a măcina. **2.** Cereale duse la moară pentru a fi măcinate; produsul obținut prin măcinarea cerealelor.

măciúcă, *măciuci,* s.f. **1.** Capătul îngroșat și rotunjit al unui ciomag sau al altor obiecte.

2. Bită mare, îngroșată (și ferecată) la unul dintre capete (folosită în trecut ca armă de luptă).

măciulíe, *măciulii,* s.f. **1.** Capătul îngroșat și rotunjit al unui baston, al unui băț de chibrit etc. **2.** (Bot.; pop.) Capsulă.

măcríș s.m. Plantă legumicolă ale cărei frunze, cu gust acrișor, sînt folosite în alimentație.

mădulár, *mădulare,* s.n. (Pop.) Fiecare dintre membrele unei ființe; (p. ext.) parte a corpului sau organ al unei ființe.

măduvă s.f. **1.** Substanță moale, de culoare gălbuie sau roșie, situată în cavitățile oaselor; *măduva spinării* = parte a sistemului nervos central aflată în interiorul coloanei vertebrale. **2.** Țesutul vegetal (moale) din centrul tulpinilor și rădăcinilor unor plante.

măgár, *măgari,* s.m. **1.** Animal domestic din familia calului, mai mic decît acesta, cu urechi mari, cu coamă bogată, întrebuințat ca animal de povară și de tracțiune. **2.** Epitet dat unui om prost, încăpățînat sau obraznic.

măgioáie, *măgăoi,* s.f. (Pop.) **1.** Sperietoare de păsări care se pune în semănături. **2.** Matahală, namilă.

măgărésc, -eáscă, *măgărești,* adj. De măgar, privitor la măgar; *tuse măgărească* = tuse convulsivă.

măgărie, *măgării,* s.f. Faptă sau vorbă prostească, impertinentă.

măgăriță, *măgărițe,* s.f. Femela măgarului.

măgherán s.m. v. **maghiran.**

măgulí, *măgulesc,* vb. IV. Tr. A satisface mîndria, vanitatea, orgoliul cuiva prin vorbe de laudă.

măgulitór, -oáre, *măgulitori, -oare,* adj. Care măgulește.

măgură, *măguri,* s.f. Deal mare, izolat, de obicei împădurit.

măi interj. (Pop. și fam.) **1.** Cuvînt de adresare către una sau mai multe persoane de sex masculin. **2.** Exclamație care exprimă admirație, mirare, nedumerire etc.

măicúță, *măicuțe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *maică*; mamă. **2.** Termen de adresare către o femeie mai în vîrstă. **3.** Călugăriță.

măiestríe s.f. Pricepere deosebită, iscusință, talent.

măiéstru, -ástră, *măiești, -stre,* adj. **1.** Iscusit, priceput, abil. **2.** Lucrat sau executat cu măiestrie. **3.** (În basme) Înzestrat cu însușiri supranaturale; năzdrăvan.

mălái, (2) *mălaie,* s.n. **1.** Făină de porumb. **2.** Turtă făcută din făină de porumb, dospită și coaptă în cuptor.

mălăiéț, -áță, *mălăieți, -e,* adj. (Despre fructe) Moale, făinos, prea copt.

mălín, *mălini,* s.m. Arbore din familia rozaceelor, înalt pînă la 15 m, cu flori mici, albe, puternic mirositoare.

mălurát, -ă, *măluroți, -te,* adj. (Despre cereale) Atacat de mălură.

mălúră, *măluri,* s.f. Boală a grîului, orzului și a altor graminee, cauzată de o ciupercă parazită care produce în boabe o pulbere de culoare brună.

mămăligă, *mămăligi,* s.f. **1.** Aliment preparat din făină de porumb, fiartă în apă. **2.** (Fig.) Epitet depreciativ dat unui om lipsit de energie.

mămăruță, *mămăruțe,* s.f. (Reg.) Buburuză.

mănăstíre, *mănăstiri,* s.f. Așezămînt religios în care trăiesc, după anumite reguli ascetice, călugări sau călugărițe; ansamblu de clădiri care alcătuiesc un astfel de așezămînt.

mănăstirésc, -eáscă, *mănăstirești,* adj. Care aparține mănăstirii, privitor la mănăstire.

mănós, -oásă, *mănoși, -oase,* adj. **1.** Roditor, fertil. **2.** (Fig.) Care aduce venituri mari; rentabil.

mănúnchi, *mănunchiuri,* s.n. **1.** Cantitate de fire de grîu, de iarbă etc. care poate fi cuprinsă cu mîna; buchet (de flori). **2.** Legătură de mai multe obiecte de același fel.

mănúșă, *mănuși,* s.f. Obiect confecționat din lînă, piele, cauciuc etc., care acoperă mîna, ferind-o de frig, de murdărie etc.

măr[1], *meri,* s.m. Arbore fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe-trandafirii și fructe comestibile.

măr[2], *mere,* s.n. **1.** Fructul mărului[1], de formă în general rotundă și de culori diferite; *mărul discordiei* = motiv de neînțelegere, de dușmănie. **2.** *Mărul-lui-Adam* = proeminență în partea anterioară a gîtului, la bărbați.

mărár s.m. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene, întrebuințată drept condiment.

mărăcinár, *mărăcinari,* s.m. Nume dat mai multor specii de păsări călătoare mici, cu penajul castaniu-închis și gîtul negru sau roșu.

mărăcíne, *mărăcini,* s.m. Nume generic dat speciilor de plante a căror tulpină este acoperită cu spini.

mărăciníș, *mărăcinișuri,* s.n. Loc acoperit cu mărăcini.

mărăcinós, -oásă, *mărăcinoși, -oase,* adj. Plin de mărăcini.

mărăráș s.m. Plantă erbacee acvatică din familia umbeliferelor, asemănătoare cu mărarul.

mâre interj. (Pop.) Cuvînt care exprimă mirare, uimire, admirație etc.

măréț, -eáță, *măreți, -e,* adj. Care trezește admirație prin calitățile sale excepționale; grandios, falnic, impunător.

măreție s.f. Faptul de a fi măreț; ansamblu de calități care trezesc admirație; grandoare.

mărfár, *mărfare,* s.n. Tren de marfă.

mărgărít, *mărgărite,* s.n. (Pop.) Mărgăritar.

mărgăritár, *mărgăritare,* s.n. Perlă.

mărgeá, *mărgele,* s.f. **1.** Boabă mică de piatră, de sticlă etc., de culori diferite, folosită ca podoabă (în șiraguri, cusută pe îmbrăcăminte etc.). **2.** (La pl.) Proeminențe ale pielii pe capul și pe gîtul curcanului. **3.** (În forma *mărgică*) Nume dat mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu flori mici dispuse în vîrful unor spiculețe. Var.: **mărgícă** s.f.

mărgeán s.n. **1.** (Zool.) Coral[1]. **2.** Șirag de mărgele făcut din mărgean (1).

mărgícă s.f. v. **mărgea.**

mărginíș, -ă, *mărginași, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află la margine, la periferie. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care locuiește la marginea unei așezări omenești, a unui ținut etc.

mărgini, *mărginesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se învecina cu... **2.** Tr. A forma marginile, limitele (unei suprafețe, unui lucru). **3.** Refl. (Fig.) A se limita, a se rezuma.

mărginíre, *mărginiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) mărgini.* **2.** (Fig.) Limitare a puterii de înțelegere; îngustime a minții.

mărginít, -ă, *mărginiți, -te,* adj. **1.** Restrîns, limitat. **2.** (Fig.) Lipsit de inteligență.

mări, *măresc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai mare; a spori (sau a face să sporească). **2.** Refl. și tr. A (se) intensifica. **3.** Refl. A crește în vîrstă. **4.** Tr. (În optică, în fotografie) A reproduce la o scară mai mare.

mărie, *mării,* s.f. (Înv.; urmat de un adj. pos. sau de un pron. pos.) Termen de reverență la adresa unui monarh, a unui boier etc.

mărime, *mărimi,* s.f. **1.** Proprietate a corpurilor sau a fenomenelor în baza căreia acestea pot fi comparate; dimensiune; întindere, volum; cantitate; proporție, valoare. **2.** Durată. **3.** Importanță; gravitate. **4.** (Adesea ironic) Persoană care ocupă o funcție înaltă.

mărinimíe s.f. Bunăvoință; bunătate, generozitate.

mărinimós, -oásă, *mărinimoși, -oase,* adj. Care este plin de mărinimie.

mărire, *măriri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) mări*; creștere, sporire, dezvoltare. **2.** (Fig.) Glorie, strălucire.

mărít, -ă, *măriți, -te,* adj. **1.** Devenit mai mare; crescut. **2.** (Fig.) Slăvit, preamărit.

mărită, *mărit,* vb. I. Refl. (Despre femei) A se căsători; (tr.) a da în căsătorie.

mărítat s.n. Faptul de a (se) mărita; *de măritat* = (despre fete) de vîrsta potrivită pentru căsătorie.

măritátă, *măritate,* adj. Căsătorită.

măritíș, *măritișuri,* s.n. Căsătorie a unei persoane de sex feminin; măritat.

mărșăluí, *mărșăluiesc,* vb. IV. Intr. A face un marș (1).

mărturíe, *mărturii,* s.f. **1.** Declarație făcută de o persoană pentru a adeveri un lucru; (jur.) depoziție a unui martor. **2.** Dovadă, probă, atestare.

mărturisí, *mărturisesc,* vb. IV. **1.** Tr. A face o mărturisire (1). **2.** Tr. A dovedi, a proba. **3.** Tr. A arăta, a da pe față; a spune deschis; a recunoaște ceva ca adevărat, a destăinui. **4.** Tr. și refl. (Bis.) A (se) spovedi.

mărturisíre, *mărturisiri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) mărturisi*; depoziție; declarație făcută de o persoană în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală despre faptele pe care le-a săvîrșit. **2.** (Bis.) Spovedanie.

mărțișór, (2) *mărțișori,* s.m., (3) *mărțișoare,* s.n. **1.** S.m. Numele popular al lunii martie. **2.** Mică plantă erbacee din familia rozaceelor, cu o singură floare, de culoare galbenă, și frunze adînc crestate. **3.** S.n. Mic obiect de podoabă care se oferă în dar, mai ales femeilor și fetelor, la 1 martie.

mărúnt, -ă, *mărunți, -te,* adj. **1.** De proporții reduse; cu elementele componente foarte mici; (despre scris) cu litere foarte mici. **2.** (Despre bani) Cu monede divizionare de valoare mică. **3.** De statură mică, scund; scurt. **4.** (Despre mers) Cu pași mici. **5.** (Fig.) De mică importanță; neînsemnat.

mărunțáie s.f. pl. **1.** Organele interne la om și la animale, aflate în cavitatea abdominală. **2.** (Fig.) Partea din interior, din adînc a unui lucru.

mărunțí, *mărunțesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a sfărîma în bucăți mici; a pisa.

mărunțíș, *mărunțișuri,* s.n. **1.** (La pl.) Lucruri fără valoare sau de mică importanță; (fig.) nimicuri, fleacuri. **2.** (La pl.) Obiecte de mercerie. **3.** (La sg.) Bani mărunți.

măscărici, *măscărici,* s.m. Bufon; paiață, clovn.

măseá, *măsele,* s.f. **1.** Fiecare dintre dinții mari, cu partea de sus plată, situați în părțile laterale ale maxilarelor; *măsea de minte* = fiecare dintre ultimele patru măsele, care apar la sfîrșitul adolescenței. **2.** *Măseaua ciutei* = mică plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori divers colorate și frunze cu pete roșii-brune.

măselăriță, *măselariță,* s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori galbene cu nervuri violete, din care se extrage atropina.

măslín, *măslini,* s.m. Arbore mediteranean cu frunze lucioase, persistente, cu fructe mici, comestibile, bogate în ulei.

măslínă, *măsline,* s.f. Fructul comestibil al măslinului.

măsliniu, -íe, *măslinii,* adj. De culoarea măslinei; galben-verzui închis.

măsluí, *măsluiesc,* vb. IV. Tr. A aranja într-un anumit fel cărțile de joc sau a le însemna pe dos în scopul de a cîștiga; (p. ext.) a falsifica.

măsluitór, -oáre, *măsluitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care mășluiește cărțile de joc; (p. ext.) falsificator.

măsurá, *măsór,* vb. I. **1.** Tr. A determina valoarea unei mărimi în raport cu o mărime de același fel luată drept unitate. **2.** Tr. A cerceta cu privirea; a examina, a scruta; a privi pe cineva cu atenție. **3.** Refl. A se compara cu cineva; a se înfrunta. **4.** Tr. A cumpăni, a chibzui (cuvintele, faptele). **5.** Tr. A parcurge, a străbate o distanță, un loc.

măsurát, -ă, *măsurați, -te,* adj. **1.** Determinat; evaluat. **2.** (Despre timpul de care dispune cineva) Limitat. **3.** Moderat, cumpătat, echilibrat, chibzuit.

măsúră, *măsuri,* s.f. **1.** Faptul de a măsura; determinare, evaluare. **2.** Valoarea unei mărimi, în raport cu o unitate dată; *în mare măsură* = în mare parte, mult. **3.** Unitate convențională folosită pentru măsurare; instrument, obiect etc. cu care se măsoară. **4.** (Muz.) Cea mai mică diviziune care stă la baza organizării și grupării duratei sunetelor. **5.** Unitate metrică compusă

dintr-un anumit număr de silabe accentuate și neaccentuate (sau, în metrica antică, dintr-un anumit număr de silabe lungi și scurte), care determină ritmul unui vers. **6.** (Fig.) Limită, proporție firească a lucrurilor; punct pînă la care se poate concepe sau admite ceva; (p. ext.) moderație, cumpătare. **7.** (Fig.) Putere, valoare, grad; *a fi în măsură* = a fi în stare, a avea posibilitatea. **8.** (Fig.) Hotărîre, prevedere; mijloc, procedeu pentru realizarea unui scop.

măsurătoáre, *măsurători*, s.f. Acțiunea de a măsura.

mătánie, *mătánii*, s.f. (În unele practici religioase) **1.** (Mai ales la pl.) Îngenunchere și înclinare a corpului, în semn de venerație sau de pocăință. **2.** (La pl.) Șirag de mărgele de os, de lemn etc., pe care credincioșii numără rugăciunile ce le rostesc.

mătáse, (2) *mătăsuri*, s.f. **1.** Fibră textilă de borangic; *mătase artificială* = fibră textilă obținută pe cale chimică (din celuloză, viscoză etc.). **2.** Țesătură fină executată din fibre de mătase **(1)**; (la pl.) varietăți de țesături de acest fel. **3.** *Mătasea porumbului* = fire mătăsoase, galbene-cafenii, care ies din pănușî la vîrful știuletelui de porumb. **4.** *Mătasea-broaștei* = nume dat unor specii de alge verzi, filamentoase, care formează mase plutitoare la suprafața apelor stătătoare.

mătăcínă, *mătăcine*, s.f. Plantă erbacee meliferă, cu flori albe sau albastre, din frunzele căreia se prepară apa de melisă.

mătălălós, -oásă, *mătălăloși, -oase*, adj. Mare și greoi; diform.

mătăsár, *mătăsari*, s.m. Pasăre migratoare (care petrece uneori iarna la noi), de culoare brună-cenușie, cu un moț de pene pe creștet.

mătăsícă s.f. Țesătură subțire de mătase vegetală, amestecată cu bumbac.

mătăsós, -oásă, *mătăsoși, -oase*, adj. Moale și lucios (ca mătasea).

mătăúz, *mătăuze*, s.n. Mănunchi de busuioc cu care preotul stropește cu agheasmă.

mătrăgúnă s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori brune-violete și cu fructe negre-lucioase, întrebuințată în medicină pentru alcaloizii pe care îi conține.

mătrăși, *mătrășesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A alunga, a îndepărta pe cineva.

mătreáță s.f. **1.** Părticele de epidermă care se desprind de pe pielea capului. **2.** (Bot.) Mătasea-broaștei; *mătreața-bradului* = gen de licheni care cresc pe ramurile uscate ale brazilor.

mătură, *mătur*, vb. I. Tr. **1.** A îndepărta praful sau gunoiul cu mătura. **2.** (Despre vînt, ape) A lua și a duce cu sine tot ce întîlnește în cale. **3.** (Fig.) A alunga, a izgoni pe cineva.

mătură, *mături*, s.f. **1.** Obiect de uz casnic, făcut din tulpinile plantei cu același nume, din nuiele etc., cu care se mătură. **2.** Plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, stufoasă, din care se fac mături **(1)**.

măturătór, -oáre, *măturători, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu măturatul străzilor.

măturéle s.f. pl. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina ramificată și flori de culoare roz.

măturói, *măturoaie*, s.n. Augmentativ al lui *mătură* **(1)**; mătură mare de nuiele cu care se curăță curțile și străzile.

mătúșă, *mătuși*, s.f. **1.** Sora tatălui sau a mamei unei persoane; verișoara unuia dintre părinți sau soția unchiului. **2.** (Pop.) Termen de respect cu care se adresează cineva unei femei în vîrstă.

măzăríche s.f. **1.** Denumire dată mai multor specii de plante furajere, anuale, din familia leguminoaselor. **2.** Precipitație atmosferică sub formă de bobițe de gheață, care cade în timpul iernii.

meándru, *meandre*, s.n. **1.** Buclă, sinuozitate a cursului unei ape, a unui drum etc. **2.** Motiv ornamental format din linii ondulate.

meát, *meaturi*, s.n. (Anat.) Canal, orificiu între diferite organe.

mecánic, -ă, *mecanici, -e*, subst., adj. **1.** S.f. Știință care studiază legile mișcării și ale echilibrului corpurilor sub acțiunea forțelor exercitate asupra lor; *mecanică cerească* = ramură a astronomiei care studiază mișcarea corpurilor cerești. **2.** S.f. Ramură a tehnicii care are ca obiect prelucrarea materiilor prime pentru obținerea de piese, asamblarea acestor piese etc. **3.** Adj. Care este acționat de o mașină sau de un mecanism; care se face cu ajutorul mașinilor sau al mecanismelor; (adverbial) automat. **4.** Adj. Care se referă la mecanică **(1)**. **5.** Adj. (Adesea adverbial) Care se face în mod automat, fără participarea conștiinței și a voinței omului. **6.** S.m. Lucrător care efectuează operații de întreținere sau de reparare a mașinilor, motoarelor etc.; persoană care supraveghează sau conduce un vehicul sau un motor.

mecanicism s.n. Concepție care caută să explice procesele și fenomenele caracteristice formelor superioare de mișcare a materiei prin reducerea lor la principiile și legile mecanicii **(1)**.

mecanicíst, -ă, *mecaniciști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la mecanicism, care este în conformitate cu principiile mecanicismului. **2.** S.m. și f. Adept al mecanicismului.

mecanism, *mecanisme*, s.n. **1.** Sistem tehnic alcătuit din mai multe elemente, folosit la transmiterea unei mișcări de la elementul conducător la elementul condus. **2.** Mod de organizare sau de funcționare administrativă, socială, economică etc.

mecanizá, *mecanizez*, vb. I. Tr. A efectua mecanizarea proceselor de producție.

mecanizáre, *mecanizări*, s.f. Acțiunea de *a mecaniza;* introducerea mașinilor, aparatelor etc. în procesele de producție.

mecanizát, -ă, *mecanizați, -te*, adj. Care se face cu ajutorul unor mașini, unor mecanisme, dispozitive etc.; care este înzestrat cu mașini.

mecanizatór, *macanizatori*, s.m. Mecanic pentru mașini agricole.

mecanoterapíe s.f. Procedeu terapeutic care foloseşte masajul, gimnastica medicală, aparate speciale etc.

mecéna s.m. invar. (Livr.) Protector al literaturii, al artelor, al ştiinţelor.

meci, *meciuri,* s.n. Întrecere sportivă disputată între două persoane sau între două echipe.

mecóniu s.n. Primele materii fecale eliminate de noul-născut.

medaliát, -ă, *medaliaţi, -te,* adj. Care a fost distins cu o medalie.

medálie, *medalii,* s.f. Mică piesă de metal în formă de monedă, gravată cu figuri şi inscripţii, emisă în amintirea unui eveniment, a unei acţiuni însemnate etc.

medalión, *medalioane,* s.n. **1.** Obiect de podoabă, de formă rotundă sau ovală, în care se păstrează de obicei un portret sau alt obiect şi care se poartă atîrnat la gît. **2.** Element decorativ de formă rotundă sau ovală, folosit în arhitectură, în mobilier etc. **3.** Scriere în proză, de mici dimensiuni, în care se schiţează portretul unei personalităţi.

mediá, *mediez,* vb. I. Tr. A mijloci o înţelegere între părţi adverse; a face demersuri pentru a aplana un diferend sau un conflict între două sau mai multe state.

mediál, -ă, *mediali, -e,* adj. Median; aşezat la mijloc.

medián, -ă, *mediani, -e,* adj. Care este situat la mijloc; (substantivat, f.) ficcare dintre dreptele care unesc vîrfurile unui triunghi cu mijlocul laturii opuse.

mediatór, -oáre, *mediatori, -oare,* subst. **1.** S.m. şi f. Persoană, guvern etc. care mijloceşte o înţelegere între două părţi adverse, care face un act de mediaţie. **2.** S.f. Perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă.

mediáţie, *mediaţii,* s.f. Acţiunea de a media; intervenţie a unei persoane, a unui guvern etc. pentru rezolvarea paşnică a unui diferend dintre două sau mai multe state.

médic, *medici,* s.m. Persoană care practică medicina; specialist în medicină.

medicál, -ă, *medicali, -e,* adj. Care se referă la medic sau la medicină; *gimnastică medicală* = sistem de exerciţii menite să corecteze anumite deficienţe fizice sau funcţionale.

medicamént, *medicamente,* s.n. Substanţă naturală sau de sinteză, utilizată în scopul vindecării, ameliorării sau prevenirii unor boli.

medicamentós, -oásă, *medicamentoşi, -oase,* adj. Care serveşte ca medicament; (despre tratamente) care se face cu medicamente.

medicáţie, *medicaţii,* s.f. Tratament (cu ajutorul medicamentelor) aplicat unui bolnav.

medicinál, -ă, *medicinali, -e,* adj. Care este folosit ca medicament, care are proprietăţi medicamentoase; din care se fabrică medicamente: *plante medicinale.*

medicínă s.f. Ştiinţă care se ocupă cu prevenirea şi vindecarea bolilor.

medicinist, -ă, *medicinişti, -ste,* s.m. şi f. Student în medicină.

medico-sanitár, -ă, *medico-sanitari, -e,* adj. Care are caracter medical şi sanitar; privitor la personalul medical şi sanitar.

medievál, -ă, *medievali, -e,* adj. Care se referă la evul mediu; din evul mediu.

mediocritáte, *mediocrităţi,* s.f. Faptul de a fi mediocru; persoană lipsită de calităţi (intelectuale) deosebite.

mediócru, -ă, *mediocri, -e,* adj. **1.** Care nu iese din comun; mijlociu. **2.** Lipsit de inteligenţă, de spirit.

meditá, *meditez,* vb. I. **1.** Intr. A gîndi, a cugeta adînc asupra unui lucru. **2.** Tr. A da lecţii particulare unui elev.

meditatív, -ă, *meditativi, -e,* adj. Înclinat spre meditare; gînditor.

meditatór, -oáre, *meditatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care meditează un elev.

meditáţie, *meditaţii,* s.f. **1.** Faptul de a medita; gîndire, cugetare. **2.** Specie a genului liric, alcătuită pe o temă filozofică. **3.** Lecţie particulară dată de un meditator.

mediteranéan, -ă, *mediteraneeni, -e,* adj. Care se referă la Marea Mediterană, care se află în zona acestei mări.

médiu[1], *medii,* s.n. **1.** Totalitatea factorilor şi condiţiilor în care trăiesc organismele; substanţă, cîmp electromagnetic etc. în care se află corpurile sau în care se desfăşoară fenomenele fizice şi chimice; *mediu de cultură* = soluţie nutritivă utilizată pentru înmulţirea microbilor în laborator. **2.** Societatea, lumea în care trăieşte cineva. **3.** (În practicile oculte) Persoană despre care se crede că poate comunica cu spiritele, servind astfel ca intermediar între ele şi oamenii vii.

médiu[2], **-ie,** *medii,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se găseşte la mijloc; de mijloc, mijlociu; *termen mediu* = termen al unui silogism, care pune în relaţie pe ceilalţi doi termeni (major şi minor). **2.** Adj. Care reprezintă o medie. **3.** S.f. Valoare mijlocie a mai multor mărimi; *medie aritmetică* = rezultatul obţinut din împărţirea sumei mai multor mărimi la numărul lor. **4.** S.f. Rezultat obţinut din adunarea notelor primite de un elev sau de un student şi împărţirea acestora la numărul lor total.

medulár, -ă, *medulari, -e,* adj. Care se referă la măduva spinării sau la măduva oaselor.

medúză, *meduze,* s.f. Animal celenterat marin cu corpul gelatinos, transparent, în formă de ciupercă.

mefistofélic, -ă, *mefistofelici, -e,* adj. (Livr.) Diabolic, drăcesc; răutăcios, perfid.

mefític, -ă, *mefitici, -e,* adj. (Livr.) Cu miros urît; infect.

megafón, *megafoane,* s.n. Difuzor de mare putere (instalat în piaţe, pe stadioane etc.)

megalít, *megaliţi,* s.m. Nume dat unor monumente preistorice funerare sau religioase, alcătuite din blocuri mari de piatră.

megalític, -ă, *megalitici, -e,* adj. Referitor la megaliţi sau la epoca lor.

megalomán, -ă, *megalomani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care are o părere exagerat de bună despre sine; grandoman. **2.** Bolnav de megalomanie **(2).**

megalomanie, *megalomanii,* s.f. **1.** Faptul de a fi megaloman **(1);** grandomanie. **2.** Stare patologică manifestată printr-un delir de grandoare, bolnavul crezînd despre sine că este un personaj important.

megatériu, *megaterii,* s.m. Mamifer erbivor de talie mare, care a trăit în era cuaternară.

megieș, -ă, *megieși, -e,* s.m. și f., adj. (Înv. și pop.) Vecin.

meglenít, -ă, *megleniți, -te,* adj., s.m. și f. Meglenoromân.

meglenoromân, -ă, *meglenoromâni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații românești aflate în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. **2.** Adj. Care se referă la meglenoromâni **(1);** (substantivat, f.) dialect al limbii române vorbit de meglenoromâni.

mehénghi, -e, *mehenghi, -e,* adj. (Și substantivat) Isteț, abil; șmecher, șiret; glumeț, poznaș.

mei s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, cu semințe mici, ovale, cultivată în trecut și ca plantă alimentară.

meióză s.f. (Biol.) Totalitatea fenomenelor complexe premergătoare formării gameților.

meișór, *meișori,* s.m. **1.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina tîrîtoare, cu flori de culoare verde-deschis sau violetă. **2.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze păroase și flori violacee, grupate în spice.

melamínă s.f. Substanță chimică organică întrebuințată la fabricarea unor mase plastice rezistente.

melánă s.f. Fibră textilă sintetică cu proprietăți asemănătoare cu ale lînii.

melancólic, -ă, *melancolici, -e,* adj. **1.** Înclinat spre melancolie; cuprins de melancolie. **2.** Care predispune la melancolie, la tristețe. **3.** Care suferă de melancolie **(2).**

melancolíe, *melancolii,* s.f. **1.** Stare de tristețe ușoară. **2.** Boală psihică manifestată printr-o depresiune continuă, prin tristețe adîncă, apatie, anxietate etc.

melanínă s.f. Pigment organic de culoare brună-închis, care se găsește în piele, în păr, în coroida oculară etc.

melánj, *melanjuri,* s.n. **1.** Amestec. **2.** Fir textil tors din două sau mai multe feluri de fibre de culori diferite.

melanterít s.n. Sulfat natural hidratat de fier folosit la fabricarea unor vopsele.

melásă s.f. Lichid siropos de culoare brună obținut ca reziduu la fabricarea zahărului și folosit la fabricarea spirtului, ca hrană pentru vite etc.

melc, *melci,* s.m. **1.** (La pl.) Clasă de moluște cu un picior în formă de talpă, cu corpul moale, vîscos, apărat de o cochilie în formă de spirală; (și la sg.) animal din această clasă. **2.** Partea anterioară, osoasă, a urechii interne. **3.** (Tehn.) Angrenaj care servește la transmiterea mișcării de rotație între doi arbori care nu se găsesc în același plan. **4.** Prăjitură făcută din aluat înmolăcit, presărat cu nucă.

melcișór, *melcișori,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *melc.* **2.** (La pl.) Pastă făinoasă în formă de bucăți mici răsucite în spirală.

melcág, *meleaguri,* s.n. (De obicei la pl.) Loc, ținut, regiune.

melifér, -ă, *meliferi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Ale cărei flori conțin nectar și polen. **2.** S.f. (La pl.) Grup de plante cu flori bogate în nectar și în polen; (și la sg.) plantă din acest grup.

melinítă s.f. Exploziv puternic din acid picric, folosit la fabricarea fitilurilor detonante.

melisă, *melise,* s.f. Plantă meliferă cu flori albe, plăcut mirositoare; băutură alcoolică aromată obținută prin fermentarea frunzelor acestei plante.

melițá, *mélițe,* vb. I. **1.** Tr. A zdrobi cu melița partea lemnoasă a tulpinilor de in sau de cînepă, pentru a alege fuiorul. **2.** Intr. (Fig.) A vorbi mult și fără rost, a trăncăni.

méliță, *melițe,* s.f. **1.** Unealtă de lemn acționată manual, folosită în gospodăriile țărănești pentru a alege fuiorul din tulpinile de cînepă și de in. **2.** (Fam.) Gură.

melódic, -ă, *melodici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la melodie. **2.** Adj. Melodios, armonios. **3.** S.f. Ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu studiul melodiei.

melodíe, *melodii,* s.f. **1.** Succesiune organizată de sunete, cu înălțimi și durate diferite, care alcătuiesc o unitate cu sens expresiv. **2.** Compoziție muzicală, cîntec.

melodiós, -oásă, *melodioși, -oase,* adj. Care conține sunete armonioase, plăcute auzului.

melodramátic, -ă, *melodramatici, -e,* adj. Care se referă la melodramă, cu caracter de melodramă; (depr.) cu caracter patetic exagerat.

melodrámă, *melodrame,* s.f. Operă dramatică scrisă într-un stil de un patetism violent, cu acțiune complicată, adesea neverosimilă, în care scene tragice alternează cu scene comice.

melomán, -ă, *melomani, -e,* s.m. și f. Persoană care iubește muzica.

melopée, *melopei,* s.f. Melodie monotonă, tărăgănată.

mélos s.n. **1.** Aspectul melodic al muzicii. **2.** Melodie, cîntec; (p. ext.) muzică.

membránă, *membrane,* s.f. **1.** Țesut subțire, animal sau vegetal, care delimitează, acoperă, susține anumite organe. **2.** Placă subțire, foarte flexibilă, care, prin vibrare, produce sau transmite sunete. **3.** Foiță subțire care separă două medii; diafragmă.

membranós, -oásă, *membranoși, -oase,* adj. Cu aspect de membrană; format din una sau mai multe membrane.

mémbru, -ă, *membri, -e,* subst. **1.** S.n. Fiecare dintre prelungirile perechi, articulate, ale corpului omului sau al unor animale, care servesc

la mers, la zbor, la apucat etc.; *membru superior* = mînă; *membru inferior* = picior. **2.** S.m. Fiecare dintre cele două părți ale unei expresii matematice. **3.** S.n. Fiecare dintre părțile unei propoziții, unei fraze sau unei perioade. **4.** S.m. și f. Persoană (sau unitate) care face parte dintr-o organizație (socială, politică, culturală) sau dintr-o asociație, dintr-o alianță etc.

meménto s.n. **1.** Însemnare, notă, semn care reamintește ceva. **2.** Carte care rezumă esențialul (prin tabele, formule etc.) dintr-una sau din mai multe științe.

memorá, *memorez*, vb. I. Tr. A întipări și a reține în memorie; a memoriza.

memorábil, -ă, *memorabili, -e*, adj. Demn de ținut minte; (p. ext.) important, însemnat.

memorándum, *memorandumuri*, s.n. Document în care sînt expuse faptele sau argumentele juridice care privesc relațiile dintre state.

memoriál, -ă, *memoriali, -e*, s.n., adj. **1.** S.n. Specie literară care cuprinde observații ori impresii personale în legătură cu anumite fapte sau evenimente. **2.** Adj. Care servește pentru a aminti ceva: *casă memorială*.

memorialíst, -ă, *memorialiști, -ste*, s.m. și f. Autor de memoriale sau de memorii.

memorialístic, -ă, *memorialistici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Scriere literară care conține memorii; totalitatea lucrărilor care conțin memorii. **2.** Adj. Care aparține memorialisticii **(1)**, care se referă la memorialistică.

memórie, *memorii*, s.f. **1.** Proces psihic care constă în întipărirea, păstrarea, recunoașterea și reproducerea experienței din trecut (percepțiile, ideile, emoțiile etc.) **2.** Aducere-aminte, amintire. **3.** Amintire pe care o păstrează posteritatea despre oameni sau despre evenimente (de seamă) din trecut. **4.** Parte componentă a calculatorului electronic în care se înmagazinează datele ce au fost codificate.

memóriu, *memorii*, s.n. **1.** Expunere scrisă, amănunțită și documentată, asupra unei probleme, a unui fapt etc. **2.** (La pl.) Scriere care cuprinde însemnări asupra evenimentelor din timpul vieții autorului. **3.** (La pl.) Colecție de conferințe, comunicări și dezbateri ale unei societăți științifice. **4.** Petiție (a unui grup de persoane) în care motivele și documentația sînt expuse pe larg.

memorizá, *memorizez*, vb. I. Tr. A învăța pe de rost.

menádă, *menade*, s.f. (Mitol.) Bacantă.

menáj, *menajuri*, s.n. **1.** Treburile casnice; activitatea gospodinei; gospodărie. **2.** Căsnicie.

menajá, *menajez*, vb. I. **1.** Tr. A trata pe cineva cu grijă, cu îngăduință; a cruța. **2.** Refl. A-și cruța forțele, sănătatea.

menajamént, *menajamente*, s.n. (Mai ales la pl.) Tact, grijă față de susceptibilitatea și sensibilitatea unei persoane.

menajér, -ă, *menajeri, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Femeie angajată să îngrijească de gospodăria cuiva. **2.** Adj. Privitor la menaj, la gospodărie; de menaj, casnic.

menajerie, *menajerii*, s.f. Loc special amenajat în care sînt ținute și expuse publicului animale vii, mai ales sălbatice; totalitatea animalelor expuse într-un asemenea loc.

méndre s.f. pl. (Fam.) *A-și face mendrele* = a-și satisface capriciile; a-și face de cap.

menestrél, *menestreli*, s.m. Poet-muzicant medieval care recita sau cînta versuri cu conținut epic, acompaniindu-se cu un instrument muzical.

ménghină, *menghine*, s.f. Dispozitiv de prindere a unor piese care urmează a fi prelucrate (la strung, la masa de lucru).

menhír, *menhire*, s.n. Monument megalitic făcut din unul sau mai multe blocuri de piatră neprelucrată.

mení, *menesc*, vb. IV. Tr. **1.** A hotărî de mai înainte; a destina. **2.** (În superstiții) A predestina, a ursi; a prezice.

meninge, *meninge*, s.n. Fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării.

meningítă, *meningite*, s.f. Inflamație a meningelor.

menire, *meniri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a meni*; misiune, sarcină, rost. **2.** Soartă, destin.

menisc, *meniscuri*, s.n. **1.** Lentilă cu o față concavă și alta convexă. **2.** Cartilaj în formă de disc, care se află între unele articulații ale corpului.

meníu, *meniuri*, s.n. **1.** Totalitatea felurilor de mîncare ce se servesc la o masă. **2.** Listă pe care sînt scrise felurile de mîncare și băuturile care se servesc într-un restaurant.

menopáuză s.f. Fenomen fiziologic care constă în încetarea definitivă a menstruației la femei.

menstruál, -ă, *menstruali, -e*, adj. Care se referă la menstruație.

menstruáție s.f. Hemoragie fiziologică la femei, care apare periodic începînd din epoca pubertății și pînă la menopauză.

mensuál, -ă, *mensuali, -e*, adj. Care apare sau are loc lunar.

mentalitáte, *mentalități*, s.f. Fel de a gîndi și de a reacționa propriu unui individ sau unei colectivități.

méntă s.f. (Bot.) Izmă; *mentă-creață* = izmă-creață. Var.: **mínță** s.f.

mentól s.n. Produs volatil, aromatic, obținut din uleiul de mentă (sau preparat sintetic), folosit ca antiseptic și calmant.

mentolát, -ă, *mentolați, -te*, adj. Care conține mentol, cu mentol.

méntor, *mentori*, s.m. Povățuitor, îndrumător spiritual.

menține, *mențin*, vb. III. Tr. A păstra ceva în aceeași stare sau formă în care se afla la un moment dat; a lăsa neschimbat; (refl.) a rămîne neschimbat, a dura, a dăinui.

menționá, *menționez*, vb. I. Tr. A semnala ceva, a aminti, a pomeni; a specifica, a consemna.

mențiúne, *mențiuni*, s.f. **1.** Semnalare, indicație, specificare. **2.** Distincție (mai mică decît

premiul) care se acordă elevilor, concurenților la o competiție etc.

menuét, *menuete,* s.n. **1.** Numele unui vechi dans francez, devenit cu timpul dans de salon; compoziție muzicală după care se execută acest dans. **2.** A treia parte a simfoniei clasice.

meoțián s.n. (Geol.) Primul etaj al pliocenului.

mercantíl, -ă, *mercantili, -e,* adj. (Livr.) **1.** Comercial. **2.** (Peior.) Care se preocupă în mod exagerat de cîștigul material.

mercantilism s.n. **1.** Doctrină economică din sec. XV—XVIII care proclama banii ca principala formă a avuției. **2.** Spirit negustoresc; preocupare de a cîștiga bani prin orice mijloace.

mercaptán, *mercaptani,* s.m. Substanță derivată din hidrogenul sulfurat, folosită la odorizarea gazelor combustibile.

mercenár, -ă, *mercenari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Ostaș angajat cu leafă într-o armată străină; (fig., depr.) persoană care, pentru bani sau pentru alte avantaje materiale, se pune în slujba oricăror interese. **2.** Adj. Care se referă la mercenari, alcătuit din mercenari.

merceológ, -ă, *merceologi, -e,* s.m. și f. Specialist în merceologie.

merceologíe s.f. Disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale mărfurilor în vederea stabilirii calității lor și a condițiilor de păstrare.

merceríe, *mercerii,* s.f. Obiecte mărunte (ață, ace, agrafe, nasturi, panglici etc.) care servesc la cusut sau ca accesorii la îmbrăcăminte.

mercerizá, *mercerizez,* vb. I. Tr. A trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da un aspect mătăsos și a le mări rezistența.

mercúr s.n. Metal lichid cu luciu argintiu, foarte dens și foarte mobil, întrebuințat la umplerea termometrelor, la extragerea aurului și argintului, în medicină etc.

mercuriál[1], *mercuriale,* s.n. Listă zilnică a prețurilor, care se afișează în piețe și în tîrguri.

mercuriál[2], **-ă,** *mercuriali, -e,* adj. Care conține mercur; preparat pe bază de mercur.

meréu adv. Continuu, neîncetat, neîntrerupt.

mérge, *merg,* vb. III. Intr. **1.** A se mișca dintr-un loc în altul, a se deplasa, a umbla; (despre vehicule) a circula; (despre ape curgătoare) a curge. **2.** A se duce într-un anumit loc, a se îndrepta spre... **3.** (Despre drumuri) A duce pînă la... **4.** (Despre știri, vești) A se răspîndi. **5.** (Despre acțiuni, evenimente) A decurge; (despre mecanisme) a funcționa; (despre bani) a avea curs; (despre retribuții, venituri) a-i reveni cuiva în mod regulat. **6.** A izbuti, a reuși; a înainta, a progresa. **7.** A se potrivi; a fi posibil; *așa mai merge* = așa e bine, se potrivește.

meridián, *meridiane,* s.n. Fiecare dintre liniile imaginare care unesc polii globului pămîntesc, tăind ecuatorul sub un unghi drept, și care servesc la stabilirea longitudinii punctelor de pe glob; *primul meridian* (sau *meridianul zero*) = meridianul care trece prin orașul Greenwich din Anglia, de la care se măsoară longitudinile geografice; *meridian ceresc*=cerc imaginar care trece prin zenitul locului și prin polii cerești; *meridianul locului* = linia de intersecție a planului meridianului ceresc al locului respectiv cu planul orizontal.

meridionál, -ă, *meridionali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este (de) la sud; specific țărilor sau popoarelor din sud. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația regiunilor sudice.

merínde, *merinde,* s.f. Hrană rece pe care o ia cu sine cel care pleacă la drum sau la lucru (pe cîmp).

merinós subst., adj. invar. **1.** Subst. Rasă de oi de talie mijlocie, cu lînă fină, de culoare albă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care este obținut de la oile din rasa merinos (1).

merișór[1], *merișori,* s.m. Mic arbust din regiunile de munte, cu flori albe sau roz și cu fructe comestibile, în formă de boabe roșii.

merișór[2], *merișoare,* s.n. Fructul merișorului[1], întrebuințat pentru compot și dulceață.

mérit, *merite,* s.n. Calitate, însușire remarcabilă, care face ca cineva sau ceva să fie vrednic de laudă, de răsplată.

meritá, *mérit,* vb. I. Tr. A fi vrednic de o răsplată, de o recompensă; a justifica prețuirea, interesul, grija care i se acordă.

meritóriu, -ie, *meritorii,* adj. Care are merite, care se bucură de apreciere; care este destul de bun, de valoros.

merituós, -oásă, *merituoși, -oase,* adj. Meritoriu.

mers s.n. **1.** Faptul de a merge; deplasare dintr-un loc în altul. **2.** Fel de a merge al cuiva, umblet. **3.** Evoluție, desfășurare (a unui fenomen, a unui proces). **4.** Funcționare a unui sistem tehnic.

mertíc, *mertice,* s.n. Veche măsură pentru cereale.

mésa adv. (Fam.) *A cădea* (sau *a intra*) *mesa* = a ajunge într-o situație neplăcută, a intra într-o încurcătură.

mesádă s.f. v. **misadă.**

mesagér, -ă, *mesageri, -e,* s.m. și f. Persoană însărcinată să ducă un mesaj; trimis, sol.

mesageríe, *mesagerii,* s.f. Sistem de transport al mărfurilor (cu trenul, cu vaporul etc.); oficiul prin care se expediază și se primesc mărfurile.

mesáj, *mesaje,* s.n. **1.** Apel, oral sau scris, de obicei cu caracter oficial, adresat poporului, armatei etc. **2.** Însărcinarea de a comunica ceva; ceea ce se comunică, știre, veste. **3.** (Cib.) Grup de cuvinte transportate ca o unitate de-a lungul unui sistem informațional.

meschín, -ă, *meschini, -e,* adj. **1.** Lipsit de generozitate, preocupat de interese mărunte. **2.** Lipsit de importanță, mărunt, neînsemnat.

meschinărie, *meschinării,* s.f. Atitudine, gest, faptă de om meschin; lipsă de generozitate, de noblețe sufletească.

meseán, *meseni,* s.m. Cel care participă la o masă, la un banchet, la un ospăț.

meseriáș, *meseriași*, s.m. Persoană calificată pentru practicarea unei meserii.

meserie, *meserii*, s.f. Îndeletnicire bazată pe o muncă manuală calificată și constînd în executarea anumitor operații de transformare și de prelucrare a obiectelor muncii sau de prestare a unor servicii.

mesía s.m. Personaj mitic căruia textele biblice îi atribuie rolul de mîntuitor al lumii; nume dat de creștini lui Iisus Hristos.

mesiánic, -ă, *mesianici, -e*, adj. Referitor la mesia; de profet, profetic.

mesteácăn, *mesteceni*, s.m. Arbore din regiunile deluroase, cu coaja albă, frunze argintii, flori grupate în amenți și cu lemnul moale și flexibil.

mestecă, *méstec*, vb. I. Tr. A sfărîma un aliment cu dinții și a-l amesteca cu saliva.

mestecăníș, *mestecănișuri*, s.n. Pădure de mesteceni.

méșă, *meșe*, s.f. **1.** Șuviță de păr, de obicei de altă culoare sau nuanță decît restul părului; șuviță atașată la părul natural (pentru a-l îmbogăți sau a-l înfrumuseța). **2.** Bucată de tifon care se introduce într-o rană pentru a favoriza eliminarea puroiului.

meși s.m. pl. Încălțăminte ușoară fără toc, confecționată din piele subțire, purtată în trecut de bărbați.

meșínă, *meșine*, s.f. Piele de oaie sau de capră, folosită la căptușirea încălțămintei, a articolelor de marochinărie, la legătoria de cărți etc.

méșter, *meșteri*, s.m. **1.** Meseriaș calificat care îndrumează și alți muncitori; proprietar al unui atelier (în raport cu angajații săi). **2.** (Adesea adjectival) Persoană pricepută, îndemînatică, iscusită.

meșterí, *meșteresc*, vb. IV. Tr. **1.** A face, a executa; a prelucra. **2.** A pune la punct, a aranja, a potrivi.

meșteșúg, *meșteșuguri*, s.n. **1.** Meserie. **2.** Pricepere, îndemînare; artă.

meșteșugár, *meșteșugari*, s.m. Meseriaș.

meșteșugărésc, -cáscă, *meșteșugărești*, adj. Care aparține meșteșugarului sau ocupației lui; de meșteșugar.

meșteșugí, *meșteșugesc*, vb. IV. Tr. A efectua un lucru cu pricepere, cu îndemînare, (îr; fig.) a unelti (împotriva cuiva).

metabolísm s.n. Totalitatea proceselor de asimilație și dezasimilație care se desfășoară într-un organism viu și care au drept rezultat menținerea vieții.

metacárp, *metacarpuri*, s.n. Parte a scheletului mîinii, cuprinsă între carp și falange.

metafízic, -ă, *metafizici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Metodă generală de cunoaștere, opusă dialecticii, care consideră obiectele și procesele în mod izolat, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere, negînd automișcarea și contradicțiile interne ale lucrurilor. **2.** Adj. Care aparține metafizicii, privitor la metafizică.

metáforă, *metafore*, s.f. Figură de stil care constă în a da unui cuvînt o semnificație nouă, printr-o comparație subînțeleasă.

metafóric, -ă, *metaforici, -e*, adj. Care ține de metaforă; exprimat prin metafore; (p. ext.) figurat.

metagalaxíe, *metagalaxii*, s.f. **1.** Sistem ipotetic în care ar fi înglobate galaxiile. **2.** Partea universului accesibilă observației.

metál, *metale*, s.n. Element chimic cu luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, maleabil și ductil, mult folosit în tehnică; *metal prețios* = nume dat aurului, platinei și argintului ; *metal nobil* = metal care se oxidează greu ; *metal rar* = metal care se găsește în cantități mici sau în stare dispersă în scoarța Pămîntului.

metalazbést s.n. Material constituit dintr-o țesătură de fire metalice și de azbest, folosit ca garnitură la discuri de ambreiaj, la saboți de frînă etc.

metálic, -ă, *metalici, -e*, adj. **1.** Care are însușiri asemănătoare cu ale metalului; de metal, făcut din metal. **2.** (Despre sunete) Cu rezonanță de metal.

metalifér, -ă, *metaliferi, -e*, adj. (Despre minerale, minereuri etc.) Care conține metale.

metalizá, *metalizez*, vb. I. Tr. A acoperi un obiect cu un strat de metal, în scopul protejării sau pentru a-i da un aspect plăcut.

metalográfic, -ă, *metalografici, -e*, adj. Care aparține metalografiei sau se referă la metalografie.

metalografíe s.f. Ramură a metalurgiei care studiază structura metalelor și a aliajelor.

metalogravúră, *metalogravuri*, s.f. **1.** Procedeu (folosit în poligrafie) de gravare cu dalta a clișeelor metalice. **2.** Clișeu obținut prin acest procedeu.

metaloíd, *metaloizi*, s.m. Element chimic ale cărui proprietăți sînt diferite de cele ale metalelor și ai cărui oxizi cu apa dau acizi.

metalúrgic, -ă, *metalurgici, -e*, adj. Care aparține metalurgiei, privitor la metalurgie.

metalurgíe s.f. **1.** Tehnica extragerii metalelor, a elaborării aliajelor industriale precum și a prelucrării lor în semifabricate. **2.** Știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, precum și cu studiul proceselor fizico-chimice care se produc în operațiile de extragere, preparare și elaborare a lor.

metalurgíst, -ă, *metalurgiști, -ste*, s.m. și f. Persoană calificată pentru prelucrarea industrială a metalelor; specialist în metalurgie.

metamórfic, -ă, *metamorfici, -e*, adj. Care se referă la metamorfism, care provine din metamorfism.

metamorfísm s.n. Totalitatea transformărilor structurale și chimice suferite de roci sub influența căldurii Pămîntului, a presiunii exercitate asupra lor etc.

metamorfozá, *metamorfozez*, vb. I. Refl. A se schimba, a se transforma prin metamorfoză.

metamorfózĭ, *metamorfoze*, s.f. **1.** Totalitatea transformărilor succesive pe care le suferă unele animale în dezvoltarea lor, de la ieșirea din ou și pînă la faza de adult. **2.** (Mitol.) Transformare a unei ființe umane sau a unei zeități, prin mijloace supranaturale, în animal, în plantă sau într-un lucru neînsuflețit. **3.** (Fig.) Transformare, schimbare a înfățișării, a caracterului, a comportării cuiva.

metán s.n. Cea mai simplă hidrocarbură, gaz incolor care se găsește în zăcăminte, în minele de cărbuni etc., fiind folosit drept combustibil și ca materie primă în industrie.

metastáză, *metastaze*, s.f. Apariție în cursul unei boli a unui focar patologic secundar într-o regiune a corpului situată la oarecare distanță de focarul primar.

metatárs, *metatarsuri*, s.n. Parte a scheletului piciorului, situată între tars și falange.

metatéză, *metateze*, s.f. (Lingv.) Modificare fonetică produsă prin schimbarea locului sunetelor sau al silabelor dintr-un cuvînt.

metazoár, *metazoare*, s.n. (La pl.) Subregn de animale care au corpul format din mai multe celule variate ca structură și specializate funcțional; (și la sg.) animal din acest subregn.

meteálnă, *metelne*, s.f. (Pop.) **1.** Defect, cusur; (fig.) patimă, slăbiciune; viciu. **2.** Boală; infirmitate.

metempsihóză s.f. Concepție mistică potrivit căreia sufletul omului ar străbate, după moarte, în vederea purificării, un lung ciclu de incarnări succesive în plante, animale și oameni.

meteór, *meteori*, s.m. **1.** Fenomen atmosferic (electric, luminos, de condensare a vaporilor de apă etc.). **2.** Fenomen luminos care apare pe cer sub forma unei urme strălucitoare, lăsată de trecerea rapidă prin atmosferă a unei particule provenind din spațiul cosmic.

meteóric, -ă, *meteorici, -e*, adj. **1.** Care se referă la fenomenele atmosferice. **2.** Care aparține meteorilor (2), care se referă la meteori; (fig.) care se ivește brusc și trece repede.

meteorísm s.n. (Med.) Mărirea abdomenului provocată de acumularea de gaze în stomac sau în intestin.

meteorít, *meteoriți*, s.m. Fragment de corp ceresc care cade pe suprafața Pămîntului.

meteorográf, *meteorografe*, s.n. Aparat care măsoară și înregistrează, simultan și în mod continuu, presiunea atmosferică, temperatura și umiditatea aerului.

meteorológ, *meteorologi*, s.m. Specialist în meteorologie.

meteorológic, -ă, *meteorologici, -e*, adj. Care se referă la meteorologie.

meteorologíe s.f. Ramură a științei care se ocupă cu studiul atmosferei și al fenomenelor atmosferice.

meteréz, *metereze*, s.n. **1.** (Mil.) Val de pămînt întărit cu nuiele și prevăzut cu mici deschizături pentru tragere. **2.** Partea superioară a unui turn sau a unui zid de apărare, prevăzută cu creneluri.

meterhanéa, *meterhanele*, s.f. (Înv.) Fanfară (turcească) în care predominau tobele.

meticulós, -oásă, *meticuloși, -oase*, adj. **1.** Care lucrează cu multă atenție, preocupat de amănunte. **2.** Făcut cu multă atenție și cu migală.

meticulozitáte s.f. Însușirea de a fi meticulos.

metíl s.m. (Chim.) Radical organic monovalent, derivat din metan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

metilén s.m. (Chim.) Radical organic bivalent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen; *albastru de metilen* = colorant albastru folosit în vopsitorie și în medicină.

metílic, -ă, *metilici, -e*, adj. *Alcool metilic* = lichid incolor, toxic, obținut prin distilarea lemnului și folosit în industria chimică.

metioníná s.f. Aminoacid esențial pentru procesele vitale, folosit ca medicament în afecțiunile hepatice.

metís, -ă, *metiși, -se*, s.m. și f. **1.** Persoană provenită din rase diferite, îndeosebi din încrucișări între albi și negri. **2.** Animal provenit din încrucișarea a doi indivizi de rase deosebite.

metóc, *metocuri*, s.n. **1.** Mănăstire mică, subordonată unei mănăstiri mai mari. **2.** Clădire (sau ansamblu de clădiri) servind ca loc de găzduire pe lîngă o mănăstire.

metódă, *metode*, s.f. **1.** Mod de cercetare, de cunoaștere și de transformare a realității obiective; procedeu folosit în scopul cunoașterii unui obiect sau al obținerii unui rezultat. **2.** Mod organizat, sistematic, de lucru sau de gîndire. **3.** Ansamblul procedeelor pentru predarea unei discipline; manual cuprinzînd regulile de învățare a unei limbi, a unui instrument muzical etc.

metódic, -ă, *metodici, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se conformează unei metode; care se face după o metodă.

metódică, *metodici*, s.f. Parte a didacticii generale care tratează despre principiile și regulile de predare proprii fiecărui obiect de studiu.

metodíst, -ă, *metodiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în metodică.

metodológic, -ă, *metodologici, -e*, adj. Care se referă la metodologie.

metodologíe s.f. **1.** Ansamblul metodelor folosite într-o știință, bazate pe legile și principiile științei respective. **2.** Parte a filozofiei care studiază metodele folosite în știință.

metonimíe, *metonimii*, s.f. Figură de stil care constă în înlocuirea unui termen prin altul, cu care se află într-o relație logică (înlocuirea întregului prin parte, a cauzei prin efect, a abstractului prin concret etc.).

metópă, *metope*, s.f. Element decorativ al frizei la templele dorice, constînd dintr-o placă decorată de obicei cu basoreliefuri.

metráj, *metraje*, s.n. Lungimé a unui obiect, măsurată în metri; cantitate de material, în special de țesături, care se măsoară cu metrul; *(film de) scurt metraj* = film a cărui peliculă

are o lungime de maximum 1500 m; *(film de) lung metraj* = film a cărui peliculă are o lungime mai mare de 1500 m.

métric, -ă, *metrici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre sisteme de unităţi de măsură) Care are metrul prept unitate fundamentală pentru lungime. **2.** S.f. Ramură a poeticii care studiază structura versurilor şi a unităţilor prozodice.

metrologíe s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurările precise şi cu unităţile şi procedeele de măsură; totalitatea activităţilor legate de mijloacele şi metodele de măsurare.

metronóm, *metronoame,* s.n. Instrument care marchează, prin bătăile regulate ale unui pendul, intervale de timp egale.

metrópolă, *metropole,* s.f. **1.** Nume dat marilor oraşe (de obicei capitale de state). **2.** Stat imperialist, considerat în raport cu coloniile sale.

metróu, *metrouri,* s.n. Cale ferată urbană subterană, servind ca mijloc de transport în comun.

métru, *metri,* s.m. **1.** Unitate fundamentală de măsură pentru lungime în sistemul internaţional de unităţi de măsură. **2.** Riglă de lemn, de metal, de material plastic etc. (sau bandă de metal ori de material plastic), gradată în centimetri şi milimetri, care serveşte pentru măsurat. **3.** Grup de silabe constituind unitatea de măsură a unui vers.

meu, mea, *mei, mele,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. (Precedat de „al", „a", „ai", „ale"; înlocuieşte numele obiectului posedat de vorbitor precum şi numele vorbitorului) *Ai mei sînt.* **2.** Adj. pos. Care aparţine vorbitorului: *lucrurile mele;* (arată o dependenţă, o înrudire) *părinţii mei.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii vorbitorului sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestuia: *îi aştept pe ai mei; mă întorc la ale mele.*

mexicán, -ă, *mexicani, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Mexic sau la populaţia lui. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune în Mexic.

mezaliánţă, *mezalianţe,* s.f. Căsătorie cu o persoană de condiţie socială considerată inferioară.

mezanín, *mezanine,* s.n. Etaj mai scund, situat între parter şi primul etaj.

mezát s.n. Vînzare publică a bunurilor unui datornic; licitaţie.

mezél, *mezeluri,* s.n. (Mai ales la pl.) Nume dat unor preparate alimentare din carne, de tipul salamului.

mezelărie, *mezelării,* s.f. Fabrică sau magazin de mezeluri.

mezelíc, *mezelicuri,* s.n. Gustare, aperitiv.

mezentér, *mezentere,* s.n. Foiţă a peritoneului, care învelşte intestinul subţire şi îl leagă de peretele posterior al abdomenului.

mezín, -ă, *mezini, -e,* adj., s.m. şi f. (Fratele) cel mai tînăr dintre mai mulţi fraţi.

mezocárp, *mezocarpuri,* s.n. Partea cărnoasă a unui fruct.

mezodérm, *mezoderme,* s.n. Foiţă a embrionului situată între ectoderm şi endoderm.

mezolític s.n. Epoca mijlocie a pietrei, situată între paleolitic şi neolitic.

mezón, *mezoni,* s.m. Particulă elementară instabilă avînd masa cuprinsă între cea a electronului şi cea a protonului.

mezozóic s.n. Eră geologică situată între paleozoic şi neozoic, caracterizată prin existenţa reptilelor uriaşe, prin apariţia mamiferelor, a plantelor cu flori etc.

mezzo-fórte adv. (Muz.) Cu intensitate mijlocie (între piano şi forte).

mezzo-sopránă, *mezzo-soprane,* s.f. Voce de femeie, situată ca registru între sopran şi alto; cîntăreaţă cu o astfel de voce.

mi s.m. invar. Treapta a treia din gama majoră-tip; sunetul şi nota corespunzătoare.

mia, *miele,* s.f. Puiul de sex feminin al oii.

mialgíe, *mialgii,* s.f. Nume dat durerilor musculare.

miásmă, *miasme,* s.f. Emanaţie rău mirositoare; duhoare.

miau interj. Cuvînt care imită strigătul pisicii; (substantivat; fam.) *a-i lua cuiva miaul* = a face pe cineva să tacă; a omori pe cineva.

miazănoápte s.f. Nord.

miazăzí s.f. Sud.

mic, -ă, *mici,* adj. **1.** Care este de proporţii reduse, sub dimensiunile obişnuite; puţin încăpător, strîmt; scurt, scund; *degetul (cel) mic* = cel mai subţire dintre degete, aşezat lîngă inelar; *în mic* = după un plan redus; fără amploare. **2.** (Despre ape) De adîncime (şi lăţime) redusă. **3.** Redus (ca număr), limitat. **4.** (Despre zi, noapte etc.) Care durează puţin; scurt. **5.** În vîrstă fragedă; (substantivat) *cei mici* = copiii. **6.** Fără (prea mare) importanţă; neînsemnat; (despre oameni) lipsit de noblete, de generozitate; meschin. **7.** Care se află pe o treaptă inferioară într-o ierarhie.

micacéu, -ée, *micacei, -ee,* adj. (Despre roci, minerale) Care conţine mică[2].

micaşist, *micaşisturi,* s.n. Rocă metamorfică alcătuită în cea mai mare parte din mice şi cuarţ.

mícă[1] s.f. (Pop.) *Pe mică pe ceas* = foarte repede, într-o clipă; foarte des, mereu.

mícă[2], *mice,* s.f. Grupă de minerale cristalizate, cu luciu sticlos, care se desfac uşor în foiţe subţiri şi elastice, fiind întrebuinţate în special ca izolante electrice şi termice.

micéliu, *micelii,* s.n. Reţea de filamente care alcătuiesc aparatul vegetativ al ciupercilor.

michidúţă s.m. (Fam. şi glumeţ) Drac; drăcuşor.

micíme, *micimi,* s.f. Faptul de a fi mic; (fig.) josnicie, meschinărie.

micologíe s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ciupercilor.

micóză, *micoze,* s.f. Nume dat bolilor provocate de ciuperci.

micro- Element de compunere însemnînd „mic", care servește la formarea unor substantive.

microb, *microbi*, s.m. Nume dat unor ființe unicelulare, microscopice, care trăiesc în sol, în apă, în aer, în corpul plantelor sau al animalelor, și din care fac parte bacteriile, bacilii, virusurile.

microbián, -ă, *microbieni, -e*, adj. Care se referă la microbi, cauzat de microbi.

microbiologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul microorganismelor.

microbúz, *microbuze*, s.n. Autobuz pentru un număr mic de pasageri.

microcefál, -ă, *microcefali, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă fenomenul de microcefalie.

microcefalíe s.f. Anomalie congenitală care constă în dezvoltarea insuficientă a craniului.

microclímă s.f. Climă locală, caracteristică unei anumite arii geografice, în spațiul din imediata apropiere a solului.

microcósm s.n. Lumea obiectelor submicroscopice (molecule, atomi, particule elementare etc.).

microfílm, *microfilme*, s.n. Film fotografic pe care sînt copiate, la scară foarte mică, documente sau cărți.

microfón, *microfoane*, s.n. Dispozitiv care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în radiotelevizione și în telecomunicații.

microlít, *microlite*, s.n. Cristal microscopic care se găsește în compoziția rocilor vulcanice.

micrométru, *micrometre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea lungimilor, cu o precizie de ordinul sutimilor și chiar al miimilor de milimetru.

micrón, *microni*, s.m. Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un milimetru.

microorganísm, *microorganisme*, s.n. Denumire generică pentru organismele de dimensiuni microscopice (bacterii, virusuri etc.).

micropíl, *micropile*, s.n. Canal microscopic la vîrful ovulului plantelor superioare, prin care tubul polinic pătrunde la oosferă.

microporós s.n. Material sintetic poros, din care se confecționează talpa la unele obiecte de încălțăminte.

microradiografíe, *microradiografii*, s.f. Radiografie efectuată pe un film de dimensiuni reduse (putînd fi mărită ulterior pînă la dimensiunile necesare).

microraión, *microraioane*, s.n. Parte dintr-o zonă a unui oraș, avînd un caracter unitar și cuprinzînd edificii cu dotare de primă necesitate.

microreceptór, *microreceptoare*, s.n. Ansamblu format din microfonul și receptorul telefonic, cu conductoarele de legătură aferente.

microscóp, *microscoape*, s.n. Instrument optic folosit pentru examinarea obiectelor foarte mici, cu ajutorul lui putîndu-se distinge detalii de ordinul miimilor de milimetru.

microscópic, -ă, *microscopici, -e*, adj. De dimensiuni foarte mici; care nu poate fi văzut decît la microscop.

microscopíe, *microscopii*, s.f. Tehnica observării și examinării obiectelor cu ajutorul microscopului.

microseísm, *microseisme*, s.n. Cutremur de pămînt de mică intensitate, înregistrat numai de aparate.

microspór, *microspori*, s.m. (Bot.) Spor la unele criptogame, care dă naștere unui protal mascul.

microstructúră, *microstructuri*, s.f. Structură de amănunt a unui material, observată cu ajutorul microscopului.

micsándră, *micsandre*, s.f. Plantă din familia cruciferelor, înaltă pînă la 75 cm, cu flori albe, roșii sau violete, plăcut mirositoare.

micșorá, *micșorez*, vb. I. 1. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai mic (ca dimensiune, volum, intensitate). 2. Tr. A reduce, a scădea (prețul, valoarea, numărul etc.).

micșunéa, *micșunele*, s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori parfumate, galbene-aurii, cultivată ca plantă ornamentală.

mídie, *midii*, s.f. Animal marin, comestibil, din încrengătura moluștelor, cu cochilia aproape triunghiulară.

míe, *mii*, num. card. Numărul care în numărătoare are locul între 999 și 1001; (substantivat, f.) *unde s-a dus mia, meargă și suta.*

mied s.n. Hidromel.

miel, *mieі*, s.m. Puiul, în special de sex masculin, al oii; blana prelucrată a puiului oii; carnea acestui animal.

mielăréa, *mielărele*, s.f. Arbust ornamental, înalt pînă la 4 m, cu flori mici, violete.

mielítă, *mielite*, s.f. 1. Inflamație a măduvei osoase. 2. Inflamație a măduvei spinării.

miércuri s.f. A treia zi a săptămînii; (adverbial, în forma *miercurea*) în fiecare miercuri.

miére s.f. 1. Substanță semilichidă, bogată în zaharuri, vitamine și enzime, rezultată din nectarul culeș și prelucrat de albine; *luna de miere* = prima lună din viața conjugală. 2. *Mierea ursului* = nume dat unor specii de plante erbacee, cu frunze păroase și flori roșii, violete sau albastre.

miérlă, *mierle*, s.f. Pasăre cîntătoare sedentară de pădure, cu cioc galben și pene negre.

mierlói, *mierloi*, s.m. Bărbățușul mierlei.

mierós, -oásă, *mieroși, -oase*, adj. Care arată o amabilitate exagerată, falsă, ipocrită.

miérță, *mierțe*, s.f. Unitate de măsură pentru cereale, folosită în trecut în Moldova și în Transilvania.

mieună, pers. 3 *miáună*, vb. I. Intr. (Despre pisici) A scoate strigătul caracteristic speciei.

mieunát, *mieunaturi*, s.n. Faptul de a mieuna; strigătul scos de pisici.

miez, *miezuri*, s.n. 1. Partea interioară, de obicei mai moale, a unui fruct, a pîinii etc.; partea interioară, centrală a unui lucru. 2. *Miezul nopții (al verii* etc.) = mijlocul, toiul nopții (al verii

etc.). **3.** (Tehn.) Corp detaşabil din interiorul unei forme de turnătorie, cu ajutorul căruia se obţin goluri în piesele turnate. **4.** *Miez magnetic* = porţiune feromagnetică de circuit magnetic, înconjurată de o înfăşurare electrică. **5.** (Fig.) Partea esenţială a unei probleme; *cu miez* = cu conţinut, cu tîlc.

miezós, -oásă, *miezoşi, -oase,* adj. Cu mult miez.

migálă s.f. Minuţiozitate şi scrupulozitate în efectuarea unei munci.

migălcálă, *migăleli,* s.f. Migală.

migăli, *migălesc,* vb. IV. Tr. şi intr. A lucra cu multă răbdare, grijă şi minuţiozitate.

migălós, -oásă, *migăloşi, -oase,* adj. **1.** Care cere migală; care se face cu migală, cu meticulozitate. **2.** (Despre oameni) Care lucrează cu migală.

migdál, *migdali,* s.m. Arbore mediteranean din familia rozaceelor, cu flori albe sau trandafirii şi fructe drupe.

migdalát, -ă, *migdalaţi, -te,* adj. (Despre ochi) De forma migdalei; alungit.

migdálă, *migdale,* s.f. Fructul migdalului, oval-alungit, cu sîmburele comestibil, bogat în ulei.

migmatít, *migmatite,* s.n. Rocă metamorfică formată prin pătrunderea magmei granitice între roci sedimentare.

mignón, -ă, *mignoni, -e,* adj. (Adesea substantivat) Mic şi delicat. Pr.: *mi-nion.*

migrá, *migrez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre triburi, popoare) A se deplasa în masă de pe un teritoriu pe altul. **2.** (Despre unele animale, mai ales păsări) A se muta în masă dintr-o regiune în alta, în anumite epoci ale anului, datorită nevoilor de hrană sau de reproducere, factorilor climatici etc.

migratór, -oáre, *migratori, -oare,* adj. Care migrează.

migraţiúne, *migraţiuni,* s.f. Faptul de a migra; deplasare în masă de pe un teritoriu pe altul.

migrénă, *migrene,* s.f. Durere de cap intensă, de obicei într-o singură parte.

mihálţ, *mihalţi,* s.m. Peşte răpitor de apă dulce, de 30—40 cm lungime, cu solzi mărunţi de culoare brună-verzuie.

míilea, mia num. ord. Care se află între al nouă sute nouăzeci şi nouălea şi al o mie unulea.

miime, *miimi,* s.f. **1.** Număr egal cu a mia parte dintr-o unitate; a mia parte dintr-un întreg. **2.** Unitate de măsură pentru unghiuri, folosită mai ales în artilerie.

míja s.f. art. *De-a mija* = numele unui joc de copii.

miji, *mijesc,* vb. IV. Intr. **1.** A începe să se zărească, să devină vizibil; a apărea, a se ivi; (intr. şi refl.): *a (se) miji de ziuă* = a se face ziuă. **2.** (Despre iarbă) A încolţi, a răsări. **3.** A închide pe jumătate ochii pentru a vedea mai bine sau pentru a se acomoda cu lumina ori cu întunericul.

mijloc, (1—3) *mijlocuri,* **(4, 5)** *mijloace,* s.n. **1.** Punct, loc situat la egală distanţă de punctele periferice, de extremităţi; loc situat în interior, la oarecare distanţă de margine; intervalul dintre două obiecte sau dintre două extremităţi; *de mijloc* = mijlociu. **2.** Parte a corpului omenesc situată între torace şi şolduri; talie, brîu. **3.** Moment situat (aproximativ) la aceeaşi depărtare de începutul şi sfîrşitul unui interval de timp, al unui proces în desfăşurare. **4.** Procedeu, metodă; chip, mod de a acţiona. **5.** Ceea ce serveşte pentru realizarea unui scop; (la pl.) posibilităţi materiale sau băneşti; *mijloace de muncă* = lucruri cu ajutorul cărora oamenii acţionează asupra obiectelor muncii pentru a le transforma potrivit nevoilor lor; *mijloace de producţie* = totalitatea mijloacelor de muncă şi a obiectelor muncii, pe care oamenii le folosesc în procesul de producere a bunurilor materiale. Accentuat şi: *mijlóc.*

mijlocáş, -ă, *mijlocaşi, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Despre ţărani sau ţărănime; şi substantivat, m.) Care are în proprietate pămînt şi alte mijloace de producţie cu ajutorul cărora îşi cîştigă existenţa, fără a exploata munca altora. **2.** S.m. Sportiv care acţionează între linia de apărare şi cea de atac a unei echipe. **3.** S.m. (La pl.) Perechea de cai înhămaţi la mijloc, între înaintaşi şi rotaşi; (la sg.) fiecare dintre caii care formează această pereche.

mijlocí, *mijlocesc,* vb. IV. **1.** Intr. A interveni pe lîngă cineva în favoarea cuiva. **2.** Tr. A înlesni, a ajuta.

mijlocíre, *mijlociri,* s.f. Acţiunea de *a mijloci; prin mijlocirea...* = prin intermediul..., cu ajutorul...

mijlocitór, -oáre, *mijlocitori, -oare,* s.m. şi f. Intermediar.

mijlocíu, -íe, *mijlocii,* adj. **1.** De mijloc; care se găseşte la mijloc. **2.** Care se situează între extrema superioară şi cea inferioară (în ce priveşte dimensiunea, calitatea, valoarea). **3.** (Şi substantivat) Al doilea născut dintre trei fraţi.

milanéză, *milaneze,* s.f. Tricot de mătase folosit pentru confecţionarea unor obiecte de lenjerie.

mílă[1], *mile,* s.f. **1.** Sentiment de înţelegere şi de părere de rău faţă de suferinţa sau nenorocirea altuia. **2.** Ajutor, binefacere, pomană. **3.** Bunăvoinţă, bunătate, înţelegere, îngăduinţă, cruţare. **4.** Graţie, îndurare divină.

mílă[2], *mile,* s.f. Unitate de măsură pentru lungimi egală cu 1609,3 m (folosită în unele ţări); *milă marină* = unitate de măsură pentru lungimi egală cu 1852 m, folosită în navigaţia maritimă.

milenár, -ă, *milenari, -e,* adj. Care există de o mie de ani, care durează de un mileniu; (p. ext.) care există de mii de ani.

miléniu, *milenii,* s.n. Perioadă de timp de o mie de ani.

miliampér, *miliamperi,* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o miime dintr-un amper.

miliár, -ă, *miliari, -e,* adj., s.n. (Stîlp sau piatră) aşezată la marginea drumurilor principale,

mărimile negative. **2.** S.n. Lipsă, deficit. **3.** Adv. Mai puțin, fără.

minúscul, -ă, *minusculi, -e,* adj. De dimensiuni foarte mici; (substantivat, f.) literă mică.

minút, -ă, *minute,* s.n., s.f. **1.** S.n. Interval de timp egal cu a șaizecea parte dintr-o oră și cuprinzînd șaizeci de secunde; răstimp foarte scurt; clipă, moment. **2.** S.n. (Mat.) Unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu a șaizecea parte dintr-un grad. **3.** S.f. Notă scrisă, în care sînt consemnate, pe scurt, problemele discutate într-o ședință.

minutár, *minutare,* s.n. Ac al ceasorniculuí, care indică minutele.

minuțiós, -oásă, *minuțioși, -oase,* adj. Care cercetează lucrurile în amănunt și cu multă atenție; făcut cu atenție, cu migală; meticulos.

minuțiozitáte, *minuțiozități,* s.f. Însușirea de a fi minuțios.

mioáră, *mioare,* s.f. Oaie tînără care încă nu a fătat.

miocárd s.n. Mușchiul inimii.

miocardíță, *miocardite,* s.f. Inflamație a miocardului, care apare în unele boli.

miocén s.n. Seria inferioară a neogenului, caracterizată printr-o faună și o floră apropiate de cele actuale.

miogén s.n. Proteină care se găsește în țesutul muscular.

miográf, *miografe,* s.n. Aparat cu care se înregistrează grafic contracțiile musculare.

mióp, mioápă, *miopi, mioape,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de miopie; (fig.) (persoană) cu vederi înguste, lipsită de perspicacitate.

miopíe, *miopii,* s.f. Defect al vederii caracterizat prin imposibilitatea de a distinge clar obiectele situate la distanță.

mioríță, *mioriițe,* s.f. Diminutiv al lui *mioară;* oaie tînără.

miorlăi, pers. 3 *miórlăie,* vb. IV. Intr. (Despre pisici) A mieuna.

miorlăit, -ă, *miorlăiți, -te,* adj. (Despre oameni sau despre glasul lor) Plîngăreț.

miozínă, *miozine,* s.f. Proteină care se găsește în țesutul muscular, avînd rol important în contracția mușchilor.

miozítă, *miozite,* s.f. Inflamație a unuia sau a mai multor mușchi striați.

miozótis s.m. (Bot.) Nu-mă-uita.

mir s.n. (Bis.) Untdelemn sfințit cu care preotul îi unge pe credincioși pe frunte, în cadrul unor ritualuri.

mirá, *mir,* vb. I. Refl. **1.** A fi nedumerit, surprins, uimit. **2.** A manifesta uimire sau admirație.

mirácol, *miracole,* s.n. Minune (1).

miraculós, -oásă, *miraculoși, -oase,* adj. **1.** Care pare a fi produs printr-o minune; uimitor, extraordinar; (substantivat, m. sg.) elementul supranatural din basme și legende. **2.** Care produce efecte excepționale.

miráj, *miraje,* s.n. **1.** Fenomen optic datorit refracției treptate a razelor de lumină cînd străbat straturi de aer cu densități diferite, din care cauză obiectele depărtate aflate la orizont apar însoțite de imaginea lor răsturnată. **2.** (Fig.) Plăsmuire, închipuire, iluzie deșartă. **3.** (Fig.) Lucru atrăgător, farmec, atracție.

miráre s.f. Surprindere; uimire; *n-ar fi de mirare să...* = ne putem aștepta să...

míră, *mire,* s.f. **1.** Riglă gradată, cu lungimea de 2—4 m, utilizată în măsurătorile topografice. **2.** Imagine standard transmisă pe ecranele televizoarelor pentru reglarea imaginii acestora.

mire, *miri,* s.m. Nume purtat de bărbat în ziua (și în preajma zilei) căsătoriei sale; (la pl.) nume dat celor două persoane care se căsătoresc.

mireán, -ă, *mireni, -e,* s.m. și f., adj. (Persoană) care nu aparține clerului.

mireásă, *mirese,* s.f. Nume purtat de femeie în ziua (și în preajma zilei) căsătoriei sale.

mireásmă, *miresme,* s.f. **1.** Miros plăcut (răspîndit mai ales de flori). **2.** (Adesea la pl.) Ulei sau substanță aromatică folosită pentru ungerea trupului, pentru parfumarea aerului etc.

miriáde s.f. pl. (Livr.) Număr, mulțime, cantitate foarte mare.

miriapód, *miriapode,* s.n. (La pl.) Clasă de artropode cu numeroase perechi de picioare, corespunzătoare segmentelor corpului; (și la sg.) animal din această clasă.

mirífic, -ă, *mirifici, -e,* adj. (Livr.) Măreț, minunat.

míriște, *miriști,* s.f. Cîmp de pe care s-au secerat cerealele și pe care au rămas părțile inferioare ale tulpinilor; (cu sens colectiv) tulpinile retezate, rămase cu rădăcina în pămînt.

mirodénie, *mirodenii,* s.f. **1.** Nume dat unor substanțe aromatice cu miros puternic, plăcut. **2.** Nume dat părților unor plante (exotice) folosite drept condiment.

mironosíță, *mironosițe,* s.f. Femeie cucernică, smerită; epitet dat unei femei care simulează nevinovăția, modestia.

mirós, *mirosuri,* s.n. **1.** Simț prin care organismul percepe proprietățile unor substanțe cînd vine în contact cu vaporii acestora. **2.** Emanație pe care o exală unele corpuri; senzație olfactivă pe care o produce această emanație.

mirosí, *mirós,* vb. IV. **1.** Tr. A percepe, a simți un miros. **2.** Tr. (Fig.) A presimți, a bănui, a presupune. **3.** Intr. A avea (sau a răspîndi) un miros.

mirositór, -oáre, *mirositori, -oare,* adj. Care are (sau răspîndește) un miros (plăcut).

mirt, *mirți,* s.m. Arbust ornamental mediteranean cu frunze persistente și cu flori mici, albe, parfumate.

miruí, *miruiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A unge pe credincioșii creștini cu mir. **2.** (Fig.; fam.) A lovi pe cineva în cap; a omorî.

misádă, *misade,* s.f. Blană confecționată din mai multe piei, cu care se căptușesc paltoanele. Var.: **mesádă** s.f.

míșă, *mise,* s.f. Compoziție muzicală pentru cor și soliști, scrisă pe textul liturghiei catolice.

miscelanéu, -ée, *miscelanee,* adj., s.n. (Rubrică într-o publicație ori volum) cu conținut variat.

miscibilitáte s.f. Proprietate a două sau a mai multor substanțe de a forma un amestec omogen.

misionár, *misionari,* s.m. Persoană trimisă de biserică să răspîndească creștinismul (mai ales catolicismul) în țări cu altă religie.

misít, *misiți,* s.m. Persoană care mijlocește afaceri comerciale; samsar.

misiúne, *misiuni,* s.f. **1.** Însărcinare dată cuiva; rost, menire. **2.** *Misiune diplomatică* = reprezentanță diplomatică a unui stat, cu grad de ambasadă sau de legație. **3.** Instituție religioasă prin care se propagă creștinismul într-o țară cu altă religie.

misívă, *misive,* s.f. (Astăzi glumeț) Scrisoare, bilet.

mistér, *mistere,* s.n. **1.** Ceea ce este (încă) nedescoperit sau neînțeles. **2.** (Mai ales la pl.) Lucrare dramatică medievală (la început cu caracter religios).

misteriós, -oásă, *misterioși, -oase,* adj. **1.** Care este necunoscut sau neînțeles; tainic. **2.** Care ascunde ceva; care este înconjurat de mister.

místic, -ă, *mistici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține misticismului; care vădește misticism. **2.** S.m. și f. Adept al misticismului. **3.** Adj. Cu înțeles ascuns, tainic.

misticísm s.n. Credință eronată în existența unor forțe supranaturale și în posibilitatea omului de a comunica cu ele pe căi tainice, nonraționale.

mistifică, *mistific,* vb. I. Tr. A induce în eroare, a înșela; a denatura adevărul.

mistificatór, -oáre, *mistificatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care mistifică.

mistrál s.n. Vînt puternic care suflă iarna în Franța, de-a lungul văii Ronului, spre Marea Mediterană.

mistréț, -eáță, *mistreți, -e,* adj. *Porc mistreț* (și substantivat, m.) = animal sălbatic, cu corpul masiv, cu caninii lungi și tăioși, strămoșul porcului domestic.

mistríe, *mistrii,* s.f. Unealtă de zidărie în formă de lopățică cu care se întinde mortarul pe zid.

mistuí, *mistui,* vb. IV. **1.** Tr. A digera alimentele. **2.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici. **3.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) chinui sufletește. **4.** Refl. A se face nevăzut, a dispărea.

mistuitór, -oáre, *mistuitori, -oare,* adj. Care mistuie; care nimicește; (fig.) chinuitor.

mișcá, *mișc,* vb. I. **1.** Intr., tr. și refl. A ieși (sau a face să iasă) din starea de repaus, de imobilitate; (refl. și intr.) a porni din loc, a se deplasa. **2.** Refl. și intr. A începe să lucreze, a ieși din pasivitate; a dovedi oarecare pricepere într-o anumită muncă. **3.** Intr. și refl. A fi viu, a da semne de viață. **4.** Refl. (Despre colectivități) A se agita, a se răscula. **5.** Tr. A impresiona, a emționa; a înduioșa.

mișcáre, *mișcări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) mișca;* exercițiu (sau parte a unui exercițiu) sportiv ori de gimnastică; (fiz.) variație în timp a poziției unui corp în raport cu un sistem de referință. **2.** (Fil.) Categorie care cuprinde toate procesele și schimbările ce au loc în univers. **3.** Fiecare mutare de piese la jocul de șah, de table etc. **4.** Viteză cu care se execută o bucată muzicală. **5.** Acțiune sau curent care antrenează un număr mare de oameni în sprijinul unei idei, al unui scop comun etc. **6.** Circulație; animație, forfoteală; *birou de mișcare* = birou de unde se dirijează și se coordonează într-o gară circulația trenurilor. **7.** (La pl.) Deplasare a unor unități militare; *mișcări de trupe.* **8.** Schimbare intervenită în organizarea personalului dintr-o unitate.

mișcát, -ă, *mișcați, -te,* adj. Emoționat, impresionat; înduioșat.

mișcătór, -oáre, *mișcători, -oare,* adj. **1.** Care se mișcă; care poate fi mișcat, mutat; mobil. **2.** (Fig.) Care impresionează, emoționează.

mișél, -eá, *mișei, -ele,* adj., s.m. și f. (Om) ticălos, netrebnic; fricos, laș.

mișelésc, -eáscă, *mișelești,* adj. De mișel, ticălos, nemernic.

mișelésce adv. Ca mișcii, nedemn; ca un fricos, ca un laș.

mișelíe, *mișelii,* s.f. Faptă de mișel; ticăloșie, mîrșăvie.

mișínă, *mișine,* s.f. Mică scobitură pe suprafața dinților cailor și ai altor animale erbivore (după care li se poate recunoaște vîrsta).

mișmáș, *mișmașuri,* s.n. (Fam.) Amestecătură, harababură.

mișunâ, pers. 3 *mișună,* vb. I. Intr. (Despre ființe) A se mișca în număr mare, de colo pînă colo, a forfoti.

mit, *mituri,* s.n. Povestire fabuloasă, fantastică, despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari; (p. gener.) poveste, legendă, basm.

mítă, *mite,* s.f. Bani sau daruri în obiecte date sau promise unei persoane oficiale (unui funcționar) pentru a îndeplini (ori a nu îndeplini) un act care intră în obligațiile sale de serviciu.

mític, -ă, *mitici, -e,* adj. Care ține de un mit; legendar, fabulos.

míting, *mitinguri,* s.n. Întrunire publică prilejuită de un eveniment politic important.

mititél, -eá, -ícă, *mititei, -ele,* adj., s.m. **1.** Adj. Diminutiv al lui *mic.* **2.** S.m. Cîrnăcior făcut din carne tocată, condimentată, care se mănîncă fript la grătar.

mitocán, *mitocani,* s.m. Om cu purtări grosolane; bădăran.

mitocánésc, -eáscă, *mitocănești,* adj. De mitocan; grosolan.

mitocăníe, *mitocănii,* s.f. Atitudine, faptă, vorbă de mitocan; bădărănie, mojicie.

mitológic, -ă, *mitologici, -e,* adj. Care aparține mitologiei, care se referă la mitologie.

mitológie, *mitologii,* s.f. Totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite.

mitrálă, *mitrale*, adj. *Stenoză mitrală* = boală care constă în îngustarea orificiului auriculo-ventricular din partea stîngă a inimii.

mitraliá, *mitraliez*, vb. I. Tr. A trage cu mitraliera asupra unui obiectiv.

mitraliéră, *mitraliere*, s.f. Armă automată de calibru mic, montată pe un suport, cu care se poate trage, într-un timp scurt, un număr mare de proiectile.

mitraliór, *mitraliori*, s.m. Militar specializat în trageri cu mitraliera.

mîtră[1], *mitre*, s.f. (Anat.) Uter.

mîtră[2], *mitre*, s.f. Acoperămînt pentru cap, de formă sferică sau conică, uneori ornamentat, purtat mai ales de arhierei în timpul slujbelor religioase.

mitropolíe, *mitropolii*, s.f. **1.** Unitate administrativă a bisericii ortodoxe, superioară episcopiei și inferioară patriarhiei. **2.** Biserica și ansamblul de clădiri anexe care constituie sediul unei mitropolii (1).

mitropolít, *mitropoliți*, s.m. Înalt cleric ortodox, conducător al unei mitropolii.

mitropolitán, -ă, *mitropolitani, -e*, adj. Care se referă la mitropolie sau la mitropolit, care aparține mitropoliei sau mitropolitului.

mîtuí, *mituiesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva mită.

mituitór, -oáre, *mituitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care mituiește.

mîță, *mițe*, s.f. **1.** Lînă scurtă, tunsă pentru prima oară de pe miei; lînă tunsă de pe capul, coada și picioarele oilor. **2.** Fire lungi de lînă care atîrnă în smocuri.

mițós, -oásă, *mițoși, -oase*, adj. (Despre blăni, păr, lînă sau obiecte confecționate din lînă) Cu fire lungi; cu mițe (2).

mixedém s.n. Boală endocrină datorită unei grave insuficiențe tiroidiene, care duce la scăderea funcțiilor organismului.

mixomicéte s.f. pl. Încrengătură de plante inferioare saprofite, lipsite de clorofilă.

mixt, -ă, *micști, mixte*, adj. Alcătuit din elemente eterogene; amestecat; *cor mixt* = cor compus din voci bărbătești și voci femeiești; *număr mixt* = număr compus din numere întregi și din fracții ordinare.

mixtúră, *mixturi*, s.f. **1.** Amestecătură. **2.** Amestec de materiale granulare, folosit la prepararea unor mortare, a unor îmbrăcăminți rutiere etc.

mizá, *mizez*, vb. I. A depune o sumă de bani ca miză; (fig.) a conta pe...

mizanscénă, *mizanscene*, s.f. Montare a unui spectacol artistic; punere în scenă.

mizantróp, -ă, *mizantropi, -e*, s.m. și f. Persoană stăpînită de mizantropie.

mizantropíe s.f. Lipsă de încredere în oameni; tendința de a se izola de lume.

mízã, *mize*, s.f. Sumă de bani pe care o angajează la unele jocuri de noroc fiecare dintre participanți.

mízer, -ă, *mizeri, -e*, adj., s.m. și f. (Livr.) **1.** Adj., s.m. și f. (Om) sărman, nenorocit. **2.** Adj. Care denotă o situație proastă; sărăcăcios.

mizerábil, -ă, *mizerabili, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) ticălos, nemernic. **2.** Adj. Care se află într-o stare foarte proastă; sărac, sărăcăcios.

mizericórdie, *mizericordii*, s.f. (Livr.; rar) Îndurare, milostivire.

mizérie, (2) *mizerii*, s.f. **1.** Stare de extremă sărăcie; situație jalnică, vrednică de plîns. **2.** (Mai ales la pl.) Greutăți, griji, necazuri.

mîhní, *mîhnesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) supăra, a (se) întrista.

mîhnire, *mîhniri*, s.f. Faptul de *a (se) mîhni*; supărare, întristare, amărăciune.

mîhnit, -ă, *mîhniți, -te*, adj. Supărat, amărît, întristat.

mîine adv. În ziua care urmează după cea de azi; în viitor, cîndva.

mîl, *mîluri*, s.n. Sediment alcătuit în general din particule argiloase foarte fine, depuse pe fundul apelor sau pe terenuri inundabile; pămînt noroios.

mîle adv. *A tăcea mîle* = a nu scoate o vorbă, a tăcea chitic.

mîlí, *mîlesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) umple de mîl, a (se) acoperi cu mîl.

mîlít, -ă, *mîliți, -te*, adj. Acoperit cu mîl, plin de mîl.

mîlitúră, *mîlituri*, s.f. Depunere de mîl; loc acoperit cu mîl.

mîlós, -oásă, *mîloși, -oase*, adj. Cu mîl, plin de mîl.

mînú, *mîn*, vb. I. Tr. **1.** A îndemna un animal la mers; a dirija mersul unui vehicul cu tracțiune animală. **2.** A trimite pe cineva să se ducă undeva, să facă ceva. **3.** A pune în mișcare; a acționa; a mișca din loc; a deplasa, a duce.

mînă, *mîini*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două membre superioare ale corpului omenesc; (p. restr.) extremitatea antebrațului, care se termină cu cele cinci degete; *de mînă* = (despre unelte, instrumente) care este acționat manual; *de mîna întîi* (sau *a doua*) = de calitatea (sau de rangul, de categoria) întîi (sau a doua); *mînă de lucru* = forță de muncă; muncitori; *a cere mîna (unei femei)* = a cere o femeie în căsătorie. **2.** Cantitate din ceva, atît cît încape într-o palmă. **3.** Grup mic, număr restrîns de oameni.

mînătárcă, *mînătărci*, s.f. Hrib.

mîncá, *mănînc*, vb. I. **1.** Tr. A ingera alimente, hrană; a mesteca în gură alimentele și a le înghiți. **2.** Tr. (Despre animale sălbatice) A sfîșia (și a devora). **3.** Tr. (Despre viermi, molii; p. ext., despre agenți fizici, chimici etc.) A roade, a măcina, a distruge. **4.** Tr. A produce o senzație de mîncărime. **5.** Tr. A face să dispară; a nimici, a distruge. **6.** Refl. (Fig.; despre oameni) A se certa; a-și face rău unul altuia, a se săpa.

mîncáre, (2) *mîncări* și *mîncăruri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a mînca*. **2.** Ceea ce se mănîncă; hrană, alimente; fel de bucate.

mîncát, -ă, *mîncați, -te*, adj. Ros, măcinat; distrus.

mîncăcióș, -oásă, *mîncăcioși, -oase,* adj., s.m. și f. (Ființă) care mănîncă mult, lacom la mîncare.

mîncărîme, *mîncărimi,* s.f. Iritație a pielii provocată de anumite boli, de înțepătura unor insecte etc. și însoțită de nevoia de a se scărpina.

mîncătorîe, *mîncătorii,* s.f. (Fam.) Intrigă.

mîncătúră, *mîncături,* s.f. Eroziune a solului (produsă în special de ape).

mîncău, *mîncăi,* s.m. (Fam.) Persoană care mănîncă mult; lacom la mîncare.

mîndrețe, *mîndrețe,* s.f. **1.** Frumusețe, splendoare. **2.** Ființă sau lucru cu aspect foarte frumos.

mîndrí, *mîndresc,* vb. IV. Refl. **1.** A fi mîndru (1); a se lăuda, a se făli. **2.** A se îngîmfa.

mîndrîe, *mîndrii,* s.f. **1.** Faptul de a fi mîndru (1); sentiment de demnitate și de încredere în calitățile proprii. **2.** Trufie, îngîmfare.

mîndru, -ă, *mîndri, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Plin de încredere în calitățile proprii. **2.** Adj. Orgolios, îngîmfat. **3.** Adj. Falnic, măreț; (pop.) frumos. **4.** S.m. și f. (Pop.) Drag, iubit.

mîneá, *mîn,* vb. II. Intr. (Pop.) A petrece noaptea undeva, a poposi peste noapte.

mînecá, *mînec,* vb. I. Intr. (Pop.) A porni în zori; a pleca, a se duce; *de* (sau *pe*) *mînecate*= de dimineață, în zori.

mînecár, *mînecare,* s.n. Haină țărănească scurtă, cu sau fără mîneci; mintean.

mînecă, *mîneci,* s.f. Parte a îmbrăcămintei care acoperă brațul (în întregime sau de la umăr pînă deasupra cotului).

mînecúță, *mînecuțe,* s.f. Diminutiv al lui *mînecă;* (la pl.) obiect de îmbrăcăminte de forma unor manșete lungi, care se poartă peste mîneci, pentru a le proteja.

mînér, *minere,* s.n. Parte a unei unelte, a unui instrument etc. de care se apucă cu mîna.

mîngîiá, *mîngîi,* vb. I. Tr. **1.** A netezi ușor cu palma, în semn de dragoste; a dezmierda, a alinta. **2.** A căuta să alini durerea, mîhnirea, suferința cuiva, prin vorbe de încurajare.

mîngîiére, *mîngîieri,* s.f. **1.** Dezmierdare, alintare; gest prin care se mîngîie. **2.** Liniștire, alinare, consolare; încurajare, îmbărbătare.

mîngîietór, -oáre, *mîngîietori, -oare,* adj. Care mîngîie, consolează.

mîngîiós, -oásă, *mîngîioși, -oase,* adj. Mîngîietor; plăcut, desfătător, încîntător.

mîniá, *mînii,* vb. I. Refl. și tr. A-și ieși (sau a face pe cineva să-și iasă) din fire; a fi cuprins de mînie.

mînie, *minii,* s.f. **1.** Enervare (trecătoare); necaz, ciudă. **2.** Dușmănie, ură. **3.** *Mînia lui Dumnezeu* = urgie, prăpăd, calamitate.

mîniós, -oásă, *minioși, -oase,* adj. **1.** Cuprins de mînie; furios. **2.** Supărat, necăjit.

mînjeálă, *mînjeli,* s.f. Un fel de pastă subțire făcută din sămînță de in, din făină de porumb etc., cu care se ung firele urzelii de cînepă ca să nu se scămoșeze în timpul țesutului.

mînji, *mînjesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) murdări, a (se) păta.

mînjít, -ă, *mînjiți, -te,* adj. Murdar, pătat.

mîntuí, *mîntui,* vb. IV. Tr. și refl. **1.** (Pop.) A scăpa (pe cineva) dintr-o primejdie, de la moarte etc. **2.** (În limbajul bisericesc) A (se) curăța de păcate, a (se) izbăvi. **3.** (Pop.) A (se) termina, a (se) isprăvi.

mîntuiálă s.f. *De mîntuială* = superficial.

mîntuíre, *mîntuiri,* s.f. Faptul de *a (se) mîntui;* salvare, scăpare; (în limbajul bisericesc) iertare de păcate.

mîntuitór, -oáre, *mîntuitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care mîntuie (1, 2).

mînui, *mînuiesc,* vb. IV. Tr. A folosi o unealtă, un instrument, o armă etc. cu ajutorul mîinilor.

mînuitór, -oáre, *mînuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care mînuiește ceva; *mînuitor de bani (publici)* = persoană care încasează și eliberează bani în cadrul unei gestiuni publice.

mînz, *mînji,* s.m. **1.** Puiul iepei. **2.** (Fam.) Epitet dat unui copil (zburdalnic, neastîmpărat) sau unui bărbat tînăr.

mînzáre, *mînzări,* s.f. Oaie care a fătat și are lapte.

mînzát, -ă, *mînzați, -te,* s.m. și f. Viței înțărcat.

mînzărár, *mînzărari,* s.m. Cioban care păzește mînzările.

mînzéște adv. *A rîde mînzește* = a rîde silit, nenatural.

mîr interj. Cuvînt care redă mîrîitul cîinelui.

mîre s.n. (Pop.) *A nu zice nici mîre* = a nu zice nimic; a tăcea chitic.

mîrîí, *mîrîi,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre cîini) A scoate sunete guturale, hîrîite. **2.** (Despre oameni) A mormăi, a bombăni; a protesta, a cîrti.

mîrîít s.n. Faptul de a mîrîi; sunete specifice scoase de cîini.

mîrlán, *mîrlani,* s.m. (Depr.) Om prost crescut, bădăran, grosolan.

mîrlí, pers. 3 *mîrlește,* vb. IV. Refl. (Despre oi) A se împreuna, a se împerechea.

mîrșav, -ă, *mîrșavi, -e,* adj. Lipsit de scrupule, josnic; ticălos.

mîrșăvíe, *mîrșăvii,* s.f. Faptă mîrșavă, josnicie, ticăloșie.

mîrțoágă, *mîrțoage,* s.f. Cal slab; gloabă.

mîrzác, *mîrzaci,* s.m. (În trecut) Nobil tătar (căpetenie de ceată ostășească).

mîț, *mîți,* s.m. (Pop.) Masculul pisicii; pui de pisică.

mîță, *mîțe,* s.f. **1.** (Pop.) Pisică. **2.** Nume dat unor dispozitive în formă de gheară, cu care se prinde, se apucă, se trage ceva.

mîțișór, *mîțișori,* s.m. (Pop.) **1.** Diminutiv al lui *mîț.* **2.** Inflorescență masculă în formă de ament (ex. la salcie, la alun).

mîzgă s.f. **1.** (Pop.) Seva arborilor. **2.** Noroi moale, alunecos.

mîzgălí, *mîzgălesc,* vb. IV. Tr. **1.** A mînji, a păta. **2.** A scrie sau a desena urît, neglijent, murdar.

mîzgălitúră, *mîzgălituri,* s.f. Faptul de a mîzgăli; scriere, desen executate neîndemînatic, neîngrijit, murdar.

mîzgós, -oásă, *mîzgoși, -oase,* adj. **1.** (Despre plante) Plin de sevă. **2.** Noroios și alunecos.

mlădă, *mlăzi,* s.f. **1.** Mlădiță **(1). 2.** Pădure tînără și deasă.

mlăjă, *mlăji,* s.f. **1.** Nume dat unor specii de răchită; (cu sens colectiv) tufiș sau pădurice de răchită. **2.** Ramură tînără de răchită, de salcie, de tei, folosită la împletitul coșurilor, la legatul viței-de-vie etc.

mlăștínă, *mlaștini,* s.f. Teren pe care se adună și stagnează apa.

mlădiá, *mlădiez,* vb. I. Refl. **1.** A se înclina, a se îndoi, a se legăna ușor, într-o parte și în alta. **2.** (Fig.; despre oameni) A deveni conciliant, maleabil. **3.** (Fig.; despre voce, glas) A se modula.

mlădiére, *mlădieri,* s.f. Acțiunea de *a se mlădia;* mișcare mlădioasă; inflexiune, modulație a vocii.

mlădiós, -oásă, *mlădioși, -oase,* adj. **1.** Care se îndoaie cu ușurință (fără să se frîngă); flexibil, elastic. **2.** (Despre ființe, despre corpul sau părți ale corpului lor) Suplu, zvelt; cu mișcări grațioase. **3.** (Fig.; despre oameni) Conciliant, maleabil. **4.** (Fig.; despre sunete, voce) Melodios, armonios.

mlădíță, *mlădițe,* s.f. **1.** Ramură tînără, subțire și flexibilă; lăstar. **2.** (Fig.) Descendent, urmaș; odraslă.

mlădíu, -íe, *mlădii,* adj. Mlădios **(2).**

mlăștinós, -oásă, *mlăștinoși, -oase,* adj. (Despre terenuri) Cu mlaștini, acoperit de mlaștini.

mnemotéhnic, -ă, *mnemotehnici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ansamblu de procedee care ușurează memorarea și reproducerea unor cunoștințe. **2.** Adj. Care ajută memorarea.

moáră, *moace,* s.f. **1.** (Fam.) Cap. **2.** Epitet dat unei persoane încete, leneșe.

moále, *moi,* adj. **1.** Care cedează ușor la apăsare (modificîndu-și forma); (p. ext.) afînat, pufos; *ouă moi* = ouă fierte puțin, astfel ca să nu fie complet coagulate; (substantivat, n. sg. art.) *moalele capului* = fontanelă, (p. ext.) creștetul capului. **2.** Lipsit de duritate; puțin consistent; (despre terenuri) care conține umezeală, umed, jilav; (despre pîine) proaspătă; (despre fructe) zemos, mălăieț. **3.** Neted, mătăsos, catifelat; (despre sunete, voce; adesea adverbial) potolit, blînd; (despre lumină, culori) lipsit de intensitate; estompat; (despre vreme, anotimpuri) călduț (și umed); blînd, plăcut. **4.** (Despre mișcări) Lipsit de vioiciune; ușor, lin. **5.** (Despre ființe, despre corpul sau părți ale corpului lor) Fără putere; debil, slab. **6.** (Despre oameni) Lipsit de energie, de voință; apatic, indolent, bleg, leneș.

moar, *moaruri,* s.n. Țesătură groasă de mătase, cu reflexe lucioase, ondulate.

moáră, *mori,* s.f. **1.** Mașină pentru măcinarea cerealelor; instalația care cuprinde asemenea mașini. **2.** Mașină folosită pentru mărunțirea fină a unor materiale tari (minereuri, pietriș etc.).

moárte, *morți,* s.f. **1.** Încetare definitivă a tuturor funcțiilor vitale; sfîrșitul vieții. **2.** Omor, masacru, măcel; *a face moarte (de om)* = a ucide.

moáșă, *moașe,* s.f. Femeie cu pregătire specială care asistă și îngrijește femeile la naștere.

moáște s.f. pl. (În religia creștină) Rămășițe din corpul unei persoane considerată sfîntă sau obiecte care au aparținut unei astfel de persoane (și cărora li se atribuie puteri supranaturale).

mobíl, -ă, *mobili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se mișcă (sau care poate fi mișcat); *avere mobilă* (sau *bunuri mobile)* = avere, bunuri care pot fi mutate dintr-un loc în altul. **2.** Adj. Schimbător, variabil, nestabil; (despre ochi, privire, figură) care își schimbă mereu expresia; care este într-o continuă mișcare; *substantiv mobil* = substantiv care își poate crea formă de feminin de la cea de masculin sau formă de masculin de la cea de feminin, prin adăugarea unui sufix. **3.** S.n. Corp în mișcare. **4.** S.n. Impuls, imbold; scop, obiectiv.

mobilá, *mobilez,* vb. I. Tr. A înzestra (o încăpere, o locuință) cu mobilă.

mobilát, -ă, *mobilați, -te,* adj. (Despre încăperi, locuințe) Amenajat cu mobilă; care se închiriază cu mobilă.

móbilă, *mobile,* s.f. Fiecare dintre obiectele care servesc la amenajarea interiorului încăperilor dintr-o locuință, dintr-o instituție etc.; (cu sens colectiv) mobilier.

mobiliár, -ă, *mobiliari, -e,* adj. Care este alcătuit din bunuri mobile.

mobiliér s.n. Totalitatea mobilelor dintr-o încăpere, dintr-o clădire.

mobilitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi mobil **(1). 2.** Capacitatea feței omului de a-și schimba expresia.

mobilizá, *mobilizez,* vb. I. Tr. **1.** A trece forțele armate de la starea de pace la starea de război, chemînd sub arme rezerviștii. **2.** A antrena o colectivitate la o acțiune de interes general.

mobilizatór, -oáre, *mobilizatori, -oare,* adj. Care mobilizează **(2),** care antrenează.

mocán, *mocani,* s.m. Nume dat locuitorilor din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei); cioban din aceste regiuni.

mocáneă, *mocance,* s.f. Nume dat femeilor din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei).

mocasín, *mocasini,* s.m. (La pl.) Încălțăminte din piele netăbăcită, purtată de indienii din America de Nord; încălțăminte ușoară, comodă, fără șireturi, cu talpa plată.

mocăí, *mocăiesc,* vb. IV. Refl. A lucra încet, fără spor.

mocăít, -ă, *mocăiți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care lucrează încet, fără spor.

mocănésc, -eáscă, *mocănești,* adj. Care aparține mocanilor, care se referă la mocani, de mocan.

mocănéște adv. Ca mocanii, în felul mocanilor.

mocănime s.f. Totalitatea mocanilor; mulțime de mocani.

mocăniță, *mocănițe,* s.f. **1.** Mocancă. **2.** (Glumeț) Nume dat unor trenuri de linie îngustă care circulă în regiunile de munte.

mochétă, *mochete,* s.f. Țesătură pluşată folosită pentru covoare sau pentru acoperit întreaga suprafață a podelei.

mocírlă, *mocirle,* s.f. **1.** Întindere (mică) de apă stătătoare, plină de noroi; loc mlăştinos, noroios. **2.** (Fig.) Stare de decădere morală; mediu decăzut, viciat.

mocírlos, -oásă, *moeirloși, -oase,* adj. Plin de mocirle (1), de noroi; mlăştinos.

mocîrțán, *mocîrțani,* s.m. **1.** (Pop.) Mocan. **2.** Om necioplit, cu apucături grosolane.

mocní, *mocnesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre foc) A arde înăbuşit, fără flacără. **2.** (Fig.) A nutri în ascuns sentimente de ură sau de revoltă.

mocnít, -ă, *mocniți, -te,* adj. **1.** (Despre foc) Care arde înăbuşit. **2.** (Fig.; despre sentimente, stări sufleteşti etc.) Reținut (dar gata să izbucnească).

mocofán, *mocofani,* s.m. Om prost, bleg; om necioplit, bădăran.

mocoșí, *mocoșesc,* vb. IV. Intr. şi refl. (Pop. şi fam.) A lucra încet, cu prea multă migală; a se mocăi.

mod, *moduri,* s.n. **1.** Fel, chip (de a fi, de a se manifesta, de a se desfăşura); *mod de producție* = mod istoriceşte determinat în care oamenii produc bunurile materiale necesare existenței şi dezvoltării societății şi care reprezintă unitatea dialectică a forțelor de producție şi a relațiilor de producție; (gram.) *adverb de mod* = adverb care arată felul cum apare acțiunea, starea sau însuşirea exprimată de verb; *complement circumstanțial de mod* = complement care arată cum se desfăşoară sau apare o acțiune, o stare sau o însuşire. **2.** Categorie gramaticală prin care se arată felul cum consideră vorbitorul acțiunea exprimată de verb. **3.** (Muz.) Caracterul succesiunii sunetelor care alcătuiesc o piesă muzicală.

modál, -ă, *modali, -e,* adj. (Gram.) Care se referă la modurile verbale.

modalitáte, *modalități,* s.f. Procedeu, metodă de a acționa, de a realiza ceva.

módă, *mode,* s.f. Ansamblu de gusturi, preferințe sau deprinderi care predomină la un moment dat într-un mediu social cu privire la felul de a se îmbrăca, de a se comporta.

modél, *modele,* s.n. **1.** Ceea ce întruneşte însuşirile tipice ale unei categorii; tip reprezentativ; tot ceea ce serveşte sau poate servi ca obiect de imitație. **2.** (În ştiință şi tehnică) Sistem cu ajutorul căruia pot fi studiate proprietățile şi transformările unui alt sistem, mai complex, cu care prezintă anumite analogii. **3.** Tipul original al unui obiect, după care sînt reproduse obiecte de acelaşi fel. **4.** Tipar folosit la confecționarea formelor pentru turnat obiecte care urmează să fie reproduse. **5.** Persoană care pozează pentru un pictor sau sculptor.

modelá, *modelez,* vb. I. Tr. **1.** A executa dintr-un material plastic o formă oarecare după un anumit model (3). **2.** A elabora modelul corespunzător unui anumit sistem.

modelái s.n. Acțiunea de a modela.

modelatór, *modelatoare,* s.n. Unealtă folosită de sculptori pentru modelare.

moderá, *moderez,* vb. I. **1.** Tr. A micşora, a reduce. **2.** Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) mai cumpătat, mai stăpînit.

moderát, -ă, *moderați, -te,* adj. **1.** De mărime sau de intensitate mijlocie; redus. **2.** (Despre oameni) Cumpătat, ponderat. **3.** (Despre prețuri) Care nu este prea ridicat.

moderáto adv. (Muz.) În tempo moderat (între andante şi allegro).

moderatór, *moderatoare,* s.n. **1.** Dispozitiv de siguranță care reduce automat viteza unui mecanism. **2.** Substanță folosită pentru moderarea neutronilor.

moderáție s.f. Însuşirea de a fi moderat; cumpătare, măsură.

modérn, -ă, *moderni, -e,* adj. **1.** Care aparține epocii actuale sau trecutului apropiat; care corespunde nivelului actual al progresului; *limbă modernă* = limbă vorbită în zilele noastre. **2.** Care este la modă.

modernísm s.n. **1.** Preferință pentru ceea ce este nou, modern. **2.** Nume dat curentelor şi tendințelor în arta şi literatura sec. al XX-lea, caracterizate prin negarea tradiției şi prin adoptarea unor noi principii de creație.

moderníst, -ă, *moderniști, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care ține de modernism, privitor la modernism. **2.** S.m. şi f. Adept al modernismului.

modernizá, *modernizez,* vb. I. Tr. A adapta la realitățile prezentului; a face să corespundă progresului modern.

modernizát, -ă, *modernizați, -te,* adj. Adaptat la cerințele actuale, la stadiul actual al progresului.

modést, -ă, *modești, -ste,* adj. **1.** Lipsit de îngîmfare; cumpătat, moderat în comportare, în pretenții. **2.** De proporții, valoare sau importanță redusă.

modestíe s.f. Însuşirea de a fi modest.

modificá, *modific,* vb. I. Tr. şi refl. A(-şi) schimba aspectul, forma; a (se) preface, a (se) transforma.

modificáre, *modificări,* s.f. Acțiunea de *a (se) modifica;* schimbare, transformare.

modístă, *modiste,* s.f. Femeie care se ocupă cu confecționarea pălăriilor de damă.

modílcă, *modilci,* s.f. (Pop.) Umflătură care se formează sub piele sau pe diferite părți ale corpului omenesc.

módul, *module,* s.n. **1.** Unitate de măsură convențională folosită în arhitectura clasică pentru proporționarea diferitelor părți ale unei construcții. **2.** (Mat.) Valoarea absolută a unui număr real; rădăcina pătrată, luată cu semnul plus, din suma pătratelor componentelor unui

număr complex. 3. Parte componentă a unui vehicul spațial.

modulá, *modulez*, vb. I. 1. Intr. (Muz.) A trece de la o tonalitate la alta, a face modulații (1). 2. Tr. A articula cu inflexiuni ale vocii. 3. Tr. A efectua o modulație (2).

modulatór, *modulatoare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează o modulație (2).

modulație, *modulații*, s.f. 1. (Muz.) Trecere dintr-o tonalitate în alta; serie de inflexiuni ale vocii. 2. (Telec.) Variație a amplitudinii sau a frecvenței unui semnal purtător de informații.

mofétă, *mofete*, s.f. Emanație gazoasă, alcătuită în cea mai mare parte din bioxid de carbon, care se degajează în fazele finale ale activității vulcanice.

mofluz, -ă, *mofluzi, -e*, s.m. și f. 1. (Înv.) Falit. 2. Om nemulțumit, dezamăgit, blazat.

moft, *mofturi*, s.n. (Fam.) 1. Lucru lipsit de însemnătate, de valoare; fleac. 2. (La pl.) Capricii, nazuri, fasoane.

moftangioáică, *moftangioaice*, s.f. (Fam.) Femeie neserioasă, flecară.

moftangiu, *moftangii*, s.m. (Fam.) Om nesecios, flecar, palavragiu.

mofturós, -oásă, *mofturoși, -oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face mofturi (2); (om) capricios.

mogîldeáță, *mogîldețe*, s.f. 1. Ființă sau lucru cu contururi vagi, greu de deslușit (din cauza întunericului, a depărtării etc.). 2. Mică ridicătură de pămînt.

mohaír, *mohairuri*, s.n. Păr de capră angora, folosit la fabricarea stofelor, a covoarelor etc.; stofă țesută din lînă amestecată cu păr de capră angora.

mohór s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, dintre care unele sînt cultivate ca plante furajere.

mohorî, *mohorăsc*, vb. IV. Refl. 1. A căpăta o culoare închisă; (p. ext.) a se întuneca. 2. (Fig.) A se posomorî, a se întrista.

mohorît, -ă, *mohorîți, -te*, adj. 1. De culoare închisă; întunecat. 2. (Fig.) Posomorît, supărat, trist.

moină, pers. 3 *moinează*, vb. I. Refl. A se face moină (1).

móină, (2) *moine*, s.f. 1. Vreme umedă și relativ călduroasă, în timpul iernii; vreme moale, timp umed, cețos. 2. Cîmp lăsat necultivat timp de unul sau mai mulți ani.

mojár, *mojare*, s.n. Vas de porțelan, de sticlă etc., de formă semisferică, folosit în laboratoare și în farmacii pentru mărunțirea fină a unor substanțe.

mojdreán, *mojdreni*, s.m. Arbore din regiunile sudice ale țării, înalt pînă la 10 m, cu frunze compuse și flori albe, mirositoare.

mojíc, -ă, *mojici, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) lipsită de educație, de maniere, (om) prost crescut, bădăran.

mojície, *mojicii*, s.f. Vorbă, faptă, atitudine de mojic; bădărănie.

mol[1]**,** *moli*, s.m. (Chim.; fiz.) Moleculă-gram.

mol[2]**,** *moluri*, s.n. Dig construit spre largul mării, la intrarea într-un port, pentru a apăra portul de acțiunea valurilor, de depunerea aluviunilor etc.

molân, *molani*, s.m. (Ihț.) Grindel.

molár, *molari*, adj. *Dinte molar* (și substantivat) = măsea.

molásă, *molase*, s.f. Depozit de roci formate din gresii, argile și conglomerate cu ciment calcaros, slab consolidat.

molátec, -ă adj. v. **molatic.**

molátic, -ă, *molatici, -e*, adj. 1. Moale; potolit, blînd. 2. Lipsit de energie, încet, lin, domol. Var.: **molatéc, -ă** adj.

mólcom, -ă, *molcomi, -e*, adj. Liniștit, domol, potolit; (adverbial) *a tăcea molcom* = a nu scoate o vorbă, a nu spune nimic.

molcomí, *molcomesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se liniști, a se potoli, a se calma.

moldáv, -ă, *moldavi, -e*, s.m. și f., adj. (Înv.) Moldovean.

moldoveán, -ă, *moldoveni, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la Moldova sau la populația ei. 2. S.m. și f. Persoană (originară) din Moldova.

moldoveáncă, *moldovence*, s.f. Femeie (originară) din Moldova.

moldovenésc, -eáscă, *moldovenești*, adj. Moldovean (1).

moldovenéște adv. Ca moldovenii, în felul moldovenilor.

moleculár, -ă, *moleculari, -e*, adj. Care aparține moleculei, care se referă la molecule; *masă* (sau *greutate*) *moleculară* = mărime egală cu suma meselor atomice ale elementelor care compun o moleculă.

molecúlă, *molecule*, s.f. Cea mai mică parte dintr-o substanță, care păstrează proprietățile chimice și compoziția substanței respective; *moleculă-gram* = cantitatea în grame dintr-o substanță, egală numeric cu masa ei moleculară; mol[1].

molestá, *molestez*, vb. I. Tr. (Livr.) A brutaliza.

moleșeálă s.f. Senzație de pierdere a puterilor, de slăbire a energiei; stare de toropeală însoțită de somnolență.

moleși, *moleșesc*, vb. IV. Refl. A fi cuprins de moleșeală.

moleșít, -ă, *moleșiți, -te*, adj. Cuprins de moleșeală.

moleșitór, -oáre, *moleșitori, -oare*, adj. Care moleșește.

moletúre, *moletări*, s.f. Imprimare de zimți pe o piesă, cu ajutorul moletei.

molétă, *molete*, s.f. Rotiță cu muchia zimțată, folosită pentru moletare.

moletiéră, *moletiere*, s.f. Fișie lungă de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului, peste pantaloni (folosită mai ales în vechea uniformă militară).

molfăí, *mólfăi*, vb. IV. Tr. 1. A mesteca (un aliment) în gură numai cu gingiile și cu limba (din cauza lipsei dinților); a învîrti ceva prin gură, a mozoli. 2. (Fig.) A vorbi nedeslușit.

molfăít s.n. Faptul de a molfăi; zgomotul produs de cel care molfăie (1).

molíbden s.n. Metal alb-cenușiu, asemănător cu fierul, întrebuințat la fabricarea unor oțeluri speciale.

moliciúne, *moliciuni,* s.f. 1. Însușirea de a fi moale. 2. Lipsă de energie, de vigoare; moleșeală.

molíd, *molizi,* s.m. Arbore rășinos, înalt pînă la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu coroana piramidală și cu frunzele în formă de ace. Var.: **molíft** s.m.

mólie, *molii,* s.f. Nume dat mai multor specii de fluturi mici, ale căror larve atacă diferite produse animale sau vegetale (haine, blănuri, fructe, făină etc.).

molíft s.m. v. **molíd.**

mólimă, *molime,* s.f. (Pop.) Epidemie.

molipsi, *molipsesc,* vb. IV. 1. Refl. și tr. A (se) îmbolnăvi prin contaminare. 2. Tr. și refl. (Fig.) A influența (sau a fi influențat) în rău.

molipsitór, -oáre, *molipsitori, -oare,* adj. Contagios.

molítvă, *molitve,* s.f. Rugăciune citită de preot în anumite împrejurări (la bolnavi, la botezuri etc.).

molitvélnic, *molitvelnice,* s.n. Carte ortodoxă de rugăciuni, cuprinzînd rînduiala celor șapte taine.

molíu, -íie, *molii,* adj. Lipsit de energie, de voință; încet, greoi, leneș.

molótru, *molotri,* s.m. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albastre și cu fructul păstaie.

molóz s.n. Material compus din sfărîmături de cărămidă și din mortar, rezultate de la dărîmarea unei clădiri.

moltón s.n. Țesătură groasă, scămoșată pe una sau pe ambele fețe, din care se confecționează halate de casă, îmbrăcăminte pentru copii etc.

molúră, *moluri,* s.f. Plantă erbacee cu flori galbene dispuse în umbele, ale cărei fructe sînt întrebuințate în medicină.

molúscă, *moluște,* s.f. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale, protejat la unele de o cochilie calcaroasă; (și la sg.) animal din această încrengătură.

momeálă, *momeli,* s.f. 1. Mijloc folosit pentru a ademeni; lucru care ademenește. 2. Mîncare care se pune în undiță sau se aruncă în apă pentru a ademeni peștii; nadă; hrană care se pune într-un anumit loc pentru a atrage vînatul.

moménț, *momente,* s.n. 1. Interval scurt de timp; clipă, secundă. 2. Etapă, fază în desfășurarea unui proces. 3. Timpul de față (sau cel despre care este vorba); timpul indicat. 4. Ocazie favorabilă; prilej. 5. (Fiz.) Produsul dintre mărimea unei forțe și distanța de la direcția ei de acțiune pînă la un punct fix.

momentán, -ă, *momentani, -e,* adj., adv. 1. Adj. De scurtă durată, de moment. 2. Adv. Pentru foarte scurt timp; în prezent, în clipa de față.

momí, *momesc,* vb. IV. Tr. 1. A atrage, a ademeni. 2. A atrage cu momeală pești sau vînat.

momíță, *momițe,* s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Nume dat unor organe glandulare (ale mieilor, viteilor etc.), din care se prepară unele feluri de mîncare.

momîíe, *momii,* s.f. 1. Sperietoare pentru păsări, de forma unui om, care se pune în semănături. 2. Mogildeață.

monádă, *monade,* s.f. Denumire, la diverși filozofi, a celei mai simple unități din care ar fi alcătuită lumea.

monáh, *monahi,* s.m. Călugăr.

monahál, -ă, *monahali, -e,* adj. Care se referă la monahi, specific monahilor sau vieții de monah.

monárh, *monarhi,* s.m. Conducător (rege, împărat etc.) al unui stat monarhic.

monárhic, -ă, *monarhici, -e,* adj. Care se referă la monarh sau la monarhie.

monarhíe, *monarhii,* s.f. Formă de guvernămînt în care conducerea revine, total sau parțial, unei singure persoane, monarhul, și care se transmite ereditar; *monarhie absolută* = formă de conducere a statului în care monarhul dispune de puteri nelimitate; *monarhie constituțională* = formă de conducere a statului în care prerogativele monarhului sînt limitate prin constituție.

monarhíst, -ă, *monarhiști, -ste,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține monarhiei; care se referă la monarhie. 2. S.m. și f. Adept al monarhiei.

mondén, -ă, *mondeni, -e,* adj. Care este specific cercurilor înalte ale societății burgheze; (adesea substantivat) căruia îi place viața de societate, care frecventează reuniunile înaltei societăți.

mondiál, -ă, *mondiali, -e,* adj. Care se referă la întreaga lume, care interesează întreaga lume; care are un caracter internațional sau universal.

monédă, *monede,* s.f. Piesă de metal, cu o greutate și formă stabilite prin lege, care servește ca mijloc de circulație și de plată în cadrul economiei unei țări. Var.: **monétă** s.f.

monetár, -ă, *monetari, -e,* adj., s.n. 1. Adj. Privitor la monede. 2. S.n. Tabel în care se specifică (după valori) numărul de monede care alcătuiesc o sumă de bani.

monétă s.f. v. **monedă.**

monetărie, *monetării,* s.f. Întreprindere de stat în care se fabrică monedele.

mongól, -ă, *mongoli, -e,* s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care aparține populației de bază a R.P. Mongole sau grupului de populații din Asia Centrală aparținînd rasei mongolide. 2. Adj. Care se referă la mongoli (1) sau la Mongolia.

mongólic, -ă, *mongolici, -e,* adj. Mongol (2).

mongolíd, -ă, *mongolizi, -de,* adj. *Rasă mongolidă* = denumirea uneia dintre cele trei rase

omenești, răspîndită mai ales în Asia Centrală; (substantivat, m.) persoană care aparține acestei rase.

mongoloíd, -ă, *mongoloizi, -de,* adj. Mongolid.

monism s.n. Concepție filozofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu, fie material (monism materialist), fie spiritual (monism idealist).

monitór[1], *monitoare,* s.n. Navă fluvială de luptă, de tonaj mic, blindată și înarmată cu tunuri.

monitór[2], *monitoare,* s.n. Aparat pentru controlul calității unei instalații de telecomunicații.

mono- Element de compunere însemnînd „unic", „singur", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

monobázic, -ă, *monobazici, -ce,* adj. *Acid monobazic* = acid cu un singur atom de hidrogen în moleculă, care poate fi înlocuit cu un metal.

monobloc adj. invar. Care este alcătuit dintr-o singură bucată, dintr-un singur corp.

monocelulár, -ă, *monocelulari, -e,* adj. (Biol.) Constituit dintr-o singură celulă; unicelular.

monocít, *monocite,* s.n. Globulă albă, monocelulară, de dimensiuni mari.

monoclínic, -ă, *monoclinici, -ce,* adj. (Despre cristale) De forma unei prisme oblice.

monóclu, *monocluri,* s.n. Lentilă care se așază în orbita unui ochi, pentru a corecta un defect de vedere.

monocórd, -ă, *monocorzi, -de,* adj. (Despre instrumente muzicale) Care are o singură coardă.

monocotiledonát, -ă, *monocotiledonați, -te,* s.m. și f. (La pl.) Clasă de plante superioare al căror embrion are un singur cotiledon; (și la sg.) plantă care face parte din această clasă.

monocróm, -ă, *monocromi, -e,* adj. Care are o singură culoare.

monocromátic, -ă, *monocromatici, -ce,* adj. **1.** Monocrom. **2.** (Despre fascicule de radiații) Alcătuit din radiații de aceeași lungime de undă.

monocultúră, *monoculturi,* s.f. Sistem de cultivare, timp de mai mulți ani consecutivi, a aceleiași plante pe același teren.

monodíe, *monodii,* s.f. Melodie executată de o singură voce sau de un ansamblu la unison.

monofazát, -ă, *monofazați, -te,* adj. (Despre circuite electrice alternative) Care are o singură fază.

monofázic, -ă, *monofazici, -ce,* adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care cuprinde o singură fază.

monogám, -ă, *monogami, -e,* s.m. și f., adj. (Bărbat) căsătorit cu o singură femeie; (femeie) căsătorită cu un singur bărbat.

monogamíe, *monogamii,* s.f. Formă de căsătorie în care bărbatul are o singură soție, iar femeia un singur soț.

monogenéză, *monogeneze,* s.f. (Biol.) Înmulțire directă, fără alternare de generații sexuate și asexuate.

monográfic, -ă, *monografici, -ce,* adj. Care se referă la monografie.

monografíe, *monografii,* s.f. Studiu științific, amplu și aprofundat, cu privire la un singur subiect.

monográmă, *monograme,* s.f. Semn (scris, gravat sau brodat) format prin alăturarea sau prin împletirea inițialelor numelui și prenumelui unei persoane.

monóic, -ă, *monoici, -e,* adj. (Despre plante) Care are flori unisexuate, situate, atît cele masculе cît și cele femele, pe același individ.

monolít, -ă, *monoliți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Alcătuit sau executat dintr-un singur bloc (de piatră); (fig.) unitar, omogen; trainic, solid. **2.** S.n. Monument format dintr-un singur bloc de piatră.

monológ, *monoloage,* s.n. Lucrare (sau scenă dintr-o lucrare) dramatică, în care vorbește un singur personaj; *monolog interior* = procedeu literar de analiză psihologică prin care personajul supune analizei propriile sale stări sufletești.

monologá, *monologhez,* vb. I. Intr. A vorbi singur; a vorbi cu sine însuși.

monóm, *monoame,* s.n. Expresie algebrică alcătuită dintr-un singur termen.

monomér, *monomeri,* s.m. Substanță chimică cu masă moleculară mică și cu compoziție simplă, capabilă să polimerizeze.

monoplán, *monoplane,* s.n. Avion cu o singură aripă, dispusă transversal și simetric față de axa lui longitudinală.

monopól, *monopoluri,* s.n. **1.** Drept exclusiv pe care îl are cineva (de obicei statul) de a dispune de ceva, de a efectua ceva (în special de a produce și de a desface anumite mărfuri). **2.** Mare întreprindere sau uniune de întreprinderi capitaliste care concentrează o însemnată parte a producției și a desfacerii unei mărfi, ceea ce îi permite să îngrădească libera concurență, să domine piața și să impună astfel de prețuri încît să obțină profituri ridicate; dominația monopolurilor (2) constituie esența economică a imperialismului.

monopolíst, -ă, *monopoliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la monopol, care ține de monopol. **2.** S.m. și f. Capitalist care participă la un monopol (2).

monopolizá, *monopolizez,* vb. I. Tr. **1.** A exercita un monopol (1), a supune unui monopol. **2.** (Fig.) A-și aroga drepturi exclusive asupra unor lucruri, privilegii etc.

monorái, *monoraiuri,* s.n. Monoșină.

monorimă, *monorime,* s.f. Repetare a aceleiași rime într-o succesiune de versuri.

monosilábic, -ă, *monosilabici, -ce,* adj. (Despre cuvinte) Care este format dintr-o singură silabă.

monoșínă, *monoșine,* s.f. Cale de rulare terestră sau suspendată alcătuită dintr-o singură șină; monorai.

monoteísm s.n. Sistem religios care recunoaște o singură divinitate.

monoteíst, -ă, *monoteiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la monoteism, care apar-

ține monoteismului. 2. S.m. și f. Adept al monoteismului.

monotíp, *monotipuri*, s.n. Mașină tipografică cu care se culege și se toarnă fiecare literă în parte.

monotón, -ă, *monotoni, -e*, adj. 1. (Despre glas, melodii) Care păstrează mereu același ton. 2. (Fig.) Lipsit de variație; (p. ext.) plicticos.

monotoníe, *monotonii*, s.f. Însușirea de a fi monoton.

monovalént, -ă, *monovalenți, -te*, adj. (Despre elemente chimice) Care are valența unu.

monovérb, *monoverbe*, s.n. Joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvînt prin litere combinate între ele sau prin figuri.

monseniór, *monseniori*, s.m. Titlu dat prinicipilor din familiile domnitoare, cardinalilor și altor prelați.

mónstru, *monștri*, s.m. 1. Ființă mitologică cu corpul format din părți ale unor animale diferite sau din unele părți de om și altele de animal. 2. Ființă cu mari anomalii fizice. 3. (Fig.) Persoană cu mari defecte morale; om josnic, crud.

monstruós, -oásă, *monstruoși, -oase*, adj. 1. Ca un monstru; urît, hidos. 2. (Despre fapte, acțiuni) Oribil, groaznic.

monstruozitáte, *monstruozități*, s.f. Faptul de a fi monstruos; ieșit din comun, anormal (ca aspect, ca proporții etc.); (fig.) ceea ce îngrozește, revoltă; grozăvie, cruzime.

mont, *monturi*, s.n. 1. Parte care rămîne dintr-un membru amputat. 2. Capăt al unui os sau articulație proeminentă (patologică).

montá, *montez*, vb. I. Tr. 1. A asambla și a așeza la locul lor diferitele piese ale unui sistem tehnic; a amplasa un aparat la locul de funcționare; a fixa pietre prețioase într-o bijuterie. 2. A pregăti reprezentarea unui spectacol artistic; a pune în scenă. 3. A aținta, a întărîta pe cineva împotriva cuiva.

montáj, *montaje*, s.n. 1. Faptul de a monta (1). 2. Realizarea legăturilor electrice ale elementelor unei instalații sau ale unui circuit. 3. Operație de alegere a secvențelor imaginii și a sunetului și de asamblare a lor în succesiunea scenariului unui film; *montaj radiofonic* = pregătirea unei opere literare sau muzicale în vederea reprezentării în cadrul unei emisiuni radiofonice.

montán, -ă, *montani, -e*, adj. De munte, specific muntelui.

montánt, *montanți*, s.m. Bară care se așază vertical într-o construcție, pentru a servi ca piesă de susținere.

móntă, *monte*, s.f. Împreunare a două animale de sex opus în vederea reproducției.

montór, *montori*, s.m. Muncitor specializat care efectuează operații de montaj (2).

montúră, *monturi*, s.f. 1. Parte a unui sistem tehnic în care se montează o piesă. 2. Garnitură de metal în care se fixează o piatră prețioasă.

monumént, *monumente*, s.n. 1. Operă de sculptură sau de arhitectură făcută în amintirea unei personalități sau a unui eveniment important; construcție de o deosebită valoare istorică sau arhitectonică. 2. *Monument al naturii* = plantă, animal, formație naturală etc. de mare însemnătate științifică sau estetică, ocrotite prin lege. 3. (Fig.) Document istoric, scriere, creație culturală de însemnătate națională sau internațională.

monumentál, -ă, *monumentali, -e*, adj. Grandios, măreț, impunător.

monumentalitáte s.f. Însușirea a ceea ce este monumental; grandoare, măreție.

mops, *mopși*, s.m. (Zool.) Buldog.

mor interj. Cuvînt care redă mormăitul ursului.

morál, -ă, *morali, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care se referă la morală, care este în conformitate cu normele moralei. 2. Adj. Care ține de spirit sau de intelect. 3. S.n. Ansamblul facultăților sufletești; stare sufletească; tărie sufletească.

morálă, *morale*, s.f. 1. Formă a conștiinței sociale care reflectă și fixează, în principii, norme, reguli, cerințele de comportare privind raporturile dintre indivizi și dintre individ și colectivitate (familie, societate, națiune, popor). 2. Învățătură care se desprinde dintr-o scriere (mai ales dintr-o fabulă). 3. (Fam.) Mustrare, dojană.

moralíst, *moraliști*, s.m. Persoană (scriitor, pedagog) care se ocupă cu probleme de morală (1).

moralitáte s.f. Însușirea a ceea ce este moral; comportare conformă cu principiile moralei.

moralizatór, -oáre, *moralizatori, -oare*, adj. Care contribuie la răspîndirea și la apărarea principiilor moralei.

moralménte adv. Din punct de vedere moral.

morár, *morari*, s.m. 1. Proprietar sau administrator al unei mori; muncitor într-o întreprindere de morărit. 2. Gîndac cu aripile lucioase, brune sau negre, care trăiește în făină, în lemn putred, în gunoaie etc.

moratóriu, *moratorii*, s.n. Amînare a plății datoriilor publice sau particulare scadente, stabilită prin lege pentru un anumit timp sau pentru perioada existenței unor împrejurări speciale.

morávuri s.n. pl. Obiceiuri, deprinderi ale unei colectivități (popor, clasă socială etc.) sau ale unei persoane, în legătură cu conduita morală.

morărit s.n. 1. Operațiile de măcinare a cerealelor. 2. Ocupația, meseria morarului.

morărițĭ, *morărițe*, s.f. Soție de morar; proprietară a unei mori.

morb, *morburi*, s.n. (Livr.) Boală; *morbul lui Pott* = tuberculoză a coloanei vertebrale.

morbíd, -ă, *morbizi, -de*, adj. Care denotă o stare bolnăvicioasă sau care rezultă dintr-o astfel de stare.

morbidéțe s.f. (Livr.) Rafinament bolnăvicios; sensibilitate excesivă.

morbiditáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este morbid; faptul de a fi bolnav. **2.** Frecvența cazurilor de îmbolnăvire în cadrul unei populații într-o anumită perioadă de timp.

mórcov, *morcovi*, s.m. Plantă legumicolă din familia umbeliferelor, cu rădăcina îngroșată, de culoare galbenă-roșiatică, folosită în alimentație.

mordánt, *mordanți*, s.m. Substanță care fixează coloranții pe fibrele textile.

morénă, *morene*, s.f. Acumulare de pietriș, nisip, sfărîmături de stînci etc. transportate de ghețari și depuse în locul de topire a gheții.

morfém, *morfeme*, s.n. (Lingv.) Cea mai mică unitate din structura morfologică a cuvîntului, avînd un sens determinat (lexical sau gramatical).

morfínă s.f. Alcaloid extras din opiu, cu acțiune puternic analgezică, folosit în medicină, dar care, utilizat cronic, produce intoxicații grave.

morfinomán, -ă, *morfinomani, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de morfinomanie.

morfinomanie s.f. Toxicomanie care constă în introducerea repetată în organism a unor doze de morfină.

morfoli, *morfolesc*, vb. IV. Tr. A mesteca un aliment cu gingiile și cu limba; a molfăi.

morfológic, -ă, *morfologici, -ce*, adj. **1.** (Biol.) Care se referă la forma și la structura organismelor. **2.** (Gram.) Care aparține morfologiei (2), care se referă la morfologie.

morfológie s.f. **1.** Disciplină a biologiei care studiază forma și structura organismelor vii. **2.** Parte a gramaticii care se ocupă cu studiul regulilor de modificare a formei cuvintelor.

morganátic, -ă, *morganatici, -ce*, adj. *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare și o femeie de rang social inferior.

mórgă[1], *morgi*, s.f. (Livr.) Atitudine arogantă, trufie, orgoliu.

mórgă[2], *morgi*, s.f. Sală specială într-un spital în care se depun cadavrele pentru constatarea cauzei decesului.

morișcă, *morișți*, s.f. **1.** Moară mică. **2.** Obiect imitînd aripile unei mori de vînt, care se așază (ca ornament) pe acoperișul caselor sau se pune ca sperietoare pentru păsările din semănături. **3.** *Morișcă hidraulică* = instrument care servește la măsurarea vitezei unui curs de apă.

mormán, *mormane*, s.n. Grămadă mare de obiecte sau dintr-un material.

mormăí, *mormăi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre urși) A scoate sunete caracteristice speciei. **2.** (Despre oameni) A vorbi nedeslușit, pe un ton coborît (pentru a-și manifesta nemulțumirea).

mormăít, *mormăituri*, s.n. Faptul de a mormăi; vorbire nedeslușită, pe un ton coborît.

mormînt, *morminte*, s.n. Groapă săpată în pămînt pentru înhumarea celor decedați; locul unde este înmormîntat cineva; monument funerar, cavou.

mormîntál, -ă, *mormîntali, -e*, adj. (Livr.) De mormînt, funerar; *tăcere mormîntală* = tăcere deplină, liniște totală.

mormoloáe, *mormoloci*, s.m. **1.** Larvă de batracieni. **2.** Epitet glumeț dat copiilor mici.

morocănós, -oásă, *morocănoși, -oase*, adj. Prost dispus, ursuz, posomorît.

morói, *moroi*, s.m. (În superstiții) Strigoi.

mórsă, *morse*, s.f. Mamifer acvatic din regiunile polare, lung de 3—4 m, cu membrele scurte, în formă de lopeți, cu caninii superiori foarte dezvoltați.

mórse subst. invar. *Alfabet Morse* = cod telegrafic, în care literele alfabetului sînt reprezentate prin puncte și linii.

mort, moártă, *morți, moarte*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care nu mai trăiește, care a murit. **2.** Adj. (Despre părți ale corpului) Paralizat, inert; *os mort* = excrescență osoasă sau cartilaginoasă pe corp. **3.** Adj. (Despre obiecte) Fără viață; neînsuflețit; nemișcat; (despre orașe, străzi) lipsit de viață, de mișcare, de zgomot; (despre culori) fără strălucire; (despre frunze) uscat, vestejit; *natură moartă* = pictură care înfățișează obiecte (flori, fructe, cărți etc.) **4.** Adj. *Limbă moartă* = limbă care a încetat să mai fie vorbită ca limbă maternă; *unghi mort* = loc care nu poate fi atins de un proiectil, din cauza imposibilității de a realiza traiectoria corespunzătoare; *punct mort* = poziție a unui mecanism bielă-manivelă, în care axele se suprapun sau vin în prelungire; *linie moartă* = linie de cale ferată care servește numai pentru garare. **5.** S.m. și f. Persoană care a murit, defunct; *apa morților* = fata morgana.

mortál, -ă, *mortali, -e*, adj. Care provoacă moartea; *salt mortal* = figură acrobatică constînd în rotirea liberă a corpului în aer.

mortalitáte s.f. Frecvența cazurilor de deces în cadrul unei populații într-o anumită perioadă de timp.

mortár, *mortare*, s.n. Material de construcție alcătuit din var, nisip, ciment și apă, folosit ca element de legătură între cărămizi.

mortăciúne, *mortăciuni*, s.f. Cadavru de animal; stîrv, hoit.

mortezá, *mortezez*, vb. I. Tr. A prelucra cu ajutorul mortezei.

mortézǎ, *morteze*, s.f. Mașină-unealtă cu care se prelucrează, prin așchiere, suprafețele metalice cu profil complex.

mortiér, *mortiere*, s.n. Armă de foc cu țeava scurtă și cu traiectoria proiectilului de curbură mare.

mortificát, -ă, *mortificați, -te*, adj. (Despre țesuturi organice) Mort, distrus; cangrenat.

mortuár, -ă, *mortuari, -e*, adj. Care se referă la mort sau la înmormîntare; funerar, funebru.

morțíș adv. Cu orice preț; cu încăpățînare.

morúlă s.f. Primul stadiu de dezvoltare embrionară la animale.

morún, *moruni*, s.m. Pește de mare cu corpul masiv, lung de 2—4 m, fără solzi, apreciat pentru carnea și icrele lui (negre).

mórvă, *morve*, s.f. Boală contagioasă la cai și la alte animale, manifestată prin ulcerații ale foselor nazale.

mosc, (1) *moști*, s.m., (2) *moscuri*, s.n. **1.** S.m. Mamifer originar din Asia, de mărimea unei căprioare, fără coarne, cu caninii superiori foarte lungi. **2.** S.n. Substanță cu miros caracteristic secretată de o glandă situată pe abdomenul masculului moscului (1), utilizată în industria parfumurilor.

moschée, *moschei*, s.f. Templu de cult mahomedan.

moscovít, -ă, *moscoviți, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Moscovei. **2.** Adj. Care se referă la Moscova sau la moscoviți (1).

mosór, *mosoare*, s.n. Piesă cilindrică de lemn sau de metal, pe care se înfășoară fire de ață, de lînă, de sîrmă etc.; piesa împreună cu firele înfășurate.

móstră, *mostre*, s.f. Eșantion.

moș, *moși*, s.m. **1.** Bărbat bătrîn, moșneag; termen cu care o persoană mai tînără se adresează unui bătrîn. **2.** Ascendent (îndepărtat), înaintaș, strămoș. **3.** (La pl.) Bîlci tradițional la care sînt organizate distracții publice.

moși, *moșesc*, vb. IV. Tr. A da unei femei ajutorul necesar cînd naște; a da primele îngrijiri unui nou-născut.

moșie, *moșii*, s.f. **1.** Mare proprietate funciară aparținînd unui moșier. **2.** (Înv. și pop.) Pămînt strămoșesc, țară natală, patrie.

moșiér, *moșieri*, s.m. Proprietar al unei moșii.

moșiereásă, *moșierese*, s.f. Proprietară a unei moșii; soție de moșier.

moșierésc, -eáscă, *moșierești*, adj. Care se referă la moșier sau la moșierime, care aparține moșierului.

moșierîme s.f. Clasă socială exploatatoare, formată din marii proprietari funciari.

moșmoánă, *moșmoane*, s.f. Fructul comestibil al moșmonului.

moșmón, *moșmoni*, s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori mari, albe și fructe sferice cu gust dulce-acrișor.

moșmoní, *moșmonesc*, vb. IV. Intr. și refl. A se mișca încet și greoi; a (se) mocoși.

moșnéag, *moșnegi*, s.m. Om bătrîn.

moșneán, *moșneni*, s.m. (În rînduirea feudală, în Țara Românească) Țăran liber, proprietar în devălmășie al unei bucăți de pămînt moștenite.

moștení, *moștenesc*, vb. IV. Tr. A dobîndi un patrimoniu prin moștenire.

moștenire, *moșteniri*, s.f. **1.** Faptul de *a moșteni*; transmitere a patrimoniului unei persoane decedate către una sau mai multe persoane în viață. **2.** (Fig.) Valori morale, culturale, artistice etc., care se transmit de la o generație la alta.

moștenitór, -oáre, *moștenitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care moștenește; urmaș.

motán, *motani*, s.m. Masculul pisicii.

motél, *moteluri*, s.n. Hotel construit pe un important traseu turistic, pentru cazarea călătorilor și parcarea automobilelor.

motét s.n. Compoziție muzicală polifonică în care fiecare voce își are melodia sa, uneori și text propriu.

motilitáte, *motilități*, s.f. Proprietate a unor organe de a efectua mișcări de contracție și de relaxare.

motív, *motive*, s.n. **1.** Cauza, rațiunea unei acțiuni, a unui fapt; imbold care împinge la o acțiune. **2.** Pretext. **3.** Cel mai mic element constitutiv al unei compoziții muzicale. **4.** Element pictural, sculptural etc. într-o compoziție. **5.** (Lit.) Temă.

motivá, *motivez*, vb. I. Tr. **1.** A expune motivele unei fapte, ale unei atitudini etc. **2.** A justifica absențele de la cursuri (ale elevilor, ale studenților etc.).

motiváre, *motivări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a motiva*. **2.** Bilet prin care se justifică absențele unui elev de la cursuri.

motivație, *motivații*, s.f. Totalitatea motivelor sau mobilelor care determină o acțiune.

moto-[1] Element de compunere însemnînd „pus în mișcare cu ajutorul unui motor", „echipat cu motor", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

móto[2]**,** *motouri*, s.n. Citat luat de obicei din opera unui scriitor consacrat și pus la începutul unei lucrări sau al unui capitol pentru a sugera ideea principală a lucrării.

motocicletă, *motociclete*, s.f. Vehicul cu două roți în linie sau cu trei roți în triunghi isoscel, pus în mișcare de un motor cu ardere internă.

motociclísm s.n. Ramură sportivă practicată cu motocicleta.

motociclíst, -ă, *motocicliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care conduce o motocicletă; sportiv care practică motociclismul. **2.** Adj. Care se referă la motociclism.

motocompresór, *motocompresoare*, s.n. Agregat format dintr-un motor și un compresor, montate pe un șasiu comun, folosit pe șantiere pentru a produce aer comprimat.

motocróș, *motocrosuri*, s.n. Cursă de motociclete, care se desfășoară pe un teren accidentat.

motonávă, *motonave*, s.f. Navă propulsată de unul sau de mai multe motoare cu ardere internă.

motopómpă, *motopompe*, s.f. Agregat constituit dintr-o pompă și un motor, montate pe un șasiu comun.

motopropulsór, *motopropulsoare*, s.n. Agregat format în general dintr-un motor cu ardere internă, cuplat cu o elice.

motór, -oáre, *motori, -oare*, adj., s.n. **1.** S.n. Mașină de forță care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică, convertibilă în lucru mecanic. **2.** S.n. (Fig.) Impuls, stimulent. **3.** Adj. Care produce o mișcare, care pune ceva în mișcare.

motoreactór, *motoreactoare*, s.n. Agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia avioanelor.

motorétă, *motorete,* s.f. Motocicletă cu capacitate cilindrică mică (sub 100 cm^3).

motorínă, *motorine,* s.f. Combustibil lichid, vîscos, obținut prin distilarea țițeiului sau a unor produse sintetice, folosit la motoarele cu autoaprindere.

motorizá, *motorizez,* vb. I. Tr. A înlocui tracțiunea animală prin tracțiune mecanică; a înzestra cu motor un vehicul.

motorizát, -ă, *motorizați, -te,* adj. Prevăzut cu tracțiune mecanică; (despre trupe, și substantivat, n. pl.) care se deplasează cu autovehicule.

mototól, -oálă, *mototóli, -oale,* s.n., adj. 1. S.n. Cocoloș, ghemotoc. 2. Adj. (Despre oameni) Moale; bleg, nătîng.

mototolí, *mototolesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) face mototol, a (se) strînge ghem.

mototolít, -ă, *mototoliți, -te,* adj. Făcut mototol, strîns, ghem.

motríce adj. invar. *Forță motrice* = forță care produce o mișcare.

motricitáte s.f. Motilitate.

moț[1], *moțuri,* s.n. 1. Șuviță de păr din frunte sau din creștetul capului; (mai ales la pl., în forma *moațe*) șuviță de păr răsucită pe o cîrpă; (p. ext.) cîrpă folosită în acest scop. 2. Smoc de pene de pe capul unor păsări. 3. Ciucure; pielea roșie de pe capul curcanului, care atîrnă ca un ciucure. 4. Partea cea mai înaltă, vîrful unui obiect; vîrful ascuțit al unei căciuli, al unei bonete. 5. *Moțul curcanului* = plantă erbacee ornamentală, cu flori purpurii grupate în spice lungi. Pl. și : *moațe.*

moț[2]**, moáță,** *moți, moațe,* s.m. și f. Român din Munții Apuseni.

moțát, -ă, *moțați, -te,* adj. 1. Care are moț. 2. (Despre căciuli) Țuguiat.

moțăí, *mótăi,* vb. IV. Intr. 1. A ațipi (șezînd), a picoti. 2. A da ușor din cap (în semn de aprobare sau de salut).

moțăiálă, *moțăieli,* s.f. Faptul de a moțăi; piroteală.

moțésc, -eáscă, *moțești,* adj. Care se referă la moți; caracteristic moților.

moționál, -ă, *moționali, -e,* adj. (Gram.) Care servește la moțiune (2).

moțiúne, *moțiuni,* s.f. 1. Hotărîre exprimată prin vot de către membrii unei adunări, prin care aceasta își exprimă atitudinea într-o problemă importantă. 2. Procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la cele feminine, prin adăugarea unui sufix.

mov adj. invar., s.n. invar. 1. Adj. invar. Care are culoarea violet-deschisă. 2. S.n. invar. Culoarea mov (1).

movílă, *movile,* s.f. 1. Ridicătură de pămînt naturală, mai mică decît dealul, de formă conică, de obicei în regiunile de cîmpie. 2. Mică ridicătură de pămînt făcută cu scopul de a servi ca semn de hotar. 3. Grămadă, vraf, maldăr.

movilí, *movilesc,* vb. IV. Tr. A așeza grămadă, în formă de movilă.

mozaíc[1]**,** *mozaicuri,* s.n. 1. Lucrare constînd din asamblarea unor cuburi mici, colorate, de marmură, sticlă, ceramică etc. și fixarea lor pe fața unui element de construcție (perete, pardoseală etc.). 2. (Fig.) Amestec de elemente eterogene.

mozáic[2]**, -ă,** *mozaici, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține mozaismului, privitor la mozaism. 2. S.m. și f. Adept al mozaismului.

mozaicár, *mozaicari,* s.m. Lucrător specializat în lucrări de mozaic.

mozaísm s.n. Religie monoteistă răspîndită la evrei, ale cărei baze sînt cuprinse în Vechiul testament.

mozolí, *mozolesc,* vb. IV. Tr. A frămînta ceva în gură, fără a sfărîma cu dinții; a molfăi.

mrániță s.f. Îngrășămînt agricol obținut din gunoi de grajd fermentat.

mreájă, *mreje,* s.f. 1. Unealtă de pescuit în apele liniștite, formată dintr-o plasă ușoară. 2. (Fig., mai ales la pl.) Procedeu abil și viclean de a ademeni sau de a prinde pe cineva.

mreánă, *mrene,* s.f. Pește de rîu, lung de 25—50 cm, cu corpul acoperit cu solzi mărunți și și cu două perechi de mustăți în jurul gurii.

muc, (1) *muci,* s.m., (2, 3) *mucuri,* s.n. 1. S.m. (Mai ales la pl.) Secreție produsă de mucoasa nazală și eliminată prin nări. 2. S.n. Vîrful (ars) al unui fitil de lumînare, de lampă etc. 3. S.n. Bucățică rămasă dintr-o lumînare aproape consumată sau dintr-o țigară fumată.

mucalít, -ă, *mucaliți -te,* adj. (Și substantivat) Care știe să stîrnească rîsul, păstrînd un aer de seriozitate.

mucavá, *mucavale,* s.f. Carton gros folosit la legatul cărților, la confecționarea cutiilor și a ambalajelor etc.

múced, -ă, *mucezi, -de,* adj. Mucegăit.

mucegái, *mucegaiuri,* s.n. Nume dat ciupercilor saprofite sau parazite care formează un strat cenușiu sau verzui pe suprafața substanțelor organice, pe ziduri, pietre etc.

mucegăí, pers. 3 *mucegăiește,* vb. IV. Refl. și intr. A se acoperi de mucegai, a deveni muced.

mucegăít, -ă, *mucegăiți, -te,* adj. Acoperit de mucegai.

mucenic[1]**,** *mucenici,* s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Un fel de covrigi preparați din aluat cu nuci și cu zahăr sau miere, care se mănîncă la sărbătoarea din 9 martie.

mucenic[2]**, -ă,** *mucenici, -e,* s.m. și f. 1. Martir din primele timpuri ale creștinismului; (p. ext.) persoană care a îndurat suferințe pentru ideile, pentru convingerile sale. 2. (La m. pl.) Sărbătoare creștină la 9 martie, în amintirea a patruzeci de mucenici (1).

mucenicíe s.f. Viața de suferință, de chin a mucenicului[2] (1).

mucezeálă, *mucezeli,* s.f. Faptul de a mucezi; mucegai.

mucezí, *mucezesc,* vb. IV. Intr. și refl. 1. A deveni muced, a (se) mucegăi. 2. (Fig.; despre oameni) A duce o viață lipsită de activitate.

múchie, *muchii*, s.f. **1.** Linie după care se întretaie două fețe ale unui corp. **2.** Margine, dungă a unui lucru; *muchia palmei* = marginea palmei dinspre degetul mic. **3.** Partea unor unelte de tăiat, opusă tăișului.

mucilaginós, -oásă, *mucilaginoși, -oase*, adj. Asemănător mucilagiului.

mucilágiu, *mucilagii*, s.n. Substanță vîscoasă care se găsește în semințele de in, de cereale etc., folosită în medicină pentru proprietățile ei emoliente.

mucoásă, *mucoase*, s.f. (Anat.) Membrană subțire care căptușește organele și canalele ce se deschid la exterior.

mucoracée s.f. pl. Familie de ciuperci saprofite care produc mucegaiuri.

mucós, -oásă, *mucoși, -oase*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Căruia îi curg mucii. **2.** Epitet dat unei persoane tinere impertinente. **3.** (Despre membranele unor organe) Care produce mucus.

mucozitáte, *mucozități*, s.f. Cantitate (mare) de mucus.

múcus s.n. Secreție vîscoasă produsă de glandele unor membrane.

muezín, *muezini*, s.m. Preot musulman care cheamă din minaret credincioșii la rugăciune.

múfă, *mufe*, s.f. (Tehn.) Manșon (2).

múflă, *mufle*, s.f. **1.** Încăpere a unui cuptor industrial sau de laborator, cu pereții refractari, în care se introduce materialul de încălzit, fără ca acesta să vină în contact direct cu gazele de ardere. **2.** Sistem de scripeți folosit la ridicarea greutăților mari.

muflón, *mufloni*, s.m. Denumire dată ovinelor sălbatice, de culoare brună-roșcată, cu coarne groase în spirală.

muftíu, *muftii*, s.m. Căpetenie religioasă a unei comunități musulmane.

múget, *mugete*, s.n. **1.** Strigăt prelung scos de unele animale cornute. **2.** Zgomot puternic produs de ape, de furtună etc.

mugí, pers. 3 *mugește*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre unele animale cornute) A scoate strigăte prelungi, caracteristice; a rage. **2.** (Despre vînt, furtună ape etc.) A produce zgomote puternice și prelungi, a vui.

múgur, *muguri*, s.m. Organ al plantelor superioare, din care se dezvoltă frunze, ramuri sau flori.

muiá, *moi*, vb. I. **1.** Tr. A introduce un corp într-un lichid; a îmbiba cu lichid; a umezi, a uda. **2.** Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai moale. **3.** Refl. (Despre vreme, ger) A deveni mai puțin aspru, mai puțin rece. **4.** Refl. (Despre ființe) A-și pierde puterile; a se moleși. **5.** Tr. și refl. A (se) potoli, a (se) domoli; a (se) îndupleca, a (se) îmbuna.

muiát, -ă, *muiați, -te*, adj. **1.** Îmbibat cu lichid; udat, umezit. **2.** Moleșit, vlăguit. **3.** (Despre țesături, haine) *Muiat în aur* (sau în *fir*) = întrețesut cu fire de aur; (despre oameni) îmbrăcat în astfel de haine.

muierátic, *muieratici*, adj. Afemeiat.

muiére, *muieri*, s.f. (Pop.) **1.** Femeie. **2.** Soție.

muieréșc, -eáscă, *muierești*, adj. (Pop.) De muiere; femeiesc.

muierúșcă, *muieruști*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *muiere*. **2.** Piesă la războiul de țesut, în formă de lopățică, cu ajutorul căreia se fixează sulul dinainte.

mujdéi s.n. Usturoi pisat, amestecat cu apă (sau cu oțet) și sare, servind ca adaos la unele mîncăruri.

mulá, *mulez*, vb. I. **1.** Tr. A scoate un tipar după un obiect, cu ajutorul unui material plastic. **2.** Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte). A se lipi de corp (conturîndu-i formele), a lua forma corpului.

muláj, *mulaje*, s.n. **1.** Tipar negativ scos după un obiect cu ajutorul unui material plastic. **2.** Model sau tipar după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte.

mulátru, -ă, *mulatri, -e*, s.m. și f. Persoană născută dintr-un bărbat alb și o negresă sau dintr-un negru și o femeie albă.

mulgătór, -oáre, *mulgători, -oare*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care mulge vacile, oile. **2.** Adj. (Despre vaci, oi) Care dă lapte, care se mulge.

múlge, *mulg*, vb. III. Tr. A extrage laptele din ugerul femelelor unor animale domestice (vaci, oi, capre).

mulinétă, *mulinete*, s.f. Dispozitiv folosit în pescuitul sportiv cu lanseta, fixat pe varga de pescuit, alcătuit dintr-un tambur pe care se înfășoară și de pe care se derulează firul undiței.

muls s.n. Acțiunea de a mulge.

mulsoáre, *mulsori*, s.f. Muls.

mult, -ă, *mulți, multe*, adj., adv. **1.** Adj. Care se află în număr sau în cantitate mare; de proporții mari, de durată lungă, de forță sau intensitate mare; (substantivat) *multe și de toate* = tot felul de lucruri. **2.** Adv. În cantitate mare; cu intensitate mare; în mare măsură; *cel mult* = maximum; în cel mai bun caz. **3.** Adv. Într-un timp îndelungat; pe o distanță lungă; de repetate ori; *de mult* = dintr-o vreme îndepărtată.

multi- Element de compunere care exprimă ideea de pluralitate și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

multicolór, -ă, *multicolori, -e*, adj. Colorat în culori variate.

multilaterál, -ă, *multilaterali, -e*, adj. Care cuprinde mai multe aspecte; care se desfășoară pe mai multe planuri sau este orientat în mai multe sensuri.

multimilionár, -ă, *multimilionari, -e*, s.m. și f. Cel care posedă o avere de mai multe milioane.

multinaționál, -ă, *multinaționali, -e*, adj. (Despre state) În care trăiesc mai multe naționalități.

multipléx adj. *Procedeu* (sau *sistem*) *multiplex* = procedeu folosit în telecomunicații pentru transmiterea simultană a mai multor mesaje pe același circuit.

multiplicá, *multiplic*, vb. I. Tr. **1.** A înmulți. **2.** A reproduce în mai multe exemplare (o lucrare imprimată, un text dactilografiat etc.).

multiplicatív, -ă, *multiplicativi, -e,* adj. *Numeral multiplicativ* = numeral care indică în ce proporție crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune.

multiplicatór, (1) *multiplicatori,* s.m., **(2)** *multiplicatoare,* s.n. **1.** S.m. (Mat.) Factor al unui produs; număr sau expresie cu care se înmulțește o altă expresie. **2.** S.n. Aparat sau mașină de multiplicat.

multíplu, -ă, *multipli, -e,* adj., s.m. **1.** S.m. Număr întreg divizibil printr-un număr dat. **2.** S.m. Fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decît unitatea-tip, considerate în raport cu aceasta. **3.** Adj. Care este compus din mai multe unități, care are o structură complexă.

multipolár, -ă, *multipolari, -e,* adj. (Despre mașini electrice) Care are mai multe perechi de poli magnetici sau mai multe borne electrice de acces.

multiseculár, -ă, *multiseculari, -e,* adj. Care a dăinuit timp de mai multe secole sau durează de mai multe secole.

multitúdine, *multitudini,* s.f. Număr mare, mulțime (de lucruri, de fapte etc.).

mulțám interj. (Pop.) Cuvînt cu care se răspunde la o urare, se exprimă recunoștința pentru un serviciu etc.

mulțime, *mulțimi,* s.f. **1.** Număr sau cantitate mare (de ființe, de lucruri etc.). **2.** Lume multă, strînsă laolaltă, grup mare de oameni; (mat.) ansamblu de obiecte (numite elemente), identificate fie prin indicarea lor, fie prin enunțarea unei proprietăți comune numai lor.

mulțumí, *mulțumesc,* vb. IV. **1.** Intr. (La prez. ind., pers. 1 sg. sau pl., folosit și cu valoare de interjecție) A exprima recunoștința (pentru un ajutor, un dar, un sfat etc.); a răspunde la o urare **2.** Tr. A răsplăti, a recompensa; a satisface pe cineva; (refl.) a fi, a se considera, a se declara satisfăcut.

mulțumíre, *mulțumiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) mulțumi;* exprimare a recunoștinței, a satisfacției. **2.** Stare de satisfacție, de plăcere.

mulțumít, -ă, *mulțumiți, -te,* adj, s.f., prep. **1.** Adj. Care se simte bine, căruia nu-i lipsește nimic; satisfăcut, îndestulat. **2.** S.f. (Înv. și pop.) Mulțumire, recunoștință, răsplată. **3.** Prep. (În forma *mulțumită)* Cu ajutorul..., prin intermediul..., datorită (cuiva sau a ceva).

mulțumitór, -oáre, *mulțumitori, -oare,* adj. Care corespunde cerințelor, satisfăcător.

mulúră, *muluri,* s.f. Element arhitectural decorativ, cu profil pronunțat.

mumíe, *mumii,* s.f. Cadavru conservat prin îmbălsămare.

mumificá, *mumific,* vb. I. Tr. A îmbălsăma; a transforma în mumie.

múncă, *munci,* s.f. **1.** Desfășurare a unei activități fizice sau intelectuale îndreptată spre un anumit scop; activitate în procesul căreia omul modifică și adaptează lucrurile din natură, pentru satisfacerea trebuințelor sale; *oamenii muncii* = totalitatea celor ce muncesc. **2.** Efort, străduanie de a realiza ceva. **3.** (La pl.) Lucrări agricole. **4.** Lucru realizat ca rezultat al unei activități. **5.** (Înv., mai ales la pl.) Tortură, caznă (la care erau supuși osîndiții).

muncél, *muncele,* s.n. Munte puțin înalt, făcînd parte din treapta cea mai coborîtă a unui lanț muntos.

muncí, *muncesc,* vb. IV. **1.** Intr. A desfășura o activitate fizică sau intelectuală; a avea o ocupație, a lucra. **2.** Refl. A se strădui, a se osteni, a depune eforturi. **3.** Tr. (Despre senzații, sentimente) A provoca cuiva suferințe (fizice sau morale); a chinui.

muncít, -ă, *munciți, -te,* adj. **1.** Dobîndit prin muncă, cîștigat, agonisit cu osteneală. **2.** Ostenit, istovit (de muncă).

muncitór, oáre, *muncitori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care muncește; activ, harnic, zelos; *clasa muncitoare* = una dintre clasele fundamentale ale epocii contemporane, care are rolul principal în dezvoltarea producției de bunuri materiale, singura interesată pînă la capăt în abolirea relațiilor capitaliste și în lichidarea exploatării omului de către om. **2.** S.m. și f. Persoană care participă în mod nemijlocit în procesul de producere a bunurilor materiale sau în activitatea de întreținere, de reparare a acestor bunuri, ori în procese de muncă similare acestora.

muncitorésc, -eáscă, *muncitorești,* adj. Care aparține muncitorilor, care se referă la muncitori, alcătuit din muncitori.

muncitoríme s.f. Totalitatea muncitorilor; clasa muncitoare.

municipál, -ă, *municipali, -e,* adj. Care aparține unui municipiu; privitor la un municipiu.

municipalitáte, *municipalități,* s.f. Administrația unui oraș sau a unui municipiu, împreună cu organele de conducere ale acestuia.

municípiu, *municipii,* s.n. Oraș cu un număr mare de locuitori și cu o viață economică, politică și social-culturală dezvoltată.

muníție, *muniții,* s.f. Denumire generică dată cartușelor, proiectilelor, bombelor, grenadelor etc.

múnte, *munți,* s.m. **1.** Formă complexă de relief, cu înălțimi care depășesc, în general, 800 m. **2.** (Fig.) Cantitate mare de ceva, grămadă.

munteán, -ă, *munteni, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Locuitor de la munte. **2.** S.m. Persoană (originară) din Muntenia. **3.** Adj. Muntenesc.

munteáncă, *muntence,* s.f. **1.** Femeie care locuiește la munte. **2.** Femeie (originară) din Muntenia.

muntenésc, -eáscă, *munteneşti,* adj. Care se referă la munteni (2) sau la Muntenia.

muntós, -oásă, *muntoși, -oase,* adj. Cu munți, format din munți.

mur[1], *muri,* s.m. Nume dat unor specii de plante din familia rozaceelor, cu tulpini spinoase, flori albe sau roz și fructe comestibile.

mur[2], *muri,* s.m. (Livr.) Zid.

murá, *murez,* vb. I. Tr. **1.** A pune (varză, castraveți etc.) în saramură sau într-o soluție de oțet pentru a face să se acrească. **2.** (Despre ploaie) A uda pe cineva foarte tare.

murál, -ă, *murali, -e,* adj. Aplicat sau fixat pe perete; *pictură murală* = pictură făcută pe un zid.

murát, -ă, *murați, -te,* adj. **1.** (Despre legume) Fermentat, acrit (în saramură sau într-o soluție de oțet). **2.** (Despre oameni sau despre îmbrăcămintea lor) Foarte ud (de ploaie).

múră, *mure,* s.f. Fructul comestibil, de culoare neagră, al murului.

murătúră, *murături,* s.f. (Mai ales la pl.) Legumă conservată în oțet sau în saramură.

murdár, -ă, *murdari, -e,* adj. **1.** Plin de murdărie; (despre ființe) care nu se spală, nu respectă curățenia. **2.** (Fig.) Josnic, mîrșav; (despre vorbe, expresii) necuviincios, obscen.

murdărí, *murdăresc,* vb. IV. Tr. și refl. **1.** A (se) umple de murdărie, a (se) mînji, a (se) păta. **2.** (Fig.) A (se) compromite.

murdărie, *murdării,* s.f. **1.** Strat de necurățenie (pete, noroi, praf etc.) care acoperă sau îmbîcsește ceva. **2.** Excremente.

murg, -ă, *murgi,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre cai sau despre părul lor) Negru-roșcat, castaniu-închis. **2.** S.m. și f. Cal de culoare murgă **(1)**; (p. gener.) cal; *a intrat murga-n sat* = s-a înserat.

murí, *mor,* vb. IV. Intr. **1.** A înceta de a mai trăi, a deceda, a răposa. **2.** (Poetic; despre plante) A se usca, a se veșteji. **3.** (Fig.) A înceta de a mai fi văzut sau auzit, a dispărea; a se termina, a se sfîrși.

muribúnd, -ă, *muribunzi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se află pe moarte.

muritór, -oáre, *muritori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care își termină existența prin moarte, care este supus morții; *muritor de foame* = om foarte sărac. **2.** S.m. și f. Om, pămîntean.

múrmur, *murmure,* s.n. **1.** Zgomot slab, monoton, prelung, produs de o apă curgătoare, de vînt etc. **2.** Zgomot surd și confuz de glasuri (constituind uneori expresia unei nemulțumiri, a unei dezaprobări, a unui protest).

murmurá, *múrmur,* vb. I. **1.** Intr. (Despre ape, vînt etc.) A produce un zgomot slab, prelung și monoton. **2.** Tr. (Despre oameni) A vorbi sau a cînta încet, monoton (și nedeslușit); (intr.) a-și exprima nemulțumirea, vorbind încet; a bombăni;

mursecá, *múrsec,* vb. I. Tr. (Pop.; mai ales despre animale sălbatice și despre cîini) A rupe, a sfîșia cu dinții (o ființă vie).

muruí, *muruiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A întinde (pe pereți) un strat de muruială, pentru a astupa crăpăturile; a netezi cu lut, a lipi. **2.** A mînji, a murdări.

muruiálă, *muruieli,* s.f. Lut muiat cu apă, uneori amestecat cu baligă, cu care se muruiește.

musacá, *musacale,* s.f. Mîncare preparată din carne tocată și felii de cartofi, pătlăgele vinete sau dovlecei.

musafír, -ă, *musafiri, -e,* s.m. și f. Oaspete.

muscár, *muscari,* s.m. Pasăre insectivoră migratoare, cu penele de culoare cenușie, cu ciocul și picioarele negre.

muscát s.n. Denumire dată unor soiuri de viță-de-vie, din care se obțin vinuri tămîioase.

múscă, *muște,* s.f. **1.** Nume dat unor insecte din ordinul dipterelor, cu aparatul bucal adaptat pentru supt, dintre care cea mai cunoscută trăiește pe lîngă casa omului; (pop.) nume dat oricărei insecte mici, zburătoare; *muscă mare (albastră* sau *de carne)* = muscă mare, cu abdomenul albastru lucios. **2.** Smoc de păr lăsat să crească sub buza inferioară. **3.** Mișină. **4.** Categorie în care sînt încadrați sportivii cu cea mai mică greutate, la box și la lupte.

muscél, *muscele,* s.n. Culme deluroasă, cu povîrnișuri domoale, caracteristică zonelor subcarpatice.

muschétă, *muschete,* s.f. Armă de foc portativă, cu fitil, folosită în trecut

musculár, -ă, *musculari, -e,* adj. Care aparține mușchilor[2] **(1)**, care se referă la mușchi.

musculatúră, *musculaturi,* s.f. Totalitatea mușchilor corpului.

musculiță, *musculițe,* s.f. Diminutiv al lui *muscă;* insectă mică, gîză; *musculiță de oțet* (sau *bețivă*) = insectă din ordinul dipterelor, ale cărei larve trăiesc în materii care fermentează sau care putrezesc.

musculós, -oásă, *musculoși, -oase,* adj. Care are mușchi puternici.

muselínă s.f. Țesătură foarte fină și subțire, de bumbac sau de mătase.

musón, *musoni,* s.m. Vînt periodic caracteristic regiunilor din sudul Asiei, care bate iarna dinspre continent spre ocean, iar vara dinspre ocean spre continent.

must, *musturi,* s.n. Suc dulce obținut prin zdrobirea și presarea boabelor de struguri sau (p. ext.) a altor fructe.

mustáță, *mustăți,* s.f. **1.** Părul care crește deasupra buzei superioare la bărbați. **2.** (Mai ales la pl.) Fire lungi de păr care cresc în jurul botului la unele animale; antenele insectelor; organe pentru pipăit ale unor pești, în formă de fire subțiri situate în jurul gurii. **3.** Fire lungi și subțiri care cresc pe spicul unor cereale.

mustăciós, -oásă, *mustăcioși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Care are mustăți (mari).

mustărie, *mustării,* s.f. Loc unde se face sau se vinde must.

mustelídă, *mustelide,* s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore, cu corp suplu, cu picioare scurte și cu coadă lungă; (și la sg.) animal care face parte din această familie (dihorul, vidra, jderul etc.).

mustí, pers. 3 *mustește,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A ieși la suprafață (dintr-un corp îmbibat). **2.** (Despre materii și corpuri) A fi îmbibat cu un lichid (care iese la apăsare).

mustós, -oásă, *mustoși, -oase,* adj. (Despre fructe) Plin de must, zemos.

mustrá, *mústru,* vb. I. Tr. A-i face cuiva observații aspre, a dojeni.

mustráre, *mustrări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a mustra;* observație făcută cuiva; sancțiune disciplinară aplicată pe linie administrativă. **2.** *Mus-*

trare de cuget (sau *de conștiință*) = părere de rău, remușcare.

mustrător, -oare, *mustrători, -oare,* adj. (Adesea adverbial) Care mustră, dojenitor.

mustuí, *mustuiesc,* vb. IV. Tr. A zdrobi strugurii pentru a stoarce mustul.

mustuitór, *mustuitoare,* s.n. Unealtă de lemn formată dintr-un băț ramificat la un capăt, cu care se zdrobesc strugurii pentru a stoarce mustul.

musulmán, -ă, *musulmani, -e* adj., s.m. și f. Mahomedan.

mușamá, *mușamale,* s.f. Țesătură de pînză impregnată cu substanțe impermeabile, lăcuită pe o față, utilizată pentru a proteja obiectele împotriva apei.

mușamalizá, *mușamalizez,* vb. I. Tr. (Fam.) A ascunde, a acoperi o greșeală, o faptă necinstită.

mușcá, *mușc,* vb. I. 1. Tr. A apuca și a strînge cu dinții (provocînd dureri, rănind); (despre insecte) a înțepa, a pișca. 2. Tr. (Fig.; despre ger, vînt etc.) A produce o senzație de usturime, de durere. 3. Intr. A apuca și a rupe cu dinții dintr-un aliment (pentru a mînca).

mușcátă, *mușcate,* s.f. Nume dat unor specii de plante decorative, cu frunze rotunde, păroase, și cu flori roz, roșii sau albe, dispuse în umbele.

mușcătór, -oáre, *mușcători, -oare,* adj. 1. Care mușcă; care provoacă o senzație de usturime, de arsură. 2. (Fig.) Care critică cu severitate, cu vorbe răutăcioase, caustice.

mușcătúră, *mușcături,* s.f. 1. Faptul de a mușca; senzație de durere, de usturime. 2. Bucată mușcată dintr-un aliment.

mușchetár, *mușchetari,* s.m. (În evul mediu) Soldat de infanterie înarmat cu muschetă; nobil care făcea parte dintr-o unitate de călăreți de la curtea regilor Franței.

mușchi[1], *mușchi,* s.m. (La pl.) 1. Clasă de plante cu corpul vegetativ rudimentar, fără rădăcini, avînd ca organe de reproducere anteridii și arhegoane; (și la sg.) plantă din această clasă. 2. (Pop.) Nume dat unor licheni, asemănători cu mușchii[1] (1).

mușchi[2], *mușchi,* s.m. 1. Organ contractil (la om și la majoritatea animalelor) care servește la mișcarea diverselor părți și organe ale corpului. 2. Bucată de carne de porc, de v ă etc., desprinsă din regiunea coloanei vertebrale și folosită în alimentație.

mușețél s.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze divizate, ale cărei flori sînt folosite în medicină.

mușiță, *mușițe,* s.f. 1. Nume dat musculițelor care se adună în jurul butoaielor cu vin, al vaselor cu oțet sau al fructelor în fermentație. 2. Grămadă de larve care se dezvoltă din ouăle depuse de unele muște pe carnea descoperită.

muștár s.m., s.n. 1. S.m. Numele unor specii de plante erbacee anuale din familia cruciferelor, cu tulpini ramificate, flori galbene și semințe mici, rotunde. 2. S.n. Semințele mușt**a**rului (1), folosite la prepararea unui condiment; condimentul preparat, sub formă de pastă moale, de culoare galbenă-verzuie.

mușterîu, *mușterii,* s.m. Client, cumpărător.

muștiúc, *mușt**i**ucuri,* s.n. 1. Piesă (de os, de metal etc.) prin care se suflă la instrumentele muzicale de suflat. 2. Capăt metalic la un furtun, care servește la dirijarea jetului de lichid.

muștrului, *mușt**r**uluiesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A certa, a dojeni cu asprime; a instrui, a învăța pe cineva.

mușurói[1], *mușuroaie,* s.n. 1. Movilită formată din țărîna pe care o scot la suprafața solului cîrtițele, furnicile etc.; movilița împreună cu grupul de furnici care viețuiesc în ea. 2. Grămăjoară de pămînt, adunată la rădăcina unor plante de cultură pentru a le ocroti sau a le favoriza dezvoltarea.

mușuroí[2], *mușuroiesc,* vb. IV. Tr. A face mușuroaie (2) la rădăcina plantelor de cultură.

mut, -ă, *muți, -te,* adj. 1. (Despre oameni, adesea substantivat) Care este lipsit de facultatea de a vorbi. 2. Care nu vrea sau nu poate să vorbească într-o anumită împrejurare; căruia nu-i place să vorbească (mult). 3. Care se petrece în tăcere; care nu se exprimă prin vorbe; *scenă mută* = scenă într-o piesă de teatru în care personajele nu vorbesc, ci își exprimă ideile și sentimentele prin gesturi, atitudini etc.

mutá, *mut,* vb. I. 1. Tr. A mișca, a deplasa un lucru din locul în care se află și a-l așeza în alt loc. 2. Tr. și refl. A trece dintr-un loc de muncă în altul. 3. Refl. A-și schimba domiciliul, a se stabili în altă parte.

mutabilitáte s.f. Însușirea de a se putea schimba (sau de a putea fi schimbat).

mutatór, *mutatoare,* s.n. Aparat care transformă curentul alternativ în curent continuu, modifică frecvența sau faza unui curent alternativ, tensiunea unui curent continuu.

mutáție, *mutații,* s.f. 1. Schimbare, modificare radicală. 2. (Biol.) Apariție bruscă într-un organism a unui caracter genetic nou.

mutaționísm s.n. (Biol.) Teorie după care speciile noi sînt produsul mutațiilor, fără intervenția selecției.

mutătoáre, *mutătoare,* s.f. Numele a două plante erbacee agățătoare, veninoase, cu fructele în formă de boabe roșii.

mutéște adv. Pe tăcute, fără vorbă.

mutilá, *mutilez,* vb. I. Tr. A tăia, a reteza (cu o armă) o parte a corpului; a schilodi; a desfigura.

mutilát, -ă, *mutilați, -te,* adj. Ciuntit, schilodit; desfigurat.

mutísm s.n. Mutenie; (p. ext.) faptul de a tăcea cu încăpățînare.

mútră, *mutre,* s.f. (Fam.) Față, obraz; figură; înfățișare, fizionomie.

mutuál, -ă, *mutuali, -e,* adj. Care se face în mod reciproc.

muténie s.f. Starea celui mut, incapacitatea de a vorbi.

mu|tunáche s.m. invar. (În teatrul de marionete) Păpușă care reprezintă un personaj amuzant, caraghios.

múză, *muze*, s.f. (În mitologie) Fiecare dintre cele nouă zeițe ocrotitoare și inspiratoare ale artelor și ale științelor; (în special) zeița poeziei, inspiratoare a poeților; (p.ext.) izvorul inspirației poetice.

muzeál, -ă, *muzeali, -e*, adj. Care se referă la un muzeu, care aparține unui muzeu.

muzeístic, -ă, *muzeistici, -e*, adj. Care aparține muzeologiei, care se referă la muzeologie.

muzeográf, -ă, *muzeografi, -e*, s.m. și f. Specialist în muzeografie.

muzeografíe s.f. Disciplină care se ocupă cu descrierea, clasarea și conservarea obiectelor dintr-un muzeu.

muzeológ, *muzeologi*, s.m. Specialist în muzeologie.

muzeologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor.

muzéu, *muzee*, s.n. Instituție care se ocupă cu strîngerea, studierea, păstrarea și expunerea unor obiecte de interes artistic, istoric, științific etc.; clădire în care sînt păstrate și expuse astfel de obiecte.

muzicál, -ă, *muzicali, -e*, adj. **1.** Care aparține muzicii, care se referă la muzică; care are aptitudini pentru muzică. **2.** (Despre sunete) Armonios, melodios.

muzicalitáte s.f. Însușirea de a fi muzical, caracter muzical.

muzicánt, *muzicanți*, s.m. **1.** Persoană care cîntă la un instrument muzical. **2.** Persoană care se ocupă cu muzica.

múzică, (4) *muzici*, s.f. **1.** Arta de a exprima sentimente, stări psihice, idei etc. în imagini artistice sonore. **2.** Știința sunetelor considerate sub raportul melodiei, ritmului și armoniei. **3.** Creație muzicală. **4.** Orchestră, fanfară.

muzicián, -ă, *muzicieni, -e*, s.m. și f. Persoană care are pregătire și cunoștințe speciale în arta muzicii.

muzicológ, *muzicologi*, s.m. Specialist în muzicologie.

muzicologíe s.f. Știință care studiază istoria și teoria muzicii, cultura muzicală a popoarelor etc.

muzicúță, *muzicuțe*, s.f. Mic instrument muzical de suflat, format dintr-un șir de tuburi cu ancii de metal; armonică de gură.

N

n s.m. invar. A șaptea prezență literală a alfabetului limbii române; numele dat acestei litere.

na interj. 1. (Exm.) Poftim! Ia! Ține! 2. Însoțește gestul unei lovituri. 3. Exprimă mirare, uimire, surprindere. 4. (De obicei repetat) Strigăt cu care se cheamă unele animale.

nabáb, *nabábi*, s.m. 1. Titlu dat în trecut guvernatorilor unor provincii din India și din alte țări ale Orientului. 2. Om foarte bogat.

navélă, *navele*, s.f. 1. Cabină deschisă atârnată de un balon și folosită pentru transportul persoanelor, al instrumentelor de bord și al lestului. 2. Încăperea închisă atârnată de un dirijabil, în care se găsesc motoarele, personalul etc.

nádă, *nádă*, s.f. 1. Ițe folosită pentru atragerea înăuntrul anumitor locuri a peștilor sau a vânatului; năvod, năvoade, năvoadă etc. 2. (Fig.) Tentație, ispită.

nadír s.n. Punct pe sfera cerească, opus zenitului, situat la intersecția verticalei locului cu emisfera opusă locului respectiv.

naftalínă s.f. Hidrocarbură cristalină, de culoare albă, cu miros pătrunzător, folosită ca insecticid și ca materie primă în industria coloranților.

naftól, *naftóli*, s.m. Compus organic derivat de naftalină, întrebuințat în industria coloranților, la prepararea unor medicamente etc.

nagît, *nagîți*, s.m. Pasăre migratoare de baltă, de culoare cenușie, cu penaj roșcovan pe spate și cu un moț de pene negre pe cap.

nahlăp, *nahlăpi*, s.n. Rege. Vârf (mai ales la o carte, sat, undă).

nai, *nai*, s.m. 1. Vechi instrument muzical (suflat), format dintr-o serie de fluiere de diferite dimensiuni. 2. Fluier de trestie.

naiádă, *naiade*, s.f. (Mit.) Nimfă a izvoarelor, a fântânilor sau a apelor curgătoare.

náibă s.f. vezi Pizda Dracului.

náilon s.n. Fibră textilă obținută pe cale industrială, folosită la confecționarea țesăturilor, ciorapilor și altor produse industriale.

naíst, *naiști*, s.m. Cântăreț din nai.

naiv, -ă, *naivi*, *-e*, adj. 1. Lipsit de prefăcătorie, sincer, natural; credul. 2. Fără experiență, prostuț. 3. *Pictori naivi* = pictori autodidacți, de obicei din mediul rural, care ignoră perspectiva, anatomia și legile proporțiilor.

naivitáte, (2) *naivități*, s.f. 1. Însușirea de a fi naiv (1); naturalețe, simplitate; credulitate. 2. Lipsă de maturitate în judecată, în comportare; vorbă sau faptă specifică omului naiv (2).

nálbă, *nalbe*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee, unele fiind cultivate ca plante decorative sau medicinale.

namiáză, *nămiezi*, s.f. Mijlocul zilei, amiază; *zice namiaza mare* = în plină zi.

nănúlba, *nanulbe*, s.f. Ființă cu haz de proporții mari, caricaturală; ființă fantezistă urâtă, cu mișcări ne încetățenite, maimuțăreală.

nână s.f. Termen de respect cu care se adresează de către mai femei mai în vârstă.

nănchin s.n. Țesătură de bumbac deosebită prin finețe, folosită în special pentru confecționarea de articole de pețită. Var.: **nánghin** s.n.

nándu s.m. invar. Nume dat mai multor păsări alergătoare din America de Sud, asemănătoare cu struțul.

nánghin s.n. v. **nanchin.**

nănî interj. (De obicei repetat) Cuvânt de alintare în cadrul jocului de leagăn.

nanî-m s.n. Acordul caracterizată prin creșterea în sfârșeală în înălțime, în raport cu viteza.

năo, *nea-uri*, s.n. Partea de mijloc a unei bisericii, cuprinsă între altar și pronaos.

nap, *napi*, s.m. 1. Plantă din familia crucifere-lor, cu rădăcină comestibilă, come tibală. 2. *Nap-porcesc* = plantă furajeră din familia compozitelor, cu tulpina înaltă și cu flori galbene.

napálm s.n. Material gelatinos, folosit în bombele incendiare.

napoleón, *napoleoni*, s.m. Veche monedă franceză de aur, care a circulat și în țara noastră.

napolitână, *napolitane*, s.f. Produs de cofetărie preparat din straturi de foi cu umplutură de cremă.

nará, *nare*, vb. I. Tr. (Liv.) A povesti, a istorisi.

narámz, *ŋaramzi*, s.m. (Înv. și pop.) **1.** Portocal. **2.** Varietate de portocal ale cărui fructe au gust amar.

narámză, *naramze*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Portocală. **2.** Fructul naramzului (2).

naratív, -ă, *narativi, -e*, adj. Care ține de narațiune; care se referă la narațiune.

naratór, -oáre, *naratori, -oare*, s.m. și f. (Livr.) Povestitor.

narațiúne, *narațiuni*, s.f. Relatare în formă literară, specifică genului epic, a unei întîmplări, a unui eveniment etc.

nár, *nări*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două orificii exterioare ale cavității nazale la om și la unele animale. **2.** Piesă de fontă sau de oțel fixată pe puntea sau pe bordajul unei nave, prin care trece lanțul ancorei de pe punte în afara bordului.

narcís s.m. sg. Om îndrăgostit de propriul aspect fizic; tînăr frumos.

narcísă, *narcise*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee, spontane sau cultivate, cu frunze lungi și cu flori mari, albe sau galbene, plăcut mirositoare.

narcisísm s.n. Dragoste exagerată, patologică, față de propria persoană.

narcótic, -ă, *narcotici, -e*, adj., s.n. (Substanță) care provoacă narcoză.

narcotínă, *narcotine*, s.f. Substanță extrasă din opiu, întrebuințată ca tonic și calmant al tusei.

narcotizá, *narcotizez*, vb. I. Tr. A provoca cuiva starea de narcoză.

narcóză, *narcoze*, s.f. Stare de insensibilitate și inconștiență temporară, provocată prin administrarea unei substanțe narcotice.

narghileá, *narghilele*, s.f. Lulea orientală, fixată cu partea de jos într-un vas cu apă parfumată și prevăzută cu o țeavă lungă, flexibilă, prin care trece fumul înainte de a fi inspirat.

naródnic, -ă, *narodnici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține narodnicismului, care se referă la narodnicism. **2.** S. m. și f. Adept al narodnicismului.

narodnicísm s.n. Mișcare social-politică apărută în Rusia, în a doua jumătate a sec. XIX, care nega rolul conducător al clasei muncitoare în lupta revoluționară, socotind țărănimea și intelectualitatea ca fiind forța socială capabilă să răstoarne țarismul și să instaureze socialismul, pe calea dezvoltării obștilor țărănești.

nart, *narturi*, s.n. **1.** Preț maximal fixat în trecut de autorități pentru vînzarea anumitor mărfuri. **2.** Normă zilnică de muncă pe care țăranii clăcași erau obligați să o presteze pe moșia boierului.

narvál, *narvali*, s.m. Mamifer cetaceu marin, asemănător cu delfinul, avînd unul dintre canini în formă de lance.

nas, *nasuri*, s.n. **1.** Parte proeminentă a feței, situată între obraji, gură și frunte, constituind începutul căii respiratorii, și în care se găsesc receptorii olfactivi; (fig.) miros fin, dezvoltat; simț de orientare și de intuire a unei situații; *a vorbi* (sau *a cînta) pe nas* = a vorbi (sau a cînta) cu un timbru nazal. **2.** Proeminență pe un organ de mașină care servește la inițierea sau la blocarea mișcării altui organ.

nasicórn, *nasicorni*, s.m. Insectă coleoptera mare, de culoare castanie, al cărei mascul are pe cap un corn curbat spre spate.

nasól, -oálă, *nasoli, -oale*, adj. (Arg.) Urît, caraghios; de proastă calitate.

nástie, *nastii*, s.f. Mișcare la plante, provocată de diferiți factori (variațiile de lumină, temperatură etc.).

násture, *nasturi*, s.m. Obiect de sidef, os, metal, lemn etc., folosit pentru a închcia părțile unui obiect de îmbrăcăminte ori ca ornament.

nas, -ă, *nași, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care ține în brațe pruncul în timpul botezului. **2.** Nun.

náște, *nasc*, vb. III. Tr. **1.** A da viață, a aduce pe lume un copil; (refl.) a căpăta viață, a veni pe lume. **2.** A face, a crea; a produce, a provoca, a stîrni; (refl.) a se forma, a se ivi, a se isca.

náștere, *nașteri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) naște; din naștere* = din momentul în care s-a născut; potrivit unor predispoziții naturale, congenital. **2.** (Fig.) Apariție, ivire, creare.

natál, -ă, *natali, -e*, adj. (Despre locuri, așezări) În care s-a născut cineva; de naștere, de baștină.

natalitáte s.f. Frecvența nașterilor de copii vii în cadrul unei populații, într-o anumită perioadă de timp.

natáție s.f. Înotul practicat ca sport.

natív, -ă, *nativi, -e*, adj. **1.** Înnăscut. **2.** (Despre elemente chimice) Care se găsește în natură necombinat (ex. aurul, cuprul, sulful).

nátră, *natre*, s.f. (La războiul de țesut) Partea urzelii dintre iețe și sulul de dinapoi.

nátriu s.n. (Chim.) Sodiu.

naturál, -ă, *naturali, -e*, adj., adv. **1.** Adj. Care se referă la natură **(1)**; care se găsește în natură; care este generat, produs de natură. **2.** Adj. Care este (sau care se face, se produce) în conformitate cu realitatea obiectivă; veritabil, firesc, lipsit de artificialitate. **3.** Adv. Firește, desigur. **4.** Adj. *Copil natural* = copil născut în afara căsătoriei.

naturaléțe s.f. Lipsă de artificialitate, de afectare; comportare naturală **(2)**.

naturalísm s.n. **1.** Doctrină după care nu există nimic în afara naturii, nimic supranatural. **2.** Curent în artă și literatură, apărut în Franța în a doua jumătate a sec. XIX, care caută să reproducă în mod riguros realitatea, fără a ocoli aspectele urîte sau vulgare ale naturii omenești. **3.** Teorie etică după care viața morală este o prelungire a celei biologice.

naturalíst, -ă, *naturaliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul științelor naturii. **2.** Adj. Care aparține naturalismului, care se referă la naturalism.

naturalizá, *naturalizez*, vb. I. **1.** Tr. A acorda unui străin cetățenia statului în care locuiește. **2.** Refl. (Despre specii de animale sau de plante)

A se adapta la un nou mediu, fără intervenția omului.

natúră, *naturi,* s.f. **1.** Realitatea materială, materia; universul; lumea fizică înconjurătoare, organică și anorganică; *științele naturii* = științe care au ca obiect fenomenele lumii înconjurătoare, lumea organică și anorganică; *în natură* = (impozit, taxă, plată etc.) în obiecte sau în produse (nu în bani). **2.** Caracter specific, însușire caracteristică, fel de a fi; temperament, fire.

naționál, -ă, *naționali, -e,* adj. Care aparține unei națiuni, unui stat; care se referă la o națiune sau la un stat.

naționalísm s.n. Ideologie și atitudine politică a burgheziei în problema națională, folosită ca armă pentru a ațița ura de rasă și națională, pentru a justifica asuprirea națională, tendințele de expansiune și politica sa agresivă.

naționalíst, -ă, *naționaliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la naționalism, care susține naționalismul. **2.** S.m. și f. Adept al naționalismului.

naționalitáte, *naționalități,* s.f. **1.** Apartenența unei persoane la o anumită națiune. **2.** *Naționalitate conlocuitoare* = comunitate de oameni cu limbă și origine comună, care locuiește, numericește în minoritate, pe teritoriul unui stat național, convietuind cu populația națională, numeric majoritară.

naționalizá, *naționalizez,* vb. I. Tr. A trece, cu sau fără plată, mijloace de producție sau alte bunuri din proprietate privată sau străină în proprietatea statului.

național-socialísm s.n. Concepție ideologică și politică fascistă, apărută în Germania după primul război mondial, promovată de partidul hitlerist.

națiúne, *națiuni,* s.f. Formă istorică de comunitate umană, caracterizată prin comunitate de limbă, de teritoriu, de origine, de viață economică, politică (statală) și de cultură; *națiune socialistă* = tip nou, superior de națiune, născută în procesul revoluției socialiste, în care forța conducătoare o reprezintă clasa muncitoare în frunte cu partidul ei.

naufragiá, *naufragiez,* vb. I. Intr. A suferi un naufragiu.

naufrágiu, *naufragii,* s.n. Avariere (prin accident) a unei nave, care poate provoca scufundarea sau punerea ei în imposibilitate de a-și continua drumul.

náutic, -ă, *nautici, -e,* adj. Care se referă la navigația pe apă; (despre sporturi) Care se practică pe apă.

naútil, *nautili,* s.m. Gen de cefalopode apărut în triasic, cu corpul închis într-o cochilie cu mai multe despărțituri.

naván, -ă, *navali, -e,* adj. Care se referă la nave sau la navigație.

návă, *nave,* s.f. **1.** Vehicul construit și echipat pentru transportul pe apă (sau sub apă), deplasarea făcîndu-se fie mecanizat, fie prin forța vîntului, cu ajutorul pînzelor; *navă cosmică* = vehicul destinat zborurilor extraterestre. **2.** (Bis.) Naos.

navétă, *navete,* s.f. **1.** Suveică (la războaiele mecanice). **2.** Instrument de lemn sau de oțel, cu care se lucrează fileuri. **3.** Drum pe care îl parcurge o persoană sau un vehicul în mod regulat, dus și întors; vehicul care parcurge un astfel de drum. **4.** *Navetă spațială* = vehicul spațial cu echipaj, prevăzut cu motoare-rachetă și conceput astfel ca să revină pe Pămînt prin aterizare.

navetíst, -ă, *navetiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care face naveta (3).

navigá, *navighez,* vb. I. Intr. **1.** A călători cu o navă sau cu o aeronavă; a conduce o navă sau o aeronavă. **2.** (Despre navă) A merge pe apă, a pluti; (despre aeronave) a se deplasa în aer, a zbura.

navigábil, -ă, *navigabili, -e,* adj. (Despre ape) Pe care se poate naviga.

navigánt, -ă, *naviganți, -te,* adj. Care navighează; *personal navigant* = personal care face parte din echipajul unui avion sau al unei nave.

navigatór, -oáre, *navigatori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care întreprinde călătorii pe mare. **2.** Persoană care conduce o navă sau care face parte din personalul unei nave; membru al echipajului unei aeronave.

navigáție, *navigații,* s.f. **1.** Faptul de a naviga; transport naval de mărfuri sau de persoane; călătorie făcută cu o navă. **2.** Știința și tehnica conducerii unei nave sau a unei aeronave.

návlu, *navluri,* s.n. Chirie plătită pentru transportul mărfurilor cu vaporul.

nazál, -ă, *nazali, -e,* adj. **1.** Care se referă la nas, care aparține nasului. **2.** (Despre voce, sunete) Care se pronunță cu expirarea aerului pe nas.

nazism s.n. Național-socialism.

nazíst, -ă, *naziști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține nazismului, privitor la nazism. **2.** S.m. și f. Adept al nazismului.

názuri s.n. pl. (Fam.) Atitudine, gesturi, manifestări de om răsfățat; gusturi schimbătoare; capricii, toane.

năbădăi s.f. pl. (Pop. și fam.) Acces de furie.

năbădăiós, -oásă, *năbădăioși, -oase,* adj. (Pop. și fam.; adesea substantivat) **1.** Iute la mînie, supărăcios; capricios. **2.** (Despre animale) Nărăvaș.

năboí, *năboiuri,* s.n. (Reg. și înv.) Puhoi, torent.

năbúc s.n. Piele de bovine catifelată, imitînd pielea de antilopă. Var.: **nubúc** s.n.

năbușeálă, *năbușeli,* s.f. (Pop.) Căldură mare, zăpușeală.

năbuși, *năbușesc,* vb. IV. Tr. și refl. (Pop.) A (se) înnăbuși.

năclăí, *năclăiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) îmbiba sau a (se) acoperi cu substanțe cleioase, unsuroase, cu sînge etc.

nădăjdui, *nădăjduiesc,* vb. IV. Tr. A crede în îndeplinirea unei dorințe, în rezultatul favorabil al unei acțiuni; a spera.

nădéjde, *nădejdi,* s.f. Încredere în realizarea unei dorințe, a unei acțiuni; speranță.

nădrág, *nădragi*, s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Pantaloni.

nădúf, (3) *nădufuri*, s.n. **1.** Senzație de greutate în respirație, sufocare; astm. **2.** Căldură înăbușitoare, zăpușeală. **3.** Supărare, necaz, ciudă, mînie.

năduşeálă, *năduşeli*, s.f. **1.** Faptul de a se năduși; transpirație, sudoare. **2.** Căldură mare, zăpușeală.

năduşí, *năduşesc*, vb. IV. **1.** Intr. A transpira, a asuda. **2.** Tr. și refl. (Pop.) A (se) sufoca.

năfrámă, *năframe*, s.f. Bucată de țesătură de in, de bumbac, de borangic etc., tivită pe margini, cu care femeile (mai ales la țară) își acoperă capul; maramă.

năgáră s.f. Colilie. Var.: negúră s.f.

năimí, *năimesc*, vb. IV. (Înv. și pop.) **1.** Tr. A închiria; a arenda. **2.** Tr. și refl. A (se) angaja cu plată (pentru o muncă).

nălbár, *nălbari*, s.m. Fluture mare cu aripile albe cu nervuri negre, ale cărui omizi se hrănesc cu frunzele pomilor fructiferi.

nălúcă, *năluci*, s.f. **1.** Ființă fantastică, ireală, arătare, vedenie; (p. ext.) iluzie, himeră. **2.** Obiect din metal (sclipitor), de obicei de forma unui peștișor, folosit ca momeală în pescuitul sportiv.

nălucí, pers. 3 *năluceşte*, vb. IV. Intr. A se arăta, a se ivi (neclar, în treacăt).

năméte, *nămeți*, s.m. (Mai ales la pl.) Cantitate mare de zăpadă (adunată de viscol); troian.

nămól, *nămoluri*, s.n. Mîl care se depune pe fundul apelor stătătoare, în general cu conținut mare de substanțe organice și avînd uneori proprietăți terapeutice.

nămolós, -oásă, *nămoloşi, -oase*, adj. Plin de nămol; mîlos.

năpástă, *năpaste*, s.f. **1.** Nenorocire, pacoste. **2.** Învinuire neîntemeiată, nedreaptă; prigoană, urgie.

năpădí, *năpădesc*, vb. IV. Intr. **1.** A se năpusti, a năvăli; (tr.) a învălui din toate părțile; a cotropi, a invada. **2.** (Despre sînge, lacrimi) A țîșni (cu putere), a porni să curgă; (tr.) a podidi.

năpăstuí, *năpăstuiesc*, vb. IV. Tr. A face cuiva o nedreptate, a învinui pe nedrept; a persecuta, a asupri.

năpăstuít, -ă, *năpăstuiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Învinuit pe nedrept, nedreptățit; asuprit, împilat.

năpîrcă, *năpîrci*, s.f. **1.** Șopîrlă fără membre, de circa 25 cm lungime, care trăiește prin păduri. **2.** Viperă; *pui de năpîrcă* = om perfid, primejdios.

năpîrlí, *năpîrlesc*, vb. IV. Intr. (Despre unele animale) A-și schimba (la anumite epoci) pielea, părul sau penele.

năpîrstóc, -oáică, *năpîrstoci, -oace*, subst. **1.** S.m. (Pop.) Degetar. **2.** S.m. și f. (Fam.) Epitet dat unui copil sau (p. ext.) unui om mic de statură.

năprásnic, -ă, *năprasnici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care vine pe neașteptate și se petrece fulgerător; îngrozitor, înfricoșător, teribil, cumplit. **2.** Adj. Nestăpînit, impetuos, năvalnic, furtunos; (despre oameni) impulsiv, violent, aprig. **3.** S.f. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu tulpina dreaptă, păroasă, și cu flori roșii-roz.

năpustí, *năpustesc*, vb. IV. Refl. A se repezi asupra cuiva sau a ceva, a tăbărî, a da buzna.

nărăv, *năravuri*, s.n. **1.** Obicei, deprindere; fel de a fi, temperament, fire. **2.** Deprindere rea, obicei rău; viciu.

nărăváș, -ă, *nărăvași, -e*, adj. (Despre cai) Care mușcă sau azvîrle din picioare; (fig., despre oameni) cu nărav (2); neascultător, îndărătnic.

nărăví, *nărăvesc*, vb. IV. Refl. A lua un obicei rău, a se deprinde cu un nărav.

nărui, *nărui*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) dărîma, a (se) surpa, a (se) prăbuși.

năruitúră, *năruituri*, s.f. Surpătură, dărîmătură, ruină.

năsălíe, *năsălii*, s.f. Suport de lemn în formă de targă, pe care se așază coșciugul cu mortul pentru a fi transportat (la biserică sau la cimitir).

născáre s.f. (Pop.) Naștere; *din născare* = din naștere.

născătoáre, *născătoare*, s.f. (Înv. și pop.) Femeie care naște sau care a născut; (bis.) Maica Domnului.

născocí, *născocesc*, vb. IV. Tr. **1.** A inventa, a crea. **2.** A plăsmui, a scorni (lucruri închipuite, inexistente, neadevărate).

născocíre, *născociri*, s.f. Acțiunea de a născoci; ceea ce născocește cineva.

născocitór, -oáre, *născocitori, -oare*, adj. **1.** Care născocește (1), care descoperă ceva nou. **2.** Care scornește; mincinos.

născút, -ă, *născuți, -te*, s.m. și f., adj. (Cel) care a căpătat viață, care a venit pe lume; *întîiul născut* = cel mai vîrstnic dintre copiii unei familii.

năsós, -oásă, *năsoşi, -oase*, adj. Cu nasul mare; (fig.) impertinent, obraznic.

năstrúșnic, -ă, *năstrușnici, -e*, adj. Strașnic, grozav, extraordinar; ciudat, straniu, bizar.

năstrușnície, *năstrușnicii*, s.f. Faptă, comportare năstrușnică, bizară, ciudată.

năsturél, *năsturei*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *nasture*. **2.** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina tîrîtoare, cu flori mici, albe, întrebuințată ca salată și ca plantă medicinală.

nășíe s.f. Faptul de a fi naș; calitatea de naș.

nătăfléț, -eáță, *nătăfleți, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) lipsită de istețime, care nu știe să se descurce; nătîng, tont.

nătărău, *nătărăi*, adj., s.m. (Om) care pricepe greu, prost, neghiob.

nătîng, -ă, *nătîngi, -e*, adj., s.m. și f. (Om) mărginit la minte, prost, neghiob, nătărău; nepriceput, neîndemînatic.

năuc, -ă, *năuci, -e*, adj. Buimăcit, dezorientat; nătărău, nătîng, prost.

năuceálă s.f. Starea omului năuc; buimăceală, dezorientare.

năucí, *năucesc,* vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) năuc; a (se) buimăci, a (se) zăpăci; a (se) prosti, a (se) tîmpi.

năút s.m. Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina înaltă, cu flori liliachii sau albe, ale cărei semințe sînt folosite ca înlocuitor de cafea.

năválă s.f. **1.** Faptul de a năvăli, de a se repezi asupra cuiva sau undeva cu intenții agresive; goană, fugă impetuoasă. **2.** Înghesuială, îmbulzeală.

năválnic, -ă, *năvalnici, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Furtunos, impetuos, violent; strașnic, cumplit. **2.** S.m. Specie de ferigă cu frunze late, lucitoare, folosită în medicina populară.

năvădí, *năvădesc,* vb. IV. Tr. A trece firele de urzeală prin ițe (stabilind astfel modelul țesăturii) înaintea începerii țesutului. Var.: **nevedí** vb. IV.

năvăli, *năvălesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se repezi, a tăbări asupra cuiva sau undeva cu intenții agresive; (mil.) a pătrunde pe un teritoriu străin, cu scopul de a-l cotropi. **2.** A se repezi într-o anumită direcție, a fugi în grabă spre cineva, a da buzna; a pătrunde sau a ieși de undeva brusc, cu putere, în număr ori în cantitate mare. **3.** (Despre sînge) A se strînge în cantitate mare într-o parte a corpului.

năvălítor, -oáre, *năvălitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, armată etc.) care năvălește **(1)**; invadator, cotropitor.

năvód, *năvoade,* s.n. Plasă de pescuit, de dimensiuni mari, cu care se adună peștele de pe suprafețe întinse.

năvodár, *năvodari,* s.m. **1.** Pescar care pescuiește cu năvodul. **2.** Meșter care face năvoade, sfori, frînghii, plase folosite la pescuit.

năzări, pers. 3 *năzáre,* vb. IV. Refl. **1.** A apărea, a se ivi de departe, nedeslușit. **2.** A i se părea cuiva că aude sau că vede ceva ce nu există; (p. ext.) a-și închipui, a-și imagina; a-i veni o idee ciudată, curioasă.

năzbîtie, *năzbîtii,* s.f. Faptă, vorbă, idee lipsită de seriozitate; poznă, glumă.

năzdrăván, -ă, *năzdrăvani, -e,* adj. **1.** (În basme, adesea substantivat) Înzestrat cu puteri supranaturale, miraculoase. **2.** Care iese din comun; grozav, extraordinar; foarte iscusit, foarte dibaci. **3.** Care se ține de pozne; hazliu, glumeț.

năzdrăvánie, *năzdrăvánii,* s.f. **1.** (În basme) Faptă năzdrăvană, supranaturală. **2.** Faptă sau vorbă glumeață; glumă, poznă, năzbîtie.

năzuí, *năzuiesc,* vb. IV. Intr. **1.** A tinde spre ceva, a aspira, a rîvni. **2.** (Pop). A se îndrepta spre..., a căuta să ajungă la...

năzuínță, *năzuințe,* s.f. Aspirație, tendință spre ceva.

năzurós, -oásă, *năzuroși, -oase,* adj. Care face nazuri, moșturi; capricios.

ne- Element de compunere care exprimă o negație și care servește la formarea unor substantive, adjective și adverbe.

nea[1] s.f. (Reg.) Zăpadă.

nea[2] s.m. v. **nene.**

neabătút, -ă, *neabătuți, -te,* adj. Care nu se abate de la un principiu, de la o convingere.

neadormít, -ă, *neadormiți, -te,* adj. Care veghează atent; care nu slăbește, activ, neobosit.

neagresiúne s.f. Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, care condamnă recurgerea la forță în relațiile dintre state, respinge războiul ca mijloc de soluționare a problemelor litigioase și presupune respectarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale.

neajúns, *neajunsuri,* s.n. **1.** Greutate, dificultate; neplăcere, necaz. **2.** Lipsă, scădere, defect.

neajutorát, -ă, *neajutorați, -te,* adj. **1.** Lipsit de sprijin, de apărare; care nu este în stare să se descurce singur nepriceput, neîndemînatic. **2.** Sărac, nevoiaș.

neaniniére s.f. Concepție de politică externă care tinde să evite participarea obligatorie la înfruntările dintre diferite state mari sau dintre blocuri politico-militare și să respingă menținerea de către unele mari puteri a zonelor de influență în lume.

neam, *neamuri,* s.n., adv. **1.** S.n. Popor, națiune; semințe, trib; *neamul omenesc* = specia umană, omenirea. **2.** S.n. Familie; rudă. **3.** S.n. Specie, gen, fel, soi. **4.** Adv. (Reg. și fam.) Deloc, cîtuși de puțin.

neaméstec s.n. Faptul de a nu se amesteca (în treburile altcuiva); neintervenție.

neamț, *nemți,* s.m. (Pop.) German.

neánt s.n. Neființă, inexistență.

neáoș, -ă, *neaoși, -e,* adj. **1.** Băștinaș, autohton, pămîntean. **2.** Autentic, veritabil; curat, sadea.

neapărát, -ă, *neapărați, -te,* adj., adv. **1.** Adj. Care este absolut necesar; imperios, stringent. **2.** Adv. Cu orice preț, negreșit.

nearticulát, -ă, *nearticulați, -te,* adj. **1.** (Despre sunete) Emis fără participarea organelor vorbirii; neclar, nedeslușit. **2.** (Gram.) Care nu este însoțit de articol (hotărît).

neascultátor, -oáre, *neascultători, -oare,* adj. Care nu ascultă de cineva sau de ceva; nedisciplinat.

neasemănát, -ă, *neasemănați, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi asemănat cu nimic, care nu are seamăn; incomparabil, inegalabil.

neasemuit, -ă, *neasemuiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Neasemănat.

neastîmpăr s.n. Faptul de a fi neastîmpărat, lipsă de astîmpăr.

neastîmpărát, -ă, *neastîmpărați, -te,* adj. Care nu se astîmpără, care se agită continuu; (mai ales despre copii) zglobiu, zburdalnic.

neașteptát[1] s.n. *Pe neașteptate* = fără să te aștepți, deodată.

neașteptát[2], **-ă,** *neașteptați, -te,* adj. (Adesea adverbial) La care nu te aștepți; nepreväzut;

care este peste așteptări (de bun, de frumos etc.).

neatenție s.f. Lipsă de atenție.

neatins, -ă, *neatinși, -se,* adj. Care nu este sau nu a fost atins; întact, întreg.

neatîrnáre s.f. Independență (politică).

neatîrnát, -ă, *neatîrnați, -te,* adj. Independent.

neavenít, -ă, *neaveniți, -te,* adj. *Nul și neavenit* = (mai ales despre acte juridice) lipsit de valabilitate, considerat ca inexistent.

nebăgáre s.f. *Nebăgare de seamă* = lipsă de atenție; neglijență.

nebăgát[1] s.n. *Pe nebăgate de* (sau *în*) *seamă* = pe neobservate.

nebăgát[2], **-ă,** *nebăgați, -te,* adj. *Nebăgat în seamă* = care nu este luat în considerare, trecut cu vederea.

nebănuít, -ă, *nebănuiți, -te,* adj. Care n-a putut fi bănuit; neașteptat, neprevăzut.

nebiruít, -ă, *nebiruiți, -te* adj. Care nu este sau nu poate fi biruit.

nebulós, -oásă, *nebuloși, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. Neclar, confuz; imprecis. **2.** S.f. Corp ceresc difuz, de strălucire slabă, alcătuit din gaze sau din pulberi *(nebuloasă galactică)* ori din miliarde de stele *(nebuloasă extragalactică).*

nebulozitáte, *nebulozități,* s.f. Stare a cerului acoperit de nori, întunecare ușoară; lumină difuză.

nebún, -ă, *nebuni, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală mintală; dement, alienat mintal. **2.** Adj., s.m. și f. Nesocotit, nechibzuit. **3.** Adj., s.m. și f. Neastîmpărat, zvăpăiat. **4.** S.m. Piesă la jocul de șah.

nebunăríță, *nebunărițe,* s.f. (Bot.) Măselariță.

nebunátic, -ă, *nebunatici, -e,* adj. Neastîmpărat, zglobiu, zburdalnic.

nebunésc, -ească, *nebunești,* adj. Necugetat, nechibzuit, nesocotit; excesiv, exagerat.

nebunéște adv. În mod necugetat, nesocotit; în mod excesiv, exagerat.

nebunie, *nebunii,* s.f. **1.** Boală mintală caracterizată prin pierderea judecății; demență. **2.** Faptă sau vorbă necugetată; nesocotință; prostie. **3.** Faptă lipsită de seriozitate, năzbâtie, poznă. **4.** Neastîmpăr, zburdălnicie; extravaganță.

necáz, *necazuri,* s.n. **1.** Suferință fizică sau morală, supărare, amărăciune; neajuns, neplăcere. **2.** Enervare; mînie, furie, ciudă.

necăjí, *necăjesc,* vb. IV. **1.** Tr. A pricinui cuiva un necaz, o neplăcere, un neajuns; a supăra; a sîcîi, a deranja; (refl.) a se supăra, a se enerva. **2.** Refl. A se strădui, a se trudi.

necăjít, -ă, *necăjiți, -te,* adj. **1.** Care are un necaz, o supărare, o nemulțumire; supărat, enervat. **2.** Care duce o viață grea; sărac, nevoiaș.

necesár, -ă, *necesari, -e,* adj. De care este nevoie, care nu poate lipsi; trebuincios; (substantivat, n.) ceea ce e trebuincios la ceva, fără de care nu se poate realiza ceva.

necesitá, pers. 3 *necésită,* vb. I. Tr. A face necesar; a pretinde, a reclama, a impune.

necesitáte, *necesități,* s.f. **1.** Ceea ce se cere, se impune, se reclamă; trebuință, nevoie; *stare de necesitate* = situație în care un stat poate lua unele măsuri excepționale (de apărare a ordinii publice, de securitate etc.). **2.** Categorie filozofică desemnînd însușirile și raporturile care au un temei intern, decurgînd inevitabil din esența lucrurilor, din legile lor de dezvoltare.

nechemát, -ă, *nechemați, -te,* adj., s.m. și f. (Cel) care nu este indicat, competent, îndreptățit (să facă ceva).

nechezá, pers. 3 *nechează,* vb. I. Intr. (Despre cai) A scoate strigătul caracteristic speciei.

nechezát, *nechezaturi,* s.n. Faptul de a necheza; strigătul caracteristic al calului.

nechibzuínță, *nechibzuințe,* s.f. Lipsă de judecată, de chibzuială, faptă nechibzuită; nesocotință.

nechibzuít, -ă, *nechibzuiți, -te,* adj. Lipsit de chibzuință, nesocotit, necugetat.

necinstí, *necinstesc,* vb. IV. Tr. A dezonora, a compromite pe cineva sau ceva; a profana, a pîngări; a viola o femeie.

necinstít, -ă, *necinstiți, -te,* adj. Lipsit de cinste, de probitate, de onestitate, incorect.

necioplít, -ă, *necioplițí, -te,* adj. Lipsit de educație, de maniere; bădăran, mojic.

necitéț, -eáță, *neciteți, -e,* adj. Care nu se poate citi sau se citește cu greu; indescifrabil.

neclár, -ă, *neclari, -e,* adj. Care nu se vede (bine), nu se distinge; care nu se înțelege bine.

neclintíre s.f. Stare de nemișcare, fixitate; (fig.) trăinicie, statornicie, fermitate.

neclintít, -ă, *neclintiți, -te,* adj. Care nu se clintește (din loc), nemișcat; (fig.) neschimbător, statornic; hotărît, ferm.

necondiționát, -ă, *necondiționați, -te,* adj. Care se face sau se acceptă fără condiții, fără rezerve.

neconsolát, -ă, *neconsolați, -te,* adj. Care nu găsește consolare; nemîngîiat.

necontenít, -ă, *necontenițí, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care se desfășoară fără întrerupere, neîncetat, continuu.

necópt, necoáptă, *necopți, necoapte,* adj. Care nu este (bine) copt; (fig.) nevîrstnic, fără experiență.

necredincíos, -oásă, *necredincioși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** (Om) care nu-și ține cuvîntul dat; infidel. **2.** (Om) care nu are o credință religioasă sau care se abate de la dogmele religiei; ateu.

necrofág, -ă, *necrofagi, -e,* adj. (Despre animale; și substantivat) Care se hrănește cu cadavre.

necrofór, *necrofori,* s.m. Gen de insecte coleoptere care își depun ouăle pe cadavre; groparí (2).

necrológ, *necrologuri,* s.n. **1.** Cuvîntare sau articol (de ziar, de revistă) care relevă meritele unei persoane do curînd decedate. **2.** Anunț mortuar.

necromanție s.f. Practică obscurantistă constînd în invocarea spiritelor morților pentru aflarea viitorului.

necrópolă, *necropole,* s.f. Cimitir din antichitate; criptă.

necróză, *necroze,* s.f. (Biol.) Mortificare, distrugere a unei porțiuni de țesut sau de organ.

necruțătór, -oáre, *necruțători, -oare,* adj. Care nu cruță, nu are milă; crud, neîndurător.

nectár, *nectare,* s.n. **1.** Lichid secretat de flori, pe care albinele îl adună și îl transformă în miere. **2.** (În mitologia greacă) Băutură a zeilor, despre care se credea că dă nemurire celor care o beau.

necugetát, -ă, *necugetați, -te,* adj. Care nu este chibzuit în acțiunile sale.

necúm conj. (Și) cu atît mai puțin.

necunoscút, -ă, *necunoscuți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care nu este cunoscut; obscur. **2.** S.n. Ceea ce nu este cunoscut (încă). **3.** S.f. (Mat.) Mărime care apare într-o problemă sau într-o ecuație și a cărei valoare trebuie aflată pe baza datelor problemei.

necuprins, -ă, *necuprinși, -se,* adj., s.n. **1.** Adj. Imens, nemărginit. **2.** S.n. Spațiu, întindere nelimitată; nemărginire, infinit.

necurát, -ă, *necurați, -te,* adj. *Duh* (sau *spirit*) *necurat* = spirit rău; (substantivat, m. art.) dracul, diavolul.

necurățénie, *necurățenii,* s.f. Lipsă de curățenie; murdărie.

necurmút adv. Necontenit, neîncetat, neîntrerupt.

necuviincióș, -oásă, *necuviincioși, -oase,* adj. Lipsit de bună-cuviință, de respect; obraznic.

necuviință, *necuviințe,* s.f. Vorbă, faptă, atitudine necuviincioasă; lipsă de respect.

necuvîntătór, *necuvîntătoare,* s.n. (Mai ales la pl.) Animal.

nedefinít, -ă, *nedefiniți, -te,* adj. (Gram.; despre articole, adjective, pronume, numerale) Nehotărît.

nedéie, *nedei,* s.f. Petrecere populară cîmpenească, organizată de obicei cu prilejul unei sărbători sau al unui hram.

nedelicatéțe, *nedelicateți,* s.f. Lipsă de delicatețe; gest sau vorbă lipsită de delicatețe.

nedémn, -ă, *nedemni, -e,* adj. Care nu este demn; care nu merită, nu este vrednic (să...).

nedeslușít, -ă, *nedesluși, -te,* adj. Care nu poate fi distins (cu ușurință); neclar, confuz.

nedespărțít, -ă, *nedespărțiți, -te,* adj. Care (sau de care) nu se desparte (de) cineva; strîns unit, inseparabil.

nedezmințít, -ă, *nedezmințiți, -te,* adj. Care nu se dezminte; consecvent.

nedomolít, -ă, *nedomoliți, -te,* adj. Care nu poate fi domolit; nestăpînit, aprig.

nedrépt, nedreáptă, *nedrepți, -te,* adj. Care nu este conform cu dreptatea; (despre oameni) care nedreptățește pe cineva; (substantivat) *pe nedrept(ul)* = în mod samavolnic, fără temei, neîntemeiat.

nedreptáte, *nedreptăți,* s.f. Lipsă de dreptate; faptă nedreaptă.

nedreptățí, *nedreptățesc,* vb. IV. Tr. A face cuiva o nedreptate.

nedumeríre, *nedumeriri,* s.f. Starea celui nedumerit; surprindere, uimire.

nedumerít, -ă, *nedumeriți, -te,* adj. Care nu este lămurit; care este surprins, încurcat, uimit în fața unui fapt, a unui lucru neașteptat.

nefást, -ă, *nefaști, -ste,* adj. Care aduce nenorocire, necaz; fatal, funest.

nefavorábil, -ă, *nefavorabili, -e,* adj. Care este în dezavantajul cuiva; nepriclnic.

nefericíre, *nefericiri,* s.f. Starea celui nefericit; nenorocire.

nefericít, -ă, *nefericiți, -te,* adj. Lipsit de fericire, nenorocit.

neferós, -oásă, *neferoși, -oase,* adj. (Despre materiale metalice) Care nu conține fier.

neființă s.f. (Poetic) Faptul de a nu exista, de a nu fi; inexistență.

nefíresc, -eáscă, *nefirești,* adj. Care nu este în firea lucrurilor; nenatural, anormal.

nefolositór, -oáre, *nefolositori, -oare,* adj. Care nu folosește la nimic.

nefrít s.n. Rocă metamorfică de culoare verzuie, folosită ca piatră semiprețioasă.

nefrítă, *nefrite,* s.f. Afecțiune renală de natură inflamatorie.

neg, *negi,* s.m. Excrescență mică, rotundă, nedureroasă, care apare uneori pe piele.

negá, *neg,* vb. I. Tr. A nu recunoaște ceva; a tăgădui, a contesta.

negáră s.f. v. **năgară.**

negatív, -ă, *negativi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care neagă ceva, care exprimă o negație. **2.** Adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu însușiri rele, dăunătoare; rău, periculos. **3.** Adj. (Mat.) A cărui valoare este mai mică decît zero. **4.** Adj. (Despre sarcini electrice) De același fel cu sarcina electronului sau cu cea a unui baston de ebonită electrizat prin frecare cu o bucată de postav. **5.** S.n. Imagine fotografică la care distribuția luminii și a umbrei este inversată față de cea reală; film sau hîrtie fotografică pe care s-a obținut o astfel de imagine.

negativísm s.n. Atitudine de ignorare intenționată a elementelor pozitive pe care le prezintă cineva sau ceva.

negativíst, -ă, *negativiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de negativism sau este caracteristic negativismului. **2.** S.m. și f. Persoană care are o atitudine negativistă (1), care manifestă negativism.

negáție, *negații,* s.f. **1.** Faptul de a nega; judecată prin care se contestă valoarea de adevăr a unei afirmații. **2.** *Negarea negației* = principiu fundamental al dialecticii materialiste, potrivit căruia dezvoltarea, înțeleasă ca proces continuu de înnoire, are caracterul unei mișcări progresive, ascendente, de la simplu la complex, de la inferior la superior, prin preluarea și dezvoltarea elementelor pozitive din etapele anterioare ale dezvoltării și înlăturarea celor negative.

negél, *negei*, s.m. Neg.

neghínă, *neghine*, s.f. Plantă erbacee cu flori roșii-purpurii, răspîndită în culturile de cereale; sămînța acestei plante, care, măcinată împreună cu boabele de grîu, dă făinii un gust neplăcut și proprietăți toxice.

neghiób, -oábă, *neghiobi, -oabe*, adj., s.m. și f. (Om) cu mintea mărginită, prost, nătărău; nepriceput, neîndemînatic.

neghiobíe, *neghiobii*, s.f. Faptă sau vorbă de neghiob; prostie, nerozie.

negîndít s.n. *Pe negîndite* = în mod neașteptat, spontan, prin surprindere.

neglijá, *neglijez*, vb. I. Tr. A nu avea grijă de cineva sau de ceva; a trece cu vederea, a lăsa la o parte, a omite; (refl.) a nu avea grijă de propria persoană.

neglijábil, -ă, *neglijabili, -e*, adj. Care poate fi neglijat, lăsat la o parte sau trecut cu vederea; neînsemnat.

neglijént, -ă, *neglijenți, -te*, adj. **1.** Care își neglijează îndatoririle, indolent, nepăsător; neîngrijit, dezordonat (în ținută). **2.** Care denotă lipsă de atenție, de grijă.

neglijénță, *neglijențe*, s.f. Faptul de a fi neglijent; atitudine sau faptă care denotă lipsă de grijă, nepăsare, delăsare.

negociá, *negociez*, vb. I. Tr. **1.** A duce tratative pentru încheierea unei convenții, a unei înțelegeri etc. **2.** A mijloci (o afacere); a încheia tranzacții comerciale.

negociatór, -oáre, *negociatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care negociază.

negóț, *negoțuri*, s.n. Comerț (particular), negustorie.

negrăít, -ă, *negrăiți, -te*, adj. Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; extraordinar.

negreálă, *negreli*, s.f. Culoare neagră; materie colorantă de culoare neagră.

negreáță, *negreți*, s.f. Lucru (ființă, obiect, pată) de culoare neagră.

negrésă, *negrese*, s.f. Femeie de rasă neagră.

negrești adv. Fără nici o îndoială, desigur, neapărat.

negricíos, -oásă, *negricioși, -oase*, adj. De culoare închisă, care se apropie de negru; (despre oameni) brunet.

negrilícă, *negrilici*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe și fructe capsule cu semințe negre, aromatice, folosite drept condiment.

négru, neágră, *negri, -e*, adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care nu reflectă lumina, avînd culoarea cea mai închisă, a funinginii, a cărbunilor, a penelor corbului; (despre culori) ca funinginea, ca penele corbului; *pîine neagră* = pîine făcută din făină integrală. **2.** Adj. Lipsit de lumină, întunecos; (fig.) trist, mohorît. **3.** S.n. Culoare a corpurilor care nu reflectă lumina; culoare neagră; materie colorantă de culoare neagră; *negru de fum* = cărbune fin obținut prin arderea unor substanțe organice cu cantități insuficiente de aer, întrebuințat în industria cauciucului, la prepararea unor vopsele etc.; *negru animal* = cărbune obținut prin calcinarea oaselor și folosit ca absorbant. **4.** S.m. Bărbat care aparține rasei negre.

négură, *neguri*, s.f. Ceață deasă, care apare îndeosebi dimineața și seara; (fig.) întunecime, beznă.

negurós, -oásă, *neguroși, -oase*, adj. Învăluit în negură; (fig.) mohorît, posomorît.

negús, *neguși*, s.m. Titlu purtat în perioada monarhiei de suveranii Etiopiei.

negustór, *negustori*, s.m. Comerciant (particular). Var.: **neguțătór** s.m.

negustoreásă, *negustorese*, s.f. Femeie care se ocupă cu comerțul particular; soție de negustor.

negustorésc, -eáscă, *negustorești*, adj. Care se referă la negoț sau la negustori.

negustorie, *negustorii*, s.f. **1.** Faptul de a se ocupa cu negoțul, ocupația de negustor. **2.** Afacere comercială.

negustoríme s.f. Tagma, breasla negustorilor.

neguțătór s.m. v. **negustor.**

nehotărîre s.f. Lipsă de hotărîre, ezitare, șovăială.

nehotărît, -ă, *nehotărîți, -te*, adj. **1.** Care nu este hotărît, care șovăie. **2.** (Gram.) *Adjectiv nehotărît* = adjectiv care însoțește un substantiv fără să califice în mod precis obiectul denumit de acesta; *pronume nehotărît* = pronume care dă indicații imprecise asupra obiectului al cărui nume îl înlocuiește; *articol nehotărît* = articol care indică obiectul denumit de substantiv drept reprezentant al speciei.

neícă s.m. **1.** Nene. **2.** Termen afectiv cu care o fată se adresează flăcăului iubit.

neimpozábil, -ă, *neimpozabili, -e*, adj. Care nu este supus unui impozit.

neintervénție s.f. Principiu fundamental al dreptului și relațiilor internaționale contemporane potrivit căruia nici un stat nu are căderea de a se amesteca în treburile interne sau externe ale altui stat.

neisprăvít, -ă, *neisprăviți, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Lăsat neterminat. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) incapabilă, care nu are o situație, un rost.

neistovít, -ă, *neistoviți, -te*, adj. Neobosit.

neîmpăcát, -ă, *neîmpăcați, -te*, adj. **1.** Care nu poate fi împăcat. **2.** Neînduplecat, aprig, înverșunat.

neîncetát, -ă, *neîncetați, -te*, adj. Care nu încetează, nu se oprește; continuu; (adverbial) fără întrerupere, fără încetare.

neînchipuít, -ă, *neînchipuiți, -te*, adj. Care nu se poate imagina, care depășește puterea de închipuire.

neîncrédere s.f. Lipsă de încredere.

neîncrezătór, -oáre, *neîncrezători, -oare*, adj. Care nu se încrede ușor; bănuitor.

neîndemînáre s.f. Lipsă de îndemînare; stîngăcie.

neîndemînátic, -ă, *neîndemînatici, -e*, adj. Care nu are îndemînare, abilitate, iscusință.

neîndoielnic, -ă, *neîndoielnici, -e*, adj. Care nu provoacă îndoială; indiscutabil, incontestabil.

neînduplecát, -ă, *neînduplecați, -te,* adj. Care nu poate fi înduplecat; necruțător.

neîndurătór, -oáre, *neîndurători, -oare,* adj. Care nu iartă, nemilos, necruțător.

neînfricát, -ă, *neînfricați, -te,* adj. Care nu se înfricoșează, curajos, viteaz.

neîngrijít, -ă, *neîngrijiți, -te,* adj. **1.** Care nu-și îngrijește ținuta, dezordonat; care nu este făcut cu grijă; neglijent. **2.** Care nu este întreținut cum trebuie; neglijat.

neînsemnát, -ă, *neînsemnați, -te,* adj. Lipsit de însemnătate; mărunt.

neînsuflețít, -ă, *neînsufleți, -te,* adj. Lipsit de viață; mort.

neîntemeiát, -ă, *neîntemeiați, -te,* adj. Lipsit de temei.

neîntîrziát, -ă, *neîntîrziați, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care are loc fără întîrziere; care trebuie executat imediat.

neîntrecút, -ă, *neîntrecuți, -te,* adj. Care nu este sau nu poate fi întrecut; extraordinar, excepțional.

neîntrerúpt, -ă, *neîntrerupți, -te,* adj., adv. (Care are loc) continuu, fără întrerupere.

neînțelegére, *neînțelegeri,* s.f. Lipsă de înțelegere, dezacord; discordie, conflict.

neînțelés, -eásă, *neînțeleși, -se,* adj. Care nu este sau nu poate fi înțeles; tainic, misterios.

nelămurire, *nelămuriri,* s.f. Lucru nelămurit; nedumerire.

nelămurít, -ă, *nelămuriți, -te,* adj. **1.** Care nu se poate distinge clar; nedeslușit. **2.** Neînțeles; confuz.

nelegítim, -ă, *nelegitimi, -e,* adj. (Despre copii) Care s-a născut în afara căsătoriei.

nelegiuíre, *nelegiuiri,* s.f. Faptă rea, fărădelege.

nelegiuít, -ă, *nelegiuiți, -te,* adj. Care comite nelegiuiri; (despre fapte sau atitudini) care constituie o nelegiuire.

nelimitát, -ă, *nelimitați, -te,* adj. Care nu are limite, nemărginit, nemăsurat.

nelíniște, *neliniști,* s.f. Frămîntare, agitație, neastîmpăr; tulburare, îngrijorare.

neliniștí, *neliniștesc,* vb. IV. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) liniștea sufletească; a (se) frămînta, a (se) tulbura, a (se) îngrijora.

neliniștít, -ă, *neliniștiți, -te,* adj. Agitat, tulburat; îngrijorat.

nelipsít, -ă, *nelipsiți, -te,* adj. Care este totdeauna prezent, care nu lipsește niciodată.

nemaipomenít, -ă, *nemaipomeniți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Cum nu s-a mai pomenit, extraordinar, formidabil.

nematelmínt, *nematelminți,* s.m. (La pl.) Încrengătură care cuprinde viermi cilindrici nesegmentați; (și la sg.) vierme din această încrengătură.

nematód, *nematode,* s.n. (La pl.) Clasă de viermi cu corpul subțire, cilindric; (și la sg.) vierme din această clasă (ex. limbricul).

nemărginíre, *nemărginiri,* s.f. Caracterul a ceea ce este nemărginit; spațiu, întindere fără margini; infinit.

nemărginít, -ă, *nemărginiți, -te,* adj. Care nu are margini, nelimitat, infinit.

nemăsurát, -ă, *nemăsurați, -te,* adj. Care nu poate fi măsurat sau calculat; nelimitat, imens, enorm.

nemérnic, -ă, *nemernici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Om) ticălos, mișel, mizerabil. **2.** (Om) sărman, nefericit.

némeș, -ă, *nemeși, -e,* s.m. și f. Nobil (de rang mic sau mijlociu) din Transilvania medievală.

nemetál, *nemetale,* s.n. Element chimic fără luciu metalic, rău conducător de căldură și electricitate.

nemijlocít, -ă, *nemijlociți, -te,* adj., adv. (Care se face) direct, fără mijlocirea cuiva.

nemilós, -oásă, *nemiloși, -oase,* adj. Fără milă, neîndurător, necruțător.

nemiluíta s.f. *Cu nemiluita* = în cantitate sau în număr mare, din belșug.

nemișcát, -ă, *nemișcați, -te,* adj. Care nu se mișcă, neclintit; țeapăn, rigid.

nemîncát s.n. *Pe nemîncate* = înainte de a fi mîncat; pe stomacul gol.

nemțésc, -eáscă, *nemțești,* adj. Care aparține nemților, privitor la nemți; german.

nemțéște adv. Ca nemții, în felul nemților; în limba germană.

nemțișór, *nemțișori,* s.m. Numele unor specii de plante din familia ranunculaceelor, cu flori albastre-mov, cu pinten.

nemțoáică, *nemțoaice,* s.f. Germană.

nemulțumí, *nemulțumesc,* vb. IV. Tr. A pricinui cuiva o nemulțumire; a supăra, a indispune.

nemulțumíre, *nemulțumiri,* s.f. Faptul de a fi nemulțumit; supărare.

nemulțumít, -ă, *nemulțumiți, -te,* adj. Care nu este mulțumit; care are o nemulțumire; nesatisfăcut.

nemurire s.f. **1.** (În unele concepții religioase și în basme) Faptul de a fi nemuritor, de a trăi veșnic. **2.** Glorie veșnică.

nemuritór, -oáre, *nemuritori, -oare,* adj. **1.** (În unele concepții religioase și în basme) Care nu moare niciodată. **2.** Care trăiește veșnic în amintirea oamenilor.

néne s.m. (Pop și fam.) Termen de respect cu care se adresează cineva unui bărbat mai în vîrstă sau unui frate mai mare. Var.: **nea** s.m.

nenoróc s.n. Lipsă de noroc; insucces, ghinion.

nenorocí, *nenorocesc,* vb. IV. Tr. și refl. A fi (sau a face pe cineva să fie) nenorocit.

nenorocíre, *nenorociri,* s.f. **1.** Starea celui nenorocit; nefericire. **2.** Întîmplare cu urmări foarte grave; necaz mare.

nenorocít, -ă, *nenorociți, -te,* adj. Care se găsește într-o situație vrednică de plîns.

nenorocós, -oásă, *nenorocoși, -oase,* adj. **1.** Care nu are noroc, care nu are succes. **2.** Care aduce nenorocire.

nenumărát, -ă, *nenumărați, -te*, adj. Foarte numeros, fără număr.

neo- Element de compunere însemnînd „nou", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

neobișnuít, -ă, *neobișnuiți, -te*, adj. Care iese din comun, care are un caracter deosebit, aparte; ciudat, bizar.

neobosít, -ă, *neobosiți, -te*, adj. Care nu simte oboseală, care este mereu activ; harnic.

neobrăzáre s.f. Lipsă de bună-cuviință; atitudine, vorbă obraznică.

neobrăzát, -ă, *neobrăzați, -te*, adj. Obraznic, nerușinat, impertinent.

neoclásic, -ă, *neoclasici, -e*, adj. Care se referă la neoclasicism; care aparține neoclasicismului.

neoclasicísm s.n. Mișcare artistică și literară apărută în a doua jumătate a sec. XVIII, caracterizată prin promovarea principiilor clasiciste în spiritul ideologiei iluminismului.

neocolonialísm s.n. Politică promovată de marile puteri imperialiste pe tărîm economic, social, ideologic, militar cu scopul de a-și menține, în forme și cu metode noi, influența și dominația asupra fostelor țări coloniale.

neofalínă s.f. Amestec de benzen și benzină ușoară întrebuințat la curățirea materialelor textile, a parchetelor etc.

neofascísm s.n. Mișcare politică reacționară de extremă dreaptă, apărută în unele țări capitaliste după cel de-al doilea război mondial, care continuă ideologia și practicile politice ale vechiului fascism.

neofít, -ă, *neofiți, -te*, s.m. și f. **1.** Persoană convertită de curînd la o religie (de obicei la creștinism). **2.** Persoană care a aderat de curînd la o doctrină, la o cauză, la un program.

neogén s.n. A doua perioadă a neozoicului, caracterizată prin faună și floră asemănătoare atît cu cea din paleogen cît și cu cea actuală.

neogréc, -greácă, *neogreci, -e*, adj. Care se referă la Grecia modernă sau la poporul grec modern; (substantivat, f.) limba greacă din perioada modernă.

neolatín, -ă, *neolatini, -e*, adj. (Despre limbi) Care are la bază limba latină, care continuă limba latină; (despre popoare) care descinde din romani.

neolític, -ă, *neolitici, -e*, s.n., adj. **1.** S.n. Perioadă a istoriei comunei primitive, situată între mezolitic și epoca metalelor. **2.** Adj. Care se referă la neolitic (**1**), caracteristic acestei perioade.

neologísm, *neologisme*, s.n. Cuvînt împrumutat de curînd din altă limbă sau format recent într-o limbă prin mijloace proprii.

neóm, *neoameni*, s.m. Persoană lipsită de însușirile proprii omului normal.

neón s.n. Gaz nobil, fără culoare și fără miros, cu care se umplu unele tuburi cu descărcare electrică.

neoplásm, *neoplasme*, s.n. (Med.) Cancer.

neoprén s.n. Cauciuc sintetic, obținut prin polimerizarea cloroprenului.

neorînduiálă, *neorînduieli*, s.f. Lipsă de ordine sau de disciplină.

neozóic s.n. Ultima eră geologică, care continuă și astăzi.

nepărtínire s.f. Imparțialitate.

nepăsáre s.f. Lipsă de interes; indiferență.

nepăsátór, -oáre, *nepăsători, -oare*, adj. Care nu manifestă interes pentru ceea ce se petrece în jur; indiferent.

nepătát, -ă, *nepătați, -te*, adj. Care nu are pete; (fig.) cinstit; curat, neprihănit.

nepătrúns, -ă, *nepătrunși, -se*, adj. **1.** Care nu a fost pătruns sau străbătut. **2.** (Fig.) Neînțeles, tainic, misterios.

neplútă s.f. Faptul de a nu achita o obligație bănească.

neplăcére, *neplăceri*, s.f. **1.** Sentiment sau senzație produsă de ceva neplăcut. **2.** Necaz, neajuns.

neplăcút, -ă, *neplăcuți, -te*, adj. Care nu este pe plac, care cauzează o neplăcere.

nepoftít, -ă, *nepoftiți, -te*, adj. (Și substantivat) Care nu a fost chemat sau invitat undeva; a cărui prezență nu este dorită undeva.

nepót, -oátă, *nepoți, -oate*, s.m. și f. **1.** Persoană considerată în raport cu bunicii săi ori cu unchii și mătușile sale. **2.** (Fam.) Cuvînt cu care o persoană mai în vîrstă se adresează unui tînăr sau unui copil.

nepotísm s.n. Faptul de a acorda favoruri rudelor sau prietenilor (în special prin numirea sau promovarea lor în funcții).

nepotrívire, *nepotriviri*, s.f. Lipsă de potrivire, de concordanță.

nepotrívit, -ă, *nepotriviți, -te*, adj. Care nu se potrivește; care nu este indicat (într-o anumită situație).

neprecupețít, -ă, *neprecupețiți, -te*, adj. (Despre sprijin, ajutor) Care se acordă fără rezerve, fără condiții.

nepredicatív, -ă, *nepredicativi, -e*, adj. (Despre verbe) Care nu poate forma singur predicatul.

nepregătít, -ă, *nepregătiți, -te*, adj. Căruia îi lipsește pregătirea sau calificarea necesară (într-un domeniu).

neprețuít, -ă, *neprețuiți, -te*, adj. Foarte prețios, foarte valoros.

neprevăzút, -ă, *neprevăzuți, -te*, adj. Care nu a fost (sau nu poate fi) prevăzut; care se ivește pe neașteptate; (substantivat, n.) fapt, eveniment care survine pe neașteptate.

nepricépere s.f. **1.** Lipsă de iscusință, de îndemînare. **2.** Faptul de a nu pricepe, de a nu înțelege un lucru.

nepricepút, -ă, *nepricepuți, -te*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Lipsit de îndemînare, stîngaci. **2.** Care nu înțelege, nu pricepe (sau pricepe greu).

nepricopsít, -ă, *nepricopsiți, -te*, adj. (Pop. și fam.; adesea substantivat) Care nu și-a făcut o situație; sărac, nevoiaș; care nu este bun de nimic; neisprăvit.

neprielnic, -ă, *neprielnici, -e*, adj. Nepotrivit, nefavorabil.

neprietenós, -oásă, *neprictenoși, -oase,* adj. Care nu dă dovadă de prietenie; ostil, dușmănos.

neprihănít, -ă, *neprihăniți, -te,* adj. Fără prihană, nepătat; curat, cast.

neproductív, -ă, *neproductivi, -e,* adj. Care nu produce roade, neroditor.

neproliferáre s.f. Faptul de a nu mai crea și a nu mai răspîndi ceva: *neproliferarea armelor atomice.*

neptúniu s.n. Element chimic radioactiv, obținut pe cale artificială.

nepúsă adj. (Pop. și fam.) *Pe nepusă masă* = pe neașteptate, prin surprindere.

neputincíos, -oásă, *neputincioși, -oase,* adj. **1.** Lipsit de putere, de forță; neajutorat, incapabil. **2.** Bolnav, infirm.

neputínță, *neputințe,* s.f. **1.** Lipsă de putere, de energie; incapacitate; *eu neputință* = imposibil, în nici un caz. **2.** Slăbiciune; boală, infirmitate.

nerăbdáre s.f. Lipsă de răbdare; dorință puternică, grabă mare de a face ceva.

nerăbdătór, -oáre, *nerăbdători, -oare,* adj. Care nu are răbdare; care dorește sau așteaptă ceva cu înfrigurare; impacient.

nerăsuflát s.n. *Pe nerăsuflate* = dintr-o dată; foarte repede.

nerecunoscătór, -oáre, *nerecunoscători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care nu arată recunoștință pentru binele ce i s-a făcut.

nerecunoștínță s.f. Lipsă de recunoștință, ingratitudine.

neregularitáte, *neregularități,* s.f. **1.** Lipsă de regularitate. **2.** Abatere de la forma obișnuită, de la normă.

neregulát, -ă, *neregulați, -te,* adj. **1.** Lipsit de regularitate. **2.** Care constituie o abatere de la forma sau de la norma obișnuită; (gram.) *verb neregulat* = verb care se abate de la forma de conjugare obișnuită.

nerégulă, *nereguli,* s.f. **1.** Lipsă de regulă, de ordine. **2.** Lipsă de conformitate cu o anumită regulă sau normă; abatere, incorectitudine.

nereídă, *nereide,* s.f. Nimfă a mării în mitologia greacă.

neritic, -ă, *neritici, -e,* adj. **1.** *Regiune* (sau *zonă*) *neritică* = zonă a fundului mării, situată în apropierea țărmului, cu adîncimi pînă la 200 m. **2.** Care se găsește în regiunea neritică.

neród, -oádă, *nerozi, -oade,* adj. (Adesea substantivat) Prost, neghiob, nătărău.

nerozíe, *nerozii,* s.f. Prostie, neghiobie; vorbă sau faptă prostească; aberație, absurditate.

nerușináre s.f. Lipsă de rușine, de bună-cuviință; impertinență, neobrăzare.

nerușinát, -ă, *nerușinați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care este lipsit de rușine, de bună-cuviință; obraznic, impertinent.

nerv, *nervi,* s.m. **1.** Formație anatomică cu aspect fibros care se ramifică spre periferia și spre interiorul diferitelor organe, realizînd legătura între sistemul nervos central și restul organismului. **2.** Energie, vigoare; vioiciune. **3.** (La pl.) Enervare, surescitare.

nervós, -oásă, *nervoși, -oase,* adj. **1.** Care se referă la nervi, care aparține nervilor. **2.** (Despre oameni) Care se enervează ușor; irascibil; (despre gusturi, manifestări) care trădează nervozitate, iritare.

nervozitáte s.f. Stare de enervare, de încordare nervoasă.

nervúră, *nervuri,* s.f. **1.** Fiecare dintre fasciculele prin care circulă seva în frunze. **2.** Fiecare dintre fibrele ramificate care străbat membrana aripilor unor insecte. **3.** Proeminență în lungul sau în latul unei piese, care servește la mărirea rezistenței piesei respective. **4.** Element arhitectural reliefat, care formează osatura unei bolți. **5.** Element al scheletului unei aripi de avion, care asigură rigiditatea acesteia.

nesaturát, -ă, *nesaturați, -te,* adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care conține o cantitate mai mică dintr-un constituent decît cantitatea maximă posibilă; (despre combinații chimice organice) la care, datorită prezenței în moleculă a unor legături duble sau triple, se pot adăuga atomi sau molecule simple.

nesáț s.n. Poftă exagerată și nepotolită de mîncare sau de băutură; dorință nestăpînită de cîștig, de avere etc.

nesăbuít, -ă, *nesăbuiți, -te,* adj. Lipsit de judecată, de chibzuință.

nesănătós, -oásă, *nesănătoși, -oase,* adj. Care dăunează sănătății; insalubru.

nesărát, -ă, *nesărați, -te,* adj. **1.** Care nu conține (destulă) sare, care nu e sărat (atît cît trebuie). **2.** (Fig.) Lipsit de spirit, de haz, de farmec.

nesățíos, -oásă, *nesățioși, -oase,* adj. **1.** Care nu se simte niciodată sătul; (fig.) care nu se mulțumește cu ce are; lacom, avid. **2.** (Despre mîncăruri) Care nu satură.

nescríptic, *nescriptice,* adj. *Fond nescriptic* = fond care servește la remunerarea muncitorilor (utilizați temporar) necuprinși în schema instituției sau întreprinderii respective.

nesecát, -ă, *nesecați, -te,* adj. Inepuizabil.

nesfîrșít, -ă, *nesfîrșiți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care nu se sfîrșește, nu încetează; fără margini, infinit; (adverbial) extrem de..., foarte. **2.** S.n. Infinit, nemărginire.

nesígur, -ă, *nesiguri, -e,* adj. Care nu oferă siguranță, pe care nu poți conta; (despre oameni și acțiuni ale lor) nehotărît.

nesiguránță s.f. Lipsă de siguranță; incertitudine.

nesimțíre s.f. **1.** Stare de inconștiență, leșin. **2.** Faptul de a fi nesimțitor, lipsit de bun-simț.

nesimțít[1] s.n. *Pe nesimțite* = fără să se simtă, fără să se observe.

nesimțít[2]**, -ă,** *nesimțiți, -te,* adj. Lipsit de bun-simț, de bună creștere.

nesimțitór, -oáre, *nesimțitori, -oare,* adj. **1.** Care nu are facultatea de a simți. **2.** Nesimțit[2].

nesocotí, *nesocotesc*, vb. IV. Tr. A nu ține seama de..., a ignora; a nu respecta (o lege, o dispoziție).

nesocotínță, (2) *nesocotințe*, s.f. **1.** Lipsă de chibzuință, de judecată. **2.** Faptă sau vorbă de om nesocotit.

nesocotít, -ă, *nesocotiți, -te*, adj. Lipsit de chibzuință, de judecată în acțiuni; imprudent.

nesómn s.n. **1.** Lipsă de somn, stare de veghe. **2.** Insomnie.

nespălát, -ă, *nespălați, -te*, adj. Care nu s-a spălat (sau nu a fost spălat); murdar; (substantivat) om fără căpătîi, care nu e bun de nimic.

nespús, -ă, *nespuși, -se*, adj. Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; peste măsură de..., extraordinar.

nestabíl, -ă, *nestabili, -e* adj. Care nu are stabilitate, instabil.

nestatórnic, -ă, *nestatornici, -e*, adj. Lipsit de fermitate, de hotărîre, schimbător.

nestăpînít, -ă, *nestăpîniți, -te*, adj. Care nu poate fi stăpînit; care nu se poate înfrîna, reține.

nestăvilít, -ă, *nestăviliți, -te*, adj. Care nu poate fi stăvilit, oprit, reținut; impetuos, năvalnic.

nestemátă, *nestemate*, adj. *Piatră nestemată* (și substantivat, f.) = piatră prețioasă; (fig.) lucru scump, prețios.

nestíns, -ă, *nestinși, -se*, adj. Care nu se stinge niciodată; (fig.) care nu încetează, nu se curmă.

nestrămutát, -ă, *nestrămutați, -te*, adj. **1.** Care nu se clintește (sau nu poate fi clintit) din loc. **2.** (Fig.) Ferm, hotărît, statornic.

nesuferít, -ă, *nesuferiți, -te*, adj. **1.** Care e greu de suportat. **2.** Care displace, repugnă; odios.

nesupúnere s.f. Faptul de a nu se supune unei legi, unei dispoziții; împotrivire.

nesánsă, *nesanse*, s.f. Întîmplare nefavorabilă; ghinion.

nestérs, -ă, *nesterși, -se*, adj. Care nu poate fi uitat, nu se poate șterge din minte, din memorie.

neștiință s.f. **1.** Necunoaștere, necunoștință. **2.** Lipsă de cultură, de știință sau de învățătură.

neștíre s.f. *În neștire* = fără a-și da seama; la întîmplare.

neștiutór, -oáre, *neștiutori, -oare*, adj. Care nu știe, nu este informat; ignorant, nepriceput.

net, -ă, *neți, nete*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Clar, precis, categoric. **2.** (Despre venituri) Din care s-au făcut scăzămintele aferente; (despre greutatea mărfurilor) din care s-a scăzut greutatea ambalajului.

netam-nesám adv. v. **nitam-nisam.**

netăgăduít, -ă, *netăgăduiți, -te*, adj. *De netăgăduit* = care nu poate fi pus la îndoială; indiscutabil, incontestabil.

néted, -ă, *netezi, -de*, adj. Cu suprafața dreaptă, fără asperități sau neregularități.

netemeínicíe s.f. Lipsă de temeinicie, de temei, de motivare.

netezí, *netezesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face să devină neted, a nivela. **2.** A aranja, a îndrepta (părul, penele).

netezíme s.f. Însușirea de a fi neted.

netezíș, *netezișuri*, s.n. Suprafață netedă.

néto adv. (Și adjectival) Fără rețineri, fără scăzăminte.

netót, -oátă, *netoți, -oate*, adj., s.m. și f. (Persoană) care pricepe greu; prost, nătărău.

netrébnic, -ă, *netrebnici, -e*, adj. **1.** Lipsit de valoare, de utilitate sau de însemnătate. **2.** (Adesea substantivat) Ticălos, mizerabil.

netrebnicíe, *netrebnicii*, s.f. Ticăloșie; faptă rea, netrebnică.

nețărmurít, -ă, *nețărmuriți, -te*, adj. Care nu cunoaște limite (în intensitate), nemărginit.

neuitát, -ă, *neuitați, -te*, adj. Care nu poate fi uitat, a cărui amintire a rămas neștearsă.

neumblát, -ă, *neumblați, -te*, adj. (Despre drumuri, locuri etc.) Pe care se umblă foarte puțin; pe unde nu a umblat nimeni.

neurasténic, -ă, *neurastenici, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Persoană) bolnavă de neurastenie. **2.** Adj. Privitor la neurastenie.

neurastenie, *neurastenii*, s.f. Nevroză caracterizată prin astenie, dureri de cap, insomnie.

neurastenizá, *neurastenizez*, vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de neurastenie.

neurínă s.f. Substanță organică toxică, existentă mai ales în materiile intrate în descompunere.

neurológ, *neurologi*, s.m. Medic specialist în bolile sistemului nervos.

neurologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul bolilor sistemului nervos.

neurón, *neuroni*, s.m. Celulă nervoasă completă care conduce impulsurile nervoase.

neutralitáte s.f. Situația politică și juridică a unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre alte state, nu participă la pacte și alianțe militare, la războaie între alte state și întreține relații normale cu toate statele chiar dacă acestea se află în stare de război unele cu altele.

neutralizá, *neutralizez*, vb. I. Tr. **1.** A face inofensiv; a anihila, a zădărnici. **2.** (Chim.) A face să devină neutru (4).

neutrino subst. Particulă elementară cu masa practic nulă și fără sarcină electrică.

neutrón, *neutroni*, s.m. Particulă elementară din nucleul atomului, cu masa aproape egală cu cea a protonului, fără sarcină electrică și care, împreună cu protonul, constituie nucleele atomice.

neútru, -ă, *neutri, -e*, adj. **1.** Care se abține de a lua partea cuiva, de a se pronunța în favoarea unuia sau altuia. **2.** (Despre state) Care se află în stare de neutralitate. **3.** *Gen neutru* (și substantivat, n.) = gen gramatical caracteristic numelor de lucruri. **4.** (Chim., despre soluții) Care nu are nici caracter acid, nici caracter bazic; (fiz.) care nu are sarcină electrică.

nev, *nevi*, s.m. Tumoare benignă a pielii, colorată de obicei în brun, negru sau cenușiu.

nevástă, *neveste*, s.f. Femeie măritată; soție.

nevăstuícă, *nevăstuici,* s.f. Mamifer carnivor cu corpul suplu, lung de circa 25 cm, cu blana brună vara și alburie iarna.

nevătămát, -ă, *nevătămați, -te,* adj. Care nu este rănit sau lovit; întreg, teafăr.

nevăzút, -ă, *nevăzuți, -te,* adj. Care nu se vede sau nu se poate vedea; *a se face nevăzut* = a dispărea.

nevedí vb. IV. v. **năvădi.**

nevertebrát, -ă, *nevertebrați, -te,* adj., s. m. și f. (Animal) lipsit de coloana vertebrală și de schelet osos intern.

nevinovát, -ă, *nevinovați, -te,* adj. **1.** Care nu este vinovat. **2.** Curat la suflet, inocent, candid.

nevinovăție, *nevinovății,* s.f. **1.** Faptul de a fi nevinovat; lipsă de vinovăție. **2.** Candoare, inocență.

nevîrstnic, -ă, *nevîrstnici, -e,* adj. Care este încă în vîrsta copilăriei, care nu a ajuns la maturitate.

nevoí vb. IV. Tr. (Numai la pasiv) A fi silit, obligat, constrîns.

nevoiáș, -ă, *nevoiași, -e,* adj. Sărac, lipsit de mijloace materiale.

nevóie, *nevoi,* s.f. **1.** Ceea ce se cere, se impune să fie făcut; trebuință, necesitate. **2.** Sărăcie, mizerie; (p. ext.) grijă, necaz, chin; situație grea, primejdioasă.

nevólnic, -ă, *nevolnici, -e,* adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) lipsit de puteri; neajutorat.

nevrálgie, -ă, *nevralgici, -e,* adj. Privitor la nevralgie, provocat de nevralgie; *punct nevralgic* = partea spinoasă, dificilă a unei probleme.

nevralgíe, *nevralgii,* s.f. Durere localizată de-a lungul unui nerv.

nevrédnic, -ă, *nevrednici, -e,* adj. Care nu este capabil de ceva; care nu merită ceva.

nevricále s.f. (Fam.) Criză de nervi; istericale.

nevrítă, *nevrite,* s.f. Inflamație a unui nerv.

nevropát, -ă, *nevropați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală de nervi.

nevropatíe s.f. Denumire generală pentru bolile sistemului nervos.

nevróză, *nevroze,* s.f. Boală manifestată prin diferite tulburări psihice (isterie, neurastenie etc.), care apare în condiții de suprasolicitare psihică.

néwton, *newtoni,* s.m. Unitate de măsură pentru forță, egală cu forța care imprimă o accelerație de 1 m pe secundă unui corp cu greutatea de 1 kg. Pr.: *niutn.*

nex, *nexuri,* s.n. (Livr.) Legătură, înlănțuire; relație, raport.

nicăiéri adv. În nici un loc, în nici o parte. Var.: **nicáiri** adv.

nicáiri adv. v. **nicăieri.**

níchel s.n. Metal alb-cenușiu, maleabil și ductil, întrebuințat la fabricarea unor oțeluri speciale, a unor aliaje și la nichelare.

nichelá, *nichelez,* vb. I. Tr. A acoperi suprafața unor obiecte de metal cu un strat subțire de nichel.

nichelát, -ă, *nichelați, -te,* adj. Acoperit cu un strat de nichel.

nichelínă s.f. Aliaj de nichel și cupru, uneori și cu zinc, folosit la fabricarea rezistențelor electrice.

nichipércea s.m. art. (Pop.) Unul dintre numele populare date diavolului.

nici adv., conj. **1.** Adv. În propoziții negative, avînd valoare de negație sau întărind o negație: *nici nu se putea clinti din loc.* **2.** Adv. Împreună cu „unul", „una", formează pronume negative: *nici unul*; (adjectival, urmat de art. nehot. „un", „o"): *n-a scos nici o vorbă.* **3.** Conj. Leagă două propoziții sau două ori mai multe părți ale unei propoziții negative: *nici nu aude, nici nu vede.*

nicicînd adv. Niciodată.

nicicúm adv. (Pop.) În nici un chip, nicidecum.

nicidecúm adv. În nici un chip, în nici un caz.

niciodátă adv. În nici un moment, în nici o împrejurare.

nicoréte, *nicoreți,* s.m. Nume dat mai multor specii de bureți comestibili.

nicotínă s.f. Alcaloid lichid, incolor, toxic, care se găsește în tutun.

nicoválă, *nicovale,* s.f. **1.** Bloc de oțel pe care se sprijină piesele de metal pentru a fi prelucrate prin batere cu ciocanul. **2.** Unul dintre oasele mici care formează urechea medie.

nicróm s.n. Aliaj de nichel și crom, care se folosește la fabricarea rezistențelor electrice.

nigrozínă s.f. Colorant negru care servește la fabricarea cremei de ghete, la îmbibarea panglicilor pentru mașinile de scris etc.

nihilísm s.n. Concepție care neagă instituțiile, morala, tradițiile existente într-o societate dată, fără să le opună în schimb altele; atitudine de negare absolută.

nihilíst, -ă, *nihiliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la nihilism, care aparține nihilismului. **2.** S.m. și f. Adept al nihilismului.

nimb, *nimburi,* s.n. **1.** Cerc luminos cu care sînt înconjurate, în pictura bisericească, capetele sfinților; aureolă. **2.** (Fig.) Glorie; măreție, splendoare.

nimbostrátus s.n. Formație de nori inferiori, de culoare cenușie-închisă, care produc precipitații de lungă durată.

nímenea pron. neg. v. **nimeni.**

nímeni pron. neg. Nici un om, nici o ființă.

nimereálă s.f. Faptul de a nimeri; *la nimereală* = la întîmplare; fără alegere.

nimerí, *nimeresc,* vb. IV. **1.** Tr. A atinge pe cineva sau ceva cu un obiect aruncat; a lovi într-o țintă. **2.** Tr. A găsi, a afla (din întîmplare), a da peste... **3.** Tr. A găsi soluția potrivită într-o anumită împrejurare; a o potrivi, a o brodi. **4.** Intr. A sosi (din întîmplare) într-un loc anumit; (refl.) a se afla undeva (în mod incidental). **5.** Refl. A fi într-un anumit fel, a se potrivi; a se întîmpla, a surveni.

nimerít, -ă, *nimeriți, -te,* adj. **1.** Bine ales, potrivit, corespunzător. **2.** Reușit, izbutit.

nímfă, *nimfe*, s.f. **1.** (În mitologia greacă) Zeitate a apelor, a munților, a pădurilor. **2.** Stadiu intermediar între larvă și adult, la unele insecte.

nimic, (1) pron. neg., (2) *nimicuri*, s.n. **1.** Pron. neg. Nici un lucru; (adverbial) *nu are nimic a face cu...* = nu are nici o legătură cu... **2.** S.n. Lucru sau vorbă fără valoare, fără importanță; *nimica toată* = ceva de foarte mică importanță. Var.: **nimíca** pron. neg., s.f.

nimíca pron. neg., s.f. v. **nimic.**

nimici, *nimicesc*, vb. IV. Tr. A desființa, a distruge, a prăpădi, a extermina.

nimicitór, -oáre, *nimicitori, -oare*, adj. Care nimicește; distrugător.

nimicnicíe s.f. **1.** Lipsă de valoare, de importanță. **2.** Zădărnicie, deșertăciune.

nínge, pers. 3 *ninge*, vb. III. **1.** Intr. impers. A cădea zăpadă. **2.** Tr. A acoperi cu ninsoare.

nins, -ă, *ninși, -se*, adj. Pe care s-a depus zăpadă, acoperit de zăpadă; (fig., despre păr) cărunt.

ninsoáre, *ninsori*, s.f. **1.** Faptul de a ninge. **2.** Zăpadă.

niobít s.n. Minereu natural de fier și mangan.

nióbiu s.n. Metal rar, alb-cenușiu, utilizat la fabricarea oțelurilor speciale inoxidabile și anticorosive.

níplu, *nipluri*, s.n. Piesă în formă de tub folosită pentru îmbinarea a două țevi.

nipón, -ă, *niponi, -e*, adj., s.m. și f. Japonez.

niprálă, *niprale*, s.f. Plantă furajeră din familia leguminoaselor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene și cu fructele păstăi.

nirvána s.f. (În budism, în filozofia indiană etc.) Noțiune care desemnează „repausul absolut", eliberarea definitivă de suferințe.

níscai adj. nehot. invar. (Pop.) Oarecare; niște.

niscaivá adj. nehot. invar. (Pop.) Niscai.

nisétru, *nisetri*, s.m. Pește răpitor, înrudit cu morunul, lung de 1—2 m, cu plăci osoase pe spate și pe laturi, apreciat pentru carnea și icrele lui (negre).

nisíp, *nisipuri*, s.n. **1.** Rocă sedimentară neconsolidată, provenită din sfărîmarea unor minerale, roci, resturi organice etc. **2.** Granule fine de oxalați, urați etc. formate în rinichi, în vezica urinară sau în vezicula biliară.

nisipós, -oásă, *nisipoși, -oase*, adj. Care conține mult nisip; plin de nisip sau acoperit cu nisip.

níșă, *nișe*, s.f. **1.** Firidă. **2.** Adîncitură făcută în peretele unei galerii de mină sau al unui tunel, servind ca loc de adăpostire pentru lucrători.

níște art. nehot. Precedă substantive la pl. (sau la sg. cu sens colectiv) ori nume de materie, pentru a arăta o cantitate oarecare: *niște mere; niște carne.*

nit, *nituri*, s.n. Piesă de metal, în formă de tijă prevăzută cu un cap semisferic, folosită la îmbinarea pieselor plate de metal.

nitam-nisám adv. (Pop. și fam.) Deodată, pe neașteptate. Var.: **netam-nesám** adv.

nitrát, *nitrați*, s.m. Azotat.

nítric adj. *Acid nitric* = acid azotic.

nitrificáre s.f. Proces chimic realizat în sol sub acțiunea unor bacterii, care asigură circuitul azotului în natură, prin încorporarea azoților în plante.

nítril, *nitrili*, s.m. Compus organic (ester al acidului cianhidric) folosit la fabricarea cauciucului sintetic.

nitrobenzén s.m. Lichid uleios, gălbui, cu miros de migdale amare, obținut din benzen și acid azotic, folosit ca solvent și intermediar în industrie.

nitrocelulóză s.f. Produs obținut prin tratarea celulozei cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric, întrebuințat ca exploziv, la fabricarea unor lacuri etc.

nitrogén s.m. (Chim.) Azot.

nitroglicerínă s.f. Lichid uleios, toxic, obținut prin tratarea glicerinei cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric, folosit la fabricarea dinamitei.

nitruráre, *nitrurări*, s.f. Tratament aplicat unor oțeluri pentru a le mări duritatea, constînd în încălzirea lor în mediu de amoniac.

nituí, *nituiesc*, vb. IV. Tr. A îmbina două sau mai multe piese cu ajutorul niturilor.

nițél, -ícă, *nițel, -ele*, adj. (Fam.; și adverbial) Puțin.

nivél, (1—3) *niveluri*, (4) *nivele*, s.n. **1.** Înălțimea unui punct față de un plan orizontal dat; cotă a suprafeței libere a unei ape, măsurată față de un plan orizontal convențional; *pasaj de nivel* = locul unde se încrucișează, la aceeași altitudine, o cale ferată cu o șosea. **2.** Cat, etaj. **3.** (Fig.) Stadiu, grad, treaptă (de dezvoltare, de evoluție); *nivel de trai* = gradul de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale populației. **4.** Instrument topometric cu ajutorul căruia se măsoară pe teren diferențele de înălțime dintre două sau mai multe puncte; (în forma *nivelă*) instrument cu ajutorul căruia se verifică poziția orizontală a unui obiect, a unei construcții etc. Var.: **nivélă** s.f.

nivelá, *nivelez*, vb. I. Tr. **1.** A face să fie la același nivel; a netezi, a îndrepta. **2.** (Fig.) A face să dispară diferențele; a egaliza.

nivélă s.f. v. **nivel.**

nivelmént, *nivelmente*, s.n. Ansamblul procedeelor și operațiilor care se folosesc pentru determinarea altitudinii unor puncte de pe o porțiune de teren.

niznái adv. (Pop. și fam.) Simulînd indiferență, nepăsare, dezinteres; (substantivat, m.) *a face pe niznaiul* = a se preface că nu știe nimic.

noáptе, *nopți*, s.f. **1.** Interval de timp cuprins între apusul și răsăritul soarelui, cînd este întuneric. **2.** (Fig.) Lipsă de lumină, întuneric, întunecime. **3.** (Adverbial, în forma *noaptea*) În timpul nopții.

noáten, -ă, *noateni, -e,* s.m. şi f. **1.** Miel (mioară) între şase luni şi doi ani. **2.** Mînz de la şase luni pînă la 2—3 ani.

nóbil, -ă, *nobili, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care dă dovadă de cinste, de generozitate; distins. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din nobilime.

nobiliár, -ă, *nobiliari, -e,* adj. Care aparţine nobilimii, privitor la nobilime.

nobilíme s.f. Pătură socială privilegiată, formată din elemente ale claselor exploatatoare, posesoare ale unor titluri de noblețe.

noblețe s.f. **1.** Calitatea sau rangul de nobil (2). **2.** Caracter nobil (1); distincţie.

nocív, -ă, *nocivi, -e,* adj. Dăunător, vătămător (pentru sănătate).

nocivitáte s.f. Caracterul a ceea ce este nociv.

noctambúl, -ă, *noctambuli, -e,* s.m. şi f. Somnambul.

noctúrn, -ă, *nocturni, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se petrece noaptea; de noapte; (substantivat, f.) *în nocturnă* = (despre competiţii sportive) (care are loc) în timpul nopţii. **2.** Adj. (Despre păsări, insecte etc.). De noapte. **3.** S.f. Compoziţie muzicală cu caracter liric, melancolic.

nod, *noduri,* s.n. **1.** Punct în care sînt legate capetele a două fire; a două sfori, a două fîşii de pînză etc.; loc în lungul sau la capătul unui fir, al unei sfori etc., unde s-a făcut o legătură, petrecîndu-se unul dintre capete printr-un ochi; legătura astfel obţinută. **2.** Proeminenţă pe tulpina unei plante de unde încep să crească crengile; porţiune mică, rotundă, dură şi, de obicei, mai închisă la culoare, într-o bucată de lemn sau într-o scîndură, reprezentînd locul de ramificaţie a crengilor pe trunchi. **3.** (Tehn.) Locul de îmbinare a două sau mai multe bare. **4.** *Nod de cale ferată* = punct de intersecţie a mai multor linii de cale ferată; *nod rutier* = loc de întîlnire a mai multor şosele importante. **5.** *Nod vital* = centrul mişcărilor respiratorii, situat în bulb. **6.** (Fig.) Senzaţie de sufocare pe care o are cineva cînd este cuprins de o emoţie sau de o enervare puternică. **7.** Unitate de măsură pentru viteza navelor, egală cu viteza unui vas care parcurge o milă marină într-o oră.

nodál, -ă, *nodali, -e,* adj. Care constituie punctul esenţial fundamental al unei probleme.

nodozitáte, *nodozităţi,* s.f. **1.** Formaţie secundară pe rădăcinile unor plante leguminoase, rezultată în urma infectării cu anumite bacterii. **2.** Proeminenţă noduroasă la articulaţiile corpului.

nodúl, *noduli,* s.m. Mică umflătură (la oameni sau la animale) care apare în unele boli cronice.

noduróş, -oásă, *noduroşi, -oase,* adj. **1.** (Despre sfori, funii etc.) Cu noduri, plin de noduri. **2.** (Despre fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) Cu articulaţii proeminente, ciolănos. **3.** (Despre plante) Cu noduri (2).

noi pron. pers. **1.** pl. 1. Ţine locul numelui celui care vorbeşte şi al persoanei sau persoanelor pe care acesta şi le asociază în vorbire: *noi muncim;* (la dativ) *spuneţi-ne şi nouă;* (indicînd posesia) *ne-a lăudat lucrarea;* (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *ne spunem multe;* (la acuzativ) *ne-a aşteptat.* **2.** (Ca plural al modestiei sau al autorităţii, cu valoare de singular) Eu.

noiún, *noiane,* s.n. **1.** Cantitate mare; număr mare (de fiinţe, lucruri, fenomene); mulţime. **2.** Întindere mare, imensitate, nemărginire de apă. **3.** Genune, abis.

noiémbrie s.m. A unsprezecea lună a anului.

nóima s.f. Înţeles, sens, tîlc; ţel, scop.

nojíţă, *nojiţe,* s.f. **1.** Cureluşă cu care se leagă opincile. **2.** Fiecare dintre găurile de pe marginea opincii, prin care se trece nojiţa (1).

nomád, -ă, *nomazi, -de,* adj., s.m. şi f. (Persoană, colectivitate) care nu are aşezare statornică.

nomadísm s.n. Mod de viaţă al unui trib, al unui popor, caracterizat prin lipsa unor aşezări statornice.

nomenclatór, *nomenclatoare,* s.n. Listă, broşură, carte cuprinzînd nomenclatura dintr-un anumit domeniu (ştiinţific, tehnic etc.) sau enumerarea unor sortimente de produse.

nomenclatúră, *nomenclaturi,* s.f. **1.** Totalitatea termenilor specifici unui domeniu ştiinţific, tehnic, artistic etc. **2.** Listă, catalog cuprinzînd nume proprii, titluri de lucrări etc. dintr-un anumit domeniu.

nominál, -ă, *nominali, -e,* adj. **1.** Care se referă la nume, care conţine nume; după nume, pe nume. **2.** *Valoare nominală* = valoare scrisă pe un bilet de bancă, pe o monedă etc. **3.** (Despre acte de valoare, librete de economii etc.) Pe care este indicat numele titularului. **4.** (Gram.) Care face parte din categoria numelui (4).

nominalísm s.n. Curent în filozofia medievală care susţinea că numai lucrurile individuale există cu adevărat, noţiunile generale nefiind decît simple nume ale lucrurilor.

nominalizá, *nominalizez,* vb. I. Tr. A specifica pe nume.

nominatív s.n. Caz al declinării, a cărui funcţie specifică este aceea de subiect.

nomografíe s.f. Capitol al matematicii care se ocupă cu modul de întocmire şi de folosire practică a nomogramelor.

nomográmă, *nomograme,* s.f. Reprezentare grafică a relaţiei de dependenţă dintre două sau mai multe mărimi variabile, servind la determinarea rapidă a valorilor unor variabile.

non- Element de compunere însemnînd „nu", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

nonagenár, -ă, *nonagenari, -e,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de nouăzeci de ani.

nónă, *none,* s.f. (Muz.) Intervalul dintre două sunete ale gamei, aflate la distanţa de nouă trepte.

nonsénş, *nonsensuri,* s.n. Ceea ce este lipsit de sens.

nonșalánt, -ă, *nonșalanți, -te,* adj. (Livr.) Lipsit de grijă; nepăsător; degajat (în comportare).

noptátec, -ă, adj. v. **noptatic.**

noptátic, -ă, *noptatici, -e,* adj. De noapte, nocturn. Var.: **noptátec, -ă,** adj.

nopticoásă, *nopticoase,* s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori purpurii sau violete, rar albe, care răspîndesc seara un miros puternic.

noptiéră, *noptiere,* s.f. Dulăpior sau măsuță care se așază lîngă pat.

nor, *nori,* s.m. **1.** Masă de vapori, de picături de apă sau de cristale de gheață care se află în suspensie în atmosferă. **2.** Masă densă (care plutește în atmosferă) de praf, de fum etc.; mulțime compactă de păsări sau de insecte (în zbor).

nóră, *nurori,* s.f. Soția cuiva considerată în raport cu părinții soțului ei.

nord s.n. **1.** Punct cardinal situat în direcția stelei polare; (adjectival): *polul nord.* **2.** *Nord magnetic* = direcția în care se îndreaptă întotdeauna vîrful unui ac magnetic.

nord-ést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile nord și est.

nord-éstic, -ă, *nord-estici, -e,* adj. De la sau dinspre nord-est.

nórdic, -ă, *nordici, -e,* adj. De la sau dinspre nord; (substantivat) persoană făcînd parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de nord ale globului pămîntesc.

nord-vést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile nord și vest.

nord-véstic, -ă, *nord-vestici, -e,* adj. De la sau dinspre nord-vest.

normá, *normez,* vb. I. Tr. A stabili o normă (pentru o lucrare, pentru un sector de activitate etc.).

normál, -ă, *normali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Care este sau care se face, se întîmplă în mod obișnuit; firesc, natural. **2.** S.f. Dreaptă perpendiculară pe tangenta la o curbă, în punctul de contact; dreaptă perpendiculară pe planul tangent la o suprafață, în punctul de contact. **3.** Adj. *Școală normală* = (în trecut) școală pentru pregătirea învățătorilor.

normalizá, *normalizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) normal. **2.** Tr. A face să se conformeze unei norme.

normánd, -ă, *normanzi, -de,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La m. pl.) Neamuri germanice care locuiau în Peninsula Scandinavică (numite și *vikingi*); (și la sg.) persoană aparținînd acestor neamuri. **2.** Adj. Care se referă la normanzi **(1).**

normát, -ă, *normați, -te,* adj. Care se efectuează după anumite norme, care corespunde unor norme.

normatív, -ă, *normativi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care stabilește o normă, care servește ca normă. **2.** S.n. Instrucțiuni, prescripții cu caracter de normă.

normatór, -oáre, *normatori, -oare,* s.m. și f. Persoană calificată în stabilirea normelor (de muncă).

nórmă, *norme,* s.f. **1.** Regulă (obligatorie) stabilită prin lege sau prin uz, constituind un principiu de conduită. **2.** Volumul de muncă ce trebuie efectuată de cineva într-o unitate de timp. **3.** Criteriu de apreciere; îndreptar.

noróc s.n. **1.** Soartă, ursită, destin (favorabil). **2.** Împrejurare sau concurs de împrejurări favorabile; *joc de noroc* = joc de cărți, de zaruri, etc. care angajează, de obicei, sume de bani. **3.** Stare sufletească în care omul se simte fericit.

noroci, *norocesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A aduce cuiva noroc; a face pe cineva fericit.

norocíre, *norociri,* s.f. Faptul de *a noroci;* noroc.

norocós, -oásă, *norocoși, -oase,* adj. **1.** Care are noroc, care izbutește în ceea ce întreprinde. **2.** (Despre împrejurări, întîmplări) Care aduce noroc; favorabil.

noród, *noroade,* s.n. (Înv. și pop.) **1.** Mulțime de oameni strînși la un loc. **2.** Grosul populației. **3.** Popor.

norói, *noroaie,* s.n. Pămînt amestecat cu apă; tină, glod.

noroiós, -oásă, *noroioși, -oase,* adj. Cu noroi, plin de noroi.

norós, -oásă, *noroși, -oase,* adj. **1.** (Despre cer, p. ext. despre vreme) Cu nori, înnorat. **2.** (Fig.; despre oameni) Posomorît, trist.

norvegián, -ă, *norvegieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Norvegia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Norvegia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Norvegia.

nostálgic, -ă, *nostalgici, -e,* adj. Plin de nostalgie.

nostalgie, *nostalgii,* s.f. Sentiment de melancolie provocat de dorința de a revedea persoane sau locuri dragi ori de a retrăi momente din trecut.

nóstim, -ă, *nostimi, -e,* adj. **1.** Plin de haz, spiritual; original, interesant. **2.** Atrăgător, simpatic.

nostimádă, *nostimade,* s.f. Întîmplare, faptă nostimă, amuzantă, plină de haz.

nóstru, noástră, *noștri, noastre,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor și de un grup din care vorbitorul face parte, precum și numele acestora: *orașul acesta este la fel cu al nostru.* **2.** Adj. pos. Care aparține vorbitorului și grupului din care acesta face parte: *casa noastră;* (arată o dependență, o înrudire) *copiii noștri.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele vorbitorului ori grupului din care face parte sau (la pl.) treburile, preocupările acestora: *au venit ai noștri; să trecem la ale noastre.*

notá, *notez,* vb. I. Tr. **1.** A consemna, a însemna. **2.** A semnala, a remarca, a observa. **3.** A califica, cu ajutorul notelor.

notábil, -ă, *notabili, -e,* adj. Vrednic de a fi luat în seamă; remarcabil; (substantivat, m. pl.) notabilități.

notabilitáte, *notabilități*, s.f. (Mai ales la pl.) Persoană importantă (în special făcînd parte dintre conducătorii unui oraș).

notár, *notari*, s.m. **1.** Funcționar care îndeplinește atribuțiile ce intră în competența notariatului de stat. **2.** (În vechea organizare administrativă) Funcționar cu atribuții de secretar comunal.

notariát, *notariate*, s.n. *Notariat de stat* = organ de stat avînd competența de a întocmi, autentifica și legaliza anumite acte care să înlesnească cetățenilor dovedirea și valorificarea drepturilor lor civile.

notáție, *notații*, s.f. **1.** Însemnare, consemnare, notă (1). **2.** Marcare, reprezentare prin semne grafice; sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele.

nótă, *note*, s.f. **1.** Însemnare, remarcă în scris referitoare la o anumită chestiune; *a lua notă de ceva* = a lua cunoștință. **2.** (La pl.) Notițe; însemnări asupra unui eveniment, asupra unei călătorii etc. **3.** (La pl.) Adnotări la un text literar sau științific, cuprinzînd informații suplimentare, referințe bibliografice etc. **4.** *Notă diplomatică* = comunicare oficială transmisă unui stat de către alt stat prin intermediul misiunii diplomatice, privind anumite probleme (în special de politică externă). **5.** Socoteală scrisă cuprinzînd sumele care trebuie achitate pentru o cumpărătură, o consumație, un serviciu etc. **6.** Calificativ prin care se apreciază cunoștințele elevilor, studenților, candidaților la examene. **7.** Semn prin care se reprezintă grafic înălțimea și durata unui sunet muzical; (la pl.) foaie sau caiet care cuprinde piese muzicale; *a fi în notă* = a fi în concordanță cu situația. **8.** Trăsătură, aspect caracteristic; semn distinctiv, particularitate.

notifică, *notific*, vb. I. Tr. A înștiința, a anunța (în mod oficial).

notíță, *notițe*, s.f. Scurtă însemnare, notă (2); (la pl.) însemnări rezumative făcute la un curs, la o lecție etc.

notocórd s.n. v. **notocordă.**

notocórdă, *notocorde*, s.n. Ax de susținere la vertebratele inferioare. Var.: **notocórd** s.n.

notorietáte s.f. Faptul de a fi notoriu.

notóriu, -ie, *notorii*, adj. Cunoscut de multă lume; renumit.

noțiónal, -ă, *noționali, -e*, adj. Care exprimă o noțiune (1), care se referă la o noțiune.

noțiúne, *noțiuni*, s.f. **1.** Formă logică fundamentală care reflectă însușirile esențiale, necesare și generale ale unei clase de obiecte. **2.** Cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru. **3.** (La pl.) Cunoștințe generale, de bază, într-un anumit domeniu.

nou, nóuă, *noi*, adj. **1.** Care a fost făcut, creat, descoperit de curînd, care apare pentru prima dată; *din nou* = încă o dată; *nou-născut* = copil care s-a născut de curînd. **2.** Care apare în locul unui lucru mai vechi; (substantivat, n.) element care apare la un moment dat în procesul dezvoltării unui fenomen. **3.** Care a fost executat, cumpărat etc. de curînd; care a fost puțin (sau de loc) folosit; *nou-nouț* = foarte nou. **4.** Cu aspect și conținut schimbat. **5.** Care se adaugă la ceva care exista de mai înainte.

nóuă num. card. Număr natural situat între opt și zece; (cu valoare de num. ord.): *rîndul nouă.*

nóuălea, nóua num. ord. Care se află între al optulea și al zecelea.

nóuăsprezece num. card. Număr natural situat între optsprezece și douăzeci.

nóuăsprezecelea, -cea num. ord. Care se află între al optsprezecelea și al douăzecilea.

nouăzéci num. card. Număr natural situat între optzeci și nouă și nouăzeci și unu.

nouăzécilea, -cea num. ord. Care se află între al optzeci și nouălea și al nouăzeci și unulea.

noutáte, *noutăți*, s.f. **1.** Însușirea de a fi nou. **2.** Lucru nou. **3.** Veste, știre recentă.

novatór, -oáre, *novatori, -oare*, s.m. și f., adj. (Livr.) **1.** S.m. și f. Persoană cu idei și concepții noi, care aduce înnoiri. **2.** Adj. Care aduce sau cuprinde idei noi.

nóvă, *novae*, s.f. Stea variabilă a cărei strălucire crește brusc, ca urmare a unei explozii interne, revenind apoi treptat la strălucirea inițială.

novíce, *novici, -e*, s.m. și f. **1.** Începător într-un anumit domeniu. **2.** Persoană intrată de curînd într-o mănăstire și care își face stagiul în vederea călugăririi.

novocaínă s.f. Substanță chimică sub formă de cristale incolore, solubile în apă, care se întrebuințează ca anestezic local.

nóxă, *noxe*, s.f. Agent cu acțiune dăunătoare asupra organismului.

nu adv. **1.** Dă valoare negativă unei propoziții, unei părți de propoziție, unui cuvînt: *nu pleacă nimeni; nu prea repede;* (fără valoare de negație): *mă tem să nu întîrzie.* **2.** Cu valoare de propoziție: *ai fost la teatru? — Nu.*

nuanțá, *nuanțez*, vb. I. Tr. **1.** A reda ceva în diferite nuanțe. **2.** (Fig.) A reliefa ceva prin treceri gradate; a varia tonul, pentru a obține un anumit efect.

nuánță, *nuanțe*, s.f. **1.** Varietate a unei culori; variație de intensitate a unui sunet. **2.** Diferență foarte mică între lucruri de același fel.

nubúc s.n. v. **năbuc.**

nuc, *nuci*, s.m. Arbore înalt de 18—20 m, cu coroana bogată, cu fructul după și semințele comestibile; lemnul acestui arbore, folosit la fabricarea mobilelor.

núcă, *nuci*, s.f. **1.** Fructul nucului. **2.** *Nucă de cocos* = fructul comestibil al cocotierului; *nucă vomică* = nume dat semințelor unui arbust tropical, care conțin stricnină. **3.** Capătul sferic al unei tije, care servește la realizarea unei legături articulate între două organe de mașină.

nucleár, -ă, *nucleari, -e*, adj. Care se referă la nucleul atomic; *reacție nucleară* = ansamblu de fenomene care se produc cînd se schimbă structura unui nucleu atomic în urma ciocnirii sale cu un alt nucleu, cu o particulă (neutron, proton etc.) sau cu un foton; *energie nucleară* =

energie obținută printr-o reacție nucleară; *combustibil nuclear* = material fisionabil întrebuințat pentru a produce energie nucleară.

nucléic adj. *Acid nucleic* = acid organic complex, cu rol fundamental în sinteza proteinelor din organism și în transmiterea caracterelor ereditare.

nucleól, *nucleoli*, s.m. Corpuscul sferic din interiorul nucleului celular.

nucleón, *nucleoni*, s.m. Denumire comună pentru proton și neutron, particule constituente ale nucleului atomic.

nucléu, *nuclee*, s.n. **1.** (Biol.) Element constitutiv al celulei organice, care îndeplinește funcții însemnate în viața acesteia. **2.** *Nucleu atomic* = partea centrală a atomului, compusă din protoni și neutroni și având sarcină electrică pozitivă. **3.** (Fig.) Element esențial al unui lucru, al unei acțiuni etc.

nucșoáră s.f. **1.** Diminutiv al lui *nucă*. **2.** Nume dat semințelor unui arbore tropical, folosite drept condiment.

nud, -ă, (1,2) *nuzi, -de*, adj., **(3)** *nuduri*, s.n. **1.** Adj. (Despre corpul omenesc) Dezbrăcat, gol. **2.** Adj. (Fig.) Fără artificii, simplu; curat, pur. **3.** S.n. Corp omenesc complet dezbrăcat; statuie, pictură, desen etc. care reprezintă un corp omenesc gol.

nudísm s.n. Expunere a corpului gol la soare.

nudități s.f. **1.** Starea unei persoane nude; goliciune. **2.** (Fig.) Simplitate, lipsă de artificii.

núfăr, *nuferi*, s.m. Numele a două specii de plante acvatice cu frunze mari, late, care plutesc la suprafața apei, una cu flori mari albe, cealaltă cu flori galbene.

nugá, *nugale*, s.f. Preparat de cofetărie făcut din albuș de ou, zahăr (sau miere) și nuci, formînd o pastă foarte consistentă.

nuiá, *nuiele*, s.f. Ramură tînără (de alun, de răchită etc.), subțire și flexibilă.

nul, -ă, *nuli, -e*, adj. **1.** Care se reduce la nimic; care nu se manifestă în nici un fel; care nu valorează nimic. **2.** (Despre acte) Lipsit de valoare legală, considerat ca inexistent.

núlă, *nule*, s.f. Cifra zero.

nulitáte, *nulități*, s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este nul; persoană lipsită de orice merit. **2.** Lipsă de valoare legală a unui act. **3.** (Mat.) Care are valoare egală cu zero.

númai adv. **1.** (Cu sens restrictiv sau exclusiv) Nu mai mult de... (sau decît...); nimeni altcineva (sau nimic altceva) decît...; doar, exclusiv. **2.** Chiar, tocmai: *e numai bun pentru accasta*. **3.** Dar, însă; totuși. **4.** (Condițional) *Numai să...* (sau *numai dacă...*) = cu condiția ca... **5.** (Temporal) *Numai ce...* = iată că, deodată.

numaidecît adv. Îndată, imediat.

número, *numere*, s.n. **1.** Entitate matematică cu care se poate calcula, notată de obicei prin cifre; cifră; *număr natural* = fiecare dintre numerele 1, 2, 3 ... **2.** Categorie gramaticală prin care se exprimă diferența dintre un singur exemplar și două sau mai multe exemplare ale aceluiași obiect. **3.** Cifră sau grup de cifre prin care se identifică un obiect dintr-o mulțime de obiecte clasificate după o anumită regulă; cifră sau grup de cifre corespunzînd unui anumit post telefonic. **4.** Cifră sau grup de cifre folosite ca indice de mărime (pentru obiecte de îmbrăcăminte, de încălțăminte); cifră matricolă; bucată de material pe care este însemnată această cifră. **5.** Fiecare dintre exemplarele unui ziar, ale unei publicații periodice care poartă aceeași dată de apariție. **6.** Bucată (sau parte) din programul unui spectacol de varietăți, al unui concert etc.

numărá, *número*, vb. I. **1.** Tr. A înșira numere, în ordine crescîndă sau descrescîndă; a socoti cîte unități sau cîți indivizi sînt într-un șir, într-o serie, într-un grup; a determina numărul elementelor dintr-o mulțime. **2.** Tr. A reuni, a îngloba un anumit număr de... **3.** Tr. și refl. A (se) socoti printre...

numărătoáre, *numărători*, s.f. Operația de a număra; socoteală, calcul.

numărătór, *numărători*, s.m. Număr al unei fracții ordinare, scris deasupra liniei de fracție și reprezentînd deîmpărțitul acestei fracții.

nu-mă-uitá s.f. Plantă erbacee cu flori mici, albastre, roz sau albe, care crește spontan sau cultivată ca plantă decorativă; miozotis.

núme, *nume*, s.n. **1.** Cuvînt sau grup de cuvinte prin care se arată cum se cheamă o ființă sau un lucru, o acțiune, o noțiune etc. și care servește pentru a le individualiza; *în numele cuiva* (sau *a ceva*) = în locul cuiva sau a ceva; din partea, din însărcinarea cuiva. **2.** Calificativ pe care îl are cineva. **3.** Reputație, faimă. **4.** (Gram.) Denumire comună pentru părțile de vorbire care se declină.

numerál, *numerale*, s.n. Parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr, o determinare numerică a unor obiecte sau ordinea lor prin numărare.

numerár s.n. Bani în monedă sau în hîrtie-monedă; bani gheață.

numerátie s.f. *Sistem de numerație* = ansamblu de reguli folosite pentru exprimarea numerelor.

numéric, -ă, *numerici, -e*, adj. Referitor la numere, exprimat cu ajutorul numerelor; *calculator numeric* = calculator care efectuează calculele pe baza reducerii operațiilor de executat la un număr finit de operații aritmetice elementare.

numericéște adv. În ce privește numărul, referitor la număr.

numerós, -oásă, *numeroși, -oase*, adj. Care se află în număr mare; mult.

numerotá, *numerotez*, vb. I. Tr. A însemna o serie de obiecte cu numere în ordine succesivă.

numerotáre, *numerotări*, s.f. Acțiunea de *a numerota*.

numerotát, -ă, *numerotați, -te*, adj. Care poartă un număr de ordine.

numí, *numesc*, vb. IV. **1.** Tr. A da cuiva un nume, o denumire, un calificativ, o poreclă; a denumi. **2.** Refl. A purta numele de..., a se chema... **3.** Tr. A rosti, a menționa numele cuiva.

4. Tr. A pune pe cineva într-o funcție; a da cuiva o însărcinare.

numíre, *numiri*, s.f. **1.** Faptul de *a numi* sau de a fi numit. **2.** Act prin care se comunică cuiva încadrarea într-o funcție.

numismát, -ă, *numismați, -te*, s.m. și f. Specialist în numismatică; colecționar de monede și medalii.

numismátică s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul monedelor și medaliilor vechi.

numít, -ă, *numiți, -te*, adj. **1.** Care poartă numele de... **2.** Al cărui nume a fost pomenit, citat mai înainte.

numítór, *numitori*, s.m. Număr al unei fracții ordinare, scris sub linia de fracție și reprezentînd împărțitorul acestei fracții; *a aduce la același numitor* = a face ca două sau mai multe fracții ordinare să aibă același numitor; (fig.) a pune de acord puncte de vedere, păreri deosebite.

numulít, *numuliți*, s.m. Gen fosil de foraminifere, caracteristic primei jumătăți a erei terțiare, cu țestul calcaros, în formă de bănuț.

nun, -ă, *nuni, -e*, s.m. și f. Nume dat fiecăreia dintre cele două persoane (bărbat și femeie) care asistă pe miri la căsătoria religioasă, îndeplinind formele cerute de ritualul bisericesc.

nuntáș, -ă, *nuntași, -e*, s.m. și f. Persoană care participă la o nuntă, care face parte din alaiul unei nunți.

núntă, *nunți*, s.f. **1.** Ceremonia și petrecerea care au loc cu prilejul unei căsătorii (religioase); *nuntă de argint* (sau *de aur*) = sărbătorirea împlinirii a 25 (respectiv a 50) de ani de la căsătorie. **2.** Persoanele care iau parte la o nuntă **(1)**, formînd alaiul care însoțește pe miri.

nuntí, *nuntesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) **1.** A face nuntă, a se căsători. **2.** A petrece la o nuntă.

nunțiatúră, *nunțiaturi*, s.f. Reprezentanță diplomatică a Vaticanului într-o țară străină.

núnțiu, *nunții*, s.m. Reprezentant diplomatic al Vaticanului într-o țară străină.

nupțiál, -ă, *nupțiali, -e*, adj. Care se referă la nuntă, de nuntă.

nur, *nuri*, s.m. (Pop. și fam.; mai ales la pl.) Aspect atrăgător, farmec, grație a unei persoane (în special a unei femei).

núrcă, *nurci*, s.f. **1.** Mic mamifer carnivor, asemănător cu dihorul, cu blană prețioasă, de culoare cafenie-roșcată. **2.** Blană de nurcă **(1)**.

nurliu, -íe, *nurlii*, adj. (Pop. și fam.) Cu nuri; atrăgător, grațios.

nut, *nuturi*, s.n. Scobitură făcută de-a lungul unei piese, pentru a putea fi îmbinată cu altă piesă; canelură.

nutáție, *nutații*, s.f. **1.** Mișcare laterală și în spirală a vîrfului unor organe ale plantelor. **2.** Mișcare oscilatorie a axei de rotație a unui corp aflat în mișcare de precesie, constînd în apropierea și îndepărtarea periodică a acestei axe de axa conului descris.

nutréț, *nutrețuri*, s.n. Nume dat plantelor recoltate (fîn, trifoi etc.) care servesc ca hrană animalelor domestice erbivore; furaj.

nutrí, *nutresc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) hrăni, a (se) alimenta. **2.** Tr. (Fig.) A întreține, a cultiva (idei, sentimente).

nútria, *nutrii*, s.f. Mamifer rozător acvatic, de circa 60 cm lungime, cu blană prețioasă, brună-cenușie.

nutritív, -ă, *nutritivi, -e*, adj. **1.** Care nutrește; hrănitor. **2.** Care se referă la nutriție.

nutríție s.f. Totalitatea proceselor de ingerare și asimilare a hranei, prin care un organism viu își asigură creșterea, dezvoltarea și activitatea.

nuvélă, *nuvele*, s.f. Specie literară a genului epic, înfățișînd, într-un cadru mai restrîns decît al romanului, un episod din viața unuia sau a mai multor personaje.

nuvelíst, -ă, *nuveliști, -ste*, s.m. și f. Autor de nuvele.

nuvelístic, -ă, *nuvelistici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține nuvelei, privitor la nuvelă. **2.** S.f. Totalitatea nuvelelor aparținînd unui scriitor, unei epoci sau unei literaturi.

O

o[1] s.m. invar. A optsprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

o[2] interj. Exclamaţie care exprimă admiraţie, dorinţă, surprindere, regret etc.

o[3] art. nehot. v. **un.**

oácheş, -ă, *oacheşi, -e,* adj. **1.** (Despre oi) Cu pete negre în jurul ochilor. **2.** (Despre oameni) Brunet.

oáie, *oi,* s.f. Animal domestic rumegător, crescut pentru lîna, laptele şi carnea lui; femela acestui animal.

oálă, *oale,* s.f. **1.** Vas de metal, de porţelan, de lut ars etc., cu gura largă, folosit pentru prepararea şi păstrarea bucatelor. **2.** Vas de o construcţie specială, folosit în diverse operaţii tehnice, în industrie etc.: *oală de turnare.*

oáră, *ori,* s.f. **1.** (La sg.) Timpul sau momentul în care are loc un fapt. **2.** La pl., folosit la formarea numeralului adverbial: *de trei ori.*

oáre adv. interog. Întăreşte valoarea interogativă sau dubitativă a unei propoziţii: *oare n-a sosit?*

oarecáre adj. nehot. Indiferent care, careva; neînsemnat, fără importanţă.

oarecúm adv. Întrucîtva, într-o măsură oarecare; cumva.

oáspe s.m. v. **oaspete.**

oáspete, *oaspeţi,* s.m. Persoană care vizitează pe cineva sau căreia i se oferă ospitalitate; musafir. Var.: **oáspe** s.m.

oáste, *oşti,* s.f. (Înv. şi pop.) Armată, oştire.

oáză, *oaze,* s.f. Loc cu izvoare de apă şi cu vegetaţie în mijlocul unui pustiu nisipos.

obádă, *obezi,* s.f. **1.** Partea periferică a unei roţi (peste care se montează şina). **2.** (La pl.) Instrument de tortură în evul mediu, cu care se imobilizau picioarele sau mîinile osîndiţilor.

óbcină, *obcini,* s.f. Culme muntoasă despărţită de văi largi, uneori cu aspect de podiş.

obelísc, *obeliscuri,* s.n. Monument comemorativ de forma unui stîlp înalt şi ascuţit la vîrf.

oberlíht, *oberlihturi,* s.n. Porţiunea de sus, cu deschidere separată, a unei uşi sau ferestre.

obéz, -ă, *obezi, -e,* adj. Foarte gras.

obezitáte s.f. Stare de îngrăşare excesivă.

obiálă, *obiele,* s.f. Bucată de pînză sau de postav cu care se înveleşte piciorul în loc de ciorap (mai ales în opinci).

obicéi, *obiceiuri,* s.n. **1.** Deprindere caracteristică unui individ, cîştigată prin repetarea deasă şi îndelungată a aceleiaşi acţiuni. **2.** Deprindere, uz; mod de a se îmbrăca, de a se purta, caracteristic unui grup social; datină.

obídă, *obide,* s.f. (Pop.) Durere sufletească, amărăciune.

obidít, -ă, *obidiţi, -te,* adj. **1.** Amărît, mîhnit. **2.** Asuprit.

obiéct, *obiecte,* s.n. **1.** Corp solid (de obicei prelucrat), avînd anumite întrebuinţări; *obiect al muncii* = orice lucru asupra căruia omul intervine în procesul muncii pentru a-l adapta nevoilor sale. **2.** Ceea ce formează materia unei discipline; disciplină de învăţămînt. **3.** Scop, ţintă, ţel. **4.** (Gram.) Complement.

obiectá, *obiectez,* vb. I. Tr. A face o obiecţie.

obiectív, -ă, *obiectivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care există în afara conştiinţei şi independent de ea. **2.** Adj. Nepărtinitor, imparţial. **3.** S.n. Lentilă (sau sistem de lentile) care are rolul de a forma, într-un aparat, imaginea reală a unui obiect. **4.** S.n. Localitate, construcţie etc. care prezintă interes, din punct de vedere militar, în timp de război; ţintă asupra căreia se execută o tragere sau se lansează bombe. **5.** S.n. Scop, ţel, ţintă; (concretizat) ceea ce urmează să fie realizat, construit.

obiectivísm s.n. Atitudine de pretinsă nepărtinire în domeniul ideologic, social-politic etc., de nesituare pe poziţii de clasă în aprecierea şi interpretarea fenomenelor social-politice.

obiectivíst, -ă, *obiectivişti, -ste,* adj. Care se referă la obiectivism, care manifestă obiectivism.

obiectivitáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este obiectiv (1). **2.** Nepărtinire, imparţialitate.

obiécţie, *obiecţii,* s.f. Argument pe care cineva îl opune unei propuneri, unei teze etc.

obişnuí, *obişnuiesc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) deprinde, a (se) învăţa cu... **2.** Tr. A avea un anumit obicei.

obișnuință, *obișnuințe*, s.f. Faptul de a fi obișnuit cu ceva; deprindere, obicei.

obișnuit, -ă, *obișnuiți, -te*, adj. **1.** Care a intrat în obișnuința cuiva. **2.** Care se face, se întîmplă sau se întîlnește în mod regulat; (substantivat) persoană care frecventează cu regularitate un anumit loc. **3.** Care nu se distinge prin nimic; de rînd, comun.

obîrșie, *obîrșii*, s.f. **1.** Început, origine; izvor. **2.** Locul unde s-a născut cineva; familia, neamul din care se trage.

oblăduí, *oblăduiesc*, vb. IV. Tr. (Înv. și pop.) **1.** A conduce, a cîrmui. **2.** A proteja, a ocroti.

oblét, *obleți*, s.m. Pește mic, de apă dulce, cu solzi argintii.

óblic, -ă, *oblici, -e*, adj. Înclinat; (despre ochi) cu colțurile exterioare ridicate.

obligá, *oblig*, vb. I. **1.** Tr. A sili, a constrînge pe cineva. **2.** Refl. A-și lua o sarcină, a se angaja.

obligativitáte s.f. Caracterul a ceea ce este obligatoriu.

obligatóriu, -ie, *obligatorii*, adj. Care trebuie îndeplinit, care trebuie urmat întocmai.

obligáție, *obligații*, s.f. **1.** Ceea ce i se impune cuiva (sau își impune singur cineva) să facă într-o anumită situație; datorie, sarcină, îndatorire. **2.** (Fin.) Hîrtie de valoare care conferă posesorului ei calitatea de creditor al statului, al unei instituții etc. și îi dă dreptul să primească, pentru suma împrumutată, o dobîndă. Var.: **obligațiúne** s.f.

obligațiúne s.f. v. **obligație.**

obligeánă, *obligene*, s.f. Plantă erbacee cu miros plăcut, cu flori gălbui, ai cărei rizomi sînt întrebuințați în medicină și în parfumerie.

oblînc, *oblincuri*, s.n. Partea de dinainte a șeii, mai ridicată și încovoiată.

oblojeálă, *oblojeli*, s.f. (Pop.) Cataplasmă, compresă.

oblojí, *oblojesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A lecui prin oblojeli; a pansa.

oblón, *obloane*, s.n. Panou așezat în fața unei ferestre sau a unei uși, servind pentru protecție.

óblu, oáblă, *obli, oable*, adj., adv. (Pop.) **1.** Adj. Drept, neted; plan. **2.** Adv. Direct, fără înconjur.

oból, *oboaie*, s.n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri și cu clape.

oból, *oboluri*, s.n. Contribuție (modestă) la o acțiune.

obór, *oboare*, s.n. (Pop.) **1.** Loc unde se ține tîrg de vite, de fîn etc. **2.** Ocol (2), țarc; loc împrejmuit în jurul casei sau parte a curții unde se țin uneltele agricole, nutrețul etc.

oboróc, *oboroace*, s.n. Vas mare pentru cereale.

oboseálă, *oboseli*, s.f. Stare de slăbiciune generală, provocată de un efort fizic sau intelectual.

obosí, *obosesc*, vb. IV. Intr. A-i slăbi cuiva puterile (fizice sau intelectuale), în urma unui efort.

obositór, -oáre, *obositori, -oare*, adj. Care obosește, care provoacă oboseală.

obráz, (1) *obraji*, s.m., (2) *obraze*, s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cele două părți laterale ale feței **2.** S.n. Partea anterioară a capului omenesc; față.

obráznic, -ă, *obraznici, -e*, adj. (Adesea substantivat) Lipsit de respect, nerușinat, impertinent.

obrăzár, *obrăzare*, s.n. **1.** (Pop.) Mască. **2.** Plasă deasă de sîrmă sau sac de pînză cu care stuparul își apără fața de înțepăturile albinelor.

obrăznicí, *obrăznicesc*, vb. IV. Refl. A deveni necuviincios, obraznic, impertinent.

obrăznície, *obrăznicii*, s.f. Atitudine, purtare, vorbă obraznică impertinență.

obrintí, *obrintesc*, vb. IV. Refl. și intr. (Înv. și pop.) A se inflama, a se irita (din cauza unei infecții, a frigului etc.).

obscén, -ă, *obsceni, -e*, adj. Indecent, trivial.

obscenitáte, *obscenități*, s.f. Caracterul a ceea ce este obscen; vorbă sau faptă obscenă.

obscúr, -ă, *obscuri, -e*, adj. **1.** Lipsit de lumină, întunecos. **2.** (Fig.) Nedeslușit, nelămurit, neclar. **3.** (Fig.) Necunoscut sau puțin cunoscut; fără merite sau calități deosebite.

obscurantísm s.n. Stare de înapoiere culturală; atitudine ostilă progresului.

obscuritáte, *obscurități*, s.f. **1.** Întuneric, întunecime. **2.** (Fig.) Lipsă de claritate (în gîndire, în exprimare etc.).

obsedá, *obsedez*, vb. I. Tr. A preocupa neîncetat pe cineva, a stărui în mintea cuiva.

obsedánt, -ă, *obsedanți, -te*, adj. Care obsedează.

observá, *obsérv*, vb. I. Tr. **1.** A băga de seamă, a remarca, a sesiza; a exprima o observație, o constatare. **2.** A examina, a studia.

observáre, *observări*, s.f. Acțiunea de *a observa;* cercetare, examinare; remarcă.

observatór[1], *observatoare*, s.n. **1.** Clădire special amenajată pentru efectuarea de observații astronomice, meteorologice etc. **2.** (Mil.) Loc, amplasament de unde se pot face observări asupra inamicului.

observatór[2], **-oáre,** *observatori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care observă. **2.** S.m. și f. Persoană care observă, studiază sau cercetează ceva; (jur.) reprezentant al unui stat la lucrările unor organisme internaționale, fără drept de vot și de semnătură a documentelor întocmite de acestea.

observáție, *observații*, s.f. **1.** Constatare, observare, remarcă. **2.** Cercetare, examinare; supraveghere medicală a unui bolnav; *fișe de observație* = formular pe care se notează zilnic evoluția bolii și fazele tratamentului aplicat unui bolnav. **3.** Obiecție critică.

obsésie, *obsesii*, s.f. Imagine, idee care revine neîncetat în cîmpul conștiinței; preocupare chinuitoare.

obsesív, -ă, *obsesivi, -e*, adj. Care ține de obsesie, care obsedează.

obsidián, *obsidiane*, s.n. Rocă vulcanică sticloasă, de culoare închisă.

obsígă s.f. Plantă furajeră din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul.

obstácol, *obstacole,* s.n. **1.** Piedică, stavilă care stă în cale, închide drumul, oprește vederea etc.; (fig.) ceea ce împiedică săvîrșirea unei acțiuni. **2.** Piedică naturală sau amenajată (gard, șanț etc.) peste care trebuie să se treacă în unele întreceri sportive (de cros, de hipism etc.).

obstétric, -ă, *obstetrici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care ține de obstetrică, privitor la obstetrică. **2.** S.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu fiziologia și patologia sarcinii și a nașterii.

obstină, *obstinez,* vb. I. Refl. (Livr.) A se încăpățîna, a se îndîrji.

obstrúcție, *obstrucții,* s.f. **1.** (Med.) Astuparea (accidentală) a lumenului unui organ tubular (trahee, intestin etc.). **2.** Tactică folosită în parlamentele burgheze care urmărește împiedicarea desfășurării unei dezbateri sau luarea unei hotărîri, prin discuții prelungite, interpelări etc.; opoziție înverșunată.

obstrucționísm s.n. Atitudine a celor care folosesc obstrucția (2).

obstrucționíst, -ă, *obstrucționiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la obstrucționism. **2.** S.m. și f. Persoană care practică obstrucționismul.

óbște, *obști,* s.f. **1.** (Înv. și pop.) Comunitate de oameni, colectivitate, populație; (p. ext.) mulțime, gloată. **2.** *Obște sătească* = formă de organizare socială apărută în perioada descompunerii comunei primitive (menținută în parte și în evul mediu), caracterizată prin îmbinarea proprietății private cu cea colectivă.

obștésc, -eáscă, *obștești,* adj. Care aparține ntregului popor; comun, general, public.

obturá, *obturez,* vb. I. Tr. A astupa, a închide (parțial sau total) un canal, un tub, o conductă, un vas sanguin etc.

obturatór, *obturatoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru reducerea sau închiderea secțiunii de trecere a unui fluid, a unui material pulverulent, a unui fascicul de lumină etc. printr-un orificiu.

obturáție, *obturații,* s.f. Închidere, astupare a unei cavități, a unui orificiu.

obtúz, -ă, *obtuzi, -e,* adj. **1.** *Unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 de grade. **2.** (Fig.) Prost, redus, mărginit.

obtuzitáte s.f. Lipsă de înțelegere sau de pătrundere, îngustime de vederi.

obțíne, *obțin,* vb. III. Tr. A dobîndi, a primi, a căpăta; a realiza ceva.

obúz, *obuze,* s.n. Proiectil de artilerie.

obuziér, *obuziere,* s.n. Armă de artilerie asemănătoare cu tunul, care poate trage cu traiectorii foarte curbe.

ocá, *ocale,* s.f. Veche unitate de măsură pentru capacități și pentru mase.

ocără, *ocări,* s.f. Vorbă sau faptă care dojenește, rușinează sau supără pe cineva; mustrare, dojană; jignire, insultă.

ocarínă, *ocarine,* s.f. Mic instrument muzical de suflat, de formă ovală, cu găuri, făcut din lut ars sau din metal.

ocázie, *ocazii,* s.f. **1.** Împrejurare, situație care provoacă sau ușurează săvîrșirea unei acțiuni; prilej, moment favorabil; *de ocazie* = potrivit pentru o anumită împrejurare; ivit întîmplător; cumpărat sau vîndut ocazional, din întîmplare. **2.** Mijloc de locomoție găsit din întîmplare.

ocazioná, *ocazionez,* vb. I. Tr. (Rar) A cauza, a pricinui, a prilejui ceva.

ocazionál, -ă, *ocazionali, -e,* adj. Care are loc cu prilejul unui anumit eveniment; care se ivește întîmplător.

ocărí, *ocărăsc,* vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A mustra, a certa, a dojeni. **2.** A defăima, a denigra.

occidént s.n. Vest; nume dat spațiului geografic, țărilor și popoarelor din vestul Europei.

occidentál, -ă, *occidentali, -e,* adj. Referitor la occident, caracteristic occidentului; care ține de apusul Europei; (substantivat) persoană din regiunea apuseană a Europei.

occipitál, -ă, *occipitali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Os lat care constituie peretele posterior-inferior al craniului. **2.** Adj. Care este situat în partea posterioară-inferioară a craniului.

occipút, *occiputuri,* s.n. Proeminență osoasă în partea posterioară și inferioară a craniului.

oceán, *oceane,* s.n. Vastă întindere de apă, pe suprafața Pămîntului, delimitată de mase continentale; (fig.) întindere nemărginită, imensitate, noian.

oceánic, -ă, *oceanici, -e,* adj. Care se referă la ocean; care trăiește în ocean.

oceanográf, *oceanografi,* s.m. Specialist în oceanografie.

oceanográfic, -ă, *oceanografiei, -e,* adj. Care se referă la oceanografie.

oceanografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul complex al oceanului planetar.

ocheádă, *ocheade,* s.f. Privire semnificativă aruncată cuiva pe furiș; semn făcut cu ochiul.

ocheán, *ocheane,* s.n. Nume dat diferitelor instrumente optice portative care mărește unghiul sub care se văd obiectele depărtate.

ochelári s.m. pl. Dispozitiv optic format dintr-o pereche de lentile fixate într-o ramă, care se pune la ochi cu scopul de a corecta un defect de vedere, de a apăra ochii de praf, de o lumină prea puternică etc.

ochi[1], **(1, 2, 3, 8, 11, 12, 13, 15)** *ochi,* s.m., **(4, 5, 6, 7, 9, 10, 14)** *ochiuri,* s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cei doi globi sticloși, așezați în chip simetric în partea din față a capului și care constituie organul vederii; globul împreună cu orbita, pleoapele și genele; *ochi de pisică* = disc de sticlă care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui, fiind folosit ca semnalizator; *ochi magic* = tub electronic cu ecran fluorescent, care arată, la aparatele de radio, în ce măsură este realizat acordul pe lungimea de undă dorită. **2.** S.m. Facultatea de a vedea; simțul văzului. **3.** S.m. (La pl.) Obraz, față. **4.** S.m. Fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre, în care se pune geamul; bucată de sticlă care închide

un astfel de spațiu. **5.** S.n. Virtej de apă; porțiune circulară de loc acoperită cu apă, zăpadă, etc. **6.** S.n. Pată de lumină, punct strălucitor. **7.** S.n. Gaură făcută în gheața unui rîu sau a unei bălți; copcă. **8.** S.n. Buclă formată prin îndoirea unei sfori; fiecare dintre golurile aflate între firele unei împletituri, ale unei țesături, plase etc.; verigă de lanț. **9** S.n. Orificiu în plita unei mașini de gătit, pe care se așază vasele la foc. **10.** S.n. (La pl.) Mîncare făcută din ouă prăjite sau fierte fără coajă, astfel ca gălbenușul să rămînă întreg. **11.** S.m. Mugur. **12.** S.m. Pata colorată de pe penele de la coada păunului. **13.** S.m. Fiecare dintre punctele colorate de pe zaruri, cărți de joc etc. **14.** S.n. Pată rotundă de grăsime pe suprafața unui lichid. **15.** S.m. *Ochiul-boului* = nume dat mai multor specii de plante din familia compozitelor, cu inflorescențe mari, albe sau viu colorate.

ochí[2], *ochesc*, vb. IV. **1.** Intr. A aduce țeava unei arme în poziția potrivită pentru trimiterea proiectilului la țintă; (tr.) a ținti pe cineva sau ceva cu o armă; a nimeri, a lovi o țintă. **2.** Tr. A distinge pe cineva sau ceva cu privirea; a fixa cu privirea pe cineva (dintr-un grup).

ochiós, -oásă, *ochioși, -oase*, adj. Cu ochi mari.

ochíre, *ochiri*, s.f. Acțiunea de *a ochi*[2]; cercetare rapidă, sumară.

ochitór, *ochitori*, s.m. Militar care execută ochirea la armele de artilerie.

ócină, *ocini*, s.f. (Înv.) Bucată de pămînt moștenită; moșie.

ocîrmui, *ocîrmuiesc*, vb. IV. Tr. (Înv.) A conduce; a guverna.

oclúzie s.f. v. **ocluziune.**

ocluziúne, *ocluziuni*, s.f. Închidere, astupare a unui canal, a unui tub, a unei conducte etc.; *ocluzie intestinală* = obstrucție a intestinului subțire, manifestată prin colici, vărsături, stare gravă de șoc etc. Var.: **oclúzie** s.f.

ocnáș, *ocnași*, s.m. (În trecut) Persoană condamnată la muncă silnică în ocnă.

ócnă, *ocne*, s.f. **1.** Mină de sare. **2.** (Înv.) Mină în care erau deținuți cei condamnați la muncă silnică; (p. ext.) închisoare, temniță.

ócniță, *ocnițe*, s.f. (Pop.) Cotlon, firidă în perete sau sub cuptorul vetrei țărănești.

ocól, (1) *ocoluri*, (2) *ocoale*, s.n. **1.** Mișcare în jurul unui punct fix sau de jur împrejurul unui loc; deplasare care nu urmează calea dreaptă; înconjur. **2.** (Pop.) Loc îngrădit lîngă casă sau în cîmp, unde se țin vitele, oile etc.

ocolí, *ocolesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face un ocol; (fig.) a spune ceva indirect; a lăsa ceva deoparte, în mod intenționat. **2.** A evita să atingi, să lovești pe cineva sau ceva, să treci pe undeva sau să întîlnești pe cineva.

ocolíș, *ocolișuri*, s.n. Ocol, înconjur; *fără ocolișuri* = direct, pe față.

ocroti, *ocrotesc*, vb. IV. Tr. A lua sub paza, sub protecția sa; a apăra, a proteja.

ocrotíre s.f. Acțiunea de *a ocroti; ocrotirea sănătății; ocrotirea naturii* = acțiune organizată în scopul utilizării raționale, al conservării și al reproducerii resurselor naturale.

ocrotitór, -oáre, *ocrotitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care ocrotește, care apără, protejează.

ócru s.n. **1.** Argilă de culoare galbenă, roșie sau brună, folosită ca pigment în pictură; vopsea preparată din această argilă. **2.** Culoare galben-brună.

octaédric, -ă, *octaedrici, -ce*, adj. Care are formă de octaedru.

octaédru, *octaedre*, s.n. Poliedru cu opt fețe.

octán, *octani*, s.m. Hidrocarbură din seria parafinelor, care se prezintă în mai multe forme izomere.

octánic, -ă, *octanici, -ce*, adj. *Cifră octanică* = parametru care caracterizează rezistența la detonație a benzinelor.

octánt, *octante*, s.n. A opta parte dintr-un cerc, egală cu 45 de grade.

octávă, *octave*, s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de opt trepte.

octét, *octete*, s.n. Ansamblu format din opt voci sau din opt instrumentiști; lucrare muzicală scrisă pentru acest ansamblu.

octódă, *octode*, s.f. Tub electronic cu opt electrozi (un anod, un catod și șase grile), folosit ca schimbător de frecvență în radioreceptoare.

octogenár, -ă, *octogenari, -e*, s.m. și f. Persoană care a atins vîrsta de optzeci de ani.

octogón, *octogoane*, s.n. Poligon cu opt laturi.

octogonál, -ă, *octogonali, -e*, adj. (Despre poligoane) Care are opt laturi.

octoíh, *octoihuri*, s.n. Carte de cult ortodox, în care sînt cuprinse cîntările din fiecare zi a săptămînii.

octómbrie s.m. A zecea lună a anului.

octopód, *octopode*, s.n. (La pl.) Ordin de moluște cefalopode cu opt tentacule; (și la sg.) animal din acest ordin.

oculár, -ă, *oculari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la ochi; al ochiului; *martor ocular* = persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt. **2.** S.n. Lentilă sau grup de lentile dintr-un instrument optic, prin care se privește imaginea produsă de un obiectiv.

oculíst, -ă, *oculiști, -ste*, s.m. și f. Oftalmolog.

ocúlt, -ă, *oculți, -e*, adj. **1.** Care aparține ocultismului, privitor la ocultism. **2.** Ascuns, tainic, misterios.

ocultísm s.n. Ansamblu de concepții și practici superstițioase privitoare la pretinse forțe supranaturale, cu care unii oameni „inițiați" ar putea comunica prin intermediul magiei, spiritismului etc.

ocupá, *ocúp*, vb. I. **1.** Tr. A lua în stăpînire cu forța armată o țară, un oraș etc. **2.** Tr. A lua (temporar) în stăpînire, în folosință un imobil, un spațiu locativ. **3.** Tr. A lua în primire, a deține un post. **4.** Tr. A se întinde pe o suprafață; a reține, a rezerva un loc în tren, la teatru etc. **5.** Refl. A lucra sau a studia ceva; a se îndeletnici cu ceva. **6.** Refl. A se interesa, a se îngriji de cineva sau de ceva.

ocupánt, -ă, *ocupanți, -te*, s.m. și f. **1.** Stat (armată) care ia în stăpînire un teritoriu, un oraș străin etc. **2.** Persoană care ocupă ceva (un loc, un scaun).

ocupát, -ă, *ocupați, -te*, adj. **1.** Cucerit, stăpînit (de o armată străină). **2.** Stăpînit, deținut (temporar) de cineva. **3.** (Despre persoane) Care are mult de lucru; preocupat, absorbit.

ocupáție, *ocupații*, s.f. **1.** Activitate desfășurată de o persoană într-una dintre ramurile muncii sociale și care îi asigură sursa principală de venit; îndeletnicire; post. **2.** (Jur.) Luare vremelnică în stăpînire, de către forțele armate ale unui stat, a unei părți sau a totalității teritoriului unui alt stat.

odagáci s.m. **1.** Numele a doi arbuști exotici a căror scoarță răspîndește (prin ardere) un miros plăcut. **2.** Plantă erbacee cu flori trandafirii ale cărei rădăcini se folosesc pentru scoaterea petelor de pe haine. Var.: **odogáci** s.m.

odáie, *odăi*, s.f. (Pop.) Cameră, încăpere.

odalíscă, *odalisce*, s.f. Sclavă în serviciul haremului unui sultan; cadînă.

odátă adv. **1.** Într-un timp nedeterminat, cîndva; odinioară, mai demult; *odată și odată* = într-o bună zi, cîndva. **2.** În sfîrșit, în cele din urmă.

ódă, *ode*, s.f. **1.** Poezie lirică în care se face elogiul unor persoane, unor fapte eroice etc. **2.** Compoziție muzicală cu caracter eroic, solemn.

odăjdii s.f. pl. Veșminte bisericești pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne.

odgón, *odgoane*, s.n. Funie groasă și lungă; parîmă.

odihnă, (4) *odihne*, s.f. **1.** Întrerupere temporară a activității, în scopul refacerii energiei, a forțelor; stare sau timp de repaus; pauză. **2.** Somn. **3.** Calm desăvîrșit, pace, liniște sufletească; *odihna de veci* (sau *veșnică*) = moarte. **4.** Platformă orizontală plasată după o serie de trepte ale unei scări.

odihní, *odihnesc*, vb. IV. Refl. **1.** A întrerupe temporar o activitate pentru a-și reciștiga energia; a se afla în repaus. **2.** A se reface prin somn; a dormi. **3.** A zăcea în mormînt, a fi mort.

odihnít, -ă, *odihniți, -te*, adj. Care și-a reciștigat energia, și-a refăcut puterile.

odihnitór, -oáre, *odihnitori, -oare*, adj. Care reface energia, puterile; reconfortant; care liniștește.

odinioáră adv. Pe vremuri, altădată.

odiós, -oásă, *odioși, -oase*, adj. Care provoacă ură, indignare; detestabil, respingător.

odisée s.f. Călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întîmplări neprevăzute.

odogáci s.m. v. **odagaci.**

odoleán, *odoleni*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu tulpina înaltă și cu flori trandafirii sau albe, rizomul și rădăcinile uneia dintre ele (valeriana) avînd proprietăți sedative.

odór, (1) *odoare*, s.n. **1.** Obiect de mare preț, giuvaer; (la pl.) veșminte scumpe și alte obiecte prețioase folosite la serviciile religioase. **2.** (Fig.) Nume dat ființei iubite, în special copiilor.

odoránt, -ă, *odoranți, -te*, adj. Care răspîndește un miros plăcut; parfumat.

odorizá, *odorizez*, vb. I. Tr. A face ca un gaz combustibil să exale un miros (în scopul detectării scurgerilor accidentale de gaze din conducte).

odorizánt, *odorizanți*, s.m. Compus chimic cu miros puternic, folosit pentru a da miros gazelor combustibile.

odráslă, *odrasle*, s.f. **1.** Copil, descendent, urmaș. **2.** (Pop.) Ramură tînără, mlădiță.

odrăslí, *odrăslesc*, vb. IV. Intr. **1.** A da mlădițe. **2.** A se ivi; a se naște, a se crea.

oerstéd, *oerstezi*, s.m. Unitate de măsură a intensității cîmpului magnetic. Pr.: *örsted.*

of, (1) interj., (2) *ofuri*, s.n. **1.** Interj. Exclamație care exprimă durere, mîhnire, regret, necaz, ciudă etc. **2.** S.n. Tristețe, mîhnire, amărăciune.

ofensá, *ofensez*, vb. I. Tr. A aduce cuiva o ofensă, a insulta, a jigni.

ofénsă, *ofense*, s.f. Cuvînt sau faptă care jignește; insultă, jignire.

ofensív, -ă, *ofensivi, -e*, adj. Care atacă sau cu care se atacă; care are caracter de ofensivă.

ofensívă, *ofensive*, s.f. **1.** (Mil.) Formă principală de luptă constînd în declanșarea unor atacuri de mare amploare. **2.** (Fig.) Acțiune susținută pentru a înfrînge o dificultate, pentru a înfăptui un obiectiv important.

oferí, *ofér*, vb. IV. Tr. **1.** A propune cuiva să primească un lucru (în dar); a pune la dispoziție; (refl.) a se pune la dispoziția cuiva (pentru a-i face un serviciu). **2.** A propune (un lucru, o marfă) spre cumpărare; a propune un preț pentru o marfă. **3.** (Fig.) A înfățișa, a arăta, a prezenta.

ofertánt, -ă, *ofertanți, -te*, s.m. și f. Persoană care face o ofertă (1).

ofértă, *oferte*, s.f. **1.** Propunere făcută pentru vînzarea-cumpărarea unor mărfuri, pentru prestarea unor servicii etc.; document prin care se face o astfel de propunere. **2.** Categorie economică exprimînd relațiile ce se formează pe piață prin prezența bunurilor materiale și a serviciilor destinate schimbului prin vînzare-cumpărare.

oficiá, *oficiez*, vb. I. Tr. **1.** A celebra o slujbă religioasă. **2.** A săvîrși cu solemnitate un act public sau privat (în special o căsătorie).

oficiál, -ă, *oficiali, -e*, adj. **1.** Care emană de la o autoritate; care reprezintă o autoritate, un stat, un guvern. **2.** Care are caracter legal, care se conformează regulilor, legilor.

oficialitáte, *oficialități*, s.f. (Mai ales la pl.) Reprezentanții oficiali ai autorității dintr-o țară, dintr-un oraș.

oficializá, *oficializez*, vb. I. Tr. A da (sau a face să aibă) caracter oficial.

oficínă, *oficine*, s.f. (Livr.) **1.** Laborator farmaceutic. **2.** (Fig.) Loc sau mediu social în care se urzesc intrigi.

oficiós, -oásă, *oficioși, -oase,* adj., s.n. (Publicație) care reflectă, reprezintă, susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid, al unei grupări.

oficiu, *oficii,* s.n. **1.** Denumire dată anumitor servicii ale unor întreprinderi sau instituții (ex. oficiu juridic). **2.** Îndatorire, funcție; *din oficiu* = în virtutea unei dispoziții date de o autoritate. **3.** (La pl.) Ajutor, serviciu; *bune oficii* = intervenție a unui stat pentru determinarea altor state, aflate în litigiu, la rezolvarea pe cale pașnică, prin tratative, a diferendului dintre ele.

ofilí, *ofilesc,* vb. IV. Refl. **1.** (Despre plante) A se veșteji, a se îngălbeni. **2.** (Despre persoane) A-și pierde frăgezimea feței, vigoarea, puterea.

ofilít, -ă, *ofiliți, -te,* adj. **1.** Veștejit. **2.** Palid, tras la față; lipsit de vigoare.

ofít s.n. Varietate de marmură de culoare verde cu vinișoare galbene.

ofițér, *ofițeri,* s.m. **1.** Nume generic pentru gradele militare de la sublocotenent pînă la general. **2.** *Ofițer al stării civile* = persoană însărcinată cu efectuarea actelor de stare civilă (ex. a căsătoriilor).

ofițerésc, -ească, *ofițerești,* adj. Care aparține ofițerilor, privitor la ofițeri.

ofițerîme s.f. Număr mare de ofițeri, corpul ofițerilor.

ofiurid, *ofiuride,* s.n. (La pl.) Clasă de echinoderme cu corpul în formă de disc, cu cinci brațe subțiri; (și la sg.) animal din această clasă.

ofrándă, *ofrande,* s.f. **1.** Jertfă adusă unei divinități; dar făcut bisericii. **2.** (Fig.) Dar făcut unei persoane în semn de devotament; contribuție (la o operă de binefacere).

ófsaid, *ofsaiduri,* s.n. (Sport) Situație (penalizată de arbitru) în care un jucător căruia i se trimite mingea se găsește înapoia ultimului jucător advers (exceptînd pe portar).

ófset s.n. (Tipogr.) Procedeu de imprimare cu clișee metalice, prin intermediul unui cilindru de cauciuc.

oftá, *oftez,* vb. I. Intr. A scoate un oftat.

oftalmíe s.f. Denumire generică pentru unele inflamații oculare grave (fie a unor membrane, fie a globului ocular în totalitate).

oftalmológ, *oftalmologi,* s.m. Medic specializat în oftalmologie.

oftalmológic, -ă, *oftalmologici, -e,* adj. Care se referă la oftalmologie.

oftalmologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu fiziologia și patologia ochiului.

oftalmométru, *oftalmometre,* s.n. Instrument utilizat pentru măsurarea razelor de curbură a corneii (în special pentru determinarea astigmatismului).

oftalmoscóp, *oftalmoscoape,* s.n. Instrument cu ajutorul căruia se examinează interiorul globului ocular.

oftát, *oftaturi,* s.n. Respirație profundă, prelungă, însoțită în expirație de un zgomot caracteristic, și care este pricinuită de o durere morală sau fizică.

oftícă, *oftic,* vb. I. **1.** Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de tuberculoză. **2.** Tr. (Fig.) A necăji pe cineva, a-i face cuiva zile amare.

óftică, *oftici,* s.f. (Pop.) Tuberculoză pulmonară.

ofticós, -oásă, *ofticoși, -oase,* adj. (Pop., adesea substantivat) Tuberculos.

ogár, *ogari,* s.m. Cîine de vînătoare cu botul lung, cu corpul zvelt, iute la fugă.

ogival, -ă, *ogivali, -e,* adj. De forma unei ogive.

ogívă, *ogive,* s.f. Element arhitectural și de construcție caracteristic stilului gotic, format din intersecția a două arcuri dispuse diagonal și constituind osatura unei bolți.

oglíndă, *oglinzi,* s.f. **1.** Obiect de sticlă, de metal etc., cu una dintre fețe netedă și lucioasă, avînd proprietatea de a reflecta razele de lumină și de a forma prin reflexie imaginile obiectelor din fața sa. **2.** (Fig.) Imagine. **3.** Suprafață netedă și lucioasă (în special a unei ape).

oglindí, *oglindesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se reflecta pe o suprafață lucioasă sau într-o oglindă. **2.** Refl. (Fig.; despre stări, fenomene, acțiuni etc.) A se răsfrînge în..., a-și găsi ecoul în...; a se reflecta. **3.** Tr. (Fig.) A înfățișa, a reprezenta.

ogoí, *ogoiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) potoli, a (se) domoli, a (se) calma.

ogór, *ogoare,* s.n. **1.** Teren arat în vederea cultivării plantelor agricole. **2.** Teren arabil lăsat nelucrat timp de un an. **3.** Bucată de pămînt cultivată; cîmp semănat cu același fel de plante (de obicei cereale); lan.

ogorí, *ogorăsc,* vb. IV. Tr. A face prima (sau a doua) arătură, în vederea cultivării terenului.

ográdă, *ogrăzi,* s.f. **1.** Curte, bătătură. **2.** (Reg.) Grădină.

ogrínji s.m. pl. Resturi de fîn, cotoare (nemîncate de vite).

ohm, *ohmi,* s.m. Unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența unui conductor străbătut de un curent de un amper, cînd la capetele sale se aplică o tensiune de un volt.

ohmmétru, *ohmmetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea rezistențelor electrice.

ohó interj. Exclamație care exprimă surprindere sau neîncredere față de cele spuse de cineva.

oiér, *oieri,* s.m. Crescător sau proprietar de oi; păstor, cioban.

oierít s.n. Creșterea oilor; păstorit.

óină s.f. Joc sportiv popular între două echipe care lovesc cu un băț o minge mică (una dintre echipe fiind „la bătaie", iar cealaltă „la prindere").

óiște, *oiști,* s.f. Bară de lemn fixată în crucea carului (căruței, trăsurii etc.), de-a dreapta și de-a stînga căreia se înhamă caii (sau se înjugă boii).

ol, *oluri,* s.n. Vas de lut în care se pune de obicei laptele la prins, se păstrează sau se transportă apă etc.

olác, (1) *olaci,* s.m., (2) *olace,* s.n., (Înv.) **1.** S.m. Curier (călare); sol, ștafetă. **2.** S.n. Căruță de poștă, poștalion.

olăltă adv. împreună, la un loc; *după olaltă* = unul după altul.

olán, *olane,* s.n. **1.** Țiglă semicilindrică cu care se învelesc acoperișurile caselor. **2.** Tub de argilă arsă din care se fac canale de scurgere a apei, coșuri de fum etc.

olándă s.f. Pînză de in, cu țesătura deasă și fină.

olandéz, -ă, *olandezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Olanda sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Olanda. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Olandei.

olandínă s.f. Țesătură de bumbac care imită olanda.

olár, *olari,* s.m. Meșter care face (și vinde) oale sau alte obiecte de lut ars.

olăcár, *olăcari,* s.m. (Înv.) Curier, olac **(1).**

olărít[1] s.n. Meșteșugul olarului.

olărít[2] s.n. (În exploatările forestiere) Teșirea capătului bușteni lor pentru a se ușura scoaterea lor din pădure prin tîrîre.

oleácă adv. Puțin.

oleácee s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse; (și la sg.) plantă din această familie (ex. frasinul, liliacul, măslinul).

oleaginós, -oásă, *oleaginoși, -oase,* adj. (Despre plante și semințele lor) Care conține ulei, din care se poate extrage ulei.

oléic adj. *Acid oleic* = acid gras, lichid, care se găsește în grăsimile naturale și care se folosește la fabricarea săpunurilor.

oleografíe, *oleografii,* s.f. Cromolitografie care reproduce o pictură în ulei.

oléum s.n. Amestec de acid sulfuric concentrat și anhidridă sulfurică.

olfactív, -ă, *olfactivi, -e,* adj. Care se referă la simțul mirosului.

oligárh, *oligarhi,* s.m. Membru al unei oligarhii; partizan al oligarhiei.

oligárhic, -ă, *oligarhici, -e,* adj. Care se referă la oligarhie, propriu oligarhiei.

oligarhíe, *oligarhii,* s.f. Dominație politică și economică a unui grup restrîns de persoane, în societățile bazate pe clase antagoniste; *oligarhie financiară* = grup restrîns de mari capitaliști care domină viața economică și politică a unui stat capitalist.

oligocén s.n. Epoca superioară a paleogenului, caracterizată prin numuliți, gasteropode, mamifere etc.

oligofrenie s.f. Stare patologică caracterizată prin rămînerea în urmă a dezvoltării facultăților psihice.

olimpiádă, *olimpiade,* s.f. **1.** Intervalul de patru ani dintre două serbări succesive ale jocurilor olimpice din Grecia antică. **2.** Denumire uzuală dată jocurilor olimpice.

olimpián, -ă, *olimpieni, -e,* adj. Care aparține zeilor din antichitatea greacă; din Olimp; (fig.) maiestuos, impunător.

olímpic, -ă, *olimpici, -e,* adj. **1.** Olimpian; (fig.) maiestuos, impunător. **2.** *Jocuri olimpice* = întreceri sportive cu caracter periodic practicate în Grecia antică și reluate în timpurile noastre sub formă de competiții internaționale complexe; olimpiadă. **3.** Care se referă la jocurile olimpice.

olivínă s.f. Silicat natural de magneziu și fier, folosit ca materie primă pentru produse refractare.

olmáz, *olmazuri,* s.n. (Înv.) Diamant de culoare trandafirie.

ológ, oloágă, *ologi, oloage,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Căruia îi lipsește un picior sau amîndouă; cu picioarele paralizate. **2.** (Despre plante) Care nu are cîrcei cu care să se poată agăța de arac: *fasole oloagă.*

ologeálă s.f. Faptul de a deveni olog **(1),** paralizie a picioarelor.

ologí, *ologesc,* vb. IV. Tr. și intr. A face pe cineva să devină (sau a deveni) olog.

olográf, -ă, *olografi, -e,* adj. (Despre testamente) Scris și semnat personal de cel care lasă moștenirea; (despre acte, scrisori) scris de mîna autorului.

olteán, -ă, *olteni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la Oltenia sau la populația ei. **2.** S.m. Persoană (originară) din Oltenia.

olteáncă, *oltence,* s.f. Femeie (originară) din Oltenia.

oltenésc, -ească, *oltenești,* adj. Oltean **(1).**

oltenéște adv. Ca oltenii, în felul oltenilor.

om, *oameni,* s.m. **1.** Ființă socială care se caracterizează prin gîndire, limbaj articulat și prin capacitatea de a făuri unelte cu ajutorul cărora transformă realitatea înconjurătoare. **2.** Persoană care întrunește calități morale deosebite. **3.** Persoană care se află în slujba cuiva; persoană de încredere. **4.** Persoană de vază, de seamă. **5.** O persoană oarecare, cineva. **6.** (Determinat de „meu", „tău" etc.) Bărbat, soț.

omág, *omagi,* s.m. Numele mai multor specii de plante decorative și medicinale toxice, cu flori albastre, violacee sau galbene, care cresc prin păduri, în regiunile de munte.

omagiá, *omagiez,* vb. I. Tr. A aduce cuiva un omagiu **(2).**

omagiál, -ă, *omagiali, -e,* adj. Care are caracter de omagiu; care se face în semn de omagiu.

omágiu, *omagii,* s.n. **1.** (În evul mediu) Jurămînt de credință și de supunere al unui vasal către suzeranul său. **2.** Manifestare (prin cuvinte) a credinței, respectului, admirației sau recunoștinței față de cineva.

omát, *omături,* s.n. (Reg.) Zăpadă.

ombilíc, *ombilicuri,* s.n. Orificiu abdominal prin care trece cordonul ombilical la făt.

ombilicál, -ă, *ombilicali, -e,* adj. Care se referă la ombilic; *cordon ombilical* = formație tubulară prin care fătul este legat de mamă, asigurînd hrănirea acestuia.

oméga s.m. invar. Numele ultimei litere a alfabetului grecesc, corespunzînd sunetului „o".

omenésc, -ească, *omenești,* adj. **1.** Care aparține omului sau genului uman, privitor la om sau la genul uman. **2.** (Înv. și pop.) Prietenos, binevoitor: *purtare omenească.*

omenéște adv. **1.** Din punct de vedere omenesc, în mod omenesc. **2.** Ca oamenii; cumsecade, cum se cuvine.

omení, *omenesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A primi pe cineva în mod ospitalier; a respecta, a cinsti.

omenie s.f. Complex de calități alese, proprii unei persoane; purtare blîndă, înțelegătoare; atitudine cuviincioasă; *de omenie* = cumsecade, cinstit; ospitalier.

omenire s.f. Totalitatea oamenilor, neamul omenesc; mulțime de oameni, lume.

omenós, -oásă, *omenoși, -oase*, adj. Plin de omenie, cumsecade.

omídă, *omizi*, s.f. Larvă de fluture, de obicei dăunătoare pomilor.

omilíe, *omilii*, s.f. Cuvîntare bisericească, predică.

omisiúne, *omisiuni*, s.f. Faptul de a omite; trecere cu vederea, neglijare; lipsă, lacună.

omíte, *omit*, vb. III. Tr. A lăsa (intenționat) la o parte, a neglija; a trece cu vederea.

omlétă, *omlete*, s.f. Mîncare preparată din ouă bătute și prăjite în grăsime.

omni- Element de compunere însemnînd „(a) tot", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

omnibúz, *omnibuze*, s.n. Mijloc de transport în comun a călătorilor, cu itinerar și stații fixe.

omnipotént, -ă, *omnipotenți, -te*, adj. (Livr.) Cu putere nelimitată, atotputernic.

omnipoténță s.f. (Livr.) Putere nelimitată, atotputernicie.

omnivór, -ă, *omnivori, -e*, adj. (Despre animale, adesea substantivat) Care se hrănește atît cu hrană vegetală, cît și cu hrană animală.

omofór, *omofoare*, s.n. Veșmînt bisericesc de forma unei eșarfe, pe care arhiereul îl poartă pe umeri în timpul slujbei religioase.

omogén, -ă, *omogeni, -e*, adj. Care prezintă omogenitate.

omogenitáte s.f. Însușire a unui obiect, a unui grup, a unui sistem fizic etc. de a avea aceleași proprietăți în toate punctele sale.

omogenizá, *omogenizez*, vb. I. Tr. A face să fie omogen.

omológ, -oágă, *omologi, -oage*, adj., s.m. **1.** Adj. (Mat., despre două elemente din două figuri) Care sînt asociate printr-o anumită corespondență. **2.** Adj. (Despre doi sau mai mulți compuși organici) Care diferă între ei prin prezența unei grupe în care carbonul se află în combinație cu doi atomi de hidrogen. **3.** S.m. Persoană care deține o funcție oficială într-un stat sau într-o organizație, privită în raport cu altă persoană care deține aceeași funcție oficială în alt stat sau în altă organizație.

omologá, *omologhez*, vb. I. Tr. **1.** A accepta oficial un tip de produs, aprobînd fabricarea lui curentă. **2.** A recunoaște oficial o performanță sportivă.

omoním, *omonime*, s.n. Cuvînt care are aceeași formă cu alt cuvînt sau cu alte cuvinte, de care se deosebește însă ca sens.

omonimíe, *omonimii*, s.f. Faptul de a fi omonim.

omoplát, *omoplați*, s.m. Os pereche de formă plată, triunghiulară, care formează partea posterioară a articulației umărului.

omór, *omoruri*, s.n. Faptul de a omorî, ucidere, asasinat.

omorî, *omór*, vb. IV. **1.** Tr. A pricinui moartea unei ființe, a lua viața cuiva, a ucide. **2.** Refl. A se sinucide. **3.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici. **4.** Tr. (Fig.) A pricinui cuiva suferințe (fizice sau morale), a chinui. **5.** Refl. A-și cheltui toate puterile, a se epuiza făcînd ceva.

omorîtór, -oáre, *omorîtori, -oare*, adj. (Și substantivat) Care omoară, care ucide.

omucídere, *omucideri*, s.f. Omor, asasinat.

omuléț, *omuleți*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *om;* om mic de statură. **2.** (Fig.) Om neînsemnat, lipsit de merite.

omușór, *omușoare*, s.n. Apendice cărnos, mobil, situat în fundul cavității bucale; uvulă.

onanie s.f. Producere a plăcerii sexuale prin autoexcitație.

oncológie, -ă, *oncologici, -e*, adj. Care se referă la oncologie.

oncologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și tratamentul tumorilor canceroase.

onctuós, -oásă, *onctuoși, -oase*, adj. **1.** Unsuros, uleios. **2.** (Fig.) Insinuant, mieros.

onctuozitáte s.f. **1.** Proprietate a unui lubrifiant de a adera la suprafețele a două piese care alunecă una pe alta. **2.** Faptul de a fi onctuos **(2).**

ondográf, *ondografe*, s.n. Aparat care înscrie pe o bandă curba de variație a tensiunii sau intensității unui curent electric la încărcarea sau descărcarea periodică a unui condensator.

ondulá, *ondulez*, vb. I. **1.** Intr. A se mișca, a se legăna ca undele apei; a descrie o linie sinuoasă, a șerpui. **2.** Tr. A bucla, a încreți părul. **3.** Tr. A deforma plastic o bandă sau o tablă de metal astfel încît să capete aspect de valuri.

ondulát, -ă, *ondulați, -te*, adj. **1.** Care are ondulații **(2).** **2.** (Despre păr) Cu ondulații **(3),** buclat.

ondulatóriu, -ie, *ondulatorii*, adj. Referitor la unde; care se propagă în formă de unde.

ondulație, *ondulații*, s.f. **1.** Mișcare undioasă a apei. **2.** Alternare de proeminențe și de adînciturі pe o suprafață. **3.** Ondulare a părului; buclă.

onerós, -oásă, *oneroși, -oase*, adj. **1.** Împovărător, apăsător. **2.** *Cu titlu oneros* = (despre contracte, convenții, acte) care implică anumite obligații, anumite sarcini.

onést, -ă, *onești, -ste*, adj. Cinstit, corect.

onestitáte s.f. Cinste, corectitudine.

oníric, -ă, *onirici, -e*, adj. Care se referă la vise, care aparține visului.

ónix s.n. Varietate de agat de culoare neagră, cu dungi de altă culoare, folosită ca piatră semiprețioasă.

onoáre s.f. **1.** Integritate morală; corectitudine, cinste. **2.** Reputație bună, prestigiu; demnitate. **3.** Considerație, prețuire. **4.** Favoare, cinste.

onomasiologíe s.f. Ramură a lingvisticii care studiază mijloacele folosite de o limbă pentru a exprima o anumită noțiune.

onomástic, -ă, *onomastici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la nume proprii (în special la nume de persoane); *zi onomastică* (și substantivat, f.) = zi în care cineva își serbează numele; ziua numelui. **2.** S.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelor proprii. **3.** S.f. Totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc.

onomatopée, *onomatopee,* s.f. Cuvînt care imită sunete sau zgomote din natură.

onomatopéic, -ă, *onomatopeici, -e,* adj. (Despre cuvinte, fraze, versuri) Cu caracter de onomatopee; imitativ.

onór, (1) *onoruri,* s.n. **1.** Manifestare a stimei, a considerației pentru cineva; (la pl.) ranguri, demnități. **2.** (Mil.) Prezentarea armei în semn de salut la întîmpinarea unei personalități sau în anumite ocazii; semnalul din trompetă care însoțește, uneori, această prezentare.

onorá, *onorez,* vb. I. Tr. **1.** A manifesta respect, considerație, stimă față de cineva sau de ceva; a cinsti. **2.** A face pe cineva demn de cinste, de laudă. **3.** A achita o datorie bănească.

onorábil, -ă, *onorabili, -e,* adj. Demn de cinste, de stimă, de respect; (adverbial) în mod demn, corect, cinstit.

onoráriu, *onorarii,* s.n. Sumă de bani dată unei persoane de profesiune liberă pentru un serviciu prestat în sfera ocupației sale.

onorát, -ă, *onorați, -te,* adj. Stimat, respectat.

onorífic, -ă, *onorifici, -e,* adj. **1.** (Despre titluri, distincții) Acordat în semn de cinste, de respect; (despre persoane) căruia i s-a acordat un titlu în semn de cinste. **2.** Care îndeplinește o funcție fără a fi retribuit.

óntic, -ă, *ontici, -e,* adj. (Livr.) Care se referă la existență, care ține de domeniul existenței.

ontogenétic, -ă, *ontogenetici, -e,* adj. Care se referă la ontogeneză.

ontogenéză s.f. **1.** Procesul de dezvoltare individuală a organismelor vegetale și animale, de la începutul și pînă la sfîrșitul existenței lor; ciclul vital al unui organism. **2.** Istoria creșterii și dezvoltării unui organism.

ontogenie s.f. Ontogeneză **(1)**.

ontológic, -ă, *ontologici, -e,* adj. Care se referă la ontologie; ontic.

ontologíe s.f. Ramură a filozofiei care studiază trăsăturile generale ale existenței; teoria existenței.

oolít, *oolite,* s.n. Formație sferică sau elipsoidală de carbonat sau de fosfat de calciu, rezultată în urma precipitării mineralelor, de regulă în jurul unui nucleu.

oolític, -ă, *oolitici, -e,* adj. Care conține oolite, format din oolite.

oosféră, *oosfere,* s.f. Celulă reproducătoare femelă a plantelor.

op, *opuri,* s.n. (Livr.) Lucrare, scriere, operă, carte.

opác, -ă, *opaci, -e,* adj. **1.** Lipsit de transparență; prin care nu pot trece anumite radiații. **2.** (Fig.; despre persoane) Cu orizont mărginit, îngust la minte.

opacifiá, pers. 3 *opacifiază,* vb. I. Refl. A deveni opac **(1)**.

opacitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi opac **(1)**, lipsă de transparență. **2.** (Fig.) Incapacitate de a înțelege ceva, îngustime de minte.

opáiț, *opaițe,* s.n. Lampă simplă care luminează cu ajutorul unui fitil introdus într-un vas umplut cu ulei sau cu seu.

opál, *opale,* s.n. Varietate de bioxid de siliciu, cu luciu gras, folosită ca piatră semiprețioasă.

opalescént, -ă, *opalescenți, -te,* adj. Care prezintă opalescență.

opalescénță s.f. Aspect tulbure, lăptos, rezultat în urma împrăștierii luminii în mediile care conțin particule fin dispersate.

opăreálă, *opăreli,* s.f. **1.** Faptul de a (se) opări. **2.** (Pop.) Iritație a pielii, frecventă mai ales la copiii mici.

opărí, *opăresc,* vb. IV. **1.** Tr. A turna peste ceva apă, leșie sau alt lichid fierbinte; (tr. și refl.) a provoca (sau a căpăta) arsuri, turnînd sau vărsînd apă ori alt lichid fierbinte. **2.** Refl. (Mai ales despre copiii mici) A căpăta iritații ale pielii, mai ales la încheieturi.

opărít, -ă, *opăriți, -te,* adj. **1.** Care are iritații ale pielii (la încheieturi). **2.** (Fig.) Fără chef, plouat.

operá, *operez,* vb. I. **1.** Tr. A face, a realiza, a înfăptui; (intr.) a lucra cu..., a se folosi de... **2.** Tr. A supune pe cineva unei intervenții chirurgicale. **3.** Tr. A înregistra anumite date contabile. **4.** Intr. A întreprinde o acțiune militară.

operánt, -ă, *operanți, -te,* adj. Eficace.

operativ, -ă, *operativi, -e,* adj. Care lucrează repede și cu efect; eficace.

operativitáte s.f. Calitatea de a fi operativ.

operatór, *operatori,* s.m. Muncitor calificat care supraveghează funcționarea unui aparat, a unei mașini sau care efectuează diverse operații cu acestea; persoană care mînuiește aparatul de luat vederi în timpul unei filmări sau care proiectează filmul pe ecran.

operáție, *operații,* s.f. **1.** Activitate efectuată de om, de un aparat sau de o mașină, în cadrul unei anumite munci. **2.** Intervenție chirurgicală. **3.** Tranzacție financiară sau comercială; înscrierea ei într-un registru special. **4.** (Mat.) Calcul special efectuat asupra unor valori, cantități etc. **5.** (Mil.) Acțiune de luptă de mare amploare. Var.: operațiúne s.f.

operațiúne s.f.v. operație.

óperă[1], *opere,* s.f. **1.** Acțiune, lucrare; rezultat al unei activități creatoare. **2.** Lucrare în domeniul artei, al științei etc.; (la sg.) totalitatea lucrărilor unui scriitor, ale unui pictor etc.

óperă², *opere*, s.f. Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră, pe textul unui libret; clădire destinată reprezentării unor asemenea compoziții.

opércul, *opercule*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două membrane osoase situate pe părțile laterale ale capului la pești și care acoperă cavitatea branhială. **2.** Capac care acoperă gura cochiliei la unii melci.

operétă, *operete*, s.f. Compoziție muzicală pentru soliști, cor și orchestră, scrisă pe un libret cu conținut agreabil, în care replicile cîntate alternează cu dialogul vorbit.

opină, *opinez*, vb. I. Tr. A-și exprima părerea; a socoti, a crede, a considera.

opincár, *opincari*, s.m. **1.** Meșter care face opinci. **2.** Cel care poartă opinci.

opíncă, *opinci*, s.f. Încălțăminte țărănească făcută dintr-o bucată de piele, cu marginile încrețite și răsfrînte în sus, strînsă pe picior cu ajutorul nojițelor.

opínie, *opinii*, s.f. Părere, judecată; *opinia publică* = părerile, aprecierile, opțiunile publicului, ale maselor.

opinteálă, *opinteli*, s.f. (Pop.) Sforțare, efort.

opintí, *opintesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A face un efort pentru a împinge, a urni, a ridica ceva; a-și încorda puterile.

ópiu s.n. Produs obținut din capsulele unor specii de mac, folosit în industria farmaceutică pentru alcaloizii pe care îi conține.

opleán, *oplene*, s.n. Fiecare dintre cele două bare de lemn transversale care leagă și fixează tălpile saniei.

oplóși, *oploșesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-și găsi refugiu, a se adăposti undeva (sau la cineva); a se pripăși. **2.** Tr. A adăposti, a găzdui pe cineva.

oponént, -ă, *oponenți, -te*, s.m. și f. Persoană care face opoziție.

oportún, -ă, *oportuni, -e*, adj. Care se întîmplă sau se face la momentul potrivit, adecvat situației, potrivit.

oportunísm s.n. **1.** Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care adoptă, după împrejurări, poziții și păreri diferite, pentru a-și satisface interesele. **2.** (În mișcarea muncitorească) Îndepărtare de la poziția de clasă consecvent revoluționară, ducînd la subordonarea intereselor de clasă ale proletariatului față de interesele burgheziei.

oportuníst, -ă, *oportuniști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la oportunism. **2.** S.m. și f. Persoană care se situează pe pozițiile oportunismului.

oportunitáte s.f. Caracterul a ceea ce este oportun.

opósum, *oposumi*, s.m. Mamifer marsupial de mărimea unei pisici, care trăiește în America de Nord și a cărui blană, cenușie, este foarte apreciată.

opoterapíe s.f. (Med.) Tratament care constă în administrarea de extracte glandulare.

opozábil, -ă, *opozabili, -e*, adj. **1.** Care poate fi opus; care se poate opune. **2.** (Despre acte juridice, drepturi etc.) Care trebuie respectat și de alte persoane, nu numai de titularul dreptului sau de părțile litigante.

opozánt, -ă, *opozanți, -te*, s.m. și f. **1.** Oponent. **2.** Persoană din cadrul opoziției (3).

opozíție, *opoziții*, s.f. **1.** Raportul dintre două lucruri sau două situații opuse, contradictorii; raport de excludere între două noțiuni sau două judecăți. **2.** Împotrivire, opunere. **3.** (În capitalism) Partid politic sau grup de partide care acționează împotriva politicii partidului de guvernămînt.

opreálă, *opreli*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Piedică, obstacol în calea unei acțiuni. **2.** Detențiune, arest; închisoare.

oprég, *oprege*, s.n. Piesă din portul popular femeiesc, alcătuită dintr-o platcă de țesătură de care atîrnă fire de diferite culori și care se poartă peste poale, în față și în spate (sau numai în spate).

opréliște, *opreliști*, s.f. Piedică, obstacol în calea unei acțiuni; măsură prin care se interzice ceva.

opresiúne, *opresiuni*, s.f. Asuprire, oprimare.

opresív, -ă, *opresivi, -e*, adj. Care oprimă; asupritor.

opresór, -oáre, *opresori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care oprimă; asupritor.

oprí, *opresc*, vb. IV. **1.** Tr. A întrerupe (brusc) o mișcare, o acțiune, un proces, a face să înceteze; (refl.) a se întrerupe din mers, a sta pe loc, a conteni, a înceta. **2.** Tr. A reține pe cineva (prin stăruințe), a-l determina să rămînă; a reține cu forța, a sechestra. **3.** Tr. A împiedica de la o acțiune, a nu îngădui, a nu permite; (refl.) a se stăpîni, a se abține de la ceva. **4.** Refl. A se așeza undeva (temporar); a-și fixa atenția asupra unei probleme; (despre ochi, privire) a se fixa asupra cuiva sau a ceva. **5.** Tr. A reține pentru sine; a rezerva, a reține (pentru mai tîrziu).

oprimá, *oprim*, vb. I. Tr. A asupri, a împila.

oprimát, -ă, *oprimați, -te*, adj. Asuprit, împilat.

oprire, *opriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) opri;* întrerupere, încetare a unei acțiuni, a unei mișcări. **2.** Stație; popas.

opritór, -oáre, *opritori, -oare*, subst. **1.** S.f. Lanț sau curea de la ham, care ajută la împingerea înapoi, de către cai, a căruței sau la încetinirea vitezei. **2.** S.f. Frînă cu care se împiedică una dintre roțile carului la coborîrea unei pante. **3.** S.n. Dispozitiv al unei mașini, care limitează deplasarea unei piese mobile.

opróbriu s.n. (Livr.) Dezaprobare publică a unor fapte nedemne, necinstite.

opt num. card. Număr natural situat între șapte și nouă; (cu valoare de num. ord.) *etajul opt.*

optá, *optez*, vb. I. Intr. A alege dintre mai multe lucruri, soluții, situații etc., pe cea mai convenabilă; a-și manifesta preferința pentru ceva.

optatív, -ă, *optativi, -e*, adj. *Modul optativ* (și substantivat, n.) = mod al verbului, care exprimă acțiunea ca dorită; *propoziție optativă* =

propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită.

óptic, -ă, *optici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la fenomenele luminoase; care aparține opticii. **2.** Adj. Care se referă la vedere sau la organele vederii. **3.** S.f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul luminii și al fenomenelor luminoase, precum și cu construcția instrumentelor legate de propagarea luminii. **4.** S.f. (Fig.) Fel de a vedea și de a interpreta lucrurile, fenomenele.

opticián, -ă, *opticieni, -e,* s.m. și f. Specialist în optică (3); persoană care face sau repară instrumente optice.

óptim, -ă, *optimi, -e,* adj. Cel mai bun sau foarte bun (foarte potrivit, indicat etc.).

optíme, *optimi,* s.f. A opta parte dintr-un întreg.

optimétru, *optimetre,* s.n. Instrument de mare precizie folosit pentru măsurarea dimensiunilor unor piese.

optimism s.n. Atitudine a omului care privește cu încredere viața și viitorul; tendința de a vedea latura bună, favorabilă a lucrurilor.

optimíst, -ă, *optimiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care manifestă optimism, care se bazează pe optimism. **2.** S.m. și f. Persoană care manifestă optimism.

optimizáre s.f. Alegerea și aplicarea celei mai bune soluții; obținerea celei mai bune situații.

óptsprezece num. card. Număr natural situat între șaptesprezece și nouăsprezece.

óptsprezecelea, -cea num. ord. Care se află între al șaptesprezecelea și al nouăsprezecelea.

óptulea, ópta num. ord. Care se află între al șaptelea și al nouălea.

optzéci num. card. Număr natural situat între șaptezeci și nouă și optzeci și unu.

optzécilea, -zécea num. ord. Care se află între al șaptezeci și nouălea și al optzeci și unulea.

opțiúne, *opțiuni,* s.f. Alegere, însușire a unei alternative din mai multe posibile; dreptul de a putea alege ceea ce îți convine (dintre două sau mai multe lucruri, posibilități etc.); (jur.) alegere, în temeiul unui drept, între două sau mai multe situații juridice.

opúne, *opún,* vb. III. Tr. **1.** A pune în fața cuiva sau a ceva (ca împotrivire) un lucru, un argument etc.; (refl.) a se împotrivi, a ține piept. **2.** A pune față în față două ori mai multe ființe sau lucruri, pentru a scoate în evidență, prin comparație, deosebirile dintre ele; (refl.) a fi așezat în fața cuiva sau a ceva.

ópus[1], *opusuri,* s.n. (Muz.) Termen care denumește, împreună cu un număr de clasificare, o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale.

opús[2]**, -ă,** *opuși, -se,* adj. Care este așezat în fața, în partea dimpotrivă a cuiva sau a ceva; (p. ext.) contrar, potrivnic.

opúscul, *opuscule,* s.n. Scriere științifică sau literară de proporții reduse.

or conj. Dar, însă.

orácol, *oracole,* s.n. Răspuns profetic pe care, potrivit credinței vechilor greci, zeii îl dădeau celor veniți să-i consulte; prezicere, profeție; lăcașul unde se făceau aceste profeții.

orál, -ă, *orali, -e,* adj. Care se transmite prin viu grai; (despre examene; și substantivat, n.) care se desfășoară prin întrebări și răspunsuri verbale.

oralitáte s.f. Calitate a stilului unei scrieri literare de a părea vorbit, expunerea având un caracter spontan și viu.

orangután s.m. v. **urangutan.**

oránj adj. invar. Portocaliu.

oranjádă, *oranjade,* s.f. Băutură răcoritoare, preparată din suc de portocale, zahăr și sifon sau apă.

orár, -ă, *orari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la ore; care arată orele; care se efectuează timp de o oră; *diferență orară* = diferența dintre orele locale a două puncte de pe suprafața Pământului situate la longitudini diferite. **2.** S.n. Program al unei activități, împărțit pe ore; program săptămânal pe baza căruia se desfășoară activitatea didactică în școli și în facultăți.

orâș, *orașe,* s.n. Formă complexă de așezare umană, constituind, de obicei, un centru industrial, comercial, administrativ, politic și cultural; *oraș liber* = oraș cu statut juridic propriu de independență și cu un regim internațional special de demilitarizare.

oratór, *oratori,* s.m. Persoană care rostește un discurs.

oratóric, -ă, *oratorici, -e,* adj. Care se referă la orator sau la oratorie.

oratorie s.f. Arta de a compune și de a rosti discursuri.

oratóriu, *oratorii,* s.n. Compoziție muzicală de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică pentru orchestră, cor și soliști vocali și destinată a fi interpretată în concert.

orăție, *orații,* s.f. (Pop.) Urare în versuri, pe care colăcarii o adresează mirilor la nuntă.

óră, *ore,* s.f. **1.** Unitate de măsură a timpului, egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi. **2.** Fiecare dintre cele 24 de părți în care este împărțită o zi. **3.** Interval de timp nedeterminat precis; moment, clipă. **4.** Timp fixat de mai înainte pentru realizarea unei acțiuni. **5.** Lecție, curs.

orăcăí, pers. 3 *orăcăie,* vb. IV. Intr. (Despre broaște) A scoate strigătul caracteristic speciei.

orăcăít, orăcăituri, s.n. Strigăt caracteristic broaștei.

orășeán, -ă, *orășeni, -e,* s.m. și f. Locuitor al unui oraș.

orășeáncă, *orășence,* s.f. Locuitoare a unui oraș.

orășenésc, -eáscă, *orășenești,* adj. Care aparține orașului, privitor la oraș, de oraș.

orășenéște adv. Ca orășenii, în felul orășenilor.

orătánie, *orătănii,* s.f. (Mai ales la pl.) Pasăre de curte.

orb[1] s.n. *Orbul găinilor* = numele popular al unei boli de ochi; miopie.

orb[2], **oárbă**, *orbi, oarbe*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu vede, care este lipsit de vedere. **2.** (Fig.) Lipsit de spirit de observație, de perspicacitate. **3.** (Fig.) Care se manifestă irațional, la întîmplare; care acționează fără stavilă, necontrolat. **4.** Total, complet, desăvîrșit: *încredere oarbă*. **5.** *Cartuș orb* = cartuș fără proiectil, folosit la exerciții, la demonstrații etc.

orbecăí, *orbecăiesc*, vb. IV. Intr. A umbla încoace și încolo, pipăind prin întuneric.

orbéște adv. **1.** Ca orbii, pe dibuite, (fig.) fără alegere. **2.** (Fig.) Fără discernămînt, fără chibzuință, necontrolat.

orbéte, *orbeți*, s.m. Mamifer rozător asemănător cu cîrtița, cu ochii ascunși sub piele, care trăiește în galerii sub pămînt.

orbéț, -eáță, *orbeți, -e*, s.m. și f. Persoană care nu vede (bine); (p. ext.) cerșetor (orb).

orbi, *orbesc*, vb. IV. **1.** Intr. A deveni orb, a-și pierde vederea. **2.** Tr. A face pe cineva să-și piardă vederea; a scoate cuiva ochii. **3.** Tr. (Despre lumină, viscol, obiecte strălucitoare etc.) A tulbura vederea. **4.** Tr. (Fig.) A face pe cineva să-și piardă rațiunea, dreapta judecată; a înșela, a amăgi.

orbiculár, -ă, *orbiculari, -e*, adj. Globular, circular; *mușchi orbicular* (și substantivat, m.) = mușchi situat în jurul pleoapelor și buzelor, pe care le pune în mișcare.

orbíre s.f. Faptul de *a orbi*; (fig.) întunecare a minții, rătăcire, lipsă de rațiune.

orbíș adv. Orbește.

orbít, -ă, *orbiți, -te*, adj. **1.** Lipsit de vedere, cu vederea întunecată. **2.** (Fig.) Cu mintea întunecată (de mînie, de durere etc.).

orbitál, -ă, *orbitali, -e*, adj. **1.** Care aparține orbitei unui corp ceresc; care parcurge o orbită (1). **2.** Care aparține orbitei oculare, care se află în regiunea acestei orbite.

orbítă, *orbite*, s.f. **1.** Traiectorie în formă de curbă (închisă) parcursă de un corp ceresc sau de un vehicul spațial; *orbită aparentă* = drumul aparent al unui corp ceresc (proiecție a drumului său real). **2.** Fiecare dintre cele două cavități osoase în care se află ochii.

orbitór, -oáre, *orbitori, -oare*, adj. Care orbește; care tulbură vederea (din cauza strălucirii); (fig.) care întunecă mintea.

orchestrá, *orchestrez*, vb. I. Tr. A repartiza elementele componente ale unei compoziții muzicale diferitelor instrumente ale orchestrei.

orchestrál, -ă, *orchestrali, -e*, adj. Care se referă la orchestră, care aparține orchestrei.

orchestrație, *orchestrații*, s.f. Arta de a orchestra.

orchéstră, *orchestre*, s.f. Ansamblul instrumentelor la care se execută compoziții muzicale; colectivul de instrumentiști care execută împreună compoziții muzicale.

orcíe, *orcicuri*, s.n. Fiecare dintre cele două bucăți de lemn prinse de crucea căruței, de capetele cărora se leagă șleaurile.

ordalíe, *ordalii*, s.f. Mod de stabilire, în evul mediu, a dreptății sau a vinovăției părților în litigiu, și care consta în diverse probe.

órdie, *ordii*, s.f. (Înv.) Oaste, hoardă.

órdin, *ordine*, s.n. **1.** Dispoziție obligatorie dată de o autoritate sau de un reprezentant al ei; act, hîrtie care conține o astfel de dispoziție; *ordin de plată* = dispoziție scrisă, dată de un debitor către o bancă spre a vira din contul lui o sumă în contul unui creditor. **2.** Decorație (superioară medaliei). **3.** (Biol.) Categorie sistematică subordonată clasei. **4.** Complex de caracteristici arhitectonice definind un tip de construcție din antichitatea greacă și romană. **5.** Rang, categorie. **6.** Comunitate de călugări catolici.

ordinál, *ordinale*, adj. *Numeral ordinal* = numeral care indică locul, ordinea numerică a unui obiect într-o serie.

ordinár, -ă, *ordinari, -e*, adj. **1.** Obișnuit, comun; *fracție ordinară* = raportul a două numere întregi. **2.** De calitate inferioară, fără valoare.

ordinatór, *ordinatoare*, s.n. Calculator electronic.

órdine, *ordini*, s.f. **1.** Mod de succesiune în timp sau în spațiu a unor lucruri, a unor fapte etc.; *ordine de zi* = program după care se discută problemele într-o ședință, într-o adunare etc.; *la ordinea zilei* = de actualitate. **2.** Așezare a unor obiecte potrivit unor cerințe de ordin practic și estetic; rînduială, regulă. **3.** Orînduire (socială, politică, economică); regim; *noua ordine economică și politică internațională* = concept fundamental de politică internațională avînd ca scop înlocuirea structurilor economice și politice mondiale perimate, bazate pe exploatare și asuprire, cu noi relații interstatale, juste, echitabile și democratice.

ordoná, (1) *ordón*, (2) *ordonez*, vb. I. Tr. **1.** A da un ordin, a porunci, a dispune. **2.** A pune în ordine, a orîndui, a aranja.

ordonanțá, *ordonanțez*, vb. I. Tr. A dispune plata unei sume printr-un ordin de plată.

ordonánță, *ordonanțe*, s.f. **1.** Dispoziție scrisă, emanînd de la o autoritate. **2.** *Ordonanță prezidențială* = hotărîre judecătorească dată în proceduri cu caracter urgent. **3.** (Mil., în trecut) Soldat în serviciul personal al unui ofițer.

ordonát, -ă, *ordonați, -te*, adj. **1.** Căruia îi place ordinea, care păstrează ordinea. **2.** (Despre obiecte) Pus în ordine, aranjat; (mat.) *mulțime ordonată* = mulțime pentru elementele căreia este definită o relație de ordine.

ordonátă, *ordonate*, s.f. (Mat.) A doua coordonată a unui punct dintr-un sistem rectangular de coordonate din plan sau din spațiu.

ordonatór, -oáre, *ordonatori, -oare*, s.m. și f. *Ordonator de credite* = conducător al unei instituții de stat, care are dreptul să dispună de creditele bugetare ale instituției.

ordovician s.n. A doua perioadă a paleozoicului.

oreión s.n. Boală contagioasă epidemică, frecventă la copii, care se manifestă prin inflamarea glandelor salivare.

orășniță, *orășnițe*, s.f. Plantă erbacee agățătoare, meliferă, din familia leguminoaselor,

înaltă pînă la 1 m, cu for purpurii, plăcut mirositoare.

oréz s.m. Plantă alimentară din familia gramineelor, cu tulpina înaltă, cultivată pentru fructele ei cu seminţe bogate în amidon; seminţele acestei plante.

orezărie, *orezării*, s.f. Loc cultivat cu orez.

orfán, -ă, *orfani, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care şi-a pierdut unul dintre părinţi sau pe amîndoi.

orfelinát, *orfelinate*, s.n. (În trecut) Aşezămînt în care erau crescuţi copiii orfani.

orfevrărie, *orfevrării*, s.f. Meşteşugul de a executa obiecte de artă din metale preţioase; obiecte executate prin acest meşteşug.

orgán, *organe*, s.n. **1.** Parte a unui organism animal sau vegetal, adaptată la îndeplinirea unei funcţii speciale. **2.** Parte componentă a unei maşini, alcătuită din una sau mai multe piese şi care îndeplineşte o anumită funcţie. **3.** Mijloc de acţiune, de comunicare; ziar, revistă. **4.** Formaţie, grup de persoane care îndeplinesc o funcţie politică, administrativă, ştiinţifică etc.; *organ de stat* = formă organizatorică creată prin lege şi învestită cu anumită competenţă în scopul exercitării funcţiilor statului.

organdí s.n. Ţesătură de bumbac sau de in, subţire şi transparentă, foarte apretată, din care se fac perdele, obiecte de îmbrăcăminte pentru femei şi copii etc.

orgánic, -ă, *organici, -e*, adj. **1.** Care ţine de structura, de esenţa, de funcţiile unui organ sau ale unui organism; care se referă la organe sau la organisme. **2.** Care rezultă din organizarea, din structura unui lucru. **3.** (Despre substanţe) Care este alcătuit din carbon şi hidrogen (uneori şi din alte elemente).

organicísm s.n. Concepţie potrivit căreia societatea ar fi un organism asemănător celor biologice, fiind supus aceloraşi legi ca şi acestea.

organigrámă, *organigrame*, s.f. Reprezentare grafică a structurii organizatorice a unei instituţii sau întreprinderi.

organísm, *organisme*, s.n. **1.** Totalitatea organelor care constituie o fiinţă vie. **2.** (Fig.) Ceea ce apare ca un tot închegat; ceea ce funcţionează în mod organizat.

organíst, -ă, *organişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care cîntă la orgă.

organizá, *organizez*, vb. I. Tr. **1.** A face ca ceva să se desfăşoare sau să acţioneze în mod eficient, după un anumit plan; (refl.) a-şi coordona acţiunile, orientîndu-le după un plan. **2.** A pregăti o acţiune după un plan; a pune la cale, a aranja.

organizáre s.f. Acţiunea de *a (se) organiza; organizarea întreprinderii* = ansamblul de metode şi tehnici privind organizarea conducerii, a producţiei şi a muncii.

organizatór, -oáre, *organizatori, -oare*, adj. Care se referă la organizare; (şi substantivat) care organizează.

organizatóric, -ă, *organizatorici, -e*, adj. Care ţine de organizare, care se referă la organizare.

organizáţie, *organizaţii*, s.f. **1.** Mod de organizare; orînduire, aranjare, alcătuire. **2.** Grup de persoane constituit după criterii profesionale, de vîrstă, de sex, după obiectivul urmărit etc.: *organizaţie obştească; organizaţii de masă.*

organogenéză s.f. Procesul de formare a organelor în cursul dezvoltării individuale a organismelor.

organoterapíe s.f. Metodă de tratament al unor boli prin administrarea extractelor de organe sau a organelor ca atare.

orgásm s.n. Punctul culminant al excitaţiei sexuale.

órgă, *orgi*, s.f. Instrument muzical complex alcătuit dintr-un sistem de tuburi de diferite mărimi, acţionate pneumatic cu ajutorul unor pedale şi al unei claviaturi.

orgíe, *orgii*, s.f. Petrecere desfrînată, cu exces de mîncare şi băutură.

orgoliós, -oásă, *orgolioşi, -oase*, adj. Plin de orgoliu, mîndru, vanitos, îngîmfat.

orgóliu, *orgolii*, s.n. Părere foarte bună, exagerată, despre sine; îngîmfare, trufie.

orhidée, *orhidee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu flori mari, divers colorate, răspîndite mai ales în zonele tropicale; (şi la sg.) plantă din această familie.

ori conj. **1.** (Cu funcţie disjunctivă) Sau: *ori una, ori alta.* **2.** Leagă două propoziţii subordonate opuse: *nu ştiu dacă vine ori nu vine.*

oríbil, -ă, *oribili, -e*, adj. Care inspiră oroare.

oricáre pron. nehot. Indiferent care, fiecare.

oricé pron. nehot. Indiferent ce, tot ce vrei.

oricíne pron. nehot. Indiferent care persoană.

oricînd adv. În orice timp, indiferent cînd.

oricît, -ă, *oriciţi, -te*, pron. nehot., adv. **1.** Pron. nehot. Indiferent cît, indiferent de număr sau de cantitate. **2.** Adv. Indiferent cît; cît de mult, cît de tare.

oricúm adv. Indiferent cum, în orice fel.

órie, *orii*, s.f. Plasă de prins peşte, de forma unui sac, mînuită din luntre de către doi oameni.

oriént s.n. Răsărit, est; nume dat spaţiului geografic situat la est faţă de un punct de referinţă; nume generic pentru ţările sau popoarele din acest spaţiu.

orientá, *orientez*, vb. I. **1.** Refl. A recunoaşte, a găsi drumul de urmat; (fig.) a găsi soluţia potrivită. **2.** Tr. A aşeza ceva într-o anumită poziţie sau direcţie; (fig.) a îndruma.

orientál, -ă, *orientali, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine Orientului, caracteristic Orientului; răsăritean. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia unei ţări din Orient.

orientalísm s.n. Ceea ce este specific orientalilor, felul de a fi al orientalilor.

orientalíst, *orientalişti*, s.m. Specialist în orientalistică.

orientalístică s.f. Grup de discipline care se ocupă cu studiul istoriei, limbilor şi culturii popoarelor orientale.

orientatív, -ă, *orientativi, -e*, adj. Care serveşte la orientare.

orificiu, *orificii*, s.n. Deschidere prin care o cavitate comunică cu exteriorul sau cu altă cavitate.

originál, -ă, *originali, -e*, adj. **1.** (Despre documente, texte, fotografii etc.; și substantivat) Care constituie primul exemplar, care a servit sau poate servi pentru copii sau reproduceri. **2.** (Despre idei, teorii, opere) Care este propriu unei persoane, unui autor; neimitat după altcineva; (despre artiști, scriitori) care creează ceva nou. **3.** Care iese din comun, neobișnuit; ciudat, bizar.

originalitáte, (2) *originalități*, s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este original (2); fel particular de a fi. **2.** Faptă originală (3); ciudățenie.

originár, -ă, *originari, -e*, adj. Care este de loc din..., care își are obîrșia în...

orígine, *origini*, s.f. **1.** Punct inițial în formarea unui lucru, a unui fenomen; început, proveniență, izvor. **2.** Apartenență prin naștere la o anumită familie, la o anumită națiune etc. **3.** (Mat.) Punct pe o linie, pe o suprafață sau în spațiu, în raport cu care se determină poziția celorlalte puncte; *originea unui sistem de coordonate* = punctul în care se intersectează axele de coordonate.

oriîncotró adv. Indiferent în ce parte, în orice direcție.

orișicáre pron. nehot. Oricare.

orișicé pron. nehot. Orice.

orișicíne pron. nehot. Oricine.

orișicînd adv. Oricînd.

orișicît pron. nehot., adv. Oricît.

orișicúm adv. Oricum.

orișiúnde adv. Oriunde.

oriúnde adv. În orice loc, indiferent unde; pretutindeni.

orizónt, *orizonturi*, s.n. **1.** Linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței Pămîntului cu bolta cerească; limită pînă la care ajunge vederea noastră. **2.** (Fig.) Întindere, sferă a cunoștințelor, a unei activități intelectuale; capacitate de înțelegere. **3.** Strat distinct din formația unui sol. **4.** Totalitatea lucrărilor miniere situate la același nivel.

orizontál, -ă, *orizontali, -e*, adj. (Despre o dreaptă sau un plan) Care este paralel cu suprafața unui lichid în repaus.

orizontalitáte s.f. Însușirea de a fi orizontal.

orînduí, *orînduiesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) așeza într-o anumită ordine. **2.** Tr. (Înv. și pop.) A hotărî, a dispune; a numi, a desemna.

orînduiálă, *orînduieli*, s.f. Ordine, regulă, rînduială; întocmire, organizare.

orînduíre, *orînduiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a orîndui;* aranjare. **2.** Formațiune social-economică. **3.** *Orînduire de stat* = organizarea politică și teritorială a statului.

ornă, *ornez*, vb. I. Tr. A împodobi, a decora.

ornamént, *ornamente*, s.n. **1.** Element decorativ (pe un obiect, pe o clădire etc.). **2.** (Muz.) Notă sau grup de note destinate să sublinieze conturul unei melodii.

ornamentá, *ornamentez*, vb. I. Tr. A împodobi, a decora.

ornamentál, -ă, *ornamentali, -e*, adj. Care servește ca ornament; decorativ.

ornamentáție, *ornamentații*, s.f. Împodobire cu ornamente; ansamblu ornamental; tehnica ornamentării.

ornát, -ă, *ornați, -te*, adj. Împodobit, decorat.

órnic, *ornice*, s.n. Ceasornic de perete, orologiu.

ornitológ, *ornitologi*, s.m. Specialist în ornitologie.

ornitológic, -ă, *ornitologici, -e*, adj. Care se referă la ornitologie.

ornitologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul păsărilor.

ornitorínc, *ornitorinci*, s.m. Mamifer semiacvatic din Australia, cu cioc asemănător celui de rață și cu membrane înotătoare între degete, care se înmulțește prin ouă, dar alăptează puii.

oroáre, (2) *orori*, s.f. **1.** Dezgust, aversiune, scîrbă. **2.** Faptă sau vorbă care inspiră aversiune, dezgust.

orogén, *orogene*, s.n. Regiune a scoarței terestre în care s-au produs mișcări tectonice, avînd ca urmare formarea unui lanț muntos.

orogenéză s.f. Ansamblul proceselor tectonice care au ca rezultat formarea lanțurilor muntoase.

orogénic, -ă, *orogenici, -e*, adj. Care se referă la orogeneză.

orográf, *orografi*, s.m. Specialist în orografie.

orográfic, -ă, *orografici, -e*, adj. Care se referă la orografie.

orografíe s.f. Ramură a geografiei fizice care se ocupă cu descrierea formelor de relief.

orológiu, *orologii*, s.n. Ceas de dimensiuni mari, fixat pe fațada unei clădiri, pe un turn etc.

oropsí, *oropsesc*, vb. IV. Tr. **1.** A asupri, a prigoni. **2.** (Înv. și pop.) A izgoni, a alunga; a părăsi.

oropsít, -ă, *oropsiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Asuprit, prigonit; (înv. și pop.) lăsat la voia întîmplării, părăsit.

orpiméut s.m. Pigment natural de arsen, de culoare galbenă-strălucitoare, folosit în pictură.

ort, *orți*, s.m. (Înv. și pop.) Monedă reprezentînd a patra parte dintr-un leu vechi.

ortác, *ortaci*, s.m. (Reg.) Tovarăș (de drum, de muncă etc.); asociat, părtaș.

orto- Element de compunere cu sensul „drept", „conform cu", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

ortocéntric, -ă, *ortocentrici, -e*, adj. Care are un ortocentru.

ortocéntru, *ortocentre*, s.n. Punct de intersecție a înălțimilor unui triunghi.

ortodóx, -ă, *ortodocși, -xe*, adj. **1.** Care ține de biserica creștină răsăriteană; (substantivat) persoană de religie creștină răsăriteană. **2.** Conform cu o doctrină, cu o concepție; (despre persoane) care urmează riguros o doctrină, o dogmă.

ortodoxíe s.f. Religia ortodoxă; biserica ortodoxă.

ortodoxísm s.n. Confesiunea creştină ortodoxă.

ortoédric, -ă, *ortoedrici, -ce,* adj. (Despre poliedre) Care are feţele intersectate în unghi drept.

ortoépic, -ă, *ortoepici, -e,* adj. Care se referă la ortoepie.

ortoepíe s.f. Ansamblu de reguli care stabilesc pronunţarea corectă a unei limbi; aplicarea practică a acestor reguli.

ortogonál, -ă, *ortogonali, -e,* adj. Care formează unghiuri drepte; *curbe ortogonale* = curbe ale căror tangente în punctele lor de intersecţie sînt perpendiculare.

ortografíc, -ă, *ortografici, -e,* adj. Care se referă la ortografie; care este conform cu regulile ortografiei.

ortografíe, *ortografii,* s.f. Ansamblu de reguli care stabilesc scrierea corectă a unei limbi; aplicarea practică a acestor reguli.

ortolán, *ortolani,* s.m. Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roşcată, cu capul cenuşiu şi cu guşa galbenă.

ortomán, -ă, *ortomani, -e,* adj. (Mai ales în poezia populară) **1.** (Despre ciobani) Bogat în turme de oi. **2.** (Despre haiduci) Chipeş, mîndru.

ortopéd, *ortopezi,* s.m. **1.** Medic specializat în ortopedie. **2.** Meseriaş care face aparate ortopedice.

ortopédic, -ă, *ortopedici, -e,* adj. Care se referă la ortopedie.

ortopedíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul şi tratamentul bolilor şi deformaţiilor sistemului osos.

ortoptér, *ortoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu aripile anterioare pergamentoase, cu cele posterioare late şi membranoase şi cu picioarele posterioare lungi, adaptate pentru sărit; (şi la sg.) insectă din acest ordin.

ortóză, *ortoze,* s.f. Feldspat potasic de culoare roz, gălbuie sau albicioasă, cu luciu sticlos, utilizat în industria ceramicii şi a sticlei.

orz s.m. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă şi spic lung, format din 4—6 rînduri de boabe; boabele acestei plante, folosite ca hrană pentru animale, în industrie şi în alimentaţia omului.

orzoáică s.f. Specie de orz cu spicul format din două rînduri de boabe, bogate în amidon, folosite la fabricarea berii.

os, *oase,* s.n. **1.** Organ de bază al scheletului vertebratelor, format dintr-o materie organică dură şi rezistentă. **2.** Os (**1**) sau substanţă cornoasă din care se fabrică unele obiecte. **3.** (Fig.) Neam, familie, viţă.

osaná, (**1**) interj., (**2**) *osanale,* s.f. **1.** Interj. (În imnurile şi textele religioase) Exclamaţie de preamărire a lui Dumnezeu. **2.** S.f. (La pl.) Cuvinte de laudă (exagerată). Accentuat şi: *osána.*

osatúră, *osaturi,* s.f. **1.** Totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet; (fig.) structură, alcătuire. **2.** Structură de rezistenţă a unei construcţii, a unei maşini, a unei nave etc.

oscilá, *oscilez,* vb. I. Intr. **1.** A se mişca într-o parte şi în alta, a pendula, a se balansa. **2.** (Fig.) A şovăi, a ezita; a fluctua. **3.** (Despre mărimile unui sistem fizic) A lua succesiv valori pozitive şi valori negative simetrice.

oscilánt, -ă, *oscilanţi, -te,* adj. Care oscilează; (fig.) şovăitor.

oscilatór, *oscilatoare,* s.n. Aparat care produce unde electromagnetice.

oscilatóriu, -ie, *oscilatorii,* adj. Care oscilează.

oscilaţíe, *oscilaţii,* s.f. **1.** Mişcare periodică, alternativă şi simetrică, a unui corp în raport cu o anumită poziţie a sa. **2.** Variaţie periodică, în timp, a valorilor unei mărimi care caracterizează un sistem fizic. **3.** (Fig.) Fluctuaţie; şovăială, ezitare, nehotărîre.

oscilográf, *oscilografe,* s.n. Aparat care indică şi înregistrează variaţia intensităţii sau a tensiunii unui curent electric ori a altor mărimi fizice care influenţează acest curent.

oscilográmă, *oscilograme,* s.f. Diagramă obţinută cu ajutorul unui oscilograf.

osciloscóp, *osciloscoape,* s.n. Aparat de măsură şi de observare a variaţiei unor mărimi electrice, fără a le înregistra.

osebí, *osebesc,* vb. IV. Tr. şi refl. (Înv. şi pop.) A (se) despărţi, a (se) separa; a (se) diferenţia, a (se) deosebi.

osebíre, *osebiri,* s.f. (Înv. şi pop.) Deosebire, diferenţă; *fără osebire* = fără deosebire; *cu osebire* = în special, mai ales.

osebít, -ă, *osebiţi, -te,* adj. (Înv. şi pop.) **1.** Deosebit, diferit. **2.** Ales, remarcabil.

oseínă s.f. Substanţă organică din clasa proteinelor, care se găseşte în oase.

oseminte s.n. pl. Oasele care rămîn dintr-o fiinţă după moarte.

ósie, *osii,* s.f. Ax pe care se montează roţile unui vehicul.

osifícă, pers. 3 *osifică,* vb. I. Refl. A se transforma în os, a căpăta consistenţa osului.

osîndă, *osînde,* s.f. **1.** (Înv. şi pop.) Condamnare, pedeapsă. **2.** Blestem; nenorocire, năpastă, pacoste.

osîndí, *osîndesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A condamna, a pedepsi; (fig.) a dezaproba, a înfiera.

osîndít, -ă, *osîndiţi, -te,* adj. (Pop.; adesea substantivat) Condamnat.

osînză, *osînze,* s.f. Grăsime crudă de porc, din regiunea abdominală.

osîrdie s.f. (Înv.) Străduinţă, sîrguinţă; ardoare, zel.

osmanlíu, -ie, *osmanlii,* s.m. şi f., adj. (Înv.) **1.** S.m. şi f. Turc. **2.** Adj. Turcesc.

osmirídiu s.n. Aliaj al osmiului cu iridiul, întrebuinţat la fabricarea axelor pentru ceasornice, a vîrfurilor peniţelor de stilou etc.

ósmiu s.n. Metal alb-cenuşiu, lucios, dur şi rezistent din punct de vedere chimic.

osmótic, -ă, *osmotici, -e,* adj. Care se referă la osmoză.

osmóză, *osmoze*, s.f. Trecere a unui solvent printr-o membrană semipermeabilă care separă două soluții de concentrații diferite.

osós, -oăsă, *osoși, -oase*, adj. **1.** Care se referă la oase. **2.** Cu oase mari, ieșite în relief.

ospătá, *ospătez*, vb. I. Tr. A oferi unui oaspete mîncare și băutură; (intr. și refl.; pop.) a mînca (împreună cu alții); a petrece, a benchetui.

ospătár, *ospătari*, s.m. Lucrător comercial care servește pe consumatori într-un restaurant.

ospătărie, *ospătării*, s.f. (Înv. și pop.) Birt, han.

ospăț, *ospețe*, s.n. (Pop.) Masă mare, îmbelșugată, organizată în împrejurări festive.

ospețíe, *ospeții*, s.f. Ospitalitate.

ospíciu, *ospicii*, s.n. Spital sau sanatoriu în care sînt îngrijiți alienații mintali.

ospitalíér, -ă, *ospitalieri, -e*, adj. Care primește bucuros oaspeți; primitor; (despre case, orașe, țări) care oferă ospitalitate, în care ești bine primit.

ospitalitáte s.f. Însușirea de a fi ospitalier; primire, găzduire bună.

ósram s.n. Aliaj de osmiu cu wolfram întrebuințat la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescență.

ostáș, *ostași*, s.m. Persoană care face serviciul militar; oștean.

ostátic, *ostatici*, s.m. Persoană din rîndul populației civile a unui teritoriu ocupat în timp de război și pe care forțele ocupante o reține pentru a preveni acte ostile împotriva lor.

ostășésc, -eáscă, *ostășești*, adj. De ostaș; militar, milităresc.

osteítă, *osteite*, s.f. Inflamație a țesutului osos.

osteneálă, *osteneli*, s.f. **1.** Oboseală. **2.** Muncă grea și obositoare; trudă, efort, strădanie.

ostení, *ostenesc*, vb. IV. **1.** Intr. A obosi. **2.** Refl. A depune un efort, a se strădui.

ostenít, -ă, *osteniți, -te*, adj. Obosit, trudit.

ostenitór, -oáre, *ostenitori, -oare*, adj. Obositor.

ostentatív, -ă, *ostentativi, -e*, adj. Făcut cu intenția de a impresiona.

ostentáție, *ostentații*, s.f. Prezentare demonstrativă, etalare pretențioasă a ceva.

osteoartrítă, *osteoartrite*, s.f. Inflamație care cuprinde o articulație și partea osoasă din jurul acesteia.

osteolit, *osteoliți*, s.m. Os fosilizat.

osteologíe s.f. Ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul oaselor.

osteomielítă s.f. Formă de osteită de natură infecțioasă care se localizează mai ales în măduva oaselor.

osteoplastíe, *osteoplastii*, s.f. Operație de înlocuire a unui fragment de os sau a unui os întreg cu alt os sau cu o bucată de material plastic ori metalic.

óstie, *ostii*, s.f. Unealtă de pescuit, de forma unei furci.

ostíl, -ă, *ostili, -e*, adj. Care are o atitudine potrivnică, dușmănoasă.

ostilitáte, *ostilități*, s.f. **1.** Atitudine ostilă; dușmănie, vrăjmășie. **2.** (La pl.) Operații militare întreprinse de trupele unor state care se află în stare de război.

ostoí, *ostoiesc*, vb. IV. Refl. și tr. (Înv. și pop.) A (se) liniști, a (se) potoli, a (se) calma.

ostracísm s.n. Persecuție, ostracizare.

ostracizá, *ostracizez*, vb. I. Tr. A înlătura pe cineva din viața publică; a proscrie; (p. ext.) a persecuta.

ostracizáre, *ostracizări*, s.f. Acțiunea de *a ostraciza;* persecuție, ostracism.

ostreicultúră s.f. Cultura stridiilor.

ostréț, *ostrețe*, s.n. Șipcă folosită la facerea gardurilor; îngrăditură de șipci, de zăbrele sau do pari; gard.

ostrogót, -ă, *ostrogoți, -te*, s.m. și f. Persoană care făcea parte din triburile germanice aparținînd ramurii răsăritene a goților.

ostropél, *ostropeluri*, s.n. Fel de mîncare preparată din carne de miel, de pasăre sau de vînat, cu sos făcut din făină, usturoi și oțet.

ostróv, *ostroave*, s.n. **1.** (Înv. și pop.) Insulă (în mare). **2.** Insulă mică, adesea plutitoare, într-o apă curgătoare.

oșteán, *oșteni*, s.m. (Înv. și pop.) Ostaș, militar.

oștíre, *oștiri*, s.f. (Înv. și pop.) Armată, oaste.

otác, *otace*, s.n. (Pop.) Colibă pentru ciobani, pescari sau muncitori agricoli la cîmp.

otávă s.f. Iarbă crescută în același an, după prima cosire.

otic, *otice*, s.n. Lopățică cu care se curăță de pămînt brăzdarul și cormana plugului.

otită, *otite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a urechii.

otomán, -ă, *otomani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Turc. **2.** Adj. Turcesc.

otorinolaringológ, *otorinolaringologi*, s.m. Medic specialist în otorinolaringologie.

otorinolaringologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia și patologia urechii, nasului și laringelui.

otoscóp, *otoscoape*, s.n. Instrument cu care se examinează conductul auditiv extern și membrana timpanului.

ótova adj. invar. Uniform; drept, neted, egal.

otrávă, *otrăvuri*, s.f. **1.** Nume dat substanțelor toxice care, introduse în organism, provoacă leziuni grave, tulburări sau moartea. **2.** (Fig.) Ceea ce produce un rău, un necaz, o mîhnire.

otrățél, *otrăței*, s.m. Plantă erbacee cu frunze păroase și flori galbene, întrebuințată în medicina populară.

otrăví, *otrăvesc*, vb. IV. Tr. și refl. **1.** A (se) intoxica cu otravă, a ucide (sau a fi ucis) cu otravă; (tr.) a pune otravă în apă, în alimente etc. **2.** (Fig.) A (se) supăra, a (se) amărî, a (se) învenina.

otrăvít, -ă, *otrăviți, -te,* adj. **1.** Intoxicat sau omorît cu otravă. **2.** Care conține (sau în care s-a pus) otravă. **3.** (Fig.) Supărat, amărît.

otrăvitór, -oáre, *otrăvitori, -oare,* adj. Care otrăvește, care conține otravă; veninos.

otreápă, *otrepe,* s.f. **1.** Cîrpă (de șters), zdreanță. **2.** (Fig.) Om de nimic, fără caracter, secătură.

otuzbír s.n. *Cu otuzbirul* = cu forța.

oțărî, *oțărăsc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A se mînia; a se răsti la cineva.

oțărît, -ă, *oțăriți, -te,* adj. Supărat, mînios, furios.

oțél, (2) *oțeluri,* **(3)** *oțele,* s.n. **1.** Aliaj de fier și carbon, caracterizat prin rezistență, duritate și elasticitate, și avînd o largă întrebuințare în tehnică; *oțel aliat* = oțel care pe lîngă carbon conține și alte elemente; *oțel rapid* = oțel cu adaos de wolfram, crom și vanadiu; *oțel-beton* = bare de oțel care se întrebuințează la armarea betonului. **2.** (La pl.) Diferite sorturi de oțel. **3.** (Înv. și pop., la pl.) Mecanism de declanșare a focului la armele vechi; (p. ext.) armă de foc.

oțelár, *oțelari,* s.m. Lucrător calificat care lucrează într-o oțelărie.

oțelărie, *oțelării,* s.f. Secție a unei uzine metalurgice în care se elaborează șarjele de oțel.

oțelí, *oțelesc,* vb. IV. **1.** Tr. A căli **(1). 2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) întări, a (se) fortifica.

oțelít, -ă, *oțeliți, -te,* adj. **1.** (Tehn.) Călit. **2.** (Fig.) Întărit, fortificat.

oțét s.n. Lichid cu gust acru, obținut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc., folosit în alimentație drept condiment sau conservant.

oțetár, *oțetari,* s.m. Arbust cu flori verzui și fructe roșii, acrișoare, cultivat în scop decorativ prin parcuri.

oțetí, pers. 3 *oțetește,* vb. IV. Refl. (Despre vin) A se transforma în oțet; a se acri.

oțetít, -ă, *oțetiți, -te,* adj. (Despre vin) Transformat în oțet; acrit.

oțiós, -oásă, *oțioși, -oase,* adj. (Livr.) Inutil, zadarnic.

ou, *ouă,* s.n. **1.** Celulă care rezultă în urma fecundării ovulului de către un spermatozoid și care conține germenul unei noi ființe; la păsări este alcătuit din albuș și gălbenuș, închise într-o coajă calcaroasă, fiind folosit și ca aliment. **2.** (Bot.) Celulă reproducătoare rezultată din fuziunea a doi gameți. **3.** Obiect în formă de ou **(1).**

ouă, pers. 3 *óuă,* vb. I. Intr. și refl. (Despre păsări) A face ouă.

ouát s.n. Faptul de *a (se) oua.*

ouătoáre, *ouătoare,* adj. (Despre păsări) Care face ouă; care se află în perioada ouatului.

ovál, -ă, *ovali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Curbă convexă închisă care are o axă de simetrie și curbura maximă în punctul de pe axă. **2.** Adj. Care are forma unui oval **(1).**

ovár, *ovare,* s.n. **1.** Fiecare dintre cele două glande de reproducere ale femelei, care conțin celulele germinative. **2.** Organ al florii în care se formează ovulele și care, după fecundație, se transformă în fruct.

ovarián, -ă, *ovarieni, -e,* adj. Care aparține ovarelor **(1),** privitor la ovare.

ovație, *ovații,* s.f. Manifestare publică entuziastă de admirație sau aprobare, exprimată prin aclamații și aplauze.

ovaționá, *ovaționez,* vb. I. Tr. A-și manifesta prin ovații admirația sau aprobarea.

ovăz s.m., s.n. **1.** S.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, cu paiul drept și cu inflorescența ramificată. **2.** S.n. Semințele acestei plante, folosite mai ales ca hrană pentru cai.

ovíduct, *oviducte,* s.n. (Anat.) Conduct care transportă spre exterior ovulele ajunse la maturitate.

ovín, -ă, *ovini, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Din familia oii; de oaie. **2.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată oilor.

ovipár, -ă, *ovipari, -e,* adj. (Despre animale) Care se înmulțește prin ouă.

ovipozitór, *ovipozitoare,* s.n. Organ al insectelor care servește la depunerea ouălor.

ovoid, -ă, *ovoizi, -de,* adj. Care are forma unui ou.

ovoidál, -ă, *ovoidali, -e,* adj. Ovoid.

ovúl, *ovule,* s.n. **1.** Gametul femel al animalelor. **2.** Parte a carpelei plantelor cu flori care, după fecundare, se transformă în sămînță.

oxalát, *oxalați,* s.m. Sare sau ester al acidului oxalic, întrebuințat în medicină, în vopsitorie etc.

oxálic adj. *Acid oxalic* = acid organic, sub formă de cristale albe, întrebuințat în vopsitorie, în tăbăcărie etc.

oxíd, *oxizi,* s.m. Compus al oxigenului cu alt element chimic; *oxid de calciu* = var nestins; *oxid de carbon* = gaz otrăvitor, incolor, fără miros, care se formează în arderile incomplete; *oxid de zinc* = pulbere albă, folosită în vopsitorie.

oxidá, *oxidez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) combina cu oxigenul; a (se) acoperi cu oxid, a rugini.

oxidábil, -ă, *oxidabili, -e,* adj. Care se poate oxida, care poate rugini (ușor).

oxidánt, -ă, *oxidanți, -te,* adj. Care are proprietatea de a produce oxidarea altor substanțe.

oxidríl, *oxidrili,* s.m. (Chim.) Hidroxil.

oxigén s.n. Gaz incolor și inodor care formează o cincime din aerul atmosferic și care este indispensabil în procesul respirației și al arderii.

oxigená, *oxigenez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) decolora prin tratare cu apă oxigenată.

oxigenát, -ă, *oxigenați, -te,* adj. **1.** Care conține oxigen; *apă oxigenată* = lichid dens, incolor sau albăstrui, întrebuințat ca dezinfectant și decolorant. **2.** Care s-a decolorat prin tratare cu apă oxigenată: *păr oxigenat.*

oxítón, -ă, *oxitone,* adj., s.n. (Cuvînt) care are accentul pe ultima silabă.

oxiúr, *oxiuri,* s.m. Vierme parazit, care trăiește în intestinele oamenilor.

ozalíd s.n. Hîrtie fotosensibilă folosită reproducerea desenelor executate pe hî calc.

ozocherítă s.f. Ceară minerală de c galbenă-brună, utilizată ca înlocuitor al pa

ozón s.n. Gaz de culoare albăstruie alotropică a oxigenului), oxidant puternic ia naștere din oxigen prin acțiunea descăr electrice.

ozonát, -ă, *ozonați, -te,* adj. Care conține

ozonizá, *ozonizez,* vb. I. Tr. **1.** A intr ozon în aerul dintr-o încăpere. **2.** A st apa prin tratare cu ozon.

P

partizá, *partizát*, vb. I. Intr. A se despărți, a se separa (o navă) de la locul staționării în care se află în mod obișnuit.

padíș, *padișe*, s. n. Vas de lut în care se pune vin sau altă băutură și în care se păstrează de obicei.

pădină, *pădini*, s. f. Loc acoperit plin cu vegetație mare de pădure sau de grădină.

pedișáh, *pedișahi*, s. m. Împărat, rege.

pedéc, *pedéce*, s. n. Fiecare dintre cele două părți ale unui pantof, care acoperă numai degetele picioarelor.

pel, *pelúri*, s. n. Ceea ce este de natură de pele, privitor la piele.

pelíță, *pelițe*, s. f. Bucată de piele de mărime mică, folosită, mai ales, la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte.

pelíță, *pelițe*, s. f. Vas de lut cu gât scurt și cu două toarte, folosit pentru păstrarea apei.

pes, *pesi*, *pesúri*, s. n. Fiecare dintre cele două părți ale unui pantof, care acoperă numai degetele picioarelor.

pesíță, *pesițe*, s. f. Vas de lut cu gât scurt și cu două toarte, folosit pentru păstrarea apei.

pes, *pesi*, *pesúri*, s. n. I. 1. Numele unei specii de mamifere carnivore, cu blana deasă, de culoare cenușie, cu coada stufoasă, care trăiește în pădurile de munte. 2. Blana acestui animal, folosită la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte.

pesíță, *pesițe*, s. f. Vas de lut cu gât scurt și cu două toarte, folosit pentru păstrarea apei.

pesíță, *pesițe*, s. f. 1. Bucată de piele de mărime mică, folosită, mai ales, la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte. 2. Bucată de piele de mărime mică, folosită pentru a acoperi o rană sau o parte a corpului

le, în special gramineelor; (la pl.) grămadă de asemenea tulpini, rămase după treierat.

paiánjen s.m.v. **păianjen.**

paiántă, *paiante*, s.f. Schelet de lemn, avînd golurile umplute cu zidărie, cu chirpici etc. sau acoperite cu șipci, care alcătuiește peretele unei clădiri.

paiáță, *paiațe*, s.f. Personaj comic în spectacolele de circ sau de bîlci; măscărici, clovn.

paiétă, *paiete*, s.f. Disc mic, sclipitor din foaie subțire de metal, de sticlă etc., care se coase pe unele haine ca podoabă.

páisprezece num. card. Număr natural situat între treisprezece și cincisprezece.

pálsprezecelea, -zécea num. ord. Care se află între al treisprezecelea și al cincisprezecelea.

paj, *paji*, s.m. (În evul mediu) Tînăr nobil aflat în serviciul unui senior; (p. ext.) copil de casă.

pájiște, *pajiști*, s.f. Teren acoperit cu iarbă folosită pentru pășunat sau ca nutreț.

pájură, *pajuri*, s.f. **1.** Acvilă; (în basme) pasăre uriașă, năzdrăvană. **2.** Figură simbolică, reprezentînd o acvilă, de pe stemele, monedele, pecețile sau steagurile unor țări.

pal, -ă, *pali, -e*, adj. Palid; (despre lumină) fără intensitate; (despre culori) șters, spălăcit.

paladín, *paladini*, s.m. (În evul mediu) Nobil slujitor la palatul regilor; (p. ext.) cavaler rătăcitor.

paládiu s.n. Metal alb-cenușiu din familia platinei, maleabil și ductil, întrebuințat la prepararea unor catalizatori.

palafítă, *palafite*, s.f. Locuință lacustră preistorică.

palán, *palane*, s.n. Macara formată din mai mulți scripeți așezați pe două sau pe mai multe axe.

paláncă, *palănci*, s.f. (Înv.) Întăritură pentru apărare, făcută din pari groși, înfipți în pămînt.

palanchín, *palanchine*, s.n. Lectică.

palát[1] s.n. Cerul gurii.

palát[2]**,** *palate*, s.n. Clădire monumentală care adăpostește o instituție importantă sau care servește ca reședință unui suveran, unei personalități etc.

palatál, -ă, *palatali, -e*, adj. (Despre sunete) Care se articulează prin atingerea sau apropierea limbii de cerul gurii.

palatín, *palatini*, s.m. (În evul mediu) Mare demnitar la curtea regilor din apusul Europei; guvernator al unei provincii din Polonia medievală.

palavragioáică, *palavragioaice*, s.f. Femeie care spune palavre, care flecărește.

palavragíu, *palavragii*, s.m. Om care spune palavre; flecar.

palávră, *palavre*, s.f. (Mai ales la pl.) Vorbă goală, trăncăneală.

pálă[1]**,** *pale*, s.f. **1.** Cantitate de fîn, de paie etc. care se poate lua o dată cu furca; cantitate de iarbă sau de păioase care se taie dintr-o singură tragere cu coasa. **2.** (Fig.) Undă, val de vînt.

pálă[2]**,** *pale*, s.f. Organ al unei elice, al unui rotor de turbină etc., de forma unei aripi.

pálă[3]**,** *pale*, s.f. (Înv.) Paloș.

palée[1]**,** *palee*, s.f. Picior intermediar de susținere a unui pod de lemn.

palée[2]**,** *palee*, s.f. Fiecare dintre cele două frunzișoare ce formează învelișul floral al gramineelor.

paleo- Element de compunere însemnînd „vechi", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

paleocén s.n. Prima epocă a paleogenului.

paleogén s.n. Prima perioadă a erei neozoice.

paleográf, *paleografi*, s.m. Specialist în paleografie.

paleografíe s.f. Știință care se ocupă cu descifrarea și studiul textelor vechi.

paleolític s.n. Cea mai veche epocă din istoria omenirii, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră cioplită.

paleontológ, *paleontologi*, s.m. Specialist în paleontologie.

paleontologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul organismelor fosile animale și vegetale.

paleosláv, -ă, *paleoslavi, -e*, adj. Care se referă la limba veche slavă.

paleotériu, *paleoterii*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere fosile din paleogen, asemănătoare cu tapirul; (și la sg.) animal din această familie.

paleozóic s.n. A doua eră geologică, în care au apărut mamiferele.

palétă, *palete*, s.f. **1.** Placă de lemn sau de faianță pe care pictorii întind și amestecă culorile cînd pictează. **2.** Lopățică de lemn, de formă ovală, acoperită cu cauciuc sau cu plută, cu care este lovită mingea la tenisul de masă. **3.** Pală[2]; element al rotorului unei mașini, de forma unei aripi cu fețe curbe.

paliatív, -ă, *paliativi, -e*, adj., s.n. **1.** (Medicament sau tratament) care ameliorează o boală, fără a o vindeca. **2.** (Fig.) (Soluție) care rezolvă în mod aparent sau provizoriu o situație dificilă.

pálid, -ă, *palizi, -de*, adj. Galben la față (din cauza unei boli, a unei emoții); (fig.) fără strălucire, șters, spălăcit.

paliditáte s.f. Faptul de a fi palid.

pálie, *palii*, s.f. Carte care conține Vechiul testament.

paliér, *paliere*, s.n. **1.** (Tehn.) Lagăr (**2**). **2.** Platformă orizontală la o scară, de obicei la nivelul etajelor; odihnă (**4**). **3.** Ansamblul planșeelor unei construcții, care se găsesc la același nivel.

palingenéză s.f. Procesul de formare a magmei, prin topirea unor roci.

palisádă, *palisade*, s.f. Palancă.

palisándru, *palisandri*, s.m. Arbore exotic cu lemnul tare și cu miros plăcut, din care se fac mobile.

palmarés, *palmaresuri*, s.n. Listă în care se înscriu succesele sau victoriile sportive, literare etc. obținute de cineva.

palmát, -ă, *palmați, -te*, adj. **1.** (Despre frunze) Cu marginile crestate adînc, în forma unei palme cu degetele depărtate. **2.** (Despre picioarele unor animale) Cu degetele unite printr-o membrană.

pálmă[1], *palme*, s.f. **1.** Partea dinăuntru a mîinii, cuprinsă între articulația cu antebrațul și vîrful degetelor. **2.** Veche unitate de măsură pentru lungimi, egală cu distanța dintre extremitatea degetului mare și a celui mic, bine întinse în lături. **3.** Bătător[1] **(1)**.

pálmă[2], *palme*, s.f. Element ornamental de forma unei frunze de palmier.

palmér, *palmere*, s.n. Micrometru pentru măsurarea grosimii unor piese.

palmétă, *palmete*, s.f. Motiv ornamental stilizat, de forma unei frunze de palmier.

palmiér, *palmieri*, s.m. (La pl.) Denumire dată mai multor specii de plante lemnoase exotice, cu trunchiul drept, neramificat, cu o coroană bogată de frunze la vîrf; (și la sg.) arbore din aceste specii.

palmipéd, *palmipede*, s.n. (La pl.) Grup de păsări acvatice cu picioarele scurte și cu degetele unite printr-o membrană; (și la sg.) pasăre care face parte din acest grup.

palmític adj. *Acid palmitic* = acid gras care se găsește în uleiurile și grăsimile naturale.

paloáre, *palori*, s.f. Paliditate.

paloniér, *paloniere*, s.n. Pîrghie cu pedale la extremități, folosită pentru dirijarea unui avion sau a unei ambarcații de sport.

páloș, *paloșe*, s.n. (Înv.) Sabie lată cu două tăișuri (încovoiată la vîrf).

palpá, *palpez*, vb. I. Tr. A examina un bolnav prin apăsare ușoară cu mîna a corpului, pentru a identifica regiunea dureroasă.

palpábil, -ă, *palpabili, -e*, adj. Care poate fi pipăit; de care se poate lua cunoștință prin pipăit.

palpitá, *palpit*, vb. I. Intr. **1.** (Despre inimă) A bate, a zvîcni. **2.** (Fig.) A se manifesta cu putere, a trăi intens, a fremăta.

palpitánt, -ă, *palpitanți, -te*, adj. Emoționant, pasionant.

palpitáție, *palpitații*, s.f. (Mai ales la pl.) Contracții neregulate sau puternice, rapide ale inimii, provocate de o boală sau de o emoție.

palplánșă, *palplanșe*, s.f. Element de construcție de forma unei scînduri, făcut din lemn, oțel sau beton armat, care servește la executarea unui perete de susținere.

páltin, *paltini*, s.m. Arbore înalt pînă la 25 m, cu fructele prevăzute cu două aripi, cu lemnul alb și rezistent.

paltón, *paltoane*, s.n. Haină de iarnă confecționată din stofă groasă, care se poartă peste celelalte veșminte.

palúdic, -ă, *paludici, -e*, adj. Care se referă la paludism.

paludísm s.n. Malarie.

palústru, -ă, *paluștri, -stre*, adj. De baltă, din regiunea bălților; *friguri palustre* = malarie.

pamflét, *pamflete*, s.n. Specie literară cu caracter satiric violent.

pamfletár, *pamfletari*, s.m. Autor de pamflete.

pámpa s.n. v. **pampas.**

pámpas, *pampasuri*, s.n. Cîmpie întinsă acoperită cu ierburi și tufișuri, caracteristică regiunilor cu climă subtropicală și temperată din America de Sud. Var.: **pámpa** s.n.

pan- Element de compunere însemnînd „tot", „întreg", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

panacéu, *panacee*, s.n. Medicament despre care se credea odinioară că vindecă orice boală.

panachídă, *panachide*, s.f. Tăbliță de piatră, de metal sau de lemn, folosită în trecut de școlari pentru a învăța să scrie.

panahídă, *panahide*, s.f. (Înv. și pop.) Parastas (la 40 de zile de la moartea cuiva).

panamá, *panamale*, s.f. **1.** Împletitură fină făcută din frunzele unei specii de palmier; pălărie dintr-o astfel de împletitură. **2.** Țesătură de bumbac sau de in, care imită panamaua **(1)**.

panarițiu, *panariții*, s.n. Infecție localizată la vîrful degetelor.

panáș, *panașuri*, s.n. Mănunchi de pene, de obicei colorate, cu care se împodobea în trecut coiful sau chipiul militarilor.

pánă[1], *pene*, s.f. **1.** Formație epidermică la păsări, cu rol de protecție a corpului, alcătuită dintr-un cotor pe care sînt fixate simetric, lateral, fire (pufoase); (la pl.) firele desprinse de pe cotoare, care servesc la umplerea pernelor. **2.** Podoabă făcută din una sau mai multe pene **(1)**, care se poartă la pălării. **3.** Pană **(1)** de gîscă, ascuțită și despicată la vîrf, întrebuințată altădată pentru scris cu cerneală; (p. ext.) toc de scris, condei; (fig.) stilul unui autor; talentul, arta de a scrie. **4.** Bucată de lemn sau de metal care ajută la despicarea lemnelor, la înțepenirea unei piese etc. **5.** Partea ciocanului opusă capului, prelungită și subțiată spre vîrf. **6.** Placă mică de os, de celuloid etc. cu care se ating coardele unor instrumente muzicale. **7.** Felioară de slănină cu care se împănează carnea. **8.** *Categoria pană* = categorie de greutate în care intră boxerii între 54 și 57 kg, luptătorii între 57 și 63 kg etc.

pánă[2], *pene*, s.f. Oprire accidentală a funcționării unei mașini sau a unui autovehicul.

pancártă, *pancarte*, s.f. Bucată de carton, de lemn, de pînză etc. pe care este scrisă o lozincă, o înștiințare etc.

pancreás, *pancreasuri*, s.n. Glandă situată în partea superioară a abdomenului, avînd o secreție externă, cu rol în digestie, și una internă, cu rol în sinteza glucidelor din organism.

pancreátic, -ă, *panereatici, -e*, adj. Care se referă la pancreas.

pancromátic, -ă, *pancromatici, -e*, adj. (Despre plăcile și filmele fotografice) Care este sensibil la toate radiațiile vizibile.

pandalíe, *pandalii*, s.f. (Pop. și fam.; mai ales la pl.) Toane; criză de nervi.

pandantív, *pandantive*, s.n. Bijuterie care se poartă la gît, atîrnată de un lănțișor sau de o panglică.

pandișpán, *pandișpanuri*, s.n. Prăjitură pufoasă, preparată din făină, ouă și zahăr.

pandúr, *panduri*, s.m. (În sec. XIX în Țara Românească) **1.** Ostaș dintr-un corp de oaste

neregulată; luptător din oastea lui Tudor Vladimirescu. **2.** Ostaș în serviciul poliției, după desființarea vechii miliții naționale.

panegíric, *panegirice*, s.n. **1.** Discurs public la vechii greci și la romani, în care se elogia o persoană însemnată. **2.** Laudă (exagerată), elogiu.

panél, *panele*, s.n. Placă întrebuințată la fabricarea mobilelor, alcătuită dintr-un miez de șipci sau de scînduri înguste, acoperite cu furnir.

panér, *panere*, s.n. Coș[1] **(1)** mic.

panglicár, *panglicari*, s.m. Artist (de circ) care face scamatorii; (fig.) șarlatan.

pánglică, *panglici*, s.f. **1.** Fîșie îngustă de țesătură, folosită în confecții, în pasmanterie etc.; fîșie îngustă de bumbac sau de mătase, îmbibată cu tuș, folosită la mașina de scris. **2.** Bandă îngustă de oțel, gradată, folosită la măsurarea distanțelor. **3.** (Pop.) Tenie.

panglicărie, *panglicării*, s.f. Scamatorie; (fig.) șarlatanie.

pangolín, *pangolini*, s.m. Mamifer din țările tropicale, cu corpul acoperit de solzi cornoși, care se hrănește cu insecte.

pánică s.f. Spaimă mare de care este cuprinsă subit o persoană sau o colectivitate.

panícul, *panicule*, s.n. Inflorescență în formă de ciorchine, cu axul principal ramificat.

panificá, *panific*, vb. I. Tr. A efectua operația de panificație.

panificáție s.f. Procesul de transformare a făinurilor în pîine.

panoplíe, *panoplii*, s.f. Colecție de arme aranjate pe un panou.

panóptic, *panoptice*, s.n. Clădire al cărei interior poate fi cuprins dintr-o singură privire.

panorámă, *panorame*, s.f. **1.** Priveliște din natură văzută din depărtare (și de la înălțime). **2.** Tablou de proporții mari, zugrăvit pe peretele unei camere rotunde, și care, primind lumina de sus, creează iluzia unei imagini reale. **3.** Spectacol de bîlci cu scamatorii, acrobații etc.

panorámic, -ă, *panoramici, -e*, adj. De panoramă, care se referă la panoramă.

panóu, *panouri*, s.n. **1.** Planșă de lemn sau de carton pe care se lipesc afișe, fotografii etc. **2.** Porțiune plană a unei construcții, limitată prin elemente de altă culoare ori din alt material. **3.** Planșă pe care este fixat coșul la jocul de baschet. **4.** *Panou de tragere* = pînză întinsă pe un cadru de lemn, pe care sînt trasate cercuri concentrice, fiind folosit ca țintă la exercițiile de tragere cu arma. **5.** Element de construcție care se asamblează cu elemente similare pentru a forma o parte a unui sistem tehnic, a unei construcții etc.

panrománic, -ă, *panromanici, -e*, adj. Care este comun tuturor popoarelor romanice sau neolatine, privitor la toate popoarele romanice sau neolatine.

pansá, *pansez*, vb. I. Tr. A aplica un pansament.

pansamént, *pansamente*, s.n. Protejarea unei plăgi prin acoperire cu vată și tifon; material folosit la pansare.

pansé, *pansele*, s.f. Plantă decorativă cu flori catifelate, variat colorate.

panselúță, *panseluțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *pansea*. **2.** Pansea.

panséu, *panseuri*, s.n. (Ir.) Gîndire, cugetare; maximă.

pansláv, -ă, *panslavi, -e*, adj. Care aparține tuturor popoarelor slave, care se referă la toate popoarele slave.

pantalón, *pantaloni*, s.m. **1.** (De obicei la pl.) Obiect de îmbrăcăminte care acoperă corpul de la brîu în jos, învelind fiecare picior în parte. **2.** Piesă de tablă folosită la bifurcarea unei conducte.

pantalonár, *pantalonari*, s.m. Denumire depreciativă dată de țărani celor îmbrăcați orășenește.

pántă, *pante*, s.f. **1.** Porțiune de teren cu suprafața înclinată. **2.** Unghi ascuțit format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal.

panteísm s.n. Concepție filozofică monistă potrivit căreia Dumnezeu și natura sînt identice.

panteíst, -ă, *panteiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la panteism. **2.** S.m. și f. Adept al panteismului.

panteón, *panteoane*, s.n. **1.** Templu consacrat de greci și de romani cultului tuturor zeilor. **2.** Monument național în care sînt depuse rămășițele pămîntești ale oamenilor iluștri.

pantéră, *pantere*, s.f. Leopard.

pantóf, *pantofi*, s.m. Încălțăminte de piele, de pînză etc., care acoperă laba piciorului pînă la gleznă.

pantofár, *pantofari*, s.m. Meseriaș care se ocupă cu confecționarea și cu repararea încălțămintei.

pantofărie, *pantofării*, s.f. Atelierul pantofarului.

pantográf, *pantografe*, s.n. **1.** Aparat care servește la reproducerea unui desen la aceeași scară sau la o scară diferită de cea a modelului. **2.** Priză de curent de la o linie aeriană, montată pe acoperișul unui vehicul cu tracțiune electrică.

pantomím, -ă, *pantomimi, -e*, s.f., s.m. **1.** S.f. Arta de a exprima idei și sentimente prin mimică și prin gesturi; reprezentație teatrală în care acțiunea dramatică se exprimă prin mimică și prin gesturi. **2.** S.m. Actor de pantomimă.

pantomímic, -ă, *pantomimici, -e*, adj. De pantomimă; exprimat prin gesturi.

pantír, *pantiri*, s.m. (Înv.) Soldat dintr-un corp de oaste însărcinat cu paza granițelor și cu transmiterea știrilor.

páos s.n. (În ritualul creștin) Pomană, la înmormîntări și parastase, care constă de obicei din colaci și vin.

pap s.n. Clei folosit în industria încălțămintei, preparat din gluten și apă; material de lipit preparat în casă din făină și apă.

papá s.m. sg. (Franțuzism) Tată.

papagál, *papagali*, s.m. **1.** Denumire dată unor păsări tropicale, cu penele viu și felurit colorate, cu ciocul gros și încovoiat, și care,

dresate, pot imita vorba omului. 2. (Fig.) Epitet dat unei persoane care repetă mecanic părerile sau cuvintele altora. 3. Cleşte cu dinţi folosit la lucrările de montare sau de reparare a ţevilor.

papagalicésc, -ească, *papagalicești*, adj. De papagal, ca de papagal.

papagalicéşte adv. În mod automat, mecanic.

papál, -ă, *papali, -e*, adj. Care aparţine papei, privitor la papă.

papalitáte s.f. **1.** Instituţia centrală de conducere spirituală şi politică a bisericii catolice. **2.** Puterea, autoritatea papilor; demnitatea de papă.

papanáş, *papanași*, s.m. Preparat culinar făcut din brînză de vacă, ouă, făină sau griş şi prăjit în tigaie sau fiert.

papáră, *păpări*, s.f. **1.** Mîncare preparată din felii de pîine prăjită, presărate cu brînză şi opărite cu apă sau cu lapte. **2.** (Reg.) Omletă.

paparúdă, *paparude*, s.f. **1.** (La pl.) Străvechi dans ritual de invocare a ploii, executat de femei sau de fete cu corpul înfăşurat în verdeaţă; (şi la sg.) femeie sau fată care execută acest dans. **2.** (Fig.) Femeie îmbrăcată ridicol.

papaveracée, *papaveracee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, dintre care unele conţin un suc lăptos (cu proprietăţi narcotice); (şi la sg.) plantă din această familie (ex. macul).

papaverínă s.f. Alcaloid extras din opiu sau preparat sintetic, avînd acţiune narcotică, analgezică şi hipotensivă.

pápă, *papi*, s.m. Capul bisericii catolice şi al statului Vatican.

papetărie, *papetării*, s.f. Magazin (sau secţie într-o librărie) în care se vînd caiete, creioane, hîrtie etc.; articolele care se vînd într-un astfel de magazin.

papílă, *papile*, s.f. Mică proeminenţă a pielii, a unor mucoase, a feţei unor organe etc.

papilionacée, *papilionacee*, s.f. (La pl.) Subfamilie de plante leguminoase, ale căror flori, formate din cinci petale, seamănă cu aripile unui fluture; (şi la sg.) plantă din această subfamilie.

papión, *papioane*, s.n. Cravată bărbătească înnodată în forma unor aripi de fluture.

papiótă, *papiote*, s.f. **1.** Mic tub de carton pe care este înfăşurată aţă de cusut. **2.** Mic sul de hîrtie pe care femeile îşi răsucesc părul pentru a-l bucla.

papirologíe s.f. Disciplină a istoriei care se ocupă cu studiul papirusurilor (**2**).

papírus, (**1**) *papiruși*, s.m., (**2**) *papirusuri*, s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee din Africa tropicală şi mediteraneană, din tulpina căreia se prepara în antichitate un material pe care se putea scrie. **2.** S.n. Manuscris pe astfel de material.

papistáş, -ă, *papistași, -e*, s.m. şi f., adj. (Înv. şi pop.) Catolic.

papricáş, *papricașuri*, s.n. Un fel de tocană din bucăţi de carne şi găluşte de făină, condimentată cu boia de ardei.

páprică s.f. (Reg.) Boia de ardei.

papuáş, -ă, *papuași, -e*, s.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie răspîndită în Melanezia.

papúc, *papuci*, s.m. **1.** Încălţăminte uşoară, de obicei fără călcîi, care se poartă în casă. **2.** Piesă de lemn care se aşază la baza unui stîlp pentru a-i mări suprafaţa de sprijin; piesă fixată la capătul unui conductor, care serveşte la realizarea contactelor electrice demontabile. **3.** *Papucul-doamnei* = plantă erbacee din familia orhideelor, cu flori mari, în formă de papuc (**1**).

papugíu, *papugii*, s.m. (Fam.) Om de nimic, care trăieşte din şiretlicuri; pişicher.

pápulă, *papule*, s.f. Leziune a pielii sub forma unei proeminenţe, care apare în unele boli.

pápură s.f. Denumire dată unor plante erbacee acvatice din ale căror frunze se fac rogojini, coşuri etc.

par[1], *pari*, s.m. **1.** Lemn lung şi relativ subţire, ascuţit la un capăt, care, înfipt în pămînt, serveşte pentru susţinere (de obicei la garduri). **2.** Bită, ciomag.

par[2], **-ă,** *pari, -e*, adj. (Despre numere) Care este divizibil cu 2.

para[1] - Element de compunere însemnînd „apără", „contra", care serveşte la formarea unor substantive.

pará[2], *parale*, s.f. **1.** Veche monedă egală cu a suta parte dintr-un leu; (astăzi) ban de valoare mică. **2.** (Fam., la pl.) Bani, avere în bani.

pará[3], *parez*, vb. I. Tr. A evita printr-o contralovitură o lovitură a adversarului (la duel, la scrimă etc.); (fig.) a face faţă, a evita.

parábolă[1], *parabole*, s.f. Curbă care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de o dreaptă fixă (numită directoare) şi de un punct fix (numit focar).

parábolă[2], *parabole*, s.f. Istorioară alegorică cu cuprins religios sau moral; (p. ext.) alegorie, metaforă.

parabólic, -ă, *parabolici, -e*, adj. De forma unei parabole[1].

paraboloíd, *paraboloizi*, s.m. Suprafaţă generată de o parabolă care se deplasează astfel încît planul ei rămîne paralel cu el însuşi, iar vîrful descrie o altă parabolă, situată într-un plan perpendicular.

paracăzătór, *paracăzătoare*, s.n. Dispozitiv de siguranţă pentru oprirea din cădere a coliviei ascensorului, în cazul ruperii cablului.

paracentéză, *paracenteze*, s.f. Puncţie efectuată într-o cavitate naturală din organism, în vederea evacuării lichidului conţinut în aceasta.

parachérniţă, *parachernițe*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu tulpina dreaptă, frunze alungite şi flori verzui.

paraclís, *paraclise*, s.n. **1.** Capelă ridicată lîngă o biserică, într-un cimitir sau în interiorul unei clădiri. **2.** Slujbă religioasă de laudă şi de invocare a ajutorului Fecioarei Maria sau al unui sfînt.

paraclisér, *paracliseri*, s.m. Persoană însărcinată cu îngrijirea unei biserici.

parádă, *parade,* s.f. Festivitate la care defilează trupe sau participanții la o manifestație sportivă; (p. ext.) ceremonie.

paradentóză, *paradentoze,* s.f. Boală a gingiilor caracterizată prin distrugerea țesuturilor de susținere a dinților.

paradígmă, *paradigme,* s.f. Totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt.

paradís s.n. (În concepțiile religioase) Rai; (fig.) loc plăcut, încîntător.

paradiziác, -ă, *paradiziaci, -e,* adj. (Livr.) De paradis, ca în paradis; minunat, încîntător.

paradóx, *paradoxuri,* s.n. **1.** Enunț surprinzător care contrazice opinia îndeobște acceptată. **2.** *Paradoxul hidrostatic* = faptul (ciudat în aparență) că presiunea unui lichid pe fundul vasului în care se află nu depinde de forma și de dimensiunile vasului, ci numai de înălțimea lichidului și de densitatea lui.

paradoxál, -ă, *paradoxali, -e,* adj. Care ține de paradox; de neînțeles, ciudat, bizar.

parafá, *parafez,* vb. I. Tr. **1.** A semna prin parafă (1). **2.** A aplica o parafă (2) în ceară roșie pe legătura unui registru sau a unui dosar.

paráfă, *parafe,* s.f. **1.** Iscălitură prescurtată. **2.** Ștampilă cu o semnătură sau cu anumite inițiale.

parafinăre s.f. Depunere de parafină pe pereții țevilor de extracție a țițeiului.

parafínă, *parafine,* s.f. Produs solid, alb, translucid, obținut din țiței și întrebuințat la fabricarea lumînărilor, la impregnarea hîrtiei și a țesăturilor etc.

parafínic, -ă, *parafinici, -e,* adj. Privitor la parafină; din parafină.

parafinós, -oásă, *parafinoși, -oase,* adj. Care conține parafină.

parafóc, *parafocuri,* s.n. Zid din material refractar care apără de flăcări partea mai sensibilă a unui cazan de aburi.

parafrazá, *parafrazez,* vb. I. Tr. A exprima ceva prin parafrază.

parafrázá, *parafraze,* s.f. **1.** Expunere într-o formulare personală (mai amplă) a conținutului unui text. **2.** Prelucrare cu caracter liber a unei teme muzicale împrumutate.

parafúlger, *parafulgere,* s.n. Dispozitiv de protecție a unei conducte electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă.

paragenéză s.f. Formare, în aceeași epocă, a mai multor minerale care se găsesc asociate.

parágină, paragini, s.f. **1.** Teren necultivat, acoperit de buruieni. **2.** Stare de neîngrijire, de părăsire a unui teren sau a unei clădiri; dărăpănătură, ruină.

paragráf, *paragrafe,* s.n. Pasaj dintr-un text, despărțit de restul textului printr-un alineat nou (și printr-un semn grafic special); subdiviziune dintr-un capitol al unui text de lege, al unui statut etc.

paralactic, -ă, *paralactici, -e,* adj. Care se referă la paralaxă.

paralάxă, *paralaxe,* s.f. Unghiul sub care se vede raza Pămîntului sau raza orbitei sale de pe alt corp ceresc.

paralél, -ă, *paraleli, -e,* adj., s.f., s.n. **1.** Adj., s.f. (Drepte, planuri) care nu se intersectează, oricît s-ar prelungi. **2.** Adj. Care se produce și evoluează concomitent cu altceva. **3.** S.f. Fiecare dintre cercurile imaginare determinate de intersecția globului pămîntesc cu planuri perpendiculare pe axa polilor. **4.** S.f. (La pl.) Aparat de gimnastică format din două bare paralele, așezate pe stîlpi. **5.** S.f. Comparație făcută, într-o scriere literară, între două persoane, două fenomene etc. **6.** S.n. Instrument de atelier folosit la trasarea pe o piesă a unor linii paralele cu un plan dat.

paralelipipéd, *paralelipipede,* s.n. Prismă a cărei bază este un paralelogram.

paralelipipédic, -ă, *paralelipipedici, -e,* adj. Care are forma unui paralelipiped.

paralelism, *paralelisme,* s.n. Însușirea de a fi paralel.

paralelizá, *paralelizez,* vb. I. Tr. A dispune, a așeza paralel.

paralelográm, *paralelograme,* s.n. Patrulater cu laturile opuse paralele.

paralέu, *paralei,* s.m. (Mai ales precedat de *leu*) Leu foarte mare și puternic; (p. ext.) ființă puternică, viteză.

paralític, -ă, *paralitici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de paralizie.

paralizá, *paralizez,* vb. I. **1.** Intr. și refl. A deveni paralitic. **2.** Tr. (Fig.) A împiedica o mișcare, o acțiune; a imobiliza.

paralizánt, -ă, *paralizanți, -te,* adj. Care paralizează.

paralizát, -ă, *paralizați, -te,* adj. **1.** Care suferă de paralizie. **2.** (Fig.) Împiedicat, oprit din acțiune.

paralízie, *paralizii,* s.f. Pierdere totală sau diminuare a funcției motorii musculare.

paramagnétic, -ă, *paramagnetici, -e,* adj. (Despre corpuri) Care, la introducerea într-un cîmp magnetic, prezintă o magnetizare slabă, de același sens cu intensitatea cîmpului.

paraméci, *parameci,* s.m. Infuzor microscopic care trăiește în ape stătute.

paraménț, *paramente,* s.n. Fața exterioară, vizibilă, a unei zidării de piatră.

paramétru, *parametri,* s.m. (Fiz., tehn.) Mărime proprie unui obiect, care intervine în caracterizarea anumitor proprietăți ale acestuia.

paramilitár, -ă, *paramilitari, -e,* adj. (Despre grupuri, formații) Care este organizat pe baze de tip militar.

paranóia s.f. Denumire dată unor boli psihice care se manifestă prin deliruri, idei fixe, mania persecuției, a grandorii, halucinații etc.

paranóic, -ă, *paranoici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de paranoia.

parantéză, *paranteze,* s.f. **1.** Semn de punctuație (în formă de arc de cerc sau de linie frîntă în unghi drept la capete) care se pune la începutul și la sfîrșitul cuvintelor considerate a fi o

explicație, un adaos, o precizare; textul pus între aceste semne. 2. (Fig.) Digresiune. 3. (Mat.) Semn grafic care exprimă faptul că operația aflată în interiorul ei trebuie efectuată înaintea celorlalte.

parapét, *parapete*, s.n. 1. Perete scund la marginea balcoanelor, a teraselor, a podurilor etc. 2. Întăritură de pămînt la redute sau la tranșee, pentru protejarea luptătorilor.

paraplégic, -ă, *paraplegici, -e*, adj., s.m. și f. Bolnav de paraplegie.

paraplegíe s.f. Paralizie a ambelor picioare.

parápon s.n. (Înv.; astăzi fam.) Supărare, necaz, ciudă.

paraponisít, -ă, *paraponisiți, -te*, adj. (Înv. și fam.) Supărat, necăjit; nemulțumit.

parascîntéi, *parascîntei*, s.n. Dispozitiv montat la coșuri pentru oprirea scînteilor și a altor particule antrenate de gazele de ardere.

parascovénie, *parascovenii*, s.f. (Fam.) Năzbîtie, poznă.

parasimpátic adj. *Sistem parasimpatic* = parte a sistemului nervos care încetinește ritmul cardiac și accelerează mișcările tubului digestiv.

parastás, *parastase*, s.n. (În cultul creștin) Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea morților.

paraşutá, *paraşutez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) lansa din avion cu ajutorul parașutei.

paraşútă, *paraşute*, s.f. Dispozitiv (care în cădere ia forma unei umbrele) folosit pentru aterizarea lentă a persoanelor sau a materialelor lansate dintr-un avion.

paraşutísm s.n. Tehnica lansării din avion cu parașuta; ramură sportivă care cuprinde lansări cu parașuta.

paraşutíst, -ă, *paraşutiști, -ste*, s.m. și f. Persoană specializată în lansarea cu parașuta.

paratáxă, *parataxe*, s.f. (Gram.) Juxtapunere.

paratífic, -ă, *paratifici, -e*, adj. Care se referă la paratifos.

paratifoídă, *paratifoide*, s.f. *Febră paratifoidă* = paratifos.

paratífos s.n. Boală infecțioasă asemănătoare cu tifosul exantematic dar mai puțin gravă decît acesta.

paratrăsnet, *paratrăsnete*, s.n. Dispozitiv de protecție împotriva trăsnetelor, instalat de obicei pe clădiri, alcătuit dintr-o tijă metalică aeriană legată de un fir conductor introdus în pămînt.

paraván, *paravane*, s.n. Panou sau perete subțire (de lemn) folosit în încăperi pentru a izola anumite porțiuni ale acestora.

parazăpádă, *parazăpezi*, s.f. 1. Panouri de lemn servind ca mijloc de protecție contra înzăpezirii unei căi de comunicație sau a unei porțiuni de teren. 2. Grilaj montat la marginea streșinii unei clădiri pentru a împiedica căderea zăpezii de pe acoperiș.

parazít, -ă, *paraziți, -te*, adj., subst. 1. Adj., s.m. și f. (Plantă sau animal) care trăiește și se hrănește pe seama unui organism străin. 2. Adj., s.m. și f. (Fig.) (Persoană) care trăiește din munca altuia. 3. S.m. (La pl.) Perturbații într-un sistem de telecomunicații, produse de fenomene electromagnetice din atmosferă sau din unele instalații electrice.

parazitár, -ă, *parazitari, -e*, adj. Care trăiește ca parazit (1); de parazit.

parazitísm s.n. 1. Forma de viață a organismelor parazite (1). 2. (Fig.) Faptul de a trăi din munca altuia.

parazitológ, *parazitologi*, s.m. Specialist în parazitologie.

parazitologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul animalelor și plantelor parazite.

parazitóză, *parazitoze*, s.f. Denumire dată bolilor de origine parazitară.

pără[1] s.f. Flacără, văpaie.

pără[2], *pere*, s.f. 1. Fructul părului. 2. Nume dat unor piese în formă de pară (1).

parbríz, *parbrize*, s.n. Paravan transparent montat în partea din față a unui vehicul, servind ca apărătoare pentru conducătorul acestuia.

pare, *parcuri*, s.n. 1. Grădină publică amenajată pentru odihnă și distracții; grădină mare cu alei și cu copaci, în jurul unei locuințe; *parc de vînătoare* = teren împrejmuit unde este crescut și îngrijit vînatul; *parc sportiv* = complex alcătuit din mai multe terenuri sportive (și săli de sport), în mijlocul unor spații verzi. 2. Loc de staționare a vehiculelor sau de depozitare a utilajului unei instituții ori întreprinderi; totalitatea vehiculelor de același fel ale unei întreprinderi.

parcá, *parchez*, vb. I. Tr. A așeza un vehicul într-un parc (2) sau într-un loc rezervat în acest scop.

parcáj, *parcaje*, s.n. Parcare.

parcáre, *parcări*, s.f. Acțiunea de *a parca*.

párcă[1] adv. Se pare, s-ar crede, s-ar zice că...; poate.

párcă[2], *parce*, s.f. Fiecare dintre cele trei divinități din mitologia romană, despre care se credea că una toarce, a doua deapănă și a treia taie firul vieții omului.

parcelá, *parcelez*, vb. I. Tr. A împărți un teren în parcele.

parcelát, -ă, *parcelați, -te*, adj. Împărțit în parcele.

parcélă, *parcele*, s.f. Porțiune de teren delimitată pentru o anumită întrebuințare.

parchét, *parchete*, s.n. 1. Piesă mică din lemn de esență tare, folosită la pardosirea încăperilor; pardoseală făcută din astfel de piese. 2. Porțiune dintr-o pădure în curs de exploatare. 3. Denumire dată în trecut organului de stat care punea în mișcare acțiunea penală și o susținea în fața instanței de judecată.

parchetá, *parchetez*, vb. I. Tr. 1. A pardosi o încăpere cu parchet (1). 2. A împărți o pădure în parchete (2).

parchetár, *parchetari*, s.m. Lucrător specializat în montarea pardoselilor de parchet (1).

parchetát, -ă, *parchetați, -te*, adj. 1. (Despre încăperi) Pardosit cu parchet (1). 2. (Despre păduri) Împărțit în parchete (2).

párching, *parchinguri*, s.n. Loc unde se parchează vehiculele.

parcimoníe, *parcimonii*, s.f. (Livr.) Avariție, zgîrcenie.

parcúrge, *parcúrg*, vb. III. Tr. **1.** A străbate un drum, o distanță. **2.** A trece cu privirea peste ceva; a citi în grabă și superficial o carte, un ziar etc.

parcúrs, *parcursuri*, s.n. **1.** Faptul de a parcurge o distanță; drum (de) străbătut. **2.** Lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte.

pardesíu, *pardesiuri*, s.n. Haină lungă de stofă, mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna. Pl. și: *pardesie*.

pardón interj. Iertați-mă! scuzați!; (indicînd un protest) ba nu, să avem iertare.

pardoseálă, *pardoseli*, s.f. Strat de scînduri, de ciment etc. așezat pe planșeul unei încăperi.

pardosí, *pardosesc*, vb. IV. Tr. A acoperi cu pardoseală o încăpere.

pardosít, -ă, *pardosiți, -te*, adj. Acoperit cu pardoseală.

paremiológ, *paremiologi*, s.m. Specialist în paremiologie.

paremiologíe s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proverbelor.

parenchím, *parenchime*, s.n. **1.** Țesutul fundamental al unui organ (plămîni, rinichi, splină). **2.** Țesut vegetal fundamental care formează partea cea mai mare a organelor moi ale plantelor.

parenterál, -ă, *parenterali, -e*, adj. (Despre modul de administrare a medicamentelor) Care se face pe altă cale decît cea digestivă.

paréză, *pareze*, s.f. Paralizie parțială, incompletă, constînd în reducerea amplitudinii și forței mișcării.

parfúm, *parfumuri*, s.n. **1.** Miros plăcut, mireasmă; aromă. **2.** Produs lichid cu miros plăcut, preparat din substanțe aromatice. **3.** (Fig.) Notă specifică.

parfumá, *parfumez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) stropi cu parfum. **2.** Tr. A îmbiba cu o mireasmă plăcută.

parfumát, -ă, *parfumați, -te*, adj. **1.** Care miroase frumos. **2.** Impregnat cu parfum (2).

parfumerie, *parfumerii*, s.f. Magazin în care se vînd parfumuri (2), articole de toaletă, cosmetice etc.

pária[1] s.m. invar. **1.** (În India, la brahmani) Persoană care se află în afara castelor și care este lipsită de orice drepturi. **2.** Persoană disprețuită, repudiată.

pariá[2], *pariez*, vb. I. Intr. și tr. A face un pariu.

paricíd, -ă, *paricizi, -de*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care și-a ucis tatăl sau mama. **2.** S.n. Crimă care constă în uciderea părinților.

parietál, -ă, *parietali, -e*, adj. Care ține de peretele unei cavități a organismului; *os parietal* = fiecare dintre cele două oase care formează partea de mijloc a cutiei craniene.

parimíe, *parimii*, s.f. (Înv.) Proverb, maximă, pildă.

paripenát, -ă, *paripenați, -te*, adj. (Despre frunzele compuse) Care are un număr pereche de foliole.

parisilábic, -ă, *parisilabici, -e*, adj. (Despre substantive sau adjective) Care păstrează același număr de silabe în cursul declinării.

paritáte, *parități*, s.f. **1.** Egalitate numerică, număr egal. **2.** Egalitate valorică.

paríu, *pariuri*, s.n. Înțelegere între persoane care susțin lucruri contrare, în baza căreia cel care va avea dreptate urmează să primească de la celălalt o răsplată în bani sau în obiecte; rămășag; joc de noroc la cursele de cai, constînd dintr-o miză care dă participantului cîștigător dreptul la o cotă din totalul sumelor mizate.

parízer s.n. Varietate de salam din carne fiartă de vită și slănină, tocate mărunt.

parizián, -ă, *parizieni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Parisului. **2.** Adj. Care se referă la Paris.

parímă, *parîme*, s.f. Frînghie, odgon folosit la bordul unei nave.

parlamént, *parlamente*, s.n. Denumire dată în unele țări organului legislativ al statului.

parlamentá, *parlamentez*, vb. I. Intr. A duce tratative cu partea adversă pentru a ajunge la o înțelegere.

parlamentár, -ă, *parlamentari, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de parlament, privitor la parlament; *imunitate parlamentară* = drept recunoscut parlamentarilor de a nu putea fi urmăriți, arestați sau judecați decît cu aprobarea organului reprezentativ al cărui membri sînt. **2.** S.m. Membru al unui parlament.

parlamentarísm s.n. Sistem de guvernare specific statelor cu regim parlamentar.

parloár, *parloare*, s.n. Sală de primire a vizitatorilor într-un cămin, într-un internat etc.

parmác, *parmaci*, s.m. Stîlp folosit la prispe, la pridvoare etc.

parmaclíc, *parmaclîcuri*, s.n. Balustradă de lemn la un pridvor, la un balcon, la un pod.

pármen, *parmeni, -e*, adj. *Măr parmen (auriu)* (și substantivat, m.) = varietate de măr cu fructele galbene-aurii, cu dungi roșii; (substantivat, n.) fructul acestei varietăți de măr.

parmezán, *parmezane*, s.n. Varietate de cașcaval uscat; (p. ext.) cașcaval ras.

parnasián, -ă, *parnasieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la parnasianism. **2.** S.m. și f. Adept sau reprezentant al parnasianismului.

parnasianísm s.n. Curent literar apărut în Franța, în sec. XIX, care cultiva virtuozitatea formei, construcția savantă, impersonală, evocarea naturii exotice, a civilizațiilor trecute etc.

parodiá, *parodiez*, vb. I. Tr. A imita o operă literară sau stilul unui scriitor, cu intenții satirice ori pentru a obține efecte comice.

parodíe, *parodii*, s.f. **1.** Scriere cu caracter umoristic sau satiric, constînd în imitarea unei opere literare ori a manierei unui scriitor. **2.** Imitație neizbutită, inferioară unui prototip sau originalului.

paróh, *parohi*, s.m. Preot care conduce o parohie.

parohiál, -ă, *parohiali, -e*, adj. Care ține de o parohie, privitor la o parohie.

parohíe, *parohii*, s.f. Cea mai mică unitate administrativă bisericească; comunitate creștină condusă de un paroh.

paról interj. (Franțuzism; ca formulă de întărire a unei afirmații) Pe cuvîntul meu.

parólă, *parole*, s.f. **1.** (Mil.) Cuvînt secret, convențional, care servește ca mijloc de recunoaștere în serviciul de gardă sau în anumite misiuni. **2.** Cuvînt de recunoaștere între membrii unei organizații conspirative.

paroním, *paronime*, s.n. Cuvînt asemănător cu altul din punctul de vedere al formei, dar deosebit de acesta ca sens.

parotídă, *parotide*, s.f. Fiecare dintre cele două glande salivare situate dedesubtul urechilor.

paroxísm, *paroxisme*, s.n. Intensitate maximă a unei senzații, a unui sentiment.

paroxístic, -ă, *paroxistici, -e*, adj. Care a ajuns la paroxism.

paroxitón, -ă, *paroxitone*, adj., s.n. (Cuvînt) care are accentul pe penultima silabă.

parsée, *parsei*, s.m. Unitate de măsură pentru distanțe folosită în astronomie, egală cu 3,26 ani-lumină.

parșív, -ă, *parșivi, -e*, adj. Mîrșav, ordinar, ticălos.

partáj, *partaje*, s.n. Împărțire (a unei averi).

párte, *părți*, s.f. **1.** Ceea ce se desprinde dintr-un întreg, dintr-un grup; porțiune, fragment. **2.** Element constitutiv, delimitat, din alcătuirea unui organism, a unui mecanism etc.; (gram.) *parte de vorbire* = categorie de cuvinte grupate după sensul lor lexical fundamental și după caracteristicile morfologice și sintactice. **3.** Diviziune a unei opere literare, muzicale etc. **4.** Ceea ce revine cuiva în urma unei împărțiri, a unei moșteniri etc. **5.** Contribuție în bani sau în muncă la o activitate comună care dă dreptul de participare la beneficii; cota care îi revine fiecărui participant. **6.** Regiune, ținut, loc; *în (sau prin) partea locului* = în (sau prin) regiunea despre care se vorbește. **7.** Margine, latură. **8.** Direcție, sens. **9.** Categorie socială sau profesională; tagmă; *parte femeiască* = (ființă) de sex femeiesc; *parte bărbătească* = (ființă) de sex bărbătesc; *din partea mamei (a tatălui* etc.*)* = din neamul, din spița mamei (a tatălui etc.). **10.** Fiecare dintre persoanele sau grupurile de persoane interesate într-o afacere sau într-un proces.

partenér, -ă, *parteneri, -e*, s.m. și f. Fiecare dintre participanții la o competiție sportivă, la un joc etc., considerat în raport cu ceilalți participanți; fiecare dintre persoanele care alcătuiesc un grup, o societate, o asociație etc., considerată în raport cu celelalte persoane participante.

partenogenétic, -ă, *partenogenetici, -e*, adj. Care s-a dezvoltat prin partenogeneză.

partenogenéză s.f. Dezvoltare a unui organism din gametul femel nefecundat.

partér, *partere*, s.n. **1.** Parte a unei clădiri situată la nivelul solului. **2.** Parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă și fundul sălii.

participă, *particip*, vb. I. Intr. **1.** A lua parte la o activitate, la o acțiune, la o întreprindere comună. **2.** A împărtăși starea de spirit sau sentimentele cuiva.

participánt, -ă, *participanți, -te*, s.m. și f. Persoană care ia parte la o activitate, la o acțiune comună, la o dezbatere etc.

participáție, *participații*, s.f. Participare; cotă cu care participă cineva la o activitate economică.

participiu, *participii*, s.n. Mod verbal nepredicativ, cu forme de adjectiv.

particulár, -ă, *particulari, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care este propriu unei singure ființe, unui singur lucru sau unei singure categorii; special, deosebit; (substantivat, n.) categorie filozofică desemnînd ceea ce este propriu unei părți dintre indivizii unei clase. **2.** Adj. Care are un caracter personal, neoficial, privat; care este proprietate individuală a cuiva. **3.** S.m. Persoană care nu deține o funcție oficială, care nu face parte dintr-un grup oficial constituit, considerată în raport cu acesta.

particularitáte, *particularități*, s.f. Caracterul a ceea ce este particular; notă distinctivă.

particulă, *particule*, s.f. **1.** Părticică foarte mică de materie; *particulă elementară* = cea mai mică particulă constitutivă a materiei, care se comportă ca o entitate cu însușiri specifice (ex. electronul). **2.** (Lingv.) Afix sau alt element invariabil atașat la un cuvînt; denumire dată unor cuvinte cu corp fonetic redus (prepoziții, conjuncții etc.).

partíd, *partide*, s.n. Grupare de oameni uniți prin comunitatea concepțiilor politice, ideologice, a intereselor sociale etc., partea cea mai activă și cea mai organizată a unei clase sau a unei pături sociale.

partídă, *partide*, s.f. **1.** Desfășurarea completă a unui joc sportiv sau distractiv; petrecere, distracție în grup organizat. **2.** Căsătorie sau proiect de căsătorie; persoană vizată pentru un asemenea proiect. **3.** (În contabilitate) Cont.

partínic, -ă, *partinici, -e*, adj. Care reprezintă interesele unui partid; care corespunde ideologiei și programului unui partid.

partinitáte s.f. Apartenența de clasă, de partid a unei ideologii; însușire a ideologiei de a reflecta interesele și aspirațiile unei clase sociale.

partitív, -ă, *partitivi, -e*, adj. (Gram., despre părți de propoziție sau despre forme flexionare) Care exprimă ideea de parte luată dintr-un întreg.

partitúră, *partituri*, s.f. Text muzical în care sînt cuprinse toate părțile vocale sau instrumentale, dispuse astfel încît să poată fi urmărite concomitent; (p. ext.) compoziție muzicală.

partizán, -ă, *partizani, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care adoptă și susține o idee, o teorie etc.;

persoană care luptă alături de cineva pentru o cauză. 2. Persoană care participă la lupta populară organizată împotriva inamicului în spatele frontului.

parțiál, -ă, *parțiali, -e,* adj. Care reprezintă numai o parte dintr-un întreg; care se efectuează numai în parte.

parúră, *paruri,* s.f. Podoabă din lămîiță și beteală pe care o pun miresele pe cap.

parvení, *parvín,* vb. IV. Intr. 1. A se ridica fără merite, prin mijloace neoneste, la o bună situație materială sau socială. 2. (Despre știri, scrisori etc.) A ajunge la destinație.

parvenitísm s.n. Tendința de a parveni (1).

pas[1], *pasuri,* s.n. Loc mai coborît care permite trecerea peste o culme de munte sau de deal; trecătoare.

pas[2], *pași,* s.m. 1. Fiecare dintre mișcările pe care le fac picioarele în mers. 2. (Fig.) Acțiune, act, întreprindere. 3. Mod de a umbla, mers, umblet; *pas alergător* = mers în fugă; *la pas* = în mersul liber (al calului). 4. Măsură de lungime egală cu distanța dintre picioarele depărtate în mersul obișnuit. 5. Urmă lăsată de picior în mers: 6. Distanța dintre doi dinți consecutivi ai unei roți dințate.

pasá, *pasez,* vb. I. Tr. 1. A da, a transmite, a face să ajungă în mîna altuia. 2. (Sport) A trimite mingea unui coechipier. 3. A trece prin sită fructe sau legume; a zdrobi, a mărunți.

pasagér, -ă, *pasageri, -e,* s.m. și f. 1. Persoană care călătorește folosind un mijloc de transport în comun. 2. Persoană care este în trecere printr-un loc, printr-o localitate.

pasáj, *pasaje,* s.n. 1. Trecere pentru pietoni dintr-o stradă în alta, amenajată între două rînduri de clădiri. 2. Încrucișare între un drum și o cale ferată. 3. Migrațiune periodică a păsărilor dintr-o regiune în alta. 4. Fragment dintr-un text scris, dintr-o bucată muzicală etc.

pasarélă, *pasarele,* s.f. 1. Pod îngust pentru pietoni, peste o linie de cale ferată, peste un canal etc. 2. Punte îngustă sau galerie acoperită care permite trecerea, la înălțime, între două construcții. 3. Podeț mobil care leagă de chei puntea unui vapor ancorat.

pásă, *pase,* s.f. (Sport) Trimiterea mingii către un coechipier.

pásămite adv. (Pop.) Pesemne, se pare.

pásăre, *păsări,* s.f. 1. Nume dat vertebratelor ovipare cu corpul acoperit cu pene și prevăzut cu aripi pentru zbor. 2. *Pasărea paradisului* = nume dat unor păsări viu colorate din Australia și din Noua Guinee; *pasărea-liră* = pasăre australiană al cărei mascul are coada în formă de liră; *pasărea muscă* = colibri.

páscă, *păști,* s.f. 1. Un fel de cozonac cu brînză, care se mănîncă la Paști de către creștinii ortodocși. 2. Preparat alimentar tradițional, pe care îl mănîncă evreii în timpul Paștilor în loc de pîine.

paseísm s.n. Cult exagerat al trecutului.

paserifórme s.f. pl. Ordin de păsări de talie mică, mijlocie sau mare, unele bune cîntătoare, răspîndite pe întreg globul, și care se hrănesc cu insecte sau cu semințe.

pasíbil, -ă, *pasibili, -e,* adj. Care merită sau poate fi supus la..., susceptibil de...

pasiénță, *pasiențe,* s.f. Combinare, bazată pe hazard, a cărților de joc, de reușita căreia jucătorul leagă împlinirea unei dorințe.

pasioná, *pasionez,* vb. I. Tr. A-i trezi cuiva un interes deosebit, o pasiune; (refl.) a fi captivat, interesat în mod deosebit pentru ceva.

pasionál, -ă, *pasionali, -e,* adj. Care este produs sau determinat de o pasiune.

pasionánt, -ă, *pasionanți, -te,* adj. Care pasionează.

pasionát, -ă, *pasionați, -te,* adj. Izvorît dintr-o pasiune; stăpînit de o pasiune; înflăcărat, entuziasmat.

pasiúne, *pasiuni,* s.f. 1. Stare afectivă intensă și durabilă; afecțiune puternică pentru cineva sau ceva. 2. Ceea ce constituie obiectul, cauza unei pasiuni (1).

pasív, -ă, *pasivi, -e,* adj., s.n. 1. Adj. Care este lipsit de inițiativă și de interes pentru ceea ce face. 2. Adj. (Gram.) *Diateză pasivă* = diateză care arată că subiectul suferă acțiunea săvîrșită de altcineva. 3. S.n. Parte distinctă a bilanțului contabil în care sînt specificate, în expresie valorică, mijloacele unei unități economice, ale unei instituții sau organizații, grupate după sursele de formare.

pasivism s.n. Pasivitate.

pasivitáte s.f. Starea celui pasiv (1); lipsă de activitate și de interes.

pasmanterie s.f. Ramură a industriei textile care produce panglici, fireturi, broderii etc.

paspoál, *paspoale,* s.n. Panglică sau șiret care se aplică ca garnitură la rochii, de-a lungul unei cusături, la buzunare etc.

pástă, *paste,* s.f. Material omogen sau suspensie foarte concentrată avînd o viscozitate mare în raport cu lichidele.

pastél, *pasteluri,* s.n. 1. Creion colorat, moale, pentru desen; lucrare, desen executat cu astfel de creioane. 2. Specie a poeziei lirice, în care se descrie un peisaj.

pasteurizá, *pasteurizez,* vb. I. Tr. A supune operației de pasteurizare.

pasteurizáre, *pasteurizări,* s.f. Procedeu de conservare a unor produse alimentare (în special a laptelui) prin încălzire la o temperatură care distruge bacteriile.

pasteurizát, -ă, *pasteurizați, -te,* adj. Care a fost supus pasteurizării.

pastílă, *pastile,* s.f. Preparat farmaceutic sau zaharos de forma unui disc mic.

pastișá, *pastișez,* vb. I. Tr. A realiza o pastișă.

pastișă, *pastișe,* s.f. Lucrare literară, muzicală sau plastică în care se copiază genul, stilul, maniera unui scriitor sau a unui artist consacrat.

pástor, *pastori,* s.m. Preot protestant.

pastorál, -ă, *pastorali, -e,* adj., s.f. 1. Adj. De la țară, cîmpenesc, rustic. 2. Adj. (Despre creații poetice) În care se zugrăvește în mod idilic viața păstorilor, viața de la țară. 3. S.f.

Operă literară sau muzicală cu subiect din viața de la țară (în special din viața păstorilor).

pastrámă, *păstrămuri*, s.f. Preparat din carne (mai ales de oaie sau de capră), condimentat, sărat și uscat la fum.

pașă s.f. v. **pașă.**

pașalîc, *pașalîcuri*, s.n. Provincie sau regiune din Imperiul otoman, condusă de un pașă.

pașapórt, *pașapoarte*, s.n. Document în temeiul căruia cetățeanul unui stat poate circula în alt stat, servindu-i acolo și ca legitimație.

pășă, *pași*, s.m. (În trecut, în Imperiul otoman) Guvernator al unei provincii. Var.: **pașá** s.f.

pășnic, -ă, *pășnici, -e*, adj. **1.** Iubitor de pace, potrivnic războiului; care nu tulbură și nu supără pe nimeni; (despre acțiuni, atitudini) care sprijină pacea. **2.** (Despre locuri, peisaje) Liniștit, calm, tihnit.

pașoptíst, -ă, *pașoptiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a aparținut generației de luptători ai revoluției din 1848 din țările românești.

păște[1], *pasc*, vb. III. **1.** Intr. (Despre animalele erbivore) A se hrăni rupînd cu gura iarbă. **2.** Tr. (Despre oameni) A duce animalele la păscut și a le păzi. **3.** Tr. (Despre primejdii, nenorociri etc.) A amenința, a pîndi pe cineva.

păște[2] s.n. v. **paști.**

paști s.m. Sărbătoare la creștini în amintirea învierii legendare a lui Hristos; sărbătoare la evrei în amintirea ieșirii lor din Egipt. Var.: **păște** s.n.

pat[1], *paturi*, s.n. **1.** Mobilă de lemn sau de metal, prevăzută de obicei cu somieră sau cu saltea, pe care se doarme. **2.** Așternut. **3.** Parte a unei mașini sau a unui sistem tehnic pe care se sprijină sau pe care alunecă anumite părți ale mașinii sau ale sistemului respectiv. **4.** Partea de lemn a puștii, pe care sînt fixate țeava și mecanismele. **5.** Strat de material pe care se reazemă alte materiale.

pat[2], *paturi*, s.n. Situație la jocul de șah, în care un jucător, fără a fi în poziție de șah, nu mai poate face nici o mutare, partida declarîndu-se remiză.

patalamá, *patalamale*, s.f. (Fam., adesea depr.) Certificat de studii, diplomă.

patarámă, *patarame*, s.f. Întîmplare neplăcută, pățanie.

pátă, *pete*, s.f. **1.** Urmă lăsată pe un obiect de un corp gras, de murdărie, de o materie colorată etc. **2.** Porțiune pe corpul animalelor sau al păsărilor, unde părul sau penele sînt de altă culoare decît restul; părticică pe pielea corpului, diferit colorată față de rest. **3.** Porțiune mai întunecată pe discul solar. **4.** (Fig.) Faptă care știrbește onoarea cuiva.

patefón, *patefoane*, s.n. Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe discuri de gramofon.

patént[1] s.n. v. **patentă.**

patént[2], **-ă,** *patenți, -te*, adj. (Despre lacăte, încuietori etc.) Care prezintă garanții de soliditate, de siguranță, de bună funcționare; *clește patent* (și substantivat, n.) = clește special pentru apucat și tăiat sîrmă, tablă etc.

patentá, *patentez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva o patentă; a breveta o invenție.

patentát, -ă, *patentați, -te*, adj. (Despre invenții) Brevetat.

paténtă, *patente*, s.f. Drept exclusiv pe care îl are un inventator de a pune în fabricație și de a vinde produsul invenției sale; document prin care i se acordă acest drept; brevet de invenție. Var.: **patént** s.n.

patérn, -ă, *paterni, -e*, adj. Privitor la tată, părintesc.

paternitáte s.f. **1.** Starea, calitatea de tată. **2.** Calitatea de autor al unei lucrări, al unei idei etc.

patétic, -ă, *patetici, -e*, adj. Care emoționează, impresionează; plin de patos.

patetísm s.n. Însușirea de a emoționa, de a impresiona; caracterul emoționant al unei opere literare, muzicale etc.

patéu, *pateuri*, s.n. **1.** Preparat culinar din aluat cu mult unt, așezat în foi și umplut cu carne tocată, cu brînză etc. **2.** Pastă de ficat, de carne sau de pește.

pátimă, *patimi*, s.f. **1.** Sentiment puternic, violent, care întunecă rațiunea; iubire excesivă pentru ceva, pornire nestăpînită pentru satisfacerea unei dorințe. **2.** Părtinire; dușmănie, ură.

patiná, *patinez*, vb. I. Intr. **1.** A aluneca pe gheață cu patinele; a practica patinajul. **2.** (Despre vehicule) A nu putea să înainteze, roțile învîrtindu-se pe loc, sau a se deplasa prin alunecare.

patináj s.n. Faptul de a patina; sportul practicat cu patinele.

patinatór, -oáre, *patinatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care practică patinajul.

patínă[1] s.f. **1.** Oxidare a bronzului, prin care acesta se acoperă cu o pojghiță de carbonat de cupru de culoare verde. **2.** Aspect pe care îl capătă cu vremea, sub acțiunea agenților atmosferici, obiectele de metal, de piatră, clădirile etc.

patínă[2], *patine*, s.f. Obiect de metal prevăzut cu un sistem de fixare pe talpa ghetelor și avînd la partea inferioară o lamă care permite alunecarea pe gheață.

patinoár, *patinoare*, s.n. Teren de patinaj.

patiserie, (2) *patiserii*, s.f. **1.** Aluat fin, preparat cu mult unt, din care se fac pateuri, plăcinte etc.; pateuri, plăcinte din acest aluat. **2.** Local în care se vînd și se consumă produse de patiserie (1).

patogén, -ă, *patogeni, -e*, adj. Care cauzează boli; purtător de boli.

patogenétic, -ă, *patogenetici, -e*, adj. Care se referă la patogenie.

patogenie s.f. Ramură a medicinii care studiază procesul producerii bolilor.

patológic, -ă, *patologici, -e*, adj. Care se referă la patologie; care este provocat de o boală.

patologie s.f. Ramură a medicinii care studiază cauzele și simptomele bolilor.

pátos s.n. Însufleţire, entuziasm.

patrafír, *patrafire,* s.n. Fişie lungă de stofă sau de mătase brodată, pe care o poartă preotul în timpul oficierii slujbei religioase.

patriárh, *patriarhi,* s.m. **1.** Cel mai înalt rang în ierarhia unora dintre bisericile ortodoxe autocefale. **2.** Şef de familie în patriarhat; (fig.) bătrîn venerabil, cu numeroşi descendenţi.

patriarhál, -ă, *patriarhali, -e,* adj. Care aminteşte simplitatea obiceiurilor şi a traiului din vechime.

patriarhát s.n. **1.** Denumire dată perioadei din comuna primitivă care s-a caracterizat prin rolul preponderent al bărbatului în economie şi în care apartenenţa la gintă se stabilea pe linie paternă. **2.** Demnitatea de patriarh **(1).**

patriarhie, *patriarhii,* s.f. **1.** Organizaţie bisericească ortodoxă condusă de un patriarh. **2.** Biserica centrală a unei patriarhii **(1).**

patrician[1], *patricieni,* s.m. Cîrnat făcut din carne de vită.

patrician[2]**, -ă,** *patricieni, -e,* s.m. şi f. Nume dat reprezentanţilor aristocraţiei din Roma antică.

pátrie, *patrii,* s.f. **1.** Mediul natural, social, politic, cultural în care trăieşte un popor; teritoriul, ţara în care s-a născut cineva; ţară în care locuieşte, în care se stabileşte cineva. **2.** Loc, climat, mediu propice dezvoltării cuiva sau a ceva.

patrimoniál, -ă, *patrimoniali, -e,* adj. Care face parte dintr-un patrimoniu, privitor la un patrimoniu.

patrimóniu, *patrimonii,* s.n. **1.** Totalitatea drepturilor şi obligaţiilor cuiva, care pot fi evaluate în bani, şi a bunurilor la care acestea se referă. **2.** Bunuri moştenite de la părinţi; bunuri spirituale care aparţin unui popor, transmise de la strămoşi; moştenire culturală.

patriót, -ă, *patrioţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care îşi iubeşte ţara, care luptă pentru apărarea şi pentru prosperitatea ei.

patriotárd, -ă, *patriotarzi, -de,* adj. (Şi substantivat) Care face paradă de patriotism, care demonstrează un fals patriotism.

patriótic, -ă, *patriotici, -e,* adj. Pătruns de patriotism.

patriotísm s.n. Sentiment al dragostei faţă de patrie, faţă de propriul popor.

patrón[1]**,** *patroane,* s.n. **1.** Bucată de exploziv folosită în mine pentru dizlocarea straturilor. **2.** Corp cilindric de porţelan, care conţine firul fuzibil al unei siguranţe electrice.

patrón[2]**, -oánă,** *patroni, -oane,* s.m. şi f. **1.** Proprietar al unei întreprinderi, fabrici sau ferme, care foloseşte muncă salariată. **2.** Sfînt considerat ocrotitor al unei persoane sau al unei comunităţi care îi poartă numele.

patroná, *patronez,* vb. I. Tr. A ocroti, a sprijini pe cineva sau ceva; (p. ext.) a dirija, a conduce.

patronáj, *patronaje,* s.n. Ocrotire, sprijin, protecţie.

patronát s.n. Calitatea de patron[2]; colectivitatea patronilor şi atributele acestora.

patronímic, *patronimice,* adj. *Nume patronimic* (şi substantivat, n.) = nume de familie.

pátru num. card. Număr natural situat între trei şi cinci; (cu valoare de num. ord.) *volumul patru.*

patrulá, *patrulez,* vb. I. Intr. (Mil.) A parcurge un anumit traseu, în scop de pază, de control etc.

patrulatér, *patrulatere,* s.n. Poligon cu patru laturi.

patrúlă, *patrule,* s.f. Subunitate militară de cercetare sau de supraveghere a ordinii.

pátrulea, pátra num. ord. Care se află între al treilea şi al cincilea.

patrupéd, *patrupede,* adj., s.n. (Animal) cu patru picioare.

patruzéci num. card. Număr natural situat între treizeci şi nouă şi patruzeci şi unu.

patruzécilea, -zécea num. ord. Care se află între al treizeci şi nouălea şi al patruzeci şi unulea.

pátvagon, *patvagoane,* s.n. (Pop.) Vagon de bagaje.

paţachínă, *paţachine,* s.f. Femeie vulgară.

paupér, -ă, *pauperi, -e,* adj. (Livr.) Foarte sărac.

pauperísm s.n. Stare de extremă sărăcie a unei pături a populaţiei, în orînduirile bazate pe exploatare.

pauperizá, *pauperizez,* vb. I. Tr. A aduce, prin exploatare, la o stare de sărăcie extremă.

paušál, *paušale,* s.n. Sistem de plată pentru o prestaţie de serviciu, pentru un consum de energie etc., prin stabilirea, pe baza unor evaluări, a unei sume globale.

páuză, *pauze,* s.f. **1.** Interval de timp în care o acţiune sau o activitate este suspendată; repaus; (la şcoală) recreaţie; (la spectacole) antract. **2.** Semn muzical care indică întreruperea cîntării pe o anumită durată. **3.** Semn de punctuaţie reprezentat printr-o linioară orizontală, care indică cititorului o oprire în lectură de o mai lungă durată decît la virgulă sau care separă două părţi deosebite ale unui text.

pavá, *pavez,* vb. I. Tr. A acoperi cu pavaj o stradă, o curte etc.

paváj, *pavaje,* s.n. Acţiunea de a pava; strat cu care se acoperă un drum, o curte, alcătuit din blocuri de piatră, de cărămidă etc., aşezate pe un strat de nisip sau de mortar.

pavát, -ă, *pavaţi, -te,* adj. (Despre străzi, curţi etc.) Acoperit cu pavaj.

pávăză, *paveze,* s.f. Scut.

paveá, *pavele,* s.f. Bucată de piatră, de lemn, de cărămidă etc., folosită la executarea pavajelor.

pavián, *paviani,* s.m. Gen de maimuţe din Africa, cu botul alungit ca de cîine şi cu corpul acoperit cu păr lung.

pavilión, *pavilioane,* s.n. **1.** Clădire mică, situată într-un parc, într-o grădină, lîngă un edificiu; corp de clădire dintr-un ansamblu de construcţii. **2.** Drapel arborat pe o navă, pentru a-i indica apartenenţa la un anumit stat; stindard al unor organizaţii, asociaţii etc., care se înalţă la anumite festivităţi. **3.** Partea exterioară a urechii.

pavoáz, *pavoaze,* s.n. Ansamblu de drapele sau de lumini arborate pe o navă la solemnităţi.

pavoazá, *pavoazez,* vb. I. Tr. A împodobi o sală, o clădire etc. cu steaguri, tablouri, flori, verdeaţă, în semn de sărbătoare.

păză, *paze,* s.f. Acţiunea de a păzi; persoană sau grup de persoane însărcinate să păzească.

păzie, *pazii,* s.f. Scîndură aşezată la streaşina unui acoperiş pentru a ascunde capetele căpriorilor.

păznic, *paznici,* s.m. Persoană care are sarcina de a păzi pe cineva sau ceva.

păcălă s.m. Om glumeţ, poznaş, care se ţine de farse.

păcát, *păcate,* s.n. **1.** Abatere de la o normă religioasă; greşeală, vină. **2.** Defect, cusur. **3.** Nenorocire, năpastă.

păcăleálă, *păcăleli,* s.f. Faptul de a păcăli; glumă, farsă.

păcălí, *păcălesc,* vb. IV. Tr. A induce pe cineva în eroare (printr-o viclenie sau printr-o minciună); (refl.) a se înşela.

păcălíci s.m. Persoană care are obiceiul să păcălească, să facă farse.

păcălít, -ă, *păcăliţi, -te,* adj. Înşelat, tras pe sfoară.

păcăní, *păcănesc,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot scurt, sacadat.

păcătós, -oásă, *păcătoşi, -oase,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Care a comis multe păcate; ticălos, rău, afurisit. **2.** Vrednic de milă, nenorocit; nevoiaş.

păcătoşénie, *păcătoşenii,* s.f. Faptul de a fi păcătos **(1)**; stare de decădere; ticăloşie.

păcătuí, *păcătuiesc,* vb. IV. Intr. A comite un păcat; a greşi.

păcórniţă, *păcorniţe,* s.f. Vas în care se ţine păcura pentru uns osiile carului.

păcurár[1], *păcurari,* s.m. (Reg.) Cioban.

păcurár[2], *păcurari,* s.m. (Reg.) Negustor ambulant care vindea păcură prin sate.

păcură s.f. Reziduu vîscos rămas de la distilarea ţiteiului, care se întrebuinţează drept combustibil.

păducél, *păducei,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, înalt de circa 8 m, cu flori albe, cultivat uneori ca plântă ornamentală.

păduche, *păduchi,* s.m. **1.** Denumire dată mai multor specii de insecte parazite care trăiesc pe corpul oamenilor, al unor animale sau pe plante; (fig.) persoană care trăieşte din munca altuia. **2.** *Păduche de lemn* = ploşniţă.

păduchiós, -oásă, *păduchioşi, -oase,* adj. Care are păduchi, plin de păduchi.

pădurár, *pădurari,* s.m. Paznic de pădure.

pădurátic, -ă, *păduratici, -e,* adj. **1.** De pădure; sălbatic. **2.** (Despre terenuri) Acoperit cu păduri.

pădurărít s.n. Ocupaţia pădurarului.

pădúre, *păduri,* s.f. Întindere mare de teren acoperită de arbori, alături de care mai cresc arbuşti, plante erbacee etc.

pădureán, -ă, *pădureni, -e,* s.m. şi f. Persoană care trăieşte într-o regiune de pădure sau de munte.

pădureáncă, *pădurence,* s.f. Femeie care trăieşte într-o regiune de pădure sau de munte.

pădurét, -eáţă, *pădureţi, -e,* adj. (Despre pomi) Nealtoit, sălbatic; (despre fructe) care este produs de un pom nealtoit.

pădurós, -oásă, *păduroşi, -oase,* adj. (Despre terenuri, regiuni) Acoperit cu păduri, împădurit.

păgîn, -ă, *păgîni, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care se închină zeilor sau idolilor; nume dat de creştini celor care sînt de altă religie, precum şi celor care nu au nici o religie. **2.** (Fig.) Om crud, nemilos, rău la suflet.

păgînătáte s.f. Mulţime mare de păgîni; păgînism.

păgînésc, -eáscă, *păgîneşti,* adj. Care se referă la păgîni, care aparţine păgînilor.

păgînísm s.n. Faptul de a fi păgîn; religia, credinţa păgînilor.

păgubáş, -ă, *păgubaşi, -e,* s.m. şi f. Persoană care a suferit o pagubă.

păgubí, *păgubesc,* vb. IV. Intr. A suferi o pagubă, a rămîne păgubaş; (tr.) a pricinui cuiva o pagubă.

păgubitór, -oáre, *păgubitori, -oare,* adj. Care aduce sau provoacă pagubă.

păi adv. v. **apoi.**

păiánjen, *păianjeni,* s.m. **1.** (La pl.) Denumire dată unor specii de animale din clasa aralnidelor, cu patru perechi de picioare, cu abdomenul voluminos, şi care îşi fac o pînză subţire în care prind insecte ce le servesc ca hrană; (şi la sg.) animal din această clasă. **2.** (La pl.) Pînză de păianjen **(1). 3.** (Tehn.) Unealtă cu care se extrag piesele mici, căzute într-o sondă petrolieră. Var.: **paiánjen** s.m.

păienjenís, *păienjenişuri,* s.n. Pînză de păianjen; (fig.) desiş, reţea, împletitură (de linii, de fire etc.).

păienjenít, -ă, *păienjeniţi, -te,* adj. Împăienjenit.

păiós, -oásă, *păioşi, -oase,* adj. (Despre plante) A cărui tulpină este un pai; (substantivat, f. pl.) cereale a căror tulpină este un pai.

păiúş, *păiuşe,* s.n. Denumire dată mai multor specii de graminee, care cresc spontan prin pajişti.

pălán, *pălanuri,* s.n. (Reg.) Gard de scînduri.

pălăláie, *pălălăi,* s.f. Flacără mare, vîlvătaie.

pălălăí, *pălălăiesc,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre foc) A arde cu flacără mare. **2.** Intr. şi tr. A flutura, a fîlfîi.

pălămár, *pălămare,* s.n. Odgon, parîmă.

pălămídă[1], *pălămizi,* s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee care cresc ca buruieni prin semănături.

pălămídă[2], *pălămide,* s.f. Peşte marin răpitor, lung de 50—60 cm, de culoare albăstruie-verzuie, cu solzi mici şi cu numeroşi dinţi pe fălci.

pălăríe, *pălării,* s.f. **1.** Obiect folosit pentru acoperirea capului, format dintr-o calotă (de fetru, de paie etc.) cu boruri. **2.** Partea superioară, în formă de pălărie **(1)**, a unor ciuperci.

pălăriér, *pălărieri,* s.m. Persoană care confecţionează sau vinde pălării.

pălăvrăgeálă, *pălăvrăgeli,* s.f. Faptul de a pălăvrăgi; flecăreală.

pălăvrăgí, *pălăvrăgesc,* vb. IV. Intr. A spune palavre; a flecări.

pălí[1], *pălesc,* vb. IV. **1.** Tr. și intr. (Despre soare) A arde, a dogori. **2.** Intr. și refl. (Despre plante) A se ofili. **3.** Tr. și refl. A (se) lovi, a (se) izbi; (tr.; fig.; despre sentimente, senzații) a cuprinde pe cineva, a copleși.

pălí[2], *pălesc,* vb. IV. Intr. **1.** A deveni palid. **2.** (Despre surse luminoase) A-și pierde strălucirea.

pălímár, *pălimare,* s.n. **1.** Împrejmuire de scînduri la prispa sau la cerdacul unei case țărănești. **2.** Stîlp de prispă sau de pridvor, care sprijină streașina.

pălít, -ă, *pălîți, -te,* adj. (Despre plante) Ofilit, veștejit.

pălitúră, *pălituri,* s.f. Lovitură, izbitură.

pălmáș, *pălmași,* s.m. (Înv.) Țăran sărac care își cîștiga existența muncind cu brațele la alții.

pălmuí, *pălmuiesc,* vb. IV. Tr. A lovi pe cineva cu palma peste obraz, a da cuiva palme.

păltíniș, *păltinișuri,* s.n. Pădure de paltini.

pămătúf, *pămătufuri,* s.n. Mănunchi făcut din pene, din fire de păr, din fișii de pînză etc. prinse de un mîner și avînd diferite întrebuințări.

pămînt, (3—6) *pămînturi,* s.n. **1.** Planeta pe care o locuim. **2.** Scoarța globului terestru; sol. **3.** Materia din care este alcătuită partea solidă a globului terestru; *pămînturi rare* = grup de oxizi ai unor metale rare. **4.** Întindere de uscat; continent. **5.** Suprafață de teren cultivabil. **6.** Teritoriu, regiune, ținut; țară, patrie; *obiceiul pămîntului* = norme nescrise, stabilite prin practică îndelungată și transmise din generație în generație; (p. ext.) obicei păstrat din vechime.

pămîntéan, -ă, *pămînteni, -e,* adj. **1.** Specific Pămîntului, de pe Pămînt; (substantivat) locuitor al Pămîntului. **2.** (Și substantivat) Băștinaș, autohton.

pămînteáncă, *pămîntence,* s.f. Băștinașă, autohtonă.

pămîntésc, -éască, *pămîntești,* adj. De pe Pămînt, specific Pămîntului; propriu omului.

pămîntíu, -íe, *pămîntii,* adj. (Despre fața omului) Palid, livid.

pănură, *pănuri,* s.f. (Reg.) Aba, dimie.

pănúșă, *pănuși,* s.f. Fiecare dintre foile care înfășoară știuletele de porumb.

păpá, *pap,* vb. I. Tr. **1.** (În graiul copiilor) A mînca; *papă-lapte* = persoană lipsită de energie, bleg, nătăfleț. **2.** (Fam.) A irosi, a risipi (bani, avere etc.).

păpádie, *păpădii,* s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lungi, crestate, și cu flori galbene, grupate în capitule.

păpuríș, *păpurișuri,* s.n. Loc acoperit cu papură.

păpușár, *păpușari,* s.m. Persoană care manevrează păpușile în teatrul de păpuși.

păpúșă, *păpuși,* s.f. **1.** Jucărie înfățișînd un copil (în special fetiță), confecționată din carton, din celuloid etc.; *teatru de păpuși* = spectacol în care rolurile sînt jucate de păpuși (înfățișînd oameni sau animale) manevrate cu mîna de păpușari. **2.** Mănunchi de fire, de sfoară, de frunze de tutun etc. **3.** Caș format în anumite tipare. **4.** Fructul porumbului înainte de a se forma mătasea și boabele. **5.** Nimfa insectelor. **6.** Dispozitiv al unor mașini-unelte, care servește la susținerea pieselor de prelucrat.

păpușărésc, -éască, *păpușărești,* adj. Care se referă la teatrul de păpuși.

păpușói, (1) *păpușoi,* s.m., **(2)** *păpușoaie,* s.n. (Reg.) **1.** Porumb. **2.** Loc plantat cu porumb.

păr[1], *peri,* s.m. Pom din familia rozaceelor, cu frunze ovale, cu flori albe sau roz și fructe comestibile.

păr[2], *peri,* s.m. **1.** Totalitatea firelor subțiri, cornoase, care cresc pe pielea omului și pe a multor animale; totalitatea firelor care acoperă capul omului. **2.** Fiecare dintre firele care alcătuiesc părul **(1). 3.** Denumire dată fibrelor naturale de origine animală; țesătură din aceste fibre. **4.** (La pl.) Fire scurte care acoperă suprafața unei țesături de lînă. **5.** (La pl.) Fire scurte care acoperă frunzele sau tulpinile unor plante.

părăduí, *părăduiesc,* vb. IV. Tr. și refl. (Despre averi, bunuri) A (se) irosi, a (se) risipi.

părăgíni, *părăginesc,* vb. IV. Refl. A ajunge în stare de paraginâ.

părăgínit, -ă, *părăginiți, -te,* adj. Care a devenit paraginâ.

părăsí, *părăsesc,* vb. IV. Tr. **1.** A lăsa pe cineva singur, a-l abandona; a se despărți de cineva; a lăsa ceva, plecînd în altă parte, a se depărta de ceva. **2.** A înceta, a întrerupe o acțiune, o activitate etc.; a renunța la un obicei; a lăsa la o parte, a neglija.

părăsíre s.f. **1.** Acțiunea de *a părăsi.* **2.** Starea celui părăsit.

părăsít, -ă, *părăsiți, -te,* adj. **1.** (Despre oameni) Lăsat singur; abandonat. **2.** (Despre localități, case etc.) Rămas nelocuit, nepopulat; ajuns în ruină. **3.** (Despre obiecte, unelte etc.) Care nu mai este folosit.

părcán, *părcane,* s.n. (Reg.) Balustradă de lemn; pervaz.

păreá, *par,* vb. II. **1.** Intr. și refl. A lăsa impresia de..., a avea aparența de... **2.** Refl. A-și închipui, a avea impresia.

părélnic, -ă, *părelnici, -e,* adj. (Rar) Aparent; imaginar, iluzoriu.

părére, *păreri,* s.f. **1.** Opinie, punct de vedere; *părere de bine* = bucurie, mulțumire; *părere de rău* = mîhnire, regret. **2.** Impresie neîntemeiată, iluzie, închipuire.

părésimi s.f. pl. Postul Paștilor.

păretár, *păretare,* s.n. (Reg.) Covor mic (sau bucată de pînză brodată) care se pune pe perete în scop decorativ.

părínte, *părinți,* s.m. **1.** Tată; (la pl.) tata și mama; strămoși, străbuni. **2.** (Fig.) Inițiator, fondator al unei științe, al unei mișcări culturale etc. **3.** Preot.

părintésc, -eáscă, *părintești*, adj. **1.** Care aparține părinților, care se referă la părinți. **2.** Care aparține strămoșilor, privitor la strămoși.

părintéște adv. Ca un părinte.

părós, -oásă, *părași, -oase*, adj. Acoperit cu (mult) păr.

părtáș, -ă, *părtași, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care ia parte la o acțiune, la o activitate etc. **2.** Persoană care primește (sau care stăpînește ori folosește) o parte din ceva.

părtini, *părtinesc*, vb. IV. Tr. A avantaja pe cineva în dauna altuia.

părtinire, *părtiniri*, s.f. Faptul de *a părtini; fără părtinire* = în mod imparțial, obiectiv.

părtinitór, -oáre, *părtinitori, -oare*, adj. Care părtinește.

păruí, *păruiesc*, vb. IV. Tr. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate trăgînd(u-se) de păr; (p. gener.) a (se) bate.

păruiálă, *păruieli*, s.f. (Fam.) Bătaie, încăierare.

păs, *păsuri*, s.n. Supărare, necaz; suferință, durere sufletească.

pásă[1], pers. 3 *pásă*, vb. I. Intr. unipers. (Construit cu pronumele în dativ) A simți o neliniște, a se îngrijora.

pásă[2], pers. 3 *pásă*, vb. I. Intr. **1.** (Înv.) A merge, a se duce. **2.** (Pop. și fam.; cu valoare de interjecție) Încearcă, îndrăznește.

păsát s.n. Boabe de porumb măcinate mare; mîncare făcută din aceste boabe.

păsărár, *păsărari*, s.m. Vînzător sau crescător de păsări.

păsărésc, -eáscă, *păsărești*, adj. *Limbă păsărească* = fel de a vorbi greu de înțeles, artificial.

păsărésțe adv. *A vorbi păsărește* = a vorbi (intenționat) într-un fel greu de înțeles.

păsărét s.n. Mulțime de păsări.

păsărícă, *păsărele*, s.f. Diminutiv al lui *pasăre; a avea o păsărică la cap* = a fi țicnit.

păsăróI, *păsăroi*, s.m. **1.** Augmentativ al lui *pasăre*. **2.** Bărbățușul unei păsări.

păscălíe, *păscălii*, s.f. Carte populară de astrologie.

păscút s.n. Acțiunea de a paște, pășunat.

păstáie, *păstăi*, s.f. Fructul, format din două valve, în care sînt închise semințele leguminoaselor.

păstírnac, *păstîrnaci*, s.m. Plantă leguminoasă din familia umbeliferelor, cultivată pentru rădăcina ei bogată în substanțe nutritive.

păstór, *păstori*, s.m. **1.** Cioban. **2.** (Fig.) Preot.

păstorésc, -eáscă, *păstorești*, adj. Care aparține păstorilor, care se referă la păstori sau la viața de păstor.

păstorí, *păstoresc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce la pășune și a păzi oile sau vitele; a se ocupa cu păstoritul. **2.** Intr. (Fig., mai ales despre preoți) A conduce, a îndruma.

păstoríe s.f. **1.** Păstorit. **2.** (Fig.) Conducere, îndrumare (religioasă).

păstorít s.n. Ocupația păstorului.

păstoríță, *păstorițe*, s.f. Ciobăniță.

păstós, -oásă, *păstoși, -oase*, adj. Care are aspectul și consistența unei paste.

păstrá, *păstrez*, vb. I. Tr. **1.** A ține ceva la loc sigur și în stare bună, a îngriji, a cruța. **2.** A respecta, a nu călca (un obicei, o tradiție etc.). **3.** A menține, a face să dureze.

păstráre s.f. Acțiunea de *a păstra; la păstrare* = la loc sigur; la adăpost.

păstrătór, -oáre, *păstrători, -oare*, adj. Care păstrează (bine) ceva, care nu risipește, nu pierde.

păstrăv, *păstrăvi*, s.m. Pește din apele de munte, de 20—40 cm lungime, cu solzii mici, cu pete negre și roșii pe spate.

păstrăvăríe, *păstrăvării*, s.f. Crescătorie de păstrăvi.

păstrúgă, *păstrugi*, s.f. Pește de mare înrudit cu cega, cu botul lung și turtit.

păstură s.f. Polen prelucrat și depozitat de albine în celulele fagurilor, servindu-le ca hrană.

păsuí[1], *păsuiesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva răgazul necesar să facă ceva, a permite să întîrzie cu achitarea unei obligații.

păsuí[2], *păsuiesc*, vb. IV. Tr. A ajusta o piesă în așa fel încît să se poată îmbina cu altă piesă.

păsuiálă, *păsuieli*, s.f. Faptul de a păsui[1].

păși, *pășesc*, vb. IV. Intr. **1.** A face unul sau mai mulți pași; a călca, a merge; (fig.) a înainta, a progresa. **2.** A intra undeva. **3.** A trece (făcînd un pas) peste ceva; (tr.) *pășește pragul casei.*

păștíță, *păștițe*, s.f. Mică plantă erbacee, cu 1—2 flori galbene, acoperite pe partea din afară cu peri moi.

pășúnă, *pășunez*, vb. I. **1.** Intr. (Despre vite, oi) A paște. **2.** Tr. (Despre oameni) A duce și a păzi oile sau vitele la păscut.

pășunát s.n. Faptul de a pășuna.

pășúne, *pășuni*, s.f. Loc acoperit cu vegetație ierboasă unde pasc vitele; iarba de pe acest loc.

pătá, *pătez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) face o pată, a (se) murdări cu pete. **2.** Tr. (Fig.) A pîngări, a profana.

pătát, -ă, *pătați, -te*, adj. **1.** Cu pete; murdar; (despre animale) bălțat, pestriț. **2.** (Fig.) Pîngărit, profanat; compromis.

pătăránie, *pătăranii*, s.f. (Pop. și fam.) Păcănie.

pătimáș, -ă, *pătimași, -e*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Stăpînit de o patimă, de o pasiune; (p. ext.) părtinitor. **2.** Care exprimă sau trădează o patimă.

pătimi, *pătimesc*, vb. IV. Intr. și tr. A suferi, a îndura.

pătlágină, *pătlagini*, s.f. Numele unor plante cu frunzele dispuse în rozetă la baza tulpinii, cu inflorescențe în formă de spic (unele specii fiind întrebuințate în medicină pentru calitățile lor expectorante).

pătlăgeá, *pătlăgele*, s.f. **1.** *Pătlăgea roșie* = plantă legumicolă originară din America de Sud, cu flori galbene și fructe mari, sferice, de culoare roșie (rar galbenă), bogate în vitamine; roșie. **2.** *Pătlăgea vînătă* = plantă legumicolă originară din India, cu flori violacee și fructe mari, cilin-

drice sau ovale, de culoare violetă închisă; vînătă. Var.: **pătlăgícă** s.f.

pătlăgícă s.f. v. **pătlăgea.**

pătrár, *pătrare,* s.n. **1.** Pătrime, sfert. **2.** Fază a Lunii în care partea sa luminată se vede sub forma unui semicerc.

pătrát, -ă, *pătraţi, -te,* s.n., adj. **1.** S.n. Paralelogram cu toate unghiurile drepte şi cu toate laturile egale. **2.** S.n. Produs obţinut prin înmulţirea unui număr cu el însuşi. **3.** Adj. Care are forma unui pătrat **(1)**; *metru* (sau *centimetru, kilometru* etc.) *pătrat* = unitate de măsură a suprafeţei, egală cu aria unui pătrat cu latura de un metru (sau centimetru, kilometru etc.); (fam.) *cap pătrat* = om mărginit.

pătrátic, -ă, *pătratici, -e,* adj. Care are formă de patrulater; care se referă la pătrat **(2)**.

pătríme, *pătrimi,* s.f. Fracţiune obţinută prin împărţirea unui întreg în patru părţi egale.

pătrúnde, *pătrúnd,* vb. III. **1.** Tr. şi intr. A trece prin..., a străbate; a răzbate, a străpunge; a intra undeva (în urma unui efort). **2.** Tr. (Fig.) A înţelege, a pricepe. **3.** Tr. A cuprinde, a pune stăpînire pe cineva. **4.** Refl. (Fig.) A se lăsa cuprins, cucerit (de o idee, de un sentiment); (tr.) a mişca adînc, a emoţiona.

pătrúndere, *pătrunderi,* s.f. Acţiunea de *a (se) pătrunde;* (fig.) capacitatea de a pricepe ceva cu uşurinţă; agerime de minte.

pătrunjél, *pătrunjei,* s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cultivată ca legumă pentru rădăcina şi frunzele ei aromate.

pătrúns, -ă, *pătrunşi, -se,* adj. **1.** Străpuns; răzbit. **2.** (Fig.) Impresionat, emoţionat. **3.** (Fig.) Convins, încredinţat.

pătrunzătór, -oáre, *pătrunzători, -oare,* adj. **1.** Care pătrunde, care străbate; (despre ochi, privire) scrutător, cercetător. **2.** (Fig.) Mişcător, emoţionant. **3.** (Fig.) Ager la minte, perspicace.

pătuiác, *pătuiece,* s.n. Podea de scînduri aşezată pe furci sau suport improvizat între ramurile copacilor, pe care se păstrează nutreţul pentru vite.

pătúl[1], *pătule,* s.n. **1.** Construcţie făcută din şipci sau din nuiele împletite, în care se păstrează ştiuleţii de porumb. **2.** Platformă construită pe stîlpi sau amenajată între ramurile copacilor pentru observarea vînatului şi pentru pază. **3.** Pătuiac.

pătúl[2], *pătuli, -e,* adj. *Măr pătul* (şi substantivat) = specie de măr cu fructe sferice turtite, de culoare galbenă-verzuie; fructul acestei specii de măr.

pătură, *pături,* s.f. **1.** Învelitoare confecţionată dintr-o ţesătură deasă de lînă, de fibre sintetice sau de bumbac. **2.** Strat (uniform) care acoperă ceva; fiecare dintre foile sau straturile suprapuse care alcătuiesc un tot. **3.** *Pătură socială* = grup social care se deosebeşte de principalele clase sociale prin structura profesională, prin activitatea pe care o desfăşoară, prin mediul divers de proveniență şi care nu are un rol istoric de-sine-stătător.

păturí, *păturesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A împături.

păţánie, *păţanii,* s.f. Întîmplare (neplăcută) neaşteptată sau neobişnuită; (la pl.) peripeţii.

păţí, *păţesc,* vb. IV. Tr. **1.** A i se întîmpla cuiva (pe neaşteptate) ceva rău, neplăcut; *din păţite* = din experienţă. **2.** A suferi, a pătimi, a îndura.

păţít, -ă, *păţiţi, -te,* adj. (Şi substantivat) Încercat; experimentat, priceput.

păún, *păuni,* s.m. Pasăre domestică mare, al cărei mascul are un penaj strălucitor şi o coadă cu pene frumos colorate, pe care o poate roti.

păunáş, *păunaşi,* s.m. Diminutiv al lui *păun; păunaşul codrilor* = nume dat, în literatura populară, haiducilor.

păuníţă, *păuniţe,* s.f. **1.** Femela păunului. **2.** Insectă înrudită cu libelula, cu corpul subţire şi cu aripi strălucitoare.

păzí, *păzesc,* vb. IV. **1.** Tr. A sta de pază; a supraveghea pe cineva (ca să nu fugă); a veghea, a străjui. **2.** Refl. A se feri de o primejdie; a evita să facă un lucru; *păzea!* = dă-te la o parte! fereşte! **3.** Tr. A respecta o normă, o regulă, un angajament.

păzitór, -oáre, *păzitori, -oare,* s.m. şi f. Paznic.

pe prep. **1.** Introduce un complement direct, care poate fi exprimat printr-un substantiv (nume propriu sau comun care indică o fiinţă), pronume, numeral, adjectiv: *am văzut-o pe Maria; l-a întrebat pe el.* **2.** Introduce un complement indirect; *pe seama cuiva* = în contul cuiva; cu privire la..., relativ la... **3.** Introduce un complement circumstanţial de loc, de timp sau de mod: *stă pe pat; pe înserate; pe vîtor; pe larg* = amănunţit; *pe acasă* = în apropierea casei; acasă. **4.** În formule de jurămînt: *pe cinstea mea.* **5.** *A fi pe...* = a fi pe cale de a... **6.** În prepoziţii compuse: *de pe* = din jur, de lîngă; *pînă pe* = pînă la.

pebrínă s.f. Numele unei boli contagioase la viermii de mătase.

pecéte, *peceţi,* s.f. **1.** Placă de metal cu mîner, pe care este gravată o monogramă, o emblemă etc., şi care, aplicată (cu tuş sau în ceară roşie) pe o scrisoare, pe un colet, dă acestora caracter de autenticitate şi de integritate; ştampilă; sigiliu. **2.** Semnul imprimat prin aplicarea unei peceţi **(1)**; (fig.) trăsătură specifică, urmă, amprentă.

pecetlúi, *pecetluiesc,* vb. IV. Tr. A aplica o pecete **(1)**; (fig.) a întări, a consfinţi; a confirma; a determina, a hotărî.

pecetluít, -ă, *pecetluiţi, -te,* adj. Sigilat; ştampilat.

pechinéz, *pechinezi,* s.m. Rasă de cîini cu botul scurt şi turtit, cu picioarele scurte, cu părul lung şi mătăsos.

peciugíne, *pecingini,* s.f. **1.** Boală de piele contagioasă, manifestată prin erupţii de băşicuţe care formează cruste. **2.** (Fig.) Pată de igrasie sau de mucegai pe un zid.

pecinginós, -oásă, *pecinginoşi, -oase,* adj. Cu pecingine, plin de pecingine.

pectíne s.f. pl. Polizaharide care se găsesc în țesuturile vegetale și care, prin fierbere, capătă forma unei gelatine, fiind întrebuințate la fabricarea marmeladei, a gemurilor etc.

pectorál, -ă, *pectorali, -e,* adj. Care se referă la piept, de la piept.

pecuniár, -ă, *pecuniari, -e,* adj. (Livr.) Bănesc.

pedagóg, -ă, *pedagogi, -e,* s.m. și f. **1.** Specialist în pedagogie; persoană care se ocupă cu munca didactică și educativă. **2.** Persoană însărcinată cu îndrumarea și supravegherea elevilor în școală sau în internate, în afara orelor de clasă.

pedagógic, -ă, *pedagogici, -e,* adj. Privitor la pedagogie; care corespunde normelor pedagogiei.

pedagogíe, *pedagogii,* s.f. **1.** Știință care se ocupă cu metodele de educație. **2.** Metodă pedagogică.

pedalá, *pedalez,* vb. I. Intr. A acționa pedalele unei biciclete, ale unei bărci, ale unui mecanism etc.

pedálă, *pedale,* s.f. Pîrghie de comandă sau de antrenare a unui mecanism (la bicicletă, la mașina de cusut etc.), acționată cu piciorul.

pedánt, -ă, *pedanți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Cu pretenții de erudiție; foarte meticulos.

pedanteríe, *pedanterii,* s.f. **1.** Paradă de erudiție; meticulozitate exagerată. **2.** Gravitate în chestiuni de mică importanță.

pedantísm s.n. Pedanterie.

pedeápsă, *pedepse,* s.f. **1.** Măsură de represiune luată împotriva celui ce a săvîrșit o greșeală; (jur.) măsură de constrîngere aplicată celui care a comis o infracțiune. **2.** (Fig.) Suferință (fizică sau morală).

pedepsí, *pedepsesc,* vb. IV. Tr. A aplica o pedeapsă (1).

pederást, *pederaști,* s.m. Homosexual.

pedestráș, *pedestrași,* s.m. (Înv.) Ostaș din armata pedestră din trecut; infanterist.

pedestríme, *pedestrimi,* s.f. (Înv.) Infanterie.

pedéstru, -ă, *pedeștri, -stre,* adj. Care umblă sau călătorește pe jos; (substantivat) pieton.

pediátric, -ă, *pediatrici, -e,* adj. Care se referă la pediatrie.

pediatríe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor la copii.

pediátru, -ă, *pediatri, -e,* s.m. și f. Medic de copii.

pedicél, *pedicele,* s.n. Mic peduncul care susține frunza sau floarea.

pedichiúră, *pedichiuri,* s.f. Operația de îngrijire a picioarelor (tăierea bătăturilor, curățirea și lăcuirea unghiilor etc.).

pedichiuríst, -ă, *pedichiuriști, -ste,* s.m. și f. Specialist în pedichiură.

pedícul, *pedicule,* s.n. Formație anatomică prelungă, îngustă, care leagă un organ de restul organismului.

pediculát, -ă, *pediculați, -te,* adj. Care are pedicul.

pedigréu s.n. v. **pedigriu.**

pedigríu s.n. Înscris care cuprinde ascendenții, din mai multe generații, ai unui animal domestic de rasă (mai ales ai unui cal). Var.: **pedigréu** s.n.

pedológ, *pedologi,* s.m. Geolog specialist în pedologie.

pedologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul formării și evoluției solurilor, precum și cu al principiilor de folosire și ameliorare a fertilității acestora.

pedúncul, *pedunculi,* s.m. **1.** Codiță a unui fruct, a unei flori, a unei inflorescențe. **2.** Denumire dată unor formații din creier, care au aspectul de cordon.

pegamoíd s.n. Imitație de piele din țesătură de bumbac sau de in, pe care se aplică un strat de lac colorat.

pegás, *pegași,* s.m. Cal năzdrăvan cu aripi, din mitologia greacă; (fig.) simbol al inspirației poetice. Accentuat și: *pégas.*

pegmatít, *pegmatite,* s.n. Rocă endogenă, alcătuită de obicei din cuarț, feldspat și mică. Var.: **pegmatítă** s.f.

pegmatítă s. f. v. **pegmatit.**

pehblóndă s.f. Oxid natural de uraniu, de culoare neagră, cristalizat în sistemul cubic.

pehliván, *pehlivani,* s.m. **1.** Om glumeț, mucalit, poznaș. **2.** Șarlatan, escroc.

pehlivánie, *pehlivănii,* s.f. **1.** Poznă, ghidușie. **2.** Șarlatanie, escrocherie.

peiorativ, -ă, *peiorativi, -e,* adj. (Despre cuvinte, expresii) Care are sens depreciativ, disprețuitor.

peisagíst, -ă, *peisagiști, -ste,* s.m. și f. **1.** Pictor specializat în peisaje. **2.** Scriitor specializat în descrierea naturii.

peisagístic, -ă, *peisagistici, -e,* adj. De peisaj, privitor la peisaj; care descrie sau evocă un peisaj; (substantivat, f.) ramură a picturii care cuprinde genul peisajului.

peisáj, *peisaje,* s.n. **1.** Porțiune, colț din natură care formează un ansamblu estetic. **2.** Pictură sau fotografie care reprezintă un peisaj (1). **3.** Compoziție literară în care se descriu aspecte din natură.

peládă, *pelade,* s.f. Boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap, pe porțiuni rotunjite.

pelágic, -ă, *pelagici, -e,* adj. De mare, marin; *zonă pelagică* = totalitatea apelor mărilor, situate deasupra zonei de fund.

pelágră s.f. Boală cauzată de lipsa din alimentație a anumitor vitamine și proteine, care se manifestă prin plăgi pe corp, tulburări gastrice și nervoase.

pelegrín s.m. v. **peregrin.**

pelerín, *pelerini,* s.m. Persoană care face un pelerinaj.

pelerináj, *pelerinaje,* s.n. **1.** Călătorie făcută de credincioși într-un loc considerat sfînt. **2.** Vizitare a unui loc renumit.

pelerínă, *pelerine,* s.f. **1.** Haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă peste altă îmbrăcă-

minte. 2. Guler mare care acoperă umerii, peste palton sau peste rochie.

pelicán, *pelicani*, s.m. Pasăre acvatică migratoare, cu penele albe și ciocul lung, cu un fel de pungă sub maxilarul inferior, în care adună peștii ce-i servesc ca hrană.

películă, *pelicule*, s.f. **1.** Strat foarte subțire dintr-un material, depus pe un obiect. **2.** Bandă subțire, flexibilă, folosită în cinematografie pentru înregistrarea imaginii și sunetului.

pelín (1) s.m., (2) s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee cu flori galbene, aromate, utilizată în medicină și în industria băuturilor alcoolice. **2.** S.n. Vin cu gust amărui, obținut prin tratarea lui cu pelin (1).

pelinăriță, *pelinărițe*, s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene, înrudită cu pelinul.

peliniță, *pelinițe*, s.f. Nume dat unor plante erbacee mirositoare, înrudite cu pelinul.

pelteá, *peltele*, s.f. Un fel de jeleu preparat din suc de fructe fiert cu zahăr.

peltíc, -ă, *peltici, -ce*, adj. Care rostește defectuos anumite sunete.

pelúr adj. invar. *Hîrtie pelur* = hîrtie subțire folosită pentru copii la mașina de scris.

pelúză, *peluze*, s.f. **1.** Loc într-un parc sau într-un scuar, cu iarbă scurtă și deasă. **2.** Spațiu rezervat spectatorilor la extremitățile tribunelor dintr-un stadion.

pelvián, -ă, *pelvieni, -ce*, adj. Care se referă la pelvis; *centură pelviană* = oasele care formează bazinul la om și la vertebratele superioare.

pélvis, *pelvisuri*, s.n. (Anat.) Bazin (5).

penáj, *penaje*, s.n. **1.** Totalitatea penelor unei păsări. **2.** Panaș.

penál, -ă, *penali, -ce*, adj. Care se referă la infracțiuni și la urmărirea și pedepsirea infractorilor: *lege penală*.

penalitáte s.f. Faptul de a fi pasibil de o pedeapsă, de o sancțiune (în conformitate cu prevederile legii, ale unui contract, cu regulamentul unui concurs sportiv etc.).

penalizá, *penalizez*, vb. I. Tr. A aplica o sancțiune (penală) sau o amendă.

penálti, *penaltiuri*, s.n. (Sport) Lovitură liberă directă, dictată de arbitru împotriva unei echipe care s-a făcut vinovată de o greșeală gravă în zona de apărare a celeilalte echipe.

penár, *penare*, s.n. Cutie de formă dreptunghiulară în care elevii își țin rechizitele pentru scris.

penát, -ă, *penați, -te*, adj. (Despre frunzele compuse) Care are foliolele înșirate perechi, de o parte și de alta a unui ax comun.

penáți s.m. pl. (În mitologia romană) Zei considerați ocrotitori ai casei și ai familiei; statuile acestor zei.

pendínte adj. invar. **1.** Care depinde de..., care este subordonat cuiva sau la ceva. **2.** (Despre litigii) Care se află în curs de soluționare.

pendúl[1], *pendule*, s.n. Corp solid care poate oscila în jurul unui punct fix sau al unei axe fixe.

pendúl[2] s.n. v. **pendulă**.

pendulá, *pendulez*, vb. I. Intr. **1.** (Despre pendule) A oscila de o parte și de alta a poziției de echilibru. **2.** A face mișcări alternative într-o parte și în alta.

pendúlă, *pendule*, s.f. Ceasornic mare (de perete), al cărui mers este reglat de un pendul[1]. Var.: **pendúl** s.n.

penél, *peneluri*, s.n. Pensulă mică, cu care se pictează.

penetrá, *penetrez*, vb. I. Intr. A pătrunde.

penetrábil, -ă, *penetrabili, -ce*, adj. Care poate fi pătruns sau străbătut.

penetrabilitáte s.f. Însușirea de a fi penetrabil.

penetránt, -ă, *penetranți, -te*, adj. Care poate pătrunde printr-un material; (despre mirosuri) puternic, intens.

penetráție, *penetrații*, s.f. Pătrundere (în adîncime sau pînă în partea opusă); întrepătrundere a două corpuri.

penibil, -ă, *penibili, -ce*, adj. Care produce o impresie neplăcută, supărătoare.

penicilínă s.f. Antibiotic extras din culturile unor specii de mucegai, cu puternică acțiune bactericidă.

peninsulár, -ă, *peninsulari, -ce*, adj. Care se află pe o peninsulă; caracteristic unei peninsule; (substantivat) locuitor al unei peninsule.

península, *peninsule*, s.f. Porțiune de uscat care pătrunde adînc în mare, fiind înconjurată pe trei laturi de apă.

pénis, *penisuri*, s.n. Organul genital masculin extern.

penitenciár, *penitenciare*, s.n. Închisoare.

penitént, -ă, *penitenți, -te*, s.m. și f. Persoană care execută o penitență.

peniténță, *penitențe*, s.f. (Bis.) **1.** Pedeapsă pe care o dă duhovnicul, pentru ispășirea păcatelor, celui care se spovedește. **2.** Pocăință.

penițá, *penițe*, s.f. Placă mică de metal, concavă, cu vîrf ascuțit și despicat, care, montată la un toc, servește pentru a scrie cu cerneală.

pénsă, *pense*, s.f. **1.** Mică unealtă de metal, cu două brațe, folosită în medicină pentru a prinde obiecte mici. **2.** Cută scurtă, interioară, făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

pensétă, *pensete*, s.f. Pensă (1) mică, întrebuințată în laborator, în cosmetică etc.

pénsie, *pensii*, s.f. Sumă de bani acordată lunar persoanelor care au ieșit din producție pentru limită de vîrstă sau pentru invaliditate, precum și, în unele cazuri, urmașilor acestora; *pensie alimentară* = sumă de bani pe care cineva o plătește periodic unei persoane la întreținerea căreia este obligat să contribuie.

pensión, *pensioane*, s.n. Instituție școlară particulară, în sistemul educativ burghez.

pensioná, *pensionez*, vb. I. Tr. A scoate pe cineva din producție, acordîndu-i pensie; (refl.) a deveni pensionar.

pensionár, -ă, *pensionari, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care primește pensie. **2.** Persoană internată într-un azil sau într-un ospiciu.

pensiúne, *pensiuni,* s.f. Întreținere, constînd din locuință și masă (sau numai masă), pe care o primește cineva (într-o casă particulară) în schimbul unei sume de bani.

pénsulă, *pensule,* s.f. Instrument cu care se vopsește sau se lăcuiește, alcătuit dintr-un mănunchi de fire de păr sau sintetice, prins de un mîner.

pentaédru, *pentaedre,* s.n. Poliedru cu cinci fețe.

pentagón, *pentagoane,* s.n. Poligon cu cinci laturi.

pentagonál, -ă, *pentagonali, -e,* adj. Care are formă de pentagon.

pentamétru, *pentametri,* s.m. Vers alcătuit din cinci picioare.

pentán s.m. Hidrocarbură obținută din gazele de sondă și folosită ca solvent, la fabricarea alcoolului amilic etc.

pentatlón, *pentatloane,* s.n. Probă sportivă combinată, alcătuită din cinci probe diferite.

pentódă, *pentode,* s.f. Tub electronic cu cinci electrozi (un catod, un anod și trei grile).

péntru prep. **1.** Din cauza... **2.** Introduce un complement circumstanțial de scop: *lucrează pentru ciștig.* **3.** Introduce un complement indirect: *mulțumesc pentru ajutor.* **4.** Introduce un atribut: *ceară pentru parchet.* **5.** Exprimă un raport de relație: *pentru mine este același lucru.* **6.** Introduce un complement circumstanțial de timp: *plec pentru citeva zile.* **7.** Formează conjuncții compuse: *pentru ce; pentru că.*

penúltim, -ă, *penultimi, -e,* adj. Care este înaintea celui din urmă.

penúmbră, *penumbre,* s.f. Zonă incomplet luminată, cu o luminozitate intermediară.

penurie s.f. (Livr.) Lipsă de mijloace necesare traiului; sărăcie, lipsă mare.

pepenărie, *pepenării,* s.f. Loc cultivat cu pepeni.

pépene, *pepeni,* s.m. Numele a două plante cu tulpina tîrîtoare, cu fructe comestibile: a) *pepene galben,* cu coaja galbenă și miezul galben sau verzui, și b) *pepene verde,* cu coaja verde și miezul roșu.

pepiniéră, *pepiniere,* s.f. Teren cu material săditor (viticol, forestier etc.), în care se execută lucrările de înmulțire, altoire, formare, pînă la plantarea definitivă.

pepít adj. invar. (Despre țesături) Cu pătrățele sau cu romburi de (două) culori diferite, alternînd între ele. Var.: **pepíta** adj. invar.

pepíta adj. invar. v. **pepít.**

pepítă, *pepite,* s.f. Bucată de aur în stare nativă.

pepsínă s.f. Enzimă secretată de mucoasa stomacului, cu rol important în digestie.

peptónă, *peptone,* s.f. Substanță organică rezultată din digestia parțială a proteinelor.

per prep. (Termen comercial) Pentru, pe, de fiecare: *50 lei per kg.*

percépe[1], *percép,* vb. III Tr. A sesiza cu ajutorul simțurilor sau al gîndirii.

percépe[2], *percép,* vb. III. Tr. A încasa un impozit, o taxă etc.

perceptíbil, -ă, *perceptibili, -e* adj. Care poate fi perceput cu ajutorul simțurilor.

perceptív, -ă, *perceptivi, -e,* adj. Care se referă la facultatea de a percepe[1]; care poate percepe.

perceptór, *perceptori,* s.m. (În trecut) Persoană însărcinată cu strîngerea impozitelor.

percépție[1], *percepții,* s.f. Proces psihic prin care obiectele și fenomenele din realitate, acționînd nemijlocit asupra organelor de simț, sînt reflectate în totalitatea însușirilor lor ca un întreg unitar; imagine rezultată în urma acestei reflectări.

percépție[2], *percepții,* s.f. (În trecut) Oficiu care încasa impozitele și unele taxe.

percheziție, *percheziții,* s.f. Cercetare asupra unei persoane sau la domiciliul unei persoane, dispusă de organul de urmărire penală sau de procuror pentru a aduna probe privitoare la o infracțiune sau la descoperirea infractorului.

percheziționá, *percheziționez,* vb. I. Tr. A face o percheziție, a supune unei percheziții.

perciúne, *perciuni,* s.m. Fiecare dintre cele două șuvițe de păr care se prelungesc pe obraz, de la tîmple în jos.

percutá, *percutez,* vb. I. Tr. A lovi cu percutorul capsa unui cartuș, pentru a provoca aprinderea încărcăturii de pulbere.

percutánt, -ă, *percutanți, -te,* adj. (Despre proiectile) Care explodează în momentul cînd atinge un obstacol.

percutór, *percutoare,* s.n. Piesă la armele de foc, care lovește capsa cartușului.

percúție, *percuții,* s.f. **1.** Lovire cu percutorul a capsei unui cartuș. **2.** Metodă de examinare clinică prin lovirea ușoară și repetată cu degetele a unei regiuni a corpului, pentru diagnosticarea unei afecțiuni. **3.** *Instrument de percuție* = instrument muzical care produce sunete prin lovirea unei membrane, a unei lame, a unor corzi etc. cu niște ciocănele speciale.

perdáf, *perdafuri,* s.n. Radere de jos în sus, contra direcției în care crește barba.

perdeá, *perdele,* s.f. **1.** Obiect confecționat dintr-un material textil, care se atîrnă la ferestre și la uși, în scop decorativ sau pentru a împiedica pătrunderea luminii, a opri vederea din afară etc. **2.** Plantație de arbori (în formă de fîșie) destinată protejării culturilor sau căilor de comunicație împotriva înzăpezirii. **3.** Adăpost pentru oi făcut din stuf, nuiele, scînduri etc. **4.** (Pop.) Cataractă (2).

perdíție, *perdiții,* s.f. Stare de decădere morală.

peréche, *perechi,* s.f. **1.** Grup de două obiecte de același fel (care se pot folosi numai împreună), (adjectival) cu soț; două părți identice și simetrice ale corpului omenesc. **2.** Obiect alcătuit din două părți identice dispuse simetric: *o pereche de ochelari.* **3.** Grup format din două persoane de sex opus (unite prin căsătorie); grup format din două animale de aceeași specie,

4. Fiecare dintre cele două persoane (sau animale, obiecte) care formează o pereche (1, 3), considerată în raport cu cealaltă.

peregrin, *peregrini,* s.m. 1. Persoană care călătorește mult. 2. Pelerin. Var.: **pelegrin** s.m.

peregrină, *peregrinez,* vb. I. Intr. A cutreiera locuri îndepărtate, a călători prin lume.

peremptóriu, -ie, *peremptorii,* adj. (Livr.) Care nu poate fi tăgăduit; neîndoielnic, evident.

perén, -ă, *pereni, -e,* adj. (Despre plante) Care trăiește și rodește mai mulți ani de-a rîndul, avînd rădăcina persistentă; (fig.) care are un caracter stabil; de lungă durată.

perenitáte s.f. Însușirea de a fi peren; durabilitate.

peréte, *pereți,* s.m. 1. Element de construcție, făcut din cărămidă, piatră, lemn etc., care limitează, separă sau izolează de exterior ori între ele încăperile unei clădiri; *perete în perete* = avînd unul dintre pereți comun sau lipit de cel al încăperii vecine. 2. Element de grosime mică, prin care se separă sau se izolează spațiile unui sistem tehnic. 3. Structură care înconjură o cavitate a corpului: *perete abdominal.*

peréu, *pereie,* s.n. Strat protector de piatră care acoperă un taluz, un perete de șanț etc.

perféct, -ă, *perfecți, -te,* adj., s.n. 1. Adj. Care întrunește toate calitățile cerute; desăvîrșit. 2. Adj. Deplin, complet; absolut; (adverbial) foarte bine, de acord. 3. Adj. *Gaz perfect* = gaz ale cărui molecule nu exercită forță de atracție una asupra alteia; *număr perfect* = număr natural egal cu suma divizorilor săi. 4. S.n. Timp al verbului care exprimă o acțiune petrecută și încheiată în trecut.

perfectá, *perfectez,* vb. I. Tr. A definitiva, a încheia (un acord, o tranzacție etc.).

perfectíbil, -ă, *perfectibili, -e,* adj. Care poate fi perfecționat.

perfécție s.f. v. **perfecțiune.**

perfecționá, *perfecționez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îmbunătăți calitativ, a (se) desăvîrși.

perfecționát, -ă, *perfecționați, -te,* adj. Care a devenit de o calitate sau eficiență mai bună; îmbunătățit.

perfecțiúne, *perfecțiuni,* s.f. Însușirea de a fi perfect; *la perfecție* = în mod desăvîrșit, perfect. Var.: **perfécție** s.f.

perfíd, -ă, *perfizi, -de,* adj. Viclean, fățarnic, ipocrit.

perfidíe, *perfidii,* s.f. Fățărnicie, ipocrizie; faptă rea și vicleană.

perforá, *perforez,* vb. I. 1. Tr. A găuri un material; a străpunge bilete, tichete, foi dintr-un registru etc., pentru a le marca sau a le detașa. 2. Refl. (Despre organe sau țesuturi) A se găuri (în urma unui proces inflamator, a unui traumatism etc.).

perforánt, -ă, *perforanți, -te,* adj. Care perforează.

perforát, -ă, *perforați, -te,* adj. Găurit, străpuns.

perforatór, *perforatoare,* s.n. 1. Unealtă sau sculă care servește la perforat; sfredel mecanic cu care se fac găurile în mine. 2. Dispozitiv pentru perforarea, după un anumit cod, a benzilor în calculatoare, în comunicații telegrafice etc.

perforáție, *perforații,* s.f. Faptul de a (se) perfora; gaură făcută prin perforare.

performér, -ă, *performeri, -e,* s.m. și f. Sportiv, echipă etc. care realizează o performanță.

performánță, *performanțe,* s.f. Rezultat deosebit de bun, obținut în sport, într-un domeniu de activitate practică etc.; rezultatul cel mai bun dat de o mașină, de un aparat etc.

perfúzie, *perfuzii,* s.f. Injectarea lentă, picătură cu picătură, a unei soluții medicamentoase, a serului fiziologic etc.

pergaménț, *pergamente,* s.n. 1. Piele prelucrată special, pe care se scria în trecut; document scris pe o astfel de piele. 2. Hîrtie specială prin care nu pătrund grăsimile, umezeala, folosită mai ales la ambalarea alimentelor.

pergamútă s.f. v. **bergamótă.**

perghél, *pergheluri,* s.n. (Înv. și reg.) Cerc, circumferință.

pérgolă, *pergole,* s.f. Construcție într-un parc sau într-o grădină, formată dintr-o rețea de grinzi susținute de șiruri de stîlpi, pe care se ridică plante agățătoare.

peri- Element de compunere însemnînd „în jurul", care servește la formarea unor adjective.

periá, *périi,* vb. I. 1. Tr. și refl. A (se) curăța de praf, de noroi etc. cu ajutorul periei; a(-și) netezi părul cu peria. 2. Tr. (Fig.) A flata, a linguși pe cineva. 3. Tr. A curăța de cîlți fuiorul de cînepă, cu ajutorul unei perii speciale.

periánt, *periante,* s.n. Învelișul floral al plantelor, format de obicei din caliciu și corolă.

pericárd, *pericarde,* s.n. Membrană care învelește inima.

pericardítă, *pericardite,* s.f. Inflamație a pericardului.

pericárp, *pericarpe,* s.n. Strat de țesuturi care alcătuiesc pereții unui fruct.

pericíclu, *pericicluri,* s.n. Stratul extern al părții centrale a rădăcinii și tulpinii plantelor.

pericláz s.n. Oxid natural de magneziu.

periclitá, *periclitez,* vb. I. Tr. A pune în pericol, a primejdui.

perícol, *pericole,* s.n. Primejdie.

periculós, -oásă, *periculoși, -oase,* adj. Primejdios.

peridót s.n. Olivină.

périe, *perii,* s.f. 1. Obiect format dintr-un suport în care sînt fixate mănunchiuri de păr de animale, fire de sîrmă sau sintetice și care se folosește la curățat hainele, încălțămintea etc. 2. Piesă componentă a mașinilor electrice, care realizează contactul cu colectorul.

periférie, -ă, *periferici, -e,* adj. Care ține de periferie, care este situat la periferie; (fig.) secundar, neînsemnat.

periferíe, *periferii,* s.f. Cartier, zonă situată la marginea unui oraș.

perifrástic, -ă, *perifrastici, -e,* adj. Exprimat prin perifrază; *formă verbală perifrastică* = formă verbală compusă cu un verb auxiliar.

perifrázǎ, *perifraze,* s.f. Formă de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce, în mod obișnuit, se exprimă printr-un singur cuvînt.

perigéu, *perigee,* s.n. Punctul în care Soarele, Luna sau un satelit artificial se află, în mișcarea lor orbitală, cel mai aproape de Pămînt.

perigón, *perigoane,* s.n. Înveliș floral simplu, nediferențiat în caliciu și corolă.

perihéliu, *perihelii,* s.n. Punctul în care o planetă, în mișcarea ei în jurul Soarelui, se află cel mai aproape de Soare.

perimá, pers. 3 *perimează,* vb. I. Refl. (Despre idei, concepții) A se învechi, a ieși din uz.

perimát, -ă, *perimați, -te,* adj. Învechit, ieșit din uz.

perimétric, -ă, *perimetrici, -e,* adj. Care ține de perimetru.

perimétru, *perimetre,* s.n. **1.** Suma lungimilor laturilor unui poligon. **2.** Contur, linie marginală. **3.** Limită a teritoriului unei localități, a unei zone etc.

perindá, *perind,* vb. I. Refl. A trece unul după altul, a se succeda (în timp, în spațiu).

perinéu, *perinee,* s.n. Porțiunea corpului care închide bazinul în partea inferioară.

perinițǎ s.f. v. **pernițǎ.**

perinóc, *perinoace,* s.n. Bucată de lemn așezată deasupra osiei, pe care se sprijină dricul carului.

perioádă, *perioade,* s.f. **1.** Interval de timp în cursul căruia se desfășoară un fenomen sau se petrece un eveniment. **2.** (Fiz.) Interval de timp după care se repetă un fenomen variabil. **3.** (Geol.) Subdiviziune a timpului geologic, mai mică decît era. **4.** Frază amplă cu caracter unitar. **5.** Parte unitară dintr-o compoziție muzicală, formată din mai multe fraze.

periódic, -ă, *periodici, -e,* adj. Care se repetă în mod identic, după intervale de timp egale; *publicație periodică* (și substantivat, n.) = publicație care apare la intervale regulate (săptămînal, lunar etc.); *sistemul periodic al elementelor* = mod de clasificare a elementelor chimice, după proprietățile lor (masă atomică, număr atomic, valență etc.).

periodicitáte s.f. Proprietate a unui fenomen de a fi periodic; repetare periodică a unui fenomen, a valorilor unei mărimi etc.

periodizá, *periodizez,* vb. I. Tr. A împărți pe perioade.

perióst, *periosturi,* s.n. Membrană fibroasă care acoperă oasele.

peripatétic, -ă, *peripatetici, -e,* adj. Care urmează doctrina lui Aristotel; care aparține peripatetismului.

peripatetísm s.n. Doctrina filozofică a lui Aristotel și a continuatorilor lui.

peripețíe, *peripeții,* s.f. Întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, impresionante.

periplu, *periple,* s.n. (Livr.) Călătorie lungă (și anevoioasă) pe mări și pe oceane.

perisábil, -ă, *perisabili, -e,* adj. Care este supus stricăciunii, alterării, dispariției.

perisabilitáte s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este perisabil. **2.** Scădere cantitativă care se produce, în timp, la unele mărfuri.

periscóp, *periscoape,* s.n. Instrument optic în care razele de lumină sînt deviate în unghi drept, cu ajutorul unor oglinzi, permițînd observatorului să urmărească ceea ce se întîmplă la suprafață, atunci cînd el se află într-o tranșee, într-un submarin etc.

peristaltísm s.n. Mișcări sub formă de unde ale unor organe interne cavitare (stomac, intestin etc.), care au ca efect propulsarea conținutului acestor organe.

peristíl, *peristiluri,* s.n. Galerie formată dintr-un șir de coloane, care mărginește o clădire, o sală etc.

perișoárǎ, *perișoare,* s.f. (De obicei la pl.) Cocoloașe de carne tocată amestecată cu orez, folosite la prepararea unor mîncări (mai ales la ciorbă).

peritonéu, *peritonce,* s.n. Membrană care acoperă pereții cavității abdominale și organele abdominale.

peritonítă, *peritonite,* s.f. Inflamație, acută sau cronică, a peritoneului.

periúță, *periuțe,* s.f. Diminutiv al lui *perie;* (fam.) om lingușitor.

perlát, -ă, *perlați, -te,* adj. Care are aspectul perlelor; împodobit cu perle.

pérlă, *perle,* s.f. Piatră semiprețioasă de formă sferică, de culoare argintie cu luciu sidefiu, care se formează în jurul corpurilor străine din interiorul unor scoici; mărgăritar.

perlón s.n. Masă plastică, elastică și rezistentă, din care se confecționează fibre sintetice.

permanént, -ă, *permanenți, -te,* adj. Care există, durează sau se petrece fără întrerupere; care funcționează neîntrerupt o perioadă de timp determinată; *ondulație permanentă* (și substantivat, n.) = ondulație a părului făcută printr-un procedeu special, pentru a se menține mai multă vreme.

permanentizá, *permanentizez,* vb. I. Tr. A face să devină permanent; a statornici.

permanénță, *permanențe,* s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este permanent. **2.** Serviciu care funcționează permanent.

permanganát, *permanganați,* s.m. *Permanganat de potasiu* = sare cristalizată, de culoare violetă, întrebuințată ca oxidant și dezinfectant.

permeábil, -ă, *permeabili, -e,* adj. (Despre materiale poroase) Care poate fi pătruns de un lichid sau de un gaz.

permeabilitáte s.f. Însușirea de a fi permeabil.

permián s.n. Ultima perioadă a paleozoicului.

permís, *permise,* s.n. Autorizație scrisă, eliberată de un organ competent, în virtutea căreia cineva poate exercita o anumită activitate, poate beneficia de anumite drepturi etc.

permísie, *permisii,* s.f. Învoire dată unui militar de a părăsi serviciul pentru o durată scurtă de timp.

permisiúne, *permisiuni*, s.f. Învoire de a face ceva; încuviințare.

permíte, *permít*, vb. III. Tr. **1.** A da voie, a încuviința, a îngădui. **2.** (Cu complementul persoanei în dativ) A-și lua libertatea de a face ceva.

permută, *permút*, vb. I. Tr. (Mat.) A efectua o permutare.

permutáre, *permutări*, s.f. (Mat.) Operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau a mai multor elemente.

pérnă, *perne*, s.f. **1.** Un fel de sac din pînză, umplut cu fulgi (mai rar cu lînă, cîlți etc.), pe care își pune cineva capul cînd se culcă. **2.** Obiect de tapițerie format dintr-un sac umplut cu iarbă de mare, cu păr etc., care se așază pe scaune, pe băncile automobilelor etc. **3.** *Pernă de aer* = stratul de aer cu rol de lubrifiant dintre două suprafețe în mișcare relativă.

pernicióș, -oásă, *pernicioși, -oase*, adj. (Livr.) Care produce un rău; dăunător, vătămător; *anemie pernicioasă* = formă gravă de anemie.

perníță, *pernițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *pernă;* pernă mică. **2.** (În forma *perinită*) Numele unui dans popular și melodia după care se dansează. Var.: **perinítă** s.f.

perón, *peroane*, s.n. **1.** Platformă amenajată în gări, de-a lungul liniilor de cale ferată, pentru a ușura urcarea și coborîrea călătorilor din vagoane. **2.** Platformă, de obicei acoperită, situată în fața intrării principale a unei clădiri.

peronéu, *peronee*, s.n. Os lung și subțire care formează, împreună cu tibia, scheletul gambei.

perorá, *perorez*, vb. I. Intr. A vorbi mult și cu emfază.

peroráție, *perorații*, s.f. Partea finală a unui discurs, rostită de vorbitor pe un ton însuflețit.

perpelí vb. IV. v. pîrpăli.

perpendiculár, -ă, *perpendiculari, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre drepte) Care formează între ele unghiuri adiacente drepte; (despre planuri) care se intersectează, unghiul dintre ele fiind de nouăzeci de grade. **2.** S.f. Dreaptă perpendiculară (1) pe altă dreaptă sau pe un plan.

perpendicularitáte s.f. Proprietate a unor drepte sau a unor planuri de a fi perpendiculare între ele.

perpetuá, *perpetuez*, vb. I. Tr. și refl. A dura (sau a face să dureze) mereu (sau un timp îndelungat); a (se) transmite (din generație în generație).

perpétuu, -uă, *perpetui, -ue*, adj. Care nu se sfîrșește niciodată, care durează veșnic.

perpétuum mobile subst. Dispozitiv imaginar, în contradicție cu legile fizicii, care ar fi capabil să funcționeze neîncetat și să producă energie sau să efectueze lucru mecanic fără a primi energie din exterior.

perplécx, -ă, *perplecși, -xe*, adj. Surprins, uluit (și nedumerit); încurcat, năuc.

perplexitáte, *perplexități*, s.f. Surprindere amestecată cu nedumerire; uluire.

pers, *perși*, s.m. Persan (2).

persán, -ă, *persani, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Iran (numit în trecut Persia) sau la populația lui; (substantivat, f.) limbă vorbită în Iran. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Iran. (Persia).

persecutá, *persecút*, vb. I. Tr. A urmări pe cineva cu perseverență, pentru a-i pricinui un rău; a prigoni.

persecúție, *persecuții*, s.f. Faptul de a persecuta pe cineva; *mania persecuției* = idee fixă a cuiva de a se crede persecutat de toată lumea.

perseverá, *perseverez*, vb. I. Intr. A stărui într-o acțiune, într-o convingere; a persista (2).

perseverént, -ă, *perseverenți, -te*, adj. Care persevează.

perseverénță, *perseverențe*, s.f. Faptul de a persevera; stăruință.

persiánă, *persiene*, s.f. Jaluzea.

persiflá, *persiflez*, vb. I. Tr. A-și bate joc de cineva, a-l lua în rîs.

persistá, *persist*, vb. I. Intr. **1.** A se menține, a dăinui. **2.** A rămîne neclintit într-o părere, într-o hotărîre.

persisténț, -ă, *persistenți, -te*, adj. Care continuă să existe, să dureze; durabil, trainic; stăruitor; *frunze persistente* = frunze care nu cad în timpul iernii, care rămîn vii mai mulți ani.

persisténță, *persistențe*, s.f. Faptul de a persista.

persoánă, *persoane*, s.f. **1.** Ființă omenească, individ, ins; *în persoană* = însuși, personal. **2.** (Jur.) Omul *(persoană fizică)* sau o organizație *(persoană juridică)* privite ca subiecte de drepturi și de obligații. **3.** Categorie gramaticală specifică verbelor și unor pronume, indicînd pe vorbitor, pe interlocutor sau pe cel despre care se vorbește.

personágiu s.n. v. **personaj.**

personáj, *personaje*, s.n. **1.** Persoană care îndeplinește o acțiune într-o operă literară; erou într-o operă literară, muzicală, cinematografică. **2.** Persoană marcantă, personalitate. Var.: **personágiu** s.n.

personál, -ă, *personali, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține sau care este specific unei anumite persoane; individual, propriu; (adverbial) în persoană, direct, nemijlocit; *legături personale* = legături de prietenie. **2.** Adj. *Tren personal* (și substantivat, n.)= tren de persoane. **3.** Adj. (Gram.) *Pronume personal* = pronume care are forme deosebite pentru indicarea celor trei persoane (3); *mod personal* = mod ale cărui forme se schimbă după cele trei persoane. **4.** S.n. Totalitatea persoanelor care lucrează într-o întreprindere, într-o instituție, pe un vehicul de transport în comun etc.

personalitáte, *personalități*, s.f. **1.** Ansamblul trăsăturilor psihice ale unui individ; ceea ce este propriu, caracteristic fiecărei persoane și o distinge ca individualitate. **2.** Persoană cu aptitudini și realizări deosebite în domeniul social-politic, în știință, tehnică, artă etc.

personificá, *personific*, vb. I. Tr. **1.** A atribui lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești. **2.** A întruchipa.

personificáre, *personificări*, s.f. Faptul de *a personifica;* figură de stil prin care se atribuie lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești.

perspectívă, *perspective*, s.f. **1.** Reprezentare tridimensională a unui corp din spațiu pe o suprafață plană, prin linii de proiecție. **2.** Aspect pe care îl are un peisaj, un obiect privit din depărtare. **3.** Posibilitatea realizării sau desfășurării în viitor a unui plan, a unei acțiuni etc.; posibilitate de dezvoltare în viitor a cuiva.

perspicáce adj. invar. Înzestrat cu minte ageră, pătrunzătoare.

perspicacitáte s.f. Însușirea de a fi perspicace.

persuasiúne s.f. (Livr.) Puterea de a convinge pe cineva să creadă sau să facă un anumit lucru.

persuasív, -ă, *persuasivi, -e*, adj. (Livr.) Care caută să convingă pe cineva; care are puterea sau talentul de a convinge.

pertinánx s.n. Material izolant electric, obținut din straturi suprapuse de hîrtie impregnată cu rășini sintetice.

pertinént, -ă, *pertinenți, -te*, adj. Care se raportează exact la fondul problemei, al chestiunii; potrivit, adecvat.

pertinénță s.f. Caracterul a ceea ce este pertinent.

pertractá, *pertractez*, vb. I. Tr. (Livr.) A dezbate o problemă, a discuta, a trata.

perturbá, *perturbez*, vb. I. Tr. **1.** A tulbura, a provoca dezordine. **2.** A deranja bunul mers al unui sistem tehnic.

perturbáție, *perturbații*, s.f. Faptul de a perturba; modificare în starea sau evoluția unui sistem fizic; *perturbații atmosferice* = ansamblu de fenomene electromagnetice din atmosferă care preced schimbarea în rău a vremii; *perturbații electromagnetice* = paraziți (3).

perúcă, *peruci*, s.f. Coafură de păr fals.

peruchiér, *peruchieri*, s.m. Persoană care confecționează peruci.

peruzeá, *peruzele*, s.f. Piatră semiprețioasă opacă, de culoare albastră sau verzuie.

perváz, *pervazuri*, s.n. **1.** Cadru de scînduri fixat pe tocul unei uși sau unei ferestre. **2.** Deschizătură în care este fixată ușa sau fereastra. **3.** Partea de jos a tocului unei ferestre.

pervérs, -ă, *perverși, -se*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Corupt, depravat, imoral. **2.** Care prezintă perversitate sexuală.

perversitáte, *perversități*, s.f. **1.** Înclinare spre rău; corupție, depravare, imoralitate. **2.** Deviere de la normal a instinctului sexual.

perversiúne, *perversiuni*, s.f. Perversitate.

pervertí, *pervertesc*, vb. IV. Tr. **1.** A schimba în rău; (tr. și refl.) a (se) strica, a (se) deprava. **2.** A denatura funcția normală a unui organ.

pescadór, *pescadoare*, s.n. Navă folosită pentru pescuitul marin în larg.

pescáj s.n. Adîncimea de cufundare în apă a unei nave, măsurată pînă la linia de plutire.

pescár, *pescari*, s.m. Persoană care se ocupă cu pescuitul.

pescărésc, -cáscă, *pescărești*, adj. Care ține de ocupația pescarului; privitor la pescari.

pescărie, *pescării*, s.f. **1.** Piață sau magazin unde se vinde pește. **2.** Mulțime de pești; cantitate mare de pește.

pescărúș, *pescăruși*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări acvatice, cu picioare palmate, care se hrănesc de obicei cu pești.

pescui, *pescuiesc*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A prinde pește (sau alte animale acvatice), a se îndeletnici cu prinderea peștelui. **2.** Tr. A scoate pe cineva sau ceva din apă.

pescuít s.n. Acțiunea de a pescui (1); meseria pescarului.

pescuitór, *pescuitori*, s.m. Persoană care pescuiește (1): *pescuitori de perle; pescuitor în apă tulbure* = persoană care profită de situații confuze pentru a trage foloase personale.

pesémne adv. Se vede că..., se pare că...

pesimísm s.n. Tendință de a vedea mai ales latura nefavorabilă a lucrurilor; neîncredere în viitor; concepție potrivit căreia răul precumpănește în lume.

pesimíst, -ă, *pesimiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană predispusă la pesimism. **2.** Adj. Care manifestă pesimism.

pesmét, *pesmeți*, s.m. **1.** Felie de pîine uscată sau prăjită. **2.** Pîine uscată, pisată sau măcinată mărunt. **3.** Preparat alimentar din aluat (cu unt, zahăr și ouă) tăiat în diferite forme și copt la cuptor.

péstă, *peste*, s.f. **1.** Ciumă. **2.** Nume dat mai multor boli produse de virusuri la taurine, porcine, cabaline și păsări.

péste prep. **1.** Introduce complemente circumstanțiale: a) de loc; *peste tot* = pretutindeni; b) de timp: *peste noapte s-a trezit;* c) de mod; *peste puterile cuiva* = depășind puterile cuiva. **2.** Introduce complemente indirecte: *s-a făcut stăpîn peste toți.*

pestélcă, *péstelci*, s.f. (Pop.) Șorț.

pestilențiál, -ă, *pestilențiali, -e*, adj. **1.** Care are caracteristicile pestei; contagios. **2.** (Despre mirosuri) Urît, infect, dezgustător.

pestríț, -ă, *pestriți, -țe*, adj. **1.** Care are pete mici, de diferite culori. **2.** Amestecat; felurit, variat.

peș s.n. (Pop.) *Într-un peș* = pe o coastă, într-o latură.

peșchéș, *peșcheșuri*, s.n. **1.** (Înv.) Dar, în bani și obiecte, trimis de către domnii români sultanului. **2.** Dar, cadou.

peșín adv. (Pop. și fam.) În numerar; cu plata pe loc; (adjectival) *bani peșin.*

péște, *pești*, s.m. **1.** (La pl.) Clasă de animale acvatice vertebrate cu corpul fusiform, acoperit de obicei cu solzi, prevăzut cu înotătoare, și care respiră prin branhii; (și la sg.) animal din această clasă; *pește-ciocan* = rechin din mările calde, avînd două proeminențe laterale la cap; *pește-ferăstrău* = numele unui pește de mare cu botul lung și dințat; *pește cu spadă* = pește de mare cu maxilarul superior alungit, în formă de spadă; *pești zburători* = familie de pești care pot să zboare o distanță oarecare cu ajutorul înotătoarelor pectorale, în formă de aripi. **2.** (La pl., art.) Numele unei constelații din emisfera boreală.

péșteră, *peșteri*, s.f. Cavitate subterană naturală, de dimensiuni mari, formată prin dizolvarea de către apă a unor roci.

petálă, *petale*, s.f. Fiecare dintre frunzișoarele care alcătuiesc corola unei flori.

petárdă, *petarde*, s.f. Tub sau cutie de carton, umplută cu praf de pușcă, a cărei explozie produce zgomot și care se întrebuințează pentru focuri de artificii, pentru semnalizări etc.

pétic, *petice*, s.n. Bucată tăiată sau ruptă dintr-o țesătură, dintr-o piele etc. cu care se repară obiecte de îmbrăcăminte ori de încălțăminte; bucată ruptă dintr-o hîrtie sau dintr-un material oarecare; *un petic de loc* (sau *de pămînt* etc.) = o bucată mică de teren (cultivabil).

peticí, *peticesc*, vb. IV. Tr. A pune petice; a cîrpi.

peticít, -ă, *peticiți, -te*, adj. Cîrpit cu petice; plin de petice.

petít s.n. Corp de literă cu mărimea de opt puncte tipografice.

petíție, *petiții*, s.f. Cerere scrisă.

petiționár, -ă, *petiționari, -e*, s.m. și f. Persoană care face o petiție, care solicită ceva.

petlíță, *petlițe*, s.f. Bucată de stofă colorată, aplicată pe partea din față a unui guler de uniformă.

petrecánie, *petrecanii*, s.f. (Înv. și pop.) Înmormîntare.

petrecărét, -eáță, *petrecărești, -ețe*, adj., s.m. și f. Iubitor de petreceri.

petréce, *petrec*, vb. III. **1.** Tr. și intr. A-și duce viața; a trăi un anumit timp undeva. **2.** Intr. A se veseli, a se distra. **3.** Refl. (Despre fapte, evenimente) A se întîmpla, a se desfășura. **4.** Tr. A însoți pe cineva o bucată de drum, a conduce. **5.** Tr. A trece (sau a face să treacă) prin..., pe după..., între...

petrécere, *petreceri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) petrece*. **2.** Folosire plăcută a timpului; distracție. **3.** Reuniune (cu mîncare și băutură), organizată, de obicei, cu ocazia unei sărbătoriri.

petrífică, *petrific*, vb. I. Refl. A căpăta aspect de piatră; a se fosiliza; (fig.) a rămîne mereu neschimbat, a încremeni.

petrochímic, -ă, *petrochimici, -e*, adj. Care ține de petrochimie; care se fabrică din țiței.

petrochimíe s.f. Ramură a industriei chimice care se ocupă cu transformarea țițeiului și a gazelor de sondă în alte produse.

petrográf, *petrografi*, s.m. Specialist în petrografie.

petrografíe s.f. Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul complex al rocilor.

petról s.n. Amestec lichid de hidrocarburi și de alți compuși organici, care se găsește în zăcăminte, reprezentînd o materie primă de bază pentru industria chimică și o importantă sursă de energie.

petrolíer, -ă, *petrolieri, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la petrol, privitor la extragerea și prelucrarea petrolului. **2.** S.n. Navă pentru transportul petrolului și al produselor petroliere.

petroliférr, -ă, *petroliferi, -e*, adj. (Despre terenuri, zăcăminte) Care conține petrol, bogat în petrol.

petrolíst, -ă, *petroliști, -ste*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care lucrează în industria petrolieră. **2.** S.m. Proprietar de terenuri petrolifere sau de întreprinderi pentru exploatarea petrolului.

petromáx, *petromaxuri*, s.n. Lampă de iluminat cu sită incandescentă, care funcționează cu petrol.

petúnie, *petunii*, s.f. Plantă decorativă cu flori mari, plăcut mirositoare, și cu corola în formă de pîlnie.

peți, *petesc*, vb. IV. Tr. A cere o fată în căsătorie (pentru sine sau pentru altcineva).

pețiól, *pețioluri*, s.n. Codița frunzei.

pețiolát, -ă, *pețiolați, -te*, adj. (Despre frunze) Cu pețiol.

pețitór, -oáre, *peținori, -oare*, s.m. și f. Persoană care peteșe.

pezevénchi, *pezevenchi*, s.m. Șarlatan, pungaș. Var.: **pezevénghi** s.m.

pezevénghi s.m. v. **pezevenchi.**

pi s.m. invar. (Mat.) Număr (egal cu aproximativ 3,14) reprezentînd raportul dintre lungimea circumferinței unui cerc și diametrul cercului respectiv (notat simbolic cu π).

piamáter subst. Membrană vasculară fină, aderentă la suprafața crierului și a măduvei spinării.

pián, *piane*, s.n. Instrument muzical format dintr-o cutie mare de rezonanță, cu claviatură și cu coarde metalice care vibrează la atingerea claviaturii.

pianínă, *pianine*, s.f. Pian mai mic, cu coardele dispuse vertical.

pianíssimo adv. (Muz.) Foarte încet.

pianíst, -ă, *pianiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cîntă la pian, care are ca profesiune cîntatul la pian.

piáno adv. (Muz.) Cu intensitate scăzută, încet.

piástru, *piaștri*, s.m. Monedă turcească de argint care a circulat și în țările românești.

piátră, *pietre*, s.f. **1.** (La sg.) Nume dat minералelor și rocilor dure; (și la pl.) fragment dintr-o astfel de rocă. **2.** *Epoca pietrei* (sau *de piatră)* = prima perioadă din istoria omenirii, caracterizată prin utilizarea de către om a uneltelor de piatră. **3.** Bucată de piatră (1) prelucrată; obiect făcut dintr-o astfel de bucată; *piatră litografică* = placă de calcar, folosită în litografie la prepararea clișeelor; *piatră de temelie* = piatră care intră în construcția fundamentului unei clădiri; (fig.) principiu de bază; *piatră prețioasă* (sau *scumpă)* = mineral cu aspect frumos și duritate mare, din care se fac podoabe și bijuterii; *piatră semiprețioasă* = mineral întrebuințat la confecționarea bijuteriilor de mică valoare; *piatră de moară* = fiecare dintre cele două discuri mari și grele de piatră (1), întrebuințate la moară pentru măcinatul cerealelor. **4.** Piesă de piatră (1), de os sau lemn, folosită la unele jocuri de societate. **5.**

(Pop.) Grindină. **6.** Crustă de săruri minerale care se depun cu vremea pe pereții vaselor în care se fierbe apă sau se păstrează vin. **7.** Tartru (2). **8.** *Piatră acră* = sulfat dublu de aluminiu și potasiu; *piatră vînătă* = sulfat de cupru; *piatră de var* = calcar din care se fabrică varul; *piatra iadului* = azotat de argint; *piatră pucioasă* = sulf în formă de bucăți. **9.** (Med.) Calcul.

piáță, *piețe*, s.f. **1.** Loc (de obicei neacoperit) amenajat pentru comerțul de mărfuri cu amănuntul (în special zarzavaturi, fructe). **2.** Spațiu larg, descoperit, amenajat în interiorul unei localități (în punctul de întîlnire a mai multor străzi), uneori decorat cu fîntîni, statui etc. **3.** (Ec.) Categorie economică a producției de mărfuri în care își găsește expresie totalitatea actelor de vînzare-cumpărare privită în unitate organică cu relațiile pe care le generează și în conexiune cu spațiul în care se desfășoară.

piáză s.f. *Piază rea* = (în superstiții) semn (ființă, lucru) prevestitor de rele.

pic (1) interj., **(2)** *picuri*, s.n. **1.** Interj. Cuvînt care imită sunetul produs de căderea picăturilor de lichid pe un obiect tare. **2.** S.n. Picătură, strop; (p. ext.) cantitate mică din ceva.

picá, *pic*, vb. I. Intr. **1.** A cădea (de la înălțime). **2.** (Despre lichide, mai ales despre ploaie) A cădea în picături. **3.** A se desprinde din locul său și a cădea. **4.** A-și pierde poziția verticală; a se răsturna, a cădea la pămînt; (fig.) a cădea în luptă, a muri. **5.** (Fam.) A se ivi, a apărea undeva (pe neașteptate). **6.** (Fam.) A intra în posesiunea unui lucru; a cîștiga ceva întîmplător. **7.** *Frumoasă de pică* = foarte frumoasă.

picadór, *picadori*, s.m. Luptător într-o coridă, care intervine în ajutorul toreadorului sau al matadorului cînd viața acestora este în primejdie.

picáj, *picaje*, s.n. Zbor de coborîre a unui avion în linie (aproape) verticală.

picánt, -ă, *picanți, -te*, adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) Pișcător, înțepător, iute. **2.** (Fig.) Nostim, atrăgător.

picanterie, *picanterii*, s.f. Glumă, anecdotă sau aluzie ușor indecentă.

picarésc, -ă, *picarești*, adj. (Despre opere literare, aparținînd în special literaturii spaniole din sec. XVI—XVII) Care investighează moravuri, medii sociale diverse, reliefînd amănuntul pitoresc, ineditul aventurii, prin intermediul personajelor aparținînd mediului interlop (cerșetori, aventurieri, vagabonzi).

picát, -ă, *picați, -te*, adj. *Picat din cer* (sau *din soare*), se spune despre o persoană foarte frumoasă.

pícă[1] s.f. Ciudă, necaz, dușmănie (ascunsă).

pícă[2], *pici*, s.f. (La jocul de cărți) Carte cu figuri în formă de inimă de culoare neagră.

picătúră, *picături*, s.f. **1.** Particică sferică desprinsă dintr-un lichid; strop de ploaie; (p. ext.) cantitate mică din ceva. **2.** (La pl.) Medicament care se administrează sub formă de picături (1).

picățéă, *picățele*, s.f. (La pl.) Puncte dispuse (simetric) pe o țesătură de altă culoare.

pichér, *picheri*, s.m. Tehnician care răspunde de întreținerea unei porțiuni de șosea sau de cale ferată.

pichere, *picheri*, s.f. (Reg.) Bibilică.

pichét[1] s.n. Țesătură deasă de bumbac sau de mătase avînd pe una din fețe un desen în relief.

pichét[2], **(1—3)** *pichete*, s.n., **(4)** *picheți*, s.m. **1.** S.n. Subunitate destinată să facă siguranța trupelor în timpul marșului. **2.** S.n. Denumire dată în trecut unor subunități de grăniceri. **3.** S.n. *Pichet de incendiu* = subunitate de pompieri organizată în cadrul unei instituții sau întreprinderi. **4.** S.m. Țăruș care se înfige în pămînt pentru a marca un traseu, locul de plantare a unui arbore etc.

picheтá, *pichetez*, vb. I. Tr. A marca punctele unui traseu, locurile de plantare a unor arbori etc. prin picheți înfipți în pămînt.

picheтáj, *picheтaje*, s.n. Acțiunea de a picheta; ansamblul picheților care marchează un traseu, o aliniere etc.

pici, *pici*, s.m. (Fam.) Copil, puști.

piciór, *picioare*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două membre inferioare ale omului și fiecare dintre membrele celorlalte viețuitoare, care servesc la susținerea corpului și la deplasare; *bun* (sau *iute*) *de picior* = sprinten; *în* (sau *din*) *picioare* = stînd în poziție verticală; *a fi pe picior de egalitate* = a se bucura de aceleași drepturi, a avea aceeași situație cu altcineva. **2.** Parte a unor obiecte care servește ca suport, ca element de susținere, de fixare etc.; partea de jos, apropiată de pămînt, a tulpinii unei plante. **3.** Element al unei construcții, care servește la susținerea ei: *picior de pod*. **4.** Partea de jos a unui deal sau a unui munte. **5.** Veche unitate de măsură pentru lungimi, avînd aproximativ o treime dintr-un metru (păstrată și în prezent în unele țări). **6.** Unitate ritmică a unui vers, compusă dintr-un număr fix de silabe lungi și scurte (în versificația antică) sau accentuate și neaccentuate (în versificația modernă). **7.** *Piciorul cocoșului* = nume dat unor plante erbacee cu rizom dezvoltat, cu flori în general galbene și cu fructe în formă de nucușoară.

picioroánge s.f. pl. **1.** Catalige. **2.** Nume generic dat păsărilor (berze, cocori etc.) cu picioare lungi, cu cioc și gît lung.

piciorúș, *picioruțe*, s.n. **1.** Diminutiv al lui *picior*. **2.** Punct de lucrătură la o împletitură cu croșeta. **3.** Organ al mașinii de cusut, care presează materialul pe placa transportoare.

picláj s.n. Operație de tratare a pieilor cu o soluție acidă, în procesul de tăbăcire.

picní, *picnesc*, vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A atinge, a nimeri, a lovi.

picnic, *picnicuri*, s.n. (Livr.) Masă comună (în aer liber) cu contribuția participanților. Accentuat și *pícnic*.

picnométru, *picnometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea densității lichidelor sau solidelor.

pícolo, *picoli*, s.m. Nume dat băieţilor care servesc într-un restaurant ca ajutoare ale ospătarului.

picón, *picoane*, s.n. Parte a ciocanului de abataj formată dintr-o bară de oţel ascuţită la vîrf, care, acţionată de pistonul ciocanului, serveşte la dislocarea sau la sfărîmarea rocilor.

picoţí, *picotesc*, vb. IV. Intr. A aţipi şezînd, a moţăi, a dormita.

pícric adj. *Acid picric* = substanţă galbenă, cristalină, folosită ca exploziv şi la prepararea unor substanţe colorante.

picromigdálă, *picromigdale*, s.f. Prăjitură mică, rotundă sau ovală, preparată din albuş de ou, zahăr şi migdale sau nuci. Var.: **pricomigdálă** s.f.

pictá, *pictez*, vb. I. Tr. A executa o pictură; a se ocupa cu pictura.

pictografíe s.f. Sistem primitiv de scriere care constă în redarea numelor de lucruri şi a ideilor prin desene sugestive.

píctor, *pictori*, s.m. Artist specializat în pictură.

pictoríţă, *pictoriţe*, s.f. Artistă specializată în pictură.

picturál, -ă, *picturali, -e*, adj. Care se referă la pictură.

pictúră, (2) *picturi*, s.f. **1.** Arta al cărei principal mijloc de expresie este culoarea, prezentarea bidimensională, pe o suprafaţă plată, a unor forme colorate. **2.** Lucrare artistică executată de un pictor. **3.** Totalitatea operelor unui pictor sau ale pictorilor dintr-o ţară ori dintr-o epocă.

piculínă, *piculine*, s.f. Flaut mic, cu registru foarte înalt.

picup, *picupuri*, s.n. Aparat pentru redarea, prin mijloace electroacustice, a sunetelor înregistrate pe discuri.

picurá, *picur*, vb. I. Intr. şi tr. A cădea (sau a lăsa să cadă) picătură cu picătură.

picúş, *picuşuri*, s.n. (Fam.) **1.** Băutură alcoolică în cantitate mică. **2.** Cîştig mic şi întîmplător, de obicei ilicit.

pidósnic, -ă, *pidosnici, -e*, adj. Care se comportă ciudat, care face totul pe dos.

piedestál, *piedestale*, s.n. Suport pe care se aşază o statuie, o coloană etc.

piédică, *piedici*, s.f. **1.** Ceea ce stă în calea unei acţiuni, a realizării unui ţel; obstacol. **2.** Dispozitiv care serveşte la blocarea sau la încetinirea mişcării unui organ mobil, a unui mecanism etc. **3.** Frînghie sau lanţ cu care se leagă picioarele de dinainte ale cailor, pentru a-i împiedica să fugă cînd sînt lăsaţi să pască.

picíre s.f. **1.** Faptul de *a pieri;* moarte; ucidere, omor. **2.** Distrugere, nimicire; dispariţie.

pielár, *pielari*, s.m. **1.** Meseriaş care prelucrează piei. **2.** Negustor de piei.

pielăríe, *pielării*, s.f. Atelier unde se prelucrează pieile; prăvălie în care se vînd articole de piele.

pielceá s.f. v. **pielcică.**

pielcíca, *pielcele*, s.f. Diminutiv al lui *piele;* blăniţă de miel sau de alt animal mic. Var.: **pielicíca, pielceá** s.f.

piéle, *piei*, s.f. **1.** Ţesut care înveleşte întreaga suprafaţă a corpului omului şi al animalelor. **2.** *Pieile roşii* = amerindieni. **3.** Pielea (1) jupuită de pe un animal (şi prelucrată).

pielicíca s.f. v. **pielcică.**

piéliţă, *pieliţe*, s.f. **1.** Piele subţire şi fină (a obrazului). **2.** Nume dat membranelor care căptuşesc, îmbracă sau separă anumite organe ale corpului. **3.** Membrană subţire care acoperă fructele sau unele părţi ale plantelor. **4.** Pojghiţă fină care se formează deasupra alimentelor lichide.

piept, (1, 4) *piepturi*, s.n., (3) *piepţi*, s.m. **1.** S.n. Partea superioară (din faţă) a trunchiului (de la abdomen pînă la gît) la om şi la animale; *coşul pieptului* = cavitatea toracică; *boală de piept* = tuberculoză. **2.** S.m. (La sg.) Sîn. **3.** S.m. Parte a cămăşii sau a unei haine care acoperă pieptul (1). **4.** S.n. Coastă de deal sau de munte.

pieptár, *pieptare*, s.n. **1.** Cojocel scurt, fără mîneci, din blană de miel. **2.** Platoşă de metal, de zale sau de piele groasă, pe care o purtau oştenii medievali pentru a-şi apăra pieptul.

pieptănă, *piéptăn*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A(-şi) aranja cu pieptenele părul sau barba. **2.** Tr. A curăţa de impurităţi fuioarele de cînepă, de in sau de lînă, cu ajutorul unor piepteni speciali.

pieptănát[1] s.n. Acţiunea de a (se) pieptăna.

pieptănát[2]**, -ă,** *pieptănaţi, -te*, adj. **1.** (Despre părul sau barba cuiva) Aranjat, netezit cu pieptenele. **2.** (Despre fibre textile) Curăţat cu pieptenii (2).

pieptănătúră, *pieptănături*, s.f. Mod de aranjare a părului; coafură, frizură.

piéptene, *piepteni*, s.m. **1.** Obiect de toaletă cu dinţi mărunţi, care serveşte la pieptănat sau pe care îl poartă femeile în păr, ca podoabă. **2.** Unealtă cu dinţi de metal, folosită la pieptănatul fibrelor textile.

pieptíş adv. **1.** De-a dreptul (în sus); (adjectival; despre drumuri, dealuri etc.) cu pantă mare, abrupt. **2.** (Fig.) Cu îndrăzneală; deschis, faţiş.

pieptós, -oásă, *pieptoşi, -oase*, adj. Cu pieptul lat, bine dezvoltat; voinic.

piérde, *pierd*, vb. III. **1.** Tr. A nu mai avea un lucru care îţi aparţinea, a nu şti unde se află. **2.** Tr. A rămîne fără o parte a corpului, fără o facultate fizică sau intelectuală (în urma unui accident sau a unei boli). **3.** Tr. A folosi timpul în mod neraţional; *pierde-vară* = om care îşi iroseşte timpul. **4.** Tr. A suferi o pagubă materială sau o înfrîngere morală; a fi învins într-o întrecere sportivă. **5.** Tr. A fi lipsit, prin moarte, de o rudă, de un prieten; a nu se mai bucura de iubirea cuiva. **6.** Refl. A i se sfîrşi cuiva puterile; a muri. **7.** Refl. A ieşi din cîmpul vizual al cuiva, a dispărea; (despre sunete) a deveni din ce în ce mai slab. **8.** Refl. A se rătăci; (tr.) *a pierde drumul.* **9.** Refl. A se orienta greşit, a se încurca; (fig.) a se zăpăci, a se emoţiona.

piérdere, *pierderi*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) pierde;* pagubă; pagubă (materială) cu care se soldează o activitate economică. **2.** (Ec.) Diferența cu care cheltuielile depășesc cîștigul. **3.** (Tehn.) Diferența între valoarea unei mărimi fizice (presiune, energie etc.) la intrarea într-un sistem fizico-chimic sau tehnic și valoarea acestei mărimi restituită sub formă utilă, la ieșirea din sistem. **4.** Înfrîngere (în luptă, în competiții sportive etc.); (la pl.) pagubă de vieți omenești (în războaie).

pierdút, -ă, *pierduți, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte, bunuri) Care nu se mai află în posesiunea cuiva; despre care nu se știe unde se află. **2.** (Despre timp) Risipit în zadar, irosit. **3.** (Despre oameni) Căruia nu i se mai știe de urmă; rătăcit; care se află în primejdie de moarte. **4.** Care abia se vede (din cauza depărtării); (despre sunete) cu intensitate scăzută; stins; (despre culori) palid, șters. **5.** Copleșit de gînduri, de stări sufletești etc.; *cu ochii pierduți* = privind în gol.

pierí, *pier*, vb. IV. Intr. **1.** A muri (de moarte violentă). **2.** A se distruge; (despre vegetație) a se ofili, a se usca; (despre senzații, stări fizice etc.) a slăbi, a se stinge. **3.** A dispărea pe neașteptate, a se face nevăzut.

pierít, -ă, *pieriți, -te*, adj. (Despre oameni) Lipsit de vigoare, slab.

pieritór, -oáre, *pieritori, -oare*, adj. Supus pieirii; muritor.

piérsic, *piersici*, s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori trandafirii sau albe și fructe sferice cu pieliță catifelată.

piérsică, *piersici*, s.f. Fructul piersicului.

pierzánie s.f. **1.** (Pop.) Pieire, moarte. **2.** Decădere, degradare (fizică sau morală).

pierzáre s.f. Pierderea vieții.

piésă, *piese*, s.f. **1.** Element al unui aparat, al unui instrument, al unei instalații etc. **2.** Fiecare dintre unitățile unui ansamblu: *piesă de șah.* **3.** Monedă metalică. **4.** Fiecare dintre actele, documentele cuprinse într-un dosar sau într-o colecție. **5.** Obiect de valoare sau operă de artă expusă într-un muzeu sau făcînd parte dintr-o colecție. **6.** Operă literară destinată reprezentării pe scenă. **7.** Compoziție muzicală.

pietáte s.f. **1.** Evlavie, cucernicie. **2.** Sentiment de respect profund față de cineva sau ceva.

pietín s.n. Boală datorată unui soi de ciuperci, care provoacă pălirea și căderea cerealelor.

pietón, *pietoni*, s.m. Persoană care umblă pe jos; trecător.

pietrár, *pietrari*, s.m. **1.** Muncitor care prelucrează piatră pentru construcții. **2.** Pește răpitor cu corpul în formă de fus, care trăiește în locurile pietroase din rîuri.

pietrărie, *pietrării*, s.f. Grămadă, morman de pietre; loc pietros.

pietríș, *pietrișuri*, s.n. **1.** Rocă sedimentară mobilă alcătuită din fragmente mici, rotunjite, de minerale și roci. **2.** Pămînt pietros sau nisipos, neproductiv.

pietróI, *pietroaie*, s.n. Augmentativ al lui *piatră;* bolovan.

pietrós, -oásă, *pietroși, -oase*, adj. **1.** (Despre locuri, drumuri etc.) Plin de pietre, cu multe pietre; (despre pămînt) tare, dur. **2.** *Cireșe pietroase* = varietate de cireșe cu pulpa tare. **3.** (Despre oameni) Robust, voinic.

pietroșél, *pietroșei*, s.m. **1.** (Iht.) Porcușor. **2.** Nume dat mai multor specii de păsări migratoare, care trăiesc printre stînci și prin locuri pietroase.

pietruí, *pietruiesc*, vb. IV. Tr. A așterne piatră pe un drum, pe o șosea.

pietruít, -ă, *pietruiți, -te*, adj. (Despre drumuri, șosele) Acoperit cu piatră.

piez[1] s.m. (Pop.) *În piez* = de-a curmezișul; pieziș.

piez[2]**,** *piezi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a presiunii.

piezíș, -ă, *piezișl, -e*, adj. (și adverbial) **1.** Oblic, înclinat într-o parte. **2.** În pantă repede, abrupt. **3.** Indirect, lăturalnic; (fig.) bănuitor.

piezométru, *piezometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea compresibilității fluidelor.

piftie, *piftii*, s.f. Mîncare preparată din carne, oase și cartilaje, fierte timp îndelungat în zeamă, care, după răcire se încheagă, devenind gelatinoasă.

pigmént, *pigmenți*, s.m. **1.** Substanță organică colorată care se găsește în unele celule și țesuturi din organism. **2.** Substanță solidă, pulverizată, folosită pentru colorare în industria lacurilor și a vopselelor.

pigmentá, *pigmentez*, vb. I. Refl. (Despre piele, țesuturi) A se colora datorită pigmenților.

pigmentáție, *pigmentații*, s.f. Colorație a pielii, cauzată de pigmenți.

pigméu, *pigmei*, s.m. **1.** Persoană făcînd parte din grupurile de populații din Africa centrală, caracterizate prin statura joasă, sub 1,5 m. **2.** Ființă mitologică făcînd parte dintr-o populație de pitici. **3.** (Fig.) Persoană lipsită de valoare, de merite.

pigulí, *pigulesc*, vb. IV. Tr. (Despre păsări) A ciuguli.

píhotă, *pihote*, s.f. (Înv.) Pedestrime, infanterie.

pijamá, *pijamale*, s.f. Îmbrăcăminte ușoară de casă, formată din pantaloni și bluză (folosită mai ales pentru dormit).

pilaf, *pilafuri*, s.n. Mîncare preparată din orez și carne (de pasăre) sau legume, ciuperci etc.

pilástru, *pilaștri*, s.m. Stîlp dreptunghiular, prevăzut cu bază și capitel, care servește ca element de ornamentație sau de consolidare.

pilă[1]**,** *pile*, s.f. **1.** Unealtă de oțel, de forme variate, brăzdată de crestături și folosită la ajustarea suprafețelor unor piese dure. **2.** Ustensilă asemănătoare cu pila (1), folosită pentru netezirea unghiilor.

pilă[2]**,** *pile*, s.f. **1.** Generator de curent electric continuu, fără piese mobile, care transformă în energie electrică diverse forme de energie. **2.** *Pilă atomică* = reactor nuclear. **3.** Picior de pod.

píldă, *pilde*, s.f. **1.** Ceea ce poate servi drept învățătură; model de urmat. **2.** Pedeapsă sau

măsură care poate servi și altora drept avertisment. **3.** Povestire cu tîlc; proverb, maximă.

pilduitór, -oáre, *pilduitori, -oare,* adj. Care servește drept pildă.

pileálă, *pileli,* s.f. (Fam.) **1.** Faptul de a (se) pili[2]. **2.** Băutură alcoolică.

pilí[1], *pilesc,* vb. IV. Tr. A netezi, a ajusta cu pila.

pilí[2], *pilesc,* vb. IV. (Fam.) **1.** Refl. A se ameți de băutură, a se îmbăta (puțin). **2.** Tr. A bea băuturi alcoolice.

pilit, -ă, *piliți, -te,* adj. Amețit de băutură.

pilitúră, *pilituri,* s.f. Ceea ce se desprinde dintr-o piesă cînd este fasonată cu pila.

pilón, *piloni,* s.m. **1.** Stîlp rezistent care susține un arc de pod, o cupolă etc. **2.** Stîlp care susține o linie electrică aeriană. **3.** Construcție masivă în formă de poartă monumentală la templele antice. **4.** Element decorativ în formă de stîlp prismatic așezat la intrarea într-un parc, într-o expoziție etc.

pilór, *pilori,* s.m. Orificiu prin care stomacul comunică cu duodenul.

pilós, -oásă, *piloși, -oase,* adj. (Anat.) Care aparține părului, privitor la păr.

pilót[1], *piloți,* s.m. **1.** Persoană care conduce o aeronavă; *pilot automat* = instalație automată pentru pilotarea aeronavelor. **2.** Persoană specializată în conducerea navelor sau în dirijarea unui convoi de vehicule pe porțiuni dificile ale traseului.

pilót[2], *piloți,* s.m. Stîlp de oțel, de beton armat etc., care se înfige în pămînt pentru a susține o construcție sau pentru a fixa terenul.

pilotá, *pilotez,* vb. I. Tr. A conduce, în calitate de pilot, o aeronavă, o navă etc.

pilotáj, *pilotaje,* s.n. Acțiunea de a pilota.

pilotínă, *pilotine,* s.f. Ambarcație care servește pentru transportul pilotului pe bordul navei.

pilúg, *piluge,* s.n. (Reg.) Pisălog (**1**); *a tunde pe cineva pilug* = a tunde pînă la piele.

pilúlă, *pilule,* s.f. Preparat medicamentos de formă sferică sau circulară care se administrează pe cale bucală.

pín, *pini,* s.m. Arbore din familia pinaceelor, înalt pînă la 40 m, cu frunze în formă de ace lungi și cu lemnul rezistent.

pinacée s.f. pl. Familie de arbori rășinoși, cu frunze aciculare, persistente la majoritatea speciilor.

pinacotécă, *pinacoteci,* s.f. Colecție mare de tablouri; muzeu în care se expune o astfel de colecție.

pineálă, *pineale,* adj. *Glandă pineală* = epifiză.

pingeá, *pingele,* s.f. Bucată de talpă cu care se înlocuiește partea din față, uzată, a tălpii încălțămintei.

pingelí, *pingelesc,* vb. IV. Tr. A pune pingele la o încălțăminte.

pingelít, -ă, *pingeliți, -te,* adj. (Despre încălțăminte) Pe care s-au aplicat pingele.

ping-póng s.n. Tenis de masă.

pinguín, *pinguini,* s.m. Denumire dată unor genuri de păsări marine palmipede, nezburătoare, cu pieptul alb și spatele negru, care trăiesc în grupuri prin regiunile polare.

pinión, *pinioane,* s.n. Roată dințată cu număr mic de dinți, care intră în componența unui angrenaj.

pinipéd, *pinipede,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere carnivore acvatice, cu membrele transformate în înotătoare; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. foca, morsa).

pinólă, *pinole,* s.f. Axul păpușii mobile a unei mașini-unelte.

pínten, *pinteni,* s.m. **1.** Obiect de metal în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță, pe care călărețiii îl prind la călcîiul cizmelor pentru a îmboldi calul la mers. **2.** Formație cornoasă în partea de dinapoi a piciorului la cocoși și la alte specii de păsări. **3.** Proeminență pe o piesă care servește ca locaș de articulație sau pentru a limita cursa altei piese. **4.** Element de construcție executat din beton, care mărește rezistența unui baraj. **5.** Culme care iese în afara unui ansamblu deluros.

pintenát, -ă, *pintenați, -te,* adj. Cu pinteni (**2**); (substantivat, m., glumeț) cocoș.

pintenóg, -oágă, *pintenogi, -oage,* adj. (Despre cai) Cu pete albe pe partea inferioară a picioarelor.

piolét, *pioleți,* s.m. Instrument asemănător cu un mic tîrnăcop, folosit de alpiniști la escaladări.

pión, *pioni,* s.m. Fiecare dintre cele șaisprezece piese de șah care se așază, la începutul partidei, în fața celorlalte piese.

pionéză s.f. v. **piuneză.**

pionié́r, -ă, *pionieri, -e,* s.m. și f. **1.** Membru al organizației tineretului școlar, care înglobează elevi între 7 și 14 ani. **2.** Persoană făcînd parte dintr-un grup care pătrunde pentru prima oară într-un ținut nelocuit; (fig.) deschizător de drumuri în știință, în tehnică etc. **3.** (Mil). *Trupe de pionieri* = trupe specializate în construcții de drumuri, fortificații etc.

pionierát s.n. Misiunea sau sarcina de pionier (**2**).

pionierésc, -eáscă, *pionierești,* adj. Care aparține pionierilor (**1**), privitor la pionieri.

piorée s.f. Scurgere de puroi dintr-un focar infecțios.

piós, -oásă, *pioși, -oase,* adj. Evlavios, cuvios, cucernic.

pipárcă, *pipărci,* s.f. (Reg.) Ardei (iute).

pipă, *pipe,* s.f. **1.** Lulea. **2.** Piesă de porțelan care servește pentru a proteja conductele electrice exterioare la intrarea lor în pereții unei clădiri. **3.** Piesă care închide succesiv circuitele electrice ale bujiilor motoarelor cu aprindere electrică.

pipăí, *pipăi,* vb. IV. Tr. A atinge ușor ceva cu degetele (pentru a constata prezența, forma etc.); a căuta ceva dibuind (cu mîna); a dibui (atingînd cu piciorul) pentru a găsi drumul.

pipăit s.n. **1.** Faptul de a pipăi. **2.** Unul dintre simțuri, cu ajutorul căruia, atingînd corpurile (cu mîna), ne dăm seama de existența, de forma sau de alte însușiri ale lor.

pipărá vb. I. v. **pipera.**

pipărát, -ă adj. v. **piperat.**

pipe-line subst. Conductă pentru transportul la distanță al fluidelor. Pr.: *páip-lain.*

pipér s.m. Plantă tropicală cu tulpina tîrîtoare sau agățătoare, ale cărei fructe, în formă de boabe negre, sînt folosite drept condiment; (p. restr.) fructul acestei plante.

piperá, *piperez,* vb. I. Tr. A pune piper în mîncare. Var.: **pipărá** vb. I.

piperát, -ă, *piperați, -te,* adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) În care s-a pus (prea mult) piper. **2.** (Fig.; despre prețuri, dobînzi etc.) Foarte ridicat. **3.** (Despre glume, anecdote) Indecent. Var.: **pipărát, -ă** adj.

piperménț s.n. Lichior de mentă.

pipernicí, *pipernicesc,* vb. IV. Refl. A se opri din creștere sau din dezvoltare; a degenera.

pipernicít, -ă, *pipernicíți, -te,* adj. Care s-a oprit din creștere, din dezvoltare; care a degenerat.

pipétă, *pipete,* s.f. Tub mic de sticlă subțiat la un capăt și prevăzut cu o pompă de cauciuc la celălalt, folosit pentru a lua și a picura o cantitate mică de lichid.

pipírig s.m. Denumire dată mai multor plante erbacee, cu tulpina cilindrică sau triunghiulară, care cresc prin locuri umede.

pípotă, *pipote,* s.f. Nume dat stomacului unor păsări.

pir s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze liniare, care crește ca buruiană în culturi.

piramidál, -ă, *piramidali, -e,* adj. Care are forma unei piramide.

piramídă, *piramide,* s.f. **1.** Corp geometric cu bază poligonală și cu fețe triunghiulare, care se unesc într-un vîrf comun. **2.** Denumire dată monumentelor funerare de pe valea Nilului, avînd forma unei piramide (**1**) regulate. **3.** Figură de gimnastică executată de mai mulți sportivi, așezați în rînduri suprapuse, în formă de piramidă (**1**).

pirát, *piráți,* s.m. Persoană care săvîrșește acte de piraterie.

piraterie s.f. Jefuirea de către echipajul sau pasagerii unei nave a persoanelor ori a bunurilor de pe acea navă sau de pe altă navă.

piré s.n. v. **piure.**

piridínă s.f. Substanță organică lichidă cu caracter bazic, toxică, incoloră, cu miros caracteristic, întrebuințată la fabricarea unor medicamente, a unor coloranți etc.

pirítă, *pirite,* s.f. Sulfură naturală de fier, cristalizată, utilizată la fabricarea acidului sulfuric.

pirogálic adj. m. *Acid pirogalic* = pirogalol.

pirogalól s.n. Compus organic cristalin, solubil în apă, obținut din acid galic și folosit ca revelator fotografic.

pirógă, *pirogi,* s.f. Ambarcațiune lungă și îngustă, făcută dintr-un trunchi de copac scobit, folosită de amerindieni și de locuitorii insulelor din Oceanul Pacific.

pirogenáre s.f. Procedeu pentru realizarea unor reacții chimice accelerate prin temperaturi de peste 500° C.

pirogravór, *pirogravori,* s.m. Specialist în tehnica pirogravurii.

pirogravúră, (**2**) *pirogravuri,* s.f. **1.** Tehnică de ornamentare a suprafeței obiectelor de lemn, de os, de piele etc., cu ajutorul unui termocauter cu ac incandescent. **2.** Obiect gravat prin procedeul pirogravurii (**1**).

piról, *piroli,* s.m. Compus organic lichid, izolat din gudroanele de cărbune și întrebuințat ca materie primă la fabricarea unor coloranți.

pirolíză s.f. (Chim.) Pirogenare.

piroluzít s.n. Bioxid natural de mangan.

piromanío s.f. Formă de tulburare psihică manifestată prin tendința de a provoca incendii.

pirométru, *pirometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea temperaturilor înalte.

pirón, *piroane,* s.n. Cui de oțel, lung și gros.

pironí, *pironesc,* vb. IV. Tr. **1.** A fixa cu piroane. **2.** A împiedica pe cineva să se miște, a-l imobiliza. **3.** A-și fixa privirea într-o anumită direcție.

pironít, -ă, *pironiți, -te,* adj. **1.** Fixat în piroane. **2.** Nemișcat, imobilizat; încremenit (de emoție, de durere etc.). **3.** (Despre privire) Fixat, ațintit.

pirosféră s.f. Denumire învechită pentru interiorul globului terestru, unde materia se află în stare topită.

pirostát, *pirostate,* s.n. Aparat folosit pentru supravegherea și menținerea constantă a temperaturii în cuptoarele industriale.

pirostríc, *pirostrii,* s.f. **1.** Obiect de gospodărie făcut dintr-un cerc sau dintr-un triunghi de fier sprijinit pe trei picioare, pe care se așază oala sau ceaunul la foc. **2.** (Pop.; la pl.) Cunună care se pune pe capul mirilor la căsătoria religioasă.

pirotéală s.f. Somnolență, moțăială.

pirotéhnic, -ă, *pirotehnici, -e,* adj. Care se referă la pirotehnie; produs prin pirotehnie.

pirotehnicián, *pirotehnicieni,* s.m. Specialist în pirotehnie.

pirotehníe s.f. Tehnica fabricării dispozitivelor de inițiere a exploziilor în mine, la proiectile etc.

pirotí, *pirotesc,* vb. IV. Intr. A fi toropit de somn, a dormita, a moțăi.

piroxén, *piroxeni,* s.m. Grup de minerale magmatice și metamorfice alcătuite din silicați de magneziu, de fier, de calciu etc.

pirpiríu, -íe, *pirpirii,* adj. **1.** Mic, pipernicit. **2.** (Despre îmbrăcăminte) Subțire, sărăcăcios.

piruétă, *piruete,* s.f. Rotire a corpului (în balet, în gimnastica artistică etc.), executată mai ales pe vîrful unui singur picior.

pis interj. (Repetat) Strigăt cu care se cheamă pisica; *a nu zice nici pis* = a tăcea, a nu scoate nici o vorbă. Var.: **pîs** interj.

pisá, *pisez,* vb. I. Tr. **1.** A zdrobi, a mărunți. **2.** (Fig.) A snopi pe cineva în bătaie. **3.** (Fig.) A plictisi, a bate la cap.

pisánie, *pisanii*, s.f. (Înv.) Inscripție sculptată sau pictată la intrarea într-o biserică, pe lespedea unui mormînt etc.

pisár, *pisari*, s.m. Secretar domnesc, în Țara Românească și în Moldova; grămătic, diac.

pisât, -ă, *pisați, -te*, adj. Mărunțit; prefăcut în pulbere.

pisăgeálă s.f. (Fig.) Bătaie zdravănă.

pisălóg, -oágă, *pisălogi, -oage*, s.n., adj. **1. S.n.** Unealtă casnică, rotunjită la capăt ca o măciucă, cu care se pisează în piuliță. **2.** Adj. (Fam.; adesea substantivat) Care plictisește pe cineva, insistînd mereu asupra aceluiași lucru.

pisălogeálă, *pisălogeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a pisălogi; vorbărie care plictisește.

pisălogí, *pisălogesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A plictisi, a pisa (3).

pisc, *piscuri*, s.n. Vîrf ascuțit, stîncos al unui munte.

piscicol, -ă, *piscicoli, -e*, adj. Care se referă la pești sau la piscicultură.

piscicultór, *piscicultori*, s.m. Specialist în piscicultură.

piscicultúră s.f. Ramură a economiei care se ocupă cu creșterea peștilor în apele naturale, în heleșteie și iazuri.

piscínă, *piscine*, s.f. **1.** Bazin cu pești, amenajat într-o grădină sau într-un parc. **2.** Bazin de înot.

piscói, *piscoaie*, s.n. Fluierul cimpoiului.

piscuí, pers. 3 *piscuie*, vb. IV. Intr. (Despre păsări) A ciripi; (despre puii de pasăre) a piui.

pisíc, *pisici*, s.m. Pisoi.

pisícă, *pisici*, s.f. **1.** Mamifer carnivor domesticit din familia felidelor, cu corp suplu, acoperit cu păr moale, de diferite culori. **2.** *Pisică sălbatică* = animal de pradă înrudit cu pisica (1), lung de circa 70 cm, cu blana cenușie-gălbuie. **3.** Cărucior al unei mașini de ridicat.

pisói, *pisoi*, s.m. Pui (mai ales mascul) de pisică.

pisolít, *pisolite*, s.n. Agregat de minerale, alcătuit din bucăți sferice de mărimea unui bob de mazăre.

pístă, *piste*, s.f. **1.** Fîșie de teren special amenajată pentru decolarea și aterizarea avioanelor, pentru curse sportive etc. **2.** *Pistă sonoră* = fîșie îngustă la marginea unei pelicule cinematografice, pe care este făcută înregistrarea sonoră.

pistíl, *pistiluri*, s.n. **1.** Organul femel reproducător al florii, format din ovar, stil și stigmat. **2.** Obiect de sticlă, de porțelan etc., cu care se pulverizează ori se omogenizează în mojar substanțe chimice sau farmaceutice.

pistól, *pistoale*, s.n. **1.** Armă de foc de dimensiuni mici, mînuită cu o singură mînă; *pistol-mitralieră* = armă automată cu țeavă scurtă și cu bătaie mai mică decît a puștii-mitraliere. **2.** Aparat portativ, avînd forma pistolului (1), folosit pentru diferite operații (vopsit, nituit etc.)

pistolár, *pistolari*, s.m. Specialist în tragerea cu pistolul.

pistolét, *pistolete*, s.n. Armă de foc semiautomată, de dimensiuni mici, avînd magazia de cartușe montată în patul armei.

pistón, *pistoane*, s.n. Organ de mașină care efectuează o mișcare rectilinie alternativă într-un cilindru în care se găsește un fluid sub presiune.

pistoná, *pistonez*, vb. I. Tr. **1.** A extrage un lichid cu ajutorul unui piston. **2.** (Fam.) A stărui pe lîngă cineva pentru a obține ceva.

pistrúi, *pistrui*, s.m. Pată mică, brună-gălbuie, care se formează pe piele (mai ales la oamenii blonzi sau roșcați).

pistruiát, -ă, *pistruiați, -te*, adj. Cu pistrui.

pișcá, *pișe*, vb. I. **1.** Tr. A apuca pielea cu vîrful degetelor sau cu unghiile. **2.** Tr. A ridica cu vîrful degetelor coardele unor instrumente muzicale și a le da drumul, pentru a le face să vibreze. **3.** Tr. (Despre insecte) A înțepa, a mușca. **4.** Tr. A rupe sau a tăia cîte puțin din ceva. **5.** Tr. și intr. (Despre frig, vînt) A înțepa; (despre brumă, ger) a vătăma, a atinge frunzele sau fructele plantelor. **6.** Tr. și intr. (Despre băuturi, condimente sau mîncări condimentate) A provoca o senzație de usturime.

pișcătór, -oáre, *pișcători, -oare*, adj. Care înțeapă, care pișcă; (fig.) care conține o critică ascuțită.

pișcătúră, *pișcături*, s.f. Faptul de a pișca; ciupitură, înțepătură de insectă; (fig.) vorbă usturătoare.

pișcót, *pișcoturi*, s.n. Produs de patiserie obținut dintr-un aluat moale făcut din făină, ouă și zahăr.

pișichér, *pișicheri*, s.m. (Fam.; adesea adjectival) Om șmecher, șiret.

pitác[1], *pitace*, s.n. (Înv.) **1.** Decret de ridicare la rang boieresc. **2.** Dispoziție scrisă, ordin, decret.

pitác[2], *pitaci*, s.m. **1.** Monedă austriacă de aramă care a circulat în trecut și la noi; (p. ext.) ban, gologan, para. **2.** Monedă rusească de argint sau de aramă.

pitagoréic, -ă, *pitagoreici, -e*, adj. Care ține de școala lui Pitagora.

pitár, *pitari*, s.m. Dregător în Țara Românească și în Moldova, însărcinat cu aprovizionarea curții domnești cu pîine.

pítă, *pite*, s.f. (Reg.) **1.** Pîine. **2.** (Fig.) Hrană; (p. ext.) slujbă, funcție.

pitecantróp, *pitecantropi*, s.m. Nume dat unuia dintre strămoșii omului, datînd din paleoliticul inferior și prezentînd caractere de maimuță și de om.

pití, *pitesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) ascunde (ghemuindu-se).

pitíc, -ă, *pitici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. De statură foarte mică, scund; (despre plante) pipernicit, nedezvoltat; (despre unele animale și plante) care face parte din specii mici. **2.** S.m. și f. Individ de statură mult inferioară celei mijlocii. **3.** S.m. și f. Pigmeu (1).

pitiriázis subst. Denumire generică pentru o serie de dermatoze caracterizate în special prin descuamare.

pitón, *pitoni*, s.m. Şarpe mare, neveninos, lung de 4—10 m, care trăieşte în Africa şi în sudul Asiei.

pitorésc, -ească, *pitoreşti*, adj. Care impresionează plăcut, prin aşezare, aspect, colorit etc.

pitpalác, *pitpalaci*, s.m., interj. **1.** S.m. Prepeliţă. **2.** Interj. Cuvînt care imită strigătul prepeliţei.

pitulá, *pitulez*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) piti.

pitulíce, *pitulici*, s.f. Mică pasăre călătoare, cu penele brune-verzui pe spate şi cenuşii pe pîntece.

piţigăiá, *piţigăiez*, vb. I. Tr. A-şi subţia vocea.

piţigăiát, -ă, *piţigăiaţi, -te*, adj. (Despre voce sau despre sunete) Subţire, ascuţit.

piţigói, *piţigoi*, s.m. Pasăre mică, cu ciocul conic, scurt, cu penele albastre-verzui pe spate şi galbene pe pîntece.

piu interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită strigătul puilor de pasăre.

píuă, *pive*, s.f **1.** Instalaţie pentru împîslirea ţesăturilor de lînă. **2.** Vas cu fundul şi pereţii groşi, în care se pisează diferite substanţe solide. **3.** Parte a ştampului în care se mărunţeşte minereul. **4.** Tun primitiv care se încărca pe la gura ţevii.

piui, pers. 3 *piuie*, vb. IV. Intr. (Despre puii de pasăre) A scoate piuituri.

piuít s.n. Faptul de a piui; piuitură.

piuitúră, *piuituri*, s.f. Strigăt caracteristic scos de puii de pasăre.

piuliţă, *piuliţe*, s.f. **1.** Vas de metal întrebuinţat în gospodărie, în laboratoare etc., în care se pisează diferite substanţe. **2.** Piesă de metal avînd o gaură filetată, care se poate înşuruba pe o tijă cu filet corespunzător.

piunéză, *piuneze*, s.f. Cui mic, cu capul plat, folosit pentru fixat hîrtii, afişe etc. pe un perete sau pe o placă de lemn. Var.: **pionéză** s.f.

piuré, *piureuri*, s.n. Preparat culinar cu aspect de pastă, obţinut din legume (în special din cartofi) sau din fructe fierte şi zdrobite. Var.: **piré** s.n.

pivnicér, *pivniceri*, s.m. Persoană care are în grija sa o pivniţă cu vinuri; (în evul mediu în ţările româneşti) dregător care avea în grijă pivniţele domneşti.

pivniţă, *pivniţe*, s.f. Încăpere sau grup de încăperi subterane, zidite de obicei dedesubtul unei clădiri şi destinate păstrării unor materiale sau a unor produse alimentare.

pivót, (1—3) *pivoturi*, s.n., (4) *pivoţi*, s.m. **1.** S.n. (Tehn.) Fus care se reazemă cu capătul (cilindric, conic sau tronconic) pe un lagăr. **2.** S.n. (Fig.) Centru, punct esenţial de sprijin. **3.** S.n. Rădăcina principală, îngroşată, a unor plante (ca morcovul, sfecla). **4.** S.m. Jucător care acţionează ca vîrf de atac în unele jocuri sportive cu mingea.

pivotá, *pivotez*, vb. I. Intr. A se roti (pe un pivot).

pivotánt, -ă, *pivotanţi, -te*, adj. **1.** Care poate pivota. **2.** *Rădăcină pivotantă* = rădăcină care pătrunde adînc, vertical în sol.

pix, *pixuri*, s.n. Ustensilă pentru scris avînd în interior un tub cu pastă acţionat printr-un dispozitiv.

pizmáş, -ă, *pizmaşi, -e*, s.m. şi f., adj. (Pop.) (Persoană) care poartă pizmă cuiva; (om) răutăcios, dușmănos, potrivnic.

pízmă s.f. (Pop.) Ciudă, invidie; ură, dușmănie.

pizmătáreţ, -ă, *pizmătareţi, -e*, adj. (Înv.) Pizmaş.

pizmuí, *pizmuiesc*, vb. IV. Tr. A avea pizmă pe cineva; a dușmăni.

pizzicáto s.n. Mod de a cînta dintr-un instrument muzical cu coarde, prin ciupirea acestora, fără a folosi arcuşul; bucată muzicală executată în acest fel.

pîc interj. Cuvînt care redă sunetul produs de ruperea unui fir de aţă, de fumători cînd trag fumul din lulea etc.

pîcîí, *pîcîi*, vb. IV. Intr. A trage din lulea, producînd un sunet scurt, caracteristic.

pîclă, *pîcle*, s.f. **1.** Ceaţă sau negură uşoară. **2.** Văl atmosferic albăstrui sau cenuşiu, care apare la orizont.

pîclós, -oásă, *pîcloşi, -oase*, adj. Plin de pîclă (1); neguros, ceţos.

pîine, *pîini*, s.f. **1.** Aliment de bază al omului, preparat dintr-un aluat de făină de grîu sau de secară, dospit şi copt în cuptor; *arbore de pîine* = plantă lemnoasă cu fructul mare, sferic, cu gust de pîine, care se consumă fiert sau copt. **2.** Hrana necesară pentru trai. **3.** (Reg.) Cereale, recoltă de cereale; holdă. **4.** (Fig.) Funcţie, post.

pîinişoáră, *pîinişoare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *pîine* (1) pîine mică; chiflă. **2.** Ciupercă comestibilă, de culoare roşie-violacee.

pîlc, *pîlcuri*, s.n. **1.** Grup neorganizat de oameni, de păsări, de animale, de plante. **2.** Unitate militară din ţările româneşti (corespunzătoare regimentului de mai tîrziu).

pîlnie, *pîlnii*, s.f. **1.** Obiect de metal, de sticlă etc., de forma unui con gol şi prelungit printr-un tub îngust, servind la turnarea lichidelor în vase cu gura strîmtă. **2.** Nume dat unor obiecte sau părţi ale unor obiecte, asemănătoare ca formă sau ca funcţie cu pîlnia (1); locaş, mai larg în partea de sus, amenajat pe un sistem tehnic pentru a înlesni introducerea sau evacuarea unui material.

pîlpîí, pers. 3 *pîlpîie*, vb. IV. Intr. (Despre flăcări) A tremura, a creşte şi a descreşte, producînd pocnete uşoare.

pîlpîiálă, *pîlpîieli*, s.f. Pîlpîit.

pîlpîít s.n. Faptul de a pîlpîi; mişcarea tremurată a flăcărilor.

pîlpîitór, -oáre, *pîlpîitori, -oare*, adj. Care pîlpîie; tremurător.

pînă conj., prep. **1.** Conj. Introduce propoziţii circumstanţiale: a) de timp: *ne plimbăm pînă se înserează;* (în locuţiuni) *pînă cînd, pînă ce;* b) de loc: *a mers pînă unde s-a putut.* **2.** Prep. Introduce un complement circumstanţial; a) de timp: *pînă mîine;* b) de mod; *m-a mişcat pînă la lacrimi;* c) de loc: *s-a dus pînă acasă.*

pîndár, *pîndari*, s.m. Paznic (la o vie, la o livadă etc.).

pîndă, *pînde*, s.f. Faptul de a pîndi; loc (ascuns) de unde se poate pîndi.

pîndí, *pîndesc*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. A observa cu atenție (dintr-un loc ascuns), a urmări cu scopul de a prinde sau de a ataca. **2.** Tr. A aștepta un prilej, un moment favorabil. **3.** Tr. A urmări gesturile, manifestările cuiva, pentru a-i ghici gîndurile.

pînditór, -oáre, *pînditori, -oare*, adj. Care pîndește, care iscodește.

pîngări, *pîngărese*, vb. IV. Tr. A profana, a necinsti, a dezonora.

pîngăritór, -oáre, *pîngăritori, -oare*, adj. Care pîngărește, profanator.

pîntec s.n. v. **pîntece.**

pîntecăráie s.f. (Pop.) Diaree.

pîntece, *pîntece*, s.n. **1.** Partea corpului dintre torace și bazin, în care se află stomacul, intestinele etc.; abdomen. **2.** Stomac. **3.** (Pop.) Uter. **4.** Partea bombată, proeminentă a unor obiecte. Var.: **pîntec** s.n.

pîntecós, -oásă, *pîntecoși, -oase*, adj. **1.** (Despre persoane) Cu pîntecele mare; burtos. **2.** (Despre obiecte) Bombat, umflat.

pînzát, -ă, *pînzați, -te*, adj. (Despre hîrtie) Fabricat cu un amestec de fibre textile (pentru a fi mai rezistent).

pînză, *pînze*, s.f. **1.** Țesătură de bumbac, de in, de cînepă etc., din care se confecționează albituri. **2.** (Mai ales la pl.) Bucată mare de țesătură rezistentă, care se fixează de vergele catargelor unui vas pentru ca acesta să poată fi împins de vînt. **3.** Bucată de țesătură deasă pe care se pictează; (p. ext.) tablou pictat pe o astfel de țesătură. **4.** Țesătură pe care o face păianjenul. **5.** Lama sau tăișul unor instrumente: *pînză de ferăstrău.* **6.** Strat de grosime foarte mică în raport cu celelalte dimensiuni; *pînză de apă* = strat subteran de apă.

pînzătúră, *pînzături*, s.f. Bucată de pînză; obiect confecționat din pînză.

pînzét, *pînzeturi*, s.n. (Mai ales la pl.) Diferite feluri de pînză (1); obiecte confecționate din pînză; albituri.

pîră, *pîre*, s.f. Plîngere împotriva cuiva, reclamație; denunț.

pîrcăláb, *pîrcălabi*, s.m. (Înv.) **1.** Dregător în țările românești, însărcinat cu conducerea unei cetăți și a regiunii din jur. **2.** Denumire dată administratorilor satelor boierești și mănăstirești din Țara Românească.

pîrdálnic, -ă, *pîrdalnici, -e*, adj. (Pop. și fam.) Afurisit, blestemat.

pîrg s.n. v. **pîrgă.**

pîrgár, *pîrgari*, s.m. Membru al sfatului de conducere al unui oraș sau al unui tîrg din țările românești.

pîrgă s.f. Faza de început a coacerii fructelor, cerealelor etc.; *a da în pîrgă* (sau *în pîrg*) = a începe să se coacă. Var.: **pîrg** s.n.

pîrghie, *pîrghii*, s.f. **1.** Bară rigidă care, sprijinită pe un punct de reazem, servește la ridicarea sau la deplasarea unei greutăți. **2.** (Fig.) Forță care dă impuls unei activități; punct de sprijin.

pîrguí, pers. 3 *pîrguiește*, vb. IV. Refl. (Despre fructe și cereale) A începe să se coacă, a da în copt.

pîrî, *pîrăse*, vb. IV. Tr. **1.** A da pe față faptele unei persoane; a acuza, a învinui; a denunța. **2.** (Pop.) A da în judecată.

pîrîí, pers. 3. *pîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre un material tare) A produce sunete caracteristice prin rupere, zdrobire etc., (despre încheieturi) a pocni, a trosni. **2.** (Despre foc, despre arme de foc) A produce pocnituri repetate.

pîrîitoáre, *pîrîitori*, s.f. Jucărie care produce pîrîituri; zbîrnîitoare la zmeul cu care se joacă copiii.

pîrîitúră, *pîrîituri*, s.f. Zgomot caracteristic produs de un material tare cînd se rupe, de lemnele care ard etc.

pîrîș, *pîrîși*, s.m. (Pop.) Cel care pîrăște (2).

pîrît, -ă, *pîrîți, -te*, s.m. și f. Persoană dată în judecată.

pîrîtór, -oáre, *pîrîtori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care pîrăște, care are obiceiul să pîrască.

pîrîu, *pîraie*, s.n. Apă curgătoare mică, rîu mic.

pîrjoálă, *pîrjoale*, s.f. (Reg.) **1.** Bucată de carne friptă pe grătar. **2.** Chiftea mare, dată prin pesmet.

pîrjól, *pîrjoluri*, s.n. **1.** Foc mare, puternic; incendiu mistuitor. **2.** (Fig.) Prăpăd, pustiire.

pîrjolí, *pîrjolesc*, vb. IV. Tr. A incendia; a arde; a distruge, a nimici.

pîrjolít, -ă, *pîrjolîți, -te*, adj. Ars de foc, de pîrjol.

pîrlea s.m. *Să te ții* (sau *ține-te*) *pîrleo!* = pleacă! șterge-o!

pîrleálă, *pîrleli*, s.f. **1.** Faptul de a (se) pîrli; arsură ușoară, superficială. **2.** (Fig.; fam.) Păcăleală, înșelătorie; pagubă, pierdere.

pîrleáz, *pîrleazuri*, s.n. Trecătoare îngustă, pentru oameni, peste gardurile țărănești.

pîrlí, *pîrlesc*, vb. IV. Tr. și refl. **1.** A (se) arde ușor, la suprafață. **2.** A (se) bronza. **3.** (Fig.) A (se) păcăli, a (se) înșela.

pîrlít, -ă, *pîrlîți, -te*, adj. **1.** Ars ușor, la suprafață. **2.** (Despre oameni) Ars de soare, bronzat. **3.** (Fam.; și substantivat) Sărac, amărît, necăjit; prăpădit.

pîrloágă, *pîrloage*, s.f. Loc lăsat nelucrat, necultivat; buruienile crescute pe un astfel de loc.

pîrlogí, pers. 3 *pîrlogește*, vb. IV. Refl. (Despre terenuri) A se preface în pîrloagă.

pîrnáie, *pîrnăi*, s.f. **1.** (Reg.) Oală mare de lut pentru gătit sau pentru păstrat alimente. **2.** (Arg.) Închisoare.

pîrpălí, *pîrpălesc*, vb. IV. **1.** Tr. A frige puțin, la suprafață, un aliment. **2.** Refl. A se încălzi ușor (la foc sau la soare). **3.** Refl. A se zbate, a se zvîrcoli; a se frămînta. Var.: **perpelí** vb. IV.

pîrpălit, -ă, *pîrpăliți, -te,* adj. Fript în pripă, la suprafață.

pîrpără, *pîrpăre,* s.f. (Reg.) Foc de paie; (fig.) stare de neliniște, de neastîmpăr.

pîrș, *pîrși,* s.m. Mamifer rozător care trăiește prin păduri, avînd părul sur-ruginiu și coada lungă și stufoasă.

pîrtie, *pîrtii,* s.f. **1.** Cărare făcută prin zăpadă, printr-un desiș etc. **2.** Culoar amenajat prin zăpadă, pe care se practică unele sporturi de iarnă.

pîrțăg s.n. (Pop. și fam.) Capriciu, toană; pornire spre ceartă.

pîs interj. v. **pis.**

pîslár, *pîslari,* s.m. (Mai ales la pl.) Cizme sau papuci din pîslă.

pîslă s.f. Material textil obținut din fire de lînă sau din păr de animale, bătute la piuă.

plac s.n. Plăcere; *după bunul plac al cuiva* = după voia sau după capriciul cuiva.

placá, *plachez,* vb. I. Tr. **1.** A acoperi o piesă sau un obiect cu un strat din alt material, pentru a-i da un aspect mai frumos sau pentru a-l proteja. **2.** (Sport) A executa un placaj **(3).**

placáj, *placaje,* s.n. **1.** Placă de lemn formată prin încleierea unui număr de foi de furnir. **2.** Căptușeală din plăci de piatră cu care se acoperă un zid pentru protecție sau pentru înfrumusețare. **3.** (La rugbi) Împiedicarea pătrunderii adversarului cu mingea spre poartă prin imobilizarea lui cu mîinile.

placárdă, *placarde,* s.f. Pancartă.

placát, -ă, *placați, -te,* adj. Care are suprafața acoperită cu placaj **(2).**

plácă, *plăci,* s.f. **1.** Piesă solidă cu grosimea mică în comparație cu celelalte două dimensiuni; *placă aglomerată* = placă obținută din așchii de lemn presate cu diferiți lianți; *placă fotografică* = placă de sticlă, acoperită pe una dintre fețe cu o substanță fotosensibilă. **2.** Disc de patefon. **3.** (În trecut) Tăbliță de ardezie pe care învățau să scrie școlarii începători.

placéntă, *placente,* s.f. **1.** Organ spongios, vascular, prezent la mamifere, care face legătura între mamă și embrion, servind la nutriția și respirația acestuia, și care se elimină la naștere fătului. **2.** (Bot.) Porțiune din pereții ovarului, pe care se dezvoltă ovulele.

plachétă, *plachete,* s.f. **1.** Volum mic, cuprinzînd în special versuri. **2.** Medalie de formă pătrată sau dreptunghiulară, avînd de obicei una dintre fețe modelată cu basoreliefuri sau cu inscripții, care se oferă ca premiu în competițiile sportive.

plachíe, *plachii,* s.f. Mîncare de pește preparată cu multă ceapă și untdelemn.

placíd, -ă, *placizi, -de,* adj. Indiferent, nepăsător; apatic.

placiditáte s.f. Faptul de a fi placid.

plafón, *plafoane,* s.n. **1.** Suprafața inferioară a planșeului de sus al unei încăperi. **2.** Limită valorică în cadrul unor operații financiare. **3.** Înălțime la care se găsește suprafața inferioară a norilor.

plafonă, *plafonez,* vb. I. **1.** Tr. A fixa limita maximă a unor sume, în cadrul unei operații financiare. **2.** Refl. (Fig.) A se limita la un anumit nivel (de cunoștințe).

plafonát, -ă, *plafonați, -te,* adj. Care poate merge numai pînă la o anumită limită (bănească).

plágă, *plăgi,* s.f. **1.** Leziune a țesuturilor corpului; rană. **2.** Calamitate, nenorocire.

plagiá, *plagiez,* vb. I. Tr. A-și însuși idei din scrierile literare, științifice etc. ale altora și a le prezenta drept creații personale.

plagiát, *plagiate,* s.n. Faptul de a plagia.

plagiatór, -oáre, *plagiatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care plagiază.

plagiocláz, *plagioclazi,* s.m. Mineral cristalizat din grupa feldspaților, de culoare albă-cenușie, utilizat în industria ceramicii.

plai, *plaiuri,* s.n. **1.** Regiune de munte sau de deal aproape plană, acoperită cu iarbă; versant al unui munte. **2.** Drum peste un munte sau în lungul unei culmi. **3.** Regiune, ținut; meleaguri. **4.** (În trecut) Diviziune administrativă a unui județ (de munte).

pláj, *plaje,* s.f. Porțiune acoperită cu nisip la marginea mării, care poate fi udată de valuri și pe care se fac băi de soare.

plan, -ă, **(1)** *plani, -e,* adj., **(2—8)** *planuri,* s.n. **1.** Adj. Neted, fără ridicături: *suprafață plană; geometrie plană* = ramură a matematicii care studiază proprietățile figurilor geometrice cu două dimensiuni. **2.** S.n. (Mat.) Suprafață conținînd orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale acestei suprafețe. **3.** S.n. Ansamblu format de două aripi ale unui avion, considerate în prelungire. **4.** S.n. Desen tehnic care reprezintă grafic, la o anumită scară, un teren, o construcție etc. **5.** S.n. Locul în care sînt reprezentate, în desene sau în picturi, obiectele, ființele etc., la distanțe diferite de ochiul privitorului; *primul plan* = partea cea mai apropiată de public a unei scene; partea unui tablou care dă impresia a fi cea mai apropiată de privitor; (fig.) locul de frunte într-o serie. **6.** S.n. Proiect de acțiuni viitoare. **7.** S.n. (Ec.) Instrument de conducere a producției sociale, constînd dintr-un sistem de indicatori prin care se fixează prioritățile, direcțiile principale ale activității unor structuri economice într-o perioadă dată, repartiția resurselor și corelațiile necesare între sectoarele interdependente, în vederea atingerii unor obiective determinate. **8.** S.n. Organizare metodică a părților componente ale unei lucrări științifice, literare etc.

planá, *planez,* vb. I. Intr. **1.** A pluti în aer. **2.** (Fig.) A fi iminent, gata să se întîmple.

planát, -ă, *planați, -te,* adj. *Zbor planat* = zbor al unui avion cu motorul oprit sau în regim redus; zborul unui planor.

planctón, *planctoane,* s.n. Totalitatea organismelor vii (animale și vegetale) care plutesc în apă (și care constituie hrana unor pești și animale acvatice).

planetár, -ă, *planetari, -e,* adj. **1.** Referitor la planete; *oceanul planetar* = totalitatea oceanelor și mărilor, cu legătură între ele, formînd o singură masă lichidă. **2.** (Tehn.) *Arbore planetar* = organ de mașină prin intermediul căruia se transmite mișcarea la roata motoare a unui autovehicul.

planetáriu, *planetarii,* s.n. Construcție specială în formă de cupolă, pe care se înfățișează, cu ajutorul unui aparat de proiecție, aspectul bolții cerești, stelele, constelațiile și deplasarea lor aparentă.

planétă, *planete,* s.f. Corp ceresc fără lumină proprie, care gravitează în jurul Soarelui sau al unei alte stele.

planetoíd, *planetoizi,* s.m. Asteroid.

plánic, -ă, *planici, -e,* adj. Conform unui plan; privitor la un plan.

planificá, *planific,* vb. I. Tr. A întocmi un plan; a programa, a organiza, a coordona și a conduce pe bază de plan.

planificáre, *planificări,* s.f. Acțiunea de *a planifica*; programare, organizare, coordonare și conducere pe bază de plan.

planiglób, *planigloburi,* s.n. Reprezentare în plan a suprafeței întregului Pămînt.

planimétric, -ă, *planimetrici, -e,* adj. Care ține de planimetrie, care se referă la planimetrie.

planimetrie s.f. Parte a topografiei, care se ocupă cu reprezentarea pe o hartă sau pe un plan a poziției unor puncte de pe teren.

planimétru, *planimetre,* s.n. Instrument care servește la măsurarea suprafețelor cuprinse în interiorul unui contur închis.

planisféră, *planisfere,* s.f. Planiglob.

planór, *planoare,* s.n. Aeronavă fără motor, care se deplasează cu ajutorul curenților de aer.

planorísm s.n. Sport practicat cu planorul.

planoríst, -ă, *planoriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică planorismul.

plánșă, *planșe,* s.f. Foaie de hîrtie pe care sînt executate sau reproduse desene, picturi, fotografii (și care este folosită ca ilustrație într-o carte).

planșétă, *planșete,* s.f. **1.** Placă de lemn folosită ca suport pentru hîrtia pe care se desenează. **2.** *Planșetă topografică* = planșetă (1) montată pe un trepied, folosită pentru a întinde hîrtia pe care se face o ridicare topografică cu ajutorul unei alidade cu lunetă. **3.** Scîndură lată pe care se întind foile de aluat.

planșéu, *planșee,* s.n. Element de construcție făcut din lemn sau din beton, care separă două niveluri ale unei clădiri.

plantá, *plantez,* vb. I. Tr. **1.** A fixa în pămînt puieți, răsaduri etc., pe locul definitiv de cultură. **2.** A fixa în pămînt un stîlp, un par etc.

plantatór, -oáre, *plantatori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc. **2.** S.n. Unealtă în formă de băț scurt, folosită la plantarea legumelor, florilor etc.

plantáție, *plantații,* s.f. **1.** Teren cultivat cu arbori, pomi fructiferi, viță de vie etc. **2.** Mare gospodărie, caracterizată prin cultura unui singur fel de plante tehnice sau alimentare, în condiții speciale de climă.

plántă, *plante,* s.f. Nume dat organismelor vegetale cu corpul format dintr-un tal (plante inferioare) sau din rădăcină, tulpină și frunze (plante superioare), care sînt capabile să sintetizeze substanțe organice din substanțe anorganice.

plantigrád, -ă, *plantigrazi, -de,* adj. (Despre animale) Care calcă pe toată talpa piciorului.

plantón, *plantoane,* s.n. Serviciu de pază în interiorul cazărmilor sau al altor clădiri militare, executat de ostași neînarmați; ostaș care execută acest serviciu.

plantúlă, *plantule,* s.f. Plantă mică, abia ieșită din sămînță.

plápomă s.f. v. **plapumă.**

plápumă, *plăpumi,* s.f. Învelitoare pentru dormit, făcută din două foi de pînză între care se fixează, prin cusături, un strat de lînă, de puf sau de vată. Var.: **plápomă** s.f.

plasá, *plasez,* vb. I. Tr. **1.** A așeza ceva într-un anumit loc; a instala pe cineva într-un post; (refl.; fig.) a se situa pe o anumită poziție. **2.** A investi o sumă de bani într-o acțiune. **3.** A vinde mărfuri; a distribui bilete pentru un spectacol. **4.** (Sport) A trimite mingea într-un anumit punct de pe teren.

plasamént, *plasamente,* s.n. **1.** Investire a unei sume de bani într-o afacere. **2.** Locul, postul în care este plasat cineva. **3.** (Sport) Situarea unui jucător într-un anumit loc, pe terenul de joc.

plasatór, -oáre, *plasatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care conduce pe spectatori la locurile lor, în sălile de spectacol.

plásă[1], *plase,* s.f. **1.** Împletitură cu ochiuri mari, confecționată din sfoară, sîrmă, material plastic etc., din care se fac diferite obiecte; obiect făcut dintr-o astfel de împletitură. **2.** Împletitură de sfoară care se așază în spatele porților la fotbal, handbal, polo.

plásă[2], *plăși,* s.f. Subîmpărțire a județului în vechea organizare administrativă a țării.

plásmă s.f. **1.** Partea lichidă a sîngelui sau a limfei, formată din apă, săruri minerale, protide, lipide etc. **2.** Substanță aflată într-o stare de agregare asemănătoare stării gazoase, alcătuită din electroni, ioni, atomi neutri și fotoni.

plástic, -ă, *plastici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre materiale) Căruia i se poate da, prin modelare, forma dorită. **2.** Adj. Care reproduce anumite forme prin modelarea unor materiale, prin culori sau prin alte mijloace; care se referă la sculptură și la pictură; *arte plastice* = denumire dată unor genuri de artă cărora le este specifică exprimarea prin imagini vizuale (pictură, sculptură, grafică etc.). **3.** Adj. *Chirurgie plastică* = parte a chirurgiei care se ocupă cu corectarea unor defecte anatomice (mai ales ale feței). **4.** S.f. Tehnica executării unor obiecte de artă prin modelarea unor materiale plastice.

plasticitáte s.f. **1.** Însușirea unui material de a putea fi modelat ușor. **2.** Însușirea unei opere

literare, a stilului, a unui cuvînt etc. de a evoca ceva în mod sugestiv.

plasticizá, *plasticizez,* vb. I. Tr. **1.** A aduce un material în stare plastică. **2.** A exprima ceva prin imagini plastice, expresive.

plastídă, *plastide,* s.f. Corpuscul care se găsește în citoplasma celulelor majorității plantelor.

plastíe, *plastii,* s.f. Intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o porțiune dintr-un țesut cu un alt țesut.

plastifiánt, *plastifianți,* s.m. Substanță care are proprietatea de a mări plasticitatea unui material cu care este amestecată.

plastifiére s.f. Mărire a plasticității unui material prin adăugare de plastifianți.

plastilínă s.f. Material plastic folosit la mici lucrări de modelare.

plastográf, -ă, *plastografi, -e,* s.m. și f. Persoană care falsifică documente sau semnături de pe documente.

plastografiá, *plastografiez,* vb. I. Tr. A falsifica documente sau semnături de pe documente.

plastografiát, -ă, *plastografiați, -te,* adj. (Despre documente, semnături) Falsificat.

plastografíe, *plastografii,* s.f. Falsificare a unui document sau a semnăturii de pe un document; document falsificat.

plastrón, *plastroane,* s.n. Partea din față apretată (detașabilă) a unei cămăși bărbătești; partea din față (detașabilă) a unei bluze sau a unei rochii.

plásture, *plasturi,* s.m. (Farm.) Emplastru.

plat, -ă, *plați, -te,* adj. **1.** Lat, plan; (despre terenuri) neted, șes; *picior plat* = malformație caracterizată prin turtirea bolții piciorului la om. **2.** (Fig.) Lipsit de expresie sau de culoare, fad, șters, banal.

platán[1], *platani,* s.m. Nume dat unor specii de arbori exotici cu frunzele palmate și trunchiul verde, cultivate la noi ca plante ornamentale.

platán[2], *platane,* s.n. Fiecare dintre cele două talere ale unei balanțe, pe care se așază obiectul de cîntărit sau greutățile.

plátă, *plăți,* s.f. **1.** Faptul de a plăti o sumă de bani datorată. **2.** Sumă de bani sau produse date cuiva pentru munca depusă sau drept contravaloare a unui lucru cumpărat etc. **3.** Răsplată, recompensă morală dată cuiva pentru faptele sale bune sau pedeapsă dată pentru faptele rele.

plátcă, *plătci,* s.f. Partea de sus a unor obiecte de îmbrăcăminte, croită separat (și de care se prinde gulerul).

platfórmă, *platforme,* s.f. **1.** Suprafața orizontală plană a unui vehicul, a unui aparat de ridicat, pe care se încarcă sau se așază lucrurile de transportat; (p. ext.) vagon sau camion descliis, utilizat pentru transporturi. **2.** Partea unui tramvai, a unui autobuz etc. din dreptul ușilor, pe unde intră și ies pasagerii. **3.** Element plan al unei construcții. **4.** Suprafață de teren plană, pe care se poate instala un utilaj, de pe care se încarcă un material într-un vehicul, pe care se așază o cale de comunicație etc.; *platformă industrială* = zonă în care sînt concentrate mai multe unități industriale. **5.** Porțiune de teren plană, situată la o anumită altitudine. **6.** Porțiune a scoarței terestre cu fundul cutat, acoperit cu depozite sedimentare (aproape) orizontale. **7.** (Fig.) Program, expunere de principii a unei grupări, a unui partid politic etc.

platină, *platinez,* vb. I. Tr. **1.** A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de platină. **2.** A decolora părul, dîndu-i o nuanță de blond argintiu.

platinát, -ă, *platinați, -te.* **1.** (Despre metale) Acoperit cu un strat subțire de platină. **2.** (Despre păr) Blond-deschis, cu luciu de platină.

plátină s.f. Metal prețios alb-cenușiu, lucios, foarte maleabil și ductil, inoxidabil și foarte rezistent la acțiunea acizilor, întrebuințat în construcția unor aparate, a unor instrumente de precizie etc.

platinít s.n. Aliaj de fier cu nichel, din care se fac legăturile la electrozii becurilor electrice.

platitúdine, *platitudini,* s.f. Faptul de a fi plat (2); mediocritate, banalitate; (la pl.) vorbă sau idee banală.

plátnic, -ă, *platnici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care face o plată; *bun* (sau *rău*) *platnic* = persoană care își îndeplinește bine (sau rău) obligațiile bănești.

platónic, -ă, *platonici, -e,* adj. **1.** Care aparține filozofiei lui Platon. **2.** Pur, ideal, spiritualizat. **3.** Care nu se realizează, care nu poate fi pus în practică.

plátoșă, *platoșe,* s.f. Armură de forma unui pieptar.

platóu, *platouri,* s.n. **1.** Podiș. **2.** Cîmp amenajat pentru exerciții militare. **3.** Tavă mare pe care se aduc la masă mîncăruri sau prăjituri. **4.** *Platou de filmare* = încăpere în studiourile cinematografice în care se execută filmările de interior sau cele care folosesc decoruri ce pot fi montate în interior. **5.** Piesă de formă dreptunghiulară sau circulară, cu o față plană, pe care se fixează diferite piese în vederea prelucrării.

pláur, *plauri,* s.m. Formație vegetală acvatică în care predomină rizomii de stuf, alcătuind un fel de insule plutitoare.

plauzíbil, -ă, *plauzibili, -e,* adj. Care poate fi admis, crezut; care pare adevărat.

plávie, *plăvii,* s.f. Mică insulă plutitoare formată din rizomi de stuf, din ierburi și rădăcini, întrate în putrefacție și amestecate cu nămol.

plaz, *plazuri,* s.n. Piesă de la partea inferioară a trupiței, care asigură stabilitatea plugului în timpul aratului.

plăcéa, *plac,* vb. II. Intr. și tr. A simți dragoste, simpatie pentru cineva sau a fi simpatizat de cineva; (intr.) a avea înclinație pentru ceva; a îndrăgi, a iubi.

plăcére, *plăceri,* s.f. **1.** Sentiment sau senzație de mulțumire, de bucurie, de satisfacție. **2.** Distracție, petrecere; desfătare. **3.** Voie, dorință.

plăcintár, *plăcintari*, s.m. Persoană care face sau vinde plăcinte.

plăcíntă, *plăcinte*, s.f. Preparat culinar făcut din foi de aluat, între care se pune o umplutură de brînză, de carne, de fructe etc.

plăcintărie, *plăcintării*, s.f. Local în care se vînd și se consumă plăcinte.

plăcút, -ă, *plăcuți, -te*, adj. Care place; simpatic, agreabil.

plăieș, *plăieși*, s.m. **1.** (Înv.; în țările românești) Locuitor de la graniță, însărcinat cu paza frontierelor în regiunile de munte. **2.** Locuitor de la munte.

plămădă s.f. Plămădeală.

plămădeálă, *plămădeli*, s.f. **1.** Amestec de făină, apă și drojdie, întrebuințat pentru fermentarea aluatului de pîine. **2.** Cantitate mică de aluat dospit, folosită ca plămădeală (**1**).

plămădi, *plămădesc*, vb. IV. **1.** Intr. A pregăti o plămădeală. **2.** Tr. (Fig.) A crea, a făuri, a zămisli.

plămîn, *plămîni*, s.m. Fiecare dintre cele două organe cu aspect spongios, așezate în cavitatea toracică, la om și la vertebratele superioare, care servesc la respirație.

plănuí, *plănuiesc*, vb. IV. Tr. A face planuri pentru acțiuni viitoare; a pune ceva la cale.

plăpînd, -ă, *plăpînzi, -de*, adj. **1.** Lipsit de rezistență, de vitalitate; firav. **2.** (Despre plante) Gingaș, delicat.

plăpumár, *plăpumari*, s.m. Meseriaș care face plăpumi.

plăpumăreásă, *plăpumărese*, s.f. Femeie care face plăpumi.

plăpumărie, *plăpumării*, s.f. Atelierul plăpumarului.

plăseá, *plăsele*, s.f. Fiecare dintre cele două părți de metal, de os, de lemn etc. care acoperă mînerul unui cuțit.

plăsmuí, *plăsmuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A crea. **2.** A născoci, a scorni. **3.** A falsifica.

plăsmuíre, *plăsmuiri*, s.f. Acțiunea de *a plăsmui;* născocire; falsificare.

plăsmuitór, -oáre, *plăsmuitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care plăsmuiește.

plăti, *plătesc*, vb. IV. **1.** Tr. A achita (în bani sau în natură) contravaloarea unui bun. **2.** Tr. A achita un impozit, o taxă, o datorie; (refl.) a se achita de o datorie morală. **3.** Tr. A răsplăti cu bani un serviciu prestat, o muncă efectuată, a remunera. **4.** Intr. A valora, a prețui, a fi vrednic să...

plătíbil, -ă, *plătibili, -e*, adj. Care poate fi plătit; care urmează să fie plătit.

plătícă, *plătici*, s.f. Pește de apă dulce, cu capul mic și scurt, cu corpul turtit lateral.

plătitór, -oáre, *plătitori, -oare*, adj. Care plătește, care efectuează o plată.

plăvái, -aie, *plăvăi*, adj. Plăvan.

plăván, -ă, *plăvani, -e*, adj. (Despre vite) Cu părul de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie; (substantivat, m.) bou (cu părul de această culoare).

plăvíț, -ă, *plăviți, -e*, adj. **1.** (Despre părul sau lîna animalelor) Alb-gălbui. **2.** (Despre părul omului) Blond.

pleán, *pleanuri*, s.n. (Înv.) **1.** Pradă de război. **2.** Grup de prizonieri.

pleásnă, *plesne*, s.f. Capătul subțire al biciului, terminat cu un smoc de fire neîmpletite; șfichi.

pleáșcă s.f. Cîștig neașteptat, obținut fără muncă.

pleátă, *plete*, s.f. (Mai ales la pl.) Părul capului crescut lung și lăsat să atîrne liber (pe spate) sau împletit în cozi.

pleávă s.f. **1.** Rămășițe de spice rezultate din treieratul cerealelor. **2.** (Fig.) Ceea ce este lipsit de valoare; oameni de nimic; drojdia societății.

plébe s.f. **1.** Pătură socială în Roma antică, formată din oameni liberi fără o activitate productivă permanentă, care trăiau din cîștiguri întîmplătoare. **2.** (Livr.) Populație săracă, asuprită, exploatată. **3.** Pătură socială declasată, drojdia societății.

plebéu, -e, *plebei, -ee*, s.m. și f., adj. **1.** (La romani) (Persoană) care făcea parte din plebe. **2.** (Persoană) asuprită, exploatată.

plebiscít, *plebiscite*, s.n. Consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe prin „da" sau „nu" asupra unui act de stat de importanță deosebită.

plecá, *plec*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) înclina într-o parte, a (se) îndoi, a (se) apleca. **2.** Refl. (Despre aștri) A coborî spre apus, a apune. **3.** Refl. A se înclina în fața cuiva în semn de respect sau de supunere. **4.** Tr. A supune, a subjuga; (refl.) a se supune, a ceda în fața unei forțe. **5.** Intr. A părăsi locul unde se află, a se duce în altă parte. **6.** Intr. A avea începutul, punctul de pornire.

plecáre, *plecări*, s.f. Acțiunea de *a (se) pleca; punct de plecare* = începutul unei acțiuni.

plecát, -ă, *plecați, -te*, adj. **1.** Îndreptat în jos, aplecat; înclinat, încovoiat. **2.** Supus, umil.

plăcăciúne, *plecăciuni*, s.f. Înclinare a corpului în fața cuiva, în semn de respect sau de salut.

pléctru, *plectre*, s.n. Placă mică de metal, de os, de celuloid etc., cu care se ciupesc coardele unor instrumente muzicale.

pled, *pleduri*, s.n. Pătură ușoară.

pledá, *pledez*, vb. I. Intr. și tr. A apăra o cauză în fața unei instanțe judecătorești; (p. ext.) a susține cu căldură, a apăra o idee, un interes.

pledoárie, *pledoarii*, s.f. Expunere orală făcută în fața unei instanțe judecătorești pentru apărarea cauzei uneia dintre părți; (p. ext.) susținere, orală sau scrisă, a unei idei, a unei cauze.

pleiádă, *pleiade*, s.f. Grup de oameni care activează în același domeniu, fiind legați între ei prin concepții, năzuințe comune.

pleistocén s.n. Prima epocă a cuaternarului, în care a apărut omul.

plen s.n. Totalitatea membrilor unei organizații sau ai unei adunări constituite.

plenár, -ă, *plenari, -e*, adj. **1.** (Despre ședințe, adunări) Care se ține cu participarea tuturor membrilor; (substantivat, f.) ședință, adunare

la care participă toți membrii unei organizații, ai unui for de conducere. 2. (Livr.; și adverbial) Complet, deplin, desăvîrșit.

plenipotențiár, *plenipotențiari*, adj. *Ministru plenipotențiar* = agent diplomatic cu rang imediat inferior ambasadorului.

plenisón, -ă, *plenisoni, -e*, adj. (Despre vocale) Care are caracter silabic.

plenitúdine s.f. Însușirea de a fi deplin, dezvoltare completă, integrală; deplinătate.

pleoápă, *pleoape*, s.f. Fiecare dintre cele două cute mobile ale pielii, mărginite de gene, care acoperă și protejează globul ocular în partea anterioară.

pleonásm, *pleonasme*, s.n. Greșeală de exprimare constînd în folosirea alăturată a unor cuvinte cu același înțeles.

pleonástic, -ă, *pleonastici, -e*, adj. Care conține un pleonasm.

pleosc interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură dată cu un corp elastic sau de căderea unui corp în apă.

pleoscăí, *pleoscăi*, vb. IV. Intr. A plescăi (2).

pleoscăít, *pleoscături*, s.n. Plescăit (2).

pleoștí, *pleoștesc*, vb. IV. 1. Tr. și refl. A (se) lăsa în jos sau într-o parte, a (se) lăbărța. 2. Tr. A lăsa în jos, a apleca (urechile, capul).

pleoștít, -ă, *pleoștiți, -te*, adj. 1. (Despre părți ale corpului) Care atîrnă fără vlagă; lăsat în jos aplecat. 2. (Despre pălării) Lăsat în jos, turtit. 3. (Fig.; despre oameni) Deprimat, abătut.

plescăí, *pléscăi*, vb. IV. 1. Intr. și tr. A desprinde brusc limba de cerul gurii, producînd un sunet caracteristic; a mînca cu zgomot. 2. Intr. A lovi într-un lichid; (despre lichide) a se lovi de un corp tare, producînd un zgomot caracteristic.

plescăít, *plescături*, s.n. 1. Sunet produs prin desprinderea bruscă a limbii de cerul gurii; zgomot făcut cu gura cînd se mănîncă repede. 2. Zgomot produs de apă cînd se lovește de un corp tare sau cînd este lovită cu un obiect.

plesiozáur, *plesiozauri*, s.m. Reptilă acvatică din era mezozoică, de 3—5 m lungime, cu membrele transformate în palete înotătoare. Var.: **pleziozáur** s.m.

plésnet, *plesnete*, s.n. Sunet scurt și puternic produs de un obiect cînd lovește violent aerul (sau alt corp).

plesní, *plesnesc*, vb. IV. 1. Intr. A crăpa, a se despica brusc și cu zgomot. 2. Intr. (Despre benzi, fire etc.) A se rupe (prin întindere). 3. Tr. A izbi un obiect (sau aerul) cu un corp elastic (în special cu un bici); (refl.) a se izbi cu zgomot de un obiect.

plesnít, -ă, *plesniți, -te*, adj. Crăpat, spart, despicat.

plesnitoáre, *plesnitori*, s.f. 1. Șfichiul biciului; pleasnă. 2. Plantă erbacee cu flori galbene, al cărei fruct plesnește la maturitate, aruncînd în afară semințele.

plesnitúră, *plesnituri*, s.f. Faptul de a plesni; plesnet; crăpătură, fisură.

pleșcár, *pleșcari*, s.m. (Fam.) Cel care umblă după pleașcă, după chilipir.

pleșúv, -ă, *pleșuvi, -e*, adj. 1. Chel. 2. (Despre munți, stînci) Lipsit de vegetație.

pleșuví, *pleșuvesc*, vb. IV. Intr. A cheli.

pleșuvíe, *pleșuvii*, s.f. Lipsă a părului de pe cap; boală care provoacă căderea părului; chelie.

pléter, *pletere*, s.n. Împletitură de nuiele (la garduri); gard de nuiele.

pletínă, *pletine*, s.f. Navă fără propulsie proprie, folosită la transportul de mărfuri (prin remorcare) pe căi de navigație cu adîncimi mici.

plétoră s.f. 1. Cantitate excesivă de sînge într-un organism. 2. Cantitate mare de obiecte, mulțime de oameni (fără valoare).

pletós, -oásă, *pletoși, -oase*, adj. 1. Cu păr lung și bogat. 2. (Despre plante) Cu ramurile sau cu frunzele lungi și dese, aplecate în jos.

pléură, *pleure*, s.f. Membrană seroasă care învelește plămînii și căptușește cavitatea toracică.

pleurezíe, *pleurezii*, s.f. Inflamație a pleurei, însoțită de apariția unui lichid.

pleurítă, *pleurite*, s.f. Inflamație a pleurei pulmonare, fără apariție de lichid.

pleuroscóp, *pleuroscoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se examinează vizual cavitatea pleurală.

plevúiță, *plevuițe*, s.f. Denumire a două plante erbacee din familia compozitelor, care cresc în regiunile de stepă.

plévniță, *plevnițe*, s.f. 1. Placă de fier care îmbracă partea de jos a leucii carului. 2. Bucată de tablă cu care se astupă o crăpătură la vase, la albii etc.

plevúșcă, *plevuști*, s.f. 1. Peștișor din familia crapului, cu o dungă albastră pe laturile corpului. 2. Nume dat peștilor mărunți de orice specie.

plex, *plexuri*, s.n. Țesut format din fibre nervoase sau din vase sanguine împletite între ele.

plexiglás s.n. Material plastic transparent, rezistent, folosit ca înlocuitor al sticlei, pentru proteze dentare etc.

pleziozáur s.m. v. **plesiozaur.**

pliá, *pliez*, vb. I. Tr. A îndoi o hîrtie, o țesătură, suprapunînd părțile îndoite; a împături.

pliábil, -ă, *pliabili, -e*, adj. Care poate fi pliat, ușor de pliat.

pliánt, -ă, *plianți, -te*, adj. Care poate fi împăturit; (substantivat, n.) tipăritură (prospect, catalog etc.) îndoită de mai multe ori, pentru a putea fi mai ușor utilizată.

plic, *plicuri*, s.n. Obiect confecționat din hîrtie, în care se închid scrisori, acte etc.; obiectul împreună cu scrisoarea pe care o conține.

plici interj. Cuvînt care imită sunetul produs cînd se lovește apa de un obiect tare, cînd se aplică o lovitură pe piele etc.

plicticós, -oásă, *plicticoși, -oase*, adj. Plictisitor.

plictís s.n. (Livr.) Plictiseală.

plictiseálă, *plictiseli*, s.f. Stare de ușoară depresiune morală, provocată de singurătate, de lipsă de activitate, de monotonie etc.

plictisí, *plictisesc*, vb. IV. **1.** Refl. A fi cuprins de plictiseală; a fi sătul de un lucru, de o situație. **2.** Tr. A supăra, a sîcîi, a bate la cap pe cineva.

plictisít, -ă, *plictisiți, -te*, adj. Care este cuprins de plictiseală.

plictisitór, -oáre, *plictisitori, -oare*, adj. **1.** Care plictisește. **2.** Supărător, enervant.

pliére, *plieri*, s.f. Acțiunea de *a plia;* îndoire, așezare în pliuri.

plimbá, *plimb*, vb. I. **1.** Refl. A umbla dintr-un loc în altul pentru a se recrea, pentru a face mișcare în aer liber. **2.** Tr. A scoate la plimbare, a însoți pe cineva la plimbare.

plimbáre, *plimbări*, s.f. Acțiunea de *a (se) plimba;* mers, mișcare (în scop recreativ).

plimbăréț, -eáță, *plimbărești, -ețe*, adj. Căruia îi place să se plimbe, să hoinărească.

plin, -ă, **(1—5)** *plini, -e*, adj., **(6)** *plinuri*, s.n. **1.** Adj. (Despre vase, recipiente, încăperi etc.) Care este umplut cu ceva pînă la limită; fără goluri, întreg, compact. **2.** Adj. Care cuprinde, conține sau posedă ceva în cantitate sau în număr mare. **3.** Adj. Care este acoperit sau încărcat cu ceva. **4.** Adj. (Despre ființe) Cu forme rotunde; gras, durduliu. **5.** Adj. Care este întreg, complet; care are amploare, intensitate; *lună plină* = fază a Lunii cînd ea se vede întreagă, rotundă; *voce plină* = voce sonoră. **6.** S.n. Ceea ce umple un vas, un spațiu; *a face plinul* = a umple cu benzină rezervorul unei mașini.

plinătáte s.f. Însușirea de a fi deplin, întreg; plenitudine.

plintă, *plinte*, s.f. Fîșie de lemn, de piatră, de mozaic, de circa 10 cm lățime, aplicată la partea de jos a pereților unei încăperi, pentru a-i apăra de lovituri sau pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete.

pliocén s.n. Epoca superioară a neogenului.

plisá, *plisez*, vb. I. Tr. A îndoi o țesătură, un obiect de îmbrăcăminte etc. în cute dese și regulate.

plisát, -ă, *plisați, -te*, adj. Care are pliseuri.

plisc, *pliscuri*, s.n. Cioc; (depr.) gură.

pliséu, *pliseuri*, s.n. Cută sau grup de cute dese și regulate obținute prin plisare.

plíță, *plite*, s.f. Placă de fontă, cu ochiuri acoperite cu rotițe, care constituie partea de deasupra a unei mașini de gătit.

pliu, *pliuri*, s.n. Cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

plivi, *plivesc*, vb. IV. Tr. A curăța de buruieni un teren cultivat.

plivít s.n. Acțiunea de a plivi.

plivitór, -oáre, *plivitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care plivește.

plivitúră, *plivituri*, s.f. Buruieni plivite, adunate grămadă.

plîngăciós, -oásă, *plîngăcioși, -oase*, adj. Plîngăreț.

plîngăréț, -eáță, *plîngărești, -e*, adj. Care plînge ușor; care se plînge mereu; (despre glas, voce) tînguitor, trist.

plîngătór, -oáre, *plîngători, -oare*, adj. **1.** Plîngăreț. **2.** (Despre sunete, voce) Trist, tînguitor. **3.** (Despre sălcii) Cu ramuri lungi, lăsate în jos.

plînge, *pling*, vb. III. **1.** Intr. A vărsa lacrimi (de durere, de bucurie). **2.** Tr. A jeli o persoană moartă; (fig.) a fi îndurerat din cauza unui bun pierdut. **3.** Tr. A compătimi, a deplînge pe cineva. **4.** Refl. A-și arăta nemulțumirea; a reclama.

plîngere, *plîngeri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) plînge;* plîns, tînguire. **2.** Reclamație; (pop.) cerere, jalbă.

plîns[1] s.n. Faptul de a (se) plînge; *de plîns* = vrednic de milă.

plîns[2]**, -ă**, *plînși, -se*, adj. Care a plîns; (despre ochi, față) pe care se văd urme de lacrimi.

plînset, *plînsete*, s.n. Plîns[1]; văicăreală.

ploáie, *ploi*, s.f. **1.** Precipitație atmosferică sub formă de picături, provenite din condensarea vaporilor de apă din atmosferă. **2.** (Fig.) Ceea ce cade, se revarsă în cantitate mare, din abundență.

plocón, *plocoane*, s.n. Dar făcut în trecut Porții otomane, curții domnești sau stăpînului moșiei; (astăzi; fam.) cadou.

ploconcállă, *ploconeli*, s.f. Acțiunea de a se ploconi; supunere, umilire; lingușire.

ploconí, *ploconesc*, vb. IV. Refl. A se pleca cu umilință înaintea cuiva; a se umili; a se linguși.

plod, *plozi*, s.m. (Pop., de obicei depr.) Copil (mic).

ploiér, *ploieri*, s.m. Gen de păsări cu picioare lungi, cu pene variat colorate, care trăiesc pe lîngă bălți.

ploiós, -oásă, *ploioși, -oase*, adj. (Despre vreme) În care plouă mult.

plombá, *plombez*, vb. I. Tr. A astupa o carie dentară printr-o plombă.

plombagínă s.f. Hîrtie de copiat, hîrtie-carbon.

plómbă, *plombe*, s.f. Lucrare executată de dentist pentru a astupa o carie dentară; materialul folosit pentru această lucrare.

plonjá, *plonjez*, vb. I. Intr. (Sport) A executa un plonjon.

plonjón, *plonjoane*, s.n. Formă specială de salt în unele ramuri sportive (fotbal, handbal etc.).

plonjór, *plonjoare*, s.n. Aparat electric care servește la încălzirea, în timp foarte scurt, a unei cantități mici de lichid.

plop, *plopi*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori înalți, cu flori grupate în amenți, al căror lemn se folosește în industria chibriturilor, a furnirelor, a celulozei etc.

plóscă, *ploști*, s.f. Vas de lemn sau de metal, rotund și turtit lateral, cu gîtul scurt și strîmt, în care se ține băutură, purtîndu-se de obicei atîrnat de o curea.

plóșniță, *ploșnițe*, s.f. **1.** Insectă parazită, cu corpul turtit, urît mirositoare, care se hrănește cu sîngele omului. **2.** Nume dat unor insecte dăunătoare cerealelor și legumelor.

plouá, pers. 3 *plóuă*, vb. I. **1.** Intr. impers. A cădea ploaie; (tr.) a fi udat de ploaie. **2.** Intr. A cădea, a curge în cantitate mare.

plouát, -ă, *plouați, -te,* adj. **1.** Udat de ploaie. **2.** (Fig.) Abătut, descurajat.

plug, *pluguri,* s.n. **1.** Unealtă agricolă cu tracțiune animală sau mecanică, folosită pentru arat. **2.** *Plug de zăpadă* = vehicul echipat cu dispozitive pentru curățirea zăpezii de pe căile de comunicație; *plug de cărbune* = mașină folosită la dislocarea și încărcarea cărbunilor în mină. **3.** Procedeu de frînare la schi, constînd din apropierea vîrfurilor schiurilor.

plugár, *plugari,* s.m. Țăran care se ocupă cu lucrarea pămîntului; agricultor.

plugări, *plugăresc,* vb. IV. Intr. A lucra pămîntul cu plugul; a se îndeletnici cu munca cîmpului.

plugărie s.f. Ocupația plugarului.

plugărime s.f. Mulțime de plugari, totalitatea plugarilor.

plugărít s.n. Plugărie.

plugușór, *plugușoare,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *plug.* **2.** Plug (împodobit) cu care umblă flăcăii la urat în ajunul Anului nou; datina uratului, precum și versurile care se rostesc cu această ocazie.

plumb (1) s.n., **(2-4)** *plumbi,* s.m. **1.** S.n. Metal moale, alb-cenușiu întrebuințat la fabricarea țevilor de canalizare, a literelor de tipar, a plăcilor de acumulator etc.; *apă de plumb* = soluție de acetat de plumb, întrebuințată în farmacie. **2.** S. m. (Mai ales la pl.) Glonț. **3.** S.m. Disc mic de plumb **(1)** cu care se sigilează saci, vagoane etc. **4.** S.m. Greutate de plumb **(1),** care se pune pe firul undiței.

plumbui, *plumbuiesc,* vb. IV. Tr. **1,** A sigila cu plumb **(3). 2.** A acoperi o piesă de metal cu un strat subțire de plumb **(1),** în scop de protecție.

plumburíu, -íe, *plumburii,* adj. De culoarea plumbului, cenușiu; (despre cer, văzduh) întunecat, încețoșat.

plurál, *plurale,* s.n. Categorie gramaticală care arată că este vorba de mai multe ființe sau lucruri de același fel; (adjectival) *număr plural.*

pluralísm s.n. Principiu al democrației burgheze care preconizează menținerea mai multor forțe social-politice (partide, sindicate etc.) interpuse între indivizi și stat pentru a limita puterea acestuia.

pluralitáte, *pluralități,* s.f. Mulțime; diversitate.

pluri- Element de compunere însemnînd „mai mulți", „mai multe", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

pluricelulár, -ă, *pluricelulari, -e,* adj. (Despre organisme) Care este alcătuit din mai multe celule.

plus, *plusuri,* s.n. **1.** Ceea ce depășește o cantitate dată. **2.** Semn grafic (în formă de cruce) care indică operația de adunare, mărimile pozitive (temperatura, sarcina electrică pozitivă etc.); (cu valoare de prepoziție) *doi plus trei fac cinci.*

plusprodús s.n. (Ec. pol.) Produs creat de lucrătorii din sfera producției materiale peste produsul necesar, în timpul de muncă suplimentar (în socialism îmbracă forma produsului pentru societate).

plusvaloáre s.f. (Ec. pol.) Parte din valoarea nou creată de lucrătorii productivi din întreprinderile capitaliste în timpul de supramuncă și care este însușită gratuit de proprietarii capitaliști.

pluș, *plușuri,* s.n. Țesătură de bumbac, de lînă etc., asemănătoare cu catifeaua dar cu părul mai lung decît al acesteia, întrebuințată mai ales în tapițerie.

plușát, -ă, *plușați, -te,* adj. **1.** Tapisat cu pluș. **2.** (Despre țesături) Care are un strat de fire pe una dintre fețe sau pe ambele fețe.

plutáș, *plutași,* s.m. Muncitor care face plute sau care le conduce pe apă.

plútă[1], *plute,* s.f. Ansamblu format din trunchiuri de copaci prinse împreună și conduse pe ape curgătoare spre fabricile de cherestea.

plútă[2], *plute,* s.f. **1.** Specie de plop cu coroana înaltă, de formă piramidală. **2.** Țesut exterior, poros, al scoarței unor specii de stejar, care servește la fabricarea dopurilor, a colacilor de salvare, ca material izolant etc. **3.** Piesă mică, confecționată dintr-un material ușor (pană, lemn etc.), care servește pentru a menține cîrligul undiței în apă la adîncimea dorită.

plutări, *plutăresc,* vb. IV. Intr. A conduce plutele pe apă.

plutărie s.f. Îndeletnicirea plutașului.

plutărít s.n. Transportul pe apă al buștenilor, legați în plute.

plutí, *plutesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se menține la suprafața unui lichid, fiind cufundat parțial în masa acestuia. **2.** A se menține (mișcîndu-se ușor) în aer sau în alt fluid. **3.** (Fig.) A se menține sau a se mișca într-un spațiu ori într-un mediu (real sau imaginar). **4.** (Despre sunete, mirosuri) A străbate prin aer, a se răspîndi.

plutícă, *plutici,* s.f. Plantă erbacee acvatică, cu flori galbene și cu frunze lucitoare, care plutesc la suprafața apei.

plutít s.n. Faptul de a pluti.

plutitór, -oáre, *plutitori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care plutește în aer sau la suprafața unui lichid. **2.** S.n. Dispozitiv care plutește la suprafața unui lichid dintr-un recipient și care indică (și uneori reglează) nivelul lichidului.

plutocrát, -ă, *plutocrați, -te,* s.m. și f. Persoană care face parte din plutocrație.

plutocrație, *plutocrații,* s.f. Grup al celor mai bogați membri ai unei clase exploatatoare, care participă, direct sau indirect, la conducerea statului, exercitînd o influență politică hotărîtoare.

plutón, *plutoane,* s.n. **1.** Subunitate militară mai mică decît compania. **2.** Grup compact de sportivi care se află într-o anumită poziție pe parcursul unei curse.

plutoniér, *plutonieri,* s.m. Grad de subofițer imediat superior sergentului major; *plutonier-major* = grad de subofițer imediat superior plutonierului.

plutonísm s.n. **1.** Totalitatea proceselor de mișcare a magmei la mari adîncimi în scoarța terestră. **2.** Curent în geologie care susține că rocile s-au format numai pe cale magmatică.

plutóniu s.n. Element chimic transuranic radioactiv, unul dintre izotopii lui fiind folosit la obținerea energiei nucleare.

plutuí, *plutuiesc,* vb. IV. Tr. A supune piile tăbăcite unei operații de finisare, pentru a le face mai moi și a le da un aspect plăcut.

pluviográf, *pluviografe,* s.n. Aparat care înregistrează cantitatea și intensitatea precipitațiilor atmosferice.

pluviométru, *pluviometre,* s.n. Aparat utilizat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice căzute într-un interval de timp pe o anumită suprafață.

pneu, *pneuri,* s.n. Ansamblu format din anvelopa și camera de aer ale unei roți de vehicul.

pneumátic, -ă, *pneumatici, -e,* adj. (Despre mașini, dispozitive etc.) Care funcționează cu aer comprimat.

pneumocóc, *pneumococi,* s.m. Microb care provoacă pneumonia.

pneumonie, *pneumonii,* s.f. Inflamație a unui lob sau a unui segment pulmonar, provocată de pneumococ.

pneumotorăx s.n. Metodă de tratare a tuberculozei prin introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală pentru a comprima și imobiliza plămînul bolnav.

poálă, *poale,* s.f. **1.** Partea de la talie în jos (mai largă) a unor obiecte de îmbrăcăminte. **2.** Partea de jos și din față a unei rochii, a unui șort etc. **3.** Partea de jos a unui deal sau a unui munte; marginea unei păduri. **4.** Partea de jos a coroanei unui copac.

poámă, *poame,* s.f. **1.** Rodul pomilor fructiferi. **2.** (La pl.) Fructe (tăiate felii și) uscate, la soare sau în cuptor, pentru a fi păstrate. **3.** (Reg.; la sg.) Struguri. **4.** (Fig.) Om de nimic; femeie stricată.

poansón, *poansoane,* s.n. **1.** Instrument de oțel cu vîrful ascuțit, folosit în tehnica gravurii. **2.** Unealtă de oțel cu vîrful gravat în relief, care servește la marcarea unor obiecte. **3.** Unealtă de os ascuțită la vîrf, cu care se perforează pînza și se dă formă rotundă unor puncte de broderie.

poansoná, *poansonez,* vb. I. Tr. A perfora sau a marca cu poansonul.

poántă, *poante,* s.f. **1.** Momentul de efect al unei glume, al unei anecdote. **2.** Poziție din baletul clasic, executată de balerine, care constă în ridicarea și deplasarea pe vîrful picioarelor.

poánter, *poanteri,* s.m. Rasă de cîini de vînătoare cu talia înaltă, cu părul scurt și neted.

poáră s.f. (Pop.) *A se pune în poară cu cineva* = a se împotrivi cuiva; a se contrazice cu cineva; a se lua la ceartă.

poárcă, *poarce,* s.f. **1.** (Pop.) Scroafă. **2.** Numele unui joc de copii.

poártă, *porți,* s.f. **1.** Deschidere amenajată într-un zid, într-un gard etc., care permite trecerea din interior în exterior și invers, împreună cu panourile mobile cu care se poate închide această deschidere; panourile mobile ale acestui ansamblu. **2.** Ușă la intrarea principală a unui imobil. **3.** Locul de acces într-o cetate, într-un oraș. **4.** Cadru format din două bare verticale unite la capetele superioare printr-o bară orizontală, în care trebuie introdusă mingea la unele jocuri sportive (fotbal, handbal etc.). **5.** Vale îngustă printre două șiruri de munți.

poc interj. Cuvînt prin care se redă un sunet înfundat, produs de o izbitură, de descărcarea unei arme de foc etc.

pocál, *pocale,* s.n. Pahar mare, de metal, de sticlă etc.

pocăí, *pocăiesc,* vb. IV. Refl. **1.** (În practicile creștine) A-și recunoaște păcatele și a căuta să obțină iertare prin post și rugăciuni. **2.** A avea remușcări, a se căi.

pocăínță s.f. Faptul de a se pocăi.

pocăít, -ă, *pocăiți, -te,* s.m. și f. Adept al unei secte religioase care consideră pocăința ca fiind virtutea supremă.

poceálă, *poceli,* s.f. Urîțenie fizică, sluțenie.

pócher, *pochere,* s.n. Numele unui joc de cărți.

pochívnic s.m. v. **popilnic.**

pocí, *pocesc,* vb. IV. Tr. A schimba în rău înfățișarea sau forma cuiva sau a ceva, a sluți, a urîți.

pocínóg, *pocinoage,* s.n. Fapt neplăcut, belea, bucluc.

pocít, -ă, *pociți, -te,* adj. **1.** (Despre ființe; adesea substantivat) Diform, slut; urît. **2.** (Despre lucruri) Diformat; urît, bizar.

pocitánie, *pocitanii,* s.f. **1.** Ființă diformă, slută; monstru. **2.** Urîțenie, ciudățenie.

pocitúră, *pocituri,* s.f. Ființă pocită; pocitanie.

pociúmb, *pociumbi,* s.m. (Pop.) Par scurt, țăruș.

poclád s.n. v. **pocladă.**

pocládă, *poclăzi,* s.f. Țesătură de casă făcută din lînă, întrebuințată ca pătură. Var.: **poclád** s.n.

poclít, *poclituri,* s.n. (Reg.) Coșul trăsurii; coviltir.

pócnet, *pocnete,* s.n. Zgomot surd produs de o lovitură, de o împușcătură etc.

pocní, *pocnesc,* vb. IV. **1.** Intr. A produce un pocnet. **2.** Tr. A lovi, a izbi. **3.** Intr. A se sparge, a plesni; a se rupe (prin întindere).

pocnitoáre, *pocnitori,* s.f. Nume dat unor jucării de copii, care produc pocnete.

pocnitúră, *pocnituri,* s.f. Pocnet.

pod, *poduri,* s.n. **1.** Construcție de lemn, de piatră, de beton sau de metal, care asigură continuitatea unei căi de comunicație peste un obstacol natural (vale, rîu) sau artificial (canal, cale ferată etc.); *pod plutitor* (sau *umblător)* = bac; *pod de vase* (sau *de pontoane*) = pod improvizat, a cărui platformă este montată pe ambarcații ancorate. **2.** Platformă suspendată, de pe care se efectuează anumite lucrări; *pod rulant* = macara mobilă în formă de pod, care se deplasează pe o cale de rulare situată la

o oarecare înălțime deasupra solului. **3.** (Înv.) Pavaj făcut din scînduri groase de stejar, cu care se acopereau în trecut străzile orașelor. **4.** Spațiul dintre acoperiș și planșeul superior al unei clădiri. **5.** *Podul palmei* = partea interioară a mîinii, de la încheietura cu antebrațul pînă la degete.

podúgră, s.f. (Înv.) Gută.

podár, *podari,* s.m. Persoană care conduce un pod plutitor sau care încasează taxa pentru transportul cu un pod plutitor.

podărít s.n. Taxa care se percepe pentru transportul cu un pod plutitor.

podbál s.m. Plantă erbacee cu rizom cărnos și cu flori galbene, întrebuințată în medicină, frunzele fiind folosite uneori și în alimentație.

podeá, *podele,* s.f. Pardoseală de scînduri, de parchet, de beton etc. a unei încăperi; fiecare dintre scîndurile care formează tavanul la unele case.

podéț, *podețe,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *pod.* **2.** Pod mic peste un șanț.

podghiáz s.n. v. **poghiaz.**

podgoreán, -ă, *podgoreni, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu cultivarea viței de vie; viticultor.

podgórie, *podgorii,* s.f. Regiune întinsă cu plantații de viță de vie; plantație dintr-o astfel de regiune.

podí, *podesc,* vb. IV. Tr. A pardosi (o încăpere) cu scînduri.

podidí, pers. 3 *podidește,* vb. IV. Tr. (Despre plîns sau despre rîs) A cuprinde pe cineva, a copleși, a răzbi; (despre sînge) a năvăli, a curge cu putere (pe nas sau pe gură).

pódină, *podini,* s.f. **1.** Podea. **2.** Suport făcut din lemne, crengi, paie etc. pe care se clădește claia sau stogul.

podíș, *podișuri,* s.n. Formă de relief de mare întindere, aproape plană, situată la o anumită altitudine.

podișcă, *podișți,* s.f. Podeț.

podít, -ă, *podiți, -te,* adj. Pardosit.

pódium, *podiumuri,* s.n. Estradă demontabilă, amenajată pentru un spectacol, pentru o conferință etc.; mică platformă cu trepte, pe care stau sportivii cînd li se înmînează premiile.

podmól, *podmoluri,* s.n. (Pop.) **1.** Aluviune. **2.** Mal înalt, abrupt. **3.** Prispă.

podoábă, *podoabe,* s.f. Obiect care înfrumusețează; lucru de preț, bijuterie.

podométru, *podometre,* s.n. Aparat pentru determinarea distanței parcurse de un pieton.

podvádă, *podvezi,* s.f. Obligație (transport, cărăușie) la care erau supuși în trecut țăranii în folosul domniei.

podzól, *podzoluri,* s.n. Sol nisipos și lutos, de culoare cenușie, cu fertilitate slabă.

poém, *poeme,* s.n. **1.** Specie a poeziei epice, de proporții mari, cu caracter eroic, istoric, legendar etc.; *poem în proză* = specie a prozei literare aparținînd genului liric. **2.** *Poem simfonic* = compoziție muzicală amplă pentru orchestră, de formă liberă, avînd de obicei un conținut programatic. Var.: **poémă** s.f.

poémă s.f. v. **poem.**

poét, -ă, *poeți, -te,* s.m. și f. Autor de poezii.

poetástru, *poetaștri,* s.m. (Depr.) Poet mediocru, lipsit de talent.

poétic, -ă, *poetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține poeziei, privitor la poezie. **2.** Adj. Care poate servi ca motiv de inspirație; frumos, încîntător. **3.** S.f. Lucrare teoretică referitoare la principiile artei literare. **4.** S.f. Ansamblul trăsăturilor definitorii pentru creația unui poet, a unei epoci etc.

poetizá, *poetizez,* vb. I. Tr. A prezenta (o idee, o persoană, un fapt etc.) într-o formă poetică, într-o lumină ideelizată.

poezíe, *poezii,* s.f. **1.** Modalitate a literaturii de a exprima sau a sugera o emoție, un sentiment, o idee, printr-un limbaj concentrat, metaforic, prin ritm, rimă, armonie etc. **2.** Totalitatea compozițiilor în versuri ale unui poet, ale unui popor etc. **3.** Caracter, aspect poetic al unui peisaj, al unui colț din natură etc.

pofidă s.f. *În pofida cuiva* (sau *a ceva*) = în ciuda, în necazul cuiva; sfidînd ceva.

póftă, *pofte,* s.f. **1.** Dorința de a face sau de a obține ceva. **2.** Senzație de foame sau de sete; dorința de a bea sau de a mînca ceva.

poftí, *poftesc,* vb. IV. Tr. **1.** A dori, a voi ceva. **2.** A invita, a chema pe cineva.

poftícios, -oásă, *pofticioși, -oase,* adj. Care dorește mult ceva; lacom, dornic.

poftím interj. Formulă care se folosește: a) pentru a oferi cuiva ceva; b) pentru a invita pe cineva să intre, să se așeze undeva; c) pentru a exprima indignare, ciudă, nemulțumire, reproș.

pogáce, *pogăci,* s.f. Turtă preparată din făină de grîu (de obicei cu jumări de porc) sau din mălai.

poghiáz, *poghiazuri,* s.n. (Înv. și reg.) Incursiune făcută într-un teritoriu străin, cu scopul de a jefui; unitate militară, ceată, grup care execută o astfel de incursiune; *în poghiazuri* = rătăcind în voie, hoinărind. Var.: **podghiáz** s.n.

poghîrcă, *poghîrci,* s.f. Fire de cînepă răsărite mai tîrziu și rămase nedezvoltate.

pogón, *pogoane,* s.n. Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, folosită în trecut, echivalînd cu aproximativ o jumătate de hectar.

pogonící, *pogonici,* s.m. (Pop.) Băiat care mînă vitele la arat.

pogorî, *pogór,* vb. IV. Refl. și tr. (Înv.) A (se) coborî.

pogribánie, *pogribanii,* s.f. (Înv.) Slujba și ceremonia înmormîntării.

pogróm, *pogromuri,* s.n. Masacrare a unui grup minoritar, național sau rasial organizată de elemente șovine, reacționare.

poiánă, *poieni,* s.f. Loc cu iarbă, fără arbori, în interiorul unei păduri.

poiátă, *poieți,* s.f. (Reg.) **1.** Coteț. **2.** Staul, grajd. **3.** Șopron.

póimîine adv. În ziua care urmează celei de mîine.

pojár, (1) *pojaruri*, s.n. 1. (Pop.) Incendiu. 2. Căldură mare, arşiţă. 3. (Med.) Rujeolă.

pojárniţă, *pojarniţe*, s.f. (Bot.) Sunătoare.

pojghiţă, *pojghiţe*, s.f. Strat subţire care se formează pe suprafaţa unor lichide sau care se depune pe suprafaţa unui obiect.

pol[1], *poli*, s.m. 1. Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele (de la nord şi de la sud) ale axei de rotaţie a Pămîntului; (p. ext.) regiunea din jurul acestor puncte. 2. (Mat.) Fiecare dintre cele două puncte în care un diametru al sferei intersectează sfera. 3. (Fiz.) Fiecare dintre cele două puncte sau regiuni ale unui corp opuse din punctul de vedere al unei proprietăţi fizice; *pol electric* = fiecare dintre cele două centre cu sarcină electrică, pozitivă şi negativă, ale unui corp electrizat; *pol magnetic (nord* sau *sud)* = regiune a unui magnet, în care forţa de atracţie este mai puternică. 4. (Fig.) Fiecare dintre punctele, situaţiile etc. aflate la extremităţi opuse; ceea ce este diametral opus la altceva.

pol[2], *poli*, s.m. 1. Denumire a unor monede străine care au circulat şi la noi în trecut. 2. (Fam.) Monedă sau bancnotă de douăzeci de lei.

polár, -ă, *polari, -e*, adj. 1. Privitor la polii Pămîntului, caracteristic polilor; din regiunea polilor; *noapte polară* = perioadă de întuneric, în timpul iernii, în regiunea polilor (care poate dura pînă la o jumătate de an); *steaua polară* = steaua principală din constelaţia carului-mic, situată în prelungirea nordică a axei Pămîntului. 2. Care se referă la polii unui magnet, ai unei pile sau maşini electrice.

polarimetríe s.f. Metodă de dozare a substanţelor optic active, cu ajutorul polarimetrului.

polarimétru, *polarimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea unghiului cu care substanţele optic active rotesc planul de polarizare al luminii.

polarităte s.f. 1. Proprietate a unui corp de a avea poli (3). 2. (Fil.) Relaţia între contrarii care se exclud reciproc şi totodată se condiţionează reciproc.

polarizá, *polarizez*, vb. I. Tr. 1. A produce fenomenul de polarizare. 2. (Fig.) A aduna, a concentra în jurul său.

polarizánt, -ă, *polarizanţi, -te*, adj. Care poate produce fenomenul de polarizare.

polarizáre, *polarizări*, s.f. Acţiunea de *a polariza* (1); (fiz.) proces prin care unele corpuri dobîndesc proprietatea de a avea poli electrici sau magnetici.

polarizát, -ă, *polarizaţi, -te*, adj. Care a fost supus acţiunii de polarizare; *lumină polarizată* = lumină caracterizată prin faptul că, în tot lungul unei raze, vibraţia are loc în aceeaşi direcţie.

polarizatór, -oáre, *polarizatori, -oare*, adj. Care polarizează.

polarizáţie, *polarizaţii*, s.f. Stare a unui corp care prezintă polaritate; *polarizaţia luminii* = totalitatea fenomenelor legate de producerea şi de efectele luminii polarizate.

polarizór, *polarizoare*, s.n. Dispozitiv care serveşte la polarizarea luminii.

polarografíe s.f. Metodă de analiză electrochimică a unor substanţe în soluţie, prin înregistrarea grafică a intensităţii curentului ce străbate acea soluţie.

pole, *polcuri*, s.n. (Înv.) Unitate militară din trecut, corespunzătoare regimentului.

pólcă, *polci*, s.f. Dans popular originar din Boemia, devenit în sec. XIX unul dintre cele mai răspîndite dansuri de bal.

polcóvnic, *polcovnici*, s.m. (Înv.) Comandant al unui pole.

poléi[1], *polciuri*, s.n. Strat subţire de gheaţă care acoperă uneori suprafaţa solului, arborii etc.

poleí[2], *poleiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un obiect cu o foiţă subţire de aur sau de argint.

poleiálă, *poleieli*, s.f. 1. Faptul de a polei; strat subţire de metal preţios cu care este poleit un obiect. 2. (Fig.) Strălucire aparentă, lustru, spoială.

poleít, -ă, *poleiţi, -te*, adj. Acoperit cu un strat subţire de aur sau de argint.

polémic, -ă, *polemici, -e*, s.f., adj. 1. S.f. Discuţie în contradictoriu pe o temă ştiinţifică, literară etc. 2. Adj. Care are caracter de polemică.

polemíst, -ă, *polemişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care susţine o polemică.

polemizá, *polemizez*, vb. I. Intr. A susţine o polemică, a discuta în contradictoriu.

polén s.n. (Bot.) Pulbere gălbuie produsă de anterele staminelor.

polenizá, *polenizez*, vb. I. Tr. A face polenizarea unei flori.

polenizáre, *polenizări*, s.f. Acţiunea de *a poleniza;* transportul polenului de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului.

poli- Element de compunere cu sensul „mai mulţi", „multiplu", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

poliamídă, *poliamide*, s.f. Produs macromolecular întrebuinţat la fabricarea fibrelor sintetice (nailon, relon etc.).

poliandríe s.f. Formă de căsătorie (întîlnită la unele triburi) în care o femeie are, în acelaşi timp, mai mulţi soţi.

poliarticulár, -ă, *poliarticulari, -e*, adj. *Reumatism poliarticular* = formă de reumatism care cuprinde în acelaşi timp mai multe articulaţii.

poliartrítă, *poliartrite*, s.f. Inflamaţie simultană a mai multor articulaţii.

poliatómic, -ă, *poliatomici, -e*, adj. (Despre radicali sau despre molecule) Care conţine mai mulţi atomi.

policándru, *policandre*, s.n. Candelabru cu mai multe braţe.

policár, *policari*, s.m. Degetul gros de la mînă.

policlínică, *policlinici*, s.f. Instituţie medicală (cuprinzînd principalele specialităţi) pentru consultaţii şi tratament ambulatoriu.

policlorúră s.f. (Chim.) *Policlorură de vinil* = clorură de polivinil.

policondensáre s.f. *Reacţie de policondensare* = reacţie chimică în care are loc unirea mai multor molecule într-o macromoleculă.

policrôm, -ă, *policromi, -e,* adj. Care are mai multe culori; care este executat în mai multe culori.

policromíe s.f. **1.** Însușirea de a fi policrom. **2.** Îmbinare a mai multor culori. **3.** Tipăritură executată în mai multe culori.

polidactílie s.f. Malformație congenitală constînd în prezența unui număr mai mare de degete decît cel normal.

poliédric, -ă, *poliedrici, -e,* adj. Care are formă de poliedru.

poliédru, *poliedre,* s.n. Corp geometric mărginit de mai multe fețe plane poligonale.

polietilénă s.f. Produs macromolecular din care se fabrică filme, conducte, recipiente etc.

polifónic, -ă, *polifonici, -e,* adj. Care ține de polifonie, bazat pe polifonie.

polifoníe, *polifonii,* s.f. Arta și tehnica suprapunerii mai multor linii melodice care se află în relații armonice, fără ca în ansamblu ele să-și piardă individualitatea.

poligám, *poligami,* s.m. Bărbat care are, în același timp, mai multe soții.

poligamíe s.f. Situația în care un bărbat are, în același timp, mai multe soții.

poliglót, -ă, *poligloți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care vorbește mai multe limbi; (despre dicționare) în care cuvintele sînt traduse în mai multe limbi.

poligón, *poligoane,* s.n. **1.** Suprafață plană mărginită de mai multe laturi. **2.** (Sport) Teren amenajat pentru exercițiile și probele de tir; (mil.) teren în cuprinsul căruia se execută exerciții de tragere cu arma.

poligonál, -ă, *poligonali, -e,* adj. Care are formă de poligon.

poligráfic, -ă, *poligrafici, -e,* adj. Care se referă la poligrafie.

poligrafíe, *poligrafii,* s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu tipărirea cărților, revistelor, ziarelor etc.; tehnica poligrafică.

poliloghíe, *poliloghii,* s.f. Expunere, relatare exagerat de amplă și prolixă.

polimér, *polimeri,* s.m. Substanță macromolecular obținută prin polimerizare.

polimerizá, *polimerizez,* vb. I. Tr. A realiza o polimerizare.

polimerizáre, *polimerizări,* s.f. Reacție chimică în urma căreia substanțe cu greutate moleculară mică (monomeri) se transformă în substanțe cu greutate moleculară mai mare (polimeri).

polimórf, -ă, *polimorfi, -e,* adj. Care prezintă polimorfism.

polimorfísm s.n. Proprietate a unor substanțe de a se putea prezenta în două sau mai multe forme cristaline distincte; (biol.) proprietate a unor specii de a se prezenta sub mai multe aspecte morfologice.

polinevrítă, *polinevrite,* s.f. Boală a nervilor periferici, care se manifestă prin tulburări de sensibilitate, paralizii și atrofii musculare bilaterale.

polinóm, *polinoame,* s.n. Suma algebrică a mai multor monoame.

poliomielítă, *poliomielite,* s.f. Boală virotică infecțioasă care provoacă inflamarea substanței cenușii a măduvei spinării, urmată de paralizii.

políp, *polipi,* s.m. **1.** Nume dat animalelor celenterate fixate, de forma unui săculeț, avînd gura înconjurată de tentacule. **2.** Excrescență cărnoasă care se formează pe o mucoasă.

pólis, *polisuri,* s.n. (În Grecia antică) Formă de organizare statală sclavagistă; oraș-stat.

polisemántic, -ă, *polisemantici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care are mai multe sensuri.

polisemíe s.f. Însușire a unui cuvînt de a fi polisemantic.

polisilábic, -ă, *polisilabici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care este format din mai multe silabe.

polisilogísm, *polisilogisme,* s.n. Raționament deductiv alcătuit din două sau mai multe silogisme, în care concluzia unui silogism devine una dintre premisele silogismului următor.

polisportív, -ă, *polisportivi, -e,* s.m. și f. Persoană care practică mai multe sporturi.

polistirén, *polistireni,* s.m. Compus de polimerizare a stirenului, întrebuințat la fabricarea unor obiecte de larg consum, ca izolant electric etc.

politéhnic, -ă, *politehnici, -e,* adj. Care cuprinde sau se referă la mai multe științe ori specialități tehnice.

politeísm s.n. Religie care recunoaște existența mai multor divinități.

politeíst, -ă, *politeiști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al politeismului. **2.** Adj. Care se referă la politeism.

politéțe s.f. Atitudine, comportare binevoitoare, atentă, respectuoasă; *pronume de politețe* = pronume folosite în vorbirea cu sau despre persoane cărora li se cuvine respect.

politic, -ă, *politici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Activitate a claselor sociale, a partidelor, a grupurilor sociale în raport cu statul, determinată de interesele și de scopurile lor; activitate a organelor puterii și conducerii de stat, care reflectă orînduirea socială și structura economică a țării. **2.** S.f. (Fig.) Dibăcie, abilitate folosită în atingerea unui scop. **3.** Adj. Care aparține politicii, referitor la politică; *drepturi politice* = dreptul cetățenilor de a participa la activitatea de conducere a statului; *om politic* = persoană a cărei activitate principală se desfășoară în sfera politicii.

politicián, *politicieni,* s.m. **1.** Om politic. **2.** (Peior.) Persoană care activează în domeniul politicii în scopul realizării unor interese personale.

politicianísm s.n. Activitatea de politician (2).

politicós, -oásă, *politicoși, -oase,* adj. Amabil, cuviincios, îndatoritor.

politizá, *politizez,* vb. I. Tr. A da unei probleme un caracter politic, a orienta ceva în sens politic.

politologíe s.f. Termen folosit pentru a denumi știința politică, al cărei obiect îl constituie investigarea și interpretarea fenomenului politic.

polițắi, *polițắi*, s.m. (Înv.) Șeful poliției într-un oraș de provincie sau într-o circumscripție a unui oraș mai mare; sergent de stradă.

póliță[1], *polițe*, s.f. Scîndură fixată orizontal pe un perete, într-un dulap etc., pe care se țin diferite obiecte.

póliță[2], *polițe*, s.f. **1.** (Fin.) Trată. **2.** *Poliță de asigurare* = document prin care se certifică încheierea unui contract de asigurare.

polițíe, *polițíi*, s.f. (În vechea organizare administrativă) Organ de stat însărcinat cu menținerea ordinii.

polițiénesc, -eáscă, *polițienești*, adj. Care aparține poliției; privitor la poliție.

polițíst, -ă, *polițiști, -ste*, s.m., adj. **1.** S.m. Agent sau funcționar de poliție. **2.** Adj. Polițienesc. **3.** Adj. (Despre filme, romane etc.) A cărui intrigă, complicată, desfășurată în ritm viu, e construită de obicei în jurul unei anchete, a unei urmăriri judiciare.

poliúrie s.f. Eliminare de urină în cantitate mai mare decît cea normală.

polivalént, -ă, *polivalenți, -te*, adj. **1.** (Chim.) Care poate avea mai multe stări de valență. **2.** (Fig.) Care are valori multiple.

polivalénță, *polivalențe*, s.f. Însușirea de a fi polivalent.

polivitamínă, *polivitamine*, s.f. Preparat farmaceutic care conține mai multe vitamine.

polizaharídă, *polizaharide*, s.f. Produs din clasa hidraților de carbon (cei mai importanți fiind celuloza și amidonul).

polizáre, *polizări*, s.f. Prelucrare prin așchiere a suprafețelor unor piese, cu ajutorul polizorului.

polizór, *polizoare*, s.n. Mașină-unealtă pentru prelucrarea suprafețelor unor piese cu ajutorul unui disc rotitor confecționat dintr-un material abraziv.

pólo s.n. Joc sportiv asemănător cu handbalul, practicat pe apă între două echipe, scopul fiecăreia fiind să introducă mingea în poarta echipei adverse.

polobóc, *poloboace*, s.n. (Pop.) **1.** Butoi. **2.** Nivelă cu bulă de aer.

pológ[1], *poloage*, s.n. Cantitatea de iarbă tăiată dintr-o singură lovitură de coasă; mănunchi de grîu secerat, care urmează să fie legat în snop.

pológ[2], *poloage*, s.n. **1.** Pînză deasă (impermeabilă) cu care se acoperă căruțele, cerealele recoltate etc. **2.** Țesătură folosită pentru draperii; (p. ext.) baldachin.

pologí, *pologesc*, vb. IV. **1.** Tr. A tăia cu coasa (făcînd poloage[1]). **2.** Tr. și refl. (Despre holde, iarbă etc.) A (se) apleca, a (se) culca la pămînt.

polón, -ă, *poloni, -e*, adj., s.m. și f. Polonez.

polonéz, -ă, *polonezi, -e*, adj., subst. **1.** Adj. Care se referă la Polonia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Polonia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Poloniei. **3.** S.f. Dans de origine poloneză, cu caracter maiestuos.

polonéz, *polonezi*, s.n. Lingură mare, cu coadă lungă, folosită pentru a scoate supa sau ciorba din castron ori din oală.

polóniu s.n. Element chimic radioactiv rezultat în procesul de dezintegrare radioactivă a uraniului.

poltrón, -ă, *poltroni, -e*, adj., s.m. și f. (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; (om) fricos, laș.

poltroneríe, *poltronerii*, s.f. Atitudine sau faptă de poltron.

poluá, *poluez*, vb. I. Tr. A răspîndi în atmosferă, în ape etc. substanțe nocive, dăunătoare vieții; a infecta, a vicia.

poluánt, -ă, *poluanți, -te*, adj. Care poluează.

poluáre, *poluări*, s.f. Faptul de *a polua*; viciere.

poluát, -ă, *poluați, -te*, adj. (Despre aer, ape, mediul de viață) Infectat, viciat.

pom, *pomi*, s.m. Nume generic dat arborilor cu fructe comestibile; *pom de iarnă* = brad împodobit cu ornamente și cu daruri cu ocazia sărbătorilor de iarnă.

pomádă, *pomezi*, s.f. Preparat cosmetic de consistență moale, unsuroasă, folosit pentru îngrijirea părului și a pielii; alifie.

pomanagioáică, *pomanagioaice*, s.f. Femeie care umblă după pomană, după chilipiruri.

pomanagíu, *pomanagii*, s.m. Bărbat care umblă după pomană, după avantaje materiale nemeritate.

pománă, *pomeni*, s.f. **1.** Dar făcut unui om sărac sau unui cerșetor (servind, după concepția creștină, pentru iertarea păcatelor); *de pomană* = dăruit în amintirea unui mort; gratis, (p. ext.) foarte ieftin; (fig.) fără rost, fără temei. **2.** Masă care se dă după înmormîntare sau după parastas, cînd se dăruiesc săracilor diferite obiecte.

pomádă, *pomădez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) unge cu pomadă.

pomădát, -ă, *pomădați, -te*, adj. Uns cu pomadă.

pomărít s.n. Pomicultură.

pomélnic, *pomelnice*, s.n. **1.** Listă cu numele persoanelor pe care le pomenește preotul la slujbe și în rugăciuni. **2.** (Ir.) Înșiruire lungă și plictisitoare de vorbe, de nume etc.

pomeneálă s.f. *Nici pomeneală (de)...* = nici urmă, nici vorbă (de...).

pomení, *pomenesc*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A aminti în treacăt, a aduce în discuție; (refl. impers.) a se aminti, a se transmite (din generație în generație). **2.** Tr. și intr. A ține minte, a-și aminti. **3.** Tr. (Mai ales la perfectul compus) A trăi în timpul unui eveniment; a apuca să vezi, să întîlnești. **4.** Refl. A se afla (pe neașteptate) într-o anumită situație, într-un anumit loc. **5.** Tr. A rosti numele cuiva, în cadrul slujbei religioase, considerînd că atrage harul divinității asupra lui.

pomenire s.f. Acțiunea de *a (se) pomeni*; amintire.

pomét, *pometuri*, s.n. Mulțime (sau varietăți) de fructe.

pomeți s.m. pl. Proeminențe formate de oasele obrajilor; umerii obrajilor.

pomícol, -ă, *pomicoli, -e,* adj. Care aparține pomiculturii, propriu pomiculturii.

pomicultór, *pomicultori,* s.m. Specialist în pomicultură.

pomicultúră s.f. Ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi.

pómină s.f. Amintire; veste, faimă; *de pomină* = despre care se duce vestea; renumit, vestit.

pomójnic, *pomojnici,* s.m. (Înv.) Funcționar care conducea o plasă[2].

pomológ, *pomologi,* s.m. Specialist în pomologie.

pomologíe s.f. Ramură a pomiculturii care se ocupă cu studiul morfologic al speciilor și al soiurilor de pomi fructiferi.

pompá, *pompez,* vb. I. Tr. A deplasa un fluid cu ajutorul pompei.

pómpă[1], *pompe,* s.f. Mașină care servește la comprimarea sau deplasarea unui fluid, cu ajutorul energiei transmise prin mijloace mecanice sau de altă natură.

pómpă[2], (2) *pompe,* s.f. **1.** Alai, cortegiu, suită; fast, strălucire. **2.** *Pompe funebre* = serviciu care se ocupă cu pregătirea și cu efectuarea înmormîntărilor.

pompiér, *pompieri,* s.m. Persoană care face parte dintr-un corp special, instruit pentru stingerea incendiilor.

pompón, *pompoane,* s.n. Ciucure mare folosit ca ornament; panaș.

pompós, -oásă, *pompoși, -oase,* adj. Plin de *pompă*[2], fastuos, luxos; (despre stil, exprésii) încărcat, înflorit; pretențios.

pónce adj. invar. *Piatră ponce* = rocă vulcanică sticloasă, foarte poroasă, întrebuințată ca abraziv, ca izolator termic etc. Pr. și: *pons.*

poncíș, -ă, *poncîși, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Despre ochi) Încrucișat, sașiu. **2.** Adj. (Despre terenuri) Foarte înclinat, pieziș. **3.** Adv. Cruciș, chiorîș, sașiu; (fig.) cu ciudă, cu dușmănie.

ponderábil, -ă, *ponderabili, -e,* adj. Care are greutate, care poate fi cîntărit.

ponderabilitáte s.f. Stare a corpurilor care au greutate, la care se manifestă forța de gravitație.

ponderát, -ă, *ponderați, -te,* adj. Moderat, echilibrat, cumpătat.

póndere, *ponderi,* s.f. **1.** Greutate. **2.** (Fig.) Importanță, valoare.

ponegrí, *ponegresc.* vb. IV. Tr. A vorbi pe cineva de rău, a bîrfi, a defăima.

pónei, *ponei,* s.m. Cal de rasă englezească, de talie mică, folosit pentru munci ușoare și pentru agrement.

ponór, *ponoare,* s.n. Coastă abruptă, formată prin prăbușirea sau alunecarea unor straturi de teren.

ponós, *ponoase,* s.n. (Rar) **1.** Consecință neplăcută, necaz. **2.** Cusur, vină. **3.** Insultă, calomnie.

ponosí, *ponosesc,* vb. IV. Refl. și tr. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A-și pierde (sau a face să-și piardă) culoarea (prin purtare); a se învechi, a se uza.

ponosít, -ă, *ponosiți, -te,* adj. Care și-a pierdut culoarea; învechit, uzat.

pont, *ponturi,* s.n. **1.** (Înv.) Punct. **2.** (Fam.) *A vorbi în ponturi* = a face o aluzie, a da de înțeles.

pontá[1], *pontez,* vb. I. Tr. A înregistra, a marca prezența muncitorilor la locul de muncă.

pontá[2], *pontez,* vb. I. Intr. și tr. A miza o sumă de bani la un joc de noroc.

pontáj, *pontaje,* s.n. Faptul de a ponta[1].

pontatór, *pontatori,* s.m. Persoană care înregistrează prezența muncitorilor la locul de muncă.

póntic, -ă, *pontici, -e,* adj. (Livr.) Din regiunea Mării Negre, referitor la Marea Neagră.

pontíf, *pontifi,* s.m. Membru al colegiului sacerdotal suprem în Roma antică; (astăzi) prelat, episcop; *suveranul pontif* = papa.

pontificái, -ă, *pontificali, -e,* adj. Care ține de un pontif; papal.

pontificát, *pontificate,* s.n. Demnitatea de papă; perioadă de timp în care un pontif își exercită funcția.

pontón, *pontoane,* s.n. Vas sau ansamblu de vase care susțin o platformă sau o instalație pentru a ușura acostarea navelor.

pontoniér, *pontonieri,* s.m. Militar din trupele de geniu, specializat în construcția podurilor.

pop, *popi,* s.m. **1.** Stîlp la o construcție. **2.** Mănunchi de cînepă, de in etc., așezat vertical pentru a se usca.

popás, *popasuri,* s.n. **1.** Oprire în timpul unei călătorii, al unui drum lung, pentru odihnă și refacere. **2.** Locul unde se oprește cineva pentru popas (1).

pópă, *popi,* s.m. **1.** Preot. **2.** Numele uneia dintre cărțile de joc. **3.** Snopul care se pune în vîrful claii, cu spicele în jos. **4.** Piesa, mai înaltă decît celelalte, care se pune în mijloc, la jocul de popice.

popénchi, *popenchi,* s.m. Numele a două specii de ciuperci comestibile.

popésc, -éască, *popești,* adj. (Pop.) De popă, preoțesc.

popéște adv. Ca popii, în felul popilor.

popí, *popesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) hirotonisi.

popíc, *popice,* s.n. **1.** Fiecare dintre piesele de lemn (9 la număr) folosite la jocul de popice (2). **2.** (La pl.) Joc sportiv care constă în doborîrea, cu ajutorul unei bile, a unui număr cît mai mare de popice (1).

popicár, -ă, *popicari, -e,* s.m. și f. Jucător de popice.

popicărie, *popicării,* s.f. Terenul, împreună cu instalațiile necesare, unde se practică jocul de popice.

popíe s.f. (Pop.) Funcția de preot.

popílnic, *popilnici,* s.m. Plantă erbacee toxică, cu tulpina scurtă și cu o floare roșie-închisă în vîrful tulpinii, din ai cărei rizomi se face un ceai expectorant. Var.: **pochívnic** s.m.

popíndău, *popîndăi,* s.m. Mic mamifer rozător de stepă, cu blană galbenă-cenușie, care își sapă galerii lungi în pămînt.

popíndoc, -oácă, *popîndoci, -oace,* adj. Mic de statură; scund.

poplín, *poplinuri*, s.n. Țesătură subțire de bumbac mercerizat, din care se fac cămăși, bluze etc.

poponéte s.m. v. **poponeț.**

poponéț, *poponeți*, s.m. Șoarece de cîmp și de pădure care trăiește în galerii subterane. Var.: **poponéte** s.m.

popór, *popoare*, s.n. **1.** Totalitatea populației de pe teritoriul unui stat; cetățenii unui stat. **2.** Număr mare de persoane, mulțime, public. **3.** Formă istorică de comunitate umană, superioară tribului și anterioară națiunii, ai cărei membri locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceeași tradiție culturală.

poporán, -ă, *poporani, -e*, s.m. și f. (Mai ales la m. pl). Credincios al unei parohii; enoriaș.

poporanísm s.n. Curent social-politic micburghez, de orientare democrată, apărut în România la sfîrșitul sec. XIX — începutul sec. XX, care considera că societatea viitorului este cea bazată pe obștea țărănească, subapreciind rolul dezvoltării marii industrii; pe plan literar a militat pentru o literatură realistă, democratică.

poporaníst, -ă, *poporaniști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la poporanism. **2.** S.m. și f. Adept al poporanismului.

poposí, *poposesc*, vb. IV. Intr. A face un popas.

popotár, *popotari*, s.m. Militar însărcinat cu administrarea unei popote.

popótă, *popote*, s.f. Cantină pentru ofițeri și subofițeri.

popreálă, *popreli*, s.f. (Înv.) **1.** Oprire, împiedicare, interzicere. **2.** Reținere provizorie pe timpul cercetării penale a unei persoane.

poprí, *popresc*, vb. IV. Tr. **1.** (Înv.) A opri, a reține, a împiedica, a interzice. **2.** A face o poprire. **3.** (Înv.) A aresta.

poprire, *popriri*, s.f. Acțiunea de *a popri;* măsură hotărîtă de o instanță judecătorească de indisponibilizare a sumelor de bani datorate unui debitor de către o persoană în mîna acelei persoane.

populá, *populez*, vb. I. Tr. **1.** A așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** A aduce animale într-o regiune (unde nu se găseau).

populár, -ă, *populari, -e*, adj. **1.** Care aparține poporului, privitor la popor; creat de popor. **2.** Care se bucură de simpatia, de respectul opiniei publice; care este iubit de popor; care este cunoscut de toți.

popularitáte s.f. Faptul de a fi popular; faimă, renume.

popularizá, *popularizez*, vb. I. Tr. A face cunoscut în masele largi populare; a face să devină popular.

populát, -ă, *populați, -te*, adj. Care are populație, locuit.

populáție, *populații*, s.f. Totalitatea oamenilor care locuiesc pe un anumit teritoriu, într-o țară, într-o localitate etc.

por, *pori*, s.m. **1.** Mic orificiu pe piele, care constituie canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. **2.** Orificiu în membrana celulelor vegetale, prin care se asigură schimbul de apă, de gaze și de substanțe nutritive. **3.** Gol de dimensiuni mici în interiorul unui corp solid.

porc, *porci*, s.m. **1.** Mamifer domestic omnivor, cu pielea groasă și părul aspru, crescut pentru carne și grăsime; *porc sălbatic* = mistreț. **2.** Epitet injurios dat unui bărbat.

porcár, *porcari*, s.m. Persoană care păzește o turmă de porci.

porcărie, *porcării*, s.f. **1.** Loc sau lucru murdar, urît. **2.** Faptă sau vorbă grosolană, indecentă.

porcésc, -eáscă, *porcești*, adj. Care se referă la porc.

porcín, -ă, *porcini, -e*, adj. De porc, privitor la porci; (substantivat, f. pl.) Denumire dată subfamiliei din care fac parte porcii.

porcós, -oásă, *porcoși, -oase*, adj. Necuviincios, indecent, vulgar.

porcușór, *porcușori*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *porc.* **2.** Pește mic din familia crapului, lung de 10—15 cm, cu un șir de pete negricioase pe laturi și cu două mustăți în colțul gurii.

poréclă, *porecle*, s.f. Supranume dat (de obicei în bătaie de joc) unei persoane.

porecli, *poreclesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva o poreclă.

porfír s.n. Rocă vulcanică alcătuită în general din cristale de feldspați.

porfíră, *porfire*, s.f. (Înv.) Purpură.

porfíriu, -ie, *porfirii*, adj. Roșu-aprins, purpuriu.

porneálă, *porneli*, s.f. (Pop.) **1.** Faptul de a porni; plecare. **2.** Loc de pășunat.

porní, *pornesc*, vb. IV. **1.** Intr. și refl. (Despre ființe) A pleca din locul unde se află; (despre mijloace de locomoție) a se pune în mișcare. **2.** Intr. și refl. A începe o acțiune. **3.** Intr. (Despre acțiuni, manifestări, fenomene ale naturii) A începe să se desfășoare. **4.** Intr. (Despre mașini, motoare) A începe să funcționeze; (tr.) a pune în funcțiune.

pornire, *porniri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) porni;* punere în mișcare sau în funcțiune. **2.** Impuls, imbold; elan, avînt. **3.** Înclinare, predispoziție. **4.** Patimă; înverșunare.

pornográf, *pornografi*, s.m. Persoană care spune pornografii; amator de obscenități.

pornográfic, -ă, *pornografici, -e*, adj. Care conține pornografii.

pornográfie, *pornografii*, s.f. Scriere, desen, fotografie, vorbă etc. indecentă, obscenă.

poróinic s.m. Denumire dată unor plante erbacee cu tuberculi, din familia orhideelor, cu flori mari, plăcut mirositoare, care cresc în păduri.

porós, -oásă, *poroși, -oase*, adj. Cu pori, care are pori.

porozitáte s.f. Proprietate a unui corp de a avea pori.

port-[1] Element de compunere cu sensul „purtător de...", „susținător de...", care servește la formarea unor substantive.

port[2], **(2)** *porturi*, s.n. **1.** Faptul de a purta. **2.** Îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei

regiuni, unei epoci etc.; fel de îmbrăcăminte folosit la anumite ocazii.

port[2], *porturi*, s.n. **1.** Complex amenajat pe malul unei ape, înzestrat cu instalațiile necesare pentru acostarea, adăpostirea, încărcarea, descărcarea și repararea navelor. **2.** Oraș care are un port (1).

portábil, -ă, *portabili, -e*, adj. Care este ușor de transportat; care poate fi purtat cu sine.

portál, *portaluri*, s.n. **1.** Intrare principală monumentală într-un edificiu. **2.** Construcție de zidărie sau de beton la gura unui tunel.

portaltói, *portaltoaie*, s.n. Plantă pe care se altoiește.

portánt, -ă, *portanți, -te*, adj. (Tehn.) Care susține, care poartă ceva.

portánță, *portanțe*, s.f. Forță care asigură sustentația unui avion în zbor.

portár, *portari*, s.m. **1.** Persoană care păzește intrarea la o întreprindere, la o instituție sau la o clădire particulară. **2.** Jucător care apără spațiul porții (la fotbal, handbal, hochei etc.). **3.** (Înv.) Dregător în țările românești, însărcinat cu paza curții domnești.

portármă s.f. *Permis de portarmă* = permis de a deține și a purta o armă.

portatív[1], *portative*, s.n. Sistem de cinci linii orizontale, paralele și egal distanțate, pe care și între care se scriu notele muzicale.

portatív[2], **-ă,** *portativi, -e*, adj. Care poate fi purtat sau transportat ușor; portabil.

portavión, *portavioane*, s.n. Navă militară de mare tonaj, înzestrată cu o punte pentru decolarea și aterizarea avioanelor.

portăreásă, *portărese*, s.f. **1.** Femeie care păzește intrarea unei instituții, a unei case particulare etc. **2.** Soția portarului (1).

portărél, *portărei*, s.m. Funcționar însărcinat cu executarea sentințelor judecătorești.

portbagáj, *portbagaje*, s.n. Porțiune din caroseria unui vehicul, în care se transportă bagajele.

portbaionétă, *portbaionete*, s.f. Dispozitiv de piele atașat la centură, în care se poartă baioneta.

portchéi, *portchei*, s.n. Inel de metal (cu toc de piele) pe care se țin cheile.

portcuțít, *portcuțite*, s.n. Organ al unei mașini-unelte pe care se fixează cuțitele pentru prelucrarea pieselor.

portdrapél (1) s.m., (2) *portdrapele*, s.n. **1.** S.m. Militar care poartă drapelul unei unități. **2.** S.n. Toc de piele prins de o curea, în care se introduce capătul prăjinii drapelului, pentru a putea fi purtat mai ușor.

porthártă, *porthărți*, s.f. Geantă specială pliantă, în care se țin hărți în timpul exercițiilor și al operațiilor militare.

portíc, *porticuri*, s.n. Galerie exterioară mărginită de o colonadă, formînd intrarea într-o clădire ori servind ca loc de plimbare în jurul unei grădini sau al unei piețe.

portiéră, *portiere*, s.f. Ușă cu geam la un automobil, la o trăsură închisă etc.

portíță, *portițe*, s.f. Diminutiv al lui *poartă*; poartă mică prin care circulă oamenii (făcută alături de poarta mare sau tăiată în aceasta).

portjartiér, *portjartiere*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, de care sînt prinse jartierele.

portmonéu, *portmonee*, s.n. Pungă de piele, de material plastic etc. în care se țin banii mărunți.

pórto s.n. Taxă plătită pentru o scrisoare, pentru un colet etc. care se trimite prin poștă.

portocál, *portocali*, s.m. Pom fructifer din zonele subtropicale, înalt de 2—4 m, cu frunze persistente, cu flori albe parfumate și fructe comestibile.

portocálă, *portocale*, s.f. Fructul, de formă sferică, bogat în vitamine, al portocalului.

portocaliu, -íe, *portocalii*, adj., s.n. **1.** Adj. De culoarea galbenă-roșiatică a portocalei. **2.** S.n. Culoare situată în spectrul luminii între roșu și galben.

portofél, *portofele*, s.n. Obiect confecționat din piele, din material plastic etc., de forma unor coperte cu mai multe despărțituri, în care se păstrează bani, acte etc.

portofóliu, *portofolii*, s.n. **1.** (Înv.) Portofel. **2.** *Portofoliu ministerial* = minister; *ministru fără portofoliu* = persoană care are, într-un guvern, funcția de ministru fără a fi însă titularul unui minister. **3.** Totalitatea efectelor de comerț, a acțiunilor etc. care se află în posesia și în evidența unei bănci.

porto-fránc s.n. Port (sau parte dintr-un port) în care mărfurile importate sau aflate în tranzit nu sînt supuse taxelor vamale. Var.: **porto-fránco** s.n.

porto-fránco s.n.v. **porto-franc.**

portrét, *portrete*, s.n. **1.** Desen, pictură sau fotografie care înfățișează chipul unei persoane. **2.** Înfățișare, într-o operă literară, a aspectului fizic sau a caracterului cuiva.

portretíst, -ă, *portretiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Pictor specializat în portrete (1). **2.** Autor de portrete (2).

portretístic, -ă, *portretistici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Gen al picturii, al cărui obiect este portretul. **2.** Adj. Care aparține portretisticii (1).

portretizá, *portretizez*, vb. I. Tr. A face portretul literar al cuiva.

portțigarét, *portțigarete*, s.n. **1.** Tabacheră. **2.** Tub mic de lemn, de celuloid etc., în care se fixează țigara pentru a fi fumată.

portuár, -ă, *portuari, -e*, adj. Care aparține unui port[2], care se referă la un port.

portughéz, -ă, *portughezi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Portugalia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Portugalia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Portugalia.

portulácă, *portulace*, s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori albe, galbene, portocalii sau roșii, care se deschid numai la soare.

portulán, *portulane,* s.n. Publicație-ghid a unei regiuni sau a unui port, cuprinzînd datele necesare pentru navigație.

portunéală, *portunelte,* s.f. Dispozitiv în care se fixează o unealtă, în vederea prelucrării unei piese.

portvizít, *portvizite,* s.n. (Livr.) Portofel.

porțelán, (2) *porțelanuri,* s.n. **1.** Material ceramic de culoare albă, translucid, obținut prin arderea unui amestec de caolin, feldspat și cuarț și folosit la confecționarea izolatoarelor electrice, a vaselor de laborator, a veselei etc. **2.** Obiect făcut din porțelan (1).

pórție, *porții,* s.f. **1.** Cantitate determinată dintr-un aliment, dintr-un material, dintr-o substanță etc., destinată a fi utilizată într-un anumit interval de timp. **2.** Parte dintr-un tot, bucată, fragment. Var.: **porțiúne** s.f.

porțiúne s.f. v. **porție.**

porúmb, -ă, (1,2,4) *porumbi,* s.m., (3) *porumburi,* s.n., (5) *porumbi, -e,* adj. **1.** S.m. Plantă din familia graminee cu tulpina înaltă și groasă, cu frunze lungi, la subsuoara cărora cresc știuleții. **2.** S.m. Știuletele de porumb (1) cu boabele de pe el; boabele desprinse de pe știulete, folosite în alimentație. **3.** S.n. Semănătură de porumb (1). **4.** S.m. (Pop.) Porumbel. **5.** Adj. De culoare cenușie-albăstruie.

porumbác, -ă, *porumbaci, -e,* adj. (Despre păsări) Care are penele pestrițe.

porumbár[1], *porumbare,* s.n. Coteț pentru porumbei.

porumbár[2], *porumbari,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase, cu flori albe și fructe negre-vinete, astringente.

porúmbă, *porumbe,* s.f. Fructul porumbarului[2].

porumbél, *porumbei,* s.m. Pasăre de mărime mijlocie, sălbatică sau domesticită, cu ciocul scurt și cu penajul diferit colorat; *porumbel călător* (sau *de poștă*) = porumbel dresat să se întoarcă la locul de unde a fost trimis, fiind folosit pentru transmiterea unor mesaje.

porumbíște, *porumbiști,* s.f. Lan de porumb.

porumbiță, *porumbițe,* s.f. Femela porumbelului.

porúncă, *porunci,* s.f. **1.** Ordin, dispoziție. **2.** (Rol.) *Cele zece porunci* = decalogul.

porunceálă s.f. (Pop.) *De poruncealã* = făcut (sau acceptat) din ordin, impus cu forța.

porunci, *poruncesc,* vb. IV. Tr. A da poruncă, a ordona.

poruncitór, -oáre, *poruncitori, -oare,* adj. Care exprimă o poruncă, un ordin; (p. ext.) autoritar.

posác, -ă, *posaci, -e,* adj. Necomunicativ, nesociabil, tăcut, morocănos.

posádă, *posade,* s.f. (Înv. și pop.) Trecătoare în munți.

posconiță, *posconițe,* s.f. Pleavă rămasă de la bătutul sau vînturatul cînepii.

posedá, *poséd,* vb. I. Tr. **1.** A avea în posesiune, în stăpînire; a dispune de ceva. **2.** A ști (bine), a cunoaște (o limbă străină); a stăpîni (o disciplină științifică).

posesiúne, *posesiuni,* s.f. **1.** Faptul de a poseda; stăpînire asupra unui lucru. **2.** Colonie (2).

posesív, *posesive,* adj. (Despre pronume, adjective, articole) Cu ajutorul căruia se exprimă un raport de posesiune, de dependență, de apartenență.

posesór, -oáre, *posesori, -oare,* s.m. și f. Persoană care posedă un lucru.

posíbil, -ă, *posibili, -e,* adj. Care este cu putință, care se poate realiza sau întîmpla; (substantivat, n.) *a face tot posibilul* = a încerca totul pentru a reuși.

posibilitáte, (2) *posibilități,* s.f. **1.** Faptul de a fi posibil; ceea ce poate deveni în viitor o realitate. **2.** Mijloc de realizare, putință; (la pl.) calități, însușiri, care se pot dezvolta.

poslușnic, *poslușnici,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Slujitor boieresc sau mănăstiresc scutit de dări.

posmág, *posmagi,* s.m. (Reg.) Felie de pîine uscată; pesmet.

posomoreálă, *posomoreli,* s.f. Faptul de a fi posomorît; tristețe.

posomorí, *posomorăsc,* vb. IV. Refl. **1.** A se întuneca la față, a se întrista. **2.** (Fig.; despre cer) A se înnoura; (despre timp) a deveni închis, întunecat.

posomorít, -ă, *posomorîți, -te,* adj. **1.** Rău dispus, trist; posac. **2.** Întunecat; dezolant.

pospái s.n. Pulbere fină de făină, care se produce în timpul măcinatului; (p. ext.) pulbere fină, strat subțire (de zăpadă) care se depune pe ceva.

pospăiálă, *pospăieli,* s.f. Pospai; (fig.) aparență înșelătoare, spoială; superficialitate.

post[1], *posturi,* s.n. **1.** Funcție; *la post* = prezent la datorie, la locul de muncă. **2.** Loc unde stă de pază o santinelă sau o formație militară; loc amenajat în vederea executării unei misiuni (de observare, de comandă etc.); loc unde stă un agent de circulație. **3.** (În trecut) Unitate de jandarmi însărcinată cu menținerea ordinii într-o comună (rurală). **4.** Instalație înzestrată cu aparatele necesare efectuării unei operații tehnice; *post telefonic* = ansamblu format dintr-un aparat telefonic și din piesele de legătură la rețea.

post[2], *posturi,* s.n. Interdicție de a consuma anumite alimente, prescrisă credincioșilor de către biserică în anumite zile sau perioade de timp; (p. ext.) perioadă de timp în care se postește; *de post* = (despre mîncări) pregătit numai din alimente îngăduite de biserică (fără carne sau grăsimi animale).

postá, *postez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza, a (se) instala într-un anumit loc (pentru a supraveghea sau a urmări ceva).

postamént, *postamente,* s.n. Placă, suport așezat pe sol sau pe o fundație, folosit ca bază de susținere și de fixare pentru o mașină; piedestal, soclu.

postátă, *postate,* s.f. **1.** Porțiune de pămînt cultivată pe care o lucrează unul sau mai mulți

lucrători într-un anumit timp. 2. Distanță, bucată de drum.

postáv, *postavuri*, s.n. Țesătură compactă de lînă, cu suprafața păroasă, din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte, pături etc.

postávă, *postăvi*, s.f. (Pop.) 1. Albie în care se frămîntă aluatul, se spală rufele etc. 2. Lada în care curge făina la moară.

postăvár, *postăvari*, s.m. Fabricant sau negustor de postavuri.

postăvărie, *postăvării*, s.f. Fabrică sau prăvălie de postavuri.

postbélic, -ă, *postbelici, -e*, adj. De după război.

postdátă, *postdatez*, vb. I. Tr. A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată posterioară celei cînd a fost întocmită.

postdiluvián, -ă, *postdiluvieni, -e*, adj. De după diluviu.

postélnic, *postelnici*, s.m. Dregător de curte în Țara Românească și în Moldova, membru al sfatului domnesc, care avea în grijă odaia de dormit a domnitorului.

postelnicie s.f. (Înv.) 1. Demnitatea sau dregătoria de postelnic. 2. Instituția, oficiul condus de un postelnic.

posteriór, -oáră, *posteriori, -oare*, adj. 1. Care urmează sau se petrece după ceva; (adverbial) mai tîrziu. 2. Care se află în partea din spate, de dinapoi.

posterioritáte s.f. Starea a ceea ce este posterior.

posteritáte s.f. Urmașii, generațiile viitoare.

postfáță, *postfețe*, s.f. Cuvînt, text explicativ adresat cititorilor și plasat la sfîrșitul unei cărți.

posti, *postesc*, vb. IV. Intr. 1. A ține post[2]. 2. (Fig.) A se abține de la ceva; a duce lipsă de ceva.

postmeridián, -ă, *postmeridieni, -e*, adj. De după-amiază.

post-mórtem adv. (În legătură cu o distincție acordată cuiva) După moarte.

postoperatóriu, -ie, *postoperatorii*, adj. Care se produce sau se face în urma unei intervenții chirurgicale.

postpúnere s.f. Procedeu gramatical prin care anumite părți de vorbire (de ex. articolul) se plasează după părțile de vorbire pe care le determină (uneori făcînd corp comun cu acestea).

postpús, -ă, *postpuși, -se*, adj. (Gram.; despre anumite părți de vorbire) Plasat după partea de vorbire pe care o determină.

post-restánt s.n. Serviciu special care păstrează corespondența la poștă, pentru a fi ridicată de destinatar personal; indicație menționată pe plic, pentru o astfel de corespondență.

post-scriptum s.n. Text care se adaugă uneori la o scrisoare, după iscălitură.

postulă, *postulez*, vb. I. Tr. (Livr.) A da unei afirmații caracter de postulat.

postulát, *postulate*, s.n. 1. Enunț presupus ca evident, fiind luat ca o cerință în vederea întemeierii altor enunțuri; (mat.) principiu recunoscut ca adevărat, de la care se pleacă într-o demonstrație. 2. Principiu de bază, normă.

postúm, -ă, *postumi, -e*, adj. 1. Care se acordă, se recunoaște cuiva după moartea acestuia. 2. (Despre opere literare sau științifice) Publicat după moartea autorului.

postúră, *posturi*, s.f. Atitudine, situație în care se află cineva la un moment dat.

postverbál, *postverbale*, s.n. Substantiv format de la un verb, prin suprimarea sufixului verbal.

poșétă, *poșete*, s.f. Geantă mică în care femeile își țin banii și diferite accesorii de toaletă.

poșíreă, *poșirci*, s.f. (Pop. și fam.) Băutură alcoolică slabă și de proastă calitate.

poștál, -ă, *poștali, -e*, adj. Privitor la poștă; care aparține poștei; *factor poștal* = funcționar al poștei, care duce corespondența la destinație.

poștalión, *poștalioane*, s.n. (Înv.) Diligență; (p. ext.) trăsură trasă de mai mulți cai.

poștáș, *poștași*, s.m. Factor poștal.

póștă, *poște*, s.f. 1. Instituție care se ocupă cu transportarea și distribuirea corespondenței, a telegramelor, a coletelor etc.; (p. ext.) localul în care se află această instituție. 2. Corespondența primită sau expediată în aceeași zi. 3. Serviciu de transport pentru călători și pentru corespondență, folosit în trecut; vehicul cu care se făcea acest transport; loc amenajat pe parcursul drumului, unde se găseau vehicule de transport și cai de schimb. 4. Unitate de măsură pentru distanțe folosită în trecut, egală cu aproximativ 20 km (distanța între două stații de schimb ale cailor de poștă); (astăzi) distanță mare (nedeterminată).

potábil, -ă, *potabili, -e*, adj. Care se poate bea, bun de băut.

potáie, *potăi*, s.f. 1. Javră, cotarlă. 2. Epitet dat unui om de nimic, netrebnic.

potásă s.f. Carbonat de potasiu, folosit în industria sticlei, la fabricarea unor săpunuri etc.

potásic, -ă, *potasici, -e*, adj. Care conține potasiu; de potasiu.

potásiu s.n. Metal alcalin, de culoare albă-argintie, întrebuințat la fabricarea celulelor fotoelectrice și (sub formă de săruri) ca îngrășămînt agricol.

potcáp, *potcapuri*, s.n. Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de preoții și de călugării ortodocși.

póteă s.f. (Pop.) Încurcătură; ceartă, gîlceavă.

potcoávă, *potcoave*, s.f. Piesă de oțel care se fixează cu cuie pe copitele cailor sau ale altor animale de tracțiune, pentru protejarea copitei; piesă de oțel care se fixează pe tocurile cizmelor sau ale bocancilor, pentru a le proteja.

potcovár, *potcovari*, s.m. Meseriaș care face potcoave sau care potcovește animalele de tracțiune.

potcovărie, *potcovării*, s.f. Atelier, fierărie unde se fac potcoave sau se potcovesc animalele de tracțiune.

potcovi, *potcovesc*, vb. IV. Tr. 1. A pune potcoave unui animal de tracțiune. 2. (Fig.) A înșela, a păcăli pe cineva.

potcovít, -ă, *potcoviți, -te*, adj. (Despre animale) Care are potcoave, cu potcoave.

potécă, *poteci,* s.f. Drum îngust (pe care se merge pe jos); cărare.

potentát, *potentați,* s.m. Suveran despotic, autocrat; (p. ext.) om puternic, influent.

potență, *potențe,* s.f. Forță, tărie, putere; posibilitate (de dezvoltare).

potențiál, -ă, (1) *potențiali, -e,* adj., **(2, 3)** *potențiale,* s.n. **1.** Adj. Care există ca posibilitate de manifestare, de realizare. **2.** S.n. (Fiz.) Funcție asociată unui cîmp fizic, dependentă de coordonatele de poziție, care poate avea caracter scalar sau vectorial și care servește la obținerea prin derivare a componentelor intensității cîmpului respectiv. **3.** S.n. Capacitate de muncă, de producție, de acțiune.

potențialitáte s.f. Însușire a ceea ce este potențial **(1)**.

potențiométru, *potențiometre,* s.n. **1.** Montaj folosit pentru divizarea tensiunii electrice. **2.** Instrument pentru măsurarea tensiunii electromotoare a pilelor galvanice prin metoda compensației.

potérâș, *poterași,* s.m. (Înv.) Persoană care făcea parte dintr-o poteră.

póteră, *poteri,* s.f. Denumire dată în țările românești detașamentelor de oameni înarmați, însărcinate de domnie cu urmărirea și prinderea răufăcătorilor.

poticneálă, *poticneli,* s.f. Faptul de a se poticni.

poticní, *poticnesc,* vb. IV. Refl. **1.** A se lovi cu piciorul de ceva, în timpul mersului; a se împiedica. **2.** A întîmpina o dificultate într-o acțiune.

potír, *potire,* s.n. **1.** Cupă de metal prețios, cu gura largă și cu marginile răsfrînte; pahar de metal prețios, în care se păstrează, în altarul bisericii, cuminecătura. **2.** Parte a unei flori, alcătuită din caliciu și corolă.

potíng, *potínguri,* s.n. Curea groasă și rezistentă, care leagă plugul de cotigă.

potîrnîche, *potîrnichi,* s.f. Pasăre de cîmpie, de mărimea unui porumbel, care trăiește în stoluri mici, prin holde și prin tufișuri.

potlóg, *potloage,* s.n. Bucată de piele cu care se cîrpește încălțămintea.

potlogár, *potlogari,* s.m. (Fam.) Pungaș, șarlatan.

potlogărie, *potlogării,* s.f. (Fam.) Pungășie, hoție.

potnóg, *potnogi,* s.m. Fiecare dintre pedalele de la războiul de țesut.

potolí, *potolesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A pierde (sau a face să piardă) din intensitate; a (se) liniști, a (se) calma. **2.** Tr. A face să înceteze, a pune capăt.

potolít, -ă, *potoliți, -te,* adj. Lipsit de intensitate; calm; (despre lumină) palid, difuz; (despre sunete) slab, stins.

potóp, *potopuri,* s.n. **1.** (În legendele biblice) Revărsare mare de ape în care ar fi pierit toate viețuitoarele, în afară de cele de pe corabia lui Noe. **2.** Ploaie torențială; inundație; (fig.) prăpăd, urgie; nimicire. **3.** Număr, cantitate foarte mare.

potopí, *potopesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) (Despre ape) A inunda, a îneca; (fig.) a cuprinde, a copleși; a nimici, a distruge.

potopít, -ă, *potopiți, -te,* adj. Inundat, înecat; (fig.) distrus, nimicit.

potopitór, -oáre, *potopitori, -oare,* adj. Care potopește; (fig.) copleșitor.

potóu, *potouri,* s.n. Punctul do plecare și de sosire la alergările de cai.

potpurîu, *potpuriuri,* s.n. Suită muzicală în care sînt înmănunchiate diferite arii, dansuri, interludii orchestrale, preluate (de cele mai multe ori) fără modificări din opere, operete, balete etc.

potricálă, *potricale,* s.f. Unealtă de oțel cu care se fac găuri la curele, la opinci, în urechile oilor (pentru a fi recunoscute) etc.

potricăli, *potricălesc,* vb. IV. Tr. A face găuri cu potricala.

potrívă s.f. Egalitate, asemănare perfectă cu cineva sau ceva; persoană sau obiect care se potrivește cu altă persoană sau cu alt obiect.

potriveálă, *potriveli,* s.f. (Pop.) **1.** Faptul de a se potrivi; asemănare. **2.** Coincidență.

potrivi, *potrivesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A avea (sau a face să aibă) însușiri comune cu cineva sau cu ceva; a fi (sau a pune) pe același plan. **2.** Tr. A așeza la locul potrivit, a face să stea cum trebuie; a aranja un ceas ca să meargă la fel cu altul; a adapta după...; a doza (sarea, condimentele într-o mîncare). **3.** Tr. A spune, a rosti, a ticlui ceva așa cum trebuie. **4.** Refl. și tr. A fi (sau a face să fie) pe măsură, așa cum se cere; a veni (sau a face să vină) bine sau să funcționeze bine; (refl.) a fi în acord, a se armoniza. **5.** Intr. A chibzui, a cumpăni. **6.** Refl. A se lua după cineva, a-și pune mintea cu cineva.

potrivít, -ă, *potriviți, -te,* adj. **1.** Corespunzător, adecvat. **2.** Aranjat, așezat (așa cum trebuie). **3.** Mijlociu, moderat; de mijloc.

potrívnic, -ă, *potrivnici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Ostil, dușmănos; nefavorabil. **2.** Adj. Opus, contrar. **3.** S.m. și f. Dușman, vrăjmaș.

potroácă, *potroace,* s.f. (La pl.) Ciorbă acră, preparată din mărunțaie de pasăre; mărunțaie din care se prepară această ciorbă. Var.: **potróc** s.n.

potróc s.n. v. **potroacă.**

potúri s.m. pl. (Înv. și pop.) Pantaloni largi în partea de sus și strînși pe pulpe, de obicei împodobiți cu găitane, purtați odinioară de arnăuți și de haiduci, iar astăzi de țăranii din unele regiuni.

poțiúne, *poțiuni,* s.f. Denumire dată medicamentelor lichide care se iau, în doze mici, pe cale bucală.

pováră, *poveri,* s.f. **1.** Sarcină, încărcătură (mare). **2.** Trudă, chin; muncă (sau obligație) grea. **3.** (Fig.) Suferință morală, apăsare sufletească.

povárnă, *poverne,* s.f. (Reg.) Instalație simplă de fabricat rachiu sau spirt.

povățuí, *povețe,* s.f. Sfat, îndrumare.

povățuí, *povățuiesc,* vb. IV. Tr. A îndruma, a sfătui, a da povețe.

povățuitór, -oáre, *povățuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care dă sfaturi, care îndrumează.

povéste, *povești,* s.f. **1.** Basm. **2.** Povestirea faptelor, a peripețiilor din viața cuiva. **3.** Fapt, eveniment; întîmplare.

povestí, *povestesc,* vb. IV. **1.** Tr. și intr. A spune o poveste; a expune, a relata; a istorisi. **2.** Intr. A sta de vorbă, a discuta.

povestíre, *povestiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a povesti;* istorisire. **2.** Narațiune literară de dimensiuni relativ reduse.

povestitór, -oáre, *povestitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care povestește sau care știe să povestească frumos.

povîrní, *povîrnesc,* vb. IV. Refl. A se înclina, a se apleca într-o parte.

povîrnís, *povîrnișuri,* s.n. Pantă (abruptă); versant al unui deal sau al unui munte.

povîrnít, -ă, *povîrniți, -te,* adj. În pantă, înclinat.

pozá, *pozez,* vb. I. **1.** Tr. A lua o anumită atitudine pentru a fi fotografiat ori pentru a servi de model unui pictor sau unui sculptor. **2.** Intr. A lua o atitudine afectată.

pózã, *poze,* s.f. **1.** Ținută, atitudine (afectată) pe care cineva și-o impune. **2.** (Fam.) Fotografie; ilustrație.

pozéur, -ă, *pozeuri, -e,* s.m. și f. (Franțuzism) Persoană care pozează (2), care ia o atitudine afectată pentru a produce impresie. Pr.: *pozör.*

pozitív, -ă, *pozitivi, -e,* adj. **1.** Care se întemeiază pe fapte, pe experiență; (p. ext.) adevărat, cert, real; valabil; favorabil, valoros. **2.** (Despre numere sau despre mărimi scalare) Care este mai mare decît zero; (despre sarcini electrice) de același fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina electrică dobîndită de un baston de ebonită prin frecare cu postav. **3.** (Și substantivat, n.) (Imagine fotografică) la care distribuția luminii și a umbrei corespunde celei reale. **4.** (Gram., și substantivat, n.) *Grad pozitiv* = formă a adjectivului sau a adverbului, cu ajutorul căreia se exprimă însușirea unui obiect sau a unui proces privite izolat, fără referire la alte obiecte sau procese.

pozitivísm s.n. Curent filozofic din sec. XIX-XX, care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, susținînd că ea trebuie să se limiteze strict la faptele „pozitive", confirmate de experiență.

pozitivíst, -ă, *pozitiviști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține pozitivismului, care se referă la pozitivism. **2.** S.m. și f. Adept al pozitivismului.

pozitrón, *pozitroni,* s.m. Particulă elementară cu sarcină electrică pozitivă, antiparticula electronului.

poziție, *poziții,* s.f. **1.** Loc pe care îl ocupă cineva sau ceva (în raport cu altcineva sau altceva); felul, situația în care este așezată o ființă sau un lucru. **2.** Locul pe care îl ocupă un sunet într-un cuvînt. **3.** Porțiune de teren ocupată de o unitate militară pe front. **4.** Atitudine, ținută; fel de a sta al cuiva. **5.** Condiție, situație în care se găsește cineva; (p. ext.) situație socială, rang.

poznáș, -ă, *poznași, -e,* adj. **1.** Care face pozne; care spune glume. **2.** Curios, ciudat; buclucaș.

póznă, *pozne,* s.f. **1.** Faptă sau vorbă care provoacă haz; ciudățenie, curiozitate. **2.** Întîmplare neplăcută, care poate provoca încurcături; faptă necugetată (fără urmări grave).

práctic, -ă, *practici, -e,* adj. **1.** Care se bazează pe practică; real; care corespunde unor necesități reale. **2.** Ușor de mînuit; comod; economicos. **3.** (Despre oameni) Care știe să se orienteze în viața de toate zilele; care are simțul realității.

practicá, *práctic,* vb. I. Tr. A exercita o profesiune, o meserie, un sport etc.

practicábil, -ă, *practicabili, -e,* adj. **1.** Care se poate aplica în practică; realizabil; care poate fi utilizat, de care te poți folosi. **2.** (Despre drumuri, locuri) Pe unde se poate trece sau umbla (cu ușurință).

practicánt, -ă, *practicanți, -te,* s.m. și f. Persoană care face un stagiu de practică într-un domeniu oarecare.

práctică, *practici,* s.f. **1.** Activitate social-istorică organizată a oamenilor, de transformare nemijlocită, potrivit nevoilor lor, a realității obiective, naturale și sociale, în cursul căreia ei înșiși se transformă. **2.** Metodă, procedeu verificat și aplicat efectiv; experiență. **3.** Aplicare și verificare a cunoștințelor teoretice; stagiu pe care îl face (într-o fabrică, într-o întreprindere) un student sau un elev, pentru a se pregăti într-un domeniu oarecare.

practicián, -ă, *practicieni, -e,* s.m. și f. Persoană care cunoaște mai ales latura practică a meseriei sau a specialității sale.

practicísm s.n. Preocupare exclusivă pentru problemele practice.

prádă, *prăzi,* s.f. **1.** Acțiunea de a prăda; bunurile însușite de cel care prădă. **2.** Persoană răpită, ajunsă în puterea cuiva; (fig.) persoană stăpînită de un sentiment, de o pasiune. **3.** Vietate care servește ca hrană animalelor sălbatice carnivore; *pasăre de pradă* = pasăre răpitoare.

praf, (3) *prafuri,* s.n. **1.** Material format din particule foarte mici, provenite din fărîmițarea unor corpuri solide. **2.** Material solid, sub formă de pulbere, utilizat în diferite scopuri; *praf de pușcă* = pulbere neagră, folosită ca exploziv; *praf de copt* = substanță în formă de pulbere care se întrebuințează în patiserie pentru a face să crească aluatul; *lapte praf* = lapte sub formă de pulbere, obținut prin eliminarea apei din compoziția lui. **3.** Medicament sub formă de pulbere.

práftoriță, *praftorițe,* s.f. Mănunchi de fire de păr, de zdrențe, de paie etc., fixat pe un mîner lung și folosit pentru a scoate spuza din cuptorul de pîine sau, în fierărie, pentru a stropi fierul ori cărbunii prea încinși.

prag, *pragu*ri, s.n. **1.** Partea de jos, orizontală, a unui toc de uşă, peste care se trece la intrare şi la ieşire; partea de sus, orizontală, a tocului uşii. **2.** Uşă, poartă; (p. ext.) casă, cămin. **3.** Început sau sfîrşit al unei situaţii, al unei perioade de timp etc.: *în pragul iernii.* **4.** Ridicătură pe fundul albiei unei ape, formată din roci mai dure; treaptă pe fundul unui bazin oceanic sau marin, care separă două depresiuni. **5.** Valoarea minimă sau maximă a unei mărimi, caracteristice unui fenomen, sub care sau deasupra căreia fenomenul nu se poate produce. **6.** Valoare minimă a unui factor, necesară pentru a determina apariţia şi desfăşurarea unui fenomen fiziologic: *prag de excitabilitate.* **7.** Piesă de lemn, de abanos etc. pe care se sprijină coardele la unele instrumente muzicale.

pragmátic, -ă, *pragmatici, -e,* adj. Care se bazează pe pragmatism; care ia în consideraţie eficacitatea, utilitatea.

pragmatism s.n. Curent în filozofia burgheză contemporană, răspîndit mai ales în S.U.A., care consideră ideile, noţiunile, teoriile nu din punctul de vedere al corespondenţei lor cu realitatea obiectivă, ci exclusiv din cel al eficacităţii lor practice, ca reguli sau instrumente de acţiune.

pralínă, *praline,* s.f. Bomboană cu miez de migdală sau de nucă.

pramátie, *pramatii,* s.f. (Fam.) Om de nimic, necinstit, destrăbălat; puşlama, canalie.

prápor s.m. v. **prapur.**

prápur, *prapuri,* s.m. **1.** (Înv.) Steag ostăşesc. **2.** Steag bisericesc cu imagini religioase, purtat la procesiuni. **3.** (Pop.) Peritoneu. Var.: **prápor** s.m.

prăşílă, *praşile,* s.f. Prăşit.

prăştíe, *praştii,* s.f. **1.** Armă de luptă alcătuită dintr-o bucată de piele, de care erau legate două sfori, cu care se aruncau în vechime pietre asupra duşmanului; (azi) jucărie cu care copiii aruncă pietricele la distanţă. **2.** Frînghie care se leagă de leucă sau de capătul osiei şi de care se prinde un cal lăturaş. **3.** Căpăstru de care se ţine un cal pentru a-l dresa.

prăvílă, *pravile,* s.f. (Înv.) **1.** Lege, dispoziţie. **2.** Cod de legi (civile sau bisericeşti); carte care cuprinde astfel de legi.

pravoslávnic, -ă, *pravoslavnici, -e,* adj. (Înv.) Ortodox; credincios; (p. ext.) bigot.

praxiologíe s.f. Ramură a ştiinţei care studiază structura generală a acţiunilor umane şi condiţiile eficacităţii acestora.

práxiu, *praxiuri,* s.n. Carte bisericească cuprinzînd faptele apostolilor.

praz, *praji,* s.m. Plantă legumicolă înrudită cu ceapa, cu tulpina înaltă, cilindrică, şi cu bulb cărnos.

prázmic, *praznice,* s.n. **1.** Masă mare dată în amintirea unui mort sau cu ocazia hramului unei biserici. **2.** Sărbătoare bisericească.

prăbuşí, *prăbuşesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A cădea (sau a face să cadă) la pămînt brusc şi cu zgomot, a se nărui; a se prăvăli.

prăbuşít, -ă, *prăbuşiţi, -te,* adj. Năruit, surpat, dărîmat.

prădá, *prad,* vb. I. Tr. **1.** A jefui, a devasta o ţară, un teritoriu. **2.** A despuia de avere, de bunuri; a fura; a sărăci, a ruina.

prădálnic, -ă, *prădalnici, -e,* adj. Care are caracter de jaf; care jefuieşte.

prădát, -ă, *prădaţi, -te,* adj. Jefuit, devastat.

prădăciúne, *prădăciuni,* s.f. (Pop.) Jaf; furt.

prăfăríe s.f. Cantitate mare de praf.

prăfós, -oásă, *prăfoşi, -oase,* adj. **1.** Plin de praf. **2.** Care are formă de praf.

prăfuí, *prăfuiesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) acoperi cu praf, a (se) umple de praf.

prăfuít, -ă, *prăfuiţi, -te,* adj. Plin de praf.

prăjeálă, (2) *prăjeli,* s.f. **1.** Faptul de a (se) prăji. **2.** Rîntaş.

prăjí, *prăjesc,* vb. IV. **1.** Tr. A prepara un aliment expunîndu-l (în grăsime) la căldura focului. **2.** Refl. (Despre oameni) A se încălzi (la foc sau la soare); a se bronza. **3.** Tr. A încălzi minereuri sau produse metalurgice la o temperatură inferioară celei de topire, pentru uscare, purificare etc.

prăjínă, *prăjini,* s.f. **1.** Bucată de lemn, lungă şi subţire, folosită pentru a susţine sau a sprijini ceva. **2.** (Tehn.) Tijă lungă de metal; *prăjină de foraj* = ţeavă de oţel care, îmbinată la capete cu altele, formează garnitura de foraj. **3.** Bară lungă de bambus, de metal, de fibre sintetice etc., cu ajutorul căreia sportivii execută sărituri în înălţime. **4.** Veche unitate de măsură pentru lungime sau pentru suprafeţe de teren.

prăjít, -ă, *prăjiţi, -te,* adj. (Despre alimente) Care a fost preparat prin expunere la căldura focului (în grăsime).

prăjitúră, *prăjituri,* s.f. Produs de patiserie preparat din făină, zahăr, grăsime, ouă etc.

prăpástie, *prăpăstii,* s.f. Răpă mare şi adîncă, cu pereţi abrupţi.

prăpád, *prăpăduri,* s.n. **1.** Dezlănţuire de forţe provocată de fiinţe sau de elemente ale naturii, care pricinuieşte distrugeri mari. **2.** Cantitate, număr mare, mulţime.

prăpădénie s.f. Prăpăd, distrugere; primejdie mare; nenorocire.

prăpădí, *prăpădesc,* vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A (se) distruge, a (se) nimici. **2.** Tr. A pierde, a irosi. **3.** Tr. A ucide, a omorî.

prăpădít, -ă, *prăpădiţi, -te,* adj. **1.** Stricat, deteriorat. **2.** (Despre oameni) Cu forţele epuizate; sărac, sărman.

prăpăstiós, -oásă, *prăpăstioşi, -oase,* adj. **1.** (Despre locuri) Cu prăpăstii, abrupt. **2.** Năprasnic, vijelios; înspăimîntător, groaznic. **3.** De necrezut, de neînchipuit. **4.** (Despre persoane) Care vede lucrurile numai în rău.

prăsí, *prăsesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre animale) A se înmulţi, a se reproduce; a face pui; (tr., despre oameni) a creşte animale, a le face să se înmulţească. **2.** Tr. A îngriji, a cultiva plante.

prăsílă, *prăsile*, s.f. 1. Reproducție de animale (de rasă). 2. Animale, de obicei tinere, destinate reproducției. 3. Descendenții unui animal (de rasă).

prăsitór, -oáre, *prăsitori, -oare*, adj. (Despre animale) Care se prăsește, folosit pentru prăsire.

prăși, *prășesc*, vb. IV. Tr. A lucra cu sapa sau cu prășitoarea locurile cultivate cu porumb, cartofi etc., pentru a distruge buruienile și a afîna pămîntul.

prășít s.n. Acțiunea de a prăși.

prășitór, -oáre, *prășitori, -oare*, adj., subst. 1. Adj. *Plante prășitoare* = plante agricole (porumb, cartofi etc.) care se prășesc. 2. S.m. și f. Persoană care prășește. 3. S.f. Unealtă agricolă cu care se efectuează, mecanizat, prășitul.

prășitúră, *prășituri*, s.f. 1. Faptul de a prăși. 2. Buruienile adunate de pe terenul prășit.

prăștínă, *prăștini*, s.f. Prăjină care se pune pe vîrful clăilor de fîn ori pe acoperișul de stuf sau de paie al caselor, pentru ca să nu le risipească vîntul.

prăvălátic, -ă, *prăvălatici, -e*, adj. (Pop.) Povîrnit, abrupt.

prăvăli, *prăvălesc*, vb. IV. 1. Refl. A se rostogoli pe un povîrniș; (despre ape) a curge cu repeziciune, căzînd de la înălțime. 2. Tr. A doborî, a trînti la pămînt; a răsturna. 3. Refl. A cădea, a se răsturna, a se prăbuși.

prăvălíe, *prăvălii*, s.f. Local în care se vînd diferite mărfuri.

prăvăliș, *prăvălișuri*, s.n. Coastă abruptă; povîrniș; pripor.

prăvălít, -ă, *prăvăliți, -te*, adj. Răsturnat, culcat la pămînt; năruit, dărîmat.

prăznui, *prăznuiesc*, vb. IV. Tr. A celebra un eveniment religios; a sărbători.

pre- Element de compunere cu sensul „înainte", „anterior", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

prea adv. 1. Peste măsură de..., foarte. 2. Element de compunere cu sensul „foarte", „peste măsură", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

preacurát, -ă, *preacurați, -te*, adj. Curat, neprihănit; (substantivat, f. art.) Fecioara Maria.

preaînțelépt, -ăptă, *preaînțelepți, -te*, adj. (Înv.) Deosebit de înțelept, de învățat.

preájmă s.f. Spațiul dimprejurul sau din vecinătatea cuiva sau a ceva.

prealábil, -ă, *prealabili, -e*, adj. Care trebuie făcut, pregătit etc. înaintea acțiunii propriuzise; (adverbial) *în prealabil* = mai înainte de...

prealuminát, -ă, *prealuminați, -te*, adj. (În titulatura dată capetelor încoronate) Mărit, slăvit.

preamări, *preamăresc*, vb. IV. Tr. A lăuda, a elogia, a slăvi, a glorifica.

preamărít, -ă, *preamăriți, -te*, adj. (În titulatura dată suveranilor sau prelaților) Mărit, slăvit.

preambalát, -ă, *preambalați, -te*, adj. (Despre unele mărfuri) Ambalat înainte de a fi pus în vînzare.

preambúl, *preambuluri*, s.n. Partea introductivă a unui discurs, a unei scrieri etc.; partea introductivă a unei legi, a unui tratat internațional.

preaplín, *preaplinuri*, s.n. 1. Ceea ce este prea mult, prea abundent. 2. Dispozitiv al unei instalații hidrotehnice prin care se face evacuarea automată a unor lichide cînd au depășit un anumit nivel.

preaputérnic, -ă, *preputernici, -e*, adj. (Înv.; în titulatura dată suveranilor) Puternic, atotputernic.

preavíz, *preavizuri*, s.n. Înștiințare scrisă prin care i se anunță unei persoane că va fi concediată din funcția pe care o ocupă la expirarea unui anumit termen.

precambrián s.n. Prima eră din istoria Pămîntului.

precapitalíst, -ă, *precapitaliști, -ste*, adj. Care este anterior capitalismului.

precár, -ă, *precari, -e*, adj. Nesigur; dependent de anumite împrejurări; șubred.

precáut, -ă, *precauți, -te*, adj. Care acționează luîndu-și toate măsurile de prevedere; prudent, prevăzător.

precaúție, *precauții*, s.f. Măsură de prevedere; prudență, circumspecție.

precădére s.f. Întîietate, prioritate; preferință.

precedá, *precéd*, vb. I. Tr. A se produce, a se petrece sau a exista înainte de altceva.

precedént, -ă, *precedenți, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care precedă; anterior, premergător. 2. S.n. Fapt sau situație care poate servi ca exemplu sau ca justificare pentru fapte ori situații următoare.

precedénță, *precedențe*, s.f. Faptul de a preceda; precedent.

precépt, *precepte*, s.n. Principiu; normă (morală), regulă de conduită.

preceptór, *preceptori*, s.m. (Înv.) Persoană însărcinată cu educarea și instruirea în familie a unui copil.

precésie s.f.v. **precesiune.**

precesiúne s.f. 1. Deplasare relativ lentă a axei de rotație a unui corp care se rotește rapid și care are un singur punct fix. 2. Deplasare a punctelor echinocțiale pe ecliptică, datorită atracției exercitate de Lună și de Soare asupra proeminenței ecuatoriale a Pămîntului. Var.: **precesie** s.f.

precipitá, *precipit*, vb. I. Tr. 1. A face ca o acțiune să se desfășoare într-un ritm mai rapid decît cel obișnuit, a grăbi; (refl., despre evenimente, acțiuni) a se succeda în mod rapid. 2. (Chim.) A provoca depunerea, sub formă de precipitat, a unei substanțe dizolvate într-un lichid sau formate în urma adăugării unui reactiv în acel lichid; (refl.) a se depune sub formă de precipitat.

precipitánt, *precipitanți*, s.m. (Chim.) Substanță care, adăugată la o soluție, provoacă precipitarea substanțelor din soluție.

precipitát[1], *precipitate*, s.n. (Chim.) Substanță solidă, rezultată dintr-o precipitare.

precipitát[2], **-ă,** *precipitați*, *-te*, adj. (Despre vorbe, acțiuni) Grăbit, zorit; pripit.

precipitáție, *precipitații*, s.f. (Mai ales la pl.) Produse ale condensării vaporilor de apă din atmosferă, care cad pe pământ sub formă de ploaie, zăpadă, brumă etc.

precís, -ă, *preciși*, *-se*, adj. **1.** Clar, deslușit, limpede; categoric; fix, exact. **2.** (Despre ceasornice, instrumente de măsură) Care funcționează cu precizie.

precizá, *precizez*, vb. I. Tr. A indica sau a determina ceva în mod precis, clar, deslușit.

precizáre, *precizări*, s.f. Acțiunea de *a preciza*; lămurire, determinare exactă.

precízie, *precizii*, s.f. Faptul de a fi precis; exactitate.

precóce, *precoci*, *-c*, adj. **1.** (În special despre copii) Care s-a dezvoltat mai devreme decît alții de aceeași vîrstă. **2.** (Despre plante sau fructe) Care ajunge la maturitate sau se coace foarte devreme.

precocitáte s.f. Însușirea de a fi precoce.

preconcepút, -ă, *preconcepuți*, *-te*, adj. (Despre idei, păreri etc.) Format sau adoptat dinainte, fără o cercetare sau o experimentare prealabilă.

preconizá, *preconizez*, vb. I. Tr. A proiecta, a propune, a indica.

precúm conj., adv. **1.** Conj. Așa cum, după cum. **2.** Conj. Ca și, tot astfel cum. **3.** Adv. Ca de exemplu.

precumpăni, *precumpănesc*, vb. IV. Intr. A avea mai multă valoare, influență, greutate etc. decît altcineva sau altceva.

precumpănitór, -oáre, *precumpănitori*, *-oare*, adj. Care predomină ca valoare, importanță, număr etc.

precupéț, -eáță, *precupeți*, *-e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu vînzarea de zarzavaturi, fructe, păsări, ouă etc. în piață sau pe străzi.

precupeți, *precupețesc*, vb. IV. Tr. **1.** (Rar) A practica meseria de precupeț. **2.** (Fig.; în propoziții negative) A nu cruța nimic, a face totul pentru ceva sau cineva.

precursór, -oáre, *precursori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care, prin activitatea sa, creează condiții pentru dezvoltarea, în viitor, a unei activități mai ample, mai bogate.

precuvîntáre, *precuvîntări*, s.f. (Înv.) Cuvînt introductiv, prefață.

predá, *predau*, vb. I. **1.** Tr. A înmîna cuiva un obiect, a da în primire. **2.** Refl. A se da învins în mîna dușmanului; (tr.) a da pe cineva în mîna sau în puterea cuiva. **3.** Tr. A transmite, în mod sistematic, cunoștințele unei discipline (prin cursuri, lecții).

predecesór, -oáre, *predecesori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care a precedat pe cineva într-o activitate, într-o funcție; înaintaș, precursor.

predestiná, *predestinez*, vb. I. Tr. A hotărî dinainte soarta cuiva; a ursi, a menii.

predestinăre s.f. **1.** Destin, soartă. **2.** Doctrină teologică potrivit căreia divinitatea ar hotărî dinainte soarta unui om.

predicá, *prédic*, vb. I. Intr. A rosti o predică.

predicát, *predicate*, s.n. **1.** Parte principală a propoziției, care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului; *predicat verbal* = predicat exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal; *predicat nominal* = predicat exprimat printr-un nume predicativ și un verb copulativ. **2.** (Log.) Termen al unei judecăți, care afirmă sau neagă ceva despre subiect.

predicatív, -ă, *predicativi*, *-e*, adj. (Gram.) Care poate forma predicatul (1); *verb predicativ* = verb care poate forma singur predicatul unei propoziții; *nume predicativ* = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul unei propoziții.

predicatór, *predicatori*, s.m. **1.** Cel care ține o predică. **2.** Conducător al unei comunități baptiste.

predicáție, *predicații*, s.f. Faptul de a enunța ceva despre un lucru.

prédică, *predici*, s.f. Cuvîntare rostită de preot în biserică; (p. ext.) expunere, cuvîntare cu conținut moralizator.

prediléct, -ă, *predilecți*, *-te*, adj. (Livr.) Care constituie o predilecție pentru cineva, care este preferat.

predilécție, *predilecții*, s.f. Preferință, înclinație, atracție deosebită pentru cineva sau ceva.

predispoziție, *predispoziții*, s.f. **1.** Însușire sau dispoziție naturală care poate da naștere unei aptitudini sau unui talent. **2.** (Med.) Sensibilitate sau receptivitate a organismului față de anumite boli.

predispúne, *predispún*, vb. III. Intr. și tr. A crea sau a determina o anumită dispoziție, o anumită stare sufletească.

predispús, -ă, *predispuși*, *-se*, adj. Care are înclinări (înnăscute) spre ceva.

predomină, *predomin*, vb. I. Intr. A se impune ca număr, forță, valoare etc.; a stăpîni, a domina.

predominánt, -ă, *predominanți*, *-te*, adj. Care predomină.

predoslovie, *predoslovii*, s.f. (Înv.) Cuvînt înainte, prefață.

preducéă, *preducele*, s.f. **1.** Unealtă de oțel alcătuită dintr-un corp cav, cilindric sau conic, cu care se fac găuri în tablă, în curele etc.; potricală. **2.** Gaură făcută în urechea oilor, pentru a putea fi recunoscute.

preemțiúne, *preemțiuni*, s.f. (Jur.) *Drept de preemțiune* = drept pe care îl are cineva de a fi preferat la cumpărarea unui lucru.

preexistá, *preexist*, vb. I. Intr. A exista înainte de..., a exista de mai înainte.

preexistént, -ă, *preexistenți*, *-te*, adj. Care preexistă.

prefabricá, *prefábric*, vb. I. Tr. A executa elemente de construcție prefabricate.

prefabricát, -ă, *prefabricați, -te,* adj. Care servește ca material pentru executarea unui produs finit; (substantivat, n.) element de construcție confecționat în fabrici (de obicei în serie).

prefăce, *prefac,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A lua (sau a face să ia) o formă nouă sau un conținut nou; a (se) transforma (în altceva). **2.** Refl. A simula ceva, pentru a induce în eroare.

prefăcere, *prefaceri,* s.f. Acțiunea de *a (se) preface:* schimbare, transformare.

prefață, *prefațez,* vb. I. Tr. A scrie prefața unei cărți.

prefață, *prefețe,* s.f. Text introductiv tipărit la începutul unei cărți, care conține, în general, explicații în legătură cu opera respectivă.

prefăcătorie, *prefăcătorii,* s. f. Mod de comportare lipsit de sinceritate; fățărnicie, ipocrizie.

prefăcút, -ă, *prefăcuți, -te,* adj. **1.** Transformat, modificat, schimbat. **2.** Fățarnic, ipocrit.

prefect, *prefecți,* s.m. **1.** Titlu dat, în Roma antică, unor funcționari din administrația civilă și militară. **2.** (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Conducătorul unui județ, reprezentant al puterii centrale, având atribuții administrative și de poliție.

prefectúră, *prefecturi,* s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Instituția condusă de prefect; localul în care își exercita funcția prefectul.

preferá, *prefér,* vb. I. Tr. A da întîietate unui lucru, unei persoane sau unei situații, în raport cu altceva sau altcineva; a avea preferință pentru ceva sau cineva.

preferábil, -ă, *preferabili, -e,* adj. Care merită să fie preferat.

preferáns, *preferansuri,* s.n. Numele unui joc de cărți.

preferát, -ă, *preferați, -te,* adj. Pentru care cineva are o preferință.

preferențiál, -ă, *preferențiali, -e,* adj. Care se acordă cu preferință.

preferínță, *preferințe,* s.f. Predilecție, întîietate acordată uneia dintre mai multe situații, persoane etc.

prefigurá, *prefigurez,* vb. I. Tr. (Livr.) A schița ceva în linii mari, înainte de realizare, do executare.

prefirá, *prefir,* vb. I. **1.** Tr. A lua în mînă rînd pe rînd, pentru a cerceta, a examina. **2.** Refl. A se desfășura, a se perinda prin fața ochilor sau prin minte; a se infiltra încetul cu încetul; a pătrunde, a străbate prin... **3.** Refl. și tr. A (se) răspîndi, a (se) împrăștia.

prefix, *prefixe,* s.n. **1.** Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvînt, pentru a forma un cuvînt nou. **2.** (În telefonia automată) Indicativul de apel interurban al localității.

prefixá, *prefixez,* vb. I. Tr. A adăuga un prefix unui cuvînt.

pregăti, *pregătesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A face cele necesare în vederea începerii unei acțiuni; a aranja ceva din timp. **2.** Tr. A instrui, a forma în vederea unei activități; a da lecții, a medita; (refl.) a-și însuși anumite cunoștințe; a învăța lecțiile. **3.** Tr. A preveni pe cineva cu privire la un fapt (neplăcut). **4.** Tr. A prepara mîncare, a găti.

pregătít, -ă, *pregătiți, -te,* adj. (Despre oameni) Instruit, format; învățat.

pregătitór, -oáre, *pregătitori, -oare,* adj. **1.** Care pregătește ceva. **2.** Care servește pentru a pregăti.

prégot s.n. *Fără preget* = fără încetare, fără întrerupere; repede, imediat, neîntîrziat.

pregetá, *préget,* vb. I. Intr. A șovăi, a ezita.

pregnánt, -ă, *pregnanți, -te,* adj. Care iese în relief; care este clar, evident.

pregnánță, *pregnanțe,* s.f. Caracterul a ceea ce este pregnant; expresivitate.

preistóric, -ă, *preistorici, -e,* adj. Care aparține preistoriei, care se referă la preistorie.

preistórie s.f. Denumire dată epocii din istoria omenirii anterioară primelor documente scrise.

preîncălzíre, *preîncălziri,* s.f. Încălzire preliminară a unui material care, în procesul tehnologic, urmează să fie încălzit la o temperatură mai înaltă.

preîntîmpina, *preîntîmpin,* vb. I. Tr. A lua măsuri pentru a înlătura ceva (rău) care ar putea să se întîmple.

prejós adv. *Mai prejos* = în inferioritate față de cineva sau ceva; mai puțin, mai slab.

prejudecátă, *prejudecăți,* s.f. Părere, idee preconcepută.

prejudiciá, *prejudiciez,* vb. I. Tr. A cauza prejudicii cuiva sau la ceva.

prejudíciu, *prejudicii,* s.n. Pagubă, daună; (p. ext.) știrbire, atingere, vătămare adusă intereselor, reputației sau onoarei cuiva.

prelát, *prelați,* s.m. Înalt demnitar bisericesc.

prelátă, *prelate,* s.f. Țesătură deasă, impermeabilizată, cu care se acoperă o platformă de camion, un material depozitat etc.

prelégere, *prelegeri,* s.f. Curs, lecție în învățămîntul universitar; conferință publică.

prelevá, *prelév,* vb. I. Tr. A lua, a extrage o anumită cantitate dintr-o cantitate totală.

preliminár, -ă, *preliminari, -e,* adj. Care precedă ceva, care servește ca introducere la ceva.

preliminárii s.f. pl. Acțiuni premergătoare, preparative (care servesc ca bază pentru o înțelegere, pentru o conversație etc.).

prelínge, *preling,* vb. III. Refl. **1.** (Despre lichide) A se scurge încet (peste marginea unui vas); (despre lumină, mirosuri etc.) a pătrunde încet. **2.** (Despre ființe) A se strecura, a se furișa.

prelíns, -ă, *prelinși, -se,* adj. (Despre păr, pene) Neted, lipit de corp.

preluá, *preiáu,* vb. I. Tr. A lua în primire, a lua asupra sa.

prelúcă, *preluci,* s.f. (Reg.) Poiană mică.

prelucrá, *prelucrez,* vb. I. Tr. **1.** A modifica forma, dimensiunile, structura unui material, pentru a obține un produs cu anumite calități. **2.** A refface, a adapta (unui anumit scop) o operă literară, științifică etc. **3.** A expune și a

explica, a lămuri conținutul unei lucrări, al unui articol etc. 4. A căuta să convingi pe cineva să facă ceva.

prelúdiu, *preludii*, s.n. 1. Partea introductivă a unei compoziții muzicale; bucată muzicală care precedă o fugă² sau un coral. 2. Ceea ce precedă, pregătește, anunță un fapt, un eveniment.

prelúng, -ă, *prelungi, -e*, adj. 1. Lung, alungit, lunguieț. 2. Care durează mult, prelungit.

prelungí, *prelungesc*, vb. IV. Refl. și tr. 1. A (se) face mai lung, a (se) întinde. 2. A dura (sau a face să dureze) mai mult.

prelungíre, *prelungiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) prelungi;* parte adăugată unui obiect, care constituie o extindere, o continuare a lui.

prelungít, -ă, *prelungiți, -te*, adj. Lungit, întins; lung, prelung.

prelungitór, *prelungitoare*, s.n. Bucată cu care se poate prelungi un șnur electric, o țeavă etc.

prematúr, -ă, *prematuri, -e*, adj. Care apare, se întîmplă sau se face mai devreme (decît trebuie, decît e normal).

premeditá, *premeditez*, vb. I. Tr. A plănui, a pune la cale.

premeditáre, *premeditări*, s.f. Acțiunea de *a premedita; cu premeditare* = plănuit de mai înainte, în mod deliberat.

premeditát, -ă, *premeditați, -te*, adj. Plănuit, pus la cale în mod deliberat.

premergătór, -oáre, *premergători, -oare*, adj. Care precedă pe cineva sau ceva; (substantivat) precursor, înaintaș.

premérge, *premérg*, vb. III. Intr. A exista sau a se întîmpla înainte de...; a preceda.

premiá, *premiez*, vb. I. Tr. A acorda un premiu.

premiál, -ă, *premiali, -e*, adj. Privitor la premii: *sistem premial.*

premiánt, -ă, *premianți, -te*, s.m. și f. Persoană care a obținut un premiu.

premiát, -ă, *premiați, -te*, adj. Căruia i s-a acordat un premiu.

premiér, *premieri*, s.m. Denumire dată în unele țări primului ministru.

premiéră, *premiere*, s.f. Prima reprezentație a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc.

premilitár, -ă, *premilitari, -e*, adj. Care ține de premilitărie, privitor la premilitărie; (substantivat) tînăr dintr-o organizație de premilitărie.

premilitárie s.f. Pregătire militară, organizată, a tineretului în vederea apărării patriei.

premísă, *premise*, s.f. 1. (Log.) Fiecare dintre propozițiile inițiale din care este dedusă concluzia unui raționament. 2. Idee de bază, punct de plecare.

prémiu, *premii*, s.n. Recompensă, distincție acordată pentru merite sau succese deosebite într-un anumit domeniu de activitate.

premolár, *premolari*, s.m. Fiecare dintre dinții situați între canini și molari.

premonopolíst, -ă, *premonopoliști, -ste*, adj. Anterior dezvoltării monopolurilor.

prenúme, *prenume*, s.n. Nume care se dă unui om la naștere (deosebit de numele de familie, care e moștenit); nume de botez.

preocupá, *preocúp*, vb. I. 1. Tr. A interesa îndeaproape, a absorbi; (p. ext.) a neliniști, a îngrijora. 2. Refl. A se ocupa, a se interesa în mod deosebit de ceva.

preocupát, -ă, *preocupați, -te*, adj. Absorbit de ceva, cuprins de gînduri; neliniștit, îngrijorat.

preopinént, -ă, *preopinenți, -te*, s.m. și f. Cel care a emis o părere înaintea altuia; antevorbitor.

préot, *preoți*, s.m. Persoană care oficiază actele de cult ale unei religii.

preoteásă, *preotese*, s.f. 1. Soție de preot. 2. Femeie care îndeplinea în antichitate funcții sacerdotale.

preoțésc, -éască, *preoțești*, adj. Care aparține preotului, care se referă la preot.

preoțí, *preoțesc*, vb. IV. Tr. A face pe cineva preot, a hirotonisi.

preoție s.f. Calitatea, funcția de preot.

preoțíme s.f. Tagma preoțească; mulțime de preoți.

prepará, *prepár*, vb. I. Tr. și refl. A (se) pregăti.

preparandíe, *preparandii*, s.f. (Înv.) Școală pentru pregătirea învățătorilor.

preparát, *preparate*, s.n. 1. Produs rezultat dintr-o operație de preparare. 2. Produs alimentar fabricat industrial.

preparatíve s.f. pl. Pregătiri în vederea unei acțiuni.

preparatór, -oáre, *preparatori, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care efectuează operații de preparare a unor produse. 2. Meditator.

preparáție, *preparații*, s.f. 1. Pregătire, preparare. 2. Meditație (3).

prepeleác, *prepeleci*, s.m. 1. Par înfipt în pămînt, avînd mai multe crăcane scurte, pe care se țin la țară oalele sau se atîrnă diverse obiecte. 2. Înjghebare de prăjini pe care se întinde la uscat finul, trifoiul etc.

prepelicár, *prepelicari*, s.m. Rasă de cîini de vînătoare, de talie mare, cu urechile lăsate în jos.

prépeliță, *prepeliță*, s.f. Pasăre migratoare din subordinul galinaceelor, de culoare brună, cu dungi pe spate.

preponderént, -ă, *preponderenți, -te*, adj. Care întrece în greutate, în cantitate; superior ca importanță, ca valoare.

preponderénță, *preponderențe*, s.f. Calitatea a ceea ce este preponderent; superioritate.

prepózit, *prepoziți*, s.m. Preot catolic care îndeplinește o funcție administrativă importantă.

prepozíție, *prepoziții*, s.f. Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții.

prepoziționál, -ă, *prepoziționali, -e,* adj. (Despre construcții gramaticale) Format cu ajutorul unei prepoziții.

prepúne, *prepún,* vb. III. Tr. (Pop.) A presupune ceva, a avea bănuieli asupra cuiva sau a ceva.

prepús, *prepusuri,* s.n. (Pop.) Bănuială, presupunere.

prepúț s.n. v. **prepuțiu.**

prepúțiu, *prepuțiuri,* s.n. Cută a pielii care acoperă extremitatea anterioară a penisului. Var.: **prepúț** s.n.

prerie, *prerii,* s.f. Regiune de stepă în America de Nord.

prerogatívă, *prerogative,* s.f. Privilegiu, avantaj acordat prin lege unui demnitar, unui șef de stat etc.

preromántic, -ă, *preromantici, -e,* adj. Care aparține preromantismului.

preromantísm s.n. Curent literar apărut în sec. XVIII, care anticipează tendințele și marchează principalele direcții ale romantismului.

presá, *presez,* vb. I. Tr. **1.** A exercita o apăsare asupra unui obiect, pentru a-l comprima, pentru a-i imprima o anumită formă etc. **2.** A constrînge, a sili pe cineva să acționeze într-un anumit fel.

presánt, -ă, *presanți, -te,* adj. Care necesită o rezolvare urgentă.

presát, -ă, *presați, -te,* adj. Comprimat, îndesat.

présă, (1, 2) *prese,* s.f. **1.** (Tehn.) Mașină-unealtă pentru prelucrarea prin presare a unor materiale. **2.** Mașină simplă de tipărit prin presarea hîrtiei pe un zaț acoperit cu cerneală tipografică. **3.** Totalitatea publicațiilor cotidiene și periodice (ziare, reviste etc.).

presără, *presăr,* vb. I. Tr. A împrăștia peste ceva un material mărunt (sare, nisip etc.).

preschimbá, *preschimb,* vb. I. **1.** Tr. A schimba cu altceva (de aceeași valoare). **2.** Tr. și refl. A (se) transforma, a (se) schimba.

prescrie, *prescriu,* vb. III. **1.** Tr. A stabili cu precizie ceea ce urmează să se facă; a indica medicamentele sau tratamentul necesar unui bolnav. **2.** Refl. (Despre drepturi) A se stinge, a înceta prin prescripție **(2).**

prescriptíbil, -ă, *prescriptibili, -e,* adj. Care este supus prescripției **(2).**

prescripție, *prescripții,* s.f. **1.** Prevedere, indicație, dispoziție; indicație dată de medic unui bolnav. **2.** Stingere a unui drept la acțiune sau la executarea unei hotărîri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege.

prescúră, *prescuri,* s.f. Pîinișoară folosită în ritualul creștin ortodox, din care se pregătește cuminecătura și se taie anafura.

prescurtá, *prescurtez,* vb. I. Tr. A reduce dimensiunile unui text; a scurta un cuvînt.

prescurtáre, *prescurtări,* s.f. Acțiunea de *a prescurta;* abreviere; cuvînt prescurtat.

presentiment, *presentimente,* s.n. Presimțire.

presgarnitură, *presgarnituri,* s.f. Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini.

presimți, *presimt,* vb. IV. Tr. A simți dinainte (vag, instinctiv) ceea ce urmează să se întîmple.

presimțíre, *presimțiri,* s.f. Faptul de *a presimți;* sentiment vag pe care îl are cineva că ceva urmează să se întîmple.

présing, *presinguri,* s.n. (Sport) Tactică prin care fiecare dintre jucătorii unei echipe își supraveghează în permanență adversarul direct, pentru a-i stăvili acțiunile ofensive.

presiúne, *presiuni,* s.f. **1.** Forță care apasă pe suprafața unui corp; apăsare; (fiz.) mărime egală cu raportul dintre forța care se exercită normal pe o suprafață și aria acelei suprafețe. **2.** (Fig.) Constrîngere morală.

presór, *presori,* s.m. Lucrător calificat, care lucrează la o presă **(1).**

prespán, s.n. v. **preșpan.**

prestá, *prestez,* vb. I. Tr. A desfășura o activitate, a efectua o muncă.

prestabilí, *prestabilesc,* vb. IV. Tr. A stabili dinainte, cu anticipație.

prestánță s.f. Ținută sau atitudine demnă, impunătoare.

prestáție, *prestații,* s.f. **1.** Acțiunea de a presta. **2.** Muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor lucrări de interes obștesc.

prestidigitatór, *prestidigitatori,* s.m. Specialist în prestidigitație; scamator.

prestidigitáție s.f. Arta de a face scamatorii (producînd iluzii optice) prin mișcări îndemînatice și rapide ale mîinilor.

prestigiós, -oásă, *prestigioși, -oase,* adj. Care se impune prin importanță, valoare, mărime etc.

prestígiu s.n. Autoritate morală, vază, considerație de care se bucură cineva.

présto adv. (Muz.) Termen care indică o mișcare rapidă.

presupúne, *presupún,* vb. III. Tr. **1.** A crede de mai înainte că ceva este posibil sau real, adevărat. **2.** (Despre acțiuni, fapte, fenomene) A necesita ceva în prealabil pentru a se putea înfăptui.

presupúnere, *presupuneri,* s.f. Faptul de *a presupune;* supoziție, ipoteză.

presupús, *presupusuri,* s.n. Presupunere.

présură, *presuri,* s.f. Gen de păsări cîntătoare, de mărimea vrăbiilor, cu ciocul scurt, de formă conică, și cu coada lungă, bifurcată.

presurizá, *presurizez,* vb. I. Tr. A menține o presiune normală într-o incintă etanșă.

presús adv. *Mai presus de* (sau *decît...* = mai mult (mai mare, mai important) decît...

preș, *preșuri,* s.n. Covor lung și îngust, care se așterne în încăperi, pe culoare sau pe scările unei clădiri; covor mic pentru șters talpa încălțămintei, care se așază la intrarea unei case.

preșcolár, -ă, *preșcolari, -e,* adj. **1.** (Despre copii; și substantivat) Care nu a atins încă vîrsta de școală. **2.** Care se referă la învățămîntul și la educația copiilor preșcolari **(1).**

președínte, -ă, *președinți, -te,* s.m. și f. **1.** Conducător al unui organ sau al unei organizații de stat ori obștești. **2.** Persoană care prezidează

o adunare, o comise etc. **3.** Denumire dată șefului de stat al unor republici.

președințíe s.f. Funcția și munca de conducere a președintelui.

preșpán, *preșpanuri*, s.n. Carton dur, satinat, întrebuințat în poligrafie, ca material pentru izolări electrice etc. Var.: **prespán** s.n.

pretá, *pretez*, vb. I. Refl. **1.** A consimți să facă un lucru incorect sau sub demnitatea sa. **2.** A se potrivi la..., a fi bun pentru...

prétcă, *pretce*, s.f. Fiecare dintre bețișoarele care susțin fagurii, în interiorul stupului.

pretendént, -ă, *pretendenți, -te*, s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva sau pretinde ceva; bărbat care cere sau are intenția să ceară în căsătorie o femeie.

pretenție, *pretenții*, s.f. **1.** Revendicare a unui drept; drept pe care îl revendică cineva. **2.** Părere bună, de obicei exagerată, pe care o are cineva despre sine; (la pl.) aere de superioritate.

pretențiós, -oásă, *pretențioși, -oase*, adj. Care are multe sau mari pretenții, care pretinde prea mult.

pretéxt, *pretexte*, s.n. Motiv aparent invocat de cineva pentru a ascunde un motiv adevărat.

pretextá, *pretextez*, vb. I. Tr. A invoca un motiv (aparent), a se folosi de un pretext.

pretimpuriu, -íe, *pretimpurii*, adj. Care apare sau se întîmplă înainte de vreme.

pretinde, *pretind*, vb. III. **1.** Tr. A cere insistent ceva; a ridica pretenții. **2.** Tr. A susține, a afirma ceva (cu tărie, cu convingere). **3.** Refl. A-și da aere.

pretíns, -ă, *pretinși, -se*, adj. Care trece sau vrea să treacă drept ceea ce nu este în realitate.

prétor, *pretori*, s.m. **1.** (În Roma antică) Înalt magistrat, cu rang inferior consulului. **2.** (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Reprezentant al conducerii centrale într-o plasă[2], avînd atribuții administrative și de poliție.

pretorián, -ă, *pretorieni, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de pretor (1), referitor la pretor; *gardă pretoriană* = unitate militară care forma garda pretorului (mai tîrziu a împăratului). **2.** S.m. Soldat din garda pretoriană la romani.

pretúră, *preturi*, s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Instituția condusă de un pretor (2); localul acestei instituții.

pretutíndenea adv. v. **pretutindeni.**

pretutíndeni adv. Peste tot, în tót locul. Var.: **pretutíndenea** adv.

preț, *prețuri*, s.n. **1.** Expresie bănească a valorii unei mărfi; sumă care se plătește pentru o marfă, pentru o lucrare sau pentru un serviciu; *de preț* = valoros. **2.** (Fig.) Importanță, însemnătate, valoare.

prețiós, -oásă, *prețioși, -oase*, adj. **1.** De mare valoare; important, valoros, scump. **2.** (Fig). Lipsit de naturalețe, afectat.

prețiozitáte s.f. Lipsă de naturalețe; afectare.

prețui, *prețuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A stabili prețul unei mărfi, valoarea în bani a unui lucru; a evalua, a estima. **2.** Tr. A recunoaște meritul sau valoarea cuiva sau a ceva; a aprecia, a stima, a cinsti. **3.** Intr. A avea preț, a valora.

prețuít, -ă, *prețuiți, -te*, adj. (Despre oameni) Apreciat, stimat.

prevalá, *prevalez*, vb. I. (Livr.) **1.** Intr. A avea preponderență, superioritate. **2.** Refl. A se folosi de o situație, de un drept, în vederea realizării unui scop.

prevăzátor, -oáre, *prevăzători, -oare*, adj. Care ia măsurile necesare pentru a preîntîmpina ceva; precaut.

prevedeá, *prevéd*, vb. II. Tr. **1.** A deduce mersul evenimentelor viitoare, a intui ceea ce s-ar putea întîmpla. **2.** (Despre legi, regulamente, dispoziții) A specifica, a menționa. **3.** A echipa, a înzestra cu...

prevedére, *prevederi*, s.f. Faptul de *a prevedea;* (la pl.) indicații, dispoziții cuprinse într-o lege, într-un tratat etc.

prevení, *prevín*, vb. IV. Tr. **1.** A atrage cuiva atenția asupra urmărilor unor acțiuni. **2.** A preîntîmpina, a înlătura (un rău).

prevenitór, -oáre, *prevenitori, -oare*, adj. Îndatoritor, amabil, politicos.

preventív, -ă, *preventivi, -e*, adj. Care are ca scop preîntîmpinarea unui rău, împiedicarea apariției sau a răspîndirii unei boli etc.; *detențiune preventivă* = măsură privativă de libertate luată, în anumite cazuri, în cursul unui proces penal.

preventóriu, *preventorii*, s.n. Instituție medicală în care sînt internate în mod preventiv persoanele predispuse la anumite boli grave (în special la tuberculoză).

prevénție, *prevenții*, s.f. (Jur.) Deținere preventivă.

prevestí, *prevestesc*, vb. IV. Tr. A vesti, a anunța întîmplări sau evenimente viitoare.

prevestitór, -oáre, *prevestitori, -oare*, adj. Care prevestește ceva; care constituie un indiciu al unor evenimente viitoare.

previzíbil, -ă, *previzibili, -e*, adj. Care poate fi prevăzut.

previziúne s.f. Prevedere a desfășurării unor evenimente viitoare, bazată pe anumite date cunoscute.

prezbít, -ă, *prezbiți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de prezbitism.

prezbiterián, -ă, *prezbiterieni, -e*, s.m. și f. Adept al prezbiterianismului.

prezbiterianísm s.n. Confesiune protestantă apărută în Anglia, care nu recunoaște ierarhia episcopală.

prezbitism s.n. Tulburare de vedere caracterizată prin scăderea puterii de acomodare a cristalinului, ceea ce face ca obiectele apropiate să nu poată fi distinse cu claritate.

prezént, -ă, *prezenți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se află în locul unde se găsește vorbitorul sau la care se referă acesta; care există în timpul de față. **2.** S.n. Timpul actual; situația actuală. **3.** S.n. (Gram.) Timp al verbului care arată că acțiunea se petrece în momentul de față; *prezent istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit mai ales în narațiuni.

prezentá, *prezint*, vb. I. **1.** Refl. A apărea în fața cuiva; a se înfățișa undeva. **2.** Tr. și refl. A (se) recomanda. **3.** Tr. A înfățișa publicului un spectacol; a face cunoscute rezultatele unei activități. **4.** Tr. (Despre obiecte supuse unei examinări) A avea anumite însușiri sau calități; (refl.) a se înfățișa ca... **5.** Tr. A pune înainte, a înmîna.

prezentábil, -ă, *prezentabili, -e*, adj. Care are o înfățișare plăcută, îngrijită.

prezentatór, -oáre, *prezentatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care prezintă publicului programul unui spectacol.

prezénță, *prezențe*, s.f. Faptul de a fi prezent, de a se găsi undeva într-un timp anumit; *prezență de spirit* = însușirea de a acționa repede și la timp (în situații neprevăzute).

prezervá, *prezérv*, vb. I. Tr. (Livr.) A apăra, a feri de un rău.

prezicătór, -oáre, *prezicători, -oare*, s.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu ghicitul viitorului (în cărți, în cafea, în palmă etc.).

prezíce, *prezic*, vb. III. Tr. A spune dinainte ce se va întîmpla; a prevesti, a prorocí.

prezidá, *prezidez*, vb. I. Tr. A conduce ca președinte lucrările unei adunări, ale unei ședințe.

prezidént, *prezidenți*, s.m. (Înv.) Președinte.

prezidențiál, -ă, *prezidențiali, -e*, adj. Care emană de la un președinte, care aparține unui președinte.

prezidențíe, *prezidențíi*, s.f. Președințe.

prezídiu, *prezidii*, s.n. **1.** (În unele țări socialiste) Organ suprem al puterii de stat. **2.** Organ colectiv însărcinat cu conducerea unei adunări, a unei conferințe, a unui congres etc.

prezíuă s.f. *În preziua...* = în ajunul..., cu o zi înainte de...; (p. ext.) cu puțin înainte de...

prezumtív, -ă, *prezumtivi, -e*, adj. Socotit ca probabil.

prezúmție, *prezumții*, s.f. **1.** Presupunere, supoziție, ipoteză. **2.** (Jur.) Concluzie desprinsă de lege sau de organul de jurisdicție cu privire la existența unui fapt care nu poate fi dovedit direct. **3.** Încredere neîntemeiată în forțele sau în meritele proprii; înfumurare, aroganță.

prezumțiós, -oásă, *prezumțioși, -oase*, adj. Arogant, înfumurat.

pribeág, -ă, *pribegi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care umblă rătăcind din loc în loc. **2.** Emigrant; refugiat.

pribegí, *pribegesc*, vb. IV. Intr. **1.** A rătăci din loc în loc; a hoinări. **2.** A emigra; a se exila.

pribegíe, *pribegii*, s.f. Faptul de a pribegi.

pribói[1], *priboaie*, s.n. Unealtă de oțel care servește la perforare sau la lărgirea găurilor în tablă sau în plăci de metal.

pribói[2], *priboi*, s.m. Plantă erbacee cu frunze plăcut mirositoare și cu flori roșii sau albe.

pricăjit, -ă, *pricăjiți, -te*, adj. Slab; nedezvoltat, pipernicit.

príce s.f. (Înv. și pop.) Neînțelegere, ceartă.

pricesnă, *pricesne*, s.f. Cîntare la slujba religioasă ortodoxă, executată în timp ce se împărtășește preotul.

pricépe, *pricép*, vb. III. **1.** Tr. A pătrunde cu mintea, a înțelege. **2.** Refl. A avea cunoștințe într-un anumit domeniu, a dovedi iscusință, îndemînare.

pricépere, *priceperi*, s.f. **1.** Faptul de *a pricepe*; facultatea de a înțelege, de a pătrunde cu mintea. **2.** Îndemînare, iscusință.

pricepút, -ă, *pricepuți, -te*, adj. Care are o bună pregătire într-un anumit domeniu; îndemînatic, iscusit.

prichíci, *prichiciuri*, s.n. **1.** Marginea ieșită în afară a vetrei țărănești. **2.** Scîndura (ca o poliță) din partea de jos a ferestrei.

prichindél, *prichindei*, s.m. Om mic de statură; copil mic (sprinten și vioi); pici.

príci, *priciuri*, s.n. Pat de scînduri pentru mai multe persoane, folosit în unele dormitoare comune.

pricinás, -ă, *pricinași, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană căreia îi place cearta, care caută ceartă. **2.** Împricinat.

prícină, *pricini*, s.f. **1.** Cauză, motiv. **2.** Neînțelegere, ceartă. **3.** Întîmplare neplăcută, necaz; problemă, chestiune.

pricinui, *pricinuiesc*, vb. IV. Tr. A cauza, a provoca; a prilejui.

pricolici, *pricolici*, s.m. (În superstiții) Om (viu sau mort) despre care se crede că se preface noaptea în lup sau în cîine.

pricomigdálă s.v. **picromigdală.**

pricopseálă, *pricopseli*, s.f. **1.** Cîștig, profit (fără muncă); bunăstare. **2.** (Pop.) Știință de carte, învățătură. Var.: **procopseálă** s.f.

pricopsí, *pricopsesc*, vb. IV. Refl. A se alege cu un cîștig, cu un profit; a se îmbogăți, a-și face o situație. Var.: **procopsí** vb. IV.

pricopsít, -ă, *pricopsiți, -te*, adj. **1.** Îmbogățit (fără muncă), căpătuit. **2.** (Pop.) Priceput, învățat. Var. : **procopsit, -ă** adj.

prididí, *prididesc*, vb. IV. Tr. **1.** (Mai ales în construcții negative) A reuși să ducă ceva la îndeplinire; a răzbi. **2.** A copleși, a năpădi.

pridvór, *pridvoare*, s.n. Galerie deschisă, cu acoperișul sprijinit pe stîlpi, situată în partea din față sau de jur împrejurul unei clădiri.

priélnic, -ă, *prielnici, -e*, adj. Favorabil; potrivit.

priér s.m. Numele popular al lunii aprilie.

priéten, -ă, *prieteni, -e*, s.m. și f. Persoană de care cineva este legat printr-o afecțiune bazată pe încredere și stimă reciprocă.

prietenésc, -eáscă, *prietenești*, adj. Care se referă la prieteni; prietenos; cordial.

prietenéște adv. Cu prietenie; cu bunăvoință.

prietenie, *prietenii*, s.f. Legătură între prieteni, bazată pe afecțiune, stimă și încredere reciprocă.

prietenós, -oásă, *prietenoși, -oase*, adj. Binevoitor, amabil.

prieteșúg, *prieteșuguri*, s.n. (Pop.) Prietenie.

prigoánă, *prigoane*, s.f. Persecuție, asuprire.

prigoáre s.f. v. **prigorie.**

prigoní, *prigonesc*, vb. IV. Tr. A persecuta, a asupri.

prigonitór, -oáre, *prigonitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care prigonește; asupritor.

prigórie, *prigorii,* s.f. Pasăre migratoare cu pene multicolore, cu cioc lung și curbat, cu coada lungă și ascuțită. Var.: **prigoáre** s.f.

prihánă, *prihane,* s.f. Necinste, păcat; *fără prihană* = curat, pur, nevinovat.

prîí, pers. 3 *priește,* vb. IV. Intr. unipers. A-i fi cuiva priolnic, a-i conveni.

priínță, *priințe,* s.f. (Rar) Atitudine prietenoasă, bunăvoință; *a-i fi cuiva cu priință* = a-i fi binevoitor, favorabil.

priléj, *prilejuri,* s.n. **1.** Moment oportun, ocazie. **2.** Pretext, motiv.

prilejuí, *prilejuiesc,* vb. IV. Tr. A da ocazia, a favoriza; a pricinui, a cauza.

prim, -ă, *primi, -e,* num. ord. (Adesea cu valoare de adjectiv) **1.** Care se află la început, în fruntea unei serii; cel dintîi (în spațiu sau în timp); *număr prim* = număr natural care nu poate fi împărțit exact decît prin 1 sau prin el însuși; *prim-ajutor* = ajutor imediat, dat unui bolnav, unui rănit sau unui accidentat. **2.** Care este înaintea tuturor în ceea ce privește valoarea, calitățile, însemnătatea; (ca element de compunere, precedînd un termen care indică un grad sau o funcție ierarhică): *prim-secretar.*

primá, *primez,* vb. I. Intr. A avea întîietate, a fi pe primul plan.

primadónă, *primadone,* s.f. Prima solistă a unui teatru de operă sau operetă.

primár, -ă, *primari, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Originar, inițial; de primă importanță; fundamental; *învățămînt primar* = primul ciclu școlar (primele patru clase). **2.** Adj. *Văr primar* (sau *vară primară)* = grad de rudenie între copiii unor frați sau surori. **3.** S.m. Președinte al unui consiliu popular municipal, orășenesc sau comunal.

primát[1] s.n. Importanță primordială; întîietate.

primát[2], *primate,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere superioare, cu mamele pectorale, cu degetul mare opozabil, care cuprinde maimuțele și omul; (și la sg.) animal din acest ordin.

primă, *prime,* s.f. **1.** Premiu în sistemul premial. **2.** Recompensă acordată de stat pentru încurajarea unei activități (ex. primă de export). **3.** *Primă de asigurare* = sumă de bani pe care asiguratul o plătește celui care asigură.

primărie, *primării,* s.f. Instituția condusă de primar; clădire în care își are sediul această instituție.

primăriță, *primărițe,* s.f. Soție de primar.

primăvară, *primăveri,* s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 21 martie (echinocțiul de primăvară) și 22 iunie (solstițiul de vară); (adverbial, în forma *primăvara)* în cursul acestui anotimp.

primăvărátic, -ă, *primăvăratici, -e,* adj. De primăvară, caracteristic primăverii.

priméjdie, *primejdii,* s.f. Situație, împrejurare care amenință siguranța sau existența cuiva; pericol.

primejdiós, -oásă, *primejdioși, -oase,* adj. Care constituie o primejdie, o amenințare.

primejdui, *primejduiesc,* vb. IV. Tr. A pune în primejdie, a periclita, a amenința.

primeneálă, *primeneli,* s.f. Schimbare a rufăriei murdare cu alta curată; (la pl.) rufe de schimb.

primení, *primenesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A. (se) îmbrăca cu rufe curate. **2.** Tr. (Fig.) A împrospăta, a înviora; a înnoi, a regenera.

primenít, -ă, *primeniți, -te,* adj. **1.** Îmbrăcat în rufe curate. **2.** (Fig.) Împrospătat; înnoit.

primí, *primesc,* vb. IV. Tr. **1.** A accepta, a lua în posesiune ceea ce ți se dă, ți se trimite sau ți se oferă; a înregistra, a recepta (o veste, un telefon etc.). **2.** A întîmpina un oaspete, a accepta vizita unei persoane. **3.** A admite, a include, a încadra pe cineva într-o organizație, într-o întreprindere etc.

primíre, *primiri,* s.f. Faptul de *a primi; a da ceva în primire* = a încredința cuiva ceva; *a lua în primire* = a prelua, a recepționa ceva.

primitív, -ă, *primitivi, -e,* adj. **1.** Care aparține perioadei de la începutul societății omenești; care se află pe treapta cea mai de jos a dezvoltării sociale. **2.** Necultivat, necivilizat, sălbatic. **3.** Originar, primar.

primitivísm s.n. Faptul de a fi primitiv.

primitivitáte s.f. Starea a ceea ce este primitiv, înapoiat.

primitór, -oáre, *primitori, -oare,* adj. Care primește cu plăcere oaspeți, ospitalier.

primogenitúră s.f. (În unele state) Dreptul primului născut dintre frați de a se bucura de anumite avantaje (ex. titluri nobiliare).

primordiál, -ă, *primordiali, -e,* adj. De la început, de la origine; (p. ext.) de primă importanță, de prim ordin.

primordialitáte s.f. Faptul de a fi primordial.

primulacée, *primulacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, cu frunze simple, dispuse de obicei în rozetă, și cu flori solitare sau grupate în inflorescențe; (și la sg.) plantă din această familie.

prímus, *primusuri,* s.n. Aparat casnic pentru gătit, care folosește drept combustibil benzina sau petrolul.

prin prep. Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *se plimbă prin parc;* b) de mod: *prin urmare* = în consecință, deci; c) instrumental: *am trimis scrisoarea prin curier;* d) de timp: *s-a petrecut prin vară.*

prínceps adj. invar. *Ediție princeps* = prima ediție a operei unui autor (clasic).

princiár, -ă, *princiari, -e,* adj. Care aparține unui prinț, de prinț; somptuos, măreț, fastuos.

principál, -ă, *principali, -e,* adj. Care are mare importanță; foarte însemnat; (gram.) *propoziție principală* = propoziție independentă dintr-o frază, de care depind propozițiile subordonate.

principát, *principate,* s.n. Teritoriu condus de un principe.

príncipe, *principi,* s.m. Titlu dat membrilor unei familii imperiale sau regale; conducătorul unui principat.

principéșă, *principese*, s.f. Membră a unei familii imperiale sau regale; soție de principe.

principiál, -ă, *principiali, -e*, adj. **1.** Care se conduce după anumite principii. **2.** Care decurge dintr-un principiu, care este conform cu un principiu.

principialitáte s.f. Însușirea de a fi principial.

príncipiu, *principii*, s.n. **1.** Teză fundamentală, idee de bază; lege fundamentală a unei științe sau a unei arte. **2.** (Fil.) Izvor primordial, cauză primară. **3.** (Chim.) *Principiu activ* = substanță care imprimă caracterul specific unui produs de origine vegetală sau animală. **4.** Convingere, punct de vedere.

prínde, *prind*, vb. III. **1.** Tr. A apuca cu mîna sau cu ajutorul unui instrument; (despre animale) a apuca cu gura, cu ghearele. **2.** Tr. (Fig.) A percepe, a lua cunoștință de ceva (cu ochii, cu urechea, cu mintea). **3.** Refl. A-și încleștа mîinile pe ceva pentru a se sprijini sau pentru a se agăța; a se lua de mînă cu cineva. **4.** Tr. A cuprinde pe cineva cu brațele. **5.** Tr. A ajunge pe cineva din urmă și a pune mîna pe el; a găsi, a captura un fugar, un răufăcător etc. **6.** Tr. A surprinde pe cineva asupra faptului. **7.** Tr. A ajunge la timp pentru a mai găsi un vehicul care urmează să plece. **8.** Tr. (Despre evenimente, fenomene ale naturii) A da peste cineva, a surprinde: *m-a prins ploaia.* **9.** Tr. (Despre stări fizice sau sufletești) A cuprinde, a copleși; a absorbi. **10.** Tr. și refl. A (se) fixa prin legare sau alăturare de ceva; (tr.) a coase laolaltă, a îmbina părțile unui obiect de îmbrăcăminte. **11.** Tr. A înhăma, a înjuga. **12.** Refl. A se angaja la ceva; a se lua la întrecere, a-și măsura puterile cu cineva; a face o prinsoare. **13.** Refl. A se lipi. **14.** Tr. A-i ședea cuiva bine, a i se potrivi. **15.** Tr. (Despre somn) A cuprinde pe cineva. **16.** Tr. *A prinde puteri* = a se întări, a se întrema. **17.** Refl. (Despre plante) A dezvolta rădăcini (în locul unde a fost plantat). **18.** Refl. (Despre lapte) A se închega.

prinós, *prinosuri*, s.n. **1.** Dar oferit, în antichitate, divinității; ofrandă, jertfă. **2.** (Fig.) Contribuție în slujba unei cauze. **3.** (Fig.) Omagiu adus cuiva în semn de recunoștință, de admirație.

prins, -ă, *prinși, -se*, adj. **1.** Care a căzut în mîinile, în stăpînirea cuiva; arestat, captiv. **2.** (Despre lapte) Închegat.

prinsoáre, *prinsori*, s.f. **1.** Pariu, rămășag. **2.** (Înv. și pop.) Captivitate, prizonierat.

printre prep. **1.** În mijlocul..., între; prin spațiul dintre... **2.** În intervalul dintre..., între.

printru prep. (În forma *printr-*) Prin: *a scăpat ca printr-o minune.*

prinț, *prinți*, s.m. Principe.

prințésă, *prințese*, s.f. Principesă.

prioritár, -ă, *prioritari, -e*, adj. Care are prioritate; căruia trebuie să i se acorde prioritate.

prioritáte s.f. Dreptul de a ocupa primul loc, de a fi primul, de a avea întîietate.

pripás, *pripasuri*, s.n. *De pripas* = fără stăpîn, al nimănui.

prípă s.f. *În pripă* = în grabă, repede.

pripăși, *pripășesc*, vb. IV. Refl. A se stabili, a se așeza undeva sau pe lîngă cineva; a se oploși, a se aciua.

pripeálă, *pripeli*, s.f. Grabă mare, zor.

pripi, *pripesc*, vb. IV. Refl. A se grăbi, făcînd un lucru fără chibzuială.

pripít, -ă, *pripiți, -te*, adj. **1.** Care acționează prea repede (și fără chibzuială). **2.** Făcut în pripă.

pripón, *pripoane*, s.n. Țăruș de care se leagă vitele la păscut; țăruș de care se leagă o ambarcație la țărm.

priponí, *priponesc*, vb. IV. Tr. A lega o vită de un țăruș; a lega o ambarcație de un pripon fixat pe țărm.

pripór, *pripoare*, s.n. Pantă abruptă, povîrniș.

priporós, -oásă, *priporoși, -oase*, adj. Abrupt, prăpăstios.

prisácă, *prisăci*, s.f. Loc unde se cresc albine; stupărie.

prisăcár, *prisăcari*, s.m. Persoană care crește albine; stupar.

prislóp, *prisloape*, s.n. (Reg.) Trecătoare prin munți; pas[1].

prismátic, -ă, *prismatici, -e*, adj. Care are forma unei prisme.

prísmă, *prisme*, s.f. **1.** (Mat.) Poliedru cu două fețe paralele și egale (bazele) și cu celelalte fețe (laterale) paralelograme. **2.** (Fiz.) Piesă de sticlă, cuarț etc., avînd de obicei forma unei prisme (**1**), folosită la aparatele optice.

prisós, *prisosuri*, s.n. Ceea ce depășește necesarul sau o anumită limită; surplus, excedent; belșug, abundență.

prisoseálă, *prisoseli*, s.f. (Pop.) Prisos.

prisosí, *prisosesc*, vb. IV. Intr. A fi de prisos, a întrece, a depăși necesarul.

prisosínță, *prisosințe*, s.f. Prisos; *cu prisosință* = din belșug.

prispă, *prispe*, s.f. **1.** Terasă îngustă de-a lungul peretelui din față (uneori și al celor laterale) la casele țărănești. **2.** Fîșie de teren, dreaptă sau puțin înclinată, de-a lungul unei coaste de deal sau de munte.

pristáv, *pristavi*, s.m. (Înv.) **1.** Crainic care anunța știrile oficiale; funcționar, slujbaș. **2.** Vătaf pe moșia unui boier.

pristól, *pristoluri*, s.n. Masa din mijlocul altarului unei biserici, pe care se țin obiectele de cult.

prișniț, *prișnițe*, s.n. Compresă. Var.: **prișniță** s.f.

prișniță s.f. v. **prișniț.**

pritoácă, *pritoace*, s.f. Vas de lemn în care se transportă strugurii la teasc în timpul culesului.

pritocí, *pritocesc*, vb. IV. Tr. A turna vinul dintr-un butoi în altul, pentru a-l separa de drojdie.

privá, *privez*, vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de un lucru necesar sau de ceva la care are dreptul; (refl.) a renunța la un bun sau la un drept.

privát, -ă, *privați, -te*, adj. Particular, individual.

privatív, -ă, *privativi, -e*, adj. Care lipsește pe cineva de ceva, care exclude ceva.

privațiúne, *privațiuni*, s.f. Faptul de a (se) priva de ceva; (la pl.) lipsă, sărăcie.

priveálă, *priveli*, s.f. (Pop.) Faptul de a privi; *a sta* (sau *a se afla*) *în priveală* = a sta, a se afla undeva pentru a se uita la ceva.

priveghéz, *priveghez*, vb. I. **1.** Intr. A sta de strajă; a păzi. **2.** Tr. A supraveghea. **3.** Intr. A sta treaz, a nu dormi. **4.** Tr. A sta în preajma cuiva.

priveghétor, -oáre, *priveghetori, -oare*, s.m. și f. (Pop.) Supraveghetor.

privéghi, *priveghiuri*, s.n. (Pop.) Veghere la un mort, noaptea, înainte de înmormîntare.

privéliște, *priveliști*, s.f. **1.** Aspect din natură, peisaj. **2.** Întîmplare, fapt care se înfățișează vederii.

privi, *privesc*, vb. IV. Tr. **1.** A-și îndrepta privirea asupra cuiva sau a ceva. **2.** A considera, a socoti. **3.** A se raporta la..., a interesa, a fi de competența cuiva.

privighetoáre, *privighetori*, s.f. Gen de păsări călătoare, insectivore, de culoare brună-roșcată, cunoscute prin cîntecul lor.

privilegiá, *privilegiez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva un privilegiu; a părtini, a favoriza pe cineva.

privilegiát, -ă, *privilegiați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se bucură de privilegii.

privilégiu, *privilegii*, s.n. Înlesnire, avantaj acordat cuiva; favoare.

privínță, *privințe*, s.f. *În privința...* = în ceea ce privește...

privíre, *priviri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a privi; văz*; fel de a privi, căutătură; (concretizat) ochi. **2.** Examinare, cercetare (sumară). **3.** *Cu privire la...* = referitor la..., în privința...

privitór, -oáre, *privitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care privește la cineva sau la ceva; (substantivat) spectator.

prizá, *prizez*, vb. I. Tr. A aspira tutun pe nas.

priză, *prize*, s.f. **1.** Dispozitiv prin intermediul căruia se face conectarea unui aparat la rețeaua electrică; *priză de pămînt* = dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează legătura la pămînt a unei instalații electrice. **2.** (Constr.) Transformarea pastei de liant din stare plastică în stare rigidă. **3.** (Fig.) Trecere, influență de care se bucură cineva. **4.** Cantitate de tutun care se prizează.

prizărít, -ă, *prizăriți, -te*, adj. Care nu s-a dezvoltat bine; slab, firav, pipernicit.

prizoniér, -ă, *prizonieri, -e*, s.m. și f. Persoană (în special militar) căzută în mîinile unui dușman și reținută de acesta; persoană lipsită de libertate.

prizonierát s.n. Situația de prizonier.

prînz, *prînzuri*, s.n. Masa (2) de la amiază; ceea ce se mănîncă la această masă; timpul cînd se mănîncă; (pop.) mîncarea de dimineață.

prînzí, *prînzesc*, vb. IV. Intr. A mînca de amiază; (pop.) a lua prînzul de dimineață.

prînzitór, *prînzitoare*, s.n. (Reg.) Sală de mîncare; sufragerie.

prîslea s.m. art. Băiatul cel mai mic dintr-o familie; (p. ext.) epitet pentru un copil mic.

prîsnél, *prîsnele*, s.n. **1.** Titirez. **2.** (Fig.) Copil mic și vioi.

pro prep. Pentru, în favoarea....

proáspăt, -ă, *proaspeți, -te*, adj. **1.** (Despre alimente) Pregătit sau obținut de curînd; care nu este conservat. **2.** (Despre apă) Adus de curînd de la sursă; (despre aer) curat, neviciat. **3.** (Fig.) De dată recentă, nou, actual.

proáșcă, *proaște*, s.f. Cantitate de apă, de noroi care țîșnește și împroașcă; *a face* (sau *a da*) *proaște în* (sau *prin*) *ceva* = a face prăpăd, a distruge.

probă, *probez*, vb. I. Tr. **1.** A supune la probă, la încercare; a încerca un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte. **2.** A dovedi, a demonstra.

probábil, -ă, *probabili, -e*, adj. Care se poate întîmpla; care poate fi adevărat; (adverbial) după cît se pare, posibil.

probabilitáte, *probabilități*, s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este probabil. **2.** (Mat.) *Calculul probabilităților* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul șanselor de realizare a unui eveniment sau fenomen.

probánt, -ă, *probanți, -te*, adj. Care probează.

probatóriu, -le, *probatorii*, adj., s.n. **1.** Adj. Care poate dovedi ceva, care poate servi drept dovadă. **2.** S.n. Totalitatea probelor dintr-un litigiu.

próbă, *probe*, s.f. **1.** Acțiune, măsuri întreprinse pentru a constata dacă ceva sau cineva îndeplinește anumite condiții; încercare a felului cum se comportă în timpul funcționării un sistem tehnic, o mașină, un aparat etc. **2.** Fiecare dintre etapele unui examen; (sport) întrecere în cadrul unei competiții. **3.** Porțiune dintr-un material care este examinată în vederea stabilirii calităților întregului material. **4.** Dovadă, mărturie.

probitáte s.f. (Livr.) Cinste, integritate.

problemátic, -ă, *problematici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Nesigur, îndoielnic; care constituie o problemă. **2.** S.f. Ansamblu de probleme privitoare la un anumit subiect.

problémă, *probleme*, s.f. **1.** Chestiune care cere o rezolvare, o soluție. **2.** Chestiune greu de înțeles sau de rezolvat. **3.** (Mat.) Situație în care se cere să se determine anumite date pe baza unor ipoteze, cu ajutorul metodelor matematice.

proboscidián, *proboscidieni*, s.m. (La pl.) Ordin de mamifere cu trompă lungă, mobilă; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. elefantul).

procedá, *procedez*, vb. I. Intr. **1.** A acționa într-un anumit fel. **2.** A începe să..., a trece la...

procédeu, *procedee*, s.n. **1.** Fel de a acționa. **2.** Mod de executare a unei operații, de efectuare a unei lucrări etc.

procedurál, -ă, *procedurali, -e*, adj. Care ține de procedură, care se referă la procedură.

procedúră, *proceduri*, s.f. Totalitatea formelor și actelor îndeplinite de un organ de jurisdicție sau de alt organ de stat, în exercitarea funcției sale.

procént, *procente*, s.n. A suta parte dintr-o cantitate.

procentáj, *procentaje*, s.n. **1.** Procent. **2.** Calculul procentelor.

procentuál, -ă, *procentuali, -e*, adj. Calculat sau exprimat în procente.

procés, *procese*, s.n. **1.** Evoluție a unui fenomen sau a unui eveniment; ansamblu de fenomene prin care se realizează o transformare de stare fizico-chimică; ansamblu de operații prin care se realizează o lucrare; *proces tehnologic* = totalitatea operațiilor prin care se obține un produs. **2.** Neînțelegere adusă spre rezolvare în fața unui organ de jurisdicție. **3.** *Proces-verbal* = act în care se consemnează un fapt sau în care se redau, pe scurt, discuțiile și hotărîrile unei adunări constituite.

procesiúne, *procesiuni*, s.f. **1.** Cortegiu, convoi; alai. **2.** Ceremonie religioasă în cursul căreia credincioșii merg în convoi, cîntînd imnuri și rostind rugăciuni.

procesuál, -ă, *procesuali, -e*, adj. Care se referă la un proces (2) sau la procedura unui proces.

procitánie, *procitanii*, s.f. (Înv.) Recitire, repetare (a unei lecții).

proclamá, *proclám*, vb. I. **1.** Tr. A da o proclamație, a anunța ceva în mod solemn. **2.** Tr. și refl. A (se) învesti cu un titlu, a (se) declara drept.... **3.** Tr. A susține ceva cu hotărîre, cu tărie.

proclamáție, *proclamații*, s.f. Text oficial prin care se aduce la cunoștința cetățenilor un eveniment deosebit, de interes general, un program de activitate politică etc.

proclét, -ă, *proclești, -te*, adj. (Pop.; adesea substantivat) Ticălos, mișel, blestemat.

proclític, -ă, *proclitici, -e*, adj. (Despre cuvinte) Care este așezat înaintea altui cuvînt (cu care face corp fonetic comun) și nu are accent propriu.

procónsul, *proconsuli*, s.m. Magistrat roman care era însărcinat cu guvernarea unei provincii.

procopseálă s.f. v. **pricopseală.**

procopsi vb. IV. v. **pricopsi.**

procopsít, -ă adj. v. **pricopsit.**

procreá, *procreez*, vb. I. Intr. A zămisli, a naște.

procreáție, *procreații*, s.f. Faptul de a procrea.

procurá, *procúr*, vb. I. Tr. **1.** A face rost de ceva, a achiziționa. **2.** A produce, a provoca.

procurátor, *procuratori*, s.m. Magistrat roman care administra o provincie imperială.

procuratúră, *procuraturi*, s.f. Organ de stat avînd ca sarcină supravegherea aplicării și respectării legilor, prevenirea și combaterea infracțiunilor.

procúră, *procuri*, s.f. Împuternicire dată cuiva de a acționa în numele altcuiva.

procurist, *procuriști*, s.m. (Înv.) Mandatar avînd împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte cu caracter comercial.

procurór, *procurori*, s.m. Persoană care face parte din procuratură și care exercită atribuțiile ce revin acestui organ de stat.

prodecán, *prodecani*, s.m. Locțiitor al decanului în învățămîntul universitar.

prodigiós, -oásă, *prodigioși, -oase*, adj. Ieșit din comun (prin bogăție, cantitate etc.); uimitor, extraordinar.

producătór, -oáre, *producători, -oare*, adj., s.m. **1.** Adj. Care produce, care dă naștere la ceva. **2.** S.m. Persoană, unitate economică etc. care produce bunuri materiale.

produce, *produc*, vb. III. **1.** Tr. A crea prin muncă bunuri materiale, a da o producție (2); a face, a realiza, a da naștere la ceva. **2.** Tr. A aduce venituri; a rodi. **3.** Tr. A pricinui, a cauza. **4.** Refl. A se realiza, a se înfăptui.

productív, -ă, *productivi, -e*, adj. **1.** Care produce (mult), care aduce beneficii; rentabil. **2.** Care dă randament; (despre pămînt) fertil.

productivitáte s.f. Însușirea de a fi productiv, capacitatea de a produce; randament; (ec. pol.) *productivitatea muncii* = eficiența muncii sociale, exprimată prin raportarea rezultatului muncii la consumul de muncă.

producție, *producții*, s.f. **1.** Proces în cadrul căruia oamenii transformă și adaptează la nevoile lor obiectele din natură, creînd bunuri necesare existenței și dezvoltării societății. **2.** Totalitatea produselor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp și într-un anumit sector. **3.** Lucrare, operă (literară, artistică, științifică).

produs, *produse*, s.n., (2) și *produși*, s.m. **1.** Bun material rezultat dintr-un proces de muncă; *produs necesar* = parte a produsului creat de lucrătorii productivi, necesară asigurării reproducției forței de muncă. **2.** Corp, substanță obținută pe cale naturală sau în laborator. **3.** Urmare, rezultat, efect. **4.** (Mat.) Rezultatul unei înmulțiri.

proeminént, -ă, *proeminenți, -te*, adj. **1.** Ieșit în relief. **2.** (Despre oameni) Remarcabil, deosebit, excepțional.

proeminénță, *proeminențe*, s.f. Parte proeminentă, ridicătură, ieșitură.

profán, -ă, *profani, -e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Neștiutor, nepriceput într-un domeniu oarecare. **2.** Care nu ține de religie; laic.

profaná, *profanez*, vb. I. Tr. A trata în mod necuviincios lucruri considerate sfinte; a pîngări, a necinsti.

profanatór, -oáre, *profanatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care profanează.

profascíst, -ă, *profascișți, -ste*, adj. Care susține fascismul, favorabil fascismului.

proferá, *proferez*, vb. I. Tr. (Livr.) A rosti injurii, amenințări.

profesá, *profesez*, vb. I. Tr. **1.** A practica o profesiune, o meserie. **2.** A susține public o concepție, o părere, o convingere.

profésie s.f. v. **profesiune.**

profesionál, -ă, *profesionali, -e*, adj. Care aparține unei profesiuni, privitor la o profesiune; *învățămînt profesional* = învățămînt pentru pregătirea de muncitori calificați.

profesionism s.n. Practicarea unui sport, a unei arte etc. ca profesionist.

profesioníst, -ă, *profesionişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică o îndeletnicire pe baza unei pregătiri corespunzătoare.

profesiúne, *profesiuni,* s.f. Pregătire teoretică şi practică pentru exercitarea unei anumite îndeletniciri; ocupaţie cu caracter permanent, exercitată de cineva. Var.: **profésie** s.f.

profesór, -oáră, *profesori, -oare,* s.m. şi f. Persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu şi care predă o materie de învăţământ. Accentuat şi: *profésor.*

profesorál, -ă, *profesorali, -e,* adj. Care se referă la profesori sau la funcţia de profesor, care aparţine profesorilor.

profesorát s.n. Cariera sau funcţia de profesor.

profesoríme s.f. Totalitatea profesorilor; mulţime de profesori.

profét, *profeţi,* s.m. **1.** Predicator religios considerat ca interpret al voinţei lui Dumnezeu şi ca prezicător al viitorului. **2.** Epitet dat de musulmani lui Mahomed.

profétic, -ă, *profetici, -e,* adj. Care prevesteşte; de profet.

profetizá, *profetizez,* vb. I. Tr. A profeţi.

profeţí, *profeţesc,* vb. IV. Tr. A face profeţii.

profeţíe, *profeţii,* s.f. Prezicere a viitorului (făcută de profet).

profíl, *profiluri,* s.n. **1.** Contur al feţei unei fiinţe, privită dintr-o parte. **2.** Conturul unui lucru, al unei forme de relief; conturul unei secţiuni plane a unui corp, a unei regiuni a scoarţei Pământului etc. **3.** Element decorativ în relief la o clădire. **4.** Obiectivul de bază al unei întreprinderi, al activităţii unei instituţii, căruia îi corespunde un anumit mod de organizare.

profilá, *profilez,* vb. I. **1.** Refl. A se reliefa, a ieşi în evidenţă, a se contura. **2.** Tr. A stabili profilul (4) unei întreprinderi sau instituţii.

profiláctic, -ă, *profilactici, -e,* adj. Care apără de o boală; preventiv.

profilaxíe s.f. Totalitatea măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase.

profilométru, *profilometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese.

profíriu, -íe, *profirii,* adj. Roşu-deschis, trandafiriu.

profit, *profituri,* s.n. **1.** Cîştig, folos, beneficiu. **2.** (Ec. pol.; în capitalism) Forma transformată a plusvalorii care apare ca surplus la întregul capital avansat, ca produs al acestuia, şi care este însuşit ca atare de capitalist.

profitá, *profit,* vb. I. Intr. A trage un folos; (depr.) a urmări un cîştig personal, în orice situaţie, fără a ţine seamă de interesele altora.

profitábil, -ă, *profitabili, -e,* adj. Care aduce profit; util, avantajos.

profitór, -oáre, *profitori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care caută să obţină un cîştig din orice situaţie; afacerist, speculant.

profúnd, -ă, *profunzi, -de,* adj. **1.** Adînc; (despre voce) grav. **2.** Mare, intens: *linişte profundă.* **3.** Radical, fundamental, esenţial. **4.** (Despre oameni) Care judecă lucrurile cu pătrundere, cu seriozitate.

profundór, *profundoare,* s.n. Partea posterioară mobilă a ampenajului orizontal al unui avion.

profunzíme, *profunzimi,* s.f. **1.** Adîncime. **2.** (Fig.) Putere de pătrundere în esenţa lucrurilor.

profuziúne, *profuziuni,* s.f. (Livr.) Cantitate mare, abundenţă, belşug.

progenitúră, *progenituri,* s.f. Vlăstar, odraslă, urmaş; (la animale) pui.

progesterón s.n. Hormon format în ovar, cu rol în dezvoltarea oului şi în formarea placentei. Var.: **progesteróną** s.f.

progesteróną s.f. v. **progesteron.**

prognóză, *prognoze,* s.f. **1.** Prevedere a evoluţiei probabile în timp a unui fenomen, a unui proces, bazată pe studiul proceselor care îi determină apariţia şi evoluţia; estimare a valorilor pe care le vor lua în viitor anumite mărimi. **2.** Partea ştiinţei conducerii, care constă în determinarea tendinţelor şi perspectivelor de dezvoltare a diferitelor sfere de activitate socială. **3.** Pronostic.

prográm, *programe,* s.n. **1.** Plan de activitate în care sînt precizate etapele pentru o anumită perioadă. **2.** Ordinea după care se desfăşoară un spectacol, o emisiune de radio sau de televiziune etc. **3.** Expunerea principiilor, a scopurilor, a sarcinilor unei organizaţii politice sau obşteşti, unui guvern etc. **4.** Secvenţă de instrucţiuni codate cu ajutorul cărora un calculator rezolvă o problemă dată.

programá, *programez,* vb. I. Tr. **1.** A stabili programul după care urmează să se desfăşoare o activitate. **2.** (Cib.) A stabili succesiunea calculelor care trebuie efectuate la un calculator.

programátic, -ă, *programatici, -e,* adj. Referitor la un program; care se desfăşoară conform unui program.

programatór, *programatori,* s.m. Persoană care alcătuieşte programe pentru calculatoarele electronice.

prográmă, *programe,* s.f. *Programă analitică* = expunere amănunţită în scris a materiei de predare în şcoli, la diverse obiecte de învăţământ.

progrés, *progrese,* s.n. Evoluţie de la o formă inferioară la una superioară, manifestată în diferitele domenii ale vieţii sociale (economic, tehnico-ştiinţific, cultural etc.).

progresá, *progresez,* vb. I. Intr. A face progrese, a înainta, a propăşi; a se dezvolta.

progrésie, *progresii,* s.f. Şir de numere care se deduc unul din altul după o anumită regulă; *progresie aritmetică* = şir de numere în care fiecare termen se obţine din precedentul, prin adunarea acestuia cu o anumită raţie; *progresie geometrică* = şir de numere în care fiecare termen se obţine din precedentul, prin înmulţirea acestuia cu o anumită raţie.

progresíst, -ă, *progresişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care este favorabil progresului, care promovează progresul. **2.** S.m. şi f. Partizan al progresului.

pregresív, -ă, *progresivi, -e,* adj. Care progresează; care creşte treptat; *impozit progresiv* = impozit care se măreşte procentual pe măsura creşterii venitului impozabil.

prohibí, *prohibesc,* vb. IV. Tr. A opri producerea, vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri.

prohibitív, -ă, *prohibitivi, -e,* adj. Care interzice, care opreşte ceva.

prohibiţíe, *prohibiţii,* s.f. Interzicerea producerii, vînzării, importului sau exportului anumitor mărfuri.

prohód, *prohoduri,* s.n. Slujba înmormîntării la creştini.

prohodí, *prohodesc,* vb. IV. Tr. A oficia slujba prohodului.

proiéct, *proiecte,* s.n. **1.** Plan de acţiuni viitoare. **2.** Prima redactare, provizorie, a unui plan (economic, politic), a unei legi etc. **3.** Lucrare tehnică cuprinzînd datele necesare pentru executarea unei construcţii, a unei instalaţii etc.

proiectá, *proiectez,* vb. I. **1.** Tr. A avea intenţia să facă ceva, a plănui. **2.** Tr. A elabora un proiect (3). **3.** Tr. A realiza o proiecţie. **4.** Tr. A trimite un fascicul de radiaţii, de particule, o succesiune de imagini etc. pe suprafaţa unui obiect, a unui ecran. **5.** Refl. A se reflecta, a se profila, a se contura. **6.** Tr. A arunca cu forţa un corp; a împrăştia cu presiune un lichid sau un material pulverulent.

proiectánt, -ă, *proiectanţi, -te,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care serveşte la proiecţie, de proiecţie; *dreaptă proiectantă* (şi substantivat, f.) = dreaptă care uneşte un punct cu proiecţia sa pe un plan. **2.** S.m. şi f. Persoană care întocmeşte proiecte (3).

proiectíl, *proiectile,* s.n. Corp metalic lansat dintr-o armă de foc, cu scopul de a distruge o ţintă.

proiectór, *proiectoare,* s.n. Aparat care serveşte pentru a trimite razele de lumină, emise de o sursă, într-o anumită direcţie.

proiécţie, *proiecţii,* s.f. Reprezentare pe un plan a unui obiect din spaţiu, a unei figuri etc.; imagine a unui corp obţinută prin proiectare; *proiecţie cartografică* = reprezentare pe o hartă a unei regiuni a suprafeţei Pămîntului.

prólaps s.n. (Med.) Deplasarea în jos a unui organ sau ieşirea lui din cavitatea în care se găseşte.

prolegómenă, *prolegomene,* s.f. (Livr.) Parte introductivă a unei opere ştiinţifice; ansamblu de noţiuni preliminare aparţinînd unui domeniu ştiinţific.

proletár, -ă, *proletari, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la proletariat, al proletariatului. **2.** S.m. şi f. (În capitalism) Persoană care face parte din proletariat.

proletariát s.n. (În capitalism) Clasa socială a muncitorilor salariaţi, lipsiţi de proprietate asupra mijloacelor de producţie şi nevoiţi să-şi vîndă capitaliştilor forţa de muncă.

proletarizá, *proletarizez,* vb. I. Tr. A aduce pe cineva în starea de proletar.

proliferá, pers. 3 *proliferează,* vb. I. Intr. A se înmulţi, a se reproduce.

proliferáre, *proliferări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a se prolifera*; reproducere. **2.** Înmulţire anormală, prin diviziune, a celulelor dintr-un ţesut. **3.** Înmulţire, extindere, răspîndire.

prolífic, -ă, *prolifici, -e,* adj. (Despre fiinţe) Care se înmulţeşte repede.

prolix, -ă, *proliçi, -xe,* adj. (Despre vorbire, stil) Lipsit de concizie, încărcat cu detalii; confuz.

prolixitáte s.f. Caracterul a ceea ce este prolix.

prológ, *prologuri,* s.n. **1.** Parte a unei piese din teatrul antic, în care se expunea subiectul. **2.** Partea introductivă a unei opere literare sau muzicale; (p. ext.) introducere, prefaţă.

promenádă, *promenade,* s.f. (Înv.) **1.** Plimbare. **2.** Loc pentru plimbare.

prometéic, -ă, *prometeici, -e,* adj. Care se referă la mitul lui Prometeu; (fig.) uman, generos.

promiscuitáte s.f. Convieţuire, în condiţii de mizerie, a mai multor persoane de sex diferit.

promisiúne, *promisiuni,* s.f. Angajament pe care şi-l ia cineva faţă de altul că va face un lucru.

promíte, *promit,* vb. III. Tr. **1.** A-şi lua faţă de cineva obligaţia de a face un lucru. **2.** (Fig.) A prezenta perspective favorabile.

promiţátor, -oáre, *promiţători, -oare,* adj. Care dă speranţe, care promite (2).

promontóriu, *promontorii,* s.n. Fîşie de pămînt înaltă şi abruptă care înaintează în mare.

promoroácă s.f. Chiciură.

promotór, -oáre, *promotori, -oare,* s.m. şi f. Iniţiator şi animator al unei acţiuni, al unui curent etc.

promóţie, *promoţii,* s.f. Serie de absolvenţi ai unei şcoli, ai unei forme de studiu.

promová, *promovez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre elevi) A termina cu succes o clasă sau un an de învăţămînt. **2.** A înainta pe cineva într-o funcţie mai înaltă. **3.** A susţine, a propaga (o idee, un curent).

promovát, -ă, *promovaţi, -te,* adj. Care a terminat cu succes o clasă, un an de învăţămînt.

prompt, -ă, *prompţi, -te,* adj. Care acţionează repede şi la timp.

promptitúdine s.f. Însuşirea de a fi prompt; punctualitate.

promulgá, *promúlg,* vb. I. Tr. A dispune, printr-un act oficial, ca o lege să intre în vigoare, să devină executorie.

pronáos, *pronaosuri,* s.n. **1.** Încăpere la intrarea în sanctuarul unui templu grec. **2.** Partea dinspre uşă a unei biserici.

prónie s.f. (Înv.) Providenţă, dumnezeire.

pronominál, -ă, *pronominali, -e,* adj. Care se referă la pronume, care are valoare de pronume.

pronostíc, *pronosticuri,* s.n. Presupunere privitoare la desfăşurarea şi la rezultatul unor acţiuni viitoare, al unor dispute sportive etc.

pronosticá, *pronostichez,* vb. I. Tr. A face un pronostic.

pronúme, *pronume,* s.n. (Gram.) Parte de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

pronunțá, *pronunț*, vb. I. **1.** Tr. A articula, a rosti sunete, silabe, cuvinte; a rosti un discurs. **2.** Refl. A-și spune părerea.

pronunțát, -ă, *pronunțați, -te*, adj. Reliefat, scos în evidență.

pronúnție, *pronunții*, s.f. Pronunțare, rostire.

prooróc s.m. v. **proroc**.

propagá, *propág*, vb. I. Tr. și refl. A (se) răspîndi, a (se) transmite.

propagándă, *propagande*, s.f. Răspîndire, în mod sistematic, a unor idei, teorii, doctrine politice, religioase etc., cu scopul de a convinge, de a cîștiga adepți.

propagandíst, -ă, *propagandiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care face propagandă. **2.** Persoană care conduce un cerc de învățămînt politico-ideologic de partid.

propagandístic, -ă, *propagandistici, -e*, adj. Referitor la propagandă, care are caracter de propagandă.

propagatór, -oáre, *propagatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care propagă o concepție, o doctrină etc.

propán s.n. Gaz incolor, inflamabil, obținut din gazele de sondă și folosit drept combustibil, ca materie primă în industria chimică etc.

proparoxitón, *proparoxitone*, s.n. Cuvînt accentuat pe silaba antepenultimă.

propășí, *propășesc*, vb. IV. Intr. A prospera, a se dezvolta.

propíce adj. invar. Favorabil, prielnic.

propilée s.f. pl. Intrare monumentală a unui templu antic, formată dintr-un ansamblu de vestibuluri și de porți.

proporție, *proporții*, s.f. **1.** Raport între dimensiunile unor obiecte sau între dimensiunile părților unui întreg. **2.** (Mat.) Egalitate între două rapoarte. **3.** Dimensiune, mărime; *a lua proporții* = a se dezvolta foarte mult.

proporționá, *proporționez*, vb. I. Tr. A stabili un raport, o proporție între două lucruri; a face să fie proporțional.

proporționál, -ă, *proporționali, -e*, adj. Care corespunde unei anumite proporții.

proporționalitáte s.f. Însușirea de a fi proporțional.

proporționát, -ă, *proporționați, -te*, adj. Care are proporții potrivite; armonios.

propovăduí, *propovăduiesc*, vb. IV. Tr. A propaga, a răspîndi idei, concepții, credințe (religioase).

propovăduitór, -oáre, *propovăduitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care propovăduiește; propagator, predicator.

propozíție, *propoziții*, s.f. Cea mai mică unitate sintactică, prin care se exprimă o judecată, o idee.

proprietár, -ă, *proprietari, -e*, s.m. și f. Titular al unui drept de proprietate; persoană care posedă un imobil (considerată în raport cu chiriașul său).

proprietáte, *proprietăți*, s.f. **1.** Dreptul de a deține, de a se folosi de un bun; (ec.) formă socială, istoricește determinată, de însușire a bunurilor materiale de către oameni, cunoscînd două tipuri fundamentale: proprietate obștească (socială) și proprietate privată. **2.** Obiect, bun aflat în proprietatea (1) cuiva. **3.** Însușire, caracteristică; caracter distinctiv. **4.** Calitate a unui cuvînt, a stilului etc. de a reda exact ideea care trebuie exprimată.

proprietăréasă, *proprietărese*, s.f. **1.** Soția unui proprietar. **2.** Deținătoare a unui imobil.

própriu, -ie, *proprii*, adj. **1.** Care aparține cuiva în mod exclusiv; *nume (sau substantiv) propriu* = nume dat unui lucru sau unei ființe spre a le deosebi de alte lucruri sau ființe din aceeași categorie. **2.** Caracteristic, specific. **3.** Indicat, bun pentru... **4.** (Despre cuvinte) Care redă exact ideea ce trebuie exprimată; *propriu-zis* = de fapt, la drept vorbind.

próptă, *propte*, s.f. (Reg.) Proptea.

propteá, *proptele*, s.f. Bucată de lemn, par, stîlp cu care se sprijină un gard, o poartă etc.; (fig., la pl.) protecție nemeritată.

propti, *proptesc*, vb. IV. Tr. A sprijini cu o proptea; (tr. și refl.) a (se) rezema de ceva.

propulsá, *propulsez*, vb. I. Tr. A imprima unui obiect, unui vehicul o mișcare de înaintare.

propúlsie, *propulsii*, s.f. Exercitare a unei forțe de împingere asupra unui vehicul, pentru a provoca înaintarea lui.

propulsór, *propulsoare*, s.n. Organ sau aparat care realizează propulsia unui vehicul.

propúne, *propún*, vb. III. Tr. **1.** A supune dezbaterii și aprobării o părere, o soluție etc.; a da o sugestie, un sfat. **2.** A recomanda pe cineva pentru o funcție, pentru o misiune etc. **3.** Tr. și refl. A-și pune în gînd, a (se) hotărî să facă ceva.

propúnere, *propuneri*, s.f. Faptul de *a (-și) propune*; ceea ce supune cineva unei discuții ori recomandă în vederea unei alegeri sau unei aprobări.

próră, *prore*, s.f. Partea de dinainte a unei nave. Var.: **próvă** s.f.

prorécior, *prorectori*, s.m. Locțiitor al rectorului.

proróc, *proroci*, s.m. Profet. Var.: **prooróc** s.m.

prorocí, *prorocesc*, vb. IV. Tr. (În concepțiile religioase) A prezice viitorul, grație unei inspirații divine.

prorocíre, *prorociri*, s.f. Faptul de *a prorocí*; prezicere a viitorului.

prorogáre s.f. **1.** Extindere a duratei unui termen prevăzut de lege. **2.** Extindere a competenței unui organ de jurisdicție.

proscomidíe s.f. Parte a liturghiei în care preotul pregătește pîinea și vinul pentru împărtășanie.

proscríe, *proscriu*, vb. III. Tr. **1.** (În Roma antică) A osîndi la moarte fără forme de judecată, pentru infracțiuni de ordin politic. **2.** (Înv.) A îndepărta pe cineva din patrie; a exila, a surghiuni.

proscripție, *proscripții*, s.f. Acțiunea de a proscrie.

proscrís, -ă, *proscriși, -se*, adj. (Înv.; adesea substantivat) Izgonit din patrie, exilat.

proslăví, *proslăvesc*, vb. IV. Tr. A ridica în slăvi, a preamări.

prosóp, *prosoape*, s.n. Obiect confecționat dintr-o bucată de țesătură, folosit pentru șters mîinile, fața, corpul după spălat.

prosopopée s.f.v. **prozopopee.**

prospéct, *prospecte*, s.n. Afiș, broșură, pliant care conține date informative asupra unor lucrări ce urmează să apară, asupra unor produse etc.

prospectá, *prospectez*, vb. I. Tr. **1.** A cerceta un teren în vederea descoperirii unor zăcăminte de substanțe minerale utile. **2.** A cerceta cererea și oferta de mărfuri de pe o piață.

prospectívă, *prospective*, s.f. Cercetarea sistematică a viitorului, în funcție de schimbările, de datele și de coordonatele care pot fi prevăzute.

prospecțiúne, *prospecțiuni*, s.f. Acțiunea de a prospecta (1).

prospér, -ă, *prosperi, -e*, adj. Care se găsește sau se dezvoltă în condiții favorabile; căruia îi merge bine.

prosperá, *prospér*, vb. I. Intr. A se dezvolta în condiții favorabile, a progresa.

prosperitáte s.f. Stare prosperă, înfloritoare; bunăstare, belșug.

prospețime s.f. Calitatea de a fi proaspăt, fraged, nou, tînăr.

prost, proástă, *proști, proaste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) lipsit de inteligență, fără judecată; nătărău, nerod. **2.** Adj., s.m. și f. Naiv, credul. **3.** Adj., s.m. și f. (Înv.) (Om) din popor, de jos, de rînd. **4.** Adj. De calitate inferioară, lipsit de valoare; necorespunzător, nesatisfăcător. **5.** Adj. (Despre știri, întîmplări, situații etc.) Care nemulțumește, mîhnește; (despre vreme) nefavorabil. **6.** Adj. Dăunător, neprielnic.

prostátă, *prostate*, s.f. Organ musculos-glandular care înconjură porțiunea inițială a uretrei la bărbat.

prostatítă s.f. Inflamație a prostatei.

prostălău, *prostălăi*, adj., s.m. Augmentativ al lui *prost*; prostănac.

prostănác, -ă, *prostănaci, -e*, adj., s.m. și f. (Om) prost, nătîng.

prosternú, *prostérn*, vb. I. Refl. A se înclina (pînă la pămînt) în fața cuiva, în semn de venerație, de supunere etc.

prostésc, -eáscă, *prostești*, adj. Care denotă prostie.

prostéște adv. Ca un prost.

prosti, *prostesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-și pierde inteligența, puterea de a raționa, a deveni prost. **2.** Tr. (Fam.) A îndupe pe cineva în eroare.

prostíe, *pròstii*, s.f. **1.** Starea celui prost; faptă, comportare, vorbă de om prost. **2.** Vorbă, faptă lipsită de seriozitate, de importanță.

prostíme s.f. (Înv.) Mulțime de oameni de rînd; gloată, norod.

prostíf, -ă, *prostiți, -te*, adj. Zăpăcit, dezorientat; uluit.

prostituá, *prostituez*, vb. I. **1.** Refl. A practica prostituția. **2.** Tr. (Fig.) A pîngări, a necinsti, a degrada.

prostituátă, *prostituate*, s.f. Femeie care practică prostituția.

prostitúție s.f. Fapta comisă de femeia care întreține raporturi sexuale cu diferite persoane, în scopul de a-și cîștiga mijloacele de existență.

prostován, -ă, *prostovani, -e*, adj. (Pop. și fam.) Prostănac.

prostovól, *prostovoale*, s.n. Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă conică, prevăzută la margine cu greutăți de plumb care o trag la fundul apei și o strîng.

prostrăție s.f. Stare patologică caracterizată printr-o indiferență totală față de ceea ce se petrece în jur, prin lipsă de reacție la excitațiile externe.

protactíniu s.n. Element radioactiv din grupa actinidelor, produs de dezintegrare a uraniului.

protagoníst, -ă, *protagoniști, -ste*, s.m. și f. **1.** Interpretul rolului principal într-o piesă de teatru, într-un spectacol de operă, într-un film. **2.** Reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii, al unei competiții sportive.

protál, *protale*, s.n. Corp vegetal în formă de lamă, rezultat din germinarea sporilor criptogamelor vasculare.

protargól s.n. Preparat medicamentos cu acțiune antiseptică.

protáză, *protaze*, s.f. (Gram.) Prima parte a unei perioade condiționale, care cuprinde propozițiile secundare și a cărei consecință este exprimată în partea a doua a perioadei.

protectór, -oáre, *protectori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care protejează ori favorizează pe cineva sau ceva.

protectorát, *protectorate*, s.n. Formă de dependență a unui stat față de altul, instituită printr-un tratat, în care statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrîndu-și o anumită autonomie internă.

protécție, (2) protecții, s.f. **1.** Faptul de a proteja; ocrotire; *protecția muncii* = ansamblu de măsuri avînd drept scop ocrotirea vieții și a sănătății celor ce muncesc, în timpul procesului de producție, și asigurarea condițiilor optime de muncă. **2.** Sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă.

protecționísm s.n. Politică economică de protejare a activității economice indigene, prin măsuri de îngrădire a concurenței străine și de mărire a puterii producătorilor autohtoni.

protéic, -ă, *proteici, -e*, adj. Care își schimbă mereu forma; nestatornic; (biol.) care se referă la proteine.

proteínă, *proteine*, s.f. Substanță organică complexă care se găsește în celulele animale și vegetale, constituind factorul chimic fundamental al proceselor vii.

protejá, *protejez*, vb. I. Tr. **1.** A apăra, a păzi, a ocroti. **2.** A sprijini; a favoriza, a părtini.

proteját, -ă, *protejați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care se bucură de protecția cuiva.

protést, *proteste*, s.n. Faptul de a protesta; opoziție hotărîtă împotriva unei acțiuni, a unei măsuri considerate nedrepte.

protestá, *protestez*, vb. I. Intr. A-și exprima dezaprobarea față de o hotărîre, față de o măsură etc. considerate nejuste; a contesta.

protestánt, *-ă, protestanți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de protestantism, care se referă la protestantism. 2. S. m. și f. Adept al protestantismului.

protestantísm s.n. Nume dat doctrinelor religioase creștine care s-au rupt de catolicism în sec. XVI prin mișcarea Reformei.

protestatár, *-ă, protestatari, -e*, adj. Care conține un protest; (substantivat) persoană care aderă la o acțiune de protest.

protétic, *-ă, protetici, -e*, adj. 1. Care se referă la proteză (1). 2. (Lingv.; despre sunete) Apărut prin proteză (2).

protéză, *proteze*, s.f. 1. Aparat sau piesă care înlocuiește un membru, un organ sau o parte dintr-un membru al corpului omenesc. 2. (Lingv.) Adăugarea unui sunet la începutul unui cuvînt, fără ca înțelesul cuvîntului să se schimbe.

protipendádă s.f. Nume dat marii boierimi feudale, care se bucura de privilegii speciale; vîrfurile burghezo-moșierimii; (p. ext.) elită socială.

protocól, *protocoale*, s.n. 1. Ansamblul normelor și practicilor folosite cu prilejul unor acte cu caracter solemn, în special în raporturile diplomatice. 2. Act, document în care se consemnează problemele dezbătute la un congres, la o conferință internațională, la o convorbire diplomatică etc.

protocolár, *-ă, protocolari, -e*, adj. Care ține de protocol, care se face potrivit regulilor protocolului.

protoiereú, *protoierei*, s.m. Preot care conduce o protoierie (2); protopop.

protoierie, *protoierii*, s.f. 1. Demnitatea, funcția de protoiereu. 2. Unitate administrativă bisericească formată din mai multe parohii.

protón, *protoni*, s.m. Particulă elementară cu sarcină electrică pozitivă, care constituie nucleul atomului de hidrogen și, alături de neutron, intră în alcătuirea nucleelor atomice ale celorlalte elemente.

protónic, *-ă, protonici, -e*, adj. (Despre sunete, silabe) Care se găsește înaintea silabei accentuate.

protoplásmă s.f. Materia din care sînt formate organismele vii și care reprezintă substratul material caracteristic al vieții.

protopóp, *protopopi*, s.m. Protoiereu.

protosínghel, *protosinghelii*, s.m. Distincție bisericească inferioară celei de arhimandrit.

prototíp, *prototipuri*, s.n. 1. Model reprezentînd tipul original după care se realizează un obiect, un aparat etc. 2. Primul exemplar al unei piese, al unui sistem tehnic, după care, dacă a fost omologat, se execută fabricația în serie. 3. Model desăvîrșit.

protozoár, *protozoare*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale inferioare unicelulare, microscopice; (și la sg.) animal din această încrengătură.

protuberánt, *-ă, protuberanți, -te*, adj. Care constituie o protuberanță.

protuberánță, *protuberanțe*, s.f. 1. (Anat.) Parte proeminentă a unui organ. 2. Nor de gaz incandescent care se observă la marginea discului solar.

proțáp, *proțapuri*, s.n. 1. Prăjină groasă de lemn care se fixează la dricul carului și de care se prinde jugul. 2. Înjghebare simplă din două bețe despicate la un capăt și înfipte în pămînt, între care se pune la fript pește, carne etc.

proțăpeálă, *proțăpeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se proțăpi.

proțăpí, *proțăpesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se opri (provocator) în fața cuiva; (fig.) a se îngîmfa.

proțăpít, *-ă, proțăpiți, -te*, adj. (Fam.) Sigur de sine; îngîmfat.

próvă s.f.v. **proră.**

provení, *provin*, vb. IV. Intr. A-și avea originea, a se trage din...; a rezulta din...

proveniénță, *provenințe*, s.f. Origine, obîrșie, provenire.

provensál, *-ă, provensali, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la Provența (Provence) sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Provența. 2. S.m. și f. Locuitor al Provenței.

provérb, *proverbe*, s.n. Expresie populară de largă circulație, care cuprinde, într-o formulare sugestivă, de obicei metaforică, o învățătură, o experiență de viață.

proverbiál, *-ă, proverbiali, -e*, adj. 1. Care se referă la proverbe, care are caracter de proverb. 2. Despre care s-a dus vestea; care a ajuns de pomină.

providénță s.f. (În concepțiile religioase) Divinitate, dumnezeire.

providențiál, *-ă, providențiali, -e*, adj. Care este socotit ca dăruit, trimis de providență; (fig.) salutar, excepțional.

provinciál, *-ă, provinciali, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Din provincie; caracteristic provinciei. 2. S.m. și f. Persoană care locuiește în provincie.

provincialísm, *provincialisme*, s.n. Cuvînt sau expresie caracteristică unei anumite provincii; regionalism.

províncie, *provincii*, s.f. 1. Parte dintr-o țară, constituind o unitate geografică sau o diviziune administrativă. 2. Teritoriu al unei țări, în afara capitalei.

provízie, *provizii*, s.f. Produse necesare întreținerii, alimentării etc. unei gospodării, unui oraș, unei armate pentru un anumit timp.

provizorát, *provizorate*, s.n. Caracterul a ceea ce este provizoriu; situație provizorie.

provizóriu, -ie, *provizorii*, adj. (Adesea adverbial) Care durează numai un anumit timp; care se face numai pentru un anumit timp; temporar, vremelnic.

provocá, *provóc*, vb. I. Tr. 1. A determina, a cauza, a da naștere la...; a produce intenționat un proces, un fenomen. 2. A atîța, a întări;

a instiga. **3.** A chema pe cineva la o întrecere, la o luptă, la o discuție.

provocáre, *provocări*, s.f. Acțiunea de *a provoca*.

provocatór, -oáre, *provocatori, -oare*, adj. Care provoacă; (și substantivat) instigator; (p. ext.) impertinent, obraznic.

proxenét, -ă, *proxeneți, -te*, s.m. și f. Persoană care mijlocește prostituția.

próxim, -ă, *proximi, -e*, adj. Cel mai apropiat (în timp sau în spațiu); *gen proxim* = genul cel mai apropiat de noțiunea de definit.

proximitáte s.f. Apropiere imediată (în timp sau în spațiu); vecinătate.

prozáic, -ă, *prozaici, -e*, adj. (Despre stil, opere literare) Lipsit de valoare artistică, stilistică; (p. ext.) banal, comun.

prozaísm s.n. Caracterul a ceea ce este prozaic.

prozatór, -oáre, *prozatori, -oare*, s.m. și f. Autor de opere literare în proză.

prózǎ s.f. **1.** Mod de exprimare care nu este supus regulilor de versificație. **2.** Totalitatea operelor în proză (1) ale unui scriitor, ale unei epoci etc.

prozelít, -ă, *prozeliți, -te*, s.m. și f. Persoană convertită de curînd la o religie, la o doctrină; (dept nou și entuziast.

prozelitísm s.n. Zel, strădanie de a face proseliți.

prozódic -ă, *prozodici, -e*, adj. Referitor la prozodie.

prozodíe s.f. Disciplină care se ocupă cu tehnica versificației sub raportul structurii versurilor.

prozopopée, *prozopopei*, s.f. Figură de stil prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau un personaj alegoric.

prudént, -ă, *prudenți, -te*, adj. Care se ferește de ceea ce este primejdios, de ceea ce poate să producă un neajuns; prevăzător, circumspect.

prudénță s.f. Însușirea de a fi prudent; precauție.

pruínă s.f. Strat fin care acoperă ca o brumă anumite fructe.

prun, *pruni*, s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe-verzui și cu fructe comestibile.

prúnă, *prune*, s.f. Fructul prunului, de formă sferică, uneori alungită, de culoare vînătă sau albuie.

prunăríe, *prunării*, s.f. Livadă sau grădină de pruni.

prunc, *prunci*, s.m. (Înv. și pop.) Copil sugaci; (p. ext.) orice copil.

prúncă, *prunce*, s.f. (Înv. și reg.) Copil (mic) de sex feminin.

pruncíe s.f. (Înv. și pop.) Copilărie.

pruncucídere, *pruncucideri*, s.f. Uciderea de către mamă a propriului copil, de curînd născut.

pruncucigáșă, *pruncucigașe*, s.f. Mamă care ucide copilul nou-născut.

prund, *prunduri*, s.n. Pietriș mărunt; malul unei ape pe care se găsește astfel de pietriș.

prundărás, *prundărași*, s.m. Gen de păsări călătoare care trăiesc pe malul apelor, cu penele de culoare brună pe spate și albe pe pîntece.

prundíș, *prundișuri*, s.n. Prund; loc cu mult prund.

prunduí, *prunduiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un drum (o alee, o cărare) cu prund.

prunduít, -ă, *prunduiți, -te*, adj. Pe care s-a așternut prund.

prunét, *prunețuri*, s.n. Livadă, grădină de pruni.

prurígo s.n. Boală a pielii caracterizată printr-o erupție de bășicuțe însoțită de mîncărime.

prurít s.n. Mîncărime intensă a pielii, care apare în unele boli de piele.

prusác, -ă, *prusaci, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Prusia. **2.** S.m. și f. Locuitor al Prusiei.

prúsic adj. *Acid prusic* = acid cianhidric.

psalm, *psalmi*, s.m. Imn religios biblic la vechii evrei (ulterior și la creștini).

psalmíst, *psalmiști*, s.m. Autor sau cîntăreț de psalmi.

psalmodiá, *psalmodiez*, vb. I. Tr. A cînta sau a recita psalmi ori alte cîntări religioase; (p. ext.) a cînta sau a recita monoton.

psalmodíe, *psalmodii*, s.f. Melodie bisericească tărăgănată; (p. ext.) cîntare sau recitare monotonă.

psalt, *psalți*, s.m. Cîntăreț de strană în biserică.

psaltichíe s.f. Muzică vocală bisericească, specifică ritului ortodox.

psaltíre, *psaltiri*, s.f. Carte de cult cuprinzînd o culegere de 151 de psalmi, atribuiți regelui David.

pseudo- Element de compunere însemnînd „fals", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

pseudocultúră, *pseudoculturi*, s.f. Cultură falsă, aparentă.

pseudomorfóză s.f. Proces de transformare fizică sau chimică a unui mineral, cu păstrarea formei cristalografice inițiale.

pseudoním, *pseudonime*, s.n. Nume fictiv pe care îl adoptă mai ales scriitorii.

pseudopód, *pseudopode*, s.n. Prelungire mobilă provizorie a protoplasmei la amibe, leucocite etc., servind la locomoție și la prinderea hranei.

psihanalíst, -ă, *psihanaliști, -ste*, s.m. și f. Adept al psihanalizei.

psihanalític, -ă, *psihanalitici, -e*, adj. Care se referă la psihanaliză; care aparține psihanalizei.

psihanalíză s.f. Concepția lui S. Freud și a adepților săi privind viața psihică, conștientă și inconștientă.

psihastenie, *psihastenii*, s.f. Formă de nevroză caracterizată prin nehotărîre, nesiguranță de sine, obsesii și fobii.

psihiátric, -ă, *psihiatrici, -ce,* adj. Care se referă la psihiatric, care ține de psihiatrie.

psihiatrie s.f. Ramură a medicinii care studiază bolile psihice, tratamentul și profilaxia lor.

psihiátru, *psihiatri,* s.m. Medic specialist în psihiatrie.

psihic, -ă, *psihici, -ce,* s.n., adj. **1.** S.n. Formă specifică de reflectare, proprie animalelor superioare și omului, produs al activității sistemului nervos; totalitatea fenomenelor și proceselor prin care se realizează această reflectare și care pot fi cognitive, afective și volitionale; structură sufletească proprie cuiva. **2.** Adj. Care aparține psihicului (1), privitor la psihic.

psihofiziológic, -ă, *psihofiziologici, -ce,* adj. Care aparține psihofiziologiei, care se referă la psihofiziologie.

psihofiziologíe s.f. Ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în legătură cu cele fiziologice.

psihológ, -ă, *psihologi, -ce,* s.m. și f. **1.** Specialist în psihologie. **2.** Observator fin, cunoscător al vieții psihice omenești.

psihológic, -ă, *psihologici, -ce,* adj. Privitor la psihologie, care aparține psihologiei; *moment psihologic* = moment potrivit pentru a influența pe cineva, pentru a determina ceva.

psihologíe s.f. **1.** Știință care studiază psihicul, legitatea proceselor și însușirilor psihice ale persoanei. **2.** Totalitatea fenomenelor psihice care caracterizează un individ sau o colectivitate.

psihologísm s.n. Tendință de a reduce fenomenele sau procesele logice, etice, sociologice etc. la fenomene psihice.

psihomotór, -oáre, *psihomotori, -oare,* adj. Care se referă la mișcări a căror realizare implică activitatea nervoasă superioară.

psihopát, -ă, *psihopați, -te,* s.m. și f. Persoană care suferă de psihopatie.

psihopátic, -ă, *psihopatici, -ce,* adj. Care se referă la psihopatie.

psihopatíe, *psihopatii,* s.f. Stare psihică anormală, caracterizată prin tulburări de comportament, prin scăderea capacității de adaptare la condițiile de mediu.

psihopatologíe s.f. Știință care se ocupă cu aspectele patologice ale activității psihice.

psihoterapíe s.f. Metodă de tratament a unor boli prin folosirea factorilor psihici.

psihóză, *psihoze,* s.f. **1.** Termen generic pentru bolile psihice. **2.** Stare de spirit bolnăvicioasă caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, provocată de cauze exterioare (războaie, calamități etc.).

pst interj. Cuvînt prin care se atrage atenția cuiva să tacă.

pteridofítă, *pteridofite,* s.f. (La pl.) Încrengătură de plante superioare cu corpul diferențiat în rădăcină, tulpină și frunze și care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă din această încrengătură (ex. feriga).

pterigóte s.f. pl. Subclasă care include insectele cu aripi.

pterodactíl, *pterodactili,* s.m. Gen de reptile zburătoare care au trăit în era secundară, cu aripi ca ale liliacului.

ptialínă s.f. Enzimă prezentă în salivă, care transformă amidonul din alimente în glucoză și maltoză.

ptiu interj. Cuvînt care exprimă dezgust, dispreț sau mirare, surprindere etc.

ptomaínă, *ptomaine,* s.f. Substanță rezultată din putrefacția proteinelor animale.

ptóză, *ptoze,* s.f. Fenomen patologic constînd în deplasarea în jos a unui organ sau a unor formațiuni anatomice.

ptru interj. Cuvînt cu care se opresc caii din mers.

púber, -ă, *puberi, -e,* adj., s.m. și f. (Individ) ajuns la vîrsta pubertății.

pubertáte s.f. Perioadă a vieții omenești, cuprinsă între copilărie și adolescență, caracterizată în special prin maturația sexuală.

pubián, -ă, *pubieni, -e,* adj. Care aparține pubisului, privitor la pubis.

púbis, *pubise,* s.n. Os pereche care formează partea anterioară a centurii pelviene.

públic, -ă, *publici, -ce,* adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține tuturor, care privește pe toți; care provine de la o colectivitate. **2.** Adj. Care are loc în fața unei colectivități, a unei adunări. **3.** Adj. De stat, al statului, al întregului popor. **4.** S.n. Colectivitate mare de oameni; mulțime, lume. **5.** S.n. Totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință etc.

publicá, *públic,* vb. I. Tr. A tipări (o carte, un articol); a difuza.

publicáție, *publicații,* s.f. Ceea ce se publică (carte, revistă etc.); tipăritură care apare cu o anumită periodicitate.

publicíst, -ă, *publiciști, -ste,* s.m. și f. Persoană care publică articole în ziare și reviste.

publicístic, -ă, *publicistici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la publicistică (2) sau la publiciști. **2.** S.f. Ocupația, activitatea de publicist. **3.** S.f. Totalitatea publicațiilor (periodice) dintr-un anumit interval de timp.

publicítate s.f. Faptul de a face un lucru cunoscut publicului; răspîndire, difuzare în public; *mica publicitate* = rubrică sau pagină într-un ziar, în care se publică diferite anunțuri; anunțurile publicate în această rubrică; *a da publicității* = a anunța în mod public; a publica.

puc, pucuri, s.n. Obiect de cauciuc de forma unui disc, folosit la jocul de hochei pe gheață.

puchinós, -oásă, *puchinoși, -oase,* adj. (Reg.) Urduros; murdar.

puci, *puciuri,* s.n. Acțiune armată a unui grup politic, care urmărește răsturnarea puterii de stat printr-un atac neașteptat.

puciós, -oásă, *pucioși, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. (Înv. și pop.) Care miroase urît, puturos. **2.** S.f. (Pop.) Sulf.

pud, *puduri,* s.n. Unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 16,38 kg.

púdel, *pudeli,* s.m. Rasă de cîini de mărime mijlocie, cu părul foarte lung și lățos.

púdic, -ă, *pudici, -e,* adj. Rușinos, decent.
pudicitáte s.f. Pudoare, rușine, sfială.
púding, *pudinguri,* s.n. Preparat alimentar făcut din făină, ouă, zahăr, măduvă, prune și rom.
pudláj s.n. Procedeu învechit de elaborare a oțelului, prin afinarea fontei în cuptoare speciale.
pudoáre s.f. Atitudine decentă, sfială; (p. ext.) curățenie morală, castitate.
pudrá, *pudrez,* vb. I. 1. Tr. și refl. A (se) da cu pudră. 2. Tr. A acoperi o suprafață cu un strat de pulbere, în scop tehnologic sau de protecție.
pudrát, -ă, *pudrați, -te,* adj. Dat cu pudră pe față.
púdră, *pudre,* s.f. Pulbere fină, ușor parfumată, folosită în cosmetică; substanță medicamentoasă sub formă de pulbere, folosită contra iritațiilor pielii; *zahăr pudră* = zahăr sub formă de pulbere.
pudriéră, *pudriere,* s.f. Cutioară în care se ține pudra de fardat.
puericultúră s.f. Ramură a medicinii care studiază metodele și mijloacele necesare asigurării unei creșteri și dezvoltări armonioase a copiilor.
puerîl, -ă, *puerili, -e,* adj. De copil, copilăresc; copilăros; naiv.
puerperálă adj. *Febră puerperală* = boală gravă a lăuzelor, cauzată de pătrunderea în uter a unui agent infecțios.
puf[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o suflare bruscă, de căderea unui corp pe o suprafață moale etc.
puf[2], (4) *pufuri,* s.n. 1. Pene foarte scurte și moi care acoperă corpul puilor și, pe unele părți, al păsărilor adulte. 2. Perișori fini și moi care cresc pe obrazul oamenilor. 3. Peri scurți și moi cu care sînt prevăzute unele fructe sau semințe. 4. Mic obiect de toaletă care servește la pudrat.
pufăí, *púfăi,* vb. IV. Intr. 1. A sufla cu zgomot pe nări; a pufni; a expira fumul de țigară, producînd un zgomot înfundat. 2. (Despre locomotive) A evacua aburul cu întreruperi ritmice și zgomotoase.
pufăiálă, *pufăieli,* s.f. Pufăit.
pufăít s.n. Faptul de a pufăi.
pufní, *pufnesc,* vb. IV. Intr. 1. A sufla pe nări, cu zgomot și sacadat. 2. (Despre locomotive) A da afară aburii cu un zgomot scurt și sacadat.
pufnitúră, *pufnituri,* s.f. Faptul de a pufni.
pufoáică, *pufoaice,* s.f. Haină scurtă, matlasată.
pufós, -oásă, *pufoși, -oase,* adj. Acoperit cu puf; asemănător cu pufu.l
pufulét, *pufuleți,* s.m. 1. Diminutiv al lui *puf*[2]. 2. (La pl.) Produs alimentar preparat din mălai cu adaos de cașcaval, avînd aspectul unor tubulețe.
pugilism s.n. (Sport) Box.
pugilíst, *pugiliști,* s.m. Boxer.
pugilístic, -ă, *pugilistici, -e,* adj. Care se referă la pugilism, care ține de pugilism.

púhav, -ă, *puhavi, -e,* adj. 1. (Despre oameni) Cu carnea moale și umflată; buhăit. 2. (Despre alimente) Afînat, înfoiat.
puhăví, *puhăvesc,* vb. IV. Refl. A deveni puhav.
puhói, *puhoaie,* s.n. 1. Apă curgătoare umflată de ploi sau de topirea zăpezii, care se revarsă năvalnic; torent, șuvoi. 2. (Fig.) Mulțime, val de oameni (sau de alte ființe) care se mișcă în aceeași direcție.
puhoiér, *puhoieri,* s.m. Pasăre răpitoare asemănătoare cu uliul.
pui[1], *pui,* s.m., interj. 1. S.m. Pasăre, de la ieșirea din ou pînă la maturitate; (p. ext.) orice animal de la naștere pînă la maturitate. 2. S.m. (Fam.) Copil. 3. S.m. Vlăstar, mlădiță. 4. S.m. *Pui-(de pernă)* = pernă mică, puișor; *pui de ger* = ger mare, strașnic; *pui de somn* = somn bun, adînc; *pui de bătaie* = bătaie zdravănă. 5. S.m. (La pl.) Cusături mărunte decorative, pe pieptul și pe mînecile cămășilor țărănești. 6. Interj. Strigăt repetat cu care se cheamă puii sau alte păsări de curte.
pui[2], pers. 3 *puiește,* vb. IV. Tr. A scoate pui.
puia-gáia s.f. art. *De-a puia-gaia* = numele unui joc de copii.
puiándru, *puiendri,* s.m. Augmentativ al lui *pui;* pui mai mărîcel de pasăre sau de animal.
púică, *puici,* s.f. 1. Pui de găină de sex femeiesc; găină tînără. 2. Termen de dezmierdare pentru o fată sau pentru o femeie.
puiculíță, *puiculițe,* s.f. 1. Diminutiv al lui *puică.* 2. Puică (2).
puiérniță, *puierniță,* s.f. Instalație specială în care se cresc puii unor păsări de curte.
puiét, (3) *puieți,* s.m. 1. Larve de albine. 2. Pești mici, în prima perioadă de viață (servind la repopularea apelor). 3. Nume generic dat plantelor lemnoase tinere care se transplantează în altă parte.
puișór, (1) *puișori,* s.m., (2) *puișoare,* s.n. 1. S.m. Diminutiv al lui *pui.* 2. S.n. Pernă mică de pus sub cap.
puitór, *puitoare,* s.n. *Puitor de mine* = navă militară amenajată pentru plantarea minelor[1] (2) în fluvii și în mări.
pul, *puluri,* s.n. Fiecare dintre piesele rotunde de lemn care se folosesc la jocul de table.
pulberăríe, *pulberării,* s.f. Fabrică sau depozit de muniții.
púlbere, *pulberi,* s.f. 1. Praf (1). 2. (Înv.) Praf de pușcă.
pulmón, *pulmoni,* s.m. (Anat.) Plămîn.
pulmonár, -ă, *pulmonari, -e,* adj. Care se referă la plămîni, care aparține plămînilor.
pulóver, *pulovere,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea superioară a corpului.
pulpáně, *pulpane,* s.f. Fiecare dintre cele două părți de jos ale unei haine lungi.
púlpă, *pulpe,* s.f. 1. Partea musculoasă a piciorului, dintre genunchi și gleznă. 2. Partea moale, cărnoasă, a unor fructe.

puls, *pulsuri,* s.n. Dilatare și contractare ritmică a arterelor, provocată de pomparea sîngelui de către inimă.

pulsá, *pulsez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre sînge) A circula în vasele sanguine. **2.** (Fig.; despre procese) A se desfășura într-un ritm viu; a fremăta.

pulsatíl, -ă, *pulsatili, -e,* adj. Care se referă la puls, care aparține pulsului.

pulsáție, *pulsații,* s.f. **1.** Zvîcnire, bătaie a pulsului; (fig.) desfășurare ritmică a unui proces, a unui fenomen. **2.** (Fiz.) Mărime caracteristică proceselor periodice, proporțională cu frecvența; variație periodică a unei mărimi care nu-și schimbă semnul.

pulsoreactór, *pulsoreactoare,* s.n. Propulsor cu reacție pentru avioanele supersonice.

pulverizá, *pulverizez,* vb. I. Tr. A transforma în pulbere un material solid; a transforma un lichid în picături foarte fine, cu ajutorul unui pulverizator.

pulverizatór, *pulverizatoare,* s.n. Aparat folosit pentru pulverizare.

pulverulént, -ă, *pulverulenți, -te* adj. Care se prezintă sub formă de pulbere.

púma s.f. Mamifer carnivor din familia felidelor, lung de peste 1 m, care trăiește în America.

pumn, *pumni,* s.m. Palma închisă, cu degetele adunate și îndoite; palmele strînse și adîncite în formă de cupă (pentru a putea reține un lichid).

pumnál, *pumnale,* s.n. Armă formată dintr-o lamă scurtă cu două tăișuri și cu vîrf ascuțit, prinsă de un mîner.

pumní, *pumnesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) bate cu pumnii.

punci, *punciuri,* s.n. Băutură făcută dintr-un amestec de rom, zahăr, suc de lămîie sau de portocale etc.

punct, *puncte,* s.n. **1.** Element fundamental al geometriei, care are toate dimensiunile nule, definit ca intersecție a două linii. **2.** Semn grafic mic, rotund, folosit ca semn de punctuație pentru a marca sfîrșitul unei propoziții sau fraze, prescurtarea unui cuvînt etc.; *două puncte* = semn de punctuație constînd din două puncte (:) așezate unul deasupra celuilalt, care arată că urmează o enumerare, o explicație, o concluzie sau o vorbire directă; *punct și virgulă* = semn de punctuație constînd dintr-un punct așezat deasupra unei virgule, folosit pentru a despărți părțile componente ale unei perioade. **3.** Pată mică rotundă pe un fond de altă culoare. **4.** Semn mic, rotund, pus la dreapta unei note muzicale pentru a-i prelungi durata cu încă o jumătate din valoarea ei. **5.** Model de cusătură sau de broderie. **6.** Loc determinat în spațiu; *punct de plecare* (sau *de pornire)* = începutul unei acțiuni. **7.** *Punct mort* = poziție a unui mecanism bielă-manivelă, care corespunde momentului cînd biela și manivela au axele în prelungire sau suprapuse. **8.** Unitate de măsură care indică situația participanților la o competiție sportivă, la unele jocuri de societate etc. **9.** *Punct tipografic* = unitate de măsură folosită în poligrafie pentru litere, spații, linii etc. **10.** Parte determinată a unei acțiuni, a unei probleme, a unei discuții etc.; moment, fază, etapă; *la punct* = la momentul oportun. **11.** Temperatură fixă, caracteristică producerii unui anumit fenomen; *punct critic* = stare critică.

punctá, *punctez,* vb. I. Tr. **1.** A marca, a însemna cu puncte; a scoate în evidență, a sublinia. **2.** A marca punctele (8) înscrise într-o competiție sportivă.

punctáj, *punctaje,* s.n. **1.** Totalul punctelor acumulate de un sportiv sau de o echipă într-o competiție. **2.** Însemnare a punctelor mai importante ale unui plan de acțiune, ale unei expuneri.

punctát, -ă, *punctați, -te,* adj. Marcat, însemnat cu puncte; alcătuit din puncte.

punctatór, *punctatoare,* s.n. Unealtă de oțel cu vîrf ascuțit, cu care se punctează (1).

punctiformm, -ă, *punctiformi, -e,* adj. În formă de punct.

punctuál, -ă, *punctuali, -e,* adj. Care respectă întocmai termenele stabilite; (adverbial) la timp, la momentul stabilit.

punctualitáte s.f. Însușirea de a fi punctual.

punctuáție, *punctuații,* s.f. Sistem de semne grafice care au rolul de a marca în scris pauzele și intonația din vorbire, întreruperea șirului comunicării etc.

púncție, *puncții,* s.f. Străpungere cu un ac special a unui vas, a unui țesut sau a peretelui unei cavități a organismului, pentru a extrage un lichid sau pentru a introduce un medicament.

púne, *pun,* vb. III. **1.** Tr. A face să stea undeva, a plasa; (tr. și refl.) a (se) instala undeva, a (se) așeza într-un loc. **2.** Refl. A se depune; a se lăsa; a se așterne. **3.** Tr. A așeza pe cineva într-o situație (nouă), într-un post etc. **4.** Tr. A așeza la locul sau în poziția în care trebuie să stea; a aranja, a rîndui; *a pune caii* = a înhăma. **5.** Tr. și refl. A (-și) așeza pe corp un obiect de îmbrăcăminte; a (se) îmbrăca, a (se) încălța. **6.** Tr. A institui, a hotărî, a stabili: *a pune o taxă.* **7.** Refl. A se împotrivi; *a se pune cu capul* = a face tot ce este posibil pentru a împiedica o acțiune. **8.** Refl. A se lua la întrecere, a se măsura cu cineva. **9.** Tr. A sili, a obliga pe cineva să facă un lucru. **10.** Tr. *A pune stăpînire* = a se face stăpîn pe ceva (sau pe cineva); *a pune în valoare* = a valorifica.

púnere s.f. Acțiunea de *a (se) pune; punere la pămînt* = defect în funcționarea unei instalații electrice, constînd în stabilirea unei legături accidentale între conductele electrice sub tensiune și pămînt.

pungáș, *pungași,* s.m. Hoț de buzunare, borfaș.

púngă, *pungi,* s.f. **1.** Săculeț de piele, de material plastic etc., cu una sau cu mai multe despărțituri, în care se țin banii. **2.** Săculeț făcut din hîrtie sau din alt material, servind ca ambalaj pentru diferite obiecte. **3.** Umflătură a pielii (mai ales la ochi).

pungăli, *pungălesc,* vb. IV. Tr. A coase cu împunsături rare, neregulate.

pungășeálă, *pungășeli,* s.f. Pungășie.

pungăși, *pungășesc,* vb. IV. Tr. A fura (mai ales bani din buzunar); a înșela, a escroca.

pungășie, *pungășii,* s.f. Furt, hoție; înșelătorie, escrocherie.

pungí, *pungesc,* vb. IV. Tr. *A-și pungi gura* (sau *buzele*) = a-și strînge și încreți buzele.

púnic, -ă, *punici, -e,* adj. Care se referă la Cartagina sau la locuitorii ei.

púnte, *punți,* s.f. **1.** Pod îngust folosit numai de pietoni. **2.** Planșeu care împarte o navă în etaje sau acoperă etajul superior. **3.** Pod suspendat sau mobil care leagă vasele de chei.

pupá, *pup,* vb. I. Tr. și refl. recipr. (Fam.) A (se) săruta.

pupát, *pupaturi,* s.n. (Fam.) Sărut.

púpă[1], *pupe,* s.f. Partea de dinapoi a unei nave.

púpă[2], *pupe,* s.f. (Zool.) Nimfă **(2),** crisalidă.

pupăcióș, -oásă, *pupăcioși, -oase,* adj. (Fam.) Căruia îi place să (se) sărute.

pupătúră, *pupături,* s.f. (Fam.) Sărutare.

púpăză, *pupeze,* s.f. Pasăre călătoare, cu cioc lung și curbat și cu un moț de pene portocalii pe cap.

pupezéle s.f. pl. Plantă erbacee de pădure, din familia leguminoaselor, cu flori purpurii la început, apoi albăstrii.

pupíl, -ă, *pupili, -e,* s.m. și f. Minor aflat sub tutela unei persoane.

pupílă, *pupile,* s.f. Deschizătură din mijlocul irisului, prin care pătrunde lumina în ochi.

pupítru, *pupitre,* s.n. **1.** Masă cu suprafața înclinată, care servește la scris, citit, desenat etc.; partea de deasupra a unei bănci de școală. **2.** Suport înclinat pe care muzicanții își așază notele; *la pupitru* = la conducerea unei orchestre, ca dirijor. **3.** *Pupitru de comandă* = dispozitiv în formă de masă sau de tablou în care sînt montate mecanismele de transmis comenzile unei instalații.

pur[1], *puri,* s.m. Plantă erbacee cu frunze lungi și înguste și cu flori purpurii, dispuse în umbele.

pur[2], **-ă,** *puri, -e,* adj. **1.** Care nu conține elemente străine; curat, neamestecat. **2.** Nealterat, neviciat; (fig.) nepătat, neprihănit. **3.** (Despre voce, sunete) Limpede, cristalin.

purceá, -ícă, *purcele,* s.f. Puiul de sex feminin al scroafei.

purcéde, *purcéd,* vb. III. Intr. **1.** A porni la drum, a pleca; a începe o acțiune. **2.** A izvorî, a proveni din...

purcél, *purcei,* s.m. Puiul scroafei (în special de sex masculin).

purcói, *purcoaie,* s.n. Grămadă de fîn sau de paie; căpiță.

purgatív, -ă, *purgativi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care favorizează evacuarea materiilor fecale din organism.

purgatóriu s.n. (În religia catolică) Loc imaginar în care sufletele morților cu păcate mai ușoare s-ar purifica înainte de a intra în paradis.

purgáție, *purgații,* s.f. Faptul de a elimina materiile fecale.

purică, *púrie,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) curăța de purici. **2.** Tr. (Fam.) A examina ceva cu de-amănuntul.

púrice, *purici,* s.m. **1.** Insectă mică, lipsită de aripi, care trăiește ca parazit pe om sau pe unele animale. **2.** Nume dat mai multor specii de insecte mici, care trăiesc pe frunzele plantelor. **3.** *Purice de apă* = gen de crustaceu de apă dulce, lung de 1—4 mm.

purificá, *purífic,* vb. I. Tr. A face să fie pur, îndepărtînd impuritățile; a curăța.

purificatór, -oáre, *purificatori, -oare,* adj. Care purifică.

purínă, *purine,* s.f. Compus organic heterociclic, unitate de bază a acidului uric.

purísm s.n. Tendință exagerată de a elimina dintr-o limbă elementele socotite străine.

puríst, -ă, *puriști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al purismului. **2.** Adj. Care se referă la purism; care practică purismul.

puritán, -ă, *puritani, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al puritanismului; (p. ext.) persoană de o moralitate excesivă. **2.** Adj. Privitor la puritanism, care aparține puritanismului.

puritanísm s.n. Doctrină a unei secte prezbiteriene engleze, bazată pe principii religioase și morale foarte rigide.

puritáte s.f. Faptul de a fi pur; curățenie.

purjáre, *purjări,* s.f. Curățire a unei instalații de impurități, în timpul funcționării.

purói, *puroaie,* s.n. Materie lichidă vîscoasă, de culoare galbenă-verzuie, care se formează în răni sau în abcese în urma unei infecții.

puroiá, pers. 3 *puroiază,* vb. I. Intr. (Despre răni, abcese) A elimina puroi.

púrpură[1], *purpure,* s.f. **1.** Materie colorantă roșie-închisă, preparată pe cale sintetică (în vechime fiind extrasă din sucul unor moluște). **2.** Stofă plușată vopsită cu purpură **(1);** haină făcută dintr-o astfel de stofă, purtată în trecut de regi și de împărați.

púrpură[2], *purpure,* s.f. Boală caracterizată prin apariția pe piele a unor pete roșii, datorită ruperii capilarelor sanguine.

purpurínă, *purpurine,* s.f. Materie colorantă roșie-cafenie, folosită în vopsitorie.

purpuríu, -ie, *purpurii,* adj. De culoare roșie-închisă.

pursînge adj. invar. (Despre cai) De rasă pură.

purtá, *port,* vb. I. **1.** Tr. A ține pe cineva sau ceva în mînă, în brațe, în spinare și a-l transporta în altă parte; a conduce, a călăuzi pe cineva; (despre mijloace de locomoție) a duce, a căra. **2.** Tr. (Despre gravide) A-și duce sarcina. **3.** Refl. (Reg.) A merge, a se îndrepta spre... **4.** Tr. A folosi un anumit obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte, a fi îmbrăcat sau încălțat cu...; (refl.) *se poartă* = e la modă. **5.** Refl. A se comporta, a se manifesta (din punctul de vedere al conduitei).

purtáre, *purtări*, s.f. 1. Acțiunea de *a (se) purta*. 2. Fel, mod de a se comporta; conduită, atitudine în societate.

purtát[1] s.n. Fel, mod de a se îmbrăca.

purtát[2], **-ă,** *purtați, -te*, adj. (Despre îmbrăcăminte) Uzat, vechi.

purtătór, -oáre, *purtători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care poartă, care duce ceva.

purulént, -ă, *purulenți, -te*, adj. (Despre răni, bube) Care elimină puroi.

púruri adv. Totdeauna, veșnic.

pus, -ă, *puși, -se*, adj. Așezat; *masă pusă* = masă pregătită (cu farfurii, tacîmuri etc.).

puséu, *puseuri*, s.n. 1. Acces al unei boli. 2. (Fig.) Izbucnire, avînt spontan.

púștă, *puste*, s.f. Cîmpie întinsă; stepă.

pustíe s.f. v. **pustiu.**

pustietáte, *pustietăți*, s.f. 1. Regiune lipsită de vegetație (și nelocuită). 2. Singurătate.

pustíi, *pustiesc*, vb. IV. 1. Tr. A preface în pustiu; a devasta, a distruge. 2. Refl. A se refugia; a pribegi.

pustíit, -ă, *pustiiți, -te*, adj. Prefăcut în pustiu, părăsit; devastat, prădat.

pustiitór, -oáre, *pustiitori, -oare*, adj. Care pustiește, distrugător, devastator.

pustíu, -ie, (1, 2) *pustii*, adj., (3) *pustiuri*, s.n. 1. Adj. (Despre locuri) Lipsit de vegetație (și nelocuit); lipsit de viață, de mișcare; aflat în paragină, în ruină. 2. Adj. Singur, izolat, stingher. 3. S.n. Ținut lipsit de vegetație (de obicei acoperit cu nisip) și nepopulat (sau puțin populat); *a pustiu* = a jale; a moarte. Var.: **pustíe** s.f.

pústnic, -ă, *pustnici, -ce*, s.m. și f. Persoană (de obicei călugăr) care trăiește departe de lume; sihastru.

pustnicíe s.f. Viață de pustnic; sihăstrie; singurătate.

pústulă, *pustule*, s.f. Bubuliță plină de puroi.

pustulós, -oásă, *pustuloși, -oase*, adj. Cu pustule, plin de pustule.

pușcáș, *pușcași*, s.m. Soldat înarmat cu pușcă.

púșcă, *puști*, s.f. 1. Armă de foc portativă, cu țeavă lungă, care trage lovitură cu lovitură, fiind manevrată manual. 2. *Pușcă-mitralieră* = armă de foc asemănătoare cu pușca (1), cu care se pot executa lovituri în serie, încărcarea și descărcarea făcîndu-se automat.

pușcăriáș, -ă, *pușcăriași, -e*, s.m. și f. Persoană care este (sau a fost) deținută într-o pușcărie.

pușcărie, *pușcării*, s.f. Închisoare.

pușchéă, *pușchele*, s.f. (Pop.) Umflătură mică, dureroasă, formată pe limbă.

pușcóci, *pușcoace*, s.n. Jucărie făcută dintr-o țeavă de lemn de soc, cu care copiii împușcă cu gloanțe de cîlți.

pușculíță, *pușculițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *pușcă*. 2. Cutie sau vas mic, prevăzut cu o deschizătură îngustă, în care se introduc, pentru păstrare, banii economisiți.

pușlamá, *pușlamale*, s.f. Om de nimic, secătură, lichea.

puștán, *puștani*, s.m. (Fam.) Băiețandru.

puștáncă, *puștance*, s.f. (Fam.) Fetișcană.

puști, *pușți*, s.m. (Fam.) Băiat tînăr; băiețaș; copil strengar.

putéa, *pot*, vb. II. Tr. 1. A avea puterea sau condițiile, posibilitatea de a înfăptui un lucru. 2. A fi posibil sau probabil ca un lucru să se întîmple; (refl.) *se poate* = e posibil. 3. A avea permisiunea sau dreptul de a face ceva; (refl. impers.) a fi permis, îngăduit.

putére, *puteri*, s.f. 1. Faptul de *a putea*; capacitatea de a realiza ceva; forță fizică, vigoare, tărie; *în putere* = puternic, sănătos. 2. Energia primită sau cedată de un sistem tehnic în unitatea de timp; *putere nominală* = putere pentru care a fost conceput un sistem tehnic; *putere instalată* = suma puterilor nominale ale mașinilor de forță instalate într-o întreprindere. 3. (Fiz.) Capacitatea de a produce un anumit efect. 4. Eficacitate, tărie. 5. (Mat.) Rezultatul înmulțirii unui număr cu el însuși, de un anumit număr de ori (indicat printr-un exponent). 6. Valoare: *puterea de circulație a banilor*. 7. Autoritate, stăpînire. 8. *Putere de stat* = atribut esențial al clasei dominante care, folosind statul ca instrument al său, înfăptuiește conducerea societății. 9. Stat, țară. 10. Drept, împuternicire pe care o are cineva. 11. (Pop.) Punct culminant; toi: *în puterea nopții*.

putérnic, -ă, *puternici, -ce*, adj. 1. Înzestrat cu mare putere fizică; tare, viguros. 2. Care posedă forță mecanică sau motrice mare; care acționează cu tărie și cu efect. 3. Tare, viu, intens. 4. (Fig.) Care se bucură de autoritate, de influență; (și substantivat) important prin poziția, prin rolul pe care îl are. 5. Important prin valoare, prin conținut.

pútină, *putini*, s.f. Vas de forma unui trunchi de con, făcut din doage de lemn, în care se păstrează brînză, murături etc.

putinéi, *putinele*, s.n. Putină înaltă și strîmtă în care se bate smîntîna pentru a se alege untul.

putínță, *putințe*, s.f. Posibilitate, capacitate de a face ceva.

putoáre, *putori*, s.f. 1. Miros urît, greu; duhoare. 2. Epitet dat unei persoane murdare, leneșe sau depravate.

pútred, -ă, *putrezi, -de*, adj. 1. Care a intrat în putrefacție; stricat, alterat. 2. (Fig.) Decăzut, imoral, corupt.

putrefácție, *putrefacții*, s.f. Descompunere a substanțelor organice prin fermentație microbiană; putrezire.

putregái, *putregaiuri*, s.n. 1. Lemn sau plantă putredă. 2. Boală a plantelor provocată de unele specii de ciuperci.

putregáios, -oásă, *putregăioși, -oase*, adj. Putred.

putrezí, *putrezesc*, vb. IV. 1. Intr. și refl. A se descompune treptat; a se altera, a se strica. 2. Intr. (Fig.) A sta mult timp într-un loc; a stagna.

putreziciúne, *putreziciuni*, s.f. 1. Materie intrată în putrefacție; putregai. 2. (Fig.) Descompunere morală, decădere.

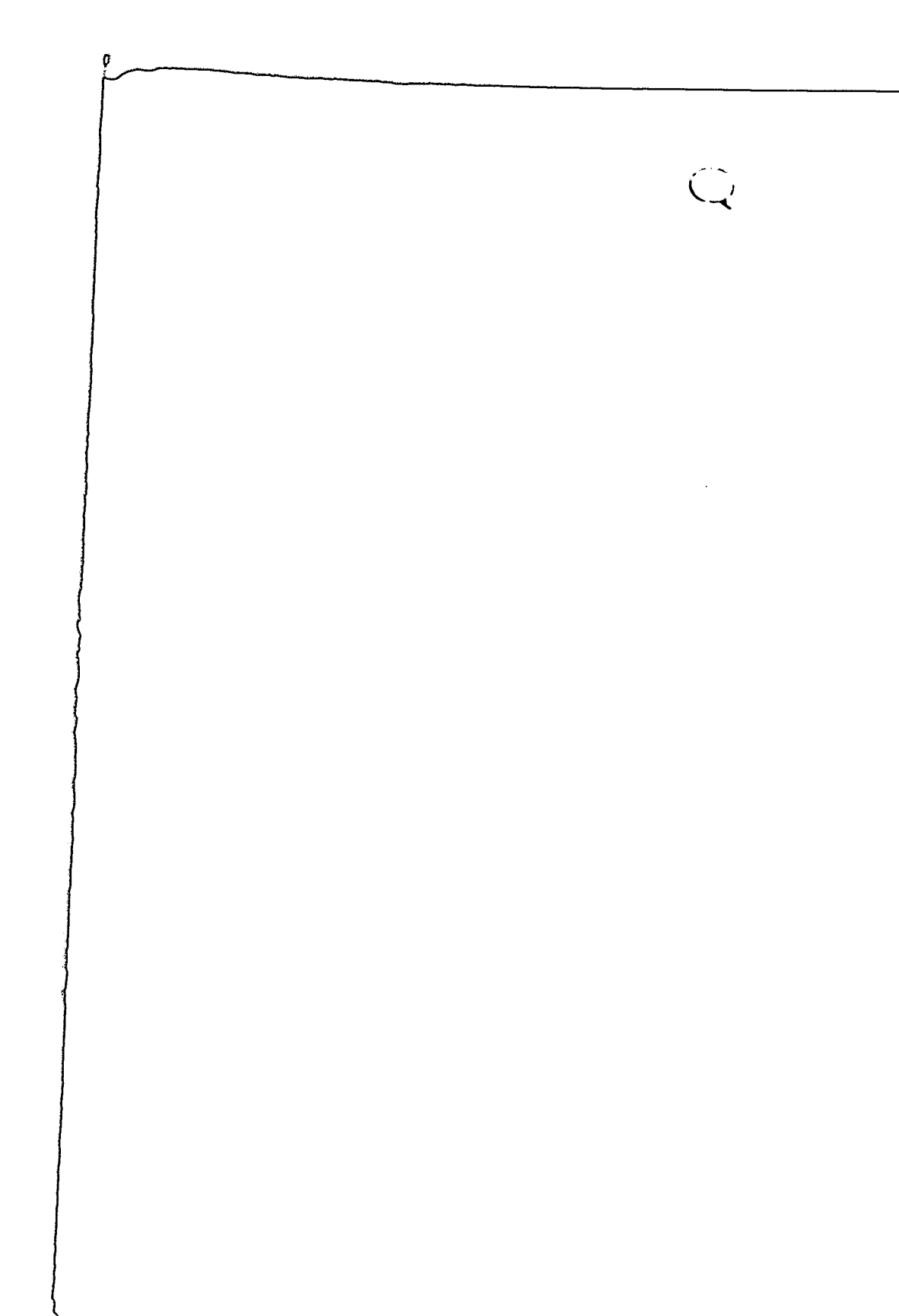

R

r s.m. invar. A douăzecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

rabánă s.f. Țesătură cu urzeala de rafie și cu bătaia de bumbac, din care se fac perdele, pînză de cort etc.

rabát, *rabaturi*, s.n. *Rabat comercial* = parte din prețul de vînzare cu amănuntul reținută de întreprinderile comerciale pentru acoperirea cheltuielilor de circulație și asigurarea beneficiului.

rabatábil, -ă, *rabatabili, -e*, adj. (Despre elemente de construcție, organe de mașini etc.) Care poate fi rotit în jurul unei axe, în general orizontale.

rabatór, *rabatoare*, s.n. Organ al combinelor de cereale care susține plantele în timpul tăierii și le apleacă pe platforma mașinii.

rábie s.f. (Med.) Turbare.

rábin, *rabini*, s.m. Conducător religios al unei comunități mozaice.

rábiț s.n. Rețea de sîrmă folosită în construcții pentru fixarea unor tencuieli.

rablagí, *rablagesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se uza, a se deteriora; (despre ființe) a se ramoli.

rablagít, -ă, *rablagiți, -te*, adj. Uzat, deteriorat; (despre ființe) ramolit.

ráblă, *rable*, s.f. (Fam. și depr.) **1.** Lucru vechi, uzat, deteriorat; lucru de proastă calitate. **2.** Animal bătrîn și slab; om îmbătrînit, istovit.

rabotá, *rabotez*, vb. I. Tr. A prelucra prin așchiere suprafața unei piese (de metal), cu ajutorul rabotezei.

rabotát s.n. Acțiunea de a rabota; *mașină de rabotat* = raboteză.

raboteză, *raboteze*, s.f. Mașină-unealtă cu ajutorul căreia se prelucrează, prin așchiere, suprafețele pieselor de metal.

rabotór, *rabotori*, s.m. Muncitor calificat care lucrează la raboteză.

rac, *raci*, s.m. **1.** Crustaceu decapod din lacuri și rîuri, cu carapacea brună-verzuie și cu prima pereche de picioare în formă de clește; *tropicul racului* (sau *cancerului*) = paralela aflată la 23°27' latitudine nordică. **2.** Nume dat unor unelte care servesc la prins sau la agățat. **3.** (Pop.) Cancer.

racém, *racemi*, s.n. Inflorescență în formă de ciorchine.

rachétă[1], *rachete*, s.f. **1.** Vehicul spațial propulsat de un motor cu reacție; *rachetă cosmică* = rachetă care servește la plasarea unui obiect spațial (satelit, navă cosmică, stație interplanetară) pe o orbită cosmică. **2.** Cartuș special, lansat cu un pistol, care se aprinde în aer la o anumită înălțime producînd o lumină puternică (de diferite culori), folosit la semnalizări, focuri de artificii etc.

rachétă[2], *rachete*, s.f. Obiect folosit în tenis, cu care se lovește mingea, alcătuit dintr-o rețea de coarde fixate pe un cadru oval de lemn sau de metal, prevăzut cu mîner.

rachiér, *rachieri*, s.m. (Înv.) Persoană care fabrica sau vindea rachiu.

rachíu, *rachiuri*, s.n. Băutură alcoolică obținută prin distilarea vinului, a fructelor, a cerealelor etc.

rácilă, *racile*, s.f. Boală veche, incurabilă; (fig.) cusur, metehnă, defect.

racláj, *raclaje*, s.n. Chiuretaj; curățirea stratului superficial al mucoasei uterine cu ajutorul chiuretei, pentru a îndepărta ovulul fecundat.

ráclă, *racle*, s.f. (Pop.) **1.** Sicriu, coșciug. **2.** Ladă; cutie de lemn în care se păstrează brînză, unt etc.

raclétă, *raclete*, s.f. Lamă de metal folosită la curățirea sau la răzuirea unor suprafețe.

racórd, *racorduri*, s.n. **1.** Element de legătură între două țevi, două conducte etc. **2.** Porțiune dintr-un circuit electric care face legătura între o conductă principală și una secundară de distribuire a energiei electrice.

racordá, *racordez*, vb. I. Tr. A stabili un racord.

racursíu, *racursiuri*, s.n. Procedeu de folosire a perspectivei în artele plastice și în cinematografie, prin care extremitățile obiectului reprezentat apar apropiate și unele dimensiuni reduse.

radár, *radare*, s.n. Instalație de radiolocație cu ajutorul căreia se determină poziția unui obiect îndepărtat, prin emiterea unor unde radio și recepționarea lor după ce au fost reflectate de obiectul respectiv.

râdă, *rade,* s.f. Porțiune de apă în vecinătatea unui port, apărată de valuri și de curenți (în mod natural sau prin diguri), în care pot ancora și staționa nave.

râde, *rad,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A(-și) tăia de la rădăcină părul, barba, mustățile, cu briciul sau cu mașina de ras; a (se) bărbieri. **2.** Tr. A îndepărta părul de pe pielea unui animal. **3.** Tr. A răzui un strat subțire de pe suprafața unui lucru; a freca pe răzătoare. **4.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici; a învinge un adversar. **5.** Tr. A atinge (în zbor) suprafața apei sau a pământului.

radiá[1], *radicz,* vb. I. Tr. A emite radiații; (intr.; fig.) a arăta foarte vesel, fericit.

radiá[2], *radiez,* vb. I. Tr. (Jur.) A șterge dintr-un registru mențiunea privitoare la un act, la un drept etc.

radiál, -ă, *radiali, -e,* adj. Dispus, așezat în formă de raze.

radián, *radiani,* s.m. Unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu unghiul care are vîrful în centrul unui cerc și care subîntinde un arc a cărui lungime este egală cu cea a razei cercului.

radiánt, -ă, *radianți, -te,* adj. **1.** Care se răspîndește prin radiații. **2.** Care emite radiații.

radiánță, *radiante,* s.f. Mărime egală cu raportul dintre fluxul luminos emis de un corp și aria suprafeței acelui corp.

radiát, -ă, *radiați, -te,* adj. s.n. **1.** Adj. (Despre organele unor plante) Dispus în formă de raze. **2.** S.n. (La pl.) Nume dat animalelor care au organele dispuse în formă de raze (ex. celenteratele).

radiatór, *radiatoare,* s.n. **1.** Corp, dispozitiv, aparat care emite radiații. **2.** Parte componentă a instalației de răcire a unui motor. **3.** Corp alcătuit din unul sau mai multe elemente prin care circulă aburii sau apa caldă într-o instalație de încălzire centrală. **4.** *Radiator electric* = aparat electric de încălzire.

radiáție, *radiații,* s.f. Emisie și propagare a energiei sub formă de unde acustice, calorice, electromagnetice etc.; emisie a unui fascicul de particule.

radicál, -ă, *radicali, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Fundamental, esențial, de bază; (adverbial) din temelie, cu totul. **2.** Adj. (Și substantivat) Care preconizează schimbări, reforme fundamentale. **3.** S.m. (Mat.) Număr care ridicat la o anumită putere dă numărul dat; simbol matematic care indică o extragere de rădăcină **(4). 4.** S.m. Grupare de atomi care se comportă în reacțiile chimice ca un element unic. **5.** S.m. (Lingv.) Rădăcină **(5).**

radicalísm s.n. Preconizarea și practicarea unor metode radicale în soluționarea problemelor politice, sociale, economice etc.

radicélă, *radicele,* s.f. (Bot.) Rădăcină secundară care se dezvoltă dintr-o rădăcină principală.

radiciformm, -ă, *radiciformi, -e,* adj. (Bot.) Care are forma unei rădăcini.

radículă, *radicule,* s.f. Parte a embrionului unei semințe, care, după încolțirea seminței, se transformă în rădăcină.

radiér, *radiere,* s.n. Placă de beton armat, servind ca fundație pentru o construcție; căptușeală de beton sau de piatră executată pe fundul albiei unei ape sau între picioarele unui pod, pentru a evita eroziunea.

radiéră, *radiere,* s.f. Gumă **(2).**

radiére, *radieri,* s.f. Faptul de *a radia*[1]; radiație.

radio[1]- Element de compunere care indică referirea unei mărimi, a unui aparat etc. la radiația electromagnetică sau la radioactivitate și care servește la formarea unor substantive.

rádio[2], *radiouri,* s.n. **1.** Radiofonie; (spec.) radioreceptor. **2.** Emisiune radiofonică.

radioactív, -ă, *radioactivi, -e,* adj. **1.** Care prezintă radioactivitate. **2.** Care se referă la radioactivitate.

radioactivitáte s.f. Emitere continuă, spontană, de radiații de către unele elemente ale căror nuclee sînt instabile și se dezintegrează.

radioaltímetru, *radioaltimetre,* s.n. Aparat, bazat pe emisia și recepția de unde radio, instalat la bordul unei aeronave, cu ajutorul căruia se determină altitudinea aeronavei față de sol.

radioamatór, *radioamatori,* s.m. Persoană care practică radioamatorismul.

radioamatorísm s.n. Practicare a radiocomunicațiilor de către amatori, prin posturi de emisie-recepție proprii, în scopul stabilirii calității emisiunilor.

radioamplificáre s.f. Recepția, amplificarea și distribuirea prin rețea a programelor de radiodifuziune, cu ajutorul unei instalații speciale.

radioastronomíe s.f. Ramură a astronomiei care studiază corpurile cerești cu ajutorul undelor radio venite de la aceste corpuri.

radiobalíză, *radiobalize,* s.f. Aparat de radionavigație situat la sol, care indică trecerea unei aeronave deasupra unui anumit punct geografic.

radiochimíe s.f. Ramură a chimiei care se ocupă de probleme legate de elementele radioactive.

radiocompás, *radiocompasuri,* s.n. Aparat instalat la bordul avioanelor, care servește la determinarea direcției axei longitudinale a avionului în raport cu un post terestru de radioemisiune.

radiocomunicáție, *radiocomunicații,* s.f. Telecomunicație prin unde radio.

radiodifuziúne, *radiodifuziuni,* s.f. **1.** Radiocomunicație destinată transmiterii unor programe sonore sau sonore și vizuale pentru recepția publică. **2.** Instituția care dirijează această activitate.

radiodistribúție s.f. Distribuire a programelor de radiodifuziune pe linii de telecomunicații unui număr de receptoare.

radioelécteric, -ă, *radioelectrici, -e,* adj. Care se referă la radioelectricitate.

radioelectricitáte s.f. Ramură a științei și tehnicii care studiază undele electromagnetice și aplicarea lor în radiocomunicații, în radiolocație etc.

radioelemént, *radioelemente,* s.n. Element chimic radioactiv.

radioemisie s.f. v. **radioemisiune.**

radioemisiúne, *radioemisiuni,* s.f. Emisiune radiofonică. Var.: **radioemísie** s.f.

radioemițătór, *radioemițătoare,* s.n. Instalație pentru producerea undelor electromagnetice, utilizată în telecomunicații.

radiofár, *radiofaruri,* s.n. Post de radioemisiune care servește la dirijarea navigației aeriene sau maritime.

radiofică vb. I. Tr. A înzestra cu instalații de difuzare a programelor de radio.

radiofícare s.f. Acțiunea de extindere a difuzării programelor de radio pe un anumit teritoriu.

radiofizică s.f. Ramură a fizicii care studiază oscilațiile electromagnetice de înaltă frecvență, precum și producerea și propagarea undelor radio.

radiofónic, -ă, *radiofonici, -e,* adj. Care se referă la radiofonie.

radiofonie, *radiofonii,* s.f. Radiocomunicație care constă în transmiterea prin unde radio a unor informații sonore.

radiofrecvénță, *radiofrecvențe,* s.f. Frecvența undelor radio prin care se efectuează transmisiunile radioelectrice.

radioghidáj, *radioghidaje,* s.n. Dirijare de la distanță a unui vehicul cu ajutorul undelor electromagnetice.

radiogoniometríe s.f. Metodă de determinare a direcției în care se află un emițător, cu ajutorul radiogoniometrului.

radiogoniométru, *radiogoniometre,* s.n. Instalație de radiorecepție pentru determinarea direcției din care vine o radioemisiune, folosită în navigația fără vizibilitate și în radiolocație.

radiografíe, *radiografii,* s.f. Înregistrare pe un film fotografic, cu ajutorul radiațiilor X, a imaginii unui corp opac, a unui organ sau a unei porțiuni din interiorul corpului omenesc.

radiográmă, *radiograme,* s.f. 1. Radiotelegramă. 2. Radiografie.

radioizotóp, *radioizotopi,* s.m. Izotop radioactiv.

radiojurnál, *radiojurnale,* s.n. Emisiune radiofonică cuprinzînd știri de actualitate.

radiolár, *radiolari,* s.m (La pl.) Ordin de protozoare marine, înconjurate de o membrană silicioasă și avînd la exterior numeroase pseudopode, dispuse radial; (și la sg.) animal din acest ordin.

radiolarít s.n. Rocă sedimentară silicioasă, rezultată prin acumularea scheletelor de radiolari.

radiolocatór, *radiolocatoare,* s.n. Instalație care servește la radiolocație.

radiolocáție, *radiolocații,* s.f. Detectarea și determinarea poziției unui obiect prin emiterea unor fascicule de unde electromagnetice și transformarea acestora în semnale vizibile după reflectarea lor de către obiectul respectiv.

radiológ, *radiologi,* s.m. Specialist în radiologie.

radiologie s.f. Ramură a fizicii și a tehnicii care se ocupă cu studiul și cu aplicațiile în medicină, în metalografie etc. ale radiațiilor X și ale radiațiilor emise de substanțele radioactive.

radiométru, *radiometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea presiunii exercitate de radiația sonoră.

radionavigáție s.f. Conducerea unei nave aeriene sau maritime prin mijloace radiotehnice.

radioreceptór, *radioreceptoare,* s.n. Aparat pentru recepționarea undelor radio folosite în telecomunicații și transformarea lor în semnale similare celor care compun mesajul transmis.

radiorecépție, *radiorecepții,* s.f. Recepția undelor electromagnetice folosite în telecomunicații.

radioreléu, *radiorelee,* s.n. Instalație prin care se realizează o telecomunicație între două stații terminale, prin mai multe stații intermediare de recepție-emisie.

radioreperáj s.n. Procedeu de obținere a informațiilor cu privire la prezența, poziția etc. unui obiect cu ajutorul undelor radioelectrice.

radiós, -oásă, *radioși, -oase,* adj. 1. (Poetic) Luminos, strălucitor. 2. (Despre oameni sau despre figura omenească) Care exprimă seninătate, bucurie, fericire.

radioscopíe, *radioscopii,* s.f. Examinare a unui corp (în special a unor regiuni din corpul omenesc) prin proiectarea pe un ecran fluorescent a unui fascicul de radiații X care a străbătut acel corp.

radiosóndă, *radiosonde,* s.f. Aparat cu ajutorul căruia se fac observații meteorologice în straturile superioare ale atmosferei, datele fiind comunicate prin semnale radio unor stații terestre.

radiotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea undelor electromagnetice pentru transmiterea și recepționarea la distanță a sunetelor și imaginilor.

radiotelefón, *radiotelefoane,* s.n. Aparat (portabil) utilizat pentru radiocomunicații pe distanțe relativ scurte.

radiotelefonie s.f. Sistem de comunicație radiofonică în ambele sensuri între două posturi înzestrate cu radiotelefoane.

radiotelegráfic, -ă, *radiotelegrafici, -e,* adj. Care se referă la radiotelegrafie.

radiotelegrafíe s.f. Sistem de comunicație telegrafică prin unde electromagnetice; telegrafie fără fir.

radiotelegrafíst, -ă, *radiotelegrafiști, -ste,* s.m. și f. Persoană specializată în transmisiuni radiotelegrafice.

radiotelegrámă, *radiotelegrame,* s.f. Telegramă transmisă prin radiocomunicație.

radiotelescóp, *radiotelescoape,* s.n. Instalație pentru recepționarea și studierea undelor radio emise de corpurile cerești.

radioterapíe s.f. Metodă de tratare a unor boli cu ajutorul radiațiilor X.

radiotransmisiúne, *radiotransmisiuni*, s.f. Transmiterea la distanță, prin unde electromagnetice, a unor sunete sau imagini.

radiúndă, *radiunde*, s.f. Undă radio.

rádiu s.n. Element natural radioactiv din grupa metalelor alcalino-pământoase, care se găsește în minereurile de uraniu.

radiumterapíe s.f. Tratamentul unor forme de cancer cu ajutorul radiului.

rádius s.n. Os lung care, împreună cu cubitusul, formează scheletul antebrațului.

radón s.n. Element chimic radioactiv din grupa gazelor nobile, care ia naștere prin dezintegrarea radiului.

radúlă, *radule*, s.f. Organ de formă unei plăci chitinoase cu numeroși dințișori, situată la baza limbii unor moluște, servind la roaderea hranei.

raf, *rafuri*, s.n. (Reg.) Șină de fier care se aplică pe roțile de lemn ale carelor și căruțelor.

rafálă, *rafale*, s.f. 1. Dezlănțuire bruscă și scurtă de vânt, de ploaie sau de ninsoare. 2. Serie continuă de lovituri trase cu o armă automată.

ráfie, *rafii*, s.f. Denumire dată unor specii de palmier cu tulpina scurtă și cu frunze de dimensiuni mari; fibre obținute din nervurile frunzelor acestor plante, utilizate în viticultură și la confecționarea unor obiecte împletite.

rafinà, *rafinez*, vb. I. 1. Tr. A curăța de impurități unele substanțe (alcool, ulei, zahăr). 2. Tr. și refl. (Fig.) A (se) face mai fin, mai delicat, mai subtil.

rafinaméntˌ, *rafinamente*, s.n. 1. Subtilitate, finețe a gustului, a simțirii. 2. Viclenie, perfidie.

rafinát, **-ă**, *rafinați*, *-te*, adj. 1. (Despre substanțe) Curățat de impurități. 2. (Fig.) Subtil, delicat, fin; (depr.) perfid, șiret.

rafinărie, *rafinării*, s.f. 1. Instalație în care se face rafinarea unor produse. 2. Unitate industrială în care se prelucrează țițeiul.

raft, *rafturi*, s.n. Poliță într-un dulap, la o clăjeră etc.

răge, pers. 3 *răge*, vb. III. Intr. (Despre unele animale) A scoate răgete, a mugi. Var.: **răgí** vb. IV.

rágilă, *ragile*, s.f. Instrument cu dinți de fier, prin care se trage cânepa sau inul melițat, pentru ca să se curețe de puzderii și de cilți.

raglán, *raglane*, s.n. 1. Croială specială a unor obiecte de îmbrăcăminte, la care partea superioară a mânecii începe de sub guler. 2. Palton sau pardesiu cu o asemenea croială.

rahát, *rahaturi*, s.n. Produs de cofetărie cu aspect gelatinos, făcut din sirop de zahăr, amidon și diferite arome; (fig.; fam.) lucru lipsit de importanță.

rahialgíe, *rahialgii*, s.f. Durere în regiunea coloanei vertebrale.

rahianestezíe, *rahianestezii*, s.f. Anestezie făcută printr-o injecție în canalul rahidian.

rahidián, **-ă**, *rahidieni*, *-e*, adj. Care aparține coloanei vertebrale sau măduvei spinării: *canal rahidian* = canalul (format din vertebre) care conține măduva spinării.

rahític, **-ă**, *rahitici*, *-e*, adj. (Și substantivat) Care suferă de rahitism.

rahítism s.n. Boală (mai ales la copii) caracterizată prin deformări osoase, întârziere în apariția dinților etc. și care este cauzată de lipsa vitaminei D din organism.

rai s.n. (În concepțiile religioase) Loc plin de încântare unde ar ajunge după moarte sufletele celor care respectă preceptele religiei.

raiá, *raiale*, s.f. (Înv.) Cetate, împreună cu ținutul din jur, ocupată și administrată de turci.

raid, *raiduri*, s.n. 1. Incursiune de avioane sau de nave, făcută în scopuri militare pe teritoriul unei țări străine. 2. *Raid anchetă* = anchetă pe o anumită temă, efectuată în diferite întreprinderi, localități etc.

raión, *raioane*, s.n. Secție într-un magazin, unde se găsesc mărfuri de același fel.

raionáre, *raionări*, s.f. Delimitare a unor suprafețe de teren cu însușiri pedologice relativ unitare, făcută în special pentru zonarea culturilor agricole.

ráită, *raite*, s.f. (Fam.) *A da o raită* = a se abate, a trece în grabă pe undeva.

rajáh, *rajahi*, s.m. Prinț indian.

ral, *raluri*, s.n. Zgomot anormal al respirației în cazul unor afecțiuni ale bronhiilor sau ale plămânilor.

ralantí s.n. Regim de mers încet al motoarelor cu ardere internă.

raliá, *ralíez*, vb. I. Refl. A se alătura la ceva, a adera la o părere, la o propunere, la o acțiune comună.

ralíu, *raliuri*, s.n. Cursă automobilistică pe distanțe mari, constând uneori și din probe speciale.

ram, *ramuri*, s.n. Ramură.

ramazán s.n. 1. A noua lună a anului la musulmani: postul cel mare pe care ei îl țin în această lună. 2. (Fam.) Stomac.

rámă[1], *rame*, s.f. 1. Cadru de lemn sau de metal în care se pune o fotografie, un tablou etc.; schelet în care se fixează ceva. 2. Fâșie groasă de piele, cusută pe marginea încălțămintei, de care se prinde talpa.

rámă[2], *rame*, s.f. Vâslă.

rambleiá, *rambleiez*, vb. I. Tr. A umple golurile rămase în urma unor excavări subterane.

rambléu, *rambleе*, s.n. Lucrare de terasament în umplutură, executată în scopul construirii unei șosele, a unei căi ferate etc.

rambúrs s.n. Sistem de expediere a mărfurilor, conform căruia contravaloarea acestora sau taxa de transport este achitată de destinatar la primire.

rambursá, *rambursez*, vb. I. Tr. A restitui un împrumut, un credit.

rambursábil, **-ă**, *rambursabili*, *-e*, adj. Care poate fi rambursat.

ramificá, pers. 3 *ramifică*, vb. I. Refl. A se despărți în două sau în mai multe ramificații.

ramificát, -ă, *ramificați, -te,* adj. Despărțit în ramuri; cu ramificații.

ramificáție, *ramificații,* s.f. **1.** Locul de separare a unei căi de comunicație, a unei conducte etc. în două sau mai multe ramuri. **2.** Parte desfăcută dintr-un întreg; despărțitură, ramură, braț.

ramolcéală s.f. Faptul de a se ramoli, starea celui ramolit.

ramolí, *ramolesc,* vb. IV. Refl. A-și pierde (în urma procesului de îmbătrînire) integritatea facultăților intelectuale și fizice.

ramolisméṇt, *ramolismente,* s.n. Faptul de a se ramoli.

ramolít, -ă, *ramoliți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) ale cărei facultăți fizice și psihice au slăbit (din cauza îmbătrînirii).

rámpă, *rampe,* s.f. **1.** Platformă care servește pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor. **2.** Excavație minieră de legătură între un puț de extracție și galeria de transport. **3.** *Rampă de lansare* = platformă prevăzută cu dispozitive de ghidare de pe care se lansează unele rachete. **4.** Balustradă la o scară sau la un pod. **5.** Partea dinspre sală a unei scene de teatru, unde sînt instalate luminile.

rámură, *ramuri,* s.f. **1.** Fiecare dintre ramificațiile unei tulpini; fiecare dintre ramificațiile coarnelor cerbului. **2.** Diviziune, subîmpărțire (a unui curs de apă, a unui masiv muntos, a unui nerv etc.). **3.** (Fig.) Ramificație a unei familii, a unui popor. **4.** Diviziune a unei științe, a unui domeniu de activitate.

rână, *răni,* s.f. **1.** Leziune a țesuturilor corpului; plagă. **2.** (Fig.) Suferință morală.

ranchiúnă, *ranchiune,* s.f. Dușmănie (ascunsă) însoțită de dorință de răzbunare.

ranchiunós, -oásă, *ranchiunoși, -oase,* adj. Care poartă ranchiună.

randalínă, *randalinez,* vb. I. Tr. A imprima, prin deformare plastică, zimți, striuri ori desene pe suprafața laterală a unei piese cilindrice sau conice.

randalínă, *randaline,* s.f. Moletă.

randaménṭ, *randamente,* s.n. **1.** Raportul dintre efectul obținut și efortul depus într-o activitate; eficiență; (ec.) efectul util al unui factor al procesului de producție într-o unitate de timp. **2.** Raportul dintre valoarea unei mărimi (energie, putere etc.) cedată de un sistem tehnic (mașină, aparat) și valoarea aceleiași mărimi absorbită de acest sistem.

ranfluáre, *ranfluări,* s.f. Operația de ridicare la suprafață și de repunere în stare de plutire a unei nave scufundate.

ranfórt, *ranforturi,* s.n. Element de întărire a unei construcții (sau a unei părți a acesteia).

rang, *rangiuri,* s.n. **1.** Treaptă într-o ierarhie administrativă, militară etc.; *de prim rang* (sau *de rangul întîi, al doilea* etc.) = de categoria sau de calitatea întîi (sau a doua etc.). **2.** (Mat.) Număr care arată locul pe care un termen îl ocupă într-un șir.

rángă, *răngi,* s.f. Bară de oțel utilizată ca pîrghie pentru ridicarea sau deplasarea corpurilor grele.

rániță, *ranițe,* s.f. Sac de pînză, de material plastic etc., care se poartă pe spate (mai ales de către militari și turiști), servind la transportarea hranei și a obiectelor necesare la drum; rucsac.

rántie, *rantii,* s.f. Haină lungă și largă care se poartă, peste îmbrăcăminte, de către preoți și călugări.

ranunculacée, *ranunculacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu tuberculi sau rizomi, frunze alterne și flori bisexuate; (și la sg.) plantă din această familie.

ranversáre, *ranversări,* s.f. Evoluție acrobatică a unui avion, constînd din urcarea într-un plan vertical și întoarcerea cu 180°, pentru schimbarea rapidă a direcției de zbor.

rapáce adj. invar. (Livr.) Hrăpăreț.

rapacitáte s.f. (Livr.) Însușirea de a fi rapace; lăcomie.

rapángbel s.n. (Pop.) *A lua pe cineva la rapanghel* = a certa pe cineva, a-l lua la bătaie.

rápăn, *rapăne,* s.n. Boală de piele asemănătoare cu rîia, întîlnită mai ales la cai, la cîini și la porci.

rapél, *rapeluri,* s.n. **1.** Readucere în poziția inițială a unei piese, sub acțiunea greutății proprii sau a unor forțe elastice. **2.** Revaccinare făcută cu scopul de a prelungi imunitatea dată de vaccinarea anterioară.

rapíd, -ă, *rapizi, -de,* adj. Care se petrece, se efectuează sau se mișcă cu repeziciune; *tren rapid* (și substantivat, n.) = tren care circulă cu viteză mare și se oprește numai în stațiile importante.

rapiditáte s.f. Însușirea de a fi rapid; repeziciune.

rápiță s.f. Plantă din familia cruciferelor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene-aurii și semințe mici, bogate în ulei.

rapórt, (1, 2) *raporturi,* **(3, 4, 5)** *rapoarte,* s.n. **1.** Relație; *în raport cu...* = în comparație cu... **2.** Legătură între două sau mai multe persoane, instituții etc. **3.** (Mat.) Citul dintre două mărimi. **4.** Dare de seamă (scrisă sau verbală) pe care o prezintă cineva în fața unei adunări, a unei autorități etc. **5.** Scurtă prezentare orală asupra situației unei unități militare, făcută de un subaltern unui comandant.

raportá, *raportez,* vb. I. **1.** Tr. A stabili un raport între două sau mai multe noțiuni, lucruri, fapte etc. **2.** Refl. A se referi la... **3.** Tr. A prezenta un raport, a aduce un lucru la cunoștința cuiva; a relata, a povesti.

raportór, -oáre, *raportori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care prezintă un raport (4). **2.** S.n. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor.

rapsód, *rapsozi,* s.m. **1.** (În Grecia antică) Cîntăreț și recitator care colinda orașele recitînd poeme. **2.** Autor de poeme epice.

rapsodie, *rapsodii,* s.f. **1.** (La vechii greci) Fragment dintr-un poem. **2.** Compoziție muzi-

cală de formă liberă, alcătuită din fragmente de melodii de inspirație folclorică.

rapt, *rapturi*, s.n. **1.** Răpire a unei persoane. **2.** Furt săvîrșit prin violență.

rar, -ă, *rari, -e*, adj. **1.** Care are elementele componente mai depărtate unele de altele decît de obicei; care se află, unul față de altul, la o distanță mai mare decît cea obișnuită. **2.** Care se găsește numai în puține locuri sau apare la intervale depărtate. **3.** (Adesea adverbial) Care se efectuează sau se succedă la intervale depărtate. **4.** Neobișnuit, excepțional.

rarefácție, *rarefacții*, s.f. Faptul de a (se) rarefia.

rarefiá, *rarefiez*, vb. I. Tr. A micșora densitatea unui gaz; (refl.; despre gaze) a-și micșora densitatea.

rarefiát, -ă, *rarefiați, -te*, adj. (Despre gaze) Cu densitatea micșorată.

ráreori adv. Citeodată, uneori.

rarísim, -ă, *rarisimi, -e*, adj. Foarte rar.

ráriște, *rarișți*, s.f. Loc într-o pădure unde copacii sînt rari.

raritáte, (2) *rarități*, s.f. **1.** Faptul de a fi rar. **2.** Obiect, fenomen etc. care se întîlnește rar; lucru deosebit, excepțional.

ráriță, *rariță*, s.f. Un fel de plug cu două cormane care răstoarnă brazda în ambele părți.

ras[1], *rasuri*, s.n. Acțiunea de a (se) rade.

ras[2], **-ă,** *rași, -se*, adj. **1.** (Despre barbă, mustăți) Tăiat pînă la piele; (despre persoane) cu barba sau cu mustățile tăiate. **2.** (Despre fructe, legume) Curățat, prin răzuire, de stratul exterior; fărîmițat prin frecare pe răzătoare. **3.** (Despre zbor) Razant. **4.** (Despre vase) Plin pînă la marginea de sus.

rásă[1], *rase*, s.f. **1.** Grup de microorganisme, plante sau animale din aceeași specie, avînd caractere comune care se păstrează ereditar. **2.** *Rase omenești* = grupări mari, naturale, de oameni, unitare prin origine și printr-un ansamblu de caractere somatice ereditare (în special culoarea pielii).

rásă[2], *rase*, s.f. Haină de postav lungă pînă la călcîie, purtată de călugări.

rasiál, -ă, *rasiali, -e*, adj. Care aparține rasismului, care se referă la rasism.

rasism s.n. Teorie social-politică antiștiințifică și reacționară care susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor omenești.

rasíst, -ă, *rasiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la rasism. **2.** S.m. și f. Adept al rasismului.

rasól, *rasoluri*, s.n. Sortiment de carne de bovine sau de porcine care se obține din regiunea gambei; fel de mîncare preparată din acest sortiment de carne.

rasoleálă, *rasoleli*, s.f. (Fam.) Lucru făcut în grabă, superficial.

rasolí, *rasolesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A face un lucru în grabă, superficial.

rastél, *rastele*, s.n. Suport de care se reazemă armele, schiurile, bicicletele etc.

ráster, *rastere*, s.n. Placă de sticlă cu o rețea fină de linii sau de puncte, care se folosește în tipografie pentru reproducerea unor imagini.

rașchetá, *rașchetez*, vb. I. Tr. **1.** A curăța (de vopsea sau de rugină) cu rașcheta (1) o piesă metalică. **2.** A rade parchetul cu rașcheta (2). **3.** A imprima unei tencuieli proaspete șanțuri mici și dese.

rașchétă, *rașchete*, s.f. **1.** Unealtă de oțel, de forma unei dălți încovoiate, folosită la răzuit. **2.** Răzuitor pentru parchet. **3.** Unealtă în formă de perie, avînd cuie în loc de peri, cu care se imprimă șanțuri mici și dese pe o tencuială proaspătă.

rașél, *rașele*, s.n. Mașină rectilinie de tricotat.

ráșpel, *rașpele*, s.n. Unealtă de forma unei pile late, cu dinți mari, folosită pentru a prelucra piese de lemn sau metalice de duritate mică.

ratá, *ratez*, vb. I. **1.** Intr. (Despre arme) A nu lua foc cînd este declanșată. **2.** Tr. (Fig.) A da greș, a nu reuși; a pierde, a scăpa o ocazie.

ratát, -ă, *ratați, -te*, adj. **1.** Nereușit, neizbutit. **2.** (Adesea substantivat) Care nu a reușit să se afirme, să se realizeze.

ráță, *rate*, s.f. Parte dintr-o datorie sau dintr-o obligație care se plătește regulat, la date succesive, dinainte stabilite; *rata plusvalorii* = raportul dintre plusvaloare și capitalul variabil, reflectînd gradul de exploatare a muncitorilor de către capitaliști; *rata plusprodusului* = raportul dintre plusprodus și produsul necesar.

ratéu, *rateuri*, s.n. **1.** Defect de funcționare a unui motor cu explozie, care constă în arderea incompletă a amestecului de combustibil, fără dezvoltare de lucru mecanic. **2.** Neaprindere a încărcăturii de azvîrlire a unui cartuș în urma percuției capsei.

ratiéră, *ratiere*, s.f. Dispozitiv de antrenare a țevilor la războiul de țesut mecanizat.

ratificá, *ratific*, vb. I. Tr. A face o ratificare.

ratificáre, *ratificări*, s.f. Act prin care organul competent al statului declară că își însușește un tratat semnat de reprezentantul său cu alt stat.

ráță, *rațe*, s.f. Nume dat mai multor specii de păsări înotătoare, cu ciocul lat și cu picioarele scurte; *rață sălbatică* = strămoșul celor mai multe rase de rațe domestice; *rață domestică* = denumire dată numeroaselor rase și varietăți provenite prin domesticirea rației sălbatice, deosebite între ele prin culoarea penelor, forma corpului etc.

rație, *rații*, s.f. **1.** Cantitate, porție, mai ales de hrană, socotită ca fiind necesară pentru un timp determinat. **2.** Număr egal cu diferența (sau cu citul) a doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice (respectiv geometrice).

raționá, *rationez*, vb. I. **1.** Intr. A judeca, a gîndi în mod logic, rațional. **2.** Tr. A raționaliza (2).

raționál, -ă, *rationali, -e*, adj. **1.** Potrivit cu cerințele rațiunii; logic; (despre oameni) înzes-

trat cu raţiune. 2. (Şi adverbial) Care se face cu judecată; sistematic, metodic. 3. (Mat.) *Număr raţional* = număr care poate fi pus sub forma unei fracţii ai cărei numărător şi numitor sînt numere întregi.

raţionalísm s.n. Teorie gnoseologică după care singura sursă a cunoaşterii autentice este raţiunea.

raţionalíst, -ă, *raţionalişti, -ste,* adj., s.m. şi f. 1. Adj. Care se referă la raţionalism. 2. S.m. şi f. Adept al raţionalismului.

raţionalizá, *raţionalizez,* vb. I. Tr. 1. A introduce metode care să ducă la perfecţionarea procesului de producţie. 2. A limita, prin anumite restricţii, consumul unor produse.

raţionamént, *raţionamente,* s.n. Formă logică fundamentală constînd dintr-o înlănţuire de judecăţi; (p. ext.) şir de argumente de care se serveşte cineva pentru a-şi susţine punctul de vedere.

raţiúne, (2) *raţiuni,* s.f. 1. Facultatea, proprie omului, de a cunoaşte, de a gîndi logic, de a judeca; judecată, minte. 2. Temei, motiv, justificare; *raţiune de stat* = motiv de ordin superior politic, interesînd ordinea de stat, în funcţie de care se iau decizii în problemele majore ale politicii interne şi externe; *raţiunea de a fi* = ceea ce justifică existenţa unui lucru.

ravác s.n. Must care se scurge din boabele de struguri fără a fi presate; vin obţinut din astfel de must.

ravágiu, *ravagii,* s.n. (Mai ales la pl.) Distrugere, pustiire cauzată de fenomene ale naturii, de epidemii etc.

rávenă, *ravene,* s.f. Vale strîmtă cu versanţi abrupţi, instabili, formată prin eroziune de către şuvoaie.

raz, *razuri,* s.n. 1. Rangă. 2. Unealtă formată dintr-o bară scurtă de oţel, cu un capăt lăţit şi ascuţit, folosită de tîmplari, dulgheri etc.

razachíe s.f. Soi de viţă de vie care dă struguri cu boabe mari, cărnoase.

razánt, -ă, *razanţi, -te,* adj. Care trece, în viteză, la mică distanţă de suprafaţa pămîntului, a apei etc., aproape atingîndu-le.

razánţă, *razanţe,* s.f. Proprietate a unei traiectorii de a avea curbură mică.

ráză, *raze,* s.f. 1. Fascicul îngust de radiaţii; (p. ext.) lumină, zonă luminoasă. 2. (Fig.) Licărire, semn slab de... 3. (La pl.) Radiaţii. 4. (Mat.) Distanţa de la un punct al unui cerc sau al unei sfere pînă la centru. 5. (Fig.) Distanţă pînă la care se poate exercita o influenţă, o acţiune etc.

rázie, *razii,* s.f. Control inopinat făcut de organele miliţiei în scopul descoperirii unor infractori, a unor contravenienţi etc.

rázna adv. *A o lua* (sau *a o apuca* etc.) *razna* = a pleca la întîmplare, fără ţintă; a se abate, a devia (de la linia normală, de la subiect etc.).

răbdá, *rabd,* vb. I. 1. Tr. şi intr. A îndura, a suporta (greutăţi, neplăceri etc.). 2. Intr. A-şi înfrîna nerăbdarea, a se stăpîni. 3. Tr. A tolera, a permite, a îngădui.

răbdáre, *răbdări,* s.f. 1. Faptul de *a răbda;* capacitatea de a suporta (cu resemnare) neplăceri, dureri fizice sau morale; puterea de a aştepta în linişte desfăşurarea unor evenimente. 2. Perseverenţă, stăruinţă; tenacitate.

răbdătór, -oáre, *răbdători, -oare,* adj. 1. Care suportă (fără împotrivire) neplăceri, suferinţe etc. 2. Perseverent, stăruitor.

răbój, *răbojuri,* s.n. Bucată de lemn pe care se însemnau în trecut, prin crestături, diferite socoteli, numărători etc.

răbufneálă, *răbufneli,* s.f. Zgomot surd şi puternic, bufnitură (de vînt), izbucnire.

răbufní, *răbufnesc,* vb. IV. Intr. 1. A produce un zgomot surd şi puternic (prin izbire sau prin cădere); a ţîşni cu putere. 2. A se manifesta brusc, violent; a izbucni.

răbufnire, *răbufniri,* s.f. Faptul de *a răbufni;* zgomot surd şi puternic.

răcán, *răcani,* s.m. (Depr.) Recrut.

răceálă, *răceli,* s.f. 1. Temperatură scăzută, frig; senzaţie de frig. 2. (Fig.) Indiferenţă, nepăsare. 3. Boală contagioasă caracterizată prin inflamarea căilor respiratorii, prin tuse cu expectoraţie, stare febrilă etc.

răchitán, *răchitani,* s.m. Denumire dată unor specii de plante erbacee cu flori roşietice sau alburii, care cresc prin locuri umede şi mlăştinoase.

răchitár, *răchitari,* s.m. Fluture mare, de culoare brumărie, a cărui larvă atacă arborii, găurindu-le tulpinile.

răchítă, *răchite,* s.f. Denumire dată mai multor specii de salcie, cu ramuri flexibile din care se împletesc diferite obiecte. Pl. şi: *răchiţi.*

răchitíş, *răchitişuri,* s.n. Desiş de răchite.

răchiţícă, *răchiţele,* s.f. 1. (La pl.) Mic arbust tîrîtor, cu frunze persistente şi fructe roşii, acrişoare, comestibile. 2. Arbust cu flori galbene şi frunze ascuţite, acoperite cu un fel de solzi, care le dau un aspect argintiu.

răcí, *răcesc,* vb. IV. 1. Refl. şi tr. A deveni (sau a face să devină) rece, a(-şi) micşora temperatura. 2. Refl. A pierde din căldura obişnuită a corpului. 3. Intr. A se îmbolnăvi de răceală. 4. Refl. (Fig.) A-şi pierde însufleţirea, interesul pentru cineva sau pentru ceva.

răcíre, *răciri,* s.f. Faptul de *a (se) răci.*

răcitór, *răcitoare,* s.n. Instalaţie sau aparat în care, cu ajutorul unui refrigerent, se menţine o temperatură scăzută faţă de cea a mediului înconjurător şi care se foloseşte pentru răcirea sau pentru păstrarea la rece a alimentelor, a unui material etc.

răcitúră, *răcituri,* s.f. (Reg.; mai ales la pl.) Piftie.

răcnet, *răcnete,* s.n. 1. Urlet, zbieret de animal. 2. Strigăt, ţipăt puternic scos de om.

răcní, *răcnesc,* vb. IV. Intr. A scoate răcnete.

răcoáre, (2) *răcori,* s.f. 1. Temperatură uşor scăzută a aerului. 2. (Fig.; la pl.) Senzaţie de

frig, provocată de o emoție puternică sau de o stare patologică.

răcoreálă, *răcoreli,* s.f. Faptul de a se răcori; răcoare.

răcorí, *răcoresc,* vb. IV. Refl. **1.** A deveni mai rece, a se răci; a se face răcoros. **2.** A-și potoli senzația de fierbințeală; a-și astîmpăra setea. **3.** A se liniști, a se calma, a se potoli.

răcorítór, -oáre, *răcoritori, -oare,* adj. Care răcorește; (substantivat, f.) băutură care răcorește, care astîmpără setea.

răcorós, -oásă, *răcoroși, -oase,* adj. Care are o temperatură ușor scăzută, care răcorește.

răcovínă, *răcovine,* s.f. Mică plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare, cu flori mici, albe, care crește prin păduri. Var.: **răcuínă** s.f.

răcuínă s.f. v. **răcovínă.**

răculéț, *răculeți,* s.m. Plantă erbacee tîrîtoare din regiunea montană, cu rizom gros, avînd proprietăți diuretice.

rădășcă, *rădașce,* s.f. Insectă mare din ordinul coleopterelor, de culoare neagră-castanie, masculul avînd mandibulele lungi, asemănătoare coarnelor de cerb.

rădăcínă, *rădăcini,* s.f. **1.** Parte a plantelor superioare avînd rolul de a fixa planta în sol și de a absorbi apa cu substanțele hrănitoare. **2.** (Anat.) Parte a unui organ prin care acesta este fixat într-un țesut; partea profundă a unei tumori. **3.** Partea de jos a unui zid, a unui munte etc. **4.** Radical **(3);** *rădăcină pătrată* = număr care, înmulțit cu sine însuși, dă numărul respectiv; *rădăcină cubică* = număr care, înmulțit succesiv de două ori cu sine însuși, dă numărul respectiv. **5.** (Lingv.) Element al unui cuvînt, obținut prin eliminarea desinențelor, sufixelor sau prefixelor, și care este comun tuturor cuvintelor din aceeași familie.

rădăciníș s.n. Mulțime de rădăcini.

rădăcinós, -oásă, *rădăcinoși, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Cu rădăcini multe sau mari. **2.** S.f. (La pl.) Grup de plante a căror rădăcină este folosită în industrie sau ca furaj.

rădván, *rădvane,* s.n. (Înv.) Trăsură de lux (închisă), trasă de mai mulți cai.

răfuí, *răfuiesc,* vb. IV. Refl. recipr. A lămuri cu cineva o neînțelegere; a se certa, a se bate cu cineva.

răfuiálă, *răfuieli,* s.f. Faptul de a se răfui; ceartă, bătaie.

răgáce, *răgace,* s.f. Rădașcă.

răgáz s.n. **1.** Timp liber disponibil; moment de întrerupere a unei activități pentru odihnă; repaus. **2.** Amînare, păsuire.

răgălíe, *răgălii,* s.f. Desiș de rădăcini, ieșite la malul apelor curgătoare; îngrămădire de vreascuri, de lemne etc. aduse de apă.

răget, *răgete,* s.n. Zbieret scos de unele animale (în special de vitele cornute).

răgí vb. IV. v. **rage.**

răgilă, *răgil,* vb. I. Tr. A trage prin ragilă fuiorul de in sau de cînepă.

răgușcálă, *răgușceli,* s.f. Îngroșare și slăbire a vocii, provocată mai ales de răceală.

răguși, *răgușesc,* vb. IV. Intr. A i se îngroșa și a-i slăbi cuiva vocea.

răgușít, -ă, *răgușiți, -te,* adj. Cu vocea îngroșată și slăbită (din cauza răcelii).

rămás s.n. Faptul de a rămîne; formulă de salut adresată de cel care se desparte de cineva.

rămășág, *rămășaguri,* s.n. Pariu.

rămășíță, *rămășițe,* s.f. **1.** Ceea ce a rămas dintr-un întreg sau dintr-o cantitate anumită după ce a fost utilizată cea mai mare parte; *rămășițe pămîntești* = corpul neînsuflețit al unui om. **2.** Ceea ce a mai rămas de îndeplinit dintr-o obligație sau de achitat dintr-o datorie.

rămîne, *rămîn,* vb. III. Intr. **1.** (Despre ființe) A sta pe loc, a nu pleca din locul unde se află; (despre lucruri) a nu fi mutat sau dus din locul unde se găsește. **2.** A fi lăsat în urmă; *satul a rămas departe; a rămîne în urmă* = a fi întrecut, depășit de alții; (despre ceas) a marca timpul cu întîrziere. **3.** A se afla sau a se menține într-o anumită stare, sub un anumit aspect. **4.** A continua să existe, a dăinui; a nu se schimba; a se păstra în conștiința oamenilor. **5.** A se menține ca rest de la ceva.

rămînere, *rămîneri,* s.f. Faptul de *a rămîne; rămînere în urmă* = întîrziere (față de alții); lipsă de progres.

rămurát, -ă, *rămurați, -te,* adj. Ramificat, rămuros.

rămurélе s.f. pl. Ciupercă comestibilă, cu numeroase ramificații cărnoase.

rămurós, -oásă, *rămuroși, -oase,* adj. Cu multe ramuri; ramificat.

răní, *rănesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A(-și) produce o rană. **2.** Tr. (Fig.) A întrista, a îndurera; a jigni.

rănít, -ă, *răniți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a căpătat o rană.

răpăí, *răpăi,* vb. IV. Intr. (Despre ploaie, grindină) A cădea producînd zgomote scurte și dese; (despre arme automate) a se descărca ritmic la intervale scurte; (despre oameni) a lovi ritmic într-un obiect tare.

răpăiálă, *răpăieli,* s.f. Răpăit; ploaie repede, de scurtă durată.

răpăít s.n. Faptul de a răpăi; zgomotul produs de ploaie, de grindină, de o armă automată etc.; (p. ext.) succesiune de lovituri dese, scurte și ritmice.

răpănós, -oásă, *răpănoși, -oase,* adj. (Despre unele animale) Bolnav de rapăn; (p. ext.) murdar.

răpciúgă s.f. Morvă.

răpciugós, -oásă, *răpciugoși, -oase,* adj. Bolnav de răpciugă.

răpciúne s.m. Numele popular al lunii septembrie.

răpí, *răpesc,* vb. IV. Tr. **1.** A lua pe cineva cu sila și a-l duce cu sine; (despre moarte) a curma firul vieții cuiva. **2.** A lua cu sila ceva ce aparține altuia. **3.** (Fig.) A fermeca, a vrăji.

răpitór, -oáre, *răpitori, -oare,* adj. **1.** (Mai ales substantivat) Care răpește pe cineva; (fig.)

care farmecă, încîntă. **2.** (Despre animale) Care prinde și mănîncă animale vii; (substantivat, f. pl.) nume dat unor ordine de păsări de pradă.

răposá, *răposez*, vb. I. Intr. A muri.

răposát, -ă, *răposați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Mort, decedat.

răpúne, *răpún*, vb. III. Tr. **1.** A ucide, a omorî. **2.** A înfrînge, a doborî un adversar; (fig.) a învinge pe cineva într-o luptă de opinii.

rărí, *răresc*, vb. IV. **1.** Refl. A deveni mai rar, mai depărtat unul față de altul; (despre oameni) a deveni mai puțini la număr (într-o colectivitate). **2.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai puțin des sau mai puțin compact. **3.** Tr. A încetini ritmul unei acțiuni, al unei activități.

rărîș, *rărișuri*, s.n. Rariște.

răritúră, *răriturí*, s.f. **1.** Loc gol între obiecte așezate rar; loc într-o țesătură unde firele sînt mai rare decît în rest. **2.** Rariște.

răriță, *răriței*, vb. I. Tr. A lucra pămîntul cu rarița.

rărúnchi, *rărunchi*, s.m. (Pop.) **1.** Rinichi. **2.** Interiorul corpului omenesc; mijlocul, miezul unui lucru.

răs- (înaintea vocalelor și a consoanelor sonore are forma *răz-*) Element de compunere care formează derivate de la verbe, adjective, substantive, adverbe.

răsád, *răsaduri*, s.n. Plantă tînără, crescută în seră sau în răsadniță, care urmează să fie plantată în aer liber.

răsádniță, *răsadnițe*, s.f. Construcție simplă din scînduri, acoperită de obicei cu geamuri și așezată pe un strat de gunoi de grajd, pe care se obțin răsaduri.

răsalúltăieri adv. În ziua care precedă pe cea de alaltăieri.

răsădí, *răsădesc*, vb. IV. Tr. A transplanta un răsad din seră sau din răsadniță pe locul de cultură.

răsărí, *răsár*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre aștri) A apărea la orizont. **2.** (Despre plante) A încolți și a ieși din pămînt. **3.** A se ivi, a apărea pe neașteptate (din depărtare). **4.** A ieși în evidență, a se ridica deasupra celor din jur. **5.** (Despre copii) A crește, a se face mai mare. **6.** A sări brusc (în picioare), a tresări.

răsărít[1], *răsărituri*, s.n. **1.** Faptul de a răsări; apariția unui astru la orizont; momentul cînd răsare Soarele (sau alt astru); (fig.) începutul unei ere noi. **2.** Partea orizontului unde răsare Soarele; est. **3.** Țară, ținut așezat în direcția răsăritului (**2**).

răsărít[2]**, -ă,** *răsăriți, -te*, adj. **1.** (Despre plante) Încolțit. **2.** (Fig.; mai ales la comparativ; despre copii) Puțin mai mare, mai dezvoltat decît alți copii de aceeași vîrstă. **3.** (Mai ales la comparativ) Mai de seamă, mai important (decît altul).

răsăritéan, -ă, *răsăriteni, -e*, adj. Care se află la răsărit, de la răsărit; (substantivat) locuitor din răsărit; oriental.

răscoácе, *răscóc*, vb. III. Refl. și tr. (Despre alimente, fructe etc.) A (se) coace mai mult decît trebuie.

răscoálă, *răscoale*, s.f. Formă spontană a luptei (țărănimii) împotriva asupririi și a exploatării; (fig.) protest.

răscól, *răscoale*, s.n. Desfacerea stînii toamna și separarea oilor pentru a fi luate de către proprietari.

răscolí, (**1, 2, 3, 5**) *răscolesc*, (**4**) *răscól*, vb. IV. Tr. **1.** A face dezordine căutînd ceva. **2.** A scormoni focul pentru a-l înviora. **3.** A mișca puternic, a agita; a stîrni praful. **4.** (Fig.) A tulbura, a agita, a face să se revolte. **5.** (Fig.) A trezi amintiri, sentimente.

răscolít, -ă, *răscoliți, -te*, adj. **1.** Răvășit. **2.** (Despre praf, valuri etc.) Stîrnit. **3.** (Fig.) Agitat, tulburat.

răscolitór, -oáre, *răscolitori, -oare*, adj. Care trezește amintiri, sentimente.

răscópt, -oáptă, *răscopți, -oapte*, adj. Copt mai mult decît trebuie; prea copt; *ouă răscoapte* = ouă fierte pînă la coagularea completă.

răscrăcărá, *răscrăcăr*, vb. I. Refl. (Pop.) A se crăcăna.

răscrăcărát, -ă, *răscrăcărați, -te*, adj. Crăcănat.

răscroí, *răscroiesc*, vb. IV. Tr. A croi un material pentru o haină, urmînd linia gîtului sau a brațelor.

răscroiálă, *răscroieli*, s.f. Tăietură în croiala unei haine (în special la gît și la mîneci).

răscrúce, *răscruci*, s.f. **1.** Locul unde se încrucișează două sau mai multe drumuri; răspîntie. **2.** Moment crucial în viața unui om, a unui popor etc.

răsculá, *răscól*, vb. I. Tr. și refl. A (se) ridica împotriva asupritorilor; a (se) răzvrăti.

răsculát, -ă, *răsculați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a ridicat împotriva unei nedreptăți, a unei oprimări.

răscumpărá, *răscumpăr*, vb. I. Tr. **1.** A plăti prețul unui lucru vîndut sau amanetat, pentru a reintra în posesiunea lui. **2.** A elibera pe cineva din captivitate, în schimbul unei sume de bani. **3.** A compensa, a răsplăti; (despre fapte) a constitui o compensație.

răsfáț, *răsfățuri*, s.n. **1.** Faptul de a (se) răsfăța; alintare. **2.** Desfătare, plăcere. **3.** Huzur, belșug.

răsfățá, *răsfăț*, vb. I. **1.** Tr. A înconjura pe cineva cu o tandrețe exagerată; a satisface capriciile cuiva. **2.** Tr. și refl. A (se) desfăta, a (se) delecta. **3.** Refl. A trăi în belșug, a huzuri.

răsfățát, -ă, *răsfățați, -te*, adj. Alintat, răzgîiat; capricios.

răsfirá, *răsfir*, vb. I. Tr. și refl. **1.** A (se) desface fir cu fir; (despre firele din păr, din barbă) a (se) separa unele de altele. **2.** A (se) întinde în toate părțile, a (se) împrăștia. Var.: resfirá vb. I.

răsfirát, -ă, *răsfirați, -te*, adj. **1.** (Despre păr, barbă) Cu firele depărtate unele de altele. **2.** Cu elementele componente depărtate între ele;

desfăcut; împrăștiat, difuz. Var.: **resfirát, -ă** adj.

răsfoí, *răsfoiesc*, vb. IV. Tr. A întoarce una cîte una foile unei cărți, ale unui ziar etc., citind în fugă; a frunzări.

răsfrînge, *răsfrîng*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) reflecta; a (se) refracta. **2.** Refl. (Despre sunete) A se întoarce sub formă de ecou; a se repeta. **3.** Refl. A se face simțit (influențînd), a se repercuta asupra a ceva. **4.** Tr. A îndoi, a întoarce în afară.

răsfrînt, -ă, *răsfrînți, -te*, adj. Îndoit, întors în afară.

răsfúg subst. **1.** S.n. Boală contagioasă a oilor și caprelor, care se manifestă prin inflamarea ugerului. **2.** S.n. Antrax. **3.** S.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, întrebuințată în medicina populară ca medicament împotriva răsfugului (1).

răspăr s.n. *În răspăr* = împotriva direcției în care crește părul; (fig.) potrivnic, ostil.

răspicá, *răspic*, vb. I. Tr. A pronunța, a spune deslușit, limpede; a explica, a lămuri.

răspicát, -ă, *răspicați, -te*, adj. (Despre vorbe, voce; adesea adverbial) Clar, lămurit, hotărît.

răspîndí, *răspîndesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre lumină, căldură etc.) A se împrăștia, a se propaga. **2.** Refl. și tr. (Despre știri, publicații etc.) A (se) difuza. **3.** Refl. (Despre grupuri de ființe) A se împrăștia, a se răsfira.

răspîndít, -ă, *răspîndiți, -te*, adj. **1.** Împrăștiat, revărsat. **2.** Cunoscut; difuzat.

răspînditór, -oáre, *răspînditori, -oare*, s.m. și f. Persoană care răspîndește cunoștințe, idei, știri etc.

răspîntie, *răspîntii*, s.f. Răscruce.

răsplátă s.f. Ceea ce se face sau se dă pentru a recompensa pe cineva.

răsplătí, *răsplătesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva o plată, o recompensă materială sau morală pentru ceva.

răspóimîine adv. În ziua care urmează după poimîine.

răspopí, *răspopesc*, vb. IV. Tr. A retrage cuiva calitatea de preot.

răspúnde, *răspúnd*, vb. III. **1.** Intr. și tr. A da răspuns la o întrebare; a da răspunsuri la solicitarea unui examinator. **2.** Intr. A reacționa (prin vorbe, gesturi, atitudini) la o solicitare, la o provocare etc.; a replica, a riposta. **3.** Intr. A scrie unei persoane, ca urmare a unei scrisori primite de la ea. **4.** Intr. A da urmare unui apel, unei chemări. **5.** Intr. A străbate pînă la..., a avea comunicație cu... **6.** Intr. A da socoteală, a-și lua răspunderea pentru ceva.

răspúndere, *răspunderi*, s.f. Faptul de *a răspunde;* responsabilitate; obligația de a răspunde (moral, material etc.) de îndeplinirea sau neîndeplinirea unor sarcini, acțiuni etc.; *răspundere colectivă* = răspundere a unui organ colectiv pentru executarea obligațiilor ce intră în atribuțiile sale potrivit legii; *a trage pe cineva la răspundere* = a-i cere cuiva socoteală pentru faptele sale.

răspúns, *răspunsuri*, s.n. **1.** Ceea ce se spune sau se scrie celui care întreabă ceva. **2.** Expunere a cunoștințelor în fața unui examinator. **3.** Ripostă, replică. **4.** Informație, știre. **5.** Soluție, dezlegare.

răspunzătór, -oáre, *răspunzători, -oare*, adj. Care răspunde, pentru ceva, care poartă răspunderea.

răsputére, *răsputeri*, s.f. *Din răsputeri* = din toate puterile.

răstălmăcí, *răstălmăcesc*, vb. IV. Tr. A explica sau a interpreta ceva în mod eronat; a denatura adevărul.

răstí, *răstesc*, vb. IV. Refl. A se adresa cuiva pe un ton aspru, amenințător.

răstigní, *răstignesc*, vb. IV. **1.** Tr. A ucide pe cineva pironindu-l pe o cruce; a crucifica. **2.** Refl. A se întinde cu mîinile (și cu picioarele) desfăcute.

răstignire, *răstigniri*, s.f. **1.** Faptul de *a răstigni;* crucificare. **2.** (Reg.) Cruce mare așezată la margine de drum.

răstignít, -ă, *răstigniți, -te*, adj. Pironit pe cruce; (p. ext.) cu brațele desfăcute și întinse.

răstímp, *răstimpuri*, s.n. Interval de timp între două perioade sau între două momente.

răstít, -ă, *răstiți, -te*, adj. (Despre cuvinte sau despre ton; adesea adverbial) Aspru, amenințător.

răstoácă, *răstoace*, s.f. Locul unde o apă curgătoare este puțin adîncă.

răstocí, *răstocesc*, vb. IV. Tr. A abate cursul unei ape pentru a prinde pești în albia secată.

răsturná, *răstórn*, vb. I. **1.** Tr. A deplasa un corp din poziția lui normală, făcîndu-l să cadă într-o parte sau întorcîndu-l cu partea de deasupra în jos. **2.** Tr. A întoarce un recipient cu gura în jos (pentru a-l goli). **3.** Tr. A culca la pămînt, a doborî; (fig.) a înlătura de la putere, dintr-un post de conducere; a desființa o stare de lucruri, a zădărnici un plan. **4.** Refl. A se așeza într-o poziție comodă, cu spatele sprijinit de ceva.

răsturnát, -ă, *răsturnați, -te*, adj. Doborît, culcat la pămînt.

răsucí, *răsucesc*, vb. IV. **1.** Tr. A învîrti un fir în jurul lui însuși, pentru a-l face mai rezistent; a înfășura două sau mai multe fire, unele în jurul altora, pentru a obține un fir mai gros. **2.** Tr. A-și învîrti, a-și întoarce capetele mustăților. **3.** Tr. și refl. A(-și) imprima o mișcare de rotație; a (se) roti; a(-și) mișca corpul sau o parte a corpului, schimbîndu-i poziția. **4.** Tr. A învîrti un obiect, dîndu-i forma unui sul.

răsucitúră, *răsuciturí*, s.f. Fiecare dintre întorsăturile pe care le capătă firul prin răsucire.

răsuflá, *răsúflu*, vb. I. **1.** Intr. (Pop.) A respira. **2.** Intr. A-și reveni după o emoție, după un efort fizic etc. **3.** Intr. A sta să se odihnească; a-și găsi liniștea, a nu se mai simți în primejdie. **4.** Intr. (Despre vase, recipiente) A lăsa să se scurgă încet conținutul printr-o crăpătură sau printr-o gaură mică. **5.** Refl. (Despre unele alimente sau băuturi) A-și pierde tăria, gustul. **6.** Refl. A se auzi, a ajunge la urechile altora.

răsuflăre, *răsuflări*, s.f. Acțiunea de *a (se) răsufla;* respirație; aerul expirat din plămîni.

răsuflát, -ă, *răsuflați, -te*, adj. **1.** (Despre băuluri) Care și-a pierdut tăria. **2.** (Fig.; fam.; despre știri, vorbe) Învechit; banal.

răsuflătór, -oáre, *răsuflătoare*, s.f., s.n. **1.** S.f. Deschizătură la o încăpere, la un recipient, prin care se face aerisirea. **2.** S.n. Tub de evacuare a gazelor de ardere dintr-un motor cu ardere internă.

răsúflet, *răsuflete*, s.n. (Pop.) Respirație, răsuflare.

răsúflu, *răsufluri*, s.n. Răsuflare, respirație.

răsună, pers. 3 *răsună*, vb. I. Intr. **1.** A suna tare și prelung. **2.** (Despre un loc, o încăpere) A se umple de sunete puternice, a vui. **3.** (Fig.) A avea răsunet, ecou în sufletul cuiva.

răsunătór, -oáre, *răsunători, -oare*, adj. **1.** Care sună puternic și prelung. **2.** (Fig.) Care stîrnește un viu interes, care produce senzație.

răsúnet, *răsunete*, s.n. **1.** Sunet puternic și prelung; ecou. **2.** (Fig.) Impresie profundă, interes deosebit produs de un lucru, de un eveniment etc.

răsúră, *răsuri*, s.f. Măceș.

răschiá, *răschiez*, vb. I. Tr. A trece firele toarse de pe fus sau de pe ghem pe răschitor.

răschirá, *răschirez*, vb. I. **1.** Tr. A răsfira. **2.** Tr. și refl. A (se) depărta unul de altul, a (se) desface.

răschirát, -ă, *răschirați, -te*, adj. **1.** Răsfirat. **2.** Depărtat unul de altul, desfăcut.

răschitór, *răschitoare*, s.n. Unealtă pe care se întind firele de pe fus sau de pe ghem, pentru a le face scul.

rășínă, *rășini*, s.f. Nume dat unor substanțe amorfe, solide sau vîscoase, care se extrag din diferite plante sau se fabrică pe cale sintetică, avînd numeroase întrebuințări în industrie.

rășinós, -oásă, *rășinoși, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre arbori) Care produce rășină. **2.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată unor arbori sau arbuști care conțin rășină. **3.** Adj. Care are aspectul sau proprietățile rășinii.

răsluí, *răsluiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A desprinde așchii dintr-un material. **2.** (Fig.) A răpi, a smulge (prin abuz) o parte din proprietatea cuiva.

răspăluí, *răspăluiesc*, vb. IV. Tr. A răzui, a prelucra ceva cu raspelul.

rătăcí, *rătăcesc*, vb. IV. **1.** Refl. A pierde drumul; a se răzleți, a se pierde de cineva. **2.** Intr. A umbla de ici-colo, căutînd drumul; a hoinări, a colinda; a pribegi. **3.** Refl. (Despre lucruri) A se pierde, a nu se afla la locul obișnuit.

rătăcíre, *rătăciri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) rătăci.* **2.** (Fig.) Întunecare a minții; nebunie. **3.** (Fig.) Greșeală, eroare.

rătăcít, -ă, *rătăciți, -te*, adj. **1.** Care a pierdut drumul, direcția; (fig., despre ochi, privire) care exprimă dezorientare, nedumerire; pierdut. **2.** (Fig.) Cu mintea întunecată. **3.** Care s-a înstrăinat, s-a răzlețit de ai săi.

rătăcitór, -oáre, *rătăcitori, -oare*, adj. Care umblă din loc în loc, care pribegește.

rătéz, *răteze*, s.n. Închizătoare simplă pentru ușă sau pentru ferestre, formată dintr-o mică bară mobilă de lemn sau de metal; zăvor.

rățișoáră, *rățișoare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *rață.* **2.** (La pl.) Plantă erbacee cu tulpina scurtă, cu flori mari, albe, galbene sau violacee, care crește prin pajiști însorite.

rățói[1], *rățoi*, s.m. Bărbățușul răței.

rățoí[2], *rățoiesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se răsti la cineva; a vorbi pe un ton ridicat, amenințător.

rățoiálă, *rățoieli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se rățoi.

rău, rea, *răi, rele*, adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care are însușiri negative; cu defecte, greșit. **2.** Adj. Care nu corespunde destinației, scopului, care nu îndeplinește calitățile cerute; (fiz.) *corp rău conducător de căldură* (sau *de electricitate*) = corp prin care nu se transmite căldura (sau electricitatea). **3.** Adj. Care exprimă răutate; care produce neplăceri altora; *rea-voință* = purtare sau atitudine neprietenoasă, ostilă; *rea-credință* = atitudine incorectă, necinstită. **4.** Adj. Care nu-și îndeplinește îndatoririle; (despre copii) neascultător. **5.** Adj. Care este în dezacord cu regulile moralei; (despre vorbe, expresii) care jignește. **6.** Adj. (Despre viață, trai) Greu, chinuit. **7.** Adj. (Despre vești) Care anunță o neplăcere, un necaz. **8.** Adj. (Despre îmbrăcăminte și încălțăminte) Uzat, rupt. **9.** Adj. Neîndemînatic, nepriceput (într-o meserie, într-o îndeletnicire). **10.** Adj. (Despre vreme) Urît, nefavorabil. **11.** Adv. Greșit, nepotrivit; incorect, inexact. **12.** Adv. Neplăcut, dezagreabil. **13.** S.n. Ceea ce provoacă neajunsuri, necazuri; *rău de mare* = tulburare caracterizată prin amețeală, dureri de cap, vărsături, care se manifestă la unele persoane cînd călătoresc pe mare; *rău de altitudine* = indispoziție generală care apare în timpul ascensiunilor la mari înălțimi. **14.** S.n. Ceea ce este dăunător din punct de vedere moral.

răufăcătór, -oáre, *răufăcători, -oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care face rău altora, care încalcă legile morale și sociale.

răutáte, (2, 3) *răutăți*, s.f. **1.** Înclinare spre a face rău altora. **2.** Faptă rea. **3.** Om rău.

răutăcós, -oásă, *răutăcioși, -oase*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Plin de răutate; înclinat să facă mici răutăți. **2.** Care exprimă răutate; care supără, jignitor.

răuvoitór, -oáre, *răuvoitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care dorește cuiva răul.

răvár, *răvare*, s.n. **1.** Băț cu care se frămîntă la stînă urda sau cașul. **2.** Strecurătoare de lut, folosită la bucătărie.

răváș, *răvașe*, s.n. (Înv. și pop.) Scrisoare, bilet.

răvășeálă, *răvășeli*, s.f. Dezordine, neorînduială.

răvăși, *răvășesc*, vb. IV. Tr. A împrăștia, a face dezordine; (fig.) a tulbura sufletește.

răvășít, -ă, *răvășiți, -te,* adj. Aflat în dezordine, împrăștiat; (fig.) tulburat, răscolit.

răzătoáre, *răzători,* s.f. **1.** Obiect de uz casnic, folosit pentru ras legume, fructe, caș etc. **2.** Obiect fixat la intrarea unei case, de care se rade noroiul de pe încălțăminte.

răzătúră, *răzături,* s.f. Ceea ce rezultă din radera unui obiect.

răzbáte, *răzbát,* vb. III. Intr. A-și face drum prin...; a răzbi **(1)**; (fig.) a izbuti, a reuși.

răzbătătór, -oáre, *răzbătători, -oare,* adj. Care învinge obstacolele, care nu se dă bătut.

răzbél, *răzbele,* s.n. (Înv.) Război[1].

răzbí, *răzbesc,* vb. IV. **1.** Intr. A pătrunde, a străbate, a ajunge undeva învingînd obstacolele; (fig.) a izbuti, a reuși. **2.** Intr. (Despre sunete) A străbate, a ajunge pînă la...; (despre mirosuri) a pătrunde; a se răspîndi. **3.** Tr. A învinge, a birui, a răpune; (despre senzații, sentimente) a copleși.

războí[1], *războaie,* s.n. Luptă armată între două sau mai multe state ori grupări, pentru realizarea unor interese social-economice și politice; *război civil* = formă a luptei de clasă, dusă cu ajutorul armelor în scopul cuceririi puterii politice.

războí[2], *războaie,* s.n. Unealtă casnică sau mașină de țesut pînză, stofă etc., alcătuită, în principal, din două suluri (unul pentru înfășurarea urzelii iar celălalt pentru înfășurarea pînzei țesute), din ițe și vatală.

războí[3], *războiesc,* vb. IV. Refl. recipr. A purta războaie[1].

războínic, -ă, *războinici, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Ostaș care ia parte la un război[1]. **2.** Adj. Care se referă la război, de război. **3.** Adj. Căruia îi place lupta; bătăios.

războiuí, pers. 3 *războiúie,* vb. IV. Intr. A bubui puternic, a detuna.

răzbunâ, *răzbún,* vb. I. **1.** Refl. și intr. A-și face singur dreptate, pedepsind pe cel de la care a suferit un rău, o nedreptate; (tr.) a da cuiva satisfacție, pedepsind pe cel care i-a făcut un rău. **2.** Refl. (Pop.) A se face vreme bună, a se însenina.

răzbunáre, *răzbunări,* s.f. Acțiunea de *a (se) răzbuna;* faptă prin care cineva se răzbună.

răzbunătór, -oáre, *răzbunători, -oare,* adj. (Și substantivat) Care se răzbună, care nu iartă răul ce i s-a făcut.

răzbunic, *răzbunici,* s.m. (Pop.) Străbunic.

răzbunică, *răzbunici,* s.f. (Pop.) Străbunică.

răzéș, *răzeși,* s.m. (În evul mediu, în Moldova) Țăran liber, posesor în devălmășie al unei bucăți de pămînt moștenite din tată în fiu.

răzeșésc, -ească, *răzești,* adj. (Reg.) Care se referă la răzeși, care aparține răzeșilor.

răzeșíe, *răzeșii,* s.f. (Pop.) **1.** Proprietate a unui răzeș. **2.** Starea, situația de răzeș.

răzeșíme s.f. (Reg.) Totalitatea răzeșilor.

răzgîiá, *răzgîi,* vb. I. Tr. A răsfăța, a alinta.

răzgîiát, -ă, *răzgîiați, -te,* adj. Răsfățat, alintat; prost crescut.

răzgîndí, *răzgîndesc,* vb. IV. Refl. A-și schimba gîndul, părerea, a reveni asupra unei hotărîri.

răzimá vb. I. v. rezema.

răzimát, -ă, adj. v. rezemat.

răzléț, -eáță, *răzleți, -e,* adj. **1.** Care s-a desprins și s-a depărtat de ceilalți; rămas singur. **2.** Înstrăinat; pribeag. **3.** (Despre sunete) Izolat, sporadic.

răzleți, *răzlețesc,* vb. IV. Refl. **1.** A se desprinde dintr-un grup și a se îndepărta. **2.** A se răspîndi în direcții diferite.

răzlóg, *răzlogi,* s.m. (Reg.) Despicătură lungă din trunchiul unui copac, întrebuințată la facerea gardurilor.

răzmeriță, *răzmeriție,* s.f. (Pop.) Răscoală.

răzór, *răzoare,* s.n. **1.** Fîșie îngustă de pămînt nearată, servind drept hotar între două loturi agricole. **2.** Strat de flori sau de legume.

răzuí, *răzuiesc,* vb. IV. Tr. A curăța sau a netezi suprafața unui corp, cu ajutorul răzuitorului.

răzuitór, *răzuitoare,* s.n. Unealtă cu care se răzuiesc diferite obiecte sau materiale.

răzúș, *răzușuri,* s.n. **1.** Unealtă de plivit, formată dintr-un mîner cu o lopățică de metal la vîrf. **2.** Daltă cu care se sapă în lemn.

răzvrătí, *răzvrătesc,* vb. IV. Refl. A se răscula, a se revolta.

răzvrătíre, *răzvrătiri,* s.f. Acțiunea de *a se răzvrăti;* răscoală, revoltă.

răzvrătít, -ă, *răzvrătiți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Răsculat, revoltat.

răzvrătitór, -oáre, *răzvrătitori, -oare,* adj. (Și substantivat) Care aține la răscoală, instigator.

re[1]- Element de compunere care exprimă o repetare și care servește la formarea unor verbe, a unor adjective și a unor substantive.

re[2] s.m. Treapta a doua din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

reabilitá, *reabilitez,* vb. I. Refl. și tr. A-și recăpăta (sau a face să-și recapete) buna reputație; (jur.) a reintegra pe cineva în drepturile pierdute în urma unei condamnări.

reabilitáre, *reabilitări,* s.f. Faptul de *a (se) reabilita;* (jur.) încetare a consecințelor juridice care decurg dintr-o condamnare.

reactánt, *reactanți,* s.m. Substanță care ia parte la o reacție chimică.

reactánță, *reactanțe,* s.f. Mărime caracteristică circuitelor electrice de curent alternativ care conțin bobine sau condensatoare, reprezentînd opoziția acestor elemente la trecerea curentului.

reactív, -ă, *reactivi, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la reactanță. **2.** S.m. Substanță care are proprietatea de a reacționa specific într-o reacție chimică.

reactivá, *reactivez,* vb. I. Tr. **1.** A repune în activitate; (refl.) a reintra în cadrele active ale armatei. **2.** (Chim., fiz.) A face ca o substanță, un fenomen să devină din nou active.

reactivitáte s.f. **1.** Capacitate a unui atom, a unei molecule sau a unui radical de a partici-

pa la o reacție. 2. Mărime care caracterizează funcționarea unui reactor nuclear. 3. (Med.) Capacitate a unui organism de a răspunde la excitanții mediului.

reactór, *reactoare,* s.n. 1. Aparat în care se efectuează o reacție chimică. 2. (Fiz.) *Reactor nuclear* = instalație în care se realizează o reacție în lanț de fisiune a nucleelor atomice ale elementelor grele, radioactive, cu scopul de a permite utilizarea energiei degajate. 3. Motor termic folosit pentru propulsia unui vehicul (de obicei a unui avion), prin transformarea energiei chimice a combustibilului în energie cinetică a jetului de fluid evacuat sub presiune.

reactualizá, *reactualizez,* vb. I. Tr. A readuce în actualitate.

reácție, *reacții,* s.f. 1. Faptul de a reacționa; manifestare ca răspuns la o acțiune venită din afară. 2. Transformare a substanțelor chimice, sub acțiunea unor agenți fizici sau a altor substanțe chimice, în substanțe noi, cu proprietăți diferite de ale celor inițiale. 3. (Fiz.) Forță care se opune unei acțiuni, fiind egală cu aceasta dar de sens contrar. 4. *Reacție nucleară* = ansamblu de fenomene produse la ciocnirea unui nucleu atomic cu un alt nucleu, cu o particulă sau cu un foton. 5. (Biol.) Fenomen constînd în faptul că materia vie răspunde acțiunii unui excitant (extern sau intern). 6. (În forma *reacțiune)* Împotrivire a claselor în declin față de progresul social; luptă a claselor exploatatoare înfrînte pentru a-și redobîndi privilegiile pierdute; (p. ext.) totalitatea forțelor reacționare. Var.: **reacțiúne** s.f.

reacționá, *reacționez,* vb. I. Intr. 1. A răspunde la o excitare sau la o acțiune din afară. 2. A riposta, a replica.

reacționár, -ă, *reacționari, -e,* adj. 1. Care se referă la reacțiune (6), specific reacțiunii. 2. Care este ostil progresului, retrograd; (substantivat) adept al reacțiunii politice.

reacționarísm s.n. Caracterul a ceea ce este reacționar; atitudine reacționară.

reacțiúne s.f. v. **reacție.**

readúce, *readúc,* vb. III. Tr. A aduce la locul sau la starea de mai înainte.

reafirmá, *reafirm,* vb. I. Tr. A afirma ceva din nou.

reál, -ă, *reali, -e,* adj. 1. Care există în realitate; obiectiv; (substantivat, n.) ceea ce există, ceea ce este real (1); realitate. 2. Efectiv, concret, veritabil. 3. *Drept real* = drept pe care titularul său îl poate exercita în mod direct și imediat. 4. *Număr real* = număr care poate fi exprimat ca limită a unui șir convergent de numere raționale.

realége, *realég,* vb. III. Tr. A alege din nou.

realgár s.n. Sulfură naturală de arsen, utilizată în vopselărie, în industria sticlei etc.

realipí, *realipesc,* vb. IV. Tr. A alipi din nou.

realísm s.n. 1. (Fil.) Concepție care recunoaște că lumea externă este o realitate independentă de subiectul cunoscător. 2. Concepție artistică și literară care tinde spre redarea obiectivă a realității în trăsăturile ei esențiale, caracteristice. 3. Simț al realității, spirit practic.

realíst, -ă, *realiști, -ste,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Înzestrat cu spirit practic. 2. Adj. Care se referă la realism, specific realismului. 3. S.m. și f. Adept al realismului.

realitáte, *realități,* s.f. 1. Existență obiectivă; tot ce există. 2. Lucru, fapt care există efectiv; stare de fapt.

realizá, *realizez,* vb. I. 1. Tr. A înfăptui, a face să devină real. 2. Tr. A crea (o operă de artă). 3. Tr. A obține, a dobîndi. 4. Refl. A se dezvolta, a-și pune în valoare capacitatea, posibilitățile intelectuale. 5. Tr. A-și face o idee precisă despre ceva, a reuși să înțeleagă.

realizábil, -ă, *realizabili, -e,* adj. Care poate fi realizat.

realizáre, *realizări,* s.f. 1. Acțiunea de *a (se) realiza;* îndeplinire, înfăptuire. 2. Lucru realizat; creație, operă.

realizát, -ă, *realizați, -te,* adj. 1. Înfăptuit, îndeplinit. 2. Reușit (din punct de vedere artistic); valoros.

realizatór, -oáre, *realizatori, -oare,* adj. (Și substantivat) Care realizează; înfăptuitor.

realménte adv. De fapt, în adevăr, în mod real.

reamintí, *reamintesc,* vb. IV. Tr. și refl. A(-și) aminti din nou.

reangajá, *reangajez,* vb. I. 1. Tr. și refl. A (se) angaja din nou. 2. Refl. A se angaja în cadrele active ale armatei, după efectuarea stagiului militar obligatoriu.

reangajáț, *reangajați,* s.m. (În vechea organizare a armatei) Subofițer.

reanimá, *reanim,* vb. I. Tr. A readuce la viață, a restabili funcțiile vitale ale organismului; (fig.) a reînsufleți.

reanimáre, *reanimări,* s.f. Acțiunea de *a reanima;* procedeu folosit pentru restabilirea funcțiilor vitale ale organismului.

reapariție, *reapariții,* s.f. Faptul de a reapărea.

reapăreá, *reapár,* vb. II. Intr. A apărea din nou.

reașezá, *reașéz,* vb. I. 1. Refl. și tr. A (se) așeza din nou. 2. Tr. A stabili, a pune pe baze noi.

reávăn, -ă, *reveni, -e,* adj. 1. (Despre soluri) Umed. 2. (Despre aer, miresme etc.) Răcoros, proaspăt.

reázem, *reazeme,* s.n. 1. Ceea ce servește pentru a sprijini ceva; obiect de care se sprijină ceva sau cineva; rezemătoare. 2. (Fig.) Sprijin, ajutor.

rebarbatív, -ă, *rebarbativi, -e,* adj. Respingător, urît.

rebéc, *rebecuri,* s.n. Vechi instrument muzical cu trei coarde, folosit de menestreli.

rebegí, *rebegesc,* vb. IV. Intr. A amorți, a înțepeni de frig.

rebegít, -ă, *rebegiți, -te,* adj. Pătruns de frig, înghețat.

rebél, -ă, *rebeli, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care ia parte la o rebeliune, care instigă la răzvrătire; nesupus, recalcitrant. **2.** (Despre boli) Care cedează greu la tratamentul medical.

rebeliúne, *rebeliuni,* s.f. Răzvrătire care constă în acte de violență sau de amenințare cu forța față de organele puterii de stat cu scopul de a împiedica îndeplinirea atribuțiilor lor.

rébus, *rebusuri,* s.n. Joc în care urmează să se reconstituie un cuvînt sau o frază reprezentate printr-o combinație de figuri, litere sau semne.

rebút, *rebuturi,* s.n. Produs care nu corespunde condițiilor cerute și nu poate fi folosit în scopul pentru care a fost realizat.

rebutá, *rebutez,* vb. I. Tr. A da ceva la rebut, a declara rebut un produs.

recalcitránt, -ă, *recalcitranți, -te,* adj. Care se opune, care nu se lasă convins; încăpățînat, îndărătnic.

recalcitránță, *recalcitranțe,* s.f. Faptul de a fi recalcitrant; încăpățînare.

recalculá, *recalculez,* vb. I. Tr. A calcula din nou (pe baza unor elemente noi).

recalifícá, *recalific,* vb. I. Tr. și refl. A (se) pregăti pentru o nouă calificare profesională.

recapitulá, *recapitulez,* vb. I. Tr. **1.** A reveni asupra punctelor principale ale unei lucrări, ale unei expuneri. **2.** A revedea, a repeta (o lecție, o materie de învățat).

recapituláre, *recapitulări,* s.f. Acțiunea de *a recapitula;* revederea materiei parcurse într-o anumită perioadă a anului școlar.

recapitulatív, -ă, *recapitulativi, -e,* adj. (Despre lecții, capitole ale unor lucrări etc.) Care recapitulează, care cuprinde o recapitulare.

recăpătá, *recăpăt,* vb. I. Tr. A căpăta din nou; a redobîndi.

recăsătorí, *recăsătoresc,* vb. IV. Refl. A se căsători din nou.

réce, *reci,* adj. **1.** Care are o temperatură sub o anumită limită; care este lipsit de căldură, care dă senzația de frig; *climă rece* = climă caracteristică regiunilor polare; *cu sînge rece* = cu calm. **2.** (Substantivat, sg.) *La rece* = la o temperatură scăzută; (despre prelucrarea unor metale) la temperatura normală, fără a încălzi. **3.** Cu temperatura corpului scăzută sub nivelul normal; inert, neînsuflețit. **4.** (Despre hrană) Care și-a pierdut căldura; care se consumă fără a fi încălzit. **5.** (Fig.; despre oameni) Lipsit de afectivitate; nepăsător, flegmatic.

recensămînt, *recensăminturi,* s.n. Formă de observare statistică, de obicei periodică, constînd în înregistrarea exhaustivă a unei mari colectivități de pe un anumit teritoriu.

recént, -ă, *recenți, -te,* adj. Petrecut sau apărut de curînd; nou.

recenzá[1], *recenzez,* vb. I. Tr. A prezenta în mod critic o lucrare literară sau științifică.

recenzá[2], *recenzez,* vb. I. Tr. A face un recensămînt.

recenzént, -ă, *recenzenți, -te,* s.m. și f. Autor al unei recenzii.

recénzie, *recenzii,* s.f. Scurtă prezentare, cu comentarii și aprecieri critice, a unei lucrări literare sau științifice.

recenzór, -oáre, *recenzori, -oare,* s.m. și f. Persoană care participă la lucrările unui recensămînt.

receptá, *recéptez,* vb. I. Tr. A capta, a recepționa (unde, radiații etc.).

receptácul, *receptacule,* s.n. (Bot.) Partea superioară, dilatată, a pedunculului, care susține floarea.

receptív, -ă, *receptivi, -e,* adj. **1.** Capabil de a primi impresii din afară; care primește, acceptă observațiile ce i se fac. **2.** Care contractează ușor o boală infecțioasă.

receptivitáte s.f. Însușirea de a fi receptiv.

receptór, (1) *receptoare,* s.n., **(2)** *receptori,* s.m. **1.** S.n. Aparat, mașină sau instalație care primește energie de o anumită formă și o transformă în alta, sub care urmează a fi folosită; *receptor telefonic* = aparat care transformă în vibrații sonore oscilațiile curentului electric venit de la un transmițător telefonic. **2.** S.m. Organ de simț sau segmentul periferic al acestuia, care transformă energia excitantului extern în excitație nervoasă.

recépție, *recepții,* s.f. **1.** Primire; luarea în primire a unor mărfuri, a unor materiale, a unei lucrări etc., pe baza verificării lor calitative și cantitative. **2.** (Telec.) Primire a unei anumite forme de energie. **3.** Reuniune cu caracter festiv; *discurs de recepție* = discurs ținut de către o persoană cu ocazia alegerii sale ca membru al unei academii. **4.** Serviciu de primire a pasagerilor într-un hotel.

recepționá, *recepționez,* vb. I. Tr. **1.** A lua în primire un material, o lucrare etc. **2.** (Telec.) A recepta.

recepționér, -ă, *recepționeri, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care recepționează o lucrare, o marfă etc. **2.** Persoană în serviciul unui hotel însărcinată cu cazarea pasagerilor.

recesiúne, *recesiuni,* s.f. Fază a ciclului economic capitalist constînd în scăderea producției, restrîngerea afacerilor comerciale, financiare sau de bursă etc.

rechemá, *rechém,* vb. I. Tr. **1.** A chema înapoi, a chema din nou. **2.** (Fig.) A evoca o imagine, un fapt din trecut.

rechín, *rechini,* s.m. **1.** Nume generic dat unor pești marini răpitori, cu corpul acoperit de solzi mărunți și cu schelet cartilaginos. **2.** (Fig.) Om lacom, hrăpăreț, lipsit de scrupule.

rechizíte s.f. pl. Materiale și obiecte mărunte (cerneală, hîrtie, creioane etc.) necesare pentru scris.

rechizitóriu, *rechizitorii,* s.n. **1.** Act procesual prin care procurorul pune în mișcare acțiunea penală și dispune trimiterea în judecată a inculpatului. **2.** (Fig.) Expunere amplă în care se aduc cuiva acuzații grave.

rechiziție, *rechiziții,* s.f. Măsură excepțională prin care un organ de stat ia de la populație

(mai ales în timp de război) anumite lucruri cu obligația de a le restitui (ex. mijloace de transport, animale) sau contra plată (ex. hrană, furaje).

rechiziționá, *rechiziționez*, vb. I. Tr. A supune rechiziției, a lua prin rechiziție.

reciclá, *reciclez*, vb. I. Refl. A-și perfecționa pregătirea profesională în cadrul unui sistem organizat.

reciclúre s.f. Perfecționarea pregătirii profesionale a cadrelor, pentru împrospătarea cunoștințelor și însușirea noilor cuceriri ale științei și tehnicii.

recidivá, *recidivez*, vb. I. Intr. **1.** (Jur.) A se afla în stare de recidivă **(1). 2.** (Despre boli) A reapărea, a reveni după o vindecare clinică.

recidívă, *recidive*, s.f. **1.** (Jur.) Săvîrșirea de către o persoană, în anumite condiții, a unei noi infracțiuni pentru care legea penală prevede pedepse privative de libertate. **2.** (Med.) Reapariție a unei boli cauzată de o nouă infecție cu germenii respectivi.

recidivíst, -ă, *recidiviști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în recidivă **(1)**; (persoană) care repetă aceeași greșeală.

recif, *recife*, s.n. Acumulare calcaroasă, specifică mărilor calde, în formă de stînci alcătuite în cea mai mare parte din schelete de corali (uneori de echinoderme, foraminifere, moluște etc.).

recipiént, *recipiente*, s.n. Vas care servește la păstrarea sau la transportul unor materiale fluide, granulare ori pulverulente.

recipísă, *recipise*, s.f. Adeverință oficială (detașată dintr-un carnet special), prin care se confirmă primirea, pentru expediere, a unui colet, a unei sume de bani, a unei telegrame etc.

reciprócc, -ă, *reciproci, -e*, adj. (Despre acțiuni, fenomene etc.) Care acționează unul asupra altuia; (gram.) *reflexiv reciproc* = formă verbală care arată că acțiunea este făcută simultan de două sau mai multe subiecte, fiecare dintre ele suferind efectele acțiunii celuilalt; (mat.) *ecuație reciprocă* = ecuație care, pe lîngă orice soluție dată, admite ca soluție și valoarea inversă a acesteia; (substantivat, f.) *reciproca unei teoreme* = teoremă care are ca ipoteză concluziile teoremei respective, iar drept concluzii ipoteza teoremei respective.

reciprocitáte, *reciprocități*, s.f. Însușirea de a fi reciproc.

recirculáție s.f. Reintroducerea, de obicei parțială, a unui material sau a unei substanțe în ciclul de fabricație.

recitá, *recit*, vb. I. Tr. A declama.

recitál, *recitaluri*, s.n. Concert (sau manifestare artistică) cu program susținut de un singur interpret.

recitáre, *recitări*, s.f. Acțiunea de *a recita;* declamare.

recitatív, *recitative*, s.n. Gen de muzică vocală asemănător cu declamația, care comentează acțiunea într-o operă și face legătura între arii.

recitatór, *recitatori*, s.m. Persoană care recită.

recití, *recitesc*, vb. IV. Tr. A citi din nou același text.

recîștigá, *recîștig*, vb. I. Tr. A cîștiga ceva din nou, a redobîndi.

reclamá, *reclám*, vb. I. Tr. **1.** A cere, a pretinde ceva (în baza unui drept); a revendica. **2.** A face o reclamație împotriva cuiva; a denunța. **3.** A necesita ceva, a face necesar.

reclamagíu, *reclamagii*, s.m. (Fam.) Persoană care obișnuiește să facă reclamații (neîntemeiate).

reclamánt, -ă, *reclamanți, -te*, s.m. și f. Persoană care face o reclamație.

reclamát, -ă, *reclamați, -te*, adj. **1.** Care este cerut, pretins, revendicat. **2.** (Adesea substantivat) Pîrît, denunțat; învinuit.

reclamáție, *reclamații*, s.f. Faptul de a reclama; plîngere în legătură cu încălcarea unui drept; sesizare despre săvîrșirea unei infracțiuni.

reclámă, *reclame*, s.f. **1.** Activitate prin care se urmărește (prin afișe, anunțuri, radio etc.) cîștigarea interesului publicului pentru o marfă, pentru un spectacol, pentru folosirea unor servicii etc. **2.** Răspîndire de informații elogioase pentru cineva, cu scopul de a-i face popularitate.

reclădí, *reclădesc*, vb. IV. Tr. A clădi din nou, a reconstrui.

recluziúne, *recluziuni*, s.f. (Ieșit din uz) Pedeapsă cu închisoarea, aplicată pentru crime.

recoáce, *recóc*, vb. III. Tr. A efectua operația de recoacere.

recoácere, *recoaceri*, s.f. Tratament termic care constă în încălzirea și menținerea unui metal la o anumită temperatură, urmată de răcirea lui lentă.

recoltá, *recoltez*, vb. I. Tr. **1.** A culege recolta. **2.** (Med.) A lua sînge, spută, suc gastric etc. de la un om sau de la un animal, pentru a fi analizate în laborator.

recóltă, *recolte*, s.f. **1.** Acțiunea de a recolta. **2.** Cerealele sau alte roade adunate într-o anumită perioadă.

recomandá, *recománd*, vb. I. **1.** Tr. A sfătui pe cineva să facă un anumit lucru. **2.** Tr. A propune pe cineva pentru o sarcină sau pentru un post; a semnala pe cineva sau ceva atenției cuiva. **3.** Refl. A se prezenta cuiva spunîndu-și numele; (tr.) a prezenta pe cineva.

recomandábil, -ă, *recomandabili, -e*, adj. Care merită, care poate să fie recomandat.

recomandát, -ă, *recomandați, -te*, adj. **1.** Indicat ca bun, ca potrivit. **2.** (Despre scrisori; și substantivat, f.) Pentru care poșta garantează expedierea și predarea la destinație, în schimbul unui tarif special.

recomandáție, *recomandații*, s.f. Sfat, recomandare; prescripție medicală.

recompensá, *recompensez*, vb. I. Tr. A da o recompensă, a răsplăti.

recompénsă, *recompense*, s.f. Răsplată, gratificație.

reconciliá, *reconciliez,* vb. I. Tr. și refl. recipr. A ajunge (sau a face să ajungă) din nou la o înțelegere, a (se) împăca.

reconciliére, *reconcilieri,* s.f. Acțiunea de *a (se) reconcilia;* punere de acord, împăcare.

recondiționá, *recondiționez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A readuce în stare bună, în stare de funcționare.

recondiționát, -ă, *recondiționați, -te,* adj. Care a fost readus în stare de funcționare (prin reparații, renovări).

reconfirmá, *reconfirm,* vb. I. Tr. A confirma din nou.

reconfortá, *reconfortez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) reface, a (se) întări, a (se) fortifica.

reconfortánt, -ă, *reconfortanți, -te,* adj. Care reconfortează, care reface forțele fizice sau psihice; (substantivat, n.) substanță, medicament care reconfortează.

reconsiderá, *reconsider,* vb. I. Tr. A interpreta dintr-un punct de vedere nou o operă, un autor, un eveniment etc.

reconstituí, *reconstitui,* vb. IV. Tr. **1.** A reface, a recompune; (fig.) a reface din memorie, a evoca. **2.** A restabili împrejurările în care s-a comis o infracțiune. **3.** A reface un edificiu, o operă de artă etc., redînd structura, aspectul original.

reconstrúcție, *reconstrucții,* s.f. **1.** Acțiunea de a reconstrui; refacere a unei uzine, a unei clădiri, a unui oraș etc. **2.** Refacerea formei unui cuvînt neatestat, cu ajutorul comparației.

reconstruí, *reconstruiesc,* vb. IV. Tr. A construi din nou, a reface (pe baze noi).

reconvențională, *reconvenționale,* adj. (Jur.) *Cerere reconvențională* = cerere prin care pîrîtul ridică pretenții împotriva reclamantului în legătură cu litigiul respectiv.

recórd, *recorduri,* s.n. Rezultat obținut într-o competiție sportivă, care reprezintă cea mai bună performanță la data respectivă; (p. ext.) cea mai bună realizare într-o acțiune, într-o activitate.

recórdman, -ă, *recordmani, -e,* s.m. și f. Sportiv care a stabilit un record.

recreá, *recreez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) odihni, a (se) reface; a (se) înviora.

recreatív, -ă, *recreativi, -e,* adj. Care recreează.

recreáție, *recreații,* s.f. **1.** Faptul de a (se) recrea. **2.** Pauză între orele de curs, destinată odihnei elevilor.

recristalizáre, *recristalizări,* s.f. Cristalizare repetată a unei substanțe în vederea purificării ei.

recrudescénță, *recrudescențe,* s.f. Reintensificarea simptomelor clinice ale unei boli; (fig.) reluare sau revenire într-un ritm mai accentuat și mai intens a unei stări, a unui fenomen etc.

recrút, *recruți,* s.m. Soldat încorporat de curînd, aparținînd ultimului contingent care se găsește sub arme.

recrutá, *recrutez,* vb. I. Tr. **1.** A înscrie un tînăr în evidența autorităților militare, în vederea încorporării. **2.** A atrage, a primi pe cineva într-o asociație, într-o mișcare etc.

recrutáre, *recrutări,* s.f. Acțiunea de *a recruta;* operația de înregistrare a tinerilor în vederea încorporării în armată.

rect, *recturi,* s.n. Porțiunea terminală a intestinului gros, care se deschide la exterior prin anus.

rectál, -ă, *rectali, -e,* adj. Care se referă la rect, care aparține rectului.

rectangulár, -ă, *rectangulari, -e,* adj. Dreptunghiular.

rectifică, *rectific,* vb. I. Tr. **1.** A îndrepta, a corecta. **2.** A efectua operația de netezire fină a unei suprafețe metalice. **3.** (Chim.) A separa, prin distilare, componenții volatili cu puncte de fierbere diferite dintr-un amestec lichid.

rectilíniu, -ie, *rectilinii,* adj. Care este în linie dreaptă; (despre figuri geometrice) alcătuit din linii drepte.

rectitúdine, *rectitudini,* s.f. **1.** Calitatea, starea unei linii drepte. **2.** (Fig.) Spirit de dreptate.

récto s.n. invar. Fața unei coli de hîrtie scrise sau a unei foi de carte.

réctor, *rectori,* s.m. Conducător al unei instituții de învățămînt superior.

rectorát, *rectorate,* s.n. **1.** Funcția de rector. **2.** Birourile și serviciile care țin de rector.

rectríce, *rectrice,* s.f. Fiecare dintre penele mari din coada păsărilor, care dirijează zborul acestora.

recțiúne s.f. (Gram.) Proprietate a unui cuvînt de a primi un determinant care să aibă o anumită formă flexionară sau o anumită construcție prepozițională.

recucerí, *recuceresc,* vb. IV. Tr. A cuceri din nou, a lua înapoi.

recúl, *reculuri,* s.n. Impuls pe care îl capătă o armă de foc în clipa cînd se efectuează tragerea, avînd sensul contrar celui în care pornește proiectilul.

reculége, *reculég,* vb. III. Refl. A-și recăpăta calmul, liniștea (după o emoție); a-și veni în fire.

reculégere, *reculegeri,* s.f. Acțiunea de *a se reculege; moment de reculegere* = moment de tăcere, în semn de omagiu pentru o persoană decedată.

recunoáște, *recunósc,* vb. III. Tr. **1.** A identifica un lucru, o persoană etc. cunoscute mai înainte; a deosebi, a distinge ceva după anumite caracteristici; (refl.) a-și descoperi la altul trăsăturile caracteristice. **2.** A admite ceva ca adevărat, ca valabil etc.; a mărturisi. **3.** (Despre state, guverne) A accepta o situație juridică nou creată pe plan internațional. **4.** A acorda unui copil născut în afara căsătoriei o condiție juridică asemănătoare celei a copilului născut din căsătorie. **5.** A se arăta recunoscător față de cineva.

recunoáștere, *recunoașteri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) recunoaște.* **2.** (Mil.) Cercetare efectuată pe teren pentru a afla posibilitățile de a da o luptă sau de a executa o deplasare a forțelor.

recunoscătór, -oáre, *recunoscători, -oare,* adj. Care recunoaște un bine, un serviciu ce i s-a făcut; care poartă recunoștință.

recunoscút, -ă, *recunoscuți, -te,* adj. **1.** Cunoscut, identificat. **2.** Admis, acceptat; declarat, mărturisit. **3.** (Despre persoane) Cunoscut ca fiind o autoritate într-un domeniu oarecare (artistic, științific etc.).

recunoștință, *recunoștințe,* s.f. Conștiința obligației morale față de un binefăcător; recunoaștere a unei binefaceri primite.

recuperá, *recuperez,* vb. I. Tr. **1.** A redobîndi, a reciștiga. **2.** A folosi deșeuri de materiale, substanțe, energie etc. care altfel s-ar pierde.

recuperábil, -ă, *recuperabili, -e,* adj. Care poate fi recuperat.

recuperatór, *recuperatoare,* s.n. Parte dintr-o instalație, în care se face recuperarea unor materiale, a energiei etc.

recurént[1], **-ă,** *recurenți, -te,* adj. Care revine, care recidivează; *febră recurentă* = boală infecțioasă acută, caracterizată prin alternarea perioadelor febrile cu perioade nefebrile.

recurént[2], **-ă,** *recurenți, -te,* s.m. și f. (Jur.) Persoană care face un recurs.

recúrge, *recúrg,* vb. III. Intr. A apela la cineva sau la ceva; a se servi, a face uz de...; a se adresa cuiva pentru ajutor.

recúrs, *recursuri,* s.n. (Jur.) Cale de atac împotriva unei hotăriri judecătorești.

recuzá, *recúz,* vb. I. Tr. A cere îndepărtarea din completul de judecată a unui judecător, a unui asesor, a procurorului sau a grefierului, în caz de (presupusă) incompatibilitate.

recuzítă, *recuzite,* s.f. Totalitatea obiectelor auxiliare decorului și costumației, necesare montării unei piese de teatru, unui film etc.

recviém, *recviemuri,* s.n. (În cultul romano-catolic) Slujbă religioasă pentru pomenirea celor morți; compoziție muzicală alcătuită pentru această slujbă.

redá, *redáu,* vb. I. Tr. **1.** A da din nou ceva; a restitui. **2.** (Fig.) A exprima ceva (prin viu grai, prin scris, prin mijloace artistice).

redactá, *redactez,* vb. I. Tr. A compune, a formula ceva în scris, a întocmi un act, o cerere etc.; a pregăti pentru tipar, în cadrul unei edituri, manuscrise primite de la autori.

redáctor, -oáre, *redactori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care redactează un studiu, o lucrare. **2.** Persoană care lucrează în cadrul unei redacții la definitivarea, pentru tipar, a manuscriselor primite de la autori.

redácție, *redacții,* s.f. **1.** Colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă sau în cadrul unei edituri. **2.** Redactare.

redacțiónál, -ă, *redacționali, -e,* adj. Privitor la redacție, al redacției.

redán, *redane,* s.n. **1.** (Mil., înv.) Lucrare simplă de fortificație, alcătuită dintr-un zid în formă de unghi. **2.** Aliniere oblică a clădirilor de-a lungul unei străzi, astfel ca un colț al lor să iasă mai mult spre stradă.

redeschíde, *redeschid,* vb. III. Tr. și refl. A (se) deschide din nou; (refl., despre școli, instituții etc.) a-și reîna activitatea.

redescoperí, *redescópăr,* vb. IV. Tr. A descoperi din nou.

redeșteptá, *redeștept,* vb. I. Tr. și refl. A (se) trezi din nou; a face să-și revină (sau a-și reveni) în fire; (fig.) a (se) trezi din nou la viață.

redevénță, *redevențe,* s.f. (Fin.) Datorie, obligație care se plătește în mod periodic, sub formă de cote.

rédie, *redii,* s.f. Tip de larvă la viermii din clasa trematodelor.

redingótă, *redingote,* s.f. Haină bărbătească de ceremonie, lungă pînă la genunchi.

rediscutá, *rediscút,* vb. I. Tr. A repune ceva în discuție.

redistribuí, *redistribuí,* vb. IV. Tr. A repartiza, a distribui din nou.

ródiu, *rediuri,* s.n. Pădure mică, tînără.

redobîndí, *redobîndesc,* vb. IV. Tr. A dobîndi din nou un lucru, o situație; a reciștiga.

redresá, *redresez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A readuce (sau a reveni) în poziție normală; (fig.) a (se) reface, a (se) înviora. **2.** Tr. A transforma energia electromagnetică de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu, cu ajutorul unui redresor (1).

redresór, *redresoare,* s.n. **1.** Aparat care transformă energia electromagnetică de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu. **2.** Sistem de lentile sau de prisme într-un instrument optic, care servește pentru a redresa imaginea răsturnată dată de obiectivul instrumentului.

reducătór, *reducători,* s.m. Substanță care, într-o reacție chimică, cedează electroni, oxidîndu-se.

redúce, *redúc,* vb. III. Tr. **1.** A micșora, a diminua; a reproduce la dimensiuni mai mici. **2.** A simplifica o fracție sau o expresie algebrică. **3.** A restringe, a limita. **4.** (Chim.) A elimina oxigenul dintr-o combinație; a micșora valența unui atom sau a unui ion în urma adiționării de electroni.

redúctibil, -ă, *reductibili, -e,* adj. Care poate fi redus, care se poate simplifica.

reductór, *reductoare,* s.n. **1.** Aparat, dispozitiv sau mecanism care servește la micșorarea unei mărimi (viteză, presiune, turație etc.) a unui sistem tehnic. **2.** (Chim.) Reducător.

reducție, *reducții,* s.f. **1.** Reducere. **2.** Piesă de legătură cu care se pot racorda țevi de diametre diferite.

redundánt, -ă, *redundanți, -te,* adj. Care se referă la redundanță; care prezintă redundanță.

redundánță, *redundanțe,* s.f. **1.** (Telec.) Exces de informație transmisă față de strictul necesar. **2.** Abundență inutilă de cuvinte sau de imagini pentru redarea unei idei.

redús, -ă, *reduși, -se,* adj. **1.** Micșorat, diminuat. **2.** (Fig.) Lipsit de inteligență; mărginit, prost.

redutábil, -ă, *redutabili, -e,* adj. Care inspiră teamă, de temut; puternic.

redútă, *redute,* s.f. (Înv.) Mic fort de apărare, de formă poligonală, înconjurat de șanțuri.

reeditá, *reeditez,* vb. I. Tr. **1.** A retipări, a publica într-o nouă ediție. **2.** A readuce, a repune ceva în discuție, a repeta.

reeducá, *reedúc,* vb. I. Tr. **1.** A reface educația (greșită) a cuiva; a da cuiva o educație nouă. **2.** A deprinde un infirm cu o meserie nouă, pe care o poate practica. **3.** A deprinde un organ, o parte a corpului să funcționeze din nou.

reescónt, *reesconturi,* s.n. (În capitalism) Operație prin care banca centrală a unei țări cumpără de la o bancă comercială cambii scontate anterior de acea bancă.

reescontá, *reescontez,* vb. I. Tr. A efectua un reescont.

reexaminá, *reexaminez,* vb. I. Tr. A examina din nou pe cineva, a examina încă o dată; a studia din nou o problemă.

refáce, *refác,* vb. III. **1.** Tr. A face din nou (ceva rău făcut); a aduce în starea de mai înainte; a repara, a transforma, a modifica. **2.** Refl. A se restabili (după o boală), a se însănătoși; (despre țesuturi organice) a se regenera.

refăcút, -ă, *refăcuți, -te,* adj. **1.** Readus în starea bună de mai înainte; reconstruit, restaurat. **2.** Întremat, însănătoșit.

refée, *refecuri,* s.n. Cusătură prin care se îmbină două bucăți de material textil, îndoind marginile ca să nu se destrame.

referát, *referate,* s.n. Dare de seamă (scrisă) asupra unei activități; apreciere critică asupra unei lucrări științifice; scurt raport pe marginea unei cereri, a unui act etc. (în care se propune o soluție).

referéndum s.n. Consultare a cetățenilor, chemați să se pronunțe în mod deschis prin „da" sau „nu" asupra unei importante probleme de stat.

referént, -ă, *referenți, -te,* s.m. și f. **1.** Specialist în cadrul unei instituții, care dă îndrumări și informații într-un anumit domeniu. **2.** Persoană care face un referat.

referi, *refér,* vb. IV. **1.** Intr. A face un referat, a relata. **2.** Refl. A se raporta la cineva sau la ceva, a viza pe cineva sau ceva.

referință, *referințe,* s.f. **1.** Informație pe care o dă cineva cu privire la o persoană; (mai ales la pl.) informații, lămuriri. **2.** *Sistem de referință* = sistem de coordonate la care se raportează pozițiile corpurilor. **3.** Faptul de a se referi la ceva.

referíre, *referiri,* s.f. Faptul de *a (se) referi; cu referire la...* = în legătură cu..., referitor la...

referitór, -oáre, *referitori, -oare,* adj. Care se referă la cineva sau la ceva; *referitor la...* = cu privire la..., despre..., în legătură cu...

reflectá, (1, 2) pers. 3 *refléctă,* **(3)** *reflectez,* vb. I. **1.** Tr. (Despre medii) A produce reflexia luminii, a sunetelor etc.; (refl.; despre lumină, sunete etc.) a se întoarce în mediul inițial, după ce a întîlnit suprafața de separație a altui mediu. **2.** Tr. (Fig.) A oglindi, a reda un sentiment, o stare etc. **3.** Intr. A gîndi, a medita.

reflectánt, -ă, *reflectanți, -te,* adj. (Despre corpuri) A cărui suprafață reflectă lumina, sunetele etc.

reflectáre, *reflectări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) reflecta.* **2.** (Fil.) Categorie a filozofiei care exprimă esența relației dintre materie și conștiință, faptul că senzațiile, reprezentările, noțiunile oglindesc realitatea obiectivă.

reflectométru, *reflectometre,* s.n. (Telec.) Dispozitiv pentru măsurarea raportului dintre unda incidentă și cea reflectată.

reflectór, *reflectoare,* s.n. Dispozitiv al unui corp de iluminat, care, folosind fenomenul reflexiei, dirijează fluxul luminos într-o anumită direcție.

reflectorizánt, -ă, *reflectorizanți, -te,* adj. Reflectant.

reflécție, *reflecții,* s.f. Meditare, cugetare, gîndire.

refléx, -ă, *reflecși, -xe,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre acte sau mișcări ale organismului) Produs în mod spontan, independent de voință. **2.** S.n. Rază reflectată, lucire; (fig.) oglindire, reflectare. **3.** S.n. Reacție adecvată, constantă și automată a organismului la o modificare a mediului extern sau intern.

reflexie, *reflexii,* s.f. **1.** Fenomenul de reîntoarcere a luminii, a sunetului, a radiațiilor corpusculare etc. în mediul din care au venit, atunci cînd întîlnesc suprafața altui mediu. **2.** Reflecție.

reflexív, -ă, *reflexivi, -e,* adj. **1.** *Pronume reflexiv* = pronume care ține locul numelui unui obiect asupra căruia se exercită, direct sau indirect, acțiunea verbului și care este identic cu subiectul verbului; *verb reflexiv* = verb însoțit de pronume reflexiv. **2.** (Despre oameni) Meditativ.

reflexivitáte, s.f. Faptul de a fi reflexiv (2); predispoziție spre meditație.

reflúx, *refluxuri,* s.n. Faza de coborîre a nivelului apei mărilor și oceanelor, în cadrul fenomenului de maree.

reformá, *reformez,* vb. I. Tr. **1.** A schimba (în bine), a înnoi (o stare de lucruri). **2.** A scoate din folosință un lucru vechi, uzat. **3.** A declara o persoană inaptă pentru serviciul militar.

reformát, -ă, *reformați, -te,* adj. **1.** Scos din uz, dat la reformă (2). **2.** (Despre persoane) Scos din evidența armatei ca inapt pentru serviciul militar. **3.** Care ține de cultul religios protestant; (substantivat) persoană de confesiune protestantă.

reformatór, -oáre, *reformatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care aduce reforme, care înnoiește.

refórmă, *reforme,* s.f. **1.** Schimbare, transformare (politică, socială, economică etc.), cu caracter limitat; *reformă bănească* (sau *monetară*) = schimbare (totală sau parțială) a sistemului bănesc al unei țări. **2.** Totalitatea obiectelor refor-

poate (1). 3. (Art.) Mișcare social-politică și ideologică, apărută în epoca Renașterii, care a dus la crearea bisericii reformate (protestante).

reformism s.n. Curent politic oportunist în cadrul mișcării muncitorești, care urmărește înlocuirea luptei revoluționare a clasei muncitoare pentru răsturnarea capitalului multinațional, pentru socialism, cu lupta pentru reforme care nu ating bazele orânduirii capitaliste.

reformist, -ă, *reformiști, -ste,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de reformism, care se face în spiritul reformismului. 2. S.m. și f. Adept al reformismului.

refractá, pers. 3 *refractă,* vb. I. 1. Refl. (Despre unde, raze de lumină) A suferi fenomenul de refracție. 2. Tr. (Despre medii) A produce fenomenul refracției.

refractár, -ă, *refractari, -e,* adj. 1. (Despre materiale) Care rezistă la temperaturi înalte, fără să-și schimbe structura și caracteristicile. 2. (Fig.; despre oameni) Care se împotrivește la ceva, care opune rezistență.

refracție, *refracții,* s.f. Fenomenul de modificare a direcției de propagare a unei unde atunci când traversează suprafața de separare a două medii; *indice de refracție* = raportul dintre viteza unei unde în vid și viteza în mediul în care pătrunde.

refrén, *refrene,* s.n. 1. Vers sau grup de versuri care se repetă după fiecare strofă a unei poezii; frază muzicală care se repetă la sfârșitul fiecărui cuplet al unui cântec. 2. Expresie care se repetă stereotip.

refrigerá, *refrigerez,* vb. I. Tr. A răci un produs până la o temperatură apropiată de punctul de îngheț.

refrigerátor, *refrigeratoare,* s.n. Parte dintr-o instalație frigorigenă în care se produce temperatură scăzută.

refrigerént, *refrigerenți,* s.n. Schimbător de căldură folosit în laboratoare pentru condensarea vaporilor rezultați la distilare.

refugiá, *refugiez,* vb. I. Refl. 1. A se retrage dintr-un teritoriu ocupat; a se pune la adăpost de un pericol, de o urmărire. 2. (Fig.) A se retrage într-un loc liniștit.

refugiát, -ă, *refugiați, -te,* s.m. și f. Persoană care s-a retras dintr-un teritoriu ocupat, care s-a pus la adăpost de un pericol; *refugiat politic* = persoană care cere azil politic.

refúgiu, *refugii,* s.n. 1. Faptul de a se refugia. 2. Loc de adăpostire în caz de pericol. 3. Loc amenajat pentru a ușura traversarea de către pietoni a unei străzi, mersul în vehiculele de transport în comun etc.

refulá, *refulez,* vb. I. Tr. 1. A respinge (o idee, o imagine neplăcută etc.) din domeniul conștientului în subconștient. 2. (Tehn.) A deplasa un fluid într-o conductă prin împingere cu ajutorul unei pompe.

refulát, -ă, *refulați, -te,* adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre imagini, tendințe etc.) Respins în subconștient. 2. S.m. și f. Persoană care își refulează dorințele, impulsurile etc.

refúz, *refuzuri,* s.n. 1. Faptul de a refuza, de a nu primi, de a respinge. 2. [illegible] după ce a fost acceptată de către [illegible].

refuzá, *refuz,* vb. I. Tr. A nu primi, a respinge (o ofertă, o propunere etc.). 2. A nu accepta (o invitație, o propunere de căsătorie). 3. A nu permite (cuiva) ceva.

regál[1], *regale,* s.n. Rând de orgă în formă de pupitru în care se găsesc tuburile cu limbă (stuf) ale registrelor.

regál[2], **-ă,** *regali, -e,* adj. 1. Care aparține unui rege; luxos, princiar. 2. *Ape regale* = amestec de acid clorhidric și acid azotic, care se întrebuințează la dizolvarea unor metale.

regalist, -ă, *regaliști, -ste,* s.m. și f. Adept al regalității.

regalitáte s.f. Formă de guvernământ în care statul este condus de un rege; monarhie.

regát, *regate,* s.n. Stat condus de un rege; monarhie.

regátă, *regate,* s.f. Competiție sportivă nautică (canoe, caiace, canotaj).

regăsi, *regăsesc,* vb. IV. 1. Tr. A găsi din nou pe cineva sau ceva. 2. Refl. A-și redobândi, a-și recăpăta echilibrul sufletesc.

rége, *regi,* s.m. 1. Suveranul unui regat. 2. Numele piesei principale la jocul de șah.

regenerá, *regenerez,* vb. I. 1. Refl. (Despre organe, țesuturi) A se reface. 2. Tr. și fig. (Fiz.) A (se) înviora; a (se) înnoi. 3. Tr. A readuce în condiții de folosire unele produse sau materiale uzate.

regenerát, -ă, *regenerați, -te,* adj. 1. Refăcut. 2. Readus în condiții de folosire.

regeneratór, -oáre, *regeneratori, -oare,* adj., s.n. 1. Adj. Care regenerează. 2. S.n. Sistem tehnic care servește la regenerarea unui material uzat.

regént, -ă, *regenți, -te,* s.m. și f. Persoană care guvernează o monarhie în timpul minoratului sau absenței suveranului.

regéntă, *regente,* adj. (Despre propoziții, adesea substantivat) Care intră în subordonarea altei propoziții.

regență, *regențe,* s.f. Guvernarea a unui stat monarhic de către unul sau mai multe persoane, în timpul minoratului (sau în absența) monarhului.

regie, *regii,* s.f. 1. Concepția interpretării unui text dramatic; totalitatea deciziilor regizorale (ale actorilor și ale montării unui spectacol de teatru, de operă, de cinematograf etc.). 2. Formă capitalistă de organizare a unor întreprinderi, având ca obiect exploatarea unor bunuri aparținând statului sau valorificarea unor drepturi ale acestuia. 3. *Cheltuieli de regie* = cheltuieli legate de întreținerea unei întreprinderi sau de o instituție și care nu constituie, propriu-zis, capitalul fix sau *(spec.)* cheltuieli de bază făcute pentru producția unui produs.

regim, *regimuri,* s.n. 1. Mod, sistem de organizare a unei societăți, de funcționare a unei întreprinderi etc. 2. *Regim politic* = totalitatea mijloacelor și metodelor specifice cu ajutorul cărora clasa dominantă își înfăptuiește dominația; [illegible]

și economică, exercită puterea de stat. **3.** Totalitatea regulilor privitoare la modul de viață și de alimentare a unei persoane. **4.** (Tehn.) Totalitatea condițiilor care determină funcționarea sau modul de utilizare a unui sistem tehnic. **5.** Raport gramatical dintre două cuvinte dependente unul de altul.

regiméntu, *regimente*, s.n. Unitate de bază a forțelor armate, compusă din mai multe batalioane (sau divizioane, escadrile etc.).

regínă, *regine*, s.f. **1.** Suverana unui regat. **2.** Soție de rege. **3.** Piesa cea mai importantă, după rege, la jocul de șah; damă. **4.** Matca albinelor.

regionál, -ă, *regionali, -e*, adj. Care aparține unei regiuni, caracteristic unei regiuni.

regionalísm, *regionalisme*, s.n. Cuvînt, expresie, construcție folosită numai într-o anumită regiune a țării.

registratúră, *registraturi*, s.f. Serviciu într-o instituție sau întreprindere, unde se înregistrează corespondența și actele intrate și ieșite.

registru, *registre*, s.n. **1.** Caiet sau condică în care se înscriu diferite date și acte cu caracter administrativ. **2.** (Tehn.) Placă cu ajutorul căreia se reglează deschiderea unei conducte. **3.** (Arhit.) Suprafața cuprinsă între două profiluri orizontale de-a lungul unei fațade. **4.** (Muz.) Întinderea scării muzicale a unui instrument sau a unei voci.

regiúne, *regiuni*, s.f. **1.** Întindere mare de pămînt, căreia îi sînt specifice anumite caractere; ținut, zonă. **2.** Porțiune determinată a corpului unui om sau al unui animal.

regizá, *regizez*, vb. I. Tr. **1.** A îndruma (în calitate de regizor) jocul actorilor și montarea unui spectacol. **2.** (Fig.) A conduce (din umbră) o acțiune, o operație etc.

regizór, -oáre, *regizori, -oare*, s.m. și f. Specialist care regizează o piesă de teatru, un film etc.

regizorál, -ă, *regizorali, -e*, adj. Care aparține regizorului, privitor la regizor.

regizorát s.n. Faptul de a regiza; arta regizorului.

reglá, *reglez*, vb. I. Tr. **1.** A menține la o anumită valoare o caracteristică de funcționare a unui sistem tehnic; a stabili în prealabil valorile mărimilor unui sistem tehnic, caracteristice funcționării sale. **2.** (Mil.) A potrivi tirul unei arme de foc.

reglái, *reglaje*, s.n. Acțiunea de a regla.

reglementá, *reglementez*, vb. I. Tr. A supune unor norme sau unui regulament; a aranja, a pune în ordine.

reglementár, -ă, *reglementari, -e*, adj. Care este conform unui regulament sau unor norme.

reglét, *reglete*, s.n. Piesă de metal folosită în tipografie la umplerea spațiilor albe mari dintr-o pagină.

reglór, *reglori*, s.m. Tehnician care reglează mașini-unelte, dispozitive etc.

regn, *regnuri*, s.n. (Biol.) Cea mai mare categorie sistematică utilizată în clasificarea lumii vii (împărțită în două regnuri: animal și vegetal).

regrés, *regrese*, s.n. Întoarcere de la o stare superioară la una inferioară; declin.

regresá, *regresez*, vb. I. Intr. A da înapoi; a decădea.

regresiúne, *regresiuni*, s.f. Proces de retragere a apelor mării de pe porțiuni întinse ale scoarței terestre, provocată de ridicarea uscatului.

regresív, -ă, *regresivi, -e*, adj. Care este în regres, care dă înapoi.

regrét, *regrete*, s.n. Părere de rău; remușcare.

regretá, *regrét*, vb. I. Tr. A simți un regret; a avea remușcări, a se căi.

regretábil, -ă, *regretabili, -e*, adj. (Despre fapte, situații) Care provoacă părere de rău, care este de regretat.

regretát, -ă, *regretați, -te*, adj. (Despre persoane decedate; și substantivat, art.) A cărui dispariție provoacă regrete.

regrupá, *regrupez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) grupa din nou.

regulá, *regulez*, vb. I. Tr. A pune în ordine.

regulaméntu, *regulamente*, s.n. **1.** Act cu caracter normativ, emis de Consiliul de Miniștri sau de un ministru, în vederea aplicării unei legi. **2.** Totalitatea regulilor și dispozițiilor privitoare la bunul mers al unei organizații, al unei instituții, întreprinderi etc. **3.** Normele după care se desfășoară un joc sportiv.

regulamentár, -ă, *regulamentari, -e*, adj. Care este prevăzut într-un regulament, care se face conform unui regulament.

regularitáte, *regularități*, s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este regulat. **2.** Simetrie; proporționalitate.

regularizá, *regularizez*, vb. I. Tr. A supune unor reguli, unor norme; a face ca ceva să fie regulat.

regularizáre, *regularizări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a regulariza*. **2.** Ansamblu de lucrări efectuate în scopul amenajării unui curs de apă.

regulát, -ă, *regulați, -te*, adj. **1.** Care este în conformitate cu anumite reguli; care se desfășoară sau se repetă într-o anumită ordine; *verbe regulate* = verbe care se conjugă după regulile generale ale conjugărilor. **2.** Ordonat, orînduit, sistematizat; simetric, uniform.

regulatór, -oáre, *regulatori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care stabilește regularitatea unei mișcări. **2.** S.n. Aparat sau dispozitiv folosit pentru reglarea funcționării unui sistem tehnic.

régulă, *reguli*, s.f. **1.** Normă, lege după care se desfășoară o activitate, se produce un fenomen etc. **2.** Mod de a rezolva o serie de probleme care au anumite caracteristici comune; *regulă de trei simplă* = regulă pentru calcularea valorii unei mărimi direct sau invers proporționale cu o altă mărime, atunci cînd se cunosc două valori ale uneia dintre mărimi și o valoare a celeilalte; *regula de trei compusă* = regulă pentru calcularea valorii unei mărimi care depinde direct sau invers proporțional de două sau de mai multe mărimi. **3.** Principiu, linie de conduită. **4.** Rînduială, ordine; regularitate; *de regulă* = în mod obișnuit.

relativíst, *-ă, relativiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la relativism. **2.** S.m. și f. Adept al relativismului. **3.** Adj. Referitor la teoria relativității.

relativíste s.f. Faptul de a fi relativ; *teoria relativității* = teorie fizică a interdependenței dintre spațiu, timp și materia în mișcare.

relație, *relații*, s.f. **1.** Legătură, raport între obiecte, procese, fenomene, precum și între proprietățile acestora. **2.** (La pl.) Legătură între două sau mai multe persoane, popoare, state etc.; *relații de producție* = relații care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale. **3.** Informație, relatare.

relaxá, *relaxez*, vb. I. Refl. A se destinde (după un efort), a deveni mai puțin încordat.

relaxáre, *relaxări*, s.f. Faptul de *a se relaxa;* (tehn.) scădere a tensiunilor dintr-un material, sub deformație continuă.

reléu, *relee*, s.n. **1.** Aparat sau dispozitiv acționat cînd variază o mărime caracteristică a unui sistem tehnic și care comandă anumite modificări într-un alt sistem tehnic. **2.** (În radiodifuziune și televiziune) Stații intermediare de recepție și retransmisie a semnalelor.

relevá, *relév*, vb. I. Tr. A scoate în relief, a evidenția, a remarca.

relevánt, **-ă**, *relevanți, -te*, adj. Care relevă, care scoate în evidență.

relevéu, *relevee*, s.n. Măsurarea și desenarea la o anumită scară a elementelor unei clădiri sau ale unui ansamblu de clădiri; desenul care reprezintă rezultatele acestor operații.

relevmént, *relevmente*, s.n. Unghiul în plan orizontal format de o direcție de referință și direcția unui obiect oarecare.

relictă, *relicte*, adj. *Specie relictă* (și substantivat, f.) = specie de plantă sau de animal care a supraviețuit dispariției faunei sau florei din care a făcut parte.

relícvă, *relicve*, s.f. **1.** Obiect păstrat pentru a aminti ceva din trecut; vestigiu. **2.** (La pl.) Moaște.

relief, *reliefuri*, s.n. **1.** Configurația suprafeței terestre (privind înălțimile, depresiunile, văile etc.) față de un plan de referință general sau local. **2.** Ridicătură, proeminență pe o suprafață; *in relief* = ieșit în afară dintr-un plan.

reliefá, *reliefez*, vb. I. Tr. A scoate în relief, a pune în lumină, a evidenția.

religie, *religii*, s.f. Formă a conștiinței sociale care se caracterizează prin credința în ființe

sau forțe supranaturale, prin oficierea unui cult și prin existența unor organizații și instituții corespunzătoare.

religiós, -oásă, *religioși, -oase*, adj. Care se referă la religie, bisericesc; evlavios, cuvios.

religiozitáte s.f. Sentiment religios profund, evlavie, pietate.

relón s.n. Numele unei fibre sintetice folosite la fabricarea țesăturilor, a trîcotajelor etc.

reluá, *reiáu*, vb. I. Tr. **1.** A lua din nou; a lua înapoi. **2.** A reîncepe; a continua.

reluctánță, *reluctanțe*, s.f. Mărime egală cu raportul dintre tensiunea magnetică de-a lungul unui circuit și fluxul magnetic care îl străbate.

remaiá, *remaiez*, vb. I. Tr. A reface la un ciorap ochiurile rupte sau scăpate ori firele deșirate.

remaiéză, *remaieze*, s.f. Femeie care se ocupă cu remaierea ciorapilor.

remanéntă s.f. Stare de magnetizare sau de polarizare electrică păstrată de un corp după suprimarea cîmpului exterior care a creat această stare.

remaniá, *remaniez*, vb. I. Tr. A face o remaniere.

remaniére, *remanieri*, s.f. **1.** Transformare a unei mașini, a unei instalații, a unei construcții etc., în scopul îmbunătățirii unora dintre caracteristicile lor. **2.** Corectare a defectelor unor produse. **3.** Schimbare în compoziția unui guvern.

remarcá, *remárc*, vb. I. Tr. A observa, a releva; (refl.) a se distinge, a se evidenția.

remarcábil, -ă, *remarcabili, -e*, adj. Demn de a fi remarcat; însemnat, important.

remárcă, *remarci*, s.f. Observație, constatare.

remediá, *remediez*, vb. I. Tr. A îndrepta, a îmbunătăți (o stare, o situație etc.).

remediábil, -ă, *remediabili, -e*, adj. Care poate fi remediat.

remédiu, *remedii*, s.n. **1.** Mijloc de îndreptare sau de îmbunătățire a unei situații, a unei stări. **2.** Leac, medicament.

rememorá, *rememorez*, vb. I. Tr. A-și aduce din nou aminte, a-și reaminti.

remíge, *remigi*, s.f. Fiecare dintre penele mari ale aripilor unei păsări, care servesc la baterea aerului în timpul zborului.

reminiscénță, *reminiscențe*, s.f. **1.** Amintire vagă a unor fapte aproape dispărute din memorie. **2.** Rămășiță, urmă.

remíte, *remít*, vb. III. Tr. A preda, a înmîna.

remizá, *remizez*, vb. I. Intr. A încheia o partidă de șah prin remiză (1).

remízā, *remize*, s.f. **1.** Situație în care doi șahiști consimt ca partida în care sînt angajați să se termine la egalitate. **2.** Plată făcută unui lucrător comercial sub forma unei cote procentuale calculată în funcție de volumul vînzărilor; comision. **3.** Construcție destinată adăpostirii vehiculelor, mașinilor agricole etc.

remontá, *remontez*, vb. I. **1.** Tr. A monta din nou (o fabrică, o instalație etc.). **2.** Refl. (Fig.) A se reface, a se redresa.

remorcá, *remorchez*, vb. I. Tr. (Despre autovehicule) A trage după sine un camion, un vagon etc.; (fig.) a trage, a tîrî, a lua cu sine.

remórcă, *remorci*, s.f. Vehicul fără autopropulsie tras de un autovehicul.

remorchér, *remorchere*, s.n. Navă autopropulsată, de mare putere, folosită pentru tractarea uneia sau mai multor nave.

remunerá, *remunerez*, vb. I. Tr. A retribui.

remunerație, *remunerații*, s.f. Retribuție.

remușcáre, *remușcări*, s.f. Mustrare de cuget, părere de rău; căință.

ren, *reni*, s.m. Mamifer rumegător, asemănător cu cerbul, care trăiește în regiunile nordice, sălbatic sau domesticit.

renál, -ă, *renali, -e*, adj. Privitor la rinichi, care ține de rinichi.

renascentíst, -ă, *renascentiști, -ste*, adj. Referitor la Renaștere, care aparține Renașterii.

renáște, *renásc*, vb. III. Intr. A lua din nou ființă; a reapărea; a se trezi la viață; a se înnoi.

renáștere, *renașteri*, s.f. **1.** Faptul de *a renaște;* avînt, înflorire. **2.** (Și ca n. propriu) Mișcare social-politică și culturală din sec. XIV—XVI, în Europa occidentală, caracterizată prin trezirea interesului pentru cultura antică, prin mari invenții și descoperiri geografice, prin înflorirea științelor și artelor etc.

renăscătór, -oáre, *renăscători, -oare*, adj. Care renaște; care face să renască.

renăscút, -ă, *renăscuți, -te*, adj. Înviorat, trezit la viață.

renegá, *renég*, vb. I. Tr. A nega, a contesta; a se lepăda de cineva sau de ceva, a nu recunoaște ca fiind al său.

renegát, -ă, *renegați, -te*, s.m. și f. Persoană care s-a lepădat de patria sa ori de credința sa; persoană care a renunțat la convingerile sale, care a trădat grupul, partidul din care a făcut parte.

renéte adj. *Mere renéte* = soi de mere de mărime mijlocie, de formă conică, de culoare galbenă cu nuanțe portocalii.

renghi, *renghiuri*, s.n. *A juca cuiva renghiul* (sau *un renghi)* = a păcăli pe cineva, a face cuiva o farsă.

renglótă, *renglote*, s.f. Soi de prune mari, sferice, galbene-verzui sau roșcate. Var.: **ringlótă** s.f.

rénie, *renii*, s.f. Porțiune din meandrul unui rîu acoperită cu nisip și prundiș, reprezentînd zona de acumulare a aluviunilor.

réniu s.n. Metal rar, asemănător cu platina.

renová, *renovez*, vb. I. Tr. A reînnoi, a reface, a repara (o clădire, o instalație etc.).

renovăre, *renovări*, s.f. Acțiunea de *a renova;* reparare a unui sistem tehnic, a unei clădiri etc., fără modificări ale caracteristicilor funcționale.

renovatór, -oáre, *renovatori, -oare*, adj. Care reînnoiește, înnoitor; (substantivat) persoană care aduce prefaceri, înnoiri.

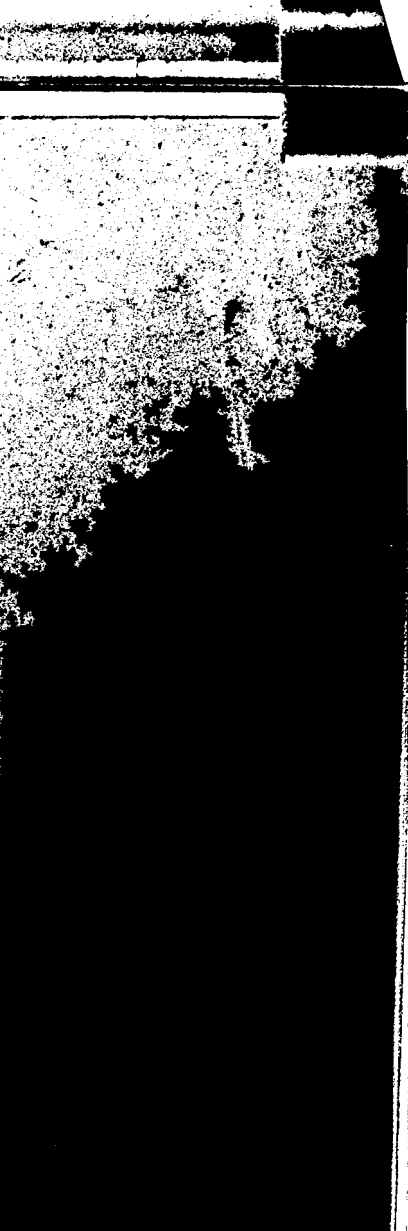

a se arunca; (tr.) a trînti, a izbi. **3.** Tr. A trata pe cineva cu asprime, a-l brusca.

repezicĭúne s.f. Însușirea de a fi repede; iuțeală, viteză.

repezíș, *repezișuri*, s.n. **1.** Pantă abruptă, povîrniș. **2.** Porțiune din cursul unui rîu, unde apa are viteza cea mai mare.

repezit, -ă, *repeziți, -te*, adj. **1.** Făcut în grabă, la repezeală. **2.** Care acționează pripit; nestăpînit, nervos.

repicá, *repichez*, vb. I. Tr. A răsădi, a transplanta.

replantá, *replantez*, vb. I. Tr. A planta din nou, a transplanta.

repliá, *repliez*, vb. I. Refl. (Mil., despre liniile de luptători) A se retrage pe un aliniament nou.

replicá, *réplic*, vb. I. Tr. A da o replică; a riposta.

réplică, *replici*, s.f. **1.** Răspuns prompt care combate afirmațiile cuiva. **2.** Parte din rolul unui actor, constituind un răspuns la cele spuse de partenerul său. **3.** Copie a unei opere de artă, executată de autor sau sub supravegherea lui.

repopulá, *repopulez*, vb. I. Tr. A popula din nou un teritoriu.

repórt, *reporturi*, s.n. Trecere a unei sume (reprezentînd un total parțial) din josul unei coloane în fruntea coloanei următoare, pentru a fi adunată în continuare; suma, totalul reportat.

reportá, *reportez*, vb. I. Tr. A face un report.

reportáj, *reportaje*, s.n. Specie publicistică, adesea cu valoare literară, care informează asupra unor probleme de interes general sau ocazional, pe baza datelor culese la fața locului; *car de reportaj* = autovehicul special dotat cu echipamentul necesar realizării unei înregistrări sau a unei transmisiuni de radiodifuziune ori de televiziune în afara studiourilor.

repórter, *reporteri*, s.m. Persoană care culege de pe teren și transmite diferite știri și informații pentru un ziar, pentru radio sau televiziune; *reporter cinematografic* = operator care filmează în vederea realizării unor jurnale cinematografice.

represálii s.f. pl. **1.** Măsuri de pedepsire luate de organele de stat împotriva unor grupări sociale, ca urmare a săvîrșirii de către acestea a unor acte de răzvrătire. **2.** Măsuri de constrîngere luate de un stat împotriva altui stat, care urmăresc să determine statul împotriva căruia sînt îndreptate să pună capăt acțiunilor care au declanșat adoptarea acelor măsuri.

represiúne, *represiuni*, s.f. Reprimare, înăbușire prin violență a unei opoziții colective, a unei revolte, a unei demonstrații etc.

represív, -ă, *represivi, -e*, adj. Care se referă la represiune; care servește ca mijloc de reprimare.

reprezentá, *reprezint*, vb. I. Tr. **1.** A înfățișa, a reda; a constitui, a fi, a însemna. **2.** A prezenta în fața publicului o lucrare dramatică. **3.** A fi împuternicitul, reprezentantul cuiva (în special al unui stat).

reprezentánt, -ă, *reprezentanți, -te*, s.m. și f. **1.** Persoană autorizată să reprezinte pe cineva, să acționeze în numele cuiva. **2.** Persoană care reprezintă o școală, un curent etc.; exponent.

reprezentánță, *reprezentanțe*, s.f. Organ care reprezintă o colectivitate; *reprezentanță comercială* = organ al unui stat, care îl reprezintă în relațiile comerciale cu alte state.

reprezentáre, *reprezentări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a reprezenta*. **2.** Imagine senzorială a unor obiecte sau fenomene din realitate, evocate mintal.

reprezentativ, -ă, *reprezentativi, -e*, adj. **1.** Care reprezintă, care ilustrează o epocă, un curent etc. **2.** (Despre adunări) Ai cărei membri reprezintă colectivitatea care i-a ales.

reprezentáție, *reprezentații*, s.f. Prezentarea pe scenă a unei opere dramatice, a unui program artistic etc.

reprimá, *reprim*, vb. I. Tr. A înăbuși prin mijloace violente (o acțiune, o opoziție).

reprimí, *reprimesc*, vb. IV. Tr. A primi înapoi (un lucru luat sau împrumutat de cineva); a reîncadra într-un post o persoană care a fost concediată.

repríză, *reprize*, s.f. **1.** Fiecare dintre etapele succesive ale unei activități (în special ale unei competiții sportive); etapă de lucru. **2.** Accelerare a turației unui motor, în scopul învingerii unei rezistențe exterioare momentane. **3.** Reîncepere a unei operații tehnice întrerupte.

reprobá, *reprób*, vb. I. Tr. A dezaproba, a condamna (un act, o acțiune).

reprobábil, -ă, *reprobabili, -e*, adj. Care merită să fie reprobat.

reproducătór, -oáre, *reproducători, -oare*, adj. Care se reproduce, care se înmulțește; (substantivat, m.) animal selecționat pentru reproducere.

reprodúce, *reprodúc*, vb. III. **1.** Tr. A reda întocmai ceea ce a fost spus sau scris. **2.** Tr. A executa, după un original, unul sau mai multe exemplare identice. **3.** Refl. (Biol.) A se perpetua prin reproducere.

reprodúcere, *reproduceri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) reproduce*. **2.** Copie după o lucrare de artă. **3.** (Biol.) Nașterea din părinți a unui urmaș asemănător acestora, ca rezultat al fecundării.

reprodúcție, *reproducții*, s.f. **1.** Reluare, reînnoire continuă a procesului de producție. **2.** (Biol.) Reproducere.

reprofilá, *reprofilez*, vb. I. Tr. A schimba profilul unei întreprinderi, al unei instituții etc.; a reorganiza.

reprós, *reproșuri*, s.n. Imputare, învinuire; mustrare, dojană.

reproșá, *reproșez*, vb. I. Tr. A(-și) face reproșuri, a(-și) imputa.

reptílă, *reptile*, s.f. (La pl.) Clasă de vertebrate ovipare, cu temperatura corpului variabilă, cu pielea solzoasă, fără membre sau cu membre scurte; (și la sg.) animal din această clasă.

republicá, *republic*, vb. I. Tr. A publica din nou, a retipări; a reedita.

republicán, -ă, *republicani, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține republicii, privitor la republică. 2. S.m. și f. Adept al republicii ca formă de stat.

república, *republici,* s.f. Formă de stat în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii ori de un președinte, ales sau numit.

repudiá, *repudiez,* vb. I. Tr. A respinge, a îndepărta; a renega; a desconsidera.

repugná, pers. 3 *repúgnă,* vb. I. Intr. (Livr.) A-i produce cuiva silă, dezgust, oroare.

repúlsie, *repulsii,* s.f. Aversiune instinctivă; dezgust, oroare.

repulsív, -ă, *repulsivi, -e,* adj. Care inspiră repulsie.

repurtá, *repurtez,* vb. I. Tr. A obține un succes, o victorie.

reputát, -ă, *reputați, -te,* adj. Care se bucură de o bună reputație; renumit, cunoscut.

reputáție, *reputații,* s.f. Părere, bună sau rea, pe care o are lumea față de cineva sau ceva; renume, faimă.

resác, *resacuri,* s.n. Fenomen constînd din întoarcerea cu violență a valurilor mării în urma izbirii de mal.

resemnă, *resemnez,* vb. I. Refl. A se împăca cu o situație defavorabilă; a suporta ceva fără împotrivire.

resemnát, -ă, *resemnați, -te,* adj. Care se împacă cu o situație defavorabilă, care suportă (un rău) fără împotrivire.

resentiment, *resentimente,* s.n. Sentiment ostil față de cineva; pornire împotriva cuiva (izvorîtă dintr-o cauză mai veche).

resfirá vb. I. v. **răsfira.**

resfirát, -ă adj. v. **răsfirat.**

resimți, *resimt,* vb. IV. Refl. 1. A simți consecințele unei împrejurări anterioare. 2. A se face simțit, a avea repercusiuni.

resorbí, *resórb,* vb. IV. Refl. A dispărea prin resorbție.

resórbție, *resorbții,* s.f. (Med.) Absorbirea unor lichide, gaze sau substanțe solide (străine organismului) de către vasele limfatice ori sanguine.

resórt[1], *resoarte,* s.n. Sector, domeniu de activitate.

resórt[2], *resorturi,* s.n. Element folosit pentru realizarea de legături elastice între părțile unui sistem tehnic, în scopul amortizării șocurilor; arc.

respéct s.n. Atitudine sau sentiment de stimă, de considerație față de cineva.

respectá, *respéct,* vb. I. Tr. 1. A simți și a manifesta respect față de cineva; a stima. 2. A nu se abate de la o lege, de la un angajament etc.; a ține seamă de..., a nu neglija.

respectábil, -ă, *respectabili, -e,* adj. 1. Demn de respect. 2. (Fam.) Impresionant, considerabil.

respectát, -ă, *respectați, -te,* adj. Care se bucură de respect.

respectív, -ă, *respectivi, -e,* adj. Care privește împrejurarea, obiectul sau persoana despre care este vorba; care se referă la fiecare în parte.

respectuós, -oásă, *respectuoși, -oase,* adj. Care poartă respect; care dovedește respect; cuviincios.

respingătór, -oáre, *respingători, -oare,* adj. Care inspiră dezgust, aversiune, silă.

respínge, *respíng,* vb. III. Tr. 1. A îndepărta de la sine, a da la o parte. 2. (Mil.) A sili pe dușman să se retragă. 3. A refuza, a nu admite.

respíngere, *respingeri,* s.f. Faptul de *a respinge;* exercitare asupra unui corp a unei forțe de îndepărtare.

respirá, *respir,* vb. I. 1. Intr. și tr. A inspira aer din afară și a-l expira din plămîni. 2. Tr. (Fig.) A răspîndi, a degaja.

respirátor, -oáre, *respiratori, -oare,* adj. Care se referă la respirație; *aparat respirator* = sistem de organe care asigură respirația.

respiratóriu, -ie, *respiratorii,* adj. Respirator: *mișcări respiratorii.*

respirație, *respirații,* s.f. 1. Proces prin care se realizează schimbul de gaze între organismele vii și mediu (constînd în absorbirea oxigenului și eliminarea bioxidului de carbon); *respirație artificială* = mijloc prin care se provoacă reluarea mișcărilor respiratorii normale (în caz de întrerupere a lor). 2. Aerul expirat, suflare.

responsábil, -ă, *responsabili, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care poartă răspunderea unui fapt; răspunzător. 2. S.m. și f. Persoană care are o sarcină de răspundere, o funcție de conducere, căreia i s-a încredințat o responsabilitate.

responsabilitáte, *responsabilități,* s.f. Obligația de a răspunde, de a da seamă de ceva.

rest, *resturi,* s.n. 1. Ceea ce rămîne din ceva; rămășiță. 2. Sumă de bani care se înapoiază celui ce face o plată cu monede sau bancnote reprezentînd o sumă mai mare decît cea cuvenită. 3. (Mat.) Rezultatul unei scăderi; partea indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri.

restabilí, *restabilesc,* vb. IV. 1. Tr. A aduce în starea în care a fost mai înainte; a reconstitui. 2. Refl. A se întrema, a se însănătoși.

restánt, -ă, *restanți, -te,* adj. Rămas; neachitat la termen.

restánță, *restanțe,* s.f. Sumă de bani neachitată la termenul stabilit; lucrare aflată în întîrziere; examen care n-a fost trecut în termen.

restanțiér, -ă, *restanțieri, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care a rămas în urmă cu efectuarea unei lucrări, a unei plăți; (despre studenți) care nu și-a trecut toate examenele la termenul stabilit.

restatornici, *restatornicesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) statornici din nou; a (se) restabili.

restaurá, *restaurez,* vb. I. Tr. 1. A readuce în stare bună; a reface în forma inițială (o operă de artă, un monument etc.). 2. A instaura din nou o dinastie, o formă de guvernămînt etc.

restauránt, *restaurante,* s.n. Unitate de alimentație publică, cu bucătărie proprie, unde se servesc mîncăruri și băuturi contra plată.

restaurátor, -oáre, *restauratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care restaurează opere de artă.

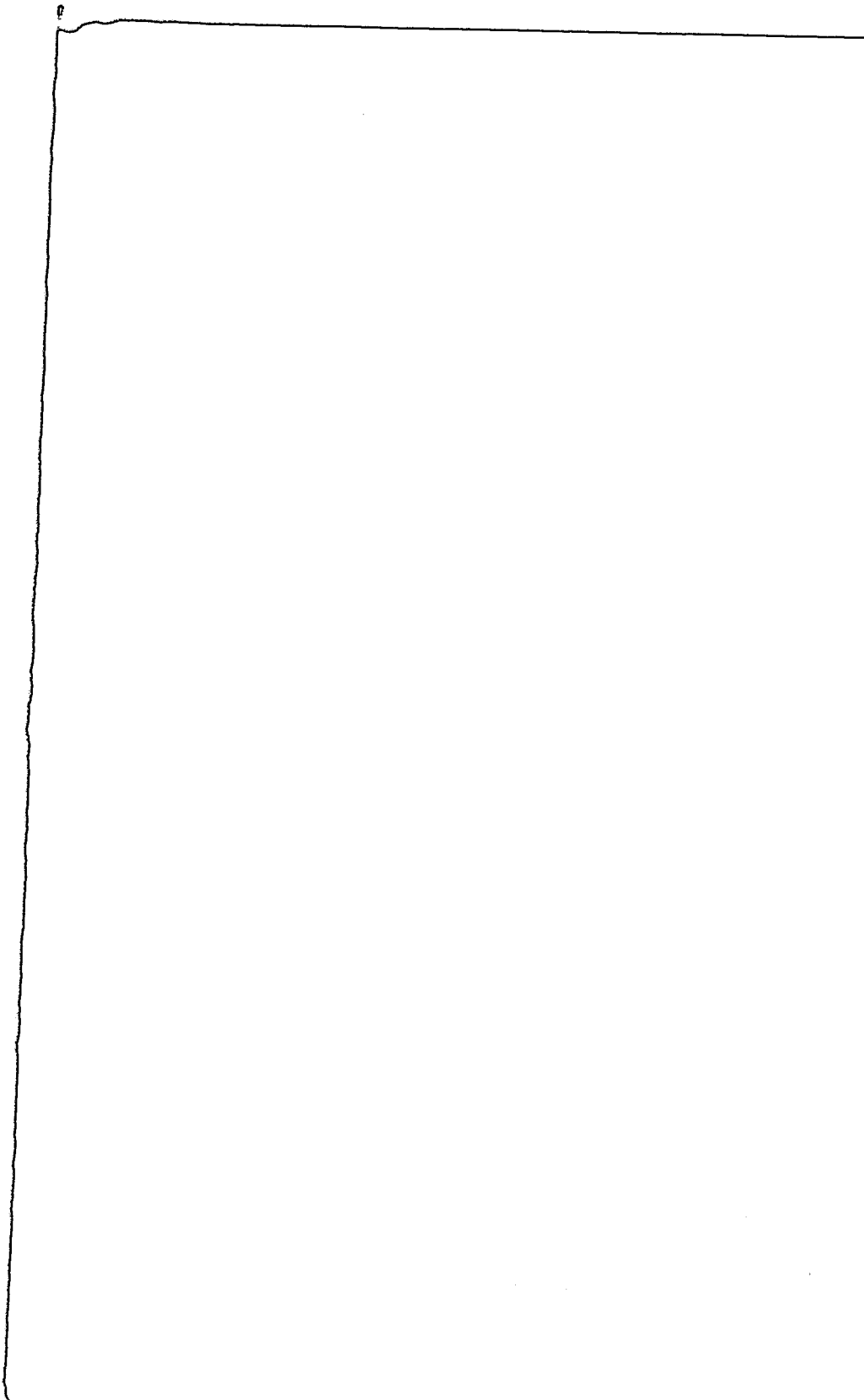

retrocedá, *retrocedez,* vb. I. Tr. A restitui cuiva un bun, un teritoriu, un drept etc. pe care acesta îl cedase mai înainte.

retrocesiúne, *retrocesiuni,* s.f. Act prin care se retrocedează ceva.

retrográd, -ă, *retrogradi, -de,* adj. Care se opune progresului.

retrogradá, *retrogradez,* vb. I. Tr. A trece pe cineva într-o funcție sau într-un grad inferior celui avut înainte.

retrospectív, -ă, *retrospectivi, -e,* adj. Care se referă la fapte și la situații din trecut; *expoziție retrospectivă* (și substantivat, f.) = expoziție de artă plastică în care sînt expuse operele din trecut ale unui artist.

retroversiúne, *retroversiuni,* s.f. Retraducere a unui text în limba din care a fost tradus.

retrovizór, *retrovizoare,* s.n. Oglindă fixată la autovehicule în așa fel încît să permită conducătorului să vadă ce se petrece în spate.

retúr, *retururi,* s.n. **1.** Întoarcere, revenire la locul de plecare. **2.** A doua parte a unei competiții sportive, în care echipele se întîlnesc din nou, în revanșă. **3.** (Tehn.) Conductă de întoarcere a agentului calorifer (sau frigorifer) dintr-o instalație de încălzire (sau de răcire).

retúș, *retușuri,* s.n. Corectare, îndreptare (a unui desen, a unei fotografii etc.).

retușá, *retușez,* vb. I. Tr. A face un retuș; (p. ext.) a corecta, a îndrepta.

rețéă, *rețele,* s.f. **1.** Împletitură de fire (de ață, de sîrmă etc.) lucrată în ochiuri mari; plasă, fileu; obiect făcut dintr-o astfel de împletitură. **2.** Ansamblu format din două sau mai multe sisteme de linii care se întretaie între ele. **3.** Obstacol în fața tranșeelor, în formă de gard făcut din sîrmă ghimpată. **4.** Ansamblu de căi de comunicație, de conducte, de conductoare electrice, de galerii etc., legate între ele. **5.** *Rețea hidrografică* = totalitatea văilor prin care se scurg apele de suprafață dintr-un anumit teritoriu. **6.** Ansamblu de instituții, de școli etc., răspîndite într-o localitate, într-o regiune, într-o țară.

rețétă, *rețete,* s.f. **1.** Prescripție a medicamentelor necesare unui bolnav; formulă pentru prepararea unei mîncări sau a unei băuturi. **2.** (Fig.) Soluție practică pentru rezolvarea unei situații. **3.** Sumă de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol.

rețínător, *rețínătoare,* s.n. Ansamblu de organe de reținere, care permit circulația fluidului într-o instalație într-un singur sens.

rețíne, *rețin,* vb. III. Tr. **1.** A ține în loc, a opri, a împiedica de la ceva; a ține pe cineva închis, arestat. **2.** (Fig.) A-și înfrîna o pornire, un sentiment; (refl.) a se stăpîni. **3.** A opri o parte din drepturile cuiva. **4.** A rezerva un loc în tren, la un spectacol etc. **5.** A nu înapoia, a nu restitui; a păstra. **6.** A ține minte, a nu uita.

rețínere, *rețineri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) reține.* **2.** Măsură luată de organul de cercetare penală de a lipsi de libertate o persoană, pentru cel mult 24 de ore, înainte de punerea sa sub urmărire.

rețínút, -ă, *rețínuți, -te,* adj. (Despre persoane) Stăpînit, rezervat; sobru.

reumátic, -ă, *reumatici, -e,* adj. **1.** Cauzat de reumatism. **2.** (Adesea substantivat) Bolnav de reumatism.

reumatism, *reumatisme,* s.n. Denumire generică pentru o serie de afecțiuni ale aparatului locomotor (în special ale articulațiilor și ale țesuturilor înconjurătoare), cauzate de obicei de o infecție.

reumatismál, -ă, *reumatismali, -e,* adj. De natură reumatică.

reuní, *reunesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) aduna, a (se) întruni.

reuniúne, *reuniuni,* s.f. Adunare, întrunire; reprezentație sportivă.

reușí, *reușesc,* vb. IV. Intr. și tr. **1.** A ajunge la rezultatul dorit; a izbuti. **2.** A avea succes (într-o acțiune, la un examen etc.); a termina ceva cu bine.

reușít, -ă, *reușiți, -te,* adj. Izbutit, bine realizat.

reușítă, *reușite,* s.f. Izbîndă, succes; realizare.

reutílă, *reutilez,* vb. I. Tr. A utila din nou, a înzestra cu utilaje noi.

revaccinú, *revaccinez,* vb. I. Tr. A vaccina din nou, pentru a întări sau a prelungi efectul vaccinării anterioare.

revalorificá, *revalorific,* vb. I. Tr. A valorifica din nou; a readuce în stare de folosire deșeuri, rebuturi, piese uzate etc.

revalorizá, *revalorizez,* vb. I. Tr. (Despre valute) A aduce la valoarea inițială; a mări conținutul în aur al unei unități bănești.

revanșá, *revanșez,* vb. I. Refl. A întoarce cuiva binele (sau răul) făcut, a-și lua revanșa.

revanșárd, -ă, *revanșarzi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) care urmărește să se răzbune, să-și ia revanșa.

revánșă, *revanșe,* s.f. **1.** Acțiunea prin care cineva se revanșează. **2.** Reîntîlnire a unui sportiv sau a unei echipe învinse cu același adversar, pentru a-și disputa întîietatea.

revanșísm s.n. Politică expansionistă care urmărește recucerirea unor teritorii străine, pierdute în urma unor războaie sau pe altă cale.

revărsá, *revărs,* vb. I. **1.** Refl. (Despre ape curgătoare) A ieși din albie, a trece peste maluri. **2.** Refl. (Despre lumină, căldură) A se răspîndi; *se revarsă zorile* (sau *se revarsă de ziuă)* = se ivesc zorile, se face ziuă. **3.** Refl. (Despre oameni, vehicule etc.) A se răspîndi, a se împrăștia în număr mare. **4.** Tr. (Pop.) A arunca, a presăra ceva în cantitate mare, din belșug.

revărsát[1] s.n. *Revărsatul zorilor* (sau *zilei)* = momentul cînd se face ziuă, zori de zi.

revărsát[2]**, -ă,** *revărsați, -te,* adj. **1.** (Despre ape curgătoare) Ieșit din albie. **2.** Risipit, împrăștiat (din abundență).

revăzút, -ă, *revăzuți, -te,* adj. Văzut, examinat din nou; revizuit.

revedeá, *revéd*, vb. II. **1.** Tr. și refl. A (se) vedea din nou; a (se) întîlni iar (după mai multă vreme). **2.** Refl. A se vedea în amintire, a-și evoca lucruri, fapte din trecut. **3.** Tr. A citi din nou un text; a revizui.

revedére, *revederi*, s.f. Faptul de *a (se) revedea; la revedere*, formulă de salut la despărțire.

revelá, *revelez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezvălui, a (se) face cunoscut. **2.** Tr. A developa un film fotografic.

revelatór, -oáre, *revelatori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care revelează; care duce la descoperirea unui adevăr ascuns, a unei taine. **2.** S.n. Soluție chimică folosită pentru developat.

revelátie, *revelații*, s.f. **1.** Dezvăluire, descoperire (a unui adevăr ascuns, a unei taine, a unui talent). **2.** (În concepțiile religioase) Pretinsă dezvăluire a voinței lui Dumnezeu, făcută unor persoane considerate suprarațional.

revelión, *revelioane*, s.n. Noaptea dintre 31 decembrie și 1 ianuarie, în care se sărbătorește Anul nou; petrecere care are loc în această noapte.

revendicá, *revéndic*, vb. I. Tr. A reclama, a cere, a pretinde un drept care i se cuvine.

revendicatív, -ă, *revendicativi, -e*, adj. Care revendică un drept, un bun; care cuprinde o revendicare.

reveneálă, *reveneli*, s.f. Umezeală, jilăveală (din pămînt sau din atmosferă); răcoare.

revení, *revin*, vb. IV. Intr. **1.** A veni înapoi, a se întoarce; a apărea, a se face din nou văzut sau simțit. **2.** A se întoarce la starea (sufletească) normală. **3.** A se ocupa din nou de ceva, a relua o preocupare. **4.** A i se atribui, a i se cuveni; a fi de resortul cuiva. **5.** A renunța la cele spuse sau promise, a revoca.

revént s.m. Plantă erbacee cu frunze mari și flori mici verzui, ale cărei rădăcină și rizom se întrebuințează în medicină ca purgativ.

revér, *revere*, s.n. **1.** Partea răsfrîntă a unei haine, de o parte și de alta a pieptului, în prelungirea gulerului. **2.** Lovitură executată cu partea exterioară a rachetei ori a paletei, la tenis sau tenis de masă.

reverbér, *reverbere*, s.n. Oglindă montată la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție.

reverberáție, *reverberații*, s.f. Persistența unui sunet într-o încăpere (datorită reflexiilor succesive pe pereți) după ce sursa sonoră a încetat să emită.

reverénță, *reverențe*, s.f. **1.** Plecăciune în semn de respect. **2.** (P. ext.) Respect, stimă; *pronume de reverență* = pronume de politețe.

reverențiós, -oásă, *reverențioși, -oase*, adj. Respectuos, politicos.

reverie, *reverii*, s.f. Visare; meditație.

revérs, *reverse*, s.n. **1.** Dosul unei medalii, al unei monede etc. **2.** (Fig.) Fața ascunsă a unui lucru, a unei situații (în contrast cu cea obișnuită).

reversíbil, -ă, *reversibili, -e*, adj. **1.** Care poate reveni, care poate fi adus, întors înapoi. **2.** (Jur.; despre un drept) Care se întoarce în patrimoniul celui ce l-a înstrăinat. **3.** (Fiz.; despre transformări) Care se poate produce atît într-un sens cît și în sens invers.

reversibilitáte s.f. Faptul de a fi reversibil.

reviriment, *revirimente*, s.n. Schimbare bruscă în bine; înviorare.

revístă, *reviste*, s.f. **1.** Publicație periodică cuprinzînd articole, studii, recenzii etc. din domenii variate sau dintr-o anumită specialitate. **2.** *A trece în revistă* = a trece prin fața unei unități militare care dă onorul; (fig.) a examina, a cerceta succesiv anumite fapte.

revízie, *revizii*, s.f. Faptul de a revizui; control, verificare, revizuire; inspecție.

revizionísm s.n. Denumire dată unor curente din mișcarea muncitorească, reprezentînd varietăți ale oportunismului, care, sub pretextul unei dezvoltări creatoare, revizuiesc fundamentele, principiile politice și ideologice ale marxismului, denaturîndu-le conținutul revoluționar.

revizioníst, -ă, *revizioniști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la revizionism. **2.** S.m. și f. Adept al revizionismului.

revizór, -oáre, *revizori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face revizie, care controlează, verifică (o gestiune, aplicarea unor dispoziții etc.).

revizuí, *revizuiesc*, vb. IV. Tr. A revedea o lucrare; a cerceta din nou.

revocá, *revóc*, vb. I. Tr. **1.** A anula, a contramanda. **2.** A face un act de revocare (2).

revocáre, *revocări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a revoca;* anulare, contramandare. **2.** Retragere de către alegători a mandatului încredințat unei persoane.

revoltá, *revólt*, vb. I. Refl. **1.** A fi cuprins de revoltă, a se indigna. **2.** A se răscula, a se răzvrăti.

revoltát, -ă, *revoltați, -te*, adj. **1.** Cuprins de revoltă, indignat. **2.** Răzvrătit.

revóltă, *revolte*, s.f. **1.** Indignare. **2.** Răzvrătire violentă, spontană.

revoltătór, -oáre, *revoltători, -oare*, adj. Care provoacă indignare, revoltă.

revolút, -ă, *revoluți, -te*, adj. **1.** Care și-a încheiat cursul; terminat, împlinit. **2.** (Despre unele părți ale plantelor) Răsfrînt, întors.

revolúție, *revoluții*, s.f. **1.** Schimbare calitativă radicală în viața economică și social-politică, prin care se asigură realizarea rapidă a progresului; *revoluție socială* = proces de transformare calitativă radicală a societății bazate pe clase antagoniste, prin care se realizează trecerea de la o formațiune social-economică inferioară la alta superioară; *revoluție științifică și tehnică* = proces complex de dezvoltare accelerată, interdependentă a științei și tehnicii, în cadrul căreia știința se transformă tot mai mult în forță de producție nemijlocită, determinînd revoluționarea forțelor de producție. **2.** Schimbare, transformare radicală într-un anumit domeniu. **3.** (Înv. și pop.) Răscoală, revoltă. **4.** Mișcare de rotație a unui corp ceresc în jurul

altui corp ceresc. **5.** Mișcare continuă a unui corp care parcurge o curbă închisă.

revoluționá, *revoluționez,* vb. I. Tr. A schimba, a transforma, a preface radical.

revoluționár, -ă, *revoluționari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la revoluție, care ține de revoluție; înnoitor, transformator. **2.** S.m. și f. Adept al revoluției, participant la o revoluție.

revoluționarísm s.n. Atitudine revoluționară, spirit revoluționar.

revolvér, *revolvere,* s.n. Armă de foc cu repetiție, de dimensiuni mici, care se mînuiește cu o singură mînă.

revuístic, -ă, *revuistici, -e,* adj. Care se referă la un spectacol de revistă.

revúlsie, *revulsii,* s.f. Metodă de tratament care constă în deplasarea sîngelui spre piele, prin provocarea unei iritații locale.

revulsív, -ă, *revulsivi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care provoacă revulsie.

rezalít, *rezalite,* s.n. Porțiune de zid ieșită din linia fațadei unei clădiri, reprezentînd o anumită compoziție.

rezécție, *rezecții,* s.f. Îndepărtare (totală sau parțială) pe cale chirurgicală a unui organ sau a unui țesut.

rezédă, *rezede,* s.f. Plantă erbacee decorativă, cu tulpina ramificată, cu frunze alungite și flori mici, galbene-aurii, plăcut mirositoare.

rezemá, *reázem,* vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza astfel încît să fie susținut de ceva; a (se) sprijini, a (se) propti.

rezemát, -ă, *rezemați, -te,* adj. Proptit, sprijinit.

rezemătoáre, *rezemători,* s.f. **1.** Spetează a unui scaun, spătar. **2.** Fiecare dintre părțile laterale ale unui scaun sau ale unui fotoliu, pe care se sprijină brațele.

rezervá, *rezérv,* vb. I. Tr. **1.** A păstra, a reține ceva; a pune la o parte, a opri. **2.** A destina; a pregăti cuiva ceva.

rezervát, -ă, *rezervați, -te,* adj. **1.** Pus la o parte, reținut pentru cineva sau pentru ceva. **2.** (Despre persoane) Stăpînit, reținut; sobru, discret.

rezervăție, *rezervații,* s.f. **1.** Teritoriu ocrotit prin lege, în care se găsesc plante, animale, minerale etc. importante din punct de vedere științific. **2.** Teritoriu limitat în unele state, în care sînt obligate să locuiască anumite grupuri de băștinași.

rezérvă, *rezerve,* s.f. **1.** Cantitate de alimente, de materiale, de bani etc. reținută pentru a fi folosită la nevoie; *rezerve de stat* = stocuri de bunuri materiale care se constituie la dispoziția statului pentru a fi folosite în cazuri de forță majoră; *rezerve interne* = resurse de mărire și îmbunătățire a producției, existente într-o unitate economică. **2.** Cantitate de substanțe minerale utile (minereuri, cărbuni, țiței etc.) conținute într-un zăcămînt. **3.** Parte a armatei care nu se află sub arme, formată din persoane care au satisfăcut serviciul militar; forțe neangajate în luptă, păstrate ca să intervină la nevoie. **4.** Persoană (sau grup de persoane) care în caz de nevoie ia locul altcia (sau altora). **5.** Cameră de spital în care se internează de obicei un singur bolnav. **6.** Obiecție; îndoială; *sub rezerva...* = cu condiția... **7.** Prudență, circumspecție; discreție.

rezervíst, *rezerviști,* s.m. Persoană care a satisfăcut serviciul militar, trecînd în cadrele de rezervă ale armatei.

rezervór, *rezervoare,* s.n. **1.** Bazin sau recipient care servește la depozitarea unui fluid. **2.** *Toc rezervor* = stilou.

rezidá, pers. 3 *rezidă,* vb. I. Intr. A consta în...

rezidént, *rezidenți,* s.m. Reprezentant diplomatic, inferior în grad unui ministru plenipotențiar sau unui ambasador.

reziduál, -ă, *reziduali, -e,* adj. Care rămîne ca reziduu.

reziduu, *reziduuri,* s.n. Ceea ce rămîne de la operația de prelucrare a unui material.

reziliá, *reziliez,* vb. I. Tr. A anula, a desființa un contract.

rezinăre, *rezinări,* s.f. Recoltarea rășinii din trunchiurile arborilor rășinoși.

rezinifică, *rezinific,* vb. I. Tr. A transforma o substanță într-un produs asemănător rășinii.

rezistá, *rezist,* vb. I. Intr. A se opune, a nu ceda.

rezisténț, -ă, *rezistenți, -te,* adj. **1.** (Despre lucruri) Care rezistă; durabil, trainic. **2.** (Despre ființe) Care nu se lasă biruit; care suportă bine o boală, o oboseală etc.; puternic, tare.

rezisténță, *rezistențe,* s.f. **1.** Faptul de a rezista; împotrivire; (mil.) respingerea atacurilor inamicului și menținerea pozițiilor proprii. **2.** Calitatea de a fi rezistent; însușirea unui organism de a suporta ușor oboseala, foamea etc. **3.** Proprietate a materialelor solide de a se opune forțelor care tind să le rupă; *rezistența materialelor* = studiul comportării corpurilor solide cînd acționează asupra lor sarcini mecanice. **4.** Proprietate a materialelor de a se opune acțiunii agenților fizici sau chimici externi. **5.** *Rezistență electrică* = mărime caracteristică unui circuit electric egală cu raportul dintre tensiunea aplicată la capetele lui și intensitatea curentului care îl străbate. **6.** Rezistor.

rezistivitáte s.f. Rezistența electrică a unui conductor care are lungimea și secțiunea transversală egale cu unitatea.

rezistór, *rezistoare,* s.n. Element de circuit care prezintă o anumită rezistență electrică, fiind folosit în construcția reostatelor, a aparatelor de încălzire electrică etc.

rezítă, *rezite,* s.f. Masă plastică asemănătoare cu bachelita, întrebuințată în electrotehnică, la fabricarea unor obiecte casnice etc.

rezól, *rezoli,* s.m. Masă plastică obținută prin condensarea unor fenoli cu formaldehidă, folosită ca lac izolant în electrotehnică.

rezolút, -ă, *rezoluți, -te,* adj. (Livr.) Hotărît, ferm, decis.

rezolúție, *rezoluții*, s.f. **1.** Hotărîre luată de un congres, de o conferință etc. în urma unor dezbateri. **2.** Rezolvare dată unei cereri.

rezolvá, *rezólv*, vb. I. Tr. A găsi soluția, dezlegarea unei probleme; a soluționa un litigiu, un conflict.

rezonábil, -ă, *rezonabili, -e*, adj. Cu judecată; cumpănit, cuminte; (despre acțiuni, fapte) normal, de înțeles.

rezonánt, -ă, *rezonanți, -te*, adj. (Despre corpuri sau sisteme fizice) Capabil să intre în rezonanță.

rezonánță, *rezonanțe*, s.f. **1.** Stare de vibrație în care se găsește un sistem fizic, datorită energiei primite din exterior de la alt sistem care vibrează cu o frecvență egală cu primul. **2.** Proprietate a unor corpuri sau a unor încăperi de a întări și prelungi sunetele. **3.** (Fig.) Răsunet, ecou.

rezonatór, *rezonatoare*, s.n. Aparat sau dispozitiv care poate să amplifice oscilații prin rezonanță.

rezoreínă s.f. Substanță organică, derivat al benzenului, întrebuințată în industria coloranților, a medicamentelor etc.

rezultá, pers. 3 *rezúltă*, vb. I. Intr. A apărea ca o consecință, a urma, a reieși.

rezultántă, *rezultante*, s.f. **1.** Efectul îmbinat al mai multor cauze. **2.** Forță obținută prin compunerea tuturor forțelor care acționează asupra unui corp.

rezultát, *rezultate*, s.n. **1.** Efectul unei acțiuni, al unei cauze; urmare, consecință. **2.** Ceea ce se obține în urma unor operații matematice.

rezumá, *rezúm*, vb. I. **1.** Tr. A reda pe scurt esențialul dintr-o expunere, dintr-o lucrare etc. **2.** Refl. A se mărgini, a se limita la...

rezumát, *rezumate*, s.n. Redare pe scurt a conținutului unei lucrări, al unei expuneri.

rezumatív, -ă, *rezumativi, -e*, adj. În formă de rezumat; succint.

riboflavínă s.f. Vitamina B_2.

ribonucléic, *ribonucleici*, adj. *Acid ribonucleic* = acid prezent în citoplasma tuturor celulelor, cu rol esențial în transmiterea informației genetice.

richéți s.m. pl. Microbi care fac trecerea de la bacterii la virusuri, avînd caractere comune ambelor grupe, și care provoacă boli epidemice grave. Scris și: *ricketsii*.

ricín s.m. Plantă oleaginoasă, înaltă de 1—2 m, cu frunze mari, palmat-lobate, cu flori roșietice; *ulei de ricin* = ulei extras din semințele acestei plante, întrebuințat ca laxativ.

ricoșá, pers. 3 *ricoșează*, vb. I. Intr. (Despre proiectile) A-și schimba direcția în urma ciocnirii de un obstacol.

ricoșéu, *ricoșeuri*, s.n. Faptul de a ricoșa; schimbarea direcției unui proiectil, în urma ciocnirii de un obstacol.

rîșă, *rîșe*, s.f. Trăsurică cu două roți, trasă de un om, folosită în unele țări din Orient.

rictus, *rictusuri*, s.n. Contracție a mușchilor feței, care dă figurii impresia unui rîs crispat.

rid, *riduri*, s.n. Încrețitură a pielii obrazului; zbîrcitură, cută.

ridicá, *ridic*, vb. I. **1.** Tr. A lua de jos și a duce în sus; a sălta. **2.** Tr. A lua de pe ceva, a îndepărta. **3.** Tr. (Fig.) A suspenda, a face să înceteze; a desființa, a anula; *a ridica ședința* = a declara ședința închisă. **4.** Tr. A lua cuiva ceva, a lipsi pe cineva de ceva. **5.** Tr. A lua și a duce, a muta din loc. **6.** Tr. A lua pe cineva cu forța, a aresta. **7.** Tr. (Despre o sumă de bani) A încasa. **8.** Tr. A așeza (un obiect) în poziție dreaptă, verticală; (refl.; despre ființe) a se scula de jos. **9.** Refl. (Despre construcții înalte) A se arăta în toată înălțimea, a se înălța. **10.** Tr. A duce, a îndrepta în sus (brațele, capul etc.). **11.** Refl. (Despre praf, fum) A se îndrepta în sus; (despre ceață, neguri) a se împrăștia, a dispărea; (despre aștri) a se înălța pe bolta cerească. **12.** Tr. *A ridica tonul* = a vorbi tare, autoritar, cu îndrăzneală. **13.** Refl. (Despre mulțimi, popoare etc.) A protesta, a se opune; a se răscula; (fig.) a pune în mișcare, a mobiliza. **14.** Refl. A se isca, a se stîrni. **15.** Refl. (Despre copii) A crește, a se face mare. **16.** Refl. A se face mai înalt; (fig.) a progresa. **17.** Tr. A pune pe o treaptă mai înaltă, a înălța în grad. **18.** Tr. A mări, a spori, a face să crească; *a ridica un număr la o putere* = a înmulți un număr cu el însuși de atîtea ori de cîte ori arată exponentul. **19.** Refl. A atinge o anumită valoare, o anumită sumă etc.; a se cifra la... **20.** Tr. A construi, a clădi; (fig.) a crea, a întemeia. **21.** Tr. *A ridica pretenții* = a pretinde ceva; *a ridica o problemă* = a pune în discuție o problemă.

ridicáre, *ridicări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) ridica*. **2.** Reprezentarea configurației terestre prin transpunerea ei grafică în planuri sau hărți.

ridicát, -ă, *ridicați, -te*, adj. **1.** Dus mai sus, înălțat. **2.** Dat la o parte, înlăturat. **3.** Așezat în poziție verticală. **4.** Mărit, sporit, urcat. **5.** (Despre voce, ton) Tare; răstit.

ridicáta s.f. art. *Cu ridicata* = în cantitate mare; angro; *comerț cu ridicata* = comerț care constă în cumpărarea-vînzarea unor mărfuri în cantități mari.

ridicătúră, *ridicături*, s.f. Înălțime; loc ridicat.

ridíche, *ridichi*, s.f. Plantă legumicolă din familia cruciferelor, cu frunze mari, crestate, a cărei rădăcină, sferică sau conică alungită, este comestibilă.

ridícol, -ă, *ridicoli, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care stîrnește rîsul, caraghios; (despre valori, sume de bani etc.) foarte mic, neînsemnat, derizoriu. **2.** S.n. Însușirea a ceea ce este vrednic de rîs; aspect caraghios.

ridiculizá, *ridiculizez*, vb. I. Tr. A face pe cineva sau ceva să pară ridicol, caraghios.

rîflu, *rîfluri*, s.n. Riflură.

rîflúră, *rîfluri*, s.f. Fiecare dintre șanțurile elicoidale de la suprafața cilindrilor valțurilor de moară.

rígă, *rigi*, s.m. **1.** (Înv.) Rege. **2.** Numele uneia dintre cărțile de joc; popă.

rigíd, -ă, *rigizi, -de,* adj. **1.** Care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare; țeapăn, neflexibil. **2.** (Despre oameni) Sever, intransigent.

rigiditáte, *rigidități,* s.f. **1.** Proprietate a corpurilor de a nu suferi deformări sub acțiunea forțelor ce se exercită asupra lor; lipsă de flexibilitate; *rigiditate cadaverică* = înțepenire a corpului după moarte. **2.** Severitate, intransigență.

rigidizáre, *rigidizări,* s.f. Întărire a unei piese, a unui element de construcție prin nervuri, traverse etc. care împiedică deformarea.

rîglă, *rigle,* s.f. Bară de metal, de lemn sau de celuloid, de obicei gradată, cu ajutorul căreia se trag linii drepte, se măsoară lungimile; *riglă de calcul* = instrument folosit pentru efectuarea rapidă a anumitor calcule, alcătuit dintr-o riglă fixă, una mobilă și un cursor cu ajutorul căruia se citesc rezultatele calculelor.

riglétă, *riglete,* s.f. Riglă de lemn, cu lungimea de 2—5 m, folosită în măsurări topografice.

rigoáre, *rigori,* s.f. Asprime, severitate; (la pl.) principii severe, riguroase; *de rigoare* = cerut de o anumită împrejurare.

rigólă, *rigole,* s.f. **1.** Șanț mic la marginea unei străzi, făcut pentru a permite scurgerea apei. **2.** Canal mic dintr-o rețea de irigație.

rigurós, -oásă, *riguroși, -oase,* adj. **1.** Care este făcut cu exigență, cu rigurozitate. **2.** Care nu admite abateri; sever.

rigurozitáte s.f. Strictețe, severitate.

rihtuí, *rihtuiesc,* vb. IV. Tr. A îmbina prin cusături bucățile de piele din care se fac obiecte de încălțăminte.

rimá, *rimez,* vb. I. Intr. (Despre cuvinte, p. ext. despre versuri) A avea aceleași sunete în silabele finale.

rímă, *rime,* s.f. Repetare a sunetelor finale în două sau în mai multe versuri; cuvînt ori segment de cuvînt care rimează cu altul.

rimél, *rimeluri,* s.n. Produs cosmetic folosit pentru machierea genelor.

rindeá, *rindele,* s.f. Unealtă constituită dintr-un cuțit fixat într-un corp de lemn și care servește la netezirea și la fasonarea pieselor de lemn.

rindeluí, *rindeluiesc,* vb. IV. Tr. A efectua o rindeluire.

rindeluíre, *rindeluiri,* s.f. Prelucrare prin așchiere a lemnului, pentru a se obține piese cu fețe netede, plane sau profilate.

ring, *ringuri,* s.n. **1.** Estradă de formă pătrată, împrejmuită cu corzi, pe care se desfășoară meciurile de box. **2.** Platformă sau spațiu special amenajat într-un local, pe care se dansează.

ringlótă s.f. v. **renglotă.**

rinichi, *rinichi,* s.m. Organ pereche situat în regiunea lombară, care secretează și excretează urina.

rinítă, *rinite,* s.f. Inflamație a mucoasei nazale.

rinocér, *rinoceri,* s.m. Nume dat unor genuri de mamifere imparicopitate din Asia și din Africa, cu corpul masiv, lung de 2—5 m, cu pielea groasă și cu un corn pe frunte.

rinoplastíe, *rinoplastii,* s.f. Intervenție chirurgicală efectuată cu scopul de a reface un nas mutilat sau diform.

ripostá, *ripostez,* vb. I. Intr. A răspunde prompt și energic (în contradictoriu); a replica.

ripóstă, *riposte,* s.f. Răspuns prompt și energic; replică; acțiune hotărîtă prin care se respinge un atac.

rips, *ripsuri,* s.n. Țesătură de bumbac sau de mătase, cu dungi paralele în relief, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte, stofe pentru mobilă, panglici etc.

ripsát, -ă, *ripsați, -te,* adj. (Despre țesături) Care se aseamănă cu ripsul, care imită ripsul.

risc, *riscuri,* s.n. Pericol posibil; posibilitatea de a suferi o pagubă, un eșec.

riscá, *risc,* vb. I. **1.** Tr. și intr. A (se) expune unui pericol, unei pierderi etc. **2.** Intr. A intra într-o acțiune nesigură sau periculoasă.

riscánt, -ă, *riscanți, -te,* adj. Riscat.

riscát, -ă, *riscați, -te,* adj. Expus unei primejdii, cu riscuri, nesigur.

risípă, *risipe,* s.f. **1.** Cheltuire nechibzuită, fără măsură a unor bunuri; (fig.) belșug, abundență. **2.** Împrăștiere (în dezordine), risipire.

risipí, *risipesc,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca în toate părțile; a împrăștia. **2.** Tr. A cheltui fără socoteală, a irosi bani, avere. **3.** Refl. A se răspîndi în toate părțile, a se răzleți; (tr.) a pune pe fugă (o armată). **4.** Refl. (Despre ceață, neguri) A se destrăma, a dispărea. **5.** Refl. A se dărîma, a se prăbuși; a se prăpădi, a se distruge.

risipít, -ă, *risipiți, -te,* adj. **1.** Răspîndit, împrăștiat. **2.** Cheltuit fără socoteală, irosit.

risipitór, -oáre, *risipitori, -oare,* adj. Care își risipește averea; cheltuitor.

risling s.n. Soi de viță de vie avînd strugurii cu boabele mici, rotunde, verzi sau gălbui, cu pielița groasă; vin obținut din struguri de acest soi.

ristíe s.n. *Gogoașă de ristic* = excrescență bogată în tanin, care se formează pe frunzele de stejar în urma înțepăturii unor insecte.

rîșcă s.f. Numele unui joc de noroc, în care cîștigă cel ce ghicește pe ce parte va cădea o monedă aruncată în sus.

rit, *rituri,* s.n. **1.** Ritual. **2.** Religie, confesiune.

ritm, *ritmuri,* s.n. **1.** Periodicitate a unei mișcări, a unui proces etc. **2.** Desfășurare gradată a unei activități. **3.** Efect obținut prin succesiunea ritmică, regulată a silabelor accentuate și neaccentuate într-un vers ori a accentelor tonice într-o frază muzicală; cadență. **4.** (Ec.) Indicator folosit pentru caracterizarea dinamicii fenomenelor.

ritmát, -ă, *ritmați, -te,* adj. Cu ritm; cadențat.

ritmíc, -ă, *ritmici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Care are ritm, care se desfășoară în ritm; regulat, cadențat. **2.** S.f. Ansamblu de reguli privitoare la folosirea ritmului în poezie.

ritmicitáte, *ritmicități,* s.f. Desfășurare proporționată în timp a unei activități economice.

ritornélă, *ritornele,* s.f. **1.** Fragment de muzică instrumentală, care precedă dansurile sau alter-

neazǎ cu ele. **2.** Vers sau grup de versuri care se repetă, într-o poezie, la intervale regulate.

ritós adv. Categoric, hotărît, ferm.

rituál, -ă, (1) *rituali, -e,* adj., (2) *ritualuri,* s.n. **1.** Adj. Care se referă la rituri, care se face după un anumit rit. **2.** S.n. Ceremonial religios, desfăşurat după anumite reguli tradiţionale, cu prilejul naşterii, căsătoriei etc.

riţ, *riţuri,* s.n. Adîncitură liniară făcută pe o foaie de carton în locul unde urmează să fie îndoită.

riţuí, *riţuiesc,* vb. IV. Tr. A face un riţ pe o foaie de carton.

rivál, -ă, *rivali, -e,* s.m. şi f. Persoană care aspiră, în concurenţă cu alta, la o situaţie, la un succes etc.; concurent, adversar.

rivalitáte, *rivalităţi,* s.f. Concurenţă, întrecere între două sau mai multe persoane.

rivalizá, *rivalizez,* vb. I. Intr. **1.** A tinde să ajungă sau să întreacă pe cineva (în merite, în realizări etc.). **2.** A sta alături de...; a egala.

riverán, -ă, *riverani, -e,* adj. (Despre ţări, regiuni etc.) Situat pe malul unei ape.

riz, *rizuri,* s.n. Fisură fină, puţin adîncă, care apare la suprafaţa unei piese de metal.

rizeúfcă, *rizefce,* s.f. Specie de scrumbie care trăieşte în Marea Neagră, de unde pătrunde în fluvii pentru reproducere.

rizicultúră s.f. Cultura orezului; orezărie.

rizóm, *rizomi,* s.m. Tulpină subterană lipsită de clorofilă, care serveşte la înmagazinarea substanţelor de rezervă şi ca organ de înmulţire vegetativă.

rizopód, *rizopode,* s.n. (La pl.) Clasă de protozoare care se mişcă cu ajutorul pseudopodelor; (şi la sg.) animal din această clasă.

rîcă s.f. (Fam.) Ceartă, gîlceavă.

rîcîí, *rîcîi,* vb. IV. Tr. (Despre păsări sau animale) A scurma pămîntul cu ghearele; (despre oameni) a zgîria.

rîcîít s.n. Faptul de a rîcîi; zgomotul produs prin rîcîire.

rîde, *rîd,* vb. III. Intr. **1.** A-şi manifesta bucuria sau satisfacţia printr-o mişcare caracteristică a feţei şi a gurii, însoţită de sunete nearticulate, specifice. **2.** A se înveseli, a se distra, a se amuza. **3.** A-şi bate joc de cineva, a-l lua în rîs.

rîgîí, *rîgîi,* vb. IV. Intr. A scoate un zgomot caracteristic din gît, provocat de eliminarea gazelor din stomac.

rîgîiálă, *rîgîieli,* s.f. Faptul de a rîgîi; zgomot produs prin rîgîire.

rîie s.f. (Pop.) Scabie.

rîiós, -oásă, *rîioşi, -oase,* adj. (Şi substantivat) Bolnav de rîie; plin de rîie.

rîmá, pers. 3 *rîmă,* vb. I. Intr. (Despre porci) A scormoni pămîntul cu rîtul.

rîmă, *rîme,* s.f. Vierme care trăieşte în pămînt, avînd corpul lung, cilindric, constituit din numeroase inele.

rîmătór, *rîmători,* s.m. Porc.

rîmătúră, *rîmături,* s.f. Loc rîmat, scormonit.

rîmleán, *rîmleni,* s.m. (Înv.) Roman[2].

rîmnic, *rîmnice,* s.n. Iaz cu peşte; heleşteu.

rînă s.f. Fiecare dintre cele două laturi ale corpului omenesc; *într-o rînă* = (culcat) pe o parte; (despre obiecte) înclinat, strîmb.

rînced, -ă, *rîncezi, -de,* adj. (Despre grăsimi) Cu gust şi miros neplăcut, din cauza alterării.

rîncezeálă, *rîncezeli,* s.f. Faptul de a (se) rîncezi; gust, miros de grăsime rîncedă.

rîncezí, pers. 3 *rîncezeşte,* vb. IV. Refl. şi intr. A deveni rînced.

rînchezá, pers. 3 *rînchează,* vb. I. Intr. A necheza.

rînd, *rînduri,* s.n. **1.** Înşirare, şir de lucruri sau de fiinţe aşezate într-o anumită ordine. **2.** Fiecare dintre şirurile orizontale de cuvinte dintr-un text scris sau tipărit. **3.** Şir de obiecte pus peste alt şir. **4.** Loc ocupat de cineva într-un şir sau într-o activitate în curs de desfăşurare; momentul cînd cineva trebuie să intre în acţiune; *la rînd* = unul după altul, în ordinea cuvenită. **5.** Grup care urmează după altul de acelaşi fel; număr de obiecte care formează un tot: *un rînd de case.* **6.** Obicei, rînduială; *a şti rîndul* = a cunoaşte rostul, mersul lucrurilor. **7.** Dată, oară; *de rîndul acesta* = de data aceasta.

rîndáş, *rîndaşi,* s.m. (Înv.) Servitor, slugă (la o curte boierească).

rînduí, *rînduiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A aşeza la rînd, în şir, într-o anumită ordine; (refl.) a se aşeza unul după altul, a se înşirui. **2.** A pune în ordine, a organiza. **3.** A da cuiva o dispoziţie; a hotărî, a dispune.

rînduíálă, *rînduieli,* s.f. **1.** Faptul de a rîndui; aşezare în ordine. **2.** Regulă; datină, obicei.

rînduneá, *rîndunele,* s.f. Rîndunică.

rîndunícă, *rîndunici,* s.f. Pasăre călătoare insectivoră, de culoare albastră-închis pe spate, albă-gălbuie pe pîntece, cu ciocul scurt şi lat şi coada adînc despicată.

rîní, *rînesc,* vb. IV. Tr. A curăţa un loc (în special un grajd).

rînjet, *rînjete,* s.n. Rîs, zîmbet răutăcios, sarcastic sau prostesc, care strîmbă figura şi descoperă dinţii.

rînjí, *rînjesc,* vb. IV. Intr. şi refl. A rîde silit, sarcastic, arătîndu-şi dinţii.

rîntáş, *rîntaşuri,* s.n. Un fel de sos făcut din făină prăjită (cu ceapă) în grăsime, care se adaugă la unele mîncăruri.

rînză, *rînze,* s.f. **1.** (Reg.) Pipotă. **2.** (Pop. şi fam.) Stomac.

rîpă, *rîpe,* s.f. Coastă abruptă a unui deal; surpătură adîncă de pămînt făcută de şuvoaie.

rîpós, -oásă, *rîpoşi, -oase,* adj. Cu rîpe, abrupt, prăpăstios.

rîs[1], *rîsuri,* s.n. Acţiunea de a rîde; manifestare a veseliei printr-o mişcare caracteristică a feţei şi a gurii, însoţită de un sunet specific; *de rîs (sau de rîsul lumii)* = de batjocură, ridicol.

rîs[2], *rîşi,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, lung de circa 1 m, cu blana galben-roşcată, cu pete negre, şi cu cîte un smoc de păr în vîrful urechilor.

rîset, *rîsete,* s.n. Rîs[1].

rîșcov, *rîșcovi*, s.m. Ciupercă comestibilă, de culoare portocalie-cărămizie, care crește în pădurile de brad și de fag.

rîșní, *rîșnesc*, vb. IV. Tr. A măcina (cereale, cafea etc.) cu rîșnița.

rîșníță, *rîșnițe*, s.f. **1.** Mașină simplă de măcinat cereale, compusă din două pietre suprapuse, dintre care cea de deasupra se învîrtește cu ajutorul unui miner. **2.** Mașină mică de bucătărie, folosită pentru măcinarea boabelor de cafea, de piper etc.

rît, *rîturi*, s.n. Botul porcului.

rîu, *rîuri*, s.n. **1.** Apă curgătoare formată prin unirea mai multor pîraie și care se varsă într-o altă apă, mai mare, într-un lac etc.; (p. ext.) cantitate mare dintr-un lichid care curge. **2.** (La pl.) Cusături decorative în linii șerpuitoare, la mînecile și pe pieptul iilor.

rîurá, pers. 3 *rîurează*, vb. I. Intr. A curge ca un rîu; (fig.) a undui.

rîvnă, *rîvne*, s.f. **1.** Silință, zel, stăruință în muncă. **2.** Dorință, poftă.

rîvní, *rîvnesc*, vb. IV. Intr. și tr. A dori ceva cu ardoare, a simți un imbold puternic spre ceva; a aspira, a năzui.

rîvnitór, -oáre, *rîvnitori, -oare*, adj. Care rîvnește, care tinde spre ceva; plin de rîvnă.

rîzătór, -oáre, *rîzători, -oare*, adj. Care rîde, care manifestă veselie, bună dispoziție.

rîznă, *rîzne*, s.f. (Reg.) Vagonet (folosit în mine).

roábă, *roabe*, s.f. Vehicul folosit la cărat materiale, format dintr-o ladă sau o platformă cu o roată și cu două brațe de care împinge omul.

roáde, *rod*, vb. III. Tr. **1.** A rupe cu dinții puțin cîte puțin din ceva (pentru a mînca). **2.** (Fig.; despre gînduri, stări sufletești) A chinui întruna; a frămînta. **3.** A distruge un material printr-o măcinare lentă, printr-o folosire îndelungată.

roátă, *roți*, s.f. **1.** Parte a unui vehicul, în formă de cerc de lemn ori de metal, cu spițe sau plin, care, montată pe o osie, servește la deplasarea unui vehicul; *a pune pe roate* = a organiza ceva, a face să meargă, să funcționeze; (fig.) *roata lumii* = mersul evenimentelor. **2.** Organ de mașină care se poate roti în jurul unei axe, servind la transmiterea unei mișcări de rotație; *roata morii* = roată acționată de o apă curgătoare, care pune în mișcare o moară; *roata olarului* = mecanism simplu, alcătuit dintr-un disc orizontal fixat pe un arbore rotitor, pe care olarul dă formă oalelor. **3.** Instrument de tortură și de execuție folosit în evul mediu. **4.** Obiect fabricat, împachetat etc. în formă de cerc sau de colac: *roată de caşcaval*. **5.** Figură formată din mai multe lucruri sau ființe așezate în formă de cerc. **6.** Mișcare circulară; rotocol; *a da roată* = a merge de jur împrejur, a înconjura.

rob, roábă, *robi, roabe*, s.m. și f. **1.** (În evul mediu, în țările românești) Om aflat în dependență totală față de stăpînul feudal, care nu avea însă și dreptul de a-l omorî. **2.** Prizonier, captiv; deținut, întemnițat; (fig.) persoană foarte supusă, aservită cuiva; (în limbajul bisericesc) credincios. **3.** (Fig.) Persoană subjugată de o pasiune, de o preocupare.

róbă, *robe*, s.f. Haină lungă de ceremonie, purtată de magistrați în ședințe și de profesorii universitari la anumite solemnități.

robí, *robesc*, vb. IV. Tr. **1.** A lua cuiva libertatea; a ține în captivitate; (intr.) a trăi în robie. **2.** (Înv.) A înrobi. **3.** (Fig.) A subjuga pe cineva prin farmecul pe care îl exercită.

robíe, *robii*, s.f. Starea, condiția de rob; (înv.) înrobire.

robinét, *robinete*, s.n. Dispozitiv montat la o conductă, care poate întrerupe ori restabili circulația unui fluid sau îi poate varia debitul.

robinsonádă, *robinsonade*, s.f. Acțiune neobișnuită, ieșită din comun.

robít, -ă, *robiți, -te*, adj. Subjugat, aservit; exploatat.

robót, *roboți*, s.m. Aparat automat care acționează pe baza unui program sau reacționează la anumite excitații exterioare, putînd executa o serie de acțiuni dirijate; (fig.) persoană care muncește din greu, tot timpul.

róbotă s.f. **1.** Muncă pe care o prestau iobagii în folosul stăpînului feudal. **2.** Muncă; trudă.

roboteálă, *roboteli*, s.f. **1.** Faptul de a roboti (1). **2.** Treburi mărunte în gospodărie.

roboti, *robotesc*, vb. IV. Intr. **1.** A munci din greu. **2.** A trebălui.

roburít s.n. Exploziv folosit în lucrări miniere.

robúst, -ă, *robuști, -ste*, adj. Puternic, viguros, rezistent.

robustéțe s.f. Faptul de a fi robust; forță, vigoare.

rocádă, *rocade*, s.f. Mutare combinată la jocul de șah, care constă în aducerea uneia dintre ture lîngă rege și trecerea regelui peste tură; (p. ext.) inversare reciprocă a poziției ocupate de două elemente.

rócă, *roci*, s.f. Agregat mineral, constituent al scoarței terestre.

róchie, *rochii*, s.f. Îmbrăcăminte feminească la care fusta și bluza formează o singură piesă.

rochíță, *rochițe*, s.f. Diminutiv al lui *rochie*; *rochița-rîndunelei* = volbură.

rock s.n. Dans modern cu mișcări vioaie, bine marcate.

rococó adj. (În arhitectură și în arta decorativă) *Stil rococo* (și substantival) = stil artistic din sec. XVIII, caracterizat printr-o bogăție excesivă de linii curbe, împletite asimetric.

rocoțeá, *rocoțele*, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze opuse și cu flori albe.

rod, *roade*, s.n. **1.** Denumire dată produselor vegetale ale plantelor cultivate (în special fructelor); *rodul pămîntului* = plantă erbacee veninoasă cu frunze mari, lucioase. **2.** Urmare, rezultat (favorabil).

rodá, *rodez*, vb. I. Tr. A efectua operația de rodaj.

rodáj, *rodaje*, s.n. **1.** Operație prin care un sistem tehnic nou este supus la diferite regimuri

de funcționare, în scopul ajustării suprafețelor de contact. 2. Operația de netezire fină a suprafețelor de contact a două piese.

rodán, *rodane*, s.n. Sucală.

rodát, -ă, *rodați, -te*, adj. Care a fost supus operației de rodaj.

rodi, *rodesc*, vb. IV. Intr. A produce roade.

ródie, *rodii*, s.f. Fructul comestibil al rodiului[2], de mărimea unui măr, cu coaja groasă, roșiatică.

roditór, -oáre, *roditori, -oare*, adj. (Despre terenuri) Care dă roade îmbelșugate; (despre arbori) fructifer.

ródiu[1] s.n. Metal alb-argintiu din familia platinei, întrebuințat, în aliaj, la fabricarea unor instrumente de laborator.

ródiu[2], *rodii*, s.m. Arbore mediteranean cu flori roșii și fructe mari, comestibile.

ródnic, -ă, *rodnici, -e*, adj. Care produce roade multe, fertil; (fig.) care dă rezultate bune.

rodnicíe, *rodnicii*, s.f. Însușirea de a fi rodnic; fertilitate.

rododéndron, *rododendroni*, s.m. (Bot.) Smirdar. Var.: **rododéndru** s.m.

rododéndru s.m. v. **rododendron.**

róentgen, *roentgeni*, s.m. Unitate pentru doza de radiație X sau gama. Pr.: *röntghen.*

roentgenterapíe s.f. (Med.) Radioterapie. Pr.: *röntghenterapie* s.f.

rogatórie, *rogatorii*, adj. *Comisie rogatorie* = mandat încredințat de o instanță judiciară unei instanțe din altă localitate pentru a-i procura anumite dovezi necesare soluționării unui litigiu.

rogodéle s.f. pl. (Pop.) Fructe mărunte de tot felul.

rogojínă, *rogojini*, s.f. Împletitură de rogoz sau de papură, care se așterne pe jos ori se atîrnă pe pereți în casele țărănești.

rogóz s.m. Denumire dată unor specii de plante erbacee cu tulpina în trei muchii, care cresc prin locuri umede.

roí[1], *roiuri*, s.n. 1. Grup de albine ieșit din stup, împreună cu matca, în căutarea unui nou adăpost. 2. Mulțime de insecte sau de păsări mici, care zboară în grup; mulțime de oameni în mișcare.

roí[2], *roiesc*, vb. IV. Intr. 1. (Despre albine) A pleca în grup din stupul vechi, împreună cu matca, pentru a-și căuta un adăpost nou și a da naștere unei familii noi. 2. (Despre insecte, păsări mici) A zbura în grup dintr-o parte în alta; (despre oameni) a se mișca în număr mare (în jurul cuiva sau a ceva).

roíb, roíbă, *roibi, roaibe*, adj. (Despre cai) Cu părul roșcat; (substantivat) cal cu părul roșcat.

róibă, *roibe*, s.f. Plantă erbacee înaltă de 50—80 cm, cu flori gălbui, a cărei rădăcină conține o materie colorantă, roșie.

róiniță[1], *roinițe*, s.f. (Pop.) Stup mic, cu care se prinde un roi de albine.

róiniță[2], *roinițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe sau liliachii, plăcut mirositoare, din ale cărei frunze se extrage un ulei volatil, folosit în farmacie.

rol, *roluri*, s.n. 1. Partitură scenică ce revine unui actor, unui cîntăreț într-un spectacol; personajul interpretat de un actor. 2. Atribuție, sarcină care îi revine cuiva într-o acțiune. 3. Lista proceselor care urmează a fi judecate într-o anumită zi de către un organ de jurisdicție. 4. Registru în care sînt înscriși contribuabilii, cu impozitul la care sînt supuși.

rolán s.n. Denumire dată unei fibre sintetice cu proprietăți asemănătoare lînii.

rólă, *role*, s.f. 1. Piesă de forma unei roți mici care se învîrtește în jurul axei sale, servind la rulare, la transmiterea unei mișcări, la stabilirea unui contact electric etc. 2. Unealtă în formă de cilindru, folosită la zugrăvit.

rom, *romuri*, s.n. Băutură alcoolică tare obținută prin fermentarea sucului de trestie de zahăr sau fabricată din alcool rafinat, cu adaos de esențe.

román[1], *romane*, s.n. Narațiune epică în proză, care cuprinde o acțiune amplă și complexă, angajînd, de obicei, mai multe personaje și presupunînd un anumit grad de adîncime a observației și analizei; (p. ext.) povestire a unor întîmplări cu multe peripeții.

román[2], **-ă,** *romani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a Imperiului roman. 2. Adj. Propriu Romei antice sau Imperiului roman; *cifre romane* = cifre reprezentate prin litere din alfabetul latin.

romancíer, -ă, *romancieri, -e*, s.m. și f. Autor de romane.

romanésc, -ă, *românești*, adj. (Livr.) Care are caracter de roman[1]; fantezist; imaginar.

românic, -ă, *romanici, -e*, adj. 1. Privitor la romani, care se trage din romani; (despre limbi) care are la bază limba latină; neolatin. 2. Care se referă la limbile derivate din latină.

romaníst, *romaniști*, s.m. 1. Specialist în studiul limbilor romanice. 2. Specialist în dreptul roman.

romanístică s.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul limbilor romanice.

romanitáte s.f. 1. Totalitatea popoarelor romanice. 2. Origine, descendență romană; caracter roman (al unui popor, al unei culturi etc.).

romaníță, *romanițe*, s.f. (Bot.) Mușețel.

romanizá, *romanizez*, vb. I. Tr. A impune unei țări sau unei regiuni instituțiile, cultura, civilizația romană.

romanizát, -ă, *romanizați, -te*, adj. Care a adoptat limba, obiceiurile, cultura romanilor.

romántic, -ă, *romantici, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de romantism (1), caracteristic romantismului. 2. S.m. și f. Scriitor, creator care aparține romantismului. 3. Adj. Visător, melancolic, romantios.

romantísm s.n. 1. Mișcare artistică și literară apărută la începutul sec. XIX ca o reacție împotriva clasicismului și regulilor lui formale, fiind caracterizată prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate, de imaginație, prin cultul na-

turii și tendința evaziunii în trecut. 2. Înclinare spre lirism, spre visare, spre melancolie.

romanță, *romanțe,* vb. I. Tr. A expune într-o formă literară, idealizată, viața unei persoane, un fapt istoric etc.; a da caracter de roman[1].

romanțat, -ă, *romanțați, -te,* adj. Prezentat sub formă de roman.

romănță, *romanțe,* s.f. **1.** Poezie lirică sentimentală, de obicei de inspirație erotică. **2.** Compoziție muzicală vocală cu conținut liric, sentimental.

romanțiós, -oásă, *romanțioși, -oase,* adj. Visător, sentimental, melancolic.

român, -ă, *români, -e,* subst., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul României. **2.** S.m. (Pop.) Om (în general). **3.** S.m. (În forma *român*) Nume dat în evul mediu, în Țara Românească, țăranilor dependenți de stăpînul feudal. **4.** Adj. Care aparține României sau românilor, referitor la România sau la români; (substantivat, f.) limba vorbită de români. Var.: **rumân** s.m.

româncă, *românce,* s.f. Femeie care face parte din poporul român.

românésc, -eáscă, *românești,* adj. Român (**4**).

românéște adv. Ca românii, în felul românilor; în limba română.

românime s.f. Număr mare de români; totalitatea românilor.

românizá, *românizez,* vb. I. Tr. A da unui cuvînt străin, intrat în limba română, o formă potrivită cu structura acestei limbi.

românizát, -ă, *românizați, -te,* adj. (Despre cuvinte împrumutate) Adaptat structurii limbii române.

romb, *romburi,* s.n. Paralelogram cu toate laturile egale.

rómbic, -ă, *rombici, -e,* adj. În formă de romb.

romboédric, -ă, *romboedrici, -e,* adj. În formă de romboedru.

romboédru, *romboedre,* s.n. Poliedru cu toate fețele în formă de romb.

romboíd, -ă, *romboizi, -de,* adj. În formă de romb; (substantivat, n.) figură în formă de romb.

romboidál, -ă, *romboidali, -e,* adj. În formă de romboid.

rond, -ă, (1, 2, 3) *ronduri,* s.n., **(4)** *ronde,* adj. **1.** S.n. Strat de flori, de obicei circular, ridicat deasupra terenului din jur. **2.** S.n. Piață mică, circulară, de unde pornesc mai multe artere de circulație. **3.** S.n. Inspecție făcută noaptea santinelelor dintr-o garnizoană. **4.** Adj. *Scriere rondă* = scriere cu litere rotunde, drepte; *peniță rondă* = peniță cu vîrful lat, folosită pentru scrierea rondă.

rondél, *rondeluri,* s.n. Specie a poeziei lirice, cu formă fixă, alcătuită din 13—14 versuri repartizate în trei strofe, în care primul vers este identic cu al șaptelea și al treisprezecelea, iar al doilea cu al patrulea și cu ultimul.

rondélă, *rondele,* s.f. Șaibă de formă circulară.

rondó, *rondouri,* s.n. Arie muzicală instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală revine periodic.

rondóu, *rondouri,* s.n. **1.** Loc de formă circulară amenajat în grădini, în piețe etc. **2.** Manevră de schimbare cu 180 de grade a direcției de înaintare a unei nave.

ronțăí, *rónțăi,* vb. IV. Tr. A mînca sfărîmînd între dinți, puțin cîte puțin, un aliment tare și producînd un zgomot caracteristic.

ronțăiálă, *ronțăieli,* s.f. Faptul de a ronțăi; zgomotul produs de cel care ronțăie.

ronțăít s.n. Ronțăială.

rópot, *ropote,* s.n. **1.** Zgomot produs de loviturile copitelor unui cal care aleargă, de căderea picăturilor de ploaie, de grindină etc. **2.** Izbucnire de aplauze; zgomot produs de aplauze.

ropotí, *ropotesc,* vb. IV. Intr. A produce zgomote repezi și cadențate, prin lovituri ritmice.

ropotitór, -oáre, *ropotitori, -oare,* adj. Care ropotește.

ros, roásă, *roși, roase,* adj. **1.** Măcinat, distrus la suprafață prin frecare sau prin acțiunea unui agent extern. **2.** (Fig.) Mîncat, măcinat, chinuit de...

rosătúră, *rosături,* s.f. Rană superficială provenită dintr-o roadere; loc ros, tocit.

rósbif, *rosbifuri,* s.n. Friptură din mușchi de vacă, foarte puțin friptă, aproape crudă la mijloc.

rósbrat, *rosbraturi,* s.n. Carne de vacă friptă înăbușit, cu multă ceapă prăjită.

róshar s.n. Țesătură avînd ca urzeală fire de bumbac și ca bătătură fire din coadă de cal, întrebuințată ca furnitură în croitorie.

rost, *rosturi,* s.n. **1.** (Înv.) Gură; (astăzi) grai; *pe de rost* = pe dinafară, din memorie. **2.** Spațiul în formă de unghi dintre firele de urzeală prin care se trece suveica pentru a țese; spațiul îngust dintre cărămizile unui zid, dintre scîndurile unei dușumele etc. **3.** Ordine, rînduială (după care se desfășoară o acțiune). **4.** Sens, tîlc, scop, menire; atribuție, rol, misiune. **5.** Mod, fel de organizare a unei activități, a unei acțiuni; stare, situație materială; gospodărire; *a face rost de ceva* = a procura ceva.

rosí, *rostesc,* vb. IV. Tr. A pronunța sunete, cuvinte; a spune.

rostogól, *rostogoluri,* s.n. **1.** Mișcare de rostogolire; *de-a rostogolul* = rostogolindu-se. **2.** Pantă în lucrările miniere, care servește la transportarea, prin alunecare sau rostogolire, a materialelor extrase.

rostogolí, *rostogolesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) deplasa (pe o pantă) prin rotire în jurul lui însuși; a se duce de-a rostogolul; (refl., despre ape) a curge repede, în valuri.

rostopáscă s.f. Plantă erbacee cu flori galbene-aurii, care conține un suc otrăvitor, întrebuințat în medicină.

rostrál, -ă, *rostrali, -e,* adj. (Despre elemente de arhitectură) Care are forma unei prore de navă antică.

róstru, *rostruri,* s.n. **1.** Prelungire cartilaginoasă a botului unor pești. **2.** Trompă ascuțită la unele insecte.

rostuí, *rostuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A pune în ordine, a aranja. **2.** A procura, a face rost de

ceva. 3. A umple rosturile dintre cărămizile unei construcții, dintre pavelele unei șosele etc.

roșcát, -ă, *roșcați, -te*, adj. Cu reflexe roșietice; (substantivat) persoană cu păr blond sau castaniu bătînd în roșu.

róșcov, *roșcovi*, s.m. Mic arbore din familia leguminoaselor (originar din Arabia), cu fructe comestibile.

roșcován, -ă, *roșcovani, -e*, adj. (Despre oameni) Roșu la față; (despre păr) roșcat.

róșcovă, *roșcove*, s.f. Fructul dulce, comestibil, al roșcovului, în formă de păstaie de culoare cafenie.

roșcáiă, *roșele*, s.f. (Pop.) 1. Substanță de culoare roșie, cu care se vopsesc pînzeturile. 2. (La pl.) Fard, rumenele.

roșcáță s.f. Culoare roșie; îmbujorare.

roși, *roșesc*, vb. IV. Tr., intr. și refl. A căpăta (sau a face să capete) o culoare roșie; a (se) înroși; (intr. și refl.) a se îmbujora.

roșiátic, -ă, *roșietici, -e*, adj. Care bate în roșu.

roșiór, -oáră, *roșiori, -oare*, adj., subst. 1. Adj. Diminutiv al lui *roșu*. 2. S.f. (La sg.) Soi de viță de vie cu struguri mici, de culoare roșiatică. 3. S.f. Pește de baltă din familia crapului, lung de 20—30 cm, cu corpul turtit lateral, cu ochii și cu aripioarele roșietice. 4. S.m. (La pl.) Corp de cavalerie în vechea organizare a armatei române; (și la sg.) ostaș din acest corp.

róșu, -ie, *roșii*, adj., subst. 1. Adj. De culoarea sîngelui. 2. Adj. Roșcat, roșcovan; de culoare rumenă; îmbujorat la față; (despre ochi) injectat. 3. Adj. (Despre metale) Înroșit în foc. 4. S.n. Culoare roșie (prima dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată la marginea dinspre lungimile de undă mari); vopsea roșie. 5. S.n. Fard de culoare roșie; ruj. 6. S.n. Una dintre culori la cărțile de joc. 7. S.m. Nume dat adepților ideilor progresiste, revoluționare. 8. S.m. (La pl.) Corp de oșteni în vechea armată a Țării Românești. 9. S.f. Pătlăgea roșie.

rotacísm s.n. Fenomen fonetic constînd în transformarea unei consoane în „r"; (în limba română) fenomen fonetic dialectal constînd în transformarea în „r" a lui „n" intervocalic, în cuvintele moștenite din latină.

rotacizá, *rotacizez*, vb. I. 1. Intr. A vorbi cu rotacism. 2. Refl. (Despre consoane) A prezenta fenomenul de rotacism.

rotaprint, *rotaprinturi*, s.n. Mașină de imprimat de format mic, folosită în special pentru formulare, circulare etc.

rotár, *rotari*, s.m. Meseriaș care face roți, căruțe, care etc.

rotáre, *rotări*, s.f. Mișcare circulară a corpului în gimnastică, la patinaj, sărituri în apă etc.

rotáș, *rotași*, s.m. (La pl.) Perechea de cai înhămați la oiște; (la sg.) fiecare dintre cei doi cai care formează această pereche.

rotát, -ă, *rotați, -te*, adj. 1. În formă de roată; rotund. 2. (Despre cai) Care are pete de altă culoare decît restul părului.

rotativ, -ă, *rotativi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre sisteme tehnice sau despre elemente ale acestora) Care poate efectua o mișcare de rotație. 2. S.f. Mașină cu care se tipăresc publicații de mare tiraj și care funcționează prin rotirea a doi cilindri printre care trece hîrtia, pe unul dintre ei găsindu-se forma de imprimat.

rotáție, *rotații*, s.f. 1. Mișcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe; mișcare a unui corp ceresc în jurul axei sale. 2. Schimb alternativ de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități, pentru a nu se întrerupe munca. 3. Alternarea culturilor pe același teren.

rotărie, *rotării*, s.f. 1. Meseria rotarului. 2. Atelier în care se fac și se repară roți.

roti, *rotesc*, vb. IV. 1. Refl. A efectua o rotație: a se mișca descriind cercuri; a se răsuci, a se învîrti pe loc; (despre ape) a forma vîrtejuri. 2. Tr. A-și plimba privirea de jur împrejur. 3. Tr. A învîrti (o armă, un baston etc.) în aer, deasupra capului. 4. Tr. (Despre păsări) A-și desface penele cozii.

rotifér, *rotifere*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi inferiori, microscopici, cu corpul alungit, avînd la partea anterioară o coroană de cili; (și la sg.) vierme din această clasă.

rotílă, *rotile*, s.f. 1. Roată mică. 2. Fiecare dintre cele două roți ale cotigii plugului; (la pl.) cotiga plugului.

rotíre, *rotiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) roti;* mișcare de rotație.

rotiserie, *rotiserii*, s.f. Local de alimentație publică în care se prepară și se servesc diferite specialități de friptură.

rotít s.n. 1. Rotire. 2. Cîntecul și jocul cocoșului de munte în perioada împerecherii.

rotitór, -oáre, *rotitori, -oare*, adj. Care se rotește.

rotocól, *rotocoale*, s.n. 1. Figură sau corp în formă de disc ori de inel; suprafață rotundă. 2. Mișcare circulară; rotire. Var.: **rotogól** s.n.

rotoféi, -éie, *rotofei, -eie*, adj. Dolofan, durduliu; gras.

rotogól s.n. v. **rotocol.**

rotóndă, *rotonde*, s.f. Construcție circulară cu acoperișul în formă de cupolă; sală mare, circulară, înglobată unei construcții.

rotór, *rotoare*, s.n. Parte a unei mașini de forță, alcătuită din palete, cupe, roți, înfășurări electrice etc., care se rotește în jurul axei arborelui pe care e montată.

rotóțele s.f. pl. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze dințate și cu flori albegălbui dispuse în capitule.

rotúlă, *rotule*, s.f. Os în formă de disc, situat în partea anterioară a genunchiului, care contribuie la formarea articulației acestuia.

rotúnd, -ă, *rotunzi, -de*, adj. 1. De forma unui cerc, a unei sfere sau a unui disc; (despre dealuri, coline) cu creasta rotunjită. 2. (Despre

rugăminte, *rugămінți*, s.f. Cerere (stăruitoare) adresată cuiva pentru a obține un ajutor, o favoare etc.

rugătór, -oáre, *rugători, -oare*, adj. Care cere cu stăruință; care exprimă o rugăminte.

rúgbi s.n. Joc sportiv asemănător cu fotbalul, în care mingea, de formă ovală, poate fi jucată atît cu mîna, cît și cu piciorul.

rugbíst, *rugbiști*, s.m. Jucător de rugbi.

ruginâre, *ruginări*, s.f. Mic arbust otrăvitor, cu frunze persistente și cu flori albe sau roșietice.

rugínă, *rugini*, s.f. **1.** Substanță brună-roșcată, formată prin oxidarea obiectelor de fier în mediu umed. **2.** Obiect vechi, deteriorat. **3.** Boală infecțioasă a plantelor, cauzată de ciuperci microscopice.

ruginí, *ruginesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre obiecte de fier) A prinde rugină, a se acoperi cu rugină. **2.** Intr. (Despre plante, frunze) A fi atacat de rugină **(3). 3.** Refl. (Fig.) A se învechi, a nu mai fi actual.

ruginít, -ă, *ruginiți, -te*, adj. **1.** Acoperit, ros de rugină **(1)**; (fig.) vechi, uzat; (despre voce, glas) dogit, răgușit. **2.** (Despre plante) Atacat de rugină **(3). 3.** (Fig.; despre persoane sau despre mentalitatea lor) Învechit, înapoiat.

ruginíu, -ie, *ruginii*, adj. De culoarea ruginii **(1)**, brun-roșcat.

ruginós, -oásă, *ruginoși, -oase*, adj. (Înv. și pop.) Ruginit.

rugós, -oásă, *rugoși, -oase*, adj. Care prezintă rugozitate; aspru.

rugozitáte, *rugozități*, s.f. Însușire a suprafeței unui corp solid de a avea mici asperități.

ruín, *ruini*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă pînă la 1 m, acoperită cu peri, cu flori liliachii-roșietice, rareori albe, dispuse în capitule.

ruinú, *ruinez*, vb. I. Refl. și tr. **1.** A (se) preface în ruină, a (se) dărăpăna. **2.** (Fig.) A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) averea; a (se) distruge.

ruinát, -ă, *ruinați, -te*, adj. **1.** Prefăcut în ruină, dărăpănat. **2.** (Fig.) Sărăcit, scăpătat.

ruínă, *ruine*, s.f. Ceea ce a rămas dintr-o construcție dărîmată.

ruj, *rujuri*, s.n. Preparat cosmetic, de diferite nuanțe de roșu, folosit pentru colorarea buzelor.

rújă, *ruje*, s.f. **1.** (Reg.) Trandafir. **2.** Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori galbene-purpurii, care crește pe stînci în regiunile muntoase.

rujeólă, *rujeole*, s.f. Infecție virotică contagioasă care apare la copii, caracterizată printr-o erupție de pete roșii pe piele și pe mucoase.

rulá, *rulez*, vb. I. **1.** Tr. A înfășura ceva în formă de sul. **2.** Intr. (Despre filme) A fi proiectat pe ecran. **3.** Intr. (Despre vehicule) A se deplasa prin rostogolirea roților sau a rolelor pe o cale fixă, sub acțiunea unei forțe de propulsie. **4.** Tr. A pune fonduri, capital în circuitul economic.

ruládă, *rulade*, s.f. Prăjitură făcută dintr-o foaie de aluat umplută cu dulceață, cu cremă etc. și înfășurată în formă de sul.

ruláj, *rulaje*, s.n. Faptul de a rula.

rulánt, -ă, *rulanți, -te*, adj. (Despre sisteme tehnice) Care se poate deplasa prin rulare; *material rulant* = totalitatea locomotivelor și vagoanelor care circulă pe liniile de cale ferată.

rulétă, *rulete*, s.f. **1.** Panglică gradată, de oțel sau de material textil, folosită la măsurarea distanțelor. **2.** Mic instrument format dintr-o rotiță de metal cu marginea dințată, care se folosește la desenarea tiparelor pe materiale textile, la tăierea aluatului etc. **3.** Numele unui joc de noroc și a instalației la care se joacă.

rulíu, *ruliuri*, s.n. Mișcare alternativă de înclinare a unei nave în jurul axei sale longitudinale.

rulmént, *rulmenți*, s.m. Organ de mașină constituit din două inele concentrice, separate prin bile sau role, care servește la ghidarea fusurilor de arbori sau de osii.

rulótă, *rulote*, s.f. Vehicul cu două roți remorcat de un autoturism și dotat cu cele necesare unei mici camere de locuit.

rulóu, *rulouri*, s.n. **1.** Obiect în formă de sul. **2.** Piesă cilindrică folosită la transportoare, la rularea unui sistem tehnic pe o cale etc.; sul subțire de lemn pe care se înfășoară transperantul de la ferestre. **3.** Jaluzea. **4.** Pieptănătură feminească, cu părul înfășurat în formă de sul.

rumân s.m. v. **român.**

rúmbă, *rumbe*, s.f. Numele unui dans de origine cubaneză devenit dans de salon.

rumegá, *rúmeg*, vb. I. **1.** Intr. (Despre animale) A mesteca a doua oară hrana întoarsă din stomac. **2.** Tr. A mesteca ceva în gură. **3.** Tr. (Fig.) A medita îndelung asupra unui lucru.

rumegătór, -oáre, *rumegători, -oare*, adj. (Despre animale) Care rumegă; (substantivat, f. pl.) subordin de mamifere erbivore care au conformația dinților și stomacul adaptate pentru rumegare; (și la sg.) animal din acest subordin.

rumegúș s.n. Deșeuri de lemn, asemănătoare cu tărițele, provenite din tăierea lemnelor cu ferăstrăul.

rúmen[1], *rumene*, s.n. Cel mai mare compartiment al stomacului rumegătoarelor, în care se macerează alimentele.

rúmen[2], -ă, *rumeni, -e*, adj. (Despre obraji sau buze) Care bate în roșu; (despre persoane) cu fața îmbujorată; (despre fructe și preparate alimentare) care a căpătat o culoare roșiatică, sub acțiunea soarelui sau a focului.

rumeneálă, (2) *rumenele*, s.f. **1.** Culoare rumenă, roșeață. **2.** (Pop.) Fard, dresuri.

rumení, *rumenesc*, vb. IV. Refl. **1.** A deveni rumen, a se colora în roșu. **2.** (Pop.) A se farda.

rumenít, -ă, *rumeniți, -te*, adj. **1.** Rumen. **2.** (Pop.) Fardat.

rúmmy s.n. Joc de societate cu cărți sau cu mici plăci de piatră, de material plastic etc., marcate cu cifre.

rumoáre, *rumori*, s.f. Zgomot surd de voci.

runc, *runcuri,* s.n. Loc curățat de arbori pentru a putea fi cultivat sau folosit ca pășune; curătură.

rúndă, *runde,* s.f. Fiecare dintre reprizele unei competiții sportive (de box, de lupte, de șah etc.).

rúne s.f. pl. Caracterele grafice ale celor mai vechi alfabete germanice și scandinave.

rúnic, -ă, *runici, -e,* adj. Privitor la rune; (despre texte, inscripții) scris cu rune.

rúpe, *rup,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) desface în bucăți, a (se) fragmenta; a (se) fractura. **2.** Tr. A întrerupe, a curma; *a rupe prețul* (sau *tîrgul)* = a cădea de acord asupra prețului. **3.** Tr. A distruge (prin întrebuințare). **4.** Tr. A sfîșia. **5.** Tr. A smulge, a desprinde din locul unde era fixat. **6.** Refl. și tr. A (se) depărta, a (se) desprinde de cineva; (tr.) *a rupe rîndurile* = a se împrăștia. **7.** Tr. (Fam.) A se exprima cu greu într-o limbă străină.

rúpere, *ruperi,* s.f. Acțiunea de *a (se) rupe; rupere de nori* = ploaie torențială.

rupéstru, -ă, *rupeștri, -stre,* adj. **1.** (Despre plante) Care crește pe stînci. **2.** (Despre locuințele din epoca primitivă) Amenajat, făcut în stîncă; *artă rupestră* = desen, pictură sau sculptură făcută pe stînci sau pe pereții peșterilor.

rúpie, *rupii,* s.f. Unitate a sistemului monetar în India (și în alte țări din Asia).

rupt[1] s.n. Faptul de a (se) rupe; *cu ruptul* = cu ridicata; *în ruptul capului* = cu nici un preț.

rupt[2]**, -ă,** *rupți, -te,* adj. **1.** Făcut bucăți; lipsit de continuitate, desfăcut, stricat; (despre obiecte de îmbrăcăminte) ros, uzat. **2.** Smuls, desprins cu forța dintr-un loc. **3.** Înstrăinat de...

ruptór, *ruptoare,* s.n. Aparat care deschide și menține deschis un circuit electric, sub acțiunea (și pe durata exercitării) unei comenzi din exterior.

ruptúră, *rupturi,* s.f. **1.** Faptul de a se rupe. **2.** Locul unde un obiect este rupt; surpătură de teren; *ruptură de pantă* = loc de unde pornește brusc panta unui deal sau a unui munte. **3.** Bucată ruptă din ceva; zdreanță.

rurál, -ă, *rurali, -e,* adj. De la sat; sătesc.

rus, -ă, *ruși, -se,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul R.S.F.S. Ruse. **2.** Adj. Care se referă la Rusia, la R.S.F.S. Rusă sau la populația ei; rusesc; (substantivat, f.) limba vorbită de ruși.

rusálcă, *rusalce,* s.f. (În mitologia slavă) Duh al rîurilor, lacurilor, pădurilor și cîmpiilor.

rusálie, *rusalii,* s.f. **1.** (La pl.) Sărbătoare religioasă creștină care se prăznuiește la 50 de zile după Paști. **2.** (În mitologia populară; la pl.) Ființe fantastice asemănătoare cu ielele. **3.** (Entom.) Efemeră.

ruscúță, *ruscuțe,* s.f. Numele unor specii de plante erbacee, cu flori divers colorate, dintre care unele se folosesc în industria farmaceutică.

rusésc, -eáscă, *rusești,* adj. Care se referă la ruși, caracteristic rușilor.

rusésțe adv. În felul rușilor; în limba rusă.

rusoáică, *rusoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul rus.

rustémul s.n. art. Numele unui dans popular românesc răspîndit în Cîmpia Dunării.

rústic, -ă, *rustici, -e,* adj. De la țară; cîmpenesc.

rușfét, *rușfeturi,* s.n. (Înv.) **1.** Mită. **2.** Obligație suplimentară în muncă sau în produse, pe care țăranii trebuiau să o presteze în trecut moșierilor.

rușiná, *rușinez,* vb. I. **1.** Refl. A-i fi cuiva rușine, a se jena, a se sfii. **2.** Tr. A face ca cineva să se simtă jenat; a batjocori.

rușinát, -ă, *rușinați, -te,* adj. Cuprins de rușine; jenat.

rușíne s.f. **1.** Sentiment de jenă provocat de o greșeală sau de un insucces. **2.** Rezervă, modestie; sfială; timiditate. **3.** Ocară, batjocură. **4.** Necinste, dezonoare.

rușinós, -oásă, *rușinoși, -oase,* adj. **1.** Care se rușinează ușor; sfios, timid. **2.** Care cauzează rușine, dezonoare.

rușulíță, *rușulițe,* s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri lungi și cu flori roșii-portocalii, care crește în regiunile de munte.

rut s.n. Stare fiziologică la unele animale, caracterizată printr-o intensificare a activității sexuale de împerechere.

rútă, *rute,* s.f. Drum urmat de un vehicul; traseu.

ruteán, -ă, *ruteni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Nume dat ucrainenilor din fosta Austro-Ungarie. **2.** Adj. Care aparține rutenilor **(1),** privitor la ruteni.

ruténiu s.n. Metal cenușiu din familia platinei, cu duritate foarte mare.

rutiér, -ă, *rutieri, -e,* adj. Care se referă la drumuri și la șosele; care ține de transportul sau de circulația pe drumuri și șosele.

rutinát, -ă, *rutinați, -te,* adj. Cu experiență, priceput, versat.

rutínă s.f. Abilitate cîștigată în urma unei practici îndelungate; (depr.) obișnuință de a acționa totdeauna în același fel.

rutișór s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee din familia ranunculaceelor.

S

s s.m. invar. A douăzeci și una literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

sabát, *sabaturi*, s.n. **1.** Simbătă, ziua de odihnă la evrei și la unii sectanți creștini. **2.** Adunare de vrăjitoare care, potrivit unor legende medievale, avea loc simbăta la miezul nopții.

sábie, *săbii*, s.f. Armă tăioasă formată dintr-o lamă lungă de oțel, ascuțită la vîrf și pe una dintre laturi și fixată într-un mîner; armă sportivă formată dintr-o lamă elastică cu gardă și mîner, folosită în scrimă.

sábiță, *sabițe*, s.f. Pește din familia ciprinidelor, lung de 25—30 cm, cu corpul turtit lateral.

sablá, *sablez*, vb. I. Tr. A curăța de impurități o suprafață metalică prin împroșcare cu granule de nisip sau de fontă.

sabórd, *saborduri*, s.n. Deschizătură în pereții laterali ai unei nave, folosită pentru aerisire, pentru descărcarea și încărcarea mărfurilor etc.

sabordáj, *sabordaje*, s.n. Scufundarea intenționată a unei nave de către propriul echipaj, pentru a nu fi capturată de inamic.

sabót, *saboți*, s.m. **1.** (Mai ales la pl.) Încălțăminte făcută dintr-o singură bucată de lemn scobit sau dintr-o talpă de lemn cu față de piele groasă. **2.** Piesă de metal sau de lemn cu care se efectuează frînarea unui autovehicul, a unei mașini-unelte etc., prin apăsare pe o roată.

sabotá, *sabotez*, vb. I. Tr. A împiedica intenționat desfășurarea normală a unei acțiuni, a unui proces de producție etc.

sabotáj, *sabotaje*, s.n. Acțiunea de a sabota.

sabotór, -oáre, *sabotori, -oare*, s.m. și f. Persoană care sabotează.

sac, *saci*, s.m. **1.** Obiect confecționat din pînză, din hîrtie rezistentă, din material plastic etc., folosit pentru a păstra sau a transporta cereale ori alte produse. **2.** *Sac polinic* = fiecare dintre compartimentele din antera staminei, în care se formează polenul.

sacá, *sacale*, s.f. Butoi așezat pe un cadru cu două sau patru roți, cu care se transportă în trecut apa de la fîntînă sau de la rîu.

sacadát, -ă, *sacadați, -te*, adj. (Despre mișcări, sunete etc.; adesea adverbial) Cu întreruperi scurte și dese; intermitent.

sacagíu, *sacagii*, s.m. Persoană care transporta apă cu sacaua.

sacerdót, *sacerdoți*, s.m. (Livr.) Preot.

sacerdotál, -ă, *sacerdotali, -e*, adj. (Livr.) Preoțesc; (p. ext.) sacru; solemn.

saciz s.n. (Chim.) Colofoniu.

sacóșă, *sacoșe*, s.f. Plasă[1] (1) sau săculeț folosit pentru tîrguieli.

sacóu, *sacouri*, s.n. Haină bărbătească.

sacrál, -ă, *sacrali, -e*, adj. (Anat.) Care se referă la sacrum, care ține de sacrum.

sacramént, *sacramente*, s.n. (În religia catolică) Taină bisericească.

sacramentál, -ă, *sacramentali, -e*, adj. Care se referă la tainele bisericești; (p. ext.) solemn.

sacrificá, *sacrific*, vb. I. Tr. **1.** A renunța la cineva sau la ceva în favoarea cuiva sau pentru a obține ceva; (refl.) a se devota pînă la jertfirea de sine. **2.** A ucide animale în scopuri științifice sau utilitare; (în antichitate) a înjunghia animale, ca prinos adus divinității.

sacrificiu, *sacrificii*, s.n. Renunțare de bună voie la ceva (prețios), pentru binele sau în interesul cuiva sau a ceva.

sacrilégiu, *sacrilegii*, s.n. Profanare a lucrurilor considerate sfinte sau care trebuie respectate.

sacristíe, *sacristii*, s.f. Încăpere în bisericile catolice (sau clădire specială) în care se păstrează obiectele de cult și veșmintele preoțești.

sacrosánct, -ă, *sacrosancți, -te*, adj. (Livr.) Sfînt, sacru.

sácru[1] s.n. v. sacrum.

sácru[2]**, -ă,** *sacri, -e*, adj. Care are caracter religios; care ține de religie; sfînt.

sácrum s.n. Os triunghiular situat în partea inferioară a coloanei vertebrale, care, împreună cu oasele pelviene, formează bazinul. Var.: **sácru** s.n.

sadeá adj. invar. **1.** De un singur fel, neamestecat, pur, curat; simplu; (adverbial) cu totul, în întregime, complet. **2.** Veritabil, autentic, adevărat.

sádic, -ă, *sadici, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care chinuiește pe alții din plăcerea bolnăvicioasă de a-i vedea suferind.

sádină, *sadine,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 1 m, cu frunze păroase și cu spiculețe violete sau gălbui.

sadísm s.n. Plăcere bolnăvicioasă de a pricinui suferințe; perversiune sexuală manifestată prin plăcerea de a provoca partenerului suferințe fizice sau morale.

safián s.n. v. **saftian.**

sáfic, -ă, *safice,* adj. *Vers safic* = vers alcătuit din 11 silabe, folosit în poezia lirică clasică.

safír, *safire,* s.n. Varietate de corindon transparent, de culoare albastră, întrebuințată ca piatră prețioasă.

safteá s.f. (Pop. și fam.) Prima vînzare pe care o face un negustor dintr-o marfă nouă sau la începutul unei zile, al unei săptămîni etc.

saftián, *saftianuri,* s.n. Piele fină de oaie, de vițel sau de capră, din care se fac articole de marochinărie și de galanterie. Var.: **safián** s.n.

sága s.f. Nume dat povestirilor specifice vechii literaturi scandinave.

sagáce, *sagaci, -e,* adj. (Livr.) Ager la minte, perspicace.

sagacitáte s.f. (Livr.) Agerime de minte, perspicacitate.

ságnă, *sagne,* s.f. Rană pe spinarea calului, produsă de șa sau de hamuri.

sagó s.n. Produs alimentar sub formă de praf sau de grăuncioare, extras din măduva unei specii de palmier, și care se consumă fiert în supă sau în lapte.

saiú[1], *saiele,* s.f. Cusătură cu împunsături rare, cu ajutorul căreia se asamblează provizoriu detaliile de îmbrăcăminte.

saiá[2], *saiele,* s.f. (Reg.) Saivan.

saiván, *saivane,* s.n. Adăpost de iarnă pentru oi sau pentru vite.

salahór, *salahori,* s.m. (Ieșit din uz) Muncitor necalificat, plătit cu ziua, care lucra la construcții de case, la șosele etc.

salahoríe s.f. (Ieșit din uz) Starea de salahor; (p. ext.) muncă grea.

salám, *salamuri,* s.n. Produs alimentar din carne tocată, pregătit în formă de cîrnat (mai gros), de obicei afumat și uscat.

salamándră, *salamandre,* s.f. Specie de batracian asemănător cu șopîrla, cu pielea de culoare neagră pătată cu galben, care secretă o substanță iritantă cu rol protector.

salariát, -ă, *salariați, -te,* adj., s.m. și f. (Ieșit din uz) **1.** Adj., s.m. și f. (Lucrător, angajat) plătit cu salariu. **2.** Adj. (Despre muncă) Plătită cu salariu.

saláriu, *salarii,* s.n. (Ieșit din uz) Sumă de bani primită regulat de un angajat în schimbul muncii prestate; leafă.

salarizá, *salarizez,* vb. I. Tr. (Ieșit din uz) A retribui un angajat prin salariu.

salátă, *salate,* s.f. **1.** Plantă legumicolă cultivată pentru frunzele sale mari, care se consumă în stare verde. **2.** Preparat culinar făcut din anumite legume, crude sau fierte, cu adaos de oțet și untdelemn, care se servește ca aperitiv sau ca garnitură; *salată de fructe* = desert făcut din fructe crude tăiate mărunt, presărate cu zahăr și stropite cu rom, coniac sau vin.

salatiéră, *salatiere,* s.f. Vas în care se servește salata.

sálă, *săli,* s.f. **1.** Încăpere spațioasă destinată spectacolelor, întrunirilor, întîlnirilor sportive etc. **2.** Coridor, antreu, vestibul.

sálbă, *salbe,* s.f. **1.** Podoabă care se poartă la gît, alcătuită dintr-unul sau din mai multe șiraguri de monede, mărgele etc. **2.** *Salbă-moale* = arbust înalt pînă la 6 m, cu flori verzi-gălbui și cu fructe capsule roșii, din al cărui lemn se prepară un cărbune fin folosit la desen.

sálce s.f. Plantă erbacee exotică cu tulpina agățătoare; rădăcina acestei plante, cu utilizări în medicină.

sálcie, *sălcii,* s.f. Numele mai multor specii de arbori și de arbuști, cu flori grupate în amenți cilindrici, cu lemnul ușor și moale; *salcie pletoasă* (sau *plîngătoare*) = varietate de salcie cu ramuri lungi, flexibile, aplecate în jos.

salcîm, *salcîmi,* s.m. Arbore înalt pînă la 30 m, cu lemnul tare, cu frunze compuse și flori albe, frumos mirositoare, dispuse în ciorchini.

salép, *salepuri,* s.n. **1.** Nume dat tuberculilor uscați ai unor specii de orhidee; amidon extras din acești tuberculi, care, fiert în lapte sau în supă, se dă ca întăritor copiilor. **2.** Băutură preparată din salep (1), miere și apă.

saléu, *saleuri,* s.n. Produs de patiserie în formă de bastonașe, făcut din aluat sărat.

salicilát, *salicilați,* s.m. Sare sau ester al acidului salicilic, cu întrebuințări în medicină, în industria alimentară etc.

salicílic adj. *Acid salicilic* = acid derivat de la fenol, întrebuințat în medicină și în industria alimentară.

salín, -ă, *salini, -e,* adj. Care conține sare.

salínă, *saline,* s.f. Complex de construcții, instalații, lucrări miniere destinat exploatării unui zăcămînt de sare.

salinitáte s.f. Conținutul în săruri al unei ape sau al unui sol.

salivá, *salivez,* vb. I. Intr. A secreta (multă) salivă.

salivár, -ă, *salivari, -e,* adj. Care se referă la salivă; *glande salivare* = glande care secretează saliva.

salivátic, *salivatii,* s.f. Faptul de a secreta salivă; secreție (exagerată) de salivă.

salívă s.f. Lichid secretat de glandele salivare, avînd rol în masticație, în înghițirea bolului alimentar și în digestie.

salmonid, *salmonide,* s.n. (La pl.) Familie de pești răpitori din apele dulci de munte sau marine, caracterizați printr-o a doua înotătoare dorsală; (și la sg.) pește din această familie (ex. păstrăvul, lipanul, somonul).

salón, *saloane,* s.n. **1.** Încăpere într-o locuință, în care se primesc musafirii. **2.** Sală în care au loc serbări, festivități, baluri etc.; sală în care se organizează expoziții de pictură, de

sculptură etc. 3. Cameră într-un spital, amenajată cu mai multe paturi pentru bolnavi.

salopétă, *salopete*, s.f. Haină de protecție care se poartă în timpul lucrului, de obicei peste hainele obișnuite.

salpétru s.n. Azotat natural de sodiu (salpetru de Chile) sau de potasiu (salpetru de India), folosite ca îngrășăminte agricole.

salpíngită, *salpingite*, s.f. Inflamație a trompelor uterine.

salt, *salturi*, s.n. 1. Desprindere bruscă a corpului de la pămînt, sărind pe loc sau deplasîndu-se; *triplu-salt* = probă atletică de săritură în lungime, constînd din trei sărituri consecutive. 2. Trecere bruscă de la o situație la alta; *salt calitativ* = moment, etapă, latură necesară a dezvoltării în natură, societate și gîndire, constînd în transformarea calitativă a unui obiect sau proces.

salteá, *saltele*, s.f. Obiect făcut dintr-un fel de sac de pînză în care se introduce un strat gros de lînă, de paie etc. și care se așază pe pat; *saltea de apă* = strat de apă la piciorul unui baraj, care are rolul de a amortiza șocul produs de căderea apei.

saltímbánc, *saltimbanci*, s.m. Actor de circ cu o înfățișare caraghioasă, care execută figuri ușoare de acrobație.

sálță, *salțe*, s.f. Vulcan noroios.

salubritáte s.f. Calitatea de a fi salubru; starea generală a condițiilor igienice și sanitare dintr-un loc.

salúbru, -ă, *salubri, -e*, adj. Favorabil sănătății.

salút, *saluturi*, s.n. 1. Cuvînt, enunț sau gest cu care se salută. 2. Cuvîntare cu care se salută o adunare, un oaspete oficial.

salutá, *salút*, vb. I. Tr. 1. A face un gest sau a rosti o formulă uzuală de politețe ori de respect la întîlnirea cu cineva sau la despărțire. 2. A primi cu manifestări de bucurie, cu entuziasm o veste, o idee, o acțiune.

salutáre, *salutări*, s.f. Faptul de *a saluta;* formulă de salut; (la pl.) expresie de politețe transmisă prin cineva unei persoane absente.

salvá, *salvez*, vb. I. Tr. A scoate pe cineva sau ceva dintr-o încurcătură, a scăpa dintr-o primejdie.

salváre, *salvări*, s.f. 1. Acțiunea de *a salva;* modalitatea, mijlocul de a salva. 2. Serviciu medical destinat să dea primul ajutor accidentaților sau bolnavilor în stare gravă.

salvarsán s.n. Derivat organic al arsenului, folosit în tratamentul sifilisului.

salvatór, -oáre, *salvatori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care salvează, care poate salva.

sálvă, *salve*, s.f. Lovituri de pușcă sau de tun trase simultan din mai multe guri de foc.

sálve interj. (Fam.) Formulă de salut folosită mai ales la despărțire.

salvgardá, *salvgardez*, vb. I. Tr. (Livr.) A apăra, a lua sub ocrotire.

sálvie, *salvii*, s.f. Plantă ornamentală din familia labiatelor, înaltă pînă la 1 m, cu flori roșii.

samár, *samare*, s.n. Șa mare fără scări care se pune, pentru poveri, pe măgari sau pe catîri; (p. ext.) încărcătură care se așază pe spatele unui animal de povară.

samáră, *samare*, s.f. Tip de fruct uscat, cu o singură sămînță, cu pericarpul prelungit sub forma unor aripioare.

samavólnic, -ă, *samavolnici, -e*, adj. Care procedează după bunul lui plac, nesocotind voința și drepturile altora; arbitrar, abuziv.

samavolnície, *samavolnicii*, s.f. Faptul de a acționa samavolnic; act samavolnic.

sámcă s.f. (În superstiții) Ființă imaginară rea, care omoară și provoacă boli.

samovár, *samovare*, s.n. Vas de metal prevăzut cu un încălzitor (cu cărbuni aprinși sau electric), în care se fierbe apă pentru ceai.

samsár, *samsari*, s.m. Mijlocitor în afaceri negustorești; misit.

samsarlíe, *samsarlîcuri*, s.n. Îndeletnicirea samsarului.

samúr, *samuri*, s.m. Mamifer carnivor din familia mustelidelor, cu blana prețioasă, de culoare sură, cu o pată albă pe piept.

samurái, *samurai*, s.m. Membru al castei privilegiate feudal-militare din Japonia, dinaintea revoluției din 1867 — 1868.

samurâslă s.f. Nume dat plantelor răsărite de la sine din semințele scuturate ale culturii anterioare sau din bulbii ori tuberculii rămași în pămînt.

sanatoriál, -ă, *sanatoriali, -e*, adj. Care ține de sanatoriu, privitor la sanatoriu.

sanatóriu, *sanatorii*, s.n. Instituție medicală pentru tratamentul bolilor cronice, în special al tuberculozei.

sanchíu, -íe, *sanchii*, adj. (Pop.) Tăcut, posac, ursuz; îndărătnic.

sanctificá, *sanctific*, vb. I. Tr. (Bis.) A trece pe cineva în rîndul sfinților.

sanctitáte, *sanctități*, s.f. Titlu dat patriarhilor ortodocși și papilor.

sanctuár, *sanctuare*, s.n. Altar.

sancționá, *sancționez*, vb. I. Tr. 1. A confirma o lege sau o dispoziție. 2. A aplica o sancțiune (2).

sancțiúne, *sancțiuni*, s.f. 1. Confirmare, aprobare a unui act de către o autoritate superioară. 2. Măsură de constrîngere aplicată în cazul încălcării unei reguli de conduită, a neexecutării unei obligații etc.; (p. ext.) orice fel de pedeapsă.

sandá s.f. v. **sandală.**

sandálă, *sandale*, s.f. Încălțăminte ușoară de vară cu fețele foarte decupate sau făcute din bentițe. Var.: **sandá** s.f.

sándviș, *sandvișuri*, s.n. Felie de pîine (unsă cu unt) pe care se pune o felie de brînză, de salam etc. (și peste care se așază o altă felie de pîine).

sangeác, *sangeacuri*, s.n. 1. Steag turcesc pe care îl trimitea Poarta otomană cu ocazia alegerii unui nou domn în țările românești. 2. Diviziune teritorială în Imperiul otoman.

sanguín, -ă, *sanguini, -e,* adj. Privitor la sînge; prin care circulă sîngele. Var.: **sangvín, -ă** adj.

sanguínă s.f. Oxid de fier din care se fabrică materialul pentru creioanele de culoare roşie.

sanguínic, -ă, *sanguinici, -e,* adj. Sanguin. Var.: **sangvínic, -ă** adj.

sangvín, -ă adj. v. **sanguin.**

sangvínic, -ă adj. v. **sanguinic.**

sánie, *sănii,* s.f. **1.** Vehicul avînd în loc de roţi două tălpi, cu ajutorul cărora se deplasează, prin alunecare, pe zăpadă. **2.** Organ de maşină-unealtă care poate aluneca în lungul unor ghidaje spre a deplasa o altă piesă.

sanitár, -ă, *sanitari, -e,* adj. Privitor la sănătate; *punct sanitar* = cea mai mică unitate de asistenţă medicală.

sanscrit, -ă, *sanscriţi, -te,* adj. *Limba sanscrită* (şi substantivat, f.) = veche limbă indoeuropeană din India.

santál, *santali,* s.m. Denumire dată unor arbori tropicali al căror lemn, dens şi parfumat, este folosit pentru mobile de lux, pentru extragerea unui ulei cu întrebuinţări în medicină şi în parfumerie etc.

santinélă, *santinele,* s.f. Militar înarmat, care face serviciul de pază a unui obiectiv militar sau de interes militar. Var.: **sentinélă** s.f.

santonínă s.f. Substanţă extrasă din mugurii unor plante, întrebuinţată în medicină ca vermifug.

sápă, *sape,* s.f. **1.** Unealtă alcătuită dintr-o lamă de oţel, plană sau puţin concavă, fixată pe o coadă de lemn, care se foloseşte în agricultură pentru prăşit şi săpat; *sapă rotativă* = maşină agricolă prevăzută cu discuri, cu ajutorul căreia se sfărîmă crusta formată la suprafaţa pămîntului înainte de a răsări plantele. **2.** *Sapă de foraj* = unealtă montată la capătul inferior al garniturii prăjinii de foraj, cu ajutorul căreia se execută gaura de sondă.

sapiénţă s.f. (Livr.) Înţelepciune; ştiinţă, învăţătură.

saponificáre, *saponificări,* s.f. Reacţie de descompunere a grăsimilor, cu formare de glicerină şi săpunuri; descompunere prin hidroliză a esterilor, cu formare de acizi şi de alcooli.

saprofít, -ă, *saprofiţi, -te,* s.n., adj. (Organism vegetal sau microorganism) care se hrăneşte cu resturi de plante şi animale în descompunere.

sapropél, *sapropeluri,* s.n. Nămol bogat în substanţe organice în curs de descompunere, depus în mări sau în lacuri.

sarabándă, *sarabande,* s.f. **1.** Numele unui vechi dans popular spaniol. **2.** (Fig.) Mişcare tumultuoasă; agitaţie, frămîntare.

sarafán, *sarafane,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, în formă de rochie decoltată, fără mîneci, care se poartă peste bluză.

sarailíe, *sarailii,* s.f. Prăjitură făcută din foi de plăcintă rulate, umplute cu nuci sau cu migdale şi îmbibate cu sirop de zahăr sau de miere.

saramurá, *saramurez,* vb. I. Tr. **1.** A introduce în saramură produse alimentare pentru a le conserva. **2.** A menţine temporar pieile crude într-o soluţie saturată de sare, în vederea conservării lor.

saramúră, *saramuri,* s.f. Apă în care s-a dizolvat sare şi care se foloseşte în agricultură, în industria tăbăcăriei şi în gospodărie la conservarea unor alimente.

sarazín, -ă, *sarazini, -e,* s.m. şi f. (În evul mediu) Nume dat musulmanilor în apusul Europei.

sarcásm, *sarcasme,* s.n. Ironie aspră, batjocoritoare; vorbă sau expresie sarcastică.

sarcástic, -ă, *sarcastici, -e,* adj. Batjocoritor, usturător.

sárcină, *sarcini,* s.f. **1.** Încărcătură, greutate pe care o duce un om sau un animal; legătură de fîn, de lemne pe care o poate duce cineva în spinare sau cu braţele. **2.** Obligaţie, răspundere (morală sau materială); misiune; *caiet de sarcini* = document care cuprinde condiţiile tehnice, de calitate, termenele etc. pentru executarea unei lucrări. **3.** Starea femeii gravide. **4.** Mărime fizică (forţă, sistem de forţe) care produce o stare de solicitare mecanică într-un solid deformabil ori într-un sistem fizic sau tehnic. **5.** Putere dată sau luată de un sistem tehnic. **6.** *Sarcină electrică* = mărime care caracterizează proprietatea unui corp de a crea în jurul său un cîmp electric sau de a fi acţionat atunci cînd se găseşte în cîmpul electric al altui corp.

sarcofág, *sarcofage,* s.n. Sicriu monumental antic făcut din piatră, ceramică sau bronz.

sarcóm, *sarcomuri,* s.n. Tumoare malignă formată prin proliferarea celulelor ţesutului conjunctiv.

sarcópt, *sarcopţi,* s.m. Parazit microscopic care produce scabia, la om şi la animale.

sardanapálic, -ă, *sardanapalici, -e,* adj. (Livr.; despre ospeţe) Exagerat de îmbelşugat, de luxos.

sardéă, *sardele,* s.f. (Mai ales la pl.) Denumire dată mai multor specii de peşti marini, lungi de 10—15 cm, care trăiesc pe lîngă coastele de sud şi de vest ale Europei.

sárdiu s.n. Piatră semipreţioasă, transparentă, de culoare roşie sau brună.

sardónic, -ă, *sardonici, -e,* adj. (Despre rîs sau zîmbet) Care exprimă răutate, satisfacţie răutăcioasă.

sardónix s.n. Calcedonie cu dungi regulate, roşii sau brune, folosită ca piatră semipreţioasă.

sáre, (1) *săruri,* s.f. **1.** Compus chimic rezultat din reacţia dintre un acid şi o bază. **2.** Denumire uzuală dată clorurii de sodiu; sare de bucătărie. **3.** (Fig.) Spirit; farmec; haz. **4.** *Sare amară* = sulfat de magneziu; *sare de lămîie* = acid citric.

sárică, *sarici,* s.f. Manta ţărănească lungă, mîţoasă, ţesută din fire groase de lînă, pe care o poartă mai ales ciobanii.

sarmá, *sarmale,* s.f. Preparat culinar din carne tocată amestecată cu orez, învelită în foaie de varză sau de viță de vie.

sarmaţián s.n. Ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei, caracterizat prin faună de gasteropode, lamelibranhiate, foraminifere etc.

sarsaílă s.m. Unul dintre numele populare ale diavolului.

sart, *sarturi,* s.n. Odgon care susţine lateral un arbore de navă.

sas, *saşi,* s.m. Persoană care face parte din populaţia germană colonizată în sec. XII—XIII în unele regiuni ale Transilvaniei.

saşíu, -íe, *saşii,* adj. Care se uită cruciş; încrucişat.

sat, *sate,* s.n. Aşezare rurală ai cărei locuitori se ocupă, în general, cu agricultura.

satánă, *satane,* s.f. Numele biblic al diavolului; întruchipare sau unealtă a răului.

satánic, -ă, *sataniei, -e,* adj. De satană, drăcesc; rău, crud.

satelít, *sateliţi,* s.m. **1.** Corp ceresc (cu sau fără lumină proprie) care se roteşte în jurul altui corp ceresc; *satelit artificial* = obiect construit de oameni şi lansat pe o orbită în jurul Pămîntului sau altui corp ceresc. **2.** Roată dinţată a unui mecanism planetar, care serveşte la transformarea unei mişcări de rotaţie în alte mişcări de rotaţie.

satín s.n. Ţesătură deasă din fire de bumbac, de mătase sau sintetice, avînd una dintre feţe lucioasă, folosită mai ales pentru căptuşeli.

satiná, *satinez,* vb. I. Tr. A da luciu hîrtiei sau ţesăturilor cu ajutorul calandrului.

satinát, -ă, *satinaţi, -te,* adj. Cu aspect lucios, mătăsos.

satír, *satiri,* s.m. **1.** Personaj din mitologia greacă, imaginat ca un monstru cu corpul păros, cu coarne mici, urechi ascuţite şi cu picioare de ţap sau de cal. **2.** Epitet dat unui om cinic şi desfrînat.

sátiră, *satire,* s.f. Specie a poeziei lirice în care sînt biciuite aspecte negative ale vieţii individuale sau sociale.

satíric, -ă, *satirici, -e,* adj. Cu caracter de satiră; înclinat spre satiră; (substantivat, m.) autor de satire.

satirizá, *satirizez,* vb. I. Tr. A ridiculiza, a biciui cu ajutorul satirei.

satisfáce, *satisfác,* vb. III Tr. **1.** A mulţumi pe cineva, îndeplinindu-i o dorinţă, o necesitate, o cerere. **2.** A fi conform cu anumite norme, criterii, exigenţe.

satisfácţie, *satisfacţii,* s.f. **1.** Sentiment de mulţumire. **2.** Motiv, prilej de a fi satisfăcut; *a da cuiva satisfacţie* = a da dreptate, cîştig de cauză.

satisfăcătór, -oáre, *satisfăcători, -oare,* adj. Care satisface; mulţumitor, îndestulător.

satisfăcút, -ă, *satisfăcuţi, -te,* adj. Care este mulţumit, ale cărui dorinţe, exigenţe, cereri au fost îndeplinite; căruia i s-a dat satisfacţie.

satír, *satíre,* s.n. Cuţit de bucătărie cu lama lată şi grea, folosit pentru spart oase, pentru tocat carne etc.

satráp, *satrapi,* s.m. Guvernator al unei satrapii; (fig.) conducător despotic, crud.

satrapíe, *satrapii,* s.f. Provincie în vechea Persie, guvernată de un satrap.

saturá, *saturez,* vb. I. Tr. A aduce (un sistem fizic sau chimic) în stare de saturaţie.

saturát, -ă, *saturaţi, -te,* adj. (Chim.) Care se află în stare de saturaţie; *vapori saturaţi* = vapori a căror densitate este maximă.

saturáţie s.f. Stare a unei soluţii în care nu se mai poate dizolva o nouă cantitate de substanţă; stare a unui mediu gazos în care nu se mai poate evapora o nouă cantitate dintr-un lichid.

saturnále s.f. pl. Sărbători care se celebrau la Roma în cinstea zeului Saturn. Var.: **saturnálii** s.f. pl.

saturnálii s.f. pl. v. **saturnale.**

saturnísm s.n. Boală profesională provocată de intoxicaţia cronică cu plumb.

saţ s.n. (Pop.) Senzaţia de a fi sătul.

sau conj. **1.** (Cu funcţie disjunctivă) *Ori: vrei sau nu vrei?* **2.** (Cu funcţie explicativă) Adică, cu alte cuvinte. **3.** (Cu funcţie copulativă) Precum şi. **4.** Nu cumva?: *de ce nu vii? Sau te-ai răzgîndit?*

sáulă, *saule,* s.f. Parîmă subţire folosită pentru a fixa, la bordul navelor, diferite obiecte.

sáuna s.f. Baie (practicată în ţările nordice) în aer supraîncălzit la 70 — 80°C, urmată de răcire bruscă (plonjare în apă rece).

saurián, *saurieni,* s.m. (La pl.) Ordin de reptile cu pielea acoperită cu solzi cornoşi şi cu coada de obicei lungă; (şi la sg.) reptilă din acest ordin (ex. şopîrla, cameleonul).

savánă, *savane,* s.f. Formaţie vegetală caracteristică regiunilor tropicale, alcătuită din ierburi înalte şi arbori sau arbuşti rezistenţi la secetă.

savánt, -ă, *savanţi, -te,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) cu cunoştinţe vaste, creator în domeniul ştiinţei. **2.** Adj. (Despre lucrări) Care denotă erudiţie, care conţine multă ştiinţă.

savantlíc, *savantlîcuri,* s.n. (Fam.) Erudiţie; (depr.) pedanterie.

savarínă, *savarine,* s.f. Prăjitură făcută dintr-un aluat pufos copt în forme speciale, care se îmbibă cu sirop (şi rom) şi se serveşte cu frişcă.

savoáre s.f. Gust ales, plăcut al unor alimente.

savurá, *savurez,* vb. I. Tr. A mînca sau a bea ceva pe îndelete, cu plăcere, pentru a-i simţi bine gustul; (fig.) a se bucura în tihnă de ceva.

savúră s.f. Material granular obţinut prin concasarea pietrelor şi folosit la prepararea îmbrăcăminţilor rutiere.

savurós, -oásă, *savuroşi, -oase,* adj. Cu gust plăcut, delicios.

saxofón, *saxofoane*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din alamă, de forma unui tub conic îndoit, folosit în formațiile de muzică ușoară.

saxofoníst, *saxofoniști*, s.m. Persoană care cîntă din saxofon.

să conj. **1.** Semn al conjunctivului: *să mergem*. **2.** Intră în alcătuirea viitorului familiar: *o să-ți scriu*. **3.** Introduce propoziții subiective, predicative, atributive, completive, finale etc.: *e bine să întrebi; trebuie să plecăm; e timpul să începem; i-am dat să înțeleagă*. **4.** În locuțiuni conjuncționale: *pînă să; fără să; numai să*.

săbiúță, *săbiuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *sabie*. **2.** Plantă erbacee înaltă de 30—80 cm, cu frunze în formă de sabie și cu flori purpurii.

sădí, *sădesc*, vb. IV. Tr. A planta (1).

sădílă, *sădile*, s.f. (Pop.) Săculeț de formă conică, din pînză rară, în care se pune brînza la scurs.

sădítor, -oáre, *săditori, -oare*, adj. **1.** (Și substantivat) Care sădește. **2.** (Despre plante) Potrivit, bun pentru a fi sădit.

săgeátă, *săgeți*, s.f. **1.** Armă de luptă sau de vînătoare folosită în trecut, alcătuită dintr-o vergea de lemn cu un vîrf ascuțit (de fier sau de os), care se arunca dintr-un arc încordat. **2.** Indicator de direcție în formă de săgeată (1). **3.** (Geom.) Distanța dintre coarda unui arc de curbă și tangenta la acel arc, paralelă cu coarda.

săgetá, *săgetez*, vb. I. Tr. A lovi, a răni sau a ucide cu săgeata; (fig.) a produce o durere ascuțită sau o emoție puternică; a străpunge pe cineva cu privirea.

săgetătór, -oáre, *săgetători, -oare*, adj. **1.** Care săgetează; (fig.; despre ochi, privire) pătrunzător. **2.** (Fig.; despre mișcări) Iute, repede.

săgetătúră, *săgetături*, s.f. **1.** Lovitură de săgeată; rană provocată de o săgeată. **2.** (Fig.) Durere vie, pătrunzătoare.

săláș, *sălașe*, s.n. **1.** (Pop.) Găzduire, adăpostire; loc unde găsește cineva găzduire. **2.** Locuință, casă, cămin. **3.** Așezare de țigani nomazi. **4.** Adăpost pentru animale.

sălășluí, *sălășluiesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A-și avea sălașul într-un anumit loc, a se adăposti, a se stabili într-un loc.

sălbátic, -ă, *sălbatici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre animale) Care nu este domesticit; (p. ext.) care este greu de stăpînit, de domolit. **2.** Adj. (Despre plante) Care crește de la sine; (despre terenuri) necultivat, nelocuit, pustiu. **3.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care aparține unor grupuri de oameni aflate în prima perioadă de dezvoltare a societății omenești; (p. ext.) (persoană) care se comportă în mod necivilizat, lipsit de umanitate, crud, violent. **4.** Adj., s.m. și f. (Om) nesociabil, care trăiește singuratic, izolat.

sălbătícesc, *sălbăticesc*, vb. IV. Refl. A deveni sălbatic.

sălbătície, *sălbăticii*, s.f. **1.** Stare în care se află animalele nedomesticite, sălbatice. **2.** (Fig.) Faptă de om brutal, cruzime, obestialitate. **3.** Teritoriu în care n-a pătruns încă civilizația; loc pustiu, neumblat.

sălbătícime, *sălbăticimi*, s.f. Animal sălbatic.

sălbătíciúne, *sălbăticiuni*, s.f. **1.** Animal sălbatic. **2.** Loc sălbatic, pustiu.

sălcíu, -íe, *sălcii*, adj. Care are un gust fad, searbăd.

săltá, *salt*, vb. I. **1.** Intr. și refl. A face un salt, a sări; a se mișca sau a se deplasa în salturi. **2.** Intr. (Despre lucruri) A se mișca de jos în sus, fiind împins de o forță exterioară; (despre ape, valuri) a fi agitat, a se învolbura. **3.** Tr. A mișca din loc un obiect, ridicîndu-l ușor în sus. **4.** Refl., intr. și tr. A ieși (sau a scoate pe cineva) din greutăți, din nevoi. **5.** Refl. (Despre copii) A crește, a cîștiga în înălțime.

săltăréț, -eáță, *săltărești, -e*, adj. **1.** Care umblă sărind, făcînd salturi; care se mișcă repede, cu mișcări sprintene. **2.** (Despre dans, muzică) În ritm viu.

sămănătorísm s.n. Curent ideologic și literar constituit la începutul sec. XX în jurul revistei „Sămănătorul", care, criticînd de pe poziții conservatoare instituțiile burgheze și capitalul străin, considera țărănimea drept depozitara exclusivă a valorilor naționale. Var.: **semănătorísm** s.n.

sămănătoríst, -ă, *sămănătorișt, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Adept al sămănătorismului. **2.** Adj. Care aparține sămănătorismului, care se referă la sămănătorism.

sămînță, *semințe*, s.f. **1.** Parte a plantelor cu flori care conține embrionul și din care, prin însămînțare, se dezvoltă o nouă plantă. **2.** (Fig.) Element din care se dezvoltă ceva; izvor, cauză; pretext, motiv. **3.** (La pl.) Nume dat la diverse grăunțe sau boabe folosite în alimentație, în medicină etc. **4.** (Pop.) Produs al glandelor de reproducere ale animalelor și oamenilor. **5.** Viță, neam.

sămînțós, -oásă, *sămînțoși, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre fructe) Care are multe semințe. **2.** S.f. pl. Grup de pomi fructiferi cu fructe cărnoase care conțin mai multe semințe.

sănătáte s.f. Stare a unui organism neatins de boală, în care toate organele funcționează normal; *casă de sănătate* = sanatoriu.

sănătós, -oásă, *sănătoși, -oase*, adj. **1.** Care nu suferă de nici o boală și de nici o infirmitate; care se bucură de sănătate deplină. **2.** (Despre plante, fructe etc.) Nevătămat, neatacat de vreo boală. **3.** Care este prielnic sănătății.

săniúș, *săniușuri*, s.n. **1.** Faptul de a se da cu săniuța. **2.** Derdeluș.

săniúță, *săniuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *sanie*. **2.** Sanie mică cu care se dau copiii pe derdeluș.

săpá, *sap*, vb. I. Tr. **1.** A fărîmița pămîntul cu sapa sau cu cazmaua, pentru a semăna plante, pentru a prăsi etc. **2.** A face o groapă sau un șanț în pămînt; a scoate cu sapa ceva din pămînt. **3.** A tăia, a grava în piatră sau în lemn; (fig.) a lăsa o urmă adîncă; a întipări, a impri-

ma. 4. (Despre ape, ploi) A măcina, a surpa.

săpát[1] s.n. Acțiunea de a săpa; prașilă.

săpát[2], **-ă**, *săpați*, *-te*, adj. 1. (Despre pămînt) Lucrat (cu sapa); (despre plante) prășit. 2. (Despre drumuri, terenuri) Ros de ape, de ploi.

săpăligă, *săpăligi*, s.f. Sapă cu lama mică și, uneori, cu unul sau doi colți în partea opusă tăișului, folosită în lucrări de grădinărie, de legumicultură etc.

săpătór, **-oáre**, *săpători*, *-oare*, subst. 1. S.m. și f. Persoană care lucrează cu sapa. 2. S.f. Mașină de săpat.

săpătúră, *săpături*, s.f. 1. Săpat[1]; groapă făcută în pămînt (cu sapa). 2. (La pl.) Lucrări de excavare a pămîntului; lucrări arheologice.

săptămînál, **-ă**, *săptămînali*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. (Și adverbial) Care are loc o dată pe săptămînă; care cuprinde intervalul de o săptămînă. 2. Adj., s.n. (Publicație) care apare o dată pe săptămînă.

săptămînă, *săptămîni*, s.f. Perioadă de șapte zile consecutive, care se socotește de luni dimineața pînă duminică seara; (p. ext.) orice perioadă de șapte zile consecutive.

săpún, *săpunuri*, s.n. Produs care servește la spălatul corpului, al rufelor etc., obținut prin tratarea acizilor grași sau a grăsimilor cu hidroxid de sodiu sau de potasiu, la care se adaugă unele ingrediente (coloranți, parfumuri etc.).

săpunár, *săpunari*, adj. *Cartofi săpunari* = soi de cartofi de calitate superioară, cu miezul alb-roz.

săpunăriță, *săpunărițe*, s.f. Odagaci (2).

săpunéală, (2) *săpuneli*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) săpuni; (fig.; fam.) mustrare, dojană. 2. Spumă de săpun.

săpunél, *săpunele*, s.n. 1. Diminutiv al lui *săpun*. 2. Supozitor pentru copiii mici.

săpuní, *săpunesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) freca cu săpun; (spec.) a(-și) muia barba cu săpun înainte de a se rade.

săpuniéră, *săpuniere*, s.f. Cutie sau vas mic în care se ține săpunul de toaletă.

sără, *sărez*, vb. I. Tr. A pune sare în alimente sau în mîncăruri (pentru a le da gust sau pentru a le conserva).

sărác, **-ă**, *săraci*, *-e*, adj. 1. (Adesea substantivat) Lipsit de bunurile materiale necesare vieții; cerșetor. 2. (Despre lucruri) Sărăcăcios; (despre țări, orașe) lipsit de bunuri materiale; (despre pămînt) neroditor, neproductiv.

sărát, **-ă**, *sărați*, *-te*, adj. 1. Care conține sare; căruia i s-a adăugat (prea multă) sare. 2. (Fig.; despre vorbe, glume) Caustic, usturător; spiritual.

sărăcán, **-ă**, *sărăcani*, *-e*, adj., s.m. și f. (Om) sărac.

sărăcăcióș, **-oásă**, *sărăcăcioși*, *-oase*, adj. Care dovedește sărăcie; de om sărac.

sărăcí, *sărăcesc*, vb. IV. 1. Intr. și tr. A deveni (sau a face pe cineva să devină) sărac. 2. Tr. A lua cuiva ceva, a lipsi de un bun.

sărăcie, (2) *sărăcii*, s.f. 1. Starea celui sărac, lipsă a mijloacelor de existență; aspect sărăcios. 2. (Fig.) Epitet depreciativ dat unui lucru sau unei ființe neînsemnate.

sărăcílă s.m. (Pop. și fam.) Epitet dat unui om sărac.

sărăcíme s.f. Mulțime de oameni săraci; totalitatea săracilor.

sărăntóc, **-oácă**, *sărăntoci*, *-oace*, s.m. și f. (Adesea peior.) Om sărac.

sărătúră, *sărături*, s.f. 1. Faptul de a fi sărat; sarea conținută de ceva. 2. Teren bogat în săruri minerale.

sărbătoáre, *sărbători*, s.f. 1. Zi în care se comemorează sau se sărbătorește un eveniment important (și care, de obicei, este zi de odihnă); *sărbătoarea muncii* = 1 Mai, Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc. 2. Zi în care se comemorează un eveniment religios.

sărbătorésc, **-ăscă**, *sărbătorești*, adj. De sărbătoare, festiv; solemn.

sărbătorésțe adv. În mod sărbătoresc.

sărbătorí, *sărbătoresc*, vb. IV. Tr. A cinsti o persoană sau un eveniment important printr-o festivitate sau printr-o petrecere.

sărbătorít, **-ă**, *sărbătoriți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) În cinstea căruia se organizează, cu o anumită ocazie, o manifestare de simpatie, o festivitate.

sărbezeálă s.f. Faptul de a fi searbăd.

sărbezí, *sărbezesc*, vb. IV. Refl. (Despre lapte, rar despre alte alimente) A se altera, a-și pierde gustul.

sări, *sar*, vb. IV. 1. Intr. (Despre ființe) A se desprinde brusc de la pămînt, ridicîndu-se în sus, și a reveni în același loc; a se deplasa prin salturi; *pe sărite* = a) mergînd în salturi; b) omițînd anumite părți dintr-un text. 2. Intr. A se ridica brusc de undeva (și a porni); a se repezi să facă ceva; a interveni brusc într-o discuție. 3. Intr. A se ivi pe neașteptate; *a sări în ochi* = a fi evident. 4. Intr. (Despre lucruri) A se deplasa brusc în sus (sub impulsul unei forțe din afară); *a sări în aer* = a se face bucăți, a se distruge (în urma unei explozii). 5. Intr. și tr. A trece, printr-o săritură, peste un obstacol; (fig.) a trece brusc dintr-o situație în alta sau de la o idee la alta. 6. Tr. (Fig.) A omite, a trece cu vederea.

sărícică s.f. 1. Diminutiv al lui *sare*. 2. Arsenic, șoricioaică. 3. Sare de lămîie.

sărindár, *sărindare*, s.n. Rugăciune pe care o fac preoții ortodocși la patruzeci de liturghii consecutive pentru morți sau pentru bolnavi.

sărít[1] s.n. Acțiunea de a sări.

sărít[2], **-ă**, *săriți*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. (Fam.) Smintit, țicnit. 2. S.f. *A-și ieși din sărite* = a se enerva peste măsură.

săritór, **-oáre**, *săritori*, *-oare*, adj. 1. Care sare; (despre ape) care țîșnește. 2. Care aleargă în ajutorul cuiva, care este gata să ajute pe altul.

săritúră, *sărituri*, s.f. 1. Salt; nume dat unor probe sportive (în atletism, în natație, în schi). 2. Omisiune (de litere, de rînduri, de pagini).

sărmán, **-ă**, *sărmani*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Sărac; (exprimînd compătimire) biet, nenorocit.

sărút, *săruturi*, s.n. Sărutare.

sărutá, *sărút*, vb. I. Tr. A atinge cu buzele pe cineva sau ceva în semn de dragoste, de afecțiune, de respect sau de umilință; (refl. recipr.) *se sărută la despărțire.*

sărutáre, *sărutări*, s.f. Faptul de *a (se) săruta;* sărut, sărutat.

sărutát s.n. Sărutare.

săsésc, -ească, *săsești*, adj. Care aparține sașilor, privitor la sași.

săsește adv. În felul sașilor; în limba sașilor.

săsoáică, *săsoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația săsească.

săteán, *săteni*, s.m. Persoană care locuiește într-un sat (având îndeletniciri specifice mediului rural).

săteáncă, *sătence*, s.f. Femeie care locuiește într-un sat.

sătésc, -ească, *sătești*, adj. Care se referă la sat; care aparține satului; de la sat.

sătúl, -ă, *sătui, -le*, adj. **1.** Care și-a potolit pe deplin foamea sau setea, care s-a săturat. **2.** (Fig.) Satisfăcut de ceva, mulțumit. **3.** (Fig.) Dezgustat, plictisit.

săturá, *sătur*, vb. I. Refl. și tr. **1.** A(-și) potoli pe deplin foamea sau setea, a (se) îndestula; *pe săturate* = pînă la potolirea deplină a foamei sau a setei. **2.** A fi (sau a face pe cineva să fie) pe deplin mulțumit; a fi (sau a face să fie) plictisit, dezgustat de ceva.

sățiós, -oásă, *sățioși, -oase*, adj. (Despre alimente) Care satură; care ține de sat.

său, sa, *săi, sale*, pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele unui obiect posedat de cel despre care se vorbește, precum și numele acestuia: *planul meu nu se potrivește cu al său.* **2.** Adj. pos. Care aparține persoanei despre care se vorbește: *casa sa;* (arată o dependență, o înrudire) *fratele său.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii persoanei despre care se vorbește sau (la f. pl.) treburile, preocupările acesteia: *a venit cu ai săi; l-am lăsat cu ale sale.*

săvîrși, *săvîrșesc*, vb. IV. **1.** Tr. A face, a înfăptui; a comite. **2.** Tr. (Înv.) A duce la bun sfîrșit, a termina. **3.** Refl. (Înv.) A muri.

scábie s.f. Boală parazitară a pielii la oameni și la unele animale, datorită unui parazit acarian, care se manifestă prin mîncărime, iritații, căderea părului etc.

scabiós, -oásă, *scabioși, -oase*, adj. (Adesea substantivat) Bolnav de scabie.

scabrós, -oásă, *scabroși, -oase*, adj. (Livr.) Necuviincios, indecent; scîrbos.

scadént, -ă, *scadenți, -te*, adj. (Despre obligații, datorii etc.) Ajuns la scadență.

scadénță, *scadențe*, s.f. Termen, dată la care trebuie îndeplinită o obligație.

scafándru, (1) *scafandri*, s.m., (2) *scafandre*, s.n. **1.** S.m. Persoană specializată în lucrări sub apă. **2.** S.n. Costum special etanș, cu care se îmbracă scafandrii (1) cînd coboară sub apă și în care poate fi pompat de la suprafață aerul necesar respirației; costum special pentru cosmonauți.

scáfă, *scafe*, s.f. **1.** Căuș. **2.** Strachină de lemn. **3.** Suprafață concavă care face racordarea între un perete și tavan sau podea.

scai, *scai*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante cu frunze și fructe prevăzute cu ghimpi care se agață de haine, de lîna oilor etc.

scaiéte, *scaieți*, s.m. Nume dat mai multor plante din familia compozitelor, cu frunzele sau capitulele prevăzute cu ghimpi.

scalár, -ă, *scalari, -e*, adj., s.m. (Mărime) determinată numai prin valoarea ei numerică, atunci cînd se cunoaște unitatea prin care se exprimă această valoare.

scálă, *scale*, s.f. Parte a unui instrument de măsurat pe care e reprezentată o scară grafică folosită la citirea valorii unei mărimi măsurate.

scald, *scalzi*, s.m. Nume dat vechilor poeți nordici.

scáldă, *scalde*, s.f. (Pop.) Loc de scăldat; cadă de baie.

scalén, *scalene*, adj. *Triunghi scalen* = triunghi cu laturile neegale.

scalp, *scalpuri*, s.n. Pielea capului (desprinsă de pe craniu împreună cu părul).

scalpá, *scalpez*, vb. I. Tr. A îndepărta (accidental sau chirurgical) porțiunea acoperită cu păr din pielea capului.

scalpél, *scalpele*, s.n. Bisturiu cu tăișul convex, folosit la disecție.

scamatór, *scamatori*, s.m. Persoană care face scamatorii.

scamatorie, *scamatorii*, s.f. Arta scamatorului; faptă, acțiune aparent miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcia celui ce o execută; (fig.) mistificare.

scámă, *scame*, s.f. Fir subțire și scurt destrămat dintr-o țesătură; fibre scurte și subțiri rezultate prin mărunțirea unui material textil și folosite ca izolant, ca material de umplutură etc.

scandá, *scandez*, vb. I. Tr. **1.** A recita versuri grecești sau latinești, marcînd unitățile metrice sau silabice; (p. ext.) a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă. **2.** A citi o frază muzicală, accentuînd timpii tari.

scandál, *scandaluri*, s.n. **1.** Vîlvă produsă de o faptă urîtă, rușinoasă; tărăboi. **2.** Faptă urîtă care provoacă indignare.

scandalagioáică, *scandalagioaice*, s. f. Femeie care obișnuiește să facă scandal.

scandalagiu, *scandalagii*, s.m. Bărbat înclinat să facă scandaluri.

scandalizá, *scandalizez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) indigna, a (se) revolta.

scandalós, -oásă, *scandaloși, -oase*, adj. Care provoacă indignare; revoltător, rușinos.

scandináv, -ă, *scandinavi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile țărilor din Peninsula Scandinavă. **2.** Adj. Care se referă la țările din Peninsula Scandinavă sau la populațiile acestor țări.

scándiu s.n. Element chimic din grupa pămînturilor rare.

scapét, *scapeți,* s.m. Membru al unei secte creștine din sec. XVIII care practica asceza și castrarea; bărbat care a fost castrat.

scápulă, *scapule,* s.f. Omoplat.

scarabéu, *scarabei,* s.m. Insectă din ordinul coleopterelor, de culoare neagră, cu corpul lățit și turtit.

scaraóțchi s.m. (Pop. și fam.) Căpetenia dracilor.

scără, *scări,* s.f. **1.** Dispozitiv mobil format din două bare paralele legate între ele prin bare scurte transversale, care servește pentru a urca sau a coborî de la un nivel la altul. **2.** *Element de construcție* alcătuit dintr-un șir de trepte, care leagă două nivele succesive ale unei clădiri; *scară rulantă* = scară cu trepte montate pe o bandă rulantă, utilizată în locurile cu circulație intensă sau cu diferențe mari de nivel. **3.** Treaptă la un vehicul, servind la urcare sau la coborîre; fiecare dintre cele două inele ale șeii, pe care călărețul își sprijină picioarele. **4.** Succesiune ordonată de diviziuni, grade etc., care servește la stabilirea valorilor numerice ale unei mărimi; *scară gradată* = scară avînd diviziuni marcate cu valorile numerice ale mărimii corespunzătoare. **5.** Raportul dintre lungimea unei linii pe un plan sau pe o hartă și lungimea reală a acelei linii în natură (și care se exprimă printr-o fracție sau printr-un segment de dreaptă gradată); *la scară* = într-un raport anumit față de realitate. **6.** *Pe scară întinsă (largă* sau *mare)* = în măsură mare, în proporții mari.

scarificá, *scarific,* vb. I. Tr. **1.** A scormoni suprafața unui drum, pentru a ușura refacerea lui. **2.** (Med.) A cresta superficial pielea unui bolnav, provocînd o ușoară sîngerare, în scop terapeutic.

scarificatór, *scarificatoare,* s.n. **1.** Mașină rutieră folosită pentru scarificarea unui drum. **2.** Aparat cu care se fac crestături pe piele, în scop terapeutic.

scarlatínă, *scarlatine,* s.f. Boală infecțioasă și contagioasă, tipică pentru vîrsta copilăriei, manifestată prin febră mare, dureri de gît și o erupție roșie pe tot corpul, urmată de descuamare.

scarlatinós, -oásă, *scarlatinoși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la scarlatină. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de scarlatină.

scatíu, *scatii,* s.m. Pasăre mică, foarte vioaie, de culoare verde-gălbuie cu două dungi negre pe aripi.

scatoálcă, *scatoalce,* s.f. (Fam.) Lovitură dată cuiva cu palma sau cu dosul mîinii

scatól s.n. Substanță produsă în intestinul gros prin descompunerea proteinelor.

scáun, *scaune,* s.n. **1.** Mobilă cu sau fără spetează, pe care poate ședea o singură persoană; *scaun electric* = dispozitiv pentru executarea prin electrocutare a condamnaților la moarte. **2.** (Înv.) Tron; *cetate de scaun* = reședința monarhului, capitala statului; *scaun de judecată* = instanță judecătorească. **3.** (Pop.) Dispozitiv de lemn în formă de masă sau de bancă la care lucrează unii meseriași (dulgheri, rotari etc.). **4.** Placă de lemn pe care se sprijină coardele la instrumentele muzicale. **5.** Eliminarea materiilor fecale; excrementele eliminate.

scădeá, *scad,* vb. II. **1.** Intr. și tr. A (se) micșora, a (se) reduce, a descrește (sau a face să descrească). **2.** Tr. A reține o parte dintr-o sumă, înainte de a o achita. **3.** Tr. (Mat.) A face o operație de scădere. **4.** Intr. (Despre rîuri, mări) A-și coborî nivelul; (despre mîncări cu sos sau cu zeamă) a-și pierde apa prin fierbere, a deveni mai dens. **5.** Intr. (Despre unități de timp) A se scurta: *ziua scade.* **6.** Intr. (Despre procese în desfășurare) A slăbi în intensitate; (despre foc) a se potoli; (despre voce) a deveni mai slabă.

scădére, *scăderi,* s.f. **1.** Acțiunea de *a scădea*; reducere, micșorare, descreștere. **2.** Una dintre cele patru operații aritmetice fundamentale, prin care se calculează diferența între două numere. **3.** Lipsă, defect, cusur.

scăfîrlíe, *scăfîrlii,* s.f. (Fam.) Craniu; cap.

scăiúș, *scăiuși,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina acoperită de țepi, cu flori albe-gălbui, dispuse în capitule.

scăldá, *scald,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face baie. **2.** Refl. (Fig.) A se reflecta, a se oglindi. **3.** Tr. A uda, a muia. **4.** Tr. (Fam.) *A o scălda* = a răspunde evaziv, a evita un răspuns sau o atitudine hotărîtă.

scăldát s.n. Faptul de a (se) scălda; loc într-o apă curgătoare, unde se face baie.

scăldătoáre, *scăldători,* s.f. **1.** Cadă, albie în care se face baie. **2.** Îmbăiere, baie.

scălîmb, -ă, *scălîmbi, -e,* adj. (Pop. și fam.) Strîmb, sucit, deformat; schimonosit.

scălîmbăí, *scălîmbăiez,* vb. I. Refl. (Pop. și fam.) A se strîmba, a se schimonosi.

scămós, -oásă, *scămoși, -oase,* adj. Cu scame; cu aspect pufos.

scămoșá, *scămoșez,* vb. I. Refl. A se destrăma, a se face scame.

scăpá, *scap,* vb. I. **1.** Intr. A se desprinde din..., a se elibera (dintr-o strînsoare, dintr-o cursă); a ieși dintr-o încurcătură, dintr-o situație grea. **2.** Intr. A se descotorosi de cineva sau de ceva. **3.** Tr. A lăsa să cadă din mînă un obiect (din neatenție, din cauza greutății prea mari etc.); *a scăpa ceva din vedere* = a nu observa, a omite. **4.** Tr. A lăsa (din neatenție) un animal să se desprindă din legătura care îl ține. **5.** Tr. A pierde, a nu mai apuca, a nu mai prinde (trenul, un spectacol etc.).

scăpáre, *scăpări,* s.f. Faptul de *a scăpa*; eliberare, salvare; *scăpare din vedere* = omitere involuntară.

scăpărá, *scăpăr,* vb. I. Intr. **1.** A produce scîntei, lovind cremenea cu amnarul (pentru a aprinde o bucată de iască). **2.** (Despre foc, flăcări) A împrăștia scîntei; (despre fulgere) a se ivi, a izbucni; *a-i scăpăra cuiva ceva prin minte* = a-i veni brusc cuiva o idee. **3.** (Despre ochi) A arunca priviri scînteietoare.

scăpărătór, -oáre, *scăpărători, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. Scînteietor, sclipitor; (despre minte, judecată) ager, ascuțit. **2.** S.f. Obiect (amnar) cu care se scapără pentru a produce scîntei.

scăpătá, *scăpát,* vb. I. Intr. **1.** (Despre Soare, Lună) A coborî spre apus, a apune. **2.** (Despre oameni) A sărăci.

scăpătát[1] s.n. Apus, asfințit.

scăpătát[2], **-ă,** *scăpătați, -te,* adj. Care a sărăcit; sărac.

scărmănă, *scărmăn,* vb. I. Tr. **1.** A desface, a răsfira lîna brută pentru a o înfoia și a o curăța de impurități. **2.** (Fig.; fam.) A bate sau a certa pe cineva.

scărmănát, -ă, *scărmănați, -te,* adj. (Despre lînă) Curățat și afinat.

scărmănătoáre, *scărmănători,* s.f. Darac.

scărmăneálă, *scărmăneli,* s.f. (Fam.) Bătaie; ceartă.

scărpină, *scărpin,* vb. I. Refl. și tr. A (se) răci sau a (se) freca cu unghiile ori cu un obiect tare în locul unde s-a produs o mîncărime a pielii.

scăunoáie, *scăunoaie,* s.f. (Pop.) Bancă la care lucrează dulgherul sau dogarul, prevăzută cu un dispozitiv pentru fixat piesa ce urmează a fi prelucrată.

scăzămînt, *scăzăminte,* s.n. Pierdere (în greutate, în valoare etc.); scădere.

scăzătór, *scăzători,* s.m. (Mat.) Număr care se scade din altul.

scăzút, -ă, *scăzuți, -te,* adj. Micșorat, diminuat; (despre ape) cu nivelul coborît; (despre mîncări) cu sos puțin și dens.

scelerát, -ă, *sceleráți, -te,* s.m. și f. (Livr.) Ticălos, criminal, nelegiuit.

scenaríst, -ă, *scenariști, -ste,* s.m. și f. Autor de scenarii.

scenáriu, *scenárii,* s.n. Text succint care cuprinde subiectul unei piese sau al unui film, precum și indicațiile tehnice și de regie; *scenariu radiofonic* = adaptare a unei piese de teatru la cerințele radiodifuzării.

scénă, *scene,* s.f. **1.** Parte mai ridicată, amenajată cu decoruri, într-o sală de spectacole, unde se desfășoară reprezentațiile; (p. ext.) teatru. **2.** Fiecare dintre subdiviziunile unui act dintr-o operă dramatică, marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj. **3.** Întîmplare care atrage atenția; locul unde se petrece o astfel de întîmplare. **4.** (Fam.) *A-i face cuiva o scenă* = a-i aduce cuiva imputări violente.

scenétă, *scenete,* s.f. Scurtă piesă de teatru, într-un singur act și cu personaje puține.

scénic, -ă, *scenici, -e,* adj. Privitor la scenă sau la teatru.

scenográf, *scenografi,* s.m. Persoană care face decorurile și costumele la teatru, la operă sau în cinematografie.

scenográfic, -ă, *scenografici, -e,* adj. Privitor la scenografie.

scenográfie s.f. Arta de a organiza scena, cadrul, atmosfera unui spectacol, prin decoruri, costume, iluminat etc.

scéptic, -ă, *sceptici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la scepticism. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are încredere în nimic. **3.** S.m. și f. Adept al scepticismului **(1).**

scepticísm s.n. **1.** Concepție care pune la îndoială posibilitatea cunoașterii realității obiective sau, în genere, a oricărei cunoștințe certe. **2.** Atitudine de neîncredere în capacitatea și posibilitățile oamenilor.

scéptru, *sceptre,* s.n. Baston incrustat cu metal și cu pietre prețioase, purtat de suverani ca simbol al autorității lor; (fig.) demnitate, autoritate, putere.

scheci, *scheciuri,* s.n. Scenetă scurtă, cu caracter glumeț, satiric.

schélă, *schele,* s.f. **1.** Eșafodaj **(1). 2.** Unitate industrială destinată exploatării unui zăcămînt de țiței. **3.** Punte care face legătura unei nave cu țărmul, servind la îmbarcarea și debarcarea pasagerilor, la încărcarea și descărcarea mărfurilor.

schelărie, *schelării,* s.f. Scheletul unei construcții.

schelét, *schelete,* s.n. **1.** Totalitatea oaselor unui animal vertebrat; sistem osos. **2.** Ansamblu de piese legate între ele, care constituie partea de rezistență a unei construcții sau a unui sistem tehnic.

schelétic, -ă, *scheletici, -e,* adj. (Despre oameni) Foarte slab, uscat.

schemátic, -ă, *schematici, -e,* adj. Alcătuit, prezentat în linii generale; (depr.) superficial.

schematísm s.n. Tendința de a prezenta lucrurile într-o formă schematică, simplistă; respectare rigidă a anumitor formule fixe.

schematizá, *schematizez,* vb. I. Tr. A prezenta (o lucrare, o operă) în mod schematic.

schémă, *scheme,* s.f. **1.** Plan, proiect alcătuit din liniile sau ideile generale ale unei lucrări, care permite o vedere de ansamblu asupra ei. **2.** Reprezentare grafică simplificată a unei construcții, a unei mașini, a unui aparat etc. **3.** Tabel cuprinzînd denumirea posturilor dintr-o instituție sau dintr-o întreprindere.

schépsis s.n. (Fam.) Minte, pricepere; *cu schepsis* = cu socoteală, cu chibzuință; cu o anumită intenție (nemărturisită).

scherzándo adv. (Muz.) Într-un tempo vioi și vesel.

schérzo s.n. Piesă muzicală (sau parte dintr-o piesă) scrisă într-un tempo vioi, însuflețit și vesel.

scheună, pers. 3 *schedună,* vb. I. Intr. (Despre cîini) A chelălăi.

scheunát s.n. Chelălăit.

schi, (1) *schiuri,* s.n. **1.** Obiect în formă de patină plată și lungă, care permite alunecarea rapidă pe zăpadă. **2.** Sport practicat cu schiurile **(1).**

schiá, *schiez,* vb. I. Intr. A aluneca pe zăpadă cu schiurile **(1);** a practica sportul cu schiurile.

schif, *schifuri,* s.n. **1.** Ambarcație de sport cu vîsle, lungă și îngustă, acoperită la proră și la pupă. **2.** Probă sportivă practicată cu schiful **(1).**

schíjă, *schije,* s.f. Sfărîmătură de proiectil, de bombă, de grenadă, rezultată prin explozie.

schílav, -ă, *schilavi, -e,* adj. (Înv. și pop.) Schilod.

schilód, -oádă, *schilozi, -oade,* adj. Cu membrele mutilate, deformate sau anchilozate.

schilodí, *schilodesc,* vb. IV. Tr. și refl. A face pe cineva să devină (sau a deveni) schilod, infirm; a (se) mutila.

schímă, *schime,* s.f. Gest; mișcare a feței; grimasă, strîmbătură.

schimb, *schimburi,* s.n. **1.** Înlocuire a cuiva cu altcineva sau a ceva cu altceva; *piesă de schimb* = piesă fabricată separat, pentru a putea înlocui o piesă uzată dintr-un mecanism; *cu schimbul* = pe rînd, cînd unul, cînd altul; *schimb de cuvinte* = discuție aprinsă, ceartă. **2.** Circulația produselor de la producători la consumatori; faptul de a ceda un bun, primind altul în locul lui; transformare a unei sume de bani în alta de aceeași valoare, dar constînd din alte monede. **3.** Echipa sau totalitatea lucrătorilor care se găsesc în același timp la lucru într-o instituție sau întreprindere în care lucrează mai multe rînduri de lucrători; echipă (sau persoană) care înlocuiește altă echipă (sau altă persoană); intervalul de timp dintr-o zi în care lucrează o echipă (sau o persoană). **4.** (La pl.) Primeneli.

schimbá, *schimb,* vb. I. **1.** Tr. A înlocui ceva sau pe cineva cu altceva sau altcineva. **2.** Tr. A ceda un lucru pentru alt lucru. **3.** Tr. A modifica un lucru, dîndu-i altă formă, alt aspect; (refl.; despre oameni) a-și modifica înfățișarea, firea, purtarea; *se schimbă vorba,* se spune cînd intervine ceva care modifică situația. **4.** Refl. A se îmbrăca cu rufe curate; a-și pune alte haine.

schimbáre, *schimbări,* s.f. Acțiunea de *a (se) schimba*; modificare, prefacere; întorsătură pe care o ia un lucru.

schimbătór, -oáre, *schimbători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se schimbă (ușor); nestatornic; variabil. **2.** S.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se pot modifica anumiți parametri ai unui sistem tehnic, direcția mersului unui vehicul etc.; *schimbător de viteză* = mecanism cu ajutorul căruia se poate modifica turația arborelui de acționare al unei mașini; *schimbător de cale* = dispozitiv pentru trecerea vehiculelor de cale ferată de pe o linie pe alta. **3.** S.n. Aparat sau agent cu ajutorul căruia se poate face un transfer de energie între două medii sau schimbul de particule cu alte substanțe cu care se află în contact.

schímnic, -ă, *schimnici, -e,* s.m. și f. Pustnic, sihastru. Var.: **schívnic, -ă** s.m. și f.

schimonoseálă, *schimonoseli,* s.f. Faptul de a se schimonosi; schimonositură.

schimonosí, *schimonosesc,* vb. IV. **1.** Tr. A deforma, a strîmba, a poci. **2.** Refl. (Despre oameni) A se strîmba, a face grimase.

schimonosít, -ă, *schimonosiți, -te,* adj. Strîmbat, pocit, sluțit.

schimonositúră, *schimonosituri,* s.f. **1.** Strîmbătură a feței, grimasă. **2.** Lucru deformat; pocitanie, monstru.

schindúc s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albastre-verzui, din care se prepară un fel de rachiu.

schindúf s.m. **1.** Cimbrișor. **2.** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, folosită ca nutreț sau în bucătărie ca condiment și în medicină.

schingiuí, *schingiuiesc,* vb. IV. Tr. A chinui, a tortura.

schiór, -oáră, *schiori, -oare,* s.m. și f. Persoană care schiază, care practică schiul (**2**).

schip, *schipuri,* s.n. Recipient de metal care rulează pe o cale ghidată și care se descarcă automat, fiind folosit la transportul materialelor în mine, în fabrici etc.

schismátic, -ă, *schismatici, -e,* adj. (Și substantivat) Care s-a separat de comunitatea bisericii căreia îi aparținea, care nu mai recunoaște autoritatea acestei biserici.

schismă, *schisme,* s.f. Separare a unui grup de credincioși de comunitatea religioasă căreia îi aparține; (fig.) dezbinare provocată de deosebirea de principii.

schit, *schituri,* s.n. Mănăstire mică sau așezare călugărească izolată.

schițá, *schițez,* vb. I. Tr. **1.** A face o schiță (**1**); a proiecta în linii mari, generale. **2.** (Fig.) A descrie ceva prin cîteva trăsături caracteristice. **3.** A face o mișcare abia vizibilă, un gest ușor.

schíță, *schițe,* s.f. **1.** Desen sumar care reprezintă o imagine aproximativă a unei construcții, instalații, mașini etc. **2.** Prima formă a unei lucrări (literare, științifice, artistice), concepută în linii generale, sumare. **3.** Specie a genului epic, de dimensiuni reduse, în care se redă un singur episod din viața personajelor.

schívnic, -ă s.m. și f. v. **schimnic.**

schizofíte s.f. pl. Grup de organisme vegetale unicelulare care se reproduc prin diviziune simplă.

schizofrénic, -ă, *schizofrenici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) bolnavă de schizofrenie.

schizofrénie, *schizofrenii,* s.f. Boală mintală caracterizată prin slăbirea funcțiunilor psihice, ceea ce duce la pierderea contactului cu realitatea.

sciátic, -ă, *sciatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. *Nerv sciatic* = nerv rahidian care inervează membrele inferioare. **2.** Adj. Referitor la nervul sciatic. **3.** S.f. Boală care se manifestă prin dureri de-a lungul nervului sciatic.

scientísm s.n. Concepție pozitivistă care absolutizează rolul științei, considerînd că ea poate rezolva toate problemele, teoretice și practice, ale omenirii.

scindá, *scindez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) despărți în părțile componente; a (se) fracționa, a (se) divide.

scintilație, *scintilații,* s.f. Scînteiere; impuls luminos de scurtă durată, produs cu ajutorul unor substanțe speciale, utilizat la detectarea radiațiilor nucleare.

scit, -ă, *sciți, -te,* s.m. și f. Persoană dintr-o populație care s-a stabilit în sec. VIII î.e.n. în regiunile din nordul Mării Negre.

scític, -ă, *scitici, -e,* adj. Care aparține Sciției sau populației ei; privitor la Sciția sau la populația ei.

scizionă, *scizionez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) desprinde dintr-un întreg, a (se) separa.

scizionist, -ă, *scizioniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care aparține unei fracțiuni sau care urmărește să provoace o sciziune într-un grup, într-o organizație.

sciziparitáte s.f. Formă de reproducere asexuată la bacterii, unele alge, protozoare, care constă în divizarea organismului în două părți.

sciziúne, *sciziuni,* s.f. Dezbinare intervenită într-un grup sau într-o organizație

scîlcíă, *scîlciez,* vb. I. Refl. (Despre încălțăminte) A se deforma (într-o parte), a se toci, a se uza.

scîlciát, -ă, *scîlciați, -te,* adj. Tocit (într-o parte), deformat.

scîncéală, *scînceli,* s.f. Scîncet.

scîncet, *scîncete,* s.n. Plîns înăbușit, geamăt slab (mai ales al copiilor mici).

scînci, *scîncesc,* vb. IV. Intr. A plînge înăbușit, slab, întretăiat.

scîndură, *scînduri,* s.f. Piesă dreptunghiulară de cherestea, cu grosimea de cel mult 4 cm, obținută prin tăierea, de-a lungul, a unui trunchi de copac.

scînteiá, pers. 3 *scînteiază,* vb. I. Intr. **1.** A sclipi, a străluci. **2.** (Despre ochi) A luci, a arunca priviri vii, pătrunzătoare.

scîntéie, *scîntei,* s.f. **1.** Părticică incandescentă care sare dintr-un corp aprins, din ciocnirea unor corpuri dure sau însoțește o descărcare electrică și care se stinge foarte repede. **2.** (Fig.) Fapt, în aparență neînsemnat, care declanșează un sentiment, o acțiune etc.

scînteiére, *scînteieri,* s.f. **1.** Faptul de *a scînteia.* **2.** Variație a strălucirii și a culorii stelelor, vizibilă cu ochiul liber.

scînteietór, -oáre, *scînteietori, -oare,* adj. Care scînteiază; sclipitor, strălucitor; viu, lucitor.

scînteiúță, *scînteiuțe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *scînteie.* **2.** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază, cu flori roșii, roz sau albastre.

scîrbă, (2) *scîrbe,* s.f. **1.** Aversiune față de cineva sau ceva; dezgust, greață, silă. **2.** (Reg.) Supărare, necaz, grijă.

scîrbí, *scîrbesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) dezgusta, a simți (sau a face pe cineva să simtă) silă, dezgust, repulsie. **2.** Refl. (Reg.) A se necăji, a se amărî.

scîrbít, -ă, *scîrbiți, -te,* adj. Cuprins de scîrbă; dezgustat.

scîrbós, -oásă, *scîrboși, -oase,* adj. **1.** Care provoacă scîrbă; care inspiră dispreț. **2.** (Fam.; despre oameni) Greu de mulțumit; dezagreabil, nesuferit.

scîrboșénie, *scîrboșenii,* s.f. Însușirea de a fi scîrbos; lucru scîrbos; faptă sau vorbă scîrboasă.

scîrnav, -ă, *scîrnavi, -e,* adj. **1.** Murdar, scîrbos. **2.** (Fig.) Infam, ticălos, josnic.

scîrnăvie, *scîrnăvii,* s.f. **1.** Lucru scîrnav; murdărie. **2.** (Fig.) Om de nimic, ticălos.

scîrț interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul ascuțit, strident produs de uși, de roți, de încălțăminte în timpul mersului etc. **2.** (Fam.) Exclamație de dezaprobare sau de dispreț față de cele spuse de cineva.

scîrțîí, *scîrțîi,* vb. IV. Intr. **1.** A produce un zgomot ascuțit, strident. **2.** (Fig.) A cînta prost dintr-un instrument; (despre acțiuni, activități) a nu se desfășura cum trebuie.

scîrțîit s.n. Faptul de a scîrțîi; zgomot strident care se produce prin frecare.

scîrțîitór, -oáre, *scîrțîitori, -oare,* adj. Care scîrțîie.

sclav, -ă, *sclavi, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană lipsită de mijloace de producție și de drepturi, aflată în puterea absolută a unui stăpîn pentru care este obligată să muncească. **2.** (Fig.) Persoană stăpînită de o pasiune, de un viciu.

sclavagísm s.n. Orînduire socială care a urmat comunei primitive și în care baza relațiilor de producție o constituia proprietatea privată a stăpînilor de sclavi asupra mijloacelor de producție și asupra sclavilor.

sclavagíst, -ă, *sclavagiști, -ste,* adj. Care aparține sclavagismului sau este specific acestei orînduiri.

sclavíe, *sclavii,* s.f. Condiție de sclav; robie.

sclerométru *sclerometre,* s.n. Instrument pentru determinarea durității unui material prin măsurarea rezistenței lui la zgîriere.

scleroscóp, *scleroscoape,* s.n. Instrument pentru măsurarea durității unui material prin măsurarea înălțimii la care sare un percutor lăsat să cadă liber pe suprafața materialului respectiv.

sclerótică, *sclerotice,* s.f. Învelișul exterior al globului ocular, constînd dintr-o membrană fibroasă de culoare albă.

sclerozá, *sclerozez,* vb. I. Refl. A fi atins de scleroză.

sclerozát, -ă, *sclerozați, -te,* adj. Bolnav de scleroză.

sclerózǎ s.f. Modificare a structurii normale a unui organ datorită proliferării țesutului conjunctiv.

sclifoseálă, *sclifoseli,* s.f. (Fam.) Faptul de a se sclifosi; mofturi, nazuri, fasoane.

sclifosí, *sclifosesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) **1.** A face mofturi, nazuri, fasoane; a se fandosi. **2.** A scînci, a se smiorcăi.

sclifosít, -ă, *sclifosiți, -te,* adj. (Fam.; adesea substantivat) Care se sclifosește, care face nazuri; fandosit.

sclipí, *sclipesc,* vb. IV. Intr. A luci (cu o lumină vie și intermitentă), a străluci; (despre ochi) a avea o strălucire deosebită; a scînteia.

sclipíre, *sclipiri,* s.f. Faptul de *a sclipi;* lucire, scînteiere.

sclipitór, -oáre, *sclipitori, -oare,* adj. Care scîlpește; strălucitor; (fig.) deosebit de inteligent.

sclivisélă, *sclivisele,* s.f. **1.** Strat subțire de tencuială, bine netezită. **2.** Dichisire.

sclivisí, *sclivisesc,* vb. IV. **1.** Tr. A netezi, a lustrui. **2.** Refl. (Despre oameni) A se îmbrăca cu o îngrijire exagerată, a se dichisi.

sclivisít, -ă, *sclivisiți, -te,* adj. **1.** Netezit, lustruit, șlefuit. **2.** (Despre oameni; adesea substantivat) Dichisit, spilcuit.

scoábă, *scoabe,* s.f. Piesă de oțel formată dintr-o vergea scurtă, cu capetele îndoite în unghi drept, utilizată la îmbinarea provizorie a pieselor de lemn.

scoárță, *scoarțe,* s.f. **1.** Coajă **(1). 2.** Învelișul exterior solid al globului pămîntesc. **3.** *Scoarță cerebrală* = pătură de substanță nervoasă, situată la partea exterioară a emisferelor cerebrale. **4.** Coperta rigidă a cărților, a registrelor etc. **5.** Covor din lînă (și bumbac) lucrat cu flori sau cu alte modele, care se așterne pe pat, pe pereți etc.

scoáte, *scot,* vb. III. Tr. **1.** A lua ceva dintr-o cantitate mai mare sau din locul unde se află. **2.** A lua ceva de undeva și a pune la vedere. **3.** A-și da jos de pe sine un obiect de îmbrăcăminte. **4.** A smulge, a extrage. **5.** A izgoni pe cineva dintr-un loc; a destitui dintr-o slujbă. **6.** A îndepărta dintr-o serie, dintr-o listă, dintr-un șir; (tehn.) *a scoate din circuit* = a întrerupe legăturile unui aparat, făcînd să nu mai funcționeze. **7.** A face să iasă în întîmpinarea cuiva, la o acțiune în colectiv etc. **8.** A deshăma sau a dejuga un animal de tracțiune. **9.** A duce, a conduce pe cineva într-un anumit loc. **10.** A dobîndi, a obține ceva de undeva sau de la cineva. **11.** A ridica dintr-un anumit loc un act, un pachet etc. **12.** A ridica pe cineva la o situație mai bună. **13.** *A scoate o copie* = a face o copie, a reproduce; *a scoate o lucrare, o publicație* = a tipări, a face să apară. **14.** A rosti sunete, a pronunța cuvinte, a vorbi, a spune, a zice. **15.** (Despre păsări) *A scoate pui* = a cloci ouăle și a face să iasă pui.

scobár, *scobari,* s.m. Pește de apă dulce, lung de 25—30 cm, de culoare verde-măslinie pe spate și argintie pe laturi.

scobí, *scobesc,* vb. IV. Tr. și intr. A face o scobitură într-un corp solid, scoțînd materialul din interior.

scobít, -ă, *scobiți, -te,* adj. Care prezintă o scobitură.

scobitoáre, *scobitori,* s.f. Bețișor foarte subțire de lemn, ascuțit la un capăt, cu care se scot rămășițele de alimente dintre dinți.

scobítură, *scobituri,* s.f. Partea scobită a unui obiect; gaură, cavitate, adîncitură.

scoborî, *scobór,* vb. IV. Intr., tr. și refl. A (se) coborî.

scoc, *scocuri,* s.n. **1.** Canal prin care se aduce apa la roata morii sau a joagărului. **2.** Jgheab (prin care curge apă) folosit pentru transportul, prin alunecare, al bușteni lor din locul de tăiere. **3.** Jgheab metalic folosit în mine pentru transportul, prin alunecare, a materialului excavat.

scociorî, *scociorăsc,* vb. IV. **1.** Intr. și tr. A scormoni, a răcîi. **2.** Intr., refl. și tr. A (se) scotoci (pentru a căuta ceva). **3.** Intr. A săpa făcînd o adîncitură în ceva.

scofálă s.f. (Fam., ir.) Folos, pricopseală; ispravă.

scofîlci, *scofîlcesc,* vb. IV. Refl. A slăbi, a se zbîrci, a avea obrajii descărnați.

scofîlcít, -ă, *scofîlciți, -te,* adj. Foarte slab, cu obrajii trași, uscați; (p. ext.) bătrîn, îmbătrînit.

scóicǎ, *scoici,* s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de moluște cu corpul adăpostit între două valve tari. **2.** Nume dat cochiliei gasteropodelor și lamelibranhiatelor.

scolástic, -ă, *scolastici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Filozofia și învățămîntul predate în școlile medievale catolice, caracterizate printr-o metodă dogmatică și prin subordonarea filozofiei față de teologie; (p. ext.) mod de gîndire formalist, pedant, rupt de viață. **2.** Adj. Privitor la scolastică **(1)**; (p. ext.) rupt de realitate, de activitatea practică.

scoliózǎ, *scolioze,* s.f. (Med.) Devierea laterală a coloanei vertebrale.

scolopéndră, *scolopendre,* s.f. Miriapod insectivor, lung de 10—12 cm, care trăiește în locuri umede și întunecoase.

scones, *sconcși,* s.m. Mamifer carnivor din America, asemănător cu dihorul, cu blana prețioasă, de culoare de la negru pînă la alb.

scont, *sconturi,* s.n. Operație prin care o bancă comercială cumpără o cambie de la beneficiarul ei înainte ca aceasta să ajungă la scadență.

scontá, *scontez,* vb. I. Tr. **1.** A efectua un scont. **2.** (Fig.) A conta pe ceva, a-și face planuri dinainte, bazîndu-se pe ceva.

scop, *scopuri,* s.n. Anticipare a rezultatului spre care sînt îndreptate acțiunile cuiva; țel pe care cineva își propune să-l atingă.

scopí, *scopesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A castra.

scopít, -ă, *scopiți, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. (Pop.) Castrat. **2.** S.m. Scapet.

scor, *scoruri,* s.n. Rezultat care exprimă raportul de forțe într-o întrecere sportivă.

scórbură, *scorburi,* s.f. **1.** Scobitură (mare) în trunchiul unui copac putrezit pe dinăuntru. **2.** Adîncitură, scobitură într-un mal, într-o stîncă etc.

scorburós, -oásă, *scorburoși, -oase,* adj. Cu scorburi.

scorbút, *scorbuturi,* s.n. Boală datorată lipsei din alimentație a vitaminei C și manifestată prin debilitate, anemie, sîngerarea gingiilor, căderea dinților etc.

scorbútic, -ă, *scorbutici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. De natura scorbutului. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de scorbut.

scórer, *scorere,* s.n. Panou pe care se poate urmări evoluția rezultatului unei manifestații sportive.

scormoní, *scormonesc,* vb. IV. **1.** Intr. A scotoci; a răscoli (căutînd ceva); (tr.; fig.) a scruta cu privirea. **2.** Tr. A stîrni (din adăpost, din as-

cnnzătoare). 3. Tr. A răscoli pămîntul, a săpa; (despre păsări) a scurma, a ricîi.

scorneálă, *scorneli*, s.f. Scornitură.

scorní, *scornesc*, vb. IV. 1. Tr. A inventa, a născoci (cu rea-credință). 2. Refl. A se isca, a se stîrni. 3. Tr. A stîrni vînatul.

scornít, -ă, *scorniți, -te*, adj. Inventat, născocit; nereal, fals.

scornitúră, *scornituri*, s.f. Afirmație falsă, mincinoasă; născocire.

scorojeálă, *scorojeli*, s.f. Faptul de a se scoroji; tencuială sau vopsea cojită.

scorojí, *scorojesc*, vb. IV. Refl. (Despre tencuieli sau vopsele) A se desprinde, a se coșcovi, a se coji.

scórpie, *scorpii*, s.f. 1. Numele popular al scorpionului (1). 2. (În basme) Ființă fantastică, închipuită ca un monstru feminin cu mai multe capete care varsă flăcări; (fig.) epitet dat unei femei rele.

scorpión, *scorpioni*, s.m. 1. (Zool.) Specie de arahnidă care are la partea posterioară glande veninoase ce se deschid în vîrful unui ac; *scorpion-de-cărți* = scorpion mic, neveninos, care trăiește printre foile cărților vechi. 2. (Astr.) Numele unei constelații din emisfera sudică.

scorțár, *scorțari*, s.m. Pasăre mică, insectivoră, cu gîtul alb și cu pîntecele galben, cu ciocul în formă de sabie.

scorțișoáră s.f. Scoarță aromatică a unor arbori exotici, folosită drept condiment.

scorțós, -oásă, *scorțoși, -oase*, adj. 1. Tare, aspru (ca scoarța). 2. (Despre piele, mîini) Îngroșat, bătătorit, aspru.

scorúș, *scoruși*, s.m. Arbore din familia rozaceelor, cu fructe mari, comestibile, roșii sau galbene, al cărui lemn, foarte tare și dens, este folosit în industria mobilelor.

scorúșă, *scorușe*, s.f. Fructul comestibil al scorușului.

scótă, *scote*, s.f. Parîmă cu ajutorul căreia se fixează colțul de jos al unei vele.

scotoci, *scotocesc*, vb. IV. Tr., intr. și refl. A căuta cu de-amănuntul, peste tot, pentru a găsi ceva; a cotrobăi.

scoțián, -ă, *scoțieni, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la Scoția sau la populația ei. 2. S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Scoția.

scovárdă, *scoverzi*, s.f. Un fel de plăcintă din aluat (dospit), prăjită în grăsime și umplută cu brînză, cu urdă etc.

scréme, *screm*, vb. III. Refl. A face un efort (pentru a evacua excrementele); a se încorda, a se opinti.

scréper, *screpere*, s.n. Mașină folosită la săparea și transportul pămîntului săpat, în lucrări rutiere, la construcții de canale etc., încărcarea efectuîndu-se odată cu săparea.

scrib, *scribi*, s.m. (Înv.) Grămătic, diac; copist, funcționar inferior; (depr.) scriitor, gazetar fără valoare.

scrie, *scriu*, vb. III. 1. Intr. și tr. A reprezenta prin semne convenționale sunetele sau cuvintele vorbirii. 2. Tr. impers. A se afla scris. 3. Intr. și tr. A redacta, a compune o lucrare, o operă literară; a așterne pe hîrtie un text, o scrisoare. 4. Tr. (Folosit și absolut) A trimite cuiva o scrisoare, a comunica în scris. 5. Tr. A înregistra, a nota; a trece numele cuiva pe o listă, într-o evidență.

scríere, *scrieri*, s.f. 1. Acțiunea de *a scrie;* sistem de semne grafice; fel, mod particular de a scrie. 2. Text scris, redactat; operă literară sau științifică.

scriitór, -oáre, *scriitori, -oare*, subst. 1. S.m. și f. Autor de opere literare. 2. S.m. (Înv.) Funcționar care copia sau redacta acte oficiale; persoană în slujba domnitorului sau a unui înalt demnitar, care îndeplinea funcția de secretar.

scriitorás, *scriitoraș*, s.m. Diminutiv al lui *scriitor;* scriitor neînsemnat, lipsit de talent.

scriitoricésc, -éască, *scriitoricești*, adj. Privitor la scriitori sau la operele lor; care aparține scriitorilor.

scriitorímе s.f. Mulțime de scriitori; totalitatea scriitorilor.

scriitúră, *scrieturi*, s.f. 1. (Fam.) Fel de a scrie; scriere. 2. Aspectul tehnic al unei compoziții muzicale, în raport cu adaptarea ei la instrumentul muzical.

scrijelí, scrijelesc, vb. IV. Tr. A face, pe o suprafață tare, zgîrieturi sau tăieturi superficiale.

scrijelitúră, *scrijelituri*, s.f. Crestătură ușoară, zgîrietură, tăietură.

scrímă s.f. Ramură sportivă care se practică cu sabia, cu spada și cu floreta.

scrimér, -ă, *scrimeri, -e*, s.m. și f. Sportiv care practică scrima.

scrín, *scrinuri*, s.n. Mobilă cu mai multe sertare mari suprapuse, în care se ține mai ales rufărie; comodă.

scripcár, *scripcari*, s.m. (Reg.) Lăutar care cîntă din scripcă.

scrípcă, *scripci*, s.f. (Reg.) Vioară.

scripete, *scripeți*, s.m. Roată prevăzută cu un șanț periferic pe care rulează un cablu sau un lanț, servind, în special, pentru ridicat; dispozitiv la războiul de țesut, care servește la ridicarea și coborîrea alternativă a iților.

scrípte s.f. pl. Registre, acte de evidență, de contabilitate etc.; însemnări cuprinse în aceste registre, acte etc.

scriptíc, -ă, *scriptici, -e*, adj. Care este înregistrat în scripte; care rezultă din scripte.

scriptologíe s.f. (Depr.) Formalism exagerat în rezolvarea actelor oficiale.

scriptúră, *scripturi*, s.f. Biblie.

scris[1], **(3)** *scrise*, s.n. 1. Faptul de a scrie; felul de a scrie al cuiva, scriere. 2. Acțiunea de a compune, de a redacta ceva; activitatea de scriitor sau de publicist. 3. Ceea ce spune, relatează cineva într-o scriere.

scris[2], **-ă,** *scriși, -se*, adj., s.f. 1. Adj. Care este consemnat în scris. 2. S.f. art. (Pop.) Ursită, soartă.

scrisoáre, *scrisori*, s.f. 1. Comunicare scrisă trimisă cuiva prin poștă (sau prin intermediul

unei persoane). 2. (La pl.) Culegere de scrisori (1) având valoare literară sau istorică; specie a prozei literare, sub formă de scrisori.

scrînciob, *scrincioburi*, s.n. Leagăn de lemn care se balansează (sau ansamblu de leagăne care se învîrtesc în cerc), servind ca mijloc de distracție.

scrîntéală, *scrînteli*, s.f. **1.** Scrîntitură. 2. (Fig.) Țicneală, nebunie.

scrînti, *scrîntesc*, vb. IV. **1.** Tr. A luxa. 2. Refl. (Fig.) A-și pierde dreapta judecată, a se țicni.

scrîntít, -ă, *scrîntiți, -te*, adj. **1.** Luxat. 2. (Fig.; despre oameni) Țicnit.

scrîntitúră, *scrîntituri*, s.f. Luxație.

scrîșnet, *scrîșnete*, s.n. Zgomot caracteristic provocat de încleștarea dinților (din cauza mîniei, a durerii etc.).

scrîșni, *scrîșnesc*, vb. IV. **1.** Intr. A-și strînge fălcile și a-și freca dinții de jos de cei de sus, producînd un zgomot caracteristic. 2. Tr. (Fig.) A pronunța cuvintele cu ciudă, cu mînie.

scroáfă, *scroafe*, s.f. Femela porcului.

scrob, *scroburi*, s.n. (Reg.) Jumări de ouă.

scrobeálă, *scrobeli*, s.f. Amidon cu care se scrobește; apret.

scrobí, *scrobesc*, vb. IV. Tr. A impregna rufele sau produsele textile cu scrobeală; a apreta.

scrobít, -ă, *scrobiți, -te*, adj. (Despre materiale textile) Tratat cu scrobeală.

scrófulă, *scrofule*, s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Ganglioni atinși de scrofuloză.

scrofulós, -oásă, *scrofuloși, -oase*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la scrofuloză. 2. S.m. și f. Bolnav de scrofuloză.

scrofulóză, *scrofuloze*, s.f. Tuberculoză a ganglionilor cervicali.

scrot, *scroturi*, s.n. Înveliș cutanat al testiculelor.

scrum s.n. Materie de culoare neagră-cenușie care rămîne după arderea unui corp (păstrînd în parte forma corpului respectiv).

scrumbíe, *scrumbii*, s.f. Nume dat unor pești marini migratori, cu corpul lunguieț; *scrumbie de Dunăre* = pește de mare, lung de 30—40 cm, cu solzi albi-argintii, care primăvara intră în Dunăre, unde își depune icrele; *scrumbie albastră* = pește de culoare albastră-verzuie, lung de 20—30 cm, răspîndit în Oceanul Atlantic și în unele mări.

scrumiéră, *scrumiere*, s.f. Obiect de diferite forme, în care fumătorii scutură scrumul de la țigară și aruncă mucurile și chibriturile arse.

scrúpul, *scrupule*, s.n. Simț foarte dezvoltat al cinstei, al corectitudinii, al moralei, al datoriei.

scrupulós, -oásă, *scrupuloși, -oase*, adj. Care are scrupule; care își îndeplinește datoria în mod foarte conștiincios.

scrupulozitáte s.f. Însușirea de a fi scrupulos; conștiinciozitate, corectitudine, meticulozitate.

scrutá, *scrutez*, vb. I. Tr. A privi pătrunzător, a examina, a cerceta cu atenție; (fig.) a pătrunde cu mintea, a analiza.

scrutátór, -oáre, *scrutători, -oare*, adj. Care privește atent; (fig.) care analizează cu minuțiozitate.

scrutín, *scrutine*, s.n. Mod de alegere a deputaților; totalitatea operațiunilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot.

scuámă, *scuame*, s.f. Strat epidermic subțire care se descuamează în unele boli eruptive sau în urma infecțiilor cutanate.

scuar, *scuaruri*, s.n. Mică grădină publică în mijlocul unei piețe sau la o încrucișare de străzi.

scufíe, *scufii*, s.f. **1.** Bonetă de pînză sau de stofă, care se poartă uneori noaptea, în timpul somnului. 2. Căciuliță rotundă pe care o poartă călugărițele. 3. Scufiță.

scufíță, *scufițe*, s.f. Scufie mică pentru sugaci.

scufundá, *scufúnd*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) cufunda (1). 2. Refl. A intra (adînc) în ceva, a se înfunda; a se prăbuși. 3. Refl. (Fig.) A se lăsa absorbit de o activitate, de gînduri etc.

scufundátór, -oáre, *scufundători, -oare*, adj. s.m. **1.** Adj. Care (se) scufundă. 2. S.m. Lucrător specializat în scufundarea sub apă fără costum de scafandru.

scufundătúră, *scufundături*, s.f. Faptul de a (se) scufunda; porțiune de teren scufundat.

scuipá, *scuip*, vb. I. **1.** Intr. A elimina brusc salivă din gură; (tr.) a arunca scuipat asupra cuiva; (fig.) a-și manifesta disprețul față de cineva, prin cuvinte, atitudini etc. 2. Tr. A expectora.

scuipát (1) s.n., (2) *scuipați*, s.m. **1.** Faptul de a scuipa. 2. Salivă dată afară din gură.

scuipătoáre, *scuipători*, s.f. Vas special în care se scuipă.

scul, *sculuri*, s.n. Legătură de fir textil înfășurat în spire suprapuse.

scúlă, *scol*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) deștepta din somn. 2. Refl. și tr. A (se) ridica în picioare (de pe scaun, de pe pat, de jos). 3. Tr. (Fig.) A pune în mișcare, a mobiliza oameni (în vederea unei acțiuni); (tr. și refl.) a (se) răscula.

scúlă, *scule*, s.f. Unealtă, instrument; piesă activă a unei unelte alcătuite din mai multe piese.

sculărie, *scularii*, s.f. Atelier în care se repară și se întrețin sculele.

sculptá, *sculptez*, vb. I. Tr. A reproduce în relief o figură, o imagine etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanță plastică.

scúlptor, *sculptori*, s.m. Artist care execută sculpturi.

scúlptoriță, *sculptorițe*, s.f. Femeie care se ocupă cu sculptura.

sculpturál, -ă, *sculpturali, -e*, adj. Referitor la sculptură, care sugerează o sculptură; care are frumusețea sculpturilor.

sculptúră, *sculpturi*, s.f. **1.** Arta de a reda plastic figuri, imagini etc., cioplind sau modelînd un material. 2. Operă aparținînd sculpturii (1).

scump, -ă, *scumpi, -e*, adj. **1.** Care costă mult; (despre prețuri) ridicat. 2. (Despre lucruri) Prețios, valoros; (despre ființe) drag, iubit. 3. (Înv. și reg.) Zgîrcit.

O

lămuri; a fi conștient; (exprimă ideea de interes, grijă) *pe seama cuiva* = în interesul cuiva; *a da pe seama cuiva* = a da în grija cuiva. **2.** Importanță, vază; *de seamă* = important, de valoare. **3.** Fel, soi, gen: *a fi de o seamă cu cineva.* **4.** Rost, rînduială; *a ști seama* = a cunoaște situația; a se pricepe. **5.** Număr, cantitate; *o seamă de...* = un anumit număr de...

seámăn, *semeni*, s.m. Persoană care este la fel cu alta; aproapele cuiva; *fără (de) seamăn* = fără asemănare. Var.: sémen s.m.

seáră, *seri*, s.f. Timpul dintre sfîrșitul zilei și începutul nopții; *de cu seară* = odată cu venirea serii; (adverbial) *seara* = în timpul acestui interval.

seárbăd, -ă, *serbezi, -de*, adj. (Despre alimente) Fără gust, fad; (fig.) plicticos, monoton.

sebacéu, -ée, *sebacee*, adj. *Glandă sebacee* = glandă care se află la rădăcina firelor de păr și care secretează sebumul.

seborée s.f. Secreție excesivă de sebum.

sébum s.n. Substanță grasă secretată de glandele sebacee.

sec, seácă, *seci*, adj. **1.** Lipsit de apă sau de umezeală; *tuse seacă* = tuse fără flegmă; *timbru* (sau *sigiliu*) *sec* = ștampilă în relief, fără tuș, care se aplică pe anumite acte. **2.** Gol, deșert; *a înghiți în sec* = a) a înghiți fără a avea ceva în gură; b) a trebui să-ți înfrînezi o dorință. **3.** (Fig.) Lipsit de conținut, de sens.

secá, *sec*, vb. I. Tr. **1.** A scoate, a înlătura apa dintr-un rîu, dintr-un teren etc.; (intr.; despre fîntîni, izvoare) a-și pierde apa. **2.** (Fig.) A stoarce de puteri, a epuiza, a istovi.

secánt, -ă, *secanți, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. *Dreaptă secantă* (și substantivat, f.) = dreaptă care intersectează o curbă în două sau mai multe puncte; *plan secant* = plan care intersectează una sau mai multe suprafețe. **2.** S.f. Funcție trigonometrică care, înmulțită cu funcția cosinus, este egală cu funcția unitate.

secáră s.f. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă de 150—200 cm, cultivată ca plantă alimentară și furajeră; *secară-cornută* = cornul secarei.

secát, -ă, *secați, -te*, adj. Din care a fost eliminată apa; lipsit de apă sau de umezeală.

secărícă s.f. **1.** Rachiu preparat din secară. **2.** (Bot.) Chimen.

secătuí, *secătuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face ca pămîntul să devină neproductiv; a epuiza rezervele de substanțe minerale dintr-un zăcămînt. **2.** A stoarce pe cineva de bani. **3.** A slei de puteri, a istovi.

secătuít, -ă, *secătuiți, -te*, adj. **1.** Din care s-au epuizat rezervele, conținutul. **2.** Stors de puteri, sleit, epuizat.

secătúră, *secături*, s.f. Om de nimic, netrebnic, neserios.

secerá, *sécer*, vb. I. Tr. **1.** A reteza de la bază (cu secera sau cu mașina) cerealele păioase, pentru a strînge recolta. **2.** (Fig.; despre epidemii, flagele etc.) A ucide un număr mare de oameni sau de animale.

secerát s.n. Acțiunea de a secera; seceriș.

séceră, *seceri*, s.f. **1.** Unealtă agricolă manuală cu care se recoltează păioasele, formată dintr-o lamă curbă și îngustă de oțel. **2.** Seceriș.

secerátór, -oáre, *secerători, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care secerá. **2.** S.f. Mașină agricolă de secerat; *secerătoare-legătoare* = mașină care secerá și totodată leagă snopii.

seceríș, *secerișuri*, s.n. **1.** Acțiunea de a secera; perioadă de timp în care se secerá. **2.** Recoltă (secerată).

secesiúne, *secesiuni*, s.f. Separare a unui grup de colectivitatea căreia îi aparține; separarea unui stat sau a unui grup de state de o federație (sau confederație).

sécetă, *secete*, s.f. Lipsă îndelungată de precipitații atmosferice, avînd ca urmare uscarea solului și a vegetației; vreme uscată, secetoasă.

secetós, -oásă, *secetoși, -oase*, adj. Lipsit de ploi; bîntuit de secetă.

sechélă, *sechele*, s.f. Tulburare funcțională sau organică durabilă, rezultată după o boală sau după o intervenție chirurgicală.

sechestrá, *sechestrez*, vb. I. Tr. **1.** A pune un lucru sub sechestru. **2.** A reține cu forța o persoană.

sechéstru, *sechestre*, s.n. (Jur.) Măsură de asigurare destinată să prevină înstrăinarea de către un debitor a bunurilor sale înainte de achitarea unei datorii, a reparării unei pagube etc.

sécol, *secole*, s.n. **1.** Interval de timp de o sută de ani, socotit de la unitate pînă la completarea sutei inclusiv; răstimp de o sută de ani (socotit de la orice dată); (p. ext.) perioadă îndelungată de timp. **2.** Epocă istorică dominată de o mare personalitate sau de un eveniment excepțional.

secondá vb. I. v. **secunda.**

secondánt, -ă s.m. și f. v. **secundant.**

secrét, -ă, *secreți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este ținut ascuns; tainic; confidențial; nemărturisit; (în unele țări) *agent secret* = persoană cu misiune secretă de informare în domeniul politic, economic sau al criminalității. **2.** Adj. Ascuns vederii, mascat. **3.** S.n. Ceea ce nu se știe, nu se cunoaște; ceea ce nu trebuie divulgat; *secret de stat* = documente sau date privind problemele fundamentale ale vieții economice și politice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită de legile penale ale acestuia. **4.** S.n. Element care constituie cheia succesului într-o acțiune, într-o știință sau artă.

secretá, pers. 3 *secretează*, vb. I. Tr. A produce o secreție; a elimina secreții.

secretár, -ă, *secretari, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care rezolvă lucrările de secretariat ale unei instituții sau întreprinderi; *secretar de redacție* = persoană însărcinată cu centralizarea și coordonarea materialului care se publică într-un ziar sau într-o revistă. **2.** (În structura organizatorică a unor partide și organizații obștești) Denumire a unor funcții eligibile de conducere. **3.** Demnitar sau funcționar care pregătește lucrările și duce la îndeplinire hotărîrile organului suprem

al puterii de stat; *secretar de stat* = (în unele țări) ministrul afacerilor externe. 4. Persoană care rezolvă lucrările și corespondența privată a cuiva.

secretariát, *secretariate*, s.n. 1. Serviciu care rezolvă lucrările curente ale conducerii unei instituții, unei întreprinderi, unei organizații politice etc. 2. Denumirea unuia dintre organele superioare ale unui partid comunist sau muncitoresc. 3. Organ al unei organizații internaționale, având atribuții administrative și executive. 4. Denumire dată persoanelor însărcinate să consemneze dezbaterile unei ședințe.

secretínă s.f. Hormon produs de mucoasa duodenală, cu acțiune stimulatoare asupra secreției pancreatice.

secretór, -oáre, *secretori, -oare*, adj. Care secretează, care produce secreții.

secréție, *secreții*, s.f. 1. Eliminare a substanțelor rezultate din activitatea glandelor, fie direct în sînge *(secreție internă)*, fie la exteriorul corpului sau într-o cavitate a lui *(secreție externă)*. 2. Substanță eliminată de glande.

sectánt, -ă, *sectanți, -te*, s.m. și f. Adept al unei secte religioase; (adjectival) care este propriu acestor adepți; (p. ext.) exclusivist, intolerant.

sectár, -ă, *sectari, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Partizan exclusivist și intolerant al unei doctrine. 2. Adj. Care ține de sectă; intolerant, exclusivist (față de cei cu alte convingeri).

sectarísm s.n. Atitudine de sectar; (în mișcarea muncitorească) atitudine rigidă, izolaționistă, care implică primejdia ruperii partidului revoluționar de mase.

séctă, *secte*, s.f. Comunitate religioasă desprinsă dintr-o biserică oficială; (p. ext.) grup restrins și închis, alcătuit din adepții unei doctrine (filozofice, religioase etc.).

sectór, *sectoare*, s.n. 1. (Geom.) Porțiune dintr-un plan mărginită de două drepte concurente și de arcul unei curbe care are extremitățile pe cele două drepte. 2. Porțiune limitată dintr-o suprafață. 3. Subîmpărțire administrativă într-un oraș mare. 4. Domeniu, ramură de activitate; diviziune, domeniu în cadrul economiei. 5. (Tehn.) Piesă cu dinți de angrenaj, în formă de sector (1) de cerc.

sécție, *secții*, s.f. 1. Subunitate organizatorică în cadrul unei întreprinderi sau instituții. 2. Compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc. 3. *Secție de votare* = fiecare dintre diviziunile în care se împarte o circumscripție electorală.

secționá, *secționez*, vb. I. Tr. A tăia, a împărți, a divide.

secțiúne, *secțiuni*, s.f. 1. Faptul de a secționa; tăietură; porțiune secționată. 2. Suprafață rezultată din intersecția unui corp solid cu o suprafață plană sau curbă; aria unei secțiuni (2). 3. (Tehn.) Schiță reprezentînd suprafața intersecției unei piese sau a unui sistem tehnic cu un anumit plan.

secúi, *secui*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație de limbă maghiară care locuiește în partea sud-estică a Transilvaniei.

secuíme s.f. Populația secuiască; ținut locuit de secui.

seculár, -ă, *seculari, e*, adj. Care are o vechime de unul sau mai multe secole; care a durat mai multe secole; (p. ext.) străvechi.

secularizá, *secularizez*, vb. I. Tr. A trece averile mănăstirești sau bisericești în proprietatea statului.

secúnd, -ă, *secunzi, -de*, num. ord., adj., s.m. 1. Num. ord., adj. Care se află imediat după primul; al doilea. 2. S.m. Ofițer adjunct al comandantului unui vas.

secundá, *secundez*, vb. I. Tr. 1. A sprijini, a ajuta pe cineva. 2. (Muz.) A acompania. Var.: **secondá** vb. I.

secundánt, -ă, *secundanți, -te*, s.m. și f. Persoană care ajută, urmează sau însoțește pe cineva. Var. : **secondánt, -ă** adj.

secundár[1], *secundare*, s.n. Acul ceasornicului care arată secundele.

secundár[2], **-ă,** *secundari, -e*, adj. 1. Care ocupă locul al doilea într-o succesiune; *era secundară* = era mezozoică. 2. Care se situează pe planul al doilea ca importanță.

secúndă, *secunde*, s.f. 1. Interval de timp egal cu a 60-a parte din durata unui minut; (p. ext.) timp foarte scurt, clipă. 2. Unitate de măsură a unghiurilor, egală cu a 60-a parte dintr-un minut. 3. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei, la distanță de două trepte.

secúre, *securi*, s.f. Unealtă formată dintr-un corp de oțel cu tăiș, fixat pe o coadă de lemn, folosită la doborîtul copacilor, la despicatul lemnelor etc.

securít s.n. Sticlă de siguranță foarte rezistentă care, la spargere, se transformă în cioburi mărunte cu muchii rotunde, fiind folosită pentru parbrize și ferestre la autovehicole.

securitáte s.f. 1. Faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de siguranță, de liniște izvorît din absența oricărui pericol. 2. Totalitatea organelor de stat care au sarcina de apărare a orînduirii sociale și de stat.

secvénță, *secvențe*, s.f. 1. Succesiune de fenomene; serie de fapte, de stări etc. care se succedă într-o anumită ordine. 2. Grupare de scene și de imagini într-un film.

sedatív, -ă, *sedativi, -e*, adj., s.n. (Medicament) care calmează stările de excitație psihică.

sedentár, -ă, *sedentari, -e*, adj. (Despre oameni) Căruia nu-i place să umble, să facă mișcare în aer liber; (despre îndeletnicirile oamenilor) care se exercită fără deplasări; (despre populații) stabil; *păsări sedentare* = păsări care nu migrează în timpul iernii; (mil.) *parte sedentară* = parte a unităților militare care rămîne în garnizoană în timp de război.

sedílă, *sedile*, s.f. Semn grafic în formă de virgulă, care se pune sub anumite consoane pentru a le da valoarea altor sunete.

sedimént, *sedimente*, s.n. **1.** Depozit format prin depunerea corpusculelor solide dintr-o suspensie. **2.** Depozit format din roci sedimentare.

sedimentá, pers. 3 *sedimentează*, vb. I. Refl. A se depune, a forma sedimente.

sedimentár, -ă, *sedimentari, -e*, adj. Care are caracter de sediment; format prin sedimentare; *rocă sedimentară* = rocă rezultată prin depunerea materialelor provenite din dezagregarea altor roci, transportate de vînturi, ape ori gheţari.

sedimentáre, *sedimentări*, s.f. Acţiunea de *a se sedimenta;* (geol.) depunerea unor particule sau fragmente de minerale, roci, organisme etc. din care provin rocile sedimentare; (med.) *viteză de sedimentare* = viteza cu care se depun globulele roşii dintr-o cantitate de sînge recoltat într-un tub de sticlă gradat.

sediţiós, -oásă, *sediţioşi, -oase*, adj. (Livr.) Care se revoltă împotriva unei autorităţi; care îndeamnă la răzvrătire.

sediţiúne, *sediţiuni*, s.f. (Livr.) Răzvrătire, revoltă.

sédiu, *sedii*, s.n. Clădire, loc unde se desfăşoară activitatea unei instituţii sau a unei organizaţii; (fig.) centru, focar.

seducătór, -oáre, *seducători, -oare*, adj., subst. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care încîntă, care captivează. **2.** S.m. Bărbat care săvîrşeşte o seducţie.

sedúce, *sedúc*, vb. III. Tr. **1.** A încînta, a captiva, a subjuga; a ademeni. **2.** A săvîrşi o seducţie.

sedúcţie, *seducţii*, s.f. **1.** Faptul de *a seduce* **(1). 2.** Fapta unui bărbat care, prin promisiuni de căsătorie, determină o minoră să aibă raporturi sexuale cu el.

segmént, (1, 2) *segmente*, s.n., **(3)** *segmenţi*, s.m. **1.** S.n. Porţiune dintr-un întreg, nedetaşată de acesta; *segment de dreaptă* = porţiune dintr-o dreaptă, mărginită de două puncte ale ei; *segment de cerc* = Aria cuprinsă între un arc de cerc şi coarda care trece prin extremităţile arcului. **2.** S.n. Fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor vieţuitoare. **3.** S.m. Inel metalic elastic servind la realizarea etanşării între un piston şi cilindrul în interiorul căruia se deplasează sau la ungerea acestora cu ulei.

segmentá, *segmentez*, vb. I. Tr. A împărţi în segmente.

segmentár, -ă, *segmentari, -e*, adj. Format (sau provenit) din segmente.

segmentáre, *segmentări*, s.f. Faptul de *a segmenta*; (biol.) proces de divizare succesivă a oului fecundat.

segregá, pers. 3 *segregă*, vb. I. Tr. şi refl. A efectua (sau a suferi) operaţia de segregare; a (se) separa.

segregáre, *segregări*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) segrega*; operaţia de afinare a unor metale prin răcire selectivă; separare a componenţilor unui aliaj, produsă în timpul solidificării. **2.** Proces de separare a materialului granular din beton sau mortar în straturi de consistenţă diferită. **3.** Fenomen în hibridarea sexuată a plantelor, constînd din separarea caracterelor materne de cele paterne în anumite celule diferenţiate.

segregáţie, *segregaţii*, s.f. **1.** Segregare. **2.** Formă de discriminare între oameni pe bază unor criterii de rasă, de avere, educaţie, religie, naţionalitate etc.

seif, *seifuri*, s.n. **1.** Casă de bani. **2.** Încăpere specială în care se păstrează documente sau alte obiecte de valoare.

seimén, *seimeni*, s.m. Corp de ostaşi mercenari pedeştri din ţările româneşti, însărcinat cu paza curţii domneşti.

seín, -ă, *seini, -e*, adj. (Despre lînă, blană) De culoare cenuşie naturală.

seísm, *seisme*, s.n. Cutremur de pămînt.

seísmic, -ă, *seismici, -e*, adj. Care se referă la seisme; *regiune seismică* = regiune în care se produc frecvent cutremure.

seismográf, *seismografe*, s.n. Aparat care înregistrează oscilaţiile scoarţei terestre în timpul cutremurelor.

seismografíe s.f. Parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea undelor seismice şi cu interpretarea acestor înregistrări.

seismográmă, *seismograme*, s.f. Grafic al vibraţiilor înregistrate de un seismograf.

seismológ, *seismologi*, s.m. Specialist în seismologie.

seismológic, -ă *seismologici, -e*, adj. Care se referă la seismologie.

seismológie s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul cutremurelor de pămînt.

seismoscóp, *seismoscoape*, s.n. Aparat pentru punerea în evidenţă a cutremurelor de pămînt.

seíşe s.f. pl. Pendulări ritmice ale apei lacurilor, datorită unor factori naturali.

sejúr, *sejururi*, s.n. Petrecere a unui anumit timp într-o staţiune, pe un itinerar turistic etc.

selacián, *selacieni*, s.m. (La pl.) Subclasă de peşti marini cu scheletul cartilaginos şi cu corpul acoperit cu solzi şi cu ţepi; (şi la sg.) peşte din această subclasă (ex. rechinul).

selécţ, -ă, *selecţi, -te*, adj. Ales, distins.

selectá, *selectez*, vb. I. **1.** Tr. A alege, a selecţiona; a separa dintr-o mulţime de obiecte pe cele care prezintă anumite caracteristici. **2.** Intr. (Telec.; despre sisteme receptoare) A separa undele de frecvenţe diferite ale emisiunilor.

selectív, -ă, *selectivi, -e*, adj. **1.** (Despre sisteme fizico-chimice) Care are proprietatea de a efectua o alegere între elemente de acelaşi fel. **2.** (Telec.; despre sisteme receptoare) Care are proprietatea de a selecta **(2).**

selectivitáte s.f. Capacitatea de selecţie a unui sistem tehnic sau fizico-chimic.

selectór, *selectoare*, s.n. **1.** *Selector telefonic* = dispozitiv în centralele telefonice automate care are rolul de a selecta conectarea cerută pentru stabilirea legăturii între doi abonaţi. **2.** Maşină agricolă care separă de impurităţi seminţele şi le sortează după calităţi.

selécție, *selecții*, s.f. **1.** Alegere efectuată după un anumit criteriu. **2.** (Biol.) Proces care favorizează supraviețuirea și reproducerea anumitor indivizi; *selecție naturală* = fenomen natural constînd în persistența și continua evoluție a speciilor care au o mai mare putere de adaptare la mediu; *selecție artificială* = metodă de ameliorare a speciilor de plante și de animale domestice prin selecționarea, pentru reproducere, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități biologice.

selecționá, *selecționez*, vb. I. Tr. A face o selecție.

selecționát, -ă, *selecționați, -te*, adj. **1.** Ales dintre mai mulți (după anumite criterii); (p. ext.) de calitate superioară. **2.** (Despre plante și animale) Cu însușiri îmbunătățite prin selecție.

selecționér, -ă, *selecționeri, -e*, s.m. și f. Persoană care face o selecție (**1**).

selenár, -ă, *selenari, -e*, adj. Referitor la Lună, lunar (**1**).

selenít, *seleniți*, s.m. Varietate de ghips de culoare albă-gălbuie, din care se fac obiecte decorative.

seléniu s.n. Element chimic cu proprietăți asemănătoare celor ale sulfului, folosit în industria sticlei, a ceramicii și la fabricarea unor celule fotoelectrice.

selenografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul suprafeței lunare și al formelor ei de relief.

selfactór, *selfactoare*, s.n. Mașină de tors folosită în filatura de lînă, de bumbac etc.

selfinducție, *selfinducții*, s.f. Producere a unei tensiuni electromotoare într-un circuit, datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin însuși circuitul indus; inducție proprie.

selsín, *selsine*, s.n. Mașină electrică de mică putere folosită ca traductor și transmițător la distanță a deplasărilor unghiulare ale unor organe de mașină.

semafór, *semafoare*, s.n. **1.** Instalație de semnalizare folosită pe căile ferate, în navigație etc., alcătuită dintr-un stîlp pe care se pot înălța semnale de forme diferite ori în poziții diferite. **2.** Semnalizator cu lumini colorate, pentru dirijarea circulației în orașe.

semantém, *semanteme*, s.n. Unitate de bază a cuvîntului, identificată de obicei cu rădăcina cuvîntului, considerată ca purtătoare a sensului lexical.

semántic, -ă, *semantici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția acestor sensuri. **2.** Adj. Care se referă la sensurile cuvintelor.

semasiológic, -ă, *semasiologici, -e*, adj. Semantic.

semasiologíe s.f. Semantică (**1**).

semănă[1], *sémăn*, vb. I. Tr. **1.** A introduce în sol semințele unei plante, pentru a le face să încolțească. **2.** (Fig.) A propaga idei, zvonuri, vrajbă etc.

semănă[2], *sémăn*, vb. I. Intr. **1.** A avea trăsături comune cu altcineva sau cu altceva. **2.** A părea, a face impresia de...

semănát, *semănături*, s.n. Acțiunea de *a semăna*[1]; însămînțare.

semănătór, -oáre, *semănători, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Muncitor agricol care seamănă[1]. **2.** S.f. Mașină agricolă, cu tracțiune animală sau mecanică, cu care se execută semănatul culturilor agricole.

semănătórism s.n. v. **sămănătorism.**

semănătoríst, -ă s.m. și f. v. **sămănătorist.**

semănătúră, *semănături*, s.f. **1.** Loc, teren însămînțat. **2.** (La pl.) Plante recent răsărite din sămînța semănată.

sémen s.m. v. **seamăn.**

semestriál, -ă, *semestriali, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se referă la un semestru; care se face, se întîmplă sau se produce în fiecare semestru; care durează un semestru.

seméstru, *semestre*, s.n. **1.** Perioadă de șase luni consecutive. **2.** O jumătate din anul școlar (universitar).

semét, -eáță, *semeți, -e*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Mîndru, falnic; trufaș, sfidător, obraznic. **2.** Îndrăzneț, curajos, plin de avînt.

semeți, *semețesc*, vb. IV. Refl. A se făli, a se mîndri, a se îngîmfa; a deveni îndrăzneț, trufaș, arogant.

semeție s.f. **1.** Mîndrie, fală, îngîmfare, orgoliu. **2.** Curaj, îndrăzneală.

semi- Element de compunere cu sensul „jumătate de", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

semiáxă, *semiaxe*, s.f. Axă mărginită la una dintre extremități.

semicérc, *semicercuri*, s.n. **1.** Figură geometrică formată dintr-un arc de cerc subîntins de un diametru. **2.** Șir de lucruri sau de ființe așezate în formă de semicerc (**1**). **3.** Linie care limitează o suprafață semicirculară (la handbal, baschet), pentru care există reguli speciale de joc.

semiconductór, -oáre, *semiconductori, -oare*, adj., s.n. și m. (Substanță) care are o rezistență electrică mai mare decît cea a conductoarelor propriu-zise.

semidóct, -ă, *semidocți, -te*, adj., s.m. și f. (Om) care are cunoștințe puține (dar se crede cult).

semifabricát, *semifabricate*, s.n. Material care a suferit un proces de fabricație, dar care mai trebuie supus unui alt proces de fabricație înainte de întrebuințare.

semifinálă, *semifinale*, s.f. Etapă intermediară într-o competiție sportivă, care precedă finala.

semifónd s.n. Probă sportivă (ciclism, înot etc.) care se dispută pe distanțe medii.

semiîntunéric s.n. Lumină slabă care face ca lucrurile să fie abia vizibile.

semilúnă, *semiluni*, s.f. **1.** Aspectul Lunii în faza primului și a ultimului pătrar. **2.** Semnul simbolic al islamismului, reprezentînd Luna

în faza primului pătrar; (p. ext.) Imperiul otoman; mahomedanismul.

seminál, -ă, *seminali, -e,* adj. **1.** Care se referă la spermă. **2.** Care se referă la sămînța plantelor.

seminár, *seminarii,* s.n. **1.** Formă de activitate didactică în cadrul învățămîntului superior, care are ca scop fixarea și adîncirea cunoștințelor prin discuții și prin referate. **2.** Cerc de studii în cadrul unei organizații obștești sau al unei instituții, care are ca scop ridicarea pregătirii profesionale a membrilor săi sau a pregătirii lor ideologice. **3.** *Seminar teologic* = școală de grad mediu, pentru pregătirea preoților.

seminarizá, *seminarizez,* vb. I. Tr. A prelucra, în cadrul unui seminar, materia predată la curs.

semincér, *seminceri,* s.m. **1.** Arbore lăsat pentru sămînță, într-o pădure; (cu sens colectiv) plante neculese odată cu restul recoltei, pentru a servi ca plante de sămînță. **2.** Știulete de porumb păstrat nedezghiocat, pentru sămînță.

semințíe, *semințíi,* s.f. Neam, naționalitate; totalitatea urmașilor care au același străbun.

semiobscuritáte s.f. Semiîntuneric.

semiologíe s.f. **1.** Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul simptomelor și semnelor diferitelor boli, precum și al metodelor de a le pune în evidență. **2.** Semiotică.

semiótică s.f. Știință care se ocupă cu studiul general al semnelor întrebuințate în cadrul vieții sociale.

semisón, -ă, *semisoni, -e,* adj. (Despre vocale) Care nu are valoare silabică.

semít, -ă, *semiți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din grupul de popoare, înrudite prin limbă, din sud-vestul Asiei și din nordul și estul Africii (și căruia îi aparțin evreii, arabii, sirienii etc.). **2.** Adj. Care aparține semiților **(1),** referitor la semiți.

semític, -ă, *semitici, -e,* adj. Semit **(2).**

semitón, *semitonuri,* s.n. **1.** (Muz.) Interval de o jumătate de ton. **2.** Nuanță intermediară între un ton închis și unul deschis al unei culori.

semitórt, *semitorturi,* s.n. Fibre textile supuse unei ușoare răsuciri înaintea filării finale.

semivocálă, *semivocale,* s.f. Sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amîndurora.

semizéu, *semizei,* s.m. Zeitate antică născută dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor.

semn, *semne,* s.n. **1.** Tot ceea ce indică, reprezintă sau exprimă ceva; probă, dovadă. **2.** Gest, mișcare care exprimă un gînd, o stare sufletească etc. **3.** Trăsătură distinctivă după care se recunoaște un lucru sau o ființă; semnalment; însemnare făcută pe un obiect sau pe un animal pentru a putea fi recunoscut; pată de altă culoare pe corpul unui animal. **4.** Obiect așezat într-un loc, pentru a marca sau a despărți ceva; *semn de hotar* = piatră, stîlp etc. care marchează un hotar sau care delimitează un teren; *semn de carte* = fîșie îngustă de carton, de piele, de mătase etc., cu care se marchează într-o carte pagina la care s-a întrerupt lectura. **5.** Țintă pentru tras cu arma. **6.** Urmă lăsată pe ceva; cicatrice rămasă pe piele după o lovitură, după o rană etc. **7.** *Semne de punctuație* = punct, virgulă, două puncte etc., folosite în scriere pentru a despărți părțile unei propoziții sau ale unei fraze; *semne grafice* = litere, cifre, semne de punctuație etc., folosite în scriere; *semn matematic* = semn grafic cu ajutorul căruia se marchează diversele operații sau relații matematice; *semne convenționale* = semne prin care se reprezintă pe hărți detaliile de relief sau diferite obiecte (clădiri, drumuri etc.). **8.** Simbol, emblemă; *sub semnul* = sub auspiciile (cuiva sau a ceva).

semná, *semnez,* vb. I. Tr. A iscăli un act, un document, pentru a-l întări, a-l certifica.

semnál, *semnale,* s.n. **1.** Semn convențional (acustic sau optic) prin care se transmite la distanță o înștiințare, o comandă, un avertisment etc.; *semnal de alarmă* = dispozitiv montat în vagoanele de călători, care, în caz de primejdie, poate fi acționat de orice călător pentru a frîna trenul. **2.** Sunet convențional de recunoaștere a diferitelor posturi de radio sau a diferitelor emisiuni ale unui post. **3.** Tot ceea ce anunță sau determină începerea unei acțiuni.

semnalá, *semnalez,* vb. I. Tr. A anunța ceva prin semne sau printr-un semnal; a atrage atenția asupra unui lucru; a releva, a scoate în evidență.

semnalizá, *semnalizez,* vb. I. Tr. A transmite semnale, a comunica prin semnale.

semnalizáre, *semnalizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a semnaliza;* comunicare prin semnale. **2.** *Sistem de semnalizare* = totalitatea semnalelor prin care organismul se pune în legătură cu mediul înconjurător, prin intermediul scoarței cerebrale.

semnalizatór, *semnalizatoare,* s.n. Instalație pentru semnalizare; indicator luminos folosit la autovehicule pentru a marca schimbarea direcției acestora în timpul mersului.

semnalmént, *semnalmente,* s.n. Caracteristică exterioară a unei persoane, după care aceasta poate fi identificată.

semnatár, -ă, *semnatari, -e,* s.m. și f. Persoană care semnează o cerere, o adresă, un act, un tratat etc.

semnătúră, *semnături,* s.f. Iscălitură.

semnificá, pers. 3 *semnifică,* vb. I. Tr. A însemna, a avea înțelesul de...

semnificatív, -ă, *semnificativi, -e,* adj. **1.** Care scoate în evidență, exprimă ceva cu claritate. **2.** Care are o semnificație, un înțeles; care face aluzie la ceva.

semnificáție, *semnificații,* s.f. **1.** Conținutul unui cuvînt, înțeles, sens; noimă, tîlc. **2.** Însemnătate, importanță.

senát, *senate,* s.n. **1.** (În Roma antică) Organ suprem de conducere a statului, în timpul republicii. **2.** Denumire dată camerei superioare a parlamentului în unele state burgheze (în care acesta este alcătuit din două camere).

senatór, *senatori*, s.m. Membru al unui senat.

senatoriál, -ă, *senatoriali, -e*, adj. Care ține de senat; privitor la senat sau la senatori.

senectúte, *senectuți*, s.f. (Livr.) Bătrînețe.

senil, -ă, *sénili, -e*, adj. Care ține de bătrînețe, caracteristic bătrînilor; care se referă la senilitate.

senilitáte s.f. Stare caracterizată prin slăbirea funcțiilor organice și psihice, provocată de vîrsta înaintată.

senín, -ă, *senini, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre cer) Fără nori, limpede. **2.** Adj. (Fig.; despre oameni și despre expresia feței lor) Care exprimă liniște sufletească; liniștit, netulburat. **3.** S.n. Claritate a cerului, lipsă de nori; seninătate **(1)**.

seninătáte s.f. **1.** Starea cerului senin. **2.** Calm, liniște sufletească; expresie liniștită a chipului.

senior[1], *seniori*, s.m. (În evul mediu în Apusul Europei) Stăpîn al unui domeniu asupra căruia avea și unele atribuții ale puterii de stat.

senior[2], **-oáră,** *seniori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Sportiv care a depășit vîrsta juniorilor. **2.** S.m. (Pe lîngă un nume propriu de persoană) Tatăl (considerat în raport cu fiul).

sens, *sensuri*, s.n. **1.** Înțeles, conținut, semnificație a unui cuvînt, a unei expresii etc. **2.** Temei, logică, rațiune; rost, scop. **3.** Direcție, orientare; *sens unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție (în special pe arterele cu mare afluență). **4.** (Mat.; fiz.) Fiecare dintre cele două posibilități de parcurgere a unei drepte sau a unei curbe de către un mobil.

sensíbil, -ă, *sensibili, -e*, adj. **1.** (Despre oameni) Care este înzestrat cu (mare) sensibilitate **(1, 2)**; care poate fi ușor impresionat; (despre organe ale omului) care reacționează ușor la o excitație exterioară. **2.** (Despre lucruri, fenomene etc.) Care poate fi perceput prin simțuri. **3.** (Despre aparate, instrumente) Care reacționează ușor la acțiunea unui agent extern.

sensibilitáte, *sensibilități*, s.f. **1.** Facultatea de a simți, de a reacționa la excitații. **2.** Emotivitate, afectivitate. **3.** Faptul de a simți, de a putea avea emoții artistice. **4.** Însușire a unui aparat sau a unui instrument de a fi sensibil **(3)**.

sensibilizá, *sensibilizez*, vb. I. Tr. **1.** A mări sensibilitatea unui organ al corpului sau a unui țesut organic; (p. ext.) a face mai sensibil **(1)** pe cineva sau ceva. **2.** A mări sensibilitatea unui sistem fizico-chimic.

sensibilizatór, *sensibilizatori*, s.m. Substanță care se adaugă în emulsiile fotografice pentru a le mări sensibilitatea.

sentențiós, -oásă, *sentențioși, -oase*, adj. (Despre stil, vorbire etc.) Care are caracter de sentință; (despre oameni) care se exprimă prin sentințe, prin maxime; (p. ext.) care folosește un ton emfatic, pretențios.

sentimént, *sentimente*, s.n. **1.** Proces afectiv exprimînd atitudinea omului față de realitate, față de alte persoane etc.; simțămînt, afecțiune. **2.** Credință, impresie.

sentimentál, -ă, *sentimentáli, -e*, adj. Care se referă la sentimente; care exprimă sau trezește sentimente duioase; (despre oameni, adesea substantivat) care are o sensibilitate deosebită, care se lasă ușor stăpînit de sentimente.

sentimentalísm, *sentimentalisme*, s.n. Sensibilitate **(2)** excesivă; exagerare a sentimentelor.

sentimentalitáte s.f. Faptul de a fi sentimental; starea unei persoane sentimentale.

sentinélă s.f. v. **santinelă.**

sentínță, *sentințe*, s.f. **1.** Hotărîre prin care un tribunal soluționează o cauză în primă instanță. **2.** Maximă, aforism.

senzáție, *senzații*, s.f. **1.** Reflectare nemijlocită a unor însușiri ale obiectelor din realitate care acționează asupra organelor de simț. **2.** Ceea ce are caracter senzațional; ceea ce impresionează puternic simțurile.

senzațiónál, -ă, *senzaționali, -e*, adj. Care impresionează puternic; care face senzație **(2)**.

senzitív, -ă, *senzitivi, -e*, adj. **1.** Care are facultatea de a simți. **2.** Senzorial.

senzoriál, -ă, *senzoriali, -e*, adj. Care privește organele de simț; care se produce cu ajutorul organelor de simț; care se referă la producerea senzațiilor.

senzuál, -ă, *senzuali, -e*, adj. **1.** Care se referă la simțuri. **2.** Care se lasă condus de simțuri; care exprimă senzualitate; înclinat spre plăcerile trupești.

senzualísm s.n. **1.** Concepție potrivit căreia toate cunoștințele provin, în ultimă analiză, din senzații. **2.** Senzualitate.

senzualitáte s.f. Înclinare spre plăcerile trupești.

sepálă, *sepale*, s.f. Fiecare dintre frunzele care alcătuiesc caliciul unei flori.

separá, *sepár*, vb. I. Tr. A face să nu mai fie împreună; a despărți, a desface; (refl.; despre persoane) a se despărți.

separát, -ă, *separați, -te*, adj. Care nu are legătură, nu comunică cu altul, care a fost izolat.

separatísm s.n. Tendință de a se desprinde dintr-un grup, de a se separa de majoritate.

separatíst, -ă, *separatiști, -ste*, adj. (Adesea substantivat) Care se separă dintr-un grup social.

separatór, -oáre, *separatori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are calitatea de a separa. **2.** S.n. Aparat, dispozitiv sau mașină care servește la separarea unei substanțe sau a unui material dintr-un amestec. **3.** S.n. Aparat utilizat pentru separarea unei porțiuni dintr-o rețea electrică.

separáție, *separații*, s.f. Despărțire, izolare.

separé s.n. v. **separeu.**

separéu, *separeuri*, s.n. Cameră sau despărțitură izolată într-un restaurant. Var.: **separé** s.n.

sépia s.f. **1.** Vopsea cafenie închisă, secretată de sepie (sau fabricată pe cale artificială). **2.** Pictură sau desen făcut cu sepia **(1)**.

sépie, *sepii*, s.f. Specie de cefalopod marin cu corpul prevăzut cu zece brațe acoperite cu ventuze și care, cînd este atacat, emană o secreție de culoare închisă, tulburînd apa.

sept, *septuri*, s.n. (Anat.) Perete despărțitor între două cavități.

septémbrie s.m. A noua lună a anului.

septentrionál, -ă, *septentrionali, -e*, adj. Nordic.

septét, *septete*, s.n. Ansamblu compus din șapte persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală.

séptic, -ă, *septici, -e*, adj. Care se referă la septicemie.

septicemíe, *septicemii*, s.f. Infecție generală a organismului, de obicei bacteriană, cu evoluție gravă.

séptimă, *septime*, s.f. Intervalul dintre două sunete ale gamei, la distanță de șapte trepte.

septuagenár, -ă, *septuagenari, -e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de 70 de ani.

sepulcrál, -ă, *sepulcrali, -e*, adj. (Livr.) Privitor la mormînt, de mormînt.

sequóia subst. Arbore din California, care poate atinge înălțimea de 150 m, circumferința de peste 40 m și vîrsta de 5 000 de ani.

ser, *seruri*, s.n. Partea lichidă a sîngelui.

seráfic, -ă, *serafici, -e*, adj. Îngeresc; (fig.) candid, neprihănit.

serafím, *serafimi*, s.m. (Bis.) Înger de rang superior, situat ierarhic între arhanghelii și heruvimi.

seráiu, *seraiuri*, s.n. Palat al sultanului sau al marilor demnitari turci; apartament destinat cadînelor într-un palat turcesc.

serál, -ă, *serali, -e*, adj. De seară; (despre forme și instituții de învățămînt) ale cărui cursuri se țin seara.

serátă, *serate*, s.f. **1.** Reuniune cu caracter muzical, literar etc. **2.** Petrecere cu dans, care are loc seara.

séră, *sere*, s.f. Construcție cu acoperiș și pereți de sticlă, înzestrată cu instalații de încălzire, servind în special pentru cultura florilor și a legumelor.

serbá, *serbez*, vb. I. Tr. A sărbători un fapt sau un eveniment important.

serbáre, *serbări*, s.f. Faptul de *a serba;* manifestare cu caracter solemn, organizată pentru celebrarea unui eveniment important.

serdár, *serdari*, s.m. (În sec. XVII—XVIII în țările românești) Dregător domnesc cu atribuții militare.

serenádă, *serenade*, s.f. Compoziție muzicală, vocală sau instrumentală, cu caracter liric, care se execută noaptea sub ferestrele cuiva, în semn de dragoste sau de omagiu.

serenísim, -ă, *serenisimi, -e*, adj. Epitet onorific care însoțește unele titluri nobiliare sau bisericești din țările apusene.

sergént, *sergenți*, s.m. Grad militar imediat superior caporalului; *sergent-major* = primul grad de subofițer.

seriá, *seriez*, vb. I. Tr. A așeza pe serii; a clasa mărfuri, obiecte etc., numerotîndu-le.

seriál, *serialuri*, s.n. Roman sau film care apare pe fragmente prezentate succesiv.

sericícol, -ă, *sericicoli, -e*, adj. Care se referă la sericicultură.

sericicultór, -oáre, *sericicultori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu sericicultura.

sericicultúră, *sericiculturi*, s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase.

sericínă s.f. Materie cleioasă alcătuită din proteine, care acoperă firele de mătase naturală.

série, *serii* s.f. **1.** Succesiune de lucruri, ființe etc. de același fel (sau asemănătoare între ele); repetare consecutivă a unor acțiuni sau evenimente de același gen; grup, categorie într-o clasificare. **2.** Număr de ordine care se aplică pe mărfurile fabricate în număr mare, după același model; număr caracteristic unuia dintre tipurile de fabricație. **3.** (Mat.) Șir infinit de termeni legați între ei prin semnul plus sau minus. **4.** (Chim.) *Serie omoloagă* = serie de compuși organici cu aceleași particularități structurale, în care termenii succesivi diferă printr-un anumit grup de atomi.

seríngă, *seringi*, s.f. Instrument format dintr-un cilindru cu piston, la care se adaptează un ac, cu care se injectează substanțe medicamentoase, se iau probe de sînge etc. Var.: **siríngă** s.f.

seriós, -oásă, *serioși, -oase*, adj., adv. **1.** Adj. Care are un caracter sobru; așezat, ponderat; care are o înfățișare gravă, severă; (despre acțiuni, realizări) făcut temeinic, cu conștiinciozitate. **2.** Adj. Care trebuie privit cu seriozitate; care poate avea urmări grave; (substantival, n.) *a (nu) lua pe cineva în serios* = a (nu) da crezare cuiva, a (nu)-i acorda încredere. **3.** Adv. Adevărat, drept, fără intenție de glumă. **4.** Adv. Stăruitor, temeinic, hotărît.

seriozitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi serios; comportare care denotă această însușire; expresie a figurii lipsită de veselie. **2.** Însușire a ceea ce necesită multă grijă, multă atenție. **3.** Calitatea a ceea ce este executat cu conștiinciozitate.

serj, *serjuri*, s.n. Țesătură de mătase (cu bătătura de bumbac), întrebuințată pentru căptușit haine.

serológic, -ă, *serologici, -e*, adj. Care se referă la serologie.

serologíe s.f. Știință care studiază proprietățile serului sanguin.

serós, -oásă, *seroși, -oase*, adj. De natura serului.

seroterapíe s.f. Metodă pentru tratarea anumitor boli infecțioase prin administrare de seruri specifice, luate de la animale imunizate împotriva acestor boli.

serozitáte, *serozități*, s.f. Lichid alb-gălbui pe care îl secretează membranele seroase.

serpentín s.n. Silicat natural hidratat de magneziu, având aceleași întrebuințări ca și azbestul.

serpentínă, *serpentine*, s.f. **1.** Drum șerpuit, făcut de obicei pe un teren în pantă. **2.** Fîșie lungă și îngustă de hîrtie colorată înfășurată, care, aruncată, se desfășoară în spirală, fiind folosită ca mijloc de amuzament la petreceri. **3.** (Tehn.) Tub de metal sau de sticlă îndoit în formă de spirală, folosit ca schimbător de căldură între fluidul care circulă prin tub și cel în care acesta este scufundat.

sertár, *sertare*, s.n. **1.** Cutie făcînd parte dintr-o mobilă, care se poate trage în afară. **2.** Organ de mașină care, printr-o mișcare de alunecare, asigură distribuția unui fluid în cilindrul unei mașini cu piston.

sertizá, *sertizez*, vb. I. Tr. **1.** A fixa o piatră ornamentală într-o montură metalică, prin îndoirea marginilor acesteia. **2.** A reduce, prin deformare plastică, secțiunea de la capătul unei piese tubulare, în vederea asamblării ei cu altă piesă.

serv, -ă, *servi, -e*, s.m. și f. **1.** Iobag. **2.** (Înv.) Servitor.

servánt, *servanți*, s.m. Soldat care deservește o gură de foc sau alt mijloc de luptă.

servántă, *servante*, s.f. **1.** Masă sau bufet pe care se ține pregătită vesela de schimb pentru servitul mesei. **2.** (Livr.) Servitoare, slujnică.

servi, *servesc*, vb. IV. **1.** Tr. A îndeplini o anumită însărcinare sau obligație față de cineva; a fi de folos cuiva, a-i face un serviciu. **2.** Intr. A funcționa ca...; a lucra în calitate de om de serviciu. **3.** Intr. (Despre lucruri) A folosi la ceva, a fi util. **4.** Refl. A se folosi de un lucru, a face uz, a întrebuința. **5.** Tr. A oferi solicitanților cele cerute. **6.** Tr. A aduce mîncarea la masă, a prezenta cuiva o mîncare; (refl.) a lua să mănînce sau să bea. **7.** Tr. (La unele jocuri sportive) A pune mingea în joc.

serviábil, -ă, *serviabili, -e*, adj. Care își oferă cu promptitudine serviciile; îndatoritor, amabil.

servíciu, *servicii*, s.n. **1.** Faptul de a servi; muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva; *a se pune în serviciul cuiva* (sau *a ceva*) = a servi unei persoane (sau unui scop, unei idei); *scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil. **2.** Slujbă, post; *serviciu militar* = serviciu la care sînt obligați, prin lege, cetățenii unui stat, pentru a se instrui din punct de vedere militar. **3.** Subdiviziune în administrația unei instituții sau întreprinderi. **4.** Grup de obiecte care alcătuiesc un tot cu destinație specială: *serviciu de masă*. **5.** *Serviciu divin* = slujbă religioasă.

servíetă, *serviete*, s.f. Geantă de piele, de material plastic etc., cu una sau mai multe despărțituri, în care se poartă acte, cărți etc.

servíl, -ă, *servili, -e*, adj. **1.** (Livr.) Slugarnic. **2.** Care se conformează riguros originalului; care este lipsit de originalitate.

servilísm s.n. (Livr.) Atitudine servilă, slugărnicie.

servitór, -oáre, *servitori, -oare*, s.m. și f. Persoană angajată în serviciul cuiva, de obicei pentru treburi casnice.

servitúte, *servituți*, s.f. **1.** (În evul mediu) Stare de dependență față de stăpînul feudal. **2.** (Jur.) Sarcină care grevează un imobil în favoarea altuia, și care ia naștere prin voința proprietarilor celor două imobile (ex. trecerea prin curtea celuilalt).

servo- Element de compunere care intră în denumirea unor sisteme tehnice sau a unor mărimi caracteristice acestora.

servofrînă, *servofrîne*, s.f. Mecanism de frînare care înlocuiește energia musculară printr-o energie auxiliară, operatorul efectuînd numai operația de declanșare a frînării.

servomotór, *servomotoare*, s.n. Motor auxiliar al unei instalații cu ajutorul căruia se realizează o comandă sau o reglare, putînd fi acționat electric, pneumatic etc.

sérvus interj. (Reg.) Formulă familiară de salut.

sesílă, *sèsile*, adj. (Despre frunze) Lipsită de pețiol.

sesiúne, *sesiuni*, s.f. **1.** Perioadă în care membrii unui organ reprezentativ, ai unui for științific etc. se întrunesc pentru a discuta, în ședințe, și a rezolva probleme importante care intră în atribuția lor. **2.** *Sesiune de examene* = perioadă în care au loc examenele în învățămîntul universitar.

sesizá, *sesizez*, vb. I. Tr. **1.** A pătrunde cu mintea, a înțelege; a observa, a descoperi; (refl.) a lua cunoștință de ceva. **2.** A înștiința o autoritate despre un caz care trebuie luat în cercetare; a se adresa unui organ de jurisdicție pentru rezolvarea unei pricini.

sesizór, *sesizoare*, s.n. Organ al unui regulator care sesizează o mărime în forma ei inițială și o transformă în forma adecvată pentru reglare.

sestérț, *sesterți*, s.m. Monedă romană (valorînd aproximativ un sfert de dinar).

set, *seturi*, s.n. **1.** Parte a unei întreceri sportive limitată în timp sau de realizarea unui scor convențional. **2.** Garnitură (3) de piese, instrumente etc.

sétcă, *setci*, s.f. Plasă mare de pescuit, fixată în apă cu două odgoane, cel superior susținut de plute iar cel de jos întins prin greutăți.

séte s.f. Senzație de uscăciune a mucoasei gurii și a gîtului, însoțită de nevoia de a bea apă; (fig.) poftă, dorință fierbinte.

setós, -oásă, *setoși, -oase*, adj. Însetat; (fig.) lacom, avid de...

seu s.n. Grăsime obținută din țesuturile grase ale bovinelor și ovinelor, întrebuințată în industrie și (mai rar) în alimentație..

sévă s.f. **1.** Lichid bogat în săruri minerale, care circulă în vasele plantelor, hrănindu-le. **2.** (Fig.) Putere, vigoare, vlagă.

sevér, -ă, *severi, -e,* adj. **1.** Care procedează cu strictețe, cu exigență, cu severitate; (despre aspectul sau despre manifestările oamenilor; adesea adverbial) lipsit de blîndețe, aspru. **2.** Care nu admite abateri de la normele sau de la regulile stabilite.

severitáte s.f. Însușirea de a fi sever; asprime, exigență; rigiditate.

sex, *sexe,* s.n. Diferențiere morfologică și fiziologică a organismelor vii, în vederea reproducerii; fiecare dintre cele două categorii de oameni și de animale astfel diferențiate: *sexul masculin* și *sexul feminin.*

sexagenár, -ă, *sexagenari, -e,* s.m. și f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de 60 de ani.

sexagesimál, -ă, *sexagesimali, -e,* adj. Care are la bază numărul șaizeci; care se referă la împărțirea unui întreg în șaizeci de părți egale.

sextánt, *sextanți,* s.m. Instrument format, în principal, dintr-un sector circular gradat de la 0° la 60° și o lunetă de vizare, folosit (în marină, aviație, astronomie) pentru măsurarea distanței unghiulare dintre două repere terestre, a înălțimii unui astru deasupra orizontului etc.

séxtă, *sexte,* s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de șase trepte.

sextét, *sextete,* s.n. Ansamblu compus din șase persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală.

sextínă, *sextine,* s.f. Poezie cu strofele de cîte șase versuri, rimele repetîndu-se într-o formă riguroasă.

sexuál, -ă, *sexuali, -e,* adj. Care se referă la sex sau la raportul dintre sexe.

sexualitáte s.f. Ansamblul însușirilor morfologice și fiziologice care caracterizează sexele.

sexuát, -ă, *sexuați, -te,* adj. Care are un sex; *reproducere sexuată* = reproducere a organismelor prin organe sexuale.

sezón, *sezoane,* s.n. Perioadă de timp a anului, corespunzînd aproximativ unui anotimp; perioadă a anului caracterizată printr-o activitate specifică, prin apariția sau frecvența anumitor fenomene etc.

sezoniér, -ă, *sezonieri, -e,* adj. Care durează un sezon; care se referă la un anumit sezon.

sezoníst, -ă, *sezoniști, -ste,* s.m. și f. Vilegiaturist.

sfádă, *sfezi,* s.f. (Pop.) Ceartă; conflict, neînțelegere.

sfanț, *sfanți,* s.m. Veche monedă austriacă de argint, care a circulat în trecut și la noi.

sfáră s.f. Fum și miros greu, rezultate din arderea grăsimilor.

sfat, *sfaturi,* s.n. **1.** Îndrumare, îndemn adresat cuiva pentru a-l convinge să procedeze într-un anumit fel. **2.** Adunare de oameni întruniți pentru a delibera și a lua hotărîri; consfătuire, consiliu. **3.** Conversație, taifas.

sfădi, *sfădesc,* vb. IV. Refl. recipr. și tr. (Reg.) A (se) certa.

sfărîmá, *sfărîm,* vb. I. Tr. și refl. A (se) sparge în bucăți, a (se) fărîmița, a (se) face fărîme.

sfărîmát, -ă, *sfărîmați, -te,* adj. Făcut bucăți, fărîme; zdrobit, fărîmițat.

sfărîmătór, *sfărîmătoare,* s.n. Mașină sau unealtă folosită pentru sfărîmarea unor materiale.

sfărîmătúră, *sfărîmături,* s.f. Obiect spart în bucăți mici; fragment dintr-un astfel de obiect.

sfărîmicíos, -oásă, *sfărîmicioși, -oase,* adj. Care se sfărîmă ușor.

sfătós, -oásă, *sfătoși, -oase,* adj. Căruia îi place să povestească.

sfătui, *sfătuiesc,* vb. IV. Tr. A da sfaturi (1), a povățui; (refl.) a se consulta cu cineva, a cere un sfat (1); a schimba păreri, a discuta.

sfătoșénie s.f. Însușirea de a fi sfătos.

sfătuitór, -oáre, *sfătuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care dă sfaturi.

sféclă, *sfecle,* s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee cu frunze lucioase și cu rădăcina cărnoasă; *sfeclă de zahăr* = plantă cu rădăcina cilindrică sau conică alungită, care conține zahăr, fiind utilizată în industria zahărului și a alcoolului; *sfeclă furajeră* = plantă cu rădăcina voluminoasă, cultivată pentru hrana animalelor.

sfeclí, *sfeclesc,* vb. IV. Tr. *A o sfecli* = a o păți, a intra în bucluc.

sfenoíd, *sfenoide,* s.n. Os nepereche situat în partea mijlocie a bazei craniului.

sféră, *sfere,* s.f. **1.** Suprafață formată de mulțimea punctelor din spațiu care se află la aceeași distanță (numită rază) de un punct fix (numit centru). **2.** Obiect care are forma sferei (1). **3.** (Fig.) Domeniu (limitat) în care există, acționează sau se dezvoltă cineva ori ceva; mediu. **4.** Element logic care reprezintă capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi ce posedă însușirile reflectate în conținutul acesteia.

sféric, -ă, *sferici, -e,* adj. De forma unei sfere; rotund.

sfericitáte s.f. Însușirea de a fi sferic.

sferoíd, *sferoide,* s.n. Suprafață asemănătoare cu o sferă.

sferométru, *sferometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea precisă a razelor suprafețelor sferice și a grosimii pieselor mici.

sfert, *sferturi,* s.n. A patra parte dintr-un întreg.

sféșnic, *sfeșnice,* s.n. Suport pentru lumînări, cu unul sau cu mai multe brațe.

sfeștánie, *sfeștanii,* s.f. Slujbă religioasă făcută la începerea unei activități, la darea în folosință a unei case etc.

sfeștóc, *sfeștoace,* s.n. Mănunchi de busuioc folosit de preot pentru a stropi cu apă sfințită.

sfeteriseálă, *sfeteriseli,* s.f. (Fam.) Faptul de a sfeterisi.

sfeterisí, *sfeterisesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A-și însuși ceva în mod necinstit.

sfetí, *sfetesc,* vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) **1.** A se arăta, a se ivi. **2.** A se lămuri, a se limpezi.

sfétnic, *sfetnici*, s.m. (Înv.) Înalt dregător cu care se sfătuia domnul țării; (astăzi, fam.) sfătuitor, consilier.

sfiálă, *sfieli*, s.f. Atitudine sau comportare sfioasă; sentiment de jenă, timiditate.

sfidá, *sfidez*, vb. I. Tr. A înfrunta pe cineva cu îndrăzneală, cu dispreț.

sfidătór, -oáre, *sfidători, -oare*, adj. Care sfidează.

sfielnic, -ă, *sfielnici, -e*, adj. Sfios.

sfigmográf, *sfigmografe*, s.n. Aparat cu care se înregistrează grafic bătăile pulsului.

sfíi, *sfiesc*, vb. IV. Refl. A avea o atitudine reținută, din cauza timidității; a nu avea îndrăzneală, a se jena.

sfiicíos, -oásă, *sfiicioși, -oase*, adj. Sfios.

sfiiciúne, *sfiiciuni*, s.f. Fel de a fi timid, rușinos; lipsă de îndrăzneală.

sfíncter, *sfinctere*, s.n. Mușchi inelar care înconjură un orificiu și care îi determină închiderea și deschiderea.

sfínțenie s.f. Calitatea a ceea ce este sfînt.

sfínți, *sfințesc*, vb. IV. Tr. (Bis.) **1.** A trece pe cineva în rîndul sfinților. **2.** A efectua ritualul menit să confere unui obiect un caracter sacru.

sfínția, *sfințiile*, s.f. art. (Urmat de un adj. pos.) Termen de adresare către clerici.

sfínx, *sfinși*, s.m. **1.** Monstru fabulos din mitologia antică, închipuit cu corp de leu și cu cap de om. **2.** (Fig.) Personaj enigmatic.

sfiós, -oásă, *sfioși, -oase*, adj. Timid, rușinos; lipsit de îndrăzneală; (despre gesturi, atitudini) care denotă timiditate.

sfînt, -ă, *sfinți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Epitet dat divinității și celor sanctificați de biserică. **2.** Adj. Care ține de divinitate sau de religie; *locurile sfinte* = ținuturile menționate în textele religioase ca fiind cele unde ar fi trăit și propovăduit Iisus Hristos. **3.** Adj. Care constituie un obiect cult, care este slăvit. **4.** Adj. Perfect, desăvîrșit. **5.** S.m. sg. art. Dumnezeu. **6.** S.m. și f. Persoană sanctificată de biserică, după moarte. **7.** S.m. și f. Om care duce o viață curată și cucernică.

sfîr interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de un obiect cînd se învîrtește foarte repede. **2.** Cuvînt care imită zgomotul produs cînd se prăjesc alimente sau cînd se încinge pe foc o grăsime.

sfîrc, *sfîrcuri*, s.n. **1.** Vîrful moale (cartilaginos) și elastic al unor organe; mamelon **(1). 2.** Vîrful mustăților, al cozii animalelor, al biciului etc.

sfîrîí, pers. 3 *sfîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre obiecte) A produce un zgomot caracteristic, provocat de viteza cu care se mișcă sau se învîrtește; (despre păsări) a zbura bătînd repede din aripi; (despre insecte) a țîrîi. **2.** (Despre alimente sau grăsimi care se prăjesc) A produce un zgomot șuierător, caracteristic.

sfîrîiálă, *sfîrîieli*, s.f. Sfîrîit.

sfîrîít s.n. Faptul de a sfîrîi; zgomotul produs de obiecte care sfîrîie.

sfîrleáză, *sfîrleze*, s.f. Titirez **(1, 2)**; (fig.) persoană harnică, vioaie, care se mișcă repede.

sfîrșeálă, *sfîrșeli*, s.f. Senzație de slăbiciune, de leșin.

sfîrși, *sfîrșesc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce un lucru pînă la capăt, a termina, a încheia; a termina vorba. **2.** Refl. A se termina; a ajunge la capăt, a lua sfîrșit. **3.** Intr. (Despre oameni) A ajunge într-o anumită situație; a ajunge să... **4.** Refl. A slăbi, a nu mai avea putere, a se simți istovit; a se prăpădi, a muri.

sfîrșít[1] s.n. **1.** Faptul de a (se) sfîrși; partea, locul unde se sfîrșește ceva; moment final. **2.** Moarte.

sfîrșít[2]**, -ă,** *sfîrșiți, -te*, adj. Sleit de puteri, istovit.

sfîrtícă, *sfîrtic*, vb. I. Tr. A sfîșia.

sfîșiá, *sfîșii*, vb. I. Tr. A rupe în fîșii, în bucăți; (despre animale) a mușca, a rupe cu colții, cu ghearele.

sfîșietór, -oáre, *sfîșietori, -oare*, adj. Care sfîșie; (fig.) jalnic, dureros.

sfîșietúră, *sfîșieturi*, s.f. Locul unde s-a sfîșiat ceva; ruptură.

sfoáră, *sfori*, s.f. **1.** Mănunchi de fire (de in, de cînepă, de bumbac etc.) răsucite, folosit mai ales la legat. **2.** Unitate de măsură folosită în trecut pentru suprafețele de teren. **3.** Figură de gimnastică, executată pe sol sau în aer, în care picioarele sînt depărtate unul de altul pînă la 180°.

sfoiúg, *sfoiegi*, s.m. Larva unei specii de gîndac, care trăiește în făina de grîu.

sfor[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de cel ce sforăie în timpul somnului.

sfor[2] s.n. Repeziș în cursul unei ape.

sforár, *sforari*, s.m. Meseriaș care face sfori; (fig.) persoană care obișnuiește să unelteaască, să facă intrigi.

sforăí, *sfórăi*, vb. IV. Intr. A respira cu zgomot în timpul somnului.

sforăiálă, *sforăieli*, s.f. **1.** Acțiunea de a sforăi; zgomotul produs de cel care sforăie. **2.** (Fig.) Vorbărie goală și plină de ifose.

sforăít s.n. Sforăială **(1).**

sforăitór, -oáre, *sforăitori, -oare*, adj. **1.** Care sforăie. **2.** (Fig.; despre felul de exprimare al cuiva) Gol de conținut; emfatic, declamator.

sforțá, *sforțez*, vb. I. Refl. A face un efort.

sforzándo adv. (Muz.) Făcînd să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet.

sfragístică s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studierea și descrierea sigiliilor.

sfrédel, *sfredele*, s.n. **1.** Burghiu pentru lemn. **2.** Unealtă de formă specială, folosită la executarea găurilor de mină.

sfredelí, *sfredelesc*, vb. IV. Tr. A găuri (cu sfredelul); (fig.; despre priviri, despre senzații dureroase etc.) a străbate, a scormoni.

sfredelitór, -oáre, *sfredelitori, -oare*, adj. Care pătrunde (ca un sfredel), care scormonește, iscoditor; (despre gînduri, sentimente) care roade, chinuiește.

sfrijí, *sfrijesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde vlaga, a slăbi, a se jigări.

sfrijit, -ă, *sfrijiți, -te*, adj. Slab, pipernicit.

sfrîncioc, *sfrîncioci*, s.m. Gen de păsări călătoare, insectivore, mai mari decît vrăbiile, cu ciocul încovoiat și cu gheare puternice.

sfruntá, *sfruntez*, vb. I. Tr. A înfrunta.

sfruntáre, *sfruntări*, s.f. Acțiunea de *a sfrunta*; obrăznicie, nerușinare.

sfruntát, **-ă**, *sfruntați*, *-te*, adj. Obraznic, nerușinat.

show, *showuri*, s.n. Gen de spectacol muzical-distractiv, în care locul principal îl deține recitalul unui actor. Pr.: *șo*.

și s.m. Treapta a șaptea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

sialorée s.f. Secreție exagerată de salivă, întîlnită în special în cursul graviditații.

siaméz, **-ă**, *siamezi*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Thailanda (numită în trecut Siam) sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Thailandei. **3.** Adj. *Frați siamezi* sau *surori siameze* = gemeni care se nasc cu corpurile lipite (total sau parțial) între ele; *pisică siameză* = rasă de pisici, originară din sud-estul Asiei, de culoare brună și cu ochii albaștri.

sibarít, **-ă**, *sibariți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care trăiește în lux, în trîndăvie și în desfrîu.

sibílă, *sibile*, s.f. Nume dat în antichitate unor femei legendare cărora li se atribuia darul de a prezice viitorul.

sibílic, **-ă**, *sibilici*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Profetic; (p. ext.) vag, neclar, enigmatic.

sic adv. Cuvînt însemnînd „așa", folosit ca indicație, într-un text reprodus, pentru a arăta că o anumită greșeală aparține originalului.

sicativ, **-ă**, *sicativi*, *-e*, adj. (Despre uleiuri) Care se usucă repede; (substantivat, n.) substanță, folosită în vopsitorie, care se adaugă uleiurilor pentru a le mări viteza de uscare.

sicofánt, *sicofanți*, s.m. (Livr.) Denunțător.

sicomór, *sicomori*, s.m. Arbore exotic înalt, cu lemnul tare, cu fructe comestibile asemănătoare cu smochinele.

sicriu, *sicrie*, s.n. Obiect de lemn sau de metal de forma unei lăzi, în care se așază mortul pentru a fi înmormîntat.

sictír interj. (Arg.; precedat de „hai") Șterge-o! pleacă!

sictiri, *sictiresc*, vb. IV. Tr. A alunga pe cineva înjurîndu-l; (p. ext.) a înjura.

sidéf s.n. Stratul intern al valvelor și cochiliilor unor moluște, de culoare albă, lucioasă, cu irizații, din care se fac nasturi, ornamente etc.

sidefiu, **-ie**, *sidefii*, adj. Ca sideful; de culoarea sidefului.

sidélcă, *sidelci*, s.f. Perniță fixată sub cureaua hamului, pentru a proteja spinarea calului împotriva rosăturilor.

siderál, **-ă**, *siderali*, *-e*, adj. Care ține de aștri, privitor la aștri; *an sideral* = interval de timp în care Pămîntul efectuează o mișcare de revoluție în jurul Soarelui.

siderít s.n. Siderocă (1).

siderolít, *sideroliți*, s.m. Meteorit cu un conținut ridicat de fier.

siderózã, *sideroze*, s.f. **1.** Carbonat natural de fier, important minereu de fier. **2.** Afecțiune pulmonară datorită inhalării de pulberi de fier.

siderúrgic, **-ă**, *siderurgici*, *-ce*, adj. Care se referă la siderurgie.

siderurgíe s.f. **1.** Tehnica extragerii fierului și a aliajelor lui, precum și a prelucrării lor în semifabricate. **2.** Știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui.

sienít s.n. Rocă eruptivă folosită în construcții și la drumuri.

siéstă, *sieste*, s.f. Odihna de după prînz.

sieși pron. refl. Lui însuși, ei însăși.

sifilídă, *sifilide*, s.f. Erupție care apare pe piele și pe mucoase în faza a doua a sifilisului.

sífilis s.n. Boală venerică, provocată de un spirochet și transmisă prin contagiune sau ereditar.

sifilític, **-ă**, *sifilitici*, *-ce*, adj. (Adesea substantivat) Bolnav de sifilis; (despre leziuni, erupții) datorit sifilisului.

sifiánt, **-ă**, *siflanți*, *-te*, adj. (Despre respirație) Șuierător.

sífon, *sifoane*, s.n. **1.** Tub în formă de U răsturnat, folosit pentru scurgerea unui lichid de la un nivel superior la unul inferior, atunci cînd lichidul trebuie să treacă peste un obstacol mai înalt decît nivelul superior. **2.** Tub în formă de S montat pe o conductă de canalizare, care reține o cantitate de apă pentru a împiedica trecerea gazelor din canal în încăperea unde e montat tubul. **3.** Butelie de sticlă, de material plastic etc. în care se păstrează apă gazoasă; apa care se păstrează în această sticlă. **4.** Organ de locomoție în formă de pîlnie, la unele animale acvatice.

sigilá, *sigilez*, vb. I. Tr. A aplica un sigiliu.

sigilát, **-ă**, *sigilați*, *-te*, adj. Care poartă un sigiliu.

sigíliu, *sigilii*, s.n. **1.** Obiect alcătuit dintr-o placă pe care este gravată o emblemă, o efigie etc. și care se aplică, muiat în tuș, pe acte oficiale, pentru a le da valabilitate; semn imprimat pe ceva cu acest obiect. **2.** Pecete de ceară roșie.

síglă, *sigle*, s.f. Formă prescurtată (printr-o literă sau printr-un grup de litere) a unui cuvînt ori a unui titlu, care se folosește în inscripții, în texte, pe monede etc.

signál, *signale*, s.n. Semnal dat cu un fluier, cu o sirenă etc.

sígur, **-ă**, *siguri*, *-e*, **(1—4)** adj., **(5)** adv. **1.** Adj. De a cărui existență sau realizare nu se poate îndoi nimeni; pe care te poți bizui, în care poți avea încredere; (despre oameni) convins, încredințat. **2.** Adj. Care nu prezintă nici un pericol, care oferă siguranță. **3.** Adj. Care nu dă greș; ferm, hotărît. **4.** Adj. Care produce efectul dorit. **5.** Adv. Da; în mod precis, negreșit.

siguránță, **(4, 5)** *siguranțe*, s.f. **1.** Lipsă de primejdie. **2.** Lipsă de îndoială, convingere. **3.** Precizie în mișcări, în acțiuni. **4.** Dispozitiv la armele de foc, care împiedică descărcarea accidentală a armei; organ de mașină sau dispozitiv

care protejează un material sau un sistem tehnic; *siguranță electrică* = dispozitiv care asigură un circuit electric contra curenților de scurtcircuit. **5.** Dispozitiv care se introduce în broasca unei uși, pentru ca ușa să nu poată fi deschisă cu o cheie falsă. **6.** *Ac de siguranță* = ac prevăzut cu un locaș în care i se introduce vîrful pentru a nu se desprinde din locul unde este înfipt. **7.** (În trecut) Organ de stat cu atribuția de a apăra ordinea de stat burgheză.

sihástru, -ă, *sihaștri, -stre*, s.m. și f. Pustnic; (fig.) persoană care trăiește izolată de societate.

sihástri, *sihăstresc*, vb. IV. Intr. A duce viață de sihastru; a trăi izolat de lume.

sihástrie, *sihăstrii*, s.f. **1.** Viață de sihastru; (fig.) singurătate, izolare. **2.** Loc, schit unde trăiește un sihastru.

sílă, *sihle*, s.f. Pădure deasă, formată din copaci tineri.

silábă, *silabe*, s.f. Parte dintr-un cuvînt formată din unul sau mai multe sunete care se rostesc într-o singură emisiune a vocii.

silábic, -ă, *silabici, -e*, adj. Care se referă la silabe; alcătuit din silabe.

silabisí, *silabisesc*, vb. IV. Tr. A citi rar, despărțind cuvintele în silabe; a citi cu greutate.

sílă, *sile*, s.f. **1.** Sentiment de scîrbă, de dezgust, de repulsie față de cineva sau de ceva. **2.** Constrîngere; *cu sila* (sau *cu de-a sila*) = cu forța.

silén, *sileni*, s.m. (Mitol.) Nume dat satirilor bătrîni.

silépsă, *silepse*, s.f. Construcție sintactică bazată pe folosirea acordurilor în frază după asociații logice și nu după normele gramaticale obișnuite.

sílex, *silexuri*, s.n. Rocă silicioasă foarte dură; cremene.

sílf, *silfi*, s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Fiecare dintre duhurile care, împreună cu silfidele, întruchipau elementul aerului.

sílfidă, *silfide*, s.f. **1.** (În mitologia popoarelor germanice) Fiecare dintre duhurile care, împreună cu silfii, întruchipau elementul aerului. **2.** (La pl.) Familie de insecte coleoptere ale căror larve se hrănesc cu cadavre sau cu plante leguminoase; (și la sg.) insectă care face parte din această familie.

silhúi, -ie, *silhui, -ie*, adj. (Despre locuri) Acoperit cu sihle; (p. ext.) neumblat, sălbatic.

sili, *silesc*, vb. IV. **1.** Tr. A constrînge pe cineva să facă un anumit lucru. **2.** Refl. și intr. A da zor, a se grăbi; a se strădui.

silicát, *silicați*, s.m. Sare a acidului silicic, care se găsește în numeroase minerale, fiind folosit ca materie primă în industria ceramică, în metalurgie, la fabricarea sticlei etc.

silícă, *silice*, s.f. Cărămidă refractară care conține mult siliciu.

silíce s.f. Bioxid de siliciu, care se găsește în natură sub formă de cuarț, opal, agat etc., folosit la fabricarea sticlei, a betonului etc.

silícic adj. *Acid silicic* = acid oxigenat al siliciului.

silíciu s.n. Element chimic, metaloid din grupa carbonului, care se găsește în natură sub formă de silice și silicați, fiind întrebuințat în metalurgie, în unele tranzistoare etc.

silicóză, *silicoze*, s.f. Boală pulmonară profesională datorită inhalării prelungite a pulberilor de bioxid de siliciu.

silículă, *silicule*, s.f. Tip de fruct uscat dehiscent (la varză, la ridichi etc.), asemănător cu silicva.

silícvă, *silicve*, s.f. Fruct caracteristic multor specii de crucifere, alcătuit dintr-o teacă în care sînt închise semințele, fixate pe o membrană mediană.

silínță, *silințe*, s.f. Efort, străduință la muncă, rîvnă.

síliște, *siliști*, s.f. Vatra satului (sau loc unde a fost vatra unui sat).

silít, -ă, *siliți, -te*, adj. **1.** Constrîns, forțat, obligat; (despre acțiuni ale oamenilor) făcut cu sila. **2.** Nesincer, nenatural: *rîs silit.*

silitór, -oáre, *silitori, -oare*, adj. Care își dă silința; harnic, sîrguincios.

silítră s.f. Numele popular al azotatului de potasiu, folosit ca îngrășămînt agricol.

sílnic[1], *silnici*, s.m. Nume dat unor plante erbacee melifere, cu tulpini tîrîtoare și flori albastre, care cresc prin păduri.

sílnic[2]**, -ă,** *silnici, -e*, adj. Care se face în silă; forțat, impus cu forța; (în trecut) *muncă silnică* = pedeapsă judiciară grea, constînd din muncă forțată (în ocnele de sare).

silnície, *silnicii*, s.f. Constrîngere, violență; samavolnicie.

silogísm, *silogisme*, s.n. Tipul fundamental de raționament deductiv, în care dintr-o judecată universală derivă cu necesitate o nouă judecată prin intermediul unei a treia judecăți.

silóz, *silozuri*, s.n. **1.** Construcție în care se depozitează și se păstrează mari cantități de materiale, de produse agricole etc. **2.** Loc (groapă) în care se pune la macerat nutrețul, în vederea însilozării.

siluétă, *siluete*, s.f. **1.** Imagine a unei ființe, a unui lucru etc., proiectată ca o umbră pe un fond mai luminos. **2.** Talie zveltă, bine proporționată.

siluí, *siluiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face uz de forță față de cineva, a constrînge. **2.** A necinsti o femeie; a viola.

silumín s.n. Aliaj de aluminiu și siliciu din care se toarnă piese rezistente la solicitări dinamice.

silurián s.n. A treia perioadă a erei paleozoice, în care s-au dezvoltat animalele nevertebrate marine.

silván, *silvani*, s.m. (În mitologia romană) Fiecare dintre divinitățile considerate ca protectoare ale pădurilor.

silvanít s.n. Minereu de aur și de argint, de culoare argintie-cenușie cu luciu metalic.

sílvic, -ă, *silvici, -e*, adj. Care se referă la pădure sau la silvicultură.

silvícol, -ă. *silvicoli, -e*, adj. **1.** Care ține de silvicultură. **2.** (Despre plante) Care crește de obicei în păduri.

silvicultór, -oáre. *silvicultori, -oare*, s.m. și f. Lucrător specializat în silvicultură; inginer silvic.

silvicultúră s.f. Știință care are ca obiect cultura, refacerea și protecția pădurilor, precum și exploatarea rațională a lor.

silvostépă, *silvostepe*, s.f. Zona de tranziție între pădure și stepă.

simandicós, -oásă, *simandicoși, -oase*, adj. (Fam. sau peior.) Distins, respectabil.

simbiótic, -ă, *simbiotici, -e*, adj. Care trăiește în simbioză; care se referă la simbioză.

simbióză, *simbioze*, s.f. Formă de conviețuire a două organisme de specii diferite, în care ambele organisme cooperează la satisfacerea nevoilor de hrană.

simból, *simboluri*, s.n. **1.** Semn, obiect, imagine care reprezintă sau evocă o idee, o noțiune, un sentiment; procedeu expresiv în artă și literatură, prin care se sugerează o idee sau o stare sufletească. **2.** Semn convențional folosit în știință și în tehnică pentru notarea anumitor noțiuni, operații, cantități etc.

simbólic, -ă, (1) *simbolici, -e*, adj., **(2, 3)** s.f. **1.** Adj. Care are caracterul unui simbol **(1)**; care servește ca simbol. **2.** S.f. Exprimare a unor idei sau sentimente cu ajutorul simbolurilor. **3.** S.f. Știință care studiază și explică simbolurile.

simbolísm s.n. Curent literar constituit în Franța spre sfîrșitul sec. XIX și răspîndit apoi în toate literaturile europene, care, considerînd lumea reală drept un ansamblu de simboluri, căuta, *în poezie*, să interpreteze semnificațiile profunde ale lumii prin intuirea acestor simboluri.

simbolíst, -ă, *simboliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept sau reprezentant al simbolismului. **2.** Adj. Care se referă la simbolism.

simbolizá, *simbolizez*, vb. I. Tr. A exprima sau a reprezenta un simbol, a fi simbolul a...

simbriáș, -ă, *simbriași, -e*, s.m. și f. (Pop. și fam.) Persoană angajată cu simbrie.

simbríe, *simbrii*, s.f. (Pop.) Răsplată în bani sau în natură care se dădea unei persoane angajate pentru un anumit timp în serviciul cuiva.

simétric, -ă, *simetrici, -e*, adj. Care prezintă simetrie.

simetríe, *simetrii*, s.f. Proprietate a unui ansamblu de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, regularitate, ordine și armonie.

símfónic, -ă, *simfonici, -e*, adj. Privitor la simfonie; care are caracter de simfonie.

simfonie, *simfonii*, s.f. Compoziție muzicală amplă pentru orchestră, de obicei din patru părți.

simián, *simieni*, s.m. (La pl.) Subordin de mamifere primate, cu encefalul foarte dezvoltat și cu o pereche de mamele pectorale; (și la sg.) mamifer din acest subordin.

simigerie, *simigerii*, s.f. Local în care se fac și se vînd covrigi, plăcinte etc.

simigiu, *simigii*, s.m. Persoană care face sau vinde covrigi, plăcinte etc.

similár, -ă, *similari, -e*, adj. De același fel; asemănător, analog.

similitúdine, *similitudini*, s.f. Asemănare, potrivire între două lucruri, două acțiuni etc.

siminíc s.m. v. **siminoc.**

siminichíe, *siminichii*, s.f. Arbust mic, cu flori galbene, ale cărui frunze sînt întrebuințate în medicină ca purgativ și diuretic.

siminóc, *siminoci*, s.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene dispuse în capitule. Var.: **siminíc** s.m.

simpátic, -ă, *simpatici, -e*, adj. **1.** Care place, care inspiră simpatie. **2.** *Cerneală simpatică* = cerneală întrebuințată la scrierea secretă, care devine vizibilă numai prin încălzire sau după developare chimică. **3.** *Sistem nervos simpatic* (sau, substantivat, n., *marele simpatic*) = parte a sistemului nervos, care reglează funcțiile glandelor și ale organelor interne.

simpatíe, *simpatii*, s.f. **1.** Atracție, afinitate pe care o simte cineva față de o persoană (sau pe care o inspiră unei persoane). **2.** (Med.) Legătură, raport între două organe simetrice, datorită căruia atunci cînd unul dintre ele este afectat, suferă și celălalt.

simpatizá, *simpatizez*, vb. I. Tr. A nutri sentimente de simpatie față de o persoană, față de o cauză etc.; (intr.) a împărtăși sentimentele, aspirațiile, ideile, convingerile cuiva.

simpatizánt, -ă, *simpatizanți, -te*, s.m. și f. Persoană care împărtășește aspirațiile unei grupări politice, artistice, sportive etc., fără a fi membru al ei.

simplicitáte s.f. Simplitate.

simplificá, *simplific*, vb. I. Tr. A face să fie mai simplu; (mat.) a transforma o egalitate într-o egalitate echivalentă, de formă mai simplă.

simplíst, -ă, *simpliști, -ste*, adj. Care judecă lucrurile în mod superficial, unilateral.

simplitáte s.f. Însușirea de a fi simplu; (p. ext.) naturalețe, lipsă de afectare, de rafinament.

simplu, -ă, *simpli, -e*, adj. **1.** Format dintr-un singur element sau din elemente omogene; care nu este amestecat sau complicat; (gram.) *timp simplu* = timp al verbului alcătuit fără verbe auxiliare. **2.** (Despre oameni) Lipsit de artificialitate, sincer, neprefăcut. **3.** Care este ușor de înțeles, de făcut, de manipulat. **4.** (Despre probe sportive; și substantivat, n.) Care se dispută numai între doi adversari. **5.** Lipsit de podoabe, modest; (despre oameni) lipsit de cultură (și de inteligență). **6.** (Precedînd substantivul pe care îl determină, înlocuiește un adverb) Numai, doar, nimic mai mult decît.

simpózion, *simpozioane*, s.n. Discuție asupra unei teme de actualitate din domeniul literaturii, științei etc., pe baza unor scurte expuneri în fața și cu participarea publicului.

simptóm, *simptome*, s.n. Tulburare funcțională sau senzație anormală resimțită de cineva și care poate indica prezența unei boli; (fig.) indiciu al unei stări anormale, individuale sau sociale.

simptomátic, -ă, *simptomatici, -e*, adj. Referitor la simptomele unei boli; (fig.) care indică existența unei stări de lucruri; semnificativ.

simț, *simțuri*, s.n. Funcție a organismului prin care se recepționează și se prelucrează anumiți excitanți externi și interni; capacitatea omului de a înțelege, de a judeca; *simț practic* = îndemînare de a rezolva diferite probleme concrete.

simțămînt, *simțăminte*, s.n. Sentiment.

simți, *simt*, vb. IV. **1.** Tr. A percepe ceva prin intermediul organelor de simț; a băga de seamă, a observa. **2.** Refl. A fi conștient de propria sa stare fizică. **3.** Tr. A fi mișcat, impresionat de ceva. **4.** Tr. A avea impresia că... **5.** Refl. A-da dovadă de bun-simț.

simțire, *simțiri*, s.f. Faptul de *a simți;* starea omului care este conștient de ceea ce se petrece în jurul lui.

simțit, -ă, *simțiți, -te*, adj. Plin de bun-simț, cu bun-simț.

simțitór, -oáre, *simțitori, -oare*, adj. **1.** Care se impresionează ușor, plin de sensibilitate. **2.** (Adesea adverbial) Apreciabil, considerabil.

simulá, *simulez*, vb. I. Tr. A face să pară adevărat ceva ce nu este în realitate; a crea o impresie falsă; a se preface.

simulácru, *simulacre*, s.n. Aparență înșelătoare; acțiune simulată.

simulatór, *simulatoare*, s.n. Complex tehnic pentru simularea condițiilor în care se desfășoară un zbor spațial, în vederea cunoașterii acestora și a preîntîmpinării unor dificultăți în timpul zborului.

simultán, -ă, *simultani, -e*, adj. (Despre evenimente, acțiuni) Care are loc în același timp cu altceva.

simultaneitáte s.f. Însușirea unor acțiuni sau evenimente de a fi simultane.

simún s.n. Vînt puternic, cald și uscat, care bate în Sahara și în Arabia.

sinagógă, *sinagogi*, s.f. Casă de rugăciune sau templu mozaic.

sinalagmátic, -ă, *sinalagmatici, -e*, adj. (Jur., despre contracte) Care dă naștere la obligații reciproce între părțile contractante.

sinantróp, *sinantropi*, s.m. Om fosil (descoperit în China), care a trăit acum 700 000 de ani și care prezintă un amestec de caractere primitive și caractere evoluate.

sinapísm, *sinapisme*, s.n. Cataplasmă cu făină de muștar.

sinaxár, *sinaxare*, s.n. Carte care cuprinde, pe scurt, viețile sfinților.

sincer, -ă, *sinceri, -e*, adj. Care exprimă adevărul; neprefăcut, fără gînduri ascunse.

sinceritáte s.f. Însușirea de a fi sincer.

sinchisí, *sinchisesc*, vb. IV. Refl. (Mai ales în construcții negative) A-i păsa cuiva de cineva sau de ceva.

sinclinál, *sinclinale*, s.n. Cută a straturilor din scoarța Pămîntului, avînd aspectul unei albii cu concavitatea în sus.

sincopát, -ă, *sincopați, -te*, adj. **1.** (Muz.) Caracterizat prin folosirea sincopei. **2.** (Despre vocale) Dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă (3).

sincópă, *sincope*, s.f. **1.** Pierderea bruscă a cunoștinței, datorită întreruperii activității inimii. **2.** (Muz.) Efect ritmic, dinamic obținut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe timpul slab anterior. **3.** Dispariția unei vocale (sau a unui grup de vocale) neaccentuate dintre două consoane ale unui cuvînt.

sincretísm, *sincretisme*, s.n. Contopire într-o stare încă nediferențiată, specifică fazelor primitive de dezvoltare a culturii, a unor elemente diferite, în special artistice, literare, filozofice.

sincrociclotrón, *sincrociclotroane*, s.n. (Fiz.) Fazotron.

sincrofazotrón, *sincrofazotroane*, s.n. Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, al cărui principiu de funcționare îmbină elemente ale sincrotronului cu elemente ale fazotronului.

sincrón, -ă, *sincroni, -e*, adj. Sincronic; *mașină sincronă* = mașină electrică de curent alternativ a cărei turație de regim este constantă și proporțională cu frecvența tensiunii la borne.

sincrónic, -ă, *sincronici, -e*, adj. **1.** (Despre fapte, evenimente, fenomene) Care există sau se produce în același timp cu altul; simultan, concomitent. **2.** Care este considerat independent de evoluția istorică; static.

sincronía s.f. Ansamblul fenomenelor lingvistice considerate într-o anumită perioadă din istoria unei limbi.

sincronísm, *sincronisme*, s.n. Faptul de a fi sincronic; proprietate a unor fenomene periodice asemănătoare de a se desfășura simultan, în mod paralel.

sincronizá, *sincronizez*, vb. I. Tr. **1.** A face ca două acțiuni, mișcări etc. să se desfășoare în același timp, începînd și terminîndu-se în aceleași momente. **2.** A realiza, într-un film, concordanța dintre imagine și sunet.

sincronizatór, *sincronizatoare*, s.n. **1.** Aparat folosit în cinematografie pentru a realiza concordanța între imagine și sunet. **2.** Ansamblu de dispozitive pentru sincronizarea automată a mașinilor sincrone.

sincrotrón, *sincrotroane*, s.n. Accelerator ciclic folosit pentru obținerea electronilor de mare energie, în care se realizează un sincronism între mișcarea de rotație a electronilor și variația tensiunii acceleratoare.

sindactílie s.f. Malformație congenitală constînd în lipirea a două sau a mai multor degete de la mîini ori de la picioare.

sindicál, -ă, *sindicali, -e*, adj. Care ține de sindicat; privitor la sindicat.

sindicalísm s.n. Curent în mișcarea muncitorească, dezvoltat la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care reduce lupta clasei muncitoare la reforme economico-sociale, obținute cu ajutorul sindicatelor.

sindicát, *sindicate,* s.n. **1.** Organizație profesională de masă a clasei muncitoare și a altor oameni ai muncii, al cărei scop este apărarea și promovarea intereselor politice, economice și sociale ale acestora. **2.** (Ec.; în capitalism) Uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile membre își mențin independența de producție dar și-o pierd pe cea de desfacere, vînzarea mărfurilor, uneori și achiziționarea materiilor prime, făcîndu-se printr-un oficiu comun.

sindrofíe, *sindrofii,* s.f. Petrecere organizată în familie.

sindróm, *sindroame,* s.n. Grup de semne și simptome care apar împreună în cursul unei boli, alcătuind nota ei caracteristică.

sine pron. refl. **1.** (La pers. 3 pentru toate genurile și numerele) Are funcție de complement direct al unui verb reflexiv: *numai pe sine se vede.* **2.** Are funcție de atribut, complement indirect sau circumstanțial: *mulțumire de sine; îl păstrează pentru sine; de la sine* = fără ajutorul nimănui; din proprie inițiativă; (substantivat) *în sinea mea (a ta* etc.) = *în propria conștiință.*

sineálă s.f. (Pop.) Albăstreală pentru rufe.

sinécdocă, *sinecdoce,* s.f. Figură de stil care lărgește sau restrînge sensul unui cuvînt, prin folosirea întregului în locul părții (sau invers), a particularului în locul generalului (sau invers) etc.

sinecúră, *sinecuri,* s.f. Slujbă, funcție bine retribuită, pentru care nu se depune o muncă corespunzătoare sau nici un fel de muncă.

sinecuríst, -ă, *sinecuriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care deține o sinecură.

sineli vb. IV. v. sinili.

sinelíu, -ie adj. v. **sinilíu.**

sinergíe s.f. Asociație a mai multor organe sau țesuturi pentru îndeplinirea aceleiași funcțiuni.

sinestezíe, *sinestezii,* s.f. (Med.) Tulburare de sensibilitate constînd din apariția unei duble senzații după o singură excitație.

sinét, *sineturi,* s.n. (Înv.) **1.** Act, document, hrisov. **2.** Adeverință, chitanță.

singulár, -ă, *singulari, -e,* adj. **1.** *Număr singular* (și substantivat, n.) = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. **2.** Care se referă la un singur exemplar dintr-o categorie, care ocupă un loc aparte în cadrul unei categorii; (fil.; substantivat, n.) categorie care reflectă un singur exemplar dintr-o clasă de lucruri.

singularizá, *singularizez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) distinge, a (se) deosebi de alții.

singur, -ă, *singuri, -e,* adj. **1.** Neînsoțit de nimeni; fără nimeni alături; izolat, retras. **2.** Prin forțele sale, din proprie inițiativă; (despre lucruri, aparate etc.) care acționează de la sine. **3.** (Precedînd substantivul pe care îl determină) Numai unul; (în construcții negative) nici unul: *n-a spus un singur cuvînt.* **4.** Eu însumi, chiar eu (tu etc.).

singurátic, -ă, *singuratici, -e,* adj. Care trăiește izolat, retras; (despre lucruri) care se află departe de alte lucruri.

singurătáte, *singurătăți,* s.f. **1.** Faptul de a fi singur; starea celui care trăiește singuratic. **2.** Loc retras; pustietate.

singurél, -eă, -ícă, *singurei, -ele,* adj. Diminutiv al lui *singur; singur-singurel* = singur de tot.

sinie, *sinii,* s.f. Tavă mare, rotundă, în care se coc bucate în cuptor sau pe care se aduc la masă.

sinili, *sinilesc,* vb. IV. Tr. (Reg.) A clăti rufele în sineală. Var.: **sineli** vb. IV.

sinilíu, -ie, *sinilii,* adj. (Reg.) De culoarea sinelii; albăstrui. Var.: **sinelíu, -ie** adj.

sinistrát, -ă, *sinistrați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care a suferit pagube mari de pe urma unui incendiu sau a unei calamități naturale.

sinístru, -ă, *sinistri, -stre,* adj. Care îngrozește, înspăimîntător; oribil.

sinód, *sinoade,* s.n. Adunare de ierarhi care constituie forul suprem al bisericii ortodoxe.

sinodál, -ă, *sinodali, -e,* adj. Privitor la sinod; care emană de la un sinod.

sinológ, *sinologi,* s.m. Specialist în sinologie.

sinologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul limbii, istoriei și culturii poporului chinez.

sinoním, sinonime, s.n. Cuvînt sau expresie care are același înțeles cu alt cuvînt sau cu altă expresie.

sinonímic, -ă, *sinonimici, -e,* adj. Privitor la sinonime sau la sinonimie.

sinonímie s.f. Însușire a unor cuvinte, expresii sau construcții gramaticale de a avea același înțeles cu altele; situația în care se află două sau mai multe sinonime.

sinóptic, -ă, *sinoptici, -e,* adj. (Despre tabele, date etc.) Întocmit astfel încît să permită o privire generală asupra tuturor părților care compun un tot; *hartă sinoptică* = hartă pe care se înscriu principalele elemente meteorologice de pe cuprinsul unei regiuni la o anumită oră.

sinoviál, -ă, *sinoviali, -e,* adj. Privitor la sinovie; care secretează sinovie.

sinovíe s.f. Lichid seros de culoare galbenă, secretat de membrana care căptușește articulațiile, cărora le asigură buna funcționare.

sinovíță, *sinovite,* s.f. Inflamație a membranei sinoviale.

sintáctic, -ă, *sintactici, -e,* adj. Care se referă la sintaxă.

sintágmă, *sintagme,* s.f. Unitate semantică-sintactică stabilă, formată dintr-un grup de două sau mai multe cuvinte între care există anumite raporturi.

sintáxă, *sintaxe,* s.f. Parte a gramaticii care studiază regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

sinterizáre s.f. Operație de realizare a unor piese prin încălzirea unor pulberi și presarea lor în forme speciale.

sintétic, -ă, *sintetici, -e,* adj. **1.** Privitor la sinteză; care ține de sinteză, care se obține prin sinteză; *limbă sintetică* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă de obicei prin adăugarea de afixe la tema cuvîntului. **2.** (Despre compuși chimici) Care se obține pe cale artificială.

sintetizá, *sintetizez,* vb. I. Tr. A realiza o sinteză; a uni prin sinteză.

sintézǎ, *sinteze,* s.f. **1.** Metodă științifică generală prin care se reunesc, în întregul din care fac parte, elementele obținute printr-o analiză prealabilă. **2.** Operație prin care se obține un compus chimic din elementele lui componente sau din compuși chimici mai simpli.

sintoníe s.f. Egalitate a frecvențelor de oscilație ale mai multor sisteme (circuite electrice, pendule etc.).

sinucíde, *sinucid,* vb. III. Refl. A-și lua singur viața, a se omorî.

sinucídere, *sinucideri,* s.f. Faptul de *a se sinucide;* suprimarea propriei vieți.

sinucigáș, -ă, *sinucigași, -e,* s.m. și f. Persoană care și-a luat (sau a încercat să-și ia) singură viața.

sinuós, -oásă, *sinuoși, -oase,* adj. (Despre ape, drumuri etc.) Cotit, șerpuitor.

sinuozitáte, *sinuozități,* s.f. Cotitură, curbă a unui drum, a unui curs de apă etc.

sínus[1], *sinusuri,* s.n. **1.** Cavitate neregulată în interiorul unui os cranian. **2.** Canal dilatat care colectează sîngele venos dintr-o anumită regiune a organismului.

sínus[2], *sinusuri,* s.n. Funcție trigonometrică a unui unghi ascuțit dintr-un triunghi dreptunghic, egală cu raportul dintre lungimea catetei opusă unghiului respectiv și lungimea ipotenuzei.

sinusoidál, -ă, *sinusoidali, -e,* adj. Privitor la sinusoidă; în formă de sinusoidă.

sinusoídă, *sinusoide,* s.f. Curbă plană care reprezintă, într-un sistem de coordonate rectangulare, valorile sinusului[2], în funcție de valorile unghiului respectiv.

sinuzál, -ă, *sinuzali, -e,* adj. Care se referă la sinus[1].

sinuzíță, *sinuzite,* s.f. Inflamație a mucoasei sinusului nazal.

sionísm s.n. Doctrină politică și mișcare naționalistă apărută la sfîrșitul sec. XIX în rîndurile burgheziei evreiești din țările europene, care și-a propus întemeierea unui stat național evreiesc pe teritoriul Palestinei, înainte de crearea statului Israel (1947).

sioníst, -ă, *sioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la sionism; care aparține sionismului. **2.** S.m. și f. Adept al sionismului.

sipet, *sipete,* s.n. Cufăr de lemn cu capac boltit (uneori decorat și ferecat cu cercuri de fier) în care se păstrează haine sau obiecte de valoare.

sipícă, *sipici,* s.f. Numele a două plante erbacee, una cu tulpina ramificată, cu frunze păroase și flori albe-albăstrii, cealaltă cu flori gălbui-roșietice, întrebuințată în medicină.

síre s.m. Titlu cu care se adresează cineva unui rege sau unui împărat.

sireáp, -ă, *sirepi, -e,* adj. (Despre cai) Iute, greu de stăpînit. Var.: **sirép, sireápă** adj.

sirénă, *sirene,* s.f. **1.** Aparat care produce sunete de mare intensitate, folosit pentru semnalizări în navigație, în fabrici etc. **2.** (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă închipuită ca avînd partea superioară a corpului de femeie și partea inferioară de pește, care, prin cîntecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase.

sirép, sireápă adj. v. **sireap.**

siríngă s.f. v. **seringă.**

siróco s.n. Vînt cald și foarte uscat care bate în țările mediteraneene, cauzînd pagube mari.

siróp, *siropuri,* s.n. Soluție densă de zahăr în apă sau în sucuri vegetale.

sisál, *sisali,* s.m. Plantă textilă din regiunile tropicale, din ale cărei frunze se extrag fibre pentru confecționarea sforilor, funiilor etc.

sistá, *sistez,* vb. I. Tr. A întrerupe, a opri, a suspenda o activitate.

sistém, *sisteme,* s.n. **1.** Ansamblu de elemente aflate într-o relație de interdependență și de interacțiune, care funcționează ca un întreg organizat; *sistemul solar* (sau *planetar)* = ansamblu alcătuit din Soare împreună cu totalitatea corpurilor cerești care gravitează în jurul lui; *sistem de ecuații* = ansamblu format din mai multe ecuații cu aceleași necunoscute, care trebuie rezolvate împreună pentru a se obține valorile necunoscutelor; *sistem tehnic* = ansamblu unitar compus cel puțin în parte din corpuri solide, folosit în industrie, în transporturi, în agricultură etc. (ex. mașini, aparate, instalații etc.); *sistem fizic* = ansamblu de instrumente, aparate, corpuri și cîmpuri de forță cu ajutorul cărora se cercetează un fenomen fizic; *sistem fizico-chimic* = sistem fizic în care au loc schimbări în compoziția chimică a corpurilor ce-l alcătuiesc. **2.** (Geol.) Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice. **3.** Ansamblu coerent de idei științifice sau filozofice. **4.** Mod de organizare a unui proces, a unei activități etc.; *sistem informațional* = ansamblu de procedee și mijloace de colectare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor, ministerelor etc.

sistemátic, -ă, *sistematici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la un sistem; care este alcătuit după un sistem. **2.** Adj. (Adesea adverbial) Care se efectuează după un plan, după o metodă; (p. ext.) care se exercită cu stăruință, în mod constant. **3.** S.f. (Biol.) Știința identificării și clasificării organismelor vii.

sistematizá, *sistematizez,* vb. I. Tr. **1.** A aranja, a dispune ceva după un anumit sistem. **2.** A organiza o activitate după un plan. **3.** A organiza elementele unei științe, ale unei expuneri, după un anumit sistem.

sistematizáre, *sistematizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a sistematiza;* ordonare, clasare după un anumit sistem. **2.** Îmbinare armonioasă a elemente-

lor care alcătuiesc o localitate, o zonă cu o anumită destinație etc.; ramură a urbanisticii care se ocupă cu proiectarea și reorganizarea științifică a localităților.

sistematizát, -ă, *sistematizați, -te*, adj. Dispus după un sistem; (despre orașe) reorganizat după un anumit plan.

sístolă, *sistole*, s.f. Fază de contractare a inimii, cînd sîngele este expulzat din auricule în ventricule sau din ventricule în artera pulmonară și în aortă.

sistólic, -ă, *sistolici, -e*, adj. Privitor la sistolă; care ține de sistolă.

sitár, *sitari*, s.m. Pasăre călătoare de mărimea unui porumbel, cu ciocul lung, drept și subțire, vînată pentru carnea ei gustoasă.

sită, *site*, s.f. **1.** Obiect de uz casnic format dintr-o țesătură de fire textile sau metalice, fixată într-un cadru circular de lemn sau de metal și servind pentru a cerne făina. **2.** (Tehn.) Țesătură de fire textile ori metalice sau tablă perforată folosită pentru separarea granulelor de diferite dimensiuni dintr-un amestec granular sau pulverulent. **3.** Pînză deasă de sîrmă, așezată ca protecție la geamuri, la dulapuri etc.

sitișcă, *sitiști*, s.f. (Reg.) Strecurătoare folosită în gospodărie.

sitronádă s.f. v. **citronadă.**

situá, *situez*, vb. I. **1.** Refl. A ocupa un anumit loc într-o ierarhie, într-o ordine; (p. ext.) a lua o anumită atitudine față de o problemă. **2.** Tr. și refl. A (se) așeza într-un anumit loc, într-un anumit fel.

situát, -ă, *situați, -te*, adj. (Despre oameni) Care are o bună situație materială; bogat.

situáție, *situații*, s.f. **1.** Ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o persoană, o colectivitate, o țară etc. din punct de vedere social, economic, politic etc. **2.** Poziție socială sau materială în care se află cineva; (p. ext.) avere. **3.** (Fig.) Dispoziție sufletească (bună sau rea). **4.** Dare de seamă, raport (administrativ etc.).

situațiónal, -ă, *situațiónali, -e*, adj. Care se referă la o situație, care este considerat din punctul de vedere al situației pe care o ocupă.

sîc interj. Cuvînt prin care cineva își exprimă satisfacția răutăcioasă față de un necaz al altuia.

sîcîí, *sîcii*, vb. IV. Tr. A necăji mereu pe cineva, a nu-i da pace.

sîcîiálă, *sîcîieli*, s.f. Faptul de a sîcîi.

sîcîitór, -oáre, *sîcîitori, -oare*, adj. Care sîcîie, care enervează.

sîmbătă, *sîmbete*, s.f. A șasea zi a săptămînii; (adverbial, în forma *sîmbăta*) în fiecare sîmbătă.

sîmbovînă, *sîmbovine*, s.f. Arbore înalt pînă la 20 m, cu flori verzi-gălbui și cu fructe comestibile, asemănătoare cu cireșele, cultivat uneori ca plantă ornamentală.

sîmbrâș, *sîmbrași*, s.m. (Înv. și reg.) Persoană care se întovărășește cu alta pentru arat, pentru alcătuirea unei stîni etc.

sîmbră, *sîmbre*, s.f. (Înv. și reg.) Întovărășire între mai multe persoane pentru arat, pentru alcătuirea unei stîni etc.

sîmbure, *sîmburi*, s.m. **1.** Partea cu înveliș lemnos din interiorul unor fructe, care conține sămînța; partea moale a seminței, în care se află substanța germinativă. **2.** (Fig.) Miez, germen al unei idei, al unei teorii. **3.** (Fig.) Particică, fărîmă: *un sîmbure de adevăr.*

sîmburós, -oásă, *sîmburoși, -oase*, adj., s.f. pl. **1.** Adj. (Despre fructe) Care are (mulți) sîmburi. **2.** S.f. pl. Grup de pomi care fac fructe cu sîmburi.

sîn, (1) *sîni*, s.m., **(2—5)** *sînuri*, s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cele două mamele (sau ambele mamele) ale femeilor. **2.** S.n. Partea din față a corpului omenesc; piept. **3.** S.n. Spațiul dintre piept și cămașa încinsă la brîu (în care se pot ține lucruri, ca într-o pungă). **4.** S.n. (Pop.) Loc din corpul femeii în care se formează fătul. **5.** S.n. (Fig.) Mijloc, miez, centru.

sîneáță, *sînețe*, s.f. (Înv.) Pușcă primitivă, cu cremene.

sînge s.n. **1.** Lichid de culoare roșie, alcătuit din plasmă, globule roșii și globule albe, care circulă prin vene și artere, asigurînd nutriția și oxigenarea corpului la animalele superioare; *cu sînge rece* = calm, cu luciditate; *frați de sînge* = frați avînd același tată și aceeași mamă; *de sînge albastru* = de neam mare, nobil. **2.** *Sîngele-voinicului* = numele a două specii de plante din familia orhideelor, cu flori roșii-purpurii parfumate, și al unei plante agățătoare din familia leguminoaselor, cu flori roșii.

sînger, *sîngeri*, s.m. Arbust înalt pînă la 4 m, cu ramuri purpurii toamna și iarna, cu flori albe și fructe negricioase.

sîngerá, *sîngerez*, vb. I. Intr. A pierde sînge; a fi rănit; (despre răni) a lăsa să curgă sînge.

sîngerát, -ă, *sîngerați, -te*, adj. Care sîngerează; plin de sînge, rănit; (despre ochi) injectat, congestionat.

sîngeríu, -íe, *sîngerii*, adj. De culoarea sîngelui; roșu.

sîngerós, -oásă, *sîngeroși, -oase*, adj. **1.** Crud, nemilos, crunt; (despre întîmplări, evenimente) însoțit de vărsare de sînge; plin de cruzime. **2.** Care are mult sînge; (despre ochi) congestionat, injectat.

sînziánă, *sînziene*, s.f. **1.** (Bot.) Drăgaică **(1, 4). 2.** (În superstiții) Ființă fantastică, răutăcătoare.

sîrb, -ă, *sîrbi, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Serbia (Iugoslavia) sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Serbiei.

sîrbă, *sîrbe*, s.f. Numele unui dans popular românesc.

sîrbésc, -éască, *sîrbești*, adj. Care se referă la sîrbi; propriu sîrbilor.

sîrbísm, *sîrbisme*, s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba sîrbă de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

sîrboáică, *sîrboaice*, s.f. Femeie care face parte din poporul sîrb.

sîrbocroátă adj. *Limba sîrbocroată* (și substantivat) = limbă slavă vorbită de sîrbi și de croați.

sîrg s.n. *De* (sau *cu*) *sîrg* = repede, cu grabă.

sîrgui, *sîrguiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A-și da silința, a se strădui.

sîrguincíos, -oásă, *sîrguincioși, -oase*, adj. Sîrguitor.

sîrguință s.f. Silință, străduință, zel.

sîrguitór, -oáre, *sîrguitori, -oare*, adj. Harnic, silitor.

sîrmă, *sîrme*, s.f. Fir subțire de metal, având numeroase întrebuințări.

sîsîi, *sîsîi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre gîște, șerpi) A scoate sunete asemănătoare cu un „s" prelungit. **2.** (Despre oameni) A vorbi defectuos, pronunțînd „s" în loc de „ș".

sîsiiác, *sîsiiece*, s.n. Hambar pentru păstrat cerealele, construit din scînduri sau din nuiele.

sîsîit s.n. Faptul de a sîsîi; sunetul scos de cel care sisîie.

sîsîitúră, *sîsîituri*, s.f. **1.** Sîsîit. **2.** Sunet rezultat din rostirea repetată a interjecției „ss" cu scopul de a obține liniște.

slab, -ă, *slabi, -e*, adj. **1.** Care nu are (multă) grăsime; (despre mîncări) gătit cu grăsime puțină. **2.** Lipsit de vlagă, de putere; (fig.) lipsit de tărie morală, de fermitate. **3.** (Despre obiecte) Fără rezistență; (despre pămînt) neroditor; (despre soluții) diluat. **4.** (Despre opere artistice, literare sau științifice) Lipsit de valoare, mediocru.

slad s.n. Malț.

slai, *slaiuri*, s.n. **1.** Oplean. **2.** Fiecare dintre scîndurile care formează părțile laterale ale unei ambarcații.

slálom, *slalomuri*, s.n. Coborîre pe schiuri constînd dintr-o succesiune de viraje; probă din schiul alpin în care concurentul trebuie să treacă prin anumite puncte obligatorii.

slátină, *slatine*, s.f. Izvor de apă (minerală) sărată; teren mlăștinos și sărat.

slav, -ă, *slavi, -e*, subst., adj. **1.** S.m. (La pl.) Nume generic dat popoarelor care alcătuiesc populațiile de bază din U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria și Iugoslavia; (s.m. și f.) persoană care face parte din una dintre aceste populații. **2.** Adj. Care se referă la slavi **(1)**, care aparține slavilor; *limbă slavă* = fiecare dintre limbile popoarelor slave; (substantivat, f.) *slava veche* = limba textelor slave religioase din sec. IX—XI.

slávă, *slăvi*, s.f. **1.** Faimă, glorie; laudă, preamărire. **2.** Înaltul cerului, văzduh.

slavíst, -ă, *slaviști, -ste*, s.m. și f. Specialist în slavistică.

slavístică s.f. Totalitatea disciplinelor care studiază limba, istoria și cultura popoarelor slave.

slavón, -ă, *slavoni, -e*, adj. Slav **(2)**; *limba slavonă* (și substantivat, f.) = limba redacțiilor tîrzii ale vechii slave.

slavonéște adv. În limba slavonă.

slăbănóg, -oágă, *slăbănogi, -oage*, adj., s.m. **1.** Adj. Slab, lipsit de putere, de vlagă. **2.** S.m. Plantă erbacee din regiunile de munte, înaltă pînă la 120 cm, cu flori glabene cu puncte roșii, folosită pentru proprietățile ei diuretice.

slăbí, *slăbesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre ființe) A deveni mai slab, a pierde din greutate; a-și pierde vlaga, puterea. **2.** Intr. (Despre organe ale corpului, despre facultăți etc.) A nu mai funcționa normal. **3.** Intr. (Despre abstracte) A pierde din intensitate; (despre procese în desfășurare) a încetini ritmul. **4.** Tr. A da drumul dintr-o strînsoare, a face să fie mai puțin strîns.

slăbiciúne, *slăbiciuni*, s.f. **1.** Lipsă de forță fizică; senzație de pierdere a puterilor; (fig.) lipsă de energie, de fermitate. **2.** Afecțiune, înclinație pentru cineva sau pentru ceva.

slăbít, -ă, *slăbiți, -te*, adj. Care a devenit slab; lipsit de puteri, de vlagă.

slănină s.f. Stratul de grăsime aflat între pielea și carnea porcului; parte din această grăsime, folosită ca aliment.

slăví, *slăvesc*, vb. IV. Tr. A lăuda, a preamări, a glorifica.

sleí, *sleiesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre substanțe grase) A se închega, a se solidifica (prin răcire). **2.** Tr. A seca o fîntînă (pentru a o curăța); (fig.) a secătui pe cineva de bani; a epuiza ceva.

sleít, -ă, *sleiți, -te*, adj. (Despre substanțe grase) Închegat, solidificat (prin răcire).

slinós, -oásă, *slinoși, -oase*, adj. Murdar, jegos, soios.

slip[1], *slipuri*, s.n. Chiloți de baie foarte scurți.

slip[2], *slipuri*, s.n. Plan înclinat de pe care sînt coborîte pe apă hidroavioanele.

slóbod, -ă, *slobozi, -de*, adj. **1.** Liber; în stare de libertate; (despre țări, popoare) neatîrnat, independent. **2.** Care poate acționa după dorința sau voința sa. **3.** (Despre legături) Care permite mișcări libere, care nu strînge prea tare.

slobozénie, *slobozenii*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Libertate. **2.** Neatîrnare.

slobozí, *slobód*, vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A pune în libertate; a lăsa în libertate (un animal). **2.** A permite cuiva să plece. **3.** A elibera dintr-o strînsoare, dintr-o legătură; a lăsa să cadă (din mînă). **4.** A descărca o armă de foc.

slobozíe, *slobozii*, s.f. (Înv.) Sat întemeiat pe un loc pustiu sau refăcut după părăsirea lui de către locuitori, care se bucura de anumite privilegii domnești.

slogán, *sloganuri*, s.n. Formulă care exprimă succint țelurile (politice, economice), ale unui grup, ale unei organizații etc. ori o problemă de actualitate.

sloi, *sloiuri*, s.n. Bloc de gheață care plutește pe o apă înainte de înghețul total sau după dezghețul acesteia.

slovác, -ă, *slovaci, -e*, s.m. și f. adj., **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Slovaciei (Cehoslovacia). **2.** Adj. Care se referă la Slovacia sau la

populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de slovaci.

slóvă, *slove*, s.f. (Pop.) Literă (chirilică); scriere; alfabet.

slovén, -ă, *sloveni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Sloveniei (Iugoslavia). **2.** Adj. Care se referă la Slovenia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de sloveni.

slovenéște adv. Ca slovenii; în limba slovenă.

slugărnic, -ă, *slugarnici, -e*, adj. Care are o atitudine umilă față de cei pe care îi slujește; lipsit de demnitate.

slúgă, *slugi*, s.f. **1.** (Rar) Persoană angajată să muncească în serviciul, în gospodăria cuiva. **2.** (Fig.) Persoană care se supune orbește voinței altuia.

slugări, *slugăresc*, vb. IV. **1.** Intr. (Rar) A munci ca slugă la un stăpîn. **2.** Tr. A sta în preajma cuiva, executîndu-i cu umilință ordinele.

slugărnicí, *slugărnicesc*, vb. IV. Intr. A slugări.

slugărnicíe, *slugărnicii*, s.f. Atitudinea persoanei slugarnice; servilism.

slúger, *slugeri*, s.m. (Înv.) Dregător în Țara Românească și Moldova, însărcinat în special cu aprovizionarea curții domnești și a armatei. Var.: **súlger** s.m.

sluj s.n. invar. *A sta* (sau *a face*) *sluj* = (despre cîini) a se ridica în două picioare; (fig., despre oameni) a fi slugarnic, a se umili.

slujbáș, -ă, *slujbași, -e*, s.m. și f. (Înv.) Funcționar.

slújbă, *slujbe*, s.f. **1.** Ocupație, serviciu la o instituție sau la o întreprindere. **2.** Serviciu religios.

sluji, *slujesc*, vb. IV. **1.** Intr. A munci în gospodăria cuiva, a fi în serviciul unui stăpîn. **2.** Refl. A se servi de cineva sau de ceva, a utiliza ceva; (intr.; despre obiecte) a servi la ceva. **3.** Intr. A oficia o slujbă religioasă.

slujitór, -oáre, *slujitori, -oare*, s.m. și f. **1.** (Astăzi rar) Slugă, servitor. **2.** (Înv.) Slujbaș; oștean în slujba domnului sau a unui boier.

slujitorîme s.f. (Înv.) Mulțime de slujitori; totalitatea slujitorilor țării sau ai unei curți domnești ori boierești.

slújnică, *slujnice*, s.f. (Rar) Servitoare.

slut, -ă, *sluți, -te*, adj., s.m. și f. (Om) schilod, pocit, diform; (om) foarte urît.

sluténie, *slutenii*, s.f. Faptul de a fi slut; ființă urîtă, pocitanie.

slutí, *slutesc*, vb. IV. Tr. A face să devină slut, a poci, a urîți.

smalț, *smalțuri*, s.n. **1.** Email. **2.** Substanță lucioasă, de culoare albă, care acoperă suprafața vizibilă a dinților.

smarágd s.n. v. **smarald**.

smaráld, *smaralde*, s.n. Piatră prețioasă de culoare verde-deschis, foarte transparentă. Var.: **smarágd** s.n.

smălțui, *smălțuiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi obiecte de metal sau de ceramică cu un strat de smalț.

smălțuit, -ă, *smălțuiți, -te*, adj. Acoperit cu smalț; emailat.

smead, -ă, *smezi, -de*, adj. (Despre oameni) Cu fața negricioasă.

smerénie s.f. Atitudine respectuoasă, supusă, umilă; (bis.) evlavie, cucernicie.

smerí, *smeresc*, vb. IV. Refl. A adopta o atitudine umilă; (bis.) a se arăta plin de cucernicie.

smiceá, *smicele*, s.f. Mlădiță sau rămurică dintr-o plantă.

sminteálă, *sminteli*, s.f. **1.** Tulburare a minții, scrînteală. **2.** Greșeală, abatere.

sminti, *smintesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-și pierde dreapta judecată; a înnebuni; a se țicni. **2.** Tr. A mișca din loc, a clinti; a abate pe cineva de la lucru. **3.** Intr. A greși.

smintít, -ă, *smintiți, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Ieșit din minți; nebun. **2.** Mișcat din loc, deplasat.

smiorcăi, *smiorcăi*, vb. IV. (Pop. și fam.) **1.** Intr. A trage, repetat și cu zgomot, aerul pe nas. **2.** Intr. și refl. A scînci, a se preface că plînge.

smiorcăiálă, *smiorcăieli*, s.f. Faptul de a (se) smiorcăi.

smirdár, *smirdari*, s.m. Arbust din regiunea alpină, cu frunze lucioase și cu flori roșii-liliachii, plăcut mirositoare.

smírnă[1] adv. În poziție de drepți, țeapăn, nemișcat (de frică, din respect etc.).

smírnă[2] s.f. Rășină extrasă din scoarța unui arbore exotic, care arde răspîndind un miros caracteristic, fiind folosit în medicină, în parfumerie, la unele ceremonii religioase etc.

smîntînă s.f. Strat gras, de culoare albă-gălbuie, care se formează la suprafața laptelui nefiert (lăsat să stea o zi sau două) ori se separă din laptele proaspăt cu o mașină specială.

smîntîní, *smîntînesc*, vb. IV. Tr. A lua smîntîna de pe lapte.

smîntînícă, *smîntînici*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *smîntînă*. **2.** Plantă erbacee cu flori galbene, plăcut mirositoare, care crește prin păduri și prin tufișuri.

smîntînít, -ă, *smîntîniți, -te*, adj. (Despre lapte) De pe care s-a luat (sau din care s-a extras) smîntîna.

smîntînós, -oásă, *smîntînoși, -oase*, adj. Cu multă smîntînă.

smîrc, *smîrcuri*, s.n. Loc mocirlos, acoperit de obicei cu vegetație; ochi de apă pe un astfel de loc.

smoálă s.f. Produs de culoare neagră, solid la temperatura obișnuită și viscos cînd se topește, rămas de la distilarea gudroanelor de cărbuni sau rezultat din oxidarea păcurii, folosit la prepararea asfaltului, brichetarea cărbunilor etc.

smoc, *smocuri*, s.n. **1.** Mănunchi de păr sau de pene pe care îl au unele animale la urechi, pe cap etc. **2.** Cantitate de fire de păr, de lînă, de iarbă etc., care se poate prinde sau smulge dintr-o dată.

smochín, *smochini*, s.m. Arbore mediteranean cu flori închise într-un receptacul care la maturitate devine un fruct comestibil cărnos, dulce.

smochínă, *smochine*, s.f. Fructul smochinului.

smóching, *smochinguri*, s.n. Haină bărbătească de gală, foarte deschisă în față și cu reverele de mătase.

smochíni, *smochinesc*, vb. IV. Refl. A se zbîrci.

smog s.n. Ceață deasă amestecată cu fum și praf industrial, care se formează în marile centre industrializate.

smoli, *smolesc*, vb. IV. Tr. A unge cu smoală.

smolít, -ă, *smoliți, -te*, adj. **1.** Uns cu smoală. **2.** Negricios, oacheș.

smotoci, *smotocesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A bate, a părui, a chelfăni.

smuceálă, *smuceli*, s.f. Smucitură.

smuci, *smuccsc*, vb. IV. Tr. A trage brusc și cu putere spre a smulge, a desprinde sau a deplasa ceva ori pe cineva din locul unde se află; (refl.) a se zbate pentru a scăpa din locul unde este prins sau legat. Var.: **smunci** vb. IV.

smucít, -ă, *smuciți, -te*, adj. *Vorbă smucită* = vorbă spusă grăbit, pe un ton aspru. Var.: **smuncít, -ă** adj.

smucitúră, *smuciturl*, s.f. Faptul de a smuci; mișcare bruscă. Var.: **smuncitúră** s.f.

smúlge, *smulg*, vb. III. **1.** Tr. A scoate din locul unde se află, trăgînd cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A obține ceva cu mari eforturi sau luînd cu forța. **3.** Refl. A se despărți de cineva, a se depărta brusc (cu putere sau cu greu).

smunci vb. IV. v. **smuci.**

smuncít, -ă adj. v. **smucit.**

smuncitúră s.f. v. **smucitură.**

snoávă, *snoave*, s.f. Scurtă povestire populară cu conținut anecdotic.

snob, snoábă, *snobi, snoabe*, s.m. și f. Persoană care admiră în chip exagerat și adoptă fără alegere tot ce este la modă.

snobísm s.n. Atitudine de snob.

snop, *snopi*, s.m. **1.** Legătură făcută din mai multe mănunchiuri de grîu (sau de alte plante). **2.** Grup de lucruri de același fel.

snopí, *snopesc*, vb. IV. Tr. A bate strașnic pe cineva.

soácră, *soacre*, s.f. Mama unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț; *soacră-mare* = mama mirelui.

soáre, (2) *sori*, s.m. **1.** Corpul ceresc în jurul căruia se învîrtesc Pămîntul și toate celelalte planete și corpuri cerești care compun sistemul nostru planetar. **2.** Nume dat oricărui corp ceresc care are lumină proprie și care poate constitui centrul unui sistem planetar.

soártă, *sorți*, s.f. **1.** (În concepțiile mistice) Putere supranaturală despre care se crede că hotărăște tot ce i se întîmplă omului în viață; destin, fatalitate. **2.** Condiții, situație în care se află cineva.

soáță, *soațe*, s.f. (Rar) Soție, nevastă.

sobár, *sobari*, s.m. Meseriaș care construiește sau repară sobe.

sóbă, *sobe*, s.f. Instalație de cărămidă, de teracotă, de fontă etc. în care se face foc pentru a încălzi încăperile sau pentru gătit.

soból, *soboli*, s.m. (Zool.) Cîrtiță.

sobór, *soboare*, s.n. (Înv.) **1.** Adunare, sfat. **2.** Sinod.

sobrietáte s.f. Însușirea de a fi sobru; simplitate, cumpătare, moderație.

sóbru, -ă, *sobri, -e*, adj. Lipsit de ornamente inutile; simplu; moderat, rezervat, cumpătat.

soc, *soci*, s.m. Denumire dată unor specii de plante lemnoase cu flori albe și fructe negre, lucioase, dispuse în ciorchine, florile avînd proprietăți antireumatice și sudorifice iar fructele și scoarța proprietăți diuretice și laxative.

sociábil, -ă, *sociabili, -e*, adj. Care stabilește ușor relații cu alții; comunicativ, prietenos.

sociabilitáte s.f. Însușirea de a fi sociabil.

social, -ă, *sociali, -e*, adj. **1.** Care este creat de societate sau este propriu societății; care privește societatea omenească. **2.** Care este propriu unui grup de oameni (și nu individului izolat). **3.** Care aparține unei anumite clase, unui anumit grup al societății.

social-democrát, -ă, *social-democrați, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al social-democrației, membru sau simpatizant al unui partid social-democrat. **2.** Adj. Care se referă la social-democrație, care aparține social-democrației.

social-democrație s.f. Mișcare politică de orientare marxistă a clasei muncitoare, apărută în Europa spre sfîrșitul sec. XIX, pe baza căreia au fost organizate partidele socialiste, unite în Internaționala a II-a.

socialísm s.n. **1.** Concepție social-politică, formulată mai întîi în lucrările socialiștilor utopici, ca expresie a aspirațiilor maselor oprimate spre o societate dreaptă, lipsită de exploatare; *socialism științific* = teorie (doctrină) social-politică marxistă care fundamentează strategia și tactica luptei revoluționare a clasei muncitoare, studiază legile generale ale trecerii de la capitalism la socialism și comunism; *socialism utopic* = curent social-politic care a precedat apariția socialismului științific constituind unul dintre izvoarele acestuia. **2.** Orînduire socială întemeiată pe exercitarea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu celelalte clase și categorii sociale muncitoare, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe realizarea retribuției potrivit principiului „de la fiecare după capacități, fiecăruia după munca depusă".

socialíst, -ă, *socialiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la socialism, întemeiat pe principiile socialismului; propriu socialismului. **2.** S.m. și f. Membru sau simpatizant al unui partid socialist; adept al socialismului.

socializá, *socializez*, vb. I. **1.** Tr. A trece mijloacele de producție din proprietate privată în proprietate socialistă. **2.** Refl. (Despre muncă și producție) A dobîndi caracter social.

socializáre, *socializări*, s.f. Faptul de *a (se) socializa.*

socialménte adv. Din punct de vedere social.

sociatív, -ă, *sociativi, -e,* adj. (Despre complemente circumstanțiale) Care arată ființa sau lucrul ce însoțește subiectul ori complementul direct în săvîrșirea unei acțiuni.

societár, -ă, *societari, -e,* s.m. și f. **1.** Actor care face parte dintr-o asociație a artiștilor unui teatru și care primește o cotă-parte din veniturile teatrului. **2.** Acționar.

societáte, *societăți,* s.f. **1.** Tip de sistem social, istoricește determinat, al cărui fundament îl constituie relațiile de producție; totalitatea oamenilor considerați sub raportul acestor relații; orînduire socială; *societate socialistă multilateral dezvoltată* = etapă superioară în procesul de dezvoltare a orînduirii socialiste în România, reprezentînd un stadiu de maturizare pe toate planurile a socialismului, de perfecționare a bazei și suprastructurii socialiste pentru crearea premiselor menite să înlesnească, în perspectivă, trecerea la comunism. **2.** Organizație (cu caracter național sau internațional) avînd drept scop acțiuni de interes general. **3.** Grup de persoane constituit în scop științific, literar, sportiv etc. **4.** (În capitalism) Întreprindere întemeiată pe investire de capital, de către două sau mai multe persoane, care desfășoară o activitate patrimonială în scopul realizării de profituri. **5.** Grup de oameni care petrec un anumit timp împreună.

sociológ, *sociologi,* s.m. Specialist în sociologie.

sociológic, -ă, *sociologici, -e,* adj. Privitor la sociologie.

sociologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul proceselor sociale, al relațiilor interumane și al instituțiilor din orînduirea socială existentă, considerate din punctul de vedere al ansamblului social.

sóclu, *socluri,* s.n. **1.** Postament care susține o statuie, o coloană etc. **2.** Partea inferioară a unui edificiu, de obicei mai proeminentă. **3.** Parte a lămpilor (becurilor) electrice servind la fixarea acestora în dulie și la stabilirea legăturii cu rețeaua electrică de alimentare.

socoteálă, *socoteli,* s.f. **1.** Calcul numeric. **2.** Notă de plată. **3.** Plan, proiect. **4.** Rost, rațiune.

socotí, *socotesc,* vb. IV. **1.** Tr. A face o socoteală, a calcula, a număra. **2.** Refl. A ajunge la o înțelegere cu cineva asupra unor cheltuieli, a unei datorii etc.; (fig.). a se răfui cu cineva. **3.** Tr. A plănui, a avea de gînd; a chibzui, a judeca. **4.** Tr. A crede, a presupune; a fi de părere. **5.** Tr. A aprecia; (tr. și refl.) a (se) considera, a (se) privi drept...

socotínță, *socotințe,* s.f. (Înv. și pop.) **1.** Judecată; chibzuință. **2.** Opinie, părere.

socotít[1] s.n. Faptul de a (se) socoti.

socotít[2]**, -ă,** *socotiți, -te,* adj. Cumpătat.

socotitór, -oáre, *socotitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care calculează; contabil.

sócru, *socri,* s.m. Tatăl sau (la pl.) părinții unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț; *socru-mare* = tatăl mirelui; (la pl.) părinții mirelui.

sódă s.f. Carbonat de sodiu, folosit la spălarea rufelor, a vaselor etc.; *sodă caustică* = hidroxid de sodiu.

sódiu s.n. Metal alcalin, moale, alb-argintiu, foarte reactiv, răspîndit în natură sub formă de combinații.

sodóm s.n. (Pop.) **1.** Mulțime (de oameni, de animale); cantitate mare. **2.** Prăpăd, nenorocire.

sofá, *sofale,* s.f. Divan îngust, avînd de obicei un căpătîi mai ridicat.

sofism, *sofisme,* s.n. Raționament în aparență corect, în realitate însă incorect, care urmărește să inducă în eroare.

sofíst, *sofiști,* s.m. Denumire dată în antichitatea greacă profesorilor care predau cunoștințe de filozofie, retorică, politică, partizani ai explicării raționale a fenomenelor naturii, dar care, mai tîrziu, au devenit simpli retori venali, gata să demonstreze orice.

sofístic, -ă, *sofistici, -c,* adj., s.f. **1.** Adj. Întemeiat pe sofisme; fals, eronat. **2.** S.f. Viciere intenționată a raționamentelor și demonstrațiilor.

sofisticát, -ă, *sofisticați, -te,* adj. (Despre stil, limbaj) Artificial, complicat; căutat, prețios.

sofítă, *sofite,* s.f. Lampă electrică în formă de tub, legată prin ambele capete la circuitul electric.

soi, *soiuri,* s.n. Specie, varietate (de plante, de animale); fel, categorie (de oameni, de lucruri); *de soi* = de bună calitate.

sóia s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu fructul în formă de păstaie, din ale cărei semințe se extrage un ulei sau se prepară diferite surogate alimentare.

soiós, -oásă, *soioși, -oase,* adj. Murdar (de grăsime), slinos, jegos.

sol[1] s.m. Treapta a cincea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

sol[2]**,** *soli,* s.m. (Înv.) Persoană însărcinată să ducă tratative oficiale în numele unei țări sau al unui suveran.

sol[3]**,** *soluri,* s.n. Stratul superior, afînat, al scoarței Pămîntului, care împreună cu atmosfera învecinată constituie mediul de viață al plantelor; pămînt.

solanacée, *solanacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate erbacee, rareori lemnoase, din care fac parte cartofii, roșiile, tutunul etc.; (și la sg.) plantă din această familie.

solanínă s.f. Substanță otrăvitoare care se găsește în unele solanacee și care are utilizări în medicină.

solár, -ă, *solari, -e,* adj. Care aparține Soarelui; privitor la Soare.

solárium, *solarii,* s.n. Loc amenajat pe o plajă sau într-o clădire, unde se fac băi de soare.

solbánc, *solbancuri,* s.n. Element de construcție executat deasupra părții exterioare a parapetelor ferestrelor pentru a le proteja de apa provenită din precipitații.

sold, *solduri,* s.n. **1.** Diferența între suma înregistrată în debitul și cea înregistrată în

creditul unui cont. **2.** Rest de plată, după compensarea reciprocă a unor obligații. **3.** (La pl.) Stocuri de mărfuri rămase nevîndute la încheierea sezonului și care se vînd cu preț redus.

soldă, *soldez*, vb. I. Refl. **1.** (Despre operații financiare) A se încheia cu un anumit sold. **2.** (Fig.; despre discuții, tratative, întreceri sportive etc.) A avea drept rezultat, a se încheia cu...

soldát, *soldați*, s.m. **1.** Primul grad în armată. **2.** Denumire generică dată celor care execută serviciul militar.

sóldă, *solde*, s.f. Sumă de bani care se acordă lunar soldaților.

soldățésc, -ăscă, *soldățești*, adj. Care se referă la soldați; de soldat.

soldățéște adv. Ca soldații, militărește.

soldățíme s.f. Mulțime de soldați.

solecísm, *solecisme*, s.n. Greșeală de sintaxă.

solémn, -ă, *solemni, -e*, adj. Care se face după un anumit ceremonial; sărbătoresc, cu fast; (p. ext.) grav, serios; măreț, maiestuos.

solemnitáte, *solemnități*, s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este solemn; ceremonial care însoțește îndeplinirea unui act solemn; (p. ext.) gravitate; măreție. **2.** Ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment.

solenoíd, *solenoizi*, s.m. Bobină electrică de forma unui cilindru fără miez feromagnetic.

solfatáre s.f. pl. Emanații vulcanice gazoase, constituite din vapori de apă, bioxid de carbon, hidrogen sulfurat etc.

solfegiá, *solfegiez*, vb. I. Intr. A executa un solfegiu; a cînta o melodie pronunțînd numele notelor.

solfégiu, *solfegii*, s.n. Exercițiu vocal constînd în intonarea notelor cu pronunțarea denumirii lor.

solicitá, *solicit*, vb. I. Tr. **1.** A adresa cuiva o cerere; a ruga pe cineva ceva. **2.** A provoca, a atrage atenția, grija cuiva. **3.** A supune un corp unei tensiuni mecanice.

solicitánt, -ă, *solicitanți, -te*, s.m. și f. Persoană care solicită ceva.

solicitatór, -oáre, *solicitatori, -oare*, s.m. și f. Solicitant.

solicitúdine, *solicitudini*, s.f. Atitudine plină de grijă, de atenție, de afecțiune față de cineva sau ceva.

solíd, -ă, *solizi, -de*, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Corp) care se află într-o stare de agregare caracterizată printr-o coeziune însemnată și rezistență mare la deformații mecanice; (corp) tare, dur. **2.** Adj. Rezistent, durabil; (despre persoane) voinic, robust. **3.** Adj. Temeinic, serios.

solidár, -ă, *solidari, -e*, adj. **1.** Care este legat de cineva prin concepții, acțiuni, interese. **2.** Care participă împreună cu alții la o acțiune, la o obligație; care răspunde împreună cu alții de ceva. **3.** (Despre piesele unui sistem tehnic) Care este strîns legat de altă piesă (cu care acționează împreună).

solidaritáte s.f. Faptul de a fi solidar; sentiment care îi determină pe oameni să se ajute reciproc.

solidarizá, *solidarizez*, vb. I. **1.** Refl. A se declara solidar cu cineva. **2.** Tr. A lega strîns între ele două sau mai multe piese ale unui sistem tehnic, astfel încît să nu se poată deforma sau mișca decît împreună.

solidificá, pers. 3 *solidifică*, vb. I. Refl. (Despre substanțe) A trece din stare lichidă în stare solidă.

soliditáte s.f. **1.** Stare a corpurilor solide. **2.** Faptul de a fi trainic, rezistent, durabil; (fig.) temeinicie, seriozitate.

solíe, *solii*, s.f. (Înv.) **1.** Însărcinare dată unui sol[2]; veste, mesaj adus de un sol[2]. **2.** Grup de persoane trimise ca soli.

solipéd, -ă, *solipezi, -de*, adj. (Despre animale) Care are un singur deget (copită) la picioare.

solipsísm s.n. Concepție filozofică idealist-subiectivă potrivit căreia singura realitate ar fi eu, conștiința individuală, tot restul lumii existînd numai în această conștiință.

solíst, -ă, *soliști, -ste*, s.m. și f. **1.** Cîntăreț sau instrumentist care execută un solo **(1). 2.** Dansator care execută singur o piesă coregrafică sau care deține rolul principal într-un ansamblu coregrafic.

solístic, -ă, *solistici, -e*, adj. Care se execută de un solist.

solitár, -ă, *solitari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Singur, izolat; care trăiește retras, căruia îi place singurătatea. **2.** S.n. Piatră prețioasă (de obicei diamant) care se montează la o bijuterie singură sau într-un grup de piese mai mici.

solitúdine, *solitudini*, s.f. (Livr.) Singurătate, izolare (în care se află cineva).

sólniță, *solnițe*, s.f. Vas mic în care se servește sarea (și piperul) la masă.

sólo s.n. invar. **1.** Compoziție muzicală (sau parte dintr-o compoziție) scrisă pentru un singur instrument ori pentru o singură voce. **2.** Dans (sau fragment dintr-un dans) executat de o singură persoană.

solomonár, *solomonari*, s.m. (Pop.) Persoană care pretinde că știe să citească în stele, să prevestească mersul vremii, să stăpînească ploile, furtunile etc.

solstițiál, -ă, *solstițiali, -e*, adj. Care se referă la solstițiu.

solstíțiu, *solstiții*, s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului cînd Soarele are cea mai mare, respectiv cea mai mică, înălțime deasupra orizontului și cînd se realizează cea mai lungă zi (la 22 iunie), respectiv cea mai scurtă zi (la 22 decembrie).

solúbil, -ă, *solubili, -e*, adj. Care se poate dizolva într-un solvent.

solubilitáte, *solubilități*, s.f. **1.** Proprietate a unei substanțe de a putea fi dizolvată într-un solvent. **2.** Cantitatea maximă dintr-o substanță care poate fi dizolvată într-o anumită cantitate de solvent.

soluție, *soluții*, s.f. **1.** (Chim.) Amestec omogen compus din două sau mai multe substanțe. **2.** Mod de a rezolva o dificultate; rezolvare a unei probleme.

soluționá, *soluționez*, vb. I. Tr. A găsi sau a da o soluție; a rezolva o problemă.

solvábil, **-ă**, *solvabili*, *-e*, adj. Care dispune de mijloacele necesare pentru a-și putea îndeplini obligațiile bănești.

solvabilitáte s.f. Însușirea de a fi solvabil.

solvént[1], *solvenți*, s.m. Substanță care are proprietatea de a dizolva alte substanțe.

solvént[2], **-ă**, *solvenți*, *-te*, adj. (Despre elevi și studenți; adesea substantivat) Care plătește taxe, care nu este bursier.

solz, *solzi*, s.m. **1.** Fiecare dintre plăcile mici, dure, lucioase, care acoperă corpul celor mai mulți pești, al celor mai multe reptile, picioarele păsărilor etc. **2.** Fiecare dintre frunzulițele care protejează bulbii, mugurii sau alte organe ale plantelor.

solzós, **-oásă**, *solzoși*, *-oase*, adj. Acoperit cu solzi; în formă de solz.

somá, *somez*, vb. I. Tr. **1.** A cere cuiva în mod categoric (sub amenințare) să îndeplinească ceva. **2.** A face o somație (**2**).

somátic, **-ă**, *somatici*, *-e*, adj. (Biol.) Care se referă la corp; care aparține corpului.

somatologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul anatomic și fiziologic al corpului viețuitoarelor.

somáție, *somații*, s.f. **1.** Faptul de a soma; invitație categorică prin care se cere cuiva să îndeplinească un lucru. **2.** Invitație scrisă prin care i se cere unui debitor să-și îndeplinească obligația.

somiéră, *somiere*, s.f. Partea unui pat alcătuită de regulă dintr-un schelet de lemn sau de metal și din elemente elastice (arcuri, plase metalice etc.), material de umplutură și o țesătură de acoperire.

somitáte, *somități*, s.f. Persoană cu merite deosebite într-un anumit domeniu de activitate și care se bucură de un mare prestigiu.

somn[1], *somni*, s.m. Pește răpitor din râurile mari, cu corpul masiv (ajungînd pînă la 300—400 kg), fără solzi, cu carnea albă, foarte apreciată.

somn[2] s.n. Stare fiziologică normală la om și la animale, care survine periodic în alternanță cu starea de veghe și se caracterizează prin inactivitate somatică și abolirea relativă a conștiinței.

somnambúl, **-ă**, *somnambuli*, *-e*, s.m. și f. Persoană care suferă de somnambulism.

somnambulísm s.n. Tulburare a conștiinței caracterizată prin executarea automată în timpul somnului a unor acte coordonate de care individul nu-și amintește la trezire.

somnifér, *somnifere*, s.n. Substanță care provoacă somn.

somnolént, **-ă**, *somnolenți*, *-te*, adj. Care dormitează, care este în stare de somnolență.

somnolénță, *somnolențe*, s.f. Stare intermediară între veghe și somn.

somnorós, **-oásă**, *somnoroși*, *-oase*, adj., s.f. **1.** Adj. Căruia îi este somn, care este toropit de somn; căruia îi place să doarmă mult. **2.** S.f. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe, cu frunzele și fructele acoperite de peri aspri.

somnoterapíe s.f. Metodă de tratament care constă în provocarea unui somn prelungit.

somón, *somoni*, s.m. Pește răpitor din mările nordice, care migrează vara în fluvii pentru reproducere.

somoțél, *somoței*, s.m. (Iht.) Pui de somn (pînă la 1 kg).

somptuós, **-oásă**, *somptuoși*, *-oase*, adj. Luxos, fastuos, bogat; de o eleganță impunătoare.

somptuozitáte s.f. Însușirea a ceea ce este somptuos; lux, eleganță, splendoare.

sonátă, *sonate*, s.f. Compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită de obicei din trei părți diferite ca tonalitate, ritm etc., dar care se completează într-o succesiune logică.

sonatínă, *sonatine*, s.f. Sonată de proporții mici.

sondá, *sondez*, vb. I. Tr. **1.** A efectua cercetarea solului, a atmosferei, a fundului unei ape etc. cu ajutorul unei sonde sau prin luarea de probe; a explora. **2.** (Fig.) A căuta să afli gîndurile sau intențiile cuiva.

sondáj, *sondaje*, s.n. **1.** Faptul de a sonda; cercetare făcută cu ajutorul unei sonde; cercetare a solului prin analiza probelor. **2.** Introducerea unei sonde într-un organ cavitar sau într-un canal al corpului, cu scopul evacuării conținutului sau al efectuării unui examen de laborator. **3.** (Fig.) Cercetare, investigație.

sónda, *sonde*, s.f. **1.** Gaură cilindrică forată în interiorul scoarței terestre în vederea exploatării unui zăcămînt de hidrocarburi fluide. **2.** Aparat pentru luarea de probe dintr-un material compact, pulverulent sau granular. **3.** Aparat pentru măsurarea adîncimii unei ape, a anumitor mărimi la diferite altitudini în atmosferă etc. **4.** *Sondă spațială* = rachetă spațială cu ajutorul căreia se explorează straturile superioare ale atmosferei terestre. **5.** Instrument chirurgical cu ajutorul căruia se fac soudajele (**2**).

sondór, *sondori*, s.m. Muncitor care lucrează la o sondă (**1**).

soneríe, *sonerii*, s.f. Dispozitiv de semnalizare care emite sunete intermitente prin lovirea unui mic clopot cu un ciocănel acționat de un electromagnet.

sonét, *sonete*, s.n. Poezie lirică cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri împărțite în patru strofe (două catrene și două terține).

sonétă, *sonete*, s.f. Aparat folosit pentru înfigerea în teren a piloților.

sónic, **-ă**, *sonici*, *-e*, adj. Care ține de sunet; privitor la sunet.

sonicitáte s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu transmiterea energiei mecanice printr-un fluid, prin intermediul vibrațiilor elastice longitudinale care se propagă în masa fluidului.

sonométru, *sonometre*, s.n. Aparat utilizat la măsurarea intensității acustice a sunetelor.

sonór, -ă, *sonori, -e*, adj. **1.** Care produce sunete; care răsună. **2.** Care amplifică sunetele. **3.** (Despre consoane) Care se rostește cu vibrarea coardelor vocale. **4.** (Despre filme cinematografice) La care proiecția este însoțită de vorbire și de muzică.

sonorități, *sonorități*, s.f. Însușirea de a fi sonor; muzicalitate.

sonorizá, *sonorizez*, vb. I. Tr. A face să fie sonor; a amplifica semnale sonore.

soporífic, -ă, *soporifici, -e*, adj., s.n. Somnifer.

soprán, -ă, *soprani, -e*, subst. **1.** S.n. Cea mai înaltă dintre voci (de femeie sau de copil). **2.** S.m. și f. Femeie sau copil cu voce de sopran (1). Var.: **sopráno** s.n.

sopráno s.n. v. **sopran.**

sóră, *surori*, s.f. **1.** Persoană de sex feminin considerată în raport cu altă persoană născută din aceiași părinți sau având numai aceeași mamă ori același tată; *soră bună* = soră care are ambii părinți comuni cu ai fraților săi; *sora-soarelui* = floarea-soarelui. **2.** Termen familiar cu care se adresează cineva unei fete, în semn de prietenie. **3.** Limbă, țară de aceeași origine cu alta. **4.** Cel mai mic grad în ierarhia călugărească din mănăstirile de călugărițe; femeie cu acest grad. **5.** Persoană care aparține cadrelor medii sanitare.

sorb[1]**,** *sorbi*, s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, înalt până la 12 m, cu flori albe, cultivat uneori ca plantă decorativă.

sorb[2]**,** *sorburi*, s.n. **1.** Locul în care o apă curgătoare dispare de la suprafață, continuînd printr-un curs subteran. **2.** Vîrtej de apă cu centru adînc. **3.** Piesă de metal (prevăzută cu o sită) care se montează la capătul unei țevi aspiratoare, al unei pompe etc., pentru a împiedica aspirarea unor corpuri străine.

sorbí, *sorb*, vb. IV. Tr. **1.** A bea dintr-un lichid trăgînd în gură cu buzele puțin cîte puțin. **2.** A bea repede și cu lăcomie.

sorbitúră, *sorbituri*, s.f. Faptul de a sorbi; cantitatea de lichid care se poate sorbi dintr-o dată.

sórcovă, *sorcove*, s.f. Betișor sau rămurică împodobită cu flori artificiale, cu care umblă copiii la urat în ziua de Anul nou.

sorcoví, *sorcovesc*, vb. IV. Tr. A umbla și a ura cu sorcova.

sordíd, -ă, *sordizi, -de*, adj. (Livr.) Murdar; dezgustător.

soreán, *soreni*, s.m. (Iht.) Obleț.

sorg s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, rezistentă la secetă, cu frunze lungi, mari.

sorgínte, *sorginți*, s.f. (Livr.) Izvor, sursă; origine.

sorí, *soresc*, vb. IV. Refl. (Despre ființe) A se încălzi la soare.

sormáit s.n. Aliaj al fierului cu crom, nichel, carbon, mangan și siliciu, folosit la acoperirea pieselor supuse la uzură mare.

soróc, *soroace*, s.n. (Pop.) Termen fixat pentru efectuarea unui lucru, pentru săvîrșirea unei acțiuni; scadență.

soroci, *soroacesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A fixa un termen pentru efectuarea unui lucru. **2.** (În superstiții) A ursi, a meni.

sorocovát, *sorocoveți*, s.m. Veche monedă de argint.

sort, *sorturi*, s.n. Fel, categorie de mărfuri, de produse.

sortá, *sortez*, vb. I. Tr. **1.** A alege, a repartiza mărfuri, materiale, produse după calitate, dimensiuni etc.; a aranja pe categorii. **2.** A separa minereurile, cărbunii de partea sterilă.

sortatór, -oáre, *sortatori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care lucrează la sortarea materialelor. **2.** S.n. Mașină sau aparat cu care se sortează diferite materiale sau produse.

sortí, *sortesc*, vb. IV. Tr. (În superstiții) A determina soarta cuiva; a ursi, a meni.

sortiment, *sortimente*, s.n. Ansamblu de mărfuri sau de produse de același fel, de aceeași mărime, calitate etc.

sorț, *sorți*, s.m. (Mai ales la pl.) Sistem de alegere, de desemnare prin aruncare de zaruri, prin tragerea unor bilete etc., lăsînd să decidă întîmplarea; *sorți de izbîndă* = șansă, posibilități de reușită.

sos, *sosuri*, s.n. Nume generic dat unor preparate culinare lichide sau vîscoase cu care se pregătesc ori care însoțesc anumite mîncăruri.

sosí, *sosesc*, vb. IV. Intr. **1.** A ajunge undeva. **2.** (Despre termene, anotimpuri) A veni, a începe să se desfășoare.

sosiéră, *sosiere*, s.f. Vas în care se servește sosul la masă.

sosíre, *sosiri*, s.f. Faptul de *a sosi;* linie care marchează sfîrșitul unei curse sportive.

sosít s.n. *Bun sosit*, formulă de salut cu care este întîmpinat cel ce sosește de undeva.

sostenúto adv. (Muz.) Riguros, precis din punctul de vedere al ritmului.

soté, *soteuri*, s.n. Mîncare făcută din zarzavat fiert peste care se toarnă unt; (adjectival) *morcovi sote.*

soț, *soți*, s.m. Bărbat căsătorit considerat în raport cu soția lui; (la pl.) cele două persoane unite prin căsătorie.

soție, *soții*, s.f. Femeie căsătorită, considerată în raport cu bărbatul ei.

sovíet, *soviete*, s.n. (La pl.) Organe ale puterii de stat centrale și locale din Uniunea Sovietică.

sovietíc, -ă, *sovietici, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor din Uniunea Sovietică. **2.** Adj. Privitor la Uniunea Sovietică sau la populația ei; care aparține Uniunii Sovietice sau populației ei; provenit din Uniunea Sovietică.

sovîrf, *sovîrfi*, s.m. Plantă erbacee aromatică, cu flori roșii-purpurii, folosită ca plantă medicinală.

sovón, *sovoane*, s.n. (Pop.) Văl purtat de femei ca podoabă; (în special) văl de mireasă.

spadasin, *spadasini*, s.m. **1.** Luptător cu spada; (p. ext.) ucigaș. **2.** Sportiv specializat în probele de spadă **(2)**.

spádă, *spade*, s.f. **1.** Armă formată dintr-o lamă îngustă, triunghiulară, de oțel, fixată într-un mîner. **2.** (Sport) Denumire dată probei de scrimă care se practică cu spada **(1)**.

spagát, *spagate*, s.n. Sfoară groasă, cu o împletitură specială.

spaghéte s.f. pl. Macaroane lungi și subțiri, negăurite.

spahíu, *spahii*, s.m. (Înv.) Membru al unui corp de cavalerie din armata otomană, recrutat din rîndurile aristocrației militare.

spáimă, *spaime*, s.f. Sentiment de teamă puternică, provocat de un pericol, de ceva neașteptat etc.

spaliér, *spaliere*, s.n. **1.** Sistem de susținere a viței de vie și a unor pomi fructiferi, alcătuit din stîlpi verticali între care se întind sîrme orizontale de care se leagă plantele. **2.** Aparat de gimnastică format din mai multe bare paralele, dispuse orizontal într-un cadru fixat pe perete.

spanác s.m. Plantă legumicolă cultivată pentru frunzele sale folosite ca aliment.

spáncă, *spance*, s.f. Varietate de oi rezultată din încrucișarea rasei țigaie cu rasa merinos.

spaniól, -ă, *spanioli, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Spania sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de spanioli. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Spania.

spaniolésțe adv. Ca spaniolii, în felul spaniolilor; în limba spaniolă.

sparánghel s.m. Plantă legumicolă cu rădăcini cărnoase, care se cultivă pentru lăstarii tineri, comestibili.

sparcétă, *sparcete*, s.f. Plantă furajeră din familia leguminoaselor, cu flori roșii-trandafirii.

spárge, *sparg*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) preface în bucăți sau în cioburi; a (se) crăpa. **2.** Tr. A despica lemne, butuci etc. **3.** Tr. A sfărîma învelișul unui lucru, pentru a extrage conținutul. **4.** Intr. (Despre abcese) A se deschide. **5.** Tr. A distruge, a nimici.

spárgere, *spargeri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) sparge*. **2.** Furt prin efracție.

sparghét, *spargheți*, s.n. Construcție din piloți de lemn, așezată în amonte de picioarele unui pod pentru a le feri de loviturile sloiurilor aduse de apă.

spart[1] s.n. Spargere **(1)**; *a ajunge la spartul tîrgului* = a ajunge prea tîrziu.

spart[2]**, -ă,** *spărți, -te*, adj. **1.** Prefăcut în cioburi; plesnit; găurit. **2.** (Despre lemne) Tăiat în bucăți potrivite pentru foc. **3.** (Despre pămînt) Plin de gropi. **4.** (Fig., despre sunete, despre voce) Fără sonoritate, răgușit.

spartachiádă, *spartachiade*, s.f. Competiție sportivă de amploare, care cuprinde mai multe ramuri, fiind însoțită, de obicei, de demonstrații sportive de masă.

spartán, -ă, *spartani, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația vechiului oraș Sparta. **2.** Adj. Care se referă la Sparta sau la populația ei. **3.** Adj. Aspru, sever.

spasm, *spasme*, s.n. Contracție bruscă, involuntară, a unui mușchi sau a unui grup de mușchi.

spasmódic, -ă, *spasmodici, -e*, adj. Care se manifestă prin spasme; care este însoțit de spasme; specific spasmului.

spasmolític, -ă, *spasmolitici, -e*, adj., s.n. (Medicament) care suprimă spasmele.

spat s.n. *Spat de Islanda* = varietate cristalină, transparentă de calcit, întrebuințată mai ales în industria optică.

spátă, (1, 4) *spate*, **(2, 3)** *spete*, s.f. **1.** Parte a războiului de țesut, cu care se bat firele de bătătură pentru a le îndesa. **2.** Os lat care susține articulația umărului; (p. ext.) partea corespunzătoare a corpului. **3.** Os lat care susține articulația membrelor la patrupede; (p. ext.) regiunea corespunzătoare a corpului. **4.** (Înv.) Armă de luptă din trecut, avînd o lamă lată, cu două tăișuri.

spáte, *spate*, s.n. **1.** Partea posterioară a corpului omenesc, de la gît pînă la șale; partea superioară a corpului animalelor, de-a lungul coloanei vertebrale. **2.** Partea dinapoi a unor obiecte; parte a unei haine care acoperă spatele **(1)**; parte a unei formații, contrară direcției spre care este orientată.

spatúlă, *spatule*, s.f. Mică unealtă în formă de lopățică, folosită mai ales în farmacie pentru a întinde sau a amesteca diferite paste.

spați, *spațuri*, s.n. Spațiul dintre sulul dinainte și spată la războiul de țesut.

spațiá, *spațiez*, vb. I. Tr. A despărți prin spații mai mari (literele într-un cuvînt, rîndurile într-un text etc.); a lăsa o distanță între obiecte.

spațiál, -ă, *spațiali, -e*, adj. Privitor la spațiu; din spațiu; care se referă la spațiul cosmic; *cabină spațială* = compartiment etanș al unei nave cosmice, în care se află echipajul.

spațiát, -ă, *spațiați, -te*, adj. Despărțit prin spații, rărit, distanțat.

spațiós, -oásă, *spațioși, -oase*, adj. Larg, încăpător, cu mult spațiu.

spáțiu, *spații*, s.n. **1.** Formă fundamentală de existență a materiei, în cadrul căreia are loc mișcarea acesteia. **2.** Întindere nemărginită care cuprinde ansamblul corpurilor cerești; *spațiu cosmic* = spațiul care se întinde dincolo de limitele atmosferei terestre; *spațiu aerian* = porțiunea din atmosferă situată deasupra teritoriului unui stat și supusă suveranității acestuia. **3.** Întindere limitată; interval de la un punct la altul. **4.** Loc lăsat liber între obiecte; (tipogr.) interval alb, lăsat între cuvinte sau între rînduri; (muz.) interval între liniile unui portativ.

spăimîntá, *spăimînt*, vb. I. Refl. și tr. (Înv. și pop.) A (se) înspăimînta.

spăimós, -oásă, *spăimoși, -oase*, adj. (Pop.) **1.** Care se sperie ușor; sperios. **2.** Înspăimîntător, înfricoșător.

spălá, *spăl*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) curăța, folosind apă, săpun etc. **2.** Tr. (Despre ape) A uda un țărm; a produce o eroziune. **3.** Tr. A îndepărta impuritățile dintr-un material cu ajutorul unui lichid.

spălát[1] s.n. Faptul de a (se) spăla.

spălát[2]**, -ă,** *spălați, -te*, adj. Curățat cu apă și săpun său cu detergenți etc.

spălăcí, *spălăcesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde culoarea inițială, a se decolora.

spălăcít, -ă, *spălăciți, -te*, adj. Lipsit de culori vii, decolorat, șters; (fig.) palid, searbăd, fad.

spălătór, *spălătoare*, s.n. **1.** Instalație sanitară pentru spălatul în comun al persoanelor în cazărmi, internate, ateliere etc. **2.** Chiuvetă pentru spălatul veselei și tacîmurilor. **3.** Obiect de pînză cu care se spală vasele. **4.** Utilaj folosit la spălarea minereurilor.

spălătoreásă, *spălătorese*, s.f. Femeie care se ocupă cu spălatul rufelor.

spălătorie, *spălătorii*, s.f. **1.** Încăpere sau clădire special amenajată pentru spălatul rufelor. **2.** Instalație complexă pentru înnobilarea substanțelor minerale utile, prin spălarea cu apă.

spălătúră, *spălături*, s.f. **1.** Spălat; apa în care s-a spălat ceva. **2.** Curățire sau dezinfectare a unei cavități naturale din organism, cu ajutorul unui lichid. **3.** Eroziune a pămîntului, cauzată de șuvoaie; locul unde s-a produs eroziunea.

spălățél, -icá, *spălățel, -ele*, adj. (Fam.) Îmbrăcat îngrijit, prezentabil, curățel.

spărgătór, -oáre, *spărgători, -oare*, subst. **1.** S.n. Instrument folosit pentru a sparge anumite materiale, coaja unor fructe etc.; *spărgător de gheață* = navă special construită pentru deschiderea unui canal navigabil într-o mare înghețată. **2.** S.m. și f. Hoț care pătrunde undeva cu forța pentru a jefui.

spărtúră, *spărturi*, s.f. **1.** Crăpătură; gaură produsă prin spargere. **2.** Ciob; așchie.

spășénie s.f. (Înv. și pop.) Pocăință; smerenie; atitudine de modestie și de nevinovăție.

spășít, -ă, *spășiți, -te*, adj. (Fam.) Care se arată pocăit, smerit.

spătár[1]**,** *spătare*, s.n. Spetează a unui scaun.

spătár[2]**,** *spătari*, s.m. (Înv.) Dregător la curtea domnească, avînd sarcina de a purta sabia și buzduganul domnului la ceremonii; *mare spătar* = comandant suprem al oștilor țării în lipsa domnului.

spătărie, *spătării*, s.f. (Înv.) **1.** Demnitatea de (mare) spătar; instituția condusă de (marele) spătar. **2.** Sală din palatul domnesc unde era așezat tronul și unde aveau loc unele ceremonii.

spătós, -oásă, *spătoși, -oase*, adj. Lat în spete, voinic.

speciál, -ă, *speciali, -e*, adj. **1.** Care are particularități proprii, deosebindu-se de alte lucruri sau ființe asemănătoare; (adesea adverbial) care este făcut sau rezervat pentru a corespunde unui anumit scop; (p. ext.) deosebit de bun, de valoros; *în special* = îndeosebi, mai ales. **2.** *Ediție specială* = număr dintr-un ziar, publicat cu o ocazie specială sau la o dată festivă. **3.** Care aparține unei anumite specialități.

specialíst, -ă, *specialiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă.

specialitáte, *specialități*, s.f. **1.** Ramură de activitate (mai ales științifică) în care s-a specializat și profesează cineva. **2.** Produs sau preparat obținut după rețete sau metode speciale.

specializá, *specializez*, vb. I. Refl. A deveni specialist într-un domeniu de activitate.

specializáre s.f. Acțiunea de *a se specializa*; limitarea unor procese de producție la anumite produse; pregătirea profesională a cadrelor în vederea unei activități specializate.

spécie, *specii*, s.f. **1.** Categorie biologică fundamentală, reprezentînd o subdiviziune a genului. **2.** Soi, fel, varietate, categorie. **3.** (Log.) Noțiune care desemnează o clasă de obiecte cu aceleași însușiri esențiale și care se cuprinde în sfera genului.

specífic, -ă, *specifici, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru, unui fenomen. **2.** S.n. Caracter propriu, particular al cuiva sau a ceva.

specifícá, *specific*, vb. I. Tr. A menționa, a indica ceva în mod precis.

specificáție, *specificații*, s.f. Faptul de a specifica.

specimén, *specimene*, s.n. Exemplar care ilustrează un gen, o specie etc.

speciós, -oásă, *specioși, -oase*, adj. (Livr.) Care are doar aparențe favorabile; amăgitor.

spectácol, *spectacole*, s.n. **1.** Reprezentație teatrală, cinematografică etc. **2.** Întîmplare sau ansamblu de lucruri, de fapte care atrag atenția, care interesează.

spectaculár, -ă, *spectaculari, -e*, adj. (Livr.) Spectaculos.

spectaculós, -oásă, *spectaculoși, -oase*, adj. Care atrage atenția, care impresionează în mod plăcut.

spectaculozitáte s.f. Însușirea de a fi spectaculos.

spectatór, -oáre, *spectatori, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care asistă la un spectacol artistic, la o competiție sportivă etc. **2.** Martor ocular la o întîmplare.

spectrál, -ă, *spectrali, -e*, adj. **1.** Privitor la spectru (1); care aparține unui spectru; *analiză spectrală* = metodă prin care se stabilește compoziția unui corp, analizîndu-se spectrul luminii emise de acel corp. **2.** Fantomatic.

spectrofotometríe s.f. Metodă de determinare a intensității componentelor monocromatice ale unui spectru.

spectrográf, *spectrografe*, s.n. Instrument pentru înregistrarea, prin fotografiere, a spectrelor (1).

spectrométru, *spectrometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea intensității componentelor monocromatice ale spectrului radiației electromagnetice.

spectroscóp, *spectroscoape*, s.n. Instrument folosit pentru descompunerea unei radiații în radiațiile monocromatice care o compun, obținîndu-se un spectru care poate fi observat cu ochiul.

spectroscópic, -ă, *spectroscopici, -ce*, adj. Privitor la spectroscopie.

spectroscopíe s.f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul spectrelor (1).

spéctru, *spectre*, s.n. **1.** Ansamblu al liniilor spectrale obținute prin descompunerea radiațiilor electromagnetice complexe. **2.** Totalitatea radiațiilor electromagnetice emise de un corp; *spectru solar* = spectrul radiației emise de Soare. **3.** Fantomă; (p. ext.) ceea ce produce spaimă; pericol iminent.

speculă, *speculez*, vb. I. **1.** Tr. A profita de o anumită situație, pentru a trage un folos; a înșela pe cineva, profitînd de anumite împrejurări. **2.** Tr. A face speculă (1); a face tranzacții de valori! **3.** Tr. și intr. A face deducții, teoretizînd formal, fără legătură cu practica.

speculánt, -ă, *speculanți, -te*, s.m. și f. Persoană care face speculă, care vinde cu supraprețuri.

speculativ, -ă, *speculativi, -e*, adj. Care aparține speculației filozofice; rupt de practică, de experiență.

speculáție, *speculații*, s.f. **1.** Teoretizare abstractă, fără legătură cu practica. **2.** Afacere bazată pe înșelătorie; speculă. **3.** Speculă (2).

spéculă, *specule*, s.f. **1.** Comerț ilicit constînd, în general, din vinderea sau revinderea unor mărfuri cu prețuri exagerate, în momentul cînd lipsesc de pe piață. **2.** Tranzacție de bursă, constînd din cumpărarea și vînzarea de valori cu scopul de a obține cîștiguri din diferența de curs.

spélb, -ă, *spelbi, -e*, adj. Fără sînge în obraji; palid.

spelúncă, *spelunci*, s.f. **1.** (Înv.) Peșteră. **2.** Local public unde se adună oameni decăzuți moralicește.

speológ, *speologi*, s.m. Specialist în speologie.

speologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul complex al peșterilor și al viețuitoarelor din mediul subteran.

sperá, *sper*, vb. I. Tr. și intr. A avea speranță, a aștepta ceva cu încredere, a crede că ceva se va realiza.

speránță, *speranțe*, s.f. Sentiment de încredere în realizarea unei acțiuni, în îndeplinirea unei dorințe.

speriá, *spérii*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) umple de frică, a (se) înspăimînta. **2.** Tr. A face ca o ființă sau un grup de ființe să se înfricoșeze și să fugă; a stîrni un animal din culcuș.

speriát s.n. Faptul de a (se) speria; *a băga pe cineva în sperieți* (sau *în toți sperieții*) = a speria foarte tare pe cineva.

sperietoáre, *sperietori*, s.f. Momîie, morișcă etc. cu care se sperie păsările dăunătoare culturilor.

sperietúră, *sperieturi*, s.f. Spaimă; (în superstiții) boală provenită dintr-o spaimă.

speriós, -oásă, *sperioși, -oase*, adj. Care se sperie ușor; fricos.

sperjúr, -ă, *sperjuri, -e*, s.m. și f. Persoană care jură fals sau care își calcă jurămîntul.

spermanțét s.n. Substanță de culoare albă, cu aspect de ceară, extrasă din capul cetaceelor și folosită la fabricarea lumînărilor, a unor alifii, cosmetice etc.

spermatofítă, *spermatofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante superioare producătoare de semințe, cu rădăcină, tulpină, frunze și flori; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup.

spermatozoíd, *spermatozoizi*, s.m. Celulă sexuală masculină a animalelor și a unor plante.

spérmă, *sperme*, s.f. Lichid produs de glandele aparatului genital mascul, care conține spermatozoizii cu substanțele ce fac posibilă viața.

spése s.f. v. **speze.**

spetează, *speteze*, s.f. **1.** Parte mai înaltă a unui scaun, a unui fotoliu etc., de care își reazemă spatele cel care șade. **2.** Scîndură care servește ca element de legătură între diferite părți ale unei construcții de lemn.

spetí, *spetesc*, vb. IV. Refl. A munci din răsputeri, a se istovi; a depune eforturi mari.

spéță, *spețe*, s.f. Specie; *în speță* = în cazul de față, despre care este vorba.

spéze s.f. pl. (Rar) Cheltuieli. Var.: **spése** s.f.

spic, *spice*, s.n. **1.** Inflorescență caracteristică gramineelor, alcătuită din mai multe flori mici, dispuse pe o axă centrală. **2.** *Spic de zăpadă* = fulgi rari de zăpadă, amestecați cu stropi de ploaie.

spícher, *spicheri*, s.m. Crainic la un post de radio sau de televiziune.

spichériță, *spicherițe*, s.f. Crainică la un post de radio sau de televiziune.

spicuí, *spicuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A culege spicele rămase pe cîmp după secerat. **2.** (Fig.) A culege, selectînd, informații sau materiale documentare de ici, de colo, din diferite izvoare.

spiculéț, *spiculețe*, s.n. **1.** Diminutiv al lui *spic*. **2.** Fiecare dintre florile care alcătuiesc spicul gramineelor.

spilcuí, *spilcuiesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se găti în mod exagerat, a se dichisi.

spin[1], *spini*, s.m. **1.** Formație tare, ascuțită, de pe tulpinile, ramurile, frunzele sau fructele unor plante. **2.** Nume dat mai multor plante cu spini (1).

spin[2], *spini*, s.m. (Fiz.) Moment cinetic intrinsec al unei particule elementare.

spináre, *spinări*, s.f. **1.** Parte a corpului omenesc sau al animalelor, de-a lungul coloanei vertebrale; *șira spinării* = coloana vertebrală. **2.** Partea cea mai înaltă a unui munte, a unui deal; creastă, coamă. **3.** Creasta unui val de apă.

spinăríe, *spinării*, s.f. Loc unde cresc mulți spini; desiș de spini.

spinél, *spineli*, s.m. Minereu de magneziu cristalizat, diferit colorat, cu luciu sticlos, unele varietăți fiind folosite ca pietre prețioase.

spinós, -oásă, *spinoși, -oase*, adj. **1.** (Despre plante) Cu spini. **2.** (Fig.) Care prezintă dificultăți; greu de efectuat sau de rezolvat.

spintecá, *spintec*, vb. I. Tr. **1.** A despica (cu un instrument ascuțit) trupul unei ființe; a ucide. **2.** (Fig.) A străbate cu iuțeală aerul.

spintecát, -ă, *spintecați, -te*, adj. Despicat; prevăzut cu o tăietură, cu o despicătură.

spintecătúră, *spintecături*, s.f. Tăietură lungă și adîncă; despicătură.

spintrométru, *spintrometre*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea tensiunilor electrice înalte.

spión, -oánă, *spioni, -oane*, s.m. și f. **1.** Persoană care face spionaj. **2.** Persoană care pîndește pe alții, pentru a furniza cuiva informații despre ei; iscoadă.

spionáj s.n. Obținerea și transmiterea unor secrete de stat unei puteri străine sau agenților acesteia.

spiráil, *spiraiuri*, s.n. Capac cu geamuri în puntea unei nave, servind la luminat și la aerisit.

spirálă, *spirale*, s.f. Curbă plană deschisă, care se înfășoară în jurul unui punct.

spíră, *spire*, s.f. **1.** Porțiune dintr-o spirală, corespunzătoare unui unghi de 360 grade. **2.** Fiecare dintre buclele unei înfășurări electrice.

spiriduș, *spiriduși*, s.m. (În mitologia populară) Drac mic, vioi și poznaș, care ajută pe vrăjitori; (fig.) copil vioi, zburdalnic.

spíril, *spirili*, s.m. Nume generic dat unor bacterii în formă de spirală.

spírit, (2, 3, 4) *spirite*, s.n. **1.** Factor ideal al existenței; conștiință, gîndire, rațiune; inteligență, istețime; capacitate de imaginație. **2.** (Rel.) Ființă imaterială, duh; suflet. **3.** (La pl.) Oamenii în general, considerați ca purtători ai unor idei. **4.** Vorbă de duh, glumă, anecdotă. **5.** Mod de a gîndi sau de a se manifesta; părere, concepție; *în spiritul* = în concordanță cu... **6.** Înclinare, tendință care determină felul de a fi al cuiva.

spiritísm s.n. Concepție mistică potrivit căreia cei vii pot să comunice cu spiritele celor morți, prin mijlocirea unor procedee oculte.

spiritíst, -ă, *spiritiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la spiritism. **2.** S.m. și f. Persoană care practică spiritismul.

spirituál, -ă, *spirituali, -e*, adj. **1.** Care aparține spiritului (1); imaterial, ideal; sufletesc; intelectual. **2.** Care este înzestrat cu (mult) umor. **3.** Bisericesc, religios.

spiritualísm s.n. Doctrină opusă materialismului, după care spiritul este o realitate substanțială primordială, independentă de materie.

spiritualitáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este spiritual. **2.** Ansamblu de idei și de sentimente care caracterizează o colectivitate.

spiritualizát, -ă, *spiritualizați, -te*, adj. Care a căpătat un caracter spiritual.

spirochét, *spirochéți*, s.m. Nume dat bacteriilor care se prezintă în formă de filament răsucit în spirală.

spirométru, *spirometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea capacității pulmonare.

spírt s.n. **1.** Alcool etilic; (p. ext.) băutură alcoolică tare; *spirt denaturat* = alcool etilic denaturat; *spirt industrial* = alcool etilic amestecat cu alcool metilic; *spirt medicinal* = spirt folosit în medicină ca dezinfectant; *spirt de lemn* = produs obținut în distilarea uscată a lemnului, compus mai ales din alcool metilic. **2.** (Fig.; adjectival) Iute, ager, vioi.

spirtiéră, *spirtiere*, s.f. Mică lampă de gătit care funcționează cu spirt.

spirtós, -oásă, *spirtoși, -oase*, adj. (Despre băuturi) Care conține spirt; alcoolic; (substantivat, f. pl.) băuturi alcoolice.

spitál, *spitale*, s.n. Instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii și accidentații.

spitalicésc, -eáscă, *spitalicești*, adj. Care se referă la spital; care aparține spitalului.

spitalizá, *spitalizez*, vb. I. Tr. A interna și a trata un bolnav într-un spital.

spíță, *spițe*, s.f. **1.** Fiecare dintre barele care leagă obada sau coroana unei roți de butucul ei. **2.** (Fig.) Grad de rudenie; neam; totalitatea celor care descind din aceeași persoană; *spița neamului* = arbore genealogic.

spițér, *spițeri*, s.m. (Pop.) Farmacist.

spițérie, *spițerii*, s.f. (Pop.) Farmacie.

spín, -ă, *spini, -e*, adj. (Despre bărbați sau despre fața lor; adesea substantivat) Căruia nu-i crește barba și mustățile.

spínatic, -ă, *spinatici, -e*, adj. (Despre bărbați sau despre fața lor) Cu barba și mustața rară.

spînz, *spînji*, s.m. Plantă erbacee cu flori verzi-purpurii, al cărei rizom este folosit în medicină.

spînzurá, *spînzur*, vb. I. **1.** Tr. A executa prin strangulare (1) un condamnat la moarte. **2.** Refl. A se sinucide, strangulîndu-se. **3.** Tr. A agăța un obiect de unul dintre capete, lăsînd restul să atîrne în jos. **4.** Refl. A se agăța de ceva; (intr.) a atîrna în jos, fiind prins sau agățat de ceva.

spînzurát, -ă, *spînzurați, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care a fost omorît sau s-a sinucis prin spînzurare. **2.** Agățat, atîrnat, suspendat.

spînzurătoáre, *spînzurători*, s.f. **1.** Faptul de a (se) spînzura. **2.** Stîlp cu o bară orizontală la capătul de sus, de care se fixa funia cu care erau strangulați condamnații la moarte prin spînzurare.

spîrcuí, *spîrcuiesc*, vb. IV. Tr. (Înv. și reg.) A rupe în bucăți, a sfîșia, a ciopîrți.

splai, *splaiuri*, s.n. Mal înalt al unei ape, uneori pietruit sau pavat; (p. ext.) arteră de circulație, amenajată pe un astfel de mal.

splêndid, -ă, *splendizi, -de,* adj. Foarte frumos, minunat; strălucitor.

splendoáre, *splendori,* s.f. Frumusețe plină de fast, de strălucire; lucru splendid.

splin, *splinuri,* s.n. Stare de plictiseală, de dezgust față de orice.

splină, *spline,* s.f. Organ limfatic de culoare roșie-violetă, așezat în partea superioară, din stînga a cavității abdominale, care produce limfocite, anticorpi etc.

spoi, *spoiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A văruì. **2.** A acoperi un obiect (în special un vas) de metal cu un strat metalic protector.

spoiálă, *spoieli,* s.f. **1.** Văruială, zugrăveală. **2.** (Fig.) Elemente superficiale de cultură, de civilizație.

spoit, -ă, *spoiți, -te,* adj. **1.** Văruit. **2.** (Despre vase) Acoperit cu un strat subțire de metal protector.

spoitór, *spoitori,* s.m. Meșter care se ocupă cu spoitul vaselor de bucătărie.

spoliá, *spoliez,* vb. I. Tr. (Livr.) A despuia pe cineva, în mod abuziv, de avere sau (p. ext.) de drepturi.

spoliatór, -oáre, *spoliatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care spoliază.

spóncă, *sponci,* s.f. (Reg.) Copcă (la haină); agrafă; cataramă; (pop.) *pe sponci* = în cantitate mică, pe sfîrșite.

spondéu, *spondee,* s.n. (În versificația greco-latină) Picior de vers alcătuit din două silabe lungi.

spondilítă, *spondilite,* s.f. Inflamație a vertebrelor, adesea de natură tuberculoasă.

spondilóză, *spondiloze,* s.f. Boală localizată în anumite segmente ale coloanei vertebrale, manifestată prin dureri și limitarea mobilității coloanei.

spongiér, *spongieri,* s.m. (La pl.) Încrengătură de nevertebrate marine, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fibre elastice; (și la sg.) animal din această încrengătură.

spongiós, -oásă, *spongioși, -oase,* adj. Poros (ca buretele).

spontán, -ă, *spontani, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se produce de la sine; care apare în mod brusc. Var.: **spontanéu, -ée** adj.

spontaneitáte s.f. Însușirea a ceea ce este spontan; promptitudine în aptitudini, în comportare; vioiciune.

spontanéu, -ée adj. v. **spontan.**

spor[1], *spori,* s.m. **1.** Organ microscopic de înmulțire și de răspîndire caracteristic organismelor vegetale. **2.** Organ de înmulțire și de răspîndire la sporozoare.

spor[2], **(3)** *sporuri,* s.n. **1.** Randament în muncă, progres. **2.** Abundență, belșug, cîștig. **3.** Adaos, majorare, supliment.

sporádic, -ă, *sporadici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care apare, care se manifestă din cînd în cînd, pe ici, pe colo; care este lipsit de continuitate.

sporánge, *sporangi,* s.m. Organ în formă de săculeț, în care iau naștere sporii plantelor criptogame.

spori, *sporesc,* vb. IV. **1.** Tr., intr. și refl. A crește (sau a face să crească); a (se) mări; a (se) înmulți. **2.** Intr. A progresa, a avea spor.

sporifér, -ă, *sporiferi, -e,* adj. Care produce sau poartă spori.

spórnic, -ă, *spornici, -e,* adj. **1.** Care are spor la lucru; care se face cu spor. **2.** (Despre alimente) Care nu se consumă repede, care ține mult.

sporovăí, *sporovăiesc,* vb. IV. Intr. A flecări, a trăncăni.

sporovăiálă, *sporovăieli,* s.f. Faptul de a sporovăi; flecăreală.

sporozoár, *sporozoare,* s.n. (La pl.) Clasă de protozoare parazite care se înmulțesc prin spori[1] **(2);** (și la sg.) protozoar care face parte din această clasă.

sport, *sporturi,* s.n. Complex de exerciții fizice și de jocuri, practicate în mod metodic și organizat, în scopul formării și dezvoltării unor calități fizice și morale.

sportív, -ă, *sportivi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la sport; care ține de sport; care este în conformitate cu regulile sportului. **2.** S.m. și f. Persoană care practică sportul.

sportivitáte s.f. Atitudine leală, de respect a sportivului față de partener sau de adversar.

spot, *spoturi,* s.n. Pată luminoasă produsă pe scara gradată a unui instrument de măsură, care înlocuiește acul indicator.

spovedánie, *spovedanii,* s.f. Faptul de a se spovedi **(1).**

spovedí, *spovedesc,* vb. IV. Refl. **1.** (Bis.) A mărturisi unui duhovnic păcatele făptuite, pentru a obține iertarea lor; (tr., despre duhovnici) a primi mărturisirea unui credincios. **2.** A mărturisi cuiva o taină, o suferință; a se destăinui.

spre prep. **1.** Înspre, către, în direcția. **2.** Intră în compunerea numerelor de la 11 la 19. **3.** Aproape de..., pe la..., către: *spre seară.* **4.** În vederea..., pentru a...; *spre pildă* = de (sau ca) exemplu. **5.** Introduce un complement circumstanțial de mod: *spre regretul meu, a plecat.*

sprijín, *sprijine,* s.n. **1.** Ceea ce servește spre a susține, spre a sprijini ceva. **2.** Persoană care ajută, susține pe cineva. **3.** (Tehn.) Legătură care împiedică anumite deplasări ale unui corp solid; reazem.

sprijiní, *sprijin,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) rezema, ca să nu cadă; (fig.) a (se) baza pe... **2.** Tr. (Fig.) A ajuta pe cineva; a-și da concursul la ceva.

sprijinitór, -oáre, *sprijinitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care ajută, susține, ocrotește pe cineva sau își dă concursul la ceva.

sprint, *sprinturi,* s.n. **1.** Accelerarea vitezei în apropierea punctului de sosire, la unele întreceri sportive. **2.** Categorie de probe sportive pe distanțe scurte.

sprintă, *sprintez*, vb. I. Intr. A-și mări viteza de alergare, de pedalare etc. într-o întrecere sportivă (de obicei în apropierea punctului de sosire).

sprínten, -ă, *sprinteni, -e*, adj. (Despre ființe; adesea adverbial) Care se mișcă cu ușurință; iute, vioi.

sprinteneálă s.f. Însușirea de a fi sprinten; vioiciune.

sprintér, -ă, *sprinteri, -e*, s.m. și f. Sportiv specializat în probele de sprint.

sprințár, -ă, *sprințari, -e*, adj. Sprinten, iute; zglobiu.

sprînceánă, *sprîncene*, s.f. **1.** Fire de păr scurte și dese crescute în formă de linie arcuită deasupra orbitei ochilor. **2.** (Fig.) Muchie sau creastă de deal.

sprîncenát, -ă, *sprîncenați, -te*, adj. Cu sprîncenele mari și dese.

spúlber, *spulbere*, s.n. Ninsoare spulberată; vînt puternic cu ninsoare.

spulberá, *spúlber*, vb. I. Tr. și refl. A (se) ridica în vîrtej; a (se) risipi, a (se) împrăștia; (fig.) a (se) distruge.

spulberát, -ă, *spulberați, -te*, adj. (Despre zăpadă, frunze, praf etc.) Împrăștiat de vînt.

spumá, pers. 3 *spumează*, vb. I. Intr. **1.** (Despre ape, valuri) A face spumă. **2.** (Despre cai) A se umple de spumă; a spumega.

spumánt, *spumanți*, s.m. (Tehn.) Substanță care, dizolvată într-un lichid, formează o spumă persistentă.

spúmă, *spume*, s.f. **1.** Strat albicios care se formează la suprafața unui lichid agitat; (tehn.) sistem dispers obținut cu ajutorul spumanților. **2.** Strat care se ridică deasupra unor alimente în timpul fierberii sau al fermentației. **3.** Clăbuci de sudoare sau de salivă. **4.** *Spumă-de-mare* = piatră ponce.

spumegá, *spúmeg*, vb. I. Intr. **1.** (Despre lichide) A face spumă. **2.** (Despre cai) A se acoperi de spumă; a face clăbuci la gură. **3.** (Despre oameni) A se înfuria.

spumegătór, -oáre, *spumegători, -oare*, adj. (Despre valuri, puhoaie) Care spumegă.

spumós, -oásă, *spumoși, -oase*, adj. Cu spumă, plin de spumă; *vin spumos* = vin care face spumă cînd este turnat în pahare.

spúne, *spun*, vb. III. Tr. **1.** A exprima prin viu grai o idee, un gînd; a rosti, a declara. **2.** A povesti, a relata, a istorisi, a expune; (despre texte scrise) a cuprinde. **3.** (Fig.; pop.) A cînta. **4.** A pîrî, a denunța pe cineva. **5.** A rosti numele cuiva, a numi; a porecli.

spurcá, *spurc*, vb. I. **1.** Tr. și refl. (Pop.) A (se) murdări; a (se) pîngări; (refl.) a mînca de dulce în timpul postului. **2.** Refl. (Fig.) A se deda la ceva rău, nepermis.

spurcáci, *spurcaci*, s.m. Pasăre migratoare, înrudită cu dropia, de mărimea unei găini.

spurcát, -ă, *spurcați, -te*, adj. **1.** Murdar; (despre vorbe) vulgar, trivial. **2.** (Despre vase) Folosit pentru lucruri murdare. **3.** (Fig.; adesea substantivat) Mîrșav, ticălos.

spurcăciúne, *spurcăciuni*, s.f. Lucru murdar, scîrnav, grețos; (fig.) faptă sau vorbă trivială.

spúsă, *spuse*, s.f. Ceea ce s-a spus; vorbe.

spúză s.f. **1.** Cenușă fierbinte (amestecată cu jeratic). **2.** (Fig.) Mulțime mare, droaie.

spuzeálă, *spuzeli*, s.f. (Pop.) Erupție care apare pe piele.

spuzí, *spuzesc*, vb. IV. Refl. **1.** A căpăta o erupție pe piele. **2.** (Fig.) A apărea în număr mare.

sta, *stau*, vb. I. Intr. **1.** (Despre oameni și animale) A se opri din mers, a rămîne pe loc; a se opri dintr-o acțiune, dintr-o mișcare; (despre aparate, mecanisme etc.) a nu mai funcționa. **2.** (Despre ploaie, vînt) A înceta, a conteni. **3.** A rămîne nemișcat în locul unde se află; (despre vehicule) a se opri, a staționa. **4.** A rămîne cîtva timp într-un loc; a nu progresa. **5.** A fi, a se afla într-un anumit loc. **6.** A avea o anumită poziție sau atitudine; a fi așezat într-un anumit fel; *a sta în pat* = a fi culcat; a fi bolnav; *a sta la masă* = a lua masa. **7.** A fi fixat, atîrnat, prins de ceva. **8.** (Fig.) A exista, a fi. **9.** A fi într-un anumit fel; *a-i sta cuiva bine* (sau *rău*) = a (nu) i se potrivi cuiva un lucru. **10.** A fi gata să...: *stă să ningă*. **11.** În legătură cu unele verbe și în locuțiuni, dă acestora un aspect de durată: *stau și mă gîndesc; a sta de vorbă; a sta la îndoială*.

stabíl, -ă, *stabili, -e*, adj. **1.** Care prezintă stabilitate; bine așezat sau fixat. **2.** Care nu se schimbă; statornic; (despre populații) care locuiește permanent în același loc.

stabilí, *stabilesc*, vb. IV. **1.** Tr. A hotărî, a decide; a preciza, a fixa. **2.** Tr. A demonstra, a dovedi. **3.** Tr. A realiza, a înfăptui, a întemeia. **4.** Tr. și refl. A (se) așeza în mod statornic undeva.

stabilitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi stabil; situație fermă, sigură; echilibru durabil. **2.** Faptul de a-și păstra locul, de a rămîne nemișcat. **3.** (Fiz.) Proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială după ce a fost deplasat din această poziție.

stabilizá, *stabilizez*, vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) stabil, a (se) consolida, a (se) întări.

stabilizáre, *stabilizări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) stabiliza*. **2.** *Stabilizare bănească* = ansamblu de măsuri luate de către stat pentru a face ca moneda națională să devină stabilă.

stabilizatór, (1, 2) *stabilizatoare*, s.n., **(3)** *stabilizatori*, s.m. **1.** S.n. Organ suplimentar al unui sistem tehnic, care contribuie la menținerea stabilității sau echilibrului sistemului respectiv. **2.** S.n. Partea anterioară, fixă a ampenajului orizontal al unui avion. **3.** S.m. Substanță care se adaugă unei soluții, unei suspensii etc. pentru a-i mări stabilitatea.

stabulație s.f. Întreținere și hrănire a animalelor prin menținerea lor în grajduri, pe întreaga perioadă de creștere, de îngrășare, de mulgere etc.

stacánă, *stacane*, s.f. (Pop.) Cană sau ceașcă mare.

staccáto adv. (Muz.) Sacadat; (substantivat, n.) compoziție executată în mod sacadat.

stacojíu, -íe, *stacojii*, adj. De culoare roșie-aprinsă.

stadiál, -ă, *stadiali, -e*, adj. Care se dezvoltă în etape; (biol.) care se referă la stadiile de dezvoltare a organismelor.

stádie, *stadii*, s.f. Miră gradată servind la măsurarea indirectă a distanțelor în lucrările topografice.

stadimétric, -ă, *stadimetrici, -ce*, adj. Privitor la stadimetrie; utilizat în stadimetrie.

stadimetríe s.f. Tehnică a măsurării indirecte a distanțelor, cu ajutorul tahimetrului și al stadiei.

stadión, *stadioane*, s.n. Teren amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive și înconjurat de tribune pentru spectatori.

stádiu, *stadii*, s.n. Fază, etapă în evoluția unui proces sau a unui fenomen din natură ori din societate.

stafídă, *stafide*, s.f. Boabă uscată, fără semințe, a anumitor specii de struguri, folosită la prepararea unor prăjituri, dulciuri etc.

stafidí, *stafidesc*, vb. IV. Refl. (Despre struguri) A se usca; (fig.; despre oameni și părți ale corpului lor) a se zbârci.

stafíe, *stafii*, s.f. Fantomă, nălucă, strigoi.

stafilocóc, *stafilococi*, s.m. Gen de bacterii de formă sferică, dispuse în ciorchine, care produc procese purulente locale sau generalizate.

stagiár, -ă, *stagiari, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care își face stagiul într-un domeniu de activitate.

stágiu, *stagii*, s.n. **1.** Perioadă în cursul căreia un începător se inițiază în exercitarea profesiunii sale. **2.** Vechime în muncă, în producție. **3.** *Stagiu militar* = perioadă de timp în care o persoană prestează serviciul militar activ.

stagiúne, *stagiuni*, s.f. Perioadă în cursul fiecărui an, în care teatrele dau în mod regulat reprezentații.

stagná, pers. 3 *stagnează*, vb. I. Intr. **1.** (Despre acțiuni, activități) A nu progresa, a nu se dezvolta. **2.** (Despre ape) A nu curge; a nu spori în volum.

stagnánt, -ă, *stagnanți, -te*, adj. **1.** (Despre acțiuni, activități) Care nu progresează, nu evoluează. **2.** (Despre ape) Care nu curge, stătător.

stal, *staluri*, s.n. Scaun numerotat, situat în spatele fotoliilor, la parterul unei săli de spectacole.

stalactítă, *stalactite*, s.f. Coloană calcaroasă formată prin depunerea carbonatului de calciu din picăturile de apă și fixată de tavanul peșterilor.

stalagmítă, *stalagmite*, s.f. Coloană calcaroasă formată prin depunerea carbonatului de calciu din picăturile de apă și fixată cu baza de podeaua peșterilor.

stalagmométru, *stalagmometre*, s.n. Instrument pentru determinarea tensiunii superficiale a lichidelor prin măsurarea numărului de picături pe care-l formează un volum dat dintr-un lichid ce se scurge printr-un tub îngust.

stámbă, *stămburi*, s.f. Țesătură simplă de bumbac, cu desene imprimate în culori, folosită la confecționarea îmbrăcămintei de vară pentru femei.

stamboálă, *stamboale*, s.f. (Reg.) Baniță.

stamínă, *stamine*, s.f. Organ bărbătesc al florilor, care produce polen.

stampáre, *stampări*, s.f. Operația de imprimare a unui desen pe suprafața unei monezi, a unei medalii etc., prin deformare plastică.

stámpă, *stampe*, s.f. Imagine imprimată după o placă gravată.

stáncă, *stane*, s.f. Bloc mare de piatră; (p. ext.) stîncă.

stand, *standuri*, s.n. **1.** Spațiu amenajat într-o expoziție, într-un magazin etc. pentru prezentarea exponatelor. **2.** Instalație fixă pentru încercarea mașinilor sau a pieselor în condiții cît mai apropiate de regimul lor de serviciu; banc de probă. **3.** Loc amenajat pentru trageri cu armamentul sportiv.

standárd, *standarde*, s.n. Normă sau ansamblu de norme prin care se stabilesc caracteristicile principale pe care trebuie să le întrunească un produs (dimensiuni, calitate, rezistență etc.), precum și unitățile de măsură, terminologia simbolurilor etc.

standardizá, *standardizez*, vb. I. Tr. A stabili standardul unui produs.

standardizáre, *standardizări*, s.f. Acțiunea de *a standardiza;* stabilirea standardelor.

standoálă, *standoale*, s.f. (Reg.) Hambar pentru cereale.

staniól s.n. Foaie subțire de staniu folosită pentru a împacheta anumite alimente sau produse industriale.

stánițe, *staniști*, s.f. (Reg.) Loc umbrit, unde se odihnesc vara vitele.

stániu s.n. Metal alb-argintiu, malcabil și ductil, mult folosit în aliaje și la acoperirea altor metale pentru a le proteja împotriva coroziunii; cositor.

stan-pățítul s.m. (Fam.) Persoană care a pățit multe în viață și a tras învățăminte din cele pățite.

stánță, *stanțe*, s.f. Strofă cu înțeles de-sine-stătător.

star, *staruri*, s.n. Vedetă de cinema.

stáre, *stări*, s.f. **1.** Situație sau mod în care se află ori se prezintă cineva sau ceva: *stare materială; om cu stare* = om bogat; *stare de fapt* = situație dată, reală. **2.** (Fiz.) Situația unui corp la un moment dat; *stare critică* = stare a unui fluid în care dispare diferența între starea lichidă și cea gazoasă.

stáreț, -ă, *stareți, -e*, s.m. și f. Persoană (călugăr sau călugăriță) care conduce o mănăstire.

stároste, *starosti*, s.m. (În evul mediu) **1.** Conducător al unei bresle. **2.** (În Moldova) Cîrmuitor al ținuturilor de margine.

start, *starturi*, s.n. Moment în care începe o cursă sportivă; locul de unde se pleacă; *a da startul* = a da semnalul de plecare.

stárter, (1) *starteri*, s.m., **(2, 3)** *startere*, s.n. **1.** S.m. Persoană care dă startul într-o cursă sportivă. **2.** S.n. Dispozitiv al carburatoarelor motoarelor cu explozie, care facilitează demarajul. **3.** S.n. Dispozitiv de aprindere a lămpilor fluorescente.

stas, *stasuri*, s.n. Standard de stat.

stat[1], *state*, s.n. Sistem organizațional al clasei dominante în societate, instrument de exercitare a puterii acestei clase asupra celorlalte clase și categorii sociale, reprezentînd un element principal al suprastructurii; *bărbat de stat* = persoană cu rol important în conducerea statului.

stat[2], *state*, s.n. Listă, tabel; *stat de funcții* = document în formă de tabel în care sînt înscrise posturile, încadrările și retribuțiile dintr-o întreprindere sau instituție.

stat[3] s.n. **1.** Faptul de a sta. **2.** Înălțimea unei persoane; statură.

statál, -ă, *statali*, *-e*, adj. Privitor la stat[1]; de stat.

státic, -ă, *statici*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Nemișcat, fix. **2.** Adj. (Fiz.) Care se referă la echilibrul forțelor. **3.** S.f. Ramură a mecanicii care studiază echilibrul corpurilor sub acțiunea forțelor.

statístic, -ă, *statistici*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Situație a unui fenomen din natură sau din societate, prezentată în date numerice centralizate și sistematizate. **2.** S.f. Disciplină științifică al cărei obiect este studierea fenomenelor de masă, folosind metode proprii de descriere și analiză; *statistică matematică* = ramură a matematicii aplicate care se ocupă cu elaborarea noțiunilor și a metodelor specifice studiului statistic al colectivităților. **3.** Adj. Care se referă la statistică **(1)**, bazat pe statistică.

statisticián, -ă, *statisticieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în statistică.

stațív, *stative*, s.n. Dispozitiv folosit în laboratoare pentru susținerea unor piese sau aparate.

stațíve s.f. pl. (Reg.) Război de țesut.

stát-majór s.n. Organ de conducere a trupelor, format dintr-un număr variabil de ofițeri, care ajută pe comandant în activitatea sa.

statór, *statoare*, s.n. Partea fixă a unui motor sau a unui generator de energie, solidarizată cu carcasa mașinii.

statoreactór, *statoreactoare*, s.n. Motor folosit ca propulsor pentru aerovehicule cu viteză supersonică.

statórnic, -ă, *statornici*, *-e*, adj. **1.** (Despre oameni și manifestările lor) Ferm, constant, neclintit, neschimbător (în convingeri, în opinii, în sentimente). **2.** (Despre populații sau despre așezări omenești) Care nu-și schimbă locul; fix, stabil.

statornicí, *statornicesc*, vb. IV. Refl. și tr. **1.** A (se) așeza într-un loc pentru un anumit timp (sau pentru totdeauna). **2.** A (se) fixa, a (se) stabili.

statornície s.f. Fermitate, stabilitate; constanță în păreri, în idei etc.

statoscóp, *statoscoape*, s.n. Instrument care indică micile variații ale altitudinii unui avion în zbor.

statuá, *statuez*, vb. I. Tr. (Livr.) A stabili, a hotărî printr-un statut.

statuár, -ă, *statuari*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la statui; ca o statuie. **2.** S.f. Arta statuară **(1)**; totalitatea sculpturilor dintr-o epocă, dintr-o țară, ale unui sculptor etc.

statuétă, *statuete*, s.f. Statuie mică.

statúie, *statui*, s.f. Sculptură care reprezintă în întregime o ființă, o figură alegorică etc.

statu-quo subst. invar. Starea existentă sau care a existat mai înainte și în raport cu care se apreciază efectele unui tratat, ale unei convenții etc.

statúră, *staturi*, s.f. Înălțime a corpului unei persoane; (p. ext.) înfățișare, conformație a corpului; siluetă.

statút, *statute*, s.n. **1.** Document care cuprinde ansamblul de principii și de norme care stau la baza constituirii și a activității unui partid politic, unei organizații de masă, științifice, internaționale etc. **2.** *Statut personal* = totalitatea legilor dintr-un stat referitoare la starea și la capacitatea cetățenilor săi.

stáție, *stații*, s.f. **1.** Punct de oprire pe traseul unui vehicul public, pentru a permite urcarea și coborîrea călătorilor; gară de cale ferată. **2.** Loc (într-un oraș) unde staționează taxiurile sau trăsurile de piață. **3.** *Stație spațială* (sau *cosmică)* = vehicul spațial destinat fie efectuării unor observații, măsurători etc., fie unor lansări spre Lună sau spre alte planete. **4.** (Mai ales în forma *stațiune)* Ansamblu de clădiri și de instalații amenajate pentru efectuarea unor operații tehnice, unor cercetări științifice etc.; *stație-pilot* = instalație în care se fabrică de probă un anumit produs, înainte de fabricarea în serie. **5.** (În forma *stațiune)* Localitate în care se găsesc condiții climaterice sau ape minerale prielnice sănătății. Var.: **stațiúne** s.f.

staționá, *staționez*, vb. I. Intr. (Despre vehicule) A sta cîtva timp pe loc, așteptînd să se urce sau să coboare călătorii, să se încarce sau să se descarce mărfurile etc.; (despre oameni) a se opri cîtva timp într-un loc.

staționár, -ă, *staționari*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care nu variază, care rămîne mai mult timp în aceeași stare. **2.** S.n. Serviciu pe lîngă un dispensar sau pe lîngă o policlinică, unde sînt internați bolnavii pentru diagnostic și tratament.

stațione s.f. v. **stație.**

stául, *staule*, s.n. **1.** Grajd. **2.** Loc îngrădit (în cîmp sau lîngă casă) unde stau oile sau caprele.

stávă, *stave*, s.f. (Reg.) Herghelie.

stăvilă, *stavile*, s.f. **1.** Element de construcție care servește la închiderea sau la deschiderea unui orificiu, a unui deversor etc. într-o lucrare hidrotehnică. **2.** Element al unui stăvilar care, prin ridicare și coborîre, reglează secțiunea de curgere a apei. **3.** (Fig.) Piedică, obstacol.

stavrid, *stavrizi*, s.m. Peşte marin răpitor, fung de 13—15 cm, cu gura mare, prevăzută cu numeroşi dinţi.

stáză, *staze*, s.f. Oprire sau încetinire a circulaţiei sîngelui ori a unei secreţii interne a corpului.

stăncúţă, *stăncuţe*, s.f. Pasăre din familia corbului, puţin mai mică decît o cioară, de culoare neagră-cenuşie.

stănoágă, *stănoage*, s.f. Raft în formă de pupitru pe care se aşază, în tipografie, casetele cu litere cînd se culege un text cu mîna.

stănóg, *stănoage*, s.n. Barieră de lemn sau de fier care desparte vitele sau caii într-un grajd.

stăpîn, -ă, *stăpîni, -e*, s.m. şi f. **1.** Persoană care posedă un bun material, considerată în raport cu acel bun; (înv.) persoană în a cărei proprietate se află un sclav. **2.** Persoană în serviciul căreia se află angajat cineva, considerată în raport cu acesta. **3.** Persoană sub a cărei putere, dominaţie, autoritate se găseşte cineva; stăpînitor, domnitor.

stăpîní, *stăpînesc*, vb. IV. **1.** Tr. A poseda, a deţine ceva în calitate de proprietar. **2.** Tr. A avea cunoştinţe temeinice într-un anumit domeniu. **3.** Refl. (Fig.) A se reţine de la ceva, a se înfrîna; (tr.) a-şi înăbuşi o pornire, un sentiment. **4.** Tr. (Despre gînduri, sentimente) A domina pe cineva, a ţine sub influenţa sa. **5.** Tr. A guverna o ţară.

stăpînire, *stăpîniri*, s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) stăpîni; stăpînire de sine* = calm, sînge rece. **2.** Proprietate, posesiune. **3.** Domnie, guvernare; autoritate de stat.

stăpînít, -ă, *stăpîniţi, -te*, adj. Care denotă stăpînire de sine; cumpătat, reţinut.

stăpînitór, -oáre, *stăpînitori, -oare*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care stăpîneşte; care domină. **2.** S.m. şi f. Persoană care domneşte într-o ţară.

stăreţie, *stăreţii*, s.f. **1.** Funcţia de stareţ. **2.** Locuinţa sau cancelaria stareţului.

stărui, *stărui*, vb. IV. Intr. **1.** A ruga cu insistenţă pe cineva pentru ceva. **2.** A lucra cu perseverenţă. **3.** A rămîne statornic, neclintit într-o hotărîre, într-un sentiment etc., a persista. **4.** A continua să existe, a se menţine.

stăruínţă, *stăruinţe*, s.f. **1.** Faptul de a stărui; cerere, rugăminte repetată, insistentă. **2.** Perseverenţă într-o acţiune; silinţă, străduinţă.

stăruítor, -oáre, *stăruitori, -oare*, adj. (Adesea adverbial) Care stăruie, care insistă; perseverent.

stătătór, -oáre, *stătători, -oare*, adj. Care stă pe loc; (despre ape) care nu curge; *de-sine-stătător* = care nu depinde de nimeni.

stătút, -ă, *stătuţi, -te*, adj. **1.** (Despre apă, alimente) Care nu mai este proaspăt; (despre aer) închis, viciat. **2.** (Fig.; despre oameni) Înaintat în vîrstă (şi rămas necăsătorit).

stăvílar, *stăvilare*, s.n. Construcţie de lemn sau de beton, aşezată de-a curmezişul unei ape curgătoare, care serveşte la reglarea cursului din amonte al apei.

stăvíli, *stăvilesc*, vb. IV. Tr. **1.** A opri, a bara cursul unei ape. **2.** (Fig.) A opri, a împiedica sau a atenua o mişcare, o acţiune, o activitate.

stea, *stele*, s.f. **1.** Corp ceresc cu lumină proprie; (pop.) *stea cu coadă* = cometă; *stea căzătoare* = meteorit. **2.** (Fig.) Vedetă de teatru, de cinema etc. **3.** Obiect sau desen care are o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentată, convenţional, o stea (1). **4.** Obiect de lemn sau de carton simbolizînd o stea (1), împodobit cu hîrtie colorată, cu care umblă colindătorii. **5.** Pată de păr alb pe fruntea unui animal. **6.** *Stea-de-mare* = (la pl.) clasă de echinoderme marine răpitoare, cu corpul în formă de disc din care pornesc radial cinci braţe; (şi la sg.) animal din această clasă.

steag, *steaguri*, s.n. Drapel; fanion.

steáric adj. *Acid stearic* = acid gras, solid, care se găseşte în grăsimi, fiind întrebuinţat la fabricarea luminărilor, la *prepararea unor produse* cosmetice etc.

stearínă s.f. Acid stearic în amestec cu acid palmitic, întrebuinţat la fabricarea luminărilor, în industria textilă etc.

steatít s.n. Varietate de talc compactă, de culoare albă-gălbuie, utilizată pentru confecţionarea unor obiecte decorative.

steatóză, *steatoze*, s.f. Degenerare a unui ţesut, provocată de un exces de grăsime.

stéblă, *steble*, s.f. Tulpină, lujer; mănunchi (de flori).

stegár, *stegari*, s.m. **1.** Persoană care poartă steagul (în armată, la o nuntă etc.). **2.** (Fig.) Cel care se află în fruntea luptătorilor pentru o cauză.

stegozáur, *stegozauri*, s.m. Gen fosil de reptile dinozauriene, lungi de circa 8 m, cu o creastă de plăci osoase pe spinare.

stei, *steiuri*, s.n. Colţ de stîncă.

stejár, *stejari*, s.m. Denumire dată unor specii de arbori înalţi pînă la 50 m, cu coroana largă, cu frunzele adînc crestate, cu lemnul foarte dur şi rezistent, folosit în industrie, în construcţii etc.

stejăríş, *stejărişuri*, s.n. Pădure de stejari.

steláj, *stelaje*, s.n. Mobilă formată din rafturi suprapuse; etajeră.

stelár, -ă, *stelari, -e*, adj. Privitor la stele; de stele.

stelát, -ă, *stelaţi, -te*, adj. În formă de stea.

stélă, *stele*, s.f. Mic monument comemorativ de piatră, în formă de coloană sau de pilastru, frecvent în antichitate.

stelít s.n. Aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden şi fier, inoxidabil şi foarte dur, din care se fac instrumente chirurgicale, unelte aşchietoare etc.

steliţă, *steliţe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina şi frunzele păroase, cu flori dispuse în capitule, cele de pe margine albastre iar cele din mijloc galbene.

stélniţă, *stelniţe*, s.f. (Reg.) Ploşniţă.

stelúţă, *steluţe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *stea* **2.** (La pl.) Pastă făinoasă în formă de stea, care se fierbe în supă. **3.** Asterisc. **4.** Plantă erbacee cu frunze ovale şi flori albe, care creşte prin pădurile de munte.

stémă, *steme*, s.f. **1.** Semn distinctiv, cu caracter simbolic, al unei țări, al unui oraș, al unui județ, al unei dinastii. **2.** Coroană, diademă.

stenahorie s.f. (Înv.) **1.** Greutate în respirație. **2.** (Fig.) Stare de neliniște, de plictiseală.

sténic, -ă, *stenici, -e*, adj. (Livr.) Întăritor.

stenodactilográf, -ă, *stenodactilografi, -e*, s.m. și f. Persoană care practică stenodactilografia.

stenodactilografíe s.f. Stenografie urmată de dactilografierea, după stenogramă, a textului.

stenográf, -ă, *stenografi, -e*, s.m. și f. Persoană care practică stenografia.

stenografía, *stenografiez*, vb. I. Tr. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul stenografiei.

stenografíe s.f. Sistem de înregistrare rapidă a vorbirii cuiva, cu ajutorul unor semne convenționale.

stenográmă, *stenograme*, s.f. Text înregistrat prin stenografie.

stenotíp, *stenotipuri*, s.n. Mașină pentru stenografiat.

stenotipíe s.f. Stenografiere cu ajutorul stenotipului.

stenotipíst, -ă, *stenotipiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică stenotipia.

stenóză, *stenoze*, s.f. Îngustare a unui canal sau a unui orificiu din organism, în urma unei inflamații, a unei cicatrizări etc.

sténtor, *stentori*, s.m. *Voce de stentor* = (cu aluzie la un personaj din Iliada) voce foarte puternică.

step, *stepuri*, s.n. Stil de execuție a unor dansuri de origine negro-americană, bazat pe bătăi ritmice ale vîrfului și tocului pantofilor.

stépă, *stepe*, s.f. Întindere de loc arid, acoperită cu o vegetație formată din plante graminee, plante cu rizomi, tufișuri și plante spinoase.

ster, *steri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub, utilizată pentru măsurarea lemnelor așezate în stivă.

stéreo subst. Stereofonie.

stereocinematografíe s.f. Cinematografie care dă spectatorului impresia că imaginile sînt în relief.

stereocromíe s.f. Tehnica de a realiza în pictură iluzia reliefului, prin combinarea nuanțelor pe un strat de reflexie special preparat.

stereofónic, -ă, *stereofonici, -e*, adj. Care se referă la stereofonie; care se realizează prin tehnica stereofoniei.

stereofonía s.f. Procedeu de înregistrare și de redare a sunetelor care dă ascultătorului senzația că se află lîngă sursele sonore sau chiar în mijlocul lor.

stereofotografíe, *stereofotografii*, s.f. Fotografie stereoscopică.

stereográmă, *stereograme*, s.f. Pereche de fotograme ale aceluiași obiect care, privite la stereoscop, permit să se obțină imaginea în spațiu a obiectului.

stereoizoméri s.m. pl. Substanțe izomere care diferă între ele prin modul de aranjare în spațiu a atomilor dintr-o moleculă.

stereométric, -ă, *stereometrici, -e*, adj. Privitor la stereometrie.

stereometríe s.f. Ramură a geometriei, cu caracter aplicativ, care se ocupă cu măsurarea corpurilor geometrice.

stereométru, *stereometre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină dimensiunile unui obiect.

stereoscóp, *stereoscoape*, s.n. Dispozitiv optic care servește pentru a observa un ansamblu de două imagini, obținîndu-se o imagine în relief.

stereoscópic, -ă, *stereoscopici, -e*, adj. Care se referă la stereoscopie; obținut prin stereoscopie.

stereoscopíe s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu studiul procedeelor de realizare a imaginilor în relief.

stereotíp, -ă, (1) *stereotipi, -e*, adj., (2) *stereotipuri*, s.n. **1.** Adj. Care se repetă în formă neschimbată; (p. ext.) banal. **2.** S.n. Model, clișeu.

stereotipíe s.f. Procedeu de multiplicare a unei forme de tipar prin turnarea în metal a unei copii după această formă.

steríl, -ă, *sterili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre ființe) Care nu poate procrea; (despre plante) care nu produce semințe; (despre pămînt) neroditor, neproductiv. **2.** Adj. (Fig.) Care nu produce nimic, care nu duce la nimic. **3.** Adj. Care a fost sterilizat. **4.** S.n. Materialul fără valoare conținut în minereuri și în cărbuni.

sterilitáte s.f. **1.** Starea a ceea ce este steril. **2.** (Fig.) Incapacitate de a produce ceva din punct de vedere spiritual.

sterilizá, *sterilizez*, vb. I. Tr. A distruge agenții patogeni dintr-un mediu sau de pe un obiect.

sterilizát, -ă, *sterilizați, -te*, adj. Care a devenit steril; dezinfectat.

sterilizatór, *sterilizatoare*, s.n. Aparat pentru sterilizarea instrumentelor chirurgicale.

sterlínă, *sterline*, adj. *Liră sterlină* = unitatea bănească principală din Marea Britanie.

stern, *sternuri*, s.n. Os plat situat în partea anterioară a pieptului, de care sînt prinse coastele și claviculele.

steról, *steroli*, s.m. Nume dat unor compuși organici care se găsesc în structura multor celule vegetale și animale, avînd un rol important în metabolismul organismului.

sterp, steúrpă, *sterpi, -e*, adj. **1.** (Despre terenuri) Care nu rodește; neproductiv. **2.** (Despre oameni) Care nu poate procrea. **3.** (Despre femelele mamiferelor) Care nu fată sau nu dă lapte. **4.** (Fig.) Fără conținut, gol, steril.

stetoscóp, *stetoscoape*, s.n. Instrument medical cu ajutorul căruia sînt percepute zgomotele produse de diferite organe interne ale corpului.

stetoscopíe s.f. Examen medical cu ajutorul stetoscopului.

stewardésă, *stewardese*, s.f. Femeie care face parte din personalul de bord al unui avion, avînd sarcina de a servi și de a îndruma călătorii.

stibínă s.f. Sulfură naturală de stibiu, minereu important al acestuia.

stíbiu s.n. (Chim.) Antimoniu.

sticlár, *sticlari*, s.m. Muncitor într-o fabrică de sticlă.

sticlă. (2) *sticle*, s.f. **1.** Corp solid, de obicei transparent, dur, casant, cu un luciu particular, constituit dintr-un amestec de silicaţi şi obţinut prin topirea la un loc a silicei, carbonatului de calciu şi de sodiu cu materiale auxiliare. **2.** Obiect făcut din sticlă (1); geam; vas de o formă specială, pentru păstrat băuturi; *sticlă de lampă* = glob de sticlă (1) care protejează flacăra lămpilor cu petrol.

sticlărie, *sticlării*, s.f. **1.** Fabrică de sticlă. **2.** Obiecte fabricate din sticlă.

sticléle, *sticleţi*, s.m. Mică pasăre cîntătoare cu penele viu colorate.

sticlí, *sticlesc*, vb. IV. Intr. A sclipi, a scînteia.

sticlós, -oásă, *sticloşi, -oase*, adj. Lucios ca sticla; *umoare sticloasă* = masă gelatinoasă transparentă care se găseşte între cristalin şi fundul ochiului.

stígmat, *stigmate*, s.n. **1.** Partea superioară a pistilului, pe care se prind şi încolţesc grăuncioarele de polen. **2.** Urmă lăsată de fierul roşu cu care erau înfieraţi sclavii, delincvenţii etc.; (fig.) urmă ruşinoasă, semn dezonorant.

stígmatism s.n. Proprietate a unui sistem optic de a da, pentru fiecare punct al unui obiect, cîte o imagine punctuală clară, fără aberaţii.

stigmatizá, *stigmatizez*, vb. I. Tr. A atrage asupra cuiva dispreţul public; a înfiera, a defăima.

stigmatizát, -ă, *stigmatizaţi, -te*, adj. Dezonorat, înfierat.

stih, *stihuri*, s.n. (Înv.; azi poetic) Vers; (la pl.) poezie.

stihár, *stihare*, s.n. Veşmînt lung şi larg pe care îl poartă preoţii ortodocşi în timpul slujbei religioase.

stihíe, *stihii*, s.f. **1.** Fenomen al naturii care se manifestă cu o forţă distrugătoare. **2.** (În superstiţii) Duh rău; nălucă.

stil, *stiluri*, s.n. **1.** Mod de exprimare specific unei arte, unui artist, unui curent etc.; totalitatea particularităţilor lingvistice pe care le foloseşte un scriitor pentru a obţine efecte artistice. **2.** Fiecare dintre cele două sisteme de calculare a timpului calendaristic *(stil nou* şi *stil vechi)*, între care există o diferenţă de 13 zile. **3.** Condei de metal sau de os cu vîrf ascuţit, cu care se scria în antichitate pe tăbliţe de ceară. **4.** Parte a pistilului, între ovar şi stigmat.

stilá, *stilez*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) forma, a (se) educa.

stilát, -ă, *stilaţi, -te*, adj. Care are o comportare aleasă, maniere civilizate.

stilét, *stilete*, s.n. **1.** Pumnal mic, cu lamă fină, triunghiulară. **2.** Instrument chirurgical cu care se explorează o rană, cavitatea unui organ etc.

stilíst, -ă, *stilişti, -ste*, s.m. şi f. Scriitor care se distinge printr-un stil ales.

stilístic, -ă. *stilistici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la stil, la mijloacele de exprimare afectivă. **2.** S.f. Disciplină care se ocupă cu studiul elementelor de stil (1).

stilizá, *stilizez*, vb. I. Tr. **1.** A da unui text o formă corectă, îngrijită din punctul de vedere al stilului. **2.** A prelucra un motiv de coregrafie sau de muzică populară, păstrîndu-i însă caracterele esenţiale; (în artele plastice) a reduce o figură la trăsăturile esenţiale, dîndu-i un caracter decorativ.

stilobát, *stilobaţi*, s.m. (În arhitectura clasică) Postament care susţine un şir de coloane.

stilóu, *stilouri*, s.n. Toc prevăzut cu un rezervor din care cerneala ajunge automat la vîrful peniţei în timpul scrisului.

stimá, *stimez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva stimă; a respecta, a cinsti.

stimábil, -ă, *stimabili, -e*, adj., s.m. şi f. (Astăzi ir.) (Om) vrednic de stimă, de respect, de consideraţie.

stimát, -ă, *stimaţi, -te*, adj. Care se bucură de stimă, de consideraţie.

stímă s.f. Sentiment de preţuire şi de respect pe care îl insuflă cineva celor din jur.

stímul, *stimuli*, s.m. Factor care declanşează un proces fiziologic, care excită o activitate fiziologică.

stimulá, *stimulez*, vb. I. Tr. A încuraja, a îndemna; a face să sporească energia unei persoane sau randamentul unei activităţi.

stimulánt, -ă, *stimulanţi, -te*, adj. Care stimulează.

stimulént, *stimulente*, s.n. **1.** Ceea ce stimulează; impuls, îmbold, îndemn (moral sau material). **2.** Substanţă care stimulează activitatea organismului.

stindárd, *stindarde*, s.n. Drapel, steag; (fig.) simbol de luptă, de înfrăţire etc.

stingătór, *stingătoare*, s.n. Aparat pentru stingerea incendiilor, prin împroşcarea unei substanţe care împiedică trecerea oxigenului spre locul arderii.

stínge, *sting*, vb. III. **1.** Tr. A opri din ardere (focul sau obiecte care ard); a întrerupe o sursă de lumină, a face să nu mai lumineze. **2.** Refl. (Despre foc sau despre obiecte care ard) A înceta să mai ardă; a se consuma; (despre aştri) a-şi pierde lumina, strălucirea. **3.** Refl. (Despre sunete, zgomote) A slăbi în intensitate. **4.** Tr. A distruge, a nimici; (refl.) a dispărea fără urmă; a muri. **5.** Tr. A pune capăt unei obligaţii, unei acţiuni penale etc. **6.** Tr. A turna apă (sau alt lichid) peste anumite preparate culinare încinse, lăsînd apoi compoziţia să fiarbă. **7.** Tr. *A stinge var* = a turna apă peste piatra de var arsă, pentru a obţine hidroxid de calciu (var stins).

stíngere, *stingeri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) stinge*. **2.** Semnal prin care se anunţă, într-o unitate militară, trecerea la odihna de noapte.

stinghér, -ă, *stingheri, -e*, adj. Izolat, răzleţ; desperecheat; (despre oameni) singur, străin; stînjenit.

stinghereálă, *stinghereli*, s.f. Faptul de a stingheri sau de a se simți stingherit; deranj, stinjeneală.

stingherí, *stinghersc*, vb. IV. Tr. A împiedica pe cineva în mișcări, în acțiuni; a incomoda, a deranja.

stînghie, *stinghii*, s.f. **1.** Bucată de lemn lungă și îngustă, cu care se unesc ori se întăresc două sau mai multe elemente ale unei construcții de lemn. **2.** Partea corpului unde se îmbină piciorul cu trunchiul.

stins, -ă, *stinși, -se*, adj. **1.** Care nu mai arde. **2.** (Despre ochi, privire) Lipsit de strălucire; (despre glas, sunete) slab, lipsit de sonoritate; (despre culori) șters, palid. **3.** (Jur., despre obligații, privilegii etc.) Care și-a pierdut puterea juridică, care nu mai are valabilitate. **4.** *Var stins* = pastă albă, vîscoasă, obținută prin hidratarea varului nestins și folosită în construcții.

stipélă, *stipele*, s.f. Fiecare dintre frunzișoarele crescute la baza pețiolului sau a limbului frunzei.

stipendiá, *stipendiez*, vb. I. Tr. A subvenționa o persoană, un grup etc.

stipéndiu, *stipendii*, s.n. (Înv.) Ajutor în bani acordat unui elev sau unui student lipsit de mijloace; bursă.

stipulá, *stipulez*, vb. I. Tr. (Jur.) A prevedea, a menționa o clauză într-un contract.

stipulăție, *stipulații*, s.f. (Jur.) Clauză contractuală.

stírax s.m. Denumire dată unor specii de arbori exotici dintre care una produce rășina numită smirnă.

stirén, *stireni*, s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, folosită la fabricarea polistirenului și a cauciucului sintetic.

stírpe, *stirpe*, s.f. (Livr.) Neam, familie; gintă.

stívă, *stive*, s.f. Grămadă de obiecte de același fel (lemne, cărămizi etc.) așezate regulat, unele peste altele.

stivuí, *stivuiesc*, vb. IV. Tr. A așeza în stive (lemne, cărămizi etc.).

stîlceálă, *stîlceli*, s.f. Faptul de a stîlci; bătaie zdravănă.

stîlcí, *stîlcesc*, vb. IV. Tr. **1.** A zdrobi, a strivi prin lovire; a bate crunt pe cineva. **2.** (Fig.) A pronunța rău un cuvînt deformîndu-l; a vorbi rău o limbă.

stîlcít, -ă, *stîlciți, -te*, adj. **1.** Zdrobit, strivit, schilodit; bătut tare. **2.** (Fig.; despre vorbire) Greșit, pocit.

stîlp, *stîlpi*, s.m. **1.** Element de construcție cu lungimea mare în raport cu dimensiunile secțiunii, confecționat din lemn, din metal, din beton armat etc., avînd rolul de a susține anumite elemente ale construcției. **2.** Stîlp (1) sau construcție specială pentru susținerea liniilor electrice aeriene, a liniilor de telecomunicații, a corpurilor de iluminat etc. **3.** Indicator de frontieră sau de hotar. **4.** (Fig.) Persoană care constituie un sprijin pentru o colectivitate, pentru familie etc.

stîmpărá vb. I. v. **astîmpăra.**

stînă, *stîne*, s.f. Așezare pastorească de vară în afara satului (de obicei la munte), unde se adăpostesc oile și ciobanii și unde se prepară produsele din laptele oilor.

stîncă, *stînci*, s.f. Bloc mare de piatră (în munți), cu pereții drepți și colțuroși.

stîncós, -oásă, *stîncoși, -oase*, adj. Format din stînci; plin de stînci.

stîng, -ă, *stîngi*, adj. **1.** (Despre organe sau părți ale corpului) Care se află în partea corpului omenesc în care este inima; (substantivat, m. sg. art.) piciorul stîng; (substantivat, f. sg. art.) mîna stîngă. **2.** Care se află în partea sau în direcția mîinii stîngi; (substantivat, f. art.) partea sau direcția stîngă. **3.** Care reprezintă gruparea radicală, progresistă, revoluționară a unei organizații politice; (substantivat, f. art.) partid sau grupare politică cu atitudine radicală, progresistă.

stîngăci, -e, *stîngaci, -e*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care lucrează sau scrie mai bine cu mîna stîngă decît cu cea dreaptă. **2.** (Fig.) Care este lipsit de îndemînare, de siguranță în mișcări, în comportare, în exprimare etc.

stîngăcíe, *stîngăcii*, s.f. Lipsă de îndemînare în acțiuni, în exprimare etc.; (la pl.) fapte care dovedesc lipsă de siguranță, de îndemînare.

stîngísm s.n. Denumire dată concepției și practicii sectare a unor elemente din mișcarea comunistă și muncitorească, expresie a unui „revoluționarism grăbit", care nu ține seama de etapa revoluționară dată, de nivelul conștiinței politice a maselor, putînd duce la aventurism politic, la ruperea de mase.

stîngíst, -ă, *stîngiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care dă dovadă de stîngism. **2.** Adj. Care ține de stîngism, care este caracteristic stîngismului.

stînjen, *stînjeni*, s.m. **1.** Unitate de măsură pentru lungimi folosită în trecut, egală cu 1,96 m în Țara Românească și cu 2,23 m în Moldova. **2.** Unitate de măsură pentru volumul lemnelor stivuite.

stînjeneálă, *stînjeneli*, s.f. Faptul de a stînjeni pe cineva sau de a fi stînjenit.

stînjenél, *stînjenei*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu frunze în formă de sabie și cu flori violete, albe sau galbene; iris[2].

stînjení, *stînjenesc*, vb. IV. Tr. A împiedica pe cineva de la lucru, de la o activitate; a deranja, a stingheri.

stînjenít, -ă, *stînjeniți, -te*, adj. **1.** Împiedicat de la lucru; tulburat, deranjat. **2.** Încurcat, jenat.

stîrc, *stîrci*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări de baltă ihtiofage, cu ciocul, gîtul și picioarele lungi și, de obicei, cu un smoc de pene pe cap.

stîrcí, *stîrcesc*, vb. IV. Refl. A se ghemui, a se strînge (de frig), a se zgîrci.

stîrcít, -ă, *stîrciți, -te*, adj. Strîns, ghemuit.

stîrní, *stîrnesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face ca un animal (sălbatic) să iasă din culcuș sau din ascunzătoare. **2.** A face să se ridice în sus praful, frunzele etc. **3.** A îndemna, a aţiţa pe cineva la ceva; (refl.; despre conflicte, războaie) a se isca, a se dezlănțui, a izbucni. **4.** A cauza, a provoca.

stîrpí, *stîrpesc,* vb. IV. **1.** Tr. A nimici cu desăvîrșire animale sau plante vătămătoare. **2.** Tr. A face să dispară pentru totdeauna un rău. **3.** Intr. (Despre animale femele) A nu mai face pui.

stîrpitúră, *stîrpituri,* s.f. Fiinţă nedezvoltată, pipernicită.

stîrv, *stîrvuri,* s.n. Cadavru de animal, hoit.

stoárce, *storc,* vb. III. Tr. **1.** A apăsa sau a strînge cu putere un lucru pentru a face să iasă din el lichidul pe care îl conţine; a răsuci un material textil pentru a face să iasă apa din el. **2.** (Fig.) A obţine un profit (nedrept), a exploata fără milă.

stoc, *stocuri,* s.n. Cantitate de bunuri materiale aflate la un moment dat într-un magazin, într-un depozit etc., avînd ca scop să asigure continuitatea producţiei sau a desfacerii.

stocá, *stochez,* vb. I. Tr. A depozita o cantitate de bunuri materiale; a crea un stoc.

stocáj, *stocaje,* s.n. Acţiunea de a stoca; (cib.) înmagazinare și conservare a informaţiilor.

stocástic, -ă, *stocastici, -e,* adj. Care se produce întîmplător, care este legat de hazard.

stófă, *stofe,* s.f. Ţesătură groasă de lînă, de bumbac sau de fire sintetice, întrebuinţată la confecţionarea de îmbrăcăminte, la tapisarea mobilei etc.

stog, *stoguri,* s.n. Grămadă mare de fîn, de snopi etc., clădită în formă cilindrică și terminată printr-un vîrf conic.

stógoș, -ă, *stogoși, -e,* adj. Care aparţine varietăţii rezultate din încrucișarea rasei ţigaie cu rasa ţurcană și a cărei lînă are firul lung și gros.

stóic, -ă, *stoici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparţine stoicismului. **2.** Adj. Curajos, ferm, neclintit în faţa vicisitudinilor vieţii. **3.** S.m. și f. Adept al stoicismului.

stoicísm s.n. **1.** Curent filozofic în Grecia și Roma antică, potrivit căruia omul trebuie să se conducă după raţiune, să înfrunte cu fermitate și curaj vicisitudinile vieţii. **2.** Atitudinea omului stoic (2).

stol, *stoluri,* s.n. Grup (mare) de păsări zburătoare de același fel.

stólnic, *stolnici,* s.m. (Înv.) Dregător în Ţara Românească și în Moldova, care purta grija mesei domnești.

stolón, *stoloni,* s.m. Tulpină sau ramură tîrîtoare care uneori se înrădăcinează, dînd naștere unei plante noi.

stomác, *stomacuri,* s.n. Parte a aparatului digestiv la om și la animalele superioare, în formă de pungă, cuprinsă între esofag și duoden, în care se face digestia alimentelor.

stomacál, -ă, *stomacali, -e,* adj. Care aparţine stomacului, referitor la stomac.

stomátă, *stomate,* s.f. Mică deschidere în epiderma frunzelor, prin care se realizează schimbul de gaze dintre plantă și mediu și se elimină apa din plantă.

stomatítă, *stomatite,* s.f. Inflamaţie a mucoasei cavităţii bucale.

stomatológ, *stomatologi,* s.m. Medic specialist în stomatologie.

stomatológic, -ă, *stomatologici, -e,* adj. Care se referă la stomatologie, care aparţine stomatologiei.

stomatologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia și bolile cavităţii bucale, în special ale dinţilor.

stop (1) interj., **(2, 3)** *stopuri,* s.n. **1.** Interj. Stai! oprește!; (în telegrame, marcînd sfîrșitul unei fraze) punct. **2.** S.n. Semafor care reglează circulaţia la întretăierea străzilor. **3.** S.n. Lampă de semnalizare, cu lumină roșie-portocalie, montată la spatele unui autovehicul.

stopá[1], *stopez,* vb. I. Intr. (Despre vehicule) A se opri; (îr.) a opri un vehicul din mers.

stopá[2], *stopez,* vb. I. Tr. A repara o stofă ruptă, refăcînd ţesătura.

stóper, *stoperi,* s.m. Jucător din apărare la fotbal.

stor, *storuri,* s.n. Perdea dintr-o ţesătură specială, din împletitură sau din stinghii paralele, care se montează la ferestre pentru a feri încăperea de razele solare.

storcătoáre, *storcători,* s.f. Aparat de stors sau de tescuit.

storná, *stornez,* vb. I. Tr. A rectifica o înregistrare contabilă efectuată greșit.

stórno subst. Acţiunea de a storna; sumă stornată.

stors[1] s.n. Faptul de a stoarce; timpul cînd se storc strugurii pentru a obţine mustul.

stors[2], stoársă, *storși, stoarse,* adj. **1.** Din care a fost extras lichidul pe care îl conţinea. **2.** (Fig.; despre oameni) Vlăguit, epuizat; obosit peste măsură.

stos, *stosuri,* s.n. Numele unui joc de cărţi.

stovaínă s.f. Anestezic utilizat în chirurgie.

strabísm s.n. Anomalie care constă în deviaţia axei vizuale a unui ochi, avînd drept urmare privirea crucișă.

strabométru, *strabometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară gradul de deviaţie a ochiului în strabism.

stráclină, *străchini,* s.f. Vas de lut ars, ușor adîncit, întrebuinţat în loc de farfurie.

strádă, *străzi,* s.f. Cale de comunicaţie (pavată sau asfaltată) în interiorul unei localităţi, pentru circulaţia vehiculelor și a pietonilor.

stradélă, *stradele,* s.f. Stradă îngustă și scurtă.

strai[1], *straie,* s.n. (Pop.) Haină, îmbrăcăminte.

strai[2], *straiuri,* s.n. Parîmă care susţine un arbore de navă.

stráiţă, *straiţe,* s.f. (Reg.) Traistă.

strájă, *străji,* s.f. **1.** Pază, apărare. **2.** Paznic, străjer; gardă, escortă.

stránă, *strane,* s.f. **1.** Fiecare dintre scaunele așezate, în biserica ortodoxă, de-a lungul pere-

ţilor naosului, pe care stau credincioşii în timpul slujbei. **2.** Locul destinat cîntăreţilor în biserică.

strangulă, *strangulez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) strînge de gît, a (se) sugruma.

strangulăre, *strangulări*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) strangula*. **2.** Îngustarea secţiunii prin care curge un fluid într-o conductă. **3.** Ocluzie intestinală.

strangulát, -ă, *strangulaţi, -te*, adj. Mort prin strangulare; *hernie strangulată* = hernie provocată de ieşirea unei porţiuni de intestin şi răsucirea acesteia.

strániu, -ie, *stranii*, adj. (Adesea adverbial) Ciudat, bizar.

strapontín s.n. v. **strapontină.**

strapontínă, *strapontine*, s.f. Scaun rabatabil, fără spătar, într-o sală de spectacol, pe culoarul unui vagon de cale ferată etc. Var.: **strapontín** s.n.

stras, *strasuri*, s.n. Sticlă cu oxid de plumb, din care se fac imitaţii de pietre preţioase.

strășnic, -ă, *strașnici, -e*, adj., adv. **1.** Adj. (Exprimă ideea de superlativ) Foarte bun, foarte frumos; extraordinar, nemaipomenit. **2.** Adj. Cumplit, grozav. **3.** Adv. Foarte (tare, mult etc.); extraordinar, nemaipomenit.

strat, *straturi*, s.n. **1.** Material, de grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni, întins pe o suprafaţă sau între două suprafeţe. **2.** Depozit de roci sedimentare cu compoziţia relativ omogenă, care se găseşte, pe o întindere relativ mare, între alte depozite. **3.** (Fig.) Categorie, pătură socială. **4.** Fîşie îngustă de pămînt pe care se seamănă legume sau flori. **5.** (Pop.) Aşternut pentru animale. Pl. şi: *strate*.

stratagémă, *stratageme*, s.f. **1.** Procedeu întrebuinţat în război pentru a înşela pe inamic. **2.** Şiretlic, tertip.

stratég, *strategi*, s.m. **1.** (În Grecia antică) Comandant militar al unei cetăţi; fiecare dintre cei zece magistraţi supremi ai Atenei. **2.** Comandant de oşti, bun cunoscător al strategiei.

strategíc, -ă, *strategici, -e*, adj. Privitor la strategie, de strategie; (despre locuri, drumuri, poziţii) important pentru desfăşurarea unor operaţii militare.

strategíe s.f. **1.** Partea cea mai importantă a artei militare, care se ocupă de pregătirea şi dirijarea războiului în ansamblul lui. **2.** (În activitatea partidelor comuniste şi muncitoreşti) Orientare generală a luptei revoluţionare, într-o etapă dată, stabilirea sarcinilor fundamentale pentru atingerea obiectivelor etapei respective.

stratificá, *stratific*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) aşeza în mai multe straturi.

stratificáre, *stratificări*, s.f. Faptul de *a (se) stratifica;* aşezare în straturi suprapuse.

stratificát, -ă, *stratificaţi, -te*, adj. Aşezat în straturi sau format din straturi.

stratigráfic, -ă, *stratigrafici, -e*, adj. Care ţine de stratigrafie, privitor la stratigrafie.

stratigrafíe s.f. Ramură a geologiei care studiază succesiunea în timp a rocilor sedimentare.

stratosféră s.f. Partea atmosferei cuprinsă între troposferă şi ionosferă, caracterizată prin lipsa curenţilor de aer verticali.

strátus subst. Formaţie de nori cu aspect de strat uniform, de culoare cenuşie.

stráţă, *straţe*, s.f. Registru în care se înscriu, într-o formă nesistematizată din punct de vedere contabil, toate operaţiile economice ale unei întreprinderi.

stră- Element de compunere care formează derivate de la substantive, adjective sau verbe.

străbáte, *străbát*, vb. III. **1.** Tr. şi intr. A trece printr-un corp dintr-o parte în alta. **2.** Tr. A parcurge o suprafaţă întinsă, de la un capăt la altul. **3.** Intr. A trece pe undeva cu greu, învingînd obstacole; a răzbate; (fig.) a izbuti, a reuşi.

străbún, -ă, *străbuni, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Strămoşesc. **2.** S.m. şi f. Tatăl sau mama bunicului ori al bunicii, în raport cu nepoţii lor. **3.** S.m. şi f. Strămoş.

străbunícă, -ă, *străbunici, -e*, s.m. şi f. Străbun (2).

străbúnic, *străbunici*, s.f. Silinţă îndelungată, efort, sforţare pentru atingerea unui scop, pentru a realiza ceva.

străbui, *străbuiesc*, vb. IV. Refl. A depune multă silinţă, mult efort pentru a realiza ceva.

străduínţă, *străduinţe*, s.f. Străbunic.

străfulgerá, pers. 3 *străfulgeră*, vb. I. Intr. **1.** A sclipi, a luci; a fulgera. **2.** (Despre gînduri, idei) A trece repede prin minte.

străfúnd, *străfunduri*, s.n. Adînc, adîncime.

străgălíe, *străgălii*, s.f. Disc de oţel găurit care se montează pe osia unui car, între umărul osiei şi butucul roţii, pentru a împiedica frecarea roţii de podul carului.

străin, -ă, *străini, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care face parte din populaţia altei ţări decît aceea în care se află sau trăieşte; (persoană) originară din altă regiune ori localitate decît aceea în care se află. **2.** Adj. (Despre ţări, locuri) Altul decît cel de baştină al cuiva; care aparţine sau este propriu altui popor decît cel al persoanei despre care este vorba. **3.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care nu se află în relaţii apropiate de rudenie sau de prietenie cu cineva sau care este înstrăinată sufleteşte de cineva sau de ceva. **4.** Adj. Care este în afară de preocupările sau de interesele cuiva. **5.** Adj. Care nu este proprietatea cuiva (care îl deţine). **6.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care nu face parte dintr-o instituţie sau o întreprindere, considerată în raport cu aceasta. Var.: **strein, -ă** adj.

străinătáte, *străinătăţi*, s.f. Ţară sau loc străin, în raport cu ţara proprie a cuiva; loc în care pleacă sau se află cineva originar din altă parte.

străjér, *străjeri*, s.m. (Înv.) **1.** Persoană care, în schimbul unor scutiri fiscale, avea obligaţia să facă de pază la hotarele ţării (în părţile muntoase). **2.** Paznic, străjă.

străjuí, *străjuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. şi intr. A păzi, a sta de străjă. **2.** Tr. (Fig.) A mărgini ceva.

strălucí, *strălucesc*, vb. IV. Intr. **1.** A luci puternic, a scînteia. **2.** (Fig.; despre oameni) A se distinge în mod deosebit, prin calități excepționale.

strălucíre, *străluciri*, s.f. **1.** Faptul de *a străluci;* lumină reflectată; scînteiere, sclipire. **2.** (Fig.) Fast, splendoare. **3.** (Fiz.) Mărime care caracterizează intensitatea luminoasă a unui izvor de lumină.

strălucít, -ă, *străluciți, -te*, adj. (Despre oameni) Distins, remarcabil; (despre realizări ale oamenilor) plin de strălucire, glorios; splendid.

strălucitór, -oáre, *strălucitori, -oare*, adj. Care strălucește; lucitor; (despre ochi, privire, față) expresiv, luminos.

strămóș, -oáșă, *strămoși, -oașe*, s.m. și f. Persoană care a trăit cu cîteva generații înaintea cuiva și care este din aceeași familie cu acesta; (la m. pl.) generațiile anterioare; înaintașii dintr-o epocă îndepărtată.

strămoșésc, -cáscă, *strămoșești*, adj. Care a aparținut strămoșilor; care este moștenit de la strămoși.

strămutá, *strămút*, vb. I. Refl. și tr. A (se) muta în altă parte, a(-și) schimba domiciliul, reședința.

strănepót, -oátă, *strănepoți, -oate*, s.m. și f. **1.** Copil al unei nepoate (sau al unui nepot) de fiu sau de fiică, considerat în raport cu străbunicii lui; copil al nepotului de frate sau de soră, considerat în raport cu părinții unchilor și mătușilor lui. **2.** (La pl.) Urmași, descendenți.

strănút, *strănuturi*, s.n. Strănutat.

strănutá, *strănút*, vb. I. Intr. A elimina cu zgomot, pe nas și pe gură, aerul din plămîni, printr-o mișcare bruscă, involuntară a mușchilor expiratori.

strănutát s.n. Faptul de a strănuta; zgomotul produs cînd cineva strănută.

străpungátór, -oáre, *străpungători, -oare*, adj. Care străpunge (sau dă impresia că străpunge).

străpúnge, *străpúng*, vb. III. Tr. **1.** A înfige în ceva un obiect cu vîrf ascuțit (făcîndu-l să răzbată în partea cealaltă); a ucide cu o armă ascuțită. **2.** A perfora, a găuri. **3.** A străbate, a trece prin ceva.

străpúns, -ă, *străpunși, -se*, adj. Străbătut; perforat, găurit.

strășnície s.f. **1.** Tratament sever; asprime, severitate. **2.** Forță, putere.

străvéchi, -e, *străvechi*, adj. Care durează sau datează de foarte multă vreme; care aparține antichității sau preistoriei.

străvedeá, *străvéd*, vb. II. Refl. A se vedea neclar (prin ceață, printre nori, printr-un corp străveziu etc.).

străveziu, -íe, *străvezii*, adj. **1.** Transparent. **2.** (Despre oameni) Cu pielea obrajilor subțire, palidă; foarte slab.

streașină, *streșini*, s.f. **1.** Marginea de jos a acoperișului unei construcții, care iese în afara planului pereților exteriori, avînd rolul de a proteja pereții și fundațiile contra ploii. **2.** Jgheab montat la marginea acoperișului, pentru scurgerea apei de ploaie. Var.: **stréșină** s.f.

stréche, *streche*, s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de insecte care atacă animalele domestice; *strechea vitelor* = muscă mare, neagră, păroasă, ale cărei larve se localizează sub piele. **2.** Agitație, neliniște provocată animalelor de streche (1).

strecurá, *strecór*, vb. I. **1.** Tr. A trece un lichid printr-o strecurătoare, pentru a-l separa de impurități. **2.** Refl. (Despre lichide) A curge cîte puțin sau a picura printr-o spărtură, printr-o crăpătură. **3.** Refl. (Despre oameni) A pătrunde (cu greu) printr-un loc strîmt; a intra sau a ieși tiptil, pe furiș; a trece cu pași ușori, pentru a nu fi băgat în seamă. **4.** Refl. A se introduce (cu intenții dușmănoase) în mijlocul unui grup. **5.** Tr. A introduce pe nesimțite un lucru într-un loc strîmt; (fig.) a spune o vorbă în mod discret; a arunca o privire furișă.

strecurát, -ă, *strecurați, -te*, adj. Trecut printr-un filtru sau printr-o strecurătoare.

strecurătoáre, *strecurători*, s.f. **1.** Unealtă de gospodărie pentru strecurat lichide, avînd fundul cu găuri sau prevăzut cu o sită de sîrmă. **2.** Pînză sau săculeț de pînză rară, în care se pune cașul la scurs.

strein, -ă adj. v. **străin.**

strepezeálă, *strepezeli*, s.f. Iritație neplăcută a dinților și a mucoasei bucale care se produce cînd se mănîncă fructe necoapte sau acre.

strepezí, *strepezesc*, vb. IV. Refl. (Despre dinți sau mucoasa gurii) A se irita, ca urmare a consumării unor fructe acre, necoapte bine.

streptocóc, *streptococi*, s.m. Gen de bacterii care se găsesc în materii putrede și care sînt agenții patogeni ai multor infecții.

streptomicínă s.f. Antibiotic, în formă de pulbere albă cristalină, folosit în tratamentul unor boli infecțioase.

stres, *stresuri*, s.n. **1.** Nume dat oricărui factor de mediu care provoacă organismului uman o reacție anormală. **2.** Efect dăunător organismului uman produs de un factor de mediu.

strésină s.f. v. **streașină.**

striát, -ă, *striați, -te*, adj. Care prezintă striații.

striáție, *striații*, s.f. Fiecare dintre dungile fine, paralele între ele, de pe suprafața unor corpuri; sistem format din astfel de dungi.

stricá, *stric*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) deteriora, a (se) defecta. **2.** Tr. A sparge o ușă, o încuietoare, pentru a intra. **3.** Refl. (Despre vreme) A se schimba în rău; (despre aer) a se vicia; (despre materii organice) a se altera. **4.** Tr. A împiedica buna desfășurare a unei acțiuni, a zădărnici. **5.** Tr. A influența pe cineva în rău; a corupe; (refl.) a decădea din punct de vedere moral. **6.** Tr. (Fig.) A anula o învoială, o convenție; a rupe legăturile de prietenie cu cineva.

stricát, -ă, *stricați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte, unelte, mecanisme) Defect, deteriorat; (despre alimente, materii organice) alterat; (despre aer) viciat. **2.** (Despre oameni, adesea substantivat) Decăzut moralicește.

stricăciúne, *stricăciuni*, s.f. **1.** Faptul de a (se) strica sau de a fi stricat; ceea ce este deteriorat;

pagubă cauzată de o deteriorare. **2.** Depravare, corupție.

stricătór, -oáre, *stricători, -oare,* adj. Care provoacă (sau poate provoca) stricăciuni; dăunător, vătămător.

stricneá, *stricnele,* s.f. Cuțit cu o limbă specială, cu care se lasă sînge animalelor bolnave.

stricnínă s.f. Substanță foarte toxică, extrasă din semințele unei plante tropicale și folosită, în doze mici, ca tonic cardiac și respirator.

strict, -ă, *stricți, -te,* adj. (Adesea adverbial) **1.** Care trebuie respectat, executat, aplicat întocmai, fără abatere, fără excepție. **2.** Aspru, sever.

strictéțe s.f. Însușirea de a fi strict; severitate, rigurozitate.

stricturáre, *stricturări,* s.f. Micșorare a diametrului unei conducte pe o porțiune din lungimea acesteia.

stridént, -ă, *stridenți, -te,* adj. (Despre sunete) Ascuțit, tăios, lipsit de armonie; (despre culori) prea viu, prea aprins.

stridénță, *stridențe,* s.f. Însușirea de a fi strident; sunet, ton strident.

strídie, *stridii,* s.f. Specie de moluscă comestibilă, cu valvele inegale, care trăiește în mările calde.

strigá, *strig,* vb. I. **1.** Intr. A scoate țipete, a răcni; a semnaliza ceva prin strigăte (a da alarma, a cere ajutor). **2.** Tr. A anunța ceva cu glas tare. **3.** Intr. A se răsti la cineva, a adresa cuiva vorbe aspre, a vorbi cu dușmănie. **4.** Tr. A chema pe cineva să vină, să răspundă la chemare; *a striga catalogul* = a face apelul nominal.

strigáre, *strigări,* s.f. Acțiunea de *a striga;* strigăt, țipăt.

strígă, *strigi,* s.f. **1.** Fluture mare cu pete albe pe spate, care zboară numai în amurg. **2.** Pasăre răpitoare de noapte, de culoare galbenă-roșcată, care se hrănește în special cu șoareci.

strigăt, *strigăte,* s.n. **1.** Exclamație cu voce ridicată, țipăt. **2.** Zgomot, larmă, vociferare. **3.** Exclamație de protest. **4.** Sunet caracteristic scos de animale.

strigătór, -oáre, *strigători, -oare,* adj. Care strigă; (fig.) izbitor, evident.

strigătúră, *strigături,* s.f. Chiuitură (în timpul dansurilor populare).

strigoáică, *strigoaice,* s.f. Strigoaie; vrăjitoare.

strigói, -oáie, *strigoi, -oaie,* s.m. și f. (În superstiții) Sufletul unui mort, care se transformă în timpul nopții într-un animal sau într-o fantomă, pricinuind neajunsuri celor pe care îi întîlnește.

stringént, -ă, *stringenți, -te,* adj. Care se impune în mod imperios, care nu suferă amînare.

stringénță s.f. Însușirea de a fi stringent.

strivi, *strivesc,* vb. IV. Tr. **1.** A turti, a zdrobi; a omorî; (fig.) a nimici, a distruge. **2.** A copleși.

strívit, -ă, *striviți, -te,* adj. Zdrobit, sfărîmat; distrus.

strivitór, -oáre, *strivitori, -oare,* adj. Care strivește; (fig.) covîrșitor, copleșitor; nimicitor.

strîmb, -ă, *strîmbi, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Despre lucruri) Care prezintă abateri de la forma normală; îndoit; (despre oameni) gîrbovit; (despre părți ale corpului) deformat, încovoiat; (despre drumuri) cu cotituri, nealiniat. **2.** Adj. (Fig.) Nedrept; necinstit. **3.** Adv. Cu corpul aplecat într-o parte; cu spatele încovoiat. **4.** Adv. Pieziș, într-o parte. **5.** Adv. În mod fals, neadevărat, mincinos.

strîmbá, *strîmb,* vb. I. **1.** Tr. A face să nu mai fie drept, a îndoi, a încovoia, a da o poziție strîmbă. **2.** Tr. A devia de la poziția normală; a apleca într-o parte. **3.** Refl. A se schimonosi la față (de durere sau pentru a exprima un dispreț, o nemulțumire). **4.** Refl. A imita, în bătaie de joc, fizionomia cuiva.

strîmbát, -ă, *strîmbați, -te,* adj. **1.** Încovoiat, îndoit. **2.** Aplecat într-o parte.

strîmbătúră, *strîmbături,* s.f. **1.** Faptul de a (se) strîmba; grimasă, schimonoseală a feței. **2.** Fandoseală, sclifoseală; imitare (în batjocură) a cuiva.

strîmt, -ă, *strîmți, -te,* adj. Care nu este (destul de) larg; care nu poate cuprinde mult; neîncăpător.

strîmtá, *strîmtez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) strîmt, a (se) îngusta.

strîmtoáre, *strîmtori,* s.f. **1.** Loc îngust; (în special) defileu între munți sau între dealuri. **2.** Fîșie îngustă de apă care leagă două mări, despărțind două porțiuni de uscat. **3.** (Fig.) Situație grea; lipsă de bani; încurcătură.

strîmtorá, *strîmtorez,* vb. I. **1.** Tr. A înghesui, a îngrămădi într-un loc strîmt; (fig.) a obliga, a constrînge. **2.** Refl. A-și restrînge cheltuielile, a se mulțumi cu o viață mai modestă.

strîmtoráre, *strîmtorări,* s.f. Faptul de *a (se) strîmtora;* (fig.) situație grea; lipsă de bani.

strîmtorát, -ă, *strîmtorați, -te,* adj. Care se află într-o situație dificilă din cauza lipsei de mijloace materiale.

strîngătór, -oáre, *strîngători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care strînge, care agonisește.

strînge, *string,* vb. III. **1.** Tr. A trage de capetele unei sfori, unei curele etc. înfășurate, pentru a lega un obiect; a face ca o legătură să fie mai strînsă. **2.** Tr. (Fig.) A întări legăturile de prietenie, relațiile etc. cu cineva. **3.** Tr. A cuprinde, a apuca cu mîna, a prinde în brațe. **4.** Tr. (Despre îmbrăcăminte) A apăsa asupra corpului, nefiind suficient de larg. **5.** Tr. A fixa bine un șurub, o piesă. **6.** Refl. A se ghemui, a se zgîrci. **7.** Tr. A împături (hîrtii, obiecte de pînză etc.). **8.** Tr. A aduna la un loc lucruri risipite; a face ordine, a deretica. **9.** Tr. A culege cereale, fructe etc. **10.** Tr. A colecta; a pune bani de o parte. **11.** Refl. A se aduna laolaltă, a se întruni (într-un loc sau în jurul cuiva).

strîngere, *strîngeri,* s.f. Faptul de *a (se) strînge; cu strîngere de inimă* = cu teamă, cu durere, cu părere de rău etc.

strîns[1] s.n. Strîngere; adunatul recoltei; culeș.

strîns[2]**, -ă,** *strînși, -se,* adj., adv. **1.** Adj. Bine înfășurat, bine legat; (despre obiecte de îmbră-

căminte) ajustat (pe talie). **2.** Adj. Ţinut cu putere. **3.** Adj. (Despre hîrtie, obiecte de pînză) Împăturit. **4.** Adj. (Despre lucruri) Adunat, pus în ordine. **5.** Adj. (Despre bani, avuţii) Agonisit, economisit. **6.** Adv. Foarte tare; foarte mult, cu putere. **7.** Adv. Strict, cu stricteţe.

strînsoáre, *strînsori*, s.f. Apăsare, presiune; încleştare; (fig.) supraveghere strictă; constrîngere.

strînsúră, *strînsuri*, s.f. **1.** Adunare de oameni; adunătură. **2.** Plante adunate de pe cîmp; recoltă.

stroboscóp, *stroboscoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează observarea unei mişcări periodice.

stroboscopíe s.f. (Fiz.) Metodă de cercetare a mişcărilor periodice, care constă în observarea lor la intervale de timp regulate.

strofantínă s.f. Substanţă toxică extrasă dintr-un arbust tropical şi folosită în medicină ca tonic cardiac.

strófă, *strofe*, s.f. Ansamblu unitar dintr-o poezie, format din mai multe versuri legate între ele prin elemente prozodice; (în tragedia greacă antică) arie în versuri pe care o cînta o parte a corului, în timp ce evolua ritmic pe scenă.

strófic, -ă, *strofici, -e*, adj. Care se referă la strofă, care aparţine strofei.

stroh s.n. (Reg.) Rămăşiţă, sfărîmături de fin.

strongíl, *strongili*, s.m. Vierme parazit care trăieşte în intestinul şi pancreasul calului.

strongilóză, *strongiloze*, s.f. Boală a animalelor provocată de strongili şi caracterizată prin inflamaţia organelor aparatului respirator şi ale celui digestiv.

stronţianít s.n. Carbonat natural de stronţiu, folosit la rafinarea zahărului, la prepararea sărurilor de stronţiu etc.

stróntţiu s.n. Metal asemănător cu calciul, ai cărui compuşi sînt folosiţi în pirotehnie şi în medicină.

strop, *stropi*, s.m. Părticică globulară dintr-un lichid; picătură de ploaie.

stropeálă, *stropeli*, s.f. Faptul de a (se) stropi; ploaie uşoară şi de scurtă durată.

stropí, *stropesc*, vb. IV. **1.** Tr., intr. şi refl. A (se) uda puţin, a (se) împroşca cu stropi de apă (sau de alt lichid). **2.** Tr. A uda cu stropitoarea.

stropit[1] s.n. Acţiunea de a (se) stropi; udare.

stropit[2]**, -ă,** *stropiţi, -te*, adj. **1.** Acoperit cu stropi, udat. **2.** (Despre blana animalelor, penele păsărilor etc.) Cu puncte sau cu pete mici de altă culoare.

stropitoáre, *stropitori*, s.f. Vas de tablă prevăzut cu o ţeavă terminată printr-o sită, care serveşte la stropitul culturilor din grădini; vehicul prevăzut cu un dispozitiv de împroşcat apă, servind la stropitul străzilor.

stropitúră, *stropituri*, s.f. Stropit; picătură, strop.

stropşeálă, *stropşeli*, s.f. (Pop.) Faptul de a (se) stropşi; vorbă aspră, răstită.

stropşí, *stropşesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Refl. A se răsti la cineva, a-i vorbi cu asprime. **2.** Tr. A zdrobi, a sfărîma, a strivi; a stîlci pe cineva în bătaie.

stropşít, -ă, *stropşiţi, -te*, adj. (Pop.) **1.** Zdrobit, sfărîmat, strivit. **2.** (Fig.) Stricat la minte, zăpăcit.

structurá, *structurez*, vb. I. Tr. A organiza, a da o anumită structură (unei activităţi, unei ramuri de activitate etc.).

structurál, -ă, *structurali, -e*, adj. Privitor la structură; care aparţine unei structuri.

structuralísm s.n. Orientare teoretică şi metodologică în ştiinţele contemporane (îndeosebi în lingvistică şi în ştiinţele sociale), care studiază structura (1), funcţiile şi sistemele de relaţii ce caracterizează obiectele şi procesele.

structuralíst, -ă, *structuralişti, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la structuralism. **2.** S.m. şi f. Adept al structuralismului.

structúră, *structuri*, s.f. **1.** Alcătuirea internă a unui corp, a unui sistem fizic, biologic, social etc., caracterizată prin natura şi dispoziţia elementelor componente, prin legăturile şi interacţiunile lor reciproce; mod de dispunere a elementelor componente ale unui ansamblu. **2.** Mod de aşezare între ele a părţilor corpului vieţuitoarelor, a părţilor plantelor sau a ţesuturilor lor; factură, alcătuire psihică. **3.** Mod de alcătuire a unei opere literare; mod specific de organizare a elementelor care constituie o limbă. **4.** Alcătuire a societăţii din punct de vedere social, politic, economic sau cultural. **5.** (Geol.) Mod de aranjare în scoarţa terestră a straturilor şi a corpurilor de roci.

strúgure, *struguri*, s.m. Fructul viţei de vie, în formă de ciorchine.

struján, *strujeni*, s.m. Tulpina porumbului cu frunze cu tot (după ce a fost tăiată şi s-au cules ştiuleţii).

strují, *strujesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) A smulge pene de pe cotoare, frunze de pe crengi etc.

strúnă, *strune*, s.f. **1.** (Muz.) Coardă (1). **2.** Sfoară făcută din fire elastice, răsucite. **3.** Parte a frîului care înconjură bărbia calului şi se prinde de cele două capete ale zăbalei. **4.** Firul de care se leagă cîrligul undiţei.

strung, *strunguri*, s.n. Maşină-unealtă pentru prelucrarea, prin aşchiere, cu ajutorul unei unelte, a suprafeţelor unei piese în mişcare de rotaţie; *strung-revolver* = strung special, cu mai multe unelte montate într-un suport rotitor, folosit pentru prelucrarea în serie a pieselor de dimensiuni mici cu formă complicată.

strungár[1]**,** *strungari*, s.m. Muncitor care lucrează la strung.

strungár[2]**,** *strungari*, s.m. Cioban care mînă oile la strungă, pentru a fi mulse.

strúngă, *strungi*, s.f. **1.** Loc îngrădit la stînă, unde se închid oile care urmează a fi mulse; deschizătură îngustă în această îngrădiţură, prin care sînt scoase oile pentru muls. **2.** Trecătoare îngustă între munţi.

strungăreáță, *strungărețe*, s.f. Răritură între dinți (mai ales între cei din față).

strungărie s.f. Meseria strungarului[1]; atelierul unde lucrează acesta.

struní, *strunesc*, vb. IV. Tr. A ține un cal în frîu, a stăpîni calul cu ajutorul frîului; (fig.) a ține pe cineva din scurt.

strunjí, *strunjesc*, vb. IV. Tr. A prelucra un material cu ajutorul strungului; a da la strung.

struț, *struți*, s.m. Pasăre mare din regiunile tropicale ale Africii, cu picioare lungi, puternice, cu pene moi, întrebuințate ca podoabă.

stuc s.n. Mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, cu substanțe colorante etc., folosit în arhitectură pentru decorații.

stucatúră, *stucaturi*, s.f. Ornament în relief la clădiri, făcut din stuc sau din mortar simplu de ipsos.

studént, -ă, *studenți, -te*, s.m. și f. Persoană care urmează cursurile unei universități sau ale unui institut de învățămînt superior.

studențésc, -eáscă, *studențești*, adj. De student, privitor la studenți.

studențíe s.f. Viață, stare de student; timpul cît cineva este student.

studențíme s.f. Totalitatea studenților, mulțime de studenți.

studiá, *studiez*, vb. I. **1.** Tr. A depune o muncă intelectuală sistematică pentru a-și însuși cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **2.** Tr. A cerceta o problemă, a o examina cu atenție. **3.** Tr. și refl. A (se) observa cu atenție, a (se) examina; (refl.) a-și impune o anumită atitudine.

studiát, -ă, *studiați, -te*, adj. **1.** Cercetat, examinat, analizat. **2.** (Fig.) Lipsit de naturalețe; afectat, calculat.

studió, *studiouri*, s.n. **1.** Atelier în care lucrează pictorii, sculptorii, fotografii etc. **2.** Ansamblu de clădiri cu instalațiile necesare pentru producția de filme cinematografice. **3.** Încăpere în clădirile posturilor de radio sau de televiziune, de unde se transmit programele. **4.** Divan prevăzut cu o ladă în care se păstrează, în timpul zilei, așternutul.

studiós, -oásă, *studioși, -oase*, adj. Care învață cu stăruință, căruia îi place să studieze.

stúdiu, *studii*, s.n. **1.** Acțiunea de a studia; munca depusă pentru însușirea de cunoștințe într-un anumit domeniu; învățătură. **2.** Materie de învățămînt. **3.** Lucrare științifică. **4.** Schiță preliminară cu ajutorul căreia pictorul sau sculptorul compune și execută o lucrare definitivă. **5.** Compoziție muzicală destinată mai ales unui scop pedagogic.

stuf, *stufuri*, s.n. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 4 m, care crește prin mlaștini, pe malurile rîurilor și ale lacurilor, fiind folosită la acoperitul caselor, la fabricarea celulozei etc. Var.: **stuh** s.n.

stufát, *stufaturi*, s.n. Mîncare scăzută, preparată din carne (de miel) cu fire de ceapă și de usturoi verde.

stufărie, *stufării*, s.f. Stufăriș.

stufăríș, *stufărișuri*, s.n. Loc pe care crește mult stuf.

stufít s.n. Material în formă de plăci, confecționat din tulpini de stuf presate și legate între ele, folosit în construcții.

stufós, -oásă, *stufoși, -oase*, adj. **1.** (Despre arbori) Cu frunze multe și dese. **2.** (Despre barbă sau mustăți) Cu păr mult și des.

stuh s.n. v. **stuf.**

stup, *stupi*, s.m. **1.** Adăpost pentru albine, în care acestea clădesc fagurii și depun mierea; adăpostul împreună cu albinele. **2.** Familie de albine.

stupár, *stupari*, s.m. Apicultor.

stúpă s.f. Nume dat firelor de cînepă rămase între dinții daracului, după scoaterea fuiorului; cîlți de cînepă sau de bumbac.

stupărie, *stupării*, s.f. Prisacă.

stupărít s.n. Apicultură.

stupefácție, *stupefacții*, s.f. (Livr.) Uimire, stupoare.

stupefiá, *stupefiez*, vb. I. Tr. (Livr.) A produce uimire, aului.

stupefiánt, -ă, *stupefianți, -te*, adj.; s.n. (Substanță) care inhibă centrii nervoși, producînd o stare de inerție psihică și fizică (și care, folosită în mod sistematic, duce la o intoxicare lentă).

stupefiát, -ă, *stupefiați, -te*, adj. (Livr.) Uimit, uluit.

stupí, *stupesc*, vb. IV. Intr. (Reg.) A scuipa.

stupíd, -ă, *stupizi, -de*, adj. **1.** Lipsit de sens, de rațiune; absurd. **2.** (Despre oameni) Năting, greoi la minte.

stupiditáte, (2) *stupidități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi stupid, lipsă de rațiune, prostie. **2.** Faptă sau vorbă de om stupid.

stupínă, *stupine*, s.f. Prisacă.

stupít, *stupituri*, s.n. (Reg.) Scuipat.

stupizénie, *stupizenii*, s.f. Stupiditate (2).

stupoáre s.f. (Livr.) Stare de uluire, de uimire provocată de o surpriză sau de o emoție puternică.

sturión, *sturioni*, s.m. (La pl.) Ordin de pești răpitori, de talie mare, cu scheletul cartilaginos-os, cu corpul acoperit cu cinci șiruri longitudinale de discuri osoase, pescuiți pentru carne și icre negre; (și la sg.) pește din acest ordin (ex. morunul, nisetrul, cega).

sturlubátic, -ă, *sturlubatici, -e*, adj. (Pop.) Nebunatic, zvăpăiat.

sturz, *sturzi*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări mici de pădure, cu cioc conic, cu pene brune pe spate și albe-gălbui pe piept.

suáv, -ă, *suavi, -e*, adj. Care produce o impresie de gingășie; delicat, grațios.

suavitáte s.f. Însușirea de a fi suav, gingaș, delicat.

sub[1]- Element de compunere care indică o poziție, o cantitate, o calitate etc. inferioară față de alta, și care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe.

sub[2] prep. **1.** (Introduce complemente circumstanțiale de loc) Dedesubt: *sub acoperiș*. **2.** Împreună cu prep. *pe* arată poziția sau mișcarea unui lucru: *zboară pe sub nor*. **3.** La marginea, la poalele; jos: *sub munte*. **4.** (Introduce complemente circumstanțiale de timp) În timpul, pe vremea: *sub domnia lui Ștefan cel Mare*. **5.** Exprimă un raport de dependență față de cineva sau de ceva; *sub ochii cuiva* = în prezența cuiva.

subacvátic, -ă, *subacvatici, -e*, adj. Care se află sau se petrece sub apă.

subalimentá, *subalimentez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) alimenta (sistematic) în mod insuficient.

subalpín, -ă, *subalpini, -e*, adj. Care se află în regiunea imediat inferioară celei alpine, care este caracteristic acestei regiuni.

subaltérn, -ă, *subalterni, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este subordonată altei persoane (într-o muncă), care lucrează sub ordinele altuia, superior în grad.

subansámblu, *subansambluri*, s.n. Grup de piese montate, care constituie o unitate funcțională într-un ansamblu.

subapreciá, *subapreciez*, vb. I. Tr. A aprecia pe cineva sau ceva sub valoarea reală.

subcarpátic, -ă, *subcarpatici, -e*, adj. Care se află în regiunea imediat inferioară celei carpatice; care este caracteristic acestei regiuni.

subchiriáș, -ă, *subchiriași, -e*, s.m. și f. Persoană care închiriază o locuință de la chiriașul principal.

subclásă, *subclase*, s.f. (Biol.) Categorie sistematică intermediară între clasă și ordin.

subconștiént s.n. Totalitatea fenomenelor psihice care se desfășoară la un moment dat în afara cîmpului conștiinței (și care au putut fi anterior conștiente sau ar putea deveni conștiente ulterior).

subcorticál, -ă, *subcorticali, -e*, adj. Care este situat sub scoarța cerebrală.

subcutanát, -ă, *subcutanați, -te*, adj. Care se află sub piele.

subdezvoltáre s.f. Fenomen social-economic specific țărilor cu un potențial economic extrem de scăzut, rezultat al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de dominație și asuprire a popoarelor.

subdiviziúne, *subdiviziuni*, s.f. Parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit.

súber s.n. (Bot.) Plută.

subestimá, *subestimez*, vb. I. Tr. A subaprecia.

subevaluá, *subevaluez*, vb. I. Tr. A subaprecia.

subiéct, *subiecte*, s.n. **1.** Totalitatea faptelor, întîmplărilor (prezentate într-o anumită succesiune) care alcătuiesc conținutul unei opere literare, cinematografice etc.; chestiune despre care scrie sau vorbește cineva. **2.** Partea principală a propoziției care arată cine săvîrșește acțiunea exprimată de predicatul verbal la diateza activă sau reflexivă, cine suferă acțiunea cînd predicatul verbal este la diateza pasivă sau cui i se atribuie însușirea exprimată de numele predicativ: **3.** (Log.) Termen al judecății reprezentînd noțiunea ce desemnează obiectul gîndirii despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicat.

subiectív, -ă, *subiectivi, -e*, adj. **1.** Care ține de subiectivism **(1)**, bazat pe subiectivism. **2.** Care are un caracter personal; care se bazează pe o judecată părtinitoare.

subiectivísm s.n. **1.** (Fil.) Tendință idealistă de a reduce orice existență la conștiință, la subiect, de a ignora sau subaprecia realitatea obiectivă și legile ei. **2.** Atitudine personală, părtinitoare.

subiectivíst, -ă, *subiectiviști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține subiectivismului **(1)**, referitor la subiectivism. **2.** S.m. și f. Adept al subiectivismului.

subít, -ă, *subiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce sau apare brusc, pe neașteptate.

subîmpărți, *subîmpart*, vb. IV. Tr. A împărți o parte dintr-un tot în părți mai mici.

subîmpărțíre, *subîmpărțiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a subîmpărți*. **2.** Subdiviziune, subunitate.

subînchiriá, *subînchiriez*, vb. I. Tr. A da cu chirie un imobil (sau o parte dintr-un imobil) închiriat de la altcineva; a lua cu chirie de la chiriașul principal o parte dintr-un imobil.

subîntínde, pers. 3 *subîntinde*, vb. III. Tr. (Despre coarde și unghiuri) A delimita un arc de cerc.

subînțelége, *subînțeleg*, vb. III. Refl. A reieși, a se deduce, a se înțelege (dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.).

subînțelés[1], *subînțelesuri*, s.n. Ceea ce se înțelege în mod indirect; *a vorbi cu subînțelesuri* = a face anumite aluzii, a nu-și exprima direct gîndul.

subînțelés[2]**, -eásă,** *subînțeleși, -se*, adj. Care se subînțelege fără a fi exprimat.

subjonctív, *subjonctive*, s.n. (Gram.) Conjunctiv.

subjugá, *subjug*, vb. I. Tr. **1.** A supune o țară prin forța armelor. **2.** A pune pe cineva în dependență, a domina, a înrobi. **3.** (Fig.) A fermeca, a cuceri.

sublím, -ă, *sublimi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este la cel mai înalt grad de desăvîrșire; măreț, înălțător. **2.** S.n. Perfecțiune, desăvîrșire.

sublimá, *sublimez*, vb. I. Intr. (Despre substanțe) A trece direct din stare solidă în stare gazoasă.

sublimát, *sublimați*, s.m. Substanță solidă obținută prin condensarea directă a vaporilor săi; *sublimat corosiv* = clorură de mercur, foarte otrăvitoare, întrebuințată ca dezinfectant extern.

subliniá, *subliniez*, vb. I. Tr. **1.** A trage una sau mai multe linii sub un text scris, pentru a-l scoate în evidență. **2.** (Fig.) A scoate în evidență, a accentua (o idee, un punct de vedere).

subliniát, -ă, *subliniați, -te*, adj. **1.** (Despre texte scrise) Scos în evidență prin una sau mai multe linii trase dedesubt. **2.** (Despre fraze rostite) Scos în evidență printr-o accentuare specială sau printr-un gest expresiv.

sublinière, *sublinieri*, s.f. Acțiunea de *a sublinia;* linie trasă sub un text scris.

sublocotenént, *sublocotenenți*, s.m. Cel mai mic grad în corpul ofițeresc al armatei.

submarín, -ă, *submarini, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se găsește sub suprafața mării; referitor la regiunea de sub suprafața mării. **2.** S.n. Navă construită și amenajată pentru a naviga în special sub apă.

submersíbil, -ă, *submersibili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este adaptat pentru a se scufunda și a pluti sub apă. **2.** S.n. Submarin.

submersiúne, *submersiuni*, s.f. Cufundare totală a unui corp într-un lichid.

subminá, *subminez*, vb. I. Tr. A ataca, a lovi pe ascuns, pentru a zădărnici sau a distruge o realizare, o acțiune.

submultíplu, *submultipli*, s.m. Număr care se cuprinde de un număr întreg de ori în alt număr; (în sistemul de unități de măsură) fiecare dintre subdiviziunile unităților-etalon.

subnutrít, -ă, *subnutriți, -te*, adj. Subalimentat.

subnutríție s.f. Subalimentație.

subofițér, *subofițeri*, s.m. Nume dat gradelor militare superioare sergentului și inferioare sublocotenentului.

subórdin, *subordine*, s.n. (Biol.) Subdiviziune a unui ordin.

subórdine s.f. *În subordine* = de rang mai mic, supus unui superior.

subordoná, *subordonez*, vb. I. Tr. A face ca cineva sau ceva să depindă de altcineva sau de altceva.

subordonáre, *subordonări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a subordona;* raport de dependență. **2.** Raport sintactic între două cuvinte, construcții, propoziții etc., dintre care una depinde din punct de vedere gramatical de cealaltă.

subordonát, -ă, *subordonați, -te*, adj. Dependent de cineva sau de ceva; *propoziție subordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție.

subordonatór, -oáre, *subordonatori, -oare*, adj. Care subordonează; *conjuncție subordonatoare* = conjuncție care leagă o propoziție subordonată de propoziția regentă.

subpământeán, -ă, *subpământeni, -e*, adj. Care se află în pământ; subteran.

subprefécț, *subprefecți*, s.m. (În vechea organizare administrativă) Ajutor al prefectului.

subpresiúne, *subpresiuni*, s.f. Presiune mai joasă decît o anumită presiune dată.

subráu, *subraiuri*, s.n. Bucată de pînză cauciucată sau din material plastic care se aplică la subsuoara hainelor pentru a le proteja contra transpirației corpului.

subrăcíre, *subrăciri*, s.f. Fenomen de rămînere în stare lichidă a unei substanțe care se află sub temperatura de solidificare.

subrégn, *subregnuri*, s.n. (Biol.) Subdiviziune a unui regn.

subrétă, *subrete*, s.f. Cameristă într-o casă particulară.

subrogáre, *subrogări*, s.f. Înlocuirea unei persoane prin alta, în cadrul unui raport juridic.

subscríe, *subscriu*, vb. III. **1.** Tr. A-și pune semnătura pe un text scris ca autor al acestuia sau pentru a indica adeziunea la cele scrise; (intr., fig.) a aproba verbal părerea cuiva. **2.** Tr. și intr. A se angaja, printr-o semnătură, să contribuie cu bani la o operă de interes public sau particular.

subscripție, *subscripții*, s.f. Faptul de a subscrie (**2**); *listă de subscripție* = document pe care semnează cei ce contribuie la adunarea de fonduri pentru o operă de interes public sau particular.

subsecretár, *subsecretari*, s.m. (În unele state) *Subsecretar de stat* = membru al guvernului, ajutor al unui ministru.

subsemnát, -ă, *subsemnați, -te*, s.m. și f. (Art.) Semnatarul unei cereri, care își indică numele la începutul cererii sale.

subsidiár, -ă, *subsidiari, -e*, adj. Care se adaugă, ca element secundar, în susținerea unei argumentări; *în subsidiar* = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta.

subsól, *subsoluri*, s.n. **1.** Ansamblul rocilor situate dedesubtul solului. **2.** Încăperile dintr-o clădire situate sub nivelul solului. **3.** Spațiul din partea de jos a paginilor unei cărți, ale unui periodic, rezervat notelor explicative.

subspécie, *subspecii*, s.f. (Biol.) Subdiviziune a unei specii.

substantív, (1) *substantive*, s.n., **(2)** *substantivi*, adj. **1.** S.n. Parte de vorbire flexibilă care denumește lucruri, ființe sau noțiuni abstracte. **2.** Adj. *Colorant substantiv* = colorant care are proprietatea de a se fixa direct pe fibrele textile (fără ajutorul mordanților).

substantivá, *substantivez*, vb. I. Tr. A întrebuința cu valoare de substantiv un cuvînt care face parte din altă categorie gramaticală.

substantivát, -ă, *substantivați, -te*, adj. (Despre părți de vorbire) Care este folosit cu valoare de substantiv.

substánță, *substanțe*, s.f. **1.** (Fil.) Substratul esențial și invariabil al tuturor transformărilor. **2.** (Chim.) Element sau compus chimic, omogen din punctul de vedere al structurii și al compoziției. **3.** Partea esențială, constitutivă a unui lucru; (fig.) conținutul, miezul unei scrieri, unui discurs etc.

substanțiál, -ă, *substanțiali, -e*, adj. **1.** Principal, esențial; important. **2.** (Despre alimente) Bogat în substanțe hrănitoare.

substanțialitáte s.f. Însușirea a ceea ce este substanțial.

substituént, *substituenți*, s.m. Substanță care poate înlocui o altă substanță cu proprietăți asemănătoare.

substituí, *substitui*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) pune, a (se) situa în locul altuia. **2.** Tr. A înlocui într-o expresie matematică un element cu altul.

substitút, *substituți*, s.m. Locțiitor de titular.

substitúție, *substituții*, s.f. Faptul de a (se) substitui; înlocuire a cuiva sau a ceva prin altcineva sau altceva; (jur.) dispoziție cuprinsă într-un act de donație sau într-un testament în temeiul căreia donația sau moștenirea urmează să o primească o terță persoană, dacă beneficiarul nu o poate primi (sau după ce acesta a decedat).

substrát, *substraturi*, s.n. **1.** Strat peste care s-a așezat alt strat. **2.** (Cu sens colectiv) Elemente pătrunse într-o limbă din limba populației autohtone (dispărută în urma unei cuceriri, a unei colonizări etc.). **3.** (Fig.) Motiv, cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni.

subsumá, *subsumez*, vb. I. Tr. A include, a încadra o noțiune mai restrînsă în sfera unei noțiuni mai largi; a subordona.

subsuoáră, *subsuori*, s.f. **1.** Partea de dedesubt a încheieturii brațului cu umărul. **2.** Unghiul pe care îl formează o frunză cu lujerul ei sau o ramură cu axul purtător. Var.: **subțioáră** s.f.

subterán, -ă, *subterani, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se află la o adîncime oarecare în pămînt; care se execută sub pămînt. **2.** S.f. Încăpere, construcție aflată în întregime sub pămînt.

subterfúgiu, *subterfugii*, s.n. Mijloc abil de a ieși dintr-o încurcătură.

subțíl, -ă, *subtili, -e*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care sesizează cele mai mici amănunte; care poate face distincțiile cele mai fine. **2.** Greu de distins, de recunoscut, de sesizat. **3.** Care tratează probleme grele, abstracte, a căror înțelegere solicită agerime a minții.

subtilitáte, (2) *subtilități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi subtil. **2.** Judecată subtilă, fină.

subtilizá, *subtilizez*, vb. I. Tr. (Fam.) A lua ceva pe furiș, cu dibăcie; a face să dispară pe nesimțite.

subtítlu, *subtitluri*, s.n. Al doilea titlu al unei lucrări (scris de obicei cu caractere mai mici sub titlul principal).

subtropicál, -ă, *subtropicali, -e*, adj. Care se găsește în apropierea tropicelor; specific regiunilor din vecinătatea tropicelor.

subțiá, *subțiez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai subțire; *a-și subția glasul* = a vorbi cu un timbru mai subțire, mai înalt. **2.** Tr. (Despre îmbrăcăminte) A face ca cel care o poartă să pară mai subțire, mai zvelt. **3.** Tr. A face ca un corp lichid sau gazos să fie mai puțin dens sau concentrat. **4.** Refl. (Despre oameni și manifestările lor) A deveni mai fin, a se rafina, a se civiliza.

subțiát, -ă, *subțiați, -te*, adj. **1.** Micșorat în grosime, în lățime, în volum. **2.** (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu densitatea sau concentrația micșorate. **3.** (Fig.; despre oameni) Rafinat, civilizat.

subțioáră s.f. v. **subsuoară.**

subțirátic, -ă, *subțiratici, -e*, adj. Subțire; (despre oameni) slab, zvelt.

subțíre, *subțiri*, adj. **1.** Care are grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni; cu diametru mic; îngust; (despre oameni) zvelt, slab; fin, delicat; (despre litere și despre scriere) cu linii înguste, fine; (despre materii textile, piele, hîrtie etc.) de grosime redusă, fin; (despre îmbrăcăminte) făcut dintr-un material ușor. **2.** (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu concentrație sau densitate mică; diluat; (despre vînt) tăios, pătrunzător; (despre glas) cu timbru înalt. **3.** (Fig., despre oameni) Distins, rafinat, cu purtări și gusturi alese; (peior.) pretențios; iscusit, șiret, viclean.

subțírime s.f. Însușirea de a fi subțire.

subunitár, -ă, *subunitari, -e*, adj. (Despre numere și despre fracții) Care are o valoare mai mică decît unu.

subunitáte, *subunități*, s.f. Subdiviziune a unei unități militare, economice, administrative etc.

suburbán, -ă, *suburbani, -e*, adj. Care ține de o suburbie; care este situat într-o suburbie; *comună suburbană* = așezare rurală situată în apropierea sau la marginea unui oraș.

subúrbie, *suburbii*, s.f. **1.** Cartier mărginaș al unui oraș mare. **2.** Comună suburbană.

subvénție, *subvenții*, s.f. Ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, unei instituții etc.

subvenționá, *subvenționez*, vb. I. Tr. A da o subvenție, a susține printr-o subvenție.

subversiúne, *subversiuni*, s.f. Acțiune care subminează, care urmărește răsturnarea ordinii interne a unui stat, schimbarea regimului politic etc.

subversív, -ă, *subversivi, -e*, adj. Care subminează ordinea internă a unui stat.

subzistá, *subzist*, vb. I. Intr. A se menține, a dăinui, a dura.

subzisténță s.f. **1.** Faptul de a subzista. **2.** Ceea ce servește la întreținere; hrană.

suc, *sucuri*, s.n. **1.** Produs obținut prin zdrobirea și presarea fructelor, din care se prepară siropuri, jeleuri etc. ori se consumă ca băutură. **2.** *Sucuri digestive* = sucuri secretate de diverse glande ale tubului digestiv (sub influența cărora se face digestia alimentelor). **3.** Soluție apoasă care circulă prin tuburile capilare ale plantelor.

sucálă, *sucale*, s.f. Unealtă cu ajutorul căreia se înfășoară pe țevi firele textile pentru războiul de țesut manual.

succedá, *succéd*, vb. I. Intr. **1.** A urma imediat după altcineva sau altceva; (refl.) a urma unul după altul. **2.** (Jur.) A moșteni, a avea calitatea de succesor.

succés, *succese*, s.n. **1.** Rezultat bun, reușită, izbîndă. **2.** Primire bună pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc.

succesiúne, *succesiuni*, s.f. **1.** Faptul de a (se) succeda; șir de persoane, de lucruri, de fapte care se succedă. **2.** Faptul de a urma altuia (într-o demnitate). **3.** (Jur.) Moștenire.

succesív, -ă, *succesivi, -e*, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care urmează unul după altul fără întrerupere sau la intervale scurte (și regulate). **2.** Care se petrece treptat, progresiv.

succesór, -oáre, *succesori, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care urmează în locul alteia (într-o

funcție, într-o demnitate, la tron etc.). **2.** (Jur.) Moștenitor.

succesorál, -ă, *succesorali, -e,* adj. Privitor la succesiune **(3),** care face parte dintr-o succesiune.

succínt, -ă, *succinți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Exprimat concis, în puține cuvinte.

succélă, *succeli,* s.f. Faptul de a fi sucit la minte; fire, apucătură de om sucit **(3).**

suci, *sucesc,* vb. IV. **1.** Tr. A răsuci (un fir); a învîrti (pe lîngă ceva), a înfășura. **2.** Tr. A da unui obiect o mișcare de rotație; a întoarce, a învîrti. **3.** Refl. (Fig.) A se agita, a se zbuciuma, a se frămînta (pentru a ieși dintr-o încurcătură). **4.** Refl. A-și schimba brusc poziția corpului; a lua o poziție nefirească, a se strîmba; (tr.) a schimba poziția unei părți a corpului. **5.** Tr. *A suci gîtul cuiva* = a ucide.

sucílă s.m. (Fam.) Calificativ dat unui om sucit **(3).**

sucít, -ă, *suciți, -te,* adj. **1.** Răsucit în jurul lui însuși sau în jurul a ceva, printr-o mișcare continuă și în același sens. **2.** Cu corpul sau cu o parte a corpului întoarsă într-o parte; strîmb, încovoiat. **3.** (Fig.; despre oameni sau despre manifestări ale lor) Nefiresc, ciudat, bizar.

sucitór, *sucitoare,* s.n. Sul neted de lemn cu care se întinde foaia de aluat.

sucitúră, *suciturí,* s.f. Cotitură (a unui drum).

sucombá, pers. 3 *sucómbă,* vb. I. Intr. (Livr.) A muri, a deceda.

suculént, -ă, *suculenți, -te,* adj. Cu mult suc, zemos; bun, gustos; hrănitor; (fig.) cu conținut bogat, plin de miez.

suculéntă s.f. Însușirea de a fi suculent.

sucursálă, *sucursale,* s.f. Unitate economico-financiară dependentă de altă unitate, mai mare.

sud s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus nordului; (adjectival) *polul sud.*

sudá, *sudez,* vb. I. **1.** Tr. A îmbina două piese de metal prin încălzire sau presare, cu sau fără material de adaos, astfel încît piesele sudate să formeze corp comun. **2.** Refl. (Despre oase sau ligamente) A se lega, a se uni (după ce au fost rupte sau tăiate). **3.** Refl. (Despre elemente ale vorbirii) A se uni, formînd un singur cuvînt.

sudálmă, *sudálmi,* s.f. (Pop.) Înjurătură.

sudát, -ă, *sudați, -te,* adj. Lipit prin sudare; (despre oase, ligamente) unit, îmbinat (în urma unei fracturi, a unei tăieturi etc.).

sudáție, *sudații,* s.f. **1.** Separare a componenților cu puncte de topire diferite dintr-un amestec, prin încălzirea înceată și progresivă a amestecului. **2.** Transpirație excesivă, provocată prin expunerea la temperaturi ridicate.

sud-dunăreán, -ă, *sud-dunăreni, -e,* adj. Din sudul Dunării.

sud-ést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile sud și est.

sud-éstic, -ă, *sud-estici, -e,* adj. De la sau dinspre sud-est.

súdic, -ă, *sudici, -e,* adj. De la sau dinspre sud.

sudoáre, *sudori,* s.f. Produs de secreție a glandelor sudoripare, prin care se elimină o parte a substanțelor rezultate din metabolism; transpirație.

sudór, *sudori,* s.m. Muncitor specializat în lucrări de sudură.

sudorífic, -ă, *sudorifici, -e,* adj. (Despre substanțe) Care provoacă transpirație.

sudoripáră, *sudoripare,* adj. *Glandă sudoripară* = glandă care secretează sudoarea.

sudorîță, *sudorițe,* s.f. Muncitoare specializată în lucrări de sudură.

suduí, *súdui,* vb. IV. Tr. și intr. (Pop.) A înjura.

sudúră, *suduri,* s.f. **1.** Operația de sudare și rezultatul ei. **2.** Locul unde s-a realizat sudarea unor piese.

sud-vést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile sud și vest.

sud-véstic, -ă, *sud-vestici, -e,* adj. De la sau dinspre sud-vest.

suedéz, -ă, *suedezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Suedia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Suedia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Suediei.

suferí, *súfăr,* vb. IV. **1.** Intr. A simți o durere fizică sau morală; a suporta consecințele neplăcute ale unui fapt. **2.** Intr. A suporta, a răbda. **3.** Tr. A suporta, a tolera prezența cuiva sau a ceva. **4.** Tr. A îngădui, a permite.

suferínd, -ă, *suferinzi, -de,* adj. (Adesea substantivat) Bolnav.

suferínță, *suferințe,* s.f. Durere fizică sau morală; starea celui care suferă.

sufertáș, *sufertașe,* s.n. Ansamblu alcătuit din cîteva vase așezate unul peste altul pe un dispozitiv cu mîner, fiind folosit pentru a transporta mîncarea (caldă).

suficiént, -ă, *suficienți, -te,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este în cantitate satisfăcătoare; destul, de ajuns; (substantivat, m.) calificativ cu care se notează uneori probele la examene. **2.** (Despre oameni) Plin de sine, îngîmfat, vanitos.

suficiénță s.f. **1.** (Rar) Faptul de a fi suficient. **2.** Vanitate, îngîmfare.

sufít, *sufituri,* s.n. Ornament din var și nisip, făcut în special pe tavane; (p. ext.) tavan astfel ornamentat.

sufítă, *sufite,* s.f. Partea superioară a scenei, amenajată pentru manevrarea dispozitivelor de iluminat, de aerisit etc.; (p. ext.) element care acoperă sau decorează partea superioară a scenei.

sufíx, *sufixe,* s.n. Sunet sau îmbinare de sunete care se adaugă după rădăcina sau după tema unui cuvînt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi.

suflá, *súflu,* vb. I. **1.** Intr. A elimina (cu putere) aer din gură sau din plămîni. **2.** Tr. A face ca ceva să se împrăștie sub acțiunea aerului expirat cu putere. **3.** Intr. A introduce cu gura aer în deschizătura unor instrumente muzicale pentru a produce sunete. **4.** Intr. A respira greu, cu efort. **5.** Tr. A fabrica obiecte de sticlă prin procedeul introducerii de aer într-o

cantitate mică de sticlă topită. 6. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de metal prețios. 7. Intr. (Despre vînt) A bate. 8. Tr. A vorbi încet (și în secret); a informa pe ascuns; a șopti actorilor rolul în timpul reprezentației; a șopti cuiva răspunsul pe care trebuie să-l dea la o întrebare.

suflái, *suflaiuri*, s.n. Element al unui aparat de sudare, în formă de țeavă puțin curbată, prin care se proiectează amestecul de gaz combustibil și oxigen.

suflántă, *suflante*, s.f. Compresor pentru aer sau pentru alte gaze, folosit în special pentru alimentarea cu aer a cuptoarelor metalurgice.

suflâre, *suflări*, s.f. 1. Acțiunea de *a sufla;* aerul respirat; *fără suflare* = a) cu respirația oprită (din cauza unei emoții); b) fără viață, mort. 2. Ființă (omenească).

suflătór, (1) *suflători*, s.m., (2) *suflătoare*, s.n. 1. S.m. Persoană care cîntă din instrumente de suflat. 2. S.n. Țeavă prin care se suflă aer într-o masă de sticlă topită, pentru a forma diverse obiecte.

sufleacă, *sufleci*, vb. I. Tr. A răsuci mînecile sau poalele unei haine pentru a nu le uda ori pentru a avea mai multă libertate în mișcări.

suflecát, -ă, *suflecați, -te*, adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Cu marginile răsfrînte în sus.

sufleór, *sufleori*, s.m. Persoană care șoptește actorilor rolul în timpul reprezentațiilor. Pr.: *suflör.*

súflet, *suflete*, s.n. 1. Totalitatea proceselor intelectuale, afective și voliționale ale omului; psihic; trăsătură de caracter (bună sau rea). 2. Persoană, om. 3. (În filozofia idealistă și în concepția religioasă) Substanță spirituală care ar da omului viață și care este socotită a fi de origine divină, cu existență veșnică; *copil de suflet* = copil adoptiv. 4. Suflu, respirație; *într-un suflet* = foarte repede.

sufletése, -éască, *sufletești*, adj. Privitor la suflet; spiritual, moral.

sufletéște adv. Din punct de vedere sufletesc.

sufléu, *sufleuri*, s.n. Preparat culinar în formă de budincă foarte pufoasă, făcut din legume, brînză, fructe cu spumă de albuș de ou.

súflu, *sufluri*, s.n. 1. Respirație; capacitate respiratorie (mare). 2. Nume dat sunetelor care se produc în aparatul respirator sau în aparatul circulator în cursul unor boli. 3. Adiere de vînt. 4. Masă de aer deplasată cu violență de o explozie.

sufluríă, *sufluri*, s.f. Defect de turnare a unor piese metalice, constînd din mici goluri datorate gazelor degajate în timpul solidificării metalului.

sufocá, *sufóc*, vb. I. Refl. și tr. A nu mai putea (sau a face ca cineva să nu mai poată) respira; a (se) înăbuși.

sufocánt, -ă, *sufocanți, -te*, adj. Care sufocă; înăbușitor.

sufragerie, *sufragerii*, s.f. Cameră în care se servește masa; mobilierul pentru această cameră.

sufrágiu, *sufragii*, s.n. 1. Drept de vot; mod de exercitare a dreptului de vot; *sufragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor care au împlinit o anumită vîrstă. 2. Aprobare, asentiment.

sugáci, -e, *sugaci, -e*, adj. (Despre copii; adesea substantivat) Care suge; care n-a depășit încă vîrsta alimentării cu laptele mamei.

sugár, -ă, *sugari, -e*, adj. (Adesea substantivat) Sugaci.

sugativă, *sugative*, adj. *Hîrtie sugativă* (și substantivat, f.) = hîrtie groasă, poroasă, făcută pentru a suge cerneala.

sugătoáre, *sugători*, s.f. Hîrtie sugativă.

súge, *sug*, vb. III. Tr. 1. A trage cu gura sau cu botul laptele din mamelă pentru a se hrăni. 2. A sorbi un suc, un lichid etc. 3. A dizolva ceva pe încetul în gură și a înghiți. 4. (Despre corpuri poroase) A absorbi lichide. 5. (Fig.) A stoarce de avere, de puteri; a secătui.

sugél, *sugei*, s.m. (Pop.) Panarițiu.

sugerá, *sugerez*, vb. I. Tr. A-i inspira cuiva un gînd, un sentiment, o idee.

sugestíbil, -ă, *sugestibili, -e*, adj. (Despre persoane) Receptiv, sensibil la sugestie.

sugestibilitáte s.f. Însușirea de a fi sugestibil; gradul de reactivitate la sugestie.

sugéstie, *sugestii*, s.f. 1. Proces de influențare a psihicului sau a comportamentului unei persoane fără ca aceasta să-și dea seama de originea acestei influențe. 2. Ceea ce se sugerează cuiva; propunere, idee sugerată.

sugestioná, *sugestionez*, vb. I. Tr. A produce cuiva o sugestie.

sugestív, -ă, *sugestivi, -e*, adj. Care are însușirea de a provoca sugestii, de a inspira anumite idei sau reprezentări.

sughiț, *sughițuri*, s.n. Contracție bruscă, involuntară a diafragmei, însoțită de un *zgomot* nearticulat, cauzată de trecerea aerului prin glotă.

sughițá, *sughit*, vb. I. Intr. A emite sughițuri.

sughițát s.n. Faptul de a sughița; sughiț.

sugiúc, *sugiucuri*, s.n. Produs de cofetărie făcut din nuci *muiate* într-un amestec de must fiert cu făină.

sugrumá, *sugrúm*, vb. I. Tr. 1. A strînge pe cineva de gît (omorîndu-l); a înăbuși, a sufoca. 2. A înăbuși cu violență o acțiune, o manifestare; a reprima.

sugrumát, -ă, *sugrumați, -te*, adj. 1. Strîns de gît, ucis prin sufocare. 2. (Fig.; despre glas) Înăbușit, surd.

sugrumătúră, *sugrumături*, s.f. Partea îngustă sau subțiată a unui lucru.

suhát, *suhaturi*, s.n. Pășune, imaș, izlaz.

sui, *sui*, vb. IV. Refl. și intr. A se îndrepta spre un punct mai ridicat; a merge în sus, la deal; a se urca undeva sau pe ceva.

suicíd s.n. (Livr.) Sinucidere.

sui-géneris adj. invar. Unic în felul său.

suiș, *suișuri*, s.n. 1. Urcare. 2. Loc pieziș, povîrniș; porțiune dintr-un drum care urcă.

suit s.n. **1.** Faptul de a se sui. **2.** Acțiunea de a transporta un obiect într-un loc mai ridicat.

suíță, *suite*, s.f. **1.** Alai care însoțește o persoană importantă. **2.** Ciclu de piese muzicale scrise în aceeași tonalitate, dar contrastante prin caracter și mișcare. **3.** Serie, șir, înlănțuire de idei, de episoade etc.

suitór, -oáre, *suitori, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care suie; ascendent. **2.** S.f. Comunicație între două orizonturi dintr-o mină, servind la circulația personalului, la transportul materialelor etc.

sul, *suluri*, s.n. **1.** Cilindru de lemn, de metal sau din alt material solid, care se poate roti în jurul axei sale, având diferite întrebuințări; (la războiul de țesut) cilindru pe care se înfășoară urzeala *(sulul dinapoi)* sau țesătura *(sulul dinainte)*. **2.** Bară folosită la gimnastică. **3.** Pernă în formă de cilindru care se pune la căpătîiul canapelei sau al patului. **4.** Bucată dintr-un material flexibil, înfășurată în formă de cilindru. **5.** Coloană de fum sau de praf.

súlă, *sule*, s.f. Unealtă formată dintr-o tijă de oțel ascuțită, fixată într-un mîner, care se folosește mai ales de cizmari pentru găurit pielea.

sulf s.n. Metaloid de culoare galbenă, cu miros pătrunzător, care se găsește în natură în stare nativă și sub formă de combinații, fiind întrebuințat în industria cauciucului, la fabricarea unor coloranți etc.; *floare de sulf* = sulf sub formă de pulbere fină.

sulfamídă, *sulfamide*, s.f. Substanță din clasa amidelor, cu acțiune antimicrobiană, fiind folosită în medicină pentru combaterea infecțiilor.

sulfát, *sulfați*, s.m. Sare a acidului sulfuric; *sulfat de cupru* = sare cristalină, solubilă în apă, întrebuințată în agricultură pentru combaterea paraziților; piatră vînătă; *sulfat de magneziu* = sare cristalină, incoloră, solubilă în apă, folosită ca purgativ; sare amară; *sulfat feros* = calaican.

sulfatá, *sulfatez*, vb. I. **1.** Refl. (Despre plăcile acumulatoarelor electrice) A se acoperi cu un strat de sulfat de plumb (care împiedică funcționarea normală a acumulatorului). **2.** Tr. A trata semințele sau puieții de pomi fructiferi cu sulf, pentru a combate paraziții.

sulfhídric adj. *Acid sulfhidric* = hidrogen sulfurat.

sulfínă, *sulfine*, s.f. Numele unor plante erbacee melifere și medicinale, cu flori albe sau galbene, plăcut mirositoare.

sulfít, *sulfiți*, s.m. Sare a acidului sulfuros.

sulfitáre, *sulfitări*, s.f. Tratare cu bioxid de sulf a unor produse alimentare (zemuri de fructe, vinuri etc.) în vederea dezinfectării și a prevenirii alterării lor.

sulfurát adj. *Hidrogen sulfurat* = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate, folosit ca reactiv în chimia analitică.

sulfúră, *sulfuri*, s.f. Compus al sulfului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic.

sulfúric, -ă, *sulfurici, -e*, adj. Privitor la sulf; *acid sulfuric* = acid oxigenat al sulfului, lichid uleios, incolor, fără miros, foarte corosiv, avînd o largă întrebuințare în industrie.

sulfurós, -oásă, *sulfuroși, -oase*, adj. Care conține sulf; *acid sulfuros* = acid oxigenat al sulfului, întrebuințat ca decolorant, conservant pentru fructe etc.

súlger s.m. v. **sluger.**

sulimán, *sulimanuri*, s.n. (Înv.) Preparat cosmetic, fard.

sulimení, *sulimenesc*, vb. IV. Refl. (Înv.) A-și da cu suliman pe față.

sulițáș, *sulițași*, s.m. (Înv.) Ostaș înarmat cu suliță.

súliță, *sulițe*, s.f. **1.** Lance. **2.** (Sport) Instrument întrebuințat în probele de aruncări, format dintr-o prăjină lungă de lemn sau de metal, cu un vîrf metalic ascuțit. **3.** (Pop.) Distanță parcursă în aproximativ o oră și jumătate de un astru pe cer, și care servește la țară pentru aprecierea timpului (a momentului zilei).

sultán, *sultani*, s.m. Titlu dat suveranului din Imperiul otoman și din alte țări musulmane.

sultanát, *sultanate*, s.n. Stat monarhic condus de un sultan.

sumá, *sumez*, vb. I. Tr. (Livr.) A efectua o operație de adunare; a totaliza.

sumán, *sumane*, s.n. Haină țărănească lungă, făcută dintr-o țesătură groasă de lînă, lucrată în casă; țesătura din care se face această haină; pănură, dimie.

sumár, -ă, *sumari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Expus pe scurt, în cîteva cuvinte; făcut în pripă, superficial; (despre îmbrăcăminte) alcătuit numai din cîteva articole ușoare. **2.** S.n. Conținutul pe scurt al unei scrieri, al unor dezbateri etc. **3.** S.n. Tabla de materii a unei cărți, a unei reviste etc.

súmă, *sume*, s.f. **1.** Rezultatul adunării unor numere sau a unor cantități de același fel; cantitate totală, totalitate. **2.** Cantitate de bani.

súmbru, -ă, *sumbri, -e*, adj. **1.** Întunecat, întunecos. **2.** (Fig.; despre oameni) Posomorît, trist; chinuit de gînduri.

sumedénie, *sumedenii*, s.f. Mulțime mare, puzderie.

sumés, -eásă, *sumeși, -se*, adj. (Despre îmbrăcăminte, în special despre mîneci) Suflecat.

sumécte, *sumét*, vb. III. Tr. A sufleca.

súmmum s.n. Gradul sau punctul cel mai înalt; culme, vîrf, extremitate.

sumuțá, *sumúț*, vb. I. Tr. A asmuți, a îndemna pe cineva împotriva cuiva; (refl.) a se repezi împotriva cuiva, a se răsti la cineva.

sună, *sun*, vb. I. **1.** Intr. A scoate, a emite, a produce sunete. **2.** Intr. (Despre cuvinte) A răsuna, a se face auzit. **3.** Intr. A sufla dintr-un instrument muzical. **4.** Tr. A anunța, a chema pe cineva prin sonerie, telefon etc.

sunătoáre s.f. Nume dat mai multor plante erbacee din familii diferite, dintre care unele sînt folosite pentru ceaiuri medicinale.

sunătór, -oáre, *sunători, -oare*, adj. **1.** Care produce sunete; care sună puternic și prelungit. **2.** (Despre cuvinte, fraze) Bombastic.

súnet, *sunete*, s.n. **1.** Vibrație a particulelor unui mediu, capabilă să producă o senzație auditivă. **2.** Element al vorbirii rezultat din modificarea curentului de aer care trece prin coardele vocale.

supá, *supez*, vb. I. Intr. A lua masa de seară (după un spectacol).

supápă, *supape*, s.f. Piesă montată pe circuitul unui fluid, în dreptul unui orificiu, care are rolul de a închide acest orificiu sau de a lăsa liberă trecerea fluidului prin el.

súpă, *supe*, s.f. Fiertură de carne sau de legume (cu adaos de făinoase).

supără, *supăr*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A avea (sau a provoca cuiva) o neplăcere; a (se) necăji, a (se) întrista. **2.** Tr. A stingheri, a deranja. **3.** Tr. A provoca o durere fizică (ușoară). **4.** Refl. și tr. A (se) mînia, a (se) irita, a (se) întărîta.

supărâre, *supărări*, s.f. Faptul de *a (se) supăra;* neplăcere, necaz; întristare, amărăciune; mînie.

supărát, -ă, *supărați, -te*, adj. **1.** Necăjit, trist, mîhnit. **2.** Mînios, înfuriat.

supărăciós, -oásă, *supărăcioși, -oase*, adj. Care se supără ușor; irascibil.

supărătór, -oáre, *supărători, -oare*, adj. Care supără, care provoacă neplăcere.

super- Element de compunere cu sensul „peste", „deasupra", „foarte", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

supérb, -ă, *superbi, -e*, adj. Splendid, măreț, impunător, impresionant.

superficiál, -ă, *superficiali, -e*, adj. **1.** Care se află, apare sau rămîne la suprafața unui lucru; (fig.) care nu atinge miezul, esența lucrurilor. **2.** (Fig.; despre oameni) Care nu stăruie destul asupra lucrurilor, nu adîncește problemele.

superficialitáte s.f. **1.** Faptul de a fi superficial; caracterul a ceea ce este superficial. **2.** Lucru superficial.

superflúu, -ú, *superflui, -ue*, adj. Care este de prisos, inutil.

superfosfát, *superfosfați*, s.m. Îngrășămînt agricol pe bază de fosfat și sulfat de calciu.

superiór, -oáră, *superiori, -oare*, adj. **1.** Care ocupă un loc în spațiu deasupra altuia; (despre cursul apelor) care se află mai aproape de izvor decît de vărsare. **2.** (Și substantivat) Care ocupă un post, un rang, o demnitate mai mare decît altul; *învățămînt superior* = treaptă a învățămîntului care urmează după învățămîntul liceal, cuprinzînd universități, institute, politehnici, conservatoare și academii. **3.** Care este de o calitate mai bună decît altul.

superioritáte s.f. Faptul de a fi superior altuia; calitatea a ceea ce este superior.

superlatív, -ă, *superlativi, -e*, adj. Care exprimă o calitate în gradul cel mai înalt; *gradul superlativ* (și substantivat, n.) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că însușirea exprimată este la un nivel foarte înalt sau la nivelul cel mai înalt în comparație cu altele.

supernóvă, *supernove*, s.f. Stea variabilă explozivă, de sute de ori mai strălucitoare decît o nova.

supersónic, -a, *supersonici, -e*, adj. Care are o viteză mai mare decît viteza sunetului; *avion supersonic* = avion cu reacție care poate zbura cu viteze mai mari decît viteza sunetului.

superstíție, *superstiții*, s.f. Credință primitivă, înapoiată, în spirite bune și rele, în miracole, farmece, vrăji, numere fatidice, semne prevestitoare etc.

superstițiós, -oásă, *superstițioși, -oase*, adj. (Despre oameni) Care crede în superstiții, stăpînit de superstiții; (despre manifestări ale oamenilor) bazat pe superstiții.

supéu, *supeuri*, s.n. Masă care se servește seara tîrziu (de obicei după un spectacol).

supiéră, *supiere*, s.f. Castron din care se servește supa la masă.

supin, *supine*, s.n. Mod nepersonal al unui verb, precedat de prepoziția *de* sau *la* etc., avînd aceeași formă cu participiul trecut, de care se deosebește însă prin faptul că nu este variabil.

supleánt, -ă, *supleanți, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Judecător care ocupa, în vechea organizare judecătorească, prima treaptă în magistratură. **2.** Adj. *Membru supleant* = membru ales (sau numit) într-un comitet sau într-o comisie, care poate înlocui pe titular, avînd drept de vot consultativ.

suplетív, -ă, *supletivi, -e*, adj. (Despre forme gramaticale) Care completează sau întregește ansamblul formelor flexionare ale unui cuvînt.

suplеțe s.f. Însușirea de a fi suplu; mlădiere, flexibilitate.

supliciu, *suplicii*, s.n. Caznă, tortură; (fig.) *suferință morală, durere sufletească mare.*

supliмént, *suplimente*, s.n. Ceea ce se adaugă pentru a completa ceva sau pentru a suplini o lipsă.

suplimentá, *suplimentez*, vb. I. Tr. A adăuga, a completa ceva printr-un supliment.

suplimentár, -ă, *suplimentari, -e*, adj. Care se adaugă la ceva, care completează; care este în plus; *ore suplimentare* = ore de muncă efectuate peste norma obișnuită; (geom.) *unghiuri suplimentare* = unghiuri care formează împreună 180°.

suplini, *suplinesc*, vb. IV. Tr. **1.** A înlocui pe cineva (temporar) într-o funcție, într-o muncă. **2.** A adăuga ceea ce lipsește, a completa.

suplinire, *suplíniri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a suplini;* înlocuire; completare. **2.** Funcția de suplinitor (la o catedră).

suplinitór, -oáre, *suplinitori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Și substantivat) Care înlocuiește pe cineva în muncă, într-o funcție. **2.** S.m. și f. Profesor care nu e titularizat.

súplu, -ă, *supli, -e*, adj. **1.** (Despre ființe) Mlădios; (despre lucruri) flexibil; (despre mișcări, mers) ușor, grațios. **2.** (Fig.; despre oameni) Care se supune ușor voinței altuia, adaptabil, acomodabil.

supórt, *suporturi*, s.n. Ceea ce servește la susținerea unui obiect sau a unui sistem tehnic; (fig.) sprijin moral, ajutor.

suportá, *supórt*, vb. I. Tr. **1.** A răbda, a îndura, a suferi; a admite, a tolera. **2.** A susține o povară, o greutate; a avea în sarcina sa o obligație bănească.

suportábil, -ă, *suportabili, -e*, adj. Care poate fi suportat, admis, tolerat.

supórter, *suporteri*, s.m. Susținător sau simpatizant al unei echipe sportive.

supozitór, *supozitoare*, s.n. Preparat farmaceutic care se administrează pe cale anală.

supozíție, *supoziții*, s.f. Enunț luat ca premisă (ipoteză) pentru întemeierea altor enunțuri.

supra- Element de compunere cu sensul „deasupra", „peste", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

supraaglomerát, -ă, *supraaglomerați, -te*, adj. Peste măsură de aglomerat.

supraalimentáre, *supraalimentări*, s.f. Alimentare sub presiune, cu o încărcătură în exces, a unui motor cu ardere internă, pentru asigurarea puterii de funcționare în anumite condiții (altitudine etc.).

supraalimentáție, *supraalimentații*, s.f. Alimentație mai abundentă și mai consistentă decît cea normală (utilizată în tratamentul unor boli).

supracopértă, *supracoperte*, s.f. Învelitoare de hîrtie sau de material plastic care îmbracă coperta unei cărți, a unui album etc.

supraestimá, *supraestimez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) aprecia mai mult decît merită.

supractajá, *supraetajez*, vb. I. Tr. A adăuga unul sau mai multe etaje la o clădire mai veche.

suprafáță, *suprafețe*, s.f. **1.** Partea exterioară a unui corp. **2.** Figură geometrică născută prin deplasarea unei linii; denumire improprie pentru aria unui domeniu închis.

supraîncălzí, *supraîncălzesc*, vb. IV. Tr. A încălzi peste limita obișnuită; (fiz.) a încălzi un lichid la o temperatură peste cea de fierbere; a încălzi vapori la o temperatură mai ridicată decît temperatura de fierbere a lichidului din care provin.

supralicitá, *supralicitez*, vb. I. Intr. A oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit anterior (de altcineva).

supramúncă s.f. (Ec. pol.) Parte din munca prestată de un lucrător, care depășește munca necesară și prin care se creează plusprodusul.

supranaturál, -ă, *supranaturali, -e*, adj. (În concepțiile mistice; adesea substantivat) Care ar fi mai presus de natură și de legile ei; care ar exista în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri.

supranúme, *supranume*, s.n. Nume dat cuiva pe lîngă numele lui propriu, în semn de cinste sau pentru a-l deosebi de altă persoană cu același nume.

supranumerár, -ă, *supranumerari, -e*, adj. Care este peste numărul prevăzut, fixat sau necesar.

supránumi, *supranumesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva un supranume.

supraomenésc, -cáscă, *supraomenești*, adj. Care întrece puterile omenești; care pare mai presus de firea omenească.

suprapopulát, -ă, *suprapopulați, -te*, adj. Care are o populație peste limitele normale.

suprapopulație, *suprapopulații*, s.f. **1.** Mare concentrare de populație într-un oraș, într-o țară etc. **2.** (Biol.) Populație excesivă de organisme pe o anumită arie. **3.** *Suprapopulație relativă* = (în capitalism) excedent al populației muncitorești în raport cu necesitățile de forță de muncă ale capitalului.

suprapresiúne, *supraprcsiuni*, s.f. (Tehn.) Presiune mai înaltă decît o anumită presiune dată (de ex. decît presiunea atmosferică).

supraprét, *supraprețuri*, s.n. Preț mai mare decît cel obișnuit (sau decît cel legal).

supraprodúcție, *supraproducții*, s.f. Producție de mărfuri care depășește cererea solvabilă.

supraprofít, *supraprofituri*, s.n. Profit suplimentar obținut prin reducerea, în anumite întreprinderi, a valorii individuale a mărfurilor sub valoarea lor socială.

suprapúne, *suprapún*, vb. III. Tr. A pune un lucru deasupra altuia; (refl.) a sta, a se afla deasupra altui lucru; (p. ext.) a coincide.

suprapús, -ă, *suprapuși, -se*, adj. Pus, așezat unul deasupra altuia.

suprarealism s.n. Curent în artă și literatură (apărut în Franța după primul război mondial) care pune accentul pe activitatea spontană a imaginației, pe elemente iraționale și subconștiente, pe vise etc., și nu pe gîndirea logică.

suprarealíst, -ă, *suprarealiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la suprarealism; care ține de suprarealism. **2.** S.m. și f. Adept al suprarealismului.

suprarenál, -ă, *suprarenali, -e*, adj. Care se află deasupra rinichilor; *glandă suprarenală* = fiecare dintre cele două glande endocrine, situate deasupra rinichilor.

suprasaturát, -ă, *suprasaturați, -te*, adj. (Despre soluții) În care concentrația substanței dizolvate a ajuns mai mare decît cea corespunzătoare saturației; (despre vapori) a căror densitate este mai mare decît densitatea vaporilor saturați la temperatura respectivă.

suprastructúră, *suprastructuri*, s.f. **1.** Totalitatea elementelor care formează partea utilă a unei construcții. **2.** Construcția situată deasupra punții principale a unei nave. **3.** Totalitatea ideilor și a concepțiilor (politice, juridice, filozofice, artistice etc.), a sentimentelor, năzuințelor, mentalităților, precum și a relațiilor care se constituie în conformitate cu aceste idei și concepții, împreună cu instituțiile și organizațiile sociale corespunzătoare acestora.

supratáxă, *suprataxe*, s.f. Taxă suplimentară, adăugată taxei inițiale.

supratensiúne, *supratensiuni*, s.f. Tensiune electrică superioară celei normale, care poate să apară într-un circuit electric.

supraveghéà, *supraveghez,* vb. I. Tr. A veghea, a păzi cu grijă, cu autoritate; a urmări cu atenție.

supraveghére, *supravegheri,* s.f. Acțiunea de *a supraveghea;* urmărire atentă; pază.

supraveghetór, -oáre, *supraveghetori, -oare,* s.m. și f. Persoană însărcinată să supravegheze pe cineva sau ceva.

supraviețuí, *supraviețuiesc,* vb. IV. Intr. A rămîne în viață după moartea cuiva sau după un cataclism, după o catastrofă etc.

supraviețuitór, -oáre, *supraviețuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care supraviețuiește altcia sau rămîne în viață după un cataclism, după o catastrofă etc.

suprém, -ă, *supremi, -e,* adj. **1.** Care există în cel mai înalt grad, care este cel mai mare, cel mai bun; (p. ext.) extrem, ultim; *moment suprem* = moment decisiv. **2.** Care este cel mai înalt în grad: *comandant suprem.*

supremație, *supremații,* s.f. Poziție dominantă, superioritate bazată pe autoritate, pe putere.

suprimá, *suprim,* vb. I. Tr. **1.** A face să dispară, a elimina, a anula; a omorî. **2.** A scoate ceva din funcție. **3.** A renunța la ceva; a înlătura, a elimina.

supt[1], *supturi,* s.n. Acțiunea de a suge; alimentarea copilului la sîn.

supt[2], **-ă,** *supți, -te,* adj. Slab, uscat; (despre față, obraji) scofîlcit.

supúne, *supún,* vb. III. Tr. **1.** A lua sub stăpînirea sa, a cuceri; a subjuga; a aduce sub ascultarea, sub autoritatea sa. **2.** A constrînge pe cineva să suporte un lucru, să accepte o situație; (refl.) a accepta stăpînirea, autoritatea cuiva; a se expune de bunăvoie la ceva, a suporta de bunăvoie. **3.** A expune o substanță sau un material unui anumit tratament. **4.** A prezenta cuiva un lucru spre cunoștință, apreciere sau hotărîre.

supurá, pers. 3 *supurează,* vb. I. Intr. (Despre răni) A produce și a elimina puroi.

supurație, *supurații,* s.f. Formare și eliminare de puroi.

supús, -ă, *supuși, -se,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Ascultător, plecat, smerit; umilit, servil. **2.** S.m. și f. Persoană aparținînd, prin cetățenie, unui anumit stat.

supușénie s.f. **1.** Faptul de a fi supus. **2.** Cetățenie.

sur, -ă, *suri, -e,* adj. **1.** De culoare intermediară între alb și negru; cenușiu; (despre animale și păsări) care are părul, lîna sau penele de culoare cenușie. **2.** (Despre părul oamenilor, p. ext., despre oameni) Cărunt. **3.** (Despre cer, nori, văzduh) Încețoșat, tulbure, mohorît.

surátă, *surate,* s.f. (Pop.) Termen cu care se adresează, la țară, femeile între ele; prietenă.

surceá, -ícă, *surcele,* s.f. Așchie care sare cînd se cioplește un lemn; (p. ext.) vreasc.

surd, -ă, *surzi, -de,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Lipsit (total sau parțial) de auz; *de-a surda* = în zadar, degeaba. **2.** (Lingv., despre consoane) Care nu este sonor, a cărui emisiune nu comportă vibrații ale coardelor vocale. **3.** (Despre zgomote) Slab, confuz, înăbușit; (fig., despre sentimente, conflicte etc.) ascuns, mocnit; (despre senzații, dureri etc.) înăbușit, nedefinit.

surdínă, *surdine,* s.f. Dispozitiv de lemn sau de metal folosit la unele instrumente muzicale pentru a slăbi intensitatea sunetelor; *în surdină* = încet; (fig.) fără zgomot, cu glas scăzut.

surdítate s.f. Faptul de a fi surd; infirmitate congenitală sau dobîndită constînd din lipsa simțului auzului.

surdomút, -ă, *surdomuți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) lipsit de auz și de grai.

surescitá, *surescit,* vb. I. Tr. A excita pe cineva peste măsură, a-l aduce în stare de nervozitate extremă.

surescitát, -ă, *surescitați, -te,* adj. Excitat, enervat peste măsură.

surfilá, *surfilez,* vb. I. Tr. A întări marginile unui material textil printr-o cusătură cu împunsături rare.

surghiún, *surghiunuri,* s.n. Exil, deportare; stare, situație de exilat.

surghiuní, *surghiunesc,* vb. IV. Tr. A exila, a deporta; (fig.) a alunga, a izgoni.

surghiunit, -ă, *surghiuniți, -te,* s.m. și f. Persoană exilată.

surgúci, *surguciuri,* s.n. (Înv.) Panaș împodobit cu pietre scumpe, purtat la turban sau la işlic de sultani și de înalții demnitari turci, precum și de unii domni români.

surioáră, *surioare,* s.f. Diminutiv al lui *soră;* termen familiar cu care se adresează cineva unei fete sau unei femei.

surîu, -íe, *surii,* adj. Care bate în sur, cenușiu-deschis.

surîde, *surîd,* vb. III. Intr. **1.** A zîmbi. **2.** (Fig.; despre abstracte) A-i fi cuiva pe plac, a-i conveni, a-l atrage.

surîs, *surîsuri,* s.n. Zîmbet.

surizător, -oáre, *surizători, -oare,* adj. Care surîde; zîmbitor; vesel, prietenos.

súrlă, *surle,* s.f. Instrument muzical asemănător cu fluierul, cu mai multe orificii și cu ancie dublă, întrebuințat în trecut (mai ales în armată).

surmená, *surmenez,* vb. I. Refl. (Despre oameni) A se obosi peste măsură, a se extenua, a se istovi.

surmenáj, *surmenajuri,* s.n. Stare de oboseală extremă, cauzată de un efort mare, fizic sau intelectual.

surogát, *surogate,* s.n. Produs sau preparat cu proprietăți apropiate de ale altuia, pe care îl poate înlocui.

surpá, *surp,* vb. I. Refl. (Despre porțiuni din maluri, povîrnișuri etc.) A se desprinde și a cădea; a se prăbuși; (despre ziduri, clădiri) a se dărîma, a se nărui; (tr.) a dobori la pămînt, a distruge, a ruina.

surpát, -ă, *surpați, -te,* adj. (Despre terenuri, maluri etc.) Cu surpături; prăpăstios; (despre ziduri, clădiri) dărîmat, distrus.

surpătúră, *surpături,* s.f. **1.** Faptul de a (se) surpa; loc prăpăstios (care se surpă); porțiune de teren surpată. **2.** Ruină, dărîmătură.

surplús, *surplusuri,* s.n. Ceea ce este în plus; prisos, excedent.

surprínde, *surprind,* vb. III. Tr. **1.** A prinde pe cineva pe neașteptate asupra unui fapt. **2.** A da peste cineva, a-l lua prin surprindere. **3.** A uimi, aului. **4.** A descoperi ceva pe neașteptate; a sesiza.

surprindére, *surprinderi,* s.f. **1.** Faptul de *a surprinde* (sau de *a fi surprins); prin surprindere* = pe neașteptate, în chip neprevăzut. **2.** Descoperire, observare, sesizare.

surprins, -ă, *surprinși, -se,* adj. Mirat, uimit, uluit.

surprinzătór, -oáre, *surprinzători, -oare,* adj. Care surprinde, care provoacă mirare; care impresionează.

surprízǎ, *surprize,* s.f. **1.** Surprindere; ceea ce surprinde prin caracterul său neprevăzut. **2.** Plăcere, bucurie, produsă pe neașteptate.

súrsă, *surse,* s.f. **1.** Locul unde se produce sau unde se poate găsi un lucru; (fig.) locul de unde emană o informație; obîrșie, izvor. **2.** Locul unde se produce sau de unde se distribuie un fel oarecare de energie sau un material oarecare.

surtúc, *surtuce,* s.n. Haină bărbătească de stofă sau de postav, care acoperă partea de sus a corpului.

surtucár, *surtucari,* s.m. Termen depreciativ pentru orășeni sau pentru intelectuali.

surugíu, *surugii,* s.m. Vizitiu care conducea odinioară diligențele, poștalioanele sau trăsurile boierești.

survení, pers. 3 *survine,* vb. IV. Intr. A se întîmpla, a se produce (pe neașteptate).

survolá, *survolez,* vb. I. Tr. A zbura cu avionul deasupra unui anumit teritoriu.

surzénie s.f. Surditate.

surzí, *surzesc,* vb. IV. Intr. A deveni surd.

sus adv. **1.** Într-un loc mai ridicat sau mai înalt (decît altul); *de sus* = a) din partea mai ridicată a unui teren; de la nord; b) care vine de la un organ de conducere; (substantivat) *în susul apei* = în sensul contrar cursului. **2.** În înălțime, în aer, în văzduh. **3.** (La comparativ) (În cele spuse) mai înainte. **4.** *A vorbi de sus* = a vorbi obraznic, arogant; *a privi pe cineva de sus* = a privi cu dispreț, a trata ca pe un inferior. **5.** În registrul ridicat al vocii sau al unui instrument.

susái s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee din familia compozitelor, a căror tulpină conține un suc lăptos.

susán s.m. Plantă erbacee înaltă pînă la 150 cm, cultivată pentru semințele sale oleaginoase; semințele plantei, folosite în alimentație și în medicină.

susceptíbil, -ă, *susceptibili, -e,* adj. **1.** (Despre oameni) Care se supără repede. **2.** Care este capabil să..., care poate să... **3.** Care poate suferi modificări.

susceptibilitáte s.f. Faptul de a fi susceptibil.

suscitá, *suscít,* vb. I. Tr. A provoca, a stîrni, a produce.

susmenționát, -ă, *susmenționați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a fost amintit, menționat mai înainte.

suspéct, -ă, *suspecți, -te,* adj. Care este bănuit sau dă de bănuit, care inspiră neîncredere.

suspectá, *suspectez,* vb. I. Tr. A bănui pe cineva de ceva, a socoti suspect; a pune la îndoială ceva.

suspendá, *suspénd,* vb. I. Tr. **1.** A atîrna. **2.** A întrerupe (temporar) o activitate. **3.** (Jur.) A opri cursul unei judecăți, al unei executări sau urmăriri penale. **4.** A opri apariția unei publicații periodice. **5.** A îndepărta pe cineva din serviciu pe timp limitat.

suspendát, -ă, *suspendați, -te,* adj. Atîrnat, lăsat să atîrne; *pod suspendat* = pod susținut de elemente flexibile (cabluri, lanțuri etc.).

suspénsie, *suspensii,* s.f. **1.** Întrerupere (intenționată) a șirului gîndirii, a frazei; *puncte de suspensie* = semn de punctuație reprezentat prin cîteva puncte, care arată că șirul gîndirii a fost întrerupt. **2.** (Chim.) Sistem format dintr-o substanță solidă dispersată într-un fluid. **3.** Legătura elastică între un sistem tehnic și reazemul lui.

suspiciúne, *suspiciuni,* s.f. Lipsă de încredere, nesiguranță, îndoială în ceea ce privește corectitudinea, legalitatea, onestitatea faptelor sau intențiilor cuiva.

suspín, *suspine,* s.n. Oftat.

suspiná, *suspin,* vb. I. Intr. A ofta, a scoate suspine.

sustentáție, *sustentații,* s.f. Proprietatea unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid.

sustrăge, *sustrág,* vb. III. Tr. **1.** A-și însuși, prin fraudă sau viclenie, un lucru care aparține altei persoane. **2.** A abate sau a împiedica pe cineva de la un lucru; (refl.) a se eschiva (prin fraudă sau prin șiretenie) de la un serviciu, de la o obligație.

susținătór, -oáre, *susținători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care susține sau sprijină o greutate, o povară. **2.** S.m. și f. Persoană care susține sau apără pe cineva ori ceva; persoană care întreține cu mijloace materiale o persoană, o instituție etc.

susțíne, *susțin,* vb. III. Tr. **1.** A servi drept suport unui lucru; (fig.) a sprijini o cauză, o acțiune. **2.** A afirma cu tărie o idee, un principiu, un punct de vedere etc. **3.** A se prezenta la un examen sau la un concurs. **4.** A întreține, a ajuta cu mijloace materiale o persoană, o instituție etc.

susținút, -ă, *susținuți, -te,* adj. (Despre modul de desfășurare a unei activități) Constant, neîntrerupt, viu.

súsur, *susure,* s.n. Zgomot lin, uşor, continuu, produs de o apă care curge, de frunzele mişcate de vînt etc.

susurá, pers. 3 *súsură,* vb. I. Intr. (Despre apă, frunze, vînt) A produce un zgomot lin, uşor, neîntrerupt.

sutánă, *sutane,* s.f. Haină preoţească lungă pînă la pămînt.

sútă, *sute,* num. card. Număr natural situat între nouăzeci şi nouă şi o sută unu; (substantivat) bancnotă avînd această valoare.

sútălea, súta num. ord. Care se află între al nouăzeci şi nouălea şi al o sută unulea.

sutién, *sutiene,* s.n. Piesă de lenjerie feminină care susţine sînii.

sutíme, *sutimi,* s.f. A suta parte dintr-un întreg.

sutúră, *suturi,* s.f. **1.** (Anat.) Articulaţie fixă în care oasele sînt strîns apropiate. **2.** Cusătură folosită în chirurgie pentru a reuni marginile unei plăgi.

suvác, *suvace,* s.n. Sulă lungă, întrebuinţată mai ales la confecţionarea opincilor.

suvéică, *suveici,* s.f. **1.** Organ al războiului de ţesut în care se aşază ţeava cu firul de bătătură şi cu ajutorul căruia se trece acest fir prin rostul urzelii, pentru a ţese. **2.** Organ al maşinii de cusut care conţine mosorelul cu firul de dedesubt.

suvenír, *suvenire,* s.n. Amintire. Var.: **suvenire** s.f.

suvenire s.f. v. **suvenir.**

suverán, -ă, *suverani, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care este deasupra tuturor; care deţine autoritatea supremă; care dispune liber de soarta sa sau de actele sale; care se bucură de suveranitate. **2.** S.m. şi f. Conducător al unui stat monarhic; (fig.) cel care dispune liber de soarta sa şi de acţiunile sale.

suveranitáte s.f. Caracterul, starea a ceea ce este suveran; calitate esenţială a statului, constînd în independenţa puterii de stat faţă de alte state, în dreptul de a-şi rezolva în mod liber problemele interne şi externe, fără vreun amestec din afară şi fără a încălca principiile dreptului internaţional.

suzerán, -ă, *suzerani, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. (În evul mediu) Mare senior de care depindeau alţi seniori (în cadrul relaţiilor de vasalitate). **2.** Adj. (Despre state) Care exercită suzeranitate asupra altui stat.

suzeranitáte s.f. **1.** Dreptul suzeranului asupra vasalilor săi. **2.** Dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu dar nu are autonomie completă.

svástică s.f. v. **zvastică.**

svéter, *svetere,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea de sus a corpului, încheindu-se în faţă cu nasturi.

sving, *svinguri,* s.n. **1.** Lovitură laterală la box, dată cu braţul uşor arcuit. **2.** Numele unui dans modern, cu ritm şi mişcări repezi,

Ș

ș s.m. invar. A douăzeci și doua literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

șa, *șei*, s.f. **1.** Piesă de harnașament confecționată din piele (rar din lemn), care se așază pe spinarea calului și pe care șade călărețul. **2.** Suport de piele, de cauciuc sau de material plastic, montat la biciclete, motociclete etc., pe care stă conducătorul. **3.** Loc mai coborît între două vîrfuri de deal sau de munte. Var.: **șea** s.f.

șablón, *șabloane*, s.n. **1.** Model, în mărime naturală, după care se poate executa o piesă. **2.** Instrument cu care se controlează și se măsoară dimensiunile unei piese în curs de fabricație. **3.** Formulă stereotipă; repetare mecanică, lipsită de originalitate, a unui model.

șablonă, *șablonez*, vb. I. Tr. A trasa, cu ajutorul unui șablon, forma sau dimensiunile unei piese.

șabótă, *șabote*, s.f. Piesă grea de fontă care susține nicovala la un ciocan de forjat mecanic.

șacál, *șacali*, s.m. Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu lupul dar mai mic decît acesta, care trăiește în sudul Asiei, în nordul Africii și în sud-estul Europei.

șágă, *șăgi*, s.f. (Reg.) Glumă; *a se întrece cu șaga* = a întrece măsura, a exagera.

șagrinâ, *șagrinez*, vb. I. Tr. A finisa o piele tăbăcită, imprimîndu-i un desen în scop decorativ sau pentru a masca anumite defecte de suprafață.

șah[1], *șahi*, s.m. Titlu purtat de suveranii Iranului (Persiei), corespunzător titlului de împărat.

șah[2], *șahuri*, s.n. **1.** Joc de origine orientală care se joacă cu ajutorul a 32 de piese, mișcate după anumite reguli pe o tablă împărțită în 64 de pătrate albe și negre; (p. ext.) tabla și piesele folosite. **2.** Situație, în cursul jocului, în care regele unuia dintre jucători este atacat de o piesă a adversarului.

șahíst, -ă, *șahiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care practică jocul de șah. **2.** Adj. Referitor la jocul de șah.

șáibă, *șaibe*, s.f. **1.** Piesă plată de metal, de material plastic etc., găurită la mijloc, care se introduce între o piuliță și șurub pentru a îmbunătăți îmbinarea. **2.** Roată fără spițe, peste care se trece o curea de transmisie.

șáisprezece num. card. Număr natural situat între cincisprezece și șaptesprezece.

șaisprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al cincisprezecelea și al șaptesprezecelea.

șaizéci num. card. Număr natural situat între cincizeci și nouă și șaizeci și unu.

șaizécilea, -zécea num. ord. Care se află între al cincizeci și nouălea și al șaizeci și unulea.

șal, *șaluri*, s.n. **1.** Țesătură de lînă, de mătase etc., împodobită cu desene sau cu broderii, pe care o poartă femeile pe cap sau pe umeri. **2.** Fular.

șalánd, *șalande*, s.n. Navă cu fundul plat, folosită în lucrările hidrotehnice pentru transportarea unor materiale.

șalánger, *șalangeri*, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului.

șalău, *șalăi*, s.m. Pește răpitor, lung pînă la 70 cm, cu corpul acoperit de solzi mici și cu gura mare, prevăzută cu dinți ascuțiți.

șále s.f. pl. Parte a spinării din jurul regiunii lombare a coloanei vertebrale, la om; partea din mijlocul spinării, la unele animale.

șáltăr, *șaltăre*, s.n. (Electr.) Întrerupător.

șalúpă, *șalupe*, s.f. Mică ambarcație cu motor, folosită la transportul oamenilor sau al mărfurilor.

șalvári s.m. pl. Pantaloni lungi și foarte largi, strînși în jurul gleznei, purtați de unii orientali.

șamán, *șamani*, s.m. **1.** Slujitor al șamanismului. **2.** Vrăjitor.

șamanism s.n. Formă primitivă de religie a unor populații din Asia și a unor triburi din Indonezia, Oceania, America și Africa, caracterizată prin cultul strămoșilor, credința în farmece, în spirite bune și rele și printr-un ritual manifestat prin extaz religios, dansuri și formule magice.

șambelán, *șambelani*, s.m. Demnitar de rang superior în unele țări monarhice din apusul Europei, care avea în grija sa camera suveranului.

şamótă, *şamote,* s.f. Material obţinut din argilă arsă şi măcinată, folosit la prepararea produselor refractare; cărămidă sau placă obţinută din astfel de argilă.

şampánie s.f. Vin spumos obţinut prin refermentarea unor vinuri de masă în recipiente închise ermetic.

şampanizá, *şampanizez,* vb. I. **1.** Intr. (Despre vinuri) A prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. **2.** Tr. A supune vinul procesului de transformare în şampanie.

şampón, *şampoane,* s.n. Produs cosmetic folosit la spălatul părului, conţinînd săpun sau detergenţi, uleiuri, parfumuri şi, uneori, substanţe colorante.

şan, *şanuri,* s.n. Calapod care se introduce în încălţăminte pentru a-i menţine forma.

şáncru, *şancre,* s.n. Ulceraţie a mucoasei sau a pielii, formată în locul de pătrundere în organism a unor germeni infecţioşi (ex. în sifilis).

şandramá, *şandramale,* s.f. Construcţie rudimentară de scînduri; (p. ext.) clădire veche deteriorată.

şánsă, *şanse,* s.f. Posibilitate de reuşită; împrejurare favorabilă.

şansonétă, *şansonete,* s.f. Scurtă compoziţie muzicală pentru voce, proprie muzicii franceze, cu conţinut liric ori satiric.

şansonetíst, -ă, *şansonetişti, -ste,* s.m. şi f. Autor sau interpret de şansonete.

şantagíst, -ă, *şantagişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică şantajul.

şantáj, *şantaje,* s.n. Constrîngere exercitată asupra unei persoane prin mijloace de intimidare, cu scopul de a dobîndi, pe nedrept, un folos; mijloc întrebuinţat în acest scop.

şantajá, *şantajez,* vb. I. Tr. A exercita un şantaj.

şantiér, *şantiere,* s.n. Teren pe care se desfăşoară activitatea de construire sau de reparaţie a unei clădiri, a unui pod, a unei şosele etc., împreună cu materialele şi instalaţiile necesare; *şantier naval* = întreprindere pentru construirea sau repararea navelor, situată pe malul unei ape navigabile.

şanţ, *şanţuri,* s.n. **1.** Săpătură lungă şi îngustă, făcută pentru scurgerea apei, pentru marcarea unui hotar etc. **2.** Tranşee. **3.** Crestătură, scobitură lungă făcută la suprafaţa unei piese.

şápcă, *şepci,* s.f. Acoperămînt pentru cap, cu calotă plată şi cu cozoroc, purtat mai ales de bărbaţi.

şapirográf, *şapirografe,* s.n. Aparat de multiplicat texte sau desene, format dintr-un cilindru acoperit cu o pastă specială, pe care se imprimă, prin apăsare, textul sau desenul ce urmează să fie reprodus.

şapirografiá, *şapirografiez,* vb. I. Tr. A multiplica la şapirograf.

şápte num. card. Număr natural situat între şase şi opt; (cu valoare de num. ord.): *etajul şapte.*

şáptelea, şáptea num. ord. Care se află între al şaselea şi al optulea.

şáptesprezece num. card. Număr natural situat între şaisprezece şi optsprezece.

şáptesprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al şaisprezecelea şi al optsprezecelea.

şaptezéci num. card. Număr natural situat între şaizeci şi nouă şi şaptezeci şi unu.

şaptezécilea, -zécea num. ord. Care se află între al şaizeci şi nouălea şi al şaptezeci şi unulea.

şarádă, *şarade,* s.f. Un fel de ghicitoare care propune aflarea unui cuvînt cu ajutorul părţilor sau silabelor lui, al unor cifre ori desene, fiecare dintre acestea avînd o semnificaţie proprie.

şarétă, *şarete,* s.f. Trăsurică uşoară (cu două roţi) trasă de un singur cal.

şarg, -ă, *şargi, -e,* adj. (Mai ales despre cai) Cu părul gălbenă-deschis; (substantivat) cal cu astfel de păr.

şariáj, *şariaje,* s.n. Deplasare a unor mase importante de roci şi suprapunerea lor peste altele, ca rezultat al mişcărilor tectonice.

şarjá, *şarjez,* vb. I. **1.** Intr. A înfăţişa ceva într-o formă caricaturală; a exagera. **2.** Tr. (Despre trupe de cavalerie) A efectua o şarjă **(3).**

şárjă, *şarje,* s.f. **1.** Încărcătură normală a unui cuptor metalurgic; cantitatea de oţel obţinută dintr-o astfel de încărcătură. **2.** Prezentare caricaturală, exagerată, a unui personaj, a unei situaţii etc. (în literatură sau în teatru). **3.** Atac puternic, în goana cailor, al cavaleriei asupra inamicului.

şarlatán, *şarlatani,* s.m. Om necinstit, care profită de buna-credinţă a altora.

şarlatanie, *şarlatanii,* s.f. Faptă de şarlatan.

şarlótă, *şarlote,* s.f. Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frişcă şi gelatină, care se serveşte ca desert.

şarniéră, *şarniere,* s.f. **1.** Ţiţînă, balama. **2.** Fîşie de hîrtie gumată cu care se lipesc mărcile poştale în albume.

şarpánţă, *şarpante,* s.f. Schelet format din grinzi de lemn, de metal sau de beton armat, care susţine acoperişul unei clădiri.

şárpe, *şerpi,* s.m. **1.** (La pl.) Ordin de reptile lipsite de membre, cu corpul cilindric, adaptat la tîrîre; (şi la sg.) reptilă din acest ordin; *şarpe-de-casă* = specie de şarpe neveninos; *şarpe-cu-clopoţei* = specie de şarpe veninos din America de Nord, avînd coada acoperită cu solzi cornoşi care produc un zgomot caracteristic; *şarpe-cu-ochelari* = cobră. **2.** (Fig.) Om rău, viclean.

şáse num. card. Număr natural situat între cinci şi şapte; (cu valoare de num. ord.): *paragraful şase.*

şáselea, şásea num. ord. Care se află între al cincilea şi al şaptelea.

şasíu, *şasiuri,* s.n. **1.** Cadru rigid pe care se montează osiile unui vehicul cu tracţiune mecanică şi care constituie principalul element de rezistenţă al vehiculului. **2.** Nume dat la

diferite tipuri de rame sau de cadre, întrebuinţate în industrie, în tipografie, în legătoria de cărţi, pentru fixarea pînzei tablourilor etc.

şatén, -ă, *şateni, -e,* adj. (Despre păr) De culoare castanie; (despre oameni) cu părul castaniu.

şátră, *şatre,* s.f. **1.** Cort în care se adăpostesc ţiganii nomazi; (p. ext.) grup de corturi care alcătuiesc locuinţele unei comunităţi de ţigani nomazi. **2.** (Înv.) Baracă de scînduri acoperită cu pînză, în care se vînd mărfuri la tîrg.

şăgălnic, -ă, *şăgalnici, -e,* adj. Glumeţ, hazliu, poznaş.

şătrár, *şătrari,* s.m. **1.** Ţigan nomad. **2.** (Reg.) Negustor ambulant care vinde în bîlciuri, la şatră.

şăuáş, *şăuaşi,* s.m. Cal dintr-un atelaj care poartă şaua (pe care încalecă vizitiul).

şchiop, -oápă, *şchiopi, -oape,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea substantivat) Care are un picior mai scurt sau căruia îi lipseşte un picior; care umblă şchiopătînd; (despre scaune, mese) care nu se sprijină bine pe toate picioarele; (fig., despre versuri) cu ritm sau rimă defectuoasă. **2.** S.f. Măsură populară de lungime egală cu distanţa dintre vîrful degetului mare şi vîrful arătătorului, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul.

şchiopá, *şchiopez,* vb. I. Intr. A şchiopăta.

şchiopătá, *şchiopătez,* vb. I. Intr. A umbla sprijinindu-se mai mult pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte).

şcoálă, *şcoli,* s.f. **1.** Instituţie de învăţămînt public în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline; activitatea care se desfăşoară în această instituţie. **2.** Localul în care este instalată o instituţie de învăţămînt; totalitatea elevilor dintr-o astfel de instituţie. **3.** (Fig.) Sursă de cunoştinţe; sistem de instruire într-un anumit domeniu. **4.** (Fig.) Mişcare literară, artistică, ştiinţifică etc., care grupează în jurul ei un număr de adepţi.

şcolár, -ă, *şcolari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Elev al unei şcoli. **2.** Adj. Privitor la şcoală sau la şcolari (1).

şcolarizá, *şcolarizez,* vb. I. Tr. A da un copil la şcoală, a-l face să urmeze cursurile unei şcoli.

şcolărésc, -eáscă, *şcolăreşti,* adj. De şcolar, caracteristic şcolii sau şcolarilor; (fig.) naiv, copilăresc.

şcolăréşte adv. Ca şcolarii, în felul şcolarilor.

şcolăríme s.f. Mulţime de şcolari; totalitatea şcolarilor.

şcolăríţă, *şcolăriţe,* s.f. Elevă a unei şcoli.

şea s.f. v. **şa.**

şedeá, *şed,* vb. II. Intr. **1.** A se aşeza, a lua loc; a sta aşezat pe ceva. **2.** A sta într-un anumit loc, într-o anumită situaţie sau poziţie. **3.** A avea locuinţa sau domiciliul undeva. **4.** *A-i şedea cuiva bine* (sau *rău*) = a i se potrivi (sau a nu i se potrivi) cuiva ceva; a (nu) fi aşa cum trebuie, cum se cuvine. **5.** A nu face nimic, a sta degeaba.

şedére, *şederi,* s.f. **1.** Faptul de *a şedea;* popas mai lung făcut undeva. **2.** (Fig.) Lenevie, lipsă de activitate.

şedínţă, *şedinţe,* s.f. **1.** Adunare organizată a membrilor unui colectiv, pentru a analiza, a discuta, a hotărî ceva. **2.** Dezbatere a unei cauze în faţa unui organ de jurisdicţie. **3.** Interval de timp în care se aplică un tratament medical, se face o expunere etc.

şef, -ă, *şefi, -e,* s.m. şi f. Persoană care conduce o organizaţie, o instituţie etc.; persoană superioară alteia în grad sau în funcţie, considerată în raport cu aceea.

şefíe, *şefii,* s.f. Demnitate, funcţie de şef.

şeíc, *şeici,* s.m. **1.** Căpetenie a unui trib arab. **2.** Şef al unei comunităţi religioase musulmane.

şélac s.n. **1.** Răşină naturală (secretată de o insectă), folosită la prepararea unor lacuri, a cerii roşii etc. **2.** Lac preparat din şelac (1). Var.: **şérlac** s.n.

şelár, *şelari,* s.m. Persoană care confecţionează şei sau alte obiecte de harnaşament.

şelăríe, *şelării,* s.f. Atelier în care se confecţionează articole de harnaşament.

şeminéu, *şemineuri,* s.n. Cămin (1).

şenál, *şenale,* s.n. **1.** Canal prin care trec navele la intrarea într-un port. **2.** Partea navigabilă din lungul unui curs de apă.

şenílă, *şenile,* s.f. Organ de deplasare a unor vehicule grele, format dintr-o bandă metalică continuă care se înfăşoară pe roţi pentru a se obţine o suprafaţă de contact cu terenul mai mare decît în cazul roţilor.

şepcár, *şepcari,* s.m. Persoană care confecţionează şi vinde şepci.

şéping, *şepinguri,* s.n. Maşină de rabotat transversal.

şeptél, *şepteluri,* s.n. Numărul total al animalelor domestice (de aceeaşi specie) dintr-o gospodărie, dintr-o comună, dintr-o ţară.

şeptíme, *şeptimi,* s.f. A şaptea parte dintr-un întreg.

şerb, *şerbi,* s.m. (În orînduirea feudală) Iobag.

şerbét, *şerbeturi,* s.n. Preparat alimentar făcut din sirop de zahăr bine legat, colorat şi aromatizat cu diferite esenţe sau sucuri de fructe.

şerbie s.f. (În orînduirea feudală) Starea de şerb; iobăgie.

şeríf[1], *şerifi,* s.m. Prinţ arab socotit urmaş al lui Mahomed.

şeríf[2], *şerifi,* s.m. (În Anglia şi în S.U.A.) Funcţionar administrativ însărcinat cu menţinerea ordinii într-un district, avînd o putere judecătorească limitată.

şérlac s.n. v. **şelac.**

şerpár[1], *şerpare,* s.n. Brîu lat de piele, cu buzunare, pe care îl poartă ţăranii în unele regiuni.

şerpár[2], *şerpari,* s.m. Pasăre răpitoare asemănătoare cu acvila, care se hrăneşte mai ales cu şerpi, şopîrle şi broaşte.

şerpáş, *şerpaşi,* s.m. Persoană aparţinînd unor triburi din Nepal sau din nordul Indiei, care însoţeşte expediţiile din Himalaia.

șerpésc, -éască, *șerpești*, adj. Referitor la șarpe; (ca) de șarpe; (despre ochi, privire) ager, pătrunzător; (p. ext.) lipsit de sinceritate.

șerpoáică, *șerpoaice*, s.f. Femela șarpelui; (fig.) femeie vioaie, neastîmpărată și vicleană.

șerpuí, *șerpuiesc*, vb. IV. Intr. A descrie (în mișcare) o linie ondulată.

șerpuitór, -oáre, *șerpuitori, -oare*, adj. Care descrie o linie ondulată, care șerpuiește.

șervét, *șervete*, s.n. Bucată de pînză, pătrată sau dreptunghiulară, întrebuințată la masă pentru ștersul gurii.

șervețél, *șervețele*, s.n. Diminutiv al lui *șervet;* bucată de pînză sau de hîrtie subțire, care se folosește la masă pentru șters gura.

șes, *șesă*, (1) *șese*, adj., (2) *șesuri*, s.n. 1. Adj. (Despre regiuni, terenuri) Fără diferențe de nivel, neted, plan. 2. S.n. Vastă întindere de pămînt, fără diferențe de nivel, situată la mică înălțime.

șesíme, *șesimi*, s.f. A șasea parte dintr-un întreg.

șevalét, *șevalete*, s.n. Suport de lemn pe care pictorul fixează pînza sau cartonul cînd pictează.

șeviót s.n. Rasă de oi din Anglia, cu lînă albă cu fire lungi; stofă țesută din lîna acestor oi.

șevró, *șevrouri*, s.n. Piele moale și subțire de capră sau de ied, din care se fac mănuși, genți, încălțăminte etc.

șezătoáre, *șezători*, s.f. 1. Adunare a unui grup restrîns, care are loc la țară în serile de iarnă și la care participanții lucrează și totodată petrec, spunînd glume, povești, ghicitori. 2. Reuniune literară.

șezlóng, *șezlonguri*, s.n. Scaun de pînză, pliabil, al cărui spătar se poate *coborî* pînă la poziția orizontală.

șezút, (2) *șezuturi*, s.n. 1. Faptul de a ședea. 2. Partea inferioară a trunchiului omenesc, care corespunde regiunii fesiere; dos.

sfăițuíre, *sfăițuiri*, s.f. Procedeu de sudare prin forjare la cald, fără material de adaos.

sfichi, *sfichiuri*, s.n. Capătul subțire, neîmpletit, al biciului.

sfichiuí, *sfichiuiesc*, vb. IV. Tr. A atinge cu sfichiul, a biciui; (fig.) a înțepa cu vorba, a ironiza.

și adv., conj. 1. Adv. Chiar, în adevăr; întocmai, exact: *așa s-a și întîmplat*. 2. Adv. Pe deasupra, în plus. 3. Adv. Încă, de asemenea: *vezi să nu cazi și tu*. 4. Adv. Intensificînd o gradație: *e și mai și* = e strașnic, e grozav. 5. Adv. Imediat, pe loc; deja: *l-a și văzut*. 6. Conj. Leagă două părți de același fel ale unei propoziții: *e înalt și frumos*.. 7. Conj. Intră în compunerea numerelor de la 21 pînă la 99 (minus zecile): *treizeci și doi*. 8. Conj. Indică adăugarea unei cantități: *zece și jumătate*. 9. Conj. Leagă două substantive între care există o corespondență, o echivalență: *mama și tata*. 10. Conj. În enumerări: *i-a dat și mîncare și băutură*. 11. Conj. În repetiții: *și merge el și merge*. 12. Conj. Leagă două propoziții de același fel: *își ia lucrurile și pleacă*. 13. Conj. În povestiri, începînd fraza: *și s-a tot dus fiul craiului*. 14. Conj. În propoziții interogative: *ei și?* = ce-i cu asta? ce importanță are? 15. Conj. Precedat de „ca", întărește funcția comparativă a acestuia: *și el ca și noi*. 16. Conj. Dar: *auzea și nu credea*. 17. Conj. Deci, prin urmare: *așa mi-a spus și așa fac*.

șiác, *șiace*, s.n. Postav aspru de lînă, de culoare închisă, din care se fac haine țărănești și rase pentru călugări.

șic s.n. 1. Eleganță, bun gust (în îmbrăcăminte). 2. Lucru care amuză.

șicanâ, *șicanez*, vb. I. Tr. A sîcîi pe cineva, a-i face șicane (pentru lucruri fără importanță).

șicánă, *șicane*, s.f. 1. Acțiune prin care cineva sîcîie pe altul, îl șicanează (fără motiv serios). 2. Dispozitiv montat pe parcursul unui fluid pentru a-i micșora viteza, a-i imprima un drum ocolit etc.

șifón, *șifoane*, s.n. Pînză albă de bumbac, cu suprafața netedă, folosită pentru lenjerie.

șifonâ, *șifonez*, vb. I. Tr. și refl. A face să-și piardă (sau a-și pierde) netezimea, a (se) boți, a (se) mototoli; (refl.; fig.; fam.) a se supăra, a se simți jignit, a se bosumfla.

șifonábil, -ă, *șifonabili, -e*, adj. (Despre țesături) Care se șifonează ușor; (fig.; fam.) care se supără ușor; irascibil.

șifoniér, *șifoniere*, s.n. Dulap în care se păstrează haine și lenjerie.

șild, *șilduri*, s.n. Mică placă de metal care se fixează în dreptul mînerelor și al broaștelor de la uși, în scop decorativ și pentru protecție.

șină, *șine*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două bare de oțel care constituie calea de rulare pentru trenuri și tramvaie sau pe care se deplasează anumite piese mobile. 2. Cerc de oțel care se montează pe roțile de lemn ale unor vehicule, pentru a le mări rezistența la uzură.

șindrilă, *șindrile*, s.f. Fiecare dintre scîndurelele de brad, subțiri și înguste, cu care se acoperă casele (în regiunile de munte).

șindrilí, *șindrilesc*, vb. IV. Tr. A *acoperi o* casă cu șindrilă.

șintoísm s.n. Religia națională a japonezilor, caracterizată prin animism, cultul strămoșilor, al eroilor, venerarea unor divinități ale naturii.

șip[1], *șipi*, s.m. Specie de pește din Marea Neagră, lung pînă la 2 m.

șip[2], *șipuri*, s.n. (Reg.) Sticlă pentru păstrat lichide.

șipcă, *șipci*, s.f. Bucată de lemn lungă și subțire, de formă paralelipipedică, folosită în lucrări de tîmplărie și de dulgherie.

șipot, *șipote*, s.n. Izvor a cărui apă țîșnește cu putere, fiind, de obicei, captată printr-un jgheab sau printr-o țeavă; jgheabul prin care se capteză un izvor.

șir, *șiruri*, s.n. 1. Rînd de ființe sau de lucruri de același fel, așezate într-o anumită ordine. 2. Înlănțuire logică a ideilor, a faptelor, într-o expunere. 3. (Mat.) Succesiune infinită de numere care se deduc unul din altul după o anumită regulă.

şirág, *şiraguri*, s.n. Mărgele înşirate pe un fir, care se poartă ca podoabă la gît.

şíră, *şire*, s.f. **1.** Grămadă mare de paie, de snopi etc. cu baza dreptunghiulară şi terminată la partea superioară printr-o coamă. **2.** *Şira spinării* = coloana vertebrală.

şiréturi[1], *şireturi*, s.n. **1.** Bentiţă îngustă de bumbac sau de mătase cu care se încheie încălţămintea sau unele obiecte de îmbrăcăminte. **2.** Fişic îngustă şi groasă de ţesătură sau de împletitură folosită pentru întărirea unor cusături sau pentru ornamentarea îmbrăcămintei. **3.** Găitan, ceapraz.

şiréţ[2], **-eáţă,** *şireţi, -te*, adj. Care ştie să profite de naivitatea sau de buna-credinţă a altora; abil, isteţ, şmecher; viclean, rafinat.

şireténie, *şiretenii*, s.f. Faptul de a fi şiret; vorbă sau faptă de om şiret.

şiretlíc, *şiretlicuri*, s.n. Procedeu de om şiret; şmecherie, vicleníe.

şirói[1], *şiroaie*, s.n. Şuviţă (bogată) de lichid care curge sau se prelinge de undeva; curent de apă care curge cu repeziciune pe un loc înclinat.

şiroí[2], pers. 3 *şiroieşte*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A curge sau a se prelinge în şiroaie. **2.** (Despre lucruri îmbibate cu un lichid) A lăsa să se scurgă lichidul conţinut.

şist, *şisturi*, s.n. Rocă metamorfică sau sedimentară care are proprietatea de a se desface uşor în plăci cu suprafeţe paralele.

şistós, -oásă, *şistoşi, -oase*, adj. (Despre roci) Care are proprietăţile şistului.

şiş, *şişuri*, s.n. Un fel de pumnal cu lama lungă şi îngustă, ascunsă într-un baston.

şiştár, *şiştare*, s.n. Vas de lemn sau de metal, cu toartă, în care se mulge laptele.

şiştáv, -ă, *şiştavi, -e*, adj. Plăpînd; pipernicit, nedezvoltat.

şíţă, *şiţe*, s.f. Piesă mică de lemn, asemănătoare cu şindrila dar mai lungă decît aceasta, folosită pentru acoperitul caselor ţărăneşti, al cabanelor de munte etc.

şlágăr, *şlagăre*, s.n. Melodie (de muzică uşoară) care se bucură la un moment dat de o mare popularitate.

şleáhtă, *şlehte*, s.f. Clică, bandă; gloată, ceată.

şleau[1], *şleauri*, s.n. Drum de ţară, neamenajat, bătătorit de care.

şleau[2], *şleauri*, s.n. Fiecare dintre cele două curele sau funii, prinse de pieptul hamului, cu care se leagă calul de crucea căruţei sau a trăsurii.

şleĭuí, *şlefuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A netezi fin o suprafaţă dură. **2.** (Fig.) A cizela un text literar; (refl.; despre oameni) a căpăta maniere mai fine, mai alese, a deveni rafinat.

şleĭuít, -ă, *şlefuiţi, -te*, adj. **1.** Cizelat, lustruit. **2.** (Fig.; despre oameni) Care a căpătat maniere mai fine, mai alese.

şlep, *şlepuri*, s.n. Ambarcaţie fără propulsie proprie, folosită la transportul de mărfuri.

şliboviţă, *şliboviţe*, s.f. Rachiu tare de prune.

şliţ, *şlituri*, s.n. **1.** Scobitură în formă de şanţ executată într-o piesă sau într-un element de construcţie. **2.** Despicătură făcută la unele obiecte de îmbrăcăminte, avînd un rol practic sau decorativ.

şmécher, -ă, *şmecheri, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care ştie să iasă cu dibăcie din încurcături; descurcăreţ; şiret; şarlatan.

şmecherésce adv. Ca şmecherii, în felul şmecherilor.

şmecherie, *şmecherii*, s.f. Abilitate de şmecher; vorbă sau faptă de şmecher; vicleşug, şarlatanie.

şmírghel s.n. Rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă de granule fine de corindon; material abraziv obţinut din această rocă; hîrtie acoperită cu un astfel de material.

şmotrí, *şmotresc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A mustra, a dojeni.

şnapán, *şnapani*, s.m. Pungaş, potlogar, şarlatan.

şniţél, *şniţele*, s.n. Preparat culinar făcut din felii subţiri de carne, bătute cu un ciocan special, muiate în ou şi în pesmet şi prăjite în grăsime.

şnur, *şnururi*, s.n. **1.** Sfoară răsucită din mai multe fire groase, îmbrăcate de obicei în mătase colorată; şiret. **2.** *Şnur electric* = conductor electric flexibil, folosit pentru racordarea la reţea a unor aparate mobile.

şnuruí, *şnuruiesc*, vb. IV. Tr. A lega foile unui registru, ale unui dosar etc., cu ajutorul unui şnur.

şnurnít, -ă, *şnuruiţi, -te*, adj. (Despre registre, dosare etc.) Cu foile legate cu şnur.

şoáldă, *şoalde*, s.f. *A umbla cu şoalda* = a umbla cu şmecherii, cu vicleşuguri, cu minciuni.

şoáptă, *şoapte*, s.f. **1.** Vorbire cu voce înceată; murmur de glasuri care şoptesc; vorbă spusă pe şoptite. **2.** (La pl.) Calomnii, bîrfeli.

şoárece, *şoareci*, s.m. Numele mai multor specii de rozătoare dăunătoare, de talie mică, cu botul ascuţit, cu coada lungă şi subţire.

şobolán, *şobolani*, s.m. Nume dat mai multor genuri de rozătoare dăunătoare, de talie mijlocie, cu coada lungă acoperită cu solzi în formă de inele.

şoc, *şocuri*, s.n. **1.** Ciocnire bruscă şi puternică între două corpuri. **2.** (Despre formaţii militare) *De şoc* = destinat să îndeplinească o misiune grea în lupta ofensivă. **3.** Tulburare bruscă şi violentă a funcţiilor organismului, provocată de un traumatism, de o intoxicaţie etc.; *şoc nervos* = dezechilibru acut al unor funcţii psihice, provocat de o emoţie puternică.

şocá, *şochez*, vb. I. Tr. A produce cuiva o impresie neplăcută; a contraria.

şocánt, -ă, *şocanţi, -te*, adj. Care impresionează în mod neplăcut, care şochează.

şofá, *şofez*, vb. I. Intr. A conduce un automobil.

şofér, *şoferi*, s.m. Conducător de automobil, de camion, de autobuz etc.

şofrán, *şofrani*, s.m. Plantă erbacee cu frunze lungi şi înguste, cu flori violete, din care se extrage o substanţă folosită drept condiment sau colorant alimentar.

şoim, *şoimi*, s.m. **1.** Gen de păsări răpitoare de zi, cu ciocul scurt şi curbat, care se hrănesc numai cu pradă vie. **2.** Epitet dat unui bărbat curajos, viteaz, semeţ.

şoimán, *şoimani*, s.m. **1.** Şoim (1). **2.** Epitet dat unui om curajos, viteaz.

şold, *şolduri*, s.n. **1.** Parte a corpului omenesc situată între mijloc şi coapsă, corespunzînd articulaţiei membrelor inferioare cu trunchiul. **2.** Parte a corpului animalelor, corespunzînd articulaţiei picioarelor cu trunchiul.

şoldán, *şoldani*, s.m. Pui de iepure (pînă la un an).

şoldit, -ă, *şoldiţi, -te*, adj. (Despre animale) Cu şoldul vătămat, fracturat.

şoltíc, -ă, *şoltici, -e*, adj. (Şi substantivat) Care recurge la tertipuri; ştrengar, poznaş.

şolticărie, *şolticării*, s.f. Vicleşug, tertip; ştrengărie, ghidişie.

şoltúz, *şoltuzi*, s.m. (În evul mediu, în Moldova) Cirmuitorul unui oraş.

şomá, *şomez*, vb. I. Intr. A nu găsi de lucru; a fi şomer.

şomáj s.n. Fenomen social-economic caracteristic capitalismului, constînd în persistenţa inactivităţii forţate a unei părţi a oamenilor muncii, care nu găsesc de lucru.

şomér, -ă, *şomeri, -e*, s.m. şi f. Persoană care, în condiţiile economice din ţările capitaliste, nu găseşte de lucru.

şomoióg, *şomoioage*, s.n. Mănunchi de paie sau de cîlţi cu care se spală sau se şterge un obiect, se aprinde focul etc.

şomoltóc, *şomoltoace*, s.n. Şomoiog.

şontíc interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă mersul greoi, şchiopătat al cuiva.

şontoróg, -oágă, *şontorogi, -oage*, adj. Şchiop; (substantivat) epitet dat unui om slăbănog, lipsit de putere.

şopăí, *şopăiesc*, vb. IV. Intr. (Fam.) A vorbi în şoaptă; a şuşoti.

şopîrláiţă, *şopîrlaiţe*, s.f. **1.** (Pop.) Anghină difterică. **2.** Plantă erbacee meliferă, cu flori albăstrui, folosită în medicina populară.

şopîrlă, *şopîrle*, s.f. Gen de reptile cu pielea verde-cenuşie, cu coada lungă, subţiată spre vîrf, cu corpul aproape cilindric, sprijinit pe patru picioare scurte.

şópot, *şopote*, s.n. **1.** Zgomot de glasuri care vorbesc în şoaptă. **2.** Zgomot produs de curgerea apei, de bătaia vîntului etc.

şopoti, *şopotesc*, vb. IV. Intr. **1.** A vorbi în şoaptă; a şopti. **2.** (Despre ape, frunze, vînt etc.) A murmura, a susura.

şoprón, *şoproane*, s.n. Adăpost făcut din scînduri sau din nuiele, în care se ţin la ţară unelte agricole, nutreţ, uneori şi vite.

şopteálă, *şopteli*, s.f. Faptul de a şopti.

şopti, *şoptesc*, vb. IV. Tr. şi intr. A vorbi încet, în taină; a sufla unui elev (la lecţie, la examen).

şoptit, *şoptite*, s.n. Faptul de a şopti; şoaptă.

şorecár s.m. v. **şoricar.**

şoricár, *şoricari*, s.m. **1.** Rasă de cîini de talie mică, de culoare maro-roşcat, cu picioarele foarte scurte. **2.** Specie de păsări răpitoare de zi care se hrănesc mai ales cu şoareci. Var.: **şorecár** s.m.

şoríc s.n. v. **şorici.**

şorici s.n. Piele de porc pîrlită sau opărită şi curăţată de păr pentru a deveni comestibilă. Var.: **şoríc** s.n.

şoricioáică, (1) *şoricioaice*, s.f. **1.** Femela şoarecelui. **2.** (Pop.) Substanţă otrăvitoare (un compus al arsenicului) folosită mai ales pentru distrugerea şoarecilor.

şort, *şorturi*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte (pentru sport sau pentru plajă), în formă de pantaloni scurţi.

şorţ, *şorţuri*, s.n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte care se poartă dinainte, peste haine, pentru a le proteja în timpul lucrului. **2.** Obiect de îmbrăcăminte care face parte din uniforma şcolarilor şi care se poartă peste haine. **3.** (În portul popular femeiesc) Ţesătură dreptunghiulară, de lînă sau de bumbac, de obicei împodobită cu broderii, care se poartă peste fustă.

şoseá, *şosele*, s.f. Cale de comunicaţie terestră interurbană, pietruită sau asfaltată; stradă largă la intrarea într-un oraş, care continuă calea de comunicaţie interurbană; *şosea naţională* = şosea care leagă între ele centrele importante ale ţării; *şosea comunală* = şosea care leagă între ele mai multe comune.

şosétă, *şosete*, s.f. Ciorap scurt, care acoperă piciorul pînă deasupra gleznei.

şoşéle s.f. pl. (Fam.) *Cu şoşele (şi) cu momele* = cu făgăduieli mincinoase, cu amăgeli.

şoşón, *şoşoni*, s.m. Încălţăminte de iarnă, făcută din pîslă sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi.

şótie, *şotii*, s.f. Poznă, farsă; boroboaţă.

şotrón, *şotroane*, s.n. Joc de copii în care jucătorii lovesc cu piciorul o pietricică, făcînd-o să treacă printr-o serie de pătrate desenate pe pămînt.

şovár s.m. **1.** Plantă acvatică cu frunze plutitoare şi cu fructe în formă de măciucă. **2.** Papură. **3.** Rogoz.

şovăí, *şóvăi*, vb. IV. Intr. **1.** A merge cu paşi nesiguri, împleticindu-se. **2.** (Fig.) A fi nehotărît, a ezita, a sta la îndoială.

şovăiálă, *şovăieli*, s.f. **1.** Nesiguranţă în mers. **2.** (Fig.) Ezitare în acţiuni, în atitudini.

şovăiélnic, -ă, *şovăielnici, -e*, adj. Lipsit de fermitate în mişcări, în acţiuni, în atitudini.

şovăíre, *şovăiri*, s.f. Faptul de *a şovăi; fără şovăire* = fără ezitare, dirz, hotărît.

şovăitór, -oáre, *şovăitori, -oare*, adj. Şovăielnic.

şovín, -ă, *şovini, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la şovinism; propriu şovinismului. **2.** S.m. şi f. Adept al şovinismului.

şovinísm s.n. Naţionalism extremist care constă în aţiţarea urii şi dușmăniei între popoare, propagarea ideii false a superiorităţii unei naţiuni în raport cu celelalte, exclusivismul şi intoleranţa faţă de alte naţiuni.

şoviníst, -ă, *şoviniști, -ste*, adj., s.m. şi f. Şovin.

șpáclu, *șpacluri*, s.n. Unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oțel cu mîner de lemn, folosită la tencuit.

șpalt, *șpalturi*, s.n. (Tipogr.) Zaț așezat în formă de coloană; probă de tipăritură luată de pe acest zaț, pe care se fac corecturile.

șpan, *șpanuri*, s.n. Așchie provenită din prelucrarea, la strung sau la freză, a metalelor.

șperáclu, *șperacle*, s.n. Instrument simplu, format dintr-o bucată de sîrmă groasă, îndoită și lățită la un capăt, cu care se poate încuia sau descuia o ușă, în locul cheii.

șpérlă s.f. (Reg.) Cenușă ușoară, fină, încă fierbinte, care acoperă cărbunii; spuză.

șperț, *șperțuri*, s.n. Sumă de bani prin care se răsplătește în mod ilegal un serviciu făcut cuiva; mită.

șperțár, -ă, *șperțari, -e*, s.m. și f. Persoană care primește șperț.

șperțui, *șperțuiesc*, vb. IV. Tr. A da șperț; a mitui.

șpil, *șpiluri*, s.n. (Arg.) Aranjament necinstit, incorect; șmecherie.

șpiț[1], *șpiți*, s.m. Rasă de cîini de talie mică, cu urechile drepte, cu botul ascuțit și cu părul alb și pufos.

șpiț[2], *șpițuri*, s.n. **1.** Bară de oțel cu vîrful ascuțit, folosită la prelucrarea pietrelor. **2.** Vîrf ascuțit al unui obiect. **3.** Țigaret scurt.

șplint, *șplinturi*, s.n. Element de fixare în formă de cui spintecat, folosit pentru a împiedica deșurubarea piulițelor.

șpraiț, *șpraițuri*, s.n. Piesă de lemn folosită pentru sprijinirea temporară a malurilor unei săpături, a unei porțiuni dintr-o construcție etc.

șprit, *șprițuri*, s.n. Băutură obținută din vin cu sifon sau cu apă minerală.

șprițui, *șprițuiesc*, vb. IV. Tr. A stropi cu un lichid (lac, vopsea etc.).

șrapnél, *șrapnele*, s.n. Proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe care sînt împrăștiate prin explozie într-un anumit punct de pe traiectorie.

șrot, *șroturi*, s.n. Turtă obținută din resturi de semințe de in, de floarea-soarelui etc., folosită ca furaj.

ștab, (1) *ștaburi*, s.n., **(2, 3)** *ștabi*, s.m. **1.** (Înv.) Stat major. **2.** (Înv.) Ofițer care intră în componența statului-major. **3.** (Fam.) Șef, conducător.

ștachétă, *ștachete*, s.f. Bară subțire, așezată orizontal, peste care se execută sărituri în înălțime.

ștafétă, *ștafete*, s.f. **1.** Scrisoare sau mesaj adus de un curier special. **2.** Probă sportivă pe echipe la care concurenții transmit coechipierului următor, din etapă în etapă, un obiect convențional, care trebuie dus la punctul final; obiectul astfel transmis. **3.** Sportiv care ia parte la o ștafetă **(2).**

ștaif, *ștaifuri*, s.n. **1.** Întăritură de piele pusă la încălțăminte, în jurul călcîiului. **2.** Pînză specială care se pune în interiorul gulerelor, pentru a le face să-și păstreze forma.

ștampilá, *ștampilez*, vb. I. Tr. A aplica o ștampilă.

ștampílă, *ștampile*, s.f. Placă de cauciuc sau de metal, fixată pe un mîner, avînd gravată pe ea o inscripție sau o emblemă, care se aplică pe acte sau pe mărfuri spre a le atesta validitatea; semnul astfel imprimat.

ștángă, *ștângi*, s.f. Bară de fier; rîngă.

ștanțá, *ștanțez*, vb. I. Tr. A tăia un material sau a-i imprima o marcă ori cifre cu ajutorul ștanței.

ștánță, *ștanțe*, s.f. Unealtă folosită la ștanțare, compusă din două piese (dintre care cel puțin una cu muchii tăietoare) montate într-o presă.

ștcamp, *ștcampuri*, s.n. Dispozitiv folosit în trecut pentru sfărîmarea minereurilor aurifere.

ștécăr, *ștecăre*, s.n. Fișă **(2).**

ștemuí, *ștemuiesc*, vb. IV. Tr. A etanșa marginile tablelor nituite, cu ajutorul unei unelte speciale.

ștergár, *ștergare*, s.n. **1.** Bucată dreptunghiulară de pînză, uneori cu broderii și cu franjuri, care servește ca prosop sau ca podoabă în casele țărănești. **2.** Maramă.

ștergătór, -oáre, (1) *ștergători*, s.f., **(2)** *ștergătoare*, s.n. **1.** S.f. Bucată de covor sau împletitură de sfoară, de papură etc. pe care se șterg picioarele la intrarea în casă. **2.** S.n. Cîrpă de șters. **3.** S.n. Dispozitiv pentru șters parbrizul unui vehicul.

ștérge, *șterg*, vb. III. **1.** Tr. A freca suprafața unui obiect pentru a face să dispară o substanță străină care îl acoperă; (refl.) *se șterge pe mîini.* **2.** Tr. A face să nu se mai poată citi un text scris sau să nu se mai vadă un desen, frecînd cu guma, trăgînd linii deasupra etc.; a anula, a suprima. **3.** Refl. A-și pierde culoarea, strălucirea, relieful; a se estompa; (fig.) a dispărea din amintire. **4.** Tr. și refl. A dispărea (sau a face să dispară), a (se) pierde. **5.** Tr. (Fam.) *A o șterge* = a pleca repede (și pe furiș) de undeva.

șterpelí, *șterpelesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A sustrage ceva (cu abilitate); a fura.

șters, ștearsă, *șterși, -se*, adj. **1.** (Despre cuvinte, părți dintr-un text scris etc.) Care nu se mai vede, care a fost ras cu guma. **2.** Lipsit de culoare, de strălucire; neclar; (fig.; despre glas) lipsit de rezonanță, stins; (fig.; despre oameni) fără calități, mediocru.

ștersătúră, *ștersături*, s.f. Faptul de a șterge; loc într-un text scris unde s-a șters ceva; textul astfel șters.

ștévie, *ștevii*, s.f. Plantă erbacee cu tulpină puternică și cu frunze mari, comestibile, folosite și în medicină.

ști, *știu*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. A avea cunoștință despre ceva, a cunoaște. **2.** Tr. A cunoaște pe cineva (din toate punctele de vedere); (refl. recipr.) a se cunoaște unul pe altul, a avea legături de prietenie; (refl.) a se cunoaște pe sine. **3.** Intr. A ține seama de cineva sau de ceva; a avea teamă sau respect față de cineva. **4.** Tr. A recunoaște pe cineva drept... **5.** Tr. A poseda cunoștințe într-un domeniu, a stăpîni o artă,

o ştiinţă; *a şti carte* = a şti să scrii şi să citeşti; (p. ext.) a avea cunoştinţe temeinice într-un domeniu, a fi om învăţat. 6. Tr. A se pricepe să facă ceea ce trebuie făcut într-o anume împrejurare. 7. Refl. impers. A fi un lucru bine cunoscut.

ştift, *ştifturi*, s.n. Tijă metalică de formă cilindrică sau conică, folosită la îmbinarea a două piese.

ştiinţă, *ştiinţe*, s.f. 1. Ansamblu sistematic de cunoştinţe despre natură, societate şi gîndire; (prin restr.) ansamblu de cunoştinţe dintr-un anumit domeniu. 2. Cunoaştere, cunoştinţă (despre ceva). 3. Pregătire intelectuală, instrucţie, învăţătură.

ştiinţífic, -ă, *ştiinţifici, -ce*, adj. Privitor la ştiinţă, care aparţine ştiinţei; bazat pe principiile ştiinţei.

ştímă[1], *ştime*, s.f. Personaj din mitologia populară, imaginat ca o femeie, care protejează apele, pădurile, comorile etc.

ştímă[2], *ştime*, s.f. Partea dintr-o partitură muzicală care revine fiecăruia dintre interpreţi.

ştir s.m. 1. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori verzi şi frunze comestibile. 2. Plantă cu frunze roşii şi flori purpurii, dispuse în ghemuleţe rotunde.

ştirb, -ă, *ştirbi, -e*, adj. 1. Căruia îi lipseşte unul sau mai mulţi dinţi. 2. (Despre vase) Cu buza spartă sau ciocnită; (despre instrumente de tăiat) care are spărturi în tăiş.

ştirbí, *ştirbesc*, vb. IV. 1. Intr. (Despre oameni) A deveni ştirb. 2. Refl. (Despre obiecte) A pierde o bucăţică din margine, a se ciobi; (despre instrumente de tăiat) a pierde una sau mai multe bucăţele din muchia tăişului. 3. Tr. (Fig.) A diminua prestigiul, dreptul sau autoritatea cuiva.

ştirbitúră, *ştirbituri*, s.f. 1. Loc gol rămas după căderea unuia sau a mai multor dinţi. 2. Ruptură la marginea unui obiect.

ştire, *ştiri*, s.f. 1. Veste, informaţie; noutate. 2. Cunoaştere, cunoştinţă.

ştiubéi, *ştiubeie*, s.n. 1. Stup (1). 2. Trunchi scobit în care se păstrează diferite obiecte casnice.

ştiúcă, *ştiuci*, s.f. Peşte răpitor de apă dulce, lung pînă la 150 cm, cu gura mare în formă de cioc de raţă, înarmată cu dinţi puternici.

ştiuléte, *ştiuleţi*, s.m. Fructul porumbului (cu sau fără păniişile care îl învelesc).

ştiutór, -oáre, *ştiutori, -oare*, adj. Care ştie, care cunoaşte, care posedă cunoştinţe într-un anumit domeniu; (substantivat) *ştiutor de carte* = persoană care ştie să scrie şi să citească.

ştraif, *ştraifuri*, s.n. Bandă de hîrtie, de carton sau de material textil folosită în legătorie.

ştrand, *ştranduri*, s.n. Teren cu nisip situat în apropierea unei ape sau prevăzut cu un bazin cu apă, folosit pentru plajă, baie sau sporturi nautice.

ştreang, *ştreanguri*, s.n. Funie scurtă cu care se leagă vitele la jug, la iesle etc.; funie cu care sînt spînzuraţi cei osîndiţi la moarte.

ştrengár, *ştrengari*, s.m. (Adesea adjectival) 1. Copil zburdalnic, care se ţine de pozne. 2. Bărbat uşuratic, neserios, afemeiat.

ştrengărésc, -eáscă, *ştrengăreşti*, adj. De ştrengar.

ştrengăréşte adv. Ca ştrengarii, în felul ştrengarilor.

ştrengăríe, *ştrengării*, s.f. Faptă de ştrengar; poznă, năzbîtie.

ştrengăríţă, *ştrengăriţe*, s.f. Fată zglobie, cu apucături de ştrengar.

ştrúdel, *ştrudele*, s.n. Plăcintă din foi subţiri de aluat, umplute cu mere, brînză sau nuci şi rulate în formă de sul.

ştuf, *ştuţuri*, s.n. Bucată scurtă de ţeavă, montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă.

şúbă, *şube*, s.f. Haină lungă şi largă, căptuşită cu blană, purtată mai ales de bărbaţi.

şúber, *şubere*, s.n. Piesă mobilă, în formă de placă ghidată, care serveşte la închiderea, totală sau parţială, a unui canal de gaz.

şúbler, *şublere*, s.n. Instrument de măsură pentru lungimi mici, compus dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor şi care are la un capăt un braţ fix, perpendicular pe riglă.

şúbred, -ă, *şubrezi, -de*, adj. 1. (Despre oameni) Lipsit de vigoare, nerezistent, plăpînd; (despre lucruri) lipsit de soliditate, de trăinicie. 2. (Fig.; despre principii, teorii, argumente) Care nu are o bază temeinică, putînd fi uşor combătut.

şubrezénie, *şubrezenii*, s.f. Starea a ceea ce este şubred; lipsă de soliditate, de trăinicie.

şubrezí, *şubrezesc*, vb. IV. Refl. 1. (Despre oameni) A-şi pierde sănătatea, forţa fizică, rezistenţa. 2. (Despre obiecte, construcţii) A-şi pierde trăinicia, soliditatea.

şuétă, *şuete*, s.f. Conversaţie uşoară, distractivă, între prieteni.

şugubáţ, -eáţă, *şugubeţi, -e*, adj. Glumeţ, hazliu.

şui, şúie, *şui, -ie*, adj. (Fam.) Zănatic; ţicnit.

şúier, *şuiere*, s.n. 1. Zgomot ascuţit şi continuu pe care îl fac vîntul, furtuna, vijelia sau anumite corpuri care spintecă aerul cu iuţeală. 2. Sunetul produs de anumite instrumente sau de o persoană care fluieră. 3. Sunet sau ţipăt (ascuţit) scos de unele păsări.

şuierá, *şúier*, vb. I. Intr. A produce un şuier; a fluiera.

şuierát, *şuieraturi*, s.n. Faptul de a şuiera; fluierat.

şuierătúră, *şuierături*, s.f. Şuierat, şuier.

şúneă, *şunci*, s.f. Produs alimentar obţinut din pulpă de porc, sărată şi afumată.

şunt, *şunturi*, s.n. Rezistenţă electrică montată în derivaţie pe un aparat, pentru a reduce intensitatea curentului care îl traversează.

şúră, *şure*, s.f. Construcţie pe lîngă o gospodărie rurală, în care se adăpostesc vitele, se păstrează uneltele, vehiculele etc.

şurúb, *şuruburi*, s.n. Tijă cilindrică de metal (mai rar conică) filetată, care serveşte la asam-

blarea unor piese, la transmiterea sau aplicarea unei forțe etc.

șurubár, *șurubari*, s.m. Om șmecher; sforar.

șurubărie, *șurubării*, s.f. Șmecherie, șiretlic, tertip.

șurubélniță, *șurubelnițe*, s.f. Unealtă de metal cu vîrful lățit, servind la înșurubat și deșurubat.

șușaneă, *șușanele*, s.f. (Înv.) Pușcă lungă arnăuțească.

șușoteálă, *șușoteli*, s.f. Faptul de a șușoti; zgomotul produs de cel care șușotește.

șușoti, *șușotesc*, vb. IV. Intr. A vorbi în șoaptă; a șopti (în taină).

șut[1], *șuturi*, s.n. Durată de lucru într-o zi a unei echipe de mineri.

șut[2], *șuturi*, s.n. (La fotbal, handbal, hochei, polo) Lovitură puternică dată cu piciorul sau cu crosa în minge (ori aruncătură cu mîna) cu scopul de a înscrie un punct.

șutá, *șutez*, vb. I. Tr. (În unele jocuri sportive) A lovi sau a arunca mingea cu putere; a trage un șut[2].

șuviță, *șuvițe*, s.f. **1.** Smoc de fire de păr, de lînă etc. **2.** Fîșie lungă și îngustă. **3.** Fir de apă, pîrîiaș.

șuvói, *șuvoaie*, s.n. **1.** Curent de apă care se scurge cu repeziciune pe locuri înclinate (în urma unei ploi mari); curs de apă umflat de ploi. **2.** (Fig.) Mulțime de oameni în mișcare.

șvab[1], *șvabi*, s.m. Numele a două insecte, una de culoare neagră-cafenie, cealaltă galbenă-roșcată, care trăiesc în locuri întunecoase și se hrănesc cu resturi de alimente.

șvab[2], **-ă,** *șvabi*, *-e*, s.m. și f. (La pl.) Denumire dată coloniștilor germani, francezi, italieni, spanioli așezați în sec. XVIII în unele regiuni din Banat și Transilvania; (la sg.) persoană care face parte dintre urmașii acestor coloniști.

șváiter s.n. Sortiment de brînză consistentă, asemănătoare cu cașcavalul, avînd goluri mari în masa ei.

șvarț, *șvarțuri*, s.n. Băutură preparată din boabe de cafea prăjite și rîșnite, fiartă și trecută prin filtru.

șvăbése, -eáscă, *șvăbești*, adj. Care aparține șvabilor[2], privitor la șvabi.

șvăboáică, *șvăboaice*, s.f. Femeie care face parte din populația șvăbească.

T

t s.m. invar. A douăzeci și treia literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

tabác s.n. Frunze de tutun mărunțite, care se aspiră pe nas; (reg.) tutun.

tabachéră, *tabachere*, s.f. **1.** Cutiuță în care se păstrează tutunul sau țigările. **2.** Fereastră mică, înclinată, făcută în panta acoperișului unei construcții.

tabágic, -ă, *tabagici, -e*, adj. Care provine din tabagism; caracteristic fumătorilor înveterați.

tabagísm s.n. Intoxicație cronică cu nicotina din tutun.

tábără, *tabere*, s.f. **1.** (Înv.) Loc (întărit) unde staționa o oaste timp mai îndelungat. **2.** Așezare vremelnică în corturi; așezare (în aer liber) pentru tineretul aflat la odihnă; (sport) cantonament. **3.** (Pop.) Grup de care în mers sau în popas. **4.** (Pop.) Oaste; (p. ext.) mulțime, gloată. **5.** Grupare (politică) opusă altei grupări, care luptă pentru o anumită cauză.

tabél, *tabele*, s.n. Foaie cuprinzînd nume, cifre sau date, încadrate în rubrici cu diferite specificații.

tabelár, -ă, *tabelari, -e*, adj. În formă de tabel.

tabélă, *tabele*, s.f. Grupare de termeni, simboluri sau numere, aranjate în linii și coloane, astfel încît să permită ușurarea sau chiar înlocuirea unor calcule (ex. tabele de logaritmi); tabel.

tabernácol, *tabernacole*, s.n. Dulăpior sau cutie de argint (de forma unei biserici) în care se păstrează diferite obiecte de cult.

tábes s.n. Boală de origine sifilitică, manifestată prin lipsa de coordonare a mișcărilor (în timpul mersului), dureri viscerale vii, tulburări de sensibilitate etc.

tabiét, *tabieturi*, s.n. Deprindere, plăcere, gust pe care cineva și-l satisface regulat, cu meticulozitate.

tabinét, *tabinete*, s.n. Numele unui joc de cărți.

tablá, *tablale*, s.f. Tablă sau măsuță pe care își poartă marfa plăcintarii; (reg.) tavă (**1**).

tablagíu, *tablagii*, s.m. Jucător pasionat de table[2].

táblă[1], *table*, s.f. **1.** Foaie metalică folosită la învelitul caselor, la fabricarea unor recipiente, a unor vase de bucătărie etc. **2.** Placă de lemn, de piatră sau de metal pe care se scriu, se gravează sau se zugrăvesc firme, date etc. **3.** Placă de lemn dreptunghiulară, vopsită în negru, pe care se poate scrie cu creta (și care se folosește în școli). **4.** Tabel.

táblă[2], *table*, s.f. (Mai ales la pl.) Joc cu două zaruri și cu cîte cincisprezece piese rotunde de lemn care se mută în spațiile marcate pe fețele interioare ale unei cutii speciale.

tablétă, *tablete*, s.f. **1.** Pastilă farmaceutică. **2.** Articol publicistic de dimensiuni reduse, de obicei pe o temă de actualitate.

tabliér, *tabliere*, s.n. Ansamblul grinzilor care formează scheletul de rezistență al unui pod și care susține calea de circulație a acestuia.

tablóu, *tablouri*, s.n. **1.** Pictură sau desen executat pe pînză, pe carton etc.; (p. ext.) pictură, desen, gravură, fotografie etc., înrămate, care se prind pe pereții unei încăperi. **2.** (Fig.) Priveliște din natură care impresionează prin pitoresc; descriere (prin viu grai sau prin scris) a unei astfel de priveliști sau a unui obiect, a unei întîmplări. **3.** Subdiviziune a unei piese de teatru, în special subdiviziune a unui act, corespunzînd unui moment din desfășurarea intrigii. **4.** Tabel. **5.** Ansamblu constituit din panouri sau pupitre pe care sînt montate dispozitive tehnice de comandă sau de control ale unei instalații.

tabú, *tabuuri*, s.n. **1.** (În societățile primitive) Interdicție cu caracter religios referitoare la atingerea unor obiecte, pronunțarea anumitor cuvinte etc.; (fig.) persoană, obiect, problemă despre care este interzis să se discute. **2.** Evitare (din superstiție sau din pudoare) a folosirii unui cuvînt și înlocuire a lui cu altul.

tabulár, -ă, *tabulari, -e*, adj. **1.** Care este înscris pe o listă sau în coloanele unui registru. **2.** (Despre materiale) Care se prezintă sub formă de plăci.

tabulatór, *tabulatoare*, s.n. Dispozitiv al unei mașini de scris care permite ca, odată fixată lungimea unui rînd, aceasta să poată fi menținută automat și pentru rîndurile următoare.

tabún, *tabunuri*, s.n. Sistem de creștere a cailor în libertate (pe pășune, în stepă); herghelie de cai (sălbatici) din stepă.

taburét, *taburete*, s.n. Scaun fără spătar; scaun rotund, fără spătar, prevăzut cu un dispozitiv de înălțare și coborîre, pe care stă cel ce cîntă la pian.

tac, *tacuri*, s.n. Baston special de lemn, cu care jucătorii lovesc bilele la biliard.

tachelăj, *tachelaje*, s.n. Ansamblul parîmelor folosite la manevrarea pînzelor și la fixarea arborilor unei nave.

tachét, *tacheți*, s.m. Piesă de metal care mișcă supapa în distribuția unui motor cu ardere internă.

tachină, *tachinez*, vb. I. Tr. A necăji pe cineva în glumă, fără răutate.

tacit, -ă, *taciți, -te*, adj. Care nu este exprimat formal, ci numai subînțeles și admis ca atare.

tacitúrn, -ă, *taciturni, -e*, adj. Care vorbește puțin, închis în sine, tăcut, posac.

tacîm, *tacîmuri*, s.n. **1.** Serviciu de masă complet, care se așază în dreptul fiecărui mesean; (p. restr.) totalitatea obiectelor de metal de care se servește cineva cînd mănîncă. **2.** Ansamblu de obiecte sau de unelte necesare unei anumite operații, specifice unei îndeletniciri. **3.** Harnașament. **4.** Taraf de lăutari.

tacláie s.f. pl. (Fam.) Conversație despre lucruri mărunte; taifas.

tact, (1) *tacturi*, s.n. **1.** Cadență ritmică în muzică; ritm de mișcare în mers, în dans etc. **2.** Simț al măsurii în comportare; atitudine corectă, atentă și adecvată.

táctic, -ă, *tactici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Arta conducerii trupelor în luptă. **2.** S.f. Modul în care diferitele forme și mijloace ale luptei revoluționare sînt folosite în vederea înfăptuirii obiectivului fundamental strategic. **3.** S.f. Totalitatea mijloacelor folosite de cineva pentru a izbuti într-o acțiune. **4.** Adj. Care ține de tactică **(1—3),** privitor la tactică.

tacticián, -ă, *tacticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în probleme de tactică.

tacticós, -oásă, *tacticoși, -oase*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu măsură, cu socoteală, cumpănit, echilibrat; cu mișcări domoale.

tactíl, -ă, *tactili, -e*, adj. Privitor la simțul pipăitului; care ține de simțul pipăitului; care se poate percepe prin pipăit.

taftá, *taftale*, s.f. Țesătură de mătase lucioasă, care produce în mișcare un foșnet caracteristic.

taftúr, *tafture*, s.n. Chingă cu care se strînge șaua sau pătura pe cal.

tágmă, *tagme*, s.f. Totalitatea persoanelor care aparțin aceleiași categorii profesionale sau sociale; (peior.) clică.

tahicardíe, *tahicardii*, s.f. Accelerare a bătăilor inimii peste limitele fiziologice normale.

tahimetríe, *tahimetrii*, s.f. Metodă de măsurare indirectă, cu ajutorul tahimetrului, a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren.

tahimétru, *tahimetre*, s.n. Instrument topografic, prevăzut cu o lunetă înzestrată cu fire stadimetrice, care permite măsurarea distanțelor pe cale optică.

tahín, *tahinuri*, s.n. Făină din semințe uleioase (de susan, floarea-soarelui, nuci, arahide) prăjite, din care se prepară halvaua.

tahográf, *tahografe*, s.n. Tahometru înregistrator.

tahométru, *tahometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară turația unei piese rotitoare a unei mașini.

táică s.m. invar. (Pop.) **1.** Tată. **2.** Termen afectiv cu care se adresează cineva unui om mai în vîrstă sau un om mai în vîrstă unuia mai tînăr, un părinte copilului său etc. **3.** (Determinat prin „popă" sau „părinte") Termen de adresare către un preot.

taifás, *taifasuri*, s.n. Conversație familiară; flecăreală, pălăvrăgeală plăcută.

taifún, *taifunuri*, s.n. Ciclon tropical care se produce mai ales în estul Asiei.

taigá, *taigale*, s.f. Denumire dată pădurii de conifere din Siberia și din partea europeană a U.R.S.S.

taín, *tainuri*, s.n. **1.** Rație de alimente sau de băutură care se dă cuiva în schimbul serviciilor prestate. **2.** Porție de nutreț care se dă animalelor.

táină, *taine*, s.f. **1.** Ceea ce este neînțeles; mister. **2.** Secret. **3.** (Bis.) *Sfintele taine* (sau *cele șapte taine)* = cele șapte ritualuri din biserica creștină, prin care credincioșii cred că obțin harul divin.

táinic, -ă, *tainici, -e*, adj. **1.** Plin de taină, de mister. **2.** Ținut secret; neștiut de alții; (adverbial) pe ascuns, pe furiș. **3.** (Despre locuri) Ascuns, ferit, izolat.

táiniță, *tainițe*, s.f. Groapă săpată în pămînt (folosită pentru a ascunde ceva); loc ascuns, ascunzătoare.

taiór, *taioare*, s.n. Costum femeiesc compus din fustă și jachetă.

tal, *taluri*, s.n. Corpul vegetativ al plantelor inferioare, nediferențiat în rădăcină, tulpină și frunze.

talámus, *talamusuri*, s.n. Parte a encefalului, situată la baza creierului, formată dintr-o masă de substanță cenușie, care integrează excitațiile nervoase senzitive și senzoriale, proiectîndu-le pe scoarța cerebrală.

talángă, *tălăngi*, s.f. Clopot care se atîrnă la gîtul vitelor și al oilor.

talánt, *talanți*, s.m. Monedă de aur sau de argint, folosită în Grecia antică.

talăș s.n. Așchii lungi și subțiri care se desprind cînd se prelucrează lemnul cu rindeaua (sau cu alte unelte cu tăiș lat).

talăz, *talazuri*, s.n. Val mare stîrnit de furtună pe mări sau pe oceane.

talc s.n. Silicat hidratat de magneziu, de culoare albă-verzuie, folosit în industria textilă, farmaceutică, electrotehnică etc.

talcióc, *talciocuri*, s.n. Piață de vechituri.

talént, *talente*, s.n. Înclinare, aptitudine, capacitate care favorizează o activitate creatoare în domeniul artei, științei, tehnicii etc.

talentát, -ă, *talentați, -te*, adj. Care are talent, înzestrat cu talent.

táler[1], *talere*, s.n. **1.** Vas plat, de metal, de pămînt ars sau de lemn, din care se mănîncă. **2.** Fiecare dintre cele două discuri ale unei balanțe. **3.** Fiecare dintre cele două discuri de alamă care, lovite unul de altul, marchează ritmul sau cadența într-o orchestră. **4.** Disc care servește ca țintă în tirul sportiv; (la pl.) probă sportivă care constă în trageri cu arme de vînătoare în aceste discuri.

táler[2], *taleri*, s.m. Monedă austriacă de argint, care a circulat în trecut și în țările românești.

tálger, *talgere*, s.n. Taler[1].

tálie, *talii*, s.f. **1.** Partea de la mijloc, mai subțire, a corpului omenesc; partea unei rochii sau a unei haine care acoperă mijlocul; *în talie* = îmbrăcat numai în haină sau în rochie (fără palton sau pardesiu). **2.** Mărime după care se confecționează obiectele de îmbrăcăminte.

talión s.n. *Legea talionului* = lege penală la unele popoare din vechime, prin care se aplica vinovatului o pedeapsă identică sau similară cu răul pe care îl săvîrșea.

talismán, *talismane*, s.n. Obiect căruia superstițioșii îi atribuie puterea magică de a le aduce noroc.

táliu s.n. Element chimic, metal rar de culoare albă-albăstruie, asemănător cu plumbul.

talmeș-bálmeș s.n. Amestec confuz din care nu se înțelege nimic.

talmúd s.n. Carte religioasă la evrei, care conține comentarii asupra Vechiului Testament.

talmudísm s.n. **1.** Studiul talmudului. **2.** (Fig.) Tendința de a privi lucrurile în mod dogmatic, formal.

talmudíst, -ă, *talmudiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care cunoaște și interpretează învățăturile talmudului; adept al acestor învățături. **2.** (Fig.) Persoană care privește lucrurile în chip dogmatic.

talofítă, *talofite*, s.f. Denumire dată plantelor inferioare al căror corp vegetativ este un tal și care se înmulțesc prin spori, prin diviziune sau prin gameți.

talón, *taloane*, s.n. **1.** Partea care rămîne la cotorul unui chitanțier, al unui bonier etc., după ce s-au rupt părțile detașabile. **2.** Partea întărită, de la călcîi, a unui ciorap. **3.** Fiecare dintre cele două margini îngroșate și întărite ale unei anvelope.

tálpă, *tălpi*, s.f. **1.** Partea de dedesubt a labei piciorului, de la călcîi pînă la degete. **2.** Partea încălțămintei sau a ciorapului, care acoperă talpa (1). **3.** Piele groasă de bovine, tăbăcită, din care se fac pingele și tocuri la încălțăminte. **4.** Partea de jos, lățită, a unei șine, prin care aceasta se reazemă pe traverse. **5.** Piesă sau element de construcție prin intermediul căruia un sistem tehnic sau un element al acestuia se reazemă pe sol. **6.** Fiecare dintre cele două grinzi de lemn orizontale care alcătuiesc scheletul războiului de țesut. **7.** Fiecare dintre cele două suporturi laterale pe care alunecă sania. **8.** Baza unei excavații miniere. **9.** (Fig.) Sprijin, bază.

talúz, *taluzuri*, s.n. Suprafața înclinată care mărginește lateral o săpătură sau o umplutură de pămînt.

talvég, *talveguri*, s.n. (Geogr.) Linie care unește punctele de cea mai mare adîncime din albia unei ape curgătoare sau din lungul unei văi uscate.

tamán adv. Tocmai, chiar, exact.

tamarín, *tamarini*, s.m. Arbore exotic din familia leguminoaselor, din ale cărui fructe se prepară o băutură răcoritoare iar scoarța este utilizată în medicină.

tamazlíc, *tamazlicuri*, s.n. (Înv.) Cireadă de vite aparținînd unui proprietar.

tambúchi, *tambuchiuri*, s.n. Deschizătură în puntea unei nave, care permite accesul în încăperile de sub punte.

tambúr, *tambure*, s.n. **1.** Piesă în formă de cilindru gol (fixă sau rotitoare) pe care sînt trasate gradațiile pentru măsurat sau sînt fixate anumite organe de mașină. **2.** Porțiune prismatică sau cilindrică cuprinsă între o cupolă și arcurile sau zidurile care sprijină cupola. **3.** Spațiul în interiorul căruia se învîrtește o ușă pivotantă.

tambúră, *tambure*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde metalice, asemănător cu mandolina.

tamburínă, *tamburine*, s.f. Instrument muzical asemănător cu toba, avînd de jur împrejur plăci de metal sau zurgălăi, folosit (în Spania, Italia și în Orient) pentru acompanierea ritmică a dansului.

tam-nisám adv. Nitam-nisam.

tampón, *tampoane*, s.n. **1.** Piesă elastică fixată la vehiculele de cale ferată, care are rolul de a menține o anumită distanță între vehiculele cuplate și de a amortiza șocurile dintre acestea în timpul mersului. **2.** Bucată de vată sau de tifon care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. **3.** Accesoriu de birou format dintr-o placă curbată acoperită cu hîrtie sugativă.

tamponá, *tamponez*, vb. I. **1.** Refl. recipr. (Despre vehicule) A se ciocni, a se lovi. **2.** Tr. A atinge ușor și repetat o suprafață a corpului cu un tampon pentru a absorbi transpirația sau secrețiile unei răni.

tam-tám, *tam-tamuri*, s.n. **1.** Gong. **2.** Instrument muzical african asemănător cu toba; muzica executată cu acest instrument; (fig.) zgomot mare, zarvă.

tanánt, *tananți*, s.m. Substanță chimică de origine vegetală, animală, minerală sau de sinteză, folosită la tăbăcirea pieilor.

tanatofobíe s.f. Teamă morbidă de moarte.

tanc, *tancuri*, s.n. **1.** Mașină de luptă blindată, montată pe șenile și înarmată cu tunuri și mitraliere. **2.** Rezervor din tablă de oțel pentru

lichide; *tanc petrolier* = navă folosită la transportul petrolului și al derivatelor lui.

tanchétă, *tanchete*, s.f. Tanc mic, cu blindaj ușor.

tanchíst, *tanchiști*, s.m. Militar care face parte dintr-o unitate de tancuri.

tandém, *tandemuri*, s.n. *În tandem* = (despre două sisteme tehnice) care lucrează împreună, axele lor longitudinale fiind în prelungire.

tandréțe s.f. Afecțiune plină de gingășie, de delicatețe.

tándru, -ă, *tandri, -e*, adj. Plin de gingășie, de tandrețe.

tangáj, *tangaje*, s.n. Mișcare de oscilație a unui vehicul în jurul unei axe perpendiculare pe direcția lui de mers.

tangént, -ă, *tangenți, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. *Dreaptă tangentă la o curbă* = dreaptă care atinge curba într-un singur punct; *plan tangent la o suprafață* = plan care atinge suprafața într-un singur punct. **2.** S.f. Dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. **3.** S.f. Funcție trigonometrică egală cu citul dintre funcția sinus și funcția cosinus.

tangénță, *tangențe*, s.f. **1.** Poziție, situație a două figuri geometrice tangente; atingere, contact. **2.** (Fig.) Relație, legătură.

tangențiál, -ă, *tangențiali, -e*, adj. (Adesea adverbial) Atins în treacăt, indirect.

tangíbil, -ă, *tangibili, -e*, adj. Care poate fi perceput prin simțul pipăitului; (fig.) real, evident.

tangóu, *tangouri*, s.n. Dans de perechi cu ritmul lent; melodia după care se dansează.

tanín s.n. Produs vegetal cu gust astringent, care se folosește la tăbăcitul pielor.

tantál s.n. Element chimic, metal rar, ductil, maleabil, foarte rezistent din punct de vedere chimic, întrebuințat la confecționarea unor ustensile de laborator, a filamentelor pentru unele becuri etc.

tánti s.f. invar. Mătușă.

tantiémă, *tantieme*, s.f. **1.** Sumă de bani încasată de membrii unui consiliu de administrație al unei societăți comerciale pentru participare la conducerea ei. **2.** Comision procentual acordat mijlocitorilor de afaceri.

tapá, *tapez*, vb. I. Tr. (Fam.) A obține de la cineva bani cu titlu de împrumut, dar fără intenția de a-i restitui.

tapáj s.n. Zgomot violent; gălăgie, scandal.

tapét, *tapete*, s.n. Hîrtie, pînză, mătase sau piele imprimată cu desene, care se aplică pe pereții camerelor, în loc de zugrăveală.

tapetá, *tapetez*, vb. I. Tr. A acoperi cu tapet pereții unei încăperi.

tapiócă s.f. Făină extrasă din tuberculele manioculuí, folosită în alimentația copiilor.

tapír, *tapiri*, s.m. Mamifer imparicopitat din zona tropicală, cu nasul și buza de sus contopite într-un fel de trompă.

tapisá, *tapisez*, vb. I. Tr. **1.** A aplica elementele elastice, materialul de umplutură, pînza de rezistență, apoi stofa, pînza sau mătasea ornamentală pe scheletul unei mobile; a capitona. **2.** A tapeta.

tapiserie, *tapiserii*, s.f. **1.** Țesătură decorativă făcută din lînă ori din mătase, folosită la împodobirea pereților sau a unor mobile. **2.** Lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă sau cu mătase. **3.** Partea tapisată a unei mobile.

tapițér, *tapițeri*, s.m. Meseriaș care tapisează mobile.

tapițerie, *tapițerii*, s.f. **1.** Meseria tapițerului. **2.** Atelier unde se efectuează lucrări de tapisare a mobilei.

tapóșnic, *tapoșnici*, s.m. Plantă erbacee cu flori purpurii, cu tulpina acoperită cu peri moi.

tará s.f. v. **tară**[1].

tarábă, *tarabe*, s.f. **1.** Masă improvizată pe care se vînd articole mărunte în piețe și în tîrguri. **2.** Tejghea (de circiumă) la care stă negustorul.

tarác, *taraci*, s.m. Stîlp bătut în pămînt, servind ca element de susținere la un pod, la un gard etc.

taráf, *tarafuri*, s.n. Mică formație muzicală de lăutari.

taragót, *taragoturi*, s.n. Instrument muzical popular de suflat, format dintr-un tub conic de metal cu ancie simplă.

tarantélă, *tarantele*, s.f. Dans popular napolitan, cu ritm viu.

tarantúlă, *tarantule*, s.f. Păianjen veninos din sudul Italiei, cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici.

tarapaná, *tarapanale*, s.f. (Înv.) Monetărie.

tarár, *tarare*, s.n. Mașină folosită pentru a curăța cerealele de impurități.

tară[1], *tare*, s.f. **1.** Dara. **2.** Greutăți nemarcate folosite la cîntărit (pentru a compensa greutatea recipientului sau a ambalajului). Var.: **tará** s.f.

tară[2], *tare*, s.f. Defect fizic sau moral; meteahnă.

tardigrád, *tardigrade*, s.n. (La pl.) Grup de animale foarte mici, cu patru perechi de picioare, care se deplasează greoi; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

tardív, -ă, *tardivi, -e*, adj. Care apare, se întîmplă sau se dezvoltă cu întîrziere.

táre, *tari*, adj., adv. **1.** Adj. Care are o consistență solidă și nu poate fi ușor pătruns, desfăcut, despicat; care nu este elastic, nu se îndoaie ușor. **2.** Adj. (Despre oameni) Puternic, viguros; energic. **3.** Adj. Care dispune de putere, de autoritate, care este stăpîn pe situație; care are cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **4.** Adj. Cu voință fermă, energic, dîrz. **5.** Adj. (Despre fenomene ale naturii) Care se manifestă cu violență; (despre aer) răcoros, rece; (despre mirosuri) foarte aromat, amețitor. **6.** Adj. (Despre unele substanțe alimentare, chimice sau medicamentoase) Cu o concentrație mare; (despre băuturi alcoolice) cu o concentrație mare de alcool. **7.** Adj. (Despre culori) Viu, puternic. **8.** Adv. Foarte mult. **9.** Adv.

Cu forță, cu putere. **10.** Adv. (Pe lîngă verbele ca „a vorbi", „a cînta") Cu glas ridicat.

târgă, *tărgi*, s.f. **1.** Pat portativ cu care sînt transportați răniții și bolnavii. **2.** Mică platformă portativă cu care se transportă diferite materiale.

tarhón s.m. Plantă erbacee aromatică, înaltă pînă la 70 cm, ale cărei frunze, bogate în uleiuri eterice, sînt folosite în alimentație.

tarif, *tarife*, s.n. Preț oficial stabilit pentru anumite prestări de serviciu, pentru transporturi de mărfuri și persoane, pentru vînzarea anumitor articole etc.; listă sau tablou pe care sînt afișate aceste prețuri; *tarif vamal* = listă în care sînt înscrise mărfurile și taxele vamale pentru import, export și tranzit.

tarifár, -ă, *tarifari, -e*, adj. Care se referă la tarif; (despre prețuri, taxe, salarii) fixat prin tarif.

tarlá, *tarlale*, s.f. Suprafață de teren cultivată cu aceeași specie de plante agricole în cadrul unui asolament.

tárniță, *tarnițe*, s.f. Șa țărănească (de lemn), folosită la călărit sau la transportul unei poveri.

taróc s.n. Numele unui joc de cărți.

taród, *taroduri*, s.n. Burghiu pentru filetat.

tarpán, *tarpani*, s.m. Cal sălbatic care trăia în trecut în stepele de la est de Marea Neagră.

tars, *tarsuri*, s.n. Partea posterioară a scheletului labei piciorului, formată din șapte oase, articulate la un capăt cu oasele gambei, iar la celălalt cu oasele metatarsului.

tartán, *tartane*, s.n. **1.** Țesătură cu carouri mari, divers colorate, folosită în Scoția. **2.** Șal sau pled făcut din tartan **(1).**

tartár[1] adj. *Sos tartar* = maioneză preparată cu mult muștar.

tártar[2] s.n. (În mitologia antică) Loc situat în fundul infernului, în care se credea că erau chinuiți cei ce păcătuiau față de zei; (în credința creștină) iad, infern. Accentuat și: *tártar*.

tártă, *tarte*, s.f. Prăjitură făcută din aluat fraged acoperit cu fructe și cu cremă.

tartínă, *tartine*, s.f. Felie de pîine (unsă cu unt) pe care se pune brînză sau șuncă etc.

tártor, *tartori*, s.m. Căpetenia dracilor; (fig.) om rău, care terorizează.

tártoriță, *tartorițe*, s.f. Drăcoaică; (fig.) femeie rea.

tártric adj. *Acid tartric* = acid organic cristalizat, cu gust acru, solubil în apă, care se folosește în medicină, în industria alimentară etc.

tártru, *tartruri*, s.n. **1.** Sediment care se depune pe fundul și pe pereții butoaielor cu vin. **2.** Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă, care se depune pe suprafața dinților.

tas, *tasuri*, s.n. Taler de balanță.

tasá, pers. 3 *tasează*, vb. I. Refl. (Despre terenuri, materiale pulverulente etc.) A deveni mai puțin afînat, mai compact, a se îndesa.

táster, *tastere*, s.n. (Tipogr.) Dispozitiv al mașinii de cules monotip, prevăzut cu o claviatură, cu ajutorul căruia se fixează, prin perforații pe o bandă de hîrtie, felul și poziția literelor, în ordinea textului ce urmează a fi tipărit.

tastiéră, *tastiere*, s.f. Placă de lemn deasupra căreia se întind coardele unor instrumente muzicale.

táșcă, *tăști*, s.f. Geantă de piele sau de pînză.

tatáie s.m. (Reg.) Apelativ cu care copiii se adresează tatălui lor.

tátă, *tați*, s.m. **1.** Bărbat care are copii; nume pe care i-l dau acestuia copiii săi; *tată bun* = tată adevărat; *tată vitreg* = al doilea soț al unei femei, în raport cu copiii ei dintr-o căsătorie anterioară; *tată-socru* = socru; *tată-mare* = bunic; *tată de familie* = cap de familie. **2.** Termen cu care se adresează cineva unui copil sau unei persoane tinere. **3.** (În credința creștină) Dumnezeu; creatorul.

tatoná, *tatonez*, vb. I. Tr. A încerca, cu prudență, să-și dea seama de o situație, să găsească o soluție.

tatuá, *tatuez*, vb. I. Refl. și tr. A(-și) imprima pe piele diferite figuri, cu ajutorul unor împunsături și al unor materii colorante care nu se șterg.

tatuáj, *tatuaje*, s.n. Faptul de a (se) tatua; desenul rămas pe piele după tatuare.

taumatúrg, *taumaturgi*, s.m. Persoană care, după unele concepții religioase, ar avea puterea să facă minuni.

táur, *tauri*, s.m. Mascul necastrat din specia taurinelor, crescut pentru reproducție.

taurín, -ă, *taurini, -e*, adj. Care se referă la taur, din specia taurului; (substantivat, f. pl.) specie de rumegătoare mari care au ca reprezentant tipic boul; (și la sg.) animal din această specie.

tautológic, -ă, *tautologici, -e*, adj. Privitor la tautologie; care are caracter de tautologie.

tautologíe, *tautologii*, s.f. **1.** Greșeală de limbă care constă în repetarea inutilă a aceleiași idei, formulată cu alte cuvinte; pleonasm. **2.** (Log.) Judecată în care subiectul și predicatul sînt exact aceeași noțiune.

taván, *tavane*, s.n. **1.** Plafon **(1).** **2.** Partea superioară a unei excavații miniere subterane.

távă, *tăvi*, s.f. **1.** Obiect plat, de obicei din metal, cu marginile puțin ridicate, pe care se aduc la masă cele necesare pentru servit. **2.** Vas de tablă în care se coc la cuptor anumite mîncări și prăjituri.

tavérnă, *taverne*, s.f. Circiumă sărăcăcioasă, murdară (instalată de obicei la subsol).

taxá, *taxez*, vb. I. Tr. **1.** A supune unei taxe. **2.** (Fig.) A califica pe cineva drept...

taxacée, *taxacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante cu frunze aciculare persistente, cu sămînța acoperită cu un înveliș cărnos; (și la sg.) plantă din această familie (ex. tisa).

taxatór, -oáre, *taxatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care vinde bilete într-un vehicul de transport în comun; (p. gener.) încasator.

táxă, *taxe*, s.f. **1.** Sumă de bani plătită în favoarea bugetului de stat sau al unei instituții, în schimbul unor servicii. **2.** Sumă de bani

percepută sub formă de impozit pentru anumite mărfuri.

taxí, *taxiuri*, s.n. Taximetru.

taximétru, *taximetre*, s.n. Autovehicul care efectuează, contra plată, transporturi de persoane sau de mărfuri, de obicei în interiorul orașelor, și care este prevăzut cu un aparat pentru înregistrarea costului transportului.

taxonomíe s.f. (Biol.) **1.** Știința legilor de clasificare a organismelor vii. **2.** Studiul unei grupe de plante sau de animale sub aspectul clasificării și descrierii speciilor.

tăbăcár, *tăbăcari*, s.m. Persoană specializată în tăbăcitul pieilor.

tăbăcărie, *tăbăcării*, s.f. Atelier în care se tăbăcesc pieile.

tăbăcí, *tăbăcesc*, vb. IV. Tr. A prelucra pielea brută cu ajutorul tananților, pentru a o transforma într-un produs moale, suplu, elastic și rezistent.

tăbăcít, -ă, *tăbăciți, -te*, adj. **1.** (Despre piei) Care a fost supus procesului de tăbăcire. **2.** (Despre pielea sau trupul omului) Bătătorit.

tăbărí, *tăbăr*, vb. IV. Intr. A se năpusti asupra cuiva sau a ceva, (fig.) a sări cu gura la cineva.

tăblie, *tăblii*, s.f. **1.** Tablă[1] **(2).** **2.** Panou de lemn, de metal etc. fixat pe scheletul unei uși, unei mobile etc.

tăbliță, *tăblițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *tablă*[1]. **2.** Placă mică de ardezie pe care scriau în trecut, cu un condei de piatră, școlarii începători.

tăceá, *tac*, vb. II. Intr. **1.** A nu spune nimic, a nu vorbi; *pe tăcute* = în tăcere; pe ascuns. **2.** A înceta să plîngă, să rîdă etc. **3.** A nu mărturisi ceva, a tăinui.

tăcére, *tăceri*, s.f. Faptul de *a tăcea; a trece sub tăcere* = a trece cu vederea; a tăinui.

tăciúne, *tăciuni*, s.m. **1.** Rămășiță dintr-o bucată de lemn care nu a ars complet. **2.** Boală infecțioasă a plantelor, în special a unor cereale, provocată de un gen de ciuperci.

tăcút, -ă, *tăcuți, -te*, adj. Care nu obișnuiește să vorbească mult, taciturn.

tăgádă, *tăgade*, s.f. Tăgăduială.

tăgădui, *tăgăduiesc*, vb. IV. Tr. A nega.

tăgăduiálă, *tăgăduieli*, s.f. Faptul de a tăgădui; nerecunoaștere, negare.

tăgîrță, *tăgîrțe*, s.f. Traistă; săculeț.

tăiá, *tai*, vb. I. **1.** Tr. A separa ceva în două sau în mai multe bucăți cu ajutorul unui obiect tăios; a despica, a spinteca. **2.** Tr. A face o adîncitură pe suprafața unui obiect; a săpa, a sculpta. **3.** Refl. (Despre țesături) A se destrăma, rupîndu-se în direcția firului țesut. **4.** Refl. (Despre unele preparate culinare) A căpăta aspectul de lapte brînzit. **5.** Tr. A sacrifica un animal pentru hrană; a ucide un om; (tr. și refl.) a(-și) face o rană cu un obiect tăios. **6.** Tr. A suprima, a nimici; a suprima un text (sau o parte dintr-un text). **7.** Tr. (La jocul de cărți) A despărți în două pachetul de cărți, înainte de începerea jocului.

tăietór, (1) *tăietori*, s.m., (2) *tăietoare*, s.n. **1.** S.m. Muncitor forestier care se ocupă cu tăierea copacilor. **2.** S.n. Buștean pe care se despică lemnele de foc.

tăietúră, *tăieturi*, s.f. **1.** Acțiunea de a tăia; locul unde a fost tăiat ceva; rană provocată de un obiect tăios. **2.** Croiala unei haine. **3.** Teren despădurit. **4.** Ștersătură; fragment de text șters, anulat.

tăifăsui, *tăifăsuiesc*, vb. IV. Intr. A sta la taifas.

tăinuí, *tăinuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A păstra o taină, a nu divulga, a ține secret. **2.** Intr. (Înv. și pop.) A sta la sfat, a discuta (în intimitate).

tăinuít, -ă, *tăinuiți, -te*, adj. (Despre locuri, așezări omenești etc.) Ascuns, retras, ferit.

tăinuitór, -oáre, *tăinuitori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ascunde ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care tăinuiește fapta unui făptaș, care ascunde lucruri furate, care adăpostește o persoană urmărită de justiție etc.

tăiós, -oásă, *tăioși, -oase*, adj. **1.** Care este (bine) ascuțit. **2.** (Fig.; despre vînt, ger) Care îți dă senzația că te taie, care provoacă o senzație dureroasă. **3.** (Fig.; despre privire) Ascuțit, pătrunzător; (despre vorbe, stil) caustic, ironic.

tăiș, *tăișuri*, s.n. Partea ascuțită, tăioasă, a unei unelte, a unui instrument.

tăiței s.m. pl. Aluat tăiat în șuvițe lungi și subțiri, care se fierb în supă sau se gătesc cu brînză, cu nuci etc.

tălăzuí, pers. 3 *tălăzuiește*, vb. IV. Refl. și intr. A face valuri mari, a se ridica în talazuri.

tălmáci, -e, *tălmaci, -e*, s.m. și f. (Înv.) Traducător, interpret; comentator. Var.: **tîlmáci** s.m. și f.

tălmăcí, *tălmăcesc*, vb. IV. Tr. **1.** A traduce un text dintr-o limbă în alta. **2.** A interpreta, a explica, a lămuri.

tălmăcitór, -oáre, *tălmăcitori, -oare*, s.m. și f. **1.** Traducător; interpret. **2.** Persoană care explică, lămurește, interpretează.

tălpășíța s.f. art. *A-și lua tălpășița* = a pleca repede dintr-un loc (de frică, de rușine etc.).

tălpíc s.m. v. **tălpig.**

tălpíg, (1) *tălpige*, s.n., (2, 3) *tălpigi*, s.m. **1.** S.n. Fiecare dintre cele două pedale de la războiul de țesut, cu ajutorul cărora se ridică și se coboară ițele. **2.** S.m. Încălțăminte rudimentară, alcătuită dintr-o talpă de lemn cu o baretă de piele. **3.** S.m. Șosetă foarte scurtă de damă, care acoperă numai laba piciorului. Var.: **tălpíc** s.m.

tălpuí, *tălpuiesc*, vb. IV. Tr. A pune talpă la încălțăminte; a pingeli.

tămăduí, *tămăduiesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Pop.) A (se) însănătoși, a (se) vindeca.

tămăduitór, -oáre, *tămăduitori, -oare*, adj. (Pop.) Care tămăduiește, care vindecă.

tămbălău s.n. (Fam.) Zgomot mare, gălăgie; (p. ext.) petrecere zgomotoasă.

tămîiá, *tămîiez*, vb. I. **1.** Tr. și intr. (Bis.) A afuma cu tămîie; a răspîndi fum de tămîie. **2.** Tr. (Fig.) A linguși.

tămîie s.f. Substanță răşinoasă obținută din scoarța unui arbore exotic şi care, prin ardere, produce un fum cu miros puternic, aromat, fiind întrebuințată în practicile religioase.

tămîiós, -oásă, *tămîioşi, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre unele fructe, în special despre struguri) Care are un gust plăcut, aromat, asemănător cu aroma de tămîie. **2.** S.f. Varietate de viță de vie care produce struguri cu boabe sferice, cărnoase, aromate. **3.** S.f. Vin făcut din tămîioasă **(2).**

tămîiță, *tămîițe,* s.f. Denumire dată mai multor specii de plante erbacee, cu miros aromatic.

tăpşán, *tăpşane,* s.n. **1.** Loc neted, uşor înclinat, pe versantul (ori la poalele) unui munte sau unui deal. **2.** Loc viran mai ridicat, aflat de obicei în mijlocul unui sat.

tărăboánță, *tărăboanțe,* s.f. (Pop.) Roabă.

tărăbói s.n. Gălăgie mare, larmă, tămbălău.

tărăgănă, *tărăgănez,* vb. I. Tr. **1.** A întîrzia rezolvarea unei probleme; a amîna de pe o zi pe alta; a tergiversa. **2.** A vorbi rar, lungind silabele. Var.: **tărăgăni** vb. IV.

tărăgănát, -ă, *tărăgănați, -te,* adj. (Despre acțiuni) Executat încet, cu multe amînări; (despre vorbire) cu modulații prelungite, rar.

tărăgăni vb. IV. v. **tărăgăna.**

tărăgăneálă, *tărăgăneli,* s.f. Amînare, tergiversare.

tărăşénie, *tărăşenii,* s.f. (Fam.) Şir de întîmplări (neplăcute); pățanie, încurcătură.

tărbăcă s.f. (Fam.) *A da* (sau *a lua) pe cineva în tărbacă* = a bate zdravăn; a batjocori.

tărbăcí, *tărbăcesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A bate; a snopi în bătaie; a ocărî, a batjocori.

tărcát, -ă, *tărcați, -te,* adj. Cu dungi, vărgat, bălțat; pestriț.

tărie, (2) *tării,* s.f. **1.** Forță fizică, putere; forță morală, fermitate; (fig.) valoare, valabilitate. **2.** Soliditate, trăinicie. **3.** Grad (mare) al concentrației de alcool, de aromă etc. **4.** Intensitate a unui sunet. **5.** Miez, toi: *în tăria nopții.* **6.** (Poetic) Bolta cerească; văzduh.

tărîm, *tărîmuri,* s.n. **1.** Ținut, regiune; meleag. **2.** Domeniu, sferă de activitate.

tărîță, *tărițe,* s.f. (Mai ales la pl.) Coaja boabelor de cereale, zdrobită prin măcinare (şi care se alege de făină la cernut).

tărtăcúță, *tărtăcuțe,* s.f. **1.** Plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare sau agățătoare, cu flori albe şi fructe comestibile; fructul acestei plante. **2.** (Fig.; glumeț) Cap.

tătár, -ă, *tătari, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în R.S.S.A. Tătară; persoană care făcea parte din triburile de origine mongolă care în sec. XIII au întemeiat statul Hoarda de Aur, situat în Asia Centrală şi Europa răsăriteană. **2.** Adj. Care se referă la tătari **(1),** care aparține tătarilor; (substantivat, f.) limba tătară.

tătárcă, *tătarce,* s.f. **1.** Tătăroaică. **2.** Haină lungă, îmblănită, purtată de tătari. **3.** Fructul uscat şi golit de miez al unei specii de dovleac, folosit în trecut ca ploscă.

tătăíș, *tătăişi,* s.m. Plantă erbacee înaltă pînă la 70 cm, cu frunze păroase şi flori galbene-aurii în capitule numeroase.

tătănéască, *tătănese,* s.f. Plantă erbacee cu flori roşii-violacee, cu tulpina ramificată, acoperită cu peri aspri.

tătărîme s.f. Neamul tătarilor; mulțime de tătari.

tătăroáică, *tătăroaice,* s.f. Femeie din neamul tătarilor.

tătîn, *tătîni,* s.m. (Pop.) Tată.

tău[1], *tăuri,* s.n. Baltă; lac.

tău[2], **ta,** *tăi, tale,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuieşte numele obiectului posedat şi numele celui căruia i se adresează vorbitorul: *ai tăi sînt toți.* **2.** Adj. pos. Care aparține persoanei căreia i se adresează vorbitorul: *cartea ta;* (arată o dependență, o înrudire) *frații tăi.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii celui căruia i se adresează vorbitorul sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestuia: *m-am întîlnit cu ai tăi; vorbește-mi despre ale tale.*

tăún, *tăuni,* s.m. Denumire dată unor insecte diptere asemănătoare cu muştele, ale căror femele transmit, prin înțepătură, mamiferelor şi omului boli virotice şi microbiene.

tăvăleálă s.f. Faptul de a (se) tăvăli; bătaie.

tăvălí, *tăvălesc,* vb. IV. Refl. şi tr. **1.** A (se) rostogoli pe pămînt, în iarbă etc. **2.** A (se) murdări.

tăvălúg, *tăvălugi,* s.m. **1.** Unealtă agricolă formată din unul sau mai mulți cilindri, cu care se sfărîmă bulgării şi se netezeşte pămîntul înainte şi după însămînțare. **2.** Cilindru greu, montat la anumite maşini, cu care se sfărîmă şi se nivelează pămîntul, pietrişul etc.

teácă, *teci,* s.f. **1.** Toc de metal, de lemn sau de piele în care se introduce lama unei săbii, a unui cuțit etc. **2.** Parte a unei unelte manuale în care se fixează coada sau mînerul. **3.** Păstaie.

teáfăr, -ă, *teferi, -e,* adj. Zdravăn, întreg, nevătămat; sănătos la minte.

teámă s.f. Stare de neliniște provocată de un pericol, de o amenințare; frică.

teanc, *teancuri,* s.n. Grămadă de obiecte (de acelaşi fel) aşezate unele peste altele.

teápă s.f. **1.** Fel; fire, caracter. **2.** (De obicei depr.) Condiție socială, treaptă, rang.

teasc, *teascuri,* s.n. **1.** Presă în care se strivesc strugurii sau semințele plantelor oleaginoase pentru a obține mustul, respectiv uleiul. **2.** (Înv.) Maşină tipografică de imprimat.

teatrál, -ă, *teatrali, -e,* adj. **1.** Care aparține teatrului, privitor la teatru. **2.** Afectat, artificial, nesincer.

teatrologíe s.f. Ştiința despre istoria, teoria şi estetica spectacolului de teatru.

teátru, *teatre,* s.n. **1.** Arta de a prezenta în fața unui public un spectacol de literatură dramatică; instituția culturală care organizează astfel de spectacole; clădirea în care se reprezintă spectacolele. **2.** Spectacol, reprezentație

dramatică. **3.** Profesiunea de actor. **4.** Literatură dramatică. **5.** Loc unde se petrece un eveniment, unde are loc o acțiune; *teatru de operații* = cîmp de luptă.

tectónic, -ă, *tectonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la tectonică (2); care este legat de mișcările scoarței terestre. **2.** S.f. Ramură a geologiei care studiază structura scoarței terestre și cauzele mișcărilor și deformărilor acesteia.

tedéum, *tedeumuri,* s.n. Scurt serviciu religios, oficiat într-o împrejurare solemnă.

tegumént, *tegumente,* s.n. **1.** Totalitatea țesuturilor care acoperă corpul animalelor. **2.** Membrană care înconjură și protejează organele plantelor.

téhnic, -ă, *tehnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține tehnicii (2); privitor la tehnică. **2.** S.f. Totalitatea uneltelor, metodelor și procedeelor de lucru cu ajutorul cărora se execută anumite operații sau se prelucrează bunurile necesare satisfacerii nevoilor societății. **3.** S.f. Totalitatea metodelor și procedeelor întrebuințate în practicarea unei meserii, în executarea unei operații, a unei lucrări etc. **4.** S.f. *Tehnică de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă și auxiliare cu care sînt înzestrate forțele armate.

tehnicián, -ă, *tehnicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în domeniul tehnicii (2); persoană care cunoaște și aplică tehnica unei meserii, a unei ramuri a științei etc.

tehnicísm s.n. Tendința de a folosi în mod exagerat și mecanic procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd principiile teoretice.

tehnicitáte s.f. Caracterul a ceea ce este tehnic.

tehnicolór, -ă, *tehnicolori, -e,* adj. (Despre filme) Realizat în culori.

tehno- Element de compunere cu sensul „tehnic" „în legătură cu tehnica", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

tehnocrát, -ă, *tehnocrați, -te,* s.m. și f. Adept al tehnocrației.

tehnocrație s.f. Doctrină social-politică burgheză care supraestimează locul și rolul tehnicienilor în conducerea societății, minimalizînd funcțiile politicii și ideologiei.

tehnológ, *tehnologi,* s.m. Specialist în tehnologie.

tehnológic, -ă, *tehnologici, -e,* adj. Care se referă la tehnologie, care ține de tehnologie.

tehnologíe, *tehnologii,* s.f. Totalitatea cunoștințelor despre metodele și mijloacele de fabricare și de prelucrare a materialelor, de efectuare a unui anumit proces de producție.

tehnoredactáre, *tehnoredactări,* s.f. Operația de pregătire tehnică și grafică a unui manuscris, în vederea tipăririi lui.

tehúi, -ie, *tehui,* adj. Zăpăcit, buimăcit, năuc.

tei, *tei,* s.m. Denumire dată unor specii de arbori cu frunze mari, cu flori albe sau albegălbui cu miros puternic, întrebuințate în medicină; fibră din scoarța acestor arbori, din care se împletesc sfori, frînghii sau rogojini.

téică, *teici,* s.f. **1.** Cutia în care cad grăunțele din coșul morii și de unde trec între pietre. **2.** Jgheab din care beau sau mănîncă vitele, porcii.

teínă s.f. Alcaloid extras din ceai și folosit în medicină ca stimulent al sistemului nervos și al inimii.

teísm s.n. Concepție filozofică-religioasă bazată pe admiterea existenței lui Dumnezeu ca ființă absolută, exterioară naturii, creatoare, susținătoare și conducătoare a lumii.

tejghéa, *tejghele,* s.f. **1.** Masă lungă pe care vînzătorul își expune marfa și pe care servește pe cumpărători. **2.** Masa de lucru a unui meseriaș.

tejghetár, *tejghetari,* s.m. Persoană care vinde la tejghea.

tel, *teluri,* s.n. **1.** Instrument de sîrmă folosit în bucătărie pentru bătut albușul de ou, frișca etc. **2.** Arc de sîrmă la canapele, la fotolii etc.

telál, *telali,* s.m. Negustor ambulant (de haine vechi).

telăliță, *telălițe,* s.f. Femeie care face comerț ambulant (cu haine vechi).

tele- **1.** Element de compunere cu sensul „(de) departe", „(de) la distanță", care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe. **2.** Formă abreviată pentru *televiziune,* care servește la formarea unor substantive sau a unor adjective.

teleágă, *telegi,* s.f. **1.** Căruță mică (cu două roți) care servește la transportul persoanelor sau al unor poveri ușoare. **2.** Cotiga plugului.

teleáp interj. (Repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de mersul greoi al omului.

teleautográf, *teleautografe,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia sînt transmise la distanță, pe cale electrică, scrisul sau desenatul, prin reproducerea mișcărilor executate de creion.

telebusólă, *telebusole,* s.f. Busolă ale cărei indicații sînt transmise la distanță unor instrumente indicatoare de pe bordul unui avion.

telecabínă, *telecabine,* s.f. Instalație de teleferic avînd suspendate de cablu cabine pentru persoane.

telecinecást, *telecinecaști,* s.m. Specialist în realizarea filmelor pentru televiziune; autor de scenarii pentru televiziune.

telecomándă, *telecomenzi,* s.f. Transmiterea la distanță a unei comenzi, prin mijloace de telecomunicație.

telecomunicáție, *telecomunicații,* s.f. Transmitere la distanță, prin instalații cu sau fără fir, a unor semnale corespunzînd unor sunete, semne sau imagini.

teleféric, *teleferice,* s.n. Funicular amenajat pentru transportul de persoane.

telefón, *telefoane,* s.n. **1.** Aparat folosit în posturile telefonice, alcătuit, în principal, dintr-un transmițător și un receptor, cu ajutorul căruia se poate vorbi la distanță. **2.** Chemare sau convorbire telefonică.

telefonă, *telefonez,* vb. I. Intr. și tr. A comunica cu cineva prin intermediul telefonului.

telefónic, -ă, *telefonici, -e,* adj. Privitor la telefon; (despre mesaje) transmis prin telefon.

telefonie s.f. Telecomunicație care constă în transmiterea la distanță a vorbirii, între două puncte determinate, prin intermediul unei centrale telefonice, manuale sau automate.

telefonist, -ă, *telefoniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care stabilește legăturile la o centrală telefonică neautomată.

telefotografie, *telefotografii,* s.f. Fototelegrafie.

telegar, *telegari,* s.m. Cal tînăr, iute, folosit la trăsură.

telegenic, -ă, *telegenici, -e,* adj. Care produce pe ecranul televizorului efecte vizuale bune, favorabile, plăcute.

teleghidă, *teleghidez,* vb. I. Tr. A dirija de la distanță (prin telecomandă, fascicul laser etc.) un avion, un proiectil etc.

telegraf, (1) *telegrafe,* s.n., (2) *telegrafi,* s.m. **1.** S.n. Aparat folosit pentru producerea, recepția și transformarea semnalelor telegrafice în scopul transmiterii telegramelor. **2.** S.m. Denumire a mai multor specii de plante ornamentale, cu tulpina agățătoare, lungă de 5—6 m.

telegrafiá, *telegrafiez,* vb. I. Tr. A transmite o telegramă cu ajutorul telegrafului.

telegráfic, -ă, *telegrafici, -e,* adj. Privitor la telegraf; transmis prin telegraf; (fig.) concis, laconic.

telegrafie, *telegrafii,* s.f. Transmitere la distanță a unor semne grafice și înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului; *telegrafie fără fir* = radiotelegrafie.

telegrafíst, -ă, *telegrafiști, -ste,* s.m. și f. Persoană specializată în transmiterea și recepționarea telegramelor.

telegrámă, *telegrame,* s.f. Comunicare transmisă prin telegraf; formularul pe care este scris textul comunicării.

teleimprimatór, *teleimprimatoare,* s.n. Aparat telegrafic cu ajutorul căruia se transmit și se recepționează texte cu literele alfabetului obișnuit.

teleindicatór, *teleindicatoare,* s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se transmit la distanță indicații referitoare la o mărime caracteristică funcționării unui sistem tehnic.

telejurnál, *telejurnale,* s.n. Emisiune de știri curente la televiziune.

telelélu, -eá, *telelei, -ele,* s.m. și f. Om fără căpătîi, care își pierde vremea umblînd de colo pînă colo; (adverbial) *a umbla teleleu (Tănase)* = a umbla fără rost.

telemăsurâre, *telemăsurări,* s.f. Măsurare și transmitere la distanță a valorii unei mărimi.

telemeá s.f. Brînză preparată din caș tăiat în calupuri și păstrat în putini cu saramură.

telemecánică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu mijloacele conducerii de la distanță a proceselor tehnice.

telemétric, -ă, *telemetrici, -e,* adj. Privitor la telemetru; realizat cu ajutorul telemetrului.

telemetríe s.f. Disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării distanțelor cu ajutorul telemetrului.

telemétru, *telemetre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea distanței dintre locul observației și un punct depărtat sau inaccesibil.

teleobiectív, *teleobiective,* s.n. Obiectiv fotografic folosit pentru fotografierea obiectelor situate la depărtare mare.

teleologíe s.f. **1.** Teoria finalității; studiul scopurilor. **2.** Concepție filozofică idealistă care consideră că procesele din univers s-ar desfășura în conformitate cu anumite scopuri.

teleosteán, *teleosteeni,* s.m. (La pl.) Grup de pești avînd scheletul complet osificat, corpul acoperit cu solzi osoși și înotătoarea codală împărțită în două părți egale; (și la sg.) pește care face parte din acest grup.

telepátic, -ă, *telepatici, -e,* adj. Privitor la telepatie.

telepatíe s.f. Fenomen psihologic constînd în transmiterea gîndurilor la distanță, în comunicarea între persoane fără mijlocirea simțurilor obișnuite.

telerecórding s.n. Instalație pentru înregistrarea pe film a imaginilor de televiziune.

telereglâre, *telereglări,* s.f. Reglare la distanță a unui sistem tehnic cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar.

telescáun, *telescaune,* s.n. Instalație de teleferic avînd suspendate de cablu un fel de scaune pe care stau persoanele.

teleschí, *teleschiuri,* s.n. Instalație de teleferic în care cablul poartă persoanele pe schiuri.

telescóp, *telescoape,* s.n. Instrument optic folosit în astronomie pentru observarea corpurilor cerești.

telescópic, -ă, *telescopici, -e,* adj. **1.** Privitor la telescop; care se realizează sau se vede cu ajutorul telescopului. **2.** Alcătuit din tuburi care pătrund unul în golul celuilalt, putînd fi lungit sau scurtat după trebuință.

telesemnalizâre, *telesemnalizări,* s.f. Transmitere la distanță a unor semnalizări prin intermediul unui semnal electromagnetic.

telespectatór, -oáre, *telespectatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care urmărește o emisiune la televizor.

televizá, *televizez,* vb. I. Tr. **1.** A transmite la distanță imagini prin televiziune. **2.** A realiza un film pentru a fi transmis la televiziune.

televiziúne s.f. Tehnica transmiterii la distanță, prin intermediul undelor electromagnetice, a unor imagini mobile.

televizór, *televizoare,* s.n. Aparat care recepționează imaginile transmise prin televiziune.

télex, *telexuri,* s.n. Sistem mixt de telefonie și telegrafie în teleimprimator, care folosește, prin comutare, același circuit de transmisie.

telúr s.n. Element chimic cu caracter nemetalic, cu proprietăți asemănătoare celor ale sulfului.

telúric, -ă, *telurici, -e,* adj. (Livr.) Care aparține Pămîntului; pămîntesc.

temátic, -ă, *tematici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care ține de o temă; făcut pe baza unei teme. **2.** S.f. Tema esențială sau totalitatea temelor

unei lucrări ştiinţifice sau literare, ale creaţiei unui artist, ale unui curent literar etc.

témă, *teme*, s.f. **1.** Idee principală dezvoltată într-o operă, într-o expunere; aspect fundamental de viaţă care constituie subiectul unei opere. **2.** Ideea de bază într-o lucrare muzicală, avînd un caracter şi o construcţie bine definite. **3.** Exerciţiu scris dat şcolarilor în scopul aplicării cunoştinţelor dobîndite. **4.** (Lingv.) Grupare de elemente din structura unui cuvînt, constituită din rădăcină şi, adesea, din unul sau mai multe sufixe ori prefixe şi caracterizată prin faptul că este comună formelor unuia şi aceluiaşi cuvînt.

temătór, -oáre, *temători, -oare*, adj. Care se teme.

tembél, -ă, *tembeli, -e*, adj. Nepăsător, indolent.

tembelísm, *tembelisme*, s.n. Indiferenţă, indolenţă, nepăsare.

téme, *tem*, vb. III. Refl. A fi cuprins de frică, a simţi teamă; a-şi face griji.

teméi, *temeiuri*, s.n. **1.** Temelie, bază, fundament. **2.** Motiv, cauză. **3.** (Pop.) Toi, miez, mijloc (al unei acţiuni).

temeínic, -ă, *temeinici, -e*, adj. (Adesea adverbial) Întemeiat, solid; intens.

temeiníce s.f. Însuşirea a ceea ce este temeinic; tărie, trăinicie, statornicie.

temélie, *temelii*, s.f. Partea inferioară a unei construcţii, prin care aceasta se sprijină pe pămînt; bază, fundament.

temeneá, *temenele*, s.f. Salut făcut printr-o plecăciune (după obiceiul turcesc); (fig.) ploconeală.

temerár, -ă, *temerari, -e*, adj. Îndrăzneţ peste măsură.

temerítate s.f. Îndrăzneală mare, cutezanţă (nesocotită).

temnicér, *temniceri*, s.m. Paznic, gardian la o închisoare.

témniţă, *temniţe*, s.f. Închisoare, puşcărie.

témpera[1] s.f. Procedeu în tehnica picturii constînd în amestecarea culorii cu lianţi pe bază de substanţe albuminoide sau gelatinoase; pictură realizată prin acest procedeu.

temperá[2], *temperez*, vb. I. Tr. A domoli, a potoli, a modera (un sentiment, o dorinţă etc.).

temperamént, *temperamente*, s.n. **1.** Ansamblul particularităţilor legate de latura dinamică şi energetică a activităţii psihice a unei persoane, care se exprimă predominant şi stabil în comportament. **2.** Energie, impetuozitate.

temperamentál, -ă, *temperamentali, -e*, adj. **1.** Privitor la temperament, care aparţine temperamentului. **2.** Plin de energie, de elan, de pasiune.

temperánţă s.f. Cumpătare, moderaţie (în special în privinţa consumului de băuturi alcoolice).

temperát, -ă, *temperaţi, -te*, adj. Moderat; cumpătat; *climă temperată* = climă caracterizată prin existenţa a patru anotimpuri, cu veri nu prea calde şi ierni nu prea aspre.

temperatúră, *temperaturi*, s.f. **1.** Gradul de încălzire a unui corp sau a unui mediu; *temperatură critică* = temperatura unui gaz deasupra căreia acesta nu poate fi lichefiat. **2.** Grad de căldură a corpului omenesc peste limita normală (37°C), reprezentînd un simptom patologic.

templiér, *templieri*, s.m. (La pl.) Ordin monahocavaleresc din evul mediu (care a participat la cruciade); (şi la sg.) persoană care făcea parte din acest ordin.

témplu, *temple*, s.n. Edificiu destinat practicării cultului religios la unele popoare din antichitate (astăzi la mozaici, la budişti etc.).

témpo s.n. (Muz.) Mişcare; ritm, cadenţă.

temporál[1], *temporale*, adj. *Os temporal* (şi substantivat, n.) = os pereche aşezat de o parte şi de alta a cutiei craniene, în regiunea tîmplelor.

temporál[2], **-ă,** *temporali, -e*, adj. Care indică timpul; privitor la timp; *propoziţie (circumstanţială) temporală* (şi substantivat, f.) = propoziţie subordonată arătînd timpul în care se petrece acţiunea din propoziţia regentă şi avînd funcţia unui complement circumstanţial de timp; *conjuncţie temporală* = conjuncţie care introduce o propoziţie temporală.

temporár, -ă, *temporari, -e*, adj. Vremelnic, trecător, provizoriu.

temporizá, *temporizez*, vb. I. Tr. (Livr.) A tărăgăna, a amîna; a tergiversa.

temút, -ă, *temuţi, -te*, adj. Care inspiră teamă.

ten, *tenuri*, s.n. Culoarea şi calitatea pielii obrazului.

tenáce, *tenaci, -e*, adj. Stăruitor, perseverent, dîrz; (despre corpuri dure) tare, rezistent.

tenacitáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi tenace; perseverenţă, stăruinţă, dîrzenie. **2.** Proprietate a unui material de a putea căpăta deformaţii relativ mari înainte de a se rupe.

tencuí, *tencuiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un perete, un tavan etc. cu tencuială.

tencuiálă, *tencuieli*, s.f. Strat de mortar care se aplică pe pereţii şi pe tavanele construcţiilor.

tencuít, -ă, *tencuiţi, -te*, adj. Acoperit cu tencuială.

téndă, *tende*, s.f. Acoperiş de pînză pentru protejarea punţii unei nave.

tendenţiós, -oásă, *tendenţioşi, -oase*, adj. Care urmăreşte un scop ascuns, care trădează o tendinţă; care vrea să insinueze ceva.

tendenţiozitáte s.f. Faptul de a fi tendenţios.

ténder, *tendere*, s.n. Vehicul cuplat cu o locomotivă cu abur, în care se transportă combustibilul şi apa necesare locomotivei.

tendínţă, *tendinţe*, s.f. **1.** Dispoziţie firească, înclinare, năzuinţă spre un anumit scop. **2.** Reflectare în opera de artă a concepţiei despre lume a artistului, a atitudinii sale faţă de realitate. **3.** Forţa care face ca un corp să se mişte într-o anumită direcţie; direcţia unui corp în mişcare, direcţie de evoluţie a unui proces.

tendón, *tendoane*, s.n. Ţesut fibros, rezistent, cu ajutorul căruia muşchii se fixează pe oase.

tenébră, *tenebre*, s.f. (Livr.; mai ales la pl.) Întunecime, obscuritate.

tenebrós, -oásă, *tenebroși, -oase*, adj. (Livr.) Întunecos; sumbru, obscur.

teniázǎ. *teniaze*, s.f. Boală comună omului și animalelor, provocată de diferite tipuri de tenii.

ténie, *tenii*, s.f. Gen de viermi lați, în formă de panglică, care trăiesc ca paraziți în intestinul subțire al omului și al animalelor.

ténis s.n. Joc sportiv disputat între două persoane sau două perechi care își transmit alternativ o minge mică, lovind-o cu o rachetă, pe un teren despărțit în două printr-o plasă; *tenis de masă* = joc asemănător cu tenisul, mingea fiind lovită cu o paletă, pe o masă specială.

tenismán, *tenismani*, s.m. Jucător de tenis.

tenór, *tenori*, s.m. **1.** Voce bărbătească cu registrul cel mai înalt; cîntăreț care are o astfel de voce; *tenor liric* = voce bărbătească de tenor cu timbru mai deschis; *tenor dramatic* = voce bărbătească de tenor cu timbru asemănător baritonului. **2.** Instrument de suflat al cărui registru corespunde celui de tenor.

tensiométru, *tensiometre*, s.n. **1.** Instrument cu care se determină tensiunea superficială a unui lichid. **2.** Aparat cu care se măsoară tensiunea arterială.

tensiúne, *tensiuni*, s.f. **1.** Starea unui obiect întins. **2.** Forță care ia naștere în interiorul unui corp supus unui efort. **3.** (Fig.) Situație încordată, zbucium sufletesc. **4.** *Tensiune electrică* = mărime egală cu produsul dintre intensitatea medie a cîmpului electric și lungimea liniei de-a lungul căreia se măsoară tensiunea, în direcția intensității cîmpului. **5.** *Tensiune de vapori* = presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. **6.** *Tensiune arterială* = presiune cu care circulă sîngele în artere.

tensométru, *tensometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea alungirii pieselor supuse la tracțiune.

tentá, *tentez*, vb. I. Tr. A ispiti, a ademeni.

tentácul, *tentacule*, s.n. Organ alungit, musculos, sensibil al unor animale acvatice, servind la pipăit, la apucat prada (uneori și la deplasare).

tentaculár, -ă, *tentaculari, -e*, adj. Cu tentacule; de natura tentaculelor; ca un tentacul.

tentánt, -ă, *tentanți, -te*, adj. Care tentează; ispititor.

tentatívă, *tentative*, s.f. Încercare întreprinsă cu scopul de a realiza ceva sau de a ajunge la ceva, fără a avea siguranța reușitei.

tentáție, *tentații*, s.f. Atracție, dorință de a obține ceva, de a realiza ceva.

ténță, *tente*, s.f. Nuanță de culoare obținută prin diluarea unui colorant într-un solvent; nuanță obținută prin amestecul mai multor culori.

teobromínă s.f. Alcaloid extras din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic.

teocrație, *teocrații*, s.f. Formă de guvernămînt (caracteristică lumii antice) în care autoritatea este exercitată de cler.

teodolít, *teodolite*, s.n. Instrument optic pentru măsurarea unghiurilor verticale și orizontale, folosit în lucrările geodezice și topografice.

teogonie, *teogonii*, s.f. **1.** Reprezentare mitologică despre originea și genealogia zeilor. **2.** Ansamblul divinităților unui popor.

teológ, *teologi*, s.m. Specialist în teologie.

teológic, -ă, *teologici, -e*, adj. Care ține de teologie, privitor la teologie; de teolog.

teologie s.f. Disciplină care se ocupă cu expunerea și cu fundamentarea teoretică a izvoarelor și a dogmelor unei religii.

teorémă, *teoreme*, s.f. (Mat.) Enunț al cărui adevăr rezultă în urma unei demonstrații.

teorétic, -ă, *teoretici, -e*, adj. **1.** Bazat pe teorie, referitor la teorie, la conținutul de idei. **2.** Abstract, noțional, conceptual.

teoreticián, *teoreticieni*, s.m. Persoană care se ocupă cu problemele teoretice ale unui domeniu de cunoaștere.

teoretizá, *teoretizez*, vb. I. Tr. A extrage și sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii.

teorie, *teorii*, s.f. **1.** Categorie filozofică desemnînd reflectarea conceptuală, cu ajutorul abstracțiilor, a realității obiective; ansamblu de cunoștințe despre natură și societate, rezultat al generalizării experienței omenești. **2.** Sistem de idei conducătoare într-un anumit domeniu al științei.

teozóf, *teozofi*, s.m. Adept al teozofiei.

teozofie s.f. Nume dat diferitelor doctrine filozofice-religioase care susțin ideea unei pretinse cunoașteri nemijlocite a divinității, cu ajutorul unei „iluminări", al unei „revelații", al unei intuiții mistice etc.

teracótă, *teracote*, s.f. Produs ceramic obținut prin arderea argilei, din care se fac plăci pentru sobe, cărămizi de fațadă, obiecte ornamentale etc.

terapeútic, -ă, *terapeutici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a medicinii care studiază mijloacele și metodele de tratament ale bolilor. **2.** Adj. Privitor la terapeutică (1), care ține de terapeutică.

terapíe s.f. Terapeutică.

terasaménț, *terasamente*, s.n. **1.** Lucrări constînd din săpături și umpluturi de pămînt, în vederea realizării unei căi ferate, a unui canal, a unui drum etc. **2.** Totalitatea construcțiilor care constituie infrastructura drumurilor, a căilor ferate, a canalelor etc.

terásă, *terase*, s.f. **1.** Platformă deschisă (uneori acoperită) la nivelul unui apartament sau pe acoperiș, servind ca loc de odihnă; suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren, într-un parc, într-o grădină etc.; porțiune de trotuar în fața unui local public, unde sînt așezate mese pentru consumatori. **2.** Formă de relief cu aspect de treaptă în lungul versanților văilor sau al țărmurilor marine și lacustre.

teratologie s.f. Știință care studiază viciile de conformație și anomaliile de structură ale organismelor vii.

teratóm, *teratomuri*, s.n. Tumoare benignă congenitală, fără legătură cu organele sau cu regiunea unde s-a format.

térbiu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

terchea-bérchea s.m. invar. Calificativ dat unui om neserios, care nu e bun de nimic.

terci, *terciuri*, s.n. Mîncare preparată din mălai fiert în apă; mămăligă foarte moale.

terciui, *terciuiesc*, vb. IV. Tr. A strivi, a zdrobi, a transforma într-o pastă moale.

terciuiálă, *terciuieli*, s.f. Acțiunea de a terciui; terci.

terebentínă s.f. Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obținut din rășina conifere lor și folosit ca solvent pentru lacuri. Var.: **terpentínă** s.f.

terebínt, *terebinți*, s.m. Arbore rășinos de pe coastele Mediteranei, din care se extrage terebentina și alte substanțe utile.

terén, *terenuri*, s.n. **1.** Întindere de pămînt (delimitată); loc, regiune; solul dintr-o porțiune a scoarței terestre (privit din punct de vedere geologic, geografic etc.). **2.** (Fig.) Domeniu de activitate, de preocupări. **3.** Loc delimitat, pe care se desfășoară competiții sportive.

teréstru, -ă, *terești, -stre*, adj. Privitor la Pămînt, de pe Pămînt; pămîntesc.

terezíe, *terezii*, s.f. Cîntar format dintr-o pîrghie mobilă cu două brațe egale, la capetele cărora atîrnă cîte un taler.

terfelí, *terfelesc*, vb. IV. Tr. **1.** A murdări. **2.** (Fig.) A batjocori, a insulta; a compromite.

terfelít, -ă, *terfeliți, -te*, adj. **1.** Murdărit. **2.** (Fig.) Batjocorit, insultat; compromis.

terfelóg, *terfeloage*, s.n. Registru, catastif; carte veche, murdară, ruptă.

tergál s.n. Denumirea unei fibre sintetice obținute din polimeri poliesterici; țesătură făcută din astfel de fibre.

tergiversá, *tergiversez*, vb. I. Tr. A amîna, a tărăgăna luarea unei decizii, rezolvarea unei chestiuni.

teríbil, -ă, *teribili, -e*, adj. Care inspiră groază; (fam.) extraordinar, formidabil; grozav; (adverbial) foarte, extrem de...

teribilísm, *teribilisme*, s.n. Atitudine, comportare, vorbă sau faptă care vrea să pară extraordinară, să impresioneze.

teriér, *terieri*, s.m. Rasă de ciini de talie mică, folosiți la vînarea de animale care trăiesc în vizuini.

terifiánt, -ă, *terifianți, -te*, adj. (Livr.) Înspăimîntător.

terigén, -ă, *terigeni, -e*, adj. (Despre depozitele marine) Care s-a format din materiale aduse de fluvii de pe uscat.

teritoriál, -ă, *teritoriali, -e*, adj. Care aparține unui teritoriu; care se referă la un teritoriu; *ape teritoriale* = porțiune de mare sau de ocean de-a lungul coastelor, supusă suveranității statului riveran.

teritóriu, *teritorii*, s.n. Parte din suprafața Pămîntului (incluzînd solul, subsolul, apele și spațiul aerian) cuprinsă în limitele frontierelor unui stat, asupra căreia acesta își exercită suveranitatea.

termál, -ă, *termali, -e*, adj., (Despre izvoare minerale) A cărui temperatură este mai mare decît temperatura ambiantă obișnuită; (despre localități) care are izvoare calde de ape minerale.

térme s.f. Băi publice la romani.

térmen, (1—3) *termene*, s.n., **(4, 5)** *termeni*, s.m. **1.** S.n. Interval de timp stabilit dinainte, în limita căruia trebuie să se înfăptuiască sau să se întîmple ceva. **2.** S.n. Dată fixă la care urmează să se execute o obligație. **3.** S.n. (Despre ostași) *În termen* = în curs de satisfacere a stagiului militar. **4.** S.m. Cuvînt, expresie. **5.** S.m. (Mat.) Fiecare dintre monoamele unui polinom; fiecare dintre numerele care alcătuiesc o progresie sau un raport.

térmic, -ă, *termici, -e*, adj. Care produce (sau utilizează) căldură; privitor la căldură; *centrală termică* = centrală în care se produce căldură și de unde aceasta este distribuită prin intermediul unui agent termic (abur, apă caldă) pentru a fi utilizată în scopuri tehnologice sau la încălzitul încăperilor.

termífică, *termífic*, vb. I. Tr. A alimenta cu căldură întreprinderi industriale, instalații, clădiri de locuit, printr-o rețea de distribuție de la o centrală termică. Var.: **termoficá** vb. I.

terminá, *término*, vb. I. **1.** Tr. A duce o acțiune pînă la capăt. **2.** Refl. A se încheia, a lua sfîrșit; (despre cuvinte) a se sfîrși cu...

terminál, -ă, *terminali, -e*, adj. Care se află la capăt, la extremitate.

terminație, *terminații*, s.f. **1.** Partea terminală a unui lucru. **2.** Sunet sau grup de sunete care se află la sfîrșitul unui cuvînt.

terminologíe, *terminologii*, s.f. Totalitatea termenilor (4) de specialitate folosiți într-o disciplină științifică, într-un domeniu de activitate.

términus s.n. invar. Capătul unei linii ferate, al unei linii de tramvai, de autobuz etc.

termít, *termituri*, s.n. Amestec de aluminiu cu un oxid al altui metal, care dezvoltă, prin ardere, o cantitate mare de căldură, fiind folosit în metalurgie.

termíte, *termite*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte dăunătoare, asemănătoare cu furnicile, care trăiesc în colonii, în special în Africa și Australia; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin.

termo- Element de compunere însemnînd „căldură", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

termocautér, *termocautere*, s.n. Cauter de platină care acționează cu ajutorul căldurii.

termocentrálă, *termocentrale*, s.f. Centrală termoelectrică.

termochimíe s.f. Ramură a chimiei fizice care se ocupă cu studiul efectelor termice ce însoțesc reacțiile chimice.

termodinámică s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu stările de echilibru ale sistemelor fizico-chimice și cu procesele care conduc la atingerea acestor stări.

termoelécteic, -ă, *termoelectrici, -e*, adj. Privitor la termoelectricitate; *centrală termoelectrică* = centrală electrică ce folosește energia

termică a cărbunilor sau a altor carburanți și combustibili.

termoelectricitáte s.f. Parte a fizicii care studiază relațiile dintre fenomenele electrice și cele termice.

termofícă vb. I. v. **termífica.**

termofór, *termofoare*, s.n. Perniță încălzită electric sau pungă de metal încălzită cu apă caldă, care se aplică pe o parte a corpului, în caz de crize dureroase.

termogén, -ă, *termogeni, -e*, adj. Care produce căldură; (substantivat, n.) substanță care se aplică pe piele pentru a produce o reacție terapeutică locală de natură termică.

termográf, *termografe*, s.n. Termometru care înregistrează grafic variațiile de temperatură.

termoizolánt, -ă, *termoizolanți, -te*, adj. Care împiedică transmiterea căldurii, care se folosește pentru a izola o incintă față de influențele termice exterioare.

termométru, *termometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea temperaturii corpurilor (de ex. cel alcătuit dintr-un tub de sticlă dispus în fața unei scări gradate și terminat cu un rezervor care conține mercur, alcool sau alt lichid dilatabil).

termonástie s.f. Mișcare provocată de variații ale temperaturii la unele flori, care se închid la frig și se deschid la căldură.

termonucleár, -ă, *termonucleari, -e*, adj. *Reacție termonucleară* = reacție de fuziune a nucleelor elementelor ușoare, produsă pe cale termică, și care eliberează cantități uriașe de energie.

termoregulatór, *termoregulatoare*, s.n. Aparat folosit pentru controlul temperaturii dintr-o incintă sau dintr-un sistem tehnic și pentru menținerea constantă a acesteia.

térmos, *termosuri*, s.n. Vas de sticlă cu pereți dubli între care s-a făcut vid, și care se folosește pentru a păstra un lichid la o temperatură constantă.

termosifón s.n. Modul de funcționare a unei instalații de încălzire cu apă caldă, în care circulația apei se face pe baza diferenței de densitate dintre apa caldă care se ridică și cea rece care coboară; instalație de încălzire bazată pe acest mod de funcționare.

termostabíl, -ă, *termostabili, -e*, adj. Care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii.

termostát, *termostate*, s.n. **1.** Regulator automat de temperatură; termoregulator. **2.** Incintă în care se menține o temperatură constantă.

termotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care studiază problemele termodinamicii tehnice și cele ale transferului de căldură.

termoterapíe s.f. Tratare a bolilor cu ajutorul căldurii.

termotropísm s.n. Însușire a unor organe vegetale de a se îndrepta către sursa de căldură.

tern, -ă, *terni, -e*, adj. (Livr.) Fără luciu, spălăcit; (fig.) fără relief, fără culoare, mohorît; monoton.

ternár, -ă, *ternari, -e*, adj. Care este compus din trei unități sau din trei elemente.

teroáre, *terori*, s.f. Groază provocată prin amenințări sau prin alte mijloace de intimidare; asuprire bazată pe intimidare.

terorísm s.n. Ansamblu, sistem de acțiuni teroriste.

teroríst, -ă, *teroriști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care terorizează; care se referă la teroare sau la terorism. **2.** S.m. și f. Care săvîrșește acte de terorism.

terorizá, *terorizez*, vb. I. Tr. A inspira groază, amenințînd sau întrebuințînd alte mijloace de intimidare; a ține pe cineva sub teroare.

terpénă, *terpene*, s.f. Nume generic dat hidrocarburilor aromate care se găsesc în diverse uleiuri extrase din plante.

terpentínă s.f. v. **terebentină.**

tertíp, *tertipuri*, s.n. Șiretlic, truc.

terț, -ă, *terți, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Al treilea, care vine în rîndul al treilea. **2.** S.m. (Jur.) Persoană care nu figurează ca parte într-un act, într-o convenție, într-un litigiu și față de care actul juridic ori hotărîrea pronunțată în cauză nu produce efecte.

tértă, *terțe*, s.f. Intervalul dintre două sunete ale gamei, la distanța de trei trepte.

terțét, *terțete*, s.n. **1.** Ansamblu compus din trei voci sau din trei instrumente care execută împreună o bucată muzicală; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. **2.** Terțină.

terțiár, -ă, *terțiari, -e*, adj. Care reprezintă stadiul al treilea în dezvoltarea unui lucru; *era terțiară* (și substantivat, n.) = eră (grupă) din istoria Pămîntului, care cuprinde paleogenul și neogenul.

terțínă, *terține*, s.f. Strofă alcătuită din trei versuri, în care primul vers rimează cu al treilea, iar al doilea cu primul și cu al treilea din strofa următoare.

tesác, *tesace*, s.n. Sabie scurtă și lată purtată în trecut de infanteriști și de sergenții de stradă.

tescovínă s.f. Produs secundar rezultat din stoarcerea strugurilor și din care, după fermentare, se obține un rachiu.

tescuí, *tescuiesc*, vb. IV. Tr. A presa struguri sau alte fructe, pentru a stoarce mustul.

téslă, *tesle*, s.f. Unealtă cu coadă scurtă, cu tăiș lat, curbat, folosită de dulgheri, rotari și dogari.

test, *teste*, s.n. Metodă psihologică de investigare, constînd din una sau mai multe probe prin care se examinează funcții senzoriale motorii sau mintale, nivelul dezvoltării intelectuale, aptitudinile etc. ale unei persoane, (p. ext.) orice probă pe baza căreia se pot trage concluzii într-un domeniu științific.

testá[1], *testez*, vb. I. Tr. A lăsa ceva prin testament; a face un testament.

testá², *testez*, vb. I. Tr. A supune pe cineva unui test.

testamént, *testamente*, s.n. Act juridic unilateral, personal, revocabil cît timp testatorul este în viață, prin care acesta dispune de avutul său pentru timpul cînd nu va mai fi în viață.

testamentár, -ă, *testamentari, -e*, adj. Care se referă la un testament, care este prevăzut într-un testament sau rezultă dintr-un testament.

testatór, -oáre, *testatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care a făcut un testament.

testeá, *testele*, s.f. Pachet conținînd un număr fix (de 12 sau 24) de obiecte de același fel, ambalate împreună.

testemél, *testemele*, s.n. (Pop.) Basma.

testícul, *testicule*, s.n. Glandă genitală masculină, pereche, care produce spermatozoizii și hormonii sexuali.

testimoníál, -ă, *testimoniali, -e*, adj. (Jur.; despre probe) Care se face prin martori.

testosterón s.m. Hormon testicular avînd rolul de a menține la bărbat caracterele sexuale secundare.

teșchereá, *teșcherele*, s.f. (Fam.) Pungă pentru bani.

teși, *teșesc*, vb. IV. Tr. **1.** A tăia sau a reteza oblic un lemn, un trunchi etc. **2.** A netezi muchia sau vîrful unui obiect ascuțit. **3.** A turti un lucru, lovindu-l, aplecîndu-l într-o parte.

teșít, -ă, *teșiți, -te*, adj. Cu colțurile sau muchiile retezate ori rotunjite.

teșitúră, *teșituri*, s.f. **1.** Tăietură piezișă făcută într-un copac; suprafața teșită a unui obiect. **2.** Ciot, buturugă.

tetánic, -ă, *tetanici, -e*, adj. Care se referă la tetanos.

tetanie, *tetanii*, s.f. Sindrom caracterizat prin contracții ale mușchilor și înțepenirea membrelor.

tetános s.n. Boală infecțioasă gravă, provocată de bacilul tetanic și caracterizată prin contracții musculare violente.

tétă s.f. Femeie angajată într-o familie pentru a îngriji de copii; guvernantă.

tetină, *tetine*, s.f. Sfîrcul biberonului.

tetraciclínă s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul unor infecții.

tetraédric, -ă, *tetraedrici, -e*, adj. Privitor la tetraedru, în formă de tetraedru.

tetraédru, *tetraedre*, s.n. Poliedru cu patru fețe.

tetraevánghel, *tetraevanghele*, s.n. Carte care cuprinde cele patru evanghelii.

tetralogíe, *tetralogii*, s.f. Serie de patru opere literare sau muzicale, legate între ele printr-o idee comună.

tetrapód, *tetrapode*, s.n. (La pl.) Supraclasă de vertebrate (amfibieni, reptile, păsări și mamifere) care au patru membre; (și la sg.) animal din această supraclasă.

tetrárh, *tetrarhi*, s.m. Guvernatorul unei tetrarhii.

tetrarhíe, *tetrarhii*, s.f. Formă de conducere instituită de Dioclețian, potrivit căreia administrarea Imperiului roman era împărțită între patru conducători, puterea supremă avînd-o împăratul.

tetravalént, -ă, *tetravalenți, -te*, adj. (Despre elemente chimice) Care are patru valențe.

tetródă, *tetrode*, s.f. Tub electronic cu patru electrozi.

teu, *teuri*, s.n. **1.** Riglă de desen prevăzută la o extremitate cu o riglă mai scurtă, perpendiculară pe prima. **2.** Fiting sau piesă fasonată în formă de T, folosită pentru ramificarea unei conducte.

teúgă, *teuge*, s.f. Punte mică de la prora unei ambarcații.

teutón, -ă, *teutoni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Denumire a membrilor unui ordin monaho-cavaleresc german creat în 1190—1191. **2.** Adj. Teutonic.

teutónic, -ă, *teutonici, -e*, adj. Care se referă la teutoni; care a aparținut teutonilor.

tevatúră s.f. Zarvă, gălăgie, scandal; bucluc; tulburare, încăierare.

text, *texte*, s.n. **1.** Ceea ce este exprimat în scris; conținut de idei reprezentînd o operă literară sau științifică, un discurs, o lege etc.; fragment dintr-o scriere. **2.** Cuvintele unei compoziții muzicale.

textíl, -ă, *textili, -e*, adj. **1.** (Despre plante) Din care se extrag fibre pentru țesături; (despre țesături) lucrat din fibre sau din fire. **2.** Care se referă la țesătorie sau la țesături; (substantivat, f. pl.) stofe, pînzeturi; obiecte făcute din stofe sau din pînzeturi.

textilíst, -ă, *textiliști, -ste*, adj. (Adesea substantivat) Care se ocupă cu țesătoria, specializat în industria textilă.

textolít, *textolite*, s.n. Material în formă de plăci din straturi de țesături impregnate cu rășini, folosit la fabricarea roților dințate silențioase, ca material izolant etc.

textologíe s.f. Disciplină a filologiei care se ocupă cu stabilirea versiunii definitive, corecte, a unor opere.

textuál, -ă, *textuali, -e*, adj. Reprodus cuvînt cu cuvînt, fără nici o modificare a textului original.

textúră, *texturi*, s.f. **1.** Modul de aranjare a componenților unei roci sau ai unui aliaj. **2.** Aspectul unei țesături, determinat de finețea și de modul de îmbinare a firelor.

tezáur, *tezaure*, s.n. **1.** Cantitate mare de monede, de metale prețioase și de alte obiecte de preț strînse laolaltă; loc unde se păstrează astfel de obiecte. **2.** Comoară (ascunsă în pămînt). **3.** Totalitatea metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisiune (sau de care dispune un stat la un moment dat); locul unde se păstrează astfel de bunuri. **4.** (Fig.) Patrimoniu spiritual al unei societăți, al unei epoci etc.

tezaurizá, *tezaurizez*, vb. I. Tr. A acumula monede, obiecte de metal prețios etc. (scoțîndu-le din circulație).

tézǎ, *teze*, s.f. **1.** Afirmație expusă și susținută într-o discuție, într-o lucrare etc.; idee principală susținută ca bază a unei concepții filozofice, juridice, politice etc. **2.** Lucrare scrisă făcută de elevi în clasă, la sfîrșitul unei perioade de studiu sau la un examen.

tezísm s.n. Reducerea conținutului unei scrieri, unei opere la ilustrarea sau demonstrarea anumitor teze.

tezíst adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține tezismului. **2.** S.m. și f. Adept al tezismului.

tíbia, *tibii*, s.f. Os lung și gros care, împreună cu peroneul, formează scheletul gambei.

tibișír, *tibișire*, s.n. (Înv.) Cretă pentru scris pe tablă.

tic, *ticuri*, s.n. **1.** Mișcare convulsivă, care se repetă mereu, rezultată din contractarea involuntară a unor mușchi. **2.** Deprindere pe care o capătă cineva în mod inconștient.

ticăí, pers. 3 *ticăie*, vb. IV. Intr. (Despre inimă) A zvîcni, a palpita; (despre ceasornice) a produce sunetul ritmic, caracteristic, în timpul funcționării.

ticăít[1] s.n. Zvîcnire a inimii; tic-tacul ceasornicului.

ticăít[2], **-ă**, *ticăiți*, *-te*, adj. Care lucrează încet și fără spor; mocăit.

ticălós, **-oásă**, *ticăloși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care comite fapte reprobabile; nemernic.

ticălоși, *ticăloșesc*, vb. IV. Refl. A decădea din punct de vedere moral.

ticăloșíe, *ticăloșii*, s.f. Stare de decădere morală; faptă josnică de om ticălos.

tichét, *tichete*, s.n. Bucată de hîrtie sau de carton imprimat, care asigură posesorului anumite drepturi (loc în tren, la un spectacol etc.).

tichíe, *tichii*, s.f. Acoperămînt pentru cap, făcut din pînză sau din stofă, care acoperă numai creștetul.

ticluí, *ticluiesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A aranja, a întocmi, a înjgheba; (fig.) a pune la cale (inventînd, născocind).

tiesí, *ticsesc*, vb. IV. Tr. A umple un spațiu, înghesuind sau îngrămădind ceva; a înțesa, a îmbîcsi.

tiesít, **-ă**, *ticsiți*, *-te*, adj. Plin pînă la refuz; acoperit în întregime, înțesat.

tic-tác interj. Cuvînt care redă sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii etc.; (substantivat, n.): *tic-tacul ceasornicului*.

tífdruc, *tifdrucuri*, s.n. Metodă de tipărire cu forme de tipar la care suprafața imprimabilă este gravată în adîncime; tipar adînc.

tífic, **-ă**, *tifici*, *-e*, adj. Care se referă la tifos.

tíflă, *tífle*, s.f. Gest batjocoritor la adresa cuiva, făcut cu degetul cel mare apropiat de vîrful nasului.

tifoídă adj. *Febră tifoidă* = boală contagioasă provocată de bacilul tific și transmisă prin apa de băut, prin fructe și legume nespălate etc.

tifón, *tifoane*, s.n. Pînză subțire, cu țesătura foarte rară, întrebuințată la pansamente.

tífos, *tifosuri*, s.n. Nume dat mai multor boli febrile, infecțioase și epidemice (ex. febra tifoidă, tifosul exantematic).

tigáie, *tigăi*, s.f. Vas de bucătărie de formă rotundă, cu marginea joasă și cu o coadă lungă, întrebuințat la prăjit.

tighél, *tigheluri*, s.n. Cusătură vizibilă, foarte mărunță, făcută cu mîna sau cu mașina.

tighelí, *tighelesc*, vb. IV. Tr. A face un tighel.

tignafés, *tignafesuri*, s.n. (Pop.) Emfizem pulmonar la animale.

tigoáre, *tigori*, s.f. (Pop.) Om de nimic, ticălos; om leneș.

tigroáică, *tigroaice*, s.f. Femela tigrului.

tígru, *tigri*, s.m. Animal mare de pradă din familia felidelor, cu blana de culoare galbenă-roșcată cu dungi negre, care trăiește în sudul și estul Asiei și în insulele Australiei.

tígvă, *tigve*, s.f. **1.** (Pop.) Craniu, țeastă; (depr.) cap. **2.** Plantă erbacee agățătoare sau tîrîtoare din familia cucurbitaceelor, cu fructe mari, de culoare gălbuie; (p. restr.) fructul plantei; vas făcut din fructul uscat al acestei plante.

tihăráie, *tihărăi*, s.f. (Pop.) Rîpă abruptă; loc ripos, acoperit cu vegetație.

tihnă, *tihne*, s.f. Pace, liniște; odihnă.

tihni, pers. 3 *tihnește*, vb. IV. Intr. A se bucura în liniște de ceva; a-i cădea bine, a-i prii.

tihnít, **-ă**, *tihniți*, *-te*, adj. Liniștit, netulburat; odihnitor.

tíjă, *tije*, s.f. **1.** Tulpina aeriană a plantelor erbacee. **2.** Bară metalică rotundă și subțire, folosită ca organ de legătură într-un sistem tehnic.

tildă, *tilde*, s.f. Semn grafic (~) folosit în unele lucrări pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă.

tiliacéu, *tiliacee*, s.n. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate lemnoase, rareori erbacee, răspîndite la tropice și, mai puțin, în zona temperată; (și la sg.) plantă din această familie (ex. teiul, iuta).

tilincă, *tilinci*, s.f. Instrument popular de suflat, de forma unui fluier fără găuri laterale, făcut din scoarța unor copaci.

timbrá, *timbrez*, vb. I. Tr. A aplica un timbru pe o scrisoare, pe un act.

timbru, (1) *timbre*, (2) *timbruri*, s.n. **1.** Imprimat de valoare, de dimensiuni mici, care se lipește pe scrisori sau pe acte oficiale, reprezentînd o taxă sau un impozit. **2.** Însușire a unui sunet prin care acesta se deosebește de sunete de aceeași înălțime produse de un alt izvor sonor.

timid, **-ă**, *timizi*, *-de*, adj. (Adesea substantivat) Lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine, sfios; (despre acțiuni ale oamenilor) care denotă o astfel de fire.

timiditáte, *timidități*, s.f. Însușirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală.

timól s.n. Substanță care se găsește în unele uleiuri eterice, fiind folosită în special ca medicament (emolient al căilor respiratorii).

timónă, *timone,* s.f. Roată cu mîner dispusă pe periferia ei, care servește la manevrarea manuală a cîrmei unei nave.

timonerie, *timonerii,* s.f. Încăpere în care se găsesc aparatele de manevrare ale unei nave.

timoniér, *timonieri,* s.m. Marinar care manevrează cîrma unei nave.

timorát, -ă, *timorați, -te,* adj. (Livr.) Intimidat, speriat; stăpînit de teamă.

timp, (1, 2, 3, 6) *timpuri,* s.n., **(4, 5)** *timpi,* s.m. **1.** S.n. Una dintre formele fundamentale de existență a materiei în mișcare, exprimînd succesiunea și simultaneitatea proceselor realității obiective. **2.** S.n. Moment în desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment, fenomen sau proces; durată, perioadă măsurată în ore, zile etc.; interval, răgaz; *la timp* = la momentul potrivit; *pe timpuri* = cîndva, demult, odinioară. **3.** S.n. Stare a atmosferei într-o anumită regiune și pe o anumită perioadă. **4.** S.m. (Muz.) Fiecare dintre părțile care alcătuiesc o măsură. **5.** S.m. Fiecare dintre fazele ciclului unui motor termic cu piston, care corespunde unei curse complete a pistonului. **6.** S.n. Categorie gramaticală specifică verbului, cu ajutorul căreia se exprimă momentul în care se petrece acțiunea; formă verbală corespunzînd acestei categorii.

timpán, *timpane,* s.n. **1.** Membrană elastică ce desparte partea externă a urechii de cea mijlocie, și ale cărei vibrații transmit undele sonore la urechea internă. **2.** Instrument muzical de percuție asemănător cu toba, dar care poate fi acordat.

timpuríu, -íe, *timpurii,* adj. **1.** Care apare, se petrece, se face înainte de data sau timpul obișnuit ori prevăzut. **2.** (Despre varietăți de fructe) Care se coace devreme.

tímus s.n. Glandă endocrină situată în partea superioară a toracelui, care se dezvoltă în primii ani ai copilăriei, avînd rol în procesele imunitare ale organismului, și se atrofiază la pubertate.

tinctúră, *tincturi,* s.f. Soluție alcoolică obținută prin extracție din produse vegetale, animale sau din minerale, folosită în medicină.

tíndă, *tinde,* s.f. Încăperea de la intrare în casele țărănești.

tínde, *tind,* vb. III. Intr. A năzui către ceva; a avea tendința să...

tindéche, *tindeehi,* s.f. Piesă la războiul de țesut manual cu ajutorul căreia se ține întinsă pînza cînd se țese; mecanism la războaiele mecanice, folosit în același scop.

tinerésc, -eáscă, *tinerești,* adj. Privitor la tinerețe sau la persoanele tinere; caracteristic tinereții sau persoanelor tinere.

tinerește adv. În felul tinerilor, ca tinerii.

tinerét s.n. **1.** Mulțime de tineri; totalitatea tinerilor. **2.** Animale tinere de aceeași specie.

tinerețe, *tinerețí,* s.f. **1.** Perioadă din viața omului, între copilărie și maturitate; starea omului tînăr. **2.** Oameni tineri, tineret.

tinerîme s.f. Tineret.

tingíre, *tingiri,* s.f. Vas de aramă sau de fontă în care se gătește mîncare.

tinicheá, *tinichele,* s.f. Tablă subțire de oțel.

tinichigerie, *tinichigerii,* s.f. **1.** Meseria tinichigiului. **2.** Atelier în care se confecționează sau se repară obiecte de tinichea.

tinichígiu, *tinichigii,* s.m. Meseriaș care confecționează sau repară obiecte de tinichea; muncitor care execută piese sau elemente de construcție din tablă de oțel.

tiosulfát, *tiosulfați,* s.m. *Tiosulfat de sodiu* = sare albă, cristalizată, folosită în analiza chimică, ca fixator în fotografie etc.

tiourée s.f. Substanță organică cristalină incoloră, care servește la fabricarea unor medicamente și a unor materiale plastice.

tip, (1—4) *tipuri,* s.n., **(5)** *tipi,* s.m. **1.** S.n. Obiect care servește ca model pentru producerea altor obiecte de același fel. **2.** S.n. Individ, exemplar reprezentativ pentru un grup de obiecte, fenomene, ființe; totalitatea caracterelor distinctive esențiale ale unui grup. **3.** S.n. Personaj din literatură sau din artă care întrunește, în modul cel mai expresiv, trăsăturile esențiale ale indivizilor din categoria pe care o reprezintă. **4.** S.n. Fel, soi, gen, varietate. **5.** S.m. (Fam.) Individ, ins.

tipár, *tipare,* s.n. **1.** Ansamblul operațiilor necesare pentru a tipări un text, o ilustrație etc.; tehnica, meșteșugul de a tipări; mijloacele tehnice cu ajutorul cărora se tipărește. **2.** Model după care se execută diferite obiecte; formă în care se toarnă diferite materiale; contururi confecționate din hîrtie după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte.

tipárniță, *tiparnițe,* s.f. (Înv.) Tipografie.

tipări, *tipăresc,* vb. IV. Tr. A transpune de pe o formă de tipar (1) pe hîrtie sau pe alt material un text ori o figură; a imprima; (p. ext.) a publica.

tipăritúră, *tipărituri,* s.f. Lucrare tipărită; imprimat, publicație.

tipésă, *tipese,* s.f. (Fam. și peior.) Femeie.

tipic[1], *tipicuri,* s.n. Formulă obișnuită, stereotipă; obicei, tradiție, normă; regulă.

típic[2], -ă, *tipici, -e,* adj. Care caracterizează o persoană, un obiect, etc.; (substantivat, n.) ceea ce constituie specificul cuiva sau a ceva.

tipicár, -ă, *tipicari, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care dă prea multă importanță unor lucruri mărunte, care se oprește prea mult la aspectele exterioare ale lucrurilor.

tipizá, *tipizez,* vb. I. Tr. A realiza o tipizare.

tipizáre, *tipizări,* s.f. **1.** Procedeu al creației artistice care constă într-un proces complex de generalizare a realității. **2.** Reducerea diverselor variante ale acelorași produse industriale la tipurile recunoscute ca mai corespunzătoare. **3.** Stabilirea caracteristicilor principale ale diverselor categorii de construcții.

tipográf, *tipografi*, s.m. Muncitor specializat în lucrările de tipărire.

tipográfic, -ă, *tipografici, -e*, adj. Privitor la tipografie, care ține de tipografie.

tipografíe, *tipografii*, s.f. Întreprindere (sau atelier) în care se tipăresc cărți, ziare etc.

tipológic, -ă, *tipologici, -e*, adj. Privitor la tipologie.

tipologíe, *tipologii*, s.f. **1.** Studiul tipurilor în care se pot clasifica obiectele, fenomenele etc. dintr-un anumit domeniu. **2.** Ramură a psihologiei care se ocupă cu studiul trăsăturilor psihice caracteristice ale oamenilor.

tipsíe, *tipsii*, s.f. Tavă mare, rotundă, de metal, uneori ornamentată.

tiptíl adv. Ușor, fără zgomot; pe furiș, pe nesimțite; pe ascuns.

tir s.n. Tragere cu o armă de foc; ramură sportivă care cuprinde probe de tragere la țintă cu pistolul, cu pușca și cu arcul.

tirádă, *tirade*, s.f. **1.** Fragment dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg și cu emfază o idee. **2.** Fragment dintr-o operă dramatică debitat fără întrerupere și cu intensitate afectivă de către un personaj.

tiráj, *tiraje*, s.n. **1.** Numărul de exemplare în care se tipărește o carte sau o publicație periodică. **2.** Circulația aerului și a gazelor de ardere într-o instalație de încălzire cu focar.

tirán, -ă, *tirani, -e*, subst., adj. **1.** S.m. Despot; stăpînitor absolut al unui stat, care conduce în mod arbitrar, dictatorial. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) autoritară care își impune cu orice preț voința, asuprind pe cei din jur.

tiránic, -ă, *tiranici, -e*, adj. Care tiranizează; crud, despotic.

tiranía, *tiranii*, s.f. **1.** Formă de conducere politică din Grecia antică; (p. ext.) guvernare despotică. **2.** Caracterul a ceea ce este tiranic; comportare de tiran.

tiranizá, *tiranizez*, vb. I. Tr. A trata pe cineva în mod tiranic; a asupri, a teroriza.

tiránt, *tiranți*, s.m. Element de construcție executat din cabluri, lanțuri, bare de oțel, beton armat și folosit pentru suspendarea sau ancorarea unor elemente de construcție.

tirbușón, *tirbușoane*, s.n. Unealtă casnică de metal în formă de spirală, cu care se scot dopurile de plută de la sticle.

tirfón, *tirfoane*, s.n. Șurub folosit la fixarea pe traverse a șinelor de cale ferată.

tirighíe s.f. Tartru **(1)**.

tiroíd, -ă, *tiroide*, adj. Tiroidian; *glandă tiroidă* (și substantivat, f) = glandă endocrină, situată în partea anterioară a gîtului, ai cărei hormoni stimulează metabolismul și creșterea organismului.

tiroidián, -ă, *tiroidieni, -e*, adj. Care ține de tiroidă, privitor la tiroidă.

tiroxínă, *tiroxine*, s.f. Hormon bogat în iod, secretat de glanda tiroidă.

tirs, *tirsuri*, s.n. Toiag simbolic, împodobit cu viță de vie, cu care era înfățișat zeul Dionysos.

tísă, *tise*, s.f. Arbore rășinos cu frunze aciculare, al cărui lemn, foarte prețios, este utilizat în sculptură și în tîmplăria fină.

tisulár, -ă, *tisulari, -e*, adj. (Anat.) Care aparține țesuturilor, privitor la țesuturi.

titán[1] s.m. Element chimic răspîndit în natură sub formă de compuși, întrebuințat la fabricarea oțelurilor speciale și (sub formă de oxid) ca pigment alb în pictură.

titán[2], *titani*, s.m. Uriaș, gigant; (fig.) om excepțional, cu realizări extraordinare.

titánic, -ă, *titanici, -e*, adj. Privitor la titani[2]; cu puteri sau cu proporții de titan.

titiréz, *titirezi*, s.m. **1.** Partea inferioară, de formă conică, a fusului de tors. **2.** Mică jucărie de lemn, de os sau de metal, în formă de con cu vîrf ascuțit, care se poate roti pe o suprafață plană.

títlu, *titluri*, s.n. **1.** Calificare dobîndită de cineva în urma unor studii de specialitate. **2.** Cuvînt sau text pus în fruntea unei lucrări sau a unei părți distincte a ei, indicînd rezumativ sau sugestiv cuprinsul. **3.** Capitol sau subdiviziune într-un regulament, într-un text de lege. **4.** Act juridic constituind temeiul unui drept. **5.** *Titlu de credit* = document care reprezintă o obligație de rambursare la scadență a unei sume de bani. **6.** (Fig.) Bază legală, drept. **7.** Procent de metal nobil într-un aliaj.

titrá, *titrez*, vb. I. Tr. (Chim.) A determina, prin analiză volumetrică, concentrația unei soluții.

titrát, -ă, *titrați, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un titlu în urma absolvirii unei instituții de învățămînt superior. **2.** Adj. (Chim.; despre soluții) A cărui concentrație a fost determinată prin analiză.

titulár, -ă, *titulari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care ocupă un post sau îndeplinește o funcție cu caracter de permanență, pe baza unei numiri legale. **2.** (Jur.) (Persoană) care se bucură de un drept.

titulatúră, *titulaturi*, s.f. Titlu; mod de a se intitula.

tiv, *tivuri*, s.n. Margine a unui obiect de pînză sau de stofă, îndoită și cusută pentru a nu se destrăma.

tiva interj. (Reg.) Fugi!

tivi, *tivese*, vb. IV. Tr. A face un tiv.

tivitúră, *tivituri*, s.f. Acțiunea de a tivi; locul unde a fost tivit ceva; tiv.

tiz, -ă, *tizi, -e*, s.m. și f. Persoană care are același nume cu alta, considerată în raport cu aceasta.

tizánă, *tizane*, s.f. Băutură obținută dintr-o infuzie de plante medicinale sau de cereale.

tizíc, *tizicuri*, s.n. Un fel de turtă, de formă prismatică, făcută din baligă amestecată cu paie și folosită în trecut la țară drept combustibil sau ca material de construcție.

tîlc, *tîlcuri*, s.n. **1.** Înțeles, sens, semnificație. **2.** Fabulă, pildă, glumă exprimată alegoric.

tîlcuí, *tîlcuiesc*, vb. IV. Tr. A explica, a interpreta.

tîlhár, *tîlhari*, s.m. Persoană care săvîrșește tîlhării.

tîlhărésc, -eáscă, *tîlhărești*, adj. Privitor la tîlhari; comis de tîlhari.

tîlhărește adv. Ca tîlharii.

tîlhărîe, *tîlhării*, s.f. Furt săvîrșit prin violență sau amenințări.

tîlmáci, -e, s.m. și f. v. **tălmaci.**

tîlv, *tîlvi*, s.m. Tigvă (2).

tîmp, -ă, *tîmpi, -e*, adj. (Adesea substantivat) Tîmpit.

tîmpénie, *tîmpenii*, s.f. Lipsă de inteligență; prostie, neghiobie.

tîmpí, *tîmpesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde inteligența, a se prosti.

tîmpít, -ă, *tîmpiți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Prost, nerod, idiot.

tîmplár, *tîmplari*, s.m. Meseriaș care face mobile și alte obiecte de lemn.

tîmplă, *tîmple*, s.f. Fiecare dintre cele două părți laterale ale capului, cuprinse între ochi, urechi, frunte și obraji.

tîmplărîe, *tîmplării*, s.f. **1.** Meseria tîmplarului; obiecte lucrate de tîmplar. **2.** Atelierul tîmplarului.

tînăr, -ă, *tineri, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care este, ca vîrstă, între copilărie și maturitate; (animal) care nu a ajuns încă la maturitate. **2.** Adj. Care este caracteristic unui om sau unui animal neajuns încă la maturitate. **3.** Adj. Care a fost plantat sau a răsărit de puțină vreme; care se află la începutul dezvoltării.

tîndálă s.m. Om care nu este bun de nimic, care își pierde vremea fără rost.

tîndălí, *tîndălesc*, vb. IV. Intr. A-și pierde vremea fără rost; a lucra încet și fără spor.

tînguí, *tînguiesc*, vb. IV. Refl. A plînge văitîndu-se, a se jeli.

tînguiós, -oásă, *tînguioși, -oase*, adj. Tînguitor.

tînguitór, -oáre, *tînguitori, -oare*, adj. Care se tînguiește; (Despre sunet, glas) plin de durere, jalnic, trist.

tînjálă, *tînjeli*, s.f. Proțap la care sînt înjugați boii la plug, la grapă etc. sau cînd se prinde la car a doua pereche de boi.

tînjí, *tînjesc*, vb. IV. Intr. **1.** A se afla într-o stare de slăbiciune fizică, a fi lipsit de vlagă; (despre plante) a nu se dezvolta, a se ofili. **2.** (Fig.) A se topi de dorul cuiva, a duce dorul unui lucru.

tîrcól, *tîrcoale*, s.n. *A da tîrcoale* = a se învîrti în preajma cuiva sau a ceva.

tîrfă, *tîrfe*, s.f. Femeie de moravuri ușoare.

tîrg, *tîrguri*, s.n. **1.** Loc într-un oraș (sau la marginea unui oraș) unde se vînd (la anumite date) vite, cereale, alimente etc.; *tîrg de mostre* = tîrg la care se expun mostre pentru informarea cumpărătorilor. **2.** Activitate de vînzare-cumpărare. **3.** Oraș (mic).

tîrgovéț, -eáță, *tîrgoveți, -e*, s.m. și f. (Astăzi fam.) Persoană care locuiește într-un tîrg (3); orășean.

tîrguí, *tîrguiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A face cumpărături. **2.** Refl. A se tocmi; (p. ext.) a discuta în contradictoriu.

tîrguiálă, *tîrguieli*, s.f. **1.** Faptul de a cumpăra; (p. ext.) tocmeală. **2.** (Mai ales la pl.) Cumpărături.

tîrî, *tîrăsc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce dintr-un loc în altul un obiect greu, trăgîndu-l pe jos după sine; a lua, a duce cu sine. **2.** Refl. A merge greu, abia mișcîndu-și picioarele; a înainta sprijinindu-se pe pămînt cu genunchii, cu coatele; (despre anumite animale) a înainta prin mișcări specifice, cu trupul lipit de pămînt. **3.** Refl. (Despre obiecte transportate) A atinge pămîntul cu capătul de jos.

tîrîi, *tîrîi*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) tîrî.

tîrîș adv. **1.** Tîrînd pe jos, trăgînd după sine. **2.** Tîrîndu-se pe jos (de slăbiciune); *tîrîș-grăpiș* = cu greu, anevoie.

tîrîtór, -oáre, *tîrîtori, -oare*, adj. Care se tîrăște; *plantă tîrîtoare* = plantă a cărei tulpină se întinde pe pămînt; (substantivat, f.) reptilă.

tîrlă, *tîrle*, s.f. Loc neîmprejmuit și neacoperit, unde se odihnesc vitele sau oile în timpul pășunatului; (p. ext.) stîna cu toate dependințele ei.

tîrlíci s.m. pl. Papuci de casă, făcuți din postav sau din lînă.

tîrn, *tîrnuri*, s.n. Mătură mare, de mărăcini sau de nuiele, cu care se mătură curțile sau străzile.

tîrnăcóp, *tîrnăcoape*, s.n. Unealtă formată dintr-o bară masivă de oțel, ascuțită la un capăt și lată la celălalt, fixată într-o coadă de lemn, folosită la săpatul pămînturilor tari.

tîrnosí, *tîrnosesc*, vb. IV. Tr. A sfinți o biserică.

tîrnuí, *tîrnuiesc*, vb. IV. **1.** A mătura cu tîrnul. **2.** (Fig.) A bate zdravăn, a părui.

tîrș, *tîrși*, s.m. **1.** Copac pipernicit, nedezvoltat; (p. ext.) pădure cu astfel de copaci. **2.** Cracă stufoasă (pe care se clădesc căpițele de fîn, din care se fac îngrădituri etc.).

tîrșíi, *tîrșii*, vb. IV. Tr. A tîrî picioarele în mers; a trage după sine un lucru, tîrîndu-l pe pămînt; (refl.) a se tîrî.

tîrșíit s.n. Faptul de a (se) tîrșîi; zgomotul produs de ceva care (se) tîrșîie.

tîrtiță, *tîrtițe*, s.f. Partea posterioară a coloanei vertebrale la păsări, în care sînt înfipte penele cozii.

tîrziu, -ie, *tîrzii*, adj., adv. **1.** Adj. Care se face sau se întîmplă după ce a trecut momentul potrivit sau stabilit; (substantivat, n.) *într-un tîrziu* = după mult timp. **2.** Adj. (Despre anotimpuri sau alte unități de timp) Care s-a prelungit mult; care se apropie de sfîrșit. **3.** Adj. (Despre plante) Care se seamănă sau ajunge

la maturitate după termenul obișnuit. **4.** Adv. După ce a trecut momentul potrivit.

toácă, *toace*, s.f. **1.** Placă de lemn sau de metal pe care se bate ritmic cu unul sau cu două ciocane, pentru a se anunța serviciul religios la biserici sau la mănăstiri. **2.** Timp al zilei (dimineața sau seara) cînd se bate toaca (1) de utrenie sau de vecernie.

toalétă, *toalete*, s.f. **1.** Faptul de a se spăla, de a se găti, de a se dichisi. **2.** Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte (femeiască). **3.** Mobilă compusă dintr-o oglindă și rafturi sau sertare, unde se țin obiecte necesare îngrijirii tenului, părului etc. **4.** Closet.

toámnă, *toamne*, s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 23 septembrie (echinocțiul de toamnă) și 22 decembrie (solstițiul de iarnă); (adverbial, în forma *toamna)* în cursul acestui anotimp.

toánă[1], *toane*, s.f. **1.** Capriciu. **2.** Stare de spirit, dispoziție. **3.** Criză, izbucnire.

toánă[2], *toane*, s.f. Ocol făcut prin desfășurarea năvodului în apă (pentru a prinde peștele înconjurîndu-l).

toárce, *torc*, vb. III. **1.** Tr. A trage fibre dintr-un caier și a le răsuci cu ajutorul fusului, pentru a obține fire ce pot fi țesute. **2.** Intr. (Despre pisici) A produce un sunet continuu, asemănător cu sfîrîitul fusului.

toártă, *toarte*, s.f. **1.** Partea ieșită în afară și încovoiată în formă de arc, de care se apucă anumite obiecte. **2.** Urechea curbată a lacătului, care se petrece prin belciuge. **3.** Cerculețul cu care se prinde cercelul de ureche. Pl. și: *torți.*

toást, *toasturi*, s.n. Urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment, însoțită de ridicarea paharului; mic discurs rostit cu acest prilej.

toastá, *toastez*, vb. I. Intr. A închina un pahar în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; a ține un toast.

tóbă, *tobe*, s.f. **1.** Instrument muzical de percuție format dintr-un cilindru scurt, acoperit la ambele capete cu cîte o membrană care, prin lovire, produce sunete. **2.** Piesă cilindrică folosită pentru înfășurarea unui cablu sau a unui lanț, pentru fixarea unor organe de lucru etc.; *tobă de eșapament* = piesă tubulară la motoarele cu ardere internă, care amortizează zgomotul produs la evacuarea gazelor. **3.** Mezel preparat din bucăți mici de carne, de slănină, de mărunțaie etc. introduse în pielea care formează stomacul porcului. **4.** (La jocul de cărți) Caro.

tobogán, *tobogane*, s.n. Construcție în formă de jgheab înclinat, pe care se poate aluneca ușor și care servește ca mijloc de distracție, în special pentru copii.

tobosár, *tobosari*, s.m. **1.** Persoană care bate toba într-o orchestră sau într-o fanfară. **2.** Crainic care adună lumea, bătînd din tobă, pentru a comunica vești sau dispoziții de interes obștesc.

tobrálco s.n. Țesătură de bumbac cu dungi sau cu carouri realizate prin combinarea unor fire subțiri cu altele mai groase.

toc[1] interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură sau de o ciocănitură într-un obiect tare.

toc[2], *tocuri*, s.n. **1.** Cutie de lemn, de metal, de piele etc., în care se păstrează arme, aparate, instrumente; teacă mică de piele, sau de carton în care se păstrează ochelarii, pieptenele etc. **2.** Unealtă pentru scris cu cerneală, făcută dintr-un bețișor la care se adaptează o peniță; *toc rezervor* = stilou. **3.** Cadru fixat în zidărie, de care se prind canaturile unei uși sau ferestre.

toc[3], *tocuri*, s.n. Partea mai ridicată de pe talpa încălțămintei, care corespunde călcîiului.

tocá, *toc*, vb. I. **1.** Tr. A tăia un material în bucăți foarte mărunte; (fig.) a cheltui fără chibzuială, a risipi bani, averi. **2.** Intr. și tr. A vorbi mult și fără rost.

tocánă, *tocane*, s.f. Mîncare cu sos, făcută din bucățele de carne prăjite cu ceapă (și cu adaos de cartofi); mîncare făcută din anumite legume, prăjite cu ceapă.

tocát, -ă, *tocați, -te*, adj. Tăiat foarte mărunt.

tocátă, *tocate*, s.f. Compoziție muzicală cu caracter ritmic, sacadat, scrisă pentru un instrument sau pentru orchestră.

tócă, *toci*, s.f. **1.** Căciuliță sau pălărioară fără boruri, purtată de femei. **2.** Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, purtat de magistrați sau de avocați în exercițiul funcțiunii.

tocătór, *tocătoare*, s.n. **1.** Cuțit mare sau mașină de tocat carne, nutreț etc. **2.** Placă de lemn sau de material plastic pe care se toacă zarzavaturi, carne etc.

tocătúră, *tocături*, s.f. Carne sau alt material tocat.

toccálă, *toccli*, s.f. Faptul de a-și învăța pe dinafară lecțiile.

tocí, *tocesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre obiecte ascuțite) A se roade prin întrebuințare, a deveni mai puțin ascuțit; (tr.; fig.) a uza, a slei nervii, puterile cuiva. **2.** Tr. (Fig.) A-și însuși lecțiile în chip mecanic.

tocilár, -ă, *tocilari, -e*, subst. **1.** S.m. Persoană care se ocupă cu ascuțitul la tocilă a instrumentelor de tăiat. **2.** S.m. și f. (Fig.) Bucher.

tocílă, *tocile*, s.f. Mașină simplă formată dintr-un disc abraziv acționat printr-un mîner sau printr-o pedală, cu care se ascut instrumentele de tăiat.

tocilărie, *tocilării*, s.f. Atelierul tocilarului.

tocit, -ă, *tociți, -te*, adj. (Despre obiecte tăioase sau cu vîrf ascuțit) Care nu mai taie; care are vîrful ros, uzat.

tocitoáre, *tocitori*, s.f. Vas mare de lemn, în care se pun la fermentat fructele din care se face rachiu.

tócmai adv. **1.** Exact, precis. **2.** Abia, chiar atunci. **3.** Nu mai aproape decît... **4.** Chiar așa de...

tocmeálă, *tocmeli*, s.f. **1.** Faptul de a se tocmi, discuție purtată pentru stabilirea prețului unei mărfi. **2.** Învoială, acord.

tocmí, *tocmesc*, vb. IV. **1.** Refl. recipr. A discuta asupra prețului unei mărfi, pentru a cădea la învoială. **2.** Tr. și refl. (Pop.) A (se) angaja ca slugă, ca lucrător etc. **3.** Tr. A închiria un obiect (în special un mijloc de transport).

tógă, *togi*, s.f. Mantie lungă și largă, fără mîneci, pe care o purtau romanii.

tohoárcă, *tohoarce*, s.f. (Reg.) Cojoc mare ciobănesc, făcut din piei de oaie (cu lîna în afară).

toi s.n. Punctul culminant al unei acțiuni sau al unui fenomen în desfășurare.

toiág, *toiege*, s.n. Băț lung și drept de care se servește cineva la mers.

tólă, *tole*, s.f. Foaie de tablă tăiată la dimensiunile necesare pentru o anumită lucrare.

tolăni, *tolănesc*, vb. IV. Refl. A se lungi într-o poziție comodă (pentru a se odihni); a sta culcat, a lenevi.

tólbă, *tolbe*, s.f. **1.** Toc în care se păstrau săgețile. **2.** Geantă care se poartă atîrnată pe umăr și în care se păstrează merindele, vînatul și diferite lucruri necesare la drum, la vînătoare etc.

tolerá, *tolerez*, vb. I. Tr. A admite, a îngădui, a suporta; a trece cu vederea.

toleránt, -ă, *toleranți, -te*, adj. Care tolerează; indulgent.

toleránță, *tolcranțe*, s.f. **1.** Faptul de a tolera; atitudine îngăduitoare. **2.** Dispoziție pe care o are organismul de a suporta anumite medicamente sau substanțe. **3.** Abatere admisă de la greutatea sau volumul unui produs, de la gradul de precizie al unei piese fabricate etc.

tolnén s.n. Hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, extrasă din gudronul de huilă și folosită la prepararea unor coloranți, a unor medicamente, ca solvent etc.

tom, *tomuri*, s.n. Volum dintr-o operă de proporții mai întinse; (p. ext.) carte, operă, lucrare.

tomátă, *tomate*, s.f. Pătlăgea roșie.

tombác s.n. Aliaj de cupru cu zinc folosit la fabricarea unor sîrme, site, table etc.

tomberón, *tomberoane*, s.n. Cutie de tablă cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roți mari și folosită pentru transportul pe distanțe scurte al unor materiale, al gunoaielor etc.

tómbolă, *tombole*, s.f. Loterie organizată în anumite ocazii, la care se cîștigă diferite obiecte.

tomnátic, -ă, *tomnatici, -e*, adj. De toamnă; caracteristic toamnei; (fig., despre oameni) ajuns la vîrsta care precedă bătrînețea; *flăcău tomnatic* = bărbat matur, rămas neînsurat.

ton[1], *toni*, s.m. Pește răpitor marin înrudit cu pălămida, putînd ajunge pînă la 5 m lungime.

ton[2], *tonuri*, s.n. **1.** Sunet muzical simplu produs de un corp care vibrează; interval dintre două sunete apropiate. **2.** Inflexiune, intonație în vorbire. **3.** Notă dominantă a stilului sau a vorbirii; atmosferă specifică, rezultată din cuprinsul unei opere literare. **4.** Grad de luminozitate a unei culori; nuanță a unei culori.

tonáj, *tonaje*, s.n. **1.** Masa sau greutatea unui corp exprimată în tone. **2.** Greutate totală, exprimată în tone, care reprezintă capacitatea de încărcare a unui vehicul. **3.** Capacitatea volumetrică a unei nave, exprimată în tone de apă dezlocuită.

tonalitáte, *tonalități*, s.f. **1.** Raportul dintre sunetele unei scări muzicale și acordul ei principal; centru armonic al gamei. **2.** Ambianța cromatică specifică unei picturi.

tónă, *tone*, s.f. Multiplu al kilogramului, egal cu 1000 de kg.

tonétă, *tonete*, s.f. Gheretă sau tarabă la care se vînd, pe stradă, articole mărunte, dulciuri, răcoritoare etc.

tónic, -ă, *tonici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre anumite substanțe; adesea substantivat, n.) Care are proprietatea de a fortifica organismul. **2.** Adj. (Despre vocale sau silabe) Care poartă accentul; pe care cade accentul. **3.** S.f. (Muz.) Treapta întîi a modurilor major și minor.

tonifiánt, -ă, *tonifianți, -te*, adj. Care fortifică organismul tonic (**1**).

tonomát, *tonomate*, s.n. Aparat cu discuri muzicale care se schimbă automat prin introducerea unei fise.

tont, toántă, *tonți, toante*, adj. (Și substantivat) Prost, neghiob, nătărău.

tontorói s.n. *A juca tontoroiul* = a țopăi.

tónus, *tonusuri*, s.n. Stare permanentă de ușoară contractare a mușchilor unui organism sănătos; stare permanentă de excitație, în condiții de repaus, a centrilor nervoși.

top[1], *topuri*, s.n. Pachet de hîrtie cuprinzînd un număr fix (de obicei 1000) de coli.

top[2], *topuri*, s.n. Clasament al preferințelor pentru unele spectacole, bucăți muzicale, actori etc., pe baza punctajului oferit de public sau de specialiști.

topáz, *topaze*, s.n. Silicat natural hidratat de aluminiu cu fluor, de obicei de culoare galbenă, folosit ca piatră prețioasă.

topí, *topesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A trece sau a face ca un corp să treacă, prin încălzire, din stare solidă în stare lichidă; (refl.) a se muia (sub efectul căldurii); (tr. și refl.; pop.) a (se) dizolva în apă. **2.** Refl. A se risipi, a se estompa, a se șterge; a dispărea. **3.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-și pierde puterile, vlaga, a slăbi. **4.** Tr. A supune plantele textile unui proces de dizolvare a substanțelor care fixează fibrele de partea lemnoasă a tulpinii, ținîndu-le un timp în apă.

tópic, -ă. *topici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Ordinea cuvintelor în propoziții sau a propozițiilor în frază. **2.** S.f. Parte a sintaxei sau a stilisticii care se ocupă cu studiul topicii (**1**). **3.** Adj. Care aparține topicii, privitor la topică. **4.** Adj. (Despre nume) Care denumește locuri sau localități.

topílă, *topile*, s.f. Groapă improvizată, legată printr-un șanț de alimentare cu o sursă de apă (rîu, iaz etc.) și folosită la țară pentru a topi (**4**) tulpinile de in și de cînepă.

topít, -ă, *topiți, -te*, adj. **1.** Devenit lichid (sau moale) sub efectul căldurii. **2.** (Fig.; despre oameni) Slăbit, istovit, vlăguit. **3.** (Despre plante textile) Care a fost supus procesului de separare a fibrelor de partea lemnoasă a tulpinii.

topitór, *topitori*, s.m. Muncitor care lucrează la un cuptor pentru topirea metalelor.

topitorie, *topitorii*, s.f. Unitate industrială în care se efectuează procesul de separare, prin topire, a fibrelor textile de pe tulpinile de cînepă și de in.

topitúră, *topituri*, s.f. Material lichid obținut prin topirea unei substanțe solide.

tópliță, *toplițe*, s.f. Izvor de apă caldă; ochi de apă caldă care nu îngheață iarna.

topográf, -ă, *topografi, -e*, s.m. și f. Specialist în topografie.

topográfic, -ă, *topografici, -e*, adj. Privitor la topografie.

topografíe s.f. Știința și tehnica măsurătorilor și a calculelor făcute pentru întocmirea hărților și planurilor care reprezintă suprafețe mici ale scoarței terestre.

topometríe, *topometrii*, s.f. Tehnica executării măsurătorilor necesare în topografie.

toponím, *toponime*, s.n. Toponimic.

toponímic, -ă, *toponimici, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la toponimie. **2.** S.n. Numele propriu de oraș, de sat, de apă, de munte etc.

toponimíe, *toponimii*, s.f. **1.** Totalitatea numelor proprii de localități, de ape, de munți etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. **2.** Ramură a lingvisticii care studiază toponimia **(1)**.

topór, *topoare*, s.n. Unealtă pentru tăiat copaci, pentru despicat lemne etc., formată dintr-un corp de oțel cu tăiș, fixat într-o coadă de lemn.

toporáș, **(1)** *toporașe*, s.n., **(2)** *toporași*, s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui *topor*. **2.** S.m. (Bot.) Viorea.

toporíșcă, *toporiști*, s.f. Topor cu coadă scurtă.

toporíște, *toporiști*, s.f. Coadă de coasă, de secure sau de topor.

toptán s.n. *Cu toptanul* = cu ridicata; angro; (p. ext.) în cantități foarte mari.

topúz, *topuzuri*, s.n. Buzdugan bătut cu nestemate, care constituia, în trecut, unul dintre însemnele puterii domnești.

tor, *toruri*, s.n. **1.** Mulură cu profil convex de la baza sau de la capitelul unei coloane. **2.** Suprafață generată de un cerc ce se rotește în jurul unei axe din planul său, care nu taie cercul.

torácе s.n. **1.** Cavitate a corpului la animalele vertebrate terestre, cuprinsă între gît și abdomen, care conține principalele organe ale sistemului circulator și respirator. **2.** Segment mijlociu al corpului insectelor, de care sînt fixate picioarele.

torácic, -ă, *toracici, -e*, adj. Privitor la torace; care se află în torace.

toracoplastíe, *toracoplastii*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în rezecția unor porțiuni din coaste, pentru a putea pune în stare de repaus plămînul bolnav.

torcătór, -oáre, *torcători, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care toarce sau a cărei ocupație este torsul. **2.** S.f. Mașină sau unealtă pentru tors.

torcătorie, *torcătorii*, s.f. Filatură.

torcretáre s.f. Procedeu de preparare și de aplicare, cu ajutorul aerului comprimat, a unui mortar de ciment sau a unui beton fin în unele lucrări de construcție.

toreadór, *toreadori*, s.m. Cel care participă direct, în arenă, la o coridă.

torént, *torente*, s.n. Curs de apă temporar care apare pe povîrnișurile munților și dealurilor, în urma ploilor puternice sau după topirea bruscă a zăpezii, avînd o mare viteză și forță de eroziune.

torențiál, -ă, *torențiali, -e*, adj. (Despre ploi) Cu debit mare și cu durată scurtă.

toríd, -ă, *torizi, -de*, adj. Foarte cald, arzător, dogoritor.

tóriu s.n. Element chimic radioactiv folosit în tehnica nucleară.

tornádă, *tornade*, s.f. Vîrtej violent de vînt, cu viteză foarte mare, care cuprinde regiuni întinse.

torón, *toroane*, s.n. Grup de fire răsucite în același sens, din care se fabrică funii, cabluri etc.

toropeálă, *toropeli*, s.f. **1.** Stare de amorțeală, de somnolență. **2.** Căldură mare, arșiță.

toropí, *toropesc*, vb. IV. Tr. A ameți, a buimăci, a moleși; a copleși.

torpédo, *torpedouri*, s.n. Sistem de frînă la unele vehicule, bazat pe strîngerea osiei.

torpilá, *torpilez*, vb. I. Tr. A ataca (o navă) cu torpile, a lovi cu o torpilă; (fig.) a submina o acțiune, a o face să eșueze.

torpílă, *torpile*, s.f. **1.** Proiectil submarin cu motor propriu și cu încărcătură explozivă, care se lansează de pe o navă, din avion sau de pe coastă, pentru a distruge un vas inamic. **2.** Pește de mare, cartilaginos, lung pînă la 2 m, care poate produce descărcări electrice cu care își ucide prada.

torpilór, *torpiloare*, s.n. Navă de luptă ușoară și rapidă, echipată cu instalații de lansat torpile.

torr, *torri*, s.m. Unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur, înaltă de 1 milimetru, pe o suprafață de 1 cm^2.

tors[1] s.n. Faptul de a toarce.

tors[2], *torsuri*, s.n. Sculptură reprezentînd partea superioară a corpului omenesc, fără membre (și fără cap).

tors[3], **toársă,** *torși, toarse*, adj. (Despre materii textile) Transformat în fire.

torsádă, *torsade*, s.f. Motiv arhitectonic decorativ care imită o funie răsucită.

torsiométru, *torsiometre*, s.n. Instrument pentru determinarea deformației unei bare supuse la torsiune.

tort[1], *torturi*, s.n. Fir tors de cînepă, de in etc.; pînză de in sau de cînepă.

tort[2], *torturi*, s.n. Gen de prăjitură făcută din straturi de aluat, avînd între ele straturi de cremă, acoperite cu glazură și, de obicei, ornamentate.

torturá, *torturez*, vb. I. Tr. A supune pe cineva la cazne trupești; (despre stări sufletești) a frămînta, a chinui pe cineva.

tortúră, *torturi*, s.f. Chin, caznă; supliciu, suferință atroce.

tórță, *torțe*, s.f. Băț înfășurat la un capăt cu cîlți îmbibați cu o substanță inflamabilă, care servește la luminat, mai ales la procesiuni.

torțél s.m. (Bot.) Cuscută.

tos adj. *Zahăr tos* = zahăr sub formă de cristale mărunte.

tot, toátă, *toți, toate*, adj. nehot., pron. nehot., adv., s.n. **1.** Adj. nehot. Întreg, complet, deplin; atît cît este, cît are, cît durează: *tot satul*. **2.** Adj. nehot. Fiecare; oricare, orice: *tot omul știe asta*. **3.** Adj. nehot. (La pl.) În număr complet: *toți patru*. **4.** Pron. nehot. (La pl.) Lucrurile sau ființele care sînt de același fel sau care intră în discuție (fără să lipsească vreunul); lucrurile care formează un ansamblu; *cu toate că* = deși; *înainte de toate* = în primul rînd; mai presus de orice; (la sg.) *cu totul* = în întregime. **5.** Adv. Încă; și acuma; în continuare; și de aci înainte; neîncetat, întruna. **6.** Adv. (În fraze negative) Nici acuma; încă nu, pînă acuma nu: *tot n-a venit*. **7.** Adv. De multe ori: *ți-am tot spus*. **8.** Adv. Din ce în ce: *tot mai mult îmi place*. **9.** Adv. De asemenea, la fel: *mi-e tot atît*. **10.** Adv. Din nou, iarăși: *tot eu sînt*. **11.** Adv. Totuși. **12.** Adv. Întotdeauna, regulat. **13.** S.n. Întreg, unitate. **14.** S.n. Lucru esențial: *aici e totul* = în asta constă tot.

totál, -ă, (1) *totali, -e*, adj., **(2)** *totaluri*, s.n. **1.** Adj. Întreg, complet; deplin, desăvîrșit. **2.** S.n. Sumă rezultată dintr-o adunare; întreg rezultat din ansamblul părților; *în total* = una peste alta, împreună.

totalitár, -ă, *totalitari, -e*, adj. (Despre regimuri politice) Care aplică dictatura unei minorități, îngrădind libertățile democratice și practicînd o politică de forță și de violență.

totalitarísm s.n. Regim politic totalitar.

totalitáte, *totalități*, s.f. Numărul complet al lucrurilor sau al ființelor în discuție.

totalizá, *totalizez*, vb. I. Tr. **1.** A aduna. **2.** A întruni un număr de...

totalménte adv. În mod complet, cu totul, în întregime.

totdeaúna adv. **1.** În tot timpul, mereu, necontenit. **2.** De fiecare dată; de obicei, de regulă.

totém, *totemuri*, s.n. Simbol mitic reprezentat printr-un animal, plantă sau obiect considerat de unele triburi primitive ca strămoș, fiind venerat ca atare.

totodátă adv. În același timp.

totúna adv. La fel; *mi-e totuna* = îmi este egal.

tótuși conj. Cu toate acestea.

továl, *tovaluri*, s.n. Piele de bovine, porcine sau cabaline, din care se confecționează încălțăminte rezistentă.

tovărăș, -ă, *tovarăși, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană considerată în raport cu alta, de care este legată prin idei, aspirații, prin activitatea dusă în comun ori prin lupta pentru aceeași cauză; *tovarăș* (sau *tovarășă*) *de viață* = soț (sau soție). **2.** Asociat, părtaș.

tovărășésc, -éască, *tovărășești*, adj. Care se petrece între tovarăși, care este specific relațiilor dintre tovarăși.

tovărășíe, *tovărășii*, s.f. **1.** Relație între tovarăși, legătură bazată pe raporturi tovărășești. **2.** Asociere, întovărășire la o întreprindere (comercială).

tovărășíță, *tovărășițe*, s.f. (Înv. și pop.) Tovarășă.

tóxic, -ă, *toxici, -e*, adj. Otrăvitor.

toxicitáte s.f. Însușirea unei substanțe de a fi toxică.

toxicologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul substanțelor toxice, cu acțiunea lor asupra organismului.

toxicomán, -ă, *toxicomani, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de toxicomanie.

toxicomaníe, *toxicomanii*, s.f. Obișnuința de a consuma anumite substanțe toxice (morfină, cocaină etc.), ceea ce duce cu vremea la tulburări grave ale echilibrului fizic și psihic.

toxiinfécție, *toxiinfecții*, s.f. Infecție acută provocată de consumarea unor alimente contaminate cu diverși germeni.

toxínă, *toxine*, s.f. Substanță organică cu acțiune toxică, produsă de organisme vegetale sau animale.

trabúc, *trabucuri*, s.n. Țigară de foi.

trac[1] s.n. Stare emotivă de care sînt cuprinse unele persoane cînd apar în fața publicului (ex. artiștii pe scenă, elevii la examene).

trac[2], **-ă**, *traci, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din vechea populație a Traciei. **2.** Adj. Tracic; (substantivat, f.) limba vorbită de traci **(1)**.

tracasá, *tracasez*, vb. I. Tr. (Livr.) A plictisi, a sîcîi, a supăra pe cineva.

trácic, -ă, *tracici, -e*, adj. Care aparține Traciei sau tracilor, privitor la Tracia sau la traci.

tractá, *tractez*, vb. I. Tr. A exercita o forță de tracțiune asupra unui vehicul.

tractát, -ă, *tractați, -te*, adj. Remorcat.

tractór, *tractoare*, s.n. Autovehicul cu mare putere de tracțiune, folosit în agricultură, în silvicultură, în construcții etc., pentru a remorca utilaje, mașini agricole, vehicule etc.

tractoríst, -ă, *tractoriști, -ste*, s.m. și f. Persoană care conduce un tractor.

tracțiúne, *tracțiuni*, s.f. Operație de deplasare a unui vehicul cu ajutorul unei forțe aplicate la partea din față a vehiculului, în sensul deplasării.

tradíție, *tradiții*, s.f. Ansamblu de datini, obiceiuri, credințe care se statornicesc în cadrul

unor grupuri sociale și se transmit din generație în generație.

tradițiónál, -ă, *tradiționali, -e,* adj. Păstrat prin tradiție; existent de multă vreme.

tradiționalísm s.n. **1.** Atașament exagerat față de tradiție. **2.** Tendință de supraevaluare a elementelor tradiției, proprie spiritului conservator.

tradiționalíst, -ă, *tradiționaliști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Care respectă tradiția, care manifestă tradiționalism.

traducătór, -oáre, *traducători, -oare,* s.m. și f. Persoană care traduce dintr-o limbă în alta.

tradúce, *tradúc,* vb. III. Tr. **1.** A transpune un text (sau o frază, un cuvînt) dintr-o limbă în alta. **2.** (Fig.) A reprezenta, a exprima (prin mijloace artistice). **3.** (Fig.) A înfăptui, a pune în practică.

tradúcere, *traduceri,* s.f. Acțiunea de *a traduce;* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta.

traductór, *traductoare,* s.n. Dispozitiv care transformă o mărime de o anumită natură (viteză, presiune etc.) într-o mărime de altă natură.

trafic, *traficuri,* s.n. **1.** Frecvența operațiilor de transport efectuate în condiții date și într-un anumit interval de timp. **2.** Comerț ilicit; *trafic de influență* = primirea ori pretinderea de bani sau de alte foloase de către o persoană care are influență asupra unui funcționar, pentru a-l determina să facă (sau să nu facă) un act care intră în atribuțiile sale de serviciu.

trafică, *trafichez,* vb. I. Intr. A face comerț ilicit.

traficánt, -ă, *traficanți, -te,* s.m. și f. Persoană care face comerț ilicit.

traforáj, *traforaje,* s.n. Decupare a unei piese sau a unei figuri ornamentale dintr-o placă subțire de lemn, cu ajutorul unui ferăstrău special.

trăge, *trag,* vb. III. **1.** Tr. A face efortul de a mișca un lucru pentru a-l da la o parte sau pentru a-l transporta în alt loc; a duce, a tîrî după sine; (cu complementul clopotul) a face să sune. **2.** Tr. și intr. (Despre animale de tracțiune) A duce după sine un vehicul. **3.** Tr. A pune pe sine (sau a scoate de pe sine) un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte. **4.** Intr. A avea greutatea de..., a cîntări. **5.** Tr. *A trage pe roată* = a omorî cu ajutorul roții de tortură. **6.** Tr. A opri un vehicul sau o ambarcație într-un anumit loc. **7.** Intr. A se opri undeva, spre a fi găzduit; a mînea. **8.** Intr. A se îndrepta spre un scop, spre îndeplinirea unei dorințe. **9.** Refl. A se da la o parte. **10.** Tr. A pătimi, a îndura; a suporta consecințele unui fapt. **11.** Tr. A lua, a scoate, a smulge: *trage sabia din teacă.* **12.** Intr. *A trage cu urechea* = a asculta pe furiș. **13.** Tr. *A-și trage sufletul* = a respira greu. **14.** Intr. (Despre sobe) A avea tiraj; (impers.) *trage* = e curent. **15.** Tr. A desena o linie, un contur. **16.** Tr. A da lovituri; a bate; (intr.) a descărca o armă. **17.** Tr. (În diverse procese de muncă) *a trage la rindea; a trage la tipar* = a tipări. **18.** Tr. A face un lucru din plin: *a trage un pui de somn.* **19.** Refl. A descinde din..., a-și avea originea de la...

tragedián, -ă, *tragedieni, -e,* s.m. și f. Actor de tragedie.

tragedíe, *tragedii,* s.f. **1.** Specie a genului dramatic în care personaje de o mare forță a pasiunilor sînt angajate în conflicte puternice, ajungînd la un deznodămînt de obicei fatal. **2.** (Fig.) Întîmplare zguduitoare, nenorocire mare.

trágere, *trageri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a trage; tragere la sorți* = alegere, desemnare decisă prin sorți. **2.** Descărcare a unei arme de foc; *tragere la țintă* = tragere executată asupra unei ținte.

trágic, -ă, *tragici, -e,* adj. Care se referă la tragedie; (fig.) zguduitor, jalnic; (substantivat, n.) categorie a esteticii exprimînd un conflict al cărui deznodămînt este înfrîngerea sau pierderea unor valori umane.

tragicomedíe, *tragicomedii,* s.f. **1.** Specie a genului dramatic în care tragicul și comicul sînt îmbinate în aceeași structură, deznodămîntul fiind fericit. **2.** (Fig.) Întîmplare care prezintă un amestec de elemente tragice și elemente comice.

tragicómic, -ă, *tragicomici, -e,* adj. Referitor la tragicomedie; care este totodată tragic și comic.

tragísm s.n. Caracter grav, tragic; situație tragică.

traheál, -ă, *traheali, -e,* adj. Privitor la trahee; care aparține traheii.

trahée, *trahei,* s.f. **1.** Segment cartilaginos al căilor respiratorii la oameni și animale, cuprins între laringe și bronhii, prin care trece aerul în plămîni. **2.** Fiecare dintre tubulețele chitinoase care formează organele de respirație la insecte. **3.** Fiecare dintre vasele capilare prin care circulă apa și sărurile minerale la plante.

traheíță s.f. Inflamație a traheii.

trahít s.n. Rocă vulcanică de formație recentă, folosită ca piatră de construcție.

trahóm s.n. Conjunctivită granuloasă. Var.: **trahómă** s.f.

trahómă s.f. v. **trahom.**

trai s.n. **1.** Viață, existență. **2.** Viață bună, îmbelșugată.

traiéct, *traiecte,* s.n. Traiectorie; traseu.

traiectórie, *traiectorii,* s.f. Drumul parcurs în spațiu de un corp în mișcare.

tráilă, *traile,* s.f. Pod plutitor care se deplasează de-a lungul unui cablu.

tráinic, -ă, *trainici, -e,* adj. Care durează mult; solid, rezistent.

tráistă, *traiste,* s.f. **1.** Sac mic de pînză groasă, de piele etc., prevăzut cu baiere, care se poartă agățat (pe umeri) și în care se păstrează sau se transportă diverse lucruri (mai ales merinde). **2.** Sac de pînză din care li se dă cailor ovăz. **3.** *Traista-ciobanului* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori mici, albe, cu frunzele crestate, folosită ca plantă medicinală.

trámă, *trame*, s.f. **1.** Fir de mătase întrebuințat în urzeala sau în bătătura unei țesături. **2.** (Fig.) Intrigă, uneltire; complot.

trambalá, *trambalez*, vb. I. Refl. și tr. (Fam.) A (se) duce sau a (se) muta de colo pînă colo (fără rost).

trambulínă, *trambuline*, s.f. Instalație prevăzută cu un postament ridicat la o anumită înălțime, de pe care se execută sărituri artistice în apă; instalație în forma unei pante, servind la executarea săriturilor cu schiurile.

tramcár, *tramcare*, s.n. Vehicul tras de cai, folosit odinioară, în orașe, pentru transportul în comun.

tramvái, *tramvaie*, s.n. Mijloc de transport urban în comun, constînd din vagoane care circulă pe șine, cu tracțiune electrică.

tranchét, *tranchete*, s.n. Bară de lemn care servește la amortizarea izbiturii corpului navei la acostare.

tranchilizánt, -ă, *tranchilizanți, -te*, adj., s.n. (Medicament) care liniștește, care relaxează.

trandafír, *trandafiri*, s.m. **1.** Denumire dată unor specii de plante din familia rozaceelor, cu flori de diferite culori, plăcut mirositoare, folosite în industria parfumurilor; *trandafir sălbatic* = măceș; *lemn de trandafir* = lemnul unui arbore din America de Sud, din care se fac mobile de lux. **2.** Cîrnat de porc, preparat cu usturoi și cu mult piper.

trandafíriu, -ie, *trandafirii*, adj. De culoare roz.

trans- Element de compunere cu sensul „dincolo", „peste", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

transatlántic, *transatlantice*, s.n. Vapor care traversează Oceanul Atlantic, efectuînd transportul între Europa și America.

tránsă, *transe*, s.f. Stare de hipnoză în care individul se află total sub influența hipnotizatorului.

transbordá, *transbordez*, vb. I. Tr. A transporta mărfurile sau pasagerii dintr-un tren în altul ori de pe o navă pe alta; (intr.) a schimba trenul sau alt vehicul cînd circulația s-a întrerupt într-un anumit loc.

transbordór, *transbordoare*, s.n. **1.** Platformă mobilă la nivelul unei căi ferate, cu ajutorul căreia se trec vagoanele de pe o linie pe alta, acolo unde cele două linii nu au legătură directă. **2.** Navă care servește la transbordarea mărfurilor sau a călătorilor.

transcarpátic, -ă, *transcarpatici, -e*, adj. Care se află dincolo de munții Carpați (în raport cu Muntenia și cu Moldova).

transcendént, -ă, *transcendenți, -te*, adj. **1.** (În filozofia medievală). Ceea ce depășește limitele sau nivelul unui domeniu dat; ceea ce nu aparține unei clase de obiecte, ci presupune un principiu exterior și superior acesteia; (la Kant) ceea ce este dincolo de lumea empirică. **2.** (Mat.) *Număr transcendent* = număr care nu poate fi rădăcina unui polinom cu coeficienți raționali.

transcendentál, -ă, *transcendentali, -e*, adj. (În filozofia lui Kant) Care se referă la formele aprioric ale cunoașterii; care este deasupra lumii reale, dincolo de orice experiență posibilă.

transcendénță s.f. Însușirea de a fi transcendent.

transcríe, *transcriu*, vb. III. Tr. **1.** A copia un text, a-l scrie din nou, fără modificări. **2.** A înscrie elementele esențiale ale unui act juridic într-un registru special. **3.** A prelucra o bucată muzicală pentru a putea fi cîntată de alt instrument sau de altă voce decît cea pentru care a fost scrisă inițial.

transcríere, *transcrieri*, s.f. Acțiunea de *a transcrie*; *transcriere fonetică* = scrierea unui cuvînt sau a unui text cu ajutorul unui alfabet special sau al unui alfabet existent și al unor semne speciale, pentru a putea fi reconstituită pronunțarea reală.

transcripție, *transcripții*, s.f. **1.** Transcriere. **2.** Faptul de a transcrie un act juridic într-un registru special.

transductór, *transductoare*, s.n. (Telec.) Dispozitiv folosit pentru transformarea energiei primite de la un sistem tehnic în energie de o altă formă, cedată altui sistem.

transdanubián, -ă, *transdanubieni, -e*, adj. Care se află dincolo de Dunăre.

transfér, *transferuri*, s.n. **1.** Faptul de a (se) transfera; (jur.) *transfer de drepturi* = transmisiune de drepturi. **2.** (Telm.) Transmitere de energie de la un sistem la altul.

transferá, *transfér*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) muta de la o instituție la alta, de la o unitate la alta. **2.** Tr. A transmite un drept de la o persoană la alta. **3.** Tr. (Tehn.) A face un transfer (2).

transfigurá, *transfigurez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) schimba expresia, înfățișarea.

transfigurát, -ă, *transfigurați, -te*, adj. Schimbat la față (sub impresia unei emoții).

transformá, *transfórm*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) schimba înfățișarea, aspectul, forma, caracterul; a (se) schimba, a (se) preface. **2.** Tr. (Chim., fiz.) A efectua o transformare.

transformáre, *transformări*, s.f. Acțiunea de *a (se) transforma*; (chim., fiz.) ansamblu de stări succesive prin care trece un sistem fizicochimic cînd una sau mai multe dintre mărimile ce îl caracterizează se modifică.

transformatór, -oáre, *transformatori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care transformă. **2.** S.n. Aparat sau instalație cu ajutorul căreia energia unui sistem fizic sau tehnic se transformă în energia altui sistem; *transformator electric* = aparat care transformă un curent alternativ de o anumită tensiune în curent alternativ de altă tensiune.

transformísm s.n. Concepție după care speciile de plante și de animale sînt într-un continuu proces de transformare; evoluționism.

transfúg, *transfugi*, s.m. Persoană care își părăsește în mod ilegal patria.

transfúzie, *transfuzii*, s.f. Metodă de tratament biologic constînd din administrarea pe

cale intravenoasă a unei cantităţi de sînge recoltat de la un donator.

transhumánt, -ă, *transhumanţi, -te,* adj. Care practică transhumanţa.

transhumánţă, *transhumanţe,* s.f. Deplasare periodică a păstorilor cu turmele de oi, vara de la şes la munte şi iarna de la munte la şes.

transilván, -ă, *transilvani, -e,* adj. Transilvănean.

transilvăneán, -ă, *transilvăneni, -e,* s.m. şi f., adj. 1. S.m. şi f. Persoană (originară) din Transilvania; ardelean. 2. Adj. Care aparţine Transilvaniei sau populaţiei ei; privitor la Transilvania sau la populaţia ei; ardelean, ardelenesc.

transilvăneáncă, *transilvănence,* s.f. Femeie (originară) din Transilvania.

transistór s.n. v. **tranzistor.**

translatór, -oáre, *translatori, -oare,* s.m. şi f. Traducător oficial, ataşat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc.

transláţie, *translaţii,* s.f. Deplasare a unei figuri sau a unui corp astfel încît toate punctele figurii sau ale corpului să se mişte de-a lungul unor traiectorii paralele, parcurgînd distanţe egale.

translucíd, -ă, *translucizi, -de,* adj. (Despre unele corpuri) Care lasă lumina să treacă fără a permite să se distingă contururile sau detaliile obiectului.

transmigráţie, *transmigraţii,* s.f. Concepţie religioasă potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece după moarte în alt corp.

transmisíbil, -ă, *transmisibili, -e,* adj. Care poate fi transmis.

transmísie s.f. v. **transmisiune.**

transmisiúne, *transmisiuni,* s.f. 1. Faptul de a transmite; trecere a energiei, a radiaţiilor, a undelor etc. de la un sistem la altul. 2. Ansamblul organelor cu ajutorul cărora se transmite mişcarea sau energia de la un organ de maşină la altul. 3. Trimitere de semnale de la un post emiţător de telegrafie, telefonie sau radiocomunicaţii, în scopul recepţionării lor. 4. (Mil.) *Trupe de transmisiuni* = trupe specializate în executarea legăturilor prin telefon, radio etc. 5. (Jur.) *Transmisiune de drepturi* = trecere a unor drepturi, prin act juridic sau prin efectul legii, de la o persoană la alta. Var.: **transmísie** s.f.

transmite, *transmít,* vb. III. Tr. 1. A trimite sau a comunica ceva prin intermediul unei persoane, printr-o scrisoare etc.; a face să ajungă la altul, a propaga. 2. A comunica printr-un post de radio sau de telegraf. 3. (Jur.) A face o transmisiune de drepturi. 4. A comunica o mişcare de la un organ de maşină la altul.

transmiţătór, -oáre, *transmiţători, -oare,* adj., s.n. 1. Adj. Care transmite. 2. S.n. Aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice.

transoceánic, *transoceanice,* s.n. Navă comercială de mare tonaj, folosită pentru transporturi între două porturi situate de o parte şi de alta a unui ocean.

transparént, -ă, *transparenţi, -te,* adj., s.n. 1. Adj. Prin care se poate vedea clar; care permite să se distingă conturul şi detaliile obiectelor; care poate fi străbătut de o radiaţie fără ca aceasta să fie absorbită sau difuzată. 2. Adj. (Fig.) Care poate fi uşor înţeles sau ghicit. 3. S.n. Foaie de hîrtie liniată cu linii groase, care se aşază sub hîrtia de scris pentru a înlesni scrierea în rînduri drepte.

transparénţă, *transparenţe,* s.f. Însuşirea de a fi transparent.

transperánt, *transperante,* s.n. Stor.

transpirá, *transpir,* vb. I. Intr. 1. A secreta şi a elimina sudoarea prin porii pielii; (despre plante) a elimina apă sub formă de vapori. 2. (Fig., fam.; despre ştiri, fapte) A începe să fie cunoscut, a se face auzit.

transpiráţie, *transpiraţii,* s.f. Faptul de a transpira; sudoare; vapori de apă eliminaţi de către plante.

transplánt, *transplanturi,* s.n. Fragment de ţesut sau organ luat din corp şi grefat în altă parte a corpului sau în alt organism.

transplantá, *transplantez,* vb. I. Tr. 1. A scoate o plantă din pămînt, din răsadniţă sau din pepinieră şi a o planta în alt loc; a răsădi. 2. (Med.) A face un transplant.

transpórt, *transporturi,* s.n. 1. Faptul de a transporta; totalitatea lucrurilor sau a persoanelor transportate la un moment dat împreună. 2. (La pl.) Ramură a economiei naţionale, care are ca obiect transportarea produselor de la producători la consumatori, precum şi deplasarea persoanelor, cu ajutorul unor vehicule destinate acestui scop.

transportá, *transpórt,* vb. I. 1. Tr. A deplasa (cu un vehicul) lucruri sau persoane dintr-un loc în altul. 2. Refl. A se duce la faţa locului (pentru o constatare judiciară, pentru o anchetă etc.). 3. Tr. (Fig.) A aduce pe cineva într-o stare de uitare de sine, în urma unei emoţii puternice, a unei mari bucurii.

transportábil, -ă, *transportabili, -e,* adj. Care poate fi (uşor) transportat.

transportát, -ă, *transportaţi- te,* adj. 1. Stăpînit de entuziasm, de o mare plăcere. 2. Dus pe gînduri, absent.

transportór, -oáre, *transportori, -oare,* adj., s.n. 1. Adj. Care transportă. 2. S.n. Aparat sau instalaţie pentru transportul continuu al materialelor, la distanţe mici, prin intermediul unor jgheaburi sau cupe montate pe o bandă rulantă.

transpúne, *transpún,* vb. III. 1. Tr. A schimba dintr-un loc în altul, dintr-o situaţie în alta; (fig.) a da expresie, a reda în scris, pe scenă, pe ecran. 2. Tr. A transcrie sau a executa o compoziţie muzicală în altă tonalitate decît aceea în care a fost scrisă. 3. Refl. (Fig.) A se strămuta cu gîndul în altă situaţie sau în alt timp.

transsubstanţiáţiúne s.f. Schimbare a unei substanţe în alta; (în religia creştină) prefacerea simbolică a pîinii şi a vinului din cuminecătură în trupul şi sîngele lui Iisus Hristos.

transuránic, -ă, *transuranici, -e*, adj. (Despre elemente chimice) Care are numărul atomic mai mare decît cel al uraniului.

transvazá, *transvazez*, vb. I. Tr. A muta un lichid sau un material pulverulent dintr-un vas în altul.

transversál, -ă, *transversali, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care are direcţia perpendiculară pe lungimea unui corp sau a unei suprafeţe. **2.** S.f. Dreaptă care taie o figură dată.

tranşá, *tranşez*, vb. I. Tr. **1.** A rezolva repede şi definitiv o dificultate, un conflict etc. **2.** A separa carnea de consum în porţiuni după sorturi şi calitate.

tranşánt, -ă, *tranşanţi, -te*, adj. Care nu admite contraziceri; categoric, hotărît.

tránşă, *tranşe*, s.f. Fiecare dintre părţile în care este divizat un lucru sau un grup de lucruri ce trebuie produse ori distribuite în rate succesive.

tranşée, *tranşee*, s.f. Şanţ (cu parapete şi locaşe de tragere) folosit în război ca adăpost împotriva gloanţelor inamicului.

tranzácţie, *tranzacţii*, s.f. Înţelegere între partenerii unei operaţii economice, comerciale etc., cuprinzînd condiţiile de efectuare a ei.

tranzistór, *tranzistoare*, s.n. Element electronic de circuit alcătuit dintr-un cristal semiconductor, care are proprietăţi şi utilizări asemănătoare cu ale tuburilor electronice; (p. ext.) aparat de radio portativ cu asemenea elemente. Pl. şi: *tranzistori* s.m. Var.: **transistór** s.n.

tránzit, *tranzituri*, s.n. **1.** Trecere de persoane sau de mărfuri dintr-o ţară în alta prin teritoriul unei a treia ţări. **2.** Trecere a unui tren printr-o staţie de cale ferată sau printr-o ţară cu opriri numai pentru încrucişări sau pentru schimbări de direcţie; *în tranzit* = în trecere.

tranzitív, -ă, *tranzitivi, -e*, adj. (Despre verbe) A cărui acţiune se răsfrînge direct asupra unui obiect.

tranzitóriu, -ie, *tranzitorii*, adj. Care face trecerea de la o stare la alta; de tranziţie.

tranzíţie, *tranziţii*, s.f. Trecere de la o stare sau de la o situaţie la alta; *de tranziţie* = de trecere, provizoriu.

trap s.n., interj. **1.** S.n. Mersul în fugă al calului (cu viteză mijlocie, între pas şi galop); zgomotul făcut de un cal care merge în acest fel. **2.** Interj. Cuvînt care imită mersul la trap (1) al cailor.

trápă, *trape*, s.f. **1.** Capac sau uşă orizontală, cu care se închide o deschizătură în puntea unei nave, în podeaua unei scene etc. **2.** Acoperămînt aşezat peste o capcană pentru prins animale.

trapéz, *trapeze*, s.n. **1.** Patrulater cu două laturi paralele, numite baze. **2.** Aparat pe care se execută exerciţii de gimnastică acrobatică, fiind format dintr-o bară orizontală legată la extremităţi cu două frînghii fixate în plafon sau de o grindă.

trapezoidál, -ă, *trapezoidali, -e*, adj. Care are forma unui trapez (1).

trapíst s.n. Brînză fabricată după un procedeu special de fermentare.

tras, -ă, *traşi, -se*, adj. (Despre faţă) Slab (din cauza unei boli, a oboselii etc.).

trasá, *trasez*, vb. I. Tr. **1.** A însemna pe o suprafaţă linia sau desenul unui plan, al unei figuri geometrice, al unui drum etc.; a însemna pe o piesă brută conturul suprafeţelor de prelucrat. **2.** A da directive în vederea unei acţiuni, a unei activităţi.

traséu, *trasee*, s.n. **1.** Drum pe care îl parcurge un vehicul, un călător etc.; linie urmată de un drum sau de o cale ferată; parcurs marcat, pe care trebuie să-l străbată concurenţii într-o probă sportivă. **2.** Traiectorie.

trasór, *trasoare*, s.n. **1.** Unealtă formată dintr-un ac de oţel fixat într-un mîner, cu care se trasează conturul unei piese de prelucrat. **2.** Proiectil care lasă o dîră luminoasă în urma sa, marcînd astfel traiectoria. **3.** Izotop radioactiv al unui element, care permite urmărirea circulaţiei sale într-un sistem oarecare.

tratá, *tratez*, vb. I. **1.** Tr. A se purta cu cineva într-un anumit fel. **2.** Tr. A oferi cuiva mîncare sau băutură. **3.** Tr. şi refl. A (se) supune unui tratament medical. **4.** Tr. A supune un material sau o substanţă unui tratament chimic, termic etc.; a supune seminţele acţiunii unor agenţi care distrug germenii bolilor. **5.** Tr. A expune (oral sau în scris) o problemă ştiinţifică, literară etc.; a discuta cu cineva o problemă, pentru a ajunge la o înţelegere.

tratamént, *tratamente*, s.n. **1.** Totalitatea mijloacelor de îngrijire medicală. **2.** Ansamblu de operaţii efectuate asupra unui material, pentru a obţine modificări fizico-chimice în structura lui. **3.** Atitudine, comportare faţă de cineva.

tratát, *tratate*, s.n. **1.** Înţelegere încheiată între două sau mai multe state, prin care se creează, se modifică sau se sting drepturi şi obligaţii în relaţiile dintre ele. **2.** Lucrare de specialitate în care sînt expuse principiile de bază ale unei discipline.

tratatíve s.f. pl. Acţiuni care pregătesc încheierea unui tratat sau rezolvarea unui diferend între două sau mai multe state; discuţii între două sau mai multe părţi interesate, cu scopul de a se ajunge la un acord; negocieri.

tratáţie, *trataţii*, s.f. Faptul de a servi oaspeţilor mîncare sau băutură; mîncarea sau băutura servită.

trátă, *trate*, s.f. Cambie prin care o persoană dispune unui debitor al său să plătească o sumă de bani unei alte persoane, la data şi locul stabilite.

traul, *traule*, s.n. Năvod de mari dimensiuni, destinat pescuitului marin.

tráuler, *traulere*, s.n. Navă maritimă de pescuit, echipată cu traule.

traumátic, -ă, *traumatici, -e*, adj. Care se referă la traumatism; de natura traumatismului.

traumatísm, *traumatisme*, s.n. Nume generic dat leziunilor produse în urma unei lovituri, a unei tăieturi etc.; *traumatism psihic* = tulburare, suferinţă psihică provocată de un factor extern.

tráumă, *traume,* s.f. Traumatism.

travăliu, *travalii,* s.n. **1.** (Livr., ieșit din uz) Lucru, muncă. **2.** Perioada cuprinsă între apariția durerilor de naștere și expulzarea fătului din uter.

traversá, *traversez,* vb. I. Tr. **1.** A trece de pe o parte a unui drum, a unui loc etc. pe partea ocalaltă. **2.** A străbate de-a curmezișul (țări, munți etc.).

travérsă, *traverse,* s.f. Piesă de lemn, de beton armat sau de metal care se așază transversal sub șinele de cale ferată și de care acestea se fixează prin șuruburi.

travertín s.n. Tuf calcaros care se poate lustrui ca marmura, fiind folosit ca piatră de construcție.

travestí[1], *travestiuri,* s.n. Termen care desemnează rolurile interpretate de actori de sex opus personajului.

travestí[2], *travestesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) deghiza.

trădá, *trădez,* vb. I. **1.** Tr. A înșela în mod voit și cu perfidie încrederea cuiva; (jur.) a săvîrși o trădare. **2.** Tr. (Fig.; despre facultăți fizice sau psihice) A nu mai funcționa (bine). **3.** Tr. și refl. A (se) da de gol.

trădáre, *trădări,* s.f. Acțiunea de *a (se) trăda;* (jur.) faptul de a intra în legătură cu o putere străină, înlesnindu-i acesteia atentarea la unitatea, suveranitatea sau independența statului.

trădătór, -oáre, *trădători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care trădează.

trăgáci, *trăgace,* s.n. Piesă din mecanismul unei arme de foc, pe care se apasă cu degetul pentru a declanșa percutorul și a descărca arma.

trăgătór, -oáre, *trăgători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. (Despre vite) De tracțiune. **2.** S.m. și f. Persoană care trage cu o armă de foc. **3.** S.m. Persoană care emite o tratăt. **4.** S.f. Șleau la hamuri. **5.** S.f. Un fel de scăunel cu o deschizătură în care se bagă călcîiul, pentru a scoate cizma din picior. **6.** S.f. Fiecare dintre cele două curele care leagă scările de șa. **7.** S.n. Instrument folosit în desenul tehnic pentru a trage linii cu tuș.

trăí, *trăiesc,* vb. IV. Intr. **1.** A fi în viață, a viețui, a exista; a dura, a dăinui. **2.** A-și duce traiul, a-și petrece viața. **3.** A-și consacra viața unui scop. **4.** A conviețui cu cineva; (fam.) a avea relații extraconjugale cu cineva. **5.** A-și cîștiga existența, a-și procura cele necesare traiului. **6.** A locui, a fi stabilit undeva. **7.** (Fig.) A participă cu însuflețire, cu elan la ceva; a simți cu intensitate.

trăinicíe s.f. Însușirea de a fi trainic, de a dura.

trăire s.f. **1.** Faptul de *a trăi.* **2.** Proces sufletesc, fenomen al vieții interioare; experiență sufletească determinată.

trăirism s.n. Curent irațional ist din filozofia românească dintre cele două războaie mondiale, care proclama primatul „vieții" asupra rațiunii și opunea cunoașterii logice „trăirea" mistică, cultivînd sentimentul disperării, al neantului.

trăncăneálă, *trăncăneli,* s.f. Acțiunea de a trăncăni; vorbărie, sporovăială, flecăreală.

trăncăní, *trăncănesc,* vb. IV. Intr. și tr. A vorbi mult și fără rost, a îndruga vrute și nevrute.

trăpáș, *trăpași,* s.m. Cal antrenat pentru mersul la trap; cal de soi care merge la trap cu viteză mare.

trăsătúră, *trăsături,* s.f. **1.** Contur, linie caracteristică a figurii unei persoane. **2.** (Fig.) Aspect al caracterului, al personalității cuiva sau al unei opere, al unei activități, al unei epoci. **2.** Linie trasă pe hîrtie dintr-o singură mișcare.

trăsnáie, *trăsnăi,* s.f. Năzbîtie, poznă; idee năstrușnică.

trăsnet, *trăsnete,* s.n. Descărcare electrică între un nor și un obiect de pe pămînt.

trăsni, *trăsnesc,* vb. IV. **1.** Intr. impers. A cădea trăsnete. **2.** Tr. A lovi pe cineva (sau ceva) trăsnetul; (fam.) a da cuiva o lovitură puternică. **3.** Intr. (Fig.) A-și manifesta mînia strigînd, vociferînd. **4.** Intr. (Despre arme de foc) A se descărca cu zgomot, a bubui.

trăsnit, -ă, *trăsniți, -te,* adj. (Și substantivat) Zănatic, nebun; năstrușnic, extravagant.

trăsúră, *trăsuri,* s.f. Vehicul cu arcuri pe patru roți, tras de cai și întrebuințat la transportul persoanelor.

trăsurícă, *trăsurici,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *trăsură;* trăsură ușoară (cu două roți). **2.** Cărucior pentru copiii mici.

treábă, *treburi,* s.f. **1.** Îndeletnicire, ocupație; activitate, muncă. **2.** Chestiune, problemă; interes, afacere. **3.** (Înv.; la pl., în forma *trebi*) Interese de stat. Pl. și: *trebi.*

treácăt s.n. Faptul de a trece; *în treacăt* = în trecere, în fugă; pe scurt; superficial.

treanca-fleánca s.f. Pălăvrăgeală, vorbe goale.

treápăd s.n. Trap; zgomot produs de mersul unui cal în trap.

treáptă, *trepte,* s.f. **1.** Fiecare dintre elementele cu suprafețe înguste *orizontale* care alcătuiesc scara la o clădire. **2.** (Fig.) Grad, nivel. **3.** (Fig.) Categorie socială; rang.

trease, *treascuri,* s.n. Tun mic, primitiv, folosit în trecut pentru a produce jocuri de artificii.

treaz, -ă, *treji, -ze,* adj. **1.** Care nu doarme. **2.** Care nu este beat. **3.** (Fig.) Atent, vigilent.

trebăluí, *trebăluiesc,* vb. IV. Intr. și tr. A face tot felul de treburi mărunte pe lîngă casă.

trebuí, pers. 3 *trébuie,* vb. IV. **1.** Intr. A avea (sau a fi) nevoie de ceva. **2.** Tr. unipers. și impers. Este necesar să..., se cere să... **3.** Tr. unipers. și impers. A fi probabil sau posibil, a fi de presupus.

trebuincíos, -oásă, *trebuincioși, -oase,* adj. Necesar; folositor, util; de trebuință.

trebuínță, *trebuințe,* s.f. Nevoie, necesitate; *de trebuință* = necesar, util.

trecătór, -oáre, *trecători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. Care trece repede; care este în trecere, care nu se oprește mult *într-un* loc. **2.** S.m. și f. Pieton; drumeț, călător. **3.** S.f. Loc de trecere; drum îngust printre munți; pas.

trécе, *trec,* vb. III. **1.** Intr. (Despre oameni, animale, vehicule etc.) A merge fără a se opri (printr-un anumit loc sau prin dreptul cuiva

ori a ceva); a străbate un loc; a se îndrepta într-o anumită direcție sau spre o anumită țintă; a fi în trecere pe undeva; (despre drumuri, ape curgătoare etc.) a avea traseul sau cursul prin... **2.** Intr. A merge mai departe, lăsînd în urmă. **3.** Intr. A se abate undeva sau pe la cineva. **4.** Tr. A păși peste un obstacol. **5.** Tr. A transporta ceva sau pe cineva dincolo de... **6.** Intr. A păși peste ceva călcînd în picioare, zdrobind. **7.** Intr. A atinge un obiect cu o mișcare ușoară de alunecare pe suprafața lui; *a trece cu vederea* = a ierta o greșeală, a da uitării. **8.** Intr. A se îndrepta spre o nouă îndeletnicire; a-și îndrepta atenția spre altceva. **9.** Tr. A da, a transmite; (intr.) a fi transmis (din mînă în mînă). **10.** Tr. A înregistra (într-o rubrică, într-un catalog); a repartiza pe cineva undeva. **11.** Tr. A susține cu succes un examen, o probă. **12.** Tr. A supune unei operații de cernere, de filtrare, de strecurare. **13.** Intr. (Despre unități de timp) A se scurge, a se desfășura. **14.** Intr. A dispărea, a înceta să mai existe, să mai acționeze; (refl., despre foc) a nu mai arde, a se stinge. **15.** Intr. A depăși o anumită cantitate, măsură, valoare etc. **16.** Intr. (Despre oameni) A depăși o anumită vîrstă; (refl.) a-și pierde vigoarea, a îmbătrîni. **17.** Tr. și intr. A-și petrece timpul, viața. **18.** Refl. (Despre plante) A se ofili; (despre fructe) a fi prea copt. **19.** Refl. (Despre alimente) A se consuma; (despre mărfuri) a avea căutare, a se vinde. **20.** Intr. A fi considerat drept...

trécere, *treceri*, s.f. **1.** Faptul de *a trece*; *în trecere* = în fugă. **2.** Loc pe unde se poate trece; amenajare făcută într-un loc pentru a permite unui vehicul să treacă peste (sau pe sub) un obstacol. **3.** Considerație sau influență de care se bucură cineva; *a avea trecere* = a fi luat în seamă; (despre mărfuri) a avea căutare.

trecút[1] s.n. **1.** Timpul care s-a scurs; întîmplări, fapte, starea de lucruri din acel timp. **2.** (Gram.) Timp al verbelor care exprimă o acțiune săvîrșită înainte de momentul vorbirii.

trecút[2], **-ă,** *trecuți, -te*, adj. **1.** Din trecut, de demult; vechi, dispărut. **2.** (Despre unități de timp) Anterior momentului prezent. **3.** Îmbătrînit; (despre plante) ofilit, veștejit.

trefilá, *trefilez*, vb. I. Tr. A trece un metal printr-o filieră pentru a obține o sîrmă.

tréflă, *trefle*, s.f. **1.** Culoare la cărțile de joc reprezentată printr-un semn de culoare neagră, în forma frunzei de trifoi. **2.** Găitan în formă de frunză de trifoi, cusut la unele haine.

trei num. card. Număr natural situat între doi și patru; (cu valoare de num. ord.): *volumul trei*.

tréier s.n. Treierat.

treierá, *tréier*, vb. I. Tr. A separa boabele de cereale de restul plantei (cu ajutorul combinei sau al batozei).

treierát s.n. Faptul de a treiera; timpul cînd se treieră.

treierătoáre, *treierători*, s.f. Batoză de păioase.

treieríș, *treierișuri*, s.n. Treierat.

tréilea tréia, num. ord. Care se află între al doilea și al patrulea.

tréiler, *treilere*, s.n. Remorcă pentru transportul de obiecte grele.

treime, *treimi*, s.f. A treia parte dintr-un întreg.

tréisprezece num. card. Număr natural situat între doisprezece și paisprezece.

tréisprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al doisprezecelea și al paisprezecelea.

treizéci num. card. Număr natural situat între douăzeci și nouă și treizeci și unu.

treizécilea, -zécea num. ord. Care se află între al douăzeci și nouălea și al treizeci și unulea.

trematód, *trematode*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi paraziți, avînd ca organe de fixare ventuze și cîrlige; (și la sg.) vierme care face parte din această clasă.

trémă, *treme*, s.f. Semn diacritic în unele limbi, format din două puncte care se pun orizontal deasupra unei vocale, pentru a indica o anumită pronunțare a sunetului respectiv.

trémolo, *tremolouri*, s.n. (Muz.) Succesiune rapidă de amplificări de scurtă durată ale unei note.

trémur, *tremure*, s.n. **1.** Mișcare involuntară, ușoară, repetată, a corpului (sau a unei părți a corpului), provocată de frig, de frică, de o boală etc. **2.** Mișcare, clătinare, ușoară și repetată a unei plante, a unui lucru. **3.** Vibrație a glasului sau a unor sunete.

tremurá, *trémur*, vb. I. Intr. **1.** (Despre ființe și despre părți ale corpului lor) A face mișcări involuntare, scurte și repetate, provocate de frig, de o boală etc.; (despre plante și părți ale lor) a face o mișcare ușoară, repetată; (despre lumină) a juca, a licări; (despre ape) a se încreți în unduiri ușoare. **2.** (Despre glas) A avea un tremur, o vibrație ușoară. **3.** (Fig., despre oameni) A fi cuprins de o emoție puternică, a se înfiora (de spaimă).

tremurát[1] s.n. Tremur.

tremurát[2], **-ă,** *tremurați, -te*, adj. Care tremură; care vibrează; (despre glas) cu vibrații, nesigur; (despre linii, scris etc.) cu sinuozități.

tremurătór, -oáre, *tremurători, -oare*, adj. Care tremură, care vibrează.

tremurătúră, *tremurături*, s.f. Tremur, vibrație; scuturătură ușoară.

tremuriel s.n. Tremur.

tren, *trenuri*, s.n. **1.** Convoi de vagoane de cale ferată puse în mișcare de o locomotivă. **2.** Convoi de vehicule formînd o unitate de transport. **3.** Ansamblu de dispozitive, organe, mașini-unelte etc. asociate în serviciu; *tren de aterizare* = ansamblul organelor (roți, amortizoare, frîne) cu ajutorul cărora un avion se deplasează pe sol (înainte de a decola sau după ce a aterizat).

trená, pers. 3 *trenează*, vb. I. Intr. (Livr.; despre acțiuni) A se desfășura cu încetineală, a se prelungi, a se tărăgăna.

trénă, *trene*, s.f. Partea de la spate a unei rochii, care se tîrăște pe jos.

trenci, *trenciuri*, s.n. Pardesiu (cu croiala de raglan) făcut dintr-un material impermeabil.

tréning, *treninguri*, s.n. Îmbrăcăminte din tricot, compusă din bluză și pantaloni și purtată mai ales de sportivi.

trepán, *trepane*, s.n. **1.** Instrument de chirurgie în formă de sfredel, folosit la trepanații. **2.** Sapă în formă de daltă folosită la forajul prin presiune.

trepană, *trepanez*, vb. I. Intr. A face o trepanație.

trepanáție, *trepanații*, s.f. Operație constînd în efectuarea unei deschideri în oasele craniului (pentru extirparea unor tumori, cheaguri de sînge etc.).

trepădá, *trépăd*, vb. I. Intr. A alerga fără astîmpăr de colo pînă colo.

trepădătoáre, *trepădători*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori mici, verzui, folosită pentru proprietățile ei laxative.

trepăduș, *trepăduși*, s.m. Persoană care aleargă fără astîmpăr de colo pînă colo; (fig.) om lipsit de demnitate, care se pune în serviciul altuia, făcîndu-i servicii mărunte, adesea înjositoare.

trepétnic, *trepetnice*, s.n. Carte populară care pretindea că poate povesti viitorul pe baza interpretării unor mișcări musculare reflexe.

trepidá, *trepidez*, vb. I. Intr. **1.** (Despre mașini, motoare) A vibra puternic, cu oscilații repezi și scurte. **2.** (Fig.; despre oameni) A se agita; a fremăta.

trepidánt, -ă, *trepidanți, -te*, adj. **1.** Care trepidează (**1**). **2.** (Fig.) Agitat; emoționant, palpitant.

trepidáție, *trepidații*, s.f. **1.** Vibrație verticală, rapidă și de mică amplitudine, produsă de funcționarea unui sistem tehnic. **2.** (Fig.) Agitație, neastîmpăr.

trepiéd, *trepiede*, s.n. Scaun sau suport cu trei picioare.

treponémă, *treponeme*, s.f. Microorganism patogen, agent specific al infecției sifilitice.

treptát, -ă, *treptați, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care se realizează încetul cu încetul, în etape; (p. ext.) care se prezintă din ce în ce mai pronunțat.

trésă, *trese*, s.f. Șiret din fire de lînă, de mătase, de metal sau bandă de metal care se fixează pe uniforme pentru a indica o distincție, un grad militar etc.

tresăltá, *tresált*, vb. I. Intr. A tresări de emoție, de bucurie etc.; a se bucura foarte tare.

tresărí, *tresár*, vb. IV. Intr. A face o mișcare bruscă, involuntară, provocată de o emoție puternică; a se trezi brusc din somn (sau dintr-o stare de neatenție).

tréstie, *trestii*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă de 4—5 m, din a cărei tulpină se fac împletituri, îngrădituri etc.; *trestie-de-zahăr* = plantă din familia gramineelor, cu tulpina viguroasă, înaltă, cultivată în țările calde, din al cărei suc se face zahăr.

tretín, -ă, *tretini, -e*, s.m. și f. Animal (mai ales cal) de trei ani.

trezí, *trezesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) deștepta din somn. **2.** Refl. A-și veni în fire dintr-o stare de reverie, din leșin etc.; (tr.) a readuce la viață. **3.** Refl. A deveni conștient, a se lămuri, a-și da seama de realitate, de adevăr. **4.** Refl. A se pomeni cu cineva pe neașteptate; a ajunge deodată undeva, într-o situație neprevăzută. **5.** Refl. (Despre mîncăruri, băuturi, mirosuri) A-și pierde gustul, tăria, aroma.

trezíe s.f. Starea celui care este treaz; veghe.

trezít, -ă, *treziți, -te*, adj. (Despre mîncăruri și băuturi) Care și-a pierdut gustul, tăria; care are un miros greu.

trezoreríe, *trezorerii*, s.f. Oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public.

tri- Element de compunere cu sensul „trei", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

triá, *triez*, vb. I. Tr. A selecționa și a clasa după anumite criterii.

triádă, *triade*, s.f. Reunire de trei elemente care formează o unitate.

triáj, *triaje*, s.n. Stație tehnică de cale ferată unde se garează vagoanele, se descompun și se recompun trenurile.

triánglu, *triangluri*, s.n. Instrument muzical de percuție construit dintr-o bară cilindrică de oțel, îndoită în formă de triunghi.

triangulație, *triangulații*, s.f. Operație topografică prin care se determină coordonatele punctelor de pe teren prin stabilirea, pe porțiunea de măsurat, a unei rețele de triunghiuri; rețea de triunghiuri ale unei ridicări topografice.

triásic s.n. Prima perioadă a erei mezozoice.

triatlón, *triatlonuri*, s.n. Probă sportivă combinată, constînd din trei probe diferite.

trib, *triburi*, s.n. Formă de organizare economică și social-politică caracteristică populațiilor aflate în stadiul de dezvoltare al comunei primitive, constînd dintr-o grupare de mai multe ginți sau familii înrudite, unite pe baza comunității teritoriului și supuse autorității unui șef unic.

tribál, -ă, *tribali, -e*, adj. De trib; (despre populații) care trăiește în triburi.

tribórd, *triborduri*, s.n. Partea din dreapta a unei nave (privind de la pupă spre proră).

tribulație, *tribulații*, s.f. (Livr.) Frămîntare, zbucium sufletesc.

tribún, *tribuni*, s.m. **1.** (În Roma antică) Magistrat însărcinat cu funcții militare și civile; *tribun militar* = comandant în armata romană. **2.** (Fig.) Persoană care luptă pentru drepturile poporului.

tribunál, *tribunale*, s.n. Organ de jurisdicție care rezolvă litigiile și unele recursuri *(tribunal județean; tribunal militar; tribunal suprem)*.

tribúnă, *tribune*, s.f. **1.** Construcție de lemn sau de piatră, cu mai multe rînduri de bănci așezate în amfiteatru, de unde se poate urmări desfășurarea unei festivități, a unei competiții

sportive etc. **2.** Loc înălțat, estradă pe care stă cel ce vorbește în fața publicului.

tribút, *tributuri*, s.n. (În trecut) Obligație (de obicei în bani) pe care o putere cuceritoare o impunea unui popor învins.

tributár, -ă, *tributari, -e*, adj. Care plătește tribut; (p. ext.) care este dependent (economicește); care are obligații față de cineva sau ceva.

tríceps, *tricepși*, s.m. Nume dat mușchilor a căror inserție se face, la una dintre extremități, prin trei ligamente.

trichínă, *trichine*, s.f. Vierme parazit care trăiește în mușchi și în intestine la șobolani, la porci etc., putînd trece și la om, prin consumarea cărnii de porc infestate.

trichinóză, *trichinoze*, s.f. Boală, comună omului și unor animale, pricinuită de trichină.

triciclétă, *triciclete*, s.f. Vehicul (pentru copii) cu trei roți, asemănător bicicletei, pus în mișcare prin două pedale.

triclínic, *triclinice*, adj. *Sistem triclinic* = sistem cristalografic caracterizat prin trei axe de referință, inegale, asimetrice și înclinate una față de alta.

triclíniu, *triclinii*, s.n. Încăpere a casei la romani, în care se mînca.

tricocefál, *tricocefali*, s.m. Vierme parazit care trăiește în intestinul gros al omului.

tricocefalóză, *tricocefaloze*, s.f Boală, comună omului și unor animale, provocată de tricocefali.

tricotíție s.f. Boală de piele la unele animale, transmisibilă și la om, provocată de o ciupercă și caracterizată prin căderea părului.

tricolór, -ă, *tricolori, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are trei culori. **2.** S.n. Drapel în trei culori; (spec.) drapelul românesc.

tricoptér, *tricoptere*, s.n. Ordin de insecte cu aripi mari, membranoase, acoperite cu peri mici; (și la sg.) insectă din acest ordin.

tricórn, *tricornuri*, s.n. Pălărie bărbătească cu borurile îndoite în trei colțuri, care se purta în trecut.

tricót, *tricoturi*, s.n. Țesătură din fibre textile împletite în ochiuri.

tricotá, *tricotez*, vb. I. Tr. A realiza un tricot; a împleti pulovere, tricouri etc.

tricotáj, *tricotaje*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte obținut din tricot.

tricóu, *tricouri*, s.n. Cămașă tricotată, purtată mai ales de sportivi.

tridént, *tridente*, s.n. (Mitol.) Furcă cu trei dinți, considerată în antichitate ca semn al puterii lui Neptun, zeul mării.

tridimensionál, -ă *tridimensionali, -e* adj. Care are trei dimensiuni.

triédru, *triedre*, s.n. Figură din spațiu formată din trei semidrepte concurente care nu se află în același plan.

trienál, -ă, *trienali, -e*, adj. Care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani.

trifazát, -ă, *trifazați, -te*, adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care are trei faze.

trifázic, -ă, *trifazici, -e*, adj. Trifazat.

trifói s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia leguminoaselor, cu frunzele compuse din trei foliole, unele specii fiind cultivate ca plante furajere.

trifóiște, *trifoiști*, s.f. Loc semănat cu trifoi.

triftóng, *triftongi*, s.m. Grup de trei sunete (două semivocale și o vocală) care se pronunță în aceeași silabă.

trigémen, *trigemeni*, adj. *Nerv trigemen* = pereche de nervi cranieni care inervează o parte a pielii și a mușchilor feței.

trigón, *trigoane*, s.n. Prăjitură în formă de triunghi, preparată din foi de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop.

trigonométric, -ă, *trigonometrici, -e*, adj. Privitor la trigonometrie; care ține de trigonometrie; *funcții trigonometrice* = funcțiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă, cosecantă.

trigonometríe s.f. Ramură a matematicii care studiază proprietățile funcțiilor trigonometrice și relațiile în care intervin acestea.

tríl, *triluri*, s.n. Ornament muzical constînd din alternarea rapidă a unui sunet de bază cu unul alăturat; (p. ext.) cîntecul unor păsări, care produce un efect sonor asemănător.

trilobát, -ă, *trilobați, -te*, adj. (Despre unele frunze) Cu trei lobi.

trilobít, *trilobiți*, s.m. (La pl.) Clasă de artropode marine din era primară, al căror corp era împărțit în trei părți, atît transversal cît și longitudinal; (și la sg.) animal din această clasă.

trilogíe, *trilogii*, s.f. Serie de trei opere epice sau dramatice aparținînd aceluiași autor și caracterizate prin unitate tematică.

trimestriál, -ă, *trimestriali, -e*, adj. Care durează trei luni; care are loc o dată la trei luni.

triméstru, *trimestre*, s.n. Fiecare dintre diviziunile de cîte trei luni consecutive în care este împărțit anul calendaristic; fiecare dintre cele trei diviziuni în care este împărțit anul școlar.

trimís, *trimiși*, s.m. Persoană trimisă undeva cu o misiune oficială; *trimis extraordinar* = denumire dată reprezentantului diplomatic cu grad imediat inferior ambasadorului, însărcinat cu conducerea unui oficiu diplomatic cu rang de legație.

trimíte, *trimít*, vb. III. Tr. **1.** A dispune ca cineva să se ducă undeva; a dispune ca un obiect să fie dus la o anumită destinație; a transmite prin cineva vești, porunci, salutări etc. **2.** A indica cuiva să consulte un text, o lucrare, în legătură cu o anumită problemă.

trimítere, *trimiteri*, s.f. **1.** Faptul de *a trimite;* (jur.) *trimitere în judecată* = intentare de proces. **2.** Indicație într-un text, care trimite pe cititor la o carte, la o revistă etc. spre confruntare sau consultare.

trimițătór, -oáre, *trimițători, -oare*, adj. (Și substantivat) Care trimite ceva; care expediază ceva prin poștă; expeditor.

trinitariân, -ă, *trinitarieni, -e,* s.m. și f. Credincios creștin care acceptă dogma trinității.

trinitáte s.f. **1.** (În religia creștină) Sfînta treime (tatăl, fiul și duhul sfînt). **2.** Grup de trei persoane sau trei lucruri care formează o unitate.

trinitrocelulózǎ s.f. Fulmicoton.

trinitroglicerínă s.f. Exploziv puternic care, amestecat cu alte substanțe, formează diferite tipuri de dinamită.

trinitrotoluén s.n. Substanță solidă, cristalină, de culoare galbenă, întrebuințată ca exploziv.

trinóm, *trinoame,* s.n. Polinom format din trei termeni.

trío s.n. **1.** Ansamblu format din trei voci sau trei instrumente care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru acest ansamblu. **2.** (Fam.) Grup de trei persoane.

triódă, *triode,* s.f. Tub electronic cu trei electrozi.

triolét, *triolete,* s.n. **1.** Poezie de opt versuri (de cîte opt silabe fiecare) în care versul întîi este identic cu al patrulea și al șaptelea, iar al doilea cu al optulea. **2.** Grup de trei note care se execută în timpul necesar pentru executarea a două dintre ele.

triór, *trioare,* s.n. Mașină folosită pentru separarea impurităților din semințele de plante agricole.

trioxíd, *trioxizi,* s.m. Oxid care conține trei atomi de oxigen în moleculă; *trioxid de sulf* = pulbere cristalină de culoare albă, folosită la fabricarea acidului sulfuric.

tripaflavínă s.f. Substanță chimică cu acțiune antiseptică, utilizată împotriva bacteriilor și protozoarelor.

tripartít, -ă, *tripartiți, -te,* adj. Care este format din trei părți; (despre pacte, înțelegeri) care se încheie între trei state sau între trei partide.

triplá, *triplez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face de trei ori mai mare.

triplét, *triplete,* s.n. Al treilea din trei exemplare identice.

tríplex s.n. Geam de siguranță format din două foi de sticlă cu un strat de acetat de celuloză la mijloc.

triplicát, *triplicate,* s.n. A doua copie făcută după un act sau după un document.

tríplu, -ă, *tripli, -e,* adj. **1.** Întreit. **2.** Compus din trei părți.

tripóu, *tripouri,* s.n. Local în care se joacă jocuri de noroc.

tripsínă s.f. Enzimă secretată de pancreas, avînd rol în digestia proteinelor alimentare.

triptíc, *triptice,* s.n. Tablou compus din trei părți prinse între ele prin balamale (părțile laterale putîndu-se închide peste cea din mijloc), pe care sînt pictate scene sacre.

trirémă, *trireme,* s.f. Corabie din antichitate, cu trei rînduri de vîsle, dispuse pe trei nivele.

trisilábic, -ă, *trisilabici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Compus din trei silabe.

trist, -ă, *triști, -ste,* adj. **1.** (Despre oameni) Supărat, amărît; melancolic; (despre ochi, zîmbet etc.) care exprimă tristețe, melancolie; (despre stări, situații, fapte) plin de tristețe. **2.** (Fig.) Care provoacă tristețe; care sugerează sau evocă tristețe.

tristéțe, *tristeți,* s.f. Stare de spirit apăsătoare; mîhnire, amărăciune.

trișá, *trișez,* vb. I. Intr. și tr. A înșela la jocul de cărți; (p. ext.) a înșela, a păcăli.

trișcă, *triște,* s.f. Fluier scurt (din lemn de paltin, de soc etc.), cu o mică deschizătură la un capăt, pe unde se suflă.

trișór, *trișori,* s.m. Persoană care trișează.

tritón[1], *tritoni,* s.m. **1.** (În mitologia greacă) Nume dat unor zeități marine, închipuite cu bust de om și cu coadă de delfin. **2.** Gen de batracieni cu aspect de mormoloci de broască, avînd în lungul spatelui o creastă viu coloratǎ.

tritón[2], *tritonuri,* s.n. (Muz.) Interval care cuprinde trei tonuri.

tritură, *triturez,* vb. I. Tr. A fărîmița o substanță în particule fine.

triúmf, *triumfuri,* s.n. **1.** Celebrarea unei victorii în vechea Romă, prin intrarea solemnă în oraș a comandantului biruitor, însoțit de un cortegiu. **2.** Victorie, biruință de mare prestigiu; succes moral deosebit.

triumfá, *triúmf,* vb. I. Intr. **1.** A repurta o victorie. **2.** (Fig.) A avea un mare succes. **3.** A se mîndri (în urma unui succes).

triumfál, -ă, *triumfali, -e,* adj. Care constituie un triumf, care vestește o izbîndă; (fig.) măreț, solemn.

triumfátor, -oáre, *triumfători, -oare,* adj. Victorios, biruitor; care exprimă mîndrie, satisfacție pentru succesul obținut.

triumvír, *triumviri,* s.m. Fiecare dintre cei trei membri ai unui triumvirat.

triumvirát, *triumvirate,* s.n. (În Roma antică) Înțelegere între trei persoane în scopul cuceririi și exercitării puterii politice de stat.

triúnghi, *triunghiuri,* s.n. Poligon cu trei laturi.

triunghiulár, -ă, *triunghiulari, -e,* adj. În formă de triunghi.

trivalént, -ă, *trivalenți, -te,* adj. (Despre elemente chimice) Care are trei valențe.

triviál, -ă, *triviali, -e,* adj. Vulgar; necuviincios, indecent, obscen.

trivialitáte, *trivialități,* s.f. Însușirea a ceea ce este trivial; faptă sau vorbă vulgară.

trîmbă, *trîmbe,* s.f. **1.** Bucată mare de pînză sau de stofă (făcută sul). **2.** Vîrtej de apă, de praf etc.

trîmbițá, *trîmbițez,* vb. I. **1.** Intr. A cînta din trîmbiță. **2.** Tr. (Fig.) A răspîndi o știre, a face ca un lucru să fie cunoscut de toată lumea.

trîmbițáș, *trîmbițași,* s.m. Persoană care cîntă din trîmbiță.

trîmbițǎ, *trîmbițe,* s.f. Goarnă, trompetă.

trînji s.m. pl. **1.** (Pop.) Hemoroizi. **2.** Plantă erbacee din familia orhideelor, cu flori brune deschis, plăcut mirositoare.

trîndav, -ă, *trîndavi, -e,* adj. Leneș.

trîndăvi, *trîndăvesc,* vb. IV. Intr. A lenevi.

trîndăvíe s.f. Lenevie.

trînjoáică, *trînjoaice,* s.f. Plantă erbacee cu tulpina acoperită cu peri albi, cu flori mari galbene, întrebuințată în medicina populară.

trîntă, *trînte,* s.f. Luptă corp la corp între două persoane, fiecare căutînd să o doboare pe cealaltă la pămînt, cu ajutorul brațelor.

trînteálă, *trînteli,* s.f. Trîntă, încăierare.

trînti, *trîntesc,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca cu putere izbind de ceva un obiect, o persoană, o povară etc.; a culca la pămînt. **2.** Tr. (Despre animale de călărie) A arunca pe călărеț din șa. **3.** Tr. A izbi o ușă, un capac etc. **4.** Tr. A-și pune la repezeală un obiect de îmbrăcăminte. **5.** Tr. (Fam.) A respinge un candidat la un examen. **6.** Refl. A se așeza brusc, aruncîndu-se cu toată greutatea corpului. **7.** Refl. A se lua la trîntă. **8.** Tr. (Fig.; fam.) A face ceva în mare grabă; a spune o vorbă nesocotită, nelalocul ei.

trîntor, *trîntori,* s.m. **1.** Masculul albinei. **2.** (Fig.) Bărbat leneș, care trăiește din munca altora.

troacár, *troacare,* s.n. Palton sau pardesiu femeiesc mai scurt.

troácă, *troace,* s.f. **1.** Albie, covată scurtă și lată. **2.** Jgheab din care beau sau mănîncă animalele.

troc s.n. Schimb direct de produse fără mijlocirea banului; schimb în natură.

trocár, *trocare,* s.n. Instrument alcătuit dintr-un tub ascuțit cu mîner, folosit la efectuarea punctiilor.

troféu, *trofee,* s.n. **1.** Pradă de război. **2.** Monument ridicat în amintirea unei victorii sau în cinstea unui erou. **3.** (Fig.) *Trofeu de vînătoare* = coarne, colți, blană de la un vinat, păstrate pentru frumusețea lor.

troglodít, *troglodiți,* s.m. **1.** Om care trăiește în caverne. **2.** (Fig.) Om cu nivel de viață extrem de scăzut.

trohaíc, -ă, *trohaici, -e,* adj. (Despre versuri) Compus din trohei.

trohéu, *trohei,* s.m. Picior de vers alcătuit (în versificația antică) dintr-o silabă lungă și una scurtă sau (în versificația modernă) dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată.

troián[1], *troiene,* s.n. **1.** Cantitate mare de zăpadă adusă de vînt și așezată în formă de valuri. **2.** Întăritură primitivă constînd dintr-un val lung de pămînt, cu șanț de apărare.

troián[2], **-ă,** *troieni, -e,* adj. Privitor la Troia; din (sau de la) Troia.

tróiță, *troici,* s.f. Sanie, căruță sau trăsură la care se înhamă trei cai alăturați.

troieni, *troienesc,* vb. IV. **1.** Tr. A acoperi cu troiene de zăpadă, (p. ext.) cu frunze, flori etc. **2.** Refl. A se înzăpezi.

tróiță, *troițe,* s.f. Cruce mare de lemn sau de piatră, așezată la răspîntii, lîngă fîntîni sau la locuri de care se leagă un eveniment.

troleibúz, *troleibuze,* s.n. Vehicul rutier cu tracțiune electrică, folosit pentru transportul urban în comun.

troléu, *trolee,* s.n. Dispozitiv pentru priză de curent electric de la o conductă aeriană, instalat pe un vehicul cu tracțiune electrică.

troliu, *troliuri,* s.n. Dispozitiv folosit pentru a deplasa (pe verticală) o sarcină, alcătuit dintr-o tobă rotativă pe care este înfășurat un cablu, de al cărui capăt se leagă sarcina de transportat.

trómbă, *trombe,* s.f. Vîrtej de vînt cu viteză mare; coloană de fum sau de praf ridicată de vînt; coloană de apă ridicată de un vîrtej puternic de vînt.

trombocit, *trombocite,* s.n. Celulă sanguină care are un rol important în coagularea sîngelui.

tromboflebită, *tromboflebite,* s.f. Inflamație a peretelui unei vene, cu formare de cheaguri de sînge.

trombón, *tromboane,* s.n. Instrument muzical de suflat, mai mare decît trompeta, care emite sunete de înălțimi diferite prin deplasarea unei culise.

trombóză, *tromboze,* s.f. Obturarea parțială sau totală a unei artere sau vene prin formarea unui cheag sanguin.

trómpă, *trompe,* s.f. **1.** Organ tubular membranos care prelungește nasul elefantului, al tapirului etc.; organ al unor insecte, adaptat pentru supt. **2.** *Trompa lui Eustache* = canal interior al urechii, care face legătura între timpan și faringe. **3.** *Trompă uterină* = organ pereche tubular la mamiferele femele, care asigură legătura între ovar și uter.

trompét, -ă, *trompeți, -te,* s.m. și f. Persoană care cîntă la trompetă.

trompétă, *trompete,* s.f. Goarnă.

trompetíst, -ă, *trompetiști, -ste,* s.m. și f. Trompet.

tron[1], *tronuri,* s.n. **1.** Jeț, scaun sculptat pe care stau monarhii la ceremonii; (p. ext.) simbol al domniei. **2.** Jeț pe care stau prelații în timpul unor ceremonii religioase.

tron[2], *tronuri,* s.n. (Pop.) Ladă în care se păstrează diverse obiecte (mai ales îmbrăcăminte).

tronă, *tronez,* vb. I. Intr. A domni; (fig.) a lua o poziție afectată de superioritate.

trone interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de o cădere, de o izbitură, de o ciocnire. **2.** Exclamație care exprimă surpriza în fața unui lucru neașteptat.

troncăni, *troncănesc,* vb. IV. Intr. A face zgomot, izbind un obiect de altul.

troncónic, -ă, *tronconici, -e,* adj. Care are forma unui trunchi de con.

tronsón, *tronsoane,* s.n. Porțiune distinctă dintr-un obiect sau dintr-o construcție.

trop[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul făcut de picioare cînd lovesc pămîntul în mers.

trop[2], *tropi*, s.m. (Livr.) Figură de stil.

tropár, *tropare*, s.n. Cîntare bisericească de laudă în cinstea unui sfînt sau a unui eveniment religios.

tropăí, *trópăi*, vb. IV. Intr. A face zgomot lovind pămîntul cu picioarele (în mers).

tropăitúră, *tropăituri*, s.f. Faptul de a tropăi; zgomotul produs de cel care tropăie.

trópic, *tropice*, s.n. Fiecare dintre cele două paralele (la 23°27' latitudine nordică și sudică) unde, la solstițiile de vară și de iarnă, Soarele trece la zenitul locului; (la pl.) zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice.

tropical, **-ă**, *tropicali*, *-e*, adj. Care se referă la tropice; din regiunea tropicelor.

tropísm s.n. Orientare a unor părți ale plantelor și ale animalelor sedentare către direcția din care acționează o sursă de excitație (lumina, o substanță chimică etc.).

troposféră s.f. Stratul inferior al atmosferei, care vine în contact direct cu suprafața Pămîntului.

trópot, *tropote*, s.n. Zgomot de copite sau de picioare care izbesc pămîntul.

tropotí, *tropotesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A tropăi.

trosc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură, de o trosnitură.

tróscot s.m. Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pămînt, cu frunze mici și flori alberoz, care crește în locuri necultivate.

trósnet, *trosnete*, s.n. Trosnitură.

trosní, *trosnesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lemne sau obiecte de lemn) A produce un zgomot caracteristic cînd crapă sau cînd se rupe. **2.** A-i pîrîi cuiva încheieturile.

trosnitúră, *trosnituri*, s.f. Faptul de a trosni; pocnitură; pîrîitură.

trotéur, *troteuri*, s.m., adj. **1.** S.m. Trăpaș. **2.** Adj. (Despre încălțămintea de damă) Cu tocul gros, înalt de 3 — 4 cm. Pr.: *trotör*.

trotíl s.n. (Chim.) Trinitrotoluen.

trotinétă, *trotinete*, s.f. Mic vehicul pentru copii (format dintr-o scîndură montată pe două roți și articulată cu o bară) pe care se merge împingîndu-l cu un picior.

trotuár, *trotuare*, s.n. Porțiune (asfaltată) la marginea unei străzi, mai ridicată decît partea carosabilă și rezervată circulației pietonilor.

trubadúr, *trubaduri*, s.m. Poet-cîntăreț din evul mediu.

truc, *trucuri*, s.n. Manevră abilă, șiretlic, vicleniе.

trucáj, *trucaje*, s.n. Procedeu tehnic folosit în teatru și în cinematografie, prin care se creează o iluzie optică sau auditivă.

trúdă, *trude*, s.f. Efort fizic sau intelectual; muncă grea, istovitoare.

trudí, *trudesc*, vb. IV. Refl. și intr. A munci din greu; a depune eforturi mari.

trudít, **-ă**, *trudiți*, *-te*, adj. Obosit, extenuat.

trúdnic, **-ă**, *trudnici*, *-e*, adj. Care cere mult efort; obositor, extenuant.

trufandá, *trufandale*, s.f. Cele dintîi dintre fructele sau roadele din fiecare an; (p. ext.) produs alimentar pus în comerț pentru prima oară în cursul unui an.

trufáș, **-ă**, *trufași*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Plin de trufie; îngîmfat, arogant.

trúfă, *trufe*, s.f. Denumire dată unor specii de ciuperci comestibile, în formă de cartof, care se dezvoltă în pămînt.

trufíe, *trufii*, s.f. Atitudine înfumurată, arogantă.

truísm, *truisme*, s.n. (Livr.) Adevăr evident, banal.

trunchi, *trunchiuri*, s.n. **1.** Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină și locul de unde pornesc ramurile; tulpină tăiată de la rădăcină și curățată de crengi. **2.** Parte a corpului omenesc cuprinsă între umeri și șolduri, fără membre. **3.** *Trunchi de con* (sau *de piramidă*) = corp geometric obținut prin secționarea unui con sau a unei piramide cu un plan care nu întîlnește baza.

trunchiá, *trunchiez*, vb. I. Tr. A ciunti, a reteza.

trup, *trupuri*, s.n. **1.** Corp; corpul fără cap (și fără membre). **2.** Partea principală a unui obiect, a unei construcții; (p. ext.) obiectul însuși. **3.** Întindere de pămînt care alcătuiește un lot.

trúpă, *trupe*, s.f. **1.** Denumire generică pentru ostași (pînă la gradul de sergent); efectivul de ostași dintr-o unitate; (la pl.) armată, oaste. **2.** Colectiv de actori ai unui teatru sau ai unui circ.

trupéșc, **-ească**, *trupești*, adj. Care ține de trup, privitor la trup.

trúpeș, **-ă**, *trupeși*, *-e*, adj. Voinic, bine făcut.

trupéște adv. Din punct de vedere trupesc; fizicește.

trúpiță, *trupițe*, s.f. Ansamblu format din cormana, brăzdarul și plazul unui plug.

trúsă, *truse*, s.f. Cutie sau geantă în care se țin instrumente sau unelte necesare pentru anumite operații; totalitatea instrumentelor sau uneltelor respective.

trusóu, *trusouri*, s.n. Totalitatea rufelor de corp, de pat etc., confecționate pentru o fată în vederea căsătoriei; rufăria unui nou-născut.

trust, *trusturi*, s.n. **1.** (În unele țări socialiste) Unitate economică ce cuprinde mai multe întreprinderi din aceeași ramură sau din ramuri diferite, de obicei separate teritorial, și care asigură conducerea operativă și controlul activității întreprinderilor subordonate. **2.** (În capitalism) Formă de monopol în care, prin fuziune, de regulă sub forma societăților pe acțiuni, întreprinderile participante își pierd independența de producție și de desfacere.

truvér, *truveri*, s.m. Poet-cîntăreț medieval, care compunea și cînta versuri în limba franceză din nordul Franței.

tu pron. pers. 2 sg. Ține locul numelui persoanei cu care se vorbește: *tu ce faci?;* (la dativ) *ție ți-am spus;* (indicînd posesiunea); *ia-ți um-*

brela; (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *ţi-l închipui;* (la acuzativ) *pe tine te-am întrebat;* (urmat de *unul, una*, la diferite cazuri, accentuează ideea exprimată): *tu unul n-ai să reuşeşti.*

tub, *tuburi*, s.n. **1.** Piesă de formă cilindrică, goală în interior, de sticlă, de metal, de cauciuc, de material plastic etc., cu diverse întrebuinţări. **2.** Conduct natural în corpul organismelor vii, prin care circulă hrana, aerul etc. **3.** Ţeavă la unele instrumente muzicale, care produce sunete cînd trece prin ea un curent de aer. **4.** Recipient mic de metal, conţinînd paste alimentare sau preparate medicale ori cosmetice. **5.** Ţeavă în care se introduc conductele electrice ale instalaţiilor din clădiri, în scopul izolării lor. **6.** *Tub electronic* = dispozitiv electronic de forma unui tub, cu vid sau conţinînd un gaz, în care se găsesc cel puţin doi electrozi între care trece un curent electric datorit electronilor ce se deplasează în cîmpuri electrice şi, eventual, magnetice; *tub Geissler* = tub care conţine un gaz rarefiat şi în care se produc descărcări electrice, fiind folosit la reclamele luminoase.

tubáj, *tubaje*, s.n. Metodă de examen clinic şi de laborator, care constă în introducerea unui tub de cauciuc în stomac sau în duoden, pentru a extrage şi a analiza sucurile respective.

tubáre, *tubări*, s.f. Operaţie de consolidare a unei sonde prin introducerea unei coloane de tuburi de oţel.

túbă, *tube*, s.f. Instrument muzical de suflat, cu registru grav, făcut din alamă.

tubércul, (1) *tuberculе*, s.n., **(2)** *tuberculi*, s.m. **1.** S.n. Tulpină subterană la unele plante, în care sînt înmagazinate substanţe nutritive (şi care poate servi şi ca organ de înmulţire vegetativă). **2.** S.m. (Anat.) Denumire pentru diferite proeminenţe patologice aflate pe vase, pe piele, pe organe etc.

tuberculínă, *tuberculine*, s.f. Lichid care conţine produşi toxici din culturile de bacili ai tuberculozei, utilizat în diagnosticarea acestei boli.

tuberculizá, *tuberculizez*, vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de tuberculoză.

tuberculós, -oásă, *tuberculoşi, -oase*, adj., s.m. şi f. Bolnav de tuberculoză.

tuberculóză, *tuberculoze*, s.f. Boală infecţioasă, contagioasă, provocată de bacilul Koch, localizat, mai adesea, la plămîni şi la articulaţii.

tuberóză, *tuberoze*, s.f. (Bot.) Chiparoasă.

túbing, *tubinguri*, s.n. Ţeavă din coloana de extracţie a unei sonde de petrol.

tubulár, -ă, *tubulari, -e*, adj. Care este în formă de tub; prevăzut cu tuburi.

tucán, *tucani*, s.m. Gen de păsări căţărătoare din regiunile tropicale ale Americii de Sud, cu ciocul mare şi puternic şi cu penajul viu colorat.

tuci, (2) *tuciuri*, s.n. (Pop.) **1.** Fontă. **2.** Ceaun.

tuciúriu, -íe, *tuciurii*, adj. (Fam.; despre oameni sau despre pielea lor) Negricios, brunet.

tuf, *tufuri*, s.n. *Tuf vulcanic* = rocă formată prin consolidarea cenuşei vulcanice, folosită în construcţii; *tuf calcaros* = rocă sedimentară calcaroasă, formată în jurul izvoarelor de ape minerale.

tufán, *tufani*, s.m. Denumire dată diferitelor specii de stejar.

tufár, *tufari*, s.m. Nume generic dat arborilor cu ramuri dese, crescute de la rădăcină.

túfă, *tufe*, s.f. Nume generic pentru orice arbust cu ramuri dese, care pornesc de la rădăcină; grup de flori sau de plante cu rădăcină comună.

tufănícă, *tufănele*, s.f. Specie de crizantemă cu flori mici.

tufăríş, *tufărişuri*, s.n. Tufiş.

tufíş, *tufişuri*, s.n. Desiş de tufe sau de arbuşti.

tui, *tuiuri*, s.n. (Înv.) Steag turcesc, însemn al puterii şi al rangului, alcătuit din cozi albe de cal, atîrnate de o lance cu semiluna în vîrf.

tul, *tuluri*, s.n. Ţesătură fină, străvezie, de mătase sau de bumbac. Pr.: *tül.*

tulburá, *túlbur*, vb. I. **1.** Tr. A face ca un lichid să devină tulbure; (refl.) a deveni tulbure. **2.** Refl. şi tr. (Fig.) A-şi pierde (sau a face să-şi piardă) liniştea, a (se) îngrijora; a (se) supăra foarte tare; a (se) zăpăci. **3.** Tr. A instiga, a aţîţa. **4.** Tr. A stingheri, a incomoda.

tulburáre, *tulburări*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) tulbura.* **2.** (Fig.) Nelinişte, frămîntare; mînie. **3.** Dezordine, răzvrătire, răscoală.

tulburătór, -oáre, *tulburători, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care tulbură liniştea, care neliniştеşte, care emoţionează.

túlbure, *tulburi*, adj. **1.** (Despre lichide) Lipsit de transparenţă; amestecat cu impurităţi; (despre cer, vreme) noros, ceţos. **2.** (Despre ochi, privire) Lipsit de claritate. **3.** (Fig.; despre stări psihice) Neliniştit; (despre situaţii sociale) nesigur, frămîntat, agitat.

tulburél s.n. Vin nou, încă nelimpezit.

tuléi, *tuleie*, s.n. **1.** Cotor al penelor de pasăre, nedezvoltate încă. **2.** Fir de păr abia crescut, în barba şi mustaţa tinerilor.

tuléu, *tulei*, s.m. Tulpina unor plante (în special a porumbului).

tulí, *tulesc*, vb. IV. Tr. (Pop. şi fam.) *A o tuli (la fugă)* = a pleca repede dintr-un loc, a o lua la fugă.

tulichínă, *tulichine*, s.f. Mic arbust cu flori roz-trandafirii, care conţine alcaloizi utilizaţi în farmacie.

túliu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

túlnic, *tulnice*, s.n. Vechi instrument popular de suflat, asemănător cu buciumul.

tulpán, *tulpane*, s.n. Basma (în trei colţuri) cu care îşi acoperă capul femeile de la ţară.

tulpínă, *tulpini*, s.f. **1.** Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină şi coroană; parte a unei plante erbacee din care pornesc ramurile şi frunzele. **2.** (Fig.) Origine a unui popor, a unei familii etc. **3.** Temă a unui cuvînt.

tulúmbă, *tulumbe*, s.f. (Înv. și pop.) Furtun; pompă de incendiu cu furtun.

túmbă, *tumbe*, s.f. Rostogolire a corpului peste cap.

tumefácție, *tumefacții*, s.f. Umflătură patologică apărută într-o regiune a corpului, datorită unei infecții, unei tulburări circulatorii etc.

tumefiá, pers. 3 *tumefiază*, vb. I. Refl. A prezenta o tumefacție, a se umfla.

tumoáre, *tumori*, s.f. Masă de țesut nou format care se dezvoltă în organism prin înmulțirea anormală a unor celule. Var.: **tumóră** s.f.

tumóră s.f. v. **tumoare.**

túmul, *tumuli*, s.m. Movilă de pămînt sau de piatră pe care o ridicau unele popoare din antichitate deasupra *mormintelor*.

tumulár, -ă, *tumulari, -e*, adj. Care se referă la un tumul; de mormînt, funerar.

tumúlt, *tumulturi*, s.n. **1.** Zgomot mare, zarvă, vacarm. **2.** (Fig.) Zbucium sufletesc.

tumultuós, -oásă, *tumultuoși, -oase*, adj. **1.** Zgomotos; impetuos, năvalnic; (despre ape) învolburat, clocotitor. **2.** În cantitate mare, abundent.

tun, *tunuri*, s.n. Nume dat gurilor de foc de artilerie; armă de artilerie care aruncă proiectile pe o traiectorie întinsă.

tuná, *tună*, vb. I. Intr. impers. A se produce tunete; (despre glas, vorbe) a răsuna puternic.

tunár, *tunari*, s.m. Artilerist.

tunătór, -oáre, *tunători, -oare*, adj. Puternic, răsunător.

túnde, *tund*, vb. III. Tr. A scurta, a tăia părul unui om sau lîna de pe corpul unui animal; a scurta iarba (într-un parc), crengile unui arbust decorativ etc.

túndră, *tundre*, s.f. Zonă de vegetație situată dincolo de limita polară a pădurilor, în care predomină mușchii, lichenii și arbuștii pitici.

tunél, *tuneluri*, s.n. Galerie subterană construită pentru trecerea unei căi de comunicație sau a unei rețele edilitare pe sub obstacole (munți, ape).

túnet, *tunete*, s.n. **1.** Zgomot puternic care însoțește fulgerul sau trăsnetul. **2.** (Fig.) Zgomot puternic, bubuit.

túngsten s.n. (Chim.) Wolfram.

tunícă, *tunici*, s.f. **1.** Haină bărbătească de uniformă, de obicei încheiată pînă la gît. **2.** Membrană fibroasă care învelește unele *organe* ale corpului; membrană care acoperă corpul unor animale marine.

tuns[1] s.n. Faptul de a tunde.

tuns[2]**, -ă,** *tunși, -se*, adj. (Despre păr, barbă, mustață, despre lîna sau părul animalelor) Tăiat (scurt); (despre oameni) cu părul, barba sau mustața scurtate; (despre iarbă, copaci etc.) cu vîrfurile retezate.

tunsoáre, *tunsori*, s.f. Tuns[1]; fel de a tunde.

tupéu s.n. Îndrăzneală, obrăznicie.

tupilá, *tupilez*, vb. I. Refl. A se ghemui (pentru a nu fi văzut); a se ascunde ghemuindu-se.

tur[1]**,** *tururi*, s.n. **1.** Mișcare circulară în jurul unui ax sau al unui punct fix, cu revenire la punctul de plecare; mișcare liniară pe un traseu, cu revenire la punctul de plecare; *tur (și) retur* = dus și întors; *tur de orizont* = observare succesivă, cu instrumente optice, a diferitelor porțiuni de teren din jurul unui punct; (fig.) privire de ansamblu asupra unei probleme. **2.** Plimbare scurtă pe un anumit traseu. **3.** (Sport) Parte dintr-un campionat, cuprinzînd jumătate din totalul etapelor; parcurs sub formă de circuit, care trebuie străbătut de către concurenți într-o competiție (mai ales de ciclism).

tur[2]**,** *tururi*, s.n. (Fam.) Parte a pantalonilor care acoperă regiunea dorsală a corpului.

turáție, *turații*, s.f. Număr de rotații efectuate de un corp în unitatea de timp; rotație.

tura-vúra interj. Cuvînt care indică o vorbărie lungă și fără rost.

túră[1]**,** *ture*, s.f. **1.** Schimb (3); interval de timp cît lucrează un schimb. **2.** Tur[1] (1).

túră[2]**,** *ture*, s.f. Piesă în formă de turn, la jocul de șah.

turbá, *turbez*, vb. I. Intr. **1.** A se îmbolnăvi de turbare. **2.** (Fig.) A se înfuria peste măsură.

turbán, *turbane*, s.n. Acoperămînt pentru cap, format dintr-o bandă de pînză sau de mătase, de obicei albă, pe care o poartă bărbații din unele țări orientale înfășurată în jurul capului.

turbáre, *turbări*, s.f. **1.** Boală infecțioasă acută a animalelor provocată de un virus și transmisibilă și la om, caracterizată prin puternice accese nervoase, urmate de paralizie și apoi de moarte. **2.** (Fig.) Mînie, furie nestăpînită.

turbát, -ă, *turbați, -te*, adj. **1.** Bolnav de turbare. **2.** (Fig.) Furios, violent.

túrbă, *turbe*, s.f. Varietate de cărbune de calitate inferioară, format din *resturi* de plante parțial necarbonizate.

turbăríe, *turbării*, s.f. Regiune bogată în turbă.

turbiditáte s.f. Proprietate a unui mediu de a împrăștia radiațiile luminoase.

turbínă, *turbine*, s.f. Mașină de forță alcătuită în principal dintr-un stator și un rotor, care transformă energia potențială a unui fluid în energie mecanică.

turbínă, *turbinci*, s.f. (Înv.) Sac soldățesc pentru merinde.

turbionár, -ă, *turbionari, -e*, adj. (Despre mișcarea unui fluid) În formă de vîrtej; însoțit de vîrtejuri.

turbocompresór, *turbocompresoare*, s.n. Compresor alcătuit dintr-un stator și un rotor cu palete, folosit la comprimarea gazelor.

turbogeneratór, *turbogeneratoare*, s.n. Generator electric de mare putere, pus în mișcare cu ajutorul unei turbine cu abur sau cu gaze.

turbopómpă, *turbopompe*, s.f. Agregat compus dintr-o pompă acționată de o turbină, folosit pentru debite de pompare foarte mari.

turbopropulsór, *turbopropulsoare*, s.n. Agregat alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsarea prin elice a unui avion.

turboreactór, *turboreactoare*, s.n. Reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin reacție a unui avion.

turbulént, -ă, *turbulenți, -te*, adj. (Livr.) Gălăgios, nedisciplinat.

turbulénță s.f. **1.** (Livr.) Dezordine; revoltă. **2.** Stare agitată a unui fluid în care se produc vîrtejuri.

turc, -ă, *turci, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Turcia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Turcia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Turcia.

turcésc, -ească, *turcești*, adj. Care se referă la Turcia sau la populația ei; *cafea turcească* = băutură preparată din boabe de cafea prăjite și măcinate fin, fierte în apă cu zahăr.

túrcic, -ă, *turcici, -ce*, adj. *Limbi turcice* = familie de limbi vorbite pe un teritoriu întins din sud-estul Europei pînă în Siberia și China.

turcéște adv. Ca turcii, în felul turcilor; în limba turcă.

turcoáică, *turcoaice*, s.f. Femeie (originară) din Turcia.

turcoáză, *turcoaze*, s.f. Peruzea.

turcúțcă, *turețci*, s.f. Carîmbul cizmei.

turélă, *turele*, s.f. Locaș blindat, acoperit cu o cupolă, care adăpostește armamentul de artilerie la tancuri, nave, cazemate etc.

turgescénță s.f. **1.** (Med.) Umflare locală a unui țesut, datorită acumulării de lichide. **2.** (Bot.) Starea de umflare a celulei vegetale, datorită apei care a pătruns în interiorul ei.

turism, (2) *turisme*, s.n. **1.** Activitate cu caracter recreativ sau sportiv, constînd din parcurgerea, pe jos sau cu un mijloc de transport, a unor regiuni pitorești sau interesante din punct de vedere științific. **2.** Autoturism.

turíst, -ă, *turiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică turismul.

turístic, -ă, *turistici, -e*, adj. Privitor la turism; de turism.

túriță, *turițe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina în patru muchii, cu flori albe sau verzi și cu fructe acoperite cu peri curbați la vîrf, care se agață de haine, de lîna oilor etc.

túrlă, *turle*, s.f. **1.** Turn (de biserică). **2.** Construcție de lemn sau de metal așezată deasupra gurii unei sonde, servind la susținerea sau manevrarea garniturii de foraj, a coloanei de burlane etc.

turmalínă, *turmaline*, s.f. Mineral complex, ale cărui varietăți transparente sînt pietre semiprețioase.

túrmă, *turme*, s.f. Grup (mare) de oi sau de alte animale, domestice ori sălbatice, care trăiesc împreună.

turmentá, *turmentez*, vb. I. Refl. (Livr.) A se îmbăta.

turmentát, -ă, *turmentați, -te*, adj. Beat, ametit de băutură.

turn, *turnuri*, s.n. **1.** Construcție de zid, de beton sau de lemn, de înălțime mare, făcînd parte dintr-un complex arhitectural; *turn de fildeș*, exprimă ideea izolării de realitățile înconjurătoare a unui scriitor sau a unui artist. **2.** *Turn de extracție* = construcție deasupra gurii unui puț de mină, în care se află dispozitivele de ghidare a cablurilor cu care se face manevra de transport din puț; *turn de sondă* = turlă **(2)**.

turná[1], *torn*, vb. I. Tr. **1.** A vărsa un lichid undeva sau peste ceva. **2.** A introduce un material lichid (un metal topit) într-un tipar, pentru a obține un obiect de forma tiparului. **3.** (Fam.) A pîrî, a denunța; a arunca pe cineva la închisoare.

turná[2], *turnez*, vb. I. Tr. *A turna un film* = a realiza un film cinematografic.

turnánt, -ă, *turnanți, -te*, adj. Care se învîrtește în jurul unui ax central: *ușă turnantă*.

turnátór, -oáre, *turnători, -oare*, adj. Muncitor din industria metalurgică specialist în turnarea metalelor.

turnătoríe, *turnătorii*, s.f. **1.** Ramură a metalurgiei care fabrică piese metalice prin turnare. **2.** Atelier în care se execută turnarea în forme a metalelor topite.

turnesól s.n. Materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită ca indicator pentru determinarea caracterului de acid sau de bază al unei substanțe sau al unei soluții.

turnéu, *turnee*, s.n. Deplasare pe care o face un artist sau un ansamblu artistic pentru a da reprezentații în diferite localități (sau țări), ori a unei echipe sportive pentru a susține o serie de competiții.

turnír, *turnire*, s.n. Competiție organizată în evul mediu în cadrul unor serbări, în care cavalerii se întreceau în mînuirea armelor.

turnúră, *turnuri*, s.f. Schimbare (neașteptată) care se ivește în desfășurarea unor evenimente.

turpitúdine, *turpitudini*, s.f. (Livr.) Faptă josnică, mîrșăvie.

túrtă, *turte*, s.f. **1.** Pîine de formă rotundă, plată, făcută din mălai sau din aluat nedospit. **2.** Nume generic pentru diferite prăjituri. **3.** Produs care rămîne după ce s-a stors mierea din faguri, uleiul din semințele de floarea soarelui etc. **4.** *Turta-vacii* = ciupercă comestibilă, de culoare galbenă-roșcată sau cafenie.

turtí, *turtesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) deforma prin apăsare, prin comprimare etc., căpătînd o formă lățită. **2.** Tr. A strivi cu o lovitură.

turtít, -ă, *turtiți, -te*, adj. **1.** Lățit (prin lovire, apăsare etc.). **2.** (Fig.; fam.) Foarte beat.

turtureá, *turturele*, s.f. Pasăre călătoare, mai mică decît porumbelul, cu gîtul scurt și cu coada lungă.

turturícă, *turturele*, s.f. Turturea.

turuí, *túrui*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre porumbei și turturele) A scoate sunete caracteristice speciei. **2.** A vorbi mult și repede; *îi turuie gura* = vorbește mereu, fără a spune lucruri importante.

túse s.f. Expirație bruscă și zgomotoasă, cauzată de îmbolnăvirea aparatului respirator, de alunecarea unor corpuri străine în trahee etc.

tuslamă, *tuslamale,* s.f. Mîncare preparată din burtă şi din picioare de vacă.

tuş, *tuşuri,* s.n. Cerneală specială (mai ales neagră), folosită la aplicarea ştampilelor, la lucrări de desen, în poligrafie etc.

túşă[1] s.f. **1.** Urma lăsată de pensulă pe pînza unui tablou; felul în care este aplicată vopseaua (şi care este caracteristic pentru maniera de lucru a artistului). **2.** (Sport) Linie care delimitează extremităţile laterale ale unui teren de joc. **3.** Lovitură dată la scrimă.

túşă[2], *tuşe,* s.f. (Fam.) Mătuşă.

tuşéu, *tuşeuri,* s.n. **1.** Felul în care un pianist acţionează, ca intensitate şi colorit, asupra mecanismului pianului. **2.** (Med.) Examinare a unei cavităţi naturale a corpului, cu ajutorul palpării.

tuşí, *tuşesc,* vb. IV. Intr. A avea un acces (sau accese) de tuse.

tuşiér, *tuşieri,* s.m. Arbitru secundar care supraveghează desfăşurarea unui joc sportiv de pe marginea terenului.

tuşiéră, *tuşiere,* s.f. Cutie de metal în care se află o perniţă îmbibată cu tuş, folosită la umezirea ştampilei, înainte de a o aplica.

tuşinú, *tuşinez,* vb. I. Tr. A tunde oile pe sub pîntece şi între picioarele dinapoi, pentru a uşura mulsul şi suptul mieilor.

tutelá, *tutelez,* vb. I. Tr. A avea pe cineva în grija sa, a ocroti.

tutelár, -ă, *tutelari, -e,* adj. Privitor la tutelă; care ocroteşte, protejează; *organ tutelar* = organ al administraţiei de stat ori al unei organizaţii obşteşti care are în subordine o instituţie sau o organizaţie.

tutélă, *tutele,* s.f. **1.** Acţiunea de a tutela; instituţie care are în sarcina sa ocrotirea intereselor unui minor sau ale unei persoane puse sub interdicţie. **2.** *Tutelă internaţională* = mod de administrare a unor teritorii dependente care înlocuieşte sistemul teritoriilor aflate sub mandat.

tutóre, -oáre, *tutori, -oare,* s.m. şi f. Persoană autorizată să exercite o tutelă (1).

tutuí, *tutuiesc,* vb. IV. Tr. şi refl. recipr. A(-şi) spune „tu" (ca termen de adresare); (p. ext.) a fi în relaţii familiare cu cineva.

tutún s.m. Plantă erbacee (originară din America) ale cărei frunze, supuse unui tratament special, se fumează.

tutungeríe, *tutungerii,* s.f. Prăvălie în care se vînd ţigări, chibrituri, ziare, timbre etc.

tutunív, -íe, *tutunii,* adj. De culoarea frunzelor uscate de tutun.

twist, *twisturi,* s.n. Dans modern, caracterizat prin mişcări foarte ritmate, prin răsuciri şi balansări ale corpului.

Ţ

ţ s.m. invar. A douăzeci şi patra literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

ţac interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de tăierea unui material cu foarfecele.

ţăglă, *ţagle*, s.f. Semifabricat din oţel, din care se lamineză bare ori se forjează piese.

ţambál, *ţambale*, s.n. Instrument muzical lăutăresc de percuţie, cu coarde de metal, pe care muzicantul le loveşte cu două ciocănele speciale.

ţambalagíu, *ţambalagii*, s.m. Muzicant care cîntă la ţambal.

ţanc[1] s.n. *La ţanc* = la timp, la momentul potrivit.

ţanc[2], *ţancuri*, s.n. Vîrf ascuţit de stîncă.

ţándără, *ţăndări*, s.f. Aşchie care se desprinde dintr-un lemn sau dintr-o piatră, cînd sînt sparte sau cioplite.

ţánţoş, -ă, *ţanţoşi, -e*, adj. Semeţ, mîndru; arogant.

ţap, *ţapi*, s.m. **1.** Masculul caprei domestice, al caprei negre şi al căprioarei. **2.** Pahar special de bere, cu o capacitate de 300 ml.

ţapinár, *ţapinari*, s.m. Muncitor care manevrează buştenii cu ţapina.

ţapînă, *ţapine*, s.f. Unealtă de oţel cu vîrf ascuţit, fixată într-o coadă de lemn şi folosită la manevrarea buştenilor.

ţar, *ţari*, s.m. (În trecut) Titlu purtat de monarhii Rusiei, Bulgariei şi Serbiei.

ţarát, *ţarate*, s.n. Stat cîrmuit de un ţar.

ţáră, *ţări*, s.f. **1.** Stat; teritoriul unui stat. **2.** Locul unde s-a născut cineva; patrie. **3.** (Înv., în denumirea unor state) *Ţara Românească; Ţările de jos;* (în vechea denumire a unor regiuni) *Ţara Almaşului, Ţara Birsei.* **4.** Mediu rural; sat. **5.** Locuitorii dintr-un stat, poporul.

ţarc, *ţarcuri*, s.n. **1.** Loc îngrădit unde se adăpostesc oile, vitele etc. **2.** Îngrăditură simplă făcută în jurul clăilor de fîn.

ţárcă, *ţărci*, s.f. Coţofană.

ţarévici, *ţarevici*, s.m. Titlu purtat de fiul ţarului desemnat a fi moştenitorul tronului.

ţărînă[1], *ţarini*, s.f. **1.** Cîmp cultivat; ogor. **2.** Teritoriul unei comune (împreună cu hotarul ei); *poarta ţarinii* = locul unde intră un drum în sat. **3.** Numele unui dans popular românesc din zona Munţilor Apuseni; melodia după care se dansează.

ţarínă[2], *ţarine*, s.f. **1.** Soţia unui ţar. **2.** Titlu dat împărăteselor Rusiei.

ţarísm s.n. Formă de guvernămînt monarhică în care puterea supremă o avea ţarul; regimul ţarist.

ţaríst, -ă, *ţarişti, -ste*, adj. Care aparţine ţarului; privitor la ţar; adept al ţarismului.

ţáţă, *ţaţe*, s.f. **1.** (Pop.) Mătuşă; termen de respect cu care se adresează cineva unei surori mai mari sau unei femei mai în vîrstă. **2.** (Peior.) Epitet dat unei femei vulgare; mahalagioaică.

ţăcălíe, *ţăcălii*, s.f. Barbă mică, barbişon.

ţăcănceálă, *ţăcăneli*, s.f. Faptul de a (se) ţăcăni.

ţăcăní, *ţăcănesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un sunet ritmic, repetat, metalic. **2.** Refl. (Fig.; fam.) A se ţicni, a se sminti.

ţăcănít[1], *ţăcănituri*, s.n. Faptul de a ţăcăni, zgomotul produs de un lucru care ţăcăneşte.

ţăcănít[2], **-ă**, *ţăcăniţi, -te*, adj. (Fam.) Smintit, ţicnit.

ţăpói, *ţăpoaie*, s.n. Furcă cu coada lungă şi cu dinţi drepţi, de fier, cu care se ridică snopii de grîu, cocenii etc.

ţărán, *ţărani*, s.m. Persoană care locuieşte în mediul rural şi care îşi cîştigă existenţa îndeletnicindu-se în mod nemijlocit cu agricultura.

ţărăncă, *ţărance*, s.f. Femeie care face parte din ţărănime. Pl. şi: *ţărănci*.

ţărănésc, -cáscă, *ţărăneşti*, adj. Care se referă la ţărani; care aparţine ţăranilor.

ţărăneşte adv. Ca ţăranii, în felul ţăranilor.

ţărănime s.f. Clasă socială existentă în mediul rural şi care participă direct la producţia agricolă.

ţărînă s.f. Pămînt sfărîmat mărunt; stratul de la suprafaţă al pămîntului.

ţărm, *ţărmuri*, s.n. Fîşie de pămînt de-a lungul unei ape mari; regiune de lîngă o apă mare; (p. ext.) ţărîm, meleag.

țắrmuri, *țắrmuresc*, vb. IV. Tr. A pune hotar; a mărgini, a limita; (fig.) a stăvili.

țắrúș, *țắruși*, s.m. Par scurt care se înfige în pămînt pentru a fixa sau a lega ceva de el ori pentru a marca un hotar.

țeápă, *țepi*, s.f. **1.** Par lung, ascuțit la un capăt (folosit în trecut ca instrument de tortură); vîrful unui astfel de par. **2.** Prelungire ascuțită la spicele cerealelor. **3.** Ghimpe, așchie. **4.** (La pl.) Păr aspru, ghimpos care acoperă corpul unor animale.

țeápăn, -ă, *țepeni, -e*, adj. **1.** Care nu se îndoaie, nu se mlădiază; tare; încremenit, înlemnit; mort. **2.** Solid, trainic.

țeástă, *țeste*, s.f. (Pop.) Craniu.

țeávă, *țevi*, s.f. Piesă de metal, de os, de cauciuc etc., în formă de cilindru gol, folosită pentru transportul fluidelor, ca element de susținere etc.; parte a unei arme de foc, în formă de tub, prin care trece proiectilul; tub cilindric pe care se înfășoară firele textile.

țechín, *țechini*, s.m. Veche monedă arabă de aur.

țel, *țeluri*, s.n. Punct final, obiectiv, scop urmărit de cineva.

țéllnă[1], *țeline*, s.f. Plantă legumicolă aromatică, cultivată pentru rădăcina sa îngroșată, cărnoasă, folosită în alimentație.

țélină[2], *țelini*, s.f. Teren necultivat timp de mai mulți ani (folosit ca pășune); teren nelucrat, pîrloagă.

țencúșă, *țencușe*, s.f. **1.** Bucățică de lemn; așchie. **2.** Numele unui joc asemănător cu țintarul.

țepós, -oásă, *țepoși, -oase*, adj. Cu țepi, cu ghimpi.

țepúșă, *țepușe*, s.f. **1.** Par ascuțit. **2.** Țeapă, așchie; ghimpe. **3.** Bară de lemn sau de metal montată în părțile laterale ale platformei unui vehicul, pentru a sprijini materialele încărcate.

țesálă, *țesale*, s.f. Unealtă asemănătoare cu o perie, formată dintr-o placă metalică, dințată, folosită pentru a curăța pielea și părul vitelor.

țesălá, *țesál*, vb. I. Tr. A curăța un animal cu țesala.

țesătór, -oáre, *țesători, -oare*, s.m. și f. Persoană care țese; muncitor care lucrează la un război de țesut.

țesătoríe, *țesătorii*, s.f. **1.** Meșteșugul țesutului. **2.** Fabrică unde se fac țesături.

țesătúră, *țesături*, s.f. **1.** Produs textil obținut la războaiele de țesut prin încrucișarea firelor de urzeală cu cele de bătătură. **2.** Felul în care este țesută o pînză sau o stofă. **3.** (Fig.) Structură.

țése, *țes*, vb. III. **1.** Tr. A realiza o țesătură. **2.** Tr. A cîrpi un ciorap, o haină etc., făcînd cu acul o cusătură specială. **3.** Tr. (Despre păianjeni) A-și face pînza. **4.** Refl. (Fig.) A se încrucișa; a se îmbina. **5.** Tr. (Fig.) A pune la cale, a urzi o intrigă, un complot.

țest, *țesturi*, s.n. **1.** Un fel de capac adîncit, de pămînt sau de tuci, cu care se acoperă la țară pîinea pusă la copt pe vatra încinsă. **2.** Carapace.

țestós, -oásă, *țestoși, -oase*, adj. Acoperit cu carapace.

țesút, *țesuturi*, s.n. **1.** Faptul de a țese. **2.** Structură fundamentală din care sînt alcătuite organele la plante și la animale.

țevui, *țevuiesc*, vb. IV. Tr. A înfășura pe țevi firele textile de pe bobine, sculuri etc.

țicléte, *țicleți*, s.m. Pasăre insectivoră sedentară, cu cioc conic, drept și cu penajul cenușiu pe spate și alb pe pîntece.

țicneálă s.f. (Fam.) Sminteală, nebunie; manie.

țicní, *țicnesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A-și pierde puterea de judecată, a se sminti.

țicnít, -ă, *țicniți, -te*, adj. (Fam.) Smintit, nebun.

țidúlă, *țidule*, s.f. (Pop.) Bilet; chitanță, adeverință.

țigáie, *țigăi*, s.f., adj. **1.** S.f. Rasă de oi autohtonă cu lînă moale, creață, mătăsoasă; oaie care face parte din această rasă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care provine de la rasa țigaie (**1**).

țigán, *țigani*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație originară din India, de unde s-a răspîndit în mai toate țările Europei, în America și în nordul Africii.

țigáncă, *țigănci*, s.f. Femeie din neamul țiganilor.

țigáră, *țigări*, s.f. Sul mic făcut din tutun tăiat mărunt, înfășurat într-o foiță subțire de hîrtie și folosit pentru fumat; *țigară de foi* = țigară făcută din frunze de tutun, înfășurate unele peste altele.

țigarét s.n. v. **țigaretă.**

țigarétă, *țigarete*, s.f. **1.** Țigară. **2.** Tub mic de chihlimbar, de os, de lemn etc., în care se introduce țigara pentru a o fuma. Var.: **țigarét** s.n.

țigănésc, -eáscă, *țigănești*, adj. Privitor la țigani; care aparține țiganilor.

țigănéște adv. Ca țiganii; în limba țiganilor.

țigăníe, *țigănii*, s.f. Cartier într-o localitate, în care locuiesc țigani; (p. ext.) țigănime.

țigănímе s.f. Mulțime de țigani, totalitatea țiganilor care locuiesc la un loc; țigănie.

țigănúș, *țigănuși*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *țigan*. **2.** Pasăre de baltă cu ciocul lung și încovoiat, cu penele negre cu reflexe ruginii și verzi. **3.** Pește de culoare închisă, stropit cu pete negre, lung pînă la 12 cm, specific apelor mocirloase.

țigărár, *țigărari*, s.m. Insectă dăunătoare, de culoare verde-albăstruie, care își depune ouăle în frunzele anumitor plante, pe care le răsucește în forma unei țigări de foi.

țiglă, *țigle*, s.f. Piesă de argilă arsă, de sticlă sau de ciment, folosită pentru acoperitul caselor și al altor clădiri.

ținc, *țincuri*, s.n. Fiecare dintre cepurile executate la extremitatea a două scînduri care se îmbină, cepurile uneia intrînd în golurile celeilalte.

țincvais s.n. Oxid de zinc, de culoare albă, folosit pentru vopsit.

ține, *țin*, vb. III. **1.** Tr. A avea ceva în mînă, în brațe etc. și a nu lăsa să cadă sau să scape. **2.** Tr. A susține, a sprijini pe cineva sau ceva; (refl.) a se sprijini cu mîinile de cineva sau de ceva; a apăsa cu mîna pe o parte a corpului (pentru a potoli o durere). **3.** Refl. A se menține într-un loc; (intr.) a fi bine fixat sau legat pentru a nu se desprinde. **4.** Refl. A merge în urma cuiva, a nu părăsi pe cineva; (p. ext.) a sta mereu în preajma cuiva; a stărui pe lîngă cineva. **5.** Refl. A se îndeletnici stăruitor cu un anumit lucru. **6.** Intr. A aparține cuiva, a face parte din ceva. **7.** Intr. A fi de competența cuiva, a intra în atribuțiile cuiva. **8.** Intr. A iubi pe cineva sau ceva; a fi de partea cuiva. **9.** Tr. A da corpului (sau unei părți a corpului) o anumită poziție sau atitudine: *ține capul sus*. **10.** Tr. A face ca cineva sau ceva să stea ori să se mențină într-un anumit loc sau într-o anumită situație. **11.** Tr. A adăposti pe cineva, a-i da cele necesare traiului, a-i purta de grijă. **12.** Tr. A face ca cineva să nu se poată mișca din loc, a imobiliza. **13.** Refl. A lua o anumită atitudine: *a se ține mîndru*. **14.** Tr. A-și domina o pornire, un sentiment; *a-și ține firea* = a se stăpîni. **15.** Tr. A păstra mult timp un lucru (pentru a-l utiliza în viitor); a conserva. **16.** Tr. A urma mereu același drum; a nu se abate de la o idee. **17.** Tr. A respecta o normă, o lege, un obicei; a prăznui o zi de sărbătoare. **18.** Intr. și refl. A rezista, a suporta bine o încercare. **19.** Tr. *A ține locul cuiva* = a înlocui pe cineva în muncă. **20.** Tr. A avea pe cineva în serviciul său; a avea ceva sub conducerea sau administrația sa. **21.** Tr. A crește animale; a avea o anumită marfă în prăvălie; a deține vremelnic o proprietate (ca chiriaș sau arendaș). **22.** Tr. A suporta cheltuiala unei gospodării: *a ține casă mare*. **23.** Tr. A fi căsătorit cu cineva. **24.** Intr. A dura, a dăinui. **25.** Tr. *A o ține totuna* = a nu înceta să... **26.** Tr. A face, a efectua: *a ține sfat; a ține un discurs*.

ținere s.f. *Ținere-de-minte* = memorie.

țintár, *țintare*, s.n. Joc în care jucătorii mută, pe un carton cu un desen special, niște piese după anumite reguli.

țintáș, *țintași*, s.m. Persoană care ține țintește și trage bine cu pușca sau cu arcul.

țintát, -ă, *țintați, -te*, adj. **1.** Împodobit cu ținte (1). **2.** (Despre animale) Cu o pată albă în frunte.

țintáură, *țintaure*, s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori roșii sau albe.

țintă, *ținte*, s.f. **1.** Cui scurt de metal, cu floare mare, folosit de cizmari, curelari, tapițeri etc. pentru a decora diverse obiecte. **2.** Mică pată albă pe fruntea cailor, a vitelor. **3.** Semnul sau locul în care se ochește cu o armă; (adverbial) *a se uita țintă* = a privi fix. **4.** Locul către care tinde să ajungă cineva; (fig.) scop, țel.

țintí, *țintesc*, vb. IV. Tr. și intr. **1.** A ochi cu arma. **2.** (Fig.) A năzui spre ceva.

țintirím, *țintirimuri*, s.n. (Reg.) Cimitir.

țintuí, *țintuiesc*, vb. IV. Tr. A bate ținte sau cuie pentru a fixa sau a decora ceva; (fig.) a face pe cineva să rămînă nemișcat; a pironi.

țintuít, -ă, *țintuiți, -te*, adj. Prins, bătut în cuie sau în ținte; (fig.) încremenit, rămas nemișcat.

ținút, *țínuturi*, s.n. Loc, regiune; întindere a unei țări; (în trecut) teritoriu constituind o unitate administrativ-teritorială.

ținútă, *ținute*, s.f. **1.** Atitudine, poziție a corpului. **2.** Fel de a fi sau de a se comporta al cuiva; mod de a se îmbrăca, (p. ext.) îmbrăcăminte, costum.

țipá, *țip*, vb. I. Intr. **1.** A striga cu glas tare; a vorbi cu glas ridicat. **2.** (Despre culori sau obiecte viu colorate) A fi strident, a face o impresie neplăcută.

țipár, *țipari*, s.m. Pește de apă dulce stătătoare, cu corpul lung și subțire, acoperit cu solzi mărunți.

țipăt, *țipete*, s.n. Strigăt ascuțit, de durere, de spaimă etc.

țipătór, -oáre, *țipători, -oare*, adj. (Despre glas) Strident; (fig.; despre culori) prea intens, prea viu, bătător la ochi.

țipénie s.f. *(Nici) țipenie* = nimeni, absolut nimeni.

țipirig s.n. Clorură de amoniu.

țiplă, *țiple*, s.f. Foiță asemănătoare celofanului, obținută din bășica sau intestinele de bovine, folosită în trecut pentru a acoperi borcanele de conserve.

țist interj. Exclamație prin care i se impune cuiva tăcerea.

țistuí, *țistuiesc*, vb. IV. Tr. și intr. A impune cuiva tăcere (prin folosirea interjecției „țist").

țiștár, *țiștari*, s.m. Popîndău.

țiteră, *țitere*, s.f. Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță, cu coarde puse în vibrație prin atingerea cu o lamă de os sau de metal.

țiței, *țiței uri*, s.n. Petrol.

țiui, *țiui*, vb. IV. Intr. A produce un sunet ascuțit, prelung, cu rezonanță metalică.

țiuít, *țiuituri*, s.n. Faptul de a țiui; sunet ascuțit, cu rezonanță metalică.

țiuitúră, *țiuituri*, s.f. Țiuit.

țîfnă, *țîfne*, s.f. **1.** Ifos, aroganță. **2.** Arțag; *a-i sări cuiva țîfna* = a se supăra, a se înfuria.

țîfnós, -oásă, *țîfnoși, -oase*, adj. **1.** Îngîmfat, arogant. **2.** Supărăcios, arțăgos.

țîmburúc, *țimburuce*, s.n. Mică proeminență, de obicei rotundă, la un obiect.

țînc, *țînci*, s.m. (Fam.; uneori depr.) Copilaș, băiețaș.

țînțár, *țînțari*, s.m. Nume dat unor insecte diptere, cu corpul și picioarele lungi și subțiri, cu aparat bucal pentru înțepat și supt.

țîr[1] interj. Cuvînt care imită sunetul produs de greieri sau de un lichid care se scurge picurînd.

țîr[2], *țîri*, s.m. **1.** Scrumbie mică, de culoare albastră, care se consumă mai ales sărată și uscată. **2.** (Fig.) Om foarte slab.

țîră s.f. (Pop.) Bucată ruptă de undeva; zdreanță; *o țîră* = puțin, nițel.

țîrcóvnic, *țîrcovnici*, s.m. Persoană care are în grijă curățenia și buna rînduială a unei biserici; (p. ext.) cîntăreț sau dascăl de biserică.

țîrîí, pers. 3 *țîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** A curge cîte puțin; a cădea picătură cu picătură (producînd un zgomot caracteristic). **2.** (Despre insecte și despre unele păsări) A scoate sunete caracteristice, repetate, scurte și ascuțite.

țîrîiálă, *țîrîieli*, s.f. Ploaie ușoară, de scurtă durată.

țîrîít s.n. Faptul de a țîrîi.

țîrîita s.f. art. *Cu țîrîita* = cîte puțin.

țîrlîí, *țîrlîi*, vb. IV. Intr. A cînta la un instrument, producînd sunete monotone, puțin armonioase.

țîșni, *țîșnesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide sau gaze) A izbucni cu putere printr-o deschizătură sau printr-o crăpătură. **2.** (Despre ființe) A intra sau a ieși brusc de undeva; a se repezi, a se năpusti.

țîșnitór, -oáre, *țîșnitori, -oare*, adj. Care țîșnește; *fîntînă țîșnitoare* = fîntînă arteziană.

țîșnitúră, *țîșnituri*, s.f. Faptul de a țîșni; lichid sau gaz care țîșnește cu presiune.

țîști interj. v. **țuști.**

țîță, *țîțe*, s.f. Mamelă; *copil de țîță* = copil sugar.

țîțîí, *țîțîi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre animale și insecte) A scoate sunete caracteristice speciei; (despre oameni) a scoate un sunet asemănător cu un „ț" prelungit. **2.** A tremura (de frică).

țîțîít s.n. Faptul de a țîțîi; sunet ascuțit, strident.

țîțînă, *țîțîni*, s.f. Balama.

țoálă, *țoale*, s.f. (Pop.) Obiect de rufărie sau de îmbrăcăminte; (depr.) haină veche, uzată.

țoápă, *țoape*, s.f. (Fam.) Persoană cu apucături grosolane; bădăran.

țoi, *țoiuri*, s.n. Păhărel în formă de sticluță, din care se bea țuică.

țol[1], *țoli*, s.m. Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 25,4 mm.

țol[2], *țoluri*, s.n. (Pop.) Țesătură groasă de lînă (mai rar de cînepă) folosită la țară ca pătură sau covor.

țop interj. Exclamație care însoțește o săritură sau o mișcare bruscă.

țopăi, *țópăi*, vb. IV. Intr. A sări de pe un picior pe altul, a face mișcări dezordonate; (ir.) a dansa, a juca.

țopăiálă, *țopăieli*, s.f. Faptul de a țopăi; săritură.

țopîrlán, *țopîrlani*, s.m. Persoană cu apucături grosolane; mojic, bădăran.

țucál, *țucale*, s.n. Oală de noapte.

țúcără adj. *Fasole țucără* = varietate de fasole cu păstăi subțiri, de culoare galbenă.

țugúi, *țuguie*, s.n. Vîrf de deal sau de munte; (p. ext.) vîrf ascuțit al unor obiecte.

țuguiá, *țuguiez*, vb. I. **1.** Refl. A se subția spre vîrf. **2.** Tr. A strînge buzele, rotunjindu-le și întinzîndu-le înainte.

țuguiát, -ă, *țuguiați, -te*, adj. Prelungit în formă de țugui.

țúică, *țuici*, s.f. Băutură alcoolică, obținută din prune sau din alte fructe.

țúndră, *țundre*, s.f. (Reg.) Suman, zeghe.

țurcán, -ă, *țurcani, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Rasă de oi autohtonă, cu lîna lungă, aspră și groasă; oaie din această rasă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care provine de la rasa țurcană **(1).**

țúrcă, *țurci*, s.f. Betișor ascuțit la ambele capete, pe care copiii încearcă să-l arunce cît mai departe, cu ajutorul altui băț; jocul la care se folosește acest betișor.

țurlói, *țurloaie*, s.n. **1.** (Pop.) Fluierul piciorului; (p. ext.) partea piciorului de la genunchi în jos. **2.** Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. **3.** Jgheab prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). **4.** Țurțur de gheață.

țúrțur, *țurțuri*, s.m. Sloi mic de gheață, ascuțit spre vîrf, care se formează de-a lungul streșinilor.

țuști interj. Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a cuiva care țîșnește (de undeva). Var.: **țîști** interj.

U

u s.m. invar. A douăzeci și cincea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ubicuitáte s.f. (Livr.) Însușirea de a fi prezent pretutindeni.

ucáz, *ucazuri*, s.n. (Înv.) Ordin, decret.

ucenic, -ă, *ucenici, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană (tînără) care învață o meserie urmînd o școală profesională sau lucrînd în producție sub îndrumarea unor persoane calificate. **2.** Adept și continuator al unui savant, al unui filozof etc.; discipol.

ucenicíe, *ucenicii*, s.f. Faptul de a lucra ca ucenic; ocupația, calitatea de ucenic.

ucíde, *ucid*, vb. III. Tr. A omorî; (fig.) a distruge, a nimici.

ucigáș, -ă, *ucigași, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care a ucis (sau a încercat să ucidă) pe cineva. **2.** Adj. Care provoacă (sau poate provoca) moartea cuiva.

ucigătór, -oáre, *ucigători, -oare*, adj. (Și substantivat). Ucigaș.

ucraineán, -ă, *ucraineni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Ucraineană sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de ucraineni **(2). 2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul R.S.S. Ucrainene.

ud, -ă, *uzi, -de*, adj., s.n. **1.** Adj. Îmbibat cu apă sau cu alt lichid; pătruns de umezeală; muiat; (despre ochi) plin de lacrimi. **2.** Adj. Nădușit, asudat. **3.** S.n. Urină.

udá, *ud*, vb. I. **1.** Tr. A umple, a îmbiba cu apă sau cu alt lichid; a muia ceva în apă sau în alt lichid; a stropi plante, semănături. **2.** Tr. (Despre ape curgătoare) A străbate un ținut (alimentîndu-l cu apă). **3.** Refl. A urina.

udătúră, *udături*, s.f. **1.** Acțiunea de a uda. **2.** (Fam.) Băutură (alcoolică).

uf interj. Exclamație care exprimă ciudă, necaz, plictiseală, dezgust.

úger, *ugere*, s.n. Organul de secreție a laptelui la femelele animalelor mamifere.

uimí, *uimesc*, vb. IV. Tr. A provoca o mare mirare, o admirație adîncă, aului.

uimíre s.f. Faptul de *a uimi;* mirare, admirație profundă.

uimít, -ă, *uimiți, -te*, adj. Cuprins de mirare; uluit.

uimitór, -oáre, *uimitori, -oare*, adj. Care uimește; surprinzător; uluitor.

uitá, *uit*, vb. I. **1.** Tr. și intr. A pierde din memorie; a nu-și mai aduce aminte. **2.** Tr. și intr. A înceta să se mai gîndească la ceva, să se mai preocupe de ceva; a scăpa din vedere; a omite; a nu ține seama de... **3.** Tr. A trece sub tăcere, a nu da urmare. **4.** Tr. A lăsa undeva, din nebăgare de seamă, ceva ce trebuia luat cu sine. **5.** Refl. A-și îndrepta privirea spre cineva sau ceva, a privi; a cerceta, a observa.

uitáre s.f. Faptul de *a uita; a da uitării* = a nu se mai interesa de cineva sau de ceva; *uitare de sine* = visare, reverie; nepăsare față de propriile interese.

uitát, -ă, *uitați, -te*, adj. **1.** De care nu-și mai aduce cineva aminte, șters din memorie. **2.** Neglijat, părăsit.

uitătúră, *uitături*, s.f. Aruncătură de ochi, privire; fel de a privi.

uitúc, -ă, *uituci, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care uită ușor; (p. ext.) distrat, zăpăcit.

uiúm, *uiumuri*, s.n. Cantitate de cereale reținută la batoză sau de făină reținută la moară drept plată în natură pentru treierat sau măcinat.

ulceá, -ícă, *ulcele*, s.f. Oală mică (de lut).

úlcer, *ulcere*, s.n. Leziune a pielii sau a unei mucoase, care atinge toate straturile acestora.

ulcerá, pers. 3 *ulcerează*, vb. I. Refl. A căpăta o ulcerație; (tr.) a produce o ulcerație.

ulcerație, *ulcerații*, s.f. Leziune a pielii sau a mucoaselor, datorită unui proces care distruge țesuturile.

ulcerós, -oásă, *ulcerоși, -oase*, adj. Referitor la ulcer, cu caracter de ulcer; care prezintă un ulcer.

uléi[1], *uleie*, s.n. (Reg.) Știubei pentru albine.

uléi[2], *uleiuri*, s.n. Lichid vîscos de proveniență vegetală, animală sau minerală, insolubil în apă și mai ușor decît aceasta, folosit în alimen-

tație (ulei comestibil), în industrie (ulei mineral) etc.

uleiós, -oásă, *uleioși, -oase,* adj. Care conține ulei; unsuros; care are aspect de ulei.

úliță, *ulițe,* s.f. Drum îngust care străbate un sat.

úliu, *ulii,* s.m. Gen de păsări răpitoare cu aripi scurte și coadă lungă, care atacă păsări și mamifere mici.

ulm, *ulmi,* s.m. Denumire dată unor arbori cu coroana stufoasă, cu frunze aripate, înalți pînă la 35 m.

ulteriór, -oáră, *ulteriori, -oare,* adj. Care se face (sau urmează să se facă, să se întîmple) mai tîrziu (în raport cu un moment dat); care urmează după cineva sau ceva; (adverbial) după aceea, mai tîrziu.

últim, -ă, *ultimi, -e,* adj. Cel din urmă (dintr-o serie); *ultima oră* = rubrică în ziare, în care se publică cele mai noi știri.

ultimát s.n. v. **ultimatum.**

ultimatív, -ă, *ultimativi, -e,* adj. Care are caracter de ultimatum.

ultimátum, *ultimatumuri,* s.n. Notă diplomatică prin care un stat cere altui stat satisfacerea, într-un termen scurt, a unor pretenții. Var.: **ultimát** s.n.

ultra- Element de compunere cu sensul „peste măsură de", „extrem de", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

ultragiá, *ultragiez,* vb. I. Tr. A săvîrși un ultraj; (p. ext.) a insulta, a calomnia, a amenința pe cineva.

ultráj, *ultraje,* s.n. Insultare, calomniere ori amenințare săvîrșită împotriva unui funcționar aflat în exercițiul funcțiunii; (p. ext.) jignire, ofensă adusă cuiva.

ultramarín s.n. Colorant albastru, obținut dintr-un amestec de argilă, carbonat de sodiu, cărbune de lemn și sulf.

ultrascúrt, -ă, *ultrascurți, -te,* adj. **1.** Foarte scurt. **2.** *Radiații ultrascurte* (și substantivat) = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte mici, utilizate în telecomunicații, în medicină etc.

ultrasúnet, *ultrasunete,* s.n. Vibrație a unui mediu elastic avînd o frecvență mai înaltă decît a sunetului, fapt pentru care nu poate fi percepută de urechea omului.

ultraviolét, -ă, *ultravioleți, -te,* adj. (Despre radiații electromagnetice; și substantivat, f. pl.) Care este situat dincolo de marginea violetă a spectrului luminii, avînd lungimea de undă mai mică decît cea a luminii.

ulúc, *uluce,* s.n. **1.** Jgheab din care se adapă vitele. **2.** Jgheab la streașină. **3.** Canal, scoc la moară. **4.** Nut.

ulúcă, *uluci,* s.f. **1.** Scîndură groasă din care se fac garduri. **2.** Gard făcut din scînduri.

uluí, *uluiesc,* vb. IV. Tr. A uimi peste măsură, a stîrni o mare mirare, admirație, emoție.

uluít, -ă, *uluiți, -te,* adj. Uimit; năucit, buimăcit.

uluitór, -oáre, *uluitori, -oare,* adj. Care uluiește.

umán, -ă, *umani, -e,* adj. **1.** Referitor la oameni sau la omenire. **2.** Blînd, omenos.

umanísm s.n. **1.** Mișcare culturală din epoca Renașterii, care promova, în opoziție cu ideologia și cultura medievală, o cultură laică și milita pentru dezvoltarea liberă, multilaterală a personalității umane, apelînd la tradițiile culturii clasice greco-romane. **2.** Concepție care proclamă ca principii etice supreme libertatea și demnitatea umană, necesitatea desăvîrșirii personalității umane.

umaníst, -ă, *umaniști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al umanismului. **2.** S.m. Savant din sec. XIV—XVII, care studia operele din antichitate. **3.** Adj. Privitor la umanism, care aparține umanismului; care este de domeniul culturii clasice.

umanístic, -ă, *umanistici, -e,* adj. Umanist; *științe umanistice* = științe care studiază în special omul, punînd accentul pe limbi, istorie, filologie, pe cultura clasică etc.

umanitár, -ă, *umanitari, -e,* adj. Plin de umanitate, devotat umanității.

umanitarísm s.n. Concepție sau atitudine pătrunsă de dragoste față de oameni.

umanitaríst, -ă, *umanitariști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al umanitarismului. **2.** Adj. Privitor la umanitarism.

umanitáte s.f. **1.** Totalitatea oamenilor, omenire; colectivitate de oameni. **2.** Umanitarism.

umanizá, *umanizez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face mai uman, mai apropiat de oameni.

úmăr, (1, 2, 3) *umeri,* s.m., **(4)** *umere,* s.n. **1.** S.m. Parte a corpului omenesc corespunzătoare articulației dintre brațe și trunchi. **2.** S.m. Parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă umărul **(1). 3.** S.m. *Umerii obrajilor* = pometi. **4.** S.n. Umeraș.

umbélă, *umbele,* s.f. Tip de inflorescență în care pedunculii fiecărei flori pornesc din același punct și se ridică la aceeași înălțime.

umbeliferă, *umbelifere,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate ale căror flori sînt dispuse în umbele; (și la sg.) plantă din această familie (ex. morcovul, mărarul, cucuta).

umblá, *úmblu,* vb. I. Intr. **1.** A merge, a se deplasa. **2.** A merge din loc în loc, a colinda. **3.** (Pop.) A frecventa: *a umbla la școală.* **4.** A se comporta într-un anumit fel; a se îmbrăca într-un anumit fel. **5.** (Despre vehicule) A circula; (despre unelte, aparate, sisteme tehnice) a fi în mișcare, a funcționa. **6.** (Despre bani) A avea curs. **7.** A căuta, a scotoci. **8.** (Pop.) A se servi de..., a mînui; (fig.) *a umbla cu tertipuri.*

umblát, -ă, *umblați, -te,* adj. (Despre drumuri) Frecventat, circulat; (despre oameni) care a fost prin multe locuri și a văzut multe lucruri.

umblătoáre, *umblători,* s.f. Compartiment dintr-o lucrare minieră amenajat pentru circulația personalului.

umblătúră, *umblături,* s.f. (Pop.) Umblet, mers; alergătură.

úmblet, *umblete*, s.n. **1.** Faptul de a umbla; alergătură, umblătură. **2.** Fel de a umbla, mers.

umbrár, *umbrare*, s.n. Adăpost împotriva arşiţei soarelui, la umbra unui arbore sau făcut din scînduri, pînză, verdeaţă etc.

úmbră, *umbre*, s.f. **1.** Regiune din spaţiu sau de pe suprafaţa unui obiect care nu e luminată direct de o sursă de lumină; loc întunecos (şi răcoros) unde nu ajung razele soarelui. **2.** Nuanţă închisă; partea mai întunecată dintr-o imagine plastică; (fig.) expresie întunecată, tristă, a feţei. **3.** Forma întunecată a unei fiinţe sau a unui lucru, proiectată pe o suprafaţă luminată. **4.** Imagine nedesluşită a cuiva, văzută printr-un geam, prin ceaţă etc. **5.** Fiinţă foarte slabă, lipsită de vlagă. **6.** (În concepţiile mistico-religioase) Stafie, nălucă, duh al unui mort.

umbrélă, *umbrele*, s.f. Obiect care apără de ploaie sau de soare, alcătuit dintr-o pînză ce se poate întinde şi strînge, prin intermediul unor spiţe de metal fixate radial pe un baston.

umbrí, *umbresc*, vb. IV. **1.** Tr. şi intr. A face umbră, a ţine umbră. **2.** Tr. şi refl. A da (sau a căpăta) o nuanţă mai închisă; a (se) întuneca.

umbrít, -ă, *umbriţi, -te*, adj. Care se află în umbră; umbros.

umbrós, -oásă, *umbroşi, -oase*, adj. Care face umbră, care dă umbră; (despre locuri) care se află la umbră.

umectá, *umectez*, vb. I. Tr. A umezi uşor.

úmed, -ă, *umezi, -de*, adj. **1.** Care conţine la suprafaţă sau în pori puţin lichid; care nu s-a uscat încă de tot; (despre pămînt) jilav; (despre atmosferă) care conţine vapori de apă; (despre ziduri, locuinţe) igrasios. **2.** (Despre ochi) Plin de lacrimi.

umeráş, *umeraşe*, s.n. Obiect făcut dintr-o bară orizontală prevăzută cu un cîrlig, pe care se atîrnă hainele.

umezeálă, *umezeli*, s. f. **1.** Însuşirea, starea a ceea ce este umed; umiditate; vapori de apă care se află în atmosferă sau într-un anumit mediu. **2.** Igrasie. **3.** Loc umed.

umezí, *umezesc*, vb. IV. Refl. şi tr. A deveni (sau a face să devină) umed; (refl., despre ochi) a se umple de lacrimi.

umezitór, *umezitoare*, s.n. *Umezitor de aer* = aparat care pulverizează apă şi umezeşte aerul într-o instalaţie industrială.

umflá, *úmflu*, vb. I. **1.** Tr. A mări volumul unui obiect cu pereţi elastici, umplîndu-l cu aer (sau cu alt fluid); (refl.; despre cavităţi anatomice) a-şi mări volumul, a se balona. **2.** Tr. A întinde, a înfoia: *vîntul umflă pînzele.* **3.** Refl. (Despre ape) A-şi mări volumul, a creşte; (despre fluide) a se dilata; (despre obiecte de lemn) a-şi mări volumul prin umezire. **4.** Refl. (Despre piele, ţesuturi, organe) A se inflama. **5.** Tr. (Fam.) A înşfăca; a înhăţa; a aresta.

umflát, -ă, *umflaţi, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte cu pereţi elastici) Care şi-a mărit volumul, fiind umplut cu aer (sau cu alt fluid). **2.** (Despre ape) Care şi-a mărit nivelul, care a crescut. **3.** (Despre piele, ţesuturi, organe) Inflamat. **4.** (Despre preţuri) Mărit în mod exagerat. **5.** (Fig., despre felul de a se exprima al cuiva) Bombastic, emfatic.

umflătúră, *umflături*, s.f. **1.** Loc umflat pe suprafaţa unui obiect. **2.** Inflamaţie.

umiditáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi umed, stare de umezeală a unui corp, a unui mediu. **2.** Procentul de lichid conţinut într-un material solid sau gazos.

umíl, -ă, *umili, -e*, adj. Smerit, supus; modest, lipsit de pretenţii.

umilí, *umilesc*, vb. IV. Refl. şi tr. A (se) pune într-o situaţie de inferioritate, a se simţi (sau a face pe cineva să se simtă) umil; a (se) înjosi.

umilínţă, *umilinţe*, s.f. **1.** Sentiment de inferioritate; atitudine provocată de acest sentiment. **2.** Situaţie umilitoare impusă cuiva.

umilít, -ă, *umiliţi, -te*, adj. Plin de umilinţă, umil, smerit.

umilitór, -oáre, *umilitori, -oare*, adj. Care umileşte, care înjoseşte.

úmlaut s.n. Modificarea timbrului unei vocale accentuate sub influenţa vocalei următoare; tremă folosită în unele limbi pentru a nota această modificare.

umoáre, *umori*, s.f. Lichid biologic (ex. sînge, limfă, bilă) constituind mediul în care trăiesc celulele organismului.

umór s.n. Înclinare spre glume şi ironii, ascunse sub o aparenţă de seriozitate; manifestare prin vorbe sau prin scris a acestei înclinaţii.

umorál, -ă, *umorali, -e*, adj. Care se referă la umori, care aparţine umorilor.

umoríst, *umorişti*, s.m. Autor de scrieri sau de desene umoristice.

umorístic, -ă, *umoristici, -e*, adj. Care exprimă umor; hazliu.

úmple, *úmplu*, vb. III. Tr. **1.** A introduce ceva într-un recipient, într-o cavitate, făcîndu-le să fie pline. **2.** A introduce un preparat culinar într-un înveliş (de aluat, de legume etc.) pentru a pregăti anumite mîncări. **3.** A răspîndi într-un spaţiu închis un miros, un gaz, o substanţă dăunătoare etc.; (tr. şi refl.) a (se) acoperi cu o substanţă murdară. **4.** A răspîndi sunete, zgomote (într-un spaţiu delimitat).

umplutúră, *umpluturi*, s.f. **1.** Ceea ce serveşte pentru a umple un gol; preparat culinar care se introduce într-un înveliş comestibil, formînd împreună o mîncare sau o prăjitură. **2.** Material (pămînt, moloz etc.) care se aşază pe un teren ce trebuie înălţat sau nivelat. **3.** (Fig.) Adaos (lipsit de valoare) folosit pentru a completa un text, o scriere.

un, o, *unii, unele*, art. nehot. Însoţeşte substantivul, fără a-l defini precis: *un oraş frumos;* (dă valoare substantivală unor cuvinte pe care le precedă) *un nepriceput.*

unaním, -ă, *unanimi, -e*, adj. Care cuprinde pe toţi; acceptat sau împărtăşit de toţi.

unanimitáte s.f. Acord de idei sau de păreri; *în unanimitate* = cu toţii; cu aprobarea tuturor.

unchi, *unchi*, s.m. Bărbat considerat în raport cu copiii fraților și surorilor lui (sau ai soției lui) ori în raport cu copiii verilor și verișoarelor lui; termen cu care se adresează nepoții acestui bărbat.

unchiáș, *unchiași*, s.m. **1.** Om bătrîn. **2.** (Reg.) Unchi.

úncie, *uncii*, s.f. Veche unitate de măsură pentru greutăți (folosită și azi în Anglia), a cărei valoare a variat între circa 28 și 35 de grame.

uncróp, *uncropuri*, s.n. (Pop.) **1.** Apă clocotită. **2.** Băutură alcoolică fierbinte oferită nuntașilor a doua zi după cununie.

undamétru, *undametre*, s.n. Instrument pentru măsurarea lungimii de undă a undelor electromagnetice.

úndă, *unde*, s.f. **1.** Ondulație care se propagă pe suprafața apei liniștite; (p. ext.) apă curgătoare sau stătătoare. **2.** Masă de aer care se mișcă ușor. **3.** Formă de propagare a unei oscilații din aproape în aproape, cu viteză finită; *lungime de undă* = distanța dintre două puncte succesive ale unei unde aflate în aceeași fază de oscilație; *undă electromagnetică* = undă în care mărimile ce se propagă sînt intensitățile unui cîmp electric și ale unui cîmp magnetic; *undă radio* = undă electromagnetică a cărei frecvență se situează în domeniul radiofrecvențelor.

únde adv., conj. **1.** Adv. În ce loc?; în care parte?; *de unde?* = de la cine?; din ce loc? **2.** Adv. Deodată, pe neașteptate. **3.** Conj. Introduce propoziții circumstanțiale, completive, concesive, atributive: *du-te unde ți-am spus; să te oprești în locul unde se desparte drumul.*

undevá adv. Într-un loc oarecare; *de undeva* = dintr-un anumit loc; *pe undeva* = într-un (sau printr-un) loc oarecare.

úndiță, *undițe*, s.f. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-o vargă de care se leagă un fir de material plastic, cu un cîrlig la capăt în care se înfige momeala.

undui, pers. 3 *unduiește*, vb. IV. Intr. (Despre suprafața apelor; p. ext. despre lanuri) A face unde, a se mișca în valuri.

unduiós, -oásă, *unduioși, -oase*, adj. Care formează valuri, care se mișcă în unde.

uneáltă, *unelte*, s.f. **1.** Nume dat unor obiecte acționate cu mîna sau mecanic, folosite pentru a efectua diferite operații asupra unui material, în scopul prelucrării lui. **2.** *Unelte de muncă* (sau *de producție*) = partea principală a mijloacelor de muncă, formată din scule, instrumente, mecanisme și mașini. **3.** (Fig.) Mijloc (persoană, grup) de care se servește cineva pentru atingerea unui scop.

uneltí, *uneltesc*, vb. IV. Tr. A pune la cale, a pregăti în ascuns o acțiune împotriva cuiva; a complota.

uneltíre, *uneltiri*, s.f. Acțiunea de *a unelti;* intrigă, complot.

uneóri adv. Din cînd în cînd, cîteodată.

ungár, -ă, *ungari, -e*, adj. Maghiar **(1).**

ungătór, *ungătoare*, s.n. Gresor.

únge, *ung*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi cu un strat unsuros sau lipicios; (tr.) a introduce lubrifiant între piesele în contact și în mișcare relativă ale unui sistem tehnic. **2.** Tr. (Fam.) A mitui. **3.** Tr. și refl. A (se) murdări. **4.** Tr. (Înv.) A învesti un monarh sau un arhiereu.

unghér, *unghere*, s.n. **1.** Colț într-o încăpere. **2.** Loc retras, ascuns.

unghi, *unghiuri*, s.n. **1.** Figură geometrică formată din două semidrepte care pleacă din același punct. **2.** Colț, ungher. **3.** (Fig.) Punct de vedere.

únghie, *unghii*, s.f. (La om) Placă cornoasă care acoperă extremitatea degetelor de la mîini și de la picioare; (la păsări și la unele animale) gheară.

unghiulár, -ă, *unghiulari, -e*, adj. În formă de unghi; *piatră unghiulară* = piatră de la colțul fundației unei clădiri; (fig.) fundament, bază.

unguént, *unguente*, s.n. (Farm.) Alifie, cremă.

úngur, *unguri*, s.m. Maghiar **(2).**

ungurésc, -eáscă, *unguresti*, adj. Maghiar **(1).**

ungurește adv. În felul maghiarilor; în limba maghiară.

unguroáică, *unguroaice*, s.f. Maghiară.

uni-[1] Element de compunere însemnînd „unul singur", care servește la formarea unor adjective.

uní[2] adj. invar. (Despre materiale textile) Care are o singură culoare.

uní[3], *unesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. recipr. A (se) împreuna, a (se) îmbina pentru a forma un tot. **2.** Refl. recipr. A încheia o înțelegere, o alianță; a se pune de acord.

únic, -ă, *unici, -e*, adj. **1.** Unul singur, numai unul singur de felul său. **2.** Care nu poate fi asemănat cu nimic; excepțional.

unicamerál, -ă, *unicamerali, -e*, adj. (Despre sisteme parlamentare) Care este constituit dintr-o singură adunare reprezentativă.

unicát, *unicate*, s.n. **1.** Act întocmit într-un singur exemplar. **2.** Carte, publicație din care nu există decît un singur exemplar.

unicelulár, -ă, *unicelulari, -e*, adj. Care este format dintr-o singură celulă.

unicitáte s.f. Însușirea de a fi unic.

unifică, *unific*, vb. I. Tr. A uni, a realiza o unitate; a cuprinde într-un singur sistem; a face să fie unitar.

unificatór, -oáre, *unificatori, -oare*, adj. Care unifică sau contribuie la unificare.

uniform, -ă, *uniformi, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care are întotdeauna și peste tot aceeași formă, același aspect, aceeași intensitate etc. **2.** S.f. Îmbrăcăminte croită după un anumit model, purtată, în mod obligatoriu, de militari, elevi etc.

uniformitáte s.f. Însușirea a ceea ce este uniform.

uniformizá, *uniformizez*, vb. I. Tr. A face să fie uniform.

unilaterál, -ă, *unilaterali, -e*, adj. **1.** Care se orientează într-un singur sens; care ține seama

de un singur aspect al lucrurilor, care judecă dintr-un singur punct de vedere; mărginit. **2.** (Despre contracte) Care dă naștere la obligații numai pentru una dintre părți.

unionál, -ă, *unionali, -e,* adj. Care aparține unei uniuni; care se referă la o uniune.

unionist, -ă, *unioniști, -ste,* s.m. și f. Susținător al unirii Principatelor Române (înainte de 1859).

unipersonál, -ă, *unipersonali, -e,* adj. (Despre verbe) Care se conjugă numai la persoana a treia singular.

uníro s.f. Acțiunea de *a (se) uni;* alianță.

unisexuát, -ă, *unisexuați, -te,* adj. (Despre flori sau despre plante) Care are organe de reproducere de un singur sex.

unisón s.n. Emiterea simultană a aceloraşi sunete muzicale de către mai multe voci sau instrumente.

unít, -ă, *uniți, -te,* adj. **1.** Care formează împreună un tot; împreunat, îmbinat. **2.** Care se află în raporturi strînse cu cineva; solidar cu cineva. **3.** Care aparținea confesiunii creștine catolice de rit oriental; (substantivat) adept al acestei confesiuni.

unitár, -ă, *unitari, -e,* adj. Care formează un singur tot; omogen.

unitarián, -ă, *unitarieni, -e,* s.m. și f. Adept al bisericii creștine protestante care neagă dogma trinității.

unitáte, *unități,* s.f. **1.** Numărul unu. **2.** *Unitate de măsură* = mărime fizică scalară în funcție de care se exprimă valoarea mărimilor de aceeași natură. **3.** Însușirea a ceea ce constituie un întreg; coeziune, solidaritate. **4.** *Regula celor trei unități* = principiu fundamental în teatrul clasic, conform căruia opera dramatică trebuia să aibă o acțiune unică, să se desfășoare în același loc și într-un interval de numai 24 de ore. **5.** *Unitate economică* = denumire dată întreprinderilor de stat și cooperatiste care desfășoară activitate economică. **6.** Subdiviziune organizatorică din cadrul forțelor armate.

uniúne, *uniuni,* s.f. **1.** Asociere între două sau mai multe persoane, grupuri, organizații etc., creată în scopul promovării sau apărării unor interese comune ori pentru realizarea unor obiective comune. **2.** Denumire dată unor organizații internaționale, înființate în scopul cooperării între state în anumite domenii: *Uniunea Poștală Universală.* **3.** Asociație între state care au același șef de stat și unele instituții comune și care constituie un singur subiect de drept internațional.

univérs, *universuri,* s.n. **1.** Lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp și în spațiu. **2.** (Fig.) Cercul, mediul în care trăiește cineva.

universál, -ă, *universali, -e,* adj. **1.** Care se referă la univers, care se extinde asupra întregii lumi; care cuprinde tot ce există și este comun tuturor. **2.** Care se bucură de o mare faimă; celebru, ilustru; care are o cultură vastă. **3.** (Despre instrumente, aparate) Care poate fi folosit la mai multe operații.

universálii s.f. pl. Denumire dată noțiunilor generale în filozofia scolastică.

universalitáte s.f. Caracterul a ceea ce este universal.

universitár, -ă, *universitari, -e,* adj. Care aparține universității; privitor la universitate.

universitáte, *universități,* s.f. Instituție de învățămînt superior, cu mai multe facultăți; *universitate populară* = instituție pentru educația adulților, avînd ca principală formă de activitate cicluri de prelegeri din diverse domenii.

univóc, -ă, *univoci, -e,* adj. **1.** (Despre cuvinte) Care păstrează același sens în orice context. **2.** (Mat.; despre o corespondență între două mulțimi) Care are proprietatea ca unui element din prima mulțime să-i corespundă un singur element din a doua mulțime.

uns, -ă, *unși, -se,* adj. Acoperit cu un strat unsuros; pătat de grăsime.

unsoáre, *unsori,* s.f. **1.** Material uleios sau păstos folosit fie ca lubrifiant, fie pentru protecția suprafețelor metalice. **2.** Grăsime care servește la gătit.

únsprezece num. card. Număr natural situat între zece și doisprezece.

únsprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al zecelea și al doisprezecelea.

unsurós, -oásă, *unsuroși, -oase,* adj. Îmbibat sau pătat de grăsime (sau de o substanță cleioasă).

unt s.n. Grăsime extrasă din lapte și folosită ca aliment.

untdelémn s.n. Ulei comestibil extras din semințele sau fructele unor plante (ex. din măsline).

untiéră, *untiere,* s.f. Vas în care se ține și se servește untul.

untișór, *untișori,* s.m. Mică plantă erbacee, cu frunze groase, lucioase, întrebuințate ca salată.

untúră, *unturi,* s.f. Substanță grasă, obținută prin topirea grăsimii animale și folosită în alimentație; *untură de pește* = ulei bogat în vitamine, extras din ficatul unei specii de pești.

únu, úna num. card. (Și în forma *un, o,* cînd precedă un substantiv sau *unul, una,* cînd ține locul unui substantiv) Primul număr din șirul numerelor naturale, care reprezintă unitatea; (cu valoare de num. ord.) *etajul unu.*

únul, úna, *unii, unele,* pron. nehot. **1.** Ține locul unui substantiv, fără a da o indicație precisă asupra obiectului: *unul citește, altul se joacă.* **2.** (La pl.) O parte din...; (adjectival) niște, anumiți.

únulea, úna num. ord. În numeralele ordinale, indică unitatea care urmează după zeci, sute, mii etc.: *al patruzeci și unulea.*

úra[1] **(1)** interj., **(2)** *urale,* s.n. **1.** Interj. Exclamație care exprimă aprobare, entuziasm. **2.** S.n. Strigăt entuziast de aprobare; aclamație.

urá[2], *urez,* vb. I. **1.** Tr. A exprima o dorință de bine la adresa cuiva (cu prilejul unei aniversări, al unui început de acțiune etc.). **2.** Intr.

A recita poezii care cuprind urări cu ocazia Anului nou.

uragán, *uragane*, s.n. Ciclon tropical cu viteză foarte mare; (p. gener.) vînt puternic.

urangután, *urangutani*, s.m. Maimuță antropoidă, de circa 150 cm înălțime, cu membrele anterioare foarte lungi. Var.: **orangután** s.m.

urániu s.n. Metal alb, dur, cu proprietăți radioactive, folosit în pilele atomice pentru obținerea elementelor transuranice.

uráre, *urări*, s.f. Acțiunea de *a ura*; exprimare a dorinței de bine la adresa cuiva; versurile, cuvintele cu care se urează.

úră, *uri*, s.f. Sentiment puternic de dușmănie față de cineva.

urătór, -oáre, *urători, -oare*, s.m. și f. Persoană care urează de Anul nou.

urătúră, *urături*, s.f. Text recitat de urători cînd umblă cu plugușorul.

urbán, -ă, *urbani, -e*, adj. Care ține de oraș, privitor la orașe; orășenesc.

urbanísm s.n. Urbanistică.

urbanístic, -ă, *urbanistici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la urbanistică (**2**). **2.** S.f. Știința și arta de a proiecta și construi localități noi sau de a le sistematiza pe cele existente.

úrbe s.f. (Livr. și fam.) Oraș.

urcá, *urc*, vb. I. **1.** Refl., intr. și tr. A (se) duce în sus, a (se) sui; (intr.; despre drumuri) a fi în pantă; (intr. și refl.; despre plante) a se ridica pe araci, pe ziduri etc. **2.** Refl. și tr. A (se) sui și a (se) așeza pe ceva mai ridicat; (refl.) *a se urca pe tron* = a veni la domnie. **3.** Refl., intr. și tr. A (se) ridica (în văzduh). **4.** Refl. și intr. (Despre temperatură, presiune atmosferică) A crește, a se ridica. **5.** Refl. (Despre sume de bani, prețuri) A crește. **6.** Refl. și intr. A merge îndărăt în timp pînă la data de...

urciór[1], *urcioare*, s.n. Vas de lut cu gîtul strîmt, cu una sau două toarte, folosit pentru păstrarea și transportul lichidelor.

urciór[2], *urcioare*, s.n. Mic furuncul care apare la rădăcina genelor.

urcúș, *urcușuri*, s.n. Faptul de a (se) urca; drum în pantă.

úrdă s.f. Derivat al laptelui de oaie, obținut prin fierberea și închegarea zerului rămas de la prepararea cașului.

urdinís, *urdinișuri*, s.n. Mică deschizătură în stup, pe unde intră și ies albinele.

uréche, *urechi*, s.f. **1.** Organ pereche al auzului și al echilibrului la om și la mamifere, alcătuit dintr-o parte externă, una mijlocie și una internă; (sens curent) partea externă, vizibilă, a acestui organ. **2.** Facultatea de a auzi, simțul auzului. **3.** (La pești) Opercul. **4.** Gaura acului, prin care se petrece ața. **5.** Toartă; belciug.

urecheá, *urechez*, vb. I. Tr. A trage pe cineva de urechi; a bate.

urecheát, -ă, *urecheați, -te*, adj. Care are urechi mari; (substantivat, m.) denumire glumeață dată iepurelui și măgarului.

urechélniță, *urechelnițe*, s.f. **1.** Insectă de culoare castanie, avînd la capătul abdomenului două prelungiri în formă de foarfece. **2.** Plantă erbacee meliferă, cu frunze ovale, cu flori roșii sau roz, așezate la vîrful tulpinii.

urechiúșă, *urechiușe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *ureche*. **2.** Ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-portocalie, care crește prin pădurile de fag și de mesteacăn.

uredinále s.f. pl. Ordin de ciuperci microscopice parazite care produc, la plante, boala numită rugină.

urée s.f. Compus organic incolor, cristalin, produs de degradare a proteinelor din organism, care se găsește în sînge și în urină.

uremíe, *uremii*, s.f. Intoxicație a organismului cauzată de acumularea în sînge a ureii și a acidului uric, care nu pot fi eliminate din cauza insuficienței funcțiilor renale.

uretér, *uretere*, s.n. Fiecare dintre cele două canale care leagă rinichii de vezica urinară.

urétră, *uretre*, s.f. Canal prin care se scurge urina din vezica urinară în exterior. Var.: **urétru** s.n.

uretrítă s.f. Inflamație acută sau cronică a uretrei.

uretroscóp, *uretroscoape*, s.n. Instrument cu care se examinează mucoasa uretrei.

urétru s.n. v. **uretră.**

urgént, -ă, *urgenți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Care trebuie rezolvat imediat, care nu suferă amînare.

urgentá, *urgentez*, vb. I. Tr. A grăbi efectuarea unei lucrări, rezolvarea unei probleme.

urgénță, *urgențe*, s.f. Caracterul a ceea ce este urgent; necesitatea de a rezolva imediat o problemă; (la pl.) probleme care trebuie rezolvate imediat.

urgié, *urgii*, s.f. Nenorocire mare care se abate asupra cuiva sau a ceva; dezlănțuire violentă a forțelor naturii.

urgisí, *urgisesc*, vb. IV. Tr. A năpăstui, a oropsi, a persecuta pe cineva.

urgisit, -ă, *urgisiți, -te*, adj. Năpăstuit, persecutat; (despre obiecte) părăsit, aruncat.

uriáș, -ă, *uriași, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Personaj din basme, închipuit sub forma unui om extraordinar de mare și de puternic. **2.** S.m. și f. Om foarte înalt și voinic. **3.** Adj. De proporții neobișnuit de mari.

úric[1] adj. *Acid uric* = acid organic care se găsește în sînge și se elimină din organism prin urină.

uríc[2], *urice*, s.n. (Înv.) Act de proprietate; (p. ext.) document, hrisov.

uricár, *uricari*, s.m. (Înv.) Scriitor de urice.

uricemíe, *uricemii*, s.f. Prezența acidului uric în sînge peste valorile normale.

uricós, -oásă adj. v. **uricios.**

urină, *urinez*, vb. I. Intr. A elimina urina din vezica urinară.

urinár, -ă, *urinari, -e*, adj. Care se referă la urină; care secretă sau evacuează urina.

urînă s.f. Lichid secretat de rinichi și eliminat prin căile urinare.

urî, *urăsc*, vb. IV. Tr. A nutri un sentiment de dușmănie împotriva cuiva sau a ceva; (refl. impers.) *a i se uri cuiva cu ceva* = a se plictisi, a se sătura de ceva.

uricíos, -oásă, *uricioși, -oase*, adj. Nesuferit, antipatic. Var.: **uricíos, -oásă** adj.

uríciúne, *uriciuni*, s.f. Ființă cu înfățișare respingătoare; pocitanie.

urît, -ă, (1, 2, 3) *urîți, -te*, adj., (4) adv., (5) s.n. **1.** Adj. Care are o înfățișare neplăcută, lipsită de armonie. **2.** Adj. Care displace, care trezește repulsie; care este contrar moralei; necuviincios. **3.** Adj. (Despre timp) Posomorît, ploios, friguros. **4.** Adv. În mod neplăcut, nearmonios, nepotrivit. **5.** S.n. Stare sufletească apăsătoare, provocată de singurătate, de lipsă de ocupație etc.

urîțénie, (2) *urîțenii*, s.f. **1.** Faptul de a fi urît, starea a ceea ce este urît. **2.** Ființă urîtă.

urîți, *urîțesc*, vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) urît.

urlá, *úrlu*, vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A scoate strigăte puternice, prelungi; (despre oameni) a țipa; a plînge cu hohote; a cînta foarte tare. **2.** (Fig.; despre vînt, furtună etc.) A vui, a vîjîi.

urlătoáre, *urlători*, s.f. (Pop.) Cascadă.

úrlet, *urlete*, s.n. **1.** Strigăt puternic, prelung, scos de oameni sau de animale. **2.** (Fig.) Zgomot puternic produs de elemente ale naturii.

urluí, *urluiesc*, vb. IV. Tr. A măcina cereale pentru urluială.

urluiálă, *urluieli*, s.f. Boabe de cereale măcinate mare, servind ca hrană pentru animale.

urmá, *urmez*, vb. I. **1.** Tr. și intr. A merge în urma cuiva; a însoți pe cineva; (tr.; fig.) a fi alături de cineva. **2.** Refl. A merge în șir, unul după altul. **3.** Tr. A merge după o indicație, după un fir conducător; a merge în continuare pe drumul apucat; (tr. și intr.) a se conduce după..., a proceda conform cu... **4.** Tr. și intr. A frecventa o formă de învățămînt. **5.** Tr. și intr. A veni, în timp, după cineva sau după ceva; (intr.) a-i succeda cuiva într-o funcție. **6.** Intr. A-și avea locul după cineva într-o ierarhie. **7.** Tr. și intr. A continua un lucru început; a continua vorba începută, a spune mai departe. **8.** Intr. A se produce, a se desfășura. **9.** Tr. A avea drept consecință, a duce la concluzia că...

urmáre, *urmări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a urma*. **2.** Consecință, concluzie, rezultat; *prin urmare* = deci.

urmáș, -ă, *urmași, -e*, s.m. și f. **1.** Continuator al unei familii; moștenitor, succesor. **2.** (Fig.) Persoană care continuă o operă, o tradiție. **3.** Succesor într-un post, într-o demnitate.

úrmă, *urme*, s.f. Semn lăsat de cineva sau de ceva pe locul unde a stat ori pe unde a trecut; *nici urmă de...* = nici pomeneală, nimic; nici un pic; *în urmă* = după aceea, mai tîrziu; *a rămîne în urmă* = a fi (sau a se lăsa) întrecut de alții pe drum sau (fig.) în muncă.

urmări, *urmăresc*, vb. IV. Tr. **1.** A merge pe urmele cuiva pentru a-l supraveghea sau pentru a-l prinde. **2.** A ține pe cineva sub observație, a supraveghea; a face demersuri judiciare împotriva cuiva. **3.** A însoți pe cineva cu privirea, cu gîndul; a privi ceva în mișcare, în desfășurare. **4.** A se orienta după o linie, după o indicație; a tinde către...; a avea drept scop. **5.** A studia, a se ocupa de o problemă, de un fapt, de un eveniment etc. **6.** A asculta o expunere sau executarea unei compoziții muzicale.

urmărire, *urmăriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a urmări*; acțiune militară, executată pentru a nimici trupele inamice în retragere. **2.** Activitatea de strîngere a dovezilor împotriva unui infractor, pentru descoperirea și prinderea lui.

urmărítór, -oáre, *urmăritori, -oare*, s.m. și f. Persoană care urmărește pe cineva (pentru a-l supraveghea sau a-l prinde).

următór, -oáre, *următori, -oare*, adj. Care urmează după cineva sau ceva (în timp sau în spațiu); care este arătat în cele ce urmează.

úrnă, *urne*, s.f. **1.** Vas în care se păstrează cenușa morților incinerați. **2.** Cutie prevăzută cu o deschizătură îngustă, în care se introduc buletinele de vot.

urní, *urnesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) mișca (cu greu) din loc.

urocordát, *urocordate*, s.n. (La pl.) Grup de animale marine cu corpul în formă de sac sau de butoiaș, acoperit de o tunică; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

urologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul aparatului urinar și al bolilor lui.

urotropínă s.f. Substanță chimică folosită ca antiseptic al căilor urinare.

urs, *urși*, s.m. **1.** Specie de mamifer omnivor din Europa și din Asia, cu corpul masiv, acoperit cu o blană negricioasă sau roșcată; *urs alb* (sau *polar*) = urs din regiunile arctice, cu blană albă. **2.** Cocoloș de mămăligă cu brînză în mijloc. **3.** Fiecare dintre grinzile longitudinale ale unui pod de lemn.

ursár, *ursari*, s.m. Persoană care umblă cu urși dresați, punîndu-i să joace.

ursí, *ursesc*, vb. IV. Tr. (În superstiții) A hotărî dinainte soarta unei ființe sau a unui lucru; a meni.

ursít, -ă, *ursiți, -te*, adj., s.f. (În superstiții) **1.** Adj. Care a fost menit, predestinat; (substantivat) persoană considerată ca fiind predestinată să devină soț (sau soție) cuiva. **2.** S.f. Destin, soartă.

ursitoáre, *ursitori*, s.f. (Mitol.) Ființă imaginară despre care se crede că are darul să hotărască dinainte soarta omului.

ursoáică, *ursoaice*, s.f. Femela ursului.

ursón s.n. Țesătură care imită blana de urs.

ursulínă, *ursuline*, s.f. Călugăriță dintr-un ordin catolic, care se ocupă cu educația fetelor și cu îngrijirea bolnavilor.

ursúz, -ă, *ursuzi, -e,* adj. Posac, neprietenos, necomunicativ.

urticacée, *urticacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, prevăzute cu perișori aspri care urzică; (și la sg.) plantă care face parte din această familie.

urticárie, *urticarii,* s.f. Erupție manifestată prin apariția pe piele a unor bășicuțe care produc mîncărime..

uruióc, *uruioace,* s.n. (Pop.) Fire de urzeală de la capătul pînzei, care nu mai pot fi țesute.

urzeálă, *urzeli,* s.f. **1.** Ansamblul firelor textile montate în războiul de țesut, printre care se petrece firul de bătătură, pentru a se obține țesătura. **2.** (Fig.) Intrigă, uneltire, complot.

urzí, *urzesc,* vb. IV. Tr. **1.** A trece firele de urzeală de pe gheme pe urzitor. **2.** (Fig.) A întocmi, a plăsmui; a scorni, a inventa; a pune la cale, a unelti.

urzicá, *urzic,* vb. I. Tr. (Despre urzici) A produce (prin atingere) o usturime (și o băsicare) a pielii; (refl.; despre oameni) a-și băsica pielea prin atingere de urzici.

urzícă, *urzici,* s.f. Denumire dată plantelor erbacee din familia urticaceelor, folosite ca plante textile, medicinale sau alimentare, avînd tulpina și frunzele acoperite cu peri care, la atingere, provoacă usturime pe piele; *urzică-moartă* = plantă erbacee cu flori albe sau roșii, folosită ca plantă medicinală.

urzitór, *urzitoare,* s.n. Unealtă pe care se pregătește urzeala pentru țesut.

uscá, *usúc,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A îndepărta (sau a-și pierde) umiditatea (prin procedee mecanice sau prin expunere la soare, la vînt, la foc). **2.** Tr. A deshidrata legume, fructe, pește, pentru a le conserva mai multă vreme. **3.** Refl. (Despre plante) A-și pierde seva, a se vesteji, a se ofili. **4.** Refl. (Despre oameni) A slăbi, a-și pierde vlaga; (despre organe sau părți ale corpului) a se atrofia.

uscát[1] s.n. Faptul de a (se) usca.

uscát[2]**, -ă,** *uscați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Lipsit de umezeală; (despre vreme) fără ploaie sau fără zăpadă; (despre gură) care dă o senzație puternică de sete; (despre ochi) lipsit de lacrimi; (despre ten) lipsit de grăsime; (despre tuse) sec, fără expectorație. **2.** Adj. (Despre alimente) Deshidratat (pentru a putea fi conservat). **3.** Adj. (Despre plante) Ofilit; (despre oameni) slab; (despre organe sau părți ale corpului) atrofiat. **4.** S.n. Suprafața litosferei neacoperită de mări și oceane.

uscăciúne s.f. Însușirea de a fi uscat; secetă.

uscătór, -oáre, *uscători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care usucă. **2.** S.n. Aparat, mașină, instalație care servește la uscarea unor materiale.

uscătoríe, *uscătorii,* s.f. **1.** Încăpere în care se pun rufele la uscat. **2.** Instalație folosită la uscarea termică a unor materiale.

uscătúră, *uscături,* s.f. **1.** Creangă mică, uscată. **2.** (La pl.) Mîncări uscate, care se pot consuma fără a fi încălzite.

uscătív, -ă, *uscătivi, -e,* adj. (Despre oameni) Slab.

úsnă, *usne,* s.f. Marginea de sus (răsfrîntă) a unei oale sau a unui vas adînc; marginea răsfrîntă a unui clopot; marginea de sus a luntrei.

ustensílă, *ustensile,* s.f. Obiect care servește la efectuarea unei operații curente în gospodării, în laboratoare etc. sau la manevrarea unor materiale (fără a le prelucra).

ustură, pers. 3 *ustură,* vb. I. Tr. A provoca cuiva o senzație dureroasă de înțepătură sau de arsură; (fig.) a provoca cuiva o durere morală.

usturătór, -oáre, *usturători, -oare,* adj. Care ustură, care produce usturime; (fig.) caustic, sarcastic.

usturime, *usturimi,* s.f. Senzație dureroasă caracteristică, produsă de o înțepătură, de o arsură etc.

usturói, *usturoi,* s.m. Plantă legumicolă din familia liliaceelor, cu bulbi bogați în substanțe nutritive și în vitamine.

usturoiá, *usturoiez,* vb. I. Tr. A pune (prea mult) usturoi într-o mîncare.

usúc, *usucuri,* s.n. **1.** Substanță unsuroasă cu miros specific secretată de glandele ovinelor, care acoperă și protejează firele de lînă. **2.** Apa unsuroasă în care s-a spălat prima dată lîna (și din care se extrage lanolină).

uşárnic, -ă, *uşarnici, -e,* s.m. și f. Persoană care umblă mereu pe la alții, căreia nu-i place să stea acasă.

úşă, *uşi,* s.f. **1.** Deschizătură amenajată în peretele unei clădiri, la un vehicul, la o mobilă etc., pentru a permite comunicația dintr-o parte în alta; *panou mobil cu care se închide* această deschizătură. **2.** (Fig.) Casă, locuință.

uşiér, *uşieri,* s.m. (Înv.) Om de serviciu la unele instituții publice.

uşór[1]**,** *uşori,* s.m. Fiecare dintre cei doi stîlpi verticali pe care se fixează canaturile unei uși sau ale unei porți.

uşór[2]**, -oáră, (1—8)** *uşori, -oare,* adj., **(9—13)** adv. **1.** Adj. Care are o greutate mică; care cîntărește puțin; *categorie ușoară* = categorie la box, la lupte și la haltere, care cuprinde sportivi cu greutatea corpului între 57 și 61 kg. **2.** Adj. (Despre alimente) Care se digeră fără greutate. **3.** Adj. (Despre trupe) Care poartă armament puțin, putîndu-se deplasa repede. **4.** Adj. Iute, sprinten, vioi; (despre pași, mers) care abia atinge pămîntul, care nu produce zgomot. **5.** Adj. Fără amploare, fără consistență sau intensitate: *vînt ușor.* **6.** Adj. Care se suportă fără greutate, care nu împovărează; (despre legi, pedepse) lipsit de asprime; (despre boli) lipsit de gravitate; (despre obligații materiale) lesne de suportat. **7.** Adj. Care nu prezintă dificultăți, care e simplu de realizat; *muzică ușoară* = muzică de dans și divertisment. **8.** Adj. Lipsit de seriozitate; *moravuri ușoare* = purtări rele, care contravin moralei. **9.** Adv. Încet, lin, fără zgomot. **10.** Adv. Fără efort. **11.** Adv. Fără

seriozitate; frivol. **12.** Adv. Puțin, abia perceptibil. **13.** Adv. *Îmbrăcat ușor* = îmbrăcat cu haine subțiri.

ușurá, *ușurez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să scadă (sau a scădea) din greutate. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A(-și) alina o suferință fizică sau morală. **3.** Tr. și refl. A (se) elibera de sub apăsarea unui lucru greu. **4.** Tr. A înlesni, a face să fie mai ușor.

ușurát, -ă, *ușurați, -te*, adj. **1.** Scăzut în greutate; descărcat. **2.** (Fig.) Împăcat sufletește.

ușurátic, -ă, *ușuratici, -e*, Adj. Lipsit de seriozitate; frivol.

ușurătór, -oáre, *ușurători, -oare*, adj. Care ușurează, atenuează.

ușurínță, *ușurințe*, s.f. **1.** Faptul de a fi ușor de făcut, de îndeplinit. **2.** Nesocotință, neseriozitate, superficialitate.

úter, *utere*, s.n. Organ cavitar al aparatului genital femel, în care se dezvoltă fătul.

uterín, -ă, *uterini, -e*, adj. Care se referă la uter, care aparține uterului.

útil, -ă, *utili, -e*, adj. Care poate servi la ceva, care este folositor; *în timp util* = la timp; (substantivat, n.) ceea ce este folositor.

utilá, *utilez*, vb. I. Tr. A înzestra un atelier, o fabrică etc. cu utilajul necesar.

utiláj, *utilaje*, s.n. Totalitatea uneltelor, aparatelor, instrumentelor, mașinilor etc., necesare pentru efectuarea unei anumite lucrări și care sînt grupate de obicei într-o unitate industrială.

utilitár, -ă, *utilitari, -e*, adj. Care urmărește scopuri utile, imediate.

utilitarism s.n. Concepție care consideră că principiul tuturor valorilor este folosul; doctrină etică potrivit căreia este moral ceea ce este util.

utilitaríst, -ă, *utilitariști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la utilitarism. **2.** S.m. și f. Adept al utilitarismului.

utilitáte, *utilități*, s.f. Însușirea de a fi util sau utilizabil.

utilizá, *utilizez*, vb. I. Tr. A întrebuința, a folosi.

utilizábil, -ă, *utilizabili, -e*, adj. Care poate fi utilizat.

utópic, -ă, *utopici, -e*, adj. Care are caracter de utopie; iluzoriu.

utopíe, *utopii*, s.f. Proiect iluzoriu, irealizabil; ideal social generos, dar irealizabil.

utopíst, -ă, *utopiști, -ste*, s.m. și f. Creator sau adept al unei teorii sociale utopice.

utrénie, *utrenii*, s.f. Slujbă religioasă care se oficiază în biserica ortodoxă dimineața, înaintea liturghiei.

uvertúră, *uverturi*, s.f. Compoziție muzicală concepută ca introducere la o operă, la un oratoriu etc. sau ca o lucrare independentă.

uvúlă, *uvule*, s.f. (Anat.) Omușor.

uz, *uzuri*, s.n. **1.** Faptul de a folosi ceva; întrebuințare, folosință. **2.** Uzanță, obicei.

uzá, *uzez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) deteriora (printr-o întrebuințare îndelungată). **2.** Intr. A se folosi de..., a întrebuința.

uzáj s.n. Uzură.

uzánță, *uzanțe*, s.f. Practică obișnuită; obicei, regulă; uz.

uzát, -ă, *uzați, -te*, adj. Deteriorat, tocit (prin folosire îndelungată).

uzínă, *uzine*, s.f. **1.** Mare unitate industrială, dotată cu mașini, agregate, instalații etc., în care se produc îndeosebi mijloace de producție. **2.** Centrală producătoare de energie electrică sau termică, ori de alimentare cu apă a unei așezări omenești.

uzitá, *uzitez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) folosi în mod obișnuit.

uzitát, -ă, *uzitați, -te*, adj. Folosit în mod curent.

uzuál, -ă, *uzuali, -e*, adj. De întrebuințare curentă; frecvent.

uzufrúct s.n. Drept acordat unei persoane de a se folosi de un bun care nu este proprietatea sa și pe care nu poate să-l înstrăineze.

uzúră s.f. Degradare, deteriorare a unui obiect, a unei piese, a unei unelte etc., prin întrebuințare îndelungată; (fig.) slăbire, epuizare.

uzurpá, *uzurp*, vb. I. Tr. A-și însuși în mod fraudulos un bun, o calitate, un titlu etc.

uzurpatór, -oáre, *uzurpatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care își însușește în mod fraudulos un bun, o calitate, un titlu.

V

v s.m. invar. A douăzeci și șasea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

va vb. intr. defectiv (la prez. ind. pers. 3; pop. și fam.) *Mai va* = mai este pînă atunci sau pînă acolo.

vacánt, -ă, *vacanți, -te,* adj. (Despre funcții, posturi etc.) Liber, neocupat.

vacánță, *vacanțe,* s.f. **1.** Timp de odihnă acordat elevilor și studenților la sfîrșit de trimestru (ori de semestru) și de an școlar. **2.** Timp în care un post, o funcție rămîn neocupate.

vacárm, *vacarmuri,* s.n. Zgomot mare, hărmălaie.

vácă, *vaci,* s.f. **1.** Animal domestic din specia bovinelor, femela taurului; *carne de vacă* = carne de bovine. **2.** *Vaca-domnului* = insectă cu aripile superioare roșii, cu două puncte negre.

vaccín, *vaccinuri,* s.n. Suspensie microbiană obținută dintr-o cultură de organisme patogene și utilizată în profilaxia unor boli infecțioase.

vaccinà, *vaccinez,* vb. I. Tr. A introduce vaccin într-un organism.

vaccinoterapíe s.f. Tratament al unei infecții prin administrare de vaccin.

vaes s.n. Preparat folosit (în trecut) pentru lustruit încălțămintea.

vacuólă, *vacuole,* s.f. Cavitate în citoplasmă, plină cu o soluție apoasă.

vácuum, *vacuumuri,* s.n. Vid.

vad, *vaduri,* s.n. **1.** Albia unui rîu; loc pe cursul unui rîu unde apa este puțin adîncă, permițînd trecerea de pe un mal pe altul; (fig.) loc de trecere; loc de scăpare, de salvare. **2.** Loc situat în apropierea unei artere de comunicație, care asigură unui negustor o clientelă numeroasă.

vademécum s.n. Carte care servește ca ghid într-o disciplină științifică, într-o călătorie etc.

vádră, *vedre,* s.f. **1.** Găleată. **2.** Veche unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu circa 10 litri.

vag, -ă, *vagi,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Lipsit de claritate, de precizie; confuz. **2.** *Nerv vag* = unul dintre nervii cranieni, cu rol important pentru funcționarea aparatului respirator, a aparatului circulator și a celui digestiv.

vagabónd, -ă, *vagabonzi, -de,* adj., s.m. și f. (Om sau animal) care rătăcește fără rost, fără țintă; (om) fără ocupație statornică și fără domiciliu stabil.

vagabondà, *vagabondez,* vb. I. Intr. A umbla fără țintă și fără rost dintr-un loc în altul.

vagabondáj s.n. Faptul de a vagabonda; starea celui care vagabondează.

vagín, *vagine,* s.n. Porțiune a aparatului genital feminin, în formă de canal, care face legătura între vulvă și uter.

vagmístru, *vagmiștri,* s.m. (Înv.) Grad de sergent-major în cavalerie și în artilerie.

vagón, *vagoane,* s.n. **1.** Vehicul care circulă pe șine, servind la transportul de călători sau de mărfuri. **2.** Cantitatea de încărcătură care intră într-un vagon (1).

vagonét, *vagonete,* s.n. Vehicul care circulă pe o cale ferată îngustă, folosit pentru transportul de materiale.

vagonetár, *vagonetari,* s.m. Muncitor care lucrează la încărcatul și la transportul de materiale cu vagonetele, pe șantiere, în mine etc.

vai interj. Cuvînt care exprimă sentimente de durere, de compătimire, de regret sau de bucurie, de admirație etc.

váier, *vaiere,* s.n. Vaiet, tînguire.

váiet, *vaiete,* s.n. Strigăt de durere, de jale; plînset.

vájnic, -ă, *vajnici, -e,* adj. Viguros, puternic, aprig, înverșunat.

val[1], *valuri,* s.n. **1.** Undă formată la suprafața unui ocean, a unei mări, a unui fluviu, datorită vîntului, cutremurelor etc. **2.** Ceea ce se mișcă sau se năpustește în cantitate mare, asemenea unor valuri (1). **3.** Sul de pînză, de stofă etc., înfășurată pe un cilindru. **4.** Piesă cilindrică de metal, la presele tipografice.

val[2], *valuri,* s.n. Meterez de pămînt care servea în antichitate ca fortificație militară.

valábil, -ă, *valabili, -e,* adj. Care este admis, recunoscut, acceptat ca fiind bun, autentic; care întrunește condițiile cerute de lege, de o autoritate.

valabilitáte s.f. Calitatea sau starea a ceea ce este valabil.

valáh, -ă, *valahi, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Nume dat românilor, în evul mediu, de către alte popoare. **2.** Adj. Care se referă la valahi (**1**).

vále, *văi,* s.f. **1.** Adîncitură de teren alungită, creată prin acțiunea unei ape curgătoare. **2.** Albia unei ape curgătoare; (reg.) apă curgătoare.

valénță, *valențe,* s.f. Forță de legătură între doi atomi ai unei molecule.

valerianacée, *valerianacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, care conțin alcaloizi folosiți în scopuri medicinale; (și la sg.) plantă din această familie (ex. valeriana).

valeriánă, *valeriane,* s.f. **1.** (Bot.) Odolean. **2.** Medicament sedativ preparat din rădăcină de odolean.

valét, *valeți,* s.m. **1.** Servitor la casele boierești. **2.** Carte de joc reprezentînd figura unui cavaler.

valíd, -ă, *valizi, -de,* adj. **1.** (Despre oameni) Sănătos; apt pentru o muncă. **2.** Valabil.

validá, *validez,* vb. I. Tr. A recunoaște, a confirma valabilitatea unui act, a unor alegeri.

validitáte s.f. Calitatea de a fi valid.

valíză, *valize,* s.f. Geamantan (mic); *valiză diplomatică* = geantă în care se transportă dintr-o țară în alta acte diplomatice și care este scutită de controlul vamal.

válmă, *vălmi,* s.f. (Pop.) Mulțime, învălmășeală; tumult; *de-a valma* = laolaltă, în dezordine; claie peste grămadă.

valoáre, *valori,* s.f. **1.** Totalitatea însușirilor care dau preț sau importanță unui lucru ori unei persoane; însemnătate, importanță. **2.** Costul, echivalentul în bani al unei mărfi. **3.** (Ec. pol.) *Valoarea mărfii* = muncă omenească materializată în marfă. **4.** Înscris reprezentînd un drept în bani (sau bunuri de altă natură). **5.** (Mat., fiz.) Număr asociat unei mărimi, care exprimă de cîte ori acea mărime e mai mare decît alta de același fel luată drept unitate. **6.** Durata unei note muzicale.

valorá, *valorez,* vb. I. Intr. A avea o anumită valoare.

valóric, -ă, *valorici, -e,* adj. Referitor la valoare; considerat din punctul de vedere al valorii.

valorificá, *valorific,* vb. I. Tr. **1.** A face să primească o anumită valoare, a scoate în evidență valoarea unui lucru, a unei idei sau opere. **2.** A utiliza materii prime, materiale etc. pentru a obține valori mai mari. **3.** A schimba un obiect, o hîrtie de valoare cu contravaloarea în bani.

valorós, -oásă, *valoroși, -oase,* adj. Care are valoare; prețios; (despre oameni) capabil, merituos.

vals, *valsuri,* s.n. Dans de perechi, în trei timpi, cu mișcare vioaie; melodia după care se dansează.

valsá, *valsez,* vb. I. Intr. A dansa un vals.

vaiț, *valțuri,* s.n. Mașină folosită la prelucrarea prin deformare plastică sau la sfărîmarea unor materiale, fiind formată de obicei dintr-o pereche de cilindri care se rotesc în sensuri contrare.

valutár, -ă, *valutari, -e,* adj. Referitor la valută; de valută.

valútă, *valute,* s.f. Unitatea bănească (monetară) a unei țări, definită printr-o cantitate de metal prețios, care este folosită în relațiile de plăți și de decontări internaționale.

válvă, *valve,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți ale cochiliei unei scoici; fiecare dintre cele două părți ale unei păstăi. **2.** Organ de mașină sau armătură care servește la întreruperea sau la reglarea debitului unui fluid printr-o conductă.

valvîrtéj adv. **1.** Repede, vijelios, în iureș; (fig.) în mare agitație. **2.** În dezordine.

valvolínă, *valvoline,* s.f. Ulei mineral vîscos folosit la ungerea angrenajelor.

valvúlă, *valvule,* s.f. (Anat.) Cută elastică, cu o margine liberă, situată în interiorul vaselor și canalelor organismului, care dirijează circulația lichidelor în corp.

vamál, -ă, *vamali, -e,* adj. Privitor la vamă, care se aplică la vamă.

vámă, *vămi,* s.f. **1.** Instituție de stat prin care se exercită controlul asupra intrării și ieșirii din țară a mărfurilor și a altor bunuri. **2.** Taxă plătită pentru mărfurile importate sau exportate. **3.** (Pop.) Uium.

vámeș, *vameși,* s.m. Funcționar însărcinat cu controlul și cu taxarea mărfurilor care trec prin vamă.

vampír, *vampiri,* s.m. **1.** Numele unor specii de lilieci mari din America de Sud și din America Centrală, care se hrănesc cu sîngele păsărilor și al animalelor. **2.** Personaj din mitologia populară, despre care se crede că suge sîngele celor vii; (fig.) persoană care se îmbogățește prin exploatarea cruntă a altora.

van, -ă, *vani, -e,* adj. (Livr.) **1.** Zadarnic, fără rost, inutil; *în van* = în zadar, degeaba. **2.** Neîntemeiat, iluzoriu.

vanádiu s.n. Metal dur, casant, de culoare cenușie, folosit ca adaos la fabricarea oțelurilor speciale.

vánă, *vane,* s.f. **1.** Cadă pentru baie. **2.** Element al unor robinete prin care se deschide sau se întrerupe circulația fluidului.

vandábil, -ă, *vandabili, -e,* adj. (Despre mărfuri) Care poate fi vîndut.

vandál, *vandali,* s.m. **1.** (La pl.) Grup de triburi germanice care au emigrat în sec. V de pe țărmurile Mării Baltice și au distrus o parte a Imperiului roman de apus; (și la sg.) persoană dintr-un astfel de trib. **2.** (Fig.) Persoană care distruge valori culturale, artistice etc.

vandalísm s.n. Distrugere a bunurilor și a valorilor culturale, artistice etc. ale unui popor.

vanilát, -ă, *vanilați, -te,* adj. Aromat cu vanilie.

vanílie s.f. Fructul aromat, bogat în vanilină, al unei plante exotice, folosit drept condiment.

vanilină s.f. Substanță cu miros plăcut, care se extrage din vanilie sau se prepară pe cale sintetică, fiind folosită în industria alimentară și în cea cosmetică.

vanitáte, *vanități*, s.f. Ambiție deșartă; îngîmfare, înfumurare, orgoliu.

vanitós, -oásă, *vanitoși, -oase*, adj. Plin de vanitate, îngîmfat, trufaș, orgolios.

vapór, *vapoare*, s.n. Navă mare propulsată de o mașină cu abur.

vapóri s.m. pl. Substanță care se află în stare gazoasă, avînd temperatura mai joasă decît temperatura critică.

vaporizá, pers. 3 *vaporizează*, vb. I. Refl. (Despre lichide) A se transforma în vapori.

vaporizatór, *vaporizatoare*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se realizează transformarea unui lichid în vapori.

vaporós, -oásă, *vaporoși, -oase*, adj. Asemănător cu vaporii; diafan; străveziu; neclar, difuz.

var s.n. Material obținut prin calcinarea rocilor calcaroase și folosit în construcții, în industria chimică etc.

vără, *veri*, s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 22 iunie (solstițiul de vară) și 23 septembrie (echinocțiul de toamnă); (adverbial, în forma *vara*) în cursul acestui anotimp.

várgă, *vergi*, s.f. **1.** Nuia lungă, subțire și flexibilă. **2.** (La pl.) Mănunchi de vețe cu care se aplicau în trecut pedepse corporale. **3.** Baghetă. **4.** Băț de undiță. **5.** Dungă.

várie[1] s.f. Culegere de scrieri diferite; rubrică într-o revistă, în care se publică diverse informații mărunte.

variá[2], *variez*, vb. I. **1.** Intr. A diferi (ca înfățișare, structură, compoziție etc.); a nu semăna cu altceva. **2.** Tr. A da o formă diferită, a schimba. **3.** Intr. (Fiz., mat.) A-și schimba valoarea; a lua, succesiv, valori diferite.

variábil, -ă, *variabili, -e*, adj. Care poate prezenta variații; schimbător; (mat.; substantivat, f.) mărime care poate lua diferite valori; (ec. pol.) *capital variabil* = partea de capital folosită pentru cumpărarea forței de muncă.

variabilitáte, *variabilități*, s.f. Însușirea a ceea ce este variabil; (biol.) proprietate a organismelor vii de a-și schimba însușirile morfologice și fiziologice.

variántă, *variante*, s.f. **1.** Aspect diferit al unui lucru, al unei lucrări etc. față de forma considerată ca bază sau ca tip. **2.** Drum care ocolește (pe o anumită porțiune) traseul principal, ajungînd în același punct final.

variát, -ă, *variați, -te*, adj. Care variază; diferit.

variáție, *variații*, s.f. **1.** Trecere de la o formă sau de la o valoare la alta; schimbare, transformare. **2.** (Biol.) Schimbare a unei însușiri a organismului; variabilitate. **3.** (Muz.) Modificare a unei teme muzicale sub raportul ritmului, armoniei, tonalității etc. Var.: **variațiúne** s.f.

variațiúne s.f. v. **variație.**

varíce s.f. pl. Dilatație permanentă, patologică, a venelor, mai frecventă la membrele inferioare.

varicélă, *varicele*, s.f. Boală infecțioasă și contagioasă (care apare mai ales la copii), lipsită de gravitate, caracterizată prin apariția pe corp a unor băsicuțe care nu lasă cicatrice.

varietáte, *varietăți*, s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este variat; felurime, diversitate. **2.** Spectacol distractiv alcătuit din cîntece, dansuri, numere de circ etc. **3.** (Biol.) Categorie sistematică inferioară speciei.

varietéu, *varietеuri*, s.n. Spectacol teatral de gen ușor, în repertoriul căruia intră piese simple, recreative, cuplete, dansuri, acrobații etc.

variólă, *variole*, s.f. Boală infecțioasă epidemică gravă, caracterizată prin apariția a numeroase băsici pe suprafața pielii care, uscîndu-se, lasă cicatrice.

variométru, *variometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea vitezei schimbării de altitudine a unui avion în zbor.

várniță, *varnițe*, s.f. Groapă sau ladă de scînduri în care se stinge varul.

várză, *verze*, s.f. Plantă legumicolă ale cărei frunze mari, groase, ondulate, se acoperă unele pe altele, formînd o căpățînă compactă, folosită în alimentație; *varză creață* = varietate de varză cu frunzele creț și cu căpățîna afînată; *varză de Bruxelles* = varietate de varză cu tulpina înaltă, cu partea comestibilă foarte mică, reprezentînd mugurii formați la subsuoara frunzelor; *varză roșie* = varietate de varză cu frunzele de culoare roșie-violetă.

vas, *vase*, s.n. **1.** Recipient de sticlă, de lemn, de metal sau de pămînt, în care se păstrează sau se transportă diverse lucruri (în special lichide); nume generic dat farfuriilor, oalelor etc. folosite la masă sau în bucătărie. **2.** Navă. **3.** Fiecare dintre tuburile prin care circulă sîngele, limfa etc. în interiorul organismului. **4.** Tub capilar prin care circulă seva în plante.

vasál, -ă, *vasali, -e*, s.m. și f. (În evul mediu în apusul Europei) Persoană care se afla în raporturi de vasalitate față de un senior; (p. ext.) supus.

vasalitáte s.f. **1.** (În evul mediu în apusul Europei) Ansamblul raporturilor sociale stabilite între membrii clasei dominante, pe baza acordării de către seniori vasalilor a unor feude, fapt din care decurgeau obligații reciproce. **2.** Situație de dependență politică a unei țări față de alta, cu păstrarea autonomiei.

vasculár, -ă, *vasculari, -e*, adj. Privitor la vasele sanguine sau limfatice; *sistem vascular* = totalitatea vaselor sanguine și limfatice din organism; *plante vasculare* = plante superioare, avînd în interiorul lor vase prin care circulă seva.

vaselínă s.f. Substanță grasă obținută ca reziduu la distilarea țițeiului și folosită în farmacie, în cosmetică, în tehnică, în industria pielăriei etc.

vasílcă, *vasilci*, s.f. Cap de porc împodobit cu flori și cu panglici, purtat pe o tavă de către

flăcăii care umblă cu colindul în ajunul Anului nou.

vasilísc s.m. Animal din basme, asemănător cu un șarpe, despre care se credea că ucide cu privirea.

vasoconstrictór, -oáre, *vasoconstrictori, -oare,* adj. Care provoacă o vasoconstricție.

vasoconstricție, *vasoconstricții,* s.f. Strîmtarea vaselor sanguine, produsă prin acțiuni nervoase, hormonale sau medicamentoase.

vasodilatatór, -oáre, *vasodilatatori, -oare,* adj. Care provoacă o vasodilatație.

vasodilatáție, *vasodilatații,* s.f. Dilatare a vaselor sanguine, produsă prin acțiuni nervoase, hormonale sau medicamentoase.

vast, -ă, *vești, -ste,* adj. De mari dimensiuni, de mari proporții, foarte întins.

vastítate s.f. Însușirea a ceea ce este vast; întindere mare.

vatálă, *vatale,* s.f. Fiecare dintre cele două piese orizontale în care se prinde spata la războiul de țesut; (p. ext.) întregul dispozitiv care susține spata.

vátă s.f. Material format din fibre de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru pansamente sau în diferite procese tehnice.

vatelínă s.f. Material textil pufos care se introduce între stofa și căptușeala unei haine, pentru a o face mai călduroasă.

vatír s.n. Pînză foarte apretată, folosită pentru a întări anumite părți ale unei haine (bărbătești).

vatmán, *vatmani,* s.m. Persoană care conduce un tramvai.

vátră, *vetre,* s.f. **1.** Un fel de platformă înălțată, amenajată în tinda vechilor case țărănești, pe care se face focul pentru a pregăti mîncarea; partea care prelungește cuptorul în afară (și pe care se poate sta sau dormi); partea plană din interiorul cuptorului de pîine, unde se face focul. **2.** Partea de jos a unui cuptor metalurgic, pe care se așază materialul de topit; partea unei forje pe care se arde combustibilul. **3.** Centrul unei așezări; locul pe care s-a clădit sau unde urmează să se clădească ceva; *vatra satului* = suprafața de teren pe care se întinde un sat. **4.** (Astăzi rar) Locuință, cămin; *a lăsa (un ostaș) la vatră* = a elibera un ostaș, după terminarea serviciului militar.

vázăˡ s.f. Considerație, stimă, prestigiu.

vázăˢ, *vaze,* s.f. Vas de flori.

văcár, *văcari,* s.m. Persoană care duce la păscut și păzește o cireadă de vaci.

văcălíe, *văcălii,* s.f. Marginea de lemn ori de tinichea a sitei sau a ciurului.

văcsui, *văcsuiesc,* vb. IV. Tr. A unge încălțămintea cu vacs și a o lustrui.

văcsuitór, -oáre, *văcsuitori, -oare,* s.m. și f. Lustragiu.

vădán, -ă, *vădani, -e,* adj., s.m. și f. Văduv(ă).

vădi, *vădesc,* vb. IV. Tr. A arăta, a dovedi, a da pe față, a face să fie evident.

vădit, -ă, *văditi, -te,* adj. (Adesea adverbial) Limpede, evident; dovedit.

váduv, -ă, *văduvi, -e,* adj., s.m. și f. (Bărbat) care și-a pierdut soția prin moarte sau (femeie) care și-a pierdut soțul prin moarte și nu s-a recăsătorit.

văduví, *văduvesc,* vb. IV. Intr. A rămîne văduv (sau văduvă), a duce viață de văduv; (fig.) a lipsi pe cineva de ceva.

văduvíe s.f. Starea de văduv (sau de văduvă).

văduvíță, *văduvițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *văduvă.* **2.** Pește din familia crapului, cu corpul turtit lateral, acoperit cu solzi mici.

văgăúnă, *văgăuni,* s.f. Loc înfundat între dealuri sau între munți; scobitură adîncă într-un munte.

văicăreálă, *văicăreli,* s.f. Faptul de a se tîngui; tînguire, lamentare.

văicărí, *văicăresc,* vb. IV. Refl. A se tîngui, a se văita.

văietá vb. I. v. **văita.**

văitá, *văit,* vb. I. Refl. A scoate vaiete, a geme, a se tîngui. Var.: **văietá** vb. I.

văitătúră, *văitături,* s.f. Faptul de a se văita, plîngere, tînguire.

văiúgă, *văiugi,* s.f. (Reg.) Vale îngustă și puțin adîncă.

văl, *văluri,* s.n. **1.** Bucată de țesătură subțire și rară, cu care femeile își acoperă capul. **2.** *Vălul palatului* = membrană care acoperă cerul gurii, prelungindu-se spre faringe, și desparte cavitatea nazală de cea bucală.

vălătúc, *vălătuci,* s.m. **1.** Sul făcut dintr-un material flexibil înfășurat; val. **2.** Material de construcție în formă de cărămidă, făcut din lut amestecat cu paie, din care se clădesc pereții unor case.

vălmășág s.n. Învălmășeală, dezordine.

vălurát, -ă, *vălurați, -te,* adj. Cu valuri; cu ridicături și adînciturі.

vămui, *vămuiesc,* vb. IV. Tr. A stabili și a încasa taxele vamale; a lua uium la moară.

văpâie, *văpăi,* s.f. **1.** Flacără mare; foc. **2.** Arșiță, dogoare.

văr, vără, *veri, vere,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu copiii fraților și surorilor părinților săi.

vără, *vărez,* vb. I. Intr. A petrece vara într-un anumit loc.

vărătic, -ă, *văratici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. De vară; (despre fructe) care se coace vara; (despre plante) care face fructe timpurii. **2.** S.n. Ședere a animalelor în timpul verii (pentru pășunat) într-un anumit loc; locul ales în acest scop.

vărărie, *vărării,* s.f. Loc de unde se extrage piatră de var; locul și instalațiile unde se fabrică varul sau unde se depozitează și se vinde var.

vărgá, *vărghez,* vb. I. Tr. A face dungi.

vărgát, -ă, *vărgați, -te,* adj. Cu dungi.

vărsá, *vărs,* vb. I. **1.** Tr. A face să curgă un lichid, un material pulverulent (răsturnînd recipientul în care se află). **2.** Tr. A risipi, a împrăștia (fără voie). **3.** Refl. (Despre rîuri, fluvii etc.) A-și uni apele cu o altă apă, mai mare. **4.** Tr. A da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac; a vomita. **5.** Tr. A răspîndi lumină sau căldură.

6. Tr. A repartiza un ostaș la o anumită unitate (sau a-l trece de la o unitate la alta). 7. Tr. A preda o sumă de bani; a plăti, a achita.

vărsáre, *vărsări*, s.f. Faptul de *a (se) vărsa;* locul unde o apă se varsă în alta; *vărsare de singe* = ucidere în masă, masacru; *vărsarea serii* = înserare, amurg.

vărsát[1] s.n. 1. Faptul de a (se) vărsa. 2. (Med.; pop.) Variolă; *vărsat-negru* = variolă hemoragică; *vărsat-de-vînt* = varicelă.

vărsát[2]**, -ă,** *vărsați, -te*, adj. Risipit, împrăștiat; (despre mărfuri) care nu este preambalat, care se vinde cu amănuntul (fiind luat dintr-o cantitate mai mare).

vărsămînt, *vărsăminte*, s.n. Depunerea unei sume de bani la dispoziția cuiva (de obicei a statului); plată a unei sume de bani.

vărsătúră, *vărsături*, s.f. Faptul de a (se) vărsa; ceea ce a fost vărsat, vomitat.

vărui, *văruiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi cu lapte de var pereții unei camere, tavanul etc.

văruiálă, *văruieli*, s.f. Acțiunea de a vărui; stratul de lapte de var aplicat pe o suprafață tencuită.

vărzáre, *vărzări*, s.f. Plăcintă umplută cu varză, cu ceapă, cu mărar etc.

vărzăríe, *vărzării*, s.f. Loc plantat cu varză.

văsărie s.f. Totalitatea vaselor dintr-o gospodărie, dintr-un restaurant etc., în care se gătește sau din care se mănîncă; veselă.

vătáf, *vătafi*, s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) 1. Supraveghetor al argaților de la o moșie boierească. 2. Căpetenie de curteni și de slujitori. 3. (Pop.) Conducător, căpetenie a călușarilor, a colindătorilor, a alaiului unei nunți la țară.

vătămá, *vătăm*, vb. I. Tr. (Pop.) A dăuna sănătății; (fig.) a cauza neajunsuri, pagube, stricăciuni.

vătămán, *vătămani*, s.m. (Înv.; în Moldova) 1. Conducător al unui sat liber. 2. Reprezentant al stăpînului feudal în satele aservite.

vătămáre, *vătămări*, s.f. (Pop.) Faptul de *a (se) vătăma*; rănire; rană, lovitură.

vătămătór, -oáre, *vătămători, -oare*, adj., s.f. 1. Adj. Dăunător, stricător. 2. S.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori galbene-aurii, întrebuințată ca nutreț și ca plantă medicinală.

vătămătúră, *vătămături*, s.f. (Pop.) Nume dat unor boli interne, care provoacă crize viscerale acute.

vătășél, *vătășei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *vătaf*; vornicel la nuntă. 2. (În trecut) Funcționar inferior la primărie.

vătrái, *vătraie*, s.n. 1. Lopățică de metal cu care se scoate jarul sau cenușa din sobă ori din cuptor. 2. Unealtă de fier cu vîrful îndoit ca un cîrlig, care servește pentru a scormoni jarul în vatră.

vătrár, *vătrare*, s.n. Vătrai.

vătuí[1]**,** *vătuiesc*, vb. IV. Tr. A căptuși cu vată sau cu vatelină un obiect de îmbrăcăminte.

vătúi[2]**, -ie,** *vătui, -ie*, s.m. și f. Ied (de un an); pui de iepure pînă la un an.

vătuít, -ă, *vătuiți, -te*, adj. Căptușit cu vată.

văz s.n. Simț cu ajutorul căruia se percep imaginile; vedere.

văzdúh, *văzduhuri*, s.n. Aer, atmosferă; (p. restr.) straturile înalte ale atmosferei.

văzút s.n. Faptul de a vedea.

veac, (1) *veacuri*, s.n., **(2)** *veci*, s.m. 1. S.n. Secol; *veacul de mijloc* = evul mediu. 2. S.m. (La pl.) Veșnicie; *în veci* = mereu, pururea.

vecérnie, *vecernii*, s.f. 1. Slujbă religioasă care se face spre seară, în ajunul (sau în ziua) unei sărbători. 2. Timp al zilei spre apusul soarelui.

vechi, véche, *vechi*, adj. 1. Care există de multă vreme; care durează de mult timp; (despre ființe) care a trăit într-un trecut îndepărtat; (despre obiecte, fenomene) care a existat într-o epocă anterioară; (substantivat, n.) ceea ce este depășit, pe cale de dispariție. 2. *Limbă veche* = limbă care s-a vorbit într-o epocă îndepărtată. 3. (Despre produse agricole) Din recolta anilor trecuți. 4. Care a îndeplinit altădată un rol, o funcție, pe care nu le mai are în prezent. 5. Uzat, stricat, de prea multă întrebuințare; (despre produse alimentare) alterat.

vechíl, *vechili*, s.m. Persoană care supraveghea și conducea munca pe o moșie; omul de încredere al moșierului.

vechíme s.f. 1. Faptul de a fi vechi, de a fi existat cu mult timp înainte sau de a dăinui de multă vreme. 2. Numărul de ani pe care i-a prestat cineva într-un post, într-o funcție. 3. Timp îndepărtat; antichitate.

vechitúră, *vechituri*, s.f. Lucru vechi; haină uzată, zdreanță.

vecie s.f. Veșnicie, eternitate.

vecín, -ă, *vecini, -e*, adj., subst. 1. Adj. Care se află alături sau în apropiere de cineva ori de ceva. 2. S.m. și f. Persoană care se află sau locuiește în apropiere de cineva ori de ceva. 3. S.m. (În evul mediu în Moldova) Țăran dependent de stăpînul feudal.

vecinătáte, *vecinătăți*, s.f. 1. Starea, situația de vecin **(2)**; raportul dintre doi sau mai mulți vecini. 2. Loc din apropiere, împrejurime. 3. Cei care locuiesc în apropiere de un anumit loc.

vectór, *vectori*, s.m. (Mat., fiz.) Mărime determinată printr-o valoare numerică, o direcție și un sens și care se reprezintă grafic prin săgeți.

vectoriál, -ă, *vectoriali, -e*, adj. Care are caracter de vector, care se referă la vectori; *calcul vectorial* = capitol al matematicii care se ocupă cu studiul proprietăților vectorilor și al aplicațiilor lor.

vedeá, *văd*, vb. II. 1. Tr. A percepe cu ajutorul văzului; a asista la ceva, a fi de față. 2. Tr. A cerceta (cu privirea sau cu mintea), a căuta; a observa, a pătrunde; a descifra; a înțelege, a pricepe. 3. Refl. A se afla (pe neașteptate) într-o anume situație. 4. Refl. impers. A părea, a se arăta; *se vede că* = se pare, e probabil. 5. Tr. și refl. recipr. A (se) întîlni; a (se) revedea. 6. Tr. A vizita pe cineva. 7. Intr. A se ocupa de

cineva sau de ceva, a avea grijă de ceva. **8.** *A fi bine văzut* = a se bucura de stimă, a fi apreciat.

vedénie, *vedenii*, s.f. Halucinație; fantomă, nălucă; arătare.

vedére, *vederi*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) vedea;* percepere cu simțul văzului. **2.** Simțul văzului, ochii; *în vederea...* = cu scopul...; *a avea ceva în vedere* = a plănui ceva, a avea un plan, o intenție; *a pune în vedere* = a-i atrage cuiva atenția, a-l avertiza. **3.** Priveliște, peisaj; carte poștală ilustrată, înfățișînd un peisaj. **4.** Părere, idee, concepție: *om cu vederi largi.*

vedétă, *vedete*, s.f. **1.** Actor sau actriță de renume, care și-a cîștigat o mare popularitate. **2.** Navă mică (de luptă) care navighează pe fluvii sau aproape de litoral.

vedetísm s.n. Tendință de a se pune în evidență cu orice preț; atitudine de afirmare exagerată a propriilor calități.

vegetá, *vegetez*, vb. I. Intr. **1.** (Despre plante) A trăi, a crește, a se dezvolta. **2.** (Despre oameni) A duce o viață inactivă, lipsită de perspective

vegetál, -ă, *vegetali, -e*, adj. **1.** De natura plantelor, propriu plantelor; (substantivat, f.) plantă. **2.** Extras din plante: *ulei vegetal.*

vegetarián, -ă, *vegetarieni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre alimentație) Care se bazează numai pe produse vegetale și lactate. **2.** S.m. și f. Persoană care adoptă sistemul de alimentație vegetarian **(1)**.

vegetarianísm s.n. Sistem de alimentație bazat numai pe vegetale și pe produse lactate.

vegetatív, -ă, *vegetativi, -e*, adj. **1.** Care se referă la organe sau la părți ale plantelor (excepțînd organele de reproducere sexuată); *înmulțire vegetativă* = înmulțire prin bulbi, rizomi, butași etc. (și nu prin semințe). **2.** *Sistem nervos vegetativ* = sistem nervos alcătuit din sistemul nervos simpatic și cel parasimpatic.

vegetáție, *vegetații*, s.f. **1.** Totalitatea plantelor dintr-o regiune, dintr-o țară etc. **2.** Creștere, dezvoltare a plantelor. **3.** Excrescență pe corpul omului sau al animalelor; polip.

véghe s.f. **1.** Stare a celui care nu doarme. **2.** Priveghi. **3.** Pază, strajă: *a sta de veghe.*

vegheá, *veghez*, vb. I. **1.** Intr. A sta treaz în timpul nopții. **2.** Tr. A supraveghea o activitate; a păzi; a fi atent.

vehemént, -ă, *vehemenți, -te*, adj. Violent, impetuos.

veheménță s.f. Violență, impetuozitate.

vehícul, *vehicule*, s.n. Sistem tehnic, cu sau fără autopropulsie, care se deplasează pe o cale de comunicație (terestră, acvatică, aeriană), servind ca mijloc de transport.

vehiculá, *vehiculez*, vb. I. Tr. A face să circule; a difuza, a răspîndi.

velatúră, *velaturi*, s.f. Totalitatea velelor unei nave.

vélă, *vele*, s.f. **1.** Pînză care asigură deplasarea unei nave, sub acțiunea vîntului. **2.** (La pl.) Sport practicat pe ambarcații cu pînze.

veleát s.n. (Înv. și pop.) Timp fixat, dată, termen; an; durată a vieții.

veleitár, -ă, *veleitari, -e*, adj., s.m. și f. (Livr.) (Persoană) care are anumite veleități.

veleitáte, *veleități*, s.f. (Livr.) Pretenție, ambiție (nejustificată).

velíer, *veliere*, s.n. Navă cu vele.

velínă, *veline*, adj. *Hîrtie velină* = hîrtie de calitate foarte bună și foarte rezistentă.

velínță, *velințe*, s.f. Țesătură groasă de lînă, albă sau vărgată, folosită la țară ca pătură, cuvertură sau covor.

velít, *veliți*, adj. (Înv.) *Boier velit* = boier mare, de rangul întîi.

velnicér, *velniceri*, s.m. (Reg.) Proprietar al unei velnițe sau lucrător la o velniță.

vélniță, *velnițe*, s.f. Povarnă.

velocipéd, *velocipede*, s.n. Vehicul asemănător bicicletei, dar cu roți inegale.

velodróm, *velodromuri*, s.n. Construcție de lemn sau de beton, de formă circulară, prevăzută cu o pistă înclinată pe care se organizează curse cicliste.

velúr s.n. **1.** Catifea; stofă de calitate superioară, cu aspect de catifea. **2.** Piele de taurine, scămoșată fin pe o parte, din care se fac fețe de încălțăminte.

venál, -ă, *venali, -e*, adj. Lipsit de scrupule, capabil să facă orice pentru bani.

venalitáte s.f. Însușirea de a fi venal.

vénă, *vene*, s.f. Vină **(1)**.

vendétă, *vendete*, s.f. Sete de răzbunare; răzbunare sîngeroasă.

venerá, *venerez*, vb. I. Tr. A arăta venerație față de cineva.

venerábil, -ă, *venerabili, -e*, adj. Care inspiră un respect profund; vrednic de o considerație deosebită.

venerát, -ă, *venerați, -te*, adj. Respectat, stimat.

veneráție s.f. Respect adînc, stimă deosebită.

venéric, -ă, *venerici, -e*, adj. (Despre boli) Care afectează organele sexuale; care se transmite prin contact sexual.

venerológ, -ă, *venerologi, -e*, s.m. și f. Medic specialist în boli venerice.

venetíc, -ă, *venetici, -e*, s.m. și f. (Adesea peiorativ) Persoană venită din altă parte și considerată străină în locul unde s-a stabilit.

vení, *vin*, vb. IV. Intr. **1.** A se deplasa înspre persoana care vorbește sau despre care se vorbește, a se apropia; a merge împreună cu cineva sau în urma cuiva; *a veni mare* = (despre rîuri) a se umfla, a se revărsa. **2.** A sosi undeva, a ajunge; (despre vehicule) a sosi în punctul așteptat; (despre mărfuri, obiecte) a sosi (fiind expediat de undeva sau de cineva). **3.** (Despre zgomote, sunete, mirosuri) A ajunge pînă într-un loc. **4.** A apărea, a se ivi; *a veni pe lume* = a se naște. **5.** A urma, a succeda după altcineva; *a veni la putere* = a prelua puterea, conducerea. **6.** A decurge; a-și avea originea, a se trage sau a proveni din... **7.** A ajunge pînă la...: *haina îi vine pînă la genunchi.* **8.** *A-i veni cuiva să...* =

a fi gata să... **9.** (Despre haine) *A-i veni cuiva bine* = a i se potrivi.

venín s.n. **1.** Substanță toxică, secretată de glandele unor animale și de unele plante. **2.** (Fig.) Răutate, dușmănie; mîhnire, necaz.

veninăriță, *veninărițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe sau trandafirii, folosită în medicină pentru proprietățile ei diuretice.

venínos, -oásă, *veninoși, -oase*, adj. **1.** Care conține sau secretează venin. **2.** (Fig.) Răutăcios, dușmănos.

venít, *venituri*, s.n. Ceea ce se obține din desfășurarea unei activități, din plasarea unei sume de bani, din exploatarea unui teren etc.; cîștig, beneficiu; *venit național* = parte a produsului social total care rămîne după scăderea valorii mijloacelor de producție consumate, reprezentînd valoarea nou creată într-o anume perioadă.

venós, -oásă, *venoși, -oase*, adj. Privitor la vene; din vene sau din regiunea venelor.

ventíl, *ventile*, s.n. Piesă care închide o valvă (2).

ventilá, *ventilez*, vb. I. **1.** Tr. A înlocui aerul viciat dintr-un spațiu limitat. **2.** Refl. (Fig.; despre idei, planuri) A fi pus în circulație, a ajunge să fie discutat.

ventilatór, *ventilatoare*, s.n. Aparat sau organ component al unei mașini, folosit pentru deplasarea aerului sau a altor gaze, constituit dintr-un rotor cu palete și o carcasă protectoare.

ventilație, *ventilații*, s.f. Operația de înlocuire a aerului viciat dintr-o încăpere; sistem, aparat, instalație cu care se ventilează.

ventrál, -ă, *ventrali, -e*, adj. Referitor la pîntece; din regiunea pîntecelui.

ventrícul, *ventricule*, s.n. Cavitate naturală, de dimensiuni reduse, în interiorul unui organ (inimă, creier).

ventrilóc, -ă, *ventriloci, -e*, s.m. și f. Persoană care poate vorbi fără a mișca buzele sau a deschide gura, dînd impresia că vorbește din abdomen.

ventúză, *ventuze*, s.f. **1.** Organ al unor animale, cu ajutorul căruia ele se pot fixa pe suprafața unui corp. **2.** Pahar mic de sticlă, care (după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură) se aplică pe corpul unui om bolnav) pentru a provoca o mică congestie locală în scop curativ.

veracitáte s.f. (Livr.) Veridicitate.

verándă, *verande*, s.f. Balcon sau terasă acoperită și închisă cu pereți prevăzuți cu numeroase ferestre.

verb, *verbe*, s.n. Parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare.

verbál, -ă, *verbali, -e*, adj. **1.** Care se face, se transmite prin viu grai. **2.** Privitor la verb, care aparține verbului.

verbalísm s.n. Abuz de cuvinte în exprimarea unor idei.

verbínă, *verbine*, s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă de 30—40 cm, cu flori roșii, albe, purpurii sau liliachii.

vérde, (1, 2, 3) *verzi*, adj., (4) s.n. **1.** Adj. De culoarea frunzelor, a ierbii etc. **2.** Adj. (Despre legume și fructe) necopt; (despre lemne) care nu e uscat, plin de sevă; (despre piei) neprelucrat, netăbăcit. **3.** *Adj.* (*Fig.*; despre oameni) În putere, viguros; curajos; (adverbial) *a spune verde în față* = a vorbi sincer, deschis, fără înconjur. **4.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între galben și albastru.

verdeáță, (2) *verdețuri*, s.f. **1.** Culoarea verde a vegetației. **2.** Mulțime de frunze, de ierburi etc. **3.** (La sg.) Frunze de mărar, de pătrunjel etc.; (la pl.) legume, zarzavaturi.

verdíct, *verdicte*, s.n. **1.** (Jur.; în unele state) Răspuns dat de jurați în ceea ce privește vinovăția sau nevinovăția unui acuzat. **2.** (Fig.) Hotărîre definitivă care nu admite contrazicere.

veresíe s.f. (Fam.) *Pe veresie* = pe credit; pe degeaba, gratis.

vérgă, *vergi*, s.f. Fiecare dintre barele, fixe sau mobile, care servesc la susținerea pînzelor unei corăbii.

vergeá, *vergele*, s.f. **1.** Vargă; fiecare dintre bețișoarele care se așază între firele urzelii, pentru a le separa. **2.** Sul neted de lemn cu care se întind foile de aluat.

vergél, *vergeluri*, s.n. Vergea mai groasă de care se leagă, în mănunchiuri, firele urzelii pe sulul războiului de țesut.

veridíc, -ă, *veridici, -ce*, adj. Conform cu adevărul; demn de crezare; real.

veridicitáte s.f. Însușirea a ceea ce este veridic.

verifícă, *verific*, vb. I. Tr. **1.** A controla ceva pentru a vedea dacă corespunde cerințelor, adevărului, calității, anumitor *date* etc. **2.** A controla activitatea cuiva.

verificát, -ă, *verificați, -te*, adj. Care a fost supus unei verificări, unei probe; (despre oameni) care e cunoscut ca priceput, ca experimentat.

verificatór, -oáre, *verificatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care verifică.

verigár, *verigari*, s.m. Arbust înalt pînă la 3 m, cu flori mici verzui, ale cărui fructe se întrebuințează în medicină pentru proprietățile lor purgative.

verígă, *verigi*, s.f. **1.** Fiecare dintre inelele care alcătuiesc un lanț; (fig.) element de legătură. **2.** Inel de metal, de material plastic etc., avînd diferite întrebuințări.

verighétă, *verighete*, s.f. Inel fără pietre de podoabă, purtat ca simbol al legăturii dintre logodnici sau dintre soți.

verísm s.n. Mișcare literară și artistică, apărută în Italia la sfîrșitul sec. XIX, al cărei specific constă îndeosebi în orientarea spre universul rural și provincial, spre teme legate de viața cotidiană și de faptele oamenilor simpli.

veritábil, -ă, *veritabili, -e*, adj. Adevărat, real, autentic; pur, neamestecat cu altceva.

vermicíd, -ă, *vermicide*, adj., s.n. (Substanță) care distruge viermii paraziți.

vermifúg, -ă, *vermifuge*, adj., s.n. (Substanță) care îndepărtează viermii intestinali din organism.

vermorél, *vermorele*, s.n. Aparat portativ pentru stropit vița de vie, pomii etc. cu soluții care distrug paraziții.

vermút, *vermuturi*, s.n. Băutură alcoolică amăruie preparată din vin în care au fost macerate diferite plante.

vernál, -ă, *vernali, -e*, adj. *Punct vernal* = punctul de pe ecliptică în care se află Soarele în echinocțiul de primăvară.

verniér, *verniere*, s.n. Scară gradată suplimentară care alunecă de-a lungul scării principale a unor aparate sau instrumente de măsură, pentru a mări precizia măsurărilor.

vernis s.n. Soluție preparată din substanțe rășinoase, din uleiuri etc., care se aplică pe anumite obiecte, formînd un strat ornamental sau protector.

vernisáj, *vernisaje*, s.n. Deschidere oficială a unei expoziții de artă (în special de pictură).

verós, -oásă, *verоși, -oase*, adj. (Despre oameni) Care face afaceri necinstite, suspecte; (despre afaceri) necinstite.

verosímil, -ă, *verosimili, -e*, adj. Care pare adevărat; probabil, posibil, plauzibil.

vers, *versuri*, s.n. Unitate alcătuită dintr-unul sau din mai multe cuvinte, potrivit unei scheme, și determinată fie de cantitatea silabelor, fie de accent, fie de numărul silabelor; fiecare dintre rîndurile unei poezii; (p. ext.; la pl.) poezie.

versánt, *versante*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două coaste ale unui munte sau ale unui deal. **2.** Fiecare dintre suprafețele înclinate ale unui acoperiș. Pl. și: *versanți*, m.

versát, -ă, *versați, -te*, adj. Experimentat, priceput.

versatíl, -ă, *versatili, -e*, adj. (Livr.) Nestatornic, schimbător.

versét, *versete*, s.n. Paragraf, de obicei numerotat și cu înțeles de-sine-stătător, dintr-un text (mai ales religios).

versifică, *versífic*, vb. I. Tr. A transpune (un text) în versuri; a scrie versuri.

versificatór, -oáre, *versificatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face versuri sau care transpune un text în versuri.

versificáție, *versificații*, s.f. Arta de a scrie versuri; gruparea cuvintelor în unități metrice, potrivit unor reguli.

versiúne, *versiuni*, s.f. **1.** Traducere a unei opere literare sau științifice dintr-o limbă în alta. **2.** Variantă a unui text, a unei traduceri. **3.** Aspect sau variantă sub care este înfățișată o întîmplare.

vérso s.n. invar. Fața a doua a unei pagini scrise sau tipărite; contrapagină.

vérstă, *verste*, s.f. Unitate de măsură pentru distanțe folosită în trecut, egală cu 1,067 km.

vertebrál, -ă, *vertebrali, -e*, adj. Referitor la vertebre, care aparține vertebrelor; alcătuit din vertebre.

vertebrát, -ă, *vertebrați, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are coloană vertebrală și sistem osos intern. **2.** S.n. (La pl.) Încrengătură de animale cu schelet intern, avînd drept ax principal coloana vertebrală; (și la sg.) animal din această încrengătură.

vertébră, *vertebre*, s.f. Fiecare dintre oasele scurte, în formă de inel, în care se găsește măduva spinării și care formează coloana vertebrală la om și la animalele superioare.

verticál, -ă, *verticali, -e*, adj. Care este perpendicular pe un plan orizontal; (substantivat, f.) linie dreaptă care cade perpendicular pe un plan orizontal; *verticala locului* = direcție indicată de firul cu plumb, cînd se află în echilibru într-un anumit loc.

verticíl, *verticile*, s.n. Mod de așezare a florilor, frunzelor sau ramurilor la același nivel în jurul unei axe.

vertiginós, -oásă, *vertiginoși, -oase*, adj. Care se produce, se mișcă, se succedă cu mare rapiditate.

vertij, *vertije*, s.n. (Med.) Amețeală.

vérvă s.f. Avînt, însuflețire manifestată printr-o bogăție de vorbe, de expresii.

verzál, -ă, *verzali, -e*, adj. (Despre litere tipografice; adesea substantivat) Majuscul.

verzúi, -ie, *verzui*, adj. Care bate în verde.

vésel, -ă, *veseli, -e*, adj. **1.** Cu voie bună, bine dispus. **2.** Care exprimă veselie; care înveselește.

vesélă s.f. Totalitatea vaselor folosite la masă.

veselíe, *veselii*, s.f. Stare de bună dispoziție, de voioșie; (p. ext.) petrecere, chef.

vespasiánă, *vespasiene*, s.f. (Livr.) Closet public.

vesperál, -ă, *vesperali, -e*, adj. (Livr.) De seară, al serii.

vest s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus răsăritului; apus.

vestálă, *vestale*, s. f. Preoteasă la romani, care întreținea focul sacru în templul zeiței Vesta.

véstă, *veste*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte fără mîneci și fără guler, care acoperă corpul pînă la talie.

véste, *vești*, s.f. **1.** Fapt, întîmplare care se aduce la cunoștința cuiva; știre. **2.** Zvon; (p. ext.) faimă, renume.

vestí, *vestesc*, vb. IV. Tr. **1.** A aduce la cunoștință, a face cunoscut, a înștiința, a anunța. **2.** A prevesti, a face să se prevadă.

vestiár, *vestiare*, s.n. **1.** Garderobă. **2.** Încăpere într-o întreprindere unde se lasă hainele și se îmbracă echipamentul de protecție. **3.** Mică încăpere la intrarea într-o locuință unde se lasă paltonul, șoșonii, pălăria.

vestibúl, *vestibuluri*, s.n. **1.** Antreu. **2.** Prima cavitate a urechii interne.

véstic, -ă, *vestici, -e*, adj. De la sau dinspre vest; apusean, occidental.

vestígiu, *vestigii*, s.n. Urmă din trecut, rămășiță a unei culturi antice.

vestimentár, -ă, *vestimentari, -e* adj. Referitor la veșminte, care ține de veșminte.

vestimentáție s.f. Îmbrăcăminte.

vestit, -ă, *vestiți, -te*, adj. Care se bucură de renume; celebru.

vestitór, -oáre, *vestitori, -oare*, adj. Care vestește, care aduce vești; care prevestește.

vestón, *vestoane*, s.n. Haină de uniformă.

véșcă, *vești*, s.f. Văcălie.

veșmînt, *veșminte*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte; (la pl.) totalitatea obiectelor care formează îmbrăcămintea cuiva.

véșnic, -ă, *veșnici, -e*, adj. Care există de totdeauna și va exista întotdeauna; *somnul cel veșnic* = moarte.

veșnície, *veșnicii*, s.f. Faptul de a exista veșnic; eternitate, vecie.

véșted, -ă, *veștezi, -de*, adj. (Despre plante) Care și-a pierdut seva, prospețimea; ofilit; (fig.; despre oameni și despre părți ale corpului lor) lipsit de vlagă, de vioiciune.

veștejí, *veștejesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre plante) A deveni veșted, a se ofili. **2.** Tr. (Fig.) A înfiera, a condamna.

veterán, -ă, *veterani, -e*, subst. **1.** S.m. (În Roma antică) Ostaș ieșit din cadrele armatei, care se bucura de anumite privilegii. **2.** S.m. Bărbat în vîrstă care a luat parte la unul sau mai multe războaie. **3.** S.m. și f. Persoană care a desfășurat o lungă activitate în același loc de muncă, în aceeași profesiune.

veterinár, -ă, *veterinari, -e*, adj. **1.** Care se referă la prevenirea și vindecarea bolilor la animale. **2.** Adj., s.m. (Medic, tehnician) specializat în medicina veterinară **(1).**

véto, *vetouri*, s.n. *Drept de veto* = drept al unei persoane, al unui stat etc. de a se opune la luarea unei hotărîri, la adoptarea unor propuneri.

vetríce, *vetrice*, s.f. Plantă erbacee aromatică, înaltă de circa 1 m, cu flori galbene-aurii dispuse în capitule.

vetúst, -ă, *vetuști, -ste*, adj. (Livr.) Învechit, perimat; arhaic.

véveriță, *veverițe*, s.f. Mamifer arboricol din ordinul rozătoarelor, cu coada lungă și stufoasă, cu blana de culoare roșcată sau neagră pe spate și albă pe piept.

vexá, *vexez*, vb. I. Tr. (Livr.) A jigni, a ofensa; (p. ext.) a contraria.

vexát, -ă, *vexați, -te*, adj. (Livr.) Jignit; (p. ext.) contrariat.

vexațiúne, *vexațiuni*, s.f. (Livr.) Faptul de a vexa; vorbă sau faptă care jignește, care contrariază.

vezicál, -ă, *vezicali, -e*, adj. Care ține de vezică, referitor la vezică.

vezicánt, -ă, *vezicanți, -te*, adj., s.n. (Substanță) care produce băsicarea pielii și care se folosește ca mijloc terapeutic în unele afecțiuni.

vezică, *vezici*, s.f. Organ cavitar în care se colectează urina adusă de la rinichi, pentru a fi eliminată prin uretră; *vezică înotătoare* = organ al peștilor osoși, care, fiind plin cu gaze, permite ridicarea și coborîrea peștelui în apă.

vezículă, *vezicule*, s.f. Formație anatomică în formă de pungă membranoasă, care îndeplinește diferite funcții organice; *vezículă biliară* = veziculă care colectează secreția bilei, pe care o evacuează apoi în duoden.

vía[1] prep. Pe drumul..., prin...

viá[2]**,** *viez*, vb. I. Intr. (Livr.; rar) A trăi, a viețui, a exista.

viábil, -ă, *viabili, -e*, adj. Care este capabil să trăiască, să se mențină, să dureze.

viabilitáte s.f. Faptul de a fi viabil.

viadúct, *viaducte*, s.n. Pod care asigură continuitatea unei căi de comunicație peste o vale adîncă, uscată, sau deasupra altei căi de comunicație.

viagér, -ă, *viageri, -e*, adj. (Despre un drept) Care este recunoscut unei persoane pe tot timpul vieții ei și care nu este transmisibil urmașilor.

viáță, *vieți*, s.f. **1.** Formă superioară de mișcare a materiei, reprezentînd o sinteză a tuturor proceselor mecanice, fizice și chimice care au loc în organism; faptul de a trăi, de a fi viu; starea a ceea ce este viu. **2.** *Viața de apoi* (sau *viitoare)* = viața care, în concepția religioasă, ar continua după moarte. **3.** Mediul, condițiile materiale și morale în care se desfășoară existența unei ființe sau a unei colectivități. **4.** Timpul care trece de la nașterea pînă la moartea cuiva. **5.** Biografie (relatată oral sau în scris).

vibrá, *vibrez*, vb. I. Intr. (Despre corpuri sau medii) A avea vibrații, a oscila, a trepida; (despre sunete) a răsuna; (despre oameni) a fremăta sub impresia unei emoții.

vibránt, -ă, *vibranți, -te*, adj. Care vibrează; (p. ext.) care produce sunete; (fig.) emoționant, impresionant.

vibratíl, -ă, *vibratili, -e*, adj. Care vibrează; care poate avea vibrații.

vibratór, -oáre, *vibratori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care vibrează, care produce vibrații. **2.** S.n. Mașină care servește la îndesarea materialelor granulare de construcție. **3.** S.n. Aparat cu ajutorul căruia curentul electric continuu se schimbă în curent alternativ.

vibrație, *vibrații*, s.f. Mișcare oscilatorie periodică, cu frecvență relativ înaltă.

vibrión, *vibrioni*, s.m. Tip de bacterii în formă de virgulă.

vicár, *vicari*, s.m. Preot sau episcop care ține locul unui demnitar bisericesc de rang mai înalt.

vicariát, *vicariate*, s.n. Funcția sau demnitatea de vicar; regiunea aflată sub autoritatea vicarului.

vice- Element de compunere însemnînd „adjunct", care servește la formarea unor substantive.

viceamirál, *viceamirali*, s.m. Grad în marina militară, între contraamiral și amiral.

vicepreședínte, -ă, *vicepreședinți, -te*, s.m. și f. Locțiitor al unui președinte.

vicerége, *viceregi*, s.m. Înalt demnitar care conduce o provincie sau o colonie în numele regelui.

vicevérsa adv. Invers; reciproc.

viciá, *viciez*, vb. I. Tr. A strica aerul; (fig.) a corupe, a deprava.

viciát, -ă, *viciați, -te,* adj. **1.** (Despre aer) Stricat, infectat, alterat; (fig.; despre oameni) depravat, corupt. **2.** (Jur., despre acte) Vicios, nevalabil.

vicinál, -ă, *vicinali, -e,* adj. (Despre drumuri) Care leagă două localități (rurale) vecine.

viciós, -oásă, *vicioși, -oase,* adj. Cu defecte; (fig.; despre oameni) cu vicii, corupt; (jur.; despre acte, dispoziții etc.) care nu îndeplinește condițiile legale. Var.: **vițiós, -oásă** adj.

vicisitúdine, *vicisitudini,* s.f. (Mai ales la pl.) Împrejurări grele; necazuri, suferințe.

víciu, *vicii,* s.n. **1.** Defect, cusur. **2.** Neîndeplinirea unor cerințe legale în întocmirea unui act. **3.** Pornire statornică spre fapte rele; apucătură urâtă, patimă, desfrîu. Var.: **vițiu** s.n.

vicleán, -ă, *vicleni, -e,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Care vorbește și se poartă nesincer; fățarnic, perfid; șiret, șmecher. **2.** (Pop.) Rău, crud, hain.

vicleím, *vicleimuri,* s.n. Irozi.

vicleníe, *viclenii,* s.f. **1.** Însușirea de a fi viclean; faptă, purtare de om viclean. **2.** Șiretenie, stratagemă.

vicleșúg, *vicleșuguri,* s.n. Viclenie.

vicónte, *viconți,* s.m. Titlu ereditar de noblețe inferior celui de conte și superior celui de baron.

víctimă, *victime,* s.f. **1.** Persoană care suferă din punct de vedere fizic sau moral, din cauza greșelilor sale sau ale altora. **2.** Persoană care suferă de pe urma unei întîmplări nenorocite.

victórie, *victorii,* s.f. **1.** Succes repurtat într-o luptă, într-un război etc. **2.** Succes obținut într-o competiție sportivă. **3.** Triumf al unei idei, al unei teorii etc.; rezultat deosebit de bun obținut într-un domeniu de activitate.

victoriós, -oásă, *victorioși, -oase,* adj. Care a obținut o victorie, învingător, biruitor.

víd, -ă, *vizi, -de,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre spații) Gol, lipsit de substanță. **2.** S.n. Spațiu gol, lipsit de substanță.

vidá, *videz,* vb. I. Tr. A realiza vid într-un spațiu închis.

vidanjá, *vidanjez,* vb. I. Tr. A goli, a curăța haznalele.

vídmă, *vidme,* s.f. (Reg.) **1.** Arătare, fantomă, nălucă. **2.** Vrăjitoare.

vídră, *vidre,* s.f. Mamifer carnivor care trăiește pe malul apelor, cu corpul acoperit de o blană deasă, cafenie-roșcată; blana prelucrată a acestui animal.

vie, *vii,* s.f. Plantație de viță de vie.

viér[1], *vieri,* s.m. Podgorean; paznic de vie.

vier[2], *vieri,* s.m. Porc necastrat; porc mistreț mascul.

viermănós, -oásă, *viermănoși, -oase,* adj. Cu viermi, ros de viermi.

viermărie, *viermării,* s.f. Mulțime de viermi; forfoteală de viermi.

viérme, *viermi,* s.m. **1.** Nume dat unor animale nevertebrate, cu corpul moale, alungit, lipsit de apendice; (pop.) nume dat larvelor de insecte; *vierme-de-mătase* = larva unor specii de fluturi care produc gogoșile de mătase.

viermuí, *viermuiesc,* vb. IV. Intr. A mișuna, a forfoti în număr mare.

viespár[1], *viespare,* s.n. Cuib de viespi.

viespár[2], *viespari,* s.m. Pasăre răpitoare de mărimea unei găini, care se hrănește cu insecte (în special cu albine și viespi).

viéspe, *viespi,* s.f. **1.** Nume dat unor insecte himenoptere, asemănătoare cu albina, care trăiesc fie izolat, fie în roiuri. **2.** (Fig.) Femeie rea.

vietáte, *vietăți,* s.f. Ființă; vietuitoare.

viețuí, *viețuiesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se afla în viață, a trăi. **2.** A trăi într-un anumit loc.

viețuitór, -oáre, *viețuitori, -oare,* adj. Care viețuiește, care este în viață; (substantivat, f.) vietate, ființă.

viézure, *viezuri,* s.m. Mamifer carnivor cu trupul greoi, acoperit cu peri lungi și aspri de culoare cenușie, cu picioarele scurte și capul lunguieț.

vífor, *vifore,* s.n. Vînt puternic, furtună (însoțită de ninsoare).

viforátic, -ă, *viforatici, -e,* adj. Viforos.

viforí, pers. 3 *viforăște,* vb. IV. Intr. A fi vifor; a viscoli.

viforníță, *vifornițe,* s.f. Vifor.

viforós, -oásă, *viforoși, -oase,* adj. Furtunos, vijelios; (fig.) agitat; aprig, năvalnic.

vigilént, -ă, *vigilenți, -te,* adj. Care manifestă vigilență.

vigilénță s.f. Atenție încordată; atitudine de observare atentă a ceea ce se întîmplă în jur, pentru a preveni (sau a descoperi) acțiuni ostile, dușmănoase.

vignétă s.f. v. **vinietă.**

vigoáre s.f. Forță fizică, putere (de muncă, de acțiune), energie, vitalitate; (despre legi, dispoziții) *în vigoare* = valabil.

vigónie, *vigonii,* s.f. Specie de lamă din America de Sud, cu lîna roșcată, moale și fină; fir textil obținut din lîna acestui animal.

vigurós, -oásă, *viguroși, -oase,* adj. Plin de vigoare, puternic.

viitór, -oáre, *viitori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care va veni, va fi, va exista într-o perioadă următoare; (gram.) *timpul viitor* (și substantivat, n.) = timp verbal care exprimă o acțiune ulterioară momentului în care se vorbește. **2.** S.n. Timpul care urmează prezentului. **3.** S.n. Situație care urmează să fie.

viitoríme s.f. Oamenii din generațiile viitoare.

viitorologíe s.f. Știința care se ocupă cu metodele noi de previziune a viitorului; știința prospectării viitorului.

viitúră, *viituri,* s.f. **1.** Creștere bruscă a nivelului unei ape curgătoare, în urma unei ploi torențiale, a topirii bruște a zăpezii. **2.** Mîl, pietriș, bolovani aduși de apele care se revarsă.

vijelíe, *vijelii,* s.f. Vînt foarte puternic, însoțit adesea de precipitații și de descărcări electrice.

vijeliós, -oásă, *vijelioși, -oase,* adj. **1.** Cu vijelie; ca vijelia; furtunos. **2.** (Fig.) Aprig, violent.

víking, *vikingi,* s.m. (La pl.) Nume dat populațiilor din nordul Europei care, în sec.

VIII—X, au întreprins expediții în Europa și în America de Nord; (și la sg.) persoană care făcea parte din una dintre aceste populații.

vilă, *vile,* s.f. Locuință elegantă construită într-un stil particular și înconjurată de grădină.

vilbrochén, *vilbrochenuri,* s.n. (Tehn.) Arbore cotit.

vilcág s.n. *A da în vileag* = a face cunoscut, a divulga.

vilegiatúră, *vilegiaturi,* s.f. Petrecerea unei perioade de timp la țară sau într-o stațiune balneoclimatercă.

vilegiaturíst, -ă, *vilegiaturiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care se află în vilegiatură.

vilozitáte, *vilozități,* s.f. Formațiune mică, fină și alungită de pe suprafața membranelor mucoase.

vin, *vinuri,* s.n. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea mustului de struguri (sau prin fermentarea altor fructe); (la pl.) varietăți de acest fel de băutură.

vinárițĭă, *vinarițe,* s.f. Plantă erbacee cu flori albe, plăcut mirositoare, folosită la parfumarea rufelor sau pentru a da aromă unor băuturi.

vinárs, *vinarsuri,* s.n. (Reg.) Rachiu.

vínă, *vini,* s.f. Încălcare a ceea ce este drept, bun, corect; faptă vinovată (pedepsită de lege); vinovăție.

vínci, *vinciuri,* s.n. **1.** Cric. **2.** Troliu folosit pe bordul navelor.

vínclu, *vincluri,* s.n. Colțar **(2).**

vínde, *vînd,* vb. III. **1.** Tr. A ceda cuiva dreptul de proprietate asupra unui bun, în schimbul unei sume de bani; a face comerț. **2.** Refl. (Despre mărfuri) A avea căutare. **3.** Refl. (Despre oameni) A face compromisuri morale, în schimbul unui avantaj material. **4.** Refl. A se prostitua. **5.** Tr. A trăda (pentru bani); a denunța, a pîrî.

vindecă, *vindec,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) face sănătos, a scăpa (sau a face pe cineva să scape) de o boală; (refl.; despre răni, tăieturi etc.) a se închide, a se cicatriza. **2.** Tr. (Fig.) A face să înceteze o supărare, o durere morală, un sentiment etc.; a lecui pe cineva de un viciu, de o patimă.

vindecábil, -ă, *vindecabili, -e,* adj. Care poate fi vindecat.

vindecát, -ă, *vindecați, -te,* adj. Însănătoșit; (despre răni) închis, cicatrizat.

vindecătór, -oáre, *vindecători, -oare,* adj. Care vindecă; tămăduitor.

vindeceá, *vindecele,* s.f. Plantă erbacee înaltă pînă la 1 *m,* cu flori purpurii, folosită pentru proprietățile ei aromatice și tonice.

vinderéu, *vinderei,* s.m. Specie de șoim mic, de culoare cenușie-ruginie, cu zborul caracteristic care îi permite să stea aproape nemișcat, bătînd aerul pe loc.

vindiác, *vindiacuri,* s.n. Haină scurtă, de vînt.

vindicatív, -ă, *vindicativi, -e,* adj. (Livr.) Răzbunător.

vínerі s.f. A cincea zi a săptămînii; *vinerea mare* = vinerea din ajunul Paștelui, în care creștinii țin post sever; (adverbial, în forma *vinerea*) în fiecare vineri.

vineríță, *vinerițe,* s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, rar roșii sau albe, folosită în medicina populară împotriva hemoragiilor.

vinețeá, -ică, *vinețele,* s.f. (Bot.) **1.** Albăstrea. **2.** (În forma *vinețică*) Numele mai multor specii de ciuperci, cu pălăria tare, cărnoasă, de culoare albă, purpurie sau portocalie.

vinețeálă, (1) *vinceli,* s.f. **1.** Vînătaie. **2.** Boală a viței de vie, provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția unor pete brune-roșietice pe frunze.

vinețíu, -ie, *vineții,* adj. Care bate în vînăt, cu reflexe vinete.

vingalác, *vingalace,* s.n. Unealtă în care se culeg manual literele tipografice, folosită pentru a obține rînduri cu lungimi egale.

vinícol, -ă, *vinicoli, -e,* adj. Referitor la vie și la producerea vinului.

viniétă, *viniete,* s.f. Mic desen folosit ca ornament la începutul sau la sfîrșitul unei cărți ori al unui capitol; ornament pe coperta unei cărți. Var.: **vignétă** s.f.

vinifér, -ă, *viniferi, -e,* adj. Care produce vin; (despre terenuri) pe care se cultivă viță de vie.

vinifícă, *vinific,* vb. I. Tr. A supune mustul de struguri procesului de prelucrare care îl preface în vin.

vinificáție s.f. Acțiunea de a vinifica.

vinil s.n. Radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula etilenei.

vinilín s.n. Denumire românească pentru clorura de polivinil, prelucrată în foi.

vinovát, -ă, *vinovați, -te,* adj. Care are o vină; care este pasibil de o pedeapsă.

vinovățíe, *vinovății,* s.f. Faptul de a fi vinovat.

vintir, *vintire,* s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un sac de plasă întins pe mai multe cercuri așezate unul deasupra altuia.

víntre, *vintre,* s.f. (Pop.) **1.** Abdomen. **2.** Măruntaie.

vioáră, *viori,* s.f. Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță cu patru coarde, care vibrează cînd sînt atinse cu arcușul.

vióĭ, vioáie, *vioi, vioaie,* adj. **1.** Plin de viață; iute, sprinten; (despre ochi, privire, înfățișare) viu, luminos. **2.** (Despre muzică, melodii) Cu ritm accelerat, săltăreț.

vioiciúne s.f. **1.** Calitatea de a fi vioi; sprinteneală, agerime. **2.** Istețime a minții.

vióĭ, *violuri,* s.n. Fapta comisă de un bărbat de a avea raport sexual cu o persoană de sex feminin prin constrîngerea acesteia cu forța sau profitînd de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

violá, *violez,* vb. I. Tr. **1.** A călca o lege, o dispoziție, un angajament. **2.** A intra undeva cu forța, prin violență. **3.** A pîngări, a profana. **4.** A săvîrși un viol.

violacéu, -ée, *violacei, -ee,* adj., s.f. **1.** Adj. Care bate în violet. **2.** S.f. (La pl.) Familie de

plante dicotiledonate, al cărei tip este vioreaua; (și la sg.) plantă din această familie.

violáre, *violări*, s.f. Acțiunea de *a viola*; pîngărire, profanare; viol; *violare de domiciliu* = pătrunderea fără drept, în orice mod, într-o locuință, fără consimțămîntul persoanei care o folosește.

viólă[1], *viole*, s.f. Instrument muzical cu coarde și arcuș, mai mare decît vioara și avînd sunete mai grave decît aceasta

viólă[2], *viole*, s.f. (Bot.) Viorea.

violént, -ă, *violenți, -te*, adj. 1. Care se produce sau acționează cu putere; (despre lumină, culori) izbitor, țipător, viu, puternic. 2. (Despre oameni) Care are accese de mînie nestăpînită, care se înfurie ușor. 3. Brutal, forțat; *moarte violentă* = moarte provocată de un accident sau de altă cauză nefirească.

violentá, *violentez*, vb. I. Tr. (Livr.) A comite un act de violență; a sili, a forța.

violénță, *violențe*, s.f. 1. Însușirea a ceea ce este violent; tărie, forță, intensitate. 2. Lipsă de stăpînire în vorbe sau în fapte; forță brutală.

violét, -ă, *violeți, -te*, adj., s.n., s.f. 1. Adj. De culoarea violetei. 2. S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată la marginea acestuia, spre lungimile de undă mici. 3. S.f. Viorea.

violínă, *violine*, s.f. Vioară.

violoncél, *violoncele*, s.n. Instrument muzical de tipul viorii, dar mult mai mare și cu un timbru mai grav.

violoncelíst, -ă, *violoncelișți, -ste*, s.m. și f. Persoană care cîntă la violoncel.

violoníst, -ă, *violoniști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cîntă la vioară.

vioreá, -ícă, *viorele*, s.f. Nume dat unor plante erbacee din familia violaceelor, ale căror flori, violete, rar roșii sau albe, au un pinten în care se află glandele producătoare de nectar.

vioríst, -ă, *vioriști, -ste*, s.m. și f. Violonist.

vioríu, -íe, *viorii*, adj. Violet-deschis.

víperă, *vipere*, s.f. Șarpe mic, veninos, din regiunile de munte, care are pe cap o pată de culoare închisă, în formă de V, iar pe spate o dungă neagră în zigzag; (fig.) *pui de viperă* = om rău, primejdios.

vípie, *vipii*, s.f. (Reg.) Căldură mare, arșiță; zăpușeală.

víplă, *viple*, s.f. Aliaj de oțel cu crom și nichel, inoxidabil și rezistent la acțiunea corosivă a unor acizi, întrebuințat în dentistică.

vipúșcă, *vipuști*, s.f. Panglică îngustă sau șiret cusut ca garnitură de altă culoare la unele uniforme, mai ales de-a lungul cusăturii exterioare a pantalonilor.

virá, *virez*, vb. I. 1. Intr. (Despre vehicule) A schimba direcția de mers, a face un viraj. 2. Tr. (Cont.) A face un virament.

viráj, *viraje*, s.n. 1. Faptul de a vira. 2. Traiectorie curbă descrisă de un vehicul în mers. 3. Porțiune curbă de șosea cu raza de curbură mică.

viramént, *viramente*, s.n. 1. Plată fără numerar, făcută prin trecerea la bancă a unei sume de bani din contul plătitorului în contul beneficiarului. 2. (Cont.) Trecerea unei sume dintr-un cont în altul.

virán, -ă, *virani, -e*, adj. (Despre terenurile din cuprinsul unei localități) Pe care nu s-a construit nimic și care nu este îngrădit.

virgín, -ă, *virgini, -e*, adj. 1. Care nu a avut niciodată relații sexuale; cast, neprihănit; (substantivat, f.) fecioară. 2. (Fig.) Candid, nevinovat. 3. (Fig.; despre păduri, ținuturi) Neexplorat, neexploatat.

virginál, -ă, *virginali, -e*, adj. 1. Feciorelnic, virgin. 2. (Fig.) Candid, pur.

virginitáte s.f. 1. Însușirea de a fi virgin; feciorie, castitate. 2. (Fig.) Curățenie morală.

vírgulă, *virgule*, s.f. 1. Semn de punctuație prin care se delimitează unele propoziții în cadrul unei fraze sau unele părți de propoziție în cadrul propoziției. 2. Semn prin care se desparte, într-un număr zecimal, partea întreagă de partea zecimală.

víril, -ă, *virili, -e*, adj. De bărbat, bărbătesc; care exprimă energie, vigoare.

virilitáte s.f. Ceea ce este specific sexului masculin; bărbăție; vigoare.

vírnănț, *virnanți*, s.m. Plantă medicinală cu miros puternic, neplăcut, cu flori galbene dispuse în corimb.

viroágă, *viroage*, s.f. Vale mică, rîpoasă, formată de ploi sau de inundații ori rămasă pe locul unde un rîu și-a părăsit albia; albia unui torent cu malurile abrupte.

virótic, -ă, *virotici, -e*, adj. Care se referă la un virus; care se datorește unui virus.

virózǎ, *viroze*, s.f. Boală provocată de un virus.

virtuál, -ă, *virtuali, -e*, adj. Care nu există decît ca posibilitate; potențial; *imagine virtuală* = imagine obținută într-un sistem optic la intersecția prelungirilor razelor de lumină, neputînd fi prinsă pe un ecran.

virtualitáte s.f. Însușirea a ceea ce este virtual.

virtuós, -oásă, *virtuoși, -oase*, adj. (Adesea substantivat) Care respectă în mod consecvent normele morale; care este înzestrat cu multe virtuți; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă virtute.

virtuóz, *virtuozi*, s.m. Persoană care stăpînește în mod desăvîrșit tehnica unui instrument muzical.

virtuozitáte, *virtuozități*, s.f. Însușirea de a fi virtuos în tehnica executării unei bucăți muzicale; iscusință, măiestrie manifestată într-un anumit domeniu.

virtúte, *virtuți*, s.f. 1. Atitudine constînd în respectarea consecventă a idealurilor etice, a principiilor și a normelor morale; însușire a caracterului constînd în urmărirea statornică a binelui moral. 2. *În virtutea...* = pe baza, ca urmare a...

virulént, -ă, *virulenți, -te,* adj. (Despre virusuri, microbi) Care prezintă o mare toxicitate; (fig.) distrugător, nimicitor.

virulénță, *virulențe,* s.f. Însușirea de a fi virulent.

vírus, *virusuri,* s.n. Microorganism, agent patogen care se înmulțește numai în interiorul celulelor vii și provoacă boli infecțioase; (p. ext.) toxina acestui agent.

vis, *visuri,* s.n. **1.** Activitate psihică nedirijată care se manifestă în somn, constînd dintr-o înlănțuire de imagini și de idei a căror amintire se păstrează uneori și după trezire. **2.** (Fig.) Dorință arzătoare; iluzie, himeră. **3.** (Fig.) Reverie, visare. Pl. și: *vise.*

visá, *visez,* vb. I. **1.** Tr. A avea un vis în timpul somnului; a vedea în vis pe cineva sau ceva. **2.** Intr. (Fig.) A se lăsa în voia gîndurilor, a imaginației. **3.** Tr. A dori ceva cu ardoare, a rîvni; a nădăjdui.

visătór, -oáre, *visători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care este înclinată spre reverie, spre contemplație.

viscerál, -ă, *viscerali, -e,* adj. Privitor la viscere, care aparține viscerelor.

víscere s.n. pl. Denumire dată organelor care se află în marile cavități ale corpului (în special în cavitatea abdominală).

víscol, *viscole,* s.n. Vînt puternic însoțit de ninsoare.

viscolí, pers. 3 *viscolește,* vb. IV. Intr. A bate vînt puternic, cu ninsoare spulberată.

viscolít, -ă, *viscoliți, -te,* adj. Bătut de viscol; (despre zăpadă) spulberat.

viscolós, -oásă, *viscoloși, -oase,* adj. Cu viscole; viforos.

víscóză s.f. Fibre chimice elastice, rezistente, obținute din celuloză de lemn de conifere și folosite la fabricarea țesăturilor, a tricotajelor etc.

viscozimétru, *viscozimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea viscozității fluidelor.

viscozitáte, *viscozități,* s.f. Proprietate a fluidelor de a opune rezistență la curgere, datorită frecării interioare.

vistiér, *vistieri,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Mare dregător care avea în grija sa vistieria statului.

vistierie, *vistierii,* s.f. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Instituție care administra tezaurul țării.

vistiérnic, *vistiernici,* s.m. (Înv.) Vistier.

víșin, *vișini,* s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, înalt de 8—10 m, cu frunze lucioase, dințate și cu flori albe.

vișinátă, *vișinate,* s.f. Băutură preparată din vișine fermentate cu zahăr (și cu adaos de alcool).

vișinĭ, *vișine,* s.f. Fructul vișinului, mic, sferic, cărnos, de culoare roșie închisă, cu gust acrișor.

vișiníu, -ie, *vișinii,* adj. De culoarea roșie închisă a vișinei coapte.

vitál, -ă, *vitali, -e,* adj. **1.** Care este caracteristic sau esențial pentru viață; de viață, al vieții. **2.** Esențial, fundamental.

vitalísm s.n. Concepție idealistă despre natura vieții, potrivit căreia la baza fenomenelor acesteia s-ar afla un principiu imaterial, creator de forme, animator și diriguitor.

vitalitáte s.f. Caracterul a ceea ce este viu; putere de viață, vigoare.

vitamínă, *vitamine,* s.f. Nume dat unor substanțe organice cu structură chimică diversă, indispensabile organismului, care se găsesc în alimente sau se prepară pe cale sintetică.

vitaminós, -oásă, *vitaminoși, -oase,* adj. Care conține vitamine, bogat în vitamine.

vită, *vite,* s.f. Nume generic dat animalelor domestice mari, în special cornutelor; epitet dat unui om prost sau nesimțit, grosolan.

viteáz, -ă, *viteji, -ze,* adj. (Adesea substantivat) Care dă dovadă de curaj în luptă; dîrz, curajos, îndrăzneț.

vitejésc, -eáscă, *vitejești,* adj. De viteaz, caracteristic vitejilor.

vitejéște adv. Ca vitejii, bărbățește.

vitejie, *vitejii,* s.f. **1.** Însușirea de a fi viteaz. **2.** Faptă vitejească.

vitelínă s.f. Substanță de natură proteică, asemănătoare globulinei, care se găsește în gălbenușul de ou.

vitéză, *viteze,* s.f. **1.** Rapiditate în deplasare, iuțeală. **2.** (Fiz.) Raportul dintre variația unei mărimi și timpul în care s-a produs această variație; raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere.

vitezométru, *vitezometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea vitezei de deplasare a unui vehicul.

viticol, -ă, *viticoli, -e,* adj. Care se referă la cultura viței de vie; (despre regiuni, ținuturi) care posedă culturi de viță de vie.

viticultór, *viticultori,* s.m. Persoană care se ocupă cu cultura viței de vie.

viticultúră, *viticulturi,* s.f. **1.** Cultura viței de vie. **2.** Știință care se ocupă cu studiul metodelor de cultivare a viței de vie.

vitráliu, *vitralii,* s.n. Fereastră alcătuită din plăci de sticlă colorate sau pictate, montate într-un cadru de metal.

vítreg, -ă, *vitregi, -e,* adj. **1.** (Cu privire la natura înrudirii reciproce dintre părinți și copii sau a copiilor între ei) Între care nu există o legătură de sînge, înrudirea rezultînd dintr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți. **2.** (Fig.) Potrivnic, dușmănos.

vitregíe, *vitregii,* s.f. Dușmănie, răutate; adversitate.

vitrificáre s.f. Transformare a unui amestec de silicați într-o masă sticloasă amorfă, printr-o operație de topire, urmată de solidificare.

vitrínă, *vitrine,* s.f. **1.** Spațiu amenajat în spatele ferestrei dinspre stradă a unui magazin, în care se expun mărfuri. **2.** Mobilă cu pereți de sticlă în care se expun piesele dintr-un muzeu. **3.** Dulap cu rafturi și cu pereți de sticlă,

în care se expun, într-o casă particulară, bibelouri, cristale, veselă etc.

vitriól s.n. (Pop.) Acid sulfuric.

vitrós, -oásă, *vitroși, -oase,* adj. Care are aspect sticlos.

viță, *vițe,* s.f. **1.** (Și în forma *viță de vie*) Nume dat mai multor plante cu rădăcini puternice, cu lăstari subțiri și cu fructele (struguri) în formă de ciorchine, care se cultivă într-un număr mare de soiuri și de varietăți; (p. ext.) vrej de orice plantă. **2.** (Fig.) Descendent, urmaș; (p. ext.) neam; fel, soi. **3.** Șuviță de păr; fir, șuviță din care se confecționează, prin răsucire sau împletire, anumite obiecte.

viteá, *vițele,* s.f. Puiul femel al vacii (pînă la un an).

vițél, *viței,* s.m. Puiul (mascul al) vacii (pînă la un an).

vițícă, *-vițele,* s.f. Vițea.

vițiíos, -oásă adj. v. **vicios.**

vițiíu s.n. v. **viciu.**

viu, vie, *vii,* adj. **1.** Care este în viață, care trăiește; *carne vie* = rană deschisă, care sîngerează. **2.** Plin de viață, însuflețit; (despre foc) care arde cu flacără puternică; (despre lumină) puternic, orbitor; (despre culori) aprins, strălucitor; (despre ochi) ager, vioi; *discuție vie* = discuție însuflețită; *durere vie* = durere puternică.

vivácе adj. invar. **1.** (Livr.) Vioi, ager; (adverbial; muz.) într-un ritm viu. **2.** (Bot.) Peren.

vivacitáte s.f. Vioiciune.

vivandiéră, *vivandiere,* s.f. (Înv.) Femeie care însoțea armatele, vînzînd soldaților alimente și alte articole de consum.

vívat interj. Trăiască! La mulți ani!

vivipár, -ă, *vivipari, -e,* adj. (Despre animale; și substantivat) Care naște pui vii.

vivisécție, *vivisecții,* s.f. Operație făcută pe un animal viu, în scopul studierii unor procese fiziologice.

vizá[1], *vizez,* vb. I. Tr. A pune o viză pe un act oficial, pentru a-i da valabilitate.

vízá[2], *vize,* vb. I. Tr. **1.** A prinde imaginea unui punct de pe teren în centrul lentilei unui aparat topografic. **2.** (Fig.) A se referi la ceva, a face o aluzie.

vizaví adv. Peste drum; (față) în față; față de..., în raport cu ... .

vízá[1], *vize,* s.f. Mențiune specială făcută de o autoritate pe un act, pentru a-i da valabilitate.

vízá[2], *vize,* s.f. Pește asemănător cu cega, lung pînă la 2 m, cu botul scurt și rotunjit.

vizétă, *vizete,* s.f. Mică deschizătură circulară amenajată la o ușă, pentru a permite să se vadă din interior spre exterior.

vízíbil, -ă, *vizibili, -e,* adj. Care poate fi văzut; (fig.) care este evident, neîndoielnic.

vizibilitáte s.f. Însușirea de a fi vizibil; stare de claritate a atmosferei, care permite să se vadă obiectele pînă la o anumită distanță; distanța maximă pînă la care un obiect este vizibil.

viziéră, *viziere,* s.f. **1.** Partea din față a coifului, care putea fi coborîtă pentru a apăra obrazul de lovituri. **2.** Cozoroc.

vizigót, -ă, *vizigoți, -te,* s.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o populație de neam germanic, ramură a goților.

vizionú, *vizionez,* vb. I. Tr. A urmări, a vedea proiecția unui film, desfășurarea unui spectacol etc.

vizionár, -ă, *vizionari, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care se lasă stăpînit de iluzii, de idealuri (irealizabile). **2.** Care are caracter de viziune; fantastic.

vizír, *viziri,* s.m. Nume dat unor înalți dregători din țările musulmane.

vizitá, *vizitez,* vb. I. Tr. **1.** A face o vizită; a se duce să vadă o localitate, un muzeu etc. **2.** A inspecta, a controla, a cerceta la fața locului.

vizitatór, -oáre, *vizitatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care vizitează o localitate, un muzeu, o expoziție etc.

vízítă, *vizite,* s.f. **1.** Faptul de a se duce să vadă pe cineva acasă la el, în semn de prietenie, de curtoazie, într-o problemă oficială etc.; *carte de vizită* = bucată mică dreptunghiulară de carton pe care este scris numele unei persoane și care servește pentru diverse comunicări, îndeosebi între cunoscuți. **2.** Consultație sau control medical făcut de medic în spital sau la domiciliul bolnavului; *vizită medicală* = control medical periodic, făcut elevilor, muncitorilor, soldaților etc. **3.** Deplasare într-o localitate, la un muzeu, la un obiectiv, într-o regiune cu scopul de a le cunoaște.

vizitíu, *vizitii,* s.m. Persoană care are ocupația de a mîna, de a conduce caii la o trăsură.

viziúne, *viziuni,* s.f. **1.** Percepție vizuală; imagine, reprezentare. **2.** Mod de a vedea lucrurile, concepție, opinie; (p. ext.) previziune. **3.** Fantasmagorie; vedenie, nălucă.

vízón, *vizoni,* s.m. Animal sălbatic carnivor, cu blana prețioasă, care trăiește în America de Nord.

vizór, *vizoare,* s.n. Dispozitiv montat la un instrument optic, care permite prinderea în cîmpul vizual a obiectului ce trebuie observat.

vizuál, -ă, *vizuali, -e,* adj. Care aparține vederii sau se referă la simțul văzului; *memorie vizuală* = memorie care reține îndeosebi imaginile văzute; *cîmp vizual* = spațiul cuprins de vedere cînd privirea este fixată asupra unui punct.

vizuínă, *vizuini,* s.f. **1.** Adăpost pe care și-l sapă în pămînt unele animale sălbatice; (fig.) ascunzătoare. **2.** (Fig.) Cocioabă, bordei.

vizunie, *vizunii,* s.f. (Pop.) Vizuină.

vîjîi, pers. 3 *vîjîie,* vb. IV. Intr. (Despre vînt, ape, proiectile etc.) A produce un zgomot caracteristic, puternic.

vîjîít, *vîjîituri,* s.n. Faptul de a vîjîi; zgomot caracteristic produs de un lucru care vîjîie.

vîjîitúră, *vîjîituri,* s.f. Vîjîit.

vîlceá, *vîlcele,* s.f. Vale îngustă și puțin adîncă, cu versantele în pantă ușoară; pîrîu mic.

vîlcicŭ, *vîlcele*, s.f. Vîlcea.

vîlnic, *vîlnice*, s.n. Fotă în formă de fustă, despicată în față, specifică portului popular oltenesc.

vîltoáre, *vîltori*, s.f. Vîrtej de apă, într-un loc adînc din albia unui riu; bulboană; (fig.) frămîntare, agitație.

vîlvă s.f. **1.** Agitație, frămîntare, zarvă produsă de un fapt deosebit. **2.** (Fig.) Fală, mîndrie.

vîlvătáie, *vîlvătăi*, s.f. Flacără mare.

vîlvoáre, *vîlvori*, s.f. Vîlvătaie.

vîlvói adj. invar. (Despre păr) Zbîrlit.

vînà, *vînez*, vb. I. Tr. **1.** A pîndi, a urmări și a prinde sau a ucide animale sălbatice. **2.** (Fig.) A urmări cu stăruință un om (vinovat); (fam.) a depista greșeli într-un text.

vînát, *vînaturi*, s.n. **1.** Vînătoare. **2.** Denumire dată animalelor care se vînează; carnea acestor animale.

vînă, *vîne*, s.f. **1.** Vas sanguin care duce sîngele de la organe și țesuturi la inimă; (p. ext.) orice vas sanguin. **2.** (Pop.) Mușchi, tendon; fibră musculară; *vînă de bou* = cravașă făcută din ligamentul cervical posterior al boului. **3.** (Pop.) Partea piciorului cuprinsă între genunchi și gleznă. **4.** Filon mineral; pînză subterană de apă. **5.** Coloană de lichid. **6.** Nervură a frunzelor.

vînăt, -ă, *vînești, -te*, adj., s.n., s.f. **1.** Adj. De culoare albastră închisă (cu reflexe violete). **2.** Adj. (Despre oameni și părți ale corpului lor) Palid, livid; învinețit. **3.** S.n. Culoare vînătă (**1**). **4.** S.f. Pătlăgea vînătă.

vînătáie, *vînătăi*, s.f. Pată vînătă care apare pe corp în urma unei lovituri.

vînătoáre, *vînători*, s.f. Faptul de a vîna, vînat.

vînătór, *vînători*, s.m. **1.** Persoană care vînează, care practică vînătoarea. **2.** *Vînători de munte* = trupe din cadrul forțelor armate, specializate pentru lupta în munți.

vînătorésc, -ească, *vînătorești*, adj. Privitor la vînătoare sau la vînători, care aparține vînătorului.

vînjós, -oásă, *vînjoși, -oase*, adj. Puternic, musculos, viguros.

vînt, *vînturi*, s.n. **1.** Deplasare orizontală a unei mase de aer, provocată de diferența de presiune atmosferică dintre două regiuni ale Pămîntului. **2.** Curent de aer creat pe cale artificială (cu un ventilator, cu evantaiul etc.). **3.** *Vînt solar* = flux continuu de particule (în special protoni) emise de Soare.

vîntoásă, *vîntoase*, s.f. **1.** Vînt puternic, furtună, vijelie. **2.** (La pl.) Iele.

vîntreá, *vîntrele*, s.f. Pînză de corabie.

vînturá, *vîntur*, vb. I. Tr. **1.** A trece boabele de cereale prin vînturătoare sau a le lăsa să cadă de la o mică înălțime, pentru ca vîntul să împrăștie impuritățile. **2.** (Fig.) A împrăștia, a spulbera. **3.** A mișca încoace și încolo; a agita. **4.** (Fig.) A da în vileag fapte, întîmplări. **5.** A cutreiera, a colinda; *vînturá-lume* (sau *vînturá-țară*) = hoinar, aventurier.

vînturătoáre, *vînturători*, s.f. Mașină agricolă care curăță, cu ajutorul unui curent de aer, boabele de cereale de impurități.

vînzáre, *vînzări*, s.f. **1.** Acțiunea de a vinde. **2.** (Fig.) Trădare.

vînzătór, -oáre, *vînzători, -oare*, s.m. și f. **1.** Persoană care vinde (ocazional) ceva; persoană angajată pentru a vinde mărfuri într-un magazin. **2.** (Fig.) Trădător.

vînzoleálă, *vînzoleli*, s.f. Frămîntare, agitație.

vînzolí, *vînzolesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) frămînta, a (se) agita.

vîrcolác, *vîrcolăci*, s.m. (Mitol.) Ființă imaginară despre care se credea că mănîncă Luna sau Soarele (provocînd eclipsele).

vîrf, *vîrfuri*, s.n. **1.** Partea cea mai de sus (ascuțită) a unor obiecte înalte, a unor forme de relief etc. **2.** (La pl.; fig.) Persoanele care se află în fruntea unei organizații, a unui grup sau a unei clase sociale. **3.** Capăt, extremitate (ascuțită) a unui lucru; punct de intersecție a două laturi ale unui poligon; extremitatea unor părți ale trupului omului sau animalelor. **4.** Punct de intensitate maximă a unei activități; *ore de vîrf* = ore de afluență maximă, de solicitare intensă în cadrul unor activități.

vîrfuí, *vîrfuiesc*, vb. IV. Tr. A face vîrf unei grămezi, unei clăi etc.; a umple cu vîrf (un recipient).

vîrî, *vîr*, vb. IV. **1.** Tr. A băga, a introduce; a înfige, a împlînta. **2.** Tr. A face să intre undeva (de bună voie sau forțat); (refl.) a intra, a se băga în...; a se înghesui. **3.** Refl. A se amesteca, a interveni între alții.

vîrstă[1], *vîrste*, s.f. **1.** Timpul (exprimat în ani) socotit de la nașterea unei ființe pînă la un anumit moment din viața ei; *în vîrstă* = bătrîn. **2.** Etapă în viața cuiva, caracterizată prin anumite aspecte. **3.** Număr de ani împliniți care se cer pentru ca cineva să se bucure de anumite drepturi (civile, politico etc.) **4.** Cea mai mică subdiviziune a timpului geologic, în care s-au format stratele dintr-un etaj geologic.

vîrstă[2], *vîrste*, s.f. (Reg.) Dungă de altă culoare (într-o țesătură).

vîrstnic, -ă, *vîrstnici, -e* adj. Trecut de epoca tinereții; înaintat în vîrstă.

vîrșă, *vîrșe*, s.f. Uneltă de pescuit alcătuită dintr-un coș în formă de pîlnie, făcut din plasă sau din nuiele.

vîrtéj, *vîrtejuri*, s.n. **1.** Vîltoare, bulboană; rotire a apei în locul unde se cufundă cineva sau ceva. **2.** Mișcare în cerc; vînt care se rotește în loc, ridicînd în aer praf, hîrtii, frunze uscate etc.; coloană de praf, de fum, de zăpadă. **3.** (Fig.) Vălmășag amețitor, buimăceală. **4.** Nume dat unor unelte care, cînd funcționează, descriu o mișcare circulară; încuietoare la ușă sau la poartă, formată dintr-o bucată de lemn sau de fier care se învîrtește în jurul unui cui.

vîrtélniță, *vîrtelnițe*, s.f. **1.** Uneltă de pe care se deapănă din scul firele de lînă, de cînepă, de bumbac etc. **2.** Mașină care servește la înfășu-

rarea în suluri ori în colaci a benzilor sau a sîrmelor de metal în timpul tragerii.

vîrtós, -oásă, *vîrtoși, -oase*, adj., adv. **1.** Adj. Puternic, viguros; tare, îndesat, solid. **2.** Adv. Cu forță, cu putere; *mai vîrtos* = mai ales, mai cu seamă.

vîsc s.m. Plantă semiparazită care crește pe ramurile unor copaci, cu frunzele totdeauna verzi și fructul în forma unor bobițe albe, folosită ca plantă medicinală.

viscós, -oásă, *viscoși, -oase*, adj. Cleios, lipicios.

vîsláș, *vîslași*, s.m. Persoană care vîslește, care conduce o barcă cu vîsle.

vîslă, *vîsle*, s.f. Unealtă de lemn în formă de lopată, cu care se conduce o ambarcație.

vîsli, *vîslesc*, vb. IV. Intr. A mînui vîslele, făcînd să înainteze o ambarcație.

vîslit s.n. Acțiunea de a vîsli.

vizdóngă, *vizdoage*, s.f. (Bot.) Crăiță.

vlágă s.f. Forță, putere, vigoare.

vlădică, *vlădici*, s.m. Episcop.

vlăguí, *vlăguiesc*, vb. IV. Tr. A stoarce de puteri, a istovi.

vlăguít, -ă, *vlăguiți, -te*, adj. Sleit de puteri, istovit.

vlăjgán, *vlăjgani*, s.m. Persoană tînără, voinică, zdravănă.

vlăstár, *vlăstare*, s.n. **1.** Lăstar. **2.** Descendent al unei familii.

voal, *voaluri*, s.n. **1.** Țesătură fină, ușoară, transparentă, de bumbac, de mătase sau din fibre sintetice, din care se fac unele obiecte de îmbrăcăminte femeiască; văl cu care femeile își acoperă capul sau fața. **2.** Pată neagră slabă, produsă uneori pe un material fotografic.

voalá, *voalez*, vb. I. **1.** Tr. A acoperi cu un voal; a ascunde, a masca; (refl.; despre voce sau sunete) a-și pierde sonoritatea, limpezimea, a se estompa. **2.** Refl. (Despre materiale fotografice) A se degrada, din cauza apariției voalului (**2**).

voalát, -ă, *voalați, -te*, adj. **1.** Acoperit cu un voal; umbrit; ascuns; (despre voce, sunete) stins, estompat. **2.** (Despre negative fotografice) Degradat prin producerea unui voal (**2**).

voalétă, *voalete*, s.f. Țesătură subțire, foarte rară, fixată la pălăriile femeiești ca garnitură sau pentru a acoperi fața.

vocabulár, *vocabulare*, s.n. **1.** Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă. **2.** Totalitatea cuvintelor specifice unui anumit domeniu de activitate, unei anumite categorii sociale etc. **3.** Înșirare alfabetică (sau după alte criterii) a cuvintelor dintr-un text, însoțite de explicația lor sau de traducerea în altă limbă.

vocábulă, *vocabule*, s.f. (Livr.) Cuvînt, vorbă.

vocál, -ă, *vocali, -e*, adj. Care aparține vocii, privitor la voce; executat cu vocea.

vocálă, *vocale*, s.f. Sunet al vorbirii, la a cărui rostire curentul de aer sonor iese liber, continuu; literă care reprezintă un astfel de sunet.

vocálic, -ă, *vocalici, -e*, adj. Care aparține vocalelor, care se referă la vocale.

vocalísm s.f. Sistemul vocalic al unei limbi.

vocalíză, *vocalize*, s.f. Exercițiu de canto în care denumirile notelor sînt înlocuite cu vocale.

vocatív s.n. Caz al declinării, care exprimă o chemare, o adresare, o invocare.

vocáție, *vocații*, s.f. Aptitudine deosebită, predispoziție pentru o anumită artă sau știință, pentru un anumit domeniu de activitate.

vóce, *voci*, s.f. **1.** Facultate, specifică omului, de a emite sunete articulate; sunetele emise de om prin vibrarea coardelor vocale. **2.** Însușirea de a cînta frumos din gură. **3.** Linie melodică încredințată fiecărui instrument executant într-o compoziție; registru (**4**) vocal.

vociférá, *vociferez*, vb. I. Intr. A vorbi răstit, cu glasul ridicat; a face scandal.

vódă s.m. Titlu pe care îl purtau domnii țărilor românești.

vodevíl, *vodeviluri*, s.n. Comedie ușoară, în al cărei text sînt intercalate cuplete care se cîntă pe melodii cunoscute.

vógă s.f. (Livr.) Interes viu dar trecător, provocat de o întîmplare, de o persoană etc.; modă; renume, faimă trecătoare.

voi[1] pron. pers. 2 pl. Ține locul numelor persoanelor cu care se vorbește; *voi sînteți?;* (la dativ) *vouă vi se cuvine;* (indicînd posesia) *luați-vă haina;* (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *v-ați amintit?;* (la acuzativ) *pe voi v-am așteptat;* (ca pron. de politețe, cu valoare de sg.) *vă știam plecat.*

voí[2]*, voiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A fi hotărît să..., a avea intenția, a vrea. **2.** A fi de acord, a accepta, a consimți.

voiáj, *voiajuri*, s.n. Călătorie.

voiajá, *voiajez*, vb. I. Intr. A călători.

voiaját, -ă, *voiajați, -te*, adj. Care a călătorit mult; umblat.

voiajór, *voiajori*, s.m. **1.** Călător. **2.** *Voiajor comercial* = reprezentant al unei firme particulare, care vizitează diferite localități, în căutare de beneficiari sau de furnizori.

vóie s.f. **1.** Voință, vrere; intenție, dorință. **2.** Plăcere, poftă, chef; *voie bună* (sau *rea*) = dispoziție sufletească bună (sau rea). **3.** Permisiune, încuviințare, învoire.

voievód, *voievozi*, s.m. **1.** (În evul mediu) Titlu purtat de domnii Țării Românești, de ai Moldovei și de guvernatorii Transilvaniei. **2.** Căpetenie a unui sălaș de țigani.

voievodál, -ă, *voievodali, -e*, adj. Care aparținea unui voievod (**1**); privitor la voievozi.

voievodát, *voievodate*, s.n. Teritoriu care se afla sub autoritatea unui voievod.

voinic, -ă, *voinici, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Tînăr chipeș, curajos, viteaz. **2.** S.m. (Înv.) Ostaș. **3.** Adj. (Despre oameni) Robust, viguros, bine făcut.

voinicésc, -cáscă, *voinicești*, adj., s.f. art. **1.** Adj. De voinic, caracteristic voinicilor, vitejesc. **2.** S.f. art. *Numele unui dans popular.*

voinicéște adv. Ca voinicii, vitejește.

voinicíe, *voinicii*, s.f. **1.** Însușirea de a fi voinic; vitejie, bărbăție. **2.** Faptă vitejească.

voínță, *voințe*, s.f. **1.** Orientarea conștientă a omului spre realizarea unor scopuri; efortul depus pentru atingerea acestora. **2.** Decizie fermă și perseverență în învingerea obstacolelor. **3.** Hotărîre, decizie a cuiva. **4.** Învoire, consimțămînt, permisiune. **5.** Intenție; scop, țel. **6.** Dorință.

voiós, -oásă, *voioși, -oase*, adj. Bine dispus, vesel.

voioșíe, *voioșii*, s.f. Voie bună, bună dispoziție.

voit, -ă, *voiți, -te*, adj. Făcut în mod intenționat.

volán, *volane*, s.n. **1.** Piesă în formă de roată, cu ajutorul căreia se efectuează, manual, anumite comenzi la mașini-unelte, la autovehicule etc. **2.** Fișie de țesătură (sau dantelă) încrețită ori plisată, care se pune ca garnitură la obiecte de îmbrăcăminte femeiască, la cuverturi etc.

volánt[1], *volanți*, s.m. Roată grea, montată pe arborele unei mașini cu piston, pentru a-i uniformiza turația.

volánt[2], **-ă,** *volanți, -te*, adj. Desprins dintr-o unitate; detașabil, mobil; *foaie volantă* = foaie de hîrtie scrisă sau tipărită, care se difuzează în public ca manifest, ca înștiințare etc.

volatíl, -ă, *volatili, -e*, adj. (Despre lichide) Care se evaporă ușor la temperatura obișnuită.

volatilitáte s.f. Însușirea de a fi volatil.

volatilizá, *volatilizez*, vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide) A se transforma rapid în vapori, la temperatura obișnuită. **2.** (Fig.) A dispărea fără urmă.

vólbură, *volburi*, s.f. **1.** Vînt puternic, cu vîrtejuri; furtună; trîmbă de zăpadă sau de nisip. **2.** Vîrtej de apă; vîltoare. **3.** Plantă erbacee cu tulpina subțire, tîritoare sau agățătoare, cu flori albe sau roz, avînd corola în formă de pîlnie.

vólei s.n. Joc sportiv care se dispută între două echipe de cîte șase jucători, cu o minge specială care trebuie aruncată peste o plasă întinsă în mijlocul terenului, la o anumită înălțime (în funcție de vîrsta și sexul jucătorilor).

voleibalíst, -ă, *voleibaliști, -ste*, s.m. și f. Jucător de volei.

volintír s.m. v. **voluntar.**

voliționál, -ă, *voliționali, -e*, adj. Care se referă la voință; care este determinat de voință.

vólnic, -ă, *volnici, -e*, adj. (Înv.) Care poate acționa după voia sa; liber, independent.

volóc, *voloace*, s.n. Plasă de pescuit întinsă la cele două capete pe cîte un suport de lemn, cu care este trasă prin apă.

volt, *volți*, s.m. Unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu tensiunea de la capetele unui conductor care, fiind străbătut de un curent de un amper, dezvoltă o putere de un watt.

voltáic, -ă, *voltaici, -e*, adj. Care se referă la pila electrică inventată de Volta; *arc voltaic* = arc electric.

voltáj s.n. Tensiune electrică exprimată în volți.

voltampermétru, *voltampermetre*, s.n. Instrument electric de măsurat, care poate fi folosit alternativ ca voltmetru sau ca ampermetru.

vóltă, *volte*, s.f. **1.** Mișcare în formă de cerc sau de arc de cerc. **2.** Schimbare de direcție a unei nave, astfel ca vîntul să lovească în celălalt bord.

voltíjă, *voltije*, s.f. **1.** Încălecare a unui cal din mers, fără ajutorul scărilor. **2.** Călărie în picioare, pe șa.

voltmétru, *voltmetre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea tensiunii electrice dintre două puncte ale unui circuit.

volúbil, -ă, *volubili, -e*, adj. **1.** Care vorbește mult, repede și cu ușurință. **2.** (Despre plante) Care își răsucește tulpina în jurul unui suport.

volubilitáte s.f. **1.** Ușurința de a vorbi curgător și repede. **2.** Proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui suport.

volúm, *volume*, s.n. **1.** Spațiu pe care îl ocupă un corp; mărime calculată pe baza celor trei dimensiuni ale corpului. **2.** Masă de apă debitată de o fîntînă, de o apă curgătoare etc. **3.** Proporțiile unei activități. **4.** Nivel de intensitate sonoră a semnalelor auditive. **5.** Carte (legată sau broșată).

volumétric, -ă, *volumetrici, -e*, adj. Care se referă la volumul sau la determinarea volumului unui corp; *analiză volumetrică* = analiză pentru determinarea greutății unei substanțe, prin măsurarea volumului soluției etalonate folosite pentru titrare.

volumétrie s.f. Capitol al chimiei analitice care se ocupă cu analizele volumetrice.

voluminós, -oásă, *voluminoși, -oase*, adj. Care are volum mare, care ocupă un loc mare în spațiu; (despre persoane) foarte gras; (despre cărți, dosare) care are multe file.

voluntár, -ă, *voluntari, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre oameni) Care acționează de bunăvoie, din proprie inițiativă; (despre acțiuni) care se face fără constrîngere. **2.** Adj. Care își impune voința, autoritatea. **3.** S.m. Persoană care cere să facă serviciul militar fără a avea această obligație (înainte de vîrsta cerută); militar care se oferă de bună voie să execute o misiune de luptă. **4.** S.m. Persoană care se oferă să îndeplinească o muncă în mod dezinteresat. Var.: **volintír** s.m.

voluntariát s.n. Angajare în armată ca voluntar.

voluntarísm s.n. Concepție sociologică subiectivistă care consideră voința umană ca factor hotărîtor al istoriei, negînd existența legilor obiective sau opunînd voința umană acestor legi.

voluntaríst, -ă, *voluntariști, -ste*, adj. Care aparține voluntarismului, privitor la voluntarism.

voluptáte, *voluptăți*, s.f. **1.** Plăcere mare a simțurilor. **2.** Desfătare sufletească.

voluptós, -oásă, *voluptoși, -oase*, adj. Care produce sau exprimă voluptate; plin de voluptate.

volută, *volute*, s.f. Ornament arhitectonic în formă de spirală (folosit în antichitate la capitelurile coloanelor).

vomá, *vomez*, vb. I. Tr. A vărsa (4).

vómă, *vome*, s.f. Acțiunea de a voma; expulzare pe gură a conținutului stomacului.

vomér, *vomere*, s.n. Os lat situat între cele două cavități nazale.

vómică, *vomice*, adj. *Nucă vomică* = nume dat semințelor unui arbore tropical, care conțin stricnină.

vomitá, *vomitez*, vb. I. Tr. A vărsa (4), a voma.

vomitív, -ă, *vomitivi, -e*, adj. Care provoacă vomă; (substantivat, n.) medicament care are proprietatea de a provoca vomă.

vonicér, *voniceri*, s.m. Arbust cu ramurile în patru muchii și cu flori albe-verzui.

vopseá, *vopsele*, s.f. **1.** Materie colorantă obținută prin suspensia unui pigment într-un lichid. **2.** Culoare folosită în pictură.

vopsí, *vopsesc*, vb. IV. Tr. A colora un obiect, acoperindu-i suprafața cu vopsea.

vopsít s.n. Faptul de a vopsi.

vopsitór, -oáre, *vopsitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu vopsitul.

vopsitoríe, *vopsitorii*, s.f. **1.** Meseria vopsitorului. **2.** Atelier în care se execută operația de vopsire.

voráce, *voraci*, adj. Care mănîncă cu mare lăcomie.

voracitáte s.f. Faptul de a fi foarte lacom, de a minca cu mare lăcomie.

vórbă, *vorbe*, s.f. **1.** Cuvînt; șir de cuvinte care exprimă o idee; discuție, expunere, istorisire. **2.** Neînțelegere, ceartă. **3.** Zicătoare, proverb. **4.** Promisiune, angajament; înțelegere, învoială. **5.** Veste, știre, zvon.

vorbăréț, -eáță, *vorbărești, -e*, adj. (Adesea substantivat) Căruia îi place să vorbească mult.

vorbăríe s.f. Pălăvrăgeală, vorbă multă fără rost.

vorbí, *vorbesc*, vb. IV. **1.** Intr. A avea facultatea de a folosi graiul articulat, de a-și exprima gîndurile cu voce tare; a se adresa cuiva. **2.** Intr. A ține un discurs, o conferință. **3.** Intr. A-și spune cuvîntul, a-și exprima voința; (fig.) a constitui o dovadă, a adeveri, a confirma. **4.** Refl. A se sfătui.

vorbire, *vorbiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a vorbi*. **2.** Limbă, grai; limbaj.

vorbít, -ă, *vorbiți, -te*, adj. Rostit, exprimat, expus; *limba vorbită* = limba uzuală, întrebuințată obișnuit în viu grai.

vorbitór, -oáre, *vorbitori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care vorbește, care folosește limbajul articulat. **2.** Adj. Care este evident; edificator. **3.** S.m. și f. Persoană care vorbește, care folosește limbajul articulat. **4.** S.m. și f. Persoană care ia cuvîntul în public; conferențiar, orator.

vórnic, *vornici*, s.m. (Înv.) **1.** Mare dregător la curțile domnești din Muntenia și din Moldova, însărcinat cu conducerea treburilor interne. **2.** Primar al unui sat sau al unui tîrg.

vornicească, *vornicesc*, s.f. Soția vornicului.

vornicél, *vornicei*, s.m. **1.** (Înv.) Dregător subaltern al vornicului (1) în tîrguri și în sate. **2.** Flăcău însărcinat, la nunțile țărănești, cu invitarea și cinstirea oaspeților, cu anunțarea darurilor etc.

vóstru, vóastră, *voștri, voastre*, pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele obiectului posedat și numele celor cărora li se adresează vorbitorul: *un oraș ca al vostru*. **2.** Adj. pos. Care aparține persoanelor cărora li se adresează vorbitorul: *casa voastră;* (arată o dependență, o înrudire) *frații voștri*. **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele celor cărora li se adresează vorbitorul sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestora: *am fost la ai voștri; voi cu ale voastre*.

vot, *voturi*, s.n. Exprimare a opiniei cetățenilor sau a membrilor unei adunări în legătură cu o candidatură, cu alegerea unui reprezentant, cu o propunere etc.

votá, *votez*, vb. I. Intr. A-și exprima părerea asupra unei candidaturi, a unei propuneri etc.

vóteă, *votei*, s.f. Băutură alcoolică tare, făcută din cereale sau din fructe.

votív, -ă, *votivi, -e*, adj. Închinat divinității; *tablou votiv* = pictură murală reprezentînd pe ctitorul (sau ctitorii) unei biserici sau ai unei mănăstiri.

vrábie, *vrăbii*, s.f. Gen de păsări sedentare, cu pene cenușii, cu ciocul scurt, care trăiesc în preajma caselor sau pe cîmp.

vrac, *vracuri*, s.n. Formă de depozitare și de transport, în grămezi, neambalate, a materialelor pulverulente, granulare sau în bucăți.

vraci, *vraci*, s.m. (Pop.) **1.** Medic; tămăduitor. **2.** Vrăjitor.

vraf, *vrafuri*, s.n. Grămadă, maldăr, morman; teanc.

vráiște s.f. Neorînduială, dezordine, harababură; (adjectival) aflat în dezordine; lăsat în voia soartei; (despre uși, ferestre) larg deschis.

vrájă, *vrăji*, s.f. **1.** (În basme și în superstiții) Acțiunea de a vrăji, de a face farmece; mijloc întrebuințat în acest scop; descîntec. **2.** Atmosferă care încîntă, care farmecă.

vrájbă, *vrajbe*, s.f. Dușmănie, ceartă, ură.

vrână, *vrâni*, s.f. **1.** Gaură mică (rotundă) la butoaiele înfundate, prin care se introduce sau se scoate vinul. **2.** Deschizătură prin care curge făina la moară.

vrăbéte, *vrăbeți*, s.m. Bărbătușul vrabiei; vrabie.

vrăbioáră, *vrăbioare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *vrabie*. **2.** Carne de vită din regiunea șalelor.

vrăbióiu, *vrăbioi*, s.m. Bărbătușul vrabiei.

vrăfúi, *vrăfuiesc*, vb. IV. Tr. A pune, a așeza în vrafuri, în grămezi.

vrăjí, *vrăjesc*, vb. IV. Intr. **1.** (În basme și în superstiții) A face vrăji. **2.** (Fig.) A încînta, a desfăta, a fermeca.

vrăjít, -ă, *vrăjiți, -te*, adj. **1.** (În basme și în superstiții) Aflat sub puterea unei vrăji. **2.** (Fig.) Plin de farmec, încîntător.

vrăjitór, -oáre, *vrăjitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face vrăji.

vrăjitoríe, *vrăjitorii*, s.f. Faptul de a face vrăji; vrajă (1).

vrăjmáș, -ă, *vrăjmași, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Dușman, inamic. 2. Adj. Dușmănos; potrivnic, rău.

vrăjmășíe, *vrăjmășii*, s.f. Ură, dușmănie.

vrea, *vreau*, vb. II. Tr. 1. A avea de gînd să..., a intenționa; a fi hotărît să... 2. A dori, a pofti; a pretinde de la cineva ceva. 3. A se învoi, a consimți, a fi de acord. 4. Ca verb auxiliar (în formele *voi, vei, va, vom, veți, vor*) servește la formarea viitorului.

vreasc, *vreascuri*, s.n. Ramură, creangă uscată, desprinsă de pe un copac.

vrédnic, -ă, *vrednici, -e*, adj. 1. Harnic; capabil. 2. Care merită, căruia i se cuvine.

vrednície, *vredniții*, s.f. Calitatea de a fi vrednic; capacitate, îndeminare, pricepere; hărnicie.

vreț, *vrejuri*, s.n. Tulpină a unor plante agățătoare sau tîritoare.

vréme, *vremuri* și *vremi*, s.f. 1. Timp (1); durată limitată sau măsurată în ore, zile etc.; interval, perioadă, răstimp. 2. Timp liber, răgaz. 3. Moment prielnic pentru desfășurarea unei acțiuni. 4. Epocă, veac; *pe vremuri* = în timpurile vechi; *în negura vremii* = în trecutul foarte îndepărtat. 5. Starea atmosferică.

vremélnic, -ă, *vremelnici, -e*, adj. De scurtă durată, trecător; instabil.

vremuí, pers. 3 *vremuiește*, vb. IV. Intr. A fi vreme rea (cu ploaie, ninsoare, viscol).

vreodátă adv. Cîndva, odată.

vrére, *vreri*, s.f. 1. Faptul de *a vrea;* voință, hotărîre. 2. Dorință, poftă. 3. Scop, intenție.

vreún, vreo adj. nehot., pron. nehot. 1. Adj. nehot. Careva; (adverbial) cam, circa. 2. Pron. nehot. (În forma *vreunul, vreuna*) Cineva, oarecare.

vríe, *vrii*, s.f. Coborîrea unui avion, în pierdere de viteză, pe o traiectorie în spirală foarte strînsă, cu răsucire în jurul axei longitudinale.

vrútă, *vrute*, s.f. Voință, vrere; *vrute și nevrute* = vorbe goale, palavre.

vuí, pers. 3 *vuiește*, vb. IV. Intr. A produce un zgomot prelungit, puternic sau înăbușit; a hui; (despre mulțimi de oameni) a vocifera, a face zarvă; (despre locuri) a răsuna de sunete puternice și prelungite.

vúiet, *vuiete*, s.n. 1. Zgomot puternic și prelung. 2. Gălăgie, larmă.

vulcán, *vulcani*, s.m. 1. Ridicătură muntoasă de formă conică, formată prin erupția la suprafața solului a lavei și a altor produse din interiorul Pămîntului; *vulcan noroios* = ridicătură formată prin erupția la suprafața solului a unor gaze care antrenează apă și nămol. 2. (Fig.) Loc de unde poate porni în orice moment o acțiune primejdioasă; stare de lucruri periculoasă.

vulcánic, -ă, *vulcanici, -e*, adj. 1. Format prin acțiunea vulcanilor; de vulcan. 2. (Fig.) Năvalnic, impetuos.

vulcanísm s.n. Totalitatea proceselor geologice legate de erupțiile vulcanice.

vulcanít, *vulcanite*, s.n. Rocă eruptivă de origine vulcanică.

vulcanizá, *vulcanizez*, vb. I. Tr. A face o vulcanizare.

vulcanizáre, *vulcanizări*, s.f. Acțiunea de *a vulcaniza*; transformare a cauciucului brut, prin încălzire cu sulf, într-un cauciuc elastic *(cauciuc vulcanizat)*, insolubil în solvenți obișnuiți; a repara un obiect de cauciuc prin acest procedeu.

vulcanizatór, -oáre, *vulcanizatori, -oare*, s.m. și f. Muncitor specializat în vulcanizarea cauciucului.

vulcanológ, *vulcanologi*, s.m. Specialist în vulcanologie.

vulcanologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vulcanice.

vulg s.n. (Depr.) Popor, norod, plebe.

vulgár, -ă, *vulgari, -e*, adj. 1. Grosolan, josnic. 2. Obișnuit, comun. 3. (Înv.) *Latina vulgară* = limba latină populară.

vulgarítate, *vulgarități*, s.f. Caracterul a ceea ce este vulgar, grosolan; (la pl.) expresie vulgară; faptă vulgară.

vulgarizá, *vulgarizez*, vb. I. Tr. 1. (Înv.) A populariza o idee, o teorie, a le face cunoscute. 2. A trata în mod simplist, a banaliza.

vulgarizatór, -oáre, *vulgarizatori, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care interpretează sau tratează o problemă în chip simplist. 2. (Înv.) Persoană care popularizează o știință, o teorie.

vulnerábil, -ă, *vulnerabili, -e*, adj. Care poate fi rănit; (fig.) care poate fi ușor atacat sau criticat; *punct vulnerabil* = partea slabă a cuiva, punct sensibil.

vúlpe, *vulpi*, s.f. 1. Mamifer sălbatic carnivor din familia canidelor, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă; blana acestui animal; *vulpe argintie* = specie de vulpe cu blana neagră cu luciu argintiu. 2. (Fig.) Persoană șireată, vicleană.

vulpoáică, *vulpoaice*, s.f. 1. Vulpe (1). 2. (Fig). Femeie vicleană, șireată.

vulpói, *vulpoi*, s.m. 1. Masculul vulpii. 2. (Fig.) Om viclean, șiret.

vultán, *vultani*, s.m. Vultur (1). 2. (Fig.) Om viteaz, energic, înflăcărat.

vúltur, *vulturi*, s.m. 1. Nume dat unor păsări răpitoare de talie mare, cu ciocul ascuțit și încovoiat, cu gheare puternice, care se hrănesc cu animale vii și cu stîrvuri: *vultur-pleșuv* = vultur cu gîtul golaș. 2. (Fig.) Om viteaz, falnic, energic. 3. Figură simbolică, reprezentînd un vultur (1), pe steme, monede, peceți, steaguri etc.; stindard al legiunilor romane.

vulturésc, -eáscă, *vulturești*, adj. De vultur; ca de vultur; ager, sprinten, îndrăzneț.

vulturéște adv. Ca vulturul; cu agerime, cu iuțeală.

vúlvă, *vulve*, s.f. Partea externă a organului genital feminin.

W

w s.m. invar. Literă existentă în alfabetul mai multor limbi moderne (avînd de obicei valoarea lui *v*), care nu face parte din alfabetul limbii române, dar apare în unele cuvinte de origine străină care păstrează grafia limbii de origine.

walhálla s.f. (În mitologia germanică și scandinavă) Locașul zeilor și al eroilor.

walkírie, *walkirii*, s.f. (În mitologia scandinavă) Zeiță care hotăra soarta bătăliilor, cauzînd moartea unora sau a altora dintre combatanți.

warânt, *warante*, s.n. Recipisă eliberată celui care depune mărfuri în păstrarea unui doc sau a unui antrepozit și care poate fi folosită ca hîrtie de valoare.

watt, *wați*, s.m. Unitate de măsură a puterii, egală cu puterea care dezvoltă o energie de un joule pe secundă.

wattmétru, *wattmetre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea puterii electrice în wați.

wattóră, *wattore*, s.n. Unitate de măsură pentru energia electrică, egală cu 3 600 jouli.

wéber, *weberi*, s.m. Unitate de măsură a fluxului de inducție magnetică.

week-end s.n. Sfîrșit de săptămînă; interval de timp (de sîmbătă pînă luni) folosit pentru odihnă și petrecere.

wéstern, *westernuri*, s.n. Gen de film de aventuri creat în America, a cărui acțiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului Statelor Unite.

whísky s.n. Băutură cu mare procent de alcool, obținută din cereale prin distilări succesive.

wólfram s.n. Element chimic, metal dur întrebuințat la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice, a unor oțeluri speciale etc.

wolframít s.n. Minereu din care se extrage wolframul.

X

x s.m. invar. A douăzeci și șaptea literă a alfabetului limbii române; îl redă, în pronunțare, pe *cs* sau pe *gz* (în cuvinte ca „examen", „exemplu"); *radiație* (sau *raze*) *X* = radiație electromagnetică de mică lungime de undă, folosită în radiografie și în radioscopie.

xantofílă s.f. Pigment galben care se găsește în plante alături de clorofilă și de caroten, colorînd toamna frunzele în galben-roșcat.

xenofób, -ă, *xenofobi, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă dispreț și ură față de persoane de altă naționalitate sau față de alte popoare.

xenón s.m. Element din grupa gazelor nobile, incolor și inodor, care se găsește în atmosferă în cantități foarte mici.

xerofíte, *xerofite*, s.f., adj. (Plantă) adaptată la mediul cu umiditate scăzută.

xerografíe s.f. Procedeu de tipar folosit pentru reproducerea unor imagini și documente, bazat pe impresionarea unei plăci electrizate acoperite cu un strat de material sensibil la lumină.

xérox s.n. Aparat pentru reproducere de imagini și documente, folosit în xerografie.

xilén s.n. Hidrocarbură lichidă care se obține din gudroanele de cărbune și se folosește ca materie primă în industria coloranților și ca solvent în industria lacurilor și a cauciucului.

xilofón, *xilofoane*, s.n. Instrument muzical de percuție, alcătuit dintr-un sistem de plăci de lemn, acordate diferit, care emit sunete cînd sînt lovite cu niște ciocănele.

xilografíe s.f. Procedeu de tipar înalt, în care sînt folosite clișee gravate în lemn.

xilogravúră, *xilogravuri*, s.f. **1.** Arta de a grava în lemn. **2.** Stampă executată cu un clișeu gravat în lemn.

Y

y s.m. invar. Literă veche grecească, existentă în alfabetul unor limbi moderne (avînd în general valorile lui *i*), care nu face parte din alfabetul limbii române, dar apare în unele cuvinte de origine străină care păstrează grafia limbii din care provin.

yankéu, *yankei*, s.m. Nume dat, începînd din sec. XVII, locuitorilor din nord-estul S.U.A.; (p. gener.) orice cetăţean al S.U.A.

yard, *yarzi*, s.m. Măsură pentru lungime folosită în ţările anglo-saxone, egală cu aproximativ 0,914 m.

yen, *yeni*, s.m. Unitate bănească în Japonia.

yóga subst. Şcoală filozofică indiană care urmăreşte adîncirea cunoaşterii eului, în scopul eliberării lui de viaţa materială; (p. ext.) ansamblu de exerciţii care duc la stăpînirea deplină a organismului uman, prin încetinirea la maximum a respiraţiei, a bătăilor inimii şi prin realizarea stării de insensibilitate totală.

york s.m. Denumire dată unor rase de porci de culoare albă, create în Anglia.

ytérbiu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

Z

z s.m. invar. A douăzeci și opta literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

za, *zale*, s.f. **1.** Fiecare dintre verigile care constituie un lanț. **2.** (La pl.) Armură făcută din inele mici de fier, cu care se îmbrăcau oștenii în antichitate și în evul mediu.

zacúscă s.f. Preparat culinar făcut din vinete, gogoșari, ceapă etc. prăjite în ulei, ori din pește cu garnitură de legume.

zadár s.n. *În zadar* = degeaba, zadarnic.

zadárnic, -ă, *zadarnici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) Care este ineficace; fără rost, fără folos.

zádă, *zade*, s.f. Arbore rășinos, cu frunze căzătoare în formă de ace; lemnul, elastic, tare și rezistent, al acestui arbore.

zádie, *zadii*, s.f. (În costumul popular femeiesc din Transilvania) Țesătură dreptunghiulară de lînă sau de bumbac (de obicei decorată cu dungi late negre, alternînd cu altele portocalii), care se poartă de la brîu în jos, în față și în spate sau numai în față.

zahaná s.f. v. **zalhana.**

zaharát, -ă, *zaharați, -te*, adj. Care conține zahăr; *diabet zaharat* = boală endocrină datorită insuficienței de insulină și caracterizată prin creșterea concentrației glucozei sanguine, cu apariția acesteia în urină.

zaharicále s.f. pl. Bomboane, dulciuri de tot felul.

zaharificá, *zaharific*, vb. I. Tr. A transforma în zahăr (prin tratarea cu anumiți acizi minerali) o substanță care conține amidon.

zaharimetríe s.f. Metodă pentru determinarea concentrației unei soluții de zaharoză.

zaharínă s.f. Compus organic solid, cristalizat, cu o putere de îndulcire de 500 de ori mai mare decît a zahărului, folosit de bolnavii de diabet ca înlocuitor al zahărului.

zaharisí, *zaharisesc*, vb. IV. Refl. **1.** (Despre miere, dulcețuri etc.) A se cristaliza. **2.** (Fam., despre oameni) A-și pierde vigoarea, energia; a se ramoli.

zaharisít, -ă, *zaharisiți, -te*, adj. **1.** (Despre miere, dulcețuri etc.) Care s-a cristalizat; *fructe zaharisite* = fructe conservate prin fierbere în sirop de zahăr. **2.** (Fam.; despre oameni) Ramolit.

zahárniță, *zaharnițe*, s.f. Vas în care se ține zahărul.

zaharós, -oásă, *zaharoși, -oase*, adj. *Produse zaharoase* = produse alimentare preparate din zahăr.

zaharóză s.f. Substanță dulce din clasa zaharurilor, care se găsește în special în trestia de zahăr și în sfecla de zahăr, din care se extrage.

zaháruri s.n. pl. Glucide; hidrați de carbon.

záhăr s.n. **1.** Produs alimentar alcătuit din zaharoză, obținut din sfecla de zahăr sau din trestie de zahăr. **2.** (Pop.) *Boală de zahăr* = diabet.

zahereá, *zaherele*, s.f. (Înv.) Provizii alimentare pe care țările române erau obligate să le pună la dispoziția oștilor musulmane.

zaiaĭét, *zaiafeturi*, s.n. Chef mare (cu lăutari).

zalhaná, *zalhanale*, s.f. **1.** Abator rudimentar. **2.** Restaurant în care se servesc anumite mîncări din carne friptă (mai ales de oaie). Var.: **zahaná** s.f.

zambílă, *zambile*, s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, înaltă de 20—25 cm, cultivată pentru florile ei parfumate, albe, roz, violete sau albastre, crescute în ciorchini mari.

zapcíu, *zapcii*, s.m. (În evul mediu în Țara Românească) Dregător subordonat ispravnicului, însărcinat cu conducerea unei plăși.

zápis, *zapise*, s.n. (Înv.) Dovadă scrisă, document, act.

zar, *zaruri*, s.n. Mic cub de os, de material plastic etc., folosit la anumite jocuri de noroc, avînd imprimate pe fiecare față un număr de puncte (de la unu la șase).

zaráf, *zarafi*, s.m. (Înv.) **1.** Persoană care se îndeletnicea cu schimbul banilor. **2.** Cămătar.

záră s.f. Lichid albicios, acrișor, care rămîne după alegerea untului din smîntînă.

záre, *zări*, s.f. **1.** Orizont; (la pl.) văzduh. **2.** Lumina din jurul unei surse luminoase; *a se uita în zare la ceva* = a privi un obiect transparent, așezîndu-l în dreptul unei surse de lumină. **3.** Zori de ziuă.

zăríște, *zarișți*, s.f. **1.** Zare, orizont. **2.** Luminiș în pădure.

zarnacadeá, *zarnacadele*, s.f. (Bot.; reg.) Narcisă.

zárvă s.f. **1.** Zgomot, gălăgie; mișcare, agitație. **2.** Ceartă, gîlceavă.

zarzavagíu, *zarzavagii*, s.m. Negustor de zarzavat; grădinar care cultivă zarzavaturi.

zarzavát, *zarzavaturi*, s.n. Grup de plante legumicole de la care se consumă frunzele sau rădăcinile.

zárzăr, *zarzări*, s.m. Pom fructifer asemănător cu caisul, ale cărui fructe, mai mici decît caisele, au un gust acrișor.

zárzără, *zarzăre*, s.f. Fructul zarzărului.

zaț, *zațuri*, s.n. **1.** Drojdie (**2**). **2.** Text cules cu litere tipografice (din plumb) și așezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit.

zavéră, *zavere*, s.f. Nume dat mișcării revoluționare organizate de greci în anul 1821 împotriva stăpînirii turcești; (p. ext.) revoltă, răscoală.

zavergíu, *zavergii*, s.m. Participant la zaveră; (p. ext.) răzvrătit.

zavístie, *zavistii*, s.f. (Înv.) Pizmă, ură, dușmănie; discordie, gîlceavă.

zavragíu, *zavragii*, s.m. **1.** Țigan nomad (ursar sau căldărar). **2.** Scandalagiu.

zăbálă, *zăbale*, s.f. **1.** Piesă a căpăstrului, în formă de bară subțire de metal care se introduce în gura calului pentru ca acesta să poată fi struni și condus. **2.** (La pl.) Bubulițe albicioase, molipsitoare, care se ivesc la oameni în colțurile gurii.

zăbávă s.f. Întîrziere, încetineală, tărăgăneală.

zăbăúc, -ă, *zăbăuci, -e*, adj. Zăpăcit, aiurit, năuc.

zăblău, *zăblaie*, s.n. Pînză de cîlți sau din păr de capră, din care se fac cergi, lăicere etc.

zăboví, *zăbovesc*, vb. IV. Intr. A sta mai mult (sau prea mult) timp într-un loc; a întîrzia sau (tr.) a face pe cineva să întîrzie.

zăbránic, *zăbranice*, s.n. Țesătură fină de mătase, de borangic sau de lînă, de culoare neagră; văl de doliu.

zăbreá, *zăbrele*, s.f. **1.** Vergea de fier sau de lemn, din care se fac garduri, grilaje etc. **2.** (La pl.) Gratii la ferestre.

zăbrelí, *zăbrelesc*, vb. IV. Tr. A pune zăbrele la o fereastră, la o ușă etc.

zăbún, *zăbune*, s.n. Haină de iarnă (vătuită), lungă pînă la genunchi, purtată de țărani.

zăcére s.f. Boală grea și îndelungată; zăcere.

zăcămînt, *zăcăminte*, s.n. Acumulare naturală de substanțe minerale utile.

zăcătoáre, *zăcători*, s.f. **1.** Vas mare din doage în care se strivește strugurii. **2.** Vas mare în care se pun la tăbăcit pieile. **3.** Loc unde stau vitele la odihnă ziua.

zăceá, *zac*, vb. II. Intr. **1.** A sta culcat sau tolănit (din lipsă de ocupație, din cauza oboselii etc.); a sta culcat în pat din cauza unei boli grele. **2.** A fi doborît la pămînt. **3.** A fi mort, îngropat. **4.** A sta, a se afla (mai mult timp) într-o situație oarecare; a fi lăsat în părăsire. **5.** (Despre sentimente, pasiuni etc.) A sta ascuns, a fi în stare latentă.

zăcére s.f. Faptul de *a zăcea;* boală lungă și grea.

zădărî, *zădărăsc*, vb. IV. Tr. A întări ta, a sîcîi, a necăji pe cineva.

zădărnici, *zădărnicesc*, vb. IV. Tr. A împiedica o acțiune, a face să nu se realizeze.

zădărnicíe, *zădărnicii*, s.f. Caracterul a ceea ce este zadarnic; lucru inutil, fără rost.

zădúf, *zădufuri*, s.n. Căldură înăbușitoare, arșiță.

zăgán, *zăgani*, s.m. Vultur mare, cu pene negre în formă de barbă sub cioc.

zăgáz, *zăgazuri*, s.n. **1.** Stăvilar, baraj. **2.** (Fig.) Piedică, obstacol.

zăgăzuí, *zăgăzuiesc*, vb. IV. Tr. A stăvili o apă.

zăgăzuít, -ă, *zăgăzuiți, -te*, adj. Barat, stăvilit.

zăluí, *zăluiesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) **1.** A rătăci, a pierde; a risipi, a împrăștia. **2.** A sîcîi, a necăji, a stingheri.

zăbărél s.n. Diminutiv al lui *zahăr; a duce pe cineva cu zăhărelul* = a înșela pe cineva, ademenindu-l cu promisiuni.

zălóg, *zălogur*i, s.n. Amanet, gaj; obiect lăsat ca garanție.

zălogí, *zălogesc*, vb. IV. Tr. A amaneta un obiect.

zălúd, -ă, *zăluzi, -de*, adj. **1.** Zăpăcit, smintit, nebun. **2.** Naiv, nepriceput; prost, tembel.

zămislí, *zămislesc*, vb. IV. **1.** Tr. A concepe, a procrea; a face pui, a naște. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) înfiripa, a (se) forma, a (se) crea.

zămoșíță, *zămoșițe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, acoperită cu peri aspri, cu flori mari gălbui, purpurii la bază.

zănátic, -ă, *zănatici, -e*, adj. Zăpăcit, smintit.

zăngăní, *zăngănesc*, vb. IV. Intr. (Despre obiecte de sticlă sau de metal) A produce, prin lovire sau ciocnire, un sunet metalic.

zăngănít, *zăngănituri*, s.n. Zgomot metalic specific produs de obiecte de metal sau de sticlă cînd sînt lovite sau izbite.

zăngănitúră, *zăngănituri*, s.f. Zăngănit.

zănoágă, *zănoage*, s.f. Depresiune circulară, cu versante prăpăstioase, în zona munților înalți.

zăpádă, *zăpezi*, s.f. Precipitație atmosferică în formă de fulgi albi, compuși din cristale de gheață; strat (gros) provenit din aglomerarea acestor fulgi.

zăpăceálă, *zăpăceli*, s.f. Faptul de a (se) zăpăci; starea celui zăpăcit; buimăceală, dezordine.

zăpăcí, *zăpăcesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) judecata clară, a (se) năuci, a (se) buimăci; a (se) fistici, a (se) încurca. **2.** Tr. A răvăși lucrurile, a face dezordine.

zăpăcít, -ă, *zăpăciți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Cu mintea tulburată, buimăcit, năucit; fisticit.

zăplán, *zăplani*, s.m. Om înalt și voinic; vlăjgan.
zăpláz, *zăplazuri*, s.n. Gard de scînduri sau de uluci.
zăpór, *zăpoare*, s.n. **1.** Îngrămădire de sloiuri de gheață care se formează primăvara în anumite puncte de pe cursul unui rîu. **2.** Baraj făcut de oameni, pentru a permite pornirea plutelor sau a morilor; șuvoi de apă care se formează cînd se deschide barajul.
zăpsí, *zăpsesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) **1.** A prinde pe cineva asupra unui fapt săvîrșit în ascuns. **2.** A prinde de veste, a observa, a băga de seamă.
zăpușeálă, *zăpușeli*, s.f. Zăduf.
zări, *zăresc*, vb. IV. **1. Tr.** A vedea ceva nedeslușit (din cauza întunericului sau a depărtării). **2.** Tr. A vedea ceva în treacăt, în fugă; a observa, a descoperi pe cineva sau ceva. **3.** Refl. A apărea, a se ivi; *se zărește de ziuă* = se face de ziuă.
zăticneálă, *zăticneli*, s.f. Faptul de a zăticni, stingherire.
zăticní, *zăticnesc*, vb. IV. **1.** Tr. A stingheri, a tulbura, a stînjeni.
zătón, *zătoane*, s.n. Loc pe cursul unui rîu, cu apă domoală și adîncă.
zău interj. (Servește pentru a întări o afirmație sau o negație) Pe legea mea, jur că...
zăvélcă, *zăvelci*, s.f. Fiecare dintre cele două fote dreptunghiulare, cu dungi sau brodate, care se poartă la țară ca fustă.
zăvód, *zăvozi*, s.m. Ciine mare (ciobănesc).
zăvói, *zăvoaie*, s.n. Pădurice pe malul unei ape.
zăvór, *zăvoare*, s.n. **1.** Încuietoare la uși, constînd dintr-o mică bară mobilă care intră într-o ureche fixată pe toc. **2.** Dispozitiv care servește la blocarea unui organ mobil al mecanismului unui sistem tehnic.
zăvorí, *zăvorăsc*, vb. IV. Tr. A încuia cu zăvorul.
zbanghíu, -íe, *zbanghii*, adj. **1.** Șașiu. **2.** Neastîmpărat, zvăpăiat.
zbat, *zbaturi*, s.n. Paletă de lemn sau de metal a unei roți de propulsie a navelor.
zbáte, *zbat*, vb. III. Refl. **1.** (Despre ființe) A face mișcări violente, convulsive, a se zvîrcoli (din cauza durerii sau pentru a scăpa de o strînsoare). **2.** (Fig.) A se chinui, a se zbuciuma. **3.** A se strădui din răsputeri să realizeze ceva.
zbănțuí vb. IV. v. **zbînțui.**
zbenguí, *zbéngui*, vb. IV. Refl. A se juca sărind, a zburda; a se hîrjoni.
zbenguiálă, *zbenguieli*, s.f. Faptul de a se zbengui; zburdălnicie.
zbicí, *zbicesc*, vb. IV. Refl. A se usca la suprafață, a se zvînta.
zbicít, -ă, *zbiciți, -te*, adj. Uscat la suprafață, zvîntat.
zbierá, *zbier*, vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A scoate zbierete. **2.** (Despre oameni) A țipa, a răcni; a plînge tare.
zbiéret, *zbierete*, s.n. **1.** Strigăt specific pe care îl scoate un animal. **2.** Strigăt puternic pe care îl scoate un om.
zbilț, *zbilțuri*, s.n. Lanț de sîrmă cu care hingherii prind ciinii vagabonzi.
zbîr, *zbiri*, s.m. Om aspru, crud, brutal; asupritor.
zbînțuí, *zbînțui*, vb. IV. Refl. (Despre copii) A zburda, a se zbengui. Var.: **zbănțuí** vb. IV.
zbîr interj. Cuvînt care imită sunetul produs de zborul păsărilor și al insectelor, de vibrația unei coarde etc.
zbîrcí, *zbîrcesc*, vb. IV. Refl. A face zbîrcituri, a se încreți, a se strînge în cute.
zbîrcióg, *zbîrcioagi*, s.m. Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile, cu pălăria zbîrcită, de culoare negricioasă sau cenușie-roșcată.
zbîrcít, -ă, *zbîrciți, -te*, adj. Cu zbîrcituri; încrețit.
zbîrcitúră, *zbîrcituri*, s.f. Încrețitură a pielii (obrazului), cută, creț.
zbîrlí, *zbîrlesc*, vb. IV. Refl. (Despre păr, pene, blană etc.) A se ridica în sus; a se ciufuli. **2.** (Fig.) A se supăra, a se mînia, a se zborși. Var.: **zburlí** vb. IV.
zbîrlít, -ă, *zbîrliți, -te*, adj. **1.** (Despre păr, pene etc.) Ridicat în sus, în neorînduială; ciufulit. **2.** (Fig.) Supărat, înfuriat.
zbîrnîí, pers. 3 *zbîrnîie*, vb. IV. Intr. A produce un sunet asemănător cu vibrarea unei coarde.
zbîrnîit, *zbîrnîituri*, s.n. Faptul de a zbîrnîi; zgomotul produs de ceva care zbîrnîie.
zbîrniitoáre, *zbîrniitori*, s.f. Fișie de hîrtie care se fixează la zmeie și care zbîrnîie în bătaia vîntului.
zbor, *zboruri*, s.n. **1.** Deplasare în aer a unei păsări, a unei insecte etc., cu ajutorul aripilor; (p. ext.) deplasare în atmosferă sau în spațiul cosmic a unui corp, a unui avion, a unei astronave etc. **2.** (Fig.) Mers iute, vijelios; fugă, goană.
zbórnic, *zbornice*, s.n. (Înv.) Culegere de legende hagiografice, scrieri religioase, diverse lucrări cu caracter literar etc.
zborși, *zborșesc*, vb. IV. Refl. **1.** A lua o atitudine amenințătoare; a se răsti la cineva; (tr., despre păsări sau animale) a-și înfoia penele sau părul. **2.** (Despre unele alimente) A începe să fermenteze, să se altereze, căpătînd un aspect și un gust specific.
zborșít, -ă, *zborșiți, -te*, adj. **1.** Înfuriat, înverșunat. **2.** (Despre păr, pene) Zbîrlit, ciufulit. **3.** (Despre unele alimente) Fermentat, alterat, acrit.
zbúcium, *zbuciumuri*, s.n. **1.** Stare de neliniște sufletească, frămîntare. **2.** Mișcare agitată, zgomotoasă.
zbuciumá, *zbúcium*, vb. I. Refl. **1.** A se frămînta sufletește, a se chinui. **2.** A se mișca cu neastîmpăr, a se zbate, a se zvîrcoli.
zbuciumát, -ă, *zbuciumați, -te*, adj. **1.** Neliniștit, îngrijorat, tulburat, frămîntat. **2.** Agitat, tumultuos.
zbughí, *zbughesc*, vb. IV. Tr. *A o zbughi* = a o lua la fugă, a o șterge.

zburá, *zbor*, vb. I. **1.** Intr. (Despre păsări și insecte) A se deplasa în aer cu ajutorul aripilor; a pleca în zbor, a-și lua zborul; (p. ext.; despre obiecte) a pluti în aer (purtat de vînt); a trece prin aer cu viteză (fiind lansat cu putere); (despre aparate de zbor, nave cosmice etc.) a se deplasa în aer sau în spațiul cosmic. **2.** Intr. (Despre oameni) A călători cu o aeronavă; (fig.) a merge foarte repede; a se repezi pînă într-un loc. **3.** Intr. (Fig.; despre timp) A trece foarte repede; (despre gînduri, idei) a se succeda cu repeziciune. **4.** Tr. *A-și zbura creierii* = a se sinucide prin împușcare; (fam.) *a zbura dintr-un post* = a fi concediat.

zburátă adj. *Brînză zburată* = brînză făcută din lapte fiert în care se adaugă zer, cheag sau cuib de lapte acru.

zburătăcí, *zburătăcesc*, vb. IV. Tr. A alunga o pasăre zburătoare, aruncînd cu ceva după ea; (intr. și refl.; despre păsările de curte) a fugi, a se împrăștia (bătînd din aripi).

zburătór, -oáre, *zburători, -oare*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj. Care zboară sau poate să zboare; care plutește în aer. **2.** S.m. (Fam.) Aviator. **3.** S.m. (În literatura romantică) Întruchiparea idealizată a iubitului. **4.** S.f. Nume dat în general păsărilor care zboară. **5.** S.f. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori roșii-purpurii, folosită în medicina populară.

zburătúră, *zburături*, s.f. Bucată scurtă de lemn, cu care se aruncă în cineva sau în ceva.

zburdá, *zburd*, vb. I. Intr. A se juca plin de voioșie, sărind, alergînd încoace și încolo.

zburdálnic, -ă, *zburdalnici, -e*, adj. Care zburdă; neastîmpărat, zglobiu, nebunatic.

zburdălnicíe, *zburdălnicii*, s.f. Însușirea de a fi zburdalnic; vioiciune, neastîmpăr; faptă a celui zburdalnic, joacă.

zburlí vb. IV. v. **zbîrli.**

zdrahón, *zdrahoni*, s.m. (Pop. și fam.) Om voinic, zdravăn.

zdrang interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de ciocnirea sau de căderea obiectelor de metal.

zdrávăn, -ă, *zdraveni, -e*, adj. Voinic, puternic, vînjos; teafăr, sănătos (la corp și la minte).

zdrăngăní, *zdrăngănesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre obiecte de metal sau de sticlă) A produce un sunet caracteristic, prin lovire sau ciocnire. **2.** Tr. (Fam.) A cînta la un instrument muzical cu coarde, fără pricepere, fără talent.

zdrăngănít s.n. Acțiunea de a zdrăngăni.

zdreánță, *zdrențe*, s.f. **1.** Bucată ruptă dintr-o pînză sau dintr-un obiect de îmbrăcăminte; obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt. **2.** (Fig.; fam.) Om de nimic. **3.** (La pl.) Un fel de aluat subțire care se rupe în fîșii cînd se toarnă în supa în care se fierbe.

zdrelí, *zdrelesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) răni ușor, a (se) juli.

zdrelit, -ă, *zdreliți, -te*, adj. Cu pielea zgîriată, julită.

zdrelitúră, *zdrelituri*, s.f. Zgîrietură, julitură.

zdrențărós, -oásă, *zdrențăroși, -oase*, adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Rupt, prefăcut în zdrențe; (despre oameni; adesea substantivat) îmbrăcat în haine foarte uzate, zdrențuite.

zdrențuí, *zdrențuiesc*, vb. IV. Refl. (Despre țesături sau obiecte de stofă, de pînză etc.) A se rupe, a se sfîșia; a se prefăce în zdrențe.

zdrențuít, -ă, *zdrențuiți, -te*; adj. Prefăcut în zdrențe, rupt; zdrențăros.

zdrobí, *zdrobesc*, vb. IV. Tr. **1.** A strivi, a sfărîma; a distruge, a nimici. **2.** A mîhni, a distruge sufletește.

zdrobít, -ă, *zdrobiți, -te*, adj. **1.** Strivit, sfărîmat; distrus. **2.** (Fig.) Copleșit de durere.

zdrobitór, -oáre, *zdrobitori, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care zdrobește; (fig.) copleșitor. **2.** Adj. (Fig.; despre dovezi, argumente etc.) Care înlătură orice îndoială; convingător, hotărîtor. **3.** S.f. Mașină folosită pentru mărunțirea sau strivirea unor produse, folosită în industria textilă, alimentară etc.

zdronc interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de căderea sau de ciocnirea unor obiecte de metal.

zdroncăní, *zdroncănesc*, vb. IV. Intr. (Mai ales despre vehicule) A produce un zgomot caracteristic (din cauza zdruncinăturilor).

zdrumicá, *zdrúmic*, vb. I. Tr. (Pop.) A sfărîma, a zdrobi; a nimici.

zdrumicát, -ă, *zdrumicați, -te*, adj. Sfărîmat, zdrobit, făcut bucățele.

zdrúncin s.n. Zdruncinătură; (fig.) zbucium, tulburare sufletească.

zdrunciná, *zdrúncin*, vb. I. Tr. A scutura cu putere, a zgudui, a zgîlțîi; (fig.) a clătina din temelii (o concepție, o convingere).

zdruncinát, -ă, *zdruncinați, -te*, adj. Tulburat sufletește.

zdruncinătúră, *zdruncinături*, s.f. Scuturătură, zguduire; (fig.) dezechilibru sufletesc, tulburare.

zdup interj., s.n. **1.** Interj. Cuvînt care imită zgomotul unei căderi sau al unor pași grei. **2.** S.n. (Fam.) Închisoare.

zeámă, *zemuri*, s.f. **1.** Fel de mîncare lichidă; supă, ciorbă; partea lichidă a unor feluri de mîncare; *zeamă de varză* = lichid acrișor, în care s-a murat varza. **2.** Lichid pe care îl conțin celulele și țesuturile vegetale; suc de fructe sau de plante. **3.** Nume dat unor soluții folosite la tăbăcit, în industria alimentară, în agricultură etc.

zébră, *zebre*, s.f. Nume dat speciilor de cai sălbatici africani, avînd corpul acoperit cu păr de culoare albă, vărgat cu dungi negre sau brune.

zébu s.m. Rasă de bou domestic din țările tropicale, avînd pe spate o cocoașă de grăsime.

zéce, *zeci*, num. card. **1.** Număr natural situat între nouă și unsprezece; (cu valoare de num. ord.) *etajul zece*. **2.** Intră în compunerea numeralelor de la unsprezece pînă la nouăsprezece și (la pl.) de la douăzeci pînă la nouăzeci și nouă.

zécelea, zécea num. ord. Care se află între al nouălea și al unsprezecelea.

zecimál, -ă, *zecimali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Mat.; despre sisteme de numere) Care se bazează pe numărul zece; *fracție zecimală* = fracție al cărei numitor este egal cu o putere întreagă și pozitivă a numărului zece; *număr zecimal* = număr fracționar care, înmulțit cu o anumită putere a lui zece, devine număr întreg; *sistem zecimal* = sistem de unități de măsură, în care multiplii și submultiplii cresc și descresc din zece în zece; *balanță zecimală* = balanță cu brațe inegale, care permite echilibrarea greutăților de măsurat cu greutăți-etalon de zece ori mai mici. **2.** Adj. *Clasificare zecimală* = sistem de clasificare a cunoștințelor omenești (aplicat în special în biblioteci), având la bază împărțirea cunoștințelor în zece clase principale, împărțite, la rîndul lor, în zece subdiviziuni etc. **3.** S.f. Cifră situată la dreapta virgulei într-un număr zecimal.

zecíme, *zecimi,* s.f. **1.** A zecea parte dintr-un întreg. **2.** Prima cifră din dreapta virgulei la numerele zecimale.

zeciuí, *zeciuiesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) A lua a zecea parte din produsele cuiva; a dijmui; (fam.) a-și însuși o parte din bunurile cuiva.

zeciuiálă, *zeciuieli,* s.f. (Înv.) **1.** Dare anuală, reprezentînd a zecea parte din recolta de cereale, din vite etc.; dijmă. **2.** A zecea parte din produse, care se predă cuiva sau care se ia cu forța de la cineva.

zefír[1] s.m. Vînt slab, călduț, care bate primăvara dinspre apus.

zefír[2], *zefíruri,* s.n. Țesătură ușoară de bumbac mercerizat, din care se fac diverse obiecte de lenjerie.

zeflemeá, *zeflemele,* s.f. Luare în rîs, ironie ușoară.

zeflemisí, *zeflemisesc,* vb. IV. Tr. A lua în rîs, a ironiza; a lua pe cineva peste picior.

zeflemíst, -ă, *zeflemiști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Ironic, batjocoritor.

zéghe, *zeghi,* s.f. Haină țărănească lungă, făcută din postav gros, împodobită uneori cu găitane negre, care se poartă în regiunile muntoase; haină din piele de oaie cu lîna netunsă, pe care o poartă ciobanii.

zeitáte, *zeități,* s.f. Zeu, zeiță.

zeiță, *zeițe,* s.f. Divinitate păgînă feminină.

zel s.n. Rîvnă, sîrguință (în îndeplinirea unei acțiuni).

zelós, -oásă, *zeloși, -oase,* adj. Plin de zel, de rîvnă.

zémnic, *zemnice,* s.n. (Reg.) Pivniță.

zemós, -oásă, *zemoși, -oase,* adj. (Despre fructe, plante) Cu mult suc; (despre mîncări) gătit cu (mult) sos.

zemuí, pers. 3 *zemuiește,* vb. IV. Intr. A lăsa zeamă, a musti.

zenaná, *zenanale,* s.f. Țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată, din care se fac diferite obiecte de îmbrăcăminte (capoate, halate) pentru femei.

zenít s.n. Punct de pe sfera cerească, opus nadirului, situat la intersecția verticalei locului cu emisfera cerească superioară.

zenitál, -ă, *zenitali, -e,* adj. Privitor la zenit.

zepelín, *zepeline,* s.n. Dirijabil.

zer s.n. Lichid galben-verzui care se separă din lapte după coagulare.

zéro, *zerouri,* s.n. **1.** Număr întreg egal ca valoare cu diferența dintre două numere naturale egale între ele; valoare a unei mărimi, de la care începe măsurarea ei; *zero absolut* = temperatura de minus 273 grade Celsius, socotită ca cea mai joasă temperatură posibilă. **2.** Cifră reprezentînd numărul zero **(1)** și care, pusă la dreapta altei cifre, mărește de zece ori valoarea numărului respectiv. **3.** (Fig.) Om de nimic, nulitate.

zerós, -oásă, *zeroși, -oase,* adj. Cu mult zer, apos.

zéstre s.f. **1.** Avere, bunuri care se dau unei fete cînd se mărită. **2.** Totalitatea bunurilor care constituie averea unei comunități, a unei instituții etc.

zețár, *zețari,* s.m. Lucrător tipograf care efectuează manual operația de culegere a literelor.

zețărie, (2) *zețării,* s.f. **1.** Meseria de zețar. **2.** Secție a unei tipografii, în care lucrează zețarii.

zeu, *zei,* s.m. Divinitate păgînă; (fam.) om cu însușiri fizice și morale deosebite.

zevzéc, -écă, *zevzeci, -e,* adj. (Adesea substantivat) Prost, nătărău; smintit.

zgâíbă, *zgaibe,* s.f. Bubă mică, rană; coajă formată pe o rană.

zgárdă, *zgărzi,* s.f. Curea (sau cerc de metal) care se pune în jurul gîtului la cîini.

zgîí, *zgîiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A holba ochii; (refl.) a privi lung, cu insistență la cineva sau la ceva.

zgîlțîí, *zgîlțîi,* vb. IV. Tr. A scutura cu putere, a zgudui.

zgîlțîít s.n. Faptul de a zgîlțîi; scuturătură.

zgîndărí, *zgîndăresc,* vb. IV. Tr. **1.** A răscoli, a scormoni. **2.** (Fig.) A sîcîi pe cineva; a aținta, a întărîta. **3.** A irita o rană, o bubă.

zgîrcénie, *zgîrcenii,* s.f. Faptul de a fi zgîrcit; avariție.

zgîrci[1], *zgîrciuri,* s.n. Cartilaj.

zgîrci[2], *zgîrcesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge, a (se) contracta (de frig, de durere etc.); (refl.; despre plante) a se chirci, a degenera. **2.** Refl. A da dovadă de zgîrcenie.

zgîrcít, -ă, *zgîrciți, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care face economii exagerate, care strînge cu lăcomie bani. **2.** Ghemuit, strîns, chircit.

zgîriá, *zgîrii,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) face o rană ușoară pe piele (cu unghiile, cu un obiect ascuțit etc.); (tr.) a produce o rosătură pe un obiect; *zgîrie-brînză* s.m. = epitet dat unui om zgîrcit; *zgîrie-nori* s.m. = clădire cu foarte multe etaje.

zgîrietúră, *zgîrieturi,* s.f. Tăietură superficială pe piele sau pe un obiect, făcută cu un corp ascuțit și dur; rană ușoară.

zgítie, *zgîtii*, s.f. (Reg.) Fată vioaie, zglobie; strengăriță.

zglăvoáică, *zglăvoace*, s.f. Pește mic, răspîndit în apele de munte, cu capul mare și turtit și cu corpul subțire, lipsit de solzi.

zglobiu, -ie, *zglobii*, adj. Vioi, sprinten, zburdalnic.

zgomót, *zgomote*, s.n. Sunet sau amestec de sunete discordante, puternice, care impresionează în mod neplăcut auzul; gălăgie, vacarm.

zgomotós, -oásă, *zgomotoși, -oase*, adj. Care produce zgomot, care face gălăgie.

zgrăbúnță, *zgrăbunțe*, s.f. (Pop.) Bubuliță pe piele.

zgrepțăná, *zgreápțăn*, vb. I. Intr. A rîcîi (cu unghiile, cu ghearele).

zgribulí, *zgribulesc*, vb. IV. Intr. și refl. A tremura (de frig) și a se ghemui.

zgribulít, -ă, *zgribuliți, -te*, adj. Care stă zgîrcit, ghemuit, tremurînd de frig.

zgripțor, *zgripțori*, s.m. **1.** Specie de acvilă mare; pajură; (în basme) pasăre foarte mare, cu două capete. **2.** Stemă folosită în trecut, reprezentînd un vultur cu două capete.

zgripțoroáică s.f. v. **zgripțuroaică.**

zgripțuroáică, *zgripțuroaice*, s.f. **1.** Femela zgripțorului. **2.** (Fig.) Femeie zgîrcită și rea. Var.: **zgripțoroáică** s.f.

zgrunțurós, -oásă, *zgrunțuroși, -oase*, adj. Cu grunji, grunjos.

zguduí, *zgúdui*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) cutremura, a (se) clătina; a (se) scutura cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A clătina convingerile cuiva. **3.** Tr. A emoționa puternic.

zguduitór, -oáre, *zguduitori, -oare*, adj. **1.** Care zguduie. **2.** (Fig.) Care emoționează, care impresionează puternic.

zguduitúră, *zguduituri*, s.f. **1.** Scuturătură puternică. **2.** (Fig.) Cutremurare, înfiorare.

zgúră s.f. **1.** Reziduu rezultat în procesul de obținere a metalelor din minereuri. **2.** Cenușă întărită, provenită din lucruri arse; funingine.

zi, *zile*, s.f. **1.** Interval de timp cuprins între răsăritul și apusul Soarelui; interval de timp de 24 de ore, corespunzător unei rotații a Pămîntului în jurul axei sale; (adverbial, în forma *ziua*) în timpul zilei, în fiecare zi; *ziua de azi* = vremurile în care trăim; *ziua de mîine* = viitorul; *zi-muncă* = unitate de măsură a cantității de muncă depusă de membrii cooperatori în gospodăria obștească. **2.** (La pl.) Viață, trai; *a avea zile* = a mai avea de trăit.

ziár, *ziare*, s.n. Publicație periodică, de obicei cotidiană, în care se tipăresc știri și informații actuale din toate domeniile de activitate.

ziaríst, -ă, *ziariști, -ste*, s.m. și f. Persoană care lucrează în redacția unui ziar sau care colaborează la un ziar.

ziaristíc, -ă, *ziaristici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la ziaristică. **2.** S.f. Profesiunea de ziarist, domeniu în care activează ziaristul.

zibelínă, *zibeline*, s.f. Samur.

zicálă, *zicale*, s.f. Zicătoare, proverb.

zicătoáre, *zicători*, s.f. Frază scurtă prin care poporul caracterizează, succint și plastic, o împrejurare, reliefînd o idee, un principiu etic, o normă de conduită etc.

zice, *zic*, vb. III. Tr. **1.** A exprima ceva în cuvinte, a rosti cu voce tare, a vorbi; a afirma, a declara, a susține. **2.** A răspunde, a riposta. **3.** A exprima o părere, a se pronunța. **4.** A rosti numele cuiva; a numi pe cineva sau ceva. **5.** A cînta (din gură sau dintr-un instrument).

zícere, *ziceri*, s.f. **1.** Ceea ce se spune; vorbă, vorbire. **2.** Expresie, zicătoare, zicală.

zid, *ziduri*, s.n. Element de construcție executat din piatră, din cărămidă sau din beton, destinat să închidă sau să separe un spațiu, o încăpere, să susțină alt element de construcție etc.

zidár, *zidari*, s.m. Muncitor specializat în executarea lucrărilor de zidărie.

zidărie, *zidării*, s.f. Masă de materiale constituită din cărămizi sau din blocuri de piatră, legate cu mortar, care intră în componența unui element de construcție.

zidí, *zidesc*, vb. IV. Tr. **1.** A executa o lucrare din zidărie, (p. ext.) a construi o clădire. **2.** A închide într-un zid (sau cu un zid).

zidíre, *zidiri*, s.f. Acțiunea de *a zidi*; construcție, clădire.

zidít, -ă, *ziditi, -te*, adj. Clădit, construit; (despre uși, ferestre) astupat cu zid.

ziditór, -oáre, *ziditori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care construiește, care zidește; (p. ext.) întemeietor. **2.** S.m. (În concepțiile religioase) Dumnezeu.

zigomátic, -ă, *zigomatici, -e*, adj. Care se referă la zigomă; care aparține zigomei.

zigómă, *zigome*, s.f. Prelungire a osului temporal, care leagă acest os cu osul molar.

zigót, *zigoți*, s.m. Celulă rezultată din unirea a doi gameți; ou fecundat.

zigurát, *zigurate*, s.n. (În arhitectura Mesopotamiei) Edificiu de forma unei piramide în trepte, pe a cărei ultimă platformă se afla un templu.

zigzág, *zigzaguri*, s.n. Linie frîntă (de forma unor litere Z puse cap la cap).

zilér, *zileri*, s.m. Muncitor angajat și plătit cu ziua.

zílnic, -ă, *zilnici, -e*, adj. (Adesea adverbial) De fiecare zi; (p. ext.) obișnuit.

zimáză s.f. Enzimă care se găsește în drojdia de bere, cu rol în fermentația alcoolică a zaharurilor.

zímbru, *zimbri*, s.m. Animal sălbatic (pe cale de dispariție) din familia bovidelor, cu capul mare, coarne scurte, gîtul și bărbia acoperite de păr lung.

zimț, *zimți*, s.m. Fiecare dintre crestăturile de pe muchia monedelor sau a unor piese.

zimțát, -ă, *zimțați, -te*, adj. Cu zimți.

zimțuí, *zimțuiesc*, vb. IV. Tr. A executa zimții unei piese; (p. ext.) a cresta.

zinc s.n. Metal alb-albăstrui întrebuințat în aliaje, la acoperirea unor piese etc.

zincáre s.f. Operație de acoperire a unei piese de metal cu un strat subțire de zinc pentru a o proteja împotriva coroziunii.

zincát, -ă, *zincați, -te,* adj. Acoperit cu un strat subțire de zinc.

zincográf, *zincografi,* s.m. Lucrător calificat, care execută clișee pentru zincografie.

zincográfic, -ă, *zincografici, -e,* adj. Care aparține zincografiei, folosit în zincografie.

zincográfie, *zincografii,* s.f. Procedeu de tipar în care se folosesc clișee obținute prin fotografiere și gravare pe plăci de zinc.

zincogravúră s.f. Tehnica executării clișeelor de zinc prin fotografiere și gravare.

zircón s.n. Silicat natural de zirconiu, întrebuințat la confecționarea unor creuzete iar cristalele limpezi ca pietre semiprețioase.

zirconíu s.n. Metal rar de culoare cenușie, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale, a recipientelor rezistente la temperaturi înalte etc.

zis, -ă, *ziși, -se,* adj., s.f. **1.** Adj. Numit, poreclit; *așa-zis* = numit (pe nedrept sau în mod convențional) astfel. **2.** S.f. Vorbă spusă, afirmație; proverb, zicătoare.

ziulică, *ziulici,* s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *zi; cît e ziulica de mare* = toată ziua.

zizánie, *zizanii,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 60 cm, cu frunze liniare alungite, cultivată ca plantă furajeră sau ornamentală.

zîmbăréț, -éață, *zîmbărești, -e,* adj. Care zîmbește mereu; vesel, jovial.

zîmbet, *zîmbete,* s.n. Faptul de a zîmbi; surîs.

zîmbí, *zîmbesc,* vb. IV. Intr. A schița o mișcare ușoară a buzelor, pentru a exprima bucurie, plăcere, satisfacție etc.; a surîde.

zîmbitór, -oáre, *zîmbitori, -oare,* adj. Care zîmbește, surîzător; zîmbăreț.

zîmbre s.f. pl. Boală a cailor, care se manifestă prin ulcerații pe cerul gurii; (pop.; fam.) *a face zîmbre* = (despre oameni) a dori ceva foarte mult, a jindui.

zîmbru, *zîmbri,* s.m. Arbore conifer înalt pînă la 25 m, cu frunze aciculare grupate cîte cinci, cu lemnul rezistent, de calitate superioară, folosit în sculptură.

zînă, *zîne,* s.f. **1.** Personaj fantastic din basme, închipuit ca o femeie foarte frumoasă. **2.** Zeiță.

zîrnă, *zîrne,* s.f. Plantă erbacee înaltă pînă la 50 cm, cu frunze dințate, cu flori mici, albe și fructe bace negre.

zizánie, *zizanii,* s.f. Intrigă, vrajbă, gîlceavă.

zlătár, *zlătari,* s.m. (Înv.) Meșter (țigan) care se ocupa cu prelucrarea aurului.

zloátă, *zloate,* s.f. Lapoviță.

zlot, *zloți,* s.m. **1.** Unitate bănească a Poloniei. **2.** Denumire a unor monede de aur și de argint, care au circulat în trecut în unele țări din Europa.

zmeoáică, *zmeoaice,* s.f. Personaj feminin fantastic din basme, imaginat ca o femeie uriașă, înfruchipare a forțelor răului.

zmeu, (1—3) *zmei,* s.m., (4) *zmeie,* s.n. **1.** Personaj fantastic din basme, imaginat ca un uriaș cu puteri supranaturale, înfruchipare a forțelor răului; (fig.) erou, viteaz. **2.** Balaur. **3.** (Fig.) Cal aprig. **4.** Jucărie făcută din hîrtie sau din pînză, fixată pe un cadru ușor de lemn și care, ținută de o sfoară lungă, este înălțată în aer cînd bate vîntul.

zméur, *zmeuri,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase flexibile, cu flori albe și cu fructe comestibile.

zméură s.f. Fructul aromat, de culoare roz, al zmeurului.

zmeurís, *zmeurișuri,* s.n. Loc pe care cresc mulți zmeuri.

zoáie, *zoi,* s.f. (Mai ales la pl.) Apă (cu săpun sau cu leșie) rămasă de la spălatul rufelor sau al vaselor. Pl. și: *zoaie.*

zob s.n. *A (se) face zob* = a (se) sparge în bucăți; a se zobi.

zobí, *zobesc,* vb. IV. Tr. și refl. (Reg.) A (se) sfărîma, a (se) zdrobi.

zodiác, *zodiace,* s.n. **1.** Regiunea de formă unui brîu a sferei cerești, care se întinde de o parte și de alta a eclipticii, fiind străbătută de Soare în decursul unui an și cuprinzînd 12 constelații; ansamblul celor 12 constelații; *semnele zodiacului* = figurile simbolice ale celor 12 constelații. **2.** Carte populară cuprinzînd prezicери asupra viitorului oamenilor, potrivit zodiei în care s-a născut.

zodiacál, -ă, *zodiacali, -e,* adj. Privitor la zodiac.

zódie, *zodii,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele 12 constelații ale zodiacului. **2.** Constelație corespunzînd lunii în care s-a născut cineva și care, în credințele superstițioase, are o influență (bună sau rea) asupra vieții acestuia; (p. ext.) destin, soartă, ursită.

zodiér, *zodieri,* s.m. (Pop.) Cititor în stele care prezice, în mod mistic, soarta cuiva, după zodia în care acesta s-a născut.

zolí, *zolesc,* vb. IV. Tr. A spăla rufe.

zóna s.f. *Zona Zoster* = infecție virotică caracterizată prin erupții dureroase pe traiectul nervilor senzoriali.

zonál, -ă, *zonali, -e,* adj. Care este situat într-o anumită zonă, corespunzător unei zone.

zonáre, *zonări,* s.f. Împărțire în zone.

zónă, *zone,* s.f. **1.** Porțiune delimitată dintr-un tot, pe baza unor caracteristici distinctive. **2.** Suprafață cu limite precise din teritoriul unei localități, căreia i se atribuie o anumită folosire. **3.** *Zonă climatică* = regiune a globului terestru cu caracteristici climatice proprii. **4.** (Mat.) Parte dintr-o sferă, cuprinsă între două planuri paralele.

zoogeográfie s.f. Ramură a geografiei care are ca obiect studiul răspîndirii animalelor pe glob.

zoolatríe, *zoolatrii,* s.f. Cult al animalelor în diverse religii antice.

zoológ, *zoologi,* s.m. Specialist în zoologie.

zoológic, -ă, *zoologici, -e,* adj. Care aparține zoologiei, privitor la zoologie.

zoologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul animalelor (privind structura, dezvoltarea, mo-

dul de viață și relațiile lor cu mediul, răspîndirea și clasificarea lor etc.).

zoomórf, -ă, *zoomorfi, -e,* adj. (În artele plastice) Care reprezintă animale.

zoomorfísm s.n. **1.** Reprezentare a zeităților prin animale. **2.** Credință religioasă după care oamenii se pot metamorfoza în animale.

zooplanctón s.n. Totalitatea animalelor care intră în alcătuirea planctonului.

zoospór, *zoospori,* s.m. Spor prevăzut cu cili cu ajutorul cărora se poate mișca în mediul lichid.

zootéhnic, -ă, *zootehnici, -e,* adj. Privitor la zootehnie.

zootehnician, -ă, *zootehnicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în zootehnie.

zootehnie s.f. Știință care se ocupă cu creșterea, reproducerea, ameliorarea și exploatarea animalelor domestice.

zor s.n. **1.** Activitate vie, însuflețită; grabă mare; urgență; *de zor* = din toate puterile, cu însuflețire. **2.** Necesitate; necaz, strîmtoare.

zoreá, *zorele,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante agățătoare cu flori roșii sau albastre în formă de pîlnie, cultivate ca plante ornamentale.

zori[1] s.m. pl. Lumină care apare pe cer înainte de răsăritul Soarelui; timpul cînd apare această lumină.

zorí[2], *zoresc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A lucra cu grabă, a da zor; a merge repede (pentru a ajunge undeva). **2.** Tr. A sili pe cineva să acționeze (repede).

zorí[3], pers. 3 *zorește,* vb. IV. Refl. *A se zori de ziuă* = a se ivi zorile, a se face ziuă.

zorílă s.m. Personificare a zorilor în basmele populare.

zornăí, *zórnăi,* vb. IV. Intr. (Despre obiecte de metal sau de sticlă) A produce un zgomot caracteristic cînd sînt lovite, ciocnite sau rostogolite; a zurui.

zornăít, *zornăituri,* s.n. Faptul de a zornăi; zgomot caracteristic făcut de obiecte de metal sau de sticlă care se lovesc, se rostogolesc sau se ciocnesc între ele.

zorzoáne s.f. pl. Podoabe excesive și, de obicei, lipsite de gust.

zugráv, *zugravi,* s.m. Lucrător specializat în lucrări de zugrăveală; (inv.) pictor (de biserici).

zugrăveálă, *zugrăveli,* s.f. **1.** Acțiunea de a zugrăvi; strat de humă sau de lapte de var, colorat cu diferiți pigmenți minerali, aplicat pe un perete sau pe alt element de construcție. **2.** Pictură (mai ales de biserică).

zugrăví, *zugrăvesc,* vb. IV. Tr. **1.** A aplica un strat de zugrăveală pe fețele aparente ale unei construcții. **2.** (Fig.) A înfățișa prin cuvinte, a descrie.

zugrăvít, -ă, *zugrăviți, -te,* adj. (Despre pereți) Acoperit cu un strat de zugrăveală.

zulúf, *zuluf,* s.m. Cîrlionț, buclă.

zumzăí, pers. 3 *zümzăie,* vb. IV. Intr. (Despre insecte) A produce un sunet caracteristic, a bîzîi.

zúmzet, *zumzete,* s.n. Sunet caracteristic pe care îl fac insectele (mai ales albinele) cînd zboară; zgomot produs de o vibrație puternică și continuă a anumitor obiecte sau mașini.

zurbagíu, -ie, *zurbagii,* adj. (Adesea substantivat) Scandalagiu; (înv.) răsculat, răzvrătit.

zurgălău, *zurgălăi,* s.m. Clopoțel mic, de forma unui glob cu o bilă în interior, care sună cînd este mișcat.

zurlíu, -ie, *zurlii,* adj. (Fam.) Zvăpăiat, nebunatic; smintit.

zuruí, *zuruiesc,* vb. IV. Intr. și tr. A zornăi.

zvástică, *zvastici,* s.f. Străvechi simbol religios indian, în formă de cruce cu brațe egale și cu extremitățile răsfrînte; emblemă politică folosită de naziști. Var.: **svástică** s.f.

zvăpăiát, -ă, *zvăpăiați, -te,* adj. Nebunatic, zburdalnic, zglobiu.

zvelt, -ă, *zvelți, -te,* adj. (Despre oameni) Cu talia subțire, suplu, grațios; (despre obiecte, elemente arhitectonice etc.) cu forme armonioase, suple, grațioase.

zvîcneálă, *zvîcneli,* s.f. Palpitație puternică a inimii sau a tîmplelor.

zvîcnet, *zvîcnete,* s.n. Tresărire, zvîcnitură.

zvîcní, *zvîcnesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre inimă, puls) A bate repede și cu putere. **2.** (Despre ființe) A țîșni pe neașteptate de undeva; a sări brusc (în picioare).

zvîcnitúră, *zvîcnituri,* s.f. Faptul de a zvîcni; zvîcnet.

zvîntá, *zvînt,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A pierde (sau a face să piardă) din umezeală; a se zbici. **2.** Tr. *A zvînta pe cineva în bătaie* = a bate zdravăn.

zvîntát, -ă, *zvîntați, -te,* adj. Uscat puțin, la suprafață.

zvînturát, -ă, *zvînturați, -te,* adj. Ușuratic, flușturatic; zburdalnic.

zvîr interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de un obiect aruncat cu putere în aer, de zborul unei păsări etc.

zvîrcoleálă, *zvîrcoleli,* s.f. Faptul de a se zvîrcoli; agitare, frămîntare.

zvîrcolí, *zvîrcolesc,* vb. IV. Refl. A se zbate, a se răsuci (în așternut) de pe o parte pe alta; (fig.) a se agita, a se zbuciuma, a se frămînta.

zvîrlí, *zvîrl,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca ceva cu o mișcare bruscă, a azvîrli; a lepăda un lucru nefolositor sau vătămător. **2.** Tr. A risipi, a împrăștia; (fig.) a cheltui bani fără socoteală. **3.** Intr. (Despre animale) A izbi cu picioarele, a fi nărăvaș.

zvîrlítúră, *zvîrlituri,* s.f. Faptul de a zvîrli.

zvîrlúgă, *zvîrlugi,* s.f. **1.** Pește mic de apă dulce, de culoare gălbuie, cu mișcări foarte iuți. **2.** (Fig.) Persoană foarte sprintenă, iute în mișcări.

zvon, *zvonuri,* s.n. **1.** Știre care circulă din gură în gură; informație necontrolată (uneori tendențioasă). **2.** Zgomot confuz, nedeslușit: *zvon de glasuri.*
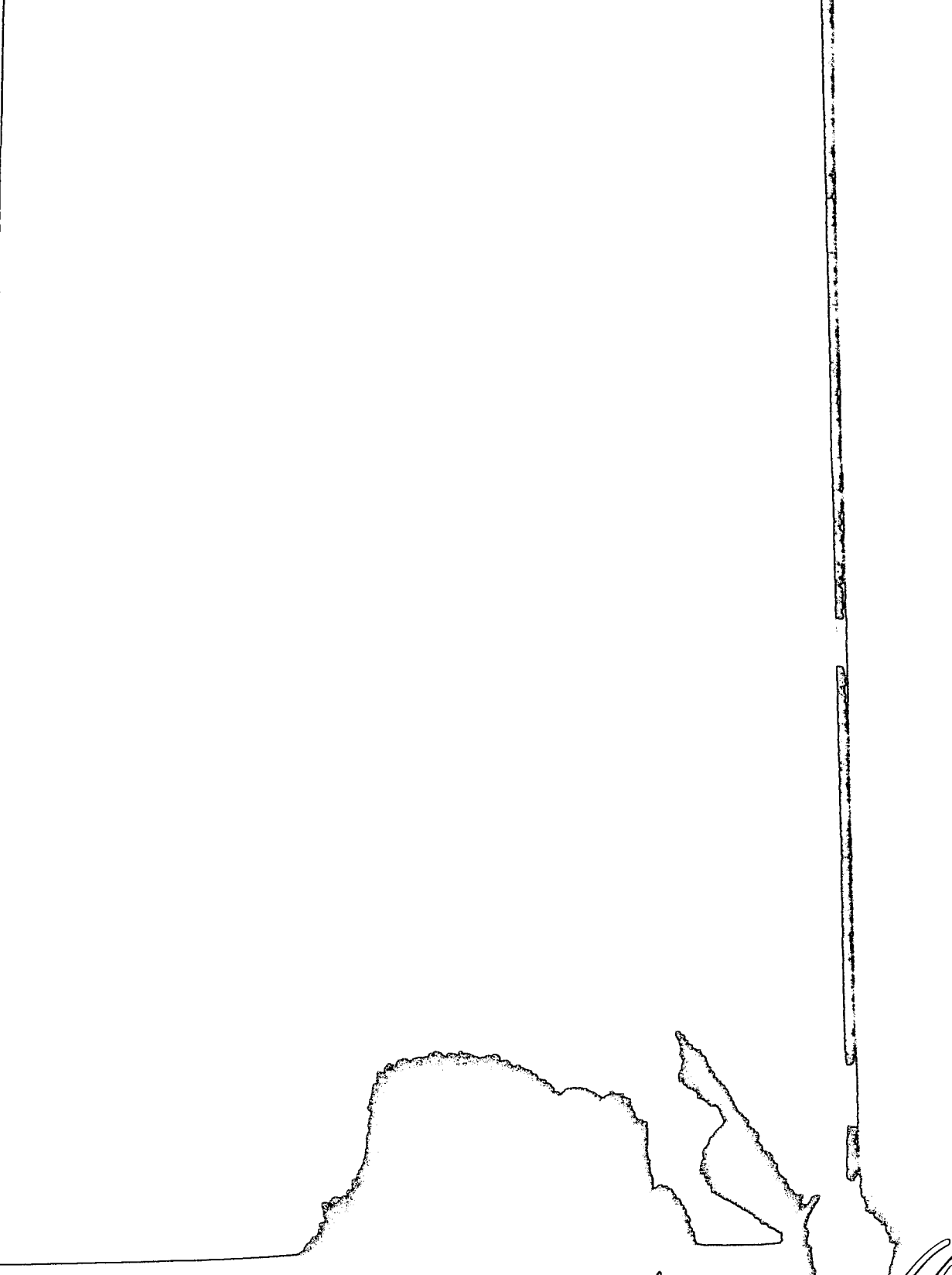
zvoní, pers. 3 *zvonește,* vb. IV. **1.** Refl. impers. A se răspîndi un zvon. **2.** Intr. (Despre ape, vînt) A susura, a murmura.